DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE

Copyright © Editura Academiei Române, 2009.
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5
050711, București, România
Tel. 4021 – 318 81 46, 4021 – 318 81 06
Fax: 4021 – 318 24 44
e-mail: ed.acad.@ear.ro
Internet: www.ear.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE" DIN IAȘI

Dicționarul limbii române (DLR) / întocmit și publicat după îndemnul și cheltuiala M.S. Regelui Carol I. - București : C. Sfetea ; Socec & Comp.; Editura Academiei Române, 1913 -.
Tomul I. Partea a 7-a : Litera E : E – ERZAȚ, 2009.
ISBN 978-973-27-1822-3

81'374.8 = 135.1

CARTEA A APĂRUT CU SPRIJINUL AUTORITĂȚII NAȚIONALE PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

Redactor: ADRIANA GRECU
Tehnoredactor: LUIZA STAN

Bun de tipar: 09.10.2009. Format: 8/61×86.
Coli tipar: 49
C. Z. pentru biblioteci mari: 459-3-59
C. Z. pentru biblioteci mici: 459

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI" DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ „SEXTIL PUȘCARIU" DIN CLUJ-NAPOCA ȘI DE INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE" DIN IAȘI.

ACADEMIA ROMÂNĂ

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE
(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL I

PARTEA A 7-A

LITERA E

E – ERZAȚ

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

București, 2009

Serie nouă, întemeiată de:
IORGU IORDAN
Membru al Academiei Române

ALEXANDRU GRAUR
Membru al Academiei Române

ION COTEANU
Membru al Academiei Române

Partea a 7-a a tomului I a fost elaborată în cadrul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide" din Iaşi de următorul colectiv:

Redactori responsabili:

MARIUS SALA
Membru al Academiei Române

GHEORGHE MIHĂILĂ
Membru al Academiei Române

Redactori:

dr. Doina COBEŢ
Rodica COCÎRŢĂ
dr. Eugenia DIMA
Maria DEUTSCH
dr. Zamfira MIHAIL
Rodica RADU
Victoria ZĂSTROIU

A colaborat la redactare: dr. Laura MANEA

Revizori:

drd. Marius Radu CLIM
dr. Doina COBEŢ
dr. Eugenia DIMA
dr. Cristina FLORESCU
dr. Gabriela HAJA
dr. Laura MANEA
dr. Carmen-Gabriela PAMFIL
Victoria ZĂSTROIU

Au fost consultaţi pentru etimologiile din acest tom: Vasile ARVINTE, doctor în filologie, profesor, Universitatea din Iaşi; Andrei AVRAM, doctor docent, cercetător ştiinţific, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" din Bucureşti; Grigore BRÂNCUŞ, membru corespondent al Academiei Române, profesor, Universitatea din Bucureşti; Theodor HRISTEA, doctor în filologie, profesor, Universitatea din Bucureşti; Gheorghe MIHĂILĂ, membru al Academiei Române; Ladislau MURÁDIN, doctor în filologie, cercetător ştiinţific, Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" din Cluj-Napoca; Marius SALA, membru al Academiei Române, Lucia WALD, doctor în filologie, profesor, Universitatea din Bucureşti.

Revizia materialului din Atlasul lingvistic român, I şi II:

Doina GRECU
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu" din Cluj-Napoca

dr. Ion MĂRII
Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu" din Cluj-Napoca

Corelaţii:
dr. Elena DĂNILĂ

Analişti programatori: Adriana IVANCIU, Monica CORODEANU, Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide".

E[1] s. m. invar. A şaptea literă a alfabetului limbii române şi sunetul corespunzător (vocală prepalatală mijlocie nerotunjită).

E[2] conj., adv. interogativ (Învechit) **I. 1.** Conj. (Copulativ; leagă două propoziţii sau două părţi de propoziţie, exprimând similitudinea relaţională a unui element cu altul pe baza unei referinţe în comun) Şi (**I 1**). *Carii scoală pre menre sfii-se-vor, e şerbul tău lucra-se-va.* PSALT. HUR.[2] 183. *Luo voinici şi sutaşi şi currse spre ei. E ei, deca vădzură miiaşul şi voinicii, cuntiriră-se ceia ce bătea Pavelu.* COD. VOR.[2] 262. *Cârrma frângea-se de greaţa undeloru. E sveatul voinicilor fu cum se ucigă fuglii.* ib. 322, cf. 243, 245, 254. *Măniiaţi-vă şi nu greşireţi, e ce grăiţi în inremile voaştre la straturele voastre milostiviţi-vă.* PSALT. 5. *Fărăleage cugetă în stratul său; pristănia în toată calea rea e de reu nu socoti.* ib. 65, cf. 2. *Cine se înalţă pleacă-se, e cine se va pleca de sine înalţa-se-va.* CORESI, EV. 11. *Cine seamănă cea sămânţă bună iaste Fiiul Omenesc, e agrul iaste lumea.* id. TETR. 30. *Făcu Domnedzeu ceriul şi pământul. E pământul era pustiiu şi în deşert.* PO 12/7. *Noi avem nedejde numai pre Domnia Voastră e, de vrem ave pagubă, noi vrem ţine de către Domnia Voastră de nu veţ da noaoa a şti* (a. 1592). ROSETTI, B. 46/10. *Unde-i sv[â]nta duminecă e lauda creştinilor?* COD. TOD. 207, cf. 198. *Elu ni-i capul nostru e lui H[risto]s capul i-e D[umne]dzeul* (a. 1619). CUV. D. BĂTR. II, 122/14. ♦ (În corelaţie cu „şi" sau cu „el însuşi") *E jidoviloru şi eleniloru sile nu proaste făcea Dumnedzeu cu mârule lu Pavelu.* COD. VOR.[2] 232. *Mearrseră pre urrma lui pânră la Asiia e Sopatăr bereaninul şi soluneanii Aristarhu şi Secundu.* ib. 242. *E eu ca surdu nu audziiu şi ca mut nu deşchiş rostul mieu.* PSALT. 72. *E iubind fratele său întru lumină lăcuiaşte... e neiubind fratele său, întru untunearec iaste.* CORESI, L. 192/13. *E în mâru şi în picioare ei mi bătură* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 46/8. *E cu oţet şi cu fiare mă adăpară* (a. 1600). ib. 46/9.

2. (Adversativ; exprimă corelarea unui element cu altul sau a unei realităţi cu alta, prin confruntare, arătând opoziţia, restricţia sau diferenţa între ideile exprimate de două propoziţii sau de două părţi ale unei propoziţii pe care le leagă) Dar, însă, şi (**1, 2 b**). *Eu dzişu: dumne[dz]ei fiţi şi feciorii acelui de sus toţi. E voi ca oamenrii veţi muri.* PSALT. HUR.[2] 157. *Mulţimea iudeilor supăra-ră-me,... strigându că nu i se cade viu a fi elu mai multu. E eu înţeleşu că n-au faptu nece ura vină cum se fie dostoinicu morrţiei.* COD. VOR.[2] 300. *Se laude-se fratele cela smeritul întru înrălţimea sa, e ceia bogaţii întru smerenia sa.* ib. 339. *Bărbatul cruntu şi hicleanu spurcăciure-i Domnului. E* (i a r ă CD, i a r ă H) *eu în mulţiia milosteniei tale întraiu în casa ta.* PSALT. 6. *Cine iubeaşte fratele său ce-l veade, e Dumnezeu, ce nu-l veade, cum să poată iubi?* CORESI, EV. 337. *De văm fi acolo cu trupul numai, e inimile departe vor sta..., vă veţi turbura.* id. ib. 353. *Giuraţi-mă-voiu înaintea Domnedzeului miu să fii ... împărătească tuturor polatelor meale, e să nu ascultareţ mene de-te-voiu spre mare muncă* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 151/14. *Mişeii plâng dopă voi, e voi no i miluiţi* (a. 1600). ib. 44/21. *Nu cu irema să cugeţi alte, e cu limba se grăieşti gândind într-aiure* (a. 1619). CUV. D. BĂTR. II, 120/15. (Indică simultaneitatea a două acţiuni) *Preân ce nu cinstiţi sf[â]nta domerecă şi sfinţii miei?... Voi când o lucraţi, e voi vă lăudaţi* (a. 1600). ib. 49/24. ◊ (Diferenţierea adversativă priveşte excluderea unui element prin raportare negativă la celălalt) *Viteaşte-mi pare tremiţându fuglulu e nu ce sântu vine spre-nsu a semna.* COD. VOR.[2] 301. *Cum easte ascul(l)tătoriul cuvântului, e nu făcătoriu, acela aseamără-se bărrbatului celuia ce-şi socoteaşte faţa firiei sale întru oglindă.* ib. 342. *Să ştiţi că Domnul, elu e Zeul nostru, el feace noi, e nu noi.* CORESI, PS. – SL. ROM. 415. *Eu-s viiarme, e* (ş i D) *nu omu.* PSALT. 35. ◊ L o c. c o n j. (Învechit, rar) **E însă cum** = decât, numai că. *Eu legatu-su cu Duhul de viiu întru Ierusalim şi nu ştiu ce mi se va tâmpla într-însu. E însă cum Duhul Sfântu prin toate cetaţile mărrturiseaşte şi grăiaşte că legături şi scârbi menre aşteaptă-me.* COD. VOR.[2] 247.

3. (Exprimă consecuţia unui fapt prin raportare la altul) Şi (**III 1**). *Mutămu-nă şi demânreaţa sosimu întru Anticrihei, iară întru alta mutămu-nă întru Asamonu şi lăcuimu întru Trogghiliia e în ceaea ce era ainte viremu întru Militiia.* COD. VOR.[2] 245. *Cădzuiu spre pământu şi audziiu glasu grăindu... E eu răspunşu* (cca 1570 – 1600). GCR I, 2*/30. *Eu sântu I[isu]s Nazareaninul, cela ce tu goneşti. E ceia ce era cu menre lumira vădzură şi înfricaţi fură* (cca 1570 – 1600). id. ib. 2*/32. *Face-te-voiu... împărătească spre toate casele mele. E sfânta Vineri răspunse* (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 147/15. *Să ne suim la Sionul de Sus. Acesta iaste al cerului Ierusalim e înainte-i cura tăriia.* COD. TOD. 198.

4. (Concesiv) Deşi. *Dzise Pavelu: „În giudecarea lu Chiesariu sântu stându, iuo mi se cade giudeţu a preemi. E iudeii întru nemică nu-i obiduiiu, ca şi tu binre ştii".* COD. VOR.[2] 295. *Au tocmit liubovul său Dumnezeu întru noi, că noi încă păcătoşi fiind, e Hristos derept noi muri.* CORESI, EV. 396.

II. Adv. interogativ. Oare[2] (**I**). *Acum cine e rebdarea mea, e nu* (a u n u H, d e a u n u D) *Domnul, şi faptul mieu la Tire iaste?* PSALT. 74.

– Lat. **et.**

E[3] interj. (Adesea repetat sau prelungit) Exclamaţie care exprimă diferite stări (sufleteşti):

a) Enervare, nervozitate; indignare, ameninţare; reproş. *E! aceasta e mult, gândi bătrânul, de vreme ce toată lumea te cunoaşte a fi câne, tu trebuie să fii câne adevărat.* ŢICHINDEAL, ap. GCR II, 214/18. *O, moarte! stăpână preaînaltă a tuturor fiinţelor... E! nu te mulţumeşti de atâta jertfe măreţe?* MARCOVICI, C. 19/20. *E! ce grec e asta? o să strige D. Eliad.* NEGRUZZI, S. I, 263. *E, ce mai vrei? să-ţi dau ceva pentru osteneală?* id. ib. 298. *Nu le-am spus-o la timp?... dar n-am ascultatără? Aşa şi cu impozitele... E, ... m-a asigurat vărul Iancu Titirfichi că se pregăteşte un proiect de biruri de pe altă lume.* ALECSANDRI, T. 124. *E! aşa mi ţi-a fost poveste – zise el încetişor – stăi, măi, dară, să-ţi arăt eu cu cine ai a face.* ISPIRESCU, L. 377. *Zici că de m-ai fi cerut Mamei tale nură-n casă, N-aş fi vrut să merg? E, lasă! Că de-o fată cui-i pasă, Nu se ia după părut!* COŞBUC, P. I, 52. *Ee... Când mi-oi înfige mâinile în claia d-tale ţi-o fac ondulaţie permanentă.* CAMIL PETRESCU, P. 257. *Eee, poi, dacă ţi-i treaba de-aşa, hai ieşi afară din casa mea.* VASILIU, P. L. 17.

b) Plictiseală. *E! dă-mi pace cu păstoriţele şi cu berbecii cu cordele verzi.* NEGRUZZI, S. I, 60.

c) Mâhnire, amărăciune; părere de rău; resemnare. *Îi ziceau numai: Măria Ta, mai des cu paharul şi mai rar cu birul că nu poate ţara. E, cine-i asculta!* NEGRUZZI, S. I, 185. *Ce ai, nene Iorgule? Parcă ai fi supărat. – E!* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 108. *E! dar omul nu e numai minte.* id. ib. 332. *E, ce să-i faci? Norocu nu cade pe lemne şi pe pietre. Vezi d-ta cui i-a fost dat să se resfeţe între bujorii lui domnu Guţică? Lisăndrinii din colţ!* BASSARABESCU, V. 58. *Eee... Ce să-i faci? Chestiune de gust.* CAMIL PETRESCU, N. 135. *Ee, poi dă, draga mătuşii, ce să faci? Aşa-i tinereţea bat-o s-o bată.* VASILIU, P. L. 46.

d) Satisfacţie; mulţumire. *E! jupâne! te dete şăităniică pă mânile noastre!* GORJAN, H. IV, 50/9. *E! e! frate, ... ai fi dormit mult şi bine daca nu tăiam copilul ca să te stropim cu sângele lui.* ISPIRESCU, L. 119.

e) Surprindere, dorinţă, curiozitate. *E! Ce este cuconiţă?* NEGRUZZI, S. III, 77. *El dă poruncă să bage caii undeva la umbră... şi regulează de-ale mâncării.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 61. *E, hai să vedem.* CAMIL PETRESCU, T. I, 405. *E, dar vino, ... vino.* id. ib. II, 227.

f) Îngrijorare; teamă. *Îl întreb ce vrea. Zice: – Eee! iu acum ce să fac?* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 113. *E, ei, ce-i de făcut? Camaşă curată cu greu găsesc... Butonii împrăştiaţi anevoie îi adun.* SADOVEANU, O. II, 642.

g) (Prin Munt.) Neîncredere, îndoială. Cf. ALR 3 253/872, 886.

h) (Regional) Repulsie, oroare (Voiniceni – Târgu Mureş). Cf. ALR II 3 252/ 235.

– Formaţie spontană pe baza unui sunet reflex.

E[4] interj. (Regional; prelungit) Onomatopee care redă strigătul caracteristic al măgarului (Vălcani – Sânnicolau Mare). Cf. ALR II 5 527/47.

– Onomatopee.

E[5] s. m. invar. **1.** (Mat.) Simbol pentru baza logaritmilor naturali. Cf. DER, M. D. ENC.

2. (Logică; majusculă) Simbol pentru judecata universal-negativă. DER, cf. M. D. ENC.

3. (Muz.; majusculă) Notaţie literară pentru sunetul „mi" în ţările germanice. DER, cf. M. D. ENC.

– Din **e[1]**.

EALÉI interj. v. **elei.**

EASTMANCOLOR s. n. invar. **1.** Procedeu de tratare a peliculei pentru filmul color, constând în suprapunerea a trei emulsii sensibile la trei feluri de culori, pe suportul de celuloid. Cf. DER, M. D. ENC., DN[3], NDN.

2. Film realizat prin procedeul de mai sus. Cf. DER, M. D. ENC., DN[3], NDN.

– Pronunţat: *istmăncălăr.*

– Din engl. **eastmencolor.**

EATI s. m. invar. Numele celei de a treizeci şi treia litere a alfabetului chirilic, corespunzând grupului de sunete „ea". Cf. CADE 36.

– Din slavonul **ѣть.**

EBARBÁRE s. f. Operaţie de îndepărtare a bavurilor de pe piesele metalice, turnate sau matriţate; debavurare. Cf. LTR[2], NDN.

– Pl.: *ebarbări.*

– Cf. fr. é b a r b a g e.

EBDOMADÁR, -Ă adj. v. **hebdomadar.**

EBÉN s. m. **1.** (Bot.; învechit) Abanos (*Diospyros ebenum*). Cf. BARONZI, I. L. I, 197/16, id. L. 133, PONTBRIANT, D., LM, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DM.

2. (Învechit, rar; calc după fr. *faux ébénier*; în sintagma) *Eben fals* = salcâm-galben (*Laburnum anagyroides*). *Ramurele ebenilor falsi şi ai salcâmilor rozi mărginea cu ciorchinele lor cortinele de catifea verde.* BARONZI, C. IV, 91/26. *Bătătorind acest pământ mă răzimai de un eben fals.* id. ib. V, 124/32.

3. Varietate de lemn tare, greu şi de culoare închisă, obţinută din arbori exotici, în special din abanos, care se foloseşte la confecţionarea mobilei de lux şi a unor obiecte decorative. Cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *Îşi întoarse faţa către canatul de eben încrustat cu aur.* SADOVEANU, O. XII, 150, cf. SCRIBAN, D. *Pianul dreptunghiular de eben, pendulul şi fotografiile de familie sunt martori oneşti ai unei vieţi aşezate.* VINEA, L. I, 302, cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN. ◊ (Ca termen de comparaţie sau în construcţii comparative, sugerează culoarea şi strălucirea ebenului) *Braţele de alabastru, părul cel negru ca ebenul.* HELIADE, L. B. II, 103/22. *Fete brune cu părul de eben.* DESCR. APE, 43/19. *Era un june... mare, zvelt, cu ochii negri, frumoşi şi cu păr de eben.* BARONZI, C. I, 6/24. *Ochii ei străluciră... şi mai voioşi..., sub sprâncenele ei negre ca ebenul.* id. ib. VII, 100/14. *Un păr bogat şi negru d-eben strălucitor.* BOLINTINEANU, P. I, 213. *O, te-nsenină întuneric rece Al vremei. Înfloreşte-n neagra-ţi Speluncă umedă ca şi ebenul cel topit.* EMINESCU, O. IV, 85. *Părul tău pare a fi de eben şi ochii tăi diamanţi negri.* id. ib. VII, 198. ◊ F i g. *Ebenul cosiţelor ei, ale căror unde descindeau în bucle.* HELIADE, D. J. 139/24.

– Pl.: *ebeni.*

– Din lat. **ebenus**, fr. **ébène.**

EBENACÉE s. f. (La pl.) Familie de plante tropicale dicotiledonate gamopetale, care cuprinde arbori şi arbuşti, cu lemnul tare, greu, de obicei de culoare neagră; (şi la sg.) plantă care face parte din această familie. Cf. BARASCH, I. N. 178/15, ENC. ROM., NDN.

– Pl.: *ebenacee.*

– Din fr. **ébénacées.**

EBENÍN, -Ă adj. Care are culoarea şi strălucirea abanosului. *Schinteietori ochi ageri, sprâncene ebenine. Un nas roman.* HELIADE, O. I, 230. *Faţa-şi ascunde l-a lui sărutare În păr ebenin.* EMINESCU, O. I, 5, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., IORDAN, L. R. A. 180. *Intră într-o sală cu muri de marmură ebenină, lucind ca oglinzi de tuci, plină de dulci miresme.* CĂLINESCU, O. XII, 28, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN.

– Pl.: *ebenini, -e.*

– Din fr. **ébénin**, lat. **ebeninus.**

EBENÍST, -Ă s. m. şi f. (Rar la f.) **1.** Persoană care confecţionează sau vinde obiecte din lemn de abanos. *Ebenistul (care lucrează abanosul) şi tâmplariul poleiesc suprafeţele mobilelor.* CONV. GEOM. 2/11. *Diferenţele cari există nu sânt decât ceea ce există într-o serie mai restrânsă, precum ar fi între cherestegiu, dulgher, tâmplar, strungar şi ebenist.* GHICA, S. 235, cf. LM, ENC. ROM. II, 248, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Glumiţi, un mare artist, un ebenist ca Boulle Exaltă, pune vervă, culoare şi contur.* CĂLINESCU, O. IX, 276. *Unul din aceştia, ebenistul Laffargue,... îşi ucisese amanta necredincioasă.* VIANU, L. U. 457, cf. DL, DM, DEX, DN[3].

2. Tâmplar specializat în placarea mobilei; p. e x t. tâmplar care execută lucrări de tâmplărie fină; artizan de mobilier. Cf. ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Oare între pictor, sculptor şi un ebenist sau tapiţer, de pildă, nu există nicio diferenţă de natură, ci numai una de obiect?* OPRESCU, I. A. IV, 60, cf. LTR, LTR[2], DL. *Trimisese înapoi pe ebenist după fildeşuri mai învechite.* BARBU, S. N. 164, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN. ◊ (Adjectival) *Trebuia trimis mai întâi domnului Rastopol, tâmplar ebenist.* BARBU, I. 36.

– Pl.: *ebenişti, -ste.*

– Din fr. **ébéniste**, germ. **Ebenist**, it. **ebanista.**

EBENISTERÍE s. f. **1.** Atelierul ebenistului. Cf. ENC. ROM., BARCIANU, RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D., LTR[2], DEX, DN[3].

2. Meşteşugul, arta ebenistului; ebenistică. Cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., LTR, LTR[2], DEX, DN[3], NDN.

– Pl.: *ebenisterii.*

– Din fr. **ébénisterie.**

EBENÍSTICĂ s. f. Ebenisterie (2). Cf. DEX[2], NDN.

– **Ebenist** + suf. *-ică.*

EBENÍT s. n. (Ind. chim.) Material plastic obţinut din leşiile care rămân de la prepararea celulozei. Cf. LTR, DT, DN[3], NDN.

– Pl.: ?

– Denumire comercială.

EBLUÁNT, -Ă adj. (Învechit, rar) Ebluisant. *Legioanele auditorilor cereşti... încongioară cu lumina lor ebluantă infinitul tron al absolutului suveran al lumii!* BARASCH, M. II, 86/1.

– Pronunţat: *-blu-ant.* – Pl.: *ebluanţi, -te.*

– Cf. fr. é b l o u i s s a n t.

EBLUISÁ vb. I. T r a n z. (Rar; despre lumină) A orbi pe cineva (din cauza unei străluciri vii). Cf. NDN, MDA.
– Pronunțat: *-blu-i-*. – Prez. ind.: *ebluisez*.
– Cf. fr. é b l o u i r.

EBLUISÁNT, -Ă adj. (Franțuzism rar) Orbitor (1). *O poziţiune aşa de înaltă... este totdauna luminată d-o lumină lucitoare şi ebluisantă.* ISIS (1859), 30^2/3. ◊ F i g. *Tinereţea e autentică şi ebluisantă.* CONTEMP. 1973, nr. 1 380, 4/6.
– Pronunțat: *-blu-i-*. – Pl.: *ebluisanți, -te*.
– Din fr. **éblouissant**.

EBONÍT s. n. v. **ebonită**.

EBONITÁT, -Ă adj. (Rar) Care este izolat cu ebonită (1). *Pompe centrifugale ebonitate.* NOM. MIN. I, 412.
– Pl.: *ebonitați, -te*.
– De la **ebonită**.

EBONÍTĂ s. f. **1.** Produs de vulcanizare a cauciucului natural, cu un conținut ridicat de sulf, folosit ca material electroizolator și anticorosiv solid. Cf. ENC. ROM., CADE. *S-ar fi spus că omul pândea de mult, cu pâlnia de ebonită în ureche, aşteptând.* C. PETRESCU, C. V. 263. *Tăcere neagră, carbonizată parcă, în pilitura de ebonit.* TEODOREANU, C. B. 254. *Oricine poate să-şi construiască... o maşină Whimshurst cu plăci de ebonită.* ENC. TEHN. I, 323, cf. NOM. MIN. I, 161. *Apucă singur cu mâna cilindrul de ebonit în care era prins tubul de sticlă.* CĂLINESCU, B. I. 670. *Cutiile acestea de ebonită ţârâie... strident.* V. ROM. februarie 1954, 120. *Electrizările prin inducţie, la care dau naştere, se desfăşoară... printr-un izolant oarecare: parafină, ulei, sticlă, ebonită etc.* CIŞMAN, FIZ. II, 106. *Putem atinge... regiunea de pe un baston de ebonită frecată cu stofă; planul se electrizează.* T. V. IONESCU, E. 6, cf. LTR^2, DL. *Bună dimineaţa, Ştefane! se auzi în clipa următoare în pâlnia neagră de ebonită o voce cristalină de femeie.* PREDA, DELIR. 121. *Avea lângă el un mic aparat de ebonită.* id. C. I. P. II, 195, cf. DM. *Nici telefonul său de ebonită cenuşie, luat de la nemţi, nu mai era pe masă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 135, 18/1, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, NDN.
2. (La pl.) Varietăți de ebonită. Cf. LTR^2.
– Pl.: *ebonite*. – Și: **ebonít** s. n.
– Din fr. **ébonite.**

EBORÁR s. m. v. **ivorar.**

EBOŞÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică opere de artă) A schița, a da o primă formă. Cf. ALEXI, W., M. D. ENC., DN^3, NDN.
2. (Tehn.; complementul indică lingouri, piese din metal etc.) A prelucra la cald (prin laminare, prin aşchiere, prin deformare plastică, prin găurire etc.). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, NDN.
– Prez. ind.: *eboşez*.
– Din fr. **ébaucher.**

EBOŞÁRE s. f. (Tehn.) Acțiunea de a e b o ş a și rezultatul ei.
1. Operație de prelucrare preliminară, prin laminare, a lingourilor sau a semifabricatelor, pentru obținerea de eboşe (2), prin care se realizează micşorarea secțiunii și modificarea structurii metalului. *Sculele din oţel carbon se întrebuinţează rar pentru eboşare.* IOANOVICI, TEHN. 196. *Eboşarea micşorează secţiunea şi modifică profilul lingoului.* MDT, cf. DT, LTR^2, DER, M. D. ENC., DEX, DN^3.
2. Fază preliminară a unei operații de prelucrare prin aşchiere, prin deformare plastică sau prin tăiere, care este premergătoare fazelor de finisare. M. D. ENC.
– Pl.: *eboşări*.
– V. **eboşa.**

EBOŞÁT, -Ă adj. (Tehn.; despre lingouri, piese din metal etc.) Care a fost supus unei eboşări (1). *Presând între două matriţe... piesa eboşată, obţinem forma ei definitivă.* IOANOVICI, TEHN. 130.
– Pl.: *eboşaţi, -te*.
– V. **eboşa.**

EBÓŞĂ s. f. **1.** Primul stadiu în realizarea unei opere de pictură, de sculptură etc. (care trasează liniile generale). Cf. ALEXI, W. *Opera lui Vlahuţă... rămâne însă să fie studiată. O eboşă, puţin cam geometrică şi pedantă, de felul acesta, ne-a dat citatul articol al dlui Adamescu.* DR. I, 539. *Miile de machete, schiţe, eboşe, în care se simte prezenţa maestrului...* ALAS IX, 1938, 9/4. *E totuşi mai impunător, mai sugestiv în acele eboşuri abia schiţate.* OPRESCU, I. A. IV, 228, cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, NDN. ♦ Crochiu, schiță. Cf. DEX, DN^3, NDN.
2. Semifabricat obținut prin eboşare (1). Cf. MDT, DT, LTR^2, NDN. *De la perforator vine eboşa, care se introduce în maşină cu ciocanul automat.* V. ROM. iulie 1961, 58.
– Pl.: *eboşe* și (rar) *eboşuri*.
– Din fr. **ébauche.**

EBOŞOÁR s. n. **1.** Spatulă din lemn, din fier sau din os, cu care sculptorii modelează argila, ceara etc. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, NDN.
2. Daltă folosită de olari, de dulgheri etc. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, NDN.
– Pl.: *eboşoare*.
– Din fr. **ébauchoir.**

EBRÁIC, -Ă adj. Care aparține vechilor evrei; care este privitor la vechii evrei; propriu, specific vechilor evrei. *Am avut neplăcerea a vedea pe „Nabucodonosor"... în scene de stil ebraic... în mijlocul unor scene sau decoruri în stil gotic.* FILIMON, O. II, 190, cf. COSTINESCU. *În limba ebraică, ca şi în cea română, substantivul prin care să exprimă noţiunea „Soare" este de gen masculin.* ARHIVA, I, 22, cf. DDRF, BARCIANU. *După tradiţia ebraică, Dumnezeu ar fi luat ţărână roşie, albă, neagră şi brună, din toate unghiurile pământului.* CANDREA, F. 106. *Sentimentul naturii în poezia ebraică este mereu nu numai susţinut de adoraţia divinităţii, dar chiar produs de aceasta.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 77, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE. *Povestea aceasta se găseşte în literatura veche ebraică.* DR. VII, 420, cf. SCRIBAN, D. *Asistăm... la o invazie de opere cu probleme ebraice.* CONSTANTINESCU, S. I, 201. *Unde ingeniozitatea sa ne surprinde este... integrarea lui în sensibilitatea ebraică.* id. ib. II, 240. *În amărăciunea sa e ceva din sufletul ebraic al „Cărţii lui Iov".* CĂLINESCU, O. XII, 56. *Va fi folosită... de Pico della Mirandola... a cărui cercetare se întinsese... asupra domeniului oriental, ebraic, caldean şi arab.* VIANU, L. U. 27. *Auerbach se referă la o altă naraţiune a Antichităţii, de data aceasta a Antichităţii ebraice.* id. ib. 45. *Numele ebraice sunt importante, deoarece, prin intermediul creştinismului, s-au răspândit în toată lumea.* GRAUR, N. P. 28, cf. DL, DM. *Desupra uşii... sta încastrat un verset ebraic.* BARBU, PRINC. 127, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN. ♦ Care aparține limbii sau alfabetului ebraic. *Ei scriu grecește mai ales, dar şi nemţeşte, iscălind uneori cu caractere ebraice.* IORGA, C. I. III, 14. *Este îndoielnic că Friedrich ar fi putut descifra caracterele ebraice.* CĂLINESCU, O. XIII, 258. ♦ (Substantivat, f.) Limbă semitică vorbită de vechii evrei, reintrodusă în prezent ca limbă oficială în Israel. *L[im]b[ile] semite sunt asiriana veche şi limbile cananeene – feniciana şi ebraica Testamentului Vechi.* ARH. OLT. X, 91. *Competenţa traducătorilor este cea mai bună garanţie de exactitatea textului, redat din ebraică în româneşte.* CONSTANTINESCU, S. VI, 114. *Rugat să-i comunice descântecul, declară că e în ebraică.* CĂLINESCU, I. 324. *Este sfătuit să înveţe... ebraica, chaldeica şi*

arabica. VIANU, P. 50. *În ebraică şi în armeană găsim... nume formate dintr-un singur cuvânt.* GRAUR, N. P. 28, cf. id. I. L. 206. *Ebraica prezintă o anumită sensibilitate sintactică faţă de obiectul direct determinat.* SCL 1959, 640. *Pătrunsese într-o mare încăpere cu pereţii acoperiţi de cărţi şi manuscrise învelite în piele..., în cotoarele cărora se putea citi titlurile în elineşte şi ebraică.* BARBU, PRINC. 129, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ♦ (Substantivat, n.) Cuvânt din limba ebraică. Cf. IORDAN, STIL. 379.

– Pl.: *ebraici, -ce.*

– Din lat. **hebraicus, -a, -um**, fr. **hébraïque.**

EBRAÍSM s. n. **1.** Mod de a vorbi propriu limbii ebraice. Cf. COSTINESCU, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN[3], NDN.

2. Expresie, construcţie etc. proprie, specifică limbii ebraice. *Am găsit... un verb „sâmbătare" pentru „a serba"..., ceea ce este, propriu vorbind, un ebraism.* ŞĂINEANU, Î. 42. *Pentru o serie de termeni „tehnici" ai noii religii (uneori ebraisme sau calcuri greceşti după ebraică), corespondentul latin nu era uşor de găsit.* IST. L. ROM. I, 60.

3. Cultură ebraică. *Palpită în el un suflu mesianic... şi o problematică închisă aproape exclusiv în limitele ebraismului.* CONSTANTINESCU, S. I, 203.

– Pl. (2): *ebraisme.*

– Din fr. **hébraïsme.**

EBRAÍST, -Ă s. m. şi f. Specialist în limba şi cultura ebraică. Cf. COSTINESCU, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Apar în Germania... marii ebraişti şi elenişti care au asigurat o faimă universală disciplinilor cultivate de ei.* VIANU, L. U. 340, cf. DEX, DN[3], NDN.

– Pl.: *ebraişti, -ste.*

– Din fr. **hébraïste.**

EBRAÍSTICĂ s. f. Disciplină care studiază limba şi cultura ebraică. Cf. DN[3], NDN.

– Din fr. **hébraïstique**, germ. **Hebraistik.**

EBRAIZÁ vb. I. **1.** T r a n z. A da un caracter ebraic. Cf. NDN.

2. R e f l. A suferi influenţa tradiţiilor, a culturii ebraice. Cf. NDN.

– Pronunţat: *-bra-i-.* – Prez. ind.: *ebraizez.*

– Din fr. **hébraïser.**

EBRASTÂU s. n. (Regional) Ceas deşteptător (Pocioveliştе – Beiuş). Cf. TAMÁS, ET. WB., CV 1950, nr. 2, 29, A I 13.

– Pl.: ?

– Din magh. **ébresztő**[óra].

EBRAZÚRĂ s. f. Lărgire oblică, teşitură într-un zid, la uşi sau la ferestre. Cf. NDN.

– Pl.: *ebrazuri.*

– Din fr. **ébrasure.**

EBREIÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **evreiesc.**

EBRÉU s. m. v. **evreu.**

EBRIETÁTE s. f. Stare de beţie în urma consumului (excesiv) de băuturi alcoolice; (latinism învechit) ebriozitate. Cf. LM. *Aveau aerul a fi într-o stare de ebrietate patentă.* CARAGIALE, O. II, 126, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *L-a văzut jandarmul în stare de ebrietate şi i-a încheiat proces-verbal.* SADOVEANU, O. XX, 129. *Caragiale a folosit toate mijloacele tehnice de a exprima comicul: comicul fizic al cetăţeanului turmentat, care nu-şi poate menţine echilibrul din cauza ebrietăţii.* CONSTANTINESCU, S. II, 28. *Rămase cu gura căscată, neînţelegând, în începutul lui de ebrietate, că Stănică inventează.* CĂLINESCU, E. O. I, 245. *Fiecare cap, semnificând aceeaşi stare de dispoziţie în ebrietate, e adaptat totuşi unui anume caracter individual.* RALEA, S. T. I, 333, cf. DL. *Se afla într-o stare de supremă ebrietate.* T. POPOVICI, S. 8, cf. DM. *Durata stării de ebrietate acută nu depăşeşte, de obicei, 4-6 ore.* ABC SĂN. 22, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN. ◊ F i g. *Erau veseli, în una din acele stări de ebrietate sufletească, când râsul parcă e în aer.* VLAHUŢĂ, D. 76. *Concupiscenţe vagi îi furau coada ochiului şi-i dădeau o ascunsă ebrietate a pulsului.* CĂLINESCU, C. N. 16.

– Pronunţat: *-bri-e-.*

– Din lat. **ebrietas, -atis**, fr. **ébriété.**

EBRIOZITÁTE s. f. (Latinism învechit) Ebrietate. Cf. LM, ENC. ROM.

– Pronunţat: *-bri-o-.*

– Din lat. **ebriositas, -atis.**

EBRUITÁ vb. I. T r a n z. (Franţuzism; complementul indică ştiri, secrete etc.) A face public, a răspândi, a divulga. Cf. DN[2], DN[3]. ◊ R e f l. p a s. *Fu plictisit de a constata că afacerea se ebruitase.* CĂLINESCU, B. I. 89.

– Pronunţat: *-bru-i-.* – Prez. ind.: *ebruitez.*

– Din fr. **ébruiter.**

EBULIOMÉTRIC, -Ă adj. (Rar) Ebulioscopic. Cf. DN[3], NDN.

– Pronunţat: *-li-o-.* – Pl.: *ebuliometrici, -ce.*

– Din fr. **ébulliométrique.**

EBULIOMETRÍE s. f. Ebulioscopie. *Întârzierea la fierbere este un inconvenient în ebuliometrie.* MARIAN – ŢIŢEICA, FIZ. II, 123, cf. DN[3], D. ENC., NDN.

– Pronunţat: *-li-o-.* – Pl.: *ebuliometrii.*

– Din fr. **ébulliométrie.**

EBULIOMÉTRU s. n. Aparat care serveşte la determinarea concentraţiei alcoolice a unui lichid, prin stabilirea punctului de fierbere al acestuia în comparaţie cu cel al apei; ebulioscop. Cf. ENC. AGR., NOM. MIN. I, 473. MDT, DT, LTR[2], DN[3], D. ENC., NDN.

– Pronunţat: *-li-o-.* – Pl.: *ebuliometre.*

– Din fr. **ébulliomètre.**

EBULIOSCÓP s. n. Ebuliometru. Cf. ENC. ROM., MDT, DT, MACAROVICI, CH. 80, LTR[2], DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN.

– Pronunţat: *-li-o-.* – Pl.: *ebulioscoape.* – Şi: (învechit, rar) **ebuloscóp** s. n. ENC. ROM.

– Din fr. **ébullioscope.**

EBULIOSCÓPIC, -Ă adj. Care aparţine ebulioscopiei, privitor la ebulioscopie; (rar) ebuliometric. *Se numeşte creştere moleculară a temperaturii de fierbere, sau constantă ebulioscopică, creşterea produsă de un mol de substanţă dizolvată în 1 000 g de dizolvant.* LTR[2] VII, 3. *Efectul ebulioscopic... este proporţional, pentru soluţii diluate, cu concentraţia soluţiei.* DER II, 193, cf. DN[3], NDN.

– Pronunţat: *-li-o-.* – Pl.: *ebulioscopici, -ce.*

– Din fr. **ébullioscopique.**

EBULIOSCOPÍE s. f. Metodă fizico-chimică de determinare a maselor moleculare ale componentelor dizolvate într-o soluţie, care se bazează pe proprietatea soluţiilor de a o fierbe la temperaturi mai ridicate decât dizolvantul pur; ebuliometrie. Cf. MACAROVICI, CH. 74, MDT, DT, LTR[2], DN[3], D. ENC., NDN.

– Pronunțat: *-li-o-*. – Gen.-dat.: *ebulioscopiei*. – Pl.: *ebulioscopii*.
– Din fr. **ébullioscopie.**

EBULÍȚIE s. f. **1.** (Fiz.) Fierbere. *Aceste substanțe ar da acoolului titlul de 32 (cu jumătate apă) și i-ar întârzia ebulițiunea.* MAN. SĂNĂT. 116/29. *Prima apă ce căzu pre pământ din atmosferă intra în ebulițiune și se evapora din nou, căci scoarța globului era fierbinte.* COBÂLCESCU, G. 94/22, cf. LM, ENC. ROM., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., PUȘCARIU, L. R. I, 25, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.
2. F i g. Agitație, efervescență, tumult. *În bubuitul surd al motorului și ebulița apelor la cârmă, se îndreptă spre Constanța.* CĂLINESCU, C. N. 149. *Are o inteligență în ebuliție, foarte interesantă.* PREDA, DELIR. 185. *Tema intră în mintea mea în ebuliție.* id. C. I. P. II, 338. *Heliade a dat cea mai clară sugestie a plăcerii lui... de a contempla un univers în stare de ebuliție.* SIMION, D. P. 77.
– Pl.: *ebulții*. – Și: **ebulțiúne** s. f.
– Din lat. **ebullitio, -onis**, fr. **ébullition.**

EBULȚIÚNE s. f. v. **ebuliție.**

EBULMÉNT s. n. (Geol.) **1.** Alunecare superficială de teren, care apare pe suprafața versanților sau pe taluzurile săpăturilor. Cf. LTR[2], DN[3], D. ENC., NDN.
2. Material rezultat în urma unui ebulment (**1**). Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *ebulmente*.
– Din fr. **éboulement.**

EBULOSCÓP s. n. v. **ebulioscop.**

EBÚR s. m. (Latinism învechit) Fildeș. *Comerțul prin caravane poartă mai cu seamă sclavi, ebur (os de elefant), aur, grâie.* FABIAN-BOB, 74/15, cf. STAMATI, D., LM, ENC. ROM.
– Din lat. **ebur, -oris.**

EBURÁR s. m. (Rar) Lucrător în fildeș. *Careva dintre ei doi vorbea despre... imnografii, poleitorii și eburarii Vizanțului.* BARBU, S. N. 269.
– Pl.: *eburari*.
– **Ebur** + suf. *-ar*.

EBURÍN subst. v. **eburină.**

EBURÍNĂ s. f. Material plastic obținut prin presarea la temperaturi înalte a unui amestec format din pulbere de oase sau de fildeș și albumină. Cf. ENC. ROM., LTR[2].
– Și: (învechit) **eburín** subst. ENC. ROM.
– Din fr. **éburine.**

EBÚRN, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. (Latinism învechit, rar) Care este făcut din fildeș; care are culoarea, aspectul sau consistența fildeșului; e b u r n e u. Cf. LM.
2. S. m. (Învechit, rar) Fildeș. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
– Pl.: *eburni, -e*.
– Din lat. **eburnus, -a, -um.** – Pentru sensul **2**, cf. e b u r.

EBURNÁRE s. f. (Med.) Îngroșare a osului în osteitele cronice, prin condensarea substanței osoase; eburnație. Cf. D. MED., DN[3], NDN.
– Cf. e b u r n a ț i e.

EBURNÁȚIE s. f. Eburnare. Cf. ENC. ROM., DN[3], NDN.
– Și: (învechit) **eburnațiúne** s. f. ENC. ROM.
– Din fr. **éburnation.**

EBURNAȚIÚNE s. f. v. **eburnație.**

EBURNEÁN, -Ă adj. (Franțuzism rar) De fildeș. Cf. SCRIBAN, D.
– Pronunțat: *-ne-an*. – Pl.: *eburneeni, -e*.
– Din fr. **éburnéen.**

EBURNÉU, -ÉE adj. Care are culoarea, aspectul sau consistența fildeșului; (latinism învechit, rar) eburn (**1**). Cf. LM, DN[3], NDN.
– Pl.: *eburnei, -ee*.
– Din lat. **eburneus, -a, -um**, it. **eburneo.**

ECÁL, -Ă adj. v. **egal.**

ECÁLIU s. m. (Învechit, rar) Solz[1] (**1**). Cf. PROT. – POP., N. D., SCL 1950, 67.
– Pl.: *ecalii*.
– Din fr. **écaille.**

ECARÉT s. n. v. **acaret.**

ECARISÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică bușteni, blocuri de piatră) A tăia (și a fasona) pentru a obține diferite piese prismatice. Cf. DN[3], NDN.
2. (Complementul indică animale moarte) A jupui. Cf. DN[3], NDN.
– Prez. ind.: *ecarisez*.
– Derivat regresiv de la **ecarisaj.**

ECARISÁGIU s. n. v. **ecarisaj.**

ECARISÁJ s. n. **1.** Acțiunea de strângere, de valorificare sau de distrugere a cadavrelor de animale; s p e c. acțiunea de prindere a câinilor fără stăpân. Cf. LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN. ♦ F i g. Curățire, purificare. *Aceasta e opera de teribil ecarisaj moral pe care numai el a întreprins-o cu o mânie de Ezechiel modern.* STREINU, P. C. III, 25. ♦ (Și în sintagma *serviciu de ecarisaj*) Loc special amenajat pentru executarea acțiunii de ecarisaj (**1**). Cf. ENC. AGR. *Serviciul de ecarisaj e locul penibil unde câinii pe care îi prind hingerii sunt omorâți în mod științific.* BOGZA, A. Î. 261. *Or să te prindă cei de la ecarisaj.* PREDA, C. I. P. II, 194.
2. Operație de tratare și prelucrare a cadavrelor de animale și a deșeurilor de la abatoare, în vederea transformării lor în produse industriale sau furajere; (rar) ecarisare (**2**). Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
3. (Și în sintagma *seviciu de ecarisaj*) Întreprindere care execută un ecarisaj (**2**). Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Pl.: *ecarisaje*. – Și (învechit) **ecariságiu** s. n. ENC. AGR.
– Din fr. **équarrissage.**

ECARISÁRE s. f. Acțiunea de a e c a r i s a și rezultatul ei.
1. Operație de tăiere (și de fasonare) a buștenilor, a blocurilor de piatră pentru a se obține diferite piese prismatice. Cf. e c a r i s a (**1**). Cf. MDT, DT, LTR[2], DL, DM, DER, DEX, DN[3], D. ENC.
2. (Rar) Ecarisaj (**2**). Cf. DN[3].
– Pl.: *ecarisări*.
– V. **ecarisa.**

ECARISÁT, -Ă adj. (Despre bușteni, lemne, blocuri de piatră etc.) Tăiat în formă prismatică. [Podeaua] *va fi făcută... din*

buşteni ecarisaţi. PREV. ACCID. 41. *Fag ecarisat.* NOM. MIN. I, 57. *Lemnul ecarisat, cioplit la fierăstrăul mecanic, este cunoscut sub denumirea de „gartel".* CV 1949, nr. 7, 31, cf. SCL 1963, 214.
– Pl.: *ecarisaţi, -te.*
– V. **ecarisa.**

ECARISÓR s. m. (Rar) Hingher. Cf. DN^3.
– Pl.: *ecarisori.*
– Din fr. **équarrisseur.**

ECARLÁT s. n., adj. invar. **1.** S. n. Materie colorantă sintetică de nuanţă stocojie, folosită în industrie. Cf. ENC. ROM., LTR^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.
2. Adj. invar. Care este stacojiu; roşu-vişiniu. Cf. DEX, DN^3, NDN.
– Scris şi: (după fr.) *ecarlate.* ENC. ROM.
– Din fr. **écarlate.**

ECÁRT s. n. **1.** Diferenţa existentă între două valori oarecare dintr-un şir de măsurători efectuate asupra aceleiaşi mărimi. Cf. ENC. ROM., LTR^2, DN^3, NDN. ◊ *Ecart de viteză* = diferenţă între viteza maximă şi cea minimă a unui avion în zbor orizontal. Cf. LTR^2, DN^3, NDN.
2. Diferenţa maximă între densităţile optice ale unui negativ fotografic. Cf. LTR^2, DN^3, NDN.
– Pl.: *ecarturi.*
– Din fr. **écart.**

ECARTAMÉNT s. n. **1.** Distanţa dintre axele urmelor lăsate pe calea de rulare de roţile de pe aceeaşi osie ale unui vehicul rutier. Cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.
2. (Şi în sintagma *ecartament de cale ferată,* LTR, LTR^2) Distanţa dintre feţele interioare ale celor două şine de cale ferată. *Baloanele... nu fac mai mult de o sută cincizeci de mile pe ceas, mult mai puţin decât trenurile care... aleargă pe linii cu un ecartament de cincizeci de picioare.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 26, cf. DS. *Ecartamentul prevăzut pentru cele două şine... este de 0,65 din axă în axă.* ENC. TEHN. I, 348. *Exploatarea căilor ferate de orice ecartament, ... în conformitate cu legile şi regulamentele.* PREV. ACCID. 12. *Alte vehicule pentru liniile de orice ecartament.* NOM. MIN. I, 110, cf. MDT, DT, LTR^2. *Intenţionează... să modifice căile ferate germane, aducându-le la un ecartament mai larg.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 27, cf. M. D. ENC., DN^3.
– Pl.: *ecartamente.*
– Din fr. **écartement.**

ECARTÉ s. n. Joc de cărţi la care participă de obicei două persoane. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 527^2/38, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Aici se joacă... preferanţ, ... mai dincolo pichet... ecarte, sfichiu.* BOLINTINEANU, O. 367, cf. ENC. ROM. *Am stat pentru partida de ecarte.* D. ZAMFIRESCU, R. 108. *Câţiva inşi jucau pocher la doi lei miza şi ecarte la cinci lei punctul.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 36, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Juca nevinovatul ecarte de parcă ar fi rezolvat o complicată problemă.* V. ROM. februarie 1956, 46, cf. DEX, DN^3, NDN. ♦ (La pl.) Partide de ecarte. Cf. PONTBRIANT, D., CADE.
– Scris şi: (după fr.) *écarté.* D. ZAMFIRESCU, R. 108, AL. PHILIPPIDE, S. II, 36. – Şi: (învechit) **ecartéu** (pl. *ecarteuri,* PONTBRIANT, D.) s. n. id. ib., RESMERIŢĂ, D.
– Din fr. **écarté.**

ECARTÉU s. n. v. **ecarte.**

ECARTÓR s. n. Instrument chirurgical folosit pentru distanţarea marginilor unei plăgi sau pentru dilatarea unui canal. Cf. NICA, L. VAM., DN^3, NDN.
– Pl.: *ecartoare.*
– Din fr. **écarteur.**

ECATÓMB s. n. v. **hecatombă.**

ECATÓMBĂ s. f. v. **hecatombă.**

ECATÓR s. n. v. **ecuator.**

ECATÓRIU s. n. v. **ecuator.**

ECCEDÉNT, -Ă adj. v **excedent.**

ECCELÉNT, -Ă adj. v. **excelent.**

ECCELÉNŢĂ s. f. v. **excelenţă.**

ECCELÉNŢIE s. f. v. **excelenţă.**

ECCÉNTRIC, -Ă adj. v. **excentric.**

ECCEPTÁ vb. I v. **excepta.**

ECCÉPŢIE s. f. v. **excepţie.**

ECCEPŢIONÁL, -Ă adj. v. **excepţional.**

ECCEPŢIÚNE s. f. v. **excepţie.**

ECCÉS s. n. v. **exces.**

ECCESÍV, -Ă adj. v. **excesiv.**

ECCLESÍA s. f. (În Antichitatea greacă) Adunarea poporului în oraşele greceşti, care lua deciziile supreme. Cf. NDN.
– Pl.: *ecclesii.*
– Din fr. **ecclésia.**

ECDICÓN s. m. (Învechit, rar) Judecător. *Prefericitul Săvastian l-au făcut ecdicon, adecă giudeţ a besericii.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 225^v/30.
– Pl.: *ecdiconi.*
– Din ngr. **ἔκδικος** „cetăţean însărcinat să apere interesele unui municipiu".

ÉCDOS subst. v. **ecdosis.**

ÉCDOSIS subst. (Grecism învechit) Edict (**1**). *Scrisă carte... iscălită ce să cheamă ecdosis „patrierşască" ce-au trimis Presvinţia Sa către noi* (a. 1752). BUL. COM. IST. III, 7. *Au mutat pe Preasfinţia Sa chirio chir Iacov de la episcopie Huşului la acest scaun al Mitropoliei pentru carele şi ecdosis patrieşăsc au venit* (a. 1790). ib. 17. *A noastră patriarhicească şi sinodicească ecdosis* (a. 1792). GÁLDI, M. PHAN. 175. *Aducându-se şi ecdosis, adică carte de voie a patriarhului de la Ţarigrad, după obicei se adunară de obşte.* ZILOT, CRON. 74.
– Pl.: ? – Şi: **écdos** (GÁLDI, M. PHAN. 175), **évdoxis** (id. ib.) subst.
– Din ngr. **ἔκδοσις.**

ÉCE interj. v. **iete.**

ECÉPŢIE s. f. v. **excepţie.**

ECÉTERA adv. v. **etcetera.**

ECFATÓR s. n. v. **ecuator.**

ECFATÓRE s. n. v. **ecuator.**

ECFATÓRIU s. n. v. **ecuator.**

ECFILATÉR, -Ă adj. v. **echilater.**

ECFÓNIS s. n. (Învechit) **1.** Vozglas. Cf. DDRF, ENC. ROM., SEVERIN, S. 116, SCRIBAN, D. *Din contextul manuscrisului fac parte antifoane, ... ectenii, şi ecfonisuri.* M 1964, nr. 5 – 6, 63.

2. Exclamaţie. Cf. SEVERIN, S. 116. *La vederea fantomei, copila a slobozit un ecphonis, de a fost auzit de toată lumea.* id. ib.

– Scris şi: *ecphonis.* – Pl.: *ecfonisuri.*

– Din ngr. **ἐκφώνησις.**

ECFONISÍ vb. IV. R e f l. (Învechit, rar) A (se) declara, a se pronunţa despre... Cf. GÁLDI, M. PHAN. 175. *Dă la ţearul, nimic păn acum... nu se-au ecfonisit* (a.1713). id. ib.

– Prez. ind.: *ecfonisesc.*

– Din ngr. **ἐκφώνησα** (aor. al lui *ἐκφωνώ*).

ÉCHE s. f. Piesă de lemn sau de metal fixată pe axul sau pe pana cârmei unei ambarcaţiuni sau a unei nave mici, care serveşte la manevrarea acesteia. Cf. ABC MAR., DT. *Omul de la cârmă putea fi văzut acum... cu o mână încleştată pe eche.* TUDORAN, P. 414, cf. LTR[2], SCL 1961, 616, L. ROM. 1964, nr. 1, 32, 1971, 47, M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *eche.*

– Din germ. **Ecke** „colţ". Cf. tc. y e k e.

ECHÉR s. n. **1.** Instrument în formă de triunghi dreptunghic cu unghiurile ascuţite de 30° şi 60° sau de câte 45°, întrebuinţat la trasarea şi verificarea dreptelor perpendiculare sau paralele, la multiplicarea şi divizarea segmentelor şi a unghiurilor etc.; (învechit) unghiar, (regional) colţar. V. d r e p t a r. Cf. I. GOLESCU, C., ASACHI, E. III, 39/16. *Ne slujim cu oarecare istrumente ce se numesc echere (dreptare).* CONV. GEOM. 45/28, cf. NEGULICI. *Un astfel de instrument se numeşte echer.* G. POP, G. 152/2, cf. STAMATI, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, DDRF, MELIK, G. 54, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., NICA, L. VAM., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Echerele servesc la trasarea şi verificarea unghiurilor.* IOANOVICI, TEHN. 199. *E atâta vreme de când n-am mai pus mâna pe echer.* CAMIL PETRESCU, T. III, 89. *Desen făcut cu echerul.* TEODOREANU, M. II, 223. *Pentru determinarea centrului pieselor cilindrice, se întrebuinţează un echer de oţel.* ORBONAŞ, MEC. 176, cf. DS. *Străzi croite în unghi drept cu echerul.* SADOVEANU, O. IX, 224, cf. SCRIBAN, D. *Artistul vorbeşte despre triunghiuri echilaterale şi echere.* VIANU, A. P. 267, cf. MDT, DT, LTR[2], DL, DM. *Echere şi mistrii de argint atârnau de tavan.* BARBU, PRINC. 128, cf. DEX. *Îmi închipui că o şapcă roşie, cu un echer şi un compas brodate cu fir de aur,... i-ar fi stat caraghios unei femei cu copilul de mână.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 15/1, cf. DN[3], D. ENC., NDN, H II 118, IX 247, ALR SN II h 565/514. ◊ (Ca termen de comparaţie) *Triunghiul lung al aripilor negre, ca două echere, pare decupat în catifea.* ARGHEZI, P. T. 326.

2. Instrument topografic cu ajutorul căruia se orientează fixarea pe teren a aliniamentelor perpendiculare. Cf. COSTINESCU, CADE, DS, NOM. MIN. I, 304, 310, MDT, DT, LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

3. (Sport) Figură de gimnastică la paralele, la bârnă, la inele etc. Cf. DEXI.

– Pl.: *echere* şi (învechit) *echeruri* (I. GOLESCU, C.). – Şi: (învechit) **ecuár** (NEGULICI, STAMATI, D.), **ecvár** (STAMATI, D.) s. n.

– Din fr. **équerre.**

ECHÉSTRU, -Ă adj. v. **ecvestru.**

ECHI- Element de compunere care înseamnă „egal" şi care serveşte la formarea unor adjective ca: e c h i u n g h i, e c h i u n g h i u l a r etc. Cf. POLIZU, ALEXI, W., DER, FORM. CUV. I, 248, D. ENC., DEX, DN[3].

– Izolat, prin analiză, din împrumuturi ca: **echidistanţă, echilateral** etc.

ECHICURÉNT, -Ă s. m. (Fiz.) Curgere în acelaşi sens a două sau a mai multor fluide. Cf. LTR, DT, LTR[2], DP, DTT, NDN.

– Pl.: *echicurenţi, -te.*

– Din fr. **équicourant.**

ECHIDIFERÉNŢĂ s. f. (Mat.; învechit) Proporţie (1). *Când diferenţa între două numere, precum 10 şi 8, este tot aceea cu cea între alte două 7 şi 5, atunci aceste patru câtăţimi fac o echidiferenţă.* HELIADE, A. 88/11, cf. I. GOLESCU, C. *Când diferinţa între două numere, precum 10 şi 8 este aceeaşi cu a altor doă numere, 7 şi 5, aceste patru câtimi fac o ecuidiferinţă.* G. POP; E. 131/9. *O potrivire între doă raporturi de ecces se numeşte proporţie aritmetică, noi o vom numi ecuidiferinţă.* ELEM. ALG. 175/23. *Proporţia prin diferenţă se mai numeşte şi ecvidiferenţa.* CLIMESCU, A. 188.

– Pl.: *echidiferenţe.* – Şi: (învechit) **ecuidiferínţă, ecvidiferénţă** s. f.

– Din fr. **équidifférence.**

ECHIDIFERENŢIÁL, -Ă adj. (Mat.; învechit) Proporţional. *Medii dintr-o ecuidiferinţă fiind deopotrivă, ecuidiferinţa se zice conţinută; iar oricare din medii se zice atunci mediu ecuidiferinţial.* ELEM. ALG. 177/8.

– Pronunţat: *-ţi-al.* – Pl.: *echidiferenţiali, -e.* – Şi: (învechit) **ecuidiferinţiál, -ă** adj.

– Din fr. **équidifférentiel.**

ECHIDISTÁNT, -Ă adj. (Mat.; despre puncte, drepte, planuri etc.; folosit mai ales la pl.) Care se află la distanţe egale faţă de un punct, de o dreaptă, de un plan sau care sunt egal distanţate între ele. Cf. I. GOLESCU, C., COSTINESCU. *În mijlocul trapezului sânt trei stele secundare ecuidistante, dispuse pe o aceeaşi dreaptă.* DRĂGHICEANU, C. 12, cf. LM, ALEXI, W. *Două drepte paralele sunt echidistante.* CADE. *Vârfurile A şi C trebuie să fie la aceeaşi înălţime şi echidistante faţă de vârful B.* IOANOVICI, TEHN. 217. *Locul punctelor de unde se vor lua probele parţiale va fi fixat de aşa manieră încât ele să fie echidistante şi să încadreze toată suprafaţa supusă acestei operaţiuni.* ENC. AGR. I, 231, cf. SCRIBAN, D. *Într-un câmp uniform, liniile de forţă sunt paralele, rectilinii şi echidistante.* CIŞMAN, FIZ. II, 128. *„Pavăm" planul cu pătrate egale, ducând paralele echidistante.* STOILOV, T. F. 139. *Rândurile semănăturii trebuie să fie drepte, paralele şi echidistante.* AGROTEHNICA, II, 72. *Un astfel de câmp se reprezintă prin linii de forţă paralele şi echidistante.* T. V. IONESCU, E. 25. *Dacă am etalona un termometru cu mercur prin intermediul unui termometru cu alcool..., diviziunile termometrului cu mercur nu ar mai fi echidistante.* MARIAN – ŢIŢEICA, FIZ. II, 72, cf. LTR[2], DL, DM, SFC II, 114. *Pe o pagină de caiet liniată cu drepte paralele echidistante duceţi... o dreaptă.* GEOMETRIE IX, 4, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ♦ F i g. (Despre oameni sau despre atitudini, manifestări etc. ale lor) Care este imparţial; care demonstrează neutralitate faţă de două părţi aflate în conflict. Cf. D. ENC., NDN. □ *Are o poziţie echidistantă faţă de cele două partide.*

– Pl.: *echidistanţi, -te.* – Şi: (învechit) **ecuidistánt, -ă** adj.

– Din fr. **équidistant**, lat. **aequidistans, -ntis**, it. **equidistante.**

ECHIDISTÁNȚĂ s. f. Distanță egală (între două drepte, planuri etc.); calitatea a ceea ce este echidistant; s p e c. diferența constantă de înălțime dintre cotele a două puncte situate pe două curbe de nivel. Cf. LM, CADE, IOANOVICI, TEHN. 381, SCRIBAN, D. *Aceste planuri... vor fi completate cu arătarea reliefului, prin curbe de nivel... determinate în baza unei echidistanțe corespunzătoare scării planului.* LEG. EC. PL. 489, cf. MDT, DT. *Se controlează paralelismul și echidistanța rândurilor.* AGROTEHNICA, II, 72. *Se observă... aceleași echidistanțe și paralelism, în câmpurile uniforme.* CIȘMAN, FIZ. II, 340, cf. LTR[2], DL, DM, SFC II, 114, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ♦ F i g. Atitudine imparțială, neutralitate față de două părți aflate în conflict. Cf. NDN. ▭ *Guvernul și-a exprimat echidistanța față de ambele țări.*

– Pl.: *echidistanțe.*

– Din fr. **équidistance**, it. **equidistanza.**

ECHÍDNĂ[1] s. f. Mamifer insectivor din ordinul monotermelor, lung de circa 25 cm, cu corpul acoperit cu spini, cu botul cornos, foarte ascuțit, care trăiește în Australia (*Tachyglossus aculeatus*). Cf. LM, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl.: *echidne.* – Și: **echidnéu** s. n. SCRIBAN, D., DN[3].

– Din fr. **échidné.**

ECHÍDNĂ[2] s. f. v. **ehidnă.**

ECHIDNÉU s. n. v. **echidnă**[1].

ECHIDNÍSM s. n. (Med.) Intoxicație cu venin de șarpe. Cf. DN[3].

– Din fr. **échidnisme.**

ECHIÉN, -Ă adj. (Despre arboret) Care este omogen din punctul de vedere al vârstei. Cf. LTR[2], DN[3], NDN.

– Pronunțat: *-chi-en.* – Pl.: *echieni, -e.*

– Din fr. **équienne.**

ECHIGRANULÁR, -Ă adj. (Despre roci, aliaje etc.) Care are cristale, granule etc. cu dimensiuni aproximativ egale. Cf. LTR, LTR[2], DEX, DN[3], NDN.

– Pl.: *echigranulari, -e.*

– Din fr. **équigranulaire.**

ECHIGRAVITÁȚIE s. f. Proprietate a unei anumite regiuni din spațiul cosmic în care forțele gravitaționale ale corpurilor cerești sunt în echilibru. Cf. M. D. ENC., DN[3], D. ENC., NDN.

– Gen.-dat.: *echigravitației.*

– Din fr. **équigravitation.**

ECHILATÉR, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Învechit; despre figuri geometrice) Echilateral. *Pentru triiangolu ecfilateru.* AMFILOHIE, E. 158/8, cf. I. GOLESCU, C. *Triunghi ecuilater se numește acela care are cele trei laturi ale lui dopotrivă.* POENARU, G. 3/22, cf. PROT. – POP., N. D. *Figure echilatere.* LM, cf. ENC. ROM. ◊ *Hiperbolă echilateră* = hiperbolă cu asimptotele perpendiculare. *Iperbolă echilateră.* Cf. CADE. *Curba... este un arc de hiperbolă echilateră, raportată la asimptotele ei.* CIȘMAN, FIZ. I, 280, cf. NDN. *Con echilater* = con circular drept care are generatoarea congruentă cu diametrul bazei. Cf. NDN.

2. S. n. (Rar) Figură geometrică cu laturile egale. Cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.

– Scris și: (învechit) *equilater.* ENC. ROM. – Accentuat și: (învechit) *echiláter.* SCRIBAN, D. – Pl.: *echilateri, -e.* – Și: (învechit) **ecfilatér, -ă, ecuilatér, -ă** adj., **ecvilatér** (ȘĂINEANU, D. U.) s. n.

– Din lat. **aequilaterus, -a, -um**, fr. **équilatère**, it. **equilatero.**

ECHILATERÁL, -Ă adj. (Despre figuri geometrice) Care are elementele liniare congruente; (învechit) echilater (**1**). *De are poligonul toate laturile egale să numește ecvilateral.* GEOMETRIA, A. M. 16[v]/1, cf. I. GOLESCU, C. *Un triunghi sferic se numește... ecuilateral.* POENARU, G. 259/16, cf. DESEN ARH. 20/22. *Triunghiurile, ... ce au câte trele laturile dopotrivă între dânsele, se zic ecuilaturale.* CONV. GEOM. 68/26, cf. NEGULICI. *Orce triunghi ecuilateral are câte trele unghiuri ecuale.* G. POP, G. 18/3. *Triunghiurile ACD, CDH sunt dar ecuilaterale.* ORESCU, T. 13/22, cf. ELEM. ALG. 233/11, STAMATI, D., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Se numește triunghi echilateral triunghiul care are câte trele laturile egale.* MELIK, G. 10, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Triunghi ecvilateral.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 48. *Artistul vorbește despre triunghiuri echilaterale și echere.* VIANU, A. P. 267, cf. MDT. *Trei fluturi de aceeași mărime... stau ca trei triunghiuri echilaterale pe păretele meu.* ARGHEZI, P. T. 434, cf. DT. *Unind mijloacele laturilor, se obțin patru triunghiuri echilaterale.* CHIRIȚĂ, P. 140, cf. LTR[2], DL, DM. *Două triunghiuri echilaterale sunt totdeauna asemenea.* GEOMETRIE IX, 44, cf. FORM. CUV. I, 193, 236, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl.: *echilaterali, -e.* – Și: (învechit) **ecuilaterál, -ă, ecuilaturál, -ă, ecvilaterál, -ă** adj.

– Din lat. **aequilateralis, -e**, fr. **equilatéral.** – **Ecuilatural**: prin apropiere de *latură.*

ECHILIBRÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Complementul indică mai ales sisteme fizice, tehnice etc.) A aduce, a pune sau a menține în stare de echilibru (**1**); a cumpăni. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Chelnerii se strecoară ca umbrele, echilibrând tăvi de argint.* REBREANU, R. I, 203. *O cumpănă... își echilibrează un braț... cu celălalt.* STREINU, P. C. I, 25, cf. SCRIBAN, D. *Mașini pentru echilibrat static și dinamic rotoarele.* NOM. MIN. I, 160, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ♦ R e f l. A fi, a ajunge sau a se menține în stare de echilibru. *Ca să se echilibreze, mă apucă de braț.* IBRĂILEANU, A. 156. *Mă oprii un moment în fața unei vitrine ca să mă echilibrez.* CONV. LIT. LXVII, 314.

2. T r a n z. și r e f l. A fi sau a face ca două sau mai multe măsuri, mărimi, valori etc. să fie în proporție justă sau egală una față de alta. V. a r m o n i z a, c o n t r a b a l a n s a. *Presia aceasta nu se poate nimici ca și greutatea apei ce o produce; atâta numai că se poate ecuilibra sau contrabalanța de apa ce încungiură vasul.* MARIN, F. 52/22, cf. PONTBRIANT, D. *Noi echilibrarăm aceste duo cifre, adoptând numărul mediu de 3 000.* HASDEU, I. V. 244. *Toate moleculele se echilibrează și formează un singur tot.* CONTA, O. F. 200, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Lățimea umerilor echilibra înălțimea trupului.* TEODOREANU, L. 51. *El posedă darul rar de a echilibra tonurile.* OPRESCU, I. A. IV, 327. *Muzica orchestrală, în care toate sunetele se echilibrează, îi dă o somnolență dulce și vigilentă.* CĂLINESCU, B. I. 460. *Un alt aspect... îl constituie efortul de a echilibra intensitatea diferitelor grupe de instrumente.* CONTEMP. 1953, nr. 368, 1/2. *Înălțimea unei coloane de apă... echilibrează presiunea sub care se află atrasă.* CHIRIȚĂ, P. 236. *Forța „F" poate echilibra o forță „Q" de două ori mai mare.* MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 84. *În interiorul lichidului aceste forțe se echilibrează.* AGROTEHNICA, I, 138, cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ F i g. *Autoritatea gerontilor așezată între rege și popor fu stavilă, ecuilibrând statul.* ARISTIA, PLUT. 108/1. *Marile sume de puteri opuse se ecuilibraseră ca două greutăți egale în cumpăna europeană.* EMINESCU, O. IX, 360. *Altruismul, ca să fie în adevăr efectiv, nu trebuie să însemneze anihilarea absolută a egoismului, ci conciliarea bine echilibrată cu acesta.* CARAGIALE, O. VII, 254. *Fenomenele pașoptism și junimism..., departe de a se exclude,... se controlează și se echilibrează reciproc.* CONSTANTINESCU, S. II, 85. *Autoritățile nu intervin să echilibreze gușa proprietarului cu punga chiriașului.* ARGHEZI, P. T. 37. *Nu putem să nu auzim în ele glasul*

însuși al poetului, mai ales dacă ele nu sunt contrazise și echilibrate de alte idei. VIANU, L. U. 65. *Natura se echilibrează singură după legile ei secrete.* PREDA, C. I. P. II, 354. *Scriitorul echilibrează proporția elementelor lexicale specifice.* VARLAAM – SADOVEANU, 437. *Forțele în luptă s-au putut echilibra ani îndelungați.* H. DAICOVICIU, D. 78. *Politica și istoria se echilibrează necontenit.* N. MANOLESCU, C. M. 123. *Rigorismul istoriei literare transilvane... evoluează prin urmare către un impresionism ce-l echilibrează.* GRIGURCU, C. R. 82. ♦ (Econ.) A face ca veniturile dintr-un buget să fie egale cu cheltuielile. *Am echilibrat cheltuielile și veniturile.* DL, NDN. ◊ R e f l. p a s. *Trebuie să se echilibreze bugetul provizoriu.* XENOPOL, I. R. XIII, 92. *Fiecare buget se solda cu deficite și se echilibra cu împrumuturi.* id. ib. XIV, 70.

– Prez. ind.: *echilibrez.* – Și: (învechit) **ecuilibrá** vb. I.

– Din fr. **équilibrer.**

ECHILIBRÁJ s. n. Echilibrare (**1**). *Aparate pentru... controlul echilibrajului.* NOM. MIN. I, 126, cf. DN^3, NDN.

– Pl.: *echilibraje.*

– Din fr. **équilibrage.**

ECHILIBRÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Echilibrat (**1**). *Unul din vârfurile acului, oricât de ecvilibral (deopotrivă greutate) ar fi, se pleacă către orizon.* ASACHI, L. 65^2/3.

– Pl.: *echilibrali, -e.* – Și: **ecvilibrál, -ă** adj.

– **Echilibra** + suf. *-al.*

ECHILIBRÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) e c h i l i b r a și rezultatul ei.

1. (Tehn.) Operație de eliminare sau de reducere a forțelor dinamice nesimetrice care se exercită asupra pieselor unui sistem în mișcare; echilibraj. Cf. e c h i l i b r a (**1**). Cf. COSTINESCU, RESMERIȚĂ, D. *Discurile de polizor, înainte de întrebuințare, trebuie să fie supuse următoarelor probe: ... proba de echilibrare.* IOANOVICI, TEHN. 334, cf. MDT, DT, LTR^2, DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN^3.

2. Cf. e c h i l i b r a (**2**). Cf. PONTBRIANT, D., LM. *Se cerea o... echilibrare a bugetului.* MAIORESCU, D. I, 38. *O echilibrare a bugetului ar fi un ce iluzoric.* XENOPOL, I. R. XIV, 77, cf. RESMERIȚĂ, D. *Primăvara venea altfel din pricina altor variații și echilibrări atmosferice.* SADOVEANU, O. VII, 31. *În cazurile când echilibrarea unui buget nu poate fi realizată,... acoperirea deficitelor se poate face prin acordare de subvenții.* LEG. EC. PL. 146. *Cu toată această tendință de echilibrare..., soluția fiecărui sol suferă în timpul anului importante variații.* CHIRIȚĂ, P. 288, cf. DL, DM. *A elaborat o teorie unitară despre echilibrarea funcțiilor organismului.* ABC SĂN. 118. *Problema echilibrării balanței comerciale a avut o anumită importanță.* SCÂNTEIA, 1978, nr. 11 006. ◊ F i g. *Științele au pentru educațiunea noastră folosul... de a contribui prin obiectele lor impersonale la echilibrarea statornică între gândiri și simțiminte.* MAIORESCU, L. 11. *Trebuie să apară necontenit descoperiri nouă, adausuri intermitente care turbură echilibrarea începută.* ARHIVA, X, 31.

– Pl.: *echilibrări.*

– V. **echilibra.**

ECHILIBRÁT, -Ă adj. **1.** Care se află în stare de echilibru (**1**). Cf. e c h i l i b r a (**1**). Cf. LM, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN^3.

2. (Despre două sau mai multe măsuri, mărimi, valori etc. ori despre părți componente ale unui tot) Care este în proporție justă sau egală una față de alta. V. a r m o n i o s. Cf. e c h i l i b r a (**2**). Cf. PONTBRIANT, D. *V-am prezentat un budget echilibrat.* MAIORESCU, D. I, 341. *Tânărul se precizează ca un efeb cu linii echilibrate.* LOVINESCU, C. IV, 22. *Laba desinată cu detalii echilibrate dă un sprijin just al pieptului.* ARGHEZI, P. T. 235. *Goethe scrie în largi perioade bine echilibrate, bogate în determinări.* VIANU, L. U. 247. *Jocul a fost în general echilibrat.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2 721. *Regimul termic al solului poate fi echilibrat, blând sau exagerat de rece ori cald.* CHIRIȚĂ, P. 218. *Tot sistemul este bine echilibrat.* T. V. IONESCU, E. 11. *Program echilibrat de muncă și repaus.* ABC SĂN. 44. *Dacă alimentația nu este echilibrată, sănătatea omului se resimte.* S. MARIN, C. B. 5. *O zonă cuprinsă între deal și câmpie, echilibrată sub raportul temperaturii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 9/2. ◊ F i g. *Această abundență de comparații... e salvată de o savantă... armonie a frazei, de cadența gravă a unor lungi perioade, proporționate și echilibrate.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 16. ◊ (Adverbial) *Îngrășarea mărește capacitatea de iernare dacă se face echilibrat.* AGROTEHNICA, II, 78.

3. (Despre oameni) Care manifestă cumpătare, măsură, moderație, sobrietate (în comportare, în vorbe etc.); (despre manifestările, acțiunile etc. oamenilor) care exprimă, trădează cumpătare, măsură, moderație, sobrietate; cumpătat, măsurat^2 (**3**), moderat (**I 1**), ponderat. *A deșteptat și mai mult atențiunea... fără ca însă nici unul dintre savanții adevărați și echilibrați să poată ajunge la concluziuni decisive.* MACEDONSKI, O. IV, 142. *Ca la toți oamenii echilibrați,... nimicnicia făpturii noastre... era o cauză statornică de melancolie.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 75. *El prevedea că din acest proces de transformație nu va ieși... un popor echilibrat.* IORGA, L. II, 502. *Gesturi mari, liniștite... de om echilibrat.* IBRĂILEANU, A. 139. *Limbajul măsurat, concis și clar, echilibrat și proporționat... ne întâmpină la lectura „Ifigeniei".* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 93. *Cam prea echilibrat, vorbind rar, dar nu fără o privire stăpână pe sine.* CAMIL PETRESCU, P. 41. *Nimeni nu se mai aștepta de la mine să fiu echilibrat și zdravăn.* CONV. LIT. LXVII, 316. *Îi plăcea vânătoarea, singurătățile, lecturile, manierele alese. Altfel, sobru, cumpătat și echilibrat.* VOICULESCU, P. I, 66. *Sunt un om foarte echilibrat.* SADOVEANU, O. IX, 100. *Nu orice clasic e numaidecât și în totul echilibrat și simplu.* STREINU, P. C. III, 354, cf. SCRIBAN, D. *Sensibilitatea lui Ion Luca este mai echilibrată, a lui Matei e mai istovită.* CONSTANTINESCU, S. II, 178. *Goethe... este cea mai echilibrată inteligență.* ARGHEZI, S. XXXIV, 107. *Sufletul său e armonios, echilibrat.* RALEA, S. T. I, 273. *Dumneata ești prea echilibrată ca să înțelegi lucrurile astea.* H. LOVINESCU, T. 266. *E un om echilibrat, poate puțin încrezut.* BARANGA, I. 188. *Dezechilibrat și echilibrat totodată, darnic și zgârcit..., Anton Pann ne apare ca păstrătorul stării de mijloc.* STĂNESCU, C. R. 51. *Neatingând mari profunzimi, condeiul său echilibrat iscă judicioase reflexii.* GRIGURCU, C. R. 72. ◊ (Substantivat) *În adâncul meu, din naștere vreau să spun, sunt un echilibrat.* DEMETRIUS, C. M. 35. ◊ (Adverbial) *Aceste vorbe simple ar fi trebuit să le rostească echilibrat.* SADOVEANU, O. XXI, 201.

– Pl.: *echilibrați, -te.*

– V. **echilibra.** Cf. fr. é q u i l i b r é.

ECHILIBRATÓR, -OÁRE adj., s. m. **1.** Adj. Care stabilește sau care menține echilibrul (**2**). *Credea că metaforismul lui e o manie, fără să vadă rațiunea lui profundă, valoarea echilibratoare.* TEODOREANU, M. II, 283.

2. S. m. (Rar) Echilibror. *Echilibratori ai încovoirii vârfurilor aripilor.* ENC. TEHN. I, 175.

– Pl.: *echilibratori, -oare.*

– **Echilibra** + suf. *-tor.*

ECHILIBRÍST, -Ă s. m. și f. **1.** Persoană care s-a specializat în echilibristică (**1**), care practică echilibristica. *Pe observația amăruntă a poziției puntului greutății se razimă măestriile acrobaților (jucătorilor pe funii) și a ecvilibriștilor.* STAMATI, F. 29/19, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Admiram fără rezervă echilibriști, gimnastici și clovni.* BRĂESCU, A. 198. *Echilibrist gimnastic.* NOM. PROF. 82, cf. BUL. FIL. VI, 43, SCRIBAN, D., DL, DM, SFC I, 129. *Atleți și echilibriști pe sârmă se aruncară să-i strângă cu o lăcomie*

feroce. BARBU, S. N. 308. *Primii echilibriști menționați sunt cei care s-au produs la nunta Mariei, fata cea mai mare a lui Vasile Lupu.* IST. T. I, 97, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN. ◊ (Adjectival) *Acrobații echilibriști... ne-au oferit un număr cu totul neobișnuit.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2 752.

2. F i g. Persoană care se strecoară cu abilitate printre situații dificile. Cf. DN[3], DEX[2], NDN.

– Pl.: *echilibriști, -ste.* – Și: (învechit) **ecuilibríst, -ă** (STAMATI, D., BARCIANU, ALEXI, W.), **ecvilibríst, -ă** s. m. și f.

– Din fr. **équilibriste.**

ECHILIBRÍSTICĂ s. f. **1.** Menținere în echilibru (**1**) în diferite poziții sau mișcări dificile ale corpului; arta, îndemânarea de a menține în echilibru, în poziții dificile, corpul sau diverse obiecte; s p e c. număr de circ al echilibristului (**1**). *Își împletește picioarele ca două nuiele de răchită, și cu mâinile întinse orizontal se lasă pe vine... O echilibristică fioroasă, de schilod.* I. BOTEZ, B. I, 208. *A fost necesară o echilibristică nu ușoară ca să ajungem sus.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 250. *Nu e o punte, e un prilej de echilibrisitică.* SADOVEANU, O. XIV, 542, cf. SCRIBAN, D. *Atitudinea și detaliul echilibristicei chinezești – o farfurioară de porcelan pe sfârcul unei nuiele de bambus.* ARGHEZI, S. VIII, 79. *Am fost nevoiți să facem o adevărată echilibristică pentru ca să nu ne afundăm în bălegar.* STANCU, R. A. IV, 357. *Atât de mult noroi era, că oamenii făceau o complicată echilibristică.* PAS, Z. I, 107, cf. DL, DM. *Una face echilibristică pe cumpăna fântânii.* SORESCU, L. L. I, 19, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ◊ F i g. *Echilibristica, nu totdeauna lipsită de echivocuri, ... o făcea între „revelația divină" și postulatele „rațiunii".* BLAGA, G. 205. *Gestul patetic... se transformă în gest reflex, de-o firească utilitate în echilibristica naturii.* id. Z. 115. *Nu veți găsi în volumul său echilibristici de spirit, antiteze tăioase.* RALEA, S. T. I, 50. *Nu ne interesează... echilibristica titlurilor.* VINEA, L. I, 352.

2. F i g. Capacitatea de a se descurca cu abilitate în situații dificile; totalitatea eforturilor și a mijloacelor întrebuințate pentru a ieși dintr-o situație dificilă. *Această duplicitate, aceste exerciții de echilibristică ar fi de atribuit unei deosebite înțelepciuni politice.* EMINESCU, O. XI, 21. *Știuse să-și susțină cinci ani modestul „menaj"... cu un talent cu totul superior de echilibristică financiară.* SĂM. I, 276, cf. RESMERIȚĂ, D., DN[3], DEX[2].

– Pl.: *echilibristici.*

– **Echilibrist** + suf. *-ică.* Cf. germ. E q u i l i b r i s t i k.

ECHILÍBRIU s. n. v. **echilibru.**

ECHILIBROMÉTRU s. n. Aparat pentru măsurarea echilibrării. NDN.

– Pl.: *echilibrometre.*

– Din fr. **équilibromètre.**

ECHILIBRÓR s. n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se asigură echilibrul (unui aparat, al unei părți dintr-un aparat etc.); (rar) echilibrator (**2**). Cf. LTR, LTR[2], DM, DTT, DEX, DN[3], NDN.

– Pl.: *echilibroare.*

– Din fr. **équilibreur.**

ECHILÍBRU s. n. **1.** Situație a unui corp, a unui sistem etc. supus acțiunii unor forțe egale și opuse, care se anulează reciproc, fără a-i modifica starea de repaus sau de mișcare; stare staționară a unui fenomen. *Puse în cele după urmă bastimentul în echilibru printr-o răpede și tare cletinare.* HELIADE, D. J. 106/20, cf. I. GOLESCU, C. *Stelele..., fără a răzăma în ceva, într-o minunată ecvilibrie, slobode toate aleargă.* ELEM. G. 4/11. *Acele munți de cristali mânate de un repede curs de apă... pierzând a lor ecvilibru (cumpănă), ele se aruncă una asupra alteia.* AR (1835), 180[1]/48. *Îndată ce fir-plumbul... va rămânea în ecvilibrie, a sa direcție va fi paralelă cu acea a puterii care trage spre pământ toate părțile materiale a masei îngreoiete.* ASACHI, E. III, 237/21. *Celelalte planete... cu o minunată ecvilibrie slobode toate aleargă.* GEOGR. N. 4/13, cf. NEGULICI, STAMATI, F. 23/2. *Licvidiile ce umplu aceelaltă țesetură a trupului sânt într-un ecvilibru cu astă apăsare de dinafară.* CALENDAR (1854), 39/9. *Fixându-l într-o cumpănire (ecuilibru) de repaos.* FIS. 45/24. *Apăsarea, ce a reținut neîncetat aceste sfărâmături, potrivit cu legile ce i s-au asemănat, rămâne singură stăpână spre a le aduna oarecum și a consolida un ecuilibru nou.* MARIN, F. 3/38, cf. POLIZU. *Acesta era un sistem, în care toate se țineau între ele în ecvilibru și se păstrau prin puteri opuse.* CALENDAR (1861), 95/20, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *E o spirală întoarsă și care stă în vârf printr-un joc de echilibru.* BARONZI, C. I, 282/20, cf. COSTINESCU, LM. *Strică echilibrul paturilor din cari constă scoarța pământului.* CONTEMPORANUL, I, 134, cf. DDRF. *Zicem că un corp se află în echilibriu, când puterile care lucrează asupra sa se nimicesc unele pe altele.* PONI, F. 34, cf. ENC. ROM., ALEXI, W. *E firesc ca balanța să nu poată sta multă vreme în echilibru.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 243, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DS. *Iordache Nastratin purta... un chipiu de infanterie, care se ținea pe capul lui buhos printr-o minune de echilibru.* SADOVEANU, O. VII, 86, cf. SCRIBAN, D. *Asupra unui sistem care se află în echilibru se exercită o forță din afară.* MACAROVICI, CH. 149. *Pentru menținerea echilibrului coloidal este de foarte mare însemnătate valoarea „pH" și a conținului de săruri.* id. ib. 168, cf. MDT. *Echilibrul zborului va depinde exclusiv de rezistența materialului din care aparatul va fi construit.* BLAGA, H. 104, cf. DT. *Apa... asigură echilibrul mecanic al organelor fragede nelignifiate.* AGROTEHNICA, II, 12, cf. I, 316. *Experiența ne arată că există echilibru când verticala centrului de greutate cade în interiorul poligonului de bază.* CIȘMAN, FIZ. I, 72, cf. ABC SĂN. 139. *Toată greutatea pe care o pune ca să împingă barca și să o țină în echilibru prin pădure aproape că nu se observă.* BĂNULESCU, I. 7, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Legea conservării energiei... a fost extinsă... asupra echilibrului și soartei sistemului solar.* MS. 1979, nr. 1, 25, cf. DL, DM. *În mediul apos există următoarele echilibre.* CHIM. AN. CALIT. 140, cf. DER. ◊ *Echilibru stabil* = echilibru (**1**) al unui corp care, în urma unei mici deplasări, revine la poziția sa inițială. Cf. DL, DER. (F i g.) *Omul este istoric...; formula lui este o formulă de mișcare și nu de echilibriu stabil.* MAIORESCU, CR. II, 157. *Societatea trăiește în echilibru stabil.* RALEA, S. T. I, 171. *Echilibru instabil* (sau *nestabil, labil*) = echilibru (**2**) al unui corp, care, în urma unei mici deplasări, nu mai revine în poziția sa inițială. Cf. DL, DER. (F i g.) *Mișcarea și dezvoltarea țin universul în echilibrul lui instabil.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 5/4. *Echilibru chimic* = stare termodinamică a unui sistem cu reacție chimică, în care concentrațiile componenților nu variază în timp. Cf. DT, LTR[2], DER, M. D. ENC., D. ENC. (Eliptic) *Echilibrul într-o reacție reversibilă se poate modifica.* CHIM. AN. CALIT. 35. *Echilibru dinamic* = echilibru (**1**) al unui sistem în care două procese opuse se desfășoară cu aceeași viteză, menținând astfel sistemul nemodificat. Cf. MDT, DER, DTT. ♦ Stare a unui corp care se menține în poziție verticală; poziție verticală stabilă. Cf. MN (1836), 14[1]/19. *Talia se îngroașă și femeia, ca să-și ție ecuilibru, când stă sau când umblă, poartă spatele cam înapoi.* POLIZU, P. 197/25. *Când văzui, în cele din urmă, că echilibrul meu e aproape primejduit, descălicai.* HOGAȘ, M. N. 93. *Nu-și mai putu păstra echilibrul și se rostogoli.* REBREANU, R. II, 264. *Ia un scaun, se proptește de el, ca și cum și-ar căuta echilibrul.* CAMIL PETRESCU, T. III, 137. *Se împiedecă de treptele peronului și râse, restabilindu-și anevoie echilibrul.* C. PETRESCU, C. V. 366, cf. id. Î. I, 21. *Se urcă, ajutat de beizade Alecu, în spatele Bârlădeanului și-și potrivi în echilibru trupul bine hrănit.* SADOVEANU, O. X, 25, cf. IX, 325, ENC. AGR. *Un covor pe parchet ar fi putut să-i răstoarne un echilibru lăsat în voia pingelii.* ARGHEZI, S. XV, 77. *Începu și el să sară într-un picior, căutând a-și ține*

echilibrul. CĂLINESCU, S. 307. *Se clătinase o clipă. Își găsise numaidecât echilibrul și se ținu dreaptă.* STANCU, R. A. III, 106. *Rămânea o clipă în echilibru pe picioarele dinapoi, bătând aerul cu labele.* VINEA, L. II, 300. *Fenomenele nervoase ale bolii sunt foarte variate: pareze, paralizii, tulburări de echilibru.* ABC SĂN. 323, cf. 324. *Roțile își recăpătaseră echilibrul cu prețul câtorva spițe despicate.* BĂNULESCU, I. 160. *Pentru păstrarea echilibrului e nevoit a-și pleca puțin corpul înainte.* FRÂNCU – CANDREA, M. 61. ◊ E x p r. **A-și pierde echilibrul** = a fi pe punctul de a cădea, de a se prăbuși. Cf. POLIZU, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Fritz pierduse echilibrul complect și căzuse peste Karl.* A. HOLBAN, O. II, 182, cf. SCRIBAN, D., DL. *Își pierdu echilibrul: căzu.* PREDA, R. 345, cf. DM, D. ENC.

2. (Adesea figurat) Proporție justă între două lucruri, valori, fenomene, situații etc. opuse; stare de stabilitate, de armonie care rezultă din această proporție. V. c u m p ă n ă, c u m p ă n i r e. *De mânie și de necaz... se smintește ecvilibriul puterilor, împreună cu sănătatea și mintea.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XL/16. *Și-n chaos echilibru și ordinea se puse.* HELIADE, O. I, 357. *Este de nevoie pentru ecvilibriu sau cumpăna Evropei ca puterea sa să nu se slăbească nici într-un chip.* CR (1830), 415[1]/8. *Civilizația cea adevărată... este ecvilibriul (cumpăna) între așezământuri și deprinderile.* AR (1833), 414[2]/7. *Începu a se amenința ecvilibria politică a Evropei.* SĂULESCU, HR. I, 17/21. *Trupul sufere o necontenită pierdere spre păstrarea neapăratei ecvilibrii (dreapta cumpănire).* ALBINEȚ, M. 109/4, cf. ASACHI, I. 356/33. *Într-acest chip e prea de lipsă pentru a ține ecvilibriul Europei.* CR (1839), 127[2]/22. *O luptă domnește între toate soiurile de ființe și cu toate acestea ecvilibria (cumpăna) stă.* IC. LUM. (1841), 361[1]/17, cf. LAURIAN, F. 205/26. *Toate elementele sânt desăvârșit în echilibru trebuitor la sporirea și viața felului de plante ce el trebuie să hrănească.* BREZOIANU, R. 28/17. *Sănătos se zice când puterile sau funcțiile omului cele în el lucrătoare stau într-o ecvilibrie (dreaptă cumpănire).* CORNEA, E. I. 180/17, cf. CALENDAR (1851), 7/12. *Grija mare de a conserva ecvilibriul mai susține până în ziua de astăzi pe turci în Europa.* BARIȚIU, P. A. I, 266. *Începând pământul a se răci,... pune gradul căldurei sale în echilibru (cumpănă) cu temperataura mult mai rece a aerului lumei.* BARASCH, M. II, 22/4, cf. TELEGRAFUL (1854), 12[1]/42. *Telegrafia electrică... înlesnește producerea avuțiilor... prin un ecvilibru general între piețile comerciale.* ROM. LIT. 25[1]/24. *Răporturile între aur, argint, aramă și între celelalte lucruri... să se pună în ecuilibriu cu răporturile din celelalte provincie.* ISIS (1859), 134[1]/39. *A trebuit să se scază cheltuielele, ca prin aceasta să să așeze un ecuilibru între acestea și veniturile statului.* DÂMBOVIȚA (1860), 91[2]/46, cf. HASDEU, I. V. 98. *Urmând cu atențiune învățemintele istorice, vom putea concepe... condițiunile echilibrului sociale.* CONV. LIT. II, 40, cf. COSTINESCU. *Am subîmpărțit toate acțiunile în două categorii, adică în lupte și echilibruri de forțe.* CONTA, O. F. 161, cf. 216, CONV. LIT. XI, 172. *Toate popoarele sânt setoase de viață proprie, și numai din egala îndreptățire a tuturor se va naște ecuilibrul.* EMINESCU, O. IX, 97. *Legile simetriei, necesitatea echilibrului, logica și consecvența stilului.* CARAGIALE, O. VII, 446. *În mesaj, domnitorul arată că echilibrul finanțelor este de mult timp zdruncinat.* XENOPOL, I. R. XIII, 174, cf. ENC. ROM. *Uite, ce să fac, caut echilibru între vin și borvis.* PETICĂ, O. 293. *Intervenția omului a rupt echilibrul natural dintre mediu și faună.* PĂCALĂ, M. R. 27. *A reușit să-i tulbure... echilibrul vieții banale.* PÂRVAN, I. F. 71. *Vei obține un echilibru statornic între lumea ta și lumea dinafară.* REBREANU, P. S. 38. *Ai pus ordine în amor: femei cu tarif pentru păstrarea echilibrului organic.* IBRĂILEANU, A. 56, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Lecția pierdea din unitate și echilibru.* LOVINESCU, M. 38, cf. 314, cf. DR. VII, 343. *Eu sunt un factor al menținerii echilibrului social.* CAMIL PETRESCU, T. III, 175, cf. CONV. LIT. LXVII, 256. *Se realizează un preafericit echilibru de suflu și aplicație.* STREINU, P. C. III, 204. *Pare a fi opera unui arhitect foarte sensibil la... echilibru.* IORDAN, STIL. 97, cf. SCRIBAN, D. *Prezența lui Creangă provoacă imaginea realistă și tonul familiar, într-un întreg de un frumos echilibru artistic.* VIANU, A. P. 311. *Echilibru de mase..., simplicitate pretutindeni, linii drepte ce mărginesc spații geometrice.* OPRESCU, I. A. IV, 133. *Ceea ce este cu deosebire de remarcat la acest combatant mutilat este echilibrul tonic între forțele răvășite ale trupului și ale sufletului.* CONSTANTINESCU, S. I, 175, cf. V, 361. *E nebun cine crede că echilibrul și pacea sunt moduri ce pot să dureze la infinit.* CĂLINESCU, B. I. 291. *Aceste dublete permit echilibruri succesive. Când un aspect s-a uzat, urmează alternanța.* RALEA, S. T. I, 279. *Unul din nodurile care îi țineau în echilibru materia s-a desfăcut.* BOGZA, C. O. 404. *Cu timpul, se realizează un echilibru între plantă și bacterii.* CHIRIȚĂ, P. 378, cf. DL, DM. *În timpul evoluției sarcinii, echilibrul care există între mamă și făt se poate rupe.* ABC SĂN. 319, cf. 353. *Deși în ultimii ani efectivul răpitoarelor a fost stăvilit (în special râsul), totuși menținerea echilibrului biologic cade în sarcina organelor silvice.* VÂN. PESC. noiembrie 1964, 10. *Este secretul lui A. E. Baconsky de a ține un just echilibru între două forțe ale sensibilității sale.* SIMION, S. R. III, 155, cf. DEX, DN[3]. ◊ *Echilibru bugetar* (sau, rar, *al bugetului*) = stare a unui buget în care veniturile acoperă cheltuielile. *Rescriptul recomandează restabilirea ecuilibrului bugetar, îmbunătățirea grabnică a finanțelor și a instrucției publice.* EMINESCU, O. IX, 115, cf. ENC. ROM., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Echilibru economic* = stare de concordanță între elementele interdependente și toate variabilele activității economice și sociale. Cf. M. D. ENC., DEX. *Echilibru european* = echilibrare a puterilor diferitelor state ale Europei, în vederea menținerii păcii. *Este dar o analogie... între rolul Belgiei și rolul Principatelor în echilibrul european.* CONCORDIA, 87[2]/45. *De la pericolul imediat și văzut până la planuri de politică europeană, până la voința de-a fi un factor hotărâtor în echilibrul european e o deosebire cât cerul de pământ.* EMINESCU, O. XI, 62. *Ideea echilibrului european nu era deci o zadarnică închipuire a visătorilor politici.* XENOPOL, I. R. XII, 163. *Sub numele de interesul echilibrului european ni se pretinde nimicirea tuturor tratatelor noastre de mai înainte.* id. ib. 179, cf. ENC. ROM., CADE, SCRIBAN, D. *Urmărește... numai restabilirea păcii, ... consolidarea echilibrului european.* OȚETEA, T. V. 210. *Echilibru ecologic* = stare a unui mediu natural în care compoziția faunei și a florei rămâne aproape constantă. *Vom găsi o deplină egalitate între toate formele de viață terestre,... creând ceea ce se numește „echilibrul ecologic".* STĂNESCU, R. 46, cf. D. ENC., NDN. (Filos.) *Teoria echilibrului* = concepție formulată în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, care acordă o importanță exagerată stării de echilibru între obiect și mediu în procesul de dezvoltare și susține că echilibrul este starea finală către care tinde orice proces. Cf. DER, D. FIL., D. ENC.

3. F i g. Stare de liniște, de armonie, de stabilitate lăuntrică. V. c u m p ă t a r e, m o d e r a ț i e (1). *A face ca să se dezvăleasc aptitudinele speciale și... a feri rumperea ecvilibrului.* CALENDAR (1862), 48/12. *Idei... care-i răstoarnă tot echilibrul sufletesc.* GHEREA, ST. CR. III, 332. *Era el însuși fără echilibru.* D. ZAMFIRESCU, R. 103. *Un om jovial și totdeauna bine dispus vădește un echilibru sufletesc, trădează o sănătate morală.* ANGHEL, PR. 155, cf. CADE. *Nu găsesc... echilibrul după care mă chinuiesc cu îndârjire.* CAMIL PETRESCU, P. 48. *Și-a serbat succesul, dar și-a pierdut echilibrul.* C. PETRESCU, C. V. 257. *Gândurile acestea pluteau... Se silea să nu le dea o formă ca să nu strice întru nimic echilibrul în care i se părea c-a ajuns.* SADOVEANU, O. IX, 36. *Viața noastră de intelectuali e un continuu schimb de echilibru.* ARGHEZI, P. T. 327. *Bolnavul părea a-și fi găsit un echilibru în infirmitate.* CĂLINESCU, B. I. 672. *Catarsisul ar fi mai degrabă starea de echilibru și seninătate sufletească.* VIANU, M. 57. *Echilibrul său sufletesc e cucerit, nu e dat.* RALEA, S. T. I, 61, cf. III, 50. *Fetele... își*

însușesc sensul calm al fertilității și un echilibru lăuntric. BOGZA, C. O. 283. *Adrian nu-și regăsește echilibrul până nu-și scoate paguba.* V. ROM. aprilie 1954, 27. *Oare venirea unui copil n-avea să-i turbure cumva acest echilibru?* PREDA, R. 222. *Viitor pe care nu-l văd venind prin sânge,... ci din crearea unui echilibru sufletesc.* T. POPOVICI, S. 44. *Dacă există vreo trăsătură care să caracterizeze... temperamentul lui Dürer, atunci ea va fi imposibilitatea de a-și descoperi echilibrul.* CONTEMP. 1971, nr. 1 281, 7/5, cf. DEX.

– Scris și: (învechit) *equilibru.* PONTBRIANT, D., COSTINESCU, ENC. ROM. – Pl.: *echilibre* și (rar) *echilibruri.* – Și: (învechit) **echilíbriu, ecuilíbriu, ecuilíbru** s. n., **ecvilíbrie** s. f., **ecvilíbriu, ecvilíbru** s. n.

– Din lat. **aequilibrium, -ii**, fr. **équilibre.**

ECHILÁC s. m. v. **ichilic.**

ECHIMOLECULÁR, -Ă adj. (Chim.; despre soluții, amestecuri etc.) Care este alcătuit din mai multe substanțe având același număr de molecule. *Soluțiile echimoleculare.* MACAROVICI, CH. 71, cf. MDT, DT. *Amestec echimolecular.* DTT, cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *echimoleculari, -e.*

– Din fr. **équimoléculaire.**

ECHIMÓS s. n. v. **echimoză.**

ECHIMÓSIE s. f. v. **echimoză.**

ECHIMÓZĂ s. f. Pată a cărei culoare variază, în timp, de la roșu-închis la violet, apoi la albastru și galben, care apare pe piele sau pe mucoase, din cauza infiltrării țesuturilor cu sânge (în urma unei lovituri); vânătaie (**1**). *Contusii și ehimosii.* CORNEA, E. I, 229/19, cf. LM, ENC. ROM., ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, YGREC, M. N. *Se va căuta a se stabili dacă echimoza nu corespunde și vreunei hemoragii interne.* ENC. AGR., cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DER. *Peste 1-2 zile apar echimoze (vânătăi) care trădează o hemoragie profundă.* ABC SĂN. 149, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3]. ♦ Pată de culoare roșie care apare, spontan sau în urma unei lovituri, pe conjunctive. *Aceasta este lipicioasă și poate să aducă însângerea nervelor (echimos) și inflamația ochilor.* CORNEA, E. I, 114/8. *În ehimosul (roșirea) ochilor se pune bucăți de plastoră la tâmple și se schimbă adese.* id. ib. II, 61/5, cf. D. MED.

– Scris și: (după fr.) *ecchymosă.* LM, ENC. ROM. – Pl.: *echimoze.* – Și: (învechit, rar) **echimós, ehimós** (pl. *ehimosii*) s. n., **ecuimóză** (ALEXI, W.) s. f.

– Din ngr. **ἐκχύμωσις**, it. **ecchimosi**, fr. **ecchymose.**

ECHÍN subst. v. **echină.**

ECHINÁT, -Ă adj. (Bot.; despre unele organe) Care este prevăzut cu spini, cu țepi sau ghimpi. Cf. NDN.

– Pl.: *echinați, -te.*

– Din lat. **echinatus, -a, -um**, fr. **échiné.**

ECHÍNĂ s. f. **1.** (Arh.) Mulură convexă, specifică ordinului doric, plasată imediat sub abacă; ornament în formă de ou care decorează o cornișă sau un capitel doric sau ionic. v. o v ă. Cf. LM, ENC. ROM. *Capitel format dintr-o echină evazată.* MON. IST. I, 110, cf. LTR[2], DN[2], DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

2. (În Antichitate) Urnă de pământ ars sau de metal în care grecii își păstrau actele procesuale. *Căra totul spre mare: coronamentul fațadei, triglife, himere, dragoni..., echine.* BARBU, S. N. 285, cf. DN[2], DEX, DN[3], NDN.

– Pl.: *echine.* – Și: (învechit, rar **1**) **echín** (LM), **echínus** (ENC. ROM.) subst.

– Din lat. **echinus**, fr. **échine.**

ECHINGÍU s. m. v. **achingiu.**

ECHINÍD s. n. (La pl.) Clasă de echinoderme marine, care au corpul sferic, turtit la cei doi poli și acoperit de un schelet calcaros cu spini; (și la sg.) animal care face parte din această clasă; echinoid. *Structura unui echinid regulat.* LTR[2] VII, 27, cf. DM, DER II, 196, M. D. ENC., DEX, NDN.

– Pl.: *echinide.* – Și: **echinídă** s. f. DM, DEX.

– Din fr. **échinides.**

ECHINÍDĂ s. f. v. **echinid.**

ECHINÍSM s. n. (Med.) Deformație care constă în extensiunea forțată a labei piciorului uman ca urmare a scurtării mușchilor posteriori ai gambei, determinând mersul numai pe vârful degetelor. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC.

– Și: **ecvinísm** s. n. NDN.

– Din fr. **équinisme.**

ECHINOCÓC s. m. **1.** Vierme parazit din clasa cestodelor, de 2-6 mm lungime care se dezvoltă ca larvă în unele organe ale rumegătoarelor, ale porcilor sau ale omului, iar ca adult în intestinul carnivorelor (*Echinococcus granulosus*). *Echinococii se formează din ouăle teniilor de la câini.* CONTEMPORANUL, II, 75, cf. ENC. ROM., BIANU, D. S., CADE, YGREC, M. N., DL, DM, DER, ABC SĂN. 342, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC.

2. Chist hidatic provocat de echinococ (**1**). Cf. DM, DEX, DN[3].

– Pl.: *echinococi.*

– Din fr. **échinocoque.**

ECHINOCOCÓZĂ s. f. Boală parazitară, frecventă la om și la animale, provocată de echinococ (**1**), care se manifestă prin apariția unor chisturi pline cu lichid transparent în plămâni, în ficat etc.; chist hidatic, v. h i d a t i c. Cf. ENC. VET. 467, ENC. AGR., DER, ABC SĂN. 92., D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Scris și: (învechit) *equinococoză.* ENC. VET. 467.

– Din fr. **échinococcose.**

ECHINÓCȚ s. n. v. **echinocțiu.**

ECHINOCȚIÁL, -Ă adj. **1.** Privitor la echinocțiu (**1**), care aparține echinocțiului. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D. *Perioadele ecuinoțiale din Europa.* BARASCH, I. 24/26, cf. POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W. *Ritmul diurn-nocturn, ritmul solstițial, equinocțial... fac din om simpla umbră a unor realități cosmice.* PÂRVAN, I. F. 132, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN. ◊ *Punct echinocțial* = fiecare dintre cele două puncte de intersecție a eclipticii cu ecuatorul ceresc, în care se află Soarele la echinocțiu (**1**); (învechit, rar) punt de ecuinocție, v. e c h i n o c ț i u. *Puntele eclipticii care taie ecvatorul în 2 se cheamă punte echinocțiale.* GEOGR. MAT. 217[v]/16, cf. AR (1830), 73[2]/41. *Acele 2 locuri, unde ecvatoru și ecliptica una peste alta trec, se numesc puncturi ecvinocțiale.* SIBINEANU, C. 37/1. *Punturile unde taie ecliptica pe ecvator se numesc puncturi ecvinocțiale.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 118/6, cf. GENILIE, G. 88/9, POEN. – AAR. – HILL, V. I, 606[2]/8. *Dintre punturi sânt mai de frunte: doauă poluri, doauă punturi ecuinocțiale și atâtea solstițiale.* RUS, I. I, 20/13. *Aceste două punte ale eclipticei se numesc punte ecinopțiale.* LAURIAN, M. IV, 188/3. *Cele două punte pre bolta cerului, în cari ecliptica taie ecatoriul, se numesc puntele ecinopțiali.* FONTANIN, C. 97/10. *Punctele la care se fac aceste treceri se numesc puncte ecuinoxiale.*

DRĂGHICEANU, C. 29, cf. COSTINESCU. *Punctul în care Soarele străbate ecuatorul... se numește punctul vernal sau punctul ecuinopțial de primăvară.* CULIANU, C. 152, cf. CADE, MDT, DT. *În urma mișcării de precesie a axei terestre, punctele echinoxiale fac o mișcare de înaintare în planul eclipticei.* MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. 1, 118, cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC. *Linie echinocțială* = **a)** (învechit) ecuator (**1**). *Ecvatorul sau linia ecvinocțială încinge mijlocul pământului în dreaptă depărtare (90°).* ELEM. G. 15/23, cf. FABIAN-BOB, 15/1, GEOGR. N. 16/3. *Ecuator sau linie echinocțială se numește un cerc mare care stă în distanță egală de la cei doi poli.* F (1872), 127, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.; **b)** dreapta de intersecție a planului ecuatorului cu planul eclipticii; (învechit, rar) *linia ecuinopților*, v. e c h i n o c ț i u. Cf. CADE, LTR[2], DER, DN[3].

2. (Învechit) Ecuatorial. *În Asia astâmpărată 1 500* [soiuri de plante], *în Asia ecvinocțială și pe insulile asiatice 4 500.* I. CIHAC, I. N. 274/11. *În America stâmpărată, 4 000* [specii de plante] *echinopțială, 10 000.* VASICI, M. I, 56/25.

– Pronunțat: *-ți-al.* – Scris și: (învechit) *equinocțial.* – Pl.: *echinocțiali, -e.* – Și: **echinoxiál, -ă**, (învechit) **echinopțiál, -ă, ecinopțiál, -ă, ecuinocțiál, -ă, ecuinopțiál, -ă, ecuinoxiál, -ă, ecvinocțiál, -ă, ecvinopțiál, -ă** (STAMATI, D., FABIAN-BOB, 15/1, GEOGR. N. 16/3, PONTBRIANT, D.; scris și *equinopțial,* PONTBRIANT, D.), **ecvinoxiál, -ă** (RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U.) adj.

– Din lat. **aequinoctialis, -e**, fr. **équinoxial**, germ. **äquinoktial.**

ECHINÓCȚIU s. n. Fiecare dintre cele două momente (21 martie și 23 septembrie) ale trecerii Soarelui, în mișcarea sa aparentă, prin punctele echinocțiale. *La 20 au 22 martie se face echinox de primăvară și la 23 au 24 septembrie asemenea se face.* PLEȘOIANU, C. 121/5. *Vântul..., suflând regulat prin 50 de zile ale ecvinopției de primăvară, cându-i tocma zioa cu noaptea, iscă ciuma.* AR (1829), 196[1]/20, cf. I. GOLESCU, C. *Ajungând Soarele în punctul primăvărei cu intrarea sa în zodia berbecilui face ecvinopția de primăvară.* AR (1830), 70[1]/50. *Pe la 11 septembrie, sosind cu timpul de toamnă, întră în celalant punt al ecvinocției.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 118/17, cf. 117/2. *Zilili zânei sau babii Dochii... au început pe la ecvinopție (când ziua este deopotrivă lungă cu noaptea).* AR (1835), 71[1]/26. *Soarele ia din ce în ce mai multă putere și ne apropiem de ecuinox.* MN (1836), 25[1]/6. *Începutul iernei s-au nemerit astă dată cu ecvinopție (ziua și noaptea deopotrivă).* AR (1837), 389[1]/20. *Alții au-nceput cu ecvinopția de toamnă.* SĂULESCU, HR. I, XIV/8, cf. XIII/5. *Polul de miazănoapte este luminat de la echinocțul primăverii până la echinocțul tomnii.* GENILIE, P. 69/23. *Pentru emisfera boreală este ecvinocția de toamnă.* ELEM. G. 28/15. *Aceasta, pentru emisfera boreală, este ecvinopția de toamnă.* FABIAN-BOB, 26/8, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 606[2]/10, VALIAN, V. *Ecuinocțiul de primăvară.* RUS, I. I, 25/26, cf. GEOGR. N. 27/19. *Unda suie și scoboară de obicei douăzeci de urme, iar în timpul ecvinocțiilor și mai mult.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 98, cf. CALENDAR (1847), 6/12, NEGULICI, STAMATI, D. *Zilele și nopțile încep a fi potrivite câte 12 ore fiecare peste tot pământul (întâia zi și a echinopției de primăvară).* BARASCH, M. II, 68/5, cf. CALENDAR (1854), XVII/6. *Ecinopțiul orientale (cel din marțiu) este ecinopțiul primăverii.* FONTANIN, C. 97/24. *Ecvinopția de primăvară,... la introducerea calendarului iulian, se statornicisă la 25 martie.* CALENDAR (1856), VII/3, cf. POLIZU. *Trebuie a se vizita... cercurile cu multă băgare de seamă și a se bate din vreme în vreme, mai vârtos aproape de ecuinocțiu (lui martie și septemvrie).* PENESCU, M. 62/5, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Momentul în care Soarele strebate ecuatorul pentru a trece din emisferul austral în emisferul boreal se numește ecuinoxul de primăvară.* DRĂGHICEANU, C. 29, cf. COSTINESCU, LM. *Au trecut „echinoxele" toamnei.* GANE, N. I, 221, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Ecvinoxiul de primăvară cade în 21 martie, cel de toamnă în 22 septembrie.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE. *Templu de închinare... pentru sărbători de echinox și solstițiu.* C. PETRESCU, R. DR. 55. *Echinocțiul de primăvară a venit.* SADOVEANU, O. VII, 305, cf. XII, 14, SCRIBAN, D. *Primăvară belalie Cu nopți reci de echinox.* I. BARBU, J. S. 141, cf. MDT. *Ceea ce este încă de mirare, știe... vremea solstițiilor și echinoxurilor.* VIANU, L. U. 32. *Subt echinox de toamnă sînilie Bat păsările-n zbor.* BLAGA, POEZII, 420. *Izbucnește... căldura Soarelui, dintre două echinoxuri.* BOGZA, C. O. 381, cf. DT. *Bătuse furtuna echinoxului în cursul acestei săptămâni.* TUDORAN, P. 84, cf. LTR[2], DL. *Cea mai înaltă zi A echinoxului.* ISANOS, V. 240, cf. DM, DER. *Eroii proveniți din rituri arhaice cu idoli și măști... celebrau rodirea turmelor și a câmpurilor, privegherea morților, echinocțiile și solstițiile calendarului natural.* IST. T. I, 41, cf. M. D. ENC. *În dialectica naturii aceasta este după echinoxul de toamnă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 7/3, cf. DN[3]. ◊ F i g. *Ascultă glasul equinoxului de toamnă Ce aiurează-n vârful unui plop.* MINULESCU, V. 151. *La apariția volumului „Punct vernal" (1933), Eugen Lovinescu găsea că acesta reprezenta... „echinoxul" talentului autorului.* GRIGURCU, C. R. 71. ◊ (Învechit, rar) *Punt de ecuinocție* = punct echinocțial, v. e c h i n o c ț i a l (**1**). *Ecliptica taie pe ecuatorul ceresc în două punturi, care se cheamă punte de ecuinocție.* BARASCH, M. II, 59/21. *Linia ecuinopților* = linie echinocțială, v. e c h i n o c ț i a l (**1**). *Intersecțiunea eclipticei cu ecuatorul se mai numește... linia ecuinopților.* CULIANU, C. 152.

– Pl.: *echinocții.* – Și: **echinóx** (scris și *equinox*; pl. *echinoxuri* și, rar, *echinoxe*), (învechit) **echinóps** (NEGULICI, PROT. – POP., N. D., SCL 1950, 62), **ecuinóx** s. n., **ecvinócție, ecvinópție** s. f., (învechit, rar) **echinócț** s. n., **echinópție** s. f., **echinópțiu** (NEGULICI), **echinóxiu** (COSTINESCU; scris și *equinoxiu,* id. ib.), **ecuinópț, ecuinópțiu** (ALEXI, W.) s. n., **ecuinócție** (URSU, T.Ș. 193) s. f., **ecuinócțiu, ecvinópț** (PONTBRIANT, D.; scris și *equinopț,* id. ib.; pl. *ecvinopțuri,* id. ib.), **ecvinóxiu, ecinócțiu** (LM), **ecinópțiu** s. n., **ecuinoápte** (STAMATI, D.) s. f.

– Din lat. **aequinoctium, -ii**, germ. **Äquinoktium**, fr. **équinoxe.**

ECHINODÉRM s. n. (La pl.) Încrengătură de animale marine nevertebrate, cu schelet extern calcaros format din plăci, care se mișcă cu ajutorul ambulacrelor; (și la sg.) animal care face parte din această încrengătură. *Ehinoderme să află numai în mări și niciodată în ape dulci.* J. CIHAC, I. N. 235/21. *Ehinoderme... cu o formă dinafară adeseori foarte feliurită.* STAMATI, M. 136/9. *Prin ce caractere se deosebesc eșinodermele?* BARASCH, I. N. 458/22. *În gradul înrudirei lor, infuzorii sunt apropiați de polipi, polipii de echinodermi, acestea de moluscoizi.* CONV. LIT. IV, 198, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., LTR[2]. *Steaua de mare este un echinoderm.* DL, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl.: *echinoderme* și (învechit, m.) *echinodermi.* – Și: (învechit) **ehinodérm**, (învechit, rar) **eșinodérm** s. n.

– Din fr. **échinodermes.**

ECHINOÍD s. n. (La pl.) Clasă de echinoderme marine, care au corpul sferic, turtit la cei doi poli și acoperit de un schelet calcaros cu spini; (și la sg.) animal care face parte din această clasă; echinoid. Cf. ENC. ROM., LTR[2].

– Pl.: *echinoide.*

– Din fr. **échinoïde.**

ECHINÓPS s. n. v. **echinocțiu.**

ECHINOPȚIÁL, -Ă adj. v. **echinocțial.**

ECHINÓPȚIE s. f. v. **echinocțiu.**

ECHINÓPȚIU s. n. v. **echinocțiu.**

ECHINÓX s. n. v. **echinocțiu.**

ECHINOXIÁL, -Ă adj. v. **echinocțial.**

ECHINÓXIU s. n. v. **echinocțiu.**

ÊCHÍNUS subst. v. **echină.**

ECHIPÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Complementul indică armate, soldați, vehicule etc.) A înzestra, a dota cu cele necesare în vederea unei acțiuni, unei expediții etc. *Lucrurile ce trebuiesc spre a ecuipa, a găti pe un soldat.* POEN. – AAR. – HILL, V. I, 606²/83, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Îmbarcat într-o nave lungă, echipată de buni remiari.* ARISTIA, PLUT, 347/12, cf. PROT. – POP., N. D. *A fost construit, echipat și încărcat pe cartierele vechiei Foree.* BARONZI, C. I, 5/15, cf. COSTINESCU, LM. *Cum i-a înrolat, Dumnezeu i-a echipat.* BACALBAȘA, M. T. 20, cf. DDRF, ENC. ROM. *Echipați-mă, fetelor, că plec la bătălie.* D. ZAMFIRESCU, R. 65, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Am fost echipați, din cap până în picioare, cu efecte noi.* BRĂESCU, A. 225, cf. SCRIBAN, D. *Ca să puteți... combate bolile la sate trebuie să vă impuneți ca oameni puternici, să aveți independența materială și sufletească și să fiți bine echipați.* ULIERU, C. 73, cf. SCL 1950, 62. *A scos o experiență greșit aplicată, adică aceea de a da formație de bătaie după modelul militar organizațiilor politice, echipându-le cu arme.* CĂLINESCU, B. I. 331. *Armatele noastre, echipate prin grija domnului ministru,... sunt în stare să țină piept oricăror forțe străine.* STANCU, R. A. I, 316. *De ce nu te-au echipat la plecare, de la regiment?* BENIUC, M. C. I, 376, cf. DL. *Țara e bine apărată, armata bine echipată.* PREDA, DELIR. 134, cf. DM, SFC I, 61, L. ROM. 1966, 276. *Salvarea deplasează la locul accidentului autosanitare special echipate cu aparataj modern.* ABC SĂN. 316, cf. M. D. ENC., DEX, DN³, D. ENC., NDN. ◊ R e f l. *La ora nouă vine ordinul să ne echipăm.* CAMIL PETRESCU, U. N. 387. *La cazărmi ne-am echipat și... ne-am îmbarcat.* SADOVEANU, O. XXI, 159.

2. R e f l. A se pregăti pentru o acțiune, o expediție etc. (îmbrăcându-se); a-și pune echipamentul (**1**); p. g e n e r. a se îmbrăca. Cf. COSTINESCU, CADE. *Punea pe el un costum de haine în ultimul stadiu al eroziunii. Astfel echipat de lucru, se așeza la masa de scris.* CĂLINESCU, B. I. 237. *S-a echipat pentru excursie.* DL, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Așteptase până când schiorul se echipase.* ȚOIU, Î. 318, cf. DN³, D. ENC., NDN. ◊ T r a n z. *Ești gata echipat, dacă n-ai lăsat acasă cutia pentru râme.* SADOVEANU, O. IX, 356.

3. T r a n z. (Complementul indică întreprinderi, instalații etc.) A dota cu echipament (**2**). Cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC.

– Prez. ind.: *echipez.* – Și: (învechit, rar) **ecuipá** vb. I.

– Din fr. **équiper.**

ECHIPÁGIU s. n. v. **echipaj.**

ECHIPÁJ s. n. **1.** (Învechit) Echipament (**1**). *Mergând iarna la un pahod, cu o parte de oaste și tot echipajul sau furajul, adecă calabalâcul cu dânsul și, fiind iarnă, l-au apucat pe niște câmpii vicolul.* CHIRIAC, 110. *Craiul din Neapol singur cu a lui mână au aprins o parte din a sa ecvipajie, și toate vasele sale cele de argint le-au ars.* ÎNTÂMPL. 24/11. *Ne-au îndămânat nu cu puține arme și echipajuri pentru pedestrime, artilerie și călărime.* AR (1830), 2²/5. *Toate uneltile oștinești, carile, ecvipajurile și îndeopște multe avuții s-au făcut trofeul biruitorilor.* ASACHI, I. 428/24. *Aflându-se la Cair unde echipagiu-i de artist îl făcu a fi socotit drept medic, unul din cei mai bogați locuitori ai orașului trimise să-l cheme.* NEGULICI, E. I, 51/8, cf. PROT. – POP., N. D. *Echipagiu de rezbel.* LM, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, LTR².

2. (Învechit) Trăsură (de lux) cu caii și cu personalul care o însoțește. *După ce au ispitit ofițirul semnul ecvipajiei, au priceput că în chibitca aceea singur împăratul au fost.* ÎNTÂMPL. 31/6. *Pe cai de Persia... era gvardia lui... Doctorul, mergând cu așa frumos ecvipaj, s-ar fi socotit a fi vreun deregători.* LEON ASACHI, B. 22/26. *Am scoate-o la plimbare într-un echipaj scump, poleit cu aur.* MUMULEANU, C. 12/15, cf. I. GOLESCU, C. *Cei ce voiesc a merge cu acest echipaj de poștie trebuie să aducă... adeverințe de la poliție* (a. 1829). DOC. EC. 439. *Drumurile... era pline de strălucite ecvipajuri.* AR (1829), 94²/45. *Echipajul lor nu mergea ca căleașca unui puști sau unui deșucheat, și pentru aceea călătorul avu destulă vreme d-a privi pe baronul încremenit.* CĂPĂȚINEANU, B. 29/17. *La carâte sau alte echipajuri mari să vor da cai după măsura greutății echipajului.* CR (1833), 94¹/31. *Ulițile... tremura de zgomotul numeroaselor echipaje ale prinților romani și ale streinelor care.* GTN (1835), 35²/10. *Îmi refuza echipajuri nuoă, livreli și găteli când cheltuielile trecea măsura.* VOINESCU II, M. 103/26. *Stăpânul său într-o sară și-au pierdut în cărți echipajul său cu 6 slugi.* ALBINEȚ, M. 53/12. *Ofițeri... cu echipajuri frumoase.* GORJAN, H. IV, 2/14. *I s-au luat și strălucitile sale echipajuri (trăsuri).* ASACHI, I. 316/25, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 606²/16, VALIAN, V. *Nici ecuipaje elegante,... nici cai frumoși... nu se văzură.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 130. *Lăsându-mi echipagiul în Paris,... ne suirăm în diligență.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 211. *Pretutindenea pe unde se văd echipagiuri strălucite, multă lume umblă cu picioarele goale.* NEGULICI, cf. CALENDAR (1848), 42/18. *Nu e o rătăcire ca pedestrașii să umble frământând zăpada și noroiul cel rece cu scarpinii (botine de pânză) omului de echipagiu?* MAN. SĂNĂT. 66/1, cf. STAMATI, D. *O ecuipaje privată a stat locului.* TELEGRAFUL (1854), 52¹/40. *Mulțimea echipajelor,... jocurile și strigările de tot feliul îți vor da vertijul.* ROM. LIT. 246²/7. *Îmi pare rău că te văz călătorind în acest echipagiu.* ROMÂNUL (1857), nr. 1, 3¹/79. *Cei dimpregiurul echipagiului zicea, către acei carii-i întreba, că duc o muiere elenică... către un signior.* ARISTIA, PLUT. 325/18. *În acel echipaj dinapoi era o tânără damă.* NEGRUZZI, S. I, 37, cf. POLIZU. *Are un echipagiu și un palat la țară.* CALENDAR (1858), 58/9. *Cai de diligență și telegari de ecuipage.* I. IONESCU, P. 528, cf. PETRI, V., PROT. – POP., N. D. *Văzui o mulțime de echipajuri așezate în linie, în fața catedralei Santa Maria.* ALECSANDRI, O. IV, 53, cf. 181, COSTINESCU, LM. *Îmi făcui echipajul strălucit, haine de minune, lachei cu livrele.* BOLINTINEANU, O. 376. *Luxul se manifesta... prin eleganța echipagelor cu patru cai și prin arnăuții îmbrăcați în dulămi aurite.* CONV. LIT. VI, 7. *Se aflau într-un echipagiu așa de puțin prezentabil.* ODOBESCU, S. I, 385. *Al undelor greu vuiet, vuirea în granit A sute d-echipajuri, gândirea-i n-o înșală.* EMINESCU, O. I, 61. *O vedea oprindu-se pe la vitrine, întorcându-și capul după un echipaj.* VLAHUȚĂ, D. 184, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Apari rătăcitor în lume... Printr-echipaje vesele de gală... Azi nu te plâng.* GOGA, POEZII, 294, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Echipajul ei se intercalează într-un lung șir de echipaje.* CAMIL PETRESCU, T. I, 17. *Întoarcerea fu posomorâtă, printre automobilele și echipagiile gonind să prindă ultimul amurg al toamnei.* C. PETRESCU, C. V. 81. *Se așază ca să privească... echipajele luxoase.* SADOVEANU, O. XIX, 62, cf. SCRIBAN, D. *Trufia... găsește o satisfacție momentană în etalarea unui lux provocător în îmbrăcăminte, echipaj, casă și mobilier.* OȚETEA, T. V. 60. *Lumea... stă pe loc la o răscruce de limuzine și echipaje.* ARGHEZI, P. T. 294. *Vine, în lipsă de alt echipaj, un faeton care mă ia la castelul meu.* CĂLINESCU, S. 322. *Aveau misiunea să înfrunte până la capăt eventualii inamici, fie birji, fie echipaje boierești.* GALAN, Z. R. 7. *Un mândru echipaj răsărit din Bucureștii de altădată.* VINEA, L. I, 10, cf. DL, DM. *Echipajul trecu foarte aproape de primul grup al tutungioaicelor.* BARBU, G. 175. *Marile festivități publice, cu impozante mișcări de personaje... echipajele și accesoriile de lux... erau calculate pentru forța lor emotivă și de demonstrație.* IST. T. I, 90. *Câteodată vine brecul,... tras de două iepe sirepe..., tot echipagiul dăruit de părintele Iunian, din averea Seminarului.* A. HOLBAN, O. II, 237, cf. M. D. ENC., DEX, DN³, D. ENC., NDN. ◊ (Glumeț) *Echipajurile giupânesilor era un car în doi sau în patru boi.* RUSSO, S. 20. *Echipajul meu era compus din o căruță mică de țară și din doi cai mici.* SION, P. 215.

3. Totalitatea pesonalului de conducere şi de deservire a unei nave, a unei aeronave, a unei ambarcaţiuni, a unui tanc etc. *Tot echipagiul Trinidadei fu dator viaţa lui D. Mann.* HELIADE, D. J. 105/16. *Echipajul ei se va alcătui din 13 până la 1 400 oameni.* AR (1829), 163[2]/19. *Să lucrează acum o corabie cu patru poduri care va avea 160 de tunuri şi 1 400 oameni de echipaj (aşa să numesc cei trebuincioşi la o corabie precum ostaşi şi corăbieri).* CR (1829), 157[1]/30. *Oamenii echipajului corăbiii şi pasajerii nu vor putea să se înfăţişeze toţi deodată la cantelaria carantinii.* ib. (1834), 299[2]/10. *Fierb tingirile cu bucate pentru echipaj.* MN (1836), 92[2]/33. *Echipajul său... pierea.* GENILIE, G. 28/8. *Vindea cu bucata oamenilor echipajului.* CODRESCU, C. II, 217/15, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Stau gata pentru plecare mai multe pontoane şi ecuipagiuri de poduri cu treizeci tunuri.* TELEGRAFUL (1854), 106[1]/26. *Au urmat o întâmplare ce au ocazionat moartea unui om de la echipagiu.* CALENDAR (1859), 75/7. *Cei patru mateloţi cari forma echipagiul alergară la postul lor.* BARONZI, C. II, 70/25, cf. I, 7/16, COSTINESCU. *Ne dete în a noastră dispoziţie vasul, iar pe noi în garda oamenilor de echipaj.* BOLINTINEANU, O. 264, cf. LM. *Au fost înconjuraţi de echipajul unei şalupe.* CARAGIALE, O. II, 11, cf. DDRF, BARCIANU, ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Cânta un matelot la proră Şi-ntregul echipaj dormea.* MINULESCU, V. 84. *Toţi ofiţerii îşi instruiesc echipagiile.* CAMIL PETRESCU, T. II, 195, cf. ABC MAR. *Să nu mă sileşti să chem echipajul.* SEBASTIAN, T. 149. *„Echipajul la posturile de plecare!", răsună vocea şefului de echipaj.* BART, S. M. 14, cf. SCRIBAN, D. *Se percepea o taxă în favoarea echipajului.* CĂLINESCU, S. 258, cf. DT. *Căuta să ghicească dacă nu cumva echipajul ciudatei ambarcaţiuni îşi bate joc de el.* VINEA, L. I, 343. *Va rătăci prin univers ca o corabie întunecată, cu echipajul mort.* H. LOVINESCU, T. 154. *Echipajul alerga pe punte, cu pânze şi parâme.* TUDORAN, P. 311, cf. LTR[2], DL. *Echipajul fu forţat să iasă afară şi tanchiştii fură făcuţi prizonieri.* PREDA, DELIR. 228, cf. DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 86. *Numărul corăbiilor era mic şi echipajul puţin.* H. DAICOVICIU, D. 61. *Echipajul parc-ar fi fost înghiţit de o nălucă; nimeni n-a văzut nicăieri, la ţărm, pe vreunul din mulţii marinari.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 21/1, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC. ◊ S p e c. Grup de sportivi care se găsesc pe o ambarcaţie, pe un avion, pe un bob, pe o motocicletă etc. şi care participă la conducerea acestora. DEX, D. ENC.

4. (Tehn.) Partea fixă sau mobilă a unui instrument. Cf. DT, LTR[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN.

– Pl.: *echipaje* şi (învechit) *echipajuri.* – Şi: (învechit), **echipágiu** (pl. *echipagiuri* şi *echipagii, echipage*), **ecuipágiu** (URSU, Î.L. II, 240), **ecvipáj** (pl. şi *ecvipajuri*), (învechit, rar) **ecuipáj** (POLIZU) s. n., **ecuipáje, ecvipáge** (URSU, Î. L. II, 240), **ecvipájă** (id. ib.), **ecvipájie** s. f.

– Din fr. **équipage**, germ. **Equipage**, it. **equipaggio.**

ECHIPAMÉNT s. n. **1.** Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte, de încălţăminte şi a accesoriilor cu care este dotat un militar, un sportiv, un excursionist etc. în vederea unei acţiuni, unei expediţii etc.; (învechit) echipaj (1). Cf. LM. *Condamnaţii la muncă silnică lucrează muniţiuni şi echipamente pentru armata germană.* EMINESCU, O. XII, 87. *Am să te rapurtez să te dea în judecată pentru pierdere de echipament cu reţidiv.* BACALBAŞA, M. T. 156, cf. DDRF. *Completaţi cadrele, îngrijiţi de echipamente şi treceţi chiar peste cifra bugetară.* XENOPOL, I. R. XIII, 85, cf. ENC. ROM., BARCIANU, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Vor fi pregătiţi pentru orice eventualitate cu echipamentul şi armamentul la îndemână.* REBREANU, R. II, 149. *Avea tot echipamentul unui încercat automobilist.* C. PETRESCU, A. 313, cf. DS. *Trebuie să-mi las echipamentul acesta bizar şi să-mi aduc hainele.* SADOVEANU, O. IX, 135, cf. XXI, 393. *Echipament de vânătoare.* STOICA, VÂN. **9.** *Echipamentul unui soldat.* SCRIBAN, D. *Harbujii verzi... păreau mitrele... destinate suveranilor veniţi să-şi facă un echipament pe măsură.* CONSTANTINESCU, S. I, 71. *Distribuindu-şi progenitura, Gonzalv nu avusese vreme să le dea echipamentul necesar.* CĂLINESCU, B. I. 578. *Nu mai avea în dreptul lui acum decât coloana de infanterişti cu căşti de oţel şi echipament de război.* CAMIL PETRESCU, N. 24. *Li s-a pus la dispoziţie echipamentul necesar practicării diferitelor sporturi.* SCÂNTEIA, 1954, nr. 2 865. *Am uniforma şi echipamentul acasă.* BENIUC, M. C. I, 376. *Fiecare îşi avea la picioare echipamentul de război.* CAMILAR, N. II, 142, cf. DL. *Primise echipamentul complet: veston, pantaloni..., armă.* T. POPOVICI, S. 240, cf. DM. *Primeau de la domnie leafă, echipament.* STOICESCU, C. S. 180. *Grupa [sanitară] este dotată cu echipament şi materiale sanitare.* ABC SĂN. 178, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], L. ROM. 1966, 276. ◊ S p e c. *Echipament de campanie* = echipament pe care îl poartă soldaţii pe front sau la instrucţie. Cf. DEX, DN[3].

2. Ansamblu de piese, de dispozitive şi de mecanisme (împreună cu elementele de legătură) care aparţin unei instalaţii, unei maşini etc. şi care îndeplinesc o anumită funcţie în cadrul acestor sisteme tehnice. *Echipament complet de frână.* NOM. MIN. I, 110. *Piese pentru echipament electric.* ib. 111, cf. MDT, DT, LTR[2], DL, DM, DER. *Introducerea echipamentului electronic modern şi a metodologiei conexe în lexicografie a fost salutată cu mult... entuziasm.* L. ROM. 1965, 527, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ *Echipament de bord* = ansamblul aparatelor, mecanismelor şi instalaţiilor folosite la controlul zborului şi al conducerii unui avion, precum şi la asigurarea condiţiilor de confort în interiorul acestuia. Cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC.

– Pl.: *echipamente.*

– Din fr. **équipement.**

ECHIPARÁ vb. I. T r a n z. (Latinism învechit) A compara. Cf. LM. *Salariul de scriptor, echiparat cu cel ce îl avusesei ca custode la Biblioteca Bucovinii, l-am luat până la finea lui faur.* SBIERA, F. S. 299.

– Prez. ind.: *echiparez.*

– Din lat. **aequiparare.**

ECHIPÁRE s. f. Acţiunea de a (s e) e c h i p a şi rezultatul ei.

1. Dotarea unei armate, a unui soldat, a unui vehicul etc. cu cele necesare în vederea unei acţiuni, unei expediţii etc. Cf. e c h i p a (**1**). Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 606[2]/30, LM. *Ofertele particularilor pentru echiparea armatei sânt foarte numeroase.* EMINESCU, O. IX, 372, cf. DDRF, ALEXI, W. *Pentru echiparea şi întreţinerea acestei armate, Ipsilanti a propus Divanului să se creeze un departament al războiului.* OŢETEA, T. V. 96, cf. LTR[2], DL, DM. *Să dea bani pentru echiparea celui care pleca la oaste.* STOICESCU, C. S. 295. *Organizarea de colecte pentru echiparea armatei.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 12, cf. DEX, DN[3]. *Instalaţiile vor fi folosite la echiparea unei baze turistice.* RL 1978, nr. 10 325.

2. Pregătirea pentru o acţiune, o expediţie etc.; îmbrăcare (cu echipament **2**). Cf. e c h i p a (**2**). *Apoi hârâi glasul aspru al unui gradat: – Echiparea!* T. POPOVICI, S. 391. *Terminasem... mica echipare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 17/4.

– Pl.: *echipări.*

– V. **echipa.**

ECHIPARTÍŢIE s. f. Repartizare egală a unei substanţe, a unei forţe etc. între diversele componente ale unui ansamblu. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ◊ *Echipartiţia energiei* = lege a mecanicii statistice clasice, conform căreia energiile cinetice medii, care revin fiecăruia dintre gradele de libertate ale atomilor sau ale moleculelor, sunt egale. *A explicat această polarizare, introducând principiul echipartiţiei energiei.* T. V. IONESCU, E. 514, cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., D. ENC.

– Pl.: *echipartiţii.*

– Din fr. **équipartition.**

ECHIPÁT, -Ă adj. Care este înzestrat, dotat cu echipamentul (**1**) necesar. Cf. e c h i p a (**1**). Cf. BARONZI, I. L. IV, 198. *Au creat în țară această oștire disciplinată și ecuipată.* EMINESCU, O. IX, 360. *Trei mii șase sute de oameni îmbrăcați și echipați.* SADOVEANU, O. XXI, 47. *A creat în țară această ostășie disciplinată și echipată.* CĂLINESCU, O. XIII, 153. *Erau întovărășiți de un domn tânăr, o doamnă tânără, echipați și ei.* CAMIL PETRESCU, N. 69, cf. DL, DM, DEX.

– Pl.: *echipați, -te.* – Și: (învechit, rar) **ecuipát, -ă** adj.

– V. **echipa.**

ECHÍPĂ s. f. Grup de oameni care îndeplinesc, în același timp, o activitate sau o acțiune comună, sub conducerea unui șef. *Mă duc la atelier... sânt șef de echipă, nu pot să fac blau.* CARAGIALE, O. II, 215, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Două echipe de soldați cu vergi și cu pari băteau fără alegere.* REBREANU, R. II, 274. *Dă ordin să fie gata echipa de vânzători!* C. PETRESCU, C. V. 342. *Echipa de soldați... aleargă înnebuniți.* SAHIA, N. 39. *Să facă ore suplimentare numai o echipă de lucrători, fără ajutorul hamalilor.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 37. *Acuma însă facem un fel de familie,... o echipă.* SEBASTIAN, T. 125. *În joia următoare a făcut o „echipă de salvare a cânilor".* VLASIU, A. P. 352. *Echipa sosi seara... Toți ascultară întâmplarea cu somnul uriaș.* VOICULESCU, P. I, 32, cf. DS. *Câteva echipe se încarcă cu bidoane și pleacă pe loc.* SADOVEANU, O. XXI, 76. *În sânul acestei mari echipe monografice am creat alte echipe mai mici.* D. GUSTI, P. A. 138, cf. SCRIBAN, D. *Își instruiește o echipă de preparatori.* DOMBROWSKI, P. 19. *Să nu ne jucăm, răspunse... șeful echipei.* ARGHEZI, S. X, 203. *Se învoise... să-i detașaze o echipă de studenți.* CĂLINESCU, B. I. 209. *O să facem echipe de teatru și de cor.* id. S. 343. *În muncă, în locul meșterului abil au apărut echipele.* RALEA, S. T. I, 186. *Chemară echipa și plecară.* STANCU, R. A. IV, 51. *Echipa de cartare trebuie deci completată cu un topometru.* CHIRIȚĂ, P. 896. *Desluși... glasuri bărbătești, răsufiul greu al unei echipe de lucru.* VINEA, L. II, 145. *Eu sunt șeful de echipă și tu ești tata.* DEMETRIUS, C. M. 39. *S-a suit în lotcă și a plecat cu echipa.* H. LOVINESCU, T. 409. *Această operație implică lucrarea simultană a aceleiași echipe de cadre la toate manuscrisele.* CIOCULESCU, I. C. 123, cf. LTR[2]. *Ei lucrează în echipă, conduși fiind de un brancardier.* BELEA, P. A. 61, cf. DL. *Formați echipe de câte doi inși din cei mai buni membri.* PREDA, D. 185, cf. id. C. I. P. II, 88. *Echipele trimise pe traseu n-au făcut până acum nimic.* T. POPOVICI, S. 32, cf. DM. *Altă echipă... le împărți în grămezi: rinichii de o parte, inimile mici și roșii de alta.* BARBU, G. 202. *Se vor face din nou echipe pentru lămurirea tuturor oamenilor.* LĂNCRĂJAN, C. III, 472. *Anul 1879 marchează o nouă etapă în dezvoltarea echipei ieșene: ea se constituie în societate dramatică.* IST. T. II, 31. *Echipa pe care a dirijat-o... cuprinde nume de actori talentați.* T ianuarie 1969, 106, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN. *Patronajul (abstract) al lui Titu Maiorescu asupra echipei de critici... se menține și azi.* GRIGURCU, C. R. 12, cf. ALR I 456/986, L. ROM. 1966, 269. ◊ F i g. *Primăvara pătrunsese din șesul învolt, cu echipa ei în meșteri decoratori.* VOICULESCU, P. II, 243. ◊ *Spirit de echipă* v. s p i r i t (**I 9**). ♦ Grup de sportivi constituit într-o formație, în cadrul căreia se antrenează sub conducerea unui specialist, și care participă la competiții. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Sunt grupați, ca două echipe de fotbal, la distanță, față în față.* CAMIL PETRESCU, U. N. 355. [Își] *închipuia capitala... ca o imensă arenă sportivă, unde în fiecare zi se dezlănțuie războiul între două echipe.* C. PETRESCU, C. V. 13, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ♦ Fiecare dintre cele două formații care își dispută un meci (de fotbal, de baschet, de hochei etc.). Cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC.

– Pl.: *echipe.* – Și: (învechit, rar) **ecuípă** s. f. ALEXI, W.

– Din fr. **équipe.**

ECHIPIÉR s. m. Membru al unei echipe (sportive). Cf. BL III, 52. *Până acum lucru echipierilor a avut o deosebită însemnătate.* D. GUSTI, P. A. 307, cf. IORDAN, L. R. A. 180. *Socoti necesar să pună la adăpost măcar doi din echipieri.* CĂLINESCU, B. I. 268, cf. DL, DM, SCL 1958, 255, L. ROM. 1959, nr. 2, 84. *Grupă sanitară, formație permanentă a Crucii Roșii, alcătuită din 18 echipieri sanitari.* ABC SĂN. 178, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN. ♦ (Rar; adjectival) Care exprimă, dovedește spirit de echipă. *Ceea ce urmărește și acest organ este formarea unor caractere echipiere.* D. GUSTI, P. A. 314.

– Pronunțat: *-pi-er.* – Pl.: *echipieri.*

– Din fr. **équipier.**

ECHIPOLÉNT, -Ă adj. **1.** De forțe, de valori egale. V. e c h i v a l e n t. Cf. LM, DEX, DN[3], NDN. ♦ (Logică; despre noțiuni sau judecăți) Care exprimă în forme diferite același conținut. Cf. COSTINESCU, I, 390, DEX, DN[3], NDN.

2. (Mat.; despre vectori) Egali, paraleli și de același sens. NDN.

– Scris și: (învechit) *equipolent.* COSTINESCU. – Și: (învechit, rar) **ecipolénte** adj. invar. LM.

– Din fr. **équipollent**, lat. **aequipollens, -ntis.**

ECHIPOLÉNȚĂ s. f. **1.** Egalitate (de forțe, de puteri etc.). V. e c h i v a l e n ț ă. Cf. DEX, DN[3], NDN. ♦ (Logică) Raport existent între două enunțuri care sunt adevărate sau false împreună. Cf. COSTINESCU, I, 390, ENC. ROM., DEX, DN[3], NDN.

2. (Mat.) Relație între vectori echipolenți. NDN.

– Scris și: (învechit) *equipolență.* COSTINESCU, ENC. ROM.

– Din fr. **équipollence**, lat. **aequipollentia.**

ECHIPOTENȚIÁL, -Ă adj. (Fiz.; despre linii sau suprafețe) Pe care potențialul are aceeași valoare. *Pentru a trasa o linie echipotențială, se menține unul din electrozi într-un punct fix.* ENC. TEHN. I, 212, cf. MDT, DT, T. V. IONESCU, E. 33. *Dacă într-un câmp de forțe unim toate punctele ce au același potențial, obținem suprafețe care se numesc suprafețe echipotențiale.* MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 127, cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Pronunțat: *-ți-al.* – Pl.: *echipotențiali, -e.*

– Din fr. **équipotentiel.**

ECHIPROBÁBIL, -Ă adj. De aceeași probabilitate. *Un caz de asemenea important este acela al unor evenimente echiprobabile.* SCL 1958, 477. *Aproximația de ordin zero corespunde cazului în care toate cele 27 de litere ale alfabetului sunt cosiderate echiprobabile.* ib. 1959, 37, cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *echiprobabili, -e.*

– Din fr. **équiprobable.**

ECHISCALÁR, -Ă adj. (Mat.; despre linii, suprafețe, porțiuni din spațiu etc.) Care este locul geometric al punctelor în care un scalar de câmp are aceeași valoare. Cf. LTR[2], DEX[2], NDN.

– Pl.: *echiscalari, -e.*

– Din fr. **équiscalaire.**

ECHISETACÉE (La pl.) Familie de criptogame vasculare dintre care cea mai cunoscută este pipirigul; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. Cf. BRANDZA, FL. 505, ENC. ROM. 320, GRECESCU, FL. 20, SCRIBAN, D.

– Scris și: (după fr.) *equisetacee.* ENC. ROM. – Pl.: *echisetacee.*

– Din fr. **équisétacées.**

ECHÍSTICĂ s. f. Disciplină care studiază sistematizarea și arhitectura așezărilor rurale și urbane în perspectivă istorică. Cf. DN[3], DEX[2].

– Din fr. **équistique**, engl. **ekistics.**

ECHITÁBIL, -Ă adj. Care se bazează pe dreptate, pe adevăr; care este just, drept, nepărtinitor. *Celelalte națiuni să recunoască aceea ce e drept și ecitabil.* BARIȚIU, P. A. III, 425. *A restabili și a reforma Republica... printr-o lege electorală mai largă și mai ecuitabilă.* TEULESCU, C. 330/8, cf. ARISTIA, PLUT. *Chestiunea să aibă o soluțiune echitabilă și completă.* KOGĂLNICEANU, S. A. 163, cf. COSTINESCU, LM. *Principiul echitabil... cere ca toate interesele vitale ale țărei să fie reprezentate.* MAIORESCU, D. I, 67. *Să reguleze întrebuințarea și împărțirea echitabilă a veniturilor.* ODOBESCU, S. II, 30. *Aceste propuneri mai au avantajul că sânt echitabile.* EMINESCU, O. IX, 224. *În Ungaria..., legea electorală e cu mult mai echitabilă.* id. ib. XII, 161. *Lichidarea echitabilă a socotelelor.* CARAGIALE, O. VII, 233. *N-am fi tocmai equitabili, destituind din funcțiunile lor pe cele dintâi spre a reintegra pe cele din urmă.* ARHIVA, I, 29, cf. BARCIANU. *Să li se armonizeze interesele prin concesiuni echitabile.* SBIERA, F. S. 263, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Conduc această luptă în mod echitabil.* CAMIL PETRESCU, T. II, 320. *A venit... cu o măsură echitabilă a reducerii creanțelor.* SADOVEANU, O. XIX, 401, cf. SCRIBAN, D. *Judecata cadiului, echitabilă..., sancționează și lăcomia unuia și avariția celuilalt.* CONSTANTINESCU, S. II, 156. *Succesiunea, când o fi, să se deschidă în mod echitabil.* CĂLINESCU, E. O. II, 29. *Nobilimea amână... să pună în practică chiar și ceea ce ar fi fost strict echitabil.* BLAGA, G. 72. *Raporturile... se refulează prin schimbul mai mult ori mai puțin echitabil.* RALEA, S. T. II, 266, cf. DL, DM. *Consiliul de administrație, a cărui principală sarcină este de a veghea... la distribuirea echitabilă a excedentului, la respectarea disciplinei financiare.* IST. T. II, 16. *Soluțiile echitabile se găsesc cu greu.* T ianuarie 1969, 4. *Pentru acest gest caut să fiu echitabil, să suport rușinea sau onoarea.* TOIU, î. 26. ◊ (Adverbial) *Deși echitabil gândit... spectacolul... a păcătuit printr-un patetism desuet.* T februarie 1969, 76.

– Pl.: *echitabili, -e.* – Și: (învechit) **ecuitábil, -ă** (scris și *equitabil*), (învechit, rar) **ecitábil, -ă, ecuitábile** (ARISTIA, PLUT.) adj.

– Din fr. **équitable.**

ECHITABILITÁTE s. f. (Mat.) Raport numeric constant și echilibrat. Cf. NDN. ♦ (În calculul probabilităților) Caracter al unui joc echitabil. Cf. NDN.

– Din fr. **équitabilité.**

ECHITÁTE s. f. Dreptate, nepărtinire; cinste; comportare bazată pe respectarea drepturilor și a obligațiilor, pe respectarea în mod egal a intereselor fiecăruia. *Eu fac apel de la judecămîntul acesta la ecvitatea voastră.* CALENDARIU (1794), 32/32, cf. POTECA, F. 165/27. *Să-i îmbie spre învoială sau să hotărască pentru despăgubire după ecvitate.* COD. ȚIV. 218/38. *Echitatea divină* [cere] *să se restabilească echilibriul între bine și rău.* LAURIAN, F. 123/11. *Ecvitatea ne pune îndatorire de a da cinste meritului.* I. IONESCU, V. 27/11, cf. NEGULICI. *Partida fuzionistă produsese oareșicari temeiuri părute în contra justiției și ecității noauei legi electorale transilvane.* BARIȚIU, P. A. III, 425. *Un popor avid de legi și de ecvitate.* ROM. LIT. 396[1]/35. *O pedepsire deopotrivă a secondatorilor și cu aceea a duelatorilor lovește principiile echității.* ib. 407[2]/31. *Într-un spirit de echitate și de dreptate au luat asupră-le a ne asigura viitorul.* CONCORDIA, 22[1]/2. *Astă idee de egalitate... urma să nască dintr-o religiune mai bună, distribuitoarea ecuității divine între clase.* TEULESCU, C. 4/16. *Au consacrat un principiu a cărui echitate e foarte contestabilă.* KOGĂLNICEANU, S. A. 161. *Își împlinește datoriile fără a ținti vreun interes, numai pentru amorul binelui și al echității.* BOLLIAC, O. 35. *Cunoștința, ecuitatea, moralitatea se cer... a prezida în orice act al nostru.* DÂMBOVIȚA (1859), 146[2]/33, cf. ANTONESCU, D. *Se vor îndatori a urma tot aceleași regule de dreptate și ecuitate.* BARONZI, I. C. I, 61, cf. CANELLA, V. 375, COSTINESCU, LM. *Principii de justiție și echitate.* MAIORESCU, D. I, 455. *Le dase el hotărâri minunate prin ecuitatea principiilor.* ODOBESCU, S. I, 259. *Va întrebuința influența personală... în favoarea echității.* EMINESCU, O. IX, 156. *Purtarea bună și corectă a armiei imperiale trebuie răsplătită... prin ecuitate.* id. ib. 369. *O fizionomie... așa de impunătoare numai prin expresiunea de echitate și de blândețe răspândită într-însa trebuie să fi asigurat lui Traian... respectul și afecțiunea conviețuitorilor săi.* CONV. LIT. XXII, 118. *Pentru a colora împotrivirea lor cu o văpsea de legalitate, de dezinteresare și de echitate sânt silite a invoca însăș suveranitatea noastră.* XENOPOL, I. R. XII, 213. *Urmările ce echitatea, obiceiul sau legea dă obligațiunei după natura sa.* HAMANGIU, C. C. 229, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Chestiuni de alt ordin decât cel al echității se puneau de acum în discuția comunității.* PĂCALĂ, M. R. 53, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. [Î]i *prezintă sub un aspect puțin favorabil din punctul de vedere al echității.* CERNE, D. M. II, 4. *Curățenia lui de conștiință îl făcea ades să substituie justiției echitatea.* SADOVEANU, O. XIX, 393, cf. SCRIBAN, D. *Înainte de-a exista legi, existau raporturi de echitate și de justiție.* CĂLINESCU, O. XIII, 133. *Antipatiile... filtrate printr-un perfect spirit de echitate.* BLAGA, H. 69. *Lipsa de echitate socială.* LL I, 81, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Trecutul e argument... pentru echitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 4/4, cf. DN[3].

– Scris și: (învechit) *equitate.* COSTINESCU – Și: (învechit) **ecuitáte, ecvitáte,** (învechit, rar) **ecitáte** s. f.

– Din lat. **aequitas, -atis,** fr. **équité,** it. **equità.**

ECHITÁȚIE s. f. (Sport) Călărie. Cf. I. GOLESCU, C., POEN. –AAR. – HILL, V. I, 607[1]/37, NEGULICI, STAMATI, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. 194, PONTBRIANT, D. *Conservatorul național de muzică, declamațiune, gimnastică, ecuitațiune.* CARAGIALE, N. F. 124, cf. ENC. ROM. II, 320, BARCIANU, ALEXI, W. 147, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR. II, 428, SCRIBAN, D. *Se prezintă călare..., îmbrăcat într-un costum de ecvitație ponosit.* CĂLINESCU, S. 373, cf. DL, DM. *Ce vorbitor cu oarecare pregătire nu cunoaște termenul „dresaj", aparținând echitației?* L. ROM. 1959, nr. 2, 90. *Își rupsese un picior la echitație.* BARBU, PRINC. 260, cf. id. S. N. 35. *Îl îmbrăcă... în costum nemțesc de călărie, ea însăși pregătită în costum și mantie de echitație.* BĂNULESCU, C. M. 283, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Prin analogie) *Renunță la înot și la ecvitația pe motocicletă.* CĂLINESCU, B. I. 436.

– Scris și: (învechit) *equitație.* ENC. AGR. – Și: (învechit) **echitațiúne** (PONTBRIANT, D., ENC. ROM., BIANU, D. S., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN[3]; scris și *equitațiune,* ENC. ROM.), **ecuitațiúne, ecuitáție** (I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 607[1]/37, ALEXI, W.) **ecvitáție,** (învechit, rar) **echităciúne** (STAMATI, D.) s. f., **ecuitáțiu** (PROT. – POP., N. D.) s. n.

– Din lat. **aequitatio, -onis,** fr. **équitation,** it. **equitazione.**

ECHITAȚIÚNE s. f. v. **echitație.**

ECHITĂCIÚNE s. f. v. **echitație.**

ECHIÚNGHI adj. invar. (Mat.) Care are unghiuri egale. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 606[1]/21, NEGULICI, PROT. – POP., N. D., COSTINESCU. *Se numește triunghi echiunghi acel care are unghiurile egale.* MELIK, G. 10, cf. DN[3], NDN.

– Pronunțat: *-chi-unghi.* – Și: (învechit) **ecuiúnghi** adj. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 606[1]/21, NEGULICI, PROT. – POP., N. D.

– **Echi- + unghi,** după fr. *équiangle.*

ECHIUNGHIULÁR, -Ă adj. (Mat.; despre fascicule de direcții sau planuri concurente) Care formează unghiuri egale. Cf. LTR[2], DTT, DEX[2], NDN.

– Pronunțat: *-chi-un-.* – Pl.: *echiunghiulari, -e.*

– **Echi- + unghiular.** Cf. engl. e q u i a n g u l a r.

ECHIVALÁ vb. I. Intranz. şi tranz. A avea sau a face să aibă aceeaşi valoare cu altceva sau cu altcineva; a fi sau a face să fie egal cu... *Soma acestor trii unghiuri ecvivalează cu aceea a două unghiuri.* ASACHI, E. III, 83/23. *350 părţi de calce ecuivală cu 258 părţi de magnezie.* MARIN, PR. I, XXII/27. [Clauza] *echivala cu suprimarea autonomiei ţării.* GHICA, S. 690, cf. PROT. – POP., N. D. *Când munca unei clase într-un popor nu mai echivalează drepturile de care ea se bucură, atunci acea clasă e coruptă.* EMINESCU, S. P. 108, cf. id. O. XII, 31, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Tăcerea lui echivalează cu o mărturisire.* CADE. *Plătiţi cu tantieme care echivalează titlurile de nobleţă.* CAMIL PETRESCU, P. 210, cf. CERNE, D. M. II, 4, ENC. AGR. I, 387. *Omenirea ar evolua... spre un moment în care forţele agresoare ar începe să echivaleze eventuala coaliţie pacifică.* V. ROM. ianuarie 1938, 93. *Imaginea din faţa mea... echivala cu o călătorie la mii de kilometri, într-o ţară cu alte obiceiuri.* A. HOLBAN, O. II, 226. *Acest câştig... echivalează... cu un mare roman izbutit.* STREINU, P. C. II, 187. *O astfel de atitudine echivalează cu păcălirea... celui purtat cu vorba.* IORDAN, STIL. 311, cf. SCRIBAN, D. *Din implicaţiile operii acestora nu se desface niciodată ceva care ar putea echivala cu modelul unei alte lumi.* VIANU, A. P. 296. *Un firman care echivala cu un adevărat act de amnistie.* OŢETEA, T. V. 338. *Elogiul... este mărturisirea... unui instinct de libertate pe care d. Călugăru îl echivalează cu o revoluţie.* CONSTANTINESCU, S. II, 239. *O pagină bună echivalează cu o carte.* ARGHEZI, S. XXXIV, 220. *Pentru ea întâmplarea echivala cu o catastrofă.* CĂLINESCU, B. I. 569. *Simbriaş fără leafă într-un birou, pe care în gândul meu îl echivalam nefiinţei.* BLAGA, H. 143. *Eternitatea, care echivalează cu simultaneitatea, devine starea normală de percepţie temporală.* RALEA, S. T. III, 49. *Cunoaşterea mişcării, a activităţii şi a scopului ei echivalase în mintea „sălbaticului" din munţi cu descoperirea unei lumi noi.* STANCU, R. A. III, 26. *Dublul epitet „dulce clară" echivalează oarecum pe acela simplu „lină".* CIOCULESCU, I. C. 111, cf. DL. *Asta echivala cu o acceptare a insinuărilor.* PREDA, C. I. P. II, 55, cf. DM. *Actul echivala cu o proclamare făţişă a intenţiilor Reichului.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 3, 14, cf. FORM. CUV. I, 212. *Păcatul nu poate fi transferat şi nici echivalat în vină.* STĂNESCU, R. 68, cf. 170. *Pentru criticul francez, critica echivalează cu o psihanaliză existenţială.* CONTEMP. 1971, nr. 1275, 3/4, cf. 1971, nr. 1 276, 6/3, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. *Critica... nu poate niciodată echivala opera care a provocat-o.* GRIGURCU, C. R. 31. ◊ Refl. pas. *Arta,... vânătoarea se echivalau pentru mine.* VOICULESCU, P. II, 161. ♦ Tranz. A recunoaşte valabilitatea unor studii, examene, diplome, acte obţinute în cadrul unei şcoli de alt tip sau în străinătate. Cf. IORDAN, L. R. A. 337, SCRIBAN, D. *Comisia mi-a echivalat diploma de bacalaureat comercial cu cea de liceu.* DL, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ♦ Tranz. (Rar) A traduce (**I 1**). Cf. NDN.

– Prez. ind.: *echivalez.* – Şi: (învechit, rar) **ecuivalá** (prez. ind. pers. 3 *ecuivală*), **ecvivalá** vb. I.

– Din lat. **aequivalere**, it. **equivalere**. Cf. fr. équivaloir.

ECHIVALÁRE s. f. Acţiunea de a echivala şi rezultatul ei. Cf. COSTINESCU. *Limba română are şi un caz tipic de echivalare... a grupului de sunete care marchează conţinutul semantic al cuvântului – silaba accentuată – cu... desinenţa.* DR. VII, 31, cf. DL, DM, SFC II, 115, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC. ♦ Recunoaştere a valabilităţii unor studii, examene, diplome, acte obţinute în cadrul unei şcoli de alt tip sau în străinătate; (învechit) echivalenţă (**1**). Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC. ♦ (Şi în sintagma *echivalare semantică*) Traducere (**1**). *Excelenta traducere a lui Esenin... a utilizat un limbaj arghezian, ca cel mai propriu pentru echivalarea în româneşte a unui poet de o excepţională vigoare.* CONSTANTINESCU, S. II, 190. *Greşita echivalare semantică... duce uneori în context la asocieri comice.* S. C. ŞT. (IAŞI), 1956, nr. 2, 28.

– Pl.: *echivalări.*

– V. **echivala**.

ECHIVALÉNT, -Ă adj., s. n. **I.** Adj. **1.** Care are aceeaşi valoare, acelaşi efect etc., cu altceva; care este egal sau comparabil cu... Cf. I. GOLESCU, C. *Rămân 0,1, o zecime, sau una asupra zăce, care expresie este ecvivalentă cu acele trecute.* ASACHI, E. I, 56/19, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 607[1]/46. *O sută de măsuri de cartofi sânt echivalente totdeauna cu o sută de măsuri de alţi cartofi.* BREZOIANU, R. 244/9. *Un om arde în respiraţia sa, atât în carbon, cât şi în hidrogen, o cantitate ecuivalentă de 2 dramuri.* MARIN, PR. I, 66/2. *Nu va avea lipsă de alte resurse echivalente şi nesupărătoare.* MAN. SĂNĂT. 57/17, cf. STAMATI, D. *Cele opt talante, ecuivalente cu cele mici talante romane, sânt în analogia de 153 000 drahme.* ARISTIA, PLUT. CXLVIII/27, cf. POLIZU. *Cei dintâi se mulţumesc a cere de la fumătorii de tutun o recompensă echivalentă cu greutatea crimei.* FILIMON, O. II, 34, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Boierii se primeau în oştire cu rangurile echivalente.* LĂCUSTEANU, A. 49. *Aceste forţe sânt cu totul echivalente.* CONTA, O. F. 215. *Niciodată faza culturii nu e echivalentă cu munca reală a inteligenţei.* EMINESCU, O. XI, 18, cf. DDRF, CLIMESCU, A. 110, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Această moralitate în gândire nu-i echivalentă cu dorinţe şi străduinţe ideologice.* SĂM. VIII, 6, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Se găsesc în paginile „Călătoriilor" viziuni ale apusului de Soare,... cărora le urmează, ca într-o descriere a lui Chateaubriand, starea morală echivalentă.* VIANU, A. P. 79. *Plaiul era o subdiviziune administrativă echivalentă cu plasa.* OŢETEA, T. V. 75. *Vraja nu mai exercită asupra omului o înrâurire echivalentă cu ispita.* CONSTANTINESCU, S. II, 161. *E... un punct de orientare caracteristic, echivalent cu o credinţă şi cu o dragoste de studiu precisă.* ARGHEZI, S. XXV, 67. *Se utilizează... o energie calorifică care este echivalentă cu aceea pe care ar cheltui-o un om mijlociu într-o jumătate zi de muncă.* CONTEMP. 1950, nr. 185, 1/2. *Aurul fiind materia cea mai preţioasă, echivalentă cu soarele.* CĂLINESCU, B. 251. *Tata a obligat pe săteni la o contribuţie echivalentă în bani.* BLAGA, H. 22, cf. RALEA, S. T. III, 28, CHIRIŢĂ, P. 388. *Am putea repeta experienţa, făcând să apară energie după voie, fără o transformare echivalentă de altă energie.* T. V. IONESCU, E. 39, cf. 501, DL. *A strâns o anumită sumă, echivalentă cu preţul unei filodorme.* PREDA, R. 32, cf. DM. *Din reacţie rezultă cantităţi echivalente.* CHIM. AN. CALIT. 45, cf. SFC II, 108, 111, 112. *Preotul primeşte un bun echivalent pentru locul cedat.* C. GIURESCU, P. O. 188. *100 de picioare romane sunt echivalente cu 29 779 m.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 3, 64, cf. FORM. CUV. I, 190, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ♦ (Mat.; despre figuri geometrice) Care are aceeaşi suprafaţă sau acelaşi volum cu o altă figură, fără a avea aceeaşi formă. *Paralelogramele care au baza dopotrivă şi înălţimi dopotrivă sânt ecuivalente.* POENARU, G. 83/23. *Să numesc echivalente figurile care au tot acea suprafaţă.* ASACHI, E. III, 193/3. *Să prefacem un poligon într-un triunghi echivalent.* G. POP, G. 107/14. *Ariile a doi patrulaturi sânt ecuivalente, când vor avea diagonalele deopotrivă.* TRIGON. DR. 111/10, cf. ANTONESCU, D. 194, MELIK, G. 189, CADE, SCRIBAN, D. *Planul... este deci topologic echivalent cu sfera.* STOILOV, T. F. 33. *Toate spaţiile proiective... sunt echivalente între ele.* VRĂNCEANU, G. D. I, 310, cf. DM, DER, GEOMETRIE IX, 165, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

2. (Mai ales despre cuvinte) Care are aceeaşi semnificaţie (**1**). *Dumnealor nu-şi dau osteneală a căuta cuvântul ecuivalent în limba noastră, ci înhaţă vitejeşte zicerea franceză.* ROMÂNUL (1858), 194[2]/8. *Se vor înlătura şi din proiectul de dicţionar şi din glosar expresiunile obscene, înscriindu-se termenii tehnici echivalenţi de care se servă ştiinţa.* ODOBESCU, S. II, 342. *Pentru Ioanide „etern" era echivalent cu „geometric".* CĂLINESCU, B. I. 464. *Construcţia prepoziţională echivalentă cu genitivul apare construită şi cu prepoziţia „de la".* TEAHA, C. M. 91, cf. IVĂNESCU, I. L. R. 230.

II. S. n. **1.** Ceea ce este echivalent (**I 1**) cu..., ceea ce este egal sau comparabil cu...; mărime, număr etc. care caracterizează, dintr-un anumit punct de vedere, egalitatea sau echivalența a două efecte sau a două acțiuni. V. c o r e s p o n d e n ț ă. *Amorul și ambiția nu cunosc nici un echivalent.* NEGULICI. *Ecuivalentul de hidrogen degagindu-se sau nu, efectul este tot același.* MARIN, F. 345/10, cf. id. PR. I, XVIII/33. *Aceste două clase de izvoare se completează... ca ecvivalente altor izvoare streine.* APE MIN. 32/7, cf. POLIZU, LM. *Aceștia au trebuit să deie un echivalent* (a. 1789). ap. BARIȚIU, C. II, 240. *Este... o numire care nu are ecuivalent real.* EMINESCU, O. IX, 124. *Râsul e o creștere de energie și, ori de unde ne-ar veni, îl plătim cu un echivalent din simpatia noastră.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 69, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Ceea ce caracterizează tehnica poetică a simboliștilor e izolarea senzațiilor și darea lor printr-un echivalent de imagine.* PETICĂ, O. 370. *S-a căutat să se studieze cuvintele în legătură cu echivalentele lor materiale, cu obiectele pe care le desemnează.* GR. S. I, 11, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DR. VII, 381, SCRIBAN, D. *În intuiția schimbului de replice se obține atunci echivalentul mai expresiv al mișcărilor interioare ale oamenilor.* VIANU, A. P. 369. *Ne-ar plăcea să vedem în „Ochii Maicii Domnului" un echivalent arghezian al „Sărmanului Dionis", ca un aspect de aventură a spiritului în absolut.* CONSTANTINESCU, S. I, 91. *Totul este organizat... ca un cetățean să nu aibă niciodată echivalentul sumelor plătite.* ARGHEZI, P. T. 276. *Trata fu admisă fără acoperire, în prezumția că guvernul român va vărsa echivalentul.* CĂLINESCU, S. 293. *Știa... că asta ar fi echivalentul sinuciderii sale politice.* T. POPOVICI, S. 217, cf. C. GIURESCU, P. O. 57.

2. Cuvânt, expresie etc. care poate substitui un alt cuvânt, o altă expresie etc., având aceeași semnificație (**1**). V. s i n o n i m. *Nu avem echivalente române în limba populară.* MAIORESCU, CR. II, 279. *Cuvintele... le-a tradus prin alte echivalente.* SĂM. I, 237. *Faptul, însă, că deseori alături de cuvântul turcesc se dă și echivalentul grecesc sau românesc ne dă putința de a preciza înțelesul lor reciproc.* BUL. COM. IST. II, 33. *Este o emulație între dânșii ca să găsească echivalentele românești ale neologismelor.* IBRĂILEANU, SP. CR. 201. *Cu toată pretenția dicționarelor de a ne da echivalentul cuvintelor în toate limbile lumii, echivalență nu înseamnă și identitate.* LOVINESCU, C. VII, 153. *Românul exprimă, cu echivalentele limbii sale, aceeași idee.* PUȘCARIU, L. R. I, 82. *„A boți (o haină)" are un echivalent în neologismul „a șifona".* IORDAN, STIL, 345, cf. 47, 49. *În lipsa echivalentului românesc pentru „talente"... scrie „mintea cea mare".* CIOCULESCU, I. C. 47. *Echivalente absolute sunt acelea care se pot stabili fără să se țină seamă de contextul în care apare cuvântul.* L. ROM. 1959, nr. 3, 77. *Mai rar, același tip de construcție, dar fără pronumele personal de anticipare, este echivalentul unui genitiv.* COTEANU, S. E. 27, cf. 33. *Comparate cu echivalentele lor din părțile narative, sinonimele din textele dialogate sunt, de obicei, mai pline de culoare.* L. ROM. 1965, 573.

3. (Ec. pol.) Marfă care, având înglobată în ea aceeași cantitate de muncă socială cu o altă marfă, servește la exprimarea valorii acesteia din urmă. Cf. DER, DEX, M. D. ENC., D. ENC., NDN. ◊ *Echivalent general* = marfă care servește la exprimarea valorii tuturor celorlalte mărfuri. Cf. DER, DEX, M. D. ENC., D. ENC.

– Scris și: (învechit) *equivalent.* COSTINESCU. – Pl.: *echivalenți, -te.* – Și: (învechit) **ecuivalént, -ă, ecvivalént, -ă** adj., s. n., (învechit, rar) **echivalínte** (ANTONESCU, D. 194) adj.

– Din fr. **équivalent**, lat. **aequivalens, -ntis**, it. **equivalente.**

ECHIVALÉNȚĂ s. f. **1.** Calitatea a ceea ce este echivalent (**I 1**); egalitate de valoare, de semnificație, de sens etc. V. c o n c o r d a n ț ă, c o r e s p o n d e n ț ă. Cf. NEGULICI, ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM., DDRF, RESMERIȚĂ, D. *Se dau ambii termeni, și cel slav și cel latin, arătându-se echivalența lor.* BUL. COM. IST. V, 67, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cu toată pretenția dicționarelor... echivalență nu înseamnă și identitate.* LOVINESCU, C. VII, 153, cf. SCRIBAN, D. *Demonul romantic al analogiei îl face să caute echivalențele dintre exterior și interior.* VIANU, A. P. 141. *Ajungem astfel la un fel de echivalență europeană a acelei „vieți care trece", care forma conținutul și punctul de plecare al gravurilor japoneze.* OPRESCU, I. A. IV, 154. *Echivalențele de valori sunt totdeauna puse sub cumpăna viitorului.* CONSTANTINESCU, S. I, 56, cf. MACAROVICI, CH. 119. *Descoperirea legii echivalenței dintre masă și energie și a proprietăților ondulatorii ale materiei au pus noi probleme fizicienilor.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 7/5. *Cererea lor rămânea satisfăcută mental... printr-o echivalență, măcar în număr, dacă nu în volum.* ARGHEZI, S. XV, 89. *Natura nu are peste tot, zise el, echivalența unei opere de artă.* CĂLINESCU, S. 113. *În alte capitole autorul vorbește despre identitatea lucrurilor, echivalența dintre ele.* BLAGA, G. 158. *Adsorbția... se petrece după legile echivalenței și echilibrului fizic.* CHIRIȚĂ, P. 317. *Transformările de echivalență sunt legate de ceea ce se cheamă „transformările de contact".* VRÂNCEANU, G. D. I, 103, cf. LTR[2], DL, DM. *A ajuns în ultimul timp să conteste existența corelațiilor de timbru a consoanelor, stabilind echivalența fonematică între „pseudo i final", „iod" (dintr-un cuvânt ca „piatră") și „e".* SCL 1959, 319. *Totalitatea acestor echivalențe sau sinonimia în sens larg servește ca un canal de trecere de la vocabularul obligatoriu general la cel cult.* COTEANU, S. E. 52. *Uneori se pune semnul echivalenței între „logofăt" și „cancelar".* STOICESCU, S. D. 172. *Din echivalența dreptunghiului cu trapezul... se deduce aria trapezului.* GEOMETRIE IX, 175. *Miron Costin nu are fobia neologismului, el caută adesea pentru noțiunile noi echivalențe, uneori arbitrare.* L. ROM. 1966, 13. *Înregistrăm o sumă de echivalențe în pogoane.* C. GIURESCU, P. O. 85, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Echivalența dintre căldură și lucru mecanic este discutată sub cele mai variate aspecte.* MS. 1979, nr. 1, 19. *Limbajul e... rafinat în retorte lirice, explodând deseori în echivalențe metaforice.* GRIGURCU, C. R. 15. ♦ (Logică) Raport existent între două enunțuri sau judecăți care sunt adevărate sau false împreună. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ♦ (Mat.) Relație simetrică, reflexivă și tranzitivă între elementele unei mulțimi. Cf. DER, M. D. ENC., DEX[2], NDN. ♦ (Și în sintagma *examen de echivalență*, DM, DEX) Examen de echivalare a unor studii, a unor diplome etc., obținute în cadrul unei școli de alt tip sau în străinătate. *Echivalența actelor dobândite în alte state.* MAIORESCU, D. I, 304. *Certificatul... va trebui prezintat ministrului pentru a i se stabili echivalența.* MON. OF. (1906), 8, cf. CADE, DL, DM, DEX.

2. (Med.) Denumire folosită pentru un simptom care substituie un altul caracteristic pentru o anumită boală. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl.: *echivalențe.* – Și: (învechit, rar) **echivalínță** (NEGULICI, ANTONESCU, D.), **ecuivalénță** (MARIN, PR. I, XXII/23) s. f.

– Din fr. **équivalence**, lat. **aequivalentia**, it. **equivalenza.**

ECHIVALÍNTE adj. v. **echivalent.**

ECHIVALÍNȚĂ s. f. v. **echivalență.**

ECHIVÓC, -Ă adj., s. n. **I.** Adj. **1.** Care se poate interpreta în două sau mai multe feluri, a m b i g u u; care nu permite o interpretare sigură, c o n f u z, n e c l a r. *Au vrut să șuguiască puținel, puind nește cuvinte ce să pot înțălege în doao chipuri (echivoce).* BUDAI-DELEANU, O. II, 109. *Mi se pare o cugetare oarecum cam echivocă.* HELIADE, D. J. 36/22, cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 607[2]/10. *O parte însemnătoare a greumintelor (năpăstuirilor) rezultă încă și din câteva legi cât defeptuoase, cât ecivoce.* BARIȚIU, P. A. III, 428. *Giuruirea care Ivan va fi făcut poate în termine ecvivoce.* CALENDAR (1851), 34/15, cf. STAMATI, D. *Întrebuințează un cuvânt echivoc.* ROM. LIT. 258[1]/37. *Astă atitudine ecuivocă... îl scapă de*

bănuielile lui Sylla. TEULESCU, C. 16/16. *Alții pretind că, numele nutricei fiind echivoc, a dat loc faimei să plăsmuiască fabula.* ARISTIA, PLUT. 49/9, cf. POLIZU. *Vorbește în espresiuni ecuivoce și calambure.* ISIS (1859), 70[2]/33. *Esplicație a unui pasagiu echivoc din articolul meu.* DÂMBOVIȚA (1859), 151[1]/38. *Binecuvântări de al căror înțeles echivoc un om cu frica lui Dumnezeu s-ar fi spăimântat.* FILIMON, O. I, 155, cf. II, 240, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Ipoteza e ingenioasă, dar ar avea nevoie de a fi demonstrată. Până atunci cazul rămâne ecuivoc.* HASDEU, I. C. I, 123, cf. BARONZI, I. L. IV, 198/13, COSTINESCU, LM. *Se face... o petiție către guvern ținută în termeni echivoci și capabili de-a li se da o dublă esplicare.* EMINESCU, O. XII, 220, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Pentru a construi atât de repede fraza echivocă, unui bărbat i-ar trebui reflexiune.* IBRĂILEANU, A. 109, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE. *Suferea de pe urma acestui abuz echivoc, având mereu migrene.* TEODOREANU, M. II, 222. *Ar fi urmat să descurajeze valorificarea poeziei printr-un conținut întâmplător lăturalnic și mai ales echivoc.* STREINU, P. C. III, 111. *Acest cuvânt... era echivoc.* IORDAN, STIL. 198, cf. SCRIBAN, D. *Dădu ultimului cuvânt o nuanță echivocă.* CĂLINESCU, B. I. 92, cf. id. S. 136. *„Veacul" ar fi putut să aibă o atitudine echivocă.* CAMIL PETRESCU, P. 235. *Limbajul... este imperfect și echivoc.* JOJA, S. L. 351, cf. DL, DM. *Regele dădu un răspuns echivoc.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 1, 29. *Sinteza ne pare laborioasă și până la urmă echivocă.* NOICA, D. 68. *Termenul era echivoc..., și la un moment dat criticul... a căutat să se scuture de el.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 5/1, cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN. ◊ (Adverbial) *Dacă ar zice că s-a exprimat echivoc, vina nu-i a nimărui.* CONTEMPORANUL, I, 55. *Unde nu face greșeli, scrie echivoc.* ib. 78. *Aceasta, zâmbind echivoc, trecea mai departe, făcând salutări cu mâna.* CĂLINESCU, S. 300.

2. Care este suspect, îndoielnic, dubios. *Acea împletichire a fericirii și a siguranței mi se pare o cugetare oarecum cam echivocă.* HELIADE, D. J. 36/22. *Pentru purtare echivocă au izgonit din Prințipat pe dascalul de limba franțeză.* BULETIN, F. (1843), 101[1]/5. *Pentru ce să alergăm la acest mizloc ecivoc și primejdios...?* MAN. SĂNĂT. 185/1, cf. STAMATI, D. *Se însură cu Camelia..., băgându-și o candidatură echivocă pentru ambele partide.* TEULESCU, C. 48/7. *În lume găsim... ființe d-o natură mixtă...; mai totdauna la aceste ființe, ecuivocă și înfățișarea esterioară arată că aici natura a făcut oarecare confuziune cu lucrurile ei.* BARASCH, I. 136/18. *Priimirea sau ospitalitatea oarecum echivocă din partea călugărilor... m-a făcut să plec cât mai îndată d-acolo.* PELIMON, I. 112/15. *Surâdea c-un aer de mulțumire care n-avea nimic echivoc.* BARONZI, C. III, 138/18. *Această manoperă... a avut numai efectul de a așeza pe recenzent într-o lumină foarte equivocă.* CONV. LIT. XI, 240. *Tineri... cu simțiri mulieratice, cu șoapte echivoace.* EMINESCU, O. VII, 125. *Alți amici foarte echivoci ai acestor principii au devenit cei mai exaltați.* XENOPOL, I. R. XIII, 53. *Indivizii echivoci ce trăiau din fărămiturile bogatului praznic fanariot.* LOVINESCU, C. IV, 7, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Ceea ce e neîndoios reprobabil sunt... și unele noutăți echivoce.* CONSTANTINESCU, S. II, 236. *Dădusem unor pagini un aer echivoc... de psihanaliză.* CĂLINESCU, O. XII, 5. *Dascălul de latină... un om incalculabil, de comportări echivoce.* BLAGA, H. 74, cf. DL, DM. *România este încredințată că puterile garante... nu vor mai ezita să o scoată din situația echivocă și anormală.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 10, cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN. ◊ F i g. *Când te duci la teatru... Și aerul de acolo îți pare echivoc E mai recomandabil să nu respiri deloc.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 160.

II. S. n. **1.** Exprimare cu sens incert, ambiguu; situație care poate fi interpretată în mai multe feluri. *Acest dialect ce nu sufere echivoce au simțit nevoia a adăoga acel „ez" la timpii arătați.* HELIADE, PARALELISM, 91. *Dobândește o destoinicie de a putea mai cu înlesnire a zugrăvi toate nuanțele unii idei și a scăpa de echivoce.* GTN (1836), 77[1]/3, cf. NEGULICI. *S-a adoptat convențiunea,... printr-însa se poate feri cineva de circonlocuțiuni și de echivoace.* MARIN, F. 290/28, cf. POLIZU. *Albert s-arătă că nu înțelese ăst echivoc.* BARONZI, C. VI, 13/5. *Echivocul lăsat de lege, prin înduoita numire de licee și gimnazie.* ODOBESCU, S. II, 68. *O cimilitură „a ploscei" exploatează, astfel, echivocul „tiugă".* DR. I, 278. *Echivocul necesar economiei bucății persistă.* IBRĂILEANU, S. 12. *Comedia întreagă se mai zbate, de altfel, în echivocul timpului.* LOVINESCU, C. IV, 33, cf. id. S. I, 353. *Urăște compromisurile și echivocurile.* CAMIL PETRESCU, T. III, 146. *Optează, fără echivoc posibil, pentru cultura modernă.* CONV. LIT. LXVII, 176. *Fabrică echivocuri sonore și greșuri poetice.* STREINU, P. C. II, 9. *Spre a nu da prilej la un echivoc, preferăm... să arătăm și prin topică legătura mai strânsă cu verbul.* PUȘCARIU, L. R. I, 143. *Pentru înlăturarea echivocului... se recurge la forma activă.* IORDAN, STIL. 168, cf. SCRIBAN, D. *Luă față de Tudor o atitudine plină de mister și de echivoc.* OȚETEA, T. V. 218. *Expresia de „capacități insondabile" joacă pe sensul material și spiritual într-un ascuțit echivoc.* CONSTANTINESCU, S. I, 32. *Răspunsurile nerodului se urmează cu aceeași adecvare neadecvată, care speculează echivocul, imperfecțiunea graiului omenesc.* VIANU, L. R. 65. *A obținut mijloacele cele mai indicate pentru remedierea echivocurilor.* BLAGA, G. 169, cf. id. Z. 61. *Conștiința unității naționale se manifestă fără echivoc.* IST. LIT. ROM. II, 77. *Deși Caragiale cultivă cu ingeniozitate echivocul, el este silit să pună capăt seriei sale de articole politice.* CIOCULESCU, C. 27. *Termenii cei mai potriviți, mai clari și lipsiți de echivoc.* CL 1957, 219, cf. DL. *Poziția sa ca medic nu era ferită de echivoc.* PREDA, R. 364, cf. id. DELIR. 347. *Comentă, încercând să înlăture echivocul.* T. POPOVICI, S. 133. *Echivocul propune numai aparent un dubiu, ceea ce vrea de fapt scriitorul reiese cu absolută limpezime.* V. ROM. martie 1958, 79, cf. DM, COTEANU, S. E. 65, IST. T. I, 100. *Esența răspunsului este fără echivoc.* CONTEMP. 1971, nr. 1 287, 6/6, cf. M. D. ENC., DEX, CONTEMP. 1975, nr. 50, 1/1. *Imunitatea se sancționează fără echivoc.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 21/2, cf. DN[3]. *Expresia... se pretează la echivocuri.* IVĂNESCU, I. L. R. 286.

2. (Telecomunicații) Măsură a efectului perturbațiilor asupra comunicațiilor prin canale, exprimând cantitatea de informație care rămâne netransmisă din cauza perturbațiilor. Cf. D. ENC., DEX[2], NDN.

– Scris și: (învechit) *equivoc, aequivoc.* BARIȚIU, P. A. I, 106. – Pl.: (**I**) *echivoci, -ce* și (**II**) *echivocuri,* (învechit, rar) *echivoce,* (**I, II**) *echivoace.* – Și: (învechit) **ecuivóc, -ă, ecvivóc, -ă,** (învechit, rar) **ecivóc, -ă** adj., s. n.

– Din fr. **équivoque,** it. **equivoco,** lat. **aequivocus, -a, -um.**

ECHIVOCITÁTE s. f. (Livresc) Lipsă de precizie, de claritate, a m b i g u i t a t e; vorbă, frază ambiguă. *Basarabii admiseră în actele lor latine „Trans-alpina" în loc de „Alpina" numai spre a înlătura orice ecuivocitate în relațiunile lor cu străinii.* HASDEU, I. C. I, 51, cf. LM, RESMERIȚĂ, D. *În cele vorbite există echivocitate.* SEVERIN, S. 50, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *O relativă echivocitate de limbaj.* CĂLINESCU, B. I. 250. *Imaginea metaforică are totdeauna caracterul unei echivocități.* VIANU, M. 66. *Tehnica omisiunii din „Remember" e cu totul secundară în „Craii", unde tainicul provine din complexitate și chiar din echivocitate.* N. MANOLESCU, A. N. III, 106, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 5/3, NDN.

– Pl.: *echivocități.* – Și: (învechit) **ecuivocitáte,** (învechit, rar) **ecivocitáte** (LM) s. f.

– Din fr. **équivocité,** it. **equivocità.**

ECIDÍE s. f. (Bot.) Organ în formă de cupă, în care se formează sporii, la ciupercile din ordinul uredinalelor. *O ecidie e de formă rotundă.* ENC. ROM. II, 252, cf. ENC. AGR., LTR, LTR[2], NDN.

– Pl.: *ecidii.*

– Din fr. **écidie.**

ECIDIOSPÓR s. m. (Bot.) Formă de spor a ciupercilor care produc rugina plantelor. Cf. ENC. ROM., ENC. AGR., LTR, LTR^2, NDN.
– Pronunțat: *-di-o-*. – Pl.: *ecidiospori*.
– Din fr. **écidiospore**.

ECINÓCȚIU s. n. v. **echinocțiu**.

ECINOPȚIÁL, -Ă adj. v. **echinocțial**.

ECINÓPȚIU s. n. v. **echinocțiu**.

ECIPOLÉNTE adj. invar. v. **echipolent**.

ECITÁBIL, -Ă adj. v. **echitabil**.

ECITÁTE s. f. v. **echitate**.

ECIVÓC, -Ă adj. v. **echivoc**.

ECIVOCITÁTE s. f. v. **echivocitate**.

ECLAMPSÍE s. f. Sindrom de autointoxicație, întâlnit la femeile gravide către sfârșitul sarcinii sau imediat după naștere, care se manifestă brusc, prin accese convulsive generalizate și stare de comă. *Faceri periculoase... din cauza emoragiei, a eclampsiei (spasmelor), a vărsăturei.* FĂTU, M. 106/16, cf. 148/9, MAN. SĂNĂT. 256/9, ENC. ROM., BIANU, D. S., YGREC, M. N. *Eclampsia... survine la gravide către sfârșitul sarcinei și mai rar în timpul nașterii.* BELEA, P. A. 182, cf. DM, DER. *O formă gravă de disgravidie în ultimul trimestru al sarcinii este eclampsia.* ABC SĂN. 319, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN. ♦ Boală care apare la unele animale, de obicei în perioada de gestație, având aceleași simptome ca boala descrisă mai sus. *Eclampsia și tetania, caracterizate prin aceea că iapa... prezintă un fel de înțepeneală.* ENC. VET. 304. *Eclampsia animalelor tinere... este causată, de cele mai multe ori, de autointoxicări.* ENC. AGR. II, 378, cf. DER. ♦ (Și în sintagma *eclampsie puerilă*, DL, DM, DN^3, NDN) Boală care se manifestă la copii ca urmare a unei tulburări de funcționare a glandei tiroide. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., YGREC, M. N.
– Pl.: *eclampsii*.
– Din fr. **éclampsie**.

ECLÁMPTIC, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care ține de eclampsie, caracteristic eclampsiei, care este provocat de eclampsie. *Uneori, convulsiunile eclamptice pot fi observate și fără ca ele să fie în legătură cu starea de gestație.* ENC. AGR. II, 378. *Unele gravide care au ieșit pentru scurt timp din comă pot face alte accese eclamptice.* BELEA, P. A. 182. *În timpul acceselor eclamptice, gravida își poate mușca limba.* ABC SĂN. 319, cf. DEX^2, NDN.
2. S. m. și f. Persoană care suferă de eclampsie. Cf. DN^3, NDN.
– Pl.: *eclamptici, -ce*.
– Din fr. **éclamptique**.

ECLARÁ vb. I v. **eclera**.

ECLÁT s. n. **1.** (Învechit, rar) Zgomot (**1**). Cf. ENC. ROM., ALEXI, W.
2. (Învechit, rar) Strălucire (**1**). Cf. ENC. ROM.
3. (Fiz.) Fascicul luminos emis de un far sau de o geamandură luminoasă. Cf. NOM. MIN. I, 313, NDN.
– Pl.: ? – Și: (rar) **eclátă** s. f. NOM. MIN. I, 313.
– Din fr. **éclat**, germ. **Eklat**.

ECLATÁ vb. I. Intranz. **1.** A izbucni, a se manifesta violent, brusc. *Ciocoiul... eclată ca o bombă pe dată ce și-a ajuns ținta aspirațiunilor sale.* FILIMON, O. I, 95, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DEX, DN^3, NDN.
2. A străluci^2 (**1**). Cf. DEX, DN^3, NDN.
– Prez. ind.: *eclatez* și (învechit, rar) *eclat*.
– Din fr. **éclater**.

ECLATÁNT, -Ă adj. **1.** Care produce vâlvă; care impresionează puternic; care este de mare efect; răsunător (**3**). *Vei fi auzit și cetit... despre eclatantul succes a lui.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 150. *S-a ales... cu o maioritate eclatantă de 52 de voturi.* id. ib. 173. *O faptă atât de eclatantă... a ilustrat armele române.* MAG. IST. I, 257/12. *Lumea se vede silită a da Austriei satisfacțiunea cea mai eclatantă pentru defăimările cele fără de cumpăt de mai nainte.* TELEGRAFUL (1854), 249^2/21. *Se abjură... în contra argumentelor celor mai eclatante ale rațiunei.* BARASCH, M. II 76/11. *A dat eclatante dovezi și probe de capacitate în ramura magistraturei.* DÂMBOVIȚA (1859), 163^2/66. *În venirea la cârma statului a unuia din redactorii săi, se vede testimoniul cel mai eclatant că sacrele principii de libertate și de dreptate au încetat de a mai fi cauza guvernelor din țara sa* (a. 1860). ap. XENOPOL, I. R. XIII, 77. *Ostreicultura... a produs în Franța rezultate atât de eclatante pre cât și piscicultura în Norvegia.* I. IONESCU, M. 93. *Aștept nerăbdător o eclatantă confirmare a primirii acestor rânduri.* CARAGIALE, O. VII, 105, cf. BARCIANU, ALEXI, W. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, NDN. ◊ (Adverbial) *Ilustra, în adevăr eclatant, generalizarea maestrului.* IBRĂILEANU, A. 112.
2. (Învechit) Care strălucește puternic; strălucitor (**1**); orbitor (**1**). *Se pricepe că obiectul vivemente luminat prin lumina solarie dă asupra tabelului o imagină eclatantă și foarte mult amplificată.* MARIN, F. 473/36. *Trei luni de zile trebuie neputincioasa lumină a luminărilor a împlini locul eclatantei lumine a soarelui.* BARASCH, M. II, 62/14. *Are proprietatea de a luci noaptea în întuneric ca o lumină mare, foarte eclatantă (lucitoare).* id. I. N. 408/17, cf. ENC. ROM.
– Pl.: *eclatanți, -te*.
– Din fr. **éclatant**, germ. **eklatant**.

ECLÁTĂ s. f. v. **eclat**.

ECLATÓR s. n. Dispozitiv electric folosit pentru măsurarea tensiunilor înalte, pentru protecția rețelelor și instalațiilor contra supratensiunilor sau pentru generarea oscilațiilor de înaltă frecvență. Cf. LTR, MDT, DT. *Fiecare eclator (scânteietor) este în paralel pe un condensator și o rezistență.* T. V. IONESCU, E. 70, cf. LTR^2, DM, DER, M. D. ENC, DEX, DN^3, D. ENC., NDN.
– Pl.: *eclatoare*.
– Din fr. **éclateur**.

ECLÉCTIC, -Ă adj., s. m., s. f. **I. 1.** Adj. Care aparține eclectismului (**1**), care se referă la eclectism, specific eclectismului; care adoptă sau propagă eclectismul (**1**). *Cel mai întâiu începătoriu al filosofiei eclectice au fost Potamon.* POTECA, F. 41/17, cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 534^2/24, NEGULICI, STAMATI, D., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Este de observat că acești învățați au fost dualiști sau eclectici.* CONTA, O. F. 416, cf. DDRF, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Autorul, caută „puterea mediatoare" între spirit și materie, „echilibrul" între părerile apărute în istoria gândirii o încercare eclectică de depășire a străvechiului dualism.* VIANU, L. U. 303, cf. DM. *A fost... reprezentantul tipic al acelui spiritualism eclectic.* VARLAAM – SADOVEANU, 207, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.
2. S. m. Adept al eclectismului (**1**). *Să cuvine să deosebim și pre eclectici din cetași.* POTECA, F. 15/16, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 534^2/24. *Eclecticul... are mai multe păreri asupra aceluiași*

lucru. IORGA, I. L. I, 111. *Această concepție a Fiului trece, prin eclectici și gnostici, în creștinism.* CĂLINESCU, O. XIII, 96.

3. Adj. Care se caracterizează prin eclectism (**2**). *Literatura română se împarte astăzi în două școli: una... s-ar putea numi eclectică.* RUSSO, S. 47. *Asemenea împreunare... de diverse părți, luate din diverse epoce, nu pot produce decât un vestmânt eclectic foarte modern.* MAIORESCU, CR. III, 106. *Simțimântul estetic este... o facultate colectivă, eclectică, cosmopolită.* ODOBESCU, S. II, 242. *„Faza nouă" a literaturei... cârmește spre un modernism activ în Muntenia, eclectic în Moldova.* DR. II, 726. *Repertoriul unui Teatru Național se cere să fie mai eclectic.* ARH. OLT. V, 151. *Culegând motive populare, le aranjează nu în forma unui concept eclectic, ci păstrând o libertate de inspirație.* IZV. XI, 32. *Într-un spirit eclectic,... el publică în revista sa pe mai toți scriitorii de literatură nouă.* STREINU, P. C. III, 243. *Combinară o mică listă de persoane, în așa chip încât prânzul să aibă un caracter eclectic.* CĂLINESCU, B. I. 308. *Prado... nu constituie o adunare așa de universal eclectică ca Galeria Națională a Angliei.* RALEA, S. T. I, 330. *Natură eclectică..., preferă alura liberă și moale a prozei cu asociații oricând posibile.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1957, 233. *Botticelli a avut o pregătire eclectică.* S mai 1960, 122. *Repertoriul eclectic al noului concesionar nu-i împiedică... pe actorii români să-și continue acțiunile de protest.* IST. T. I, 224. *Cam eclectic, repertoriul teatrului... din Cluj.* T ianuarie 1969, 107, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Substantivat) *Eclecticii, la rândul lor, sunt acei artiști care-și strâng elementele lor de unde pot.* OPRESCU, I. A. IV, 97.

II. S. f. Alegere și îmbinare, după diverse criterii, a unor idei, concepții etc. eterogene sau chiar opuse. Cf. D. ENC., NDN.

– Pl.: *eclectici, -ce.*

– Din ngr. **ἐκλεκτικός**, fr. **éclectique**, lat. **eclecticus, -a, -um.**

ECLECTICÍSM s. n. (Învechit) Eclectism (**1**). Cf. PROT. – POP., N. D., LM I, 138, ENC. ROM., BARCIANU.

– Din germ. **Eklektizismus.**

ECLECTÍSM s. n. **1.** Denumire a unor școli, concepții sau teorii filosofice constituite prin unirea, într-un sistem coerent, a unor teze ce aparțin mai multor sisteme, doctrine, puncte de vedere; (învechit) eclecticism. Cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL., V. I, 534[2]/28. *Să ia afirmăciunile admisibile din toate sistematele, să le coordineze în formă științifică. În acest mod... purcede eclectismul.* LAURIAN, F. 156/33. *S-au născut în cursul secolilor o mulțime nenumerată de sisteme, precum sânt: senzualismul, materialismul,... empirismul, epicureismul,... eclectismul.* CONV. LIT. II, 28, cf. COSTINESCU, DDRF, LM. *Nu e însă decât încă un semn al eclectismului diletantic contemporan, care... amestecă pentru explicarea vieții creatoare umane instinctele.* PÂRVAN, I. F. 48, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Credem că a venit însă vremea unui eclectism luminat.* LOVINESCU, S. I, 503, cf. id. M. 259, SCRIBAN, D. *În filozofie, eclectismul duce la profesorat strălucit.* CONSTANTINESCU, S. II, 117. *Eclectismul spiritualist era un produs tipic al Restaurației.* VIANU, L. U. 454, cf. DM, DER, M. D. ENC., DEX. *Gândirea sa filosofică se fundamentează pe eclectism ca sistem deschis.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 12/3, cf. DN[3], D. ENC., NDN.

2. (În artele plastice, arhitectură, literatură, estetică etc.) Modalitate de îmbinare a unor elemente provenind din stiluri sau mijloace de exprimare diferite. *Eminescu face parte din curentul critic moldovenesc, când criticismului o nuanță... de eclectism.* IBRĂILEANU, SP. CR. 170. *Eclectismul inspirației... nu dispare nici în „Cântec deplin".* STREINU, P. C. II, 118. *Receptivitatea largă a criticii nu poate să însemne... eclectism al concepției estetice.* id. ib. III, 62. *Principiul de la care porneau autorii noilor proiecte era eclectismul.* OPRESCU, I. A. IV, 130, cf. DER, DN[3]. *Venea în filmul artistic aducând experiență plină de superficialitate, „de eclectism".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 16/8, cf. D. ENC., NDN.

– Din fr. **éclectisme.**

ECLÉJIE s. f. v. **eclesie.**

ECLÉR s. n. Prăjitură de formă alungită umplută cu cremă și glazurată cu ciocolată, cu șerbet etc. *Se întrebuințează la... ecleruri.* S. MARIN, C. B. 280, cf. DEX, DN[3], NDN.

– Pl.: *ecleruri.*

– Din fr. **éclair.**

ECLERÁ vb. I. Intranz. (Franțuzism învechit) A ilumina. Cf. ALEXI, W., PROT. – POP., N. D. ◊ Tranz. Fig. *Instrucțiunea este lumina care va eclara națiunea română către un mare viitor.* DÂMBOVIȚA (1859), 1/54.

– Prez. ind. pers. 3: *eclerează.* – Și: (învechit, rar) **eclará** vb. I.

– Din fr. **éclairer.**

ECLERÁGIU s. n. v. **ecleraj.**

ECLERÁJ s. n. **1.** Iluminare artificială. [Fonduri pentru] *afișe, ecleraj, recuisite, statiști* (a. 1835). în IST. T. I, 318, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DEX, DN[3], NDN. ◊ (Învechit, rar) *Gaz de ecleraj* = gaz de iluminat, v. g a z. *Cărbunele acesta se produce... și în fabricația gazului de ecleragiu.* MARIN, PR. I, 44/6, cf. id. F. 119/28.

2. Mod de iluminare folosit pentru a pune în valoare o reprezentație teatrală, televizată etc. *Regizorul... a impus... operatorului eclerajuri și unghiuri nefotogenice.* CONTEMP. 1957, nr. 553, 4/6. *Inginerul luminilor, iscusitul teoretician și practician al eclarajului,... le-a dat contururi.* CINEMA, 1969, nr. 5, 36. *Filmările în decor autentic prezintă dificultăți tehnice din punct de vedere al spațiului și al eclerajului.* ib. nr. 7, 10, cf. DN[3], NDN.

3. Manieră în care este iluminată scena reprezentată într-un tablou. *E interesat de acele probleme care sunt în legătură cu eclerajul într-un tablou.* OPRESCU, I. A. IV, 77. *Am făcut studii de portret, de ecleraj, de unghi.* L 1965, nr. 17, 9/3, cf. L. ROM. 1970, 536, DN[3].

– Pl.: *ecleraje* și *eclerajuri.* – Și: (învechit) **eclerágiu** s. n.

– Din fr. **éclairage.**

ECLERÓR s. m. (În trecut) Soldat care era trimis înaintea unei unități combatante sau unei armate pentru a recunoaște terenul ori pentru a cerceta poziția și mișcările inamicului. V. c e r c e t a ș, i s c o a d ă. *Voind să aflu deaca nu se văzuse încă pe acolo eclerorii pe cari-i trămisesem înainte, o fată româncă îmi răspunse fără sfială.* ODOBESCU, S. III, 571, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, DEX, DN[3].

– Pl.: *eclerori.*

– Din fr. **éclaireur.**

ECLESIÁST s. n., s. m. v. **ecleziast.**

ECLESIÁSTIC, -Ă adj., s. m. v. **ecleziastic.**

ECLÉSIE s. f. (Învechit și regional) **1.** Biserică; unitate administrativă bisericească; comunitate religioasă creștină care ține de această unitate administrativă. V. e n o r i e, p a r o h i e (**1**). Cf. MARDARIE, L. 289/1. *Au dat telecul său pe sama besericii, adică eclejiei* (a. 1776). IORGA, S. D. XVII, 185. *Auziiu că eclejia românească pecetlariu încă își face prin oarecare argintariu și nobil din Bălgrad.* ȘINCAI, HR. III, 261/27. *Această sfântă căzanie este a cinstitei eclejii neunite din Turda de Jos* (a. 1825). IORGA, S. D. XIII, 195, cf. LB. *La marginile lumei au agiuns graiurile lor, aducând pre ghinte la credința creștinească și înființând eclezii,*

adică comunități. SĂULESCU, HR. I, 68/26. *Roma este reședința patriarhului roman, care se numește și papa, capul eclesiei creștine de ritul apusan, numită și catolică.* LAURIAN, M. III, 114/20. *Nu voiesc să accepte uniunea cu eclesia romană.* BARIȚIU, P. A. I, 442, cf. PONTBRIANT, D. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *În eclesie să hotăra de popor chestiuni civile și religioase.* SEVERIN, S. 127, cf. SCL 1950, 60. *Patria sa este unde-l trimite eclezia.* CĂLINESCU, O. XIII, 209, cf. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 386. *Făcând o comparație între dogmele metafizice, organizația eclesiei... și arta timpului... vom găsi analogii.* BLAGA, Z. 68, cf. CIORĂNESCU, D. ET. 3145, TAMÁS, ET. WB. 311, VICIU, GL. 46.

2. Proprietate a bisericii pe care o folosește preotul în timpul preoției sale. *Să nu cuteze a le clăti din clejea svântei beserici.* IORGA, S. D. XVII, 93. *Preoții de alte religii, scoțindu-se afară numai pământurile ce se țin de eclesie, din celelalte, de cumva le lucră, sânt detori a da dijmă domnilor pământene.* ȘINCAI, O. III, 247, cf. LB. *El trebuia să-și vadă de eclejie, de săpatul cucuruzului pe care începea să-l umple buruiana.* AGÎRBICEANU, S. P. 86, cf. CONTRIBUȚII, III, 126. *La noi, domn părinte, este lut lujăt, dar cleje nu-i bugăt.* STĂNOIU, C. I. 51. *Mai luam și de la alții..., de la curtea domnească ori din iclejia popii.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 68, cf. TAMÁS, ET. WB. 311, VICIU, GL. 46, FRÂNCU – CANDREA, M. 101, LEXIC REG. 7, MAT. DIALECT. I, 149, 170, TEAHA, C. N. 214.

– Scris și: (după lat.) *ecclesie.* – Pl.: *eclesii.* – Și: (învechit) **eclějie**, **eclézie**, **eclísie** (MARDARIE, L. 289/1, PONTBRIANT, D.), (regional) **icléjie**, **cléjie** (CONTRIBUȚII, III, 126, TEAHA, C. N. 214), **cléjă** (LEXIC REG. 7), **cléje**, **glájie** (VICIU, GL.) s. f.

– Din lat. **ecclesia**, ngr. **ἐκκλησία**. Cf. magh. e k l é z s i a.

ECLESIÉR s. m. (Învechit și regional) Paracliser. *Inochentie ier[o]monah, clisear ot Tismana* (a. 1660). IORGA, S. D. XII, 20, cf. POLIZU. *Apoi ieșea din biserică și clisieru în tinda bisericii..., cu cheile bisericii.* PITIȘ, ȘCH. 150, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. 235. *Au fost odată un clisier bătrân.* GRAIUL, II, 92.

– Pronunțat: *-si-er.* – Pl.: *eclesieri.* – Și: (învechit) **eclisiár** (POLIZU), (regional) **cliseár**, **clisiér** s. m.

– **Eclesie** + suf. *-ar.*

ECLEZIÁL, -Ă adj. (Rar) Ecleziastic (**I**). Cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 7/1, NDN.

– Pronunțat: *-zi-al.* – Pl.: *ecleziali, -e.*

– Din fr. **ecclesial.**

ECLEZIÁRH s. m. Cleric care are în grija sa rânduiala serviciului religios într-o biserică sau mănăstire, precum și epitropia obiectelor de cult; șeful slujitorilor unei catedrale sau mănăstiri; p. r e s t r. paracliser. V. e c l e s i e r, p ă l ă m a r[1], ț â r c o v n i c. *Eclisiarhul un an încheiat să cade să ție eclisierșia* (a. 1626). I. BIANU, D. R. 132. *De va fi cu negrija clisiarhului lăsat biserica nemăturată.* PRAV. MOLD., ap. MURNU, GR. 19. *Clisiarhul, temându-să c-or da jac argintului, au amăgit pre nărod.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 87^{v}/23. *Chir Dositeu, eclisiarhul a sfintei episcopii* (a. 1725). IORGA, S. D. XIV, 23. *Să se afie lăcuitori... egumenul..., un diacon, un eclisiiarh monah.* ANTIM, O. 329. *Igumenul... s-au sculat de s-au dus cu eclisiarhul la biserică* (a. 1747). GCR II, 41/18. *60 lei lui Toader, eclesiarhul* (a. 1773). URICARIUL, XXI, 359. *A sfântului slujbă... să o cânte când va socoti eclisiarhul.* MINEIUL (1776), 65^{vi}/35. *Un eclisiarh... osteniia la aprinderea candelilor.* ib. 162^{vi}/11, cf. LB. *Eclesiarhul stă de pază la ușă.* CODRU – DRĂGUȘANU, C. 101, cf. ISER, CIHAC, II, 656, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Clisiarhul... trântise la tămâie, de nu se mai puteau răsufla.* CONTEMPORANUL, VI$_2$, 289, cf. DDRF. *Apoi venea vlădica la biserică și fiecare căuta a fi la locul lui, și popă și psalt și clisiarh și tot.* ap. TDRG, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Un eclisiarh de Tismana e la arest, cu toate protestările mănăstirii.* IORGA, S. D. V, 151. *Era scriitor, dascăl de slovenie și eclisiarh al bisericii Râmnicului.* BUL. COM. IST. I, 16, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Eclesiarhul Dionisie... au ținut un timp vicariatul episcopiei.* ARH. OLT. XIII, 289, cf. NOM. PROF. 73. *Starețul... a trimis ascetului o solie alcătuită din eclesiarh și doi bătrâni cuvioși.* VOICULESCU, P. I, 164. *Eftimie se trezise de mic într-o chilie a Mitropoliei din București, adus de unchiu-său, mare ecleziarh al sfântului locaș.* id. ib. 258. *Preotul bătrân... apăru cu dascălii și eclesiarhul după el.* SADOVEANU, O. II, 183. *Eclesiarhii desfășuraseră la ușile de aur perdele de matasă.* id. ib. X, 229. *Veșmântarul se consultă cu eclisiarhul dacă mitropolitul va pune tiara.* ARGHEZI, P. T. 25, cf. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 386. *În 1786 devine eclesiarh al episcopiei Râmnicului.* IST. LIT. ROM. II, 124, cf. DM. *O copie a fost publicată de un eclesiarh.* PANAITESCU, C. R. 322, cf. DEX, DN[3].

– Pronunțat: *-zi-arh.* – Pl.: *ecleziarhi.* – Și: (învechit) **ecleziárha** (ȘIO II, 90, 203), **eclisiárh**, **clisiárh** s. m.

– Din ngr. **ἐκκλησιάρχης.** Cf. fr. e c c l é s i a r q u e.

ECLEZIÁRHA s. m. v. **ecleziarh.**

ECLEZIÁRHIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Care se referă la ecleziarh; care aparține ecleziarhului. Cf. COSTINESCU.

– Pronunțat: *-zi-ar-.* – Pl.: *ecleziarhici, -ce.*

– **Ecleziarh** + suf. *-ic.*

ECLEZIARHÍE s. f. Rangul sau funcția de ecleziarh; perioadă de timp în care cineva funcționează ca ecleziarh. *Eclisiarhul un an încheiat să cade să ție eclisierșia* (a. 1626). I. BIANU, D. R. 132. *Cumu-i protopopia sau visternicia sau clisierșia* (a. 1645). ap. TDRG, cf. COSTINESCU, T. PAPAHAGI, C. L., GÁLDI, M. PHAN. 175. ♦ Reședința unui ecleziarh. *Încredințându-ne prin adevărate mărturii ce să află în scris la eclisiarhiia Sfintei Mitropolii* (a. 1813). GÁLDI, M. PHAN. 175.

– Pronunțat: *-zi-ar-.* – Și: (învechit) **eclisiarhíe**, **eclisierșíe**, **clisierșíe** s. f.

– Din ngr. **ἐκκλησιαρχία.**

ECLEZIÁST s. n., s. m. **I.** S. n. Una dintre cărțile Vechiului Testament, atribuită regelui Solomon, datată în secolul al III-lea î. Hr., în care se arată că toate lucrurile pământești și plăcerile lumii sunt deșarte, trecătoare. Cf. M. COSTIN, O. 319, BIBLIA (1688)[3], 446. *Așijderea Ecclisiastul în tinerețe sama faptelor să ne luăm învață.* CANTEMIR, O. I, 279, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 528[1]/32, NEGULICI, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, DDRF, ENC. ROM., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Litaniile sumbre ale Ecleziastului se-mpletesc în senzualismul sănătos al Cântării Cântărilor.* CONSTANTINESCU, S. I, 68, cf. DEX, DN[3].

II. S. m. Predicator (**1**). Cf. I. GOLESCU, C., LM, SCRIBAN, D. *Prințul-monsenior, având în vedere calitatea sa de ecleziast, crezu de cuviință a lua locul din stânga.* CĂLINESCU, S. 186.

– Pronunțat: *-zi-ast.* – Scris și: (**I**) *ecclesiast.* – Pl.: (**II**) *ecleziaști.* – Și: (învechit) **eclesiást** (NEGULICI, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, DDRF, ENC. ROM., DN; scris și *ecclesiast*, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., LM) s. n., s. m., **eclisiást**, **eclisiástis** (M. COSTIN, O. 319) s. n.

– Din lat. **ecclesiastes**, fr. **ecclésiaste.**

ECLEZIÁSTIC, -Ă s. n., s. m., adj. **I. 1.** S. n. Una dintre cărțile Vechiului Testament, numită și Cartea înțelepciunii lui Iisus, fiul lui Sirah, scrisă între anii 200 și 180 î. Hr. Cf. CANTEMIR, O. C. I, 277, cf. ENC. ROM. *Care înțelept nu va zice ca Eclesiasticul.* DELAVRANCEA, O. II, 68, cf. SCRIBAN, D.

2. S. m. (Învechit) Cleric. *Acest ecleziastic se înfățoșă, cungiurat de toată pompa arhierească.* ASACHI, S. L. II, 96, *Am*

văzut un simplu eclesiastic a face un bine nemărginit într-o enorie. BREZOIANU, Î. 23/1, cf. NEGULICI. *Au căpătat un loc onorabil în soțietate. Pennington, între ecleziastici, Duglas și Ward, între publicișți.* CODRESCU, C. II, 387/16. *Sfântul Augustin, vestitul eclesiastic.* ISIS (1859), 20[1]/50. *A servit mai mult ca fiu, decât ca domestic la un eclesiastic milanez înavuțit.* BARONZI, C. VIII, 215/23, cf. COSTINESCU. *Neavând să dobândească iertare pentru că fusese eclesiastic,... își luă în serios rolul.* CONV. LIT. XI, 236, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE.

II. Adj. Care aparține bisericii sau clerului, care se referă la biserică sau la cler; (rar) eclezial. *În aseminea vălmășaguri aruncase cu totul dritul suveranității seculare ci mai avea împăratul în statul eclisiastic.* SĂULESCU, HR. I, 169/23, cf. II, 290/27. *La privirea catedralelor... ar crede cineva că se află într-o rezidenție ecleziastică bisericească.* IC. LUM. (1840), 18[1]/5. *Românii... atârna de la bizantini în trebile eclesiastice.* MAG. IST. I, 37/18. *Reforma introduse în Princepat, atât în ramul politic, cât și ecleziastic... înțăleptele legiuri ale lui Alexandru cel Bun.* IST. M. XXII/11. *Patrii eclesiastici și doctorii Evului Meziu... au refutat cu victorie această eresie.* LAURIAN, F. 137/18, cf. id. M. IV, 31/5. *Istoria eclesiastică.* CALENDAR (1847), 15/15, cf. NEGULICI. *Bisericelor și persoanelor eclesiastice române de rit grecesc să li se asigure aceleași drepturi.* BARIȚIU, P. A. I, 168. *Se cultiva cu multă grijă mai ales istoria eclesiastică.* id. ib. 612. *Cu toate stăruințile ocârmuirei civile și eclesiastice, nu s-au hotărât încă de a rădica Academia Spirituală.* ROM. LIT. 29[2]/11. *Independența noastră eclesiastică* (a. 1865). URICARIUL, X, 372, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Văzu pe abatele într-o haină eclesiastică.* BARONZI, C. V, 149/16, cf. id. I. L, I, 197/18, COSTINESCU, LM. *Vârsta cerută pentru a putea să aibă înaltele demnități eclesiastice.* MAIORESCU, D. I, 478. *A lucrat... la traducerea și tipărirea cărților eclesiastice în limba română.* ODOBESCU, S. II, 313. *Sânt îndreptățiți de a-și administra averile școlare și eclesiastice.* EMINESCU, S. P. 150. *Sensul cuvântului în latinitatea eclesiastică... s-a generalizat românește.* ȘĂINEANU, Î. 62, cf. DDRF. *Papa aruncă asupra țărei sale interdictul eclesiastic.* XENOPOL, I. R. II, 149. *Așa se hotărăște... în corespondența între autoritățile eclesiastice și cele civile.* id. ib. XII, 11, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Tot în același mod studiază... instituțiile eclesiastice.* PETICĂ, O. 480, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Au contribuit... la stabilirea limbei noastre ecclesiastice.* ARH. OLT. XII, 334, cf. CERNE, D. M. 118. *Această trecere în lumea eclesiastică este prezidată de episcopul Ghenadie.* SADOVEANU, O. XIX, 420, cf. SCRIBAN, D. *Grecii să fie scoși din toate demnitățile ecleziastice.* OȚETEA, T. V. 273. *Atins de daltonism al cunoașterii, el vede... esența poeziei prin ritualul ecleziastic.* CONSTANTINESCU, S. V, 296, cf. I, 64. *A abjurat cariera ecleziastică și nimeni nu l-a socotit anormal.* CĂLINESCU, B. I. 333, cf. id. S. 26. *Urmează studii de dreptul naturii, al popoarelor și de drept ecclesiastic.* BLAGA, G. 170. *Nici una din figurile eclesiastice din roman nu este arătată niciodată în postură de adevărat preot.* LL I, 132, cf. DL, DM. *Un cor de dascăli șoptea cântece eclesiastice.* BARBU, PRINC. 141. *În literatura ecleziastică românească Varlaam este cunoscut.* VARLAAM – SADOVEANU, 38. *Program iconografic impus de autoritățile ecleziastice.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 11, 13, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Locuiau pe domeniile boierești sau eclesiastice și țărani liberi.* IVĂNESCU, I. L. R. 600.

– Pronunțat: *-zi-as-*. – Pl.: *ecleziastici, -ce.* – Și: **eclesiástic, -ă** (scris și *ecclesiastic*), (învechit, rar) **eclisiástic, -ă** adj., s. m.

– Din lat. **Ecclesiasticus, ecclesiasticus, -a, -um**, ngr. **ἐκκλησιαστικός**, fr. **ecclésiastique.**

ECLÉZIE s. f. v. **eclesie.**

ECLIMATICÁ subst. v. **englimatica.**

ECLIMÉTRU s. n. **1.** Instrument topografic care servește la determinarea distanței zenitale a unui punct sau a diferenței de nivel dintre două cote date. Cf. COSTINESCU, CADE, NOM. MIN. I, 304, MDT, DT, LTR[2], DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. Parte a teodolitului care cuprinde cercul vertical și dispozitivele de lectură pentru determinarea unghiurilor verticale. Cf. LTR[2], DER, DN[3].

– Pl.: *eclimetre.*

– Din fr. **éclimètre.**

ECLÍPS s. n. v. **eclipsă.**

ECLIPSÁ vb. I. **1.** Tranz. (La pers. 3) A întuneca total sau parțial un corp ceresc. *Luna, întru eclizile celi din mijloc, esti cu totul ascunsă și eclisată.* AMFILOHIE, G. F. 117[r]/4, cf. BUDAI-DELEANU, LEX, POEN. – AAR. HILL, V. I, 534[2]/44. *Luna... va eclipsa stelele din Peștii.* UNIVERSUL (1845), 33/7, cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Luna eclipsă Soarele.* COSTINESCU, cf. LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. Intranz. și refl. (Învechit; la pers. 3; despre corpuri cerești) A se afla în eclipsă (**1**). *Soarele și Luna eclipsesc, când o parte a lor să astupă de focul ce luminează preste dânsele.* POTECA, F. 21/20. *Soarele se va eclipsa întreg la 25 martie.* CR (1838), 12[1]/12, cf. LM. *Soarele se eclipsează îndărătul lunii.* CADE. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Așa precum trăiește, Lumina, când e zi, De nori ea se umbrește, Dar făr-a eclipsi.* C. A. ROSETTI, C. 212/12. ◊ Fig. *Vezi... Ale lui Constantin ziduri de slava lor eclipsând, Romana împărăție pretutindinea scăzând.* HELIADE, M. 29/24. *Încălzește cu lumina prea blândei tale priviri Duhul eclipsit prin umbra recilor mele simțiri.* id. O. I, 99. *Latinii vrea să reînnoiască, prin nuoi măritișuri, antica lor alianță care începea să eclipse.* ARISTIA, PLUT. 92/14. (Refl.) *De mult s-a eclipsat slava ta!* NEGRUZZI, S. II, 48. *Poetul se eclipsează când Veronica, devenită liberă, reapare în București.* VIANU, L. R. 215. *Mintea lui... s-a eclipsat înainte de a o termina.* BLAGA, Z. 190.

3. Tranz. Fig. A pune, a lăsa în umbră; a întrece, a depăși pe cineva (în merite, în strălucire etc.). V. întuneca, umbri. *Cultiva în Italia muzica..., dar sosirea luminării grecilor nu întârzie de a-i eclipsi.* CR (1832), 283[2]/34. *A eclipsat cu totul pe toți fabricanții de trăsuri cu aburi.* MN (1836), 10[1]/47. *Mihai cu isprăvile sale eclipsește pe toți prinții înainte de dânsul.* F. AARON, I. II, 167/22. *Roza noastră părea regină, Căci ea pe toate le eclipsea.* ARICESCU, A. R. 91/4. *O femeie în nimic nu trebuie să eclipseze pe bărbatul ei.* NEGULICI. *Vreu să eclipsești pe toate femeile.* NEGRUZZI, S. III, 168. *Ochii ce scânteia în toate părțile eclipsa și lustruri și brilianturi!* BOLLIAC, O. 219, cf. PROT. – POP., N. D. *Sigmund Bator... Vru să te eclipse, vru țeara să-ți reducă.* ALECSANDRI, POEZII, 253, cf. COSTINESCU. *Răsărea pe orizontul artei naționale o nouă stea ursită să eclipseze toată pleiada.* CARAGIALE, O. I, 7, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Era spăimântată de veștile despre tulburările țăranilor, tot mai stăruitoare și eclipsând toate crimele și faptele diverse ce o interesau de obicei pe ea în jurnal.* REBREANU, R. II, 63, cf. CADE. *Gloria lui Cezar a eclipsat-o pe a lui Pompei.* SCRIBAN, D., cf. RALEA, S. T. III, 27, DL. *Nu găsesc alta care s-o eclipseze.* PREDA, C. I. P. II, 356, cf. DM, L. ROM. 1966, 337, M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Pe lângă o vanitate, își eclipsează oricare alt merit.* MS. 1988, nr. 4, 8. *Eul deplin, bogat și luminat de intuiția prieteniei... nu va eclipsa însă conștiința existenței suferinței.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 4/2. *A căzut într-o „societate" care îl completează sau îl eclipsează.* ib. 1992, nr. 10, 10/1. ◊ Refl. pas. *Nemțoaicele se eclipsează de crinolina și volanele parisienelor.* NEGRUZZI, S. I, 327. *El apăru ca un astru de primă mărime, însă curând se eclipsă de numerul celor ce veniră după dânsul.* LM.

4. Refl. Fig. (Familiar) A se face nevăzut, a dispărea (pe furiş). V. dispărea. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX, DN^3.

– Prez. ind.: *eclipsez* şi (învechit, rar) *eclips* (NEGULICI), pers. 3 şi (învechit) *eclipsă*; prez. conjunct. pers. 3 şi: (învechit) *să eclipse*. – Şi: (învechit) **eclipsí** vb. IV, (învechit, rar) **eclisá** vb. I.

– Din fr. **éclipser**. – **Eclisa** < it. **ecclissare.**

ECLIPSÁRE s. f. Faptul de a (se) eclipsa.

1. Cf. eclipsa (**2**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Arătând rătunzimea Pământului din umbra sa la eclipsirile Lunei, arăt pricina din pricinuit.* POTECA, F. 126/21. *Numai Soare, Lună înicearcă eclipsire Şi nicio altă stea.* C. A. ROSETTI, C. 215/6, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., DDRF, RESMERIŢĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN^3. ◊ Fig. *Sufletu-ţi cătăva vreme De simţiri în eclipsire, Ca ochii-n naintea zilii Către cuvânt s-a deschis.* HELIADE, O. I, 92.

2. Fig. Cf. eclipsa (**3**). Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, RESMERIŢĂ, D. *Eclipsarea primului termen al comparaţiilor prin cel de-al doilea era în Iliada semnul unei poetice murinde.* STREINU, P. C. I, 50, cf. DL, DM, DEX, DN^3.

– Pl.: *eclipsări*. – Şi: (învechit) **eclipsíre** s. f.

– V. **eclipsa.**

ECLIPSÁT, -Ă adj. (Despre corpuri cereşti) Care se află în eclipsă (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., LM, DDRF. ◊ Fig. *Notele lămuritoare, luminând biografii de scriitori sau fapte de cultură, eclipsate, constituie încă unul din meritele inedite ale lucrării.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 6/3.

– Pl.: *eclipsaţi, -te*.

– V. **eclipsa.**

ECLÍPSĂ s. f. **1.** Dispariţie parţială sau totală, de scurtă durată, a imaginii unui astru, ca urmare a interpunerii unui corp ceresc între el şi observator sau a intrării lui în conul de umbră al altui corp ceresc fără lumină proprie; perioadă de timp cât durează acest fenomen. *Atunce s-au făcut mare eclipsis, întunecare de soare, cât nu să vidè om cu om.* NECULCE, L. 145. *Deşi este soarele mai frumos, însă eclipsis îl întunecadză.* CANTEMIR, I. I. II, 82. *Cum sânt eclipsisurile, câte şi când într-acest an vor fi* (a. 1699). FN 69. *Eclipsa să face când să pune Luna între pământ şi între soare.* AMFILOHIE, G. 189/16. *Pentru eclipsis, adecă întunecarea soarelui şi a lunii* (a. 1794). ŞA I, 182. [Luna] *pricinuieşte eclipsis la pământ, când pământul să pune între soare şi între dânsa.* CRITIL, 17/10, cf. GRECEANU, Î. 119/20. *Eclipsul soarelui e atuncea când luna stă între soare şi între pământul nostru.* PETROVICI, P. 320/13, cf. 320/12. *Se nasc la lună noauă întunecimi în soare, iar la lună plină întunecimi în lună care se cheamă eclipsuri.* GEOGR. MAT. 219^r/2. *Eclipsul soarelui... se face prin trecerea trupului lunii drept între soare şi pământ.* PLEŞOIANU, C. 25/13, cf. I. GOLESCU, C. *Sara, la 8 ceasuri..., este eclipsis sau întunecime de lună.* AR (1833), 8^1/42. *Mişcarea planetelor şi întunecimea lor dau pricină fazelor şi eclipselor.* ELEM. G. 7/17. *Eclipsul sau întunecimea este o întunecare părută a unui trup luminos din întrestarea şi umbrirea altui trup dintre el şi ochiul nostru.* GENILIE, G. 80/8, cf. MN (1836), 50^2/1, TÂMPEANUL, G. 62/10, AR (1842), 193^1/18, GEOGR. N. 7/21, POEN. – AAR. – HILL, V. I, 534^2/36, NEGULICI, STAMATI, D. *Întunecarea soarelui (eclipsă solară).* BARASCH, M. II, 91/28. *Pământul, trecând între Soare şi Lună, face eclipse lunarie, iară luna, trecând între soare şi pământ, face eclipse solarie.* FONTANIN, C. 73/18, cf. CALENDAR (1855), XVI/29. *Această eclipse pare-se că a fost aceea pe care a văzut-o şi Antimah.* ARISTIA, PLUT. 60/17, cf. 383/14, POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Ni se spune despre eclipse inelare de lună.* CONTEMPORANUL, I, 18, cf. CULIANU, C. 302, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Ciuma e prevestită câteodată... de o eclipsă de soare.* CANDREA, F. 136, cf. TDRG 843, RESMERIŢĂ, D., T. PAPAHAGI, C. L. 20, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ne-a învăţat să cunoaştem pe lună umbra pământului; asta se cheamă eclipsis.* SADOVEANU, O. XIII, 370, cf. SCRIBAN, D., GĂLDI, M. PHAN. 175, MDT. *Am putea calcula... eclipsele de soare ori de lună.* CĂLINESCU, O. XIII, 16. *Astronomii... observă eclipsele de soare şi de lună.* VIANU, L. U. 24. *O eclipsă solară are aparenţa unei catastrofe cosmice.* BLAGA, Z. 13, cf. DT. *A fost... la acea dată o eclipsă de soare.* CIOCULESCU, I. C. 29, cf. LTR^2, DL, DM. *Să ştim totul înainte... despre eclipse.* BARBU, PRINC. 55. *În această zi nu fusese eclipsă de soare.* D. R. POPESCU, I. Ş. 180, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN, H XIV 75, LEXIC REG. II, 125. ◊ Fig. *Să făcu eclipsis şi aceştii stele strălucitoare a Imperiului Otomănesc.* VĂCĂRESCUL, I. I, 35^v/5. *Poate să să zică că această vreme au fost un eclipsis pentru sufletul mieu.* CRITIL, 11/3. *O! nu fugi de mine, copilă...! Eclipsul se întinde pe fruntea-mi suverană, Dar tu-mi rămâi.* ALECSANDRI, T. II, 179. *Mi-e gândul ac pe creier şi inima-n eclipsă.* AL. PHILIPPIDE, S. 93. *A masca ziua de azi, înăbuşită în eclipsa veacurilor.* ARGHEZI, P. T. 290. *Aprins către amiază, cu răsuflarea lipsă, M-aş trage sub rotata stejarului eclipsă.* CĂLINESCU, L. L. 176. *O scurtă eclipsă de un an ascunde privirilor noastre o parte din traiectoria vieţii tinereşti a lui Eminescu.* id. O. XI, 93. *Eroare-i peste tot. Sunt munţii în eclipsă, de-aceea nu văd soare.* LABIŞ, P. 170. *Unitatea regală a întregii Dacii a suferit mai multe eclipse în decursul veacurilor.* PANAITESCU, C. R. 40. *După o eclipsă de patru veacuri, romanitatea reapare.* id. ib. 122. *Vremea este în eclipsă.* CĂRTĂRESCU, L. 89.

2. Fig. Întunecare temporară a conştiinţei, pierdere momentană a facultăţilor mintale. *Mintea lui e supusă eclipselor.* COSTINESCU, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Leşinul dă sufletului şi panica morţii... Durase numai câteva secunde, dar sufletul îşi pierduse vrîsta, apropiindu-se chiar în clipa vastei eclipse de copilăria mică.* TEODOREANU, L. 62. *Toţi trecură prin eclipsele plăcute ale somnului.* SADOVEANU, O. X, 45, cf. SCRIBAN, D. *Astfel de eclipse ale bunului gust... rămân o simplă ciudăţenie.* VIANU, A. P. 390. *Sub impresia momentului toate personalităţile trec printr-o eclipsă.* CĂLINESCU, B. I. 646. *Alteori există în lirica lui... eclipse ale decenţei.* VIANU, L. R. 133. *Era un candidat în plină eclipsă de memorie.* VINEA, L. II, 82, cf. DL. *Cum a fost posibilă o asemenea eclipsă în conştiinţa unor oameni care erau datori să fie treji şi lucizi ?* PREDA, DELIR. 334, cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, NDN.

3. Fig. Scădere a forţei creatoare a unei persoane. *În văduvire şi eclipsă Eu anii mei îi risipesc.* EMINESCU, O. IV, 344. *După eclipsa de la Squaw Valley, norvegienii şi finlandezii au revenit pe primul plan, împărţindu-şi cele 6 medalii.* SPORTUL, 1972, nr. 6 930, 2/7, cf. DEX.

4. Intermitenţă a luminii unui far sau a unei geamanduri. *Geamanduri luminoase (caracteristica luminei intermitente: perioadele eclatelor şi eclipselor în secunde).* NOM. MIN. I, 313, cf. LTR^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC. ♦ Instalaţie de semnalizare prin semnale Morse, constituită din becuri electrice aşezate pe catargul unei nave. Cf. LTR^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC.

– Pl.: *eclipse*. – Şi: (învechit) **eclíps** (pl. şi *eclipsuri*), **eclípsis** (accentuat şi *éclipsis*, VĂCĂRESCUL, I. I, 35^v/5; pl. *eclipsisuri*) s. n., **eclípse**, (învechit, rar) **eclízã** (AMFILOHIE, G. F. 115^v/9, L. ROM. 1964, 416) s. f.

– Din ngr. **ἔκλειψις**, lat. **eclipsis**, fr. **éclipse**. – **Ecliză** < it. **ecclisse.**

ECLÍPSE s. f. v. **eclipsă.**

ECLIPSÍ vb. IV v. **eclipsa.**

ECLIPSÍRE s. f. v. **eclipsare.**

ECLÍPSIS s. n. v. **eclipsă.**

ECLÍPTIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. Orbită imaginară descrisă de Soare în mişcarea lui anuală aparentă pe sfera cerească. *O linie care să cheamă ecliptica.* GEOGRAFIE, 9^{r}/12. *Linia aceea... se numeşte ecliptică sau calea soarelui de preste an.* ŞINCAI, în ŞA I, 654, cf. AMFILOHIE, G. F. 186^{v}/15, I. GOLESCU, C. *Calea întră aceste trupuri, carea o face soarele şi de la care atârnă: iarna, primăvara, vara, toamna..., se numeşte rotăcimea (ecliptica).* M. DRĂGHICI, F. III, 3^{r}/5. *Cărarea soarelui numită ecliptică... se află pe mijlocul zodiacului.* AR (1830), 73^{2}/29. *Este un cerc care taie ecvatoru în dao locuri, cercu acesta să numeşte ecliptica.* SIBINEANU, C. 25/25. *Ecliptică se zice cercul pe care el* [soarele] *călătoreşte din grad în grad.* ELEM. G. 10/11. *Această deosebire... atârnă de la cărarea soarelui, numită ecliptică, carea se află pe mijlocul zodiacului.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 117/19. *Sânt 6 cercuri mari: ecuatorul, ecliptica cu zodiacul, doă colure, orizonul şi meridianul.* GENILIE, G. 77/21. *Pământul are patru mişcări:... a doa pre giurul soarelui, pe linia eclipticei, alergând de la un tropic la altul.* SĂULESCU, HR. I, XXVIII/24, cf. XIII/3, POEN. – AAR. – HILL, V. I, 535^{1}/8. *Acest cerc se numeşte ecliptica şi arată calea pământului pe după soare.* RUS, I. I, 25/8, cf. 20/9. *Dacă osia pământului ar sta perpendiculariu pre ecliptică (adecă pre planul orbitei pământului), atunci ziua şi noaptea ar fi pretutindenea şi totdeauna de o mărime.* LAURIAN, M. IV, 186/8, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Soarele urmează cariera sa anuală în cer. Acest drum se cheamă ecliptică.* BARASCH, M. II, 59/6. *Se numeşte... ecliptică, fiindcă în direptul ei se fac eclipsile.* FONTANIN, C. 96/15, cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., DRĂGHICEANU, C. 10, COSTINESCU, LM. *Axa pământului... are o poziţiune înclinată şi se numeşte planul eclipticei.* CONTEMPORANUL, I, 93. *Această înclinare a eclipticei e de 32°27'42" şi ea scade în fiece an cu 0,5 secunde.* EMINESCU, O. XV, 197, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D. *Ecliptica e înclinată aproape 23 grade pe ecuatorul solar.* ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D., MDT, DT, LTR^{2}, DL, DM, DER. *Această mişcare se execută... pe un traiect de forma unei elipse, numită ecliptică.* GEOLOGIA, 6, cf. M. D. ENC., DEX, DN^{3}. ◊ *Axa eclipticii* = diametru al sferei cereşti perpendicular pe planul eclipticii. Cf. NDN.

2. Adj. Care se referă la ecliptică (v. e c l i p t i c **1**) sau la eclipsă (**1**); care este raportat la ecliptică. *Toată regiunea cerului unde se află aceste 12 semne ecliptice se cheamă zodiacul.* BARASCH, M. II, 59/15. *Atunci s-a făcut o ecliptică întâmpinare a lunei în faţa soarelui.* ARISTIA, PLUT. 60/16, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Latitudinea şi longitudinea cerească considerate împreună poartă numirea de coordinate ecliptice.* CULIANU, C. 163, cf. SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX, DN^{3}, D. ENC., NDN.

– Pl.: *ecliptici, -ce.* – Şi: (învechit, rar) **eclipticá** s. f.

– Din ngr. **ἐκλειπτικός**, lat. **eclipticus, -a, -um**, fr. **écliptique.**

ECLIPTICÁ s. f. v. **ecliptic.**

ECLISÁ vb. I v. **eclipsa.**

ECLÍSĂ s. f. **1.** Piesă plată de metal, de lemn etc. cu care se acoperă rostul dintre două piese. *Eclise de fier, găurite.* NICA. L. VAM. *Pentru lucrările comune piesele se fixează prin buloane, eclise sau potcoave.* ORBONAŞ, MEC. 336, cf. DS, SCRIBAN, D. *Cuplaj de şine de tramvai cu o singură eclisă.* ENC. TEHN. I, 478. *Eclise (exterioare, interioare şi intermediare).* NOM. MIN. I, 308, cf. 46, 497, MDT, DT, LTR^{2}, DM, L. ROM. 1962, nr. 6, 26, DER, M. D. ENC., DEX, DN^{3}, D. ENC.

2. (La pl.) Pereţii laterali ai unui instrument muzical cu coarde. Cf. CADE, ALEXANDRU, I. M. 123, DM, DEX, DN^{3}.

– Pl.: *eclise.*

– Din fr. **éclisse.**

ECLISIÁR s. m. v. **eclesier.**

ECLISIÁRH s. m. v. **ecleziarh.**

ECLISIARHÍE s. f. v. **ecleziarhie.**

ECLISIÁST s. n. v. **ecleziast.**

ECLISIÁSTIC, -Ă adj., s. m. v. **ecleziastic.**

ECLISIÁSTIS s. n. v. **ecleziast.**

ECLÍSIE s. f. v. **eclesie.**

ECLISIERŞÍE s. f. v. **ecleziarhie.**

ECLÍZĂ s. f. v. **eclipsă.**

ECLOGÁRION s. n. (Grecism învechit, rar) Crestomaţie, antologie; culegere de egloge. *Am învăţat pedagoghia şi eclogarion din scoarţă până în scoarţă.* FILIMON, O. I, 122, cf. GÂLDI, M. PHAN. 175, CONTRIBUŢII, III, 169.

– Pl.: ?

– Din ngr. **ἐκλογάριον.**

ECLÓG s. n. v. **eglogă.**

ECLÓGĂ s. f. v. **eglogă.**

ECLOGÍT s. n. Rocă metamorfică din grupul şisturilor cristaline, formată în principal din piroxen alcalin, verde şi din granat roşu. Cf. ENC. ROM., CANTUNIARI, L. M. 138, LTR^{2}, DER, NDN.

– Şi: (rar) **eclogítă** s. f. ENC. ROM.

– Din fr. **éclogite**, germ. **Eklogit.**

ECLOGÍTĂ s. f. v. **eclogit.**

ECLÓGIU s. n. v. **eglogă.**

ECLOZÁ vb. I. I n t r a n z. **1.** (Despre pui) A ieşi din ou. Cf. DN^{3}, NDN.

2. (Despre flori, muguri) A se deschide. Cf. DN^{3}, NDN.

3. F i g. A apărea, a se ivi. Cf. DN^{3}, NDN.

– Prez. ind. pers. 3: *eclozează.*

– Derivat regresiv de la **ecloziune.**

ECLOZIONATÓR s. n. Compartiment al incubatorului în care are loc procesul de ieşire a puilor din ou. Cf. DEX^{2}, NDN.

– Pronunţat: *-zi-o-.* – Pl.: *eclozionatoare.*

– Din fr. **éclosionneur.**

ECLOZIÚNE s. f. **1.** (Proces de) ieşire a puilor din ou. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN^{3}, D. ENC., NDN.

2. Deschidere a unui mugur, a unei flori; înflorire. Cf. DN^{2}, NDN. ◊ F i g. *Tot ce n-am găsit eu în clipa... hotărâtoare a ecloziunii mugurului sufletesc vreau să găsească alţii la mine.* LOVINESCU, M. 88.

3. F i g. Ivire, apariţie. *Diferenţe remarcabile încep însă a-i particulariza asimilarea cu mari semne de ecloziune a unei personalităţi poetice epocale.* STREINU, P. C. III, 83. *La Nietzsche legile morale încearcă o nouă articulare potrivit unei uriaşe ecloziuni a energiei vitale.* BLAGA, Z. 134, cf. DN^{2}, DEX^{2}. *Această faţă de mult celebră a lui Tzara... a lăsat în umbră o altă faţă, conţinută în germen de cea dintâi, dar ajunsă la ecloziune abia trei decenii mai târziu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 12/1.

4. (În forma *ecluziune*) Intervenţie chirurgicală prin care o porţiune dintr-un organ, fără a fi extirpată, este scoasă din circuitul fiziologic. Cf. DEX[2], NDN.
– Pl.: *ecloziuni*. – Şi: **ecluziúne** s. f. DEX[2], NDN.
– Din fr. **éclosion.**

ECLUZÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Complementul indică cursuri de apă, canale etc.) A închide cu o ecluză (**1**). Cf. DEX, DN[3].
2. I n t r a n z. (Despre nave) A trece printr-o ecluză (**1**). Cf. DEX, DN[3].
– Prez. ind.: *ecluzez*.
– Din fr. **écluser.**

ECLUZÁRE s. f. Acţiunea de a e c l u z a (**2**) şi rezultatul ei. Cf. LTR[2], SFC IV, 312, DEX[2].
– Pl.: *ecluzări*.
– V. **ecluza.**

ECLÚZĂ s. f. **1.** (Învechit) Stăvilar (**1**); (sens curent) construcţie hidrotehnică specială, executată pe traseul unei căi navigabile, care permite trecerea navelor dintr-o porţiune a traseului cu nivel de apă mai ridicat în altă porţiune cu nivel de apă mai scăzut şi invers. *S-au închis ecluzile (stavilile).* AR (1830), 404[2]/3. *Deschid toate ecluziile (odpusturi) prin care se îneacă toate câmpiile.* ib. (1831), 104[1]/20, cf. ALEXI, W., ABC MAR., ENC. AGR. *Porţi de ecluză.* NOM. MIN. I, 314, cf. MDT. *Explorează Oceanul de Nord în vederea descoperirii unor noi căi de navigaţie,... ecluze, forturi.* VIANU, L. U. 179, cf. DT, LTR[2], DL, DM, SFC I, 198. *Târâtă... prin canale, căderi de nivel şi ecluze olandeze..., minuscula ambarcaţiune urmează o mişcare sistolică.* N. MANOLESCU, A. N. III, 57, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
2. (Şi în sintagma *ecluză de salvare*) Cameră metalică, de formă tronconică, montată pe corpul unui submarin, care permite ieşirea echipajului, în caz de naufragiu, fără inundarea submarinului. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.
3. (Şi în sintagma *ecluză de aer*) Cameră metalică, aflată în partea superioară a sasului unui cheson cu aer comprimat, care serveşte la menţinerea presiunii atmosferice sau a presiunii înalte în interiorul chesonului, în timpul intrării sau al ieşirii personalului ori materialelor; campană. Cf. M. D. ENC., D. ENC., NDN.
4. Compartiment special, cu etanşeizare comandată, al unei nave spaţiale, destinat ieşirii cosmonauţilor în spaţiul cosmic. Cf. NDN.
– Scris şi: (învechit) *eclusă*. ALEXI, W. – Pl.: *ecluze* şi (învechit) *ecluzii*.
– Din fr. **écluse.**

ECLUZIÉR, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. Privitor la ecluză. Cf. DN[3], NDN.
2. S. m. Persoană care lucrează la ecluză; ecluzist. Cf. DN[3], NDN.
– Pronunţat: *-zi-er*. – Pl.: *ecluzieri, -e*.
– Din fr. **éclusier.**

ECLUZÍST, -Ă s. m. şi f. Persoană care lucrează la ecluză; ecluzier (**2**). Cf. DEX[2], NDN.
– Pl.: *ecluzişti, -ste*.
– **Ecluză** + suf. *-ist*.

ECLUZIÚNE s. f. v. **ecloziune.**

ECMECCÍ-BAŞĂ s. m. (Turcism) Şeful slujitorilor de la cuptoarele domneşti. *Erau puşi sub ordinul ispravnicilor de curte şi al lui ecmecci-başa* (a. 1892). ŞIO II[2], 50.
– Din tc. **ekmekçi başy.**

ECMNEZÍE s. f. Formă de amnezie, care constă în pierderea amintirii evenimentelor recente şi trăirea în prezent a unor evenimente dintr-o perioadă de viaţă îndepărtată în timp. Cf. D. MED., DN[3], D. PSIH., D. ENC., NDN.
– Din fr. **ecmnésie.**

ECÓ s. n. şi, rar, f. v. **ecou[1].**

ECOANSÓN s. n. (Arhit.) Ornament triunghiular cuprins între două arcade tangente, legate la înălţime de un brâu orizontal; piatră care formează colţul ambrazurii unei ferestre sau a unei uşi. Cf. DN[3], NDN.
– Pronunţat: *-co-an-*. – Pl.: *ecoansoane*.
– Din fr. **écoinçon.**

ECOCARDIOGRÁF s. n. (Med.) Aparat folosit pentru examinarea inimii cu ultrasunete. Cf. DCR[2].
– Pronunţat: *-di-o-*. – Pl.: ?.
– Din engl. **echocardiograph.**

ECOCARDIOGRAFÍE s. f. (Med.) Aplicare a ecografiei la examinarea şi diagnosticarea bolilor inimii. Cf. NDN.
– Pronunţat: *-di-o-*. – Pl.: *ecocardiografii*.
– Din fr. **échocardiographie**, engl. **echocardiography.**

ECOCARDIOGRÁMĂ s. f. (Med.) Ecogramă a inimii. Cf. NDN.
– Pronunţat: *-di-o-*. – Pl.: *ecocardiograme*.
– Din fr. **échocardiogramme**, engl. **echocardiogram.**

ECOCINEMATOGRAFÍE s. f. Cinematografie care produce filme cu subiect ecologic. Cf. DCR[2], NDN.
– Pl.: *ecocinematografii*.
– Din engl. **eco-cinematography.**

ECOENCEFALOGRAFÍE s. f. (Med.) Metodă de diagnosticare a proceselor patologice intracraniene cu ajutorul ultrasunetelor. Cf. DN[3], DEX[2], NDN.
– Pl.: *ecoencefalografii*.
– Din engl. **echoencephalography.**

ECOENCEFALOGRĂMĂ s. f. (Med.) Înregistrare a unui proces patologic intracranian, obţinută prin ecoencefalografie. Cf. NDN.
– Pl.: *ecoencefalograme*.
– Din engl. **echoencephalogram.**

ECOFEEDBACK s. n. (Biol.) Retroacţiune ecologică având rolul de a menţine stabilitatea ecosistemelor naturale faţă de diversele influenţe din mediul ambiant. Cf. DEX[2], NDN.
– Pronunţat: *-fídbec*.
– Din engl. **ecofeedback.**

ECOFÍLM s. n. Film cu subiect ecologic. Cf. DCR[2], NDN.
– Pl.: *ecofilme*.
– Din engl. **ecofilm.**

ECOFIZIOLÓGIC, -Ă adj. Care aparţine ecofiziologiei, referitor la ecofiziologie. Cf. NDN.
– Pronunţat: *-zi-o-*. – Pl.: *ecofiziologici, -ce*.
– Din engl. **ecophysiological.**

ECOFIZIOLOGÍE s. f. Ramură a ecologiei care studiază din punct de vedere fiziologic grupe de organisme în corelaţie cu mediul lor natural. Cf. D. ECOL., NDN.

– Pronunțat: *-zi-o-*.
– Din engl. **ecophysiology.**

ECOGENÉTICĂ s. f. Știință care studiază raportul dintre factorii ecologici și structura genetică a populației. Cf. D. ECOL., NDN.
– Din engl. **ecogenetics.**

ECOGRÁF s. n. Aparat care servește la determinarea densității țesuturilor pe baza principiului vibrațiilor ultrasonore. Cf. DEX, DN^3, DCR^2, NDN.
– Pl.: *ecografe.*
– Din fr. **échographe.**

ECOGRÁFIC, -Ă adj. Referitor la ecografie (**1**), de ecografie; realizat prin ecografie. Cf. DEX^2, NDN.
– Pl.: *ecografici, -ce.*
– Din fr. **échographique.**

ECOGRAFÍE s. f. (Med.) Metodă de explorare și de diagnosticare cu ajutorul ultrasunetelor; ultrasonografie. Cf. D. MED., DN^3, DEX^2, D. ENC., DCR^2, NDN.
– Pl.: *ecografii.*
– Din fr. **échographie.**

ECOGRÁMĂ s. f. (Med.) Diagramă obținută la ecograf. Cf. LTR^2, DN^3, DEX^2, DCR^2, NDN.
– Pl.: *ecograme.*
– Din fr. **échogramme**, engl. **echogram.**

ECOLALÍE s. f. Simptom al unor boli nervoase, care se manifestă prin repetarea automată a cuvintelor și a gesturilor interlocutorilor lui. Cf. ENC. ROM., YGREC, M. N. 444, DN^3, D. PSIH., NDN.
– Scris și: *echolalie.* ENC. ROM. – Pl.: *ecolalii.*
– Din fr. **écholalie.**

ECOLOCÁȚIE s. f. **1.** (Tehn.) Reperare a obiectelor cu ajutorul ultrasunetelor. Cf. DN^3, DEX^2, DCR^2, NDN.
2. (Biol.) Modalitatea de orientare a unor organisme în mediu cu ajutorul ultrasunetelor reflectate de anumite obstacole, existentă la unele grupe de mamifere și la unele insecte. Cf. D. ENC., NDN.
– Pl.: *ecolocații.*
– Din fr. **écholocation.**

ECOLÓG s. m. Specialist în ecologie; ecologist (**2**). Cf. DN^3, DEX^2, NDN.
– Pl.: *ecologi, -ge.*
– Din fr. **écologue.**

ECOLÓGIC, -Ă adj. Care aparține ecologiei (**1, 2**), care se referă la ecologie, privitor la ecologie; din punctul de vedere al ecologiei. Cf. ENC. AGR. IV, 343. *Asociații cu alte specii de același tip ecologic pot fi considerate ca indicatoare pentru un anumit sol.* CHIRIȚĂ, P. 923. *Anumite specii indicatoare... ne arată prezența unui complex de factori ecologici.* AGROTEHNICA, I, 401. *Cu privire la vegetație, se studiază condițiile ecologice ale plantelor.* ib. II, 524. *Privite din punct de vedere ecologic, aceste resturi fosile ne dau indicații asupra condițiilor fitoclimatice.* MG I, 143. *Populațiile deosebite din punctul de vedere al locului și modului de trai și care nu prezintă între ele deosebiri morfologice constituie rase ecologice distincte.* DER IV, 37. *Tabele ecologice pentru fiecare specie.* VÂN. PESC. august 1964, 5. *Să se consacre banii... pentru conservarea și ameliorarea condițiilor ecologice, pe scară planetară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 2/1, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, DCR^2, NDN. *Actuala mișcare și gândire ecologică presupune o reconsiderare radicală a locului omului în univers.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 8/2. ◊ *Echilibru ecologic* v. e c h i l i b r u (**1**).
– Pl.: *ecologici, -ce.*
– Din fr. **écologique.**

ECOLOGÍE s. f. **1.** Știință care se ocupă cu studiul interacțiunii dintre organisme și mediul lor de viață; (învechit) bionomie. *Oecologie, studiul condițiunilor care determină habitatul.* ENC. AGR. IV, 246, cf. MDT. *Formele de consistență... interesează mai mult în pedologie, ecologie și agrotehnică.* CHIRIȚĂ, P. 299, cf. LTR^2, DM, DER, BOTANICA, 4, M. D. ENC., DEX, DN^3. ◊ *Ecologie umană* = ramură a ecologiei care studiază relațiile dintre oameni (ca indivizi), dintre populații și mediul lor. Cf. DN^3, D. ECOL., NDN.
2. (Și în sintagma *ecologie animală*, DER, D. ECOL.) Ramură a ecologiei care studiază modul de viață al animalelor și al păsărilor în legătură cu condițiile de existență; (și în sintagma *ecologia plantelor*, DER, D. ECOL.) ramură a ecologiei care studiază influența mediului asupra formei, structurii, chimismului etc. plantelor precum și asupra răspândirii lor. *Reacția puternic alcalină a soluției... este un factor esențial în ceea ce privește ecologia plantelor în aceste soluri.* CHIRIȚĂ, P. 621. *A publicat lucrări... despre ecologia plantelor halofite din România.* AGROTEHNICA, I, 45. *Sinteza pe 6 ani a cercetărilor întreprinse asupra ecologiei speciilor de păsări... ne-au dus la concluzii noi.* VÂN. PESC. august 1964, 6.
– Și: (învechit) **oecologíe** s. f.
– Din fr. **écologie.**

ECOLOGÍSM s. n. **1.** Teorie și practică ce subliniază importanța problemelor ecologice. Cf. NDN.
2. Mișcare pentru ocrotirea omului și a mediului ambiant de acțiunea nocivă a materiilor chimice reziduale a deșeurilor industriale, a gazelor de eșapament etc. Cf. NDN.
– Din fr. **écologisme.**

ECOLOGÍST, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj., s. m. și f. (Persoană) care este adeptă a ecologismului (**2**). Cf. DCR^2, NDN.
2. S. m. și f. Ecolog. Cf. NDN.
– Pl.: *ecologiști, -ste.*
– Din fr. **écologiste.**

ECOLÓT s. n. v. **eholot.**

ECOMÉTRIC, -Ă adj. **1.** (Învechit) Care se referă la ecometrie (**1**). Cf. COSTINESCU, LM.
2. (Tehn.) Care se referă la ecometrie (**2**). Cf. DN^3, DEX^2, NDN.
– Scris și: (învechit) *echometric.* LM. – Pl.: *ecometrici, -ce.*
– Din fr. **échométrique.**

ECOMETRÍE s. f. **1.** (Învechit) Tehnică de măsurare a duratei sunetelor și de determinare a intervalelor și a raporturilor dintre ele (în scopul realizării unei construcții cu rezonanță bună). Cf. COSTINESCU, LM.
2. (Tehn.) Operație de măsurare a nivelului de lichid din găurile de sondă, pe baza reflexiei undelor sonore. Cf. LTR^2, DEX, DN^3, L. ROM. 1986, 377, NDN.
– Scris și: (învechit) *echometrie.* LM. – Pl.: *ecometrii.*
– Din fr. **échométrie.**

ECOMÉTRU s. n. **1.** (Învechit) Aparat folosit pentru măsurarea duratei sunetelor și determinarea intervalelor și raporturilor dintre ele. Cf. COSTINESCU, LM, ENC. ROM. II, 252.

2. (Tehn.) Aparat folosit pentru măsurarea adâncimii nivelului stratului de lichid în găurile de sondă, pe baza reflexiei undelor sonore. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Scris şi: (învechit) *echometru*. LM. – Pl.: *ecometre*.
– Şi: (învechit) **ehométru** s. n. COSTINESCU.
– Din fr. **échomètre.**

ECOMIMÍE s. f. (Med.) Simptom al unor boli nervoase, care se manifestă prin repetarea automată a mimicii interlocutorului. Cf. DN[2], D. MED., DN[3], DEX[2], D. ENC., NDN.
– Din fr. **échomimie.**

ECONÓM, -OÁMĂ s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. (În trecut) Persoană însărcinată cu administrarea unei instituţii, a averii cuiva etc., administrator, intendent; (sens curent) persoană care administrează veniturile unei instituţii bisericeşti. *Iconomul este de ţine toate câştigările besericii, tocmeşte şi casa arhiereului şi biserica.* PRAV. GOV., ap. CADE. *Au fost iconom svintei beserici de la Ierusalim.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 115[v]/24. *Trebuie să fie deschilinită de fundaţia călugărilor şi a alumnilor, economi încă* (a. 1738). ŞA II, 122. *După preoţii domneşti, întră iconomul.* GHEORGACHI, LET. III, 301/3. *Iconomul căşii lui Avraam.* TEODOROVICI, I. 85/15, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Cecilia, muierea craiului..., se zice a fi fost cea mai bună lucrătoare de lână şi economă de casă.* BOJINCĂ, A. I, 211/13. *Oile sânt... folositoare... unui bun iconom.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 24/20. *În Franţa, băgă de seamă un iconom că într-un loc au mâncat cu totul purecii stratul de varză.* FACTOR, M. 20/6. *Lui urmă fiiul seu Frideric al 3-le..., strein de prinţipiile părintelui, carele stătuse un bun iconom.* SĂULESCU, HR. II, 430/18, cf. VALIAN, V., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 536[1]/26. *De va fi iconom bun în oraş poate fi bun iconom şi la ţară.* TÂMPEANUL, G. 52/8. *Trimis-au economul tipografiei... taxa pentru „Transilvania".* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 187, cf. I. VĂCĂRESCUL, P. 47/16. *O stare de mijloc se adaogă în acelea ale unui înţelept econom.* I. POP. L. 179/28. *Împăratul întrebă despre români dacă se află şi între ei economi buni.* BARIŢIU, P. A. I, 460. *Fii şi economul meu.* PANN, ap. CADE, cf. POLIZU. *A sa onestă econoamă în vrâstă de şeptezeci ani îl aştepta.* CALENDAR (1858), 38/7, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Economul mănăstirii tocmai... dedese ultimele ordine.* F (1872), 233, cf. CIHAC, II, 665, COSTINESCU, LM. *S-au săvârşit de liniştita moarte a dreptilor economul de la Dancu.* EMINESCU, O. IX, 393. *Cine ţi-a spus...? Iconomul mi-a spus.* CONTEMPORANUL, III, 616. *Noaptea plecăm în recunoaştere la locuinţa economului.* MILLE, V. P. 217, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Cât te fericesc că ai întâlnit... pe acest vrednic econom.* GALACTION, O. I, 239. *Îmi venea să iau la bătaie pe economul teatrului.* CAMIL PETRESCU, T. II, 226, cf. NOM. PROF. 4, SCRIBAN, D. *Domnişoara tocmai venise şi-şi dregea coafura în odaia econoamei.* CĂLINESCU, E. O. I, 295, cf. DM. *Nu puteai să-i laşi pe ceilalţi:... cămăraşii,... ispravnicii, economul.* BARBU, S. N. 44, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ◊ (Adjectival) *Din ele vor fi unele soaţe econoame (ţiitoare de casă)... şi în această stare vor avea... datorinţe.* MAN. ÎNV. 84/3. *Cinste părintelui stareţ şi fratelui econom.* SAHIA, S. A. 35. *Le-a întins părintele econom masă; a poruncit părintele stareţ vin.* SADOVEANU, O. XVIII, 153. *Sora economă a ieşit azi dimineaţă din mănăstire să adune de pe la porţile milostive ulei, bob şi ierburi pentru fiertură.* CHIRIŢESCU, GR. 335. *Au iscălit la repezeală,... urmând ca pe urmă părintele econom să completeze formularul.* CĂLINESCU, O. XI, 40. ♦ (Regional) Persoană care se ocupă cu aprovizionarea şi cu pregătirea mesei pentru un grup organizat. *Văzându-mă nedeprins la lucru, tovarăşii mă aleseră econom. Li fac mămăligă de mei, li aduc, cu o gloabă de cal, apă.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 6. *Feciorii... în dimineaţa Ajunului se adună şi-şi aleg un econom sau crâşmar care să poarte grijă de-ale mâncării şi băuturii.* PAMFILE, CR. 166. *Pentru că mâna lui nu e deprinsă cu coasa, este ales econom.* VIANU, A. P. 82, cf. FRÂNCU-CANDREA, M. 143.

2. S. m. şi f. (Învechit şi regional; şi în sintagmele *econom de câmp*, regional, *econom de pământ*, ALR SN I h 14, III h 898/27) Persoană care posedă o gospodărie, gospodar; ţăran înstărit. *Caută să fie... buni iconomi.* CUGETĂRI, I, 82/12. *Econom, adecă gazdă.* AŞEZ. 4/25. *Oricarele econom de câmp din jugastri... poate să scoată zăhar.* DZ 22/15. *Economi sau lucrători de pământ, toţi ostănindu-ne şi lucrând laolaltă, ne vom câştiga cele de lipsă spre traiul vieţei.* PETROVICI, P. 337/12. *Fericit este pământul carele ţine pe trupul său oameni buni, lucrători şi harnici economi!* LAZĂR, în ŞA II, 635. *Dacă te va îmbiia economul (gazda) căşii de doo, trei ori, ca să şezi mai sus, ascultă.* TOMICI, Î. 36/16. *Datoria a fieşticăruia bun iconom este de a-şi ocârmui casa lui bine.* GOLESCU, P. 186/20. *Economii sânt foarte îngrijaţi pentru semănăturile de toamnă.* GT (1839), 41[1]/8. *Boierii... stau în neactivitate..., când ar putea fi economi raţionali.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 60. *Un cens pe care-l puteau avea în comunele rurale numai economii cei mai de frunte.* BARIŢIU, P. A. III, 316, cf. PETRI, V. *Locuitorii lui sânt economi români care se ocupă de agricultură şi de prăsirea vitelor.* F (1870), 74, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, ALR SN I h 14, III h 898, A II 8, 12. ♦ (La m.; şi în sintagmele *econom oier* sau *econom de oi, de vite*) Crescător şi proprietar de animale. *Tot ce poate face economul cel bun şi cu înţălepţie, proprietariu al calului, stă întru aceea ca să se încungiure cauzele care pot naşte boala.* ÎNVĂŢĂTURĂ, 89/12. *Sânt cunoscute şi necurmatele spionării, la care erau supuşi preoţii, neguţătorii, chiar şi economii oieri.* BARIŢIU, P. A. I, 555. *Pe român îl cunoaştem cu toţii de econom de vite.* F (1881), 323. *Noi sântem economi de vite din comuna „Poiana".* TURCU, E. 78. *Cumpără săul de vită şi de oaie de la măcelari şi economi.* PĂCALĂ, M. R. 323. *Aceşti vestiţi economi de vite... au contribuit într-o însemnată măsură la îmbunătăţirea rasei bovine.* GOLOGAN, C. R. 22, cf. CADE, NOM. PROF. 15. *Iată mocanii, economi de oi, înaintând cu turmele lor spre... mare.* SADOVEANU, O. X, 401, cf. ALR II 4 851/192.

3. Adj. (Despre oameni) Care face economii, care este cumpătat în cheltuieli, strângător (**II 4**); p. ext. zgârcit. *Trebuie să fiţi econoame.* MARCOVICI, D. 108/8, cf. VALIAN, V., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 536[1]/21. *Acesta-i prea bun om, La mâncare iconom.* CONACHI, în L. ROM. 1965, 219. *Omul nu trebuie să fie... nici prea iconom, nici prea galantom.* PANN, ap. CADE. *Cu cât egumenul este econom, cu atâta frate-seu e risipitor.* NEGRUZZI, S. I, 313, cf. II, 191, POLIZU. *El era econom până la zgârcenie.* CALENDAR (1860), 94/25, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D. *Asunta era econoamă şi stăricica noastră se rotunzea.* BARONZI, C. III, 304/22, cf. COSTINESCU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Amândoi, harnici şi economi, munceau şi puneau şi câte ceva deoparte.* BUJOR, S. 36, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Orânduise conţinutul cu toată luarea aminte de femeie meticuloasă şi econoamă.* C. PETRESCU, C. V. 9. *Sunt econom pentru că banul se câştigă cu muncă cruntă.* SADOVEANU, O. VIII, 194, cf. XXI, 14, SCRIBAN, D. *Econom până la avariţie şi totuşi personal dezinteresat.* CĂLINESCU, B. I. 242. *Ei, moşule,... nu fi econom la cafea.* id. O. IV, 66. *N-am văzut om atât de econom.* STANCU, R. A. II, 331. *E harnică, sprintenă, econoamă.* VINEA, L. II, 253, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Brummer, econom, voi să stingă lumina.* ŢOIU, G. 20, cf. DN[3]. *Cum gazda era şi cam econoamă, se vorbeau mereu între dânşii... cam ce să facă să scape de musafiri.* ŞEZ. VIII, 89, cf. ALR SN V h 1 260. *Sărăcia învaţă pe om ca să fie econom.* PANN, P. V. I, 135/21, cf. ZANNE, P. V, 576, VIII, 43. ◊ (Prin extensiune) *Visteria statului prin administraţia lui înţăleaptă şi iconoamă avea în casă capitaluri însemnătoare.* IST. M. 63/24. *Am voi ca statul să devină el însuş producător, căci mai rău econom decât statul nu se poate.* CONV. LIT. XI, 117. *Daca cineva între clase muncitoare, econoame şi cu bun-simţ... a vârât zădărnicia, ura şi neagra invidie, [î]i dăm pensie reversibilă.* EMINESCU, O. XI, 108. ◊ Fig. *Te*

faci tu mai econom al zilelor ce moartea, luând de la alții, hărăzește ție? MARCOVICI, C. 51/9. *Anul grozav de econom în ploi se sfârșise.* VOICULESCU, P. II, 246. ◊ (Substantivat) *Iconom să înțelege cel ce, cu puțin, din vreme să îngrijaște.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 43. *Ca un iconom politic, prin mici slujbe, mici leșoare, Am îmbogățit eu statul.* ALEXANDRESCU, M. 170. ♦ Măsurat[2] (3), moderat (I 1); echilibrat, chibzuit. *Nici un autor nu a fost ca dânsul atâta de econom și strâns la vorbe.* CR (1834), 291[2]/13, cf. COSTINESCU. *A fost prea econom la descrierea aparatului și a funcțiunei despre care ne ocupăm.* CONTEMPORANUL, I, 75. *Europa îi cere... o ocârmuire luminată, regulată,... economă a banilor publici și dușmană a corupției.* XENOPOL, I. R. XIV, 59, cf. CADE, DN[3].

– Pl.: *economi, -oame.* – Și: (rar) **económă** adj., s. f., (învechit și regional) **iconóm, -oámă** s. m. și f., adj.

– Din ngr. **οἰκονόμος**, fr. **économe**, lat. **oeconomus**, germ. **Ökonom.**

ECONOMÁT s. n. **1.** (Învechit, rar) Totalitatea serviciilor însărcinate cu gestionarea cheltuielilor dintr-o instituție de învățământ, dintr-un spital etc. *Pentru a avea plata unui bun învățător, împuținai cu o slujbă iconomatul care încărca casa cu o cheltuială nefolositoare.* BREZOIANU, Î. 82/8.

2. (Astăzi rar) Funcție de econom (1); perioadă de timp în care cineva exercită această funcție; (învechit) economie (1). Cf. COSTINESCU, LM, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Tereza e... stareță și hidalga în mânăstire, minuțioasă în halucinații și în economat.* CĂLINESCU, I. 219, cf. M. D. ENC.

3. (Astăzi rar) Sediu în care își desfășoară activitatea economul (1); (învechit) economie (2). Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., D. ENC.

4. Magazin în care se vând salariaților unor întreprinderi, persoanelor cu venituri reduse etc. produse de primă necesitate (la un preț mai mic). *Magaziile economatului C. F. R. de la gara Filaret au ars.* CARAGIALE, O. II, 208, cf. CADE, LEG. EC. PL. 112. *Aproviziona cu făină economatele din localitate.* V. ROM. octombrie 1954, 86. *De ce nu era obligat patronatul să facă economate, să înființeze cantine?* PAS, Z. IV, 48, cf. DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl.: *economate* și (rar) *economaturi* (DN[3]). – Și: (învechit) **iconomát** s. n. SCRIBAN, D.

– Din fr. **économat.**

ECONÓMĂ adj., s. f. v. **econom.**

ECONOMÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Economic (3). *Soțietate economească.* RUS, I. I, 172/29.

– Pl.: *economești.*

– **Economie** + suf. *-esc.*

ECONOMÉTRIC, -Ă adj. De econometrie, care se referă la econometrie. Cf. DEX – S, DEX[2], D. ENC., NDN.

– Pl.: *econometrici, -ce.*

– Din fr. **économétrique.**

ECONOMETRICIÁN, -Ă s. m. și f. Specialist în econometrie. Cf. DN[3], NDN.

– Pronunțat: *-ci-an.* – Pl.: *econometricieni, -iene.*

– Din fr. **économétricien.**

ECONOMETRÍE s. f. Tehnică a studierii fenomenelor și a proceselor economice pe baza analizei matematice și statistice; disciplină care face legătura între teoria economică, matematică și statistică și care se ocupă cu aplicarea metodelor statistice și matematice la analiza fenomenelor și proceselor economice. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Din fr. **économétrie.**

ECONÓMIC, -Ă adj. **1.** Care se referă la economie (2), care este propriu, specific economiei; care se ocupă cu administrarea, gospodărirea unor bunuri, a unei instituții etc.; (învechit, rar) economicesc (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *S-au pornit cu fiul și nepotul său la Uglici... de a pune în rânduială interesurile iconomice a țarinii cii vădove.* ASACHI, I. 132/4, cf. VALIAN, V. *L-au așezat aici, la magistrat, de administrator economic cetățenesc.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 173, cf. POLIZU, PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM, DDRF. *Regulamentul Organic... pusese temelia acestei nouă îndrumări economice în gospodăria săteanului.* XENOPOL, I. R. XIV, 25, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Cu toate că moștenise virtuțile economice ale tatălui său, inclusiv sgârcenia..., îi plăcea să se mândrească... cu biblioteca lui... pentru care nu se codea a cheltui.* REBREANU, R. I, 55, cf. SCRIBAN, D. *Disciplina economică recentă a doamnei Ioanide mergea până acolo încât dacă Ioanide uita să dea banii necesari întreținerii casei într-o lună, madam Ioanide nu-i reclama.* CĂLINESCU, B. I. 617.

2. Care cere puține cheltuieli, care permite realizarea de economii; convenabil, economicos (2), ieftin. *Un feliu de ceasornic iconomic... întru aceiaș vreme slujește a măcina și a face cafeaoa.* AR (1829), 249[1]/8, cf. I. GOLESCU, C. *Să vor chibzui mijloace pentru cuviincioasa despăgubirea acelor stăpâni, cu chipul cel mai înlesnitor și mai economic.* REG. ORG. 105/14. *Se cuvin a lua în băgare de samă la cultivirea îndeobște a tuturor plantelor iconomice.* FILIPESCU, D. I, 80/5. *O grădină... este... economică pentru îndestularea gospodăriei.* I. IONESCU, C. 11/5. *Semănătoriul este un instrument făcut de a se putea pune în locul mânei semănătorului spre a răspândi semânța într-un chip mai uniform și mai economic.* BREZOIANU, A. 65/7. *I-a fost ușor... ca să si spargă acea adunătură de oameni armați mai mult... cu' instrumente economice, furci de fier, securi, coase... și prea puțini cu puști.* BARIȚIU, P. A. I, 231. *Idei generale asupra problemei comunicațiilor grabnice și economice.* ROM. LIT. 32[1]/35, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Această măsură, dictată... de spiritul economic, nu poate fi obligatorie.* ODOBESCU, S. II, 88. *Cu o dispoziție mai economică a încăperilor, numărul reglementar de paturi va fi cât de curând... complet.* EMINESCU, O. IX, 369, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Urmarea la biserică era neapărată, dar mai ales... cusutul la gherghef... și alte lucruri folositoare pentru căsnicia economică.* IORGA, V. F. 163, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un parfum economic melancolizează la fel.* BACOVIA, O. 205. *Era un birt economic, cu șopron de scânduri, sub care mâncau, la prânz și seara, căruțașii.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 15. *Foarte economică construcție. Aici în adevăr nu s-a făcut lux.* SADOVEANU, O. XIX, 18, cf. SCRIBAN, D. *Biroul lui Ioanide era... într-o casă economică, ridicată de el pentru un proprietar care îi cedase folosința pe câțiva ani, în schimbul unui rest de cont neachitat.* CĂLINESCU, B. I. 40. *Restaurantele, birturile economice și cafenelele se umplură de lume.* STANCU, R. A. II, 157, cf. 79. *Învățații... caută legile generale ale producerii perfecte, economice și cât se poate mai avantajoase.* AGROTEHNICA, I, 12. *Aci însemna la Steaua Polară, un mic hotel economic din apropierea Gării de Nord, pentru călătorii grăbiți și cu bani numărați.* VINEA, L. I, 112, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ Fig. *Înaintarea poetului... spre o rostire economică a metaforei... se anunța deja.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 10/1. ◊ (Adverbial) *A trăi economic.* SCRIBAN, D. *Procedam economic cu timpul disponibil.* BLAGA, H. 138. *Corabia aceasta nu prea izbutită, construită economic..., se dovedea vrednică să transporte de ici-colea cinci vagoane de grâu.* TUDORAN, P. 33. *Cu gaze naturale locuințele se încălzesc economic.* DL. *Detalii expresiv și economic alese.* T ianuarie 1966, 66, cf. DEX.

3. Care aparține economiei (4), care este propriu, specific economiei; (rar) economistic, (învechit) economicesc (2), (învechit, rar) economesc. Cf. I. GOLESCU, C. *Are o universitate, o școală de artile frumoase, 8 colegie și o soțietate economică.* LAURIAN, M. IV, 83/28. *Spre a întroduce un bun sistem economic, trebui de a păzi*

rândul semănăturilor. LITINSCHI, M. 13/21. *Aduc strămutare în rânduielile economice a unei țări.* RUSSO, S. 157, cf. 156, POLIZU. *Nu văz nicio criză, ci numai o măsură economică din partea unor patrioți.* DÂMBOVIȚA (1859), 188[1]/49. *Măsurile lui economice nu era decât o cursă.* FILIMON, O. I, 154, cf. PROT. – POP., N. D. *Orice fracțiune a neamului românesc va fi aprofundată sub toate raporturile:... economic, literar și artistic.* HASDEU, I. C. I, VIII. *Singura cauză de căpetenie, politică și economică, dinaintea importanței căreia toate celelalte dispar* (a. 1869). URICARIUL, XIV, 145. *Idealul nostru economic este de a fi o țară agricolă.* CONV. LIT. VI, 31, cf. LM. *Răul nostru este lipsa de activitate economică.* MAIORESCU, CR. III, 173. *Ele sânt un rezultat necesar al ordinei actuale economice.* CONTA, O. F. 38. *Nu se cade azi ca România să cruțe nimic spre a se folosi de avantagiele politice și economice.* ODOBESCU, S. II, 91. *În fața unei asemenea situații economice nu mai cutezăm a întreba dacă românul se simte fericit de starea prezentă.* EMINESCU O. XI, 25. *Mișcarea economică și politică va lua un avânt nemaipomenit.* CARAGIALE, O. I, 216, cf. VI, 142. *Va încheia... această expunere a stării economice a Țărilor Române.* ARHIVA, I, 149, cf. 129, DDRF. *Decăderea economică a orașului se rostea tot mai mult.* XENOPOL, I. R. XIII, 238, cf. 195, BARCIANU. *Acum o fi criză financiară și economică.* SĂM. I, 20. *Tindeau... la desăvârșita ei separare de Galiția... pe terenul județiar... și pe cel economic.* SBIERA, F. S. 220. *Evreii botoșăneni... ajunseră în acest oraș un ferment de viață economică.* IORGA, C. II, 207. *Omenirea trăiește în crezul materialist: economic, social, istoric.* PÂRVAN, I. F. 15. *Socialiștii... au dat soluții economice și politice favorabile acestor clase.* IBRĂILEANU, SP. CR. 207. *Fără îndoială că există o legătură între starea economică și socială a unei societăți omenești la o anumită epocă și literatura pe care acea societate o produce.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 251, cf. RESMERIȚĂ, D. *Începe o organizare a mișcării economice în toată țara.* ARH. OLT. V, 287. *Factorii economici deosebiți au dus la dezvoltarea unei categorii aparte de păstorit.* VUIA, PĂST. 98, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Despre greutățile economice... am notat câteva cuvinte.* DR. VII, 181. *Alegerea punctului Pontes-Drobeta... era dintre cele mai nimerite din punct de vedere strategic, economic și tehnic.* ARH. OLT. X, 153. *Un protecționism cultural și economic împins până la fobie.* LOVINESCU, O. II, 29. *Nu e o criză economică,... e o criză a statului românesc.* CAMIL PETRESCU, P. 240. *Deprimarea generală a vieții economice a continuat sub influența factorilor sezonali.* CONV. LIT. LXVII, 50. *Să mai dea interes, viață și... mișcare economică urbei.* VOICULESCU, P. II, 239. *Perspectivele care se deschideau Principatelor Române erau independența politică și economică, desființarea raialelor.* OȚETEA, T. V. 359. *Consecințele acestui fenomen atât de puternic, social și economic, pentru prima dată cercetat.* OPRESCU, I. A. IV, 10. *Didactismul literaturii lui se explică... printr-o invincibilă pornire de a studia probleme pedagogice și economice.* CONSTANTINESCU, S. VI, 32. *Această îndeletnicire casnică pierde din importanță de când au început să apară în centrele economice vopsitori ambulanți.* APOLZAN, P. I. 60, cf. 146. *El nu critică numai regimul politic, ci și cel economic, făcând aluzie la originea uzurpatorie a averilor.* CĂLINESCU, O. XII, 47. *Romanele de aventuri apar... în condițiile acelei expansiuni economice ale Europei apusene spre răsărit.* VIANU, L. U. 52. *Procesul de agravare a situației... iobagilor își găsește însă explicația mai ales în politica economică mercantilistă.* BLAGA, G. 22. *Factorul politic e unicul mijloc prin care se schimbă o structură economică.* RALEA, S. T. III, 66. *Măsurile economice n-au putut da rezultate.* BOGZA, Ț. 20. *Berlinul semnase cu guvernul din București acorduri economice.* STANCU, R. A. IV, 77. *Șincai... nu se ocupă de problemele economice din viața popoarelor.* IST. LIT. ROM. II, 51. *Noua măsură financiară, chiar dacă a rezultat dintr-o intenție politică deflaționistă, într-un ceas de criză economică, îl lovește și pe el.* CIOCULESCU, C. 74, cf. DL. *Scopul final urmărit de greviști nu mai era acum numai revendicarea economică, ci și greva politică.* PREDA, R. 17, cf. DM. *Fărâmițarea feudală... se caracterizează prin autonomie economică.* PANAITESCU, C. R. 16. *Societatea autohtonă simte nevoia economică a noii tehnici.* H. DAICOVICIU, D. 52. *Majoritatea lucrărilor... privesc totuși arta teatrală izolat de baza economică și de suprastructură.* IST. T. I, 9. *Iată ce reformă propune un bărbat de stat,... adept al standardizării absolute din pricini de eficiență economică sporită.* N. MANOLESCU, A. N. III, 52. *Numele de persoană e înlocuit prin numele categoriei economice, militare, sociale.* C. GIURESCU, P. O. 217, cf. M. D. ENC. *Să acționeze izolat la punerea în aplicare... a planului de sabotaj economic.* D. R. POPESCU, I. Ș. 376, cf. DEX, DN[3]. ◊ (Substantivat) *Economicul și politicul formează un tot indisolubil.* DM. *Istoria modernă este... istoria instituțiilor și a moravurilor, a economicului și a socialului.* N. MANOLESCU, C. M. 125. *Încercări de a muta în planul politic elemente ale economicului.* în L. ROM. 1992, 545. *Economicul rămâne determinant în această lume.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 5, 5/1. ◊ (Adverbial) *Nu vom stărui aici asupra bunelor sentimente ale lui Caragiale pentru țăranul oprimat economic și politic.* CONSTANTINESCU, S. II, 83. ♦ (Despre discipline științifice, scrieri etc.) Care studiază economia (4), care se privește economia. *Nu se vor mesteca mai mult în politică, ci vor scrie dreptul economic.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 114. *Având... atestate eminente... despre absolvirea științelor economice mai înalte.* id. ib. 173. *O scriere economică este o raritate la noi.* CONV. LIT. VI, 31. *Cititorul nostru s-ar putea dar aștepta a găsi într-aceste pagine vreo disertațiune juridică, economică sau umanitară.* ODOBESCU, S. I, 373. *Catastihul de la 1742 are însă o importanță tot atât de mare și pentru studiile de istorie economică a Moldovei.* BUL. COM. IST. I, 218. *Toți studenții care nu și-au încheiat studiile acum au devenit, peste noapte, doctori în științele economice.* CAMIL PETRESCU, P. 239.

4. Care privește starea materială a cuiva; care ține de aspectul pecuniar. *Oprirea vizitațiunei școalelor s-a făcut din punct de vedere economic.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 145. *Acolo se hotărăște moartea economică a meseriașului român.* EMINESCU, O. IX, 134. *Vorbirăm... de starea economică și morală a lucrătorilor din minele de cărbuni.* CONTEMPORANUL, III, 569. *Femeilor însărcinate... legea le acordă o serie întreagă de privilegii economice.* SAHIA, S. A. 226. *Asprirea condițiilor economice au împietrit sufletul.* SADOVEANU, O. XIX, 56. *Fără griji economice..., Proust trăiește într-un sedentarism compensat imaginar.* STREINU, P. C. III, 150. *S-a vorbit... despre relele pe care le aduce consumarea băuturilor alcoolice, din punct de vedere higienic și economic.* ULIERU, C. 25. *Tratează... ideea culpabilității părinților care-și căsătoresc fetele din socoteli economice.* CĂLINESCU, I. 177. *Familia sa este acum în situație economică onorabilă.* id. B. I. 245. *Din punct de vedere economic ei nu puteau fi chiaburi.* PREDA, R. 382. *Îmbunătățirea condiției economice a țăranilor le-a permis să voiajeze.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 34, 14/4.

– Pl.: *economici, -ce.* – Și: (învechit) **iconómic, -ă** adj.

– Din lat. **œconomicus, -a, -um**, ngr. **οἰκονομικός**, fr. **économique.**

ECONOMICÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** (Învechit, rar; în forma *iconomicesc*) Economic (**1**). *Ce este buna iconomie... ? Cea iconomicească purtare de grije.* ÎNV. ȘT. 184/7.

2. (Învechit) Economic (**3**). *Prostateca lucrare cu mânile și alte trebi economicești ar fi fost la o treaptă de cinste în Eghipet.* ÎNCEPUTURI, 21/21. *Învățătura socoatei... nu numai... în măiestrii, în lucruri economicești, ci și însului plugariu, păcurariu și celui mai pregetat casnic de mare treabă este.* ARITM. (1805), 1/7. *Economicească, patrioțască soțietate.* ÎNV. IN. 3/11. *Caian era pus să vândă grâu, cucuruz, să aibă grije de vinuri și de alte lucruri iconomicești.* MAIOR, I. B. 233/2. *Întră aflările cele iconimicești cea*

mai mărită şi mai de folos e îmboierirea pomilor. ÎNV. POM. 78/3. *Însoţire iconomicească, unde să strâng cei de mai mare neam.* GOLESCU, Î. 35, cf. VÂRNAV, F. M. II, 63^{v}/6. *Pre trufaşi îi vădeşte greimea...; iar pre lacomi... certuri de al mieu şi de al tău, a zice de lucrurile iconomiceşti cuvântăreţi, iar într-altele cu totul prunci.* POTECA, F. 243/28, cf. CADE, DM, DEX. ◊ (Substantivat) *Viţecomisului în cele politiceşti şi economiceşti Prezeşului.* EUSTATIEVICI, I. 119/6. *Va ţinea episcopul veniturile din alodiatura mai sus zisului dominiu, adecă: cele economiceşti, care cu lucrul şi cu osteneala supuşilor se agonisesc, împreună cu crişmele, taxele cele de bani.* ŞINCAI, HR. III, 285/10. *Nu ştiu, zău, dacă în cazul că s-ar face unirea n-am fi... obligaţi să punem priceperea noastră în cele economiceşti şi dincolo de Carpaţi.* VORNIC, P. 38. ♦ (Învechit, rar; despre instituţii de învăţământ) În care se studiază economia (**5**). *Despre încopcerea shoalei economiceşti cu shoala de învăţătură în sate.* MAN. ÎNV. 75/16.

– Pl.: *economiceşti.* – Şi: (învechit) **iconomicésc, -éască** adj.

– Cf. lat. o e c o n o m i c u s, -a, -u m, ngr. **οἰκονομικός.**

ECONOMICÉŞTE adv. **1.** (Învechit; în forma *iconomiceşte*) Din punct de vedere economic (**1**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

2. (În dicţionarele din trecut) Cu economie (**3**), fără cheltuieli inutile. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D.

3. Din punct de vedere economic (**3**). *E convins că exigenţele unui stat modern, economiceşte neatârnat, onest administrat, c-o justiţie incoruptibilă este cu totul incompatibil cu idealul unui stat naţional.* EMINESCU, O. XII, 208. *Aceste nesfârşite războaie au ruinat Europa economiceşte.* GHEREA, ST. CR. I, 70. *Dacă politiceşte deveniseră cetăţeni liberi, economiceşte... ei erau meniţi pieirii.* IBRĂILEANU, SP. CR. 86. *Ţărănimea, robită economiceşte,... nu putea să constituie pentru statul românesc o bază indestructibilă de rezistenţă.* SADOVEANU, O. XIX, 140. *Au plecat... în Dobrogea noastră, pe care cu munca, cu priceperea şi cu experienţa lor au ridicat-o economiceşte şi culturaliceşte.* MOROIANU, S. 32. *Economiceşte, Franţa îşi menţine preferinţa pentru individualitate şi calitate.* RALEA, F. 21, cf. DM. *Dialectele... sunt... urmarea influenţei orăşeneşti asupra teritoriului rural dependent economiceşte şi cultural de aceste centre.* PANAITESCU, C. R. 137. *Aşezarea... devenea economiceşte rentabilă.* H. DAICOVICIU, D. 29, cf. DEX.

4. Din punct de vedere economic (**4**). *O femeie din popor e aproape independentă economiceşte de bărbat.* CONTEMPORANUL, I, 99. *Economiceşte o ducea rău, trăind din expediente.* CĂLINESCU, B. I. 297. *Dacă s-ar angaja nişte lucrători necalificaţi? Economiceşte vorbind, e mai rentabil.* IL martie 1961, nr. 3, 21.

– Şi: (învechit) **iconomicéşte** adv. BUDAI-DELEANU, LEX., PONTBRIANT, D., ALEXI, W.

– **Economic** + suf. *-eşte.*

ECONOMICITÁTE s. f. Economisire, grad de economisire; rentabilitate. *Să se ceară în mod obligatoriu avizul... asupra economicităţii proiectelor.* SCÂNTEIA, 1960, nr. 4 849, cf. [Apartamentele] *nu erau prea spaţioase pentru o familie obişnuită, dar era evidentă grija pentru economicitatea spaţiului.* în DCR^{2}, 92, cf. DEX, DN^{3}.

– **Economic** + suf. *-itate.*

ECONOMICÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Învechit; despre tranzacţii, acte juridice etc.) Care nu era legal din punct de vedere juridic; care aducea venit sau avantaje materiale, politice etc., prin fraudă. *Ar vinde cineva un lucru cu vânzare iconomicoasă sau precum am zice: lucrul împrumutat, zălogul şi altele asemenea să mută adecă de la o mână la alta, însă primitoriul lucrului nu să face cu aceasta stăpân.* PRAVILA (1814), 40/18. *Vânzarea iconomicoasă întru nimic să socoteşte.* MAN. JUR. (1814), 56. *La publicarisire să fie cu mare luare-aminte ca să nu se facă vreun chip iconomicos* (a. 1816). URICARIUL, V, 201/21, cf. IORGA, S. D. VI, 177. *Au fost siliţi a face cu acii de acolo iconomicoase schimburi, dându-le hârtii că sânt moşiele a lor* (a. 1820). URICARIUL, I, 262 *A doua zi apar în ziarul oficial al statului aranjări economicoase dintre cine ştie ce subalterni din ministeriu şi cine ştie ce necunoscuţi aspiranţi la funcţie.* EMINESCU, O. XI, 358. *Unul... din mijloacele cele mai puternice ale falsificării alegerilor... este noul recensimânt al dărilor... şi sporirea economicoasă a contribuţiei fonciare.* id. ib. 370. ◊ *Diată iconomicoasă* = testament simulat, în dauna moştenitorilor sau a fiscului. *Diată iconomicoasă au făcut în urma morţăi maică-mea* (a. 1816). IORGA, S. D. VI, 177. ◊ (Adverbial) *Patrioţii, urcaţi economicos prin recensimentele din urmă, nu vor putea proba cenzul, nu vor putea fi trecuţi în colegiile respective decât în anul mântuirii 1882.* EMINESCU, O. XI, 371.

2. Economic (**2**). Cf. PONTBRIANT, D., TDRG, CADE. *Pâinea e şi mai economicoasă.* VOICULESCU, L. 245. *Trebuie să se realizeze bugetul de cheltuieli printr-o administrare economicoasă a acestora.* LEG. EC. PL. 147. *Pentru că era mai economicos, îşi aduse cu ea la Paris... doi „feciori" de casă.* CAMIL PETRESCU, N. 110. *Realizarea unui aparat de stat ieftin, economicos, este o cerinţă esenţială.* SCÂNTEIA, 1954, nr. 2 976, cf. GRAUR, E. 92, DL, DM. *Un grup de muncitori discută despre posibilităţile de utilizare mai economicoasă a masei lemnoase.* SCÂNTEIA, 1960, nr. 4 836, cf. SCL 1963, 509, DEX. ◊ F i g. *Nu numai în graiul afectiv, ci şi în cel obişnuit intonaţia are un rol sintactic deosebit de economicos.* PUŞCARIU, L. R. I, 43. *Pentru cei biruiţi total de scepticism există şi o a treia rezolvare, cea mai economicoasă: nici/nici.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 9, 3/1. ◊ (Adverbial) *Nu ţinea slugă, trăia foarte iconomicos.* ap. TDRG.

– Pl.: *economicoşi, -oase.* – Şi: (învechit) **iconomicós, -oásă** adj.

– Din ngr. **οἰκονομικός.**

ECONOMÍE s. f. **1.** (Învechit) Funcţia de econom (**1**); (astăzi rar) economat (**2**). *De va avea vreo meserere..., cumu-i protopopia sau visternicia sau clisierşia sau iconomia* (a. 1645). TDRG. *Dându-i în seamă atât purtarea de grijă celor bisericeşti a episcopiei..., cât şi a iconomiei casei* (a. 1769). TDRG.

2. Totalitatea bunurilor imobile ale unei gospodării; p. e x t. conducerea, administrarea acestor bunuri. *Fiind vremea lucrului,... vin să s(ă) oprească locurile şi livezile pentru trebuinţa economiii mele* (cca 1734). IORGA, S. D. XII, 224. *Au rămas toată iconomia casii în seama lui Gheorghe să o chivernisească* (a. 1735). ARH. OLT. XIV, 98. *Cu păcat va fi să mă scoată dum(ne)ei maica din economia tăt(ă)ni-mieu* (a. 1775). IORGA, S. D. VII, 42. *Iconomia casii... coprinde feliuri de feliuri de lucruri.* LUCR. FOL. 46/3. *Să iconomisâm şi să chivernisâm toată iconomia casii.* KOTZEBUE, U. 15^{v}/24, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cânii cei muşcători, carii sânt necesari... în economie, trebuie să se ţină în lanţ.* ÎNVĂŢĂTURĂ, 107/16. *La mulieri îşi încred bărbaţii toată purtarea de grijă a iconomiii casii lor.* GOLESCU, E. 266/14. *Fără conoştinţa despre mişcările periodiceşti a trupurilor celor cereşti, nici lucrarea pământului, încă nici trebile economiei... nu să pot întocmi.* MOLNAR, I. 62/2, cf. LB. *Alţi decât ei nu vor Să mai fie la favor. Ei dau planuri sute, mii, De trebi şi iconomii.* MUMULEANU, C. 94/12. *O femeie cinstită nu poate să-şi afle fericirea în mijlocul lumii, ci în economia casei sale.* HELIADE, B. 9/24. *Ce este buna iconomie...: cea iconomicească purtare de grije.* ÎNV. ŞT. 184/5. *Într-acea treabă mai de multe ori trebuie să-şi părăsască economia sa şi să-şi lasă lucrurile sale.* F. AARON, în CONTRIBUŢII, III, 135. *Va fi el singur la moşiile sale, să vadă de economia lor.* NICOLAU, P. 193/21. *Înţăleapta ei economie face cinste bărbatului ei.* BUZNEA, F. 24/9. *I-am făcut propunerea... să se însărcineze cu economia casii.* VOINESCU II, M. 88/10. *Nici că are neştine cuvânt să împuteze*

proprietarului că nu-şi caută însuşi de iconomia casii sale. TÂMPEANUL, G. 50/22. *Iobagii sânt mânaţi la lucru..., fără ca să-şi mai poată vedea şi de casa, familia şi economia sa.* BARIŢIU, P. A. I, 476, cf. POLIZU, PETRI, V., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Mulţi află lucrurile tare schimbate, părinţii sub glia verde, economia o ruină şi drăguţele măritate.* F (1890), 476, cf. ENC. ROM., BARCIANU. *Îi pofti deci să meargă prin locurile acelea, spre a vedea gospodăriile (sau cum zicea el „economia") românilor.* D. ZAMFIRESCU, Î. 123, cf. ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mangalul... se întrebuinţează în economia casnică, la încălzit şi în forjerie.* IOANOVICI, TEHN. 14. *Gândindu-mă la vremurile acelea, înţelegeam cât preţ are osârdia părintelui Veniamin, economia lui strânsă, rânduiala lui.* SADOVEANU, O. IV, 117, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Acesta este nucleul de viaţă arhaică în care economia casnică se găseşte pînă azi sub forma ei autarhică iniţială.* APOLZAN, P. I, 25, cf. M. D. ENC., DEX. *Au pus vătav să-i povestească... cum mai stau trebile iconomiei pe acolo.* SBIERA, ap. CADE.

3. (Adesea construit cu verbul „a face") Folosire raţională a mijloacelor materiale sau băneşti, limitare la strictul necesar în cheltuieli; chibzuială, cumpătare, măsură. *De se va întâmpla să prisosească, ori de economie sau de slăbăciunea iernii, acel fân poate să se şi vândă* (a. 1803). URICARIUL, IV, 164/15. *Vlădica... cu totul e dat la economie.* MAIOR, IST. 258/21. *Buna iconomie, chivernisala şi orânduiala acelor trebuincioase pentru hrana şi ţinerea şi ocârmuirea unii familii.* GRECEANU, Î. 97/10. *Când să vor arde cărbuni... să face iconomie lemnilor şi păstrare pădurilor* (a. 1811). DOC. EC. 106. *În locul lipsirii acestor câştiguri, puie-să gonirea lenevirii... şi îmbrăţişarea iconomiii.* GOLESCU, Î. 65. *Avea, la anul 1780, 10 880 000 fr. gata în vistierie, fără să se însărcineze norodul, ci numai prin buna lui iconomie.* IST. UNIV. III, 197/20, cf. LB, MUMULEANU, C. 11/11. *Economia este muma îndestulării.* HELIADE, GR. ROM. 133/33, cf. id. F. B. 7/1. *Şăsă galbini pe lună nu-mi ajung..., măcar de aş face cea mai mare iconomie.* KOGĂLNICEANU, S. 111. *Să păzească însă iconomia, să nu cheltuiască... peste venitul lor.* PR. DRAM. 171. *Astăzi nu este destul ca femeia să ştie numai a împărăţi înăuntrul casii şi a statornici într-însa buna rânduială şi economia.* NEGULICI, E. I, 85/5. *Celelalte preparaţii întrebuinţate sânt de lepădat şi numai pentru economie se poate întrebuinţa la facerea băilor.* DESCR. APE, 157/17. *Un om să aibă spirit de orânduială şi de iconomie.* CALENDAR (1856), 12/32. *Cu mare cumpăneală şi economie îşi ţinea casa.* NEGRUZZI, S. I, 333, cf. POLIZU. *Ascultă cu bucurie toate proiectele de economie ce-i înfăţişă ciocoiul.* FILIMON, O. I, 155, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D. *Trebuie... să trăim cu cea mai mare economie.* ALECSANDRI, T. I, 278. *Ţara întreagă... nu va cruţa alte mari sacrificii spre a desăvârşi, în anul viitor, ceea ce cu atâta economie s-a început estimp.* ODOBESCU, S. II, 90. *În loc să facă iconomie, a spart serviciuri de peste 300 de franci.* CARAGIALE, O. VI, 451. *A făcut economie şi-a venit la Bucureşti.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 80, cf. BARCIANU. *Îi plăti cursa lui, fără nici un ban mai mult... – Va să zică încep economiile?* D. ZAMFIRESCU, Î. 99, cf. ALEXI, W. *Între ţărani s-a dezvoltat... spiritul de economie, de armonie şi caritate.* SĂM. VIII, 26. *Dacă le plăcea iconomia, nu însemna că erau zgârciţi.* NĂDEJDE, ap. TDRG, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Din aceeaşi economie de hârtie, ducea totdeauna rândul până la urmă.* LOVINESCU, M. 140. *Îi admiră... puterea de muncă şi economie.* BACOVIA, O. 233. *Totul cu bani mulţi, fără de nicio economie.* A. HOLBAN, O. II, 27. *Pe atunci soarele însemna economie de lămpi.* TEODOREANU, C. B. 199. *Administraţia cată să facă economie de petrol.* SADOVEANU, O. V, 10, cf. XIX, 45, SCRIBAN, D. *Pentru economie, se leagă cu firele cele mai mici de cânepă.* APOLZAN, P. I. 48. *Din economie, cucoana Tinca îşi închiriase casa din oraş şi se mutase acolo.* ARGHEZI, S. XV, 39. *După o viaţă de economii... să vie soacră-mea să-ţi ia totul.* CĂLINESCU, E. O. II, 216. *S-a vorbit... de posibilitatea desfiinţării Oficiului nostru, pe motiv de economii bugetare.* VINEA, L. I, 38, cf. 62. *„Să nu faci iconomie" zicea bunica semeaţă.* PREDA, C. I. P. III, 26. *Vorbea cu gravitate despre principii: modestie, economie, muncă.* T. POPOVICI, S. 547, cf. DM. *Economia de rezerve alimentare era de la sine înţeleasă.* PANAITESCU, C. R. 39. *Fierul se generalizează... aducând economii însemnate, căci bronzul era... mai scump.* H. DAICOVICIU, D. 31. *El... făcea economie la peniţe.* CONTEMP. 1971, nr. 1 300, 5/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Economia de metal constă şi în felul cum cei de la trasajul optic ştiu să aşeze piesele.* RL 1977, nr. 10 290, cf. DN[3]. *Cel fără iconomie, ca un sac fără fund.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. IX, 18. ◊ (Figurat sau prin lărgirea sensului) *Limba lor... să afla în mâinile streinilor, ca o moştenire privileghiuită, de care numai cu multă iconomie ei ne împărtăşa.* LEON ASACHI, B. VIII/15. *Realizăm o economie considerabilă de timp şi de lucru.* LAURIAN, F. 211/13. *Putea să mai continuie cel puţin vro opt strofe cu aceeaşi economie de spirit.* MAIORESCU, CR. I, 65. *Ce e educaţia? O constantă deprindere la economie de puteri şi la aplicarea lor pentru obiecte cari merită să le cheltuim.* EMINESCU, O. XV, 176. *Principiul economiei de timp a devenit un postulat pentru fiecare cercetător.* DR. I, 4. *Avea putinţa de a trece mai de-a dreptul prin pământul Moldovei, un asemenea drum prezentându-le o economie de mers, de timp.* N. A. BOGDAN, C. M. 11. *Omul tăia felii subţiri cu un briceag... şi muşca din ele cu mare economie.* C. PETRESCU, C. V. 138. *Face economie de forţe.* SCRIBAN, D. *„Economia limbii" o înţelegem deci în acest înţeles de chiverniseală, de întrebuinţare exonomicoasă a mijloacelor ce-i stau limbii la dispoziţie pentru exprimarea gândurilor.* PUŞCARIU, L. R. I, 35. *Acest rezultat a fost obţinut cu o economie de mijloace uimitoare.* OPRESCU, I. A. IV, 73. *Nuvela... este povestire cursivă... economie verbală, fără frumuseţi obositoare de amănunt.* CONSTANTINESCU, S. II, 247. *Întrebuinţează cu mare economie epitetele din această categorie.* VIANU, S. 17. *Economie şi redondanţă în planul morfematic.* SCL 1959, 7. *Astfel de forme sunt explicate de Sextil Puşcariu prin economie lingvistică.* TEAHA, C. N. 76. *Vom semnala doar, pe lângă economia de cuvinte..., respectarea uneia din regulile cele mai tiranice ale „prelecţiunilor" junimiste.* N. MANOLESCU, C. M. 86. *El aruncă totul în joc, nu face economie de superlative.* SIMION, D. P. 167. *Scrisorile fac din Negruzzi întâiul nostru prozator,... intenţia documentară... convertindu-se într-o artă... de perfectă economie de mijloace.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 1/3. *Există o incredibilă economie a simbolurilor.* ib. 1993, nr. 1, 4/4. ◊ L o c. a d v. (Învechit, rar) **Cu economie** = cu precauţie, cu prudenţă. *Boierii... Către greci cam cu asprime încep a se arăta, Însă cu iconomie de tot a nu-i întărta.* BELDIMAN, E. 22/10. ♦ P. e x t. Zgârcenie. Cf. DL. ◊ F i g. *Nici un autor nu a fost ca dânsul atâta de econom şi strâns la vorbe; dar această economie în multe locuri îl face neînţeles.* CR (1834), 291[2]/14. ♦ (Învechit) Înşelăciune, escrocherie (1). *Cheşcu a rădicat cu sufletul că nu este laştiinţa sa să fie vreo iconomie la mijloc* (a. 1779). URICARIUL, XXI, 399. *Câţi... le-au cumpărat cu iconomie, aceia să să pedepsească cu plată de bani.* CARAGEA, L. 84/25. ♦ (Mai ales la pl.) Bani agonisiţi şi păstraţi pentru satisfacerea anumitor trebuinţe. *Nu cheltui precât ai putea ca economia din tinereţe să-ţi fie mângâiere la bătrâneţe.* BUZNEA, F. 9/13. *La Ministerul Cultelor, la Ministerul de Resbel asemenea s-au făcut economii.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 41. *N-a vrut a se atinge de această economie.* ARISTIA, PLUT. 265/10. *Mi-eşti dator o mică economie de vro douăzeci mii franci.* BARONZI, C. III, 184/22. *Economiile făcute pre fiecare zi formează un capital.* LM. *Graţie micilor economii..., trăia tot printre „grade".* BACALBAŞA, M. T. 165, cf. 15. *Desfăşurarea luxului... împiedică... formarea de economii.* ARHIVA, I, 43. *Casele publice ofereau economii... în sumă totală de 28 000 000 lei.* XENOPOL, I. R. XIII, 134. *Cu economiile ce depuse la Spiridonia din Iaşi plecă singur la Galaţi.* SĂM. I, 98. *Cu gândul de a face câteva economii pentru a se însura..., a rămas*

robul copiilor altora. ANGHEL, PR. 79, cf. TDRG. *La aceste economii se adăugau tantiemele anuale.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 19, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Şi-a depus economiile la bancă.* CADE. *Fuge, după ce-l jefuieşte de micile economii.* LOVINESCU, C. IV, 117. *În vremurile astea grele se mai cârpeşte omul cu câte-o economie.* REBREANU, R. I, 12. *Mi-am vârât şi eu economiile la obşte.* C. PETRESCU, Î. II, 209. *Să facă economii la bancă şi să clădească această frumoasă casă.* A. HOLBAN, O. II, 314. *Erau bani din economiile ei.* VLASIU, A. P. 327. *Vin puşculiţele... atât de ghiftuite de economii, că nici nu mai zornăie.* TEODOREANU, C. B. 86. *Economiile foarte însemnate... treceau în tezaurul său particular.* SADOVEANU, O. XIX, 391, SCRIBAN, D. *Şi-a vârât economiile în lucruri de artă.* CĂLINESCU, S. 149. *Economiile... vor acoperi cheltuielile călătoriei.* VIANU, L. U. 307. *Se gândise chiar să apeleze la economiile doamnei Silion.* VINEA, L. II, 160. *Să tipărească pe cont propriu din economiile realizate.* CIOCULESCU, I. C. 35. *Fură în situaţia de a depune la Bancă prima economie.* TUDORAN, P. 52, cf. 498, DL, DM. *Ba cu împrumuturi, ba cu economii, au plătit parcelele.* BARBU, G. 89, cf. L. ROM. 1963, 66, M. D. ENC., DEX, DN[3].

4. Totalitatea relaţiilor sociale de producţie existente într-o societate şi determinate de nivelul de dezvoltare a forţelor de producţie. *În tot ramul de iconomie, în lucrarea câmpului, în creşterea vitelor şi într-alte meşteşuguri.* CPÎ II, 256/21. *Spre folosul economiii... sânt şi manufacturile neguţătoreşti.* ÎNŞTIINŢARE, 2/24, cf. ÎNV. POM. 69/4. *Dacă cei de frunte ai naţionului ar urgisi osteneala şi economia, ... curând ai vedea că cade acea mare putere.* MAIOR, T. 74/7. *Fiecine, cunoscând drumul ce au dus pe alte naţii la o stare înaintită de economie, să poată păşi cu încredire în toate lucrările de dezvălire a industriei agricole din patrie.* CALENDAR (1847), 40/7. *Acest ordin* [al rumegătoarelor] *este cel mai însemnătoriu pentru iconomia omenească.* J. CIHAC, I. N. 46/6. *Animalele de acest ordin sânt cele mai însemnate pentru iconomia omului.* STAMATI, M. 82/22. *Baza materială sau mai bine materialul în care se realizează atât economia, cât şi administraţiunea, este o totalitate de indivizi, cari subiectiv se numără a fi una: naţiunea.* EMINESCU, O. XV, 1 087, cf. XENOPOL, I. R. VI, 38. *Baza economiei o constituiau fâneţele întinse.* VUIA, PĂST. 142, cf. 173. *E o crimă dublă împotriva vigoarei naţiei şi a economiei.* CĂLINESCU, O. IV, 35. *Resursele bogate ale producţiei îi dă un aspect de economie relativ închisă.* RALEA, F. 21. *Ridicarea cadrelor în economie – o sarcină de frunte.* H. LOVINESCU, T. 35, cf. DL, DM. *Avem în vedere... etapele în care economia unui popor este inegal repartizată pe teritoriul lui.* COTEANU, S. E. 56. *În vremea năvălirii hunilor... economia imperială continuă să predomine în Dacia.* PANAITESCU, C. R. 71, cf. 73. *Dacii şi-au dezvoltat economia.* H. DAICOVICIU, D. 50, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], ENC. AGR. *Economia agricolă participă pentru o parte echivalentă la venitul naţional.* RALEA, F. 20. *Latifundiile..., formă caracteristică pentru economia agricolă romană, s-au alcătuit şi în această provincie.* PANAITESCU, C. R. 53. ◊ *Economie naţională* = totalitatea ramurilor muncii sociale din sfera productivă şi cea neproductivă existente în cadrul unei ţări. *Nu am putut trece cu vedere pădurile, ca cele mai însămnate producturi... a iconomiei naţionale.* MIHALIC, O. 1/11. *Este miezul cel adevărat, adânc, intern a istoriei de-a produce libertatea prin legile economiei naţionale.* EMINESCU, O. XV, 1 140, cf. 1 137, 1 138. *Guvernul a fost şi este departe de a-şi ascunde gravitatea perturbaţiei momentane, produsă în toată economia naţională.* XENOPOL, I. R. XIV, 24, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC. *Economie naturală* = tip de economie, în care produsul activităţilor umane este destinat, în totalitate, consumului producătorilor. *Regimul economiei naturale închise... începe, după cele două războaie ruso-turceşti..., să se destrame.* OŢETEA, T. V. 33. *Economia naturală... stăruie.* ALEXANDRU, I. M. 148, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, D. ENC. *Economie de schimb* = tip de economie în care rezultatele activităţii umane sunt destinate schimbului. *Organizarea ei economică, bazată pe oraşe şi pe economia de schimb... nu era pe deplin consolidată.* PANAITESCU, C. R. 69. *Economia de schimb în natură a sporit legăturile de negoţ.* id. ib. 91, cf. DEX, D. ENC. *Economie de piaţă* = sistem economic în care piaţa şi concurenţa hotărăsc ce bunuri şi servicii trebuie produse. *Economia noastră de piaţă este abia la început.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 4/3, cf. L. ROM. 1992, 484. *Economie de tranziţie* = stare de trecere a unei economii de la un sistem la altul. *Economie subterană* (sau *paralelă*) = formă de desfăşurare a producţiei şi comercializării situată în afara cadrului legal, în care se obţin profituri nelegale însemnate. ♦ (Învechit şi regional) Cultivare a pământului; agricultură. *Cei mai mulţi dintră coloni au trebuit să fie daţi spre economie.* ŞINCAI, în ŞA II, 15. *Afară de cultivirea intelectuală se cere de la învăţătoriul sătesc ca să fie el şi practiceşte în economie întemeiat.* MAN. ÎNV. 69/7, cf. ALRM SN I h 7.

5. Ştiinţă care se ocupă cu studiul economiei (**4**). *Aceste versuri... sunt nişte scurte maxime şi învăţături de morală, de politică, de economie.* ODOBESCU, S. I, 51, cf. RESMERIŢĂ, D. *În economie totul se fundează... pe câteva noţiuni antinomice.* RALEA, S. T. III, 15. *Era vorba... de chimie, de fizică, de economie, de istorie.* T. POPOVICI, S. 515, NDN. ♦ (De obicei cu sensul reieşind din determinări) Fiecare dintre ramurile ştiinţelor economice care studiază producţia, schimbul şi transformările produselor agricole, alimentare, industriale etc. dintr-o societate. *Marţi de la 8-9, cetirea cărţii de iconomia câmpului.* CARTE TREB. II, 294/12. *Economia stupilor acum întâi izvodită şi dată de Ioan Molnar* [Titlu]. MOLNAR, E. S. *Povăţuire către economia de câmp* (a. 1806). IORGA, S. D. XIII, 18. *Prin economie se înţelege învăţătura care arată cum trebuie lucrat pământul.* ECONOMIA, 3/7. *Să nu pregetaţi... a grăi cu dânşii despre economia câmpului.* PETROVICI, P. 336/17. *Să se înveţe... iconomia pământească* (a. 1828). URICARIUL, III, 35/4. *Pentru sporiul economiei rurale (câmpului) se află în Bavaria o soţietate de învăţaţi.* AR (1829), 166[1]/39, cf. 10[2]/44, MANOLACHE DRĂGHICI, I. 1/2. *Această gazetă* [este] *întocmită pentru a se întinde în Rumânia cunoştinţele de economia industrială.* MN (1836), 1[1]/2. *Caiet pentru economia rurală.* CAIET, 96[2]/1. *Mai multe volumuri... cuprind un curs de economie rurală.* I. IONESCU, V. 17/24. *Economia animală este mai înţeleasă de când se cunoaşte compoziţia materiilor ei,... de când se esplică... funcţiile esenciale ale vietăţilor.* MARIN, PR. I, III/11, cf. COSTINESCU, LM, ENC. ROM. *Agricultura şi economia rurală urmăresc deopotrivă ridicarea stării materiale a agriculotorului.* ENC. AGR., cf. DS, SCRIBAN, D. *Hărţile de soluri fac posibilă cunoaşterea fondului agro- şi silvoproductiv... în vederea aplicării economiei agricole.* CHIRIŢĂ, P. 874. *Secţiunea de economie agrară... studiază aspectele economice şi sociale ale producţiei agricole.* AGROTEHNICA, I, 56. ◊ *Economie politică* (sau, învechit, *politicească*) = ştiinţă a administrării unor resurse şi mijloace limitate, care studiază, explică şi analizează comportamentele umane legate de organizarea şi utilizarea acestor resurse. *Să se înveţe... iconomia... politicească* (a. 1828). URICARIUL, III, 35/4. *Toate lucrurile ce se ating de ştiinţe, de industrie, de iconomia politicească şi celelalte.* AR (1830), 46[2]/43. *Dacă se va găsi cine să puie cheltuiala tipăritului, eu aş traduce una pentru meşteşugul milităresc şi alta pentru iconomia politicească.* CĂPĂŢINEANU, S. VI/15. *Oare urmat-ai vrun curs de economie politică?* (a. 1846). N. A. BOGDAN, C. M. 141. *Numerile acestei publicări vor cuprinde feliurite scrieri interesante, precum: articole din istoria patriei şi de economie politică.* ROM. LIT. 1/12, cf. PROT. – POP., N. D. *Să studiem economia politică.* BARONZI, I. G. 411/16. *Economia politică a început demonstraţiunea teoremelor sale.* CONV. LIT. II, 40, cf. COSTINESCU, LM. *Din aceste izvoare îşi iau materialurile lor ştiinţele sociale, precum sunt economia politică, ştiinţa istoriei, ştiinţa socială propriu-zisă etc.* CONTA, O. F. 36. *Se predau la Iaşi... medicina legală şi economia politică.* CONV. LIT. XI, 38. *„Contribuabilul" ar trebui să-nveţe puţină economie*

politică, ca să poată pricepe legile concurenței și să cunoască elementele cari concurg la formarea unui preț. EMINESCU, O. IX, 134. *Ion Ghica... venise, în 1843, să ocupe o catedră de matematică și de economie politică la Academia din Iași.* CONV. LIT. XXII, 27, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Să nu te lași până când nu te faci profesor de economie politică.* CAMIL PETRESCU, P. 385. *Teo... studiase economia politică.* VLASIU, D. 75, cf. SCRIBAN, D. *Acestui burghez legalist îi lipsește... înțelegerea economiei politice.* CONSTANTINESCU, S. VI, 55. *Poetul avea cunoștințe temeinice de economie politică și-i plăcea să le dezvolte.* CĂLINESCU, O. XIII, 159. *Economia politică a fundat alături de materialismul economic pe cel social și politic.* RALEA, S. T. III, 24, cf. DL. *Tomuri groase de... studii de economie politică.* PREDA, R. 120, cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

6. Alcătuire, organizare, structură a unui tot, a unui ansamblu etc.; manieră în care sunt distribuite părțile unui tot, ale unui ansamblu etc.; (mod de) organizare a planului sau a părților unei lucrări, ale unei scrieri, ale unei legi etc. *S-a însemnat iconomia acestui neprihănitor lăcaș.* EPISCUPESCU, O. 102/18. *Materiile veghetale... pătrund în toată iconomia trupească.* VEISA, I. 17/19. *Trebuie să avem cea mai mare îngrijire de a nu să slăbi stomahul, carele este cel mai interesant organ a iconomiei animale.* ALBINEȚ, M. 111/19. *Nu e o condițiune a ordinii totale și nu se leagă de economia completă a creațiunii?* LAURIAN, F. 142/19. *Răul e mare și întins în toată economia corpului teatral.* FILIMON, O. II, 201, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Toată economia testului erodotian depinde de la înțelegerea cuvintelor.* HASDEU, I. C. I, 182, cf. COSTINESCU. *Economia unui discurs.* LM. *Iată, în rezumat, economia acestui proiect.* CARAGIALE, O. II, 178. *În poema dramatică a d-lui Hăsdeu, scene întregi, un act sau și mai multe chiar se pot scoate fără a jicni iconimia întreagă a clădirii.* id. ib. V, 249. *S-ar fi cuvenit ca... din toată economia lucrărei literare să iasă la iveală aceste însușiri.* GHEREA, ST. CR. I, 265, cf. SBIERA, F. S. 305. *Indignarea, lipsa de deprimare cer, în economia poeziei eminesciene, metrul trohaic.* IBRĂILEANU, S. L. 160, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Limbile latină și greacă se cuvine să aibă, în economia programelor noastre liceale, un loc de frunte.* ARH. OLT. XII, 170. *Comisiunea biologică... va studia biologia vârstelor, economia organelor interne.* D. GUSTI, P. A. I, 250, cf. SCRIBAN, D. *Tehnica și economia lucrării n-au mai putut fi schimbate.* DR. X, 82, cf. XI, 306. *Caragiale... își schițează personagiile cu un rar simț al încadrării lor în economia întregului.* CONSTANTINESCU, S. II, 54, cf. V, 6. *Numele omagiaților trece în chiar economia nuvelelor.* PERPESSICIUS, M. III, 148, cf. DL, DM. *Ceea ce ne-a surprins mai mult în economia acestui volum a fost inconsecvența.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 4/3. *El joacă, în economia acestui roman,... rolul lui Sancho Panza.* N. MANOLESCU, A. N. III, 98. *În economia imaginii palladyene desenul exprimă sentimentul timpului perceput ca ritm.* CONTEMP. 1971, nr. 1 276, 7/5, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *economii.* – Și: (învechit și regional) **iconomíe** s. f.

– Din lat. **œconomia**, ngr. **οἰκονομία**, fr. **économie**.

ECONOMISÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Învechit) A administra, a conduce, a gospodări. *Fiul meu Aleco să poarte de grijă surorei sale, iconomisind zăstrea și banii ce rânduiesc să i să dea* (a. 1805). URICARIUL, XI, 328. *Iconomisind casa a vreunui bogat, poate ca să ia simbrie.* GOLESCU, P. 187/9, cf. I. GOLESCU, C. *Veniturile sânt iconomisite mai bine.* CĂPĂȚINEANU, M. R. 30/11. *Monarhul pe toate cele din cetate le iconomisește spre folos și face să stăpânească în tot locul bună orânduială, frățiе și liniște.* BUZNEA, M. 24/17. *Transilvania... are trebuință de pace și numai cardinalul o poate economisi cu îmbele împărății vecine.* BĂLCESCU, M. V. 295, cf. POLIZU, PROT. – POP., N. D., GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ◊ Refl. pas. *Din suma aceasta să se iconomisască fără sporire buna ținerea menzilului* (a. 1804). URICARIUL, I, 18.

2. (Învechit) A organiza, a rândui, a aranja; a dispune, a hotărî. *Ne rugăm să împliniți împărătеasca promisiune, economisind mântuirea noastră* (a. 1774). URICARIUL, I, 174. *Vodă, rânduind boieriile Divanului și așezând trebile țării, era în grijă să iconomisască de a fi țara în liniște.* DIONISIE, C. 204. *Până în ceasul acesta am economisit... treaba cu turcii a nu călca pământul nostru..., cerând numai a apăra drepturile patriei noastre.* ap. OȚETEA, T. V. 288. *Greu este... de a iconomisi cineva să aibă sângur toate cele trebuincioasă.* DRĂGHICI, R. 76/29. *Pă dată au și iconomisit scoaterea a unii copii după acel jurnal* (a. 1837). DOC. EC. 672. *Prin urmarea aceasta se părea Porții că a economisit de a nu umplea... cu amărăciune inimile cele rănite ale rumânilor.* F. AARON, I. II, 9/12. ◊ Fig. *Cumpănirea pofielor și a patimelor stă în a nu le lăsa neînfrânate, ci să le iconomisim cu băgare de seamă și să le punem la orânduială.* GOLESCU, E. 214/23. *Sânteți datori a da laudă lui Dumnezeu că au iconomisit a vă naște din părinți de bun neam.* DRĂGHICI, R. 159.

3. A folosi cu chibzuință banii sau alte mijloace materiale; a agonisi; (regional) a noji[1] (2). *Un om ce știe să iconomisască bani... este un om înțelept.* CUGETĂRI, I, 83[2]/15, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cuscre, să mai dibuiești, să mai dai cu bobii pentru aceste milioane ce umblăm să le iconomisim.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 66. *În loc de a-și economiza merindele, dumicară într-o clipă tot ce avură.* HELIADE, D. J. 121/5. *Aceia ce sânt mai presus de interes le arată că se cuvine a iconomisi hrana... subpușilor săi.* PLEȘOIANU, T. III, 26/30. *Pusesem într-însa și câțiva galbeni ce am putut iconomisi.* FLORESCU, G. 23/17, cf. MN (1836), 62[1]/43. *Din soma aceasta au iconomisit atâța bani încât au putut zidi o biserică.* ASACHI, I. 317/10, cf. VALIAN, V. *Spesele, în Arad, ați fi putut economiza să-i fiți trimis cărțile drept la socrul meu* (a. 1845). BARIȚIU, C. II, 292, cf. POLIZU. *Apa... de ploaie este mai bună decât toate: pentru că ea înalbește rufele și economisește săpunul.* PENESCU, M. 55/20, cf. PETRI, V., LM, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., CONV. LIT. XI, 42, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Economisește a treia parte din veniturile sale.* CADE. *Poate să economisească cheltuiala de tren.* REBREANU, R. I, 232. *Un ban pe zi... economisit la tramvai face trei lei pe lună.* CAMIL PETRESCU, T. I, 264. *Ne dădusem peste cap să găsim, afară de conservele pe care le economiseam cu avariție, și puțină prospătură.* VOICULESCU, P. I, 308. *Administrația își dă toată silința ca să economisească apa.* SADOVEANU, O. IV, 107, cf. IX, 276, SCRIBAN, D. *Economisise treizeci de bani.* CĂLINESCU, E. O. II, 222, cf. I, 62, DL, DM, L. ROM. 1965, 373, M. D. ENC., DEX, DN[3]. *N-o să fii niciodată în stare să economisești suficienți bani să cumperi pompa de benzină de la colț.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 1, 20/2. *Averea cam așa-i, că dacă nu-i economisi-o... rămâi cu aleanu.* FURTUNĂ, C. 59, cf. ALR SN V h 1 529/886. *Săracul* [este] *cel mai iconom, că n-are ce iconomisi.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 43. (Absol.) *Muncind și economisind de abia scot din moșia mea cât să pot trăi onorabil.* REBREANU, R. I, 37. *În condițiile primitive de viață ale țării de atunci, țăranul, economisind, n-ar fi avut cum să-și ascundă economiile.* OȚETEA, T. V. 69. *Economisești, cheltuiești mai puțin.* STANCU, R. A. II, 195. (Refl. pas.) *Se lucrează mai mult pe dos, pentru ca ambele fețe să fie perfect lucrate, în același timp economisindu-se așa.* APOLZAN, P. I. 138. *Sacul cu făină se iconomisește când se-ncepe, iar nu când ajunge pe fund.* ZANNE, P. III, 340. (Intranz.) *Cum veți stârpi un deficit material?... Nu altfel decât economizând din veniturile statului pe-atâta încât să-l plătești, or dodată, or încet-încet.* EMINESCU, O. XV, 55. ◊ Fig. *Reușiseră întru a se înțelege făr-a vorbi de nimic și a economiza toate pregătirile ce amicii-și sânt datori unul altuia.* BARONZI, C. VIII, 18/6. *Adjectivul nu este nicidecum economisit în proza lui Gala Galaction.* VIANU, A. P. 263. *Sprijinirea catului de sus pe grinzi era o tehnică medievală comună, spre a economisi spațiul.* CĂLINESCU, O. XIII, 378. ♦ Fig. A cruța, a menaja, a nu irosi în

zadar. *Bătrânii iconomisesc sănătatea lor la această vârstă.* KOTZEBUE, U. 10[r]/22. *Să iconomisim vreme.* VÂRNAV, F. M. II, 38[v]/12. *Iconomisiţi slăbiciunile lor; încurajaţi virtuţile lor.* MARCOVICI, D. 41/26. *Plugul, de va fi sprinten..., iconomiseşte boii.* MANOLACHE DRĂGHICI, ap. CADE. *Economisaşti timpul.* CAIET, 85[r]/4. *Cheltuiala ce faci este numai în timp, carile nu stă în mâna noastră de a-l economisi.* CALENDAR (1858), 57/22. *Moneda... este... un instrument care iconomiseşte timpul şi înlesneşte o mulţime de daraveri.* CONV. LIT. XI, 10, cf. FROLLO, V. 201, COSTINESCU, II, 85. *Dacă... ţăranul ar primi în schimb cunoştinţele necesare pentru a-şi economisi munca braţelor şi a produce mai mult cu lucru mai puţin, atunci ar exista o compensaţie.* EMINESCU, O. XI, 278. *Aceste titluri... economisesc timpul cititorului.* BUL. COM. IST. I, 82. *Am economisit multă trudă şi mult timp.* CAMIL PETRESCU, T. III, 250. *Trăiau viaţa „au ralenti". O economiseau cu avariţie de bătrâni.* C. PETRESCU, C. V. 11. *Vreau să văd pe acei gospodari care înţeleg să pună meşteşug mecanic în slujba agriculturii, economisind timp.* SADOVEANU, O. XXI, 430. *Permiţându-i să-şi economisească şi forţele, îl ducea repede unde era nevoie.* ARGHEZI, S. X, 91. *Prin acest procedeu economisesc suflul şi urcă puţin sunetul.* ALEXANDRU, I. M. 93.

4. (Învechit) A plăti (**1**). *S-au făgăduit vezirul că ce va mai trebui va iconomisi el dă a-i găsi dă aiurea.* VĂCĂRESCUL, IST.[2], 150. *Cu ce-i mai rămânea îşi economisea cazaca de postav fin, mântăluţa, nădragii de catifea cu bufantele... şi haina de postav.* HELIADE, D. C. 2/2. *Cât pentru cheltuiala drumului nu te îngriji, căci te voi iconomisi eu şi către aceste primeşte şi de la mine aceşti bani.* DRĂGHICI, R. 17/8. ◊ Refl. pas. *Cu iraturile ce s-au alcătuit să iconomisăsc atât cusurul lui decemb[rie], ce este neapărat a să plăti, cât şi lefele... pre celelalte luni* (a. 1814). URICARIUL, I, 225. *Făcând aşăzarea banilor pe plăşi se vor trimite însemnări adevărate de aceasta şi iconomisindu-se satele cu soma cea cuviincioasă vor face cislă pe locuitori* (a. 1822). ib. IV, 287/11.

– Prez. ind.: *economisesc.* – Şi: (învechit) **iconomisí** vb. IV, (învechit, rar) **economizá**, **iconomizá** (URSU, Î. L. II, 342) vb. I.

– Din ngr. **οἰκονόμησα** (aor. al lui *οἰκονομῶ*), fr. **économiser**.

ECONOMISÍRE s. f. Faptul de a economisi.

1. (În dicţionarele din trecut) Aranjare, organizare; administrare, gospodărire. Cf. economisi (**1**). Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU.

2. Folosire chibzuită a banilor sau a altor mijloace materiale; agonisire. V. păstra[1] (**1**). Cf. economisi (**3**). *Desigur s-ar putea face oareşicari economizări.* BARIŢIU, P. A. III, 239, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D. *Bariu de economisire a apei.* NOM. MIN. I, 314. *Se vor lua măsuri în vederea economisirii materiilor prime.* LEG. EC. PL. 425. *Prin reducerea preţului de cost se realizează economisirea cheltuielilor materiale.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 392, cf. DM. *Importanţa acţiunii de economisire prin intermediul CEC-ului.* Gî 1961, nr. 637, 7/4. *Problema economisirii metalului are un caracter complex.* SCÂNTEIA, 1962, nr. 5 437, cf. DEX. *Şi în sectorul construcţiilor navale economisirea începe cu gramul.* RL 1977, nr. 10 290, cf. A III 17.

– Pl.: *economisiri.* – Şi: (învechit) **iconomisíre** (BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, PONTBRIANT, D., ALEXI, W.), (învechit, rar) **economizáre** s. f.

– V. **economisi**.

ECONOMISÍT, -Ă adj. (Despre bani sau bunuri materiale) Care este realizat din economii (**3**); agonisit. Cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D. *Îşi pregătise din leafa de copist la tribunal economisită... un rând de straie.* C. PETRESCU, C. V. 30. *Noi sume economisite au fost înscrise în graficele preţului de cost.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 373. *Membrii acestei brigăzi... lucrează câte două-trei zile pe lună cu materiale economisite.* ib. nr. 2 400.

– Pl.: *economisiţi, -te.*

– V. **economisi**.

ECONOMÍSM s. n. **1.** Concepţie sau doctrină care supraestimează rolul factorilor economici în explicarea fenomenelor sociale şi politice; mod de acţiune care decurge dintr-o asemenea concepţie sau doctrină. *Un economism inteligent şi antidogmatic ar prefera cheltuirea polului direct de către proprietarul polului.* ARGHEZI, S. XXXIV, 248. *Economismul lui Eminescu e un adevărat materialism istoric.* CĂLINESCU, O. XIII, 159. *Economismul lui Proudhon determină paciflsmul său.* RALEA, S. T. III, 69, cf. D. ENC.

2. Curent social-democrat, apărut la sfârşitul secolului al XIX-lea, care susţinea că proletariatul trebuie să-şi limiteze lupta numai în plan economic, prin intermediul sindicatelor, şi să abandoneze lupta politică. Cf. DM, DER. *Argumentele... spre a spulbera reducţia vulgarizatoare a marxismului la un simplu „economism".* V. ROM. august 1970, 93, cf. HRISTEA, P. E. 115, M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Din fr. **économisme**.

ECONOMÍST, -Ă s. m. şi f. **1.** Persoană care se ocupă cu studierea şi analiza proceselor, fenomenelor şi comportamentelor economice; specialist în ştiinţe economice. Cf. I. GOLESCU, C. *Economiştii politici tot pot afla felurimi de mijloace spre fericirea norodului.* CR (1829), 95[2]/3. *Mă făcui geometru, mehanic, himist şi însumi economist.* NEGULICI, E. I, 8/27. *Un economist modern (Mathieu de Dombasle) a zis, cu drept cuvânt, că „o vită este un car de fân cu picioare".* BARASCH, I. 57/23. *Istoricii şi economiştii se deosebesc mult asupra cifrei poporaţiei sclave din anticitate.* ROM. LIT. 97[2]/38. *Precum economistul utilizează luxul, aşa şi poetul trebuie să utilizeze poezia.* BOLLIAC, O. 43. *Eşti cel mai vestit iconomist al Bavariei.* FILIMON, O. II, 171. *Un economist modern au zis despre agricultură: „trebuie a alerga spre dânsa, precum ai alerga spre un incendiu".* CALENDAR (1862), 44/7, cf. PONTBRIANT, D. *Celebrul economist... aplică legile fizice, mecanice şi organice.* CONV. LIT. IV, 224, cf. COSTINESCU. *Economiştii nu-s toţi de aceeaşi părere asupra acestui obiect.* LM. *Simţim o deosebită mulţămire de a avea în partea noastră pe singurul adevărat economist ce l-au avut vreodată România.* CONV. LIT. XI, 121. *Se găsesc economişti care să calculeze ce pierderi însemnate are industrialul englez prin ţinerea sărbătorilor.* EMINESCU, S. P. 235. *Strat fusese... un temeinic economist de şcoala Manchester, ceea ce se dovedeşte prin cartea lui clară şi bine scrisă asupra economiei politice.* id. O. XI, 411, cf. XV, 176. *Proudhon..., ca economist, consideră şi explică renta ca o meşteşugire a geniului naturii şi pentru a lega pe om de natură.* IONESCU-RION, C. 53, cf. DDRF. *El fu însă numit membru al Societăţei economiştilor din Paris.* XENOPOL, I. R. XIII, 11, cf. XIV, 24, ENC. ROM., BARCIANU, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Oricine era binevenit la redacţie, în afară de o singură categorie de oameni: economiştii.* CAMIL PETRESCU, P. 238, cf. id. T. I, 314. *Eugen Brote, economist şi el, condamnă încurajarea superficialităţii şi a ignoranţei pretenţioase.* DR. VIII, 16, cf. SCRIBAN, D. *Economistul român... ar putea scrie o carte pentru cultura hazardului şi a iubirii de risc.* ARGHEZI, S. XXXIV, 11. *S-a arătat, de asemenea, însemnătatea lui... ca economist.* VIANU, S. 65. *Economiştii construiesc noţiunea de valoare.* RALEA, S. T. III, 151. *Savanţi, ingineri..., economişti au elaborat un plan economic de perspectivă.* CONTEMP. 1953, nr. 346, 2/2. *Agronomul şi economistul Ion Ionescu de la Brad a adunat un bogat material.* CHIRIŢĂ, P. 876. *A întemeiat reviste şi a fost un economist apreciat.* AGROTEHNICA, I, 38. *Ele se clădesc pe bază de legi care sunt întocmite de economiştii partidului.* PAS, Z. IV, 174. *Economista noastră îşi serba ziua de naştere.* PREDA, C. I. P. III, 35, cf. DM, SCL

1966, 198. *O echipă de legionari l-a ridicat de la locuinţa sa pe profesorul universitar Virgil Madgearu,... unul dintre economiştii de prestigiu ai României.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 1, 55. *Ca economist, a urmărit şi cumpărat pentru Academie colecţiuni de monede.* ib. 1973, nr. 10, 26, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3. *Eminescu aplică tezele economistului german la realităţile din ţara noastră.* MS. 1980, nr. 1, 15. *Economiştii, oamenii politici vorbesc des astăzi de dezastrul economic şi de cel moral sau civic al acelor ani.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 9, 9/2. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *E tot aşa de rău a avea economişti poeţi ca şi poeţi economişti.* GHEREA, ST. CR. I, 290.

2. (În dicţionarele din trecut) Administrator, intendent. Cf. ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D.

3. Adept al economismului (**2**). *De acum înainte revoluţia nu va putea fi decât economică. În această privinţă el nu depăşeşte punctul de vedere al economiştilor ruşi.* RALEA, S. T. III, 66. *Fără nimicirea economiştilor şi a menşevicilor, nu ar fi putut fi făurit partidul.* CONTEMP. 1953, nr. 355, 2/5, cf. DEX, DN^3.

– Pl.: *economişti, -ste* şi (învechit, m.) *economisti.* – Şi: (învechit) **iconomíst, -ă** s. m. şi f.

– Din fr. **économiste**. – **Iconomist**, prin apropiere de *iconom, iconomie*.

ECONOMÍSTIC, -Ă adj. (Rar) Economic (**3**). *Argumentul economistic nu pare suficient într-o regiune unde nu s-a ţinut seama nici de elementul strategic.* ARGHEZI, B. 125, cf. CONTEMP. 1958, nr. 594, 2/6.

– Pl.: *economistici, -ce.*

– Din fr. **économistique**.

ECONOMITÓR s. m. (Regional) Om econom (**3**) (Mirceşti – Paşcani). Cf. ALR SN V h 1 260/537.

– Pl.: *economitori.*

– De la **econom**.

ECONOMIZATÓR s. n. (Tehn.) Economizor (**2**). Cf. DEX^2, NDN.

– Pl.: *economizatoare.*

– De la **economizor**.

ECONOMIZÓR s. n. (Tehn.) **1.** Instalaţie pentru încălzirea apei înainte de a o introduce în sistemul de fierbere a cazanului cu abur. *Economizoarele... sunt asimilate cazanelor cu aburi.* PREV. ACCID. 89. *Economizoare de căldură.* NOM. MIN. I, 264, cf. 117, DM, LTR^2, DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC, NDN.

2. Dispozitiv adaptat la carburatorul unui motor cu *explozie* pentru reducerea consumului de combustibil; economizator. Cf. DM, DEX, DN^3, NDN.

– Pl.: *economizoare.*

– Din fr. **économiseur**.

ECOPATÍE s. f. (Med.) Manifestare patologică ce constă în repetarea fără sens a unor cuvinte sau acţiuni. Cf. NDN.

– Pl.: *ecopatii.*

– Din engl. **echopathy.**

ECOPEDOLÓGIC, -Ă adj. Care aparţine ecopedologiei, care se referă la ecopedologie. Cf. NDN.

– Pl.: *ecopedologici, -ce.*

– Din fr. **échopédologique.**

ECOPEDOLOGÍE s. f. Edafologie (**1**). Cf. D. ENC., NDN.

– Din fr. **échopédologie.**

ECOPRAXÍE s. f. (Med.) Tendinţă de imitare imediată şi fidelă a gesturilor persoanelor din jur, manifestă la unii psihopaţi. Cf. NDN.

– Din fr. **échopraxie.**

ECORNÁJ s. n. Decorare. Cf. NDN.

– Pl.: *ecornaje.*

– Din fr. **écornage.**

ECORŞÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică piei de animale, scoarţa copacilor etc.) A jupui. Cf. NDN.

– Prez. ind.: *ecorşez.*

– Din fr. **écorcher.**

ECORŞÉU s. n. Reprezentare a corpului omenesc sau a unui animal, jupuite de piele, pentru a servi sculptorilor şi pictorilor la studiul anatomic al musculaturii. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.

– Pl.: *ecorşee.*

– Din fr. **écorché.**

ECOSCÓP s. n. (Med.) Aparat care, cu ajutorul ultrasunetelor, vizualizează pe un ecran capul copilului înainte de a se naşte. Cf. NDN.

– Pl.: *ecoscoape.*

– Din fr. **échoscope.**

ECOSCOPÍE s. f. (Med.) Imagine obţinută la ecoscop. Cf. NDN.

– Pl.: *ecoscopii.*

– Din fr. **échoscopie.**

ECOSÉU s. n. v. **ecosez.**

ECOSÉZ, -Ă subst., adj. **1.** S. f., (rar) s. n. Vechi dans popular scoţian, cu mişcare vioaie; melodie după care se execută acest dans. *Valţul nemţilor şi ecosezul adus din fundul Britaniei; toate aceste danţuri etnografice deteră prilej pe rând oaspeţilor noştri de a-şi arăta măiestria.* FILIMON, O. I, 197, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Protipendada juca menuet, cracoviana, cotilionul, valsul şi ecoseul.* C. PETRESCU, C. V. 78. *Asachi juca ecosez la un bal.* CĂLINESCU, în NDU, cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.

2. Adj. (Despre ţesături) Care prezintă un model în carouri (mari), de obicei în culori vii şi variate; (despre obiecte de îmbrăcăminte) care este confecţionat dintr-o ţesătură cu model în carouri (mari). *O pălăriuţă canotieră de paie, de deosebite feţe, cu panglica ecoseză.* CARAGIALE, O. I, 113, cf. CADE. *Bunicul are fular de mătase ecoseză, căciuliţă de lutru şi guler la fel.* TEODOREANU, C. B. 51, cf. GRAUR, E. 16, DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN. ◊ F i g. *Un militar de un grad inferior trece în fiecare zi printr-un sistem ecosez de senzaţii: aci sclav, aci rege.* IBRĂILEANU, A. 10.

3. S. f. Ţesătură din fire de lână, de bumbac, de mătase etc., care prezintă un model în carouri (mari), de obicei în culori vii şi variate. Cf. LTR^2.

– Pl.: *ecoseze* şi (n.) *ecosezuri* (CADE). – Şi: (rar, **1**) **ecoséu** s. n.

– Din fr. **écossaise, écossais.**

ECOSFÉRĂ s. f. Suprasistem al exteriorului Pământului format din întrepătrunderea structurală şi funcţională a tuturor învelişurilor externe (litosferă, atmosferă, hidrosferă, biosferă). Cf. D. ENC.

– Pl.: *ecosfere.*

– Din engl. **ecosphere.**

ECOSISTÉM s. n. Ansamblu format din biotop şi biocenoză, în care se stabilesc relaţii strânse atât între organisme, cât şi între acestea şi factorii abiotici. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN^3. *Ecosistemul reprezintă unitatea structurală şi funcţională de bază*

în ecologie. D. ENC., cf. NDN. ◊ *Ecosistem uman* = sistem format din populația umană și habitatul său, integrat în biosferă. Cf. NDN.
– Pl.: *ecosisteme.*
– Din fr. **écosystème**, engl. **ecosystem.**

ECOSÓNDĂ s. f. Aparat bazat pe principiul reflexiei undelor sonore, folosit pentru măsurarea marilor adâncimi oceanice; ecolot. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Pl.: *ecosonde.*
– Din fr. **écosonde.**

ECOSPÉCIE s. f. Grup de plante sau animale alcătuit din unul sau mai multe ecotipuri, ai cărui indivizi componenți se pot încrucișa și reproduce fără ca descendenții să degenereze. Cf. DEX[2], D. ENC., NDN.
– Pl.: *ecospecii.*
– Din engl. **ecospecies.**

ECOSTABILITÁTE s. f. (Biol.) Stabilitate a genotipului, specifică soiurilor sau hibrizilor ameliorați. Cf. DEX – S, NDN.
– Din fr. **échostabilité.**

ECOTIMÍE s. f. Reflectare în reacțiile emoționale individuale a tonusului afectiv al celor din jur. Cf. NDN.
– Pl.: *ecotimii.*
– Din fr. **échothymie.**

ECOTÍP s. n. Grup de indivizi din aceeași specie adaptat din punct de vedere genetic la condițiile particulare de mediu. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Pl.: *ecotipuri.*
– Din fr. **écotype.**

ECOTOMONOGRAFÍE s. f. Metodă de explorare medicală, bazată pe principiul reflexiei ecoului produs de un ultrasunet care întâlnește un obstacol, putând diferența astfel structurile de consistență diferită dintr-un organ. Cf. NDN.
– Pl.: *ecotomonografii.*
– Din fr. **échotomonographie.**

ECOTÓN s. n. (Biol.) **1.** Zonă de tranziție între două biocenoze alăturate. Cf. D. ENC., NDN.
2. Specie de tranziție între două ecosisteme alăturate. Cf. D. ENC., NDN.
– Pl.: ?
– Din fr. **écotone.**

ECOTÓP s. n. Ambianța specifică a unui ecosistem; p. e x t. ambianța particulară dintr-o regiune dată. Cf. D. ENC., NDN.
– Pl.: *ecotopuri.*
– Din fr. **écotope.**

ECOTOXICOLOGÍE s. f. Ramură a ecologiei care studiază acțiunea substanțelor toxice din mediul înconjurător asupra sistemelor biologice. Cf. NDN.
– Din engl. **ecotoxicology**, fr. **écotoxicologie.**

ECÓU s. n. **1.** Repetare a unui sunet datorită reflectării undelor sonore pe un obstacol; sunet astfel repetat, care este perceput distinct în raport cu sunetul direct. *Voia îmi este a vorbi ceva și despre resunare, carea de alții se numește „echo".* ȘINCAI, ÎNV. 68/20. *Iho nu este alt lucru decât întoarcire sunetului.* AMFILOHIE, G. F. 68[v]/9. *Toți... să cântăm noua epocă, să răsune iho, dăpărtând cele trecute.* MUMULEANU, C. 80/17. *Iho a munților să răpete din fluierile păstorilor.* POTECA, C. P. 4/7. *Semnul de război se dete, aerul e-nzgomotat: Armele! și eho iară, armele! mai depărtat.* HELIADE, O. I, 100, cf. I. GOLESCU, C., AR (1832), 271[2]/15. *Sonul ca și lumina de la multe obiecturi se întoarce și așa se naște eho.* ANTROP. 188/13. *Răspundea eho muntelui cu îndoit huiet.* F. DUM. I, 121[1]/38. *Eho buciumului răspunde.* ASACHI, T. 17/17. *Iho din dipărtare cu un sunet trist răspunde.* id. P. 87/2. *Toate văile de prin pregiur aduc un eho... grozav.* IC. LUM. (1840), 48[2]/13. *Glasul tău c-un sunet... A venit Și-l roti eho d-asupra Peste bolta-mi de mărgean.* C. A. ROSETTI, C. 15/17, cf. I. VĂCĂRESCUL, P. A. 22/3. *Numai echo derizitoriu al zidiurilor îi respundea.* CODRESCU, C. II, 271/27, cf. NEGULICI. *Are un întreit eco foarte resunător.* DESCR. APE, 43/14, cf. STAMATI, F. 62/2, id. D. *Auziră îndată acel prea jalnic eho.* PANN, E. II, 46/2. *Manierele prin care se comunică sunetul ne explică formațiunea unui ecou.* BARASCH, M. II, 174/15. *Codrii dimpregiurul Iașilor clocotiră de buciume. Eco nu mai repeta decât noatele apelului.* ROM. LIT. 181[2]/39. *Se zice să sunt ecoi care respund la patrusprezece sau cincisprezece silabe.* MARIN, F. 420/2. *Cei doi arcași gândiră, Că echo sună de vânt.* NEGRUZZI, S. II, 85, cf. POLIZU. *Sonurile cele selbatice, produse de șuierul vântului și de eco..., n-ar agiunge a reproduce sentimentul de mirare.* CALENDAR (1859), 123/1. *Răspunde eco,... ce prelungit Ocoli de trei ori munții.* PELIMON, S. 18/28. *Vântu-mi părea suflare zadarnică și rece,... Eho numai un sunet ce fără folos trece.* ALEXANDRESCU, O. I, 140, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Noaptea acoperise... această sală nemărginită ale căriia ecouri... au însărcinarea a repeti cuvintele aspre ale avocaților.* BARONZI, I. G. 454/4. *Numai filomelele întrerupeau tăcerea întrecându-se în duete..., ce se legănau prin răspunsurile îngânătoare ale unui eco jalnic.* CONV. LIT. II, 13, cf. IV, 94, COSTINESCU, LM, CONV. LIT. VI, 172. *Echoul se deșteaptă și repetă-n depărtare.* CONTEMPORANUL, I, 90. *Echo îi răspunde de prin toate adâncimile codrului.* ODOBESCU, S. III, 36. *În darn răsună vocea-mi de eco repetită.* EMINESCU, O. I, 25. *La cântul tău eco răspunde plângător.* id. ib. XV, 968. *Când ecoul se stingea cu totul, o veselie ușoară înviora iarăș pe toată lumea.* CARAGIALE, O. II, 337, cf. MACEDONSKI, O. IV, 70. *Toată valea vuiește de-un ecou frumos, muzical.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 33, cf. DDRF, PONI, F. 318. *Este un prea frumos echo de 20-30 de ori multiplicator.* TURCU, E. 49, cf. ENC. ROM., BARCIANU, SĂM. I, 183, ALEXI, W. *Altul, scuturându-și bogatele plete, suflă în trâmbițe de aramă trezind ecouri.* ANGHEL, PR. 30. *Coridorul pustiu și tăcut în care pasul meu trezea ecouri prelungi mi s-a părut un drum spre moarte.* ANGHEL – IOSIF, C. L. 198. *Ecoul îi răspunde.* PAMFILE, J. I, 55. *Un răstimp nu auzi decât ecourile gangului.* AGÎRBICEANU, A. 187. *Pădurea-i curățită de jivine, Copacii sunt puternici, ecourile-adânci.* AL. PHILIPPIDE, S. 19. *Răspunde valea cu-n ecou sfâșietor.* CAMIL PETRESCU, V. 45, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Aud ecourile... cuvintelor.* LOVINESCU, C. VII, 8. *Răbufni o detunătură... scurtă, înăbușită, fără ecou.* REBREANU, R. II, 276. *De departe s-aud... Ecouri de chiot și urlet barbar.* ARH. OLT. XII, 124. *Odaie plină de ecouri, Când plânsu-ncepe să mă prindă.* BACOVIA, O. 70. *Locomotiva se văietă lung și ecoul răspunse ciudat.* C. PETRESCU, C. V. 34, cf. CERNE, D. M. *Vibrările căldării vesteau în ecouri sombre bijuteriile pământului.* KLOPȘTOCK, F. 194, cf. TEODOREANU, C. B. 36, VOICULESCU, P. II, 198. *Pașii pe lespezi reci deșteptară ecouri prelungi.* SADOVEANU, O. I, 47, cf. IX, 90, SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 111. *Ecourile prelungite, vuietul slab al unei vijelii îndepărtate... sunt tot atâtea notații pentru care exemplele s-ar putea aduna cu sutele.* VIANU, A. P. 229. *Iar urlarăm o dată, mai lung și iar ne-a răspuns ecoul: un hohot de potcoave.* ARGHEZI, S. XV, 155, cf. id. VERS. 64. *Pașii vizitatorului... făceau în golul scării un ecou teribil.* CĂLINESCU, S. 138, cf. id. E. O. I, 11. *Stâncile... răspundeau cu sute de ecouri.* BLAGA, H. 63, cf. id. POEZII, 32. *Vântul se abate... cu ecouri goale.* RALEA, S. T. I, 247. *Văile toate răsună de... ecouri.* BOGZA, C. O. 170, cf. 9. *Tocurile ascuțite răsună în trotuar și-i ciocănesc tâmplele, ritmic și fără ecou.* VINEA, L. II, 163. *Ecouri... Stâncile-mi înapoiază, Nepăsătoare, Inelele vocii.* JEBELEANU, S. H. 40. *Ecoul împușcăturii se răspândi ca o plescăitură pe apa*

sticloasă a golfului. TUDORAN, P. 290. *Ecourile sunetului continuau să plutească în văzduh.* VORNIC, P. 79, cf. DL. *Răsunau ecouri produse de o lovitură sau de o voce omenească.* PREDA, R. 427. *Umbre-n asfințit ne-or face semne, Vom striga ecoul să ne-ndemne.* ISANOS, V. 312. *După ce ecoul exploziilor se stingea, își dădu seama că-și ținuse răsuflarea.* T. POPOVICI, S. 419. *În creierii munților, țârâie greierii Și Suha îngână... ecouri.* LABIȘ, P. 351, cf. 252, DM. *Sună ca un clopot, stârnind ecouri depărtate.* BARBU, PRINC. 125. *Are un râs răsunător care se prelungește în ecouri peste fluviu.* BĂNULESCU, C. M. 130. *Primele cuvinte... se loveau de ferestre... înainte de a-și stinge ecoul.* N. MANOLESCU, C. M. 93, cf. FORM. CUV. I, 248. *Freamătul pădurii, al apei, al câmpiei Trezeau prelungi ecouri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 133, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Corul lor acuzator își amplifică ecourile peste întreaga lume.* PAPU, C. N. 46, cf. DN[3], DOINAȘ, A. P. 5. *E de-a curmezișu-aleii Neted zid dă stâncă, Unde eco crește și descrește.* CĂRTĂRESCU, L. 81. *Zgomotul căderii corpului în apă nu trezi nici un ecou în pustietatea locului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 3, 16/4. ◊ (Ca termen de comparație) *Ca un eho depărtat a oftatului moșneagului, pieptul meu slobozi un suspin.* ROM. LIT. 145[2]/1. *Ca un eco trebui ca să repetim.* BARONZI, I. G. 22/2. *De la ușa berăriei de-afară se aude, ca un ecou, un glas străin.* CARAGIALE, O. II, 41. *Vestea acestei izbânzi merse în curând în cele patru părți ale Europei..., asemenea ecourilor clocotitoare ce răspund din adâncul pădurilor.* XENOPOL, I. R. V, 231. *O cupă de cleștar, rostogolită de sandala lui, sună prelung ca ecoul unui râs de femeie.* ANGHEL – IOSIF, C. L. 9. *Bocetele bătrânei îi murmurau în urechi ca ecoul unei chemări îndepărtate.* REBREANU, I. 209. *Răspunde, ca un ecou, un zgomot real asemănător.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 36. *Când și când s-aud..., Prin liniștea ca un ecou din sat, Rar, pocnete de bici.* D. BOTEZ, P. O. 26. *Îți va răspunde un glas ca un ecou trist.* SADOVEANU, O. XIX, 45. *Visul ei se aude ca un ecou al viorilor din ape.* ARGHEZI, P. T. 245. *Minune! răsună ca un ecou glasul lui.* CĂLINESCU, S. 383. *Frunzele nerăbdătoare Repetau ca ecoul trezit: Și fii slăvit!* ISANOS, V. 247. *În depărtare, spre pârâu, răsună, Ca un ecou, tălăngile la vaci.* LABIȘ, P. 119. *Împușcă-l, se auzi înfundat, ca un ecou, glasul lui Iordan.* D. R. POPESCU, I. Ș. 179. ♦ (În dicționarele din trecut) Loc unde se produce ecoul (1). Cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, CADE.

2. Ceea ce repetă, reproduce, reflectă (ca un ecou 1); evocare, reliefare. *Geografia unei țări este ecoul fidel al istoriei sale politice și morale.* BARASCH, I. 141/23. *Rază e fața-ți!... Ecou ce vine ca să-mi vădească Dumnezeirea pe al tău chip!* BOLLIAC, O. 144. *Toate opurile sale industriale... sunt totdauna un eco fidel al gradului civilizațiunei unui popul.* ISIS (1859), 115[1]/10. *Orice am zice s-ar socoti un suplement, eho deșertăciunei.* SION, C. X/2. *Ce este fericirea?... Am căutat-o-n deșertul eho al unui nume.* ALEXANDRESCU, O. I, 139. *Tot ce am zis este un eco al suferinței poporului.* FILIMON, O. II, 47. *Grecii rămâneau ei oare de tot surzi la depărtatul echo de libertate?* HASDEU, I. V. 129. *Prin mii de echuri suspinului din țară Răspunse lumea toată.* F (1869), 99. *În acele cuvinte... pare că s-aude răsunând echo unei eterne mustrări.* ODOBESCU, S. I, 451. *A popoarelor ecouri Par glasuri ce îmbracă o lume de amar.* EMINESCU, O. I, 63. *De ce-n privirea ta pierdută... Se pare că se-nalță Ecouri de suspine.* DENSUSIANU, L. A. 73. *Expresia populară se dovedește... a fi încă un ecou al influenței turcești.* DR. I, 275. *Poezia este, în primul rând, ecoul unei sensibilități fragede într-un organism psihic superior.* IBRĂILEANU, S. L. 112. *Ecouri adunate din haosul astral Mai gem și-acum în asprul meu suflet mineral.* AL. PHILIPPIDE, S. 11. *Dincolo de cuvântul scris și îngrădit, se deșteaptă ecourile sufletului.* LOVINESCU, C. IV, 21. *Întâmplarea face ca asupra lui să avem ecouri venite și din izvorul lui T. Maiorescu.* id. S. VIII, 35. *Au și pornit pe lumea eronată Ecouri de revoltă.* BACOVIA, O. 50. *Păreri de rău – Ecouri stinse apocrife.* MINULESCU, V. 88. *Era tot Iașul meu de altădată, trezind ecoul copilăriei mele.* BRĂESCU, A. 12. *Ecouri de atunci... mai răsună ici-colo.* VOICULESCU, P. I, 104. *Judecata, simțirea, voința lui deveniseră ecouri ale sufletului colectiv.* CĂLINESCU, C. N. 109. *Ecouri puternice din „Aur sterp" se trezesc când și când în noul volum.* STREINU, P. C. II, 31. *Ecouri din largul zărilor basarabene dau un colorit original și interesant stilului.* DR. X, 490. *Corespondența lui Tudor păstrează ecoul unor adânci jigniri.* OȚETEA, T. V. 87. *Deșteaptă în el, civilizatul, ecouri ancestrale de primitiv.* OPRESCU, I. A. IV, 347. *Unda de rezonanță se răsfrânge într-un necontenit ecou estetic.* CONSTANTINESCU, S. I, 72. *Ibsen ne aduce astfel... un ecou al adâncii crize morale cu care se sfârșește secolul al XIX-lea.* VIANU, L. U. 98. *Demnitatea omenească, respectul personalității... au venit în ecouri piezișe și pe la noi.* RALEA, S. T. I, 16. *Respirația istorică a țării vibrează cu o intensitate deosebită, trezind înlăuntrul lor ecoul prelung al suferințelor.* BOGZA, C. O. 266. *Are ecouri până și în onomastica noastră.* CIOCULESCU, I. C. 14. *Inima-și bate ecoul de zări.* LABIȘ, P. 168. *Unele ecouri ale ei au străbătut și în textele istorice.* PANAITESCU, C. R. 311. *Pentru ca peisajul pe care-l schițăm să aibă și o notă de picanterie, s-ar cuveni surprinse ecouri ale deselor și iritatelor proteste ale reprezentanților opiniei publice.* IST. T. II, 102. *Criticul german descoperă... la Beethoven ecourile acestui entuziasm.* N. MANOLESCU, A. N. I, 30. *Să-mbrățișez în palmă, Lung, ecoul din oglindă.* STĂNESCU, C. R. 108. *Pe alocuri, răzbat ecouri din Coșbuc.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 102. *Volumul e plin de ecourile primelor versuri ale lui Al. Philippide.* id. ib. 190. *Ecourile mitului orfic se topesc în ritmurile cântecului sentimental.* SIMION, S. R. III, 140. *El poate aspira, fiind un vast ecou sonor al istoriei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 3/1. *Compilațiile... umaniștilor timpurii... încep să se încrucișeze cu ecouri biblice.* PAPU, C. N. 24. *„Momentul" epigonic G. Călinescu a fost „depășit" prin decantarea unui sunet nou al limbajului criticii, ecou al schimbării unghiului de observație.* GRIGURCU, C. R. 9. *Răzbat, în acest „film de cameră", doar câteva ecouri din această actualitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 17/4. ◊ E x p r. **A se face** (sau **a fi**) **ecoul cuiva** = a repeta, a răspândi vorbele sau ideile cuiva. *Petre... este o eco și maimuță a tată-său.* VOINESCU II, M. 37/5, cf. PROT. – POP., N. D. *Cronicarul Urechia este un echo al partidului aristocratic.* HASDEU, I. V. 167, cf. COSTINESCU. *D. ministru-președinte... a adăogat... că sunt echoul acelora cărora nu le place ca România să se ridice.* MAIORESCU, D. II, 259, cf. ȘĂINEANU, D. U. *S-a făcut ecoul neghiobiilor auzite de la alții.* CADE, cf. SCRIBAN, D. *E intolerabil ca tatăl meu să se facă ecoul tuturor imbecililor.* PREDA, C. I. P. II, 291, cf. DN[3], DEX[2], NDN.

3. Răspuns (favorabil) la o solicitare, la o sugestie etc. *A se face raportul de mulțumire către riga, după cum s-a propus, care este... o echo (sau răspundere) a cuvântului crăiesc.* CR (1830), 284[2]/35. *Se grăbea... senatul ca să scape de prezența unui orator și unui tribun care lăsă pe Catone fără eco și pe Cicerone mut.* TEULESCU, C. 96/7. *Toate sforțările lui de-a scoate o vorbă din Bologa au rămas fără ecou.* REBREANU, P. S. 123. *Ecourile pe care sondajele sale din toate regiunile corpului le azvârle în conștiință dau naștere unui sentiment vital propriu.* RALEA, S. T. II, 93. *Petru socoti util și sprijinul altor monarhii, dar încercările rămân fără ecou.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 15.

4. F i g. Răsunet, impresie pe care o produce un lucru, un fapt, un eveniment etc. asupra cuiva; interes stârnit de ceva. *Poate-a tale cânturi... În inimi simțitoare un ecou vor găsi.* R. IONESCU, C. 11/16. *Fortuna rebeliii s-au alinat, dar iho... despre acele tâmplate a răsunat pe la Pscova și Novogorod.* ASACHI, I. 185/25. *Niște lucruri neînsemnate se primesc cu o furie, cu strigări și cu amenințări..., care mie îmi rod cu atât mai tare la bariera inimii cu cât văd că află eho și aprobațiune în unele inimi seci.* VASICI, în BARIȚIU, C. II, 46. *Fondarea acestui azil... au găsit un eco priincios.* CALENDAR (1853), 92/16. *Alți redactori... vor a fi scoală sau cel puțin un eho al scoalelor muncite de „România literară".* RUSSO, S.

167. *Acest din urmă cuvânt, găsind un eho în toate inimile, fu ca o schinteie electrică.* NEGRUZZI, S. I, 154. *10 august avusese un eco în streinătate.* BARONZI, I. G. 183/17. *Să-mi daţi voie să fac o altă critică şi aceea sper că va avea un echo în dezbaterile dv.* MAIORESCU, D. II, 148. *Astfel de tablouri scoase din viaţa reală... aveau un ecou în inima fiecăruia.* XENOPOL, I. R. XII, 30. *Este singura scriere... în care un om de talent specifică ecourile pe care mişcarea politică şi socială apuseană le va trezi în Orient.* DR. II, 831. *Articolul a avut ecou.* CAMIL PETRESCU, P. 107, cf. id. O. II, 427. *Muzica gravă a versurilor lui... te surprinde trezind ecouri ciudate.* SADOVEANU, O. XIX, 333. *Ecoul mişcării lui Tudor la sate şi formele pe care le-a luat agitaţia ţărănească au umplut de îngrijorare pe boieri.* OŢETEA, T. V. 233. *Părerile lui Cézanne asupra artei n-au fost fără ecou.* OPRESCU, I. A. IV, 268. *Ni s-ar părea nedelicat să citâm aceeaşi părere emisă pe vremuri de noi – şi repetată fără ecou subt iscălitura noastră.* ARGHEZI, S. XXXIV, 171. *Anume întâmplări lasă mai târziu ecouri.* CĂLINESCU, B. I. 544. *Articolele politice ale lui Eminescu şi-au găsit deplinul lor ecou abia mai târziu.* VIANU, L. R. 214. *Întâmplări de demult, al căror ecou nu s-a stins încă.* BOGZA, C. O. 286, cf. IST. LIT. ROM. II, 10. DL. *Un om poate să aibă sentimentul superiorităţii lui verificat prin actele lui şi prin ecoul lor în conştiinţa celorlalţi.* PREDA, R. 132, cf. 292. *Poetul exprimă ecoul realităţii în conştiinţa sa.* V. ROM. ianuarie 1958, 167, cf. DM. *Ceea ce e şi mai interesant e ecoul pozitiv al „Cugetărilor" în Ardeal.* VARLAAM – SADOVEANU, 214. *Episodul luării steagului turcesc a avut un puternic ecou în rândul ostaşilor.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 4, cf. 13. *Un larg ecou l-a avut acţiunea actorilor angajaţi ai Teatrului Naţional din Bucureşti.* IST. T. II, 53. *Întunecata epopee naturalistă a lui Rebreanu rămâne fără ecou imediat în proza noastră.* N. MANOLESCU, A. N. I, 197. *O asemenea temă... trezeşte ecouri profunde în conştiinţă.* T ianuarie 1969, 107. *Vor ca lucrările lor să aibă ecou.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 11, 21. *Ecoul publicaţiei sileşte guvernul antonescian să o suprime imediat.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 160, cf. M. D. ENC., DEX. *Expoziţia a stârnit un ecou deosebit.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978 nr. 1, 23/4, cf. DN[3]. *Mă voi referi... la ecoul avut de spectacolele româneşti jucate peste hotare.* MS. 1988, nr. 1, 49. *Cuvintele rămâneau fără nici un ecou.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 12/2. *Aceste articole nu aveau practic vorbind nici un ecou.* ib. 1993, nr. 3, 14/1.

5. (La pl.) Ştiri (mondene) publicate în presă; rubrică de ziar consacrată noutăţilor (mondene). Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *A devenit titularul unei rubrici de... ecouri politico-mondene.* REBREANU, R. I, 240. *Îmi spui că ai primit cu poşta tăieturi din gazeta cu ecouri în care sunt înjurat.* CAMIL PETRESCU, P. 357. *Gurile rele susţineau că imită revistele de ecouri şi cancanuri ale Parisului.* VINEA, L. I, 336. *Ecourile din presă sunt şi ele tot un fel de repetiţie.* N. MANOLESCU, C. M. 86.

6. (Muz.; învechit) Imitare a efectului de ecou într-un ansamblu de voci sau de instrumente, prin repetarea, cu o nuanţă de pianissimo, a unui scurt şir melodic. Cf. PROT. – POP., N. D., ENC. ROM.

7. (În sintagma) *Ecou-semnal* = înregistrare optică pe ecranul unui radar. NDN.

– Pl.: *ecouri* şi (învechit, rar, m.) *ecoi.* – Şi: (învechit) **ecó** (accentuat şi *éco*, ŞINCAI, ÎNV. 68/20, SCL 1973, 573; scris şi *echo*) s. n. şi, rar, f., **ehó** (pl., rar, *ehole* I. GOLESCU, C.), **ihó**, (învechit, rar) **ecú** (scris şi *echu*; pl. *echuri*) s. n.

– Din ngr. **ἠχώ**, lat. **echo**, fr. **écho**, it. **eco.**

ECPAIÁ s. f. **1.** Suită, escortă care însoţea pe un domnitor sau pe un mare demnitar; personalul din serviciul unui domnitor sau al unui (mare) demnitar. V. t a i f a. *L-au ridicat în popreală pe Grigorie Calimahul cu etpaiul Măriei Sale* (a. 1782). ŞIO II$_2$, 50. *Vizirul începu a se cam trage cu etpaiul său* (a. 1782). id. ib. *Îl porniră cu etpanul Măriii Sale către graf Romanţov* (a. 1782). GCR II, 127/34. *A venit şi Hasan-Paşa cu ecpaiaua lui, până la 900 de oameni anume* (a. 1801). IORGA, S. D. XII, 135. *Pagubă locuitorilor Ţării Româneşti din partea vizirilor, a mirimiranilor şi a etcaielelor lor* (a. 1802). ŞIO II$_2$, 50. *A se da de la casa răsurilor lefe... la acei care neapărat se cuvin a se afla în slujbe şi săvârşiri pământeşti, întru care şi ecpaiaoa curţii domneşti* (a. 1814). URICARIUL, I, 39/6. *S-ar fi însărcinat spre iconomia cheltuielilor sale şi a ostenelelor ehpaielii.* BELDIMAN, LET.[2] III, 466. *Veniturile ce au mai rămas în vreme de birşug nu erau destoinice să îndestuleze pe domnii greci... spre a-şi putea iconomisi cheltuielile sale şi ale oamenilor etpaiului său* (a. 1821). IORGA, S. D. XI, 211. *Îmbrăcând caftanul de domnie Constantin Voievod în Ţarigrad, s-au pornit cu ecpaiaua obicinuită şi au venit la Iaşi.* MANOLACHE DRĂGHICI, ap. ŞIO II$_2$, 50. *În acea seară era să vie şi domnitorul împreună cu toată ecpaiaua sa.* FILIMON, O. I, 227. *După dânşii venea bresla marelui portar cu toată ecpaiaua (suita) sa.* id. ib. 302, cf. ZEITSCHRIFT, XIX, 422. *Domnitorul ieşi din etac, primit la uşă de întreagă ecpăiaoa curţii* (a. 1896). TDRG, cf. ENC. ROM, BARCIANU, JAHRESBER. VIII, 178. *Domnul însoţit de suita-i de boieri (numită „ecpaia" sau „taifa") mergea la biserică.* ŞIO I, CLXVI, cf. ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, CONTRIBUŢII, III, 168, DEX.

2. Tagmă (**1**), grupare socială (privilegiată); (peiorativ) clică. *Unul de-ai noştri... să intre în ecpaiaoa senatorlâcului!* ALECSANDRI, T. 1 234. *Cine nu voroveşte ca să facă parte din ecpaiaua statului dovedeşte că-i împotriva ocârmuirii.* id. ib. 1 250. *Ecpaiaua toată de boieri-ciocoi* (a. 1875). ŞIO II$_2$, 50. *Trecu şi Regulamentul cu întreaga ecpaiaua* (a. 1875). id. ib., cf. BARCIANU. *Ecpaiaua cârmuirii.* ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE. *Ecpaiaua bugetului.* SCRIBAN, D. ◊ (Ironic) *Mai poftiţi câteodată La biserică la noi, Să pun ecpaiaua toată Să se roage pentru voi.* CONV. LIT. V, 136.

– Pl.: *ecpaiele.* – Şi: **ehpaiá**, **etcaiá**, **etpaiá** (ŞIO II$_2$, 50, TDRG, SCRIBAN, D.) s. f., **etpái** s. n., (învechit, rar) **ecpăiá** s. f., **etpán** s. m.

– Cf. tc. e t b a.

ECPAÍC s. m. Slujbaş care făcea parte din ecpaia (**1**). *Şi ai curţii mari şi mici Ciohodari şi ecpaici* (a. 1818). ŞIO II$_2$, 50, cf. TDRG.

– Pl.: *ecpaici.*

– **Ecpaia** + suf. *-ic.*

ECPĂIÁ s. f. v. **ecpaia.**

ECRÁN s. n. **1.** (Învechit) Apărătoare de metal care se punea în faţa unei sobe, a unui cămin etc. pentru a feri podeaua de scântei sau de dogoarea focului. V. p a r a v a n (**1**). *Vei găsi tot felul de pandule, lampe, etajere, jirandole, oglinzi, ecranuri şi acele o mie şi una de nimicuri ce sânt neapărate* (a. 1846). N. A. BOGDAN, C. M. 141, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. Suprafaţă mată, de obicei albă, de pânză, de hârtie etc., întinsă vertical, pe care se proiectează şi se formează, cu ajutorul unor aparate sau instrumente optice, imagini; suprafaţă pe care apar imagini. Cf. CADE, SCRIBAN, D. [Substanţele radioactive] *au proprietatea de a face fosforescent un ecran acoperit cu platinocianură de bariu.* ENC. TEHN. I, 108, cf. MDT. *Printr-o simplă apăsare pe buton se vor desfăşura ecranele pe care se vor face proiecţiile.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 388, cf. DT, LTR[2], DL, DM. *Materialul obţinut a fost în repetate rânduri studiat pe ecran, precum şi la masa specială pentru montarea filmelor.* FD II, 11, cf. DER, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ◊ (Cu determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de", care indică felul, utilizarea etc.) *Zidurile clădirilor... au fost transformate în ecrane de cinematograf.* SAHIA, N. 27. *Ecranele de proiecţie.* NOM. MIN. I, 513. *Nu au stat lipiţi de ecranele televizorului.* STĂNESCU, R. 33. ♦ (Şi în sintagmele *ecran cinematografic* sau *marele ecran*) Ecran (**1**) cu

anumite dimensiuni, confecționat din pânză acoperită cu o soluție specială pe care se proiectează un film; p. e x t. cinematografie. *Dacă se aprinde lumina, descoperi ecranul gol.* A. HOLBAN, O. II, 92. *Interesul pentru ring se combina... cu adorația față de vedetele ecranului.* CĂLINESCU, C. N. 94. *Studiul d-lui Călugăru este cel mai frumos omagiu pe care-l aduce un scriitor român genialului clovn al ecranului.* CONSTANTINESCU, S. II, 240. *Pe ecranele noastre a început să ruleze un nou film.* CONTEMP. 1952, nr. 292, 4/5. *Transpunerea pe ecran a creațiilor din domeniul dramei, operei și coregrafiei a dat naștere unui nou gen al artei cinematografice.* ib. 1953, nr. 342, 4/1. *A cunoscut pe eroii de cretă și cărbune ai ecranului.* VINEA, L. I, 105. *Se vedeau țărmurile Franței pe acest ecran așa cum sunt ele desenate în cărțile de geografie.* PREDA, DELIR. 314. *Ecranele cinematografice pot fi cauciucate..., metalizate..., perlate.* DER. *Voi adaugă acestei liste numele compozitorilor mari ale căror afinități pentru cinematograf i-a îndemnat să scrie adesea pentru ecran.* M 1965, nr. 3, 5/1. *Tindea după o peliculă pe marele ecran, tot aventuroasă.* CINEMA, 1970, nr. 1, 29, cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN. ◊ *Ecran panoramic* v. p a n o r a m i c. *Micul ecran* = televizor; p. e x t. televiziune. *Teatrul... nu observă că pe micul ecran... apar tocmai modalitățile pe care el le ignorează.* T ianuarie 1969, 88. *Traducerea pe micul ecran.* V. ROM. august 1970, 122, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. *Ecran luminescent* (sau *fosforescent*, DER, *actinic*, ib.) = perete de sticlă, plan sau ușor curbat, acoperit cu un strat care devine luminiscent în punctele de incidență cu fasciculele de particule încărcate cu sarcini electrice sau cu fascicule de radiații, electrostatice, folosit în tuburile catodice, în instalații de raze X etc. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, D. ENC. (Eliptic) *Rolul lui este să conducă la pământ electronii care cad pe ecran.* T. V. IONESCU, E. 469. *Ecranele tuburilor catodice de înaltă tensiune sunt deseori acoperite cu un strat foarte subțire... de metal.* DER. ◊ F i g. *Diversitatea se proiectează pe ecranul unității.* CONV. LIT. LXVII, 258. *Când... a apărut întâia oară pe ecranul umbrelor, cei care-o cunoșteau pe Cristinel au recunoscut-o la romantica fereastră de castel a Gretei Garbo.* TEODOREANU, C. B. 269. *Lingvistul... să caute să proiecteze pe ecranul conștientului procesul care se desfășoară atunci.* PUȘCARIU, L. R. I, 16. *A văzut-o... popoare întregi de Tipătești... pe care le-a mișcat pe ecranul nevoilor sale.* CONSTANTINESCU, S. II, 50. *Singurul ecran pe care se proiectau aceste halucinații erau ochii unor străini.* BENIUC, M. C. I, 373. *În ea lucruri și ființe apar deodată ca simple umbre... pe ecranul alb al universului.* N. MANOLESCU, A. N. III, 65. *Un fel de echivalent sonor al materiei, trecut însă și prin ecranul conștiinței.* STĂNESCU, R. 159. *Grandoare ce proiectează lupta pe ecranul istoriei universale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 8/1.

3. (Și în sintagma *ecran de protecție*) Perete sau înveliș de protecție împotriva unor acțiuni fizice. Cf. MDT, DT. *Ecranele electrice... le folosim ca să punem anumite aparate sensibile la adăpost.* CIȘMAN, FIZ. II, 117. *Se cunoaște distanța dintre cuvă și ecran.* MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. II, 67, cf. LTR[2], DM, DER. *Profilaxia va consta în protecția ochilor față de accidente cu ochelari, ecrane.* ABC SĂN. 216, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ◊ F i g. *Am văzut totul printr-un ecran cenușiu, de burniță și de ceață.* TUDORAN, O. 245. ◊ *Ecran electromagnetic* = înveliș metalic folosit pentru protecția unor circuite sau elemente de circuit electric împotriva acțiunii câmpului electromagnetic exterior. Cf. DER, M. D. ENC., D. ENC. *Ecran de etanșare* = element al unui baraj sau al unui dig destinat să împiedice trecerea apelor de infiltrație. *Ecranele de etanșare se execută din materiale impermeabile sau cu permeabilitate redusă.* DER, cf. M. D. ENC., D. ENC. *Ecran electrostatic* = ecran construit din foi, din plase sau din rețele de materiale conductoare, folosit pentru protecția unei anumite regiuni din spațiu contra acțiunii câmpului electrostatic nedorit. Cf. DER.

– Pl.: *ecrane* și (rar) *ecranuri.*
– Din fr. **écran.**

ECRANÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică regiuni din spațiu, sisteme tehnice etc.) A proteja contra unei acțiuni fizice cu ajutorul unui ecran (3). *Electronii care produc paramagnetismul sunt ecranați de contactul cu solventul.* T. V. IONESCU, E. 519, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Prez. ind.: *ecranez.*
– Din fr. **écraner.**

ECRANÁRE s. f. Acțiunea de a e c r a n a și rezultatul ei. Cf. LTR[2]. *După natura acțiunii fizice exterioare, ecranarea poate fi: acustică, optică, electrică, magnetică, electromagnetică etc.* DER, cf. SFC IV, 319, M. D. ENC. 318, DEX, DN[3], NDN 501.

– Pl.: *ecranări.*
– V. **ecrana.**

ECRANÁT, -Ă adj. (Despre regiuni din spațiu, sisteme tehnice etc.) Care este protejat contra unei acțiuni fizice prin intermediul unui ecran (3). Cf. M. D. ENC. 318.

– Pl.: *ecranați, -te.*
– V. **ecrana.**

ECRANIZÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică opere literare, muzicale, coregrafice) A transpune, a adapta pentru cinematografie. *Un regizor ciudat să-i ecranizeze „Le Colonel Chabert".* STREINU, P. C. III, 315. *Aș ecraniza „Intrusul" lui Preda.* CINEMA, 1970, nr. 6, 12, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Filmul... ecranizează „liber"... două episoade din seria prozelor scrise în urma experienței scriitorului în spațiul de întuneric al Apusenilor.* GRIGURCU, C. R. 83, cf. D. ENC., NDN.

– Prez. ind.: *ecranizez.*
– **Ecran** + suf. *-iza.*

ECRANIZÁRE s. f. Acțiunea de a e c r a n i z a și rezultatul ei; adaptare cinematografică. Cf. DER. *Voi adăuga... numele compozitorilor mari ale căror afinități pentru cinematograf i-a îndemnat să scrie... în vederea unei eventuale ecranizări.* M 1965, nr. 3, 5/1. *Reconstruirea artei actorului este posibilă numai... vizionând ecranizările existente.* IST. T. I, 17. [Sunt] *multe adaptări,... multe ecranizări.* T ianuarie 1969, 113, cf. DER. *Fac acest film pentru că simt nevoia de a începe o nouă „fază" a ecranizărilor mele.* CONTEMP. 1971, nr. 1 292, 10/4. *Iată acum și ecranizarea lui Shakespeare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 32, 22/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Fiind vorba de ecranizare,... este aproape sigur că... el ar fi rezultatul ideatic indiferent de regizor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 17/4, cf. DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl.: *ecranizări.*
– V. **ecraniza.**

ECRANIZÁT, -Ă adj. (Despre opere literare, muzicale, coregrafice) Care a fost transpus, adaptat pentru cinematografie. *Interesantă... e discutarea atitudinilor față de textul ecranizat.* CINEMA, 1970, nr. 1, 18.

– Pl.: *ecranizați, -te.*
– V. **ecraniza.**

ECRANIZATÓR, -OÁRE s. m. și f. Cineast care realizează ecranizări. *Dacă nu se resemnează la ilustrarea plată, ecranizatorul adaugă accente pe care textul le poate permite.* CINEMA, 1970, nr. 1, 19. *Meseria de ecranizator este exactă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 17/4.

– Pl.: *ecranizatori, -oare.*
– **Ecraniza** + suf. *-tor.*

ECRASÁ vb. I. T r a n z. **1.** A strivi, a zdrobi. Cf. NDN.

2. F i g. A distruge, a nimici; a umili. Cf. NDN. ♦ A copleși, a împovăra. Cf. NDN.

– Prez. ind.: *ecrasez.*
– Din fr. **écraser.**

ECRASÁRE s. f. Acțiunea de a e c r a s a și rezultatul ei. Cf. NDN 501.
– Pl.: *ecrasări.*
– V. **ecrasa.**

ECRAZÍTĂ s. f. Exploziv brizant pe bază de acid picric. Cf. ENC. ROM., MDT, LTR^2, DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.
– Scris și: *ecrasită.* ENC. ROM., MDT.
– Din fr. **écrasite**, germ. **Ecrasit.**

ECRAZÓR s. n. (Med.) Instrument metalic, folosit în chirurgie, format din două ramuri care se pot strânge, strivind între ele o porțiune de organ. Cf. ENC. ROM., D. MED., DN^3, NDN.
– Scris și: (învechit) *ecrasor.* ENC. ROM. – Pl.: *ecrazoare.*
– Din fr. **écraseur.**

ECREMÁ vb. I. T r a n z. A scoate smântâna din lapte. Cf. NDN.
– Prez. ind.: *ecremez.*
– Din fr. **écremer.**

ECREMÁRE s. f. Acțiunea de a e c r a m a și rezultatul ei; smântânirea laptelui. Cf. D. ENC.
– Pl.: *ecremări.*
– V. **ecrema.** Cf. fr. é c r é m a g e.

ECRÍN[1], **-Ă** adj. (Med.; despre glande) Al cărei canal secretor se deschide direct la suprafața pielii; exocrin. Cf. NDN, DEXI.
– Pl.: *ecrini, -e.*
– Din fr. **eccrine.**

ECRÍN[2] s. n. (Franțuzism rar) **1.** Scrin (**2**). Cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., NDU.
2. Conținutul unui ecrin (**1**). Cf. RESMERIȚĂ, D. *Un ecrin bogat.* ȘĂINEANU, D. U., cf. NDU.
– Pl.: *ecrinuri.*
– Din fr. **écrin.**

ECRITÚRĂ s. f. (Franțuzism rar) Scriere (**5**); (livresc) scriitură (**3**). *Ea ne oferă... un model de ecritură exemplară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 10/4.
– Pl.: *ecrituri.*
– Din fr. **écriture.**

ECRÚ adj. invar., s. n. **1.** Adj. invar. De culoarea mătăsii naturale nealbite; bej-deschis. Cf. LTR^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.
2. S. n. Culoare bej-deschis. Cf. NDN, DEXI.
3. Adj. invar. (Despre fire sau țesături de mătase) Din care a fost eliminată parțial sericina, pentru obținerea unei calități superioare. Cf. DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN.
– Pronunțat: *ecrü.*
– Din fr. **écru.**

ECRUISÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică metale sau aliaje) A mări duritatea, rezistența și anizotropia printr-un proces de deformare plastică la o temperatură inferioară celei la care începe recristalizarea; a trece în stare de ecruisaj (**2**). Cf. SFC IV, 285, 287, M. D. ENC., DEX. DN^3, NDN.
– Pronunțat: *-cru-i-.* – Prez. ind.: *ecruisez.*
– Derivat regresiv de la **ecruisaj.** Cf. fr. é c r o u i r.

ECRUISÁJ s. n. **1.** Ecruisare. *Dacă luăm o bucată de duraluminiu și o facem să sufere un ecruisaj oarecare prin laminare, se observă că atât rezistența metalului, cât și curitatea lui încep să crească.* ORBONAȘ, MEC. 50. *Acest fenomen de întărire se numește, în limbajul ingineresc, ecruisaj.* CIȘMAN, FIZ. I, 240. *Ecruisajul se produce la tragerea sârmelor, laminarea tablelor subțiri, ambutisare, presare, ștanțare etc.* DER, cf. DEX^2, NDN.
2. Stare a unui metal sau a unui aliaj caracterizată prin mărirea durității, a rezistenței și a anizotropiei în urma unor prelucrări mecanice prin deformare plastică. Cf. MDT, DT, LTR^2, DM., DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC.
– Pronunțat: *-cru-i.* – Pl.: *ecruisaje.*
– Din fr. **écrouissage.**

ECRUISÁRE s. f. Acțiunea de a e c r u i s a și rezultatul ei; ecruisaj (**1**). *Prin ecruisare se înțelege modificarea structurii metalului sub efectul unei prelucrări mecanice.* IOANOVICI, TEHN. 110, cf. DT, LTR^2, SFC IV, 285, M. D. ENC., 318, DN^3, D. ENC., NDN 501.
– Pronunțat: *-cru-i-.* – Pl.: *ecruisări.*
– V. **ecruisa.**

ECRUISÁT, -Ă adj. (Despre metale sau aliaje) Care a trecut în stare de ecruisaj (2) în urma unui proces de deformare plastică la o temperatură inferioară celei la care începe recristalizarea. Cf. LTR, DM, M. D. ENC. 318.
– Pronunțat: *-cru-i-.* – Pl.: *ecruisați, -te.*
– V. **ecruisa.**

ÉCSÂN, -Ă adj. (Maghiarism, prin nord-vestul Transilv.) Albastru-deschis. Cf. TAMÁS, ET. WB., LEXIC REG. 19, ALR SN IV h I 217/325.
– Pl.: *ecsâni, -e.* – Și: **égsin, -ă** adj. ALR SN IV h I 217/325.
– Din magh. **égszín** [kék].

ECȘPEDIÁ vb. I v. **expedia.**

ECTÁSE s. f. v. **ectazie.**

ECTAZÍE s. f. **1.** (Metrică) Licență care constă în folosirea unei silabe scurte cu valoare de silabă lungă. Cf. LM, DEX, DN^3, NDN.
2. (Med.) Dilatare temporară sau permanentă a unui organ cavitar sau tubular. Cf. ENC. ROM., DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.
– Scris și: (învechit) *ectasie.* ENC. ROM. – Pl.: *ectazii.* – Gen.-dat.: *ectaziei.* – Și: (învechit, rar) **ectáse** s. f. LM.
– Din lat. **ectasis**, fr. **ectasie.**

ECTELESÍ vb. IV. R e f l. (Grecism învechit, rar) A se realiza (**1**). Cf. GÂLDI, M. PHAN. 175. *Am socotit să fac îndrăzneală către dumneata..., de va fi cu bună vrere... și cu voia dumitale ca să se ectelesească această săvârșire de încuscrit* (a. 1780). id. ib.
– Prez. ind.: *ectelesesc.*
– Din ngr. **ἐκτέλεσα** (aor. al lui *ἐκτελῶ*).

ECTÉNIE s. f. (În cultul ortodox) Grupare de scurte chemări la rugăciune rostite de preot sau de diacon, la care dascălul sau corul și comunitatea credincioșilor participă prin răspunsurile „Doamne miluiește!" ori „Dă, Doamne!"; fiecare dintre aceste rugăciuni. *Au cântat psalții axion și ectenia.* N. COSTIN, LET. II, 114/6. *Când vei zice ecteniile... descoperindu-ți capul, te închină.* IACOV, SYN. 31^v/22, cf. MINEIUL (1776), 112^{v2}/15. *Răspunsurile cele obicinuite la ectenii a stranelor (horului).* CPÎ II, 238/6. *Dascălul îi învață răspunsurile cele obicinuite la ectenii* (a. 1785). ȘA I, 106. *La toată soroaca ecteniei să fie cu luare de seamă pentru cine și ce se roagă într-aceia* (a. 1785). ib. *Izvod de bani ce s-au cheltuit... la*

ectenii (a. 1801). BUL. COM. IST. IV, 133. *Zicându-se de diacon ectenia pentru biruința împrotivnicilor.* DIONISIE, C. 179. *Citește întâiul diacon ectenia întru carea îl pomenește pre dânsul.* CANTEMIR, S. M. 141/21, cf. LB, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 657, COSTINESCU, LM. *Voslugseniile înlocuiau troparii și erau înlocuite de ectenii.* MACEDONSKI, O. III, 100, cf. SEVASTOS, N. 69. *Și popi, șirag, cădelnițând, Ceteau ectenii de comând.* COȘBUC, P. I, 149. *Preotul cetește mai întâi canonul de ieșirea sufietului, face apoi ectenia morților sau panachida.* MARIAN, Î. 224, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 244. *Până se isprăvi de tocat și clopotele amuțiră, el ajunse la sfârșitul ecteniei celei mari.* AGÂRBICEANU, S. 529, cf. RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 50, ȘĂINEANU, D. U. *S-a citit și sfânta evanghelie, după care au urmat ecteniile.* ap. CADE, cf. CERNE, D. M. *Popa... găsi în amintire frânturi de molivte, ectenii și psalmi.* VOICULESCU, P. II, 300, cf. SCRIBAN, D. *Botezul s-a slujit după liturghie... și hoții, prezenți în unanimitate, au dat răspunsurile la ectenii.* ARGHEZI, P. T. 427, cf. DL, DM. *Din contextul manuscrisului fac parte antifoane..., ectenii și ecfonisuri.* M 1964, nr. 5 – 6, 63. *V-am spulberat din amintiri Cu tot cu mir și cu ectenii.* VULPESCU, P. 108, cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC. *Mortul se oprește de 3 ori în drumul său și la fiecare oprire preotul îi citește câte o ectenie.* H II 148, cf. ALR I 596/554.

– Pl.: *ectenii.* – Și: (învechit și popular) **icténie** (DDRF, CERNE, D. M. II, 3, SCRIBAN, D., ALR II 596/554), **ihténie** (DDRF) s. f.

– Din ngr. **ἐκτένεια.**

ÉCTESIS subst. (Grecism învechit, rar) Expozeu. Cf. GÁLDI, M. PHAN. 175. *Ectesis sau arătare dreptăților ci am pentru târgul Șoldănești* (a. 1819). id. ib.

– Din ngr. **ἔκθεσις.**

ECTÍMĂ s. f. **1.** Boală infecțioasă de piele, provocată de streptococi sau de stafilococi, manifestată prin pete mari roșii, pustule și ulcerații care se acoperă cu cruste și lasă cicatrice. Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S., YGREC, M. N., ENC. AGR., DER. *Ectimă, îmbolnăvire microbiană a pielii datorită streptococului.* ABC SĂN., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

2. (În sintagma) *Ectimă contagioasă* = boală virotică a oilor și a caprelor, care se manifestă prin erupții pustuloase în jurul buzelor, a nărilor și uneori pe pielea ugerului și a extremităților membrelor. Cf. DER.

– Scris și: (învechit) *ecthyma.* ENC. ROM. – Pl.: *ectime.*

– Din fr. **ecthyma.**

ECTÍP s. m. **1.** (În dicționarele din trecut) Copie (a unei medalii, a unei inscripții etc.) Cf. COSTINESCU, LM, ALEXI, W. ◊ F i g. *După filozofia platonică, mundul acesta e numai un ectip al mundului ideal.* LM.

2. (Filos.) Idee care provine dintr-o reprezentare. Cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *ectipi.*

– Din fr. **ectype**, lat. **ectypus.**

ECTO- Element de compunere care înseamnă „extern", „în afară" și care servește la formarea unor substantive ca: e c t o d i n a m o m o r f. Cf. DN[3], NDN.

– Izolat, prin analiză, din cuvinte împrumutate ca: **ectoderm, ectogeneză** etc. Cf. fr. e c t o -.

ECTOBIÓNT s. n. (Biol.) Organism fixat pe fața exterioară a corpului gazdei. Cf. NDN.

– Pronunțat: *-bi-ont.* – Pl.: *ectobionte.*

– Din fr. **ectobionte.**

ECTOBLÁST s. n. (Biol.) Ectoderm (**1**). Cf. ENC. ROM., ENC. AGR. II, 382, D. MED., DN[3], NDN, NDU.

– Pl.: *ectoblaste.*

– Din fr. **ectoblaste.**

ECTOBLÁSTIC, -Ă adj. (Biol.) Ectodermic (**1**). Cf. M. D. ENC., DN[3], NDN.

– Pl.: *ectoblastici, -ce.*

– Din fr. **ectoblastique.**

ECTOCARDÍE s. f. (Med.) Anomalie de poziție a inimii cauzată de un defect al peretelui cervicotoracic sau toracic-abdominal. Cf. NDN.

– Din fr. **ectocardie.**

ECTODÉRM s. n. **1.** (Biol.) Înveliș extern al embrionului, vertebratelor, din care se formează epiderma, sistemul nervos, organele de simț etc.; ectoblast. Cf. ENC. ROM., ENC. AGR., DL, DM, DER, D. MED. M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. (Zool.) Foiță epitelială externă a peretelui corpului la celenterate, formată dintr-un singur strat de celule. *Rămânând pătura externă de celule, adecă ectodermul, în contact direct cu mediul în care animalul trăia..., o sumă de condițiuni de existență lucrau direct..., forțându-l să se specializeze ca organ de susținere.* ARHIVA, I, 295, cf. ENC. ROM., ENC. AGR., DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl.: *ectoderme.*

– Din fr. **ectoderme**, germ. **Ektoderme.**

ECTODÉRMIC, -Ă adj. **1.** (Biol.) Care aparține ectodermului (**1**), referitor la ectoderm; ectoblastic. *Sistemul nervos este de origine ectodermică.* DL, cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN.

2. (Zool.) Care aparține ectodermului (**2**), care este derivat din ectoderm. Cf. M. D. ENC.

– Pl.: *ectodermici, -ce.*

– Din fr. **ectodermique.**

ECTODERMÓZĂ s. f. (Med.) Afecțiune apărută în copilărie sau la adolescență, caracterizată prin leziuni ale țesuturilor derivate din ectoderm, în special ale pielii, asociate cu simptome pulmonare și cu alterarea stării generale. Cf. NDN.

– Pl.: *ectodermoze.*

– Din fr. **ectodermose.**

ECTODINAMOMÓRF, -Ă adj. (Despre soluri) Care s-a format sub acțiunea predominantă a climei, influențat în mai mică măsură de ceilalți factori pedogenetici. Cf. ENC. AGR., LTR[2], NDN.

– Pl.: *ectodinamomorfi, -e.*

– **Ecto- + dinamomorf.**

ECTOENDOPARAZÍTĂ s. f. Ciupercă parazită al cărei miceliu se dezvoltă atât la suprafață, cât și în interiorul plantei-gazdă. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.

– Pl.: *ectoendoparazite.*

– Din fr. **ectoendoparasite.**

ECTOFÍT, -Ă adj. (Și substantivat) (Organism vegetal) care trăiește ca parazit pe suprafața corpului omului și al animalelor. V. e c t o p a r a z i t (**1**). Cf. ENC. AGR. II, 382, D. MED., DN[3], NDN.

– Scris și: (după fr.) *ectophyt.* ENC. AGR. II, 382. – Pl.: *ectofiți, -te.*

– Din fr. **ectophyte.**

ECTOGENÉZĂ s. f. Teorie în biologie care absolutizează acțiunea mediului extern, contestând implicit rolul structurii interne a organismelor în dezvoltare. Cf. DN[2], DEX, DN[3], NDN.

– Din fr. **ectogénèse.**

ECTOGRÁM s. n. v. **hectogram.**

ECTOLÍTRU s. m. v. **hectolitru.**

ECTOMÉTRU s. m. **hectometru.**

ECTOMEZOBLÁST s. n. (Biol.) Strat celular al embrionului din care, prin diferențiere, rezultă ectoblastul și mezoblastul. Cf. NDN.
– Din engl. **ectomesoblast.**

ECTOPARAZÍT, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. (Și substantivat) (Organism animal sau vegetal) care trăiește ca parazit pe suprafața corpului omului sau al animalelor. V. e c t o f i t (**1**). Cf. ENC. ROM., ENC. AGR., LTR[2], DER, D. MED., M. D. ENC., DER, DN[3], D. ENC., NDN.
2. S. f. Ciupercă parazită al cărei miceliu se dezvoltă la suprafața organelor atacate. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, D. ENC.
– Scris și: (învechit, după fr.) *ectoparasit.* ENC. ROM. – Pl.: *ectoparaziți, -te.*
– Din fr. **ectoparasite.**

ECTÓPIC, -Ă adj. (Med.; despre organe sau părți ale lor) Care are o poziție anormală. Cf. DN[2]. *S-a observat apariția cancerului în acest testicul ectopic.* ABC SĂN. 113. *Rinichi ectopic, malformație congenitală constând din dezvoltarea rinichiului în afara poziției sale normale.* D. MED. I, 469, cf. DEX, DN[3], NDN.
– Pl.: *ectopici, -ce.*
– Din fr. **ectopique.**

ECTOPÍE s. f. (Med.) Anomalie de poziție a unui organ. Cf. DN[2], DER. *Criptorhidie (ectopie testiculară), oprirea testicululi în orice parte a tractului de coborâre.* ABC SĂN. 113. *Ectopia dentară... poate fi congenitală sau câștigată, dinții găsindu-se fie incluși, fie în erupție.* D. MED., cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Pl.: *ectopii.* – Gen.-dat.: *ectopiei.*
– Din fr. **ectopie.**

ECTOPLÁSMĂ s. f. **1.** (Biol.) Zonă periferică a citoplasmei; hialoplasmă. Cf. ENC. ROM., ENC. AGR., DM, DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].
2. Substanță vizibilă, cu materialitate efemeră, pe care spiritiștii cred că o emană mediile în timpul transei; teleplasmă. *Emisiunea ectoplasmei cere o mare cheltuială de energie.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 54. *Se auzeau din când în când cuvinte de materializare, ectoplasmă, fluid, transă, corp astral.* id. ib. 121. *Fantoma se prelingea încet pe lângă pat, în tăcerea diafană a ectoplasmelor.* VINEA, L. II, 317, cf. DN[3], DEX – S.
– Pl.: *ectoplasme.*
– Din fr. **ectoplasme.**

ECTOSFÉRĂ s. f. (Biol.) Zona exterioară a cromozonului. Cf. D. MED., DN[3], NDN.
– Pl.: *ectosfere.*
– Din fr. **ectosphère.**

ECTOTRÓF, -Ă adj. **1.** (Despre organisme vegetale saprofite sau parazite) Care trăiește pe suprafața altui organism animal sau vegetal. *Micoriza rădăcinilor plantelor lemnoase de pădure este ectotrofă – micelii de ciuperci care îmbracă rădăcina cu un înveliș consistent.* CHIRIȚĂ, P. 364. *Ciuperca ia forma unui înveliș în jurul rădăcinii și atunci se numește ectotrofă.* AGROTEHNICA, I, 390, cf. DN[3], NDN.
2. Care prezintă un tip de micoriză la care filamentele miceliene se dezvoltă numai în straturile superficiale ale rădăcinilor plantei-gazdă. Cf. NDN.
– Pl.: *ectotrofi, -e.*
– Din fr. **ectotrophe.**

ECTRODACTILÍE s. f. Lipsă congenitală a unuia sau a mai multe degete. Cf. D. MED., DN[3], NDN.
– Din fr. **ectrodactylie.**

ECTROGENÍE s. f. (Med.) Malformație cauzată de dezvoltarea incompletă a mugurilor mandibulari, care se manifestă prin absența gurii și reunirea urechilor la acest nivel. Cf. D. MED., DN[3], NDN.
– Pl.: *ectrogenii.*
– Din fr. **ectrogénie.**

ECTRÓM s. m. (Grecism învechit, rar) Ființă născută înainte de termen; p. e x t. om degenerat. Cf. LM. ◊ F i g. *Mavrogheni, sosind în țară, dete pricină tuturor a rămâne încremeniți după ce l-au văzut ektrom sau poznă a țării.* VĂCĂRESCUL, ap. ODOBESCU, S. I, 296.
– Scris și: *ektrom.* – Pl.: *ectromi.*
– Din ngr. **ἔκτρωμα.**

ECTROMÉL s. m. (Med.) Persoană care prezintă ectromelie. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *ectromeli.*
– Din fr. **ectromèle.**

ECTROMELÍE s. f. (Med.) Malformație congenitală care constă în lipsa, parțială sau totală, a unuia sau a mai multe membre. Cf. D. MED., DN[3], NDN.
– Pl.: *ectromelii.* – Gen.-dat.: *ectromeliei.*
– Din fr. **ectromélie.**

ECTROPIÓN s. n. Întoarcere în afară a pleoapelor din cauza unei conjunctivite granuloase; eversiune a unei mucoase. Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S., YGREC, M. N., ENC. AGR., ABC SĂN., D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Pronunțat: *-pi-on.* – Și: (învechit) **ectrópiu** s. n. ENC. ROM.
– Din fr. **ectropion.**

ECTRÓPIU s. n. v. **ectropion.**

ECTROPODÍE s. f. (Med.) Lipsă congenitală integrală sau parțială a unui picior sau a ambelor picioare. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *ectropodii.*
– Din fr. **ectropodie.**

ECȚELÉNȚIE s. f. v. **excelență.**

ECȚÉPȚIE s. f. v. **excepție.**

ÉCU[1] s. n. Unitate monetară utilizată în cadrul Uniunii Europene și pe piețele financiare ca monedă internațională, înlocuită cu euro. Cf. D. ENC., NDN.
– Pronunțat: *ecü.*
– Din fr. **écu.**

ÉCU[2] s. n. v. **ecou.**

ECUACIÚNE s. f. v. **ecuație.**

ECUADORIÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Ecuadorului sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor care s-a format, care locuiește în Ecuador. *70 din fiecare sută de ecuadorieni nu fumează.* SCÂNTEIA, 1988, nr. 14 390, cf. DEX – S.

2. Adj. Care aparţine Ecuadorului sau ecuadorienilor (**1**), privitor la Ecuador sau la ecuadorieni, originar din Ecuador. *Un sondaj în şase mari oraşe ecuadoriene* [a fost] *efectuat de specialiştii ministrului sănătăţii.* SCÂNTEIA, 1988, nr. 14 390, cf. DEX – S.

– Pronunţat: *-cu-a-do-ri-an.* – Pl.: *ecuadorieni, -e.*

– Din fr. **équadorien.**

ECUÁL, -Ă adj. v. **egal.**

ECUALITÁTE s. f. v. **egalitate.**

ECUANIMITÁTE s. f. (Stare de) calm, seninătate, echilibru mental, emoţional; detaşare; bunătate. *Ecuanimitatea se obţine printr-un exerciţiu îndelungat.*

– Pronunţat: *-cu-a-.*

– Din lat. **aequanimitas, -atis**, it. **ecuanimità.**

ECUÁNT s. n. Cerc care reprezintă traiectoriile planetelor în jurul Pământului, în sistemul vechilor astronomi. Cf. NDN.

– Pronunţat: *-cu-ant.* – Pl.: **ecuanturi.**

– Din fr. **équant.**

ECUÁR s. n. v. **echer.**

ECUATÓR s. n. **1.** (Geogr.; şi în sintagmele *ecuator terestru, ecuator geografic, ecuator pământesc*) Cerc imaginar pe suprafaţa Pământului, rezultat din intersecţia cu planul care trece prin centrul lui, perpendicular pe axa polilor, împărţindu-l în două emisfere şi reprezentând cercul de referinţă al latitudinii terestre; p. ext. zonă care se întinde până la circa 10 grade latitudine nordică şi sudică de acest cerc; zonă ecuatorială (v. ecuatorial **I 1**). *Ecvatoru, adecă brâu cel arzător al soarelui, îl desparte în doao deopotrivă părţi.* CĂLĂTORIE, IV, 176^{r}/8. *Această climă, măcar că este tocma supt ecfator..., n-are călduri supărătoare.* IST. AM. 13^{r}/17. *Ecuator... este linia ce desparte pământul drept în doao.* IA I, 7^{r}/12, cf. 4^{v}/7. *S-au pornit doi academici... unul spre ecfatore şi altul spre Pol Artic, pentru ca să însemneze chipul şi mărimea pământului.* AMFILOHIE, G. IX/11, cf. id. G. F. 171^{r}/7, 178^{2}/3. *Ecfatoriul sau linia de pe mijlocul pământului.* GHEOGRAFIA, II, 49^{2}/6. *La anul 1736... s-au pornit doi academici, unu spre ecvator şi altul spre Pol Arctic* (a. 1814). ŞA II, 205. *Iarăşi întru alt chip să mai numără 105 verste la un gradostan, al ecvatorului carele cuprinde 25 de ceasuri de cale.* CANTEMIR, S. M. 15/23. *Diametrul sau aria Pământului are 1 716 şi ecvatorul sau brâul lui are 5 400 mile geografice.* AR (1830), 7^{1}/45. *O linie de la apus cătră răsărit, trasă aşa cât să taie osia lumei în dao, se numeşte ecvator.* SIBINEANU, C. 25/12. *Acel ostrov Sirimbia este pă ecvator, adică pă linie echinocsială.* GORJAN, H. II, 77/10. *Împărţind depărtarea de la pol la ecvator (brâul pământului) sau pătrariul de cerc în zece milioane de părţi, ... una au luat-o drept metru.* ASACHI, E. III, 17/17, cf. VALIAN, V. *Cercurile mari sânt următoarele: orizontul, ecuatorul, meridianul, doi coluri şi ecliptica.* RUS, I. I, 20/9, cf. NEGULICI, 403, UNIVERSUL (1845), 9/29. *Cercul acesta... se numeşte ecuatoriu.* LAURIAN, M. IV, 187/16. *Asia este aşezată întră ecfator, întră 10 grade de lăţime, cuprinzând numai Asia cea mare.* SP I, 103/4, cf. STAMATI, D. *Dacă ne închipuim în imaginaţiunea noastră o linie care trece peste toate locurile pe pământ, unde în tot anul zilele şi nopţile sânt egale (potrivite) în mărime, atunci vom avea o linie de ecuator (potrivitoriul).* BARASCH, M. II, 44/24. *Întâia este zona toridă, ea este coprinsă între ecuator şi tropic.* MARIN, F. 481/15, cf. POLIZU. *Pământul... e sferic, însă turtit la poli şi umflat la ecvator.* COBÎLCESCU, G. 2/9, cf. PETRI, V., PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Un matelot bătrân, ars de soarele ecuatorului, întorcea în mânile sale rămasul unei pălărie.* BARONZI, C. II, 193/19, cf. id. I, 90/32. COSTINESCU, LM. *Găsim că o specie de fiinţi, care trăiesc astăzi la ecuator, se scoboară dintr-o specie antedeluviană.* CONTA, O. F. 247. *Din întreaga lucrare reiese că negrii de asupra equatorului în privinţa intelectuală şi a civilizaţiunii sunt inferiori masei populaţiunii europene.* ARHIVA, I, 126. *Planul... întâlneşte suprafaţa globului terestru după un cerc mare CC' care poartă numirea de ecuatoriu terestru.* CULIANU, C. 74, cf. DDRF. *Ecuatorul geografic este urma ce o lasă la suprafaţa pământului un plan... perpendicular cu meridianul geografic şi trecând prin centrul pământului.* PONI, F. 242, cf. ENC. ROM. I, 48, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Romanţe... Cântate Azi, în drum spre Poluri, Iar mâine-n drum spre ecuator!* MINULESCU, V. 29. *Căldura la ecuator e aceeaşi pretutindeni.* VOICULESCU, P. II, 197. *Ne vin de dincolo de ecuator cele mai bune tutunuri de ţigări.* SADOVEANU, O. IX, 223. *La ecuator, ziua fiind egală cu noaptea, este aproape numai o uniformitate de timp.* ENC. AGR. I, 252, cf. SCRIBAN, D., MDT. *Portul e o porţiune de ecuator.* RALEA, S. T. I, 265. *La ecuator, zilele sunt scurte şi egale în tot timpul anului.* AGROTEHNICA, I, 77. *La ecuator asemenea zile aveau să se ţină şir.* TUDORAN, P. 427, cf. LTR^{2}. *Între cele două cercuri polare E patria mea. Ecuatorul nu-i decât un drum.* ISANOS, V. 128, cf. DM. *Viteza acestei mişcări este de 465 m/s la ecuator.* GEOLOGIA, 6. *Omul ăsta e în stare să taie globul pământesc pe la ecuator cu un fir de păr.* BĂNULESCU, C. M. 319, cf. M. D. ENC., DEX,. DN^{3}, D. ENC., NDN. ◊ (Ca termen de comparaţie) *Luna strălucea mare, rotundă, barată de o dungă neagră, ca un ecuator sinistru.* ŢOIU, Î. 389. ♦ P. anal. Cerc imaginar pe suprafaţa unui astru, perpendicular pe axa de rotaţie a astrului, care îl împarte în două emisfere. *Găsim pe suprafaţa Lunei încă două pete... în regiunea ecuatorului său.* BARASCH, M. II, 103/25. *Toate planetele... sânt turtite la poli şi umflate la equator.* CONTEMPORANUL, I, 45. *Planetele se mişcă cam în dreptul equatorului Soarelui.* ib. 129.

2. (Astron.; şi în sintagma *ecuator ceresc*) Cerc de pe sfera cerească, obţinut prin intersecţia acestuia cu planul ecuatorului terestru. *Ar putea dimpreună cu Soarele nimeri în ecvator* (a. 1800). ŞA I, 517. *Ecvatorul este cercul cel ce împarte ceriul în doao asemenea părţi* (a. 1800). id. ib. *Cercul umblat de Soare la 10 martie şi 10 septembrie se află la asemine depărtare de poluri şi se zice ecvator.* ELEM. C. 10/1. *La acea vreme Soarele, călătorind pe ecvator, răspunde drept pe linia sau brâul ce încinge mijlocul Pământului.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 117/6. *Globul... înfăţişază lumea Soarelui cu planeţii şi sateliţii lor, compus din... 6 cercuri mari: ecuatorul, ecliptica şi zodiacul, doă colure, orizonul şi meridianul.* GENILIE, G. 77/21, cf. RUS, I. I, 20/9, POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D. *Ecuator se numeşte un cerc... imaginar perpendicular pe axul lumii şi împărţind sfera cerească în două părţi ecuali.* DRĂGHICEANU, C. 4. *Acest plan prolongat până la cer descrie pre bolta cerului ecatoriul ceresc.* LM. *Dacă prin centrul sferei cereşti ne închipuim un plan perpendicular la direcţiunea axei polurilor cereşti, întretăierea acestui plan cu sfera cerească dă un cerc mare căruia i se dă numirea de ecuator ceresc.* DER, cf. M. D. ENC., DEX, DN^{3}, D. ENC., NDN.

3. (Geom.) Cercul mare al unei sfere, obţinut prin intersecţia cu un plan perpendicular pe o axă a sferei. *Punturile luate pe ecuator, precum spre esemplu „E" şi „Q", trebuie să descrie nişte cercuri mai mari decât toate punturile.* CONV. MEC. 28/32, cf. NEGULICI, CADE, MDT, DT, LTR^{2}, DM, DER, DEX, NDN.

4. (Fiz.; în sintagma) *Ecuator magnetic* = linie imaginară sinuoasă care uneşte punctele de pe globul terestru cu înclinaţie magnetică zero, situată în vecinătatea ecuatorului (**1**). *Ecuatorul magnetic este urma ce o lasă la suprafaţa pământului un plan... perpendicular pe meridianul magnetic şi trecând prin centrul pământului.* PONI, F. 242, cf. ENC. ROM. I, 48, CADE, SCRIBAN, D., MDT, LTR^{2}, DER, M. D. ENC., D. ENC.

– Accentuat și: (învechit) *ecuátor*. BARCIANU, ALEXI, W. – Pronunțat: *-cu-a-*. – Scris și: (învechit) *equator*. – Pl.: (rar) *ecuatoare* și (învechit, rar, m.) *ecuatori* (POLIZU). – Și: (rar) **ecuatóriu**, (învechit) **ecfatór** (accentuat și *ecfátor*, IA I, 4^{v}/7, SP I, 103/4), **ecfatóriu**, **ecvatór** (accentuat și *ecvátor*, IA I, 7^{2}/12, ȘA I, 517, II, 205), (învechit, rar) **ecatóriu**, **ecatór** (NEGULICI, POLIZU), **ecfatóre** s. n.

– Din lat. **aequator**, fr. **équateur**, it. **equatore**, germ. **Äquator**, rus. **ekvator.**

ECUATORIÁL, -Ă adj., s. n. **I.** Adj. **1.** Care aparține ecuatorului (**1**), care se află la ecuator, specific ecuatorului, privitor la ecuator. Cf. VALIAN, V. *Grăunții plantelor ecvatoriale sânt pușI în pământ deodată cu luna lui fevrarie*. BREZOIANU, A. 414/4, cf. STAMATI, D. *Apele cele calde... ale mărilor ecuatoriale, săltate în parte, alunecă către cele doă poluri*. MARIN, F. 157/22, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *El găsi... trunchiuri și frunze de plânte ecuatoriale sub ghețele vecinici ale polurilor*. CONV. LIT. IV, 182, cf. COSTINESCU. *Între pustii și ținuturile cu ploi equatoriale, avem țări cu un anotimp ploios (vara) și unul secetos (iarna)*. MEHEDINȚI, G. F. 89, cf. IORGA, L. II, 231, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *O pădure equatorială*. C. PETRESCU, Î. II, 50, cf. SCRIBAN, D. *Un francez, care a stat zece ani în Africa ecuatorială, ne spune minunile locului*. RALEA, S. T. I, 314. *Trei tipuri de climate – ecuatorial, temperat și polar*. CHIRIȚĂ, P. 439. *Așa fac totdeauna oamenii pierduți între ghețuri sau în pădurile ecuatoriale*. H. LOVINESCU, T. 201. *Răpuși de căldura Soarelui ecuatorial,... oamenii se târau ca niște umbre*. TODORAN, P. 461, cf. DL, DM, DER. *Raza polară este de 6 356 km, iar raza ecuatorială – de 6 378 km*. GEOLOGIA, 8. *Medicament extras din semințele unor plante din regiunea ecuatorială*. ABC SĂN. 345. *Încaleci pe el dimineața și pleci la școală mergând o mie de stații prin pădurea ecuatorială*. SORESCU, U. 12, cf. 8, FORM. CUV. I, 190, M. D. ENC., DEX, DN^{3}, D. ENC., NDN. ◊ *Zonă sau (regiune) ecuatorială* = zonă care se întinde până la 10 grade latitudine nordică și sudică de ecuatorul terestru. *Au mai toți trebuință de căldura zonei ecvatoriale*. IC. LUM. (1841), 349^{1}/8. *Îl găsim și în insula Iava și subt toată zona ecuatorială*. BARASCH, M. II, 161/30. *Căldura regiunii ecuatoriale provoacă... ridicarea aerului în sus și curgerea lui spre poli*. AGROTEHNICA, I, 251, cf. 77, 288, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN^{3}, D. ENC., NDN. ◊ (Adverbial) *Ah, ce cald e! Va să plouă Ecvatorial pe seară*. BLAGA, POEZII, 234. ♦ P. a n a l. Care se află la ecuatorul unui astru sau în regiunea din vecinătatea acestuia; care este specific ecuatorului unui astru. *Găsim pe suprafața Lunei încă două pete însemnate tocmai în mizlocul ariei Lunei... Aceste două pete ecuatoriale... sunt puse într-o climă totdeauna caldă*. BARASCH, M. 103/26. *Până acum, examinarea directă a Soarelui s-a făcut numai în zona ecuatorială a acestuia*. RL 1977, nr. 10 952. ♦ P. a n a l. (Rar) Care se află pe linia mediană a unei suprafețe, a unui corp etc. *Pori germinativi ecuatoriali, greu vizibili*. SĂVULESCU, M. U. II, 645.

2. (Despre stele, constelații etc.) Care se află pe sfera cerească în vecinătatea planului ecuatorului. Cf. CADE, DER. ◊ *Coordonate ecuatoriale* = sistem de coordonate prin care se determină poziția unui astru pe sfera cerească în raport cu ecuatorul ceresc. *Ascensiunea dreaptă A_x... cu distanța polară D_x constituiesc sistema coordinatelor ecuatoriale*. CULIANU, C. 31, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN^{3}, D. ENC., NDN.

II. S. n. (Astron.) Lunetă astronomică prevăzută cu un mecanism care îi permite să se rotească în jurul unei axe perpendiculare pe planul ecuatorului ceresc, în scopul urmăririi unui astru a cărui imagine se deplasează datorită mișcării diurne de rotație a Pământului; instrument cu care se observă mișcarea stelelor și se determină coordonatele lor ecuatoriale. *Un alt instrument care se compune din aceleași părți principale ca și teodolitul, dar a căruia instalare este diferită... i se dă numirea de ecuatorial sau mașină paralactică*. CULIANU, C. 27, cf. ENC. ROM. I, 48, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., MDT, LTR^{2}, DER, M. D. ENC., DEX, DN^{3}, D. ENC., NDN.

– Pronunțat: *-cu-a-to-ri-al*. – Scris și: (învechit) *equatorial*. – Pl.: *ecuatoriali, -e*. – Și: (învechit) **ecvatoriál, -ă** adj., s. n.

– Din fr. **équatorial**, germ. **äquatorial**, it. **equatoriale.**

ECUATÓRIU s. n. v. **ecuator.**

ECUÁȚIE s. f. **1.** Relație matematică între mai multe mărimi cunoscute și necunoscute, valabilă numai pentru anumite valori ale mărimilor necunoscute. *Se adună o sumă x și x–a și 2x–a+b și să așază ecvația așa*. AAT 1^{v}/10, cf. GEOMETRIA, A. M. 10^{r}/15. *Pentru ecvațiile a treptii întâi cu mai multe neștiute*. ASACHI, ALGHEBRA, 34^{r}/15. *Ecvațiile sânt de deosăbite graduri, care să numesc după terminul unde necunoscutul este înălțat la a sa cea mai înaltă putere*. id. E. II, 94/15. *2 plus 3, plus 4, dopotrivă lui 9: potrivire sau ecuație*. HELIADE, A. 2/9, cf. VALIAN, V. *A=B (A este dopotrivă lui B), care formulă se numește ecuație*. POENARU, E. A. 2/12, cf. POLIZU. *Înnmulțind toată ecuația... printr-un număr precum 4, avem 152=28 × 5+12*. G. POP, E. 27/23. *Elemente fiind de două feluri într-un triunghi, ecuațiile, și de ar fi aflate, n-ar avea nicio întrebuințare*. TRIGON. DR. 5/2, cf. NEGULICI. *Despre ecuații și despre probleme de gradul întâi*. ELEM. ALG. 51/21, cf. STAMATI, D. *Ecvație se numesc două expresii ce sânt legate sau despărțite prin semnul = (egal)*. LAZARINI, M. 213/3, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU. *Numai în matematică se poate face una ecuațiune rigoroasă*. LM. *Equațiunile matematice... sânt tocmai destinate a arăta identitatea în raporturile de mărimi*. MAIORESCU, L. 129. *Două sau mai multe ecuațiuni se zic ecuivalente când admit aceleași rădăcini*. CULIANU, A. 75, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Scria equația la capătul de sus din stânga al tabelei*. HOGAȘ, DR. II, 124, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Tot ecuațiile le faceți într-a șasea?* SEBASTIAN, T. 173, cf. SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 62. *Spre deosebire de ecuațiile matematice, acele ale chimiei nu reprezintă egalități*. VIANU P. 104. *Însemnările de fizică, de mecanică, întrerupte de... ecuații, umplu multe din manuscrisele sale*. CĂLINESCU, O. XI, 122, cf. XIII, 64, DT. *Ecuațiile cu derivate parțiale descriu fenomene deosebit de importante din fizică și mecanică*. CONTEMP. 1953, nr. 338, 5/1. *Se pasiona în rezolvarea unei ecuații*. V. ROM. iunie 1954, 157. *Cele trei ecuații permit calcularea celor trei necunoscute*. AGROTEHNICA, I, 326. *Când am studiat propagarea undelor electromagnetice, am văzut că se poate stabili o ecuație*. T. V. IONESCU, E. 490. *O ecuație diferențială de al doilea ordin poate fi redusă printr-o transformare de contact*. VRÂNCEANU, G. D. I, 143. *Arta, fenomen complex, cu determinări nenumărate, nu poate fi pusă în ecuație*. GL 1958, nr. 201, 4/5. *Cuvântul de ordine al acestor filozofi este: „Dispare materia, nu rămân decât ecuațiile"*. JOJA, S. L. 350. *Primul membru al acestei ecuații este un trinom*. ALGEBRA IX, 15, cf. GEOMETRIE IX, 98. *Încerca rezolvarea unei ecuații înainte de a cunoaște tabelul pitagoreic*. CONTEMP. 1966, nr. 1 007, 4/6. *Dacă însă într-o ecuație și într-un cuvânt se închide întreaga lume, atunci despărțirea de cuvinte devine cu putință*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 131, 10/3, cf. M. D. ENC., DEX, DN^{3}. ◊ (Ca termen de comparație) *Am o patimă mare pentru științele oculte cari... se desleg în cifre ca o ecuațiune algebrică*. BARONZI, C. IV, 128/20. ◊ (Prin extensiune) *Mai nimerită ni s-ar părea ecuațiunea cu termenii: producțiune, consumațiune și reproducțiune*. EMINESCU, O. XI, 41. *Cele trei spații... nasc următoarele caracteristici suprapuse într-o unică ecuație*. STĂNESCU, R. 112. ◊ F i g. *Incapabil de a ieși din sine, criticul... atacă tot ce nu intră în ecvația sensibilității – sau a atitudinii sale*. LOVINESCU, C. V, 158. *Nu izbutește să mă convingă de personalitatea ei,... bănuiesc aci în ecuație o necunoscută*. CAMIL PETRESCU, P. 69. *Ne aflam într-o ecuație a aceleiași existențe.*

VOICULESCU, P. II, 284. *Prezentarea la examen nu ar mai pune comisia în fața atâtor ecuații pline de entități necunoscute.* T ianuarie 1969, 6. *Cronicarii... îi îndrumau pe virtualii scriitori... spre meditație, schimbându-le probleme... implicate vital în ecuația lui „a exista".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 4/4. ♦ Fig. Problemă, chestiune greu de rezolvat. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

2. (Înv.) Egalitate, corespondență valorică. *Ecuația făcută de dânsul chiar între avuți și săraci o indică la sine într-acest mod.* ARISTIA, PLUT. 224/29. *La unguri... găsim în adevăr „olah", o formațiune de tot identică, pe baza ecuațiunii în „o"=„u" și „g"=„h".* HASDEU, I. C. I, 111, cf. 64. *Semnul să se afle în cea mai strictă equațiune cu sunetul.* ARHIVA, I, 20.

3. (Și în sintagma *ecuație chimică*) Scriere prescurtată a reacțiilor chimice cu ajutorul formulelor și simbolurilor chimice, care exprimă o egalitate între numărul atomilor substanțelor care intră în reacție și al produsului care rezultă din ea. *Această reacție se va reprezenta prin ecuația chimică următoare.* MARIN, PR. I, XXXV/31, cf. XXIV/15, 10/13, MDT. *Ecuația nu ține seama de valența ionilor ce intervin în reacție.* CHIRIȚĂ, P. 342. *Aceste ecuații au fost aplicate la determinări experimentale cu permutați (silicați sintetici).* id. ib., cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

4. (Astron.; în sintagma) *Ecuația timpului* = diferența dintre timpul solar mediu și timpul solar adevărat, care apare datorită faptului că mișcarea Soarelui pe bolta cerească nu este uniformă. *Vom putea de asemenea forma imediat diferența „Ar" „Am", căreia i se dă numirea de ecuațiunea timpului.* CULIANU, C. 181. *Ecuația timpului este dată zilnic în efemerida Soarelui.* DER, cf. M. D. ENC., DEX.

– Pronunțat: *-cu-a-*. – Scris și: (învechit) *equație*. – Pl.: *ecuații*. – Și: (învechit) **ecuațiúne** (scris și *equațiune*), **ecvație**, (învechit, rar) **ecuaciúne** (STAMATI, D.) s. f.

– Din lat. **aequatio, -onis**, fr. **équation.**

ECUAȚIÚNE s. f. v. **ecuație.**

ECUÉSTRU, -Ă adj. v. **ecvestru.**

ECUIDIFERÍNȚĂ s. f. v. **echidiferență.**

ECUIDIFERINȚIÁL, -Ă adj. v. **echidiferențial.**

ECUIDISTÁNT, -Ă adj. v. **echidistant.**

ECUILATÉR, -Ă adj. v. **echilater.**

ECUILATERÁL, -Ă adj. v. **echilateral.**

ECUILATURÁL, -Ă adj. v. **echilateral.**

ECUILIBRÁ vb. I v. **echilibra.**

ECUILIBRÍST, -Ă adj. v. **echilibrist.**

ECUILÍBRIU s. n. v. **echilibru.**

ECUILÍBRU s. n. v. **echilibru.**

ECUIMÓZĂ s. f. v. **echimoză.**

ECUINOÁPTE s. f. v. **echinocțiu.**

ECUINOCȚIÁL, -Ă adj. v. **echinocțial.**

ECUINÓCȚIE s. f. v. **echinocțiu.**

ECUINÓCȚIU s. n. v. **echinocțiu.**

ECUINOPȚIÁL, -Ă adj. v. **echinocțial.**

ECUINÓPȚ s. n. v. **echinocțiu.**

ECUINÓPȚIU s. n. v. **echinocțiu.**

ECUINÓX s. n. v. **echinocțiu.**

ECUINOXIÁL, -Ă adj. v. **echinocțial.**

ECUIPÁ vb. I v. **echipa.**

ECUIPÁGIU s. n. v. **echipaj.**

ECUIPÁJ s. n. v. **echipaj.**

ECUIPÁJE s. n. v. **echipaj.**

ECUIPÁT, -Ă adj. v. **echipat.**

ECUÍPĂ s. f. v. **echipă.**

ECUITÁBIL, -Ă adj. v. **echitabil.**

ECUITÁBILE adj. invar. v. **echitabil.**

ECUITÁTE s. f. v. **echitate.**

ECUITÁȚIE s. f. v. **echitație.**

ECUITÁȚIU s. n. v. **echitație.**

ECUITAȚIÚNE s. f. v. **echitație.**

ECUIÚNGHI adj. v. **echiunghi.**

ECUIVALÁ vb. I v. **echivala.**

ECUIVALÉNT, -Ă adj. v. **echivalent.**

ECUIVALÉNȚĂ s. f. v. **echivalență.**

ECUIVÓC, -Ă adj., s. n. v. **echivoc.**

ECUIVOCITÁTE s. f. v. **echivocitate.**

ECUMÉNIC, -Ă adj. Care are caracter universal (în domeniul religios); care este învestit cu autoritate extinsă asupra întregii biserici creștine. *Sinod icumenic să se strângă.* CANTEMIR, ap. CADE. *În anul de acum s-au strâns întâiași dată la Țarigrad sobor ecumenic sau a toată lumea.* ȘINCAI, HR. I, 64/37. *Împărăția mea au vrut ca binecuvântarea și întărirea cea împărătească... s-o priimească de la... ecumenicul Papa Innochentie al treilea.* id. ib. 238/3. *Pentru îndreptarea rătăcirei unor astfel de eresuri, s-au făcut șepte sinoade ecumenice.* SĂULESCU, HR. I, 70/23, cf. 119/4. *Pleda pentru o biserică ecumenică.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 163. *S-au prezentat la întâiul sinod ecumenic.* CALENDAR (1852), XVIII/17. *Biserica... rămasă credincioasă învățăturei celor șapte concilii ecumenice.* BARIȚIU, P. A. I, 151. *Unitatea dogmatică a sântei religiuni ortodoxe române cu biserica mare a resăritului o menține sinodul generale al bisericei române, prin consultațiuni cu biserica ecumenică din Constantinopole.* URICARIUL, X, 372, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Canoanele... sinodului al VII-lea ecumenic opresc cu desăvârșire pe călugări de a trece dintr-o mănăstire într-alta.* ODOBESCU, S. II, 33, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Cardinali purtau coroana C-un surâs*

machiavelic Şi venea din iad Satana La Sinodul ecumenic. GOGA, POEZII, 188, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Dogmele creştin-ortodoxe prin cuprinsul lor,... menţinut aşa după lupte de sute de ani în sinoade ecumenice,... arată că ortodoxismul nu e o religie de discuţie logică, ci de credinţă totală în Creatorul lumii.* CAMIL PETRESCU, P. 388. *Sinodul al 7-lea ecumenic stabilea precis că chipurile şi reprezentaţiunile din pictura bisericească... nu sunt o invenţie a pictorilor.* GRECU, P. 20, cf. 33. *Adunarea ecumenică a binecredincioasei ortodoxii trebuie să se ţie numaidecât anul acesta.* SADOVEANU, O. XII, 44, cf. SCRIBAN, D. *Gheorghe Şincai profesa... un creştinism ecumenic, pe care-l dorea cât mai umanizat.* BLAGA, G. 175, cf. DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ◊ F i g. *Încheie judeţul acel ultim Teribil, ecumenic, luându-şi fiecare În drept dup-a sa faptă.* HELIADE, O. I, 206. *Păpădie, ecumenică floare, După a ta aurie ardoare... Anul îşi hotărăşte fericitele zile.* BLAGA, POEZII, 366. ◊ *Scaun ecumenic* = Patriarhia de la Constantinopol. *Pentru politeţă înştiinţă şi Scaunul ecumenic.* NEGRUZZI, S. I, 242. *Patriarh ecumenic* = titlul patriarhului de Constantinopol. *Ei recunosc de patriarh ecumenic pre patriarhul de la Contantinopoli.* LAURIAN, M. III, 68/14. *La 598 s-au dat titlu de ecumenic (universal) patriarhului de Constantinopole.* CALENDAR (1854), XXI/9. *Prea sfântului şi ecumenic patriarh, plecăciunea până la pământ ce se cuvine aduce cu supunere autorul.* REV. IST. IX, 278. *Prea sfinţitul patriarh ecumenic.* BUL. COM. IST. III, 154. *Dintre scrisorile aflate acolo e şi una de la Stef Cantacuzino către Patriarhul ecumenic.* ARH. OLT. XII, 156. *Mişcare ecumenică* = mişcare religioasă care urmăreşte unificarea tuturor confesiunilor creştine, respectându-se autonomia lor. Cf. DER, NDN. ♦ P. g e n e r. Universal, general. *Categoriile abisale nu sunt ecumenice, ci variază de la regiune la regiune, de la popor la popor.* BLAGA, în NDU.

– Pl.: *ecumenici, -ce.* – Şi: (învechit) **icuménic, -ă** adj.

– Din lat. **oecumenicus**, fr. **œcuménique**, **-a**, **-um.** – **Icumenic** < ngr. **οἰκουμενικός.**

ECUMENICITÁTE s. f. Calitate a ceea ce este ecumenic; universalitate. Cf. COSTINESCU. *Şincai se complăcea într-o doctrină creştină cu aspiraţii de ecumenicitate.* BLAGA, G. 175, cf. DN[3], NDN.

– Din it. **ecumenicità**, fr. **œcuménicité.**

ECUMENÍSM s. n. Direcţie ideologică şi pragmatică, inspiratoare a mişcării ecumenice, care tinde să depăşească aspectele doctrinare şi diferenţele istorice dintre confesiunile creştine şi să recupereze valorile religioase comune; p. e x t. tendinţă a Bisericii Catolice şi a mai multor confesiuni creştine de a reevalua temele spirituale comune. Cf. D. ENC., NDN.

– Din it. **ecumenismo**, fr. **œcuménisme.**

ECUMENÍST, -Ă adj., s. m. şi f. (Adept) al ecumenismului. Cf. NDN.

– Pl.: *ecumenişti, -ste.*

– Din fr. **œcuméniste.**

ECUSÓN s. n. **1.** Ornament sculptat, pictat, ţesut etc., în formă de scut, pe care adesea sunt înfăţişate inscripţii, steme, elemente heraldice etc., cu care se împodobesc elemente de construcţie, de mobilier etc. Cf. ALEXI, W. *Sculptura lui cu ecusoane, frunze şi volute era înrudită cu aceea a pupitrelor... din bisericile baroce.* CĂLINESCU, B. I. 14, cf. id. S. C. L. 40, LTR[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

2. Mică bucată de metal, de material plastic, de ţesătură etc. ataşată de îmbrăcăminte, având imprimate unele date (de identificare) în legătură cu persoana care o poartă, ca legitimaţie. Cf. D. ENC., DEX[2], NDN.

3. Bucată de carton, expusă pe parbriz, pe care este imprimată o menţiune specială şi numărul de înmatriculare al autovehiculului, ce permite accesul acestuia în anumite zone. Cf. D. ENC.

4. (Med. vet.) Porţiune de piele netedă şi lucioasă, de sub perineu şi de pe fese la bovine şi la alte animale, în care sensul firelor de păr este îndreptat de obicei în sus; oglinda laptelui, v. o g l i n d ă (**6**). Cf. ENC. VET. 391, LTR[2].

– Scris şi: (învechit) *ecusson.* CĂLINESCU, S.C. L. 40, *equson.* ENC. VET. 391. – Pl.: *ecusoane.*

– Din fr. **écusson.**

ECVÁL, -Ă adj. v. **egal.**

ECVALÁ vb. I v. **egala.**

ECVALITÁTE s. f. v. **egalitate.**

ECVÁR s. n. v. **echer.**

ECVATÓR s. n. v. **ecuator.**

ECVATORIÁL, -Ă adj., s. n. v. **ecuatorial.**

ECVÁŢIE s. f. v. **ecuaţie.**

ECVÉSTRU, -Ă adj. **1.** De călăreţ, al călăreţului; (despre oameni sau despre poziţia corpului lor) călare; în care se folosesc caii; care se referă la cai sau la călărie; propriu, specific cailor sau călăriei; s p e c. (despre opere plastice) care reprezintă o persoană călare. Cf. VÂRNAV, F. 59[r]/14, NEGULICI, STAMATI, D. *Acest zeu a fost Neptun ecuestru.* ARISTIA, PLUT. 64/13. *Altarul se află la cel mai mare circ ipodromic, nevăzut în tot timpul, şi numai în luptele ecuestre se descopere spre vedere.* id. ib. 64/15. *Unde este puţ public într-un spaţiu ecuestru, locuitorii să scoată apă de acolo.* id. ib. 233/27. *Este în fiinţă, pre calea sacră spre muntele Palatin, o statuă ecuestră... a Cleliei.* id. ib. 275/27, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Infanteria îi lipsea cu desăvârşire şi nici că i-ar fi fost de vreun folos, atât din cauza miraculoasei răpeziciuni a mersului, precum şi din acea a caracterului curat ecuestru al luptei.* HASDEU, I. V. 100. *Celelalte centurie cazace, ecuestre, fură rânduite în altă parte.* id. ib. 132, cf. COSTINESCU, LM. *În faţa Academiei... s-a aşezat... statua ecuestră a voievodului românesc Mihai Viteazul.* ODOBESCU, S. III, 68. *Au astăzi statua ecuestră în faţa Academiei.* EMINESCU, O. IX, 341. *Monetele ne dau şi ele probe despre existenţa statuelor ecuestre ale lui Traian.* CONV. LIT. XXII, 144, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Mă mulţumii, doar, să opresc la mijlocul podului statua mea equestră.* HOGAŞ, M. N. 55, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Te face să suferi vreuna din balerinele ecvestre?* ARGHEZI, S. XVI, 236. *Dacă Ioanide ar fi umplut acum Calea Victoriei cu statui ecvestre de bronz, nu s-ar fi observat noutatea.* CĂLINESCU, B. I. 581. *Nici urmă de luxoasele cupeuri, cu caii lor frumoşi ca în sculpturile ecvestre.* CAMIL PETRESCU, N. 14, cf. DM. *Îşi afişează istoria cu orgoliul statuilor ecvestre ale fondatorilor oraşului.* CONTEMP. 1968, nr. 1 108, 10/1. *Nu se cunosc întreceri ecvestre de genul turnirelor.* IST. T. I, 104. *Acolo trona în mijloc statuia ecvestră a împăratului.* STĂNESCU, R. 28, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ♦ F i g. (Rar) Primitiv (**3**). *E într-adevăr... o asociaţie de cuvinte din cele mai fericite... Are ceva ecuestru, mistic.* M. I. CARAGIALE, C. 27, cf. N. MANOLESCU. A. N. III, 77.

2. (În armata romană; în sintagma) *Ordin ecvestru* = ordin al cavalerilor, cu o anumită poziţie socială. *Judeţurile senatului în ordinu ecvestru (cavaleric) s-au strămutat.* BOJINCĂ, A. I, 60/15, cf. 61/12, NEGULICI, STAMATI, D., PROT. – POP., N. D. ♦ Care aparţine acestui ordin. *Sacerdotele provincial se alegea obicinuit dintre aceia cari exercitaseră în cetatea lor toate demnităţile sau ajunseseră la demnitatea equestră.* REV. IST. I, 254, cf. CADE.

Oricum, e vorba de o familie equestră, aşa că Tacit e un „om nou" – ... întrucât nici unul dintre ai săi nu făcuse parte din senat. LOVINESCU, C. VII, 163. *Clasa ecuestră.* SCRIBAN, D.

– Scris şi: (învechit) *equestru.* – Pl.: *ecveştri, -stre.* – Şi: (învechit) **ecuéstru, -ă**, (neobişnuit) **echéstru, -ă** (SCRIBAN, D.) adj.

– Din lat. **equestris, -e**, fr. **équestre.**

ECVÍD s. n. v. **ecvideu.**

ECVIDÉU s. n. (La pl.) Familie de mamifere imparicopitate, care cuprinde animale erbivore, nerumegătoare, unicopitate, fără vezică biliară; (şi la sg.) animal care face parte din această familie. *Din ecvidee fac parte calul, măgarul, zebra.* DER, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl.: *ecvidee.* – Şi: **ecvíd** (pl. *ecvide*) s. n. M. D. ENC., DN[3], D. ENC., NDN.

– Din fr. **équidés.**

ECVIDIFERÉNŢĂ s. f. v. **echidiferenţă.**

ECVILATÉR s. n. v. **echilater.**

ECVILATERÁL, -Ă adj. v. **echilateral.**

ECVILIBRÁL, -Ă adj. v. **echilibral.**

ECVILÍBRIE s. f. v. **echilibru.**

ECVILIBRÍST, -Ă s. f. şi f. v. **echilibrist.**

ECVILÍBRIU s. n. v. **echilibru.**

ECVILÍBRU s. n. v. **echilibru.**

ECVINÍSM s. n. v. **echinism.**

ECVINOCŢIÁL, -Ă adj. v. **echinocţial.**

ECVINÓCŢIE s. f. v. **echinocţiu.**

ECVINÓPŢ s. n. v. **echinocţiu.**

ECVINOPŢIÁL, -Ă adj. v. **echinocţial.**

ECVINÓPŢIE s. f. v. **echinocţiu.**

ECVINOXIÁL, -Ă adj. v. **echinocţial.**

ECVINÓXIU s. n. v. **echinocţiu.**

ECVIPÁJ s. n. v. **echipaj.**

ECVIPÁGE s. f. v. **echipaj.**

ECVIPÁJĂ s. f. v. **echipaj.**

ECVIPÁJIE s. f. v. **echipaj.**

ECVISETACÉE s. f. (La pl.) Familie de plante erbacee criptogame vasculare, cu un singur gen în flora actuală, cu frunzele foarte mici, solzoase, concrescute într-o teacă în jurul nodurilor, care se înmulţesc prin spori (*Equisetum*); (şi la sg.) plantă care face parte din această familie. Cf. DN[2]. *Plantele din familia ecvisetacee au epiderma tulpinii impregnată cu siliciu.* DER, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Scris şi: *equisetacee.* DN[3]. – Şi: **ecvizetacée** s. f. DER, M. D. ENC.

– Din fr. **équisétacées.**

ECVITÁTE s. f. v. **echitate.**

ECVITÁŢIE s. f. v. **echitaţie.**

ECVIVALÁ vb. I v. **echivala.**

ECVIVALÉNT, -Ă adj., s. n. v. **echivalent.**

ECVIVÓC, -Ă adj., s. n. v. **echivoc.**

ECVIZETACÉE s. f. v. **ecvisetacee.**

ECZÁCT, -Ă adj. v. **exact.**

ECZACTÉŢĂ s. f. v. **exacteţă.**

ECZACTITÁTE s. f. v. **exactitate.**

ECZALTÁRE s. f. v. **exaltare.**

ECZALTÁŢIE s. f. v. **exaltaţie.**

ECZÁMEN s. n. v. **examen.**

ECZAMINÁ vb. I v. **examina.**

ECZAMPLÁR s. n. v. **exemplar[1].**

ECZÁRH s. m. v. **exarh.**

ECZARHÍE s. f. v. **exarhie.**

ECZECUTARISÍ vb. IV v. **executarisi.**

ECZECUTARISÍRE s. f. v. **executarisire.**

ECZECÚTĂR s. m. v **executor[1].**

ECZECUTÍV, -Ă adj. v. **executiv.**

ECZECUTÓR, -OÁRE s. m. şi f. v. **executor[1].**

ECZECUTÓRIU, -OÁRE s. m. şi f. v. **executor[1].**

ECZEMÁTIC, -Ă adj., s. m. şi f. (Astăzi rar) **1.** Adj. Eczematos (**1**). Cf. SCRIBAN, D.

2. Adj., s. m. şi f. Eczematos (**2**). Cf. SCRIBAN, D.

– Pl.: *eczematici, -ce.*

– Din fr. **eczématique.**

ECZEMATÍDĂ s. f. Afecţiune cutanată asemănătoare cu eczema, care apare în aceleaşi condiţii, dar distingându-se prin absenţa veziculelor. Cf. DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl.: *eczematide.*

– Din fr. **eczématide.**

ECZEMATIZÁ vb. I. R e f l. (Med.) A se acoperi de eczeme. *În cazurile mai grave, leziunile se pot eczematiza.* ABC SĂN. 122, cf. NDN.

– Prez. ind.: *eczematizez.*

– Din fr. **eczématiser.**

ECZEMATIZÁRE s. f. (Med.) Faptul de a se eczematiza; complicație frecventă a unei erupții cutanate, provocată îndeosebi de un tratament local iritant. Cf. NDN 503.
– V. **eczematiza.** Cf. fr. eczématisation.

ECZEMATOGÉN, -Ă adj. (Despre substanțe) Care provoacă eczeme. Cf. NDN.
– Pl.: *eczematogeni, -e.*
– Din fr. **eczématogène.**

ECZEMATÓS, -OÁSĂ adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care aparține eczemei, privitor la eczemă, specific eczemei; (astăzi rar) eczematic (**1**). Cf. SCRIBAN, D. 460, BELEA, P. A. 568.
2. Adj., s. m. și f. (Persoană) care suferă de eczeme; (astăzi rar) eczematic (**2**). Cf. SCRIBAN, D. *Ți-ai făcut un cap de copil idiot la patruzeci de ani, eczematos, zgâit în două lentile de miop.* ARGHEZI, P. T. 394, cf. DEX, DN[3], NDN.
– Pl.: *eczematoși, -oase.*
– Din fr. **eczémateux.**

ECZÉMĂ s. f. Boală de piele, acută sau cronică, de natură infecțioasă sau alergică, caracterizată prin erupții, abcese, leziuni umede sau uscate (însoțite de mâncărimi intense). Cf. ANTONESCU, D., ENC. ROM., BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D., ENC. VET., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Iarbă de plumb și aer tare... Pudrat pe-o exemă ce fața mi-o sapă.* BACOVIA, O. 104. *Bătrân flasc, cu carnea învinețită, roasă de eczeme.* CAMIL PETRESCU, P. 231. *Lista boalelor...: spurcăciuni (eczeme)..., stomac bolnav.* VOICULESCU, L. 33, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D., MDT, DT, DM, L. ROM. 1959, nr. 1, 90, DER, ABC SĂN., M. D. ENC., DEX, DN[3].
– Scris și: (învechit) *exemă.* – Pl.: *eczeme.*
– Din fr. **eczéma.**

ECZEMPLÁR[1] s. n. v. **exemplar[1].**

ECZEMPLÁR[2], -Ă adj. v. **exemplar[2].**

ECZÉMPLU s. n. v. **exemplu.**

ECZERCITÁ vb. I v. **exercita.**

ECZERCÍȚIE s. f. v. **exercițiu.**

ECZERCÍȚIU s. n. v. **exercițiu.**

ECZERSÍȚIE s. f. v. **exercițiu.**

ECZERȚÁ vb. I v. **exersa.**

ECZERZÍȚIU s. n. v. **exercițiu.**

ECZICÚȚIE s. f. v. **execuție.**

ECZÍL s. n. v. **exil.**

ECZILÁ vb. I v. **exila.**

ECZILÍ vb. IV v. **exila.**

ECZISTÁ vb. I v. **exista.**

ECZISTÁRE s. f. v. **existare.**

ECZISTÉNȚĂ s. f. v. **existență.**

ECZISTÉNȚIE s. f. v. **existență.**

ECZOD s. n. v. **exod.**

ECZÓRD s. n. v. **exordiu.**

EDÁ vb. I. Tranz. (Latinism învechit, mai ales în Transilv.) A edita (**2**). *Am primit de la el „Gramatica" lui Eliad de an (1)828 edată* (a. 1845). BARIȚIU, C. II, 300. *Mare folos ne-ar aduce acele cronice dacă ar fi edate* (a. 1850). id. ib. 367. *Voi eda un jurnal politic cu numele „Federațiunea"* (a. 1867). id. ib. 212. *Această gramatică a edat-o a doua oară G. Șincai la anul 1805.* CONV. LIT. VI, 42. *Din scrierile lui Petru Maioru, edate de Societatea literaria „Petru Maior" a junimei române studioase* (a. 1883). ȘA I, 863, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Abia după ce cetisei... „Letopisețele Moldave" edate de genialul M. Cogălniceanu, mi se lărgiră vederile.* SBIEREA, F. S. 21. *Această prelegere... s-a publicat în anul 1877 în calindarul edat de Sotietate.* id. ib. 178, cf. ALEXI, W. *Se fălea... că edă cărți orientale.* BV I, 380.
– Prez. ind.: *edez.*
– Din lat. **edere.**

EDÁCE adj. invar. (Livresc) Lacom, vorace. Cf. LM, DN[3], NDN.
– Pl.: *edaci, -ce.*
– Din lat. **edax, -cis.**

EDACITÁTE s. f. (În dicționarele din trecut) Voracitate. Cf. ANTONESCU, D., LM.
– Din lat. **edacitas, -atis.**

EDÁFIC, -Ă adj. Care are legătură cu natura solului; care este condiționat de proprietățile solului. *Să țină seama de împrejurările de ordin edafic, orohidrografic, botanic, zoologic, climatic și agricol.* DR. VII, 411. *Cerințele sale edafice sunt între acelea ale bradului și molidului.* ENC. AGR. III, 514. *Asociațiile acestea sunt denumite asociații de tip edafic.* ib., cf. LTR. *Vegetația a fost împărțită pe zone, în funcție de condițiile climatice și edafice.* MG I, 34, cf. DEX, DN[3]. ◊ *Factori edafici* = totalitatea condițiilor fizice și chimice, în schimbare, ale solului și influența complexă a acestora asupra dezvoltării plantelor. *Anumite specii indicatoare... ne arată prezența unui complex de factori... edafici și biotici.* AGROTEHNICA, I, 401. *Se studiază diverșii factori edafici cu influență asupra fertilității.* CHIRIȚĂ, P. 729.
– Pl.: *edafici, -ce.*
– Din fr. **édaphique**, it. **edafico.**

EDAFICON s. n. (Învechit, rar) Impozit funciar. *Plata pe an care trebuia să o plătească cel al doilea stăpânitoriu la cel întâi să zice: edaficon „solarium".* COD. ȚIV. 190/35.
– Accentul necunoscut. – Pl.: ?
– Cf. ngr. ἐδαφικός.

EDAFOCLIMÁTIC, -Ă adj. Care se referă la condițiile de climă și la natura solului. Cf. MDA. ◊ *Clasificație edafoclimatică* = clasificare a formațiunilor vegetale după climat și după natura solului. Cf. LTR[2].
– Pl.: *edafoclimatici, -ce.*
– **Edafon + climatic.**

EDAFOLOGÍE s. f. **1.** Disciplină de graniță care studiază interacțiunea dintre componentele abiotice și biotice din sol; ecopedologie. Cf. D. ENC., NDN.
2. Disciplină medicală care studiază caracterele somatice determinate de factorii ecologici. Cf. NDN.
– Din fr. **édaphologie.**

EDAFÓN s. n. (Biol.) Totalitatea organismelor microscopice sau de mici dimensiuni care trăiesc în straturile superficiale ale solului, legate de anumite condiţii de viaţă, având o importanţă deosebită pentru plantele terestre deoarece schimbă compoziţia chimică a solului. *Pentru a cunoaşte cu adevărat solul... trebuie să cunoaştem şi acest imens „edafon" al fiinţelor vii, vegetale şi animale, cu funcţiile lor multiple în sol.* CHIRIŢĂ, P. 352, cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.

– Din germ. **Edaphon**, fr. **édaphon**, it. **edafon.**

EDÁM s. n. (Rar) Sortiment de brânză olandeză. Cf. LTR^2, DEX, D. ENC.

– Din fr. **édam.**

EDÁRE s. f. (Învechit; mai ales în Transilv.) Acţiunea de a e d a şi rezultatul ei. *S-au arătat cineva cine au voit.. a primi edarea opurilor Şincai – Klein* (a. 1850). BARIŢIU, C. II, 367, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *Lăţârea culturii naţionale,... dezvoltarea ei în toate ramurile ştiinţiale prin studii, prin elaborarea şi edarea de opuri şi de trătaturi ştiinţiale.* SBIERA, F. S. 175.

– V. **eda.**

ÉDDIC, -Ă adj. (Livresc) Care aparţine culegerilor de legende şi mituri islandeze, numite „Edda". *Evocarea de către Sarmis a genezei, văzute dacic, este noroasă ca un mit eddic.* CĂLINESCU, O. XIII, 408.

– Pl.: *eddici, -ce.*

– **Edda** (n. pr.) + suf. *-ic.*

EDÉC s. n. **1.** (Învechit) Cal de paradă (condus cu mâna). *Înaintea domnului şi înaintea oamenilor lui cei aleşi era edecurile paşii şi, înaintea edecurilor, vătavul de copii cu semnul domnului.* GHEORGACHI, LET. III, 325/5. *Urmează trei iedecuri, adică cai cu frâie înfirate şi cu arşale strălucite, fără călăreţi* (a. 1859). ŞIO II, 223. *Văzui... iedecuri cu harşale de sus până jos, strălucind de aur şi de argint.* ODOBESCU, S. I, 291. *Caii domneşti sau iedecurile... erau podoaba oricărui alai.* ŞIO I, 223, cf. 145, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D.

2. Parâma cu care se leagă la catarg sau la babalele din proră o ambarcaţie sau o navă pentru a fi remorcată de pe mal împotriva curentului unui curs de apă; p. e x t. remorcare de pe mal a unei luntre, a unei corăbii etc. *Remorcaţia este ceea ce turcii numesc edec, adică să ne tragă barca în susul apei după mal, prin mijlocirea oamenilor.* BOLINTINEANU, O. 265, cf. DDRF, ŞIO H_1, 223, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D., LTR^2, DL, DM, L. ROM. 1971, 44, M. D. ENC., DEX, D. ENC., H I 140, 300, II 300, 323. *Opăciini cârme făcea,... Edecuri asemenea. Toate bine că gătea Pe apă să slobozea.* PĂSCULESCU, L. P. 176, cf. 337. ◊ E x p r. **A trage** (ceva) **la edec** = a remorca de pe mal o ambarcaţie sau o navă împotriva cursului apei. *Ei duc pre apă productele şi vitele lor la Turnu, trăgând luntrele la edec.* I. IONESCU, M. 532, cf. CIHAC, II, 587. *Un pescar turc trăgea la edec în tăcere caicul său.* ODOBESCU, S. I, 140. *E greu de tras la iedec, şi omul cel mai voinic, dar nedeprins,... ar zice „lehamite"!* CONTEMPORANUL, VI_1, 37, cf. DDRF, ŞIO II_1, 223, ALEXI, W. *Pe drumul pe care trag pescarii cu ercherurile la edec se leneveau nişte căruţe teşite de zlătari.* CHIRIŢESCU, GR. 89, cf. RESMERIŢĂ, D., ABC MAR. *Vasele se întorceau spre acest mare târg sub vântrele... trase la edec.* SADOVEANU, O. XIII, 318, cf. VIII, 18, SCRIBAN, D. *Robii... trag la edec bărcile în susul Volgei.* OPRESCU, I. A. IV, 221. *Un şir de pescari,... opintindu-se ca nişte cai în ham, îşi trăgeau bărcile la edec.* TUDORAN, P. 202, cf. M. D. ENC., DEX, H II 254, ALR II 2 527/130, 886. (Eliptic) *Cam greu acu, dar nu-i mult pân om ieşi din oraş şi atunci la iedec va merge mai uşor.* CONTEMPORANUL, VI, 37. (Adverbial) *La pupă, trase-edec ca nişte vite... Treceau în brazda undei şirag de răgălii.* I. BARBU, J. S. 121. **A fi la edecul cuiva** = a depinde cu totul de cineva, a fi la remorca cuiva. *S-au găsit la noi oameni cari să ne spună că locul statului român trebuie să fie astăzi la edecul, la remorca politicei turceşti!* ODOBESCU, S. III, 430, cf. M. D. ENC., DEX. (Regional) **A trage pe cineva la edec** = a cere cuiva să se apropie pentru a fi pedepsit. Cf. ZANNE, P. V, 329.

3. Obiect care se găseşte de multă vreme într-o gospodărie; lucru necesar (într-o gospodărie); (cu sens colectiv) tot ce aparţine unei gospodării. *Odege de vie* (a. 1827). IORGA, S. D. XXII, 327. *Să va cântări edecurile cu cantar drept pă la schele* (a. 1833). DOC. EC. 525. *Edicul meşteşugului, adecă cazanul de aramă şi vase.* I. IONESCU, M. 695. *Câte treizeci de ciubuce întrau deodată, toate cu edecurile lucrate în brilianturi.* LĂCUSTEANU, A. 85. *Pe unde se întindeau palatele şi edecurile Mitropoliei, astăzi e obor de vite.* VLAHUŢĂ, R. P. 131, cf. DDRF. *Iedecul casei.* ŞIO II_1, 223, cf. CHIRIŢESCU, GR. 249, RESMERIŢĂ, D. *Văzură... câte lucruri se adună într-o casă veche şi, când ridicau vreun edec de la locul în care acesta îşi căpătase dreptul de stăpânire veşnică, simţeau în suflet prăbuşiri.* BASSARABESCU, S. N. 131. *Într-un colţ,... prin scălămbăiarea edecurilor prăjite de vechime, mama moţăie într-o scurteică degradată.* KLOPŞTOCK, F. 325, cf. 50. *După moartea sa, moştenitorii, fiii săi,... vând... împreună cu crama şi toate edecurile.* C. GIURESCU, P. O. 157, cf. 113, M. D. ENC., DEX. ◊ (Prin extensiune; într-un basm) *Am voi să vedem toată curtea Măriei tale, adică tot iedecul de slugi, bărbaţi, femei şi copii.* ap. ŞIO II_1, 223. ♦ (Învechit şi regional) Obiect vechi (rămas de la înaintaşi); lucru de preţ (moştenit). *Edec de la moşi-strămoşi.* SĂGHINESCU, V. 92, cf. ŞIO II_1, 223, IZV. XVIII, 185. ◊ (Ca termen de comparaţie) *Un soi de „teşghea" ce păstra acolo ca „edec" de pe când ţinea prăvălie.* CONV. LIT. XLIV_2, 546. *El aflase har înaintea celor două partide politice perindate la putere, aşa că atunci când unul pleca îl lăsa neclintit celuilalt, ca pe un vechi edec.* VOICULESCU, P. I, 118.

4. F i g. Persoană (indispensabilă) care se găseşte de multă vreme undeva. *Moş Dumitru era omul mieu de încredere în curte, „edecul" casei.* SANDU-ALDEA, A. M. 33. *Testamentul celui din urmă edec din neamul plăcintarului Mihalis.* KLOPŞTOCK, F. 41. *Începuse să fie socotit un fel de edec al beciului* [poliţiei]. STANCU, R. A. V, 38, cf. DL, DM, DEX. ♦ (Familiar) Persoană care duce o existenţă fără nici un ţel, la discreţia, la bunul plac al cuiva. *Nu ştiu când ai să te mai saturi tu de „edecurile" astea.* CAZIMIR, GR. 96. *Acest om e un iedec al cutăruia.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM.

– Pl.: *edecuri* şi (rar) *edece* (C. GIURESCU, P. O. 117). – Şi: (învechit) **iedéc**, **edíc** s. n., (regional) **edéchie** (DDRF) s. f., **hedéchi** (ALR II 2 527/886), **idéchi** (ib. 2 527/130), **idíc** (SCRIBAN, D.) s. n., (învechit, rar) **odége** s. n. pl.

– Din tc. **yedek.**

EDECÁR s. m. Persoană care trage la edec (2). *Contradicţiile sociale ale epocii şi-au găsit expresia în lucrările sale „Edecarii de pe Volga".* DER IV, 102, cf. M. D. ENC., DEX.

– Pl.: *edecari.*

– **Edec** + suf. *-ar.*

EDECCÍU s. m. Slujitor domnesc care conducea caii de paradă. *Doi idiccii sau slugi de la grajdiul împărătesc ţin calul în poarta curţii.* CANTEMIR, ap. TDRG. *Veneau... caii domneşti... împodobiţi cu harşale de fir şi mânaţi câte unul de iedeccii.* ŞIO I, 145, cf. id. ib. II_1, 223, II_2, 68, FD II, 87.

– Pl.: *edeccii.* – Şi: (învechit) **idiccíu**, **iedeccíu** s. m.

– Din tc. **yedekçi.**

EDÉCHIE s. f. v. **edec.**

EDECLÍU s. m. Slujitor (cu rang inferior) la curtea domnească. *Iedeclii câte doi* (a. 1784). ŞIO II_1, 223. *Ceilalţi boierinaşi ai curţii şi idiclii câte doi* (a. 1791). id. ib. *Se face plata*

haraciului, idicliilor şi raiac-bielilor (a. 1812). URICARIUL, IV, 350/21. *Cei ce port binişe înaintea Măriii Sale, lui vodă, o modă nouă dă edeclii, ce a adus-o Măria Sa acum dă la Ţarigrad.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 78, cf. VALIAN, V. *Un edecliu... îi dete o scrisoare.* NEGRUZZI, S. I, 179. *Edicliii şi iciolanii stau înmărmuriţi dinaintea lui.* id. ib. 287. *Eram edecliu şi aveam odaie în curtea domnească.* GHICA, S. 3. *Pe partea despre Momolo era un şir de odăi în formă de chilii călugăreşti, în care şedeau idicliii, neferii şi iciolanii domneşti.* FILIMON, O. I, 108. *A trimis două zburături de icosar... în frunte de idicliu.* DELAVRANCEA, S. 166, cf. ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., CONTRIBUŢII, II, 169, DM, DEX.

– Pl.: *edeclii.* – Şi: (rar) **ediclíu**, **ideclíu** (DA), **idiclíu**, **iedeclíu** s. m.

– Din tc. **yedekli.**

EDELSCHWEIN s. n. invar. Rasă de porci, originară din Germania, crescută mai ales pentru carne; porc care aparţine acestei rase. Cf. M. D. ENC., DEX.

– Pronunţat: *édelşvain.*

– Din germ. **Edelschwein**, fr. **edelweiss.**

EDELVÁIS s. n. (Bot.) Floare-de-colţ (*Leontopodium alpinum*). *În câte un colţ de stâncă se ascunde edelweissul, cu floarea albă, moale, ce pare moartă.* SĂM. III, 691, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Am să rup cu lăcomie Întâiul edelvais brumos.* BENIUC, V, A. II, 208, cf. DEX, DN[3].

– Scris şi: *edelweiss.* – Pl.: ? – Şi: (regional) **élvais** s. m. invar. ALR II 6 300/2.

– Din germ. **Edelweiss**, fr. **edelweiss.**

EDÉM[1] s. n. Acumulare excesivă de lichid seros sub formă de umflătură nedureroasă, în spaţiile intercelulare ale ţesuturilor sau ale organelor, ca urmare a tulburării mecanismului normal de reglare a schimbului de apă şi de electroliţi între sânge şi ţesuturi. *Foloseşte încă la umflătura pielei (edemă) dulceaţa stomahică.* CORNEA, E. I, 112/32, cf. 112/19, MAN. SĂNĂT. 325/24. *Se va face o scarificaţie unei persoane ce ar pătimi de edemă sau idropizie.* PARAB. 144/6, cf. POLIZU, LM, ENC. ROM., ALEXI, W. *Când edemul se află numai la pleoape, el ne arată că avem a face cu o boală de rinichi.* BIANU, D. S. *Partea apoasă din sânge... se răspândeşte în ţesuturi, producând o umflătură numită edem.* ENC. VET. 62, cf. YGREC, M. N. *Respiraţia este din ce în ce mai anevoioasă, din cauza edemului nărilor sau al glotei.* ENC. AGR. I, 233, cf. SCRIBAN, D. *Se produse un edem, care la rându-i provocă tumefacţia întregului braţ.* CĂLINESCU, B. I. 657, cf. LTR[2]. *Boala se manifestă sub două forme principale: pustula malignă şi edemul malign.* BELEA, P. A. 139. *Dacă nu există edeme, regimul poate fl numai hipoclorurat.* id. ib. 250, cf. DM, DER, ABC SĂN., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. ◊ *Edem pulmonar* = afecţiune cauzată de trecerea plasmei sanguine în alveolele pulmonare. Cf. DEX, DN[3], NDN.

– Pl.: *edeme* şi, rar, *edemuri* (SCRIBAN, D.). – Şi: (rar) **edémă** (scris şi, după fr., *oedemă*, MAN. SĂNĂT. 325/24) s. f.

– Din it. **edema**, fr. **oedème.** Cf. ngr. οἴδημα.

EDÉM[2] s. n. v. **eden.**

EDEMÁTIC, -Ă adj. (Med.; rar) Edematos. Cf. LM. *Umflătură edematică.* SCRIBAN, D.

– Pl.: *edematici, -ce.*

– Din it. **edematico.**

EDEMATÓS, -OÁSĂ adj. (Med.) Care este caracteristic edemului[1]; care prezintă edem; care se datorează edemului; privitor la edem; (rar) edematic, edemaţiat. *Picioarele se umflau; mai cu seamă la femeile cu mai mulţi copii se fac edematoase.* POLIZU, P. 197/18. *Tumoră edematoasă.* LM. *Umflăturile sunt moi, edematoase, calde, se întind foarte repede.* ENC. AGR. I, 257. *Se întrebuinţează..., pentru a calma unele dureri, în paralizii, ca resorbante a plăgilor seroase, edematoase etc.* ib. III, 586. *Faciesul edematos apare în bolile de rinichi, sub forma unei umflături generalizate a pielii.* ABC SĂN. 157, cf. DN[3], NDN.

– Pl. *edematoşi, -oase.*

– Din fr. **œdémateux**, it. **edematoso.**

EDEMAŢIÁ vb. I. T r a n z. A face să se umfle, a face să fie edematos. Cf. NDN.

– Pronunţat: *-ţi-a.* – Prez. ind. pers. 3: *edemaţiază.*

– Din fr. **oedématier.**

EDEMAŢIÁT, -Ă adj. (Med.; rar) Edematos. Cf. CRĂINICEANU, IG. 9. *Dungile roşii edemaţiate ajung până la ganglionii limfatici.* ABC SĂN. 224. *Zona Zoster... se manifestă sub forma unui număr mai mare sau mai mic de grupe de vezicule mărunte pe piele inflamată şi edemaţiată.* ib. 393.

– Pronunţat: *-ţi-at.* – Pl.: *edemaţiaţi, -te.*

– V. **edemaţia.**

EDEMAŢIÉRE s. f. (Med.; rar) Faptul de a se forma edeme[1]. *Concomitent are loc şi edemaţierea viscerelor, primul organ congestionat de edem fiind ficatul.* ABC SĂN. 141.

– Pronunţat: *-ţi-e-.*

– V. **edemaţia.**

EDÉMĂ s. f. v. **edem**[1].

EDÉN s. n. Paradis biblic, în care au trăit Adam şi Eva până la săvârşirea păcatului originar. *Făcu Dumnezeu omul... şi-l puse să se sălăşluiască în edem.* MOXA[2], 100. *Răsădi D[umne]zeu grădină în edem.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Sabia... păziia uşa edemului.* MINEIUL (1776), 39[r1]/33, cf. 86[v2]/5, LB. *El face istorie din fabula trecută, El spune că edenul e parte din Asia.* HELIADE, O. I, 379, cf. I. GOLESCU, C. *Tu eşti apururea înflorit ca copacii din eden.* MARCOVICI, C. 37/18, cf. VALIAN, V. *Ş-a mântuit pre Adam De osânditul blestem Ce-l luase-n edem.* POP., ap. GCR II, 322, cf. ISER, PETRI, V. *Celor răi le promit un edem de fericiri materiale.* DÂMBOVIŢA (1858), 1[2]/11. *Ei se sculă, Iară mai plecă Către Vitleem, Frumosul edem.* GCR II, 327, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU. *Dumnezeu... A făcut cerul şi pământul Şi edenul, adică raiul.* SEVASTOS, N. 380, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, LOVINESCU, C. IV, 132, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Sufletul moartei va pluti într-un eden feeric.* CONSTANTINESCU, în MS. 1980, nr. 1, 38, cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], I. CR. I, 51, cf. D. ENC., NDN. ♦ (Adesea f i g.) Peisaj foarte frumos, privelişte încântătoare; loc splendid, care oferă cele mai bune condiţii de trai, de dezvoltare (spirituală) etc.; ceea ce incită, desfată (privirea, sufletul); stare plăcută, fericire (supremă). *Tu ce gemi, sermane suflet, las orice plăcere alta; Eu edenu-ţi dăruiesc.* NEGRUZZI, S. II, 132. *Îşi rupe sânul şi dezveleşte Edenul care se rotunjeşte Sub semizeul cel transparent.* BOLLIAC, O. 150. *În actul al doilea... ne aşteptam a vedea... grădina lui Alcazar, acel eden pământesc.* FILIMON, O. II, 235. *Unde ziua-i albă, noaptea înstelată... O, eden al lumii! Faţa ta curată... Mă-ncântă.* BOLINTINEANU, O, 99. *Théophile Gautier, Leconte de Lisle... ne transportă... în lumea formelor ideale, în edenul culorilor, strălucirilor.* DEMETRESCU, O. 181. *Cu-acest pământ îndurător de moarte, Edenul pus pe visul meu în stele Se va înfrăţi spre-a nu se mai desparte.* NECULUŢĂ, Ţ. D. 24, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *O explorare sumară a acestui proiect de eden.* SADOVEANU, V. F. 11. *Raiul lui Parpangel este edenul pantagruelic.* IST. LIT. ROM. II, 81. *Ea descrie viaţa ieşeană ca un adevărat eden.* S. C. ŞT. (IAŞI), 1956, 92, cf. DER. *Cele două fete... ar coborî desigur şi mai fericite spre edenul de la marginea Bărăganului.* BĂNULESCU, I. 131, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Istoricul*

literar se află mereu într-o încântătoare ezitare, într-un eden al tuturor motivelor posibile. GRIGURCU, C. R. 82, cf. NDN.

– Pl.: (rar) *edenuri* (SCRIBAN, D., DN[3]) şi *edene* (SCRIBAN, D.).
– Şi: (învechit) **edém** (pl. *edemuri*, LB, I. GOLESCU, C., ISER) s. n.
– Din fr. **éden**. – **Edem** < ngr. **Εδέμ.** Cf. germ. E d e n.

EDENIÁN, -Ă adj. (Învechit, rar) Edenic. *Acea stâncă şi grotă ca monument rămase, Ca punt de demarcaţie, hotar între doi secoli, Între edenianul sau zisul ev de aur Şi între durul, asprul ev de sudori.* HELIADE, O. I, 397.

– Pronunţat: *-ni-an*. – Pl.: *edenieni, -e*.
– Din fr. **édénien.**

EDÉNIC, -Ă adj. (Livresc) Care aparţine edenului, din eden; care se referă la eden; ca în eden; (adesea f i g.) minunat (**3**), splendid, încântător; paradiziac, (învechit, rar) edenian. *Te miri că n-ai văzut de atunci... descoperiri într-o evidenţă edenică.* TEODOREANU, L. 128. *Tabloul acesta edenic de tavan bisericesc... ridică în atenţia critică... toată măiestria acelor „gingăşii".* STREINU, P. C. I, 20. *Copilăria e o trăire de vis edenic, de dulce confuzie între real şi imaginar.* CONSTANTINESCU, S. I, 80. *Poetul este neobosit în a-şi păşi pe clapele sufletului armonii care să-i transpună starea lui edenică.* id. ib. 165. *Emulaţia nefericită... a găsit-o aci în direcţia renunţării la imaginea hâdă a actualităţii şi retragerea în viziunea edenică a unui trecut.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 4/2. *În mijlocul apei va fi nelipsita insulă cu caracter edenic.* CĂLINESCU, O. XIII, 295. *Mireasa e invitată într-un mic spaţiu edenic, o livadă cotropită de plante acvatice.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 64. *Cel dintâi creează un peisaj edenic bazat în întregime pe valorile lumii greceşti.* SIMION, D. P. 168, cf. 224, DEX, DN[3], NDN.

– Pl.: *edenici, -ce*.
– Din fr. **édénique.**

EDENÍT subst. (Geol.) Varietate de hornblendă. Cf. CANTUNIARI, L. M. 92, LTR[2].

– Din fr. **édénite**, germ. **Edenit.**

EDENITÁTE s. f. Caracter edenic. Cf. NDN.

– **Eden** + suf. *-itate*.

EDENTÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică dinţii unei perii de sârmă, ai unei roţi dinţate etc.) A rupe, a smulge. Cf. SCRIBAN, D., DEX, DN[3], NDN.

– Prez. ind.: *edentez*.
– Din fr. **édenter.**

EDENTÁL s. n. (Zool.) Edentat (**1**). *Printre primele mamifere din paleogen sunt edentalele (mamiferii cu dinţii rău formaţi).* GEOLOGIA, 94.

– Pl.: *edentale*.
– **Edenta** + suf. *-al*.

EDENTÁT, -Ă s. n., adj. **1.** S. n. (La pl.) Ordin de mamifere fără dinţi sau cu dinţii atrofiaţi; (şi la sg.) mamifer care face parte din acest ordin; edental. Cf. PROT. – POP., N. D., ENC. ROM., ALEXI, W., SCRIBAN, D., LTR[2]. *Edentatele nu reprezintă un grup omogen din punct de vedere filogenetic.* DER, cf. DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

2. Adj. (Despre oameni sau animale) Fără dinţi, care nu mai are dinţi, căruia îi lipsesc dinţii (din cauza bătrâneţii, a unei boli etc.). *O babă edentată.* SCRIBAN, D., cf. DER, DEX, DN[3].

– Pl.: *edentaţi, -te*.
– Din fr. **édenté.**

EDENTÁŢIE s. f. Lipsa totală sau parţială a dinţilor. Cf. ABC SĂN., D. MED., DN[3], D. ENC., NDN.

– Gen.-dat.: *edentaţiei*.
– Din fr. **édentation.**

EDENTÚL, -Ă adj. (Latinism învechit, rar) Ciuntit, incomplet. *Filamentele staminelor... sunt aptere edentule sau puţin apendiculate.* GRECESCU, FL. 66.

– Pl.: *edentuli, -e*.
– Din lat. **edentulus, -a, -um.**

EDERACÉU, -ÉE adj. De iederă; care seamănă cu iedera. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

– Pl.: *ederacei, -cee*.
– Din lat. **hederaceus, -a, -um.**

ÉDERĂ s. f. v. **eteră.**

ÉDEŞ s. n. v. **iadeş.**

EDÍC s. n. v. **edec.**

EDICIÚNE s. f. v. **ediţie.**

EDICLÍU s. m. v. **edecliu.**

EDÍCT s. n. **1.** (În Antichitate şi în Evul Mediu) Act, decret imperativ cu caracter normativ emis de un monarh, de o autoritate laică sau ecleziastică superioară; (grecism învechit) ecdosis. *A arăta prin anaforalele sale..., adecă edict sau poroncă.* LEG. COND. 7/16. *Edictul trebuie să se lipască şi să să publicească, precum este obiceiul în fieştecare loc.* RÂND. JUD. 79/19. *Chemându-să în ţară printr-un edict de obşte, nice nu se întoarce îndărăpt.* INSTRUCŢII, 3/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., MOLNAR, I. XV/9. *A cincea parte* [a Aprobatelor] *cuprinde în sine 103 de edictumuri.* AARON, în CONTRIBUŢII, III, 118, cf. I. GOLESCU, C. *Senatul se striga la adunare... prin edict (edictum) adecă chiemare în scris.* BOJINCĂ, A. I, 54/8. *Trebuie să se cheme la un loc prin edict giudecătoresc pe toţi acei ce au vreo pretenţie asupra falitului.* COD. ŢIV. 253/33. *Pe temeiul unui edict... din anul 212 după Hristos, luară îndată mai cu deosebire numirea de romani.* MN (1836), 3[1]/2. *El au desfiinţat verdictul de aducere-aminte, edict de Nantes.* ASACHI, I. 239/23. *Edictul prin care se asigura libertatea... coprindea şese puncte.* BARIŢIU, P. A. I, 466, cf. III, 108, STAMATI, D. *Împăratul Diocleţian pomeni prin edicturi ca cristianii de o bună naştere să fie dezbrăcaţi de driturile lor.* ROM. LIT. 70[1]/11. *Duca de Chevreux... fu condamnat la moarte după rigurosul edict dat în contra duelurilor.* FILIMON, O. II, 290. *Drepturile sale sânt consacrate atât prin edictele imperatorilor, cât şi prin canoanele sânţilor părinţi* (a. 1865). URICARIUL, X, 370, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., BARONZI, I. L. I, 197/19, COSTINESCU, LM. *Împăraţii decretează legi prin edicte şi chiar prin simple scrisori.* MAIORESCU, CR. III, 125. *Originea industriei germane datează de la revocarea edictului de la Nantes.* CONV. LIT. XI, 111. *Un domn... trebuia să fixeze în loc poporul pe care-şi întemeia şi bugetul şi armata. Aceasta este explicarea adscripţiunii la noi, tot acest înţeles îl are edictul lui Ivan cel Cumplit.* EMINESCU, O. XII, 44, cf. DDRF, BARCIANU, ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *N-am să mă dau înapoi de la nimic să scot din praf şi uitare vechile drepturi şi capitulaţii ale ţiganilor consfinţite în diplome, edicte şi privilegii.* VOICULESCU, P. II, 124. *Edictul de la Nantes, prin care Enric IV acorda protestanţilor libertatea cultului.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM. *Justiţia se împărţea după ordonanţe şi edicte datând uneori de sute de ani.* VIANU, L. U. 166, cf. DER. *Constantin cel Mare se văzu nevoit să dea un edict în timpul războiului cu goţii.* PANAITESCU, O. Ţ. 21, cf. id. C. R. 77. *Edictul din anul 1444 al Universităţii din Paris cuprinde o descriere a „sărbătorii proştilor", în vremea*

postului. IST. T. I, 48, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Triumviratul teatral a dat un edict prin care invita ori pe cine ar voi să joace să meargă să se înscrie la biuroul dlor.* EMINESCU, O. IX, 186.

2. (În dreptul roman) Act prin care un magistrat făcea cunoscute normele de drept şi formele juridice aplicate în timpul magistraturii lui. *Edictele pretorilor romani aveau putere de lege.* LM, cf. ENC. ROM., DEX, DN^3, NDN.

– Pl.: *edicte* şi (învechit) *edicturi.* – Şi: (învechit) **edictón** (URSU, Î. L. II, 242), **edít** (I. GOLESCU, C., LM), (învechit, rar) **edíctum** (pl. *edictumuri*) s. n.

– Din lat. **edictum**, it. **editto**, fr. **édit**, germ. **Edikt.**

EDICTÁ vb. I. T r a n z. (Livresc; complementul indică legi, dispoziţii etc.) A ordona, a proclama printr-un edict; a promulga. Cf. LM. *Cromwell... edicta actele de navigaţie.* CONV. LIT. XI, 110, cf. DDRF. *Matei Basarab... edictează o reformă fiscală.* PANAITESCU, O. Ţ. 249. *Nici când îl leagănă şi-i cântă nu se supune vreunei legi edictată de oameni.* MS. 1974, nr. 2, 47, cf. DN^3. ◊ F i g. *Îl badijonase cu iod în gât..., impunându-i... respectarea precauţiunilor pe care i le edicta.* TEODOREANU, M. II, 117. (R e f l. p a s.) *S-au manifestat oprelişti oficiale, s-au edictat sisteme ortografice şi glosare: limba şi-a urmat cursul ei.* SADOVEANU, O. XX, 301.

– Prez. ind.: *edictez.*

– Din lat. **edictare**, fr. **édicter.**

EDICTÁL, -Ă adj. (Rar) Care se referă la un edict, care aparţine unui edict. Cf. STAMATI, D., TELEGRAFUL (1855), 12, ANTONESCU, D., LM, COSTINESCU, BARCIANU, DEX, DN^3, URSU, Î. L. II, 242.

– Pl.: *edictali, -e.* – Şi: (învechit) **edictále** (ANTONESCU, D., LM), (învechit, rar) **editále** (ANTONESCU, D.) adj. invar.

– Din lat. **edictalis, -e**, fr. **édictal**, it. **edittale.**

EDICTÁLE adj. invar. v. **edictal.**

EDICTÓN s. n. v. **edict.**

EDÍCTUM s. n. v. **edict.**

EDÍCŢIE s. f. (Învechit) Dispoziţie, ordonanţă (a unei autorităţi). *Slobod le este lor pre soldatul neascultători şi îndărătnic, ce nu voieşte mai mult a rămânea, arătând mai nainte cauza spre judecată comisarului cetei, fără de nicio edicţie... de la lucrul său a-l slobozi.* ŞT 15/2, cf. LM.

– Pl.: *edicţii.* – Şi: **edicţiúne** s. f. LM.

– Cf. e d i c t, e d i c t a.

EDICŢIÚNE s. f. v. **edicţie.**

EDÍCUL s. n. **1.** Construcţie mică şi uşoară ridicată într-un loc public; chioşc. v. p a v i l i o n. Cf. LM. *După ce trece poarta San-Sebastiano,... cercetătorul ajunge la edicului restaurat în formă de capelă.* NAUM, IST. ART. 38, cf. LTR^2, DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN. ♦ Construcţie sau învelitoare de protecţie care fereşte de intemperii o lucrare de artă. Cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.

2. Templu mic; capelă (închisă cu o grilă). Cf. LM, LTR^2. ♦ Tabernacol într-un templu roman. Cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC. ♦ Nişă într-o încăpere funerară, pentru portretele morţilor sau pentru urne. Cf. ALEXI, W., LTR^2, DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.

– Pl.: *edicule.* – Şi: (învechit) **edículă** s. f. LM, ALEXI, W.

– Din lat. **aedículum**, fr. **édicule.**

EDÍCULĂ s. f. v. **edicul.**

EDIFÁCE vb. III v. **edifica.**

EDIFIÁ vb. I. (Învechit) **1.** T r a n z. A edifica (**1**). Cf. PROT. – POP., N. D., SCL 1950, 68, SFC III, 103, L. ROM. 1965, 377.

2. R e f l. A se edifica (**2**). *Sânt destul de lepădat de ceriu încât nu mă pot edifia cu nişte astfel de consideraţii religioase.* CODRESCU, C. I, 274/31, cf. L. ROM. 1965, 377.

– Pronunţat: *-fi-a.* – Prez. ind.: *edifiez.*

– Din fr. **édifier.**

EDIFIÁNT, -Ă adj. **1.** Edificator (**2**); edificant (**1**) (rar) edificativ, (învechit, rar) edifiatoriu. *Pietatea unor dame... lasă să recadă asupra noastră resfrângerea ei cea edifiantă.* CODRESCU, C. I, 272/17, cf. NDN.

2. Care edifică (**3**); edificant (**2**), (astăzi rar) edificator (**3**). Cf. PROT. – POP., N. D., ALEXI, W., NDN.

– Pronunţat: *-fi-ant.* – Pl.: *edifianţi, -te.*

– Din fr. **édifiant.**

EDIFIATÓRIU, -IE adj. (Învechit, rar) Edificator (**2**). *El esprima cum trebuie modul vederei mele. Asta trebuia să fi fost foarte edifiatoriu, respunsă Săn-Cler.* CODRESCU, C. I, 274/11.

– Pronunţat: *-fi-a-.* – Pl.: *edifiatorii.*

– **Edifia** + suf. *-tor.*

EDIFICÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Complementul indică oraşe, clădiri etc.) A zidi, a construi, a clădi. Cf. I. GOLESCU, C. *Edifică un palat în carile adună cea mai preţioasă bibliotecă a vechimei.* SĂULESCU, HR. I, 2/15. *Au edificat o tâmplă adevărat măreaţă... din care vor împărăţi.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 166, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Unii zic că tărâmul pe care se află edificat* [oraşul] *au fost odată al României.* FILIMON, II, 33, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Un armean edifică o mănăstire în numele sântului Axentiu.* HEM 1697. *St. Petersburg e edificat pe nenumăratele insule formate de fluviul Neva.* F (1869), 156, cf. COSTINESCU. *Edificăm un palat.* LM. *Despre bogatele morminte ce popoarele antice... edificau regilor şi şefilor lor ne vorbesc mulţi din scriitorii vechi.* ODOBESCU, S. II, 197, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 214. *Şcoala de astăzi... este edificată din... 1825.* LIUBA – IANA, M. 1. *Quintus edifică din temelie un alt templu.* XENOPOL, I. R. I, 200, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Universitatea... este edificată pe una din marele pieţe ale oraşului.* N. MANOLESCU, A. N. I, 44, cf. M. D. ENC., DEX. *S-au înălţat 5 000 apartamente noi şi tot atâtea vor fi edificate.* RL 1977, nr. 10 285, cf. DN^3, D. ENC., NDN. *Mi-am idificat o casă frumoasă.* ALR II/I h 219/574. ◊ (Prin extensiune) *Parcurile,... de abia ieşite la iveală, par edificate de sute de ani.* ARGHEZI, B. 129. ◊ F i g. *Coasta se mlădie... Şi edifică Domnul acea vitale coastă Ce din Adam luase, ca templu, în femeie.* HELIADE, O. I, 367. *El pornise vijelios să edifice din mari blocuri istoria poporului său.* STREINU, P. C. III, 111. (A b s o l.) *Istoricul... singur sculpă, edifică, pinge.* HASDEU, I. V. IX. (R e f l.) *Raportul... pe care se edifică o altă arhitectură dispensează pe cercetător de a mai considera şi cântări analogiile de exprimare.* STREINU, P. C. I, 42. ♦ T r a n z. F i g. (Învechit) A crea, a produce, a înfăptui. *Voltaire... s-adoperă mai mult să cureţe termenul filozofiei decât să edifice el însuşi o filozofie.* LAURIAN, F. 208/16, cf. DDRF. *A edifica un sistem.* CADE. *Ca unul ce edifică noi forme ale literaturii naţionale, Alecsandri s-a călăuzit... după modelele verificate ale artei clasice.* IST. T. II, 145.

2. T r a n z. şi r e f l. A (se) lămuri, a (se) clarifica. V. (învechit) e d i f i a (**2**). *Lăsă pe portarul edificat de aste vorbe.* BARONZI, C. VI, 122/7. *Mai departe,... pentru a ne edifica,... ne face plăcerea de a zice.* CONTEMPORANUL, I, 78. *Şi apoi iar împreună Ca ştiinţei să sacrifici, Coale lungi cu-assirologii Căutai să te edifici.*

EMINESCU, ap. CĂLINESCU, O. XI, 126. *Școlerul musai să fie... eghificat pe gheplin ghe jănurile tuturor substanchivelor.* CARAGIALE, O. I, 89. *Artistul edifică publicul asupra valoarei scriitorului.* REV. CRIT. I, 439, cf. 171. *Nimic nu ne poate edifica... decât hrisovul lui Grigorie Ghica Vodă.* ȘĂINEANU, Î. 110, cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Te edifici complet asupra sfârșitului apocaliptic.* CONV. LIT. LXVII, 440, cf. 543. *Proprietarul,... punând urechea la ușă, s-a edificat.* ARGHEZI, P. T. 271. *În dreptul gării Focșani, fiecare era perfect edificat.* id. S. XV, 66, cf. id. C. J. 94. *Scriitorul tindea să edifice în sens creștin pe spectator.* CĂLINESCU, I. 262. *Noua ediție... ne va edifica asupra compatibilității dintre creație și compilație.* CIOCULESCU, I. C. 6, cf. DL. *O conversație mai îndelungată cu el poate că l-ar fi edificat.* PREDA, R. 294, cf. DM. *Constantin îl edifică pe acesta.* T ianuarie 1969, 104, cf. 70, M. D. ENC., DEX, ȚOIU, Î. 124, DN[3], D. ENC., NDN. ◊ A b s o l. *Erau destinate... să impună o opinie, să edifice.* IST. T. I, 90. *Singura devenire întru ființă instituie, edifică, afirmă.* NOICA, D. 39. ◊ (Prin extensiune) *Noțiunea de teatru edificase oarecum nedumerirea mea.* KLOPȘTOCK, F. 90. *În ultimele decenii sistematica s-a edificat mult.* DOMBROWSKI, P. 30.

3. T r a n z. și r e f l. F i g. (Astăzi rar) A insufla pietate (prin exemple sau prin cuvinte). Cf. PONTBRIANT, D. *Prin cântări sacre se edifică inimele prietenoase.* LM, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

– Prez. ind.: *edific.* – Și: (regional) **idificá** vb. I, (învechit, rar) **edifáce** (STAMATI, D.) vb. III.

– Din lat. **aedificare**, it. **edificare**. – **Ediface**: prin apropiere de *face*.

EDIFICÁNT, -Ă adj. **1.** Care edifică (**2**); edifiant (**1**), edificator (**2**), (rar) edificativ, (învechit, rar) edifiatoriu. Cf. LM. *Exemplu edificant.* SCRIBAN, D.

2. F i g. Care edifică (**3**); edifiant (**2**), edificator (**3**). Cf. LM, SCRIBAN, D.

– Pl.: *edificanți, -te.*

– **Edifica** + suf. *-ant.*

EDIFICÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) e d i f i c a și rezultatul ei.

1. Cf. e d i f i c a (**1**); (astăzi rar) edificație (**1**). *Serbarea edificării besericei din Ierusalim.* CALENDAR (1854), XXIII/8, cf. PONTBRIANT, D. *Avuțiile lui Decebal fusă duse în Roma, unde serviră la edificarea măreței columne.* ODOBESCU, S. II, 285, cf. DDRF. *Împăratul Iosif al II-lea a donat 250 fl. pentru edificarea de nou a turnului trăsnit.* LIUBA – IANA, M. 1, cf. 9, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Parisul se pregătește să înceapă edificarea altor clădiri cu zeci de etaje.* CONTEMP. 1971, nr. 1 288, nr. 10, 3, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN 504. ◊ F i g. *Știința gramaticală îndatorea pe românii învățați... a lucra la edificarea codului viitor a gramaticei.* RUSSO, S. 60. *Recunoaștere a însemnătății contribuției sale la edificarea noii orânduiri.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 151.

2. Cf. e d i f i c a (**2**); (astăzi rar) edificație (**2**). *Ce-ți trebuie,... domnule, ca s-ajungi la o perfectă edificare a conștiinței dumitale?* BARONZI, C. IV, 248/23. *M-am hotărât s-o scriu eu* [cartea] *pentru edificarea istoricilor noștri.* ANGHEL, PR. 178. *Pentru el literatura este și un mijloc de edificare în spiritul moralei creștine.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 71, cf. RESMERIȚĂ, D. *Pentru edificare citățm „Zamora".* CONSTANTINESCU, S. I, 171. *Ținem să precizăm, pentru edificarea domnului director, că... este cineva vinovat de o glumă inocentă.* ARGHEZI, S. XXV, 363. *Pentru edificare, enumerăm cursurile prevăzute în programul secției de artă dramatică.* IST. T. II, 19, cf. DEX, DN[3], NDN 504.

3. F i g. Cf. e d i f i c a (**3**); (astăzi rar) edificație (**3**). *Și-a zăcut boala în jeț, luminând edificare și neuitate învățături.* GALACTION, O. 247. *Preotului, care căuta să-i dea edificare,... îi răspunsese cu brutalitate.* CĂLINESCU, B. I. 550.

– Pl.: *edificări.*

– V. **edifica.**

EDIFICÁT, -Ă adj. **1.** Care este construit, clădit. Cf. e d i f i c a (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., LM. *Amfiteatrul cu păreți albi,... edificat... ca o piramidă de cărți de joc.* ARGHEZI, S. X, 9.

2. Care este lămurit, clarificat. Cf. e d i f i c a (**2**). *Ai început-o bine, Victore! zise el edificat.* PREDA, C. I. P. II, 292. *Mi-am spus atunci, în sfârșit edificat: între ei e o deosebire ca între un gunoi și un noroi.* V. ROM. iulie 1958, 60.

– Pl.: *edificați, -te.*

– V. **edifica.**

EDIFICATÍV, -Ă adj. (Rar) Edificator (**2**). *Cele liturgice erau căutate pentru nevoile bisericii, cele de cuprins edificativ sau polemic se dădeau la lumină cu cheltuială.* BUL. COM. IST. I, 17, cf. NDN.

– Pl.: *edificativi, -e.*

– Din it. **edificativo.**

EDIFICATÓR, -OÁRE s. m., adj. **1.** S. m. (Și adjectival; astăzi rar) (Persoană) care edifică (**1**), care construiește sau face să fie construit un edificiu. Cf. NEGULICI, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *O asemenea legendă... este totuși însemnată prin aceea că este raportată despre... Neagoe Basarabă, edificatorul celui mai minunat monument de arhitectură ce ni l-au lăsat vremurile trecute.* XENOPOL, I. R. VI, 231, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Edificatorul unui monument.* CADE, cf. SCRIBAN, D.

2. Adj. Care edifică (**2**); edifiant (**1**), edificant (**1**), (rar) edificativ, (învechit, rar) edifiatoriu. *Tot acest tractat ne mai dă dovadă de existența acestui zeu..., dacă cele mai sus aduse ne vor fi destul de edificatoare.* ARHIVA, X, 40, cf. RESMERIȚĂ, D. *Este folositor să citățm următorul exemplu foarte edificator.* CONV. LIT. LXVII, 264. *Teatrul condus de Tairov... duce la deplină izbândă edificatoare teatrul sintetic.* SAHIA, U. R. S. S. 148. *Studierea lui atentă ar fi descoperit la el un text edificator.* STREINU, P. C. III, 237, cf. II, 110. *În foiletonul citat aflăm acest pasagiu edificator.* CONSTANTINESCU, S. II, 63, cf. III, 60. *Nu există document mai edificator despre stilul... limbii române în secolul al XIX-lea decât opera lui I. L. Caragiale.* VIANU, S. 205. *Situația... este edificatoare din acest punct de vedere.* SCL 1953, 141, cf. DM. *Melodrama, cu conținut edificator și patetic,... rămâne pe măsura unui public frust.* IST. T. II, 133. *Această emfază i s-ar părea suficient de edificatoare.* N. MANOLESCU, A. N. I, 261, cf. 103. *Anumite principii au izvorât... din întâmplări edificatoare.* T. ianuarie 1969, 77. *O mărturisire edificatoare i-a scăpat totuși.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 28, 5/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Putem avea o imagine, desigur incompletă, totuși edificatoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 2/1. *Mai edificatoare devine... paranteza... negatoare și întregitoare a acestei închipuiri.* PAPU, C. N. 39, cf. DN[3], D. ENC., NDN.

3. Adj. F i g. (Astăzi rar) Care insuflă pietate; edifiant (**2**), edificant (**2**). Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE.

– Pl.: *edificatori, -oare.*

– Din fr. **édificateur**, it. **edificatore.**

EDIFICÁȚIE s. f. (Astăzi rar) **1.** Edificare (**1**). *Au întrebuințat dintre aceia 70 000 spre aducerea lucrurilor celor pentru edificație (zidire) rânduite.* TEODOROVICI, I. 187/9, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, SCRIBAN, D, URSU, Î. L. II, 243.

2. Edificare (**2**). Cf. SCRIBAN, D.

3. Edificare (**3**). Cf. COSTINESCU, LM, SCRIBAN, D. – Pl.: *edificații*. – Și: (învechit) **edificațiúne** s. f. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, SCRIBAN, D. – Din lat. **aedificatio, -onis**, fr. **édification.**

EDIFICAȚIÚNE s. f. v. **edificație.**

EDIFÍCIU s. n. **1.** Construcție (mare); s p e c. clădire impunătoare care are aspect și proporții monumentale, destinată mai ales unor scopuri social-culturale. *Casa lui era un edificiu spațios.* HELIADE, D. J. 144/14. *Din edificiile publice (zidiri mari) cele mai însemnate sânt: curtea administrativă,... cazarma miliției.* GENILIE, G. 226/10. *Aceasta înfrumusețe Roma cu multe edificii publice.* SĂULESCU, HR. I, 40/24. *Mi se spuse să-mi iau o odaie afară de edificiul gubernial.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 70. *Monumentele materiale: întâiu edifițele, columnele, sculpturile.* LAURIAN, F. 106/11, cf. NEGULICI. *În locul acelor ruine... au răsărit un nou edificiu măreț: ospitalul.* CALENDAR (1852), 95/7. *Medling este un burg cu frumoase edificiuri.* DESCR. APE, 61/4. *De unde va fi luat Bucov capitalul pentru un edificiu așa frumos, nu spune nici un cronicariu.* BARIȚIU, P. A. I, 502, cf. STAMATI, D. *Pinacoteca, vrednică de mirare ca edifițiu, cuprinde o prețioasă colecție.* ROM. LIT. 122^2/16, cf. TEULESCU, C. 46/3. *Biciul tiraniei a surpat stindardele libertății noastre după toate edificiurile.* BOLLIAC, O. 224. *Între alte edifice publice are și o grădină publică destinată pentru recreațiunea orășanilor.* FILIMON, O. II, 32, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Toată această parte de edificii lipite unele de altele, posomorâte, vinete, pătrunse de mici ferestre cu zăbrele.* BARONZI, I. G. 429/5, cf. id. I. L. I, 197/20, CONV. LIT. II, 20, COSTINESCU. *Aproape de acest teatru se vede un alt templu ruinat, precum și mai multe alte edificii.* BOLINTINEANU, O. 306, cf. LM. *Teologii... locuiesc în edificiul universității.* BARIȚIU, C. II, 247. *Exteriorul edificiului... are pereții netincuiți.* ODOBESCU, S. II, 210. *Pe edificii publice și private fâlfâiră... flamuri negre.* EMINESCU, O. IX, 108. *Am intrat în cabinetul ce-l aveți în edificiul teatrului.* CARAGIALE, O. VII, 489. *Înălțimea edificiilor... îi ostenesc ochii.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 116. *Cei avuți mai au pe la locurile de plugărit și edificii economice... construite din lemne de brad și acoperite cu șindrile sau cu paie.* FRÂNCU – CANDREA, M. 25, cf. REV. IST. I, 281. *Iată-mă ajuns la edificiul Justiției.* BACALBAȘA, S. A. II, 7, cf. DDRF. *Edificiile noastre universitare sânt cu totul strâmte.* ARHIVA, I, 3. *Edificiul școalei atunci a fost unde astăzi e biserica.* LIUBA – IANA, M. 1. *Casa comunală... și edificiul școalei confesionale... fac onoare acestei comune.* TURCU, E. 62. *Reguli comune la locațiunea edificiilor și a fondurilor.* HAMANGIU, C. C. 360, cf. ENC. ROM., BARCIANU, D. ZAMFIRESCU, R. 164, ALEXI, W., DR. I, 6, II, 721, AL. PHILIPPIDE, S. IV, 39, RESMERIȚĂ, D., ARDELEANU, U. D. 45, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Peste castrul lui Traian... Constantin cel Mare a mai zidit... și patru edificii cu 80 camere.* ARH. OLT. X, 186. *De un zid al acestui interesant edificiu atârnă o căldare imensă.* SADOVEANU, O. IX, 221. *Vânt care dărâmă edificii.* ENC. TEHN. I, 88, cf. SCRIBAN, D., ARH. OLT. XIX, 266, DOMBROWSKI, P. 87. *Tavanele... au fost aduse din Italia, desprinse din edificii vechi.* ARGHEZI, P. T. 121. *Edificiul de peste drum, în care bănuiesc că era hotelul,... a fost dărâmat.* CĂLINESCU, C. O. 299. *Pare că edificiul nu e făcut de mâna omului.* RALEA, S. T. I, 349. *Întregul edificiu pare în noapte un imens cenotaf funebru.* CAMIL PETRESCU, O. II, 487, cf. DT, LTR^2, DL, DM. *Au construit edificii, drumuri etc., instaurând în Dacia modul provincial de viață romană.* COTEANU, S. E. 59. *Puterea centrală... a acordat un sprijin larg bisericii prin... construcții de edificii.* STOICESCU, S. D. 82, cf. DER, PANAITESCU, C. R. 72. *Un teatru românesc trebuie... să aibă un edificiu corespunzător.* IST. T. I, 228, cf. 30, N. MANOLESCU, A. N. III, 52. *Datorită înălțimii sale, basilica domina toate edificiile forului.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 3, 65. *Au fost înălțate... nenumărate edificii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Așteptau în fața edificiului de cărămidă.* ȚOIU, Î. 203, cf. DN^3, D. ENC., NDN.

2. P. a n a l. (Adesea f i g.) Ceea ce este stabilit, aranjat, combinat; ceea ce este vast sau complex. [Despoția]... *sapă din temelie străbunul edifițiu.* HELIADE, O. I, 227. *La noi încă se sfărâmă partidele... Se va ruina tot edificiul de până acum.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 183. *Aceste două edificii științifice cad, neavând fundament.* LAURIAN, F. 204/15. *O să putem rădica edificiul social de care sântem atât de doritori.* ROMÂNUL (1857), nr. 19, 3^2/74. *E datoria fiecării generațiuni a aduce piatra sa la edificiul social.* CONCORDIA, 10^1/38. *Spre norocirea societății omenești, tot edificiul fericirii noastre nu este clădit asupra unui vulcan.* BARASCH, M. II, 39/11. *Anul 1821, dărâmând edificiul efemer lucrat de fanarioți, reînturnă Moldaviei drepturile.* NEGRUZZI, S. I, 278, cf. BOLLIAC, O. 45. *Colo edificiu-n valuri: iată hronica română.* PELIMON, S. 48/9. *Să cere a încălzi sămânța facultăților pruncului... a-i așeza în sfârșit temeliile acelui mare edifițiu al moralului.* PENESCU, M. III/12. *Pe dânsa se razimă tot edificiul social.* GHICA, ap. CADE. *Libertatea... va străbate la voi prin infracție (spărtură în putere), cu rizic de a surupa edificiul vostru.* CALENDAR (1861), 68/7. *Cel de al 34-lea canon al sânților apostoli este... piatra unghiulară a edificiului unic și multiplu al bisericilor* (a. 1865). URICARIUL, X, 373. *Materialul s-a adunat și s-a publicat, dar edificiul statistic încă nu s-a făcut.* I. IONESCU, M. 186, cf. HASDEU, I. V. IX. *Fiecare om poate aduce o piatră cât de mică la edificiul științei.* CONV. LIT. II, 28, cf. 38, COSTINESCU, CONV. LIT. VI, 41. *Se scot mijloace materiale pentru susținerea edificiului fictiv ce-l numim cultură română.* MAIORESCU, CR. I, 273, cf. id. D. I, 92. *Neavând deci elemente stabile și-n echilibru permanent, nu se poate construi pe ele un edificiu stabil și la adăpost de contradicțiuni.* CONTA, O. C. 143, cf. id. O. F. 326, CONTEMPORANUL, I, 81. *A retipări în ediții critice... este a așterne... stratul cel mai temeinic al edificiului istoriei noastre limbistice.* ODOBESCU, S. II, 402. *Care mai de care făurește termeni, fixează principii și norme, ia parte la mărețul edificiu al sintaxei.* MACEDONSKI, O. IV, 118, cf. 14, CONV. LIT. XXII, 37. *Critica trebuie să fie ca o strajă pusă înaintea edificiului literaturei românești.* GHEREA, ST. CR. I, 29, cf. DDRF. *Fiecare generațiune nu poate pune decât o piatră la edificiul viitorului.* XENOPOL, I. R. XIII, 157, cf. XIV, 65. *Această carte nu e decât o monografie izolată cu care nu se poate întreprinde alcătuirea marelui edificiu sociologic.* PETICĂ, O. 461. *Mara îl făcea... să dea ultima lovitură edificiului de obișnuințe și de prejudecăți.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 124, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Perpessicius distinge un „discredit" al edificiului meu critic.* LOVINESCU, C. VII, 9. *Se cutremură și se dărâmă edificiul universal. Vezi răsturnarea cerurilor, răsturnarea planetelor.* CONV. LIT. LXVII, 440. *Pune... piatră peste piatră la edificiul culturii sale.* DR. VIII, 16. *Cuvântul este... temeiul edificiilor mentale mai mult sau mai puțin bogate.* STREINU, P. C. III, 397, cf. SCRIBAN, D. *Umaniștii... preferă o reformă pașnică, fără schismă, care să nu doboare la pământ întreg edificiul bisericii.* OȚETEA, R. 321. *Pornind de la aceste teorii, clădesc... niște edificii mai mult sau mai puțin iluzorii.* OPRESCU, I. A. IV, 385. *Rămâne să descoperim... conținutul pe care se sprijină un edificiu în care aspectul mozaical al poemelor este evident.* CONSTANTINESCU, S. I, 27, cf. VI, 71. *Întregul edificiu al absolutismului clasic și academic trebuia dărâmat.* VIANU, S. 150. *Individualismul... a format principiul de bază pe care s-a clădit tot edificiul valorilor spirituale.* RALEA, S. T. III, 8. *Edificiul științific... are la bază contribuția oamenilor de știință.* CONTEMP. 1953, nr. 368, 1/4. *Ansamblul acesta alcătuiește un edificiu guvernat de legile cuantice.* T. V. IONESCU, E. 552. *Pe adeziunea lor... se întemeiază tot edificiul nostru.* VINEA, L. I, 138. *George Călinescu a ridicat cu neistovită trudă un edificiu artistic nepieritor.* V. ROM. iunie 1965, 7. *Pe o ipoteză de plecare himerică fantezia copilului construiește un edificiu delirant.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 70. *Susține edificiul marii noastre poezii din trecut.* PAPU, C. N. 65.

– Pronunțat: *-ciu.* – Pl.: *edificii* și (învechit) *edifice, edificie* (URSU, Î. L. II, 243), *edificiuri.* – Și: (învechit) **edifís** (AR 1834, 291), **edifíț** (pl. *edifițe*), **edifíție** (URSU, Î. L. II, 243), **edifíțiu** s. n.

– Din lat. **aedificium**, fr. **édifice.**

EDIFÍS s. n. v. **edificiu.**

EDIFÍȚ s. n. v. **edificiu.**

EDIFÍȚIE s. n. v. **edificiu.**

EDIFÍȚIU s. n. v. **edificiu.**

EDÍL s. m. **1.** (În Antichitatea romană) Magistrat care supraveghea edificiile și instalațiile publice, care se ocupa de aprovizionare, de organizarea jocurilor etc. *Dobândi locul unui edil, ... care... numai în vârstă de ani 27 se putea dobândi.* NICOLAU, P. 214/7. *Tribunii și edilii poporului de-a pururea au avut întrare în Senat.* BOJINCĂ, A. I, 51/16. *Se înformară... edilii, cărora se încredințe privigherea asupra zidirilor publice.* SĂULESCU, HR. I, 46/8, cf. VALIAN, V. *Curând ajunse el din iubirea norodului tribun, cvestor, edil.* SP I, 206/27, cf. STAMATI, D. *Titlul său de edil... al capitalei, al edificielor, teatrelor, serbărilor, luxului Romei înlesnea lui Cezar mijloacele și ocaziunile d-a predomina din ce în ce mai mult.* TEULESCU, C. 46/2, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM, DDRF. *Cu toții erau trecuți într-un registru ținut de edili.* XENOPOL, I. R. I, 171, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sub Vespasian devine questor, sub Titus, edil sau tribun al poporului.* LOVINESCU, C. VII, 165, cf. SCRIBAN, D., LTR², DER, L. ROM. 1967, 282, M. D. ENC., DEX, DN³.

2. Persoană care face parte din conducerea administrativă a unui oraș. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Foștii edili urmau să-l arate... ca operă binemeritorie și de imediată utilitate publică.* ARH. OLT. XII, 413. *Arhitecții și edilii de acolo vor găsi posibilitatea să facă bulevardele... frumoase.* CAMIL PETRESCU, P. 109. *Ar fi pus ca osândă pentru anume edili să se plimbe în veșnicie cu trăsura pe asemenea străzi.* SADOVEANU, O. XIX, 175, cf. SCRIBAN, D. *Avusese mult de luptat... cu nepăsarea edililor.* ULIERU, C. 93. *Edilii... au înțeles că problema consistă în... a birui rezistența dușmănoasă a condițiilor în care a fost orașul clădit.* ARGHEZI, B. 128. *Primarul n-avea fonduri, toată afacerea se urnise grație îndărătniciei edilului.* CĂLINESCU, B. I. 494. *Se face descripția viitorului oraș așa cum și-l închipuie edilul nostru.* V. ROM. februarie 1957, 172, cf. DM. *O atenție... din partea edililor.* CONTEMP. 1970, nr. 1 253, 6/1. *Mai noi sunt neamurile Dragomir și Băiatu;... cel de-al doilea* [a dat] *pe unul dintre cei mai buni edili ai târgului.* C. GIURESCU, P. O. 203, cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

– Pl.: *edili.*

– Din lat. **aedilis**, fr. **édile**, germ. **Ädil.**

EDILÁJ s. n. (Rar) Activitate edilitară. Cf. DN², NDN.

– Pl.: *edilaje.*

– **Edil** + suf. *-aj.*

EDILITÁR, -Ă adj. Privitor la administrația sau la lucrările de folos public ale unui oraș; propriu administrației sau lucrărilor de folos public ale unui oraș; p. e x t. care se referă la construcții sau la activitatea de construcții (urbane). *Pe lângă atribuțiile edilitare, mai aveau și pe acelea ce le au astăzi judecătorii.* N. A. BOGDAN, C. M. 45, cf. CADE. *S-au oprit orice lucrări edilitare din Craiova.* ARH. OLT. XII, 413. *S-a făcut și grădină publică. S-au efectuat lucrări edilitare.* SADOVEANU, O. X, 406. *Clădiri pentru servicii edilitare.* NOM. MIN. I, 298. *Ce măsuri edilitare vezi d-ta că se iau contra acestui flagel?* ULIERU, C. 70. *O operă edilitară și întărirea credinței strămoșești prin ridicare de locașuri sfinte sunt demonstrații de politică urbană.* CĂLINESCU, B. I. 501. *Am cercetat toată presa din anii trecuți asupra lucrărilor edilitare.* H. LOVINESCU, T. 38, cf. DL. *Mania transformatoare a unui primar pornit să dărâme,... pentru a-și pune în aplicare planurile edilitare.* V. ROM. februarie 1957, 172, cf. DM. *Armăsari de prăsilă, dați de serviciul edilitar să ajute la căratul gunoaielor.* BARBU, G. 123. *Priveliștea de ansamblu nu era afectată din punct de vedere urbanistic și edilitar.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 3, 65. *Planurile edilitare urmează o logică absurdă.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 78, cf. M. D. ENC., DEX. *În ultimul timp, orașul Drăgășani a cunoscut profunde transformări edilitare.* RL 1977, nr. 10 310, cf. DN³. ◊ F i g. *Capitala însă și-a luat orgolioasă revanșa, aruncând pe umerii săi... zăpada unei hlamide regale: hermină meteorologică, împestrițată cu pete negre de noroi edilitar.* ARGHEZI, S. XXXIV, 167. *S-a ivit o conștiință edilitară, cu voința de a cenzura ororile de gust.* CĂLINESCU, B. I. 488.

– Pl.: *edilitari, -e.*

– Din fr. **édilitaire.**

EDILITÁTE s. f. **1.** (În Antichitatea romană) Funcția, demnitatea de edil (**1**); timpul cât cineva exercita o astfel de funcție. *Edilitatea era o deregătorie la romani.* NICOLAU, P. 214/25. *Se transportă de la Iope la Roma de către Scarus în timpul edilității sale de acolo.* GUSTI, G. V. 35/16. *A făcut două magistrature din nou: pretura (cârmuirea) și edilitatea curulă (presidența polițienească).* ARISTIA, PLUT. CLVIII/5, cf. PONTBRIANT, D., LM. *Edilitatea curulică fu mărginită la plebei.* REV. IST. I, 264, cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

2. Corpul edililor (**2**); serviciu municipal care se ocupă cu îngrijirea, cu întreținerea edificiilor (**1**), cu studiul, executarea și exploatarea lucrărilor de interes public ale unui oraș. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Craiova vechilor ctitorii... se înăbușe subt o edilitate geloasă de operele trecutului.* ARH. OLT. II, 394, cf. RESMERIȚĂ, D. *Edilitatea bucureșteană.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE. *Am văzut cel dintâi hengher adus de edilitate.* SADOVEANU, O. XIX, 318, cf. XI, 425, SCRIBAN, D. *Arghezi vitriolează toate acele metehne...: fiscalitatea,... capriciile edilității.* CONSTANTINESCU, S. I, 85, cf. MDT, DT, LTR², DM, DER.

3. Îngrijire, întreținere a edificiilor și a lucrărilor de interes public ale unui oraș; înzestrare a unui oraș cu astfel de edificii și lucrări. *Se făcură atunci planuri mari de edilitate: pavare de strade, deschiderea unei piețe.* IORGA, C. I. II, 209. *Aceasta a fost prima lucrare mai serioasă de igienă și de edilitate.* ARH. OLT. V, 403. *Din viața de azi se pune și chestiunea podului peste Dunăre... și chestiuni de edilitate.* ib. XII, 296. *De unde, mă rog, concepția noastră că neaua și apa urâțesc edilitatea?* CĂLINESCU, C. O. 97. *Asistăm la viața unui popor modernizat..., cu edilitate perfectă.* RALEA, S. T. I, 323, cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN³.

4. Disciplină care se ocupă cu studiul, executarea și exploatarea lucrărilor de interes public, destinate să asigure un mediu salubru și un anumit grad de confort într-o localitate. Cf. MDT, DT, LTR², DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

– Din fr. **édilité**, lat. **aedilitas, -atis.**

EDIT¹ s. n. v. **edict.**

EDÍT², -Ă adj. (Despre acte, documente etc.) Care a fost publicat. Cf. LM. *Materialul documentar de care dispunem, edit și inedit, este totuși foarte bogat.* C. GIURESCU, P. O. 7. *Toponimia regiunii Odobești... reiese... din mulțimea de acte edite și inedite.* id. ib. 215, cf. 155. ♦ (Despre cărți, scrieri) Tipărit, editat. Cf. NDN.

– Pl.: *ediți, -te.*

– Din lat. **editus, -a, -um**, it. **edito.**

EDITÁ vb. I. Tranz. **1.** A stabili, pe baza cercetării amănunțite, un text în vederea publicării (cu adnotații critice și explicative); a îngriji apariția unei opere. *Dacă aș fi poet, ... aș edita întâi mitologia română.* RUSSO, S. 16, cf. 15, HASDEU, I. C. I, 13. *Societatea Junimea din Iași a hotărât a publica și edita poeziile culese mai cu samă din poporul de pe valea Crișului Negru.* CONV. LIT. IV, 119, cf. COSTINESCU. *În scop de a culege, clasifica, edita și a da publicității toate scrierile poetului Eminescu.* MAIORESCU, ap. CĂLINESCU, O. XI, 34. *Am vândut d-lor frații Șaraga dreptul de a edita și tipări operele mele.* CARAGIALE, O. VII, 516. *Observațiunile pe care... le vom face se vor întinde numai asupra chipului defectuos în care s-au editat aceste scrisori.* REV. CRIT. I, 326. *Editorul... e dator să urmeze lectura* [manuscriselor], *când găsește în ele una din aceste forme, dacă vrea să editeze și nu să îndrepteze pe autor.* BUL. COM. IST. I, 28. *Cine editează sau propune emendații la un text nu trebuie să uite că o incoherență, o greșală... nu se datorește autorului ei, ci copistului sau traducătorului.* ib. II, 91. *Editând textele așa cum le-a scris Bălcescu, Editura... a adăugat volumului o serie de indicații.* CONTEMP. 1953, nr. 350, 5/6. *D. Bolintineanu... pusese la cale... editarea scriitorilor români.* CIOCULESCU, I. C. 57. *Academia... editează o colecție de documente privitoare la istoria României.* DL, cf. DM. *Este vorba de unele articole rămase necunoscute celor care au editat volumul al XII-lea.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 19. *Kogălniceanu editează letopisețe și acte.* N. MANOLESCU, C. M. 125, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ Refl. pas. *Înainte de a se pune în circulație o scriere, înainte de a se edita, librarii conștiincioși puneau un corector care îndrepta greșelele copistului.* BUL. COM. IST. I, 14.

2. A efectua lucrările de tipărire și de răspândire ale unei cărți, ale unui text etc.; (latinism învechit) a eda. *Editează un jurnal.* CALENDAR (1855), 28/2. *Kogălniceanu... edită și colaboră la „Dacia literară".* NEGRUZZI, S. I, 339, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *D. Socec et Comp... au propus fiilor lui Constantin Negruzzi de a edita în două volume și scrierile părintelui lor.* CONV. LIT. VI, 1, cf. DDRF. *Ioan Brătianu scrie în foaia editată în Paris, în 1851.* XENOPOL, I. R. XII, 81, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Doamna Maria Rosetti... începuse a edita o foaie pentru tineret.* IORGA, V. F. 157. *Romanul... a fost tradus în fanțuzește încă de anul trecut și editat în tiraj limitat.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 253, cf. RESMERIȚĂ, D. *A încercat să editeze și un cotidian independent.* ARH. OLT. V, 181, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, CERNE, D. M. *Harnicul intelectual bucovinean avusese intenția lăudabilă să editeze un ziar românesc.* DR. VII, 418. *În 1745 editează la Veneția „Slujba" dimpreună cu „Viața sfântului făcător de minuni Serafim".* GRECU, P. 18, cf. SCRIBAN, D. *Această lucrare... a fost editată din nou la 1888.* DOMBROWSKI, P. 17. *Editurii Tineretului îi revine marea sarcină de a edita lucrări care să contribuie la educarea tineretului.* CONTEMP. 1951, nr. 227, 3/1. *Acest lucru însemnează... a scrie, a edita, a citi și a propaga cultură.* ARGHEZI, S. XXV, 248, cf. VIANU, L. U. 75. *Cine i-a dat atâta bănet... ca să poată edita un ziar?* STANCU, R. A. IV, 365. *Editurile pentru copii și tineret au editat nenumărate culegeri... de povestiri.* L. ROM. 1953, nr. 2, 54, cf. CHIRIȚĂ, P. 876, ALEXANDRU, I. M. 98, DM, ABC SĂN. 62. *La fondarea sa, sindicatul își elaborează un statut și editează, ca organ de presă, revista „Scena".* IST. T. II, cf. M. D. ENC., DEX. *Editează „Poezii" de Gr. Alexandrescu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 7/1, cf. DN[3].

– Prez. ind.: *editez.*
– Din fr. **éditer.**

EDITÁLE adj. invar. v. **edictal.**

EDITARE s. f. Acțiunea de a edita și rezultatul ei.

1. Stabilire, pe baza unei cercetări amănunțite, a unui text în vederea publicării (cu adnotații critice și explicative); îngrijire a apariției unei opere. V. ediție (**1**). Cf. edita (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W. *Scriitorii... cari se vor găsi ca mai exacți... ne vor călăuzi pentru editarea monumentelor scrise în același timp și dialect.* BUL. COM. IST. I, 25. *Cu editarea izvoarelor de căpetenie ale trecutului moldovenesc, el puse bază întregii istoriografii moderne românești.* AN. IST. NAȚ. I, 6, cf. RESMERIȚĂ, D. *Preocupările de ordin lingvistic au îndepărtat tot mai mult pe învățați de la munca răbdurie a editării de texte vechi.* DR. X, 2. *După moartea lui,... continuarea editării operii marelui comic... s-a încredințat d-lui Ș. Cioculescu.* CONSTANTINESCU, S. II, 38. *Editarea versiunii grecești de la Athos, însoțită de... traducere românească liberă, are importanță.* DR. XI, 254. *Editarea se făcuse cu substituții de cuvinte compromițătoare pentru autor.* VIANU, L. U. 196. *Nu-i putea fi indiferentă diferența de metodă de editare.* CIOCULESCU, I. C. 22, cf. LTR[2], DL, DM. *Își revendică... problemele legate de finalizarea actului creator în editare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 4/1, cf. DN[3]. *Așa trebuie procedat la o editare filologică.* MS. 1980, nr. 1, 43.

2. Efectuare a lucrărilor de tipărire și de răspândire ale unei cărți, ale unei publicații etc.; (învechit) editură (**2**). V. ediție (**1**). Cf. edita. (**2**). Cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Vrei să te apuci iară de editarea unui nou organ?* (a. 1878). BARIȚIU, C. II, 235. *Traducătorii anunță editarea din nou a broșurii.* EMINESCU, S. P. 119, cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *S-a cumpărat o tipografie, ceea ce a ușurat foarte mult editarea ei.* DR. VIII, 10, cf. LTR[2], DL. *I se primise cartea spre editare.* PREDA, M. S. 42. *Activitatea acestui for științific a căpătat amploare, concretizându-se în ședințe de comunicări, editare de periodice.* ABC SĂN. 337. *Editarea unor publicații pentru popor îndeplinește acțiunea de culturalizare a țărănimii și păturii mic-burgheze.* IST. T. I, 182. *„Discursurile parlamentare" stau pe același plan cu... editarea de manuale și anuare.* N. MANOLESCU, C. M. 16. *Pillat finanțează editarea volumului „Plumb" al lui Bacovia.* CROHMĂLNICEANU, L. R. I, 49, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Consider absolut necesară editarea unor ilustrate care să prezinte imagini din localitate.* RL 1978, nr. 10332.

– Pl.: *editări.*
– V. **edita.**

EDITÁT, -Ă adj. (Despre texte, cărți etc.) Care este tipărit, publicat. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Am primit acest text editat.* BUL. COM. IST. III, II, cf. RESMERIȚĂ, D. *Și-a cedat drepturile de autor jucat și editat.* VIANU, L. U. 193. *Descopăr în vitrină o carte splendid editată.* BLAGA, H. 134.

– Pl.: *editați, -te.*
– V. **edita.**

EDITÉR s. m. v. **editor.**

EDITOLOGÍE s. f. Știința editării cărților, a prospectării pieței în vederea difuzării lor, precum și a administrării rețelelor de difuzare. Cf. NDN.

– Gen.-dat.: *editologiei.*
– De la **edita**, după *filologie, textologie* etc.

EDITÓR, -OÁRE subst. **I. 1.** S. m. și f. Persoană care stabilește, pe baza unei cercetări amănunțite, un text în vederea publicării (cu adnotații critice și explicative); persoană care îngrijește apariția unei opere. *Nu se știe dacă lacunele acestea se pot atribui editorului.* HELIADE, D. J. 181/6. *Sânt de aceia carii mai scump vând cărțile decât acelea prețuite prin editorul lor* (a. 1845). BARIȚIU, C. II, 307. *Doghiel, editoriul „Codicelui diplomatic al regatului Poloniei".* MAG. IST. I, 327/6. *Antiaxioanele următoare se adaugă de editor.* PANN, în CONTRIBUȚII, I, 26. *Dl. Șarl Miculi... este alcătuitorul și totodată editorul acelui album.* ROM. LIT. 110[1]/15. *Cele întâmplate în viața lui Valeriu se crede a fi pe la anul 503, ... după calculul celor mai din urmă editori ai lui Amiot.*

ARISTIA, PLUT. 248/26, cf. 288/25, LM. *O scurtă notiță literară a editoarei.* MAIORESCU, CR. III, 7. *Un editor, la vremea asta, e foarte greu de găsit.* SĂM. I, 16. *Scrisorile pe care le dau editorii cei noi n-au nici concentrare a sufletului, nici lumină.* IORGA, P. A. II, 135, cf. ANGHEL, PR. 180. *Editorul scrupulos va căuta să arate... și izvoarele textului.* BUL. COM. IST. I, 72. *Editorul unui text păstrat în mai multe manuscrise are datoria să aleagă din tradiție lectura pe care o crede autentică.* ib. II, 89, cf. DR. I, 17, ARH. OLT. V, 397. *Cercetătorii „Pravilei"... nu și-au dat seama că Teofil și cu Ghenadie nu-s decât niște „editori"..., ci i-au crezut drept tipăritorii „Pravilei".* ib. X, 16, cf. DR. VII, 373, CONV. LIT. LXVII, 34. *Editoarea ne dă în continuare ideea.* STREINU, P. C. II, 202, cf. IORDAN, STIL. 40. *A avut norocul să găsească în d. Șerban Cioculescu un editor pios și atent.* CONSTANTINESCU, S. I, 24. *S-a arătat, de asemenea, însemnătatea lui... ca editor de izvoare.* VIANU, P. 65. *Cititor și editor al cronicilor noastre, Kogălniceanu a primit în limba sa fonetisme arhaice.* CONTRIBUȚII, I, 72. *N-aș reproșa scrupulosului editor decât indiferența sa față de adnotările stolnicului.* CIOCULESCU, I. C. 21, cf. 125. *Lipsa nu mai este motivată nici chiar de către editor.* N. MANOLESCU, C. M. 144, cf. M. D. ENC. *Editorii lui le-au inclus... în ediția de „Scrieri literare".* SIMION, D. P. 377, cf. DEX, DN[3]. *Transcriem textul cu câteva deosebiri de lecțiune față de primii săi editori.* MS. 1980, nr. 1, 43.

2. S. m. și f. Persoană care tipărește și difuzează o carte, o publicație etc. *Editorul, autorul și tipograful sînt datori a depune la secretariatul statului un exemplar din cartea ce să va tipări.* CR (1833), 202[1]/17, cf. GT (1838), 8/59, VALIAN, V. *Cam critică ar fi starea editorului de Curier* (a. 1845). BARIȚIU, C. II, 293, cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, D., PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Cer odată pentru totdeauna a vedea pe editorul responsabil.* BARONZI, I. G. 361/23, cf. COSTINESCU, LM. *Ar priimi desigur să-ți fie editor.* ODOBESCU, S. III, 12. *Ni s-a trimis un exemplar din partea editorilor.* EMINESCU, S. P. 120. *Cea mai mică carte bine scrisă găsește sute de editori.* MACEDONSKI, O. IV, 6. *Au primit editorul, cu care aveau contract..., banii ce vor intra la redacțiune* (a. 1890). BARIȚIU, C. II, 270, cf. DDRF, BARCIANU. *Sunt la București editori și tipografi speciali pentru asemenea lucruri.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 63, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Am citit apoi prin reviste diferite atacuri îndreptate împotriva... editorului recalcitrant.* LOVINESCU, C. IV, 96. *Acum nu se mai teme că nu va găsi un editor.* C. PETRESCU, C. V. 156. *Industriași speciali... poartă numele de editori.* CERNE, D. M. II, 4. *Editorii calendarului socoteau... gustul publicului mai ridicat.* SADOVEANU, O. XIX, 170. *Ilustrațiile... i le comandă un editor german.* OPRESCU, I. A. IV, 78. *N-avem nicio răfuială personală cu stimații editori naționali.* CONSTANTINESCU, S. VI, 35. *Un singur editor știa și a știut ce vrea: casa Ignat Hertz.* ARGHEZI, S. XXV, 61. *Traduc cărți pentru un editor.* CĂLINESCU, E. O. II, 16. *Unde s-o public? ... Toți editorii sunt pungași.* STANCU, R. A. V, 252. *Meritul cel mai de seamă... a fost ca redactor principal și ca editor.* AGROTEHNICA, I, 43, cf. M. D. ENC., DEX. *Redacția își exprimă speranța că vor participa la ea... editori, regizori, actori.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 4/1, cf. DN[3]. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *George Ioanid, librar editor.* ROMÂNUL (1857), nr. 11, 4[3]/60. *Librar editor.* COSTINESCU. *Frații Șaraga, librari-editori, domiciliați în Iași.* CARAGIALE, O. VII, 516. *Librărie editoare.* CADE. *„Familia Schroffenstein", piesă publicată în 1803 de către un prieten editor, este o dramă sumbră.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 88. *Lista... era emisă de librarul Christu Ioanin, „proprietar editor".* CIOCULESCU, I. C. 57. *Este editor la un ziar cunoscut.* ♦ P. e x t. Persoană care pregătește publicarea unor texte, care redactează textul unei emisiuni de televiziune sau care scrie editorialul unui ziar, al unei reviste. *Este editor la un ziar cunoscut.*

3. S. m. (Învechit, rar) Persoană care organiza, în Roma antică, jocuri, spectacole etc. *Muriul ce împregiura aria amfiteatrului se numea podium (pod)... în care era și chiliuța prințipului, tribunalul editorului și scamnele fecioarelor vestale.* BOJINCĂ, A. II, 193/23.

II. S. n. (Inform.) Parte a unui calculator care face editarea programelor. Cf. NDN.

– Accentuat și: *edítor.* – Pl.: *editori, -oare.* – Și: (învechit, rar) **editér** s. m.

– Din lat. **editor, -oris**, fr. **éditeur**, engl. **editor.**

EDITORIÁL, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. Care aparține editurii sau editării; privitor la editură sau la editare. *Pe lângă... necesitățile de tehnică editoriale, trebuie să se mai observe: particularitățile externe ale actului..., formatul materiei și forma scrisului.* ARH. OLT. X, 300. *Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu... constituiau... singurele certitudini editoriale.* CONV. LIT. LXVII, 34. *Au cetit... pe fiecare la sorocul ei editorial.* STREINU, P. C. II, 202. *Perpessicius..., consecvent în conduita sa editorială, nu ia în seamă retipărirea... după un manuscris întreg.* id. ib. III, 179. *Arghezi... s-a supus imperativului editorial și a voit să scrie un roman.* CONSTANTINESCU, S. I, 90, cf. VI, 80. *Meritul* [cărții]*... începe de la împrejurarea că „există" în sensul material, editorial al termenului.* CONTEMP. 1966, nr. 1 015, 3/5. *Numai Eminescu depășise acest record editorial de la noi, cu trei ediții Maiorescu.* CIOCULESCU, I. C. 139, cf. DL, DM. *Acest fond ar putea să devină platforma... activității editoriale.* T ianuarie 1969, 85. *În domeniul editorial, noutățile sunt și mai multe.* CONTEMP. 1971, nr. 1 282, 9/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Au rostit cuvinte de salut... Aurel Martin, director general-adjunct al Centralei editoriale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 2/3, cf. DN[3]. *Și-a remarcat atât bucuriile cât și avatarurile... acestei odisei editoriale.* MS. 1980, nr. 1, 28. *O robustă conștiință de sine... nu pare a-i lipsi, dictându-i aparițiile editoriale ce se succed la intervale mici.* GRIGURCU, C. R. 61, cf. 51.

2. S. n., adj. (Articol de ziar, de revistă etc., de obicei nesemnat) care exprimă părerea conducerii unei publicații față de o problemă importantă de actualitate. Cf. CADE, SCRIBAN, D. [Pregătea] *publicarea..., sub formă de articole editoriale, a ciclului de conferințe.* CV 1949, nr. 6, 1. *Ce poetic ești! Ca un editorial de gazetă scris de un licean.* II. LOVINESCU, T. 71. *Își începe editorialul mereu îngrijorat.* CIOCULESCU, C. 59, cf. 21, 58. *Publică... un editorial ca din partea ziarului.* PREDA, C. I. P. II, 263, cf. DM, DER. *Se va publica un editorial în numărul următor al revistei.* SCL 1964, 412. *Din anumite editoriale reieșea că imperiul... era gata să se reconstituie sub ochii Franței.* MAGAZIN IST. 1973, nr. 10, 65, cf. M. D. ENC., DEX. *Să citească dimineața în cor editorialul.* TOIU, I. 371, cf. DN[3].

– Pronunțat: *-ri-al.* – Pl.: *editoriali, -e* și (rar, n.) *editorialuri* (SCRIBAN, D.)

– Din fr. **éditorial.**

EDITORIALÍST, -Ă s. m. și f. Autor al editorialului unui ziar, al unei reviste etc. Cf. NDN, NDU.

– Pronunțat: *-ri-a-*. – Pl.: *editorialiști, -ste.*

– Din fr. **éditorialiste.**

EDITÚRĂ s. f. **1.** (Și în sintagma *casă de editură*) Întreprindere sau societate comercială care editează cărți, publicații periodice etc.; (rar) papetărie (**3**). *Editura și tiparul Tipografiei diecezane.* TELEGRAFUL (1854), 4[2]/80. *Să se lege casa de editură a d-lui profesor Borghese a-mi trimite... din fiecare ediție un număr de 25 de exemplare.* CARAGIALE, O. VII, 391, cf. BARCIANU. *În editura populară a tipografiei „Minerva" a apărut primul volum... din scrierile poetului.* SĂM. I, 30, cf. ALEXI, W. *Un manuscris prezentat la o editură este măsurat cu centimetru pătrat.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 10, cf. RESMERIȚĂ, D. *O editură a pierdut mai târziu multe milioane.* LOVINESCU, M. 78, cf. NOM. PROF. 59, SCRIBAN, D. *Așa cum editurile mercantile reeditau pe clasici... era un sacrilegiu care trebuia stăvilit.* CONSTANTINESCU, S. III, 266.

Editura „Cartea Românească" a pornit fără program. ARGHEZI, S. XXV, 60, cf. 248. *Găsea nimerit ca universitatea să aibă o tipografie şi o editură proprie.* CĂLINESCU, B. I. 583. *Editura a publicat în ultima vreme şi culegeri din operele clasicilor noştri.* CONTEMP. 1953, nr. 374, 3/1. *Editurile pentru copii şi tineret au editat nenumărate culegeri... de povestiri.* L. ROM. 1953, nr. 2, 54, cf. GRAUR, E. 72, 73, LTR[2]. *Incertitudinile... îl împiedicau să considere munca sa încheiată şi să predea lucrarea editurii.* PREDA, R. 331, cf. id. DELIR. 8, 10, id. C. I. P. II, 287. *Iubesc prea mult cărţile (poate mai puţin conţinutul lor, cât forma, ediţia, anul, editura, raritatea).* T. POPOVICI, S. 48, cf. DL, DM, DER, T ianuarie 1969, 84. *Editura „Albatros" a iniţiat o utilă serie de ediţii comentate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Editurile consideră că nu e imoral să tipăreşti şi comedii scrise de autori contemporani.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 5/4, cf. DN[3].

2. (Învechit) Editare (**2**). *Mă oblig a nu mai da drept de editură a acestor opere nimănui în limba română.* CARAGIALE, O. VII, 517, cf. 515. *Zaharia Carcalechi se gândi a lua asupră-şi editura cărţilor româneşti ce ieşeau la Buda.* IORGA, C. I. II, 139, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *S-a putut începe mai întâi o serioasă activitate de editură a operelor muzicale româneşti.* CONV. LIT. LXVII, 78. *Mulţi însă vând, în diferite condiţii..., editura lucrării la industriaşi speciali.* CERNE, D. M. II, 4, cf. SCRIBAN, D.

– Pl.: *edituri.*

– De la **editor,** cu schimbare de terminaţie.

EDÍȚIE s. f. **1.** Textul unui manuscris, al unei lucrări etc. tipărit, editat; totalitatea exemplarelor unei opere tipărite prin folosirea aceluiaşi zaţ tipografic; fiecare dintre exemplarele unei opere tipărite prin folosirea aceluiaşi zaţ tipografic; editare (**1, 2**) a unui manuscris, a unei lucrări etc.; g e n e r. exemplar dintr-o tipăritură. Cf. IORGOVICI, O. 45/1. *Cuvintele care le-ai citit... nu se află în ediţiile lui Eutropius care le avem.* MAIOR, D. 78[2]/2, cf. MUMULEANU, în CONTRIBUŢII, I, 18. *Este deosebită carte a lui... Galinos..., ediţia de Paris!* POTECA, F. 220/3. *Dacă vrodată va avea cinstea ca să se mai tipărească pentru a doua ediţie,... toate greşalele câte se vor găsi acum vor fi îndreptate.* PLEŞOIANU, T. IV, 180/24. *Să aducem înainte toate ediţiile cărţilor.* HELIADE, GR. ROM. XVIII/11. *Aristia a alcătuit un imn... care l-a şi tipărit la Paris, într-o ediţie foarte frumoasă.* CR (1830), 362[2]/4. *Până a nu să vinde cărţile ediţiei de mai nainte, nu are voie autorul să facă de iznoavă ediţie.* COD. ŢIV. 196/16. *S-a priimit cea dintâi ediţie a aceştii cărţi.* MARCOVICI, C. 5/9. *Erata sau „greşale tipografice"... se vor îndrepta la vreo altă ediţie.* GENILIE, G. 247/5. *A sa carte despre literatura nemţească din care a ieşit a doua ediţie.* MN (1836), 8[1]/37, cf. VALIAN, V. *De atunci n-au ieşit alte ediţii* (a. 1845). BARIŢIU, C. II, 300. *Cousin a dat o ediţiune de operele lui.* LAURIAN, F. 182/12. *Vezi ediţia din 1844 a uvrajului.* CALENDAR (1847), 46/30. *Aveţi ceva ediţii (cărţi) nouă?* PANN, în CONTRIBUŢII, I, 26, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *În curând au urmat şi o a doua ediţie sporită.* RUSSO, S. 152. *În ediţiunea sa... observă... că Perizonius desparte această zicere.* ARISTIA, PLUT. XXXIII/8, cf. CII/23. *Se duse în voiaj..., trimiţând fostei sale soţii în ajunul plecării o frumoasă ediţie a întâmplărilor lui Telemach.* NEGRUZZI, S. I, 79, cf. POLIZU, FILIMON, O. I, 94, PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., HASDEU, I. V. 239. *Însemna pe margine un volum din Oraţiu, ediţiunea lui Gryphius.* BARONZI, C. I, 151/17, cf. COSTINESCU, LM. *Dintre ediţiile operelor lui Aristoteles este de notat cea publicată sub auspiciele Academiei.* MAIORESCU, L. 163, cf. CONV. LIT. XI, 79, CONTEMPORANUL, I, 134. *În acelaşi an apărea... o a doua ediţiune din aceeaşi scriere.* ODOBESCU, S. I, 298. *A ieşit de supt tipar o nouă ediţie.* EMINESCU, S. P. 279, cf. id. O. IX, 132, 190, DDRF. *După moartea autorului... fu publicată şi ediţiunea germană.* ARHIVA, I, 5. *Trebuie să le cercetăm şi în a doua lor ediţie.* XENOPOL, I. R. XIII, 49, cf. ENC. ROM., ARHIVA, X, 188, BARCIANU, SBIERA, F. S. 67, ALEXI, W. *Există vreo ediţie ilustrată a povestirilor lui Creangă?* ANGHEL, PR. 180. *La ediţiunile de texte... trimiterea la pagină şi rând se impune.* BUL. COM. IST. I, 92, cf. II, 17, 18, AN. IST. NAŢ. I, 10. *Textul ediţiei a doua a fost identic cu al celei dintâiu.* DR. II, 589. *Ediţiile romanelor lui au atins cifre enorme.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 237, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE. *Lucra de câţiva ani la o ediţie vândută mai întâi statului.* LOVINESCU, M. 268. *Pe un poet trebuie să-l intereseze ediţiile rare.* REBREANU, R. I, 54, cf. MINULESCU, V. 176, C. PETRESCU, Î. II, 121, CERNE, D. M. II, 3, CONV. LIT. LXVII, 34. *Tot ce citeau boierii în ediţii rare pe hârtie de mare lux era lucru bun.* I. BOTEZ, ŞC. 63. *Am auzit despre o nouă ediţie a lui Creangă.* SADOVEANU, O. XIX, 387. *De la Maiorescu şi până la ediţiile contemporane, atitudinea critică faţă de ele variază.* STREINU, P. C. III, 171, cf. IORDAN, STIL. 74, SCRIBAN, D., NOM. MIN. I, 355. *Acest volum... a ajuns la mai multe ediţii.* OPRESCU, I. A. IV, 363. *Dacă... cititorul va regăsi caracterizări din ediţia mare, asta vine de acolo că un adevăr nu poate fi exprimat decât cu aceleaşi cuvinte.* CONSTANTINESCU, S. II, 226, cf. DOMBROWSKI, P. 205. *Băgam de seamă că, fără a privi pe ediţia veche, formulam judecăţile la fel.* CĂLINESCU, O. XII, 4, cf. id. B. I. 19. *Studiile de literatură universală şi comparată... reapar..., într-o nouă ediţie.* VIANU, L. U. 5. *Într-una din vitrine descopeream o splendidă ediţie italiană a operelor lui Hegel.* BLAGA, H. 119, cf. CONTEMP. 1953, nr. 368, 3/3, SCL 1954, 249. *Lucrarea sa de căpetenie... s-a publicat în două ediţii succesive.* AGROTEHNICA, I, 45, cf. IST. LIT. ROM. II, 88. *Ştiam cum se procedează în materie de ediţii de artă.* VINEA, L. I, 419. *Am încercat bucuria de a colaţiona ediţia.* CIOCULESCU, I. C. 52, cf. 22, DL, LTR[2], T. POPOVICI, S. 48, MAT. DIALECT. I, 12, DER. *Canonul..., după inventarea tiparului, a fost răspândit în zeci de ediţii.* ABC SĂN. 198, cf. MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 20, N. MANOLESCU, C. M. 148. *Ideea unei ediţii ultime de autor (retrospectivă) poate pune în valoare... punctul de vedere al autorului.* STĂNESCU, C. R. 90. *Trasă în nenumărate ediţii, ea a fost tradusă în 24 de limbi străine.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 151, cf. M. D. ENC., DEX, ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 10/1, PAPU, C. M. 21, DN[3], GRIGURCU, C. R. 82. ◊ F i g. *Cadrilul avusese cel mai mare succes şi era învederat că era vorba să se facă şi a doua ediţiune.* BARONZI, C. III, 42/4. *Daca însă autorul discursului plagiat nu se va arăta satisfăcut..., promitem o nouă ediţiune de citate.* EMINESCU, O. XII, 19. *Le urăm virtuoşilor cetăţeni chef mult, voie bună şi-o nouă ediţie a republicei.* id. ib. 216. *Flăcăul scund nu era o altă ediţie a crâşmarului din Humuleşti.* IBRĂILEANU, A. 127. *Jougkind este ediţia modernă, ultimă şi cea mai completă a luminiştilor olandezi.* OPRESCU, I. A. IV, 70. *Seara, veselă, uneori căruţa se întoarce plină: câteva furci de fân,... o ultimă ediţie de păini calde, un colcovan de carne.* ARGHEZI, P. T. 303. ◊ *Ediţie critică* = editare a unui text (vechi, clasic etc.) stabilit prin compararea variantelor, pentru eliminarea erorilor şi stabilirea cât mai exactă a formei originare, însoţit de comentarii şi de aparatul critic necesar; (concretizat) volum conţinând o astfel de editare. *Până când nu vom avea ediţii critice... va fi greu... a urmări izvoadele cronicelor posterioare.* BUL COM. IST. II, 18, cf. 90. *Stabilirea textului original la o eventuală ediţie critică a acestuia.* GRECU, P. 33. *Munca începută... întru alcătuirea unei ediţii critice a operelor lui Caragiale a fost reluată... de d. Ş. Cioculescu.* CONSTANTINESCU, S. II, 60, cf. VI, 169, 186. *Aceeaşi concluzie... rezultă din variantele stabilite de Perpessicius în ediţia lui critică.* VIANU, S. 53. *Una din sarcinile de onoare... este publicarea de ediţii critice ale operelor mai importante ale reprezentanţilor Şcolii Ardelene.* CL 1957, 20, cf. DER, M. D. ENC., ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 9/1. *Ediţie definitivă* = ediţie al cărei text a fost văzut de autor şi considerat ca definitiv. *Ediţia definitivă a „Operelor" îl definitivează în conştiinţa contemporană.* CONSTANTINESCU, S. I, 161, cf. 105. *Figurează, cu uşoare retuşe, în ediţia definitivă de versuri.* CIOCULESCU, I. C. 109, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 7/1. *Ediţie de lux* = ediţie a operei unui scriitor sau a unei singure scrieri

scoasă în condiții grafice deosebite. *Azvârlise pe fereastră un mare pachet plat: ediția de lux a poeziilor lui Eminescu.* TEODOREANU, L. 24. *Ediție comentată* = ediție a operei unui scriitor sau a unei singure scrieri care cuprinde comentarii literare, stilistice, lingvistice, critice, istorice etc. (pentru fiecare text, paragraf etc. din cuprinsul ei). *Editura „Albatros" a inițiat o utilă serie de ediții comentate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 9/1. *Ediție selectivă* = ediție a operei unui autor care este realizată după anumite criterii, pentru un anumit scop. *Va preda Editurii Eminescu... o ediție selectivă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 2/5. *Ediție princeps* v. p r i n c e p s. *Ediție specială* = tiraj suplimentar al unui ziar, publicat în afara periodicității lui obișnuite, cu prilejul unui eveniment, al unei sărbători etc. *Edițiile speciale anunță asasinarea lui Jaurès.* LOVINESCU, C. IV, 170. *Ediție specială!... Noul guvern!... Manifestul către țară!* REBREANU, R. II, 154. *Vânzătorii de ziare strigau ediție specială.* CAMIL PETRESCU, P. 413. *Vânzătorii de ziare zbiară aceleași ediții speciale.* C. PETRESCU, C. V. 280. *Edițiile speciale vesteau cu litere mari... atacul împotriva Olandei.* CĂLINESCU, B. I. 552. *Edițiile speciale ale tuturor ziarelor peninsulei sunt pline cu detaliile luptelor.* RALEA, S. T. I, 335. *Ediția specială anunța căderea șubredului guvern.* STANCU, R. A. II, 286. *Se striga: „Sportul, ediție specială, cu rezultatele de ieri!"* VINEA, L. I, 20. *Alții se urcau făcând glume..., desfăcând apoi ediții speciale de ziare.* PREDA, DELIR. 298. *Hai să ascultăm știri! Ediție specială.* T. POPOVICI, S. 336. *Văzu strada plină de afișe și resturi de ziare: foile edițiilor speciale de seară.* BARBU, Ș. N. II, 216. ♦ (Rar) Ziar. *Sunt Deciu de la ziarele „Seara" și „Lumea, ilustrată", vreau să vorbesc cu domnișoara Boiu... Vreau să-i arăt portretul pe care i l-am publicat în ediția noastră ilustrată.* CAMIL PETRESCU, T. I, 16. *Trebuie să mă duc neapărat la tipografie să intre știrea în ediție.* C. PETRESCU, C. V. 72. ♦ Versiune. Cf. DN[3], DEX – S. ▭ *Nu a găsit citatul deoarece a utilizat o altă ediție.* ♦ P. a n a l. Emisiune de radio sau de televiziune în care sunt prezentate informațiile referitoare la ultimele evenimente petrecute la anumite ore sau perioade ale zilei. *Ediția de dimineață a știrilor de la televiziune.*

2. (Rar; și, învechit, în sintagma *casă de edițiune*) Editură (1). *În secolul nostru sunt celebre casele de edițiune: Breitkopf und Härtel.* CERNE, D. M. II, 4. *Cărțile recent ieșite de sub tipar întrec în eleganță și execuție grafică cărțile oricărei ediții apusene.* STANCU, U. R. S. S. 16.

3. Manifestare artistică, sportivă etc. care face parte dintr-o serie periodică, stabilă. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 84. *Start în ediția a III-a a Balcaniadei de scrimă.* SPORTUL, 1970, nr. 1 087, 4/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Aflat la cea de a treia ediție, concursul a stârnit interes în rândul participanților.* RL 1977, nr. 10 311. *Au început întrecerile celei de a 29-a ediții a campionatului european de tenis.* ib. 1978, nr. 10 327, cf. DN[3].

– Pl.: *ediții.* – Și: (învechit) **edițiéúne**, (învechit, rar) **ediciúne** (STAMATI, D.) s. f.

– Din lat. **editio, -onis**, fr. **édition.**

EDIȚIÚNE s. f. v. **ediție.**

EDOMÉTRU s. n. Aparat folosit pentru determinarea compresibilității diferitelor varietăți de pământ. Cf. NOM. MIN. I, 304, LTR[2], DN[3].

– Pl.: *edometre.*

– Din fr. **oedomètre.**

EDUCÁ vb. I. T r a n z. **1.** A influența în mod sistematic (și în cadru organizat) formarea și dezvoltarea însușirilor intelectuale, morale, fizice etc. ale copiilor, ale tineretului sau, p. g e n e r., ale oamenilor, ale colectivităților umane; (complementul indică copii, tineri sau, p. g e n e r., oameni, colectivități umane) a forma prin educație (1); (învechit) a educarisi, a educălui. V. i n s t r u i. Cf. IORGOVICI, O. 46/12, NEGULICI, STAMATI, D. *Faraon... l-au înfiat și l-au educat în curtea imperială.* CALENDAR (1854), XXI/25. *Ridiculiza defectul ce aveau și au încă din junii educați în streinătate de a găsi toate cele rele în țara lor.* NEGRUZZI, S. I, 344, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU. *Mama bună-și educă însăși pre copiii săi.* LM. *Tinerele generațiuni... vor fi perfect educate și solid instruite și vor face fala națiunii.* CARAGIALE, O. I, 284, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SAHIA, S. A. 239. *Îmi dau seama că poate fi educată ușor.* A. HOLBAN, O. II, 256. *Am crescut ș-am educat copii.* SADOVEANU, O. XIX, 9. *Ofițerul... educase tineretul în vederea unei asemenea campanii.* id. ib. XXI, 16, cf. SCRIBAN, D. *L-am numit un impresionist al desenului, adică educat ca să rețină mișcarea și gesturile caracteristice.* OPRESCU, I. A. IV, 258. *Educat la Paris, vine în țară plin de iluzii reformatoare.* CONSTANTINESCU, S. II, 299, cf. 105. *E de demnitatea unui ofițer să se desfacă de legătura lui... când sună ceasul pentru care a fost educat.* ARGHEZI, S. XXXIV, 28, cf. id. P. T. 36. *Fusese educat într-un institut aristocratic.* CĂLINESCU, S. 301, cf. id. O. XIII, 180. *Tu meritai altfel de părinți. Trebuie să-i educi tu pe ei.* DEMETRIUS, C. M. 61, cf. DL. *Viitorii preoți aveau menirea să educe enoriașii pe calea binelui.* CIOCULESCU, I. C. 131. *Părinții te-au educat greșit și acum plătesc.* T. POPOVICI, S. 77, cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Publicul de comedie a devenit educat în spiritul complexității imaginii scenice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 5/4. *Scriitorul... trebuie să educe oamenii.* RL 1978, nr. 10 335. ◊ R e f l. p a s. *Frații, prietenii noștri... se educau în licee și universități.* CONTEMPORANUL, I, 3. ◊ R e f l. *Cu dânșii zilele vieții sale petrecându-le, mult s-au fost educat.* TEODOROVICI, P. 18. *A crescut și s-a educat.* CONTEMPORANUL, I, 166. *N-a avut nici timp să se educe.* CĂLINESCU, B. I. 313. *Omul s-a educat în sensul înaltelor facultăți sufletești.* RALEA, S. T. III, 23. *Ne educăm permanent... pe noi înșine.* CONTEMP. 1971, nr. 1 301, 5/5.

2. A dirija dezvoltarea unor însușiri sufletești, morale, artistice etc. într-o anumită direcție; a deprinde, a obișnui. *Am trebuit să părăsesc sala de curs, lăsând pe omul sforăitor să-și educe, mai departe, „voința și atenția".* LOVINESCU, M. 80. *Gustul public... educat de traducerea capodoperelor literare europene... a fost preocuparea de căpetenie a lui Heliade și Asachi.* STREINU, P. C. III, 234. *El și-a educat mâna și ochiul.* OPRESCU, I. A. IV, 72. *Trebuie ca mijloacele lui de expresie să fie educate... în așa fel, ca să prindă cât mai repede acea impresie.* id. ib. 247. *Sufletul lui n-avea această aptitudine, fiind educat pentru conceperea unei lumi exclusiv plastice.* CĂLINESCU, B. I. 464. *Ibrăileanu era convins că talentul se poate educa.* RALEA, S. T. III, 205. *Educând... doar dorința să-și plângă Nesătula chemare spre calde genuni... Iată spațiul menit... celor arși de lumini.* DOINAȘ, A. P. 257. ◊ R e f l. p a s. *Ion Budai Deleanu urmărea... să îndrume și să educe simțul artistic al cititorului.* IST. LIT. ROM. II, 78.

– Prez. ind.: *educ* și (învechit, rar) *educez* (NEGULICI).

– Din lat. **educare**, fr. **éduquer.**

EDUCÁBIL, -Ă adj. **1.** (Despre copii, tineret sau, p. g e n e r., despre oameni, colectivități umane) Care poate fi educat; care este receptiv la educație (1); educațional (2). Cf. BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN. D., M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. (Despre însușiri sufletești, morale, artistice etc.) A cărei dezvoltare poate fi dirijată într-o anumită direcție. *Simțul poeziei și facultatea critică,... educabile.* STREINU, P. C. III, 67. *Instinctul pentru spectacol... ușor educabil.* CONSTANTINESCU, S. V, 357. *Toate încercările sale... au tins către transformarea acestor forțe iraționale ce sălășluiesc în noi în forțe ascultătoare, educabile.* N. MANOLESCU, C. M. 152.

– Pl.: *educabile, -e.*

– Din fr. **éducable.**

EDUCABILITÁTE s. f. Însușirea de a fi educabil (**1**). Cf. BARCIANU. *Locke insistă... asupra acestei limite a educabilității.* ARHIVA, X, 86, cf. SCRIBAN, D., DEX, DN[3].

– **Educabil** + suf. *-itate.*

EDUCÁRE s. f. Acțiunea de a e d u c a și rezultatul ei.

1. (Proces de) influențare sistematică (și în cadru organizat) a formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale, fizice etc. ale copiilor, ale tineretului sau, p. g e n e r., ale oamenilor, ale colectivităților umane. V. e d u c a ț i e (**1**). Cf. e d u c a (**1**). *Educarea cu totul franțeză... au putut aduce în rătăcire forma și stilul scriitorilor.* RUSSO, S. 44. *Educarea sa teologică, precum și celelalte învățături ale sale le săvârși la Berlin.* FIS. 23/13. *Văzând că scopul... tuturor legelor celor drepte stă în educarea orfanilor,... am socotit de cuviință a schimba modurile despre aceste* (a. 1857). URICARIUL, IV, 307/9. *Zice că plecarea e rodul educării, Voiește să ne-nvețe a crește pre copii.* NEGRUZZI, S. II, 267, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Vrei, pe cât se pare, să dai o nouă probă de bună educare!* MACEDONSKI, O. II, 162, cf. DDRF. *Fiindcă vorbim de educarea maselor populare, credem că ele au ajuns la maturitatea înțelegerii.* BACOVIA, O. 241. *Și acasă, ca unică ocupație, educarea conform celei mai stricte morale creștine a celor patru fete.* A. HOLBAN, O. II, 212. *Nu pot fi de acord în soluția pe care o dă d-sa pentru educarea satelor noastre.* SADOVEANU, O. XIX, 60. *Limba... reprezintă și un mijloc de influențare, de educare a oamenilor.* CV 1949, nr. 6, 15. *Educarea lor lăsa de dorit.* CĂLINESCU, B. I. 578. *Teatrul are... un rol uriaș în educarea și însuflețirea oamenilor.* CONTEMP. 1954, nr. 383, 1/1, cf. DL, DM, ABC SĂN. 338. *A militat permanent... pentru educarea nuanțată a publicului.* IST. T. II, 97. *Urmează... educarea și botezarea sa.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 21/2, cf. DEX, DN[3].

2. Dirijare a dezvoltării unor însușiri sufletești, morale, artistice etc. într-o anumită direcție. V. d e p r i n d e r e, o b i ș n u i r e. Cf. e d u c a (**2**). *Facultăți, gusturi, dibăcii, aplecări pe care apoi educarea le dezvoltă.* ROMÂNUL (1857), nr. 3, 3[2]/58, cf. PONTBRIANT, D. *Îl interesau... cărțile care tratau despre problema educării voinței.* CĂLINESCU, E. O. II, 13. *Un alt grup de lucrări literare pentru cei mici se ocupă cu educarea bunelor deprinderi.* L. ROM. 1953, nr. 2, 59. *De aici rolul însemnat pe care ele trebuie să-l joace în acțiunea de propagare a muzicii naționale și educarea simțului artistic.* ALEXANDRU, I. M. 6. *Teatrul contemporan..., ca mijloc de influențare și educare a gustului artistic, ridică... problema modului în care se dezvoltă literatura dramatică.* IST. T. I, 20. *Educarea minții merge paralel cu educarea mâinilor.* CONTEMP. 1971, nr. 1 298, 7/1. *Educarea gustului literar începe... prin lectura operelor scriitorilor clasici.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 36, 9/4.

– V. **educa.**

EDUCARISÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit; atestat prima dată în 1848, cf. CONTRIBUȚII, II, 129) A educa (**1**). Cf. ALIL XVII, 64.

– Prez. ind.: *educarisesc.*

– **Educa** + suf. *-arisi.*

EDUCARISÍT, -Ă adj. (Învechit, rar; despre copii, tineri etc.) Educat. *Du-te, mai ales, de vezi damele acele educarisite, care stau toată ziua la oglindă.* ALECSANDRI, T. III, 996.

– Pl.: *educarisiți, -te.*

– V. **educarisi.**

EDUCÁT, -Ă adj. (Despre copii, tineri sau, p. g e n e r., despre oameni, colectivități umane) Care are educație (**1**); (învechit, rar) educarisit. Cf. STAMATI, D. *Societatea educată a Moldovei samănă a fi o colonie ingleză.* RUSSO, S. 23, cf. DDRF. *În toată vremea curei... să petrecem cu oameni plăcuți și mai ales cu femeile educate.* FĂTU, D. 128/7. *Generația... lui... își împlinise o misiune eliberând lumii o ființă subțire și educată.* SADOVEANU, O. XXI, 274. *Un copil normal și... educat este în stare să se ridice până la preocupările unui adult.* CĂLINESCU, S. 298.

– Pl.: *educați, -te.*

– V. **educa.**

EDUCATÍV, -Ă adj. Care aparține educației (**1**), privitor la educație, (rar) e d u c a t o r (**3**); care contribuie la educația cuiva; care educă (**1**), formează, instruiește; educațional (**1**). *Dovediți-ne... că prin aplicarea principiilor voastre dobândiți rezultate educative mai bune.* ARHIVA, I, 73, cf. BARCIANU. *Variile prelegeri ascultate de mine au avut asupra mea o înrâurință... educativă.* SBIERA, F. S. 123, cf. ALEXI, W. *Germanii au... o întreagă literatură de povestiri morale și educative.* ANGHEL, PR. 179. *E de remarcat și partea educativă a manualului.* DR. I, 513. *Iată pentru ce este atât de considerabilă valoarea educativă a istoriei.* AN. IST. NAȚ. I, 23. *Punându-le în marmură, facem operă de artă educativă.* LOVINESCU, S. V, 51. *Asemenea consilii, comitete și comisiuni au o influență educativă nefastă asupra corpului ofițeresc.* CONV. LIT. LXVII, 267. *Să contribuim la ridicarea nivelului educativ.* COCEA, S. I, 60. *Urmează să se supună voluntar unei anumite metode educative.* STREINU, P. C. III, 24. *El le-a apărut ca un exemplar omenesc rarisim..., predat de copil grijilor educative ale unui gimnaziu elin.* id. ib. 28, cf. SCRIBAN, D. *Scopul educativ al acestor „vieți romanțate" nu trebuie identificat cu simpla vulgarizare.* CONSTANTINESCU, S. I, 53, cf. II, 63. *Prin puternicul său caracter patriotic, ea are o mare forță educativă.* CONTEMP. 1952, nr. 315, 4/4. *Ceea ce trebuie reținut... din viața acestei tragediene e un exemplu educativ.* ARGHEZI, S. XXXIII, 69. *Apela la guvern să ia măsuri educative.* CĂLINESCU, B. I. 288, cf. id. O. XIII, 221. *Cel mai luminat dascăl, din a cărui artă educativă m-am împărtășit,... a fost Hans Wolf* BLAGA, H. 69. *Profesorii de literatură trebuie... să întărească munca educativă la lecțiile de limbă.* L. ROM. 1953, nr. 1, 8. *Țichindeal... selectează scrierile ce puteau servi scopurilor sale educative.* IST. LIT. ROM. II, 112, cf. DL, DM, ABC SĂN. 82. *Se închiriază o sală aparte, unde au loc repetițiile,... asigurându-se calitatea artistică și educativă a spectacolului.* IST. T. I, 152. *Nu a renunțat la tendințele sale educative.* ib. II, 100, cf. M. D. ENC., DEX. *Justifică încrederea deplină în finalitatea educativă a artei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 3/2. *Aportul educativ al comediei poate fi la fel de substanțial ca și aportul ei financiar.* ib. 1978, nr. 1, 5/3, cf. DN[3].

– Pl.: *educativi, -e.*

– Din fr. **éducatif.**

EDUCATÓR, -OÁRE subst., adj. **1.** S. m. și f. Persoană (cu o pregătire specială) care se ocupă de educația (**1**) copiilor, a tineretului sau, p. g e n e r., a oamenilor, a colectivităților umane; persoană cu o pregătire specială care educă (**1**) copiii, tineretul (în școli). V. î n v ă ț ă t o r, p r e c e p t o r, p r o f e s o r. *Educatorul craiului Ludwig al XV-lea, Fleury, au trăit 90 de ani.* VASICI, M. I, 97/10, cf. NEGULICI, POLIZU, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Aristotele,... preceptorul, educatorul prodigiosului Alexandru cel Mare.* CARAGIALE, O. II, 138, cf. DDRF. *În ambele cazuri rezultă, ca urmare necesară, stabilirea autorității educatorului.* ARHIVA, X, 89, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Educatorul... nu se poate îndeletnici destul cu fiecare dintre dânșii.* SĂM. VIII, 30. *Ei să se pregătească cu seriozitate pentru chemarea... de a fi cei mai buni educatori tocmai prin răspândirea științei.* AN. IST. NAȚ. I, 23, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Dar poți fi educator, poți fi conducător dacă ești un prost cunoscător de oameni?* CAMIL PETRESCU, T. II, 325. *Pentru David a picta este a face operă de educator.* OPRESCU, S. 229. *Domnul Bădărău... a fost de fapt dascălul lui permanent, nu educator de „delfin".* ARGHEZI, S. XXXIII, 44. *Un arhitect de edificii nu poate ridica ziduri dacă nu este și un educator.* CĂLINESCU, S. 341. *Ea este o mare educatoare.*

VIANU, L. U. 240. *Reproducerea orală a acestor povestiri de către educator oferă un bogat material lexical care lărgește și adâncește cunoștințele copiilor.* L. ROM. 1953, nr. 2, 39. *Ți-am găsit..., ca profesor și ca educator, un învățat.* VINEA, L. I, 106, cf. 141. *Există... o perioadă de acomodare, de acumulare a acelui minim de experiență pe care îl cere munca de educator.* GÎ 1962, nr. 652, 1/5. *A venit în România în 1845 și s-a stabilit într-un sat de lângă Botoșani ca educator al copiilor unui arendaș.* IST. T. II, 98. *Atitudinea țâșnea dintr-o vocație...: vocația de îndrumător, de educator.* N. MANOLESCU, C. M. 18. *Fascicolul acesta interesează și pe educatorii de toate tipurile.* CONTEMP. 1971, nr. 1 303, 1/6, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Prin analogie) *Rolul activ al artei ca educator moral se manifestă într-o indisolubilă legătură cu funcția ei de educator estetic.* CF 1960, 93. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Tapiru educator..., dascălul la care nu am aflat nici cea mai slabă urmă de noblețe sufletească.* I. BOTEZ, ȘC. 99.

2. Adj. Care educă (**1**), care se ocupă de educația cuiva. *Operele lui Platon sânt publicate sub forma de dialoguri fizice, logice, morale, civile, educatoare.* LAURIAN, F. 175/15, cf. LM. *Puterea educatoare și moralizătoare a operelor lui Shakespeare... le dă puterea aceasta.* GHEREA, ST. CR. II, 93. *Latura morală, educatoare a ei este pusă în evidență cu multă pătrundere.* DR. II, 734, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, M. D. ENC., DEX, DN[3].

3. Adj. (Rar) Care aparține educației (**1**), privitor la educație. V. e d u c a t i v. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE.

4. S. f. Persoană cu o pregătire specială care se ocupă de educația copiilor preșcolari (în cămine și grădinițe). Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *educatori, -oare.* – Și: (învechit, rar) **educătóriu** s. m. PONTBRIANT, D.

– Din fr. **éducateur**, lat. **educator, -oris.**

EDUCATRÍCE s. f. adj. (Învechit) (Persoană) care educă (**1**). *Să învețe femeia psichologia... pentru a pute fi „educatricea" copiilor săi.* CONV. LIT. IV, 216, cf. COSTINESCU. *Mama e cea mai bună educatrice a fiilor săi.* LM.

– Pl.: *educatrice.*

– Din fr. **éducatrice**, lat. **educatrix, -icis.**

EDUCÁȚIE s. f. **1.** Ansamblu de metode și de măsuri aplicate sistematic (și în cadru organizat) în scopul formării și dezvoltării intelectuale, morale, fizice etc. ale copiilor, ale tinerilor sau, p. g e n e r., ale oamenilor, ale colectivităților umane; (proces de) influențare sistematică (și în cadru organizat) a formării și a dezvoltării intelectuale, morale, fizice etc. ale copiilor, ale tinerilor sau, p. g e n e r., ale oamenilor, ale colectivităților umane prin acest ansamblu de metode și de măsuri, e d u c a r e (**1**); rezultatul acestei activități (pedagogice). Cf. IORGOVICI, O. 46/14. *Preparandii... se mărginesc spre educația cea de lipsă tinerimei.* ST. INST. 5/5. *Pentru cea mai bună trebuințe a creșterii sau educației cei bune a pruncilor sau a tinerilor noștri, datori sântem neîncetat a gândi.* ȚICHINDEAL, A. M. 33/6. *Ce se atinge de educație, mai mare și mai grea întrebare decât aceasta nu cunosc.* PETROVICI, P. 50/8. *Licurg,... vrând odinioară să arăte orășănilor săi ce putere are educația (creșterea) nu numai asupra oamenilor, ci și asupra dobitoacelor, a luat doi câței.* LAZĂR, P. T. 106/21, cf. LEON ASACHI, B. 88/27. *Îmbuibarea și poftele cele neînfrânate sânt totdeauna groapa educației.* TEODOROVICI, P. 26/2. *Au stăruit la educația și creștirea lor.* VÂRNAV, F. 121[v]/23. *Aceștia mai toți sânt neînvățați și fără educație.* POTECA, I. 27[r]/17. [Copiii] *să-i creștem cu bună educație, dându-le tot felul de învățături.* PLEȘOIANU, A. L. 20/5, cf. id. A. 45[2]/14. *Zidiri... consfințite pentru învățătura și educația tinerimii.* CR (1829), 144[1]/20, cf. 204[2]/10. *Legile aduc liniștea și educația, moralul într-o soțietate.* HELIADE, GR. ROM. 125/14. *Un institut pentru educația serimanilor fii de oșteni.* AR (1830), 357[1]/2. *Legiuitorii publici s-au îngrijit mai întâi pentru educația (creșterea) tinerimei.* CR (1830), 433[2]/26. *Vedem că educația vremii acelea avea mare deosebire d-a noastră.* CĂPĂȚINEANU, M. R. 143/2, cf. 157/14, id. S. 1/10, I. GOLESCU, C. *Buna educație fieșcăruia în parte și fericirea tuturor de obște se țin de mână.* CR (1832), 229[1]/17. *Așăzământurile ce s-au întocmit pentru educația publică.* BULETIN, F (1833), 117[2]/15. *Educația este lucrare spre creșterea unui copil.* COD. ȚIV. 266. *Institute și pensionate pentru creșterea și educația tinerilor.* GENILIE, G. 190/10. *Plătesc la pensionaturi pentru educația fetelor mele.* MN (1836), 48[2]/15. *Scopul educațiii este a dezveli puterea înțelegătoare, a insufla dragostea înțelepciunii și a virtuții.* ROMANO, B. I, 1/10. *Planul meu de educație poate că îți va părea cam depășit.* ASACHI, PED. 26/6, cf. id. P. 14/5. *Călătoriile sânt menite ca un obiect de educație a unui om.* IC. LUM. (1840), 102[2]/33. *Fii-mieu dumitale va fi dator toată educația lui.* TÂMPEANUL, G. 63/10, cf. VALIAN, V. *El primi o educație îngrijită* (a. 1845). MAG. IST. I, 188/2. *Cauzele erorilor noastre,... educăciunea... cea imperfectă.* LAURIAN, F. 110/9. *Caută acum,... potrivit cu educațione ce ai priimit din pruncie-ți, să te faci vrednică și de dragostea soțului.* PR. DRAM. 150, cf. NEGULICI. *Studiul practicii al medicinei cată să facă curând sau mai târziu parte a toată buna educațiune.* MAN. SĂNĂT. 7/18. *Aveam o vagă idee despre rezultatul educațiunei tale.* LĂZĂRESCU, S. 24/31. *Sistema educației s-au schimbat.* RUSSO, S. 18. *O mai mare încredere în sine ar plini o revoluție... în educație.* CALENDAR (1855), 28/18. *Unde sânt scoalele în care junimea noastră a putut priimi o educațiune mai solidă?* TIMPUL (1856), nr. 1, 1[2]/3. *Un om... de educația și rangul său... putea fi bănuit că ar unelti răsturnarea republicii.* TEULESCU, C. 69/21, cf. CONCORDIA, 17[1]/66, ROMÂNUL (1857), nr. 3, 3[2]/60. *Totul și orice lucrare a legiuirei le reporta la educația oaminilor.* ARISTIA, PLUT. 119/13. *Cu întinderea creștinismului se înmulțiră și izvoarele de luminare și educațiune pentru sexul femenin* (a. 1857). ARH. OLT. XIII, 418, cf. POLIZU. *Își dete toată silința de a-i da o bună educațiune.* NEGRUZZI, S. I. 109, cf. BOLLIAC, O. 244. *Oameni tineri și independenți, ale căror tendințe, educațiune, dorinți și aspirări vor fi totdauna ostile la orice mișcare reacționară.* DÂMBOVIȚA (1860), 101[3]/53, cf. PETRI, V., PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Viața omului este o educațiune continuă..., care cuprinde toate relațiunile sale.* CONV. LIT. II, 60. *Teatrul național... e... unul din acele așezăminte de educațiune.* ib. IV, 67, cf. BARONZI, C. VII, 131/31, COSTINESCU, CONV. LIT. VI, 37. *De această adaptațiune se țin modificările individului cauzate de climă, hrană, educațiune etc.* CONTA, O. F. 257, cf. 167. *Își făcu educațiunea la Oratoriu, unde rămase ca profesor.* CONV. LIT. XI, 235, cf. CONTEMPORANUL, I, 3. *Educațiunea lui fu de la început prea îngrijită.* ODOBESCU, S. I, 260. *E multă diferență între educațiune și cultură.* EMINESCU, S. P. 31, cf. id. O. IX, 398, XI, 61. *Cultura și civilizația unui popor consistă nu numai în instrucțiune, ci și-n educațiune.* CARAGIALE, O. IV, 75. *Educațiunea, instrucțiunea, meditarea... mi-au nimicit sănătatea.* MACEDONSKI, O. III, 114, cf. CONV. LIT. XXII, 427, ARHIVA, I, 73. *Studiază educațiunea pe care a primit-o grupul de amici cu care a trăit.* REV. CRIT. I, 120, cf. DDRF. *Educațiunea... trebuie a avea de scop să formeze un român.* XENOPOL, I. R. XIII, 62, cf. ENC. ROM., BARCIANU. *Cunoașterea educației la evrei e cu deosebire interesantă.* SĂM. I, 196, cf. 44, ALEXI, W., IORGA, C. I. I, 145, id. V. F. 91. *Bologa avu o convorbire solemnă cu nevastă-sa în privința educației copilului.* REBREANU, P. S. 32, cf. DR. I, 430. *Îl ia la dânsul... și se îngrijește de educația lui.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 6, cf. II, 13, III, 260, RESMERIȚĂ, D., RF I, 111, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Tatăl lui Horațiu se mutase tocmai în vederea educației fiului său.* LOVINESCU, C. IV, 91, cf. CAMIL PETRESCU, P. 361. *Va trece peste aceste lipsuri din educația mea neglijată.* C. PETRESCU, Î. II, 52. *Ai impresia că e vorba de o școală din Apus, când vezi educația unitară.* CONV. LIT. LXVII, 186. *Regimentul... a primit, pentru*

educațiune și întreținere, cincizeci de copii. BRĂESCU, V. A. 89, cf. YGREC, M. N. *În educația lor claustrală,... ei n-au răsfoit decât tratatele de istorie, de limbă sau de teologie.* DR. VIII, 5. *Educația... se face în cercurile culturale.* SADOVEANU, O. XIX, 42, cf. II, 57, VII, 19, STREINU, P. C. III, 318. *Formulele... să fie evitate de oamenii mai sensibili prin fire și educație.* IORDAN, STIL. 47, cf. SCRIBAN, D. *S-au asimilat prin educație celorlalte națiuni civilizate.* VIANU, A. P. 206, cf. NOM. MIN. I, 298. *Primise o educație îngrijită.* OPRESCU, I. A. IV, 181, cf. CONSTANTINESCU, S. II, 181. *Metodele vechi,... de educație și de conștiință, continuă să dea automatic rezultatele de la început.* ARGHEZI, P. T. 264, cf. id. S. XXV, 241, XXXIV, 74. *Educația personalului de serviciu e un lucru obișnuit în familiile mai distinse.* CĂLINESCU, B. I. 251, cf. id. I. 382. *Copilul..., înainte de educație, se prezintă sub aceea ce numim noi starea de natură.* RALEA, S. T. III, 110, cf. II, 140. *El renunțase de mult să-i refacă educația, cu toate că îi displăcea din ce în ce mai mult familiaritatea purtărilor ei.* VINEA, L. I, 211, cf. DEMETRIUS, C. M. 30. *Omenia este rezultatul bunei creșteri, al educației.* CIOCULESCU, I. C. 55. *Între instrucție și educație nu e un zid, deși sunt două lucruri deosebite.* PREDA, R. 273, cf. BARBU, PRINC. 113. *Ea funcționează... în raport cu posibilitățile materiale de organizare a educației cetățenilor.* COTEANU, S. E. 92, cf. DER. *Ai ocazia să-ți completezi educația de acasă.* N. MANOLESCU, A. N. III, 76, cf. MAGAZIN IST. 1973, nr. 10, 73. *Unii politicieni se bazau pe puterea reginei, anglofilă prin educație și relații de familie.* D. R. POPESCU, I. Ș. 90. *Statul singur trebuie să poarte grijă de educația poporului.* MS. 1975, nr. 2, 22, cf. DEX. *Ideea educației națiunii... se impunea cu necesitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 12/1. ◊ (Urmat de determinări care arată felul, domeniul etc.) *Educația grecească a veacului trecut au lăsat urme vederate.* RUSSO, S. 44. *Educația politică a obștiilor nu se face într-o zi.* id. ib. 115. *Cea mai mare nevoie pentru noi este de a avea un jurnal serios... care să-și puie de singur scop... educația noastră politică.* ROM. LIT. 78^2/5. *Educația sa politică... îi da încrederea senatului.* TEULESCU, C. 30/21. *Să schimbe biserica în școală și să organizeze dintr-însa o educație politică.* BOLIAC, O. 44. *Educațiunea lui intelectuală se compunea din citire și scriere.* FILIMON, O. I, 121. *Alegătorii noștri,... lipsiți de indispensabila educație politică,... sânt supuși arbitrariului de partid.* EMINESCU, O. XI, 27. *A primit de mic o distinsă educație literară franceză.* CARAGIALE, O. II, 170. *Educația plastică și educația muzicală le lipsește cu desăvârșire.* PETICĂ, O. 404. *Un român, chiar având o educație fonetică, nu-l observă.* DR. I, 366. *Putem adăoga și... lipsa de educație comercială a foarte multor negustori.* ARH. OLT. V, 457. *Discursul lui e de comparat cu disertația lui Titu Maiorescu asupra importanței studiului limbii latine, ca bază a educației morale.* LOVINESCU, S. VII, 14. *Țăranul nostru are încă nevoie de multă... educație socială.* REBREANU, R. II, 216. *Este o adevărată educație socială apropiată elevului în mod practic.* CONV. LIT. LXVII, 186. *O mare dezvoltare s-a dat... educației preșcolare.* SAHIA, S. A. 237. *Nenea Enache îmi făcuse educația teatrală.* KLOPȘTOCK, F. 98. *Educația intelectuală a fetiței lasă de dorit.* A. HOLBAN, O. II, 255. *E poate la mijloc numai educația științifică.* STREINU, P. C. II, 143. *A început educația profesională mai întâi ca un artist.* OPRESCU, I. A. IV, 209. *Ministerul Sănătății... organizează... și controlează acțiunea de educație sanitară.* LEG. EC. PL. 123. *El n-a inaugurat nici un contact cu educația politică și socială a victorioșilor zilei.* ARGHEZI, S. XXV, 39. *Educația științifică rațională îl împiedică să mintă.* CĂLINESCU, B. I. 244. *Flaubert ne-a înfățișat... un exemplar al educației romantice.* VIANU, L. U. 489. *Un mare rol în prevenirea intoxicațiilor acute îl joacă educația sanitară.* BELEA, P. A. 171. *Va trebui să introducem o educațiune spartană.* T. POPOVICI, S. 542. *Necesitatea unui sistem de educație artistică... nu-și găsește rezolvarea decât în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.* IST. T. II, 18. *Informația în materie ține de educația lui clasică.* N. MANOLESCU, C. M. 46. *Trecând prin ritmica și cântul educației grecești..., totul exprimă această virtute... a frumosului.* NOICA, D. 28. *Educația artistică devine o preocupare de importanță deosebită.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 30, 23/1. *Aceasta este într-un proces de reformulare a principiilor educației estetice.* ib. 1978, nr. 1, 12/3. ◊ *Educație fizică* = ansamblu de măsuri care au ca scop asigurarea dezvoltării fizice armonioase a copiilor, a tineretului, pentru întărirea sănătății, formarea și perfecționarea cunoștințelor, priceperii și deprinderilor de mișcare necesare atât pentru muncă, cât și pentru activitatea sportivă; p. e x t. disciplină de învățământ având drept scop asigurarea dezvoltării fizice armonioase a elevilor; (rar) școală superioară de gimnastică și sport. *Introducerea deprinderilor gimnastice la educația fizică a copiilor.* MN (1836), 78^1/55. *Băile stâmpărate... le vedem întrebuințate... ca mijloc ajutător educației fizice a pruncilor.* FĂTU, D. 55/21, cf. RESMERIȚĂ, D. *Dora și cu Lola... își fac lecția de scrimă. S-au înscris la Educația fizică.* CĂLINESCU, O. I, 69. *Iată descrierea educației fizice a lui Gargantua.* VIANU, S. 143, cf. DEX. *Înlocuindu-l pe profesorul de educație fizică bolnav, o reținuse pe Silvia.* ȚOIU, Î. 50. (Învechit; calc după fr. *maison d'éducation*) *Casă de educație* = instituție de învățământ. *Această casă de educație va fi pentru urmașii noștri un monument.* CR (1829), 13^2/23. *Copila... era la Paris într-o casă de educație.* CARAGIALE, O. II, 390, cf. CADE. ◊ L o c. v b. **A (se) face educația cuiva** = a (se) educa (**1**). *Așa se face educațiunea poporului.* ALECSANDRI, T. I, 262. *De când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup de el; trebuie să-i fac educația.* CARAGIALE, O. II, 164. *Învățătorii și profesorii, chemați să facă educația băieților, erau... fețe umblate pe la universitățile din Germania.* BLAGA, H. 49. *Ții minte când îmi făceai educația cu cravașa?* H. LOVINESCU, T. 273, cf. 69, DM.

2. Cunoaștere și practicare a regulilor de conviețuire socială; bună creștere, comportare civilizată în societate. *De la un neam prost, educația și starea oamenilor nu se poate aștepta.* ȚICHINDEAL, F. 381/22. *Aceștia mai toți sânt neînvățați și fără educație.* POTECA, I. 27^2/17. *Educațiunea bună face mult la o fată, că te învață de ce trebuie să aibi frică.* PR. DRAM. 133, cf. STAMATI, D. *Era inconstant și neregulat, urmând propriei sale nature, impetuos, fără cumpăt și educațiune.* ARISTIA, PLUT. 291/5, cf. COSTINESCU, LM. *Toate aceste degradări fizice și morale le atribuie autorul lipsei de educațiune.* CONTEMPORANUL, I, 99. *Eu, ca june cu educațiune, mă fac că n-auz.* CARAGIALE, O. VI, 47, cf. BARCIANU. *Ca om cu bună educație, nu vrea să turbure prin prezența lui.* SANDU-ALDEA, D. N. 80, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Frumoasă și de familie bună și cu educație.* REBREANU, R. I, 241. *Fete..., băieți... vorbesc manierat... Ce lume senină și educație aleasă!* BACOVIA, O. 234. *Mi-a vorbit despre... acea pravilă a bontonului, a bunelor maniere și a educației.* VOICULESCU, P. II, 68. *Mama a fost o persoană cu educație.* SADOVEANU, O. XXI, 406, cf. SCRIBAN, D. *Buna educație și manierele distinse erau tradiționale.* OPRESCU, I. A. IV, 143. *Lipsa de educație a acestei burghezii o suprinde în „Domnul Goe", „Vizită" și „Bubico".* CONSTANTINESCU, S. II, 35. *Era un om de o educație perfectă.* CĂLINESCU, S. 190. *Vru să le dovedească arestaților că el nu e... lipsit de bună-cuviință și de educație.* STANCU, R. A. V, 368, cf. M. D. ENC., DEX. DN^3. ◊ (Prin analogie) *Măgărușul îndată ardică ochii la el, Temându-se să nu-i tragă supt bărbie vrum ciomăgel; Cum văzură toți aceasta începură a zâmbi Și d-educația-ai bună între dânșii a vorbi.* PANN, H. 56/10. ◊ L o c. a d j. **De educație** = (despre oameni) manierat (**3**). *Tot ce poate face un om de educație este de a-și ascunde satisfacția.* CĂLINESCU, B. I. 295.

3. (Biol.) Arta de a crește anumite animale; domesticire, dresaj. *Educația vitelor lânoase.* BREZOIANU, R. 331/29. *Educațiunea viermilor de mătasă.* COSTINESCU. *Într-o zi a prins o broască și a dus-o acasă, zicea că vrea să-i dea el o educație adevărată.* CARAGIALE, O. II, 331. *Găinile mele vin singure, așa*

educație au. SADOVEANU, O. VII, 73. *Din generație în generație, cu vremea, au deprins și vitele această educație. Știu că este oprit să treacă peste canal.* id. ib. 327, cf. STOICA, VÂN. 9. *Permite experimentarea din timp a rezultatelor obținute în educația câinilor și a pisicilor.* N. MANOLESCU, A. N. I, 44.

4. (Biol.) Dezvoltare metodică a unei facultăți, a unui organ etc., exercițiu; rezultatul acestei dezvoltări, deprindere. *M-am gândit câtă prăpastie este între educațiunea spiritului și educațiunea inimii.* CARAGIALE, O. II, 122. *E un instinct pe care l-am pierdut. Încerc acum... să-i fac din nou educația.* SEBASTIAN, T. 71. *Unii șefi de atelier recomandau elevilor această dublă educație a mâinilor.* OPRESCU, I. A. IV, 76. *Dintr-o veche educație de a întreține relații cu toată lumea,... frecventă mai departe pe Pomponescu.* CĂLINESCU, B. I. 589. *Pescuitul... e o educație a voinței.* CAMIL PETRESCU, N. 78. *Pentru leziuni... au apărut tulburări în comportamentul bolnavilor, pierderea deprinderilor căpătate prin educație.* ABC SĂN. 324.

– Pl.: *educații.* – Și: (învechit) **educațiúne**, (învechit, rar) **educațióne, educăciúne** (STAMATI, D.) s. f.

– Din lat. **educatio, -onis**, fr. **éducation**, it. **educazione**, germ. **Edukation**.

EDUCAȚIONÁL, -Ă adj. **1.** Educativ. *Valoarea lor educațională nu e judecată de Locke in abstracto.* ARHIVA, X, 217, cf. IORDAN, L. R. A. 159, HRISTEA, P. E. 41.

2. (Despre copii, tineret sau, p. gener., despre oameni, colectivități umane) Educabil (**1**). *Societatea... este educațională prin excelență.* CONTEMP. 1971, nr. 1 298, 12/3.

– Pronunțat: *-ți-o-*. – Pl.: *educaționali, -e.*

– Din fr. **éducationnel.**

EDUCAȚIONARISÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar; complementul indică copii, tineret sau, p. gener., oameni, colectivități umane) A educa (**1**). *Tânăra... e pricopsită, educaționarisită prin pansioane și socotesc că va putea judica singură binele din rău.* PR. DRAM. 171.

– Pronunțat: *-ți-o-*. – Prez. ind.: *educaționarisesc.*

– De la **educațione.**

EDUCAȚIÓNE s. f. v. **educație.**

EDUCAȚIÚNE s. f. v. **educație.**

EDUCĂCIÚNE s. f. v. **educație.**

EDUCĂLUÍ vb. IV. Tranz., refl. (Învechit) A (se) educa (**1**). *Se cere de la cei de bun neam..., carii au avut mod și mijlocire a se crește și a se educălui, a se învăța și a se lumina.* ȚICHINDEAL, F. 382/3, cf. DDRF, L. ROM. 1965, 375, 1966, 249, SFC IV, 28, ALIL XVI, 110.

– Prez. ind.: *educăluiesc.*

– **Educa** + suf. *-ălui.*

EDUCĂTÓRIU s. m. v. **educator.**

EDÚCT, -Ă adj. (În dicționarele din trecut; despre substanțe, materii etc.) Care este scos, extras (din ceva). Cf. STAMATI, D., LM, ENC. ROM.

– Pl.: *educți, -te.*

– Din lat. **eductus, -a, um.**

EDÚL, -Ă adj. (În dicționarele din trecut) Care este comestibil. Cf. LM, ALEXI, W.

– Pl.: *eduli, -e.*

– Din lat. **edulis, -e.**

EDULCORÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică băuturi, medicamente etc.) A îndulci (adăugând zahăr, miere, sirop etc.) Cf. COSTINESCU, LM, DEX, DN[3].

2. Fig. A face să fie mai puțin aspru, mai puțin dur, mai puțin violent; a atenua, a îndulci, a estompa. *Autoarea n-a știut să evite primejdia ca această amplă incursiune asupra familiei să nu edulcoreze zugrăvirea portretului unui scriitor cu o pană acidă.* V. ROM. ianuarie 1963, 173, cf. DEX, DN[3].

– Prez. ind.: *edulcorez.*

– Din fr. **édulcorer.**

EDULCORÁNT, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. Care atenuează, care îndulcește. Cf. DN[2], DEX, DN[3].

2. S. n. Substanță care se adaugă unui medicament pentru a-l îndulci. Cf. DN[2], DEX, DN[3].

– Pl.: *edulcoranți, -te.*

– Din fr. **édulcorant.**

EDULCORÁRE s. f. (Livresc) Acțiunea de a edulcora și rezultatul său.

1. Cf. edulcora (**1**); (franțuzism) edulcorație. Cf. COSTINESCU, DN[3].

2. Fig. Cf. edulcora (**2**). *În lipsa conflictului, edulcorarea nu este amenințată decât de insolitul total.* N. MANOLESCU, A. N. I, 243. *Se prezintă portretul Bertei, departe de orice edulcorare, autoarea identificându-se cu adevărul.* M 1975, nr. 1, 37, cf. DN[3].

– Pl.: *edulcorări.*

– V. **edulcora.**

EDULCORÁT, -Ă adj. **1.** (Învechit; despre băuturi, medicamente etc.) Îndulcit. *Alteori, frigurile tifoide se declară în urma unei tractări antiflogistice, cu... dietă edulcorată.* MAN. SĂNĂT. 215/19, cf. LM.

2. Fig. (Livresc) Care este mai puțin aspru, mai puțin dur, mai puțin violent; atenuat, îndulcit, estompat. [Critica] *nu mă mai satisface nici prin convenționalul ei edulcorat, nici prin lipsa ei sistematică de idei generale.* LOVINESCU, M. 152. *În atacurile rezervate adversarilor, criticul „edulcorat" odinioară, nu prea alege mijloacele.* DR. VII, 414. *Copiii... sunt de o candoare edulcorată.* CONSTANTINESCU, S. II, 252. *Obiecția noastră se adresează... regizorului care a văzut acest rol în nuanțe prea edulcorate.* IL februarie 1960, 77. *Formele diminutivale, epitetele edulcorate revin obsesiv.* IST. LIT. ROM. II, 548. *Muzica lui... nu are nimic comun cu romanța edulcorată de la finele veacului trecut.* M 1964, nr. 2, 24. *Expresia „ca în basme"... exprimă numai o vedere deviată și superficial edulcorată asupra acestui gen.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 19/3. *S-ar putea vorbi... despre o confecție de duzină, cu naivități edulcorate.* CINEMA, 1970, nr. 8, 33. *Comedia ar fi încetat să fie o anexă a rubricilor de fapte diverse, o ilustrare edulcorată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 5/4.

– Pl.: *edulcorați, -te.*

– V. **edulcora.**

EDULCORÁȚIE s. f. (Franțuzism) Edulcorare (**1**). Cf. COSTINESCU, LM, DN[3].

– Pl.: *edulcorații.* – Și: (învechit) **edulcorațiúne** s. f. COSTINESCU, LM.

– Din fr. **édulcoration.**

EDULCORAȚIÚNE s. f. v. **edulcorație.**

EE interj. v. **ei[1].**

EFASÁ vb. I. Tranz. (Franţuzism) A face să dispară fără a lăsa urme. Cf. IORDAN, L. R. A. 472.
– Prez. ind.: *efasez.*
– Din fr. **effacer.**

EFĂPTUÍ vb. IV v. **efectua.**

EFCÁ s. f. v. **iofca.**

EFÉB s. m. **1.** Adolescent; tânăr de o frumuseţe deosebită. *Aflăm... numele funcţionarilor palatului... 20 cu nume de servitori ai principelui (efebi).* BARIŢIU, P. A. I, 6, cf. LM. *Mai cântă, întrupare a viselor, – şi vin Aproape, mai aproape, efebule.* MACEDONSKI, O. II, 199, cf. ENC. ROM. II, 311, CADE. *Poetul nu mai rămăsese decât cu o gardă de „efebi" şi de esteţi.* LOVINESCU, C. IV, 15, cf. 22. *Ce lupte atletice n-ar fi improvizat cu zveltul şi zvăpăiatul efeb.* CĂLINESCU, C. N. 118, cf. BARBU, S. N. 314. *Şovăie între efeb şi femeie.* ARGHEZI, S. X, 148, cf. id. P. T. 445, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Ca termen de comparaţie sau în construcţii comparative) *Stelele... din înălţimea lor întunecată trimit peste capul tău blond de efeb raze senine.* PETICĂ, O. 260. *Capul blond şi cârlionţat arată ca al unui efeb.* BARBU, S. N. 21. *Nu se ţinea bine pe picioarele ei graţioase de efeb.* CĂLINESCU, S. 472. *Azi mângâi o fecioară cu trup crud de efeb.* id. L. L. 203. *Brună ca o creolă, cu părul negru, mătăsos şi ondulat, cu ochii mari... şi cu un trup de efeb.* BENIUC, M. C. I, 110. *Te-ai risipit, nălucă cu glezne de efeb.* V. ROM. august 1961, 65. *A sfidat trăsăturile de efeb, cu care l-a înzestrat natura.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 16/3. ◊ (Adjectival) *Corpul efeb al profetului e zvelt, graţios şi robust.* OŢETEA, R. 268.

2. (În Grecia antică) Adolescent care făcea parte dintr-un colegiu (cu caracter militar). *Alcibiad, floarea efebilor din Atena, tăie într-o zi coada cea frumoasă a unui câne.* ODOBESCU, S. III, 43. *Un ospăţ antic de tineri efebi.* PETICĂ, O. 311, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DER II, 215, M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Scris şi: (învechit) *epheb.* ENC. ROM. II, 311. – Pl.: *efebi.*
– Din lat. **ephebus**, fr. **éphèbe.**

EFEBÍE s. f. **1.** (Învechit, rar) Adolescenţă. Cf. LM, MDA.

1. (În Grecia antică) Serbare care avea loc în Atena pentru celebrarea tinerilor. Cf. ENC. ROM., MDA.

2. (În Grecia antică) Colegiu din Atena în care se făcea educaţia civilă şi militară a tinerilor. Cf. DN[2], DER, M. D. ENC., DN[3], MDA.

– Scris şi: (învechit) *ephebie.* ENC. ROM. – Pl.: *efebii.*
– Din lat. **ephebia**, fr. **éphébie.**

EFEBOCRAZÍE s. f. (Med.) Sindrom care se manifestă (la pubertate) prin cefalee persistentă, cauzată de tulburări endocrine. Cf. NDN.

– Pl.: *efebocrazii.*
– Din fr. **éphébocrasie.**

EFEBOFILÍE s. f. Atracţie homosexuală a bărbaţilor către adolescenţi. Cf. NDN.

– Din fr. **éphébophilie.**

EFEBOGENÉZĂ s. f. **1.** (Biol.) Totalitatea transformărilor care au loc în organism în timpul pubertăţii. Cf. NDN.

2. (Biol.) Dezvoltare aberantă şi spontană a unei celule germinative, provocând teratom testicular. Cf. NDN.

3. (Bot.) Dezvoltare a gametului mascul fără fecundaţie. Cf. NDN.

– Din fr. **éphébogenèse.**

EFEBOÍD, -Ă adj. (Despre persoane) Care are înfăţişare de adolescent. Cf. NDN.

– Pl.: *efeboizi, -de.*
– Din fr. **éphéboïde.**

EFEBOLOGÍE s. f. Studiu al modificărilor structurale şi funcţionale ale pubertăţii masculine. Cf. NDN.

– Din fr. **éphébologie.**

EFEC subst. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape, folosită la creşterea viermilor de mătase (Unirea – Călăraşi). Cf. H VII 480, MDA.

– Accentul necunoscut. – Pl.: ?
– Et. nec.

EFECĂŢIE s. f. (Învechit, rar) Prestigiu, autoritate, trecere. *Veri doi marturi adevăraţi, veri o sută tot o credinţă şi o effecaţie au.* CANTEMIR, HR. 101, cf. ROSSETI – CAZACU, I. L. R. 310.

– Scris şi: *effecaţie.*
– Din lat. **efficacia.**

EFÉCT s. n. **I. 1.** Ceea ce rezultă în mod necesar dintr-o anumită cauză, fiind în legătură indestructibilă cu aceasta; rezultat, consecinţă a unei acţiuni, a unui fenomen etc. (asupra cuiva sau a ceva); acţiune sau exercitare a unei acţiuni, a unei influenţe etc. (generate, determinate, provocate, produse de o cauză) care are un anumit rezultat asupra cuiva sau a ceva. [Medicamentele] *plinesc scopul sau efectul lor.* TEODORI, A. 59/15. *Noi prin simţiri pricepem toate cele ce sânt după moduri şi efecturi (chipuri şi fapte).* POTECA, F. 123/2. *Multe sânt efecturile materiei magnitului.* id. ib. 172/21. *Tot efectul are o cauză.* HELIADE, O. II, 407. *Izbânzile cele mai mari ale vechilor eleni şi romani... era efecturi ale iubirii de patrie.* BUZNEA, M. 1/9, cf. id. C. 23/10. *Nenumărate fiinţe... cu însuşirile şi effecturile lor ne produc un izvor nescris de cugete.* GENILIE, G. 1/3. *Pentru ce se întrebuinţează aceste feştile şi ce efect fac.* S. BĂRB. 63/24. *Fieşcare răcire urmează după înfierbintare şi stă în proporţie către aceasta, precum efectul către cauză.* ALBINEŢ, M. 97/11. *Acea măsură nu poate avea efect retroactiv.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 243. *Vin la descrierea băilor de abur..., arătând... efectul lor, lucrarea lor peste tot.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 170, cf. id. M. I, 8/11. *În fabricile unde sânt multe instrumente a se ascuţi se întrebuinţează spre acest efet o piatră mare rătundă.* CONV. MEC. 31/16. *Despre relativul preţ şi a variatei cătimi de substanţii gunoioasă ce să cere a căpăta de la ea hotărâte efecturi.* CAIET. 109^{v}/17. *Au arătat jalbele împotriva sârbilor. Vede-vom efectul* (a. 1845). BARIŢIU, C. II, 300. *Singurele raporturi adevărate existau sau între efecte sau de la aceste efecte la cauză.* LAURIAN, F. 92/1. *Simple efecte a unei cauze din afară devin şi ele apoi cauze progresive a altor nouă.* MAN. SĂNĂT. 18/10, cf. 19/4, 20/4, 53/24, DESCR. APE, 1/5, STAMATI, D. *Este în obiceiul criticilor... de a pune în cauză efectul.* RUSSO, S. 82, cf. LAZARINI, M. 259/2. *Riul electric e o putere misterioasă a naturei, a căria efecturi se pot apuca şi provoca.* ROM. LIT. 387^{1}/15. *Lumina... este un efect al vibrării unui fluid elastic.* BARASCH, I. N. 12/4, cf. id. M. I, 10/2. *Întunericul care a supravenit a fost un efect al unei eclipse sau al unei timpeste.* ARISTIA, PLUT. LV/18, cf. 229/25, PARAB. 60/13, cf. POLIZU. *Precum vezi, efect a dezorganizaţiei... creierilor! Această boală trebuia meditată.* NEGRUZZI, S. I, 33, cf. II, 262. *Tot sentimentul în om este efect al imaginaţiei.* BOLLIAC, O. 39. *Efectele cutremurului de pământ.* COBÂLCESCU, G. 45/6, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., HASDEU, I. V. 41, 121. *Remase un moment fără cugetare,... spăimântată de efectul diplomaţiei sale.* BARONZI, I. G. 242/17, cf. ALECSANDRI, T. I, 422, COSTINESCU, LM. *Fenomenul anterior, căruia îi urmează necesar un alt fenomen, se numeşte cauza acestui fenomen, iar acest fenomen următor se numeşte efectul.* MAIORESCU, L. 148, cf. id. CR. I, 53. *Fiecare cauză este*

efectul unei cauze anterioare. CONTA, O. F. 462, cf. id. O. C. 15. *Aici, ca şi aiure, efectele identice vor procede din cauze identice.* CONV. LIT. XI, 165, cf. 16, CONTEMPORANUL, I, 134, ODOBESCU, S. II, 159. *Fata însă a murit... de efectele otrăvii.* EMINESCU, O. IX, 123. *Procesul chemic să nu aibă alte efecte afară de producerea căldurii.* id. ib. XV, 1 175. *Cred că efect fără cauză nu se poate.* CARAGIALE, O. VII, 176. *L-au citat... pentru a arăta efectul năvălirei mongole asupra poporaţiei Transilvaniei.* REV. IST. I, 207. *Dându-şi seama de efecte, nu şi-au dat seama şi de cauze.* MACEDONSKI, O. IV, 35, cf. VLAHUŢĂ, O. A. III, 42. *Aceste caractere vor sta... într-o relaţiune de cauză şi efect.* REV. CRIT. I, 33. *Singurul efect... a fost o corupţie, care... a cuprins toată societatea.* XENOPOL, I. R. XIV, 36, cf. ARHIVA, X, 23, ENC. ROM. *Negând cauza, neg efectul.* IBRĂILEANU, A. 17. *Se face o legătură de la cauză la efect.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 67, cf. RESMERIŢĂ, D. *Lenea, minciuna şi hoţia sunt efectele... asupririi.* DR. IV, 1 339, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Repetarea nu poate fi decât efectul mirării.* LOVINESCU, M. 101. *Aceleaşi cauze au produs aceleaşi efecte.* REBREANU, R. I, 261, cf. II, 80, 216, ARH. OLT. XII, 166, 203. *Principiul e... să reparăm efectul traumatismului.* CAMIL PETRESCU, T. III, 59, cf. CONV. LIT. LXVII, 285, BRĂESCU, A. 20. *Efectele războinării mele ar fi durat multă vreme?* A. HOLBAN, O. II, 35. *Pentru Goethe „albastru", în perspectivă spaţială, era efectul luminii solare proiectată în spaţiul cosmic.* STREINU, P. C. III, 182, cf. SCRIBAN, D. *Pistoanele cu disc pot fi cu simplu efect sau cu dublu efect.* SOARE, MAŞ. 111, cf. 210, 211. *Maşini de răsucit cu efect.* NOM. MIN. I, 415, cf. OPRESCU, I. A. IV, 165, APOLZAN, P. I. 183. *Punctul de plecare e... abătut de la normele generale dintre cauză şi efect.* CONSTANTINESCU, S. II, 228, cf. MDT. *Tot ce scriu ziarele româneşti e perfect anodin, iar efectele absolut inexistente.* ARGHEZI, S. XXV, 166, cf. id. P. T. 136. *Încovoierea părea efectul gravitaţiei.* CĂLINESCU, S. 69, cf. id. E. O. I, 62. *Religia unei persoane este un efect al ideilor transmise de mediul ei.* VIANU, L. U. 182, cf. BLAGA, H. 4. *Spiritul religios nu e o cauză, e un efect.* RALEA, S. T. I, 278, cf. 20, III, 21, DT, CHIRIŢĂ, P. 39. *Efectele devin la rândul lor cauze.* AGROTEHNICA, I, 17, cf. 91, VINEA, L. II, 316, LTR[2]. *Politica abstractizează faptele şi le înlănţuie de la cauză la efect.* PREDA, C. I. P. II, 393, cf. id. R. 73. *Printr-un joc al cauzelor şi efectelor, prestigiul liceului consolidase faima patronului.* T. POPOVICI, S. 8, cf. DM, JOJA, S. L. 351. *Ele... servesc la evitarea efectelor determinate de evoluţia flexiunii numelui.* COTEANU, S. E. 10. *Durata mişcării de rotaţie a Pământului este de aproape 24 de ore... Efectele ei sunt ziua şi noaptea.* GEOLOGIA, 6, cf. DER. *Pulsul este efectul contracţiilor cardiace asupra sângelui din arterele periferice.* ABC SĂN. 95, cf. 14. *Efectul apelor minerale era bine cunoscut.* PANAITESCU, C. R. 57. *Însemnările zilnice sunt... efectul educaţiei.* N. MANOLESCU, C. M. 143, cf. 210, id. A. N. III, 117, CONTEMP. 1971, nr. 1 295, 9/2, CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 204, ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 36, 23/1, M. D. ENC., SIMION, S. R. III, 124, DEX. *Înlănţuirea de cauze şi efecte... este de un maxim interes.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 5/4. *Efectul se arată imediat.* ŢOIU, G. 13, cf. PAPU, C. N. 25, ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 5/3. *Efectul vine din maxima siguranţă cu care sunt repetate ideile solid însuşite.* GRIGURCU, C. R. 56. *Arhitectul apasă cu disperare de mai multe ori pe discul de plexiglas, dar fără efect.* CĂRTĂRESCU, N. 296. *Efectul crizei ar putea fi şi această „culpabilizare" generală.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 9, 5/3. ◊ (Cu determinări care arată felul, natura, intensitatea etc.; adesea în construcţii cu verbele „a avea", „a face") *Această umbră... are nişte efecturi estraordinare.* DESEN ARH. 12/31. *Reforma emancipatoare a avut... efectele sale salutare.* KOGĂLNICEANU, S. 198. *Această roată... produce nişte efeturi mult mai mari decât cele ce se dobândesc de la cele precedente.* CONV. MEC. 46/26. *Aplicarea apei în coleră... a făcut cel mai bun efept.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 187. *Merită însemnare Balta Albă, foarte renumită... pentru efectele ei cele salutare.* LAURIAN, M. III, 65/22. *Fiinţa acestui trup străin... va produce efecte mult mai grave.* MAN. SĂNĂT. 19/9. *Nu se află în codece un singur medicament ale cărui efecturi terapeutice să nu le poată cineva reproduce printr-o substanţă nevătămătoare.* ib. 63/13. *Aceasta nu... micşurează efectul cel priincios a multor adevăruri.* CONV. LIT. IV, 209. *Animalul face o mişcare care nu poate avea un efect inteligent decât mai târziu.* ib. XI, 268. *Chinorozul... are efect răcoritor.* CARAGIALE, O. I, 9. *Ciudat efect face cafeaua tare!* id. ib. II, 214. *Ea mai avu încă un efect covârşitor asupra foştilor privilegiaţi.* XENOPOL, I. R. XIV, 30. *O substanţă tare are efecte mai benigne, când organismul s-a deprins treptat cu ea.* IBRĂILEANU, S. 107. *Explozia dragostei... avu efecte extraordinare.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 15. *Ne vom opri mai mult la efectele linguistice produse de anumite procese psihice.* PUŞCARIU, L. R. I, 16. *Anecdotele lui... spuse cu candoare aveau mare efect terapeutic.* CĂLINESCU, S. 200. *Săruri ale căror efecte toxice vatămă plantele de cultură.* CHIRIŢĂ, P. 618. *Apa are şi un alt efect negativ.* AGROTEHNICA, I, 290. *Adormi îndată, ca şi când... ar fi avut brusc un efect hipnotic.* PREDA, R. 356. *Injectarea pentru prima dată a unei astfel de proteine nu are efecte nocive.* ABC SĂN. 28. *Băile hidroelectrice au un efect calmant.* ib. 65. *Această activitate neîntreruptă a avut efecte pozitive asupra formării unor trupe bine închegate.* IST. T. II, 92. *Cu toate efectele îngrijorătoare ale fenomenelor secolului nostru, omenirea va continua să progreseze.* CONTEMP. 1971, nr. 1 300, 7/4. *Viaţa asta de veşnic puşcăriaş ar fi avut un efect îngrozitor.* D. R. POPESCU, I. Ş. 304. *Se cere... să stăruim... asupra efectului decisiv pe care l-a avut asupra sa arta.* PAPU, C. N. 69. ◊ F i g. *În curând voi avea patruzeci de ani. Nu mai sunt un început, o cauză. Devin tot mai mult o prelungire, un efect.* IBRĂILEANU, A. 36. ◊ L o c. a d v. **Cu efect** = cu eficienţă. *Nu se pot nici măcar mişca, necum să poată lupta cu efect.* BARIŢIU, C. II, 268. (Învechit, rar; calc după fr. *en effet*) **În efect** = în fapt; în realitate. *Forţa elastică a amestecăturii este egală cu suma forţelor elastice particulare a aerului şi a aburului. Aceasta se confirmă în efect.* MARIN, F. 192/24. ◊ Expr. **A avea efect** = a avea eficienţă. *Mai multe puşcături oarbe n-avură efect.* GT (1839), 86[2]/31. *Căută a da celei una mie de cozaci o aşa poziţiune, încât fiecare centurie a lor să aibe efectul unui regiment românesc.* HASDEU, I. V. 141. *Gestul avu efect... Ochii mari se făcură şi mai mari.* CAMIL PETRESCU, N. 57. *Dă-i ordin să-şi îndrepte focul reportajelor... spre judecătorul de instrucţie... – Credeţi că o să aibă efect?* STANCU, R. A. IV, 381. *Campania noastră o să aibă efect sigur.* id. ib. **A-şi face** (ori **a-şi produce**, **a-şi avea**) **efectul** sau, învechit, **a produce efect** (ori **efectul**) = a avea consecinţele scontate. *Protestaţiile cele mai energice... nu produceau... efect* (a. 1848). URICARIUL, X, 16. *Vinul fumos... începea să-şi facă efectul.* BARONZI, C. I, 45/13. *Încă cinci minute şi filtrul îşi va avea efectul... Am observat bine simptomele.* CARAGIALE, O. VI, 461. *Vinul ... îşi produce efectul.* BACALBAŞA, M. T. 80. *Senzaţiile neobicinuite simţite în comun acolo pe munte îşi produceau acum efectul.* IBRĂILEANU, A. 84. *Din cauza excesului, nu mai produce... efect.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 225. *Mustrarea îşi făcu prompt efectul.* C. PETRESCU, C. V. 91. *Îi pune mâna pe genunchi, cu o familiaritate care îşi făcea întotdeauna efectul.* id. ib. 104. *Ori pilulele nu-şi mai fac efectul, ori farmacistul ăstălalt nu le-a preparat la fel.* CĂLINESCU, B. I. 114. *Stropii de apă încep să se evaporeze numaidecât, ca un cloroform care şi-ar fi făcut efectul.* BOGZA, C. O. 222. *Nu se ştie ce implorări şi ameninţări... îşi făcuseră efectul.* PREDA, M. S. 38, cf. FD III, 136.

2. (Adesea în construcţii cu verbele „a face", „a produce"; de obicei cu determinări care arată felul, intensitatea etc.) Acţiune produsă de o anumită cauză asupra stării sufleteşti sau asupra intelectului cuiva; (ceea ce provoacă) impresie (asupra cuiva); (ceea ce constituie) prilej de emoţii; stare pe care o provoacă aceste cauze. *Nu este cu putinţă să descrie cineva efectul... ce a pricinuit în această capitală sosirea suveranului nostru.* CR (1830), 266[1]/25. *Alte scrisori de la Roma înştiinţează de efectul (lucrarea morală) ce au făcut acolo auzirea intrării franţezilor la Ancona.* AR (1832), 87[1]/2. *Aerul poartă sunetul şi-l duce în dipărtare şi lui sântem*

datori efectul (rodul) cel minunat a muzicii. ib. 271²/14. *Toate aceste intervale... fac un efect deosebit la auzul oamenilor.* VAHMANN, M. 47/15. *Ciudat efect îmi face zioa vederea aceştii uşi!* NEGRUZZI, S. III, 461, cf. POLIZU. *Frumosul cântic... produse în inima lui un efect extraordinar.* FILIMON, O. I, 115, cf. II, 317. *Are un caracter trist şi o natură tăcută care vatămă adese efectul frumuseţii ei.* BARONZI, C. IV, 119/24. *Să ne gândim ce efect a putut să producă asupra spiritului... marea descoperire a învârtirei Pământului în jurul Soarelui şi în jurul seu.* CONV. LIT. IV, 178. *Sânt subprefect, Ş-aici produc grozav efect!* ALECSANDRI, T. I, 257, cf. COSTINESCU. *Cine e în stare să-şi dea samă de asemenea întruniri... îşi va putea închipui efectul produs prin o gravă propunere politică.* MAIORESCU, D. I, 44, cf. id. CR. I, 68. *Tot efectul versului s-ar pierde dacă s-ar aluneca pe povârnişul acestor neologisme.* CONV. LIT. XI, 17. *Am dori să amintim... efectul plăcut ce produc vederii desemnele bogate ale grelelor stofe antice.* ODOBESCU, S. I, 417. *E cu neputinţă ca actori cari persevereză pe acest stadiu al simţirei nemijlocite să producă efecte asemenea celora ce se puteau produce în vremile de mai nainte.* EMINESCU, O. XIV, 264. *Trebuia să se întoarcă în scenă repede, palidă şi desfigurată de groază... Pentru ca efectul să fie mai puternic, talentata tragediană îşi pregătise pudră fără roşu.* CARAGIALE, O. I, 1, cf. VII, 528. *Parada însă trece... Şi-ncepe ca să pice o burniţă de ploaie... Efectul e stricat.* MACEDONSKI, O. I, 45. *Îi aruncă... câte o privire ce caută efectul.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 90. *Cât de puternică e cântarea cucului şi ce feliu de efect produce ea asupra inimii românului se vede... din următoriul cântec.* MARIAN, O. I, 30, cf. DDRF. *Efectul scrisoarei asupra românilor... fu de a trezi indignarea întregii ţări.* XENOPOL, I. R. XIV, 54, cf. ENC. ROM., BARCIANU. *Sunt ele de natură a produce un efect plăcut?* SBIERA, F. S. 239, cf. 124. *Vorbea repede şi nervos, fără a se gândi la efectul ce producea.* D. ZAMFIRESCU, R. 12, cf. id. V. Ţ. 99, ALEXI, W. *A stricat efectul ce ni-l lasă poezia adevărată.* DR. I, 57. *Tăcu brusc..., aşteptând parcă efectul cuvântării sale asupra celor de faţă.* REBREANU, I. 435, cf. IBRĂILEANU, A. 205, ŞĂINEANU, D. U. *Din adânca întruchipare a sărăciei scoate efecte de sinceră emoţiune artistică.* LOVINESCU, S. V, 49. *Nu pot să-mi dau seama ce efect are asupra altor bărbaţi vulgaritatea voită.* CAMIL PETRESCU, P. 77. *Se ridică de la locul ei, cu o foarte mare simplicitate, fără să sconteze nici un efect.* SEBASTIAN, T. 146. *Ciudat efect fac aceste table, aşezate pe drumuri care nu sunt drumuri.* SADOVEANU, O. XIX, 18. *Efectul produs asupra cetitorului... este pretutindeni identic.* IORDAN, STIL. 40, cf. SCRIBAN, D., VIANU, A. P. 96. *Efectul acestui discurs melancolic e şters de discursul energic al noului ministru.* ARGHEZI, P. T. 58. *Ochii lui... trădau efectul pe care îl făcuse asupră-i Caty.* CĂLINESCU, S. 354. *Această prezenţă avu efecte tonice asupra jucătorului.* id. O. III, 19. *Efectul produs la temperamentele normale... e o expresie curentă.* RALEA, S. T. I, 20. *Se aşează radios, cercetând pe feţele tuturora efectul.* VINEA, L. II, 312. *Cuvintele... produseseră asupra lui un efect neaşteptat.* PREDA, R. 180. *Mă distra să văd efectul de stupoare al tatălui meu.* id. C. I. P. II, 292. *Tăcu... şi încurcătura aceasta produse mai mult efect decât toate cuvintele.* T. POPOVICI, S. 33. *Îşi juca în fiecare frază bătrâneţea pentru a obţine un efect foarte bine ţintit.* BĂNULESCU, C. M. 320. *Îmi făcură efectul cel mai adânc.* N. MANOLESCU, C. M. 88. *Apariţia ei avu un efect puternic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 39, 18/3. ◊ F i g. *Făptura întreagă simte ne-ncetat A duhului nostru efect minunat.* NEGRUZZI, S. II, 286. ◊ *Efect sonor* = efect produs prin mijloace electroacustice sau electronice, dând ascultătorului senzaţia unui sunet real sau oferindu-i sonorităţi inedite. Cf. DEX². ◊ L o c. a d j. **De (mare** sau **un mare, un admirabil) efect** = care atrage atenţia; care produce o impresie puternică; remarcabil, impresionant, spectaculos, uimitor. *Priboianu n-are stil îngrijit, nici fraze de efect.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 25, cf. CADE. *Nu-i mai lipsea decât o încheiere de efect.* REBREANU, R. I, 243, cf. 82. *Dispari... suspect, Cu voluptatea unei bombe de efect!* MINULESCU, V. 210. *Era ultimul punct al programului şi cel mai de efect.* SAHIA, S. A. 99. *Cele peste douăzeci de vehicule, printre care şi cupeuri,... fură de un admirabil efect.* CĂLINESCU, E. O. II, 294. *O fac toată din ciment!... – Pentru o bazilică în regulă, procedeul e practic şi de un mare efect.* id. B. I. 454. *Uscăciunea timbrului, sicitatea expunerii sunt factori de efect.* GRIGURCU, C. R. 87. ◊ L o c. v b. **A face (mult) efect** = a impresiona (puternic). *În ale sale discursuri politice nu căuta niciodată să facă efect.* MN (1836), 87¹/44. *Primul ţel al d-şoarei... a fost de a face efect.* CONV. LIT. IV, 215. *Nu faci efect; nesimţitori Rămân cu toţii? Fii pe pace.* EMINESCU, O. IV, 340. *Au făcut mult efect şi articolele ştiinţifice şi poeziile.* CARAGIALE, O. II, 174. *Cabotină, nevoie de a face efect!* IBRĂILEANU, A. 20. *Ametistul oblong... era neobişnuit de mare. Piatra făcea efect.* CĂLINESCU, S. 240. *O împrumutase ca să facă efect noului locatar.* BARBU, S. N. 161. (Învechit) **A face rău efect** = a dezamăgi. *Asupra alegătorilor ar face poate rău efect.* CARAGIALE, O. VI, 156. ♦ (Mai ales la pl.; urmat de determinări care arată felul) Totalitatea procedeelor artistice, stilistice, lingvistice etc., folosite pentru a captiva, a emoţiona, a impresiona etc.; rezultat al folosirii unor astfel de procedee. *Căutând efecte teatrale, el declară că ţăranilor li se pot da loturi oriunde.* KOGĂLNICEANU, O. V, 15. *În acest caleidoscop de figuri, înlănţuite în vorbele şi faptele lor spre efecte de scenă..., d. Caragiale ne prezintă realitatea în partea ei comică.* MAIORESCU, CR. II, 175. *Fără această pătrundere nu se pot cugeta efectele artistice supreme.* EMINESCU, O. XIV, 273. *Misticism, egoism, efecte de formă, subiecte luate de prin nouri, – iată decadentismul.* IONESCU-RION, C. 108. *Tipul acesta... e utilizat de Alecsandri... pentru a stoarce un efect comic.* IBRĂILEANU, SP. CR. 142. *Are de scop realizarea unui efect poetic adânc.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 51, cf. III, 275. *Se urmăreşte... un efect stilistic.* DR. VII, 35, *Avusesem eu ideea de a examina mecanismul psihologic al efectelor stilului.* LOVINESCU, S. VIII, 52. *Hamletismul putea fi urmărit... în efectele poetice scoase.* STREINU, P. C. II, 24. *Urmăresc efecte stilistice.* IORDAN, STIL. 49, cf. 276. *Grupul esteţilor... dă o largă folosinţă neologismului din care scoate efecte inedite.* VIANU, A. P. 12. *D. Arghezi urmăreşte un efect umoristic.* CONSTANTINESCU, S. I, 86, cf. II, 66, 146. *Amândoi urmăresc efecte literare personale.* CĂLINESCU, B. 6, cf. RALEA, S. T. III, 19. *Uneori neologismele sunt adaptate cu efecte comice la sistemul morfologic românesc.* VARLAAM – SADOVEANU, 397. *Efectele stilistice originale se obţin prin asocierea versurilor constituite din silabe fără sens cu versuri propriu-zise.* IST. LIT. ROM. I, 187. *Efecte de teatru spectaculoase ţin însă tot de o maşinărie scenică.* IST. T. II, 130, cf. I, 122. *Inscripţia este dată prin litere care urmăresc efecte artistice.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 3, 64. *Fără a căuta efecte de limbaj, autorul ajunge la un fel de „obiectism".* CONTEMP. 1971, nr. 1 288, 10/4. *Expresivă e şi arta lui Arghezi de a obţine puternice efecte artistice finale.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 93. *Efectul liric este... dezolant.* SIMION, S. R. III, 105. *Filmul e tulburător nu prin efectele retorice de imagine, ci prin revelaţia simplităţii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 17/1.

3. (A. plast.) Impresie deosebită produsă de variaţiile sau de contrastele de culoare, de variaţiile de lumină, de umbră, de forme etc.; rezultat al unei astfel de impresii. Cf. COSTINESCU, CADE. *Ceea ce pare efect de culoare nu e numai un pur efect de retină.* CONSTANTINESCU, S. I, 83, cf. MDT. *Se hotărî să cumpere tabloul care era pe pânză, scoţând efecte singulare de prospeţime din strivirea cu cuţitul a culorilor pe fondul textil.* CĂLINESCU, S. 70. *Efectul e obţinut din două culori.* RALEA, S. T. I, 306, cf. LTR². *Geometria rigidă a măştilor străvechi de lemn este părăsită pentru efectele de policromie.* IST. T. I, 86. *Nu lasă suportul să participe neprelucrat la efectul plastic general.* CONTEMP. 1971, nr. 1302, 7/3. *Scena ispitirii e condusă, nu fără umor, către o viziune terifiantă, de excelent efect pictural.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 117.

4. (Jur.) Aplicare sau urmare a unei legi, a unei decizii etc. *Convenţiunile n-au efect decât între părţile contractante.*

HAMANGIU, C. C. 229, cf. 9. *Legea n-are efect retroactiv.* CADE. *Art. 696 procedură civilă se raportă numai la formele vânzării..., fără a se ocupa de efectele juridice ale vânzării pentru ieşire din indiviziune.* CĂLINESCU, S. 182.

5. (Muz.) Diferenţă care se poate produce între nota scrisă şi sunetul produs. Cf. ENC. ROM. *Efectul contrabasului e o octavă mai jos decât e notat.* CERNE, D. M. *Un geniu muzical are facilitatea de a produce efecte admirabile.* SADOVEANU, O. XIX, 385. *Pentru a obţine unele efecte sonore speciale... vioara primeşte... felurite scordaturi.* ALEXANDRU, I. M. 128.

6. (Sport) Traiectorie neobişnuită pe care o capătă mingea (de tenis, de volei, de fotbal etc.) lovită după anumite procedee. Cf. CADE, L. ROM. 1962, 337. ◊ Expr. **Minge cu efect** = minge care, în urma unei anumite lovituri, a luat o traiectorie neaşteptată. Cf. L. ROM. 1962, 337.

II. (Concr.) **1.** (La pl.) Bunuri mobile. *Ei trebuie să se îngrijască ca salele bolnavilor să se ţie totdeauna bine aerisite, efecturile lor bine păstrate.* CUCIURAN, D. 10/8, cf. POLIZU. *Se obligă a primi, ca persoană privată, toate efectele în bani şi obiecte.* EMINESCU, S. P. 198. *Comisarul m-a întrebat dacă nu cumva fugarii au luat cu dânşii bani, scule sau alte efecte.* SLAVICI, N. II, 343. *Se vor pune peceţi pe efectele succesiunei.* HAMANGIU, C. C. 175, cf. 433, ENC. ROM., BARCIANU. *Am un capital mai mare şi voiesc să cumpăr efecte.* I. PANŢU, PR. 17, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Materialul de război, adică trei tunuri mari, muniţia, proviziile şi celelalte efecte au rămas la Piteşti.* OŢETEA, T. V. 302, cf. M. D. ENC., DEX. ♦ Îmbrăcăminte (militară); p. e x t. echipament. *Toate efectele... de cazarmament se vor face pe viitor din pânză.* BACALBAŞA, M. T. 50. *Aceşti presupuşi meşteri de arcuri s-au prefăcut pe încetul în meşteşugari şi vânzători de ce se zice astăzi „efecte militare".* IORGA, C. I. III, 173, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Efecte militare scoase din remiză numai la zile solemne.* LOVINESCU, C. VII, 58. *Te dau în judecată pentru pierdere de efecte aparţinând statului.* BRĂESCU, O. A. I, 129, cf. id. A. 225. *Acum du-te la magazie să-ţi dea efectele.* VLASIU, A. P. 418. *E ordin să iasă oamenii în garnitura de cazarmă... Nici un efect de serviciu. Ai înţeles?* SADOVEANU, O. II, 379. *Unii, aşezaţi greceşte, îşi cârpesc efectele.* id. ib. 438, cf. 349, 499, VII, 9. *Sunt gata cu procesul-verbal şi cu formele de scădere a efectelor de îmbrăcăminte.* BART, S. M. 78, cf. SCRIBAN, D. *Am prilejul să contemplu săptămânal pe frânghie pijamaua dungată... şi alte efecte.* CĂLINESCU, C. O. 129. *Ultima soţie făcea schimburi de efecte, găsind că ciorapii vechi ai băiatului mai mare se potriveau băiatului mai mic.* id. B. I. 578. *În loc să păstreze efectele spitaliceşti, le vinde.* V. ROM. octombrie 1954, 58. *Plutonierul... le împărţise efectele şi sudălmile.* T. POPOVICI, S. 241, cf. L. ROM. 1966, 276, M. D. ENC., DEX. *Dezbrăcarea, jos... toate efectele, repede, executarea!* ŢOIU, Î. 133. *Cân ne dezbrăcam de efecte, ne loa la bătaie cu neşte bice.* IZV. XIV, 218.

2. (Mai ales la pl.) Documente în care sunt specificate sume împrumutate şi care trebuie restituite la scadenţă; valori negociabile (emise de stat); hârtii de valoare. *Bancherul nu poate vinde efectele cu preţurile limitate.* EMINESCU, O. XII, 485. *Scrie corespondentului său ca să vândă efectele depuse.* id. ib., cf. IX, 368. *În comerţ se dă numele de bilet sau efect oricărui înscris în care se prevede o sumă ce trebuie plătită la o zi fixă.* CLIMESCU, A. 270, cf. ENC. ROM. *Am un capital mai mare şi voiesc să cumpăr efecte, astfel ca să plasez mai rentabil banii mei.* I. PANŢU, PR. 17, cf. ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ *Efecte publice* = titluri de creanţă emise de stat sau de instituţii de drept public. *Toţi banii lor în numerătoare, în efecte publice şi mobile au fost deräpănaţi sau furaţi.* BARONZI, C. VIII, 24/21, cf. ENC. ROM., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DER, M. D. ENC., DEX. *Efecte de comerţ* = denumire generală dată cambiilor, biletelor la ordin, cecurilor etc. folosite în operaţiile de vînzare-cumpărare, de credit etc. Cf. ENC. ROM., CADE, DER, M. D. ENC., DEX.

– Scris şi: (învechit) *effect.* – Pl.: *efecte* şi (învechit) *efecturi.* – Şi: (învechit) **efépt, efét,** (regional) **iféct** s. n.

– Din lat. **effectus,** fr. **effet,** germ. **Effekt.**

EFECTÁ vb. I v. **efectua.**

EFECTÍV, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. Care există în realitate, care are o existenţă obiectivă, r e a l, c o n c r e t, a d e v ă r a t, a u t e n t i c ; care produce un efect (**I 1**) real; (învechit) efeptiu. V. e f i c a c e (**1**). Cf. I. GOLESCU, C., LAURIAN, F. 178/7, NEGULICI, STAMATI, D. *Trebuie să se mai iee măsuri efective, spre a se ţine deschisă trecerea.* GM (1854), 399[2]/61. *Mizloc efectiv spre a să însănătoşe.* BOTEZ, A. 16/3. *La astă excitaţie generală, se cuvine a mai adăogi toate facultăţile efective, intelectuale şi volontarie.* CALENDAR (1862), 51/5, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Această concluziune oarecum teoretică ne va îndemna să-i căutăm verificarea într-o experienţă efectivă.* MAIORESCU, L. 73. *Soseşte ştirea despre începerea efectivă a războiului.* id. ib. D. I, 22, cf. II, 72. *Selecţiunea naturală nu este... un principiu activ care ar fi cauza efectivă a prefacerei şi a propăşirii fiinţelor organice.* CONTA, O. F. 291. *Comisiunea de reviziune... este inimată de dorinţa de a procede cât mai curând la o lucrare efectivă.* ODOBESCU, S. II, 404. *Partea apusană a Împărăţiei romeice era lipsită... de orice apărare efectivă.* EMINESCU, O. XIV, 124. *Altruismul, ca să fie în adevăr efectiv, nu trebuie să însemneze anihilarea absolută a egoismului.* CARAGIALE, O. VII, 254, cf. ARHIVA, I, 238, DDRF. *Românilor... le-ar fi trebuit un sprijin efectiv şi nu numai interveniri diplomatice.* XENOPOL, I. R. XII, 102, cf. ARHIVA, X, 207, ENC. ROM., BARCIANU. *Cunoştinţele... nu aveau nici o înrâurire efectivă asupra deciziunilor voinţii omului.* SBIERA, F. S. 310, cf. ALEXI, W. *Nu putu da atâta vreme ajutor efectiv.* AN. IST. NAŢ. I, 7, cf. RESMERIŢĂ, D. *Cei cari îndeplineau în mod efectiv această dregătorie... sunt trecuţi la sfârşitul listei.* BUL. COM. IST. V, 86, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Nevoia unei prezenţe efective se scobora afectuos, dezinteresat.* LOVINESCU, M. 211, cf. id. S. VIII, 17. *Denumirea de „scit", la 865, nu mai putea reprezenta un popor scit efectiv.* ARH. OLT. XII, 147, cf. SCRIBAN, D. *Urmăreşte... să scoată în relief, cu evidenţă, participarea efectivă a fiecăruia.* CONSTANTINESCU, S. I, 37, cf. V, 114. *Să cereţi... sprijinul efectiv de care aveţi nevoie.* ULIERU, C. 74. *Energia se poate vădi într-un chip mult mai efectiv: tipărind... o gazetă nouă.* ARGHEZI, S. XXV, 160. *Nu luase parte efectivă la agresiunea împotriva lui.* CĂLINESCU, B. I. 516, cf. id. O. XI, 154. *Acolo unde forţele individului sunt lipsite de energia necesară unei acţiuni complete, societatea, printr-o colaborare efectivă, îl susţine.* RALEA, S. T. III, 142, cf. 190. *Principiul simetriei... duce la construirea efectivă a prelungirii.* STOILOV, T. F. 125. *Regimul apei în sol pune în valoare bogăţia solului în substanţe nutritive, transformând această bogăţie în fertilitate efectivă.* CHIRIŢĂ, P. 286, cf. 22, 725, DL, DM. *Electronul este un participant efectiv al reacţiei.* CHIM. AN. CALIT. 69. *În 1857 s-a constituit la Bucureşti „Societatea medicală ştiinţifică"..., sub conducerea efectivă a lui C. Davila.* ABC SĂN. 337. *Exista... o suzeranitate efectivă a primului Imperiu Bulgar.* PANAITESCU, C. R. 199. *Cumanii exercitau... o stăpânire nu prea efectivă.* id. ib. 256. *Dincolo de formularea amuzantă, este de reţinut realitatea efectivă.* IST. T. II, 106. *Avertizările profesorului nu răspund... unor întrebări efective.* T ianuarie 1969, 5. *Numai o prezenţă efectivă... ar putea risipi un asemenea sentiment.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 26. *Ne asigurăm prezenţa efectivă a trupelor anglo-saxone pe teritoriul nostru.* D. R. POPESCU, I. Ş. 187, cf. DEX, ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 3/1. *Iată, la început, imaginea efectivă, palpabilă.* PAPU, C. N. 77, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 20/4. *Nu mai e o normă efectivă, ci*

una ideală. GRIGURCU, C. R. 24. *Imposibilitatea realizării efective a unui astfel de model dovedește caracterul teoretic și livresc al celei de-a doua soluții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 3/2. ◊ (Adverbial) *Ideile metafizice ale acestei clase au trecut efectiv prin gradele de evoluțiune însemnate la cei patru filozofi.* CONTA, O. F. 403. *Le dădea asigurarea că-i va apăra efectiv pe ei și orășelul lor contra oricărui atac dușmănesc.* EMINESCU, O. XIV, 188. *Împotriva lor nu se poate lucra efectiv.* CONV. LIT. LXVII, 22. *A participa efectiv la lucrările Academiei este... o înaltă cinste.* D. GUSTI, P. A. 202. *Retragerea începu efectiv la 1/13 aprilie.* OȚETEA, T. V. 250. *Timp de patru săptămâni... Tudor s-a putut efectiv socoti ca Domn.* id. ib. 270. *Fundalul timpului sprijină efectiv gesturile oamenilor.* CONSTANTINESCU, S. III, 76. *Se pregătea sufletește să participe efectiv la concertul... de vineri.* ARGHEZI, S. X, 230. *Mama, Pica vorbeau de morți ca existând efectiv.* CĂLINESCU, B. I. 547. *Vom vedea efectiv... că această noțiune poate fi perfect precizată.* STOILOV, T. F. 258. *Efectiv însă o serioasă „critică a criticii" nu s-a făcut.* CONTEMP. 1956, nr. 484, 3/1. *Ceea ce efectiv a obținut această încercare a fost o teorie a inducției.* JOJA, S. L. 330. *Unii din pârcălabii mici nu ocupau efectiv dregătoria respectivă.* STOICESCU, S. D. 207. *A calcula efectiv numărul unităților de arie.* GEOMETRIE IX, 166. *Au stăpânit efectiv în nordul Dunării.* PANAITESCU, C. R. 101. *Teatrul, ca să existe efectiv..., „trebuie să pună în serviciul său pe toate celelalte arte".* IST. T. I, 12. *Spectatorii intră efectiv în joc.* T ianuarie 1969, 116. *Efectiv probantă rămâne... o confruntare directă.* PAPU, C. N. 53. *Am început să lucrez efectiv.* MS. 1988, nr. 2, 29. *Mi-am amintit de tot ce se întâmplase... și am făcut efectiv o criză de isterie.* CĂRTĂRESCU, N. 273. ♦ (Gram.; rar; despre verbe) Care indică sfârșitul acțiunii. *Verbele efective, care desemnează sfârșitul acțiunii, sunt de fapt tot verbe momentane.* SG II, 47.

2. S. n. Numărul real al indivizilor care fac parte dintr-o unitate sau dintr-o formațiune militară; (la pl.) unități sau formațiuni militare. *S-a făcut dar reduceri la toate ministeriile și cu toate acestea vedeți și îmbunătățirile ce s-au făcut: ... armata s-a sporit în efectiv și în stabilimentele necesare ei.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 42. *În curs de 6 ani efectivul armatei în principatul Moldovei va putea fi compus în chipul următor.* ROM. LIT. 154^2/4, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Efectivul turcesc este de aproape 400 000 luptători.* MAIORESCU, D. II, 74. *Intenția guvernului de a spori efectivul armatei și anii de serviciu.* CARAGIALE, M. 55, cf. DDRF, ENC. ROM. *În fața armatei turcești de peste Dunăre, românii puneau două corpuri de armată cu un efectiv de 50 000 de oameni.* D. ZAMFIRESCU, R. 53, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un batalion cu efectiv de război și o baterie cu șase tunuri!* REBREANU, R. II, 234. *Registrul de detaliu se împarte în: controlul efectivului – capitolul micului echipament al îmbrăcămintei, al armăturei și al diverselor.* BRĂESCU, A. 252. *Efectivul întreg în țară nu trece de cinci ori șase mii de oameni.* SADOVEANU, O. IX, 264, cf. SCRIBAN, D. *La intrarea lor în principate, efectivele armatei turcești se ridicau la 17 000 de soldați.* OȚETEA, T. V. 317, cf. CONTEMP. 1948, nr. 108, 3/2. *Compania a pierdut mai mult de jumătate din efectiv.* CAMIL PETRESCU, U. N. 312, cf. DL, DM. *După domnia lui Mihai Viteazul, efectivele călărașilor au scăzut.* STOICESCU, C. S. 108, cf. DER. *Soldatul recunoaște că efectivul armatei sale a constat din șapte soldați.* IST. T. I, 84. *Efectivele naziste care traversaseră Rinul se ridicau la abia trei batalioane.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 3, 15. *Disproporția efectivelor era mult prea mare.* ib. 1973, nr. 10, 9, cf. M. D. ENC. *Aceste efective urmau să atace Sicilia.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 3, 86, cf. DEX, DN^3, L. ROM. 1966, 276. ♦ Totalitatea persoanelor care fac parte dintr-o colectivitate organizată, considerată din punctul de vedere al numărului. *Orice analiză publică a operelor lui Shakespeare este urmărită... de ascultătorii lor, înmulțiți în această împrejurare prin efective care nu aparțin în chip obișnuit sălilor de cursuri.* VIANU, L. U. 79. *Se deosebesc următoarele efective de lucrători ai unei întreprinderi.* LTR^2, cf. DL, DM. *Acțiunea lui Ștefan cel Mare de înmulțire a efectivelor curtenilor tindea să întărească puterea centrală.* STOICESCU, C. S. 24, cf. 137. *Teatrele resimt greutatea unor efective actoricești excesive.* T ianuarie 1969, 88, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3. *Am reconstituit din memorie o parte din numele celor aproximativ 300 de inși, cât era efectivul lagărului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 12/1. ◊ (Prin extensiune) *Cifra efectivului în cărți ale acelui institut.* EMINESCU, în MS. 1980, nr. 1, 48. *Pornește cu întregul efectiv cabalin un atac desfășurat sălbatic spre mlaștinile de lipitori, țipari și broaște țestoase.* BĂNULESCU, C. M. 109. *Efectivul cabalin care va susține probele de calificare în viitoarea stagiune cuprinde 179 de exemplare.* SPORTUL, 1972, nr. 6 945, 2/5. *Valorificarea resturilor vegetale contribuie la asigurarea efectivelor de animale cu furaje grosiere.* RL 1977, nr. 10 287.

– Pl.: *efectivi, -e.*

– Din lat. **effectivus, -a, -um**, fr. **effectif.**

EFECTIVÍSM s. n. Concepție proprie unui grup de matematicieni francezi, precursori ai intuiționismului, care susține că, pentru a fi eficiente, valabile, obiectele matematice nu trebuie definite doar prin axiome, prin caracteristicile lor abstracte, ci definiția lor trebuie să indice etapele prin care se ajunge la ele. Cf. NDN.

– Din fr. **effectivisme.**

EFECTIVITÁTE s. f. (Rar) Capacitate a unui sistem de a produce un efect specific. Cf. D. MED., DN^3, NDN.

– Din fr. **effectivité.**

EFECTÓR, -OÁRE adj., s. m. (Biol.) **1.** Adj., s. m. (Organ) care acționează sub comanda sistemului nervos central la stimuli externi sau interni primiți de organele receptoare. Cf. LM. *Analizatorul motor este efectorul voluntar al limbajului articulat, care asigură înlănțuirea logică a cuvintelor.* ABC SĂN. 20. *Aceste substanțe chimice mijlocesc trecerea impulsului nervos la organul efector.* ib. 283, cf. 256, DN^3, DEX – S.

2. S. m. Substanță care modifică activitatea unei enzime. Cf. D. MED., DN^3, DEX – S.

– Pl.: *efectori, -oare.*

– Din fr. **effecteur**, lat. **effector.**

EFECTUÁ vb. I. T r a n z. **1.** A face să se înfăptuiască, să devină real, să existe (în urma unei activități, a unei acțiuni etc. prestate în acest scop); a aduce la îndeplinire; a pune în aplicare. V. r e a l i z a (**1**), s ă v â r ș i (**3**). *Omul virtuos nu e nevoit să efecte nici forța, nici amenințarea contra mulțimei.* ARISTIA, PLUT. 187/19. *Avea mulți amici și putere cari-l servea la câte instituțiuni bune pentru republică el determinase, efectând și sila mai mult decât convingerea prin cuvânt.* id. ib. 222/11. *Nu trecea o zi în care să nu efectueze câte o faptă caritabilă.* FILIMON, O. I, 346, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Toate dispozițiile conținute în convenție să fie efectuate.* EMINESCU, O. XI, 64. *Persoane active efectuă imitarea în tragedie.* id. ib. XIV, 222, cf. DDRF. *Ar fi prematur de a determina capitala, când unirea deplină nu este încă efectuată.* XENOPOL, I. R. XIII, 55, cf. BARCIANU. *Cehii refuzară participarea la Consiliul imperial, nemții însă veniră și efeptuiră prin aceasta ca partida credincioșilor constituțiunii să dispună în el de majoritate.* SBIERA, F. S. 216, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CONTEMP. 1948, nr. 108, 1/3. *Acumularea bunurilor sociale... se poate efectua și altfel decât prin legile eredității individuale.* RALEA, S. T. III, 114, cf. DL, DM. *Acordă primul ajutor..., efectuând transportul rapid al bolnavului la spital.* ABC SĂN. 316, cf. DEX, DN^3, DSR. ◊ (Prin extensiune) *Cultura profesiunei de arte nu poate într-adevăr să efectue această ridicare*

fără ajutorul acelora cărora li-e încredințată dirigerea scenelor. EMINESCU, O. XIV, 235. ◊ R e f l. p a s. *Cel întâiu transport de persoane se efectuă la 1830.* ROM. LIT. 272[1]/17. *Zarafi fără capital, fanfaroni și malonești... ruinează societatea prin falimente frauduloase, ce se efectuiesc foarte lesne în țara noastră.* FILIMON, O. I, 93. *Toate corporațiunile... vor să se efectuească ceva prin legislațiune* (a. 1882). BARIȚIU, C. II, 253.

2. A face (posibil) să se producă, să aibă loc ceva; a fi, a servi drept cauză pentru apariția sau dezvoltarea unui fapt, a unui fenomen etc. *Ori de câte ori ne gândim la o individualitate efectuăm un proces mental.* RALEA, S. T. II, 102. *Majoritatea dintre ele efectuează în condiții favorabile anumite procese biochimice specifice.* CHIRIȚĂ, P. 397. *Electronul a efectuat deja un mare număr de schimburi de energie.* T. V. IONESCU, E. 506. *Celulele musculare efectuează contracții ample.* ABC SĂN. 87 *Sângele efectuează un permanent circuit de-a lungul arterelor și venelor.* ib. 181. *Datorită ei pot fi efectuate schimburile nutritive între sânge și țesuturi.* ib. 336. ◊ R e f l. (p a s.) *A-și slobozi sânge... numai ca să ocolim relele este foarte stricătoriu și trebuie lăpădat cu totul, de care nu se efectuiesc tocma prin acest obiceiu acelea boale de care ne jeri* VASICI, M. II, 253/2. *În timpul acestui echilibru general se efectuează micile lupte secundare.* CONTA, O. F. 162. *Dezvoltarea unui corp organizat se efectuează prin evoluțiunea organelor sale.* id. ib. 187. *Aplicat la om, ne face să considerăm sentimentele și gândurile ca produse naturale și necesare, strâns legate între ele, întocmai ca transformațiunile ce se efectuează în corpul unui animal sau al unei plante.* REV. CRIT. I, 121. *„Refularea" tuturor celorlalte aspecte sufletești s-a efectuat cu severitate.* RALEA, S. T. III, 23, cf. II, 91. *Influența inhibitoare a plantelor asupra microorganismelor din rizosferă se efectuează prin substanțe speciale.* CHIRIȚĂ, P. 390. *Dacă precipitarea se efectuează la cald, titanul se separă sub formă de acid metatitanic.* CHIM. AN. CALIT. 135. *Aceste schimburi se efectuează ca și în cazul respirației tisulare.* ABC SĂN. 310.

3. A întreprinde o acțiune (pentru atingerea unui scop); a executa, a face ceva. *Banca de Stat... efectuează operațiuni de trezorerie pentru întreprinderile economice.* LEG. EC. PL. 181. *Debitează o frază în care se plasează obligatoriu numărul deținuților găsiți la numărătoarea de seară, efectuată de el.* ARGHEZI, P. T. 415. *Cercetările recente efectuate cu carbonul radioactiv C^{14} au demonstrat că o parte importantă a bioxidului de carbon din sol este absorbită direct de rădăcinile plantelor.* CHIRIȚĂ, P. 388, cf. DL, DM. *Nu se poate suprapune peste o porțiune de curbă pentru a efectua măsurătoarea.* GEOMETRIE IX, 151. *Citocol, reacție de laborator efectuată pe sânge, pentru diagnosticul sifilisului.* ABC SĂN. 98. *Dragomir Hurmuzescu a efectuat la Școala de poduri și șosele din București radiografii de mâini.* ib. 315. *Trebuie... dirijată o parte a trupelor aliate prin defileul de la Lubliana, pentru a efectua joncțiunea cu armata roșie.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 27, cf. DEX, DN[3], DSR. *Bombardamentul a fost efectuat de câteva zeci de avioane.* MAGAZIN IST. 1986, nr. 5, 22. ◊ R e f l. p a s. *Reforma serviciului poștelor ce se efectua tocmai atunci necesita introducerea calendarului gregorian.* XENOPOL, I. R. XIV, 38. *Audierea martorilor se va efectua la localitate.* KLOPȘTOCK, F. 312. *A poruncit să se facă recensământul vitelor, care s-a efectuat în toiul iernei.* OȚETEA, T. V. 52. *Această acțiune... se efectua prin învățătorii și învățătoarele din sat.* APOLZAN, P. I. 183. *Controlul asupra executării deciziei se va efectua fie de o persoană delegată de Colegiu..., fie de un grup de control.* BO (1951), 752. *Asupra seriilor de puteri se pot efectua operațiile elementare.* STOILOV, T. F. 50. *Aceeași determinare se poate efectua și în proba de sol.* CHIRIȚĂ, P. 398. *Extinderea ariei comparatiste ar putea fi efectuată și prin înglobarea artelor plastice.* GRIGURCU, C. R. 95. *Osândiții erau duși în căruțe de la temniță la locul unde se înălța ghilotina; transportul se efectua ziua-n amiaza mare.* STEINHARDT, J. 281. *Am reținut felul cum s-a proiectat și efectuat operația de distrugere.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 9/3.

4. (Complementul indică bunuri materiale, valori științifice sau artistice etc.) A crea; a realiza prin muncă. *O catagrafie, efectuată în 1810..., a găsit la București biserici cu 4 preoți.* OȚETEA, T. V. 64. *Tot atunci Cézanne efectuează primele sale naturi moarte.* OPRESCU, I. A. IV, 278. *Lucrări recente, efectuate la „Institutul de cercetări silvice", au demonstrat pentru anumite soluri forestiere o frecvență remarcabilă de Azotobacter.* CHIRIȚĂ, P. 377. *Ca urmare a cercetărilor efectuate în domeniul chimiei analitice s-a stabilit că există 101 de elemente cunoscute.* CHIM. AN. CALIT. 11. *Printr-o continuă... îndrumare a traducerilor efectuate la Centrul de documentare... s-ar putea constitui în timp un fond documentar.* T ianuarie 1969, 85, cf. DSR. ◊ R e f l. p a s. *Se efectuează lucrări de reconstrucție a Teatrului „Mihai Eminescu".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 16/1.

5. (Complementul indică diverse feluri de munci, îndeletniciri, servicii etc.) A presta (**2**); a practica (**2**). *Un număr însemnat de colectiviști au efectuat puține zile-muncă.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 370. *În răstimpul acestei lungi tăceri, în timp ce automatic ca un somnambul efectuă o profesie oarecare, în adâncimile inconștientului se strângeau gânduri.* RALEA, S. T. III, 236. *Țărănimea... a efectuat în mai bune condițiuni însămânțările și arăturile adânci de toamnă.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2 836, cf. DSR. ◊ R e f l. p a s. *Udatul și prășitul s-au efectuat ori de câte ori a fost nevoie.* GÎ 1961, nr. 634, 3/2.

– Pronunțat: *-tu-a.* – Prez. ind.: *efectuez*; prez. conj. pers. 3 și (învechit) *să efecte, să efectue.* – Și: (învechit) **efectá** vb. I, **efectuí, efeptuí**, (învechit, rar) **efăptuí** (FM 1844, 211[1]/11) vb. IV.

– Din fr. **effectuer.**

EFECTUÁL, -Ă adj. Care se referă la efect. NDN.

– Pronunțat: *-tu-al.* – Pl.: *efectuali, -e.*

– Din engl. **effectual.**

EFECTUÁRE s. f. Acțiunea de a e f e c t u a și rezultatul ei.

1. Cf. e f e c t u a (**1**). *Proiectul de lege substernut în anul 1864... mai așteaptă după prea înalta efectuire.* BARIȚIU, P. A. III, 428, cf. PONTBRIANT, D. *Forma și chipul efectuării acestor sacrificii reciproce se modifică.* CONTA, O. F. 337. *Efectuarea răului și întinderea lui... nu se pot deloc prevedea.* id. ib. 346, cf. DDRF. *El accentuase nevoia de a proceda pentru efectuarea unirei pe calea reformelor.* XENOPOL, I. R. XIII, 76, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM. *Medicina sportivă are ca unul dintre obiecte urmărirea efectuării științifice a antrenamentului sportiv.* ABC SĂN. 40, cf. DEX, DN[3].

2. Cf. e f e c t u a (**3**). *Odată cu această proclamație și cu decretul privitor la efectuarea plebiscitului, se ieu unele măsuri de siguranță.* XENOPOL, I. R. XIV, 9. *Cu efectuarea naționalizării... se însărcinează Consiliul de Miniștri.* LEG. EC. PL. 35. *După efectuarea acestor operațiuni, Comisia locală va întocmi un proces verbal.* BO (1951), 1 167. *Se trecuse la efectuarea operațiilor de arestare.* STANCU, R. A. V, 236. *Efectuarea la timp și în bune condițiuni a reparațiilor nu este o simplă lucrare tehnică, ci o foarte importantă sarcină economică.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2 554, cf. DL, DM. *Aveau un rol deosebit de important la efectuarea hotărniciilor.* STOICESCU, C. S. 242. *Medicul... va recomanda efectuarea analizelor.* ABC SĂN. 318. *Prin lovituri date de aviație... să fie împiedicată efectuarea transferului de trupe inamice.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 27, cf. IST. T. I, 7, STEINHARDT, J. 103. *Am procedat la efectuarea examenului extern.* D. R. POPESCU, I. Ș. 204, cf. DEX, DN[3]. *După efectuarea acțiunilor de recunoaștere aeriană, inamicul reia cu și mai multă furie bombardamentele.* MAGAZIN IST. 1986, nr. 5, 23.

3. Cf. e f e c t u a (**4**). *Cei doi arhitecți, pentru efectuarea detaliilor ornamentale, au făcut apel la cei mai buni executanți.* OPRESCU, I. Ă. IV, 131. *Terminarea unui tablou neo-impresionist... cerea mai mult timp decât efectuării unei schițe.* id. ib. 225. *Atât reîntocmirea sălilor, cât și efectuarea machetelor cereau un arhitect.* CĂLINESCU, B. I. 503.

– Pronunțat: *-tu-a-*. – Pl.: *efectuări*. – Și: (învechit) **efectuíre** s. f.

– V. **efectua.**

EFECTUÁT, -Ă adj. **1.** Care a fost înfăptuit, realizat (**1**), săvârșit (**3**). Cf. e f e c t u a (**1**). *Fiind organizațiunea efeptuită, nu i se pot șterge spesele necesarie.* BARIȚIU, P. A. III, 236, cf. PONTBRIANT, D., LM, DDRF. *Scoțând notesul din buzunar, șterse energic un punct de program efectuat.* CĂLINESCU, S. 32. *E-n regulă! îi strigă acela, făcându-i semn cu mâna în care ținea agenda, de pe care apoi... șterse punctul efectuat.* id. B. I. 339, cf. DEX.

2. Care a fost făcut, executat (pentru atingerea unui scop). Cf. e f e c t u a (**3**). *Lexicul graiurilor, cu toate cercetările efectuate, este departe de a fi cunoscut în întregimea lui.* MAT. DIALECT. I, 31. *Săpăturile arheologice efectuate nu au reușit să descopere urmele construcțiilor portuare ridicate de romani.* MAGAZIN IST. 1973, nr. 10, 53, cf. DEX.

– Pronunțat: *-tu-at*. – Pl.: *efectuați, -te*. – Și: (învechit) **efectuít, -ă** (PONTBRIANT, D.), **efeptuít, -ă** adj.

– V. **efectua.**

EFECTUÍ vb. IV v. **efectua.**

EFECTUÍRE s. f. v. **efectuare.**

EFECTUÍT, -Ă adj. v. **efectuat.**

EFÉDRĂ s. f. Plantă cu tulpina ramificată, totdeauna verde, fără frunze, cu florile dispuse în mici amenți, care crește mai ales în zonele de stepă (*Ephedra vulgaris*). Cf. BRANDZA, D. 386. *Dubirea plaselor în leșii cu ramuri uscate de efedră.* GHELASE, U. P. II, 350.

– Pl.: *efedre*.

– Din fr. **éphèdre.**

EFEDRÍN s. n. v. **efedrină.**

EFEDRÍNĂ s. f. (Farm.) Alcaloid solubil în alcool, în eter și în cloroform, ai cărui derivați se folosesc mai ales ca stimulenți ai sistemului nervos sau în tratamentul bolilor căilor respiratorii. Cf. NICA, L. VAM. 86, LTR[2]. *Vom face... inhalații cu vapori de apă în care am dizolvat o fiolă de efedrină.* BELEA, P. A. 188. *Efedrina se întrebuințează în caz de... astm, guturai acut.* id. ib. 271, cf. DL, DM, DER. *Hemostaza medicală se face cu ajutorul substanțelor vasoconstrictoare (adrenalină, efedrină, ergotină).* ABC SĂN. 188. *Unele medicamente (stricnină, efedrină) care cresc tonusul peretelui vascular corectează această scădere de tensiune.* ib. 195, cf. 314, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Și: (învechit) **efedrín** (scris și *ephedrin*, NICA, L. VAM. 86) s. n. id. ib.

– Din fr. **éphédrine.**

EFELÍDĂ s. f. Pistrui (**II**). Cf. NEGULICI, COSTINESCU, ENC. ROM., CANDREA, F. 223, BIANU, D. S., YGREC, M. N., D. MED., DN[3].

– Pl.: *efelide*.

– Din fr. **éphélide.**

EFELIE s. f. (Învechit, rar) Pistrui (**II**). Cf. NEGULICI.

– Accentul necunoscut. – Pl.: *efelii*.

– Din lat. **ephelis, -idis.**

EFEMĂR, -Ă adj. v. **efemer.**

EFEMEIÁ vb. I. T r a n z. și r e f l. (Învechit) A (se) efemina. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D.

– Prez. ind.: *efemeiez*.

– Din fr. **efféminer** (după *femeie*).

EFEMEIÁT, -Ă adj. (Învechit) Efeminat. Cf. DDRF, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U.

– Pl.: *efemeiați, -te*.

– V. **efemeia.**

EFEMÉR, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. (În opoziție cu d u r a b i l) Care este de scurtă durată; care există, durează sau este destinat să existe, să dureze un timp (foarte) scurt; care trece (**IV 2**) sau se termină repede; temporar, trecător (**III 2**), vremelnic. V. c a d u c. *Așteptând la pragul vieții Faptele tal-efemere.* HELIADE, M. P. 40/17, cf. I. GOLESCU, C. *Aceste sânt fenomene efemere (trecătoare), care trec ca insectul ce trăiește o zi.* AR (1840), 409[2]/48. *Au și apucat o cale noă, necunoscută, a căria folosuri prezente sânt efemere.* CALENDAR (1847), 44/19. *Aceste sânt... iuți și îndelungate, trecătoare degrabă (efimere) și înturnătoare.* CORNEA, E. I, 68/19, cf. BREZOIANU, A. 413/13. *Arendatorii egumeni, neținând decât să se folosească cât se va putea mai mult de poziția lor cea efemeră, părăseau... interesele spirituale ale monastirelor* (a. 1855). URICARIUL, IV, 440/7. *Existența acestora nu fu decât efemeră.* ROM. LIT. 30[2]/17. *Bogăția aceea e efemeră.* ib. 230[2]/7. *Voi vorbi d-aceste glorii efemere.* ROMÂNUL (1857), nr. 35, 4[3]/27. *Anul 1821, dărămând edificiul efemer lucrat de fanarioți, reinturnă Moldaviei drepturile și privilegile vechi.* NEGRUZZI, S. I, 278. *Amorul acesta nu avu decât durata unui vis frumos, dar efemer.* FILIMON, O. I, 118, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Zise să priimesc... niște bani efemeri, cari pot să-mi lipsească de azi până mâine.* BARONZI, C. VI, 128/3, cf. VII, 204/24, id. I. L. II, 228/30. *Nălțimea efemeră la care ai ajuns Te face a te crede cu mir pe frunte uns.* ALECSANDRI, POEZII, 629, cf. COSTINESCU, LM, CONV. LIT. VI, 153. *Trebuia să dispară relaxarea organelor administrative, ce se simțea pretutindeni în urma efemerelor ministere.* MAIORESCU, D. I, 71. *Fac din a vieții fapte lucire efemeră.* EMINESCU, O. IV, 472, cf. 312, IX, 211, MACEDONSKI, O. I, 144. *Condamnate... la o viață efemeră, ele se uită și se îngroapă în praful librăriilor.* REV. CRIT. II, 122, cf. DDRF. *Pentru această domnie efemeră cheltuiește o sumă mare de bani.* XENOPOL, I. R. VI, 82, cf. ARHIVA, X, 202, ENC. ROM. *Era sau tifos sau friguri efemere, ce se nasc de prea multă osteneală.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 158, cf. ANGHEL – IOSIF, C. L. 168, AL. PHILIPPIDE, S. III, 293, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ziar independent și efemer, apărut recent.* REBREANU, R. II, 181. *Trăiesc momente de mare entuziasm, dar de efemeră durată.* ARH. OLT. XII, 181. *Iubire, bibelou de porțelan – Obiect cu existență efemeră.* MINULESCU, V. 155, cf. 150, C. PETRESCU, C. V. 65. *Nici când va fi vorba de efemera domnie a lui Alexandru Șuțul din 1806, el nu se va descurca mai bine decât prima oară.* ARH. OLT. XIII, 297, cf. KLOPȘTOCK, F. 121. *Într-un târziu iar a apărut..., batjocorind prin câte o gazetă efemeră starea de lucruri.* TEODOREANU, C. B. 224. *Sunt într-o fază efemeră și fără valoare.* SADOVEANU, O. IX, 12, cf. 121. *M-am convins... că nu era decât... o legătură efemeră.* BART, E. 228. *A fost... un mare poet al condiției efemere a omului pe pământ.* STREINU, P. C. III, 110, cf. SCRIBAN, D. *Impresia de melancolie... o resimțea indisolubil legată de virtutea imperfectului de a evoca ceea ce este efemer în existență.* VIANU, A. P. 415. *Impresioniștii... erau preocupați... de ceea ce e schimbător, efemer și fugitiv în natură.* OPRESCU, I. A. IV, 250, cf. APOLZAN, P. I. 172. *Existența efemeră a revistelor săptămânale bune este a doua cauză a lipsei de încurajare a nuvelei.* CONSTANTINESCU, S. VI, 81, cf. V,

374, ARGHEZI, S. XII, 11, BLAGA, Z. 127. *Viaţa valorilor devine efemeră.* RALEA, S. T. III, 52, cf. 92. *Nu sunt efemere, ci durează îndelung.* BOGZA, C. O. 301. *Existenţa acestor substanţe în sol este efemeră.* CHIRIŢĂ, P. 112. *Buruienele... efemere au un ciclu de dezvoltare foarte scurt.* AGROTEHNICA, II, 125, cf. I, 120. *Închise ochii şi porni în căutarea fericirii efemere.* VINEA, II, 316. *I se păru că vede limbi subţiri, efemere, de flăcări.* VORNIC, P. 164, cf. DL. *Nu subliniem... caracterul efemer al marilor acte ale existenţei.* PREDA, R. 465, cf. id. C. I. P. II, 271, III, 108, ISANOS, V. 97, CONTEMP. 1958, nr. 593, 2/1, DM. *A fost într-adevăr Russo doar un „luptător ocazional", executor al unei şarje întâmplătoare, rămasă fără ecou într-o revistă efemeră?* VARLAAM – SADOVEANU, 213. *Poveştile au avut o viaţă efemeră.* IST. LIT. ROM. I, 86. *Asemenea cursuri efemere au mai ţinut în capitala Moldovei medicul colonel Iacob Cihac... şi chirurgul Ludovic Russ-senior.* ABC SĂN. 214. *Stăpânirea odrydă şi efemera stăpânire scitică erau înlocuite de jugul macedonean.* H. DAICOVICIU, D. 60. *Sunt eroi a căror prezenţă stabilă sau efemeră marchează o fază nouă în evoluţia jocurilor ţărăneşti.* IST. T. I, 69, cf. II, 499, M. D. ENC., DEX. *Comicul verbal e efemer.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 1, 5/3, cf. DN[3]. *Le consideră ca nişte poezii efemere.* MS. 1988, nr. 2, 24. *Somn, tu domn al neflinţii,... Fă vecia să ne pară nu o clipă efemeră Ci un şir de clipe vecinici.* CĂRTĂRESCU, L. 40. *Paradoxul cronicarului este să înfrunte timpul cu articolele sale efemere.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 9, 7/4. ◊ (Adverbial) [Minunile] *nu există decât efemer.* SADOVEANU, O. IX, 464. *Hangerliu fusese, oricât de efemer, domn.* CĂLINESCU, B. I. 344. ◊ (Substantivat, n.) *Poetul..., şi în cel mai ocazional subiect..., datorită expresiei strălucite cu care îl îmbracă, îl scoate din efemer.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 114. *Această speţă de inconştient... n-a scăpat de efemerul modei.* ARH. OLT. X, 436. *Efemerul şi valurile trec.* ib. XII, 398. *Mişcările caracteristic proustiene sunt tot atâtea ieşiri din efemer.* STREINU, P. C. III, 148. *Pomponescu aspiră la abstracţie şi nu se poate smulge din efemer.* CĂLINESCU, B. I. 463. *Efemerul alcătuirilor, ce durau până când o adiere usca nisipul, nu ne dezamăgea.* BLAGA, H. 14. *El a denunţat iluzia clipei... şi amărăciunea efemerului.* RALEA, S. T. I, 269. *Aş voi să ies din provizor şi efemer, din îndoială, dezgust şi disperare.* id. ib. II, 297. *Readuce, ca un vrăjitor trist, conştient de efemerul artei sale, miracolul.* CONTEMP. 1968, nr. 1 108, 9/3. *Arta nu exprimă efemerul, ci eternul.* N. MANOLESCU, C. M. 214. *Clădirea se va înălţa dincolo de tentaţiile efemerului.* T ianuarie 1969, 67, cf. STEINHARDT, J. 157. *Don Juan reprezintă efemerul din iubire.* SIMION, D. P. 300. *Dialogul dintre... efemer şi peren.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 4/3. *În critică efemerul nu e mai puţin dureros decât în poezie.* GRIGURCU, C. R. 6. *Durabilul s-a îngemănat cu efemerul sau viceversa.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 16/2. ♦ (Despre oameni) Care are o existenţă scurtă; care se află, pentru puţin timp, într-o anumită stare, situaţie etc. *În Moldova au fost în secolul XIV doi principi efemeri.* HASDEU, I. C. I, 90. *Tu care treci prin lume străin şi efemer.* EMINESCU, O. IV, 462. *Filosoful... ar râde de comedia aceasta a vieţii omeneşti, de lupta acestor fiinţe efemere.* id. ib. XI, 141. *Alexandru Lăpuşneanu... a fost, după principi efemeri, iarăşi un domn stăpânind cu oarecare strălucire.* IORGA, I. L. II, 543. *Chestiunea se lămuri, dar rivalii efemeri rămaseră prieteni.* CĂLINESCU, E. O. II, 112. *Începu să militeze la sânul unei formaţii efemere de aspect democrat.* id. S. 135. *Colective efemere au jucat.* T ianuarie 1969, 97.

2. Adj. Care durează sau trăieşte o singură zi. *Muscă efemeră..., numai o zi trăieşti.* VASICI, M. I, 69/18, cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Vezi... câte un părâu efemer, ce nu-l vei mai găsi mâni.* HASDEU, I. V. 108, cf. COSTINESCU, LM, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *E ca o insectă efemeră care şi-a depus larva.* RALEA, S. T. I, 288. ◊ F i g. *Pastorul Goeze şi consiliarul Klotz mai există numai prin critica nimicitoare a lui Lessing – insecte efemere, păstrate într-un chihlibar mai trainic.* MAIORESCU, CR. I, 296.

3. S. f. (La pl.) Grup de insecte din familia efemeridelor[2], cu corpul subţire şi moale, terminat cu trei filamente lungi, cu două perechi de aripi transparente, care trăiesc ca adulte câteva zile sau ore, iar ca larve acvatice doi sau trei ani; (şi la sg.) insectă care face parte din acest grup; (regional) rusalie (**3**), vetrice (**II**). Cf. COSTINESCU. *Avu chiar cruzimea de a înneca câţiva ţânţari în primăvara vieţei lor, crezând că înnecă efemere!* CONTEMPORANUL, II, 29, cf. ENC. ROM., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Roiurile de „efemere"... sunt de altfel enorme.* SIMIONESCU, F. R. 253, cf. 252. *Iată fluturi, frigani şi efemere care n-au trompă.* CAMIL PETRESCU, P. 405, cf. SCRIBAN, D. *Au cunoscut peşterile scorburoase cu fluturi mari... şi străvezii efemere.* ARGHEZI, C. I. 79, cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Ca termen de comparaţie) *O compară cu ideia ce ş-ar face prin observaţii despre genul uman o nouă creatură cu o viaţă de tot scurtă ca o efemeră.* ARHIVA, I, 289.

4. S. f. (Med.; învechit) Febră uşoară, cauzată de oboseală sau de răceală, care de obicei durează o zi. Cf. ENC. ROM.

– Scris şi: *ephemer.* LM, ENC. ROM. – Pl.: *efemeri, -e.* – Şi: (învechit) **efemăr, -ă, efimér, -ă** adj.

– Din fr. **éphémère.**

EFEMÉRĂ s. f. (Învechit) Calendar. Cf. SEVERIN, S. 105.

– Scris şi: *ephemeră.* SEVERIN, S. 105. – Pl.: *efemere.*

– Din lat. **ephemeris**, ngr. **ἐφημερίς.**

EFEMÉRIC, -Ă adj. (Învechit; despre jurnale, carnete, scrieri etc.) Care conţine notări zilnice de evenimente, de întâmplări, de socoteli băneşti etc. *Scrisesem chiar o istorie esactă şi mai efemerică a familiei Borgia, cu singurul scop d-a mă asigura daca un suplement de avere remăsese... la moartea cardinalului.* BARONZI, C. II, 17/1.

– Pl.: *efemerici, -ce.*

– Din fr. **éphémérique**, germ. **ephemerisch.**

EFEMERÍDĂ[1] s. f. **1.** (La pl.) Notiţe de ziar, de calendar etc. (sau scrieri) care cuprind evenimentele petrecute la aceeaşi dată în ani diferiţi; (adesea f i g.) ştiri cotidiene de importanţă minoră. *Paulet Cavalierul l-au întrebuinţat la anul 1772, în zilele lui Ludovic al patrusprezecelea..., precum să vede în efemeridele şi jurnalurile Ghenevrii ale anului 1777.* PALLADI, C. 11/13, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *După „efemeride" şi după o nuveletă,... cetitorul găsea la sfârşit o serie de anecdote.* SADOVEANU, O. XIX, 170, cf. SCRIBAN, D. *Efemeridele din „Aghiuţă", reproduse în Addenda, sunt... autentic hasdeene, prin calambur, prin ironie şi sprinteneală.* CONSTANTINESCU, S. III, 135. *Părintele... cunoştea pe excelentul nostru confrate, domnul Grigore Tăuşan, acel Petronius al unor efemeride delicate, publicate în ziarul „Viitorul".* ARGHEZI, S. XXI, 157, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Şerban Cioculescu savurează dulceaţa tuturor... efemeridelor critice.* GRIGURCU, C. R. 47. ♦ (În Antichitate) Scrieri în care se relata, zi cu zi, viaţa unei personalităţi. Cf. CADE.

2. (Astron.; la pl.) Lucrare, sub formă de tabele, alcătuită, cu anticipaţie, de un observator astronomic, în care se indică poziţiile zilnice ale Soarelui, ale planetelor sau ale altor corpuri cereşti, precum şi unele fenomene astronomice din anul respectiv. *Aşa să cuvine să citim cărţile istoriceşti, comediile, poeţii satirici,... efimeridele celor învăţaţi.* POTECA, F. 154/25, cf. NEGULICI, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF, ENC. ROM., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Există efemeride perpetue prin care se poate determina poziţia aştrilor, de pildă ale lui Caslant.* CĂLINESCU, B. I. 650. *Efemeride astronomice pe anul în curs.* TUDORAN, P. 400, cf. LTR[2], DP, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].

3. (Astăzi rar) Ziar cotidian. Cf. I. GOLESCU, C. *Cea mai mică încercare de a ieşi din strânsele mărginiri impuse de cenzură şi care făcea din aceste foi simple efemeride era aspru pedepsit.*

ROM. LIT. 66[2]/37, cf. ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Ceea ce înțelegem prin opinie, în sensul cel mai liber al cuvântului, în aceste efemeride s-a strecurat, nu în gazetele de informație seacă sau în optimista încredere în sine a ziarelor de partid.* CONSTANTINESCU, S. VI, 125, cf. 126.

4. (Învechit) Calendar. *În ephemeridă s-au notat zilele în care se-ntâmplă schimbări de vreme.* SEVERIN, S. 105.

5. F i g. (La pl.) Gânduri, idei trecătoare. Cf. NDN.

– Scris și: *ephemeridă.* – Pl.: *efemeride.* – Și: (învechit) **efimerídă** s. f.

– Din fr. **éphéméride**, lat. **ephemeris, -idis. – Efimerídă** < ngr. **ἐφημερίδα.**

EFEMERÍDĂ[2] s. f. (La pl.) Familie de insecte pseudonevroptere, cu corpul subțire și moale, terminat cu două sau trei filamente lungi, cu o pereche sau două perechi de aripi transparente, cu larve acvatice, care, în stare adultă, trăiesc câteva zile sau ore; (și la sg.) insectă care face parte din această familie. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ENC. AGR. II, 425. *Efemeridele se înmulțesc impetuos ca să reziste prin specie morții.* CĂLINESCU, S. 398. *În timpul când roiesc efemeridele, se pot observa... sute de șoimuleți de seară.* LINȚIA, P. II, 156, cf. DL, DM. *Cronicele au viața unor efemeride.* CONTEMP. 1966, nr. 1 004, 6/5, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ F i g. *Deasupra-astei mulțimi pestrițe De gânduri trecătoare, vezi departe Munții... Cu nepăsare ei privesc la toate Efemeridele ce trec în vale Cântând, vuind, certându-se.* EMINESCU, O. IV, 86. *Vibrând lunatic, mișună-n pleoape Efemeride roșii.* DOINAȘ, A. P. 253.

– Pl.: *efemeride.*

– Din fr. **éphéméridés.**

EFEMERITÁTE s. f. (În opoziție cu d u r a b i l i t a t e) Însușirea de a fi efemer (**1**); vremelnicie. *E... mormântul candoarei albe și al durerii efemerității doliului.* KLOPȘTOCK, F. 265. *Acceptarea experienței, chiar în concluzia efemerității ei, nu acoperă totuși opunerea termenilor fundamentali.* STREINU, P. C. III, 183. *Omul însuși e bolnav de efemeritate și își caută în natură o vindecare.* id. ib. 287. *De aici efemeritatea gloriilor și frecvența loviturilor de stat.* RALEA, S. T. I, 319. *Analizele concrete nu reușesc să treacă de pragul efemerității.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 5/3. *Atmosfera tanatică ia naștere din sugerarea fragilității și efemerității lucrurilor de care vorbește poetul.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 184, cf. DN[3], L. ROM. 1988, 38, 1989, 477, 1990, 209.

– **Efemer** + suf. *-itate.*

EFEMERIZÁ vb. I. T r a n z. și r e f l. (Livresc) A face să devină sau a deveni efemer (**1**). Cf. RALEA, în BUL. FIL. II, 224, DEX – S, L. ROM. 1990, 194, NDN.

– Prez. ind.: *efemerizez.*

– **Efemer** + suf. *-iza.*

EFEMEROFÍTĂ s. f. Plantă al cărei ciclu vegetal are o existență efemeră. Cf. LTR[2], NDN.

– Pl.: *efemerofite.*

– Din fr. **éphémérophyte.**

EFEMEROÍD, -Ă adj. (Rar; despre plante) Care are o existență de scurtă durată. *Ceapa ciorii... este o buruiană efemeroidă.* AGROTEHNICA, II, 214. *Într-un mod asemănător se comportă buruienile efemeroide, care fac bulbi.* ib. 215, cf. I, 120.

– Pl.: *efemeroizi, -de.*

– Din engl. **efemeroid.**

EFEMEROTÉCĂ s. f. **1.** Colecție de ziare și reviste; hemerotecă. Cf. NDN.

2. Bibliotecă, secție dintr-o bibliotecă rezervată periodicelor. Cf. NDN.

– Pl.: *efemeroteci.*

– Din it. **effemeroteca.**

EFEMINÁ vb. I. T r a n z. și r e f l. (Despre bărbați) A face să devină sau a deveni asemănător psihic sau fizic cu o femeie. a căpăta însușiri sau a adopta un comportament caracteristic femeilor; p. e x t. (despre persoane) a face să-și piardă sau a pierde vigoarea, vlaga, forța (morală); (învechit) a (se) efemeia. Cf. COSTINESCU, LM, ALEXI, W., SCRIBAN, D., L. ROM. 1960, nr. 4, 69, DEX, DN[3]. ◊ F i g. *Instinctul nostru de conservare este înfrânat și efeminat prin sociabilitate.* LOVINESCU, M. 221.

– Prez. ind.: *efeminez.*

– Din fr. **efféminer.**

EFEMINÁRE s. f. Faptul de a (s e) e f e m i n a; însușirea de a fi efeminat; lipsă de bărbăție, de vigoare, de forță (morală). Cf. COSTINESCU. *Omul acesta plăpând, până la efeminare, cu grații afectate, cu gingășii de poet,... nu și-a dezmințit o clipă originea.* CONSTANTINESCU, S. II, 438. *„Acuzatul"... are frumusețea aspră a voinicului, nu efeminarea dulceagă a generațiilor culcate în puf.* CĂLINESCU, B. I. 322. *Trupește, Luceafărul are efeminarea statuariei eline.* id. O. XIII, 345, cf. D. MED. ◊ F i g. *Se introduce în literatură o efeminare și un spirit de miniatură.* MAIORESCU, CR. I, 90. *Poezia noastră n-are a face cu efeminarea scrierilor decadente.* id., ap. LOVINESCU, S. VIII, 41. *Eftimiu e... un promontoriu de înaintată civilizație cu toate meritele și reversurile ei de efeminare.* id., M. 168. *Neavând a face cu efeminarea scrierilor decadente.* N. MANOLESCU, C. M. 201.

– Pl.: *efeminări.*

– V. **efemina.**

EFEMINÁT, -Ă adj. (Despre bărbați) Care are aspect sau caracter feminin; p. e x t. (despre persoane) care este lipsit de vigoare, de vlagă, de forță (morală); (învechit) efemeiat. Cf. LM. *Se poate ca spre răul unei ginți efeminate..., Magul... a citit semnul întors.* EMINESCU, O. IV, 114, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. *Atacurile sale contra curiei pontificale corupte, simoniace și efeminate nu ating decât pe cel dintâiu.* OȚETEA, R. 206, cf. GRAUR, E. 52, DL, DM. *Luând ochii bărbaților, și ei îmbrăcați în haine de catifea, efeminați, plini de importanță.* BARBU, S. N. 163. *Să fie virili, nu efeminați.* id. PRINC. 82, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Nu-și închipuie niciodată că un om poate ascunde... în firea sa, oarecum efeminată, atâta bărbăție.* D. ZAMFIRESCU, A. 166. *Îngerii... au în iconografii aspect efeminat.* CĂLINESCU, B. I. 622. *Fața sa deloc efeminată e făcută din linii și suprafețe spațioase.* id. O. XI, 129. ◊ (Prin extensiune) *Era... de temut ca nu cumva tânărul nostru critic să-și fi pierdut însușirile autoctone în contact cu atmosfera efeminată a universităților occidentale.* LOVINESCU, C. V, 180. ◊ (Substantivat) *Până atunci Mircea era numai un efeminat.* LOVINESCU, S. I, 110. ♦ (Despre însușiri, manifestări etc. ale bărbaților) Care trădează un caracter feminin. *La noi sunt supuși la amendă... cei ce fac acestea, ca niște ființe inculpate de moleste și efeminate pasiuni.* ARISTIA, PLUT. 231/8. *Poetul etalează... o sensibilitate efeminată.* V. ROM. ianuarie 1960, 169. ♦ (Rar) Afemeiat. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

– Pl.: *efeminați, -te.*

– V. **efemina.** Cf. fr. e f f é m i n é, lat. e f f e m i n a t u s, -a, -u m.

EFEMINÁȚIE s. f. (Livresc) Însușirea de a fi efeminat; caracterul celui efeminat. Cf. COSTINESCU, LM, DEX, DN[3].

– Pl.: *efeminații.* – Și: (învechit) **efeminațiúne** s. f. COSTINESCU, LM.

– Din fr. **effémination**, lat. **effeminatio, -onis.**

EFEMINAȚIÚNE s. f. v. **efeminație.**

EFEMINĂTÓR, -OÁRE adj. (Învechit) Care efeminează. *A ingiuriat pietatea lui către zei ca pe o doctrină lenefică și efeminătoare.* ARISTIA, PLUT. 190/28, cf. LM.
– Pl.: *efeminători, -oare.*
– **Efemina** + suf. *-tor.*

EFÉNDI s. m. invar. Titlu de politețe pus, în Turcia, după un nume propriu, care era dat învățaților și funcționarilor civili; persoană care avea acest titlu; p. e x t. (învechit și familiar) termen de politețe folosit pentru a vorbi cu (sau despre) un bărbat. *Au și răpezit Reiz-efendi cu acele scrisori pre Alexandru Terzimanul... să aducă răspuns cum a fi.* NECULCE, LET. II, 436/16. *Brancovan încă au cinstit pe aga și pre efendi cu scumpe mintei* (a. 1699). ȘA II, 87. *Astăzi este scriitor slăvitul Eiveri efendi.* VĂCĂRESCUL, I. I, 4^{r}/6. *Îl arâdicară dân taht prin Nacâb efendi.* id. ib. 53^{r}/1. *„Aman efendi!" au strigat: Fie-ți milă și păcat* (sfârșitul sec. XVIII). LET.^{2} III, 279. *Au mers de s-au preumblat, având împreună și pre un efendi de pază.* BELDIMAN, LET.^{2} III, 443. *Safvet efendi, fostul dragoman al Porții, e numit de director a tipografiei gazetelor turcești.* GT (1839), 176^{2}/39. *Domnul a venit la ruși... nu fără de știrea... lui Mustafa efendi, turc înțelept și știut.* MAG. IST. II, 148/25. *Hogea efendi... Pentru ce o faci aceasta ș-întingi mâneca mâncând?* PANN, în ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 25, 7/4. *Petreceam zile întregi la Balta-Liman, politicând... cu Wefyk Efendi.* GHICA, S. 370. *Ba giucam, efendi,... dar tu ce dam la mine ?* ALECSANDRI, T. 1 123, cf. COSTINESCU. *Efendi Cadiu, zice Iusuf, nu vezi că e nebun ovreiul?* CARAGIALE, O. II, 197. *N-a învățat să zică decât Banabac, effendi și șarab.* BACALBAȘA, M. T. 75, cf. ZEITSCHRIFT, XVIII, 78, DDRF, ENC. ROM., ȘIO I, 51, 125, ALEXI, W., I. BRĂESCU, M. *Aferim, effendi, răspunse Iusuf.* CHIRIȚESCU, GR. 217, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un căprar... strigă: – Effendi! hei, effendi!* SADOVEANU, O. II, 98, cf. XVI, 203, SCRIBAN, D. *Efendi, Corăbier și oaspe în porturile mele, Primește aceste daruri.* I. BARBU, J. S. 122. *Nu e așa că nu ai somn, efendi?* STANCU, R. A. III, 263. *Vreau să vorbesc cu efendi căpitan.* TUDORAN, P. 206. *Ce-i, efendi? întrebă căpitanul mirat.* id. ib., cf. DL, DM, L. ROM. 1969, 584, FORM. CUV. I, 49, 62, 66, M. D. ENC., DEX. *Poeticul curții, efendi Tripanosoma Todorakis s-a dus până la domnie.* CĂRTĂRESCU, L. 34.
– Accentuat și: *éfendi.* DL. – Scris și: *effendi.* – Și: (învechit, rar) **aféndi** s. m. LET.^{2} III, 278.
– Din tc. **efendi**, ngr. **ἀφέντης.**

EFÉPT s. n. v. **efect.**

EFEPTÍU, -ÍE adj. (Învechit) Efectiv (**1**). Cf. STAMATI, D. 97, SFC IV, 96.
– Pl.: *efeptii.*
– **Efept** + suf. *-iu.*

EFEPTUÍ vb. IV v. **efectua.**

EFEPTUÍT, -Ă adj. v. **efectuat.**

EFERÉNT, -Ă adj. (Despre vase, nervi) Care duce în afară de la un centru spre zone marginale, de la un organ etc. Cf. DN^{2}, D. MED., DEX, DN^{3}. ◊ *Fibre nervoase eferente* = fibre nervoase prin care excitația trece de la centrii nervoși spre periferia corpului. Cf. DN^{2}, DEX, DN^{3}.
– Pl.: *eferenți, -te.*
– Din fr. **efférent.**

EFERÉNȚĂ s. f. Transmitere centrifugală, spre periferie, a impulsurilor senzitivo-senzoriale. Cf. NDN.
– Pl.: *eferențe.*
– Din germ. **Efferenz.**

EFERVESCÉNT, -Ă adj. **1.** (Despre lichide) Care fierbe; care degajă cu putere gaze în cursul unei reacții chimice sau fizice: (despre reacții în lichide) care se produce cu efervescență (**1**). Cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM, CADE, SCRIBAN, D. *Hagienuș întinse un pahar conic și-l trase plin de spumă efervescentă.* CĂLINESCU, B. I. 185, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN^{3}. ◊ F i g. *Mai sus sunt stelele, și dincolo de ele,... prodigioasă, efervescentă, nelămurită, ca un zumzet de lumini în imensitățile lumii, Calea Lactee.* BOGZA, C. O. 293.
2. F i g. Agitat, frământat; avântat, înflăcărat, exaltat. V. f e b r i l, c l o c o t i t o r. Cf. COSTINESCU. *Doctorul... avea romantismul efervescent al indignărilor civice.* TEODOREANU, M. U. 32. *Într-o epocă atât de efervescentă... Cervantes nu găsește de cuviință să laude o singură dată măcar războaiele Spaniei.* LL I, 131, cf. DL, DM. *Pictorul se află într-o perioadă de efervescente căutări.* L 1965, nr. 176, 10/4, cf. M. D. ENC., DEX, DN^{3}.
– Pl.: *efervescenți, -te.*
– Din fr. **effervescent**, lat. **effervescens, -ntis.**

EFERVESCÉNȚĂ s. f. **1.** Degajare energetică a unui gaz în cursul unei reacții chimice sau al unui proces fizic în care cel puțin un component este în faza lichidă. V. c l o c o t, f i e r b e r e. *Când se aruncă silice praf în carbonat de sodă ce este topit, atunci se arată o efervescență vie în masă și se degage acid carbonic.* MARIN, PR. I, 174/11. *Către 93° începe a fierbe prea iute și pare că produce o efervescență.* id. ib. 194/20. *În privința proprietăților chimice ale mineralelor vom aduce numai duoe, adică efervescența (fierberea) și solubilitatea (topirea) lor.* BARASCH, I. N. 25/30, cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Carbonații alcalino-pământoși sunt slab levigați, efervescența cu acizii începând de la suprafață.* CHIRIȚĂ, P. 645. *Efervescența începe de obicei sub 30-40 cm.* id. ib. 795. *Solul tratat cu acid face efervescență.* AGROTEHNICA, I, 289, cf. 451, LTR^{2}, DL, DP, DM. *Adăugând acid clorhidric la carbonat de calciu... se observă o dizolvare cu efervescență.* CHIM. AN. CALIT. 27, cf. 110. *Carbonații... au o proprietate comună: fac efervescență cu acizi, la rece sau la cald.* GEOLOGIA, 15. *Argila... nu face efervescență cu acizii.* ib. 28, cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^{3}. ◊ F i g. *Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu și G. Călinescu... erau... grăunța de produs efervescență.* STREINU, P. C. III, 248.
2. F i g. (Stare de) agitație, frământare, neliniște (puternică); (stare de) avânt, înflăcărare, exaltare. V. f i e r b e r e, t u l b u r a r e. *Anul 1848, cu efervescența sa..., a dominat popoarele.* ROM. LIT. 54^{1}/21, cf. PROT. – POP., N. D. *Adeseori... în efervescența revoluțiunilor..., geniul unui om politic sau militar a avut revelațiunile sale.* CONV. LIT. II, 37, cf. COSTINESCU. *Unui an de efervescență riscă să-i urmeze unul de dezgust.* CONV. LIT. LXVII, 37, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Spuse că există oarecare efervescență între țărani.* REBREANU, R. I, 260. *Olguța... era într-o continuă efervescență.* TEODOREANU, M. II, 551, cf. SCRIBAN, D. *Tentația de aventură spirituală... l-a chinuit cu o efervescență netăgăduită.* CONSTANTINESCU, S. II, 491. *Adunarea laolaltă a familiei dezvăluia o efervescență curioasă, alimentată mai ales de femei.* CĂLINESCU, B. I. 212. *Profesorii erau... incapabili de a bănui efervescența noastră.* id. ib. 284. *După liniștea și echilibrul olimpic al clasicismului... a urmat o perioadă de efervescență spirituală.* BLAGA, Z. 81, cf. RALEA, S. T. I, 173. *Efervescența lui Beldiman... îl plasează strict în epocă.* IST. LIT. ROM. II, 139, cf. DL, DM. *Eroii sunt niște burghezi pe care efervescența interioară îi impune mereu la noi călătorii.* V. ROM. martie 1960, 131. *Astfel evoluează dialectele sau graiurile din regiuni de efervescență economică și culturală.* COTEANU, S. E. 56.

Prezența trupelor în turnee a produs o anumită efervescență în presa de provincie. IST. T. II, 68. *Continuă* [polemica]... *relevând un laic de o superioară efervescență spirituală.* T ianuarie 1969, 70, cf. 124. *O efervescență literară, cristalizarea unei noi promoții depind și de prezența unui focar înspre care să conveargă forțele... avide de autoritate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 115, 3/3. *Nu cred că vreunul din traducătorii săi în limbile nelatine va fi izbutit să-i reproducă efervescența.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 32/2. *Petrec restul zilei și seara într-o stare de efervescență.* STEINHARDT, J. 113, cf. M. D. ENC. *În această efervescență... structura societății scârțâie.* D. R. POPESCU, I. Ş. 549, cf. DEX, DN[3]. *Avem de-a face cu o greșită interpretare a climatului de efervescență creatoare manifestată în plan european.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 9, 7/4.

– Pl.: *efervescențe.*

– Din fr. **effervescence.**

EFESEÁN, -Ă s. m. și f., adj. (Învechit) **1.** S. m. și f. Persoană care făcea parte din populația de bază a Efesului sau era originară de acolo; (la pl.) locuitorii Efesului; (învechit, rar) efeseianin. *Istoricii greceşti,... până acmu, pentru lucrurile romanilor în Volohia, somnul celor 7 efeseni să văd să fie dormit.* CANTEMIR, HR. 392. *Zice sfântul apostol Pavel către efeseni.* MARCOVICI, D. 377/19, cf. BARCIANU.

2. Adj. Care aparține Efesului sau efeseenilor (**1**), privitor la Efes sau la efeseeni, specific Efesului sau efeseenilor; (originar) din Efes, adus din Efes; (învechit, rar) efeseiesc. *Bărrbați efeseiani* (*efeseiani*, BIBLIA 1688) *carele easte omul cela ce nu şti cetatea...?* COD. VOR.[2] 239, cf. BARCIANU.

– Pronunțat: *-se-an* și *-sean.* – Pl.: *efeseeni, -e* și *efeseni, -e.*

– **Efes** (n. pr.) + suf. *-ean.*

EFESEIANÍN, -Ă s. m. și f. (Învechit, rar) Efesean (**1**). *Era vădzuți Trufimu efeseianinul* (e f e s e a n i i, BIBLIA 1688). COD. VOR.[2] 261, cf. SFC II, 216.

– Pl.: *efeseianini, -e.*

– Din slavon. **ѳфестинъ.**

EFESEIÉSC, -IÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Efesean (**2**). *Strigară grăindu „mare e Arrtemida efeseiasca"* (a e f e s e a n i l o r, BIBLIA 1688). COV. VOR.[2] 237. *Carele easte omul... ce nu şti cetatea efeseiasca* (a e f e s e a n i l o r, BIBLIA 1688). ib. 240.

– Pl.: *efeseieşti.*

– De la **efesenian**, prin schimbare de sufix.

EFÉT[1] s. m. (De obicei la pl.) Judecător care făcea parte dintr-un tribunal penal, în Atena antică. Cf. ENC. ROM., DEX, DN[3].

– Scris și: (învechit) *ephet.* ENC. ROM. – Pl.: *efeți.*

– Din fr. **éphète**, gr. **ἐφέτης.**

EFÉT[2] s. n. v. **efect.**

EFETONÍN s. n. v. **efetonină.**

EFETONÍNĂ s. f. Efedrină sintetică, cu aceleași utilizări ca și cea naturală. Cf. NICA, L. VAM. 86, LTR[2], M. D. ENC., DEX, NDN.

– Și: (învechit) **efetonín** (scris și *ephetonin*, NICA, L. VAM. 86) s. n. id. ib.

– Din fr. **éphétonine.**

EFÉVRIMĂ s. f. (Grecism învechit, rar) Invenție; soluție nouă. *Să făcu întâi dispută care să şadă mai sus la rând și aceasta înțeleptul Mavrocordat o îndreptă cu o efevrimă dă a să face o casă dă congres rătundă, cu atâta uşi câți și soli.* VĂCĂRESCUL, I. I, 63[r]/14, cf. GÁLDI, M. PHAN. 175, SCL 1996, 62.

– Pl.: *efevrime.*

– Din ngr. **ἐφεύρημα.**

EFHOLÓGHIU s. n. v. **evhologhiu.**

EFIÁLT subst. (Grecism învechit, rar) Coşmar. Cf. GÁLDI, M. PHAN. 175, SCL 1996, 62.

– Din ngr. **ἐφιάλτης.**

EFICÁCE adj. invar. **1.** Care produce efectul (**I 1**) așteptat, scontat; care corespunde în bune condiții scopului urmărit, unor cerințe, unei situații etc., adecvat, corespunzător, indicat, nimerit (**1**), potrivit (**2**); care dă un rezultat pozitiv; eficient (**1**). V. e f e c t i v (**1**). *Legea de percepțiune... are să facă împlinirea mult mai eficace decât cum a putut până acum.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 280. *Prin sancțiune se înțelege influința eficace care o esserciteză asupra noastră preocupăciunea recompensei.* LAURIAN, F. 123/15, cf. NEGULICI. *Chipul de a dovedi prin conjuratores nu mai era eficaciu.* ROM. LIT. 384[1]/2. *Beția este una din cauzele cele mai eficace ale crimelor.* BARASCH, I. 175/19. *Acțiunea... aşa de eficacie a soarelui nu ar ajunge spre a da pământului gradele de căldură indispensabile.* MARIN, F. 488/14. *Aceasta... se preferă unui remediu al căruia efect ar fi mai puțin eficaciu.* PARAB. 132/21. *Se va lua din parte-le cele mai energice, cele mai eficace măsuri.* DÂMBOVIȚA (1858), 14[1]/3. *Nu sânt mulțumiți de rezultatul încercărei lor..., zicând că efectele otravei nu sânt nici prea eficace, nici prea iuți.* ISIS (1859), 70[2]/15, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Sânt gata... de a face această protecțiune mai eficace* (a. 1872). URICARIUL, X, 366, cf. COSTINESCU, LM. *Cea mai puternică și mai eficace cauză este selecțiunea naturală.* CONTA, O. F. 282. *Emoțiunea cea mai eficace pentru conservarea animalului este frica.* id. ib. 342, cf. 408. *Discuțiile asupra politicei dinlăuntru și a celei din afară... dovedesc cu evidență necesitatea unei reprezentațiuni naționale care să dea guvernului o autoritate eficace.* EMINESCU, O. XI, 139, cf. CARAGIALE, N. S. 73. *Uneori, ea să arată chiar mai eficace decât terminațiunea.* ARHIVA, I, 158, cf. DDRF, BARCIANU. *Găsâi nu numai deplina lor aprobare, ci încă și sprijinul lor eficaciu.* SBIERA, F. S. 107, cf. ALEXI, W. *Visul pe care-l făcuse în 1780... se îndeplinise supt guvernul liberal,... răzimat pe un absolutism eficace al lui Iosif al II-lea.* IORGA, L. II, 204. *El le dădu cel mai eficace mijloc de rezistență.* AN. IST. NAȚ. I, 7, cf. RESMERIȚĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Fiind mai mulți candidați, se impunea norma mult mai eficace a concursului.* LOVINESCU, M. 265. *O pildă la timp e mai eficace decât represiunea violentă.* REBREANU, R. I, 87. *Era o partidă strălucită, dublată de o protecție eficace în cariera lui funcționărească.* id. ib. 287, cf. TEODOREANU, L. 214. *Din sentimentul de iubire pentru studenți... să creăm o instituție spre binele eficace al lor.* D. GUSTI, P. A. 298. *Cel mai eficace mijloc de combatere... este arderea arborilor atacați.* ENC. AGR. I, 469, cf. BL VII, 63, SCRIBAN, D., I. BARBU, J. S. 107. *Aveau de la Poartă ordinul „de a întrebuința toate mijloacele eficace pentru restabilirea ordinei".* ap. OȚETEA, T. V. 198, cf. 271. *Analiza tot ce era susceptibil să-i pună la dispoziție mijloace mai eficace de expresie.* OPRESCU, I. A. IV, 223, cf. 350, SADOVEANU, E. 19. *Dețineam reprezentanța exclusivă a celei mai eficace vaseline cu formol.* ARGHEZI, P. T. 151, cf. id. S. XV, 192. *A dat soțului ei un concurs eficace spre a salva pe cei atacați.* CĂLINESCU, B. I. 592, cf. 405. *Anglia e cea mai eficace cură antineurastenică.* RALEA, S. T. I, 285. *O serie de condiții ale vieții moderne fac... posibilă întrebuințarea eficace a timpului.* id. ib. III, 48. *Rezultatele clinice... au arătat și ele că această infuzie este foarte eficace.* DANIELOPOLU, F. N. II, 107. *Efectul tratamentului cu pulberi uscate este mai puțin eficace.* AGROTEHNICA, II, 36, cf. I, 393. *Înrâurirea luministă a fost eficace.* IST. LIT. ROM. II, 14. *Se poate calcula pentru... o tensiune eficace dată.* T. V. IONESCU, E. 354, cf. CIOCULESCU, C. 29. *Spera un concurs*

eficace pentru realizarea ei. S. C. ŞT. (IAŞI), 1957, 250, cf. DL. *Provocările ei de atunci... nu fuseseră mai puţin eficace.* PREDA, C. I. P. II, 167, cf. III, 27, DM. *O metodă eficace... este... aceea după care „anchetatorul" specialist este în acelaşi timp şi „informator".* MAT. DIALECT. I, 31. *Marea boierime exercita un control eficace asupra actelor de politică externă.* STOICESCU, S. D. 105, cf. L. ROM. 1961, nr. 2, 110, 119, 121, SCL 1963, 215. *Cu cât tumorile sunt mai vechi, cu atât tratamentul este mai puţin eficace.* ABC SĂN. 79. *Flaccus..., pentru asigurarea unei apărări mai eficace..., recucereşte cetatea.* H. DAICOVICIU, D. 123. *Virtuţile sunt şi ele supuse relativităţii şi nu devin eficace decât puse în slujba Binelui divin şi practicate în numele lui Hristos.* STEINHARDT, J. 229, cf. M. D. ENC. *Nu se mai pomeni de ajutorul eficace ce-l adusese Romei.* MAGAZIN IST. 1973, nr. 10, 65, cf. DEX. *Sunt mult mai eficace ceaiurile obţinute din amestecurile de plante.* RL 1977, nr. 10 288, cf. DN[3]. *Cultura încetează a mai fi un simplu şi eficace instrument.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 1, 7/2. ◊ (Adverbial) *El, cu astă singură legiuire, medicament a proposit la măsura luată, violent, tare, dar eficace.* ARISTIA, PLUT. 285/27. *L-a creat... cumînţenia etnică negustorească, silită să se opună... eficace cămătarilor.* ARGHEZI, S. XXXIV, 169. *Persoanele care îşi desfăşoară activitatea pe teren se acomodează... mult mai eficace la schimbări bruşte de temperatură.* ABC SĂN. 13. ♦ Folositor, practic. Cf. NDN.

2. P. e x t. (Despre persoane, asociaţii, colectivităţi de oameni) Ale cărui acţiuni, fapte, cuvinte etc. sunt eficace (**1**); eficient (**2**). *Un asemenea fenomen nu ştirbeşte cu nimic reputaţia unui cetăţean clarvăzător şi eficace.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 4/3.

– Scris şi: (învechit) *efficace.* NEGULICI. – Şi: (învechit) **eficáciu, -ie** adj.

– Din lat. **efficax, -acis**, fr. **efficace.**

EFICACITÁTE s. f. **1.** Faptul sau calitatea de a produce efectul (**I 1**) aşteptat, scontat; capacitatea de a corespunde în bune condiţii scopului urmărit, unor cerinţe, unei situaţii etc.; calitatea de a da un rezultat pozitiv; eficienţă (**1**). *Eficacitatea legilor atârnă de stricta lor punere în lucrare.* KOGĂLNICEANU, S. 207, cf. NEGULICI. *Fără eficacitatea medicamentului putea să urmeze împrejurări grave.* LĂZĂRESCU, S. 57/5. *Boalele în care se arată folositoare aceste ape cu o eficacitate foarte însemnătoare sânt cele următoare.* DESCR. APE, 136/9. *Înzecind sau însutind eficacitatea greutăţilor întrebuinţate.* MARIN, F. 375/37. *Are facultatea a descoperi singur ş-a-nţelege acele legi... şi, cunoscându-le sublimitatea, eficacitatea şi folosu, să se conforme lor.* ROMÂNUL (1857), nr. 3, 2[2]/26. *Unii au întrebuinţat medicamentile antispasmodicile..., însă sunt de o puţină eficacitate.* TURNESCU, C. 28[r]. *Sfera eficacităţei apelor de Carlsbad se poate reduce la următoarele puncte.* CALENDAR (1862), 19/13, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. 195, COSTINESCU, LM. *Nu mi se pare că selecţiunea naturală ar avea importanţa şi eficacitatea pe care i-o atribuieşte Darwin.* CONTA, O. F. 285. *Se poate constata eficacitatea măsurei ce aţi binevoit a lua în această privinţă.* ODOBESCU, S. II, 158. *La noi lucrurile se traduc din franţuzeşte... De aceea... lipsa de încredere în eficacitatea lor.* EMINESCU, O. XII, 162, cf. XI, 171. *Încercaţi şi veţi constata îndată eficacitatea acestui leac.* CARAGIALE, O. VII, 61, cf. ARHIVA, I, 72, DDRF, ENC. ROM. *Eficacitatea acelei legi ar fi îndoielnică.* XENOPOL, I. R. XIV, 24, cf. BARCIANU. *Prinseră... a avea mai multă încredere în eficacitatea învăţăturilor.* SBIERA, F. S. 323, cf. ALEXI, W. *Aceeaşi credinţă în eficacitatea sângelui de porumbel există şi în Franţa.* CANDREA, F. 26. *Concepţia deterministă... ucide încrederea în eficacitatea luptei pentru mai bine.* IBRĂILEANU, S. 234, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Este forţa care se aşează în cuvinte... şi le dă o eficacitate.* DR. VII, 273. *Nu cunosc eficacitatea unei astfel de atitudini conciliante.* LOVINESCU, M. 174. *Principiile organizării lor şi mecanismul funcţionării lor le vor da eficacitate.* D. GUSTI, P. A. 372. cf. ULIERU, C. 92. *Crede în eficacitatea rugăciunilor plătite.* ARGHEZI, S. XII, 193, cf. XVI, 140, XXXIV, 208. *Membrii guvernului se arătau foarte sceptici cu privire la eficacitatea sentinţei.* CĂLINESCU, B. I. 519, cf. id. E. O. II, 144. *Preconizând eficacitatea efortului, şi l-a aplicat întâi lui însuşi.* RALEA, S. T. III, 173, cf. I, 30. *Cu atât mai mult cred în eficacitatea acestui procedeu.* BOGZA, A. Î. 337. *Eficacitatea acestor trei obiective este condiţionată de al patrulea obiectiv.* CHIRIŢĂ, P. 741, cf. 325. *Îngrăşămintele azotate minerale nu au eficacitate deplină decât în anii ploioşi.* AGROTEHNICA, II, 683, cf. I, 29, 58. *Romantismul, ca şi realismul, şi-au prelungit... eficacitatea.* IST. LIT. ROM. II, 14. *Eficacitatea explozivului este colosală.* BENIUC, M. C. I, 140. *Eficacitatea procedeului de a satiriza pe stricătorii de limbă prin jargoanele personajelor din comedii o va recunoaşte şi valorifica mai târziu.* S. C. ŞT. (IAŞI), 1956, II, 55, cf. H. LOVINESCU, T. 106, CIOCULESCU, I. C. 117. *Durata de eficacitate a penicilinei este tipărită pe eticheta flaconului.* BELEA, P. A. 284, cf. DL, DP, DM. *Spre a fi eficace, rugăciunea trebuia rostită în limba slavonă.* IST. LIT. ROM. I, 329, cf. STOICESCU, C. S. 352. *Santonina are eficacitate în majoritatea cazurilor.* ABC SĂN. 49, cf. 374. *Portretul este transparent, urmărind o eficacitate caracterologică, socială, morală.* N. MANOLESCU, A. N. I, 76, cf. III, 28, T ianuarie 1969, 5. *Noblețea, eficacitatea şi strălucirea artei rezultă din existenţa ei activă pe plan social.* CONTEMP. 1971, nr. 1 275, 9/5. *Credea în providenţă, în nemurirea sufletului, în necesitatea mântuirii,... în eficacitatea rugăciunii, în castitate şi virtuţi.* STEINHARDT, J. 280, cf. M. D. ENC. *Crede Bolintineanu în eficacitatea scrisului său?* SIMION, D. P. 193, cf. DEX. *Pentru eficacitatea demonstraţiei ne permitem o abatere de la originara dispoziţie în proză.* PAPU, C. N. 44. *Autorul speră într-o eficacitate a scrierii sale dincolo de Prut.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 7, 7/1. ◊ L o c. a d v. **Cu eficacitate** = în mod eficace. *Muzica... medicii o întrebuinţau cu eficacitate la maladiele morale.* FILIMON, O. II, 160, cf. 13. *S-ar fi considerat înjosit dacă şi-ar fi renegat mijloacele sale cu eficacitate experimentate în trei decenii.* REBREANU, R. II, 44.

2. P. e x t. Calitatea, însuşirea cuiva de a fi eficace (**2**); eficienţă (**2**). *Armia sa ajunsese la cel mai nalt grad de eficacitate.* TIMPUL (1856), nr. 1, 2[1]/55. *O subestimare a individului, scăderea rolului şi eficacităţii sale periclitează o linie magistrală a evoluţiei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 28/3. *Şi-a dovedit încă o dată măiestria şi eficacitatea de atacant, înscriind încă două puncte.* SPORTUL, 1972, nr. 6 935, 4/2.

– Scris şi: (învechit) *efficacitate.* NEGULICI.

– Din lat. **efficacitas, -atis**, fr. **efficacité.**

EFICÁCIU, -IE adj. v. **eficace.**

EFICIÉNT, -Ă adj. **1.** Care produce efectul (**I 1**) aşteptat, scontat; care corespunde în bune condiţii scopului urmărit, unor cerinţe, unei situaţii etc., a d e c v a t, c o r e s p u n z ă t o r, i n d i c a t, n i m e r i t (**1**), p o t r i v i t[2] (2); care dă un rezultat pozitiv; eficace (**1**). Cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Pe d. L..., cauza eficientă a transformării, îl ignorez.* IBRĂILEANU, A. 17, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *O domină... prin acea obiectivitate fundamentală, care o scoate din inferioritatea literaturii de luptă, înălţând-o pe treapta unei creaţii fără cauze eficiente.* LOVINESCU, C. VII, 130, cf. SCRIBAN, D. *Varietatea contractului de vasalitate şi termenul scurt al serviciului zădărniceau orice încercare de organizare unitară şi eficientă.* OŢETEA, R. 83. *Cu cretinismul lui foarte discutabil şi... mai eficient, în mediul monden, decât geniul, bogat sau sărac, era un Hangerliu.* CĂLINESCU, S. 372. *Ce e artistic eficient?* BLAGA, Z. 42. *Una e cauza eficientă a unui fenomen şi alta e funcţia ce-o îndeplineşte.* RALEA, S. T. III, 152. *Calculul diametrului eficient, al suprafeţei specifice... şi al capacităţii de schimb.* CHIRIŢĂ, P. 207,

cf. 209. *S-a spus... că lipseşte o critică eficientă în viaţa noastră plastică.* CONTEMP. 1956, nr. 484, 3/1, cf. DL, DM. *Nu puteau să asigure totdeauna o pază eficientă la hotare.* STOICESCU, C. S. 319. *O formă eficientă de muncă cu elevii este prezentarea de mici audiţii pe clase.* Gî 1962, nr. 652, 5/2, cf. L. ROM. 1962, nr. 3, 79. *Respectarea acestei legi este o metodă eficientă în 85% din cazuri.* ABC SĂN. 39. *Gândurile lui Bogza au acelaşi caracter... eficient.* N. MANOLESCU, A. N. I, 212. *Se poate ocupa în mod eficient numai cu o singură chestiune.* id. ib. 297. *Autorul analizează influenţa culturală a literaturii... şi condiţiile în care ea a putut fi eficientă pentru cultura română.* CONTEMP. 1972, nr. 1 313, 3/1. *Creştinismul nu-i nici acru, nici temător în faţa vieţii. Nu propune o fugă, ci altceva nespus mai greu şi mai eficient, transfigurarea.* STEINHARDT, J. 149. *Subliniem... existenţa... unui spirit de echipă... activ şi eficient.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 8/4, cf. M. D. ENC. *De ce mister putea fi vorba aici unde lumina grăbită, eficientă... despuiase totul de orice aureolă.* D. R. POPESCU, I. Ş. 98. *Revoluţia va fi totală şi, deci, eficientă.* SIMION, S. R. III, 9. *Metoda este pe cât de simplă, pe atât de eficientă.* RL 1977, nr. 10 310, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 19/1, ib. 1978, nr. 1, 12/6, DN[3]. *O paralelă între Şerban Cioculescu şi Sainte-Beuve... apare sub forma unei eficiente replici la atitudinea criticului interbelic.* GRIGURCU, C. R. 78. *În epoca de piatră... moartea nu era atât de eficientă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 14/4. ◊ (Adverbial) *Critica noastră actuală îndeplineşte din ce în ce mai eficient rolul unui catalizator al literaturii.* GRIGURCU, C. R. 9. *Bariţ a păstrat totdeauna o tăcere secretoasă asupra raporturilor sale cu Bălcescu, pe cât de eficient şi îndrăzneţ s-a ocupat de difuzarea operei acestuia.* MS. 1988, nr. 4, 9.

2. P. e x t. (Despre persoane sau asociaţii, colectivităţi de oameni) Ale cărui acţiuni, fapte, cuvinte etc. sunt eficiente (**1**); eficace (**2**). *Eficientul om de la volan este scos din cauză.* CONTEMP. 1972, nr. 1 324, 12/4. *Este tipul muzicianului eficient, care pune în lumină pe compozitor şi nu pe sine.* ib. 1972, nr. 1 325, 6/5.

– Pronunţat: *-ci-ent.* – Pl.: *eficienţi, -te.*
– Din fr. **efficient**, lat. **efficiens, -ntis.**

EFICIENTIZÁ vb. I. T r a n z. A face eficient. Cf. NDN.
– Pronunţat: *-ci-en-.* – Prez. ind.: *eficientizez.*
– **Eficient** + *-iza.*

EFICIÉNŢĂ s. f. **1.** Faptul sau calitatea de a produce efectul (**I 1**) aşteptat, scontat; capacitatea de a corespunde în bune condiţii scopului urmărit, unor cerinţe, unei situaţii etc.; calitatea de a da un rezultat pozitiv; eficacitate (**1**). Cf. LM. *Vibraţiunile ar fi o formă de energie reversibilă în energie mecanică cu eficienţă înaltă.* ENC. TEHN. I, 258. *Eminescu intervine cu caracterizările epitetului numai din când în când, dar cu atât mai multă eficienţă poetică.* VIANU, S. 50. *Eficienţă artistică are „orice creaţiune a omului, care produce starea sufletească specifică".* BLAGA, Z. 42, cf. 227. *Talentul e un maximum de eficienţă.* RALEA, S. T. I, 13. *Lucrările de cartare pedologică să realizeze un maximum de eficienţă.* CHIRIŢĂ, P. 891. *Acest regim ecologic asigură practic aceeaşi eficienţă forestieră.* id. ib. 906. *Secţiunea de economie agrară... studiază... eficienţa economică a gospodăriilor.* AGROTEHNICA, I, 56. *Eficienţa acestor lămpi este mare.* T. V. IONESCU, E. 541, cf. LTR[2], DL. *Putem aprecia cu satisfacţie eficienţa metodei.* PREDA, C. I. P. II, 221, cf. 72, DM. *Rămâne obligatoriu până în momentul încetării eficienţei sale juridice.* PR. DREPT. 113. *Problema eficienţei predării cu profesori specialişti... preocupă... numeroase cadre didactice.* Gî 1961, nr. 637, 3/1. *Majoritatea sanatoriilor sunt amenajate pentru a funcţiona cu aceeaşi eficienţă în tot timpul anului.* ABC SĂN. 317, cf. 71. *Arta teatrală... este... o artă cu o funcţie şi o eficienţă socială determinate.* IST. T. I, 108. *Un ansamblu slab poate scădea eficienţa spectacolului.* ib. II, 468. *Iată ce reformă propune un bărbat de stat..., din pricini de eficienţă economică sporită.* N. MANOLESCU, A. N. III, 32, cf. I, 201. *În mod bizar... definesc eficienţa profesională.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 3, 52. *Constructorii au folosit metodele cele mai raţionale... în scopul maximei eficienţe.* CONTEMP. 1971, nr. 1 289, 6/5. *Actul artistic... de o mai biruitoare eficienţă socială... nu poate întârzia să se arate.* T ianuarie 1972, 3, cf. 2. *Îşi va spori eforturile... pentru creşterea eficienţei economice, astfel încât vechile şi noile uzine construite să dea un înalt randament.* CONTEMP. 1972, nr. 1 313, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Să amintească eficienţa şi modernitatea unor experienţe.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 3/2, cf. DN[3], ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 4/1. *Îl asigura de promptitudinea şi eficienţa intervenţiei sale.* MS. 1988, nr. 4, 29. ◊ L o c. a d v. **Cu eficienţă** = în mod eficient. *În scurtă vreme ansamblul... va putea depăşi lipsurile..., devenind o echipă omogenă, putând să răspundă cu eficienţă sarcinilor pe care le are.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 10/3. *Acestor rezerve li s-au creat... şi li se sporesc cu eficienţă... condiţiile de creştere şi desfăşurare.* SCÂNTEIA, 1966, nr. 6 893.

2. P. e x t. Calitatea, însuşirea cuiva de a fi eficient (**2**); eficacitate (**2**). *Ei au asupra oamenilor din comun o eficienţă extraordinară.* CĂLINESCU, B. I. 291. *Maxima eficienţă a omului de ştiinţă apare acolo unde... se dovedeşte a fi în stare... să înţeleagă şi să explice fenomenele.* VIANU, M. 150. *Într-o epocă de tranziţie..., „se purta" personajul critic improvizat, amorf şi lipsit de eficienţă.* GRIGURCU, C. R. 61.

– Pronunţat: *-ci-en-.* – Pl.: *eficienţe.*
– Din fr. **efficience**, lat. **efficientia.**

EFIGIÁL, -Ă adj. Care aparţine unei e f i g i i (**1, 2**); de efigie. Cf. DN[2], DEX, DN[3].
– Pronunţat: *-gi-al.* – Pl.: *efigiali, -e.*
– Din fr. **effigial.**

EFÍGIE s. f. **1.** Reprezentare plastică (pictură, sculptură, desen etc.) a (chipului) unei persoane. V. i m a g i n e, f i g u r ă, p o r t r e t. Cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Pe pereţi nu văzurăm decât efigiul Madonei adolorate.* FILIMON, O. I, 310. *Între multe obiecte de admirat o să vază efigiul baletistei Lola Montez.* id. ib. II, 152, cf. 154, ANTONESCU, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Poate că nu este alt personaj din timpurile imperiale a cărui efigie să ne fi remas până azi în mai numeroase şi mai felurite exemplare.* CONV. LIT. XXII, 99, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Bronz sau marmură cu efigia lui nu s-a ridicat încă în faţa nici unei şcoli.* ANGHEL, PR. 108. *Am sub ochi tabloul comemorativ al „Junimei", o serie de capete care se etajează, o piramidă de efigii care se suprapun.* id. ib. 147, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, LOVINESCU, S. V, 46, SCRIBAN, D. *O admirabilă efigie feminină este un portret al unei americane din sud.* OPRESCU, I. A. IV, 239. *Pentru o individualitate vastă, care implică în toată secunda nevoia bustului şi a efigiei de a fi aplicate pe toate actele..., absenţa figurii e catastrofală.* ARGHEZI, P. T. 375. *Primind însărcinarea de a ridica biserica, îşi zisese că ar putea caza pe Pica acolo, dacă nu corporal, cel puţin în efigie.* CĂLINESCU, B. I. 471, cf. 112, DL, V. ROM. ianuarie 1960, 187, DER. *Se citeşte în aceste efigii o concentrare tenace, o densitate de viaţă care face ca puritatea să fie energică.* CONTEMP. 1966, nr. 1 007, 1/7, cf. M. D. ENC. *Bronzul – când e lucrat sub formă de efigie de un muncitor calificat – e scump.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 5, 21/2. ◊ (Prin extensiune) *Logofătul Tăutu este reprezentat dând să îngenucheze dinaintea unei mici efigii a bisericei sale.* ODOBESCU, S. II, 218. *Cucly... se avânta cu frenezie înainte, transcriind cercuri de bucurie în faţa efigiei Palatului Cultural.* CĂLINESCU, S. 352. ◊ F i g. *Cuvântul de argint impregnat cu efigia acestui vag şi sugestiv înţeles a intrat în dicţionarul internaţional al tuturor literatorilor.* BLAGA, Z. 259. *Romanul nu e trăitul însuşi, ci o efigie a trăitului.* V. ROM. iunie 1957, 9. *Numai tu dân toţi deştept eşti, efigia fără moarte Libertăţei, Poesiei, care una sunt în veac.* CĂRTĂRESCU, L. 127.

2. Reprezentare în relief a chipului unui suveran, al unui şef de stat, al unei personalităţi etc. pe o monedă (**2**), pe o medalie, pe un obiect de ceară etc. Cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Un număr de monedă cu efigia (portretul) domnitorului.* CALENDAR (1851), 45/7. *Câteva teasuri cu monede antice cu efigiile imperaţilor Tauridei.* ib. (1855), 114/29. *Grămădi douăzeci şi cinci de mii de scude de aur, putând să facă fiecare optzeci de franci din moneda de acum, toate cu efigia papei Alesandru VI.* BARONZI, C. II, 117/16, cf. VI, 140/22. *Am şi bătut monedă cu efigia mea.* ALECSANDRI, T. II, 153. *Inocenţiu III îi mai îngăduia... dreptul public şi liber de-a bate monete... cu propria lui efigie.* EMINESCU, O. XIV, 99, cf. DDRF, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *În regatul lui propriu, vodă poate cheltui şi galbenul de aur şi galbenul de aramă, cu efigia lui.* ARGHEZI, S. XXV, 273. *Se teşise cu vremea, ca efigia de pe un ban de argint prea mult umblat.* VINEA, L. II, 32, cf. LTR[2], DM. *Îi întinse o monedă de aur cu efigia unui centaur, semnul acelei case.* BARBU, S. N. 150, cf. DER. *Zgârie o efigie de sesterţ roman.* BĂNULESCU, C. M. 303, cf. M. D. ENC., DN[3]. ◊ (În construcţii comparative) *Era... acest militar care îşi lua chip de efigie un ins după care să fi fugit în jurul mesei.* PREDA, DELIR. 209. *Acest bărbat voinic, cu un profil ca de efigie,... elimina din viaţa şi din arta sa gândirea.* id. M. S. 33. ◊ F i g. *Limba românească e la sine acasă o împărătească bogată... Metal[ul] aur ea l-au tipărit în tipariul ei propriu şi e azi al ei, pentru că toate poartă efigia ei neschimbată, neschimbabilă chiar.* EMINESCU, O. XV, 1 073. *A stabili însă valoarea circulatorie a efigiei Emil Isac, fie şi numai la bursa modernismului, şi a devaloriza efigia Caragiale... înseamnă a aplica un anarhic principiu de devalorizare.* CONSTANTINESCU, S. I, 125. *Adună în drumul lui, ca un cezar acvatic, tot ceea ce i se cuvine, nimeni neîndrăznind să oprească paraua unui singur strop de apă, din cele care, căzând aici, sunt marcate cu îndrăzneaţa-i efigie.* BOGZA, C. O. 106. ♦ P. e x t. Faţa monedei (**1**) sau a medaliei pe care se află o e f i g i e (**2**). Cf. NEGULICI, STAMATI, D., COSTINESCU, ŞĂINEANU, D. U. *În... Copăceni (Vîlcea) s-a găsit un tezaur alcătuit din 57 kg monezi de argint, care poartă înscris în efigie anul 1840.* RL 1978, nr. 10, 339. ♦ Imagine a unei persoane; portret care redă doar asemănarea fizică. NDN.

3. Portret al unui condamnat la moarte, care se folosea, în trecut, în timpul execuţiei simbolice a acestuia, ca urmare a pronunţării, în contumacie, a pedepsei capitale. Cf. DDRF, CADE. ◊ L o c. a d v. **În efigie** = (pe lângă verbe ca „a executa", „a spânzura", „a arde" etc.) în mod simbolic, folosindu-se efigia (**1**) condamnatului. Cf. STAMATI, D. 110, COSTINESCU, LM. *Era îngăduit în toate mahalalele oraşului să ardă pe-un rug un evreu în efigie!* C. GANE, TR. V. II, 435. *După ce fusese executat în efigie, Sirven este reabilitat în 1771.* VIANU, L. U. 202. *Iezuiţii... puteau să-l ardă în efigie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1965, nr. 30, 22/1.

– Accentuat şi: *efigíe.* DL. – Pl.: *efigii.* – Şi: (învechit) **efígiu** s. n.

– Din lat. **effigies**, fr. **effigie.**

EFÍGIU s. n. v. **efigie.**

EFILÁ vb. I. **1.** T r a n z. şi r e f l. A (se) subţia. *Se realizează cu ajutorul unui picător alcătuit dintr-un tub de sticlă efilat la un capăt pentru formarea picăturilor.* ABC SĂN. 206, cf. DN[3], DEX – S.

2. T r a n z. A tăia într-un anumit fel şuviţe dintr-un păr prea des. Cf. DN[3], NDN.

3. T r a n z. (Complementul indică ţesături) A destrăma fir cu fir. Cf. DN[3], NDN.

– Prez. ind.: *efilez.*

– Din fr. **effiler.**

EFILÁRE s. f. **1.** Acţiunea de a e f i l a (**1**) şi rezultatul ei. Cf. SFC IV, 312, DN[3], DEX – S 53.

2. (Geol.) Subţiere treptată a unui strat, până la dispariţie completă. Cf. LTR[2], DN[3].

– Pl.: *efilări.*

– V. **efila.**

EFILÁT, -Ă adj. Subţire. Cf. DN[3], DEX – S 53, NDN. ◊ *Talie efilată* = mijloc subţire. DN[3].

– Pl.: *efilaţi, -te.*

– Din fr. **effilé.**

EFÍMCĂ s. f. (Învechit) Veche monedă rusească de argint, care a circulat pe la mijlocul secolului al XVII-lea. Cf. SCL 1958, 236.

– Pl.:?

– Din rus. **ефимка** (dual de la *ефимок*).

EFIMÉR[1] s. m. (Grecism învechit, rar) Preot (care conducea o parohie **1**). *Rugând pe Sfinţia sa, efimerul Eftimie* (a. 1816). GÁLDI, M. PHAN. 175.

– Pl.: *efimeri.*

– Din ngr. **ἐφημέριος.**

EFIMÉR[2], -Ă adj. v. **efemer.**

EFIMERÍDĂ s. f. v. **efemeridă[1].**

EFIMERÍE s. f. (Grecism învechit, rar) Ordinea în care se succed preoţii în timpul serviciului religios. *Fu în zilele lui Irod... un preut... de în efimeria Aviei.* CORESI, TETR. 113, cf. DHLR II, 545.

– Pl.: *efimerii.*

– Din ngr. **ἐφημερία.**

EFÍR s. n. (Învechit) Eter. Cf. JAHRESBER. II, 202.

– Din rus. **ефир.**

EFLÁC s. m. v. **iflac.**

EFLEURÁJ s. n. (Franţuzism) **1.** Atingere uşoară. Cf. DN[3], MDA.

2. Procedură de masaj, care constă în apăsări şi mişcări uşoare, executate cu vârful degetelor sau cu toată palma. Cf. D. MED., DN[3], MDA.

– Pronunţat: *-flö-.* – Pl.: *efleuraje.*

– Din fr. **effleurage.**

EFLORÁ vb. I. T r a n z. (Franţuzism) **1.** (Învechit) A atinge uşor. Cf. ALEXI, W., MDA.

2. A studia superficial; a frunzări o carte. Cf. DN[2], DN[3], MDA.

– Prez. ind.: *eflorez.*

– Din fr. **effleurer.**

EFLORÁRE s. f. (Rar) Acţiunea de a e f l o r a (**2**) şi rezultatul ei. Cf. DN[3], MDA.

– Pl.: *eflorări.*

– V. **eflora.**

EFLORESCÉNT, -Ă adj. **1.** (Chim.; despre săruri cristalizate) Care pierde apa de cristalizare, transformându-se în pulbere. *Sânt săruri ce dau aerului, în totalitate sau în parte, apa lor de cristalizaţie; aceste săruri se numesc eflorescente.* MARIN, PR. I, 231/21, cf. ENC. ROM. II, 260, CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. (Despre plante) Care înfloreşte, care este în eflorescenţă (**2**). Cf. LM, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

3. Fig. Înfloritor, prosper; bogat în aspecte sau detalii. Cf. DL, M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *eflorescenți, -te.*

– Din fr. **efflorescent**, lat. **efflorescens, -ntis.**

EFLORESCÉNȚĂ s. f. **1.** (Chim.) Transformare în pulbere fină a unor săruri cristalizate, prin pierderea apei de cristalizare; (concretizat) sare cu aspect de pulbere, rezultată în urma acestui fenomen. *Se descompun prin lucrările atmosferice... și se copere de eflorescenți compuse din sulfaturi de fier și de alumin.* COBÂLCESCU, G. 21/24, cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., ENC. ROM., BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Sunt și bălți mai mici, care vara se usucă complet, lăsând la suprafață un strat gros de eflorescențe de sare.* AGROTEHNICA, II, 444. *Acest orizont... prezintă eflorescențe de carbonat de calciu.* ib. 452, cf. LTR[2], DL, DP, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ♦ Depunere de săruri, sub formă de pulbere sau de crustă, pe suprafața anumitor tipuri de soluri sau de roci, care ia naștere prin cristalizarea unor săruri din soluții într-un mediu acid. *Prezintă un dezvoltat orizont de tranziție... împestrițat cu eflorescențe și firișoare calcaroase.* CHIRIȚĂ, P. 14, cf. 96, 608, LTR[2], DL, DP, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ♦ Depozit cristalin de săruri (alcaline) care apare pe suprafața exterioară a construcțiilor de beton, de zidărie tencuită etc. Cf. LTR[2], DP, DER, M. D. ENC., DEX. ♦ Cocleală (pe suprafața obiectelor de cupru). *Dacă se neglijează această operație, apare în foarte puțin timp rugină în locul de îmbinare al pieselor de fier și o eflorescență verde (cocleală) la piesele de cupru.* ORBONAȘ, MEC. 376.

2. Începutul înfloririi unei plante; p. ext. (poetic) inflorescență. Cf. LM, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sub eflorescența algei cu mișcare de reptil Reapare amăgirea unui Thule singuratic.* PILLAT, P. 45, cf. SCRIBAN, D. *Punerea în evidență..., printre stamine, a unui organ ignorat, deși prezent în toate eflorescențele, numit de tatăl meu... mărul lui Adam.* ARGHEZI, P. T. 152. *La Comunicații... funcționa în plină eflorescență de conopidă, un buboi levantin complicat, paralel în vocabularul medical cu tumoare de neoplasm.* id. B. 147, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ Fig. *Cabinetul C. A. Rosetti este eflorescența acestei mlaștini.* EMINESCU, O. XII, 205.

3. Fig. Înflorire, dezvoltare (cantitativă sau calitativă). *Numai o atmosferă de entuziasm însă poate ajuta dezvoltarea talentelor, poate face posibilă o eflorescență artistică.* GHEREA, ST. CR. III, 193. *Un observator judicios, dacă ar fi cetit și ar poseda, ca noi, toată eflorescența noilor trubaduri de la Eminescu și până în zilele noastre, ar putea să constate următoarele.* ANGHEL, PR. 183. *În veacul al XIII-lea arta franceză („goticul") ajunge la cea mai armonioasă eflorescență real-idealistă.* PÂRVAN, I. F. 139. *Penetrația romană la curțile principilor trebuie să fi fost în plină eflorescență.* id. G. 469. *Proust a pictat cea mai bogată eflorescență psihică.* IBRĂILEANU, S. L. 12, cf. id. S. 202, AL. PHILIPPIDE, S. IV, 11. *S-au oprit asupra acestui crâmpei de eflorescență culturală.* IZV. XVI, 251. *Puținele înmuguriri descriptive... ajung la o eflorescență mai bogată în operele călătorilor romantici.* VIANU, A. P. 73. *Unii au văzut în eflorescența genului un cert simptom de decadență.* CONSTANTINESCU, S. V, 309. *Abilitatea de-a te potrivi pe ceasornicul vizitiilor din timpul tău nu aparține arcanei, ci-i o elementară eflorescență a sentimentului de lichelism.* ARGHEZI, P. T. 266. *O poezie așa de particulară... se încadrează perfect într-o frecventă temă romantică, aceea a iubirii libere, cu aspecte și din ideea adiacentă a oroarei de a se claustra o fată în plină eflorescență nubilă.* CĂLINESCU, O. XIII, 277. *Susținută de aceeași subconștientă nevoie socială de stabilitate și continuitate a apărut și eflorescența istorismului.* RALEA, S. T. I, 179, cf. III, 8, DL. *Pasajul citat pune în lumină eflorescența picturală a epitetelor.* L. ROM. 1960, nr. 6, 4. *Cântecul haiducesc cunoaște în lăuntrul acestei lirici o bogată eflorescență.* IST. LIT. ROM. I, 146. *Între sudura interioară a dramelor și eflorescența lor verbală relația devine... străvezie.* IST. T. II, 207. *Trăiește deruta... de a descoperi neputința eflorescenței decorative obținute în fața molimei.* T ianuarie 1969, 94. *Ele surprind gustul persan în momentul de eflorescență a ornamentului.* CONTEMP. 1971, nr. 1 302, 6/7, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 32/2, DEX, DN[3]. *Există o relație organică între eflorescența fenomenului literar și sublimarea lui pe plan critic.* GRIGURCU, C. R. 9.

4. (Med.) Erupție ușoară pe piele; exantem. Cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., D. MED., DN[3].

– Pl.: *eflorescențe.*

– Din fr. **efflorescence.**

EFLORISMÉNT s. n. (Geol.) Alterare a suprafeței unei roci. Cf. DN[3], MDA.

– Pl.: *eflorismente.*

– Din fr. **effleurissement** (după *floare*).

EFLUÉNT, -Ă s. n., adj. (Tehn.) **1.** S. n. Lichid care se scurge dintr-un recipient, dintr-o instalație etc. Cf. DP, D. MED., DN[3], DEX[2], NDN.

2. Adj. (Despre lichide) Care iese, se scurge dintr-un recipient, dintr-o instalație etc. Cf. DEX[2], NDN.

– Pronunțat: *-flu-ent.* – Pl.: *efluenți, -te.*

– Din fr. **effluent.**

EFLUVIÁȚIE s. f. **1.** Mișcare a unui curent de particule. Cf. NDN.

2. (Med.) Efluvioterapie. Cf. D. MED. I, 474, NDN.

– Pronunțat: *-vi-a-.* – Pl.: *efluviații.*

– Din fr. **effluviation.**

EFLUVIOTERAPÍE s. f. (Med.) Aplicație terapeutică a efluviului electric, folosită contra durerilor și a unor leziuni ale pielii; efluviație (**2**). Cf. NDN.

– Pronunțat: *-vi-o-.* – Pl.: *efluvioterapii.*

– Din fr. **effluviothérapie.**

EFLÚVIU s. n. **1.** Emanație, degajare (de gaze, de vapori, de unde etc.) produsă de anumite corpuri, substanțe etc., perceptibilă cu ajutorul simțurilor; (concretizat) ceea ce se emană, se degajă din astfel de corpuri, de substanțe etc. V. miasmă, miros, parfum. Cf. ANTONESCU, D. *Era în Muntenia tot feliul de mlaștine și mocirle cu funestele lor efluve febrifere.* HASDEU, I. C. I, 170, cf. COSTINESCU, LM, ALEXI, W. *Mirosurile, efluviile, extractele... au călătorit și vor călători cu plăcere în orele nocturne.* ANGHEL, PR. 31. *Marile efluvii de lumină, căldură și câte alte forme energetic-vibratorii mai sunt perpetuu creatoare de forme ale vieții și morții universale.* PÂRVAN, I. F. 135, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Mireasma parcului înflorit plutea tot mai puternică, răspândindu-și efluviile.* LOVINESCU, C. IV, 25, cf. id. M. 192, SCRIBAN, D. *Iată însemnarea despre impresiile cu care se leagă pentru scriitor parfumatele efluvii ale trandafirilor.* VIANU, A. P. 262. *Umpluse anticamera cu efluvii de parfum.* CĂLINESCU, E. O. I, 325. *Păsunile exală efluvii.* id. L. L. 11. *Dau lectorului impresia melancolică a unor flacoane de parfum, de mult golite și din care s-au volatilizat de mult și efluviile conținutului.* V. ROM. noiembrie 1953, 335, cf. DL, DM. *În efluvii de spice și murmurări de pârâu Mă leagănă pământul cu negrul lui hamac.* BRAD, O. 132. *Eu, om retras de lume, continuam să le găsesc schimbări, mișcări, rotații, efluvii.* BĂNULESCU, I. 146. *Până și obrazul primea ceva din efluviile luminii, desenându-se foarte conturat în frumusețea lui stranie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 102, 18/2, cf. D. MED. *Spală gândurile negre în efluviile aromitoare ce însoțesc voiajul său.* SIMION, D. P. 153, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ Fig. *Adulmecă efluvii de simțire nouă.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 115. *Efluvii calde mi se-nalță-n vine, Tresărind, În brațe pătimaș te prind.* CAMIL PETRESCU, V. 90.

Am cărți de citit, dar rumoarea tăcută, de efluvii, a orașului nu-mi dă liniște. id. U. N. 418. *În scaunul scund și incomod... se simțea abandonat, împresurat de efluvii glaciale și ostile.* C. PETRESCU, O. P. I, 115. *Efluvii de voință și de încăpățânare mă podidiră din toate adâncurile lăuntrului meu.* MIHĂESCU, D. A. 26. *Țâșnesc din zid efluvii de forțe, ca din stâncă.* V. ROM. ianuarie 1960, 74. *Culoarea pare să fie... o sursă de efluvii emoționale.* T ianuarie 1969, 109. *Efluvii spirituale pot lumina și încălzi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 22/4. ♦ (Și în sintagma *efluviu electric*) Descărcare electrică, slab luminoasă sau invizibilă, care se produce fără zgomot și fără degajare importantă de căldură. Cf. ENC. ROM., CADE, SCRIBAN, D. *În păturile de aer vecine apar atunci fenomene luminoase, numite efluvii electrice.* CIȘMAN, FIZ. II, 138, cf. 208. *Vârfurile brazilor se înconjoară de o strălucire aurie, datorită efluviilor produse de câmpul electric din atmosferă.* T. V. IONESCU, E. 557, cf. LTR[2], DER, L. ROM. 1963, nr. 4, 69, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3]. ♦ (Și în sintagma *efluviu magnetic*, ȘĂINEANU, D. U., CADE) Emanație magnetică, degajată de corpul unor persoane, care are anumite proprietăți (terapeutice). Cf. SCRIBAN, D. *Unele persoane pot să mumifice anumite țesături organice prin efluviile misterioase emanate din vârful degetelor lor.* ENC. TEHN. I, 106.

2. Defect, sub forma unor linii subțiri, în evantai, care apare pe o peliculă cinematografică la developare, datorită unei derulări prea rapide. Cf. M. D. ENC., DEX.

– Pronunțat: *-viu.* – Pl.: *efluvii* și (învechit) *efluve.*

– Din lat. **effluvium**, fr. **effluve.**

EFLÚX s. n. Scurgere dintr-o masă de fluid care se găsește în stare de repaus sau în mișcare. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., LTR[2], DP, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ F i g. *O manifestare specială a acestei vieți dumnezeiești și un eflux nemijlocit al ei este și viața națională.* SBIERA, F. S. 312.

– Pl.: *efluxuri.*

– Din fr. **efflux.**

EFÓD s. n. **1.** (La vechii evrei) Veșmânt sacru al marelui preot, format dintr-un pieptar de in colorat în patru culori, dintr-o centură din aceeași stofă și din alte decorații și ornamente. *Hojenul cu verigile să se leage de verigile efodului cu șinor făcut de mătase galbină.* PO 312/16, cf. 312/20. *Efudul acesta... este făcut rătund și de o palmă de mare și este de mătase și cusut cu sârmă de aur și de alte meșteșuguri pestrițe.* NEAGOE, ÎNV. 22/31. *Ephodul preotului avea două scutulețe sau copce sau păftăluțe prin care se încheia.* HELIADE, O. II, 180, cf. I. GOLESCU, C., COSTINESCU.

2. (Bis.) Veșmânt scurt (fără mâneci), purtat, peste haină, de preoți, în timpul serviciului religios. Cf. ISER, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

– Scris și: (după fr.) *ephod.* – Pl.: *efoduri* (SCRIBAN, D.) și *efoade* (id. ib.). – Și: (învechit) **efúd** s. n.

– Din slavon. **ефоаѣ, ефоудаѣ**, ngr. **ἐφώδ, ἐφούδ.**

EFONÍE s. f. v. **eufonie.**

ÉFOR s. m. **1.** (Învechit) Supraveghetor; povățuitor (**1**); persoană care avea grijă de cineva sau de ceva. *L-au pus... arhiepiscop,... cu titlul... prea luminat și prea cinstit și cu pedagogul sau eforul Paterul Iesuitul Suniog.* ȘINCAI, HR. III, 199/22, cf. I. GOLESCU, C. *Simac, eforul pretorului,... izbuti foarte mult împrotiva credinței creștinești.* CĂPĂȚINEANU, M. R. 187/13, cf. PROT. – POP., N. D., RESMERIȚĂ, D.

2. Membru în consiliul de conducere al unei eforii (**1**); p. e x t. persoană care conducea acest consiliu. V. e p i t r o p (**2**). *Efori asupra aceștii fabrice* (a. 1823). DOC. EC. 295. *Rânduindu-s[e] eforos cu osăbită luminată carte... pe dumnealui Vornic Alecu Calimah* (a. 1825). IORGA, S. D. V, 267. *A primit ordinul... pentru tulumbe și altele „a cărora păstrare și întrebuințare cu chipul cuviincios să fie supt povățuire dumnealui vel vornic Alecu Calimah, eforul acestui târg"* (a. 1827). id. ib. 272, cf. 271. *Eforii școalelor și de obște făcători de bine... au binevoit a să deschide această școală rumânească.* POTECA, C. P. 44/1. *Dlui Eforului și Directorului Școalelor naționale, Constantin Filipescu, trebuie să le mulțumească obștea mai cu deosebire.* CR (1829), 2[2]/38. [Gh. Lazăr] *primul efor al Instrucțiunii publice.* HELIADE, O. II, 409. *Unii din efori s-au adunat să se consulteze* (a. 1865). BARIȚIU, C. II, 111, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Pentru câte funcțiuni n-are timp acest geniu contemporan? E medic primar, profesor, efor al spitalelor, membru în consiliul Instrucțiunii Publice etc.* EMINESCU, O. XI, 178, cf. BARCIANU. *De la 1820, ei căpătaseră un efor și o casă obștească.* IORGA, C. II, 208, cf. 210, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *El a vrut să fie efor la Sfântu-Spiridon.* SADOVEANU, O. VIII, 151. *Ilarie Dăniloiu era efor.* STREINU, P. C. II, 181, cf. GĂLDI, M. PHAN. 176, SCRIBAN, D. *Prin voia lui Caragea, va fi din 1814 unul din eforii școalelor.* CĂLINESCU, S. C. L. 15, cf. ROSETTI–CAZACU, I. L. R. I, 353. *În față se puseseră jilțuri... pentru cei trei efori.* CAMIL PETRESCU, O. 194, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, IVĂNESCU, I. L. R. 603. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Atuncea guvernul... a cerut ca și la Iași, precum la București, să se numească un medic efor.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 185. *Dacă în locul de primar, vacant acum, și în locul de epitrop-efor la Sf. Nicolae s-ar numi tot nenea Cațavencu?* CARAGIALE, O. VI, 118.

3. Fiecare dintre cei cinci magistrați supremi, aleși anual în Sparta, cu largi atribuții în politica internă și externă a statului. *Cinci persoane din Maghistrat sau din Senat, carii să alegea în tot anul de norod și îi chema efore, avea dreptul să sloboază... mădulările Senatului din slujbele lor.* MOLNAR, I. 226/18, cf. 422/25. *Fiindcă într-aceste legi care au dat să împotrivea la puterea consolilor, vrând ca să strâmtoreze puterea acestora cu o sistimă de cinci efori, s-au ațâțat mari turburări în Roma pentru aceasta.* IST. UNIV. II, 20/8. *Cred că așezarea eforilor este mult mai naintea lui Teopomb.* ARISTIA, PLUT. LXV/25. *Așezarea eforilor în guvern nu era ușurare l-administrație, ci întărire la constituție.* id. ib. 146/23, cf. ANTONESCU, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 657, LM, DDRF, ENC. ROM., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN[2], DER II, 217, DEX[2].

– Pl.: *efori.* – Și: (învechit, rar) **éfore, éforos** s. m.

– Din ngr. **ἔφορος.** – Pentru sensul **3**, cf. și fr. é p h o r e.

EFORÁT s. n. **1.** Colegiu de cinci magistrați, ales anual în Sparta, care avea largi atribuții în politica internă și externă a statului. Cf. DER, DN[3], DEX[2].

2. Demnitate, funcție de efor (**3**). Cf. DN[3], DEX[2].

– Din fr. **éphorat.**

ÉFORE s. m. v. **efor.**

EFORÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Eforicesc. Cf. DDRF.

– Pl.: *eforești.*

– **Efor** + suf. *-esc.*

EFORIÁL, -Ă adj. (Învechit) Eforicesc. *Domnul președinte eforial crede că ne vom putea legitima la darea socotelilor* (a. 1866). FURNICĂ, D. C. 436.

– Pronunțat: *-ri-al.* – Pl.: *eforiali, -e.*

– **Efor(ie)** + suf. *-(i)al.*

EFÓRIC, -Ă adj. (Grecism învechit, rar) Eforicesc. Cf. LM.

– Pl.: *eforici, -ce.*

– Din ngr. **ἐφοριακός.**

EFORICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Al eforului (**2**), de efor; care aparţine eforului sau eforiei (**1**), referitor la efor sau la eforie; (învechit) eforesc, eforial, (grecism învechit, rar) eforic. *Dând în scris că la toate va urma întocmai..., i să dete la mâna-i acest eforicesc înscris* (a. 1823). DOC. EC. 300, cf. GÁLDI, M. PHAN. 176.

– Pl.: *eforiceşti.*

– **Efor** + suf. *-icesc.*

EFORÍE s. f. **1.** (De obicei urmat de determinări în genitiv) Nume dat, în trecut, unor instituţii administrative de utilitate publică sau culturală; consiliul de conducere al acestor instituţii. V. e p i t r o p i e (**2**). *Dau eu... la cinstita eforie a fabricii chezăşie pentru dânsul* (a. 1823). DOC. EC. 300. *La 1836 ziceam în memoriul meu de atunci către Eforia şcoalelor.* HELIADE, O. II, 409. *S-a chipzuit de către Eforia şcoalelor ca hainele de uniformă să se facă de acum înainte din casa Pensionatului.* MN (1836), $43^{1}/6$. *Eforia şcoalelor a chipzuit a întocmi un comitet literal.* FL (1838), $28^{1}/1$. *În timpul acela de guvernământ tare s-a luat aceste venituri şi s-au dat... atât la Eforia spitalelor din Bucureşti, cât şi la Epitropia Sfântului Spiridon din Iaşi.* KOGĂLNICEANU, O. IV_1, 185. *Dovedindu-să că... n-au arătat eforiei lipsa cântarilor va fi ştrăfuit.* BULETIN, F. (1843), $48^{2}/26$. *Eforia constă din oameni ce nu cunosc puseţiunea unui gimnaziu.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 79. *Doritorii ce vor fi a lua cu arendă venitul acestor moşii se vor arăta la cantelaria eforiei spitalurilor.* BULETIN, G. (1844), $83^{2}/9$. *Eforia generală a spitalelor civile.* DÂMBOVIŢA (1859), $290^{3}/4$, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Mânăstirea... depinde de eforia spitalelor.* BOLINTINEANU, O. 434. *Această condică era trimisă la eforie, la finele anului.* id. ib. 439. *Luându-se eforiei şcoalelor dreptul de dispunere a acestor averi, luându-se fondurile monastirilor..., au lovit... toate instituţiile independente.* MAIORESCU, D. II, 156, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Miliţă Dogaru e preşedintele eforiei şcolare.* REBREANU, NUV. 160. *A venit preşedintele... cu întreaga eforie a căminului.* VLASIU, A. P. 499. *Lăsase un statut bine alcătuit eforiei aşezământului său.* SADOVEANU, O. XI, 446, cf. GÁLDI, M. PHAN. 176, SCRIBAN, D. *Filozoful nostru, după turneul făcut la toate ministerele, eforiile şi alte sucursale... se aşază visând la digestiile lui viitoare.* CONSTANTINESCU, S. I, 33, cf. DL, DM, L. ROM. 1960, nr. 4, 69, DER, M. D. ENC., DEX. *Unul dintre membrii eforiei putea fi înlocuit cu alt candidat.* C. GIURESCU, P. O. 81. ♦ (Învechit; şi în sintagma *eforia oraşului*) Municipalitate (**1**). *Şese lei zăciueală pe darea sa va mai da pe tot anul la casa eforiei oraşului* (a. 1846). FURNICĂ, D. C. 421, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 657. *Afară de aceste taxe eforiile sau municipalităţile diferitelor oraşe mai percepeau alte taxe.* N. A. BOGDAN, C. M. 135. *El reglează modul ţinerii socotelilor din partea eforiei capitalei.* XENOPOL, I. R. XII, 136.

2. Funcţie, titlu de efor (**2**); perioadă de timp în care un efor îşi îndeplinea această funcţie. Cf. I. GOLESCU, C. *În anul cel după urmă al domniii lui Caragea... subt eforia D. Banului C. Bălăceanul s-a întemeiat în Sfântul Sava şcoală rumânească pentru ştiinţele matematice.* CR (1830), $335^{2}/24$, cf. COSTINESCU, LM, BARCIANU, TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, GÁLDI, M. PHAN. 176, SCRIBAN, D.

3. Localul, clădirea în care îşi avea sediul o eforie (**1**). Cf. COSTINESCU, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX^{2}.

4. (Regional; în forma *ıforie*) $Post^{2}$ (**III**) de pompieri la primărie (Tătăruşi – Paşcani). Cf. GÁLDI, M. PHAN. 176. *O dat odată foc cu puşca în stâlpul porţii, aşa de mare putere ce-o avut, că... până la „ıforie" o ajuns bucăţi dintr-acel stâlp.* VASILIU, P. L. 240.

– Pl.: *eforii.* – Şi: (regional) **iforíe** s. f.

– Din ngr. **ἐφορεία.**

ÉFOROS s. m. v. **efor.**

EFÓRT s. n. **1.** (Adesea cu determinări care arată felul, natura, scopul etc.) Încordare voluntară a forţelor fizice, intelectuale, psihice etc. în vederea realizării unei activităţi, a unui randament superior celui obişnuit sau a atingerii unui $scop^{2}$ (**1**); acţiune energică fizică, intelectuală, psihică etc.; desfăşurare a unei activităţi fizice sau intelectuale într-un anumit domeniu; activitate intensă îndreptată spre un anumit scop. V. c a z n ă, c h i n, f o r ţ a r e, m u n c ă (**2**), o p i n t e a l ă (**1**), o p i n t i r e, o s t e n e a l ă (**2**), s f o r ţ a r e (**1**, **2**), s i l i n ţ ă (**2**), s t r ă d a n i e, s t r ă d u i n ţ ă, t r u d ă (**1**). Cf. ANTONESCU, D. *Efortul de care avea nevoie ca să se scoale din pat i se înfăţişa ca o durere.* VLAHUŢĂ, D. 17, cf. ALEXI, W., BIANU, D. S. *I-a trebuit un efort ca să-şi consolideze curajul.* IBRĂILEANU, A. 138, cf. CADE. *Scriitorii vor fi judecaţi... şi din punctul de vedere al efortului de diferenţiere faţă de ce a fost înainte.* LOVINESCU, S. IV, 12. *Puţin efort şi, în curând, alte zile cu alt cadru.* BACOVIA, O. 243. *Să-ţi mai scriu... mi-ar fi greu..., iar efortul la care mă supui este asemeni acelui care e impus unui convoi, obligat să se abată ca să ia un trecător.* CAMIL PETRESCU, P. 27. *Lucrătorii au părăsit... munca. Eforturile depuse de către căpităniе de a se intra în activitate n-au avut nici un rezultat.* SAHIA, N. 41, cf. id. S. A. 59. *Un efort deghizat a fost însăşi pricina unei constrângeri sufleteşti.* KLOPŞTOCK, F. 331. *Lupţi... să fii dezagreabil şi izbuteşti uneori – dar cu câte eforturi!* SEBASTIAN, T. 59, cf. 58. *Scria uşor, fără nici un efort.* TEODOREANU, M. II, 287, cf. id. M. U. 43. *Cu efort aproape dureros am început să mă cufund într-o meditaţie adâncă.* VOICULESCU, P. II, 280, cf. I, 116, ENC. AGR. *Poezia îi devine imn al eforturilor omeneşti de-a lungul istoriei.* STREINU, P. C. III, 12. *Scăderea efortului articulator la sfârşitul cuvântului.* PUŞCARIU, L. R. I, 181, cf. SCRIBAN, D. *Modelele create vor obliga de aci înainte pe orice prozator la eforturi de invenţie.* VIANU, A. P. 367. *Pentru a dovedi sinceritatea eforturilor sale, Samurcaş prezentă Divanului corespondenţa ce avusese cu Tudor.* OŢETEA, T. V. 170, cf. APOLZAN, P. I. 207. *Istorie înseamnă efort şi continuitate, înseamnă şi înlănţuire şi salt.* CONSTANTINESCU, S. I, 150, cf. III, 8. *Ceea ce caracterizează procesul de creaţie în arta scenică este efortul colectiv şi nu simpla elaborare individuală.* CONTEMP. 1948, nr. 105, 11/4. *O avere adunată desigur cu eforturi.* ARGHEZI, P. T. 251. *Tot ce realizează e un efort de numărătoare şi de expunere pe un singur plan.* id. S. XXXIV, 138, cf. 131, XXV, 79. *Aveţi interesul de a vă asocia efortului comun.* CĂLINESCU, S. 161. *Crescut toată viaţa în belşug şi biruind, fără efort, Pomponescu n-avea curaj să înfrunte viaţa.* id. B. I. 637. *Am avansat... fără nici un efort.* BLAGA, H. 36. *Plănuiam să nu acord materiilor de liceu decât un efort de 2-3 luni la sfârşitul anului.* id. ib. 138, cf. 81. *E unul din eforturile desperate către longevitate.* RALEA, S. T. I, 136. *Durabile rezultate de piatră ale unor îndelungi eforturi unanime.* BOGZA, C. O. 9. *Într-un efort neîntrerupt am căutat ca instrumentele lor... să fie cât mai perfecte.* id. ib. 270. *Se continuă în multe părţi efortul pentru găsirea celor mai indicate metode.* CHIRIŢĂ, P. 150, cf. 878. *Şincai... a depus eforturi pentru organizarea... şcolilor săteşti.* IST. LIT. ROM. II, 48. *Mersi! E prea mare efortul.* VINEA, L. I, 134, cf. DEMETRIUS, C. M. 31. *Cornel povesteşte tărăgănat... E evocator şi colorat fără nici un efort.* TUDORAN, O. 129, cf. DL. *Enumerarea lor mi-ar cere un efort de memorie obositor.* PREDA, R. 32, cf. 119, id. DELIR. 13, 177. *Eforturile noastre ce trec ca nişte frunze Se vor mai pomeni prin vreun cuvânt.* LABIŞ, P. 424, cf. 243, DM. *Bărbaţii se bulucirăspre cai, dar aceştia porniseră, opintindu-se şi asudând de efort.* BARBU, G. 285. *Acesta include în sine o semnificaţie... aparte: bucuria eforturilor ţăranului bine răsplătite de către natură.* IST. LIT. ROM. I, 32. *A avut de suportat cel mai mare efort de luptă.* STOICESCU, C. S. 91, cf. id. S. D. 120, DER. *Cafeaua are acţiune stimulantă, favorizează efortul fizic şi intelectual.* ABC SĂN. 25, cf. 9, 350. *Cu puţin efort Am găsit totuşi echivalenţe mulţumitoare.* SORESCU, P. 52. *Cineva de afară a încercat cu eforturi repetate să deschidă uşa din spate.* BĂNULESCU, I. 225, cf. id. C. M. 294. *Efortul*

de a rămâne fideli acestor principii contradictorii a dus la diviziuni... ale grupului social. N. MANOLESCU, A. N. I, 27, cf. id. C. M. 91. *Munca la cramă este grea – trebuie un efort muscular serios.* C. GIURESCU, P. O. 108, cf. MAGAZIN IST. 1970, nr. 3, 45, CONTEMP. 1971, nr. 1 286, 7/1, D. MED. *Așa interpretezi tu eforturile mele creatoare?* T ianuarie 1972, 73. *Gloria înseamnă de fapt aspirații nobile, efort, renunțare.* CONTEMP. 1972, nr. 1 312, 1/5. *Toți jucătorii... sunt apți pentru eforturi fizice la nivelul cerințelor actuale.* SPORTUL, 1972, nr. 6 935, 3/2. *Geneza se repetă prin acest efort tenace.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 44, cf. M. D. ENC. *Efortul lui este să obnubileze ideea.* SIMION, S. R. III, 342, cf. DEX, ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 8/1. *Pași... peste ele cu efortul și neregularitatea de mișcări pe care le-ai avea suind piepteș o colină.* ȚOIU, G. 14. *Și-a dirijat... efortul pentru a sugera atmosfera.* PAPU, C. N. 75. *Opera aceasta este rezultatul unui dublu efort: filologic și artistic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 20/1, cf. DN^3. *Dincolo de sondajul arhivistic..., de minuțioasa încadrare istorică ori de efortul filologic avizat, începe o excursie pasionantă într-un spațiu biografic.* GRIGURCU, C. R. 47. *Eforturile depuse de mine pentru lărgirea contactelor culturale s-au dovedit aproape zadarnice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 6, 21/4. ◊ (Prin extensiune) *Efortul plantei de a absorbi apa din sol este foarte mare.* CHIRIȚĂ, P. 262. ◊ F i g. *A se adapta... efortului comun al culturii.* T. POPOVICI, S. 182. *Astăzi când omul ucide amăgirile – Noul efort al gândirii începe.* LABIȘ, P. 335. ◊ L o c. a d v. **A face eforturi** (sau **un efort**) = a-și da osteneala, a se sili, printr-o trudă deosebită să obțină, să realizeze ceva; a se sforța. *Nu mai pot să fac nici un efort.* SAHIA, N. 126. *A făcut un efort să surâdă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 106. *Fă un efort de memorie.* STANCU, R. A. IV, 303. *După efortul făcut, ... e într-o stare de prostație.* H. LOVINESCU, T. 314. *Să nu faci nici un efort... Ai pierdut sânge mult.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 85. *De multă vreme nu mai făcuse Roma un asemenea efort militar!* H. DAICOVICIU, D. 223. *În 1865 se fac noi eforturi pentru crearea unui teatru stabil.* IST. T. II, 43. *Uneori... spunea câteva fraze pe care făceam un efort zadarnic să le pricepem.* CĂRTĂRESCU, N. 47.

2. (Fiz.) Rezultantă a forțelor interioare dintr-o secțiune a unui corp deformabil, cauzată de solicitări exterioare, de căldură etc. Cf. ANTONESCU, D. *Prin cădere se produc eforturi dinamice considerabile.* IANOVICI, TEHN. 135. *Valoarea avansului pentru o anumită viteză de tăiere este determinată și de efortul de care este capabil mecanismul de comandă al avansului.* id. ib. 236, cf. LTR^2, DL, DP, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN^3. ◊ *Efort unitar* = efort raportat la unitatea de arie a secțiunii pe care acționează. M. D. ENC.

– Pl.: *eforturi.*

– Din fr. **effort.**

EFRACTÓR, -OÁRE s. m. și f. Infractor care a comis o spargere. Cf. DN^2, DEX, DN^3, NDN.

– Pl.: *efractori -oare.*

– Din fr. **effracteur.**

EFRÁCȚIE s. f. (Jur.) Spargere (a unei uși, a unui dispozitiv de închidere etc.) făcută cu scopul de a comite o infracțiune, mai ales un furt. Cf. COSTINESCU, LM. *Adeseori dulăpiorul lui Madam Teacă suferea efracțiuni.* BACALBAȘA, M. T. 4. *Din efracțiunile ce comit se aleg cu zgârieturi și cu semne.* id. S. A. II, 212, cf. DDRF, ENC. ROM., ALEXI, W. *Absolvirea minciunii, coruperii servitorilor, efracției, crimei... au de scop posesiunea femeii iubite.* IBRĂILEANU, A. 170, cf. RESMERIȚĂ, D. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Avem tineri... care fură cu efracție din sertarele medicilor rețete cu firmă.* ARGHEZI, S. XX, 51. *Acești răufăcători l-au tâlhărit după toate regulile efracțiunii cu asasinat.* id. ib. XXV, 249, cf. DL, DM, L. ROM. 1960, nr. 4, 69, DER. *Nu se mai cunoaște un alt exemplu de pătrundere prin efracție pe teritoriul Elysée.* MAGAZIN IST. 1971, nr. 1, 71, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3. ◊ *Furt prin* (sau, învechit, *cu*) *efracție* = furt prin spargere. *Este citat să se prezinte în pretoriul acestui tribunal... spre a se cerceta ca inculpat în procesul în care se inculpă pentru furt de la stăpân prin efracție.* MON. OF. (1906), 29, cf. CADE. *Furtu cu efracțiune e calificat ca crimă.* SCRIBAN, D., cf. DL. (Glumeț) *El o prinse de gât și o sărută cu putere. Dânsa sări în picioare: – Asta e furt cu efracțiune!* D. ZAMFIRESCU, A. 47. ◊ F i g. *Dacă viața cu orice preț te tentează mai mult decât căpătarea ei prin efracțiunea de toată clipa a individualității, cată din vreme să pui mâna pe un tutore.* ARGHEZI, P. T. 288. *Toate atingerile acestei conștiințe cu genurile în care scrie sunt tot atâtea atacuri și efracții.* STREINU, P. C. III, 133.

– Pl.: *efracții.* – Și: (astăzi rar) **efracțiúne** s. f.

– Din fr. **effraction**, lat. **effractio, -onis.**

EFRACȚIÚNE s. f. v. **efracție.**

EFRENÁT, -Ă adj. (Livresc) Care este neînfrânat, nestăpânit; care este libertin, ușuratic, fără măsură. Cf. LM, ALEXI, W., DN^3.

– Pl.: *efrenați, -te.*

– Din lat. **effrenatus, -a, -um**, fr. **effréné.**

EFROAIÁBIL, -Ă adj. (Franțuzism învechit, rar) Înspăimântător, groaznic, fioros. *Are ochi de om, dar în căutările lor să vede ceva efroaiabil, de desperat și infernal!* BARASCH, I. F. 11/27.

– Pl.: *efroaiabili, -e.*

– Din fr. **effroyable.**

EFSÁT s. n. v. **evsat.**

EFȘTIN s. n. (Învechit, rar) Îndurare; milă[1] (**I** 4). *Cât efștin curățitoriu și dulce ogoditoriu și milosirdu... Și acom și pururе în vecia de veacu, la spăsănie cărare derească-ne a lui Domnedzeu născătore* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 215/6.

– Accentul necunoscut. – Pl.: ?

– De la (i)**eftin.**

EFTÁ[1] s. f. (Turcism învechit) Scrisoare (**9**); înștiințare; denunț. *Într-o zi, grea turburare...: Aducere a o seamă Din boieri ca să dea seamă De eftalele ce au scris, Care domnia le-au prins Cu pâri* (sfârșitul sec. XVIII). LET.^{2} III, 282. *I-a scris și efta în care arăta că cine cearcă a înșela pe Dumnezeu... se osândește.* VĂCĂRESCUL, IST. 256. *Cuteza să împrăștie pe drumuri și să lipească pe alocuri eftale cuprinzătoare de defăimări și hule* (a. 1804). URICARIUL, III, 177/12, cf. ȘIO II$_2$, 51, TDRG, I. BRĂESCU, M., SCL 1993, 117.

– Pl.: *eftale.*

– Din tc. **ifta.**

EFTÁ[2] vb. I v. **iepta.**

EFTÁRE s. f. v. **ieptare.**

EFTASÍE s. f. v. **eftaxie.**

EFTÁT, -Ă adj. v. **ieptat.**

EFTAXÍE s. f. (Grecism învechit) Rânduială (**II 1**). *Vrând domnia mea a se păzi eftaxia acestei stări* (a. 1766). ARHIVA R. II, 233/13. *A nu se face cel mai puțin cusur la eftaxie a Divanului domnesc* (a. 1814). GÁLDI, M. PHAN. 176. *Să se păzească orânduiala bisericei cu toată eftaxia* (a. 1815). id. ib. *Vătășia dă pescari nu are*

altă săvârşire, nici priveşte la vreun folos şi trebuinţă sau eftaxie a Petrii, ci numai la o adâncă hrăpire (a. 1822). DOC. EC. 248.

– Şi: **eftasíe** (GÁLDI, M. PHAN. 176), **evtaxíe** (id. ib.), **aftaxíe** (id. ib.) s. f.

– Din ngr. **εὐταξία.**

EFTENŞÚG s. n. (Învechit) Îndurare; milă[1] (**I 4**). *M[i]luiaşte-me, D[umne]zeu, după mare milă a ta şi după multe eftinşigurele tale.* PSALT. SCH. 158/17. *Miluiaşte-mă, Doamne, după mare mila ta şi după multe eftenşugurele tale.* CORESI, PS. 134/5, cf. KLEIN, D., TDRG, SCRIBAN, D. 461, SFC I, 244, L. ROM. 1962, nr. 4, 95.

– Pl.: *eftenşuguri.* – Şi: **eftinşíg, eftinşúg** (KLEIN, D.) s. n.

– **(I)eftin** + suf. *-şug.*

EFTIHÍE s. f. v. **evtihie.**

EFTINĂTÁTE s. f. v. **ieftinătate.**

EFTINÍ vb. IV v. **ieftini.**

EFTINÍE s. f. (Învechit) Îndurare; milă[1] (**I 4**). *Cu lacrăme şi cu suspini şi cu milostenie şi cu eftinie de săraci lu Hristos să ogodim.* CORESI, EV. 43. *Derept eftinia ta... şi derept milostea a sfântului tău duh, pomeneaşte, Doamne.* id. ib. 156. *Miluiaşte-ne, Doamne, după mare mila Ta şi după multe eftinii ale tale.* PARACLIS (1639), 247, cf. T. PAPAHAGI, C. L., SCRIBAN, D., SFC I, 232, 234.

– Pl.: *eftinii.*

– **(I)eftin** + suf. *-ie.*

EFTINÍRE s. f. v. **ieftinire.**

EFTINŞÍG s. n. v. **eftenşug.**

EFTINŞÚG s. n. v. **eftenşug.**

EFTIÓP s. m. v. **etiop.**

EFTIÓR, -OÁRĂ adj. v. **ieftior.**

EFTIRÁ s. f. v. **iftira.**

EFÚD s. n. v. **efod.**

EFULGÉNŢĂ s. f. (Livresc) Strălucire (**1**). *Ochii... i se descărcau în efulgenţe scurte şi pe deasupra puţinilor studenţi.* STREINU, P. C. III, 104.

– Pl.: *efulgenţe.*

– Din lat. **effulgentia, -ae.**

EFULGURÁT, -Ă adj. (Livresc) Care străluceşte; strălucitor (**1**). *Întreaga relatare a visului este o poemă cu variaţiuni pe tema negrului, ca simbol al nopţii, al singurătăţii, al tăcerii, efulgurat în viziunea grupului de bătrâne doamne cernite.* VIANU, A. P. 356.

– Pl.: *efulguraţi, -te.*

– Din lat. **effulguratus, -a, -um.** Cf. f u l g u r a n t.

EFÚZIE s. f. v. **efuziune.**

EFUZIOMÉTRU s. n. Dispozitiv pentru determinarea densităţii gazelor, bazat pe fenomenul efuziunii (**3**). Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pronunţat: *-zi-o-.* – Pl.: *efuziometre.*

– Din fr. **effusiomètre.**

EFUZIÚNE s. f. **1.** (De obicei urmat de determinări care arată natura, felul etc.) Manifestare (sinceră şi puternică a dragostei, a admiraţiei, a recunoştinţei etc. cuiva faţă de cineva (sau de ceva); ceea ce exprimă, reprezintă o astfel de manifestare. Cf. COSTINESCU, LM. *Iubirea de natură îi pătrunde atât de mult sufletul încât îl face să se reverse în efuziuni lirice.* GHEREA, ST. CR. III, 288, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Îi cântă numai în efuziunile avânturilor lui.* PÂRVAN, I. F. 177. *Poezia eminamente lirică a drei Otilia Cazimir nu este totuşi o poezie de efuziuni sentimentale.* IBRĂILEANU, S. L. 114, cf. id. ST. 110. *Nu găsim în această operă puternice efuzii lirice pe tema iubirii.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 15, cf. 132, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Îl îmbrăţişă cu o efuziune care părea aproape neverosimilă pentru firea lui tăcută.* REBREANU, R. I, 256. *Chiotul de evadare, pateticile efuziuni de recunoştinţă au fost evaluate cu răceală.* C. PETRESCU, O. P. 19. *Efuziuni cu strângeri în braţe şi pupături.* TEODOREANU, L. 110. *Ciudate de asemeni pentru un savant ca el mi se păreau efuziunile lui lirice.* SADOVEANU, O. XII, 7. *Teodoreanu... stăruie în efuziunea sentimentală, idilică.* STREINU, P. C. II, 207, cf. SCRIBAN, D. *Efuziile lirice... sunt alternate de energice perioade de activitate.* MIHĂESCU, D. A. 55. *Nu lipseşte nici subtonul erotic, într-o vorbire care alternează efuzia lirică cu expresia realistă.* VIANU, A. P. 345, cf. 258. *În tot ce pictează el are o atitudine lirică, de sentimental inspirat, exteriorizându-se în efuzii.* OPRESCU, I. A. IV, 291. *Când vorbim de sentimentalismul lui Caragiale... nu trebuie să-l înţelegem ca o efuziune lirică.* CONSTANTINESCU, S. II, 40, cf. V, 13. *Avui o şovăială cumplită, care mă scutea de efuziuni sentimentale.* ARGHEZI, S. X, 142. *Aceasta nu părea cu totul convinsă de efuziile soţului, ale cărui priviri pluteau înspre Emmi.* CĂLINESCU, S. 411. *Cele mai sincere efuziuni făceau pe nepreparaţi să zâmbească.* id. B. I. 235. *Asemenea efuziuni de gust comun îi repugnau.* RALEA, S. T. III, 240. *Un cântec de dragoste trebuie să atingă efuziunile cele mai puternice, cele mai adânci.* CONTEMP. 1954, nr. 380, 2/2. *Nu sunt dispus să asist la efuziuni sentimentale între tine şi... acest... domn.* H. LOVINESCU, T. 177, cf. DL. *Mă purtam însă cu ea fără efuziune.* PREDA, C. I. P. II, 190, cf. DM. *Nici efuziunile nu-i erau proprii.* BĂNULESCU, C. M. 289. *Cronicile au în general un ton moderat, lipsit de efuziunile sau elanurile lirice.* IST. T. II, 82, cf. M. D. ENC. *Asociază mereu glia maternă efuziunilor sale lirice.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 152. *Potoleşte izvoarele efuziunii.* SIMION, S. R. III, 367, cf. DEX. *Nimeni n-o lua în seamă în efuziunea generală.* ŢOIU, Î. 12. *Ştie şi cum reacţionează corespondenţa ei... la aceste efuziuni.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 7/2, cf. DN[3]. *Ne întâlnim cu un pamflet... ancorat îndeobşte între poezie ştiinţifică şi efuziune sentimentală.* MS. 1988, nr. 4, 8. *Epicul este subminat de efuziuni lirice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 11/12. ◊ L o c. a d v. **Cu efuziune** = în mod afectuos. *Sărmana bătrână voia să-l îmbrăţişeze cu efuziune.* RUSSO, S. 318. *Îi strânge mânile cu efuziune.* GHICA, S. 178. *O primeşte cu efuziune în braţe.* CARAGIALE, O. I, 297. *Ghiţă a mulţumit cu efuziune camaradului său.* id. ib. II, 72, cf. 28. *Sentimentul de iubire este exprimat direct cu efuziune.* IBRĂILEANU, S. 103. *Mă îmbrăţişă cu efuziune.* LOVINESCU, M. 303. *Îi mulţumi cu efuziune.* REBREANU, R. I, 116. *Îmbrăţişă pe Mircea cu efuziune.* CONV. LIT. LXVII, 297. *Eu i-am vorbit cu efuziune.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 3, 49.

2. (Astăzi, rar) Vărsare a unui lichid. Cf. COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ♦ (Med.) Revărsare a unui lichid biologic (sânge, limfă) în ţesuturi sau într-o cavitate. D. MED.

3. Difuziune a unui gaz printr-un înveliş poros. *Din toate gazele hidrogenul posedă cea mai mare putere de efuziune şi difuziune.* MACAROVICI, CH. 237, cf. LTR[2], DL, DP, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].

4. Proces vulcanic de revărsare a magmei sub formă de lavă şi de aducere la suprafaţa pământului a unor produse vulcanice; erupţie vulcanică. Cf. M. D. ENC., DEX.

– Pronunţat: *-zi-u-.* – Pl.: *efuziuni.* – Şi: **efúzie** s. f.

– Din fr. **effusion**, lat. **effusio, -onis.**

EFUZÍV, -Ă adj. (Despre roci) Care se formează prin solidificarea lavei la suprafaţa scoarţei Pământului; vulcanic. Cf. ENC. ROM., LTR[2], DP. *În vestul Carpaţilor Orientali aceste erupţii alcătuiesc o puternică masă de roci efuzive.* MG I, 107. *Putem vorbi despre două categorii mari de roci magmatice...: roci abisale sau de adâncime şi roci efuzive sau de suprafaţă.* GEOLOGIA, 18. *Rocile efuzive iau naştere la suprafaţa litosferei.* ib. 19, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *efuzivi, -e.*

– Din fr. **effusif.**

EFUZÓR s. n. Tub cu secţiune mărită, utilizat pentru accelerarea scurgerii unui gaz. Cf. LTR[2], DP, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *efuzoare.*

– Din fr. **effuseur.**

EGAGROPÍL s. n. (Med. vet.) Depunere de păr, sub forma unui ghem, în stomacul animalelor care se ling. Cf. SCRIBAN, D.

– Pl.: *egagropiluri* şi *egagropile.*

– Din fr. **égagropile.**

EGÁL, -Ă adj. **A.** (Despre corpuri, obiecte, fenomene, stări, acţiuni, oameni etc. ale căror însuşiri, caracteristici etc. sunt puse în relaţie sau sunt comparate cu aceleaşi însuşiri, caracteristici etc. ale altor corpuri, obiecte, fenomene, stări, acţiuni, oameni etc.) Care este la fel (cu...). **I. 1.** (Despre corpuri, obiecte, părţi de obiecte, suprafeţe, întinderi etc.) Care este de aceeaşi dimensiune, mărime, întindere, proporţie (cu...); care are aceeaşi măsură (**I 2**) (cu...). *Dacă 6 mere s-ar fi tăiet în patru bucăţi ecvale... atunce vom avea 24 bucăţi.* ASACHI, E. I, 73/14. *A însămna toate manierile pentru a pardosi un apartament cu parcheturi ecvale.* id. ib. III, 120/20, cf. NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Prin câteşitrele liniele treceau trei intervaluri de o lărgime egală.* HASDEU, I. V. 141. *Acesti oameni se oprea ca nişte sentinele la distanţe... egale.* BARONZI, C. VIII, 155/26, cf. COSTINESCU, LM. *Cele dintâi celule organice primitive... erau aproape egale.* CONV. LIT. XI, 224, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Un Atos compus din treizeci de conuri verzi, perfect egale.* IBRĂILEANU, A. 129. *Alături baionetele sclipesc Ca nişte ochi egali.* CAMIL PETRESCU, V. 24, cf. id. N. 81, RESMERIŢĂ, D. *Cumpănitul caşului se făcea cu ajutorul unei cumpene cu braţe egale.* VUIA, PĂST. 76, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Orologiul de la turnul bisericii... împarte tihna întregului orăşel în spaţii egale.* A. HOLBAN, O. II, 204, cf. NOM. MIN. I, 80. *Cam 40% este regiune muntoasă, restul, în părţi egale, aparţine dealurilor şi câmpiei.* DOMBROWSKI, P. 26. *În şiruri egale, ca nişte fronturi, erau de faţă acolo toţi membrii numeroasei familii.* CĂLINESCU, E. O. II, 91. *Aş aduce acolo unde se poate, pe conductă, apă în fântâni aşezate la distanţe egale.* id. S. 114, cf. 340. *E împărţit în porţiuni egale.* RALEA, S. T. III, 46. *Gaterul... îi străbate... până la capăt, lăsând să cadă în partea cealaltă teancul de scânduri egale.* BOGZA, C. O. 130. *Apele le găsesc totdeauna la locul lor, la distanţe egale.* id. ib. 211. *Brăzdarele semănătorii trebuie să fie fixate la distanţe egale.* AGROTEHNICA, II, 72, cf. TUDORAN, P. 450, DL, DM. *Suntem unul lângă altul... Şi ne-mpărtăşim iubirea de pe înălţimi egale.* LABIŞ, P. 421. *În crize... pupilele ochilor nu sunt egale.* ABC SĂN. 350, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Am ridicat cheia... La capătul de jos avea o plăcuţă cu trei dinţi egali.* CĂRTĂRESCU, N. 255. ◊ (Cu determinări, complemente indirecte, precedate de prep. „cu", care indică obiectul cu care se face comparaţia) *Acest teren este egal... cu cel învecinat.* DL. (F i g.) *Vedem pe domnul Conta ca ministru, ocupându-se de instrucţiunea femeii pe un teren egal cu al bărbaţilor.* CONTEMPORANUL, I, 4. ♦ (Despre recipiente, încăperi etc.) Care are acelaşi volum (cu...). *Era o încăpere egală cu aceea a lui Tudorel.* CĂLINESCU, B. I. 464.

2. (Mat., Fiz.) Care are aceeaşi valoare (în aceeaşi unitate de măsură) (cu...). *Triughiurile ABC şi ABD sânt eguale.* ORESCU, T. 18/18. *Oarecare eudiometre sânt împărţite în părţi de capacităţi egale... ce îngăduieşte a măsura gazele.* MARIN, PR. I, 56/27. *Un glob de plumb e mai greu decât un glob de pământ galben, de o mărime ecuală.* BARASCH, I. N. 25/8. *Numărul opt... este un număr perfect pentru că se împarte şi se subtîmparte în părţi egale.* ARISTIA, PLUT. XXI/27. *Contribuabilul să cunoască anuala sa dajdie în una şi singură... ţifră, răspunzând-o în patru ecuale părţi.* DÂMBOVIŢA (1858), 6[2]/53. *Quadratul este un quadrilater cu unghiurile drepte şi laturile egale.* MAIORESCU. L. 30. *A zice că nu există nimic just şi nimic injust decât ceea ce ordonă sau opresc legile pozitive este a zice că înainte de-a se fi construit un cerc razele lui nu erau egale.* EMINESCU, O. XIV, 911. *Nu ne putem imagina cum două puteri egale, dar opuse, să nu se ţie-n echilibru.* id. ib. XV, 324. *Vor da resturi egale.* CLIMESCU, A. 81. *Lungimea lor fiind aproape egală cu lăţimea.* CHIRIŢĂ, P. 709, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Cu determinări, complemente indirecte, precedate de prep. „cu" sau „între", care indică obiectul cu care se face comparaţia) *Unimile din care să alcătuieşte sânt toate între ele ecvale.* ASACHI, E. I, 2/21. *Acest număr este ecval cu un hotărât număr de 9 ori plus soma ţifrilor 5, 4, 2.* id. ib. 45/17. *A adauge însemnează... a căuta un număr care este egal... cu doi sau mai mulţi numeri laolaltă.* ANDRIEVICI, A. 25/2, cf. ORESCU, T. 18/21. *Aerul atmosferic are o putere refringentă care este egală cu suma puterilor refringente a azotului.* MARIN, PR. I, 67/15. *Fracţiune comună numim numerul ale căruia unimi sint părţi dintr-o unime întreagă ce se împarte ori în câte părţi egale între sine.* LAZARINI, M. 21/3. *Fiind suma lor egală cu subtrasul, zicem atunci că subtragerea-i bine lucrată.* id. ib. 79/18. *Poate fi şi rezultatul numărului şepte multiplicat cu patru şi, fiind egal în părţile sale cu secstimea, este perfect.* ARISTIA, PLUT. 108/12. *Cos pătrat de „x" plus sin pătrat de „x" este tot egal cu unu.* SEBASTIAN, T. 173. *Numărul e egal cu* 3^2. CĂLINESCU, O. XIII, 31. *Tensiunea sub care aceasta se află devine de cca 50 atm., egală adică cu presiunea osmotică a soluţiei de acid sulfuric.* CHIRIŢĂ, P. 223. *Se face o aproximaţie, punând greutatea dizolvantului egală cu volumul lui.* CHIM. AN. CALIT. 81. (Glumeţ sau ironic) *„A" plus „b" musai că este, mă rog, ecval cu „f".* CARAGIALE, O. I, 101. (Figurat) *Dacă Grecia n-ar fi avut decât pe spartani.... ar fi murit şi importanţa sa istorică ar fi fost egală cu zero.* EMINESCU, O. XV, 1 141. *Şansele căpătării unui statut de onorabilitate internaţională sunt egale cu zero.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 1, 2/4. (În construcţii eliptice) *Două plus două egal patru.* CARAGIALE, O. VI, 498. *Doi şi cu doi egal patru.* DL. *A spune că doi şi cu doi egal patru nu înseamnă a declara ca Tudor Vianu că Goethe a scris Poezie şi Adevăr.* STEINHARDT, J. 21. ◊ *Semn egal* (şi substantivat, n.) = semn grafic format din două liniuţe paralele, aşezate orizontal între două expresii, care exprimă o egalitate (**II 2**). *Este semnul „=" (egal sau întocma) prin carele fiind legate doue sau mai multe numere... zicem că sânt egale între sine.* LAZARINI, M. 23/13. *Expresii matematice reunite prin semnul egal.* DL II, 201, cf. DM 272, DEX. *Două expresii matematice legate prin semnul egal (=).* DN[3] 379. ♦ (Despre figuri geometrice) Care coincide, prin suprapunere, cu o altă figură. *Unghiuri care sânt egale sânt şi congruente* GEOMETRIA A. M. $8^r/4$. *Sânt aceste unghiuri egale.* ib. $12^r/2$. *Triunghiul DOG e în privirea suprafeţei pătrate egal cu triunghiul AOD.* EMINESCU, O. XV, 1 210. *Două figuri se zic că sânt egale când, suprapunându-le una peste alta, ele coincid.* MELIK, G. 3. *Cuptorul... îşi arată... aceeaşi vie coloare roşie, împărţită în mii de dreptunghiuri egale.* BOGZA, C. O. 225. *Dacă două triunghiuri au câte un unghi egal..., ele sunt asemenea.* GEOMETRIE IX, 42, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Cu determinări, complemente de relaţie) *Toate unghiurile drepte sânt ecuale între ele.* G. POP, G. 9/21.

3. Care are aceeaşi valoare, calitate, însemnătate, semnificaţie, natură, pondere etc. (cu...). *D-ta vrei autonomia*

Transilvaniei neştirbită şi egală îndreptăţire a tuturor locuitorilor ei. VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 137, cf. LAURIAN, F. 212/16. *Calcă în picioare celelalte drepturi ale naţionalităţilor, care sânt egale la toţi oamenii.* TEULESCU, C. 2/11. *Vrând el a popula urbea a chiemat pe toţi la direpturi egale.* ARISTIA, PLUT. 26/25. *În privirea cvalităţei hemice toate fântânele Carlsbadului sânt... de tot ecvale.* CALENDAR (1862), 13/23, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., LM. *Înainte de toate se cer drepturi civile egale.* EMINESCU, S. P. 127. *Prea se dă o egală importanţă tuturor obiectelor de studii.* CARAGIALE, O. II, 32, cf. ENC. ROM. *Cunoştinţele nu stau alături... cu celelalte trei părţi şi cu egale drepturi de a fi luate în băgare de seamă.* ARHIVA, X, 97. *Astfel de diferenţieri, izvorâte din tendinţa de a se distinge două forme deosebite cu funcţiuni semantice egale, fac... să nu se poată substitui una cu alta.* DR. I, 166, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Între doi scriitori de un egal talent narativ, acela va fi mai mare, în opera căruia se va simţi mai puternic sufletul poporului.* LOVINESCU, S. VIII, 216. *Toţi scriitorii apar pe un plan de valorificări perfect egale.* CONV. LIT. LXVII, 292, cf. SCRIBAN, D. *Imediat după director, vin doi funcţionari cu autoritate egală.* ARGHEZI, P. T. 416, cf. DL, DM. *Majoritatea cărţilor de critică au acest caracter chiar dacă nu sunt... de valoare egală.* CONTEMP. 1972, nr. 1 312, 3/5, cf. M. D. ENC., DEX. *Punând la baza tuturor relaţiilor internaţionale principiile deplinei egalităţi..., se pot asigura relaţii cu adevărat egale, democratice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 2/1, cf. DN[3]. *Am fost adulat şi negat violent în proporţii egale.* CĂRTĂRESCU, N. 11. ◊ (Cu determinări care indică domeniul, sfera, circumstanţele etc. în care se face comparaţia) *Patricii... au egal drept la vot, cu restricţiunea că în comiţiile tribute votează numai patricii... proprietari.* MAIORESCU, CR. III, 117. *Multe vorbe sunt egale în sens.* SEVERIN, S. 128. *Vâna de ţiţei ce ţâşneşte şi se aprinde... reprezintă... un spectacol egal în frumuseţe cu coada unei comete.* CĂLINESCU, S. 104. *Oamenii... nu pot să aibă cuvânt egal în treburile statului.* id. O. XIII, 179. ◊ (Cu determinări, complemente indirecte, precedate de prep. „cu", care indică obiectul cu care se face comparaţia) *Departe de noi pretenţiunea de a avea un teatru egal cu acelea din Paris.* FILIMON, O. II, 190. *El este fiu de domn din Moldova, având drepturi egale cu ale Lăpuşneanului.* HASDEU, I. V. 7. *Aceste studii par a fi fost egale cu acelea ale unui gimnaziu.* CONV. LIT. II, 19. *Un alt filosof mai nou de o putere... egală cu acea a filosofului din Königsberg* [este] *Schopenhauer.* ib. XI, 261. *O naţie ca aceasta are drepturi egale cu acea ungurească.* XENOPOL, I. R. XII, 14. *Îl va privi ca un fenomen egal... cu cele mai înalte suflete ale călăuzitorilor naţionali pe drumurile grele ale renaşterilor.* DR. II, 729. *„Mai bine" ar fi egal cu „mai frumos".* IBRĂILEANU, A. 109. *Aderarea este egală cu semnarea iniţială.* CONV. LIT. LXVII, 163. *Avea în el o putere egală cu dorinţele-i nemărginite.* SADOVEANU, O. VII, 237. *Şi-a întrerupt activitatea mare, bogată, egală cu sine prin moarte.* CONSTANTINESCU, S. V, 339. *Între noi există de mult un pact tacit, care este egal cu un matrimoniu.* CĂLINESCU, B. I. 561. *Ele aveau o valoare intrinsecă în argint, egală cu aceea a modelelor lor.* PANAITESCU, C. R. 46. ◊ (Învechit; cu un complement în dativ) *Poeziile lui era egale acestei elocuinţe.* TEULESCU, C. 23/16. *Vor să vază ei unde vor ajunge cu... escesivul lor ultramontanism, egal escesivei ortodoxie a săbienilor* (a. 1873). BARIŢIU, C. II, 232. (Substantivat, în l o c. a d j.) **Fără egal** = care nu se poate compara cu nimic; unic, extraordinar, fără pereche. *Se ghiceşte în el o fierbere interioară fără egal.* CAMIL PETRESCU, T. II, 174. *Victorie fără egal.* DL, cf. DM, DEX. ◊ (Substantivat, în expr.) **A nu avea egal** = a nu avea seamăn, a nu-şi găsi asemănare. *Puterea Germaniei este înfricoşătoare şi nu are egal pe glob.* STANCU, R. A. V, 327. ◊ (Adverbial) *Ele apar în cerinţa d-a îndreptăţi egal frumosul şi adevărul.* EMINESCU, O. XIV, 236. (Legat de un adjectiv prin prep. „de") *Dacă serbarea se ţinea în anul acesta, nu-i rămânea decât alegerea între două consecinţe egal de rele.* CONV. LIT. IV, 234. *Îndeplinesc prin aceasta două scopuri egal de meschine.* EMINESCU, O. XII, 218. *Pentru mine părerile sunt egal de legitime.* CARAGIALE, O. III, 238. ♦ (Despre litere) Care are aceeaşi valoare fonetică (cu...). *„i" este foneticeşte egal cu „и" şi se scrie numai unde sânt doi „ii".* EMINESCU, O. XIV, 447. *În vorbe scrise după ortografia veche „ch" e uneori egal „k".* id. ib. XV, 133.

4. (Despre substanţe, materiale etc.) Care are aceeaşi cantitate, greutate, măsură (cu...). *Când se amestecă nişte greutăţi egale de zăpadă la 0° şi de apă la 79°, atunci amestecătura se topeşte.* MARIN, PR. I, 79/1, cf. ENC. ROM., ŞĂINEANU, D. U, SCRIBAN, D. *Recomand seara curăţirea obrazului cu apă de trandafir, amestecată cu alcool camforat, părţi egale.* CĂLINESCU, E. O. II, 250. *Lichidul clar obţinut se separă în două părţi egale (în două eprubete).* CHIRIŢĂ, P. 867. *Această greutate este dispusă în două părţi egale.* ABC SĂN. 322. *După două zile de clacă s-au ales două grămezi cam egale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 14/2, cf. DN[3]. ◊ F i g. *Iată un exemplu foarte bun de amestec, în doze egale,... al ambilor factori (situaţia de superior şi nemulţumirea subiectului vorbitor).* IORDAN, STIL. 55. (Adverbial) *Plăcerile... egal or fi-mpărţite.* EMINESCU, O. I, 352. *Personagiul preferat... dispare, atenţia povestitoarei distribuindu-se egal asupra tuturor figurilor mai de seamă ale romanelor.* VIANU, A. P. 345.

5. (Despre cantităţi de elemente de acelaşi fel care intră într-o înşiruire, într-un tot etc. sau, p. e x t., despre valori, bunuri etc. care pot fi exprimate numeric) Identic. *Acesti juraţi vor fi luaţi în număr egal în toate departamentele.* BARONZI, I. G. 7/20. *Faceţi ca-n astă lume să aibă parte dreaptă, Egală fiecare... şi să trăim ca fraţi.* EMINESCU, O. I, 352. *Spesele cultului... să acopăr din darea adrepartată pre credincioşi în părţi egale.* LIUBA – IANA, M. 8, cf. CADE. *Ar fi dorit să-i aleagă el o nevastă după placul lui, adică cu o zestre cel puţin egală.* REBREANU, R. I, 55. *Trebuie să am şansele unui câştig egal.* CAMIL PETRESCU, T. II, 60. *Sunt de părere să-i luăm un apartament cu chirie, plătind fiecare o parte egală.* CĂLINESCU, S. 364. *Repartiţia cancerelor este aproximativ egală la ambele sexe.* ABC SĂN. 79. *Se va crea un număr egal de locuri de muncă.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 3, 52. ◊ (Cu determinări, complemente indirecte, precedate de prep. „cu", care indică obiectul cu care se face comparaţia) *Numărul total a bărbaţilor este în general ecval (întocma) cu acel a femeilor.* CALENDAR (1856), 37/19. *Săgetele lor făceau şirurilor creştine neşte pierderi cel puţin egale cu efectul puştelor.* HASDEU, I. V. 76. *Numărul acestor filologi este egal cu numărul total al românilor care ştiu a ceti şi a scrie româneşte!* CONV. LIT. VI, 43. *Salariul este egal cu al profesorilor de la gimnaziele noastre.* ap. BARIŢIU, C. II, 271. *Natalitatea... ajunse a fi egală cu mortalitatea.* SĂM. VIII, 27. *Birul plătit... era egal cu valoarea medie a unui sat.* STOICESCU, C. S. 31. ◊ (Cu un complement în dativ) *Constată că pasivul fiind aproape egal activului, minorilor nu li se mai cuvine nici o sumă de bani.* CĂLINESCU, S. 198 ◊ E x p r. (Sport; şi substantivat) **A fi (la) egal** = a avea acelaşi număr de puncte. Cf. DL, DM, DEX. ◊ (Adverbial) *Prada de război se împărţea egal la toţi.* CĂLINESCU, C. O. 46. ♦ (Substantivat; în sintagma) *Pariu la egal* = convenţie în care părţile se angajează să plătească aceeaşi sumă în caz de pierdere. *Ion Ozun ar fi pus la mijloc toţi cei 377 lei într-un pariu la egal.* C. PETRESCU, C. V. 50.

6. (Despre unităţi de timp) Care are aceeaşi durată (cu...). *În tot anul zilele şi nopţile sânt egale.* BARASCH, M. II, 44/23. *Timpul în care dziua şi noaptea sânt ecvale.* CALENDAR (1856), VII/8. *Daca repejunea unui corp sporeşte cu aceeaşi mărime la termine egale..., atunci mişcarea sa e accelerată.* EMINESCU, O. XV, 1 188, cf. 1 210. *Zvârlea în foc, la intervale egale,... obiectul mărunt al cercetărilor sale entomologice.* IBRĂILEANU, A. 139. *Viaţa lui zilnică era împărţită în compartimente egale.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 25. *Vântul scutura, după popasuri egale, coamele pomilor.* CĂLINESCU, E. O. I, 7. *La ecuator, zilele sunt scurte şi egale în tot*

timpul anului. AGROTEHNICA, I, 77. *Ceasurile treceau moleşitoare şi egale.* T. POPOVICI, S. 122. *Sorbea în răstimpuri egale.* id. ib. 201. ◊ (Cu determinări, complemente indirecte, precedate de prep. „cu", învechit, „de", care indică obiectul cu care se face comparaţia) *Locul al doilea este pus mai despre apus cu un interval ecual de o oră a învârtirei Pământului.* BARASCH, M. II, 51/30. *Scad zilele până ajung iarăşi a fi ecuale cu nopţile.* id. ib. 60/4. ◊ (Adverbial) *Aud parcă bătăile ceasului..., care despart egal o existenţă paşnică.* A. HOLBAN, O. II, 316.

7. (Despre sunete, senzaţii, sentimente etc.) Care are aceeaşi intensitate (cu...). *Sonurile cari sânt egale... sânt cu toate astea deosebite unele de altele prin duritatea sau dulceaţa lor.* CONTA, O. F. 49. *Plăcerile egale egal or fi-mpărţite.* EMINESCU, O. I, 352, cf. ENC. ROM. *Poeziile ei erau frumoase şi trebuia o egală gingăşie ca să te apropii de ea.* BACOVIA, O. 227. ◊ (Învechit; cu un complement în dativ) *A o iubi cu o ardoare egală amorului ce ea avea către dânsul.* FILIMON, O. I, 131. ◊ (Adverbial) *În amândouă cazurile trădăm egal interesul nostru propriu.* CARAGIALE, O. VII, 426. *Sirenele începură să sune încetarea prelung, egal, fără modulaţii.* T. POPOVICI, S. 25. (Legat de un adjectiv prin prep. „de") *Câtă surpriză în aprecierea adâncă a teatrului lui Molière, admirat deopotrivă de romanticul Eminescu şi de clasicul Caragiale; înţelegere esenţială a comicului care-i duce la repudierea, egal de violentă, a teatrului bulevardier.* CONSTANTINESCU, S. II, 86. *O persoană la amândoi egal de scumpă.* CĂLINESCU, E. O. II, 130.

II. (Despre oameni, state, naţiuni etc.) Care ocupă acelaşi loc într-o ierarhie (cu...); care are aceleaşi drepturi, îndatoriri, avantaje etc. (cu...). *Fiind tratat de dânşii mai mult ca om folositor casei lor, decât ca egal, Cicerone avea în aristocraţie acea subalternitate a unui om nou.* TEULESCU, C. 33/6, cf. ANTONESCU, D., LM. *Nu-s pe lume doi inşi cari să fie... absolut egali.* CONTA, O. C. 144. *Destinelor umane Dumnezeu a pus o scară..., Pretutindeni nu-i oricine... egal, ferice.* CONV. LIT. XI, 72. *Ordinea soţială a cetăţănimei de stat este aceea în care oamenii în principiu sânt toţi egali.* EMINESCU, O. XV, 1 156. *Bre, da matale nu ştii că spiritele sânt egale.* BACALBAŞA, M. T. 39, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM. *Americanii din vechime... porneau de la cea mai stranie idee ce se poate închipui şi anume că toţi oamenii se nasc liberi şi egali.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 26, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Acum suntem egali. Daniei nu-i trece prin minte să mă creadă prea mare.* A. HOLBAN, O. II, 32. *Ar putea să accepte fiinţe egale.* RALEA, S. T. III, 67, cf. DL. *Nu încrucişează spada cu cine s-a dovedit a nu-i fi egal.* STEINHARDT, J. 61, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Degajarea cu care se adresează... ca unui coleg egal... trădează în scriitorul nostru un profesionist modern.* MS. 1988, nr. 3, 10. *Nu perpetuum mobile să visăm, ci falanster Unde toţi egali să fie.* CĂRTĂRESCU, L. 67. *În faţa morţii toţi oamenii sunt egali.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 7/3. ◊ (Cu determinări care indică domeniul, sfera, circumstanţele etc. în care se face comparaţia) *Cutezetoriu fu planul lui Enric a preface staturile Evropei în cinsprezeci republice egale în puterile şi statul lor politic.* SĂULESCU, HR. II, 311/19. *Curteni, şavgăi, târgoveţi, rufetaşi în crâşmă sunt toţi egali dinaintea lui Bacus.* NEGRUZZI, S. I, 315. *Suntem egali în putere.* BARONZI, C. II, 243/8. *Astăzi nu mai exist în statele culte decât cetăţeni liberi, egali în drepturi, în credinţe şi în pedepse.* CONV. LIT. II, 41. *Perfect egali în evenimentele capitale ale vieţii..., ţineau să rămână despărţiţi prin avere.* CĂLINESCU, E. O. II, 81. *Toţi suntem egali în omenire.* id. I. 210. *Nu toţi... pot fi egali în viaţă.* id. B. I. 645. ◊ (Cu determinări, complemente indirecte, precedate de prep. „cu") *Îi acordase... magistraturi speciale care-l făcea egal cu senatul.* TEULESCU, C. 4/1. *Iacă-vă în o singură zi ecvali... cu popolii cii mai favoriţi.* CALENDAR (1861), 59/13. *Era egal cu patriarhii.* EMINESCU, S. P. 206. *Nesimţindu-se egal cu puterea osmană, Mircea trimise... soli proprii la Curtea din Adrianopol.* id. O. XIV, 184. *El se crede cel puţin egal cu autorul* [manuscrisului] *pe care îl copiază.* BUL. COM. IST. I, 22. *Mi-e frică să rămân egal cu Titi.* CĂLINESCU, E. O. II, 271. *Geţii au fost totdeauna... aproape egali cu grecii.* PANAITESCU, C. R. 43. *Nu-i vorbă că ea ar fi egală cu bărbatul.* N. MANOLESCU, C. M. 159. *Omul este egal cu celelalte fiinţe.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 5/2. ◊ (Prin extensiune; adesea cu determinări, complemente de relaţie) *Încheiară... convenţii... primite pe picior egal cu naţiunile cele mai favorizate.* CONV. LIT. XI, 104. *Condiţiunile ce s-au dobândit... permit României de a se înfăţişa la viitoarea Expoziţiune universală... pe o treaptă egală cu toate celelalte state.* ODOBESCU, S. II, 83. *Cere ca Cuza să primească... a fi găzduit la palatul Emirgian, ceea ce-l va pune pe picior egal cu principele Napoleon.* XENOPOL, I. R. XIII, 82. *Domnul avea, în hierarhia otomană, rangul unui paşă cu două tuiuri, egal cu al unui vizir.* OŢETEA, T. V. 31. *Strânse mâna nu fără a se înclina puţin, cum se cuvine unei femei tinere faţă de o femeie mai în vârstă, chiar de rang egal.* CĂLINESCU, S. 163. ◊ (Substantivat) *Hortensius şi Cicerone remaseră în mirare văzând că au un egal.* TEULESCU, C. 40/7. *Dânşii era iubiţi şi de cei egali şi de mai micii lor.* ARISTIA, PLUT. 51/21. *Aşia... făcea el cu egalii săi în etate.* id. ib. 123/10. *Se duce la un cafetar, egalul seu în rang.* BARONZI, C. VIII, 211/12. *Formula: „al d-tale ca un frate" se uzita numai între egali.* CONV. LIT. VI, 7. *El devine, prin această sentinţă, egalul dlui Landau, simplu acţionar.* EMINESCU, O. XII, 71. *Faust sunt eu, chiar eu, – nu altul; – şi egalul îţi sunt eu.* MACEDONSKI, O. I, 276. *Cei egali în rang stăteau alături pe divan, cu picioarele sub ei.* ARHIVA, I, 35. *Nu stă de vorbă decât cu egalii lui.* CADE. *Îndepărtând din raporturile cu egalii virtuţile tonice ale francheţei.* LOVINESCU, M. 167. *Nu înseamnă că se credea egalul lui Tolstoi.* id. S. VIII, 100. *Mă consider cel puţin egalul celor cu care vorbesc.* CAMIL PETRESCU, P. 48. *Servitorii te cred tot egalul lor.* id. T. I, 133. *Publicul are credinţa că trebuie să fim egalii culturali ai culturilor vechi.* CONV. LIT. LXVII, 88. *Ne adresăm... nu oficialităţii şi nici acelor care ne erau egalii lor în năzuinţe.* D. GUSTI, P. A. 72. *Făcea haz de el, fără a-l trata ca pe un egal.* SADOVEANU, E. 95. *Ieşeam cu ei, mă considerau egalul lor.* DEMETRIUS, C. 43. *Creangă al nostru este egalul lui Charles Perrault, al fraţilor Grimm şi al lui Andersen.* CIOCULESCU, I. C. 135. *Ştiu încă să respect munca şi meritele... celor egali sau mai mici ca mine.* T. POPOVICI, S. 44. (L o c. a d j. şi a d v.) **De la egal la egal** = (care există, se exprimă, se manifestă etc.) în condiţii de egalitate (**I 1**). *În grandoarea lui, înţelege paralela între el şi Tolstoi, de la egal la egal.* LOVINESCU, S. VIII, 102. *Acum tonul ei nu mai e de la egal la egal.* CAMIL PETRESCU, T. I, 121. *Bunica este aşa de tânără, stă de vorbă cu tine de la egal la egal.* A. HOLBAN, O. II, 325. *Zâmbetul lui Herr Direktor şi tonul de la egal la egal – dezarmară complect pornirea lui Mircea.* TEODOREANU, M. II, 28. *Să susţină împreună o conversaţie spirituală de la egal la egal de-a lungul secolelor.* STREINU P. C. III, 342. *Pristanda... nu discută de la egal la egal, ci le comentează în monoloage.* CONSTANTINESCU, S. II, 137. *Vreau să te iubesc de la egal la egal, nu ca o roabă.* H. LOVINESCU, T. 309. *Acesta este punctul de vedere cel mai sănătos de a privi o confruntare sportivă..., fără teamă, de la egal la egal.* CONTEMP. 1972, nr. 1 325, 2/1. *Moşneagul nu vorbeşte cu împăratul de la egal la egal.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 17/1. *S-au format într-o Europă privită de la egal la egal.* ib. 1992, nr. 1, 4/3. (E x p r.) **A trata** (pe cineva sau ceva) **de la egal la egal** = a se comporta într-o împrejurare dată ca fiind în aceeaşi situaţie sau pe aceeaşi treaptă cu partenerul său; a duce tratative cu cineva în condiţii de egalitate (**I 1**). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Adverbial) *Ceea ce cere Austro-Ungaria de la România... este ca ea să respecte în mod sincer tractatele cărora le datoreşte existenţa sa ca membru autonom şi egal îndreptăţit.* EMINESCU, O. XI, 83. *Rutenii... nu se considerau ca popor egal îndreptăţit cu polonii.* SBIERA, F. S. 162.

B. (Despre fenomene, stări, acţiuni, sentimente, oameni etc. ale căror însuşiri, caracteristici, elemente etc. sunt comparate cu ele însele în diverse aspecte, situaţii etc.) Care este neschimbat, invariabil, uniform. **I.** (Despre fenomene, stări, acţiuni, sentimente

etc.) Care nu se schimbă, care este mereu la fel; care este lipsit de variație, de varietate; oare are (permanent și) pe toată întinderea sau durata aceeași formă, înfățișare, intensitate, desfășurare, mărime etc. Cf. KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 288. *Să inaugureze o superioritate egală în comandarea armatelor.* TEULESCU, C. 111/13. *Pământul... nu se află totdauna într-o distanță ecuală de la Soare.* BARASCH, M. II, 77/16. *Viața de toate zilele a bolnavului se urmează d-o manieră ecuală și armonică.* id. I. F. 18/7. *Ea ne-a dat ocaziunea să auzim o voce de un timbru dulce și egale de la părțile de jos până la cele acute.* FILIMON, O. II, 283. *Lupta nu putea fi egală.* BARONZI, I. G. 17/12. *Auzi o mică trupă ce venia la dânsul c-un pas egal.* id. ib. 370/7. *Eu îmi iubesc copiii cu egală iubire!* EMINESCU, O. IV, 16. *La temperatură egală, presiunea gazului crește în aceeași măsură în care-l comprimăm.* id. ib. XV, 1 166. *Persoanele toate păstrează un calm imperturbabil, egal și plin de dignitate.* CARAGIALE, O. II, 101, cf. ENC. ROM. *Veselia ei nu mai era egală și continuă.* DELAVRANCEA, H. T. 59, cf. CADE. *Am reprodus acest citat dintr-un bloc de o egală valoare de ideație.* LOVINESCU, M. 271, cf. 9. *Ochii și-au pierdut lumina egală pe care o aveau.* CAMIL PETRESCU, P. 32. *E în mine o lămurire mare și egală.* id. ib. 72. *În egală măsură, folcloristul și filologul găsesc într-însa informațiuni utile.* DR. VII, 403, cf. CERNE, D. M. *El are ceva... din liniamentul tău egal și ispititor.* KLOPȘTOCK, F. 235. *Bach ar forma valurile negre, puternice, în ritm egal și cu rezonanțe profunde.* A. HOLBAN, O. II, 234. *Le privea pe toate cu o egală emoție.* TEODOREANU, L. 189. *Înserarea veni c-un fel de presiune tăcută și egală a vântului.* SADOVEANU, O. XXI, 277, cf. SCRIBAN D. *Treci pietrele apunerii egale Supt văile respinse, ce nu sunt.* I. BARBU, J. S. 70. *Sunt însușiri... menținute la un egal nivel în toate povestirile.* CONSTANTINESCU, S. II, 248. *Goga... s-a adaptat cu suplețe... la temele de circumstanță ale istoriei, cu o egală ritmică interioară.* id. ib. III, 83. *Universul e pretutindeni și pretutindeni egal.* ARGHEZI, S. XVIII, 20. *Lumea începe de oriunde, pretutindeni logică și egală.* id. ib. XXV, 57. *Nu sunt decât un prieten bătrân, care... vine... să vă vadă pe toți, cu egală dragoste.* CĂLINESCU, E. O. II, 264. *Circul în oraș ziua, sub regim solar egal.* id. B. I. 7. *Observă lumina egală proiectată asupra tuturor amănuntelor descrierii.* VIANU, L. U. 47. *Din zgomotul egal... desprindeam uneori câte un cuvânt neînțeles.* BLAGA, H. 35, cf. 141. *O viață prea egală nu poate da fericirea.* RALEA, S. T. I, 112. *Încep să cadă primii stropi... peste piatra arsă de fulgere a stâncilor, cu o preciziune egală.* BOGZA, C. O. 61. *Erau, pe coridor, pașii ritmici, egali ai soldatului de pază.* STANCU, R. A. III, 256. *Avea o voce gravă și egală.* DEMETRIUS, A. 267, cf. TUDORAN, P. 130. *Tinerii treceau... cu mersul lor liniștit și egal.* PREDA, R. 6, cf. 131. *Lumina egală Nu m-ademenește, nu mă-nșală.* ISANOS, V. 39, cf. 75. *Debitul lui egal și țăcănit, de belfer deprins să vorbească..., aproape că-l toropise.* VINEA, L. I, 350. *Din gânduri răzlețite, din îndoieli sumare, Se țese cugetarea cu luciu strict egal.* LABIȘ, P. 407. *Forța de gravitație nu este egală pe toată suprafața Pământului.* GEOLOGIA, 8. *Curgerea egală a convoiului s-a așezat din nou prin iarbă.* BĂNULESCU, I. 46. *Rareori vorbitorul pierde acest ritm egal.* N. MANOLESCU, C. M. 118. *Un ton egal poetul izbutește să păstreze doar în ciclul „Bucolici".* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 182. *Povestirea filmului acestuia mă cucerește și mă impresionează teribil...: îl ascult mereu cu atenție și cu egală emoție.* STEINHARDT, J. 45. *Lumina e... egală și profundă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 1/3. *Zăngănindu-și ușor pandantivele și cerceii, ea străbătu cele șapte intervale cu pas egal, neschimbată, mereu identică sieși.* CĂRTĂRESCU, N. 233. ◊ (Cu determinări, complemente indirecte) *Kant... a descoperit că spațiul ca mărime este pururea egal cu sine însuși.* EMINESCU, O. XV, 32. ◊ (Adverbial) *A tratat-o întru totul egal.* CIOCULESCU, I. C. 66. *Rotunjimea merelor egal răsuna.* ISANOS, V. 343. *Ritmul curge egal, cu foșnet de cântec.* CONTEMP. 1972, nr. 1 325, 3/3. *El... respira egal.* D. R. POPESCU, I. Ș. 502. (Legat de un adjectiv prin prep. „de") *O frunte naltă și egal de largă.* EMINESCU, P. L. 74. *Egal de nivelatoare e concepția sa asupra destinului.* RALEA, S. T. III, 18.

II. (Despre oameni) Care are aceeași structură psihică, aceeași comportare, aceleași sentimente, dispoziții sufletești etc. în împrejurări, situații diferite; care este statornic, neschimbător. Cf. STAMATI, D., PONTBRIANT, D. *Să exercit vreo presiune morală prin prestigiul unei atitudini calme de erou dezinteresat, imposibil egal și-n fața triumfului și-n fața căderii.* CARAGIALE, O. VII, 198, cf. COSTINESCU, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, SEVERIN, S. 127, ȘĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, L. R. A. 478, SCRIBAN, D. *Părea omul de totdeauna,... calm și egal ca niciodată.* CĂLINESCU, B. I. 89. *Este recunoașterea unei personalități egale.* RALEA, S. T. III, 75. *Era egal prin genialitate creatoare.* CIOCULESCU, I. C. 90, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◊ (Cu determinări, complemente indirecte) *T. Maiorescu s-a născut cu dânsul și, egal cu sine, l-a păstrat până la urmă.* LOVINESCU, S. VIII, 170. *Iosif rămase egal cu sine, într-o tăcere integrală.* id. ib. 203. *Nu avem poate un artist mai egal cu sine însuși.* CONV. LIT. LXVII, 338. *Era evidentă silința lui de-a fi drept, nepărtinitor, egal față de toți.* TEODOREANU, M. U. 30. *Mini, mereu egală cu ea însăși, o copleșea acum.* CĂLINESCU, S. 229. *El trebuie să fie mereu egal cu el însuși.* RALEA, S. T. III, 23. *Egal cu sine în culegerile ulterioare.* SIMION, S. R. III, 366. *Marco Gregori rămâne egal cu sine însuși de la prima la ultima pagină.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 2, 20/1. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Napoleon, cu un geniu egal și în circumstanțe asemini, va repurta victoria.* LAURIAN, F. 90/1. *Are frumos caracter amicul meu Verigopolu: totdeauna egal, fără a se lăsa alterat măcar de orice împrejurare.* CARAGIALE, O. II, 45. *Se bucură de un temperament egal.* CĂLINESCU, B. I. 94. *E recunoașterea unei originalități egale.* RALEA, S. T. III, 76. ◊ (Prin extensiune; despre colectivități) *În soborul tăcut și egal s-a mișcat cineva dilatându-și priviri de metal.* LABIȘ, P. 257. ◊ (Adverbial) *Adeptul unui asemenea postulat lucrează egal.* RALEA, S. T. II, 236. (Legat de un adjectiv prin prep. „de") *Polițistul e egal de sever cu toată lumea.* id. ib. I, 283. (E x p r.) **A-i fi** (cuiva) **egal** = a-i conveni în aceeași măsură și o alternativă și cealaltă, a-i fi (cuiva) indiferent. Cf. POLIZU, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Îmi este egal orice ar gândi alții de mine.* A. HOLBAN, O. II, 61, cf. 281, SCRIBAN, D. *Îi era perfect egal dacă universul ieșise din apă sau din foc.* CĂLINESCU, B. I. 533. *Asta mi-e egal, poate să fie și cu turcii.* H. LOVINESCU, T. 276, cf. DL. *Mi-era egal.* PREDA, C. I. P. III, 99, cf. DM. *Acum totul îmi este egal, pentru că totul e cenușiu și aidoma, pentru că nimic nu are însemnătate și precizie.* STEINHARDT, J. 13, cf. DEX.

– Pl.: *egali, -e.* – Și: (învechit) **eguál, -ă, ecuál, -ă, ecvál, -ă,** (învechit, rar), **ecál, -ă** (LM) adj.

– Din lat. **aequalis, -e**, it. **eguale**, fr. **égal.**

EGALÁ vb. I. **1.** T r a n z. (f a c t.) A ajunge sau a face să ajungă la același nivel (de evoluție, de dezvoltare, de importanță, al calității, al cantității, al intensității etc.) (cu...); a ajunge sau a face să ajungă la fel (cu...); a egaliza (**1**). *Mintea ei singură îi egala virtuțile.* HELIADE, D. J. 5/1, cf. NEGULICI. *Ca să egaleze liberalitățile poporului, se grăbi... să-ndeplinească toate dorințele lui Cezar.* TEULESCU, C. 98/22. *Nimică nu egalează puterea educătoare a acestor diferite combinații de activitate colectivă, decât nespusa bucurie care inundează aceste june suflete.* CALENDAR (1862), 51/26, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Virtutea infanteriei noastre la escaladarea Brăilei egală pe acea a cavaleriei.* HASDEU, I. V. 103. *E multă onoare pentru mine... s-am a face c-un om al căruia merit egalează reputațiunea și pentru care soartea... n-a făcut greșală.* BARONZI, C. III, 255/1, cf. COSTINESCU, DDRF. *Feluri deosebite de educații pot... să micșoreze diferențele dintre predispoziții primitive înnăscute, ba și să le egaleze.* ARHIVA, X, 86, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Frigul de munte nu poate egala gerul Bărăganului.* GR. S. II, 34, cf.

RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nimic din literatura română nu egalează bogăția de impresii și ascuțimea observației din capitole ca „Voluptate".* LOVINESCU, C. VII, 115. *Producțiile lui imediat următoare... nu egalează... aceste prime și curate acorduri ale sufletului său.* SADOVEANU, O. XIX, 245. *Cohorta eroică a romancierilor noștri poate statornici speranțe ce rămân a fi egalate dacă nu depășite.* CONSTANTINESCU, S. VI, 11. *Imaginația lui Vlahuță nu egalează însă niciodată pe aceea a emulilor săi.* VIANU, A. P. 190. *Frumusețea pustiului egalează pe aceea a mării.* RALEA, S. T. I, 249. *Argumentul egalează, dacă nu și depășește, pe acela al decretului picat din cer.* V. ROM. martie 1954, 246. *Poate doar floarea de tei să o egaleze uneori.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 33, 1/2, cf. M. D. ENC.; DEX. ◊ (Urmat de determinări, complemente indirecte) *Ingeniozitatea lor spirituală este egalată de îndemânarea... lui.* VIANU, L. U. 146. *Între tată și unicu-i fiu se statornicise o prietenie puțin obișnuită..., care ... nu avea să fie egalată decât de prietenia lui cu Pierre Vaillant.* TUDORAN, P. 46. ◊ R e f l. p a s. *Să se egaleze salarul procurorilor cu al președinților de secțiuni.* MAIORESCU, D. I, 347. *Scrisorile vechi prezentă... un interes linguistic și de moravuri care nu se poate egala de cărțile bisericești.* ARHIVA, I, 54. ◊ R e f l. *Toate diferențele de temperatură s-ar egala.* EMINESCU, O. XV, 1 186. *Temperaturile diferitelor strate tind a se egala.* CHIRIȚĂ, P. 217. ♦ (Mat.; învechit) A fi egal (**I 1**) cu... *Numărul 542 ecvalează un hotărât număr de ori 9+2 sau 60 ori 9+2.* ASACHI, E. I, 46/7. *Fieșcare număr a căruia țifre adăogite ca niște unimi simple ecvalează 9 sau de mai multe ori 9 să poate împărți prin 3.* id. ib. 76/10, cf. 117/25.

2. T r a n z. (f a c t.) (Complementul indică oameni) A ajunge sau a face să ajungă la fel cu cineva (sau, rar, cu ceva) în ceea ce privește valoarea, importanța, meritele, rangul etc.; a ajunge sau a face să ajungă în aceeași situație, stare, postură etc. cu altcineva. Cf. ANTONESCU, D., COSTINESCU. *N-a avut un copil sau un descendent care să-l egaleze.* CONTA, O. F. 176, cf. 259. *Caragiale egalează pe Eminescu nu numai prin puterea talentului său, dar și prin caracterele creațiunii lui.* GHEREA, ST. CR. III, 119, cf. DDRF, ALEXI, W., CADE. *Ele n-au produs pe nimeni care să-l egaleze.* LOVINESCU, S. VIII, 256. *Femeia nu numai că a egalat bărbatul, dar l-a și depășit.* SAHIA, N. 111, cf. SCRIBAN, D. *Monet, care la început nu-l egala, a ajuns să ocupe în pictura franceză locul excepțional pe care l-am constatat.* OPRESCU, I. A. IV, 163. *Prin această descătușare a ajuns Shakespeare să egaleze puterea creatoare a naturii.* VIANU, L. U. 58. *Nimeni nu-l egala. Cunoștea țara, cunoștea oamenii, cunoștea moravurile.* STANCU, R. A. IV, 418, cf. DL, DM. *Ceea ce a însemnat el în lumea spectacolului nu poate fi egalat de către nici unul din idolii de azi ai scenei.* CONTEMP. 1972, nr. 1 313, 4/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Târziu l-a egalat George Bacovia.* PAPU, C. N. 82, cf. DN[3]. ◊ (Urmat de determinări, complemente indirecte) *Nici Negruzzi, nici Filimon nu-l egalează în realismul dialogului.* VIANU, A. P. 70. *Toată lumea tinde să egaleze pe celălalt în grandomanie.* RALEA, S. T. I, 319. ◊ R e f l. (Urmat de determinări, complemente indirecte, precedate de prep. „cu") *Acolo... s-a egalat el cu sine însuși.* TEULESCU, C. 110/13. *Te egalezi cu cel pe care îl lauzi.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 53. ◊ R e f l. r e c i p r. *Eroii dlui Sadoveanu sunt duduia Lizuca și cânele Patrocle, ființe simple care se egalează și se pricep.* IBRĂILEANU, S. 7. ♦ (Sport) A ajunge la același număr de puncte cu altcineva. *Echipa „Dinamo" a egalat, jocul terminându-se cu 2-2.* DL, cf. DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 84, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ A b s o l. *În ultima repriză formația noastră... a reușit să egaleze și să se desprindă apoi de un adversar... tenace.* SPORTUL, 1972, nr. 6 945, 4/2. *Cu o revenire puternică, ei au reușit să egaleze.* ib. 1972, nr. 6 952, 1/6.

3. I n t r a n z. (Rar) A avea aceeași valoare, semnificație etc. (dintr-un anumit punct de vedere) cu altceva. V. e c h i v a l a. *Aceasta ar egala cu acțiunea, la fel de primejdioasă, a aprinderii părului.* S. C. ȘT. (IAȘI), I, 68. ◊ R e f l. p a s. *Muntenii-bucureșteni nu au nici o intrare ce ar putea să se egaleze cu aceasta.* BOLINTINEANU, O. 276.

– Prez. ind.: *egalez* și (învechit, rar) *egal* (NEGULICI). – Și: (învechit) **ecvalá** vb. I.

– Din fr. **égaler.**

EGALÁBIL, -Ă adj. Care poate fi egalat. Cf. DN[2], HRISTEA, P. E. 26, M. D. ENC., DEX.

– Pl.: *egalabili, -e.*

– Din fr. **égalable.**

EGALÁRE s. f. Acțiunea de a e g a l a și rezultatul ei.

1. Cf. e g a l a (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Mișcarea apei spre suprafața de evaporare... se produce aproape exclusiv pelicular, în tendința de egalare a diferențelor mereu reînnoite de presiune a apei între peliculele particulelor vecine.* CHIRIȚĂ, P. 253, cf. DL, DM, DEX, DN[3].

2. Cf. e g a l a (**2**). Cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., DL, DM, DEX, DN[3]. ♦ (Sport) Ajungere la același număr de puncte. *În jocul dintre „Dinamo" și „Progresul", egalarea a venit în repriza a doua.* DL.

– Pl.: *egalări.*

– V. **egala.**

EGALÁT, -Ă adj. Care a fost supus egalării; care a fost făcut să devină sau care a devenit egal; nivelat; uniformizat. Cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, 231, DL, DM, DEX.

– Pl.: *egalați, -te.*

– V. **egala.**

EGALITÁR, -Ă adj. **1.** Privitor la egalitate (**I 1**); bazat pe egalitate; care urmărește egalitatea civilă, politică și socială. *Cei de stările de mijloc, necunoscând iară instituțiunile egalitare ale României, crezură pe cei din stările avute că sânt... niște baroni și comiți feodali.* HELIADE, O. II, 44. *Enimicii principiilor liberale și egalitare din Convențiune sânt siguri că au să triumfe la alegeri.* DÂMBOVIȚA (1860), 97[1]/13, cf. 93[1]/22. *Ideile egalitare și democratice începuse a se introduce chiar în saloanele elegante.* GHICA, ap. CADE. *Ea a pătruns până și în monachismul egalitar.* ODOBESCU, S. II, 17. *Ieșit dintr-o litografie secretă, de sub mâna unor juni apostoli... ai cosmopolitismului... celui mai egalitar, acest ziar era interpretul unor idei demne.* EMINESCU, P. L. 114, cf. id. O. XI, 28. *Aceste simandicoase persoane... sânt luate înainte de curentul cel mare egalitar.* GANE, N. III, 193. *Aceste calități ale caracterului cetățeanului din Grecia trebuiau să producă și instituțiile democratice și egalitare ale acestei țări.* GHEREA, ST. CR. II, 108. *Această răstrângere în dreptul de moștenire a sexului femeiesc a fost înlăturată de spiritul egalitar al legiuirii nouă din 1865.* ARHIVA, I, 254. *Apără impozitul fonciar și celelalte măsuri egalitare.* XENOPOL, I. R. XIII, 94, cf. XII, 49. *Proiectul e vrednic de luare aminte: el e liberal, egalitar în ceia ce privește „națiile", ca și în ceia ce privește stările sociale.* IORGA, C. I. II, 214, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Curentul antigrec crește, având și o latură democratică și egalitară.* ARH. OLT. XII, 149, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *A susținut până la bătrânețe teorii antiburgheze,... elogiind, drept democratic și egalitar, vechiul regim de ocupație turcească.* V. ROM. aprilie 1960, 53, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Orice alcătuire egalitară cade într-un timp dat pe mâna câtorva.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 7, 12/3.

2. (Despre oameni, state etc.) Care adoptă și susține egalitatea (**I 1**). *De ce Caradalele și Cariagdii au fost și au trebuit să fie liberali și egalitari în țara aceasta?* EMINESCU, O. XII, 95. *Se cutremură din temelie de o mișcare socială... republicana și egalitara Franță.* id. ib. 160, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE,

SCRIBAN, D. *E liberal cu slugile şi cu oamenii de jos, egalitar chiar.* CĂLINESCU, C. O. 270. ◊ (Substantivat). *Oratorul care vorbeşte într-o tavernă plebei proletare... e un egalitar.* id. O. XII, 47. ♦ (Despre sentimente, manifestări etc. ale oamenilor) Care exprimă, trădează tendinţa spre egalitate civilă, politică şi socială. *Această mulţime... căpătase ea însăş sentimente umanitare şi egalitare.* CONTA, O. F. 400. *Negăsind împăratul... după placul său pretensiunile egalitare şi naţionale ale popoarelor..., abdică.* SBIERA, F. S. 153. *Marii cercetători ai trecutului... au găsit... modul de a proiecta în trecut anume postulate ale sentimentului egalitar ce-i însufleţea.* BLAGA, G. 121. *Constatare care din nou va contraria spiritul meu democratic şi egalitar, ostil oricărui privilegiu de clasă.* C. PETRESCU, Î. II, 52. *Luându-şi pardesiul, pe care i-l îmbia, cu un egalitar respect, secretarul de redacţie, se înclină ceremonios şi dispăru.* VINEA, L. I, 356.

3. (Rar) Care nu se schimbă, care este mereu la fel. *Bani de autobuz să merg din nou în centru nu am, mult până la plecarea trenului de fapt nu mai este, euforia care m-a cuprins de când am părăsit Gherla este egalitară şi indiferentă.* STEINHARDT, J. 85.

– Pl.: *egalitari, -e.*

– Din fr. **égalitaire.**

EGALITARÍSM s. n. **1.** Concepţie socială utopică ce preconizează nivelarea, egalizarea consumului individual şi a condiţiilor de trai ale membrilor societăţii; sistem (**I 1**) bazat pe această concepţie. *Iată deosebirea esenţială între egalitarismul botezat, fără cuvânt, liberalism şi între un sistem conservator.* EMINESCU, O. XII, 55, cf. DDRF, DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. Tendinţă de a ajunge la acelaşi nivel (de evoluţie, de dezvoltare, de importanţă sau din punctul de vedere al calităţii, al cantităţii, al intensităţii etc.) (...). *În ortografie iar se tinse la egalitarism şi, sub cuvânt că se va putea ajunge la o unitate, se gravita către fonetism.* MACEDONSKI, O. IV, 123.

3. (Tendinţă spre) egalare (**2**). *Se poate observa la acest popor de caste şi de aroganţă socială un puternic egalitarism în aristocraţie.* RALEA, S. T. I, 319, cf. ŢOIU, Î. 172. *E limpede că... va susţine în modul cel mai firesc egalitarismul în faţa legilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 9/3.

– Din fr. **égalitarisme.**

EGALITARÍST, -Ă adj., s. m. şi f. **1.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) care adoptă şi susţine egalitarismul (**1**). *Faimoasa „lege" biologică pare mai mult o marotă a biologilor egalitarişti.* SĂM. VIII, 75. *Nu începe lumea a se îmbrăca la fel, a mânca la fel, a face politică la fel? Nu progresăm oare spre o umanitate egalitaristă,... pur democratică?* ib. 243, cf. DEX, NDN.

2. Adj. Care aparţine egalitarismului (**1**) sau egalitariştilor (**1**), privitor la egalitarism sau la egalitarişti; bazat pe egalitarism. Cf. DEX, NDN.

– Pl.: *egalitarişti, -ste.*

– Din fr. **égalitariste.**

EGALITÁRIU, -IE adj. (Rar) Egalitar (**1**). *La această ridicare a omului către cunoştinţa demnităţei lui nu puţin a contribuit şi desfiinţarea bătăii pre lângă celelalte legi egalitarie.* I. IONESCU, M. 306.

– Pl.: *egalitarii* şi (învechit, f.) *egalitarie.*

– Din it. **egalitario.**

EGALITÁTE s. f. **I. 1.** (De obicei urmat de determinări care indică felul, natura) Principiu potrivit căruia tuturor oamenilor (sau statelor, naţiunilor) li se recunosc aceleaşi drepturi şi li se impun aceleaşi îndatoriri prevăzute de regula de drept; situaţie, stare în care oamenii (sau statele, naţiunile) au aceleaşi drepturi, îndatoriri, avantaje etc. *Legile contribuează mai mult decât orice la fericirea omului, împiedecând sila şi distribuind tuturor o dreaptă egalitate* (a. 1817). URICARIUL, IV, 306/10. *Libertate şi egalitate... este numai în unul Dumnezeu, iar nu şi în muritoarele lui făpturi.* EPISCUPESCU, O. Î. 87/12. *Poporul caută să învieze şi să înrădăcineze ecvalitatea... cea firească.* BR (1829), II, 6/15. *Curţile acestor prinţi semăna ca nişte academii, unde suveranul trăia cu tovarăşii săi în cea mai desăvârşită egalitate.* CR (1829), 229[2]/31, cf. 162[2]/5. *Cavaleria este ca şi amorul, ea este... muma egalităţii.* HELIADE, D. C. 74/22, cf. id. GR. P. 52/7. *Acea jaluzie... de priveleghiurile celor mari... nu era decât un amor pentru egalitate sau pentru a fi dopotrivă.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 90/14. *Exerciţiul muncii este sfinţirea şi practica egalităţii.* KOGĂLNICEANU, S. 79. *Principiul egalităţii îl vom păzi cu scumpătate şi nu ne vom lăsa mai mult a ne subjuga altă naţiune.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 29. *Cea întâie* [familie] *se întemeiază pe egalitate şi pe dragoste, cea a doa pe poligamie şi pe robie.* NEGULICI, E. I, 50/3. *Izvorâţi din popor,... ei nu puteau a se constitui pe bazele aristocraţiei feudale europene; ei nu puteau în drept să violeze egalitatea.* BĂLCESCU, M. V. 19, cf. 11. *Revoluţionari ar fi fost petiţionarii când ei ar fi cerut egalitatea în contribuţii, iar nu precum regulamentul glăsuieşte o contribuţie numai pe capetele cele neavute* (a. 1848). URICARIUL, X, 18. *Aristocraţia transilvană ar fi trebuit să se bucure... de drepturi egali, în realitate însă acea egalitate nu a existat niciodată.* BARIŢIU, P. A. I, 8, cf. 519. *Educaţia, ocrotirea obştească, egalitatea morală şi civilă, împărtăşirea la toate şterg baştina şi dau lăcuitori buni şi îndatoriţi.* RUSSO, S. 165, cf. 17. *Societăţile Europei alergau după guverne care să fie în stare a le da siguranţa câştigului lor în schimb cu libertatea şi egalitatea politică pentru care suferiseră atâta.* ROM. LIT. 257[2]/12. *Salahorul cel mai umelit şi artistul cel mai sublim... îşi întrupesc anevoinţele şi pun în lucrare pe pământ aice adevărata egalitate şi frăţie.* CALENDAR (1856), 10/28. *Astă idee de egalitate... nu era încă născută în lumea romană.* TEULESCU, C. 4/12, cf. 12/4. *Egalitatea crestinilor şi a turcilor fi-va odinioară în Orient mai mult decât un cuvânt care e ursit a fi citit în Occident?* CONCORDIA, 7[2]/5. *Orice regeneraţie naţională a fost inaugurată prin libertatea conştiinţei şi egalitatea tutulor înaintea legii.* ROMÂNUL (1857), nr. 15, 3[3]/28. *Voi, grecii, stimaţi mai mult decât orice libertatea şi egalitatea.* ARISTIA, PLUT. 326/7, cf. 285/17. *Egalitatea este acolo numai unde legile nu recunosc nici într-un caz drept de naştere.* BOLLIAC, O. 260, cf. 194. *Nicio garanţie dar nu se afla aici pentru principii de libertate şi egalitate.* DÂMBOVIŢA (1859), 61[1]/25. *Oamenii spun adesea că-n ţări civilizate Este egalitate.* ALEXANDRESCU, O. I, 209. *Adevărat vorbeam Că nu iubesc mândria şi că uresc pe lei, Că voi egalitate, dar nu pentru căţei.* id. ib. 210. *Amorul de patrie, libertatea, egalitatea şi devotamentul sânt vorbele sacramentale ale ciocoiului.* FILIMON, O. I, 98. *Ecvalitatea înaintea legii, înaintea impozitului... ar fi pentru voi un şir de revoluţii.* CALENDAR (1861), 68/14, cf. 57/17. *Ar fi dat spectacului scandalos al egalităţii înaintea legii.* BARONZI, I. G. 85/5. *Principiul egalităţii a deschis un abis între regimele vechiu şi acel ce a ieşit din revoluţiunile sociale a timpilor moderni.* CONV. LIT. II, 41, cf. IV, 164. *Convenţia n-a îmbunătăţit nimic... Ea stipulează principii de libertate şi egalitate.* BOLINTINEANU, O. 457, cf. 361. *În privinţa asta nu poate fi o egalitate completă între toţi indivizii şi toate popoarele.* CONTA, O. F. 117, cf. 381. *Acesta este preţiosul sistem al egalităţii, că pentru ce să n-ajungă şi opinca, dacă are talent, alături cu ciubota.* CONV. LIT. XI, 120. *Egalitatea n-a însemnat la noi prefacerea claselor de sus în clase muncitoare..., ci „boierirea" claselor de jos.* EMINESCU, S. P. 226. *D-voastră nu vreţi libertatea, vreţi egalitatea – cea mai mare duşmană a libertăţii.* id. O. XV, 78. *Această repartiţie inegală de averi este absolut necesară pentru a produce mişcare, căci, în caz de egalitate mişcarea ar înceta cu desăvârşire.* id. ib. 366. *Cetăţene, suntem sub regimul libertăţii, egalităţii şi fraternităţii.* CARAGIALE, O. VI, 54, cf. VII, 85. *A luptat pentru egalitate şi frăţie.* BACALBAŞA, M. T. 31, cf. DDRF. *Cuza era un luptător aprig şi neobosit pentru egalitatea socială.* XENOPOL, I. R. XIII, 19, cf. 22. *În timpurile moderne... femeia a câştigat egalitatea faţă cu bărbatul.* ARHIVA, X, 136, cf. ENC. ROM. *Egalitatea popoarelor îşi va găsi o*

expresiune potrivită chiar... în bancnotele emise. SBIERA, F. S. 153. *Aceea ce nu pot face principiile abstracte ale egalității ori frăției între oameni reușește a introduce nevoia aspră a vieții.* PÂRVAN, I. F. 111. *Dacă nu i-aș fi cunoscut firea destul de orgolioasă ca să justifice ambiția ei de egalitate.* IBRĂILEANU, A. 30, cf. id. SP. CR. 85, AL. PHILIPPIDE, S. III, 52, CADE. *Egalitatea indivizilor între dânșii și chiar suveranitatea poporului erau, cu deosebire, ideile asupra cărora tânărul misionar își încerca verva începătoare.* LOVINESCU, M. 44, cf. 97. *Fiecare să aducă ce are, sărac și bogat... Asta-i egalitate.* CAMIL PETRESCU, T. II, 358, cf. SCRIBAN, D., CONSTANTINESCU, S. II, 41. *Libertatea, egalitatea și fraternitatea... pot să soluționeze problemele.* ARGHEZI, P. T. 461. *Doctrina comunistă... proclamă egalitatea tuturor oamenilor și raselor.* CĂLINESCU, B. I. 276. *Bălcescu aruncă o privire asupra întregului trecut istoric al popoarelor și asupra dezvoltării lor în viitor, până la realizarea dreptății și egalității.* VIANU, S. 164. *Izvor al libertății și al egalității, dreptatea este baza societăților.* RALEA, S. T. III, 76. *Cuvinte ca „libertate", „egalitate", „dreptate", „putere" etc. sunt înțelese în mod diferit de către clasele antagoniste.* SCL 1954, 209. *Aha, lupta pentru egalitatea în drepturi.* H. LOVINESCU, T. 281, cf. DL, DM. *Cu ajutorul reprezentărilor metaforice... se vorbește despre umanitate și asuprire, despre egalitate, cinste și înțelepciune.* IST. LIT. ROM. I, 82, cf. DER. *Egalitatea... membrilor tribului dispare.* H. DAICOVICIU, D. 81. *Statul austriac va înfăptui egalitatea în drepturi pentru toate neamurile.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 3, 93. *Între Socrate și partenerii săi era numai o aparență de egalitate în discuție, în fapt bătrânul înțelept fiind cel care alege și impune.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 8/1. *Deviza integrală a revoluției era alta – și deosebirea este ca de la cer la pământ: libertate, egalitate, fraternitate sau moartea.* STEINHARDT, J. 107, cf. M. D. ENC., DEX, ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 2/1, 1978, nr. 1, 2/1, DN[3]. *În cafenea se înjgheba ușor o atmosferă... de egalitate, aproape populară, în care diferențele de rang și de situație se estompau pe moment.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 3, 14/2. ◊ E x p r. **A fi** (sau **a se afla, a se pune, a trece, a intra** etc.) **pe picior** (ori, rar, **treaptă**) **de egalitate** (**cu** ...) = a se bucura de (sau a considera că are) aceleași drepturi (cu...); a avea (sau a considera că are) aceeași situație ca altcineva. *Nu-i părea reu ca să se arate și el în privința aceasta pe un picior de egalitate cu ele.* BARONZI, C. III, 139/31. *La Ipingescu se poate vorbi de un tratament pe picior de egalitate cu stâlpul democrației.* CONSTANTINESCU, S. II, 137. *Ipingescu trece pe picior de egalitate în confidențele ce-i face Dumitrache.* id. ib. 138. *Astfel, moții sunt puși pe picior de egalitate cu restul lumii, intră în cercul civilizației nu prin felul lor de viață, ci prin felul lor de boală.* BOGZA, T. 24. *În basme întotdeauna eroina este pusă pe treaptă de egalitate cu bărbatul.* IST. LIT. ROM. I, 82. *Jertfele aduse... dovedesc... capacitatea sa deplină de a intra pe picior de egalitate în marea familie europeană.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 10. (Cu parafrazarea expresiei) *Noi trăim toți pe un picior de cea mai sântă egalitate.* BARONZI, I. G. 107/1. *Primi pe români în cercul popoarelor expozante, pe un picior de perfectă egalitate.* ODOBESCU, S. II, 81.

2. (Sport) Situație în care mai mulți participanți sau mai multe echipe realizează același număr de puncte în cadrul aceluiași concurs sau în clasamentul general. Cf. DL, DM. *„Medicina Iași"... s-a clasat... pe locul secund, la egalitate... cu „Steaua".* SPORTUL, 1972, nr. 6 945, 2/5. *Scorul de egalitate reflectă echilibrul de forțe ce a existat între cele două formațiuni.* ib. 3/4, cf. DEX, DN[3].

II. 1. Stare, situație a două sau a mai multe fenomene, acțiuni, procese, obiecte etc. de a fi sau de a ajunge la același nivel (de evoluție, de dezvoltare, de importanță, al calității, al cantității, al intensității etc.); ext. uniformitate, uniformizare. *Presiile de sus în jos, ce un licuid exercită asupra tuturor straturilor sale de nivel, se transformă în presii de jos în sus după principiul de egalitate de presie.* MARIN, F. 52/1. *Din deplina egalitate a compunerei minerale... se poate judeca că acele fântâni au tot acel uric carele se află în medzul pământului.* CALENDAR (1862), 13/27. *Societățile pășesc... către egalitatea condițiunilor și a averilor.* CONV. LIT. II, 39. *Înlesnirea traiului să fie precumpănită prin egalitatea sarcinelor.* ib. 40, cf. LM. *Egalitatea unităților de valori.* EMINESCU, O. XV, 323, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Se apasă... asupra egalității responsabilităților în viață.* CĂLINESCU, I. 273. *Vom găsi o deplină egalitate între toate formele de viață terestre.* STĂNESCU, R. 46. *Egalitatea elementelor naturii și a evenimentelor umane esențiale dă omului privilegiul de a trăi simultan două tipuri de experiență.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 5/2.

2. (Mat., fiz.) Relație între două sau mai multe cantități, elemente, termeni etc. egali (**A I 2**); expresie a acestei relații scrise cu ajutorul semnului egal. *Semnul „=" însămnează egalitate.* ASACHI, E. II, 3/8. *Voi avea noua ecvalitate xx – 2ax = aa – b.* id. ib. 117/17. *Demustrăciunea... stabilește egalitatea pătratului construit pe ipotenuza unui triunghi dreptunghi și a sumei pătratelor construite pe celelalte doue laturi.* LAURIAN, F. 163/6. *Este de însemnat și semnul egalității... prin care se arată cum că numerii între care stă el sânt între sine egali.* ANDRIEVICI, A. 25/12. *Singurul element separat din sare fiind cadmiumul, se poate pune egalitatea următoare.* MARIN, PR. I, XXV/5. *Constatarea fiecărei egalități în parte se face prin percepțiune efectivă.* CONTA, O. F. 500. *Numărul scris la stânga se numește membrul întâi al ecualității și cel de-a dreapta, membrul al duoilea.* CULIANU, A. 3, cf. 73. *Reacțiunile la care iau parte substanțele gazoase se redau totdeauna prin egalități moleculare.* MACAROVICI, CH. 49. *În fiecare strat analizat există egalitatea între suma anionilor și cea a cationilor.* CHIRIȚĂ, P. 617, cf. 307. *Egalitatea acestor invarianți este o condiție necesară și suficientă pentru echivalență.* VRÂNCEANU, G. D. I, 126, cf. LTR[2], DL, DP, DM, DER. *Prin adunarea acestor egalități se reduc termenii cu semne contrare.* GEOMETRIE IX, 93, cf. 40, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Trimiterile la sinonime poartă semnul egalității (ex.: „boroacă" s. f. = „cîrtiță").* MAT. DIALECT. I, 223. *Între autor și lumea sa imaginară a fost așezat cu multă ușurință semnul deplinei egalități.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 130, 9/1.

3. Faptul de a avea aceeași valoare, cantitate, însemnătate, semnificație, natură, pondere (cu...); calitatea, însușirea de a fi egal (**A I 3**). *Se văzu împăratul nevoit... se gărăntuiască protestanților toleranția relighiei și egalitatea driturilor politice.* SĂULESCU, HR. II, 274/19. *Dau numai egalitatea „logofăt" = „cancelar".* BUL. COM. IST. V, 101. *Acest proiect... reclamă egalitatea de drepturi a boierilor mici cu boierii mari.* OȚETEA, T. V. 354.

III. 1. Însușirea, calitatea de a fi egal (**B I**); starea a ceea ce este egal. *Singură limba română păstrează și tăria și simplitatea și egalitatea... și energia limbei latine.* HELIADE, PARALELISM, I, 7/17, cf. NEGULICI. *Astă idee... de reprezentare în puterea politică... să asigure egalitatea dreptului în ordinea civilă.* TEULESCU, C. 4/13. *Pune atunci egalitatea sărăciei pentru toți și în toate!* HASDEU, I. V. 41, cf. COSTINESCU. *Ușor la minte este omul, care, nețiind samă de această varietate succesivă a stărilor sufletești, se încrede în promisiunile altuia, înainte de a-i fi constatat prin o îndelungată experiență egalitatea și tăria sufletească.* MAIORESCU, CR. II, 152. *Ierarhia luminei și egalitatea întunericului e o luptă între Eran și Turan.* EMINESCU, O. XV, 320, cf. ENC. ROM., TIM. POPOVICI, D. M., CADE. *Nu are totuși seninătatea de a înregistra cu egalitate sufletească rezerva amicală.* LOVINESCU, M. 167. *Criticul avea elementele necesare ale unei meserii care cere... egalitate temperamentală.* id. S. XIII, 239, cf. CERNE, D. M. *Romanul nu implică egalitatea în calitate.* CONSTANTINESCU, S. VI, 82.

2. Însușirea, calitatea de a fi egal (**B II**). *Nota lui caracteristică n-a fost însă egalitatea unei individualități evoluabile, ci o egalitate fără evoluție.* LOVINESCU, S. VIII, 169.

– Pl.: *egalități.* – Și: (învechit) **ecualitáte** (pronunțat *-cu-a-*), **ecvalitáte** s. f.

– Din lat. **aequalitas, -atis**, fr. **égalité.**

EGALIZÁ vb. I. **1.** Tranz. (fact.) A egala (**1**). *Nici un instrument însă nu putu ajunge până la vocea umană sau a egaliza pe om.* HELIADE, O. II, 371, cf. NEGULICI, POLIZU, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., DDRF. *Răsturnarea ministerului lui Vasile Sturza fusese datorită acestei măsuri, menite a egaliza condiția claselor poporului în privința dărilor.* XENOPOL, I. R. XIII, 42, cf. 91, ALEXI, W., V. MOLIN, V. T. 35, RESMERIȚĂ, D., IORDAN, L. R. A. 241. *Forța de frecare ce tinde să egalizeze vitezele straturilor vecine se datorește frecării interioare.* MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 179, cf. LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Pronumele nepersonale și-au egalizat formele cazuale de genitiv și de dativ.* IVĂNESCU, I. L. R. 214. ◊ Refl. (pas.) *Nivelurile de abstracțiune nu se pot egaliza între două popoare.* MAIORESCU, CR. II, 261. *Cerea a se egaliza condiția românilor... cu condiția locuitorilor de altă limbă a principatului.* IORGA, L. II, 65. *Unde riscurile se egalizează nu mai poate fi vorba de asasinat.* CAMIL PETRESCU, T. I, 130.

2. Refl. (recipr.), tranz. (fact.) A deveni sau a face să devină egal (**A II**) (cu...); a ajunge sau a face să ajungă în aceeași situație, stare, postură cu altcineva. *Cu cât oamenii se egalizează, cu atâta devin mai puțin liberi.* EMINESCU, O. XI, 268.

3. Tranz. Fig. A pune pe același plan, a face să dispară diferențele; a nivela. *Moartea nu nivelează și nu egalizează nimic.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 87. *O zăpadă... șterge și egalizează fața contorsionată a lumii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 16/3, cf. DEX.

– Prez. ind.: *egalizez.*
– Din fr. **égaliser.**

EGALIZÁNT, -Ă adj. (Rar) Care egalizează (**2**). *Cultura poporului nu este o cultură egalizantă..., adică o cultură egală tuturor, ci este o cultură cât mai dezvoltată la cât mai mulți, este adică o cultură a maselor, nu însă în masă!* D. GUSTI, P. A. 268.

– Pl.: *egalizanți, -te.*
– **Egaliza** + suf. *-ant.*

EGALIZÁRE s. f. Acțiunea de a (se) egaliza și rezultatul ei.

1. Cf. egaliza (**1**). Cf. POLIZU, COSTINESCU. *Ținta ar fi... egalizarea tuturor deosebirilor de temperatură.* EMINESCU, O. XV, 1 186, cf. DDRF. *Spre a ajunge la această țintă întrebuința nada egalizării drepturilor.* XENOPOL, I. R. XII, 11. *Convenția de Paris dispusese înlăturarea privilegiilor și egalizarea condițiilor sociale.* id. ib. XIV, 26, cf. ENC. ROM. *Cei ce aduseră și iscăliră actele de unire nu se gândeau decât la realizarea prin acest mijloc a marelui ideal de îndreptățire, de egalizare politică, socială și națională a poporului lor.* IORGA, L. I, 12, cf. RESMERIȚĂ, D., IOANOVICI, TEHN. 256. *Cântăreții... trebuie să consacre o mare parte din studiile lor pentru egalizarea registrelor.* CERNE, D. M. II, 5, cf. NOM. MIN. I, 166, DT, LTR[2], DL, DP, DM. *Hemostaza se produce prin egalizarea presiunii sângelui revărsat și a celui din vasul lezat.* ABC SĂN. 188, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ♦ (Text.) Repartizare uniformă a coloranților în materialele textile cu ajutorul unor produse chimice auxiliare. Cf. LTR[2], DP, M. D. ENC.

2. Cf. egaliza (**2**). *Să protesteze partidul propășirei contra acestei egalizări a claselor era tot un semn al neînțelegerii depline a intereselor ce apăra.* XENOPOL, I. R. XIII, 58. *E un raționalism excesiv, programatic, în proiectul egalizării tuturor oamenilor în materialitatea lor.* CAMIL PETRESCU, P. 362.

– Pl.: *egalizări.*
– V. **egaliza.**

EGALIZÁT, -Ă adj. Care a fost supus egalizării (**1**). *Suprafețele egalizate se întrebuințează la îmbinări fixe și unde nu e nevoie de piese de schimb.* IOANOVICI, TEHN. 256. *Diferențele se estompează, toate sugerând, egalizate, aceeași idee eternă.* RALEA, S. T. I, 342.

– Pl.: *egalizați, -te.*
– V. **egaliza.**

EGALIZATÓR, -OÁRE adj., s. m., s. n. **I.** Adj. Care egalizează (**1**); care produce sau determină egalizarea (**1**). *Stilul țigăncii, egalizator și indiferent la ranguri și preamăriri, îi e propriu.* ARGHEZI, S. XVIII, 77, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Pledoaria călinesciană cu scopuri egalizatoare se desfășura... de pe pozițiile criticului.* GRIGURCU, C. R. 28.

II. 1. S. m., s. n. Produs chimic care se adaugă în băile de vopsire pentru dispersarea, mărirea vitezei de pătrundere și fixarea colorantului. *Egalizatori pentru vopsitorie.* NOM. MIN. I, 214, cf. 398, DT, DP, M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. S. n. Amestec de solvenți organici și de plastifianți sau rășini, folosit la netezirea peliculelor de lacuri pe bază de nitroceluloză. Cf. M. D. ENC., DN[3].

3. S. n. (Tehn.) Dispozitiv care reglează presiunea într-o conductă. Cf. DN[3], DEX[2].

– Pl.: *egalizatori, -oare.*
– Din fr. **égalisateur**, engl. **egalizator.**

EGALIZÓR s. n. Aparat pentru corectarea distorsiunilor de atenuare ale unui sistem electroacustic. Cf. NDN.

– Pl.: *egalizoare.*
– Din fr. **égaliseur**, engl. **equaliser.**

EGALMÉNTE adv. (Astăzi rar) Deopotrivă, la fel. Cf. COSTINESCU, SCRIBAN, D., SFC II, 190, 195.

– Din fr. **également.**

EGEÉAN, -Ă adj. Care aparține Mării Egee sau popoarelor (antice) din vecinătatea ei; care se referă la popoarele din jurul Mării Egee. *A donat Academiei cărțile despre artă... și colecția sa de reproduceri în metal și gips mai ales după gliptica egeeană.* D. GUSTI, P. A. 91, cf. DER. *Tezaurul egeean, care conținea printre altele și cercei și coliere de aur, a fost cumpărat de muzeul din Boston.* CONTEMP. 1970, nr. 1 234, 10/6, cf. M. D. ENC., DEX, NDN.

– Pronunțat: *-ge-ean.* – Pl.: *egeeni, -e.*
– Din fr. **égéen.**

EGÉIC, -Ă adj. Care aparține Mării Egee, specific Mării Egee; care se referă la Marea Egee. *Pentru că austrul puternic te bântuie, vinde-vei oare Vasul în care-ai plecat, dincolo de valul egeic?* EMINESCU, O. IV, 402. *Idile... înfloresc pe o luntre în legănări egeice.* STREINU, P. C. II, 90. *Rotundul Albastrului egeic se așează Peste rotundul ochiului său propriu.* DOINAȘ, A. P. 161.

– Pl.: *egeici; -ce.*
– [Marea] **Egee** (n. pr.) + suf. *-ic.*

EGEL s. n. (Turcism învechit, rar) **1.** Motiv (**I 1**). *Mai având turcii încă două egeluri cari îi zăticnea* (a. 1715). ȘIO II$_2$, 145.

2. Soartă, destin. *Cred în cea după urmă, egelul sau mucaderul, adecă proorismu sau mai înainte hotărirea.* VĂCĂRESCUL, IST. 249, cf. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 433.

– Accentul necunoscut. – Pl.: *egeluri.*
– Din tc. **eğil.**

EGEMÓN s. m. v. **hegemon.**

EGEMONÍE s. f. v. **hegemonie.**

EGERÁN s. n. Varietate rară de vezuvian, care se prezintă sub formă de agregate radiare. Cf. CANTUNIARI, L. M., LTR[2].

– Pl.: *egerane.*
– Din fr. **égérane.**

EGERÍE s. f. (Franţuzism rar) Femeie care inspiră un poet, un om politic etc.; sfătuitoare secretă. V. m u z ă (1). [Există] *planete mai mici, minuscule, pentru a căror onomastică... s-a făcut apel la flori,... la soţiile şi la egeriile astronomilor descoperitori.* CONTEMP. 1970, nr. 1 237, 10/5, cf. M. D. ENC., DN[3].
– Pl.: *egerii.*
– Din fr. **égérie.**

EGERSIMÉTRU s. n. Instrument medical cu care se determină cronaxia şi excitabilitatea neuromusculară. Cf. NDN.
– Pl.: *egersimetre.*
– Din engl. **egersimeter.**

EGÉT-BEGÉT adv. v. **get-beget.**

EGHELÉT s. n. v. **eghilet.**

EGHEMÓN s. m. v. **hegemon.**

EGHEMONICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **heghemonicesc.**

EGHÍDĂ s. f. v. **egidă.**

EGHILÉT s. m. Şnur (1) cu capetele îmbrăcate în metal, folosit ca ornament la anumite uniforme militare; semn distinctiv purtat de ofiţerii unor unităţi militare decorate. *Egheleturi de lână roşie părechi.* BULETIN, F. (1843), 418[1]/40, cf. DR. IV, 814, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ne opri deodată... un căpitan în tunică..., cu eghileţi dubli, de la comenduirea pieţii.* BRĂESCU, M. B. 142. *Trecu pe lângă Prefectura poliţiei, văzu vardişti cu pistoale la brâu şi comisari cu eghileţi.* STANCU, R. A. V, 136. *Pompierul cu eghileţi şi cu ochi aprinşi trecuse, de la locul lui, lângă casieriţă.* PAS, L. I, 41, cf. GRAUR, E. 46, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3], L. ROM. 1987, 51.
– Pl.: *eghileţi.* – Şi: (rar) **eghilétă** (DR. IV, 814, ŞĂINEANU, D. U., CADE; pl. *eghilete* DR. IV, 814, CADE) s. f., (învechit, rar) **eghelét** (pl. *egheleturi*) s. n.
– Din fr. **aiguillette.**

EGHILÉTĂ s. f. v. **eghilet.**

EGHILINDESÍ vb. IV v. **eglendisi.**

EGHIMONICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **heghemonicesc.**

EGHIPTEÁN, -Ă s. m. şi f., adj. v. **egiptean.**

EGHIPTEÁNCĂ s. f. v. **egipteancă.**

EGHIPTEÁNIN s. m. (Slavonism învechit, rar) Egiptean (1 1). *E elu dzise: „Ştii greceaşte? Au nu tu eşti eghipteaninu cel ce ainte de aceastea dzi le preavestişi şi scose şi întru pustie patru mie de bărrbaţi sicarei"?* COD. VOR.[2] 263.
– Din slavon. **ѥгѵпьтѣнинъ.**

EGHIPTENÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **egiptenesc.**

EGHIPTENÉŞTE adv. v. **egipteneşte.**

EGHIPTÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Egiptean (I 2). *Toată dăscăliia eghipteascâ au învăţat.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 6[v]/13. *L-au trimis la izgnanie la un oraş eghiptesc.* id. ib. octombrie 66[v]/24. *Întrebaiu pre oarecarii unde sânt cărţile eghipteşti.* id. ib. martie 55[v]/21, cf. septembrie 20[r]/13.
– Pl.: *eghipteşti.*
– **Eghipt** (n. pr.) + suf. *-esc.*

EGHIPTINEÁN s. m. v. **egiptean.**

EGHIPŢIÁN, -Ă s. m. şi f., adj. v. **egiptean.**

EGHIPŢIENÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **egiptenesc.**

EGHÍPTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Egiptean (I 2). *Au arătat... a sa dorinţă că în altă zi va veni spre a cerceta şi celelalte, precum muzeul eghiptic, adunarea preparatelor anatomice... şi cabinetul fizicei.* AR (1829), 134[r]/17.
– Pl.: *eghiptici, -ce.*
– **Eghipt** (n. pr.) + suf. *-ic* (după germ. *ägyptisch*).

EGÍDĂ s. f. **1.** Scut (al zeiţei Minerva). *Se asemăna în bătaie cu egida.* MAIOR, T. 24/17. *Ea acoperi pe tânărul crescător al Minervii cu egida ce-i încredinţase această înţeleaptă zeiţă.* PLEŞOIANU, T. III, 97/14. *Minerva... mai era înfăţişată cu lancea şi egida sa.* id. ib. 116/28, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Alţii fug de subt egida Minervii ş-îi se supun.* I. VĂCĂRESCUL, P. A. 5/17, cf. STAMATI, D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF, ENC. ROM., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DER. *Ne-a dăruit Minerva panaşul şi egida.* VULPESCU, P. 95, cf. M. D. ENC., DN[3]. ◊ F i g. *Toate naţiile adormite sânt neagra şi palida egidă morfeică a gârbovului şi slăbănogului moştenitor al Cezarilor.* BOLLIAC, O. 226.
2. (De obicei construit cu prep. „sub") Ocrotire, protecţie, sprijin; îndrumare, dirijare, conducere; patronaj. Cf. I. GOLESCU, C. *Urmaşului şi clironomului geniei Petrului celui Mare au fost dat a înfiinţa dorinţa unei ţări, pe care Pronia de demult au aşăzat-o subt egida scutitoare a împărătescului tron de Rosia* (cca 1835). URICARIUL, VIII, 121. *Averea morală ce am adunat în curs de cincizeci ani... o depun pe altarul patriei sub egida Onor. Adunări.* ASACHI, A. LIT. 6/8, cf. STAMATI, D. *O anulare a acestor legi... loveşte adese în interesele private, interese ce s-au dezvălit fără vinovăţie subt egida unor aseminea legi.* ROM. LIT. 261[1]/4. *Românii... politiceşte renasc... sub egida puterilor Europei.* CALENDAR (1857), 9/3. *Un titlu atât de glorios a originei impune românilor mari îndatoriri de a onora pe strămbunii lor prin perfecţii la care ţintesc astăzi toate popoarile sub egida civilizaţiei.* CALENDAR (1860), 102/22, cf. POLIZU. *Mulţi artişti..., îndată ce abandonară egida marelui maestru, muriră.* FILIMON, O. II, 300, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Îmi pare că nu respectaţi constituţionalismul, sub egida căruia ne aflăm.* MAIORESCU, D. II, 148. *Aceasta-mi este ultima speranţă şi egidă şi cred că Domnia Voastră nu veţi trece cu vederea rugămintea unui nenorocit şi sărman elev.* EMINESCU, O. XV, 1 225, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Dezlegând-o deci din pripon, o condusei, ca o altă zeitate antică, subt egida-mi ocrotitoare, înlăuntrul... întăriturilor mele!* HOGAŞ, M. N. 174, cf. 95, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *O casă centrală s-a înfiinţat la München, sub egida principelui moştenitor al Bavariei.* OŢETEA, T. V. 118, cf. id. R. 331. *Colaborează la această operă colectivă cele mai tinere promoţii de cărturari sub egida harnicului savant care este d. C. R.-Motru.* CONSTANTINESCU, S. VI, 171. *Opera... se tipăreşte sub egida Academiei.* AGROTEHNICA, I, 45. *Numărul domeniilor pe care le îmbrăţişează cercetătorii de sub egida Academiei... creşte an de an.* CONTEMP. 1956, nr. 483, 1/3, cf. DL, DM. *Gramatica limbii române a apărut în două volume..., sub egida Academiei.* L. ROM. 1959, nr. 4, 27, cf. DER. *Justiţia este invocată sub egida fatalităţii divine.* CONTEMP. 1966, nr. 1 042, 1/3. *Tot sub egida teatrului sătesc,... o mână de tineri actori... întreprind un turneu în câteva aşezări din mediul rural.* IST. T. II, 101. *Fără egida Municipalităţii, negoţul particular... riscă să fărâmiţeze parcelele oraşului.* BĂNULESCU, C. M. 189. *Imediat după război am făcut câteva mici turnee sub egida Apărării patriotice.* T ianuarie 1972, 28. *Este o revistă ce apare sub egida celui mai înalt for de consacrare ştiinţifică.* CONTEMP. 1972, nr. 1 313, 8/1.

Actuala ediție se desfășoară într-un cadru festiv, fiind inclusă printre marile manifestări sportive desfășurate sub egida organizației de pionieri. SPORTUL, 1972, nr. 6 930, 4/6, cf. D. R. POPESCU, I. Ş. 105. *Mi-a făcut cadou o colecție aproape întreagă din revista „Unu" și mai toate cărțile scoase sub aceeași glorioasă egidă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 4, 13/2.

– Pl.: *egide.* – Și: (învechit, rar) **eghídă** s. f. STAMATI, D.

– Din fr. **égide**, lat. **aegis, -idis.**

EGIPÁN s. m. (Franțuzism, rar) Nume dat zeului Pan și satirilor (cu aluzie la presupusele lor picioare de țap). Cf. DN[3], MDA.

– Pl.: *egipani.*

– Din fr. **égipan.**

EGIPTEÁN, -Ă s. m., s. f., adj. **I. S.** m., adj. **1. S.** m. (La pl.) Populație care trăia în Antichitate în valea și în Delta Nilului, care a creat unul dintre principalele state ale Orientului și una dintre cele mai vechi civilizații cunoscute în istorie (4000 de ani î. Hr.); (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație; (învechit, rar) misirliu (**1**). *Să spuniu în urechile ficiorilor tăi și nepoților tăi, de câte ori i-am zdrobit pre eghipteani.* PO 209/5. *Făcură pogaci, pâne adzimă, că nu putea aveni, silindu-i eghipteanii să iasă și nu se putură zăbovi cum să poată găti ceva hrană pre cale.* ib. 219/5. *Deaca sosî la vrăstă de 40 de ai, ucisă pre un eghiptean, căce bătea pre un evreu.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 6[v]/14. *Cunosc cum fămeaie frumoasă eşti la obraz tu. Fi-va dară, deaca te vor vedea eghiptineanii, vor zice cum: „Muiare iaste lui aceasta!" și mă vor omorî.* BIBLIA (1688), 8[2]/21. *D[o]mnul deade harul norodului său naintea eghipteanilor.* ib. 46[2]/52, cf. 46[1]/7, 296[1]/18, 849[2]/37. *Şi aşea într-acel turnu fiind mulți eghipteni boinici sau luptători, între carii unul era mai mare, pre carele nime nu-l putea da gios.* N. COSTIN, C. 380. *Preaputernice au fost împărățiile grecilor, a persilor, a eghiptenilor și a Vavylonului.* CANTEMIR, HR. 19, cf. 232. *Scriu voao ierusalimleanilor și voao eghipteanilor, aşa vă grăiesc să nu vă închinați acelui tâlhariu.* ALEXANDRIA (1794), 79/3. *Iară în urma lui mearsără eghyptenii la curțile lui și nu-l găsiră* (a. 1794). ŞA I, 193. *Dumnezeu... prin înger bătu pre eghypteni.* MAIOR, în ŞA I, 841. *Eghipteanii ştia că mântuirea preste tot a noroadelor... atârnă de la ocărmuirea dreptății.* MOLNAR, I. 28/7. *Eghiptenii, elinii și romanii credea că în mare sânt aceste dumnezeoaice, Nireide.* GOLESCU, S. 41, cf. DRLU, LB. *Unele din noroadele vechi au îndrăznit a înălța pre prinții lor până la cinstire d[u]mnezeiască, precum critenii și egiptenii pre Zevs și pre Osiris.* POTECA, F. 353/23, cf. 199/2. *Isis au fost o dumnezeire veche și proprie a eghiptenilor.* BOJINCĂ, A. I, 154/3. *Eghiptenii se deduse către aflarea anului solariu parte favoriți de ceriul lor cel seninos, încât putură observa anuala reserire și apunere a stelilor.* SĂULESCU, HR. I, XV/8. *Planta ce a produs această fioare este acvatică (de apă) și seamănă cu lotu sflnțit al egiptenilor.* CR (1838), 8, cf. VALIAN, V. *Încă în timpurile cele mai vechi se ocupau cu această idee egiptenii, grecii și romanii și tocma atunci se deprindeau mai mult în Egipt muma multor idei stravagante.* VASICI, M. I, 5/26. *Figură simbolică care are un înțeles misterios și cu care se serviau egiptienii în inscripțiile lor.* NEGULICI, 200, cf. ISER. *Nu este verisimile că atenienii ar fi conferat la un strein, la un egiptean o sarcină de importanția aceasta.* ARISTIA, PLUT. L_2/29. *El însuși reportă despre năravuri, obiceiuri și despre simtimentele egiptienilor.* id. ib. 33/17, cf. XXI/32, 61/10. *Egiptenii, acei învățători primitivi ai genului uman, au socotit anul cu 365 zile.* BARASCH, M. II, 68/16, cf. POLIZU. *Vechii egipteni scriiau de asemenea nu numai cu ieroglife, dar și în grafica ieratică și demotică.* HASDEU, I. C. II, 35, cf. COSTINESCU. *Când egipteanul cel vechiu voia să zică „arbore", desemna sau sculpta de-a dreptul un arbore.* MAIORESCU, CR. III, 280. *Metempsicoza... a fost admisă sub alte forme și de egipteni.* CONTA, O. F. 398. *Bine zici, meştere Ruben, că egiptenii aveau pe deplin dreptate cu metempsicoza lor.* EMINESCU, P. L. 38. *Pythagora și egiptenii erau ameți și atribuiau numărului o putere divină.* id. O. XV, 289, cf. DDRF. *Egiptenii sunt semiți.* ENC. ROM. II, 263. *Perioada chaldeică... se compune la egipteni din 223 luni lunare.* ib. III, 565, cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D. *Credința într-o supraviețuire a sufletului după moarte a făcut pe egipteni să construiască opere arhitectonice și sculpturale importante.* MINERVA 411, cf. CADE. *A înlocui un bun sigur cu un bun aleatoriu, e nebunesc. Asta a fost regula oamenilor celor mai cuminți din Antichitate: a egiptenilor și a romanilor.* LOVINESCU, S. VIII, 112. *Și la egipteni..., origina muzicei a dat naştere la un mare număr de legende.* CERNE, D. M. II, 6. *Se statornici şapte ani în Sketul Thebaic, pustnic trăitor în mormintele vechilor egipteni.* VOICULESCU, P. I, 259. *Într-adevăr, asupra țării au venit răutățile una după alta, în acelaşi număr ca cele care au lovit pe egipteni.* SADOVEANU, O. XIII, 409, cf. SCRIBAN, D. *Ai înțeles ceva din tot ce ți-am vorbit despre egipțieni și asiro-babilonieni?* ARGHEZI, S. X, 154. *Nu ştiu dacă grecii au împrumutat aceasta de la egipțieni.* VIANU, P. 21. *N-aveam nevoie de rețetele complicate ale vechilor egipteni.* BLAGA, H. 60. *Existența egipteanului e aceea a unui călător, în aceeași direcție; tot limbagiul formulei culturii sale serveşte la concretizarea acestui unic motiv.* id. Z. 203. *Îmi vine greu să port un sufiet uşuratic și prezent într-un loc unde au dominat vechii egipteni, ptolomeii, califii arabi, turcii, englezii și Napoleon.* RALEA, S. T. I, 245. *Egiptenii... au avut tratate de agricultură.* AGROTEHNICA, I, 11, cf. 20, CAMILAR, C. P. 48, DL, DM, SFC I, 227, II, 216. *Vechii egipteni se îndeletniceau cu agricultura și cu creşterea vitelor.* DER 221. *Pentru decorarea construcțiilor lor monumentale, egiptenii au folosit pe scară largă sculptura rotundă, relieful plat, adesea policrom, și pictura.* ib. 223, cf. CIORĂNESCU, D. ET. *La egipteni, greci și romani, medicina a avut inițial caracter sacerdotal, fiind practicată în special de preoți.* ABC SĂN. 30. *Orăşenii bogați..., sirieni, egipteni și alții, își investeau banii în întreprinderi din Dacia.* PANAITESCU, C. R. 54. *Egiptenii îngropau în piramidă tot ce era legat de existența pământească a faraonului.* N. MANOLESCU, C. M. 145. *Egiptenii, în scrierea lor curentă, nu foloseau vocale.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 11, 37, cf. STEINHARDT, J. 233. *Egiptenii credeau că ritualurile lor magice pot da celui mumificat tot ce pierduse prin moarte.* D. R. POPESCU, I. S. 286, cf. DSR, L. ROM. 1986, 195, D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

2. Adj. Care aparține Egiptului antic sau vechilor egipteni (**I 1**), privitor la Egiptul antic sau la vechii egipteni; originar din Egiptul antic; caracteristic vechilor egipteni; (rar) egipțiac, (învechit) egiptenesc, misir (**I**), (învechit, rar) eghiptesc, eghiptic. *Ace[s]ta au lovit pre omul eghiptean.* BIBLIA (1688), 296[1]/17, cf. 471[2]/15. *Acest sfânt Macarie Eghipteanul au scris o carte ci să cheamă „Vorbe duhovniceşti"* (a. 1774). CAT. MAN. I, 350. *Viteză eghipteană rămăşiță, De faraoni viță strălucită, Din vechi iroi tinără mlădiță! O, mândră țigănie cernită, Ascultă ca să ții bine minte Toate a măriii-mele cuvinte.* BUDAI-DELEANU, Ț. 98, cf. LB. *Toți cei vechi conglăsuiesc că preoții eghipteni au aflat adevăratul giur al anului sorariu de 365 zile și 6 oare.* SĂULESCU, HR. I, XVI/10, cf. 129/13. *Preot egiptian care esplica misterele.* NEGULICI, 200/8. *Încolo, peste toată țeara întunecime egypteană.* BARIȚIU, P. A. I, 453. *Acesta era simtimentul preoților egipteni; dânșii zicea că nu era de nici un folos cărțile la oameni pentru a-i învăța la ştiințe.* ARISTIA, PLUT. LXXXVII/32, cf. XXXV/7, POLIZU. *Nemuritorii toți, din cer când au fugit, Supt nume de pisici în lume au trăit. Preoții egipteni în templuri îi slăvesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 212. *În primul plan... sânt depuse antichitățile ce se compun din vase egiptene, mumii, sarcofage, pietre sepulcrale și votive.* FILIMON, O. II, 149. *Lăsăm la o parte anacronismurile în decorațiuni și costume, căci am avut neplăcerea a vedea pe „Nabucodonosor" și pe „Saul", în loc de a se reprezinta în scene de stil ebraic, haldeu sau egiptian, în mijlocul unor scene sau decoruri de stil gotic.* id. ib. 190, cf. PETRI, V. *În Egipt, de esemplu, principiul teocratic poseda soțietatea întreagă; s-a reprodus în moravurile*

sale, în monumentele sale, în tot ceea ce ne remâne din civilizaţiunea egipteană. BARONZI, I. C. I, 145/26. *Vezi colo piramidele egiptene, pe care atâtea veacuri încă nu le-au putut sfarma.* CONV. LIT. IV, 41. *Marele imperiu asirian sau egiptean sau roman îşi schimbă... moravurile.* ib. 227. *Regele egiptean Thamus... îşi arătase temerea, că mare stricăciune va aduce scrierea între oameni.* MAIORESCU, CR. II, 107. *Această scriere egipteană era o urmare a aceleeaşi direcţii, care se manifestase şi în hieroglifele figurative şi simbolice.* id. ib. III, 286. *Mormintele egiptene ne-au conservat imagini şi rămăşiţe de plante şi animale care existau cu trei mii de ani înaintea noastră.* CONTA, O. F. 320, cf. 396. *Şi ca mumii egiptene stau cu toţii-n scaun ţepeni.* EMINESCU, O. I, 155. *Cele 360° ale cercului sânt cele 360 zile ale anului egiptean.* id. ib. XV, 282. *În faţa poporului egiptean stăteau două popoare pelasge.* id. ib. 332. *Între o insectă care trăieşte o singură zi la umbra unei piramide eghiptene şi piramida aceea, care este deosebirea cea mai adâncă?* CARAGIALE, O. III, 51. *Explică de ce zeii egipteni sunt făcuţi... cu cap de şoim şi cu trup de om.* CONTEMPORANUL, II, 91. *Culturile zeului persian Mithras şi al zeilor egipteni Isis şi Serapis se regăsesc şi în Dacia.* XENOPOL, I. R. I, 127, cf. VI, 230. *Picturele şi sculpturele antice, precum şi vechile documente egiptene ne dau o abundenţă cu adevărat surprinzătoare de reprezentaţiuni de instrumente muzicale.* ENC. ROM. II, 264. *Dl Tarde îşi închipuie că toate gândirile, simţirile, voinţele omeneşti... şi toate instinctele chiar sânt rezultatul unor operaţiuni silogistice, ale căror masă ar întrece pe aceea a piramidelor egiptene.* ARHIVA, X, 32, cf. BARCIANU. *Se mai vorbeşte de deochiu în inscripţiile şi papirusurile egiptene.* CANDREA, F. 187. *S-a vorbit despre stilul egiptean, stilul doric..., dar niciodată nu s-a vorbit despre stilul cosmopolit.* PETICĂ, O. 413. *Umbra... nu era nici a unui om,... nici a unui zeu din Grecia, nici a unui zeu din Chaldea şi nici a unui zeu egiptean.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 46, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Are părul negru albăstriu, retezat liniar pe ochi, ochii lungiţi ca basoreliefurile egipţiene.* C. PETRESCU, Î. II, 190. *Nu se mai găseşte altă menţiune în cărţile sacre decât la ieşirea din robia egipteană.* CERNE, D. M. II, 22, cf. 6. *Forma ei, inspirată din obeliscul egiptean, e rezultatul lipsei de spaţiu în care să se mai fi putut adăoga în Forul lui Traian o serie de reliefuri parietale.* CONV. LIT. LXVII, 331. *Nomenclatura religioasă a elinilor nu-i decât o tălmăcire a străvechilor numiri egiptene.* SADOVEANU, O. XII, 3. *Cuvioşia sa Nicodim s-ar fi pustiit... la Tevaida, sub soarele eghiptean, dacă Dumnezeu i-ar fi alcătuit într-aşa chip firea, încât să nu poată trăi altfel decât în acea singurătate a singurătăţilor, în cuptorul lumii.* id. ib. XIII, 809, cf. SCRIBAN, D. *Mimetismul a transformat un creştin înalt în ulemă, şi barba lui verticală capătă tonul şi vigoarea egipţiană a pietrei.* ARGHEZI, S. XVII, 102. *Aluzia din „Scrisoarea II" la „Academiile" în care dascălii vechi făceau lecţii de astronomie şi de istorie egipteană... priveşte... Universitatea din Viena.* CĂLINESCU, O. XII, 296. *Imaginea aceasta egipteană de trăinicie de-a lungul mileniilor... determină dimensiunea microscopică a omului.* id. ib. XIII, 360. *Rareori masele sunt, într-o operă, continue, ca în cazul... piramidelor şi obeliscurilor egiptene.* VIANU, P. 202. *Alături, singuratic, stă sultanul egiptean Saladin, despărţit de ceata latină.* id. L. U. 18. *Nici unul din templele clădite de Antichitatea greacă, egipteană sau romană, nici una din figurile mitologiei sau ale civilizaţiei aztece, nu întârzie să apară pe cer.* BOGZA, C. O. 47, cf. ALEXANDRU, I. M. 47, DL, DM. *Faţada vilei cu coloane egipţiene galbene în palida lumină a amurgului... se arăta.* BARBU, S. N. 246. *Matematicienii egipteni au stabilit raportul dintre lungimea şi diametrul cercului.* DER 222. *Cerea aceste servicii cu aerul unei preotese egiptene care mă iniţiază în marile taine ale lumii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 11, 15/4. *Preoţii daci poartă măşti animaliere care amintesc vechiul joc popular românesc „breaza" şi, totodată, figuri de zeităţi ancestrale egiptene.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 140. *Toate formele verbale egiptene istorice... provin de la construcţii nominale.* SCL 1974, 576, cf. DSR. *Se poate vorbi de metodă în faţa piramidelor egiptene, în faţa artelor indiene, chineze?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 13, 21/4. *Reprezentative pentru statuara egipteană sunt dimensiunile grandioase, atitudinea statică şi supunerea faţă de canonul frontalităţii.* D. ENC. 189, cf. DEX[2], NDN, DEI, TDRG[3], NDU. ◊ *Artă* (sau *cultură*) *egipteană* = artă (sau cultură) care s-a dezvoltat în Egiptul antic până în secolul al IV-lea î. Hr., când a devenit parte componentă a artei elenistice. *Până la dezvoltarea artei greceşti, arta egipteană a fost cea mai însemnată în Antichitate.* MINERVA 412. *Cultura egipteană a influenţat începuturile filozofiei şi ştiinţei din Grecia antică.* DER 223, cf. D. ENC., DEI. ♦ (Substantivat, f.) Limba hamito-semitică vorbită de egipteni (**I 1**). *Limbile hamite formează trei grupuri: a) vechea egipteană din hieroglife..., b) limbile berbere din nordul Africei şi c) cele cuşite din Abisinia.* ARH. OLT. X, 91. *Limbile hamitice sânt egipteana, limbile berbere... şi limbile kuşite.* GRAUR, I. L. 207, cf. DM. *Egipteana veche nu are forme verbale cu prefix de acest tip.* SCL 1974, 575. *Egipteana... a dispărut... ca urmare a şocului cultural de arabizare şi islamizare.* ib. 578, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI. ♦ (Substantivat, f.; rar) Ţigară fabricată în Egipt. *Merci, tanti! Nu fumez egipţiene.* C. PETRESCU, Î. I, 6. ◊ (Adjectival) *Presărară pe mesuţele scunde cutiile de ţigări egipţiene.* id. C. V. 266.

II. S. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. Persoană care face parte din populaţia de bază a Republicii Arabe Egipt sau care este originară de acolo; (la pl. m.) popor, naţiune care locuieşte în Republica Arabă Egipt. *Tot astfel egiptean în simţire, ori german, ori trac.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 10, 13/2, cf. D. ENC., DEX[2]. *Egiptenii sunt în general apatici la viaţa politică internă.* RL 2005, nr. 4550, 11/3. *Un responsabil al Fundaţiei piramidelor din Bosnia a declarat că un egiptean sosit la Visoko... ar fi afirmat că „piramidele bosniace" prezintă similitudini cu celebrele piramide de la Gizeh.* ib. 2006, nr. 4938, 7/7, cf. DEI, TDRG[3], NDU.

2. Adj. Care aparţine Republicii Arabe Egipt sau egiptenilor (**II 1**), privitor la Republica Arabă Egipt sau la egipteni; caracteristic egiptenilor; originar din Republica Arabă Egipt. *Pă comisarul ce era trimis de către sultanul la Cair... cu poruncă ca să pornească flota eghipţiană l-au sugrumat aci.* CR (1829), 236[1]/27. *Scrisori din Constantinopol vestesc că ar fi venit acolo ştiri cum că flota împărătească s-ar fi stricat de cea eghipteană.* ib. (1832), 228[1]/6. *Teribilul Ibrahim, fiul lui Mehmet-Ali, luase comanda trupelor egiptene, debarcase trupe în Morea şi începuse operaţiunile sale, cu o cruzime care revolta pretutindeni în Europa.* GHICA, S. 128. *Femeile egiptene strigau „lululului" când se văietau.* ODOBESCU, S. I, 206. *O parte a trupelor egiptene a sosit în Constantinopole.* EMINESCU, O. IX, 147. *Poporul nostru e pe cale de a ajunge ca „fellah" din Egipet. Totul e străin acolo afară de mizerie. Numai ea e naţională, e egipteană.* id. ib. XII, 239. *Se găsesc colonii în Transilvania pe la 1355, înainte de anul 1375, data cuceririi Armeniei de sultanul egiptean Şaban, care determină împrăştierea armenilor în toată lumea.* ARHIVA, I, 68. *Rusia... se hotărăşte a jertfi foloasele câştigate prin tratatul de la Unkiar-Iskelesi, care o îndepărta de Anglia şi a se pune în legătură cu această putere pentru a nimici figura ameninţătoare a viceregelui egiptean.* XENOPOL, I. R. XII, 145. *Armata egipteană are organisaţie europeană.* ENC. ROM. II, 263. *Sper că ai petrecut bine în ziua Paştelor catolice cu simpaticul doctor egiptean şi dra Eftimiu.* REBREANU, O. XXI, 239, cf. NOM. MIN. I, 418. *Azi-dimineaţă am voit să schimb lei în piaştri egipteni.* RALEA, S. T. I, 258. *Un curent asemănător romantismului invadează literatura egipteană.* CONTEMP. 1957, nr. 564, 8/1. *Opinia publică din lumea întreagă a fost alături de poporul egiptean, împotriva atacului criminal.* GL 1957, nr. 43, 8/2. *Mitologia este în naraţiunile egiptene, cea oficială, dedusă din religie.* IST. LIT. ROM. I, 227, cf. DER 222, DEX[2]. *Preşedintele egiptean... a cerut parlamentului sâmbătă să amendeze constituţia ţării pentru a permite... alegeri prezidenţiale directe şi pluripartite.* RL 2005, nr. 4 550, 11/1. *La Cairo şi în alte oraşe egiptene au avut loc demonstraţii restrânse împotriva extinderii mandatului de preşedinte pentru Mubarak.* ib. 11/2.

III. S. f. (Tipogr.; de obicei la pl.; mai ales în forma *egipțiene*) Caracter modern de literă, cu grosime uniformă, cu construcție geometrică și cu tălpile picioarelor dreptunghiulare. Cf. ENC. ROM., G. IONESCU, C. T. 408, V. MOLIN, V. T. 31, CADE, LTR^2, DER, DTT, DN^3, D. FILAT., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

IV. S. m. și f. (Învechit și regional) Termen (depreciativ) pentru țigani. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 547^1/14, POLIZU, COSTINESCU. *Uite așa o pățiră cioarele și graurii de ighipteni.* JIPESCU, ap. CADE, cf. SCRIBAN, D. 493, 1 365. *Egipțienii, faraonii, balaoacheșii-n dezmăț.* CĂRTĂRESCU, L. 117, cf. NDU.

– Scris și: *egyptean*, (învechit) *eghyptean*. – Pl.: *egipteni, -e*. – Și: (învechit, astăzi livresc) **egipțián, -ă** (pronunțat *-ți-an*), (învechit) **eghipteán, -ă** s. m. și f., adj., (regional) **ighipteán** s. m., (învechit, rar) **eghipțián, -ă** (pronunțat *-ți-an*) s. m. și f., adj.

– **Egipt** (n. pr.) + suf. *-ean*. – Pentru **egipțian, eghipțian**, cf. fr. é g y p t i e n, germ. E g y p t i e n n e.

EGIPTEÁNCĂ s. f. **1.** Femeie care face parte din populația de bază a Egiptului sau este originară de acolo. *Să odihniia în așternut... cocoana aceaia eghipteanca.* MOLNAR, în ȘA I, 337, cf. VALIAN, V., CADE, 452, SCRIBAN, D., DL, DM, D. ENC., DEX^2, NDU.

2. (Bot.) Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu tulpina în formă de bulb, cu frunzele cilindrice, fistuloase, comestibile în stare verde și cu florile alburii, dispuse într-o umbelă globuloasă; cepșoară, hajmă, ai-turcesc, ceapă-cioreasică, ceapă-lungă, ceapă-de-iarnă (*Allium fistulosum*). Cf. BORZA, D. 15, 231.

– Pl.: *egiptence*. – Și: (învechit) **eghipteáncă** s. f.

– **Egiptean** + suf. *-că*.

EGIPTENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Egiptean (**I 2**). *Ș-au cumpăratu-ș cărț mare, ceale ce le dzâc eghipteneșți până astădz.* DOSOFTEI, V. S. martie 55^r/32. *Să te bată Domnul cu rana eghiptenească la șezuturi..., ca să nu te poți vindeca.* BIBLIA (1688), 146^2/9. *O tabără di corăbii eghipțienești.* TELEMAHOS, 7^r/16. *Un preot eghiptenesc... povestește că Eghiptul ar fi fost ocărmuit întâi de dumnezei.* MOLNAR, I. 10/9. *Izvoară și mijloace ajutătoare ale istoriei eghipteneșți.* id., în ȘA I, 512. *Celealante manuscripte, până la împlinirea de 12 000, sânt în limba latinească, cea veche nemțască..., persienească și eghipteneașcă.* GOLESCU, Î. 115. *Carnea de pasăre este din toate cea mai ușoară hrană a bătrâneților și a boiarilor eghipteneșți.* PISCUPESCU, O. 191/15. *Expediția oastei eghiptenești... ar fi rămas mai pe urmă.* AR (1829), 18^2/38, cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V., BARCIANU, SCRIBAN, D., CIORĂNESCU, D. ET. 3 160.

– Pl.: *egipteneșți*. – Și: **egipțienésc, -eáscă** (POLIZU; pronunțat *-ți-e*), **eghiptenésc, -eáscă, eghipțienésc, -eáscă** (pronunțat *-ți-e-*) adj.

– **Egiptean** + suf. *-esc*.

EGIPTENÉȘTE adv. (Învechit) Ca egiptenii (**I 1**), în felul egiptenilor; în limba egipteană. *Calasir grăind eghipteneașteă către muiare.* AETHIOPICA, 10^r/3, cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V. *Coșul se cheamă egipteneșteă „neb".* MAIOESCU, CR. III, 407, cf. SCRIBAN, D., CIORĂNESCU, D. ET. 3 160.

– Și: **egipțienéște** (POLIZU; pronunțat *-ți-e-*), **eghiptenéște** adv.

– **Egiptean** + suf. *-ește*.

EGIPTIOLÓGIC, -Ă adj. v. **egiptologic.**

EGIPTOLÓG s. m. Specialist în egiptologie. *Savantul egiptolog confirmă... aserțiunea adusă din memoriul lui Menan.* ARHIVA, X, 44, cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Păru că descifrează cine știe ce inscripție hieroglifă, cu atenție concentrată de egiptolog miop.* C. PETRESCU, C. V. 11. *A murit și Maspero, marele egiptolog.* SADOVEANU, O. XIX, 103, cf. SCRIBAN, D. *Ei studiau ca niște egiptologi... pietrele funerare, păstrătoare ale osemintelor câte unui demnitar încotoșmănit.* ARGHEZI, S. XVIII, 139. *Dar tot Théophile Gautier era în literatură și egiptologul evocator de mumii și papiruse descifrabile după metoda lui Champillion-Figeac.* CĂLINESCU, O. XII, 398, cf. DL, DM, DN^2. *O echipă de egiptologi și-a împărțit munca de la epoca faraonilor până la aceea greco-romană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 11, 29/3, cf. DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN. *Un responsabil al piramidelor din Bosnia a declarat că un egiptean sosit la Visoko, presupus egiptolog de renume, ar fi afirmat că „piramidele bosniace" prezintă similitudini cu celebrele piramide de la Gizeh.* RL 2006, nr. 4 938, 7/7.

– Pl.: *egiptologi*.

– Din fr. **égyptologue.**

EGIPTOLÓGIC, -Ă adj. Care aparține egiptologiei, privitor la egiptologie, specific egiptologiei. *Ar putea să facă cercetări egiptiologice și în România.* EMINESCU, O. XII, 221, cf. CADE, DN^3, NDN.

– Pl.: *egiptologici, -ce*. – Și: (rar) **egiptiológic, -ă** (pronunțat *-ti-o-*) adj.

– **Egiptolog** + suf. *-ic*. Cf. fr. é g y p t o l o g i q u e.

EGIPTOLOGÍE s. f. Ramură a orientalisticii care se ocupă cu studiul istoriei, limbii și culturii spirituale și materiale a Egiptului antic. Cf. EMINESCU, O. XV, 282, ENC. ROM., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Poezia „Egipetul" nu poate avea legătură cu cursul de egiptologie al d[octo]rului Lepsius din Berlin.* CĂLINESCU, O. XI, 124, cf. DL, DM, DER, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Din fr. **égyptologie.**

EGIPȚIÁC, -Ă adj. (Rar) Egiptean (**I 2**). *Scoase o bucată de bazalt patrulateră,... pe care erau săpate în două coloane niște figuri, în manieră curent egipțiacă.* CĂLINESCU, B. I. 649. *Arhitectura gigantică a Babilonului sau a egipțiacului Memphis răspundea mai bine decât oricare alta disproporției dintre om și produsul social al veacurilor.* id. O. XIII, 377, cf. MDA, NDU.

– Pronunțat: *-ți-ac*. – Pl.: *egipțiaci, -ce*.

– Din fr. **égyptiaque.**

EGIPȚIÁN, -Ă s. m. și f., adj. v. **egiptean.**

EGIPȚIENÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **egiptenesc.**

EGIPȚIENÉȘTE adv. v. **egiptenește.**

EGÍRĂ s. f. v. **hegira.**

EGIRÍN s. n. Silicat natural de fier și sodiu din grupa piroxenilor monociclici, cristalizat în formă prismatică sau aciculară, de culoare neagră-verzuie, verde închis ori brună-roșiatică, care se întâlnește mai ales ca mineral constitutiv tipic în rocile magmatice intruzive și efuzive bogate în alcalii. Cf. CATUNIARI, L. M. 85, CHIRIȚĂ, P. 673, GEOLOGIA, 45, LTR^2, DER, DN^3, NDN.

– Din fr. **égirine.**

EGLEDISÍ vb. IV v. **eglendisi.**

EGLENDISÍ vb. IV. R e f l. (r e c i p r.) și i n t r a n z. (Învechit) A petrece (**II 3**), a se distra, a se amuza. *Mai făcut-au un foișor în dealul Copoului foarte frumos... și mergea adese la dânsul de se eglindisia făcând în toți anii holca acolo* (sfârșitul sec. XVIII). LET. III, 192/19. *Ei vor să se-ngledisască, Ca să nu se nebunească* (sfârșitul sec. XVIII). ib. 283/32. *Acest de mai sus*

arătat scriitoriu... roagă pe toți cititorii cari prin vreri va iubi a să inglindisi cu citire aceștii frumoasă cărți... ca, găsind vreo greșală,... să o îndreptați (a. 1784). CAT. MAN. I, 76. *Să eglendisea câteodată a face stihuri frănțuzăști.* IST. CAROL XII, 33^{v}/19. *Le dau voie a să englendisi, a merge la vânat și la păscuit.* IST. AM. 82^{v}/8. *Doar temburi nu eghilindesesc* (sfârșitul sec. XVIII). REV. IST. II, 329. *Mai bine vor ei pe limba grecească Sau pe elinica, care n-o înțăleg, Cu zilele întregi să să aglindisască, Decât a grăi românește întreg.* BUDAI-DELEANU, T. V. 111. *La noi nu este acest feliu de obicei, dar noi o vom face astăzi eglindisindu-ne ca să petrecem vremea în desfătări.* ABEȚEDAR, 78^{2}/26. *Ce gust în ele* [cărțile] *găsești: De nu le mai lași din mână, ș[i] în alte s-eglendiseșți.* PANN, E. I, 59/22. *Spune cum a petrecut; cum s-a eglendisit la bal la curte.* NEGRUZZI, S. I, 240. *Treceți în odaia cealaltă și vă englendisiți după plăcere.* FILIMON, O. I, 180, cf. PONTBRIANT, D. *M-am englendisit de minune.* ALECSANDRI, T. I, 158, cf. CIHAC, II, 575, LM. *Se înglindisește cu asemenea bazaconii (farmece).* ap. ȘIO II$_{1}$, 167, cf. ZEITSCHRIFT, XVIII, 79, DDRF, BARCIANU, ȘIO II$_{1}$, 167. *Până una alta se înglândiseau la cârciuma de la colț.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, GÁLDI, M. PHAN. 176, SCRIBAN, D., DL, DM, CONTRIBUȚII, III, 169, CIORĂNESCU, D. ET., DSR, DEX^{2}, TDRG^{3}, NDU. ◊ T r a n z. *Reformatorii... au întrebuințat existența și talentul lor nu pentru a englendisi seau a ucide pe oameni, dar pentru a-i înavuți și a le da mizloacele viețuirei.* I. IONESCU, V. 27, cf. ALECSANDRI, T. 1 238. ♦ R e f l. (Familiar) A se îmbăta. *Piele-albă în cârciuma căruia se inglindisise, îl luase cu binele.* ap. ȘIO II$_{1}$, 167, cf. SCRIBAN, D.

– Prez. ind.: *eglendisesc.* – Și: **eglíndisí, englendisí, inglindisí,** (învechit, rar) **egledisí** (GÁLDI, M. PHAN. 176), **eglindí, englendesí** (RESMERIȚĂ, D.), **englindisí** (GÁLDI, M. PHAN. 176, SCRIBAN, D.), **evglendisí** (TDRG, TDRG^{3}), **inglendisí** (ȘIO II$_{1}$, 167, CADE, GÁLDI, M. PHAN. 176), **înglindisí, înglândisí,** (neobișnuit) **eghilindesí, aglindisí** vb. IV.

– Din ngr. **ἐγλέντισα** (aor. al lui *ἐγλεντίζω*).

EGLENDISÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) e g l e n d i s i; petrecere (**II 2**), distracție, amuzament; (învechit) eglengea. *Acel om ciudat, drept englendisire, face haz a să pune la primejdia pornirii unui taur.* IST. AM. 66^{v}/8. *Petershov iaste palatul englendisirii..., acolo, dar, împărații întrebuințează a lor dulce odihnă.* L. ASACHI, J. 50/13, cf. PONTBRIANT, D., MDA.

– Pl.: *eglendisiri.* – Și: **englendisíre, înglindisíre** (PONTBRIANT, D.) s. f.

– V. **eglendisi.**

EGLENDISÍT, -Ă adj. (Învechit) **1.** Distrat, amuzat. Cf. PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D., MDA.

2. (Familiar) Beat. *Nu știi că sperie maalaua cu mine când vine inglindisit?* ap. ȘIO II$_{1}$, 167.

– Pl.: *eglendisiți, -te.* – Și: **inglindisít, -ă, înglindisít, -ă** (PONTBRIANT, D.) adj.

– V. **eglendesi.**

EGLENDISITÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Distractiv, amuzant. Cf. PONTBRIANT, D., MDA.

– Pl.: *eglendisitori, -oare.* – Și: **înglindisitór, -oáre** adj. PONTBRIANT, D.

– **Eglendisi** + suf. *-tor.*

EGLENGEÁ s. f. (Învechit) Petrecere (**II 2**), distracție, amuzament, recreare; (învechit) eglendisire. *Acest Domn... făcea și mese mari cu toți boierii, cu zicături și cu multe eglingele* (sfârșitul sec. XVIII). LET. III, 192/16. *Le triimetea și câte un cantar doă de in, ca să nu șadă fără de treabă, găsind englenge furca* (sfârșitul sec. XVIII). ib. 221/29. *Noi* [bărbații] *avem mii de trebi și milioane de eglințele, care muierile se isterisesc de ele.* KOTZEBUE, U. 18^{v}/5. *Acestora fuga le este o englingea; sânt obicinuiți* (a. 1821). IORGA, S. N. 154. *Cea mai bună eglengea, când îți cauți casa ta.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 34. *Iad să înțelege chinuirea sufletului, că a trupului să socotește eglengeaoa vremii.* id. ap. ZANNE, P. VIII, 35. *Petrecerea și igligeaua noastră.* GORJAN, H. I, 90/15. *Să nu vă despărțiți nici așternutul, nici șederea, nici preumblarea, nici eglingelele.* CONACHI, P. 340. *Când privim marea din țărmuri și umflată o vedem... Sălbatecele ei valuri ce să-nalț[ă] ca munți[i] [î]n sus,... Când le privim de departe englengea le socotim.* PANN, E. I, 95/5. *Facem un otuzbir de englingea până se va găti masa?* FILIMON, O. I, 180, cf. CIHAC, II, 575, ZEITSCHRIFT, XVIII, 78, 79, DDRF, ȘIO II$_{1}$, 167, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CONTRIBUȚII, III, 169, CIORĂNESCU, D. ET. 3 161.

– Pl.: *eglengele.* – Și: **eglingeá, englengeá, englingeá,** (rar) **eglințeá, inglengeá** (TDRG), **inglingeá** (CIHAC, II, 575, TDRG, CADE), **iglingeá, igligeá** s. f.

– Din tc. **eğlence.**

EGLINDÍ vb. IV v. **eglendisi.**

EGLINDISÍ vb. IV v. **eglendisi.**

EGLINGEÁ s. f. v. **eglengea.**

EGLINȚEÁ s. f. v. **eglengea.**

EGLÓG s. n. v. **eglogă.**

EGLÓGĂ s. f. (Lit.) Poezie lirică în care se prezintă idilic viața pastorală sau campestră și care, compusă adesea în formă de dialog, poate fi prezentată scenic. V. p a s t o r a l (**5**), i d i l ă, b u c o l i c ă. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. II, 419^{v}/9. *Tot duhul eclogului trebuie să fie în simtiment și în descrieri.* HELIADE, GR. P. 54/20, cf. id. D. J. 18/5, I. GOLESCU, C. *Acest stăpân, după ce toată zioa înjunghea la oi, seara venea la iubita sa să citească la egloguri (povestiri sau poeme pastorale).* CR (1833), 200^{1}/33, cf. 200^{2}/19. *Vorbește adeseori simplu și fără podoabă, între poeți Virgilie în ecloge, Fedru în fabule.* FL (1838), 13^{1}/7. *Se prezentase tot de clerici la instalațiunea episcopului Lemeni o eclogă compusă cu mult spirit de Cipariu.* BARIȚIU, P. A. I, 614, cf. ȘA II, 328, STAMATI, D. *Eglogurile ce faceți sânt de un așa înalt stil, Încât întrec foarte, foarte pe Teocrit și Virgil.* NEGRUZZI, S. III, 98, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Unul zicea întâia strofă și altul a doua, precum în eglogele poetului latin un păstor zice întâiul vers și altul al doilea.* BARONZI, I. L. IV, 17/26, cf. 198/17, COSTINESCU, LM. *Pope, ale cărui egloge au totuși adevărate frumuseți poetice, ușurase sarcina viitorilor fabricanți de idile, dându-le cât se poate de amănunțit compoziția genului.* ARHIVA, II, 692, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Tema bucolică apare în această „eglogă", cum autorul însuși își subintitulează poemul.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 122, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Idila, egloga și pastorala stabileau comunicații între saloane și păduri.* CONV. LIT. LXVII, 201, cf. SCRIBAN, D. *Lungile eglogi... evocă o vârstă de aur.* CĂLINESCU, I. 191. *Versul acela așa de sugestiv cu care se încheie profetica eglogă virgiliană, modificați-l după circumstanță și veți avea întreaga rațiune pentru care dl Tudor Arghezi e unul dintre aleșii meselor zeești.* PERPESSICIUS, M. IV, 253. *Poeții vremii nu ostenesc să compună epistole, epopei și egloge.* VIANU, L. U. 12, cf. 150, DL, DM, DER. *Ne aflăm în plină eglogă; poetul și muza lui sunt un Daphnis și o Chloe care-și petrec timpul în jocuri erotice caste, insuflate de o natură prietenoasă.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 152, cf. DN^{3}, DSR, D. Î. LAT. – ROM., D. ENC., DEX^{2}, NDN, DEI, NDU. ♦ P. e x t. Pictură care reprezintă scene idilice de viață pastorală (**4**). *Acest contact silit al lui Renoir cu marii pictori de egloge și de idile amoroase a fost folositor.* OPRESCU, I. A. IV, 172.

– Accentuat şi: *égloğă* SCRIBAN, D., DL. – Pl.: *egloge*. – Şi: (învechit) **eglóg** (pl. *egloguri* şi *egloge*, BARCIANU) s. n., **eclógă** (pl. *ecloge* şi *eclogi*, PONTBRIANT, D.) s. f., **eclóg** s. n., (învechit, rar) **eclógiu** (ALEXI, W.) s. n.

– Din lat. **ecloga**, ngr. **ἐκλογή**, fr. **églogue.**

EGOCÉNTRIC, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Despre oameni) Care este stăpânit de egocentrism (**1**), care dă dovadă de egocentrism; egocentrist. V. e g o t i s t (**1**). *De datoriile cele mai mari faţă de noi înşine, cu toate că suntem atât de egocentrici, uităm tot aşa de mult ca şi de cele faţă de alţii.* BLAGA, Z. 13. *Îşi dădea seama că, nepremeditat, ea îşi impunea voinţa ei, stârnindu-i îndoieli şi presimţiri rele, bănuind în ea o fiinţă egocentrică: nu vorbea cu el, nu-şi destăinuia gândurile: atunci ce fel de prieteni puteau fi?* PREDA, R. 440. *El ocupă în roman locul mistificatorului egocentric.* T februarie 1969, 42, cf. FORM. CUV. I, 184, 185, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ (Despre firea, manifestările, creaţiile etc. oamenilor) Caracteristic, propriu celui stăpânit de egocentrism (**1**); care trădează egocentrism. *Rupându-se din romantismul subiectiv egocentric, care punea pe poet în centrul universului, simbolismul ia atitudine hotărât ostilă împotriva poeziei tradiţionale.* CONV. LIT. LXVII, 247. *În Iorga stăpânea... acelaşi suflet neastâmpărat, proteic,... egocentric până la diformitate, devorat de imaginaţie şi de ambiţie.* LOVINESCU, S. II, 22. *Muzica devine, la simbolişti, egocentrică, interioară.* V. ROM. ianuarie 1935, 36. *Istericul reacţionează la fel... întrucât are această structură egocentrică (el are nevoi mai mari, el munceşte mai mult, el suferă mai mult etc.).* ABC SĂN. 210. *Se cere ca actorii să fie, în acest prim contact, eliberaţi de preocuparea egocentrică a rolului pe care-l vor interpreta în piesă.* T ianuarie 1972, 44. *În lumea tradiţiei persoanei absolut centrată în spiritualitatea orientală prin mijlocirea Bizanţului..., cât de neroditoare poate fi o altă tradiţie a îndoielii şi speculativului egocentric, care ignora realitatea omului de toate zilele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 10, 17/1. *Tipul egocentric e mult mai predispus la suferinţă şi se poate oricând prăbuşi în genunea care se deschide la orice pas în dreapta şi-n stânga amorului propriu rănit.* STEINHARDT, J. 314. ◊ (Adverbial) *Fantezia se răsfaţă divergent şi totuşi egocentric în posibilele aventuri ale spiritului.* CONSTANTINESCU, S. I, 173.

2. S. n. Egocentrism (**1**). *Combaterea biologicului, primitivului, subconştientului, egocentricului, şi... valorificarea şi impunerea umanului, solidar – idealului, raţionalului, social – spiritualului.* PÂRVAN, I. F. 110.

– Pl.: (**1**) *egocentrici, -ce.*

– Din fr. **égocentrique.**

EGOCENTRÍSM s. n. **1.** Tendinţa de a raporta totul la sine însuşi, de a privi totul prin prisma intereselor şi a sentimentelor personale. V. e g o i s m (**1**), e g o t i s m (**1**), e g o c e n t r i c (**2**), e g o l a t r i e, p e r s o n a l i s m (**1**). *Egoismului artistic... ar fi mai bine să i se dea un alt nume, spre pildă termenul întrebuinţat în psihologie, egocentrism.* GHEREA, ST. CR. III, 89. *În ideologia lui, care oricând poate fi analizată pe text, d. Eliade se autodefineşte, îşi concentrează egocentrismul.* CONSTANTINESCU, S. II, 513, cf. DL, DM, DN[2]. *Tendinţa de a evita cu orice preţ egocentrismul.* V. ROM. ianuarie 1960, 167, cf. DER. *În fraza lapidară a lui Euripide e cuprinsă o întreagă ars poetica, o definiţie subtilă şi profundă a artei şi a artistului. Poate din egocentrism sau din pură preocupare profesională,... m-a izbit şi am reţinut-o.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 40, 8/3. *Un excesiv individualism poate să conducă artistul spre egocentrismul, spre autismul falselor originalităţi.* L 1971, nr. 484, 1/3, cf. D. MED. *De-am rămâne numai în propria noastră suferinţă, ne-am eschiva de la durere:...contactul cu suferinţa nu înnobilează dacă- ea devine un motiv de autocompătimire, autococoloşire, egocentrism.* STEINHARDT, J. 224, cf. DN[3], DSR, D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

2. Concepţie etico-filosofică, care consideră individul, „eul" ca centru al universului. Cf. DER, D. ENC., NDN, DEI.

– Din fr. **égocentrisme.**

EGOCENTRÍST, -Ă adj. Egocentric (**1**). *Imperialismul egocentrist depăşeşte cu mult geocentrismul ptolemeic.* STEINHARDT, J. 314, cf. NDN.

– Pl.: *egocentrişti, -ste.*

– Din fr. **égocentriste.**

EGOFONÍE s. f. (Med.) **1.** Vorbire cu o voce asemănătoare sunetelor scoase de capră, care se întâlneşte în isterie şi în paralizia generală progresivă. Cf. ANTONESCU, D., D. MED., DN[3], NDN, NDU.

2. Voce cu timbru nazal, transmisă întretăiat, tremurător, asemănătoare sunetelor scoase de capră, percepută stetacustic la nivelul superior al unei colecţii pleurale mijlocii. Cf. D. MED.

– Din fr. **égophonie.**

EGOÍSM s. n. **1.** (În opoziţie cu a l t r u i s m) Atenţie exagerată faţă de sine însuşi, manifestată prin căutarea satisfacerii exclusive a intereselor şi a plăcerilor personale (în detrimentul celorlalţi); iubire de sine, (învechit) filavtie, siniubire. V. e g o c e n t r i s m (**1**), e g o m i s m, i n d i v i d u a l i s m. *Egoizmul este patima... care face pe om să preţuiască pe sine mai mult decât plăteşte şi să se socotească că este destoinic şi la cele peste putinţă.* GOLESCU, E. 330/21, cf. I. GOLESCU, C. *Egoismul a născut cele mai rele patimi pă lume.* id. ap. ZANNE, P. VIII, 34. *Acest generos bărbat, unindu-să cu duhurile cele slobode şi nepărtinitore neghiobului egoism, ci aplecate spre fericirea publicului, a statornicit aşezământuri fericite şi vrednice de pomenire.* CONOFAU, V. 19/10. *Oratorul trebuie să aibă inima bună şi să iubească pe oameni din adâncul sufletului, ferindu-să de egoism, care este patima cea mai cumplită.* MARCOVICI, R. 35/4, cf. id. D. 243/27. *Chiorul, de mult fiind acum orbit de ochii sufletului de înrăutuţitele patimi ale egoismului, adecă ale necumpătatei iubiri de sine..., aleasă a-şi perde el mai bucuros pre amândoi şi a rămâne orb.* SĂULESCU, Î. 56/6, cf. id. HR. II, 290/10, VOINESCU II, M. 139/11. *Va cunoaşte poate până în ce punt al său egoism a nedreptăţit a lui slavă.* GTN (1836), 29[2]/6. *Singura nobilă ambiţie a unei muieri ar trebui să fie numai pentru bărbatul şi pentru copiii ei; spre aceasta trebuie să i se dezvolte un sentiment viu şi delicat, care să dărapene egoismul.* MN (1836), 54[2]/41. *Un egoism (iubire de sine) oarecare îi însuflă ei o despreţuire asupra multor lucruri şi cuprinderi, care altfeliu ar fi vrednice de băgare în samă.* FL (1838), 50[1]/6. *Protestez în contra egoismului Domniei Sale.* KOGĂLNICEANU, O. V, 29. *Duioas-armonia lor, N-au avut un trainic spor, Deşi sângele-i îmbină, Egoizmul îi dezbină.* ASACHI, P. 139/4, cf. VALIAN, V. *Egoismul e legitim; căci omul are drept a se preferi altuia.* LAURIAN, F. 101/9, cf. 203/30, NEGULICI. *Egoismul este un defect grozav.* CODRESCU, C. I, 253/14, cf. STAMATI, D. *Vrea autonomia bisericească, nu cum ar trebui să fie ea şi să lucre după cum cere aceasta, ci din egoismul cel nesăţios, ca să poată domni după volnicie, întrebuinţându-o de mantauă cu care se acoperă urâcioasa ambiţiune de despotism* (a. 1868). ap. BARIŢIU, C. II, 163. *În bejănie,... taifetul, egoismul şi nepăsarea fură statornice.* RUSSO, S. 110. *În Moldova... tagma bisericească zăcea în întuneric, practica numai faptele egoismului.* ROM. LIT. 59[2]/7, cf. POLIZU. *Egoismul nu află loc în sufletul său,... dacă în calea vieţii sale a putut şterge câteva lacrimi, semăna câteva flori şi lăsa o suvenire duioasă în inimi scumpe!* NEGRUZZI, S. I, 289, cf. II, 247. *Este de dorit... să predomine nu egoismul, nu ambiţia şi pretenţia că cele propuse de dânsul sânt sacre şi inviolabile, ci singura intenţie de a da iniţiativa şi impulsia celor mai iluminaţi şi mai esperimentaţi decât dânsul.* DÂMBOVIŢA (1858), 3[1]/13. *Egoizmul este veninul care roade legăturile cele mai sânte de familie şi de amiciţie, prin care*

fiecine se îngrijeşte numai de sine, şi nime pentru toţi. CALENDAR (1860), 3/18. *Politica adâncă stă în fanfaronadă, Şi ştiinţa vieţii în egoism cumplit.* ALEXANDRESCU, O. I, 87, cf. 352. *Natura a făcut din inima femeii o carte scrisă cu litere cabalistice, pe care înamoraţii, în vanitatea şi egoismul lor, cred că o citesc şi o înţeleg.* FILIMON, O. I, 119, cf. 402, PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Ion Vodă, chiar din egoism, îşi alese calea prin care scăpa naţiunea din ghiarele clasei.* HASDEU, I. V. 37. *Era neîndurat pentru oricare laşităţi, egoismuri, ipocrizii.* BARONZI, M. IV, 378/3. *Umanitatea, ca şi individul, începe... prin instinct, continuă prin egoism şi sfârşeşte prin morală.* CONV. LIT. II, 41, cf. COSTINESCU, LM. *O stare sufletească, în care egoismul este nimicit pentru moment, fiindcă interesele individuale sânt uitate, este o combatere indirectă a răului şi astfel o înălţare morală.* MAIORESCU, CR. II, 185, cf. 366. *Iluziunea liberului arbitru odată formată, e susţinută şi, întrucâtva, fixată de sentimentele de demnitate, de mândrie şi de dominare. Aceste sentimente, cari-s nişte forme ale egoismului, ne procură dorinţa de-a stăpâni şi a porunci.* CONTA, O. C. 174, cf. id. O. F. 193. *Educaţiunea modernă dezvoltă în inimile copiilor egoismul cel mai degrăditoriu, dispreţul cel mai aristocratic pentru tot ce nu sântem noi.* CONTEMPORANUL, I, 166. *Egoismul este inventatorul frazelor cu care se acopăr deşertăciunile omeneşti.* EMINESCU, O. XV, 74, cf. id. P. L. 47, O. XI, 135, XIV, 154, 272, XV, 36, 362. *Altruismul, ca să fie în adevăr efectiv, nu trebuie să însemneze anihilarea absolută a egoismului, ci concilierea bine echilibrată cu acesta.* CARAGIALE, O. VII, 254. *Înnobilat prin nume şi suflet, – egoismul Vulgar, – ca să-l coprindă, – se încerca-n zadar.* MACEDONSKI, O. I, 267, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU. *O! de ar fi fost trăit până după întrarea mea în viiaţa publică, cât aş fi tras... din sfaturile şi poveţele lui cele de tot priincioase şi lipsite de orice egoism!* SBIERA, F. S. 133. *Egoismul ne orbeşte.* D. ZAMFIRESCU, R. 152, cf. id. Î. 74, ALEXI, W. *O faptă pentru oameni poate săvârşi oricine a ştiut, a îndrăznit să iasă din temniţa ruşinoasă a egoismului său.* IORGA, P. A. II, 49. *Egoizmul care se află la temelia fiinţei omeneşti face pe fiecare stăpânitor să creadă că faptele lui, cât de neînsemnate ar fi ele, sunt vrednice să fie transmise posterităţii.* BUL. COM. IST. II, 3. *Întreaga viaţă e murdărită de egoism.* PÂRVAN, I. F. 18. *Simţi că bunătatea, mila, cucernicia, care circulă mereu ca o sevă hrănitoare prin toate ramurile operei lui Galaction,... implică indignarea, revolta împotriva nedreptăţii, a asupririi şi a răutăţii, a egoismului lacom.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 75, cf. RESMERIŢĂ, D. *Egoizmul sau indiferentismul fericitului care locuieşte în palate... sunt de o inconştienţă desăvârşită.* ARH. OLT. V, 410, cf. ŞĂINEANU, D. U. *A lăsat pe tatăl său singur la ţară numai din egoismul de-a rămâne aproape de Olga.* REBREANU, R. II, 214. *O fi înţeles ea complet egoismul meu?* IBRĂILEANU, A. 107, cf. MINERVA, CADE. *Arta este morală, şi poate expresia cea mai puternică a moralităţii, care constă în anularea egoismului.* LOVINESCU, S. VIII, 191, cf. id. M. 242, C. VII, 187. *Eram plătit foarte bine, ţineam un apartament ales şi, printre cetele sordide şi flămânde ale lucrătorilor din fabrică, plimbam hainele mele tăiate elegant şi un egoism şi un pântec dezmierdat.* GALACTION, O. 228. *Mi-a reproşat egoismul meu.* CAMIL PETRESCU, U. N. 210. *Se simţea strein, dispreţuindu-i pe toţi... pentru prejudecăţile lor burgheze şi pentru egoismul lor orb, de soboli.* C. PETRESCU, C. V. 13. *Te-nchizi în egoismul tău; nu mai ajung până la tine glasurile suferinţii.* SADOVEANU, O. XIX, 39, cf. SCRIBAN, D. *E îngrozitor cum omul nu vede... la apropierea semenului său decât dorinţa de a face rău, egoismul şi interesul.* MIHĂESCU, D. A. 17. *Caragiale nu vedea în om decât instincte, ambiţii şi vanităţi, egoisme satisfăcute indiferent prin ce mijloc.* CONSTANTINESCU, S. II, 165. *O lăcomie fioroasă şi un egoism abject l-au împins să-şi indispuie rând pe rând... prietenii.* ARGHEZI, P. T. 234. *Se ruşina de acest egoism al mamei sale.* CĂLINESCU, B. I. 644. *Atitudinea bancherului în viaţă e aceea a egoismului perfect.* RALEA, S. T. I, 80. *Surâsul ei resemnat şi duios îi vorbea lui Lucu de împăcarea ei cu oamenii, cu egoismul lor şi cu vitregia sorţii.* VINEA, L. I, 200, cf. II, 143. *Pe tine egoismul te-a adus aici.* H. LOVINESCU, T. 368, cf. DL. *Aşteptase un fel de înfrăţire generală, o ofensivă a vieţii care să mături toate prejudecăţile, egoismul.* T. POPOVICI, S. 497, cf. DM, DN^2. *Egoismul lui a fost îngust înţeles.* STĂNESCU, C. R. 66. *Eu nu jinduiesc după eternitate, ar fi un egoism.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 162, 29/4, cf. DN^3. *Tu idealizezi omul, fără să ţii seama de... egoismul cu care s-a născut.* D. R. POPESCU, I. Ş. 253. *Fiecare din noi ascunde un sâmbure de egoism.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 5/2, cf. DSR, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI. *Ştia să sufere cu egoism şi să se bucure de viaţă cu o generozitate de copil.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1999, nr. 1, 10/3, cf. TDRG^3, NDU.

2. Tendinţă a membrilor unei familii sau ai unui grup social de a subordona totul intereselor familiei sau grupului respectiv. *Un oarecare egoism naţional este iertat şi necesar.* CONV. LIT. IV, 8. *Oamenii publici... produc egoismul exclusiv de clasă.* ib. 36. *Eu îl bârfisem în gândul meu, îl acuzasem de egoism şi exclusivism de clasă.* MIHĂESCU, D. A. 54. *Omul matur, încadrat în societate, în prejudecăţile ei şi egoismul conştient al colectivităţii, întruchipează infernul.* CONSTANTINESCU, S. I, 99. *O distincţie de rasă şi un egoism conştient de valoarea lui se desprind din actele şi gândurile acestui descendent al Răuţilor.* id. ib. V, 13. *Găităneştii aveau ca şi Hangerliii un egoism familiar rezistent, şi donaţia nu fusese propusă decât spre a se evita ieşirea imobilului din sfera familiei Boldescu-Kapri, înrudită cu Gaittany.* CĂLINESCU, B. I. 597, cf. O. XIII, 75. *Conservatorismul micului producător e o sursă de egoism de tip mic burghez.* RALEA, F. 21.

3. Ansamblu de instincte şi de predispoziţii propriu fiecărui individ care serveşte la conservarea fiinţei sale. *Noi siniiubitorii înaintea ochilor lui* [patriotului] *sântem nişte fiinţi socotite numai simţitoare, vieţuind în egoism absolut şi complet.* GENILIE, G. 239/10. *Falsul patriotism este masca egoismului în timpurile de tulburare.* RUSSO, S. 181. *Ăst patriotism nu e decât un egoism colosal.* TEULESCU, C. 2/14. *De la instinctul conservator la egoism este o trecere pe nesimţite, ca între orice grade care se succedează.* CONTA, O. F. 193, cf. ENC. ROM., MINERVA. *Prin egoismul vital al adevăratei personalităţi, artiştii îşi consumă şi părinţii şi copiii.* LOVINESCU, C. VII, 38. *Auzisem... de ofiţerii superiori care... se izolaseră de trupă c-o laşitate şi c-un egoism ruşinos.* SADOVEANU, O. XXI, 16. *Pasiuni şi înclinaţii dominante... se nasc... dintr-un egoism neraţional.* ARHIVA, X, 236. *Viaţa lor intimă se va reduce la un contact silnic de trupuri, bărbatul văzând în Smaragda numai o obedientă cloşcă, supusă la egoismul lui de continuator al neamului.* CONSTANTINESCU, S. V, 7. *Alte caractere morale rezultând din scrisoare... erau completa lipsă de prejudecăţi, o percepţie scutită de romantism, pusă în serviciul egoismului vital, şi detaşarea de orice legături geografice.* CĂLINESCU, B. I. 157.

– Pl.: (rar) *egoisme* (CONSTANTINESCU, S. II, 165), (învechit) *egoismuri* (I. GOLESCU, C., POLIZU, BARONZI, M. IV, 378/3). – Şi: **egoízm** s. n.

– Din fr. **égoïsme**. Cf. germ. E g o i s m u s.

EGOÍST, -Ă adj., s. m. şi f. (Adesea în opoziţie cu a l t r u i s t) **1.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) care manifestă o exagerată preocupare pentru interesele proprii, nesocotind interesele celorlalţi, care acţionează numai în vederea obţinerii unor avantaje personale; iubitor de sine, (învechit) filavt, siniubitor. *În monarhie şi cel mai bun Egoist a să face e silit.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 363, cf. I. GOLESCU, C. *Tinerii pe care dobândirea lucrurilor materiale îi face să uite plăcerea de a le împărţi cu prietenii lor... să fac, peste puţină vreme, egoisti.* MARCOVICI, D. 75/1. *Egoistul... nu respectează nimic, fără numai pe sine şi ar jertfi frate, sor, prieten, concetăţean, patrie pentru o slavă deşartă.* id. ib. 481/7. *Egoişti sântem toţi, care mai mult, care mai puţin.* VOINESCU II, M. 139/13. *Cu cât se deosibeşte egoistul ce îşi caută numai interesul*

său... de patriot, care, în interesurile de obște ale nației, își află interesurile sale. GTN (1835), 3[1]/17. *Am fi egoiști și neplăcuți lui Dumnezeu dacă ne-am lăpăda de toate datoriile noastre.* FL (1838), 104[2]/6. *După moartea lui Șuiski, locul acestuia l-au cuprins fratele său... barbar, egoist, iubitor de sine, ambițios și pentru toți supărător.* ASACHI, I. 108/19, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Mami îi egoistă.* CODRESCU, C. I, 253/12. *Omul egoist se face centrul a toate.* I. POP, L. 82/45. *Aceste nemeritate invective au fost cetite aicea cu cea mai mare indignațiune, caracterizându-i pe scriitorii lor de ceea ce sânt: de oameni de nimica, de egoiști.* BARIȚIU, C. I, 198, cf. STAMATI, D. *Nu fi egoistă și ne împărtășește și pre noi cu acea plăcere.* ROM. LIT. 114[2]/35, cf. POLIZU. *Nimic nu izolează pe om mai mult în societatea actuală și nu îl face mai egoist decât familia și interesurile de familie rău înțelese.* BOLLIAC, O. 43. *Egoistii stau servitori prințului în giurul tronului și lucrează pentru a lor proprie, iar nu pentru gloria patriei.* CALENDAR (1860), 3/23, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *În această reproducere și în parte și în diferita constituțiune primitivă se separă un om de ceilalți și devine individ în sfera intelectuală, fără a fi pentru aceasta egoist în sfera sentimentală.* CONV. LIT. II, 48, cf. COSTINESCU, LM. *Acest pesimism nu era redus la plângerea mărginită a unui egoist nemulțumit cu soarta sa particulară.* MAIORESCU, CR. II, 302. *Nu avem a ne plânge de cosmopoliți, ci de egoiști și de individualiști.* CONTEMPORANUL, I, 166. *E rău, e egoist, Vrea toate pentru sine, nimica pentru alții.* EMINESCU, O. IV, 62, cf. XIV, 178. *Ești, domnule, un egoist. Vrei să păstrezi darul poeziei numai pentru d-ta.* MACEDONSKI, O. III, 113. *I-am spus că el însuși este un egoist ș-un vanitos bolnav, când își închipuie că are dreptul să facă pe dezgustatul.* VLAHUȚĂ, O. A. 434, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Între egoistul veninos și între vizionarul altruist nu putea să fie pace.* IORGA, L. II, 168. *Toate tipurile lui... sunt profund egoiste în fiecare faptă și în fiecare vorbă a lor.* IBRĂILEANU, S. 75. *Tatăl lui, om hursuz și rece, mare egoist în fond..., credea că își îndeplinește pe de-a-ntregul datoria de părinte dacă oferă copilului numai o bună îngrijire materială.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 175, cf. III, 247, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Prea egoist ca să-și deschidă inima marilor simpatii..., el fuse gonit din sânul fericirii.* LOVINESCU, S. VIII, 121. *El, ursuzul, misoginul, egoistul, a devenit dintr-o dată altul.* VOICULESCU, P. II, 121. *Devenise... egoist și crud, ca să scrie două stihuri ș-un blăstăm, ca să mănânce repede dintr-o gustare care ar fi săturat două zile pe nevoiașii rămași în sat.* SADOVEANU, O. V, 259, cf. SCRIBAN, D. *Suntem atât de egoiști, că nu vedem lucrurile decât din punctul nostru de vedere.* MIHĂESCU, D. A. 286. *Caragiale a batjocorit instituții șubrede, moravuri păcătoase și oameni egoiști și imorali.* CONSTANTINESCU, S. II, 62. *Niciodată nu te-au interesat necazurile mele prea mult... Ești un egoist.* ARGHEZI, P. T. 362. *Un ambițios e puțin egoist, orice ai zice, și vrea să facă din femeie o icoană pentru uzul său personal.* CĂLINESCU, E. O. II, 272. *Rodolphe este o natură ordinară și egoistă, cu totul inaptă pentru aventură și visare.* VIANU, L. U. 490. *Numai la tine te gândești. Am știut totdeauna că ești egoistă.* H. LOVINESCU, T. 189. *Zgârciții, juiseurii, egoiștii, chiar dacă nu iau dreptul altora, au fost totdeauna disprețuiți.* RALEA, S. T. II, 276, cf. DL, DM, DN[2]. *O catastrofă așa de mare, încât acoperă întregul subiect;... așa de colosală, încât toți oamenii, de la cei mai generoși și până la cei mai egoiști, devin eroi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 21/1, cf. DN[3]. *Mi-am luat jurnalul și am scris:... E o ființă inferioară, nu îi poți cere să-și depășească condiția de demimondenă iresponsabilă, egoistă.* CĂRTĂRESCU, N. 132, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, TDRG[3], NDU. ◊ Fig. *Cine-și bate capul, într-o epohă așa de materială, așa de egoistă, să gândească la istorie, la națiie, la viitor?* KOGĂLNICEANU, S. 45. *Această Franță... fost-a ea atât de egoistă încât să voiască a deștepta lumea numai ca să dea o ocupație tiranilor spre a o lăsa să-și întemeieze în pace fericirea ei?* BOLLIAC, O. 228. *Parisul e scump și egoist. El nu dă adăpost decât acelor cu avere. Cât pentru ceilalți, îi consideră ca vagabonzi.* ALECSANDRI, S. 213. *O lume întreagă i se ridica înainte, sceptică, egoistă și îmbătrânită.* SADOVEANU, O. VII, 207. ◊ (Adverbial) *Câtă vreme* [Mimi] *era liberă, Ioanide putea să viseze egoist, fără frica de a fi contrazis în iluziile sale.* CĂLINESCU, S. 123.

2. Adj. (Despre grupuri sociale, clase sociale etc.) Care manifestă o tendință exclusivistă de satisfacere a propriilor interese. *Cu ce filosofie, în egoista noastră soțietate, este cineva sigur d-a se feri de foame?* MAN. SĂNĂT. 22/12. *Pe lângă societatea cea veche și egoistă..., trăia în ură, în antipatie, în apasare și în gândul resbunărei fiii și coborâtorii vitejilor ce își câștigase boieria cu sângele vărsat pe câmpiile vestite a[le] României.* RUSSO, S. 111. *Acest popor... egoist și așa de părtinitor... mărginise în el însuși exercitarea drepturilor de cetățeni romani.* TEULESCU, C. 4/2. *Suntem fiii unei burghezii egoiste, separatiste și grozav de neprevăzătoare.* GALACTION, O. 337. *Această clasă, egoistă și materialistă, cu pofte adesea grosolane, are și ea totuși nevoie de o artă, dacă n-ar fi decât din snobism.* OPRESCU, I. A. IV, 85. *Povestea cerșetorului evreu Zalman, al cărui destin îl amenință cu lipsa elementară a existenței, este însăși lupta a două clase: a burgheziei egoiste și a declasaților.* CONSTANTINESCU, S. II, 249. *Ne-am făcut instrumentul intereselor unei puteri străine și ale unor clase egoiste.* CĂLINESCU, B. I. 543.

3. Adj. (Despre interesele, sentimentele, manifestările, faptele etc. oamenilor) Care exprimă, care denotă sau care trădează egoism (**1**); determinat de egoism; (învechit) egoistic. V. meschin (**4**), josnic. *Nici a simți, nici este vrednic să simță vreodată în egoista sa inimă mântuitoarea mulțumire și singura dulce plăcere care aseamănă pe om cu ziditorul său.* MARCOVICI, D. 252/10, cf. id. C. 25/18. *Motivul egoist decă s-ar închide în căutarea legitimă a fericității și s-ar contenta de rangul secundariu de care se ține, e fără contestăciune mai înalt decât instinctele organice, pentru că e în esență rațional.* LAURIAN, F. 118/1. *Interesele egoiste ale proprietarilor aduseră ruinarea acestor țări.* BĂLCESCU, ap. DL, cf. NEGULICI. *Orice interes personal, orice vis ambițios, orice cugetare egoistă ar prezida la alegeri, ar fi o crimă.* DÂMBOVIȚA (1858), 1[1]/7. *Românii și slavii, împreună cu populațiunile germane... combătură cu armele și cu cuvântul politica cea egoistă și barbară a șefilor mișcării maghiare.* FILIMON, O. II, 47. *Amorul... tot într-un timp este un simtiment expansiv, este și un simtiment egoist, el orbește p-acela care iubește pentru tot ce nu este obiectul iubit.* BARONZI, I. G. 546/6. *Departe de noi acea dispoziție egoistă a nu cugeta decât prin noi înșine și a desprețui verice altă inteligință.* CONV. LIT. II, 38. *Lipsit de orice interes egoist, el se interesa cu atât mai mult la toate manifestările vieței intelectuale.* MAIORESCU, CR. II, 299. *Departe de noi orice gândire egoistă, orice umbră de ură sau de patimă de partid.* EMINESCU, O. XI, 123. *Supărarea lui Wladislaw pe Ungaria... răsărise din purtarea plină de contraziceri și egoistă a regelui maghiar Sigismund.* id. ib. XIV, 182. *Când ambițiunea nu este egoistă, ci altruistă; când ea s-aprinde pentru binele public, este nobilă și mai presus de orice laudă.* CARAGIALE, O. I, 262. *Nația era sătulă... de asemenea ambiții egoiste.* CONV. LIT. XII, 42. *El combătea deci tendințele egoiste ale magnaților unguri, care țineau cu atâta scumpătate la privilegiile lor.* XENOPOL, I. R. XII, 11. *În acest caz poezia nu aduce mulțimii nici un folos astfel de palpabil încât să o atragă la sine numai din motivul unui interes egoist.* PETICĂ, O. 430. *Tăria de caracter... e o floare rară. Iar fără ea toată învățătura de pe lume, tot talentul creator, e un simplu amuzament egoist.* PÂRVAN, I. F. 18. *Adorația egoistă, amestec de dorință și idealizare extremă – nu cedează decât în rarele momente, când văd în ea flința umană.* IBRĂILEANU, A. 116. *Sentimentul naturii... nu poate să apară în expresia sentimentelor rele, egoiste, întunecoase.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 80. *Toată lumea mi-a spus de mult și mi-a dovedit negru pe alb că întreg „naționalismul" d-tale n-a fost decât o speculă egoistă,*

pentru a ajunge sus. BĂNUȚ, T. P. 17. *Într-o societate lacomă de plăceri și de onoruri, totul e subordonat interesului egoist.* LOVINESCU, C. IV, 72. *El protesta, – vădit bucuros că nu va fi tulburat în viața lui singuratică și egoistă.* SADOVEANU, O. VII, 110. *Nu vrea să-l împiedice pe Răutu de la ținta lui majoră; nu vrea să-i creeze neplăceri dintr-o egoistă fericire personală.* CONSTANTINESCU, S. V, 16. *Pe deasupra tuturor plutește ironia egoistă din ochii fostului și rămasului călugăr singuratic.* ARGHEZI, P. T. 19. *Preocuparea lui rămâne, în fond, egoistă.* CĂLINESCU, B. 243, cf. id. S. 103, O. XII, 74. *Căpătase un curaj nou, răsfrângerea egoistă a unei descurajări mai vechi.* TUDORAN, P. 571. *Fiecare-și căuta libertatea lui, toți ar fi vrut să-și liniștească egoista lor conștiință.* T. POPOVICI, S. 168, cf. 239. *Lectura nu e pură plăcere egoistă, ci formă de comunicare cu alții.* CONTEMP. 1971, nr. 1290. *Înțeleg... că făptuirea binelui e maxima cea mai egoistă pentru că singură ea dă liniștea și împăcarea cu sine.* STEINHARDT, J. 87, cf. 149, DSR, DEX^2, D. ENC.

4. S. m. (Rar) Persoană care își acordă o importanță exagerată, care vorbește mereu despre sine. *Amoarea proprie a egoistului este mai mult vană.* CANELLA, V. 120, cf. 119.

– Pl.: *egoiști, -ste* și (învechit, rar, m.) *egoisti.*

– Din fr. **égoïste.** Cf. germ. E g o i s t.

EGOÍSTIC, -Ă adj. (Învechit; despre interesele, sentimentele, manifestările etc. oamenilor) Egoist (**3**). *Nu pregetară a se face unelte ambițioșilor... vânzându-se egoisticilor scoposuri.* SĂULESCU, HR. I, 66/18. *Se ivi în mijloc Sparta cu alt proiect nu mai puțin egoistic decât al Atenei.* id. ib. II, 19/15. *Scoposurile de obște ale creștinătății le prefăcu în interesuri egoistice.* F. AARON, I. II, 176/1. *Prin strămutarea în acela ceas se șterg toate acelia mici și egoistice priviri, care ne hotărăsc așa de obicinuit.* VASICI, M. II, 46/8. *Cred că și noi și frații noștri cei uniți nu ne vom supăra unul pe altul cu argumente egoistice.* GT (1848), 21^2/17. *Scopurile adeverate au fost curat lumești, egoistice.* BARIȚIU, P. A. I, 15. *Este în joc ambițiunea egoistică a sa.* id. C. II, 163, cf. STAMATI, D. *Acum o iubea el cu o idee egoistică, nu precum mai nainte ca pe o ste[a] frumoasă, depărtată.* CALENDAR (1858), 78/3. *El aprețuise deja o dată... caracterul nedecis și egoistic al austriacilor.* HASDEU, I. V. 58. *Aceste impulsuri egoistice... nu-și găsiră loc în sublimul cuget al lui Ion Vodă.* id. ib. 157, cf. LM. *Asemenea idei... sunt întrebuințate ca mijloc de exploatare pentru scopuri egoistice.* CONV. LIT. VI, 70. *E greu de-a ști câteodată dacă cutare acțiune este instinctivă sau egoistică.* CONTA, O. F. 193. *El va fi... contra tendințiii egoistice a acestor clase de a câștiga mult prin muncă puțină, de a nu se întreba în socoteala cui trăiesc.* EMINESCU, S. P. 86. *Această alianță nu putea să ție multă vreme, căci era încheiată de o parte de interes egoistic.* id. O. XIV, 110. *Filozofii de dogma egoistică, bătându-și mereu capul să afle răspunsul, l-au aflat în fine.* ARHIVA, II, 660. *Apusul, care susținea pe turci și barbariile lor, păreau că-i sprijine numai pentru niște interese egoistice.* XENOPOL, I. R. XII, 166, cf. GHEȚIE, R. M. 133, BARCIANU, ALEXI, W. *Autorii au căutat să descrie, cu toată obiectivitatea, viața evreilor așezați în Ungaria, Galiția și Polonia, cu toate ciudățeniile, scăderile și patimile caracteristice rasei, dar și cu oarecari însușiri bune, deși egoistice ale ei.* ARH. OLT. II, 74, cf. NDU.

– Pl.: *egoistici, -ce.*

– Din fr. **égoistique**, germ. **egoistisch.** Cf. it. e g o i s t i c o.

EGOISTIFICÁ vb. I. R e f l. (Neobișnuit) A deveni egoist (**1**). *Se egoistificară cu desăvârșire, și începură a pretinde totul pentru sine, și a manifesta puțină aplecare spre a lăsa și altora condițiunile necesare pentru o dezvoltare națională în mod particular.* SBIERA, F. S. 328, cf. MDA.

– Pronunțat: *-go-is-.* – Prez. ind.: *egoistific.*

– **Egoist** + suf. *-ifica.*

EGOÍZM s. n. v. **egoism.**

EGOLATRÍE s. f. (Rar) Adorare a propriei persoane. V. e g o i s m (**1**), e g o t i s m (**1**), e g o c e n t r i s m (**1**), n a r c i s i s m. Cf. DN^2. *Temele favorite ale articolelor lui Rion au fost lupta împotriva epigonismului eminescian..., a egolatriei și solipsismului poeților.* V. ROM. februarie 1960, 164. *Romantismul său apare eliberat de excesele egolatriei și ale teatralismului.* ROMÂNIA LITERARĂ 1969, nr. 54, 5/2, cf. DN^3, DSR, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Din it. **egolatria**, sp. **egolatria.**

EGOLÁTRU, -Ă s. m. și f., adj. (Rar) **1.** S. m. și f. (Rar la f.) Persoană care se adoră, care este stăpânită de egolatrie. V. e g o t i s t (**1**), e g o i s t (**1**). *Am cunoscut un om de litere care... avea o formă de orgoliu inedită, care întrecea toate paradele egolatrilor.* CĂLINESCU, C. O. 82, cf. DSR, NDN.

2. Adj. Propriu unui egolatru (**1**); caracteristic celui stăpânit de egolatrie. Cf. DN^2, GL 1959, nr. 262, 2/4, L. ROM. 1960, nr. 1, 61, DN^3, DSR, DEX^2, NDN. *Născut în zodia leului, Dan Laurențiu era orgolios și egolatru.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1999, nr. 1, 10/1, NDU.

– Pl.: *egolatri, -e.*

– Din sp. **ególatra.**

EGOLPIÓN s. n. v. **engolpion.**

EGOMÍSM s. n. (Rar) Egoism absolut, care nu acceptă decât existența propriului eu. Cf. DN^3, NDN, NDU.

– Din fr. **égomisme.**

EGONÓM s. m. v. **egumen.**

EGÓTIC, -Ă adj. (Rar) Egotist (**1**). *Poetul se trage în concavitatea odăii..., reintră nu numai în visul propriei lui existențe..., dar în mitul nației, luate ca al doilea strat egotic.* CĂLINESCU, O. XIII, 446, cf. NDN.

– Pl.: *egotici, -ce.*

– Din fr. **égotique.**

EGOTÍSM s. n. **1.** Tendință de supraapreciere a propriei individualități; preocupare exagerată pentru propria persoană; cult al eului. V. e g o c e n t r i s m (**1**), e g o i s m (**1**), e g o l a t r i e, n a r c i s i s m. Cf. LM, ENC. ROM. *Răzvrătirea l-a împins... la un egotism mărunt.* LOVINESCU, S. I, 376, cf. SCRIBAN, D. *A scoate din tine însuți schema omului universal nu-i egotism.* CĂLINESCU, C. O. 77, cf. 83. *Când subiectul e preocupat exclusiv de forul său interior, de un fel de egotism exagerat, indiferent de adaptarea socială, el cade în neurastenie.* RALEA, S. T. II, 45, cf. DL, DM, DN^2. *Etica luptătorului autentic implică reprimarea impulsului trufiei, a egotismului, a gustului slavei.* GL 1959, nr. 271, 2/7, cf. 3, DER. *A obosit edificându-și supremația și intră în roman pe drumul care duce de la egoismul plutocratului la egotismul aristocratului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 8/1, cf. ib. 1971, nr. 134, 30/3, D. MED. *Măcar de te-a durut nițel; egotismul inteligent – al cărui adept mi-ai scris că ești acum.* STEINHARDT, J. 239, cf. DSR, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

2. Tendință a unui scriitor de a face o analiză excesivă a personalității sale psihice și morale într-o operă literară. *Trăsăturile caracteristice sub care sunt cunoscuți esteții de marele public sunt egotismul exagerat și dragostea de artificial.* PETICĂ, O. 355. *Și dacă ne ar fi permis să exprimăm aici dorinți, am formula-o pe aceea ca d. Demostene Botez să poată ieși mai des din el însuși: Egotismul este o limitare.* IBRĂILEANU, S. 201. *Poezia pornește dintr-un individualism care ar fi putut da o consistență inspirației macedonskiene..., de n-ar fi izvorât dintr-un egotism întinat.*

LOVINESCU, S. I, 281. *D. Eliade îşi aduce o nelinişte personală, fiind în căutarea unei orgolioase afirmări individualiste. E şi aceasta o mistică – mistica egotismului.* CONSTANTINESCU, S. II, 492. *Preocuparea de a citi... îl face să întâlnească şi să exprime unul din conceptele sale cheie: egotismul, cuvânt împrumutat din vocabularul englez şi care desemnează deprinderea de a examina şi arta de a se zugrăvi pe sine.* VIANU, L. U. 474. *Citiţi acum romanele lui Thomas Hardy. Ceea ce impresionează... e lipsa totală de egotism.* RALEA, S. T. I, 177, cf. 122. *Egotismul justifică linia sinuoasă, frântă, capricioasă, totdeauna surprinzătoare a discursului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr.15, 28/3, cf. DN[3]. *Notele de impresionism dominat, de detaşare malitioasă, de egotism bine strunit ce-l individualizează pe Al. Piru... se întrunesc într-un pasaj închinat marelui patron francez.* GRIGURCU, C. R. 57. *Egotismul lui Eugen Ionescu se revarsă ca un monopol al subiectivităţilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 7/2, cf. D. ENC., NDN, DEI.

– Din fr. **égotisme.**

EGOTÍST, -Ă adj., s. m. şi f. **1.** Adj., s. m. şi f. (Persoană) stăpânită de egotism (**1**); (rar) egotic. V. egocentric (**1**), egoist (**1**), egolatru (**1**), narcisist. Cf. LM, SCRIBAN, D. *Individualismul lui de intelectual egotist, luciditatea lui europeană nu doreşte decât eliberarea.* CONSTANTINESCU, S. II, 502. *Egotist înseamnă a vorbi personal despre tine, a expune accidentalitatea ta.* CĂLINESCU, C. O. 77, cf. DL, DM, DN[2]. *Principele e un egotist dominat de sentimentul Puterii, suferind de melancolie, având adică dorinţa de izolare în cosmosul mic al afectului său.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 8/1, cf. DN[3], DSR. *Aurel Ştefanachi... nu posedă o structură narcisiac-egotistă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 7, 10/4, cf. DEX[2], NDN. ♦ (Adjectival; despre atitudini, manifestări etc. ale oamenilor) Care trădează egotism (**1**); care este determinat de egotism. *Atitudine egotistă.* DL. *Tot ce prezintă Macedonski drept poezie socială nu e decât satiră personalistă, ţipăt egotist.* CONSTANTINESCU, S. VI, 131. *Artişti sau critici care concepeau lucrurile aşa de organic şi unit legate nu puteau preţui excesiv anarhismul egotist.* RALEA, S. T. I, 159.

2. S. m. Scriitor care dă dovadă de egotism (**2**). *Byron e un egotist cu o imaginaţie uriaşă.* CONSTANTINESCU, S. II, 535. *Acest egotist parnasian e departe de stilul păstos, mustos al lui Ghica, al unui Creangă.* CONTEMP. 1972, nr. 1 313, 3/2. *La Caragiale, arta este rezultatul muncii, mai mult chin decât bucurie. Chinul era pentru el, bucuria pentru cititor. În acest fel, marele egotist... plătea tributul său societăţii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 7/2.

– Pl.: *egotişti, -ste.*

– Din fr. **égotiste.**

EGRÉGIU, -IE adj. (Latinism, ieşit din uz) Ales, distins, strălucit (**3**). Cf. LM. ◊ (Substantivat) *Luminaţilor, vederoşilor, măriţilor, generoşilor, egregiilor şi luătorilor de samă, iubiţi credincioşi!* ŞINCAI, HR. III, 192/28.

– Pronunţat (f.): *-gi-e-.* – Pl.: *egregii.*

– Din lat. **egregius, -a, -um.**

EGRENÁ vb. I. Tranz. (Text.; complementul indică fibre de bumbac) A separa de seminţe (cu ajutorul unor maşini speciale) pentru obţinerea pufului de bumbac. Cf. ALEXI, W. *Maşini de egrenat cu valţuri.* NOM. MIN. I, 418. *Seminţele se separă cu ajutorul maşinilor de egrenat.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 69. *Intreprinderile de egrenat bumbacul.* LEG. EC. PL. 27. *Producţia rezultată din recoltarea acestor soiuri va fi transportată la staţiile de egrenat numai în saci.* SCÂNTEIA, 1951, nr. 2 133. *În R. P. Albania au intrat în funcţiune o fabrică nouă pentru ţesături de lână şi o fabrică de egrenat bumbac.* ib. 1953, nr. 2 798, cf. DL, DM, DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Prez. ind.: *egrenez.*

– Din fr. **égrener.**

EGRENÁJ s. n. (Text.) Egrenare. Cf. DN[2], DN[3], NDN.

– Pl.: *egrenaje.*

– Din fr. **égrenage.**

EGRENÁRE s. f. (Text.) Acţiunea de a egrena; egrenaj. Cf. NOM. MIN. I, 418. *Sămânţa de bumbac rămâne după egrenare cu numeroase fibre scurte.* AGROTEHNICA, II, 29, cf. LTR[2], DL, DP, DM, DN[2], DER, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, NDU.

– Pl.: *egrenări.*

– V. **egrena.**

EGRENÁT s. n. (Text.) Faptul de a egrena. Cf. NOM. MIN. I, 395, 418, LTR[2], DL, DM, NDN, NDU.

– V. **egrena.**

EGRENÓR, -OÁRE adj. (Text.; rar) Care egrenează. *Cilindre egrenoare.* LTR[2] VII, 119, cf. MDA.

– Pl.: *egrenori, -oare.*

– Din fr. **égreneur.**

EGRESIÚNE s. f. (Livresc) Ieşire. Cf. DN[3], D. ENC., NDN, NDU.

– Pronunţat: *-si-u-.* – Pl.: *egresiuni.*

– Din lat. **egressio, -onis.**

EGRÉTĂ s. f. **1.** Mănunchi de pene[1] (**I 1**) (de egretă **4**) sau de fire albe care se folosea în trecut (în unele ţări, şi astăzi) ca ornament la chipiele şi la coifurile militarilor, la pălăriile femeilor etc. V. panaş, pompon (**1**), surguci (**I**). *Văzui... pân ceaţă, egretele-albicioase Mişcându-se departe, ca umbre fioroase.* ALEXANDRESCU, O. I, 82, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Îşi comandau haine particulare, egrete lungi, galoane galbene.* BRĂESCU, A. 153, cf. SCRIBAN, D. *Poate că vara viitoare moda virilă ar fi atins un grad şi mai mare de dezvoltare, şi am fi putut ieşi pe trotuare într-un decoltaj de muselină, care abureşte formele şi le face provocatoare, în timp ce femeile vor fi arborat, în schimb, pamponul, tunicile cu nasturi de alamă, egretele – uitate în alcova nupţială a femeilor măritate.* ARGHEZI, S. XV, 118, cf. DL, DM, DN[2]. *Nu mai era de tot tânăr când i se aşezase pe frunte cuca de argint, cu egretele şi cabanita.* BARBU, PRINC. 176, cf. CIORĂNESCU, D. ET., DN[3]. *Pălăria nu i se mai vede din penele de marabut şi din egrete.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 7, 13/2, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, TDRG[3], NDU. *Sergenţii... cu igreta fâlfâind Şi cu cocarda lucind.* MAT. FOLK. 360. ◊ Fig. *Un tren... pleca din gară slobozind o egretă albă de fum.* C. PETRESCU, O. P. I, 223.

2. (Bot.) Smoc de perişori la extremitatea superioară a unor fructe. *Achene... coronate de o egretă de peri pluriseriaţi şi reuniţi în inel la bază.* BRANDZA, D. 204, cf. DN[2], DN[3], DEX[2], NDN.

3. (Rar) Mănunchi de pietre preţioase în formă de egretă (**1**), folosit ca podoabă. Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Era îmbrăcat într-un costum unguresc de gală, cu brandemburguri, blăniţă, căciulă cu egretă de pietre scumpe şi spadă cu mâner de aur.* T. POPOVICI, S. 6, cf. NDU.

4. (Ornit.) Numele a două specii de păsări migratoare, de baltă, cu penele albe, din ordinul ciconiiformelor, familia ardeidelor: **a**) (şi în sintagma *egretă mare*, BĂCESCU, PĂS. 80, 158, LINŢIA, P. III, 29, DM, DER, DSR, D. ENC., DEX[2]) pasăre cu spatele acoperit cu pene ornamentale lungi şi fine; stârc-alb (*Egretta alba alba*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 80, 158; **b**) (şi în sintagma *egretă mică*, BĂCESCU, PĂS. 80, LINŢIA, P. III, 35, DM, DER, D. ENC.) pasăre mai mică decât egreta (**4 a**), cu pene ornamentale pe partea posterioară a capului şi pe spate; stârc-alb-mic (*Egretta garzetta garzetta*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 80. *Din scorburi bătrâne de sălcii tresăreau egrete graţioase – ca nişte bucăţi de zăpadă înaripată.* SADOVEANU, O. VIII, 322, cf. DN[2]. *Egreta, cormoranul, flamingo-ul... trec în zbor.* SCÂNTEIA,

1960, nr. 4 857. *Egretele îşi îmbracă aici penajul de nuntă ţesut din raze de lună.* V. ROM. iunie 1960, 63. *Egretele şi chiar stârcul purpuriu şi cenuşiu... nu pot fi considerate* [dăunătoare]. VÂN. PESC. 1964, nr. 8, 6, cf. DN[3], NDN, DEI, NDU. ♦ Mănunchi de pene[1] (**I 1**) lungi şi subţiri care ornamentează spatele sau capul egretei (**4**). *Câteva pene subţiri, fine, lungi, – egrete – înfipte la baza aripelor, pe spate, şi pe ceafă, sunt cauza peirii lui, căci este vânat fără milă pentru acele câteva pene, scumpe modelor.* SIMIONESCU, F. R. 90. *Pasăre... albă, având pe spate splendide pene ornamentale (egrete), care la vârf sunt uşor îndoite în sus.* LINŢIA, P. III, 37, CIORĂNESCU, D. ET.

5. (Fiz.; în sintagma) *Descărcare în egretă* = descărcare electrică autonomă la presiune egală sau mai mare decât presiunea atmosferică, ce se prezintă sub forma unei succesiuni rapide de scântei luminoase de scurtă durată. Cf. LTR[2], D. ENC., DEX[2], DEI.

6. (Regional) Ac de siguranţă (Bogdana – Vaslui). Cf. LEXIC REG. 60.

– Pl.: *egrete.* – Şi: (învechit) **agrétă** (ap. BĂCESCU, PĂS. 80), (regional) **igrétă** s. f.

– Din fr. **aigrette.**

EGRETÍU, -ÍE adj. (Neobişnuit) Alb. *O fundă mare rose-pâle la gât, ale cărei capete fâlfâie la fiecare mişcare pe manişca egretie ca porţolanul.* CARAGIALE, O. I, 113.

– Pl.: *egretii.*

– **Egretă** + suf. *-iu.*

EGRITÚDINE s. f. (Latinism învechit, rar) Chin sufletesc, tulburare (**2**), nelinişte (**1**), apăsare (morală), suferinţă. *Egritudinile cele mai crude rezultă din culpele noastre proprii şi sânt meritate.* LAURIAN, F. 146/8. *După o viaţă atât de plină..., muri, precum se zice, de egritudine în urmarea cerţii sale cu Newton.* id. ib. 206/14, cf. 145/4.

– Pl.: *egritudini.*

– Din lat. **aegritudo, -inis.**

EGÚ s. n. (Franţuzism rar) Canal subteran care serveşte la colectarea şi evacuarea dejecţiilor industriale sau menajere, a apelor provenite din precipitaţii etc. Cf. ANTONESCU, D. *Astăzi mai toate oraşele au canale sau eguuri, prin care se scurg, la oarecare depărtare de locuinţe, toate necurăţeniile, împreună cu apele de ploi.* BIANU, D. S.

– Scris şi: (după fr.) *egout.* ANTONESCU, D. – Pl.: *eguuri.*

– Din fr. **égout.**

EGUÁL, -Ă adj. v. **egal.**

EGÚMĂN s. m. v. **egumen.**

EGÚMEN, -Ă s. m. şi f. (Rar la f.) Persoană care conduce o mănăstire (**1**) (ortodoxă); stareţ (**2**), (regional) igomet. V. năstavnic, proestoasă, proestos (**1**), prot[2], staroste (**3**), superior (**1**). *Osfinţeaşte mănăstirele şi proslăveaşte egumenii şi întăreaşte spre răbdare monahii.* CORESI, EV. 180. *Care egumeni nu vor căuta să ţie acest iaz, să le fie pârâşe la judecata cea înfricoşată Maica Precista* (a. 1573). CUV. D. BĂTR. I, 22. *Se au apucat aceştii boierii... şi cu egumănul de acest ţigan Calciul, feciorul Oprei, de să-l ia* (a. 1583–1585). ib. 39. *Eu, egumenul, şi tot săborul de la mânăstire de la Muldoviţă scriem închinăciune* (a. 1592). GR. S. II, 230. *De la smeritul egumenul Galerie... să priimiţi dumneavoastră sănătate* (cca 1600). ROSETTI, B. 66, cf. 71. *Dat-am dumnea-mea cartea dumni-meale cu-nvăţătura dumni-meale rugătoriului nostru egumănului de Tismana* (a. 1601). CUV. D. BĂTR. I, 109/2, cf. 173/23. *Egumenul să fie preut şi să grijască de toţi ca un părinte de feciorii săi* (a. 1626). I. BIANU, D. R. 131. *Igumenilor bl[a]goslovenie* (a. 1633). GCR I, 84/31. *Au mărturisit Licherie înaintea egumenului şi a săborului* (a. 1641). GHIBĂNESCU, S. I. III, 80. *Iară noi, ieromonah Melhisedec, igumen sf[i]ntei mănăstiri,... pohtit-amă şi am nevoit de le-am scos pre limba rumânească* (a. 1642). GCR I, 94/13. *Afară de egumen şi de câţiva călugări, nu găsirăm mai pe nimene care să între în vederile noastre* (a. 1645). XENOPOL, I. R. XIII, 177. *Ispisoc de la Vasilie... întăritor igumenului de la monastirea Pângăraţii, ca să aibă a apăra tot hotarul monastirii Vizantii* (a. 1646). SAVA, DOC. I, 12. *S-au pristăvit Ioasaf arhimandritul carile au fost întâi igumen în mănăstirea Putnei.* URECHE, L. 98. *Călugărul... nu poate să iarte pri cela ce au suduit pre egumenul şi pre mânăstirea lui.* PRAV. 239, cf. 52, 57, 115, 296, 298. *Călugărul ce va fura egumenul nu va avea certare, că să chiamă că i-i fecior.* EUSTRATIE, PRAV. 22, cf. MARDARIE, L. 218/17, ANON. CAR. *Adică eu, popa Daniil, egumenul de la sfânta mănăstire de la Răcica, şi popa Dosothei, şi popa Iacov şi tot săborul scriem şi mărturisim cu cest zapis al nostru pentru o bucată de loc din Pănureşti* (a. 1651). ARHIVA, I, 110. *Ciogolea spătariul au chemat la sine pre egumenul... Ioasaf, care era pre acele vreme pe la toţi boierii duhovnic.* M. COSTIN, O. 137. *Prin toate stepenile besearicii trecând fu hirotonit şi preut. Şi egumen fu pus.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 33[v]/5. *Au fost igumen la mănăstirea lui Arhanghel.* id. ib. octombrie 78[r]/25. *Minunându-să episcopul, o au hirotonit. Ş-au pusu-o igumână preste alalte surori.* id. ib. decembrie 220[v]/14, cf. 208[v]/26, iunie 158[v]/17. *Au strâns peceţile de la igumeni.* IST. Ţ. ROM. 8. *Au strâns cu cărţi pre toţi igumenii de pre la mănăstiri la Boboteadză, de le-au făcut căutare de câte moşii au.* NECULCE, L. 314, cf. 336. *Chemat-au... pre toţi igumenii dupre la toate sfintele mănăstiri cele mari ale ţării.* R. POPESCU, CM I, 530, cf. 548. *Radu Poleca... iaste rumân mănăstirii Dobruşăi den satu den Crivină, precum mărturiseaşte şi părintele..., egumenul de-acolo în scrisoarea lui* (a. 1694). ARH. OLT. V, 120. *Scriem şi mărturisim cu acest adevărat zapis al nostru în mânile sfinţiii sale părintelui Cozmii, egumenul de la sfânta mănăstire Mira pre Milcov... să să ştie c-am vândut sfinţiii sale 50 fălci de loc* (a. 1698). SAVA, DOC. I, 55. *Alegând dintre arhierei pe mitropolitul Sidisului şi pe acel al Nisei..., precum şi pe câţiva egumeni, i-au trimes... la ţară să cutreiere satele şi să înveţe pe preoţii inculţi cele cuvenite* (a. 1695–1754). BUL. COM. IST. II, 75. *Ajutorul egumenului pentru bună chiverniseala mănăstirei şi a tuturor veniturilor ei, hotărâm să fie 5 epitropi din ceata neguţătorească, pre carii i-am ales noi înşine de bunăvoia noastră şi i-am aşăzat.* ANTIM, O. 328, cf. 325. *Au făcut-o mănăstire cu egumen şi cu sobor.* CANTA, LET. III, 181/21. *Facem ştire dumitali pentru multă pârâ şi gâlceavă, ce au avut aice rugătoriul nostru Mitrofan, egumen de la mănăstire Mera cu preoţi de Odobeşti* (a. 1732). SAVA, DOC. I, 68. *Toţi egumenii să se aleagă de mitropolitul ţerei* (a. 1734). URICARIUL, VII, 23. *Cel adivărat zapis esti răpit în celi doauzăci şi trii bucăţi hârtii di cătră egumenul Zaharia* (a. 1738). SAVA, DOC. I, 76. *8 lei îmbrăcămintea egumenului* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 279. *Să certe pre vecinii mănăstirii Solcăi şi să-i supuie igumenului ca să lucreze după obiceiul vecinilor* (a. 1746). ARHIVA R. I, 363/20. *Au poruncit să aducă pi igumenul de Bogdana să cercitezi* (a. 1747). SAVA, DOC. I, 79. *Fost-au toţi arhiereii, arhimandriţii, igumenii, protopopii şi toţi preoţii* (a. 1770). ARHIVA. R. I, 351/5, cf. 358/13. *Au tălmăcit şi au şi scris mult păcătosul şi nevrednicul arhimandritul Vartolomei Mazerianulu ce-au fost igumen la sfintele mănăstâri Putna şi Solca* (a. 1774). CAT. MAN. I, 350. *Zise că-i iaste aminte foarte a vedea pre igumenul.* MINEIUL (1776), 180[v2]/11, cf. 181[r2]/4. *Neamţul... au venit acum de la Bucureşti, şi au adus copil din cas[ă], să mă duc[ă] pe mine şi pe iegumânul să să judece cu noi* (a. 1778). FURNICĂ, I. C. 76. *Dieţile şi foile de zestre să să iscălească şi de către protopopi sau, unde nu să va afla aproape protopop, pentru mai lesnire să se iscălească de către egumenii mânăstirilor celor mari.* PRAVILNICEASCA CONDICĂ

(1780), 78. *S-au socotit cu sfat de obşte ca, de acum înainte, să fie opriţi egumenii mănăstirilor cu hotărâre ca nici cu un chip să nu dea moşii mănăstireşti.* SOB. HRIS. 23, cf. 18. *Unde va fi atuncea împăratul, unde domnul, unde igumenul?* MICU, în ŞA I, 92. *Ne-au fost luat... egumenul de la mănăstirea... Vireş* (a. 1801). CUV. D. BĂTR. I, 32. *Am rănduit igumen numitei mănăstiri pe cuviosia sa* (a. 1810). URICARIUL, VI, 352. *Igumenii nu pot da în arendă moşiile mănăstireşti decât pe un an.* CARAGEA, L. 22/12. *La Răchitoasa igumen, vrând şi nevrând, au rămas.* BELDIMAN, E. 71/14. *Să-l scoată cirăc igumen la vreo mănăstioară.* ZILOT. CRON. 75. *Ca să puie ei sau să scoată pe vreun egumen... nu li s-au dat acest fealiu de puteare.* CANTEMIR, S. M. 328/1, cf. LB. *Dacă vreunul din igumeni să va împotrivi a plăti partea sa, să poată ei a-i sili spre aceasta* (a. 1828). DOC. EC. 449. *Pă zile, pă zile ne schimbă şî pă mitropoliţi, şî pă episcopi, şî pă igumeni.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 75. *Aducând pe episcopi, preoţi, egumeni şi călugări, prin multe slujbe evlavioase... se sili să îmblânzească mânia cerului.* F. AARON, I. I, 182/3, cf. II, 21/3, 64/24. *Până la secuestrare acei egumeni au trecut de reprezintanţii proprietăţii şi nu numai au avut drept să ia câştiguri anticipate, dar să facă chiar alte mai mari tranzacţiuni.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 395, cf. VALIAN, V. *Clerul, adecă mitropolitul ca prezident, episcopii şi egumenii mănăstirilor.* BĂLCESCU, M. V. 20. *Primi noviţiatul... de la un egumen evlavios.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 184, cf. ISER. *Mitropolitul... adună un sobor de arhierei, arhimandriţi şi egumeni.* NEGRUZZI, S. I, 241, cf. 312, 313, 318, POLIZU. *Cu destulă mâhnire ni se făcu cunoscut că, fiindcă maica egumena dormia, şi nefiind cine să ne priimească, nu se afla nici o încăpere pentru noi.* PELIMON, I. 108/16. *El a deschis şcoalele româneşti şi a gonit pe egumenii greci.* GHICA, S. 7. *La ora ieşirei din biserică deşteptându-mă, mersei cu tata şi cu mama la egumenul.* SION, P. 350, cf. PETRI, V., PONTBRIANT, D. *Clerul electoral se compunea din mitropolit, toţi episcopii şi toţi egumenii.* HASDEU, I. V. 60. *Trimiteam toţi banii ce îi căpătam de la cei ce ne lua drept nişte femei sărace la egumenul schitului, care îi împărţea între prisonieri.* BARONZI, C. IV, 34/12. *Precuviosul egumen aceştii vechi monăstiri... ne primi cu o bucurie şi cu o bunătate ce îi câştigară îndată dragostea şi respectul nostru.* ALECSANDRI, O. P. 216, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 666, LM. *Un şerb al schitului ne duse îndată la egumenul mănăstirii.* BOLINTINEANU, O. 293. *Documentele Snagovului ni-l arată retras în această mănăstire, ocupând dregătoria de egumen.* ODOBESCU, S. I, 429, cf. II, 32, 34, 470. *Abia se mai găseşte câte un egumen de mănăstire.* EMINESCU, S. P. 153, cf. id. O. IV, 364, XI, 86, 224, XIV, 161, 186, 197, DDRF. *Nifon, cum veni în Muntenia, adună pe toţi egumenii şi pe tot clerul la un sobor, în care hirotonisi doi episcopi.* XENOPOL, I. R. IV, 168, cf. VI, 137. *Jos la şchele ne aştepta... egumenul mănăstirei noastre, cu alţi câţiva călugări.* ARHIVA, X, 141, cf. ENC. ROM. *Spun că bietul Pipăruş A fost egumen pe la schituri.* COŞBUC, P. II, 251, cf. BARCIANU. *Am fost condus de ei pe jos... până la mănăstirea Gherghetec, unde era arhimandrit şi egumen un român bănăţan.* SBIERA, F. S. 115, cf. 104. *În stânga, locuinţa egumenului şi apoi şirul chiliilor boltite.* ADAM, R. 117, cf. ALEXI, W. *Ajuns egumen al mânăstirii Snagov, Antim, care era un excelent tipograf şi gravor, îşi tăie singur matriţele şi-şi turnă o tipografie.* G. IONESCU, C. T. 159. *Naum se întâmpină supt noua domnie românească a lui Grigorie Ghica în calitate de egumen la Sf. Apostoli din Bucureşti.* IORGA, L. II, 344, cf. id. P. A. I, 113, MURNU, GR. 20. *Şi cum te chem, ş-un colţ de ţară Mi te-au căutat zadarnic solii, Te-apropii tu de subsuoară C-un slab egumen.* GOGA, POEZII, 220, cf. TDRG, PASCU, S. 220. *Sunt patruzeci şi şapte de ani... de când Moldova îmi ieşi înainte cu mitropolit, episcopi, egumeni, boieri, răzăşi şi ţărani, în câmpul de la Direptate.* DELAVRANCEA, O. II, 58. *Se zice că Vodă Aron şi-ar fi petrecut anii copilăriei... pe lângă un moş al său, egumen al schitului pe acele vremuri.* HOGAŞ, DR. I, 32, cf. 239, 259. *Aduce puţin... cu poetul Costache Conachi, mutră de egumen grec.* IBRĂILEANU, A. 129, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA. *Toate aceste bogăţii egumenul le înainta mănăstirei Dionisiu, transformate în bani.* ARH. OLT. X, 306, cf. CADE. *O astfel de atitudine mi-aduce aminte de şiretenia egumenului unei mici mănăstiri din jurul oraşului meu natal.* LOVINESCU, M. 300. *Egumenii mânăstirilor de peste Olt îşi făceau o datorie să-i cinstească îndată cu darurile lor.* ARH. OLT. XII, 2, cf. 198. *Nu primise niciodată să fie egumenă, fiindcă nu ştia să citească.* GALACTION, O. I, 316. *Vru să vorbească, dar egumenul îl opri.* VOICULESCU, P. I, 156. *A trebuit să vie egumenul de la Sihla să-i cetească dezlegările.* SADOVEANU, O. XIII, 73, cf. 141, id. ib. IV, 114, V, 255, VII, 398, XIII, 507, XXI, 580. *Egumenul bătrân de pe pridvor priveşte.* PILLAT, P. 115, cf. SCRIBAN, D. *Ctitoria Drăgoseştilor din Peri, la care va fi egumen şi apoi exarh Pahomie, se cheamă tocmai Sf Mihail.* CĂLINESCU, O. XII, 509, cf. 508, ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 291. *Conu Grigore, rumen şi îndesat ca un egumen obez..., mai curând părea că dormitează.* CAMIL PETRESCU, N. 79, cf. DL, DM. *Intrară cu icoanele arhimandriţii cu egumenii mânăstirilor închinate la Sfântul Mormânt.* BARBU, PRINC. 219. *În tinereţe egumen al mănăstirii Secul, Varlaam – prin cultura sa teologică – ajunge foarte repede mitropolit al Moldovei.* VARLAAM – SADOVEANU, 38. *Transcrierea scrisorilor egumenilor arată preocupările de cultură religioasă în Moldova, în perioada predominării scrisului slavonesc.* IST. LIT. ROM. I, 267. *Este... firesc ca reprezentanţii cei mai de seamă ai bisericii, mitropolitul şi episcopii, uneori şi egumenii marilor mănăstiri să fi jucat în această epocă un rol politic însemnat.* STOICESCU, S. D. 82, cf. CIORĂNESCU, D. ET., DSR, D. ENC., DEX^2, NDU. *Egumenii, Călugării Au umplut pădurele.* SEVASTOS, C. 220, cf. ALR II/I MN 96, 2 749 bis/219, 316, 346, 353, 362, 836, 848.

– Accentuat şi: (regional) *egumén.* ALR II/I 96, 2 749 bis/105. – Pl.: *egumeni, -e.* – Şi: (învechit şi regional) **egúmăn, igómăn, igúmăn** s. m., (învechit) **igúmen, -ă** s. m. şi f., (regional) **egonóm** (ALR II/I MN 96, 2 748 bis/316), **legúmen** (ib. MN 96, 2 749 bis/ 346, 353, 362) s. m.

– Din slavon. ЕГОУМЕНЪ, ИГОУМЕНЪ, ngr. ἡγούμενος. – **Egonóm**: prin apropiere de *econom.*

EGUMENÁŞ s. m. (Învechit, rar; în forma *igumenaş*) Egumen. *Popa Stanciu, igumenaş de la Văleni* (a. 1804). IORGA, S. D. VII, 44.

– Pl.: *egumenaşi.*
– **Egumen** + suf. *-aş.*

EGUMENÁT s. n. **1.** (Rar) Egumenie[1] (**1**), (rar) stăreţie (**1**). Cf. COSTINESCU, LM 301, DDRF. *La 1825, era dascăl în casa lui Scarlat Grădişteanu, după ce demisionase din egumenat.* IORGA, L. II, 344, cf. MDA.

2. (Învechit, rar) Egumenie[1] (**2**). *Să înfiinţă... mai multe domnii mici, precum prinţipaturi, episcopaturi, egumenaturi.* SĂULESCU, HR. II, 287/22, cf. MDA.

– Pl.: (**2**) *egumenaturi.*
– **Egumen** + suf. *-at.*

EGUMENEÁSĂ s. f. (Rar) Stareţă (**2**), (rar) egumeniţă, (învechit, rar) egumenie[2]. Cf. TDRG, TDRG^3 132.

– Pl.: *egumenese.*
– **Egumen** + suf. *-easă.*

EGUMENÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparţine egumenului sau egumeniei[1] (**2**), specific egumenului sau egumeniei, care se referă la egumen sau la egumenie; (rar) egumenic. *Din casele egumeneşti au rămas numai doi pereţi.* CR (1838), 13, 1/5. *Apucatu-s-au Măria Sa cu multă nevoinţă şi cu multă cheltuială de a făcut pre deasupra acelora şi alt rând de case igumeneşti.* MAG. IST. II, 346/23, cf.

POLIZU, PONTBRIANT, D., LM 301, ALEXI, W. [Un zid] *cuprinde şi chilii, case egumeneşti, case pentru domn şi curtea lui.* IORGA, C. I. II, 22. *Fratele Alexe fu luat din tindă de către duhovnicul său şi dus la strana egumenească pentru a primi binecuvântarea de la stareţ.* STĂNOIU, C. I. 146, CIORĂNESCU, D. ET. 3 163.

– Pl.: *egumeneşti.* – Şi: (învechit) **igumenésc, -eáscă** adj.

– **Egumen** + suf. *-esc.*

EGUMENÉŞTE adv. (Rar) Ca egumenii, în felul egumenilor. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., LM.

– Şi: (învechit) **igumenéşte** adv. PONTBRIANT, D., LM.

– **Egumen** + suf. *-eşte.*

EGUMENÍ vb. IV. Intranz. (Rar) A exercita funcţia de egumen; a stăreţi. *De nu va fi nevoit şi nu va fi socotit să petreacă anul cu socotinţă..., pre altul să afle să-l roage să egumenească* (a. 1626). I. BIANU, D. R. 131. *Fu diacon la beserica Antiohiei şi-au egumenit un an a svinte feate.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 57r/1. *Deaca răpăosă Alexandru..., Iacov pre urmă-i ce-au egumenit.* id. ib. decembrie 243v/14, cf. martie 29v/29, I. GOLESCU, C. *Nicodem... egumenise acolo în fapt.* HASDEU, I. C. I, 129. *Rafail arhimandritul de la Snagov... a egumenit pe la 1750.* ODOBESCU, S. I, 402. *La Snagov, unde el egumeni ani îndelungi, se găseşte încă o căţie sau afumătoare de argint în forma unei sfere cu capac.* id. ib. 459, cf. T. PAPAHAGI, C. L., ŞĂINEANU, D. U., DL, DM, DEX^2, TDRG^3, NDU. ◊ Tranz. *Igumeniia un cin de sf[i]nte fecioare.* MINEIUL (1776), 52v1/11, cf. LM 301.

– Prez. ind.: *egumenesc.* – Şi: (învechit) **igumení** vb. IV.

– Din **egumen.**

EGUMÉNIC, -Ă adj. (Rar) Egumenesc. Cf. RESMERIŢĂ, D.

– Pl.: *egumenici, -ce.*

– Din ngr. **ἡγουμενικός.**

EGUMENÍE[1] s. f. **1.** Calitate, funcţie de egumen; perioada de timp în care cineva exercită această funcţie; (rar) egumenat (**1**), stăreţie (**1**). *Egumeniia să o ţie un an încheiat* (a. 1626). I. BIANU, D. R. 131. *Aflându-să atunce igumen la mănăstirea studiilor preacuviosul Platon şi iertându-să de egumenie, stătu fericitul acesta egumen.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 119v/24. *Fără ştirea domnului, nici să va pune, nici să va scoate din egumenie* (a. 1734). URICARIUL, VII, 23. *Fugiia de igumenie.* MINEIUL (1776), 52v1/1. *Aceste... mineie sânt ale părintelui Climent, egum[enul] schitului..., şi s-au cumpărat în eg[umenia] cea dintâiu* (a. 1834). IORGA, S. D. XV$_2$, 50, cf. POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 666, LM. *Boierii ţărei se rugară de domn ca să-i lase lui pururea egumenia mănăstirii Snagovului.* ODOBESCU, S. I, 433, cf. 391, 432, DDRF, BARCIANU. *Arhimandritul Nilos... este de asemenea scos din egumenia mănăstirii Trei Ierarhi şi lăsat numai cu aceea a Floreştilor.* XENOPOL, I. R. XIII, 199, cf. ALEXI, W., D. BOGDAN, GL. 55. *Matei de Pogoniana... venise... în Ţara Românească supt Radu Şerban şi fusese primit bine, dându-i-se egumenia mănăstirii domneşti a Dealului.* IORGA, L. I, 28, cf. id. L. R. 69, TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Părintele Eufrosin Poteca... trecu în anii 1830... la egumenia mânăstirii Motrului.* ARH. OLT. XII, 6, cf. SCRIBAN, D., DM. *Acest prelat grec... a venit în Ţara Românească pe la 1602 şi a fost bine primit de domnul Radu Şerban, care i-a dat egumenia mânăstirii Dealul.* IST. LIT. ROM. I, 352, cf. CIORĂNESCU, D. ET. 3 163, DSR, DEX^2, TDRG^3, NDU.

2. Mănăstire (**1**) condusă de către un egumen, (învechit, rar) egumenat (**2**). Cf. POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U.

– Pl.: *egumenii.* – Şi: (învechit) **igumeníe** s. f.

– Din ngr. **ἡγουμενεία.**

EGUMENÍE[2] s. f. (Învechit, rar) Stareţă (**2**), (rar) egumeniţă, egumeneasă. *Atâta poslușanie şi cinste făcea în toate surorile şi egumeniei, carea şi după moartea sa au arătat cum vrea să fie.* DOSOFTEI, V. S. aprilie 72v/10, cf. BARCIANU.

– Pl.: *egumenii.*

– Din ngr. **ἡγουμένη.**

EGUMENÍŢĂ s. f. (Rar) Stareţă (**2**), (rar) egumeneasă, (învechit, rar) egumenie[2]. *Deşchizând mormântul unde zăcea sf[â]nta Teodora de multă vreme, ca să astruce şi pre igumeniţa lângă dânsa, se făcu minune mare* (a. 1698). GCR I, 319/25, cf. BUL. COM. IST. XII, 61, CIHAC, II, 666, ZEITSCHRIFT, VIII, 152, PASCU, S. 258, TDRG 592, TDRG^3 132.

– Pl.: *egumeniţe.* – Şi: (învechit) **igumeníţă** s. f.

– **Egumen** + suf. *-iţă.*

EGUTÁJ s. n. (Tehn.) Egutare. Cf. DT, LTR^2, DP, DN^3, NDN.

– Pl.: *egutaje.*

– Din fr. **égouttage.**

EGUTÁRE s. f. (Tehn.) Operaţie de eliminare a apei din cărbuni sau din minereuri prin depozitare în silozuri sau în grămezi expuse la aer; egutaj. V. desecare. Cf. LTR^2, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN.

– Pl.: *egutări.*

– Cf. fr. égouttage.

EGUTÓR s. n. (Tehn.) Cilindru gol în interior, cu mantaua (**II**) din sită metalică, folosit în procesul de fabricare a hârtiei, mai ales pentru netezirea suprafeţei acesteia. Cf. DT, LTR^2, DP, DN^3, DEX^2, NDN.

– Pl.: *egutoare.*

– Din fr. **égouttoir.**

EGZALÁ vb. I v. **exala.**

EGZIŢÍR s. n. v. **exerţir.**

EH interj. **1.** Exclamaţie care exprimă diferite reacţii sau stări afective:

a) Exprimă nemulţumire; mâhnire; dezamăgire; necaz (**3**). V. a! ah! ehei (**1 d**)! ei (**3 d**)! o[2] (**2 g**)! of (**1 a**)! vai[1] (**c**)! Cf. LM. *Acum îşi făcea socoteală: „Patru kilograme de fân, patruzeci de bani. Eh, ce scump e fânul; n-am pomenit în zilele mele!"* DUNĂREANU, CH. 7. *Eh! ... generaţiile noi sunt fără milă.* CĂLINESCU, B. I. 396, cf. DL, DM. *Eh, grangurii or s-o şteargă în Elveţia, în Suedia şi în Argentina, dar eu?* T. POPOVICI, S. 296, cf. DEX^2.

b) Exprimă tristeţe; regret. V. a! ah! aoleu! ehei (**1 b**)! ei (**3 c**)! hei! o[2] (**2 e**)! of (**1 a**)! vai[1] (**d**)! valeu (**d**)! Cf. RESMERIŢĂ, D. *Eh! îmi aduc aminte de tinereţe.* SADOVEANU, O. I, 51. *Eh, dacă aş mai avea puştile mele,... am vâna de minune.* CĂLINESCU, S. 320. ◊ (Repetat) *Michiu scoase un fel de oftat, un răget: – Eh-eh! am şi uitat gustul puiului fript.* SADOVEANU, O II, 124.

c) Exprimă furie, mânie. *Eh, bată-l pustia de noroc, fă, Gherghino, că n-avui parte de el.* N. REV. ROM. I, 33. *Eh! Trăsneşte-l Doamne!* CAMIL PETRESCU, T. I, 441.

d) Exprimă resemnare. *După câteva clipe, bătrânul luă vorba: – Eh!... Să fii sănătos, băiete!... Aşa ţi-a fost norocul!* SANDU-ALDEA, D. N. 177, cf. DL, DM, DEX^2.

e) Exprimă nepăsare, indiferenţă. *Eh... Puţin îmi pasă.* CAMIL PETRESCU, T. I, 389, cf. DL.

f) Exprimă satisfacţie, mulţumire; entuziasm. V. ehei (**1 c**)! ei (**3 b**)! o[2] (**2 c**)! *Eh! Vezi?* CAMIL PETRESCU, T. I, 388. *Eh,*

viață, viață tânără și nouă, Cu oameni, flori și steaguri în alai. BENIUC, V. A. II, 171.

2. Exclamație care exprimă un îndemn la acțiune. Cf. LM. *Stânca rece la minune, Tacă, tacă, grijă n-am. Va crăpa ea, când voi spune: – Eh! deschide-te, Sesam!* BENIUC, V. A. I, 215.

– Formație pe baza unui sunet reflex.

EHALÍU s. m. (Turcism învechit, rar) Locuitor turc. *Toți ehaliii de peste Dunăre* (a. 1859). ȘIO II_2, 145.

– Pl.: *ehalii.*

– Din tc. **ehali.**

EHARISTÍE s. f. v. **euharistie.**

EHÉ interj. v. **ehei.**

EHEHÉ interj. v. **ehei.**

EHEHÉI interj. v. **ehei.**

EHÉI interj. **1.** Exclamație care exprimă diferite reacții sau stări afective:

a) Exprimă admirație. V. a! a h! e i **(3 b)**! h e i! i! m ă r e^2 **(a)**! o^2 **(2 b)**! o f **(1 c)**! t i^1 **(a)**! v a i^1 **(h)**! *Ehei! ca dumneata, bobocule, mai rar cineva.* CARAGIALE, O. VI, 59. *Ehe, negustorească nu glumă! zise bătrânul.* REBREANU, R. I, 259. *Lână colorată cu vopsea de Assyria, ehei!* CĂLINESCU, B. I. 236. *Ehei, dar dumnealui a mai făcut și alte isprăvi; am să vi le spun cândva.* TUDORAN, P. 31, cf. DL, DM, DEX^2.

b) Exprimă satisfacție, plăcere, bucurie; mândrie. V. e i **(3 b)**! o^2 **(2 c)**! *Dar și când i-oi pune mâna-n ceafă, ehehe, să te ții moșule, cum ți-o fi de bine!* REBREANU, R. II, 178. *Ehei, în câte odăi de astea și mai frumoase încă, am fost eu!* CAMIL PETRESCU, T. I, 465. *E-he, cunoaște domnu Samson lumea.* SADOVEANU, O. II, 626, cf. 429, id. IX, 419, XIII, 64. *Multe ca mine ai ținut tu, mă prăpăditule? – Ehehei! Să mai am eu atâția dinți în gură câte!* H. LOVINESCU, T. 363, cf. DL. *Ehei, cu câți de-alde voi am avut eu de-a face... n-am atâtea fire-n cap.* T. POPOVICI, S. 293, cf. DM, DEX^2. *E he heee, zânelor, ia amu v-ați dat voi peste om.* VASILIU, P. L. 82. *Eheee, sarace voinicule, că de mult te-așteptam, Bine că te-o adus Dumnezeu.* id. ib. 96.

c) Exprimă nostalgie; regret. V. a! a h! a o l e u! e h **(1 d)**! e i **(3 c)**! h e i! o^2 **(2 e)**! o f **(1 a)**! v a i^1 **(d)**! v a l e u **(d)**! *Ehei, unde-i vremea când eram cu strajameșter!... Atunci să fi poftit jupânul să nu-mi dea, că-i arătam eu supunere.* REBREANU, I. 15. *Ehe, ce bucate frumoase mai avem și pe la noi!... Acu o să le strângă ciorile!* id. NUV. 113, cf. DL, DM, DEX^2.

d) Exprimă nemulțumire; indignare. V. a! o^2 **(2 g)**! e h **(1 c)**! e i **(3 d)**! *Ehee! Vorbești cam teleleu, băiatule.* CAMIL PETRESCU, T. I, 134. *Ehe! ... ia stai tu niței!* PREDA, D. 86.

e) Exprimă mirare **(1)**, uluire. V. a! e i **(3 a)**! h e i! m ă r e^2 **(a)**! o^2 **(2 a)**! o f **(1 e)**! p h i **(b)**! v a l e u **(c)**! *Ehe, credeți că boieru-i prost să vă dea pământul până nu se asigură de bani.* REBREANU, R. I, 133. *Ehe, hee, he, he! dragul meu! Ce mă-ntrebi dumneata! ... apoi îi tare de mult.* VASILIU, P. L. 30.

2. Exclamație care exprimă sau însoțește și întărește o constatare, o afirmație, o relatare. V. e i **(5)**! *Da unde vreai dumneata să mergi? – La Popeștii-de-Sus. – Ehei! La Pocovnicu Iordache.* CARAGIALE, O. I, 146. *Ei, făcut-ai ceea ce ți-am poruncit? – Ehehei! grăi Păcală. Ba de când am isprăvit.* ap. TDRG. *Ehei, băiete, liniștea asta nu-i a bună, ascultă-mă pe mine!* REBREANU, R. II, 73. *E-he! Nu merge așa, femeie. Vii de la Tarcău și te duci la Dorna și nici macar nu ți-s caii în bună rânduială.* SADOVEANU, O. X, 584. *Ehehe! Ce succes! Ce grandios succes ar fi avut atunci el, el, inspectorul Grunz.* STANCU, R. A. III, 284, cf. DL, DM, DEX^2. ◊ (Pe lângă un adjectiv sau adverb, îi dă valoare de superlativ) *Dacă s-ar împărți moșiile cum merge gura oamenilor, ehei, bine ar fi.* REBREANU, R. I, 319. *Când or începe mânuirea de armă, e-he-hei, atunci e greu!* SADOVEANU, O. II, 344. *Ce interese pot să aibă în țara noastră? – Ehehe, multe!* PAS, L. I, 152. *Ce mări ți-au rămas de vânturat? – Ehe, destule.* TUDORAN, P. 31.

3. Exclamație care lasă să se înțeleagă că lucrurile sunt mult mai complicate decât par sau decât crede cineva (adesea cu o nuanță de mustrare). Cf. CADE. *Realitatea, ehe, băiete, realitatea e...* REBREANU, R. I, 299. *Ehei, dumneata nu știi ce număr a fost soacră-mea la vremea ei.* VINEA, L. II, 307. *Ehei, nu-l cunoașteți voi pe bătrânul Goujon!* H. LOVINESCU, T. 98. *Departe, așa-i? – Ehe, băiete, nu-i de mintea ta!* TUDORAN, P. 95. *Vezi matale, și la trenuri e o socoteală, ehe...* BARBU, G. 251.

4. Exclamație prin care se atrage atenția cuiva. *Ehei! Ăsta-i drumul la Sulina?* TUDORAN, P. 101, cf. CIORĂNESCU, D. ET. 3 164.

– Și: **ehé, ehehé, ehehéi** interj.

– Formație pe baza unui sunet reflex. Cf. h e i.

EHÉL s. n. v. **hecelă.**

EHÉU interj. (Latinism rar) Exclamație care exprimă durere. V. a h! a u! a o l e u! o^2 **(2 e)**! o f **(1 a)**! v a h! v a i^1 **(a)**! v a i d e **(a)**! v a l e u **(a)**! Cf. LM. *Eheu, eheu, Nu mai am vanități de Eu.* CĂLINESCU, L. L. 187, cf. MDA.

– Din lat. **eheu.**

EHÍDNĂ s. f. **1.** (Învechit) Viperă **(1)**. *Scrâșcări de dinții lor, de aspide și de bălauri și ehidne răspundzându-și.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 79^r/23, cf. CANTEMIR, I. I. I, 17, LM, ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 326.

2. (În mitologia greacă; în forma *echidnă*) Monstru dragonic, jumătate femeie, jumătate șarpe. Cf. SCRIBAN, D., KERNBACH, D. M.

– Pl.: *echidne.* – Și: **echídnă** s. f. LM, SCRIBAN, D., KERNBACH, D. M.

– Din ngr. **ἔχιδνα**, v. sl. **ехидьна**. – Pentru **echidnă**, cf. fr. é c h i d n a.

EHIMÓS s .n. v. **echimoză.**

EHINODÉRM s. n. v. **echinoderm.**

EHLÈ-ISLÁM s. m. v. **ehli-islam.**

EHLÌ-ISLÁM s. m. (Turcism învechit) Musulman **(1)**. *Jalobă și prigonire... între vreunul din ehle-islami, adică din cei de credință otomanicească cu vreunul din raele lăcuitoriu al țării* (a. 1804). URICARIU, III, 182/28. *Neguțătorii ehli-islami nu vor putea înlăuntrul Țării Românești nici case sau moșii să aibă, nici vitele să-și pască.* ap. ȘIO II_2, 145, cf. MDA.

– Pl.: *ehli-islami.* – Și: **ehlè-islám** s. m.

– Din tc. **ehli-islam.**

EHLIREZ adj. (Turcism învechit) Cinstit, onorabil. *Cei mai ehlirezi din brutari ne arătară înscris că sânt mulțumiți pe nartul ce li s-au pus la vânzare de pâine* (a. 1791). ȘIO II_2, 145, cf. MDA.

– Accentul necunoscut. – Pl.: *ehlirezi.*

– Din tc. **ehli'-irz.**

EHÓ s. n. v. **ecou^1.**

EHOÍ vb. IV. I n t r a n z. (Învechit, rar) A răsuna **(2)**. *De fluiere și de glasuri dealurile ehoia.* PANN, E. II, 41/24, cf. MDA.

– Prez. ind. pers. 3: *ehoiește.*

– V. **eho.**

EHOLÓT s. n. Sondă electronică, cu ecou acustic, folosită în ecolocație; ecosondă. Cf. LTR², DER, DN³, DSR, DEX², D. ENC., DCR², NDN.

– Pl.: *eholoturi*. – Și: **ecolót** s. n. LTR², DN³, DEX², D. ENC., DCR².

– Din germ. **Echolot.**

EHOMÉTRU s. n. v. **ecometru.**

EI¹ interj. (Slavonism învechit) Cuvânt care se întrebuința pentru a răspunde afirmativ la o întrebare sau pentru a exprima o afirmație. *Se apropie miiașul și-lu întrebă, dzise: „Spunre-mi se rrimleanu ești". Elu dzise: „Ee!"* COD. VOR.² 272. *Fraţii miei, nu vă giurareți, nece cu ceriul, nece cu ‹pă›mântul, nece cu altul oarecarele giurământu. Ce fie amu voao cea ce easte: ee, și ceaea ce nu e: nu, se nu în fățărie cădeți.* ib. 362. *Și grăi lor I[isu]s: – Înțeleageți aceastea toate? Grăiră lui: – Ei, Doamne.* CORESI, TETR. 31. *Vrea-veri să hii sănătos? Și răspunse bolnavul: „Ei, Doamne".* VARLAAM, C. 108. *Și zâsă către copil: – Acesta ți-i tată-tău? Și zâsă copilul: – Ei, Doamne, acesta-i.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 30ᵛ/33, cf. LB, ISER, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE.

– Și: **ee** interj.

– Din slavonul **ей.**

EI² interj. (Atestat prima dată în 1640, cf. TDRG³) **1.** Exclamație care introduce, însoțește, întărește sau exprimă o întrebare. *Ei, iubite Varnere,... urmat-ai șansul meu?* NEGRUZZI, S. III, 173, cf. COSTINESCU. *Ei, Ieronime,... ce mai lucrezi, ștrengariule?* EMINESCU, P. L. 74, cf. 41, 88. *Ei, ce veste ne mai aduci de pe la târg?* CREANGĂ, P. 44. *E încruntat. – Ei? întreb.* CARAGIALE, O. IV, 116. *Ei! Bade, ce este mai gras pe lumea asta?* ISPIRESCU, ap. CADE. *Ei, te-ai dumerit, bade Ioane?* VLAHUȚĂ, CL. 64. *Ei, întrebă sergentul-major, făcuși ceva?* BACALBAȘA, M. T. 171, cf. DDRF. *Ei, făcut-ai ceea ce ți-am poruncit?* ap. TDRG. *Domnul șef se scoală și strigă din pragul odăii mai tare: – Steluțo! – Ei? face Steluța.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 95, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ei, ce mai zici, Ionică? îl întrebă în fugă.* REBREANU, I. 146, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Ei, cum te simți? îl întrebă arhitectul.* CĂLINESCU, B. I. 209. *Ei, ce-a zis Codan... Îmi dă fetița?* CAMIL PETRESCU, O. III, 15. *Ei, a fost plăcută conversația?* STANCU, R. A. IV, 317, cf. DL. *Ei, flăcăiandrilor, știți cântecul ăsta?* T. POPOVICI, S. 94, cf. DM, DEX², TDRG³. *Ei, făcut-ai ceva, măi frate Frunză?* VASILIU, P. L. 138. ◊ (Introduce o întrebare la care se așteaptă un răspuns afirmativ, aprobarea unei atitudini sau expresia unei admirații; adesea cu o nuanță de satisfacție) *Ei, vornice Moțoace... spune, n-am făcut bine că m-am mântuit de răii aceștii și am scăpat țara de o așa râie?* NEGRUZZI, S. I, 153. *Ei, ce zici? Așa-i că nu m-am bogasierit de tot, deși mi-am ales domiciliul căsătoresc în dugheana lui Hagi Petcu?* ALECSANDRI, T. 1 226. *Ei, Harap Alb, așa-i că ai venit la vorbele mele?* CREANGĂ, P. 213. *Ei, moșule, ce mai zici? adeveritu-s-au vorbele mele?* id. ib. 299, cf. 173. *Ei! spuneți acuma, boieri Domnia Voastră, nu-i așa că avuțiile-s amăgitoare?* ODOBESCU, S. I, 80. *Ei, fata mea, nu ți-am spus eu că nu se mănâncă tot ceea ce zboară?* ISPIRESCU, L. 14. *Ei, cucoane, am avut ori n-am avut dreptate cu țăranii? îl apostrofase arendașul mereu jovial și zgomotos.* REBREANU, R. II, 8. *Ei, drăguță, așa e că ți-a trecut melancolia?* CĂLINESCU, S. 319, cf. id. E. O. II, 110. *Am descoperit și mormântul unei englezoaice. Cu o inscripție ca în romanele victoriene... Ei, nu-i romantic?* H. LOVINESCU, T. 357. ◊ (Introduce și subliniază o întrebare care exprimă un reproș) *Ei, ce ședeți ca niște trântori?* FILIMON, O. I, 146. *Ei, vedeți? zise iarăși cel mare; dacă mă potrivesc eu vouă?* CREANGĂ, P. 22. *Ei, dar știi că ești îndrăzneț de tot, micule?* REBREANU, I. 105, cf. id. R. II, 167. *Ei, ce faci atâta zarvă?* SEBASTIAN, T. 45. *Am auzit că a omorât trei copii! – Ei, și nu e grav? reproșă sever Gulimănescu.* CĂLINESCU, S. 365, cf. DL. *Ei, nu v-ați săturat de privit?* H. LOVINESCU, T. 364. *Ei, măi finule, vezi ce-ai pățit dacă ț-ai făcut în cârd cu omul cu barba roșie?!* VASILIU, P. L. 24. ◊ (Întărit de o altă interjecție) *Ei, ia spune-mi cine ți-a mai venit cât n-am fost eu acasă?* NEGRUZZI, S. III, 197. *Ei, ia spune, cum zici tu că mi-i alege femeie?* CREANGĂ, P. 162.

2. (Adesea repetat sau întărit de o altă interjecție) Expresie care exprimă sau însoțește și întărește un îndemn, o poruncă, un sfat. V. i a ! i a n ! *Ei, afendi, ar fi bini, Să mai iei oameni cu tini* (a. 1777). GCR II, 114/35, cf. VALIAN, V., POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D. *Ei, Cătălin, acu-i acu Ca să-ți încerci norocul.* EMINESCU, O. I, 174. *Ei, du-te, du-te și las' să vedem.* CREANGĂ, P. 156. *Ei, ia spune, cum a fost.* CARAGIALE, O. IV, 110, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Ei hai, pupați-vă, hai, că eu mă întorc cu spatele!* REBREANU, R. II, 304, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Ei, haideți, urcați-vă în compartiment...!* id. ib. 317. *Ei, Gheorghe, lasă cositul acuma Și mergi la culcare.* BENIUC, V. A. II, 68. *Ei, haide să ne apucăm de treabă.* TUDORAN, P. 75. *Ei, ia desfaceți oala, să vedem, s-a prins laptele?* PREDA, D. 22, cf. DM. *Ei, gata cu pălăvrăgeala. Taci și ascultă, să-mi vină inspirația.* T. POPOVICI, S. 171. *Ei și zi, domnule, zi: ce se mai aude?* id. ib. 198, cf. 251, CIORĂNESCU, D. ET., DEX².

3. Exclamație care introduce afirmații și replici dând expresie unui sentiment, unei stări sau unei atitudini:

a) Exprimă mirare (**1**), uimire, uluire, surpriză; nedumerire; surprindere; contrarietate. V. a! e h e i (**1 e**)! h e i! m ă r e¹ (**2 a**)! o² (**2 a**)! o f (**1 e**)! p h i (**b**)! v a l e u (**c**)! *Ei! dar ce fel de carte e asta?!!! uită-te minune!!! aci lipsesc o grămadă de slove! ăștia vor să ne lase săraci!* HELIADE, O. II, 185, cf. LM. *Ei! Da ce răcoare-i aici.* CREANGĂ, P. 205. *Ei, da din greu mai adormisem.* id. ib. 278. *Ei! uite și d. Nae. Salutare, onorabile.* CARAGIALE, O. VI, 162. *Ei, bat-o Dumnezeu s-o bată! Dar cum să plece dac-o legi De moară, mă!* COȘBUC, P. I, 273, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Ei, ați și condus-o?* CAMIL PETRESCU, T. II, 391. *Nu știi? Se mărită Zamfira! – Eeei! ... Se mărită Zamfira!* TEODOREANU, M. II, 296. *Închipuiește-ți, Dănuț, că Olguța... – ea, care n-are habar de politică –... a început să-l combată pe Take Ionescu! – Ei!?* id. ib. 310. *Ei, cum e cu putință atunci, mă-ntreb eu, om naiv, ca oamenii aceștia să se îmbogățească?* SADOVEANU, O. XIX, 20. *Ei! ... Ați aflat, care va să zică, și despre turc.* STANCU, R. A. IV, 287, cf. DL, DM, DEX². ◊ E x p r. **Ei, vezi!** v. v e d e a ³ (**2**).

b) (Adesea urmată de interjecția „bravo" sau de imprecații glumețe) Exprimă admirație (v. a! a h! e h e i (**1 a**)! h e i! i! m ă r e² (**c**)! o² (**2 b**)! o f¹ (**c**)! t i¹ (**a**)! v a i¹ (**h**)!); bucurie, entuziasm; mândrie (**4**), mulțumire (**3**), satisfacție (v. e h (**1 f**)! e h e i (**1 c**)! h e i! o² (**2 c**)!). *Ei bravo! Cap ai, minte ce-ți trebuie!* MAIORESCU, în LOVINESCU, S. VIII, 114. *Ei, ei! Jupâneșică, iată-ne și aproape de vârful dealului.* CREANGĂ, P. 123. *Ei, că bine mi te-am căptușit!* CREANGĂ, P. 206, cf. 224. *Ei, frumoase vremuri! exclamă unul.* CARAGIALE, O. II, 42. *Ei bravo! Ești băiat deștept!* id. ib. VI, 455. *Ei bată-te, că dișteptă te-ai mai ales.* VLAHUȚĂ, CL. 110. *Ei, bravo! strigă Moș Teacă. Așa-mi place!* BACALBAȘA, M. T. 39. *Ei, bată-te să te bată toate noroacele! urmă apoi iar către luga, clipind din ochi cu mare bucurie.* REBREANU, R. I, 15. *Ei, asta e Babaroaga, băiete! strigă arendașul cu o bucurie exuberantă.* id. ib. 191, cf. 264. *Ei, iată că-l cunosc.* CAMIL PETRESCU, T. I, 426. *Știi unde vine Chiriță Vechia? – Ei bravo, mi-ai plăcut. Cum să nu știu?* SEBASTIAN, T. 34. *Ei, brava! zise conu Iorgu; așa îmi place și mie... Sus paharele pline!* SADOVEANU, O. II, 196. *Ei bravo! Asta e o idee! se înveseli entuziasmat Iordan Hagi-Iordan.* C. PETRESCU, C. V. 314. *Ei bravo, văd că ești un tânăr muncitor.* CĂLINESCU, B. I. 262, cf. 582. *Ei, bravo, zice Tata, mângâindu-mă pe păr.* BLAGA, H. 39. *Ei, ce-nseamnă să ai școli! Ești descurcăreț.* T. POPOVICI, S. 162. *Ei, puiuțule! De mama ast[a] ră am scăpat.* VASILIU, P. L. 59.

c) Exprimă amărăciune, mâhnire, necaz (**1**), tristețe, supărare (**I 4**); părere de rău, regret, nostalgie; compătimire. V. a! a h! a o l e u! e h (**1 d**)! e h e i (**1 b**)! o² (**2 e**)! o f¹ (**a**)! v a i¹ (**d**)! v a l e u (**a**)! *Ei, căluțul meu, când ai ști tu în ce năcaz am întrat!*

CREANGĂ, P. 212. *Ei, dragul meu, ce să am? Ia nişte păcate de la Dumnezeu am avut să trag pe lumea asta.* ISPIRESCU, L. 192. *Ei, sărăcuţa! Cum a stat ea pustie atâta amar de vreme! murmură Herdelea înduioşat.* REBREANU, I. 399. *Ei, săracul Ioniţă! îşi zise Miron. Şi pe dânsul l-au prădat.* id. R. II, 159, cf. SCRIBAN, D. *Ei, ... altceva era pe vremea revoluţiei acelea franceze.* CAMIL PETRESCU, T. I, 191. *Ei! Ce se duc la vale timp şi apă!* BENIUC, V. A. I, 36. *Ei, dacă vroia mama să intervină, nici odaia asta nu ne-o luau.* H. LOVINESCU, T. 36. *Ei, că nu mai sunt oameni ca cei dintr-o dată, să le dea în cap cu săcurea!* T. POPOVICI, S. 163, cf. 282. *Ei, săracul de mine.* CĂTANĂ, P. B. I, 46.

d) Exprimă nemulţumire, ciudă, necaz (**3**), furie, indignare, mânie[1] (**1**), revoltă; dezacord, dezaprobare, negare; protest. V. a! a h! e h (**1 c**)! e h e i (**1 d**)! o[2] (**2 g**)! o f (**1 a**)! v a i[1] (**c, f**)! *Eeeei! Poftim! Colac peste pupăză!* ALECSANDRI, T. 126. *Eeei! ... Aşa-i c-am păţit-o? Care va să zică, am casă şi nu-s stăpân într-însa!* id. ib. 837. *Ei, Asta-i prea tare!* EMINESCU, P. L. 76. *Vrei s-alerg eu după el? – Ei, nu.* id. ib. 77. *Ei, na-ţi-o! Ce sunt eu de vină de nebuniile tale!* GANE, N. III, 143. *Dar ce fel de om e? În vârstă? – Ei aş? ... nici de treizeci de ani.* CARAGIALE, O. I, 196. *Ei! Ştii că-mi place! Ce! te ţin eu? Du-te, uşa-i deschisă.* id. ib. VI, 36, cf. II, 249. *Moş Doroteiu judecă cel din urmă clondir şi-l stoarce, picătură cu picătură, zicând către fetele mari: – Aşa să se scurgă ochii fetelor după mine! – Ei aşi! Ţi-ai trăit traiul, ţi-ai păpat mălaiul!* DELAVRANCEA, S. 237. *Ei, na-ţi-o, drace!* COŞBUC, P. II, 55. *Să rămâi? Ei asta-i!* CAMIL PETRESCU, T. I, 391, cf. III, 116. *Ei! Îţi vine bine să glumeşti. Dumitale nu ţi-a luat nimeni cravata.* SEBASTIAN, T. 89, cf. 45. *Cum să lipsească? întrebă cu grijă bătrânul Negrea. – Ei nu, vorba vine.* SADOVEANU, O. II, 212. *Ei, asta-i – rezistă Stănică – lasă că ştim noi mai bine ce-ţi trebuie.* CĂLINESCU, E. O. II, 169, cf. 264, STANCU, R. A. II, 320. *Ei, asta-i! În câteva zile am devenit... asasin, fraudator al fiscului şi chiar spion.* id. ib. IV, 316. *Ei, nu! Cu o răceală de vivisector... Am să v-arăt adevărul.* BENIUC, V. A. I, 187. *Ei, la dracu!... Dar unde trăim? În ţara lui Papură?* T. POPOVICI, S. 159. ◊ Expr. **Ei, drăcie!** sau **ei, drăcia dracului!** v. d r ă c i e.

e) Exprimă enervare, sâcâială. *Ei, astâmpără-te omule şi lasă odată mofturile, avem lucruri mai serioase de vorbit.* CARAGIALE, O. VI, 87. *Ei, ieşi odată şi lasă-mă!* id. ib. 163. *Ei, lasă-mă-n pace, omule; nu mă spăl la cap pentru că sufăr de bătăi de inimă.* id. ib. 176. *Ei, ş-acu să ieşiţi afară! Că la voi vorba bună e ca ovăzul la gâşte!* REBREANU, R. I, 238.

f) Exprimă incertitudine, îndoială, dubiu, ezitare, nesiguranţă (**2**), nehotărâre (**1**), şovăială (**III**), şovăire (**II 1**). V. d e! h m! *Da ce-s alea solomonii, moş Nichifor? – Ei, jupâneşică dragă, asta nu se poate spune.* CREANGĂ, P. 122. *Ei, ştiu eu, zicea mama Zoiţa.* N. REV. R. I, 32. *Cu un gest de uşoară îndoială clătinai din cap: – Ei!* LOVINESCU, M. 100.

g) (De obicei urmat de conjuncţia „şi") Exprimă nepăsare (**2**), indiferenţă. *Dudele sânt oprite şi... poţi ajunge la spânzurătoare. – Ei şi?* EMINESCU, P. L. 96. *Ei şi? Ce-i pasă unei reviste muzicale din Berlin de stima dv.* CARAGIALE, O. III, 118. *Am mai găsit una!... Ei, ce-mi pasă!* id. ib. VI, 163. *Poate a căzut guvernul... – Ei şi? Ţi-e că n-o să cadă fără dumneata?* SEBASTIAN, T. 15. *Punem alt furnir, cucoană! Ei, şi ce-i?* VLASIU, D. 32. *Dănuţ, e târziu! – Ei şi!* TEODOREANU, M. II, 189. *Ei şi ce dacă-s şapte ş-un sfert, cucoane?* SADOVEANU, O. II, 270. *Ei şi? rânji bătrânul; nu sunteţi domniile voastre comişi acolo?* id. ib. XIII, 670. *Ei, şi ce-i? mormăi doctorul, căscând somnoros.* id. ib. XXI, 231. *Ei şi? Şi dacă? ce numai ea, mă-nţelegi?* CĂLINESCU, E. O. II, 134. *Poartă fata unui om sărac O garoafă roşie în păr. Ei! şi ce-i? o poartă şi atât!* BENIUC, V. A. II, 51. *Nu ţi-a mai spus că pleacă la drum cu el, ei şi?* VINEA, L. I, 222. *Trebuie să fiu foarte caraghios. Ei şi? Cui îi pasă.* T. POPOVICI, S. 218, cf. 444.

h) Exprimă fermitate, hotărâre. V. i a! i a c ă! i a t ă! u i t e! v e z i! *Ei, trebuie să aflu! grăi Pintea scurt şi hotărât.* SLAVICI, O. I, 142. *Ei, dar de lăsat nu mă las să ştiu de bine că se întâmplă orice! făcu flăcăul hotărât.* REBREANU, R. I, 205.

i) Exprimă consimţire. *Ei, da, răspund eu, înţeleg ce spuneţi.* CARAGIALE, O. I, 209. *Ei! Hai, scoală... să vedem ce putem! ... să-ţi fac şi hatârul ăsta... să nu zici!* id. ib. II, 251, cf. VI, 120. *Ei iaca, viu! Dar de nu-mi spui Vro veste, Zi bună între noi de-azi nu-i!* COŞBUC, P. I, 172. *Ei da, asta e comună de omenie! declară Baloleanu aflând că nu s-a întâmplat nimic rău.* REBREANU, R. II, 242. *Ei da, şi bucureştencele sunt foarte frumoase, dar prea dau pe obraz cu sănătate de la cutie.* BLAGA, H. 123, cf. BENIUC, V. A. II, 294, ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 1, 1/2. ◊ E x p r. **Ei bine!** v. b i n e.

j) Exprimă nerăbdare. V. h e i! *Ei, mai departe?* AL. PHILIPPIDE, S. 44. *Ei, spune odată!* C. PETRESCU, C. V. 86. *Am să-ţi dau o ştire, şi încă foarte importantă. Emil Conţescu... – Ei? făcu impacient Gonzalv.* CĂLINESCU, B. I. 25. *Ei, doctore, mă ţii în ghicitori?* id. ib. 217.

k) (Adesea urmat de imperativul verbului „a lăsa") Exprimă ameninţare, apostrofă; mustrare. *Râzi?... Aşa ţi-i povestea?... Ei! las'că te-oi face eu să râzi până-i plânge.* ALECSANDRI, T. 939. *Ei lasă, ticăloaselor, că v-oi dobzăla eu de acu înainte.* CREANGĂ, P. 12. *Ei las! că ţi-oi da eu ţie de cheltuială, măi crestatule şi pintenatule!* id. ib. 65, cf. 28, 146, 304. *Ei, eu atâta-ţi spui dumitale... te nenorocesc!... s-a isprăvit!* CARAGIALE, O. II, 222, cf. CADE. *Ei, stai, băiete, că nu s-a isprăvit!* REBREANU, R. I, 319. *Adică să mă speriaţi pe mine ori ce?... Ei, ruşine să vă fie!* id. ib. II, 193. *Ei las' bre, că mi-a veni el apa la moară; da-ţi vedea voi, că ce-ţi păţi, cu nime nu-ţi împărţi.* VASILIU, P. L. 129.

l) Exprimă îngrijorare, teamă. V. a o l e u! o[2] (**2 h**)! v a i[1] (**g**)! v a l e u (**b**)! *Ei, ei, acum ce-i de făcut?* CREANGĂ, P. 46.

m) Exprimă resemnare. V. e h (**1 b**)! *Ei, ce să le faci? Războiul are şi el o politică a lui!* ODOBESCU, S. III, 579. *Ei! asta e! ce te faci prost?* CARAGIALE, O. I, 323. *Ei maică, ce e de la D[umne]zeu şi de la stăpâniri este.* DELAVRANCEA, S. 220. *Ei, ce să-i faci? aşa au vrut împrejurările şi prostia oamenilor.* SADOVEANU, O. XXI, 151.

n) Exprimă o concesie. *Ei, să fie cum zici d-ta.* CAMIL PETRESCU, T. I, 132.

4. Exclamaţie care arată trecerea de la o idee la alta. *Ei, acum te uiţi la cană Că s-a spart! Dar dă-o-n foc!* COŞBUC, P. I, 237. ◊ (Introduce o urare, o formulă de salut etc.) *Ei, să fie într-un ceas bun şi cu noroc!* REBREANU, I. 228. *Ei, la revedere! În curând!* id. ib. 417. *Ei, noroc să dea Dumnezeu!* BARBU, G. 17. *Ei, eu vă spun la revedere.* H. LOVINESCU, T. 358. *Ei, eu m-am dus. Bună ziua.* id. ib. 387.

5. Exclamaţie care precedă şi întăreşte o afirmaţie, o constatare, o relatare sau atrage atenţia asupra celor ce urmează. V. e h e i (**2**)! *Ei! Iată-mă-s, feţii mei!* NEGRUZZI, S. III, 201. *Ei, apoi... zi că nu-i lumea de-apoi.* CREANGĂ, P. 209, cf. 241, 253, 263. *Ei! Aci stă rădăcina răului.* CARAGIALE, O. V, 170, cf. 178. *Ei, acuma ştiu că nu m-am înşelat în bănuiala mea.* REBREANU, I. 240. *Ei, iacă, domnilor, sufletul fin şi delicat! Vedeţi cum se cunoaşte imediat?* id. ib. II, 295. *Ei lasă, Maiorule, că nici dumneata nu eşti mai frumos.* SEBASTIAN, T. 84. *Ei, atunci să vă spun, oameni buni.* SADOVEANU, O. XIII, 15. *Otilia, e adevărat? Mă iubeşti? – Ei, ei, nu ţi-a spus nimeni că te urăşte.* CĂLINESCU, E. O. I, 161, cf. id. B. I. 409. *Care, milionarul? Ei, a dat lovitura.* CAMIL PETRESCU, N. 51. *Nu cumva nu te inspiră marea? Ei, marea trebuie s-o cunoşti.* id. ib. 92. *Ei, află, iubite domnule Drugan, că s-a mai găsit şi altceva. Dumneata finanţai de timp îndelungat spioni.* STANCU, R. A. IV, 316. *Ei! La un moment dat s-a apropiat Paştele.* PORŢILE DE FIER, 113.

6. Exclamaţie care exprimă o chemare. V. h e i! *Ei! Anton! maşinist! – Ce pofteşti, d-le Caragiali?* ap. PR. DRAM. 189. *Să trecem, te rog, prin apartamentul meu ca să-mi iau sabia. (Mergând la uşa din fund) Ei! lumânări!* NEGRUZZI, S. III, 457. *Ei! ei! cetăţeano, strigă capul înrolaţilor... tu, tu, unde mergi?* BARONZI, I. G. 10/28. *Ei! ei! păzeşte, păzeşte! strigă cât poate un*

birjar, care numai printr-o minune nu-l calcă. BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 209. *(Ridică oblonul şi strigă): Ei! Nu e nimeni la bilete?* SEBASTIAN, T. 199, cf. SCRIBAN, D. *Ei! Cine-i acolo-n haine-ntunecate?* ARGHEZI, VERS. 108. *Hangiu, ei, hangiu... Vino-ncoace!* CAMIL PETRESCU, O. III, 169. *Ei! Soldaţi! îşi puse el mâinile pâlnie la gură. Staţi, camarazilor!* T. POPOVICI, S. 274.

– Formaţie pe baza unui sunet reflex.

EIALÉT s. n. (Turcism învechit, rar) Diviziune administrativă în cadrul Imperiului Otoman. V. v i l a i e t. *Cipru (Cyprus), o insulă mare, carea face din sine un eialet.* RUS, I. III, 56/31, cf. 54/31, ENC. ROM. *Beglerbeiul sau paşă cu 2 tuiuri... se numea în special guvernatorul general al eyaleturilor Rumeliei, Anadolului şi Siriei.* ŞIO I, XXVII.

– Scris şi: *eyalet.* – Pronunţat: *e-ia-.*

– Din tc. **eyalet.**

ÉIDER s. m. (Ornit.) Raţă sălbatică din familia anatidelor, care trăieşte în ţările nordice şi al cărei puf este foarte căutat (*Somateria mollisima*). Cf. ANTONESCU, D., CADE, DEX^2, NDN, NDU.

– Pl.: *eideri.*

– Din germ. **Eider.**

EIDÉTIC, -Ă adj. **1.** (Filos.) Care ţine de esenţa lucrurilor; care are trăsături esenţiale. Cf. DN^3, NDN, DEI, NDU.

2. (Psih.) Care se referă la capacitatea unei persoane de a avea reprezentări senzoriale foarte vii, provenite din imaginaţie. Cf. DN^3, D. PSIH., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pronunţat: *e-i-.* – Pl.: *eidetici, -ce.*

– Din fr. **eidétique.**

EIDETÍSM s. n. (Psih.) Capacitate, predispoziţie a psihicului de a avea, în mod conştient şi foarte fidel, reprezentări senzoriale ale unor lucruri văzute anterior. Cf. DER, DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pronunţat: *e-i-.*

– Din fr. **eidétisme.** Cf. gr. ε ἴ δ ο ς „formă, imagine".

EIDOFÓR s. n. Instalaţie pentru proiecţia imaginilor de televiziune pe un ecran cinematografic. Cf. LTR^2, NDN, DEI, NDU.

– Pronunţat: *e-i-.* – Pl.: *eidofoare.*

– Din fr. **eidophore**, engl. **eidofor.**

EIÉCŢIE s. f. v. **ejecţie.**

EIECŢIÚNE s. f. v. **ejecţie.**

EIFELIÁN adj., subst. **1.** Adj. Care aparţine primului etaj al devonianului mediu, care se referă la acest etaj. Cf. LTR^2, DN^3, D. ENC., NDN, NDU.

2. Subst. Primul etaj al devonianului mediu. Cf. LTR^2, DN^3, D. ENC., NDN, NDU.

3. Subst. Serie de straturi geologice din eifelian (**2**). Cf. LTR^2, NDN.

– Pronunţat: *-li-an.* – Pl.: *eifelieni, -e.*

– Din fr. **eifélien.**

ÉIGSIN, -Ă adj. v. **exân.**

EINSTÉINIU s. n. (Chim.) Element chimic transuranic din grupa actinidelor, care a fost obţinut pe cale artificială. Cf. DER, LTR^2, DP, DTT, D. MED., DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pronunţat: *ainştainiu.*

– Din fr. **einsteinium**, germ. **Einsteinium.**

EIROMÉTRU s. n. v. **eriometru.**

EJACULÁ vb. I. I n t r a n z. (Fiziol.; despre masculi) A elimina sperma prin uretră. Cf. LM, BARCIANU, N. LEON, MED. 154, ALEXI, W., DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Prez. ind.: *ejaculez.*

– Din fr. **éjaculer.**

EJACULÁRE s. f. (Fiziol.) Acţiunea de a e j a c u l a şi rezultatul ei; act fiziologic reflex constând în emisia de spermă prin uretră în timpul orgasmului, prin contracţia veziculelor seminale; ejaculaţie (**1**). Cf. DN^2. *Glanda secretă un lichid lăptos, care diluează lichidul spermatic în momentul ejaculării.* ABC SĂN. 172, cf. D. MED., DTT, DN^3, DEX^2, NDN, NDU. ◊ F i g. *Activitatea artistică nu este o ejaculare amorfă, ci o lucrare structurată, călăuzită de un scop valorificat în toate amănuntele realizării.* VIANU, P. 181.

– Pl.: *ejaculări.*

– V. **ejacula** (după fr. *éjaculation*).

EJACULATÓR, -OÁRE adj. Care serveşte la ejaculare. *Muşchi ejaculatori.* LM, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DEX^2, NDN.

– Pl.: *ejaculatori, -oare.*

– Din fr. **éjaculateur.**

EJACULÁŢIE s. f. **1.** (Fiziol.) Ejaculare. Cf. LM, MINERVA, DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, NDU. ♦ (Concretizat) Lichid spermatic ejaculat. Cf. DEX^2.

2. (Bot.) Expulzarea, aruncarea sporilor din sporange, frecventă la unele plante. Cf. MINERVA, DN^3, DEX^2, NDN, NDU.

– Pl.: *ejaculaţii.* – Şi: (învechit) **ejaculaţiúne** s. f. LM, DN^3.

– Din fr. **éjaculation.**

EJACULAŢIÚNE s. f. v. **ejaculaţie.**

EJECTÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică obiecte, fluide etc.) A expulza, a da afară cu forţă; a evacua cu putere. Cf. DN^3, NDN, DEI, NDU. ♦ R e f l. (Despre piloţi) A se catapulta dintr-o aeronavă cu ajutorul unui scaun construit special în acest scop. *Pilotul s-a ejectat din elicopterul cuprins de flăcări.*

– Prez. ind.: *ejectez.*

– Din fr. **éjecter**, engl. **eject.**

EJECTÁBIL, -Ă adj. Care poate fi ejectat, expulzat. Cf. DN^3, DCR^2, NDN, NDU. ◊ *Scaun ejectabil* = scaun într-un avion foarte rapid, prevăzut cu un dispozitiv care, în caz de pericol în zbor, proiectează în afară pe pilot cu paraşuta lui. Cf. DCR^2, NDN.

– Pl.: *ejectabili, -e.*

– **Ejecta** + suf. *-abil.*

EJECTÁRE s. f. Acţiunea de a e j e c t a şi rezultatul ei; expulzare (**4**); evacuare (**4**); ejecţie (**2**). Cf. DN^3, NDN, NDU.

– Pl.: *ejectări.*

– V. **ejecta.**

EJECTÓR s. n. **1.** Aparat care serveşte la evacuarea unui lichid dintr-un rezervor cu ajutorul unui alt fluid aflat sub presiune. *Din punctul de vedere al vitezei fluidului sau amestecului, ejectoarele pot fi: supersonice, subsonice şi mixte.* LTR^2 VII, 122. *Ejectoarele cu abur pentru aer sunt folosite pentru a micşora presiunea aerului în spaţii închise.* DP, 205, cf. DM, DN^2, DER, D. MED., DTT, DN^3, D. MEC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

2. Dispozitiv al armelor de vânătoare basculante, care extrage din ţeavă tubul cartuşului în momentul deschiderii; extractor. Cf. DN^3, NDN, DEI.

3. Dispozitiv de deschidere a locaşului casetei la casetofoane. Cf. NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *ejectoare.*

– Din fr. **éjecteur.**

EJÉCȚIE s. f. **1.** (Învechit) Acțiunea de a arunca, de a azvârli (afară). Cf. ANTONESCU, D., LM, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., BARCIANU.

2. Evacuare cu mare viteză a unui curent de fluid, printr-un tub profilat în interior, în scopul folosirii energiei fluidului pentru propulsie; ejectare. Cf. DP, DER, DN^2, STĂNESCU, R. 86, DEX^2, NDN, NDU.

– Și: (învechit) **ejecțiúne** (ANTONESCU, D., BARCIANU), **eiecțiúne** (LM, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.), **eiécție** (ALEXI, W.) s. f.

– Din lat. **ejectio, -onis**, fr. **éjection.**

EJECȚIÚNE s. f. v. **ejecție.**

EL, EA pron. pers. 3 sg. (Atestat prima dată în 1480, cf. TDRG^3) **A.** (Înlocuiește ființa sau obiectul despre care se vorbește)

I. (La nominativ; înlocuiește numele subiectului propoziției, marcând adesea insistența asupra acestuia; așezat înaintea predicatului, reia un substantiv subiect anterior; și în construcții eliptice de predicat) *I-au dat împăratul slobozie lu Mahamet-beg, pre io-i va fi voia pren Țeara Rumânească, iară el să treacă* (a. 1521). DOC. Î. (XVI), 95. *Ei luară pișce.* COD. VOR.^{2} 321. *Elu scutură șarrpele în focu și nu chinui nemică rreu.* ib. 324. *Ei în toate ceasurile plâng* (cca 1550). GCR I, 17/20. *El trase den cursă picioarele meale.* PSALT. 42. *Ea fu în capul unghiului.* ib. 249. *De-ară fi așa prost bună bogațiia, elu se vrea cădea amu tuturor carii o ară avea să fie buni.* CORESI, EV. 402. *El nu ascultă sfatul bătrânilor, să le ogodească, ce ascultă de tineri.* MOXA^2, 107, cf. 167. *El... să dusă în ostrovul Chiprului.* VARLAAM, C. 64, cf. 338. *El nu iaste cu adevărat nebun.* PRAV. 267, cf. ANON. CAR. *Fețe... sânt trei: întâi, cum e: „eu", a doa, cum e: „tu", a treia, cum e: „el".* ST. LEX. 243^r/26. *El află turma neplecată și neascultătoare* (a. 1650–1675). GCR I, 193/1. *Și-n tot ce-i în mare el oblăduiește.* DOSOFTEI, PS. 28/16. *El să ruga pentru ei.* BIBLIA (1688), [prefață] 6/48. *El va da seama cu acelea.* IST. Ț. R. 23. *Numai ei din cetate nemeriè tot în om.* NECULCE, L. 109. *El nu va face oaste, nici războiu* (a. 1701). FN 93, cf. LEX. MARS. 220, KLEIN, D. 337, 338, LB. *El trebuie să fie... departe de toată primejdia pierderii.* POTECA, F. 271/27. *Ei făcură o lege asupra cererii unui tribun.* CĂPĂȚINEANU, M. R. 69/20. *El caută minuturi de odihnă.* MARCOVICI, D. 4/6. *El juca pretutindeni... pe orice preț.* GTN (1836), 23^1/33. *Să părăsim toate dulcețurile..., căci ele nu sânt hrănitoare.* ALBINEȚ, M. 114/19, cf. VALIAN, V. *Ele sânt asemine indispensabile, asemine fecunde când se aplică împreună.* LAURIAN, F. 93/2. *El cere... de la voi acea iubire.* CONACHI, P. 81. *Ei se traseră în munții Carpați.* BĂLCESCU, M. V. 7. *Ea vine din închipuiri.* CORNEA, E. I, 104/16, cf. ISER, POLIZU. *Aud un grozav horcăit pe canapeluța unde el dormea.* NEGRUZZI, S. I, 62. *El mi-a făgăduit că... va trimite la dispoziția mea un vapor.* GHICA, S. 399. *El vesel viețuiește Și moare bărbățește.* ALEXANDRESCU, M. 175, cf. id. O. I, 143, PETRI, V., PONTBRIANT, D. *Ea întrebă ce voiește de la dânsa.* BARONZI, I. G. 7/25. *El aude triste șoapte.* ALECSANDRI, P. I, 13, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 8, 85, LM. *Să o ucidă cu un topor pentru ca ea să se poată duce degrabă pe cealaltă lume.* CONTA, O. F. 374. *El urmări cu ochii pe blânda fecioară.* ODOBESCU, S. I, 113. *Ei sucesc musteața, iară ele fac cu ochii.* EMINESCU, O. I, 157. *Ea se uită în ochii lui și-ncepu să râdă.* id. ib. VII, 88. *El se depărtă cu pas hotărât.* SLAVICI, O. I, 232. *Ea știe bine ce vrem noi.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 167, cf. DDRF. *Ea nu-și crede-a ei cuvinte.* COȘBUC, P. I, 99, cf. BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB., TDRG. *Ea este astăzi mai apreciată decât oricând.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 252, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ea se remarca mai ales prin perioada văratului la munte.* VUIA, PĂST. 95, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *El s-a consacrat literaturii exclusiv și excesiv apologetice.* LOVINESCU, S. VIII, 48. *Ei se pregătesc de pândă.* VOICULESCU, P. I, 22. *Ea se supuse în totul îmbrățișării.* SADOVEANU, O. XIII, 190, cf. SCRIBAN, D. *El pare a fi de origini foarte străvechi.* APOLZAN, P. I, 104. *Desperată, ea se revoltă.* CONSTANTINESCU, S. V, 7. *Ea îi dă trei peri din capul ei să-i arunce peste câini.* CĂLINESCU, B. 19. *El a reținut tema richardsoniană.* VIANU, L. U. 9. *Ele s-au format treptat.* RALEA, S. T. III, 45. *El, ca o fantasmă, rătăcește prin lume.* VINEA, L. I, 5. *Ele înfățișau farmecul, blândețea și căldura vieții.* TUDORAN, P. 333, cf. DL. *El își plimba privirea peste sală.* PREDA, R. 8, cf. DM. *El îi auzi pașii grei pe coridoare.* BARBU, PRINC. 84, cf. CIORĂNESCU, D. ET. *Ei formau... un regat.* PANAITESCU, C. R. 34. *Ea nu se poate confunda cu o istorie a literaturii dramatice.* IST. T. I, 14. *Ele sugerează o desfacere a ființei.* SIMION, S. R. III, 369. *Ele erau expresia unei credințe și a unei speranțe.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 1/3, cf. DSR, D. ENC., DEX^2. *El cântă a pustie.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 106. *Duce-vă-ți la fetele lui Crai..., Cu paharele pline, Că ele vă știu culca.* MAT. FOLK. 1 571. *Ia a fugît.* ALRT II, 230. *Ielu-și bate joc de noi.* ALR SN VI h 1 634/334. *Ei să te răpuie.* FOLC. MOLD. I, 84. *Cine alege, elu culege.* ROMÂNUL GLUMEȚ, I, 10. ◊ (Însoțit de „și" sociativ, „singur" care evidențiază subiectul) *Strâmbătatea cine o iubește, Acela, el sângur, sufletul ș-urește.* DOSOFTEI, PS. 36/12. *Poate că și ei... au ales pentru aceste ceremonii vremea aceea a anului.* CANTEMIR, S. M. 270/17. *El singur, lor ucigașul, tot el le și mistuiește.* CONACHI, P. 297. *El singur defaimă pricina prin care se deosibește din celelalte viețuitoare.* MARCOVICI, C. 13/3. *Luna... Poate că și ea are o tainică-ntâlnire, Poate că stăpânită d-asemenea simțire Pășește-nvăluită în umbra unui nor.* ALEXANDRESCU, O. I, 142. *El singur nu-și putea esplica această limpezime a minții.* EMINESCU, O. VII, 112. *Ar trebui să avem milă de dânșii, că și ei, sărmanii, sânt oameni!* CREANGĂ, P. 209. *Nevăstuicile, și ele, Au scos arme și drapele.* ARGHEZI, S. V, 91. *Nu mă îndoiesc că și el te iubește.* CĂLINESCU, S. 88. *El singur nu mai știe cât are.* VIANU, L. U. 46. *Dar nici floarea nu-i streină Și ea are rădăcină.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 110. ◊ (Așezat după predicat) *Nesupunindu-se elu, tăcum și dzisemu voia Domnului se fie.* COD. VOR.^{2} 256. *Chiemă Pavelu și audzi elu de credința cea ce e întru Hristos Isus.* ib. 291. *Căi-se el că au făcut pre om spre pământ.* PO 27/16. *Nu știe el nemică de perirea boului.* PRAV. 13. *Să-l aibă a lua la grumazi cu tot ce va avea el* (a. 1648). GHIBĂNESCU, S. I. III, 77. *Nu zic că știu ei adevărat că vor veni așa* (a. 1695). FN 51. *Să meargă el la un văr al lui* (a. 1785). FURNICĂ, D. C. 119. *Au hotărât el mai înainte să-l îngroape în oraș.* CANTEMIR, S. M. 230/9. *Așa zicea ei până când au corupt două din cele considerate prime și oneste familie.* ARISTIA, PLUT. 252/9. *A! strigă ea, slavă Maicei Domnului că te văd!* NEGRUZZI, S. I, 157. *Urmeze-ți ea prin zboru-ți în cânturi tânguioase, În cânturi răsunânde suspine armonioase, Acolo, în Eliseu!* EMINESCU, O. I, 1. *Ia vină-ncoace la nânășelul, să te pupe el!* CREANGĂ, P. 24. *De nu era el, te mâncam fript.* ISPIRESCU, L. 5. *Reputația generalului nu era tocmai așa de curată cum o crezuse el la început.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 172. *Sunt ele de natură a produce vreun efect plăcut?* SBIERA, F. S. 235. *Ce este? întrebă el supărat.* D. ZAMFIRESCU, R. 119. *Ce fericiți, acuma, sunt ei, în ceruri, sus!* HOGAȘ, M. N. 40. *Avusese un vis – el!* AL. PHILIPPIDE, S. II, 10. *Și-apoi știm noi ce fac ei între patru ochi?* POPA, T. 33. *Au judecat-o ei acolo pe greacă.* SADOVEANU, O. XIII, 76. *O fi bănuit ei ceva.* CĂLINESCU, E. O. I, 333. *N-a caracterizat el în acest chip pe Eminescu?* N. MANOLESCU, C. M. 17. *Continuă el pe un ton... de conspirator.* ȚOIU, G. 19. *Avură ei apă de ajuns pentru ei și pentru vitele lor.* CĂTANĂ, P. B. I, 26. *Merge el cale lungă, spre moșia zmeului.* VASILIU, P. L. 114. *Scoate el o bucată de pâine.* FURTUNĂ, C. 5. *Discântă acolo ce știu ieli.* ALRT II 242. *Nu bea vinul cum se bea,... Ci mi-și bea el cu vadra.* BALADE, II, 10. ◊ (Întărit prin repetare) *Era el întreg, el, copilul din portret.* EMINESCU, P. L. 31. ◊ (Între predicat și pronume se intercalează adverbul „și" care subliniază subiectul) *Beu și el păharul ce adăpa pre alalți.* MOXA^2, 149. *A fost plătind și el, când au fost de față.* PRAV. 5. *Stăpânu-său să hie și el între oameni.* M. COSTIN, ap. GCR I, 199/6. *Să chema și ei feciori de d[o]mn.* BIBLIA (1688), [prefață]

7/33. *Va fugi şi el cu ei.* IST. Ţ. R. 47. *S-au lunecat şi el cu firea ca toţi oamenii.* ANTIM, P. XXVI. *Să ruga lui ca să fie şi el apărat.* CANTEMIR, S. M. 132/5. *Ce ar fi ajuns patria astăzi, dacă strămoşii noştri ar fi dormitat şi ei!* BĂLCESCU, M. V. 580. *Va ridica şi el masca.* GHICA, S. 127. *Este cu neputinţă ca... să nu participe şi ea.* ODOBESCU, S. II, 85. *Împărăteasa se culcă şi ea lângă el.* EMINESCU, P. L. 23. *Se lasă şi el de împărăţie.* CREANGĂ, P. 187. *Domnul... s-a ridicat şi el.* CARAGIALE, O. I, 198. *A fost şi ea femeie.* ISPIRESCU, L. 4. *Când le-am spus, au început şi ei a se minuna şi a face cruce.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 170. *Când voi dispărea..., va fi murit şi ea.* IBRĂILEANU, A. 13. *Glasul a zburat şi el Şi-n altă gură s-a adăpostit.* AL. PHILIPPIDE, S. 60. *Perioadele păstoritului pot constitui şi ele un important criteriu al clasificării.* VUIA, PĂST. 18. *E o vibrare de violete, Trece şi Ea.* BACOVIA, O. 86. *În care fund opac de mare Vor acosta şi ei pe veşnicie.* MINULESCU, V. 140. *Coborâră şi ei în bătătură.* COCEA, S. I, 10. *Era şi el ostaş.* SADOVEANU, O. XXI, 52. *Am găsit pe cei trei fraţi... bolnavi şi ei de scarlatină.* ULIERU, C. 4. *Avea şi ea detestabilul tic de a-l apuca de bărbie.* CĂLINESCU, E. O. II, 16. *A suferit şi ea masacre.* VIANU, L. U. 11. *Îi surâse şi el fetişcanei cu surâs trist.* STANCU, R. A. IV, 144. *Dacia... participă şi ea la Imperiu.* PANAITESCU, C. R. 17. *Ţarul acceptă şi el armistiţiul.* IST. T. I, 94. *Asta înseamnă că criticul e şi el un poet în felul lui.* GRIGURCU, C. R. 26. *Nu după multă vreme, se deprind şi ei cu meşteşugul vânatului.* VASILIU, P. L. 111. ◊ (Învechit şi popular; întăreşte, prin reluare, subiectul, purtând accentul în propoziţie sau în frază) *Toiagul tău şi fuştele tău, iale me mângâiară.* PSALT. SCH. 68/11. *Mânule acelora, iale să se împlă* (a. 1582). DHLR II, 389. *Darurile tale, ele ne răcoresc sudorile noastre.* MOXA[2], 99. *Cum oare aceste ţări mai păstrează ele semnele unei administraţiuni oarecare?* TIMPUL (1856), nr. 1, 1[1]/42. *Atunci în vecie Suflarea ta caldă, ea n-o să învie.* EMINESCU, O. I, 38. *Virtutea pentru dânşii ea nu există.* id. ib. 56. *Pune-ţi nădejdea în Dumnezeu...; nu ne-a lăsa el să suferim îndelung.* CREANGĂ, P. 220. *Plopii! Mă cunosc ei bine De copil.* COŞBUC, F. 125. *Providenţa are ea vreo socoteală cu mine.* C. PETRESCU, Î. II, 57. *Am crezut că chiaburii nu îndrăznesc ei să ridice capul.* PREDA, D. 197. *Multe lucruri s-au pierdut, fără să ştie nimeni cât au fost ele de întregi.* BĂNULESCU, I. 10. *Cuzea, el a dat pământ la clăcaşi.* GRAIUL, I, 178. *Bătrânii noştri, ei, cân s-a pomenit, aici s-a pomenit.* ALRT II, 244. *Câinele, care ţine mai mult la om, el latră mai mult la oameni.* ZANNE, P. I, 367. ◊ (Popular şi familiar; urmat de substantivul pe care îl substituie; de obicei cu nuanţă afectivă) *Grigore Vodă... să aducă răspunsul, cum a fi: ea pace, ea nepace.* NECULCE, L. 351. *O să vie ea, o vreme, când să se găsească cineva să scrie şi despre vitejiile românilor.* GHICA, S. 20. *S-a găsi el cineva pe lume care să clironomisască.* ALECSANDRI, T. 900. *Las' că le-a usca el focu!* id. ib. 1 588. *A pomeni ea, baba mea, câte zilişoare a mai avea.* CREANGĂ, P. 128. *S-or sfârşi ele şi aceste de la o vreme.* id. ib. 220. *Vine ea şi turturica mai pe urmă.* id. ib. 274. *Vine ea ploaia!* BL VI, 15. *Vine el tata!* ib. VII, 156. *Las' c-o veni ea vara!* BIBICESCU, P. P. 166. *Trecură ele câteva zile.* MERA, L. B. 58. *O mai fost ieşit ei nişte oameni şi mai huiau.* VASILIU, P. L. 37. ◊ (La m. sg.; popular şi familiar; cu sens neutru; precede subiectul, exprimând o nuanţă afectivă) *După vreme rea a fi el vreodată şi senin.* CREANGĂ, P. 235. *Din cinci nespălaţi câţi merg cu Harap Alb, i-a veni el vreunul de hac.* id. ib. 248. *Mi-a spus el baba şi, drept să-ţi spun, tare mi-o venit rău.* CONTEMPORANUL, VI[1], 495. *Harnică era el preoteasa.* LUC. V, 124. *Lasă, c-a veni el vara!* PAMFILE, VĂZD. 33. *Va fi el undeva vreun loc sub cer unde fericirea noastră să nu fie urâtă nimănui.* SOVEJA, O. 54. *Se-mpacă el mâţa şi cu câinele.* C. PETRESCU, Î. I, 293. *Cum are să mai fie el o dreptate odată în ţară.* id. ib. II, 11. *A trecut el aşa un răstimp.* SADOVEANU, O. I, 600. *Mă răped până la o spiţărie – c-o hi el vo una pe la Nămoloasa.* POPA, V. 140. *Ei, las', bre, că mi-a veni el apa la moară!* VASILIU, P. L. 129. *S-a găsî el ac şî di coŝocu lui.* DR. IV, 1393. *Las' c-o să păţască el hoţii!* ib. 1393. *Stai că vine el junii!* ib. ◊ (În corelaţie cu alte pronume personale, indică paralelismul sau opoziţia, evidenţiindu-se astfel subiectele) *Ei tot şi voi nimica; ei cerul, voi dureri!* EMINESCU, O. I, 60. *Noi să lucrăm şi ea să doarmă?* CREANGĂ, P. 8. *Eu ştiu munţii, dar mai bine Mă ştiu ei întregi pe mine!* COŞBUC, P. II, 169. *Ea tăcută, noi tăcuţi!* HOGAŞ, DR. I, 7. *El tolăneşte şi noi ne spetim muncind.* STANCU, D. 105. *Ce aţi făcut cu tătarii...? – Ia, ce să facem? Nici ei, nici noi!* POP., ap. GCR II, 367. *El cinează după masă, Eu suspin pe după casă!* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 173. *Eu spui că e albă, el spune că e neagră.* ZANNE, P. V, 11. ◊ (Urmat sau precedat de pronumele de întărire „însuşi", „însăşi", „înşişi", „însele" care precizează subiectul) *Numai însuşi el... mântui-ne-va den păgubitură* (a. 1562–1601). TEXTE ROM. (XVI), 341. *Nici însăş ea să nu între în chioşc* (cca 1800). GCR II, 179/20. *Să meargă însuşi el, dacă voieşte să-i trăiască calul.* CANTEMIR, S. M. 319/25. *Cine a fost pricina...? El însuşi.* MARCOVICI, D. 8/19. *Nu sufere influinţe esterne, ci domneşte ea însăşi peste natura esternă prin propria sa putere.* LAURIAN, F. 206/32. *Mumele uită de faţă cu copiii lor primejdiile ce-i încungiură şi în care au fost şi ele înseşi.* NEGULICI, E. I, 91/17. *Folosul, ce ar putea scoate ei înşişi din exportarea feluritelor producţiuni ale patriei lor..., îl lasă pe seama unor străini.* ODOBESCU, S. II, 110. *Adesea îşi închipuise el însuşi cât de trişti... vor trece anii vieţii lui.* EMINESCU, P. L. 28. *Era el..., el însuşi.* CARAGIALE, O. III, 525. *Le agonisise el însuşi.* XENOPOL, I. R. VI, 81. *Printr-o acumulare de împrejurări deosebite, care ele înseşi or fi având vreun tâlc, semnele nu mai corespund conţinutului.* CAMIL PETRESCU, P. 192, cf. 414. *Scriitorul este el însuşi subiectul activ al povestirii.* VIANU, A. P. 132. *Nu părea el însuşi convins de raţiunile lui.* CĂLINESCU, B. I. 6, cf. 180. *El însuşi ar fi dorit să pună un umăr la urnirea învăţăturii.* BLAGA, H. 29. *Se obişnuise el însuşi cu credinţa că totul îi merge.* PREDA, R. 222. *Imaginea teatrală este ea însăşi un proces de permanentă dezvoltare istorică.* IST. T. I, 42. *Opera lui cea mai importantă este el însuşi.* N. MANOLESCU, C. M. 17. *Obligaţi să aleagă între a fi ei înşişi sau a supravieţui.* CONTEMP. 1972, nr. 1 326, 3/3. (Învechit şi popular; cu lipsa acordului) *Amăgiţi ei însuşi de mincinoasa ei faţă.* CONACHI, P. 264. ◊ (Învechit; face corp fonetic comun cu pronumele reflexiv în forma neaccentuată „-şi", aşezat enclitic şi având valoare de pronume posesiv) *Eluşi se face fiiul lu Dumnedzeu.* CORESI, TETR. 228. *Elu-ş ucise un frate şi pribegi în Spart.* MOXA[2], 115. *Elu-ş déde domnia, la moarte, ginere-său.* id. 132. ♦ (Popular şi familiar; la sg.) Soţ[1] (2), bărbat; soţie (3), nevastă (3). *Dacă nu-i el acasă ce pot să fac eu?* PAPADAT-BENGESCU, ap. IORDAN, STIL. 122. *Ce-ar fi făcut singură cu Nora, acum când el murise?* id. ib., cf. SCURTU, T. 199, DEX[2], FURTUNĂ, V. 91. ♦ (Popular; la m. sg.; eufemistic) Dracul. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *„Cine ţi-a făcut-o aceasta?" „– El!" „– Care El?" „– Cel mititel sau cornorat!".* MARIAN, D. 266, cf. GR. BĂN., UDRESCU, GL. ♦ (Regional; la m. sg.; eufemistic) Şezut (I 1) (Săpata de Sus – Piteşti). UDRESCU. GL.

II. (La dativ) **1.** (Înlocuieşte numele cu funcţie de complement indirect)

a) (În formele accentuate *lui, ei, lor*; aşezat după predicat; şi în construcţii eliptice de predicat) *Se vor închinra lui toţi împărăţii pământului.* PSALT. HUR.[2] 148. *Du acestu giurelu la miiaşul că oarece-i va se-i spuie lui.* COD. VOR.[2] 279. *Tocmiră lui dzile.* ib. 330, cf. 349. *Cu glas mare răspunse lor* (ante 1550). GCR I, 3/14. *Împutare de veac deade lor.* PSALT. 162. *Se dai mâncare loru în bură vremea.* ib. 216. *Rugară el să nu zică lor în beznă să se ducă.* CORESI, EV. 372. *Avraam crezu Domnului şi se meni lui pre dereptate.* PO 50/25. *Domnedzei de aur s-au făcut lor.* ib. 290/2. *Dzis(ă) ei bătrânul* (a. 1692). GCR I, 306/38. *Veştile venea ei necurmate.* CANTACUZINO, A. 80[r]/15. *Mă cuceresc lui.* CATON, 63[r]/15. *M-am făgăduit ei ca să te pizmuiesc.* ib. 65[v]/2. *Dumnezeu... dăruieşte ei slobozenia şi poate să o scape de boale.* POTECA, F. 280/30. *El perora o temă de astronomie – indiferentă atât lui, cât*

şi ei. EMINESCU, P. L. 68. *Dac-ai putea să guşti în taină şi necunoscut laudele acelor oameni ce i-ai putea iubi – bine, de nu, nu te arăta lor.* id. ib. O. XV, 137. *A aflat unul din mesajele adresate ei.* VIANU, L. U. 8. *Valorile nu sunt nici ele eterne, nici mereu egale lor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 101, 9/1. ◊ (Forma accentuată a pronumelui urmează forma neaccentuată a pronumelui reflexiv „îşi", pentru a sublinia complementul indirect) *Lăutarul cântă mai bine când îşi cântă lui.* ZANNE, P. IV, 417. ◊ (Învechit; aşezat înaintea predicatului) *Slavă lui dat-au.* COD. VOR.[2] 371. *Domnul upuvăinţă lui iaste.* PSALT. 19. *Scut lor iaste.* ib. 71. *Lor mare grije era de slujba lu Dumnezeu.* CORESI, ap. GCR I, 24/3. *În viaţă şi la moarte lui te roagă fără frică.* CONACHI, P. 273. *Ea se apără c-o mână, Însă totuşi lui se lasă.* EMINESCU, O. I, 67. ◊ (Învechit; face corp fonetic comun cu pronumele reflexiv în forma neaccentuată „-şi", aşezat enclitic şi având valoare de pronume posesiv) *Se duc îngerii şi slujesc loruşi* (ante 1550). GCR I, 1/30. *Învrătoşară loruş cuvânt rău.* CORESI, PS. 162/8. *Delungat-ai ştiuţii miei de mine, puseră-mă în ruşine loruş.* id. ib. 239/10. *Cine mănâncă şi bea nedestoinic fiind păcat luiş mănâncă şi bea.* id. EV. 115. *Tocmi-va Domnezeu luişi oaia pre giungheare de ardere.* PO 71/6. *Amu ea ţine eişi, că pre noi nu poate dzice că sem mincinoşi, că iată era tremes iedul şi tu n-ai aflat pre ea.* ib. 133/13. *O au luat luiş doamnă.* URECHE, L. 89. *Oamenii cei războinici au prădat fieştecarele dentr-înşii luiş.* BIBLIA (1688), 120[1]/53. *Fiind împreunată Luna cu Săgetătorul arată între norodul mahumetan războaie, adinsu eiş* (a. 1694). FN 24. *Hainele lui loruşi au împărţit.* IACOV, SYN. 9[v]/8. *Împărţiră veşmintele mele loruşi* (cca 1750). GCR II, 57/34. *D[u]mnezeu i-au ispitit pre dânşii şi i-au aflat luiş vrednici.* MINEIUL (1776), 154[r2]/21. *Au trimis de o au cerut luişi muiere.* HALIMA (1783), 143[r]/39. *Ungurii... au încoronat loruşi crai pre Bela.* ŞINCAI, HR. I, 204/20. *Te-au ales luiş muiare.* MIL. TIT. 7[v]/21. *Precum este chipul ceia ce l-a născut şi dintru care însufleţită omenirea şi desăvârşită şi-o plăzmui luişi* (a. 1805). GRECU, P. 306. *Împărţit-au hainele mele loruşi şi pentru cămaşa mea au aruncat sorţi* (a. 1805). id. ib. 355. *Autorii îşi acordă însă comodităţile interzise pe vremuri, vrem să spunem interzise loruşi prin actul de disciplină.* ARGHEZI, T. C. 103. ◊ (Învechit, rar; aşezat după predicat; înlocuieşte numele unui complement indirect în dativ) *Lucraţi Domnului cu frică şi bucuraţi-vă lui cu cutremuri.* PSALT. 3. *Gotovit-ai gustare lor.* ib. 122. *Milostiv erai lor.* ib. 204.

b) (În formele neaccentuate *îi, le*; *îi* se află independent; *le* se află independent, proclitic, *le-*, când cuvântul următor începe cu o vocală, când este una dintre formele auxiliarului „a avea" din timpurile sau modurile compuse ale verbului ori pronumele personal „o" şi enclitic, *-le*, când cuvântul precedent se termină în vocală) *Lă mărrturisiia împărăţiia lu Dumnedzeu.* COD. VOR.[2] 331. *Fericară oamerii ce lă sântu aceastea.* PSALT. 299. *Ziseşi-lă se umnojeşti semânţa lor ca stealele ceriului.* ib. 328. *Spre apostoli căzu-le ucidere.* CORESI, EV. 371. *Îi dă moarte mai cumplită decât altor.* PRAV. 91. *Să ucigă pre vrunul ce le va fi... vrăjmaş.* ib. 302. *Râsâpeşte pizmaşii, le fă pre osândă.* DOSOFTEI, PS. 25/8. *Prea direaptă îi zic, pentru că la aceasta judecătoriul... nu poate să greşască.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/32. *Craii... merseră la Alexandru şi îi să închinară.* ALEXANDRIA (1794), 62/9. *Puterea îi lipseşte.* CONACHI, P. 86. *Trimite-le din ceruri un înger într-ajutor.* NEGRUZZI, S. I, 123. *Eu astăzi îi ţin locul.* id. ib. II, 72. *Le dărui firman de domnie.* ODOBESCU, S. I, 151. *Le arăt că lumea vis e.* EMINESCU, O. I, 48. *Cu mâna-ntinsă magul îi face semn să şadă.* id. ib. 94. *Ipate li dă de băut.* CREANGĂ, P. 173. *Văzând că nu o crede, îi dete înscris cu sângele său.* ISPIRESCU, L. 5. *Luna îi bate în faţă.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 167. *Îi vorbesc şi nu-mi răspunde.* COŞBUC, B. 8. *Îi strecura în ureche vorbe fierbinţi.* SADOVEANU, O. XIII, 194. *Îi lipesc o foaie cărţii.* ARGHEZI, S. V, 40. *Intrarea cu coloane de tencuială îi făcea rău.* CĂLINESCU, B. I. 5. *Aproape că nu le mai creşteau nici frunzele.* STANCU, R. A. I, 40. *Oflţerii... le-au ordonat să tragă.* id. ib. 55. *Îi ură bun-venit.* VINEA, L. II, 306. *Avea... impresia că îi este datorat.* T. POPOVICI, S. 178. *Le-au dat viaţă din iubire.* LABIŞ, P. 130. *Nevasta îi fierbea ceai.* BARBU, G. 14. *Dă-le cât să nu moară.* id. PRINC. 70, cf. D. ENC., DEX[2]. *Nu-i frumos cine se ţine, Ci-i frumos cui ii stă bine.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 375. *Tu... Li da şi băutură.* id. ib. 447. *Împăratul îi dete o pungă îndesată de galbeni noi nouţi.* CATANĂ, P. B. I, 11. *Îi şi erau dragi poveştile!* VASILIU, P. L. 8. *Îi pun cât'-un ban în mână.* ALRT II, 144. *Îi dau paguba înapoi.* ALR I 1 451/65. *Şî încă le mai trăbă.* ALR SN VI h 1 651/250. *Dumnezo li-o porunşit.* MAT. DIALECT. I, 122. *Îi trage cu oala, Ca să treacă boala.* ZANNE, P. IV, 24. ◊ (Învechit şi regional; *îi* apare în forma *i*) *Derept aceea-i puseră nume Chesar.* MOXA[2], 124. *Înţelegi, i zise, că nu e trebuinţă să fie omorât?* BARONZI, C. I, 54/22. *I dăm astăzi locul de onoare.* CARAGIALE, O. VI, 14. *Aide, zău, ţaţo; i zic eu lui nenea... vrei?* id. ib. 23. *I pune pânză pă urmă pă ochi.* ALRT II 234. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Câte dzise părinţilor noştri se le spunie fiilor săi.* PSALT. 155. *Nu este în noi atare tărime, cum să le stăm de alean* (a. 1562–1601). TEXTE ROM. (XVI), 342. *Nu lăsa pizmaşii să le facă sâlă.* DOSOFTEI, PS. 34/6. *Romanii să le trimiţă soli... că să facă pace.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 63/27. *Începe să îi spuie.* NEGRUZZI, S. II, 293. *Fără să le-o zică, îi împlineau alintând gândirile.* EMINESCU, P. L. 53. *Încercă să le ofere ţigări.* CAMIL PETRESCU, N. 169. *Duce-m-oi de-aici din sat, Să le fac... larg!* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 188. ◊ (Forma neaccentuată este urmată de complementul indirect al cărui nume îl substituie pentru precizarea acestuia; pronumele este plasat înaintea predicatului, iar complementul după predicat) *Îi spune soră-mi.* STANCU, R. A. I, 41. *Îi înapoie ţigăncii coşul golit.* VINEA, L. I, 12. *Nu se putea spune că le merge tuturor la fel.* BARBU, G. 401. *Tipul îi cumpărase ăstuia o pereche de pantaloni bufanţi.* ŢOIU, G. 17. *Rău îi stă munteanului, rău, Fără piatră, fără flori.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 319. *Îi dau oala lu Ana.* ALR II 2 952/29. *Îi dau calu li Dumitru.* ib. II 2 954/95, cf. ZANNE, P. IV, 198. ◊ (Forma neaccentuată reia complementul indirect plasat înaintea predicatului) *Cailoru zăbalele în gură lă băgămu.* COD. VOR.[2] 350. *Celor direpţi Domnul le vede Toată calea.* DOSOFTEI, PS. 12/19. *La doi sau trei în minte abia le trece poate.* NEGRUZZI, S. II, 261. *Pământului ce-l poartă cu dânsul îi e greu.* ALEXANDRESCU, O. I, 359. *Paloarei tale raza inocenţei eu i-am dat.* EMINESCU, O. I, 29. *Fetelor le plăceau orele lui de lecţie.* VLAHUŢĂ, D. 14. *Vede baciul că lui Sandu Îi cad lacrime pe glugă.* GOGA, POEZII, 65. *Lui Felix numele acestea îi erau vag cunoscute.* CĂLINESCU, E. O. I, 18. *Bărbaţilor le plac femeile care nu umblă după ei nepăsătoare.* id. ib. II, 262. *Nevestei mele îi place să facă pe zgârcita.* VINEA, L. II, 311. *La alţii le-ai făcut pe voie.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 223. *Turcilor le grăia.* id. ib. 494. *Oameni care le faci bine ei nu-ţ mulţumeşte-ntotdeauna.* ALR II 3 088/762. (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află după „să", „a") *Această folositoare de suflet carte... înţelegătorilor aceştiia... să le fie de treabă.* CORESI, EV. 3. ◊ (Regional; forma neaccentuată este folosită proclitic şi reluată enclitic, cu intenţia de a insista asupra complementului) *Le-am datu-le.* ALR SN VII h 2 206/362. *I-am datu-i.* ib. h 2 206/574.

c) (În formele neaccentuate *i, li*, rostite cu „i" plenison; ambele se află independent înaintea pronumelui reflexiv „se"; *i* se află independent şi înaintea pronumelor personale „l-", „le", „le-" sau este legat de pronumele personal „-l" ori, învechit şi regional, de formele conjuncte de indicativ prezent, persoanele 3 sg. şi pl., ale verbului „a fi"; *li* se află legat de pronumele personal „-l" sau, învechit şi regional, de formele conjuncte de indicativ prezent, persoanele 3 sg. şi pl., ale verbului „a fi") *Ia de spre pământu cel ca acela, că nu i se cade a vie.* COD. VOR.[2] 271. *I se supărase de aceia şi cerea moarte.* CORESI, EV. 274, cf. 436. *Nu-l cunoaşte pre vândzătoriul cela ce i l-au vândut.* PRAV. 66. *Li să cade după deala lor.* ib. 86. *Aceste cărţi... i le-au semnat.* IST. Ţ. R. 10, cf. 14. *I se*

pare că răzuieşte cu picioare. MARCOVICI, C. 13/13. *I se părea că vedea Lacrimile cum se varsă.* NEGRUZZI, S. I, 117. *Maica Domnului desprinsese două vinete stele din cer şi i le aşezase pe frunte.* EMINESCU, P. L. 23. *Doi indivizi... i se pun în faţă.* CARAGIALE, O. II, 125. *Galoanele i le-am cusut.* id. ib. VI, 24. *Toate li s-au supus.* VLAHUŢĂ, R. P. 10. *Îşi desprinde... de pe vesta cadrilată ceasornicul şi i-l dă.* SĂM. I, 313. *Peste câtva timp li se aduse cina.* SANDU-ALDEA, D. N. 40. *Li se cuvine oamenilor mari să fie cruţaţi de astfel de exagerăţii.* LOVINESCU, S. VIII, 49. *I se închină, sărutându-i dreapta.* SADOVEANU, O. XIII, 160. *Priveliştile lumii duşmane i le-ascund.* ARGHEZI, S. V, 25. *Un fagure de miere... Veniră să li-l ceară.* id. ib. 56. *A reclamat că i s-au furat obiecte de argint.* CĂLINESCU, S. 250. *Într-o vale i se lămureşte un grup de oameni.* VIANU, L. U. 18. *Răspunsul cu pricină i-l dădusem.* BLAGA, H. 124. *I se spunea că nu realiza asemănare cu obiectul.* CAMIL PETRESCU, N. 125. *I se păru nesfârşit numărul oamenilor.* STANCU, R. A. V, 16. *Să pornească iar în larg li-i scris.* BENIUC, V. A. I, 42. *Recunoscu... vechiul divan pe care i se aşternuse pe vremuri de dormit.* VINEA, L. II, 295. *I se puse în vedere.* PREDA, R. 27. *Nu i se cuvenea.* BARBU, PRINC. 111. *I-l puni într-um buzunari.* ALRT II 178. *I-e năcaz.* ALR SN V h 1 254/848. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Va da neştine vreun dobitoc la vreun păstor boieresc să i-l pască.* PRAV. 24. *Să i să facă moarte.* ib. 199, cf. 298. *Ce să i să fi întâmplat oare?* DRĂGHICI, R. 105/31. *Aceasta s-a făcut fără măcar a li se cerceta drepturile.* KOGĂLNICEANU, S. 134. *În cap ochii să i se-ntoarcă.* ALECSANDRI, P. I, 7. *Umbra lui îi şoptea... tocmai ceea ce voia el să i se răspundă.* EMINESCU, P. L. 46, cf. 15. *Îşi înturna obrazul... ca să i se vadă cerceii de aur.* SADOVEANU, O. XIII, 101, cf. 107. *Seara, când îi vine somn Trebuie să i-l adorm.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 126. *Cu fata de bogat totdeauna eşti mustrat: Să-i cumperi cizme de capră, Că altele se tot crapă.* id. ib. 437. ◊ (Aşezat după verb, de obicei în formele compuse inversate ale acestuia sau în formele inversate ale unui verb reflexiv; *-i-*, *-li-* sunt legate de verb şi de unul dintre pronumele personale „-l", „-le" ori de pronumele reflexiv „se" sau sunt legate de un gerunziu şi de unul dintre pronumele personale „-l", „-le" ori de pronumele reflexiv „se"; învechit, rar, *-i-* este legat de un verb şi de una dintre formele de indicativ prezent ale auxiliarului „a vrea" din formele inversate de viitor prezent) *Nu e năravul rrimleaniloru se dea vrun omu spre perire ainte pânră nu clevetnicii vina între feaţe pure-i-voru.* COD. VOR.[2] 297. *Cine miluiaşte lu Dumnezeu dă cât de puţintel: cu mare ispravă plăti-i-va.* CORESI, EV. 40. *Da-i-vei bucurie cu svânta ta faţă.* DOSOFTEI, O. I, 47. *Domnul urgisi-i-va-ntr-a lor turbureală Şi le va da focul să-i soarbă-n năvală.* id. ib. *Multe zicându-i-să nicecum nu s-au putut îmblânzi.* IST. Ţ. R. 25. *Supuindu-i-se ca unui bărbat, ar fi voit să-l iubească.* NEGRUZZI, S. I, 145. ▭ *Împrumută-i-le până mâine ca să le răsfoiască. Citindu-li-se pe faţă stupefacţia, ei au părăsit adunarea. Aceste cărţi dă-li-le elevilor fruntaşi.* ◊ (Forma neaccentuată este urmată de complementul indirect al cărui nume îl substituie, pentru precizarea acestuia; pronumele este plasat înaintea predicatului, iar complementul după predicat) *I s-a dat şi acestuia personal.* BARIŢIU, P. A. I, 6. *Zugrăvit-au... copilaşul cel isteţ Purceluşi cu coada sfredel şi cu beţe-n loc de labă, Cum mai bine i se şede unui purceluş de treabă.* EMINESCU, O. I, 84. *Nu i s-a întâmplat nimic serios Hagiului.* DELAVRANCEA, H. T. 34. *Aşa i-i dat femeii.* SADOVEANU, O. XXI, 30. *I se părea lui Vodă că doarme şi visează.* ARGHEZI, VERS. 401. ◊ (Forma neaccentuată reia complementul indirect plasat înaintea predicatului) *Lui Ipate i s-a suit tot părul în vârful capului, de frică.* CREANGĂ, P. 159. *Pescarului i se poate întâmpla.* SADOVEANU, O. IX, 357. *Jderului celui mititel i se îngreunară ochii.* id. ib. XIII, 60. *Dihăniilor triste li s-a schimbat şi firea.* ARGHEZI, S. V, 139. *Lui Ioanide i se păru... că ea nu e conştientă de valoarea cuvintelor.* CĂLINESCU, S. 226. *Întâmplărilor de acest soi li se alăturau şi isprăvile lui Găman.* BLAGA, H. 65. *Studentei, de acasă, i s-a trimis un vin, Eu am băut dintr-însul.* LABIŞ, P. 154. *Lucrurilor nu li se spune niciodată pe nume.* CIOCULESCU, C. 58. *Tuturor li-i lumea lume, Numai mie mi-i cărbune.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 221.

d) (În forma neaccentuată *i*, precedă predicatul; se află proclitic, *i-*, când cuvântul următor începe cu o vocală, când este una dintre persoanele auxiliarului „a avea" din formele verbale compuse sau ale auxiliarului „a vrea" din formele populare de viitor prezent, pers. 3 sg., „e", regional, „i" a auxiliarului „a fi", când este alături de pronumele personal „-o" sau enclitic, *-i*, când cuvântul precedent se termină în vocală) *Nece urul se nu apăre de ai lui cum se nu-i slujască.* COD. VOR.[2] 291. *Întru ceasta noapte-mi stătu înrainte îngerul celuia ce-i slujescu.* ib. 317, cf. 380. *Ferecat bărbatu ce-i iaste numele Domnului upuvăire.* PSALT. 76. *Nu-i va lua dzestrele.* PRAV. 139. *I-au dat răspuns* (cca 1650–1675). GCR I, 192/25. *I-au poruncit Dumnezău.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 3/28. *Norocul nu i-au slujit.* IST. Ţ. R. 5. *Trimise degrabă la împărat de-i dete ştire.* ib. 59. *Veni-i veste cum au întrat hanul cu tătarii în ţară.* ANON. CANTAC., CM I, 122. *Au urât biruinţa ritorilor, Nu i-au trebuit limbele filosofilor.* ANTIM, P. 2. *Luminează întunecatul meu suflet şi azvârle-i o rază a nemărginitei tale înţelepciuni.* MARCOVICI, C. 9/7. *Părinţii nu-i dau voie.* DRĂGHICI, R. 6/4. *Zice că i-am jurat s-o iau.* NEGRUZZI, S. I, 20. *I-aş zice: Mândruliţă, Mă jur p-astă cruciuliţă Să te ţin ca un bădiţă!* ALECSANDRI, P. I, 5. *Îşi povestesc... cum i-a purtat din loc în loc.* ODOBESCU, S. III, 17. *Steaua cea polară i-arată a lui cale.* EMINESCU, O. I, 92. *Mănuşa el în faţă i-o aruncă.* id. ib. 166. *Parcă nu i-a prea venit la socoteală.* CREANGĂ, P. 193. *A chemat pe vătaf şi i-a dat poruncă.* ISPIRESCU, L. 3. *I-a ieşit un bivol înainte.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 170. *E tot ce-i poate da.* SĂM. I, 313. *După ce i-oi arăta eu toate meşteşugurile mele, are să aibă... mai multă plăcere de mine.* SADOVEANU, O. XIII, 58. *Tresări, ca şi cum i-ar fi pus cineva mâna pe umăr.* id. ib. 87. *Surprinse o mişcare din geană care nu-i plăcu.* DAN, U. 6, cf. I. BARBU, J. S. 91. *Cred că-i e simpatic.* ARGHEZI, S. V, 118. *Ioana se verifică... o bună elevă a pianistului, care-i indica un stil.* CĂLINESCU, B. I. 172. *Astfel l-am întrebat şi i-am răspuns.* PREDA, R. 30. *I-ar da toţi banii mărunţi din cutiile de milă.* T. POPOVICI, S. 214. *Avea un român tocmit care-i aducea vin.* BARBU, G. 17. *Una cu vin îl stropea, Una carne că-i frigea.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 52. *Io-i fac zeamă pipărată.* id. ib. 173. *Cine-a scornit doina, Arsă i-o fost inima.* id. ib. 211. *Se amestecă unde nu-i fierbe oala.* ZANNE, P. IV, 14. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Du acestu giurelu la miiaşul că oarece-i va se-i spuie.* COD. VOR.[2] 279. *Vrea se-i înţelegu vina* (sec. XVI). GCR I, *5/28. *Bogatul amu fără de nume puse-l ca un nedestoinic că Dumnezeu a-i zice pre nume.* CORESI. EV. 363. *Tu să-i împeadeci* (cca 1550–1580). GCR I, 7/1. *Să aibă a-i plăti dajdia.* PRAV. 5. *Să-i dea alt bou sănătos.* ib. 16. *Să aibă a-i dare* (a. 1672). GCR I, 207/30. *Pre toţi să-i bucuri cu plată.* DOSOFTEI, PS. 22/4. *Se îngraşă în mijlocul soţietăţii, făr' de a-i fi de vreun folos.* MARCOVICI, C. 18/24. *Să-i fie cu toată îndemânarea pentru lăcuinţă.* DRĂGHICI, R. 53/14. *Codrii... au a-i da adăpostire.* CONACHI, P. 263. *Porunci să-i aducă înainte pe toţi fraţii săi.* BĂLCESCU, M. V. 79. *Primejdia ce vine abia a-i spune apucând.* NEGRUZZI, S. I, 117. *Cafegiul... fu gata să-i dea toate amănuntele.* CARAGIALE, O. I, 30. *Puse la cale să-i gătească... merinde.* ISPIRESCU, L. 3. *Până să-i vie rândul, prinde să se caute.* SĂM. I, 313. *Te autoriz să i-o spui.* SEBĂSTIAN, T. 29. *Bine este a-i ieşi întru întâmpinare.* SADOVEANU, O. XIII, 12. *Trebuie să-i scriu.* CAMIL PETRESCU, N. 169. *Am să-i spun.* T. POPOVICI, S. 196. *Îi răspunse că or să-i vină vecini.* BARBU, G. 86. *Să-i mai spună lui Chiril un ultim cuvânt.* ŢOIU, G. 21. ◊ (Aşezat după verb, în formele compuse inversate ale acestuia) *Datu-i-ai lungi zile.* PSALT. 34. *Pusu-i-ai în capu-i de cinste cunună.* DOSOFTEI, O. I, 47. ◊ (Forma neaccentuată este urmată de complementul indirect al cărui nume îl substituie, pentru precizarea acestuia; pronumele este plasat

înaintea predicatului, iar complementul indirect după predicat) *Ce-i este cei bătrâne că totdeauna plânge?* (a. 1692). GCR I, 306/29. *Tot alte unde-i sună aceluiaşi pârâu.* EMINESCU, O. I, 127. *Începe a-i aduce... tot ce-i poftea lui Ivan sufletul.* CREANGĂ, P. 309. *Tata i-a strâns ciobanului mâna.* SADOVEANU, O. XVII, 376. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *M-ai ales din lume femeie de ruşine, Să-i fie scârbă... bărbatului de mine.* ARGHEZI, S. V, 23. *Va trebui să-i aducă şi ei ştire.* STANCU, R. A. V, 95. *Cum îşi putea îngădui cineva să-i vorbească Anei în acest fel.* VINEA, L. II, 41. *Ce să-i spun lu muma să mă creadă?* ALR II 3 248/2. ◊ (Forma neaccentuată reia complementul indirect plasat înaintea predicatului) *Poeziei nu-i poţi hotărî un stil.* BOLLIAC, O. 38. *Cui ce-i aduce?* EMINESCU, O. I, 49. *Scriitorului i-a fost creată o situaţie literară ridiculă şi pur verbală.* ARGHEZI, S. XXXIV, 234. *Vieţii nu i-am rămas dator nici un gând.* BLAGA, POEZII, 107. *Femeii de la oraş nu-i plăcuse casa.* STANCU, R. A. III, 23. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele este aşezat după „să", „a") *Vor căta vieţii tale Să-i găsească pete multe, răutăţi şi mici scandale.* EMINESCU, O. I, 134. *Banului rău pungă să nu-i faci.* ZANNE, P. V, 57. ◊ (Regional; forma neaccentuată este folosită proclitic şi reluată enclitic, cu intenţia de a insista asupra complementului) *Ia-m datu-i.* ALR SN VII h 2 206/272, cf. ib. h 2 206/ 260, 362. ◊ (Cu sens neutru) *Se prea poate... că am şi dormit... Vezi d-ta... fă-ţi idee... dă-i cu bere, dă-i cu vin...* CARAGIALE, O. VI, 97. *Dă-i înainte, stimabile, aveţi cuvântul!* id. ib. 128. *Nu te credeam aşa interesată, dă-i înainte!* CĂLINESCU, B. I. 314, cf. DEX, D. ENC., DEX^2.

e) (Formele accentuate *lui, ei, lor* sunt urmate de una dintre formele neaccentuate *îi, i, le, li,* care reia complementul indirect exprimat prin forma accentuată; ambele forme sunt aşezate înaintea predicatului) *Ferice bărbat ce lui nu-i meni Domnul păcatul.* PSALT. 54. *Pre lesne dă Domnezeu de tot acelora carii lui usbăiesc şi lui i se roagă* (a. 1562–1601). TEXTE ROM. (XVI), 337. *Deaca crescură, lor le era viaţa cu porcarii.* MOXA^2, 119, cf. 123. *Lui-i fu moartea ca'un somn de adurmire.* ib. 133. *Cu ce măsură au măsurat şi lor li s-a măsurat.* MUSTE, LET. III, 63/16. *Ceriul l-a pus chiar în starea care lui i se cuvine.* CONACHI, P. 260. *Că-i aproape răsplătirea lui prin gând nu îi trecea.* NEGRUZZI, S. I, 125, cf. 141. *Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul.* EMINESCU, O. I, 148. *Lui nu-i pot ţinea mânie.* COŞBUC, B. 229. *Socotise că lui i se arată cinstea asta.* SOVEJA, O. 21. *Lui îi trebuie o carte pentru suflet.* SADOVEANU, O. XIX, 50. *Lui îi este de ajuns imperiul pe bob.* ARGHEZI, S. XXXIV, 239. *Lui însă îi trebuia procesul.* STANCU, R. A. III, 172. *Lor le scapă multe detalii.* CINEMA, 1974, nr. 2, 43. *Ei i s-a făcut frică.* ALRT II 253. *Lor le place* [friptura]. ALR SN VI h 1 649/325. *Lui nu-i cred.* ib. h 1 753/182. (Forma accentuată este urmată de pronumele de întărire „însuşi", „însăşi", „înşişi", „înseşi") *Lui însuşi nici nu-i trecea prin minte.* EMINESCU, P. L. 31. (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, forma accentuată este aşezată înainte de „să", „a", iar cea neaccentuată după) ▭ *Lui să-i faci asta, nu mie!* ◊ (Formele neaccentuate *îi, i, le, li* sunt urmate de una dintre formele accentuate *lui, ei, lor,* care reia complementul indirect exprimat prin forma neaccentuată, subliniindu-l; forma neaccentuată este aşezată înaintea predicatului, iar cea accentuată după predicat) *I se cade lui a se feri de dânsa.* PRAV. LUCACI, 167. *I-au hrănit cu mană în pustie şi le-au dat lor legi şi cel cort şi scule besericeşti.* PO 4/28. *Altcineva îi va da lui.* ST. LEX. 217^v/6. *Îi dzis(ă) ei bătrânul* (a. 1692). GCR I, 306/35. *Le cer lor moşie cu priveleghii împărăteşti.* IST. Ţ. R. 15. *Ce-i era lui bun aurul?* DRĂGHICI, R. 98/9. *Se mira... cum de nu i s-a întâmplat şi lui să dea peste un bob de mărgăritar în pilaf.* ODOBESCU, S. I, 80. *S-ar fi închinat unei copile, care i-ar fi dat lui inima ei!* EMINESCU, P. L. 28. *Şi mi-s dragă mie însămi pentru că-i sânt dragă lui.* id. ib. O. I, 80. *Acum le ie şi lor vremea să se drăgostească.* CREANGĂ, P. 131. *Un scriitor e un om care exprimă în scris... ceea ce i s-a întâmplat în viaţă lui.* CAMIL PETRESCU, P. 9. *Ah, dacă n-a fost bărbatul meu aici, i-ar fi arătat lui.* SEBASTIAN, T. 37. *Le dăm şi lor?* STANCU, R. A. V, 81. *Cârciumarului îi păru rău că nu i-a dat lui mai înainte prin minte să cumpere.* BARBU, G. 88. *I-am dat lui.* ALR SN VII h 2 206/316. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, forma neaccentuată este aşezată după „să", „a") *Anania dzise celora ce sta înraintea lui se-i bată lui rrostul.* COD. VOR.^{2} 274. *Du acestu giurelu la miiaşul că oarece-i va se-i spuie lui.* ib. 279. *Să-i hie lui sate de moşie cu tot venitul lor de la domnia mea până în veac* (a. 1602). CUV. D. BĂTR. I, 113/9. *Găseşte-m, dacă poţi, unul care să-i asămâneze lui.* MIL. TIT. 3^r/4. *Nu vreu să-i spun lui.* ALR II 3 035/2. ◊ (Ambele forme sunt aşezate după predicat; adesea între forma neaccentuată şi cea accentuată se intercalează adverbul „şi" care subliniază complementul indirect) *Dă-lă loru, Doamne, după lucrul lor.* PSALT. 47. *Agiunge-i lui certare că este nebun şi fără de mente.* PRAV. 99. *Îngerii mărunţi foiesc, se zbat, Lămurindu-i lui cereasca fală.* BENIUC, V. A. I, 201. *Dă-i şi lui... un scaun să şadă.* ALR I 295/30.

2. (Învechit; în formele accentuate *lui, ei, lor*; aşezat după predicat; înlocuieşte numele unui complement direct în acuzativ) *Aflămu... cel ce şi beseareca ispiti se spurrce, cel ce-lu prinsemu pre leagea noastră şi vreamu se giudecămu lui.* COD. VOR.^{2} 286. *Mără ei cu sila ta şi vence lor* (p r e î n ş D) *scutul mieu.* PSALT. 113. *După legea noastră vrem să judecăm lui.* CORESI, L. 117/11.

3. (În formele accentuate *lui, ei, lor,* precedate de adverbele de comparaţie „asemenea", „aidoma", „ca", „întocmai", are funcţie de complement circumstanţial de mod) *Nu e bine omului să fie singur, să facem lui agiutoriu asemăna lui.* PO 17/10. *Două atome se pot atrage singure fiind, dar, atrase în toate părţile de altele asemenea lor nedominate de acel centru de o putere comună, ele rămân în suspensiune.* EMINESCU, O. XV, 27. ◊ (Învechit şi popular; face corp fonetic comun cu pronumele reflexiv în forma neaccentuată „-şi", aşezat enclitic şi având valoare de pronume posesiv) *Lumina aceasta a focului toată asemenea este eişi* (a. 1775). GCR II, 107/23. *O fată, scrisă de frumoasă, încât nu se mai afla eişi asemenea alta sub soare.* SBIERA, P. 23.

4. (În formele accentuate *lui, ei, lor,* precedate de prep. „datorită", „graţie", „mulţumită" înlocuieşte numele unui circumstanţial instrumental) *Datorită ei, nenea Mandache, suprimat pentru lipsă de studii, este menţinut.* CIOCULESCU, C. 57.

5. (În formele neaccentuate *îi, i, -i, i-, le, -le, le-, li-*; însoţind un verb unipersonal sau în construcţii unipersonale are valoare de subiect logic ori de subiect-obiect logic) *Lă părea că în băsearecă l-au dusu Pavelu.* COD. VOR.^{2} 261. *Unii, amu,... ca un trufaş părea-le acesta.* CORESI, EV. 310. *Neputeare i iaste a se spăsi.* id. ib. 435. *Păru-i că văzu un tăciune aprins eşind den trupul mueriei lui.* MOXA^2, 114. *Era cu suflet curat... şi cuvinte deşarte nu-i plăcea.* ib. 153. *Le-au părut că-i strâmbătate şi asupreală bisericii răsăritului.* URECHE, L. 72. *Ce... bine-i este lui să-ş lase scaunul cel de giudeţ.* PRAV. 277. *Socotiţi-vă de cărtularii carii le place a îmbla în veşminte lungi.* N. TEST. (1648), 58^r/18. *Nu le plăcu.* MARDARIE, L. 182^2/10. *Mai bine le plăcea vinul cel cu pelin.* NECULCE, L. 227. *Învăţătura îi place.* CALENDARI (1733), 57/8. *Nu le părea prea bine.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 236. *Acestii au adese ori gura lor amară, arzătoare şi li vine greaţă.* CORNEA, E. I, 94/13. *Lui Filip bine-i păru de cocon.* ALEXANDRIA, 10/11. *Greu li-i de mindir de paie.* EMINESCU, O. I, 46. *I-e ruşine omenirii să vă zică vouă oameni!* id. ib. 151. *Fiul craiului... mai arată-se o dată tânăr, cum îi plăcea craiului.* CREANGĂ, P. 199. *Aşa bine ce-i păru zmeului, cât nu se poate spune.* ISPIRESCU, L. 337. *Îi păru bine că merg în drumul lui.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 191. *Le plăcea să-i bată soarele pe frunte.* SANDU-ALDEA, D. N. 89. *Nu se mai simţea umilit de darul acela, ci, dimpotrivă, îi părea bine.* AGÂRBICEANU, A. 38. *Dar ce să-i faci? Aşa li-i dat femeilor.* SADOVEANU, O. I, 49. *Bine are să-i pară că-l slobozim!* id. ib. X, 258. *Frumoasa descriere... nu i se pare*

suficientă. VIANU, A. P. 76. *Leagănă-l cald, Natură. Acoperă-l şi-l strânge. I-i frig.* ARGHEZI, S. V, 17. *Îi vine greaţă şi lui frate-tău, spuse tata.* STANCU, R. A. I, 51. *Nici l-aceia nu eşti bun Când li-i sete, le dai fân!* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 460. *I-o plăcut... ce-o văzut.* VASILIU, P. L. 39. *Că-i pari rău dacă am eu averi.* ALR SN V h 1 251/414. *I-e năcaz.* ib. h 1 251/848. *Ii să faşi rău.* ib. VI h 1 632/414. ◊ (Forma neaccentuată este urmată de una dintre formele accentuate, *lui, ei, lor,* care reia complementul cu valoare de subiect logic sau de subiect-obiect logic exprimat prin forma neaccentuată, subliniindu-l; forma neaccentuată este aşezată înaintea predicatului, iar cea accentuată după predicat) *Le este lor bine să petreacă ca şi mine* (ante 1618). GCR I, 46/5. *Ce... bine-i este lui să-ş lase scaunul cel de giudeţ.* PRAV. 277. *Cându-i va părea lui c-au făcut izbândă, De-au domnit mişeii, veni-i-va osândă.* DOSOFTEI, O. I, 27. *Aşa-i place lui.* H. LOVINESCU, T. 7. ◊ (Forma neaccentuată este întărită prin una dintre formele accentuate, *lui, ei, lor,* care o precedă; ambele forme sunt aşezate înaintea predicatului) *Treizeci de blide pline cu feluri de mâncări... lui nu-i părea destule.* NEGRUZZI, S. II, 237.

III. (La acuzativ) **1.** (Înlocuieşte numele unui complement direct).

a) (În formele accentuate *el, ea, ei, ele*; precedat de prep. „pe" şi aşezat după predicat; şi în construcţii eliptice de predicat) *Nevoitorii răpesc pre ea.* CORESI, TETR. 23. *Moşteani împărăţiei făcut-au pre ei.* id. EV. 41, cf. 173. *Fericaţi pre el toţi, oameni şi semenţe* (a. 1562–1601). TEXTE ROM. (XVI), 339. *Chiemă pre el Domnedzeu den cea tufă de rug.* PO 185/19. *Întrebară pre el de... Pătru şi Iacov şi Ioan.* N. TEST. (1648), 58^{v}/8. *Au scris pre ele pre doao lespezi de piatră.* BIBLIA (1688), 129^{2}/49. *Cum nu vii tu, Ţepeş Doamne, ca, punând mâna pe ei, Să-i împarţi în două cete.* EMINESCU, O. I, 151. *Erau cu arme ascunse în fân ca duşmanii să nu pună mâna pe ei.* LIUBA – IANA, M. 12. *A împlinit voia bătrânilor, jertfindu-se pe el.* SANDU-ALDEA, D. N. 237. *Hoţul pusese ochii lui albaştri şi nevinovaţi pe el.* VOICULESCU, P. II, 9. *Să lase boierul toată grija pe el.* id. ib. 19. *Mă puteam bizui pe el.* SADOVEANU, O. XXI, 517. *Pune-te pe el cu bâta, mă Ioane!* ARGHEZI, S. V, 99, cf. D. ENC., DEX^{2}. ◊ (Urmat de pronumele de întărire „însuşi", „însăşi", „înşişi", „înseşi", „însele" care precizează complementul) *S-ar pricepe pe el însuşi acel demon... s-ar renaşte Mistuit de focul propriu.* EMINESCU, O. I, 160. *În lupta pentru drept partea tare concede atâta cât trebuie să conceadă pentru a nu se nimici pe ea însăşi.* id. ib. XV, 41. ◊ (Aşezat înaintea predicatului) *Pre... ele... în primejdia morţii pot duce.* CANTEMIR, I. I. I, 33. ◊ (Învechit; fără prepoziţie) *Merrgea mulţi oameri chiemându se ia elu.* COD. VOR.^{2} 263. *Fricoşii Domnului lăudaţi elu* (l ă u d a ţ i - l C^{2}, H, l ă u d a ţ i - l p r e î n s u D). PSALT. 37. *Nu zidi ei* (*pre ei* C^{2}, p r e î n ş D, *ei* C). ib. 47. *Tatăl vostru den ceriu hrăneşte iale* (a. 1574). GCR I, *8/24. *Udat-ai el cu reace.* CORESI, PS. 247/14. *Duse el afară şi zisă lui.* PO 50/22. *Scula-se şi botedza ei* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 149/4. *Făcu Dumnezeu... stelele... şi puse ele spre tăria ceriului* (a. 1582). GCR I, 34/26. *Întrebară elu de unde eşte* (ante 1600). CUV. D. BĂTR. II, 190/6.

b) (În formele neaccentuate *îl, o, îi, le,* regional, *li; îl, îi* se află independent; *o* se află independent, proclitic, *o-,* când cuvântul următor începe cu vocala „î" şi enclitic, *-o,* când cuvântul precedent se termină în vocală sau în consoană prin eliziunea vocalei finale, când este un gerunziu ori un participiu trecut din timpurile compuse ale verbului; *le* se află independent, proclitic, *le-,* când cuvântul următor începe cu o vocală, când este una dintre formele auxiliarului „a avea" din timpurile sau modurile compuse ale verbului şi enclitic, *-le,* când cuvântul precedent se termină în vocală; *li* se află independent şi proclitic, *li-,* când cuvântul următor este una dintre formele de indicativ prezent ale auxiliarului „a avea" din formele populare de viitor) *În pământ urdzi-o* (*o* a u t e m e i a t D, î n t e m e i e - *o* p r e e a C^{2}) *în veacu.* PSALT. 162. *Coresi, diaconul,... o scoase din cartea sârbească pre limba rumâneaască.* CORESI, EV. 6. *De va neştine botedza vro fată şi apoi o va lua de nevastă după feciorul său,... părinţii... să se oprească a se pocăi.* PRAV. LUCACI, 166. *Dobândi Rimul cel bătrân şi le prinse domnul, de-l duse legat.* MOXA^{2}, 152. *Tu te duseşi de o aprinseşi.* VARLAAM, C. 429. *Le amăgeşte cu alte meşterşuguri.* PRAV. 172. *Giudeţul îl va certa cu bani.* ib 267. *Îl strig din grije multă.* DOSOFTEI, O. I, 16. *Neacă-le, Doamne,... Să să scurtedze din oraş scârba.* id. ib. 122. *Le încărcăm de aur curat.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 3/42. *O ai tălmăcit în limba rumâneaască.* ib. 7/57. *Să uita... la nebunia lui, ce o avea.* IST. Ţ. R. 21. *Îl învaţă să-i zică aceluia.* ib. 47. *Le vei afla adevărate.* ANTIM, P. XXIV. *Sufletul odihnă nu poate afla, până nu găseşte adevărul, carile îl cearcă* (a. 1710). GCR I, 360/5. *Merseră la biserica lui Solomon ce o făcuse Savela împărăteasa.* ALEXANDRIA (1794), 66/4. *Mai mult cu frică decât cu bătaie o au supus.* ŞINCAI, HR. I, 29/26. *Eu le-am şters de mult din ţinerea mea de minte.* MIL. TIT. 30^{r}/10. *Le vei vedea.* KLEIN, D. 370. *Ideea neflinţei îl doboară.* MARCOVICI, C. 13/24, cf. 5/3. *Găsându-şi cămeşa uscată, o au îmbrăcat.* DRĂGHICI, R. 91/1. *Să se amestice cu un beţişor, făcând-o în chipul mămăligei.* id. ib. 130/18. *Ia apă şi îl stropeşte.* CONACHI, P. 86, cf. 114. *Alte lupte mai mari... îi aşteaptă.* BĂLCESCU, M. V. 8. *Le declară provincii ale împărăţiei.* id. ib. 85, cf. 145. *Voi lăsa fericirea aceluia ce-o are.* ALEXANDRESCU, M. 7. *Le veţi avea, domnilor, sânt sigur.* BARONZI, I. C. I, 9/4. *Cu dulci cuvinte o îmbărbătează.* BOLINTINEANU, P. I, 7. *Dacă cineva i le păzeşte bine, ea-l pune să-şi aleagă... un mânz.* EMINESCU, P. L. 15. *Râuri de fulgere îl urmăreau.* id. ib. 54. *La capătul podului îl şi întâmpină un urs.* CREANGĂ, P. 185. *De unde le aveţi, că tare-s bune!* id. ib. 219. *Îl denunţăm poliţiei.* CARAGIALE, O. II, 21. *Anca aprinde lampa şi o aduce pe masă.* id. ib. VI, 291. *Îl deteră pe la şcoli şi fllosofl.* ISPIRESCU, L. 2. *Să ceri paloşul, arcul... şi hainele ce le purta.* id. ib. 3. *Mişcarea neaşteptată a căţeluşei o spăriese.* CONTEMPORANUL, II, 8. *Iat-o! Plină de spre munte lese luna din brădet.* COŞBUC, B. 7. *Moş Andrei scoase luleaua, o umplu cu tutun.* DUNĂREANU, CH. 68. *S-aude toaca cum, grăbită, În fag o bate-o gheunoaie.* GOGA, POEZII, 38. *Marea îl acoperi.* DELAVRANCEA, O. II, 75. *O răsădea pe moviliţa verde.* GÂRLEANU, N. 124. *Valul grosolan le-a udat.* PAPADAT-BENGESCU, O. I, 10. *Îşi petreceau o parte din an cu vitele, pe care şi le iernau aici.* VUIA, PĂST. 142. *Fiecare popor are ursita pe care-o merită!* BĂNUŢ, T. P. 23. *Îl opreşte cu o ridicare de mână.* SEBASTIAN, T. 170. *A strigat-o şi ea a ieşit afară.* VOICULESCU, P. I, 73. *Mai erau încă meri înfloriţi. Soarele îi pătrundea de o aburire trandafirie.* SADOVEANU, O. XIII, 9, cf. 184. *Augusta toamnă din nou îl înfăşoară.* I. BARBU, J. S. 5. *Nu ştiu nici cum o cheamă.* ARGHEZI, S. V, 13. *Spunea exact aceleaşi lucruri la cei pe care îi credea de neam mare.* CĂLINESCU, S. 374. *Aceasta îl blestemă să n-aibă hodină.* id. B. 7. *Îşi sporesc personalitatea când le cunoşti.* CAMIL PETRESCU, N. 76. *A pictat-o de atâtea ori.* id. ib. 118. *Apele... o desprind cu totul din locurile de aici.* BOGZA, C. O. 292. *A sorbit-o pe nerăsuflate.* STANCU, R. A. II, 14. *Lovitura îl duruse atât de tare.* id. ib. V, 149. *O îngrijeşte cu un devotament fără seamăn.* VINEA, L. I, 63. *Aşteapt-o, dacă vrei!* DEMETRIUS, C. M. 47. *O aduci tu înapoi acasă.* H. LOVINESCU, T. 354. *Colegul său îl scoase afară pe coridor.* PREDA, R. 140. *O cuprinse în braţe.* T. POPOVICI, S. 220. *Un om bărbos ţinea o floare albă În aspre palme, mângâind-o blând.* LABIŞ, P. 19. *O ceată de câini îi înconjură.* BARBU, G. 9. *Îl sfătuise cu blândeţe să nu mai înveţe.* id. PRINC. 111. *Imitarea unor acţiuni din realitate le determină.* IST. T. I, 77. *De ce nu le-aţi lăsat să-şi meargă calea.* MS. 1975, nr. 1, 10. *Una cu vin îl stropea.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 52. *Dumnezău însă îl învrednici... să-i crească până să-i vadă flăcăiandri.* CĂTANĂ, P. B. I, 7. *Mută-ţ, lele, patu iară,... Că de nu ţî li-i muta... Patu ţî l-om sfărâma.* CANDREA, Ţ. O. 31. *O-mbrăcat-o ş-o pus-o lângă el.* VASILIU, P. L. 25. *Cu suflitu li-am suflat.* ALRT II 23. *Le pune în şubăr.* ib. 217. *Joi ii deăzgroapă şî le faće pomană.* ib. 239. *Îl vântur.* ALR I 925/103. *Îl tai mănânţăl.* ib. 984/337. *Îl hăituiăsc.* ib. 1 216/558. *Îi învit să se bată.* ib. 1 433/45. *Îl lovesc de părete.* ib.

1 441/320. *Îl punem pe tistulaş.* ALR SN I h 252/260. *Noi n-o mai pitrocim.* ib. h 252/812. *Ş-a murdărit-o.* ib. IV h 1 219/728. *Mi le-au mâncat.* ib. VI h 1 626/182. (În proverbe şi zicători) *Cumpără d-o para doă Şi le dă la o lescaie noă.* PANN, P. V. II, 85/16, cf. ZANNE, P. V, 228. *Ţăranul paşte vaca şi arendaşul o mulge.* ZANNE, P. V, 14. (*Îl* apare în formele învechite *lă, lu,* regional, *ol, ul, i, lu*) *Chiemară către Domnul când lă supăra şi de relele lor izbăvi ei.* PSALT. 228. *Mearse usebi şi lu întrebă* (sec. XVI). GCR I, *5/10. *La Avram întră şi lu săruta* (ante 1600). CUV. D. BĂTR. II, 192/16. *Şel din capătu şelant ol plesneşti.* ALRT II, 204. *Îl scaldă, lu-nfaşă-n cârpi.* ib. 220. *Ol ochiăsc.* ALR I 1 217/590. *Ul măsurăm.* ib. 2 034/590. *I curăţă.* ALR SN II h 329/172. *Ul stingi.* A IX 5. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Se ceară pacele şi se le pască.* COD. VOR.[2] 382. *Aceaea vită spurcată easte şi să o lepezi câinilo(r).* CORESI, în TEXTE ROM. (XVI), 221. *Trebuiaşte a o ţinea cu mare grije.* PO 6/9. *Să le faci derept... cu măiestrie.* ib. 272/25. *Aşijderea şi cumătrul... să nu o ia* (a. 1640). GCR I, 90/7. *Giudeţul să-l silească să o îndzestredze.* PRAV. 204. *Armele va fi dat la altul să i le ţie.* ib. 315. *Să vă părăsâţ minciuna, Să nu o cercaţ deauna.* DOSOFTEI, O. I, 16. *La tălmăcirea aceştii sfinte scripturi... puind dascăli ştiuţi... ca să o tălmăcească.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/45. *Este fără de putinţă a le dobândi.* ib. 5/6. *Se va tâmpla să o afle* (a. 1703). GCR I, 349/19. *Să-mi iei zapisele de la datornici, să mi le dai în mâna mea.* ANTIM, P. XXX. *Îndată au început a o chema* (a. 1750–1780). GCR II, 85/6. *Să le povestesc cu amăruntul trece preste mintea şi limba omenească.* MINEIUL (1776), 28[r1]/20. *Să alegi binele iubovnicii tale decât al tău şi mai vârtos să o hărăzeşti şi în mâinile mele.* CATON, 81[v]/8. *Într-această stare... uit cele ce s-au urmat până acum şi e bine să le uite toţi.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 4/7. *Nu îndrăznesc a le face cunoscute oamenilor.* MARCOVICI, D. 6/16. *Pătimaşul se vede nevoit a le deşerta pe gură.* CORNEA, E. I, 97/14. *Să-ţi iei nevastă de casă, Nici urâtă, nici frumoasă Că N-o să o pui cadră-n perete.* PANN, P. V. II, 151/9. *A o judeca nu trebui.* NEGRUZZI, S. II, 88. *Soarta-mi cu a mulţimii aş vrea să o cunosc.* ALEXANDRESCU, M. 6. *E nevoie... a le înfăţişa sub nişte forme curate şi vii.* BARONZI, I. C. I, 13/25. *Vrea cu amica-i deodată s-o-ngroape.* EMINESCU, O. IV, 366. *Bucatele le-au făcut afumate, arse şi sleite, de nu mai era chip să le poată lua cineva în gură.* CREANGĂ, P. 292. *A umblat... să le caute la stele.* ISPIRESCU, L. 1. *Nu mă jenez absolut a ţi-o spune, ştiind că cunoşti relaţiunile materiale ale părinţilor mei.* BĂNUŢ, T. P. 14. *Să nu se opintească în garduri, să i le dea jos palanca.* VOICULESCU, P. I, 31. *Să o aştepte la loc prielnic.* id. ib. 51. *Noi trebuie s-o descurcăm.* SADOVEANU, O. XXI, 30. *Se cade s-o spui şi altora.* CĂLINESCU, E. O. II, 132, cf. 160. *Romanul curtean „Eneas"... este inspirat de Eneida, pe care autorul pare a o fi cunoscut în original.* VIANU, L. U. 13. *Îl rugă să le primească.* CAMIL PETRESCU, N. 168. *Strângând-o la piept, a fugit acasă s-o ducă mamei.* T. POPOVICI, S. 216. *Las' s-o ia, mie nu-mi pasă.* TEODORESCU, P. P. 319. *Să duse stăpânu la oi să le mulgă.* ALRT II 18. *Scot hainili afară... să nu li mânânşi moliili.* ib. 184. ◊ (În formele *-le-, -o-*; aşezat după verb, în formele inversate ale acestuia) *Calea greşiţilor piiarde-o-va.* PSALT. HUR.[2] 209. *Elu în mare urdzitu-le-au* (urdzitu-*le*-au S, urdzitu-l-au C[2], urdzitu-i-au H, l-au urdzâtu-l D). PSALT. 40. *De ainte cunoscuiu de mărturiile tale, că în veac temelitu-le-ai* (temelitu-*le*-ai S, urzitu-*le*-ai CV, urdzişi-i H, le-ai ursitu-le D). ib. 265. *Dumnezeu iartă greşalele, să cu mulţemită răbda-le-văm.* CORESI, EV. 372. *Răstigni-o-vrem în cruce ca şi Domnedzeulu ei* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 147/18. *Toate besedzile Domnului, carele au grăit noao, face-le-vom.* PO 258/21. *Hiecare odrasle ce nu va face din mene roadă tăia-o-va părintele mieu cel ceresc.* VARLAAM, C. 145. *Simţi-o-voi odată umbrind mormântul meu.* EMINESCU, O. I, 129. *Adâncile probleme desface-le-va omul Cu-ai raţiunii dinţi.* CĂLINESCU, L. L. 35. *Mă-ntâlnii cu două fete,... Săruta-le-aş pe-amândouă.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 384. ◊ (Forma neaccentuată reia complementul direct plasat înaintea predicatului) *Giudecata ta împăratului dă-o.* PSALT. HUR.[2] 148. *Ea toată lumea o cinsteaşte.* COD. VOR.[2] 237. *Limba nimenre nu o poate de la oameri munci.* ib. 352. *Vara şi primăvara tu feceşi-le* (o feceşi H, zidişi eale C[2], plăzmuitu-*le*-ai D). PSALT. 148. *Fulgerul în ploaie lu fece.* ib. 281. *Corabia... de... vânt o adăpostim* (a. 1574). GCR I *9/32. *Porâncitele lu Dumnezeu tare le-au ţinut în viiaţa sa.* CORESI, în TEXTE ROM. (XVI), 229. *Aceastea tu le înfige în naşfe.* PO 271/18. *Toate le lăsase pre voia lor.* URECHE, L. 72. *Pre acesta... îl vor certae întru tot ca şi pre un ucigătoriu.* PRAV. 92, cf. 278. *Sabia şi-o fulgera şi mâna şi-o întărea spre rane* (a. 1654). GCR I, 171/9. *Pe dânşii îi ducea călăraşii de Ţarigrad de supţioară.* IST. Ţ. R. 42. *Acea fată nu o mai pot răbda* (a. 1704). FN 165. *Această scrisoare... o închin pentru înţeleaptă socoteala Măriei Tale.* ANTIM, P. XXIII. *Pre Amalasunta... o au omorât.* ŞINCAI, HR. I, 101/5. *Mare parte a ţinutului... lu cuprindea germanii.* MAIOR, IST. 278/12. *Rola de căpitenie la această conjuraţie o au jucat... Arghiropolo.* AR (1829), 198[1]/23. *Toate câte le faci tu sânt bine făcute.* MARCOVICI, D. 5/11. *Toate acelea petreceri de mulţămire... Le-am pierdut.* CONACHI, P. 102. *Primesc... 500 ruble, care bani îi dă visteria împărătească.* NEGRUZZI, S. I, 36. *Scrisorile tale le-am primit odată.* id. ib. III, 163. *Sfârşitu-i cel jalnic îl văz cu-ntristare.* ALEXANDRESCU, O. I, 111. *Un voinic cu ochi de vultur lunga vale o măsoară.* EMINESCU, O. I, 83. *Danţul, muzica, pădurea, Pe acestea le-ndrăgii.* id. ib. 102. *Chinga o strânse mai mult.* ISPIRESCU, L. 4. *Asta ai mai spus-o, probabil, şi altor femei?* CAMIL PETRESCU, P. 10. *Pe armăsar îl apucase năvârliile din senin.* VOICULESCU, P, II, 13, cf. 29. *Acul îl îndoisem.* SADOVEANU, O. IX, 364. *Porunca asta n-o pot da.* id. ib. XIII, 101. *Vorba-n inimă-ai înfipt-o.* I. BARBU, J. S. 93. *Grinzile le aşează peste cărămizi.* CĂLINESCU, E. O. II, 141, cf. id. L. L. 126. *Mânecile cămăşii i le lega strâns deasupra cotului.* STANCU, D. 271, cf. id. R. A. I, 86. *Puterea aceasta le-a dat-o o datină veche.* IST. T. I, 48. *Însemnările le făcea de obicei noaptea.* ŢOIU, G. 18. *Unele, când m-auzeau, Uşile le descuiau.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 169. *Nu m-ai fost bătut, Când faptele le-am făcut!* id. ib. 194. *Pe câte le-oi doftori, Prea frumos mi-or mulţumi.* id. ib. 374. *Fetele ce am avut Pre toate mi le-aţi pierdut.* CĂTANĂ, P. B. I, 26. *Adevărul îl spun, că foarte m-au ajuns la inimă vorbele lui.* VASILIU, P. L. 9. *Florile li puni.* ALRT II 27. (În proverbe şi zicători) *Oala dogită în zadar o mai legi.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. IV, 6. *Osul gol nici câinii îl mănâncă.* id. ib. 28. *Avuţia nici o iubi foarte, nici o urî.* DIACONOVICI-LOGA, ap. ZANNE, P. V, 29. *Banii pe om îl învaţă Ce să facă în viaţă.* PANN, P. V. II, 74/25, cf. ZANNE, P. V, 40. *Oţetul tare vasul său şi-l strică.* PANN, P. V. III, 15/6, cf. ZANNE, P. IV, 30. *Nedreptăţile scrie-le pe nisip, iar binefacerile pe marmoră.* ZANNE, P. V, 439. (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Mânule şi picioarele a le apăra să nu cură într-aşeaşi.* PRAV. LUCACI, 172. *Featele lor să le luom să ne fie noao muieri.* PO 117/26. *Rugămintea... mă rog... să o priimeşti.* DOSOFTEI, O. I, 135. *Cetatea să o ia de la nemţi.* IST. Ţ. R. 25. *Cele scrise să le socoteşti toate cu amăruntul.* ANTIM, P. XXII. *Câte vom să le petrecem sânt toate scrise în ceriu.* HALIMA (1783), 129[v]/33. *Dreptatea să o ştiu.* ALEXANDRESCU, M. 4. *Ea un înger este, Însă aripele-i albe lumea a le vedea nu poate.* EMINESCU, O. I, 51. *Ale tale doruri toate Numai eu ştiu să le-ascult.* id. ib. 110. *Petalele, ce cad din trandafiri Şi nu s-aud când mor, Să le iubeşti.* ISANOS, V. 429. *Cuvintele să nu mi le mai dezmierzi.* ARGHEZI, VERS. 224. *Hainele din fetie... Să le ducă-ntre hotară.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 172. *Nu eşti, mândră, vrednică... Crucea s-o săruţi.* id. ib. 248. *După vânt, pe mare călătoria să ţi-o faci ca să nu te îneci în mare.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. V, 112. ◊ (Forma neaccentuată este urmată de complementul direct al cărui nume îl substituie, pentru precizarea acestuia; pronumele este plasat înaintea predicatului, iar complementul direct după predicat) *Merge de moare, nu le lasă*

(n u *l e* l ă s a D) *toate?* PSALT. 94. *Însuş D[u]mnezău le lucrează toate.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/18. *Îl mărturisesc pre dânsul adevărul lucrurilor.* ANTIM, P. 80. *Tot o-nşelând, nădejdea Aşteaptă viitorul Ca o preafericire.* I. VĂCĂRESCUL, P. 48/24. *Ce e scris şi pentru noi, Bucuroşi le-om duce toate, de e pace, de-i război.* EMINESCU, O. I, 146. *Mama fetei îi mulţămea pe toţi c-un zâmbet.* SADOVEANU, O. XXI, 142. *Îl învinuiesc pe sol, hulindu-l că este un om rău.* IST. T. I, 24. *Îi invitez pe amândoi la bătaie.* ALR I 1 433/180. *Îl pizmuieşte pă altu.* ALR SN V h 1 254/325. (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv pronumele se află aşezat după „să", „a") *Nelegiuitul vânător să o omoare Şi pe dânsa.* CONACHI, P. 87. *Trebuie să le dai toate pe una.* SOVEJA, O. 54. *Trebuie s-o trimit pe Mariana după doctor.* CĂLINESCU, E. O. II, 275. ◊ (Învechit şi regional; formele neaccentuate *le, o* sunt folosite proclitic, *le-, o-*, sau independent înaintea verbului şi reluate enclitic, cu intenţia de a insista asupra complementului direct) *Şi-n voi le-a slobodzî-le, arse şi-nfocate, Aceste vase toate de moarte gătate.* DOSOFTEI, O. I, 22. *N-au apucat să spuie unde o au fost pus-o* (a. 1692). GCR I, 306/32. *Laba Şoimului le va da-le gios.* CANTEMIR, IST. 275. *O am luat-o cu de-a sila.* ANTIM, P. XXIV. *Le-o datu-li.* BL V, 202. *Mńi l'-o mâncatu-li.* ALR SN VI h 1 626/362. *O am dat-o.* ib. VII h 2 207/353. ◊ (În formele neaccentuate *o, le*; cu sens neutru) *Idasp mai vârtos o găseşte cu cale.* SIROIU, 35^{v}/19. *Au mai păţit-o şi alţii.* NEGRUZZI, S. I, 69. *Apoi o ia la papuc şi hai! hai! hai! hai! ajunge în sat.* CREANGĂ, P. 47. *Na! Dănilă – zise el în gândul său – aşa-i c-ai sfeclit-o?* id. ib. 56, cf. 224, 286. *Avea talent şi o ştia mai bine decât oricine.* CARAGIALE, O. III, 6. *Astăzi însă am rupt-o cu ea!* SĂM. VI, 451. *Se poate s-o nimerească bine.* POPA, T. 33. *Nu-l lapăd, o întoarse el.* VOICULESCU, P. II, 38. *Nu prea le vede... la militărie.* CV 1949, nr. 2, 18. *Le vedea... la matematici.* ib. *Tu ce crezi, o duce sau moare?* CĂLINESCU, E. O. II, 160. *N-am nevoie de avocat – i-o tăie bătrânul.* id. ib. 284. *L-am zvârlit cât acolo şi am luat-o la goană.* BLAGA, H. 61. *N-ai să mă prinzi, unchiule... – Şterge-o...!* STANCU, D. 338. *Fii bun şi aminteşte-i profesorului că sunt omul dumisale. Ţin „musai" să i-o strecori când veţi fi între patru ochi.* VINEA, L. I, 334. *Hai, şterge-o!* H. LOVINESCU, T. 7. *O luă încet pe şosea.* PREDA, D. 78. *Ilie o porni cu ei.* id. ib. 114. *Eu cânt... tot mereu Ş-o petrec destul de rău!* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 217. *Să-mi las boi şi grâu-n paie Şi s-o iau cătră bătaie.* id. ib. 302. *A păţit-o calfa noastră.* ZANNE, P. V, 113.

c) (În formele neaccentuate *l-, i-, -l, -i*; se află proclitic, *l-, i-*, când cuvântul următor începe cu o vocală, când este pers. 3 sg., „a", a auxiliarului „a avea" sau, popular, când este una din persoanele auxiliarului „a vrea" din formele de viitor; se află enclitic, *-l, -i*, când cuvântul precedent se termină în vocală, când este prep. „a" din structura modului infinitiv sau când este forma neaccentuată, „i-", a pronumelui personal în cazul dativ) *Chiemă Pavel ucenicii şi-i sărută.* COD. VOR.^{2} 241. *Eu sântu Iisus, cela ce tu-l goneşti.* ib. 305. *Să duc în oraşă şi în cetăţi de-i gonesc* (ante 1550). GCR I, 1/20. *Chiemară dereptii şi Domnul audzi-i.* PSALT. 60. *Socoteşte sufletul mieu şi scoate-lu* (ş i - l s c o a t e H, ş i a p u c ă - l C^{2}, ş i - l i z b ă v e ş t e D). ib. 133. *Voiu merge de-l voiu tămădui.* CORESI, TETR. 14. *Caută spre pământ şi face-l a tremura-se.* id. PS. 287/1. *Nu aveţi milă. Mişeii plâng după voi, e voi no-i miluiţi* (a. 1550–1600). GCR I, 8/26. *I-au hrănit cu mană în pustie.* PO 4/27. *Elu-l priimi la dinsul cu cinste.* MOXA^{2}, 115. *Bătutul biruia pre cela ce-l bate.* VARLAAM, C. 149. *Acolo i-au dus de le-au împărţit hotară şi ocine.* URECHE, L. 63. *Au făcut el moară pre locul lor şi nu i-au întrebat.* PRAV. 27, cf. 261. *Au vin dulce care pică în inimile celor ce-l beau.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/5. *L-au luat moscalii din ţara lui.* NECULCE, L. 189. *I-au trimis să propoveduiască lumei Bunavestire.* ANTIM, P. 3. *Umbla Alexandru călare pre un loc prin mijlocul cetăţii, dar cetăţenii nu-l băgară în samă.* ALEXANDRIA (1794), 59/8, cf. 74/1. *L-au tăiat în Bălgradul din Serbia, în luna noiemvrie.* ŞINCAI, HR. II, 28/38. *Oricâţi fugari de ai Moldovii ni s-au cerut, i-am dat peste hotar la urmă-le* (a. 1819). DOC. EC. 196. *L-au silit să părăsească celelalte învăţături.* MARCOVICI, C. 3/12, cf. id. D. 2/25. *Eu nu-l mai pot suferi!* DRĂGHICI, R. 73/10. *Acesta-i darul ce-l ai.* CONACHI, P. 107. *Ştii că nu-l pot suferi.* NEGRUZZI, S. III, 60. *Teresa-l urmă cu ochii în mizlocul nopţii.* BARONZI, C. III, 43/15. *I-a-mbrăcat cu-argint ca-n soare să lucească într-un lanţ.* EMINESCU, O. I, 43. *Ian, auzi-l, mai degrabă, i-ai putea strâmba fălcile, decât vorba.* CREANGĂ, P. 164. *Să fac o jucărie, cum ştiu eu, şi acuşi vi-l mătur de aici.* id. ib. 310. *Tu ştii cât l-am iubit?* CARAGIALE, O. VI, 180. *Lipeşte plicul cu discreţiune şi dă-l... la destinaţie.* id ib. VII, 226. *Ospătă pe Făt-Frumos şi-l omeni ca p-un călător.* ISPIRESCU, L. 5. *Tu-l sorbeai din ochi.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 45. *Gândul părea că-l înveseleşte tot mai mult.* GÂRLEANU, N. 112. *Să se întoarcă numai când l-oi chema eu!* REBREANU, R. II, 69. *L-au numit totdeauna diletant.* SEBASTIAN, T. 294. *Subiectul tezei era datorit într-o măsură Olguţei. Ea i-l sugerase.* TEODOREANU, M. III, 71. *Ea a hohotit nebuneşte, luându-l de gât.* VOICULESCU, P. I, 52. *Nu l-ar fi putut clinti de acum nici o putere din lume.* id. ib. II, 35. *Măria Sa... ar fi înţeles că-l poftesc să mă facă boier.* SADOVEANU, O. XIII, 63. *Oare credeţi că-l supără gălăgia?* CĂLINESCU, E. O. II, 169. *S-ar fi simţit singur dacă nimeni nu l-ar fi vizitat.* id. B. I. 112. *L-ar fi văzut... în bătaia lunii.* BLAGA, H. 65. *Bragagiul,... văzându-l atât de des pe acest muşteriu la el, se mirase la început.* CAMIL PETRESCU, O. II, 68. *L-a luat la trei păzeşte, înjurându-l.* STANCU, D. 483, cf. id. R. A. IV, 102. *Dintr-o scrumieră de lângă divan culese glonţul şi i-l puse în palmă.* VINEA, L. II, 296. *Te-am ascultat cu răbdare, numai ca să-mi fac o idee de gradul de stupiditate pe care l-ai atins.* id. ib. 305. *Mi se pare că l-ai cam scărmănat puţin.* H. LOVINESCU, T. 355. *De la prânz nu-l mai văzuse nimeni.* TUDORAN, P. 350. *Ia-l pe urmă cu tine la muncă!* PREDA, R. 257. *Le facem rost de bani şi-i expediem acasă.* T. POPOVICI, S. 288. *Meşter valah, azi nume de fântână, Crescut din lutul ce l-ai plămădit.* LABIŞ, P. 19. *Oamenii râdeau asmuţindu-i.* BARBU, G. 10. *Pledează indirect pentru ipoteza originii trace a jocului, considerându-l un carnaval orgiastic trac.* IST. T. I, 79. *L-am găsit la poartă-nchisă.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 52. *L-au aruncat apoi într-o prepastie.* CĂTANĂ, P. B. I, 47. *L-am văzut îmbătrânind şi m-a văzut crescând.* VASILIU, P. L. 8. *L-o ridicat în sus, tocmai în mijlocul apei.* id. ib. 37. *După şi l-o băgat în groapă, ii dădu găini pisti groapă.* ALRT II 204. *Ia-l pe buată!* ALR II/I MN 148, 3 927/833. *Îi pari rău că-l vedi pă alţi.* ALR SN V h 1 251/95. *Spune-i că-l aştept mâine.* ib. VI h 1 631/812. *Auzi-l cum râde.* ib. h 1 640/172. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Cinre voiu afla acie legaţi se-i aducu întru Ierusalim.* COD. VOR.^{2} 266. *Se rapă mişelul se-l aducă.* PSALT. 15. *Cine va trece prea lângă tine tu să-i împeadeci* (a. 1550–1580). GCR I, 7/1. *Să chiiame preuţii să-l ungă cu unt osfentit pre faţă.* CORESI, în TEXTE ROM. (XVI), 228. *Să-i puie înaintea Măriei Sale nevinovaţi* (ante 1618). GCR I, 50/21. *Cu lacrămi să glăsiia să nu-i lase săraci.* VARLAAM, C. 149. *Să ştiţi că eu am putere... mortul a-l învie.* id. ib. 182. *De-l vor prinde să-i taie capul.* PRAV. 278, cf. 19. *Să-i lase-n nevoaie fără scumpărare.* DOSOFTEI, O. I, 26. *Buna pildă unui prinţip mişcă supuşii lui de a-l urma* (a. 1694). FN 42. *Dacă audzim pre cineva că înjură... în loc de a-l certa..., nouă ne pare bine şi râdem.* ANTIM, P. 129. *Romanii nu vrea să-i lase a primi în alianţa lor.* CĂPĂŢINEANU, A. R. 63/9. *Nu se putu opri... de-a-l mai săruta o dată.* EMINESCU, P. L. 125. *Am jurat de la-nceput Pe Hristos să-l iei de mire.* id. ib. O. I, 102. *Vrând să-l ispitească tace molcum.* CREANGĂ, P. 185. *Să-mi lai copilaşii... şi să-i hrăneşti.* id. ib. 289. *Unchiaşul... a ieşit să-i întâmpine.* ISPIRESCU, L. 1. *N-a fost putinţă să-l întoarcă.* id. ib. 3. *Părintele... se duce să-l gonească.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 168. *L-a zvârlit chiar de la început în vârtejul groaznic al vieţii spre a-l deprinde să deschidă ochii de timpuriu.* SANDU-ALDEA, D. N. 10. *Mă roagă să-i ajut să descalece.* HOGAŞ, M. N. 47. *Se căznea să-l înghită.* VOICULESCU, P. I,

65. *Trebuie să-i aducă cu cea mai mare grabă calul înşăuat.* SADOVEANU, O. XIII, 88, cf. 105. *Trece zmeoaica bătrână fără să-l vadă.* CĂLINESCU, B. 20. *Unde să-l găsesc?* STANCU, R. A. IV, 21. *Spunea să nu-l mai aşteptăm la masă.* H. LOVINESCU, T. 388. *Trebuie să-i înţelegi.* T. POPOVICI, S. 292. *Îl scoteau ceilalţi pe uşă, să nu-l supere.* BARBU, G. 18. *Nu pot a-l părăsi.* id. PRINC. 112. *Toate încercările de a-l gândi altfel se lovesc de neînţelegere.* N. MANOLESCU, C. M. 10. *Cu riscul de a-l contraria... contestă funcţia metaforei în critică.* GRIGURCU, C. R. 46. *Când oi vedea om sărac În chimir mâna s-o bag Şi de chin şi vai să-l scap.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 507. *Toţi începură a-l râde.* CĂTANĂ, P. B. I, 14. *Am apucat a-l cunoaşte mai temeinic aproape de sfârşitul vieţii.* VASILIU, P. L. 8. *Ca să-l stârnesc la spus începeam eu o poveste.* id. ib. 11. *Banii sunt rotunzi, bată-i să-i bată, îţi scapă printre degete şi se duc de-a dura.* ZANNE, P. IV, 45. ◊ (Învechit şi popular; în formele *-l-, -i-*; aşezat după verb, în formele inversate ale acestuia) *Cela ce aude cuvântul mieu acesta şi face-l-va.* CORESI, TETR. 14. *Hitleanii şi păcătoşii pune-i-va de-a stânga.* id. EV. 38. *Nu numai trupul ce şi sufletul da-l-voiu* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 154/2. *Mustra-l-vor... şi multe cuvente de hulă... vor grăi.* VARLAAM, C. 419. *Mila lui încungiura-l-va în tot omul.* DOSOFTEI, O. I, 73. *Doamne,... Pământul clătitu-l-ai şi l-ai strămutat.* id. ib. 133. *Îndrăgi-i-ar ciorile Şi spânzurătorile!* EMINESCU, O. I, 183. *Amara ta suflare Au face-l-va pe dânsul – de nu ferice – mare?* id. ib. IV, 299. *Putea-l-om ajunge? întrebă Genarul mirat.* id. P. L. 21. *Mânca-l-ar dracu, murat! – complectai indignat.* BĂNUŢ, T. P. 30. *Urâtu-i-am pentru semeţia lor.* SADOVEANU, O. XIII, 136. *Of, trăsni-l-ar!* H. LOVINESCU, T. 365. *Bălă, cărtogelul tău Fi-l-ar bătut Dumnezeu.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 385. ◊ (Forma neaccentuată reia complementul direct plasat înaintea predicatului) *Svi[n]tul botedzul nu-l păzesc* (ante 1550). GCR I, 2/10. *Ficiorii lui încă-i adu înainte.* PO 315/23. *Dracul hitleanul depărtează-l de noi* (a. 1562–1601). TEXTE ROM. (XVI), 338. *Pre toţi-i luăm în râs şi în batjocură.* ANTIM, P. 21. *Zulufii... în rânduială-i pun.* NEGRUZZI, S. II, 189. *Ia eu fac ce fac de mult, Iarna viscolu-l ascult.* EMINESCU, O. I, 123. *Aista cal ţi l-ai ales?* CREANGĂ, P. 197. *Pe un argat l-a mânat.* CARAGIALE, O. I, 164. *Pe Onuţă l-au puşcat.* SADOVEANU, O. IX, 192. *Năravul... nu l-a lepădat.* DAN, U. 3. *Cântecul tot zice-l-aş.* I. BARBU, I. S. 89. *Acest lucru l-a făcut acum.* CĂLINESCU, O. XIV, 69. *Pe ceilalţi doi nu i-am îngropat eu.* STANCU, R. A. I, 21. *Pe cei tineri nu-i cunoşteam.* id. ib. II, 21. *Vinul lăudându-l pleoapele mi-am strâns.* LABIŞ, P. 154. *Focu-n vatră-l aprindeam.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 169. *Păru-n flori şi-l împleteşte.* id. ib. 286. *Ploaia, când ar ploua, Aurul ţi l-ar strica!* id. ib. 509. *Umblând noi după iubit Capul ni l-am prăpădit!* CĂTANĂ, P. B. I, 24. *Cuibu l-ai făcut La marginea drumului.* VASILIU, C. 5. *Pi-aişti copkii i-oi bati.* ALR SN VI h 1 704/537. *Capu tău îl l-oi crepa.* MAT. DIALECT. I, 122. *Osul gol nici câinele nu-l roade.* ZANNE, P. IV, 28. *Eu mare, tu mare, da dăsagii cine-i duce la moară.* id. ib. 435. (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Şti Domnul burătatea – cinstitori din năpasti a-i izbăvi e nedereptii în dzua de giudeţu în chinu a-i veghiia.* COD. VOR.[2] 400. *Sufletul mieu se-lu scoată* (a *l u* s c o a t e H, *d e s ă - l i a* C[2]). PSALT. 77. *Iedul să nu-l fierbi în laptele mâni-sa.* PO 296/15. *Pre acesta ca pre un fur să-l pedepsească.* PRAV. 43. *Necazul meu... Să-l vindec nu am stare.* CONACHI, P. 107. ◊ (Forma neaccentuată este urmată de complementul direct al cărui nume îl substituie, pentru precizarea acestuia; pronumele este plasat înaintea predicatului, iar complementul după predicat) *Elu lă părea că în băsearecă l-au dusu Pavelu.* COD. VOR.[2] 261. *Să vadză cu ce gând l-au dzis Ioan acel cuvânt.* ANTIM, P. 137. *I-au iertat... pre dânşii.* MIL. TIT. 1[v]/12. *Schimb-o ş-o prefă pre dânsa după voia ta.* CONACHI, P. 264. *Ea i-a opărit pe toţi.* CREANGĂ, P. 292. *Colonelul trecu pe lângă ei, salutându-i pe amândoi.* SANDU-ALDEA, D. N. 80. *Bărbăţia lui bătăioasă, un fel de încredere în sine l-au impresionat pe tată.* CAMIL PETRESCU, P. 196. *Mânca-l-ar cânii pe Danev şi viermii! blăstămă baba Maria.* SADOVEANU, O. XXI, 86. *Cu urechea la pământ, Lunecând, l-ascult prin foi... Graiul apelor din vânt.* ARGHEZI, VERS. 229. *L-am căutat de câteva ori pe domnul Moldovanu.* id. S. XXV, 363. *Se bate cu ei şi-i omoară pe câteştrei.* CĂLINESCU, B. 20. *Ieri l-ai împuşcat pe... Ţigănuş.* STANCU, R. A. I, 101. *Asta fiindcă l-am tot îndemnat eu pe-ăla cu căruţa.* PREDA, D. 27. *Lăsaţi-l, măi, pe domnu' doctor în pace.* H. LOVINESCU, T. 371. *Pare a fi un soţ credul, fiindcă nu-l bănuieşte nici pe Mişu.* CIOCULESCU, C. 58. *Lasă-i pe alţii să petreacă.* BARBU, G. 16. *L-a făcut pe Ţepeş să se îndrepte spre turci.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 3, 4. *I-om tăie tot pe işti doi.* CONTEMPORANUL, VI[1], 285. *L-a tăiat şi pă ăla.* GRAIUL, I, 103. *I-am întâlnit pă toţi ai tăi.* ALR SN VI h 1 747/762. (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Stau toată ziua să-i vadă pe titani.* IST. T. I, 27. ◊ (Învechit şi regional; formele neaccentuate *l-, i-* sunt folosite proclitic şi reluate enclitic, cu intenţia de a insista asupra complementului) *L-ai pusu-l mai mare, toate să-l asculte.* DOSOFTEI, O. I, 23. *Tu... I-ai obosâtu-i în goana cea lungă.* id. ib. 25. *L-ai întâmpinatu-l cu dar şi cu bine.* id. ib. 47. *Ti-oi chiama şî l-om tăie-lă.* CONTEMPORANUL, VI[1], 285. *Or clopoţî iară când l-a-ngropa-l.* T. PAPAHAGI, M. LXXI. *Îi cos... de două ori... să nu să rumpă până când î-i strâca-i.* id. ib. *L-am văzutu-lî.* BL V, 202. *S-o temut de oameni că l-or omorî-l.* ALR II/272. *L-am datu-l.* ALR SN VII h 2 207/362.

d) (Formele accentuate *el, ea, ei, ele*, precedate de prep. „pe", sunt urmate de una dintre formele neaccentuate *îl, o, îi, le, l-, i-, -l, -i*, care reia complementul direct exprimat prin forma accentuată; ambele forme sunt plasate înaintea predicatului) *Pe el nu-l iubise nimeni.* EMINESCU, P. L. 31. *Nici pe ele nu le mai înţeleg.* C. PETRESCU, C. V. 199. *Pe el îl dibăcea, cu râvnă, numai Azor.* VOICULESCU, P. I, 64. *Pe el l-a făcut leoarcă.* id. ib. II, 38. *Pi ea o lăsăm liberă.* ALRT II, 205. *Pă el nu-l cred.* ALR SN VI h 1 753/102. *Pe el şarpele că-l suge.* FOLC. OLT. – MUNT. IV, 57. (Învechit; forma accentuată nu este precedată de preprozitia „pe") *Elu-l puse Domnul lui spre toată casa lui.* CORESI, TETR. 57. *Elu-l învăţa soru-sa Polhiria toată înţelepciunea.* MOXA[2], 143. (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, forma neaccentuată se află aşezată după „să", „a") *Svente cuvente să ascultăm şi pre ele să le ţinem* (a. 1562–1601). TEXTE ROM. (XVI), 338. *Nu-i alt mijloc de scăpare decât toţi să prăvălim În corpul unde e Stefan şi pre el să-l oborâm.* NEGRUZZI, S. I, 128. *Numai pe ea putea s-o caute.* PREDA, R. 8. ◊ (Formele neaccentuate *îl, o, îi, le, l-, i-, -l, -i* preced una din formele accentuate *el, ea, ei, ele* însoţită de prep. „pe", uneori subliniată prin adv. „şi", anticipând complementul direct exprimat prin forma accentuată; formele neaccentuate sunt aşezate înaintea predicatului, iar cele accentuate după predicat) *Îl omorî şi pe el.* NEGRUZZI, S. I, 54. *Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?* EMINESCU, O. I, 147. *Ce viaţă-l aşteptă pe el.* id. P. L. 27. *Cum l-ar mai fi putut iubi pe el.* id. ib. 31. *Îl puseseră şi pe el în curent cu toată politica internă şi externă.* SADOVEANU, O. XXI, 85. *Am un bădiţ tinerel Şi l-aş lua şi pe el.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 53. *Am ibovnic tinerel Şi l-or duce şi pe el.* id. ib. 287. (Învechit; forma accentuată nu este precedată de prep. „pe") *Aşa-l voru lega elu iudeii întru Ierusalim.* COD. VOR.[2] 255. *Deca-lu strinseră elu cu oajde, dzise către acela ce sta.* ib. 272. *El grăi Domnului cuventele cântărei în dzi ce-l izbăvi elu Domnul din mărule tuturoru vrăjmaşilor lui.* PSALT. 24. (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, forma neaccentuată se află aşezată după „să", „a"; învechit, rar, forma accentuată nu este precedată de prep. „pe") *Dzise se-lu ducă elu întru pâlcu.* COD. VOR.[2] 263. *Mită da-se-va lui de la Pavelu se-lu dezleage elu.* ib. 292. *Am vrut să o iau pre ea mie muiare.* PO 45/8. *Veniţi cu mândrie să-i călcăm pre ei.* ib. 180/22. *Am venit gios... să-i slobodzesc pre ei.* ib. 186/7. *Să-l aducem elu la casa noastră* (ante 1600). CUV. D. BĂTR. II, 190/1. *Zic*

s-o facem şi pe ea scăpată. STANCU, R. A. IV, 46. *Nu voia s-o scrie şi pe ea în actul făcut.* BARBU, G. 107. *O s-o pun şi pe ea în acte.* id. ib. 109. *Ciprian voia a o face şi pre ea ca pre ceilalţi cai.* CĂTANĂ, P. B. I, 10. (Ambele forme sunt aşezate după predicat; adesea între forma neaccentuată şi cea accentuată se intercalează adv. „şi" care subliniază complementul direct; învechit, rar, forma accentuată nu este precedată de prep. „pe") *Apropie-se miiaşul, luo-lu elu şi dzise se-lu leage cu doao lanţure.* COD. VOR.[2] 262. *Asculta-lu elu pânră la acesta cuvântu.* ib. 271. *Să va fi... fată, ţineţi-o pre ea.* PO 181/19. *Du-i lăuntru ei şi-i sădeşte în muntele moşiei tale.* ib. 229/11. *Ochiul tău de te va sminti, scoate-l pre el* (a. 1703). GCR I, 349/10. *El văzându-i pre ei foarte întristaţi şi plânşi: conteniţi, zise.* MINEIUL (1776), 28[r1]/9. *Nici visezi că înainte-ţi stă un stâlp de cafenele, Ce îşi râde de-aste vorbe, îngânându-le pre ele.* EMINESCU, O. I, 150. *Iată-i şi pe ei câştigaţi în însufleţirea cea mare a tuturora.* SADOVEANU, O. XXI, 52.

2. (În formele accentuate *el, ea, ei, ele*; precedat de diverse prepoziţii sau adverbe; cu funcţie de atribut, complement indirect, complement circumstanţial de mod, de loc etc.) *Cerea bunrătate spre elu.* COD. VOR.[2] 293. *Cătră elu şi cu cutedzare grăiescu.* ib. 309, cf. 367, 374. *De cele relea nu afiară nemică la elu* (a. 1550). GCR I, 2/35. *În ea proidesc toate gadinele luncilor.* PSALT. 215. *Vine cătră elu îngeru Domnului în vis* (a. 1550–1580). GCR I, 6/8. *Ne rugăm şi ne milcuim fiecărora carei... veţi propovedui altora sau veţi scrie dentru ea ceva.* CORESI, EV. 6. *Veţi afla întru eale mărgăritariu scumpu şi vistieriu nesfârşit.* PO 11/20. *Tot cuvântul deşărt carele vor grăi oamenii da-vor de el samă.* N. TEST. (1648), 17[r]/14. *Caută tot la ele* (a. 1654). GCR I, 167/40. *Oarecarii câini negri... era pre lângă el* (a. 1692). id. ib. 301/1. *Un prinţip... face gătiri de războaie asupra unui ţinut aproape de el* (a. 1704). FN 171. *Au pomenit de ele.* ANTIM, P. XXVI. *După ei mergea Alexandru călare pre Ducipal şi cu stema în cap.* ALEXANDRIA (1794), 65/6. *Sholarii... să areate scrisorile şi cu ele învăţătura.* PETROVICI, P. 45/9. *Trebuie... să stricăm legătura ce se află între ele.* MARCOVICI, VEL. 48/17. *Cu ele... udam a tale picioare.* CONACHI, P. 99. *La cele ce se preda spre augmentarea înţelepciunii şi spre lucrarea geniului, se aţinta fără a trece cu vederea nimic, ocupându-se de ele cu o aplecare mai presus de etatea sa.* ARISTIA, PLUT. 290/4. *Pre doi din ei i-au tăiat.* NEGRUZZI, S. I, 187. *Vede pe doi oameni şoptindu-şi între ei.* id. ib. II, 210. *Una din ele a tras la un mal de nisip.* GHICA, S. 394. *Puţine suvenire din ele am plăcute.* ALEXANDRESCU, M. 4. *Se începă cineva... cu ele.* BARONZI, I. C. I, 13/24. *Domnesc în lume rele, căror nu te poţi opune, C-opunându-te la ele, tu viaţa-ţi risipeşti.* EMINESCU, O. I, 53. *Pentru noi însă cultura este o trebuinţă general umană... şi de aceea femeile iau o parte egală la ea.* id. O. XIV, 920. *Sermana băbuşca mea! Fie bună, fie rea, Am să ţin casă cu ea.* CREANGĂ, P. 135. *O jumătate din ei ar trebui să păgubească.* CARAGIALE, O. I, 304. *Venea cu ele... o adiere primăvăratică.* SLAVICI, O. II, 11. *Parte n-o să aveţi de el.* ISPIRESCU, L. 2. *Fata s-a îndrăgit de el.* COŞBUC, B. 17. *Unul din ei porni înspre Marioara.* SANDU-ALDEA, D. N. 218. *M-a biruit năpraznica cetate, Drumeţ orbit de flăcări nevisate, Îmi plimb prin ea umila mea sfială.* GOGA, POEZII, 182. *Le purta mereu cu el.* GÂRLEANU, N. 118. *Nici apa nu e două zile la fel... şi nici tu cu ea.* PAPADAT-BENGESCU, O. I, 12. *Avea lângă el o femeie şi patru fete.* IBRĂILEANU, A. 14, cf. 105. *Exploatau singuri păşunea alpină în detrimentul stăpânilor de oi exploataţi de ei.* VUIA, PĂST. 17. *Eu trec îmbătrânit, ca şi ele.* BACOVIA, O. 88. *Eram şi eu ca ea – licean.* MINULESCU, V. 120. *Sigur de el... se oferi să aducă un argument decisiv.* CAMIL PETRESCU, P. 241. *Pentru el nimic nu există.* C. PETRESCU, C. V. 146. *Se depărtează uşor de el.* SEBASTIAN, T. 184. *Ea era frumoasă, ce-i drept, nu erau multe ca ea.* VLASIU, A. P. 11. *Nici nu se uita la ea.* VOICULESCU, P. I, 66. *Câteodată intra în joc... ciuda marilor proprietari între ei.* id. ib. II, 6. *Chiar dacă Poarta ar şovăi şi n-ar pierde încrederea în el, se vor afia ei destui duşmani în Ţarigrad.* C. GANE, TR. V. II, 123. *Toate jupâniţile ca ea doresc cunună de voievod.* SADOVEANU, O. XIII, 170. *Numai de la ei trebuie să se inspire reformatorii armatei.* id. ib. XXI, 25. *Vom întâlni acolo la ei o înţelegere, o bunăvoinţă nebănuite, unice în lume.* D. GUSTI, P. A. 273. *Pe-acelaşi timp trăia cu el.* I. BARBU, J. S. 90. *Amintirea trecutului cade peste ei.* VIANU, A. P. 43. *Orişice învăţăcel Ştia mult mai mult ca el.* ARGHEZI, VERS. 257. *Cine-i e drag se teme de el.* id. S. V, 24. *Unul din ei se lăuda.* id. ib. 61. *Ce şoptim o dată Se-audă până-n stele, Trăim etern prin ele.* CĂLINESCU, L. L. 110. *Avea pe el numai un costum de haine gri.* id. S. 6. *Aduceau cu ele un miros de jnepeni.* BLAGA, H. 57. *La început nu se deosebea bine de ea.* RALEA, S. T. I, 14. *Fiecare din ele are o semnificaţie precisă.* id. ib. II, 42. *Lumea se desfăşoară sub ele ca o fantastică şi nesfârşită succesiune de munţi.* BOGZA, C. O. 18. *Oltul smulge uneori dintre ele câteva, făcând să le înceteze suferinţa.* id. ib. 210. *Ca să nu mă mai supere, am azvârlit bastonul după el.* STANCU, R. A. I, 36. *Mă dusei spre ele.* id. ib. II, 67. *Eşti pentru ea izvorul vieţii şi al tămăduirii.* VINEA, L. II, 40. *Nici nu mai lua seama la el.* id. ib. 308. *Îşi trage farfuria spre el.* DEMETRIUS, C. M. 6. *O să ai răgaz pentru ea.* TUDORAN, P. 57. *Poate că n-au nimic cu el, ci poate cu altcineva.* PREDA, R. 126. *Principelui puţin îi păsa despre ceea ce se vorbea despre el.* BARBU, PRINC. 111. *Pietrele erau legate între ele cu grinzi de lemn.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 2. *Câţiva dintre ei... ţin cu vârful în sus trei suliţe.* IST. T. I, 24. *Jocul cucilor este alcătuit din trei părţi, uneori distincte între ele.* ib. 81. *Fără ele nu vor putea fi definite pentru urmaşi contururile exacte, reale ale acestui timp.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 1/1. *De atunci se obicinuiseră cu el.* A. HOLBAN, O. I, 7. *O nelinişte... se furişase între ei.* ŢOIU, G. 11. *Mi-a trimis badea inel, Să-mi stâmpăr dorul cu el.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 126. *Veniţi după ei, feciori, Să ne facem vânători!* id. ib. 369. *Nu putea trece la ei.* CĂTANĂ, P. B. I, 26. *După ce l-a târnosit, a adus călugări în el din lume.* GRAIUL, I, 122. *Ghine c-a dat Dumnezău dă ni-am cortorosit dă ei.* ib. 211. *Slăghise aşa dă tare dă nu le mai rămăsese nici sânge-n ele.* ib. 372. *N-am avut rost să prind şi de la ei câte ceva bun.* VASILIU, P. L. 10, cf. PLOPŞOR, C. 75. *Lumea şi ţara priveşte la ele.* ALRT II 277. *După ţoc, să duc oaminii acasî la ii.* ALR I 299/542. *Maică-ta-i rea Şi decât cu ea, Mai bine m-oi face Trestioară-n baltă.* BALADE, III, 154. *Să vă trăiască finii..., să aveţi parte de ei.* FOLC. MOLD. I, 239. *Moartea nu vine la om atuncea când o cheamă, Ci aleargă la dânsul, de ea când nu-i e teamă.* PANN, ap. ZANNE, P. II, 623. ◊ (Urmat de pronumele de întărire „însuşi", „însăşi", „înşişi", „însele" care precizează complementul) *Închis cu taina lui, în el însuşi, ca şi când ar fi fost încarcerat cu un dement.* CAMIL PETRESCU, P. 411. *Rămâne un timp îndelung răsfrântă în ea însăşi.* id. ib. 421. *Puteri dezbărate de carne, strânse, încordate în ele însele ca pentru o înălţare.* VOICULESCU, P. I, 40. *Gândirea devine conştientă de ea însăşi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 8/2. ◊ (Învechit; face corp fonetic comun cu pronumele reflexiv în forma neaccentuată „-şi", care este aşezat enclitic) *Se upovăia de eişi că sânt derepţi.* CORESI, TETR. 162. *Aceea începură a căuta întru eişi.* id. ib. 173. *Văzu veşmintele singure zăcând şi se duse întru eluşi.* id. ib. 179. *Viţa nu poate face rod de eaşi.* id. ib. 220. *Ce încă nu e de destul de eaş a lucra, ce trebuiaşte şi viiaţa dereaptă şi curată.* id. EV. 4. *Ei adin eişi mirară-se pre aceasta.* PO 154/24. *Avea mai de nainte întru sine cu eluş.* COD. TOD. 197. *Roman de elu-ş să făcea a purta grijea împăratului, iară dentru adâncul inimiei lui el bătea să fie împărat.* MOXA[2], 189. *Acest[e]a nu sânt... scrise de eleş, ce dentru dumnezeeştile scripturi.* PRAV. GOV., ap. TDRG. *Şi-i sui pre ei spre un munte înalt de eişi.* N. TEST. (1648), 22[r]/15. *Va mai lăcui Ierusalimul, întru eluş, în Ierusalim.* BIBLIA (1688), 611[1]/27. *Întrând turbarea în câini, să vor muşca între eiş* (a. 1694). FN 25. *Ea seamănă Celora îndrăgiţi de singuri eişi.* EMINESCU, O. I, 79. ◊ L o c. a d v. **Ei** (sau **ele**) **între** (ori, învechit şi regional, **în de**) **ei** (ori **ele**) sau, învechit, **ei în de eişi** = între ai (sau ale) lor; între (oameni) apropiaţi, cunoscuţi. *Ei în de ei*

s-au fost trăind (a. 1650–1675). GCR I, 192/11. *Având ei în de eişi gândurile... despărechiate..., strica toţi unu într-alalţi.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 181[r]/31. *Săracul să plătească mai puţin şi bogatul mai mult, cu care se privighează ca să nu se asupreasscă ţeranii ei între ei.* I. IONESCU, C. 248/15. *Codrii negri aiurează şi izvoarele-i albastre Povestesc ele-n de ele numai dragostele noastre.* EMINESCU, O. I, 155. *Începură a se lupta pe întrecute ei în de ei pentru scaunul domnesc.* id. O. XIV, 199. *De [2] ori părţile numărului multiplicate ele-n de ele.* id. ib. XV, 192. *Sfătuiau bătrânii, ei în de ei, despre aceasta.* CREANGĂ, P. 79. *Din ceasul acela, au început a vorbi ele în de ele.* id. ib. 210, cf. DDRF. *Nu vezi că... se bat ei în de ei?* SADOVEANU, O. XXI, 70. *Ei între ei se înţelegeau.* BARBU, G. 94. ◊ E x p r. (Regional) **Ca pe el** (sau **ea, ei, ele**) = fără milă; foarte tare. *Uite cum îi joacă dracii, ca pe ei, în fundul cloacii.* UDRESCU, GL. **Fie la el** (sau **ea, ei**) **acolo**, se spune atunci când are loc o nenorocire. *Odată a dat ochii peste cap – fie la el acolo – şi-a murit.* id. ib.

B. (La genitiv şi la dativ; la genitiv, în formele accentuate *lui, ei, lor*, are valoare de pron. pos.; la dativ, în formele neaccentuate *îi, i, le, li*, are valoare posesivă, înlocuind numele unui atribut substantival, fiind sinonime cu adjectivul pronominal posesiv „său", „sa", „săi", „sale" sau cu genitivul pronumelui personal *lui, ei, lor*)

I. (La genitiv; în formele *lui, ei, lor* are valoare de pron. pos.) **1.** (Precedat de articolul posesiv-genitival „al", „a", „ai", „ale" înlocuieşte atât numele obiectului posedat, cât şi numele posesorului sau al posesorilor) *Să nu pofleşti vecinului tău... nece feciorul, nece boul, nece asinul, nece nemica ce este al lui* (a. 1560). TEXTE ROM. (XVI), 102. *I se cade lui a se feri dinsa foarte ca şi de o fată ce are fi a lui.* PRAV. LUCACI, 167. *De va sta un pom într-o margine de vie a unui om şi cu ramurile lui va face umbră altii vii, ce-i lângă a lui,... stăpânul cela cu pomul să-şi taie crăngile.* PRAV. 21. *Va lua toate dzeastrele câte vor fi a ei.* ib. 136, cf. 186. *Cel ce e a lui.* MARDARIE, L. 231[2]/10. *Un semn ca să ne cunoaştem că sântem ai lui.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/14. *Când un gheneral de-ai lor încheia pacea ca să-ş scape oştirile din vro primejdie..., senatul... se folosea d-acea pace.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 67/26. *Viaţa noastră nu are legătură cu a lor.* RUSSO, S. 11. *Capul tău e de poet şi al lui de oştean.* NEGRUZZI, S. I, 64, cf. PONTBRIANT, D., LM. *A ei nu este terminată cu bumbi, ca a principilor bărbaţi.* ODOBESCU, S. I, 415. *Ştie că de-acuma a lui rămâne-n veci.* EMINESCU, O. I, 95. *L-ar fi omorât dacă ar fi fost al ei.* id. P. L. 77. *Vina nu era a lui.* CREANGĂ, P. 25. *Omul ăsta îşi joacă viaţa! –Nu şi-o joacă pe a lui, Fănică, o joacă pe a mea.* CARAGIALE, O. VI, 113, cf. DDRF. *Principele Cuza voieşte să domnească fără control; că nu îngăduie nici o voinţă alăturea cu a lui.* XENOPOL, I. R. XIV, 11. *Gândeam la morţii din tranşee Şi n-am putut să-l plâng pe-al ei.* GOGA, POEZII, 298, cf. 28, TDRG. *Lipeam fruntea de a ei, ca să-mi vadă în loc de doi ochi unul.* IBRĂILEANU, A. 18. *El scria gazeta ca şi când ar fi fost a lui.* CAMIL PETRESCU, P. 234. *Îmbrăcămintea-i curată arăta încă o grijă veche, care de altminteri era numai a ei.* SADOVEANU, O. XXI, 84. *Tata a venit la mama şi i-a mărturisit... că copilul este al lui.* CĂLINESCU, S. 77. *Nu poate fi om cu stare cel... fără nimic al lui.* id. O. XIV, 20. *Prezenţa mea face inutilă pe a lui.* PREDA, R. 48, cf. 282, ALRT II, 197, ALR I 374/100. ◊ E x p r. **Ai lui** sau **ai ei** = persoane legate prin interese comune, prietenie etc. de o anumită persoană; s p e c. rude foarte apropiate ale cuiva. *Nece urul se nu apăre de ai lui cum se nu-i slujască sau se nu urrdinre la dinsul.* COD. VOR.[2] 291. *Staicu cu ai lui rămaseră în opreală.* IST. Ţ. R. 41. *Întrebată de ce-l ureşte de către ai ei..., n-au dat nici un răspuns* (a. 1816). IORGA, S. D. VII, 17. *Sânt morţi ai lui!* COŞBUC, F. 77. *Şi-ai lui întârziau!* id. P. I, 100. *Dispărea adorat de ai lui.* SADOVEANU, O. VII, 19. *Nici el, nici ai lui nu se caută cu medicul când sunt bolnavi.* ULIERU, C. 87. *Traiul între ai lui era din cale afară de greu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 100. *Ai lui erau plecaţi de două zile la Braşov.* id. ib. 106, cf. DL, DM. *Ar trebui să se gândească bine la ce face şi la toate nedreptăţile ce le săvârşeşte cu ai lui.* BARBU, PRINC. 112, cf. 17, 344, DEX. *Un accent trezit de cine ştie ce strat adânc al zbuciumatei experienţe trăite de ai lui.* ŢOIU, G. 12. **Ale lui** sau **ale ei** = **a)** lucrurile personale ale cuiva. *Odată se îmbracă şi se înarmează Ivan cu toate ale lui.* CREANGĂ, P. 304, cf. DL, DM, DEX; **b)** (şi în forma *ale lor*) preocupările, părerile, obiceiurile etc. sau capriciile, toanele cuiva. *În cerdacuri şed bătrânii vorbind de ale lor.* EMINESCU, P. L. 39. *Jupânesele sfătuiau de mult în odăile Anei. Bărbaţii cu ale lor, femeile cu ale lor.* SADOVEANU, O. I, 50. *Acuma el nu poate pricepe anume ce spunem despre dânsul. Dar cu ochii despică şi înţelege... Are el ale lui.* id. ib. XXI, 213. *Lasă-l cu ale lui, Ioane, o auzeam pe mama.* STANCU, D. 504. *Lasă-l într-ale lui.* DL, cf. DM, DEX. (Popular sau familiar) **Pe-a lui** sau **pe-a ei, pe-a lor** = (în legătură cu verbe ca „a rămâne", „a fi" etc.) după părerea sau după dorinţa persoanei ori a persoanelor despre care se vorbeşte. *Îndată o apucau de obraz baba şi fiică-sa şi trebuia numaidecât să rămâie pe-a lor.* CREANGĂ, P. 284. ◊ (Învechit; face corp fonetic comun cu pronumele reflexiv în forma neaccentuată „-şi", aşezat enclitic şi având valoare de pronume posesiv) *Al luişi.* MARDARIE, L. 231[2]/8.

2. (Înlocuieşte numele posesorului sau al posesorilor, având funcţie de atribut pronominal; pronumele primeşte articolul posesiv-genitival numai când stă înaintea substantivului, când determină un substantiv nearticulat ori însoţit de articolul nehotărât sau când între substantiv şi atributul pronominal au fost intercalate unul sau mai multe cuvinte)

a) (Indică posesiunea) *Seacă ierrbile şi florile lor cadu.* COD. VOR.[2] 372. *Semănă a bărbat nebun ce-şi zideşte casa lui spre năsip.* CORESI, TETR. 14, cf. 19. *Vine la mare şi-şi aruncă undiţa lui în mare* (a. 1550–1580). GCR I, 7/8. *Întinseră-se ostrovure păgânilor în pământul lor.* PO 38/12. *Să facă ea cu părţile ei şi cu moşăile ei ce va fi voia ei* (a. 1637). ARH. OLT. XVII, 75. *Lasă toate bucatele lui pre mâna unui om bun să le ţie.* PRAV. 61. *Cela ce va priimi în casa lui fur... să va certa ca şi furul.* ib. 319. *Agonisita lui va creşte.* DOSOFTEI, PS. 12/8. *Zice istoricul... la a şaptea carte a istoriei lui.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 7/24. *Aceste ce vedeţi prognostice, scoase din frânceştile calendare,... în cărticelele lor au scris* (a. 1694). FN 23. *Vălturii cei albi hotărăsc den cuibul lor afară a ieşi mai devreme* (a. 1694). ib. 30. *Să gonească sărăcia din casa lui.* ANTIM, P. 80. *Dumnăzăoaia au pus... să şază pre scaunile ei cele frumoasă* (a. 1750–1780). GCR II, 85/11. *Este de mare interes pentru... sărac în zmerita lui colibă.* MARCOVICI, D. 3/8. *Cuiburile lor sânt foarte curat clădite.* ODOBESCU, S. III, 27. *Alături era puşca lui.* id. ib. 189. *Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii.* EMINESCU, O. I, 147. *O profesie de credinţe politice... să corespunză cu simţimintele şi aspiraţiunile legitime ale ţării şi să fie adaptată instituţiunilor ei.* id. ib. XI, 17, cf. I, 44, 98. *Nu mai ştia ce are la casa lui.* CREANGĂ, P. 153. *Caţavencu poate muri astăzi, mâine gazeta lui tot o să publice scrisoarea.* CARAGIALE, O. VI, 111. *Nimeni nu calcă pe moşia ei.* ISPIRESCU, L. 4. *Toată floarea vă cunoaşte Şi toată frunza ei vă ştie.* GOGA, POEZII, 5. *Jurnalul lui nu dovedeşte „o viaţă interioară excesivă".* LOVINESCU, S. VIII, 228. *Nu te apropia de mănăstire Căci crucea ei Şi negrele-i zidiri N-adăpostesc nici pace, Nici iubire.* MINULESCU, V. 58. *A stat şi noaptea lângă patul lui.* CAMIL PETRESCU, P. 184. *Nu mai minunau pe nimeni panglicile şi porumbii lui.* SAHIA, N. 67. *În câteva zile străbătea... Basarabia cu holdele ei de răsărită luminoasă.* VOICULESCU, P. II, 21. *Nu mai ieşi decât foarte rar din odaia lui.* SADOVEANU, O. I, 24. *Straiele ei şi juvaierurile..., toate-s tocmai ca la curtea crăiască de la Varşovia.* id. ib. XIII, 101. *Scot carul din ograda lor.* DAN, U. 2. *Îşi procurau unele volumaşe de-ale lor.* BLAGA, H. 105. *Mi-o trimis bădiţa dor Pe frunză din via lor.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 126. *Vine pajura la cuibul ei.* FURTUNĂ, C. 14. *Casa ei i la şuşă.* ALRT II, 201. *Fieştecare om şede-n casa lui.* ALR I 374/268. *Este ac şi de cojocul lui.* PANN, P. V. I, 68/25, cf. ZANNE, P. V, 3. *Fiecare trage foc la oala lui.* ZANNE, P. IV, 22.

b) (Indică apartenența) *Au văzut cu ochii lui că au trecut ceale corabii... pre Dunăre în sus* (a. 1521). DOC. Î. (XVI), 95. *Cu ale lui vătămături vendecatu-vă.* COD. VOR.[2] 378. *Ochii Domnului sântu spre derepți și urechile lui întru rugăciurile loru.* ib. 382. *Inima lor iaste miloasă* (ante 1550). GCR I, 1/25. *Auzi-va nimea în răspântii glasul lui.* CORESI, TETR. 25. *Hristos... nu lasă nice a se turbura cu valurile lumiei aceștiia firile lor.* id., în TEXTE ROM. (XVI), 564. *Dă-ne noauă duhul svântu după moarte-ne împărăția-și, să putem vede fața lui până în vecia veacului* (a. 1562–1601). TEXTE ROM. (XVI), 336. *Taie cu spata capul ei* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 156/12. *Supt picioarele lui era... o piatră frumoasă de șaflr.* PO 259/16. *Trupul lui se tipină cu Dumnedzeu* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 81[2]/15. *Trupurile lor strujea cu unghii de hier.* VARLAAM, C. 149; cf. 370. *După moarte trupurile lor le bagă în foc de le ard.* PRAV. 207. *Giudecări direpte fața lui prăvește.* DOSOFTEI, PS. 36/18. *A lui sămânță în veci trăiască.* id. O. I, 42. *Învățătură... vrednică să o poarte semn pre mânile lor.* BIBLIA (1688), [prefață] 3/16. *Un rebel va plăti, cu capul lui, blestemăția* (a. 1694). FN 29. *Trupul lui s-au umplut de bube și de viermi.* ANTIM, P. 16. *Sus în vârful roatei, fă altul cu începătură de barbă, șezând pre scaun și supt picioarele lui o perină* (a. 1805). GRECU, P. 293. *Copii de vârsta ei umblă jucând și cântând.* CANTEMIR, S. M. 317/4. *Ei iubesc... a-și plăzmui supărări în duhul lor.* MARCOVICI, D. 13/6. *Cunoaște-l de pe-a lui lacrimi.* CONACHI, P. 99. *Mirosul lui seamănă cu al chlorului.* MARIN, PR. I, 23/16. *Grația zâmbirei În ochii ei se joacă.* ALEXANDRESCU, M. 51. *Răsare hidos din ale lor grumazuri jupuite.* ODOBESCU, S. III, 16. *Ochii lui erau plini de lacrimi.* EMINESCU, P. L. 43. *Capu-i cade pe-a lui umăr.* id. ib. O. I, 104. *Scăpând din labele lui, am găsit cu cale să mă întorc.* CREANGĂ, P. 186, cf. 283. *Figura ei avea un aer straniu.* CARAGIALE, O. I, 127. *Îi dete înscris cu sângele ei.* ISPIRESCU, L. 6. *Stâncile își scot din dealuri a lor frunți îmbătrânite.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 5. *Tot ce auzim din gura ei ni se pare că vedem aidoma.* id. ib. II, 167. *Aruncă pământului mângâierea dulce a părului ei de aur.* BACALBAȘA, M. T. 204. *Nici numele lor nu le cunoșteam până acuma.* SBIERA, F. S. 33. *S-a săltat, sub ochii lui, din copilă în fată mare.* AGÂRBICEANU, S. 13. *Fulgera de patimi privirea ei aprinsă.* HOGAȘ, M. N. 40. *Citesc pe figura lui neexpresivă o gravă preocupare.* PAPADAT-BENGESCU, O. I, 10. *Un țipăt isteric ieși din pieptul lor.* BACOVIA, O. 208. *Surâsul ei avea în el un reziduu de tristețe.* CAMIL PETRESCU, P. 9. *Era nevoie de mâna ei iscusită.* VOICULESCU, P. II, 7, cf. I, 67. *Să pun sabia cu straja în pământ, să mă lăs cu pieptul în ascuțișul ei.* SADOVEANU, O. XIII, 53. *Mintea lui izbutește să analizeze cuvintele din frazele auzite.* PUȘCARIU, L. R. I, 14. *A luat gura ei tipar Parcă de la nenufar.* ARGHEZI, VERS. 223. *În sinea lui știa prea bine că... este un escroc.* CĂLINESCU, S. 251. *Stârvul ei rămâne pradă corbilor.* id. B. 15. *Mă uit în ochii lui.* STANCU, D. 403. *Cine-ar fi-ndrăznit să-ți spuie Focul inimioarei lui?* PARASCHIVESCU, C. Ț. 20. *Privirea lui deschisă îi cam stingherea pe unii.* PREDA, D. 13. *Era făcut din plămada acelor oameni care simt nevoia poruncitoare de a ieși din eul lor.* CIOCULESCU, C. 62. *Ochii lui vii și pătrunzători... nu puteai să-i înfrunți ușor.* ȚOIU, G. 11. *Părul ei mătasă moale, Ca și inul când înfloare.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 35. *Sprâncenile lui, Pana corbului.* VASILIU, C. 20. *Pe Ilinca c-o vedea,... Chipul ei îl săgeta.* BALADE, II, 138. *Și pânea și cuțitu în mâna lui.* ZANNE, P. IV, 46. ◊ (Regional; pronumele primește articolul posesiv-genitival și când stă după un substantiv articulat) *Băiatul al tău cân se prinde, vai de capu a lui.* ALR I 252/159. ♦ (Determină nume de însușiri, caracteristici, manifestări, stări, acțiuni ale ființei sau ființelor ori ale obiectului sau obiectelor despre care se vorbește) *Dumnedzeul părinților noștri vru se înțelegi vrearea lui.* COD. VOR.[2] 269, cf. 250. *Ne mirăm de răbdare lor* (ante 1550). GCR I, 1/25. *Să se vindece de nevoile lor.* CORESI, TETR. 125. *Să sloboadze rodul omenesc din robia lui cea amară.* VARLAAM, C. 153. *O mustra... pentru păgânătatea ei.* id. ib. 254. *Trebuie să fie vina mare și frica ei așijdere.* PRAV. 162, cf. MARDARIE, L. 231[2]/6. *Slava lui și cinstea nu să obârșește.* DOSOFTEI, PS. 34/18. *Greșiții nu pot să-ș ascunză greșalele lor.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/34. *Nădejdea lor au fost deșartă.* IST. Ț. R. 26. *Moartea unui gheneral bărbat vădește ticăloșiile lui* (a. 1694). FN 38. *Faptele lor sânt păgânești.* ANTIM, P. 118. *Bunătatea lui îl face foarte strașnic.* CATON, 63[r]/14. *Cântări sfinte binecuvântează iubirea lui.* MARCOVICI, D. 2/24. *Spre mai multă mulțămirea lui, au văzut și un izvor de apă.* DRĂGHICI, R. 49/9. *Ei schimbară... dușmănia lor asupra Imperiului Roman într-o prietenie folositoare.* BĂLCESCU, M. V. 7. *Numai pentru-a lui slavă și omul s-a născut!* ALEXANDRESCU, O. I, 143, cf. 23. *Acea carte... cuprinde tainele științei lui.* EMINESCU, P. L. 46. *Port cu ușurință și cu zâmbet a lor ură.* id. ib. O. I, 141. *Cu rușinea lui se întoarce înapoi la tată-său.* CREANGĂ, P. 188. *Vrăjmășia lor e groaznică.* ISPIRESCU, L. 5. *Jafurile lor provoacă două răscoale.* XENOPOL, I. R. IV, 43. *Se zbat ale lor chinuri și-n noaptea rece gem.* PETICĂ, O. 193. *I-am spus că te-a supărat purtarea ei de azi.* HOGAȘ, M. N. 47. *Aceste motife nu privește pe onoratul comitet parohial, ci pe județul de la creminare, care-i va judeca pe toți, după faptele lor.* BĂNUȚ, T. P. 11. *E de regretat... că raporturile lor personale nu pot fi urmărite.* LOVINESCU, S. VIII, 32. *Prin gestul lor am înțeles că Dumnezeu a înlocuit pe Crist cu puterea duhovnicească.* KLOPȘTOCK, F. 69. *Era taina ei.* VOICULESCU, P. I, 9. *Asta era pentru negustoria lui o mare pacoste.* SADOVEANU, O. III, 37. *Frumusețea ei e numai în sufletul nostru.* id. ib. XIX, 292. *În această carte este numai violența unui profet dezamăgit cu viziunile lui paradiziace.* CONSTANTINESCU, S. I, 93. *Generalul a renunțat la proiectele lui.* CĂLINESCU, S. 92. *Lumea de azi recunoaște una din marile ei nevoi morale.* VIANU, L. U. 5. *Ea era acolo cu treburile ei.* BLAGA, H. 45. *În afară de inocența lui se manifestă în mod firesc o energie a personalității umane.* PREDA, R. 29. *Răsculații, cu tot eroismul lor, fiind slab înarmați, cedează.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 11. *Creaturile primesc impulsul viu, trebuincios mișcării lor spre desăvârșire.* ȚOIU, G. 8. *Foaie verde-a mărului, Nu mi-e de durerea ei.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 181. *Foarte m-au ajuns la inimă vorbele lui.* VASILIU, P. L. 9. *Turcii știu de știrea lui,* se spune atunci când nu se știe nimic despre cineva. Cf. ZANNE, P. VI, 418. ◊ (Învechit; pronumele primește articolul posesiv-genitival și când stă după un substantiv articulat) *Lăcui-va în veaci între Dumnedzeu mila și adevărulu a lui.* PSALT. HUR.[2] 138. ◊ (Învechit; face corp fonetic comun cu pronumele reflexiv în forma neaccentuată „-și", așezat enclitic și având valoare de pronume posesiv) *Adună fărădeleage luiș.* CORESI, PS. 109/2. *Întru multe chipuri de credințe și de învățături noao pleacă-se și întru părerile loruș sălbătăcescu-se.* id., în TEXTE ROM. (XVI), 564. *Ridicatu-s-au asupra mea mărturii nedrepte și au mințit strâmbătatea eișI* (a. 1805). GRECU, P. 355. ♦ (Precedat de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale; cu funcție de complement indirect sau circumstanțial) *Vărsați înrainte lui înrima voastră.* PSALT. HUR.[2] 139. *Înraintea lui puseră și Pavelu.* COD. VOR.[2] 284. *Toate faptele sta înainte lui în acela ceas* (ante 1550). GCR I, 2/30. *Va pune oile de-a dereapta lui.* CORESI, TETR. 59, cf. 18. *Ieșind afară de la Faraon,... stătură înaintea lor.* PO 194/15, cf. 117/25. *Să arătăm și de la noi nevoință și luptă împrotiva lui.* VARLAAM, C. 209, cf. 154. *Să cade giudețului să giudece vina muierii, pentru ce au pornit pre bărbat cu mânie asupra ei.* PRAV. 154. *Cutare martur... mărturisește împrotiva lui.* ib. 234. *Slava Domnului străluci pregiur ei și să înfricoșară cu frică mare.* N. TEST. (1648), 67[v]/21. *Nevăzind oameni să stea împregiurul ei,... era stând deasupra ei o plină de daruri și preafericită, care era Născătoare de D[umne]dzău, Mariia* (a. 1692). GCR I, 300/27. *Alexandru... zise voievozilor și domnilor să-și tocmească oștile și sireagurile înaintea lui.* ALEXANDRIA (1794), 65/3. *Este nedreptate asupra lui.* MIL. TIT. 22[v]/18. *A mișca războiul împotriva ei era tot atât ca și când s-ar arunca în primejdia robiii.* CĂPĂȚINEANU, M. R. 70/29. *Ce*

reformă, ce uşurare se putea face, când domnii aveau dinaintea lor pilda morţii silnice. KOGĂLNICEANU, S. 24. *Stăpânirea... pre care înţălepciunea Asupra lor... ţ-au dat-o.* CONACHI, P. 270. *Când năvălesc patimile asupra lor..., le găsesc îndemânatice numai la clavir.* NEGULICI, E. I, 72/9. *Naintea lor merge groaza.* NEGRUZZI, S. I, 118. *S-a reaflat îndată într-o nivelă cu toţi sau înaintea lor.* BARONZI, I. C. I, 11/15. *Se rânduiră dinaintea ei în picioare.* ODOBESCU, S. I, 131. *În urma lor se-ntinde falnic armia română.* EMINESCU, O. I, 148. *Noaptea, vine Luceafărul deasupra ei Cu razele-i senine.* id. ib. 171. *Se trezeşte dinaintea lui cu o babă.* CREANGĂ, P. 189. *Se urcă... până cam deasupra ei.* ISPIRESCU, L. 5. *Fata lui Hogea... umblă descoperită în faţa lui.* BACALBAŞA, M. T. 67. *Aceste porniri necumpătate au abătut pre mulţi oameni de bine de prin împrejurul lui.* SBIERA, F. S. 59. *Nu e cazul de a reveni asupra ei.* LOVINESCU, S. VIII, 30. *De aci valea se lărgeşte, îngăduind satului Runc să se înşiruie de-a lungul ei.* APOLZAN, P. I. 11. *Un nor frumos, departe, deasupra lui, se pierde.* ARGHEZI, S. V, 17. *Omul se trage să hiberneze lângă foc şi deasupra lui.* CĂLINESCU, O. XIV, 10. *Aerul a tremurat în jurul ei.* VINEA, L. I, 5. *Se pomeni cu o umbră firavă în faţa lui.* TUDORAN, P. 66. *Duioşia aceasta înlăcrimată îşi imprimase pecetea asupra lui.* T. POPOVICI, S. 240. *Asupra ei... este dator să mediteze artistul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 1/1. *În jurul lui se încheagă un nou univers poetic.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 51. ◊ (Învechit; face corp fonetic comun cu pronumele reflexiv în forma neaccentuată „-şi", aşezat enclitic şi având valoare de pronume posesiv) *Cerşiră sufletul mieu şi nu puseră Dzeul între sine* (i n a i n t e a *l o r u ş* C[2]). PSALT. 103. *Întorcându-să cu gândirea asupra luişi şi cercetându-şi faptele, el să căieşte.* MARCOVICI, D. 430/23.

c) (Indică dependenţa; în legătură cu termeni care denumesc persoane considerate în relaţia lor cu persoana sau persoanele despre care se vorbeşte) *Pavel vruindu se între întru gloată, nu-l lăsară elu ucenicii lui.* COD. VOR.[2] 238. *Soaţele ei aducu-se ţie.* PSALT. 88. *Pre cine-ş deade Dumnezeu Evanghelie sa afară?... Pre fiul lui cel sfânt* (a. 1560). TEXTE ROM. (XVI), 103. *Să moşteniţi ca o ocină, ce iaste un părinte datoriu a da bogăţie feciorilor lui.* CORESI, EV. 41. *Muiarea cu fraţii săi sânt a doa stepenă, iară bărbatul ei cu vara primare a sa îşi sânt a doa stepenă.* PRAV. LUCACI, 168. *Lu Moisi fu-i iară de iznoavă a proceti fiilor acelora ce Domnedzeu părinţilor lor poruncise.* PO 5/27. *Să-i fie pomeană şi lui şi feciorilor lui* (a. 1597). CUV. D. BĂTR. I, 80/12. *Dărui pre părintele lui... cu cetatea Rimului.* MOXA[2], 139. *Se fiu fiiul lui* (a. 1619). GCR I, 54/30. *Ei îndată lăsară corabia şi pre tatăl lor.* VARLAAM, C. 153, cf. 425. *Bărbatul ei nu va putea lua dzestrele.* PRAV. 140. *Se teme de rudele ei.* ib. 179. *Ruda lui.* MARDARIE, L. 231[2]/5. *Cu rudele lor să-nvitară Să-ţ oprească jărtvele din ţară.* DOSOFTEI, O. I, 166. *Să lase la iubiţii lui... învăţătură.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 3/13. *Şi-ş slobodzi ficiorii ei din robie* (a. 1692). GCR I, 307/14. *Duca de Saxonia cu o soţie a lui dau răspunsuri puţin bune spre folosul dreptăţii* (a. 1693). FN 7. *S-au făcut acea domnie... şi din voia fraţilor lor şi rudeniilor lor.* IST. Ţ. R. 13. *De va zice cineva că iubeşte pre Dumnedzeu şi pre fratele lui urăşte mincinos este.* ANTIM, P. 129. *Romulus şi următorii săi petrecură mai totdauna în războaie cu vecinii lor.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 6/9. *Vor da după analoghia părinţilor lor.* COD. ŢIV. 100/2. *Să întorc... către milostivul şi înduratul lor părinte.* MARCOVICI, D. 5/21. *Au dat la a ei tovarăşi legi de samovolnicie.* CONACHI, P. 303. *Împăratul purta război c-un vecin al lui.* EMINESCU, P. L. 3. *Pentru babă..., fata ei, busuioc de pus la icoane.* CREANGĂ, P. 284. *În clipa aceasta este cu copiii ei.* ISPIRESCU, L. 4. *Erau nevoiţi să plătească cu bani nebuniilor odraslei lor.* BACALBAŞA, M. T. 1. *Şi-avea o fată, fata lui.* COŞBUC, P. I, 53. *Un prieten al lui din copilărie.* SANDU-ALDEA, D. N. 10. *A zâmbit izbăvitorului ei.* VOICULESCU, P. I, 41. *Jder cel mititel a venit la fratele lui mai mare.* SADOVEANU, O. XIII, 14. *Bărbatul ei o iubea.* DAN, U. 7. *Aleargă la nepoata ei mai în vârstă.* CONSTANTINESCU, S. V, 7. *Femeia lui îl face-n răspântii de ocară.* ARGHEZI, S. V, 24. *Vecinul ei mergea zgribulit şi mărunţel, ca o femeie.* CĂLINESCU, S. 7. *Atunci de ce te iubesc pe tine, copilul lor?* DEMETRIUS, C. M. 62. *N-o ierta pe soţia lui decât pentru moment.* PREDA, R. 7. *Dânsa, zâmbind, îi arătă pe bărbatul ei.* A. HOLBAN, O. I, 7. *Acceptă ca soţul ei să dea anunţ la ziar.* CIOCULESCU, C. 57. *Tatăl lor fusese un om onest.* ŢOIU, G. 16. *Voi fi mireasa lui.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 142. *Vedeau că drept... vorbea fratele lor.* CĂTANĂ, P. B. I, 16. *Ea, cu fetele ei, trăia bine.* VASILIU, P. L. 107. *Cheamă pi mama ii.* ALRT II 186. *Fata iei i-i beteagă.* ALR SN VI h 1 638/102. *O vinit numai cu muierile lor.* PORŢILE DE FIER, 2. ◊ (În construcţii cu valoare partitivă) *Câţi nepoţi de ai lor au d[o]mnit.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 7/13. *Au trimis la Bălăceanu boieri şi slugi de ale lui.* IST. Ţ. R. 20. ◊ (Familiar; prin exagerarea relaţiei de dependenţă; subliniază şi o relaţie afectivă sau de apropiere; determină un substantiv-nume propriu) *Ea-l văzu din nou pe Adonis al ei.* EMINESCU, P. L. 85. *Vine în vizită la Hogea ei.* SADOVEANU, A. L. 255. *Văzând că Ilie al ei a adormit, îi înveli picioarele desculţe.* PREDA, D. 64. ◊ (Popular; determină un substantiv legat de un adjectiv posesiv care şi-a pierdut sensul posesiv) *Mă-sa lor, soru-mea, l-a apucat pe Ghiţă în braţe.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 152. *Frate-su lui.* în GRAM. ROM.[2] I, 158. ♦ (În legătură cu nume de colectivităţi, de ţinuturi etc.) *Aduşu elu în gloata loru.* COD. VOR.[2] 282. *Căută Domnul pre gloata eghipteanilor den cel stâlp de foc şi de nor şi omorî gloata lor.* PO 226/21. *În adunarea lor nu fie slava mea* (a. 1582). GCR I, 35/28. *Deaca prinse de veste svatul lor fugi* (a. 1600–1650). id. ib. 140/40. *Păgânii să piaie din sfânta lui ţară.* DOSOFTEI, PS. 34/19. *Cu mare grabă şi iuţime să să rădice cu oştile lui.* IST. Ţ. R. 61, cf. 19. *Să dusără pre la ţările lor.* ALEXANDRIA (1794), 63/4. *Nu pregetară a apăra cu bărbăţie patria lor adoptivă.* BĂLCESCU, M. V. 7. *Fiu al astor ruine, ţărâna lor slăvesc.* ALEXANDRESCU, M. 11. *Porneau a lui popoară.* EMINESCU, O. I, 91. *Ce-a căutat ea din ţara ei... să vie la Moldova?* SADOVEANU, O. XIII, 75. *Saşii staţionând pe ulicele satului lor oferă o viziune halucinantă.* CĂLINESCU, C. O. 192. *Nu au o armată a lor.* BARBU, PRINC. 51. *Păgânii... În ţara lor o ducea.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 495. ◊ (Învechit; face corp fonetic comun cu pronumele reflexiv în forma neaccentuată „-şi", aşezat enclitic şi având valoare de pronume posesiv) *Au mers fiescecare la ţara luişi* (sfârşitul sec. XVIII). DDRF I, 292.

d) (Cu valoare subiectivă; determină un substantiv-nume de acţiune arătând cine face acţiunea) *Perirea loru nu va durrmita.* COD. VOR.[2] 399. *Dă-lă, Doamne, după lucrul lor.* CORESI, PS. 67/5. *Tocmala lor s-au grăit să fie stătătoare.* PRAV. 2. *Aceasta am făcut la tălmăcirea aceştii sfi[n]te scripturi,... puind... după petrecerea lui pre alţii care s-au întâmplat.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 4/43. *Au trimis în lume proroci să propovăduiască la oameni venirea lui.* ANTIM, P. 2. *Nu departe de vărsarea ei în Prut se văd răsipite... cetăţi foarte vechi.* CANTEMIR, S. M. 64/4. *Naţiile, ca şi oamenii..., sânt respunzătoare de petrecerea lor aici jos.* ARHIVA R. I, IV/20. *Cine poate întâlnirea lor s-o scrie?* CONACHI, P. 85, cf. 83. *Şuieram l-a ei chemare Ş-am ieşit în câmp râzând.* EMINESCU, O. I, 111. *Acţiunile individuale... devin instinctive prin a lor repetire.* ARHIVA, X, 5. *Când ajungi la Liov, îţi va veni vestea pieirii lor.* SADOVEANU, O. XIII, 124. *Posomorâta lor înlănţuire Nu e decât un spasm încremenit.* I. BARBU, J. S. 9. *Regret că nu mi-a fost posibil să petrec în aceste ţinuturi mai mult timp..., pentru a observa şi primăvara şi toamna mişcarea lor.* DOMBROWSKI, P. 117, cf. 160. *Să mă mai iubeşti câtva timp, măcar până la venirea lui.* VINEA, L. II, 192. *Cuprinde cercetarea împrejurărilor generale şi particulare în care s-a născut această cultură, începând cu baza geografică a vieţii poporului român, cu problemele formării lui.* PANAITESCU, C. R. 11. *Nu se petrecuse nimic extraordinar în acea primă a lor întâlnire.* ŢOIU, G. 7. *Starea poporului e pe măsura înaintării ţării, iar înaintarea ei este fără precedent.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 1/1. *Apariţia lui... vesteşte de obicei o fază de plenitudine.* MS. 1975, nr. 1, 7.

e) (Cu valoare obiectivă; determină un substantiv-nume de acţiune sau de agent, echivalând cu un complement direct sau

indirect al verbului de bază) *Cându vărrsară sângele lu Ştefanu, marrtorului tău, însumi era stându şi lăsa spre uciderea lui.* COD. VOR.[2] 270. *D[u]hul sv[â]ntu iase de la H[risto]s în tâmpinarea lor* (începutul sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 415/14. *Deaca se apropie lumina spăsemei noastre... să întrăm întru întâia deşchidere a ţinerii ei.* CORESI, ap. GCR I, 29/17. *Chemă... sfârşitul anului pentru ce atunce se obârşaşte creaşterea poamelor şi culesul lor.* PO 256/14. *Cu tot chipul ne sileam spre răsipire ei* (cca 1750–1780). GCR II, 83/7. *A crede că... s-ar fi rostit chiar la îngroparea lui nu mă pot îndupleca nicidecum.* ARHIVA R. I, 35/24. *Dezlegarea lor se găseşte numai în cele mai mari adâncimi ale misterului vieţii.* MAN. SĂNĂT. 7/4. *Cercetarea lor este una din căile de cunoaştere.* ALEXANDRU, I. M. 5. *Fugi... în întâmpinarea lui.* T. POPOVICI, S. 179. *Definirea culturii ca operă de creaţie este cea mai potrivită pentru înţelegerea ei în cadrul istoriei.* PANAITESCU, C. R. 11. ◊ (Învechit; pronumele primeşte articolul posesiv-genitival şi când stă după un substantiv articulat) *Ucidere... grabnică să cheamă... când cel ucis nu este uciderea a lui, ce au fost să ucigă pre altul, iară graba au pripit de l-au ucis pre dânsul în locul aceluia.* PRAV. 84.

II. (La dativ; în formele neaccentuate *îi, i, le, li* are valoare posesivă, înlocuind numele unui atribut substantival, fiind sinonim cu adjectivul pronominal posesiv „său", „sa", „săi", „sale" sau cu genitivul pronumelui personal *lui, ei, lor*; în forma *îi* se află independent; în forma *le* se află independent, proclitic, *le-*, când cuvântul următor începe cu o vocală, când este una dintre formele auxiliarului „a avea" din timpurile sau modurile compuse ale verbului şi enclitic, *-le*, când cuvântul precedent se termină în vocală; în formele *i, li*, rostite cu „i" plenison, se află independent înaintea pronumelui reflexiv „se"; *i* se află independent şi înaintea pronumelor personale „l-", „le", „le-" sau este legat de pronumele personal „-l" ori, învechit şi regional, de formele conjuncte de indicativ prezent, persoanele 3 sg. şi pl., ale verbului „a fi"; *li* se află legat, învechit şi regional, de formele conjuncte de indicativ prezent, persoanele 3 sg. şi pl., ale verbului „a fi"; în forma *i* se află proclitic, *i-*, când cuvântul următor începe cu o vocală, când este una dintre persoanele auxiliarului „a avea" din formele verbale compuse sau ale auxiliarului „a vrea" din formele populare de viitor, când este pers. 3 sg., „e", regional, „i" a auxiliarului „a fi" sau enclitic, *-i*, când cuvântul precedent se termină în vocală)

1. (Indică posesiunea; stă pe lângă un verb) *Le luo toată avuţia* (a. 1654). GCR I, 171/11. *Cizmele încă i le-au văzut nalte şi cu pinteni.* IST. Ţ. R. 40. *Are toate pregătite de mai nainte... Perna i-i binecuvântată, ca să aibă somn fără vise.* SADOVEANU, O. XIII, 82. *Chimirul i-i totdeauna spart, aşa că nu se ţine în el un galbăn.* id. ib. 102. *Ceea ce doreşte deseori să pună în lumină... este felul fantastic în care îi apar peisagiile.* VIANU, A. P. 80. *Brâul i se descingea.* ALECSANDRI, P. P. 25. *Le rămân vacile Închise, săracile!* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 422. *Li-o ars casâle.* ALR SN VI h 1 703/83. *Cel ce calul netezeşte Mânuşiţa i-o-ntindea Ineluşul i-l lua.* FOLC. OLT. – MUNT. IV, 21. *I-a luat Avram sporul,* se spune atunci când asupra cuiva s-a abătut o mare nenorocire. Cf. ZANNE, P. VI, 17. (Învechit, rar; *îi* apare în forma *i*) *Arma i străluceşte.* DOSOFTEI, PS. 26/7. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Să-i fie căzdut săgeata într-un deluşel.* NECULCE, L. 8. ◊ (Învechit şi popular; în formele *-i, -le*; stă pe lângă un substantiv sau un atribut adjectival al acestuia plasat înaintea substantivului) *Nădăiaşte-te în Domnul şi fă dulceaţă; împle pământul şi paşte-te întru bogăţie-i.* PSALT. 67. *Blidele-i,... cupele, scafele... den curat aur să le faci.* PO 262/25. *S-amăgeşte cu nădejdea că ogoru-i va scăpa.* NEGRUZZI, S. I, 118. *A lumei temelie se mişcă, se clăteşte, Vechile-i instituţii se şterg, s-au ruginit.* ALEXANDRESCU, M. 5. *Strălucitele-i veşminte le aruncă el de groază.* id. ib. 22. *El se urcă-n tronu-i, mândru ocolit.* BOLINTINEANU, P. I, 42. *În tolbă-i El păstrează, ca săgeţi, Numai flori înveninate.* EMINESCU, O. I, 236. *Meschini impiegaţi azvârl într-o seară la chef leafa-le pe o săptămână.* CARAGIALE, O. V, 182. *Floricica, în rochia-i neagră de mătasă uşoară, stătea culcată.* HOGAŞ, M. N. 47. *Ogarii-i rămânea Şi pe mal urla, Pe el mi-l jelea.* FOLC. OLT. – MUNT. IV, 52.

2. (Indică apartenenţa; stă pe lângă un verb) *Şedea lângă o zăbleală un giurelu ce-i era numele Evtih.* COD. VOR.[2] 244. *Lua lăutoriul şi-i spălă picioarele* (ante 1600). CUV. D. BĂTR. II, 191/8. *Li să taie capetele şi dup-acia să ard în foc.* PRAV. 212. *I să va tăia capul, fără nice de o socotinţă.* PRAV. 258. *Li-i gura nedireaptă.* DOSOFTEI, PS. 21/11. *Dzâlele li s-or afla pline.* id. O. I, 164. *Pentru o văduv(ă) ce i-au luat Pr[e]cistă sufletul* (a. 1692). GCR I, 300/9. *Îi umbla mintea... cu vrednicie.* IST. Ţ. R. 18. *Glasul i se taie.* CONACHI, P. 87. *Un zâmbet batjocoritor i se juca pe buze.* ODOBESCU, S. I, 80. *Ochii i se umplură de lacrimi.* EMINESCU, P. L. 10. *Barba-n pământ i-ajunge.* id. O. I, 93. *Se răpede ca un câne turbat la Harap Alb şi-i zboară capul dintr-o lovitură de paloş.* CREANGĂ, P. 278, cf. 306. *Făt-Frumos îi luă un picior cu săgeata.* ISPIRESCU, L. 5. *Ochii îi sticleau ca de mâţă.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 167. *Firelor de lămâiţă Li să uscă rădăcina.* GOGA, POEZII, 66. *Femeia îşi ţinea mereu mâna streaşină, dedesuptul ei privirile îi scăpau ca două fâşnituri de păcură.* GÂRLEANU, N. 28, cf. 17. *I-am cuprins mâna.* SADOVEANU, O. XIII, 52. *Coada îi era tunsă în scări.* id. ib. 89. *Inima... i-o înjunghii.* ARGHEZI, S. V, 25. *Ochii îi erau mai ardenţi.* CĂLINESCU, E. O. II, 115. *Îi vedea braţele.* TUDORAN, P. 333. *Se uită la el cum stătea pe prispă şi-i văzu spinarea lată.* PREDA, D. 6. *Braţele îi alunecau jos.* id. R. 13. *Urechile i se mişcau imperceptibil.* T. POPOVICI, S. 180. *Băiatul îşi uită răutăţile şi faţa i se înseninâ.* A. HOLBAN, O. I, 6. *Am mândră tinerea... Şi îi arde soarele Pieptul cu mărgelele.* JARNÍK – BÂRSEANU, D. 20. *Îndat se repezea Şi capul îi reteza.* id. ib. 494, cf. 119, 159. *Şi-a luat o mârţoagă de iapă, de-i rânjesc oasele de slabă.* CĂTANĂ, P. B. I, 14. *Părinţii mănâncă aguridă şi fiilor li se strepezesc dinţii.* CREANGĂ, P. 220, cf. ZANNE, P. IV, 539. *Sunt mii cari se lăfăiesc în bunătăţi şi li se strică dinţii de mâncare, iar altora li se ruginesc dinţii neavând ce să mănânce.* ZANNE, P. III, 640. (Învechit, rar; *îi* apare în forma *i*) *Pre bietul Pavlin i tăe capul...,* iară *pre împărăteasa o goni.* MOXA[2], 145. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Să-i taie D[u]mnezeu zilele.* CATON, 76[r]/2. *În cap ochii să i se-ntoarcă Şi să-i fie graiul prins.* ALECSANDRI, P. I, 7. *Coriolan a fost un general însemnat, să nu-i faci cumva numele de ocară.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 172. *O îndoială mare începuse a-i chinui mintea.* SOVEJA, O. 53. *Îl duşi la o săptămână la nănaşă-sa să-i taii ungili.* ALRT II 177. *Judecătorii sunt ca crângul de mărăcini, unde oile aleargă de frica lupilor şi de unde nu pot ieşi fără a li se smulge lâna de pe spinare.* ZANNE, P. V, 368. ◊ (În formele *-i-, -li-*; aşezat după verb; în formele compuse inversate ale acestuia) *Mânca-i-ar inima cânii!* EMINESCU, O. I, 183. *Mânca-i-ar casa pustia!* id. ib. ◊ (Învechit, rar; forma neaccentuată *i* este folosită proclitic, *i-*, şi reluată enclitic, *-i*, cu intenţia de a insista asupra atributului) *I-ai zdrobitu-i capul, să să sâmţă.* DOSOFTEI, O. I, 167. ◊ (Învechit şi popular; în formele *-i, -le*; stă pe lângă un substantiv sau un atribut adjectival al acestuia plasat înaintea substantivului) *Iată calul zăbala în gură-i băgăm* (a. 1569–1575). GCR I, *9/30. *Un mişel era numele-i Lazar.* CORESI, ap. GCR I, 30/32. *Văz în spate-i arepi zmulte, Port frumos, dar sfâşiat.* I. VĂCĂRESCU, P. 10/21. *În mâna-i uscată... Ţinea o femeie.* ALEXANDRESCU, O. I, 90. *Ochii la pământ ţintea, Inimioara-i bătea.* ALECSANDRI, P. I, 96. *Buclele-i de aur cad pe albu-i sân.* BOLINTINEANU, P. I, 7. *Ochii ei albaştri clipiră sub lungele-i gene.* ODOBESCU, S. I, 113. *Mereu va creşte umbra-i, eu voi dormi mereu.* EMINESCU, O. I, 129. *Dacă Enachi se punea pe gene-i, ea îndată lua apă rece şi-şi spăla faţa.* CREANGĂ, P. 6. *O soră... pe braţe-i în cântece crescuse, Cu cerul şi cu raiul în ochii ei de-azur.* MACEDONSKI, O. I, 47. *Ochii mari, dar stinşi, subt alba-i frunte i se adâncise.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 11. *Lăsase în locu-i pe Nelidoff, însărcinat de afacere.* XENOPOL, I. R. XIV, 16. *Jderul cel bătrân râdea... în barba-i mare.* SADOVEANU, O. XIII, 89. *Inima-i tresări*

împunsă. id. ib. 162, cf. 181, XXI, 48. *Se desprinse vălul, şi-o boltă-ndepărtată Din zâmbetu-i albastru desfăşură spre tine.* I. BARBU, J. S. 4. *Aripile-i atârnă.* ARGHEZI, S. V, 27. *Atunci Dumnezeu grăia: Şi din gură-i cuvânta.* PĂSCULESCU, L. P. 9. *Cumătră-sa-i sărută mâna.* ALRT II 200. ♦ (Determină nume de însuşiri, caracteristici, manifestări, stări, acţiuni etc. ale fiinţei sau ale fiinţelor ori ale obiectului sau ale obiectelor despre care se vorbeşte; stă pe lângă un verb) *Ferice de cei ce... li se acoperă păcatele.* CORESI, PS. 77/2, cf. 77/4. *De va fi mărturisit cel rănit la moartea sa cum nu-i i moartea de acea rană, ce-i este pentru nesocotinţa şi nepaza lui, nu vom putea crede.* PRAV. 129. *Văzându-i credinţa.* ANTIM, P. 16. *El cere... acea iubire Care chiar înfiinţează pe două firi într-o fire Şi împlându-le de focul ce arde cu plăcere Le sporeşte mulţămirea prin necaz şi prin durere.* CONACHI, P. 81. *Nimenea nu-i are traiul.* PANN, P. V. II, 153[1]/11. *Îi laudă puterea.* NEGRUZZI, S. II, 293. *S-aşează toţi la masă... cum li-i rangul.* EMINESCU, O. I, 85. *Amorţită li-i durerea.* id. ib. 136. *Atât de iute li-e temperamentul.* PRIBEAGUL, P. R. 16. *Nu-l asculta, Doamne, că durerea îi întunecă mintea!* SADOVEANU, O. I, 21. *Nimeni nu-i cunoştea tinereţea.* id. ib. 555. *Făţarnica blândeţe i-o ştim.* ARGHEZI, S. V, 118. *Parcă i-ar fi ghicit gândurile.* PREDA, D. 19. *Pământul ni se pare atunci un om a fi, Şi parcă eu i-s glasul şi eu i-s conştiinţa.* LABIŞ, P. 371. *Pun apoi mâna pe batistă şi... p-aci le e drumul, spre bordeiul babei.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 95. *Moartea i-a pus capăt vieţii în dimineaţa zilei de 8 septembrie.* VASILIU, P. L. 8. *Câţi merg mai des să se vază Cinstea li se-mpuţinează.* PANN, P. V. III, 6/18, cf. ZANNE, P. IV, 239. ◊ (Când verbul este la conjunctiv sau la infinitiv, pronumele se află aşezat după „să", „a") *Vrea se-i înţelegu vina.* COD. VOR.[2] 282. *Pizmaşilor puterea să li se scurteze.* DOSOFTEI, PS. 23/15. *Nu este vrednic de a i să îmbunătăţi soarta.* MARCOVICI, D. 11/18. ◊ (Învechit şi popular; în formele *-i, -le*; stă pe lângă un substantiv sau un atribut adjectival al acestuia plasat înaintea substantivului) *Vina-i iaste păcatul.* CORESI, EV. 45. *Cel copaci ce mai nainte să credea nemuritor, carele pentru vârtutea-i nu să temea de turburări..., acuma fără de frunze este să cază* (a. 1695). FN 51. *Fugea de lux, de baluri, târgu cela de femei, Unde omul se aruncă cu profanele-i idei.* C. A. ROSETTI, C. 237/10. *Dreptatea-i este numai iubită şi aleasă.* NEGRUZZI, S. II, 193. *Se minunează De vorba-i iscusită.* id. ib. 208. *De vicleşugu-i se îngâmfează.* ALEXANDRESCU, O. I, 102. *Viaţa-i fu o primăvară.* EMINESCU, O. I, 32. *Negru, cocoşat şi lacom, un izvor de şiretlicuri, La tovarăşii săi spune veninoasele-i nimicuri.* id. ib. 150. *El rămâne-n urmă... Cu falsa-i bucurie.* MACEDONSKI, O. I, 46. *Printre ramurile răchiţii bătrâne pâlpâi o turturică..., apoi se zvârli, în zboru-i iute, zvâcnit, peste fânele tăcute.* SADOVEANU, O. III, 299. *Satul s-a strâns în propria-i durere.* BOGZA, A. I. 325. *Singur, în odăile sale, el privea spre viaţa-i.* BARBU, PRINC. 194. ♦ (În formele *-i, -le*; precedat de cuvinte cu valoare prepoziţională sau cu sens local) *Vă bucuraţi înrainte-i.* PSALT. HUR.[2] 143. *Giucă fata... înainte-le.* N. TEST. (1648), 18[v]/32. *Tocma de într-acea luminată frumuseţe ce înfloriia asupră-i se semna ce vrea să fie de dânsul* (a. 1648). GCR I, 132/19. *Doi bărbaţi stătură înainte-le întru veşmente strălucinde* (a. 1650–1675). id. ib. 231/7. *Urâciunea mea ce am asupră-i.* SIROIU, 34[v]/20. *Nu este în stare a suferi nenorocirea când va năvăli asupră-i din toate părţile.* MARCOVICI, D. 9/1. *Vechiul steag a Moldovei înainte-i flutura.* NEGRUZZI, S. I, 125. *Mulţime d-aleşi oameni se tăvăleau în urmă-i.* id. ib. II, 186. *Din preajmă-i ea goneşte Durerea ce munceşte.* ALEXANDRESCU, M. 51. *Îmi spune că-nainte-i se va vedea odată Cel ce nedreptăţeşte cu cel nedreptăţit.* id. O. I, 93. *Şi-n urmă-i se desfăşoară Toată lâna din fuior.* ALECSANDRI, P. 11. *Deodată-n urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră.* EMINESCU, P. L. 18. *Toate se învârteau împrejuru-i.* id. ib. 57. *S-a arătat asupră-i, călare pe cal alb, Măria Sa, Ştefan Vodă.* SADOVEANU, O. XIII, 11. *Poruncile lui mânioase aduseră slujitori în preajmă-i.* id. ib. 82. *Răspunse, privind ager în juru-i.* id. ib. 178. *Nu se putea scutura de impresia articolelor pe care acesta le scria asupră-i.* CĂLINESCU, B. I. 18. *Doisprezece cai băteau pasul în urmă-le.* BARBU, PRINC. 200.

3. (Indică dependenţa; în legătură cu termeni care denumesc persoane considerate în relaţia lor cu persoana sau persoanele despre care se vorbeşte; stă pe lângă un verb) *Ceiia ce-i naşte feciorul pre păreasimi să postească zile 40.* CORESI, în TEXTE ROM. (XVI), 222. *Botedzătoriului feciorului nu-i iaste fecior de pre Duhul Svântu, ce într-alt chip.* PRAV. LUCACI, 169. *De dânsul cu mare cinste m-am lipit... şi slugă în toate slujbele neostenit m-am făcutu-i.* CANTEMIR, IST. 289. *După ce... i-a murit soţia,... s-a întărit în putere.* VĂCĂRESCUL, IST. 248. *Harap Alb şi ceilalţi... pleacă capul ruşinaţi, mulţămind lui Păsărilă şi vestitului Ochilă, căci li-au fost ca nişte fraţi.* CREANGĂ, P. 269. *Nevasta i-a murit, şi-apoi I-a ars şi casa.* COŞBUC, F. 72. *Fata i-i beteagă.* ALR SN VI h 1 638/348. *I-a murit bărbatu.* ib. VI h 1 706/365. ◊ (Învechit şi popular; în formele *-i, -le*; stă pe lângă un substantiv sau un atribut adjectival al acestuia plasat înaintea substantivului) *Să nu pofteşti vecinului tău nece muiare-i, nece fata-i* (a. 1560). CUV. D. BĂTR. II, 101/9. *Să va certa pentru acea greşală ce-i va fi făcut sluga-i, ca şi când are fi făcut el sângur.* PRAV. 322. *Să vază la vreo parte Pe bunul Ziditor; Să-l roage a-i face parte De dragu-i soţior.* BOLINTINEANU, O. 87. *Singura-i amică este o albină.* EMINESCU, O. IV, 365. *Vrea cu amica-i deodată s-o-ngroape.* id. ib. 366. ♦ (În legătură cu nume de colectivităţi, de ţinuturi etc.) *I s-au şi risipit oştile.* SADOVEANU, O. XIII, 11.

4. (Cu valoare subiectivă; determină un substantiv-nume de acţiune arătând cine face acţiunea; stă pe lângă un verb) *Lovirile le-s grozave.* NEGRUZZI, S. I, 122. *A trecut bădiţa dealul, Îi cunosc mersul şi calul.* JARNÎK – BÂRSEANU, D. 96. ◊ (Învechit şi popular; în formele *-i, -le*; stă pe lângă un substantiv sau un atribut adjectival al acestuia plasat înaintea substantivului) *La buna-i predicare Nimeni nu da ascultare.* ALEXANDRESCU, O. I, 297. *El chiamă cu cântarea-i o umbră ce-a visat.* EMINESCU, O. IV, 170.

C. (La dativ; învechit; formele accentuate *lui, ei, lor* urmate de pronumele reflexiv, în forma neaccentuată „-şi", cu care fac corp fonetic comun, au valoare de pronume reflexiv sau subliniază, prin reluare, pronumele reflexiv al verbului; de obicei aşezat după predicat) *Tremease Moisi şerbul său Aaron ce el alease luiş.* CORESI, PS. 291/8. *Ş-au zădit luiş casă pre năsăp* (a. 1780). GCR II, 62/37. *Pizmuind vicleanul împrotivnic turmei tale..., pururea să luptă vrând să o facă luişi mâncare.* MINEIUL (1776), 203[r1]/4. *Ş-au făcut eişi aşternut de frunze.* ŢICHINDEAL, F. 8. *Cel ce, la cina Domnului, mănâncă şi bea cu nevrednicie, judecată luişi mănâncă şi bea.* MARCOVICI, D. 298/25. *Se împlinesc toate câte-şi făgăduieşte luişi omul.* ARHIVA R. I, 48/16. *El singur spre mângâiere îşi face luişi figură De un lăcaş mai de ticnă potrivit pe a lui vrere.* CONACHI, P. 263. *Ş-au făcut dreptăţi eişi după a sa fantasie.* id. ib. 303. *De nu poate strica altui îşi strică luişi.* PANN, P. V. III, 17/23. *Aveau cuvânt (moldovenii) a-şi atribui loruşi cu mândrie victoriile înstrăinatului viteaz.* HASDEU, ap. TDRG, cf. RF I, 319, 320, 322, ROSETTI, L. R. VI, 21.

– Pronunţat: *iel, iea, iei, iele.* – Pl.: *ei, ele.* – Gen.: (m. sg.) *lui,* (f. sg.) *ei,* (m., f. pl.) *lor*; dat.: (m. sg. acc.) *lui,* (f. sg. acc.) *ei,* (m., f. pl. acc.) *lor,* (m., f. sg. neacc.) *îi* (învechit şi regional, *ii, i*), *i* (m., f. pl. neacc.) *le* (învechit, *lă*), *li*; acuz.: (m. sg. acc.) (*pe*) *el,* (f. sg. acc.) (*pe*) *ea,* (m. pl. acc.) (*pe*) *ei,* (f. pl. acc.) (*pe*) *ele,* (m. sg. neacc.) *îl* (învechit şi regional, *lă, lu,* regional, *ol, ul, i*), *l-, -l, -l-,* (f. sg. neacc.) *o,* (m. pl. neacc.) *îi* (învechit şi regional, *ii, i*), *i-, -i, -i-,* (f. pl. neacc.) *le* (învechit, *lă*), (regional) *li.*

– Lat. **ille, illa, illud.**

ELABORÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Fiziol.; astăzi rar; despre organe, organisme, pământ etc.; complementul indică secreţii, alimente etc.) A secreta; a digera; a asimila. Cf. NEGULICI. *Pământul vegetal elaboră şi dă plantelor principii organici ca să şi-i asimile.* BREZOIANU, R. 291/8, cf. 29/23. *Omul... nu mistuieşte*

fără decât ceea ce este de mistuit şi numai cantitatea ce poate elabora capacitatea individuală a stomacului său. MAN. SĂNĂT. 322/5. *Aceste sucuri ar fi perdute în zadar pentru animale, dacă n-ar esista fiinţele vegetale să le adune, să le elaboreze, transformându-le în materii organice.* BARASCH, I. 56/2, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *După cum organismul produce diferite substanţe calcarii întocmai ca regnul mineral, tot aşa e cu putinţă ca el numai să elaboreze substanţele zise organice, care s-ar fi formând şi afară de viaţa organică.* CONTA, O. F. 205, cf. DDRF, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Animalele elaborează din această hrană azotată propria lor substanţă proteică.* AGROTEHNICA, I, 382. ◊ R e f l. p a s. *Secreţiunea se elaborează în corpul animal în deosebite organe numite fandule.* BARASCH, B. 13. ♦ P. e x t. A prelucra (**1**). *Creierul... elaborează impresiunile simţurilor.* CONTA, O. F. 51.

2. (Complementul indică doctrine, lucrări, legi, idei etc.) A da o formă definitivă (printr-o muncă metodică şi susţinută) pe baza elementelor de fond, a documentaţiei, a informaţiilor, a datelor etc. (nesistematizate) şi a unor calcule mai mult sau mai puţin complexe; a redacta, a formula, a întocmi, a scrie (**II 1**); a alcătui, a compune, a concepe, a crea, a realiza (**3**), a inventa, a născoci (**1**). *Toate machinatiunile acestui om vor ieşi la lumină îndată ce se vor publica protocoalele conferinţei... şi proiectul de lege elaborat în cestiunea de naţionalitate* (a. 1866). ap. BARIŢIU, C. II, 211, cf. PONTBRIANT, D. *Floarea inteligenţei înfloreşte de la 30-55 ani, după această vârstă omul are misiune a aduna şi a elabora ideile de mai nainte, dar nu a crea idei nuoă.* BARASCH, I. 167/10. *Să se decreteze formarea unui consiliu de stat, căruia fără zăbavă să se pună însărcinarea de a elabora, pe bazele aşezate de Convenţie, legile trebuitoare* (a. 1863). XENOPOL, I. R. XIII, 164, cf. PROT. – POP., N. D. *Principiile sale ostăşeşti, elaborate prin propriul său geniu, diferesc... de ale tuturor domnitorilor români de mai nainte.* HASDEU, I. V. 74. *Un comitet... va elabora un proiect de statute pentru acea societate şi-l va publica în ziarele române.* CONV. LIT. IV, 68, cf. LM. *Glosariul elaborat „ca proiect" de A. T. Laurian şi I. C. Maxim, după însărcinarea dată de Societatea Academică română.* CONV. LIT. XI, 200. *Consiliul permanent va fi invitat a elabora... proiecte de programe pentru şcoalele profesionale.* ODOBESCU, S. II, 76, cf. 157. *Să nu uităm a spune că 2 ani d-a rândul puterea executivă s-a ascuns de orice răspundere în privinţa bugetelor prin tertipul Comisiei finanţiare permanente a Camerei, însărcinate, afară din lege, a elabora bugetele.* EMINESCU, O. XI, 71. *Ea priveşte întregul mai mult în trăsurile sale cele mari, generale, fără de-a elabora pân-în detaliu.* id. ib. XIV, 274. *Lucrarea... prezintă însă câteva lacune, poate din cauza pripirii cu care a fost elaborată.* ARHIVA, I, 6, cf. DDRF, BARCIANU. *Am elaborat un proiect de statute spre înfiinţarea unei „Reuniuni româneşti de leptură în Cernăuţi".* SBIERA, F. S. 172, cf. ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Perioadele frazelor lui preţioase... n-au fost chinuite pe o foaie de hârtie, ci elaborate în cap şi dictate... colaboratorului docil.* LOVINESCU, C. VII, 10. *Instituţii comune, elaborate prin truda secular a întregei comunităţi.* id. S. VIII, 57. *În fiecare zi trebuie să elaboreze un plan genial ca să câştige o pâne.* SADOVEANU, O. IX, 323, cf. SCRIBAN, D. *Un stil scriptic... elaborat de un om care nu se ascultă vorbind, ci compune cu foaia de hârtie sub ochi, pentru oameni cari urmează a-l citi.* VIANU, A. P. 305, cf. 238. *Comisiunea de stat a planificării va elabora... formularele pentru planurile trimestriale şi instrucţiunile necesare.* LEG. EC. PL. 454. *A elaborat o concepţie principial nouă... în ştiinţa sunetelor limbajului uman.* CV 1949, nr. 9, 45. [Eminescu] *lucrează posedat de fantazie, aruncând pe hârtie ideile care-l îmbulzesc şi lăsându-le acolo până când va putea să le elaboreze printr-o muncă rece.* CĂLINESCU, O. XI, 134. *O nouă noţiune, aceea a „spaţiului-timp", a fost elaborată şi în calculele noastre.* RALEA, S. T. III, 42. *Procedeele de cartare pedologică în terenuri accidentate au fost elaborate şi aplicate cu deosebire în lucrările de cartare a eroziunii.* CHIRIŢĂ, P. 893. *Micu elaborează un sistem ortografic etimologist latinizant.* IST. LIT. ROM. II, 41. *Practica este aplicarea în cazuri concrete a sintezei pe care a elaborat-o ştiinţa.* AGROTEHNICA, I, 12, cf. II, 105, DL. *În prezent eu elaborez un studiu special, în care mă ocup foarte pe larg de această problemă.* PREDA, R. 291, cf. DM, DN^2. *Descartes consideră matematica drept ştiinţa model şi elaborează un raţionalism matematic şi o metodă „intuitivist-deductivistă".* JOJA, S. L. 342, cf. URSU, T. Ş. 196. *Serviciul medico-sanitar al întreprinderii... studiază şi elaborează... măsurile de îmbunătăţire a condiţiilor igienico-sanitare la locul de muncă.* ABC SĂN. 328, cf. 274. *Arheologii au elaborat o periodizare a istoriei străvechi a omenirii.* H. DAICOVICIU, D. 29. *În a doua jumătate a secolului al XIX-lea... ia fiinţă, în cadrul Ministerului Instrucţiunii Publice şi Cultelor, o direcţie generală a teatrelor, care... aprobă repertoriile, eliberează autorizaţii pentru turnee, elaborează legi şi regulamente pe care le supune spre aprobare Camerelor legiuitoare.* IST. T. II, 14. *Aceste formule... au fost elaborate de minţi omeneşti capabile şi de sinteze geniale, dar şi de erori.* CONTEMP. 1968, nr. 1127, 8/2. *„Pasajele poetice", elaborate artificial – oricât de „patetice" ar fi – sunt de prisos.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7912. *Această carte ar fi putut fi scrisă şi acum douăzeci, şi acum patruzeci de ani, ipoteza că ea ar fi fost concepută şi elaborată în ultima vreme... părând, dacă nu complet fantezistă, foarte puţin plauzibilă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 94, 5/3. *Atelierul parizian de urbanism elaborează un proiect subteran, pentru a degaja suprafaţa în aer liber.* CONTEMP. 1971, nr. 1 288, 10/3. *Sunt pe masa de lucru a oricărui intelectual român de astăzi... instrumentele de bază ale cunoaşterii ştiinţifice şi cultivării limbii române, elaborate şi publicate în ultimele două decenii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 8/1. *Acest hotărât manifest, elaborat pentru ca suprarealismul de pretutindeni să afle care este poziţia exactă a suprarealiştilor aflaţi la 44°5' latitudine nord şi 26° longitudine est.* SIMION, S. R. III, 10, cf. DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G. *O tensiune... familiară... scrierilor elaborate de liderii Revoluţiei române de la 1848.* MS. 1988, nr. 4, 8. *De-a lungul anilor... a elaborat şi publicat mai multe cursuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 22/2. *Rolul este elaborat cu minuţie.* ib. nr. 9, 16/4, cf. D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *Râurile, norii şi ploaia au fost născocite de oceane pentru a putea trimite fiinţelor elaborate de ele, rezervele de apă fără de care n-ar putea fi decât... roci minerale.* BOGZA, C. O. 231. ◊ R e f l. p a s. *Opera culturală cea mai de seamă care s-a elaborat la poporul român.* AN. IST. NAŢ. I, 12. *Nici alţi artişti, cu o generaţie mai tineri, nu rămân indiferenţi la mişcarea care se întinde în jurul lor şi care se elaborase în cabinetele filozofilor.* OPRESCU, I. A. IV, 11. *În vremea în care se elaborau aceste idei, sănătatea lui Schiller era mereu încercată.* VIANU, L. U. 350. *H. Poincaré declară că: demonstraţia care se elaborează inconştient e aceea care are mai mare afinitate cu sentimentul nostru estetic.* RALEA, S. T. II, 26. *S-a elaborat clasificarea genetică a solurilor noastre.* CHIRIŢĂ, P. 760. *Cele mai vechi moduri de realizare poetică românească s-au elaborat în cadrul manifestărilor sincretice ale obiceiurilor.* IST. LIT. ROM. I, 15. *Sub paravanul transporturilor aeriene civile se elaborau noile tipuri de bombardiere şi avioane de vânătoare.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 3, 14. *Această idee s-a văzut elaborată anterior de autor.* PAPU, C. N. 9. *Nici unul din câte cunoaştem a se fi elaborat la 1848 nu întruneşte... elemente definitorii.* MS. 1988, nr. 4, 9. ♦ A reflecta (**2**), a transpune (**1**). *Viaţa literară a unei ţări nu e atât de lipsită de elemente prime pentru a nu putea fi elaborată în artă.* LOVINESCU, M. 10.

3. A efectua operaţiile necesare pentru obţinerea pe cale industrială a unor aliaje în stare topită, în vederea turnării lor; a prelucra (**1**), a prepara (**5**). *Au elaborat prima şarjă la noul furnal.* SCÂNTEIA, 1953, 2637. *Oţel de fuziune elaborat în cuptoare cu căptuşeală bazică.* LTR^2 XI, 725, cf. DL, DM, V. BREBAN, D. G., DEX^2, NDN, DEI. ◊ R e f l. p a s. *Oţelurile inoxidabile şi anticorozive... se*

elaborează în cuptoare electrice și se livrează de uzine în stare recopt. LTR[2] XI, 738.

– Prez. ind.: *elaborez*, pers. 3 și (învechit) *elaboră*.

– Din lat. **elaborare**, fr. **élaborer.**

ELABORÁRE s. f. Acțiunea de a e l a b o r a și rezultatul ei.

1. (În dicționarele din trecut) Digerare, secreție (**1**). Cf. e l a b o r a (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, DDRF.

2. Formulare (definitivă) (printr-o muncă metodică și susținută) a unor doctrine, programe, lucrări, idei, legi etc., prin prelucrarea elementelor de fond, a documentației, a informațiilor, a datelor etc. (nesistematizate); redactare, întocmire, scriere (**4**); alcătuire, compunere, concepere, creație, realizare (**3**); inventare, născocire (**1**); (învechit) elaborație (**2**). Cf. e l a b o r a (**2**). *Tarifful preconizat de români, la a cărui elaborare Kogălniceanu avusese o contribuție decisivă, împărțea mărfurile (în ceea ce privește importurile) în trei categorii.* KOGĂLNICEANU, O. V, 9. *Partidul național lucrează spre a alege deputați buni pentru elaborarea legilor.* DÂMBOVIȚA (1858), 2[2]/19. *Convocând comisiunea de statistică, i-a cerut elaborarea unui proiect de lege pentru organizarea acestui serviciu.* I. IONESCU, M. 16, cf. PONTBRIANT, D. *De interes mai practic sânt celelalte propuneri ale Consiliului să se numească de ministeriu comisiuni pentru elaborarea de cărți didactice.* CONV. LIT. IV, 240, cf. LM. *Aceste elaborări științifice... sânt insuficiente și premature.* MAIORESCU, CR. II, 143. *Puterea lor intelectuală trebuie întrupată în opere de artă și nu mistuită în elaborări de critică.* id. ib. 212. *Programele pentru elaborarea abecedarului și a cărții de lectură sunt... amănunțite.* CONV. LIT. XI, 202. *Elaborarea unui proiect privitor la întrebuințarea și repartițiunea pe viitor a veniturilor Asociațiunii.* ODOBESCU, S. I, 475, cf. II, 388. *Comisiunea însărcinată cu elaborarea unui proiect... a terminat lucrarea sa.* EMINESCU, O. IX, 211. *Un sistem oarecare, bazat pe natura lucrurilor și pe starea lor actuală, ar trebui să formeze directiva elaborării legilor.* id. ib. XI, 131. *Nici o schimbare nu se produce decât numai după un proces lent de elaborare.* REV. CRIT. I, 104, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., MINERVA, DR. VII, 390. *Nu pot fi luate în considerare decât acele opere cărora asimilarea, elaborarea, personalizarea le dă un caracter de specificitate națională.* LOVINESCU, S. VIII, 42. *Eminescu dispunea, în momentul elaborării poetice, de materialul de limbă necesar.* ROSETTI, S. L. 41. *Unitatea spiritului junimist se poate întrezări și reface... și-n procesul elaborării artistice a lui Eminescu, a lui Caragiale și a lui Creangă, tot atât de bântuit de chinurile desăvârșirii ca și ei.* CONSTANTINESCU, S. II, 96. *Greutatea este de a ieși din faza critică a elaborării, când toți cei care te văd la lucru sunt sceptici sau batjocoritori, neputând să se așeze în perspectiva viitorului.* CĂLINESCU, B. I. 578. *Autorul încercase teme felurite și închegase mai multe opere, fără să se decidă a le publica. Pe unele din acestea le părăsise, pe altele se pregătea să le reia în elaborări ulterioare.* VIANU, L. U. 487. *Puțini poeți români au ajuns la atâta perfecțiune a versului prin elaborarea severă a materialului poetic ca d. G. Topîrceanu.* RALEA, S. T. I, 61. *Clasificația lui Stebutt... a fost folosită... pentru elaborarea sistemului genetic bazat pe procesele tipice de geneză dezvoltate în anumite tipuri de climate.* CHIRIȚĂ, P. 407. *Un mare număr de colaboratori... au contribuit... la elaborarea acestei opere.* AGROTEHNICA, I, 43. *Anii trăiți în capitala Galiției... reprezintă... epoca rodnică a elaborării operei* [lui Budai-Deleanu]. IST. LIT. ROM. II, 69. *Elaborarea acestui foileton biografic vorbit îi cerea mai multă vreme și muncă.* VINEA, L. II, 94. *Se cuvine să amintim aici elaborarea unei metode, făcută de profesorul Constantin Zamfir.* ALEXANDRU, I. M. 118. *Fiecare caiet... este un hățiș de variate materiale, pe care le-au pus în ordine mai ales G. Călinescu, în vederea lucrării lui, „Opera lui Eminescu", și Perpessicius, în cursul deceniilor de răbdătoare elaborare a monumentalei ediții de „Opere".* CIOCULESCU, I. C. 122, cf. DL. *Am început să reflectez asupra elaborării unui plan minuțios de activitate.* PREDA, R. 480, cf. DM, DN[2]. *Ceilalți dregători... participau și ei la elaborarea poruncilor ce se refereau la problemele ce intrau în atribuțiile lor.* STOICESCU, S. D. 174, cf. URSU, T. Ș. 196. *Elaborarea radiodiagnosticului se bazează pe asocierea simptomelor clinice cu date de laborator.* ABC SĂN. 330, cf. SFC IV, 307. *Elaborarea unei noi istorii a teatrului în România... nu înseamnă doar a continua activitatea istorică începută la jumătatea secolului trecut, ci depășirea istoriografiei vechi.* IST. T. I, 9, cf. II, 13. *Întâiul său merit stă... în elaborarea unui ritm de joc grandios.* T ianuarie 1969, 70. *Multitudinea preocupărilor sale nu-i va permite să termine o lucrare care presupunea atâta elaborare și disciplinare.* CONTEMP. 1971, nr. 1 281, 7/4. *Scriitorul se găsește în situația de a reinventa oarecum limba de fiecare dată când purcede la elaborarea unei noi lucrări.* SCÂNTEIA, 1972, nr. 9 132. *Acești ani de război... împing tot mai mult ideologia dominantă să caute bazele elaborării unei viziuni coerente asupra lumii... într-o ordine strict existențială.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 203. *Creațiile lor sunt elaborări riguroase din punct de vedere ideatic și estetic.* RL 1977, nr. 10 284. *Criticile, prin intervenția lor în procesul atât de intim al elaborării, m-ar fi putut tulbura până la anihilare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 12/5, cf. DN[3]. *Am luat hotărârea de a alcătui o istorie a limbii române în primii ani ai activității mele științifice...; dar elaborarea operei nu putea avea loc decât mult mai târziu.* IVĂNESCU, I. L. R. VII. *Îi avem în vedere... pe autorii aflați în viață în cursul elaborării prezentei cărți.* GRIGURCU, C. R. 13, cf. DSR, DEX[2], NDN, NDU.

3. Efectuare a operațiilor necesare pentru obținerea pe cale industrială a unui aliaj; ansamblul operațiilor efectuate pentru obținerea unui aliaj. Cf. e l a b o r a (**3**). *Echipele... au reușit să scurteze cu mult timpul de elaborare a șarjelor.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 398, cf. DT, LTR[2], DP, DTT, D. ENC., NDN.

– Pl.: *elaborări.*

– V. **elabora**. Cf. fr. é l a b o r a t i o n, lat. e l a b o r a t i o, -o n i s.

ELABORÁT[1] s. n. Faptul de a e l a b o r a (**2**); rezultatul unei elaborări (**2**); compunere, lucrare. *Cifrele informative... de creditul cărora... se vor dispensa edițiile următoare, lăsând nearitmetizată curgerea narațiunii, în felul „causeriilor" saint-beuviene care nu-și arătau, decât ca elaborat de nutriție, informația totdeauna monografică.* STREINU, P. C. III, 261, cf. NDN, NDU.

– Pl.: *elaborate.*

– V. **elabora.**

ELABORÁT[2], -Ă adj. (Despre lucrări, expuneri, doctrine, idei, legi, etc.) Care a căpătat o formă definitivă prin prelucrarea elementelor de fond, a documentației, a datelor etc.; care trădează migală, muncă în concepere; la care s-au efectuat anumite modificări. *Substanța gândurilor era mai profundă, travaliul artistic mai elaborat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 16/7, cf. ib. 1992, nr. 1, 16/2.

– Pl.: *elaborați, -te.*

– V. **elabora.** Cf. fr. e l a b o r é.

ELABORÁȚIE s. f. (Învechit) **1.** (Fiziol.) Digestie, secreție (**1**); elaborare (**1**). *Această materie vegetală... se transformă în substanță animală prin mijlocul unei noue elaborații ce ea cearcă în stomac.* BREZOIANU, R. 291/14. *Elaborațiunea stomacului.* MAN. SĂNĂT. 322/20, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Nu e sigur dacă substanțele organice precedează totdeauna existența ființelor organice sau dacă ele sânt numai o elaborațiune a acestora.* CONTA, O. F. 205, cf.

URSU, T. Ş. 196. ♦ Activitate de gândire. *Elaboraţiunea..., mistuirea cugetării, deaca poci să mă esprim astfel.* MAN. SĂNĂT. 322/19.

2. Elaborare (2). *Pământul Finiciei era cea mai mare sterp. Prin elaboraţia lăcuitorilor agiunse pe încetul de sămăna, părea că-i o grădină.* SĂULESCU, HR. I, 22/2. *Să profităm de... tesaurele de sapienţă... ce, prin o îndelungă şi pacientă elaboraţiune, au adunat pentru noi predecesorii noştri.* CONV. LIT. II, 38. *Trăind în atmosfera pură şi liniştită a unei vaste biblioteci, Chendi a avut răgazul elaboraţiei lente.* LOVINESCU, M. 111. *Unei literaturi, care abia acum începe să se înfiripe în elaboraţii mai subtile..., e o fericire că i s-a pus temelia solidă a acestei epopei ţărăneşti.* id. C. VII, 132, S. I, 284, VII, 57. *Elaboraţia, de cele mai multe ori foarte activă, este cu desăvârşire mascată în creaţia eminesciană a apogeului.* VIANU, L. R. 224. *„Faust" de Goethe este rezultatul uneia dintre cele mai lungi elaboraţii pe care le cunoaşte istoria literară.* id. L. U. 257. *Poemele lasă, cu toată vorbirea lor continuă, o impresie de veghe a spiritului, de elaboraţie înceată în ambiguitate, oniric, absurd.* SIMION, S. R. III, 55. *Singura scriere... e o broşură de 94 pagini, fiind elaboraţia unui grup de tineri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 7/1, cf. NDN, NDU.

– Pl.: *elaboraţii.* – Şi: (învechit) **elaboraţiúne** s. f.

– Din fr. **élaboration**, lat. **elaboratio, -onis.**

ELABORAȚIÚNE s. f. v. **elaboraţie.**

ELAGAGÍU s. n. v. **elagaj.**

ELAGÁJ s. n. (Silv.) Fenomen natural de cădere a crengilor arborilor sau operaţie de tăiere a ramurilor din partea inferioară a tulpinii unui arbore; elagare. *Elagagiul se aplică prea rar la păduri şi niciodată la arburii răşinoşi.* BREZOIANU, A. 375/10. *Scosul buturugilor, elagagiul,... sânt operaţii totdauna prea costisitoare.* id. R. 362/9, cf. DS, DN[2], DER, D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

– Pl.: *elagaje.* – Şi: (învechit) **elagagíu** s. n.

– Din fr. **élagage.**

ELAGÁRE s. f. (Silv.) Elagaj. Cf. LTR[2], DN[2], SFC IV, 319, DN[3], DEX[2], NDN.

– Pl.: *elagări.*

– După fr. **élagage.**

ÈL-AGASÍ s. m. (Turcism învechit) Comandant tătar. *Ştefăniţă Vodă... s-au tâmpinat cu el agasi de Bugeag la Codrul Chigheciului.* M. COSTIN, O. 196, cf. 192. *Puţintică oaste tătărască s-au rânduit dupre împărăţie, rădicându pre ială agas de la Bugeac.* R. GRECEANU, CM II, 83. *Tătarii fiind bucuroşi să şadă în locul Moldovei pentru hrana lor, alergat-au la elagasi şi s-au rugat ca să mijlocească la Mihai Vodă.* AMIRAS, LET. III, 130/5, cf. 88/4, ŞIO[2] II, 66, TDRG.

– Scris şi: *el agasi, elagasi.* – Şi: **iálă agás** s. m.

– Din tc. **yalı-ağasi.**

ELÁGIC adj. (Chim.; despre acizi) Care este obţinut prin oxidarea acidului galic sau direct din tanin. Cf. DN[3], NDN.

– Din fr. **ellagique.**

ELAIOMÉTRU s. n. Instrument pentru măsurarea densităţii uleiurilor grase. Cf. NDN.

– Pl.: *elaiometre.*

– Din fr. **élaïomètre.**

ELÁN[1] s. m. Animal rumegător, din familia cervidelor, cu coarne mari şi ramificate în formă de lopeţi, care trăieşte în pădurile nordice ale Europei, Asiei şi Americii (*Alces Alces*). Cf. BARONZI, I. L. IV, 198/21, ENC. ROM., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Omul... a fost silit să dea singur lupta inegală cu ursul cavernelor şi leul băştinaş. Dar mai ales cu elanul, cerbul impetuos al erelor primitive.* VOICULESCU, P. I, 103. *Se mai rătăcesc de către miazănoapte prin acele păduri ialanii, despre care se vorbeşte ca de năluci înfricoşate, cu copaci în loc de coarne.* SADOVEANU, O. XVIII, 185. *Când descoperea o urmă, fie de elan..., fie de orice animal, nu putea să nu-mi aducă vânatul la puşcă.* id. ib. XXI, 247, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], DER. *Este vorba de un elan, care... îşi are locul de baştină în zona nordică a continentului nostru.* SCÂNTEIA, 1972, nr. 9 319, cf. DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Cerbul elan care trăieşte în Laponia şi alte asemenea ţări friguroase, totdeauna acoperite cu zăpadă, are picioarele nemlădioase în genunchi ca să se ţie drept şi să nu alunece umblând peste zăpada înghetată sau polei.* BARASCH, M. I, 54/8.

– Pl.: *elani.* – Şi: (rar) **ialán** s. m.

– Din fr. **élan.**

ELÁN[2] s. n. **1.** Însufleţire creatoare; energie vitală; avânt, entuziasm. V. p o r n i r e (**III 1**). *E o concepţie pe care o făurisem încă la Viena, într-un elan de patriotism.* EMINESCU, O. XV, 1 228, cf. id. XI, 93. *Pasionatele elanuri patriotice din aceste legende au cauze şi în mijlocul social în care trăia poetul.* DEMETRESCU, O. 161, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Gătit într-o haină neagră şi simandicoasă, potrivnicul cu o vestă largă deschisă peste o cămaşă frumos scrobită, îşi juca apele celor trei nasturi de diamant ce fuseseră ai răposatului şi pe care inconstanta consoartă îi dăruise într-un elan de senilă recunoştinţă, de ziua lui.* ANGHEL, PR. 47. *Aşa-n pornirea sfintelor elanuri Se-nalţă sufletu-mi spre tine, Soare!* IOSIF, P. 14. *Înşelându-se ipocrit pe sine însuşi, într-un elan de respectabilitate, izbuti să alunge imaginile turburătoare şi se năpusti asupra celorlalte cauze pe care le dădea textul.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 35. *A îmbrăcat în haina de ceremonie a sonetului o simţire adâncă şi ponderată, fără elanuri prea mari, dar, în acelaşi timp, fără scăderi şi fără poticniri.* id. ib. III, 282, cf. RESMERIŢĂ, D. *Un uşor strabism care-i dădea veşnic un aer de îngândurare, de concentrare, de înfrânare a unui elan.* IBRĂILEANU, A. 49, cf. ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Optimist şi plin de elan..., el devenise mărunt pesimist.* LOVINESCU, S. I, 275. *Artistul nu trebuie să scrie pentru bani, ci numai potrivit elanului său creator.* id. ib. VIII, 44. *Căpitanul..., încântat, se depărtă cu ea într-un elan furtunos şi triumfal.* REBREANU, R. I, 221. *Sărută, într-un tragic elan, mâna.* CAMIL PETRESCU, T. II, 619. *Toţi erau numai ce-au dorit cu însetare, în elanuri de foarte demult, secrete, când, în nesaţiul cosmic al adolescenţii, fiecare s-a vrut mai bun.* C. PETRESCU, C. V. 251. *Să fie oboseala aceea veşnică ce subminează orice elan şi taie aripile oricărei iniţiative de pe aci?* CONV. LIT. LXVII, 278. *Elanul sufletesc nu se poate repeta sub aceeaşi formă.* ib. 376. *Tonul ăsta macabru miroase a... Baudelaire... Simbolizează acel elan efemer, Avântul spasmodic de care ne îmbătam altădată.* I. BOTEZ, în SĂM. VIII, 102. *Într-un suprem elan de desnădejde, am putut să îngân: „Eu nu am avut pe lume mamă!".* KLOPŞTOK, F. 262, cf. 243. *Elanul Gabrielei se oprise nehotărât.* TEODOREANU, L. 41. *Dacă mă prindea pofta, rămâneam după următoarele zile şi săptămâni într-un loc, până secătuiam elanul creaţiei stârnit în mine de priveliştile şi de scenele trăite.* VOICULESCU, P. II, 162. *Abatele se simţi pătruns de un simţimânt de evlavie, privind minunea dumnezeirii, într-o clipă strălucită şi fără pereche în eternitate. Îi păru că are nevoie de vorbe explicative şi de elanuri lirice.* SADOVEANU, O. X, 45. *Erau culegeri cărora le lipsea elanul liric, iar aplicaţia artistică le prisosea.* STREINU, P. C. III, 204, cf. SCRIBAN, D. *Îmi surâse apoi în semn de recunoaştere..., dar nimic, nici o căldură, nici un elan în expresia lui.* MIHĂESCU, D. A. 67. *Această descriere plină de elan... respiră în înălţătoarea atmosferă morală a scrierilor lui.* VIANU, A. P. 41. *Pandurii şi ţăranii, în „entuziasmul războinic" şi în elanul nădejdilor lor, l-au numit Domnul Tudor.* OŢETEA, T. V. 293. *El ne vorbea nouă prin ochii lui blânzi... şi prin glasul lui, în ale*

cărui mlădieri se reflecta un suflet nobil și capabil de mari elanuri. DR. X, 1. *Nimeni nu se pricepea... să puie o chivără pe un gol și o mască pe o idee, utilă unui elan politic, dar pernicioasă.* ARGHEZI, S. X, 165. *Numai indiferență și dușmănie peste tot, nici un elan, nici o sinceritate.* CĂLINESCU, E. O. I, 267. *N-a fost un scriitor mai puțin apt elanurilor vibrante ca poetul „Patriarhalelor".* PERPESSICIUS, M. I, 65. *Gustul patetic, ce continua la romantici un elan sufletesc, se transformă în gest-reflex, de-o firească utilitate în echilibristica naturii.* BLAGA, Z. 115. *Are nevoie să denunțe elanurile idealiste.* RALEA, S. T. I, 23. *Scarlat Turnavitu, înflăcărat că au izbutit să-l înduplece pe moșneag să meargă, izbucni, ridicând pumnii cu elan.* CAMIL PETRESCU, O. II, 222. *Aceeași vârstă, a tinereții și elanurilor generoase, au avut-o toți eroii revoluțiilor din secolul trecut.* BOGZA, Ț. 39. *Mi se părea că înaintăm cu pași de melc spre viitorul visat, că avem prea puțin elan, că dușmanii sunt mai mulți și mai tari decât noi.* STANCU, R. A. II, 185. *Nu-ți trebuie decât să te avânți cu pasiune și elan, cu credință, pe drumul care l-ai ales.* V. ROM. august 1954, 64. *Fabulele* [lui Țichindeal]*... ne dezvăluie chipul unui scriitor... însuflețit de elanuri patriotice.* IST. LIT. ROM. II, 115. *Elanul reformator al redacției luneca pe calea tuturor compromisurilor.* VINEA, L. I, 119. *Orchestrele populare cântă cu mult elan.* ALEXANDRU, I. M. 153. *Am surprins la Boris o gamă întreagă de sentimente care-l făceau, cu toate că în miniatură, semenul meu: ciudă, elan liric, deprimare!* A. HOLBAN, O. II, 218. *Fotografia... pare a întruchipa elanul îndrăzneț și viitoarele biruințe spirituale.* CIOCULESCU, I. C. 87. *Elanurile ascunse i se topeau, lăsându-i sufletul gol, fără speranțe, fără dorințe.* TUDORAN, P. 51, cf. DL. *Răscolea în mine... vechi elanuri respinse.* PREDA, C. I. P. II, 207. *Simt în bătăile inimii mele – arzătorul elan, Și-ndrăzneala.* ISANOS, V. 368. *Gândirea lui Pârvan e îmbrăcată în tablouri, elanuri lirice, metafore și simboluri.* D. GUSTI, P. A. 66. *Niciodată n-ai simțit elanurile generoase ale celor optsprezece ani?* T. POPOVICI, S. 19. *Adolescența, soră cu marile elanuri, Adolescența, soră cu marile greșeli, S-a scurs.* LABIȘ, P. 106, cf. DM, DN[2]. *Cu tot elanul mistic insuflat de cler maselor, la baza expedițiilor cruciate stau în realitate cauze economice, sociale și politice.* PANAITESCU, C. R. 248. *Există la Balzac un mare elan sufletesc, o energie vitală, ce ne indică în autorul „Comediei umane" un burghez din epoca ascensiunii triumfale a clasei.* N. MANOLESCU, A. N. I, 249. *Incomparabila tensiune a literaturii dostoievskiene reclama inevitabil munca sub presiune, surescitarea, elanul demonic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 162, 29/2. *Suntem de-a dreptul introduși în ritmul de diversă fremătare a unei redacții tinere, tinere prin elanul ei generos.* T ianuarie 1972, 60. *Vârsta... n-a obosit pornirea spre învățătură; și nici n-a curmat elanul spre bine.* STEINHARDT, J. 145. *O discreție... oprește poeta din elanul ei confesiv și versurile se încarcă de o tensiune, de o ardere mocnită.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 28, 10/4. *Elanul ei nobil se transformă totdeauna în contact cu realitatea.* ȚOIU, Î. 385. *Ajungând nu de mult la înalta vârstă a consacrărilor, nonagenarul scriitor și tălmăcitor și-a păstrat puterea de muncă și elanul spiritual – am putea spune pe drept cuvânt tineresc.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 20/1, cf. DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G. *Zeci de actori admirabili au înmulțit rândurile histrionilor, aducând elanuri noi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 16/4, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *Bolta cu ogive a fost înlocuită cu un plafon orizontal care comprimă energic elanul vertical al formelor.* OȚETEA, R. 259. *Viziunea progresistă a unui Diderot, Condorcet sau Michelet și-a potolit elanul.* RALEA, F. 19. *Muge ca taurul, spuse rece, este elanul focului.* BARBU, PRINC. 86. ◊ *Elan vital* = (în filosofia lui Bergson) principiu spiritual mistic, care determină evoluția ascendentă a lumii. *Fecioara Maria se ridică spre cer nu susținută de îngeri, ci în virtutea unui irezistibil elan vital.* OȚETEA, R. 289. *Ceea ce uimește și mă îndeamnă să subliniez... este elanul vital în care se desfășoară această „dramă" spirituală.* PERPESSICIUS, M. III, 276. *Un produs asemănător e și „elanul vital", adică un amestec esoteric de intuiție și construcție intelectuală.* BLAGA, Z. 168. *Compoziția romanului lui Ionel Teodoreanu amintește procedeele de evoluție ale însuși elanului vital.* RALEA, S. T. I, 71, cf. D. ENC.

2. Complex de mișcări și de procedee executate de un sportiv ca fază pregătitoare în vederea efectuării unei sărituri, alergări, aruncări etc. Cf. L. ROM. 1962, nr. 3, 337, DER. *Doar „Icarii" care folosesc prăjină din fibre sintetice nu sunt deranjați pe pista lor de elan.* SPORTUL, 1972, nr. 6 964, 2/4, cf. DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *Sufletele lor mari... își antrenau cu nepăsare elanul lor înduioșător, în dimineața aceea surâzătoare de început de vară.* KLOPȘTOK, F. 112.

– Pl.: *elanuri.*

– Din fr. **élan**, germ. **Elan.**

ELANSÁ vb. I. **1.** R e f l. (Franțuzism rar) A se avânta, a se repezi (**II 1**); (f i g.) a năzui (**3**) (spre ceva). Cf. DN[2], DN[3], NDN, NDU.

2. T r a n z. (Mar.; în e x p r.) **A elansa etrava** = a construi etrava (la veliere) astfel încât să aibă o înclinare spre înainte, conferind zvelțețe. Cf. NDN.

– Prez. ind.: *elansez.*

– Din fr. **élancer.**

ELANSÁRE s. f. Acțiunea de a s e e l a n s a (**1**) și rezultatul ei; avântare, elan[2] (**1**), repezire (**2**); (f i g.) avânt, aspirație, năzuire (**2**) (către ceva), năzuință (**2**) (către ceva). Cf. DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

– Pl.: *elansări.*

– V. **elansa.**

ELANSÁT, -Ă adj. (Franțuzism; mai ales despre mers) Suplu (**1**), zvelt (**1**), fin; (f i g.) avântat. Cf. DN[2]. *Silueta lui era subliniată... și de mersul elansat, ușor neglijent.* BARBU, I. 32. *Era frumos, avea ceva atletic în mersul elansat de ogar.* id. S. N. 148. *Remarcam cu ochi lacomi silueta femeii, mersul ei elansat sub pomii aceia, care aici nu mai aveau oboseala vegetală a celor de pe bulevardele din centru.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 19/3, cf. DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

– Pl.: *elansați, -te.*

– Din fr. **élancé.**

ELASTÁNȚĂ s. f. **1.** (Fiz.) Coeficient de proporționalitate între presiunea unui fluid și volumul unui rezervor elastic. Cf. NDN, DEXI.

2. (Fiz.) Inversul capacității electrice. Cf. NDN, DEXI.

3. (Med.; în sintagma) *Elastanță pulmonară* = variație de presiune necesară pentru producerea unei variații a volumului toraco-pulmonar. Cf. NDN, DEXI.

– Pl.: *elastanțe.*

– Din fr. **élastance.**

ELÁSTIC, -Ă adj., s. n. **I.** Adj. **1.** (Fiz.; învechit în sintagmele) *Forță* (*putere* sau *vârtute*) *elastică* = presiune exercitată de gazele sau de vaporii din interiorul unui recipient închis, în urma unei acțiuni de comprimare ori ca urmare a dilatării gazelor sau vaporilor din recipient. *Are o puteri și o vârtute elastică ori rădicătoare.* AMFILOHIE, G. F. 135[v]/11. *Această forță elastică nu este alceva decât forța sa cea espansivă, pentru că dă aerului volumul său cel primitiv îndată ce încetează cineva de a-l comprima.* MARIN, F. 58/3. *Vaporii, ca și gazurile, apasă pe pereții vaselor în care sunt închiși. Această proprietate a lor se numește putere elastică.* PONI, F. 127, cf. CADE.

2. (Fiz.; despre unele corpuri, substanțe etc.) Care are proprietatea de a-și modifica forma și dimensiunile sub acțiunea unei forțe exterioare și de a reveni (de la sine) la forma și

dimensiunile inițiale îndată ce încetează acțiunea forțelor exterioare care au produs deformarea; gazos. *De este aerul elastic, n-aș putea mai bine să-l cerc decât închizându-l într-o băşică de porc.* POTECA, F. 125/17. *Arama este foarte vârtoasă şi elastică.* J. CIHAC, I. N. 413/13. *Pământul... este înfăşurat într-un trup fluid... şi elastic, în care înotăm noi şi pasările cerului.* GENILIE, G. 107/11. *Materia... în trei forme fiind: forma tare, picurătoare şi elastică sau aburoasă.* ANTROP. 40/1. *Absorpție, sorbire, înghițire, se numește împreunarea hemică sau mehanică a fluidelor elastice cu cele curgătoare în picături.* ASACHI, L. 17[1]/29, cf. VALIAN, V. *Pământul este încungiurat de o măterie curgătoare, grea, elastică... carea se numește atmosferă.* RUS, I. I, 47/9, cf. NEGULICI. *Trebuie a se considera aerul atmosferic ca un fluid elastic permanent, fără miros, insipid, necolor.* MARIN, PR. I, 68/25. *Fluidele elastice seau gazoase se deosebesc de cele licoroase prin statul lor cel gazos şi prin un grad înalt de elasticitate.* STAMATI, F. 45/11, cf. id. D. *Lumina... este un efect al vibrării unui fluid elastic, respândit în spațiul lumei?* BARASCH, I. N. 12/5, cf. POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Stomahul este un feliu de sac elastic.* CONV. LIT. IV, 138, cf. COSTINESCU. *Lumina soarelui nu e nimic alt decât o... mişcare a celor mai mici părți a unui mediu, răspândit pretutindenea, fin şi elastic, numit eter.* EMINESCU, O. XV, 1 162, cf. LM. *Se făcu un tipariu în cleiu elastic.* CONTEMPORANUL, II, 516, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Fructele au pielița elastică, subțire, netedă şi mătăsoasă, pulpa moale, fină,... parfumată foarte plăcut.* ENC. AGR. I, 579, cf. SCRIBAN, D. *Liniile şi formele figurilor rămân precise, sugerând ceva solid, consistent, elastic la pipăit, în timp ce în jurul lor peisajul vibrează, aerul se mişcă.* OPRESCU, I. A. IV, 176. *Sărea pe poante, atingând parchetul cu o miraculoasă diflcultate, ca şi când aerul, fiind dens şi elastic ca apa, ar fi împiedicat-o să cadă brusc.* CĂLINESCU, S. 222. *Un pământ în stare de „dospeală" se simte elastic sub picior.* AGROTEHNICA, I, 409. *Idiofone, instrumente care sună prin natura lor, adică al căror material este suficient de elastic pentru a fi pus în vibrație prin lovire.* ALEXANDRU, I. M. 20, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ Care este făcut dintr-un material elastic (**I 2**). *Dulcețurile în chisele de porcelană de China pe tave de argint;..., tutunul de Medina în ciubuce elastice de iasomie, cu imanele încărcate cu pietre scumpe..., ieşea şi intra neîncetat de sub corturi.* BOLLIAC, O. 218. *Doamna... întrerupea din când în când citirea sa ca să surâză fiiului ei sau ca să-i înapoieze mincea elastică, pe care o asvârlea cu stăruință din salon în grădină.* BARONZI, C. VIII, 44/20. *Canapelile acele elastice care te saltă cu plăcere.* ALECSANDRI, T. 996. *S-au descoperit... brățări elastice care se resuceau d-a-lungul brațelor.* ODOBESCU, S. II, 264. *De-aici răsare îndărăt în altă direcție ca un glonte elastic.* EMINESCU, O. XV, 1 166. *I-am dus băieţelului o minge foarte mare de cauciuc şi foarte elastică.* CARAGIALE, O. I, 273. *Ne culcarăm în nişte paturi... ale căror mindire puțin elastice ne reamintiră toată noaptea că suntem în mânăstire.* ARHIVA, X, 146. *Purtat pe perne elastice, avu iluzia că se numără printre cei tari şi invidiați.* C. PETRESCU, C. V. 75. *Casierul s-a deplasat astfel, pe patru roți de cauciuc elastice.* ARGHEZI, S. XV, 55. *Ciorap elastic, se întrebuințează în caz de varice.* ABC SĂN. 94. ♦ Care se îndoaie sau care poate fi îndoit cu uşurință (fără a se rupe, fără a se deteriora); flexibil, mlădios (**1**), mlădiu, (învechit) încovoios. *Scândură elastică (răpezitoare) din lemn tare făcută.* ÎNV. ZĂH. 23/19. *Lâna aceastor oi este foarte creață, deasă, elastică.* AR (1829), 56[1]/33. *Cabinetul de mineralogie cuprinde... şi o piatră elastică (îndoitoare) de Brazilia.* ib. (1830), 358[2]/23. *La cumpărarea oilor se va lua sama dacă... lâna să fie lungă, fină, moale, elastică.* LITINSCHI, M. 131/15. *O deschizătură să fie închisă c-o scândură de brad cât se poate de elastică, cealaltă c-un sac de făină de lemn de la ferăstraie.* EMINESCU, O. XV, 1 163. *Lemnul are aceleaşi calități şi întrebuințări, cu singura deosebire că e mai elastic.* ENC. AGR. I, 248. *Fire elastice de cauciuc.* NOM. MIN. I, 247. *Țevile de bumbac nu se fac cu sucala, ci cu mâna, pentru că firul de bumbac nefiind prea elastic se întinde prea tare şi prin aceasta îi slăbeşte rezistența.* APOLZAN, P. I. 72. *Flori singuratice pe un lujer elastic.* ARGHEZI, S. X, 148. *Plopul, copac elastic şi orăşenesc, dă amintirilor o mişcare lentă.* CĂLINESCU, O. XIII, 362. *Pomul elastic care se îndoaie până ce izbeşte în fereastră cu o înceată mişcare aeriană presupune o viziune muzicală pe care țăranul n-o are.* id. ib. 511. *Mica albă... este un silicat de Al şi K... Se prezintă în foi elastice care se desfac.* GEOLOGIA, 14. *Îl auzeam cum îşi scoate pantofii uşori, elastici, şi cum îşi trage bocancii de infanterist şi-i încearcă în podeaua de tablă a furgonului.* BĂNULESCU, I. 223. ♦ (Despre construcții sau despre părți ale acestora) Care are o formă grațioasă, zveltă, elegantă, înaltă; suplu (**2**). *Palatul C.E.C. (fostă Casă de Depuneri), elastic şi spiritualizat de creştetul fațadei curb, se ridică de pe sol într-o levitație uşoară.* ARGHEZI, B. 93. ♦ (Anat.; despre țesutul conjunctiv) Care este format din fibre elastice (**2**); (despre fibre, ligamente etc. care constituie țesutul conjunctiv) care este elastic (**2**). *Legăturile trupului (ligamente) sânt membrane tari, groase, elastice.* ANTROP. 16/24. *În arterele mici şi arteriole, proporția de fibre elastice este mai mică.* ABC SĂN. 45.

3. (Despre ființe, despre corpul sau despre părți ale corpului lor) Suplu (**1**), zvelt (**1**). V. m l ă d i o s (**2**), m l ă d i u (**2**), (rar) m l ă d i a t. *Lovindu-se părticelele aerului, cele prin sunetul strigărei noastre mişcate, de numitele trupuri, ca nişte ființe elastice tremură şi aşa se aruncă înapoi de vin parcă până la urechile noastre.* ŞINCAI, în ŞA I, 640. *Mărunțel şi foarte elastic, nu putea să aibă mai mult ca douăzeci şi doi de ani.* SĂM. I, 39. *Corpurile noastre elastice se adaptară destul de bine terenului accidentat.* HOGAŞ, DR. I, 61. *Poate că se amesteca printre ele şi atingerea de cotul lui a unui sân elastic şi rotund.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 65. *Mă lovesc de trupul Tasiei, tare şi elastic ca de gumă.* CAZIMIR, GR. 124. *Admiră... sânul elastic întins sub mătasa pală în poziție provocatoare.* C. PETRESCU, O. P. I, 86. *Cavalerul... ieşi din odaie, voluminos şi elastic, condus de maica arhondară.* STREINU, P. C. II, 239. *Grumazul elastic nu putea să fie nici mai lung, nici mai subțire.* ARGHEZI, P. T. 358. *Un fel de gasconi, dansatorii cei mai buni, cu corpuri elastice de atleți uşori.* CAMIL PETRESCU, P. 117. *Stănescu, subțirel, tăcut, elastic, se chinuieşte aplecat peste alidada pusă pe repetitorul girobusolei să măsoare unghiuri.* TUDORAN, O. 60, cf. DL. *Corpul i se făcu însă elastic şi atent.* PREDA, R. 345, cf. DM, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ (Despre pas; p. e x t. despre mers, despre mişcări) Care arată agilitate, suplețe (**1**); elegant, grațios, mlădios (**2**), mlădiu, suplu (**1**), uşor (**A I 3**), (rar) mlădiat. *Vine... în mers elastic şi capricios.* CAZIMIR, GR. 36. *Privea din urmă pe Luminița şi Radu Comşa, mergând alături, cu pas elastic.* C. PETRESCU, Î. I, 19. *Avea un mers sprinten, pasul atingând uşor pământul recăzând pe el elastic, evocând mersul pe valuri mărunte, în depărtare, al unui caic cu pânze albe.* TEODOREANU, L. 131. *Cotind pe o stradă laterală se îndepărtă cu paşi elastici.* id. M. II, 11. *Călugărul porni înapoi cu pas elastic spre schit, cu cățelandrul după el.* SADOVEANU, O. IX, 23. *Cel care intrase era un ins de vreo cincizeci de ani, cu mişcări elastice.* PREDA, R. 124. *Pasul îi era uşor, elastic.* id. C. I. P. II, 278. *Locotenentul Oboga mergea cu paşi elastici.* BĂNULESCU, I. 124, cf. id. C. M. 160. *Cu pas elastic îşi făcu apariția în salon profesorul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 6, 20/2, cf. NDU. ◊ (Adverbial) *A sărit în picioare elastic şi dintr-o singură mişcare.* IBRĂILEANU, A. 150. *Trecătoarele... păşeau odinioară elastic.* C. PETRESCU, C. V. 57. *Cucly păşea acum mărunt pe poante, după valoarea cantitativă a notelor... sărind în aer, elastic, la duratele lungi.* CĂLINESCU, S. 223.

4. F i g. (Despre oameni sau despre firea, manifestările etc. lor) Care denotă, exprimă capacitatea de a se adapta cu uşurință împrejurărilor; adaptabil; care dovedeşte mobilitate (**2**), suplețe (**3**);

maleabil (2), mlădios (3), suplu (3). *Poporul Poloniei..., în lupta de două sute [de] ani purtată cu germanii, cum şi prin cearta partidelor, câştigă o nespusă încovoieciune elastică, el unea în caracterul său supunere şi cerbicie (dărjie), servilism şi patriotică.* FM (1847), 38[1]/11. *Inteligenţa lui elastică, generoasă prin rezerva şi cumpănirea ei, făcea impresia acelor tablouri cu perspective mari, adânci, pierdute, ce par a nu mai avea sfârşit.* VLAHUŢĂ, D. 14. *Spiritul lui* [Sainte-Beuve], *extrem de elastic, se înăbuşă în cuşca prezentului şi nu-şi întinde aripile decât pe aria largă a istoriei.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 49. *Identitatea lui sub raportul inteligenţii, al culturii, al talentului, categorii intelectuale relativ elastice, implică de la sine şi o identitate în ordinea morală a caracterului.* LOVINESCU, S. VIII, 169. *„Universul şi-a uitat originea lui haotică, dar s-ar putea într-o zi să şi-o amintească" – iată una din marile prejudecăţi cari smintesc felul viu, elastic, de a gândi.* CONV. LIT. LXVII, 323. *Adrian a suportat destul de bine lovitura, se gândi el, zâmbind sceptic. Inima omenească e destul de elastică.* SADOVEANU, O. VII, 262. *Spirit vioi şi elastic, dovedind îndrăzneala opiniei neîngrădite decât de ceea ce crede a fi adevăr, el are justeţe în caracterizare şi un avânt al expresiunii ce te pune îndată în faţa unei convingeri.* CONSTANTINESCU, S. V, 136. *Eram destul de inteligent, elastic şi activ şi mă pricepeam să scap insensibil pe patron de relaţii inutile.* ARGHEZI, S. XV, 87. *Se priveau aglomeraţiile sociale subiectiv, pe dinăuntru, căutând, în elastica stare sufletească a individului, relaţiile care-l legau de ceilalţi.* RALEA, S. T. III, 140, cf. DL, DM, DN[2], DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

5. F i g. Care poate fi interpretat în mod diferit; care poate fi folosit cu accepţii diferite; care nu este rigid, strict. *Aci a născut nişte îndoieli: dacă cuvintele acestea nu ar fi prea elastice şi nu ar da loc la o cifră colosală.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 345. *Acel regulament al dicţionarului... este un ce foarte elastic şi lesne de interpretat în toate sensurile.* ODOBESCU, S. II, 332. *În statele agricole munca, prin natura ei, e mărginită şi foarte puţin elastică.* EMINESCU, O. XI, 147. *Pentru a subveni necesităţilor de credit, se creează o valoare fictivă, bazată pe una concretă (stocul mecanic), elastică, care se-ntinde deodată cu tranzacţiunile şi cu necesitatea de credit.* id. ib. XV, 358. *Tratatele încheiate de puterile străine cu Poarta Otomană vor fi aplicabile şi Ţărilor Române, întrucât nu ar jigni dreptul lor de autonomie, stipulaţie elastică, ce lăsa loc putinţei unor interpretări deosebite şi contrazicătoare.* XENOPOL, I. R. XIV, 44. *Literatura populară o face poporul, dar cuvântul acesta de popor e foarte vag şi elastic.* IORGA, L. I, 6. *Regula după care cu majusculă se scriu numele proprii e bună, dar noţiunea de nume propriu e cam elastică, uzul tratând ca atare orice nume care prezintă o însemnătate oarecare.* BUL. COM. IST. I, 94. *Zici: „mă simt grozav de bine singură"... Singură. Ce elastice cuvinte!* PAPADAT-BENGESCU, O. I, 5. *Acest caz arată totodată cât de grea este încadrarea realităţilor atât de complexe de pe teren într-o schemă de clasificare, oricât s-ar baza ea pe aceste realităţi şi oricât de elastică ar fi în ce priveşte stabilirea criteriilor de clasificare şi de determinare a tipurilor şi variantelor.* VUIA, PĂST. 67, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Prea elastică, formula poate justifica existenţa şi a modernismului şi a tradiţionalismului.* LOVINESCU, S. VIII, 188, cf. SCRIBAN, D. *Încerca să vadă cât de elastic e acest tabu.* MIHĂESCU, D. A. 284. *Explicaţia este foarte elastică şi aplicabilă atâtor alţi scriitori care s-au format în cadrele ideologiei junimiste.* CONSTANTINESCU, S. II, 17. [Principiile sale] *precizează unele noţiuni vagi sau mai elastice.* id. ib. 219. *Există cuvinte cu înţeles elastic, cuvinte care n-au înţeles fix, dar pot avea o dată un înţeles, altă dată un altul opus, după clasele sociale în sfera cărora circulă.* CV 1950, nr. 5, 22. *Cititorului i se asigură o lectură variată, elastică şi unanimă.* ARGHEZI, S. XXV, 298. *Preţuirea dreaptă a „Scrisorilor" e puntea cea mai elastică a criticii eminesciene.* CĂLINESCU, O. XIII, 466. *Sigur că noţiunea de existenţă este foarte elastică şi poate să justifice tot ceea ce fabrică imaginaţia.* SIMION, S. R. III, 299, cf. NDU. ◊ (Adverbial) *Packardul mârâie elastic şi leagănă catifelat şi lent, pe drumurile miraculoase ale Gorjului, şapte inşi exercitând o meserie de aşa-numiţi scriitori.* ARGHEZI, S. XXV, 346. ♦ (Peiorativ; despre conştiinţă) Care dă dovadă de lipsă de intransigenţă, de principii morale ferme. Cf. CADE.

II. S. n. **1.** (Învechit, rar; la pl.) Arcuri, resorturi (v. r e s o r t I 1). Cf. NEGULICI, COSTINESCU.

2. Ţesătură care conţine fire de cauciuc şi din care se fac diferite accesorii de îmbrăcăminte; (popular) gumilastic, gumă, (regional) comilastru. Cf. DDRF, ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., CADE. *Nu aveam ce să fac cu haine scumpe şi cu botine cu elastic şi scârţâietori.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 128. *Purtau pe cap acele pălării de pai... prinse cu elastic pe supt bărbie, să nu le răstoarne vântul.* TEODOREANU, L. 10. *Aceste cingători se pot face... din elastic.* VOICULESCU, L. 84, cf. NOM. MIN. I, 383. *Ghetele cu elastic costau cinci lei perechea.* ARGHEZI, P. T. 391. *Musafirului i s-a rupt breteaua de la nădragi şi ar dori să aibă un elastic suplimentar.* id. S. XXV, 203, cf. LTR[2], DL, DN[2], DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G. *Sunt nişte ace de gămălie, îndoite dibaci, care pot fi lansate cu ajutorul unor praştii din elastic subţire.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 9, 14/3, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Ca termen de comparaţie) *În mare vervă prozodică, Zilieru sparge strofele, pune spaţii goale între cuvinte şi lungeşte ca un elastic silabele.* SIMION, S. R. III, 242.

– Pl.: (I) *elastici, -ce,* (II 1) *elasticuri.* – Şi: (regional) **elástric, -ă** adj., s. n. SCL 1956, 226.

– Din it. **elastico**, fr. **élastique.**

ELASTICITÁ s. f. v. **elasticitate.**

ELASTICITÁTE s. f. **1.** (Fiz.) Proprietatea de a fi elastic (I 2); flexibilitate, maleabilitate (1), mlădiere (2), suplеţe (2). *Tot temeiul plecărei nuelei ceii de alun razemă în elasticitatea şi greutatea eii.* ŞINCAI, în ŞA I, 634. *Din elasticitatea aerului se poate tâlcui o arătare foarte formoasă, care e minunată între ochii celor nepricepuţi.* id. ib. 636. *Putinţă de elasticita esti numai la desime aerii.* AMFILOHIE, G. F. 138[r]/8. *Elasticitate este însuşirea unui lucru carele, după ce încetează puterea cea strângătoare, să întoarnă întinzindu-se iară în a sa dintâi formă.* AR (1829), 59[1]/38. *Uscăciunea aerului atârnă nemijlocit de la a ei mai mare elastiţitate.* ALBINEŢ, M. 102/6. *Părul îşi pierde a sa elastiţitate, umplându-se cu umezele din aer.* id. ib. 215/10, cf. VALIAN, V. *Căldura şi elasticitatea gazurilor ne făgăduiesc mulţime de aplicaţii la industrie.* PROPĂŞIREA (1844), 210[1]/10, cf. NEGULICI. [Oscilaţia] *se poate isca... prin elasticitatea trupurilor.* STAMATI, F. 30/22, cf. id. D. *Elasticitatea aerului.* BARASCH, M. II, 181/2. *Elasticitatea mineralelor.* id. I. N. 25/13. *Compresibilitatea şi elasticitatea licuidelor.* MARIN, F. 370/17, cf. POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Dacă azvârli o piatră în spaţiu ea va ajunge până undeva, adecă suma ei de putere se va întinde ca un gumielastic, dar, ajunsă la culmea tensiunii sau elasticităţii ei, ea va cerca a merge înainte, neputând însă.* EMINESCU, O. XV, 300. *Prin întindere continuă fără sistemă, vrând să sporeşti peste măsură elasticitatea unui fir, i-o poţi compromite.* CARAGIALE, O. VII, 254, cf. DDRF. *Se numeşte elasticitate această proprietate a materiei de a recăpăta starea sa primitivă când facem să înceteze cauza care-i schimbase forma.* PONI, F. 6, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Prin forjare..., oţelul îşi îmbunătăţeşte calităţile sale tehnologice: elasticitatea, duritatea şi rezistenţa cresc.* IOANOVICI, TEHN. 111, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Elasticitatea şi greutatea sunt două proprietăţi ale materiei.* ENC. TEHN. I, 256. *În ceea ce priveşte calitatea, ele se bucură de-o egală apreciere, superioritatea*

cânepii fiind socotită nu atât în funcție de lungimea firelor, ci de elasticitatea lor. APOLZAN, P. I. 47. *Cucly vorbea cu mâinile și picioarele, spunea despre elasticitatea aerului și figurile geometrice.* CĂLINESCU, S. 223. *Elasticitatea solului este a doua însușire care caracterizează starea structurală.* AGROTEHNICA, I, 409. *Înălțimea și timbrul sunetelor sunt determinate de lungimea, grosimea și elasticitatea anciilor.* ALEXANDRU, I. M. 94, cf. LTR^2, DL, DP, DM, DN^2. *Cineva ciupea o coardă de ghitară... ca și când i-ar fi încercat elasticitatea.* BARBU, S. N. 330, cf. DER, ALIL XVI, 117, DTT, D. FIZ., DN^3, D. MEC., DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ *Teoria elasticității* = parte a mecanicii care se ocupă cu determinarea stării de tensiune și a stării de deformație a unui corp elastic supus unor sarcini exterioare. Cf. ENC. TEHN. I, 23, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI. *Limită de elasticitate* = tensiune maximă la care poate fi supus un corp, fără a rămâne cu deformații permanente. Cf. LTR^2, DTT, D. ENC., NDN, DEI. ♦ (Anat.) Însușirea țesutului conjunctiv de a fi alcătuit din fibre elastice (**2**); însușirea fibrelor, ligamentelor etc. de a fi elastice (**2**). *Elastițitatea... părților din care este compus gâtu.* ANTROP. 201/5. *Al doilea mod scurtătoriu de viață este: micșorarea trebuincioasei vârtoșii și a elasticității fibrelor și a organelor.* VASICI, M. II, 11/10. *Mușchii perd elasticitatea (vioiciunea) lor și omul se îmbătrânește de timpuriu.* ISIS (1859), 129^2/2. *Friptura cea de curcan a făcut să-și peardă stomahul meu elasticitatea.* CONV. LIT. IV, 139. *A accelerat sângele în artere și a redat elasticitatea mușchilor sclerozați.* C. PETRESCU, C. V. 287. *Cunoștea dura elasticitate a sânilor.* TEODOREANU, M. II, 16. *Apa dă celulelor embrionului elasticitate și asigură echilibrul mecanic al organelor fragede nelignificate.* AGROTEHNICA, II, 12. *Plămânul își revine la volumul inițial ca urmare a elasticității sale.* ABC SĂN. 286, cf. 310. ♦ Însușirea de a fi constituit dintr-un material elastic (**2**). *Prin aceasta se obține elasticitatea acestui „petec" sau „pui" datorită firelor așezate oblic.* APOLZAN, P. I. 126. *Otilia... sărea... tare pe sofa ca să-i încerce elasticitatea.* CĂLINESCU, O. III, 77. *Purtate prea mult, ștofele își pierd elasticitatea.* CAMIL PETRESCU, P. 269. *Lucu se apropie și ciupi ciorapii cu băgare de seamă, încercându-le elasticitatea.* VINEA, L. I, 357. *Amândouă pernele, dacă n-aveau aceeași elasticitate, aveau, în schimb, același parfum.* TEODOREANU, M. II, 241.

2. Suplețe (**1**), agilitate (în mișcări). *Edmond... mâncă... ascultând neîncetat la zgomotul acela care nu mai venea..., zguduind ore întregi drugii de fier de la ferestruia sa, dând elasticitatea și vigoarea membrilor săi printr-o deprindere de care se dezvățase demult.* BARONZI, C. I, 241/3. *Brațele lui începea a se înțepeni, picioarele lui își perduseră elasticitatea.* id. ib. II, 66/12, cf. DL. *Sculptura nu va putea reda moliciunea, elasticitatea și căldura pătimașă a corpului omenesc.* GHEREA, ST. CR. II, 51. *Ceea ce avea băiețesc în ea, elasticitatea vânjoasă a taliei, a brațelor și a picioarelor ei lungi.* IBRĂILEANU, A. 135, cf. 113. *Îl văd și acum înflpt în podiul catedrei, cu obișnuita lui elasticitate.* LOVINESCU, S. VIII, 178. *Elasticitatea panterelor.* MIHĂESCU, D. A. 305. *Coada, subțiată, și-a pierdut elasticitatea, mustățile s-au tocit.* ARGHEZI, S. VIII, 117. *Cu un salt de o elasticitate uimitoare, cel blond și masiv îi tăie drumul.* PREDA, D. 410. ♦ S p e c. Modulație (a glasului). *Setea ei de a-l asculta îl animează, dă minții și glasului lui o elasticitate și-o vibrare particulară.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 63.

3. (Ec.) Proprietate a unei variabile economice (cerere, consum, ofertă) de a-și modifica mărimea sub influența altei variabile. *E evident că elasticitatea cu care se-nmulțesc sau se-mpuținează banii de hârtie e bazată pe elasticitatea producțiunii industriale.* EMINESCU, O. XI, 148, cf. D. ENC., NDN.

4. F i g. Capacitatea ființelor, lucrurilor, fenomenelor fizice, sociale, spirituale etc. de a se adapta, de a se modifica în funcție de anumite condiții; capacitatea de a fi flexibil în idei, atitudini etc.; mobilitate (**2**), suplețe (**3**). *Binevoiți a cântări mai mult acest cuvânt și veți vedea că elasticitatea lui lasă loc la mai multe abuzuri.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 544. *Englitera..., grație elasticității și sincerității în aplicarea instituțiunilor sale, are virtutea de-a reîntineri pururea.* EMINESCU, O. XI, 96. *Cu toată elasticitatea inteligenței și adaptabilitatea fizicului său, omul va vedea ușor că statul regulat pe care-l au albinele și furnicele nu este decât prototipul în mic al statului omenesc.* id. ib. 252, cf. XIV, 233. *Femeia nu e pretutindeni pentru a da vieții sociale elasticitate, discreție, strălucire.* IORGA, V. F. 90. *Pe de o parte avem masivitatea, etno-psihică a individului slav, luat ca entitate, iar pe de alta, elasticitatea și finețea individualității latine.* GR. S. I, 210. *Între subiect și predicat se intercala un număr impunător de propoziții incidente; pentru noi legătura era ruptă; pentru orator ea se refăcea, totuși, cu o admirabilă elasticitate.* LOVINESCU, S. II, 24. *Limitele criticilor pot avea o oarecare elasticitate.* id. ib. VIII, 193. *Acest popor are elasticitatea simțirii.* PRIBEAGUL, P. R. 16. *Reforma socială se bazează pe mlădierea celor dintâi categorii și pe elasticitatea celor din urmă.* D. GUSTI, P. A. 110. *Când cultura își suprimă pedagogia... este dovada neîndoielnică a lipsei de elasticitate a spiritului public.* CONSTANTINESCU, S. I, 126. *De vreme ce, în lipsă de mijloace interpretative, desinatorii au adoptat pentru portretele instantanee formula „văzut",... elasticitatea participiului „văzut" se poate întinde... și la localități.* ARGHEZI, S. XVII, 194. *Toate acestea ar fi lipsit și ar fi dat romanului acea elasticitate și acel duh uman și firesc, de care prezența neîntreruptă a motivului îl lipsește.* PERPESSICIUS, M. IV, 449. *Elasticitatea și posibilitatea de împrospătare a gustului său s-a arătat atunci când... acest critic... a îmbrățișat literatura nouă.* RALEA, S. T. I, 46. *Diferitele momente ale evoluției psihice se ordonează în timp după gradul lor de complexitate, de perfectibilitate în adaptarea la ambianța și la actualitatea înconjurătoare, de suplețe, de elasticitate, cu puterea de a rezolvi dificultăți noi.* id. ib. II, 62, cf. DM. *Încercarea... dovedește o mai mare perspicacitate și elasticitate din partea acelora care au răspunderea uneia dintre cele mai importante sectoare ale vieții muzicale.* M (1964), nr. 1, 49. *Există... o grație, o elasticitate, o luminozitate fluidă, între seninătate și indiferență, ce surprind plăcut.* CONTEMP. 1972, nr. 1 313, 3/4. *Raporturile dintre marile figuri ale istoriei literare s-ar cuveni abordate totuși cu o precauție care să excludă partipriurile lipsite de elasticitate.* GRIGURCU, C. R. 49, cf. NDN, DEI. ♦ Lipsă de fermitate în susținerea propriilor convingeri și principii (morale). *În elasticitatea sa de convicțiuni, trata acel mare și generos act al românilor de uneltire diavolească ori de câte ori trebile nu-i mergeau bine.* GHICA, S. 138, cf. CADE. *Bucuria constă în a ascunde propria-ți elasticitate printr-o complicitate obștească.* LOVINESCU, M. 244, cf. 176, SCRIBAN, D. *Sub înfățișarea lui țeapănă, „președintele" reușea să ascundă atâta perfidă elasticitate, încât trecea îndeobște drept un „om dintr-o bucată".* BENIUC, M. C. I, 24.

5. F i g. Posibilitatea de a interpreta, de a folosi ceva în diferite feluri. Cf. HASDEU, I. C. I, 182. ▭ *Elasticitatea unor legi.*

– Pl.: *elasticități.* – Și: (învechit, rar) **elasticitá**, **elastițitáte** s. f.

– Din fr. **élasticité**. – **Elasticita** < it. **elasticitá**. – **Elastițitate** < germ. **Elastizität.**

ELASTÍNĂ s. f. Substanță organică albuminoidă care intră ca element principal în compoziția fibrelor elastice ale tendoanelor, ale vaselor de sânge și ale țesuturilor de legătură. Cf. ENC. ROM., LTR^2, DN^2, DER, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Din fr. **élastine.**

ELASTIȚITÁTE s. f. v. **elasticitate.**

ELASTOCINÉTICĂ s. f. Parte a elastomecanicii care se ocupă cu studiul vibrațiilor elastice ale tendoanelor, ale vaselor sangvine, ale pielii etc. Cf. LTR^2, DN^3, NDN.

– Din fr. **élastocinétique.**

ELASTODINÁMICĂ s. f. Parte a elastomecanicii care se ocupă cu studiul vibraţiilor elastice ale corpurilor solide deformabile, ţinând seama de cauzele care le produc. Cf. LTR[2], DN[3], NDN.
– Din fr. **élastodynamique.**

ELASTÓM s. n. (Med.) Tumoare cutanată benignă rezultată prin acumulare de elastină. Cf. DN[3], NDN, NDU.
– Pl.: *elastoame.*
– Din fr. **élastome.**

ELASTOMECÁNICĂ s. f. Parte a mecanicii corpurilor solide care se ocupă cu studiul stării de tensiune şi deformare în corpurile elastice supuse solicitărilor unor forţe exterioare. Cf. LTR[2], DTT, DN[3], DEX[2], NDN.
– Din fr. **élastomécanique.**

ELASTOMÉR s. m. Substanţă naturală sau sintetică care, în anumite limite de temperatură, are proprietăţi elastice asemănătoare cu cele ale cauciucului. Cf. LTR[2], DN[2], DER, DTT, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.
– Pl.: *elastomeri.*
– Din fr. **élastomère.**

ELASTOMETRÍE s. f. (Fiz.) Măsurare a elasticităţii corpurilor. Cf. DN[3], NDN.
– Din fr. **élastométrie.**

ELASTOMÉTRU s. n. (Fiz.) Aparat folosit în elastometrie. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *eleastometre.*
– Din fr. **élastomètre.**

ELASTOPATÍE s. f. (Med.) Afecţiune a ţesutului elastic. Cf. NDN.
– Din fr. **élastopathie.**

ELASTOPLÁSTIC, -Ă adj. (Fiz.; despre substanţe, materiale etc.) Care este în acelaşi timp elastic şi plastic. Cf. NDN.
– Pl.: *elastoplastici, -ce.*
– Din fr. **élastoplastique.**

ELASTOPLASTICITÁTE s. f. (Fiz.) Calitate a unei substanţe elastoplastice. Cf. NDN.
– Din fr. **élastoplasticité.**

ELÁSTRIC, -Ă adj., s. n. v. **elastic.**

ELATÉR s. n. (Bot.; învechit) Mic filet elastic, care constituie organul de diseminare a sporilor unor criptogame. Cf. ENC. ROM., MDA.
– Pl.: *elatere.*
– Din fr. **élatère.**

ELATERÍD s. n. (Entom.; la pl.) Familie de coleoptere cu corp alungit şi scorţos, ale căror larve sunt fitofage (*Elateridae*); (şi la sg.) insectă care face parte din această familie. Cf. MINERVA, DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *elateride.*
– Din fr. **élatérides.**

ELATERÍMĂ s. f. (Învechit) Substanţă albă, foarte amară, insolubilă în apă, care se găseşte în sucul de plesnitoare şi care este folosită la prepararea unui purgativ puternic. Cf. ANTONESCU, D., MDA.
– Din fr. **élatérine.**

ELATÉRION s. n. v. **elateriu.**

ELATERÍT s. f. (Chim.) Amestec de hidrocarburi naturale din grupul ozocheritei, care, combinat cu diferite cauciucuri, serveşte la fabricarea unor izolanţi electrici. Cf. MINERVA, ENC. ROM., LTR[2], DN[3], NDN.
– Şi: **elaterítă** s. f.
– Din fr. **élatérite.**

ELATERÍTĂ s. f. v. **elaterit.**

ELATÉRIU s. n. (Învechit) **1.** (Bot.) Plesnitoare (*Ecballium elaterium*). Cf. MDA.
2. Purgativ obţinut din suc de plesnitoare. Cf. MEŞT. DOFT. II, 20[r]/27, MDA.
– Pl.: *elaterii.* – Şi: **elatérion** s. n.
– Din lat. **elaterium.**

ELATÍV (Gram.) Caz cu valoare locativă care exprimă limita iniţială anterioară, existând numai în unele familii de limbi. Cf. NDN, NDU.
– Pl.: *elative.*
– Din fr. **élativ**, germ. **Elativ.**

ELBASÁNA s. f. art. (Popular) Numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape; melodie după care se execută acest dans. *La românii din toate părţile, de-ndată ce s-a săvârşit masa de cununie, toţi nuntaşii se prind la joc, ce durează pân-aproape de către seară, cam cu următoarele jocuri:... elbasana, epureasca.* SEVASTOS, N. 281, cf. PAMFILE, J. III, 9, VARONE, D. 52.
– Cf. alb. E l b a s a n (n. pr.), (v a l l e e l b a s a n a s e „(dansul) elbasana".

ÉLBET interj. v. **helbet.**

ELCHEGÍU s. m. (Turcism învechit) Persoană care întinde pânzele unei corăbii. *La toate şeicele şi bolozanele judeţelor ţării să se orânduiască câte un vetrar sau elchegiu* (a. 1793). ap. ŞIO II[2], 51. *Fiecare vas va avea... şi câte un vântrar sau elchegiu* (a. 1793). CONV. LIT. XXVI, 1 003, cf. ZEITSCHRIFT, XVIII, 79.
– Pl.: *elchegii.*
– Din tc. **yelkenği.**

ELCÍU s. m. (Turcism) Reprezentant diplomatic al unei puteri străine (la Poarta Otomană) sau al Porţii Otomane. *Noi, domnii pământului acestui dintru-nceput, am avut cu toţi elciii Franţiei dragoste şi prieteşug* (sfârşitul sec. XVIII). LET. III, 256/34. *Elciul împărăţiei Rusiei din Ţarigrad* (a. 1804). URICARIUL, III, 199/23. *Halip Efendi... au fost triimis elciu la Franţa* (a. 1806–1807). IORGA, S. D. VI, 196. *Împăratul turcesc... i-au poruncit să cheme pe elciu muscălesc să-i cuvânteze.* DIONISIE, C. 198. *După davagilâcul ce au făcut elciul rosesc la Poartă, l-ai mazălit.* ZILOT, CRON. 65. *În cantonul Bern lăcuiesc toţi elcii[i] cei străini.* GOLESCU, Î. 126. *Daca, în vremea oblăduiri[i] lor, să va ivi vreo vină a lor, o va face-o cunoscută prea-puternica Împărăţie către elciu rosesc* (a. 1826). IORGA, S. D. XXI, 54, cf. POLIZU. *Scrisoarea... i-o dăduse Tătar-Mizilul, care trecea cu iasacciul unui elciu.* GHICA, S. 304. *Vezi pe cocoana aceea care şade în loja de lângă elciul Prusiei?* FILIMON, O. I, 230, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 575, ZEITSCHRIFT, XVIII, 79, DDRF, ENC. ROM., ŞIO II[2], 51. *Personalitatea atrăgătoare, isteţimea, învăţătura lui Dimitrie trebuiau să-i câştige şi alţi prieteni în lumea „meghistanilor" constantinopolitani şi a „elciilor" creştini.* IORGA, L. I, 333, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 338, CIORĂNESCU, D. ET.

– Pl.: *elcii.*
– Din tc. **elçi.**

ELCIUÍ vb. IV. R e f l. (Prin Munt.; despre oameni) A se uza (**3**). Cf. I. CR. III, 253, MDA.
– Prez. ind.: *elciuiesc.*
– Et. nec.

ELCOVÁN s. m. v. **ielcovan.**

ELDORÁDO s. n. **1.** Țară imaginară despre care spaniolii credeau că ar exista în America de Sud și că ar fi foarte bogată în aur și pietre prețioase. Cf. ANTONESCU, D., MINERVA, SCRIBAN, D., DN^2, SCL 1960, 43, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN.
2. Loc încântător și plin de bogății. Cf. DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, MDA.
– Din fr. **eldorado.** Cf. sp. e l d o r a d o.

ELEAGHICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **eleghiacesc.**

ELEAGNACÉE s. f. (Bot.; la pl.) Familie de arbori și de arbuști răspândiți în America de Nord și Eurasia, cu solzișori bruni sau argintii pe părțile aeriene, cu florile apetale, axilare și rădăcinile cu nodozități (*Elaeagnaceae*); (și la sg.) plantă care face parte din această familie. Cf. BRANDZA, FL. 109, ENC. ROM., GRECESCU, FL. 17, MINERVA, ENC. AGR., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pronunțat: *-le-ag-.* – Pl.: *eleagnacee.*
– Din fr. **éléagnacées.**

ELEÁT, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. Reprezentant al școlii eleate (v. e l e a t **2**); eleatic (**2**). *Idei panteiste erau acelea profesate de școala eleaților, cari nu acorda nici o crezare sensurilor și experienței, reducând tot universul la o ființă unică și imutabilă.* CONTA, O. F. 396, cf. ENC. ROM., MINERVA. *Se constată o mare apropiere de eleați. Eminescu citează pe Heraclit,... dar teoria devenirii e un loc comun nu numai al gândirii filozofice, dar și al celei populare.* CĂLINESCU, O. XIII, 120. *Clasicul trăiește într-un prezent etern, e un eleat.* id. ib. XXI, 23. *Bergson, discutând sofismele eleaților asupra mișcării, le atribuie „inteligenții", procedeelor inerente acesteia, sau unei confuzii fatale între act și simbol spațial al actului, între mișcare și traiectorie.* BLAGA, Z. 167, cf. DER II, 230. *Pitagoreicii și eleații pregăteau... terenul... pentru Socrate și Platon.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 20, 2/3, cf. DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *După filosoful eleat, înaintarea în armată, mișcarea în magistratură... nu-s decât o iluzie deșartă a ființei noastre neputincioase.* I. BOTEZ, B. I, 216. *Pentru el ca și pentru filozoful eleat Parmenide, totul e dat de la început.* RALEA, F. 38.
2. Adj. Care aparține concepției filosofice a eleaților (**1**), referitor la concepția filosofică a eleaților; eleatic (**1**). *Unele dintre argumentele eleate, care căutau să dovedească imposibilitatea mișcării și a diversității,... au servit totuși la dezvoltarea dialecticii.* DER II, 230, cf. D. ENC., DEX^2, NDU. ◊ *Școala eleată* = școală filosofică din Grecia antică, întemeiată la începutul secolului al V-lea î. Hr. de Parmenide, ai cărei principali reprezentanți susțineau unitatea, imobilitatea și imuabilitatea existenței, considerând iluzorie multiplicitatea, mișcarea și devenirea. *Influența școlii eleate, a lui Parmenide, dar mai ales cea covârșitoare a platonismului, reușise să imprime un caracter static, imuabil al existenței.* RALEA, S. T. III, 11, cf. DN^2, DER, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI, NDU. ♦ (Prin analogie) Care amintește de viziunea asupra lumii a eleaților (**1**); care are un caracter static, imuabil. *Cu imagini eleate poetul pune desăvârșirea totului în nemișcare.* CĂLINESCU, O. XII, 14. *Aspectele firii nu sunt concepute analitic, ca într-o cultură eleată, în cadrul căreia totul fiind dat, totul fiind cuprins și implicit, analiza se rezumă la o tautologie.* RALEA, S. T. III, 17. *Nici o undă de neliniște nu stăruie în aer și nici un gest exterior nu vine să tulbure încremenirea eleată a lucrurilor.* GL 1968, nr. 798, 6/3, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 25, 10/3.
– Pronunțat: *-le-at.* – Pl.: *eleați, -te.*
– Din fr. **éléate.** Cf. lat. e l e a t i c u s „din Elea".

ELEÁTIC, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. Care aparține concepției filosofice a eleaților (**1**), referitor la concepția filosofică a eleaților; eleat (**2**). Cf. SCRIBAN, D., DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, NDU. ◊ *Școala eleatică* = școala eleată, v. e l e a t (**2**). Cf. ENC. ROM. ♦ (Învechit; substantivat, f.) Doctrina filosofică a școlii eleate (v. e l e a t **2**). Cf. ANTONESCU, D. ♦ (Prin analogie) Care amintește de viziunea asupra lumii a eleaților (**1**); care are un caracter static, imuabil; eleat (**2**). *T. Maiorescu poate reprezenta tipul unei existențe eleatice.* LOVINESCU, S. VIII, 70, cf. 169. *Cugetări ca acestea introduc un element eleatic în poezia lui Eminescu.* VIANU, L. R. 246. *Atmosfera poeziei sale nu va mai fi apoi aceea a devenirii și a progresului, ci... aceea a eternității, așa cum rezultă dintr-o viziune statică și eleatică a vieții.* id. ib. 286.
2. Adj., s. m. (Care era) reprezentant al școlii eleate (v. e l e a t **2**); eleat (**1**). Cf. SCRIBAN, D.
– Pronunțat: *-le-a-.* – Pl.: *eleatici, -ce.*
– Din fr. **éléatique.**

ELEATÍSM s. n. Doctrina filosofică a școlii eleate (v. e l e a t **2**); mod de a concepe realitatea în spiritul doctrinei filosofice a școlii eleate. *Eleatismul și platonismul nu se împiedică de ideea devenirii veșnice și de latența mistică, putând prea bine colora un spațiu cultural.* STREINU, P. C. 357. *Eternitatea naturii, eleatismul din „Cu mâne zilele-ți adaugi"... este tot o formă a creației, tot o manifestare a Demiurgului, care ne-a încadrat în vraja lui complice, ca să ne trăim destinul.* CONSTANTINESCU, S. II, 565. *O interpretare dialectică a acestei probleme respinge în primul rând polaritatea absolută a stabilității și mișcării,... respinge prăpastia metafizică dintre aceste stări,... este la fel de opusă eleatismului, cât și unei concepții sofist cratylice a devenirii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 113, 8/2. *Platon nu obținea... dinamismul de conștiință decât pentru că nu putea rămâne în eleatism.* NOICA, D. 20. *Există un eleatism al morții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 1, 4/3, cf. NDN, NDU.
– Pronunțat: *-le-a-.*
– Din fr. **éléatisme.**

ELEBÓR s. m. (Bot.) Spânz[1] (**1 a**) (*Helleborus purpurescens*). Cf. DN^3, DSR, DEX^2, NDN, NDU.
– Pl.: *elebori.*
– Din fr. **ellébore.**

ELÉC s. n. v. **ilic.**

ELECHIU s. n. v. **ilic.**

ELECTÍV, -Ă adj. **1.** (Despre forme de guvernământ, funcții etc.) Care se bazează pe alegeri; care se ocupă de către cineva, se încredințează cuiva prin alegeri; (despre persoane) care este ales într-o funcție (politică). *Întru o cetate... crăi[i]a era electivă.* VÂRNAV, F. 26^v/17. *Regentul sau suveranul se numește eriditar sau moștenitor când s-alege după drept dintr-aceiași familie; iar electiv se zice când se poate alege și din alte familii definite.* GENILIE, G. 137/21, cf. SĂULESCU, HR. I, 219/22, KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 45. *Forma guvernului Moldaviei este monarhie constituțională electivă.* LAURIAN, M. III, 8/22. *Boierii... izbutesc a lua preponderanța toată în țeară, a face tronul electiv și cu totul în dispoziția lor.* BĂLCESCU, M. V. 16, cf. NEGULICI, PROT.-POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Într-un stat*

aristocratic electiv... regele era nemic. HASDEU, I. V. 7. *Coroana a fost întâi hereditară, apoi a devenit electivă şi ajunsese a se putea da şi la străini.* CANELLA, V. 342, cf. COSTINESCU, LM. *A treia consecinţă a dlui Barnuţiu, despre principele electiv indigen, se justifică întrucâtva prin dispoziţii din timpul împăraţilor.* MAIORESCU, CR. III, 109. *Regalitatea electivă i-a omorât politiceşte.* EMINESCU, O. IX, 167, cf. DDRF. *În succesiunea ereditară curată urmează totdeauna fiul cel mai mare; în acea electivă, acel ales de popor, fără însă ca el să aibă vreun drept la această alegere.* XENOPOL, I. R. III, 95. *Împărăţia a ajuns electivă.* ENC. ROM. II, 269, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, LOVINESCU, M. 44, SCRIBAN, D. *Bunicul meu întrevedea o confederaţie între ele..., în frunte cu un voievod ori rege electiv.* CĂLINESCU, S. 302. *Boierii sunt pentru domnia ereditară şi împotriva celei elective.* id. O. XII, 118, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, NDU.

2. Care se face, se constituie prin alegeri; care se referă la alegeri sau la alegători; care are scopul sau dreptul de a alege. V. e l e c t o r a l^2 (**2**). *Onorabilei adunări elective.* ASACHI, A. LIT. 3/6, cf. NEGULICI. *Dacă o lege electivă ar exista în aceste ţări, n-ar fi cerut atât venit în galbeni austriaceşti ca la noi.* ISIS (1859), 31^2/49. *Program pentru deschiderea Adunărei Elective a Principatului Moldovei.* DÂMBOVIŢA (1859), 102^2/60. *Căimăcămia... a alcătuit adunarea electivă, adunarea care a întronat principiul autonomiei şi al unirei românilor.* ib. (1860), 97^2/36. *Consiliul judeţean, organ electiv al intereselor judeţului, ar trebui să se ocupe cu înlăturarea plângerilor ce provin din vitioasa organizare sau grupare a satelor în comune.* I. IONESCU, M. 210, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU. *Sistemul electiv... exista la noi chiar în timpul pe când aiurea domina ideea absolută.* EMINESCU, O. XI, 51. *Din tribuna camerelor elective s-a făcut apel într-un chip mai mult sau mai puţin acoperit.* XENOPOL, I. R. XIII, 70. *Regulamentele interioare ale adunării elective se pregătesc prin grija guvernului.* id. ib. XIV, 64, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., CONTRIBUŢII, I, 98, DL, DM. *La urcarea în scaun a lui Ştefan s-a făcut o alegere pe câmpia „Dreptăţii", şi... acolo „s-a adunat toată ţara" într-o adunare electivă.* IST. LIT. ROM. I, 271, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.

3. F i g. (În sintagma) *Afinitate* (sau, rar, *afectivitate*) *electivă* = înţelegere, armonie profundă, bazată pe o sensibilitate comună (între două persoane, între două caractere etc.). *Se cere... istoricului, alături de afinitatea electivă,... darul de a percepe spiritualul.* PÂRVAN, I. F. 55. *Sufletele omeneşti... au afinităţi elective precise şi precumpănitoare.* id. ib. 149. *Interesul nostru... merge... spre legătura dintre „Bătrân" şi Gina...; un admirabil exemplu de afectivitate electivă, care, neţinând seama de obligaţiile sângelui, îşi trage substanţa din miracolul consonanţelor sufleteşti.* LOVINESCU, C. VII, 100, cf. id. S. I, 348. *În salonul din stânga, se adunau, selecţionat prin imperioase afinităţi elective, invitaţii.* C. PETRESCU, C. V. 179. *Îi descoperi numaidecât afinitatea electivă cu felul nostru de gândire.* STREINU, P. C. III, 20. *Era... singurul filosof cu care el avea afinităţi elective.* BLAGA, Z. 167. *Pallady a fost... prieten cu Matisse, de care îl leagă de altfel profunde afinităţi elective.* id. ib. 308. *Arta scenică românească receptează cu simpatia unei afinităţi elective acel adevăr simplu, omenesc.* IST. T. II, 85, cf. GRIGURCU, C. R. 68. *Câmpul cercetărilor comparative se lărgeşte considerabil, cuprinzând... o arie a întâlnirilor spirituale, similitudinilor, afinităţilor elective ce depăşeşte cadrul romantismului ca atare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 3/2.

4. (Chim.; învechit; în sintagma) *Atracţie* (sau *afinitate*) *electivă* = proprietate a unui corp simplu de a descompune un corp compus pentru a se uni cu unul dintre elementele lui componente. *Fenomenele puterei atractive au născocit câteva legi ce guvernează imperia himiei. Dintre toate aceste cea mai de căpitenie se numeşte atracţia electivă.* IC. LUM. (1841), 338^1/13. *Când este d-a se forma un corp nou din elementele unui alt corp, trebuie să se găsească şi un al treilea corp a căruia afinitate electivă are mai multă înclinare cu unele din pomenitele elemente.* BARASCH, M. I, 45/1, cf. 44/27, LM.

– Pl.: *electivi, -e.*

– Din fr. **électif.**

ELECTIVITÁTE s. f. **1.** Starea sau însuşirea a ceea ce este electiv (**1**). V. e l e c ţ i e (**1**). *Voieşte ca de la popor să dea acest drept de electivitate ministrului.* KOGĂLNICEANU, O. V, 45, cf. LM. *Electivitatea judecătorilor datează dintr-un timp în care morală şi lege erau unul şi acelaşi lucru.* EMINESCU, O. XII, 83, cf. XI, 21, DDRF. *Electivitatea capului statului va expune neîncetat principatele la desmădulare.* XENOPOL, I. R. XIII, 48, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Statul natural e monarhie ereditară, aşa încât electivitatea domnului pe cinci ani... turbura principiul stabilizării şi armonizării.* CĂLINESCU, O. XIII, 195, cf. DEX, DN^3, DEX^2, NDN, NDU.

2. Calitatea de a fi electiv (2). Cf. SCRIBAN, D., DEX, DN^3, DEX^2, NDN.

3. (Biol.) Capacitate a organismelor vii de a asimila acele condiţii de mediu care corespund cel mai mult ereditaţii lor. Cf. DER, NDN.

– Din fr. **électivité.**

ELECTÓR, -OÁRE subst. **1.** S. m. (În Imperiul Romano-German) Fiecare dintre cei şapte (sau nouă) principi (laici şi ecleziastici) care-l alegeau pe împărat. *Să temea de neamţu să nu dè agiutor lui Avgust craiu, fiindu-i neamţului alector.* NECULCE, L. 160. *Să strângu craiu şi alectorii la târgul Amburhu.* id. ib. 378, cf. 277. *Din neunirea electorilor... aduc împărăţia de doao degete aproape de cădere.* CUGETĂRI, I, 51^v/8. *Frideric August, electorul Saxoniei, să făcu crai Poloniei.* VĂCĂRESCUL, I. I, 61^r/4. *Această încoronare urma să să facă prin alegerea electorilor.* id. ib. II, 43^v/10. *Au toţi titluri de electori..., ce au putere de a-şi alege împărat.* AMFILOHIE, G. 88/17, cf. CALENDARIU (1794), 16^2/15. *Împăratul Carol VI... se amestecase în războiul care îl avea prinţul şi electorul Sacsoniei, August III.* ŞINCAI, HR. III, 274/1, cf. 177/2, BUDAI-DELEANU, LEX. *Au bântuit mult pre electori, însă fără folos, aşijderea şi pre împăratul Boemiii.* IST. UNIV. III, 191/11, cf. 100/1. *Riga a însărcinat pe D. Torvaldsen ca să săvârşască o statuie călare colosală a electorului Macsimilian I.* CR (1830), 15^2/3. *Pentru neîmvoirea electorilor..., agiunse tulburările şi anarhia la cel mai înalt grad.* SĂULESCU, HR. I, 171/2, cf. 103/4, 174/1. *Arhiepiscop de Bremen şi Hamburg, fiul unui elector saxonic.* ASACHI, L. 35^2/17. *Ea, de multe ori întemeietă, adese asediată şi luată, a fost rezidenţia celui întâi elector a Imperiei Ghermane.* IC. LUM. (1840), 91^1/34. *Ducele Carol avuse după bătălia de la Mohaciu mari neplăceri cu... electorul Bavariei.* BARIŢIU, P. A. I, 61, cf. STAMATI, D. *Îl suise pe tronul Poloniei, de unde coborâse pre August, electorul de Saxonia.* NEGRUZZI, S. I, 177. *Pacea se încheie între Austria şi Franţa,... recunoscând constituţia Elveţiei şi pe electorii Bavariei.* FILIMON, O. II, 106, cf. ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Electorul de Brandeburg îi dăduse călduroase scrisori de recomandaţie.* XENOPOL, I. R. V, 64, cf. IV, 256, ENC. ROM., BARCIANU, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Electorii imperiului erau, de la secolul al XIV-lea până la al XVII-lea, în număr de şapte.* CADE. *Pe lângă nepotul său, s-au ivit alţi doi candidaţi, Francisc I, regele Franţei, şi Frederic cel Înţelept, electorul Saxei.* OŢETEA, R. 163, cf. DL, DM. *În anii 1619–1620, în armata electorului de Bavaria, în campania din Boemia, a locuit la Neuberg.* JOJA, S. L. 332, cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. Î. LAT.-ROM., DEX^2, D. ENC., NDN, DEI, NDU. ◊ (Adjectival) *El întreprinde o acţiune împotriva ordinului dat de prinţul elector, şef al statului.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 89.

2. S. m. şi f. Persoană care participă la alegeri (cu mandat din partea unui grup de oameni). V. a l e g ă t o r. *Curierul electorilor arată până unde poate să se suie suma preţului ce se ia de la producturile pământului.* CR (1830), 335[2]/8, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D. *Pe unul, spicele de grâu, pe altul curmalii îl fac elector şi deputat.* ISIS (1859), 31[2]/53, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, DDRF, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D. *I-am imputat legăturile prea mult remarcate cu un elector deochiat.* ARGHEZI, S. X, 30. *Elector ca nenea ministrul n-au avut liberalii în partidul lor de când au ei partid.* STANCU, R. A. II, 164. *Ce admirabil colecţionar de sufragii este d. Alexandru Teodor Stamatiad şi ce elector îndemânatic, de bune opinii despre sine, se dovedeşte!* CONSTANTINESCU, S. VI, 97, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Calc după fr. *grand électeur*) *Mare elector* = reprezentant (foarte influent) al unui partid politic. *Stănică Ţifescu, marele nostru elector de la Vlaşca.* C. PETRESCU, C. V. 183. *Mare elector şi om înavuţit în scurtă vreme, cunoştea pe de rost mai mult decât nevoile judeţului.* id. R. DR. 84. *Grecul, mare elector..., a pus doar o vorbă acolo sus.* VOICULESCU, P. II, 239.

– Pl.: *electori, -oare.* – Şi: (învechit, rar) **alectór** s. m.

– Din lat. **elector**, fr. **électeur.**

ELECTORÁL[1] subst., adj. invar. (Rar) **1.** Subst. Rasă de oi originară din Anglia, a căror lână este foarte fină. Cf. LTR.

2. Adj. invar. (În sintagma) *Merinos electoral* = varietate de merinos, cu firul foarte fin, obţinut de la electoral[1] (**1**). *Cea mai fină lână e dată de merinosul electoral, având grosimea între 13-31 micromi.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 405.

– Din engl. **electoral** [wool].

ELECTORÁL[2], -Ă adj. **1.** Care aparţine electorului (**1**), de elector, privitor la elector; care emană de la un elector; în care a domnit un elector. *Baronul... este născut la Hessa electorală, în Ghermania.* CR (1829), 186[2]/3. *Sigismund..., nevoit de lipsa monetei, vându... marchionatul electorial de Brandenburg în patru milioane galbini.* SĂULESCU, HR. I, 176/19. *Dânsul trăia în veacul al 17-lea, la curtea electorală din Berlin.* VASICI, M. I, 13/5. *Urna electorale se deschide în Germania şi Carol V iese dintr-însa imperatore al sacrului imperiu.* FILIMON, O. II, 262, cf. LM.

2. Care se referă la alegeri sau la alegători; propriu alegerilor; care se face, se organizează în vederea alegerilor; care se constituie, se formează, se instituie prin alegeri; care are scopul de a alege. V. e l e c t i v (**2**). Cf. I. GOLESCU, C. *Profesori titulari lipsesc câte nouă luni de zile de la catedrele lor, ducându-se în parlament sau în călătorii electorale.* KOGĂLNICEANU, O. V, 72. *Oriçine cercetează istoria căderei Poloniei află că luceafărul ei politic au apus în ziua când au câştigat tronul electoral.* CALENDAR (1850), 60/25. *Adunările politice şi electorale făcându-se sub ceriu slobod, oratorul n-are adese pentru tribună decât un trunchi din aceşti arbori.* CODRESCU, C. II, 108/31, cf. NEGULICI. *S-au înţăles în...: urnirea provizornică a bilului de reformă electorală, cu condiţie încă de a se ezamina cvestia din nuou.* GM (1854), 4[2]/24. *Singura lor intervenţie în operaţiile electorale trebuie să se mărginească în a asigura paza bunei orânduieli.* CONCORDIA, 33[1]/75. *Termenul hotărât pentru cercetarea reclamaţiilor electorale să prelungeşte cu zece zile.* ROMÂNUL (1857), nr. 4, 3[3]/62. *Oamenii partidei naţionale... ar dori lărgirea votului electoral.* DÂMBOVIŢA (1860), 86[2]/4, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU. *Ziaristul Nae Caţavencu şi advocatul Farfuridi fac discursuri electorale asupra progresului economic.* MAIORESCU, CR. II, 174. *Luni plec în colegiul electoral, unde... mi-a pus contracanditat* (a. 1881). ap. BARIŢIU, C. II, 245. *Maşina electorală a guvernului va fi pusă desigur în mişcare.* EMINESCU, O. XII, 215. *A repurtat, ca orator la o întrunire electorală, un fenomenal succes.* CARAGIALE, O. II, 164. *Lupta electorală este viaţa popoarelor.* id. ib. VI, 136, cf. VII, 70. *Domnitorul nu voia să o lese expusă nici măcar unei camere aleasă după noul sistem electoral.* XENOPOL, I. R. XIV, 21, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Pentru liberarea Ardealului nu s-a cheltuit numai muncă electorală şi, ici şi colo, puţină agitaţie, ci gând şi scris.* IORGA, P. A. II, 73. *Fraza aceasta devenise lozinca lui electorală.* REBREANU, I. 275. *Vor să-şi creeze merite electorale, agitând pe subt mână teorii pe care cei cu răspundere le repudiază.* id. R. I, 36. *E de mirare atunci că asociaţiile literare oferă de atâtea ori spectacolul penibil... al unei întruniri electorale?* AL. PHILIPPIDE, S. III, 271. *Îl pun să voteze în mai multe secţii de votare pentru candidatul lor, uzajul acelor vremi fiind... o totală nepăsare a birourilor electorale în ce priveşte identitatea alegătorilor.* id. ib. IV, 7, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *M-a omorât turneul ăsta electoral!* BĂNUŢ, T. P. 24, cf. CADE. *Neagu este ucis într-un duel..., ca urmare a luptei electorale.* LOVINESCU, S. V, 44. *Vor vinde ce vor căpăta, tocmai spre folosul acestor străini, pe care-i veţi încetăţeni prin reforma electorală.* CAMIL PETRESCU, T. I, 25. *Începură să istorisească întâmplări... în legătură cu tactica şi strategia electorală.* C. PETRESCU, Î. II, 136. *Se pregăteşte pentru viitoarea luptă electorală.* SADOVEANU, O. II, 670, cf. SCRIBAN, D. *Intelectualii încadraţi în funcţiile de stat... nu alcătuiau după vechiul sistem electoral pătura militantă în viaţa politică.* CONSTANTINESCU, S. II, 33. *A venit şi la mine... în propagandă electorală.* ULIERU, C. 60. *Accesul în ministerele celor trei colegii electorale fiind anevoios, nimeni nu-şi putea face o idee exactă despre funcţiunile pe care le ducea la bun sfârşit şeful de cabinet.* ARGHEZI, P. T. 139. *Au venit anume oameni politici care, în scopuri electorale, au dat a înţelege că subprefectul merita pedeapsa opiniei publice.* CĂLINESCU, B. I. 321. *Peretele ne întâmpină cu lozinci de propagandă electorală.* BLAGA, H. 118. *Am asistat la o selectă întrunire electorală.* BOGZA, A. Î. 389. *Printr-o mişcare tactică, naţional-ţărăniştii făcuseră pact electoral cu legionarii.* STANCU, R. A. I, 277. *Printr-unele mahalale ale urbei de reşedinţă şi prin multele sate... îşi cultiva interesele electorale.* VINEA, L. I, 97, cf. DL. *Luptele electorale... aveau farmecul acţiunii.* T. POPOVICI, S. 312, cf. 266, DM. *Votaţi-l cu toţii pe părintele oraşului nostru... Semnul său electoral arată aşa.* BARBU, G. 435, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ *Lege electorală* = lege care reglementează sistemul după care se fac alegerile şi modul în care se împart mandatele. *Va cere să se sancţioneze legea electorale din 1864.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 116. *Legea electorală voieşte să dea unui deputat toate garanţiile posibile.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 56. *Legea electorală dă însă puterea legislativă în mâna unei clase privilegiate.* BOLINTINEANU, O. 457. *Era convins de neputinţa absolută ca legea electorală să fie serios reformată.* XENOPOL, I. R. XIII, 107, cf. CADE. *Lărgirea aceasta în numărul votanţilor era datorită legii electorale din 1926.* CONV. LIT. LXVII, 141. *Începuseră a vorbi despre... reforma legii electorale.* SADOVEANU, O. V, 13, cf. DL. *Listă electorală* = listă pe care se înregistrează, în ordine alfabetică, pe circumscripţii, numele alegătorilor pentru a li se putea verifica dreptul la vot (şi a li se elibera cărţile de alegător). *Prefectul de Putna trimitea Ministerului de Interne „listele electorale despre... alegători de membri şi candidaţi"* (a. 1860). C. GIURESCU, P. O. 182. *S-ar fi publicat listele electorale, netrecându-se în ele persoane cu drepturi.* XENOPOL, I. R. XIII, 13. *Stau împrejurul unei mese rotunde, studiind listele electorale.* CARAGIALE, O. VI, 100, cf. II, 163, CADE. *Vedem... nedreptatea şi silnicirea întrebuinţate de guvern în compunerea listelor electorale.* SADOVEANU, O. XIX, 469. *Arhitectul n-a votat în alegeri, nefiind înscris pe listele electorale.* CĂLINESCU, B. I. 162, cf. DL. *Campanie electorală* = totalitatea mijloacelor de propagandă folosite în vederea alegerilor. *Nu convine acum, în aşteptarea campaniei electorale, ca agenţi superiori ai autorităţii să dea loc la scandaluri.* CARAGIALE, O. I, 185. *În aceeaşi*

săptămână apărea la Craiova,... rostind o cuvântare aplaudată la Cameră, organizând campania electorală a unei alegeri. C. PETRESCU, Î. I, 11. *Când am fost în campania electorală,... am avut mari dificultăți.* CAMIL PETRESCU, M. 128. *Vizita doamnei..., soția unui cunoscut bancher care finanțase campania electorală a regimului, era ca un ajutor de la Cel-de-Sus.* VINEA, L. I, 40, cf. DL. ♦ (Despre persoane sau grupuri sociale) Care participă la alegeri; care are drept de vot; care pregătește alegerile; p. restr. care pregătește și susține campania electorală a unui elector (**2**) sau a unui partid politic. *El luase un repetent, disprețuit de colegii săi, făcându-și-l agent electoral.* KOGĂLNICEANU, O. V, 16. *Nobilimea electorală se compunea atunci din toți boierii fără distincțiune.* HASDEU, I. V. 60. *Doborâse pe Babeleș în două cercuri electorale* (a. 1878). ap. BARIȚIU, C. II, 234. *O asemenea organizare nici este cu putință dacă nu se ține seamă de slăbiciunea corpului electoral.* EMINESCU, O. XI, 21. *Clerul electoral se compunea din mitropolit, toți episcopii și toți egumenii.* id. ib. *Se strâng hăitașii electorali să se cinstească cu tulburel.* CARAGIALE, O. V, 182, cf. VII, 528, DDRF. *Colegiile electorale alesese pe aceiași bărbați din adunările trecute.* XENOPOL, I. R. XIII, 72. *Epitropii nu se vor îndeletnici decât cu amănuntele lucrurilor hotărâte în principiu... de „adunarea obștească", mai largă decât corpul electoral de astăzi al comunei.* IORGA, C. I. II, 215. *Desfășura o activitate straşnică, secondat fireşte de toți intelectualii, care-și luaseră însărcinarea de agenți electorali.* REBREANU, I. 274. *Schimba ochiri scurte de complicitate și de satisfacție cu toți căpitanii gărzii sale electorale.* C. PETRESCU, C. V. 294. *Incompetența, pasiunea, dezorientarea unui corp electoral ar putea ele găsi soluția complexei probleme sociale?* RALEA, S. T. III, 65. *Întrebarea adresată corpului electoral formulează o problemă rezolvată.* CONTEMP. 1972, nr. 1 325, 9/6, cf. M. D. ENC., DEX, ȚOIU, Î. 354, DN[3]. ♦ (Despre ani, luni etc.) În care se desfășoară, au loc alegeri. *Doi miniștri cari în perioadele electorale nu uitau a-și revendica a lor calitate..., au promis înființarea unei Academii de Agricultură.* ARH. OLT. XIX, 279. *Miza acestui an electoral românesc este și infirmarea acestei aserțiuni.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 5, 3/1.

– Pl.: *electorali, -e.* – Și: (învechit) **electorále, electoriál, -ă** adj.

– Din fr. **électoral.**

ELECTORÁLE adj. v. **electoral[2].**

ELECTORALÍSM s. n. (Rar) Orientare demagogică a politicii unui partid sau a unui guvern în apropierea alegerilor. Cf. DN[3], NDN.

– Din fr. **électoralisme.**

ELECTORÁT s. n. **1.** (În Imperiul Romano-German) Teritoriu supus autorității unui elector (**1**); electorie (**1**). Cf. GHEOGRAFIE, 37[v]/8. *Au hărăzit electoratele acestora la rudele și prietenii săi.* IST. UNIV. III, 127/17. *De la acestia disbinându-se Moriț, ducul de Sacsa, împăratul i hărăzi țeara și titlu electoratului sacsonic.* SĂULESCU, HR. II, 274/10, cf. COSTINESCU, LM. *La 6 ian[uarie]. 1875 a murit ultimul elector de Hessa, făcută electorat după 1804.* ENC. ROM. II, 270, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Electoratu de Hessa Cassel a existat până la 1865.* SCRIBAN, D., cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

2. (În Imperiul Romano-German) Demnitate de elector (**1**); (învechit, rar) electorie (**2**). Cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

3. Totalitatea alegătorilor în cadrul unor alegeri (generale); (învechit, rar) electorime. Cf. DN[3], DEX – S. *Electoratul nu le mai e favorabil.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 9/1. *Nu face altceva decât să zăpăcească electoratul.* ib. 1992, nr. 3, 18/3, cf. NDN, DEI, NDU.

– Pl.: (**1, 3**) *electorate* și (rar) *electoraturi* (I. GOLESCU, C., DN[3]).

– Din fr. **électorat**, germ. **Elektorat.**

ELECTORÉȘTE adv. (Învechit, rar) În felul electorilor (**1**), ca electorii; (învechit, rar) electoricește. Cf. I. GOLESCU, C.

– **Elector** + suf. *-ește.*

ELECTORIÁL, -Ă adj. v. **electoral[2].**

ELECTORICÉȘTE adv. (Învechit, rar) Electoreşte. Cf. I. GOLESCU, C.

– **Elector** + suf. *-icește.*

ELECTORÍE s. f. **1.** (În Imperiul Romano-German) Electorat (**1**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Electorii era noaă la număr: din care trei bisericești... și șase mirenești.* IST. UNIV. IV, 85/3. *Aceste doă electorii să stăpânea de doi diadohi ai aceeași familii.* ib. 85/10, cf. I. GOLESCU, C.

2. (Învechit, rar) Electorat (**2**). Cf. I. GOLESCU, C.

– Pl.: (**1**) *electorii.*

– **Elector** + suf. *-ie.*

ELECTORÍME s. f. (Învechit, rar) Electorat (**3**). Cf. I. GOLESCU, C.

– **Elector** + suf. *-ime.*

ELECTRARGÓL subst. Argint coloidal, obținut pe cale electrolitică, folosit în medicină pentru proprietățile sale catalitice și antiseptice. Cf. NICA, L. VAM. 85, LTR[2], DP.

– Din fr. **électrargol**, germ. **Elektrargol.**

ELECTRÉT s. m. Material care prezintă polarizație electrică permanentă la temperatura ambiantă, fără a fi deformat. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electreți.*

– Din fr. **électret.**

ELÉCTRIC, -Ă adj. **1.** Care aparține electricității (**1**), de electricitate, propriu electricității, care se referă la electricitate; care produce sau are energie determinată de prezența electricității; care este generat, produs de electricitate; care poate fi electrizat; (învechit) electricesc. *Toate acestea sânt trupuri electrice.* ȘINCAI, ÎNV. 84/25, cf. 85/14. *Esti pricinuită de la... frecătura trupului eletric până când să încălzăște.* AMFILOHIE, G. F. 75[r]/12, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Turtalinul este cunoscut de pe puterea sa cea electrică.* I. NAT. 30/23. *Așa... întră materia electrică din nor în ruda corabiii.* M. DRĂGHICI, F. III, 41[v]/7. *Molipsirea se pare a se face și prin aburul atmosferei loculuí..., după necunoscutele încă himece seau electrice apropieri de simbatie.* AR (1831), 468[2]/21. *Alții zic că razele soarelui sânt electrice.* SIBINEANU, C. 35/19. *Electricitatea sau focul electric este un fluid foarte pătrunzător.* GENILIE, G. 111/11, cf. VALIAN, V. *Vânturi, furtune și alte fenomene electrice arzetoare... să nasc din aburirile pământului.* FABIAN-BOB, 34/18, cf. NEGULICI. *Frecându-l se face electric tare, adică trage și răspinge de la sine trupurile uşoare.* STAMATI, M. 20/21, cf. 112/25. *Spre a explica fenomenele electrice, cea mai mare parte din fisici își închipuiesc că există două feluri de electricități.* BARASCH, I. N. 17/12. *Fluidul acesta se cheamă fluid electric.* MARIN, F. 14/24, cf. 508/9, POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Corpurile... devin electrice prin frecare.* ANTONESCU, D. 197. *Ca o mișcare electrică, acest glas sunător pătrunsese până în inima sa.* BARONZI, I. G. 17/5, cf. COSTINESCU,

LM. *Influența ce se comunică mușchilor prin nervi este... pozitiv electrică.* CONTA, O. F. 442. *Munca chimică produce în mușchi muncă mecanică prin mijlocirea unor procese electrice.* EMINESCU, O. XV, 1 182. *Aseară am avut furtună cu mari descărcări electrice.* CARAGIALE, O. VII, 30, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, C. PETRESCU, C. V. 318. *S-a dovedit însă că și activitatea inimii este însoțită și ea de efecte electrice.* YGREC, M. N. 189. *Diferitele circuite electrice... se formează succesiv în cursul unei operațiuni de chemare.* ENC. TEHN. I, 168, cf. MACAROVICI, CH. 102. *Sunetele lungi, prelungite, ca un strigăt astral, fură ca o descărcare electrică.* CAMIL PETRESCU, N. 18. *Oamenii îi pot vedea, înspăimântați de moarte, fără să îndrăznească o singură mișcare, ca și cum un fluid electric li s-ar fi descărcat pe șira spinării.* BOGZA, C. O. 302. *Însușirea de a avea un anumit potențial electric este de importanță esențială.* CHIRIȚĂ, P. 163. *Densitatea electrică la suprafața unei sfere.* T. V. IONESCU, E. 51. *Dacă le atingeai cu mâna, le simțeai vibrația descărcându-se în brațe, în trup, ca un șoc electric fierbinte.* TUDORAN, P. 447, cf. LTR[2], DL, DM. *Au fost făcute o serie de noi descoperiri care au dus la inventarea a numeroase mașini și aparate pentru utilizarea practică a fenomenelor electrice.* DER II, 230. *Aparate speciale... înregistrează... conductibilitatea electrică.* GEOLOGIA, 4, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *O înfiorare electrică curge prin inimi.* BOLLIAC, O. 220. *Știu a se imposesa atât de lesne și în puțin timp de toate secretele artei și electricele forme cu care puse în mișcare publicul muzical.* FILIMON, O. II, 304. *Nuferi candizi, viorele... Joacă-n raza luminoasă a electricului fard.* MACEDONSKI, O. I, 163. *Pedagogia sa de natură explozivă consta în descărcături electrice la fiecare două minute: bum! bum!* LOVINESCU, M. 276. ◊ *Lumină electrică* (și, familiar, substantivat, f.) = sistem de iluminație în care sursele de lumină sunt alimentate cu energie electrică; electricitate (**1**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ne răspunde că... nu e Edison și n-a inventat nici lumina electrică, nici telefonul.* EMINESCU, O. XI, 201. *Cum e cu lumina asta electrică?* BACALBAȘA, M. T. 48, cf. DDRF. *Trecătorii umblau grăbiți, lăsând... dâre albe în lumina electricei.* AGÎRBICEANU, L. T. 145, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Fotoliul scăldat într-o baie de lumină electrică, a fost plătit cu 1 000 de lei.* CAMIL PETRESCU, P. 243. *Lumina electrică nu este un apanagiu al capitalelor.* SADOVEANU, O. XIX, 130, cf. SCRIBAN, D. *Telefonul... l-am asemuit cu lumina electrică.* ARGHEZI, S. X, 151. *Are o odaie bună, goală, cu lumină electrică.* CĂLINESCU, S. 313. *Este introdusă electrica.* PAS, Z. II, 41. *Aprinse electrica.* VINEA, L. I, 294, cf. II, 103, DL, DM. *Ce altceva ar putea simboliza ele decât lumina, lumina electrică.* SORESCU, S. 103. *Ori îmi arde iletrica la cap când mor, ori o lumânare.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 379. *Are lumină electrică instalată în Pavilion.* BĂNULESCU, C. M. 263, cf. M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], CHEST. II, 352/46. *Scânteie electrică* = scânteie produsă prin aprinderea a două corpuri încărcate cu electricitate de sens contrar. *Baterea inimei și a vânilor o aducem prin formarea apei rece de sus în locul inimei sau sub osul pieptului, prin schinteile electrice.* DIETET. 133/4. *De la vreo schinteie electrică... se aprinde.* ANTROP. 148/20. *Combinația oxigenului cu hidrogenul se produce și prin scânteia electrică.* MARIN, PR. I, 7/6. *S-a nimerit... lui Faraday, cu magnetul, să capete o scânteie electrică.* STAMATI, F. 137/26. *Ardem un diamant într-o sticlă printr-o scânteie electrică.* BARASCH, M. I, 26. *Durata unei scântei electrice e extrem de scurtă.* EMINESCU, O. XV, 1 193. *Ca o scânteie electrică propunerea lui... trezește entuziasmul adunării.* XENOPOL, I. R. XII, 10, cf. DL, DM. *Experiențele... au dovedit că fulgerul este o scânteie electrică.* DER II, 230. (F i g.) *Electrica scânteie simți... și bucuria, Din inimă pe chipu-mi suită ca mânia, Pe fruntea-mi se aprinse.* ALEXANDRESCU, M. 30. *Curent electric* = flux de sarcini electrice în deplasare ordonată, într-o anumită direcție, printr-un conductor; electricitate (**1**). *Când curentul electric se transmite dintr-un loc în altul numai o parte a lui merge pe firele văzute de metal.* MAIORESCU, CR. I, 75. *Curentele electrice foarte puternice, când trec prin noi, ne dau o senzație particulară.* CONTA, O. C. 51. *Un curent electric de o tărie determinată... nu e deloc echivalent pentru o mașină determinată de putere vie sau de muncă.* EMINESCU, O. XV, 1177. *Efectele curentului electric sunt calorifice și luminoase.* ENC. ROM. II, 270. *Căldura necesară executării sudajului este produsă de curentul electric.* IOANOVICI, TEHN. 168, cf. SCRIBAN, D. *Avem impresia că personajul reprezentat... este străbătut de curenți electrici.* OPRESCU, I. A. IV, 220. *Notele de plată a curentului electric sau a apei consumate... sunt piese care n-au nici o relație cu conștiința individului.* CĂLINESCU, C. O. 218. *Sunt mine străbătute de curent electric.* BOGZA, T. 54. *Supunând însă micelele coloidale împreună cu lichidul intermicelar... acțiunii unui curent electric..., se produce o deplasare a particulelor coloidale.* CHIRIȚĂ, P. 163. *Este necesară... distrugerea, cu ajutorul curenților electrici de înaltă frecvență, a mucoasei bolnave.* ABC SĂN. 89, cf. 205, M. D. ENC., DEX, DEI. *Sarcină electrică* = mărime fizică care caracterizează starea de încărcare electrică a unui corp; mărime scalară care caracterizează proprietatea unui corp de a crea în jurul său un câmp electric sau de a fi acționat atunci când se află în câmpul electric al altui corp; (cantitate de) electricitate (**1**). *Sarcina electrică a nucleului, care era deosebită de aceea a corpului celulelor tinere, se modifică cu înaintarea în vârstă.* MARINESCU, P. A. 84. *Aceste fapte puneau în lumină existența unei structuri discrete a sarcinilor electrice.* SANIELEVICI, R. 11. *Stratul interior de ioni... poartă sarcini electrice negative.* CHIRIȚĂ, P. 159, cf. DL, DM. *Când un atom neutru câștigă un electron, capătă o sarcină electrică negativă.* CHIM. AN. CALIT. 17, cf. DER IV, 303, D. ENC., NDN. *Câmp electric* = stare fizică particulară a unui spațiu în care se exercită forțe asupra corpurilor încărcate cu electricitate (**1**); p. e x t. spațiul respectiv. Cf. DL, DM, DER I, 649, DN[3], D. ENC., NDN. *Energie electrică* = energie proprie câmpurilor electrice; cantitate de electricitate (**1**); (impropriu) electricitate (**1**). Cf. NOM. MIN. I, 35. *Uriașul baraj... va fi un izvor imens de energie electrică.* CĂLINESCU, C. O. 245, cf. DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI. *Conductă electrică* sau *fir electric* = fir metalic (de cupru sau de aluminiu), izolat ori nu, care servește îndeosebi la transportul și distribuția energiei electrice. *Sunetele alergau prin conductele de apă, prin tuburile firelor electrice..., năpustindu-se în urechi.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 8, cf. DL. (Învechit) *Lovitură electrică* = trăsnet (**1**). *Roma întreagă se părea că e lovită ca de o lovitură electrică.* CR (1830), 62[1]/26. ◊ E x p r. (Învechit) **Lovire electrică** = întâmplare (nefericită, dezastruoasă) venită pe neașteptate; lovitură de trăsnet. *Scrisoarea ce o îndrepta... către boierii țării pătrunse în inimile lor... ca o lovire electrică.* F. AARON, I. I, 202/9. ◊ (Adverbial) *Totul se mișcă electric și electricitatea e acumulată din soare și din nori în bobine.* ARGHEZI, S. XV, 126. *Intrară într-o odaie mică,... iluminată electric.* CĂLINESCU, O. III, 221. *Complexul se încarcă electric.* CHIRIȚĂ, P. 166. *Particulele complexului coloidal..., încărcate electric negativ, atrag din soluția solului... cationi.* id. ib. 168. ♦ (Despre unii pești) Care produce descărcări electrice, cu ajutorul unor organe electrogene, pentru a paraliza prada. *Cele mai multe soiuri călătoresc, iar unele petrec iarna dormind și unele sunt electrice.* J. CIHAC, I. N. 152/5. *Când țiparii electrici din America de Sud sânt inițiați a da mai multe descărcări se sleiesc, așa încât îi poate pipăi cineva fără pericol.* EMINESCU, O. XIV, 956, cf. DER II, 231. ♦ F i g. Care produce o impresie puternică și bruscă; care acționează foarte ușor și repede. V. f u l g e r ă t o r. Cf. HELIADE, O. I, 305. *Așa voi face Pre fiii mei să simță Un gând electric De iubire.* I. VĂCĂRESCUL, P. 38/3. *Pentru a putea înțelege impresiunea produsă prin electrica voce a principelui asupra numeroșilor săi ascultători, trebuie mai întâi să cunoaștem poporul moldovenesc.* HASDEU, I. V. 63, cf. COSTINESCU, CADE. *Un corp de păpușă, mic, rotund, părul auriu, metalic, retezat la ceafă, obrazul roz..., ochii negri, electrici.* BART, E. 311. *E o inteligență electrică.* VINEA, L. I, 199, cf. II, 251. *Oamenii se dăruie total Unei bețiii obștești de bucurie. Mii de priviri electrice atunci Mă zguduie.* LABIȘ, P. 288. ◊ (Adverbial) *Deodată*

mânele celei de lângă piano se mişcară. Electric inspirate zburau... asupra clapelor. EMINESCU, P. L. 129. *Cu toţii înţeleseseră electric. Ridicară braţele.* SADOVEANU, O. IX, 87.

2. (Despre aparate, dispozitive, instalaţii etc.) Care este pus în mişcare de curentul electric; care funcţionează cu ajutorul curentului electric; care foloseşte energia electrică. *Cu mahina cea electrică, de este bine gătită, se pot face multe şi minunate arătări.* ŞINCAI, în ŞA I, 644. *Maşina electrică... repausă asupra acestui pricin.* MARIN, F. 13/22. *Atât drumul său de fer, cât şi telegraful său electric sau cele alte speculări ce va fi făcând, au să îl stingă.* BARONZI, C. V, 160/5. *Se urcă pe platforma dinainte a tramvaiului electric.* CARAGIALE, O. I, 316. *Se aude... zbârnâitura unei sonerii electrice.* id. ib. VI, 443, cf. DDRF. *Luăm un mic aparat numit pendul electric.* PONI, F. 195. *Întoarce doar butonul electric din perete.* MINULESCU, V. 141. *Uzinele electrice vor trebui să întindă cabluri... peste munţi şi dealuri.* CAMIL PETRESCU, P. 109. *Uitase să strămute... instrumentele nichelate care alcătuiau trusa...: lanterna electrică, cuţitul de desfăcut cutii de conserve, pedometrul.* C. PETRESCU, Î. I, 3. *A construit un clavecin cu clopoţele electrice.* CERNE, D. M. II, 9. *Două automobile... s-au ciocnit zdrobindu-se, căutând să iasă pe aceeaşi parte din calea unui vagon electric.* BRĂESCU, V. 59. *În fotoliul aşezat pe peronul din faţa casei, subt becul electric,... cetea... numere din „Viaţa Românească".* TEODOREANU, M. II, 55. *S-a amuzat cu lanterna electrică.* VOICULESCU, P. II, 267. *Deosebim: frâne prin frecare, frâne electrice, frâne hidraulice.* SOARE, MAŞ. 192. *Jocul gâzelor în jurul unui felinar electric este redat cu puternice comparaţii.* VIANU, A. P. 216. *Generatori electrici.* NOM. MIN. I, 36. *Mă opresc în cercul lămpii electrice, ca să văd mai bine.* ARGHEZI, S. X, 256. *Sunt acum ceainice electrice.* CĂLINESCU, S. 247. *Agenţii făcuseră rost de reflectoare electrice cu baterii.* id. B. I. 375. *Aceste ape năvălesc în turbina unei uzini electrice.* BOGZA, C. O. 173. *Zumzetul... aspiratorului electric pătrunse la el din încăperile vecine.* VINEA, L. II, 150, cf. I, 208. *Nu se pricepe la locomotivele electrice.* PREDA, R. 317, cf. 165. *Razele lămpii electrice-n vânt se îndoaie.* LABIŞ, P. 253. *Ceasul electric arăta orele 9,30.* BARBU, Ş. N. 13. *Aparatul utilizat... se bazează pe principiul dezechilibrului unei punţi electrice.* ABC SĂN. 47, cf. N. MANOLESCU, A. N. III, 52, M. D. ENC., DEX, D. ENC., DEI, NDU. ◊ (Adverbial) *Să mă anunţi electric când trebuie să viu.* CARAGIALE, O. VII, 109. *Nimic nu lipsea din somptuoasa baracă, luminată electric printr-o mică uzină proprie.* CĂLINESCU, S. 287. *Girobusola e un titirez, un corp care, antrenat electric, se învârteşte cu viteză suficientă ca să-şi păstreze orientarea.* TUDORAN, O. 75. ♦ (Despre anumite operaţii, procedee) Care se face cu ajutorul curentului electric. *Sudajul se numeşte electric când căldura necesară executării sudajului este produsă de curentul electric.* IOANOVICI, TEHN. 168. *Azi e ziua mea de masaj electric.* C. PETRESCU, C. V. 265.

3. (Astăzi rar; şi substantivat) (Persoană) care se ocupă cu studiul electricităţii (**1**). Cf. SCRIBAN, D.

– Pl.: *electrici, -ce.* – Şi: (învechit) **elétric, -ă, ilétric, -ă** (FD II, 95) adj.

– Din fr. **électrique**. – **Eletric** < it. **elettrico.**

ELECTRICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Electric (**1**). *Norii, ploaia, zăpada... şi altele multe... să văd în aer, cum ilectriceasca lumină.* GRECEANU, Î. 149/26, cf. POLIZU.

– Pl.: *electriceşti.* – Şi: (învechit, rar) **ilectricésc, -eáscă, ilictricésc, -eáscă** (GRECEANU, Î. 147/15) adj.

– **Electric** + suf. *-esc.* Cf. rus. электрический.

ELECTRICIÁN, -Ă s. m. şi f. (Rar la f.) (Adesea urmat de determinări care indică specialitatea) Persoană calificată care se ocupă cu electricitatea (**1**), care execută sau repară instalaţii, aparate şi maşini etc. electrice şi de telecomunicaţii. Cf. BARCIANU, 232, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Electrician radiofonist.* NOM. PROF. 25. *Electrician cinematografist.* ib. *Electrician montator.* ib. *Electrician instalator.* ib. *Electrician de acumulatori.* ib. *S-a creat un corp de mecanicieni şi electricieni.* D. GUSTI, P. A. 238, cf. SCRIBAN, D. *Electrician de exploatare şi întreţinerea reţelelor electrice.* LEG. EC. PL. 289. *Electrician de tracţiune.* ib. 299. *A fost chemat un electrician.* ARGHEZI, S. X, 178. *Prinţul Antoine este electrician.* CĂLINESCU, S. 320. *Se minună de iscusinţa cu care electricienii ştiu să mânuiască reflectoarele.* STANCU, R. A. II, 335. *Am pus electricienii să desfacă transformatorul în faţa mea.* DEMETRIUS, C. 36, cf. ALEXANDRU, I. M. 94. *Ţi-am găsit un electrician, jos, în sat.* H. LOVINESCU, T. 141, cf. 151, LTR[2], DL, PREDA, R. 102, DM, L. ROM. 1963, nr. 5, 113, T ianuarie 1969, 6, M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Sunt simplu muncitor, se ştie, Un muncitor electrician.* BENIUC, V. A. II, 291.

– Pronunţat: *-ci-an.* – Pl.: *electricieni, -e.*

– Din fr. **électricien.**

ELECTRICÍSM s. n. (Franţuzism învechit) Totalitatea fenomenelor electrice (**1**). Cf. ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM.

– Din fr. **électricisme.**

ELECTRICITÁ s. f. v. **electricitate.**

ELECTRICITÁTE s. f. **1.** Una dintre proprietăţile fizice fundamentale ale materiei, care se manifestă prin ansamblul fenomenelor legate de apariţia, de mişcarea sau de interacţiunea corpurilor purtătoare de sarcină electrică; (învechit) electrism, electru[1]. *Vor cerca electricitatea aerului.* ŞINCAI, ÎNV. 62/35, cf. 82/15. *Electricita esti un feli de putere trăgătoare.* AMFILOHIE, G. F. 74[v]/10. *Părul... trage şi electriţitatea la sine.* TEODORI, A. 61/12. *Alţii mai în urmă au luat drept puterea pricinuitoare cutremurului electricitatea.* AR (1829), 172[1]/42, cf. CR (1829), 267[2]/15. *Prin electriţitate se pot naşte multe focuri.* M. DRĂGHICI, F. III, 41[v]/6. *Meteorile sânt toate fenomenele câte să lucrează în aer prin electricitate şi evaporaţie.* GENILIE, G. 111/8. *Franklin a făcut descoperiri foarte importante în ştiinţele fizice, a tălmăcit natura şi efectele electricităţii.* MN (1836), 87[2]/11, cf. J. CIHAC, I. N. 341/4, VALIAN, V. *Unele părţi ale trupului să se mişte încă, mai vârtos cu galvanismul şi cu electricitatea.* KRETZULESCU, M. 101/14, cf. NEGULICI. *Făpturile cele magnetice... se razimă chiar pe firea electricităţei.* STAMATI, F. 137/17, cf. 113/12. *Apropiindu-se în aer nuorii electrici, vârful paratonerului trage această electricitate.* BARASCH, M. III, 77/6. *Dintr-această mică descoperire a început ştiinţa electricităţii.* id. I. N. 17/7. *Electricitatea poate trece de la roata de sticlă în porţiile cele vecine ale conductorilor.* MARIN, F. 14/14, cf. POLIZU, PETRI, V., PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Din ciocnirea norilor iese electricitatea.* BARONZI, C. I, 280/16, cf. COSTINESCU, LM. *Curentele puternice de electricitate trecând prin noi ne fac să avem o simţire particulară.* CONTA, O. F. 47. *Cei mai buni conductori de electricitate sânt metalele.* EMINESCU, O. XV, 1 190. *Efectele ei repezi şi teribile ca ale unui trăznet ţâjnit din cutele norilor încărcaţi cu electricitate.* MACEDONSKI, O. IV, 73, cf. DDRF. *Toate corpurile sunt în stare neutră sau sunt încărcate cu electricitate neutră.* PONI, F. 197, cf. ENC. ROM., BARCIANU, 232, ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Electricitatea aplicată la instr[ument]e muzicale nu e o idee nouă.* CERNE, D. M. *Multe boale de nervi şi paralizii, multe dureri nu se tămăduiesc decât cu electricitate.* VOICULESCU, L. 89, cf. id. P. II, 242. *Electricitatea produsă de astfel de aparate... serveşte în medicină pentru modificarea circulaţiei.* YGREC, M. N. 189, cf. SCRIBAN, D. *Electricitatea este una din formele variate sub care se prezintă energia.* ENC. TEHN. I, 111, cf. MACAROVICI, CH. 102. *Are loc reîncărcarea suprafeţei cu electricitate de semn contrar.* CHIRIŢĂ,

P. 165. *În prezent cunoaştem destul de multe asupra electricităţii.* CIŞMAN, FIZ. II, 560. *La ecuator aerul e încărcat de electricitate.* TUDORAN, P. 474, cf. LTR[2], DL, DP, DM. *Acum câteva zile nu mi-aţi putut da o definiţie a electricităţii.* BĂNULESCU, I. 149, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ *Electricitate atmosferică* = ansamblul fenomenelor electrice din atmosferă (fulgere, trăsnete etc.). *Au făcut cercetări asupra electricităţii atmosferice.* MARIN, F. 508/15. *Aurorele boreale şi toate fenomenele luminoase... le produce... des electricitatea atmosferică în regiunile polare.* DRĂGHICEANU, C. 91, cf. MINERVA. *Aparate pentru măsurarea electricităţii atmosferice.* NOM. MIN. I, 127, cf. DT, LTR[2], DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], DEI. ♦ (Fiziol.; şi în sintagma *electricitate animală*) Energie electrică produsă în ţesuturile vii în urma proceselor de metabolism sau a excitării unor ţesuturi. *Afară de căldură în trupul nostru se mai naşte electriţitate.* ANTROP. 149/2. *Negura căzu şi din toate acestea năluciri nu remase mai mult decât electricitatea animală şi convingerea cum că aceasta s-ar putea pune în mişcare prin netezirea surfeţei trupului în deosebite moduri.* VASICI, M. I, 25/4, cf. LTR[2], DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, D. ENC., DEX[2]. ♦ Lumină electrică (v. electric **1**); curent electric (v. electric **1**). *În epoca noastră, ad(ică) a electricităţii şi aburului* (a. 1882). BARIŢIU, C. II, 253. *Era un Paris fără tramvaie, fără autobuze, fără electricitate.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 286. *Casa lui... avea electricitate şi priză.* CAMIL PETRESCU, P. 184. *Biroul e în întuneric, doar o lumânare pâlpâie într-un pahar, fiindcă e pană de electricitate.* id. T. III, 291. *Electricitatea şi apa nu mi se închid.* ARGHEZI, S. X, 56. *E un cottage de lemn, confortabil şi modest, făcut după toate regulile higienei moderne: aer, soare, electricitate, baie etc.* CĂLINESCU, B. I. 514. *Numai o întâmplare neaşteptată a hotărât-o să introducă electricitatea în cel din urmă imobil.* VINEA, L. I, 203, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ Fig. Stare de surescitare, de încordare nervoasă. V. tensiune. *Am arătat atmosfera încărcată de electricitate care s-a creat prin demoralizarea conştiinţelor, prin necredinţa în merit, în adevăr, în muncă.* EMINESCU, O. XI, 438. *Telegrafistul se afla foarte încărcat de electricitate,... se cam trecuse şi din băut de focul pasiunii.* CARAGIALE, O. I, 20. *În aceste zile încărcate cu electricitate cădeau... socotelile şcolare de sfârşit de an.* GALACTION, O. 340. *Nepotrivirea lor de temperament... făcea totuşi ca atmosfera dintre ei să fie din ce în ce mai plină de electricitate.* OPRESCU, I. A. IV, 341. *Apar... idei încărcate de electricitate.* CONSTANTINESCU, S. II, 256.

2. Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul fenomenelor electrice (**1**). *Viitorul industriei, progresele electricităţii.* CARAGIALE, O. I, 305. *Au dat naştere ştiinţei cunoscute sub numele de electricitate.* PONI, F. 246. *Este celebru prin experienţele lui în domeniul electricităţii.* CAMIL PETRESCU, T. II, 191, cf. SCRIBAN, D., DT, LTR[2], DL, DP, DM, DER, D. MED., DTT, M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

3. (Rar) Instituţie care dirijează şi coordonează problemele referitoare la electricitate (**1**). *Noroc că electricitatea avea peste tot tabere pentru copiii salariaţilor.* PREDA, M. S. 144. *Într-o uzină, dispecer, sau funcţionar, undeva la poştă, la telefoane, la electricitate.* id. C. I. P. II, 80.

– Pl.: (rar) *electricităţi* (POLIZU). – Şi: (învechit) **electriţitáte**, (învechit, rar), **electricitá**, **electrizitáte** (STAMATI, F. 116/14) s. f.

– Din fr. **électricité**, germ. **Elektrizität**. – **Electricita** < it. **elettricità.**

ELECTRIFICÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică localităţi, construcţii, întreprinderi etc.) A dota cu instalaţii electrice în vederea introducerii şi folosirii energiei electrice; a efectua lucrări de electrificare. Cf. CADE, SAHIA, S. A. 204. *Antoine electrifică numeroase candele din faţa icoanelor.* CĂLINESCU, S. 146. *Lacul este electrificat prin cabluri.* id. ib. 189, cf. DL, DM. *Satul este complet electrificat.* CONTEMP. 1961, nr. 749, 1/2, cf. DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Prin extensiune) *Viaţa este, în veacul nostru, electrificată şi radiodifuzată.* C. GANE, TR. V. II, 258.

– Prez. ind.: *electrific.*

– Din fr. **électrifier.**

ELECTRIFICÁRE s. f. Acţiunea de a electrifica şi rezultatul ei; ansamblu de lucrări efectuate pentru introducerea şi extinderea folosirii energiei electrice, în diferite scopuri, în toate ramurile economiei naţionale, în activitatea social-culturală şi în consumul casnic. Cf. MINERVA. *Electrificarea căpătată din căderile de apă înseamnă o economie imensă.* SAHIA, S. A. 206. *Stâlpi pentru telecomunicaţii şi electrificare.* NOM. MIN. I, 330. *Cu toate progresele tehnice, drumuri de fier, telegraf fabrici, electrificări..., în sate nu-i lumină.* SADOVEANU, E. 25, cf. CONTEMP. 1953, nr. 355, 5/1, DT, CIŞMAN, FIZ. II, 496, LTR[2], DL, DP, DM. *De electrificare nu mai vorbea nimeni.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 283, cf. DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electrificări.*

– V. **electrifica**. Cf. fr. électrification.

ELECTRIFICÁT, -Ă adj. (Despre localităţi, construcţii, întreprinderi etc.) Care este dotat cu instalaţii electrice în vederea introducerii şi folosirii energiei electrice; care are energie electrică, lumină electrică; în care s-a făcut electrificarea. Cf. DEX, V. BREBAN, D. G., DEX[2], NDU. *Ţara nu-i ţară bogată Cum n-a fost ea niciodată: Cinematograf la sate, Case electrificate.* FOLC. MOLD. II, 784.

– Pl.: *electrificaţi, -te.*

– V. **electrifica.**

ELECTRISAŢIÚNE s. f. v. **electrizaţie.**

ELECTRISÍ vb. IV v. **electriza.**

ELECTRISÍRE s. f. v. **electrizare.**

ELECTRÍSM s. n. (Învechit) Electricitate (**1**). Cf. L. ASACHI, în L. ROM. 1961, nr. 6, 41, I. GOLESCU, C. *Începusă... a să îndeletnici cu mare spori cu ştiinţa electrizmosului (materie nevăzută, ce se află împrăştiată în toată firea).* AR (1833), 31 supl.[2]/30. *Măsuţa s-au izolat, adecă i s-au tăiet comunicaţia de a împărtăşi electrizmul pământului.* ib. (1839), 177[1]/41, cf. NEGULICI, FILIMON, O. I, 176, PONTBRIANT, D. ◊ Fig. *Un electrizm mare Să-ntâmplă la fiecare Şi de dulcea-ţi luminare Rămân toţi îndestulaţi.* PANN, E. V, 112/17. *Când îmi dă mâna-ţi slaba-i strânsoare..., Simţ electrismul, zbor tresărind.* BOLLIAC, O. 143.

– Pl.: (învechit, rar) *electrismuri* (I. GOLESCU, C.). – Şi: **electrízm** s. n., (învechit, rar) **electrismos** (accentul necunoscut, L. ASACHI, în L. ROM. 1961, nr. 6, 41), **electrizmos** (accentul necunoscut) subst.

– Din ngr. **ἠλεκτρισμός**, fr. **électrisme.**

ELECTRISMOS subst. v. **electrism.**

ELÉCTRIŞ s. n. (Germanism, prin Ban.) Tramvai. Com. din TIMIŞOARA.

– Pl.: ?

– Din germ. **Elektrische.**

ELECTRIŢITÁTE s. f. v. **electricitate.**

ELECTRIZÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică lucruri, substanţe etc.) A face, prin diverse procedee, să devină electric (**1**); a încărca cu electricitate (**1**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., NEGULICI. *El ar fi putut electrisa pământul.* LĂZĂRESCU, S. 46/15, cf. STAMATI, D. *Amândoă sânt acum*

electrisate de două electricităţi eterogene. BARASCH, M. III, 69/20. *Un ciubuc de ceară de pecetluit poate da asemenea nişte schintei mici dacă va fi uscat şi electrisat bine.* MARIN, F. 14/26, cf. 284/13, POLIZU, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Un conducător cu vârf sau nu se poate electriza deloc sau prea puţin.* EMINESCU, O. XV, 1 191, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Corpul este electrizat negativ.* ENC. TEHN. I, 99. *În timpul când lagărul funcţiona, aceste sârme erau electrizate.* STANCU, R. A. II, 370. *Să electrizăm prin frecare un baston de sticlă.* T. V. IONESCU, E. 5, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ Refl. pas. *Prin frecare şi mai tare se poate electrizui.* ŞINCAI, în ŞA I, 651. *Prin frecare se electrizează mai ales stecla, râşina, ceara.* STAMATI, F. 113/18. *Corpurile pot să se electrizeze în două chipuri, adecă prin frecare şi prin comunicaţie.* BARASCH, I. N. 18/17. *Are coloare albă şi se electrizează mai cu greu decât calcarul.* COBÂLCESCU, G. 39/25. *Substanţele... s-au electrisat.* PONI, F. 193.

2. Fig. A produce asupra cuiva o impresie puternică şi bruscă; a anima, a însufleţi, a înflăcăra, a entuziasma. *Această nouă isbândă a elictrisit... toată armia.* CR (1830), 138[1]/12. *Văcărescu... a electrisit toată tinerimea.* ib. 148[2]/37. *Intrarea lui Mihaiu în Transilvania a electrizat inimile tuturor rumânilor.* F. AARON, I. II, 267/4, cf. 112/23. *De frumuseţele cele rare ale Brandei, de plânsul ei cel pătrunzătoriu... inima lui... fu electrizată de un simţimânt duios.* ASACHI, S. L. II, 50. *Moartea bunului nostru Costi m-au electrizat tare dureros.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 138. *Românii... electrizaţi încă prin izbândă, îi goneau* [pe turci] *dinaintea lor ca pe nişte turme de vite.* BĂLCESCU, M. V. 123, cf. NEGULICI. *De a ei cuvinte înduioşite, în limba română rostite, inima lui Gramen fu electrizată de un sentiment duios.* CALENDAR (1852), 19/3. *Ist eveniment au electrisat toată adunarea.* ib. (1854), 104/27. *Ei sânt acuma electrizaţi De-acele imnuri.* BOLLIAC, în CONTRIBUŢII, I, 96, cf. SION, P. 211. *Faima acestuia, ajungând până la dânsul, îl electriză aşa de mult, că părăsi Ancona.* FILIMON, O. II, 324. *Mă cutremură bătaia inimei,... mă electrizează o şoaptă ce vine nu ştiu de unde.* HASDEU, I. V. 159, cf. BARONZI, I. C. 552/3. *Acest cântec... a electrizat şi a fărmecat publicul român.* SBIERA, F. S. 188, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Sunt electrizat de magica perspectivă.* MIHĂESCU, D. A. 96, cf. DL. *Sunet nou de înnoire Ne-a electrizat aproape.* LABIŞ, P. 315, cf. DM, M. D. ENC. *Lozinca miraculoasă... să electrizeze toate inimile.* MS. 1975, nr. 2, 22, cf. DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ Refl. pas. *La cea dintâi a lor suire pe şenă tot publicul s-a electrizat de mulţumire.* HELIADE, F. 11/3. *Toată adunarea se electriză.* FILIMON, O. II, 43. *Astă... operă abia se reprezintă şi pe dată se electrizează toată Europa.* id. ib. 314. *În momentul în care vreun interes al partidului e atins, Adunarea se electrizează şi devine furtunoasă!* EMINESCU, O. XI, 131.

– Prez. ind.: *electrizez.* – Şi: (învechit) **electrisí** (prez. ind. *electrisesc*), (învechit, rar) **electrizí** (STAMATI, D.; prez. ind. *electrizesc* id. ib.), **electrizuí** vb. IV.

– Din fr. **électriser.** Cf. germ. elektrisieren.

ELECTRIZÁBIL, -Ă adj. Care poate fi electrizat. Cf. NEGULICI, COSTINESCU, LM, CADE, SCRIBAN, D., DEX, DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

– Pl.: *electrizabili, -e.*

– Din fr. **électrisable.**

ELECTRIZÁNT, -Ă adj. **1.** Care are proprietatea de a electriza (**1**). Cf. LM, DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, NDU.

2. Fig. Care electrizează (**2**); (învechit, rar) electrizator (**2**). Cf. DEX. *În aer plutea o tensiune, o nelinişte electrizantă.* ŢOIU, I. 134, cf. DN[3]. *Efectul asupra privitorului este electrizant.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 8, 8/3, cf. NDU.

– Pl.: *electrizanţi, -te.*

– Din fr. **électrisant.**

ELECTRIZÁRE s. f. Acţiunea de a electriza şi rezultatul ei.

1. Operaţie de încărcare a unui corp cu electricitate (**1**); stare a unui corp care a suferit această operaţie; (în dicţionarele din trecut) electrizaţie. Cf. electriza (**1**). *Aceasta se numeşte electrizare prin inducere.* STAMATI, F. 117/12, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF. *Repulsiunea corpurilor uşoare după electrizare a fost descoperită de către Otto de Guericke.* ENC. ROM. II, 271, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Avea un mic aparat de electrizare.* CĂLINESCU, B. I. 670, cf. CIŞMAN, FIZ. II, 212, LTR[2], DL, DP, DM, DTT, M. D. ENC. 324, DEX, DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

2. Fig. Animare, însufleţire, înflăcărare, entuziasmare. Cf. electriza (**2**). Cf. COSTINESCU, DM, M. D. ENC. 324, DEX, DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

– Pl.: *electrizări.* – Şi: (învechit, rar) **electrisíre** s. f. BUDAI-DELEANU, LEX.

– V. **electriza.**

ELECTRIZÁT, -Ă adj. **1.** (Despre anumite corpuri) Care a fost supus electrizării (**1**); care a devenit electric (**1**). Cf. electriza (**1**). *Făpturile unui trup electrizat se întind împregiurul seu până în oarecare depărtare.* STAMATI, F. 166/24. *O masă... magnetizată şi electrizată se încingea şi scotea foc.* ARISTIA, PLUT. LXXXVII/31, cf. PONTBRIANT, D., LM, CONTEMPORANUL, I, 86. *Un corp poate fi şi cald şi luminos şi electrizat.* CONTA, O. F. 535, cf. DDRF, RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D. 463. *Permite stabilirea principiilor care guvernează starea de echilibru electric de pe corpurile conductoare electrizate.* T. V. IONESCU, E. 46, cf. LTR[2] VII, 137, DL, DM. *Fenomenele electrice erau atribuite unei „atmosfere electrice" care ar înconjura corpurile electrizate.* DER II, 230, cf. M. D. ENC. 324, DEX[2], NDU.

2. Fig. Asupra căruia a fost produsă o impresie puternică şi bruscă; animat, însufleţit, înflăcărat, entuziasmat. Cf. electriza (**2**). *Ambele cete... electrizate Scot paloşele-n soare.* ALECSANDRI, POEZII, 227, cf. RESMERIŢĂ, D. *Peste altă jumătate de ceas, electrizaţi, jucau... o sârbă fantezistă în jurul mesei.* CĂLINESCU, C. N. 292, cf. DL, DM, M. D. ENC. 324, DEX[2], NDU.

– Pl.: *electrizaţi, -te.*

– V. **electriza.** Cf. fr. électrisé.

ELECTRIZATÓR, -OÁRE adj., s. m. **1.** Adj. (Învechit; în forma *electrizător*; despre unii peşti) Care produce descărcări electrice, cu ajutorul unor organe electrogene, pentru a paraliza prada. *Acest peşte... să găseşte în Marea Mediterană, să face greu de peste 100 pân la 150 de ocă şi este foarte electrizător.* I. CIHAC, I. N. 160/1.

2. Adj. (Învechit; în forma *electrizător*) Electrizant (**2**). *Tinerii boemi se animară... de un sentiment misterios şi electrizător.* FILIMON, O. II, 110.

3. S. m. (În dicţionarele din trecut) Persoană care practica electroterapia. Cf. LM, DDRF, MDA.

– Pl.: *electrizatori, -oare.* – Şi: **electrizătór, -oáre** adj.

– **Electriza** + suf. *-tor.* Cf. fr. électriseur.

ELECTRIZÁŢIE s. f. (În dicţionarele din trecut) Electrizare (**1**). Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU.

– Pl.: *electrizaţii.* – Şi: **electrisaţiúne** s. f. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU.

– Din fr. **électrisation.**

ELECTRIZĂTÓR, -OÁRE adj. v. **electrízator.**

ELECTRIZÍ vb. IV v. **electriza.**

ELECTRIZITÁTE s. f. v. **electricitate.**

ELECTRÍZM s. n. v. **electrism.**

ELECTRIZMOS subst. v. **electrism.**

ELECTRIZUÍ vb. IV v. **electriza.**

ELECTRO- Element de compunere care înseamnă „electric", „bazat pe electricitate" şi care serveşte la formarea unor substantive ca: electrocar, electrocăldură, electrodinam, electrofotografie şi a unor adjective ca: electrocasnic, electroconductor. Cf. BARCIANU, DM, SCL 1960, 50, DER, D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Din fr. **electr(o)-**, germ. **elektr(o)-.**

ELECTROACUPUNCTÚRĂ s. f. Electropunctură. Cf. DEX – S, DCR^2, NDN.

– Pronunţat: *-tro-a-*. – Pl.: *electroacupuncturi.*

– **Electro- + acupunctură.**

ELECTROACÚSTIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. Ramură a acusticii care studiază transformarea oscilaţiilor acustice în oscilaţii electromagnetice şi invers, precum şi metodele de măsurare corespunzătoare şi aplicaţiile tehnice ale acestei transformări. *Cercetările pe care le întreprinde Gemelli cu ajutorul electroacusticii sunt... completarea acestei lacune.* DR. X, 166, cf. LTR^2, DP, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

2. Adj. Care aparţine electroacusticii (**1**), referitor la electroacustică, de electroacustică. [Psihologii] *au izbutit în timpul din urmă să obţină, prin metoda electro-acustică, nişte oscilograme.* PUŞCARIU, L. R. I, 79. *Reuşind să perfecţioneze metoda electroacustică de analiză a sunetelor vorbirii,... a adus atât foneticii cât şi psihologiei un nepreţuit serviciu.* DR. X, 165, cf. DEX – S, D. ENC., DEX^2, DCR^2, NDN.

– Scris şi: *electro-acustic.* – Pronunţat: *-tro-a-*. – Pl.: (**2**) *electroacustici, -ce.*

– Din fr. **électro-acoustique**, germ. **elektroakustisch, Elektroakustik.**

ELECTROACUSTICIÁN, -Ă s. m. şi f. Specialist în electroacustică. Cf. NDN.

– Pronunţat: *-tro-a-cus-ti-ci-an.* – Pl.: *electroacusticieni, -e.*

– Din fr. **électro-acousticien.**

ELECTROALIMENTÁRE s. f. Alimentare cu curent electric. Cf. LTR^2, DN^3, NDN.

– Pronunţat: *-tro-a-*. – Pl.: *electroalimentări.*

– **Electro- + alimentare.**

ELECTROANALÍZĂ s. f. (Chim.) Totalitatea metodelor electrochimice care se folosesc în analiza cantitativă; analiză electrochimică. Cf. DT, LTR^2, DL, DM, M. D. ENC., DSR, DEX, DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pronunţat: *-tro-a-*. – Pl.: *electroanalize.*

– Din germ. **Elektroanalyse**, fr. **électro-analyse.**

ELECTROANASTOMÓZĂ s. f. Anastomoză între două segmente ale tubului digestiv, efectuată cu ajutorul unui bisturiu electric. Cf. NDN.

– Pronunţat: *-tro-a-*. – Pl.: *electroanastomoze.*

– **Electro- + anastomoză.**

ELECTROANESTEZÍE s. f. (Med.) Anestezie bazată pe folosirea curenţilor electrici. Cf. DEX – S, DCR^2, NDN.

– Pronunţat: *-tro-a-*. – Pl.: *electroanestezii.*

– Din fr. **électro-anesthésie.**

ELECTROAPARATÁJ s. n. Aparataj electric. Cf. NDN.

– Pronunţat: *-tro-a-*. – Pl.: *electroaparataje.*

– **Electro- + aparataj.**

ELECTROAPRÍNDERE s. f. Aprindere printr-o scânteie electrică a combustibilului din amestecul carburant aflat în cilindrul unui motor cu ardere internă. Cf. DTT, DEX – S, NDN, DEI.

– Pronunţat: *-tro-a-*. – Pl.: *electroaprinderi.*

– **Electro- + aprindere.**

ELECTROAUTOBÚZ s. n. Autobuz acţionat electric; electrobuz. Cf. DCR^2.

– Pronunţat: *-tro-a-u-*. – Pl.: *electroautobuze.*

– **Electro- + autobuz.**

ELECTROAUTOMOBÍL s. n. Automobil acţionat electric. Cf. DCR^2.

– Pronunţat: *-tro-a-u-*. – Pl.: *electroautomobile.*

– **Electro- + automobil.**

ELECTROBETÓN s. n. Beton armat turnat pe timp friguros şi încălzit electric prin intermediul armăturii lui. Cf. DT, LTR^2, DN^3, DTT, NDN, MDA.

– Din fr. **électrobéton.**

ELECTROBICICLÉTĂ s. f. Bicicletă acţionată electric. Cf. NDN.

– Pl.: *electrobiciclete.*

– **Electro- + bicicletă.**

ELECTROBIOGENÉZĂ s. f. Producere de electricitate (**1**) în organismele vii. Cf. DN^3, D. ENC., NDN, DEI.

– Pronunţat: *-bi-o-*.

– Din fr. **électrobiogenèse.**

ELECTROBIOLÓGIC, -Ă adj. Care aparţine electrobiologiei, referitor la electrobiologie, de electrobiologie. Cf. DN^3, DEX – S, NDN.

– Pronunţat: *-bi-o-*. – Pl.: *electrobiologici, -ce.*

– Din fr. **électrobiologique.**

ELECTROBIOLOGÍE s. f. Ştiinţă care studiază apariţia şi efectele fenomenelor electrice în organismele vii, în special asupra sistemului nervos şi a contracţiilor musculare. Cf. ENC. ROM., D. MED., DN^3, DEX – S, D. ENC., NDN, DEI.

– Scris şi: *electro-biologie.* ENC. ROM. – Pronunţat: *-bi-o-*.

– Din fr. **électrobiologie.**

ELECTROBIOSCOPÍE s. f. Metodă de stabilire, cu ajutorul curentului electric, a prezenţei sau absenţei vieţii. Cf. NDN.

– Pronunţat: *-bi-o-*. – Pl.: *electrobioscopii.*

– Din fr. **électrobioscopie.**

ELECTROBÚR s. n. Sapă acţionată de un motor electric, folosită în explorările petroliere; electrotrepan. Cf. DT, DN^3, DSR, NDN.

– Pl.: *electrobure.*

– Din fr. **électrobur.**

ELECTROBÚZ s. n. Autovehicul de transport în comun, acţionat de un motor electric alimentat de la un acumulator propriu

(mecanic sau electric) de energie; electroautobuz. Cf. LTR[2], DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., DEX[2], DCR[2], NDN, NDU.
– Pl.: *electrobuze.*
– Din germ. **Elektrobus**, fr. **électrobus.**

ELECTROCALÓRIC, -Ă adj. Referitor la căldura dezvoltată sau absorbită în conductoare prin trecerea curentului electric; care aparţine acestei călduri. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], DCR[2], NDN, DEI.
– Pl.: *electrocalorici, -ce.*
– Din fr. **électrocalorique**, germ. **elektrokalorisch.**

ELECTROCALORIMÉTRU s. n. Calorimetru electric. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *electrocalorimetre.*
– Din fr. **électrocalorimètre.**

ELECTROCAPILÁR, -Ă adj. Care se referă la electrocapilaritate, specific electrocapilarităţii. Cf. LTR[2], DN[3], NDN.
– Pl.: *electrocapilari, -e.*
– Din fr. **électrocapillaire.**

ELECTROCAPILARITÁTE s. f. Modificare a tensiunii dintre două fluide prin aplicarea unei diferenţe de potenţial între acestea. Cf. MINERVA, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.
– Din fr. **électrocapillarité.**

ELECTROCÁR s. n. Cărucior autopropulsat, acţionat de un motor electric alimentat de la o baterie de acumulatoare proprie, folosit pentru transportul de materiale pe distanţe scurte în ateliere, depozite, gări etc. Cf. LTR[2], L. ROM. 1962, nr. 2, 136, DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], DCR[2], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *electrocare.*
– **Electro-** + engl. **car**. Cf. rus. электрокар.

ELECTROCARDIOGRÁF s. n. (Med.) Aparat cu ajutorul căruia se fac electrocardiograme, înregistrându-le pe hârtie fotografică sau pe film. Cf. LTR[2], DN[2]. *Acest curent... poate fi captat cu ajutorul unui aparat special, electrocardiograf.* ABC SĂN. 143, cf. 205, L. ROM. 1967, 497, D. MED., M. D. ENC., DEX, D. ENC., DEX[2], DCR[2], NDN, DEI.
– Pronunţat: *-di-o-.* – Pl.: *electrocardiografe.*
– Din fr. **électrocardiographe**, germ. **Elektrokardiograph.**

ELECTROCARDIOGRÁFIC, -Ă adj. (Med.) De electrocardiografie, referitor la electrocardiografie. Cf. DEX – S, NDN.
– Pronunţat: *-di-o-.* – Pl.: *electrocardiografici, -ce.*
– Din fr. **électrocardiographique.**

ELECTROCARDIOGRAFÍE s. f. (Med.) Metodă de investigaţie a funcţiilor inimii prin înregistrarea grafică a tensiunii şi a curenţilor electrici care însoţesc activitatea muşchiului cardiac; înregistrare grafică a tensiunii şi a curenţilor electrici care însoţesc activitatea muşchiului cardiac. Cf. LTR[2], DL, DM, DER. *Electrocardiografia are un rol însemnat în diagnosticul tulburărilor ivite în circulaţia vaselor coronare.* ABC SĂN., cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU, MDA.
– Pronunţat: *-di-o-.* – Pl.: *electrocardiografii.*
– Din fr. **électrocardiographie**, germ. **Elektrokardiographie.**

ELECTROCARDIOGRÁMĂ s. f. (Med.) Diagramă care reprezintă înregistrarea tensiunii şi a curenţilor electrici care însoţesc activitatea musculară a inimii. Cf. LTR[2], DL, DM, L. ROM. 1960, nr. 5, 88. *Electrocardiograma este mijlocul pentru depistarea acestor forme de suferinţă.* ABC SĂN. 109, cf. 205, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Pronunţat: *-di-o-.* – Pl.: *electrocardiograme.*
– Din fr. **électrocardiogramme**, germ. **Elektrokardiogramm.**

ELECTROCARDIOSCÓP s. n. (Med.) Aparat care permite proiectarea electrocardiogramei pe un ecran. Cf. DN[3], DEX – S, D. ENC., DCR[2], DEI, NDU.
– Pronunţat: *-di-o-.* – Pl.: *electrocardioscoape.*
– Din fr. **électrocardioscope.**

ELECTROCARDIOSCOPÍE s. f. (Med.) Examinare pe un ecran, cu ajutorul electrocardioscopului, a curbelor electrice produse de contracţiile inimii. Cf. DN[3], DEX – S, NDN.
– Pronunţat: *-di-o-.* – Pl.: *electrocardioscopii.*
– Din fr. **électrocardioscopie.**

ELECTROCARÍST, -Ă s. m. şi f. Lucrător pe electrocar. Cf. DEX – S, DCR[2], NDN.
– Pl.: *electrocarişti, -ste.*
– **Electrocar** + suf. *-ist.*

ELECTROCÁSNIC, -Ă adj. (Despre aparate) Care este folosit în gospodărie şi este acţionat electric; electromenajer. Cf. NOM. MIN. I, 161, DEX – S, D. ENC., DCR[2], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *electrocasnici, -ce.*
– **Electro- + casnic.**

ELECTROCATALÍZĂ s. f. Accelerare a proceselor fizico-chimice din organismele vii cu ajutorul curentului electric. Cf. NDN.
– Pl.: *electrocatalize.*
– Din germ. **Elektrokatalyse.**

ELECTROCAÚSTICĂ s. f. (Metodă de) tratament prin cauterizare electrică. Cf. DN[2], DEX, DEX[2], NDN.
– Din germ. **Elektrokaustik**, fr. **électrocaustique.**

ELECTROCAUSTICIÁN, -Ă s. m. şi f. Specialist în electrocaustică. Cf. DN[3], NDN.
– Pronunţat: *-ca-us-ti-ci-an.* – Pl.: *electrocausticieni, -e.*
– **Electrocaustică** + suf. *-ian.*

ELECTROCAUTÉR s. n. (Med.) Cauter alcătuit dintr-o tijă metalică prevăzută la o extremitate cu un fir de platină, adus la incandescenţă cu ajutorul curentului electric. Cf. LTR[2], DL, DM. *Îndepărtarea lor* [a vegetaţiilor veneriene] *se realizează cu electrocauterul.* ABC SĂN. 385, cf. 101, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Pronunţat: *-ca-u-.* – Pl.: *electrocautere.*
– Din fr. **électrocautère.**

ELECTROCAUTERIZÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică răni, tumori etc.) A cauteriza cu autorul electrocauterului. Cf. DN[2], M. D. ENC., DEX, DEX[2], NDN, DEI.
– Pronunţat: *-ca-u-.* – Prez. ind.: *electrocauterizez.*
– **Electro- + cauteriza.**

ELECTROCAUTERIZÁRE s. f. Acţiunea de a electrocauteriza şi rezultatul ei. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, NDU.
– Pronunţat: *-ca-u-.* – Pl.: *electrocauterizări.*
– V. **electrocauteriza.**

ELECTROCĂLDÚRĂ s. f. Electrotermie. Cf. LTR, LTR^2, M. D. ENC., DEX, DSR, DEX^2.
– **Electro- + căldură** (după fr. *électrothermie*).

ELECTROCERÁMICĂ s. f. Ramură a ceramicii care se ocupă cu fabricarea, utilizarea şi cercetarea proprietăţilor materialelor ceramice folosite în electrotehnică. Cf. DT, LTR^2, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
– Din fr. **électrocéramique.**

ELECTROCHÍMIC, -Ă adj. Care aparţine electrochimiei, care se referă la electrochimie, privitor la electrochimie. Cf. LM, CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, NDU. ◊ *Analiză electrochimică* = electroanaliză. Cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC., DEX^2, NDN.
– Scris şi: (învechit) *electro-chimic*. CADE. – Pl.: *electrochimici, -ce*.
– Din fr. **électrochimique.**

ELECTROCHIMÍE s. f. Ramură a chimiei fizice care studiază fenomenele de transformare a energiei chimice în energie electrică şi invers, precum şi legile acestor fenomene. Cf. LM, ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Regulamentul organic al „Fondului naţional de cercetări ştiinţifice" a fixat comisiunile ştiinţifice la 24, un adevărat inventar al ştiinţelor:... chimie fizică, electrochimie şi radioactivitate*. GUSTI, P. A. 246, cf. SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 388, DT, LTR^2, DL, DP, DM, D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Scris şi: (învechit) *electro-chimie*. ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.
– Din fr. **électrochimie.**

ELECTROCHIMOGRÁF s. n. (Med.) Aparat pentru înregistrarea curenţilor electrici emişi de contracţia organelor, vaselor de sânge etc. Cf. DEX – S, NDN, MDA.
– Scris şi: *electrokimograf*. NDN. – Pl.: *electrochimografe*.
– Din engl. **electrokymograph.**

ELECTROCHIMOGRAFÍE s. f. Metodă de înregistrare fotoelectrică a pulsaţiilor inimii şi a variaţiilor densităţii pulmonare, utilizând razele X. Cf. NDN.
– Scris şi: *electrokimografie*. NDN.
– **Electro- + chimografie** (după engl. *electrokymography*).

ELECTROCHIMOGRÁMĂ s. f. (Med.) Înregistrare grafică a conturului unui organ în activitate (inima, vasele mari etc.). Cf. DEX – S, NDN, MDA.
– Scris şi: *electrokimogramă*. DEX – S, NDN. – Pl.: *electrochimograme*.
– **Electro- + chimogramă** (după engl. *electrokymogram*).

ELECTROCHIRURGÍE s. f. Chirurgie bazată pe folosirea curenţilor electrici. Cf. LTR^2, D. MED., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, DCR^2, NDN.
– Din fr. **électrochirurgie.**

ELECTROCINÉTIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. Ramură a electromagnetismului, care studiază stările şi fenomenele staţionare din conductoarele electrice parcurse de curenţii electrici de comunicaţie. Cf. LTR^2, DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
2. Adj. Care aparţine electrocineticii (**1**), privitor la electrocinetică. *Forţele de respingere sunt datorite potenţialului electrocinetic al particulelor*. CHIRIŢĂ, P. 171, cf. LTR^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, DEX^2, NDN, NDU.
– Pl.: (**2**) *electrocinetici, -ce*.
– Din fr. **électrocinétique.**

ELECTROCOAGULÁ vb. I. Tranz. (Med.; complementul indică ţesuturi patologice) A distruge prin coagulare cu ajutorul curentului electric alternativ de înaltă frecvenţă. Cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, DEX^2, NDN, DEI.
– Pronunţat: *-co-a-*. – Prez. ind.: *electrocoagulez*.
– Din fr. **électrocoaguler.**

ELECTROCOAGULÁRE s. f. (Med.) Acţiunea de a electrocoagula şi rezultatul ei. *Diatermia sub numele de electro-coagulare este întrebuinţată şi în chirurgie*. YGREC, M. N. 189, cf. LTR^2. *Papiloanele... trebuie extirpate... prin electrocoagulare*. ABC SĂN. 292, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
– Scris şi: *electro-coagulare*. – Pronunţat: *-co-a-*. – Pl.: *electrocoagulări*.
– După fr. **électrocoagulation.**

ELECTROCOMUNICÁŢIE s. f. Procedeu de comunicare la distanţă prin mijloace electromagnetice. Cf. DT, LTR^2, DP, DN^2, DER, DTT, DEX, DN^3, DEX^2, NDN.
– Pl.: *electrocomunicaţii*.
– **Electro- + comunicaţie.**

ELECTROCONCENTRÁRE s. f. (Fiz.) Concentrare a unei soluţii coloidale prin deplasarea particulelor în suspensie către anod sau catod, sub acţiunea curentului continuu. Cf. DEX – S, NDN, MDA.
– Pl.: *electroconcentrări*.
– După fr. **électroconcentration.**

ELECTROCONDUCTÓR, -OÁRE adj. (Despre corpuri sau materiale) Care prezintă conductibilitate electrică. Cf. DEX – S, NDN, DEI.
– Pl.: *electroconductori, -oare*.
– **Electro- + conductor.**

ELECTROCONVÚLSIE s. f. (Med.) Electroşoc. Cf. NDN.
– Pl.: *electroconvulsii*.
– Din fr. **électroconvulsion.**

ELECTROCONVULSIOTERAPÍE s. f. (Med.) Metodă constând în folosirea terapeutică a electroconvulsiei în unele afecţiuni mintale. Cf. NDN.
– Pronunţat: *-si-o-*.
– După engl. **electroconvulsive therapy.**

ELECTROCÓPIE s. f. Procedeu de reproducere bazat pe electrostatică. Cf. NDN.
– Pl.: *electrocopii*.
– Din fr. **électrocopie.**

ELECTROCORINDÓN s. n. Electrocorund. Cf. DN^3, NDN.
– Din fr. **électrocorindon.**

ELECTROCORTICOGRAFÍE s. f. (Med.) Tehnică de studiere a activităţii electrice a scoarţei cerebrale, care constă în aplicarea unor electrozi pe suprafaţa creierului. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
– Din fr. **électrocorticographie.**

ELECTROCORTICOGRÁMĂ s. f. (Med.) Curbă obţinută prin electrocorticografie. Cf. D. MED., DN^3, NDN.

– Pl.: *electrocorticograme*.
– Din fr. **électrocorticogramme.**

ELECTROCORÚND s. n. Produs obținut prin topirea în cuptoare electrice a unui amestec de bauxită cu cărbune și cu unele adausuri; electrocorindon. Cf. DT, LTR^2, DTT, DN^3, NDN.
– Din germ. **Elektrokorund.**

ELECTROCULTÚRĂ s. f. Utilizare a curentului electric pentru dezvoltarea vegetalelor. Cf. MINERVA, ENC. AGR., LTR^2, DEX, DN^3, DEX^2, NDN.
– Pl.: *electroculturi*.
– Din fr. **électroculture.**

ELECTROCUTÁ vb. I. Tranz., refl. A ucide sau a muri ori a (se) vătăma în urma unei puternice descărcări electrice în corp. Cf. CADE. *Rămase în jilț, neclintit, ca un condamnat electrocutat pe scaunul de execuție.* C. PETRESCU, C. V. 126, cf. BUL. FIL. II, 224, SCRIBAN, D. *A plecat, Dacă n-a fost cumva linșat sau electrocutat.* BARANGA, V. A. 23, cf. DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 58, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Prez. ind.: *electrocutez*.
– Din fr. **électrocuter.**

ELECTROCUTÁRE s. f. Acțiunea de a (se) electrocuta și rezultatul ei; electrotraumatism, (rar) electrocuțiune. *Fulgerul și trăsnetul produc... aprinderi, electrocutare, procese chimice.* CIȘMAN, FIZ. II, 211, cf. LTR^2, DL, DP, DM, DER. *Să se evite riscul de electrocutare.* ABC SĂN. 11, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, NDU.
– Pl.: *electrocutări*.
– V. **electrocuta.**

ELECTROCUTÁT, -Ă adj. Care a murit prin electrocutare. (Substantivat) *În fața unui electrocutat nu ne vom atinge de el până când nu s-a întrerupt curentul electric.* BELEA, P. A. 145. *Vinul... le înnegrea artiștilor buzele și dinții, dându-le aerul unor electrocutați.* TOIU, Î. 16.
– Pl.: *electrocutați, -te*.
– V. **electrocuta.**

ELECTROCÚȚIE s. f. v. **electrocuțiune.**

ELECTROCUȚIÚNE s. f. (Rar) Electrocutare. Cf. CADE, SCRIBAN, LTR^2, DN^3, NDN.
– Pronunțat: *-ți-u-*. – Pl.: *electrocuțiuni*. – Și: **electrocúție** s. f. NDN.
– Din fr. **électrocution.**

ELECTRÓD s. m. Extremitate a unui conductor electric care eliberează sau captează curentul electric dintr-un mediu conducător sau din vid. *Aceste fire sânt hotărâte a se pune în contact cu polurile pilei; se chiamă electrodi.* MARIN, F. 292/23, cf. PROT. – POP., N. D. *Aceste lame se numesc electrozi.* PONI, F. 262, cf. ENC. ROM., RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 85, ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Electrodul pozitiv furnizează un debit de curent neîntrerupt.* ENC. TEHN. I, 113. *Electrodul este legat la un pol al unui dinam.* SOARE, MAȘ. 62, cf. LEG. EC. PL. 466, DT. *Se produce o deplasare a particulelor... spre electrodul pozitiv.* CHIRIȚĂ, P. 163, cf. 857. *La temperaturi mari, electrozii de fier se topesc.* T. V. IONESCU, E. 541, cf. 469, GRAUR, E. 43, LTR^2, DL, DM, DER. *Se folosesc vane... de pereții cărora se atașează... electrozi lamelari.* ABC SĂN. 65, cf. D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *electrozi* și (învechit, rar) *electrodi*, (n.) *electrode* (ENC. ROM.).
– Din fr. **électrode.**

ELECTRODERMATOGRAFÍE s. f. Metodă prin care se cercetează rezistența electrică a pielii. Cf. LTR^2, NDN.
– **Electro- + dermatografie.**

ELECTRODERMOGRÁMĂ s. f. Înregistrare grafică a variației tensiunii electrice a pielii. Cf. NDN.
– Pl.: *electrodermograme*.
– Din fr. **électrodermogramme.**

ELECTRODIAGNÓSTIC s. n. Metodă de diagnostic bazată pe excitabilitatea organismului la curenți electrici; (rar) electrodiagnoză. Cf. MINERVA, LTR^2, D. MED., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN.
– Pronunțat: *-di-ag-*. – Pl.: *electrodiagnostice*.
– Din fr. **électrodiagnostic.**

ELECTRODIAGNÓZĂ s. f. (Rar) Electrodiagnostic. DEX – S, NDN.
– Pronunțat: *-di-ag-*. – Pl.: *electrodiagnoze*.
– Din fr. **électrodiagnose.**

ELECTRODIALÍZĂ s. f. Proces de dializă produs sub acțiunea unei diferențe de potențial electric, electrozii fiind așezați de o parte și de alta a unei membrane, folosit la purificarea apei, la impregnarea stofelor, la tăbăcirea pieilor etc. Cf. LTR^2, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pronunțat: *-di-a-*. – Pl.: *electrodialize*.
– Din fr. **électrodyalise.**

ELECTRODINÁM s. n. Mașină care produce curent electric. Cf. ENC. AGR., DL, DM, DEX, DN^3, DEX^2, NDN, NDU.
– Pl.: *electrodinamuri* și (rar) *electrodiname* (DN^3).
– **Electro- + dinam.** Cf. fr. dynamo-électrique.

ELECTRODINÁMIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul proprietăților electrice și magnetice ale materiei. Cf. LM, BARCIANU, ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 23, ENC. AGR., DT. *Ele au permis explicarea tuturor experiențelor cari nu erau explicabile în cadrul electrodinamicii.* LTR^2 IV, 414, cf. DL, DP, DM, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ *Electrodinamică cuantică* = teorie a interacțiunilor electromagnetice dintre particulele elementare electrizate. Cf. M. D. ENC., V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI.

2. Adj. Care se referă la stările și la fenomenele legate de prezența câmpului electromagnetic variabil în timp; care se referă la acțiunile care se exercită între conductoarele parcurse de curenții electrici; care aparține acestor stări, fenomene și acțiuni; care se referă la electrodinamică (**1**); care se folosește în electrodinamică. Cf. POLIZU, LM, CADE, SCRIBAN, D., LTR^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ♦ (Despre instrumente de măsură) Care se bazează pe interacțiunea dintre două bobine parcurse de un curent electric. Cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC., DEX^2, DCR^2, NDN, DEI.
– Scris și: *electro-dinamic*. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. – Pl.: (**2**) *electrodinamici, -ce*.
– Din fr. **électrodynamique.**

ELECTRODINAMÍSM s. n. Totalitatea fenomenelor produse de un curent electric. Cf. LM, CADE, DEX, DN^3, DEX^2, NDN.
– Scris și: (învechit) *electro-dinamism*. CADE.
– Din fr. **électrodynamisme.**

ELECTRODINAMOMÉTRU s. n. Tip de galvanometru cu două bobine electrice, una fixă și alta mobilă, care servește la

măsurarea intensității unui curent electric. Cf. ENC. ROM., CADE, ENC. TEHN. I, 14, ENC. AGR., DT, LTR^2, DP, DN^3, DTT, NDN.

– Scris și: (învechit) *electro-dinamometru.* CADE. – Pl.: *electrodinamometre.*

– Din fr. **électrodynamomètre.**

ELECTROENCEFALOGRÁF s. n. Aparat folosit în electroencefalografie. Cf. DN^2, ABC SĂN. 144, D. MED., DEX, DEX^2, NDN.

– Pronunțat: *-tro-en-.* – Pl.: *electroencefalografe.*

– Din fr. **électroencéphalographe.**

ELECTROENCEFALOGRAFÍE s. f. (Med.) Procedeu de studiere a activității electrice a creierului, bazat pe aplicarea unor electrozi pe pielea capului și pe înregistrarea grafică, sub formă de unde, a curenților corespunzători acestei activități. Cf. LTR^2, DER, ABC SĂN., D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pronunțat: *-tro-en-.* – Pl.: *electroencefalografii.*

– Din fr. **électro-encéphalographie.**

ELECTROENCEFALOGRÁMĂ s. f. (Med.) Diagramă a activității electrice a creierului obținută cu ajutorul electroencefalografului. Cf. LTR^2. *Diagnosticul în cazul... electroencefalogramei complexe este îngreunat de dificultăți vizuale.* V. ROM. martie 1961, 146. *Prin compararea electroencefalogramei la omul sănătos cu cea a omului bolnav, se pot trage concluzii.* ABC SĂN. 144, cf. L. ROM. 1967, D. MED., DEX, DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pronunțat: *-tro-en-.* – Pl.: *electroencefalograme.*

– Din fr. **électro-encéphalogramme.**

ELECTROENDOSMÓZĂ s. f. Electroosmoză constând în deplasarea lichidului spre catod. Cf. LTR^2, NDN.

– Pronunțat: *-tro-en-.*

– Din fr. **électroendosmose.**

ELECTROENERGÉTIC, -Ă adj. Care ține de energia electrică, referitor la energia electrică. Cf. DN^3, DEX – S, DCR^2, NDN, NDU.

– Pronunțat: *-tro-e-.* – Pl.: *electroenergetici, -ce.*

– Din fr. **électro-énergétique.**

ELECTROERODÁRE s. f. (Tehn.) Prelucrare a metalelor, constând în îndepărtarea unui strat superficial din material cu ajutorul descărcărilor electrice prin scântei; electroeroziune. Cf. LTR^2, DN^3, DTT, D. ENC., NDN.

– Pronunțat: *-tro-e-.* – Pl.: *electroerodări.*

– **Electro- + erodare.**

ELECTROEROZIÚNE s. f. (Tehn.) Electroerodare. Cf. DN^3, DCR^2, NDN.

– Pronunțat: *-tro-e-.* – Pl.: *electroeroziuni.*

– Din fr. **électroérosion.**

ELECTROFÍL, -Ă adj. (Despre particule) Care prezintă afinitate pentru electroni. Cf. LTR^2, NDN.

– Pl.: *electrofili, -e.*

– Din fr. **électrophile.**

ELECTROFÍLTRU s. n. Filtru electric. Cf. LTR^2, DTT, DEX – S, DCR^2, NDN.

– Pl.: *electrofiltre.*

– Din fr. **électrofiltre.**

ELECTROFIZIOLÓGIC, -Ă adj. Care aparține electrofiziologiei, care se referă la electrofiziologie. Cf. NDN.

– Pronunțat: *-zi-o-.* – Pl.: *electrofiziologici, -ce.*

– Din fr. **électrophysiologique.**

ELECTROFIZIOLOGÍE s. f. Ramură a fiziologiei care studiază manifestările electrice ale organelor și țesuturilor (mușchi, inimă etc.). Cf. ENC. ROM., ENC. AGR., LTR^2. *Înainte de electrofiziologie, imaginea... asupra biologiei era desigur parțială.* V. ROM. iunie 1958, 94, cf. DER. *A fost unul dintre promotorii electrofiziologiei moderne.* ABC SĂN. 56, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Scris și: (învechit) *electro-fisiologie.* ENC. ROM. – Pronunțat: *-zi-o-.*

– Din fr. **électrophysiologie.**

ELECTROFIZIOTERAPEÚTIC, -Ă adj. (Med.) Care este tratat prin procedee fizice acționate electric. Cf. DCR^2.

– Pronunțat: *-zi-o-.* – Pl.: *electrofizioterapeutici, -ce.*

– Cf. fr. électrophysiothérapie.

ELECTROFIZIOTERAPÍE s. f. (Med.) Tratament medical prin procedee fizice acționate electric. Cf. DEX – S, NDN.

– Pronunțat: *-zi-o-.*

– Din fr. **électrophysiothérapie.**

ELECTROFLUORESCOPÍE s. f. (Med.) Electrocardiografie fluorescopică. Cf. NDN.

– Pronunțat: *-flu-or-.*

– **Electro- + fluorescopie.**

ELECTROFÓB, -Ă adj., s. m., s. f. (Med.) (Persoană) care suferă de electrofobie. Cf. NDN.

– Pl.: *electrofobi, -e.*

– Din germ. **elektrophob.**

ELECTROFOBÍE s. f. (Med.) Teamă patologică de electricitate. Cf. NDN.

– Din germ. **Elektrophobie.**

ELECTROFÓN, -Ă s. n., adj. **1. S.** n. Aparat care redă (și reglează) sunetele înregistrate pe un disc cu ajutorul dozei de redare; picup. Cf. LTR^2, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, DEX^2, DCR^2, NDN, NDU.

2. Adj. (Despre instrumente muzicale) Care se caracterizează prin transformarea oscilațiilor electrice în sunete. DEX – S, D. ENC., NDN, NDU.

– Pl.: *electrofoni, -oane.*

– Din fr. **électrophone.**

ELECTROFÓR s. n. Dispozitiv pentru experiențe de laborator, alcătuit dintr-un disc electrizat prin frecare și un disc metalic care poate fi electrizat prin influență de primul disc. *Mahina aceasta... se numește electrofor, adică purtătoare de electricitate.* ȘINCAI, ÎNV. 87/34, cf. NEGULICI. *Electroforul s-alcătuiește dintr-o plăcintă de rășină vârtoasă.* STAMATI, F. 120/4. *S-a inventat un... electrofor care este în stare a păstra mult timp electricitatea.* BARASCH, M. III, 73/19. *Frecarea este care desvoltă electricitatea... în electrofor.* MARIN, F. 282/14, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Electroforul se compune dintr-un disc de rășină.* PONI, F. 209, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 85, MINERVA, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 14, DT. *Electroforul... este cea mai simplă mașină electrică.* T. V. IONESCU, E. 9, cf. LTR^2, DL, DP, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electrofoare* și (învechit, m.) *electrofori* (NEGULICI, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., LM, ALEXI, W., CADE).

– Din fr. **électrophore.**

ELECTROFORÁJ s. n. Foraj efectuat cu electrotrepanul. Cf. DN^3, NDN.
– Pl.: *electroforaje.*
– **Electro- + foraj.**

ELECTROFOREGRÁMĂ s. f. (Med.) Diagramă electroforetică a conținutului proteic din plasma sângelui. Cf. DN^3, DEX – S, DCR^2, NDN.
– Pl.: *electroforegrame.*
– Din fr. **électrophorégramme.**

ELECTROFORÉTIC, -Ă adj. (Fiz.) Referitor la transmisia particulelor în medii lichide sub influența unui câmp electric. Cf. LTR^2, DN^3, DEX – S, DCR^2, NDN, DEI.
– Pl.: *electroforetici, -ce.*
– Din fr. **électrophorétique.**

ELECTROFORÉZĂ s. f. **1.** Deplasare, sub acțiunea curentului electric, a particulelor coloidale sau în suspensie dintr-o soluție spre anod sau spre catod. Cf. DT, LTR^2, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, DCR^2, NDN, DEI, NDU.
2. Analiză a diferitelor fracțiuni proteice din lichidele biologice pe baza electroforezei (**1**). Cf. DEX – S, D. ENC., DCR^2, NDN, DEI.
– Pl.: *electroforeze.*
– Din fr. **électrophorèse**, germ. **Elektrophorese.**

ELECTROFOTOGRAFÍE s. f. **1.** Procedeu de obținere a fotografiilor bazat pe efectul fotoelectric al luminii. Cf. DEX, DN^3, DEX^2, NDN.
2. Tehnică de copiere (directă sau indirectă) a materialelor tipărite, în scopul multiplicării rapide. Cf. DEX – S, NDN.
– Pl.: *electrofotografii.*
– **Electro- + fotografie.**

ELECTROFOTOTERAPÍE s. f. Fototerapie făcută cu metode electrice. Cf. DN^3, NDN.
– Din fr. **électrophotothérapie.**

ELECTROGALVÁNIC, -Ă adj. (Învechit; despre curentul electric) Care este produs de o pilă voltaică; (sens curent) care aparține electrogalvanismului (**1**), care se referă la electrogalvanism. V. e l e c t r o g a l v a n i c e s c. Cf. POLIZU. *Prin...* [el] *trece un curent electro-galvanic.* CONTA, O. F. 144, cf. CADE, DN^3, NDN.
– Scris și: (învechit) *electro-galvanic.* – Pl.: *electrogalvanici, -ce.*
– Din fr. **électrogalvanique.** Cf. germ. e l e k t r o g a l v a n i s c h.

ELECTROGALVANICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Ieșit din uz; despre curentul electric) Electrogalvanic. Cf. POLIZU.
– Pl.: *electrogalvanicești.*
– Cf. e l e c t r o g a l v a n i c.

ELECTROGALVANÍSM s. n. **1.** (Învechit) Totalitatea fenomenelor electrogalvanice; (sens curent) curent electric produs cu ajutorul pilelor electrochimice. Cf. POLIZU, LM, D. MED., DN^3, NDN.
2. Aplicare a curentului galvanic asupra organismelor și a organelor în scopuri terapeutice. Cf. D. MED., DN^3, NDN.
– Din germ. **Elektrogalvanismus**, fr. **électrogalvanisme.**

ELECTROGÉN, -Ă adj. (Despre aparate, instalații etc.) Care produce energie electrică prin transformarea altor forme de energie. Cf. COSTINESCU, LM, CADE. *Forța electromotrice într-un circuit format din conductori electrogeni.* ENC. AGR. 401, cf. DT, DL, DP, DM, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ *Grup electrogen* = ansamblu format dintr-un motor și unul sau mai multe generatoare electrice acționate de acesta. Cf. LTR^2, DL. *Grupul electrogen servise ca sursă de energie electrică.* MIHALE, O. 23, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
– Pl.: *electrogeni, -e.*
– Din fr. **électrogène.**

ELECTROGENERATÓR s. n. Generator de curent electric. Cf. NDN.
– Pl.: *eletrogeneratoare.*
– Din fr. **électrogénérateur.**

ELECTROGEOTÉRMIC, -Ă adj. (Despre centrale electrice) Care produce electricitate pe baza energiei calorice a apelor termale. Cf. DEX – S, DCR^2, NDN.
– Pronunțat: *-ge-o-.* – Pl.: *electrogeotermici, -ce.*
– **Electro- + geotermic.**

ELECTROGLOTOGRÁF s. n. Aparat electronic care permite vizualizarea și înregistrarea vibrațiilor glotale. Cf. DEX – S, NDN.
– Pl.: *electroglotografe.*
– Din fr. **électroglottographe.**

ELECTROGLOTOGRÁMĂ s. f. Diagramă a curbelor ce reprezintă forma de undă a impulsurilor glotale înregistrate de electroglotograf. Cf. DEX – S, NDN.
– Pl.: *electroglotograme.*
– Din fr. **électroglottogramme.**

ELECTROGLOTOSPECTROGRAFÍE s. f. Metodă de stabilire a compoziției armonice a semnalelor vorbirii prin analiza impulsurilor obținute cu electroglotograful. Cf. DEX – S, NDN.
– Din fr. **électroglottospectrographie.**

ELECTROGRÁF s. n. Aparat cu ajutorul căruia se face analiza calitativă a metalelor, a aliajelor și a minereurilor. Cf. LTR^2, DEX, DN^3, NDN, NDU.
– Pl.: *electrografe.*
– Din fr. **électrographe.**

ELECTROGRAFÍE s. f. **1.** (Învechit) Descriere a fenomenelor electrice; lucrare care studiază electricitatea. Cf. COSTINESCU, LM, MDA.
2. (Învechit) Reproducere a unui text, a unui traseu etc. cu ajutorul electrografului. Cf. ENC. ROM., LTR^2, MDA.
3. Metodă modernă de investigare a organismelor vii cu ajutorul curentului electric. Cf. DEX – S, NDN, NDU.
– Pl.: *electrografii.*
– Din (**1, 2**) fr. **électrographie**, (**3**) engl. **electrography.**

ELECTROGRAVIMETRÍE s. f. Metodă elctrochimică de analiză cantitativă, care se bazează pe depunerea prin electroliză a metalului la catod și pe cântărirea catodului înainte și după electroliză. Cf. DT, LTR^2, DP, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
– Din fr. **électrogravimétrie.**

ELECTROGRAVÚRĂ s. f. Gravură obținută pe cale electrolitică. Cf. DT, LTR^2, DN^3, DTT, DEX – S, NDN.
– Pl.: *electrogravuri.*
– Din fr. **électrogravure.**

ELECTROHIDRAÚLIC, -Ă adj. Care funcţionează prin presiunea unui lichid, determinată de curentul electric. Cf. DCR^2, NDN.

– Pronunţat: *-dra-u-*. – Pl.: *electrohidraulici, -ce.*

– Din engl. **electrohydraulic.**

ELECTROIZOLÁNT, -Ă adj., s. m. (Material) care are proprietatea de a izola din punct de vedere electric. *Aceasta se realizează... prin utilizarea de materiale electroizolante.* LTR^2 XVIII, 30, cf. L. ROM. 1962, nr. 2, 136, DEX, DN^3, DEX^2, NDN, NDU.

– Scris şi: *electro-izolant.* L. ROM. 1962, nr. 2, 136. – Pronunţat: *-tro-i-*. – Pl.: *electroizolanţi, -te.*

– Din fr. **électroisolant.**

ELECTROLÍT s. m. Compus chimic care, prin dizolvare sau prin topire, se disociază scindându-se în ioni şi care conduce curentul electric prin transportul acestor ioni. Cf. LM. *Corpul descompus de către curent se numeşte electrolită.* PONI, F. 262. *Corpul supus electrolizei se numeşte electrolyt.* ENC. ROM. 273, cf. CADE. *Această apă de imbibaţiune... constituie electrolitul indispensabil trecerii curentului.* ENC. TEHN. I, 209, cf. DT. *Hidroxidul de potasiu, fiind un electrolit puternic, se disociază.* CHIRIŢĂ, P. 309, cf. 192. *Lipsesc argila coloidală, electrolitele şi humusul.* AGROTEHNICA, II, 510. *Substanţa prin care trece curentul se numeşte... electrolit.* CIŞMAN, FIZ. II, 261. *În cazul electroliţilor... aceste variaţii sunt mai mari.* T. V. IONESCU, E. 430, cf. LTR^2, DL, DP, DM. *Electroliţii sunt substanţe... heteropolare.* CHIM. AN. CALIT. 24, cf. DER. *Medicina modernă utilizează pentru reaminare soluţii cu electroliţi.* ABC SĂN. 306, cf. D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Scris şi: (învechit) *electrolyt.* – Pl.: *electroliţi.* – Şi: (învechit) **electrolítă,** s. f.

– Din fr. **électrolyte.**

ELECTROLÍTĂ s. f. v. **electrolit.**

ELECTROLITEMÍE s. f. (Med.) Concentraţia plasmatică a electroliţilor. Cf. NDN.

– Din fr. **électrolytémie.**

ELECTROLÍTIC, -Ă adj. Care aparţine electrolizei, care se referă la electroliză; care este folosit în electroliză; care este produs prin electroliză. Cf. CADE, SCRIBAN, D., LEG. EC. PL. 467, DL, DM. *Desfacerea în ioni, în soluţie, se numeşte disociere electrolitică.* CHIM. AN. CALIT. 23, cf. ABC SĂN. 304, DEX, DN^3 D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electrolitici, -ce.*

– Din fr. **électrolitique.**

ELECTROLIZÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică substanţe chimice) A descompune cu ajutorul electricităţii. Cf. LM, CADE, DN^3, NDN.

– Prez. ind.: *electrolizez.*

– Din fr. **électrolyser.**

ELECTROLIZÁBIL, -Ă adj. Care poate fi electrolizat. Cf. LM, DN^3, NDN.

– Pl.: *electrolizabili, -e.*

– Din fr. **électrolysable.**

ELECTROLÍZĂ s. f. Descompunere a unui electrolit cu ajutorul curentului electric. *Descompunerea unui corp compus prin un curent poartă numele de electroliză.* PONI, F. 262, cf. ENC. ROM., MINERVA, CADE. [Oxigenul] *se extrage din apă prin electroliză.* ORBONAŞ, MEC. 389. *Când închidem circuitul, se produce electroliza.* ENC. TEHN. I, 113, cf. 94, 103, DT. *Fierul... nu poate fi separat prin electroliză.* CHIRIŢĂ, P. 118. *Se numeşte apă grea şi se obţine ca reziduu în electroliza îndelungată a apei.* T. V. IONESCU, E. 482, cf. LTR^2, DL, DP, DM, DER, ABC SĂN. 194, D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electrolize.*

– Din fr. **électrolyse.**

ELECTROLIZÓR s. n. Aparat folosit pentru obţinerea produselor chimice pe cale electrolitică. Cf. DT, LTR^2, DL, DP, DM, DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, DTT, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electrolizoare.*

– Din fr. **électrolyseur.**

ELECTROLUMINESCÉNT, -Ă adj. Care este datorat electroluminescenţei; care prezintă electroluminescenţă. Cf. DN^3, NDN, MDA.

– Pl.: *electroluminescenţi, -te.*

– Din fr. **électroluminescent.**

ELECTROLUMINESCÉNŢĂ s. f. Lumină produsă de unele substanţe sub acţiunea câmpului electric. Cf. LTR^2, DP, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.

– Din fr. **électroluminescence**, germ. **Elektrolumineszenz.**

ELECTROMACARÁ s. f. Macara care foloseşte, ca sursă de acţionare, energia electrică. Cf. NDN.

– Pl.: *electromacarale.*

– **Electro- + macara** (după fr. *électrogrue*).

ELECTROMAGNÉT s. m. **1.** Bucată de oţel care capătă proprietăţi magnetice la trecerea curentului electric printr-un fir metalic care o înfăşoară. *Fierul... se face magnet puternic numit şi electromagnet.* CALENDAR (1851), 86/11. *După încercările săvârşite s-au dobândit electro-magneţi.* ROM. LIT. 386^1/5. *Energia electro-magnetului depende de la dimensiunele barei de fier şi de ale contactului.* MARIN, F. 394/34. *Se numesc electromagnet bucăţi de fier magnetizate puternic prin acţiunea unui curent electric.* PONI, F. 281, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., NICA, L. VAM. 85, ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Soneria electrică, telegrafia cu fir, sunt aplicaţii ale electromagneţilor.* ENC. AGR. 410, cf. SCRIBAN, D. *Puterea unui electromagnet depinde de intensitatea curentului care circulă în firul înfăşurat.* ENC. TEHN. I, 115, cf. 94, 193, DT. *Colacul acesta de sticlă se găseşte între polii unui electromagnet.* T. V. IONESCU, E. 477, cf. LTR^2, DL, DP, DM, DER, D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

2. Aparat electric care conţine ca parte principală un electromagnet (**1**), folosit la producerea unor câmpuri magnetice intense sau la exercitarea de forţe sau de cupluri asupra unor corpuri feromagnetice, în diferite aplicaţii tehnice. Cf. LTR^2, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.

– Scris şi: (învechit) *electro-magnet.* – Pl.: *electromagneţi* şi (învechit, n.) *electromagnete* (NICA, L. VAM. 85, SCRIBAN, D.).

– Din germ. **Elektromagnet.**

ELECTROMAGNÉTIC, -Ă adj. **1.** Care aparţine electromagnetismului (**1**), care este caracteristic electromagnetismului, care se referă la electromagnetism; care este bazat pe electromagnetism. *Spre a produce... fenomene electromagnetice este de ajuns numai un element voltaic bun.* STAMATI, F. 126/7. *Telegraful electromagnetic e acum în lucrare.* ROM. LIT. 369^2/25, cf. POLIZU, LM. *Eram ţintuit pe scaun ca sub o lucrare electromagnetică.* CARAGIALE, O. I, 339, cf. SCRIBAN, D. *Vocea omenească poate pleca pe unde electro-magnetice pentru a face oculul lumii.* BOGZA, C. O.

204. *Aceste două câmpuri... formează împreună ceea ce numim o undă electromagnetică.* CIȘMAN, FIZ. II, 528. *Este exprimat în unități electromagnetice.* T. V. IONESCU, E. 486. *Această viață intensă a firelor electromagnetice spori... încordarea clipei.* PREDA, R. 218, cf. LTR[2], DL, DM. *Folosește un fascicul de electroni..., concentrat prin lentile electrostatice (sau electromagnetice).* ABC SĂN. 245, cf. 67, 302, DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ *Câmp electromagnetic* = regiune din spațiu în care se pot exercita acțiuni asupra purtătorilor de sarcină electrică sau asupra magneților, având două componente interdependente, și anume câmpul electric și câmpul magnetic. Cf. LTR[2], DL, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

2. (Despre instrumente de măsurat, relee etc.) Bazat pe acțiunea unui electromagnet (**1**) asupra unei piese feromagnetice. Cf. LTR[2], D. ENC., NDN, DEI.

– Scris și: (învechit) *electro-magnetic.* – Pl.: *electromagnetici, -ce.*

– Din fr. **électromagnétique.**

ELECTROMAGNETÍSM s. n. **1.** Proprietate pe care o au corpurile străbătute de curenți electrici de a acționa și interacționa între ele sau cu magneții; totalitatea fenomenelor de acțiune și interacțiune între corpurile străbătute de curenți electrici sau între acestea și magneți. *Electromagnetismul ne dă în mână o nouă putere.* PROPĂȘIREA (1844), 210[1]/24, cf. NEGULICI. *Metoda cea mai nuoă este electricitatea scoasă prin influința unui ac magnetic; aceasta se numește și electromagnetismul lui Faradey.* BARASCH, M. III, 93/26. *Începe epoha aplicației serioase a fenomenilor electro-magnetismului.* ROM. LIT. 386[2]/38. *Electro-magnetismul este causa acțiilor ce se săvârșesc... între fluide.* MARIN, F. 15/15, cf. POLIZU, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, ENC. ROM., ALEXI, W., MINERVA, CADE, YGREC, M. N., ENC. TEHN. I, 23, DL, DP, DM, NDU.

2. Ramură a fizicii care studiază câmpul magnetic produs de sarcinile electrice în mișcare, acțiunea câmpului magnetic asupra curentului electric, undele electrice și cele magnetice, fenomenul inducției electromagnetice etc. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DT. *Lucrările lui Oersted și Ampère au clădit electromagnetismul.* CIȘMAN, FIZ. II, 558, cf. LTR[2], DL, DP, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

3. (Med.; rar) Folosire a magnetismului sau a câmpului magnetic în tratamentul diferitelor afecțiuni nevralgice. Cf. YGREC, M. N., MDA.

– Scris și: (învechit) *electro-magnetism.*

– Din fr. **électromagnétisme**, germ. **Elecktromagnetismus.**

ELECTROMÀSÁJ s. n. Masaj efectuat cu ajutorul curenților electrici. Cf. D. MED., DN[3], NDN.

– Pl.: *electromasaje.*

– Din fr. **électromassage.**

ELECTROMASOTERAPÍE s. f. (Med.) Terapie prin masaj electric. Cf. DCR[2], NDN.

– **Electromasaj + terapie.**

ELECTROMECÁNIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. Care se referă la un dispozitiv mecanic comandat electric. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

2. S. f. Ramură a ingineriei care se ocupă cu aplicațiile tehnice ale electricității, ale termodinamicii și ale mecanicii. *Fondatorul electromecanicei* [este Laplace]. ENC. TEHN. I, 23, cf. DL, DM, DEX, DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

3. Adj. Care se referă la aplicațiile interdisciplinare ale mecanicii și electromecanicii (**2**). Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: (**1, 3**) *electromecanici, -ce.*

– Din fr. **électromécanique.**

ELECTROMECANOTERAPÍE s. f. (Med.) Aplicare combinată a electricității și a aparatelor mecanice în tratamentul bolnavilor. Cf. YGREC, M. N., DEX, DN[3], DEX[2], NDN.

– Din fr. **électromécanothérapie.**

ELECTROMENAJÉR, -Ă adj. (Despre aparate) Electrocasnic. Cf. DEX – S, DCR[2], NDN.

– Pl.: *electromenajeri, -e.*

– Din fr. **électroménager.**

ELECTROMETALIZÁRE s. f. **1.** Metalizare prin depunere electrochimică. Cf. LTR[2], NDN.

2. (Med.) Traumatism produs de trecerea curentului electric prin organismul omului, constând în acoperirea pielii cu particule de metal topit. Cf. LTR[2], NDN.

– Pl.: *electrometalizări.*

– După fr. **électrométallisation.**

ELECTROMETALÚRGIC, -Ă adj. Care aparține electrometalurgiei; care se referă la electrometalurgie. Cf. IORDAN, L. R. A. 221, DN[3], NDN, NDU.

– Pl.: *electrometalurgici, -ce.*

– Din fr. **électrométallurgique.**

ELECTROMETALURGÍE s. f. Ramură a metalurgiei (**1**) care folosește pentru elaborarea și rafinarea metalelor și aliajelor procedee electrice sau electrotermice. Cf. ENC. ROM., CADE, DT, LTR[2], DP, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Din fr. **électrométallurgie.**

ELECTROMETALURGÍST, -Ă s. m. și f. Specialist în electrometalurgie. Cf. DN[3], NDN, NDU.

– Pl.: *electrometalurgiști, -ste.*

– Din fr. **électrométallurgiste.**

ELECTROMÉTRIC, -Ă adj. Care aparține electrometriei (**2**); care este propriu electrometriei; care se referă la electrometrie; care este folosit în electrometrie. Cf. LM. *S-a încercat determinarea pe cale electrometrică a umidității solului.* CHIRIȚĂ, P. 856. *În prezent se fabrică tuburi electrometrice.* LTR[2] XVIII, 30, cf. DN[3], NDN, NDU.

– Pl.: *electrometrici, -ce.*

– Din fr. **électrométrique.**

ELECTROMETRÍE s. f. **1.** Parte fizicii care se ocupă cu studiul măsurilor electrice în care se folosește un electrometru. Cf. LM, DT, LTR[2], DP, DER, DTT, NDU.

2. Ansamblu de metode de analize chimice cantitative care folosesc ca indicator pentru observarea sfârșitului reacției variația potențialului electric al unui electrod cufundat în soluția de analizat; potențiometrie. Cf. CADE, DT, LTR[2], DP, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR, D. ENC., DEX[2], DCR[2], NDN, DEI, NDU.

– Din fr. **électrométrie.**

ELECTROMÉTRU s. n. Instrument electrostatic care se folosește pentru măsurarea diferențelor de potențial electric. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D. *Pe electrizarea prin despărțire se razimă... electrometrile.* STAMATI, F. 118/8, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Se numesc electrometri aparate cu ajutorul cărora putem măsura cantitatea de electricitate.* PONI, F. 203, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 14, DT.

Electrometrele sunt aparate cu care măsurăm diferenţele de potenţial ale unui conductor. CIŞMAN, FIZ. II, 192, cf. 370. *Reţeaua este încărcată şi spotul electrometrului arată o deviaţie.* T. V. IONESCU, E. 542, cf. 488, LTR^2, DP, DER, D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.

– Scris şi: *electro-metru.* ALEXI, W. – Pl.: *electrometre* şi (învechit) *electrometruri* (I. GOLESCU, C.), (învechit, m.) *electrometri.*

– Din fr. **électromètre.**

ELECTROMIOGRÁF s. n. Aparat cu ajutorul căruia se face electromiografia. Cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pronunţat: *-mi-o-.* – Pl.: *electromiografe.*

– Din fr. **électromyographe.**

ELECTROMIOGRAFÍE s. f. (Med.) (Procedeu de) înregistrare a contracţiilor muşchilor scheletici cu ajutorul electromiografului, care permite să se distingă originea centrală sau periferică a unui deficit motor. Cf. LTR^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pronunţat: *-mi-o-.* – Pl.: *electromiografii.*

– Din fr. **électromyographie.**

ELECTROMIOGRÁMĂ s. f. (Med.) Diagramă care reprezintă curenţii electrici generaţi de activitatea musculară. Cf. D. MED., DEX – S, NDN.

– Pronunţat: *-mi-o-.* – Pl.: *electromiograme.*

– Din fr. **électromyogramme.**

ELECTROMOBÍL s. n. Automobil cu motor electric. Cf. DN^3, DEX – S, DCR^2, NDN, NDU.

– Pl.: *electromobile.*

– Din germ. **Elektromobil**, fr. **électromobile.**

ELECTROMOTÓR, -OÁRE s. n., adj. **1.** S. n. Motor electric. Cf. NEGULICI. *Numai bunii conductori de electricitate le pot produce, drept care... i-au şi numit electromotori.* STAMATI, F. 122/15, cf. PROT. – POP., N. D., ENC. ROM., ALEXI, W., NICA, L. VAM. 85, 86, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DT. *Omul tocmai se aşeza pe o bancă lângă electromotorul craterului.* CONTEMP. 1955, nr. 461, 4/1, cf. LTR^2, DL, DP, DM, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.

2. Adj. Care poate produce curent electric. Cf. LM, CADE, LTR^2, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ *Tensiune* (sau *forţă*) *electromotoare* = tensiune electrică în bornele unui generator când circuitul exterior este deschis. Cf. LTR^2, M. D. ENC., DEX, , D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Scris şi: (învechit) *electro-motor.* ALEXI, W. – Pl.: (1) *electromotoare* şi (învechit, m.) *electromotori*, (2) *electromotori, -oare.*

– Din fr. **électromoteur.**

ELECTROMÓTRICE adj. invar. (Fiz.; în sintagma) *Forţă* (sau *putere*) *electromotrice* = diferenţă de potenţial între cei doi poli ai unei maşini electrice. Cf. LM. *Diferenţa de potenţial care există între două poluri ale pilei se numeşte putere electromotrice a pilei.* PONI, F. 250. *Forţa electromotrice într-un circuit format din conductori electrogeni.* ENC. AGR. 401. *Un volt este egal cu puterea electromotrice ce trece printr-un conduct.* ENC. TEHN. I, 114, cf. IORDAN, L. R. A. 221.

– Din fr. **électromotrice.**

ELECTROMUSCULÁR, -Ă adj. (Despre fenomene electrice) Care se produce în muşchi. Cf. DN^3, NDN.

– Pl.: *electromusculari, -e.*

– Din fr. **électromusculaire.**

ELECTRÓN s. m. (Fiz.) Particulă elementară stabilă, cu sarcină electrică egală cu a protonului, dar negativă, care intră în alcătuirea atomilor; vegaton, (rar) negatron. Cf. MINERVA, CADE. *Atomul de carbon se compune din şase electroni.* CAMIL PETRESCU, P. 401. *Acum cunoaştem materia până la electroni.* C. PETRESCU, Î. II, 267. *Electronul este... încărcat cu electricitate negativă.* ENC. TEHN. I, 98, cf. 94, 96. *Particulele β şi razele catodice sunt electroni.* MACAROVICI, CH. 198, cf. DT. *Electronii sunt accelerați între tunul electronic şi acest cilindru.* T. V. IONESCU, E. 469, cf. LTR^2, DL, DP. *În comportarea electronilor exteriori, nucleul nu intervine.* V. ROM. ianuarie 1958, 112, cf. DM. *Electronul este sarcina elementară de electricitate negativă.* CHIM. AN. CALIT. 12, cf. DER, D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electroni.*

– Din fr. **électron.**

ELECTRONARCÓZĂ s. f. (Med.) Narcoză produsă prin acţiunea curentului electric asupra creierului. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electronarcoze.*

– Din fr. **électronarcose.**

ELECTRONAVIGÁŢIE s. f. Metodă prin care navigaţia de coastă se face cu ajutorul aparatelor electrice specifice. Cf. LTR^2, DEX, DN^3, DEX^2, NDN, NDU.

– Din fr. **électronavigation.**

ELECTRONEGATÍV, -Ă adj. (Despre elemente chimice) Element ai cărui atomi captează cu uşurinţă electroni, care se transformă în ioni negativi. Cf. LM. *S-a numit element electro-negativ corpul simplu care în descompunerea efectuită prin electricitate se duce la polul positiv.* PONI, F. 263, cf. CADE, DT. *Acizii humici sunt „coloizi protectori" electro-negativi.* CHIRIŢĂ, P. 173, cf. 175, LTR^2, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ (Adverbial) *Elementele pot primi electroni şi atunci devin încărcate electronegativ.* CHIM. AN. CALIT. 21. *Segmentul excitat se încarcă electronegativ.* ABC SĂN. 143.

– Scris şi: (învechit) *electro-negativ.* – Pl.: *electronegativi, -e.*

– Din fr. **électronégatif.**

ELECTRONEGATIVITÁTE s. f. Proprietate a elementelor chimice de a fi electronegative. Cf. DEX – S, D. ENC., DEX^2, NDN.

– Din fr. **électronégativité**, engl. **electronegativity.**

ELECTRÓNIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. Ştiinţă care studiază fenomenele legate de mişcarea în diferite medii a particulelor încărcate electric, interacţiunea dintre aceste particule, producerea lor etc., precum şi construcţia dispozitivelor şi aparatelor care funcţionează pe baza acestor fenomene. Cf. LTR^2, DER, L. ROM. 1966, 207, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ♦ Ramură a electrotehnicii care se ocupă cu producerea dispozitivelor, aparatelor etc. electronice (1). Cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

2. Adj. Care aparţine electronilor sau electronicii, privitor la electroni sau la electronică; care este folosit în electronică. *Fondatorul teoriei electronice* [este Lorentz]. ENC. TEHN. I, 23, cf. LTR^2, DL, DM, L. ROM. 1963, 390, DER. *Lărgirea câmpului de utilizare a maşinilor electronice de calcul pentru rezolvarea unor probleme din ce în ce mai variate.* L. ROM. 1965, 527. *Ce va însemna... continuarea procesului de miniaturizare a tehnicii electronice?* CONTEMP. 1968, nr. 1 108, 1/5, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI. ◊ *Muzică electronică* =

muzică realizată, compusă, executată cu ajutorul unor tehnici şi instrumente electronice de analiză, înregistrare şi redare a sunetelor (magnetofoane, sintetizatoare, calculatoare etc.), în vederea manipulării lor pentru realizarea unor efecte sonore care nu se pot obţine cu instrumentele tradiţionale. Cf. D. ENC., NDN, DEI. *Microscop electronic* v. m i c r o s c o p.

– Pl.: (2) *electronici, -ce.*

– Din fr. **électronique.**

ELECTRONICIÁN, -Ă s. m. şi f. Electronist. Cf. DN[3], NDN, MDA.

– Pronunţat: *-ci-an.* – Pl.: *electronicieni, -e.*

– Din fr. **électronicien.**

ELECTRONÍST, -Ă s. m. şi f. Specialist în electronică; electronician. Cf. DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electronişti, -ste.*

– **Electron**[ică] + suf. *-ist.*

ELECTRONITUÍRE s. f. (Procedeu de) nituire cu ajutorul electricităţii. Cf. DCR[2], NDN.

– **Electro- + nituire.**

ELECTRONIZÁ vb. I. T r a n z. A dota cu mijloace electronice. Cf. DEX – S, NDN, NDU.

– Prez. ind.: *electronizez.*

– **Electron**[ică] + suf. *-iza.*

ELECTRONIZÁRE s. f. Acţiunea de a e l e c t r o n i z a şi rezultatul ei. Cf. DEX – S 54, DEX[2], NDN, NDU.

– Pl.: *electronizări.*

– V. **electroniza.**

ELECTRONIZÁT, -Ă adj. Care este dotat cu mijloace electronice. Cf. DEX – S, NDU.

– Pl.: *electronizaţi, -te.*

– V. **electroniza.**

ELECTRONMICROSCOPÍE s. f. v. **electronomicroscopie.**

ELECTRONOGRÁF s. n. (Med.) Aparat pentru electrografii. Cf. DEX – S, NDN, NDU.

– Pl.: *electronografe.*

– Din fr. **électronographe.**

ELECTRONOGRÁFIC, -Ă adj. (Med.) De electronografie, referitor la electronografie. Cf. DEX – S, DCR[2], NDN.

– Pl.: *electronografici, -ce.*

– Din engl. **electronographic.**

ELECTRONOGRAFÍE s. f. (Med.). **1.** Metodă de investigare a câmpurilor electrice din corpul uman şi a modificărilor acestora în condiţii de boală, folosind curenţi de înaltă tensiune şi de mică intensitate, debitaţi în regim de înaltă frecvenţă. Cf. DEX – S, NDN, NDU.

2. (Concretizat) Imagine a câmpurilor electrice din corpul uman; clişeu cu această imagine. Cf. DEX – S, DCR[2], NDN, NDU.

– Pl.: *electronografii.*

– Din engl. **electronography.**

ELECTRONOMICROSCOPÍE s. f. Metodă de studiere a preparatelor histologice cu ajutorul microscopului electronic. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], DEX[2], NDN, DEI.

– Pl.: *electronomicroscopii.* – Şi: **electronmicroscopíe** s. f. DEX.

– Din fr. **électronomicroscopie.**

ELECTRONOPUNCTÚRĂ s. f. (Med.) Metodă terapeutică de stimulare a punctelor active ale corpului prin atingere cu un electrod care primeşte impulsuri electrice. Cf. DEX – S, NDN.

– **Electron**[ică] + [acu]**punctură.**

ELECTRONUCLEÁR, -Ă adj. (Despre unităţi industriale, instalaţii etc.) Care foloseşte sau produce curent electric cu ajutorul energiei nucleare. Cf. NDN. ▭ *Centrală electronucleară.*

– Pronunţat: *-cle-ar.* – Pl.: *eletronucleari, -e.*

– Din fr. **électronucléaire.**

ELECTRONVÓLT s. m. (Fiz.) Unitate de măsură a energiei, egală cu energia câştigată de un electron accelerat la o diferenţă de potenţial de un volt. Cf. DT, LTR[2], DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], DCR[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electronvolţi.*

– Din fr. **électron-volt.**

ELECTROOCULOGRAFÍE s. f. (Med.) (Metodă de) înregistrare electrică a mişcării oculare cu ajutorul unor electrozi de contact. Cf. NDN.

– Pronunţat: *-tro-o-.*

– Din fr. **électro-oculographie.**

ELECTROÓPTIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. (Despre unele fenomene) Care este produs de acţiunea câmpului electric asupra emisiunii, absorbţiei şi propagării luminii; (despre dispozitive) care cuprinde o parte electrică şi una optică. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

2. S. f. Ramură a fizicii care studiază fenomenele datorate acţiunii câmpului electric asupra emisiunii, absorbţiei şi propagării luminii; teoria electromagnetică a luminii. Cf. MINERVA, DT, DTT, DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pronunţat: *-tro-op-.* – Pl.: (1) *electrooptici, -ce.*

– Din fr. **électro-optique.**

ELECTROOSMÓTIC, -Ă adj. Care este propriu electroosmozei; care se referă la electroosmoză. Cf. DN[3], DEX – S, DCR[2], NDN.

– Pronunţat: *-tro-os-.* – Pl.: *electroosmotici, -ce.*

– Din fr. **électro-osmotique.**

ELECTROOSMÓZĂ s. f. Trecere a unui lichid printr-o membrană poroasă sub acţiunea unei diferenţe de potenţial electric dintre cele două feţe ale membranei. Cf. DT, LTR[2], DP, DER, D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pronunţat: *-tro-os-.* – Pl.: *electroosmoze.*

– Din fr. **électro-osmose.**

ELECTROPALÁN s. n. Electrostivuitor. Cf. DTT, DCR[2].

– Pl.: *electropalane.*

– **Electro- + palan[1].**

ELECTROPATOLOGÍE s. f. (Med.) Studiu al leziunilor şi bolilor provocate de electricitatea industrială şi de cea atmosferică. Cf. D. MED., DN[3], DEX – S.

– Din fr. **électropatologie.**

ELECTROPLASMOLÍZĂ s. f. Procedeu aplicat în industria zahărului, a sucurilor de fructe, în vinificaţie etc., care constă în expunerea materiei prime la acţiunea unui curent electric

de joasă tensiune, în scopul degradării protoplasmei celulare şi al măririi randamentului la operaţia de presare. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DN[3], D. ENC., NDN, DEI.

– Din fr. **électroplasmolyse.**

ELECTROPLASTÍE s. f. Reproducere în relief a unor obiecte prin depunerea electrolitică a unui strat de metal pe tiparul lor. Cf. LTR[2], NDN.

– Din fr. **électroplastie.**

ELECTROPLÚŞ s. n. (Text.) Material textil obţinut prin lipirea pe o ţesătură suport a unui puf din fire sintetice. Cf. DCR[2].

– Pl.: *electropluşuri.*

– **Electro- + pluş.**

ELECTROPLUŞÁT, -Ă adj. (Text.; despre materiale) Care este obţinut prin lipirea pe o ţesătură suport a unui puf din fire sintetice. Cf. DCR[2].

– Pl.: *electropluşaţi, -te.*

– **Electropluş** + suf. *-at.*

ELECTROPNEUMÁTIC, -Ă adj. (Despre unele aparate) În care acţiunea aerului comprimat este comandată de electrovalve. Cf. DCR[2], NDN.

– Pronunţat: *-pne-u-.* – Pl.: *electropneumatici, -ce.*

– Din fr. **électropneumatique.**

ELECTROPNEUMOGRÁF s. n. Pneumograf cu înregistrare electrică. Cf. NDN.

– Pronunţat: *-pne-u-.* – Pl.: *electropneumografe.*

– **Electro- + pneumograf.** Cf. fr. électropneumographe.

ELECTROPÓMPĂ s. f. Ansamblu electric al unei pompe sau al unui motor care îi antrenează funcţionarea. Cf. NDN.

– Pl.: *electropompe.*

– Din fr. **électropompe.**

ELECTROPORŢELÁN s. f. Varietate de porţelan folosit la confecţionarea izolatoarelor pentru liniile de distribuţie a curentului electric şi de telecomunicaţii. Cf. LTR[2], DTT, DEX – S, NDN.

– **Electro- + porţelan.**

ELECTROPOZITÍV, -Ă adj. (Despre unele elemente chimice) Ai cărui atomi cedează cu uşurinţă electroni, transformându-se în ioni pozitivi. Cf. LM. *S-a numit... element electro-positiv... acel* [corp simplu] *care se duce la electrodul negativ.* PONI, F. 263, cf. CADE, DT. *Hidroxizii de fier sunt electropozitivi în soluţii acide până la neutre.* CHIRIŢĂ, P. 91, cf. 120, LTR[2], DP, CHIM. AN. CALIT. 120, DER. *Orice celulă în repaus este electropozitivă la exterior.* ABC SĂN. 144, cf. DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Scris: (învechit) *electro-positiv.* – Pl.: *electropozitivi, -e.*

– Din fr. **électropositif.**

ELECTROPOZITIVITÁTE s. f. (Fiz.) Proprietate a elementelor chimice de a fi electropozitive. Cf. DEX – S, D. ENC., NDN, NDU.

– Din fr. **électropositivité.**

ELECTROPRELUCRÁRE s. f. Prelucrare a metalelor prin folosirea directă a energiei electrice. Cf. LTR[2], DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN.

– Pl.: *electroprelucrări.*

– **Electro- + prelucrare.**

ELECTROPUNCTÓR s. m. (Franţuzism învechit) Persoană care practica electropunctura. Cf. NEGULICI, LM.

– Pl.: *electropunctori.* – Şi: (învechit, rar) **electropuntór** s. m. NEGULICI.

– Din fr. **électroponcteur.**

ELECTROPUNCTÚRĂ s. f. Metodă de acupunctură în care acul primeşte impulsuri electrice; electroacupunctură. Cf. NEGULICI, POLIZU, COSTINESCU, LM, LTR[2], D. MED., DN[3], DEX – S, D. ENC., DCR[2], NDN, DEI.

– Pl.: *electropuncturi.* – Şi: (învechit, rar) **electropuntúră** s. f. NEGULICI.

– Din fr. **électropuncture.**

ELECTROPUNTÓR s. m. v. **electropunctor.**

ELECTROPUNTÚRĂ s. f. v. **electropunctură.**

ELECTRORADIOLÓG, -Ă s. m. şi f. (Med.) Specialist în electroradiologie. Cf. DN[3], NDN, MDA.

– Pronunţat: *-di-o-.* – Pl.: *electroradiologi, -ge.*

– Din fr. **électroradiologue.**

ELECTRORADIOLOGÍE s. f. Disciplină medicală care cuprinde aplicaţiile electricităţii şi ale razelor X şi Γ în diagnosticarea şi tratarea bolilor. Cf. DN[3], NDN, MDA.

– Pronunţat: *-di-o-.*

– Din fr. **électroradiologie.**

ELECTROSCÓP s. n. Aparat care indică existenţa unei diferenţe de potenţial electric atunci când se aplică asupra unui corp o forţă electrostatică, precum şi prezenţa sarcinilor electrice în corp. Cf. NEGULICI. *Electroscopurile ni arată dacă undeva este electricitate în lucrare.* STAMATI, F. 118/11. *Sânt felurimi de electroscopi.* BARASCH, M. III, 69/5, cf. MARIN, F. 508/28, PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Electroscopul este un aparat destinat a constata esistenţa şi genul electricităţei.* PONI, F. 202, cf. 220, ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., NICA, L. VAM. 85, MINERVA, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 14, DT. *Tipul cel mai simplu de electrometru este electroscopul.* CIŞMAN, FIZ. II, 192, cf. 105, 192. *Un electroscop foarte bine izolat se descarcă într-un timp relativ scurt.* T. V. IONESCU, E. 542, cf. 88, LTR[2], DL, DP, DM, DER, D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *electroscoape* şi (învechit) *electroscopuri,* (m.) *electroscopi.*

– Din fr. **électroscope.**

ELECTROSCÓPIC, -Ă adj. Care aparţine electroscopiei; care se referă la electroscopie; de electroscopie. Cf. LM, DEX, DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

– Pl.: *electroscopice, -ce.*

– Din fr. **électroscopique.**

ELECTROSCOPÍE s. f. Parte a fizicii care se ocupă cu studiul electroscoapelor şi al aplicaţiilor lor. Cf. LM, DEX, DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

– Din fr. **électroscopie.**

ELECTROSCÚTER s. n. Scuter acţionat electric. Cf. NDN.

– Pl.: *eletroscutere.*

– **Electro- + scuter.**

ELECTROSECURITÁTE s. f. Protecţie împotriva electrocutării. Cf. DEX – S, NDN.

– **Electro- + securitate.**

ELECTROSIDERURGÍE s. f. Ansamblu de procedee ale siderurgiei care folosesc curentul electric ca sursă de căldură. Cf. NDN.
– Din fr. **électrosidérurgie.**

ELECTROSOLÁR, -Ă adj. Care se referă la electricitatea obținută prin folosirea energiei solare. Cf. DCR^2, NDN.
– Pl.: *electrosolari, -e.*
– **Electro- + solar.** Cf. fr. h é l i o - é l e c t r i q u e.

ELECTROSÓMN s. n. (Med.) Somn artificial provocat cu ajutorul curentului electric, utilizat în tratamentul unor boli psihice și nervoase. Cf. D. MED., DER, M. D. EMC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
– **Electro- + somn.**

ELECTROSTÁTIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. Care aparține sarcinilor electrice aflate în stare de repaus; care este propriu electricității statice; care se referă la sarcinile electrice aflate în stare de repaus; care se bazează pe fenomenele ce caracterizează stările electrice statice ale corpurilor. Cf. LM. *Formează în jurul său un câmp de forțe electrostatice.* CHIRIȚĂ, P. 28. *Particulele complexului sunt înconjurate, în sfera lor de acțiune electrostatică, de cationi bazici.* id. ib. 168, cf. 160, 164, 322. *Unitatea... stat-coulomb... este o unitate electrostatică.* T. V. IONESCU, E. 14. *Suprapunerea mai multor stări de echilibru electrostatic este o nouă stare de echilibru.* id. ib. 50. *Sistemul de cilindri se numește o lentilă electrostatică.* id. ib. 473. *Mărimile primitive, necesare și suficiente pentru caracterizarea stărilor electrostatice ale corpurilor... sunt: sarcina electrică adevărată „q" și momentul electric „p".* LTR^2 VII, 170. *Existența presiunii electrostatice poate fi pusă în evidență experimental.* ib. *Forțele... se micșorează..., fiind de natură electrostatică.* CHIM. AN. CALIT. 34. *Folosește un fascicul de electroni... concentrat prin lentile electrostatice.* ABC SĂN. 245, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI. ◊ *Mașină electrostatică* = generator electric care funcționează pe baza fenomenului de electrizare. *A construit cea mai puternică mașină electrostatică din lume.* ENC. TEHN. I, 207, cf. LTR^2, M. D. ENC., DEX, D. ENC., DEX^2, DEI, NDU. ♦ (Despre instrumente de măsurat) A căror funcționare se bazează pe forțele electrostatice dintre corpuri încărcate cu sarcină electrică; care este folosit în electrostatică (v. e l e c t r o s t a t i c **2**). *Un voltmetru electrostatic măsoară tensiunea sondei.* T. V. IONESCU, E. 533, cf. LTR^2, M. D. ENC., DN^3, D. ENC., NDN, DEI.
2. S. f. Ramură a fizicii care studiază interacțiunile dintre sarcinile electrice aflate în repaus. Cf. ENC. ROM., MINERVA, CADE, DT. *Electrostatica este studiul electricității în echilibru.* CIȘMAN, FIZ. II, 97, cf. 218. *Se poate stabili o gradație care nu joacă însă un rol deosebit în electrostatică.* T. V. IONESCU, E. 5, cf. LTR^2, DL, DP, DM, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: (**1**) *electrostatici, -ce.*
– Din fr. **électrostatique.**

ELECTROSTIMULÁRE s. f. Stimulare a țesuturilor vii prin impulsuri electrice. Cf. D. MED., DEX – S, NDN.
– Pl.: *electrostimulări.*
– După fr. **électrostimulation.**

ELECTROSTIVUITÓR s. n. Stivuitor (**2**) acționat electric; elctropalan. Cf. D. ENC., DCR^2, NDN.
– Pronunțat: *-vu-i-.* – Pl.: *electrostivuitoare.*
– **Electro- + stivuitor.**

ELECTROSTRICȚIÚNE s. f. Deformare a unui dielectric sub acțiunea câmpului electric. Cf. LTR^2, DP, DER, D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
– Pronunțat: *-ți-u-.* – Pl.: *electrostricțiuni.*
– Din fr. **électrostriction.**

ELECTROȘÓC s. n. (Med.) Metodă de tratament cu aplicare restrânsă, care constă în trecerea de scurtă durată a curentului electric alternativ prin creier, determinând pierderea cunoștinței, convulsii generalizate și modificări intense ale funcțiunilor vegetative, folosită în anumite boli psihice; electroconvulsie. Cf. M. D. ENC., DEX, DN^3 D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *electroșocuri.*
– Din fr. **électrochoque.**

ELECTROTAXÍE s. f. Electrotropism. Cf. LTR^2, NDN.
– Din fr. **électrotaxie.**

ELECTROTÉCNIC, -Ă adj., s. f. v. **electrotehnic.**

ELECTROTÉHNIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. Știință care studiază fenomenele electrice și magnetice din punctul de vedere al aplicațiilor lor tehnice; ramură a tehnicii care se ocupă cu aplicațiile fenomenelor electrice și magnetice, precum și cu proiectarea, construcția și exploatarea utilajului respectiv. Cf. ENC. ROM., MINERVA. *Direcția centrală industrială a electrotehnicei.* LEG. EC. PL. 78, cf. DT, LTR^2, DL, DP, DM, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
2. Adj. Care aparține electrotehnicii (**1**), de electrotehnică, privitor la aplicarea tehnică a fenomenelor electrice și magnetice. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Studiul instalațiilor electrotehnice complexe îmbină atât probleme de curenți tari, cât și probleme de curenți slabi.* LTR^2 VII, 171, cf. DL, DM. *Cristalele curate de cuarț... se folosesc în industria electrotehnică.* GEOLOGIA, 13, cf. D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *electrotehnici, -ce.* – Și: (rar) **electrotécnic, -ă** adj., s. f. SCRIBAN, D.
– Din fr. **électrotechnique.**

ELECTROTEHNICIÁN, -Ă s. m. și f. Specialist în electrotehnică. Cf. DN^3, NDN.
– Pronunțat: *-ci-an.* – Pl.: *electrotehnicieni, -e.*
– Din fr. **électrotechnicien.**

ELECTROTERAPEÚT s. m. Medic specialist în electroterapie. Cf. DN^3, NDN.
– Pronunțat: *-pe-ut.* – Pl.: *electroterapeuți.*
– Din fr. **électrothérapeute.**

ELECTROTERAPEÚTIC, -Ă adj. De electroterapie, referitor la electroterapie; electroterapic. *Proceduri electroterapeutice... folosesc acțiunea generală a curentului galvanic asupra organismului bolnavului.* ABC SĂN. 65.
– Pronunțat: *-pe-u-.* – Pl.: *electroterapeutici, -ce.*
– Din fr. **électrothérapeutique.**

ELECTROTERÁPIC, -Ă adj. Electroterapeutic. *În perioada de represiune a paraliziilor, se aplică metode fizioterapice și electroterapice cu rezultate bune.* BELEA, P. A. 522, cf. DN^3, DEX – S, NDN, NDU.
– Pl.: *electroterapici, -ce.*
– Din fr. **électrothérapique.**

ELECTROTERAPÍE s. f. (Med.) Tratament medical care se bazează pe acțiunea curenților electrici ca agenți terapeutici ai anumitor boli. Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S., ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, DT, LTR^2, DL, DP, DM, DER. *Proceduri hidrice și electroterapie pentru afecțiuni ale nazo-faringelui.* ABC SĂN. 99, cf.

126, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Scris şi: (învechit) *electro-terapie*. ŞĂINEANU, D. U.
– Din fr. **électrothérapie.**

ELECTROTÉRMIC, -Ă adj. Care aparţine electrotermiei; care se referă la electrotermie. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, NDU.
– Pl.: *electrotermici, -ce.*
– Din fr. **électrothermique.**

ELECTROTERMÍE s. f. Parte a electrotehnicii care se ocupă cu studiul procedeelor tehnice de utilizare a energiei electromagnetice pentru obţinerea căldurii necesare unor operaţii tehnologice sau pentru încălzit; totalitatea procedeelor de utilizare a efectelor calorice ale energiei electrice; electrocăldură. Cf. DT, LTR[2], DP, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR, D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Din fr. **électrothermie.**

ELECTROTERMOCAUTERIZÁRE s. f. (Med.) Cauterizare prin mijloace electrotermice. Cf. DCR[2].
– Pronunţat: *-ca-u-*. – Pl.: *electrotermocauterizări.*
– **Electro- + termo- + cauterizare.**

ELECTROTERMOTERAPÍE s. f. (Med.) Producere de căldură în ţesuturile vii în scop terapeutic, cu ajutorul curentului electric. Cf. D. MED., DN[3], NDN.
– Din fr. **électrothermothérapie.**

ELECTROTÍPIC, -Ă adj. Referitor la electrotipie; executat prin electrotipie. Cf. DEX, DEX[2], NDN, NDU.
– Pl.: *electrotipici, -ce.*
– Din fr. **électrotypique.**

ELECTROTIPÍE s. f. Reproducere de gravuri cu ajutorul curenţilor electrici. Cf. ENC. ROM., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, LTR[2], DEX, DN[3], DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Din fr. **électrotypie.**

ELECTROTOMÍE s. f. Secţionare a ţesuturilor cu ajutorul curenţilor electrici. Cf. LTR[2], DEX[2], NDN, NDU.
– Pl.: *electrotomii.*
– Din germ. **Elektrotomie.**

ELECTROTÓNIC, -Ă adj. Referitor la electrotonus. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *electrotonici, -ce.*
– Din fr. **électrotonique.**

ELECTROTÓNUS s. n. Modificare a excitabilităţii unui ţesut viu (nerv sau muşchi) în cursul trecerii prin ţesutul respectiv a unui curent electric continuu. Cf. LTR[2], DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Din fr. **électrotonus.**

ELECTROTRAUMATÍSM s. n. Electrocutare. Cf. D. MED., DEX – S, NDN.
– Pronunţat: *-tra-u-*. – Pl.: *electrotraumatisme.*
– Din fr. **électrotraumatisme.**

ELECTROTREPÁN s. n. Sapă acţionată de un motor electric, folosită în explorările petroliere; electrobur. Cf. DT, DN[3], DSR, NDN.
– Pl.: *electrotrepane.*
– Din fr. **électrotrépan.**

ELECTROTROPÍSM s. n. Orientare a organismelor în anumite direcţii sub acţiunea curentului electric; electrotaxie. Cf. LTR[2], D. MED., DEX, DN[3], DEX[2], NDN, NDU.
– Din fr. **électrotropismes.**

ELECTROVALÉNŢĂ s. f. Legătură chimică stabilită între ioni cu sarcini electrice de semn contrar, datorită forţelor de atracţie dintre aceştia; legătură heteropolară, legătură ionică. Cf. DT. *Natura mineralelor argilei... determinând abundenţa locurilor cu electrovalenţe adsorbtive.* CHIRIŢĂ, P. 321, cf. LTR[2], DP, DER, D. MED., DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR, D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *electrovalenţe.*
– Din fr. **électrovalence.**

ELECTROVÁLVĂ s. f. Ventil sau supapă ale căror deschidere şi închidere sunt comandate de un electromagnet. Cf. DN[3], NDN, MDA.
– Pl.: *electrovalve.*
– Din fr. **électrovalve.**

ELECTROVEHÍCUL s. n. Vehicul cu motor acţionat electric. Cf. NDN.
– Pl.: *electrovehicule.*
– **Electro- + vehicul.**

ELECTROVENTILATÓR s. n. Ventilator electric. Cf. NDN.
– Pl.: *electroventilatoare.*
– **Electro- + ventilator** (după fr. *électro-ventilateur*).

ELÉCTRU[1] s. n. (Învechit) Electricitate (I). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ilectrul... este un fluid focos ce se află prin toate trupurile.* GENILIE, P. 60/22. *Electrul... o izbi pe un timp senin şi fără furtună?* UNIVERSUL (1845), 22/7. *A luat de la guvern 5 mii talere căci a aplicat electrul... la telegrafe.* ib. (1846), 99/22. *Lumea modernă şi speculativă, de sub domeniul electrului şi al vaporelui, nu se mulţămeşte numai cu iubirea* (a. 1871). EMINESCU, O. VI, 479, cf. L. ROM. 1964, 502. ◊ F i g. *Atunci începui a tremura. Un râu tainic şi poternic de electru-mi străbătu prin toate vinele.* F (1872), 76.
– Şi: **iléctru** s. n.
– Cf. ngr. ἤλεκτρον.

ELECTRU[2] s. n. v. **electrum.**

ELÉCTRUM s. n. **1.** (Învechit; în forma *electru*) Chihlimbar. *Cinstitul ei omofor strălucea mai vârtos decât ilectrul.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 40[r]/18. *De mai mulţi ani se ştie că piatra ce se numeşte electru, ce se va freca tare şi vârtos..., trage la sine lucrurile cele uşoare.* ŞINCAI, ÎNV. 82/18. *Trupurile acelea... nu priimesc materia cea electrică dintr-alte trupuri, ci mai mult o ţin îndărăpt; drept aceea nu pot fi electrul sau succinul.* id. ib. 85/6, cf. 60/27, LM.
2. Aur nativ care conţine o mare cantitate de argint, de culoare galben-deschis până la albă-argintie, maleabil şi ductil. Cf. ANTONESCU, D., ENC. ROM., MINERVA, SCRIBAN, D., DT, LTR[2], DP, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Şi: (învechit) **eléctru**, (învechit, rar) **iléctru** s. n.
– Din ngr. **ἤλεκτρον**, lat. **electrum,** fr. **électrum.**

ELECTUÁR s. n. Preparat farmaceutic cu aspect de pastă, obţinut din amestecul unei pudre active cu sirop de miere sau de zahăr. *Pentru viţăi... câte o lingură de... electuarii să se dea odată toamna şi primăvara.* CUPARENCU, V. 15/23. *Mieri de stup atâta cât va trebui amestecate toate la un loc să face electuarii.* id.

ib. 16/4, cf. ANTONESCU, D., LM, ALEXI, W., ENC. VET., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN^3, NDU.

– Pronunţat: *-tu-ar*. – Pl.: (rar) *electuare*. CADE. – Şi: (învechit) **electuáriu** (pl. *electuarii*) s. n.

– Din lat. **electuarium**, fr. **électuaire.**

ELECTUÁRIU s. n. v. **electuar.**

ELÉCŢIE s. f. **1.** Starea sau însuşirea a ceea ce este electiv (**1**) (v. e l e c t i v i t a t e **1**); operaţie care se efectuează, conform unor norme precise şi dinainte stabilite, pentru desemnarea prin vot a unei persoane destinate să îndeplinească o anumită funcţie (politică). *Să dea ştire cum că au murit Şărban Vodă şi din elexia ţării, adecă alegerea, s-au pus Constantin Vodă domn.* IST. Ţ. R. 12. *Să strângu crai şi alectorii la târgul Amburhu la alecţie.* NECULCE, L. 378. *Nu va fi priimită în sfat propoziţia mişcată de nişte mari, carii ar vrea să facă elecţie unui cap dupre pofta lor* (a. 1699). FN 72. *Elecţia tronului este cea mai frumoasă instituţie într-un stat suveran.* CALENDAR (1850), 60/16, cf. NEGULICI. *În ajunul elecţiilor sânt atâţa candidaţi cu evlavie.* CODRESCU, C. I, 225/23. *Ne vom sili să lărgim, să explicăm aceste cugetări şi să încredinţăm pe români că aceste elecţii sânt pentru dânşii o încercare la care îi supune Europa.* DÂMBOVIŢA (1858), 1^1/12, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *O elecţiune este ilegală când nu se observă toate condiţiunile cerute de lege.* CANELLA, V. 212, cf. COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., T. PAPAHAGI, C. L., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DEX, DN^3, D. Î. LAT.-ROM., DEX^2, NDN, NDU.

2. Alegere, opţiune (**1**). *Ţările hispane sunt pământul de elecţie al lucrurilor „tari" şi al melodramei sumbre şi sobre.* CONTEMP. 1957, nr. 3/6. *El reprezintă locul de elecţie pentru depozitarea grăsimilor.* ABC SĂN. 283. *Credem că creaţia simfonică trebuie să reprezinte pentru compozitor domeniul său de elecţiune.* M 1966, nr. 5, 42, cf. DCR^2.

– Pl.: *elecţii*. – Şi: **elecţiúne**, (învechit, rar) **eléxie**, **alécţie** s. f.

– Din lat. **electio, -onis**, fr. **élection.**

ELECŢIÚNE s. f. v. **elecţie.**

ELEDÓN subst. Aliment preparat din lapte de vacă degresat şi acidulat prin fermentaţie lactică naturală, care se prezintă sub formă de pulbere. *Tratamentul... constă în combaterea infecţiei intestinale (antibiotice) şi realimentare progresivă, prudentă, cu aceleaşi preparate dietetice (eledon).* ABC SĂN. 136, cf. 60.

– Denumire comercială.

ELEEMOSINÁRIU s. m. v. **eleimosinar.**

ELEEMOSÍNĂ s. f. v. **eleimosină.**

ELEEMOZÍNĂ s. f. v. **eleimosină.**

ELEFÁND s. m. v. **elefant.**

ELEFÁNT s. m. **I. 1.** Numele a două specii de mamifere din ordinul proboscidienilor, cu trupul masiv, cu pielea groasă şi aspră, cu nasul modificat într-o trompă lungă şi mobilă şi cu cei doi incisivi superiori transformaţi în colţi lungi, din fildeş: **a)** (şi în sintagmele *elefant indic*, ENC. ROM., *elefant indian*, DER, M. D. ENC., V. BREBAN, D. G., D. ENC., *elefant asiatic*, D. ENC.) mamifer cu urechile mici, cu fildeşii prezenţi numai la masculi, care trăieşte în Asia şi se poate îmblânzi uşor (*Elephas maximus*). Cf. DER, M. D. ENC., V. BREBAN, D. G., D. ENC.; **b)** (şi în sintagma *elefant african*, ENC. ROM., DER, M. D. ENC., V. BREBAN, D. G., D. ENC.) mamifer cu urechile mari, cu fildeşii prezenţi la ambele sexe, care trăieşte în Africa (*Loxodonta africana*); (învechit) fil, fildeş. *Venea împăratului corabie... de aur şi de argint şi de dinţi de elifand şi de maimuţe şi pietri cioplite şi necioplite.* BIBLIA (1688), 252^1/4. *Fieşte cine ar râde de un zugrav, carele la un trup de furnică ar zugrăvi* [un] *cap de elefant.* MOLNAR, RET. 114/7, cf. KLEIN D. 338, BUDAI-DELEANU, LEX. *S-au întors după trei ani încărcată de vistierii, cu aur, argint şi cu... oase de elefanturi.* MOLNAR, I. 108/26, cf. VÂRNAV, L. 31^v/23, LB. *Luă Prinţipatul de la dânşii, primind cu liberă vrere de la ei... scaunul de os de elefant, toga... şi schiptrul împărătesc.* BR (1829), I, 8/20. *Un strungariu la Londra..., tăind în bucăţi un dinte de elefant, au aflat înlăuntru un diamant.* CR (1830), 26^2/29. *În cabinetul istoriei naturale se păstrează scheletrul... a unei fiară, numite mamut, neam de elefant.* AR (1830), 357^1/30. *Au destulă iscusinţă a se ascunde... subt trupul elefantului.* CR (1832), 72^2/1, cf. I. GOLESCU, C. *O cruce de os de elefant (fildiş) săpată cu o deosibită măiestrie.* FL (1838), 35^1/12, cf. VALIAN, V. *De la musca efemeră... până la elefantul de 200 ani se află nenumărate trepte de capacitate şi ţinerea vieţei.* VASICI, M. I, 69/22, cf. 80/8. *Purecile, când îi place, Cât un elefant îl face.* PANN, P. V. I, 28/17, cf. POLIZU. *Doisprece elefanţi intră pe-a sale porţi triumfale.* NEGRUZZI, S. II, 131. *De când elefantul peste păduri domneşte, Trebile merg la vale şi lumea pătimeşte.* ALEXANDRESCU, O. I, 232, cf. id. M. 297, ANTONESCU, D. *Şahul Persiei îi trimisese în dar un elefant.* HASDEU, I. V. XVIII. *Mamiferele cari trăiesc în această zonă sânt: elephantul (trăieşte în India), rinocerul..., hipopotamul.* DRĂGHICEANU, C. 114, cf. COSTINESCU, LM. *Găsim fosile de elefanţi.* CONTA, O. F. 245. *Oamenii primitivi s-au pitit în peşterele Carpaţilor şi în colibe de lemn... spre a se feri de fearele sălbatice, de elefanţii flocoşi.* ODOBESCU, S. II, 263. *Elefantul ţi se părea purice pe lângă acest cucoş!* CREANGĂ, P. 23, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DR. I, 456, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Îl îmbracă într-o piele de elefant şi îl expune la bâlci.* CAMIL PETRESCU, T. II, 359, cf. SCRIBAN, D. *Şi-au tăiat împrejmuirile, salciile şi salcâmii şi le vând în oraş... pe preţuri de dinţi de elefant.* ARGHEZI, S. XVIII, 148, cf. id. P. T. 220. *A adormit profund, strigând în somn: „Săriţi, mă calcă elefanţii în picioare!".* CĂLINESCU, S. 237. *Francezii... abia dacă auziseră de elefant.* VIANU, S. 133, cf. DM, SCL 1961, 16, L. ROM 1962, nr. 3, 9, DER, CIORĂNESCU, D. ET. *Atenţie, urmează un număr interesant: dansează un elefant.* SORESCU, U. 8. *Dar elefanţii? Dar colvnii?* MS. 1975, nr. 2, 46, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. Î. LAT.-ROM., D. ENC., DEX^2, DEI, NDU. ◊ (Ca termen de comparaţie) *Se ridică greoaie ca un elefant şi se îndreaptă spre o policioară.* STANCU, R. A. I, 255. *Avea obrazul la fel de gros ca şi ceafa şi un nas ca o trombă de elefant.* TUDORAN, P. 78.

2. (În trecut; argotic) Bancnotă de o mie de lei. *Zapciul zise: – Banii pe masă. – Cât? – Trei elefanţi.* CHIRIŢESCU, GR. 231, cf. 249, CIORĂNESCU, D. ET.

3. Epitet ironic pentru un bărbat (mai în vârstă şi) cu bani, care este uşor înşelat (la petreceri, la jocul de cărţi etc.). V. m a m u t (**2**). Cf. GR. S. VII, 113, BUL. FIL. IV, 134, 173, 182. *Ce era el la început? Un biet elefant: „barosanul" care acoperă paguba.* VINEA, L. I, 360, cf. CIORĂNESCU, D. ET. *Cu frumuseţea ta puteai să-ţi găseşti un elefant mai acătării.* id. ib. II, 49. *Ia să vedem acum cine rămâne elefant?* UDRESCU, GL.

4. (Regional) Epitet glumeţ pentru un cal (sau un bou) voinic şi puternic. *Intră dumnealui în grajd şi scoase 12 elefanţi, La tăvăluci înhămaţi.* PĂSCULESCU, L. P. 29. *Scoase doisprezece elefanţi La tăvăluci înhămaţi.* POP., ap. PAMFILE, A. R. 207, cf. DR. V, 107, 185.

II. (Învechit) Fildeş. *Făcu împreună scaun de elifand.* BIBLIA (1688), 251^2/47. *Besericile tale făcutu-s-au den elefand.* ib. 553^2/4, cf. TDRG, TDRG^3.

III. (Învechit, rar) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. Cf. ŞINCAI, în DR. V, 558.

– Scris şi: *elephant*. – Pl.: *elefanţi* şi (învechit, rar, n.) *elefanturi*. – Şi: (popular) **alifánt** (SCRIBAN, D., UDRESCU, GL), **lefánte** (DR. I, 456), (învechit, rar) **elefánd, elifánd, elifánt** s. m.

– Din lat. **elephantus**, fr. **éléphant**. – **Elefand** < ngr. **ἐλέφαντος** (gen. al lui *ἐλέφας*).

ELEFANTÉSC, -Ă adj. (Familiar) Enorm, gigantic. Cf. DN^3, NDN, NDU.

– Pl.: *elefanteşti*.

– **Elefant** + suf. *-esc* (după fr. *éléphantesque*).

ELEFÁNTIA s. n. v. **elefantiazis.**

ELEFANTIÁZĂ s. f. v. **elefantiazis.**

ELEFANTIÁZIC, -Ă adj., s. m., s. f. (Med.) (Persoană) care suferă de elefantiazis. Cf. DN^3, NDN, NDU.

– Pronunţat: *-ti-a-*. – Pl.: *elefantiazici, -ce*.

– **Elefantiază** + suf. *-ic*.

ELEFANTIÁZIS s. n. Boală caracterizată prin dezvoltarea exagerată a unor părţi ale corpului, de obicei a membrelor inferioare sau a organelor genitale, care sunt deformate printr-un edem enorm, dur şi cronic; filarioză, (rar) pahidermie. *Au pecinginat cu rapură... ce-i dzâc „elefantia”.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 18^v/32, cf. LM, ENC. ROM., ALEXI, W. *Elefantiaza începe prin o serie de inflamaţii ca la brâncă.* BIANU, D. S., cf. ENC. VET., YGREC, M. N., ENC. AGR., SCRIBAN, D., DM, DER, ABC SĂN. *Nişte mâini... ca cele ale unei persoane bolnave de elefantiasis.* CONTEMP. 1965, nr. 954, 2/6, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *Elefantiaza viziunii criticului, ca şi dragostea lui faţă de debutanţi... sunt rezultatul unui personalism căpătânos.* LOVINESCU, M. 186.

– Scris şi: (cu ortografie etimologică) *elefantiasis*. – Pronunţat: *-ti-a-*. – Şi: (învechit) **elefantiázǎ** s. f., **elefántia** s. n.

– Din lat. **elephantiasis**, gr. **ἐλεφαντίασις**, fr. **élephantiasis.**

ELEFÁNTIC, -Ă adj. **1.** (Rar) Care aparţine elefantului (**I 1**), de elefant, al elefantului; care este în legătură cu elefanţii; ca al elefantului; (prin exagerare) de dimensiuni foarte mari; (rar) elefantin. *Are o talie de cinci picioare, patru degite de înălţime, forme elefantice şi colosale.* BREZOIANU, R. 296/6, cf. DN^2, DN^3, DEX, DEX^2, NDN.

2. (Învechit, rar) Care este bolnav de elefantiazis. Cf. LM.

– Pl.: *elefantici, -ce*.

– Din fr. **éléphantique**, lat. **elephanticus, -a, -um.**

ELEFANTÍN, -Ă adj. Elefantic (**1**). *Geme greu şi înfundat tribuna catedrei sub picioarele elefantine ale profesorului.* CIAUŞANU, R. SCUT. 25. *Aceasta căpătase picioare groase, elefantine.* CĂLINESCU, S. 58. *Caracteristica lor era o piele flască, ce făcea încreţituri mari, elefantine, la încheieturi şi mai cu seamă pe frunte.* id. ib. 387, cf. DEX, DN^3, DEX^2, DCR^2, NDN, NDU.

– Pl.: *elefantini, -e*.

– Din lat. **elephantinus, -a, -um**, fr. **éléphantin.**

ELEFĂNTOÁICĂ s. f. (Rar) Femela elefantului (**I 1**). Cf. TDRG 594.

– Pl.: *elefăntoaice*.

– **Elefant** + suf. *-oaică*.

ELEFĂNŢÉL s. m. Diminutiv al lui e l e f a n t (**I 1**). *Scrie o carte pentru copii despre aventurile unui elefăntel.*

– Pl.: *elefănţei*.

– **Elefant** + suf. *-el*.

ELEFTERÍE s. f. v. **lefterie.**

ELEFTEROSÍ vb. IV. T r a n z. (Grecism învechit, rar) A elibera (**1**). Cf. GÁLDI, M. PHAN. 122, 177, ROSETTI – CAZACU, I. L. R. 356.

– Prez. ind.: *elefterosesc*.

– Din ngr. **ἐλευθέρωσα** (aor. al lui *ἐλευθερώνω*).

ELEGÁNT, -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care se distinge prin armonia şi bunul gust al îmbrăcămintei, al ţinutei; care se îmbracă cu gust, cu distincţie; distins, (familiar) şic[1] (**2**). V. c o c h e t, l u x o s. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V., STAMATI, D. *Prin asta probă numai gelozia lor pentru că nu sânt şi ele aşa de elegante.* NEGRUZZI, S. I, 100. *Dama asta tomnatecă..., întovărăşită de două fete atât de elegante,... este o americancă bogată.* id. ib. 327. *În seara când Ana era la operă, damele erau mai elegante decât totdauna.* DÂMBOVIŢA (1860), 100^2/55, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., BARONZI, I. L. 197/22, COSTINESCU, LM. *Niciun jurnal de mode nu ne-a păstrat modelul şi tiparele graţioaselor podoabe cu care elegantele noastre domniţe şi jupânişe... veneau în ajutorul graţiilor lor.* ODOBESCU, S. I, 417. *Din trăsură coboară o damă elegantă.* CARAGIALE, O. II, 47, cf. DDRF. *Un domn elegant, care venea să se urce în expres, dând cu ochii de mine, se opri o clipă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 17. *Ochii... mi se opresc întâmplător pe frumoasa doamnă V. în flirt aprins cu elegantul domn X.* PAPADAT-BENGESCU, O. I, 10. *Există în univers imagine mai încântătoare decât o femeie înaltă şi zveltă, frumoasă şi elegantă, care se dezbracă încet, alene.* IBRĂILEANU, A. 69, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Bărbatul meu va trebui să fie un tip vesel, elegant şi mai presus de toate dansator perfect.* REBREANU, R. I, 59. *Domnii eleganţi care vin aici nu-ţi răspund la salut.* CAMIL PETRESCU, T. I, 133. *Se feri în lături să salute până la pământ o doamnă foarte elegantă.* C. PETRESCU, Î. II, 123. *El, altădată aşa de voios şi elegant, se înfăţişa grozav de schimbat.* VOICULESCU, P. II, 204. *Foarte multe femei în juru-ne, de la dama elegantă, până la umila gospodină dintr-un sătişor sărac.* SADOVEANU, O, XXI, 48. *Chipul ei nu l-am văzut printre gravii şi eleganţii jăluitori.* MIHĂESCU, D. A. 17. *Împărăteasa Eugenia, una din cele mai frumoase şi mai elegante femei de atunci.* OPRESCU, I. A. IV, 62. *Elegant şi egal, înscris şi angajat, ai trecut în câţiva ani prin toate partidele.* ARGHEZI, P. T. 225. *Este cea mai elegantă conservatoristă.* CĂLINESCU, E. O. I, 170. *Întâlneai, seara, lumea cea mai elegantă din toată America de Sus.* TUDORAN, P. 503, cf. DL. *Vedeam cum prietenul meu trece pe coridoare în suita savanţilor, radios şi elegant, cu un zâmbet fin în colţul gurii.* PREDA, R. 37. *Îmi permiteţi, domnule, să ari femeia elegantă şi se repezi să deschidă geamantanul.* T. POPOVICI, S. 31. cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *M-a dus în ogradă să-mi arate nişte pichiri...: Să vezi cât sunt de elegante şi de proaste.* IBRĂILEANU, A. 110. *Ei par aşezaţi acolo de când lumea,... cu drumuri, cu buchete de arbori eleganţi până foarte departe.* OPRESCU, I. A. IV, 28. ◊ (Substantivat) *Oameni aleşi... sânt şi mai rari decât demanţii! Nice să cunosc pe din afară De pe porturi, precum eleganţii, Ci prin ispitire lungă.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 353. *Toaleta femeilor cochete din zilele noastre... rămâne o jucărie de nimic în comparaţie cu toaleta elegantelor din timpii domnilor fanarioţi.* FILIMON, O. I, 131. *Tânăra stea monopolizase adoraţia eleganţilor timpului.* CARAGIALE, O. I, 7. *Toţi eleganţii aceia... o priveau lacom.* CAMIL PETRESCU, T. I, 134. ◊ (Adverbial) *Obijnuia să se îmbrace foarte elegant.* CARAGIALE, O. I, 307. *Boierul... era elegant îmbrăcat.* SADOVEANU, O. XIX, 23. *Fetiţa... era gătită foarte elegant.* CĂLINESCU, S. 63. *Venise un om tot atât de tânăr şi tot atât de*

elegant îmbrăcat. STANCU, R. A. II, 416. ♦ (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Care este executat cu gust; care se remarcă prin frumusețea, armonia, distincția croielii, a combinațiilor etc. *Aș dori să vă văd în un port mai elegant, de pildă: în uniformă de ofițeri de cavalerie.* ASACHI, PED. 45/19. *Mulți dintr-înșii vrea să se ascunză subt un costum... prea elegant.* FIS. 237/28. *În locul nădragilor acelor roși, să pui un pantalon elegant.* NEGRUZZI, S. III, 58. *Fel de fel de frace civile și militare, unele elegante, dar cele mai multe cu talii scurte și cu cozile până la călcâie.* ALECSANDRI, S. L. 135/24. *Ce frumos șal!... Tare-i elegant!* id. T. 308. *Aproape goală sub rochia elegantă, începea să se dezbrace de la ușă.* IBRĂILEANU, A. 55. *Unul vrea leafa pe trei luni înainte, alta vrea o rochie elegantă.* ARGHEZI, P. T. 138. *Costumul ei, discret și elegant... nu denotă nici o dezordine.* CĂLINESCU, B. I. 35. *Copilul... purta pe el haine, odată elegante.* id. S. 9. *Îmbrăcămintea eleganță concordă cu această înfățișare.* LL I, 98. *Neli apucă o rochie elegantă de pe scaun.* H. LOVINESCU, T. 380, cf. DL. *Îl văzuse întâia oară intrând în sala de bal în costumul lui elegant de împrumutat.* PREDA, R. 311, cf. DM, DEX, V. BREBAN, D. G., DEI, NDU.

2. (Despre oameni) Care se remarcă prin maniere alese, distinse; care dă dovadă de eleganță (**2**), de tact[1] (**III**). V. n o b i l (**5**), g a l a n t, f i n. Cf. NEGULICI, PETRI, V., BARONZI, I. L. I, 197/22, RESMERIȚĂ, D. *Liceul Kogălniceanu a trimes ca șef un jucător elegant și îndrăzneț, care duce la izbândă definitivă pe tovarășii săi.* SADOVEANU, O. XIX, 309, cf. SCRIBAN, D. *Pomponescu, constrâns de educația lui, ținea cu orice chip să pară personal, elegant și senin.* CĂLINESCU, B. I. 476, cf. DEX, DN[3], DEX[2], DEI. ♦ (Despre manifestări, acțiuni, creații etc. ale oamenilor) Care exprimă, denotă, dovedește eleganță (**2**), tact[1] (**III**). *Starea elegantă și prea mult civilizată nu se prea învoiește în părerea noastră cu starea nevinovății[i], încât amestecătura să nu ni se pară aproape de adevăr.* HELIADE, GR. P. 53/21. *Să... păstreze aducerea aminte a acelui glas atât de frumos, a acelii căutături atât de nobile, a celii patimi atât de elegante.* GTM (1836), 23[2]/10. *Creația cea mai frumoasă a Sarei nu este nici „Dama cu camelii", nici „l'Aiglon", ci „Frui-Frui", rolul cel mai elegant.* CARAGIALE, O. II, 209. *Este însuși autor al câtorva elegante pagini de teatru sau de nuvele.* MACEDONSKI, O. IV, 27. *Vorba asta de club îl încântă, evocând în mintea lui ceva ales,... un loc de reculegere elegantă, de izolare aristocratică, în tovărășia unor oameni rafinați.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 36. *Își retractează asperitățile sub masca indiferenței elegante.* LOVINESCU, M. 151. *Nu se putea compara nici cu aticismul elegant și măsurat al lui Croiset.* id. C. IV, 153. *E una din nădejdile teatrului românesc prin vocea ei clară și puternică, prin gesturile ei elegante.* CAMIL PETRESCU, P. 90. *E o lucrare foarte sobră, minunată ca desen, o prezentare extrem de elegantă.* OPRESCU, I. A. IV, 18, cf. 77. *Tăcerea lor elegantă asupra capitolului de întreținere a unui număr de pensionari absenți din bucătărie și prezenți numai în registre, atrage surâsul necurmat al direcției.* ARGHEZI, P. T. 409. *Avea totdeauna prezentă în minte soluția cea mai elegantă.* CĂLINESCU, B. I. 55. *Arhitecții... găsiră că nu e o metodă elegantă aceea de a discuta în afara corpului profesional probleme de specialitate.* id. ib. 487, cf. DL, DM, DEX[2], NDU. ◊ (Adverbial) *Scoate o tabacheră de aur, pe care o întinde „elegant".* CAMIL PETRESCU, T. II, 90. *E un cal de rasă, pe care trebuie să știi să-l călărești savant, săltându-te elegant în șa.* CĂLINESCU, C. C. 53. *Hainele elegant croite de pe spetează scaunului.* PREDA, R. 318. *Un bust al lui Alexandru Macedon, cu capul aplecat elegant pe umărul stâng.* T. POPOVICI, S. 5. *Doamna... vorbea singură, gesticulând elegant.* id. ib. 31. ♦ (Despre limbaj, stil etc.) Care se caracterizează prin armonie, echilibru; distins, fermecător; îngrijit, ales, elevat. *Stilul elegant după al său nume se cunoaște că este cu mult mai împodobit decât stilul poleit.* HELIADE, O. II, 24. *Stilul trebuie să fie înflorit, elegant, dulce și delicat.* MARCOVICI, R. 216/21. *După deosebitele scoposuri ale poetului sau ale oratorului... stilul va fi mișcând, plin, înflorit, elegant.* FL (1838), 12[2]/22. *Poezia... să răsune prin ziceri elegante și armonioase.* ASACHI, P. I/15. *Asemenea avea dânsa și darul cuvântării cei mai elegante către orice obraz bărbătesc* (a. 1842). CAT. MAN. I, 368. *Dacă unele piese aveau oarecare expresii familiare, ele erau la locul lor și îndată venea dialogul elegant fără pretenție și natural.* NEGRUZZI, S. I, 344. *Nuvela... ne lasă să recunoaștem stilul elegant al unuia din cei mai amabili poeți ai noștri.* ODOBESCU, S. I, 447. *Traducătorului i se cere a fi limpede, corect, elegant, cumpănit și mai cu seamă inteligibil în limba sa.* id. ib. II, 369, cf. 494. *Mihai Codreanu... a izbutit... să alunge cu un vers sonor, subtil și elegant impresia ambiguă... pe care o lasă orice poezie filozofică.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 283. *Podoaba cuvântului – ritm, imagini și rimă – este și ea adequată fondului, nobilă și firesc elegantă.* ARH. OLT. X, 72. *A debutat în proză printr-un volum de fantezii și de anecdotică de o factură „elegantă".* LOVINESCU, S. V, 57. *Elegantul stil neoclasic există într-adevăr.* CĂLINESCU, O. XVII, 38. *Apele romantice revărsându-se au dus departe și au înecat apoi cuvântul nobil, eleganta metonimie, pudica perifrază.* VIANU, S. 156. *Turnura elegantă a frazei lor învedera, prin contrast, asperitățile frazei noastre.* BLAGA, H. 141. *Trei din cei patru își exploatează soțiile în stilul elegant al high-life-ului: „n-a știe, n-a vede".* CIOCULESCU, C. 58, V. BREBAN, D. G. ◊ (Adverbial) *Ar ști să scrie... corect și... elegant românește.* ODOBESCU, S. II, 372. *Vorbea domol, elegant.* AGÎRBICEANU, A. 122. *Mi-ar plăcea o colecție elegant tipărită.* CONSTANTINESCU, S. VI, 84. *Învățam... cum se poate scrie plastic și elegant.* BLAGA, H. 135.

3. (Despre oameni sau despre părți ale corpului omenesc) Care se distinge prin finețea formei, liniei, mișcării; grațios, delicat, gingaș, mlădios (**2**), mlădiu (**2**), suplu (**1**), (rar) mlădiat. V. f r u m o s. *Pe aceste mozaicuri sânt feliurimi de... copii cu aripi...; toate aceste figuri sânt foarte curate și elegante (gingașe).* AR (1830), 84[1]/12, cf. VALIAN, V. *Iată o țerăncuță cu o cofă pe umere:... avea o talie elegantă.* ROM. LIT. 325[2]/7, cf. POLIZU. *Ana voi să cunoască pe nume toate acele dame cu figuri frumoase și elegante.* DÂMBOVIȚA (1860), 100[2]/59, cf. LM. *Încovoindu-se de talia ei elegantă în fața oglinzii... întreabă: – Sânt bine la spate, mamițo?* CARAGIALE, O. II, 129, cf. DDRF, BARCIANU. *El se uita la ferestruia creionului, închizând un ochi și privind cu celălalt chipul încântător al Sașei, talia ei elegantă.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 202, cf. ALEXI, W. *Bustul Adelei înalt, elegant, era ușor aplecat asupra mesei.* IBRĂILEANU, A. 87. *Ușa s-a deschis toată și în cadrul ei a apărut statura elegantă a lui Veriotis.* BĂNULESCU, I. 229, cf. DSR. ◊ (Prin extensiune; despre animale) *Celălalt abia are trei picioare de înălțime, formele elegante și uscățive ca ale cerbului.* BREZOIANU, R. 296/11. *La paseri, bărbatul are formele cele mai elegante, colorile cele mai strălucite, glasul cel mai melodios.* CONTA, O. F. 279.

4. (Despre obiecte, interioare, elemente arhitectonice, vehicule etc.) Care se remarcă prin finețea, suplețea, frumusețea liniei, a formei etc.; care se deosebește prin îmbinarea plăcută a elementelor, printr-o sobrietate plină de gust; care este făcut, aranjat, amenajat etc. cu lux. V. s o m p t u o s, l u x o s, f i n. *Aceste cazarmii sânt largi, aerisite și d-o construcție foarte elegantă.* MN (1836), 11[1]/5. *Puindu-l într-o materie de mătasă, se părea a fi un lucru foarte elegant, pe care un amorezat căuta să-l ducă iubitei sale.* ALBINEȚ, M. 20/3. *Vasele sânt elegante, mari și mare parte merg foarte iute.* GT (1839), 174[2]/1. *Într-o cameră destul de elegantă... locuia o femeie încă junâ.* TIMPUL (1856), nr. 1, 1[1]/58. *Vagonul este pe dinăuntru elegant.* CALENDAR (1856), 41/7, cf. POLIZU. *Acel atelagiu... era mai elegant.* NEGRUZZI, S. I, 37. *Într-o ulicioară întunecoasă... sta de mai multe ore o butcă elegantă.* FILIMON, O. I, 134, cf. PONTBRIANT, D., LM. *Am dori să amintim... desemnele bogate ale grelelor stofe antice și formele elegante ce se da odinioară masivelor giuvaieruri de aur.*

ODOBESCU, S. I, 417. *Acest act frumos..., cu oareşicare ornamente polichrome destul de elegante..., e redactat în limba slavonă.* id. ib. 434. *Casa e aceeaşi, însă mobile nouă şi elegante, covoare pe jos.* EMINESCU, P. L. 62. *Cum ţi se pare... falnicul Lesbos, Samosul cel elegant.* id. O. IV, 402. *Modesta ei cameră... se prefăcu acum într-o locuinţă elegantă.* GANE, N. I, 192. *Scoate un şipuşor elegant.* CARAGIALE, O. I, 201. *D. Georgescu cu familia şi cu un coşuleţ elegant de provizii... se urcă în birjă.* id. ib. II, 2. *Un pianino elegant... aşteaptă... atingerea unor degete.* id. ib. VII, 180, cf. DDRF, BARCIANU. *Casa Comăneştenilor... avea un aer mai tânăr, mai elegant.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 57. *Pe uliţă trecu o caleaşcă elegantă, în goana cailor.* REBREANU, I. 75. *Foarte elegant abajour.* CAMIL PETRESCU, P. 83. *Soldaţii... aşteptau sub elegantele arcade.* id. N. 16. *Trecând pe la toate aceste rămăşiţi intacte ale unui trecut zbuciumat, nu vă veţi putea opri să nu admiraţi linia lor elegantă şi măiestria arhitecturală.* SADOVEANU, O. XIX, 504. *Era un vehicul elegant, căptuşit cu velur maron.* CĂLINESCU, E. O. II, 96. *În picioare... târa nişte bocanci eleganţi de vânătoare.* id. S. 15, cf. 105. *Nimenea nu se oprea însă să cate... la cartea aceea elegantă.* BLAGA, H. 135, cf. DL. *Prezenţa sa într-o odaie elegantă de hotel... părea neverosimilă.* PREDA, R. 318. *Despre vas să nu mai vorbim, se zice că e rapid, luxos, elegant.* id. ib. 347, cf. DM. *Linia elegantă a blocurilor albe domină paleta zilei.* CONTEMP. 1968, 1 108, 10/1. *În rostogolire i-am zărit capacul galben şi elegant scânteind în soare.* BĂNULESCU, I. 80, cf. DEX, DSR, DEX^2. ◊ (Adverbial) *Ţinea în mână o carte elegant legată.* CODRESCU, C. II, 124/7. *Era un inel simplu, însă cu un foarte frumos safir încadrat într-un număr de mici perle, ca un miez de floare între corole şi apoi elegant strâns în câteva foi de aur.* CĂLINESCU, E. O. I, 21.

– Pl.: *eleganţi, -te.*

– Din fr. **élégant**, lat. **elegans, -antis.**

ELEGÁNŢĂ s. f. **1.** Distincţie (în modul de a se îmbrăca, în ţinută); bun-gust în alegerea îmbrăcămintei şi în felul de a o purta (cu discreţie, cu simplitate); arta, calitatea de a fi elegant (**1**). V. r a f i n a m e n t (**1**), ş i c [1] (**1**). *Toată compania fu... surprinsă de a vedea pre această persoană tânără... a uni la eleganţia steliei toate graţiile a frumuseţii.* CALENDAR (1794), 27/5. *La acest bal se afla... o mulţime de dame frumoase, tinere, graţioase, împodobite cu pietre scumpe şi îmbrăcate cu cea mai mare eleganţă.* CR (1833), 19^2/30, cf. NEGULICI, POLIZU. *Aşa e frumuseţea: dulceaţa, tinereţea, Blândeţea, eleganţa o-ncing, o încunun.* ALEXANDRESCU, M. 50, cf. PETRI, V., COSTINESCU. *Mă plimbam..., privind la forfoteala aceea de caleşti, birji, automobile, – ce mulţime! Ce eleganţă!* CARAGIALE, O. II, 210, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *La Agapia, – aristocraţia mai mult sau mai puţin autentică şi snobii eleganţei.* IBRĂILEANU, A. 128, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *E vorba de... un bărbat înalt, cu o evidentă eleganţă vestimentară.* LOVINESCU, M. 28. *Va renunţa să mai judece eleganţa lumii după criteriul de până acum.* CAMIL PETRESCU, P. 62. *Rămânea de mult la tânărul magistrat... tocmai fiindcă purta monoclu – cel mai înalt punct pe care îl atinge eleganţa bărbătească.* POPA, V. 198. *Felix fu uimit de eleganţa ei simplă.* CĂLINESCU, E. O. I, 275. *Trunchiurile brazilor masacraţi... au eleganţa tragică a unor oameni îngropaţi de vii într-o noapte de bal.* BOGZA, C. O. 99, cf. 282. *Eleganţa lui, de „băiat de bani gata", sărea în ochi de la o poştă.* STANCU, R. A. I, 228. *Degeaba, doamnelor şi domnilor, eleganţa se duce, dispare!* H. LOVINESCU, T. 151. *Epoca noastră nu are fineţea, cizelarea şi eleganţa secolelor apuse.* T. POPOVICI, S. 176, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI. ◊ (Prin metonimie) *În castel... găseşte pe lîngă mărirea feodalităţii, gospodăria Poloniei şi eleganţa Franţei.* NEGRUZZI, S. I, 192. ◊ F i g. *Suprema eleganţă şade picior peste picior, fără să-şi feştelească linia pantalonului cenuşiu cu linii albe.* ARGHEZI, P. T. 52. ♦ Calitate a unui obiect de îmbrăcăminte de a fi executat cu gust; însuşire de a se remarca prin frumuseţea, armonia, distincţia croielii, a combinaţiilor etc. *Balurile... au fost tot atât de numeroase pre cât şi splendide. În cele mai multe locuri mascile erau de o plăcută eleganţie.* GM (1854), 79^3/9. *Nu vă miraţi de eleganţa toaletei astei dame nalte şi palide.* NEGRUZZI, S. I, 328. *Fanarioţii se deosebeau prin... eleganţa veştmintelor tăiate după ultima modă venită din Fanar.* FILIMON, O. I, 109. *E vorba de... un bărbat înalt, cu o evidentă eleganţă vestimentară.* LOVINESCU, M. 28. *O sublinia şi printr-o eleganţă a rochiilor exagerată.* CAMIL PETRESCU, P. 77. *Pentru el, eleganţa demodată era cea mai autentică.* VINEA, L. I, 141.

2. (Adesea precedat de prep. „cu") Atitudine aleasă, distincţie, fineţe (în maniere, în comportament, în mişcări etc.); subtilitate a gustului sau a simţirii, r a f i n a m e n t (**1**). V. d e l i c a t e ţ e, n o b l e ţ e (**4**). Cf. VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PETRI, V., PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Aceste pericole... sânt platitudinile de stil sau lipsa de vigoare, de eleganţă şi de corecţiune în alegerea cuvintelor.* ODOBESCU, S. II, 369. *Îşi trage batista şi-şi şterge cu eleganţă avocăţească fruntea.* CARAGIALE, O. VI, 141, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Tinerii aceştia dansau tăcuţi, serioşi, cei mai mulţi cu o eleganţă uimitoare.* AGÎRBICEANU, A. 116. *Viorica scuipă cu eleganţă ceaiul din gură.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 28, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Doi lachei „stilaţi"... îşi îndeplinesc cu eleganţă şi condescendenţă serviciul.* CAMIL PETRESCU, T. II, 407. *Îmi plăcea... s-o necăjesc cu galanteriile mele... şi-i ofeream o luptă plină de eleganţă mioritică şi de cavalerism ridicol.* VOICULESCU, P. II, 207. *Îl văzusem mai cu seamă pe moş Hau, mânuind cu eleganţă varga undiţii.* SADOVEANU, O. IX, 389, cf. XIX, 309, SCRIBAN, D. *Avea eleganţa să divulge prietenilor faptele a căror cunoaştere se părea capitală pentru existenţa lor.* CĂLINESCU, B. I. 338. *Femeia avea mâini mici şi o eleganţă naturală în gesturi.* BOGZA, Ţ. 17. *Nu mă crede însă în stare de această indiscreţie şi lipsă de eleganţă.* VINEA, L. II, 187. *Ah, ce eleganţă firească, de boier, are omul ăsta!* H. LOVINESCU, T. 243, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI. ♦ Ceea ce exprimă, trădează eleganţă (**2**), tact[1] (**III**). *Toţi sânt încântaţi de eleganţa versurilor.* GTN (1836), 93[1]/14. *Graţia mişcărilor şi eleganţa manierilor... erau foarte fireşti.* CODRESCU, C. I, 162/27. *Nu este o bucată în care să nu vezi o eleganţă, o idee sau un sublim.* BOLINTINEANU, O. 358. *Dacă din cele 70 de poezii ale lui Eminescu... am lua pe cele mai bune şi le-am pune alături cu cele mai bune... ale lui Alecsandri în eleganţa lor străvezie,... discuţia ar fi cu putinţă.* MAIORESCU, CR. II, 215. *El îşi exprimă sfieaţa nehotărâre printr-aceste graţioase terţete a căror corecţiune şi eleganţă va rămânea în veci grea de imitat.* ODOBESCU, S. I, 290. *Avusese o execuţie foarte îngrijită, de o eleganţă şi de o corectitudine de linie exemplară.* OPRESCU, I. A. IV. 191. *Pedanteria şi într-o măsură intenţia – lipsită de eleganţă formală – de a mări proporţiile serviciului cerut îl făceau să se poarte astfel.* CĂLINESCU, B. I. 45. ♦ Calitatea de a fi sobru, îngrijit, ales. *În vers şi în proză... străluceşte limba românească cu toată graţia şi eleganţa sa.* GENILIE, G. 189/4. *Eleganţa se aplică mai mult la formoseţea vorbelor şi la aşezământul frazelor.* CANELLA, V. 120. *Ceea ce va fi atras pe toţi cetitorii acestor poezii lirice este eleganţa limbagiului lor.* MAIORESCU, CR. I, 319. *Trebuia neapărat să mai urmeze ceva, o scrisoare... minunată prin eleganţa ciceronică a expresiilor ei.* EMINESCU, S. P. 239. *Găsim în versuri... un amestec de eleganţă şi de vulgaritate.* LOVINESCU, C. IV, 17. *Prin frumuseţea versului, eleganţa limbii şi unele lapidare întorsături aforistice ale stilului, este o operă literară de o deosebită distincţie.* CONSTANTINESCU, S. I, 419.

3. Calitatea de a se remarca prin fineţea, supleţea, frumuseţea liniei, a formei etc.; însuşirea de a se deosebi prin unirea plăcută a elementelor, printr-o sobrietate plină de gust; calitatea de a fi făcut, aranjat, amenajat etc. cu lux. *Te admir în frumuseţile, în varietatea, în eleganţa formelor ce caracterizează şi înfrumuseţează*

dregerile tale. CALENDAR (1850), 15/1. *Poziția sa în vârful unui deal pe malul Dunării, eleganța stilului arhitecturei sale,... forma sa de templu antic, toate aceste contribuie a-l pune printre cele mai de frunte monumenturi moderne a Europei.* ROM. LIT. 122 [1]/32. *Turnurile... și-au reluat acum solida lor eleganță din epoca clădirii.* ODOBESCU, S. II, 503. *Natalia bău câteva picături. Fata băgă de seamă eleganța degetelor pe cristal.* D. ZAMFIRESCU, R. 174. *Trebuie să spunem că traducerea uricariului român nu e numai foarte exactă, dar și întipărită de eleganță.* IORGA, L. I, 133. *Menuetul din Sonata a VII-a îi interpreta eleganța sveltă a bustului.* IBRĂILEANU, A. 70, cf. RESMERIȚĂ, D. *Strălucesc oțelurile și eleganța rece a instrumentelor de precizie.* COCEA, S. I, 64. *Locuința părintească nu era palat boieresc, ci o casă modestă de țară, dar încăpătoare și gospodărească, nu lipsită de anume eleganță rustică.* CĂLINESCU, E. 49. *Boierul e o ființă sacră. Observați cum este croit cu eleganță.* ARGHEZI, P. T. 75. *Fetele încă nedescifrate, în transparența straturilor care le mistifică originea și viitorul, dau sensația pură că gândesc frumos. Eleganța literii la începutul unui text. Flori singuratece pe un lujer elastic... Tinerețea n-are nevoie să fie frumoasă ca să fie divină.* id. S. X, 148, cf. DSR.

– Pl.: *eleganțe.* – Și: (învechit) **elegánție** s. f.

– Din lat. **elegantia**, fr. **élégance.**

ELEGÁNȚIE s. f. v. **eleganță.**

ELEGHIACÉSC, -Ă adj. (Învechit, rar) Care caracterizează elegia (2), care aparține elegiei; elegiac (1). *Câte sânt neamurile stihurilor; multe sânt, dar mai alese și mai trebuincioase treisprezece: exametru sau iroicesc, pentametru sau eleaghicesc.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 118[r]/5. *Pentru stihul cel eleghiacesc* [Titlu]. id. ib. 118[v]/13, cf. 123[r]/20.

– Pronunțat: *-ghi-a-.* – Pl.: *eleghiacești.* – Și: **eleaghicésc, -eáscă** adj.

– **Eleghie** + suf. *-icesc.*

ELEGHÍE s. f. v. **elegie.**

ELEGIÁC, -Ă adj. **1.** (Despre producții literare, mai ales în versuri sau, p-e x t., despre părți, atribute ale lor) Care ține de elegie (1), care are caracterele elegiei, exprimând tristețe, melancolie, durere; (învechit) elegic (1), (învechit, rar) eleghiacesc. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., NEGULICI. *Știi nu numai cum s-ar traduce mai bine aceste poezii elegiace, ci și cum s-ar fi putut gândi autorul.* ARISTIA, S. 3/12, cf. id. PLUT. X/26. *Se săturase de tragediile... elegiace.* NEGRUZZI, S. III, 259, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., LM. *Să mai culegem, dintre puținele versuri rămase, o frumoasă canzonetă de ton elegiac.* ODOBESCU, S. I, 295. *Alecsandri... învățătea literatura poporală și elegiacă a României cu producțiuni de un asemenea merit.* CONV. LIT. XXII, 27, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Momentul elegiac, propriu idilei, lipsește uneori cu desăvârșire.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 85, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nota elegiacă... e fondamentala poeziei doamnei Paulian.* ARH. OLT. X, 441. *Glas pentru versuri elegiace pe supt frunze călătoare* [Titlu]. TEODORESCU, C. B. 278. *Hugo își însușește toate acordurile și genurile – epic, elegiac, dramatic și satiric.* SADOVEANU, O. XX, 558, cf. SCRIBAN, D. *Atitudinea sentimentală dârză, spre deosebire de frângerea total elegiacă, deprimantă a eroticii eminesciene.* CONSTANTINESCU, S. I, 57. *Majoritatea poeziei patriotice... e de cea mai elegiacă și mai tânguitoare înfățișare.* PERPESSICIUS, M. I, 25. *Poeziile elegiace... stau deci în legătură cu scrierile sale de filozofie morală.* VIANU, L. U. 393. *A comunicat celor mai bune din sonetele lui acea lungă vibrație elegiacă.* CIOCULESCU, I. C. 108, cf. DL, DM. *Poeziile elegiace pătrunse de deprimare din perioada finală a activității sale literare.* M 1968, nr. 4, 27. *Cele două mici poezii elegiace ale lui Goethe.* N. MANOLESCU, C. M. 274. *Nu se lasă în voia emoției, nu face o poezie de inimă, patetică sau elegiacă.* SIMION, S. R. III, 95. *Fondul elegiac se reduce la câteva atitudini fundamentale.* GRIGURCU, C. R. 119. (Adverbial) *Inadaptarea prin sensibilitate au cântat-o elegiac Brătescu-Voinești și „Bătrânii" lui Gârleanu.* CONSTANTINESCU, S. VI, 17. ◊ *Distih elegiac* = (în versificația antică greacă și latină) grup de două versuri dintre care primul este un hexametru, iar al doilea un pentametru. [Elegiile] *erau scrise în distihul elegiac.* ENC. ROM. II, 275, cf. DER II, 130, DM, 252. *Pentametru elegiac* = cel de al doilea vers din componența unui distih elegiac. *O placă mare de marmură și o inscripție în greacă, un pentametru elegiac.* ARH. OLT. XII, 144.◊ (Despre compoziții muzicale) [Păstorii] *acompaniază textul acestui cânt elegiac.* CALENDAR (1853), 53/10. *Cea de a doua* [melodie]... *este, în fine, tot ce avem mai elegiac și mai măreț în muzica română.* FILIMON, O. II, 349. *Astfel este... „Cântul elegiac" de Beethoven.* CERNE, D. M. II, 10. *Existența cunoscutului cântec păstoresc elegiac al fetei care și-a pierdut oile e atestată cel puțin ca melodie în Transilvania.* IST. LIT. ROM. I, 134. (Adverbial) *Începu să cânte elegiac, mai mult recitând, după tipicul gregorian.* CĂLINESCU, S. 29.

2. (Și substantivat, m.) (Persoană) care scrie elegii sau opere cu caracter de elegie; (învechit) e l e g i c (2). Cf. NEGULICI, COSTINESCU, LM, CADE, SCRIBAN, D. *Un discret elegiac și un liric suav... stăteau închiși între filele primei sale cărți.* CONSTANTINESCU, S. II, 266. *De la Horațiu la elegiacii latini, Sainte-Beuve se mișcă, pe linia timpului, cu ușurință.* id. ib. V, 341. *Sta de vorbă la o masă cu poetul elegiac Alexandru Theodor Stamatiad.* STANCU, R. A. IV, 370. *Idilic și elegiac Nu pot fi eu, zadarnic.* BENIUC, V. A. II, 41, cf. DL, DM. *Daniel Turcea este, în fond, un elegiac.* SIMION, S. R. III, 315, cf. DEX. *Elegiacii timpurii din primul volum.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 20/1, cf. DN[3]. *Poezia unui hedonist inferior sau a unui elegiac minor.* GRIGURCU, C. R. 64.

3. Care este melancolic, nostalgic, trist, jalnic; (învechit) elegic (3). Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU. *Când în seri de primăvară Treci... Pari o visare albă, clară, Elegiacă de poet.* PETICĂ, O. 47. *Cobora deasupra câmpurilor... o întristare elegiacă.* C. PETRESCU, S. 182, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Pe rând, se desfac apoi... nevinovata Hermione, elegiaca Berenice.* LOVINESCU, S. I, 76. *Dintr-o desăvârșită consonanță a sentimentului elegiac,... a ieșit această operă de cristalină rezonanță.* id. ib. 459. *Doi oameni... m-au ajutat să ies din potecile acestei elegiace mediocrități.* GALACTION, O. 27. *A trebuit... să râd chiar de vehemența declarațiilor mele elegiace de odinioară.* A. HOLBAN, O. II, 60, cf. SCRIBAN, D. *Iubirea din „Cuvinte potrivite", elegiacă, obosită,... ajunge la o plenitudine a fericirii pământești.* CONSTANTINESCU, S. I, 102, cf. V, 5. *Se gândea pe el însuși elegant și elegiac, cântând pentru vreo femeie frumoasă.* CAMIL PETRESCU, N. 107. *Mai trist îi e cântecul* [Oltului], *elegiac adeseori și plin totdeauna de nedumeriri.* BOGZA, C. O. 126, cf. DL, DM. *La marginea grădinii elegiac rămân Și-mi strig din urmă gândul.* HOREA, C. 9. *Când se decide să vorbească direct și să se apropie de lucruri cu mâinile goale, Petre Stoica scoate sunete elegiace.* SIMION, S. R. III, 196, cf. DEX, DN[3], D. PSIH. ◊ (Adverbial) *Ați suferit mult, fireşte, compătimi baritonal și elegiac pe Silion.* VINEA, L. I, 267.

– Pronunțat: *-gi-ac.* – Pl.: *elegiaci, -ce.*

– Din lat. **elegiacus, -a, -um**, fr. **élégiaque**, ngr. **ἐλεγειακός.** Cf. it. e l e g i a c o.

ELEGÍBIL, -Ă adj. v. **eligibil.**

ELÉGIC, -Ă adj., s. m. (Învechit) **1.** Adj. Elegiac (1). *Să despuiem acum, prin puterea închipuirii, această elegică și grațioasă baladă.* ODOBESCU, S. I, 210, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DM, HRISTEA, P. E. 126.

2. S. m. Poet care scrie elegii (1); elegiac (2). *O nouă școală poetică, caracterizată prin limbă curgătoare și versuri*

uşoare, a fost aceea al cărei reprezentant de frunte e a se considera... elegicul Shenstone. ENC. ROM. II, 301.

3. Adj. Elegiac (**3**). Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

– Pl.: *elegici, -ce.*

– Din germ. **elegisch.**

ELEGÍE s. f. **1.** Operă literară în versuri sau, rar, în proză, aparţinând genului liric, în care sunt exprimate sentimente de melancolie, de tristeţe, de jale etc. Cf. DOSOFTEI, ap. TDRG[3], CANTEMIR, I. I. I, 12. *Eleghie tâlmăcită din Metastasie* [Titlu]. I. C., POEZII, 43/8, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Vreo câteva elegii originale sânt gata a se da în tipar.* CR (1829), 130[2]/21. *Elegiile sale sau meditaţiile... fac şi pe însuşi autorul să se ostenească a le învăţa pe dinafară.* HELIADE, O. II, 133, cf. I. GOLESCU, C. *Această poemă este când odă, când ditiramb, când elegie.* MN (1836), 4[1]/15. *Cine o vrea să mă înţeleagă vede curat că poema mea nu este satiră, ci o elegie.* GTN (1836), 42[2]/19, cf. ASACHI, P. 83/1, VALIAN, V., I. VĂCĂRESCUL, P. A. 47/1, NEGULICI, STAMATI, D. *Câţi ani să mai treacă şi hainele, limba, obiceiurile societăţii vechi de ieri se vor cufunda. Cum vom fabrica atunce drama sau elegia trecutului?* RUSSO, S. 36. *Având în secret şi nişte elegie compuse,... s-a avântat subit în piaţa publică.* ARISTIA, PLUT. 209/10. *Următoarea elegie a unui mare poet din timpul nostru.* NEGRUZZI, S. I, 266, cf. POLIZU. *Acela ce-n tragedii face patimi a vorbi, Nu poate şi-n elegie chinurile a descri.* ALEXANDRESCU, P. 2/8. *Poeţii timpului secase nesfârşitele comori ale închipuirei lor, fără ca odele, elegiile şi acrostihidele lor... să producă cel mai mic efect.* FILIMON, O. I, 117, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Graţioasa şi jalnica elegie... îmi va servi drept oraţiune funebră.* ODOBESCU, S. III, 37. *Poeţii de azi au prefăcut poezia lirică în elegie – în cântarea propriei lor dureri.* GHEREA, ST. CR. III, 96, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., IORGA, I. L. III, 21. *„Contemporanul" întrerupe pentru un moment, cu nota lui socială, eternele elegii ale epigonilor eminesciani.* ANGHEL, PR. 184, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ce poate face un artist din elemente primare se poate vedea... şi dintr-o cunoscută elegie a lui Eminescu.* SADOVEANU, O. XIX, 429, cf. SCRIBAN, D. *Regăsim în ele... aceeaşi resemnare dârză, în elegii, faţă de moarte.* CONSTANTINESCU, S. I, 219. *„Restrişti" sunt într-adevăr elegiile multiplicate ale unui adolescent torturat de iubire.* PERPESSICIUS, M. I, 120. *Elegia „Mai am un singur dor"... nu foloseşte decât epitetele generalizatoare.* VIANU, S. 32, cf. C. PETRESCU, A. R. 18. *Tema mamei apare... şi în splendida elegie a lui Eminescu.* IST. LIT. ROM. II, 23, cf. DL, DM. *Isprăviseră şi grămăticii... cu lungile lor elegii funebre.* BARBU, PRINC. 278, cf. DER. *Pillat atinge în „elegii" punctul cel mai înalt al liricii sale.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 129, cf. DTL. *Mica elegie simbolistă este spiritualizată şi pusă în acord cu un sentiment nelămurit de jubilaţie.* SIMION, S. R. III, 137. *Timpul elegiei, ca la Petrarca şi Lamartine, e trecutul.* GRIGURCU, C. R. 119. ♦ Compoziţie vocală sau instrumentală cu caracter melancolic, nostalgic, trist. Cf. ENC. ROM., CERNE, D. M., DL, DM, DER, DEX, NDN. *Ceea ce atrage la această elegie este îngrijita scriitură corală, ce conţine expresive imitaţii la cele patru voci.* M 1964, nr. 2, 25, cf. D. MUZ. ♦ Fig. Lamentare, tânguire (**1**); melancolie (**1**), tristeţe. *Sunete jealnice, eleghii căialnice şi traghiceşti ca acestea prin poticile a tuturor munţilor... sunând.* CANTEMIR, I. I. II, 139. *O, alba elegie care moare!* PETICĂ, O. 386. *Nici vântul... nu-şi mai cânta frunzelor eterna sa elegie.* HOGAŞ, DR. I, 219. *Romul şi mastica îl predispuneau la elegie.* C. PETRESCU, Î. II, 216, cf. DL, DM. [Spectacolul] *este.. o elegie închinată celor ce nu pot accede la paradis.* T. februarie 1969, 86.

2. Poezie, în literatura antică greacă şi latină, compusă din distihuri elegiace, caracterizată mai ales prin tonul meditativ, melancolic prin care se deplânge nefericirea provocată de moartea sau îndepărtarea persoanei iubite, de dragostea neîmpărtăşită etc. *Acel Flaccus, pre carele îl află ei lăudat la Ovidius,... cartea IV, elegia 9.* MAIOR, IST. 138/1. *Atât la greci, cât şi la romani, elegia nu a fost totdauna plângătoare.* HELIADE, GR. P. 60/19. *Elegiile intitulate: „Tristium" (Tristele).* CALENDAR (1853), 82/13. *Butas, descriind în elegie cauze fabuloase despre evenimentele romane, zice.* ARISTIA, PLUT. 78/27, cf. ANTONESCU, D. *Atât ar fi trebuit ca să reînceapă atingătoarele elegie ce cată să inspire pe Orestu lui Pilade.* BARONZI, I. G. 552/24, cf. LM. *Iacă începutul elegiei lui Ovidiu.* MAIORESCU, CR. I, 228. *Şi la greci şi la romani aflăm critica amestecată prin elegii, epigrame.* REV. CRIT. I, 27, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., CADE. *În locul vechii ode şi elegii clasice, el introduce poezia intimistă.* VIANU, S. 148. *„Elegia" scrisă în hexametri latini ne face cunoscută o bună parte din viaţa lui.* IST. LIT. ROM. II, 54, cf. DEXI.

– Pl.: *elegii* şi (învechit) *elegie.* – Şi: (învechit) **eleghíe** (accentuat şi, învechit, rar, *eléghie*, I. C., POEZII, 43/8).

– Din lat. **elegia**, ngr. **ἐλεγεία**, fr. **élégie.**

ELEGÍST s. m. (Învechit, rar) Poet elegiac (**2**). Cf. I. GOLESCU, C.

– Pl.: *elegişti.*

– **Elegie** + suf. *-ist.*

ELÉI interj. (Popular) Exclamaţie prin care se interpelează ascultătorul şi care exprimă unele stări sufleteşti:

a) Mirare, uimire, surprindere, bucurie. *Hele, şi pentru aceasta şi mai ales a înţelege aş vrea.* CANTEMIR, I. I. II, 77. *I s-o aprins călcâile după fata ispravnicului... O furat fata, ca mai bine... – Ealei!* ALECSANDRI, T. 216. *Elei, frate! ... Cum o să-mi dau fetele.* id. ib. 420. *Elei! ... care vra să zică, mă pot îmbrăca şi eu ca ciocoii.* id. ib. 908. *Ghiujul s-a hotărât să-şi aducă băiatul din străinătate şi să-l pună la moşie. „Elei! zău, nu mai spune!"* XENOPOL, ap. TDRG, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U. *Elelei! Ce cauţi în codri, pepeni verzi şi stele coapte?* CĂLINESCU, O. XIII, 38. *Tren, vine tren negru. Aduce lumină. Vin oameni noi, elei, elei.* ISAC, O. 29, cf. DL, DM, DEX.

b) (În forma *elelei*) Dor. *Strigătul de dor al românilor: aoleu şi oliolio sau, şi mai mult, alelei şi elelei.* ODOBESCU, O. I, 207.

– Şi: **ealéi**, (prin reduplicare) **eleléi**, (învechit) **helé** interj.

– Et. nec. Cf. scr. j ä l i , rus. и л и.

ELEIMOSINÁR s. m., s. n. (Învechit) **1.** S. m. Persoană însărcinată cu strângerea ajutoarelor la curtea unui suveran. Cf. LM, SCRIBAN, D.

2. S. n. Depozit, rezervă din care se împărţeau ajutoarele, pomenile. Fig. *Simţirea a apucat a fi marele eleimosinar al psicologiei, care acopere orce sărăcie de cunoştinţă.* EMINESCU, în L. ROM. 1961, nr. 1, 52.

– Pl.: (**1**) *eleimosinari*, (**2**) *eleimosinare.* – Şi: **eleemosinárіu** (LM), **elemosunáriu** (id. ib.), **elemozinár** (SCRIBAN, D.) s. m.

– Din lat. **eleemosynarius**, **-a**, **-um**, it. **elemosinario**, fr. **élémosinaire.**

ELEIMOSÍNĂ s. f. (Învechit) Binefacere care se făcea cuiva; ajutor, pomană (**II 3**); (concretizat) ceea ce se dădea de pomană. *Hrisant, patriarh de Ierusalim, către companie, pentru eleimosină* (a. 1827). IORGA, S. D. XII, 32, cf. MOLNAR, în DR. IV, 386. *Cele mai de frunte fapte bune sânt: rugăciunea, postul şi elemosina.* ŞINCAI, C. 172/10. *Că tot atâta este,... au să dau unui dobitoc necuvântători elemosină (milostenie), sau unui om cuvântători.* CALENDARIU BUDA (1815), 52/2. *Au fost nevoit a cere elemosină.* AR (1837), 36[1]/38. *Zilele de sărbătoare... le însămna cu feliuri de lucrări plăcute lui Dumnezău, cu îndurătoare dăruire a elimozinei.* ASACHI, I. 222/25. *Părintele lui... trăia din eleimozine.* id. L. 8/16. *Provedinţa,... spre a păzi pe naţie de sine însuş, ne dădu elemozina unui rigă.* GT (1839), 83[1]/12, cf. NEGULICI. *Vede pre cel avut şi pre cel mizer bătând la uşa sa: cel avut spre a vărsa acolo*

elemozina secretă. CALENDAR (1853), 15/16. *Se înfăţoşă... cu oarecare merinde, ce, drept elimozină, zicea că ar fi adus.* ib. (1854), 120/5, cf. POLIZU. *Seracilor împărţea numeroase elemosine.* CALENDAR (1859), 38/3, cf. PROT. – POP., N. D. *În locul umilitei mâncări ce o ceruse cu titlul de leimosină,... un adevărat ospăţ.* BARONZI, I. L. I, 44/6, cf. LM. *Puteam trece pe acea stradă în care... cerusem elemosină de la trecători.* F (1877), 423. *Vestmintele acelea neamurile mortului le dau ca elemosină săracilor.* MARIAN, Î. 67, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Hrisant trimete multe scrisori, pentru eleimosină, conaţionalilor săi.* IORGA, S. D. XII, XII, cf. SCRIBAN, D., SCL 1950, 60. ◊ L o c. a d v. **Din elemozină** = dintr-un sentiment de milă (faţă de cineva). *Îngăduiţi-mi un adăpost pe vro câteva zile... iar apoi, din elemozină, să mă treceţi peste Dunăre.* ASACHI, P. R. 11/4.

– Pl.: *eleimosine.* – Şi: **eleimozínă, elemosínă** (accentuat şi, rar, *elemósină*, ŞINCAI, C. 172/10), **elemozínă, elimozínă**, (învechit, rar) **eleemosínă** (LM), **eleemozínă** (SCRIBAN, D.), **leimosínă, leimozínă** (POLIZU) s. f.

– Din ngr. **ἐλεημοσύνη**, lat. **eleemosyna**, it. **elemosina.**

ELEIMOZÍNĂ s. f. v. **eleimosină.**

ELEKTRÓN s. n. Aliaj dur şi uşor de aluminiu şi magneziu. Cf. LTR[2], NDN, MDA.

– Din germ. **Elektron.**

ELELÉI interj. v. **elei.**

ELEMÁNT s. n. v. **element.**

ELEMÉNT s. n. (Atestat prima dată în 1643, cf. TDRG[3]) **1.** Fiecare dintre cele patru componente primordiale ale materiei (foc, apă, aer, pământ) care, în concepţia filosofiei antice, nu se pot descompune şi stau la baza tuturor corpurilor şi fenomenelor naturii (v. p r i n c i p i u); (mai ales la pl.; adesea determinat prin „naturii") fenomen al naturii care se manifestă ca o forţă puternică (v. s t i h i e). *Grecii îi numea dumnezei, cum şi elementurile.* VĂCĂRESCUL, I. I, 31[v]/11. *Plântele şi ierburile încă ar seca de le-ar lipsi elemântul sau stihia aceasta.* ŞINCAI, în ŞA I, 634. *Ne sileşti să punem în primejdie... a noastră viaţă la un element aşa de nestatornic.* CRITIL, 2/8. *Spăimântoase fulgere să văd, ca cum toată fiinţa şi toate elementurile să războiesc.* CANTACUZINO, N. P. 134[v]/2. *A învinge pre cea mai înfricoşată dintre toate elementurile* (a. 1800). ŞA I, 518. *Elementurile chiar Ce patru sânt în fire Cu vrăjmăşii asupra mea Le văz că au pornire.* SLĂTINEANU, A. 89/10, cf. MOLNAR, I. 64/15, LB. *Voi da vânturilor această ţărână ce d-abia tărăsc până când, chiemându-o de isnoavă din sânul elementurilor,... mă voi îmbrăca iarăş cu dânsa.* MARCOVICI, C. 92/18. *Cele ghenerale sânt aşa-zisele elementurile bătrânilor: focu, aeru, apa şi pământul.* ANTROP. 9/19. *Străbătu în Italia cu armia sa africană, luptându-se nu numai cu oamenii, dară şi cu elementele.* SĂULESCU, HR. I, 48/24. *Luptându-se multă vreme cu elementurile cele mai puternice... se înecară toţi.* GORJAN, H. IV, 215/18. *Apa... a fost privită ca un element.* MARIN, PR. I, 73/6, cf. STAMATI, D. *Că pe barbă totdauna elementele o bat, Ea sufere vânturi, geruri, brume, ploi.* PANN, H. 72/21. *Elementurile toate asupra mea să iuţesc, Şi ca să mă prăpădească asupra mea se pornesc.* id. E. I, 73/5. *Oamenii... s-au înălţat la o putere triumfală asupra elementelor celor mai rele.* BARASCH, I. F. 3/6, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Infanteria era ostenită; artileria fu abimată... Elementele se uniră cu trădătorii!* HASDEU, I. V. 154. *Patru elemente am descoperit, ... însă descompunerea apei le-a redus la trei.* CANELLA, V. 245, cf. BARONZI, I. L. I, 197/24, COSTINESCU, LM. *Existenţa omului nu poate fi lăsată... în voia elementelor... nestatornice.* CONV. LIT. XI, 16. *Frumoasă e natura patriei noastre, când nu-şi deslănţuieşte elementele cu furie.* CARAGIALE, O. II, 139. *Mă plâng unui amic... de furia elementului. – Las', coane Iancule, îmi zice, ploaia aiasta-i bună.* id. ib. 162, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Strofe pentru elementele naturii.* MINULESCU, V. 103. *Deprinşi să lupte cu elementele, nu s-au supus nici domnilor... Au fost loviţi şi de oameni, însă s-au eliberat ca şi de ape.* SADOVEANU, O. IX, 220, cf. SCRIBAN, D. *Pustietate înfricoşătoare şi spaimă a elementelor naturii.* CONSTANTINESCU, S. I, 50. *Empedocles... credea că la baza tuturor lucrurilor stau patru elemente.* MACAROVICI, CH. 4. *Eminescu era dar, după cum se vede, un tânăr deprins cu elementele naturii.* CĂLINESCU, O. XI, 86. *Vedeam pe Mama, puternică, deasupra, înfruntând elementele şi o nespusă încredere mă cuprinse.* BLAGA, H. 32, cf. id. POEZII, 349. *Când sălbaticul întrebuinţează o anumită emblemă sau talisman pentru vindecarea unei boli... el impune elementelor dorinţa sa.* RALEA, S. T. II, 153. *Trăiesc aici, între elementele dezlănţuite ale naturii.* BOGZA, C. O. 68. [Bivolii] *s-au putut întoarce în lumea lichidă, în marele element primordial.* id. ib. 296. *Stâncile se acoperă treptat de guano alcătuit din contribuţia păsărilor, a elementelor şi a timpului.* VINEA, L. I, 147, cf. DM, DN[2], DER. *Deschidea parcă, la porunca zeului, un nou ciclu în viaţa elementelor.* M 1966, nr. 1, 35. *Maiorescu a scris puţin; scopul lui a fost de a anunţa elementele – apa, aerul, focul, pământul din care se naşte lumea.* N. MANOLESCU, C. M. 14. ◊ (Personificat) *Aici îl vrăşmăşiră pe dânsul însuş elementurile, nu numai oamenii.* FL (1838), 91[2]/33. *Un muget cunfuz, gemând de-a lungul Siretului, minea o revoluţiune apropiată a elementelor.* ASACHI, S. L. II, 18. *Mă sfârşesc, amar mă doare, Şi n-am milă cui să cer: Toate sânt nesimţitoare, Oameni, elementuri, cer.* I. VĂCĂRESCUL, P. A. 49/19. *Plângeţi-mi nenorocirea, elemente, ş-o jeliţi, Plângeţi planite şi stele şi pe mine mă căiţi.* PANN, E. III, 112/25. ◊ F i g. *Sarabanda pe care necontenit elementele naturii o deslănţuie pe crestele lui.* BOGZA, C. O. 55.

2. (La pl.; de obicei urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de", rar, „din", care indică sfera, domeniul etc.) Principii fundamentale, noţiuni primare într-o disciplină oarecare, într-un anumit domeniu etc. V. n o ţ i u n e (**3**). *Elementurile gheometriii teoriticeşti.* ASACHI, G. 1[r]/1. *O scriptură ce cuprinde elementurile unei ştiinţi.* VÂRNAV, L. 134[r]/7. *Budeu în „Elementurile filosofiei practice".* POTECA, F. 211/10. *Elementuri de filosofie morală* (a. 1827). BV III, 532. *Vei paradosi... învăţăturile prescrise pentru acel clas, adecă elementele din gramatica românească, din istorie* (a. 1828). URICARIUL, VII, 184, cf. VEISA, I. 169/4. *Elementuri de fisică şi filosofie după Aristoteles.* FL (1838), 8[1]/7, cf. NEGULCI, POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Elementele ştiinţelor şi arţilor sunt întâiele regule ce derivă din principuri.* CANELLA, V. 246, cf. COSTINESCU. *El învaţă elementele.* LM, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, SBIERA, F. S. 103, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *„Elemente" sau „principii" se numesc, în special în învăţământul muzical, primele noţiuni.* CERNE, D. M. *Era mai bine poate să nu fi ajuns la cunoştinţa acelor instrumente şi a elementelor de higienă.* SADOVEANU, O. XVII, 411, cf. SCRIBAN, D., CĂLINESCU, O. XII, 520. *Întâile elemente de învăţătură şi le-a însuşit în şcoli ungureşti.* BLAGA, G. 170, cf. DM, DN[2]. ◊ (Prin analogie) *Ce fel de creştin eşti tu care nu cunoşti elementele credinţii noastre strămoşeşti?* CĂLINESCU, E. O. II, 245.

3. (Adesea cu determinări care indică apartenenţa) Parte componentă a unui întreg, a unui ansamblu; fiecare din părţile care, împreună, formează un întreg; obiect (**1**), materie (**1**). Cf. VALIAN, V., NEGULCI. *Nu stă în acea disertaţie elementele filosofiei limbistice din zilele noastre.* RUSSO, S. 60. *Datele noastre cele precise se raport esclusivemente... la elementul ce servă a-i forma.* MARIN, F. 490/21, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Leagă însă într-o intimă unitate împrăştiatele elemente ale acestei procedure analitice.* HASDEU, I. C. I, VIII. *Noi zicem „element", vorbind de un corpore simplu ce intră în compunerea materiei.*

CANELLA, V. 245. *Acea parte a retoricei vechi... se ocupa numai de analiza elementelor convicțiunii.* MAIORESCU, L. 9. *Mintea... ar putea cuprinde numai un mic element din conștiința sau simțirea generală.* CONTA, O. F. 336. *Mica hartă geografică, pe care o alăturez aci, va înlesni cititorului coordonarea mai logică a unora din elementele pe care le-am întrunit într-această lucrare.* ODOBESCU, S. II, 230. *Această libertate de alegere în elementele de cultură îl făcea să citească numai ceea ce se potrivea cu predispunerea sa sufletească.* EMINESCU, P. L. 27, cf. 64, DDRF. *Vrei... să cercetezi cu amăruntul elementele constitutive ale ideii-sunet.* PHILIPPIDE, P. 13, cf. GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU. *Devenirile religioase cuprind în ele elemente de inerție tradițional-conservativă.* PÂRVAN, I. F. 109, cf. IBRĂILEANU, S. L. 117, RESMERIȚĂ, D. *Creația arbitrară a unui artist, care nu acumulează datele și elementele, ci procedează prin imaginație constructivă.* LOVINESCU, M. 39. *Avem puțin timp să privim în juru-ne, iar când privim nu vedem realitățile, ci mai mult elemente ale sufletului nostru.* SADOVEANU, O. XIX, 87, cf. SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. *Elementele de cultură filozofică intrate în formația spirituală a tuturor junimiștilor.* VIANU, A. P. 184. *Copacul și cerul constituie adesea elementele din care-și constituie Dupré o compoziție.* OPRESCU, I. A. IV, 29. *Sunt acolo elementele unui mic roman social și psihologic.* CONSTANTINESCU, S. I, 13. *Veni cu propunerea de a se relua proiectul cel mare al unui palat al culturii, în care teatrul ar fi un element.* CĂLINESCU, S. 210. *Chelnerii începeau să aducă întâile elemente ale cinei.* id. B. I, 98. *Oamenii care produc bunuri materiale sunt elementul cel mai important.* CONTEMP. 1953, nr. 353, 2/2. *Dreptatea și sinceritatea sunt elemente de bază.* L. ROM. 1953, nr. 1, 8. *În fiecare element al reliefului se face câte o săpătură.* CHIRIȚĂ, P. 882, cf. DL. *Tragedia propriu-zisă i se păru un lucru neserios,.. având la bază elemente care i se păreau puse acolo de mâna autorului.* PREDA, R. 118, cf. DM, DER. *Acțiunea alcoolului cuprinde treptat elementele sistemului nervos central.* ABC SĂN. 22. *Elementele construcției, îmbinate prin procedee consecvente, creează unitatea stilistică.* M 1968, nr. 1, 18, cf. DEX, DN[3]. ◊ (Glumeț) *Șuba de urs, arnăutul și ciubucul sunt cele trei neapărate elemente a boierului ținutaș.* NEGRUZZI, S. I, 237. *Numai blândul bou și oaia țurcană constituie un element poetic.* T. POPOVICI, S. 97. ♦ (Lingv.) Parte a unui enunț, a unui cuvânt etc., izolabilă prin analiză, și care intră în compoziția unei structuri, a unui sistem etc.; fiecare dintre lexemele, fonemele care fac parte din structurile lexicale, fonetice ale unei limbi. *În limba românească sânt rămășite din limba cea veche romană – sânt chiar elemintele ei.* FM (1838), 197[1]/22. *Am supus elementele limbii noastre de prea luminată origină la o critică riguroasă.* ARHIVA R. I, 370/14. *Să sporească elementul latin în sunetele cuvintelor.* MAIORESCU, CR. II, 282. *Vom vedea dispărând dintr-însa cea mai mare parte a elementului slavon.* ODOBESCU, S. I, 367. *Limba noastră cuprinde elemente slave.* CONV. LIT. XI, 245. *Sunet compus din două elemente „t" și „ș".* ARHIVA, I, 20. *Particula „eccum" este un element de compoziție.* DR. I, 162. *Cuvintele sunt elementele vorbirii.* CADE. *Vedem... o izbitoare asemănare în tratarea elementului lexical de origine latină.* PUȘCARIU, L. R. I, 264. *Elipsele care conțin un singur element sintactic sunt caracteristice... pentru formulele imperative.* IORDAN, STIL. 278. *În loc ca unul din elementele propoziției să fie deplasat mai departe, este așezat mai înainte de locul lui firesc.* VIANU, A. P. 274. *Elementul slav nu ocupă aici ultimul loc.* ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 387. *Mai mult de trei sferturi din elementele fondului principal au o vechime mult mai mare de o mie de ani.* GRAUR, F. L. 71. *Se face simțită tendința de eliminare a elementelor lexicale care nu mai corespund noilor realități sociale.* CONTRIBUȚII, II, 115. *Elementele latine din albaneză sunt foarte numeroase.* IVĂNESCU, I. L. R. 57. ♦ (Mat.) Parte componentă a unei mulțimi (4) de la care începe orice construcție matematică. Cf. ENC. ROM. *Avem... toate elementele pentru a calcula mobilitățile.* T. V. IONESCU, E. 549, cf. LTR[2], DER. ♦ Fiecare din părțile care alcătuiesc o figură geometrică sau servesc la determinarea acesteia. Cf. ENC. ROM. *A avea, cu ajutorul curbei, ambele elemente.* CHIRIȚĂ, P. 237. *Sunt suficiente două egalități... între elementele a două triunghiuri.* GEOMETRIE IX, 43. ♦ (Med.) Fiecare dintre fenomenele constante care caracterizează o boală. Cf. ENC. ROM. *Nu reprezintă boli de sine stătătoare, ci un element important pentru stabilirea unui diagnostic.* ABC SĂN. 12. ♦ (La pl.) Ansamblu de cunoștințe necesare efectuării în bune condiții a operațiilor militare. *Îmi însușeam primele elemente ale instrucției, așa ca, la întoarcerea recruților, să fiu în rând cu ei.* SADOVEANU, O. XX, 445, cf. LTR[2]. ♦ S p e c. Fiecare dintre părțile componente ale unei compoziții muzicale. *Schițează, cu o ritmică variată, cu o permanentă juxtapunere de elemente melodice, stări sufletești diverse.* M 1966, nr. 1, 42. *Toate elementele... unui divertisment... se legitimează ca atare.* T ianuarie, 1969, 125. ♦ (La pl.) Date, informații care conduc la formarea unei concluzii, la inițierea unei acțiuni. *Cu aceste puține elemente istoricul recompune... icoana unui moment trecut.* CONV. LIT. IV, 226. *Raportul... ne procură elemente de topografie arheologică.* ODOBESCU, S. II, 449. *Știi cât e de greu să stabilești elementele pentru proba legală a adulteriului.* CARAGIALE, O. II, 81. *Presiunea atmosferică, precum și celelalte elemente meteorologice, sunt observate în fiecare zi.* PONI, F. 186, cf. RESMERIȚĂ, D. *Din două, trei elemente furnizate chiar de el, e ușor să construiești o poveste întreagă.* CAMIL PETRESCU, T. III, 94. *Condițiile în care s-a făcut împăcarea nu se pot explica decât prin modificarea elementelor pe care Tudor își bazase acțiunea.* OȚETEA, T. V. 226. *Siguranța era în măsură... să procure toate elementele pentru urmărirea juridică.* CĂLINESCU, B. I. 266. *Însemnarea conține câteva din elementele esențiale pentru înțelegerea scriitorului și a operei lui.* VIANU, L. R. 67. *Acest fel al ei mi-a furnizat unele elemente, pe care religiozitatea mea le-a frământat, asigurându-și-le, și întrecându-le.* BLAGA, H. 46. *Nu poate grupa elementele cu care să atragă atenția spre a fi luată în considerare.* RALEA, S. T. III, 27. *Încerc să scot elemente noi de la câțiva martori.* STANCU, R. A. IV, 325. *Trebuie să stabilească următoarele elemente de bilanț.* CHIRIȚĂ, P. 283. *A deținut elementele absolut necesare pentru a da reportajului său caracterul... unei adevărate comedii politice.* CIOCULESCU, C. 24. *Fiecare organism are o constituție caracterizată prin anumite elemente antropometrice.* ABC SĂN. 107. *Nu posedăm elemente care să indice destrămarea ei așa de timpurie.* PANAITESCU, C. R. 32, cf. DEXI. ♦ Factor care determină apariția unui proces, a unui fenomen etc. *Se prefăcea într-o combinație mai bună decât starea de mai înainte negreșit, dar unde elementul desorganisării se susținea.* RUSSO, S. 116. *Numai printr-o descompunere,... noi am reușit a separa elementul factic.* HASDEU, I. C. I, 154. *Școala comunală este poate elementul cel mai puternic fiindcă sădește și înrădăcinează din prima copilărie și în mod special ideile care formează apoi cultura comună a unei națiuni.* CONV. LIT. IV, 36. *Crescut în atmosfera culturei occidentale, era destul de pătruns de rezultatele ei pentru a înțelege și cel puțin a simți valoarea elementelor de civilizație.* MAIORESCU, CR. II, 334. *Istoria dezvoltării diferitelor elemente ale civilizațiunei.* CONTA, O. F. 429. *Credința națională... se întemeiază mai mult pe curtea stăpânitoare din Viena, decât pe elementul vital al înfrățirii naționale a românilor.* ODOBESCU, S. I, 505. *Ar trebui... să cunoască elementele care concură la formarea unui preț.* EMINESCU, S. P. 119. *Găsesc la noi toate elementele trebuincioase pentru o bună desvoltare.* I. NEGRUZZI, S. III, 142. *Elementul moral a determinat aici rezultate economice.* XENOPOL, I. R. XIV, 94. *Mișcându-mă, la rândul meu, în fața peisajului oprit în loc, acum elementul activ eram eu – și el, cel pasiv.* IBRĂILEANU, A. 118, cf. 176. *Are nevoie de natură ca de un element vital.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 64. *Faptul includerii elementului esențial al personalității.* LOVINESCU, M. 93. *Voiau să sublinieze elementul*

critic de selecționare a materialului. id. ib. 178. *Boala lui... fu de asemenea un element care grăbi izbucnirea crizei.* OȚETEA, T. V. 131. *Deși modelul ar fi unul din elementele esențiale în sculptură, el dispăruse cu timpul.* OPRESCU, I. A. IV, 116. *El devine singurul element de legătură între Cézanne și clienții acestuia.* id. ib. 284. *Gramatica ia acel element comun care stă la baza modificărilor cuvintelor și construiește... reguli gramaticale.* SCL 1950, 131. *În artă, voința e un element secundar, totul depinde de talent.* CĂLINESCU, E. O. II, 270. *Ca ajutor pentru atâta cruzime îmi găseam elementul feminin.* BLAGA, H. 60. *Arta cea mai puțin evoluată la nemți este desenul, elementul plastic de diferențiere.* RALEA, S. T. III, 210. *Condițiile care asigură aceste două elemente ale fertilității.* CHIRIȚĂ, P. 18. *Aerul ca element terapeutic.* ABC SĂN. 19. *Elementul natură îl sesizăm în gândul concentrat al desenului.* L 1965, nr. 17, 10/4. *Livezile și viile înseamnă, în istoria diferențierii populației satelor, un element important.* PANAITESCU, C. R. 148. *Un element pozitiv al vieții teatrale germane îl constituie publicul.* CONTEMP. 1968, 1 108, 9/1. *Elementul de bază... este actorul.* IST. T. I, 12. *Un element util în reprezentație devin costumele.* T ianuarie 1969, 109. *Prin acestea se elimină elementul psihologic.* GRIGURCU, C. R. 27.

4. (Adesea urmat de determinări care indică felul, caracterul) Persoană care face parte dintr-un grup, dintr-o colectivitate, având un raport specific cu grupul în care se află. *Soțietatea-ntreagă Constă din elemente curate, sănătoase, La locul lor veghiente.* HELIADE, O. I, 206. *Împotriva silei cu care deosebite elementuri destructive formă starea echilibrului ce este de neapărată trebuință.* MN (1836), 41[1]/19. *Acuma s-au informat în republică, luptându-să însă cu vecinii și cu acele din lăuntru elemente de tulburare.* AR (1837), 50[1]/26. *Elementele mai înaintate ale burgheziei au sprijinit o serie de revendicări.* KOGĂLNICEANU, S. 7. *Acest element străin, întrodus în armata românească, aduse mari nenorociri.* BĂLCESCU, M. V. 594. *Împregiurările politice au putut aduce instituții și elemente feliurite din toate părțile.* RUSSO, S. 44. *Aceste elemente se căsătoresc și produc o ființă nouă trecută prin botezul hristianismului.* id. ib. 94. *Armata lui Petru cel Șchiop se compunea din trei elemente eterogene: turci, munteni și secui.* HASDEU, I. V. 90. *Austria s-a servit de un element venal.* EMINESCU, S. P. 143, cf. DDRF. *Ce putea face Mihai decât să lucreze cu aceste elemente oricât de nesigure, oricât de șugubețe se arătau.* XENOPOL, I. R. V, 337. *Se înțelegea că feciorul Glanetașului este un element periculos pentru ordinea legală.* REBREANU, I. 222, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cel mai bun fost student al meu, element strălucit al Universității.* LOVINESCU, M. 62. *Elementele modeste... își pot valorifica prin lecții însușirile de rând.* CAMIL PETRESCU, P. 5. *Facem un ziar nou, numa cu elemente tinere și independente.* C. PETRESCU, C. V. 157. *Ar fi fost ridicol să solicite... concursul unor elemente... dubioase.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. 348. *Îl felicitase... făcând totodată și elogiul liceului care produsese „un astfel de element".* TEODOREANU, M. II, 524. *Sunt unul din elementele conducătoare ale cercurilor culturale.* SADOVEANU, O. XIX, 42. *Sunt elemente foarte bune, le cunosc eu.* BART, S. M. 35. *Doamna... a fost deopotrivă și un element social valoros.* ARH. OLT. XIX, 271. *Introduce... pictura socialului, a omului ca element de grup.* VIANU, A. P. 13. *Această rivalitate a permis elementelor de dezordine să ridice capul.* OȚETEA, T. V. 270. *Dacă-ți răspunde aruncându-ți ghiozdanul cu cărți în cap e un element primejdios.* ARGHEZI, P. T. 333. *Unindu-se cu elementele cele mai rele din clasă, el învață să mânuiască arme de foc.* CĂLINESCU, B. I. 330. *Agenții... își adunau aderenții dintre elementele cele mai înapoiate.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 1 322. *Cu elemente ca dumneata, sărim în aer!* VINEA, L. I, 46. *Sunt convins că e un element suspect și carierist.* H. LOVINESCU, T. 291. *Primi sarcina să descopere și să izoleze elementele provocatoare.* T. POPOVICI, S. 210. *Se făcea apel la forța unor elemente represive mai puternice.* STOICESCU, C. S. 347. *S-au selectat elemente de valoare pentru scena românească.* IST. T. II, 57, cf. DEX, DN[3].

5. Mediu[1] (1) în care trăiește o vietuitoare. *Apa este singurul element în carile pot trăi.* J. CIHAC, I. N. 151/13, cf. PROT. – POP., N. D., DDRF, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Lunecă fără nici un zgomot în apă, lângă plavie, ca un animal în elementu-i obișnuit.* SADOVEANU, O. XVII, 450, cf. SCRIBAN, D., DM, DEX, DN[3]. ◊ (Prin analogie) *Vorbind despre ce a fost poezia în timpurile cele mai antice, despre izvorirea ei și despre elementul în care ea trăiește, ne dă o definițiune.* ODOBESCU, S. I, 180. *I se părea că trece dintr-un element într-altul și că se transsubstanțiază.* ARGHEZI, S. X, 32. ◊ F i g. *Generația nouă s-a deplasat în alt element, pentru care oameni ca mine și ca dumneata n-au organe de respirație.* CĂLINESCU, B. I. 224. ♦ Mediu[1] (2) favorit, anturaj în care cineva se simte bine, în care trăiește o persoană. *Acesta este elementu lui, fără de care nu poate el să răsufle.* ȚICHINDEAL, în ȘA II, 272. *Simți că tot domina elementul în care se jucase, copil fiind.* BARONZI, C. II, 571. *Larma era elementul lui... și, îndată ce o auzi, îi păru că se trezește dintr-o amorțire.* AGÎRBICEANU, A. 245, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Totuși, se poate vorbi de sinceritate în sensul că, ancestral, intriga era elementul său.* CĂLINESCU, B. I. 303. ◊ (În legătură cu verbe ca „a fi", „a se afla", „a se simți", „a trăi") *A se afla în elementul său.* NEGULICI, S. I, 64. *Ce să-ți mai spun? Era în elementul ei.* NEGRUZZI, S. I, 64. *Rău se face fire, simțirea amorțește, Și trăiesc în durere ca-n elementul meu.* ALEXANDRESCU, O. I, 87. *Când se află la București, el este în elementul lui.* COSTINESCU. *Nici în cazarmă, nici acasă, nici nicăirea nu-i Moș Teacă așa în elementul lui ca la paradă.* BACALBAȘA, M. T. 56. *Îl cunoștea de la alegeri, unde, beat de dimineață până seara, Bănică era în elementul lui.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 29. *A nu fi în elementul său.* CADE. *În teatrul acesta prost, ești ca în elementul tău.* CAMIL PETRESCU, T. III, 109. *Se simțea în elementul său, în toate sălile cu oameni frământați pe scaune, ... consultând ceasurile.* C. PETRESCU, C. V. 332. ♦ P. r e s t r. Mediu[1] (2). *Ce zici, amice, de elementul în care suntem chemați a trăi noi, elevii academiilor din Franța?* IBRĂILEANU, SP. CR. 83. ♦ Natură (3), specific (2); trăsătură dominantă, însușire a cuiva. *Un bărbat ca domnu Budai, a cărui element de viață era a lucra, a osteni, nu știe ce va să zică ostăneala.* GT (1838), 21[1]/13. *Caracterul anglu, rece și prea anevoie de impresionat, ieși cu totul din elementul său propriu.* FILIMON, O. II, 328. *Crede cineva, cum că el, redus până la culmea mizeriei, devenea trist? Așa era elementul său.* EMINESCU, P. L. 32.

6. Substanță care nu mai poate fi descompusă în alte substanțe mai simple prin mijloace fizice sau chimice obișnuite și care poate forma, prin combinare chimică, diverse substanțe compuse. *Apele sulfuroase se compun parte din elemente aeroase, parte din elemente compacte.* FĂTU, D. 97. *Singurul element separat din sare fiind cadmiul, se poate pune egalitatea următoare.* MARIN, PR. I, XXV/4, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Un savant care în amestecul unor elemente ar căuta să prindă un secret.* CARAGIALE, O. I, 67, cf. DDRF. *Produsul este reprezentat punând alături simbolurile elementelor lor.* PONI, CH. 35, cf. BARCIANU. *Țiganul care fabrică bani stăpânește secretul transmutației elementelor.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 56, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *A produs ureea... care este un produs tipic animal; pe urmă s-a realizat sinteza și altor elemente ale corpurilor vii.* CAMIL PETRESCU, P. 401, cf. SCRIBAN, D. *Vom studia toate elementele și combinațiile lor în cadrul clasificării după sistemul lui Mendelejef* [Mendeleev]. MACAROVICI, CH. 233, cf. MDT, DT. *Nu pot intra în reacție cu ionii apei decât elementele cele mai slab legate.* CHIRIȚĂ, P. 34. *Cu cât un element are un număr atomic mai mare, cu atât absoarbe... o cantitate mai mare de raze.* T. V. IONESCU, E. 510. *Substanțele simple, numite elemente, sunt formate din particule de același fel.* MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 130. *Elementele chimice sunt constituite din atomi cu un același număr de protoni în nucleu.* LTR[2], cf. DM, DN[2]. *În domeniul chimiei analitice s-a stabilit că există 101 de*

elemente. CHIM. AN. CALIT. 11, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ECOL. ◊ *Elemente rare* = pământuri rare, v. p ă m â n t (**3**). *Periodicitatea elementelor* v. p e r i o d i c i t a t e. ♦ Substanță care intră în compoziția unor corpuri; corp compus care poate fi analizat prin descompunerea în substanțele din care este alcătuit. *Hidrogenul... este unul din elementele apei.* PONI, CH. 45. *A face analiza unui corp compus însemnează a-l descompune în elementele sale.* id. ib. 51, cf. ENC. ROM. *Câteva kilograme de materie organică, pe care... le extrăgea din elementele brute ale naturii.* IBRĂILEANU, A. 49, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DS. *Solul se diferențiază și mai mult... prin îmbogățirea treptată în elementele necesare nutriției plantelor.* CHIRIȚĂ, P. 51. *Elementele absorbite trec din cavitatea intestinală în vasele sanguine.* ABC SĂN. 10. *Laptele este însă sărac în unele elemente minerale.* id. ib. 23.

7. Pilă electrică; fiecare parte componentă a unei pile electrice. *Fiecare dublu disc de cupru și de zinc se numește un cuplu sau un element.* PONI, F. 249, cf. 251, CADE. *Sub denumirile de elemente... înțelegem unele tipuri speciale de generatori electrici.* CIȘMAN, FIZ. II, 280, cf. DM, DEX, DN[3], DER. ◊ *Element galvanic* v. g a l v a n i c.

8. Parte componentă a unei construcții având un rol bine determinat în alcătuirea acesteia. *Un palat... cu un turn sau cu un element ascuțit dominând orașul.* CĂLINESCU, S. 340. *Susținea că e imposibil să faci o catedrală cu elemente decorative de la bisericile românești vechi.* id. B. I. 454, cf. LTR[2], DL, DER. *Elementele odăii se stratifică în propriul lor contur.* N. MANOLESCU, A. N. III, 60, cf. DEX.

9. (Tehn.) Parte a unui mecanism, a unui aparat (compus din serii asemănătoare). Cf. DT. *Radiatoarele cu transfer de căldură mixt prezintă dezavantajul încălzirii elementelor la temperaturi prea înalte.* LTR[2] XIII, 571.

– Pl.: *elemente* și (m.) *elemenți*, (învechit, n.) *elementuri*, (învechit, rar, n.) *eleminte.* – Și: (învechit, rar) **elemánt** s. n.

– Din lat. **elementum**, fr. **élément**, it. **elemento**, germ. **Element.**

ELEMENTÁR, -Ă adj. **1.** Care este puțin complicat, s i m p l u, u ș o r; care este de prim ordin, de bază, e s e n ț i a l, p r i m o r d i a l, p r i m a r[2] (**I 1**). *Dobândirea aceii mai întâi elementară cunoștință.* EPISCUPESCU, O. Î. XI/19. *Cunoștințe elementare de aritmetică.* ASACHI, E. I, 1/2, cf. VALIAN, V. *Învățații... au zărit într-însă și în geometrie niște adevăruri elementarie.* CONV. MEC. I/21, cf. STAMATI, D. *Aceste prințipii elementare ce sânt în alte țări o faptă viderată... samănă a fi pentru noi lucruri din ceea lume.* RUSSO, S. 92, cf. 151, POLIZU. *Libertatea culturilor, acea idee elementară pentru care noi atâta ne-am luptat,... la voi nu suferă vreo contradzicere.* CALENDAR (1861), 66/9, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., LM. *Așteptam păzirea condițiilor elementare ale publicisticei.* MAIORESCU, CR. II, 92, cf. 370. *Senzațiunea elementară produsă direct de această excitațiune se unește... cu alte senzațiuni.* CONTA, O. F. 477. *Învățături elementare de gramatică.* ODOBESCU, S. II, 363. *Turburarea și pustia împingere și luptă a istoriei oamenilor, a istoriei unui ce elementar.* EMINESCU, P. L. 81. *N-a înțeles... că regulele cele mai elementare ale galanteriei îl obligau să renunțe la orice scandal.* CARAGIALE, O. II, 51. *Nu a intrat încă în domeniul cunoștințelor comune ca un adevăr elementar.* CONV. LIT. XXII, 126. *Această vădită călcare în picioare a celei mai elementare dreptăți.* GHEREA, ST. CR. III, 329. *Serviciile lui... treceau marginile obișnuitelor politețe ajunse elementare.* BACALBAȘA, S. A. I, 128, cf. DDRF. *Turcia uita principiul elementar al oricărui drept.* XENOPOL, I. R. XII, 186, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., IBRĂILEANU, S. L. 15, ȘĂINEANU, D. U. *Nu rezistă unei elementare analize a bunului-simț.* LOVINESCU, M. 86, cf. CAMIL PETRESCU, P. 43. *Era... o chestiune de prudență elementară.* BRĂESCU, A. 138, cf. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 310. *Nu poate deprinde socotelile elementare la aritmetică.* SADOVEANU, O. XIX, 319. *Câți nu trec pe lângă realitățile sociale cele mai elementare.* D. GUSTI, P. A. 132. *Necunoscându-ți cititorii, nu știi cât de elementar trebuie să fii în expunerile tale.* PUȘCARIU, L. R. I, 8, cf. SCRIBAN, D. *Îmbină lupta pentru pace... cu lupta pentru libertățile elementare.* CONTEMP. 1950, nr. 186, 1/1, cf. SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 400. *Necesitatea elementară de a se afla că la o adresă anumită un nou profesionist se îndeletnicește cu... analiza sângelui.* ARGHEZI, P. T. 165, cf. 265. *O elementară cruțare a demnității personale cerea să se informeze discret.* CĂLINESCU, B. I. 343. *O elementară obligație cere să precupețești elogiul.* PERPESSICIUS, M. I, 102. *Mecanismul constituțional, elementar, al acestui tip de cultură e dublu.* RALEA, S. T. III, 11. *Dumneavoastră ați uitat un lucru elementar.* STANCU, R. A. V, 376. *Aceste noțiuni topologice elementare se extind de altfel fără nici o dificultate la spații euclidiene.* STOILOV, T. F. 17. *Mă așteptam măcar la o elementară decență.* H. LOVINESCU, T. 348. *Nu strică să reamintim adevăruri elementare.* PREDA, R. 368. *Toate acuzațiile care mi s-au adus sunt... neconforme cu cel mai elementar adevăr.* T. POPOVICI, S. 303, cf. DM, DN[2]. *Aici vom da o metodă geometrică simplă, elementară.* GEOMETRIE IX, 156, cf. ABC SĂN. 299. *Încălcasem poate o elementară modestie venind cel dintâi.* BĂNULESCU, I. 207. *I se pune la îndoială dreptul elementar la opinie critică.* GRIGURCU, C. R. 85. ◊ F i g. *Ceea ce izbește la acest om... e blocul de tăcere ce-l configurează, ermetică, definitivă, elementară.* LOVINESCU, M. 17. *Armistițiul divin al unei zile elementare.* id. C. IV, 189. *Apa... în râuri, în fluvii și în oceane, aceași; elementară, unică.* BOGZA, C. O. 76. ◊ (Adverbial) *Ei cer oarecare drepturi pe care era elementar... să le aibă poporul cel mai numeros din provincie.* IORGA, L. II, 262. *Asta înseamnă a preface viața în artă, nu a o exprima elementar.* LOVINESCU, M. 200. *A trata o chestiune elementar.* SCRIBAN, D. (Ca determinant al unui adjectiv căruia îi dă valoare de superlativ) *Ceea ce nu se poate în material, se petrece elementar de simplu în subiectiv.* ARGHEZI, S. X, 230. ◊ (Substantivat, n.) *Omul e un animal cu tendințe simpliste și însetat după elementar și rezumativ.* ARGHEZI, S. XXXIV, 138. *Tinzând spre elementarul dinamic, Delacroix ia în ajutor revoluții, viziuni dantești.* BLAGA, Z. 92. *„Elementarul", „cosmicul", „nevăzutul" năvălesc în literatura lui Adrian Maniu.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 134. *Grandiosul sau elementarul sunt pragmatice la fel ca balzacianismul.* MANOLESCU, A. N. I, 265. ♦ Care este neevoluat, simplist. *Croce adoptă cel mai elementar empirism față de critica estetică.* CONSTANTINESCU, S. V, 290. *A da... o definiție elementară lui Făt-Frumos.* CĂLINESCU, B. 210. *Sunt multe idei elementare și multe idei false în aceste articole.* SIMION, S. R. III, 130. ♦ (Despre oameni sau despre însușiri, manifestări etc. ale oamenilor) Care este primitiv, rudimentar, prea puțin civilizat, educat, manierat; simplist. *Amorul... e ceva cu totul elementar, ca și setea sau foamea.* EMINESCU, în SĂM. I, 318. *Un pesimist demonic, elementar, bestial și organic.* CONV. LIT. LXVII, 22. *Este un impuls radical, primitiv, elementar.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 13. *Gelozia sălbatică, cu care mă persecuta de atât timp, nu venea din iubire, ci dintr-o răutate elementară.* LOVINESCU, M. 203. *Visez câteodată o viață elementară, plină de primejdii și de peripeții sălbatice.* C. PETRESCU, C. V. 167. *Era lovit de furia elementară a cărnii, multă vreme conținută, forță oarbă din aceeași esență cu stihiile.* SADOVEANU, O. IX, 148. *Lumea lui... e tot atât de elementară în reacții.* STREINU, P. C. III, 118. *Oamenii din „Hanu-Ancuței", sunt naturi elementare.* VIANU, A. P. 221, cf. 206. *Caragiale acceptă morala practică a vieții – adaptabilitatea absolută care conferă plăceri elementare.* CONSTANTINESCU, S. II, 153. *Era un intelectual, ... dar îi plăcea să simuleze, spre a se amuza, limbajul elementar.* CĂLINESCU, S. 141, cf. id. B. I. 28. *Puterea ocultă... a faptei izbucnește nealterată de zăgazuri, elementară.* BLAGA, Z. 229. *Sufletul său era o prelungire a instinctelor elementare.* RALEA, S. T. I, 14. *În ele se zbate viața, cu patimi elementare, dar autentice.*

CIOCULESCU, C. 48. *Efecte uimitoare, atunci când se aplică sufletului țărănesc, el însuși elementar și naiv.* V. ROM. aprilie 1957, 181.

2. (Despre substanțe, molecule etc.) Care nu mai poate fi descompus (în alte substanțe mai simple) prin mijloace fizice sau chimice obișnuite și care, prin combinare chimică, poate forma diverse substanțe compuse. *Corpii... se cheamă corpi simpli,... elementarii.* MARIN, F. 20/3, cf. CADE. *Aceste din urmă particule... le-am numit molecule elementare.* MACAROVICI, CH. 31. *Însușirea de a fixa azotul elementar o mai au și alte specii.* CHIRIȚĂ, P. 376. *Între particulele elementare din sol... există spații mai mici sau mai mari.* AGROTEHNICA, I, 103. ◊ *Particulă elementară* v. p a r t i c u l ă (**3**). ♦ Care se referă la elemente (**6**); care este format din elemente; de elemente. *Începuturile elementarii a metalurilor esti argintul viu și pucioasa metalică.* AMFILOHIE, G. F. 211^{r}/14, cf. ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, DDRF, ENC. ROM., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Tot ce există în natură e format din conglomeratul de electroni și de ioni, formând un același sistem elementar.* ARH. OLT. XIII, 500, cf. SCRIBAN, D. *Compoziția elementară a acizilor huminici din diferite tipuri de soluri.* CHIRIȚĂ, P. 115.

3. Care aparține naturii și fenomenelor ei; natural (**5**). *În războiul elementar văzui Că apele de mine să traseră-napoi.* C. A. ROSETTI, C. 68/9. *Substanța elementară e apa.* LAURIAN, F. 160/4, cf. STAMATI, D. *În contact mistic cu forțele elementare..., e în măsură să ne dezvăluie... adevăruri.* OȚETEA, T. V. 17. *Aduc cu ele fertilitatea, dar și spectacolul forțelor elementare nedisciplinate.* CONSTANTINESCU, S. I, 93. *Capătul pârghiei... e astăzi pus în mișcare de o putere elementară.* CĂLINESCU, O. XII, 199. *Predomină... evocarea naturii ca aspect cosmic și ca o dramă în care se ciocnesc forțele elementare ale universului.* VIANU, S. 127, cf. DM. *Pătrundem într-o lume elementară și miraculoasă.* N. MANOLESCU, A. N. III, 134. *Factorul chtonic e pus mereu în legătură cu forțele elementare.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 140. ♦ (Mitol.; despre duhuri, spirite etc.) Care stăpânește unul dintre elementele (**1**) naturii. Cf. ENC. ROM. *Le spune o istorie... despre junele Phosphorus, duh elementar îndrăgostit de un crin de foc.* CĂLINESCU, C. O. 221.

4. (Despre cărți, manuale etc.) Care cuprinde principiile de bază, primordiale ale unei discipline, ale unei științe; (despre discipline științifice) care se ocupă cu studierea elementelor de bază, primordiale în domeniul respectiv; (învechit) elementaricesc. V. p r i m a r^{2} (**3**). *Fieșicare în feliul său avem acum câte o carte elementare tălmăcită și gata de a să da în tipariu.* POTECA, F. 363/19. *Tipărirea cărților elementare* (a. 1828). URICARIUL, VII, 184, cf. I. GOLESCU, C. *Au început cursul de fizică și de hemia elementară.* ASACHI, R. 5/19. *Am fost compus un curs elementariu de matematică.* id. M. 1/14, cf. NEGULICI, PROT. – POP., N. D., COSTINESCU. *Logica elementară sau analitică.* MAIORESCU, L. 14. *Aritmetica, algebra și geometria elementară.* EMINESCU, O. XII, 60. *Autorul respectă gramatica elementară.* CARAGIALE, O. VII, 297, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Profesoară de matematici elementare.* ARGHEZI, S. XVI, 110. *O să-și dea el seama dacă noi cunoaștem gramatica elementară.* STANCU, R. A. II, 37. *O gramatică elementară a lui Maiorescu.* N. MANOLESCU, C. M. 43. *Într-un manual elementar de fiziologie.* D. R. POPESCU, I. Ș. 30. ◊ *Învățământ elementar* sau *clasele elementare*, astăzi rar, *clasă elementară* = prima treaptă a învățământului public, cu caracter obligatoriu, în care se predau elementele de bază ale principalelor discipline; clase primare. *Se hotărî ca clasele elementare și gimnaziale să remână și de aci înainte curat catolice.* GT (1848), 290^{2}/34, cf. COSTINESCU. *Căutând a întinde din an în an învățământul elementar.* MAIORESCU, D. I, 162, cf. ENC. ROM. *Ambii frați am fost înscriși la școală în clasa elementară ca să învățăm nemțește.* SBIERA, F. S. 93, cf. CADE. *Creangă a fost un foarte cunoscut autor de manuale școlare pentru învățământul elementar.* CIOCULESCU, I. C. 140. *S-au făcut totuși unele schimbări... referitor la învățământul elementar.* PREDA, C. I. P. II, 59, cf. DM, DEX, DN^{3}. *Școală elementară* = instituție a învățământului public, cu caracter obligatoriu, în care se predau elementele de bază ale principalelor discipline. V. p r i m a r^{2} (**3**). *Vom întocmi shoale elementare seau începătoare.* AR (1829), 124^{2}/1, cf. 223^{2}/6. *Directori ai școalelor normale și elementare.* BARIȚIU, C. II, 166. *De ce nu introduceți acest princip și pentru învățătorii scoalelor elementare?* MAIORESCU, D. I, 163. *Școli elementare... unde elevele își câștiga noțiunile prime din sfera științelor.* F (1880), 328. *A realiza această idee... chiar dacă s-ar dovedi realizabilă într-o școală elementară.* ARHIVA, I, 79. *Înlocuirea școalelor elementare în toate capitalele ținuturilor.* XENOPOL, I. R. XII, 122, f. GHEȚIE, R. M. *Sunt... 6 școale confesionale elementare.* TURCU, E. 83. *Acum este elev al școlii elementare și medii de muzică.* ALEXANDRU, I. M. 313. *Detașată de la școala elementară ciclul doi la o școală medie.* PREDA, R. 80.

– Pl.: *elementari, -e.* – Și: (învechit) **elementáriu, -ie** adj., (învechit, rar) **elementáre** adj. f.

– Din lat. **elementarius, -a, -um**, fr. **élémentaire**, it. **elementare.**

ELEMENTÁRE adj. f. v. **elementar.**

ELEMENTARICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Elementar (**4**). *Gheometrie elementaricească.* VÂRNAV, L. 134^{r}/5. *Scriptură elementaricească* (a. 1825). CAT. MAN. II, 425, cf. L. ROM. 1964, 419.

– Pl.: *elementaricești.*

– **Elementar** + suf. *-icesc.*

ELEMENTARITÁTE s. f. Însușirea de a fi elementar (**1**), simplu (**3**); calitatea a ceea ce este elementar; simplitate (**1**), simplicitate (**2**). Cf. CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 44. *Debutantul abundă în comparații a căror articulație evidentă le pune în vedere elementaritatea.* STREINU, P. C. III, 183. *Sensibilitatea scriitorului simte poezia fabuloasă a elementarității.* CONSTANTINESCU, S. II, 7. *Adevărata dragoste e mută și neprefăcută ca instinctul însuși și, prin elementaritatea ei, inocentă.* CĂLINESCU, O. XIII, 105. *Lipsa de analiză psihologică, elementaritatea, naivitatea expresivă a stilului lui Agîrbiceanu duc la efecte uimitoare.* V. ROM. aprilie 1957, 181, cf. DN^{3}.

– Pl.: *elementarități.*

– **Elementar** + suf. *-itate.* Cf. it. e l e m e n t a r i t à.

ELEMENTÁRIU, -IE adj. v. **elementar.**

ELEMENTARIZÁ vb. I. T r a n z. (Livresc) A simplifica. Cf. BUL. FIL. III, 185, NDU.

– Prez. ind.: *elementarizez.*

– **Elementar** + suf. *-iza.*

ELEMENTARIZÁNT, -Ă adj. (Livresc) Simplificator. Cf. NDU.

– Pl.: *elementarizanți, -te.*

– **Elementariza** + suf. *-ant.*

ELEMENTARIZÁRE s. f. (Livresc) Descompunere, divizare în părțile componente; simplificare. Cf. NDU.

– Pl.: *elementarizări.*

– V. **elementariza.**

ELEMÉNTIC, -Ă adj. (Livresc) Elementar (**2**). Cf. NDU.

– Pl.: *elementici, -ce.*

– **Element** + suf. *-ic.*

ELEMÍ subst. Răşină naturală care conţine uleiuri eterice şi care se foloseşte în industrie şi în farmacie. Cf. ANTONESCU, D., ENC. ROM., LTR[2].

– Din fr. **élémi.**

ELEMOSÍNĂ s. f. v. **eleimosină.**

ELEMOSUNÁRIU s. m. v. **eleimosinar.**

ELEMOZINÁR s. m. v. **eleimosinar.**

ELEMOZÍNĂ s. f. v. **eleimosină.**

ELÉN, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. Persoană care face parte din populaţia de bază a Greciei (antice) sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor din Grecia (antică); grec. *Acea înţeleaseră toţi iudeii şi elenii, câţi viia întru Efesu.* COD. VOR.[2] 234. *Mărire şi cinste a tot omul ce fac(e) bine. Jidovilor mainte şi elinilor* (cca 1618). GCR I, 51/12. *Oamenii cei vechi di demult şi elinii pre aceştia i-au fost certând cu o muncă mare, pre carii făcea această grozăvie.* PRAV. 208. *Trasă pre mulţi jidovi şi elini către creştinătate.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 66[r]/23. *Avuţia cea închisă nu este avuţie, ... zic filosofii elinilor.* BIBLIA (1688), în BV I, 285. *Marel(e) Vasilie... au fost grăind ales către elini* (cca 1680–1695). GCR I, 312/5. *Nu numai la romani... au fost, ci şi la elini.* C. CANTACUZINO, CM I, 29. *Poate este oarecum şi elină..., pentru că faţa nu-i este de eghipteancă.* AETHIOPICA, 68[v]/10. *Un împărat ai căruia supuşi să trăgea din neamul elinilor.* HALIMA (1783), 17[v]/27. *Ştiu că au fost părerea celor vechi elini cum că ritorica ar fi dăruirea dumnezeilor.* MOLNAR, RET. 9/5. *Războaiele persilor cu elenii* (a. 1800). ŞA I, 513, cf. GCR II, 196/28, LB, ISER. *Chestiunea d-a şti daca oamenii sânt acum mai morali decât au fost în societăţile antice ale elenilor şi ale romanilor.* BARASCH, I. F. 4/11. *Când în Panteon artiştii faptelor lor expunea, Zeuxis învia lemne prin elenii ce vorbea.* BOLLIAC, O. 117, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 657. *Înrâurirea elenilor nu se simţea încă în Laţiu.* ODOBESCU, S. I, 44, cf. 35. *Din calul acel mare Elinii se coboară.* EMINESCU, O. IV, 367, cf. 532. *Se-ntâlnise cu nişte elini de cari mişună totdeauna pân îmbulzeala târgurilor mari.* CARAGIALE, O. II, 231, cf. VII, 193, DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU. *Dar se pare că între focoşii şi fudulii elini, Erdeli nu-şi află rostul.* IORGA, I. L. I, 19, cf. 12, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Vechii eleni n-au putut ajunge la o concepţie evolutivă.* RALEA, S. T. III, 9, cf. DM, DER. *Străvechii elini... şi-au pus în faţa acestei arte întrebări adânc înrudite cu propriile noastre preocupări.* M 1964, nr. 3, 37. *Relatările elenilor din cetatea pontică Olbia.* IST. T. I, 24. *Grandioasele olimpiade ale elenilor erau o împletire fericită şi organică a virtuţilor fizice cu cele intelectuale.* SPORTUL, 1972, nr. 6 930, 1/3, cf. DEX, DN[3]. ◊ (Cu sens colectiv) *Elenul se servă cu zicerea... agonie, muncă, luptă.* ARISTIA, PLUT. 295/30. ♦ (Învechit; de obicei în opoziţie cu creştin, cu aluzie la vechea religie a grecilor) Necreştinat, păgân (**1**). *Încă şi eleni duse în băsearecă şi spurrcă locul acela sfântul.* COD. VOR.[2] 261. *Elin, adecă necreştinat.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 22[v]/20. *Tatăl le fusese elin, iară maica creştină.* id. ib. octombrie 98[r]/18, cf. MURNU, GR. 21. *Aice se dau şi profeţiile... filozofilor elini, adecă păgâni, despre întruparea domnului nostru Iisus Hristos.* GRECU, P. 12.

2. Adj. Care aparţine Greciei (antice) ori grecilor, privitor la Grecia (antică) ori la greci, originar din Grecia (antică), caracteristic sau specific Greciei (antice) ori grecilor; grecesc, elinesc, elenic. *Oameni adunaţi şi amestecaţi... formară în Grecia limba elenă.* HELIADE, O. II, 321, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., ISER. *Asia înţelege autorul elen.* ARISTIA, PLUT. VII/2. *Înţelegea limbele elenă, spaniolă, slavonă şi engleză.* NEGRUZZI, S. II, 157. *Şcoala ionică şi şcoala lui Pitagora au introdus în filosofia elenă două elemente fundamentale.* CONV. LIT. II, 37. *Literatura latină, mai toată imitată dupe cea elenă, ne zice curat că satira este cu totul romană.* ODOBESCU, S. I, 32, cf. II, 377, III, 62. *Vrednic reprezentant al ilustrei rase eline.* CARAGIALE, O. VII, 15, cf. DDRF, GHEŢE, R. M., BARCIANU. *Ideile creatoare elene sunt valori istorice.* PÂRVAN, I. F. 83, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Cunoaşte limba elină şi limba latinească.* SADOVEANU, O. XIII, 145, cf. XVII, 397, XIX, 16. *Răsucit în imnuri către toate zeităţile acelui sacru păgânism elen.* STREINU, P. C. II, 91. *Naşterea Venerei... formează mitul central al civilizaţiei şi religiei eline.* OŢETEA, R. 283. *Împerechea caracterele rasei germane şi ale aceleia eline.* CĂLINESCU, E. O. II, 56, cf. id. L. L. 142. *Structura acestei mentalităţi... îşi are originea mai întâi în mulajul gândirii elene.* RALEA, S. T. III, 19. *Lespezile vechilor temple elene.* BOGZA, C. O. 134. *Marea Caraibă îşi dezvăluie toate tainele: o întindere strălucitoare, de o claritate elenă.* V. ROM. aprilie 1954, 61. *Goi, rătăceam ca nişte zei eleni.* BENIUC, V. A. I, 35, cf. DL, DM. *Pe teritoriul românesc... se învăţau atât limba elenă, cât şi greaca modernă.* L. ROM. 1959, nr. 3, 92. *Cultura elenă se întâlnea cu cea primitivă.* M 1966, nr. 1, 43. *Contemplă lumea mitologiei eline cu autentică şi curată simpatie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 27/4. ♦ Care este alcătuit, format din greci. *Colonia elenă era foarte numeroasă.* BART, E. 255. ♦ (Substantivat, f.; în forma *elină*) Limba greacă veche. *Cuvântul acesta singur a elinii numai ar fi.* CANTEMIR, I. I. I, 7. *Nicolae Barbu, profesorul de elină din Bucureşti, era braşovean.* ARH. OLT. XII, 159. *Gheorghie înseamnă, în elină, lucrător de pământ.* SADOVEANU, O. XII, 15. *Cu toate deosebirile acesteia din elina veche, mi-era grozav de uşor să descifrez texte.* MIHĂESCU, D. A. 15. *Sunt numai profesor, de elină.* H. LOVINESCU, T. 144, cf. DM, DER.

– Pl.: *eleni, -e.* – Şi: **elín, -ă** s. m. şi f., adj.

– Din ngr. **ἕλλην**, lat. **Hellenes, -um**, fr. **hellène.**

ELÉNCHUS subst. v. **elencos.**

ELÉNCOS s. n. (În filosofia scolastică) Problemă în discuţie. Cf. ENC. ROM., DN[3]. ♦ Raţionament contradictoriu. Cf. DN[2], NDN.

– Şi: **elénchus** subst. DN[3].

– Din lat. **elenchus, elenchos**, fr. **élenchos, élenchus.**

ELENÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **elinesc.**

ELENÉŞTE adv. v. **elineşte.**

ELÉNIC, -Ă adj. Elen (**2**). *Acesta fu Aristophane, geniu în adevăr helenic.* HELIADE, O. II, 88. *Se zice că şi casele elenice tot aşea avea intrarea lor.* ARISTIA, PLUT. 277/2. *Mitologia orientală şi elenică sânt tocmai ca un bal mascat, unde ni se înfăţişează chipurile estraordinare, monstruoase, dar luându-se masca fiecăria.* BARASCH, M. I, 21/5 . *Făcu domniţei tot acele service ce făcea odinioară Mercur celui mai mare dintre zeii Olimpului elenic.* FILIMON, O. I, 103, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *A întreţine într-o naţiune îmbogăţită ca acea elenică... cultul trecutului.* CONV. LIT. IV, 167. *Poate să se fi resimţit... influenţe care sânt străine artei pure elenice.* ODOBESCU, S. II, 196, cf. III, 53. *Se duce... la Atena să îmbărbăteze avânturile către idealurile elenice.* CARAGIALE, O. VII, 554, cf. DDRF. *Grecii... nu mai trăiesc exclusiv o viaţă intelectuală răzimată pe autenticitatea elenică.* IORGA, L. II, 7. *Antic luptător, Căzut în manta roşă a sângelui cel cald, Sub vechiul cer elenic.* PETICĂ, O. 70. *Comparaţi cultura elenică a epocei clasice cu cultura mexicană anterioară invaziunei spaniole.* PÂRVAN, I. F. 27. *Aud limpede glasul antichităţii elenice.* LOVINESCU, C. IV, 22. *Nu sunt mincinoase acele insule ale preafericiţilor din mitologia elenică.* ARH. OLT. XII, 392, cf. SCRIBAN, D. *Nu este vorba aici de expresia lirică, de stilizarea şi*

tipizarea elenică. CONSTANTINESCU, S. V, 358. *Coloarea măslinie a obrazului şi tăietura elinică a nasului corectau printr-o notă voluntară întâia impresie.* CĂLINESCU, E. O. I, 8. *Majusculele elenice... mă făceau să simt pretutindeni prezenţa secretă a profesorului meu de limba greacă.* BLAGA, H. 113, cf. 124. *Doi ochi de un albastru închis, despărţiţi de linia fină a unui nas de tip elenic.* BENIUC, M. C. I, 30. *Elinicul daimonion indică divinitatea sau spiritul.* CIOCULESCU, I. C. 94. *Răspândirea şi adâncirea cunoaşterii literaturii şi filozofiei elenice clasice în ţările româneşti.* IST. LIT. ROM. I, 342. *Reîntors în ţinuturile de origine, în strălucirea pe care o căpătase în contact cu civilizaţia elenică.* IST. T. I, 27. *Din cele două mari arii de cultură europeană, cea latină şi cea elenică, s-a desprins romanitatea orientală.* PANAITESCU, C. R. 49. *Rodul iubirii dintre medievalul Faust şi helenica Elenă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 101, 7/1. ◊ (Substantivat) *Spun filozofi ca Platon, elinicul, şi Schopenhauer, dintre cei noi, cum că ideile n-ar fi alta decât nişte tipare eterne.* CĂLINESCU, C. O. 116. ♦ (Substantivat, f.) Limba greacă veche. *Traducătorul meu a cunoscut profundamente helenica, latina, slavona.* HELIADE, O. II, 408, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, DM, DEXI.

– Pl.: *elenici, -ce.* – Şi: **elínic, -ă, helénic, -ă** adj.

– Din fr. **hellénique.**

ELENICÁ subst. invar. v. **elinica.**

ELENÍSM s. n. **1.** Cuvânt, locuţiune, expresie proprii limbii elene (v. e l e n **2**), g r e c i s m ; mod de exprimare specific limbii elene. *Elinismul sau greţismul... este când să încheie oareşcare cuvânt după obiceiul dialectului elinesc sau grecesc.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 107[r]/4, cf. I. GOLESCU, C., PROT. – POP., N. D. *Au simţit pornire de a uni verdeaţa vârtoasă şi nemăiestrita cruzime a limbei naţionale cu docta şi mlădiita perfecţiune a elinismului.* ODOBESCU, S. I, 246. *Oricare bacalaureat a învăţat pe de rost elenizmele.* PHILIPPIDE, P. 162, cf. ENC. ROM., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Uneori impunerea elenismelor se produce pe căi ocolite.* IST. L. ROM. I, 52, cf. DN[3].

2. Totalitatea particularităţilor naţionale ale poporului elen (**2**); totalitatea grecilor; cultura Greciei (antice) şi influenţele exercitate de ea; p. r e s t r. perioada elenistică (v. e l e n i s t i c **1**). Cf. PONTBRIANT, D. *Scoli unde dascalul cel mare grecesc îşi avea toată însemnătatea, cluburi ridicule a elenismului.* CONV. LIT. VI, 153. *Dorinţa de a vedea elenismul în Turcia opunându-se panslavismului.* EMINESCU, O. IX, 227. *Zguduirea ce noua credinţă, sinteza spiritului semitic şi a celui aric, o adusese deja elenismului şi lumii romane.* ŞĂINEANU, I. 25, cf. DDRF. *Romanii au avut de limbă comună limba Laţiului, grecii în timpul elenizmului au avut pe aceea a Aticei.* PHILIPPIDE, P. 8, cf. ENC. ROM., BARCIANU. *Cu căderea oraşului în care se resuma viaţa politică şi civilizaţia Imperiului, elenismul primi o lovitură din cele mai grele.* IORGA, L. I, 25. *Grecii... nu mai aveau încredere desăvârşită în cultura lor, acea admiraţie fanatică pentru elenism.* id. ib. II, 7. *Cultura La Tène era o adaptare fericită şi repede îmbrăţişată de toată lumea barbară a elenismului clasic occidental.* PÂRVAN, G. 465, cf. ŞĂINEANU, D. U. [Cuvântul slav] *mai vechi... s-a păstrat numai în regiunile care n-au fost niciodată în legătură cu elinismul.* DR. VII, 354, cf. CADE. *Dragostea pentru elenism şi-a manifestat-o botezându-şi copiii cu nume eroice.* REBREANU, R. I, 166, cf. SCRIBAN, D. *Era vorba de a apăra elenismul însuşi.* VIANU, L. U. 434. *Sinteza, procedeu subtil şi laş, lăsat moştenire de elenism, înseamnă asimilarea în rate a noutăţii.* RALEA, S. T. III, 21, cf. L. ROM. 1959, nr. 3, 95, DER. *Dacia „barbară" făcea parte din aria economică şi culturală a elenismului.* PANAITESCU, C. R. 61. *Romeii... mai târziu vor căpăta conştiinţa elenismului.* IVĂNESCU, I. L. R. 251, cf. DEX, DN[3]. *Elinismul întâlneşte renaşterea flamandă sub veghea matematicii.* SIMION, S. R. III, 311.

– Pl.: (**1**) *elenisme.* – Şi: **helenísm** (DN[3]), (rar) **elenízm, elinísm** s. n.

– Din ngr. **ἑλληνισμός**, fr. **hellénisme**, germ. **Hellenismus**.

ELENÍST, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. Persoană specializată în studiul limbii şi al civilizaţiei elene (v. e l e n **3**); p. g e n e r. specialist în studiul limbii şi culturii greceşti. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Vestiţii elinişti... predau tinerilor greci şi feciorilor noştri de boier.* GHICA, S. 49, cf. 93, PONTBRIANT, D., DDRF, ENC. ROM., BARCIANU. *Cărturari cari posedau desăvârşit limba grecească, elenişti, ca Milescu din Moldova, se formase şi în Ţara Românească.* IORGA, L. I, 34, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Decanul Alfred Croiset, elenistul, o aprobă cu elogii.* LOVINESCU, M. 146, cf. SCRIBAN, D. *În acelaşi timp se formează elenişti care traduc din greceşte.* OŢETEA, R. 185. *Aşa apar în Germania reformată de marii ebraişti şi elenişti.* VIANU, L. U. 340, cf. DL, DM. *Elenistul... îşi aminteşte de cuvintele curioase, intenţionat compuse, din piesele lui Aristofan.* L. ROM. 1960, nr. 5, 88, cf. DEX, DN[3].

2. Adj. (Rar; în forma *elinistă*; în sintagma) *Epoca elinistă* = epoca elenistică, v. e l e n i s t i c (**1**). *Atitudine căreia epoca elinistă... i-a oferit condiţiile cele mai propice de închegare.* M 1964, nr. 3, 41.

– Pl.: (**1**) *elenişti, -ste.* – Şi: (**1**) **heleníst, -ă** (DN[3]) s. m. şi f., (rar) **eliníst, -ă**, s. m. şi f., adj.

– Din fr. **helléniste**.

ELENÍSTIC, -Ă adj. **1.** (În sintagmele) *Epoca* (sau *perioada*) *elenistică*, învechit, *periodul elenistic* = perioadă din istoria şi civilizaţia Greciei şi a Orientului Apropiat şi Mijlociu cuprinsă între moartea lui Alexandru Macedon şi cucerirea Egiptului de către romani. *Sub period elenistic se înţelege starea culturală născută din amestecul de elemente eline şi orientale.* ENC. ROM. II, 277. *Un roman de aventuri eroice şi sentimentale al căror model fusese fixat în epoca elenistică.* VIANU, L. U. 52. *Doar numele Scythia Minor, din perioada elenistică, şi cel de Paristrion, din perioada bizantină, par să fi fost o realitate.* L. ROM. 1965, 435, cf. DER. *În epoca elenistică negoţul se intensifică.* H. DAICOVICIU, D. 53. *Apărute în epoca elenistică, figurinele de lut ars... sunt reflexul material al personajelor care populau spectacolele antice.* IST. T. I, 31. *Mă refer nu numai la cea homerică* [poezia], *ci şi la cea de mai târziu, din epoca elenistică.* IVĂNESCU, I. L. R. 16, cf. DEXI.

2. Care aparţine perioadei elenistice (v. e l e n i s t i c **1**), caracteristic perioadei elenistice. *Democraţiile internaţionale: elenistică, imperial-romană, actuală, au încercat, toate, posibilitatea de înmulţire pe cale mecanică a sufletelor superioare.* PÂRVAN, I. F. 12, cf. 61, DL, DM, DEX. *Caracterul regalităţii dace este influenţat în parte de regalitatea elenistică.* PANAITESCU, C. R. 40. *Se studiază... influenţa elenistică şi romană asupra manifestărilor teatrale locale.* IST. T. I, 18. *Articolele provenite din importul elenistic.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 11, 4, cf. DEX, DN[3]. *Marea ediţie a liricii eline şi elenistice în curs de publicare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 20/1.

3. Care se referă la Grecia (antică), la civilizaţia greacă (veche). *Paul Louis Courier... şi-a publicat pamfletele şi scrierile lui elenistice în primele două decenii ale veacului.* VARLAAM – SADOVEANU, 209, cf. L. ROM. 1959, nr. 3, 95.

– Pl.: (**2, 3**) *elenistici, -ce.* – Şi: **helenístic, -ă** adj. DN[3].

– Din fr. **hellénistique**, germ. **hellenistisch.**

ELENITÁTE s. f. Caracter elenic; lumea grecească (veche). Cf. NDU, DEXI.

– Pl.: *elenităţi.*

– **Elen** + suf. *-itate.*

ELENIZÁ vb. I. Tranz. fact. şi refl. **1.** A face să capete sau a căpăta trăsături caracteristice elenilor (**1**); a (se) transforma în elen; (învechit, rar) a elini. Cf. PONTBRIANT, D., DEXI.

2. A face să capete sau a căpăta caracter elen (**2**); a da sau a căpăta o formă corespunzătoare sistemului limbii elene; (grecism învechit) elinizi. Cf. PONTBRIANT, D., DN[3], DEXI.

– Scris şi: (învechit) *elenisa*. PONTBRIANT, D. – Prez. ind.: *elenizez*.

– Din fr. **helléniser.**

ELENIZÁNT, -Ă adj. Care are caracter elen (**2**); care este influenţat de elenism (**2**), care prezintă trăsături proprii culturii elene. *Noi regăsim chiar în Rusia sudică modelul elenizant al acestor străvechi vase cu picior.* PÂRVAN, G. 11, cf. DEXI.

– Pl.: *elenizanţi, -te*.

– Din fr. **hellénisant.**

ELENIZÁRE s. f. Faptul de a (se) eleniza.

1. Cf. eleniza (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., DN[3].

2. Cf. eleniza (**2**). Cf. PONTBRIANT, D. *Elenizarea vocabularului latin... nu s-a rezumat însă numai la receptarea unor cuvinte greceşti.* IST. L. ROM. I, 57, cf. DEXI.

– Pl.: *elenizări*.

– V. **eleniza.**

ELENIZÁT, -Ă adj. **1.** Care şi-a însuşit trăsăturile caracteristice elenilor (v. elen **1**), care a devenit elen. Cf. PONTBRIANT, D. *Acest român elenizat oferi pensii... grecilor luminaţi.* IORGA, L. I, 28. *Influenţele elenistice pătrund în Dacia... din Thracia profund elenizată.* PÂRVAN, G. 607, cf. DEXI.

2. Care a căpătat caracter elen (**2**). *Cum arăta poezia elenizată a epigonilor, rezultă din specimenul satirizat de Persius.* IST. L. ROM. I, 56.

– Pl.: *elenizaţi, -te*.

– V. **eleniza.**

ELENÍZM s. n. v. **elenism.**

ELENOMANÍE s. f. (Rar) Interes exagerat pentru cultura elenă (v. elen **2**). *Lucilius... a satirizat elenomania unora dintre contemporanii săi.* IST. L. ROM. I, 54, cf. DEXI.

– **Elen + manie.**

ELENŞÚG s. n. v. **alenşig.**

ELEOLÍT s. m. Varietate de mineral din grupul feldspatului. Cf. CANTUNIARI, L. M., CHIRIŢĂ, P. 672, LTR[2].

– Pronunţat: *-le-o-*. – Pl.: *eleoliţi*. – Şi: (rar) **eleolítă** s. f. CANTUNIARI, L. M.

– Din fr. **éléolithe.**

ELEOLÍTĂ s. f. v. **eleolit.**

ELEPATÁCUL subst. art. (Regional) Joc de brâu. Cf. VARONE, D. 52.

– Din magh. **Előpatak** (n. pr.).

ELERÓN s. n. Fiecare dintre aripioarele mobile ale cârmei transversale a unui avion, montate pe marginea posterioară a aripilor şi a ampenajului avionului, prin manevrarea căreia se realizează deplasarea în zbor a acestuia. Cf. LTR[2], L. ROM. 1961, nr. 4, 72. *În combinaţie cu un sistem de eleroane rabatabile, degajează suprafeţele acoperite cu zăpadă.* SCÂNTEIA, 1969, nr. 7 996, cf. DEX, DN[3], DEXI.

– Pl.: *eleroane*.

– Din fr. **aileron.**

ELÉRUI interj. v. **ler.**

ELESÍR s. n. v. **elixir.**

ELESTÉU s. n. v. **ilesteu.**

ELEŞTÉU s. n. v. **heleşteu.**

ELEŞÚG s. n. v. **alenşig.**

ELÉTRIC, -Ă adj. v. **electric.**

ELEUROM s. n. (Regional; cu sens neprecizat, într-un descântec) *Mi-a trimis... Nouăzeci şi nouă de sfinte eleurome.* PĂSCULESCU, L. P. 139.

– Accentul necunoscut. – Pl.: *eleurome*.

– Et. nec.

ELEUSÍN, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. pl. (Şi, adjectival, în sintagma *misterele eleusine*) Serbări în cinstea zeiţei Demeter, care aveau loc anual în oraşul Eleusis, din Grecia antică. Cf. ENC. ROM. II, 277. *Pentru marile eleusinii.* I. BARBU, J. S. 10. *Un foarte frumos afiş de teatru,... sugerând misterele eleusine.* CONTEMP. 1957, nr. 562, 6/4, cf. DER II, 248, DN[3], KERNBACH, D. M. ◊ Fig. *Inima nu mai e peştera sacră a misterelor eleusine în care se oficiază riturile iubirii.* LOVINESCU, C. VII, 91.

2. Adj. (Rar) Care aparţine zeiţei Demeter. *Deoarece zâna s-a arătat mai întâi în oraşul Eleusis..., cultul ei s-a numit eleusin.* ENC. ROM.

– Pronunţat: *-leşu-*. – Scris şi: *eleuzin, -ă*. DN[2]. – Pl.: *eleusini, -e* şi (rar, s. f.) *eleusinii*.

– Din gr. **ἐλευσίνια**, lat. **eleusinia**, fr. **éleusinies.**

ELEUSINÉŞTI adj. pl. (Învechit; în sintagma) *Tainele eleusineşti* = misterele eleusine, v. eleusin (**1**). *Acest gând... să arată mai adevărat de vom socoti că tainele eleusineşti iau răsăritul lor din vremile varvariceşti.* MOLNAR, I. 215/12.

– Pronunţat: *-le-u-*.

– **Eleusin** + suf. *-esc*.

ELEUTERÍE s. f. **1.** Guvernare liberă a unui stat din Grecia antică. Cf. LM, DEX, DN[3].

2. (La pl.) Serbări care se celebrau în cinstea unei victorii în unele oraşe din Grecia antică. Cf. DEX, DN[3].

– Pronunţat: *-le-u-*. – Pl.: *eleuterii*.

– Din gr. **ἐλευθερία**, fr. **éleuthérie.**

ELÉV, -Ă s. m. şi f. **1.** Persoană care învaţă într-o instituţie de învăţământ (de grad elementar sau mediu) sau care este instruită de cineva. V. şcolar[2] (**1**). *Alievii împlinesc cursul învăţăturilor în 10 ani.* CR (1830), 375[1]/12, cf. 276[2]/36. *Ea se apropii de noua sa elevă cu un aer ce ar putea să aibă cineva când ar voi să înceapă legături de prietenie.* CODRESCU, C. II, 61/27, cf. STAMATI, D. *Elevi ce cunosc numai slova şcoalei.* RUSSO, S. 65, cf. POLIZU. *Până şi elevii din Sf Sava erau cuprinşi de focul revoluţionar.* XENOPOL, I. R. XII, 72, cf. PONTBRIANT, D., BARONZI, I. L. IV, 198/23. *Iată... elevul meu de zugrăvie.* ALECSANDRI, F. 11/6, cf. COSTINESCU, LM. *Cum vor fi pricepând elevii aceste lucruri, e greu de înţeles.* CONTEMPORANUL, I, 19. *Elevii... ar ieşi din şcoalele reale cu cunoştinţe varii şi practice.* ODOBESCU, S. II, 75. *Tu le vezi primind elevii cei imberbi în a lor clas.* EMINESCU, O. I, 140. *Elevele sânt incapabile de a mai scrie cu mâinile înghеţate.* CARAGIALE, O. I, 203, cf. DDRF. *Precum şcoala, aşa şi elevii din ea sânt prevăzuţi cu obiectele şi rechizitele prescrise pentru învăţământ.* LIUBA – IANA, M. 1, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Am fost elevă*

ascultătoare. IBRĂILEANU, A. 61, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *E vorba de Gh. Lascar, teroarea și admirația elevilor.* LOVINESCU, M. 28. *Prin săli, ca nimeni să-l vadă, Un elev singuratic pălea.* BACOVIA, O. 69. *După ce criterii își aleg profesorii acestor școli elevii?* CAMIL PETRESCU, P. 6. *Comanda elevilor drepți, îi culca prin clasă sau îi punea să facă pas alergător.* SAHIA, S. A. 113, cf. NOM. PROF. 8. *Am făcut elevilor o comparație între Esop și La Fontaine.* A. HOLBAN, O. II, 91. *Ies cu lingura deasupra gamelei și-i arăt: „Dumnule ilev, nu știu ce să fie pozna asta".* SADOVEANU, O. VII, 197. *Nu se știe azi care sunt elevii care au făcut câteva clase.* D. GUSTI, P. A. 277. *Unii șefi de atelier recomandau elevilor această dublă educație a mâinilor.* OPRESCU, I. A. IV, 76. *Țin conferințe cofetarii, fetele de măritat, docenții, elevii și vardiștii.* ARGHEZI, S. XXV, 155. *Întreaga materie a învățământului... era pusă în versuri latine, propuse memorizării elevilor.* VIANU, L. U. 12. *Lucrarea urma să verifice temeinicia cunoștințelor de gramatică și ortografie ale elevilor.* L. ROM. 1953, nr. 2, 75, cf. CONTEMP. 1953, nr. 334, 2/3, VINEA, L. I, 27. *E campion la înot și cel mai bun elev din clasă.* H. LOVINESCU, T. 321. *Recrutând elevi pentru popularea școlilor, învățatul istoric și filolog se mută la Buda.* CIOCULESCU, I. C. 35, cf. DL. *Aș vrea... să predau elevilor pentru care am fost pregătită.* PREDA, R. 202. *Căuta în fiecare clasă pe cel mai bun elev.* T. POPOVICI, S. 15, cf. DM, SCL 1962, 207. *Dovedindu-se elev sârguincios, a fost trimis să-și ia doctoratul în medicină la Paris.* ABC SĂN. 329. *Publică două poezii în revista liceului și participă la cenaclul elevilor.* SIMION, S. R. III, 265. ◊ (Ca termen de comparație) *Își lăsă privirile în jos, ca un elev prins asupra faptului.* VINEA, L. I, 372. ◊ (Urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prepoziția „de", rar, „la", „de la", care indică felul, specificul instituției) *Întâia oară prezentată... de elevii Conservatorului.* ASACHI, PED. [Foaia de titlu]/10. *Doi indivizi, un ofițer de intendență și un elev de administrație i se pun în față.* CARAGIALE, O. II, 125. *La Iași este întâmpinat de elevii seminarului de la Socola.* XENOPOL, I. R. XIII, 37. *Elevul de la școala de poduri și șosele... privea cu nesaț satul în vale.* BUJOR, S. 116. *Elev al Liceului Sf. Sava, lucrează, în vacanță, pe lângă un meșter cioplitor.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 11. *Dănțuri naționale au jucat elevele Școalei Normale.* ARH. OLT. X, 76. *Era elev de liceu.* C. PETRESCU, C. V. 61. *Eram pe atunci elev de liceu.* A. HOLBAN, O. II, 205. *Se zice că unii dintre elevii gimnaziului își fac lecțiile mai mult la iazurile de devale.* SADOVEANU, O. XVIII, 514. *Odată a expediat doi elevi de liceu... într-o misiune.* CĂLINESCU, B. I. 312. *Pe vremuri fusese și el elev la gimnaziul săsesc.* BLAGA, H. 11. *Băncile, micuțe, ca pentru elevii de curs primar.* STANCU, R. A. II, 36. *Acum este elev al Școlii elementare și medii de muzică.* ALEXANDRU, I. M. 313. ◊ (Urmat de determinări care indică funcția pentru care se pregătește) *Purta ca și mine uniformă de elev plutonier.* C. PETRESCU, Î. II, 17. *Elev impiegat.* NOM. PROF. 65.

2. Persoană care adoptă, urmează sau continuă doctrina, principiile cuiva; discipol. *În sântul apostol Petru... nu vez decât pre omul ce nu cutează deschis a se declara elev a Domnului?* CALENDAR (1850), 26/4. *Sânt oare un elev vrednic a Domnului meu... ?* GM (1854), 1[1]/52, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CARAGIALE, O. VII, 278, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CAMIL PETRESCU, T. II, 191. *Îi surâdea ideea de a domestici pe inamicul său științific, trecându-l printre elevii săi.* CĂLINESCU, B. I. 556. *Stendhal este elevul filozofilor sensualiști.* VIANU, L. U. 453, cf. DL, DM. *Unul din cei mai reprezentativi elevi ai lui I. P. Pavlov.* ABC SĂN. 69, cf. M. D. ENC., DEX. ◊ (Ironic) *Sunt eleva ta întru nesimțire, maestre!* VINEA, L. II, 168.

– Pl.: *elevi, -e.* – Și: (învechit) **aliév, -ă** (pronunțat *-li-ev*) s. m. și f., (regional) **ilév** s. m.

– Din fr. **élève**. – **Aliev** < it. **allievo.**

ELEVÁ vb. I. **1.** Tranz. A ridica, a înălța. Cf. LM, ALEXI, W., DN[3].

2. Tranz. și refl. A evolua, a (se) instrui; a (se) dezvolta. Cf. PONTBRIANT, D., LM, ALEXI, W.

– Prez. ind.: *elevez.*

– Din fr. **élever**, lat. **elevare.**

ELEVÁRE s. f. Elevație (**2**). *Liricul transcende totdeauna materialitatea, cu neliniști și elevări de înaltă temperatură.* CONSTANTINESCU, S. I, 70. *Ignorând tot ce a fost valoros în efortul milenar al omenirii întru apropierea de adevăr, întru făurirea frumuseții, întru continua elevare morală.* CONTEMP. 1957, nr. 573, 7/3. *Aduce o contribuție deosebită la elevarea spirituală.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 1/1, cf. DN[3].

– Pl.: *elevări.*

– V. **eleva.**

ELEVÁT, -Ă adj. **1.** (Învechit) Care deține o poziție înaltă în societate. *Smintiții din clasele elevate ale societății... își au încăperile lor.* BARASCH, I. F. 17/3.

2. (Învechit, rar) Care iese în relief. *Tulpină rotundă, fără linii elevate.* BRANDZA, D. 151.

3. (Despre stil, limbaj etc.; p. ext. despre oameni și manifestările lor) Care este măreț (**2**), nobil (**4, 5**), superior (**4**), rafinat. *În locul inspirației prelungite până la haosul mistic, creatorul lucid caută sferele elevate ale spiritului.* V. ROM. ianuarie 1935, 36. *Sunt atâtea pagini admirabile: undeva o evocare frenetică a jazului, ... în final, elevata contemplație a schimniciei.* CONSTANTINESCU, S. I, 93. *Compozitorul folosește construcția variațiunilor derivând una din alta pentru a crea... momente de elevată tensiune emoțională.* M 1968, nr. 4, 35. *Ținuta artistică elevată a ansamblului a impus definitiv Compania Bulandra.* IST. LIT. ROM. II, 71. *Voievodul Neagoe Basarab... apare astăzi... drept un reprezentant al vechii culturi bizantine, ... un elevat și original spirit de dimensiuni excepționale.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7 903. *Premiera piesei... capătă proporțiile unui eveniment prin textul elevat.* T ianuarie 1969, 107. *Plutește în aer... un dulce și elevat parfum de epocă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 15/8. *Nu există libertate fără să fie susținută de o gândire elevată.* D. R. POPESCU, I. Ș. 210, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *elevați, -te.*

– Din fr. **élevé**.

ELEVATÓR[1] s. n. **1.** Instrument chirurgical folosit la îndepărtarea fragmentelor solide, proprii sau de alte origini, din țesuturile vii. *Un elevatoriu cu care ridicăm bucata de os ferăstruită.* TURNESCU, MED. OP. 9[r], cf. D. MED., DN[3].

2. Aparat, instalație sau dispozitiv al unei instalații cu care, pe baza unor benzi transportoare, a unor cupe etc., se ridică și se transportă pe direcție verticală sau aproape verticală și pe distanțe relativ mici materiale de construcție, minereuri etc. *Cum pot trăi ei cu încărcatul, când am văzut vreo cinci sau șase elevatori?* CONTEMPORANUL, IV, 139, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Elevatoare... ridicau paiele de pe dinții mișcători ai batozei.* ANGHEL, PR. 82. *Elevatoare de furaje.* NICA, L. VAM. 86, cf. CADE. *Minereul de fier este adus cu ajutorul unui elevator pe un jgheab metalic.* IOANOVICI, TEHN. 32. *Un elevator pentru încărcarea și descărcarea cerealelor.* ABC MAR. *Printre toate aceste clădiri, docuri, ateliere, elevatoare, în lungul liniei canalului, talazul se desemnează tras cu rigla spre orizont.* SADOVEANU, O. IX, 291. *Zgomotul elevatoarelor, bătaia pistoanelor, scrâșnetul macaralelor se potoliră.* BART, E. 293, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 303. *Elevatoare de paie.* NOM. MIN. I, 12, cf. MDT. *Se studiază pe șantier posibilitatea construirii unui elevator cu cupe.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 396. *Pe cheiuri, sute de elevatoare coboară și ridică, în muncă de Sisif.* RALEA, S. T. I, 315, cf. DT. *Urcați într-un taximetru,*

suntem conduşi... printre elevatoare şi poduri. V. ROM. noiembrie 1954, 68, cf. LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Accentuat şi: (învechit) *elevâtor.* BARCIANU, ALEXI, W. – Pl.: *elevatoare* şi, m., *elevatori.* – Şi: (învechit) **elevatóriu** s. n.

– Din fr. **élévateur**, germ. **Elevator.**

ELEVATÓR[2], -OÁRE adj. Care ridică. Cf. LM, DL, DEX, DN[3]. ◊ (Anat.) *Muşchi elevator* = muşchi care, prin contracţie, ridică anumite segmente ale corpului. Cf. SCRIBAN, D. *Muşchii elevatori ai pleoapei.* DL. ♦ F i g. Care înnobilează; înălţător. Cf. LM. *Un fel de Cupă a lui Graal... la îndemâna celor care au nevoie permanentă de virtuţile ei consolatoare, încurajatoare, elevatoare.* M 1972, nr. 1, 12.

– Pl.: *elevatori, -oare.*

– Din fr. **élévatoire**, engl. **elevator.**

ELEVATÓRIU s. n. v. **elevator[1].**

ELEVÁŢIE s. f. **1.** Înălţime, ridicătură (2) proeminenţă. Cf. STAMATI, D. *Faţa uscatului... ne presentează o variaţiune necontenită de elevăciuni.* FONTANIN, C. 40/29. *Elevaţiunile şi aprofundaţiunile superfeţei uscatului.* id. ib. 41/4, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ENC. AGR. ♦ (Rar) Distanţa la care se află un corp situat pe verticală, faţă de un punct de pe suprafaţa pământului. V. n i v e l (**II 1**). *Ce greutăţi de vapori condensaţi pot purta norii după elevaţiunea şi temperatura lor?* MARIN, F. 490/17. ♦ Ridicare (**I 2**). *Elevaţiunea limbei spre vălul palatului se produce încet sau brusc.* GR. S. II, 168.

2. Noblеţe (**4**), distincţie, grandoare; atitudine, însuşire morală superioară; elevare. *Pateticul şi imitaţiunea pasiunilor prin muzică sânt împinse până la un mare grad de elevaţiune.* FILIMON, O. II, 263. *Dar un teatru care să-mi placă mie... (cu mult avânt şi elevaţie crescândă). Trebuie să fie viu, cald, fierbinte!* CARAGIALE, O. VI, 506, cf. I, 107, BARCIANU, ALEXI, W. *Lipsit de această elevaţie hotărâtoare pentru o activitate critică, scrisul nu poate fi decât inutil.* LOVINESCU, M. 112. *Percepţia coruptibilităţii materiei şi a elevaţiei spirituale... este la el fapt liric indisociabil.* STREINU, P. C. III, 83. *Prin strălucirea lor expresivă, prin elevaţia lor contemplativă le selectăm din totalitate.* CONSTANTINESCU, S. I, 87. *N-avea nici o pricepere la abstracţiuni ca: ruşine, indiscreţie, elevaţie.* BĂNULESCU, C. M. 87, cf. ARGHEZI, P. T. 461. *Privirea de o grandioasă simplitate are o elevaţie, o nepăsare de lume asiatice.* CĂLINESCU, O. XI, 129. *Compozitorul elaborează pagini de o încordare simfonică intensă,... alteori de o puternică elevaţie sufletească.* CONTEMP. 1956, nr. 483, 4/4. *Sufletul... e atât de sărac, lipsit de complexitate şi vastitate, incapabil de elevaţie.* GL 1968, nr. 803, 3/4. *Ceea ce trebuie admirat ţine de esenţa muzicii, de elevaţia spirituală, şi nu de spectaculos.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7 903. *Ne-a restituit printr-un spectacol de elevaţie necontestat clasică, un Alecsandri de respiraţie actuală.* T ianuarie 1972, cf. DEX, DN[3].

3. (Tehn.) Reprezentare grafică, la scară, a feţelor exterioare ale unei construcţii, ale unei maşini etc., realizată prin proiecţia acestora pe un plan vertical. Cf. CADE, ENC. AGR. *Planul de parcelare va mai cuprinde... elevaţiile verticale a tuturor tipurilor de clădiri din parcelare.* LEG. EC. PL. 502, cf. MDT, DT, LTR[2], DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].

4. (Arhit.) Parte a unui zid, a unei pile sau a unei culee de pod situată deasupra terenului; fiecare dintre feţele verticale exterioare ale unui element dintr-o construcţie. Cf. ENC. AGR., LTR[2], DEX.

– Pl.: *elevaţii.* – Şi: (învechit) **elevaţiúne**, (învechit, rar) **elevăciúne** s. f.

– Din fr. **élévation**, lat. **elevatio, -onis.**

ELEVAŢIÚNE s. f. v. **elevaţie.**

ELEVĂCIÚNE s. f. v. **elevaţie.**

ELEVÉZĂ s. f. Aparat folosit la creşterea artificială a puilor de găină şi a bobocilor, cărora li se asigură temperatura şi celelalte condiţii necesare dezvoltării; crescătoare. Cf. DER, M. D. ENC., DN[3].

– Pl.: *eleveze.*

– Din fr. **éleveuse.**

ELÉXIE s. f. v. **elecţie.**

ELEXÍR s. n. v. **elixir.**

ELF, ÉLFĂ s. m. şi f. Fiinţă supranaturală, în mitologia popoarelor nordice, binevoitoare sau răuvoitoare, care simbolizează forţele naturii (apa, focul, pământul etc.). *Elfele sunt fermecătoare.* ENC. ROM., cf. CADE. *Crescu în atmosfera corpului de balet, şi la şase ani avu un rol de elf.* CĂLINESCU, S. 221, cf. DER. *Ea este un elf, ea este o vergea magică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 37, 27/2, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Poetic) *Aveam o muză, ea era frumoasă, Cum numa-n vis odată-n viaţa ta Poţi ca să vezi icoana radioasă, În strai de-argint a unui elf de nea.* EMINESCU, O. IV, 77. ◊ (Ca termen de comparaţie) *Figura ei naltă, mlădioasă, subţire ca o elfă de mare.* id. G. P. 84.

– Pl.: *elfi, elfe.*

– Din fr. **elfe**, germ. **Elf, Elfe.**

ELIÁC, -Ă adj. (Învechit) Solar. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Calendar eliac.* SCRIBAN, D. ◊ *Spectru eliac* = spectru solar, v. s p e c t r u (**II 1**). *În fizică, spectrul eliac e spectrul solar.* ENC. ROM. ♦ (Despre stele) Care răsare sau apune în acelaşi timp cu soarele. Cf. ANTONESCU, D., COSTINESCU. ♦ (Despre răsăritul sau apusul unui astru) Care se produce în acelaşi timp cu răsăritul sau apusul soarelui. *Răsărire eliacă.* COSTINESCU. *Răsăritul eliac al unei stele.* LM, cf. ENC. ROM., RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D.

– Pronunţat: *-li-ac.* – Pl.: *eliaci, -ce.*

– Din fr. **héliaque.** Cf. gr. ἡ λ ι α κ ό ς.

ELIÁCE s. f. pl. (Învechit) Sacrificii în onoarea soarelui, la vechii greci. Cf. NEGULICI, COSTINESCU.

– Din fr. **héliaques.**

ELIADÍSM s. n. v. **heliadism.**

ELIADÍST, -Ă adj. v. **heliadist.**

ELIÁNT s. m. v. **heliant.**

ELIÁST s. m. v. **heliast.**

ELIBERÁ vb. I. (În concurenţă cu l i b e r a) **1.** T r a n z. (Complementul indică persoane, colectivităţi umane, categorii sociale) A face să iasă din starea de sclavie, de robie sau de iobăgie, a d e z r o b i; a pune în libertate din prizonierat sau dintr-o detenţie, a scoate din captivitate; a reda libertatea; (popular) a libera. *Eu emancipez şi eliberez pe sclavul meu David.* CODRESCU, C. I, IV/19. *Mazepa... au giuruit părintelui a elibera pe fiica sa din mâna ripitorilor.* CALENDAR (1859), 108/26, cf. PONTBRIANT, D. *L-am eliberat azi-dimineaţă de la secţie.* CARAGIALE, O. I, 189, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D. *Ai eliberat vreodată convoaie de sclavi?* CAMIL PETRESCU, T. II, 211, cf. SCRIBAN, D. *Fu arestat împreună cu alţii, apoi eliberat.* CĂLINESCU, B. I. 328. *A fost eliberat din prizonieratul german.* H. LOVINESCU, T. 311, cf. DL, DM. *Reclamaţii din partea unor robi ţigani, că stăpânii lor nu dau ascultare hotărârii guvernului de a-i elibera.* IST. ROM. IV, 89. ◊ R e f l. p a s. *Fu prins şi trimis în feră, la Constantinopol, de unde se eliberă prin solul rusesc* (cca 1850). URICARIUL, V, 146/24.

L-au arestat şi pe el, tocmai când se eliberase ea. T. POPOVICI, S. 288. ◊ R e f l. F i g. *Oameni de ştiinţă care ajută pe muncitor să se elibereze treptat din sclavia muncii fizice.* V. ROM. octombrie 1953, 107. ♦ T r a n z. şi r e f l. P. e x t. A face să iasă sau a ieşi de sub asuprire politică şi socială (străină), naţională etc. *Popoarele se vor elibera.* CĂLINESCU, B. I. 422, cf. DER I, 700, DEXI.

2. T r a n z. (Complementul indică ţări, teritorii, oraşe etc.) A scăpa de sub ocupaţie militară sau de sub dominaţie străină; a face să-şi obţină suveranitatea, independenţa; (învechit) a libera. *Spiritul religios a născut întreprinderea cruciadelor a căria scop a fost a elibera Sântul Mormânt.* CALENDAR (1858), 87/12. *Era convins că Germania va invada tot pământul, cucerind Africa, Asia, eliberând India.* CĂLINESCU, B. I. 586, cf. DM. *Oraşul a fost eliberat ieri.* T. POPOVICI, S. 433. ◊ R e f l. p a s. *S-au văzut nevoiţi a recerca şesurile cele mănoase care amu în cea mai mare parte de varvari să eliberasă.* CALENDAR (1852), 16/15. ◊ R e f l. *După al Doilea Război Mondial s-au eliberat de sub jugul colonialist peste 50 de ţări.* DER I, 699.

3. T r a n z. (Astăzi rar; complementul indică soldaţi) A lăsa la vatră; a libera (**4**). Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2]. ◊ R e f l. p a s. *Sfârşise cei şapte ani de armată şi se eliberase.* CAMIL PETRESCU, O. II, 99.

4. T r a n z. (Complementul indică acte, documente justificative etc.) A da cuiva (la cerere); a emite (**5**). Cf. LM. *Banca... dă (eliberează) un înscris de amanet.* I. PANŢU, PR. 54, cf. ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Copiile eliberate de instanţele judecătoreşti sau de notarii publici.* LEG. EC. PL. 230, cf. DL, DM, DN[2]. *Ajutorul lunar se stabileşte... pe baza adeverinţei eliberate de către administraţia locului de deţinere.* SCÂNTEIA, 1969, nr. 8 252. ◊ R e f l. p a s. *Femeii nu i se eliberează paşaport personal.* SAHIA, S. A. 223. *Ceru să se elibereze clientei sale ordonanţa de adjudecare.* CĂLINESCU, S. 181. *Certificatul medical se eliberează salariatului de unitatea medicală... a întreprinderii.* ABC SĂN. 88. ♦ (Complementul indică mărfuri) A preda, a înmâna (contra bonului de plată achitat). *Eliberează în sfârşit haina de care ai nevoie.* SADOVEANU, O. XIX, 150, cf. DL, DM.

5. T r a n z. şi r e f l. A (se) degaja, a se desprinde dintr-o strânsoare; a (se) debarasa de un obiect care jenează. *A trebuit să se ducă în casă şi să-şi elibereze piciorul.* IBRĂILEANU, A. 111. ◊ F i g. *„Experienţa" a ajuns prea departe! Acum e prea târziu să te eliberezi.* id. ib. 169. *Se vădeşte suflarea epocii şi în poezia lui, dar combinaţia aceasta n-a fost menită să-i elibereze deplin puterile.* SADOVEANU, O. XIX, 359. *Caragiale a înţeles că trebuie să se elibereze de directivele retoricei clasice.* VIANU, A. P. 123. *Se eliberează însă de ea* [de mişcarea impresionistă] *şi, după un timp, se dezvoltă paralel cu vechii săi prieteni.* OPRESCU, I. A. IV, 172. *Eliberându-se de întâia impresie, fu mirat de noul program.* CĂLINESCU, E. O. I, 238. *Mi se păru... că m-am eliberat de teamă.* STANCU, R. A. I, 211. *Poetul s-a eliberat de metafora logică şi a folosit metafora sugestivă.* CONSTANTINESCU, S. III, 114. ♦ R e f l. F i g. A se destinde, a se uşura; s p e c. a se mântui. *Se elibera acum, în acest plâns.* C. PETRESCU, C. V. 274. *Acea nevoie poate să se încredinţeze cuiva, să se elibereze printr-o spovedanie.* SADOVEANU, O. IX, 185. *Această nevoie obişnuită a tuturor oamenilor de a se elibera prin cuvinte de ceea ce apăsa înăutru.* PREDA, R. 245. ♦ T r a n z. A da la iveală; a reflecta. *A fost unul însă care a eliberat veacurilor „Mioriţa".* SADOVEANU, O. XIX, 429, cf. 399. ◊ R e f l. *În limbaj se eliberează o stare sufletească individuală.* VIANU, A. P. 15.

6. T r a n z. F i g. (Complementul indică terenuri, încăperi etc.) A evacua, a goli; a face disponibil. *Treapta, greu de suit a unei stânci, abia era eliberată de piciorul unui om, şi cel din urmă şi-l punea pe al lui.* BOGZA, C. O. 23. *Nevoia de a elibera ogoarele pentru efectuarea însămânţărilor de toamnă.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2 776. *Mâine vă eliberăm biroul... Vi-l amenajaţi cum credeţi.* V. ROM. martie 1954, 43. *Să iei măsuri ca, până la căderea nopţii, hambarul să fie eliberat.* TUDORAN, P. 589, cf. DL. *Ocupaseră baia şi n-o mai eliberau.* PREDA, R. 330. *Să-mi elibereze patul!* id. ib. 341, cf. DM. ◊ R e f l. p a s. *S-a eliberat vreo cabină? – S-a eliberat numai un pat.* TUDORAN, P. 591.

7. T r a n z. (Complementul indică substanţe) A elimina (**6**); a degaja. *Humusul... eliberează în sol cantităţi însemnate de substanţe humice.* CHIRIŢĂ, P. 130. *Trombocitele se sparg, eliberează o substanţă trombochinaza.* ABC SĂN. 100.

8. R e f l. (Chim.; despre atomi) A se desprinde dintr-o moleculă rămânând în stare liberă. Cf. DEXI.

9. T r a n z. (Complementul indică persoane) A îndepărta dintr-o funcţie, dintr-o demnitate etc.; a desărcina; p. e x t. a demite (**2**), a destitui. Cf. DL. *Te eliberăm de această sarcină şi te numim într-un loc mai potrivit.* PREDA, R. 133, cf. DM.

– Prez. ind.: *eliberez.*

– Din lat. **elibero, -are.**

ELIBERÁRE s. f. (Atestat prima dată la MICU, cf. TDRG[3]) Acţiunea de a (se) e l i b e r a şi rezultatul ei.

1. Punere în libertate din starea de sclavie, de robie sau de iobăgie, d e z r o b i r e ; scoatere din captivitate, din prizonierat sau dintr-o detenţie, s l o b o z i r e ; (învechit) eliberaţie (**1**). Cf. e l i b e r a (**1**). *S-a zis că populaţia sclavă este cu totul nepotrivită pentru eliberare.* CODRESCU, C. I, IV/5, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, ALEXI, W. *A pus în discuţie eliberarea lui Petre Boruga.* CAMIL PETRESCU, T. I, 339. *O comisie... va proceda numaidecât la eliberarea ţiganilor.* id. O. II, 420, cf. DL. *Ostaşii şi ofiţerii români... cereau stăruitor eliberarea din prizonierat.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 10, 41. *Propunerile prevăd... discutarea problemei eliberării prizonierilor de război.* SCÂNTEIA, 1969, nr. 8 059. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Eliberarea bolnavului este permisă numai după trei examene.* ABC SĂN. 321. ♦ Ieşire de sub asuprire politică şi socială, naţională etc. *Una din marile realizări ale regimului... este... eliberarea femeii.* SAHIA, N. 105. *Evul modern... începe cu libera cugetare de care avea nevoie burghezia în lupta ei de eliberare.* RALEA, S. T. III, 32. *Cei mai înaintaţi intelectuali... îmbrăţişau postulatele ţărănimii: eliberarea de servituţile feudale.* IST. ROM. IV, 4.

2. Ieşire de sub ocupaţie militară sau de sub dominaţie străină; obţinere a independenţei, a suveranităţii. Cf. e l i b e r a (**2**). *Odineoară învita popoarele apusane pentru eliberarea Palestinei.* CALENDAR (1852), 38/1. *Venise în Palestina spre eliberarea Sântului Mormânt.* GM (1854), 9[1]/52. *Muscalii luptau pentru cauza sfântă a eliberării popoarelor.* CARAGIALE, O. VI, 219. *Hitleriştii au crezut că vor putea să înfrângă prin teroare lupta poporului francez pentru eliberarea sa.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 391. *Peter era doar un soldat al mişcării de eliberare.* H. LOVINESCU, T. 131. *Stătuseră cu toţii în faţa aparatului de radio, care anunţa eliberarea Parisului.* T. POPOVICI, S. 467. *Melancolia, dar şi optimismul, pe care le-a încercat în lupta făţişă pentru eliberarea Poloniei.* M 1960, nr. 3, 1, cf. CF 1960, 10. *Se punea în plus şi problema eliberării şi unităţii naţionale.* IST. ROM. IV, 8.

3. (Astăzi popular) Lăsare la vatră a unui soldat care şi-a îndeplinit serviciul militar; liberare. Cf. e l i b e r a (**3**). Cf. RESMERIŢĂ, D., DN[2].

4. Înmânare (la cerere), de către o instituţie, a unor acte, documente justificative etc. Cf. e l i b e r a (**4**). Cf. DL. ♦ Predare a unei mărfi (contra bonului de plată achitat). Cf. DL.

5. Degajare dintr-o strânsoare; debarasare de ceva care jenează. Cf. e l i b e r a (**5**). *Sforţările de eliberare ale părintelui fură paralizate.* T. POPOVICI, S. 21. ♦ F i g. Alinare, destindere, uşurare, evadare. *Ce eliberare e farmecul unei femei care te încântă fără să-ţi inspire nici o umbră de dorinţă.* IBRĂILEANU, A. 138. *Am înţeles ce uimitoare descoperire a fost pentru el posibilitatea de eliberare prin scris.* CAMIL PETRESCU, P. 411. *Fu cuprins de o bucurie copilărească la gândul acestei eliberări momentane.*

C. PETRESCU, A. 390. *A privit moartea fără cutremur, ca pe-o eliberare.* SADOVEANU, O. XVI, 610, cf. VIANU, A. P. 61. *Eliberarea minții de sub dogmele unilaterale ale religiei.* CĂLINESCU, O. XIII, 11. *S-a spus cu drept cuvânt că o călătorie e o eliberare.* V. ROM. februarie 1954, 193. *Am studiat... ca să obțin eliberarea omului de suferință.* PREDA, R. 182. *Lucrarea aceea a fost, într-un sens, o eliberare.* T. POPOVICI, S. 136.

6. Golire a terenurilor agricole de resturi vegetale. Cf. e l i b e r a (**6**). *Eliberarea ogoarelor s-a făcut prin arderea vegetației uscate.* ♦ Evacuare, disponibilizare a unei locuințe, a unui teren etc. ▭ *Judecătorul a hotărât eliberarea caselor ocupate abuziv*, cf. DEXI.

7. Eliminare (**1**) a unor substanțe. Cf. e l i b e r a (**7**). *O reacție care duce la eliberarea unei substanțe denumite histamină.* ABC SĂN. 22.

8. (Chim.) Trecere a unui atom în stare liberă. Cf. e l i b e r a (**8**). Cf. DL.

9. Desărcinare a unei persoane dintr-un post sau dintr-o funcție etc.; p. e x t. demitere, destituire. Cf. e l i b e r a (**9**). Cf. DL.

– Pl.: *eliberări.*

– V. **elibera.**

ELIBERÁT, -Ă adj. **1.** (Despre oameni, colectivități umane, categorii sociale) Care a ieșit din starea de sclavie, de robie sau de iobăgie, d e z r o b i t ; care a fost pus în stare de libertate din prizonierat, din captivitate sau dintr-o detenție, (învechit și popular) s l o b o z i t [2]. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W. *Pretind să se hotărască o despăgubire de câțiva galbeni de fiecare cap de țigan eliberat.* CAMIL PETRESCU, O. II, 420. ◊ F i g. *A doua zi, eliberată de sub razele lunii ca dintr-o primejdioasă hipnoză, lumea se întoarce în realitate.* BOGZA, C. O. 191. ♦ Care a ieșit de sub asuprire politică și socială, națională etc. Cf. DEXI.

2. (Despre țări, teritorii, orașe etc.) Care a scăpat de sub ocupație militară sau de sub dominație străină; care a obținut suveranitatea. *Și orașu-eliberat De-namice săbii Slobozi oceanului Cârduri de corăbii.* EMINESCU, O. IV, 483, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se anunțau vorbitori din pământurile eliberate.* C. PETRESCU, Î. II, 126.

3. (Despre acte, documente oficiale etc.) Care este dat la cerere. Cf. RESMERIȚĂ, D.

4. Care s-a desprins, s-a îndepărtat de o situație jenantă, de o obsesie, de o stare sufletească neplăcută, incomodă. *Pătrunse pentru întâia oară, eliberat de egoismul lui de tânăr, mica tragedie a lui Pascalopol.* CĂLINESCU, E. O. II, 127, cf. id. B. I. 393. *Sufletul, eliberat, i-o luase înainte, spre țărmurile spălate de spuma valurilor.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 103, cf. DEXI.

– Pl.: *eliberați, -te.*

– V. **elibera.**

ELIBERATÓR, -OÁRE s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f., adj. (Persoană, categorie socială, popor) care eliberează (**1**); (învechit) liberator (**1**). *Să-i primim cu pâine și sare pe eliberatorii noștri.* H. LOVINESCU, T. 238, cf. DL, DM, DN[2].

2. Adj. F i g. Care este odihnitor (**1**), liniștitor, reconfortant. *Imaginea are, în psihologia omului, un caracter eliberator.* VIANU, A. P. 371. *Pasiunea sa creatoare, și încă un gen literar menit să stârnească râsul eliberator.* BLAGA, G. 212.

3. Adj. De eliberare (**4**). *Biletele de bancă în circulație... își păstrează puterea lor circulatorie și eliberatorie.* LEG. EC. PL. 187.

– Pl.: *eliberatori, -oare.* – Și: (rar) **eliberatóriu, -ie** adj.

– **Elibera** + suf. *-tor.*

ELIBERATÓRIU, -IE adj. v. **eliberator.**

ELIBERÁȚIE s. f. (Învechit) **1.** Eliberare (**1**). Cf. NEGULICI, STAMATI, D. *S-au organizat procorori a săracilor, însercinați a vizita pe cii din închisoare și a se ocupa pentru a lor eliberație.* CALENDAR (1856), 69/24, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM.

2. Achitare, plătire a unei datorii. Cf. NEGULICI, ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM.

– Pl.: *eliberații.* – Și: **eliberațiúne** s. f. COSTINESCU.

– **Elibera** + suf. *-ație.*

ELIBERAȚIÚNE s. f. v. **eliberație.**

ELÍCĂ s. f. v. **elice[1].**

ELICCÍU s. m. (Turcism învechit) Ajutor de plăcintar (**1**) care cocea plăcintele (**1**). *Slugile plăcintarilor erau calfe, căruceri, eliccii, tablagii etc.* N. A. BOGDAN, C. M. 102.

– Pl.: *eliccii.*

– Din tc. **elekci.**

ELÍCE[1] s. f. **1.** (Geom.) Curbă înscrisă pe suprafața unui cilindru, a unui con, care taie sub un unghi constant generatoarele acestora. Cf. NEGULICI, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *O astfel de linie curbă se numește elice.* SOARE, MAȘ. 15, cf. MDT, DT. *Dacă o mișcare circulară se combină cu alta de translație, perpendiculară pe planul ei, traiectoria rezultată va fi o elice.* CIȘMAN, FIZ. I, 124. *Dreptele paralele cu direcția fixă, duse prin punctele curbei, formează o suprafață cilindrică pe care e situată elicea.* LTR[2], cf. DP, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. Organ de mașină rotativ, format din două sau mai multe pale metalice dispuse simetric pe un butuc, folosit pentru propulsarea avioanelor, a elicopterelor și a navelor, pentru antrenarea unui rotor în mișcare etc. *S-a dat pe apă un nuou vas de linie cu 84 tunuri și cu elis (șuruburi).* GM (1854), 287[2]/41. *Râul magnetic va trece din nou prin telul conducătoriu și, în urmare, prin întorsăturile elisului.* ROM. LIT. 386[1]/14. *Vaporul era corveta cu elisă.* GHICA, S. 400, cf. LM, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Aparatele de zburat cu elice, mai grele decât aerul, au înlocuit... chiar și dirijabilele perfecționate.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 27, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, ABC MAR. *Spuma elicei fumega alb pe întinsul lin al apei.* TEODOREANU, M. III, 7. *Îmi place să privesc printre gene, la suprafața apei, dâra sclipitoare lăsată de învârtirea helicelor în mers.* BART, S. M. 36, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Elicea aplicată la vapor.* ENC. TEHN. I, 14, cf. 194. *Bancuri pentru încercat elici.* NOM. MIN. I, 116. *Din lipsa unui dig nu putea trage la mal, spre a nu primejdui elicea.* CĂLINESCU, O. I, 117. *Silueta lui zveltă, amintind liniile unei elice, ne-a rămas în suflete.* BLAGA, H. 105. *Priveam... apa pe care o tulbura și o încrețea zbaterea elicei.* STANCU, R. A. I, 245, cf. DT. *Era un cargobot nou, cu elice.* TUDORAN, P. 380, cf. LTR[2], DL. *Elicea poate avea un pas constant sau variabil.* DP, cf. DM. *Antrenarea arborelui elicei într-o mișcare de rotație.* DER, cf. DEX, DN[3], D. MEC., DEXI. ◊ F i g. *În mine s-a dezlănțuit o elice pe care nu o pot opri și care sfâșie totul.* CAMIL PETRESCU, T. III, 68. *Cum vâjâie mustața mea țepoasă! Elice-nșurubându-se în timp.* SORESCU, P. 20.

– Accentuat și: (învechit, rar) *élice.* SCRIBAN, D. – Pl.: *elice* și (rar) *elici.* – Și: **helíce** s. f., (învechit) **elíciu** (NEGULICI, ANTONESCU, D.), **elís** s. n., **elísă**, (învechit, rar) **elícă** (LM) s. f.

– Din fr. **hélice.** – **Elică** < it. **elica.**

ELÍCE[2] s. f. (Anat.; rar) Partea externă și periferică a pavilionului urechii. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

– Pl.: *elice.*

– Din fr. **hélix**, lat. **helix, -cis.**

ELÍCIU s. n. v. **elice[1].**

ELICIÚNE s. f. v. **eliziune.**

ELICOÍD, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Învechit) Elicoidal. Cf. PROT. – POP., N. D., CADE, SCRIBAN, D.

2. S. n. (Mat.) Suprafață generată de raza unui cilindru, care se sprijină pe o elice cilindrică și pe axa cilindrului pe care este trasată această elice. Cf. CADE, MDT, DT. *Dacă curba generatoare... e un cerc, suprafața se numește elicoid ciclic.* LTR[2], cf. DP, DM, DER, DEX, DN[3].

3. S. n. (Mat.) Suprafață care conține tangentele la o elice. Cf. DT, MDT, DP, DM, DEX, DN[3].

– Pl.: *elicoide* și (învechit, m.) *elicoizi* (CADE).

– Din fr. **hélicoïde.**

ELICOIDÁL, -Ă adj. Care are formă de elice[1] (**1**); (despre roți dințate, dispozitive etc.) care, prin mișcare, descrie o elice; de elice; (învechit) elicoid (**1**). Cf. CADE. *Cele mai întrebuințate sunt: roțile frontale, conice și elicoidale.* IOANOVICI, TEHN. 248. *Li se dă o formă circulară (elicoidală).* CERNE, D. M. II, 11. *Filiera se va deșuruba, lăsând pe suprafața piesei o ușoară urmă elicoidală.* ORBONAȘ, MEC. 260. *Pompă elicoidală.* ENC. TEHN. I, 478. *Acești dinți se mai numesc elicoidali.* SOARE, MAȘ. 138, cf. 141. *Pârghia... are capătul inferior în șanțul elicoidal al unui tambur.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 188. *Aparate... pentru controlul roților elicoidale.* NOM. MIN. I, 126. *Asemenea mișcări, numite elicoidale, pot fi întâlnite foarte des în natură.* CIȘMAN, FIZ. I, 124, cf. LTR[2], DL, DM, DER II, 249. *Se prelucrează... găurile cu profilele complicate, de formă elicoidală.* SCÂNTEIA, 1965, nr. 6 553. *La dreapta și la stânga – două scări elicoidale conduc la primul foaier al sălii.* CONTEMP. 1971, nr. 1 287, 4/3, cf. DEX, DN[3]. *Formele de cozonaci cu caneluri elicoidale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 1, 14/6, cf. NDN.

– Pronunțat: *-co-i-.* – Pl.: *elicoidali, -e.* – Și: (rar) **helicoidál, -ă** adj. DN[2].

– Din fr. **hélicoïdal.**

ELICOPTÉR s. n. Aparat de zburat, cu motor, ale cărui susținere și mișcare sunt asigurate de una sau de mai multe elice[1] (**2**) care se rotesc în jurul unor axe aproape verticale, și care poate ateriza pe un spațiu extrem de redus ori se poate menține în aer într-un punct fix. Cf. CADE, SCRIBAN, D., MDT. *Îți faci treaba cu elicopterul.* CĂLINESCU, O. IX, 232, cf. DT, DM, DN[2], DER. *Sunt studiate modalitățile în care vor fi legate aeroporturile cu centrele marilor orașe: cu elicopterul sau cu avionul.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 12/4, cf. DEX, DN[3].

– Pl.: *elicoptere.* – Și: **helicoptér** s. n. DM, DN[2].

– Din fr. **hélicoptère.**

ELICOPTERÍST s. m. Pilot de elicopter. Cf. DEX – S, NDN.

– Pl.: *elicopteriști, -ste.*

– **Elicopter** + suf. *-ist.*

ELICOPURTÁT, -Ă adj. (Rar) Care este transportat cu elicopterul. Cf. L. ROM. 1968, 134, DN[3], NDN.

– Pl.: *elicopurtați, -te.*

– Din fr. **hélicoporté** (adaptat după *aeroporté*).

ELICOSTÁT s. n. Aparat de zburat prevăzut cu o elice portantă, atașat unui aerostat de tip dirijabil. Cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *elicostate.*

– Din fr. **hélicostat.**

ELIDÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică vocale sau, p. e x t., silabe, cuvinte) A înlătura prin eliziune. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Verbele cu perfect necunoscut... sunt incluse din oficiu în grupa perfectului tare, unde sunt trecute și verbele „desfide" și „elide".* SCL 1956, 137, cf. DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 6, 80, 1960, nr. 5, 19, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ R e f l. (p a s.) *Două vocale ce vin una după alta și, când se întâmpină, se elid.* HELIADE, O. II, 168. *Vocalele de același fel nu se elidă decât prin apostrofarea uneia.* MACEDONSKI, O. IV, 30. *Vocală cu vocală venind în contact se elidează.* id. ib. 34. *Vocala finală a unui cuvânt să semisonează sau să elidă dinaintea vocalei inițiale a cuvântului următor.* ARHIVA, I, 175. *Exemplele înșirate mai jos... sunt grupate după vocala care se elidează.* SCL 1955, 229.

– Prez. ind.: *elidez* și *elid.* – Și: (învechit) **elíde** vb. III.

– Din fr. **élider**, lat. **elidere.**

ELIDÁRE s. f. (Rar) Eliziune. Cf. PONTBRIANT, D. *Dacă am voi să fim stricți nu ne-am permite elidarea lui „u" cu „a" nici la: „Cu-ale frunzelor suspine!"* MACEDONSKI, O. IV, 31, cf. DDRF. *Putem adăuga la cele două mijloace de suprimare a hiatului și alte procedee: elidarea și contragerea.* SCL 1955, 228. *În limba română hiatul se poate evita și prin elidarea vocalei inițiale, nu numai prin a celei finale.* L. ROM. 1959, nr. 6, 80.

– Pl.: *elidări.*

– V. **elida.**

ELIDÁT, -Ă adj. (Despre vocale sau, p. e x t., despre silabe, cuvinte) Care a fost suprimat prin eliziune. Cf. PONTBRIANT, D. *Trebuie păstrată forma elidată... aflată în manuscris.* BUL. COM. IST. II, 92. *În locul unei vocale elidate la sfârșitul cuvântului.* IORDAN, G. 51. *Construcțiile eliptice capătă în narație, în funcție de natura verbului elidat,... posibilitatea de a produce efecte stilistice.* SG I, 183.

– Pl.: *elidați, -te.*

– V. **elida.**

ELÍDE vb. III v. **elida.**

ELIFÁND s. m. v. **elefant.**

ELIFÁNT s. m. v. **elefant.**

ELIGÁRĂ s. f. Ansamblul instalațiilor de pe un eliport, puse la dispoziția pasagerilor. Cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *eligări.* – Și: **heligáră** s. f. DN[3].

– Din fr. **héligare.**

ELIGĂ interj. v. **cimeligă.**

ELIGE vb. III v. **alege.**

ELIGÍBIL, -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care întrunește toate condițiile pentru a putea fi ales într-o funcție (politică) sau într-un organ reprezentativ. *Eligibili pentru demnitatea de lord-mayor sânt comercianții și meseriașii.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 228, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Ași cere înainte un semestru sub cuvânt că aș vrea să fiu eligibil și că voi să cumpăr o moșie.* BARONZI, C. VI, 130/24, cf. COSTINESCU, LM, DDRF. *Eligibili sânt numai românii alegători de 30 de ani care știu ceti și scrie.* XENOPOL, I. R. XIV, 11, cf. GHEȚIE, R. M. *Spre a fi eligibil trebuie... a fi român de naștere sau a fi primit marea împământenire.* HAMAGIU, C. X. XXIV, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. (Învechit) (Despre funcții sau forme de organizare politică, administrativă etc.) Care poate fi obținut prin alegere. *În vremea aceea domniile noastre nu mai erau nici ereditare, nici eligibile.* C. GANE, TR. V. II, 208.

– Pl.: *eligibili, -e.* – Şi: (învechit, rar) **elegíbil, -ă** adj. LM.
– Din fr. **éligible**, lat. **eligibilis, -e.**

ELIGIBILITÁTE s. f. Calitatea de a fi eligibil (**1**); totalitatea condiţiilor pe care trebuie să le îndeplinească o persoană pentru a putea fi aleasă. Cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN^2. *Această dispoziţie privind eligibilitatea judecătorilor constituie o nouă expresie a democratismului justiţiei noastre.* PR. DREPT. 735, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3.
– Din fr. **éligibilité.**

ÉLII s. m. pl. (Învechit, rar) Divinităţi. *Să se ruşineze elii greci că-i vedea m[u]cinicii slujind dracilor* (cca 1633). GCR I, 85/11, cf. DDRF.
– Cf. ebr. ēl „dumnezeu".

ELIMÁRE s. f. (Livresc) Slăbire a unei încordări, a unei stări conflictuale; destindere, relaxare (**1**). *După ce nuvela sau poezia erau isprăvite, urma, firește, o perioadă de elimare în care colaborația devenea reală.* LOVINESCU, C. VII, 11.
– Pl.: *elimări.*
– Cf. lat. e l i m a r e.

ELIMINÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică substanţe, elemente chimice etc.) A pune în stare de libertate (dintr-un amestec, dintr-o combinaţie chimică etc.). *Un feldspat poate elimina numai ioni de potasiu.* CHIRIŢĂ, P. 39. *Cantitatea de CO_2 eliminată de rădăcini... este... foarte mare.* id. ib. 291. ◊ R e f l. p a s. *Acidul sulfic nu se elimină.* MARIN, PR. XXIV/30. *Dacă tratăm benzina cu acid sulfuric se elimineză o moleculă de apă.* PONI, CH. 360. *Oxid feric... care se elimină din rețea și se hidratează imediat.* CHIRIŢĂ, P. 31. ♦ R e f l. (Despre căldură) A se degaja. *Toată căldura produsă prin reacţie nu se poate elimina.* MACAROVICI, CH. 141.

2. A înlătura, a îndepărta, a exclude (pe cineva sau ceva) dintr-o colectivitate, dintr-o acţiune, dintr-un ansamblu etc. Cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Toate posibilităţile n-au fost eliminate.* CONTA, O. F. 134. *Eliminez numaidecât din afacere pe amândoi.* CARAGIALE, O. VII, 537, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Ar ciunti în mod arbitrar opera,... eliminând ca interpolate părţi care îi aparţin.* BUL. COM. IST. II, 104. *Să eliminăm din discuţie pe actorii fără talent.* IBRĂILEANU, S. L. 48, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Chiar când între gazetari se strecoară aventurieri,... ei sunt repede eliminaţi.* CAMIL PETRESCU, P. 307. *Măsura de a elimina pe conferenţiarii definitivi era ilegală.* CONV. LIT. LXVII, 142. *Retipărirea acelor povestiri... îi dă prilejul lui Sadoveanu să le pună de acord cu estetica sa actuală, eliminând ceea ce i se părea retoric.* VIANU, A. P. 222. *Nu lipseşte din spectacol nici amicul credincios, dar nefericit, eliminat prin destin.* CONSTANTINESCU, S. I, 47. *Armata elimină tot mai mult tipul de ofiţer „Moş Teacă".* ARGHEZI, S. XXXIV, 29. *Sunt eliminaţi chiar din viaţa politică.* CĂLINESCU, B. I. 520. *Putem elimina din aceste formule toate derivatele.* VRĂNCEANU, G. D. I, 121. *„Istoria Augusta" trebuie complet eliminată din şirul izvoarelor demne de încredere.* PANAITESCU, C. R. 68. *Prezenţa sa în cadrul jocului căluşului se plasează pe un plan secundar, fiind eliminată cu timpul.* IST. T. I, 52. (R e f l.) *Eroina se elimină din societate pe motivul aceleiaşi lipse de solidaritate a sentimentelor.* CONSTANTINESCU, S. VI, 16. (R e f l. i m p e r s.) *Se vor elimina toţi sudiţii elinici din Imperiul Otomanic.* TELEGRAFUL (1854), 103^1/31. ♦ A respinge, a nu accepta. *Orice învăţat... elimineză tratarea pe larg a controverselor.* EMINESCU, S. P. 368. *Tot ceea ce d-sa a eliminat ca neesenţial şi necaracteristic.* IBRĂILEANU, S. L. 96. *Un păstorit pendulator... evolua, eliminând văratul la munte.* VUIA, PĂST. 165. *Un fel de academism al emoţiilor care stiliza sau elimina atrocităţile.* CONSTANTINESCU, S. V, 312. *A căpătat... inadmisibila putere de a elimina orice urmă de evocare plastică.* STREINU, P. C. III, 86. *Erminia avea putinţa să elimine orice tratative.* CĂLINESCU, B. I. 565. *În zilele noastre sublimul e eliminat.* PREDA, C. I. P. II, 177. *Sunt eliminate, uneori, până şi impresiile.* N. MANOLESCU, C. M. 145. ◊ R e f l. (p a s.) *Toate* [combinările]... *se elimineză ca nevalabile.* MAIORESCU, L. 98. *Anecdota ce se leagă de aspectul material al imaginilor se topeşte, se elimină.* CONSTANTINESCU, S. II, 294. *Se elimină ţfosul profesional.* CIOCULESCU, I. C. 12. *Prin aceasta se elimină elementul psihologic.* GRIGURCU, C. R. 27. ♦ A face să nu mai existe; a suprima. *Prin gramatica sa elimineză din ortografia română toate semnele prisositoare.* EMINESCU, S. P. 301. *Tendinţa... de a elimina din dicţionarul limbei orice cuvânt ce se părea a fi de origine nelatinească.* REV. CRIT. I, 165. *Două capitole întregi au fost eliminate din ediţia mea.* BUL. COM. IST. II, 105. *Prezentându-ţi cuvintele în ordine alfabetică, nu poţi elimina pe cele care nu intră în cadrul preocupărilor tale momentane.* DR. I, 73, cf. 82. *Banala rimă triplă din versiunea anterioară... a fost eliminată şi înlocuită.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 122. *A eliminat tot ce era inutil, tot ce îngreuia... meşteşugul de pictor.* OPRESCU, I. A. IV, 71. *Cele 27 pagini iniţiale... puteau foarte bine să fie eliminate.* CONSTANTINESCU, S. I, 204. *Am recurs la ms. chiar şi pentru textele editate de alţii sub formă de „postume", eliminând multe inexactităţi.* CĂLINESCU, O. XII, 6. *Italienismele lui... au fost eliminate până la urmă.* VIANU, S. 191. *„Natura"... elimina posibilitatea unei existenţe independente a omului.* RALEA, S. T. III, 30. *Duetul de soprane... n-a reuşit să elimine o notă de sentimentalism din interpretare.* M 1963, nr. 4, 43. *Eliminând prin concurenţă viguroasă alte specii.* CHIRIŢĂ, P. 923. *La nevoie trebuiesc eliminate scoriile mitului creat în jurul compozitorului.* V. ROM. august 1970, 124. *Metafora nu-i cu totul eliminată, dar ea suportă o modificare importantă.* SIMION, S. R. III, 100. *Viitorul romancier... nici nu trebuie să imagineze ceva... ci doar să elimine amănuntele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 10/4. *Nu se pune problema de a elimina acest termen din dialectologia română.* IVĂNESCU, I. L. R. 46. ◊ (Prin extensiune; complementul indică oameni) *În ce scop trebuia eliminat Kirov.* PREDA, C. I. P. III, 118. ♦ (Rar) A şterge (**2**), a radia^2. *A modernizat pronunţarea, a adăogat sau a eliminat din original cuvinte.* BUL. COM. IST. I, 16, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Poetul nostru elimină... aproximativ douăzeci de rânduri.* STREINU, P. C. II, 157. *E destul să eliminăm cele două cuvinte subliniate.* N. MANOLESCU, A. N. III, 15. *În cartea de faţă am eliminat aceste cuvinte.* D. R. POPESCU, I. Ş. 567. ♦ (Rar) A scoate din cauză. *S-a deschis o anchetă care a eliminat de îndată pe toţi cei care fuseseră acuzaţi fără dovezi.* PREDA, R. 59.

3. (Mat.; complementul indică o necunoscută) A face să dispară dintr-o ecuaţie algebrică. Cf. COSTINESCU, LM. *Este necesar a face să dispară una din necunoscute dintr-o ecuaţiune... ceea ce se zice a elimina acea necunoscută.* CULIANU, A. 93, cf. CADE, SCRIBAN, D. ◊ R e f l. p a s. *Se ajunge la un sistem din care se elimină „x" prin reducere.* ALGEBRA IX, 74.

4. S p e c. (Complementul indică elevi, studenţi) A da afară dintr-o instituţie de învăţământ (definitiv sau pe o perioadă limitată). Cf. LM. *După doi ani... intră într-o şcoală militară din care, în anul următor, este eliminat.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 6, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Atâţi tineri... ar trebui tocmai pentru acest motiv să fie eliminaţi de la clasele de dramă.* CAMIL PETRESCU, P. 6. *A fost eliminat şi apoi-iertat, cu nota la purtare scăzută mult.* I. BOTEZ, B. I, 74. *Vei fi eliminat din şcoală.* SADOVEANU, O. XVII, 521, cf. SCRIBAN, D. *Din cauza temperamentului său,... care nu se putea împăca cu asprimea regulamentului, este eliminat.* OPRESCU, I. A. IV, 198. *Mi-a spus că a urmat seminarul, fiind eliminat în ultimul an pentru idei înaintate.* CĂLINESCU, B. I. 316. *Ai fost eliminat din toate şcolile din ţară.* T. POPOVICI, S. 18, cf. DL, DEX, DN^3. *Deşi nu-l terminase* [liceul], *fiind eliminat ca idiot, a apărut curând cu numele pe o firmă impunătoare.* BĂNULESCU, C. M. 241.

Studiază în gimnaziul din Lugoj la clasa a 4-a, din care este eliminat. N. MANOLESCU, C. M. 251. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Credeam... că paginile îl vor supăra pe distinsul profesor, că... mă va elimina din examen.* STANCU, R. A. II, 42.

5. (Complementul indică persoane) A scoate dintr-un post, dintr-o funcție; a destitui. *A voit... să elimineze din minister pe Haret.* CARAGIALE, O. VII, 67. *Mai curând sau mai târziu, Conțescu ar fi fost eliminat de la catedră.* CĂLINESCU, B. I. 555.

6. (Despre organisme, organe, țesuturi etc.; complementul indică substanțe, secreții etc.) A da afară. Cf. GHEȚIE, R. M., RESMERIȚĂ, D. *Trezește imaginea aerului eliminat cu greu printre dinții știrbi.* IORDAN, STIL. 85, cf. SCRIBAN, D. *Persoanele de vârstă mijlocie nu elimină creatină.* PARHON, B. 50. *Acidul incolor de humus este format și eliminat de ciuperci.* CHIRIȚĂ, P. 125. *Animalele... elimină o cantitate mare de dejecții.* AGROTEHNICA, I, 16. *Organismul elimină toxinele.* DL. *Eliminând serul, coagulul se micșorează de volum.* ABC SĂN. 100. *Ovulul nefecundat putrezește și este eliminat.* D. R. POPESCU, I. Ș. 489. ◊ R e f l. (p a s.) *O parte din aer se elimină pe nas.* IORDAN, STIL. 52. *Excesul de apă se elimină... prin transpirație.* AGROTEHNICA, I, 118. *Prin aceste fistule se vor elimina și bucățelele de os.* BELEA, P. A. 135. *Secreție a ficatului ce se elimină prin căile biliare.* ABC SĂN. 67. (F i g.) *Însemnările n-au nici caracterul tulbure al celor mai multe jurnale intime în care se elimină otrăvurile ființei noastre.* N. MANOLESCU, C. M. 146.

7. (Complementul indică sportivi, concurenți etc.) A îndepărta dintr-o competiție în urma rezultatelor slabe obținute sau a săvârșirii unor acte de indisciplină. *În min. 8, când Bucur era eliminat, Huțanu deschide scorul.* SPORTUL, 1972, nr. 6 935, 1/3.

– Prez. ind.: *elimin* și (învechit) *eliminez.*
– Din fr. **éliminer.**

ELIMINÁBIL, -Ă adj. **1.** Care poate fi eliminat (**1**). *Efectul oxidării este distrugerea protoplasmei și formarea de substanțe eliminabile.* ENC. AGR. IV, 213.

2. Care poate fi eliminat (**2**). *E socotit ca un personaj șters, eliminabil din toate socotelile.* CĂLINESCU, C. O. 73.

– Pl.: *eliminabili, -e.*
– **Elimina** + suf. *-abil.*

ELIMINÁRE s. f. Acțiunea de a e l i m i n a și rezultatul ei.

1. Cf. e l i m i n a (**1**); (învechit) eliminație (**1**). Cf. GHEȚIE, R. M. *Corpii care se nasc prin eliminarea a două molecule de apă din sărurile amonice.* CĂLINESCU, B. I. 639. *Eliminarea fierului are loc și sub acțiunea acizilor humici.* CHIRIȚĂ, P. 41.

2. Cf. e l i m i n a (**2**); (învechit) eliminație (**2**). Cf. PONTBRIANT, D. *Sânt... eliminări intenționate de cuvinte și de forme existente în limba română.* ODOBESCU, S. II, 392, cf. CARAGIALE, O. VII, 508, DDRF, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Înfățișarea morală a unei rase și a unei epoci... se precizează din eliminarea notelor discordante.* LOVINESCU, C. IV, 23. *Procesul de înlocuiri și eliminări a intrat într-o altă fază.* SADOVEANU, O. X, 401, cf. VIANU, A. P. 278. *Consideră că a venit momentul să se procedeze la o eliminare a tot ce nu e necesar într-o construcție.* OPRESCU, I. A. IV, 133. *O nuvelă pretinde mai multă concentrare a substanței și o eliminare a frazeologiei.* CONSTANTINESCU, S. II, 533, cf. LEG. EC. PL. 436. *Susțin... moralizarea dragostei prin eliminarea venalității.* CĂLINESCU, E. O. II, 16. *Societatea nu s-ar fi întărit prin eliminarea debililor și neputincioșilor.* RALEA, S. T. II, 274, cf. Ș. C. ȘT. (IAȘI), 1956, II, 2. *Numele comune... sunt formate prin eliminarea trăsăturilor neesențiale ale diverselor exemplare.* GRAUR, N. P. 20, cf. DN^2. *Profilaxia stomatitei constă în eliminarea factorilor iritanți.* ABC SĂN. 344.

3. Cf. e l i m i n a (**3**); (învechit) eliminație (**3**). Cf. LM. *Această eliminare se poate face în diferite moduri cari constituiesc pe atâtea metode de resolvire a unei sisteme de ecuațiuni.* CULIANU, A. 93, cf. ENC. ROM., DN^2. *După eliminarea numitorilor, se ajunge la un sistem.* ALGEBRA IX, 74.

4. Cf. e l i m i n a (**4**); (învechit) eliminație (**4**). Cf. LM. *Ceru în termini hotărâți eliminarea lui Ion Florea.* AGÎRBICEANU, L. T. 53. *A urmat eliminarea pe o lună în care s-a socotit și vacanța.* I. BOTEZ, ȘC. 53. *Atunci am plecat să-mi caut și eu... eliminarea.* KLOPȘTOCK, F. 278. *Conduita suspectă de școlar pubescent îi aduse mai întâi eliminarea din liceul „Louis le Grand".* STREINU, P. C. III, 72. *O bătaie sângeroasă cu unul din pedagogi... i-a adus eliminarea din toate școlile statului.* GALACTION, O. 116. *Nu se ferea... să facă aluzii la eliminarea din școală a unui copil al candidatului.* CĂLINESCU, B. I. 18. *Un conflict cu un coleg aduce eliminarea lui Heine din Universitate.* VIANU, L. U. 422, cf. DL. *Unul dintre medicii care-și dăduse avizul la eliminare i-a devenit repede medic personal... Havaet n-a contestat niciodată hotărârea liceului.* BĂNULESCU, C. M. 241.

5. Îndepărtare dintr-un post, dintr-o funcție; destituire. *Adunarea acționarilor a hotărât eliminarea directorilor corupți.*

6. Cf. e l i m i n a (**6**); (învechit) eliminație (5). Cf. ENC. ROM. *Pare a putea... să favorizeze arderile și eliminările produselor de dezasimilație.* PARHON, B. 178. *La unele plante se observă un proces de eliminare a unora din cationii absorbiți.* AGROTEHNICA, I, 176. *Hemoragia... este dată de o eliminare incompletă a placentei.* BELEA, P. A. 185. *Eliminarea bilei în duoden se face însă intermitent.* ABC SĂN. 162.

7. Cf. e l i m i n a (**7**). *S-au dictat doar două eliminări, câte una de fiecare echipă.* SPORTUL, 1972, nr. 6 964, 1/1.

– Pl.: *eliminări.*
– V. **elimina.**

ELIMINÁT, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. Destituit, îndepărtat (dintr-un post, dintr-o funcție etc.). Cf. LM, DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *O stagiară angajată... și tot în fiecare an, sistematic, eliminată căci într-adevăr n-avea aproape nimic comun cu arta.* CAMIL PETRESCU, P. 39. ◊ F i g. *Buna mea creștere constituia un tampon între plictiselile, câteodată violent erupte, ale ministrului, și vizitatorul eliminat.* ARGHEZI, S. XV, 87.

2. S. m., adj. (Elev sau student) care a fost dat afară dintr-o instituție de învățământ (definitiv sau pe o perioadă limitată). *Dintre acești opt eliminați, unul... a sărit noaptea peste îngrăditura institutului.* EMINESCU, O. IX, 333. *Îngălbeneau... biletele eliminaților care se îndeletniciseră în tot cursul anului cu serenade frivole pe sub balcoanele externatelor.* KLOPȘTOCK, F. 278. *Călugări pribegi, studenți eliminați sau fără ocupație... au imigrat în Transilvania.* IST. T. I, 94.

– Pl.: *eliminați, -te.*
– V. **elimina.**

ELIMINATÓR, -OÁRE adj., s. n. (Rar) **1.** Adj. Eliminatoriu (**1**). Cf. CADE, DEX.

2. Adj. Care elimină (**3**); (rar) eliminatoriu (**2**). Cf. CADE.

3. S. n. (Fiz.) Filtru. Cf. DN^3.

– Pl.: *eliminatori, -oare.*
– Din fr. **éliminateur.**

ELIMINATÓRIU, -IE adj. **1.** Care elimină (**2**), care atrage eliminarea (**2**); (rar) eliminator (**1**). *Zdrobea omul metafizic printr-un cusur fizic, care i se părea eliminatoriu.* CĂLINESCU, C. O. 61. *Selectarea definitivă... să se efectueze în urma unor succesive, eliminatorii furci caudine.* T ianuarie 1969, 6. ♦ (Despre probele unui concurs) Care are ca scop sau care duce la excluderea din examen a concurenților mai slabi. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DM. *Jocurile eliminatorii.* L. ROM. 1959, nr. 2, 96. *Consider foarte potrivită prevederea de a se efectua proba eliminatorie a prelegerii publice.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7 910. ◊ (Adverbial) *Întâlnirile se vor*

desfășura... în cadrul seriilor și eliminatoriu în turneul final. SPORTUL, 1972, nr. 6 935, 2/2. ♦ (Substantivat, f. pl.) Probă sportivă care are ca scop selecționarea concurenților cu performanțele cele mai bune și eliminarea celorlalți. *Eliminatoriile de la Snagov.* L. ROM. 1959, nr. 2, 96.

2. (Rar) Care elimină (**3**); (rar) eliminator (**2**). Cf. CADE.

– Pl.: *eliminatorii, -ie.*

– Din fr. **éliminatoire**, it. **eliminatorio.**

ELIMINÁȚIE s. f. (Învechit) **1.** Eliminare (**1**). *Aceste ape iau o coloratie galbenă ce le vine din eliminația bromului.* MARIN, PR. I, 22/23.

2. Eliminare (**2**). Cf. STAMATI, D., PROT. – POP., N. D. *Astfel micșorăm, prin eliminațiune treptată, și lumea pe care o avem.* CONTA; O. F. 484, cf. ALEXI, W.

3. Eliminare (**3**). *Greutățile soluțiilor, băgare de seamă la soluțiile problemelor, eliminații, nepotriviri.* MN (1836), 72²/16.

4. Eliminare (**4**). Cf. LM, SCRIBAN, D.

5. Eliminare (**6**). Cf. SCRIBAN, D.

– Pl.: *eliminații.* – Și: **eliminațiúne**, (învechit, rar) **eliminăciúne** (STAMATI, D.) s. f.

– Din fr. **élimination.**

ELIMINAȚIÚNE s. f. v. **eliminație.**

ELIMINĂCIÚNE s. f. v. **eliminație.**

ELIMOZÍNĂ s. f. v. **eleimosină.**

ELÍN, -Ă s. m. și f., adj. v. **elen.**

ELÍNDĂ s. f. (Tehn.) Grindă de metal care susține, la excavatoarele cu cupe sau la drage, pe care se deplasează lanțul fără sfârșit. Cf. MDT, DT. *La excavatoarele cu mai multe cupe, elinda e, în general, o ramă.* LTR² VII, cf. DP, DN³.

– Pl.: *elinde.*

– Din fr. **élinde.**

ELINÉSC, -EÁSCĂ adj. (Atestat pentru prima dată la CORESI, cf. TDRG³) (Astăzi rar) Elen (**2**). *Limba cea mai supțire și mai ascuțită de toate limbile, ce să zic(e) elenească* (cca 1632). GCR I, 78/32. *Să amuțească bârfele elenești* (a. 1633). id. ib. 85/19. *Carte românească de învățătură... di în multe scripturi tâlmăcită di în limba ilenească pre limba românească.* PRAV. III. *Oameni ca aceia... de-au scos den cărți elinești și lătinești toate tocmelele cele bune.* ib. VI. *Împărații elinești Alexandru Machedon și alții pre rând* (cca 1650). GCR I, 146/4. *Voi... a prepune această îndreptare de lege dă pre limba elinească pre limbă proastă rumânească* (a. 1652). id. ib. 157/3. *S[fâ]nta liturghie scoasă pre limbă rumânească de pre elinească* (a. 1679). CCR 224/6. *Dascali știuți foarte den limba elinească.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/42. *Sfânta și d[u]mnezeiască evanghelie elinească și rumânească* (a. 1693). GCR I, 307/19. *Toate alalte limbi de la cea elinească întâi îndămnându-să cu deprinderea îndelungă, și a limbii sale supțiere și a cuvintelor însămnare ș-au agonisit.* CANTEMIR, I. I, 7, cf. id. HR. 101. *De acolo au fost luat Iason... lâna cea de aur, cum bârfesc dascalii elinești.* POV. ȚĂR. 66ᵛ/4. *Mare slavă au luat... pentru tâlmăcirea Bibliei în limba elinească* (a. 1703). GCR I, 348/19. *Dascalul cel mare elinesc.* GHEORGACHI, LET. III, 305/33. *Mărimea ei cea mai presus decât toate celelalte cetăți elinești.* LEG. COND. 124/22. *Va pricepe nu numai cei ce știu limba elinească, ci și cei ce nu o știu* (a. 1765). GCR II, 78/34. *Dăosebi dă dascalii elinești,... avea și dascali evropei.* VĂCĂRESCUL, I. II, 9ᵛ/14. *Craii elinești să spăimântară și merseră la Alexandru și îi să închinară cu multe daruri.* ALEXANDRIA (1794), 62/7. *Scrise cu slove elinești și jidovești.* ALEXANDRIA (1799), ap. GCR II, 167/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Istoria Sindipii filosofului, acuma din limba elinească prefăcută în românească* (a. 1802). GCR II, 188/9, cf. LB. *Clirosul bisericesc se lăuda cu știința dialectului grecesc (elinesc).* ASACHI, I. 82/11, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Se hotărăște ca postelnicul cel mare al Moldovei să se ducă... la consulatul elinesc din Iași.* GHICA, S. XI, cf. 411. *Mă îndatorez a răsplăti pe boierul român, stolnicul Dinu Păturică, pentru slujbele săvârșite de dânsul Eteriei elinești.* FILIMON, O. I, 263. *El cunoștea bine limba elinească.* id. ib. 198, cf. PONTBRIANT, D. *Rozel însuși în țara elinească Pierit-a fără-a-ncepe răscoala creștinească!* ALECSANDRI, T. II, 176, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 657. *N-aveau negreșit nimic a face cu persoanele dramei satyrice elinești.* ODOBESCU, S. I, 44, cf. 45. *Și-n for purtau tunică cu ciucuri elinești.* MACEDONSKI, O. I. 139, cf. DDRF. *Poporul roman n-a izbutit niciodată a romaniza, în țara lui chiar, pe deplin elementul elinesc ce era mai cult decât dânsul.* XENOPOL, I. R. I, 129, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, 233. *Școlarii de la gimnaziul elinesc... cunoșteau limba italiană și cea franceză.* IORGA, I. L. I, 11, cf. id. L. I, 35, TDRG, CADE. *Potrivi un galbăn peste o foiță de hârtie cu însemnare de pomelnic, în limba elinească.* SADOVEANU, O. X, 331, cf. GÁLDI, M. PHAN. 177, DL, DM. ◊ (De obicei în opoziție cu c r e ș t i n e s c , cu aluzie la vechea religie a grecilor) *Știa filosofia toată și adâncul scripturilor elinești cu creștinești.* MOXA, 380/13. ◊ (Regional) *Sărbători ielinești* = sărbători bășești. ALR II MN 112, 2 831/414. ♦ (Substantivat, f.) Limba greacă veche. Cf. POTECA, F. 5/10. *Se stabilră... doi dascăli de elinească.* IORGA, L. I, 58.

– Pl.: *elinești.* – Și: (rar) **elenésc, -eáscă**, (învechit) **ilenésc, -eáscă**, (regional) **ieliniéști** adj. pl.

– **Elin** + suf. *-esc.*

ELINÉȘTE adv. Ca elenii (**1**), în felul elenilor; în limba greacă (veche). *Să prăzdnuim... nu elenește, ce sufletește* (cca 1633). GCR I, 85/34. *Acest fel de greșeale să chiamă elinește ierosiilia.* PRAV. 195. *Trei pesne, ce să zic trei cântări, că elinește zice.* MARDARIE, L. 264/3. *Un istornic zice că era om foarte procopsit și grăia elinește, latinește și persește.* VĂCĂRESCUL, I. I, 31ʳ/16, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., ISER. *Numele serbărei elenește înseamnă „liceea".* ARISTIA, PLUT. 78/9, cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, 233. *Acest Dervent se zice elinește Alexandria.* ZEITSCHRIFT, XVIII, 75, cf. DDRF, CADE. *Citea elinește, latinește, franțuzește și italienește.* CAMIL PETRESCU, O. I, 303, cf. DL, DM, DEX. *Acel postelnic citea latinește și elinește.* BARBU, PRINC. 70. ♦ (Substantivat) Limba greacă (veche). *Să le aducă și să le prefac dă pre elinește pre cuvinte proaste rumânește* (a. 1652). GCR I, 158/30. *Să-nțăleagă toți carii nu-nțăleg sârbește sau elinește.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 158/30. *Știe multe limbi: elinește, sloveneșce, grecește.* NECULCE, L. 26. *Plutarh derivă zicerea „talasia" din elenește.* ARISTIA, PLUT. XXXIX/6. *Apoi dar ce înveți tu? – Elinește, am răspuns păunindu-mă.* NEGRUZZI, S. I, 4. *Fostul meu dascăl de elinește... mă duce într-o serată.* GHICA, S. 154, cf. PONTBRIANT, D. *Petru cel Șchiop... știa bine elinește.* HASDEU, I. V. 90. *Pricepe... bine elinește.* ODOBESCU, S. II, 373, cf. DDRF. *Făcu și corecturile pentru singura carte numai în elinește tipărită în Iași supt Antioh Cantemir.* IORGA, L. I, 36. *Nici elinește, nici turcește, nici leșește nu cred să știe.* SADOVEANU, O. X, 95, cf. XVII, 402, DL.

– Și: (învechit) **elenéște** adv.

– **Elin** + suf. *-ește.*

ELINÍ vb. IV. T r a n z . f a c t . și r e f l . (Învechit, rar) A (se) eleniza (**1**). *Evreii au început a să elini.* POTECA, F. 7/9.

– Prez. ind.: *elinesc.*

– V. **elin.**

ELÍNIC, -Ă adj. v. **elenic.**

ELINICÁ subst. invar. (Grecism învechit) Limba greacă veche. *Mai bine vor ei pe limba grecească Sau pe elinica, care n-o înţăleg, Cu zilele întregi să să aglindisască.* BUDAI-DELEANU, T. V. 111, cf. 157, VALIAN, V. *Bozoaia va să zică dumnezeoaică pe ilinica.* PR. DRAM. 157, cf. POLIZU. *L-ai învăţat elinica, întocmai ca pe un grămătic domnesc.* FILIMON, O. I, 151, cf. CIHAC, II, 657. *Vorbe frumoase, care-nsemnează, pe elinica: lumina mea.* CARAGIALE, O. II, 228, cf. DDRF. *Ar fi început cariera sa la o dugheană de abagerie, unde, desigur, nu învăţă nici elinica, nici epistimii.* IORGA, L. I, 31, f. ŞĂINEANU, D. U., CADE, GÁLDI, M. PHAN. 177.

– Şi: **elenicá** (POLIZU, DDRF, ŞĂINEANU, D. U.), **ilinicá** subst. invar.

– Din ngr. **ἑλληνικά.**

ELINÍE s. f. **1.** (Învechit, rar) Vechea religie a grecilor. *Ţâindu-să şi ei cu jidovia şi elinia, neputându-i întoarce cu cuvântul, să apucă de feace minuni.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 179^{v}/36. ♦ Faptul de a fi adept al vechii religii a grecilor. *Şi-i era urât bărbatul pentru elinie şi necredinţă.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 233^{r}/24.

2. (Învechit) Limba greacă (veche). *În moldovenie elinizeşte şi în elinie moldoveniseşte.* CANTEMIR, I. I. I, 7. *Au tâlcuit D[u]mnezeiasca Scriptură cea Noauo, după elinie spre a noastră înţelegere* (a. 1683). GCR I, 260/26, cf. LB, ISER, TDRG.

– **Elin** + suf. *-ie.*

ELINÍSM s. n. v. **elenism.**

ELINÍST, -Ă s. m. şi f., adj. v. **elenist.**

ELINIZÍ vb. IV. T r a n z. (Grecism învechit) A eleniza (**2**). (A b s o l.) *Spre alalte învăţături grele trebuitoare numere şi cuvinte, dându-te a le moldoveni sau a le români sileşte, în moldovenie elinizeşte, şi în elinie moldoveniseşte.* CANTEMIR, I. I. I, 7.

– Prez. ind.: *elinizesc.*

– Din ngr. **ἐλλήνισα** (aor. al lui *ἑλλήνισω*).

ELINVÁR s. n. Aliaj de oţel care conţine nichel, crom, wolfram şi mangan, folosit la fabricarea instrumentelor de măsură pentru elasticitatea sa, care nu este influenţată de schimbările de temperatură. Cf. MDT, DT. *Elinvarul e întrebuinţat în construcţia unor instrumente şi aparate de înaltă precizie.* LTR^{2}, cf. DP, M. D. ENC., DN^{3}.

– Din fr. **élinvar**, germ. **Elinvar.**

ELIPÓRT s. n. Aeroport de dimensiuni reduse, amenajat pentru decolarea şi aterizarea elicopterelor. Cf. DEX, DN^{3}.

– Pl.: *eliporturi.*

– Din fr. **héliport.**

ELÍPS s. n. v. **elipsă.**

ELIPSÁT, -Ă adj. (Rar) Eliptic (**II**). *Preferinţa pentru formula elipsată.* IORDAN, L. R. A. 255.

– Pl.: *elipsaţi, -te.*

– **Elipsă** + suf. *-at.*

ELÍPSĂ s. f. **I.** (Figură de stil care constă în) contragerea enunţului prin suprimare din scriere sau din vorbire a unor elemente care se subînţeleg sau care nu sunt absolut necesare pentru înţelesul comunicării. *Ce este elipsis: este când oareşce întru cuvântare ales să lasă.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 106^{v}/20. *Cinci sânt figurile gramaticeşti, carele sânt în obicei, adică elipsis, prin care să trece cu vederea şi să lasă la alcătuire vreo parte a cuvântului.* VĂCĂRESCUL, GR. 125/13, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Într-o propoziţie poate fi un elips.* I. POP, L. 36/8, cf. STAMATI, D., POLIZU, PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *În loc de o elipsă de patruzeci de picioare, am întâmpinat cincizeci.* BARONZI, C. I, 259/14 , cf. COSTINESCU, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI. W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Elipsa este poate cheia de boltă a esteticii argheziene.* LOVINESCU, S. I, 418. *Acest stil se dezvoltă... prin elipse şi pleonasme.* STREINU, P. C. II, 199. *Cel mai tipic caz de economie e elipsa (care nu trebuie însă identificată cu brevilocvenţa).* PUŞCARIU, L. R. I, 36. *Nu orice eliminare de cuvinte trebuie considerată drept elipsă.* IORDAN, STIL. 275, cf. 276, GÁLDI, M. PHAN. 177, SCRIBAN, D. *Elipsa pe-alocuri a predicatului nu slăbeşte cu nimic caracterul foarte activ al descrierii.* VIANU, A. P. 118, cf. id. M. 127. *Elipsa agravându-se, nu se mai aminti numele Ioanei.* CĂLINESCU, B. I. 354. *Tot în cadrul elipsei trebuie amintite formulele de politeţe.* SCL 1955, 278. *Prin elipsă sunt îndepărtate din vorbire elementele care nu prezintă interes deosebit pentru comunicare.* SG I, 181, cf. DM. *Elipsa constituie una dintre caracteristicile pregnante ale stilului sportiv.* L. ROM. 1959, nr. 2, 97, cf. DER. *În primele texte latine se poate constata adesea o elipsă a copulei.* IST. L. ROM. I, 223, cf. DEX, DN^{3}. *Elipsa frecventă şi cenzura permanentă a realului ne pun în faţa unei alte funcţii a comentariului.* N. MANOLESCU, A. N. I, 223.

II. Curbă plană, locul geometric al punctelor dintr-un plan a căror sumă a distanţelor la două puncte fixe, numite focare, este constantă; p. e x t. mişcare sau obiect care are această formă. *Acest planit are o elipsă, adică ocolul orbitii lui, de 682 de milioane de miluri împrejur.* EPISCUPESCU, O. Î. 321. *Elipse (cercuri lungăreţe).* AR (1831), 168, cf. I. GOLESCU, C. *Cărarea pământului, întocma corespunzătoare planului ecliptícei, este o elipsă.* ELEM. G. 25/15, cf. VALIAN, V. *Mişcarea lor în elipse foarte alungite este neregulată.* FABIAN – BOB, 7/23. *Orbitele planetare sânt elipsuri.* G. POP, G. 148/19. *Astfel sunt circonferinţele şi curbele cunoscute subt numele de elips.* id. ib. 149/18, cf. NEGULICI. *Este lesne de a vedea că această ecuaţie înfăţişează o elipsă.* ORESCU, T. 126/21, cf. STAMATI, D. *Cercul clopotului ia forma unei elipse.* MARIN, F. 405/34. *Cometele... călătoresc în jurul soarelui în elipse (cercuri lungăreţe).* CALENDAR (1854), 8/31. *Această linie de învârtire... are forma unei elipse sau oval.* BARASCH, M. II, 77/12, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Curba meridiană este asemenea unei elipse.* DRĂGHICEANU, C. 63. *Aripile lungi şi albe păreau a se ajunge într-o elipsă deasupra umerilor lui.* EMINESCU, P. L. 83. *Urmând... cu creta pe linia elipsei, profesorul simulează creşterea şi descreşterea mersului cometei.* CARAGIALE, O. I, 101, cf. 100. *Urma creionului pe plan în această mişcare va fi însăşi elipsa.* CULIANU, C. 104, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Podişul... reprezintă o elipsă lungă.* PĂCALĂ, M. R. 39. *700 km pentru axa mare, 600 pentru cea mică, o elipsă, deci, foarte aproape de cerc.* ARH. OLT. I, 402, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Rochia deschisă sus în elipsă.* CAMIL PETRESCU, P. 334. *În mişcarea lui aparentă în jurul Pământului, Soarele descrie o elipsă.* SEBASTIAN, T. 336. *Linia acestor săpături în gheaţă descria o mare elipsă din ghiol către mal.* SADOVEANU, O. IX, 445, cf. GÁLDI, M. PHAN. 177, SCRIBAN, D. *Compas pentru construirea elipselor.* ENC. TEHN. I, 449, cf. MDT, DT. *S-au prezentat... cu ocazia calculului lungimii arcului de elipsă.* STOILOV, T. F. 179, cf. LTR^{2}, DM. *Această mişcare* [de revoluţie] *se execută... pe un traiect de forma unei elipse, numită ecliptică.* GEOLOGIA, 6. *Două noi simboluri apar la Dimov: oul barbian şi elipsa tot barbiană.* SIMION, S. R. III, 276, cf. DEX, DN^{3}. ◊ F i g. *Poezia noastră... îşi înmulţeşte sforţările de a gravita pe elipsa vieţii orăşeneşti.* STREINU, P. C. I, 35. *Învăţăturile... nu au putut să-i deprindă cu societatea vieţii viitoare, unde ei se mişcă şi se strămută în cete adânci, încununaţi cu discuri şi elipse de aur.* ARGHEZI, S. X, 176. *Să scriu pe cer elipse eu mă credeam ales.* CĂLINESCU, L. L. 7. ◊ L o c. a d j. **De elipsă** = eliptic (**1**). *Purta*

o rochie cafenie decoltată la gât în formă de elipsă. CAMIL PETRESCU, P. 71.

III. (Muz.) Suprimare a unui acord disonant în vederea respectării regulilor de armonie. Cf. ENC. ROM., CERNE, D. M.

– Scris şi: (învechit) *ellipse.* ANTONESCU, D., LM. – Pl.: *elipse* şi (învechit) *elipsi* (PONTBRIANT, D.). – Şi: (învechit) **elíps** (pl. *elipsuri* şi *elipsi*) s. n., **elípsis** (accentuat şi *élipsis,* VĂCĂRESCUL, GR. 125/13, GÁLDI, M. PHAN. 177) subst.

– Din ngr. **ἔλλειψις**, fr. **ellipse.**

ELÍPSIS subst. v. **elipsă.**

ELIPSOGRÁF s. n. Instrument care serveşte la desenarea elipselor. Cf. ANTONESCU, D., LM, CADE, LTR[2], DM, DEX, DN[3].

– Scris şi: (învechit) *ellipsograph.* ANTONESCU, D., LM. – Pl.: *elipsografe.*

– Din fr. **ellipsographe.**

ELIPSOÍD, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. Elipsoidal. Cf. I. GOLESCU, C., LM, ŞĂINEANU, D. U. *Leagăn portativ de formă elipsoidă.* IZV. XIII, 204, cf. SCRIBAN, D., DN[3].

2. S. m. Suprafaţă închisă ale cărei secţiuni plane sunt elipse (**II**) şi care are trei planuri de simetrie, perpendiculare două câte două, care se intersectează după trei axe de simetrie; obiect care are aproximativ forma descrisă mai sus. Cf. NEGULICI. *Dacă... se schimbă axele sale astfel că vârfurile sale rămân neîncetat pe celelalte doă elipse, se naşte suprafaţa numită elipsoid.* ORESCU, T. 298/9. *Bolta edificiului este formată prin întâlnirea a doi elipsoidi.* MARIN, F. 420/22, cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Pământul poate fi considerat ca un elipsoid de revoluţiune.* DRĂGHICEANU, C. 63, cf. LM. *Forma unui elipsoid de revoluţiune turtit.* CULIANU, C. 105, cf. 104, BARCIANU, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., MDT. *În aceste figuri sunt reprezentate sfera, elipsoidul şi discul circular.* T. V. IONESCU, E. 38, cf. 40. *Astfel de corpuri sunt: sfera... elipsoidul de rotaţie.* MARIAN – ŢIŢEICA, FIZ. I, 109, cf. LTR[2], DM, DER. *Pentru stabilirea dimensiunilor, pământul este socotit de forma unui elipsoid regulat.* GEOLOGIA, 8, cf. DEX, DN[3].

– Scris şi: (învechit) *ellipsoid.* NEGULICI, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. – Pl.: *elipsoizi, -de* şi (învechit, rar, m.) *elispoidi.*

– Din fr. **ellipsoïde.**

ELIPSOIDÁL, -Ă adj. Care are forma unui elipsoid (**2**); elipsoid (**1**). Cf. ANTONESCU, D., LM. *Spre a ajunge la o conclusiune... în privinţa formei elipsoidale a pământului, trebuie să mai considerăm ceea ce se numeşte turtirea elipsoidului de revoluţiune.* CULIANU, C. 106, cf. CADE. *Doi ochi elipsoidali îşi roteau oglingioarele luminilor.* KLOPŞTOCK, F. 358. *Uredosporii elipsoidali sau ovali.* SĂVULESCU, M. U. II, 416. *Acumulări rotunde, elipsoidale sau alungite, de material amorf sau cristalin.* CHIRIŢĂ, P. 95. *Bucăţi de rocă de mărimea pietrelor, care au luat formă elipsoidală.* id. ib. 691, cf. LTR[2], DM, DEX, DN[3].

– Pronunţat: *-so-i-.* – Pl.: *elipsoidali, -e.*

– Din fr. **ellipsoïdal.**

ELÍPTIC, -Ă adj. **I.** În formă de elipsă (**II**); care aparţine unei elipse, care caracterizează elipsa. *Eliptico, adică lungăreţ în chipul oului.* AMFILOHIE, G. F. 109[v]/3. *Forma teatrului este eliptică, cu trei rânduri de loje.* CR (1832), 353[1]/5. *Fiind cărarea cometelor eliptică (ovală), se naşte o mare deosebire între depărtarea şi vecinătatea cometelor de soare.* SIBINEANU, C. 52/7, cf. I. GOLESCU, C. *Acuma să rotesc în cercuri eliptice (rătunde lungăreţă).* AR (1837), 210[2]/45. *Trupul mai totdeauna este eliptic, rătund seau în forma unui fus.* J. CIHAC, I. N. 151/22, cf. VALIAN, V. [Planetele] *lucesc cu o lumină împrumutată de la soare, pe lângă care se învârtesc necurmat în cale eliptică.* RUS, I. I, 5/2. *Vârful, retezat, prezentează o faţă mică, eliptică.* KRETZULESCU, A. 30/25. *Pământul... descrie împregiurul Soarelui un drum sau o orbită rotundă prelungită (eliptică).* LAURIAN, M. IV, 181/24. *Din figura ovală sau lungăreaţă (eliptică) ce are acum, se tot schimbă cu încetul în formă rotundă.* UNIVERSUL (1846), 113/16, cf. NEGULICI. *Kepler au demonstrat cel dintâi că linia aceasta este o curbă eliptică.* FONTANIN, C. 67/19. *Soni produşi în f' merg, prin forma eliptică, a se concentra în f'.* MARIN, F. 420/24. *În ziua aceea s-a întâmplat o conjuncţiune eliptică a lunei şi a soarelui.* ARISTIA, PLUT. XXXIV/30, cf. POLIZU, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Din figura eliptică a meridianului s-a dedus patru grade intermediare.* DRĂGHICEANU, C. 63, cf. COSTINESCU, LM. *Mese de frasin de formă eliptică.* EMINESCU, în MS. 1980, nr. 1, 49. *Nasul este lat... cu nările eliptice.* CONTEMPORANUL, II, 20. *Secţiunea transversală a peţiolului este eliptică.* ARHIVA, II, 253. *Forma meridianelor terestre este eliptică.* CULIANU, C. 106, cf. BARCIANU. *Secţiunea lui în curmeziş... când e rotundă, când eliptică.* MEHEDINŢI, G. F. 195, cf. ALEXI, W. *La extremitatea vestică a ruinei de formă eliptică se vede o ridicătură.* PĂCALĂ, M. R. 39. *Au fost găsite foi de aur de formă eliptică.* PÂRVAN, G. 342, cf. RESMERIŢĂ, D. *Se va fi dezvoltat dintr-o construcţie... devenită apoi eliptică.* DR. I, 253. *Ele păstrau forma arhaică a stânelor cu plan rotund sau eliptic.* VUIA, PĂST. 48, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Foi mici, eliptice... brăzdate de dungi verzi.* ENC. AGR. I, 157, cf. SCRIBAN, D. *Îl auzi spărgându-şi sfera eliptică, ciocănită de câteva ori.* ARGHEZI, S. VIII, 165. *Uredosporii mai mult sau mai puţin sferici, în general eliptici.* SĂVULESCU, M. U, II, 815. *Transformările acestea se numesc eliptice.* STOILOV, T. F. 78. *Pentru acest motiv, ele au păstrat şi numele de funcţii eliptice.* id. ib. 179. *Coada, mai lungă decât aripile strânse în poziţie de odihnă,... cu pete rotunde sau eliptice curmezişe.* LINŢIA, PĂS. II, 139. *O bacterie puţin alungită, de formă eliptică.* CHIRIŢĂ, P. 373. *Traiectoriile eliptice... vor servi pentru explicarea funcţionării motoarelor de curent electric alternativ.* CIŞMAN, FIZ. I, 121. *Pentru aceeaşi energie totală pot exista mai multe orbite eliptice.* T. V. IONESCU, E. 493. *Ele sunt eliptice (ovale), mai rar rotunde şi aproximativ egale între ele.* ALEXANDRU, I. M. 55, cf. LTR[2]. *Corpul, ca un arbore bătut de vânt, descria în aer mişcări circulare şi eliptice.* PREDA, M. S. 33, cf. DM. ◊ (Substantivat) *Armele ochiului omenesc... nu sânt aşa perfecte ca să putem urma comete în toată eliptica lor.* SIBINEANU, C. 53/19. ◊ (Adverbial) *Erau muiate-n aur abisurile-albastre, Safire luminoase eliptic gravitau.* MACEDONSKI, O. I, 90. *Prin praf imens de foc străbat Calea Lactee... În fine, trec prin Siriu şi descinzând eliptic, Pun tălpile din nou sub candelabrul criptic.* CĂLINESCU, L. L. 70.

II. Care conţine o elipsă (**I**), care întrebuinţează elipsa; (rar) elipsat. Cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Propoziţiile... se împart în simple, compuse, pline, eliptice.* I. POP., L. 34/5, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF. *Una şi aceeaş aşa-numită expresie eliptică are diferite înţălesuri.* PHILIPPIDE, P. 123, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Condensarea versului obligă pe poet să întrebuinţeze pe alocurea o construcţie eliptică.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 119, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Toţi criticii au lăudat limba lui Caragiale,... stilul sobru, eliptic.* LOVINESCU, S. I, 233. *Curgerea în voie i se densifică după tipare de sintaxă latină, în unităţi eliptice.* STREINU, P. C. III, 245. *A considera pe „ninge" ca o frază eliptică... însemnează a falsifica însuşi felul nostru tradiţional de a gândi.* PUŞCARIU, L. R. I, 155. *De construcţii eliptice vorbesc şi gramaticii, căci fenomenul nu este cunoscut vorbirii obiective.* IORDAN, STIL. 275. *În cazuri ca cele menţionate, propoziţiile eliptice trebuie să fie negative.* id. ib. 278, cf. SCRIBAN, D. *Sugestiva scenă se încheie astfel cu notaţia eliptică a autorului.* VIANU, A. P. 312. *Simţim lămurit că însemnarea eliptică finală... este un membru al frazei anterioare.* id. S. 120. *Citea din loc în loc,... completând cu gândul însemnările destul de eliptice.* BENIUC, M. C. I, 91. *Elementele rămase în construcţia eliptică sugerează mai puternic şi mai colorat ideea vorbitorului.* SG I, 181. *Propoziţia simplă sau eliptică permite sublinierea cu uşurinţă a părţilor sale.*

CL 1957, 232. *Considerarea unor construcţii ca fiind eliptice porneşte în fond tot de la observarea sinonimiei gramaticale.* SCL 1957, 268, cf. DL. *Începu să le cunoască gesturile, intonaţia glasului, expresiile lor eliptice şi de subiect şi de predicat.* PREDA, R. 87. *Începe să apară din ce în ce mai frecvent frazarea scurtă, în propoziţii simple, monomembre sau eliptice.* VARLAAM – SADOVEANU, 410. *Susţine... prin propoziţiile lui scurte, eliptice, că n-ar fi vorba chiar de nimicire.* BĂNULESCU, C. M. 247, cf. DEX, DN[3]. ◊ (Substantivat, f.) *Adverbul despărţit, printr-o virgulă, de participiu, ca membre ale unei eliptice.* CARAGIALE, O. VII, 333. ◊ (Adverbial) *Scrisorile pe gustul lui erau numai fulgere lirice, impresii, eliptic exprimate, şi metafore.* TEODOREANU, M. II, 158, cf. SCRIBAN, D. *Ştie doar să scrie eliptic pe o tăbliţă de clase primare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 1 711. ◊ F i g. *Gesturile lui Nicki Hagi-Iordan erau eliptice.* C. PETRESCU, C. V. 366. *Se găsesc aici toate semnele unui prozaism voit, unei eliptice notaţii interioare.* CONSTANTINESCU, S. I, 160. *Se lasă influenţat de o topică şi mai ales de o anume turnură eliptică.* PERPESSICIUS, M. I, 122. *Prin constituţia sa firavă, fizic nebărbătesc, minte eliptică, e o fire bătrâniciosă.* BĂNULESCU, C. M. 150. *Înaintarea poetului spre un lirism esenţializat, eliptic... se anunţa deja.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 10/1.

– Accentuat şi: (învechit, după fr.) *eliptíc.* I. GOLESCU, C. – Pl.: *eliptici, -ce.* – Şi: (învechit, rar) **elíptico** adj. invar.

– Din ngr. **ἐλλειπτικός**, fr. **elliptique**, it. **ellittico.**

ELIPTICITÁTE s. f. **I.** Însuşirea unei figuri geometrice de a fi eliptică (**I**); apropierea mai mare sau mai mică a unei elipse (**II**) de un cerc sau de o linie dreaptă. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, ENC. ROM., CADE, SCRIBAN, D., DN[3], DEX – S.

II. Însuşirea unei propoziţii, a unei fraze etc. de a fi eliptică (**II**). Cf. ANTONESCU, D., ENC. ROM., CADE, SCRIBAN, D., DEX – S.

– Din fr. **ellipticité.**

ELÍPTICO adj. invar. v. **eliptic.**

ELÍS s. n. v. **elice[1].**

ELISABETÁN, -Ă adj. (Despre manifestări culturale, artistice etc.) Care caracterizează domnia reginei Elisabeta I a Angliei; care aparţine perioadei de domnie a reginei Elisabeta. *Coexistă în textul lui... elemente picareşti cu altele elisabetane.* GL 1968, nr. 815, 6/1. *Regizorul se amuză copios... oferindu-ne o mostră din ceea ce bănuim a fi fost comedia elisabetană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 59, 24/4. *Cadru evocat cu destulă fidelitate şi... decorul scenic, ce caută deopotrivă să sugereze şi scena elisabethană.* T iunie 1970, 56, cf. DEX, DN[3]. ◊ *Stil elisabetan* = stil arhitectonic al Renaşterii dezvoltat în Anglia, în timpul domniei reginei Elisabeta I, caracterizat prin masivitate şi ornamente bogate. *Cea mai mare contribuţie la înflorirea stilului elisabetan.* DER, cf. DN[3], DEXI. ♦ (Substantivat, m.; art.) Shakespeare. *În Macbeth-ul lui... nici nu s-a auzit, nici nu s-a simţit elizabetanul!* GL 1968, nr. 812, 6/3.

– Scris şi: *elisabethan.* – Pl.: *elisabetani, -e.* – Şi: **elizabetán, -ă** adj.

– Din fr. **élisabéthain.**

ELISÁU s. n. v. **elizeu.**

ELÍSĂ s. f. v. **elice[1].**

ELISEÁN, -Ă adj. v. **elizean.**

ELISEÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit; în sintagmele *câmpiile* sau *câmpurile eliseeşti, câmpii elisieşti*) Care aparţine elizeului; elizean, (învechit) elizeic, elesiacesc. *Încă până acum nu lăcuiesc în câmpii elisieşti... şi sânt osândit a lăcui în Tartar.* BELDIMAN, N. P. II, 139/15. *Va trece la câmpurile eliseeşti* (a. 1802). ŞA I, 562. *Cu asemenea povestiri iscodite, de chiclopi, sirene şi cu câmpurile eliseieşti, au putut pre ascultătorii săi a-i mulţămi.* NICOLAU, P. 10/9. *Dară în nenorocire îş făcea ei despre câmpurile eliseeşti şi despre iadul celor vechi o închipuire.* MOLNAR, I. 219/10. *Telemah intră în câmpiile elisieşti, unde e cunoscut de Akris, moşul său.* PLEŞOIANU, T. IV, 3/9. *Ţinuturile unde lăcuiesc dreptii după moarte, se numesc câmpiile eliseeşti.* CĂPĂŢINEANU, M. 110/28.

– Pl.: *eliseeşti.* – Şi: **elisiésc, -eáscă** adj.

– **Eliseu** + suf. *-esc.*

ELISÉI s. f. v. **elizeu.**

ELISÉU s. n. v. **elizeu.**

ELISIACÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Elizean; (învechit) eliseesc, elizeic. *Va trece la câmpurile elisiaceşti.* în ŞA I, 242.

– Pronunţat: *-si-a-.* – Pl.: *elisiaceşti.*

– Cf. e l i s e i c, e l i s e e s c.

ELISIÁN, -Ă adj. v. **elizean.**

ELÍSIE s. f. v. **eliziune.**

ELISIÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **eliseesc.**

ELISÍR s. n. v. **elixir.**

ELISÍU s. n. v. **elizeu.**

ELISSÍRIU s. n. v. **elixir.**

ELIŞTÍU subst. v. **heleşteu.**

ELITÁR, -Ă adj. **1.** Care aparţine elitei (**1**) (sociale, culturale, economice), referitor la elită, de elită; elitist. Cf. DEX – S, NDN, DEXI.

2. (Despre teorii, doctrine etc.) Care atribuie elitei rolul conducător în viaţa socială. Cf. DEX – S.

– Pl.: *elitari, -e.*

– Din fr. **élitaire.**

ELÍTĂ s. f. (Adesea cu determinări care indică apartenenţa) **1.** Ansamblu de persoane care, prin calităţi deosebite, se distinge de restul colectivităţii. V. c r e m ă, f r u n t e, f l o a r e. *Cât despre tăria moşilor în cele intelectuale, cât adică despre erudiţia capilor şi elitei ţării, probele stau iară în faţă.* HELIADE, O. II, 408. *Aceşti eliţi ai inteligenţii.* BOLLIAC, în CONTRIBUŢII, I, 96. *Ar trebui să atragă din partea acestora aliaţi din elita spiritului francez.* EMINESCU, O. XI, 57. *Omul nou a fost întâi realizat de o elită.* CONV. LIT. LXVII, 305. *Ce era sonoritate de orgă şi simfonie orfeană în colosala operă a lui Heliade... este înlocuit cu aparenţe strălucitoare, dar ce n-au amăgit niciodată bunul gust al elitei.* MACEDONSKI, O. IV, 119, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Elita intelectuală vieneză s-a adunat să protesteze împotriva pudicului deputat.* PETICĂ, O. 406, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mulţimea şi elita intelectuală l-au părăsit.* LOVINESCU, C. IV, 14. *Prin modestie şi demnitate se creează caracterele şi acea elită de care societatea contemporană are atâta nevoie.* GUSTI, P. A. 189. *Dar acţiunea tipografiei nu se mărgineşte la membrii unei elite intelectuale internaţionale.* OŢETEA, R. 319. *Conformându-se elitei intelectuale şi cercurilor*

oficiale din vremea sa, ştie să rămână consecvent cu sine însuşi. OPRESCU, I. A. IV, 227. *Ceea ce este foarte trist este că elitele se nasc încet.* ARGHEZI, S. XXV, 115. *Cu excepţia unei elite preocupate de adevăr, omenirea caută să se salveze social de uitare.* CĂLINESCU, B. I. 642. *Fără să aspire... către noţiunea de „erou" sau de „elită".* RALEA, S. T. III, 37. *Elita plasticii române contemporane era înfăţişată aici.* VINEA, L. I, 386. *Prezenţa unor formaţii şi a unor personalităţi de elită artistică.* IST. T. II, 82. *Arta muzicală propriu-zisă... s-a adresat întotdeauna numai unei elite spirituale.* M 1968, nr. 1, 11. *Practica literaturii scrise nu comunica decât cu o elită.* STĂNESCU, C. R. 29. *Echipa Ungariei... a revenit în elita fotbalului continental.* SPORTUL, 1972, nr. 6 395, 3/4. *Dacă ar fi practicată numai de o elită, ea nu ar ajunge la sacrificiul vieţii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 12/3. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Rasa lor cea mai bună constituie, în epoca noastră lipsită de bărbaţi cu gândul la însurătoare, o elită privilegiată, căutată de domnişoarele întârziate.* ARGHEZI, P. T. 403. ◊ L o c. a d j. **De elită** = (despre oameni şi însuşirile lor sau, p. e x t., despre mediul ambiant) Care este deosebit, distins, eminent, superior; (despre colective, grupuri profesionale etc.) care se caracterizează printr-o pregătire superioară, având rezultate deosebite. *Acea erudiţie tradiţională... rămăsese dintr-o generaţie în alta între bărbaţii de elită ai României.* HELIADE, O. II, 408. *Calităţi ale spiritului de elită şi ale talentului.* CARAGIALE, O. VII, 47. *E artista de elită pe care ochiul o distinge dintr-o mie.* SĂM. I, 63. *Viaţa este teribilă.. mai ales pentru exemplarele de elită.* IBRĂILEANU, S. L. 100. *Creator de elită.* DR. X, 82. *Profesor de elită al liceului din Braşov.* ARH. OLT. XIII, 236. *Am suferit adânc,... dar mi-am înăbuşit povara chiar când un suflet de elită mi-a nutrit în ascuns compătimirile.* KLOPŞTOCK, F. 232. *Maestru fotograf de elită.* HOLBAN, O. II, 264. *Asmuţiţi de arta rusoaicei, ei plănuiesc să dea, fete şi băieţi de elită, un mare spectacol.* MIHĂESCU, D. A. 84. *Trupe de elită.* SCRIBAN, D. *Comandamentul a constituit o trupă de elită pe uscat.* ARGHEZI, P. T. 149. *Werther simbolizează... un exemplar uman de elită, un geniu.* CĂLINESCU, O. XIII, 268. *Într-o ambianţă de elită, copilul mimează inconştient atitudini şi gesturi inteligente.* RALEA, S. T. 292. *Au prezentat teatrul ca o activitate de elită.* IST. T. I, 9. *El este însoţit de un acompaniator de elită... muzician rafinat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 37, 27/3. *Va evolua anul acesta în eşalonul de elită al întrecerii.* SPORTUL, 1972, nr. 6 924, 4/5. *Personaj picaresc... trăgător de elită.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 21/3. *Singurul mod de a-i veni de hac trăgătorului de elită.* ŢOIU, Î. 317.

2. Parte a unui grup social care are un prestigiu deosebit, o poziţie superioară în cadrul colectivităţii din care face parte sau faţă de întreaga societate. V. a r i s t o c r a ţ i e, n o b i l i m e, h a i l a i f. *Elita aristocraţiei ruse, ca şi poporul, iubeşte lustrul din afară peste măsură.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 189, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM. *Aparţinând unei familii din elita bucureşteană... considera drept cel mai vădit semn de „bon ton" a sta în pat pentru cea mai mică durere de cap.* SĂM. VI, 448, cf. RESMERIŢĂ, D. *Ţipă... Ca o cucoană din elită.* MINULESCU, V. 221. *Peste straturi, dalia, Ca o doamnă din elită, Îşi îndreaptă talia.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 35. *Am intrat deodată în elita pietrană, care petrecea.* BRĂESCU, A. 204. *Prelegerile mele înflăcăraseră elita târgului.* VOICULESCU, P. II, 206. *Această cultură a creat o elită subţire.* SADOVEANU, O. XIX, 473, cf. SCRIBAN, D. *Plănuiesc să dea... un mare spectacol, dar numai pentru elita bucureşteană.* MIHĂESCU, D. A. 84. *Exista... o elită, în vederea căreia lucrau artiştii: era Curtea, erau nobilii şi era înalta burghezie.* OPRESCU, I. A. IV, 144. *Voi sunteţi poporul şi gloata numeroasă... Noi suntem ce se cheamă, la carte, o elită.* ARGHEZI, C. O. 52. *Toată elita Capitalei a asistat la acest trist eveniment.* CĂLINESCU, S. 297, cf. 48. *Era epoca când omul mijlociu domina şi masele şi elita.* RALEA, S. T. III, 253. *Numai o politică sănătoasă creează condiţiunile unei adevărate culturi, care nu poate fi numai a unei pretinse elite.* CAMIL PETRESCU, O. I, 312. *Înzestrăm ţara, o dată pentru totdeauna, cu o veritabilă elită. Creăm o nobilime.* VINEA, L. I, 136. *Cultul şi morala lui Zalmoxis nu puteau fi decât apanajul unei secte relativ restrânse, a unei elite.* PANAITESCU, C. R. 44. (Ironic) *Acolo mi s-a revelat noţiunea că noi cocoşaţii suntem o elită.* ARGHEZI, S. XVI, 160. ◊ L o c. a d j. **De elită** = care aparţine unui grup care are o poziţie privilegiată în cadrul unei colectivităţi sau faţă de întreaga societate. *Persoană de elită.* SCRIBAN, D. *Îl întâlnim aşa de adesea, pretutindeni: în somptuoasele saloane de elită.* CARAGIALE, O. I, 298. *Mult public de elită şi lume de jos destulă.* id. ib. II, 9. *Trebuie să fie foarte umblat prin saloane, fiindcă pomeneşte de o mulţime de persoane de elită pe care le-a întâlnit.* CĂLINESCU, S. 94. *Logodită cu un tânăr de elită.* PARASCHIVESCU, C. Ţ. 112.

3. (Zool.) Grup de animale care se apropie cel mai mult, prin caracterele morfologice şi fiziologice, de standardul rasei din care face parte. *Alegerea elitelor se practică în selecţiunea în masă.* ENC. AGR.

4. (Bot.) Grup de plante care, îndeplinind toate condiţiile morfologice şi fiziologice, este selecţionată în cursul unei operaţii de îmbunătăţire a soiului. Cf. LTR. *Este necesar să se înmulţească un hibrid sau o elită.* AGROTEHNICA, II, 74, cf. NDN. (Adjectival) *Sfeclă de zahăr, sămânţă elită.* NOM. MIN. I, 8. ◊ L o c. a d j. **De elită** = (despre seminţe) selecţionat. *Sămânţa din soiurile cele mai bune... se distribuie ca sămânţă de elită.* AGROTEHNICA, I, 58.

– Pl.: *elite* şi (învechit, rar, m.) *eliţi.*

– Din fr. **élite.**

ELITÍSM s. n. Concepţie, doctrină care susţine rolul determinant al elitelor în evoluţia istorică şi în conducerea societăţii. Cf. DEX – S, NDN, DEXI.

– Din fr. **élitisme**, engl. **elitism.**

ELITÍST, -Ă adj. De elită (**1**); care favorizează elita; elitar (**1**). Cf. DEX – S, NDN. ♦ (Substantivat) Persoană care face parte dintr-o elită; (la pl.) elitele dintr-o societate, dintr-o grupare culturală, economică etc. Cf. DEXI.

– Pl.: *elitişti, -ste.*

– Din fr. **élitiste**, engl. **elitist.**

ELÍTRĂ s. f. Fiecare dintre cele două aripi externe (anterioare) tari şi chitinoase ale unor insecte, care servesc la apărarea aripilor moi, posterioare. *Vuietul ce fac aceste ortoptere în zborul lor vine din efectul elitrelor lor.* ER 153^{v}/12. *Aceste elitre sânt împedicătoare pentru zborul insectei.* BARASCH, I. N. 404/5, cf. COSTINESCU, ENC. ROM., BARCIANU. *Un insect, ale cărui antene, picioare şi elitre sunt de coloare roşietică-castanie.* MARIAN, INS. 19, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Artistul din întuneric le-a adaus câte un corset de mătase, câteva fire nervoase ale picioarelor şi elitrelor.* ARGHEZI, P. T. 434, cf. DEX, DN^{3}. *Şi-ar sfărâma elitra... Într-o suavă râşniţă de scrum.* DOINAŞ, A. P. 191. ◊ (Ca termen de comparaţie) *Admiră... linia curbă a pulpei în ciorapul ca elitra de cărăbuş.* C. PETRESCU, O. P. I, 86. ◊ F i g. *Elitră-n zbor mi-e fiecare clipă.* DOINAŞ, A. P. 251.

– Pl.: *elitre.* – Şi: (învechit) **elítru** s. n. COSTINESCU, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

– Din fr. **élytre.**

ELITROCÉL s. n. (Med.) Hernie vaginală. Cf. D. MED., DN^{3}.

– Din fr. **élytrocèle.**

ELITROPLASTÍE s. f. (Med.) Autoplastie a vaginului. Cf. DN^{3}, NDN, DEXI.

– Din fr. **élytroplastie.**

ELITRORAGÍE s. f. (Med.) Hemoragie vaginală. Cf. DN^{3}, NDN.

– Pl.: *elitroragii.*
– Din fr. **élytrorragie.**

ELITROTOMÍE s. f. (Med.) Incizie a peretelui vaginal. Cf. DEX – S, NDN, DEXI.
– Pl.: *elitrotomii.*
– Din fr. **élytrotomie.**

ELÍTRU s. n. v. **elitră.**

ELIXÍR s. n. **1.** Preparat farmaceutic obținut în trecut din amestecul alcoolului cu o cantitate variabilă de zahăr și cu diverse esențe sau extracte de plante medicinale, d e c o c t; p. e x t. medicament. *Așa fă până de trei ori și aceea care va curge a treia oară se socotește elixir cu usturoi.* MEȘT. DOFT. II, 195^{v}/11. *Să se ia miere de trandafir 20 de dramuri. Elixir ațidi haleri 14 picături.* POV. 29/6. *Elixir vitriol minzihti cinci dramuri, acestea să să ia câte doăzeci dă picături cu o lingură dă masă cu apă dă scorțișoară.* EPISCUPESCU, A. 141/3. *Ne înfățoșază un al seu elixiri.* SCAVINSCHI, M. 98^{r}/4, cf. I. GOLESCU, C. *Vremea acii boale, însuș curtea împărătească au întrebuințat acest elixir.* AR (1837), 47^{2}/24. *Un obicinuit elixir de stomah însă mai tare încălzitoriu.* VASICI, M. I, 22/15. *La ivirea holerei în oștirile lucrătoare,... au fost întrebuințat elexirul de Voronej.* CUCIURAN, P. 50/7. *Doftoriile stomahale precum sânt: elexirul (dicoctul).* CORNEA, E. I, 4/15. *Vinurile noastre de deșert să fie făcute toate elisire aromatice.* MAN. SĂNĂT. 195/13. *Condimenții, ca și elisirii sau vinurile, de la deșert sânt cei mai puternici vermifugi.* ib. 195/16, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Să deschiză cufărelul de unde contele scosese sticlișoara cu elisir.* BARONZI, C. IV, 56/20, cf. COSTINESCU, LM, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 86, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., LTR^{2}, DEX, DN^{3}. ♦ F i g. (Rar) Chintesență, esență. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

2. (Adesea cu determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") Băutură considerată miraculoasă pe care o preparau alchimiștii Evului Mediu cu scopul de a obține prelungirea vieții, întinerirea etc.; leac, panaceu. *Elixiriu a vieții.* SCAVINSCHI, M. 98^{r}. *Adoratul elixir a vieței a lui Cagliostro.* VASICI, M. I, 22/14. *Au crezut că esistă niște picături sau elisire... care sânt în stare a prelungi viața sau a întineri oamenii îmbătrâniți.* BARASCH, I. 19/1. *Așa nu lipsea niciodată dintr-o băcălie de samă balsamul unguresc, ... elixirul de viață lungă.* N. A. BOGDAN, C. M. 183, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Colonelul ridică în lumină paharul... cu o luare aminte și o înduioșare de savant examinând un elixir miraculos.* C. PETRESCU, Î. I, 5, cf. SCRIBAN, D. *La toți v-am dat un strop din elixirul vieții.* CĂLINESCU, L. L. 211. *E din familia vracilor, a căutătorilor... de elixiruri.* RALEA, S. T. I, 29. *Ai descoperit elixirul vieții, căci piatra filozofală se pare că o ai.* BENIUC, M. C. I, 126. *Aveți, desigur, vreun elixir misterios, vreun panaceu infailibil?* VINEA, L. I, 315. *Pe un bătrân nu-l întinerește nici un elixir.* CONTEMP. 1958, nr. 594, 2/7. *Am elixirul vieții.* BARBU, PRINC. 133. ◊ F i g. *Un elixir în care soarele își lichefiase puterea robită în cercuri și doage de fier.* ANGHEL, PR. 96. *Mâncarea este elixirul vieții.* CĂLINESCU, E. O. I, 217. *În sângele lor fierb seve și elixiruri romantice.* BLAGA, Z. 97. [Oltul] *atrage bănuiala a fi cumva chiar elixirul tinereței.* BOGZA, C. O. 108. *Cel care aspiră să fie autor pentru copii trebuie să dețină mai departe elixirul de spontaneitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 11/1. *Acceptase cucuta ca pe un elixir al logosului nemuritor.* ȚOIU, Î. 143. ♦ P. e x t. Băutură aleasă, de preț. *Butoiul urma să murmure, gâlgâindu-și veselia, strecurându-și divinul elixir în nenumărate meandre.* ANGHEL, PR. 97, cf. DL, DM, DEX, DN^{3}.

– Pronunțat: *-gz-.* – Pl.: *elixire* și *elixiruri.* – Și: (învechit) **elixíriu, elixíri, elissíriu** (LM), **elisír** (scris și *elissir*, id. ib.; pl. și, m., *elisirii*), **elizír** (I. GOLESCU, C., STAMATI, D.), **elexír, elesír, lixer** (POLIZU, D.) s. n.

– Din ngr. ἐλιξίριον, fr. **élixir**, it. **elisir, elisire**, lat. **elixirium**, germ. **Elixir.**

ELIXÍRI s. n. v. **elixir.**

ELIXÍRIU s. n. v. **elixir.**

ELIZABETÁN, -Ă adj. v. **elisabetan.**

ELIZEÁN, -Ă adj. (Și în sintagma *câmpiile elizeene*) Care aparține elizeului; (învechit) eliseesc, elizeic, (învechit, rar) elesiacesc. Cf. I. GOLESCU, C. *Toți oamenii... sunt trimiși, după faptele lor în câmpiile elizeene, cum se zicea la Roma, sau în Tartar.* CONTA, O. F. 381, cf. IORDAN, L. R. A. 472, SCRIBAN, D. ◊ F i g. *Un preludiu elisean cântat pe drumul neființei și în care se întâlnesc două din cele mai definitive din strofele lui.* PERPESSICIUS, M. I, 103.

– Pronunțat: *-ze-an.* – Pl.: *elizeeni, -e* și (învechit) *elizeani, -e.* – Și: **eliseán, -ă, elisián, -ă** (SCRIBAN, D.), **elizián, -ă** (id. ib.) adj.
– Din fr. **élyséen.**

ELIZÉIC, -Ă adj. (Învechit; în sintagma *câmpiile eliseice*) Elizean. *Câmpiile cele frumoase, cu flori alese, sunt câmpiile cele întinse și frumoase din prejurul raiului, adică câmpiile eliseice ale grecilor și romanilor.* MARIAN, Î. 447, cf. L. ROM. 1973, 16, DN^{3}.
– Scris și: *eliseic.* – Pl.: *elizeici, -ce.*
– Din germ. **elysäisch.**

ELIZÉU, -ÉE s. n., s. f., adj. (Livresc; și la pl. în sintagmele *câmpiile* sau *grădinile*, învechit, *câmpurile elizee* ori, m., *eliseilor* sau, rar, *câmpii elizei* ori, m., *eliseilor*) Regiune a infernului, în mitologia greco-romană, cu primăvară veșnică, unde sălășluiau după moarte sufletele eroilor și ale oamenilor virtuoși. V. p a r a d i s, r a i, e d e n, c e r. *Ei te privesc din câmpurile eliseilor.* CANTACUZINO, N. P. 9^{v}/15. *Prevestește din naltele eliseiuri această bună vorbă.* id. ib. 38^{r}/27. *Din ce pricină ai părăsit câmpii cei fericiți ai eliseilor.* id. ib. 141^{r}/4. cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Toți acești oameni pe care-i vezi aici... nu sânt decât în al doilea lăcaș în câmpiile elisei.* PLEȘOIANU, T. IV, 20/18, cf. I. GOLESCU, C. *Epicurianul, ce nu crede nici chiar în eliseul nostru, ieși din adunare.* GTN (1836), 92^{2}/25, cf. NEGULICI, STAMATI, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Pentru dânșii, câmpiile elisee și adâncurile Tartarului erau locuite de umbre purtând formele lor pământești.* ODOBESCU, S. I, 212. *Drumul... credeau că se-mpărțește în două ramuri, unul, și anume cel din stânga, care duce la iad, iar cel din dreapta la eliseu.* MARIAN, Î. 447, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., SCRIBAN, D. *În câmpii elysei Iosif îngână pentru Corina lui sublimu-i cânt de leagăn.* PERPESSICIUS, M. I, 82. *Zeii... să-l desfăteze în grădinile elizee.* VIANU, S. 174. *Aici e casa vie, aici câmpii elizei pe care-i cutreieră duhurile luminoase ale lui Eminescu, Maiorescu, Hasdeu.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 1/5, cf. M. D. ENC., DEX, DN^{3}. ◊ F i g. *Aurul cel mai subțire alcătuiește cosițele ei; fruntea-i seamănă cu câmpurile elisee.* HELIADE, D. C. 93/5. *Această casă de plăceri este o adevărată elisee.* COSTINESCU. (Adjectival) *O! scene elisee din copilăria mea, nu vă veți mai întoarce.* I. NEGRUZZI, V. 250. ♦ S. n. P. e x t. Loc plăcut, încântător. Cf. PROT. – POP, N. D.

– Pl.: *elizee* și (învechit) *eliseiuri*, m. *elisei.* – Și: **eliséu** (scris și, învechit, *elyseu*), (învechit) **elizíu** (STAMATI, D.; scris și *elysiu*), **elisíu** (SCRIBAN, D.) s. n., **eliséi** s. f., (învechit, rar) **elisắu** (BUDAI-DELEANU, LEX.), **ilizéu** (I. GOLESCU, C.) s. n.
– Din fr. **Élysée**, lat. **Elysium, -ii.**

ELIZIÁN, -Ă adj. v. **elizean.**

ELIZÍR s. n. v. **elixir.**

ELIZÍU s. n. v. **elizeu.**

ELIZIÚNE s. f. Suprimare a vocalei finale atone a unui cuvânt, când cuvântul următor începe tot cu o vocală sau, p. e x t., suprimare a unei silabe, a unui cuvânt; (rar) elidare. *Eliziunile nu prea sânt așa dese în limba română ca în cea italiană.* HELIADE, O. II, 167. *În limba noastră... sânt împrejurări când elisia și apostroful sânt foarte legitimi.* id. ib. 168, cf. STAMATI, D., PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Eliziune se numește contopirea a două vocale într-una.* MACEDONSKI, O. IV, 30, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Ba chiar eliziunea... este cu totul naturală în vorbirea nestânjenită.* VIANU, A. P. 24, cf. id. L. U. 164, DM. *Regulile de eliziune ale limbii române erau călcate din nevoile versului.* CONTRIBUȚII, II, 62, cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 80, DEX, DN[3], DEXI.

– Scris și: *elisiune.* – Pl.: *eliziuni.* – Și: (învechit) **elísie**, (neobișnuit) **eliciúne** (STAMATI, D) s. f.

– Din lat. **elisio, -onis**, fr. **élision.**

ELMÁRE s. f. Fabricare prin electroliză a tuburilor și a tablelor de cupru. Cf. MDT, DT, LTR[2], DP, MDA.

– Pl.: *elmări.*

– Et. nec.

ELMARÍD s. n. Aliaj dur care are la bază carburi de wolfram și este obținut prin tunare. Cf. MDT, DT. *Elmaridul are proprietățile obișnuite ale materialelor dure metaloceramice.* LTR[2], cf. DP, MDA.

– Et. nec.

ELMÍMT s. m. v. **helmint.**

ELMÍNT s. m. v. **helmint.**

ELOCÁ vb. I v. **aloca.**

ELOCÁRE s. f. v. **alocare.**

ELOCÁT, -Ă adj. v. **alocat.**

ELOCATÓRIU, -IE adj. v. **alocator.**

ELOCAȚIÚNE s. f. v. **alocațiune.**

ELOCÉNT, -Ă adj. v. **elocvent.**

ELOCÉNTE adj. invar. v. **elocvent.**

ELOCÉNȚĂ s. f. v. **elocvență.**

ELOCÍNT, -Ă adj. v. **elocvent.**

ELOCÍNTE adj. invar. v. **elocvent.**

ELOCÍNȚĂ s. f. v. **elocvență.**

ELOCUCIÚNE s. f. v. **elocuțiune.**

ELOCUÉNT, -Ă adj. v. **elocvent.**

ELOCUÉNȚĂ s. f. v. **elocvență.**

ELOCUÉNȚIE s. f. v. **elocvență.**

ELOCUÍNT, -Ă adj. v. **elocvent.**

ELOCUÍNȚĂ s. f. v. **elocvență.**

ELOCÚȚIE s. f. v. **elocuțiune.**

ELOCUȚIÚNE s. f. **1.** Parte a retoricii care se ocupă cu problemele generale ale stilului și cu arta de a alege și a ordona cuvintele într-un discurs. Cf. I. GOLESCU, C. *Elocuția este aceea parte a retoricii care ne învață a arăta ideile noastre prin grai sau în scris.* MARCOVICI, R. 137/19. *Elocuția sau buna alcătuire* [Titlu]. MN (1836), 72[1]/41, cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. – POP., N. D. *Cea dintâi, mulțumită de a place, nu caută decât grațiele elocuției.* CANELLA, V. 120, cf. COSTINESCU, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX, DN[3]. ♦ (Modul de) alegere și dispunere a cuvintelor într-un discurs (în scopul obținerii unei exprimări artistice). *Purcede apoi la corecție, îngrijește stilul, ceea ce se numește elocuție.* BREZOIANU, Î. 207/25, cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., CANELLA, V. 375. *Același sistem de critică împotriva goliciunii buhave a frazeologiilor... aceeași cumpătare... în elocuțiunea parlamentară.* D. ZAMFIRESCU, Î. 52. *Cu toată lipsa de efecte, de figuri și de eleganță în elocuțiune, cursurile lui Faguet erau totuși interesante.* LOVINESCU, C. IV, 153. *Am elocuțiunea dificilă, am nevoie de text scris.* CONV. LIT. LXVII, 491.

2. Manieră de de exprimare a gândirii prin cuvinte. *Orice limbă... are ceva schimbări în vorbele, pronunția și elocuțiile sale, care se numesc dialecte ale ei.* GENILIE, G. 147/10, cf. NEGULICI, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., CANELLA, V. 375, COSTINESCU, LM, DDRF, ENC. ROM., ALEXI, W. *Avea elocuția, proprie ca și imitativă, exactă, definitivă.* IBRĂILEANU, S. L. 113, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Acest om, lipsit de facilitatea elocuției, nu-și vedea versul ci-l auzea.* LOVINESCU, C. VII, 10. *Mișcarea vie a elocuției... se dezvolta stufos în asociații surprinzătoare.* STREINU, P. C. III, 103, cf. SCRIBAN, D. *Însăși deceptiunea intră în compoziționea elocuțiunii ca o repercusiune.* ARGHEZI, P. T. 459. *Lipsit de elocuțiune și de idei, el se așeza în apropierea fetei și zâmbea tăcut.* CĂLINESCU, E. O. I, 138, cf. DL, DM, M. D. ENC., DN[3]. *Poezia discretă care învăluie confesiunea eroului nu se realizează... cu mijloacele elocuțiunii.* S februarie 1960, 49. *Elocuția... cuprinde o bogată dezvoltare a unei infierări de ordin moral.* PAPU, C. N. 27.

– Pl.: *elocuțiuni.* – Și: (învechit) **elocúție**, (învechit, rar) **elocuciúne** (STAMATI, D.) s. f.

– Din lat. **elocutio, -onis**, fr. **élocution.**

ELOCVÉNT, -Ă adj. (Despre oameni) Care are darul de a vorbi, de a se exprima frumos și convingător; care are putere de convingere. *Pentru a face cunoscute atâtea și așa virtute, ar trebui cuvântarea celor mai elocvenți.* IORGOVICI, O. VII/7. *Oricarele, care e elocvent, sau formos vorbitoriu... pentru buna încuviințare, cinste.* ȚICHINDEAL, F. 297/9. *Fu... învățător unui prinț și un scriitor elocvent.* PLEȘOIANU, T. I, 1/16. *Nu trebuie însă să socotim că retorica face pe oameni elocuenți.* MARCOVICI, R. 8/7. *Elocventul traducător de cele mai bune traduceri.* GENILIE, G. 195/11, cf. VALIAN, V. *Era muiere ageră și elocentă.* BARIȚIU, P. A. I, 658. *Sânt foarte puțin elocuent.* LĂZĂRESCU, S. 45/9, cf. STAMATI, D. *Îți făgăduiesc să fiu cât să poate de elocuent pentru interesurile tale.* ROM. LIT. 126[1]/39. *Începu să povestească ca un ritor elocvent.* PANN, Ș. II, 43/16, cf. POLIZU. *Tânărul sol vorbea franțuzește ca apa și era elocuent.* GHICA, ap. CADE, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP.,

N. D. *Acest copil simplu, natural, elocuint, de acea elocuință a inimei pe care n-o află cineva niciodată când o caută.* BARONZI, C. I, 108/12. *Am fi dorit ca elocintele profesore să ne arate resultatele.* CONV. LIT. II, 36. *Dimpotrivă, oi fi elocvent, ... oi ruga-o să-mi spuie de trebuie să am oarecare dulce nădejde.* ALECSANDRI, M. C. 34/30, cf. COSTINESCU, LM. *Învățat, fin și elocuent, el știa să fie în tot felul amabil.* ODOBESCU, S. I, 289, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Limpede, elocvent, desfășura problemele cele mai încurcate.* SĂM. I, 376, cf. ALEXI, W. *Erau în rândurile ostașilor nației noastre avocați elocvenți.* IORGA, P. A. II, 98, cf. PÂRVAN, I. F. 30, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *A fost un elocvent și bogat literator.* SADOVEANU, O. XIX, 103, cf. SCRIBAN, D. *N-a existat nici un propovăduitor mai elocvent în contra războiului, decât acel pictor.* OPRESCU, I. A. IV, 221. *Ești mai puțin elocvent și tenace.* ARGHEZI, P. T. 371. *O femeie intransigentă, solemnă și elocventă.* CĂLINESCU, S. 111. ◊ (Prin metonimie) *Avea o frunte ingenioasă Și elocventă și generoasă.* BOLLIAC, O. 152. *Cerea prin gura elocinte a lui Messala ca oratoria să fie pregătită printr-o largă înavuțire de cunoștințî.* LOVINESCU, C. VII, 169. *O domnișoară... ocupa cu bustu-i elocvent jumătate din tejgheaua de lucru.* ARGHEZI, S. XXXIV, 177. ♦ (Învechit; substantivat) Persoană care are elocvență. *Mulți elocvenți sau dulce cuvântători retori pot foarte formos... a întocmi cuvinte.* ȚICHINDEAL, A. M. 46/14, cf. VÂRNAV, L. 134^{r}/8, I. GOLESCU, C. *Ei sunt marii elocvenți, marii creatori de tehnică.* CONV. LIT. LXVII, 23. ♦ (Despre privirea, fizionomia etc. a oamenilor) Care exprimă elocvență (**1**); (despre manifestări, acțiuni, creații etc. ale oamenilor) care este convingător, grăitor; care este plin de conținut, expresiv. *Ne-a dovedit elocuentul său cuvânt că moartea lui... nu poate să se împute ei.* HELIADE, D. C. 101/15. *Arătând cu o elocentă simplicitate câtă lepădare de alte interesuri să cere de la un soldat.* MN (1836), 7^{1}/59. *Frumusețea unor pasagiuri elocuente ne silește a trece cu vederea câteva trivialități.* MAG. IST. I, 252/4. *Ea-și ridică mâna spre ceriu, însoțind mișcarea aceasta cu o privire elocventă.* CODRESCU, C. I, 129/28. *Nu voi mai înșira aice toate frazurile elocvente... consomate.* CALENDAR (1856), 60/15. *Prin elocuentile sale note, știu să arate poetului și lumei întregi că sufletul său este un eco al tuturor pasiunelor.* FILIMON, O. II, 227. *Dup-o elocuintă cautătură se strecură... sub mica straşină a cocioabei.* BARONZI, I. G. 453/14. *Răspunsul dumitale ne va aduce alți atâți, de-a fi elocint și scandalos.* ALECSANDRI, T. 1 711, cf. COSTINESCU, LM. *Pasagele elocuente ale d-lui Barnuțiu.* MAIORESCU, CR. III, 158. *Scrierea sa și dedicațiunea este prin sineși o laudă elocuentă a episcopului.* ODOBESCU, S. I, 298. *Preotul a făcut o elocuentă apărare a cauzei sale.* CARAGIALE, O. I, 35, cf. CADE. *Am început să-i țin Adelei o prelegere de astronomie sentimentală și cât am putut mai eloquentă.* IBRĂILEANU, A. 90. *Exemplul nenorocitului acela de Ladima... e destul de elocvent.* CAMIL PETRESCU, P. 307. *Scotea din buzunarul vestei ceasul... cu o elocventă mustrare mută.* C. PETRESCU, C. V. 234. *Iată mărturisiri prețioase și elocvente.* D. GUSTI, P. A. 177. *Elocventă în acest sens este chiar comparația bazată pe opera unui singur autor.* IORDAN, L. R. A. 464, cf. SCRIBAN, D. *Există tăceri elocvente.* VIANU, A. P. 339. *Vorba lui era scurtă și repede... destul de elocventă.* OȚETEA, T. V. 88. *El modelează figura, de o așa de elocventă distincție.* OPRESCU, I. A. IV, 194. *Este adânc elocventă despărțirea care a urmat între suprarealiștii francezi.* CONSTANTINESCU, S. VI, 89. *Dovada elocventă a spiritului care domnește aici.* CONTEMP. 1951, nr. 223, 1/2. *Să dăm o pildă, prea elocventă, ca să ne scutească de fraze.* ARGHEZI, P. T. 49. *O nouă și elocuentă exemplificare a acelei ucenicii poetice.* PERPESSICIUS, M. II, 415. *Pagini elocvente... în articolele din acea vreme.* RALEA, S. T. III, 196. *Nici un indiciu mai elocvent n-a putut fi cules pe seama ei.* VINEA, L. II, 88. *Aruncă o privire elocventă.* H. LOVINESCU, T. 244. *Plecăciunea secretarului era elocventă.* VORNIC, P. 190. *Tăcerea sa deveni și mai elocventă.* PREDA, R. 114. *Conferința domnului maior... a fost cât se poate de elocventă.* T. POPOVICI, S. 325. ◊ (Adverbial) *Durerea lor nu găsește cuvinte să o exprime destul de elocvent.* REBREANU, R. II, 291. *Arăta elocvent prin toată atitudinea ei că nu înțelege deloc pentru ce stăm acolo.* IBRĂILEANU, A. 120. *A arătat, elocvent și strălucit, Leo Spitzer.* IORDAN, STIL. 62. *Era tipul care, pentru artist, reprezinta mai elocvent tinerețea.* OPRESCU, I. A. IV, 180. *Se uită elocvent spre omul de după birou.* PREDA, R. 411. ◊ (Prin extensiune) *Limba celtică are în aceasta o sinonimie elocuentă.* ROMÂNUL (1857), 3/25. *Aceste intervaluri... sânt cu atât mai elocinți.* HASDEU, I. C. I, 29. *Plaiurile țării noastre, marture încă elocuente ale atâtor întâmplări.* ODOBESCU, S. I, 375. *Cifrele sunt destul de elocvente.* ȘĂINEANU, D. U. *Limba albaneză și dialectul aromân sunt foarte elocvente.* DR. VII, 322. *Ardealul își desfășoară peisajele până la mari depărtări, sub semnul acestor străvechi și elocvente construcții.* BOGZA, C. O. 9. (Adverbial) *Lancea, simbolul proprietății îi arată elocuent origina.* ROM. LIT. 330^{1}/29. *Trecând pe lângă tot ceea ce, atât de elocvent viitorul și trecutul îngrămădesc pe malurile lui, Oltul își mână mereu apele.* BOGZA, C. O. 204.

– Pl.: *elocvenți, -te.* – Și: (învechit) **elocuént, -ă** (scris și, rar, *eloquent*), **elocuínt, -ă, elocént, -ă, elocínt, -ă** adj., (învechit, rar) **elocénte** (LM), **elocínte** adj. invar.

– Din lat. **eloquens, -ntis**, fr. **éloquent**, it. **eloquente.**

ELOCVÉNȚĂ s. f. **1.** Talentul, însușirea de a convinge, de a vorbi frumos, de a emoționa prin vorbe; expresivitate; putere de convingere. *Neîndăstularea elogvenției mele nu poate trage milostivirea împărățeștii tale măriri.* VĂCĂRESCUL, I. II, 18^{v}/1. *El elocvența sa spre rău o întrebuințează.* ȚICHINDEAL, F. 297/10. *De elocvența, cât și îndrăzneala lui temându-se, scorni o revuluție.* NICOLAU, P. 89/2. *Prin elocvențe... biruiește.* VÂRNAV, F. 115^{r}/7. *Să-i laude toți că știu... Și că elocvenții au, Definiții la toți dau.* MUMULEANU, C. 140/7. *Laudă prețul său în glas dulce și o elocvență așa de simplă.* PLEȘOIANU, T. I, 3/12. *A vorbit... cu atâta elocvențe (slobozenie a limbii).* CR (1829), 250^{1}/30. *Cu o elocuență dulce și încredințătoare... întrebuințează cele mai bune mijloace spre luminarea fiicelor ei.* MN (1836), 54^{2}/53. *Îmi va dovedi cu mai multă elocvență... cât de nobil știi să-ți întrebuințezi vremea.* VOINESCU II, M. 49/8. *Cerșind, știe să întrebuințeze o elocvență... atât de puternică, încât întrece pe toate celelalte plase de cerșitori.* FL (1838), 31^{1}/12. *Acesta prin a lui elocvență... l-au înduplecat de a încheie pace.* IST. M. 131/11. *Cine nu știe cu ce elocvenție oamenii nostri... declamă... în contra vânzărei negrilor în streinătate.* CODRESCU, C. I, 200/7. *Adevărata elocuență este o expresie a sufietului.* I. POP, L. 82/27. *Își făcuse renume prin elocența și pătrunderea sa în natura afacerilor publice.* BARIȚIU, P. A. I, 89. *Să întru cu o mai înduplecătoare elocuență în luptă cu un așa îndărătnic reprezentant a trecutului.* ROM. LIT. 146^{1}/39. *Șeful ucigașilor... fusese altădată scăpat prin elocuința lui Ciceron.* CONCORDIA, 178^{1}/65. *Deputații săteni... se deosebesc din contră prin seriozitatea cuvântului, temeinicia argumentelor și chiar elocința cu care au apărat cauza țărănească.* KOGĂLNICEANU, S. A. 215. *Cu patetica sa elocuință, desfășiură înaintea noastră viața omenească.* DÂMBOVIȚA (1860), 395^{2}/25. *Elocvența sa electriza și buimăcea oamenii.* CALENDAR (1860), 75/19. *Proștilor le dai virtuți Și elocuență celor mulți.* ALEXANDRESCU, POEZII, 171, cf. BOLLIAC, O. 44. *Întrebară toți ciocoii deodată, complectându-se în dezvoltările ce da Păturică cu atâta elocință.* FILIMON, O. I, 193, cf. PONTBRIANT, D. *Știau a înfrâna pe numeroșii lor ostași numai prin prestigiul elocuenței.* HASDEU, I. V. 124. *Soții de călătorie începuseră să murmure contra prelungirii călătoriei, îmi trebuia elocința lui Cicero, ca să-i conving.* BOLINTINEANU, O. 304. *Să-i smulgă, printr-o măiestreață elocuență, o făgăduială solemnă.* ODOBESCU, S. I, 288. *Au vorbit cu mult spirit și elocință.* EMINESCU,

O. XI, 57. *Urmează însă pe această temă, nu fără elocvență, gândirea lui mai departe.* XENOPOL. I. R. VI, 215, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. *Această elocință nu li se poate da decât printr-o anumită interpretare științifică.* PETICĂ, O. 465. *Chichițele și controversele juridice îi dau prilej să-și desfășoare elocvența.* AL. PHILIPPIDE, S. VIII, 238, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Diserta asupra unui subiect religios cu o elocință patetică.* LOVINESCU, M. 299. *Era un bătrân robust, plin de forță și de elocință.* GALACTION, O. 229. *Elocvența vine odată cu 18 ani.* CAMIL PETRESCU, T. II, 157. *Era înzestrat cu o elocvență fermecătoare.* SADOVEANU, O. XIX, 390. *Ultimul discurs... a subliniat cu o deosebită elocvență abisul care s-a creat.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 2/3. *Ascultătorul accidental rămânea copleșit de elocvența omului.* CĂLINESCU, S. 119. *Acel expresiv căpitan... lipsit de elocință.* PERPESSICIUS, M. III, 42. *O să facem uz de toată știința și elocința noastră și-o să-l smulgem din mâinile justiției.* STANCU, R. A. V, 12. *Își înecă emoția sub torentul elocinței.* CIOCULESCU, I. C. 71. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Eloquența ochilor.* COSTINESCU. *Nu prea aud bine discursul, dar gesturile și mimica sânt de o elocuență suficientă.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *Preferau amândoi elocvența gesturilor.* T. POPOVICI, S. 181. *Elocvența gesturilor începuse să ia locul elocvenței verbale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 32, 29/4. ◊ (Prin extensiune) *O scriere, care, afară de numele ce poartă, este... un cap d'operă de elocuențe.* ARHIVA R. I, 34/7. *Un fragment din chrisovul, încheiat în Târgoviște... va arăta mai lămurit, cu elocuență gravă... mărimea acestui fapt.* ODOBESCU, S. I, 435. *Din pânzile lui, de o elocință uimitoare, poți să-i reconstitui întreaga viață.* DELAVRANCEA, H. T. 264. *Elocuența cifrelor.* SCRIBAN, D., cf. VIANU, A. P. 320. *Albumul este alcătuit cu acurateță și are o elocință comercială convingătoare.* CONTEMP. 1958, nr. 588, 4/4. *Replicile sunt rostite cu aleasă elocvență.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7 906. *Elocvența poeziei nu se măsoară prin cuvinte.* CONTEMP. 1971, nr. 1 303, 3/1. ◊ (Cu determinări care indică apartenența, posesorul) *A cunoaște ceea ce este mai măreț în elocuința amvonului și a limbei france.* BREZOIANU, Î. 181/6. *Sfârșitul acestui monument neperitor al elocvenței politice române.* XENOPOL, I. R. XII, 32. *Elocvența minulesciană este totuși un indiciu.* CONSTANTINESCU, S. I, 155. *Elocința de povestitor a lui Galaction este rodul unei dotări duale.* GRIGURCU, C. R. 138. ◊ Fig. *Se văzu aicea ivindu-să... genii înfocate, răvărsând prin organul elocvenței ideile sùblimei lor cugetări.* SĂULESCU, HR. II, 14/2. *Această furtună răspândise asupra lumii cea mai frumoasă rază de elocuință.* TEULESCU, C. 5/3. *Lacrâmele sânt elocuența unei femei.* COSTINESCU. *O elocvență covârșitoare a dialogului dă uneori o impresie de propovăduire.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 71. *Tăcerile aveau, în elocvența lor, o eternitate.* STREINU, P. C. III, 117. *Poetul... n-a sucit gâtul elocvenței.* CONSTANTINESCU, S. I, 155. *A întrecut în toate accentele împrejurării darul de gândire și elocință al lacrimilor scrise și grăite.* ARGHEZI, S. XXXIV, 184. *Somptuozitatea liniilor curbe nu-i pe placul unor spirite ce se revendică din elocvența punctului și a liniei drepte.* SIMION, S. R. III, 133. ◊ Loc. adv. **Cu elocvență** = elocvent. *Aceste versuri... nu pot decât să vorbească și să pledeze cu elocință cauza junimei.* MACEDONSKI, O. IV, 8. *Tulburările actuale... arată cu elocvență că țăranul nostru are încă nevoie de multă, multă educație socială.* REBREANU, R. II, 216. *Pledai cu elocvență contra lui.* VOICULESCU, P. II, 79.

2. (Astăzi mai ales livresc) Oratorie; retorică. *Au numit și pre acest meșteșug ritorică, adecă,cum zic romanii, elocvența.* MOLNAR, RET. 11/3. *Pentru matematică, pentru elocvențe (frumoasa voroavă).* VÂRNAV, F. M. I, 11[r]/23, cf. L. 134[r]/9. *Capodoperile poeziei și elocvenții grecilor.* CR (1829), 225[2]/32. *Să producă atunci idei... și semne de poezie și de elocvențe îndestul de lungi.* HELIADE, GR. P. 44/12, cf. I. GOLESCU, C. *Ostenelile acelora cari voiesc să îmbrățișeze drumul elocuenții și care urmează a să gândi mai întâi la mulțimea talenturilor... ce să cere.* MARCOVICI, R. 5/15. *Definiția retoricii, izvodirea ei; definiția elocuenții.* MN (1836), 72[1]/36. *Lecțiile sale vor fi despre elocvență și felurile ei.* CR (1834), 282[2]/15. *Istoricul înșiră faptele omenirii și oratorul trăsnește cu fulgerul elocvenției.* GENILIE, G. 6/3, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Osebit să lipi de Țițero, care lui prin a sa elocvențe și vază, foarte folositoriu era.* SP I, 215/13, cf. STAMATI, D. *Predicatorii aruncară în contra me fulgerile sântei elocvenții.* CALENDAR (1854), 54/13. *Vechii romani... cerea de la acel ce-și alegea de apărător calitatea de bărbat de bine și de elocuință.* ROM. LIT. 174[1]/37. *Oratorul... făcuse a se auzi o elocuință pe care n-o egalase niciodată un alt glas omenesc.* CONCORDIA, 178[1]/73, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Eloquința se leagă mai mult cu purtarea terminilor și cu ordinea ideilor.* CANELLA, V. 120, cf. LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *În afară de istorie, elocință și drept, cultura și literatura lui s-au dezvoltat prin influența culturii grecești.* LOVINESCU, C. IV, 93. *Era convins în sineși că elocința secretarului s-a dezlănțuit mai cu seamă din pricina nedelicateței lui.* REBREANU, R. I, 301. *Vechii oameni de carte... au împărțit stilul elocvenței în atic și asianic.* STREINU, P. C. III, 357, cf. SCRIBAN, D. *A pus bine în lumină relația în care stă maxima cu stilul vorbit și cu elocvența.* VIANU, A. P. 96. *Geniul elocvenției și a legislației se distingea mult pe acolo.* ROM. LIT. 373[2]/5. *Astfel li se adresează stâncilor, după un clasic model de elocvență.* BOGZA, C. O. 62.

– Pl.: (rar) *elocvențe.* – Și: **elocínță**, (învechit) **elocvéнție**, **elocuéнță**, **elocuéнție** (scris și, rar, *eloquenție*), **elocuínță** (scris și, rar, *eloquință*), **elocénță** (LM, DDRF), (învechit, rar) **elogvénță** s. f.

– Din lat. **eloquentia, -ae**, fr. **éloquence**, it. **eloquenza**.

ELOCVÉNȚIE s. f. v. **elocvență.**

ELODIÓN s. n. Instrument muzical asemănător armoniului, pe care l-a precedat. Cf. ENC. ROM. *În 1830 se construiește... un instrument dublu, consistând dintr-un aeolodicon și un piano.* CERNE, D. M. II, 26, cf. DEX, DN[3].

– Pronunțat: *-di-on.* – Pl.: *elodioane.* – Și: **eolodicón** (scris și *aeolodicon*) s. n.

– Din fr. **élodion**. – **Eolodicón** < fr. **élodicon.**

ELOGIÁ vb. I. Tranz. A aduce laude; a lăuda, a slăvi, a preamări. Cf. LM. *Criticii care... disprețuiau cinismul excesiv din „Dorian Gray", elogiind tragismul pocăit din „De profundis".* TEODOREANU, M. II, 361. *Va fi elogiată istețimea lui de-a trata pe copiii mari ce sunt țăranii.* REBREANU, R. II, 92. *Ioanide era elogiat în fraze delirante.* CĂLINESCU, B. I. 17. *Îl ridică... în slăvile cerului. Îi elogie inteligența și energia.* STANCU, R. A. II, 154. *Prim-topitorul elogiat de presă.* PREDA, R. 128. *Cel care mă elogiase cu un an în urmă are o clipă de ezitare.* V. ROM. august 1970, 19. *Natura ar fi vrut... să justifice și să elogieze apariția noilor generații.* BOGZA, C. O. 281. ◊ Absol. *Avea o manieră de a exclama și de a elogia, complet dezarmantă.* CĂLINESCU, B. I. 434.

– Pronunțat: *-gi-a.* – Prez. ind.: *elogiez.*

– V. **elogiu**. Cf. fr. élogier, it. elogiare.

ELOGIÁST s. m. v. **elogist.**

ELOGIÉRE s. f. Acțiunea de a elogia și rezultatul ei; slăvire, preamărire. *Scrierile istorice ale lui N. Bălcescu nu au drept scop elogierea domnitorilor.* CONTEMP. 1953, nr. 330, 5/4. *Și nimeni nu mă va socoti altceva, indiferent de elogierea ori mustrarea mea publică.* V. ROM. august 1970, 15, cf. DEX.

– Pronunțat: *-gi-e-.* – Pl.: *elogieri.*

– V. **elogia**.

ELOGION s. n. v. **elogiu.**

ELOGIÓS, -OÁSĂ adj. (Mai ales despre acțiunile, manifestările etc. oamenilor) Care elogiază, care cuprinde un elogiu; plin de elogii. *A pronunțat cuvintele cele mai elogioase în Camera Comunelor.* CONCORDIA, 102²/47, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Sunt două pasaje mai mult,... și ele privesc tocmai pe fratele său, ale cărui fapte sunt înfățișate în chip elogios.* BUL. COM. IST. II, 166, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Am citit într-o foaie craioveană o dare de seamă elogioasă asupra aceleiași traduceri.* LOVINESCU, C. IV, 97. *Aceste articolașe-necroloage erau surprinzător de elogioase.* CAMIL PETRESCU, P. 373. *Articole elogioase la adresa lui.* ULIERU, C. 33. *Am în presă trei admiratori... O să-i pui zilele astea să fie elogioși.* ARGHEZI, P. T. 329. *Se emoționă, zicându-și că un articol elogios despre România îl va recomanda favorabil în țară.* CĂLINESCU, S. 265, cf. B. I. 593. *În presa franceză de toate nuanțele au apărut aprecieri deosebit de elogioase la adresa artiștilor.* SCÂNTEIA, 1954, nr. 2 861. *Îi consacră o cronică elogioasă.* LL I, 70. ◊ (Adverbial) *A vorbi elogios despre cineva.* SCRIBAN, D. *Vorbise foarte elogios despre sărbătorit.* CĂLINESCU, B. I. 606.

– Pronunțat: *-gi-os.* – Pl.: *elogioși, -oase.*

– Din fr. **élogieux.**

ELOGÍST s. m. (În dicționarele din trecut) Persoană care aduce elogii. Cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D., COSTINESCU.

– Pl.: *elogiști.* – Și: **elogiást** s. m. ANTONESCU, D., COSTINESCU.

– Din fr. **élogist.**

ELÓGIU s. n. Discurs sau scriere laudativă la adresa cuiva, e n c o m i o n; (sens curent) laudă deosebită, apreciere favorabilă (pentru cineva sau ceva). V. p a n e g i r i c, a p o l o g i e. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, ARISTIA, PLUT. *Fondatorii Academiei, acei oameni demni de tot elogiul.* FILIMON, O. I, 352, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Aceste cuvinte treceau de cel mai mare elogiu, cari fură începutul unei mari reputațiuni.* F (1874), 151. *După mai multe elogiuri, au felicitat atât pe mine, cât și pe Costache Filipescu.* LĂCUSTEANU, A. 55. *Literatorul a prodigat elogiuri acestui poet.* MACEDONSKI, O. IV, 45, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Ceilalți membri ai onoratei comisii te-au încărcat cu elogii pentru cunoașterea limbii.* LOVINESCU, M. 147. *Accept cu seninătate toate elogiile.* C. PETRESCU, C. V. 25, cf. SCRIBAN, D. *Golescului... i se cuvin astăzi toate elogiile.* CONSTANTINESCU, S. III, 94. *Se poate însă un elogiu mai înalt decât... să ne vină în minte spontan imaginea sublimă a creațiilor lui Michel-Angelo.* OPRESCU, I. A. IV, 44. *Un camarad, ... de o cinste profesională și a judecății mai presus de atestate și de elogii.* ARGHEZI, P. T. 385. *Elogiul unui om serios ca dumneata, încântă.* CĂLINESCU, E. O. I, 276. *Asistența ascultă acest elogiu fără niciun semn de aprobare sau dezaprobare.* id. S. 154. *Mai păstra... un volum ce-l luase cândva ca premiu, purtând, pe întâia pagină, un elogiu caligrafic.* BLAGA, H. 11. *Cu o strâmbătură plictisită... înlătură elogiile.* VINEA, L. I, 144. *Am plictisit adunarea cu elogiile mele la adresa noului birou.* PREDA, R. 372. *Întrucât mă privește, nu pot suporta elogiul meu oral.* V. ROM. iunie 1965, 21. *Unui elogiu trândav și inform Prefer injuria entuziastă.* LABIȘ, P. 311. (Glumeț) *Oamenii binevoitori ne trimit praline, orhidee și elogii.* ARGHEZI, S. X, 70. *Elogiile directe dau tignafes, șopti Kiriazy.* VINEA, L. I, 351. ◊ F i g. *Frumusețea plină de armonie... părând un elogiu superb adus ființei umane.* BOGZA, C. O. 280. *Ideea... e o iluzie, deși i se aduc alogii ca unei zeități.* PREDA, R. 235. ◊ L o c. a d v. **Cu elogii** = elogios. *Aprobă cu elogii, stăruind asupra valorii analizei critice.* LOVINESCU, M. 146. ◊ L o c. v b. **A aduce** (sau **a face**) **elogiul** (ori **un elogiu, elogii**) (...) = a elogia (pe cineva sau ceva). *I-am adus elogii, mințind, căci conștiința n-a putut lua act de nimic.* IBRĂILEANU, A. 123. *Pe ea n-o apăra legea al cărei elogiu sublim în faci?* CAMIL PETRESCU, T. I, 330. *Un institutor... a făcut elogiul dascălului.* SADOVEANU, O. XIX, 427. *Mi-aduse din belșug elogiul său, Spunând că doar de-atâta-i pare rău, Că public prea puțin.* V. ROM. noiembrie 1954, 60. *Fără a face elogiul divertismentului, el îl înregistrează.* M 1964, nr. 3, 39. (F i g.) *Făcând elogii cu mâinile în jurul farfuriei sale, ceru adeziunea celorlalți la cega pe grătar.* CĂLINESCU, B. I. 101.

– Pl.: *elogii* și, învechit, *elogiuri*, învechit, rar, *elogie* (LM). – Și: (învechit, rar) **elogion** s. n. I. GOLESCU, C. (accentul necunoscut; pl. *elogioane*, id. ib.).

– Din lat. **elogium**, fr. **éloge**, it. **elogio.**

ELOGVÉNȚĂ s. f. v. **elocvență.**

ELOÍM s. m. (Învechit, rar) Om curajos, puternic. *Arhangheli ai Puterii! voi Eloimi, la faptă, Glorificați pe Domnul.* HELIADE, O. I, 357.

– Pl.: *eloimi.*

– De la n. pr. **Eloim.**

ELONGÁT, -Ă adj. (Bot.; despre unele organe) Care crește în lungime, care se alungește față de forma primară. Cf. LM, ENC. AGR., DEX, DN³.

– Pl.: *elongați, -te.*

– Din lat. **elongatus, -a, -um.** Cf. fr. é l o n g é.

ELONGÁȚIE s. f. **1.** Distanță unghiulară dintre doi aștri în raport cu Pământul. Cf. ANTONESCU, D., LM. *Se dă numirea de elongațiune distanței unghiulare dintre planetă și Soare.* CULIANU, C. 329, cf. LTR², DEX, DN³.

2. Valoare, într-un moment dat, a deplasării unui corp față de poziția sa de echilibru. Cf. MDT, DT. *Punctele respective ar avea elongații egale, dar de semne contrarii.* CIȘMAN, FIZ. II, 11. *Particula se mișcă pe dreapta ce o unește cu centrul în așa fel că elongația y variază.* MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. II, 2, cf. DM, DER, DEX, DN³.

3. (Tratament care constă în) extensia mușchilor, a ligamentelor sau a nervilor. Cf. DER. *Elongația constă din extensia progresivă a coloanei vertebrale.* ABC SĂN. 385, cf. D. MED., DEX, DN³.

– Pl.: *elongații.* – Și: (rar) **elongațiúne** s. f.

– Din fr. **élongation**, it. **elongazione**, lat. **elongatio, -onis.**

ELONGAȚIÚNE s. f. v. **elongație.**

ELOTES subst. v. **ilot.**

ELOTICĂ s. f. v. **ilotică.**

ELOXÁ vb. I. T r a n z. A aplica tratamentul eloxării. Cf. DN³, NDN.

– Prez. ind.: *eloxez.*

– Din fr. **éloxer.**

ELOXÁRE s. f. (Tehn.) Oxidare electrolitică la suprafață a obiectelor din aluminiu în scopul obținerii unei pături protectoare. Cf. MDT, DT. *După eloxare piesele decorative sunt supuse operației de colorare chimică.* LTR², cf. DP. *O întreprindere se intitulează Atelier de eloxare.* L. ROM. 1959, nr. 5, 21, cf. DEX, DN³.

– Pl.: *eloxări.*

– V. **eloxa.**

ELOXÁT, -Ă adj. (Despre aluminiu) Care este tratat contra oxidării. Cf. DN³.

– Pl.: *eloxați, -te.*

– Din fr. **éloxé.**

ÉLȘU s. n., adj. **1.** S. n. (Transilv.) Prima zi a unei luni. Cf. ALR I, 199. *La elșu primim banii.* LEXIC REG. II, 83.

2. Adj. (Regional; despre cereale) De cea mai bună calitate (Șicula – Ineu). Cf. LEXIC REG. II, 83. *Grâu elșu.* ib.

– Pl.: ?

– Din magh. **első** (dial. *elsű*).

ELUÁRE s. f. Eluție. Cf. MDT, DT, LTR[2], DP, NDN.

– Pl.: *eluări.*

– Cf. fr. é l u e r, é l u t i o n.

ELUCIDÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică idei, situații, împrejurări etc.) A clarifica, a desluși, a lămuri, a limpezi. V. e x p l i c a. *Am avut mulțumirea a putea elucida cestiunea de genealogie ce era încă confuză.* ODOBESCU, S. I, 331. *Aș dori să elucidăm împreună câteva cestiuni prealabile.* CARAGIALE, O. VII, 168, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Chestiuni pe care linguiștii credeau că le pot elucida printr-o comparație.* PUȘCARIU, L. R. I, 2, cf. SCRIBAN, D. *Mi se pare firesc, prin urmare, ca să elucidăm această chestiune.* STANCU, R. A. IV, 225. *Pentru a elucida ideea de bază a cărții, autorul și-a construit romanul într-un mod original.* CONTEMP. 1955, nr. 463, 4/1. *Ești incapabil... să-mi ajuți să elucidăm problemele noastre.* PREDA, R. 138. *Mecanismul de „cimentare" a sărurilor... nu este elucidat.* ABC SĂN. 226. ◊ R e f l. p a s. *O succesiune ne-ntreruptă de documente istorice, prin care se elucidează și se dovedesc relațiunile țărilor române.* ODOBESCU, S. I, 336.

– Prez. ind.: *elucidez.*

– Din lat. **elucidare**, fr. **élucider.**

ELUCIDÁRE s. f. Acțiunea de a e l u c i d a și rezultatul ei; clarificare, deslușire, lămurire, limpezire (a unor idei, probleme, situații, împrejurări etc.); (învechit, rar) elucidație. *Nu găsesc în memoria mea, sau în însemnările mele, științele ce-mi trebuiesc pentru elucidarea faptelor ce voiesc să-ți povestesc.* GHICA, S. 86. *A mări numărul probelor științifice care așteaptă clasificarea și elucidarea lor.* ODOBESCU, S. II, 154. *A contribuit în mare parte la descoperirile și elucidarea antichităților scito-elenice.* id. ib. 411, cf. DDRF, BARCIANU. *Au fost hotărâtoare pentru elucidarea unei serii întregi de probleme ridicate de actuala etapă de transformări.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 3/5. *Elucidarea mecanismului bătrâneții e strâns legată de acela al duratei vieții.* PARHON, B. 138. *Corespondența lui... a contribuit în chip substanțial la elucidarea multor probleme în litigiu, privitoare la căile dezvoltării limbii.* LL I, 63. *Singură elucidarea primei părți a subiectului necesită o dezvoltare de lărgimea unei lucrări aparte.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1956, I, 51. *Pentru primul nume, probabil că viitorul va aduce elucidările biografice atât de necesare.* CONTEMP. 1957, nr. 562, 4/2. *Studiile... nu au ajutat decât în mică măsură elucidarea problemelor istoriei limbii literare în ansamblu.* L. ROM. 1959, nr. 1, 107. *Elucidarea tezei de un deosebit interes este urmărită prin analiza câtorva lucrări.* M 1961, nr. 8, 46. *Grație progresului metodelor de investigație, devine posibilă elucidarea unora din cazurile aparent inexplicabile.* ABC SĂN. 247. *Raporturile poezie-muzică... sunt esențiale pentru elucidarea concepției generatoare.* M 1968, nr. 1, 17. *Aceste fapte permit elucidarea jocului dublu al conducerii hitleriste.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 24.

– Pl.: *elucidări.*

– V. **elucida.**

ELUCIDÁT, -Ă adj. (Despre idei, probleme, situații, împrejurări etc.) Clarificat, deslușit, lămurit, limpezit. V. e x p l i c a t. *Delicate chestiuni zoologice, încă nu îndestul de elucidate.* CARAGIALE, O. VII, 176. *Problema sincronismului... mi-o închipuiam, dacă nu rezolvată și acceptată de toți, cel puțin elucidată.* LOVINESCU, C. VII, 12. *Elucidată, această problemă ar zvârli raze de lumină și în estetică.* RALEA, S. T. II, 152.

– Pl.: *elucidați, -te.*

– V. **elucida.**

ELUCIDÁȚIE s. f. (Învechit, rar) Elucidare. Cf. SCRIBAN, D.

– Pl.: *elucidații.* – Și: **elucidațiúne** s. f. SCRIBAN, D.

– **Elucida** + suf. *-ație.*

ELUCIDAȚIÚNE s. f. v. **elucidație.**

ELUCTÁ vb. I v. **elupta.**

ELUCUBRÁ vb. I. T r a n z. (Livresc) **1.** (Complementul indică realizări ale oamenilor) A compune, a elabora cu multă muncă. Cf. LM, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *A elucubra idei, imagini.* ARGHEZI, S. XXV, 11.

2. (Folosit și a b s o l.) A spune enormități (**1**). *Nebunul superior delirează metaforic, dementul vulgar confundă planurile, elucubrează.* CĂLINESCU, C. O. 15.

– Prez. ind.: *elucubrez.*

– Din fr. **élucubrer**, lat. **elucubrare.**

ELUCUBRÁNT, -Ă adj. Aberant, absurd. Cf. DEX–S., NDN, NDU, DEXI.

– Pl.: *elucubranți, -te.*

– Din fr. **élucubrant.**

ELUCUBRÁRE s. f. Aberație, enormitate; elucubrație (**1**). Cf. MDA, NDU, DEXI.

– Pl.: *elucubrări.*

– V. **elucubra.**

ELUCUBRÁT[1] s. n. Elucubrație (**1**). *Cultul dimineții, al peisajului armonios, al firescului, are aici menirea de a combate făcutul, elucubratul, reclama.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 28/4, cf. DEXI.

– Pl.: *elucubraturi.*

– V. **elucubra.**

ELUCUBRÁT[2]**, -Ă** adj. (Învechit) Care a fost compus, elaborat cu multă muncă. Cf. LM.

– Pl.: *elucubrați, -te.*

– V. **elucubra.**

ELUCUBRATÍV, -Ă adj. (Rar) Care este propriu elucubrației (**1**), care se referă la elucubrație. Cf. LM, SCL 1963, 302, SFC IV, 104.

– Pl.: *elucubrativi, -e.*

– Din fr. **élucubratif.**

ELUCUBRÁȚIE s. f. **1.** Combinație haotică de idei absurde; aberație, enormitate (**2**); elucubrare, elucubrat[1]. V. a b s u r d i t a t e. *Era ceva atât de picant și atât de original în aceste elucubrațiuni de umanitate, încât... nu putu a se opri de a ride în tovărășie.* CODRESCU, C. I, 9/5. *Români, oare vă place atât de mult elucubrațiunele fărâmătoare?* DÂMBOVIȚA (1860), 94[3]/8. *Locul propriu pentru ilustrarea acelor elucubrațiuni originale ar fi scena comică.* MAIORESCU, CR. I, 193. *Recomandăm atențiunei lectorilor secunda elucubrațiune a eruditului în plagiatori.* EMINESCU, O. XII, 30. *Tinerii noștri scriitorași ajung la cele mai absurde... elucubrații.* VLAHUȚĂ, O. A. 232. *N-are timp de pierdut pentru a răspinge aceste elucubrații.* SĂM. IV, 46. *Sunt necesariamente forțat să admir mai mult simțirile curate... decât toate elucubrațiunile sentimentale nemțești.* HOGAȘ, DR. II, 177, cf. RESMERIȚĂ, D. *Una susținea că „Sonata umbrelor" e o creație*

gândită și adâncă, iar cealaltă că e o elucubrație pretențioasă și stearpă. GALACTION, A. 263. *Nici tu, Maestre, nu scriseseși încă, La început decât vreo cinci Canzone, O carte plină de elucubrații.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 66. *Elucubrațiile lor compromit.* DR. VII, 339. *Se vedea ca o altă zugrăveală proaspătă, un colț de pădure și de pajiște–dezmințind bolnavele elucubrații ale asceților.* SADOVEANU, O. IX, 80. *N-am timp s-ascult toate elucubrațiunile lui.* SCRIBAN, D. *Ocupându-se astfel de elucubrațiile stilistice ale unui Pantazi Ghica, Maiorescu are ocazia să noteze.* VIANU, A. P. 92. *În locul elucubrațiilor anti-literare din programele de cinema, ar fi deosebit de folositor ca... scenariile filmelor prezentate să fie tipărite în broșuri.* CONTEMP. 1950, nr. 178, 6/6. *Proporțiile fabuloase ale elucubrațiilor care au prezidat la construirea localului.* ARGHEZI, P. T. 121. *Nu admit să ne insulți sora, așa pe simple elucubrații de-ale dumitale.* CĂLINESCU, E. O. I, 198, cf. B. I. 280. *Indignat, cu naivitate de artist puțin deprins cu elucubrațiile speculative.* RALEA, S. T. I, 118. *În loc să-l înspăimânte, elucubrațiile suprarealiste îl amuză pe burghezul obez.* V. ROM. martie 1954, 262.

2. (Astăzi livresc) Lucrare alcătuită printr-o muncă intensă și susținută. Cf. LM. *Este o lucrare cu mult mai presus de putințele-mi bibliografice aceea de a se consemna toate elucubrațiunile privitoare la arheologia națională.* ODOBESCU, S. II, 438, cf. 253, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Și cine îmi tulbură singurătatea și-mi întrerupe elucubrațiile.* A. HOLBAN, O. II, 234, cf. SCRIBAN, D., DN^2.

– Pl.: *elucubrații.* – Și: (învechit) **elucubrațiúne** s. f.

– Din fr. **élucubration.**

ELUCUBRAȚIÚNE s. f. v. **elucubrație.**

ELUDÁ vb. I. Tranz. **1. A** evita sau a ignora intenționat. *Suzeranul căuta să eludeze stipulațiunea de domnie pe șapte ani.* GHICA, ap. CADE, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sărăcia atroce a mamei eluda naiv o astfel de lipsă de deosebire.* KLOPȘTOCK, F. 125, cf. SCRIBAN, D. *Dar Poarta a găsit mijlocul de a eluda și această obligație.* OȚETEA, T. V. 32. *Hangerlioaica și ai săi aveau un strașnic mod de a eluda prezentul ca nul și neavenit.* CĂLINESCU, S. 303. *Se întoarse la el, își sprijini palmele pe umerii lui, eludând o ezitare în cumpăna mersului.* VINEA, L. II, 190, cf. DM. *Nu putem eluda, desigur, tendința pronunțată ce se desemnează în eforturile creatoare din domeniul artei sunetelor către o muzică în mișcare.* M 1966, nr. 5, 41. *Teme sau motive sau structuri specifice ale literaturii haiducești care au fost eludate.* CINEMA, 1969, nr. 11, 14. *Contractul care stabilește numai drepturi și eludează obligațiile.* CONTEMP. 1969, nr. 1 185, 4/5, cf. DEX. ◊ Refl. pas. *Legea s-a eludat și licitațiunea a fost făcută numai de formă.* I. IONESCU, D. 27. *Dacă prin succesiune s-a eludat nu numai conflictul, ci și adevăratul interes dramatic, unitatea lui sufletească îi dă proporții impunătoare.* LOVINESCU, M. VII, 131.

2. A devia; a zădărnici. Cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Dă ajutor sau protecție acestora, pentru a eluda sau zădărnici cercetările.* COD. PEN. R.P.R. 59.

– Prez. ind.: *eludez.* – Și: (învechit) **elúde** vb. III. PROT. – POP., N. D.

– Din fr. **éluder**, lat. **eludere.**

ELUDÁBIL, -Ă adj. (Învechit, rar) Care poate fi eludat. Cf. PONTBRIANT, D.

– Pl.: *eludabili, -e.*

– Din fr. **éludable.**

ELUDÁRE s. f. Acțiunea de a eluda și rezultatul ei. Cf. PONTBRIANT, D. *Trecerea în act a unui preț mai mic decât cel real, în vederea eludării legilor fiscale.* COD. PEN. R. P. R. 437. *Fragmentarea lucrărilor... ar conduce la eludarea obligațiilor de mai sus.* LEG. EC. PL. 257. *Românii de peste granițe treceau de instigatori și suspecți pentru eludarea pricinii reale a focului aprins.* ARGHEZI, T. C. 181. *La această agravare se ajunge cel mai adesea în chip abuziv prin eludarea... legilor.* BLAGA, G. 22, cf. DM, DEX.

– Pl.: *eludări.*

– V. **eluda.**

ELUDÁT, -Ă adj. (Învechit, rar) Care este evitat sau ignorat intenționat. Cf. PONTBRIANT, D., MDA.

– Pl.: *eludați, -te.*

– V. **eluda.**

ELÚDE vb. III v. **eluda.**

ELUPTÁ vb. I. Tranz. (Învechit) A obține, a cuceri, a învinge. *A elupta victoria.* LM. *Să fie oare mică gloria ce și-o elupta un domn prin binefaceri și mai ales prin armele științei.* F (1877), 399. *Îl face să piardă toată prezența de spirit... pe care el apoi și-o eluptă cu greu.* EMINESCU, în NDU, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., DEXI.

– Prez. ind.: *elupt.* – Și: **eluctá** vb. I. LM.

– Din lat. **eluctor, -ari.**

ELUPTÁRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a elupta și rezultatul ei. Cf. BARCIANU, GHEȚIE, R. M.

– Pl.: *eluptări.*

– V. **elupta.**

ELÚȚIE s. f. Procedeu chimic de extragere a unei substanțe solide dintr-un amestec, prin spălarea cu solvenți; eluare. Cf. MDT, DT, LTR^2, DP. ♦ Spec. Procedeu chimic de extragere a zahărului din melasă. Cf. MDT, DT, LTR^2, DN^2, DEXI.

– Pl.: *eluții.* – Și: **eluțiúne** s. f. MDT, DEXI.

– Din fr. **élution**, germ. **Elution.**

ELUȚIÚNE s. f. v. **eluție.**

ELUVIÁL, -Ă adj. **1.** (Despre soluri) Care s-a diferențiat prin eluvionare; (rar) eluvionat. Cf. ENC. AGR., CANTUNIARI, L. M., MDT, DT. *Acestea sunt orizonturile eluviale sau eluvionate de anumite substanțe.* CHIRIȚĂ, P. 52. *Orizont eluvial în care se produce însă și acumularea humusului.* LTR^2, cf. DM, DN^2.

2. Care se datorează eluvionării. *Consideră solidificarea în regiuni umede ca un proces de alterare eluvială.* CHIRIȚĂ, P. 408.

– Pronunțat: *-vi-al.* – Pl.: *eluviali, -e.*

– Din fr. **éluvial.**

ELUVIONÁ vb. I. Tranz. (Geol.) A diferenția prin eluvionare. *Soluri... eluvionate de anumite substanțe.* CHIRIȚĂ, P. 52.

– Pronunțat: *-vi-o-.* – Prez. ind.: *eluvionez.*

– Derivat regresiv de la **eluvionare.**

ELUVIONÁRE s. f. (Geol.) Fenomen de ridicare a sărurilor și a substanțelor coloide din straturile inferioare ale unui sol către straturile lui superioare. Cf. LTR, MDT, DT. *Procese... care conduc la eluvionări și acumulări de coloizi în orizonturi caracteristice.* CHIRIȚĂ, P. 182, cf. DM, DN^2, DER.

– Pronunțat: *-vi-o-.* – Pl.: *eluvionări.*

– După fr. **éluvionnement.**

ELUVIONÁT, -Ă adj. (Rar) Eluvial (**1**). *În orizontul eluvionat rămâne încă o cantitate însemnată de silice coloidală.* CHIRIȚĂ, P. 90. *Orizonturile superioare eluvionate.* id. ib. 583.

– Pronunțat: *-vi-o-*. – Pl.: *eluvionați, -te.*
– V. **eluviona.**

ELÚVIU s. n. Material detritic rezultat în urma proceselor de alterare și dezagregare a rocilor. Cf. ENC. ROM., MDT, LTR^2, DM, DN^2, NDN, DEXI.
– Pl.: *eluvii.*
– Din fr. **éluvium.**

ELÚZIE s. f. v. **iluzie.**

ELUZÍV, -Ă adj. v. **aluziv.**

ÉLVAIS s. m. invar. v. **edelvais.**

ELVÉT, -Ă s. m. și f. (Rar) Elvețian (**1**). *Elvetul plugar... au știut care de unde este și cu care loc se hotărăște.* GOLESCU, Î. 131. *Elveții, urmașii bravilor helveți au întrebuințat arcul.* ARGHEZI, S. XVI, 38.
– Pl.: *elveți, -te.* – Și: **helvét** s. m.
– Din fr. **helvète**. Cf. lat. h e l v e t i u s.

ELVETIÁN, -Ă s. m. și f., adj. v. **elvețian.**

ELVETIÁNCĂ s. f. v. **elvețiancă.**

ELVETIANÉSC, -EÁSCĂ adj. (Neobișnuit) Elvețian (**2**). Cf. I. GOLESCU, C.
– Pronunțat: *-ti-a-*. – Pl.: *elvetianești.*
– **Elvetian** + suf. *-esc.*

ELVÉTIC, -Ă adj. Elvețian (**2**). *Reghementile elvetice... să vor desființa.* AR (1829), 43^1/11. *Ținut în cantonul elvetic Aargau.* ASACHI, L. 1/23, cf. VALIAN, V. *Dificultățile produse de resistința guvernului elvetic nu sînt așa de serioase.* CONCORDIA, 6/88, cf. BARCIANU. *Decorația... este de stil gotic și reprezentă un peisagiu elvetic.* FILIMON, O. II, 235, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.
– Pl.: *elvetici, -ce.*
– Din fr. **helvétique**, it. **elvetico.**

ELVETICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Elvețian (**2**). *Au trecut floarea nobililor românești la mărturisirea legei helveticești.* BOJINCĂ, ap. MAIOR, IST. 34. *Au întemeiat în țeara franțozească o împărăție, iară în Italia... și în Elveticeasca Republică apoi Confederația Renului.* NAPOLEON, 9/28.
– Pl.: *elveticești.* – Și: **helveticésc, -eáscă** s. f.
– **Elvetic** + suf. *-esc.*

ELVEȚIÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Elveției sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care trăiește în Elveția; (rar) elvet, (învechit, rar) șvițeran (**1**). Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Acea arie... atât de dulce încât, se zice că elvețianii cei bravi nu pot s-o auză.* DÂMBOVIȚA (1860), 395^3/72. *Elvețienii ce apăra ducatul... fură tăiați în bucăți.* CANELLA, V. 316. *O placidă elvețiană a cărei înfățișare nimeni n-ar fi putut-o asocia cu ideea iubirii.* VIANU, A. P. 338. *Localnicii, elvețieni reci, dar hotărâți, vor asculta... enunțarea noilor table ale legii.* ARGHEZI, P. T. 22. *Am fost în corespondență cu un tânăr elvețian.* CĂLINESCU, S. 401. *România îmi plătește mie armamentul în dolari. Eu îl plătesc elvețienilor.* STANCU, R. A. V, 199, cf. DL. *Constituția ne-am făcut-o după belgieni, reforma monetară după elvețieni.* T. POPOVICI, S. 235, cf. DEX. *Nu cumva să crezi că eu sunt de-adevărat elvețiană.* CONTEMP. 1972, nr. 1323, 8/2.

2. Adj. Care aparține Elveției sau elvețienilor (**1**), privitor la Elveția sau la elvețieni, originar din Elveția, caracteristic sau specific Elveției sau elvețienilor; elvetic, (învechit) elveticesc, (învechit, rar) șvițeran (**2**). *Când se-ntoarseră ambasadorii elvețiani, le declară că... nu putea permite nimănui d-a intra în provincie.* TEULESCU, C. 115/15. *Ajunserăm la un pavilion de arhitectură elvețiană.* FILIMON, O. II, 42. *Printre arheologii elvețiani renumitul Troyon... a emis opiniunea că ele ar fi jucării de copii.* ODOBESCU, S. II, 298. *Așa se și zice chiar: națiunea germană, popor prusian, poporul elvețian.* ARHIVA, X, 251, cf. RESMERIȚĂ, D. *Iernatul vitelor... după sistemul elvețian.* VUIA, PĂST. 187. *Bătălia de la Lempach s-a dat între o grămadă de țărani elvețieni... și mândra armată austriacă.* ARH. OLT. X, 89. *S-a întâmplat să fie anunțată o vizită a unor gazetari elvețieni.* C. PETRESCU, Î. II, 66. *Un prietin îmi istorisea... o întâmplare dintr-un oraș elvețian.* SADOVEANU, O. XIX, 77, cf. 154. *Aplicând limbii noastre metoda școlii filologice elvețiene..., tipărea acum câțiva ani voluminoasa operă.* STREINU, P. C. III, 381. *Tablourile sale se remarcă pretutindeni în muzeele elvețiene.* OPRESCU, I. A. IV, 220. *Afiș de propagandă în culori, al căilor ferate elvețiene.* ARGHEZI, S. X, 26. *Arendă terenul arabil... restul fu populat cu vaci elvețiene.* CĂLINESCU, S. 183. *Proslăvește pe eroul luptelor țărănimii elvețiene.* VIANU, L. U. 287. *Povestesc aventura unui ziarist elvețian.* RALEA, S. T. I, 253. *Au dat peste o importantă sumă de bani: dolari, lire engleze... franci elvețieni.* STANCU, R. A. V, 266. *Mai târziu... a construit un fel de vilă elvețiană.* VINEA, L. I, 97, cf. II, 100. *Nu l-ai întrebat ce se aude cu francul elvețian?* H. LOVINESCU, T. 21, cf. DL. *O vacă elvețiană care dă patruzeci de chile de lapte pe zi.* PREDA, D. 51. *Casa... avea aerul unui „châlet" elvețian.* T. POPOVICI, S. 54. *Igienist rus de origine elvețiană.* ABC SĂN. 152. *S-a îndreptat la 25 decembrie spre... vestita stațiune elvețiană.* SPORTUL, 1972, nr. 6 925, 1/5. *Vitrinele magazinelor încărcate cu inele și ceasornice de aur elvețiene.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 19/1, cf. DEX.

3. S. m. Fiecare dintre soldații din garda papală. Cf. DEXI.
– Pronunțat: *-ți-an.* – Pl.: *elvețieni, -e* și (învechit) *elvețiani, -e.* – Și: (învechit, rar) **elvetián, -ă** s. m. și f., adj. I. GOLESCU, C.
– **Elveția** (n. pr.) + suf. *-ean.*

ELVEȚIÁNCĂ s. f. Femeie care face parte din populația de bază a Elveției sau este originară de acolo; (învechit, rar) șvițerancă. Cf. I. GOLESCU, C., DL, DM, DEX.
– Pronunțat: *-ți-an-*. – Pl.: *elvețience.* – Și: (învechit, rar) **elvetiáncă** s. f. I. GOLESCU, C.
– **Elvețian** + suf. *-că.*

ELVEȚIENÉȘTE adv. (Învechit) Ca elvețienii (**1**), în felul elvețienilor. Cf. I. GOLESCU, C.
– Pronunțat: *-ți-e-*.
– **Elvețian** + suf. *-ește.*

ELVEȚIÍME s. f. (Neobișnuit; cu sens colectiv) Mulțime de elvețieni (**1**), totalitatea elvețienilor. Cf. I. GOLESCU, C.
– **Elveți** (pl. lui *elvet*) + suf. *-ime.*

ELZEVÍR s. n. **1.** Caracter de literă tipografică cu linii de grosimi diferite și cu tălpile triunghiulare. Cf. ENC. ROM., V. MOLIN, V. T. 35, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DN^2, DER.

2. Ediție imprimată de unul dintre membrii familiei de tipografi olandezi Elzevir. Cf. DN^2, DER.
– Pl.: *elzevire.*
– Din fr. **elzévir.**

EMACIÁ vb. I. R e f l. (Despre ființe sau despre fizionomia, părți ale corpului lor etc.) A slăbi peste măsură; a se

descărna (în faza finală a unei boli cronice). Cf. DN[3], NDN, DEI, MDA, NDU, DEXI.
– Pronunțat: *-ci-a.* – Prez. ind.: *emaciez.*
– Din fr. **émacier**, lat. **emaciare.**

EMACIÁT, -Ă adj. (Despre ființe sau despre fizionomia, părți ale corpului lor etc.) Care este foarte slab. *Am observat că injecțiile de insulină la bătrânii emaciați au determinat o creștere în greutate.* PARHON, B. 170. *Figuri emaciate, severe, consumate de propria lor pasiune.* LL I, 122. *Arăta... slab, cu fața emaciată și cu o neliniște adâncă în privirea lui matură.* PREDA, DELIR. 71, cf. DN[3]. *Stadioane asaltate de tineri muncitori cu șepci și cu fețe emaciate, urlând și ridicându-se în picioare.* CĂRTĂRESCU, N. 258,
– Pronunțat: *-ci-at.* – Pl.: *emaciați, -te.*
– Din fr. **émacié.**

EMACIÁȚIE s. f. Slăbire, slăbiciune exagerată; emaciere. Cf. DEX, DN[3].
– Pronunțat: *-ci-a-.* – Pl.: *emaciații.*
– Din fr. **émaciation.**

EMACIÉRE s. f. (Med.) Slăbire foarte pronunțată care apare în faza finală a bolilor cronice; emaciație. Cf. DER, D. MED., DEX, DN[3].
– Pronunțat: *-ci-e-.* – Pl.: *emacieri.*
– V. **emacia.**

EMAGRÁMĂ s. f. Diagramă aerologică. Cf. DN[3], NDN, MDA.
– Pl.: *emagrame.*
– Din fr. **émagramme.**

EMÁI s. n. v. **email.**

EMAIÁ vb. I v. **emaila.**

EMAIÁT, -Ă adj. v. **emailat.**

EMAIÉRE s. f. v. **emailare.**

EMÁIL s. n. **1.** Substanță albă și lucioasă care acoperă coroana dinților; smalț (**2**). *Dinții sânt învăscuți în glasură, sau smalț ca sticla sau email.* VASICI, M. II, 195/20, cf. GHEȚIE, R. M. *Proporția de fluor în emailul dentar... e foarte mică.* LTR[2].

2. Substanță sticloasă obținută prin topire sau prin sinterizare, constituită în special din siliciu și din bariu, care se aplică pe suprafața unor obiecte metalice sau ceramice pentru a le proteja împotriva coroziunii, a le îmbunătăți rezistența mecanică, a realiza izolarea lor electrică, în scop decorativ etc.; smalț (**1**), glazură. Cf. GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Pe emailul unei flrme discrete, încrustată în ornamentația de fier a gardului, cetii așa de orbit.* MIHĂESCU, D. A. 26, cf. MDT, DT. *Emailurile pot fi incolore sau colorate, transparente sau opace.* LTR[2], cf. DM, DN[3]. *Pentru reacțiile în care se formează precipitate albe... se utilizează plăci cu email negru.* CHIM. AN. CALIT. 82. *Pictură cu pastă de email.* DER, cf. DEX, NDN, A II 12. ◊ F i g. *Ochii i se udară de un email fin de lacrimi.* CĂLINESCU, O. I, 149. *Insuli-buchii încongioară valuri verzi de email.* CĂRTĂRESCU, L. 79. ◊ L o c. a d j. **De email** = emailat. *Scoase din buzunarul vestei o cutiuță de email.* C. PETRESCU, C. V. 14, cf. 192. *O mică tăbliță de email arăta numele simplu.* CĂLINESCU, E. O. I, 80. (F i g.) *Cădea pe gânduri, urmărind cu ochii ei de email, gângăniile de aur din tăciunii sobii!* KLOPȘTOCK, F. 80. ♦ P. e x t. Obiect (de artă) acoperit cu această substanță. Cf. BARCIANU. *Asta seamănă, zicea un profesor de istoria artelor despre un obiect emailat ce se afla înaintea sa, cu emaliile bizantine.* CĂLINESCU, B. I. 442. *Își aduse aminte că mai avea ascunse niște paruri, niște lănțuguri de aur, niște emailuri cu camee.* BARBU, S. N. 187. *Arta emailurilor cunoscută încă din Antichitate... a căpătat o extraordinară dezvoltare.* DER, cf. DEX, DN[3]. *Pe brat îi zăngăneau brățări cu strasuri și emailuri.* CĂRTĂRESCU, N. 281.

3. Peliculă obținută din lacuri pe bază de rășini conținând pigmenți. Cf. DER, DEX, DN[3].
– Accentut și: (învechit) *emaíl.* ALEXI, W. – Pl.: *emailuri.* – Și: **emái** (DL, DN[3]), (prin metateză) **emáliu** (pl. *emalii*) s. n.
– Din fr. **émail**, germ. **Email.**

EMAILÁ vb. I. T r a n z. A acoperi cu email suprafața unui obiect (**2**); a smălțui. Cf. DM, DEX, DN[3]. ◊ A b s o l. *Un muncitor emailează, altul introduce în cuptoare piese.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2 811.
– Prez. ind.: *emailez.* – Și: **emaiá** vb. I. DN[3].
– Din fr. **émailler.**

EMAILÁJ s. n. (Franțuzism) Emailare, smălțuire. *Și apoi, câștigă și calitatea emailajului.* SCÂNTEIA, 1960, nr. 4 853, cf. DEX – S, NDN.
– Pl.: *emailajuri.*
– Din fr. **émaillage.**

EMAILÁRE s. f. Acțiunea de a e m a i l a și rezultatul ei; emailaj, smălțuire. *Cuptoare pentru emailare.* NOM. MIN. I, 149, cf. MDT, DT, LTR[2], DM, DEX, DN[3].
– Pl.: *emailări.* – Și: **emaiére** s. f. DN[3].
– V. **emaila.**

EMAILÁT, -Ă adj. Acoperit cu email (2); smălțuit. *Operațiunea se va face numai în vase de piatră sau vase emailate de fier.* ORBONAȘ, MEC. 437. *Tablă emailată.* NOM. MIN. I, 123. *Se opri în fața unei etuve de porțelan și metal emailat.* CĂLINESCU, O. I, 66, cf. id. S. 163. *Se fabrică... vase de menaj emailate.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2 758. *Șlefuirea... consistă în frecarea suprafeței emailate cu perii.* LTR[2] VII, 214, cf. DM. *În acest scop se întrebuințează plăci albe de porțelan emailate.* CHIM. AN. CALIT. 82, cf. DEX, DN[3].
– Pl.: *emailați, -te.* – Și: **emaiát, -ă** adj. DN[3].
– V. **emaila.**

EMAILATÓR s. m. Emailor. Cf. LEG. EC. PL. 291, SFC V, 27.
– Pl.: *emailatori.*
– **Emaila** + suf. *-tor.*

EMAILÓR, -OÁRE s. m. și f. Persoană specializată în lucrări de emailare; emailator, smălțuitor. *Emailor de insigne.* EG. EC. PL. 295, cf. SFC V, 27, DM, DEX, DN[3].
– Pl.: *emailori, -oare.* – Și: (rar) **emaiór, -oáre** s. m. și f. DN[3].
– Din fr. **émailleur.**

EMAIÓR, -OÁRE s. m. și f. v. **emailor.**

EMÁLĂ s. f. (Turcism învechit) Impozit în bani sau în natură ce se plătea în Moldova pentru transportarea proviziilor necesare întreținerii cetăților turcești. Cf. ȘIO II_2, 52, ENC. AGR.
– Scris și: *emmala.* ȘIO II_2, 52. – Pl.: ?
– Din tc. **hamaliye.**

EMÁLIU s. n. v. **email.**

EMANÁ vb. I. **I.** I n t r a n z. **1.** (Despre hotărâri, legi, documente, acte etc.) A proveni, a veni de la...; a izvorî, a-și avea originea. *Toată jurisdicția emană de la domnitor.* NEGULICI. *A se*

vedea toate actele emanate din sinod. BARIȚIU, P. A. I, 178. *Prima proclamațiune a comandei generale... a emanat din 9 octobre.* id. ib. II, 298. *O nouă propoziție, emanând de la Francia... este susținută și de celelalte puteri.* TIMPUL (1856), nr. 4, 1³/32. *Puterea, ca să fie suferită și respectată, trebuie să emane de la națiune.* GHICA, S. 467, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Controlul personal al actelor emanate din cancelaria domnească.* HASDEU, I. V. 31. *Cel întâi din aceste drepturi de putere emană de la autoritate.* CANELLA, V. 40. *Să trăiască... poporul suveran de la care emană toate drepturile națiunii.* CONV. LIT. II, 43, cf. LM. *În fiecare sesiune anuală, să revază și să corecteze lucrarea de peste an a comisiunii emanate din sânu-i.* ODOBESCU, S. II, 388. *Fostul primar... i-a dat toate imprimatele, câte emanau de la autoritate.* EMINESCU, S. P. 118. *Să citească acte emanate de la autoritățile sau autorii franceji.* ARHIVA, I, 52, cf. DDRF. *Întâlnim... hrisoave emanate de la ambii domni.* XENOPOL, L. R. III, 142. *Examinare de acte scrise, emanând de la persoana ce trebuie pusă sub interdicție.* HAMANGIU, C. C. 113, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Decretele emanate din Divanul domnesc.* BUL. COM. IST. V, 102, cf. CADE. *Documente, manuscrise... emanate din Țările Românești.* ARH. OLT. XII, 163. *Privilegiul emana direct de la rege.* CONV. LIT. LXVII, 140. *Nicio autoritate nu e legitimă dacă nu emană de la națiune și nu se exercită spre folosul obștesc.* OȚETEA, T. V. 144. *Nici o hârtie emanând de la el nu fusese descoperită.* CĂLINESCU, S. 136. *Actele oficiale emanate de la Constantinopol.* VARLAAM – SADOVEANU, 77. ◊ (Prin extensiune) *Toată dreptatea emană de la Dumnezeu.* NEGULICI. *Orice dereptate emană de la Dumnezeu.* COSTINESCU. *Noi creștinii credem că toate lucrurile emană de la zeu.* LM. *Orice ființă emană de la Ființa supremă.* ȘĂINEANU, D. U. *Toate lucrurile și ființele emană de la Dumnezeu.* SCRIBAN, D. ◊ (Prin analogie) *O formă determinată a forței care emanează de la o formă corespondentă a materiei.* CONTA, O. F. 56. *La fel cu unii nervi, ele* [rădăcinile] *emană din mai multe grupuri celulare.* PARHON, O. A. I, 84. *Sevele prind din pământ să emane.* LABIȘ, P. 72. *Din lac emanau grele nămoluri.* BARBU, PRINC. 312. ◊ F i g. *Câteva măsuri... care vor face să se îmblânzească isvorul de unde emanează această teorie.* MAIORESCU, D. I, 80. *Pentru ele* [mulțimile] *puțina poezie ce emană din armonia sonatelor, produsă de ritm și de rimă este îndestulătoare.* MACEDONSKI, O. IV, 103. *Se mira... de influența pe care o exercitau asupra ei vorbele..., tot ce emana de la el.* VLAHUȚĂ, D. 329. *Literatura ce se publică astăzi... nu emană decât... din cultul orgoliului.* ARH. OLT. V, 171. *Un delir nervos emană din compunerile sale.* CONV. LIT. LXVII, 207. *Vroiește să reziste farmecului care emană din operele lui Monet.* OPRESCU, I. A. IV, 316. *Provizorat care emană din însăși condiția anormalității acestor ființe.* CONSTANTINESCU, S. II, 243. *Renașterea, profesând o filozofie a naturii emanate în trepte din divinitate, avea noțiunea corelației regnurilor.* CĂLINESCU, O. XIII, 249. *Eminescu a reținut tocmai influențele emanate din literatura populară.* VIANU, L. R. 23. *Își îndeplinea sarcinile preoției pe care în cea mai mare parte le socotea emanate din credințe deșarte.* BLAGA, H. 42. *Sufletul care emană din această narațiune e atât de sărac.* GL 1968, nr. 803, 3/4. *Căldura ce emană din ascultarea atentă... este rodul unor sincerități convergente.* ↓ ianuarie 1969, 77.

2. (Despre mirosuri plăcute sau neplăcute, gaze, căldură etc.) A ieși din... Cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un parfum persistent de violete emana din rochia neagră.* CĂLINESCU, S. 174. *Se constată existența celuilalt izvor de căldură, care, emanând din interiorul pământului, s-a numit căldură centrală.* GEOLOGIA, 9. *Îi veni greu să suporte mirosul de parfum prost... care emana din cele vreo șapte-opt sticluțe.* CĂRTĂRESCU, N. 67.

II. T r a n z. (Complementul indică mirosuri plăcute sau neplăcute, gaze, căldură, răcoare etc.) A răspândi în mediul înconjurător; a împrăștia, a degaja, a iradia; a exala (**1**). Cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., MDT. *Civili și soldați, vorbind, dormind, mâncând și emanând un miros greu de sudoare și de alte duhori.* BENIUC, M. C. I, 379. *Cercetă cu atenție pereții pictați din care emana răcoarea muntelui.* VINEA, L. II, 108, cf. DM. *Gaze emanate de autovehicule și de coșurile fabricilor.* V. ROM. august 1970, 121. *Vălmășagul se făcea violaceu, devenind în sus roșcat și emanând volume mari de nori alburii.* CĂLINESCU, S. 106, cf. 258. ◊ F i g. *Omul genial emană continuu gânduri și fapte nouă.* PÂRVAN, I. F. 170. *Sevele prind din pământ să emane Noua sămânță-ncolțită curând.* LABIȘ, P. 72. *Volumul emană intens prezența spiritului enescian, a omului și artistului.* M 1964, nr. 9, 15. *Ochii îi sunt largi și gura zâmbește amar, făcând niște cute care emană sentimente.* CĂRTĂRESCU, N. 106. ♦ A emite (**2**). *Când această substanță este închisă într-un tub de plumb, razele pe cari le emană sunt absorbite de pereții tubului.* ENC. TEHN. I, 109. *Acțiunea forțelor de atracție emanate de suprafețele particulelor.* CHIRIȚĂ, P. 225.

– Prez. ind.: *eman* și (învechit) *emanez.*
– Din lat. **emano, -are**, fr. **émaner.**

EMANÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a e m a n a și rezultatul ei; emanație.

I. Cf. e m a n a (**I 1**). *Afacerile Transilvaniei după emanarea diplomei din 20 octobre.* BARIȚIU, P. A. III, 55. ♦ F i g. Emanație (**2**). Cf. STAMATI, D., PONTBRIANT, D., GHEȚIE, R. M.

II. Cf. e m a n a (**II**); emanație (**1**). Cf. COSTINESCU, DL, DEX².

– Pl.: *emanări.*
– V. **emana.**

EMANÁT[1] s. f. v. **amanet.**

EMANÁT[2], **-Ă** adj. (Rar) **1.** (Despre acte, documente oficiale) Eliberat (**3**), emis. Cf. LM, RESMERIȚĂ, D.

2. (Despre gaze) Degajat, răspândit în mediul înconjurător. Cf. RESMERIȚĂ, D.

– Pl.: *emanați, -te.*
– V. **emana.**

EMANATÍSM s. n. Doctrină filosofico-religioasă, de tendință panteistă, după care lumea, considerată ca imperfectă, nu este rezultatul unui act de creație, ci s-a născut dintr-o realitate supremă și perfectă, Dumnezeu, printr-un proces continuu de emanație, care nu alterează principiul originar, ci se realizează printr-o iradiere continuă, ca lumina; (rar) emanaționism. *Opus în aparență creaționismului, emanatismul este în fond o variantă a acestuia.* DER, cf. DEX, DN³, NDN, NDU, DEXI.

– Din fr. **émanatisme**, germ. **Emanatism.**

EMANATÍST, -Ă adj. (Filos.) Care are la bază emanatismul. *Sistemul antropocentric al alchimiștilor era pe placul filozofului german fiindcă se bizuia pe același program emanatist.* CĂLINESCU, O. XIII, 56. *E. T. A. Hoffmann a luat adesea ca punct de plecare această concepție emanatistă.* id. ib. 248, cf. NDN.

– Pl.: *emanatiști, -ste.*
– Din fr. **émanatiste.**

EMANÁȚIE s. f. **1.** Degajare dintr-un corp a unui miros, gaz, căldură etc.; (concretizat) ceea ce se degajă, se răspândește; exalație, (rar) emanare (**II**). *Să nu lași să stea prea multă vreme atât pe hainele tale, cât și pe trup emanațiile ce ies din bolnavi.* KRETZULESCU, M. 30/4, cf. 167/10. *Aerul îmbuibat cu emanații... azotate era favorabil creșterii plantelor?* BREZOIANU, R. 35/29. *Acest obicei este în stare a cășuna multă carie (găunoșare) dinților, daca nu va lua măsuri ca să se ferească de astfel de emanațiuni.* MAN. SĂNĂT. 54/3. *Argintul se înnegrește când se*

espune la emanațiile sulfuroase. MARIN, PR. I, 102/26, cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. 198. *Soarele de amiazi varsă emanațiuni voluptuoase de căldură în rarișteа pădurii.* ODOBESCU, S. III, 35. *Mirosul, gustul... nu sînt decât niște emanații.* EMINESCU, O. IX, 361. *În căldură, are să se evaporeze alcoolul, umplând odaia cu o emanațiune subtilă.* CARAGIALE, O. VII, 299, cf. COSTINESCU, LM, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Subt emanațiunile nevăzute dar puternice ale usturoiului meu, scutura din cap.* HOGAȘ, M. N. 201. *Mireasma, ca orice emanație subtilă, ... nu cunoștea bariere.* IBRĂILEANU, A. 121, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Mirosurile sunt produse de emanațiuni.* CADE. *Petrolul... își manifestă prezența, fie prin emanațiuni de gaze inflamabile, fie prin scurgeri de uleiuri.* IOANOVICI, TEHN. 18. *Parfumul din preajma părului... devine personal ca o emanație proprie.* TEODOREANU, M. II, 222. *Undele și emanațiile atâtor vietăți se amplificau și dădeau de veste.* VOICULESCU, P. I, 61. *Sunt și flori olandeze, – dar parfumul lor e izgonit de toate aceste emanații violente ale portului.* SADOVEANU, O. IX, 306, cf. SCRIBAN, D. *Gazul ia cu el o parte din radioactivitatea substanței prin fenomenul emanațiunii.* ENC. TEHN. I, 110. *A se evita emanațiunile de acetilenă.* PREV. ACCID. 16, cf. MDT. *Candidatele și examinatoarele scuipau discret în batistă, ca dinaintea unui hoit cu emanații râncede, pipărate.* ARGHEZI, P. T. 357. *Sentimentul de rău fizic pe care îl avem noi când stăm în emanații de amoniac sau clor.* CĂLINESCU, B. I. 459. *Deasupra acestor emanații de gaze... înșiși oamenii stau uneori așezați.* BOGZA, C. O. 173, cf. DT, DER. *Stațiunea este reputată și pentru emanațiile de gaz carbonic.* ABC SĂN. 110. ♦ Gaz care rezultă din dezintegrarea actiniului, a radiului sau a toriului. *Radiațiunile... sunt emanațiuni încărcate cu electricitate negativă.* ENC. TEHN. I, 108, cf. DT, DN^2, DER. *Ape care conțin emanații de radium-radon.* ABC SĂN. 61, cf. 190. ♦ Emisiune (**1**). *Toate fenomenele luminei pot fi esplicate dupe o opinie (prin emanația luminei...).* BARASCH, I. N. 12/8, cf. ENC. ROM.

2. F i g. Ceea ce își are originea într-un lucru oarecare; răspândire, împrăștiere; rezultatul acestei acțiuni; exalație. *Omul, din contră, capătă un suflet, emanăciune divină.* LAURIAN, F. 148/31, cf. NEGULICI, STAMATI, D., PONTBRIANT, D. *Se poate uita cu plăcere la astfel de emanațiuni ale spiritului său.* MAIORESCU, CR. II, 116. *Mă pierd în infinitatea sufletului meu, până în acea fază a emanațiunii lui, care se numește epoca lui Alexandru cel Bun.* EMINESCU, P. L. 26. *Urmăriți la o cuminte distanță de drăcușorul meu, a cărui emanațiune o simțeam de departe... am pornit înapoi.* CARAGIALE, O. I, 126. *Cu o emanațiune de putere uimitoare, ea îi trimite din ochii ei fascinatori o acuitate de simțuri.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 64, cf. DDRF, ENC. ROM., CADE. *Sufletul nostru e o părticică, o emanație a sufletului universal.* LOVINESCU, C. IV, 150. *Încrederea... îmi venea de la Olguța, era o emanație de-a ei.* TEODOREANU, M. II, 518. *Ne amintește vibrația simplă și starea de emanație poetică de altădată.* STREINU, P. C. I, 40. *Încercă să înăbușe toate emanațiile răutăcioase ale visului.* CĂLINESCU, E. O. I, 307. *Din acest peisaj a ieșit noțiunea ca o emanație naturală.* RALEA, S. T. I, 307. *Îmi era familiar peisajul aici, îl colindasem, îl simțisem până și în emanația lui enigmatică.* TUDORAN, O. 16. *Acest rău nu mi se mai părea o emanație a voinței deliberate.* PREDA, C. I. P. II, 189. *Jurătorii erau o emanație a dreptului obștilor și nu a dreptului feudal.* PANAITESCU, O. Ț. 232. *Ele apar ca o emanație spirituală continuă de-a lungul timpului.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7 903. *Dragostea pentru om și pentru principala emanație a omului, omenia, e specifică țării mele.* STĂNESCU, R. 13. *Retorica pare a fi o emanație a iubirii.* SIMION, D. P. 281. *Se arată teribil de... iubitor... de emanația existențială, de sonul vieților pierdute în veac.* GRIGURCU, C. R. 45. ◊ (Ironic) *Existența ideală a acestor reflecțiuni avea de izvor de emanațiune un cap cu plete.* EMINESCU, P. L. 26.

– Pl.: *emanații.* – Și: (învechit) **emanațiúne**, (neobișnuit) **emănăciúne** (STAMATI, D.) s. f.

– Din lat. **emanatio, -onis**, fr. **émanation.**

EMANAȚIONÍSM s. n. (Rar) Emanatism. Cf. DER II, 255, DEX, DN^3, NDN, DEXI.

– Pronunțat: *-ți-o-.*

– **Emanațiune** + suf. *-ism.*

EMANAȚIÚNE s. f. v. **emanație.**

EMANCIPÁ vb. I. **1.** T r a n z. și r e f l. A face să iasă sau a ieși de sub ocupație militară sau de sub dominație străină; a obține sau a face să-și obțină independența. *Românii... s-au emancipat de Roma păgână și imperială.* HELIADE, O. II, 49, cf. DDRF. *El se emancipase cu totul din domnia maghiară.* XENOPOL, I. R. II, 134. *Cât de mult se temeau turcii de orice încercare a românilor de a se emancipa.* id. ib. VI, 47, cf. CADE. *Voia să creeze un curent panhellenic, la care trebuiau să adere și bulgarii, sârbii... și românii, pentru ca, solidari, să se emancipeze de sub jugul turcesc.* OȚETEA, T. V. 117, cf. DL.

2. T r a n z. (Jur.; învechit) A scoate un minor de sub tutela părintească sau a tutorelui și a-i acorda, înainte de a ajunge la majorat, o parte din drepturile unui major. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *O spunea confidențial surorilor, zicând că este emancipat și până când o să fie sub tutela părinților!* LĂCUSTEANU, A. 44, cf. DDRF. *Minorele, chiar necăsătorit, va putea fi emancipat de către tatăl său... când va fi îndeplinit 18 ani.* HAMANGIU, C. C. 109, cf. BARCIANU. *Când fiul mieu mai mare... și-a sărbat ziua majorenității,... l-am emancipat prin un răvaș.* SBIERA, F. S. 423, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM. ◊ R e f l. p a s. *Minorele se emancipează de drept prin căsătorie.* HAMANGIU, C. C. 109. *Se emancipau unii copii nu numai de la supunere și ascultare, dar încă și de la alte datorinți.* SBIERA, F. S. 424.

3. T r a n z. și r e f l. A face să iasă sau a ieși din starea de dependență, din condiția socială subalternă, căpătând, prin lege, drepturi egale cu bărbatul (din punct de vedere social, economic, politic). *Se va emancipa femeia după natura sa.* HELIADE, O. II, 52. *S-a cunoscut că, de s-ar emancipa femeile, ... le-ar face un loc mai mare în societate.* ARH. OLT. XIII, 417. *Femeile încep să iasă din recluziunea „haremului" și să se emancipeze.* OȚETEA, T. V. 59. (F i g.) *Să emancipeze dar poezia pe femeie.* BOLLIAC, O. 44.

4. T r a n z. și r e f l. F i g. A face să iasă sau a ieși de sub o dominație; a (se) elibera (**5**); s p e c. a (se) moderniza (desprinzându-se de influențele vechi). *Atunci se va emancipa și bărbatul în adevăr.* HELIADE, O. II, 52. *Prin aseminea merite și împregiurări, tagma bisericească se învrednici a se emancipa de sub giudețurile politicești.* SĂULESCU, HR. I, 118/12. *Omul se emancipă din ce în ce mai mult, adică se civiliză.* ROMÂNUL (1857), nr. 29, 2/55. *Romantismul... a făcut un serviciu nemărginit ideilor moderne; el a emancipat poezia.* ib. nr. 35, 3/47, cf. PROT. – POP., N. D. *Tendința de a ne emancipa limba din pedantismul filologilor.* MAIORESCU, CR. I, 366. *Sentimentele morale... au început demult a se emancipa de voința divină.* CONTA, O. F. 347. *Iorgu se emancipase de frate-său Costache și locuia singur.* CARAGIALE, O. I, 7. *Domnitorul nici nu voia, nici nu putea să se emancipeze.* CONV. LIT. XXII, 27. *Progresele culturei naționale au ridicat și emancipat cuvântul din însemnarea sa primitivă.* ȘĂINEANU, Î. 16. *Unele măsuri interne vădeau aceeași tendință de a emancipa mersul trebilor.* XENOPOL, I. R. XIII, 61. *Critica românească, chiar când ar vrea să se emancipeze de metodele vechi, n-are la îndemână decât mijloace foarte primitive.* PETICĂ, O. 407. *Am preferit să dau înțelesul emancipându-mă de original.* BUL. COM. IST. II, 34. *Muzicalitatea d-lui Minulescu se emancipează de înțeles.* LOVINESCU, C. VII, 43. *Dorința... de-a se emancipa și el de dânșii.* REBREANU, R. I, 54. *Își supraevaluează posibilitățile... În copilăria ei, crede că s-a emancipat... Că nu mai are nevoie de nimeni.* CAMIL PETRESCU, T. III, 312. *A izbutit să se emancipeze de școala neogramatică în care-și făcuse ucenicia.* PUȘCARIU, L. R. I, 4. *Știința*

te emancipează de prejudicii. SCRIBAN, D. *Această generație a emancipat fenomenul artistic.* CONSTANTINESCU, S. II, 278. *Spiritul meu, emancipat de voința și de guvernarea mea, scrie în carnetul primarului șase cuvinte.* ARGHEZI, P. T. 146. *Se va emancipa pentru că d-sa are și acele însușiri cari pot duce la poezia de sine.* PERPESSICIUS, M. I, 101. *Limba se emancipează; ea îmbracă alte idei, exprimă alte noțiuni.* ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 366. *Luminiștii se vor strădui să emancipeze morala sub tutela teologiei.* BLAGA, G. 112. *Cum a putut observa... realitatea unor elemente emancipate prin diminuarea funcțiunii centrale de sinteză.* RALEA, S. T. II, 36. *Consoanele de diferite timbre s-au emancipat de vocala următoare.* CL 1957, 111, cf. DN^2.

5. T r a n z. (Complementul indică persoane aparținând unor categorii sociale) A legifera ieșirea din starea de sclavie, de robie sau de iobăgie; a elibera (**1**). *Domnitorii, pentru a-i însufleți, i-au emancipat din șerbie.* SĂULESCU, HR. I, 194/9. *Vor să doboare toate privilegiile, să pună mâna pe stat, să emancipeze pe țărani.* BĂLCESCU, M. V. 21, cf. NEGULICI. *El mai dinainte își emancipasă sclavii prin mizlocul unui act liber.* CODRESCU, C. I, 158/32. *Spre a-și îndemna sclavii ca să se poarte tot mai bine, pre mulți din ei emancipau... cu nume de libertini și de liberți.* BARIȚIU, P. A. I, 482, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., LM. *În 1844 Sturza emancipează pe țiganii mănăstirești.* XENOPOL, I. R. XIII, 189, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Imputarea... n-ar privi pe țăranul nostru, ci pe cei ce l-au emancipat numai de formă.* REBREANU, R. I, 40, cf. SCRIBAN, D. ◊ R e f l. p a s. *Țăranul nu s-a emancipat decât împreună cu pământul ocupat de el.* KOGĂLNICEANU, S. 175. *Țăranul s-au emancipat. El poate să se ducă, să vie unde-i place.* CALENDAR (1861), 74/21. *S-au emancipat câteva milioane de sclavi.* EMINESCU, O. XII, 92.

6. R e f l. (Despre copii și adolescenți) A-și lua unele libertăți nepotrivite cu vârsta lui; a avea purtări libertine; a depăși limitele bunei-cuviințe. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *V-ați emancipat și iată ce iese din voi.* PREDA, C. I. P. II, 390, cf. DM. ◊ (Glumeț) *Barutu s-a emancipat. A ocărât pe mama mare!* ARGHEZI, C. J. 110.

– Prez. ind.: *emancipez* și (învechit) *emancip* (NEGULICI, STAMATI, D.).

– Din lat. **emancipare**, fr. **émanciper**.

EMANCIPÁRE s. f. Acțiunea de a (se) e m a n c i p a și rezultatul ei.

1. (Adesea cu determinări care indică persoana, categoria socială etc.) Scoatere, prin lege, din starea de sclavie, de robie sau de iobăgie a unor colectivități umane, clase sociale etc.; eliberare (**1**), emancipație (**2**); dezrobire. *Emanciparea țăranilor.* KOGĂLNICEANU, S. 192. *Se fac colecte de bani pentru răscumpărarea și emanciparea negrilor.* CODRESCU, C. I, 48/36, cf. STAMATI, D. *Dezvoltarea ulterioară a raporturilor dintre clasa dominatoare și clasa subjugată până la emancipare își mai are peripețiile sale.* BARIȚIU, P. A. I, 389. *Espresiile țiganilor pentru emanciparea lor.* CALENDAR (1856), 102/1, cf. POLIZU. *Daca este vreo chestiune arzătoare pentru țară, este aceea a emancipării țăranilor.* DÂMBOVIȚA (1860), 101/29, cf. PONTBRIANT, D. *Susținea emanciparea țăranului.* EMINESCU, O. XII, 40, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Una din primele ei lucrări fu emanciparea țăranilor.* SBIERA, F. S. 153, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Emanciparea clăcașilor ce se fac proprietari prin despăgubire.* ARH. OLT. XII, 185. *Întoarcerea lui în patrie a avut loc tocmai când se produce emanciparea servilor.* SADOVEANU, O. XX, 598. *Emanciparea țăranilor s-a făcut paralel cu dezvoltarea comerțului.* OȚETEA, R. 56. *Importantul act al emancipării țăranilor din 1864 s-a făcut fără vărsare de sânge.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1957, II, 257. *În această luptă... se îmbină revendicările necesare emancipării sociale a țărănimii cu ideea de unitate națională.* IST. T. I, 183. *În art. 13 a fost înscrisă emanciparea clăcașilor și împroprietărirea lor.* IST. ROM. IV, 65. *Emanciparea țiganilor este o astfel de povestire.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 9/3. ◊ L o c. a d j. **De emancipare** = care emancipează (**5**). *Cărțile lor de emancipare sânt făcute și înregistrate la întâmplare.* CODRESCU, C. 158/4.

2. (Mai ales cu determinarea „femeii") Scoatere a femeii, prin lege, din starea de dependență socială, economică și politică și acordare de drepturi egale cu bărbatul; emancipație (**4**). *Spre a trece la adevărata emancipare a femeii între români, n-ar fi fost nevoie de prefacerea legilor.* HELIADE, O. II, 50. *Ele au fundat așa numita Societate pentru emanciparea femeii.* F (1869), 176. *Nu vreu emanciparea femeii.* CONTEMPORANUL, I, 99. *Cântarea emancipării femeii, egalitatea femeii cu bărbatul.* GHEREA, ST. CR. I, 148, cf. GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, D. U. *Ne-a convertit pe toate la emanciparea femeii.* C. PETRESCU, C. V. 88. *Ceea ce e artificial în psihologia Norei, porte-parole al emancipării feministe, s-a demascat.* CONSTANTINESCU, S. V, 307. *Luptătoare pentru emanciparea femeii.* VIANU, L. U. 168. *În femeile „reale" numai elementul B vrea emanciparea.* BLAGA, Z. 178. *E o carte plină de poezie și care pledează pentru emanciparea femeilor turce.* H. LOVINESCU, T. 281. *Refuzase, implacabil, cu mândra ei emancipare de amazoană.* TOIU, Î. 70. ♦ S p e c. Obținere, de către femeie, a unui venit care să-i asigure independența (economică). *Firmele producătoare iau act... și de emanciparea economică a femeii.* CONTEMP. 1970, nr. 1 255, 5/4.

3. (Jur.; învechit) Ieșire a unui minor de sub autoritatea părintească sau de sub tutelă prin intermediul unui act juridic, întocmit într-o formă anumită, sau ca urmare a căsătoriei; act prin care un minor este scos de sub autoritatea părintească sau de sub tutelă; emancipație (**3**). Cf. STAMATI, D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF. *Copilul rămâne sub a lor autoritate până la majoritate sau emancipare.* HAMANGIU, C. C. 86, cf. 110, BARCIANU. *Îți dau eu, tatăl tău, ... pe lângă emanciparea legală civilă, încă și binecuvântarea părintească.* SBIERA, F. S. 424, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Devenit major prin emancipare... am vândut niște prăvălii pe care le aveam.* BRĂESCU, A. 237, cf. DER. ◊ L o c. a d j. **De emancipare** = care emancipează (**2**). *I-am citit următoarea scrisoare de emancipare.* SBIERA, F. S. 423.

4. Ieșire de sub o dominație; acordare de drepturi (sociale, economice, politice) unor grupuri sociale, unor colectivități etc. *Scopul unanim al ambelor generațiuni era emanciparea deflnitivă și perfectă a tuturor claselor poporului.* BARIȚIU, P. A. II, 81. *Clasa a doua, deprinzindu-se... cu instituții cărora ea este datoare a ei emancipare din epitropia celor mari.* CALENDAR (1861), 83/16. *Bunul trai al claselor muncitoare și emanciparea lor de supt presiunea capitalului... e ținta de căpetenie a statului.* EMINESCU, S. P. 225. *Mesajul amintește emanciparea bisericii românești.* XENOPOL, I. R. XIV, 164, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Noua Eterie... voia să realizeze emanciparea politică a grecilor.* OȚETEA, T. V. 121. *Contribuind – după cum credea el – la emanciparea și fericirea poporului.* OPRESCU, I. A. IV, 12. *Emanciparea neamului prin educație și cultură, ca și tipărirea unui ziar în limba națională sunt ideile fundamentale ale crezului său politic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 18/1. ◊ S p e c. *Firmele producătoare iau act nu numai de emanciparea economică a tineretului.* CONTEMP. 1970, nr. 1255, 5/4.

5. Eliberare (**3**); (rar) emancipație (**5**). *Muma mea, aflând de emanciparea mea, venise în București cu toată familia.* LĂCUSTEANU, A. 44. *Atunci eul ajunge la emanciparea lui și la intrarea în perfectul repaos.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 101, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Paralel cu aceste preocupări, mergea... emanciparea parțială de subt unele din ideile dominante ale școalei în care îmi făcusem ucenicia.* PUȘCARIU, L. R. I, 2. *Îl prezenta, nu numai ca pe un discipol eminescian cu intenții de emancipare, dar ca pe un liric de valoare.* PERPESSICIUS, M. III, 101. *Ironia era singurul lui mod îngăduit de emancipare.* CAMIL PETRESCU, N. 115. *Asistăm... la fenomenul emancipării ritmului de celelalte componente ale muzicii.* M 1968, nr. 1, 8. *Era suspectă a*

servi scopurile de emancipare a elementului românesc. CIOCULESCU, I. C. 33. ♦ Modernizare. *Unul dar din elementele de căpetenie ale civilisării este emanciparea.* ROMÂNUL (1857), nr. 29, 2/58, cf. GHEȚIE, R. M., CADE. *Emanciparea veșmântară este în epocile de tranziție... lucrul cel mai greu pentru individul așezat.* CAMIL PETRESCU, O. II, 625. *Prima bicicletă cu motor... a permis mai ales emanciparea femeilor și a tinerilor.* CONTEMP. 1968, nr. 1 127, 10/3. *O contribuție esențială la emanciparea artei scenice românești.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 20/3. ♦ Depășire a limitelor bunei-cuviințe. Cf. PONTBRIANT, D.

6. Ieșire de sub o ocupație militară sau de sub dominație străină; obținere a suveranității; eliberare (**2**). *Faptul principal ce se desface din științele ce ne-au rămas asupra primilor domnitori ai Munteniei este emanciparea lor tot mai mare de supremația maghiară.* XENOPOL, I. R. II, 74, cf. GHEȚIE, R. M. *Scrierile... reprezintă o armă de luptă pentru emanciparea națională a românilor din Ardeal.* ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 402. *Condiția țării i se părea de nesuportat și socotea legitimă emanciparea ei de sub stăpânirea otomană.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 9, 42.

– Pl.: *emancipări.*

– V. **emancipa.**

EMANCIPÁT, -Ă adj. **1.** (Despre colectivități umane, clase sociale etc.) Care a fost scos, prin lege, din starea de sclavie, de robie sau de iobăgie; eliberat (**1**). *Cea întâi dorință a sclavului emancipat este mai totdeauna aceea de a fi învățat.* CODRESCU, C. II, 385/4. *Țigani emancipați, carii, necunoscând prețul libertății, mergea să ceară la foștii lor stăpâni, sau la străini, sclăvia ca o grație.* ROM. LIT. 70^{1}/24. ◊ (Substantivat) *Pentru a da ocazie la o publică manifestare a acelor nobile sentimente și a recunoștinței emancipaților, s-au improvizat idilul de față.* ASACHI, Ț. 3/15. ◊ (Prin extensiune) *Emancipatul grec... au abuzat foarte încrederea, plinind în numele Imperatorului multe nedreptăți.* CALENDAR (1858), 117/2.

2. (Despre femei) Care este scoasă din starea de dependență și primește, prin lege, drepturi egale cu bărbatul (din punct de vedere social, economic, politic). *Femeia română, emancipată, liberă din drept, ca să devie și în faptă nu avea lipsă decât de instrucțiune.* HELIADE, O. II, 50.

3. Eliberat (**1**). *Și ne mirăm că ardelenii emancipați de abia să nu cunoască principiul evanghelic al toleranței.* RUSSO, S. 165.

4. Care (se) emancipează (**4**); eliberat (**5**). Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Madona șade pe un tron care nu se vede și nu se știe dacă există. Figurile sunt emancipate de sub stăpânirea gravității.* OȚETEA, R. 292. ◊ (Ironic) *Prostul instruit se crede emancipat și stăpân.* ARGHEZI, S. X, 173.

5. (Învechit; despre minori) Care a ieșit de sub tutela părintească sau a tutorelui și a dobândit, înainte de a ajunge la majorat, o parte din drepturile unui major. Cf. LM. *Minorele emancipat care va face comerciu se socotește ca major.* HAMANGIU, C. C. 111, cf. 110, RESMERIȚĂ, D. [Emanciparea] *nu conferă minorelui emancipat decât o capacitate de exercițiu limitată.* DER. ♦ S p e c. (Substantivat) Avansat, fruntaș. *În clasa a patra am ieșit din rândurile premianților și am trecut între emancipați.* GALACTION, O. 14.

6. Care își ia unele libertăți nepotrivite cu vârsta; care depășește limitele bunei-cuviințe. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Făcuse cunoștință cu câteva studente emancipate, de purtări îndoielnice.* CĂLINESCU, E. O. I, 242. *Aceea părea și ea emancipată, liberă în mișcări.* id. ib. II, 116, cf. DN^{2}, DEXI. ◊ (Adverbial) *Aurica, cu o țigară în gură, își privea emancipat cărțile din mână.* CĂLINESCU, E. O. II, 260.

– Pl.: *emancipați, -te.*

– V. **emancipa.**

EMANCIPATÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. (Învechit) **1.** Adj., s. m. (Persoană) care emancipează (**5**), eliberează (**1**) pe cineva. *Simțeam o dorință neînțeleasă și confuză de a fi un feliu de emancipator, de a mântui patria mea de pata și desonoarea asta.* CODRESCU, C. II, 47/30, cf. LM. *Abia se puteau strecura... spre a veni să se închine și să depună o înlăcrimată sărutare pe sicriul emancipatorului lor.* F (1873), 281, cf. RESMERIȚĂ, D. ♦ (Despre legi) Care certifică, care produce emanciparea (**2**). *Dovadă sutele de proprietari care au respins orice despăgubire acordată lor de legea emancipatoare.* KOGĂLNICEANU, S. A. 197.

2. Adj. Care emancipează (**2**) un minor. Cf. LM, RESMERIȚĂ, D.

– Pl.: *emancipatori, -oare.*

– **Emancipa** + suf. *-tor.*

EMANCIPÁȚIE s. f. (Rar) **1.** Emancipare (**4**). *La Filadelfia, când au aflat emancipația catolicilor, au tras clopotile.* CR (1829), 121^{1}/10. *Emancipația (dezrobirea) catolică de Irlandia.* AR (1830), 18^{2}/2. *Nu va fi pentru ambasadorii din Constantinopole o problemă ușoară... a reuși cu dispositiunea acestei emancipațiuni creștinești.* TELEGRAFUL (1854), 66/17. *Socoteam că vremea emancipației popoarelor și a națiilor a sosit.* NEGRUZZI, S. I, 294. *A decreta „emancipația israeliților și drepturi politice pentru orice compatrioți de altă credință".* MAIORESCU, D. I, 46.

2. Emancipare (**1**). *Mai de multe ori s-au făcut mari opintiri pentru emancipație.* CODRESCU, C. I, VII/2, cf. NEGULCI, STAMATI, D. *Numai tinerimea a isprăvit emancipația țiganilor.* ROM. LIT. 53^{2}/39. *Cu ocazia emancipației țiganilor.* CALENDAR (1856), 101/2, cf. POLIZU, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DN^{2}.

3. Emancipare (**3**). Cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *În acest caz emancipațiunea va rezulta din deliberațiunea consiliului de familie.* HAMANGIU, C. C. 109, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DN^{2}. ◊ F i g. *Imancipația copiilor de supt frica și palmile pedagogului să trage de la pantaloni.* RUSSO, S. 18.

4. Emancipare (**2**). *O emancipație întreagă, complectă a femeii preparată de la nașterea ei.* BOLLIAC, O. 43. *George Sand și alți autori care scriu cărți pentru „emancipațiunea femeii", zic în contra.* ISIS (1859), 52^{1}/23. *Dorea emancipațiunea femeilor, a căror mizerie o zugrăvea.* F (1876), 286, cf. GHEȚIE, R. M., ENC. ROM.

5. (Rar) Emancipare (**5**). Cf. PONTBRIANT, D.

– Pl.: *emancipații.* – Și: (învechit) **emancipațiúne, emancipățiúne** (PONTBRIANT, D.), **emanțipáție, imancipáție** s. f.

– Din fr. **émancipation**, lat. **emancipatio, -onis**, germ. **Emanzipation.**

EMANCIPAȚIÚNE s. f. v. **emancipație.**

EMANCIPĂȚIÚNE s. f. v. **emancipație.**

EMANÉT s. n. v. **amanet.**

EMANETÁ vb. I v. **amaneta.**

EMANETÁRE s. f. v. **amanetare.**

EMANETÁT, -Ă adj. v. **amanetat.**

EMANȚIPÁȚIE s. f. v. **emancipație.**

EMAR s. m. (Învechit) Veche monedă turcească în valoare de șase parale, care a circulat și în țările române. *Nu sânt beșlici de cinci lei, ci emari de șase lei* (a. 1835). DOC. EC. 589. *Într-aceasta să mărginește știința vistieriii, pe care o înconoștințează cinstitului comitet, întorcându-să și emaru ce s-au trimis cinstitei marei vornicii* (a. 1835). ib.

– Accentul necunoscut. – Pl.: *emari.*
– Et. nec.

EMARCÍD, -Ă adj. (Învechit, rar; despre frunze) Veştejit. *Foile inferioare cam cărnoase, adesea emarcide.* GRECESCU, FL. 122, cf. 70.
– Pl.: *emarcizi, -de.*
– Din lat. **emercidus, -a, -um.**

EMARGINÁT, -Ă adj. (Bot.; despre frunze, petale etc. sau părţi ale lor) Care este uşor crestat pe margini. Cf. ENC. ROM., BARCIANU. *Siliculele... au baza îngustă sau cuneată, vârful rotundat sau prea puţin emarginat.* GRECESCU, FL. 77, cf. ALEXI, W. *Labelul emarginat în partea anterioară.* PANŢU, PL. 330. *Vârful poate fi... emarginat.* ENC. AGR. II, 617. *Labiul superior al corolei întreg sau emarginat (ştirbit), drept, arcat sau în formă de coif.* PRODAN – BUIA, F. I. 402, cf. DEX, DN[3].
– Pl.: *emarginaţi, -te.*
– Din fr. **émarginé.**

EMARGINATÚRĂ s. f. (Bot.) Crestătură. *Glume la vârf bifidate, în emarginatură (adâncitură) aristate.* PRODAN – BUIA, F. I. 587.
– Pl.: *emarginaturi.*
– Din fr. **émarginature.**

EMASCULÁ vb. I. **1.** Tranz. A castra, a scopi. V. steriliza. Cf. COSTINESCU, DEX, DN[3].
2. Tranz. şi refl. A face să devină sau a deveni impotent. Cf. DEX, DN[3].
– Prez. ind.: *emasculez.*
– Din fr. **émasculer**, lat. **emasculare.**

EMASCULÁRE s. f. Acţiunea de a emascula şi rezultatul ei; castrare, emasculaţie, (învechit şi popular) scopire. Cf. COSTINESCU, ENC. AGR., DN[3]. ◊ Fig. *E o emasculare profundă şi de aceea scriitorii noştri şi îmbătrânesc atât de repede.* ARGHEZI, T. C. 32.
– Pl.: *emasculări.*
– V. **emascula.**

EMASCULÁT adj. m. (Despre bărbaţi) Castrat. Cf. MDA. ◊ (Substantivat) *Un bărbat cu o singură femeie este un emasculat.* CĂLINESCU, E. O. II, 60. ◊ Fig. *Avem nevoie de filme, şi nu de benzi desenate emasculate.* CINEMA, 1970, nr. 8, 16. ♦ (Substantivat) Impotent. *Când nu are nimic din cruzimea asta tragică, individul e un farsor sau un emasculat.* IBRĂILEANU, A. 178.
– Pl.: *emasculaţi.*
– V. **emascula.**

EMASCULÁŢIE s. f. Castrare, scopire, sterilizare; emasculare. Cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, ALEXI, W., DEX, DN[3]. ♦ Impotenţă. Cf. DEX, DN[3].
– Pl.: *emasculaţii.*
– Din fr. **émasculation.**

EMAŞ s. n. v. **imaş.**

EMATÍTĂ s. f. v. **hematită.**

EMATÓZĂ s. f. v. **hematoză.**

EMĂNĂCIÚNE s. f. v. **emanaţie.**

EMBARASÁ s. f. v. **ambarasa.**

EMBARASÁNT, -Ă adj. v. **ambarasant.**

EMBARASÁRE s. f. v. **ambarasare.**

EMBARCÁRE s. f. v. **îmbarcare.**

EMBARGÓ s. n. **1.** Reţinere de către un stat a navelor comerciale sau a mărfurilor altui stat aflate pe teritoriul său (în condiţiile în care a survenit un conflict între statele respective). *Să se ardice oprirea corăbiilor (embargo) şi să se lase navigaţia slobodă pentru negoţul Olandii.* CR (1833), 89[1]/16, cf. PROT. – POP., N. D., ENC. ROM., ALEXI, W., ENC. AGR., SCRIBAN, D., DN[2]. ♦ Reţinere, în caz de conflict, a bunurilor aparţinând unui stat străin. Cf. DM, DN[2]. *Comenzile, provenite din ţări care nu figurează pe lista de embargo, au fost deturnate, dându-li-se adevărata destinaţie.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7 910.
2. Interzicere de către un stat a exportului sau a importului de mărfuri într-o sau dintr-o ţară, ca sancţiune pentru încălcarea unor reguli sau principii de drept internaţional sau ca mijloc de presiune politică. V. blocadă. *Înlăturarea embargoului... asupra vânzărilor de arme către Africa.* SCÂNTEIA, 1971, nr. 8 720, cf. DEX, DN[3].
– Accentuat şi: (rar) *embárgo.* ALEXI, W., SCRIBAN, D., DN[2]. – Pl.: *embargouri.*
– Din fr. **embargo.**

EMBATÍC s. n. (Jur.) **1.** Contract prin care proprietarul unui bun imobil (de obicei pământ) ceda pe termen lung dreptul de uzufruct, în schimbul unei redevenţe anuale; (regional) bezmen. V. arendă, emfiteoză. *Zapisul lui Popa Stoica..., prin care ia de la M-rea Mărginenii un vad de moară cu embatic* (a. 1705). CAT. MAN. I, 579. *Având sătenii din Năruja o bucată de moşie a lor... şi trebuindu-ne, am luat-o cu batic pe cincisprezece ani, câte cinci lei pe an* (a. 1761). IORGA, A. I, 142. *Casele răpăsatului Hagi Ioaniţă,... locul cu embatic, câte lei şase pe an, sânt de vânzare.* CR (1832), 12[2]/42. *Egumenii... sânt popriţi... de a mai da locuri cu embaticuri de la Sineşti şi fără ştirea stăpânirii* (a. 1833). TDRG. *Opt pogoane de vie cu livadă ce are la podgoria Socolii,... cu embatic.* BULETIN, F. (1833), 73[2]/11, cf. VALIAN, V. *Să vinde cu mezat nişte case dintr-acel oraş Craiova... pă locul aceştii sfinte biserici, cu embatichiu.* BULETIN, G. (1840), 12[2]/15, cf. 16[2]/17. *Am dat cu embatic d-sale Agăi G. Asachi... un loc cu vad de moară* (a. 1841). URICARIUL, XIII, 377. *A cumpăra cu embatic acele locuri unde să vor afla straturile sau vetrile năsipului de aur* (a. 1843). DOC. EC. 789. *Pricina urmată... pentru desfiinţarea unui act de embatic.* BULETIN, F. (1843), 157[2]/39. *O casă cu doauă rânduri în mahalaua Armenimii, loc cu embatic.* PR. DRAM. 202. *Afară numai de se va găsi vreun vad mănăstiresc, a să lua cu embatichiu* (a. 1849). DOC. EC. 967, cf. POLIZU. *Târgul este mai mult decât jumătate proprietate a statului, dat cu embatic târgoveţilor.* I. IONESCU, P. 314, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 657, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Locaţiunile ereditare astăzi în fiinţă, cunoscute sub nume de emfiteuse, ori embatic (besman) se păstrează.* HAMANGIU, C. C. 359, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., I. BRĂESCU, M., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., GÁLDI, M. PHAN. 177, SCRIBAN, D., ENC. AGR., DM.
2. Redevenţă anuală ce se dădea pentru dreptul de uzufruct al unui bun imobil. *Să dea înscris... sub iscălitura sa, câte cât embatichiu este orânduit a respunde pe an monastirea sa* (a. 1808). URICARIUL, XXV, 402. *Din venitul mănăstirii, plătind obicinuitul embatic, îl va metaherisi la trebile mănăstirii* (a. 1810). ib. VI, 353. *Fără să mai poată egumenul... a-i cere altă ceva mai mult din tot locul, de vie, livadă şi apărătură de pădure, decât numai batic hotărât prin acea scrisoare* (a. 1812). ib. XIV, 232, cf. 229. *Să li se trimită embaticurile precum era obicinuite, căci are datorii patriarhia.* BELDIMAN, E. 136/35. *Emvatichiul cel orânduit să-l răspunză la măn[ă]stirile unde sânt închinate fieşcare măn[ă]stire* (a. 1812). IORGA, S. D. XI, 203. *Înştiinţându-să... cu acest chip să se împlinească cerşutul embatic* (a. 1822). URICARIUL, III, 232/26. *S-au*

îndatorat igumenii cei noi de au trimis embaticiurile pe doi ani trecuți din venitul acestui următor an (a. 1823). DOC. EC. 297. *Reclamase embaticul pentru o casă făcută pe locul mănăstirii prin 1766* (cca 1810 – 1837). IORGA, S. D. II, 318. *Se însemnează însă că cumpărătorul va fi supus a plăti pe fieşcare an embatic, după suma stânjenilor ce va coprinde.* CR (1830), 112^{2}/28, cf. I. GOLESCU, Ç. *Să vinde cu mezat doă vii dintr-acel județ pe moşia Ruşii cu plată de embatichiu.* BULETIN, G. (1840), 32^{1}/26. *Lui Grigore Chiru, embatichiu părții sale de loc al ocnii... lei 374* (a. 1847). DOC. EC. 986. *Târgoveții plătesc proprietății un embatic.* I. IONESCU, P. 371. *Taxele cele scăzute de embatic face de vin pe toată ziua noi locuitori.* id. D. 285, cf. COSTINESCU, LM, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM. I, 244, TDRG. *Banii ce se lua de pe... vite şi pe embaticuri.* AL. LUPULUI, P. G. 177, cf. 108. ♦ P. e x t. Dobândă. *Bani străini, care s-au dat cu embatichiu pentru folosu sfintei bisărici* (a. 1816). IORGA, S. D. VII, 18. ♦ (Rar) Impozit. *Ei or să plătească embatic pentru ierbărit.* AL LUPULUI, P. G. 107. ♦ Taxă anuală pe care o plăteau preoții autorității superioare bisericeşti pentru dreptul de exercitare a profesiunii. Cf. I. BRĂESCU, M. 129, L. ROM. 1959, nr. 3, 95.

– Accentuat şi: (învechit) *embátic.* BARCIANU. – Pl.: *embaticuri* şi (rar) *embatice* (VALIAN, V.). – Şi: **embatichi** (accentul necunoscut; I. GOLESCU, C.), **embatichíu** (accentul şi *embatíchiu*, GÁLDI, M. PHAN. 177), **emvatichíu, embaticíu, imbatíc** (GÁLDI, M. PHAN. 177), **ibatíc** (MAT. FOLK. 1 210), **batíc** s. n.

– Din ngr. **ἐμβατίκιον.**

EMBATICÁ vb. I. T r a n z. (Învechit) A da cu embatic (**1**). V. a r e n d a. Cf. COSTINESCU, TDRG, GÁLDI, M. PHAN. 177.

– Prez. ind.: ?

– V. **embatic.**

EMBATICÁR, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. (Rar la f.) Persoană care deținea o proprietate cu embatic (**1**) sau care plătea embatic (**2**); (învechit) embatichier, (regional) bezmenar. V. e m f i t e o t, a r e n d a ş. *Persoane particulare carii ca nişte uzufructori sau posesori moştenitori (embaticari) se folosea din veniturile unui vacuf-adi.* AR (1829), 38^{2}/45. *Sânt mulți embaticari cari n-au plătit nimic.* I. IONESCU, P. 423, cf. COSTINESCU, LM. *Domnul Singhel... are daraveri cu embaticarii.* VLAHUȚĂ, D. 246, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Arenda... de la embaticar sau bezmănar se încasa prin fisc.* ENC. AGR. II, 417, cf. SCRIBAN, D., DM.

2. Adj. Care era dat cu embatic (**1**). V. e m f i t e o t i c. *Moşia embaticară rămâne în folosința şi stăpânirea unei şi aceleiaşi familii.* ENC. ROM. II, 244.

– Pl.: *embaticari, -e.*

– **Embatic** + suf. *-ar.*

EMBATICÁRE s. f. Acțiunea de a e m b a t i c a şi rezultatul ei. Cf. COSTINESCU. *Dându-se voie a se face embaticarea* (a. 1818). TDRG.

– Pl.: *embaticări.*

– V. **embatica.**

EMBATICHI s. n. v. **embatic.**

EMBATICHIÉR s. m. (Învechit) Embaticar (**1**). Cf. I. GOLESCU, C. *Acest document... s-au dat la mâna dumnealor oroşanilor spre a le sluji de temei în viitor. Cunoscându-să însă tot de embatichieri ai mănăstirii şi tot cu acelaş preț* (a. 1844). ARH. OLT. IX, 44, cf. 43.

– Pronunțat: *-chi-er.* – Pl.: *embatichieri.*

– **Embatichiu** + suf. *-ar.*

EMBATICHÍU s. n. v. **embatic.**

EMBATICÍU s. n. v. **embatic.**

EMBERDEFSÍ vb. IV v. **îmberdosi.**

EMBERDEPSÍ vb. IV v. **îmberdosi.**

EMBERECLISÍ vb. IV. T r a n z. (Grecism învechit) A alătura, a anexa. *Iată, empereclisii dumitale o scrisoare* (a. 1807). T. PAPAHAGI, C. L. *Cu plecăciune embereclisim către Excelența ta această copie* (a. 1812). GÁLDI, M. PHAN. 177. *Embereclisăsc şi această prea plecată a mea înştiințare* (a. 1819). DOC. EC. 193. *Iscălitură de numele acelora... şi cu osebită anafora să le embereclisească* (a. 1820). ib. 243. *Ca să nu mai facă zăpăcire, embereclisii şi însămnare la ce casă şi număr şade fieşcare* (a. 1824). GÁLDI, M. PHAN. 177. *Scrisoare ce-ți empericlisesc este către d-lui, postelnicul.* FILIMON, O. I, 127, cf. TDRG, T. PAPAHAGI, C. L., BUL. FIL. VII – VIII, 391, CONTRIBUȚII, III, 79.

– Prez. ind.: *embereclisesc.* – Şi: **empereclisí, empericlisí** vb. IV.

– Din ngr. **ἐμπεριέκλεισα** (aor. al lui *ἐμπερικλείω*).

EMBERECLISÍT, -Ă adj. (Învechit) Alăturat, anexat. *Îndată să trimiți embereclisitele domneştile noastre cărți* (a. 1812). GÁLDI, M. PHAN. 177. *Vei lua dumneata pliroforie de coprinderea embereclisitelor porunci ale Domniii mele* (a. 1814). ARH. OLT. VIII, 451. *Porunca cinstitei otcârmuiri ce mi s-au trimis... împreună cu emberieclisita copie* (a. 1832). GÁLDI, M. PHAN. 177.

– Pl.: *embereclisiți, -te.* – Şi: **emberieclisít, -ă** adj.

– V. **embereclisi.**

EMBERIECLISÍT, -Ă adj. v. **embereclisit.**

EMBÍRIC, -Ă adj. v. **empiric.**

EMBIRÍE s. f. v. **empirie.**

EMBIRÍSM s. n. v. **empirism.**

EMBLÁSTIC, -Ă adj. v. **emplastic.**

EMBLÁSTRU s. m. v. **emplastru.**

EMBLÉM s. n. v. **emblemă.**

EMBLEMÁTEC, -Ă adj. v. **emblematic.**

EMBLEMÁTIC, -Ă adj. Care prezintă o emblemă (**1**); de emblemă (**2**), s i m b o l i c. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Mai avea... alte douăzeci şi una de bucăți mici ca nişte figuri emblematice.* HELIADE, O. II, 180, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Frumoasele pahare rotunde, stil rococo, cu desemnuri emblematice şi inscripții în medalioane.* MAIORESCU, CR. I, 370. *Sânt ei chipurile emblematice ale luptei amorului?* ODOBESCU, S. III, 70, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Există un întreg limbaj emblematic al culorilor, bazat pe unificări metaforice.* VIANU, M. 80, cf. DN^{2}. *Există, cred, o valoare emblematică, rezumativă şi esențializată a anumitor imagini cinematografice.* CINEMA, 1968, nr. 6, 16. ♦ (Adverbial) În mod emblematic. Cf. SCRIBAN, D.

– Accentuat şi: (rar, după fr.) *emblemátic.* I. GOLESCU, C. – Pl.: *emblematici, -ce.* – Şi: (învechit, rar) **emblemátec, -ă** adj. BUDAI-DELEANU, LEX.

– Din fr. **emblématique**, lat. **emblematicus**, germ. **emblematisch.**

EMBLÉMĂ s. f. (Atestat prima dată la EUSTATIEVICI, GR. RUM. 123^{v}/22) **1.** Obiect reprezentând o figură care poartă în mod convenţional un anumit înţeles şi care este însoţită, uneori, de o deviză, s e m n ; figură destinată să reprezinte un personaj, o ţară, o meserie etc. V. s t e m ă. *Numi mai mult d'o sută de cavaleri din amândoă armiile, dând fiecăruia arme, colore, embleme deosebite.* HELIADE, D. C. 135/28, cf. I. GOLESCU, C. *Dinastia... de astăzi a Franţii cu încetul a început să vie iară la emblemele (semnele), eticheta şi obiceiurile dinastiei cei vechi.* CR (1832), 247^{2}/32, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Banderiile celorulalte comitate... înfăţişa una emblemă marţială de colori diferite.* BARIŢIU, P. A. III, 451. *Steagul, ce prezentează amblema religioasă a onorului militar, se aduce la front.* ROM. LIT. 131^{1}/15, cf. ARISTIA, PLUT., POLIZU, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU. *Este cea mai precisă traducere a acestui emblem epigramatic.* MAIORESCU, CR. I, 370. *Fiecare din aceste medalioane reprezentă în relief câte o emblemă.* ODOBESCU, S. II, 210. *Ele au la picioare stindardele şi emblemele respective.* CARAGIALE, O. VI, 475, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., RESMERIŢĂ, D., CADE. *Deasupra fiecăruia, o cruce de aur, emblema imperială.* SAHIA, N. 35. *Chiar şi emblemele lor erau astfel alcătuite încât să întreţină această credinţă.* OŢETEA, T. V. 119. *Cartoane cu inscripţii în relief şi embleme aurite... scoteau des din casă pe Ciocârlan.* CĂLINESCU, S. 282. *Simboluri, embleme, amulete se văd sculptate pe case, prin grădini.* RALEA, O. 41. *Emblema legionarilor, gratiile de fier încrucişate, se desenau pe toţi pereţii.* BENIUC, M. C. I, 26. [Enescu] *al cărui chip aninat de strunele viorii – emblemă a bienalului Festival – va apărea tot mai des pe micul ecran.* V. ROM. august 1970, 125. *Apăsă... pe discul din centrul volanului, sub plexiglasul căruia se reliefa emblema* UAP. CĂRTĂRESCU, N. 296. ◊ (Ironic) *Şi-a schimbat numele, topit în terminologia valahă, şi şi-a făcut o emblemă.* ARGHEZI, S. X, 50. ◊ F i g. *Subt pod un şarpe se soreşte, lung şi nemişcat, Ca-ntr-o emblemă rară, de străveche slavă.* BLAGA, POEZII, 394. *Şi-adânc îngropată În pieptul de fier Al casei de bani, O emblemă de aur arată cuvintele.* JEBELEANU, S. H. 36. *Plutea ca o emblemă anacronică deasupra capetelor mulţimii efemere.* VINEA, L. I, 14. ♦ Atribut. *Ei îş închipuia şi socotea marea că-i o emblemă a lui Tifon, vrăşmaşul lui Osiris.* MOLNAR, I, 64/11, cf. PONTBRIANT, D., GHEŢIE, R. M., SCRIBAN, D. ♦ Blazon; f i g. prestigiu. *Efigia de „primul român modern" străluceşte ca o emblemă pe fruntea lui semeaţă.* CONSTANTINESCU, S. III, 94. *Parcă de fiecare dată îndrăcitul ar fi voit să îmbie lui Budiu o emblemă de nobleţă.* BLAGA, H. 128. *„Cerbul de Aur" a devenit... prin valoarea celor care au obţinut premii şi menţiuni, o emblemă care obligă.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7 642. *Selecţia repertorială este oare capabilă să susţină emblema unui Naţional?* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 6/2. ♦ Insignă. Cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *Şeful echipei de poliţişti dezveli o emblemă, prinsă pe reverul gulerului hainei.* ARGHEZI, S. X, 202. ♦ S p e c. Marcă (2). Cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *Ceaînicul purta emblema bijutierului, localitatea şi anul.* CĂLINESCU, S. 252.

2. Ceea ce este prin tradiţie considerat ca obiect reprezentativ pentru o noţiune abstractă, s i m b o l ; imagine. *Îţi fac o manta jumătate neagră şi jumătate albă, ce este amblema sorească, care luminează globul numai jumătate.* CĂPĂŢINEANU, M. 70/11. *Cât pentru pedantism, e o emblemă a dobitociei.* NEGRUZZI, S. I, 255, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Camelia şi flori de portocală, amblema nevinovăţiei.* ALECSANDRI, T. 1 687, cf. LM, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Aspectele lumii şi fenomenele naturii magul le prezenta în embleme; le punea deci o cheie veşnică.* SADOVEANU, O. XII, 11, cf. SCRIBAN, D. *Simţi că Ursu este un personagiu demonstrativ, o emblemă a unei teme, lucid explicată.* CONSTANTINESCU, S. I, 15, cf. DL. *Articolul... împreună cu cocardele tricolore... deveni un fel de emblemă.* T. POPOVICI, S. 519. *Emblema frumuseţii.* H IV 58. ◊ F i g. *Când ar fi fost lumea întreaga-ţi emblemă Atunci lumea, Totul ţi-ar părea bun, sfânt.* HELIADE, M. P. 50/15. *Apoi, tristă iarnă ce tot vesteşte: Iarna viforoasă, emblemă a morţii.* ARICESCU, A. R. 23/11. *Ce era pentru dânsul luceafărul acest diosăbit de celelalte pre care Fiul lui Dumnezeu şi l-au ales de amblemă?* CODRESCU, C. II, 278/22. *Ş-a vieţei noastre-emblemă, candela, era aprinsă, Scânteind nădejdea sfântă.* PELIMON, S. 55/24. [Candela] *emblemă-a bunătăţei, mângâitoare rază, Ea parcă priimeşte şi parcă-nfăţişază, Rugăciunile noastre.* ALEXANDRESCU, O. I, 92. *Aceasta e nădejdea, amblema cea divină Ce patimi şi durere adeseori alină.* SION, C. 87/29. *June geniu... stingând pe pământ o făclie şi purtând... un fluture, emblemă a metamorfozei.* ODOBESCU, S. I, 212. *Că de-nsoţeşte albaspină Pe om, şi-n moarte cu constanţă, Emblema ei de farmec plină Nu strigă celor vii: „Speranţă?...".* MACEDONSKI, O. I, 22, cf. 273. *Tragică, ca o emblemă A obştescului sfârşit.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 173. *Nu-ţi dăruiesc aci decât nişte poeme... Statui abia-ncepute, alegorii, embleme Rămase fără ţeste.* CĂLINESCU, L. L. 171. *Le redă o nouă vitalitate expresivă, ca şi cum ar fi fost adăpate la izvoarele visului..., manipulând emblemele anotimpurilor.* CONTEMP. 1968, nr. 1 127, 7/5. ◊ (Ironic) *Justiţia îmbrăţişându-se cu Libertatea. – Iată emblema zilelor de azi.* SADOVEANU, O. XIX, 168. *Trăim în embleme, în principii şi în azur. Cu ajutorul lui Dumnezeu, înainte!* ARGHEZI, P. T. 212.

3. Ornament încrustat pe vase din metal preţios; tablou central al unui mozaic. Cf. ANTONESCU, D., LM, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., DN^{4}.

– Accentuat şi: (învechit, rar) *émblemă.* I. GOLESCU, C. – Pl.: *embleme.* – Şi: (învechit) **emblém** s. n., **amblémă** s. f.

– Din fr. **emblème**, ngr. **ἔμβλημα**, lat. **emblema**, **-atis**, germ. **Emblem.**

EMBÓDION s. n. (Grecism învechit) Obstacol, piedică, dificultate. *Ce embodion poate să aibă cinstita comisie la treaba sa despre vreun obraz al Divanului* (a. 1791). GÁLDI, M. PHAN. 178. *Să nu mi se întâmple vreun embolion..., că văz împerecheri în toate părţile* (a. 1820). IORGA, S. N. 141. *Această vreme... i-a fost embodion de a o lua în căsătorie după lege* (a. 1822). GÁLDI, M. PHAN. 178.

– Pronunţat: *-di-on.* – Pl.: ? – Şi: (rar) **embólion** s. n.

– Din ngr. **ἐμπόδιον.**

EMBODISCÍ vb. IV v. **embodisi.**

EMBODISÍ vb. IV. (Grecism învechit) **1.** T r a n z. A împiedica, a opri, a interzice. *Pentru aceasta embodisim, că de acum înainte să nu fie mănăstirile slobode a se împrumuta fără de trebuinţă mare* (a. 1778). GÁLDI, M. PHAN. 178. *Să nu să facă nici sunet de o dare ca aceasta şi să să ibondesască venire şi aşăzare cu lăcuinţa şi altor streini* (a. 1783). GHIBĂNESCU, I. Z. VI$_{2}$, 240. *Să să ibondisască venire şi aşăzare cu locuinţa şi altor streini ce vin acolo* (a. 1786). id. ib. 243. *Mă tem... să nu fie amestecat în treaba nemic cumpania ca să embodisască lucrul* (a. 1787). FURNICĂ, D. C. 163. *Deci gustul nu-i lipseşte, Punga nu-l embodisăşte* (a. 1792). GÁLDI, M. PHAN. 178. *A îmblat pârâtul să-l embodisească, a sărit să-l bată* (a. 1793). id. ib. *Nevrând a embodisi de la această vânzare pe sora (lui) Necula* (a. 1797). id. ib. *Au embodisit pi Constandin Vodă* (sfârşitul sec. XVIII). BUL. COM. IST. II, 146. *Căzând la picioari ca să îl bodisască acest lucru* (sfârşitul sec. XVIII). id. ib. *Învoindu-se amândoi... nu o putem embodisi* (a. 1800). GÁLDI, M. PHAN. 178. *I-au embodisit a nu mai frige cârnaţi* (a. 1801). id. ib. *Cu acest puţin venit strică şi embodisăsc adunarea lăcuitorilor* (a. 1806). URICARIUL, X, 214. *M-am embodisit din altă pricină* (a. 1808). GÁLDI, M. PHAN. 178. *Văzând şi pă mumă-mea că iute să înduplecă oricum, pe de o parte au embodisit-o a nu face diată* (a. 1816). BUL. COM. IST. V, 295, cf. T. PAPAHAGI, C. L.

2. Refl. A se încurca, a se împiedica. *Speriindu-se locuitorii, se embodisesc de a aduce cele trebuincioase la târg* (a. 1790). GÁLDI, M. PHAN. 178. *M-am embodisit din altă pricină* (a. 1808). id. ib.

– Prez. ind.: *embodisesc.* – Şi: (rar) **embodiscí** (GÁLDI, M. PHAN. 178), **expodisí, bodisí, ibondesí, ibondisí** vb. IV.

– Din ngr. **ἐμπόδισα** (aor. al lui *ἐμποδίζω*).

EMBODISÍT, -Ă adj. (Învechit, rar) Interzis, oprit. Cf. GÁLDI, M. PHAN. 178.

– Pl.: *embodisiţi, -te.*

– V. **embodisi.**

EMBÓL s. n. (Med.) Corp străin obstruant (solid, lichid sau gazos) prezent în sânge, care, antrenat în circulaţia sangvină, produce embolia. *Endocarditele... adesea dau naştere la emboluri.* ABC SĂN. 148, cf. D. MED., DN[3], DEXI.

– Pl.: *emboluri.* – Şi: **embólus** s. n. DN[3], DEXI.

– Din lat. **embolus**, fr. **embolus.**

EMBOLÍE s. f. (Adesea urmat de determinări care indică originea, locul) Obstrucţie bruscă a lumenului unui vas sangvin sau limfatic cu un cheag de sânge, cu bule de aer, cu picături de grăsime etc., care, antrenate în circulaţie, poate provoca moartea. Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S., CADE, YGREC, ENC. AGR. *Există pericolul unei embolii gazoase.* BELEA, P. A. 129, cf. DL, DM. *Emboliile gazoase se datoresc pătrunderii aerului în vase.* ABC SĂN. *Se poate produce chiar moartea subită prin inhibiţie sau embolie.* ib. 58, cf. D. MED. *Fusese un accident? O embolie, avea să afle.* ŢOIU, Î. 299, cf. DEX, DN[3].

– Pl.: *embolii.* – Gen.-dat.: *emboliei.*

– Din fr. **embolie.**

EMBOLIGÉN, -Ă adj. (Med.) Care produce o embolie. Cf. DN[3], NDN, MDA.

– Pl.: *emboligeni, -e.*

– Din fr. **emboligène.**

EMBOLIÓN s. n. v. **embodion.**

EMBOLÍSM s. n. (Astron.) Lună introdusă în calendarele vechilor greci pentru a se realiza concordanţa între anul lunar şi cel solar. Cf. I. GOLESCU, C., COSTINESCU, LM, DEXI.

– Pl.: *embolismuri.*

– Din fr. **embolisme.** Cf. lat. embolismus, gr. ἐμβολισμός.

EMBOLÍSMIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Care cuprinde un embolism. Cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D.

– Pl.: *embolismici, -ce.*

– Din fr. **embolismique.**

EMBOLÍT s. n. Minereu bogat în argint care se găseşte în unele filoane hidrotermale. Cf. MDT, DT, LTR[2], DP, DEX – S.

– Din germ. **Embolit.**

EMBÓLUS s. n. v. **embol.**

ÉMBOR s. m. (Învechit) Angrosist. Cf. LM. *Acest Adamachi, grecul, a fost aice în Iaşi mai întâi negustor mare (embor) de mărfuri.* N. A. BOGDAN, C. M. 182, cf. SCRIBAN, D. *Parcă nu l-aşi şti cine-i, de face pe emborul.* Com. din PIATRA NEAMŢ.

– Pl.: *embori.* – Şi: **émbur** (SCRIBAN, D.), **émpor** (LM) s. m.

– Din ngr. **ἐμπόρος**, lat. **emporos, emporus.**

EMBORICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Comercial. *Condică emboricească al Franţii tălmăcită întâiaş dată moldovineşti* (a. 1841). CAT. MAN. I, 122. *Pentru emboriceşti izvoadi* (a. 1841). id. ib., cf. GÁLDI, M. PHAN. 178.

– Pl.: *emboriceşti.*

– **Embor** + suf. *-icesc.*

EMBRIO s. m. v. **embrion.**

EMBRIOCARDÍE s. f. (Med.) Ritm cardiac accelerat, care apare în miocarditele grave. Cf. DN[3], NDN, MDA.

– Pronunţat: *-bri-o-.* – Pl.: *embriocardii.*

– Din fr. **embriocardie.**

EMBRIOGENÉZĂ s. f. Serie de transformări prin care trece un organism animal sau vegetal, de la stadiul de ou sau de spor până la stadiul de adult; embriogenie (**2**). Cf. DN[2], NDN, MDA. ♦ Perioadă incipientă în dezvoltarea animalelor pluricelulare şi a plantelor, în cursul căreia se formează embrionul. Cf. DER.

– Pronunţat: *-bri-o-.*

– Din fr. **embryogenèse.**

EMBRIOGENÍE s. f. **1.** Ramură a embriologiei care se ocupă cu studiul formării şi al dezvoltării embrionului. Cf. ENC. ROM., BARCIANU, SCRIBAN, D., D. MED., NDN, MDA.

2. Embriogeneză. Cf. NDU, DEXI.

– Pronunţat: *-bri-o-.*

– Din fr. **embryogénie.**

EMBRIOGRAFÍE s. f. Parte a embriologiei care se ocupă cu studiul embrionului. Cf. NDN, MDA.

– Pronunţat: *-bri-o-.*

– Din fr. **embryographie.**

EMBRIOLÓG, -Ă s. m. şi f. Specialist în embriologie. Cf. SCRIBAN, D., NDN, MDA, DEXI.

– Pronunţat: *-bri-o-.* – Pl.: *embriologi, -ge.*

– Din fr. **embryologue.**

EMBRIOLÓGIC, -Ă adj. Care aparţine embriologiei, referitor la embriologie. *Dezvoltarea embriologică ni le arată trecând prin aceleaşi faze.* CONTEMPORANUL, I, 9. *Studiile embriologice ne arată că germenul din care-şi ia naştere omul nu se deosebeşte mult... de un embrion vegetal.* REV. CRIT. I, 16, cf. SCRIBAN, D. *A luptat cu succes împotriva teoriei embriologice a „preformaţiunii".* BLAGA, Z. 154, cf. DN[2].

– Pronunţat: *-bri-o-.* – Pl.: *embriologici, -ce.*

– Din fr. **embryologique.**

EMBRIOLOGÍE s. f. Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul embrionului în toate fazele dezvoltării lui. Cf. I. GOLESCU, C. *Embriologia ne arată că individul omenesc începe prin a exista sub forma unei simple celule.* CONTA, O. F. 276. *Embriologia... ne aduce probe... convingătoare pentru înrudirea fiinţelor organice.* CONTEMPORANUL, I, 8. *Literatura specială pe tărâmul embriologiei comparate s-a înmulţit.* ARHIVA, II, 251, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., CADE. *Morfologia internă... se subdivide în: istologie, istogenie, anatomie, organogenie şi embriologie.* ENC. AGR. IV, 64, cf. DM, DER. *„Despre înmulţirea animalelor",... operă care pune bazele ştiinţei embriologiei.* ABC SĂN. 181, cf. D. MED. ◊ (Prin lărgirea sensului) *N-avem decât să urmărim embriologia oricărui animal.* ARHIVA, I, 296. ◊ Fig. *Când se studiază embriologia socială... aflarea caracterului naţional poate să fie de o aplicare practică şi teoretică foarte întinsă.* PETICĂ, O. 467. *Embriologia creaţiilor artistice... derivă direct... din aplicarea cunoscutului concept goethean la studiul operelor de artă.* STREINU,

P. C. III, 90. *Acest adevăr banal... este însă cheia oricărei adevărate embriologii şi paleontologii a spiritului.* V. ROM. august 1970, 101.

– Pronunţat: *-bri-o-*.

– Din fr. **embryologie.**

EMBRIÓN s. m. **1.** Nume dat oricărui organism aflat în primele stadii de dezvoltare, din momentul fecundării ovulului, până în momentul când toate organele sunt deplin formate şi organismul este capabil de viaţă independentă; s p e c. primul stadiu de dezvoltare a organismului uman, între sfârşitul celei de a doua săptămâni şi sfârşitul săptămânii a opta, după care produsul de concepţie se numeşte „fetus". *Apoi să face o udeală însuşi a da flinţa la emvrione.* AMFILOHIE, G. F. 247^{v}/7, cf. 283^{r}/3, I. GOLESCU, C. *Ovariile... cuprind nişte umezală, care e adevărat colţul embrionului.* ANTROP. 244/6. *O colecţie de embrioane (fiinţe care după zămislire încep a să formarisi în mătrice), începând de la o lună şi jumătate până la cinci.* CR (1834), 342^{1}/21. *Acest trup mic să numeşte „embryon".* CAIET, 68^{v}/23. *A împărtăşi de multe ori păcatele părinţilor încă cruduţului embrion (fătul, când începe a se plămădi şi a creşte).* VASICI, M. I, 148/5. *Lucră mai tare asupra embrionului (copilul după zămislire) decât în însaş mama lui.* NEP. VIND. 8/9. *Să nu alerge călare seau să se struncine în căruţe, pentru că se desprinde oul în care stă pruncul nămit „embriu".* CORNEA, E. I, 150/11. *Un embrion (rodul din pântecele mumei) ai căruia braţe şi picioare sânt foarte subţiri, pe lângă capul său cel enorm.* FIS. 65/18. *S-au făcut însă asamenea cercetări... la embrio de iepuraşi sau de câini.* POLIZU, P. 202/9. *Aşa se numeşte embriul, ... în care deosebim mai toate părţile corpului.* id. ib. 203/15, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., BARONZI, I. L. IV, 198, COSTINESCU, LM. *Embrioanele, sau au fost în parte desvoltate şi după aceea au pierit, sau au ajuns aproape de maturitate.* CONTA, O. F. 238. *Embrionii au trupul acoperit cu nişte prelungiri.* CONTEMPORANUL, II, 71, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Embrionii, odată ajunşi în ficat, se fixează şi încep să se dezvolte acolo.* ENC. AGR. 373. *Embrion bărbătesc şi femeiesc, dar nici bărbat, nici femeie.* STREINU, P. C. II, 194, cf. SCRIBAN, D. *La un ou proaspăt se observă în gălbenuş o pată albă. Aici ia naştere dezvoltarea embrionului.* DOMBROWSKI, P. 35. *Nu vedeţi mai departe că din sânge iese sămânţa, din aceasta embrionul, din embrion omul?* VIANU, L. U. 75. *Fiecare embrion repetă în pântecele care îl poartă toate fazele prin care... specia lui a trecut.* BOGZA, C. O. 94. *O primă metodă... constă în adăogarea de gălbenuş embrionului de găină, în ou.* CONTEMP. 1953, nr. 357, 5/6. *Embrionul aflat în ou se eliberează de înveliş.* ABC SĂN. 351, cf. D. MED. *Pe lamele scufundate în alcool se prezenta evoluţia unui embrion de la fazele abia vizibile cu ochiul liber... până la diferenţierea organelor.* CĂRTĂRESCU, N. 154.

2. Germene al unei plante, existent în sămânţa din care va lua naştere, prin germinaţie, o nouă plantă. *Ea moaie învălitura grăunzelor, umflă pe embrion.* CAIET, 83^{v}/22. *Semânţa trebuie să fie coapţă bine... se aibă în sine un embrion (colţ).* POVĂŢ. (1845), 315/22. *Dupe ce polenul a atins ovulu, atunci... se schimbă în embrion.* BARASCH, B. 27, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU. *Germenul din care-şi ia naştere omul nu se deosebeşte mult... de un embrion vegetal.* REV. CRIT. I, 6, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM. *Semînţele... conţin embrionul şi anexele sale.* GRECESCU, FL. 4, cf. SANDU-ALDEA, S. 147, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, DS, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Embrionul cuprinde organele principale ale viitoarei plante.* AGROTEHNICA, II, 7, cf. DM. *Rădăcina... îşi are originea în embrionul seminţei.* BOTANICA, 18. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Acum vreo 60 de ani,... erau embrioane de vegetaţie, pe ici, colo, insule răzleţe de verdeaţă.* ARGHEZI, B. 129.

3. Început al unui lucru, al unei acţiuni etc.; prima fază a dezvoltării, a evoluţiei cuiva sau a ceva. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Legende religioase cari închid în ele embrionul şi primele etape ale evoluţiei creştinismului.* IZV. XVI, 346. *O cale directă... care să ducă la embrionul operei eminesciene ar putea fi cronologia internă.* STREINU, P. C. III, 175, cf. SCRIBAN, D. *Embrionul acestei scrisori îl găsim într-o compunere fugitivă, în stil de epistolă.* CĂLINESCU, O. XI, 125. *Un asemenea embrion de stat.* PANAITESCU, C. R. 238. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Numai intuiţia critică ne conduce la poezia-embrion.* STREINU, P. C. III, 176. ◊ (Ironic) *„Un papă în embrion" – gândi Costea.* Ç. PETRESCU, C. V. 99. ◊ L o c. a d j. şi a d v. **În embrion** = (care este) incipient. *Regimul îşi va ţinea de cea mai înaltă problemă de a sugruma în embrione asemenea încercări.* BARIŢIU, P. A. III, 406. *A înnăbuşit în embrion orice întrebare.* T ianuarie 1972, 55. ▭ *Este un proiect în embrion.* ♦ F i g. Nucleu. *Unii mulatri şi negri au reuşit să se elibereze... şi să formeze un embrion de populaţie liberă.* RALEA, O. 29.

– Pronunţat: *-bri-on.* – Scris şi: (învechit) *embryon.* – Pl.: *embrioni* şi (n.) *embrioane,* (învechit) *embrionuri.* – Şi: (învechit) **embrio** (accentul necunoscut), **embrióne, embriu** (accentul necunoscut), **emvrión, emvrióne** s. m.

– Din ngr. **ἔμβρυον,** lat. **embryo, -onis,** it. **embrione,** fr. **embryon.**

EMBRIONÁL, -Ă adj. **1.** Embrionar (**1**). Cf. BARCIANU. *Ciupercile cu infecţie embrională sunt uşor de combătut.* AGROTEHNICA, II, 34, cf. MDA.

2. Embrionar (**2**). Cf. BARCIANU, MDA.

– Pronunţat: *-bri-o-.* – Pl.: *embrionali, -e.*

– **Embrion** + suf. *-al.*

EMBRIONÁR, -Ă adj. **1.** Care aparţine embrionului (**1**), relativ la embrion, de embrion; embrional (**1**). *Speciile toate de celule din corpul omului se coboară din specia celulelor embrionare.* CONTA, O. F. 177. *Omul are, în timpul vieţii embrionare, coadă.* CONTEMPORANUL, I, 9, cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D. *Inima omului, în primele săptămâni ale vieţii embrionare, se află nu în piept, ci în cap.* REBREANU, P. S. 134, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Procesul asimilaţiei, extrem de activ în cursul vieţii embrionare, scade brusc.* PARHON, B. 116, cf. DM. ◊ F i g. *Este o androgină în însăşi conştiinţa ei embrionară de bărbat şi femeie la un loc.* STREINU, P. C. II, 195. ◊ *Dezvoltare embrionară* = creşterea germenului în interiorul oului sau în corpul mamei. *Este probabil că aceste apariţii... se datoresc numai unui viciu în dezvoltarea embrionară a individului.* ENC. AGR. I, 347, cf. DL, DM. ◊ (Adverbial) *Embrionar, ne găsim cu toţii în sămânţă.* LOVINESCU, S. VIII, 169. *Embrionar, glanda germinală masculină... se dezvoltă în regiunea lombară.* ABC SĂN. 113. ♦ (Med.; mai ales despre celule) Primitiv, primar, originar. *Alterapii de tiroidă, cu îngrămădire de celule embrionare în ţesutul conjunctiv.* PARHON, O. A. I, 284. *Stadiu mai tânăr de dezvoltare a ţesutului conjunctiv embrionar.* ABC SĂN. 319.

2. F i g. Care este la începutul dezvoltării sale; abia ivit; incipient; embrional (**2**). *Aceea ce se poate face în starea încă embrionară (zemislită), unde este naţia română, este a se trage linii mari pe planul întâi, care se va ocupa de societate.* CALENDAR (1861), 82/16. *Starea industriei în România este ambrionară, primitivă.* I. IONESCU, D. 493. *Dupe o epocă embrionarie... omul sălbatic încă s-a servit numai cu tulpine de copaci.* ODOBESCU, S. II, 256. *Nu facem decât a gândi până la capăt ceea ce altul au gândit în mod embrionar.* CONV. LIT. XI, 240. *Ziarul „Unirea" din Iaşi e organul încă modest al embrionarului partid roşu din Moldova.* EMINESCU, O. XI, 66. *Dezvoltarea unui organism din formele embrionare care l-au determinat.* PETICĂ, O. 467. *Nu găsim decât o critică embrionară, sigură în judecata ei,... dar neîndestulătoare.* LOVINESCU, S. I, 248, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Existenţa*

embrionară a cântecului nostru popular. IZV. XVI, 309, cf. SCRIBAN, D. *Plurivalența critică maioresciană e o realitate, oricât ar fi de embrionară.* CONSTANTINESCU, S. II, 107. *Proletariatul era încă o clasă embrionară.* CONTEMP. 1949, nr. 158, 2/2. *Tainele lor sunt realități banale, ce rămân pentru noi în stare embrionară de taine.* BLAGA, Z. 107. *Par întorși... la poziția embrionară a ființei lor.* BOGZA, C. O. 72, cf. DM. ◊ (Adverbial) *Versurile citate... adevereau embrionar această tendință.* CONV. LIT. LXVII, 160. *Să nu fi actualizat o virtualitate a limbii din câte geniul ei conține embrionar.* STREINU, P. C. III, 417. *Un punct de vedere din care se desprinde succint, embrionar, întregul proces de evoluție a gustului public.* IST. T. II, 106.

– Pronunțat: *-bri-o-.* – Pl.: *embrionari, -e.* – Și: (învechit) **embrionáriu, -ie**, (învechit, rar) **ambrionár, -ă** adj.

– Din fr. **embryonnaire.**

EMBRIONÁRIU, -IE adj. v. **embrionar.**

EMBRIONÁT, -Ă adj. **1.** În stare de embrion (**1**). *Acmu, embrionați, puii Ohendrii, după a lor fire, pântecele îi fărâmă.* CANTEMIR, IST. 252.

2. Care este fecundat; (despre ouă) care conține un embrion (**1**). *Icre embrionate.* NOM. MIN. I, 26, cf. D. MED.

– Pronunțat: *-bri-o-.* – Pl.: *embrionați, -te.*

– **Embrion** + suf. *-at.* Cf. fr. e m b r y o n n é.

EMBRIÓNE s. m. v. **embrion.**

EMBRIOPATÍE s. f. (Med.) Boală care provoacă tulburări în evoluția embrionului. Cf. DN[3], MDA.

– Pronunțat: *-bri-o-.*

– Din fr. **embryopathie.**

EMBRIOTÓM s. n. (Med.) Instrument folosit în embriotomie. *Embriotom digital.* NOM. MIN. I, 25, cf. NDN, MDA.

– Pronunțat: *-bri-o-.* – Pl.: *embriotoame.*

– Din fr. **embryotome.**

EMBRIOTOMÍE s. f. Intervenție chirurgicală care constă în secționarea fetusului mort în uterul mamei, atunci când nu este posibilă o expulzare normală. Cf. I. GOLESCU, C., ENC. ROM., BIANU, D. S., DN[2], D. MED.

– Pronunțat: *-bri-o-.* – Pl.: *embriotomii.*

– Din fr. **embryotomie.**

EMBRIU s. m. v. **embrion.**

EMBÚ s. n. Ton întunecat, culoare mohorâtă sau aspect mat al unui tablou (în ulei). Cf. DN[3], MDA.

– Din fr. **embu.**

ÉMBUR s. m. v. **embor.**

EMBUSCÁDĂ s. f. v. **ambuscadă.**

EMECLÁC s. n. v. **emiclic.**

EMECLÍC s. n. v. **emiclic.**

EMECTÁR s. m. (Turcism învechit) Veteran în serviciul Porții. *Să resplătim pe un acest fel de emictar și vechi credincioasă slugă a Împărăției* (a. 1797). ȘIO II$_2$, 146. *Arătatul Domn este slugă dreaptă și credincioasă și emectar a înaltei mele împărății* (a. 1802). URICARIUL III, 175/13, cf. DDRF.

– Pl.: *emectari.* – Și: **emictár** s. m.

– Din tc. **emektar.**

EMELÉT s. n. v. **emeletiu.**

EMELÉTI s. n. v. **emeletiu.**

EMELÉTIU s. n. (Transilv.) Etaj. Cf. LEXIC REG. II, 80, 89, MAT. DIALECT. I, 46, 68.

– Pl.: *emeletiuri.* – Și: **emeléti** (MAT. DIALECT. I, 68), **emelét** (LEXIC REG. II, 80; pl. *emelete*, ib.) s. n.

– Din magh. **emelet.**

EMENAGÓG s. n. (Med.) Medicament sau substanță care provoacă, care favorizează menstruația; p. e x t. abortiv. Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S., SCRIBAN, D. *Cel mai mult sunt folosite emenagogele obținute din pelin, pătrunjel.* LTR[2], cf. D. MED., DEX, DN[3], MDA. ◊ (Adjectival; despre medicamente) *Medicamente emenagoge.* LM, cf. DN[3].

– Pl.: *emenagoge* și (învechit) *emenagoage* (SCRIBAN, D.). – Și: (învechit) **emenagógă** s. f. ENC. ROM.

– Din fr. **emménagogue.**

EMENAGÓGĂ s. f. v. **emenagog.**

EMENAGÓGIC, -Ă adj. (Med.; despre medicamente, substanțe etc.) Care provoacă sau favorizează menstruația. *Rosmarinu e emenagogic.* SCRIBAN, D., cf. MDA.

– Pl.: *emenagogici, -ce.*

– **Emenagog** + suf. *-ic.*

EMENDÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică texte, izvoare, greșeli etc.) A corecta, a îmbunătăți, a completa. V. a m e n d a. Cf. LM. *Ce ton ar fi trebuit să aibă scuzele de patru ori emendate și adaose ale cabinetului Brătianu?* EMINESCU, O. XII, 503, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *În asemenea cazuri datoria editorului este a interveni și a căuta să emendeze textul.* BUL. COM. IST. I, 58. *Să emendăm izvoadele românești prin textul grecesc.* ib. II, 28. *Se pomenesc cifre fantastice (Carcopino a încercat, subtil, să le emendeze acceptabil) de cantitatea de aur și argint pe care Traian a luat-o.* PÂRVAN, G. 714, cf. DN[2]. *A fost emendat ulterior de însuși d. Iorga.* DR. I, 460. *A dat o sumedenie de cuvinte românești ca provenind din turcește și îl emendează fără multă vorbă.* STREINU, P. C. III, 404. *Au fost mai multe cazuri când* [manuscrisul] *a trebuit corectat (emendat) pe baza lecțiunilor corecte din variante.* L. ROM. 1961, nr. 1, 72, cf. DEX, DN[3]. *Criticul nu are mai multă încredere nici în soluțiile ce i s-ar propune spre a-l emenda.* GRIGURCU, C. R. 87.

– Prez. ind.: *emendez.*

– Din fr. **émender**, lat. **emendare.**

EMENDÁBIL, -Ă adj. (Despre texte, scrieri, legi etc.) Care poate fi corectat, îmbunătățit. V. a m e n d a b i l. Cf. LM. *Chiar improprietatea prepozițiilor, dacă există, ea nu este emendabilă.* STREINU, P. C. III, 179.

– Pl.: *emendabili, -e.*

– Din lat. **emendabilis, -e.**

EMENDAMÉNT s. n. v. **amendament.**

EMENDÁNDA s. f. pl. Corecturi (tipografice) la un text. Cf. DEX, DN[3], MDA.

– Din lat. **emendanda.**

EMENDÁRE s. f. Acțiunea de a e m e n d a și rezultatul ei; corectare, îmbunătățire, completare; emendație. V. a m e n d a r e. Cf. LM, ALEXI, W. *Textele vechi... au nevoie de purificare și emendare.* BUL. COM. IST. II, 89. *Îndeletnicirea*

strângerii de manuscrise s-a completat curând cu operația emendării lor. VIANU, L. U. 27. *Forma bizară... a acestui nume de râu a îndemnat pe eruditi să încerce emendarea textului lui Iordanes.* CL 1957, 259, cf. DN^3.

– Pl.: *emendări.*

– V. **emenda.**

EMENDÁT, -Ă adj. (Rar; despre texte, manuscrise etc.) Care a fost corectat, îmbunătățit, completat. Cf. LM. *E o alterare... cum s-a relevat în glosele emendate.* GR. S. II, 347.

– Pl.: *emendați, -te.*

– V. **emenda.**

EMENDATÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. (Livresc) (Persoană) care corectează sau care aduce îmbunătățiri unui text, unui manuscris etc. Cf. LM. *Emendatorul trebuie să fie cât se poate de conservator.* BUL. COM. IST. I, 58. *Acceptă cu toți emendatorii lui și un minim de impostură.* CĂLINESCU, I. 255, cf. DN^3.

– Pl.: *emendatori, -oare.* – Și: (învechit) **emendatóriu, -órie** adj., s. m. LM.

– Din lat. **emendator, -oris**, fr. **émendateur.**

EMENDATÓRIU, -ÓRIE adj., s. m. și f. v. **emendator.**

EMENDÁȚIE s. f. Emendare. Cf. LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Emendația trebuie să se potrivească cu contextul din toate punctele de vedere.* BUL. COM. IST. I, 59. *Emendațiunile evidente... se explică printr-o mică schimbare a unui cuvânt greșit transmis.* ib. 74, cf. 90. *La pag. 444 emendația lui Tocilescu... o găsește greșită.* ARH. OLT. X, 462. *Am izbutit să dăm... o ilustrare de fapt a proverbului, a cărui formă Dubău nu are nevoie de nici o emendație.* DR. I, 451. *Emendațiile aduse textului de bază sunt permise în critica de text.* L. ROM. 1961, nr. 1, 72. *Interpretarea grafiei este indispensabilă transliterației, mai cu seamă în cazul emendațiilor.* ib. 1966, 153, cf. DEX, DN^3.

– Pl.: *emendații.* – Și: (învechit) **emendațiúne** s. f.

– Din lat. **emendatio, -onis**, fr. **émendation.**

EMENDAȚIÚNE s. f. v. **emendație.**

EMÉNDĂ s. f. v. **amendă.**

EMENEÁ subst. v. **iminei.**

EMERALOPÍE s. f. v. **hemeralopie.**

EMERAPOLÍE s. f. v. **hemeralopie.**

EMÉRGE vb. III. T r a n z. (Fiz.; despre radiații, corpuri etc.) A ieși dintr-un mediu, după ce l-a traversat. *Ele trebuie a lua... direcțiuni diferente în interiorul său și pentru mai multă rațiune când emerg la a doă suprafacie a lui.* MARIN, F. 448/26, cf. SCRIBAN, D., DEX – S. ◊ F i g. *Virtutea emerge încet-încet.* SCRIBAN, D.

– Prez. ind. pers. 3: *emerge.*

– Din lat. **emergere**, fr. **émerger.**

EMERGÉNT, -Ă adj. (Tehn.; despre radiații, corpuri etc.) Care iese dintr-un mediu, după ce l-a traversat. *Raza emergentă ar fi mai ramenată către baza prismului.* MARIN, F. 448/13, cf. LM, SCRIBAN, D., MDT, DT. *Existența unui centru bulbar, ale cărui fibre emergente coboară în măduvă,... nu ni se pare, a priori, deloc probabilă.* PARHON, O. I, 196, cf. LTR^2, DER, DEX, DN^3. ◊ *Teoria evoluției emergente* = teorie metafizică de la începutul secolului al XIX-lea, potrivit căreia apariția noilor calități în procesul dezvoltării este absolut spontană și imprevizibilă. Cf. DER, DN^3. ◊ F i g. (Adverbial) *Ești cu atât mai liber în exercitarea artei tale cu cât o cunoști mai bine în toate articulațiile și mai ales potențialitățile ei, emergent evolutive.* GL 1964, nr. 807, 7/8.

– Pl.: *emergenți, -te.*

– Din fr. **émergent**, lat. **emergens, -ntis.**

EMERGÉNȚĂ s. f. (Tehn.) Ieșire a unui corp, a unei substanțe, a unei radiații etc. dintr-un mediu, după ce l-a traversat. *Angulul de emergențe ar crește încă mai mult.* MARIN, F. 448/12, cf. LM, SCRIBAN, D., LTR^2, DEX, DN^3. ◊ F i g. *Alte opere... au ieșit din mișcarea de emergență a inconștientului.* STREINU, P. C. III, 390. *Un soi de hiatus... ar sta la baza teoriei reflectării și emergența creației artistice din totalitatea relațiilor sociale.* V. ROM. august 1970, 87. *Adăpostul acesta din bucle-amenda Emergența lor dulce-ntr-un timp fără dată.* DOINAȘ, A. P. 255.

– Pl.: *emergențe.* – Și: (învechit) **emergéntie** s. f.

– Din it. **emergenza**, fr. **émergence.**

EMERGÉNȚIE s. f. v. **emergență.**

EMERÍ s. n. (Rar) **1.** Șmirghel (**1**). *Se numește emeri un sesquiosid de aluminiu natural, amestecat cu puțin oșid de fier.* PONI, CH. 231, cf. BARCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM., SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M., MDT, LTR^2, DER, DEX, DN^3.

2. Șmirghel (**2**). Cf. BARCIANU, ALEXI, W., CANTUNIARI, L. M., MDT, DT. *Materialele abrazive fabricate din emeri sunt de diferite categorii.* LTR^2.

– Din fr. **émeri.**

EMERÍT, -Ă adj. **1.** Care, printr-o practică îndelungată, a dobândit o competență, o obișnuință remarcabilă; experimentat, priceput, versat, (învechit) emeritat. V. d i s t i n s, e m i n e n t, r e m a r c a b i l. *Publicistii emeriți, după talentul lor fiecare, și-au dat glasul laudei asupra marei acestei cugetări.* RUSSO, S. 154. *Căci, zice el, rimator emerit, „poezia foarte mi-au fost lesne".* IORGA, L. II, 356, cf. RESMERIȚĂ, D. *O lăsăm pe seama emeritului slavist s-o înțeleagă.* ARH. OLT. X, 464, cf. IORDAN, L. R. A. 478, SCRIBAN, D. *Neîntrecut poligraf și emerit orientalist, el afirmă însușirile creatoare ale neamului.* CONSTANTINESCU, S. II, 13. *Mareșalul era clavecinist și pianist emerit.* CĂLINESCU, S. 11. *În clan erau mai mulți aviatori, dintre care unul, pilot emerit.* id. B. I. 535, cf. DL, DM, DEX, DN^3. ◊ (Glumeț) *Sânt un prozator tot așa de emerit, ca și eminentul vostru bacal.* CARAGIALE, O. VII, 429. ◊ (Ironic) *Un băutor emerit.* CADE. *Un bețiv emerit.* SCRIBAN, D. *Gaittany și Smărăndache erau colportorii emeriți.* CĂLINESCU, B. I. 438.

2. (Învechit; și substantivat) (Persoană) care, după ce a exersat o profesie timp îndelungat, se retrage din activitate, beneficiind în continuare de toate titlurile sale. Cf. COSTINESCU, LM, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

3. (În sintagmele) *Artist* (sau *profesor, învățător, medic* etc.) *emerit* = calificativ cuprins în titlul de onoare care se acorda în România înainte de 1990 unui artist (sau unui profesor, unui învățător, unui medic etc.) care s-a distins în mod deosebit în activitatea sa; persoană care purta acest titlu. *Membrii corpului didactic... au avut bucuria de a primi vizita învățătoarei emerite.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 373. *Se înființează titlul de „Medic emerit al Republicii Populare Române".* BO (1953), 55. *O piesă de teatru-i lucru mare... Apoi mai trebuie artiști mari, nu glumă, artiști ai poporului, artiști emeriți.* BENIUC, V. CUC. 16. *A primit înaltul titlu de artist emerit.* ALEXANDRU, I. M. 310. *Titlul de învățător emerit se acordă pentru merite deosebite în munca de instruire și educare a elevilor.* DL 199. *În ordinea distribuției, alcătuită din actori eminenți, trebuie consemnată întâi artista emerită Margit Köszegi.* T ianuarie 1969, 107, cf. DEX, DN^3. ◊ *Maestru emerit al artei* v. m a e s t r u^2 (**1**). *Maestru emerit al sportului* v. m a e s t r u^2 (**1**).

– Accentuat şi: (învechit, rar, după lat.) *emérit*. SCRIBAN, D. – Pl.: *emeriţi, -te*.

– Din fr. **émérite**, lat. **emeritus, -a, -um.**

EMERITÁT, -Ă adj. (Învechit) Emerit (**1**). *Era de faţă şi d[om]nul deputat sinodal... şi învăţător emeritat, Pantelimon Clăiţă.* SLAVICI, N. I, 214, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *Emeritatul administrătoriu al acestei Fundăciuni.* SBIERA, F. S. 202, cf. ALEXI, W.

– Pl.: *emeritaţi, -te*.

– **Emerit** + suf. *-at*.

EMEROLÓGIU s. n. (Învechit, rar) Calendar. Cf. SEVERIN, S. 104.

– Şi: **imerologiu** (accentul necunoscut) s. n. SEVERIN, S. 104.

– Din gr. **ἡμερολόγιον.**

EMÉRS, -Ă adj. (În opoziţie cu s u b m e r s ; despre radiaţii, corpuri) Care a ieşit dintr-un mediu după ce l-a străbătut. Cf. LM, SCRIBAN, D. *Materialul... este acumulat în apropiere relativă de ţărm, sub formă de depozite submerse sau emerse.* AGROTEHNICA, II, 458, cf. DN[3]. ♦ (Despre plante acvatice) La care unele organe se dezvoltă la suprafaţa apei. DN[3].

– Pl.: *emerşi, -se*.

– V. **emerge**. Cf. lat. e m e r s u s , - a , - u m.

EMÉRSIE s. f. v. **emersiune.**

EMERSIÚNE s. f. (În opoziţie cu i m e r s i u n e) **1**. (Astron.) Ieşire parţială a unui corp ceresc din eclipsă. *Imersiune este momentul când satelitul piere în umbra planetei, emersiuni este momentul când iese din umbră.* MARIN, F. 36/3. *Puţin după solsticiul de vară... se observă o emersiune şi se înreghistră zioa şi ora precisă când se face.* id. ib. 36/9, cf. COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DER, DEX, DN[3].

2. Ieşire parţială a unui corp dintr-un lichid în care a fost cufundat; stare în care se găseşte un corp plutitor cufundat parţial într-un lichid. Cf. COSTINESCU, LM, BARCIANU, SCRIBAN, D., MDT. *Un submarin care navighează la suprafaţă se găseşte în emersiune.* DT. *Un submarin care navighează în emersiune.* LTR[2], cf. DER. *Visul se sparge deodată, ca oglinda apei prin emersiunea unui trup.* V. ROM. august 1970, 154, cf. DEX, DN[3].

– Pl.: *emersiuni*. – Şi: (învechit) **emérsie** s. f. COSTINESCU, ALEXI, W.

– Din fr. **émersion**, lat. **emersio, -onis.**

EMETÍC s. n. Tartrat de antimoniu şi potasiu, întrebuinţat în industria textilă (ca mordant), la prepararea lacurilor şi în medicină (ca vomitiv); s p e c. termen generic pentru medicamentele vomitive. *Cu emetica, adecă cu doftoriile cele de vărsare.* MEŞT. DOFT. II, 43[v]/27, cf. 42[v]/27. *Să se dea îndată la începutul boalei, emetic tare (leac de borât).* ÎNVĂŢĂTURĂ, 84/5, cf. I. GOLESCU, C. *Pricina acestor turburări este îngreuierea, necurăţenie stomahului, pe care, depărtând-o prin emetic,... pătimaşul să pune într-o stare cât poate suferi şi mai mare câtăţime.* S. BĂRB. 41/1, cf. NEGULICI. *Opresc emeticul de teama congestiunilor celebrale.* MAN. SĂNĂT. 184/6, cf. 86/33. *Atunci se vor depărta de lângă bolnav toate remediurile purgative, precum emeticon (de vărsat), dioreticele.* PARAB. 62/8. *Daţi nebunului un emetic (vărsătură) ordinară, în zadar va fi şi acesta.* BARASCH, M. II, 163/10, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Disoluţiunea caldă fiind filtrată, depune prin răcire emeticul sub formă de cristale.* PONI, CH. 331. *Emeticii sunt combinaţiuni care derivă din acitul tartric.* id. ib., cf. ENC. ROM., RESMERIŢĂ, D., ENC. VET. 39, ŞĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Se întrebuinţează în medicină, mai ales ca emetic.* MACAROVICI, CH. 532, cf. MDT, DT, LTR[2], DER, D. MED., DEX, DN[3]. ◊ (Adjectival) *Tartar emetic, trei grăunţe. Praf de rădăcină de ipecacuan.* PISCUPESCU, M. 23/10. *Medicament emetic.* LM. *Se introduce pielea într-o soluţie de tartrat emetic.* ENC. TEHN. I, 424. *Tartru emetic... este un tartrat de potasiu şi antimonil.* MACAROVICI, CH. 319, cf. DN[3].

– Accentuat şi: (învechit) *emétic*. ÎNVĂŢĂTURĂ, 84/5, PISCUPESCU, M. 23/10, ALEXI, W., SCRIBAN, D. – Pl.: (rar) *emetice* (CADE, SCRIBAN, D.) şi (învechit, m.) *emetici*. – Şi: (învechit) **emeticón** (pl. *emeticoane*, I. GOLESCU, C., şi *emeticá*) s. n.

– Din ngr. **ἐμετικόν**, lat. **emeticus**, fr. **émétique.**

EMETICÓN s. n. v. **emetic.**

EMETÍNĂ s. f. Alcaloid care se găseşte în rădăcina de ipecacuana, întrebuinţat în medicină ca expectorant şi vomitiv. Cf. ANTONESCU, D. *Emetina se cuprinde în scoarţa ipecacuanei.* LM, cf. NICA, L. VAM., NOM. MIN. I, 223, LTR[2]. *Conţine alcaloizi dintre care cel mai important este emetina.* DER II, 854, cf. D. MED.

– Din fr. **émétine.**

EMETIZÁ vb. I. T r a n z. (Franţuzism învechit; complementul indică băuturi, substanţe) A pune emetic (în ceva). Cf. COSTINESCU, LM.

– Prez. ind.: *emetizez*.

– Din fr. **émétiser.**

EMETOCATÁRTIC, -Ă adj. (Învechit) (Despre medicamente) Care este folosit ca vomitiv sau ca purgativ. Cf. I. GOLESCU, C., COSTINESCU. ♦ (Substantivat, n.) Medicament care este folosit ca vomitiv sau ca purgativ. Cf. COSTINESCU, BIANU, D. S.

– Scris şi: *emeto-catartic*. COSTINESCU, BIANU, D. S. – Pl.: *emetocatartici, -ce*.

– Din fr. **éméto-cathartique.**

EMETRÓP, -Ă adj., s. m. şi f. (Persoană sau ochi) care are vedere normală. Cf. DEX, DN[3].

– Pl.: *emetropi, -e*.

– Din fr. **emmétrope.**

EMETROPÍE s. f. Vedere normală; proprietate a ochiului de a vedea normal. Cf. MDT, DT, LTR[2], DP, D. MED., DEX, DN[3].

– Din fr. **emmétropie**, engl. **emetropy.**

EMFÁS s. n. v. **emfază.**

EMFÁSĂ s. f. v. **emfază.**

EMFÁSE s. f. v. **emfază.**

EMFÁSIS subst. v. **emfază.**

EMFÁSTIC, -Ă adj. v. **emfatic.**

EMFÁTEC, -Ă adj. v. **emfatic.**

EMFÁTIC, -Ă adj. (Despre oameni sau despre manifestările, atitudinile, însuşirile lor) Care este plin de emfază; pretenţios, bombastic, preţios, nenatural; (învechit) emfaticesc. V. m e l o d r a m a t i c (**2**), r e t o r i c (**1**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., VALIAN, V., NEGULICI. *Un turc... emfatic.* CR (1848), 361[1]/58. *Apoi urmeze provocări emfastice şi speranţe înfocate.* TELEGRAFUL (1854), 80/12, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT.-POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Scrie cu un ton emfatic.* ODOBESCU, S. I, 307. *Cuvintele lui... pot caracteriza iubirea emfatică.* REV. CRIT. I, 170, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Mazilia, prinderea... sunt zugrăvite cu*

o sinceră durere, deşi fără tânguiri emfatice. IORGA, L. I, 179, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Bine-ai venit, tinere, ... zise..., înăbuşind răspunsul emfatic pe care Titu şi-l pregătise încă din tren.* REBREANU, R. I, 81. *Este sigur că n-avem a face cu o lungire propriu-zisă, ci cu o pronunţare emfatică a consoanelor respective.* IORDAN, STIL. 55, cf. SCRIBAN, D. *Impetuozitatea lui ia uneori în expresie un ton prea emfatic.* CONSTANTINESCU, S. V, 137. *Critica muzicală a fost întotdeauna expresia celei mai emfatice atitudini.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 10/1. *Există un gen de scribi emfatici şi superficiali.* ARGHEZI, S. XXV, 358, cf. DM. *La singular, numai în cazuri rare, într-un limbaj emfatic apare acesta cu sensul „eu".* SCL 1959, 488. *Îşi permite să parodieze jocul grandilocvent şi emfatic din spectacolele de operă.* IST. T. I, 295. *Tonul este înalt, uşor emfatic.* SIMION, S. R. III, 354. ◊ (Despre creaţii ale oamenilor, stiluri etc.) *Cele mai diflcile endecasilabe sânt cele nerimate... Tot cată să fie majestos, grandios, pompos şi până la emphatic.* HELIADE, O. II, 157. *Propunerea... este scrisă într-un stil arzător, emfatic.* GHEREA, ST. CR. I, 16. *Intenţiile plutesc pe valul emfatic al unor noţiuni majore.* GRIGURCU, C. R. 126. *Catilinarele lui Cicero sunt insuportabile din pricina retorismului emfatic.* LOVINESCU, C. IV, 88. *(Ca produse emfatice pure) trebuiesc interpretate următoarele exemple.* IORDAN, STIL. 61. *Întâlnim la el... idei multiple însă nebuloase, într-un stil emfatic.* OPRESCU, I. A. IV, 11. *Stilul său este emfatic, elocvent şi mai ales grandilocvent.* CĂLINESCU, I. 389. *Filozofia hegeliană e... adesea emfatică, umflată, dar oferind o imagine măreaţă a universului.* RALEA, S. T. II, 285. *Forma exterioară emfatică, tonul sublim şi declamator produce ceva, încă şi mai grav: ridicolul.* CONTEMP. 1957, nr. 566, 4/5. *Remarcându-se prin eleganţa... alcătuirii de meşteşugite poezii emfatice.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 15. *Nu i-a plăcut melodramatismul subiectului şi stilul emfatic.* N. MANOLESCU, C. M. 193. ◊ Fig. *Emfatice şi sfidătoare, ca trei ochi limpezi şi plini de soare, luceau cele trei diamante pe cămaşa scrobită.* ANGHEL, PR. 47. *Cea mai pură caligrafie oratorică a banalităţii reputate şi a locului comun guşat şi emfatic.* TEODOREANU, L. 100. *Cuptorul pare un templu mătăhălos şi emfatic.* BOGZA, C. O. 223. *Pachetele de alămuri care susţineau mişcări emfatico-patetice de viori şi suflători de lemn.* M 1965, nr. 3, 6. *Intenţiile plutesc pe valul emfatic al unor noţiuni majore.* GRIGURCU, C. R. 126. ◊ (Substantivat) *Encomiaştii, emfaticii... poeţii liturgici... se îmbătau în altare.* BARBU, S. N. 333. ◊ (Adverbial) *Valsul lui Chopin acompania muzica corpului ei... (cam emfatic, iubitul meu!).* IBRĂILEANU, A. 46. *Se auzea pe el însuşi declarând emfatic: „Sunt îndrăgostit".* REBREANU, R. I, 252. *Zgomotele necunoscute din fiecare încăpere... nu-i mai îngăduiau singurătatea în care-şi hotărâse emfatic să se izoleze.* C. PETRESCU, C. V. 45. *Îl auzea spunând emfatic şi pedant: – „Natura se ţine de ceea ce creează arta...".* POPA, V. 229. *Mama dumitale – zise împăciuitor, şi cam emfatic, colonelul... n-are de ce să nu-ţi dea voie.* CĂLINESCU, E. O. I, 182. *Vânătorul... declară emfatic: „Eu sunt Ghiţă Sergentul".* IST. T. I, 123. ♦ (Substantivat, n.) Emfază (**1**). *E cultivat fastuosul şi emfaticul.* VIANU, L. U. 146.

– Accentuat şi: (învechit, după fr.) *emfatíc.* I. GOLESCU, C. – Scris şi: (învechit) *emphatic.* – Pl.: *emfatici, -ce.* – Şi: (rar) **enfátic, -ă** (SCRIBAN, D.), (învechit, rar) **emfátec, -ă** (BUDAI-DELEANU, LEX.), **emfástic, -ă** adj.

– Din lat. **emphaticus, -a, -um**, fr. **emphatique**, ngr. **ἐμφατικός**, it. **enfatico.**

EMFATICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Emfatic. Cf. I. GOLESCU, C., L. ROM. 1966, 250.

– Pl.: *emfaticeşti.*

– **Emfatic** + suf. *-esc.*

EMFATICÉŞTE adv. (Învechit) În mod emfatic. Cf. I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D.

– **Emfatic**+ suf. *-eşte.*

EMFATÍST s. m. (Neobişnuit) Persoană care se exprimă cu emfază. Cf. NEGULICI.

– Pl.: *emfatişti.*

– Din fr. **emphatiste.**

EMFÁZĂ s. f. **1.** Atitudine grandilocventă, preţioasă (în scris, în vorbire, în manifestări etc.); afectare. V. p a t o s[1] (**2**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Suiţi la pragmaticeşti emfasuri (nălucituri) şi la demonerii peste fire.* VÂRNAV, F. M. I, 80[r]/6. *Erminia pretutindinea este semplice, însă cu o prea mare emfasis, adecă însemnare.* POTECA, F. 346/8, cf. I. GOLESCU, C. *Grotescul şi burlescul sânt depărtate de la adevăratul comic precum este emfasul de la tragic.* GTN (1836), 50/25, cf. VALIAN, V., NEGULICI, POLIZU. *Oare nu au descoperit că sub acea măreaţă emfază se mistuiesc curioase industrii.* CALENDAR (1861), 61/10, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Entuziasmul este înlocuit cu emfaza şi cu fraza pompoasă şi goală.* MACEDONSKI, O. IV, 119, cf. ENC. ROM., BARCIANU. *Fără nici o afectare şi fără nici o emfază răspunde bine şi frumos la toate întrebările.* SĂM. IV, 523, cf. ALEXI, W. *Eşti bun să-ţi baţi joc de oameni! zise Elenuţa mâhnită de emfaza cu care frate-său spuse cuvintele din urmă.* AGÎRBICEANU, A. 105. *Candoarea, pierdută mai târziu, se traduce prin emfază.* IBRĂILEANU, A. 51, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Miron îşi îmbrăţişă odrasla fără emfază, ca totdeauna.* REBREANU, R. II, 16, cf. 215. *Pe mine m-a iubit foarte mulţi. Spune asta fără nici o emfază.* CAMIL PETRESCU, P. 87. *Bătrânul rostise cuvântul cu simplitate, fără emfază.* C. PETRESCU, A. 333. *Ceva emfază spaniolă... din care respira mereu izul românesc.* VOICULESCU, P. II, 194. *De aici impresia că avem a face cu emfază.* IORDAN, STIL. 58, cf. SCRIBAN, D. *Predispoziţia spre lăudăroşenie şi emfază a acestui deşucheat... alungase orice simţimânt cumpănitor.* MIHĂESCU, D. A. 214. *Dispreţ adânc... pentru ridicola emfază cu care se împopoţonau.* CONTEMP. 1950, nr. 224, 2/3. *Cu încetul, mulţumirea se transformă în emfază.* CĂLINESCU, B. I. 403. *Ton, atitudine, emfază, grandilocvenţă.* ARGHEZI, S. XXXIV, 136. *De aici rezultă râvna sa pentru emfaza lui Rousseau.* VIANU, L. U. 448. *Îi reproşează emfaza, lipsa lui de sinceritate.* RALEA, S. T. III, 55. *Emfaza cu care oameni rupţi de popor... se declară a fi poporul însuşi.* L. ROM. 1953, nr. 1, 51. *Un cântec mobilizator trebuie... să insufle avântul fără sforţare, fără emfază.* CONTEMP. 1954, nr. 380, 2/2. *Pitorescul nu exclude emfaza.* IST. T. II, 133. *Această emfază nu i s-ar părea suficient de edificatoare.* N. MANOLESCU, A. N. I, 261. *Vorbăria lui era plină de emfază.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 3, 12. *Există o jenă a temerităţii, ca şi a emfazei.* T ianuarie 1969, 103. *Sunt însemnări directe... dar fără patetismul, emfaza care bântuiau în poezia de atunci.* SIMION, S. R. III, 188. ◊ Fig. *Zicerile le mai strânge ambiţiosul emfas; Înţelesul ici nu-i place şi mai departe ăst fras.* HELIADE, O. I, 122. *O pălărie pe care moda nu o cunoaşte, disperată, având ceva din emfaza pasiunii şi a primăverii.* KLOPŞTOCK, F. 236. *Cuvântului... îi ia locul penelul; el este sumbru, apocaliptic, grav dar fără emfază.* CINEMA, 1969, nr. 11, 29. ◊ (Prin analogie) *Arta stă ca emphasea să nu fie recercată, ci totdeauna naturală.* HELIADE, O. II, 157. *Li s-a cerut să păstreze farmecul acelui stil naiv şi curgător, lipsit... de orice emfasă.* ODOBESCU, S. II, 485. *E mai aproape de Barbey d'Aurevilly... prin emfaza rafinată a frazei.* CONSTANTINESCU, S. II, 178. *Până şi în compoziţiile istorice... emfaza şi grandilocvenţa lipsesc cu totul.* RALEA, S. T. I, 332. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Mi-am controlat în dosul uşii vocea, tonul şi emfaza ei.* ARGHEZI, S. X, 11. ◊ L o c. a d v. şi (rar) a d j. **Cu emfază** = (în mod) patetic (**1**), afectat, pretenţios, nenatural. *Nu aprind niciodată lumânarea pân' nu zic cu emfasis: „Lăudat să fie...".* IST. AM. 68[v]/16. *Te rog ascultă cuvintele care mă îndeamnă (Cu emfasis). Nenorocitul Erast.* ASACHI, PRED. 52/20. *Advocaţii cu emfasă se cheamă „apărătorii văduvei şi ai orfanilor".* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 123. *Vei auzi... unii zicând altora cu emfaze: Noi sântem mai indigeni d-aici.* ISIS (1859), 118/18. *Păturică ascultă cu*

atenție și... zise cu enfaz ciocoilor. FILIMON, O. I, 196. *Aceasta va fi trecută în procesul verbal, zise Simon cu emfase.* BARONZI, I. G. 286/12. *Cuvintele prin care se exprimă durerea în limba elinilor sânt grămădite cu o măiestreață emfasă.* ODOBESCU, S. I, 206. *O mică parte din ceea ce se numește uneori cu atâta emfază și pretenție... creație literară.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 14. *Își aducea aminte cu câtă emfază predica odinioară... împărțirea moșiilor.* REBREANU, R. II, 215. *O clipă se oprea și cu emfază Țintea-n pământ căutătura-i proastă.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 72. *Poezia avea un refren onomatopeic, repetat cu prea accentuată emfază.* VLASIU, D. 65. *Amenințându-l pe un biet șef de stație cu reclamații și vorbindu-i cu emfază.* SADOVEANU, O. VII, 26. *Spune el cu emfază.* OPRESCU, I. A. IV, 339. *Își poartă cu emfază titlul.* ARGHEZI, S. XXXIV, 106. *Titlul... pronunțat de majordom cu emfază.* CĂLINESCU, S. 55. *Ce importă?! Exclamă cu emfază unul din tineri.* VINEA, L. I, 13. *Se intitulează cu emfază, într-un afiș, reclama.* ALEXANDRU, I. M. 47. *Acest individ imund mi-a făcut greață. – Și mie, întâi Pordea cu emfază.* T. POPOVICI, S. 222.

2. Întrebuințare în retorică a unui cuvânt care are rolul de a exagera valoarea unei afirmații. *În mijloc aruncarea, căci este ca un emfasis celor dinaintea sa părți,... împreunarea, căci leagă osebit pe fieștecare parte de alta.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 26^{v}/17, cf. ENC. ROM., CADE.

– Scris și: (învechit) *emphază.* – Pl.: *emfaze.* – Și: (rar) **emfásă**, **enfásă** (LM, SCRIBAN, D.) s. f., (învechit) **emfás** (pl. *emfasuri*) s. n., **emfásis** subst., **enfáz** s. n., (învechit, rar) **emfáse** (pl. *emfasi*) s. f.

– Din ngr. **ἔμφασις**, lat. **emphasis**, **-is**, fr. **emphase**, it. **enfasi.**

EMFISÉMĂ s. f. v. **emfizem.**

EMFISÍMĂ s. f. v. **emfizem.**

EMFITEÓT, **-Ă** s. m. și f. (Rar la f.) (Jur.; învechit) Persoană care deține o proprietate cu emfiteoză. V. arendaș, embaticar (**1**). Cf. COSTINESCU, LM. *Domnul... la început era ca un emfiteot pe pământul domnesc.* ARHIVA, II, 635. *Emfiteutul pierde dreptul său dacă îl alienează fără a aviza despre aceasta pe proprietar.* ENC. ROM. II, 293, cf. SCRIBAN, D.

– Pronunțat: *-te-ot.* – Pl.: *emfiteoți*, *-te.* – Și: **emfiteút** s. m.

– Din fr. **emphytéote.**

EMFITEÓTIC, **-Ă** adj. (Învechit) Care are caracter de emfiteoză sau este dat cu emfiteoză, relativ la emfiteoză. V. embaticar (**2**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C. *Asemenea pământuri sânt date cu contracte pe câte douăzeci și cinci, treizeci de ani sau altminteri emfiteutice.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 100, cf. COSTINESCU. *Contract emfiteutic.* LM. *Arendare emfiteutică.* SCRIBAN, D.

– Pronunțat: *-te-o-tic.* – Pl.: *emfiteotici*, *-ce.* – Și: **emfiteútic**, **-ă**, **enfiteútic**, **-ă** (SCRIBAN, D.) adj.

– Din fr. **emphytéotique**, lat. **emphyteuticus**, **-a**, **-um.**

EMFITEÓZĂ s. f. (Jur.) Contract pe termen lung care conferă celui care ia o proprietate în arendă sau cu chirie dreptul de ipotecă, de arendă, de transmitere la moștenitori etc. v. arendă, chirie, embatic. *Contract de emfitevsis.* PRAVILA (1814), 25/18 . *Năimeala de veci... să numește în pravilă „emfiteusis”.* ib. 64/11, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Locațiunile ereditare, astăzi în ființă, cunoscute sub numele de emfiteuze, ori embatic (besman) se păstrează.* HAMANGIU, C. C. 359, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN^{2}, L. ROM. 1962, nr. 5, 609, DEX, DN^{3}.

– Pronunțat: *-te-o-*. – Pl.: *emfiteoze.* – Și: **emfiteúză** s. f., (învechit) **emfitévsis**, **emfiteúsis** subst.

– Din ngr. **ἐμφύτευσις**, fr. **emphytéose**, lat. **emphyteusis.**

EMFITEÚSIS subst. v. **emfiteoză.**

EMFITEÚT s. m. v. **emfiteot.**

EMFITEÚTIC, **-Ă** adj. v. **emfiteotic.**

EMFITEÚZĂ s. f. v. **emfiteóză.**

EMFITÉVSIS subst. v. **emfiteoză.**

EMFIZÉM s. n. (Sindrom provocat de) infiltrarea difuză, anormală a aerului sau a altui gaz în țesutul celular al unor organe ori sub piele. Cf. I. GOLESCU, C. *Emfisema se înțelege aice un vânt încuiet în mațele trupului omenesc.* CORNEA, E. I, 55/15. *Cășună deocamdată junghiul, care se transformă... în emfisemă (grămădire de gaz).* MAN. SĂNĂT. 223/3, cf. 256/11, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Emfizemul la început e greu de cunoscut.* ENC. VET. 58, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Plămânul poate fi sediul unor grave maladii: pneumonie, pleurezie, emfizem.* ENC. AGR. IV, 648. *La aceste răniri există pericolul de asfixie prin... emfizemul subcutanat.* BELEA, P. A. 129, cf. DM, DEX, DN^{3}. *În spatele unei bronșite cronice pot să se ascundă numeroase boli: emfizem, insuficiență cardiacă.* ABC SĂN. 74, cf. DEXI. ◊ *Emfizem pulmonar* sau (rar) *emfizemă vezicular*ă, (învechit) *emfisemă plămânară* = dilatare excesivă și permanentă a plămânilor în urma atrofiei și ruperii septurilor dintre alveole, precum și a pierderii elasticității țesutului. V. năduf (**1**), năglugă, suspin, tignafes. *Străcurarea unui gaz... între plămâni și plevră (emfisemă plămânară), care ridică coastele.* MAN. SĂNĂT. 256/15, cf. BIANU, D. S. *Una din complicațiile cele mai grave ale boalei este... emphisemul pulmonar.* ENC. VET. 470, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DM, DER, ABC SĂN. 145, DEX, DN^{3}, DEXI. ◊ Fig. *Palpitări fac să-mi bată inima repede; emfisema îmi șuieră în piept.* MACEDONSKI, O. III, 114.

– Pl.: *emfizeme.* – Și: (rar) **enfizém** (SCRIBAN, D.) s. n., **enfizémă** (id. ib.), (învechit) **emfizémă**, **emfisémă**, (învechit, rar) **emfisímă** (I. GOLESCU, C.) s. f.

– Din fr. **emphysème**, it. **enfisema**. – **Emfisimă** < ngr. **ἐμφύσημα.**

EMFIZEMÁTIC, **-Ă** adj. (Învechit, rar) Emfizematos (**1**). Cf. SCRIBAN, D.

– Pl.: *enfizematici*, *-ce.*

– **Emfizem** + suf. *-atic.*

EMFIZEMATÓS, **-OÁSĂ** adj., s. m. și f. **1.** Adj. (Despre ființe sau despre unele organe, mai ales despre plămâni) Care este bolnav de emfizem, care are caracterele emfizemului; (învechit, rar) emfizematic. *Introducerea aerului în plămânul unui cal emfizematos se face cu o ușoară întârziere.* ENC. AGR. II, 419, cf. SCRIBAN, D., DN^{3}.

2. S. m. și f. Bolnav de emfizem. *Cordul se dilată... din care cauză emfisematoșii mor de obicei printr-o gravă boală de cord.* YGREC, M. N. 191. *Aspectul emfizematosului este caracteristic: el este dispneic, cu o expirație prelungită șuierătoare.* ABC SĂN. 145, cf. DN^{3}.

– Pl.: *emfizematoși*, *-oase.* – Și: **enfizematós**, **-oásă** adj. SCRIBAN, D.

– Din fr. **emphysémateux.**

EMFIZÉMĂ s. f. v. **emfizem.**

EMFRÁCTIC, -Ă adj. Care provoacă emfraxie. Cf. I. GOLESCU, C., COSTINESCU.

– Pl.: *emfractici, -ce.*

– Din fr. **emphractique.**

EMFRÁZ s. n. v. **emfraxie.**

EMFRAXÍE s. f. (Med.) Obstrucție (**1**); p. restr. ocluzie intestinală. *Au fost o enfraxis care nu o au putut pricepe doftorii* (sfârșitul sec. XVIII). LET. III, 231/24. *Emfraxis, încuiere, când nu poate cineva a ieși afară.* VÂRNAV, L. 134^{r}/11, cf. I. GOLESCU, C., COSTINESCU, T. PAPAHAGI, C. L., GÁLDI, M. PHAN. 179, DEX, DN^{3}.

– Pl.: *emfraxii.* – Și: (învechit) **emfráxis, enfráxis** subst., (învechit, rar) **emfráz** (I. GOLESCU, C.; pl. *emfrazuri*, id. ib.) s. n.

– Din ngr. **ἔμφραξις**, fr. **emphraxie.**

EMFRÁXIS subst. v. **emfraxie.**

EMFRÁZ s. n. v. **emfraxie.**

EMICÍCLU s. n. v. **hemiciclu.**

EMICLÍC s. n. (Turcism învechit) Tain^{2} (**1**), rație^{1} (**2**). *Emiclicul ciaușului* (cca 1760). IORGA, S. D. XXII, 114. *Preotul Vasile al doilea, afară de hacul lui pentru imiclic* (a. 1772). URICARIUL, XXI, 359. *Leafă și emeclâc câte 6 lei unul* (a. 1776). ȘIO II$_{2}$, 52. *Copiii din casă din 2 spătării leafă și emeclicul câte 6 lei unul pe lună* (a. 1776). URICARIUL, XIX 391. *Nu și-au luat leafa și emiclicul* (sfârșitul sec. XVIII). LET. III, 268/28. *Emiclicurile: 6 225,90* (a. 1786). IORGA, S. D. VI, 191, cf. 195. *Leafă și imiclâc* (a. 1794). ȘIO II$_{2}$, 52. *Emiclicul a 19 leventi cu 4 zapcii* (a. 1795). id. ib. 52. *Parale 8 pă zi emeclic sau mâncare din curte* (a. 1804-1805). DOC. EC. 74, cf. POLIZU. *N-are nici cu ce să plătească imiclicul slugilor.* FILIMON, O. I, 234, cf. 192, ZEITSCHRIFT, XVIII, 79, DDRF, TDRG, T. PAPAHAGI, C. L., ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 338, DM.

– Pl.: *emiclicuri.* – Și: **emeclíc, emeclâc, imiclíc, imiclâc** s. n.

– Din tc. **yemeklik.**

EMICTÁR s. m. v. **emectar.**

EMIFEGÍE s. f. v. **hemiplegie.**

EMIFONÍE s. f. v. **hemifonie.**

EMIGRÁ vb. I. Intranz. **1.** (Despre oameni sau colectivități umane) A-și părăsi patria natală și a se stabili definitiv sau temporar în altă țară, din motive sociale, politice, economice; a se expatria. V. imigra, migra (**1**), pribegi, refugia, (învechit) bejeni, bejenări. *Respinși de către puternica monarhie a Hinei și a turcilor, emigrară în părțile Evropei.* SĂULESCU, HR. I, 235/21. *Au emigrat ca un nomad în pământul Hanaan.* ASACHI, L. 21/20. *Sviterii... emigrează, împrăștiindu-se prin toate părțile lumei.* IC. LUM. (1840), 8/25. *Locuitorii țării emigrară din calea oștei polonezi.* MAG. IST. I, 140/10. *Ei zic că nu vor emigra niciodată, ci se vor apăra în Carpați.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 266, cf. NEGULICI. *Familia mamei,... franțeză și hughenotă, emigrasă în Luiziana.* CODRESCU, C. I, 229/13. *Oamenii emigrați din patria lor să fie scutiți pe cinci ani de greutăți publice.* ap. BARIȚIU, P. A. I, 34, cf. STAMATI, D. *Cea mai mare parte din junime, fiind silită a se desțera, cu dânsa emigrase și toată viața intelectuală a țerei românești.* ROM. LIT. 66^{1}/34. *S-a determinat a fugi... și a emigra până când nepotul său va veni în etate a naște moștenitor.* ARISTIA, PLUT. 104/15. *O mare parte dintr-înșii* [agricultori] *sunt siliți a emigra în America.* BARASCH, I. 101/21. *Oamenii se înnmulțeau și emigrau în toate părțile.* CALENDAR (1857), 2/10. *Când burghezia de sus începu a face liste de proscrieri, poporul emigră.* ROMÂNUL (1857), nr. 32, 1/32. *O curtizană emigrată de la Iași.* NEGRUZZI, S. I, 218, cf. POLIZU, PROT. – POP. N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., HASDEU, I. V. 15, COSTINESCU, LM. *Toate națiunile și statele noi din America... sunt fondate de colonișți europeni, care au emigrat în timpurile moderne.* CONTA, O. F. 244. *Un mahzar... din partea boierilor români emigrați la Brașov.* ODOBESCU, S. I, 269. *Ei ar fi emigrat de mult... cu toții!* EMINESCU, P. L. 111. *Au preferat să rămâie mai bine în Dacia părăsită... decât să emigreze peste Dunăre.* REV. IST. I, 285, cf. DDRF. *Pe la 1522 se văd mai mulți boieri din partida lui Petru emigrând în Polonia.* XENOPOL, I. R. IV, 226, cf. GHEȚIE, R. M. *Ducele Radu Negru Vodă a emigrat cu cea mai mare parte a românilor.* TURCU, E. 91, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Boierii emigrau în Ardeal, se adăposteau la Brașov.* IORGA, L. II, 322. *O rasă emigrată din nord.* IBRĂILEANU, S. L. 108, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Ne tragem... din aventurieri care au emigrat aici.* CĂLINESCU, B. I. 279, cf. 423, DM, DN^{2}. *Emigrează apoi în Elveția.* ABC SĂN. 327. *Titularul inscripției putuse emigra din aceste centre în Banat.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 9, 21. *Au emigrat în afara hotarelor provinciei romane.* IVĂNESCU, I. L. R. 63, cf. DN^{3}. ◊ Fig. *Orice vietate organică... se desface în două părți. O parte din indivizii ce o compun emigrează într-un alt habitat.* CONTA, O. F. 173. *Ciudat ar fi ca atunci când facem psihologie sau medicină infantilă, copiii, mândri, să emigreze din clasă.* CĂLINESCU, C. O. 113. *Faust vrea să oprească timpul în loc... să emigreze cu sufletul, după credința metempsihozei, în trupul unui animal.* VIANU, L. U. 256. *Toate acestea... au emigrat în viață din panopticum.* N. MANOLESCU, A. N. III, 67.

2. (Rar) A migra (**2**). [Insectele] *emigrează în regione nenumărate în oarecare părți a Orientului.* ER 154^{r}/4. *Niște maimuțe... emigrează (pleacă) în cete mari.* BARASCH, M. I, 71/27. *Aceste paseri emigrează iarna din climele noastre la clime mai călduroase.* id. I. N. 324/31. *Niște maimuțe... au mâncat toate productele pământului și emigrează (pleacă) în cete mari.* ISIS (1859), 62/1, cf. CADE, ȘĂINEANU, D. U., STOICA, VÂN. 9. [Forfecuța roșie] *emigrează în unii ani în țări mai sudice ale Europei.* DOMBROWSKI, P. 127.

– Prez. ind.: *emigrez.*

– Din fr. **émigrer**, lat. **emigrare.**

EMIGRÁNT, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. (De obicei urmat de determinări care indică naționalitatea) Persoană care emigrează (**1**); emigrat (**1**). *Au căpătat domnul Difont prin un emigrant (pribăgitoriu)... bucuroasă și mângâitoare înștiințare.* TEODOROVICI, P. 137. *Portugalia se va însărcina a răspunde de datoria făcută spre ținerea armiii... și a emigranților portughezi.* CR (1830), 212^{2}/4, cf. I. GOLESCU, C. *Numărul emigranților ghermani ce să duc la America nici odinioară n-au fost atât de mare.* AR (1834), 215 ^{1}/37. *Petiții (cererii) înfățoșate Camerei Deputaților din partea emigranților (dișterați) poloni.* ib. (1837), 53^{1}/40. *Emigranții noștri fac propagandă republicană.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 245. *Dinaintea noastră avem din țara aceea... un emigrant.* CALENDAR (1852), 78 /24. *Câteva mii de emigranți maghiari și italieni... dedeau gubernului central foarte mult de lucru.* BARIȚIU, P. A. III, 2, cf. STAMATI, D. *El mai produce și un număr nesecabil de emigranți.* CONCORDIA, 131/18. *Emigranții lucrară ziua și noaptea.* TEULESCU, C. 116/1, cf. POLIZU. *Emigranții s-au reîntors – și cu dânșii s-a reînturnat și groaznica revoluțiune.* F (1870), 63, cf. DDRF. *Emigranții propun a înlocui pe Ștefăniță cu alt pretendent.* XENOPOL, I. R. IV, 226, cf. GHEȚIE, R. M. *Emigrantul e hotărât a se întoarce la locul său.* ENC. ROM. II, 289, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Vorbea numai de emigranți și vitele de pe bord.* TEODOREANU, M. II, 308. *Englezoaica cea care împărtise biblii emigranților.* BART, S. M. 36, cf. SCRIBAN,

D. *Din toate țările Europei sosesc emigranți.* SADOVEANU, O. XIX, 69. *Se cunoaște povestea sa de emigrant grec, trecut prin școala venețiană.* RALEA, S. T. I, 333. *Într-o zi când mai tare au fost loviți cu biciul, nu s-au mai temut să devină emigranți.* BOGZA, C. O. 307, cf. DM. *Se știe că emigranții sunt de fapt niște mari aventurieri.* PREDA, DELIR. 64. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Vin aici juveți de pe cucuiele Olteniei și emigranți intelectuali din buzunările Moldovei.* VINEA, L. I, 385.

2. Adj. (Rar) Care emigrează (**1**). *O parte din cetele emigrante... îndreptându-se spre răsărit, se prepune a fi trecut în America.* SĂULESCU, HR. I, 34/, cf. NEGULICI, POLIZU, ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, SCRIBAN, D.

– Pl.: *emigranți, -te.*

– Din fr. **émigrant**, germ. **Emigrant.**

EMIGRÁRE s. f. Acțiunea de a e m i g r a și rezultatul ei.

1. Cf. e m i g r a (**1**); emigrație (**1**), expatriere. *Făcuseră un complot contra săracilor, îi silea la emigrare.* KOGĂLNICEANU, O. IV_1, 457, cf. STAMATI, D. 86, POLIZU. *Voi urma în epistolele următoare cu peripețiile emigrării.* GHICA, S. 723. *Multe din localități al acestei țeri întinse rămaseră deșerte încă de la emigrarea pământenilor romani.* CALENDAR (1861), 100/12, cf. PONTBRIANT, D. *Orice frances convins c-a avut proiecte de emigrare.* BARONZI, I. G. 78/18, cf. LM. *Voievodul..., unul din căpeteniile românilor, se opuse emigrării.* EMINESCU, O. XIV, 189. *Se silește și aici a încurca lucrurile, amestecând emigrarea armenilor... cu venirea câtorva colonii.* ARHIVA, I, 68, cf. DDRF. *Emigrările s-au întâmplat... pre timpul revoluțiunii lui Horia.* LIUBA-IANA, M. 12. *Această emigrare însă a elementelor puternice din nobilimea română... îi slăbi puterea de împotrivire.* XENOPOL, I. R. V, 240. *Emigrările, ca manifestații de nemulțumire politică, se fac tot mai rare.* IORGA, L. II, 6. *Mutările și emigrările în masă ale țăranilor.* BUL. COM. IST. I, 219. *Emigrările în câmpiile gete vor fi fost mult favorizate în vremea Flavilor.* ARH. OLT. XII, 228. *Emigrarea aromânilor la nordul Dunării, în cursul Evului Mediu.* CV 1949, nr, 6, 7. *Trece drept autor al emigrării lui Ion Budai-Deleanu.* CIOCULESCU, I. C. 33, cf. DM. *Mișcarea husită se divide în fracțiuni prin emigrare.* IST. LIT. ROM. I, 300. *Emigrarea continuă a țăranilor se prelungește.* PANAITESCU, C. R. 89. *Corul lamentuos ce întovărășește emigrarea tinerilor români spre Occident este... cvasi-unanim.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 4/4. *Cântecul emigrării.* BÂRLEA, B. 81. ◊ F i g. *Atrasă de lumină, junimea noastră întreprinse acea emigrare extraordinară spre fântânele științei din Franța și Germania.* MAIORESCU, CRITICE, 77. *Ceea ce ne bucură este lipsa de fraze și rezonanțe cu care la oameni se îmbracă această emigrare a superfluenței locuitorilor.* EMINESCU, P. L. 80. *Bolnavul meu suferea de facultatea evaziunii și a emigrărilor din sine aiurea.* ARGHEZI, S. X, 231. *Această emigrare momentană într-o altă ființă decât a ta... e partea cea mai nobilă a sufletului de actor.* CONTEMP. 1958, nr. 592, 5/2. *Mărturisesc că nici un alt caz de emigrare literară nu m-a surprins atât de mult.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 6, 7/1.

2. Cf. e m i g r a (**2**); migrare (**2**), (rar) emigrație (**4**). *Aceste animale, ce locuiesc la țărmul mării înghețate, în emigrările lor spre miazăzi merg în cete foarte mari.* BARASCH, M. I, 72/7. *Numai o dată la zece ani se întâmplă o asemenea emigrare* [a maimuțelor]. ISIS (1859), 62^2/9. *Strofa aceasta ne arată un tablou viu de emigrările (pribejirile) turmelor ce se cobor în fiecare an din vârfurile Carpaților.* ALECSANDRI, S. L. 296/14. *Când ființa ajunge să fie bisexuală,... pe lângă emigrare se face trebuincioasă și încrucișarea.* CONV. LIT. XI, 226. *Viețuitoarele caută să vadă dacă nu-i cu putință să o găsească* [hrana] *aiurea; și aici nevoia de a pleca dintr-un ținut în altul; adecă emigrarea.* MEHEDINȚI, G. F. 206.

– Pl.: *emigrări.*

– V. **emigra.**

EMIGRÁT, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care și-a părăsit patria și s-a stabilit definitiv sau temporar în altă țară, din motive sociale, politice, economice; emigrant (**1**), expatriat. V. r e f u g i a t. *Cantemirii își pierdură patria ca emigrați.* HELIADE, O. II, 408. *Emigrații veniți de peste Dunăre, au priimit... voie a se putea așeza în Moldova.* CR (1830), 82^1/36. *Niște boieri moldoveni ce era emigrați în Polonia... luară vro câteva regimente de polonezi.* MAG. IST. I, 140/4. *Niște emigrați din Ardeal... îl ațâțau mereu spre a răzbuna moartea cardinalului.* BĂLCESCU, M. V. 423, cf. 426, NEGULICI. *A pronunțat cuvintele cele mai elogioase... când a fost chestia de intrarea emigraților.* CONCORDIA, 102/49. *Această societate de emigrați și de balcanici.* NEGRUZZI, S. I. 218. *Această pretențiune a provocat o adunare generală a emigraților din Paris.* GHICA, A. 645. *Acest șarmant vodevil... s-a și reprezintat în Iași la 1849 în folosul emigraților din Transilvania.* FILIMON, O. II, 350, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Califaturile arabe din Evul Mediu au fost formate de emigrații din Arabia.* CONTA, O. F. 244. *Asemenea eretici și schismatici emigrați intrau în țară ca tot atâția dușmani ai puternicei biserici a statului.* EMINESCU, O. XIV, 78, cf. DDRF. *Același domn scutește de dări pe un emigrat muntean.* IORGA, S. D. I–II, 84. *O parte din emigrați sunt stabiliți definitiv în România.* PĂCALĂ, M. R. 94, cf. RESMERIȚĂ, D. *A călcat legea, forțând ușa închisorii... ca să ajute un emigrat.* CAMIL PETRESCU, T. II, 583. *Nu sunt decât tot atâția emigrați împotriva cărora Poarta poate lua toate măsurile.* OȚETEA, T. V. 205, cf. DM. *Au fost și emigrați poloni care au participat la pregătiri.* IST. ROM. IV, 58. *Emigrații români care au colaborat la punerea în valoare a bogățiilor.* PANAITESCU, C. R. 59.

2. Adj. Care și-a părăsit patria și s-a stabilit definitiv sau temporar în altă țară, din motive sociale, politice, economice; (rar) emigrant (**2**). *Asta au umblat s-o bage în capul tuturor românilor emigrați.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 241, cf. NEGULICI. *Îndată porniră stafetele pe la boierii din țară și emigrați.* NEGRUZZI, S. I, 160. *Dintre poeții emigrați, D. Bolintineanu mai cultiva literatura națională.* DÂMBOVIȚA (1858), 8/7. *Afară din descoperirea unor femei emigrate,... cercetările n-avură nici un rezultat.* BARONZI, I. G. 79/12. *Adeseori românii emigrați auzeau pe Ioan Ghica blestemând pe Heliade.* XENOPOL, I. R. XII, 81, cf. LM. *Desigur că emigratul hatman stătea alături de domnul mazil.* IORGA, L. II, 575. *Această amestecare de dialecte li s-ar putea întâmpla... chiar unui scriitor emigrat, unui ardelean.* BUL. COM. IST. I, 24.

– Pl.: *emigrați, -te.*

– V. **emigra.**

EMIGRÁȚIE s. f. **1.** Plecare din patrie a unor persoane sau colectivități umane și stabilirea lor definitivă sau temporară în altă țară, din motive sociale, politice, economice; emigrare (**1**), migrație (**1**), (învechit) bejenie. *Despre emigrație sau ieșirea din țară.* INSTRUCȚII, 2/1. *Dritul de emigrație (mutarea din țară).* AR (1829), 39^2/31. *Guvernul chinezesc nu se supără pentru acest feli de emigrații.* ib. 228^2/48, cf. I. GOLESCU, C. *De la încetarea emigrației ghintelor prin Dacia.* SĂULESCU, HR. I, 75/3. *Desele emigrații a popoarelor asiatice.* MN (1836), 3/9, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *În caz de emigrație, avea Moldova, Transilvania de adăpostire odoarilor sale.* CALENDAR (1854), 110/32. *După emigrația popoarelor... sclăvia se transformă în șerbie.* ROM. LIT. 70/39. *Încursiile și emigrațiile după organizarea țerei.* CALENDAR (1857), 18/1. *Emigrația kuliilor... crește din zi în zi.* CONCORDIA, 131/46. *Emigrațiunea populilor rebeli... au gonit generațiuni întregi de oameni din țările unde au lăcuit.* BARASCH, I. 127/10, cf. POLIZU. *După emigrația lui Cantemir,... mitropoliții la înscăunarea lor luase drept obicei a cere și încuviințarea Patriarhului.* NEGRUZZI, S. I, 241, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *În curs*

de trei secoli de emigrațiune, mica lor colonie nu știu a se întruni cu românii. HASDEU, I. V. 180, cf. COSTINESCU, LM. *Națiunile... prin încrucișare, emigrațiune, separațiune, întrunire etc. pot da naștere la ginți.* CONTA, O. F. 233, cf. 244, DDRF, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Dacă n-am avea viața politică,... emigrația ar fi și mai mare.* IORGA, C. I. I, 194, cf. I. BRĂESCU, M. 127. *Emigrațiunile... sunt destul de numeroase.* PĂCALĂ, M. R. 94, cf. CADE. *Înfățișează extrema desvoltare... a emigrațiunei.* ARH. OLT. XII, 158. *Cum se face atunci că emigrația a luat forme așa de grave în secolul al XVIII-lea?* OȚETEA, T. V. 41, cf. 219. *Umanismul grec în Italia este un fenomen ulterior căderii... emigrației erudiților greci.* VIANU, L. U. 26. *Emigrația a scăzut și ea.* RALEA, S. T. I, 193. *Mai este și al treilea factor important: emigrația țăranilor.* PANAITESCU, C. R. 50. *Cetățeni veniți din teritorii românești ca rezultat al unei emigrații cu totul sporadice.* MAGAZIN IST. 1976, nr. 9, 41. *Emigrația e un fenomen înscris, de când lumea, la capitolul tragediei istorice.* RL 1977, nr. 10 295. *Nu putem distinge lingvistic emigrațiile din această perioadă.* IVĂNESCU, I. L. R. 599. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Sub transhumanță înțelegem acea emigrație a păstorilor cu turmele lor.* VUIA, PĂST. 188.

2. Totalitatea persoanelor emigrate din aceeași țară, în același loc, într-o anumită epocă. *Această alegere nu s-a părut regulată atât mie, cât și la toată emigrația română d-aci.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 653. *În contra emigrației de la Coblenz, ce se aruncasă peste Franția.* RUSSO, S. 113, cf. 86. *Țineau într-una că ei fusese proclamați la Sibiu șefi ai emigrațiunei.* GHICA, A. 61, cf. COSTINESCU, LM. *Vorbi la un post de radio al emigrației în numele României creștine și romane.* CĂLINESCU, S. 136. *Este aici o vână de cercetat...: contribuția emigrației la informarea presei franceze.* CIOCULESCU, I. C. 54, cf. DM. *Apărător al unor cauze pierdute, prințul... va sprijini emigrația contrarevoluționară.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 9, 42. *Oamenii simpli, muncitorii cu brațele, emigrația spontană.* ROMÂNIA LITERARĂ, nr. 1, 1992, 4/4.

3. Situația în care se găsește o persoană sau o colectivitate umană emigrată; timpul cât cineva este emigrat. *Aprobez tare mult ideea ta d-a constitui un guvern în emigrație, care să represinte țările.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 248. *În emigrație s-a ostenit să realizeze împăcarea grupurilor dezbinate.* CIOCULESCU, I. C. 49. *În emigrație, foștii conducători ai revoluției au continuat lupta împotriva acestei stări de lucruri.* IST. ROM. IV, 112.

4. (Rar) Migrație (2), emigrare (2). *Despre instincte de emigrațiune.* BARASCH, M. I, 70/22. *Aceste călătorii se numesc emigrațiunele paserilor.* id. I. N. 324/25, cf. POLIZU, COSTINESCU, CADE. *O emigrație înceată favorizează aclimatizarea.* ENC. AGR. I, 43, cf. SCRIBAN, D.

– Pl.: *emigrații.* – Și: (învechit) **emigrațiúne**, (învechit, rar) **emigrățiúne** (PONTBRIANT, D.) s. f.

– Din lat. **emigratio, -onis**, fr. **émigration**, it. **emigrazione**, germ. **Emigration.**

EMIGRAȚIÚNE s. f. v. **emigrație.**

EMIGRĂȚIÚNE s. f. v. **emigrație.**

EMÍN s. m. (Învechit, rar) Intendent. *Abi-aga, eminul de hambar.* AMIRAS, LET.[2] III, 129, cf. ȘIO II$_2$, 146, TDRG, I. BRĂESCU, M. 129, T. PAPAHAGI, C. L.

– Pl.: *emini.*

– Din tc. **emin.**

EMINÁ vb. I. Intranz. (Latinism învechit) A excela. *Chiar Aiudul eminează între orașele transilvane.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 243 cf. LM.

– Prez. ind. pers. 3: *eminează.*

– Din lat. **eminere.**

EMINAMÉNTE adv. (Precedă adjectivul pe care îl determină, de obicei ca formant al superlativului) În cel mai înalt grad, în special, prin excelență, cu deosebire. *Poporul nostru... se osebește din celelalte națiuni... prin oarecare semne eminamente artistice.* ODOBESCU, S. II, 235. *Factori eminamente activi întru formarea imperiului.* EMINESCU, S. P. 20. *Să nu uităm că suntem o țară eminamente agricolă.* CARAGIALE, O. II, 139, cf. 23. *Rolul criticului de azi este eminamente constructiv.* VLAHUȚĂ, O. A. 230. *Acțiunea slavilor asupra limbei române a fost eminamente culturală.* ȘĂINEANU, Î. 67. *Această excesivă preocupare de sine e eminamente egoistă.* GHEREA, ST. CR. II, 298, cf. III, 119. *„Revista armatei", ziar eminamente serios, nu publică poezii.* BACALBAȘA, M. T. 227, cf. SĂM. I, 71. *Punct eminamente esențial pentru completa înțelegere a lucrului.* HOGAȘ, DR. II, 169. *Studiile mai nouă etnografice au arătat că forma plugului nostru e eminamente latină.* DR. I, 104. *Acest spirit eminamente negativ n-a spus... nicăirea ce, cât și cum trebuia de importat.* IBRĂILEANU, SP. CR. 100, cf. id. S. L. 4. *Originea creațiunei epice este eminamente bărbătească.* GR. S. II, 265, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Suntem un stat eminamente agricol.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 80. *Piesa mea... poate să nu fie bună, dar este eminamente morală.* STREINU, P. C. III, 305. *Ar putea proba caracterul eminamente cult al formulei noastre.* IORDAN, STIL. 252, cf. SCRIBAN, D. *I se suprapune creația absolută, viziunea personală, eminamente suverană pe resursele ei interioare.* CONSTANTINESCU, S. I, 251. *România este o țară „eminamente agricolă".* CONTEMP. 1948, nr. 112, 10/1. *Satele sărăceau necontenit... Și asta într-o țară „eminamente" agricolă.* SADOVEANU, O. XIX, 141. *Spiritul eminamente civil al capitalei nu a izbutit să fie acaparat și îmblânzit.* ARGHEZI, S. XVIII, 37. *Saferian, om eminamente cinstit, l-ar fi prevenit.* CĂLINESCU, B. I. 166. *Fratele lor mai mic era o ființă eminamente metafizică.* BLAGA, H. 139. *Omul era o ființă eminamente superioară.* RALEA, S. T. II, 10. *Caracterul „eminamente pașnic"... al maselor asuprite din țara noastră.* V. ROM. ianuarie 1954, 207, cf. DM. *Tratarea eminamente modală este aici bogată în valori cromatice.* M 1964, nr. 2, 2, cf. 1966, nr. 1, 11. *Alexandrescu, spirit eminamente didactic, reduce totul la o ierarhie a adjectivelor.* SIMION, D. P. 111. ◊ (Glumeț) *Știi d-ta că românul este eminamente punctual.* CARAGIALE, O. VII, 7. *Aici o vreme eminamente scârnavă; plouă, ninge, ceață.* id. ib. VII, 24. *S-a găsit în sfârșit omul care să... încerce a-i crea, în țara noastră eminamente ziaristică, o sărbătoare.* ARGHEZI, S. XXV, 27. *Puricele este o ființă eminamente feudală.* CĂLINESCU, C. O. 47. *Are un spirit eminamente casnic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 5/4. ◊ (Succedă verbului determinat) *Spiritul de observațiune te caracterizează eminamente.* BARIȚIU, C. II, 236. *Instituțiunele ce caracterizează eminamente popoarele înaintate în civilizațiune.* I. IONESCU, M. 198.

– Și: (învechit) **eminenménte** (SFC II, 188), **eminemínte** (ib. 195) adv.

– Din fr. **éminemment.**

EMINENMÉNTE adv. v. **eminamente.**

EMINEMÍNTE adv. v. **eminamente.**

EMINÉNT[1], -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Despre oameni sau colectivități umane sau, p. ext., despre acțiunile, manifestările, însușirile etc. lor) Care se distinge prin calități (intelectuale) deosebite; excelent, excepțional, remarcabil, superior. *Voi să mă încerc a vă vorbi despre politica în care unii dintre români trec atât de eminenți.* HELIADE, ap. GHICA, A. 679, cf. NEGULICI. *Nu-i putură... nega însușirile cele emininți și frumoase.* BARIȚIU, C. II, 186, cf. STAMATI, D. *Prematora pierdere a acestui eminent compatriot.* CONCORDIA, 151[2]/27. *Până acum ele să scotea chiar de oameni eminenți ca o parte din pământul Imperiului rusesc.*

ROM. LIT. 142/4. *Experiența aceasta a fost foarte hotărâtoare... de față cu mai multe persoane eminente.* MARIN, F. 71/33. *Clasa noastră este o clasă eminentă.* ROMÂNUL (1857), 4/63, cf. POLIZU. *Speranța acestei onoare este un impuls puternic, de a se face eminentă prin disciplină.* CALENDAR (1859), 71/7, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Acest nume onorabil distinge pe niște simpli preoți din ordinea eminentă a acelor ce se bucură de toată gloria.* CANELLA, V. 241, cf. COSTINESCU, LM. *Am auzit pe un eminent prelat al bisericei române.* MAIORESCU, D. II, 233, cf. id. CR. I, 251. *Se va puté găsi un număr... mare de bărbați eminenți.* CONV. LIT. XI, 37. *Aici începe un nou period în existența acestui om eminent.* ODOBESCU, S. I, 271, cf. 315. *Poet și prozaist eminent.* EMINESCU, O. IX, 211. *Eminenții artiști au putut urma în liniște spectacolul.* CARAGIALE, O. I, 19, cf. 341. *Negruzzi, poet și satiric eminent.* MACEDONSKI, O. IV, 18. *Eminentul critic atinge chestii nespus de însemnate.* GHEREA, ST. CR. II, 57, cf. DDRF. *Spune că regretă pe omul de stat eminent ce a murit în serviciul țării.* XENOPOL, I. R. XIII, 144, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Clasele le-am absolvit regulat și cu succes eminent.* SBIERA, F. S. 99, cf. ALEXI, W. *Convertisem eminente însușiri biologice în atribute estetice.* IBRĂILEANU, A. 119, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ținea să-și puie în evidență calitățile de gospodar județean eminent.* REBREANU, R. II, 85. *Căpitanul... un om de treabă, topograf eminent.* BRĂESCU, A. 248. *Dreptate avea eminentul editor și critic eminescian.* STREINU, P. C. III, 177, cf. SCRIBAN, D. *Feudul lui revenea regelui, considerat ca proprietar eminent al tuturor feudelor din cuprinsul regatului.* OȚETEA, R. 75. *Nu eram unul dintre elevii săi eminenți.* SADOVEANU, O. XVIII, 512. *Profesorul asigură viitorul unui diplomat eminent.* ARGHEZI, P. T. 114, cf. 460. *Tot ce faci dumneata este eminent.* CĂLINESCU, B. I. 134. *Familia sa avusese legături cu bărbații eminenți ai țării.* id. S. 10. *Oamenii eminenți sunt onorați, sărbătoriți.* RALEA, S. T. III, 32. *Eminentul nostru judecător de instrucție.* STANCU, R. A. IV, 336, cf. DM. *Talentat clinician, eminent diagnostician.* ABC SĂN. 181. ◊ (Pleonastic) *Discipulul cel mai emininte al lui Reid.* LAURIAN, F. 210/8. *Ele sânt înțelese de publiciștii cei mai eminenți ai Europei.* GHICA, S. 148. *Doi împărați din cei mai eminenți, Traian și Alexandru Sever.* HASDEU, I. V. 182. *Acest rău în contra căruia strigă toți doctorii cei mai eminenți.* CONTEMPORANUL, I, 101. *Se compune din bărbații cei mai eminenți și mai meritoși din țară.* I. NEGRUZZI, S. III, 121. *Stilul lui Rabelais posedă una din calitățile lui cele mai eminente în preciziunea viziunii lui.* VIANU, L. U. 121. ◊ (Substantivat) *Se vor face cunoscute atât numele acestora, cât și al tuturor eminenților.* BULETIN, F. (1833), 111/27. *Dânsul este al doilea... dintre eminenți.* GR. R. – N. II/13. *Un eminent.* LM. *Ce ar zice eminentul meu sau alt ilustru în cazul nostru...?* CARAGIALE, O. VII, 295, cf. II, 178. ◊ (Adverbial) *Dar năravurile rele era eminent la ele.* PANN, P. V. III, 44/18. *În această țară eminent constituțională nu se va da niciodată un mandat de arestare.* MAIORESCU, D. I, 184. *Anglia este statul eminent descentralizător.* id. ib. II, 143. *Degetele ei... îi trădează arhitectura generală eminent feminină.* IBRĂILEANU, A. 130, cf. SCRIBAN, D. ◊ (Glumeț sau ironic) *Sunt un prozator tot așa de emerit ca și eminentul nostru bacal.* CARAGIALE, O. VII, 429. *Eminenta individualitate emana... o savoare olfactivă de șoarece și arpagic.* ARGHEZI, S. X, 25. (Pleonastic) *Ești cel mai eminent corijent la matematici pe care l-am cunoscut vreodată.* SEBASTIAN, T. 133. ◊ Fig. *Stomahul lui este eminent, apetitul bun.* VASICI, M. I, 191/26. ◊ (Despre realizări ale oamenilor) *Statul își atribuie necontenit un drept eminent asupra proprietăților particulare.* ROM. LIT. 330 [1]/24. *Într-un alt articol vom vorbi despre... părți ale acestei scrieri eminente.* DÂMBOVIȚA (1858), 8/49. *Vom traduce dar dramele eminente din alte literaturi.* MAIORESCU, CR. I, 333. *Tràducerea eminentei lucrări a celor doi jurisconsulți.* ARHIVA, I, 235. *Să nu uităm o scrisoare eminentă care apără toate interesele poporului român.* XENOPOL, I. R. XII, 204. *Această parte are o valoare eminentă.* IBRĂILEANU, S. 5. *Poezia lui Horațiu, cu toată calitatea ei artistică eminentă, e caracterizată prin influența grecească.* LOVINESCU, C. IV, 93. *Cauza sacră la care a luat parte eminentă.* ARH. OLT. XII, 188. *Proza lui Vinea... nu va manifesta în mai slabă măsură facultatea eminentă de a nota aparența externă.* VIANU, A. P. 356. [Teatrului] *i se recunosc eminente calități și o valoare superioară ca document.* OPRESCU, I. A. IV, 131. *O prefectură de județ al cărei director e numit pe baza titlurilor eminente.* ARGHEZI, P. T. 125. *Portretul nu reprezenta desigur o operă eminentă.* CĂLINESCU, B. I. 79. *S-a dovedit a fi vrednică de locul eminent pe care-l ocupă în ierarhia științelor.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1956, II, 71. (Pleonastic) *Sentiment de comuniune cu natura din opera sa, care e calitatea cea mai eminentă a poeziei d-lui Sadoveanu.* IBRĂILEANU, S. L. 111. *Stilul lui... posedă una din calitățile lui cele mai eminente în preciziunea viziunii lui.* VIANU, S. 143. ◊ (Exclamativ) *Domnule, ți-am văzut albumul! Te felicit! Eminent.* CĂLINESCU, B. I. 93. ♦ (Adverbial) În cel mai înalt grad; în mod remarcabil. *Conștiința literară contemporană se realizează eminent în roman.* CONSTANTINESCU, S. VI, 8. *O lucrare... pe care numai dumneata poți s-o faci eminent.* CĂLINESCU, B. I. 504. (Precedă adjectivul pe care îl determină, ca formant al superlativului) *Cuprinde și elemente eminent politice.* EMINESCU, O. XII, 59. *Romanul de aceeași specie derivă din sămănătorism și, în plus, din literatura eminent regională a lui Ion Creangă.* CONSTANTINESCU, S. VI, 22.

2. S. n. (Învechit) Apreciere maximă care se dădea elevilor (la examene). *În școală a învățat binișor. A început-o sub mâna tatălui său care l-a și scos „eminent".* REBREANU, I. 61. *În iunie 1866 absolvi școala cu nota „eminent".* ARH. OLT. XII, 148. *A fost în acest timp un student cuminte... notat „bine" și „eminent" la toate disciplinele.* SADOVEANU, O. XIX, 419.

– Pl.: *eminenți, -te* și (învechit, f.) *emininți.* – Și: (învechit, rar) **emininț, -ă** (PONTBRIANT, D.) adj., **emininte** (ANTONESCU, D., CARAGIALE, O, I, 341) adj. invar.

– Din lat. **eminens, -tis**, fr. **éminent**, it. **eminente**, germ. **eminent.**

EMINÉNT[2], -Ă adj. v. **iminent.**

EMINENTÍSIM, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. Eminent (**1**) (în cel mai înalt grad). Cf. NEGULICI. *Pare-se că Temistocle a fost eminentissima cauză a salvărei Greciei.* ARISTIA, PLUT. 298/6. *Primadona Love, acea filomelă de o eminintissimă agilitate.* FILIMON, O. II, 301.

2. S. m. Cel care este eminent. *Toți s-au lepădat de a se promite, afară numai de Veturius Mamurius, un lucrător dintre eminentisimi.* ARISTIA, PLUT. 174/20. ♦ Titlu dat cardinalilor; eminență. Cf. ANTONESCU, D., COSTINESCU.

3. Adj. (Învechit, rar) Care iese în relief, care se evidențiază în mediul înconjurător. *Locuia într-o casă mult mai superbă... eminentissimă supra forului.* ARISTIA, PLUT. 261/27.

– Scris și: (cu ortografie etimologică) *eminentissim.* – Pl.: *eminentisimi, -e.* – Și: (învechit, rar) **eminintísim, -ă** adj.

– Din lat. **eminentissimus, -a, -um**, it. **eminentissimo**, fr. **émininentissime.**

EMINÉNȚĂ s. f. **1.** Calitatea a ceea ce este eminent; superioritate, distincție, elevație. *Omul, căruia Dumnezeu avuție, lângă aceea și minte i-au dat,... e osebit miluit și are mare eminență.* TEODOROVICI, M. 50/5. *De aicea se vede însemnata eminențiе a pruncilor din amor, către pruncii zemisliți din datorință.* VASICI, M. II, 93/1, cf. POLIZU. *Această artistă... știa a esprima prin forța talentelor sale până la eminență amorul și mizeria.* FILOMON, O. II, 301, cf. PONTBRIANT, D., GHEȚIE, R. M.,

BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Umbla numai după instituțiile cu caracter autonom, conferind directorului eminența asupra întregului corp.* CĂLINESCU, B. I. 86. *Fără să se sperie de eminența ei, estetica a fost slujită efectiv și propriu-zis... de Ibrăileanu.* RALEA, S. T. I, 44. ◊ L o c. a d v. **În eminență** = în special, prin excelență, eminamente. Cf. IORDAN, L. R. A. 256. ♦ (Învechit) Apreciere maximă ce se dădea elevilor (la examene). *Celor vrednici de eminenție seau de clasul întâi... li să va da atestat.* BULETIN, F. (1833), 182/13, cf. VALIAN, V., STAMATI, D. *Am petrecut clasa a doua și a treia cu mare succes, cu eminență la toate obiectele.* SION, P. 365, cf. GHEȚIE, R. M. *Gradul învățăturei școlarilor să va însemna cu numirile 1ª cu eminență, 1ª fără eminență.* ARH. OLT. X, 144.

2. (Urmat de un adjectiv posesiv) Titlu onorific dat cardinalilor și (în trecut) episcopilor catolici. Cf. LB. *Eminența Sa cardinalul Berneti... a publicat o proclamație.* CR (1831), 55²/39, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Focul s-a sfiit s-atingă făptura zeiască a Eminenței Sale.* CĂLINESCU, O. IX, 135. *La unsprezece și jumătate vine Eminența Sa, Nunțiul Papal.* VORNIC, P. 104, cf. DL, DM, DEX. ◊ *Eminența cenușie* = **a)** poreclă dată de contemporanii săi lui François Le Clerc, consilierul politic și diplomatic intim al cardinalului Richelieu. Cf. DER; **b)** (și, rar, în forma *eminență gri*) persoană influentă care, din umbră, manevrează un personaj oficial, un partid politic, o organizație etc. *John Foster Dulles, eminența cenușie a Departamentului de Stat american.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 2/6. *Prințul B. zice că ați fost ceva foarte mare, o eminență gri.* CĂLINESCU, S. 712, cf. DEX–S. ♦ (Învechit) Titlul dat mitropoliților sau episcopilor ortodocși. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D. *Eminența Sa, episcopul Buzăului, zice că... mai au și alții proiecte.* ROMÂNUL (1857), nr. 39, 4/45, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU.

3. (Învechit) Elevație (**1**) de teren. V. c o l i n ă, d â m b, i e ș i t u r ă, p r o e m i n e n ț ă. Cf. POLIZU. *Pe lângă această grădină se află drumul sau șoseaua ce duce pe eminențele colinei Fiesole.* FILIMON, O. I, 307, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN². ♦ (Arhit.) Parte a unei construcții situată deasupra terenului. *Voiam să mă urc pe eminența turnului celui strâmb.* FILIMON, O. I, 328.

4. (Anat.) Apofiză. Cf. ANTONESCU, D., COSTINESCU, DEXI.

5. (Impropriu) Iminență. Cf. IORDAN, L. R. A. 478.

– Pl.: *eminențe.* – Și: (învechit) **eminéнție** s. f.

– Din fr. **éminence**, it. **eminenza**, lat. **eminentia**, **-ae** germ. **Eminenz.**

EMINÉNȚIE s. f. v. **eminență.**

EMINESCIÁN, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. Care aparține lui Eminescu, care este caracteristic sau specific lui Eminescu sau operei sale; în genul operei lui Eminescu. *Trebuie să vedem ce e curentul eminescian.* GHEREA, ST. CR. 162. *„Contemporanul" întrerupe pentru un moment, cu nota lui socială, eternele elegii ale epigonilor eminesciani.* ANGHEL, PR. 184. *„Mai am un singur dor" e o poezie atât de eminesciană, încât ar fi greu de admis că a fost măcar inspirată de un scriitor străin.* IBRĂILEANU, S. L. 217. *Transmiterea unei atitudini sufletești, a unei stări de spirit eminesciene.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 265. *De aici, fatalitatea soartei lui de a constitui voluntar antiteza poeziei eminesciene.* LOVINESCU, C. IV, 14. *Tinerii comentatori ai melancoliei eminesciene se desfătau.* TEODOREANU, M. II, 8. *Într-un veac viitor va urma să sune cu dulceață armonia infinită a versului eminescian.* SADOVEANU, O. XX, 116, cf. 544. *Există, desigur, numeroși poeți eminescieni și arghezieni care... le datorează atât de mult.* CONSTANTINESCU, S. I, 150. *Trebuie să atacăm astăzi problema centrală a poeziei eminesciene.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 4/1. *Spre maturitatea ei, poezia eminesciană de introspecție se sterilizează chiar și de ceea ce numim de obicei sentiment.* CĂLINESCU, C. O. 397. *Tineretul... se arată interesat de progresul studiilor eminesciene.* id. ib. 214. *Observația este adevărată și pentru portretele eminesciene.* VIANU, A. P. 103, cf. id. S. 221. *Promovarea studiilor eminesciene.* CIOCULESCU, I. C. 121, cf. DL, DM, L. ROM. 1962, nr. 5, 560. *Poezia eminesciană a ajuns să fie cunoscută... pe toate continentele.* DER II, 259. *Armonia eminesciană neîntreruptă reiese din măiestria cu care poetul evidențiază valorile estetice ale limbii române.* M 1968, nr. 4, 27. *Heliade s-a întunecat aidoma versului eminescian.* STĂNESCU, C. R. 69. *Versurile eminesciene au fost rostite în cele mai diferite limbi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 33, 24/4. *Jalea ia uneori forme eminesciene.* SIMION, S. R. III, 148. *În cutare episod crepuscular de biografie eminesciană.* GRIGURCU, C. R. 62. ◊ (Adverbial) *O poezie alexandrină... intitulată „La o mamă" sună așa de eminescian.* CĂLINESCU, O. XII, 485. *„Virtutea e o nerozie" se gândi, eminescian, Suslănescu.* POPOVICI, S. 502. *Dragostea e văzută eminescian, ca o bucuroasă disperare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 38, 5/1.

2. S. m. Adept, urmaș al lui Eminescu. *Un eminescian... sub influența lui Eminescu, inspirându-se din el și avându-l ca model, va produce o operă pasabilă.* GHEREA, ST. CR. III, 161. *Trebuie să vedem ce e Eminescu, ce sunt eminescienii.* id. ib. 162. *Mai toți socialiștii, dacă nu toți, au fost eminesciani.* IBRĂILEANU, SP. CR. 205.

– Pronunțat: *-ci-an.* – Pl.: *eminescieni, -e* și (învechit) *eminesciani, -e.*

– **Eminescu** (n. pr.) + suf. *-ian.*

EMINESCIANÍSM s. n. **1.** Orientare în literatura română caracterizată prin preluarea și cultivarea, uneori excesive, a unor motive, teme etc. care aparțin creației lui Eminescu. *Dacă trecem acuma la eminescianism, la curentul Eminescu, vom vedea că și aici chestia e mult mai adâncă decât s-ar părea.* GHEREA, ST. CR. III, 167. *Studiul amintit n-a adus o lămurire nouă a eminescianismului în sine.* CONSTANTINESCU, S. V, 162. *Cu Vlahuță, poezia cade în eminescianism servil și didacticism.* id. ib. VI, 130. *Autorul rămăsese încă în mișcarea de diferențiere față de eminescianismul deprimant.* STREINU, P. C. III, 35, cf. DEX – S.

2. Mijloc de expresie artistică specific operei lui Eminescu; totalitatea particularităților stilistice care caracterizează opera lui Eminescu. *Răsfoind bine pe Alecsandri, vom fi mirați să întâlnim eminescianisme.* CĂLINESCU, O. XII, 484. *Acest fond este eminescianismul însuși, substanța lirismului său.* VIANU, L. R. 224, cf. DN³, DEX – S.

– Pronunțat: *-ci-a-.* – Pl.: (**2**) *eminescianisme.*

– **Eminescian** + suf. *-ism.*

EMINESCIANIZÁ vb. I. I n t r a n z. A scrie în stilul lui Eminescu; (rar) a eminesciza. *O recomandase Vlahuță spre beneficiul sociatății tinerilor „eminescianizați" subit.* STREINU, P. C. II, 35, cf. IORDAN, L. R. A. 181, 242, 227.

– Pronunțat: *-ci-a-.* – Prez. ind.: *eminescianizez.*

– **Eminescian** + suf. *-iza.*

EMINESCÍZA vb. I. I n t r a n z. (Rar) A scrie în stilul lui Eminescu; a eminescianiza. *Cine era elegiac și pesimist eminesciza frenetic.* CONSTANTINESCU, S. I, 126, cf. MDA.

– Prez. ind.: *eminescizez.*

– **Eminescu** (n. pr.) + suf. *-iza.*

EMINESCOLÓG s. m. Persoană care se ocupă cu studiul operei și al vieții lui Eminescu. *Impresionanta activitate a d-lui Călinescu, eminescolog de proporții „orientale",... este cu mult mai complexă!* CONSTANTINESCU, S. VI, 182, cf. I, 121. *Fiindcă necroforul eminescolog nu ne dă nici un fel de justificare autografă a rândurilor de mai sus, noi îl putem bănui chiar de fals.*

CĂLINESCU, O. XI, 169. *G. Ibrăileanu s-a impus, cam de 10 ani încoace, drept unul din cei mai eruditi eminescologi ai noştri.* PERPESSICIUS, M. C. III, 212, cf. FORM. CUV. I, 133, DN^3, DEX – S.

– Pl.: *eminescologi.*

– **Eminescu** (n. pr.) + suf. *-olog.*

EMINESCOLOGÍE s. f. Studiere ştiinţifică sistematică a vieţii şi operei lui Eminescu. *Eminescologia a prosperat şi în întindere şi în adâncime... în institutele de cercetări lingvistic – filologice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 12, 3/1, cf. DN^3, DEX – S.

– **Eminescolog** + suf. *-ie.*

EMINÍNT, -Ă adj. v. **eminent.**

EMINÍNTE adj. invar. v. **eminent.**

EMININTÍSIM, -Ă adj. v. **eminentisim.**

EMIPELEGÍE s. f. v. **hemiplegie.**

EMÍR s. m. Titlu onorific purtat de acei care descind din Mahomed (pe linia fiicei sale, Fatima); titlu dat la popoarele musulmane unui principe domnitor, unui guvernator de provincie sau unui ofiţer, unei căpetenii etc.; persoană care poartă acest titlu; (învechit) şerif[1]. V. ş e i c. *Un emir care a venit cu scrisoarea hanului* (a. 1693). ŞIO II$_2$, 146. *Turcii în Asia jăfuia şi ardea neîncetat..., având căpetenia pre Osman, cel mai înfricoşat între emiri.* IST. UNIV. II, 217/18. *Acest prinţ avea cu sine pe emirul Nizam.* AR (1829), 37 ^{2}/22. *Şi trimisesă la Rodosto mehmendari un imir alai cu o piroscafă.* ib. 248^2/38. *S-au chemat şi căpeteniile ulemalilor... şi pe cei trei mari şerifi sau emiri din Cair.* CR (1830), 429^1/22, cf. I. GOLESCU, C. *Neatârnatul emir al ţinutului... îmbrăţoşe cu toţi supuşii săi învăţătura eresiarhului.* SĂULESCU, HR. II, 360/11. *Un emir al semiţiilor arabice.* ASACHI, L. 8/7, cf. RUS, I. III, 63/4. *Un cortej pompos ce ducea înaintea sa corona de emir.* id. S. L. II, 61. *Turcii... aleargă să se adune la palatul emirului.* BĂLCESCU, M. V. 55, cf. NEGULICI. *Cea mai mare parte de tatari s-au retras,... rămâind numai... o oardă, sub comanda unui emir.* CALENDAR (1852), 16/6, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Purtând pe Emirul care drumul său călătoreşte Pe o mare de azur.* NEGRUZZI, S. II, 130, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D. *O cadână turcă, fata unui puternic emir.* HASDEU, I. C. I, 145, cf. COSTINESCU. *Numai emirii, adică urmaşii lui Mahomet, au dreptul să poarte calpac verde* (a. 1881). ŞIO II$_2$, 146. *Emirii, vizirii şi toţi ofiţerii aşteaptă porunca.* CARGIALE, O. II, 266. *Răstrişteа zăpezii de-afară dispare... Şi iată-l emirul oraşului rar.* MAQEDONSKI, O. I, 141, cf. ZEITSCHRIFT, XVIII, 79, DDRF. *Emirul... începu a arunca pe fereşti aurul şi giuvaerele sale.* XENOPOL, I. R. V, 148, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ŞIO II$_2$, 146, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ca în vis, i-apare atunci emirul Bagdadului.* LOVINESCU, C. IV, 18. *Oraşu-i alb ca o cetate de emiri.* LESNEA, VERS. 103. *Pe jos, numai covoare scumpe ca la un emir.* VOICULESCU, P. II, 64, cf. SCRIBAN, D., DM, DER. *Emirul poartă toga de purpură a toamnei.* SIMION, S. R. III, 148, cf. DEX. ◊ F i g. *Cunoscuseră maşina pictorului, un fel de emir al acestor meleaguri.* VOICULESCU, P. II, 259.

– Pl.: *emiri.* – Şi: (învechit, rar) **imír** s. m.

– Din tc. **emir**, fr. **émir.**

EMIRÁT s. n. **1.** Stat guvernat de un emir. Cf. NDN, DEI, NDU, DEXI.

2. Demnitate de emir. Cf. DN, NDN, NDU, DEXI.

– Pl.: (**1**) *emirate.*

– Din fr. **émirat**, germ. **Emirat.**

EMÍRĂ s. f. (Neobişnuit) Soţie de emir. *Trimise Brandei, prin Negrilă, diademul de emiră cu voalul de mireasă.* ASACHI, S. L. II, 55.

– Pl.: *emire.*

– **Emir** + suf. *-ă.*

EMÍS, -Ă adj., s. n. **I.** Adj. Care a fost emis.

1. (Despre radiaţii, unde, fascicule etc.) Produs în mediul înconjurător. Cf. e m i t e (**2**). *Diferitele reflecţiuni să nu fie confundate cu resonanţa sunetului emis.* CERNE, D. M. II, 2. *Lumina emisă conţine o cantitate mare de radiaţii ultraviolete.* CIŞMAN, FIZ. II, 325. *Electronii emişi sunt concentraţi într-un fascicul.* T. V. IONESCU, E. 496. *Asigurarea unei anumite intensităţi a câmpului... cu o putere totală emisă cât mai mică.* LTR^2 VII, 219.

2. (Despre opinii, idei, concluzii, teorii etc.) Enunţat, formulat, pronunţat, exprimat, lansat. Cf. e m i t e (**3**). *Acest adevăr fiind odată emis, dispare şi cea din urmă deosebire radicală dintre animale şi om.* CONTA, O. F. 113. *Ambiţia personală ar putea fi şi motivul susţinerii cu consecvenţă a ideilor emise.* EMINESCU, S. P. 18, cf. DDRF. *Să trecem în revistă cele câteva opiniuni emise.* RALEA, S. T. III, 54.

3. (Despre bilete de bancă, monede, obligaţii, acţiuni etc.) Pus în circulaţie. Cf. e m i t e (**4**). *Biletele* [de bancă] *emise au să fie coperite cu stoc metalic.* ENC. ROM. I, 388.

4. Eliberat (**3**). Cf. e m i t e (**5**). *Se lua o taxă pentru actele emise.* BUL. COM. IST. V, 97.

II. S. n. (Învechit) Decret, ordonanţă, dispoziţie, proclamaţie. Cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *S-a convocat prin emisul ministerial... un congres preparativ.* SBIERA, F. S. 225. *Se încuviinţară... prin emisele ministeriale din 23 Faur.* id. ib. 332, cf. ALEXI, W.

– Pl.: (**I**) *emişi, -se*, (**II**) *emisuri* (GHEŢIE, R. M., BARCIANU) şi *emise.*

– V. **emite.**

EMISÁR, -Ă subst., adj. **I. 1.** S. m. şi f. (Rar la f.) Trimis al unui stat sau al unei organizaţii politice, al unui conducător etc., însărcinat cu o misiune secretă; p. g e n e r. persoană trimisă undeva cu o misiune oarecare; mesager, (învechit) misit (**1**). V. a g e n t, i s c o a d ă, s p i o n. *Emisarii cei prinşi şi legaţi trebuie fără zăbavă să se deie pe mâna judeţului criminălesc.* INSTRUCŢII, 17/37, cf. IORGOVICI, O. 52/20. *Nu pregetă a trimite emisari şi... rădicară pe corinteni, atineni şi tebani.* SĂULESCU, HR. II, 25/3. *Biruitorul de la Marengo... trimite emisari în Valahia.* KOGĂLNICEANU, S. 74. *Emisari de ai guberniului învitară pe ţărani.* GT (1848), 142/35, cf. NEGULICI. *Au să vină din ţară nişte emisari... şi să aducă o proclamaţiune.* BARIŢIU, C. II, 147, cf. STAMATI, D. *Trebuie să fiu emisariu rus.* RUSSO, S. 201. *Boierii... petreceau în Polonia împreună cu emisarii şi partizanii ce el îşi pregătisă chiar în Moldova.* CALENDAR (1854), 113/25. *Au ţinut adunări cu emisariul koşutian Ruzitca.* TELEGRAFUL (1854), 7/25. *Îi spuse Cesaru emisarului său.* TEULESCU, C. 48/17, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Camera cracoviană... răspândi în toate direcţiunile curieri şi emisari pentru a surprinde pe nenorocitul fugar.* HASDEU, I. V. 55. *Emisarul... se cade să ştie unde să se arate şi ce să vorbească.* CANELLA, V. 121. *Cugetase la început că Dantès era un emisar al răsăritului.* BARONZI, C. II, 77, cf. COSTINESCU, LM, DDRF. *Corespondenţa dintre emisarul comitetului şi preşedintele lui fu pusă în lucrare în martie.* XENOPOL, I. R. XIV, 18, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Un astfel de duşman nu era de temut pentru emisarii lui Brîncoveanu şi aliaţii lor moldoveni.* IORGA, L. I, 364. *Emisar la Craiul Prusiei.* BUL. COM. IST. III, 144, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Se apropiase de ea ca un agent de siguranţă care a adulmecat un emisar comunist.* TEODOREANU, L. 167. *Să se deschidă satele tuturor,... nu numai emisarilor politici ai unui partid.* SADOVEANU, O. XIX, 56. *Nu era târg european la care să nu*

fie prezent personal sau prin emisari. STREINU, P. C. III, 281, cf. SCRIBAN, D. *În acest sens au fost redactate mesagiile pe care emisarii trebuiau să le ducă tuturor eforiilor.* OȚETEA, T. V. 126. *N. Bălcescu... fusese trimis la Focșani pentru a întâlni un emisar turc.* IST. ROM. IV, 82. *Un emisar al împăratului austriac.* STOICESCU, C. S. 63. *Cerchez Paşa era emisarul marelui vizir.* MAGAZIN IST. 1973, nr. 10, 9. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Am simțit imediat că am de-a face cu un emisar al unchiului.* VOICULESCU, P. II, 191. *Sforile congresului au fost trase de emisarii marilor trusturi.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 399. *Când generalul avusese nevoie de ei, primiseră cu bunăvoință emisari ai acestuia.* PAS, Z. IV, 222, cf. DL. *Constituția,... cheia soluționării tuturor conflictelor omului de cultură cu emisarii tuturor stăpâniilor.* PREDA, C. I. P. II, 241, cf. DM. *Chiriașii însă, emisari de patroni, erau prea puțin atrași să stea în casele ei.* BĂNULESCU, C. M. 181. ◊ Fig. *Nu putea să ierte și să uite pățania cu spătosul emisar al providenței de prin părțile Zalhanalei.* C. PETRESCU, A. R. 23. *Este un emisar al întunericului, o figură demonică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 13/2. (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *E-un infinit arcuș,... Prin fibra cărui trece O tunătoare odă, O undă emisară, Ce face să tresară A melcului pagodă.* CĂLINESCU, L. L. 82.

2. Adj. (Învechit; în sintagma) *Țap emisar* = țap ispășitor, v. ispășitor. *Să-și dea numele și moștenirea sa unor copii rahitici și scrofuloși, țapi emisari ai nerușinatelor sale plăceri.* MAN. SĂNĂT. 229/7.

II. S. n. **1.** Apă care colectează apele murdare din unități de producție, din așezări umane etc., vărsându-le apoi într-o apă mai mare; canal sau conductă care servește la îndepărtarea apelor reziduale adunate într-un lac ori într-un bazin. *Emisarele folosite pentru evacuarea apelor de canal presintă o importanță deosebită.* LTR[2], cf. DP, DL, DM, DER, DEX.

2. Curs de apă permanent care drenează surplusul de apă dintr-un bazin lacustru. Cf. DEX.

3. Limbă de gheață scursă dintr-o calotă glaciară sau dintr-un ghețar. DN[3].

– Pl.: *emisari, -e.* – Și: (învechit, I) **emisáriu** s. m.

– Din lat. **emissarius**, germ. **Emissär**, fr. **emissaire.**

EMISÁRIU s. m. v. **emisar.**

EMISFÉR s. n. v. **emisferă.**

EMISFÉRĂ s. f. **1.** Fiecare din cele două jumătăți ale unei sfere. *Câte putem ști că sânt în emisferiul nostru.* C. CANTACUZINO, CM, I, 53, cf. GHEOGRAFIE, ap. URSU, T. Ş. 197. *Pentru aceea să zice emisfer jumătatea sferii sau a pământului.* BUDAI-DELEANU, Ț. 230, cf. PROT.– POP. N. D., GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Echipăm motorul în așa fel ca fiecare emisferă să lucreze în contratimp cu cealaltă.* ENC. TEHN. I, 308, cf. MDT, DT. *O sferă izolată electrică se acoperă cu două emisfere de metal.* T. V. IONESCU, E. 18, cf. LTR[2], DM. *Rotim sfertul de cerc AB în jurul axei OB și obținem o emisferă.* ALGEBRA IX, 188, cf. DER. *Aria unei emisfere.* GEOMETRIE IX, 164. ◊ (Prin analogie cu forma obiectului) *Trupul are forma unei hemisfere.* J. CIHAC, I. N. 185/2. *Emisfera în afară se îngustează și formează gâtul femorului.* POLIZU, P. 41/1, cf. 40/33. (Glumeț) *Se retrase anevoie în salonul luminat, astupând o clipă orizontul... cu emisferele învelite în mătasă ale unui trup copios.* VINEA, L. I, 298. ◊ *Emisferele de Magdeburg* = emisfere create de Otto von Guericke din Magdeburg, care au servit la demonstrarea presiunii atmosferice. Cf. ENC. ROM., CADE, SCRIBAN, D. *Îi văzuseră bagajele descărcate cu grije noaptea în curțile de taină: sfere armilare, planisfere, emisfere de Magdeburg.* BARBU, PRINC. 43, cf. DER, M. D. ENC.

2. (Geogr.) Fiecare dintre cele două jumătăți ale sferei cerești sau terestre, nordică și sudică, vestică și estică, mărginite de ecuatorul ceresc sau terestru și de meridianul de referință. Cf. GHEOGRAFIE, ap. URSU, T. Ş. 16. *Am sta nemișcați în centrul hemisferiului (giumătății de glob).* ȘINCAI, ÎNV. 141/19. *Ești vrednică d-a vide mai un întreg emisfero.* AMFILOHIE, G. F. 293[v]/16. *Soarele, cu o încuviințată tăcere, încet, încet au luat stăpânirea de tot hemisferul.* CRITIL, 13/9. *Furtuna cuprinde toată emisfera.* MACHEN, 32[v]/6, cf. BUDAI-DELEANU, Ț. 230. *Carele desparte pământul în părți sau în imisferia.* GRECEANU, Î. 143/24. *Cugetul ce avea că Zaponia – adică să ținea de laolaltă cu imisferion ce au descoperit el pe urmă.* DÎ 8[r]/16. *Așa pământul se mai împarte încă în doă emisferiuri.* CR (1829), 123[2]/23. *A sa soarte însufleți popoarălor creștine di pe îmbe imisferele simțiri de omenire.* AR (1829), 115[2]/34. *Dorință... a statornici fericirea supușilor mei de pe îmbe emisferele.* ib. (1832), 60[1]/34. *Deosebite părți a îmbelor emisferii.* ib. 136[1]/20, cf. I. GOLESCU, C. *Ecvatorul... împarțește sfera în doă emisfere.* GS 11[v]/1. *Acest glob sau sferă se împarte în doă emisfere.* EG 3/5. *Hărțile îmfățoșitoare a doaă emisfere de pământ se numesc planiglobi.* ELEM. G. 2/6. *Tot meridianul împarte pământul în doă emisfere.* GENILIE, P. 65/5. *Această persoană este... cunoscută în amândoauă emisferele prin ale ei producții literale.* MN (1836), 32/25. *Hartele lumești... arată tot pământul după figura sa, adecă rotund, în doaă fețe numite emisfere.* RUS, I. I, 37/17. *Fiecare punt al suprafeței pământului s-ar afla giumătate de timpul rotăciunei... pre emisferiul luminat.* LAURIAN, M. IV, 186/13. *Fiecare cerc coprinde o giumătate din globul pământului, și de aceea se numesc emisferii.* id. ib. 190/4. *Această înștiințare a trimis-o d-lui astronom... sosit la Londra din celalalt emisfer.* UNIVERSUL (1845), 81/12. *Atunce pe această emisferă a pământului zioa este cea mai lungă.* STAMATI, F. 156/10. *Această linie va fi un cerc care împărțește globul pământesc în doă emisfere (jumătăți de glob).* BARASCH, M. II, 44/26. *Acest roman... au făcut o simsație atât de mare în îmbele emisfere.* ROM. LIT. 69/11. *Are privilegiul a parfuma cu apa lui ambele emisfere.* NEGRUZZI, S. I, 325. *Tot ce produce natura pentru lux în două emisfere.* BOLLIAC, O. 218. *De două ori noaptea, cu umbrele sale, Emisferul nostru l-a învăluit.* ALEXANDRESCU, M. 141. *Noaptea, în fine, se pregătea a părăsi emisferul nostru.* FILIMON, O. I, 278. *Noaptea înamorată de luna apuindă se grăbește a o urma pe cealaltă hemisferă.* EMINESCU, O. IV, 461, cf. 491, CARAGIALE, O. I, 95, MURNU, GR. 21, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Aripa adormită de umbra cetății și degerată în avânturi de lungi nopți ale unui emisfer contradictoriu.* ARGHEZI, P. T. 200. *O frică atavică... îl împingea să-și constituie mai multe existențe pe emisfera noastră.* CĂLINESCU, B. I. 82. *Posturile de emisiune și de recepție se află în aceeași emisferă a pământului.* CIȘMAN, FIZ. II, 555, cf. LTR[2], DM. (Glumeț) *Desfăcui și întinsei pe iarbă... mantaua mea imensă cu care ași fi putut acoperi întregul nostru emisfer.* HOGAȘ, M. N. 11. *Să taie globul pământesc pe la ecuator cu un fir de păr, fără ca cele două emisfere să simtă că s-au despărțit una de alta.* BĂNULESCU, C. M. 320. ◊ *Emisfera nordică* (sau *de nord, boreală, septentrională*, învechit, *de miazănoapte, despre nord, de sus*) = jumătatea de nord a sferei terestre mărginită de ecuator și cuprinzând Polul Nord. *Imisferia, ce să zice de sus.* GRECEANU, Î. 143/24. *Emisferul de miazănoapte (septentrional sau boreal).* GENILIE, P. 65/13. *Pământul... este împărțit în zone și anume: emisfera nordică și cea sudică.* CALENDAR (1850), 82/3. *A 3-a parte din uscatul emisferiului septentrionale.* FONTANIN, C. 40/8. *Tot ce este la nord formă hemisferul magnetic boreal.* MARIN, F. 244/33. *De aceea găsim acum cea mai mare parte a continentului... în emisfera despre nord.* BARASCH, M. II, 23. *Uscaturile sânt așezate mai cu seamă în emisfera boreală.* COBÂLCESCU, G. 4/1. *Soarele străbate ecuatorul pentru a trece... în emisferul boreal.* DRĂGHICEANU, C. 29. *Acul se-nclină în jos și anume pe emisfera de nord a pământului.* EMINESCU, O. XV, 1 204, cf. CARAGIALE, O. I, 95. *Vom avea, în partea din emisfera nordică a acestui ocean, o serie de vânturi.* PONI, F. 184. *Paseri migratoare...*

acopăr primăvara cerul întregului emisfer de nord. IBRĂILEANU, S. L. 109, cf. CADE. *În emisfera nordică vânturile au o tendință de deviere spre dreapta.* AGROTEHNICA, I, 250. *El își inclină spre pământ capătul nord, în emisfera nordică.* CIȘMAN, FIZ. II, 345. *Continentele sunt concentrate în emisfera nordică.* LTR[2], cf. DER. *Succesiunea anotimpurilor în emisferul nordic a determinat... manifestări caracteristice de adaptare.* VÂN. PESC. 1964, nr. 11, 9. ◊ *Emisfera sudică* (sau *de sud, australă, meridională,* învechit, *de la miazăzi, despre miazăzi, de jos*) ori, învechit, *imisferiul cel inferior* = jumătatea de sud a sferei terestre mărginită de ecuator și cuprinzând Polul Sud. *Imisferia... de jos.* GRECEANU, Î. 143/24. *După multe ostenele au trecut în emisfera de la amiază-zi.* AR (1829), 19[1]/48. *Emisferul de miazăzi (meridional ori austral).* GENILIE, P. 65/14, cf. CALENDAR (1850), 82/15. *Tot ce este la sud, hemisferul austral.* MARIN, F. 244/34. *Emisfera despre miazăzi s-a cufundat într-o mare parte.* BARASCH, M. II, 23/21. *În emisfera meridională domnește oceanul cel mare asupra continentului.* id. ib. 23/25. cf. ARISTIA, PLUT. LXXXIX/17. *Când el se află în emisferul austral, atunci soarele intră în semnul Capricornului.* DRĂGHICEANU, C. 29. *Lumea toată stă cu privirile încordate la mărețele împrejurări ce se desfășoară în emisferul austral.* CARAGIALE, O. IV, 70. *În emisfera sudică,... alizatul va sufla în regiunea tropicului Capricornului.* PONI, F. 185, cf. CADE, IZV. XIV, 15, CIȘMAN, FIZ. II, 345. *În emisfera de sud, echipajul... dârdâia toată ziua.* TUDORAN, P. 552, cf. LTR[2], DER. ◊ *Emisfera orientală* (sau *estică, de est,* învechit, *răsăritului, despre răsărit, răsăritală*) = jumătatea sferei terestre situată la est de meridianul zero. *Imisferia... ale răsăritului.* GRECEANU, Î. 143/24. [Meridianul] *încinge pământul peste ecvator de la un pol la altul, despărțind pământul în emisfera orientală și occidentală.* ELEM. G. 17/14. *Emisfer răsărital sau oriental.* GENILIE, P. 65/6. *Un emisfer (semiglob) oriental sau răsărital.* id. G. 86/6. *Unul se cheamă emisfer oriental sau despre răsărit.* EG 3/5. *Un emisfer sau semiglobu orientale.* FONTANIN, C. 90/24, cf. CARAGIALE, O. I, 95. *Emisfera estică, în care longitudinile se numerotează... spre est.* LTR[2] XI, 31. ◊ *Emisfera occidentală* (sau *vestică, de vest,* învechit, *apusului, apusală*) = jumătatea sferei situată la vest de meridianul zero. *Imisferia... ale apusului.* GRECEANU, Î. 143/24. *Emisfer apusal sau occidental.* GENILIE, P. 65/7. *Emisferiul occidentale.* FONTANIN, C. 40/4, cf. CARAGIALE, O. I, 95. *Emisfera vestică, în care longitudinile se numerotează de la primul meridian spre vest.* LTR[2] XI, 31. *În toate țările emisferei occidentale, să aibă loc acțiuni de solidaritate.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7906. ♦ (Învechit) Ecuator. *Această linie se cheamă ecfatora (au emisfero).* GHEOGRAFIA, II, 49[v]/2. *Iară cercurile neclătitoare... să numește și cu alt nume „emisfera".* AMFILOHIE, G. 172/19. *Cercuri... cu a lor număr însemnat pe emisfero (sau cercul de pre mijlocul pământului).* id. ib. 173/14.

3. (Med.; și în sintagma *emisferă cerebrală*) Fiecare dintre cele două jumătăți ale creierului mare. *Se împarte cercul mare în doaă hemisferii.* ANTROP. 152/20, cf. 152/21. *Cerebru să află împărțit în doă părți laterale, ce s-au numit emisferele cerebrului.* KRETZULESCU, A. 475/19. *Partea creierilor... care unește emisferele se numește „corpul calos".* POLIZU, P. 177/8. *Dacă hemisferele au fost scoase cu câteva luni mai înainte,... nu se observă în timpul hipnozei nici anestezie, nici fenomene astmatice.* ARHIVA, II, 309, cf. ENC. ROM. *Lipiți unul de altul ca două emisfere cerebrale.* CAMIL PETRESCU, P. 65, cf. DM, DER. *Afazia... este datorită leziunilor din scoarța cerebrală a emisferei stângi.* ABC SĂN. 20. *Focarul hemoragiei a cuprins emisfera cerebrală stângă.* ib. 186, cf. DEX. ♦ (Și în sintagma *emisferă cerebeloasă*) Fiecare dintre cele două jumătăți ale creierului mic. *Parte mediană a cerebelului, așezată între cele două emisfere ale acestuia.* DER IV, 843. *De o parte și de alta a vermisului sunt două emisfere cerebeloase.* ABC SĂN. 334.

4. (Astron.) Fiecare dintre cele două jumătăți ale sferei cerești determinate de ecuatorul ceresc. *Stelele acestea lucesc numai prin hemisferul ce privește la Soare.* MARIN, F. 29/37. *Toate astrele situate în emisfera cerească... sunt neîncetat vizibile.* CULIANU, C. 93, cf. CADE, DM, DN[2]. ◊ *Emisfera boreală* (sau *nordică*) = jumătatea de nord a sferei cerești mărginită de ecuatorul ceresc și cuprinzând Polul Nord. Cf. DP, DER. *Emisfera australă* (sau *sudică*) = jumătatea de sud a sferei cerești mărginită de ecuatorul ceresc și cuprinzând Polul Sud. *Emisferul austral este împodobit cu mai strălucioase stele, decât cele ce vedem noi.* UNIVERSUL (1845), 81/6, cf. DP, DER.

– Pl.: *emisfere* și (învechit) *emisferii.* – Și: **hemisféră** (pl. *hemisfere* și, învechit, *hemisferii*) s. f., (învechit) **emisfér** (pl. *emisfere*), **emisfériu** (pl. *emisferii* și *emisferiuri*), **hemisfér, hemisfériu** s. n., **imisféră** (pl. *imisfere*) s. f., **imisférion** (pl. *imisferia*), (învechit, rar) **emisféro** subst.

– Din fr. **hemisphère. – Imisferion** < ngr. **ἡμισφαίριον. – Emisferiu** < lat. **hemisphaerium. – Emisfero** < it. **emisfero.**

EMISFÉRIC, -Ă adj. Care are forma unei emisfere (**1**). *Această găunoșitură de formă emisferică este cea mai adâncă.* KRETZULESCU, A. 67/16. *Este o insectă emisferică, ceva mai mare decât păduchele de lemn.* BARASCH, I. N. 404/17. *Când piscurile se apropie de forma emisferică, se numesc „baloni".* COBÂLCESCU, G. 6/10, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Una sau două membrane rătunde, patrate, cilindrice, emisferice.* CERNE, D. M. II, 8. *Capul lor mare și hemisferic.* ENC. AGR. I, 76, cf. SCRIBAN, D., DM. *La unele oase, epifiza are o parte emisferică, care se numește „cap".* ABC SĂN. 267, cf. DEX. ◊ F i g. (Adverbial) *Cercetez locul, emisferic, Să văd cui s-a dat acest nume generic.* CĂLINESCU, L. L. 187.

– Pl.: *emisferici, -ce.*

– Din fr. **hémisphérique.**

EMISFÉRIU s. n. v. **emisferă.**

EMISFÉRO subst. v. **emisferă.**

EMÍSIE s. f. v. **emisiune.**

EMISIÚNE s. f. (Atestat prima dată la IORGOVICI, O. 52/18) **1.** Producere de către un corp sau un dispozitiv a unor gaze, a unor radiații, unde etc., care se pot propaga în mediul înconjurător; rezultatul acestei acțiuni; emanație (**1**), emitere (**1**), degajare (**1**). Cf. NEGULICI, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU. *Par a se fi întins ca lavele după emisiunea lor pe suprafața straturilor.* ARHIVA, I, 227, cf. DDRF. *Puțina căldură ce ar pierde-o prin emissiune,..., va fi reflectată îndărăpt.* PONI, F. I, 153, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Emisiunea ectoplasmei cere o mare cheltuială de energie.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 54, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, CERNE, D. M. *Era bătaie de strună și cloncănit uscat în același timp. Se producea destul de aproape – pe când eu căutam acea emisiune la o foarte mare depărtare.* SADOVEANU, O. XIV, 503. *Emisiunea luminoasă depinde numai de temperatură.* ENC. TEHN. I, 101, cf. MACAROVICI, CH. 171, MDT. *Tehniciana vrăjitoriei învârtește butoanele de emisie și recepție.* STREINU, P. C. III, 231. *Postul cel mare de emisie a fost instalat.* ARGHEZI, S. XXV, 134. *Ne vom ocupa... de emisiunea termoelectronică a corpurilor incandescente.* CIȘMAN, FIZ. II, 328. *Se naște așa-zisa emisie auto-electronică.* T. V. IONESCU, E. 532, cf. 485. *Emisiunea de electroni se poate produce numai dacă o parte din electronii de conducție au un supliment de energie.* LTR[2]. *Se folosește un spectroscop, în care se observă liniile de emisiune.* CHIM. AN. CALIT. 287, cf. D. MED. *Specialiștii erau interesați să afle care este sursa emisiunilor radio ale soarelui.* CONTEMP. 1972, nr. 1313, 10/6. ◊ *Putere de emisie* =

putere emisivă, v. e m i s i v. *Puterea de emisie se mărește, mărind puterea generatorilor.* ENC. TEHN. I, 132. ◊ L o c. a d j. **De emisiune** = emițător (**1**). *Sunetul reflectat să păstreze destulă intensitate pentru a fi auzit din punctul de emisiune.* CERNE, D. M. II, 2. *Postul de emisiune.* PUȘCARIU, L. R. I, 145. *Bogata rețea de stațiuni de emisie.* SCÂNTEIA, 1954, nr. 2966. *Intensitatea unui sunet... variază invers proporțional cu pătratul distanței până la centrul de emisiune.* CIȘMAN, FIZ. II, 61. ♦ Articulare (a unor sunete sau cuvinte). *Emissiunea vocei.* LM. *Emisiunea sunetului continuă însă, pe când organele rămân nemișcate.* DR. IV, 13. *Construcție perfectă pentru emisiune și rezonanță și stăpână pe mecanica fondului și formei glasului.* IZV. XII, 95. *Cântărețul... va ajunge la un grad suficient de perfecțiune în emisiune.* CERNE, D. M. *Fenomenul... se leagă strâns de pronunțare, adică de emisiunea cuvintelor.* IORDAN, STIL. 76. *Acoperirea ritmică a „luminei" cu limba face posibilă emisiunea sunetelor staccato.* ALEXANDRU, I. M. 60. *Are un mic defect de emisie: înghite câte o silabă, probabil din cauza grabei.* TUDORAN, O. 50. *Cântăreții... cântă și azi cu o emisie, impostație, respirație și dicțiune care îi stânjenește într-o frazare naturală.* M 1968, nr. 7, 28. *Emisia lor vocală este foarte specială, sună aproape instrumental.* CONTEMP. 1971, nr. 1294, 9/3. ♦ (Tehn.) Evacuare în atmosferă a aburului din motoarele termice, după efectuarea lucrului mecanic. Cf. DT, LTR[2], DL, DN[2]. ♦ Producerea unui semnal în telecomunicații. Cf. DL, DM.

2. Punere în circulație (de către stat, bănci naționale, instituții financiare etc.) a hârtiilor de valoare, a bancnotelor, a acțiunilor etc., e m i t e r e (**3**); rezultatul acestei acțiuni. *Arătam odată calculele acestea unuia din bancherii noștri care a făcut cu emisiuni, cu comisiuni... o avere colosală.* GHICA, S. 446, cf. 445, PONTBRIANT, D. *Emissiunea monedei de hârtie.* LM. *Emisiunea efectivă a primei rente de 29 milioane.* MAIORESCU, D. II, 2. *Noul proiect de lege pentru emisiunea hârtiei-monetă.* EMINESCU, O. IX, 381, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU. [Băncile naționale] *sunt privilegiate și (aproape exclusiv) îndreptățite să facă emisiune de bilete de bancă.* I. PANȚU, PR. 47, cf. ALEXI, W. *Sistemul creditelor financiare, prin emisiuni bancare,... trebuia absolut introdus și în Moldova.* N. A. BOGDAN, C. M. 171, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *O acoperire reală a circulației în 25% nu e compromițătoare pentru creditul unei bănci de emisiune.* CONV. LIT. LXVII, 54. *Emisiunea de hârtie tipărită ar putea avea tendință de a umplea nemărginirea.* SADOVEANU, O. XIX, 148, cf. SCRIBAN, D. *Cheltuielile legate de emisiunea împrumuturilor de stat.* LEG. EC. PL. 146, cf. 225. *Emisiunea monedei înseamnă încă o intenție de independență a țării.* TUDORAN, O. 165. *Familii care strângeau bani din diferite epoci și emisiuni.* PANAITESCU, C. R. 74, cf. DEX, DN[3]. ◊ L o c. a d j. *De emisiune* = emitent (**2**). *Intensitate de emisiune pe cari le numim cu un termin general "bănci naționale".* I. PANȚU, PR. 47. *Laboratoriile marilor bănci de emisiune.* SADOVEANU, O. XIX, 149. [Banca de stat] *primește depozite de la băncile de emisiune străine.* LEG. EC. PL. 181. *Băncile de emisiune din țările capitaliste au un rol deosebit de important în sistemul de credit.* DER I, 292. ♦ Punere în circulație de către stat sau de către instituții autorizate a timbrelor, a mărcilor poștale etc. *În Franța a fost lansată o nouă emisiune poștală, cu mai multe valori.* RL 1977, nr. 10 312.

3. (Med.) Eliminare sub presiune a unor lichide biologice. *Emissiunea urinei.* COSTINESCU. *Urletul se prefăcu treptat în geamăt, congestiunea feței-în paloare cu emisiune de sudori.* CĂLINESCU, B. I. 550. *Îi pipăi splina și ficatul, îl întrebă... de emisiunea de urină.* id. E. O. I, 253, cf, LTR[2]. *Urinile sunt modificate calitativ, reduse cantitativ ziua, completându-se cu emisiuni nocturne.* ABC SĂN. 194, cf. D. MED.

4. Punere în vigoare, promulgare. Cf. LM, DEXI.

5. (Astăzi în forma *emisiune*) Program transmis prin radio sau prin televiziune într-o ordine dinainte stabilită. *Ținea aparatul de radio deschis la maximum până la sfârșitul emisiunii.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 129. *În studio se alcătuiește programul emisiunii, care trebuie să țină seama de dorințele și de curiozitatea ascultătorilor.* PUȘCARIU, L. R. I, 145. *Colectivul de redacție al centrului de radioficare... a luat inițiativa de a transmite o emisiune nouă.* CONTEMP. 1952, nr. 299, 1/6. *Striga... învârtind butoanele aparatului ei și căutând emisiuni în limba engleză.* CĂLINESCU, S. 326. *Emisiunile postului de radio București încetaseră brusc.* STANCU, R. A. I, 54. *Emisiunile muzicale încă nu satisfac pe ascultători.* SCÂNTEIA, 1954, nr. 2966. *În emisiunea noastră de astăzi... vom vorbi despre contrapunct.* PREDA, R. 119. *După ce asculta toate emisiunile, se așeza la masă și făurea planuri.* T. POPOVICI, S. 299. *Radioul transmite de dimineață până noaptea tot felul de emisiuni muzicale.* M 1968, nr. 7, 39. *În orice emisiune-dialog întrebarea este hotărâtoare.* CONTEMP. 1971, nr. 1301, 5/1. *În aceeași emisiune versurile eminesciene au fost rostite în cele mai diferite limbi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 33, 24/4. *Imediat ce emisiunea s-a terminat,... imaginea s-a stins.* CĂRTĂRESCU, N. 174. ◊ E x p r. **A fi în** (sau, rar, **pe**) **emisie** ori, familiar, **a sta pe emisie** = a se afla în timpul transmisiei radiofonice sau de televiziune. Cf. SCL 1962, 236.

6. Enunțare, exprimare, formulare. *Emisiunea unei dorințe.* SCRIBAN, D. *Eminescu face prima emisiune a dezadaptatului superior.* CONSTANTINESCU, S. VI, 15.

7. (Biol.) Formare de prelungiri ale citoplasmei, care au un rol dinamic. Cf. D. MED.

– Scris și: (învechit) *emissiune.* – Pl.: *emisiuni.* – Și: **emísie** (pl. *emisii*) s. f.

– Din lat. **emissio, -onis**, fr. **émission**, it. **emissione.**

EMISÍV, -Ă adj. (Tehn.) (Despre corpuri, substanțe, dispozitive etc.) Care are proprietatea de a emite radiații, lumină; emițător, emitent. Cf. NEGULICI, LM. *Termoemisiunea condiționată de existența unei temperaturi suficient de înalte a suprafeței emisive.* LTR[2] VII, 218, cf. DEX, DN[3]. ◊ *Putere emisivă* = capacitatea unui corp de a radia o cantitate de energie proporțională cu suprafața sa. Cf. NEGULICI. *Proprietate... de a avea o putere emisivă.* MARIN, F. 212/35, cf. ANTONESCU, D. *În general, metalele au o putere emissivă cu mult mai mică decât substanțele nemetalice.* PONI, F. 149, cf. LTR[3].

– Scris și: (învechit) *emissiv.* – Pl.: *emisivi, -e.*

– Din fr. **émissif.**

EMISTÍH s. n. Fiecare dintre cele două jumătăți de vers despărțite prin cezură. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Tot versul se împarte în două emistihe sau jumătăți de vers.* HELIADE, O. II, 134. *Acele versuri... sânt bune sau pot a se cânta care au a doua silabă de la începutul emistihului lungă.* id. ib. 136, cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D. *Emistichul al doilea închis între parenteze.* CARAGIALE, O. VII, 333. *Versul se compune din două emistihuri sau părți egale între ele.* MACEDONSKI, O. IV, 40, cf. BARCIANU. *Din cele opt emistihuri ale strofei, numai trei, finale tustrele, sunt în metru iambic corect.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 119, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Nu admite nici hiatul..., nici consonanțele emistihului cu sfârșitul versului.* VIANU, L. U. 164. *Emistihul ultim al versului al doilea ar fi putut rămâne în vechea redactare.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1956, I, 53, cf. DM. *Particularitățile esențiale sunt numărul fix al silabelor... cezura mediană și câte două accente în fiecare emistih.* L. ROM. 1959, nr. 2, 63, cf. nr. 3, 46, FORM. CUV. I, 24, 121, 248, DEX, DN[3].

– Scris și: (învechit) *emistich.* – Pl.: *emistihuri* și (învechit) *emistihe.* – Și: **hemistíh** (DL, DN[3]), (învechit, rar) **hemistíc** (ANTONESCU, D.) s. n.

– Din fr. **hémistiche**, lat. **hemistichium.**

EMITÁNȚĂ s. f. (Fiz.) Radianță. Cf. DEX, DN[3], MDA.

– Pl.: *emitanțe.*

– Din fr. **emittence.**

EMÍTE vb. III. T r a n z. **1.** (Despre organe de stat, organizaţii politice sau obşteşti, persoane oficiale etc.; complementul indică legi, decrete, hotărâri, mandate, note etc.) A elabora, a scoate şi face cunoscut în mod oficial; a pune în vigoare. V. p r o m u l g a. Cf. STAMATI, D. *O notă emisă de la cabinetul din London.* TELEGRAFUL (1854), 24 1/9. *A emis o ordine de zi de următoriu cuprins însemnat.* ib. (1854), 104 1/11. *Primarele reşedinţei judeţului emite mandatul de plată.* I. IONESCU, M. 259, cf. PONTBRIANT, D. *Comitetul constituindu-se... va... emite un apel către publicul român.* CONV. LIT. IV, 68, cf. COSTINESCU. *Decret emis de domnitor.* LM, cf. DDRF, RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D. *Mandat de arestare emis de preşedintele instanţei criminale.* COD. PEN. R. P. R. 73. *Arbitrajul de stat va emite... instrucţiuni obligatorii.* BO (1957), 1177. *Ministerele au fost la rândul lor subîmpărţite, pentru ca şi aceste subîmpărţiri să poată emite ordonanţe.* ARGHEZI, P. T. 466. *Este o imposibilitate asupra căreia n-a insistat nici chiar ministrul care-a emis ordinul respectiv.* CĂLINESCU, O. XI, 198. *Îl puse... să emită citaţii urgente.* STANCU, R. A. IV, 310. *Îi înapoie adresa emisă de Oficiul Intercultural.* VINEA, L. I, 370. *Documentul,... dimpreună cu altele, emise de Mihai, ar fi fost ridicate din cortul viteazului voievod.* CIOCULESCU, I. C. 11. *„Orânduiala de pădure" emisă în timpul împăratului Iosif al II-lea.* Ş. C. ŞT. (IAŞI), 1957, 8, cf. DM. *Ordinata vicecomitelui din trecutul Devei, emisă în 1783.* IST. T. I, 46. *Acte şi memorii emise de conducătorii „Societăţii de leptură".* LL XIX, 199. *Pagubele se recuperează... pe baza ordinului de imputare emis de comandantul penitenciarului.* SCÂNTEIA, 1969, nr. 8252. ◊ R e f l. p a s. *S-a emis împotriva dumitale un mandat de arestare.* STANCU, R. A. IV, 212. *O poruncă asemănătoare se emite la 22 august 1638.* SOICESCU, C. S. 70.

2. (Despre corpuri, substanţe, dispozitive etc.; complementul indică radiaţii, unde, fascicule etc.) A produce şi a propaga în mediul înconjurător. V. d e g a j a, e m a n a, r ă s p â n d i. *Proprietatea de a emite căldură.* MARIN, F. 212/34, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. 199. *Petele solare, când sunt prea mari, ar fi una din cauzele micşorării căldurei emise de soare.* DRĂGHICEANU, C. 21, cf. 100. *Cantitatea de căldură emisă de acest corp.* PONI, F. 149. *Admit că lucrurile neînsufleţite emit radiaţii.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 105, cf. CADE. *Soarele ... va emite fatal din ce în ce mai puţine radiaţii generatoare de viaţă.* CAMIL PETRESCU, P. 404. *Însuşirea ce o au unele corpuri de a emite lumină.* ENC. TEHN. I, cf. 26. *Un corp solid la o temperatură ridicată emite radiaţii formând un spectru continuu.* MACAROVICI, CH. 171. *Corpurile emit o undă de dogoare care atrage şi ameţeşte.* ARGHEZI, S. X, 148. *Prin analogie cu sonoritatea emisă de obiecte s-a presupus un uriaş zgomot uranic.* CĂLINESCU, O. XIII, 244. *E pretutindeni un foşnet de fire de borangic, de pânze de păianjen care emit sunete corespunzătoare.* BOGZA, C. O. 387. *Un corp negru încălzit la o temperatură potrivită emite radiaţii complexe.* AGROTEHNICA, I, 92. *O coardă vibrantă poate să emită... atât armonicele de ordin par, cât şi pe cele impare.* CIŞMAN, FIZ. II, 83. *Sărurile alcaline... pot să emită ioni pozitivi.* id. ib. 332. *Filamentul... emite electroni care sunt transformaţi într-un fascicul îngust.* T. V. IONESCU, E. 488, cf. DM. *Un corp emite lumină numai atâta timp cât este iradiat.* CHIM. AN. CALIT. 86. *Radiaţii emise de substanţele radioactive.* ABC SĂN. 302. *Combinaţia asta de oglinzi ce emiteau imagini răsturnate.* BĂNULESCU, I. 152. *Circulai... printre combinaţii cinetice care emiteau jerbe luminoase.* T ianuarie 1969, 116. *Un corp negru... emite totodată o radiaţie în funcţie doar de temperatura sa.* D. R. POPESCU, I. Ş. 560. *Emit o cantitate... uriaşă de energie radiantă.* MS. 1980, nr. 1, 26. ◊ F i g. *Arghezi emitea ca o sorginte înfocată imagini noi şi strălucitoare.* STREINU, P. C. III, 13. *Nu mai emiţi nimic, nu mai primesc semnale.* STĂNESCU, D. S. 113. *Imaginea critică emite un ton de sticlă spartă.* GRIGURCU, C. R. 140. ♦ (Despre aparate sau instalaţii de telecomunicaţie) A transmite un mesaj la distanţă (mare) cu ajutorul undelor electromagnetice. *Un post de radio german emise această ştire.* CĂLINESCU, B. 248. *Un semnal emis de o antenă.* CIŞMAN, FIZ. II, 551. *Pusă la curent, maşinăria emitea cu o repeziciune burlescă măsurile verdiene.* CĂRTĂRESCU, N. 298. (A b s o l.) *Apăsând pe buton, emiţi.* ARGHEZI, S. XVI, 141. ◊ R e f l. p a s. *Prin radio se emit săptămânal lecţiile care se predau la ciclurile orăşeneşti.* CONTEMP. 1953, nr. 369, 1/1. *Când se emit semnale de urmărire, se emit în toate cele patru vânturi.* BĂNULESCU, I. 95. ♦ (Complementul indică exclamaţii, strigăte, sunete etc.) A articula, a rosti. Cf. LM. *Un „s" emis cu un debit de aer mai mare, răsună mai tare decât „z".* DR. VII, 448. *Afectul are mai mare vigoare... când emitem... primele sunete.* IORDAN, STIL. 44. *Jucătorii emiteau numai scurte exclamaţii tehnice.* CĂLINESCU, E. O. I, 25. *Cu puţin înainte de a emite teribilul strigăt către servitori,... chemase la telefon pe Ioanide.* id. B. I. 89. *Ca să confirme suferinţa, bătrânul emise o tuse pe două note, făcând unison.* id. E. O. II, 238.

3. (Complementul indică opinii, idei, concluzii, teorii etc.) A enunţa, a formula, a pronunţa, a exprima, a lansa. *Voim numai să emitem şi opinia noastră alăturea cu a altor filologi.* NEGRUZZI, S. I, 337. *Conclusiunile... n-am cuteza a le emite.* HASDEU, I. C. I, 183. *Vom emite... opiniunea noastră asupra corcirei vitelor.* I. IONESCU, D. 188, cf. COSTINESCU. *Pot... susţine o părere deosebită, în totul sau în parte, de părerile emise deja de alţii.* CONTA, O. F. 435, cf. 291. *Voi emite apoi tot aici câteva observaţiuni.* ODOBESCU, S. II, 475. *Să nu emită el părerea sa fără nici o ezitare?* CARAGIALE, O. VII, 446. *Această părere... n-aş emite-o tocmai asupra unor versuri alcătuite de mine.* MACEDONSKI, O. IV, 81. *Nu prea putem face răspunzători pe autorii cărţilor de şcoală de părerile emise de ei.* ARHIVA, I, 316. *Se declară cu totul contra părerilor emise în acest studiu.* REV. CRIT. I, 143. *Are dreptul a şterge... idei emise cu intenţiunea de a aprinde pasiunile.* XENOPOL, I. R. XIV, 34, cf. BARCIANU. *Multă vreme ideile emise în Ardeal... nu fură cunoscute dincolo de munţi.* IORGA, L. II, 322. *Emisesem în studiul citat părerea că acest izvod... trebuie să fi servit compilatorului ca bază a povestirei sale.* BUL. COM. IST. I, 214. *Autorul emite judicioase observaţiuni.* ARH. OLT. V, 166, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Oricât de convins ar fi emis teorii, le-am privit ca pe o apariţie ciudată.* A. HOLBAN, O. II, 275. *A emis păreri profunde privitoare la organizarea unei universităţi.* D. GUSTI, P. A. 67. *Critica a emis opinii dintre care unele au rămas memorabile.* STREINU, P. C. III, 304, cf. SCRIBAN, D. *Un mare chimist francez, Chevreul, emisese... o teorie a culorilor.* OPRESCU, I. A. IV, 223. *Emiţând „teoria romanului poporan", a ridicat o categorie tranzitorie a romanului nostru la o lege a genului.* CONSTANTINESCU, S. VI, 22. *Nu emitem elucubraţii în vânt.* ARGHEZI, S. XXV, 252. *Au emis toate ipotezele posibile.* CĂLINESCU, B. I. 132. *Emite o judecată severă.* VIANU, S. 176. *În momentul când emitem o idee,...nimeni nu ne obligă să producem şi sursa.* RALEA, S. T. II, 292. *Principiul static,... emis de şcoala naturalistă rusă.* CHIRIŢĂ, P. 657. *Am emis nişte păreri nu prea ortodoxe.* H. LOVINESCU, T. 334. *Cu greu poate fi emisă ipoteza unui antroponimic feminin devenit... toponimic.* S. C. ŞT. (IAŞI), 1957, 58. *Începu să braveze, să emită tot felul de păreri originale.* T. POPOVICI, S. 98. *Pitagoreicii emit ipoteza că riguroasa ordine care prezidează la înălţarea sunetelor ar reflecta o ordine superioară.* M 1964, nr. 3, 40. *Măscăriciul... îşi expune părerea şi mai ales emite aforisme.* IST. T. I, 77. *Filosofia fiinţei... n-a putut emite judecăţi de alt tip.* NOICA, D. 41. *Nu va putea emite judecăţi de valoare, ci numai exclamaţii.* CONTEMP. 1972, nr. 1313, 8/3. *S-a ocupat îndeaproape de acest voievod, emiţând asupra lui judecăţi contradictorii.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 3, 3. (A b s o l.) *Se creează un sistem de referinţă exterior celui care emite.* STĂNESCU, C. R. 61. ◊ R e f l. p a s. *S-a emis atunci opiniunea că n-ar fi rău să ceară... toate dosarele ce se vor întocmi.* ODOBESCU, S. II, 408. *Nu ne împiedică însă de-a ţinea seamă de opiniile ce se emit în privirea aceasta.* EMINESCU, O. XII, 42. *În privinţa acestei înrudiri, s-au emis*

două păreri. BUL. COM. IST. IV, 60. *S-au emis mai multe ipoteze şi teorii.* CHIRIŢĂ, P. 80. *În ceea ce priveşte interpretarea acestei funcţii, s-au emis diverse păreri.* T. V. IONESCU, E. 491. *Despre originea numelui de „ban" s-au emis... diferite păreri.* STOICESCU, S. D. 156. *S-au emis o serie de ipoteze contradictorii.* PANAITESCU, C. R. 82. *În privinţa vechimii distilării rachiului,... s-au emis păreri diferite.* C. GIURESCU, P. O. 148. *Despre Emil Isac se emit probabil cele mai pătrunzătoare observaţiuni ce i s-au dedicat.* GRIGURCU, C. R. 83.

4. (Despre state, bănci naţionale, instituţii financiare; complementul indică bilete de bancă, monede, obligaţii, acţiuni etc.) A pune în circulaţie. *Cabinetul de Petersburg... emite, pentru plata celor cumpărate, bonuri cu curs forţat.* XENOPOL, I. R. XII, 133, cf. LM. *Noualе titluri ce urmează a fi emise de stat nu se vor schimba cu vechile titluri.* EMINESCU, O. XI, 64. *Pentru a-şi procura bani, pot emite obligaţiuni.* CLIMESCU, A. 285. *Băncile mari emit... bilete, cari prin încrederea ce inspiră sunt primite ca bani.* ENC. ROM. II, 291, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Emite acţiuni pe care le speculează prin agenţi proprii.* STREINU, P. C. III, 312. *Emite bilete de bancă, asigură circulaţia monetară.* LEG. EC. PL. 181, cf. SCRIBAN, D. *Banca lui Law emite acţiuni.* VIANU, L. U. 167, cf. DM. *C.E.C.... emite acreditive şi efectuează diferite alte operaţii.* DER I, 534. *Cele mai vechi monede emise pe teritoriul de azi al României... sunt cele de la Histria.* FLACĂRA, 1967, nr. 17, 9. ◊ Refl. pas. *Acţiunile ce se emiseră erau în valoare de 25 galbeni una.* N. A. BOGDAN, C. M. 171. ◊ (În sistemul financiar bazat pe economia de piaţă; despre persoane private; complementul indică polițe, cecuri etc.) *Scontez la o casă de schimb de aici o cambie, emisă în 31 decembrie.* I. PANŢU, PR. 50. *Cecuri emise către bancherul meu din Elveţia.* STANCU, R. A. V, 384. *Dacă plăteşti la scadenţă poliţele pe care le emiţi pentru aceeaşi sumă, actul de vânzare e nul.* VINEA, L. II, 217. ◊ (Despre state sau instituţii autorizate; complementul indică timbre, mărci poştale) *Cele dintâi mărci poştale emise în Moldova.* N. A. BOGDAN, C. M. 156. (Refl. pas.) *Timbrele nu se emit matematic.* PREDA, R. 110. *S-a emis o nouă serie filatelică.* RL 1978, nr. 10 325.

5. A elibera (**4**). *Diferitele acte emise de cancelarie.* BUL. COM. IST. V, 92. *Vindea cu un mic supraprel,... emiţând bonuri mai puţine.* PREDA, R. 110.

– Prez. ind.: *emit.*

– Din lat. **emittere**, fr. **émettre.**

EMITÉNT, -Ă adj. **1.** Care emite (**2**); emiţător (**1**). Cf. DN[3]. *Existenţa corpului emitent ieşit din câmpul vederii.* PAPU, C. N. 77. (Fig.) *Imaginile acestea, dincolo de puterea lor de a lumina la Arghezi, adâncimea şi focul sorgintei emitente, constelau cerul poeziei româneşti.* STREINU, P. C. III, 13. ◊ (Substantivat) *Acest „eu" e absurd... El e totuşi semnalul individual al emitentului.* PUŞCARIU, L. R. I, 2. *Fiecare dintre noi este în acelaşi timp emitent şi auditor.* SCL 1945, 58.

2. Care emite (**4**). Cf. DL, DM, DEX, DN[3]. ♦ (Substantivat) Emiţător (**4**). *E necesar să se dea cel puţin un... rezumat simplificat cuprinzând numai: 1. data, 2. locul, 3. emitentul, 4. deţinătorul şi 5. obiectul.* ARH. OLT. X, 295.

– Pl.: *emitenţi, -te.*

– Din it. **emittente.**

EMÍTERE s. f. Acţiunea de a emite şi rezultatul ei.

1. Cf. emite (**2**); emisiune (**1**). *Emitere de unde electromagnetice realizată cu instalaţii electrice de înaltă frecvenţă.* DER II, 259. *Fonaţie, emitere de sunete.* ABC SĂN. 165. *Multe galaxii se găsesc în faza de emitere a braţelor spirale.* MS. 1980, nr. 1, 26.

2. Cf. emite (**3**). *Emiterea unor ipoteze... de o natură mai mult sau mai puţin fantastică, care nu pot să provoace decât un zâmbet ironic.* ODOBESCU, S. II, 287.

3. Cf. emite (**4**); emisiune (**2**). Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Este mare şi emiterea de bilete de bancă.* I. PANŢU, PR. 48. *Livrările... să se facă până la concurenţa unei sume rotunde, care apoi să fie provizoriu achitată prin emiterea unei trate.* CĂLINESCU, S. 265. *Societăţile anonime... îşi măresc capitalul pe baza emiterii de acţiuni, obligaţiuni etc.* DER II, 260.

4. Emisiune (**7**). *Deplasarea celulelor libere se face prin emiterea de pseudopode.* ABC SĂN. 88.

5. Cf. emite (**1**). *Emiterea citaţiei.* MS. 1980, nr. 1, 46.

– Pl.: *emiteri.*

– V. **emite.**

EMITÓR s. m. (Tehn.) Electrod al unui tranzistor. Cf. DEX–S.

– Pl.: *emitori.*

– Din engl. **emitter.**

EMIŢĂTOR, -OÁRE adj., s. n. **1.** Adj. Care emite (**2**); emitent (**1**). *Dirijarea energiei transmisă prin antena emiţătoare.* ENC. TEHN. I, 132. *Facem ca substanţa emiţătoare să devină anod.* CIŞMAN, FIZ. II, 332. *În faţa tubului emiţător se poate afla o grilă.* T. V. IONESCU, E. 469. *Energia... radiată în unitatea de timp de unitatea de arie a unui corp emiţător.* LTR[2] XIII, 502, cf. DM, DN[3]. (Fig.) *Aceştia sunt ochii emiţători şi sunt aproape în exclusivitate de gen feminin.* SIMION, D. P. 328. ◊ *Post emiţător* = post de radioemisiune. *Undele electromagnetice trimise în spaţiu de un post emiţător.* CIŞMAN, FIZ. II, 542, cf. 554, DL, DM, DEX. *Putere emiţătoare* = putere emisivă, v. emisiv. *Suma puterilor emiţătoare cari corespund fiecărui interval de lungimi de undă.* LTR[2] XIII, 502. ♦ (Substantivat) Cel care articulează sunete, care rosteşte cuvinte etc. *Aşa se procedează pe toate şantierele? întreabă o voce profundă şi placidă din asistenţă. Cornel privi pe emiţătorul ei.* CĂLINESCU, S. 107.

2. S. n. Dispozitiv sau instalaţie care emite unde sonore ori electromagnetice sau impulsii de curent. *Pune aparatul gata de a primi ordinele, avertizând totodată emiţătorul.* ENC. TEHN. I, 164. *Emiţător de televiziune.* NOM. MIN. I, 164, cf. DT. *Unda care se propagă a venit de la un emiţător.* CIŞMAN, FIZ. II, 40. *Din cauza frecvenţei înalte însă... nu se construiesc emiţători de ultrasunete pe acest principiu.* MARIAN-ŢIŢEICA, FIZ. II, 65. *Emiţătoarele pot fi clasificate după modul continuu sau discontinuu de generare a oscilaţiilor.* LTR[2], cf. DL, DM. *Branşează emiţătorul la curentul de joasă tensiune.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 3, 45.

3. S. n. Cel care emite (**3**). *Un om politic mediocru... devine, după ce i s-a dat puterea, un emiţător de idei.* ARGHEZI, P. T. 265. *Noua burghezie liberală cuprinde în ea pe intelectuali, pe emiţători de idei.* CĂLINESCU, O. XIII, 183, cf. CONTEMP. 1953, nr. 362, 4/1. ◊ (Ironic) *Ne vom ocupa în primul rând de emiţătorii de poezie.* STĂNESCU, R. 167.

4. S. n. Persoană care emite (**4**) acte, certificate etc. V. emitent (**2**). *Toţi funcţionarii deţinători de acte sau emiţători de certificate.* MIHĂESCU, D. A. 41.

– Pl.: *emiţători, -oare.*

– **Emite** + suf. *-ător.* Cf. fr. émetteur.

EMNIET s. n. (Turcism învechit) Siguranţă, garanţie. *Veţi avea tot ajutorul de ocrotire şi emniet* (a. 1788). ŞIO II$_2$, 146.

– Accentul necunoscut.

– Din tc. **emnyet.**

EMOCIÚNE s. f. v. **emoţie.**

EMOLIÉNT, -Ă adj., s. n. **1.** Adj., s. n. (Substanţă medicamentoasă) care are proprietatea de a muia ţesuturile înăsprite, congestionate sau inflamate; (rar) muietor (**I 2**). *Aibi în*

grijă să speli bine părţile sau cu apă căldicică sau c-un decoct emolient. KRETZULESCU, M. 112/20. *Muietoare şi cocătoare (emoliente).* CORNEA, E. II, 186/17. *Cataplasmă emolientă (moitoare).* POLIZU, H. 59. *În interior tisană emolientă şi de preferinţă tisană de nalbă.* TURNESCU, C. 16^{v}, cf. ANTONESCU, D., LM, ENC. ROM., ALEXI, W., BIANU, D. S., ŞĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., LTR^{2}, DM, DER, D. MED., DN^{3}.

2. S. n. Substanţă folosită la finisarea produselor textile pentru a le da moliciune, suplеţe, luciu. Cf. LTR^{2}, DN^{2}.

– Scris şi: (învechit) *emollient.* LM. – Pronunţat: *-li-ent.* – Pl.: *emolienţi, -te.*

– Din fr. **émollient**, lat. **emolliens, -ntis.**

EMOLUMÉNT s. n. Câştig, profit; retribuţie care revine legal cuiva. *Căuta un tovarăş de călătorie în Egipt..., cu emolumente foarte bune.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 127. *Mă învoii pe lună cu optzeci de taleri..., emolumente bune.* id. ib. 164. *Între alte mari emolumente şi graţii... vor câştiga mai uşor şi procesul ce se afla în curgere pentru biserica aşa-numită grecească.* BARIŢIU, P. A. III, 485. *Cât de străini erau de lucrările statistice acei ce pretindeau că ar fi în stare a le conduce şi cari, cu această pretenţiune, au luat emolumentele fără ca să fie în stare a le răscumpăra prin servicii.* I. IONESCU, P. 174. *A luat onorurile şi emolumentele cuvenite erudiţiunei şi meritului real.* id. M. 13, cf. PONTBRIANT, D., LM, GHEŢIE, R. M. *Legatorul cu titlul universal contribuieşte deopotrivă cu erezii în proporţiune cu emolumentul său.* HAMANGIU, C. C. 184, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DN^{2}. *Uzufructarul poate dispune cu titlu gratuit sau cu titlu oneros de emolumentul dreptului său.* PR. DREPT. 263, cf. 265. ◊ (Glumeţ) *Cerând de la ministeriu bani de drum, emolumente, să cutreier lumea gratis.* I. NEGRUZZI, S. I, 51.

– Pl.: *emolumente.*

– Din lat. **emolumentum**, fr. **émolument.**

EMOLUMENTÁR, -Ă adj. Relativ la emolument, de emolument; profitabil. Cf. LM, SCRIBAN, D., DEX, DN^{3}.

– Pl.: *emolumentari, -e.*

– Din fr. **émolumentaire.**

EMONCTÓRIU s. n. (Rar) Organ sau deschizătură naturală a corpului prin care se elimină secreţiile sau umorile. Cf. DEX, DN^{3}.

– Pl.: *emonctorii.*

– Din fr. **émonctoire**, engl. **emunctory.**

EMONCŢIÚNE s. f. (Med.) Eliminare a umorilor superflue. DEX, DN^{3}.

– Pl.: *emoncţiuni.*

– Din fr. **émonction.**

EMONDÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică arbori) A curăţa de ramuri pentru stimularea creşterii în înălţime. Cf. DN^{3}.

– Prez. ind.: *emondez.*

– Din fr. **émonder.**

EMONDÁJ s. n. **1.** (Tehn.) Operaţie de tăiere a ramurilor inutile de pe trunchiul arborilor pentru a se stimula creşterea lor în înălţime şi a se feri coroana lor de uscări parţiale; emondare, emondaţie. Cf. DS, LTR^{2}, DER, DEX, DN^{3}.

2. (Med.) Intervenţie chirurgicală constând în înlăturarea exostozelor şi osteofitelor din epifize. Cf. DN^{3}, DEX – S.

– Pl.: *emondaje.*

– Din fr. **émondage.**

EMONDÁRE s. f. Emondaj (**1**); emondaţie. Cf. MDT, DT, LTR^{2}, DP, DEX, DN^{3}.

– Pl.: *emondări.*

– V. **emonda.**

EMONDÁŢIE s. f. Emondaj (**1**), emondare. Cf. DEX, DN^{3}.

– Pl.: *emondaţii.*

– Din fr. **émondation.**

EMONDOÁR s. n. v. **emondor.**

EMONDÓR s. n. Unealtă folosită la emondaj. Cf. DS, MDT, DT, LTR^{2}, DP, DEX, DN^{3}.

– Pl.: *emondoare.* – Şi: (învechit) **emondoár** s. n. DS.

– Din fr. **émondoir.**

EMOTÍV, -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care se emoţionează uşor, care e stăpânit cu uşurinţă de emoţii; sensibil, impresionabil, emoţionabil. *E glasul femeii emotive, care exprimă frazele abrupt.* IBRĂILEANU, A. 114, cf. 39, CADE. *Îl ştiam pe el foarte inteligent şi pe ea atât de emotivă.* CAMIL PETRESCU, P. 227. *Lipsa de contact cu alţi copii, într-o şcoală, făcuse pe Filip meditativ şi emotiv.* CĂLINESCU, S. 171, cf. id. B. I. 432, DM, DEX, DN^{3}. ◊ (Substantivat) *James a fost un emotiv.* IBRĂILEANU, S. 230. *Eminescu a dat poeziei sale pe cale instinctivă (fiind şi el un emotiv primar, însă artist) curgere naţională.* CĂLINESCU, C. O. 399. ♦ (Despre realizări, creaţii etc. ale oamenilor) Care exprimă, trădează emoţie; care emoţionează; de emoţie. Cf. CADE. *O poezie plastică, evocatoare dar puţin emotivă.* LOVINESCU, C. IV, 17. *În acest sens, poezia... este anacronică fiindcă este clară şi emotivă.* CONV. LIT. LXVII, 247. *Lungimea undei emotive depăşind orice fragment.* STREINU, P. C. II, 115. *Adoptă procedeul simbolist al acumulărilor de imagini eterogene, dar convergente ca sens emotiv.* VIANU, A. P. 350. *Fiecare ton pictural conţine în sine o valoare emotivă.* OPRESCU, I. A. IV, 320. *Dădea toate semnele de a înţelege orice situaţie emotivă.* CĂLINESCU, S. 229. *Încă în alte câteva poezii refrenul acesta revine pe un timbru emotiv.* RALEA, S. T. I, 27. *Scrierile lui Bălcescu au nu numai un conţinut de o rară densitate de idei, dar şi un cuprins emotiv neobişnuit de cald.* L. ROM. 1953, nr. 1, 32. *Conţinutul cântecului de leagăn.... exprimat în forme simple, dar de o deosebită forţă emotivă, ne dezvăluie aşteptările şi năzuinţele poporului.* IST. LIT. ROM. I, 174. *Echipajele şi accesoriile de lux... erau calculate pentru forţa lor emotivă şi de demonstraţie.* IST. T. I, 90. *Arta lui capătă o vibraţie emotivă aparte.* CONTEMP. 1972, nr. 1324, 9/5. (Adverbial) *A doua concepţie neagă chiar existenţa spiritului absolut şi se traduce emotiv prin mâhnire.* CĂLINESCU, O. XII, V.

2. (Despre atitudini, manifestări etc. ale oamenilor) Care se caracterizează prin afectivitate, sensibilitate; care se referă la emoţie sau la afectivitate; emoţional (**1**). *Căldura emotivă a poetului n-o poate însufleţi decât o clipă.* LOVINESCU, S. I, 30. *În acea clipă am pierdut contactul emotiv cu ceaţa.* TEODOREANU, C. B. 175. *Nici o mişcare emotivă delicată nu e străină de sufletul lui Ştolţ.* CĂLINESCU, B. I. 460. *Scena mecanizase, transformând în reflexe viaţa emotivă a Ioanei.* id. ib. 608. *Un act simultan cu experienţele emotive care le-au pus în mişcare.* VIANU, L. U. 395. *Abia am putea descoperi ici şi colo câte un crâmpei de sentiment, câte o slăbiciune emotivă.* RALEA, S. T. I, 25. *Vorbeam agitat, comentând cu o fierbere emotivă amănuntele întâmplării.* CAMIL PETRESCU, N. 157. *Veronica îşi făcea iluzie asupra capacităţii ei emotive.* CIOCULESCU, I. C. 128. *Stupoare emotivă care poate apărea după emoţii mari.* ABC SĂN. 346. *Piesa... dă prilej eroinei principale să desfăşoare o gamă sentimentală... de forţă emotivă în care Suzane Reichenberg excela.* IST. T. II, 82.

– Pl.: *emotivi, -e.*

– Din fr. **émotif**, it. **emotivo**, germ. **emotiv.**

EMOTIVÍSM s. n. Școală etică neopozitivistă care consideră că fundamentul noțiunilor și al judecăților morale este pur emotiv, exprimând doar intențiile și dorințele celui care le enunță. Cf. NDU.

– Din fr. **émotivisme.**

EMOTIVITÁTE s. f. Faptul de a se emoționa (1) ușor; însușirea de a fi emotiv (1); stare emotivă (2); emoționabilitate, emoționalitate, impresionabilitate. Cf. LM, CADE. *Focurile încrucișate ale unor emotivități cu antenele întinse tuturor adierilor.* LOVINESCU, M. 9, cf. id. C. V, 178. *Înlocuiesc intangibilul prin sensibil și ne dau o poezie personală, marmoreană, fără emotivitate.* CONV. LIT. LXVII, 247. *Melodie liniștită și profund lirică, evidențiind caracteristica emotivității romantice.* IZV. XVI, 346. *Au o emotivitate mai mare și o putere de inhibiție mai redusă.* IORDAN, STIL. 36, cf. RESMERIȚĂ, D. *Oricine poate să scrie cu condiția să definească, în sinceritate strictă, partea lui de emoție în emotivitatea totală.* ARGHEZI, S. XXV, 382. *Emotivitatea, delicatețea sufletească, astea sunt produse ale inteligenței.* CĂLINESCU, E. O. II, 126. *Atitudine estetică presupune o emotivitate mediocră.* RALEA, S. T. III, 226. *Era fața cealaltă a hipersensibilității și a emotivității dezordonate, care aveau să facă din el un poet.* CAMIL PETRESCU, N. 10, cf. DM, DER. *Emotivitate, stare de reacție emoțională a unui individ.* ABC SĂN. 145, cf. DEX, DN[3], D. PSIH. *Scrisul său, ... cu o puternică emotivitate conținută, va avea totdeauna înalte carate lirice.* ROMÂNIA LITERARĂ, nr. 1, 1992, 16/1. ◊ L o c. a d j. **De emotivitate** = emotiv (2). *Puterea sa de emotivitate... e în creștere, și fizicul reproduce tulburările lăuntrice.* ARGHEZI, T. C. 224. *Unii îi contestă conținutul de idei, reducând muzica la o simplă explozie de emotivitate.* M 1968, nr. 1, 44.

– Pl.: *emotivități.*

– Din fr. **émotivité**, germ. **Emotivität.**

EMÓȚIE s. f. Reacție afectivă complexă, în general bruscă și momentană, însoțită de tulburări fiziologice, care oglindește atitudinea individului față de realitate; p. g e n e r. tulburare, zguduire, mișcare sufletească. V. a g i t a ț i e, n e l i n i ș t e, p a l p i t a ț i e, p ă t r u n d e r e, s i m ț i r e. Cf. NEGULICI. *Aice mătușa Kloe oftă și rădică ochii la ceri cu oarecare emoție.* CODRESCU, C. I, 34/29. *Și buna bătrână se puse gios, înădușită de emoție și cu fața inundată de lacrimi.* id. ib. 41/22, cf. STAMATI, D. *Ascultă fără emoțiune această sentință.* RUSSO, S. 322. *Cumpătarea micșurează, nu numai acele arzinde emoții,... ci încă reține viața.* CALENDAR (1854), 47/13. *Starea cea critică în care ne aflăm ne inspiră acele sentimente și acele emoțiuni pe cari le simte cineva în fața patului de moarte.* CONCORDIA, 14 [1]/70. *Emoțiunea lui împrăștiindu-se în adunare, un moment nu mai făcea în acea colibă nici civilisați, nici sălbatici.* DÂMBOVIȚA (1860), 395/78. *Aruncă o ochire asupra figurelor noastre agitate de emoțiile cele mai deosăbite.* CALENDAR (1962), 114/1, cf. PONTBRIANT, D., PROT.-POP., N. D., ANTONESCU, D. *Emoțiunea întrerupea orice murmure pe buzele spectatorilor.* BARONZI, I. G. 585/6. *Am fi vorbit despre emoțiunile ce cearcă o mumă la vederea copilului său.* CANELLA, V. 198, cf. COSTINESCU, LM. *Eul își manifestă activitatea sa prin senzațiuni, prin emoțiuni... și mai cu seamă prin voință.* CONTA, O. F. 459. *Emoțiunea și inspirarea... erau zugrăvite pe fața lui.* ODOBESCU, S. I, 475. *Mânele ei îi căzură-n jos, căci era obosită de emoțiune.* EMINESCU, P. L. 84. *Niciodată n-a fost deșteptarea mai plăcută după un vis urât, decât vederea acestei albe copile după atâtea emoțiuni.* GANE, N. I, 143. *Iertați-mă, fraților, dacă sunt mișcat, dacă emoțiunea mă apucă așa de tare.* CARAGIALE, O. VI, 141. *Nu e întâmplare cât de neînsemnată care, spusă cu emoție, să nu ne intereseze.* VLAHUȚĂ, O. A. 466. *E la ei o cerință sufletească... de a-și manifesta simțirile, emoțiunile.* GHEREA, ST. CR. III, 17. *Când păsiră peste pragul casei unde era adunarea,...i se strânse inima de emoție.* I. NEGRUZZI, S. III, 124, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU. *Apoi să n-o dai dracului străinătatea, zise el, cu glasul stâns de emoțiune.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 37, cf. ALEXI, W. *Religia scoate uriașa putere de "convingere" prin sugestie, emoție și mângâiere a miliardelor de muritori.* PÂRVAN, I. F. 107. *Copleșită de emoție, își lăsă capul pe umărul lui.* REBREANU, I. 101. *La Eminescu, natura este expresia emoției lui.* IBRĂILEANU, S. 147. *Emoția pe care o dă o floare de câmp... are ca principiu gândul morții.* id. A. 71, cf. RESMERIȚĂ, D. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ne da posibilitatea să împletim în țesătura ei și firul emoției ce ne răscolește apele sufletului.* LOVINESCU, C. IV, 21. *În satul meu am fost prea fericit, ... mai ales după emoțiile ultimelor zile.* CAMIL PETRESCU, P. 153. *Sună clopoțelul, se face liniște, toți așteptăm cu emoție.* C. PETRESCU, C. V. 87. *Rola... strigă cu vocea stinsă, plină de emoție și nădejde.* BRĂESCU, A. 29. *Ne-a servit fiecăruia, plină de emoție, câte un cuțit.* SAHIA, S. A. 115. *Privește chaise-longul cu afecțiune, aproape cu emoție.* SEBASTIAN, T. 67. *Înfrânt de căldură, de alergătură și de atâtea emoții, își lăsă brațele pe masă.* TEODOREANU, M. II, 15. *Îl simțeam tulburat și emoțiunea lui mă cuprinse și pe mine.* SADOVEANU, O. XIX, 326, cf. SCRIBAN, D. *Înțelesesem tot din privirea și emoțiunea ei.* VIANU, A. P. 178. *Emoțiile zilnice... nu le lasă altă certitudine și altă salvare decât averea.* OȚETEA, T. V. 60. *Știința spune că emoțiile trebuiesc evitate.* ARGHEZI, S. X, 112. *Tăcu zâmbind cu emoție.* CĂLINESCU, B. I. 12. *Întrebarea... deșteptă în mine o emoție.* BLAGA, H. 123. *Emoția e ceea ce se exprimă exterior, ceea ce se vede.* RALEA, S. T. III, 176. *Doina aceasta se înalță până la cele mai pure și desăvârșite trepte ale emoției.* BOGZA, C. O. 366. *Cercetam cu sufletul încărcat de emoție palatul-muzeu.* STANCU, R. A. II, 368. *Emoțiile și amintirile curate rămân.* VINEA, L. I, 200. *Să înnebunești de emoție, nu altceva.* H. LOVINESCU, T. 247. *Îl puse, gâfâind, lângă cârmă – gâfâind de emoție nu de trudă.* TUDORAN, P. 338. *Glasul îi tremura vizibil de emoție sau poate de răcoarea dimineții.* PREDA, DELIR. 39. *Toți erau obosiți de emoțiile zilei.* T. POPOVICI, S. 40, cf. DER. *Cu mare emoție, vom schimba mijlocul de locomoție.* SORESCU, U. 33. *Marile emoții, dacă există, se consumă în afara poemului.* SIMION, S. R. III, 160, cf. D. PSIH. ◊ (Cu determinări care indică felul, intensitatea, originea) *Privirile sale înveselite începusă a rătăci cu o dulce emoție asupra minunilor aceii grădini.* CALENDAR (1859), 13/9. *Căutând cu ochii, cu auzul și cu inima priveliști, răsunete și emoțiuni vânătorești.* ODOBESCU, S. III, 4. *O emoție distrugătoare îi încleștа fălcile.* VLAHUȚĂ, D. 197. *Neșterse din memoria mea vor rămânea emoțiunile sufletești ce le-am simțit la prima noastră întâlnire.* SBIERA, F. S. 121. *Întinse pușca, cu eterna emoțiune a vânătorului.* ZAMFIRESCU, V. Ț. 146. *Priveliștea este considerată ca un izvor de emoții poetice.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 206. *În fața scrisorilor... simțim o emoție impersonală.* id. C. VII, 85. *Prin însuși efectul ei de a ridica prin contemplație la emoții impersonale, arta este morală.* LOVINESCU, S. VIII, 191. *Era o tulpină ierboasă, plină de boboci galbeni... Am cules-o cu negrăită emoțiune.* GALACTION, O. I, 349. *Nu poți să spui că nu există și o emoție pur artistică.* CAMIL PETRESCU, T. II, 118. *Se înălțau deasupra șanțului, pregătindu-se cu emoțiune sinceră... să vadă moarte de om.* BRĂESCU, V. A. 70. *Emoție vânătorească.* STOICA, VÂN. 9. *Numai pe mine mă strângea de gât o emoție ciudată.* COCEA, S. I, 2. *Îi veneau dinspre ea numai emoții proaspete.* TEODOREANU, L. 59. *Suntem un colț al lumii unde pătimașii ar putea găsi mult mai ușor emoțiile tari.* VOICULESCU, P. I, 103. *Cu cât un subiect va părea mai nobil, mai încărcat de o emoție reală ori factice, cu atât el va fi mai prețuit.* OPRESCU, I. A. IV, 74. *Simte emoția de purificare religioasă de Anul Nou.* CONSTANTINESCU, S. II, 253. *Încercăm să distingem specia căreia îi aparțin, amestecând știința strâmtă cu emoția nemărginită.* ARGHEZI, P. T. 380. *Râse amuzată, nu însă atât încât să nu lase a i se vedea o emoție lăuntrică.* CĂLINESCU, E. O. I, 222. *Nu mi s-a întâmplat niciodată să*

am o emoție atât de profundă. PREDA, R. 38. *Stupoarea emotivă, care poate apărea după emoții mari.* ABC SĂN. 346. *Egoism se traduce aici prin emoție psihologică.* N. MANOLESCU, C. M. 234. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Emoția omenească a codrului care se tânguie nu lasă loc contemplației estetice.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 205. *Fraza e adesea lungă, cu reveniri, grea de emoție.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 150, 4/2. ◊ *Emoție estetică* (sau *artistică*) = moment al vieții psihice care exprimă reacția la contemplația obiectului estetic. *Orice emoțiune estetică... să se înalțe în lumea ficțiunii ideale.* MAIORESCU, CR. II, 185. *Cer în artă mai mult emoția estetică decât expresia propriilor lor sentimente.* IBRĂILEANU, S. 104. *În lectura criticelor lui am resimțit, încă din copilărie, cea mai puternică emoție estetică.* LOVINESCU, M. 135. *Emoția estetică se constituie prin proiectarea propriilor noastre conținuturi sufletești.* VIANU, A. P. 404. *Erau interesați... de emoțiile estetice pe care le deșteptau clinchetul tacâmurilor de argint, farfuriile de porțelană fină.* CĂLINESCU, S. 148. *Emoția estetică trebuia considerată ca o formă de contemplare în sferele înalte.* RALEA, S. T. III, 199. *Finalitatea scrisului... nu stă în emoția estetică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 11/4. *Emoția artistică se traduce... printr-o stare de reculegere tăcută.* GRIGURCU, C. R. 43. ◊ Loc. adj. **De emoție** = emoțional. *Am notat prin sublinieri deosebitele-mi stări de emoție ce mi-au cauzat acele rânduri.* CARAGIALE, O. VII, 5. *Greșeala cea mare a școlii parnasiene... a fost tocmai cultivarea acestei atitudini de emoție.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 61. *Această operație fu privită... fără nici o manifestare deosebită de emoție.* CĂLINESCU, S. 30.

– Pl.: *emoții.* – Și: (învechit) **emoțiúne**, (învechit, rar) **emociúne** (STAMATI, D) s. f.

– Din fr. **émotion**, it. **emozione**, germ. **Emozion.**

EMOȚIONÁ vb. I. **1.** Tranz. A produce, a cauza, a provoca o emoție; a impresiona, a mișca (**3**). V. tulbura. Cf. NEGULICI, ANTONESCU, D. *Din toate pasiunile dramatice, amorul ne emoționează mai mult.* CONV. LIT. II, 30, cf. RESMERIȚĂ, D., COSTINESCU, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *L-au emoționat mai mult acelea în care se înfățișau întâmplări de pe vremea zaverei.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 73, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Pe mine m-ai emoționat până la lacrimi.* CAMIL PETRESCU, P. 103. *Dania se așează pe divanul meu, orice gest o emoționează.* HOLBAN, O. II, 89. *Supunerea lui, ascultarea mă emoționau.* VLASIU, D. 192. *Creaseră și două eroine care emoționaseră pe mulți cetitori.* TEODOREANU, L. 69, cf. SCRIBAN, D. *Acest tablou emoționează tot atât de puternic și pe omul de la țară,... și pe adevărații cunoscători.* OPRESCU, I. A. IV, 38, cf. 74. *N-a putut să ne zguduie, să ne emoționeze.* ARGHEZI, S. XXXIV, 94. *Simpla prezență a unui bărbat o emoționa.* CĂLINESCU, E. O. I, 69. *Mă emoționa nespus de mult acest contact cu hârtiile și scrisul marelui poet.* BLAGA, H. 110. *Îl emoționează deopotrivă și viața de asprime pesimistă din romanele lui Zola.* RALEA, S. T. III, 189. *În felul acesta se plătesc marile întâmplări, capabile să emoționeze lumea.* BOGZA, C. O. 337. *Ca să-l emoționeze pe Turtulă, își agita mereu ciocul urât.* STANCU, R. A. II, 71. *Această grijă m-a emoționat.* TUDORAN, O. 424, cf. DM, DN[3]. *Modul în care întâmpină acest eveniment m-a emoționat... profund.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 9, 14/1. ◊ Absol. *Demostene Botez e un poet care emoționează și încântă.* IBRĂILEANU, S. 212. *Această frumusețe... nu este o realitate concretă, ci o abstracție a minții, care nu emoționează.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 100. *Cred că pateticele peripetii ale eroului... și-ar fi păstrat puterea de a emoționa.* CONV. LIT. LXVII, 371. *N. Iorga, ... un liric ce înalță și emoționează.* LOVINESCU, S. VIII, 139. *Informațiile din gazete aproape nu mai emoționează.* SADOVEANU, O. XIX, 434. *Unele corpuri emoționează.* ARGHEZI, S. X, 148. *Mizeria lui era considerabil trucată spre a emoționa.* CĂLINESCU, S. 17. ◊ Fig. *Apele vor străbate întreaga țară, fertilizând-o și înfrumusețând-o. Și emoționând-o.* BOGZA, C. O. 66.

2. Refl. A fi cuprins, stăpânit de emoție; a se tulbura (**1**). *Asudă mereu și se emoționează pe văzute.* CARAGIALE, O. IV, 132, cf. I, 108, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Se emoționează adesea fără cauză vădită.* IBRĂILEANU, A. 41, cf. CADE. *Spuneam cuvinte entuziaste despre o carte, iar Dania se emoționa odată cu mine.* A. HOLBAN, O. II, 48. *Cetățeanul care se emoționa altădată... se simte astăzi destul de nepăsător.* SADOVEANU, O. XIX, 126. *Trecând, bietul om ne-a văzut și s-a emoționat vizibil.* ARGHEZI, P. T. 258. *Oamenii inteligenți... se emoționează numai de marile fapte de construcție.* CĂLINESCU, B. I. 146. *Fiecare generație... învață să scrie și să se emoționeze de întâmplările vieții.* BOGZA, C. O. 276, cf. DL. *Eu mă emoționez. Și... Le povestesc Ce frumos a murit sufletul meu.* SORESCU, P. 36. *Când vrea să spună ce vrea să spună, emoționându-se, un soi de inhibiție îl cuprinde.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 1, 10/2, cf. DEX. ◊ (Prin sinecdocă) *Vei găsi oameni care să judece drept, inimi care să se emoționeze sincer și imaginații visătoare de frumuseți ideale.* CONV. LIT. XXII, 54.

– Pronunțat: *-ți-o-.* – Prez. ind.: *emoționez.*

– Din fr. **émotionner.**

EMOȚIONÁBIL, -Ă adj. Care se emoționează cu ușurință; emotiv. *Situațiile dramatice la care, prin ariditatea sufletului său emoționabil scurt și la superficie, nu se putea adapta.* CĂLINESCU, B. I. 533, cf. NDN, NDU

– Pronunțat: *-ți-o-.* – Pl.: *emoționabili, - e.*

– Din fr. **émotionnable.**

EMOȚIONABILITÁTE s. f. Însușirea de a fi emoționabil; emotivitate, emoționalitate. *Aici nu este în joc atât funcțiunea inteligenței,... cât aceea mai profundă a emoționabilității.* ARHIVA, I, 424. *Făcând de departe impresia stăpânirii de sine, datorită redusei sale emoționabilități.* CĂLINESCU, B. I. 40, cf. SFC VI, 57, NDN, NDU.

– Pronunțat: *-ți-o-.* – Pl.: *emoționabilități.*

– **Emoționabil** + suf. *-itate.*

EMOȚIONÁL, -Ă adj. **1.** Care este capabil să producă o emoție; care este provocat de o emoție; care este propriu emoțiilor; de emoție; emotiv (**2**). *Impresia ce ne-o fac este cu totul lipsită de puterea zguduitoare, de virtutea emoțională.* CARAGIALE, O. III, 255. *Sânt unele versuri cari ar putea să lipsească, fără a pricinui vreun neajuns pentru fondul emoțional.* GHEREA, ST. CR. I, 213, cf. III, 17. *Cuvinte emoționale și... tablouri mișcătoare.* IONESCU-RION, C. 98. *Am oarecare putere emoțională în timbru, dar vocea e puțină.* D. ZAMFIRESCU, A. 123. *Ermetismul sistematic purcede din nevoia mascării insuficienței emoționale.* LOVINESCU, C. VII, 116. *Avea un fel de nevăzută și emoțională aureolă.* CAMIL PETRESCU, P. 13. *Versuri nule, vacante de orice sens emoțional am putea cita nenumărate.* STREINU, P. C. III, 59. *Am simțit că mă apropii și de adeziunea emoțională.* CONSTANTINESCU, S. V, 305. *Natura nu are peste tot... echivalența unei opere de artă și nu produce efecte emoționale.* CĂLINESCU, S. 113, cf. id. B. I. 376. *Strofe întregi cu puternic cuprins emoțional... vorbesc prin ele însele.* VIANU, S. 50, cf. id. M. 143. *Cu cât poate cineva să-și canalizeze, să-și sublinieze pornirile emoționale primare, cu atât arta lui e și mai personală.* RALEA, S. T. I, 60, cf. II, 39. *Această stare emoțională își menține aceeași intensitate la începutul perioadei a doua.* L. ROM. 1953, nr. 3, 66. *Nu mai poate fi vorba de un șoc emoțional care să o vindece.* VINEA, L. II, 71, cf. DL. *Uneori, cuvintele capătă conținut emoțional prin derivare.* SCL 1957, 525. *Piesele lui Cehov – cu caracterul lor emoțional, subliniat prin elemente vizuale și auditive.* S ianuarie 1960, 24. *Material nou, inedit, de o deosebită însemnătate politică și emoțională.* V. ROM. februarie 1960, 125. [Emoțiile] *sunt însoțite de obicei de anumite expresii emoționale.* DER II, 261. *Stare de reacție emoțională a unui individ.* ABC SĂN. 145. *Un conținut de o tensiune emoțională deosebită capătă forme*

sensibile. M 1965, nr. 3, 11. *Conținutul emoțional al întregii simfonii este de esență predominant lirică.* ib. 1966, nr. 1, 24. *Culoarea pare să fie... o sursă de efluvii emoționale.* T ianuarie 1969, 109, cf. DEX. *Trebuie luat în considerație fiecare factor... care condiționează efectul emoțional al artei teatrale.* IST. T. I, 16. *Imping creația dramatică spre făgașul unei manufacturi convenționale, lipsită de orice urmă de real impact emoțional.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 4/2. *Fenomenul originar al abordării critice îl reprezintă.... starea emoțională „sintetică".* GRIGURCU, C. R. 26. ◊ F i g. *Romanele, nuvelele, poeziile sunt un ciment emoțional al societății.* V. ROM. decembrie 1953, 277. ◊ (Substantivat, n.) *Procesul de creație al actorului nu se poate baza numai pe emoțional.* CONTEMP. 1949, nr. 164, 9/4.

2. Emotiv (**1**). *Ea nu mai are în vedere ființa emoțională sau reflexivă ascunsă în adâncul sufletului.* N. MANOLESCU, A. N. III, 56.

– Pronunțat: *-ți-o-.* – Pl.: *emoționali, -e.*

– Din fr. **émotionnel**, germ. **emotional.**

EMOȚIONALITÁTE s. f. Însușirea de a fi emoțional; emotivitate, emoționabilitate. *Nimeni, în unele momente, cu toată emoționalitatea și subiectivismul lui, nu e mai aproape de „starea pură" ca Rilke.* RALEA, S. T. III, 251. *Emoționalitatea este legată de un concept care vizează esența eternă a omului.* ROMÂNIA LITERARĂ, nr. 1, 1992, 8/3.

– Pronunțat: *-ți-o-.* – Pl.: *emoționalități.*

– **Emoțional** + suf. *-itate.*

EMOȚIONÁNT, -Ă adj. Care emoționează (**1**); impresionant, palpitant, pătrunzător, tulburător (**4**). *Fraza se deschidea, se lărgea într-o bogăție de cuvinte sonore, puternice, emoționante.* VLAHUȚĂ, D. 14. *Nu vom găsi pagini mai artistice și mai emoționante decât acelea din „Năpasta" și „Păcat".* GHEREA, ST. CR. III, 109. *Puse stânga pe mânerul săbiei și începu un discurs emoționant.* BACALBAȘA, S. A. I, 93. *Acest tânăr student era încă de o superioară și emoționantă nevinovăție.* IORGA, P. A. II, 143. *Tot ce face e o realizare necontenită a ființei ei și e, totuși, o altă descoperire emoționantă.* IBRĂILEANU, A. 78. *Avea un aer de modestie emoționantă.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 15, cf. CADE. *Printre întrebări emoționante, ea ar fi voit să spună că această intimitate vine prea repede.* BACOVIA, O. 223. *Mă trezesc zâmbind admirativ: "Foarte emoționant!"* CAMIL PETRESCU, P. 64. *O asemenea seară i se părea un rar și emoționant eveniment.* C. PETRESCU, C. V. 233. *Sânt emoționante numai femeile care-ți dau nevoia să le respiri.* TEODOREANU, L. 161. *O sărbătoare intimă, dar de o gingașă și emoționantă solemnitate.* VOICULESCU, P. II, 191. *Ne spune într-o emoționantă tremurătură de condei.* STREINU, P. C. III, 8. *Ajunge cu povestirea la un punct emoționant.* IORDAN, STIL. 124. *Sub crusta rece a discursurilor stilate, am regăsit fondul emoționant omenesc.* CONSTANTINESCU, S. V, 306. *Fu momentul cel mai emoționant.* CĂLINESCU, O. XI, 155. *Au scris o pagină emoționantă despre mercantilizarea sentimentelor.* RALEA, S. T. I, 81. *Ele apar pe rând... ca un semn cunoscut, și totuși de fiecare dată emoționant, al vieții.* BOGZA, C. O. 241. *Sunt emoționante convorbirile pline de sinceritate și de căldură.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2740. *Ciudata ceremonie... li se păru destul de emoționantă.* VINEA, L. I, 22. *Ce emoționant tablou!* H. LOVINESCU, T. 74, cf. DM. *De mult n-am mai trăit atâtea clipe emoționante ca în acea seară.* M 1968, nr. 7, 34. *Margareta este o emoționantă prezență.* T ianuarie 1969, 119, cf. DEX, DN[3]. *Se pare că a fost încarcerat, cum reieșea dintr-un emoționant interviu televizat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 7/1. ◊ (Adverbial) *Cerul asfințitului se umplu, emoționant, cu trupul Ceahlăului.* IBRĂILEANU, A. 160. (Legat de un adjectiv prin prepoziția „de") *Emoționant de simple... sunt versurile lui.* CONTEMP. 1949, nr. 156, 4/1. *Lui Eminescu i se închină cadențele unei emoționant de fanate compuneri.* GRIGURCU, C. R. 109.

– Pronunțat: *-ți-o-.* – Pl.: *emoționanți, -te.*

– Din fr. **émotionnant.**

EMOȚIONÁRE s. f. Faptul de a (se) e m o ț i o n a și (rar) rezultatul ei; tulburare. Cf. COSTINESCU. *Emoționarea aceasta acum este mai puternică.* EMINESCU, O. XI, 47, cf. DDRF. *Multiplică și sporește durerea, ca și capacitatea de emoționare și de poezie.* PERPESSICIUS, M. III, 11, cf. DEX, DN[3].

– Pronunțat: *-ți-o-.* – Pl.: *emoționări.*

– V. **emoționa.**

EMOȚIONÁT, -Ă adj. (Despre oameni) Cuprins de emoție; impresionat, înduioșat, mișcat[2], pătruns, tulburat, zguduit. Cf. LM. *S-a întors a doua zi foarte emoționat.* CARAGIALE, O. II, 191, cf. 30. *Era emoționat, dar știu să se stăpânească.* I. NEGRUZZI, S. III, 38, cf. ALEXI, W. *A apărut emoționată și stângace.* IBRĂILEANU, A. 130. *Privindu-l emoționați, așteptam un dezastru.* LOVINESCU, M. 48. *Tânărul mulțumește profund emoționat.* SAHIA, U. R. S. S. 194. *Era aproape emoționată.* SEBASTIAN, T. 70. *Fugi emoționat, ca un îndrăgostit.* TEODOREANU, M. II, 52. *Tinichigiul mi-a apucat emoționat mâna.* SADOVEANU, O. XVIII, 502, cf. XIX, 102. *Se frământa emoționată. Nu știa ce să facă.* BART, E. 317. *Mulți auditori au avut cuvânt să fie emoționați.* ARGHEZI, P. T. 100. *Institutorul își împreună mâinile sincer emoționat.* CĂLINESCU, E. O. I, 24, cf. id. B. I. 622. *Îl privi, mereu emoționată, surâzând.* CAMIL PETRESCU, N. 139. *Era lesne de înțeles cât am fost de emoționat.* STANCU, R. A. V, 213. *Îți închipui cât sunt și eu de emoționat.* H. LOVINESCU, T. 331. *Când se despărțise la gară de familie, fusese emoționat.* T. POPOVICI, S. 311, cf. DM. *Mișcarea se accentuează dacă bolnavul este emoționat.* ABC SĂN. 56. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Altora nu le-am dat poate întreg coloritul cu care impresionaseră ele emoționatul meu suflet.* SBIERA, F. S. 4. *Este o mărturisire emoționată a unei participări.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 106. *Discursul său emoționat și grav.* ARGHEZI, S. XXXIV, 40. *Versurile care i se par prea emoționate le exprimă cu rezervă.* RALEA, S. T. I, 62. *Oceanul e marele generator de ritmuri spre care toate auzurile se întorc emoționate.* BOGZA, C. O. 233. *La capătul firului o respirație ușoară, o ascultare poate dușmănoasă, poate numai emoționată.* VINEA, L. II, 266.

– Pronunțat: *-ți-o-.* – Pl.: *emoționați, -te.*

– V. **emoționa.**

EMOȚIÚNE s. f. v. **emoție.**

EMPATÉTIC, -Ă adj. Empatic. *Înzestrat cu un extraordinar dar empatetic,...a reușit să trăiască pe rând cele mai felurite culturi.* BLAGA, Z. 209.

– Pl.: *empatetici, -ce.*

– Din engl. **empathetic.**

EMPÁTIC, -Ă adj. Care ține de empatie, care se referă la empatie; empatetic. Cf. NDN.

– Pl.: *empatici, -ce.*

– Din fr. **empathique.**

EMPATÍE s. f. (Psih.) **1.** Capacitatea de a percepe, a înțelege și a accepta gândurile și sentimentele unei alte persoane prin identificare afectivă cu aceasta, fără a recurge la comunicare verbală. *Orice „cunoaștere" pe care el o îmbrăca în cuvinte e încărcată de empatie, e trăită.* BLAGA, Z. 210. *Această formă de simpatie, de „empatie", cum s-a numit, poate lua câteodată forma unei retrăiri directe, senzoriale.* RALEA, S. T. II, 236, cf. DN[3], D. PSIH., DEX – S, NDU.

2. Tendință a receptorului de a trăi afectiv, prin transpunere simpatetică în obiectele exterioare, în viața eroilor din opere literare, filme etc.; p. e x t. identificare emotivă cu eroii din

cărți, filme etc., care permite înțelegerea estetică. *S-a aplecat cu aceeași pietate, cu o acribie egală în fervoare și cu darul unei adevărate empatii poetice asupra legatului liric al Emiliei Dickinson.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 27, 13/1, cf. DN^3, DEX – S, DEXI.

– Pl.: *empatii.*

– Din fr. **empathie**, engl. **empathy.**

EMPĂNÁ vb. I v. **împăna.**

EMPERECLISÍ vb. IV v. **embereclisi.**

EMPÉRIC, -Ă adj. v. **empiric.**

EMPERICLISÍ vb. IV v. **embereclisi.**

EMPIÉM s. n. (Med.) **1.** Formare și acumulare de puroi într-o cavitate naturală a organismului; s p e c. pleurezie purulentă, p i o t o r a x. *O grămădire de zer... care se transformă, curând sau mai târziu în pleurezită și chiar în empiemă (grămădire de puroi).* MAN. SĂNĂT. 223/2, cf. COSTINESCU, LM, ENC. ROM., BIANU, D. S., YGREC, M. N., DER III, 755. *Sunetele caracteristice care se aud în cutia toracică în caz de empiem.* ABC SĂN. 218, cf. D. MED., DN^3.

2. Operație chirurgicală care constă în deschiderea toracelui pentru a se scoate puroiul din cavitatea pleurală și efectuarea de spălături antiseptice. *Empiemul constă în a tăia strat cu strat țăsăturile dintr-un spațiu intercostal și a introduce un tub de drenaj.* BIANU, D. S., cf. YGREC, M. N., DN^2, NDN.

– Pronunțat: *-pi-em.* – Scris și: (învechit) *empyem.* LM, ENC. ROM. – Pl.: *empiemuri* (DN^3) și *empieme* (ib.). – Și: (învechit) **empiémă** (pl. și, rar, *empiemate,* LM) s. f.

– Din fr. **empyème.**

EMPIÉMĂ s. f. v. **empiem.**

EMPIOCÉL s. n. (Med.) Tumoare purulentă. Cf. DN^3.

– Pronunțat: *-pi-o-.* – Pl.: *empiocele.*

– Din fr. **empyocèle.**

EMPÍRE adj. invar. (În sintagma) *Stil empire* = stil în arhitectură și în artele decorative și aplicate, caracterizat prin monumentalitate fastuoasă, prin folosirea motivelor mitologice, a emblemelor militare și prin bogăția decorațiilor interioare, care s-a impus în timpul dinastiei napoleoniene. *Cităm biserica... cu turla ei de lemn fără stil, cu frontonul ei în stil empire francez corupt.* ARH. OLT. V, 332. *Vodă îl întrebă de la biroul mare semicircular în stil „empire": Ce este, Lăcustene?* CAMIL PETRESCU, O. II, 242, cf. DN^3.

– Pronunțat: *ampir.*

– Din fr. **Empire.**

EMPIRÉIC, -Ă adj. Care aparține empireului, care este caracteristic empireului, care se referă la empireu. Cf. MDA. ◊ (Substantivat). *Expresia „trei inele", amintind empireicele ternare, rămâne obscură.* CĂLINESCU, O. XII, 16.

– Pronunțat: *-re-ic.* – Pl.: *empireici, -ce.*

– **Empireu** + suf. *-ic.*

EMPIRÉU, -ÉE s. n., adj. **1.** S. n. (În mitologia greco-romană) Partea cea mai de sus a bolții cerești, unde își aveau zeii lăcașul și unde se afla focul etern; reședința zeilor; p. e x t. (livresc) locașul celor fericiți (după moarte), c e r. *Adesea al meu suflet... Pe aripe de fiacăr' svolând spre empiree, Văzu divine câmpuri.* HELIADE, O. I, 114. *Spre empireu privirile Cu temere ridică, Și-adună-ncet simțirile. Și astfel ea suplică.* FILIMON, O. I, 361, cf. 365, BARONZI, I. L. II, 229/5, COSTINESCU, LM, ENC. ROM., BARCIANU. *Să-mbrățișezi pământ și empireu Și să te umfli cât un Dumnezeu.* GORUN, F. 149, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Dante distinge în strălucirea empireului – spațiu infinit și imobil... – nouă cercuri luminoase.* OȚETEA, R. 197. *I-am răspuns și eu tot așa de simplu: „Crinii cresc în empireu".* CĂLINESCU, C. O. 109, cf. id. S. 392, DL. *Nu există dincolo un empireu în care să vă regăsiți.* PREDA, C. I. P. II, 339. *Ea... nu se va înălța în empireul în care strălucesc, în poezie eternă, Laura lui Petrarca, Elena lui Ronsard.* CONTEMP. 1969, nr. 1183, 3/2. *Dar vine ca din empireu un pâlc de duhuri ale transmigrării.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 6, 6/1, cf. DEX, DN^3. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Cer empireu.* SCRIBAN, D. ◊ (Glumeț) *Faci parte din empireu? Te adapi din umorul lui Mihalache Dragomirescu?* BRĂESCU, în ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 103, 13/3.

2. Adj. (Calc după fr. c h a m p s É l y s é e s ; în sintagma) *Grădinile empiree* = cîmpiile elizee, v. e l i s e u. *Te văz și văz Olimpul, grădinile empiree. Ești fericirea lumii și centru-n firmament.* HELIADE, ap. MAIORESCU, CR. I, 387. *Fixează pe frumoasa Serafita în ambianța grădinilor empiree.* SIMION, D. P. 105.

3. S. n. (Poetic) Bolta cerului, firmament. NDN.

– Scris și: (rar) *empyreu.* LM, ENC. ROM. – Pl.: (rar) *empiree.*

– Din fr. **empyrée**, it. **empireo.**

EMPIREUMÁTIC, -Ă adj. (Învechit) (Despre substanțe) Care are miros neplăcut, de ars. *Prin ardere sau prăjire încă mult să sporească, pregătindu-i totodată și un oloi empireumatic.* ALBINEȚ, M. 147/18, cf. GHEȚIE, R. M. ◊ P. r e s t r. (Despre mirosuri) *Hidrogenul bicarbonit este gazos, necolor, cu un miros empirevmatic și eterat.* MARIN, PR. I, 189/29, cf. LM, BARCIANU, ALEXI, W. *La încălzire puternică se carbonizează și răspândește un miros empiriomatic.* MACAROVICI, CH. 532.

– Pronunțat: *-re-u-.* – Scris și: (rar) *empyreumatic.* LM. – Pl.: *empireumatici, -ce.* – Și: (rar) **empirevmátic, -ă, empiriomátic, -ă** adj.

– Din fr. **empyreumatique.**

EMPIREUMĂ s. f. (Învechit) Gust sau miros neplăcut provenit din arderea unor materii organice la un foc violent. Cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM.

– Accentul necunoscut. – Scris și: *empyreumă.* LM. – Pl.: *empireumate.* – Și: **empureumă** (accentul necunoscut) s. f. LM.

– Din ngr. **ἐμπύρευμα**, fr. **empyreume.**

EMPIREVMÁTIC, -Ă adj. v. **empireumatic.**

EMPÍRIC, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. (În filosofia raționalistă; în opoziție cu r a ț i o n a l) Care aparține empirismului (**1**) sau care se referă la empirism; care se bazează (exclusiv) pe experiența senzorială sau pe practică, fără criterii științifice; empirist (**2**). *Acum se ecserțez... cu empirice metoade mai mult decât cu diagnostica boalelor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXV/22, cf. id. O. Î. 204/18. *Deacă lucrarea noastră ținteşte asupra unor singure obiecte practice, atunce adevărul se numeşte empiric.* ASACHI, L. 40/1. *Neavând alte reguli decât rețetele empirice, nu era o știință.* PROPĂȘIREA (1844), 202/23, cf. STAMATI, D. *M-au lecuit de sistemu empiric.* ROMÂNUL (1857), nr. 39, 3/58. *Aceste împărțire era mai mult empirică.* COBÂLCESCU, G. 91/29, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *El nu despreţuia studiul empiric ca predecesorul său.* CONTA, O. F. 184. *Sensualismul, empiric fiind, nu e fals, ci numai unilateral.* EMINESCU, S. P. 370, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM. II, 293, BARCIANU, ALEXI, W. *În Antichitate era o școală medicală numită empirică.* BIANU, D. S. 270. *Ei au lăsat cu totul în părăsire partea empirică a problemei.* PETICĂ, O. 418. *În mod empiric pun în aplicare procedeurile de investigație văzute în operele altora.* BUL. COM. IST. I, 7. *Istoria empirică ia fenomenul,... îl descrie în aspectul ei anecdotic, îi caută cauzele și efectele.* PÂRVAN, I. F. 65. *Se mişca încoace şi încolo,... privind nerăbdătoare*

la seidecăria empirică a birjarului. IBĂILEANU, A. 118, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Aceste considerații... se reclamă, așadar, numai de la natura lor strict empirică.* LOVINESCU, M. 153. *Empiric se zice despre tot ceea ce e bazat numai pe experiență.* CERNE, D. M. *Epocei de pură barbarie empirică... i se opune reforma societății prin știință.* D. GUSTI, P. A. 209, cf. 191, SCRIBAN, D. *Practice de care impresioniștii se serviseră până atunci în chip empiric și instinctiv.* OPRESCU, I. A. IV, 222. *Dialectica ne dă posibilitatea de orientare liberă în materialul empiric.* CONTEMP. 1949, nr. 129, 3/3. *N-avea... nici o cunoștință de medicină, nici o noțiune măcar empirică despre boale.* CĂLINESCU, E. O. II, 227, cf. id. C. O. 59, *Spiritul... sensibilizează conceptele sale empirice prin exemple.* VIANU, P. 161. *O problemă... e circumscrisă la un fenomen mai restrâns, empiric.* BLAGA, G. 203. *Un exemplu empiric ne poate lumina și mai bine.* RALEA, S. T. III, 47. *Agricultura a fost o practică tradițională sau o practică empirică.* AGROTHENICA, I, 11. *Tehnica empirică a lăutarilor noștri ajunge adese să folosească toate resursele.* ALEXANDRU, I. M. 132, cf. 161, DM, DN[2]. *Hegel a vrut să scrie o istorie universală filozofică, iar nu empirică.* CF 1961, 62, cf. DER. *Fixarea acestor puncte s-a făcut pe baza unei practici empirice milenare.* ABC SĂN. 15. *Ofensații își pun întrebări, ajung la soluții empirice.* IL ianuarie 1968, 1. *Sub semnul ficțiunii memorialistice, al confuziei intenționate dintre eul artistic și eul empiric al scriitorului.* N. MANOLESCU, A. N. III, 96. *În ea e vizibil un artificiu dramatic modern, anume abstragerea de la realitatea empirică.* T ianuarie 1969, 105. ◊ (Adverbial) *Empiric, un fenomen caracterizat ca istoric este valorificat după intensitatea lui materială.* PÂRVAN, I. F. 66, cf. 64. *Două sunt drumurile... de urmat... empiric, independența morală a criticului.* LOVINESCU, S. I, 512, cf. SCRIBAN, D. *Admit ipoteza gratuită, dar comodă a atomului..., fără ca măcar să-l consulte empiric.* RALEA, S. T. II, 30. *Relația aceasta a fost stabilită empiric de Balmer.* T. V. IONESCU, E. 481, cf. 519. *Le tratează empiric.* CIOCULESCU, I. C. 55. *Ideile științifice, cu ultima lor ambiție de a fi „empiric verificate", sunt fatal „plate".* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 211. ◊ *Medicină empirică* = (metodă de) tratare a bolilor numai pe bază de experiență și de cazuri antecedente, fără cunoștințe teoretice. Cf. LM. *Dl. doctor... mărturisește aceasta zicând că nu cunoaște decât medicina empirică.* CONTEMPORANUL, I, 170. *Cât privește celelalte credințe,... le vom examina la locul lor în altă lucrare consacrată medicinei empirice.* CANDREA, F. 40, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Strângeți-l de un deget, zise din medicina empirică ministrul.* ARGHEZI, S. X, 103. *A fost și prin Polinezia, a studiat medicina empirică de pe acolo.* VINEA, L. I, 258, cf. DL. *Un gen cu totul perimat ca funcție practică și ca auxiliar al medicinei empirice.* IST. LIT. ROM. I, 57, cf. DEX. *Formulă empirică* = formulă obținută prin prelucrarea pur matematică a unor date experimentale, fără substrat teoretic. DEX.

2. S. m. Adept al empirismului (**1**). V. e m p i r i s t (**1**). Cf. I. GOLESCU, C. *Câți empirici, mai ales în capitalii, știu se câștige stima obștiei prin cumpătata purtare.* ALBINEȚ, M. 35/13. *Se va otărî în sfârșit a se desbăra d-aceștii empirici în chestiile sociale și politice.* ROMÂNUL (1857), nr. 39, 4/15, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

3. S.m. (Depreciativ) Persoană care practică ilegal medicina. *În mezul curei unui empiric grec,... pacientul ș-au dat sufletul.* ASACHI, S. L. II, 95. *Nu îi va considera mai mult decât pe empiricii în medicină, adică pe șarlatani.* ROMÂNUL (1857), nr. 39, 3/16, cf. COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Majoritatea empiricilor occidentali recurg însă la practici și manopere iraționale.* ABC SĂN. 146.

– Pl.: *empirici, -ce.* – Și: (învechit, rar) **embíric, -ă** (I. GOLESCU, C., STAMATI, D.), **empéric, -ă** (URSU, Î. L. II, 252), **imbíric, -ă** (id. ib.) adj., s. m. și f.

– Din ngr. **ἐμπειρικός**, fr. **empirique**, lat. **empiricus, -a, -um**, germ. **empirisch.**

EMPIRICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Empiric. *Cunoștințele loghicești să deosebesc de cele empiricești.* POTECA, F. 66/25, cf. 63/24, URSU, Î. L. II, 252.

– Pl.: *empiricești.*

– **Empiric** + suf. *-esc.*

EMPIRÍE s. f. Experiență; abilitate. *Amestecă începăturile empiriei (cercare în faptă) și ale teoriei, crezând că toată cunoștința să trage din aceeași începătură.* POTECA, F. 59/13, cf. 64/2, STAMATI, D., LM. *Așteptăm și de la empiria Evgenii tale ca să ne simulevsească ce avem a face.* ODOBESCU, S. I, 325. *Recunoaște... observațiunea cugetătoare sau empiria filosofică.* ARHIVA, II, 270, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Este empirie? Este transcendență?* PÂRVAN, I. F. 104, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Din punct de vedere genetic, ea s-a alcătuit din două elemente disparate: empirie și construcție logică.* DR. VII, 288. *Empiria își caută mai departe de treaba ei.* CONV. LIT. LXVII, 324, cf. GÁLDI, M. PHAN. 178. *O asemenea caracterologie există în literatura universală, cu tot apriorismul și cu toată empiria cerute de natura observației.* CĂLINESCU, C. O. 65. *Sunt dificile explorările în necunoscutul empiriei medicale.* CIOCULESCU, I. C. 13, cf. DN[3]. *E un partizan al inefabilului personalității, al unei empirii estetice rodnice.* GRIGURCU, C. R. 56.

– Pl.: *empirii.* – Și: **embiríe** (STAMATI, D.), **impiríe** (URSU, Î. L. II, 252) s. f.

– Din ngr. **ἐμπειρία**, germ. **Empirie.**

EMPIRIOCRÍTIC, -Ă adj, s. m. și f. **1.** Adj. Care ține de empiriocriticism, propriu empiriocriticismului. Cf. DL, DM, DEX, DN[3].

2. S. m. și f. Adept al empiriocriticismului. *Empiriocriticii au interpretat noțiunea de experiență în mod idealist-subiectiv.* DER II, 262, cf. DN[3].

– Pronunțat: *-ri-o-.* – Pl.: *empiriocritici, -ce.*

– Din fr. **empiriocritique.**

EMPIRIOCRITICÍSM s. n. Curent filosofic pozitivist apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea, care nega existența obiectivă a lumii materiale și considera lucrurile ca fenomene ale conștiinței, ca simple complexe de senzații. Cf. DL, DM. *Mach, situându-se tot în interiorul pozitivismului subiectivist, a lansat moda empiriocriticismului, adică filosofia „experienței critice".* JOJA, S. L. 349. *A încercat să înlocuiască materialismul dialectic cu o variantă a empiriocriticismului.* DER I, 384, cf. DEX, DN[3].

– Pronunțat: *-ri-o-.*

– Din fr. **empiriocriticisme.**

EMPIRIOMÁTIC, -Ă adj. v. **empireumatic.**

EMPIRIOMONÍSM s. n. Variantă a empiriocriticismului, în Rusia, conform căreia realitatea fizică este experiența socialmente organizată a omenirii. Cf. DER, DEX, DN[3], DEXI.

– Pronunțat: *-ri-o-.*

– Din rus. **эмпириомонизм**, fr. **empiriomonisme.**

EMPIRIOMONÍST s. m. Adept al empiriomonismului.

– Pronunțat: *-ri-o-.* – Pl.: *empiriomoniști.*

– De la **empiriomon[ism]** + suf. *-ist.*

EMPIRIOSIMBOLÍSM s. n. Variantă a empiriocriticismului, care considera reprezentările și noțiunile nu ca imagini ale lumii materiale, ci numai ca simboluri ale senzațiilor noastre. Cf. DN[3], DEX – S.

– Pronunțat: *-ri-o-.*

– Din fr. **empiriosymbolisme.**

EMPIRÍSM s. n. **1.** Orientare în filosofie care consideră experiența senzorială ca sursă fundamentală a cunoașterii și a cunoștințelor, și neagă valoarea abstracțiilor. *Ca să aducă la săvârșire pre empirismu lui Lok* [Locke], *el scoboară toate treptele puterilor sufletului.* POTECA, F. 59/5. *Bacon combate... de altă parte empirismul vulgariu.* LAURIAN, F. 192/24. *O mulțime... de sisteme precum sunt, de exemplu: empirismul, epicureismul.* CONV. LIT. II, 28, cf. LM, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Împotriva acestui empirism improvizat, prima regulă a observației sociologice reacționează.* D. GUSTI, P. A. 131, cf. SCRIBAN, D. *Predilecția lui Durkheim către empirism trebuie considerată ca o interpretare voită.* RALEA, S. T. III, 161, cf. DM. *Criticând unilateralitatea empirismului, materialismul dialectic arată că abstracțiile științifice dezvăluie însușirile interne ale lucrurilor.* DER. *Temelia cursului erau... pozitivismul francez și empirismul englez.* N. MANOLESCU, C. M. 98. *E marea dispută... ieșită la lumină cu empirismul și raționalismul modern.* NOICA, D. 20, cf. DN[3]. ◊ *Empirism logic* = variantă a neopozitivismului, care admite numai enunțurile logice verificabile în mod nemijlocit prin percepțiile fiecărui subiect în parte. *Empirismul logic așază alături... două metafizici tradiționale în istoria gnoseologiei.* L. ROM. 1965, 197, cf. DN[3], DEX – S.

2. Subaprecierea rolului teoriei și al abstracției științifice într-un domeniu oarecare de activitate și folosirea exclusivă a experienței directe. *Empirismul este practica unei arte întemeiată pe esperiință sau tradiții.* BREZOIANU, R. 5/25. *Empirismul aplicat la agricultură este metoda ce fiecineși a făcut prin cercări.* id. ib. 5/29. *Spiritul amenință a se îneca în empirizm și în materie, atunce el vorbește cu mai mare putere despre ideal.* CALENDAR (1862), 62/15. *Sunt atâtea ocasiuni de a ne supune încercărilor empirismului... Chiar și educațiunea, ce este alta decât o experimentațiune continuă?* CONV. LIT. II, 56. *Acestă serie de cercetări... rămâne proba evidentă a neputinței empirizmului.* ARHIVA, II, 271, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., ALEXI, W. *Se lucrează de obicei cu simple locuri comune ale empirismului celui mai mărunt și banal.* PÂRVAN, I. F. 66, cf. CADE. *Caragiale surprinde inadaptarea empirismului nostru politic tradițional la formele occidentale.* LOVINESCU, C. VII, 55. *Empirismul a jucat și joacă încă un mare rol în dezvoltarea muzicei.* CERNE, D. M. II, 13. *Empirismul rutinar... trebuie deci înlocuit prin o preparare metodică, rezemată pe rezultatele unor încercări științifice îndelungi și serioase.* D. GUSTI, P. A. 179. *Istorismul lui Bogdan-Duică este de un empirism zdrobitor.* CONSTANTINESCU, S. VI, 190. [Știința] *nu se închină în fața rutinei, a empirismului.* CONTEMP. 1953, nr. 368, 1/4, cf. DM. *Această metodă marchează prin intuitivismul său un oarecare regres față de empirismul bacovian.* JOJA, S. L. 342. *Orizonul științific se formează în lupta contra empirismului și rutinei.* CF 1961, 401. *Empirismul a mai dispărut din stilul de muncă.* CONTEMP. 1972, nr. 1313, 2/2, cf. DEX, DN[3], D. PSIH., URSU, Î. L. II, 252.

3. Practică ce are la bază medicina empirică (**1**). Cf. I. GOLESCU, C. *Acest prejudițiu al inoranței și al empirismului n-are el toți caracterii delictului de omucid sau răpirilor prin nesocotință?* MAN. SĂNĂT. 52/5, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Știința medicinei se bazează nu pe empirism, ci pe legile fiziologiei și ale patologiei.* CONTEMPORANUL, I, 170, cf. DDRF, ENC. ROM. *Empirismul a avut și are chiar și astăzi un rol în practica medicinii.* BIANU, D. S., cf. RESMERIȚĂ, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Observația brută duce la empirismul orb.* ABC SĂN. 196. ♦ (Depreciativ) Șarlatanie. Cf. COSTINESCU. *Empirismul, din nenorocire, în ziua de astăzi de multe ori este sinonim cu șarlatanismul.* BIANU, D. S., cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

– Scris și: (învechit) *empirizm*. – Și: (învechit) **embirísm** s. n. I. GOLESCU, C.

– Din ngr. **ἐμπειρισμός**, fr. **empirisme.**

EMPIRÍST, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Adept, partizan al empirismului. V. e m p i r i c (**2**). Cf. LM. *Alții... reduc totul la figuri și comparații, urmărind doctrina empiristului Burke.* CONV. LIT. XXII, 62, cf. ENC. ROM., BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Observatorul nu este un simplu culegător de fapte, adică un empirist.* D. GUSTI, P. A. 131, cf. SCRIBAN, D. *E mai mult un autodidact și un empirist, decât un student.* CĂLINESCU, E. O. II, 172. *În configurația actuală a culturii noastre, întâmpinăm de atâtea ori pe teoreticianul abstract, figurând alături de empiristul criticii.* VIANU, L. R. 159. *Avem... soluția eternei discuțiuni dintre aprioriști și empiriști.* RALEA, S. T. III, 150, cf. 161. *Empiriștii au susținut specificul structurii gramaticale a fiecărei limbi.* L. ROM. 1957, nr. 1, 8, cf. DM. *În felul acesta, replică empiriștii în frunte cu Locke, activitatea gândirii e suprimată.* NOICA, D. 20, cf. DEX, DN[3].

2. Adj. Care ține de empirism, referitor la empirism; empiric (**1**). *Despre un curent lingvistic nu am spus totul dacă l-am numit idealist, empirist sau psihologist.* L. ROM. 1957, nr. 1, cf. DEX, DN[3].

– Pl.: *empiriști, -ste.*

– Din fr. **empiriste.**

ÉMPIU, -IE s. m. și f., adj. v. **impiu.**

EMPLÁSTIC, -Ă adj. (Învechit; despre medicamente, substanțe) Care este folosit ca emplastru. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. – POP., N. D.

– Pl.: *emplastici, -ce.* – Și: **emblástic, -ă** adj. I. GOLESCU, C.

– Din fr. **emplastique.**

EMPLÁSTRON s. n. v. **emplastru.**

EMPLÁSTRU s. n. Preparat farmaceutic plastic, solid, având în compoziția sa săruri de plumb, rășini, substanțe grase, cauciuc, asociate între ele sau cu substanțe medicamentoase, care se aplică pe piele pentru izolarea rănilor sau fixarea pansamentelor. *Ales emplastron.* MEȘT. DOFT. II, 80[r]/10. *Acoperim rănuța cu o bucățea de pânză subțire uscată, aceea o întărim cu un emplastru lipicios... și tot brațul îl legăm cu o brăcină.* FRĂȚILĂ, S. Î. 58/8, cf. 44/2, I. GOLESCU, C. *Fără să aibă trebuință nici de alifii, nici emplasturi ca să le puie la locurile pătimitoare.* VEISA, I. 135/21. *Verce emblastru cleios care se întinde pe hârtie sau pânză.* MAN. SĂNĂT. 129/30. *O oblojitură de alcool camforat... și apoi cu o placă de implastru lipicios.* ib. 167/17. *Va așeza o compresă pe care o va lega-o cu un emplastru adesiv, tăiat în fâșii lungi.* PARAB. 137/1, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., SCRIBAN, D., NOM. MIN. I, 231, DER, D. MED., DEX, DN[3].

– Pl.: *emplastre* și (învechit) *emplasturi*. – Și: (învechit) **emblástru emplástron, emplástrum** (ȘA II, 828), **implástru** s. n.

– Din ngr. **ἔμπλαστρον**, lat. **emplastrum**, it. **impiastro**, fr. **emplâtre.**

EMPLÁSTRUM subst. v. **emplastru.**

EMPLECTÓN s. n. Element arhitectonic prin care se marchează umplutura zidului din piatră brută față de zona cu pământ sau cu var. DN[3].

– Pl.: *emplectoane.*

– Din fr. **emplecton.**

EMPLOIÁ vb. I v. **amploia.**

EMPLOIÁRE s. f. v. **amploiare.**

EMPLOIÁT s. f. v. **amploiat.**

ÉMPOR s. m. v. **embor.**

EMPORIÁN s. m. (Neobişnuit) Locuitor de vază al unui emporiu. Cf. ALEXI, W.
– Pronunţat: *-ri-an.* – Pl.: *emporieni.*
– **Emporiu** + suf. *-ian.*

EMPÓRIU s. n. Târg, port, agenţie comercială într-o ţară străină; centru (comercial). *Vor străbate la emporiele cele mari ale ţermilor de mare.* TELEGRAFUL (1854), 80²/23, cf. LM. *Braşovul era şi este încă un emporiu pentru Orient şi îndeosebi pentru Ţările Române.* EMINESCU, O. XI, 126, cf. XIV, 187. *Turnu Severin deja a luat un avânt, aici la frontiera României, ce cu timpul să devină emporiul comerciului.* F (1887), 15. *Emporiul plutăritului şi al negoţului de lemne este Toplita.* MOLDOVAN, Ţ. N. 306, cf. GHEŢIE, R. M. *Oraşul... era emporiul principal al comerciului cu China.* ENC. ROM. III, 153, cf. ALEXI, W. *Ardealul... este readus în străvechea lui situaţie de „emporiu" comercial şi industrial al ţărilor dinspre miazăzi şi răsărit.* GOLOGAN, C. R. 127, cf. SCRIBAN, D., DEX, DN³. ♦ Mare magazin universal. DN³.
– Pl.: *emporii* şi (învechit) *emporie.*
– Din ngr. **ἐμπόριον**, lat. **emporium**, fr. **emporium.**

EMPRÉN s. n. (Regional) Râmtaş (Pecinişca – Băile Herculane). Cf. ALR II/2. *Fac empren la oală.* ib.
– Accentuat şi: *émpren.* ALR II/2.
– Et. nec.

EMPROSTOTÓNOS subst. v. **emprostotonus.**

EMPROSTOTÓNUS subst. (Med.) Poziţie a corpului, asemenea poziţiei fătului în uter, provocată de contracţia generală a muşchilor în unele cazuri de tetanos. Cf. BIANU, D. S. 730, D. MED., DEXI.
– Şi: **emprostotónos** subst. BIANU, D. S.
– Din fr. **emprosthotonos**, engl. **emprostothonus.**

EMPUREUMĂ s. f. v. **empireumă.**

EMRINAMÉ s. f. v. **emrinamea.**

EMRINAMEÁ s. f. (Turcism învechit) Ordin scris al unui superior. *Mi-au venit o emriname a preaînaltului vezir Hasan-paşa.* VĂCĂRESCUL, I. II, 39ʳ/4. *Mi-au dat voie, dându-mi şi ferman împărătesc şi doao emrinamele... cu multe laude.* id. ib. 46ᵛ/ 16, cf. ZEITSCHRIFT, XVIII, 79, ŞIO II₂, 52, TDRG.
– Pl.: *emrinamele.* – Şi: **emrinamé** s. f.
– Din tc. **emirname.**

EMÚ s. m. Pasăre terestră acarenată, de talie mare, originară din Australia şi din Tasmania, asemănătoare cu struţul, dar lipsită de creasta cornoasă de pe cap. (*Dromiceius novae hollandiae*). Cf. ENC. ROM., DER, DEX, DN³.
– Pl.: *emu.*
– Din fr. **ému**, germ. **Emu.**

EMÚL, -Ă s. m. şi f. (Rar la f.) Persoană care se străduieşte să egaleze sau să întreacă pe cineva într-un domeniu de activitate; rival, concurent (în artă, în ştiinţă). *Că-n plină libertate femeia-era consoarte, Mai sus d-o Aspasie, ... A lui Pindar emulă.* HELIADE, O. I, 380. *Aminte numai adu-ţi de ale tale slujbe; De tine însuşi emul acum să te-ntreprinzi Pe sine a-ntrece însuşi.* ARISTIA, S. 36/4. *Vestiţii elinişti,... emulii lui Corai, predau tinerilor greci şi feciorilor noştri de boier.* GHICA, S. 49, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Doi emuli sau concurenţi merg împreună.* CANELLA, V. 122, cf. LM. *Nu crede tu că eu sunt cuiva emul.* EMINESCU, O. IV, 283, cf. 285. *Toţi emulii d-tale de aceeaşi şcoală vor gândi toată noaptea... la isprava d-tale.* CARAGIALE, O. VII, 231. *După Alecsandri şi Eminescu, cari au creat adevărata limbă poetică,... Vlahuţă e demnul urmaş şi emul al lor.* GHEREA, ST. CR. I, 246, cf. BARCIANU, ALEXI, W., SEVERIN, S. 11, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Fanaticul şi vrednicul emul al Olguţei.* TEODOREANU, M. II, 253. *Cariera este aceea a lui Conan Doyle sau a recentului emul Sax Rohmer.* STREINU, P. C. II, 179, cf. SCRIBAN, D. *Imaginaţia lui Vlahuţă nu egalează însă niciodată pe aceea a emulilor săi.* VIANU, A. P. 190. *Luptătorul, întreg ansamblul luptelor l-au făcut să vibreze, să devină prin forţa liniilor... emulul lui Michelangelo.* OPRESCU, A. M. 47, cf. CONTEMP. 1949, nr. 120, 7/6. *Artale are un emul în România.* CĂLINESCU, C. O. 49. *Cariera sa literară a mers paralel cu cariera emulului său de vârstă şi talent.* PERPESSICIUS, M. C. III, 230, cf. DM. *În arta militară emulul se putea asemui maestrului.* H. DAICOVICIU, D. 211. *Savantul autentic găsise termenul rar ca să-şi stigmatizeze emulii ignari.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 40, 7/2, cf. DEX, DN³, URSU, Î. L. II, 252. ◊ (Ironic) *Vestise cetăţenii paşnicului oraş că le-a sosit un nou emul al lui Hipocrat.* ANGHEL, PR. 88. *Urmaşii... sunt odioşi proprietarului, care, deşi analfabet, e un emul al filosofiei neantului.* ARGHEZI, P. T. 37. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Nu vine de la nici un principiu rău care ar fi egal cu cel bun şi emul acestuia.* LAURIAN, F. 188/3. *Un frate ardelean, emul al dicţionarului Laurian şi Massim.* SADOVEANU, O. XX, 20. *Oamenii să nu fie deci sclavii, ci emulii naturii.* VIANU, L. U. 30.
– Accentuat şi: (învechit) *émul.* EMINESCU, O. IV, 283, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. – Pl.: *emuli, -e.*
– Din fr. **émule**, lat. **aemulus, -i.**

EMULÁ vb. 1. Intranz. A concura, a rivaliza. Cf. PONTBRIANT, D. *Sântem din acele prea puţine naţiuni cari avem o poezie poporală atât de bogată, încât... putem emula cu oricare naţiune.* F (1869), 385, cf. COSTINESCU, LM. *Am constata deosebirea... între doi pictori chiar când zugrăvesc acelaşi portret, când emulează şi cred a semăna unul cu altul.* EMINESCU, O. XI, 77. *Şi mai frumos când un biet ocnariu... emulează, muncind „în fundul pământului" spre a-şi ţinea fiul său să studieze.* LIUBA – IANA, M. 7, cf. GHEŢIE, R. M. *Jucau veseli şi pe întrecute, emulând unii cu alţii în a produce, mai frumos diferite jocuri naţionale.* TURCU, E. 70, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Visul Caty-ei era de a emula cu Antoine.* CĂLINESCU, S. 183. *Cu marginile ei mişcătoare, această operă e practic inflnită... Ne solicită să emulăm cu dânsa.* GL 1968, nr. 803, 7/1. *Adoptă modelul ştiinţelor exacte şi încearcă să emuleze cu limbajul universal al acestora.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1975, nr. 50, 3/1. *Ceea ce nu l-a împiedicat a evolua către o publicistică lipsită de criterii estetice, emulând cu cea a lui Voicu Bugariu.* GRIGURCU, C. R. 16. ◊ Refl. recipr. *În privirea sporiului ştiinţelor, emulându-se cu Ludovic al 14-le, înfiinţă Universitatea de Hala.* SĂULESCU, HR. II, 431/8. ◊ Tranz. (Prin extensiune) *Aleargă în toate părţile... încurajează pe cei şlabi şi emulează pe fiii libertăţii.* FILIMON, O. II, 9. *Cordiş, pe care venirea lui îl emulase, zbiera din răsputeri cu vinele gâtului umflate.* T. POPOVICI, SE. 259.
– Prez. ind.: *emulez.*
– Din lat. **aemulari**, fr. **émuler.**

EMULÁRE s. f. Acţiunea de a emula şi rezultatul ei; emulaţie. Cf. PONTBRIANT, D. *Încă de pe băncile şcoalei i se desvoltă toate sentimentele de invidie, emulare, şiretenie.* GHEREA, ST. CR. III, 170. *În această emulare n-am voit să rămân îndărăpt şi cerui şi eu cuvântul.* SBIERA, F. S. 387. *Cu venirea serei, această emulare ţărănească a luat sfârşit.* ARH. OLT. II, 408.
– Pl.: *emulări.*
– V. **emula.**

EMULÁT, -Ă adj. (Învechit: despre oameni) Care este concurat. Cf. PONTBRIANT, D., LM.
– Pl.: *emulaţi, -te.*
– V. **emula.**

EMULATÍV, -Ă adj. (Rar) Care provoacă emulaţia. *Lectură emulativă şi tonică.* V. ROM. august 1970, 11.
– Pl.: *emulativi, -e.*
– Din fr. **émulatif.**

EMULATÓR, -OÁRE s. m. şi f., adj. (Învechit) **1.** S. m. şi f. Emul. *Emulatorul vrea să se înalţe cu paguba rivalului său.* NEGULICI, cf. POLIZU, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. 199, COSTINESCU, LM, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Pentru vitele cu lână nici într-un loc nu s-au putu găsi nici model, nici emulator, ba nici însuş dintre imitătorii lui.* I. IONESCU, V. 9/20.
2. Adj. Care emulează; care produce emulaţie. Cf. PONTBRIANT, D. *Femeile din ţările civilizate... deveniră emulatoare.* F (1969), 176, cf. LM. *Publicaţia... e un bun model,... fiind un îndemn emulator.* ARH. OLT. X, 485, cf. URSU, Î. L. II, 252.
– Accentuat şi: (după lat.) *emulátor.* BARCIANU. – Pl. *emulatori, -oare.* – Şi: (învechit) **emulatóriu, -ie** (LM) s. m. şi f., adj., **emulătóriu, -ie** (PONTBRIANT, D.) adj.
– Din fr. **émulateur**, lat. **aemulator, -is.**

EMULATÓRIU, -IE s. m. şi f., adj. v. **emulator.**

EMULÁŢIE s. f. Dorinţă, sentiment, străduinţă de a egala sau de a întrece pe cineva în merite, glorie, talent etc. (într-o activitate ştiinţifică, literară, artistică), e m u l a r e ; concurenţă, întrecere. *Şi aşa, unu de la altul să îndeamnă..., cât prin a celor mai sârguitori pildă, cât prin vo ceva emulaţie s-or folosi.* CPÎ II, 14/21. *Da sânt mai mulţi, să întroducă între ei emulaţie pentru îndreptarea responsurilor celor nedrepte.* MAN. ÎNV. 188/11. *Adevărata starea politicească nu împedecă emulaţia.* MOLNAR, I. 35/7, cf. VÂRNAV, F. 93^{r}/20. *Osândele cele trupeşti la o acest fel de învăţătură sânt cu totul depărtate, să întrebuinţează numai cele ce aduc emulaţie şi ataţă ambiţia.* PALLADI, C. 3/23. *În mijlocul acestei emulaţii de obşte,... am văzut pe locuitorii oraşului Odesa plecaţi cu învăpăiere la toate cele ce putea asigura binele slujbei.* CR (1829), 263^{2}/9. *Să îndemneze emulaţia (întrecerea) luptătorilor prin cântări făgăduite biruitorului.* HELIADE, GR. P. 46/13. *Nepăciuirile ce le pricinuiau întrecerile (emulaţia) plebeilor şi a patricilor.* BOJINCĂ, A. II, 111/8. *Emulaţia... deşteptată prin prefacerea tarifii vămii.* AR (1832), 65^{1}/12. *Emulaţia... ajută duhul, îl însufleţează şi îl face să descopere lucruri ce ne-ar fi fost în veci tăinuite.* MARCOVICI, C. 38/12. *Daca vreodată vei fi strâmtorat ca să joci pentru politică, joacă cu băgare de seamă, însă nu cu emulaţie.* BUZNEA, C. 30/1. *Aice emulaţia spre cele bune, patriotismul, naţionalismul se dişteptă.* SĂULESCU, HR. II, 8/23. *Emulaţia ce s-au deşteptat între autorii dramatici şi interesarea publicului... sânt simtoame ce minesc literaturei române un viitor.* ASACHI, M. H. 1/3, cf. VALIAN, V. *Aşa lucru... înalţă şi deşteaptă emulaţia la un popor.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 240. *Concursurile, sărbătorile agricole au aţiţat emulaţia mehanicilor şi a posesurilor.* I. IONESCU, V. 16/24, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Se consuma de astă boală a gloriei ce se cheamă emulaţiune în sufletele cele mari.* TEULESCU, C. 43/19. *Întârtându-se emulaţia noastră,... nu facem alta decât studiem spre a ne face nemulţămiţi cu însuşi soarta noastră.* CALENDAR (1854), 12/25. *Aceste avantaje... nu va lipsi a pune în emulaţie şi pe cel mai mic speculant, spre a se folosi de ocazie.* TIMPUL (1856), nr. 3, 4^{3}/71, cf. ARISTIA, PLUT., POLIZU. *Întemeierea Academiei împărăteşti... ataţă emulaţia sa.* NEGRUZZI, S. II, 143. *Atunce se va ivi... o emulaţiune între artiştii ambelor teatruri.* DÂMBOVIŢA (1860), 417^{3}/63. *Artistul... are totdeauna necesitate de emulaţiune.* FILIMON, O. II, 270, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., BARONZI, I. L. I, 197/26. *Emulaţia însuflă în noi stima pentru concurenţii nostri.* CANELLA, V. 122, cf. COSTINESCU, LM. *Un alt folos ce se va trage dintr-acest început de expoziţiune e acela... de a pune emulaţiunea în inimile producătorilor.* ODOBESCU, S. I, 484, cf. II, 493. *Să proboluim m'rog, spiritul nostru de emulăţiune.* CARAGIALE, O. I, 109, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Este o emulaţie între dânşii ca să găsească echivalentele româneşti ale neologismelor.* IBRĂILEANU, SP. CR. 201, cf. id. A. 87, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Impresia pe care a făcut-o „Ion"... a produs între prozatorii noştri o emulaţie, pe care se cuvine a o socoti drept unul din cele mai de seamă evenimente ale literaturii.* VIANU, A. P. 366. *A pune o emulaţie între cetăţeni a fi buni, întregi şi folositori patriei.* CĂLINESCU, O. XIII, 195. *Premiile aduc o emulaţie şi scriitorilor şi publicului cetitor.* PERPESSICIUS, M. I, 22. *Aici s-a descoperit un nou principiu pedagogic: emulaţia cu morţii.* RALEA, S. T. I, 187. *Anumite preferinţe ale interpreţilor trebuie încurajate,... ele putând da naştere la o adevărată emulaţie.* M 1965, nr. 3, 16. *Coexistenţa de aici înainte a teatrului oficial, subvenţionat de stat, cu teatrele particulare lărgeşte conţinutul ideii de emulaţie.* IST. T. II, 69. *Numai în emulaţia liberă, de nimic stânjenită, talentele adevărate se pot impune.* L 1968, 27, 1/1, cf. DN^{3}. *Din spirit de emulaţie, alţi câţiva băieţi... îşi găsiseră şi ei câte o prietenă din acelaşi detaşament.* CĂRTĂRESCU, N. 84. ◊ (Cu determinări care indică felul, specificul) *Printr-o emulaţie vertuoasă, duhul omului se înalţă mai presus de sine.* BUZNEA, F. 7/18. *O emulaţiune fecundă n-a lipsit a se deştepta între ei.* ARHIVA, II, 2. *E vorba numai de emulaţie literară şi de mijloace cât mai potrivite.* AL. PHILLIPPIDE, S. III, 91. *Generaţia nouă, dintr-o emulaţie europeană, tinde să urce în pomi pe bătrânii triburilor.* SADOVEANU, O. XIX, 9. *Stilurile de teatru... imprimă un spirit de emulaţie artistică teatrului epocii.* IST. T. II, 301. *Ne-a dat prilejul de a lua act de starea de emulaţie creatoare în care se află viaţa teatrală.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 16/1, cf. URSU, Î. L. II, 252. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Să se oglindească toate minunele urzirei şi productele mintei omeneşti, unele vrednice de mirare, iar altele de a noastră imitaţie şi emulaţie.* IC. LUM. (1840), 2/31. *Îndemnătorul principal al emulaţiunii ce mişca Braşovul în acele zile.* ODOBESCU, S. I, 477. *Pozitivismul şi evoluţionismul... s-au întrecut, într-o teribilă emulaţie, să aducă flecare contribuţia lor la explicarea minimalizantă a omului.* RALEA, S. T. III, 35. *Caută... ipostazele de emulaţie şi tensiune ale conştiinţei.* GL 1968, nr. 798, 3/7. ♦ P. r e s t r. Străduinţă, zel, râvnă. *Ni se reconstituie viaţa de cazarmă: ... emulaţia de a se distinge, aprobând, exagerând.* LOVINESCU, C. VII, 59. *Au trezit o adevărată emulaţie de traducători.* DR. VII, 388. *O dată exprimată această meditaţie, flecare simţea emulaţia de a dovedi prinţesei că „oamenii de jos" nu sunt câinoşi.* CĂLINESCU, S. 299. *Popoarele sunt în plină emulaţie de alcătuiri culturale.* RALEA, S. T. I, 177.
– Pl.: *emulaţii.* – Şi: (învechit) **emulaţíne**, (învechit, rar) **emulăţiúne** (PONTBRIANT, D.), **emulăciúne** (STAMATI, D.) s. f.
– Din lat. **aemulatio, -onis**, fr. **émulation.**

EMULAŢIÚNE s. f. v. **emulaţie.**

EMULĂCIÚNE s. f. v. **emulaţie.**

EMULĂTÓRIU, -IE adj. v. **emulator.**

EMULĂŢIÚNE s. f. v. **emulaţie.**

EMULGATÓR s. m. **1.** Substanţă chimică folosită la obţinerea unei emulsii stabile; emulsionant, emulsiv (**2**). *Trebuie evitată folosirea unui exces de emulgator, care ar favoriza refacerea ulterioară a emulsiunii.* LTR II, 382, cf. MDT, DT, DEX, DN^{3}.

2. Substanţă chimică folosită pentru îndepărtarea grăsimilor din produsele textile. *Cu deosebire au fost diminuate consumurile specifice la materialele din import-electrozi de grafit, emulgator.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7 903.
– Pl.: *emulgatori.*
– Din germ. **Emulgator.**

EMULGÉNT, -Ă adj. (Învechit; despre vase sangvine) Care asigură alimentarea rinichiului cu sânge; care aparţine rinichiului. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.
– Pl.: *emulgenţi, -te.*
– Din fr. **émulgent.**

EMÚLS s. n. v. **emulsie.**

EMÚLSIE s. f. **1.** Medicament lichid cu aspect lăptos preparat din seminţe oleaginoase şi apă. *Priimeşte pătimaşul decoct,... lapte sau emuls.* S. BĂRB. 24/5. *Emulsie, doctorie licuidă în felul laptelui.* KRETZULESCU, M. 167/13, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., N. LEON, MED., BIANU, D. S., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Emulsiile sunt lichide cu aspect lăptos, ce se obţin prin amestecarea unor substanţe grase cu apă.* BELEA, P. A. 257, cf. URSU, T. Ş. 198, L. ROM. 1964, nr. 3, 256, DEX, DN[3]. *Mai întâi transparent,... apoi lăptos de parcă s-ar fi revărsat în fiole subţiri o emulsie albă.* CĂRTĂRESCU, N. 240.

2. Amestec dispersat obţinut din cel puţin două lichide insolubile unul în celălalt, de obicei uleioase sau răşinoase. Cf. GHEŢIE, R. M. *O emulsie a întregului creier al unui iepure mort.* BABEŞ O. A. I, 127. *Se combate prin stropiri cu soluţii arseniacale şi emulsii de petrol.* ENC. AGR. I, 352. *Procedeu pentru procedura de lianţi bituminoşi din emulsii de bitum, argilă şi hidrat de calciu.* ENC. TEHN. I, 462. *Instalaţii de tratarea emulsiilor de ţiţei.* NOM. MIN. I, 43. *Soluţiile coloidale fac trecere între suspensii sau emulsii şi soluţiile adevărate.* MACAROVICI, CH. 155, cf. MDT, DT. *Perrin se gândeşte... la emulsii, adică la suspensiile într-un lichid ale unor particule foarte mici.* CIŞMAN, FIZ. I, 478. *Se pot obţine astfel emulsiuni foarte omogene şi stabile.* MARIAN-ŢIŢEICA, FIZ. II, 68, cf. LTR[2], DM. *Nu se dizolvă în apă, dând cu ea o emulsie.* ABC SĂN. 111, cf. DEX, DN[3]. ♦ Preparat fotosensibil care se aplică pe plăcile şi pe filmele fotografice. Cf. CADE. *Emulsiune fotografică.* NOM. MIN. I, 235, cf. DM, DER. *Cinematograful... a renunţat să mai fie ochiul indiferent al emulsiei de gelatină.* CONTEMP. 1969, nr. 1208, 5/2, cf. D. FIZ., DEX, DN[3].
– Pl.: *emulsii.* – Şi: (învechit) **emulsiúne** s. f., (învechit, rar) **emúls** (URSU, T. Ş. 198) s. n., **emulziúne** (BIANU, D. S. 246) s. f.
– Din lat. **emulsum**, fr. **émulsion**, it. **emulsione.**

EMULSÍNĂ s. f. Enzimă care se găseşte în sâmburii de migdale amare, de prune, cireşe, caise, în ciuperci etc. *Migdalele amare conţin numai emulsină care nu este toxică.* ENC. AGR. IV, 8, cf. 7, DN[3], DEXI.
– Pl.: *emulsine.*
– Din fr. **émulsine.**

EMULSIONÁ vb. I. I n t r a n z. şi t r a n z. A forma sau a prepara o emulsie (**2**); a dizolva. *Are proprietatea de a emulsiona grăsimile din alimente.* ENC. AGR. I, 451. *Obţinerea emulsiilor şi stabilitatea lor depind de structura moleculară a lichidelor cari emulsionează.* LTR[2] VII, 225, cf. DL, DM. *Dispersarea lichidului de emulsionat în mediul de dispersare.* DER II, 262. *Prin calităţile de detergenţi, emulsionează grăsimea de pe piele.* ABC SĂN. 122, cf. DEX, DN[3]. ◊ R e f l. *Două lichide se emulsionează unul în celălalt numai când există şi o a treia substanţă.* MACAROVICI, CH. 165. ♦ T r a n z. A acoperi cu emulsie. *Maşină de emulsionat film.* NOM. MIN. I, 241.
– Pronunţat: *-si-o-.* – Prez. ind.: *emulsionez.*
– Din fr. **émulsionner.**

EMULSIONÁBIL, -Ă adj. (Chim.) Care poate deveni emulsie. Cf. AGROTEHNICA, II, 279, DEX – S.
– Pronunţat: *-si-o-.* – Pl.: *emulsionabili, -e.*
– Din fr. **émulsionnable.**

EMULSIONÁNT s. m. (Chim.) Emulgator (**1**). Cf. NOM. MIN. I, 398, MDT, DT, LTR[2], DER, DEX, DN[3]. ◊ (Adjectival) *Corpii emulsionanţi au un rol mai mult mecanic.* MACAROVICI, CH. 165.
– Pronunţat: *-si-o-.* – Pl.: *emulsionanţi.*
– Din fr. **émulsionnant.**

EMULSIONÁRE s. f. Acţiunea de a e m u l s i o n a şi rezultatul ei. *Pentru emulsionarea lor, lâna trebuie să sufere o spălare radicală, înainte de a fi prelucrată.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 412. *Produşi de emulsionare.* NOM. MIN. I, 213. *Maşina pentru spălat sticla pentru emulsionare.* ib. 241. *Se întrebuinţează uleiuri... pentru a favoriza emulsionarea.* LTR II, 381. *Un alt efect al ultrasunetelor... este acela de emulsionare a unui amestec de două lichide nemiscibile.* MARIAN – ŢIŢEICA, FIZ. II, 68, cf. DM. *Acţiunea bilei... ajută emulsionarea grăsimilor.* ABC SĂN. 162, cf. DEX, DN[3].
– Pronunţat: *-si-o-.* – Pl.: *emulsionări.*
– V. **emulsiona.**

EMULSIONÁT, -Ă adj. Care se găseşte sub forma unei emulsii. Cf. DER. *Vopsea pe bază de ulei emulsionat.* L. ROM. 1965, 657.
– Pronunţat: *-si-o-.* – Pl.: *emulsionaţi, -te.*
– V. **emulsiona.**

EMULSIÚNE s. f. v. **emulsie.**

EMULSÍV, - Ă adj. s. n. **1.** Adj. (Despre seminţe) Din care se extrage uleiul. Cf. SCRIBAN, D., DEX, DN[3].
2. S. n. (Chim.) Emulgator (**1**). Cf. LTR[2], DEX, DN[3].
– Pl.: *emulsivi, -e.*
– Din fr. **émulsif.**

EMULSOÍD s. n. (Chim.) Sistem coloidal în care atât mediul de dispersie, cât şi faza dispersă sunt lichide. Cf. NDN, DEXI.
– Pl.: ?
– Din fr. **émulsoïde.**

EMULSÓL s. n. Vopsea pe bază de ulei emulsionat. Cf. L. ROM. 1965, 657, NDN.
– **Emuls[ie]** + suf. *-ol.*

EMULSÓR s. n. Aparat care serveşte la obţinerea emulsiilor. Cf. ENC. ROM., LTR, MDT, DT, DER, DEX, DN[3].
– Pl.: *emulsoare.*
– Din fr. **émulseur.**

EMULZIÚNE s. f. v. **emulsie.**

EMURLÚC s. n. v. **imurluc.**

EMVATICHÍU s. n. v. **embatic.**

EMVRIÓN s. m. v. **embrion.**

EMVRIÓNE s. m. v. **embrion.**

EN interj. v. **ian.**

ENALÁGĂ s. f. Figură de stil care constă în schimbarea unui element al discursului cu altul (utilizarea unei forme gramaticale în locul alteia, a unui substantiv comun în locul unui substantiv propriu etc.) pentru sublinierea unei anumite semnificaţii (1). *Enalaghi, prin care se pune o parte a cuvântului în locul alţia carea fireşte să cuvenea aceea să să puie.* VĂCĂRESCUL, GR. 125/19. *Ce este enalaghi; este când să pune înfiinţitoriul în locul adogătoriului.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 106^{v}/12, cf. LM, ENC. ROM., GÁLDI, M. PHAN. 178, SCRIBAN, D., DN^{3}.

– Accentuat şi: enálagă. DOOM^{2}. – Pl.: (rar) *enalage* (SCRIBAN, D.). – Şi: (învechit) **enalaghí** subst., (învechit, rar) **enalágiu** (ENC. ROM.) s. n.

– Din gr. **ἐναλλαγή**, fr. **énallage**, it. **enallage.**

ENALAGHÍ subst. v. **enalagă.**

ENALÁGIU s. n. v. **enalagă.**

ENÁM s. n. v. **inam.**

ENANTÉM s. n. (Med.) Erupţie care apare pe piele, pe mucoase, în unele boli contagioase ca rujeola, scarlatina etc. Cf. ENC. ROM. *Mucoasa bucală prezintă unele modificări: ... enantem şi anghină eritematoasă.* ABC SĂN. 275, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^{3}.

– Pl.: *enanteme.*

– Din fr. **énanthème.**

ENÁNTIC, -Ă adj. (Livresc) Care aparţine vinului, de vin. NDN, NDU, DEXI.

– Pl.: *enantici, -ce.*

– Din fr. **œnanthique.**

ENANTIOMÓRF, -Ă adj. Care este format din aceleaşi părţi, dar dispuse în sens invers; care se datorează enantiomorfiei. *Pe lângă toate formele enantiomorfe, monozaharidele prezintă şi multe forme inactive.* MACAROVICI, CH. 550, cf. DT. *Formele enantiomorfe sunt drepte şi stângi.* LTR^{2} VII, 228. *Se deosebesc forme enantiomorfe drepte şi stângi.* DER II, 263, cf. M. D. ENC., DN^{3}.

– Pronunţat: *-ti-o-.* – Pl.: *enantiomorfi, -e.*

– Din fr. **énantiomorphe.**

ENANTIOMORFÍE s. f. Proprietate a unor substanţe de a cristaliza în două forme, dintre care una este imaginea simetrică a celeilalte în raport cu un plan; enantiomorfism. Cf. LTR^{2}, D. FIZ., M. D. ENC., DEX – S, DEXI.

– Pronunţat: *-ti-o-.*

– Din fr. **énantiomorphie.**

ENANTIOMORFÍSM s. n. Enantiomorfie. Cf. MDT, LTR^{2}, M. D. ENC., DN^{3}, DEX-S.

– Pronunţat: *-ti-o-.*

– Din fr. **énantiomorphisme**, engl. **enantiomorphism.**

ENANTIOTRÓP, -Ă adj. Care prezintă enantiotropie. Cf. LTR^{2}, M. D. ENC., DN^{3}.

– Pronunţat: *-ti-o-.* – Pl.: *enantiotropi, -e.*

– Din fr. **énantiotrope.**

ENANTIOTRÓPIC, -Ă adj. Care se caracterizează prin enantiotropie. Cf. MDT.

– Pronunţat: *-ti-o-.* – Pl.: *enantiotropici, -ce.*

– **Enantiotrop** + suf. *-ic.*

ENANTIOTROPÍE s. f. Proprietate a unor substanţe de a trece în două sisteme de cristalizare diferite, în funcţie de temperatură şi de presiune, fără schimbarea stării de agregare. Cf. DT, LTR^{2}, DER, M. ENC., D. FIZ., DN^{3}, DEX – S, NDN, DEXI.

– Pronunţat: *-ti-o.*

– Din fr. **énantiotropie**, engl. **enantiotropy.**

ENANTIÓZĂ s. f. Nume dat (la pitagoreici) fiecăreia dintre cele zece opoziţii fundamentale, socotite ca sursă a oricărui lucru. DN^{3}, NDU.

– Pronunţat: *-ti-o-.*

– Din fr. **énantiose.**

ENARÁ vb. I. T r a n z. (Livresc) A povesti (1). *Am mai petrecut până la 9 seara, enarându-i unele şi altele.* BARIŢIU, C. II, 193. *Să ne silim a enara faptele.* EMINESCU, O. IX, 88, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *În scrisoarea aceasta sunt enarate faptele lui într-un mod mai rezumativ.* REV. IST. IX, 229, cf. ALEXI, W. *Preotul cel onorabil, care avea multă stimă pentru mine, nu a avut cauză ca să-mi enareze minciuni.* FRÂNCU-CANDREA, M. 21. ◊ A b s o l. *Făcând din paie o nălucă mare,... O aşează la uşa casei de culcare A lui Ioniţă care enara.* MUREŞANU, P. 210/8.

– Prez. ind.: *enarez.*

– Din fr. **enarrer.**

ENARÁRE s. f. (Învechit) Descriere, prezentare, relatare. Cf. LM, GHEŢIE, R. M. *Voi urma pas cu pas enararea faptelor care se ating de persoana lui.* REV. IST. IX, 230.

– Pl.: *enarări.*

– V. **enara.**

ENARÁT, -Ă adj. (Învechit) Care a fost descris, prezentat, narat. Cf. LM. (Substantivat) *Am aflat şi plăcere în cele enarate.* BARIŢIU, C. II, 188.

– Pl.: *enaraţi, -te.*

– V. **enara.**

ENARGÍT s. m. Mineral întâlnit în zăcăminte hidrotermale de cupru, cristalizat în romburi de culoare neagră. Cf. ENC. ROM., CANTUNIARI, L. M., LTR^{2}, DEX – S.

– Din fr. **énargite**, germ. **Enargit.**

ENARMÓNIC, -Ă adj. (Muz.) **1.** (Despre sunete) De aceeaşi înălţime, dar cu numiri diferite. *Noi numim aceste noă tonuri de tot acelaş sunet enarmonic.* VAHMANN, M. 7/20, cf. ENC. ROM. *O schimbare în scriere de sunete enarmonice.* CERNE, D. M., cf. DEX, DN^{3}. ◊ (Substantivat) *Înlocuirea unui sunet prin enarmonicul său.* ENC. ROM. *O înlocuire a unei note printr-o alta ce ne reprezintă acelaş sunet, prin enarmonica ei.* CERNE, D. M. ♦ (Despre schimbări ale sunetelor) Care se datorează enarmoniei. *Modulaţiunile bazate pe schimbări enarmonice... joacă un rol atât de important.* ENC. ROM. *O simplă schimbare enarmonică.* CERNE, D. M.

2. (La vechii greci; despre genuri muzicale) Care se caracterizează prin folosirea tetracordului compus din trei sunete. *Alteraţiune de un ton în genul enharmonic.* ANTONESCU, D. 194, cf. ENC. ROM., CERNE, D. M.

– Scris şi: (învechit) *enharmonic.* – Pl.: *enarmonici, -ce.*

– Din fr. **enharmonique**, it. **enarmonico.**

ENARMONÍE s. f. (Muz.) Egalitate a înălţimii a două sau mai multe sunete care, în sistemul muzical temperat, poartă denumiri, notaţii diferite. Cf. M. D. ENC., DEX, DN^{3}.

– Pl.: *enarmonii.*

– Din fr. **enharmonie**, it. **enarmonia.**

ENARMONÍSM s. n. (Muz.) Enarmonie. Cf. TIM. POPOVICI, D. M. *Modulaţiunile bazate pe enarmonism... sânt unul*

din farmecele cele mai puternice ale armoniei contimporane. CERNE, D. M. II, 15. *Enarmonismul plagalului al III-lea este evident.* M 1968, nr. 1, 40.

– **Enarmonie** + suf. *-ism.*

ENARMÓNIU s. n. (Muz.) Instrument muzical asemănător armoniului. Cf. ENC. ROM., CERNE, D. M.

– Pl.: *enarmonii.* – Şi: **enharmónium** s. n. CERNE, D. M.

– Din it. **enarmonio**. Cf. lat. e n (h) a r m o n i u (m).

ENARTRÓZĂ s. f. (Med.) Articulaţie mobilă. *Capul femurului se articulează cu adâncătura cotiloidienă prin enartroză.* KRETZULESCU, A. 150/23, cf. D. MED., DN[3].

– Pl.: *enartroze.*

– Din fr. **énarthrose.**

ENCÁRP s. n. v. **encarpă.**

ENCÁRPĂ s. f. (Arhit.) Motiv ornamental de flori, de fructe, de frunze în relief, folosit în arhitectura antică şi renascentistă. Cf. LM, DN[2], DN[3], DEXI.

– Pl.: *encarpe.* – Şi: (învechit) **encárp** s. n. LM.

– Din fr. **encarpe**, it. **encarpo.**

ENCÁUST s. n., s. m. **1.** S. n. (Învechit) Encaustică (**I 1**). Cf. LM, SCRIBAN, D., DEXI.

2. S. m. (Învechit, rar) Persoană care pictează folosind encaustica (**I 1**). Cf. LM.

– Pl.: (**1**) *encauste*, (**2**) *encauşti.*

– Din it. **encausto.**

ENCAÚSTIC, -Ă subst., adj. **I.** Subst. **1.** S. f. şi (rar) n. Procedeu de pictură, folosit în special în Antichitate, care constă în utilizarea culorilor diluate în ceară topită şi întinse la cald pe tencuială. Cf. LM, ENC. ROM., ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Au primit o decoraţie pictată în encaustic, se pare, de cel mai detestabil gust.* V. ROM. iunie 1957, 96, cf. DER, DN[2], DEXI.

2. S. m. Preparat pe bază de ceară folosit mai ales la impregnarea sculpturilor de marmură sau de ipsos, pentru a le da un aspect lucios, catifelat sau pentru a le feri de umezeală. Cf. SCRIBAN, D., DER. ◊ (Adjectival) *Vremea şi apa le-au şters, fără a desfiinţa cu totul urma migmei encaustice, ce se deosibeşte încă prin unele crestături ale lemnului.* ODOBESCU, S. I, 404.

3. S. f. (Învechit) Substanţă preparată din ceară şi esenţă de terebentină folosită la ceruirea parchetului şi a mobilelor. Cf. SCRIBAN, D.

4. S. m. Pictor în encaustică. Cf. NDN.

II. Adj. Care se referă la encaustică (**I 1**); care aparţine encausticii. *Pictură encaustică.* LM, cf. SCRIBAN, D., DEXI.

– Accentuat şi: (învechit) *encáustic.* SCRIBAN, D. – Pl.: *encaustici, -ce.*

– Din fr. **encaustique.**

ENCEFÁL s. n. (Med.) Parte a sistemului nervos central care se află în cutia craniană şi care cuprinde creierul mare, pedunculii cerebrali şi bulbul rahidian; p. e x t. creier; (neobişnuit) encefaloid (**II**). *Atât pentru minte, cât şi pentru voinţă, enchefalul sau crierii.* VÂRNAV, F. M. 25[r]/17. *Encefalocelu este compus uneori de substanţa encefalului.* TURNESCU, MED. OP. 242[r]. *Inflamaţia encefalului şi a membranelor sale.* PAT. CHIR. 201[v], cf. PROT. – POP., N. D. *Encefalul... este un organ compus de mai multe instrumente encefalice distincte.* CONV. LIT. II, 28, cf. LM, ENC. ROM., BIANU, D. S., ŞĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Encefalul este alcătuit din cele două semisfere turtite ale creierului.* DOMBROVSKI, P. 31, cf. DM, DER. *Un nucleu de celule nervoase din interiorul encefalului.* ABC SĂN. 56, cf. M. D. ENC. *Să trecem pragul măcar al primei culturi umanoide ca să mai crească literalmente encefalul.* D. R. POPESCU, I. Ş. 474, cf. DEX, DN[3], DEXI. ◊ F i g. *Săltate-n coc, volutele să prindă Perucii de argint-un encefal.* I. BARBU, J. S. 109.

– Accentuat şi: (învechit) *encéfal.* SCRIBAN, D. – Pl.: *encefale* şi *encefaluri* (DN[3]). – Şi: (învechit) **enchefál** s. n.

– Din fr. **encéphale.**

ENCEFALGÍE s. f. (Med.) Durere de cap intensă şi profundă. Cf. COSTINESCU, NDN.

– Pl.: *encefalgii.*

– Din fr. **encéphalgie.**

ENCEFÁLIC, -Ă adj. Care aparţine encefalului, care se referă la encefal; (rar) encefalitic, (învechit, rar) encefaloid (**I 1**). *Vinele ancefalice... se deosibesc cu totul.* KRETZULESCU, A. 412/3. *Encefalul sau crierii este un organ compus de mai multe instrumente encefalice distincte.* CONV. LIT. II, 28, cf. COSTINESCU, BARCIANU, SCRIBAN, D., DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl. *encefalici, -ce.* – Şi: (învechit, rar) **ancefálic, -ă** adj.

– Din fr. **encéphalique.**

ENCEFALÍNĂ s. f. (Biol.) Proteină din creier, din grupul morfinelor endogene, cu acţiune calmantă, de scurtă durată, asupra durerilor. Cf. NDN, DEXI.

– Din fr. **encéphaline.**

ENCEFALÍTĂ s. f. (Adesea cu determinări care arată originea, specificul) Boală provocată de inflamaţia acută sau cronică a encefalului, având drept origine infecţii virale, microbiene sau parazitare. *Cefalitis (inflamaţia creierului).* MAT. MEDIC. 165. *Varietatea cea dupe urmă se iveşte în urma rănilor capului, despre care am vorbit la encefalita traumatică.* PAT. CHIR. 200[r], cf. COSTINESCU, LM, ENC. ROM., BIANU, D. S., ENC. VET., CADE, ENC. AGR., DM. *Astfel de tulburări pot apărea după infecţii sifilitice şi în unele encefalite.* ABC SĂN. 323, cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX. *Se întoarce cu o bombă: encefalită, boală severă.* ŢOIU, Î. 274, cf. DN[3]. ◊ *Encefalită letargică* = boală contagioasă gravă, provocată de un virus neurotrop transmis prin musca tţe, care se manifestă prin somnolenţă persistentă şi progresivă; boala somnului. *Studiile sale despre... encefalită letargică prezintă cel mai mare interes.* ABC SĂN. 224, cf. NDN.

– Pl.: *encefalite.* – Şi: (învechit, rar) **cefalítis** subst.

– Din fr. **encéphalite.**

ENCEFALÍTIC, -Ă adj. (Rar) Encefalic. *Boala este considerată ca o formă encefalitică a reumatismului.* ABC SĂN. 256.

– Pl.: *encefalitici, -ce.*

– Din fr. **encéphalitique.**

ENCEFALOCÉL s. n. (Med.) Hernie a meningelui şi a unei părţi a encefalului din cauza unui defect cranian congenital, traumatic sau postoperator. *Encefalocelu a fost tratat după mai multe metode.* TURNESCU, MED. OP. 242[r]. *Encefalocelu se arată mai des la regiunea occipitală.* PAT. CHIR. 200[v], cf. LM, ENC. ROM., D. MED., DN[3].

– Pl.: *encefalocele.*

– Din fr. **encéphalocèle.**

ENCEFALOGRAFÍE s. f. (Med.) Metodă învechită de examinare radiografică a encefalului, folosită în diagnosticul unor boli nervoase; (concretizat) radiografie a encefalului. Cf. DER. *Confirmarea se face prin encefalografie gazoasă.* ABC SĂN. 191, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], DEX – S, DEXI.

– Pl.: *encefalografii.*

– Din fr. **encéphalographie.**

ENCEFALOGRÁMĂ s. f. (Med.) Imagine radiografică a encefalului. Cf. FORM. CUV. I, 32, DN[3].
– Pl.: *encefalograme.*
– Din fr. **encéphalogramme.**

ENCEFALOÍD, -Ă adj., s. m. **I.** Adj. **1.** (Învechit, rar) Encefalic. *Ghanceru encefaloid se arată sub doă stări.* PAT. CHIR. 63[r].
2. Care are o sinuozitate şi o consistenţă asemănătoare cu a encefalului. Cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3].
II. S. m. (Neobişnuit) Encefal. *Encefaloidu devine negru.* PAT. CHIR. 63[r].
– Pl.: *encefaloizi, -ide.*
– Din fr. **encéphaloïde.**

ENCEFALOMALACÍE s. f. (Med.) Ramolisment cerebral. Cf. D. MED., DN[3].
– Din fr. **encéphalomalacie.**

ENCEFALOMIELÍTĂ s. f. (Med.) Inflamaţie a creierului şi a măduvei spinării, care prezintă simptome atât de encefalită, cât şi de mielită. Cf. DER, FORM. CUV. I, 141, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].
– Pronunţat: *-mi-e-.* – Pl.: *encefalomielite.*
– Din fr. **encéphalomyélite.**

ENCEFALOMIELOGRAFÍE s. f. (Med.) Explorare radiologică a encefalului şi a măduvei spinării. Cf. D. MED., DN[3].
– Pronunţat: *-mi-e-.* – Pl.: *encefalomielografii.*
– Din fr. **encéphalo-myélographie.**

ENCEFALOPATÍE s. f. Denumire generică pentru afecţiunile organice ale creierului. *Vaccinarea nu cunoaşte nici o contraindicaţie, cu excepţia encefalopatiilor.* CONTEMP. 1957, nr. 562, 7/3, cf. DER. *Întârzierile patologice în erupţia dinţilor se datoresc... tulburărilor sistemului nervos (encefalopatii).* ABC SĂN. 346, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].
– Pl.: *encefalopatii.*
– Din fr. **encéphalopathie.**

ENCEFALOSCÓP s. n. Aparat pentru examinarea interiorului cutiei craniene. Cf. D. MED., DN[3].
– Pl.: *encefaloscoape.*
– Din fr. **encéphaloscope.**

ENCEFALÓZĂ s. f. (Med.) Denumire generică pentru afecţiuni cerebrale degenerative. Cf. D. MED., DN[3], DEX – S.
– Pl.: *encefaloze.*
– Din fr. **encéphalose.**

ENCHAINÉ s. n. Procedeu în cinematografie, constând în a lega între ele două scene ale unui film. Cf. DN[3], DEXI.
– Pronunţat: *anşene.*
– Din fr. **enchaîné.**

ENCHEFÁL s. n. v. **encefal.**

ENCHEMÓSĂ s. f. v. **enchimosă.**

ENCHÍCLIC, -Ă s. f., adj. v. **enciclic.**

ENCHICLOPÉDIC, -Ă adj. v. **enciclopedic.**

ENCHICLOPEDICÉSC, -Ă adj. v. **enciclopedic.**

ENCHICLOPEDÍE s. f. v. **enciclopedie.**

ENCHIMÓZĂ Răspândire bruscă a sângelui în vasele de la suprafaţa pielii, fără să fi fost provocată de o lovitură exterioară. V. î m b u j o r a r e. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D., DN[2], DEX, DN[3].
– Pl.: *enchimoze.* – Şi: (învechit, rar) **enchemósă** s. f. ALEXI, W.
– Din fr. **enchymose.**

ENCICLÉMĂ s. f. (Învechit) Maşină circulară, acoperită, care în teatrul antic reprezenta interiorul unei încăperi. Cf. ANTONESCU, D., ENC. ROM.
– Scris şi: *encyclemă.* ANTONESCU, D., ENC. ROM.
– Din fr. **encyclème.**

ENCÍCLIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. (Şi adjectival) (Circulară apostolică solemnă) care este trimisă de Papă tuturor episcopilor şi prelaţilor (catolici), cuprinzând directive oficiale în probleme de doctrină sau liturgice, dar şi teme, etice, sociale sau politice. V. p a s t o r a l ă. *Grea plânsoare prin cartea sa cea enchiclică trimise la patriarhii de la răsărit.* MAIOR, I. B. 290/26. *Să putem apreţia mărimea promisiunilor făcute prin citatele decrete împărăteşti şi prin acea enciclică clerului şi la toate persoanele bisericeşti ale românilor.* BARIŢIU, P. A. I, 176, cf. ANTONESCU, D., LM, DDRF. *Papa... trimite în acelaşi an, odată cu a doua scrisoare către Asan, o enciclică către toţi prelaţii din Bulgaria şi din Valahia prin care îi îndeamnă la întoarcerea în sânul bisericei drept credincioase.* XENOPOL, I. R. II, 241, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], DEXI. ◊ (Ironic) [Eliad] *a trimis o enciclică către emigraţii ce sânt la Brusa.* GHICA, A. 335.
2. Adj. Care se referă la probleme de dogmă sau de disciplină bisericească. *Şi absolvând (servârşind) cursul învăţăturilor enciclice, s-au tuns în schima monahică şi mai la urmă s-au ales de egumen monastirei muntelui Sinai.* CALENDAR (1852), XXVII/22.
– Scris şi: (învechit) *encyclică.* ANTONESCU, D., LM. – Pl.: *enciclici, -ce.* – Şi: (învechit) **enchíclic, -ă** s. f., adj., **enciclică** (ALEXI, W.) s. f.
– Din it. **enciclica**, fr. **encyclique.**

ENCICLICÁ s. f. v. **enciclic.**

ENCICLOPÉD s. m. Enciclopedist (**3**). Cf. DN[3], MDA, NDU, DEXI.
– Pl.: *enciclopezi.*
– Derivat regresiv de la **enciclopedie.**

ENCICLOPÉDIC, -Ă adj. Care are caracter de enciclopedie (**2**), asemănător cu o enciclopedie, de enciclopedie; p. e x t. cuprinzător, mare, vast; (învechit) enciclopedicesc. *Au învăţat filosofia şi celelalte învăţături enchiclopedice.* GOLESCU, E. 46/16. *A cumpărat o sută de cărţi enciclopedice numite cele dintâi cunoştinţe.* CR (1829), 166[1]/10, cf. I. GOLESCU, C. *Un caracter esenţial al filosofiei e de a fi enciclopedică.* LAURIAN, F. 177/21, cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, EMINESCU, O. IX, 146. *Fondator al Societăţii Enciclopedice-Cooperative „Aurora Economică Română".* CARAGIALE, O. VI, 74, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M. *Oameni cu cunoştinţe enciclopedice... se găsesc încă din Antichitate.* ENC. ROM. II, 295, cf. BARCIANU. *Natura lui de intelectual, probată (şi fortificată) de cetirea ziarului enciclopedic.* IBRĂILEANU, A. 126, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Publicaţii enciclopedice ori de specialitate.* SADOVEANU, O. IX, 406. *Un magistrat de o severitate corectă şi de o cultură enciclopedică.* ARGHEZI, S. XV, 7. *O însemnare... care ne dovedeşte felul cu totul enciclopedic în care se informa.* CĂLINESCU, O. XIII, 344, cf. DM. *Celsus... ne-a lăsat cel mai cuprinzător tratat medical în limba latină, fragment dintr-o lucrare enciclopedică.*

ABC SĂN. 87, cf. DEX, DN[3]. ◊ (Glumeț sau ironic) *Știe tot și nu știe nimic. Enciclopedic, ignorant, zîmbetul lui e atoateștiutor.* TEODOREANU, C. B. 192. *Vizitatorul acestor depărtări... își datorește sieși o plimbare enciclopedică prin magaziile nemăsurate ale stației.* ARGHEZI, B. 96. *De o enciclopedică ignoranță,... și-a căutat o profesie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 28, 8/3. ◊ F i g. *Spiritul enciclopedic al norilor merge mai departe.* BOGZA, C. O. 47. ♦ (Despre oameni) Care posedă cunoștințe cuprinzătoare, vaste, care are un orizont larg. *Nu e vrednic Un... om de deputat. Dacă nu-i enciclopedic.* CONV. LIT. II, 45. *Savant genial și enciclopedic, el ocupă un loc de mâna întâi în istoria gândirii.* JOJA, S. L. 330. *În condițiile culturii contemporane, George Călinescu aparține unui tip enciclopedic.* (Substantivat). *Îl recomandă cu simpatie pe Popescu drept un „enciclopedic" și un subtil om de idei.* BĂNULESCU, I. 137.

– Scris și: (învechit) *encyclopedic.* ANTONESCU, D., LM. – Pl.: *enciclopedici, -ce.* – Și: (învechit) **enchiclopédic, -ă**, (învechit, rar) **enciclopídic,-ă** (NEGULICI), **enghiclopédic, -ă** (I. GOLESCU, C.), **ențiclopédic, -ă** (URSU, Î. L. II, 253) adj.

– Din fr. **encyclopédique**, ngr. **ἐγκυκλοπαιδικός**, it. **enciclopedico.**

ENCICLOPEDICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Enciclopedic. *Aceasta să face cea mai mândră zidire enchiclopedicească, carea până atuncea nu au fost alcătuită de nici un neam.* LEON ASACHI, B. 16/13, cf. URSU, Î. L. II, 252.

– Pl.: *enciclopedicești.* – Și: **enchiclopedicésc, -eáscă** adj.

– **Enciclopedic** + suf. *-esc.*

ENCICLOPEDÍE s. f. **1.** Ansamblu multilateral de cunoștințe omenești organizate metodic. *Toată enchiclopedia învață, adecă toată învățătura cărții din lume.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 33[v]/8. *Am învățat toate meșteșugurile dăscăliii... gheometria și toată enchiclopedia.* id. ib. decembrie 192[r]/32, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PROT. – POP., N D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, GHEȚIE, R. M. *Se propun 26 de cursuri...: Enciclopedia și metodologia științelor juridice.* CONV. LIT. XI, 36. *Domnitorul aducea necontenit cărți din Franța,... urmărea pas cu pas acea mișcare a gândirii ce era menită a izbuti abia după câțiva ani la enciclopedie.* ARHIVA, X, 193, cf. ENC. ROM. *Enciclopedia moartă și universalismul extensiv concentrate în Academie.* D. GUSTI, P. A. 205. *Nu e competinte ca un profesor universitar și enciclopedia lui nu este nelimitată.* ARGHEZI, P. T. 113, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX. ◊ L o c. a d j. **De enciclopedie** = enciclopedic. *Promite... a îmbunătăți orânduielile bisericești, înființând „Școala de teologie, de enciclopedie și de muzică în limba țării".* ap. OȚETEA, T. V. 65. ◊ F i g. *El e legea, arhiva, regulamentul și enciclopedia.* ARGHEZI, P. T. 346.

2. (Adesea urmat de determinări care indică felul, caracterul) Tip de lucrare lexicografică (de mari proporții) care tratează sistematic termeni de bază (nume comune și proprii), noțiuni din toate domeniile sau dintr-un anumit domeniu de cunoștințe, sistematizate fie în ordine alfabetică, fie pe probleme sau pe ramuri; s p e c. numele unui celebru dicționar publicat între 1751 și 1772 de către învățații francezi Diderot și D'Alambert. V. d i c ț i o n a r. *Cărțele ce rău și fără cale să numesc tomuri a enchiclopediei* (începutul sec. XVIII). URICARIUL, III, 16/27. *La enchyclopedia să arată a fi tâlmăcirea numelui de la graiul „aperire"* (a. 1780). BV II, 255, cf. LEON ASACHI, B. 87/4. *Eu le-am scos din ențiclopedie supt acest articul.* MOLNAR, I. 82/24. *Acesta au așăzat întâi enchiclopedie a știinților întreagă.* POTECA, F. 63/5. *Cele dintâi cunoștințe au enchiclopedie pe scurt, împodobite cu 6 icoane.* PLEȘOIANU, A. 56/4, cf. NEGULICI. *Făcu o instrucțiune pentru învățători din enciclopedii pedagogice.* BARIȚIU, C. II, 72, cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Talmudul, după cum se știe, e un fel de enciclopedie evreiească.* EMINESCU, S. P. 120, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Naturalistul Pliniu înregistrează în mai multe locuri din vasta-i enciclopedie toate relele ce decurg.* CANDREA, F. 21, cf. ȘĂINEANU, D. U. *A cutezat să viseze o mare enciclopedie națională.* IORGA, P. A. II, 25. *Cărți groase cât ceasloavele, sau colecții mari, legate, ca enciclopediile, franțuzești și nemțești.* CAMIL PETRESCU, P. 387. *Nu putem trece totuși peste o distincție unanim consacrată în manuale și enciclopedii.* CONV. LIT. LXVII, 513. *Dată fiind însă lipsa unei bune enciclopedii, de o întindere mai mare decât „Minerva", ... trebuie să le utilizăm și așa.* DR. VII, 372. *Era o enciclopedie, magazin de literatură, album de ilustrații.* SADOVEANU, O. XIX, 171, cf. IX, 407. *De asemenea va publica o mare enciclopedie românească.* D. GUSTI, P. A. 250. *Aș fi dat definiția cuvântului cum ar face-o un om de știință - și cum trebuie dată într-o enciclopedie.* PUȘCARIU, L. R. I, 134. *Ei n-au nevoie să fie savanți ca să scrie câteva manuale frumoase,... ca să ne dea o enciclopedie curat românească.* ARGHEZI, S. XXXIV, 32. *Începu să-i scoată... enciclopedii, studii germane, engleze.* CĂLINESCU, B. I. 72. *Pe o jumătate de coloniță, enciclopedia lămurea că bălțile Dunării sunt niște terenuri inundabile.* V. ROM. aprilie 1954, 135. *Marea enciclopedie agricolă... cuprinde un vast material de date și informații.* AGROTEHNICA, I, 43. *Enciclopedia i-a fost recomandată drept „o babilonie absolută".* GALAN, B. I, 11. *Un volum dintr-o enciclopedie modernă.* VINEA, L. I, 51, cf. CIOCULESCU, I. C. 21, DM. *Să revenim la stilul savant, de enciclopedie britanică din pasajul pe care-l analizăm.* N. MANOLESCU, A. N. III, 14. *De curând a apărut la Praga volumul al II-lea și ultimul... al acestei enciclopedii.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 9, 96, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ F i g. *Câștigă o mare celebritate prin opera sa „Ars universalis", o speță de mecanism logic sau matematic... În această enciclopedie puerilă, rezuma el... toate falsitățile.* LAURIAN, F. 189/27. *Un jurnal ca „Naționalul"... este enciclopedia de știință.* DÂMBOVIȚA (1860), 408/2. *Mai încolo, norodul florilor străine,... o enciclopedie de nume bizare, un țintirim plin de epitafe medicinale.* ANGHEL, PR. 114. *Religia devine o enciclopedie a vieții spirituale.* PÂRVAN, I. F. 107. *Icoanele și vitraliile care împodobeau bisericile formau o adevărată enciclopedie în imagini.* OȚETEA, R. 250. *Într-un birou, stau aplecate... cele cinci sau șase figuri ale registraturii, care compulsează enciclopedia temniței, ca niște savanți cu obrazul de capră.* ARGHEZI, P. T. 419. *„Povestea vorbii" e o enciclopedie de morală socială.* V. ROM. noiembrie 1954, 147. ♦ (Și în sintagma *enciclopedie ambulantă*) Persoană care are cunoștințe multe, diverse și precise. *Într-un cuvânt era o enciclopedie ambulantă.* HELIADE, D. J. 6/24, cf. DEX.

– Pl.: *enciclopedii.* – Și: (învechit) **enchiclopedíe** (accentuat și *enchiclopédie*, DOSOFTEI, V. S. ianuarie 33[v]/8; scris și *enchyclopedie*), (învechit, rar) **enghiclopédie** (I. GOLESCU, C.), **ențiclopédie** (URSU, Î. L. II, 253), **anțiclopédie** (id. ib.) s. f.

– Din ngr. **ἐγκυκλοπαιδεία**, fr. **encyclopédie**, germ. **Enzyklopädie**.

ENCICLOPEDÍSM s. n. **1.** Sistemul și principiile enciclopediștilor (mai ales ale celor francezi din secolul al XVIII-lea). Cf. LM. *Ea descinde din enciclopedism, dintr-o strălucită tradiție de cultură.* CONSTANTINESCU, S. I, 120. *Către sfârșitul vieții lui Hasdeu, vremea enciclopedismului se încheiase în cultura românească.* L. ROM. 1969, 290, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. Erudiție vastă, multilaterală. *Își urma legea interioară a spiritului creator ce se lipsește de experiență și de enciclopedism literar.* LOVINESCU, M. 15. *Întreaga lucrare la care ați luat parte ar fi... un fel de produs al unui enciclopedism științific.* D. GUSTI, P. A. 125. *Fenomenul Iorga înseamnă enciclopedism și culturalitate.* CONSTANTINESCU, S. I, 72. *Ion Budai-Deleanu se înfățișează ca un cărturar ce amintește pe Dimitrie Cantemir prin erudiție,... enciclopedism.* IST. LIT. ROM. II, 70. *Programele prea încărcate și*

îndreptate spre enciclopedism... creează anumite prejudicii. M 1965, nr. 4, 10/2. *Enciclopedismul lui Cantemir exprimă o mentalitate prea puțin deosebită.* N. MANOLESCU, C. M. 258, cf. M. D. ENC., DEX.

– Din fr. **encyclopédisme**.

ENCICLOPEDÍST, -Ă subst., adj. **1.** S. m. Autor al unei enciclopedii (**2**). Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Celebrul enciclopedist polon Sarnicki.* HASDEU, I. C. I, 54, cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U. *S-a închis în birou, unde citește Montaigne ori nu știu ce enciclopediști.* C. PETRESCU, Î. II, 65.

2. S. m. pl. Nume dat gânditorilor progresiști, precursori ai revoluției franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, care s-au grupat în scopul editării unei enciclopedii (**2**); (la sg.) fiecare dintre persoanele care fac parte din acest grup. *Continuând dezvoltările date de d. Pogor în privința enciclopediștilor, d. Maiorescu a arătat mijlocul social în care s-a produs acest sistem de filosofie.* CONV. LIT. I, 70, cf. COSTINESCU, LM, ENC. ROM. *O dușmănie ale căreia urme numeroase se găsesc în operele celebrului enciclopedist.* ARHIVA, X, 193. *Profesorii acestei școale, admiratori ai enciclopediștilor francezi, se conduceau de principii liberale.* SĂM. I, 44, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE 1628. *Tendințele exprimate în literatură de enciclopediștii secolului XVIII au pătruns repede.* ARH. OLT. XIII, 513. *Înseamnă oare că acești enciclopediști au schimbat cumva și perspectiva cunoașterii, sinteza ei universalistă?* CONSTANTINESCU, S. III, 142. *Marii gânditori materialiști ai burgheziei revoluționare din Franța secolului al XVIII-lea, enciclopediștii,... demonstrau că lumea ce ne înconjoară... nu este un simplu reflex al conștiinței noastre.* CONTEMP. 1949, nr. 122, 3/1. *Toți gânditorii încep cu enciclopediștii: Voltaire, Turgot,... își fac din ea baza filosofiei lor sociale.* RALEA, S. T. III, 71. *Opera lui Maior ne dezvăluie... profilul unui adevărat enciclopedist.* IST. LIT. ROM. II, 64, cf. DL, DM, DN^2. *Elemente de gândire materialistă, proprii enciclopediștilor.* IST. T. I, 142. *Enciclopediștii cred că pot compensa un gol istoric.* N. MANOLESCU, C. M. 258, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3.

3. Adj., s. m. și f. (Persoană) care are cunoștințe enciclopedice; encicloped. *Ei știu din toate câte nimic, ceea ce le dă dreptul a se crede enciclopediști.* CARAGIALE, O. I, 304. *Pizmuiesc situația dumitale intelectuală de erudit enciclopedist.* ARGHEZI, S. XXV, 16, cf. DL, DM, DN^2, M. D. ENC, DEX. ◊ (Ironic) *Ești un enciclopedist practic, a căruia biografie trebuie intercalată în Self-Help.* ARGHEZI, P. T. 223.

– Pl.: *enclopediști, -ste.*

– Din fr. **encyclopédiste.**

ENCICLOPÍDIC, -Ă adj. v. **enciclopedic.**

ENCLÁVĂ s. f. **1.** Domeniu înconjurat din toate părțile de terenuri aparținând altui proprietar și care nu are drumuri de acces independente; localitate, stat înconjurat de teritoriul unui alt stat; p. e x t. grup de populație izolată în mijlocul unei mase indigene de altă origine, cetățenie, religie etc. *Comitatul... de sus se compunea din mai multe petece, enclave de comune iobăgești.* BARIȚIU, P. A. I, 282, cf. GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Aceste triburi nu alcătuiau o masă compactă scitică, ci simple enclave în marele teritoriu get.* PÂRVAN, G. 56, cf. 227. *Aici au continuat să trăiască, încă din timpurile acelea, enclave romane.* GR. S. I, 76. *Rămăsese ca prin minune moșioara unui boier scăpătat, o enclavă.* VOICULESCU, P. II, 235, cf. DN^2. *Domeniile feudale... erau adesea compuse din numeroase sate așezate unul lângă altul, într-un singur hotar, formând o enclavă cu imunitate, deci un stat în stat.* PANAITESCU, O. Ț. 82, cf. 101. *Fuseseră adevărate focare de iradiere a influenței celtice și de alimentare etnică a enclavelor celtice din interior.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 9, 48, cf. DN^3. *Acestea nu sunt pure, ci prezintă enclave ardelene.* IVĂNESCU, I. L. R. 44, cf. NDN. (Ca termen de comparație) *Povestirea apare în textul fragmentului ca o enclavă.* N. MANOLESCU, A. N. III, 80.

2. (Nume dat unor) fragmente de roci de altă origine, înglobate în masa rocilor eruptive. V. i n c l u z i u n e. Cf. DT, LTR^2, DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, DEXI.

3. Stat care nu are ieșire la mare. NDN.

– Pl.: *enclave.* – Și: (învechit) **anclávă** s. f. DER, DEI.

– Din germ. **Enclave**, fr. **enclave.**

ENCLÍTIC, -Ă adj. (Gram.; despre unele pronume, articole, sufixe, desinențe; în opoziție cu p r o c l i t i c) Care se atașează la un cuvânt precedent, făcând corp (comun) cu el și fiind lipsit de accent propriu. Cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., LM. *Pronumele se lipește de cuvântul precedent fără a mai urma încă o a doua vorbă enclitică.* ARHIVA, I, 90, cf. GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *În secolul al XIII-lea, articolul era deja enclitic.* SCL 1956, nr. 1 – 2, 58. *Proclitice și enclitice sunt de regulă cuvintele ajutătoare.* GRAUR, I. L. 55, cf. DL, DM, DN^3. *„A" este... particulă enclitică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 25, 12/1, cf. DEX. ◊ *Articol (hotărât* sau *definit) enclitic* = articol hotărât care se așază la sfârșitul unui cuvânt. *Lăsarea la o parte a articolului enclitic... iarăși nu trebuie arătată prin apostrof.* IORDAN, G. 51. *Nici despre iliri nu știm să fi avut articol, cu atât mai puțin articol enclitic.* PUȘCARIU, L. R. I, 168. *„A" îndeplinește funcțiunea de articol hotărât enclitic al substantivelor feminine.* CL 1956, 12, cf. 58. *Comparăm formele articulate cu articolul enclitic în românește și cele romanice apusene cu articolul proclitic.* GRAUR, F. L. 181, cf. DL, DM. *Prin determinare cu ajutorul articolului hotărât enclitic, forma unică de singular și cea de plural se despart în două.* COTEANU, S. E. 26. *Articolul definit enclitic... fusese moștenit din latina populară.* IVĂNESCU, I. L. R. 219. ◊ (Adverbial) *Al. Rosetti dă exemple de feminine articulate enclitic.* SCL 1956, 58. *Pronume... atașat enclitic la participiul trecut al verbului.* ib. 1959, 178. ◊ (Substantivat, n.) *Aceste cuvintele nu se pot lega în enclitic de sfârșitul vocalic al celui următor.* DR. VII, 14. *Tipul „Omul" a rezistat mai multă vreme înaintea encliticelor care aveau posibilitatea să se sprijine pe un „î" precedent.* SCL 1959, 462. ♦ P. e x t. Care se obține prin encliză. care este specific enclizei; de encliză. *Scriem „nu-l văd", dar „nu l-am văzut", dând lui „l" când valoare enclitică, când proclitică.* PUȘCARIU, L. R. I, 104. *Articolul era deja enclitic, și trecerea lui din poziție proclitică în poziție enclitică trebuie să fie anterioară.* SCL 1956, nr. 1 - 2, 58. *Numele care nu capătă niciodată pe „-u" nu formează genitivul enclitic.* GRAUR, N. P. 143. *Caracterul enclitic al articolului.* IVĂNESCU, I. L. R. 140.

– Pl.: *enclitici, -ce.*

– Din fr. **enclitique**, lat. **encliticus**, **-a**, **-um**, germ. **enklitisch.**

ENCLÍZĂ s. f. (În opoziție cu p r o c l i z ă) Atașare a unui cuvânt, a unei silabe sau a altui element neaccentuat la cuvântul precedent; postpunere. Cf. LM. *Această preferință pentru encliză a avut urmări sintactice.* DR. VII, 34. *Nimănui nu i-ar trece prin minte să atribuie substratului etnic encliza articolului.* PUȘCARIU, L. R. I, 169. *Encliza articolului apare în românește după secolul al VIII-lea.* SCL 1956, 58, cf. DN^2. *Datorită poziției articolului, constatăm o instructivă relație între encliză și procliză.* COTEANU, S. E. 10, cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN^3.

– Pl.: *enclize.*

– Din fr. **enclise**, germ. **Enclise.**

ENCÓLPION s. n. v. **engolpion.**

ENCÓLPIU s. n. v. **engolpion.**

ENCOLÚRĂ s. f. v. **ancolură.**

ENCÓMEON s. n. v. **encomion.**

ENCOMIÁST, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. Persoană care linguşeşte; elogiator, panegirist. Cf. I. GOLESCU, C. *Encomiaştii emfatici..., imnografii fără ruşine, poeţii liturgici ce se îmbătau în altare.* BARBU, S. N. 333.

2. Adj. Elogios; encomiastic. *Mi-a arătat totdeauna o nedezmînţită dragoste creştinească exprimată într-un limbagiu înflorit şi encomiast.* LOVINESCU, M. 301.

– Pronunţat: *-mi-ast.* – Pl.: *encomiaşti, -ste.*

– Din it. **encomiaste.**

ENCOMIÁSTIC, -Ă adj. Cu caracter laudativ, elogios; encomiast (**2**), (învechit, rar) encomiasticesc. *El, voia o lucrare retorică, o biografie encomiastică.* IORGA, L. II, 540, cf. 552. *Omul avea încă de atunci... acelaş fel de a vorbi, encomiastic.* LOVINESCU, M. 299. *Am avea de discutat, ceva mai profund şi mai puţin encomiastic-apariţia unui nou poet.* CONTEMP. 1970, nr. 1243, 1/5. ◊ (Adverbial) *„Revoluţie" sună encomiastic.* CĂLINESCU, B. I. 485. *Gazda e închipuită, encomiastic, a locui într-un adevărat palat.* IST. LIT. ROM. I, 212.

– Pronunţat: *-mi-as-.* – Pl.: *encomiastici, -ce.*

– Din it. **encomiastico.**

ENCOMIASTICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Encomiastic. *Ce este ritul cel paneghiricesc sau encomiasticesc?* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 123^{v}/2.

– Pronunţat: *-mi-as-.* – Pl.: *encomiasticeşti.*

– **Encomiast** + suf. *-icesc.*

ENCÓMIE s. f. v. **encomion.**

ENCÓMION s. n. **1.** (Livresc) Cuvântare de laudă; scriere omagială (ocazională); elogiu (exagerat); panegiric (**2**). V. apologie, închinare, omagiere, omagiu (**2**). *Encomeonul sfinţilor apostoli Petru şi Pavel.* CORESI, EV. 530. *Intrând în biserică, făcut-au un engomion asupra mănăstirii şi asupra Domnului, foarte frumos.* R. POPESCU, CM I, 557. *Făcut-au... didahie, pre lângă alte multe şi minunate cuvinte, şi engomii ce făcea asupra Domnului.* id. ib. 575. *Unul din egumeni, care va fi mai procopsit la învăţătură, face engomion către Domn.* GHEORGHACHI, LET. III, 301/7. *Pune pe ucenicul său cel rânduit de spune engomion elinesc, adecă oraţie.* id. ib. 305/34. *Mitropolitul i-au făcut o engomie, după cum se cade unui Domn nou* (sfârşitul sec. XVIII). LET. III, 253/26. *A da credinţă la înşelăciune şi engomion.* CUGETĂRI, I, 85^{v}/3. *Puind coroana sa înaintea picioarelor lui, au întovărăşit smerenie sa cu o engomie aşa de cu limbuţie.* ib. II, 6^{v}/4. *Cu glas încet strig..., nu din epistoliile cele către papa, nici din engomiuri aş aduce dovediri* (a. 1783). ŞA I, 66. *S-au arătat şi numitul cu engomion în scris* (a. 1796). GÁLDI, M. PHAN. 179. *La encomii sfârşaşte ritorul de multe ori şi cu alte mijloace şi mai vârtos cu întoarcerea care să zice apostrof.* MOLNAR, RET. 167/10. *Este mai deosebi advocaţilor la judecăţi decât ritorilor la cuvinte de laudă şi la engomii.* id. ib. 265/12, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Miliko... au făcut o engomie în limba armenească.* AR (1829), 35^{2}/6, cf. I. GOLESCU, C. *Cei mai răi defăimători, de care trebuie să te depărtezi, sânt aceia care, până a nu dărâma subjetul bârfitoarei lor limbi, îl laudă cu engomie pentru duhul şi iscusinţa lui.* BUZNEA, C. 12/14. *De vreo cinci luni învăţ o engomie grecească.* C. STAMATI, P. 308. *Nu cetim engomii şi paneghirici despre binefacerile lor.* CALENDAR (1855), 56/15. *Să facem şi noi engomii patrioticeşti?* ALECSANDRI, T. 41, cf. LM. *Suntem zeloşi şi de aceia cărora le fac laude şi encomii sau poeţii sau prozatorii.* CONV. LIT. XI, 457. *Vezi să nu paţi şi tu..., te aşteptai să fii răsplătit... prin laude meritate..., să nu capeţi de la mine decât un encomion fluturatic şi fără temei.* ODOBESCU, S. III, 10, cf. ŞĂINEANU, I. 86, GHEŢIE, R. M., JAHRESBER. V, 107, BARCIANU. *A scris... engomii către persoane domneşti.* IORGA, L. II, 345, cf. TDRG, DHLR II, 347, DR. IV, 806, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, CONTRIBUŢII, I, 121. *Urmară engomioanele către Înalta Poartă, rostite mai întâi de către Princepe.* BARBU, PRINC. 289, cf. L. ROM. 1962, nr. 2, 218, DN^{3}, ŞA II, 828, DEX^{2}, NDN. ◊ (Învechit; întărit prin „de cinste", „de laude") *Ioan Zlatoust şi Grigorie de Nissa îl cinstire cu engomii de cinste.* DOSOFTEI, V. S. februarie 65^{v}/2. *Pre acesta şi cinstitul Ioan Zlatoust în engomii de laude l-au cinstit.* id. ib. 77^{r}/1.

2. (În literatura antică) Gen al poeziei lirice greceşti în care se slăvesc, se glorifică meritele cuiva; laudă publică în cadru solemn. ENC. ROM., DN^{3}, NDN.

– Accentuat şi: *encomión.* – Pronunţat: *-mi-on.* – Pl.: *encomioane.* – Şi: (învechit) **encómiu** (pl. *encomii*) s. n., **encómie** (pl. *encomii*), **engómie** (pl. *engomii*) s. f., **engómiu** (pl. *engomiuri*), **engómion** (accentuat şi *engomión*, SCRIBAN, D., DL, DEX^{2}), **encómeon** s. n., (neobişnuit) **encómium** (ENC. ROM.) subst.

– Din ngr. **ἐγκώμιον.** – **Encómium, encómiu** < lat. **encomium.** Cf. it. e n c o m i o.

ENCÓMIU s. n. v. **encomion.**

ENCÓMIUM subst. v. **encomion.**

ENCONDRÓM s. n. (Med.) Tumoare, excrescenţă benignă cartilaginoasă care se dezvoltă pe un os. DN^{2}, D. MED., DEX, DN^{3}.

– Pl.: *encondroame.*

– Din fr. **enchondrome.**

ENDARTÉRĂ s. f. (Med.) Tunica (**5**) internă a arterelor. Cf. D. MED., DN^{3}.

– Pl.: *endartere.*

– Din fr. **endartère.**

ENDARTERIECTOMÍE s. f. (Med.) Rezecţie a tunicii interne a unei artere. Cf. D. MED., DN^{3}.

– Pronunţat: *-ri-ec-.* – Pl.: *endarteriectomii.*

– Din fr. **endartériectomie**, engl. **endarterectomy.**

ENDARTERÍTĂ s. f. (Med.) Inflamaţie a tunicii interne a unei artere, care poate produce astuparea acesteia. Cf. DER. *Formele incipiente ale endarteritei obliterante.* ABC SĂN. 374, cf. D. MED., DEX, DN^{3}.

– Pl.: *endarterite.*

– Din fr. **endartérite.**

ENDASEÁ s. f. (Turcism învechit) Unitate de măsură a lungimii egală cu 65 de centimetri. Cf. SCRIBAN, D.

– Pl.: *endasele.*

– Din tc. **endase, endeze.**

ENDECAGÓN s. n. Poligon cu unsprezece laturi şi tot atâtea unghiuri. Cf. I. GOLESCU, C., PROT.– POP., N. D., COSTINESCU, LM, CADE, LTR^{2} DL, DM, DN^{2}, FORM. CUV. I, 141, DEX, DN^{3}. ◊ (Adjectival) *O figură endecagonă.* COSTINESCU.

– Pl.: *endecagoane.*

– Din fr. **(h)endécagone.**

ENDECAMISÍ s. n. (Grecism învechit) Numele unui joc de cărţi nedefinit mai îndeaproape. Cf. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 354. *Merseră-mpreună la cafeneluţa unui simbatriot... să-nvârtească un endekamisi, şi pe urmă, la iuţeală, un stosişor.* CARAGIALE, O. II, 231, cf. GÁLDI, M. PHAN. 178.

– Accentuat şi: *endecámisi*. GÁLDI, M. PHAN. 178. – Scris şi: *endekamisi*.

– Din ngr. **ἑνδεκάμιση**.

ENDECASILÁB, -Ă adj., s. m., s. n. (Vers) care este compus din unsprezece silabe. V. e n d e c a s i l a b i c. *Cele mai dificile endecasilabe sânt cele nerimate*. HELIADE, O. II, 157, cf. NEGULICI, LM. *Scrie sonete... în patru strofe alcătuite din câte patru şi trei versuri iambice endecasilabe*. IBRĂILEANU, S. 101, cf. CADE. *Este şi un petrarchizant, introducător... al endecasilabului italian*. CĂLINESCU, I. 191. *Iată acest pasaj în traducerea în endecasilabi*. VIANU, L. U. 43. *În locul stanţelor tradiţionale,... compuse din opt endecasilabi, avem deci strofe alcătuite din 6 endecasilabi*. L. ROM. 1959, nr. 2, 60, cf. DER, DN^2, DEX, DN^3.

– Pl.: *endecasilabi, -e*.

– Din fr. **hendécasyllabe**, lat. **hendecasyllabus.**

ENDECASILÁBIC, -Ă adj. (Despre versuri) Care are unsprezece silabe. V. e n d e c a s i l a b. Cf. CADE. *Versurile „Ţiganiadei" depăşesc structura prozodică a versificaţiei populare, utilizând sestina în genere endecasilabică*. IST. LIT. ROM. II, 82, cf. CIOCULESCU, I. C. 116, DL, DM, DN. *Terţet endecasilabic*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 2/1, cf. DEX, DN^3.

– Pl.: *endecasilabici, -ce*.

– Din fr. **hendécasyllabique.**

ENDELEHÍE s. f. v. **entelehie.**

ENDÉMIC, -Ă adj. (Despre unele boli) Care are cauze locale, specifice unei anumite regiuni; care are caracter permanent în anumite locuri. *Nu este boală sporadică, endemică şi epidemică, care să nu se fi tămăduit de dânsa*. EPISCUPESCU, PRACTICA, 106/1. *Şi cum se poate înţelege să fie această boală mai endemică pe locurile băltoase, decât idropica*. id. ib. 430/15. *Medic de la serviciul sanitar care a zis că boala de vite este endemică în ţară*. KOGĂLNICEANU, O. V, 59. *Dintr-o ţară în carea frigurile, troahna şi trânzii sânt boale endemice*. MIHALIC, P. 24/7. [Frigurile] *se împart în endimice (de loc) şi epidemice (venite)*. CORNEA, E. I, 75/4, cf. 42/30, STAMATI, D., LM, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Boalele endemice sunt legate de localitate şi nu se transmit de la bolnav la om sănătos*. ENC. ROM., cf. BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. *A devenit aproape endemică febra tifoidă*. PĂCALĂ, M. R. 352, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ravagiile bolilor endemice împiedică populaţia de a practica o cultură tropicală*. ENC. AGR. I, 79, cf. SCRIBAN, D. *Lepra a dispărut ca boală endemică*. CIOCULESCU, I. C. 14, cf. DM. *Boala endemică evoluează cu izbucniri epidemice*. ABC SĂN. 148, cf. DEX, DN^3. ◊ (Adverbial) *Zone afectate endemic de agenţi patogeni*. LEG. EC. PL. 490. *Febra tifoidă poate evolua endemic cu izbucniri epidemice*. ABC SĂN. 148. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Minciuna şi furtul... sunt fenomene oarecum „endemice" la popoarele ce au avut să sufere jugul turcesc*. DR. IV, 1339. *Astăzi foametea este endemică în unele regiuni*. ENC. AGR. I, 326. *Lupta intestină endemică constituia într-un cuvânt formula existenţei familiei*. CĂLINESCU, B. I. 154. *Stârpirea analfabetismului şi a pelagrei, a malariei şi a foamei endemice*. CONTEMP. 1957, nr. 568, 1/1. *Singurul mijloc concret de a-şi arăta nemulţumirea şi suferinţa erau răscoalele, care... devin oarecum endemice*. VARLAAM – SADOVEANU, 359. *Sărăcia endemică, şomajul, nedreapta distribuire a produsului muncii – toate cauze sociale*. CONTEMP. 1969, nr. 1207, 10/4. (Adverbial) *Tulburarea s-a întins endemic la întreaga lume*. RALEA, S. T. II, 195. ◊ F i g. *Contemplaţia melancolică a naturii... avea să ajungă endemică în toată poezia europeană*. AL. PHILIPPIDE, S. III, 150. *Terfelirea în josnicii şi ipocrizie a unei purităţi endemice,... soluţie a morţii ca unică salvgardare a integrităţii absolute*. STREINU, P. C. III, 319. *Artiştii nordici... sunt expresionişti aşa-zicând endemici*. OPRESCU, A. M. 56. ♦ (Despre animale) Care trăieşte numai pe un anumit teritoriu. Cf. DEX.

– Pl.: *endemici, -ce*. – Şi: (învechit) **endímic, -ă** adj.

– Din ngr. **ἐνδημικός**, fr. **endémique.**

ENDEMICITÁTE s. f. (Biol.) Caracter endemic; endemism (**1**). Cf. D. MED., DN^3, DEX – S, NDN.

– Din fr. **endémicité**, engl. **endemicity.**

ENDEMÍE s. f. Prezenţă într-o comunitate a unei boli infecţioase sau de nutriţie, sub formă de cazuri sporadice care izbucnesc periodic în aceleaşi regiuni; boală endemică. Cf. ANTONESCU, D., LM, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM, L. ROM. 1959, 84. *Asocierea între cuvântul „endemie" şi bolile contagioase este cea mai frecventă*. ABC SĂN., cf. D. MED., DEX, DN^3.

– Accentuat şi: (învechit) *endémie*. ALEXI, W. – Pl.: *endemii*.

– Din fr. **endémie**, germ. **Endemie.**

ENDEMÍSM s. n. (Biol.) **1**. Proprietatea unor specii de plante sau de animale, care trăiesc într-un anumit loc pe pământ, de a ocupa arii restrânse, fiind în faza de început a dezvoltării lor sau fiind în curs de dispariţie; caracterul a ceea ce este endemic; endemicitate. *Unele regiuni ale globului terestru se disting prin endemism bogat*. ENC. ROM. II, 297, cf. LTR^2, DN^3, DEX – S.

2. (La pl.) Specii de plante sau de animale care se caracterizează prin endemism (**1**). *Studiul endemismelor... şi raportul cu specii înrudite duce la cele mai spirituale conclusiuni de geografia plantelor*. ENC. ROM. II, 297. *În ţara noastră se cunosc numeroase endemisme*. LTR^2, cf. DER.

– Pl.: (**2**) *endemisme*.

– Din fr. **endémisme.**

ENDEMOEPIDÉMIC, -Ă adj. (Med.; despre boli) Care se referă la boli infecţioase endemice, care pot produce uneori izbucniri epidemice. *Când boala endemică evoluează cu izbucniri epidemice, se numeşte endemo-epidemică*. ABC SĂN. 148, cf. DER, DEX.

– Scris şi: *endemo-epidemic*. – Pl.: *endemoepidemici, -ce*.

– Din fr. **endémo-épidémique.**

ÉNDEN s. n. Rasă de gâşte de culoare albă. Cf. DEX, NDN, MDA.

– Din germ. **Emden.**

ENDERÍT s. n. v. **enterită.**

ENDIÁDĂ s. f. v. **hendiadă.**

ENDICTIÓN s. n. v. **indiction.**

ENDÍMIC, -Ă adj. v. **endemic.**

ENDÍVIE s. f. v. **andivă.**

ENDOBLÁST s. n. (Biol.) Endoderm. DN^3, DEX – S.

– Şi: **entoblást** s. n. DN^3.

– Din fr. **endoblaste**, engl. **endoblast.**

ENDOBLÁSTIC, -Ă adj. (Biol.) Care aparţine endoblastului. Cf. DN^3.

– Pl.: *endoblasitice, -ce*.

– Din fr. **endoblastique.**

ENDOCÁRD s. n. Tunica internă a inimii, care căptuşeşte cavităţile şi valvulele inimii. Cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Endocardul şi miocardul sunt cele două învelişuri ale inimii.* ENC. VET. 60. *Miocard... căptuşit de endocard.* ENC. AGR. IV, 25, cf. CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DM. *Boală provocată de localizarea unor microbi pe endocard.* DER II, 266. *Vor fi deci contraindicate trimiterii în această staţiune bolile endocardului în evoluţie.* ABC SĂN. 76, cf. 204, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *endocarduri* şi (rar) *endocarde* (SCRIBAN, D.).

– Din fr. **endocarde.**

ENDOCÁRDIC, -Ă adj. (Med.) De endocard. Cf. DEX – S, NDN.

– Pl.: *endocardici, -ce.*

– Din fr. **endocardique.**

ENDOCARDÍTĂ s. f. Boală care constă în inflamarea endocardului, întâlnită mai frecvent în reumatismul poliarticular acut. Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S. *Endocardita este inflamaţia endocardului.* ENC. VET., cf. CADE. *Altfel te aşteaptă o endocardită.* C. PETRESCU, Î. II, 241, cf. ENC. AGR. *Endocardită lentă sau alte boli.* BELEA, P. A 284, cf. DER, DN[2]. *Se cunosc complicaţii... miocardită, endocardită.* ABC SĂN. 321, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *endocardite.*

– Din fr. **endocardite.**

ENDOCÁRP s. n. Stratul intern al pericarpului, care îmbracă şi protejează sămânţa unor fructe. *Între epicarp şi andocarp să află o perenhiimă numită mezocarp.* CAIET, 82[r]/19. *Plântele... învălite într-un endocarp lemnos, cumu-i persica, migdala.* POVĂŢ. (1844), 318/12. *Endocarpiul este învelit într-o masă petroasă.* BARASCH, B. 152, cf. 30. *Endocarpiul este o membrană subţire ce acopere partea interioară a pericarpiului.* AGRONOMIA (1859), 387/20, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU. *Florile regulate: endocarpul neseparabil de sarcocarp.* GRECESCU, FL. 147, cf. ALEXI, W., CADE. *Cea mai dezvoltată parte a fructului este endocarpul sau migdala propriu-zisă.* ENC. AGR. IV, 7, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *endocarpuri.* – Şi (învechit) **endocárpiu**, (învechit, rar) **andocârp** s. n.

– Din fr. **endocarpe.**

ENDOCÁRPIU s. n. v. **endocarp.**

ENDOCERVICÍTĂ s. f. (Med.) Inflamaţie a mucoasei interne a colului uterin. Cf. DN[3].

– Din fr. **endocervicite.**

ENDOCRANIÁN, -Ă adj. Din interiorul cutiei craniene, care aparţine cutiei craniene. Cf. DN[3].

– Pronunţat: *-ni-an.* – Pl.: *endocranieni, -e.*

– Din fr. **endocrânien.**

ENDOCRÁNIU s. n. (Med.) Faţa internă a cutiei craniene. Cf. DN[3].

– Din fr. **endocrâne.**

ENDOCRÍN, -Ă adj. **1.** (În sintagma) *Glandă endocrină* = glandă care îşi varsă direct în sânge secreţiile care conţin hormoni. *Glandele endocrine nu pot fi considerate ca organele cele mai neglijabile.* PARHON, B. 115, cf. DANIELOPOLU, F. N. II, 82, DM. *Au fost izolaţi cei mai mulţi dintre hormonii glandelor endocrine.* DER II, 267, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. Care se referă la procesul de secreţie internă sau care aparţine glandelor endocrine; endocrinian, (rar) endocrinic. *Cercetările făcute... pregătesc condiţiunile teoretice pentru a trece la cercetarea factorilor endocrini.* CONTEMP. 1950, nr. 184, 7/2. *Nici insuficienţele, nici hipersecreţiile endocrine nu aduc modificări proprii îmbătrânirii.* PARHON, B. 50. *Medicamentele digitalice măresc de asemenea reactivitatea celulei nervoase şi endocrine.* DANIELOPOLU, F. N. II, 82, cf. 50, DL. *Am scris odată un studiu... despre rolul funcţiunilor endocrine.* PREDA, R. 291, cf. DM. *Putem deci defini nevroza astenică drept o tulburare funcţională, ... repercusiune asupra sistemului vegetativ endocrin.* V. ROM. ianuarie 1960, 101, cf. DER. *Poate provoca tulburări endocrine prin hiperfuncţie, ceea ce de asemenea impune extirparea adenomului.* ABC SĂN. 16, cf. 57, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Pl.: *endocrini, -e.*

– Din fr. **endocrine.**

ENDOCRINIÁN, -Ă adj. Endocrin (2); (rar) endocrinic. Cf. RALEA, S. T. II, 33. *Putem distinge forme ale bătrâneţii, în raport cu predominanţa uneia sau alteia din insuficienţele endocriniene.* PARHON, B. 101, cf. 173, L. ROM. 1974, 187, DN[3].

– Pronunţat: *-ni-an.* – Pl.: *endocrinieni, -e.*

– Din fr. **endocrinien.**

ENDOCRÍNIC, -Ă adj. (Rar) Endocrin (2). *Există şi în alte glande porţiuni care au această funcţiune endocrinică.* ENC. AGR. II, 421.

– Pl.: *endocrinici, -ce.*

– **Endocrin** + suf. *-ic.*

ENDOCRINÍE s. f. (Med.) Stare patologică provocată de dereglarea secreţiei endocrine. Cf. DN[3].

– Din fr. **endocrinie.**

ENDOCRINOLÓG, -Ă s. m. şi f. (Rar la f.) Specialist în endocrinologie. *Valorosul endocrinolog spaniol e dispus să le considere ca identice.* PARHON, B. 32, cf. DM. *Endocrinolog român, savant cu renume mondial.* DER III, 665, cf. SCL 1966, 200, 204, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◊ (Adjectival) *Medicul... endocrinolog.* ABC SĂN. 27.

– Pl.: *endocrinologi, -ge.*

– Din fr. **endocrinologue.**

ENDOCRINOLÓGIC, -Ă adj. Care aparţine endocrinologiei, care se ocupă cu endocrinologia, referitor la endocrinologie. *Pentru şcoala endocrinologică românească a constituit o primă confruntare organizatorică pe plan internaţional.* CONTEMP. 1966, nr. 1016, 8/6, cf. DN[3].

– Pl.: *endocrinologici, -ce.*

– Din fr. **endocrinologique.**

ENDOCRINOLOGÍE s. f. Ramură a biologiei şi a medicinei care studiază hormonii, glandele şi ţesuturile cu secreţie internă şi funcţiile lor, aflate în condiţii normale sau patologice. Cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Importanţa endocrinologiei în lumina pavlovismului.* PREDA, R. 291, cf. DM. *În ultimele decenii, endocrinologia s-a afirmat ca o specialitate de bază a biologiei şi medicinii.* DER. *Opoterapia a constituit o bază pentru dezvoltarea endocrinologiei.* ABC SĂN. 266, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].

– Din fr. **endocrinologie.**

ENDOCRINOPATÍE s. f. (Med.) Termen generic pentru tulburările funcţiei diferitelor glande endocrine. *„Endocrinopatie" înlocuieşte comod o seamă de cuvinte.* L. ROM. 1960, nr. 5, 88, cf. ib. 1964, nr. 3, D. MED., NDN.

– Din fr. **endocrinopathie.**

ENDOCRINOTERAPÍE s. f. Tratament medical cu substanţe extrase din glandele endocrine. Cf. DM, DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].
– Pl.: *endocrinoterapii.*
– Din fr. **endocrinothérapie.**

ENDODÉRM s. n. **1.** (Bot.) Strat celular intern al scoarţei unei tulpini sau al unei rădăcini, lipsit de spaţii intracelulare. *Embrionul... îşi formează cele trei straturi de celule: exodermul, mezodermul, endodermul.* ENC. AGR. IV, 279, cf. ENC. ROM., DM, DER, DN[2]. *Stratul... intern, când este bine diferenţiat şi aici ca şi la rădăcină, formează endodermul.* BOTANICA, 28, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].
2. (Anat.) Foiţa interioară a embrionului animalelor superioare, din care provin tubul digestiv şi glandele anexe; endoblast. Cf. DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].
3. (Zool.) Strat unicelular intern al peretelui corpului la celenterate. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].
– Pl.: *endoderme.*
– Din fr. **endoderme.**

ENDODÉRMIC, -Ă adj. Care ţine de endoderm, referitor la endoderm. Cf. DEX, DN[3].
– Pl.: *endodermici, -ce.*
– Din fr. **endodermique.**

ENDODIASCÓP s. n. Tub de raze roentgen, folosit pentru efectuarea de radiografii interne, prin introducerea acestuia într-o cavitate a corpului. Cf. DN[3].
– Pronunţat: *-di-as-.* – Pl.: *endodiascoape.*
– Din fr. **endodiascope.**

ENDODIASCOPÍE s. f. Examinare a cavităţilor corpului cu ajutorul endodiascopului. DN[3].
– Pronunţat: *-di-as-.* – Pl.: *endodiascopii.*
– Din fr. **endodiascopie.**

ENDOECÍE s. f. (Biol.) Folosire a cavităţilor din corpul indivizilor unei specii ca locuinţă de către indivizii altei specii, fără ca între cele două organisme să existe relaţii de parazitism. Cf. M. D. ENC., DN[3].
– Din gr. **ἔνδον** „înăuntru", **οἶκος** „casă".

ENDOENZÍMĂ s. f. (Biol.) Enzimă intracelulară a cărei eliberare nu are loc decât după distrugerea mecanică a celulelor. *Endoenzime se găsesc atât la animalele superioare, cât şi la plantele superioare.* LTR[2], cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].
– Pl.: *endoenzime.*
– Din fr. **endoenzyme.**

ENDOESTEZÍE s. f. Sentiment, sensibilitate sufletească. Cf. DN[2], DEX, DN[3].
– Din fr. **endoesthésie.**

ENDOFAZÍE s. f. Trăire interioară a actului vorbirii, fără exteriorizare verbală; limbaj interior. Cf. D. MED., DN[3], DEX – S.
– Din fr. **endophasie.**

ENDOFÍT, -Ă adj. (Despre organisme vegetale sau animale) Care trăieşte în interiorul unei plante; endoparazit (**1**). Cf. M. D. ENC., DN[3].
– Pl.: *endofiţi, -te.*
– Din fr. **endophyte.**

ENDOFLEBÍTĂ s. f. (Med.) Inflamaţie acută sau cronică a tunicii interne a venelor. Cf. D. MED., DN[3].
– Din fr. **endophlébite.**

ENDOGÁM, -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care practică endogamia (**1**). DN[3].
2. (Biol.; despre organisme) Care prezintă endogamie (**2**). DN[3].
– Pl.: *endogami, -e.*
– Din fr. **endogame.**

ENDOGAMÍE s. f. **1.** Contractare obligatorie a căsătoriilor în cadrul aceluiaşi trib, practicată la unele populaţii primitive. Cf. ENC. ROM., DER, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3].
2. (Biol.) Unire a doi gameţi formaţi în acelaşi organism. Cf. DN[3], DEX-S.
– Din fr. **endogamie.**

ENDOGÉN, -Ă adj. (În opoziţie cu e x o g e n) **1.** De origine internă. *Se pot incrimina factorii exogeni şi, mai mult încă, factorii endogeni.* PARHON, B. 107, cf. DER. ♦ (Despre organele plantelor sau ale animalelor) Care ia naştere şi se dezvoltă în interiorul unui ţesut străin pe care-l străpunge pentru a ieşi la iveală. Cf. DL, DM, DN[3]. ♦ (Med.) Care ia naştere, care se datorează unor cauze din interiorul organismului. Cf. D. MED., DEX. ◊ *Intoxicaţie endogenă* = autointoxicaţie. Cf. DN[3].
2. (Despre procese sau fenomene geologice) Care este provocat de forţe care provin din interiorul pământului şi care conduce la apariţia denivelărilor scoarţei. *Acţiunea fenomenelor endogene se produce continuu, dar cu intensităţi variabile.* LTR[2]. *Geneza şi evoluţia sunt privite ca un rezultat al acţiunii dintre agenţii endogeni şi exogeni.* MG I, 31, cf. DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].
– Pl.: *endogeni, -e.*
– Din fr. **endogène.**

ENDOGENÉZĂ s. f. (Biol.) Producere a celulelor în interiorul altor celule. Cf. DN[2], DEX, DN[3].
– Pl.: *endogeneze.*
– Din fr. **endogenèse.**

ENDOLÍMFĂ s. f. Lichid care se află în labirintul urechii interne. Cf. DM, DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3].
– Din fr. **endolymphe.**

ENDOMETRÍAL, -Ă adj. Referitor la endometru, al endometrului. Cf. DN[3].
– Pronunţat: *-tri-al.* – Pl.: *endometriali, -e.*
– Din fr. **endométrial.**

ENDOMETRIÓM s. n. (Med.) Tumoare benignă constituită din elemente epiteliale, care se dezvoltă la nivelul endometrului în perioada de premenopauză. Cf. D. MED., DN[3].
– Pronunţat: *-tri-om.* – Pl.: *endometrioame.*
– Din fr. **endométriome.**

ENDOMETRIÓZĂ s. f. (Med.) Boală caracterizată prin dezvoltarea de endometrioane. *Ţesut cu aceeaşi structură ca a mucoasei uterine, aşa-numita endometrioză a trompei.* ABC SĂN. 319, cf. D. MED., DN[3].
– Pronunţat: *-tri-o-.*
– Din fr. **endométriose.**

ENDOMETRÍTĂ s. f. (Med.) Inflamaţie a mucoasei uterine. Cf. ENC. ROM., DER, DN[2]. *Cauza inserţiei anormale a placentei pare a fi endometrita.* ABC SĂN. 285, cf. D. MED., M. D. ENC., DN[3], DEX – S.
– Pl.: *endometrite.*
– Din fr. **endométrite.**

ENDOMÉTRU s. n. Mucoasă care căptuşeşte uterul şi a cărei structură variază în funcţie de impregnarea hormonală. *Febra puerperală... nu este totdeauna efectul îmbolnăvirii septice a endometrului.* ARHIVA, II, 227, cf. DER, M. D. ENC., DN^3, DEX–S.
– Din fr. **endomètre.**

ENDOMITÓZĂ s. f. (Biol.) Duplicare a cromozomilor fără diviziune nucleară (şi celulară). Cf. D. MED., DEX – S, NDN.
– Pl.: *endomitoze.*
– Din fr. **endomitose.**

ENDOMORFÍSM s. n. **1.** Totalitatea schimbărilor pe care le suferă o magmă străbătând roci pe care le asimilează. *Endomorfismul acţionează prin factori termici, chimici şi de presiune.* LTR^2, cf. DER, DN^2, M. D. ENC., DEX, DN^3.
2. (Mat.) Homomorfism de la o mulţime cu o structură dată de ea însăşi. DN^3.
– Pl.: *endomorfisme.*
– Din fr. **endomorphisme.**

ENDONAZÁL, -Ă adj. (Anat.) Care aparţine mucoasei nazale. Cf. DN^3, DEX – S.
– Pl.: *endomazali, -e.*
– Din fr. **endonasal.**

ENDONEFRÍTĂ s. f. (Med.) Inflamaţie a mucoasei bazinetului. DN^3.
– Pl.: *endonefrite.*
– Din fr. **endonéphrite.**

ENDOPARAZÍT, -Ă adj., s. m. şi f. (Biol.) (Parazit de origine vegetală sau animală) care trăieşte în interiorul organelor sau al ţesuturilor organismului-gazdă; endofit. Cf. ENC. ROM., ENC. AGR., LTR^2, DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3. ♦ S. f. Ciupercă parazită al cărei miceliu se dezvoltă în interiorul ţesuturilor plantei-gazdă, provocând boli grave. Cf. NDN.
– Pl.: *endoparaziţi.* – Şi: (învechit) **entoparazít** s. m. ENC. ROM.
– Din fr. **endoparasite.**

ENDOPERICARDÍTĂ s. f. (Med.) Inflamaţie a pericardului. DN^3.
– Din fr. **endopéricardite.**

ENDOPLASMÁTIC, -Ă adj. (Biol.) De endoplasmă, referitor la endoplasmă. DEX – S.
– Pl.: *endoplasmatici, -ce.*
– Din fr. **endoplasmatique.**

ENDOPLÁSMĂ s. f. Partea internă sau centrală a celulei la organismele monocelulare, înconjurată de ectoplasmă. *Endosarcul sau endoplasma, numire ce se dă masei centrale de protoplasmă.* ENC. ROM. II, 255, cf. DER, DN^2, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3.
– Pl.: *endoplasme.*
– Din fr. **endoplasme.**

ENDOPLÁSTĂ s. f. (Biol.) Masă protoplasmatică ce formează nucleul celulei infuzorilor. Cf. ENC. ROM., DN^2, DEX, DN^3, MDA, NDU.
– Pl.: *endoplaste.*
– Din fr. **endoplaste.**

ENDORADIOTERAPÍE s. f. (Med.) Radioterapie a organelor profunde ale corpului cu ajutorul unor aparate speciale introduse în cavităţile naturale. Cf. NDN, MDN.
– Pronunţat: *-di-o-.*
– Din fr. **endoradiothérapie.**

ENDORÉIC, -Ă adj. (Geogr.; în opoziţie cu e x o r e i c ; despre bazine hidrografice, regiuni etc.) Care nu are legătură cu marea prin ape curgătoare; care este lipsit de scurgere. *Regiuni endoreice.* AGROTEHNICA, I, 260, cf. DEX, DN^3, NDN, NDU.
– Pronunţat: *-re-ic.* – Pl.: *endoreici, -ce.*
– Din fr. **endoréique.**

ENDOREÍSM s. n. (În opoziţie cu e x o r e i s m) Caracterul, situaţia a ceea ce este endoreic. DN^3, NDN, MDN, MDA.
– Din fr. **endoréisme.**

ENDOSÁRC s. n. (Învechit) Endoplasmă. Cf. ENC. ROM. II, 255, ENC. AGR.
– Din fr. **endosarque.**

ENDOSCHELÉT s. n. (Zool.) Schelet intern al anumitor animale nevertebrate (ca sepia, echinodermele). DN^3, DEX–S, NDN, MDA, NDU, DEXI.
– Pl.: *endoschelete.*
– Din germ. **Endoskelett**, fr. **endosquelette.**

ENDOSCÓP s. n. (Med.) Instrument utilizat pentru examenul direct al cavităţilor profunde din organism, în scop diagnostic sau terapeutic, prevăzut cu un sistem optic ce permite iluminarea organului investigat. Cf. BIANU, D. S., ENC. TEHN. I, 23. *Endoscoapele sunt tuburi prevăzute cu un sistem optic şi bec de iluminat.* ABC SĂN. 148, cf. DN^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, NDN, MDN, MDA, NDU.
– Pl.: *endoscoape.*
– Din fr. **endoscope.**

ENDOSCÓPIC, -Ă adj. Care ţine de endoscopie, care se referă la endoscopie. Cf. DN^3, DEX – S, NDN, NDU.
– Pl.: *endoscopici, -ce.*
– Din fr. **endoscopique.**

ENDOSCOPÍE s. f. (Med.) Metodă de examinare (pe viu) a organelor cavitare sau tubulare inaccesibile pe cale directă, cu ajutorul endoscopului. Cf. ENC. ROM. *Pantostate pentru galvanocauterizare, endoscopie.* NOM. MIN. I, 164. *Endoscopia, biopsia... au permis o mai bună cunoaştere a bolilor şi a tratării lor.* DER III, 309. *Endoscopie, metodă de cercetare a organelor cavitare ale corpului.* ABC SĂN. 148, cf. DN^2, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, NDN, MDN, NDU.
– Pl.: *endoscopii.*
– Din fr. **endoscopie**, engl. **endoscopy.**

ENDOSMOMÉTRU s. n. Instrument pentru măsurarea intensităţii fenomenului de endosmoză. Cf. DN^3, NDN, MDN.
– Pl.: *endosmometre.*
– Din fr. **endosmomètre.**

ENDOSMÓS subst. v. **endosmoză.**

ENDOSMÓTIC, -Ă adj. Care ţine de endosmoză, care se referă la endosmoză. Cf. DN^3, NDN, MDN.
– Pl.: *endosmotici, -ce.*
– Din fr. **endosmotique.**

ENDOSMÓZĂ s. f. (În opoziţie cu e x o s m o z ă) Proces osmotic de trecere a unui fluid printr-o membrană din mediul exterior acesteia spre interior. *Fenomeni de endosmos s-au*

descoperit de Dutrochet. MARIN, F. 369/1, cf. PROT. – POP., N. D. *Funcțiunile... precum endosmosa și exosmosa sunt și cele mai ignorate de noi.* CONTA, O. F. 138, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Endosmoza e aplicată în industria zahărului.* CADE. *Intrarea lichidului din vasul din afară în cel dinăuntru se numește endosmoză.* ENC. AGR. IV, 325, cf. SCRIBAN, D. *Trecerea dizolvantului din afară înăuntrul cilindrului osmometric... se numește endosmoză.* MACAROVICI, CH. 69, cf. MDT, DT, LTR[2], DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN, NDU. ◊ F i g. *Această endosmoză și exosmoză a elementelor de cultură între orașe și sate.* CONV. LIT. IV, 36. *Concepea trecerea de la planul istoric la cel transcendental în forma unei metamorfoze lente, o adevărată endosmoză între material și aerian.* CĂLINESCU, B. I. 366. *Raportul dintre conștient și inconștient trebuie indentificat unui fenomen de osmoză, mai precis, de endosmoză și exosmoză.* RALEA, S. T. II, 52.

– Și: (învechit) **endosmós** subst.

– Din fr. **endosmose.**

ENDOSPÉRM s. n. (Bot.) Țesut vegetal, în vecinătatea embrionului, în care se înmagazinează substanțele de rezervă necesare creșterii embrionului. Cf. ENC. ROM. *Cel mai important dintre ei este amidonul care este depozitat în celulele endospermului.* ENC. AGR. I, 430. *Endospermul are și el două părți, una exterioară... și una interioară.* AGROTHENICA, II, 7. *La unele semințe, pereții celulari ai endospermului sunt foarte groși.* LTR[2], cf. DER, DN[2]. *Se formează un țesut special plin cu materii de rezervă numit endosperm secundar.* BOTANICA, 76, cf. SFC VI, 21, DEX, DN[3], NDU.

– Pl.: *endosperme.*

– Din fr. **endosperme**, germ. **Endosperm.**

ENDOSPÓR s. m. (Biol.) Spor care se formează în interiorul unei celule sau al unor organe sporogene. *Membrana este alcătuită dintr-un endospor care vine în contact cu conținutul viu al celulei.* SĂVULESCU, M. U. I, 59. *Anumite temperaturi maxime și minime distrug bacteriile, dar nu și endosporii lor.* CHIRIȚĂ, P. 358, cf. LTR[2].

– Pl.: *endospori.*

– Din fr. **endospore.**

ENDOSTETOSCÓP s. n. Stetoscop pentru ascultarea inimii prin esofag. Cf. D. MED., DN[3], NDN, MDN, MDA, NDU.

– Pl.: *endostetoscoape.*

– Din fr. **endostéthoscope.**

ENDOTÉL s. n. v. **endoteliu.**

ENDOTELIÁL, -Ă adj. Care aparține endoteliului, referitor la endoteliu, care provine din endoteliu. Cf. DN[3], NDN.

– Pronunțat: *-li-al-.* – Pl.: *endoteliali, -e.*

– Din fr. **endothélial.**

ENDOTELIÓM s. n. (Med.) Tumoare malignă formată prin înmulțirea celulelor endoteliale. Cf. D. MED., DN[3], NDN, MDA.

– Pronunțat: *-li-om.* – Pl.: *endotelioame.*

– Din fr. **endothéliome.**

ENDOTELÍTĂ s. f. Inflamație a endoteliilor vasculare. Cf. D. MED., DN[3], NDN, MDN, MDA.

– Pl.: *endotelite.*

– Din fr. **endothélite.**

ENDOTÉLIU s. n. (Hist.) Țesut asemănător epiteliului, care formează învelișul intern al inimii și al vaselor; tunică internă. Cf. ENC. ROM. *În stare fiziologică, numărul endoteliilor vaselor glomerulare este foarte restrâns.* BABEȘ, O. A. I, 260, cf. ENC. AGR., DER, DN[2]. *Inima este... căptușită cu un endoteliu numit endocard.* ABC SĂN. 204, cf. 45, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN, MDA, NDU.

– Pl.: *endotelii.* – Și: (învechit) **endotél** s. n. ENC. ROM.

– Din fr. **endothélium**, engl. **endothelium.**

ENDOTÉRM, -Ă adj. Endotermic. *La temperatura arcului electric.... se formează numai combinații endoterme.* MACAROVICI, CH. 151. *Numărul reacțiilor chimice endoterme e foarte mic.* LTR[2]. *Există și reacții care au loc cu consum de căldură; ele se numesc reacții endoterme.* CHIM. AN. CALIT. 20, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN, MDN, MDA, NDU.

– Pl.: *endotermi, -e.*

– Din germ. **endoterm.**

ENDOTÉRMIC, -Ă adj. (Despre procese, fenomene fizice sau chimice) Care se produce cu absorbție de căldură din mediul înconjurător; endoterm. Cf. CADE. *Reacția se face cu absorbție de căldură și avem o reacție endotermică.* MACAROVICI, CH. 132, cf. MDT, DT. *Reacția de oxidare, care este endotermică, are loc.* T. V. IONESCU, E. 540, cf. DM, DER. *Evaporarea este o reacție endotermică.* ABC SĂN. 353, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], MDN, MDA, NDU.

– Pl.: *endotermici, -ce.*

– Din fr. **endothermique.**

ENDOTERMÍE s. f. (Chim.) Reacție care se efectuează prin absorbție de căldură. Cf. DN[2], DEX, DN[3], MDN, MDA, NDU.

– Pl.: *endotermii.*

– Din fr. **endothermie.**

ENDOTÍM, -Ă adj. Care se referă la baza sentimentală a tuturor trăirilor; intern. Cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *endotimi, -e.*

– Din germ. **endothym.**

ENDOTOXÍNĂ s. f. Toxină conținută în bacterii, care este eliberată în mediul exterior numai odată cu dezintegrarea celulei în care se află. Cf. ENC. AGR., MDT. *Endotoxinele sunt componente ale celulei bacteriene.* LTR[2], cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], MDN, MDA, NDU.

– Pl.: *endotexine.*

– Din fr. **endotoxine.**

ENDRIȘÁIM subst. v. **indrușaim.**

ENDROMÍDĂ s. f. (Învechit) Manta groasă de iarnă. *Îți trimitem endromida, vechi port nu mândru, iar bun de luna lui dichemvrie.* M. COSTIN, L. 270, cf. N. COSTIN, L. 143.

– Pl.: *endromide.*

– Din lat. **endromis, -idis**, ngr. **ἐνδρομίδος** (gen. al lui *ἐνδρομίς*).

ÉNE interj. (Regional; adesea repetat) Exclamație care exprimă mirarea (Vâlcele – Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 68. *Ene, ene, mă copile, că neastâmpărat mai ești!* ib.

– Din magh. **ejnye.**

ENEACÓRD s. n. Liră cu nouă coarde folosită de vechii greci. Cf. CERNE, D. M., DN[2], DEX, DN[3], MDN, MDA, NDU.

– Pronunțat: *-ne-a-.* – Pl.: *eneacorduri.*

– Din fr. **enneácorde.**

ENEÁDĂ s. f. **1.** Reunire de nouă lucruri asemănătoare sau de nouă persoane. Cf. DN[2], DEX, DN[3], NDN, MDA.

2. Ierarhie de nouă zei, care simbolizează forțele universului. Cf. DN[3], NDN, MDA, NDU.

– Pronunțat: *-ne-a-*. – Pl.: *eneade*.
– Din fr. **ennéade.**

ENEAGÓN s. n. Poligon cu nouă laturi și nouă unghiuri. Cf. I. GOLESCU, C., CADE, LTR[2], DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN, MDA, NDU.

– Pronunțat: *-ne-a-*. – Pl.: *eneagoane* și (învechit, m.) *eneagoni*. I. GOLESCU, C.
– Din fr. **ennéagone.**

ENEAGONÁL, -Ă adj. Care are nouă unghiuri; care este în formă de eneagon. Cf. DN[3], NDN, MDA.

– Pronunțat: *-ne-a-*. – Pl.: *eneagonali, -e*.
– Din fr. **ennéagonal.**

ENEASILÁB, -Ă adj., s. m. (Vers) compus din nouă silabe. Cf. DN[2], DEX, DN[3], NDN, MDA, NDU.

– Pronunțat: *-ne-a-*. – Pl.: *eneasilabi, -e*.
– Din fr. **ennéasyllabe.**

ENEÓDĂ s. f. Tub electronic cu nouă electrozi care îndeplinește funcția de limitator și de discriminator în radioreceptoarele cu modulație de frecvență. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], NDN, MDA, NDU.

– Pronunțat: *-ne-o-*. – Pl.: *eneode*.
– Din germ. **Enneode**, fr. **ennéode.**

ENEOLÍTIC s. n. Ultima fază a neoliticului, caracterizată prin întrebuințarea uneltelor și a podoabelor de piatră, de os, de aramă. Cf. DN[2], DER, D. MED., DEX, DN[3], NDN, MDA, NDU.

– Pronunțat: *-ne-o-*.
– Din fr. **énéolithique.**

ENERGÉTIC, -Ă adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Despre teorii, concepții etc.) Care este în conformitate cu teoriile energetismului; care aparține energetismului. *Aceste încercări nu au putut ajunge decât la niște contraziceri fundamentale care au făcut necesară apariția teoriei energetice.* PETICĂ, O. 462. *Acest realism contrazice de-a-dreptul toată concepția științifică modernă, care este energetică.* IBRĂILEANU, S. L. 56, cf. 57. *E în poezia d-lui Barbu un dinamism, o concepție energetică.* LOVINESCU, S. I, 469.

2. Care favorizează producerea de energie (**II**). *Agentul energetic, total liber, de vitalizare a materiei.* PÂRVAN, I. F. 109. *Le simți înviorând cu marea lor virtute energetică aridele concepte.* CONV. LIT. LXVII, 208. *Mierea... dă forță energetică organismului.* ENC. AGR. IV, 6. *Bătrânețea e în realitate și ea în funcție de factori materiali și energetici.* PARHON, B. 11. *Cărbunele, ca factor energetic, este elementul de bază în dezvoltarea industriei termoelectrice.* CONTEMP. 1954, nr. 380, 5/5. *Factorii energetici esențiali... determină orientarea și intensitatea proceselor de formare și evoluție a solului.* CHIRIȚĂ, P. 671. *Transformarea chimică nu este altceva decât o transformare energetică.* AGROTHEHNICA, I, 357. *Literatura înrădăcinată în viața și conștiința oamenilor se încarcă de o uriașă forță energetică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 3/2.

3. Privitor la producerea și la folosirea diferitelor forme de energie (**2**). *Secol prin excelență energetic și activist.* IZV. XIII, 201. *O altă problemă care se impune atenției cercetării teoretice și aplicate este problema energetică.* D. GUSTI, P. A. 250, cf. DM.

4. (Despre corpuri, substanțe, surse de energie etc.) Care produce energie. *Carnea de porc este gustoasă, energetică.* ENC. AGR. IV, 703, cf. SCRIBAN, D. *Industria energetică.* LEG. EC. PL. 289. *Există... un prag energetic, în afara căruia energia obținută în metabolismul bazal, pe unitate de corp, nu mai poate crește.* PARHON, B. 110. *Lupta naturală a diverselor specii pentru substanțe nutritive, în special cele energetice.* CHIRIȚĂ, P. 399. *Știința agricolă explică și dirijează un sistem energetic.* AGROTEHNICA, I, 11. *Se vor continua și încheia cercetările pentru fabricarea cocsului metalurgic din cărbuni energetici.* SCÂNTEIA, 1960, nr. 4 837. *Strugurele este, înainte de toate, un valoros aliment energetic.* ABC SĂN. 114. *Aceste surse energetice vor fi tot mai variate, dar energia ce se va folosi încă mult timp... rămâne energia electrică.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 8/7. *Lumina ia, atunci, înfățișarea focului, o lumină cu valoare energetică.* SIMION, D. P. 185.

5. Care se referă la energie; de energie (**II**). *Canalul va crea premisele pentru valorificarea resurselor energetice ale unuia dintre cele mai mari fluvii din Europa.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 402. *A păstrat până la o vreme marea tradiție a tensiunii energetice.* CĂLINESCU, B. I. 279. *Țările... dezvoltă bazele de materii prime și bazele energetice necesare aprovizionării acestei industrii.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2 576. *Humusul solului conține anumite substanțe organice cu mare potențial energetic.* CHIRIȚĂ, P. 122. *Măsura energetică a stabilității este lucrul ce trebuie efectuat pentru a duce corpul din poziția de echilibru stabil în aceea de echilibru nestabil.* MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 81, cf. DN[2]. *Pe măsura cerințelor mereu sporite ale industriei și agriculturii, s-a dezvoltat și lărgit baza energetică.* CF 1960, 13. *Desfășurarea în bune condiții a metabolismelor energetice.* ABC SĂN. 11, cf. 336. *Aceste surse energetice vor fi tot mai variate.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 8/7.

II. S. f. Ramură a fizicii care studiază fenomenele produse în sistemele fizice din punctul de vedere al transformărilor de energie dintr-o formă în alta; ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul surselor și a posibilităților tehnico-economice de exploatare și utilizare a diferitelor forme de energie, precum și cu construirea și exploatarea sistemelor energetice. *Motoare cu vapori pentru energetică.* NOM. MIN. I, 35. *S-au pus bazele unei noi orientări în dezvoltarea energeticei în țara noastră.* CONTEMP. 1953, nr. 362, 5/1. *Secția de energetică... se ocupă cu studiul motoarelor.* AGROTEHNICA, I, 61, cf. LTR[2], DER. *Manifestarea a reunit un mare număr de specialiști în domeniul electrotehnicii, automaticii și energeticei.* SCÂNTEIA, 1969, nr. 8 199, cf. ib. 1970, nr. 8 395, NDN, MDA, NDU.

– Pl.: *energetici, -ce*.
– Din fr. **énergétique.**

ENERGETICIÁN, -Ă s. m. și f. Specialist în energetică. *Să se treacă la organizarea unei secții de învățământ care să pregătească energeticieni pentru industrie.* CONTEMP. 1953, nr. 362, 5/1. *O echipă de energeticieni... s-a deplasat de urgență la fața locului.* SCÂNTEIA, 1972, nr. 9 186, 5/1, cf. NDN, MDA, NDU.

– Pronunțat: *-ci-an*. – Pl.: *energeticieni, -e*.
– Din fr. **énergéticien.**

ENERGETÍSM s. n. **1.** Curent filosofic apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea, care, rupând mișcarea de materie, interpretează toate fenomenele ca manifestări ale unei energii lipsite de materialitate, considerată ca substanță unică ce se află la baza lumii. *Acest energetism domină toată gândirea modernă și toate științele.* IBRĂILEANU, S. L. 56. *Ceea ce am numit concepția creatorului literar... este un aspect al energetismului.* id. ib. 57. *În felul acesta, energetismul rupea mișcarea, energia de materie.* DER, cf. DN[2]. *Energetismul, aplicat muzicii,... plutea în aer.* 1965, nr. 4, 4, cf. NDN, MDA, NDU.

2. Fig. Însușirea de a avea energie (**1**). *Regăsim în ele același energetism, același suflet al pământului... și aceeași resemnare dârză, în elegii, față de moarte.* CONSTANTINESCU, S. I, 219.

– Din fr. **énergétisme.**

ENERGETÍST, -Ă adj., s. m. (Adept) al energetismului (**1**). Cf. NDN, NDU.

– Pl.: *energetişti, -ste.*
– Din fr. **énergétiste.**

ENÉRGHIC, -Ă adj. v. **energic.**

ENERGHICÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) Energic (**2**). *Au rostit un cuvânt energhicos şi plin de ritorică.* AR (1837), 42[1]/30. *Întru acele ce se ating de ţântirea energhicoasă a politicitei îmformări a Rosiei, se cuvine a se da toată dreptatea.* ASACHI, I. 215/3.

– Pl.: *energhicoşi, -oase.*
– **Energhic** + suf. *-os.*

ENERGHÍE s. f. v. **energie.**

ENERGHISÍ vb. IV. (Grecism învechit) **1.** T r a n z. şi i n t r a n z. A acţiona, a întreprinde ceva; a provoca. *Avea poruncă dată ca... să energhisească atâta ca să se înnoiască iarăşi congresul* (a. 1782). GÁLDI, M. PHAN. 179. *Va energhisi ca să alcătuiască toate cu toată dreapta mijlocire.* (a. 1787). id. ib. *Să numesc începiri lucrătoare o samă de trupuri ce energhisesc asupra celoralalte.* VÂRNAV, L. 148[r]/20. *Prin acestea dar el au energhisit în filosofie o minunată reformaţie.* POTECA, F. 66/18. *Ghenia (duhul) lui Petru Iarăş s-au deşteptat şi au început a energhisi întru toată a sa vârtute.* ASACHI, I. 290/19. ◊ R e f l. p a s. *Care jalbă nu s-au putut energhisi din pricina numitului Manolache* (a. 1824). ARH. OLT. XII, 249.

2. R e f l. A se strădui; a face un efort pentru... *Ne încredinţarăm că de atunci încoace să energhiseşte aceasta, adecă în tot chipul se sileşte spre învăţătura copiilor* (a. 1777). GÁLDI, M. PHAN. 179.

3. T r a n z. A executa, a rezolva. *Pricini de acest fel, cari privesc la Ţeara Muntenească între sineşi... nu poate să le energhisească comisia cercetării* (a. 1791). GÁLDI, M. PHAN. 179. *Viind alţii să găsească acele porunci în condică, să le energhisească* (a. 1807). id. ib.

– Prez. ind.: *energhisesc.*
– Din ngr. **ἐνήργησα** (aor. al lui *ἐνεργῶ*).

ENÉRGIC, -Ă adj. **1.** (Mai ales despre oameni) Care are energie (**1**) sau care se caracterizează prin energie; care acţionează cu energie, dovedind forţă şi stăruinţă în acţiuni, voinţă fermă; (învechit) energios. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C. *Dragostea monarhului Rosiei către energhicul şi iubitoriul de pace craiul nostru.* AR (1830), 377[2]/14. *Un bărbat brav, energhic..., foarte îngrijindu-se pentru binile supuşilor.* SĂULESCU, HR. II, 310/26, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Tot curagiul naţiilor căzute se concentrează în acei oameni energici.* RUSSO, S. 175, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, LM. *Doamna Chiajna, femeie cu deosebire energică şi intrigantă, căria negreşit timpul îi era prea scump spre a-l răsipi în podoabe şi găteli.* ODOBESCU, S. I, 423. *Ei au fost politiceşte un popor energic.* EMINESCU, O. XII, 239. *Cuza trecea, cu drept cuvânt, drept unul din dregătorii cei mai destoinici şi cei mai energici ai ţării.* XENOPOL. I. R. XIII, 15, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *Acest Vasile Sbiera, atât de energic şi de stăruitori întru apărarea drepturilor sale, încă trebuie să fi avut copii.* SBIERA, F. S. 83. *Oamenii energici răzbat şi-n piatra sacă.* SEVERIN, S. 140, cf. CADE. *Eroul obişnuit e un tip voluntar, energic, pasionat.* LOVINESCU, S. V, 18. *Ieşea un bărbat cu faţa prăjită de soare, uscat, vioi şi energic.* REBREANU, R. I, 76. *Liceul „Spiru Haret" a avut norocul de o mână de oameni energici şi devotaţi.* CONV. LIT. LXVII, 186. *Pâlcul fusese dat în seama lui..., om matur, energic.* VOICULESCU, P. II, 140. *Gazda mea e un om tânăr şi energic.* SADOVEANU, O. XIX, 26. *O clasă de negustori bogaţi, întreprinzători şi energici, s-au făcut exponenţii ideilor de emancipare politică.* OŢETEA, T. V. 361. *Medicul pe care îl înlocuiam, energic, însufleţit de bune intenţii,... avusese mult de luptat.* ULIERU, C. 93. *Dacă am fi mai energici, am putea lua măsuri.* CĂLINESCU, O. III, 129. *Colonelul Odobescu, energic, bătăios... este azi singura lui nădejde.* CAMIL PETRESCU, O. II, 243. *Inspectorul îi plăcea. Era voinic, energic.* STANCU, R. A. III, 59. *Un om de spirit, de iniţiativă, curajos şi energic.* IST. T. II, 98. *Voia să facă din ea un om energic, tăios, fără frică.* BĂNULESCU, C. M. 280. *Călcătura energicei sufragete e de „pelican".* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 76. *Mai rămânea totuşi varianta consemnării atitudinii acestui om bătrân, dar încă energic.* D. R. POPESCU, I. Ş. 203. *Este o ţară cu o veche cultură, cu oameni veseli, prietenoşi, dar şi energici.* RL 1977, nr. 10, 3/6. ◊ (Prin extensiune) *Pofta mâncării câteodată este foarte aprinsă şi mistuirea energhică.* ALBINEŢ, M. 100/2. *Organele pot fi mai mult sau mai puţin sensibile şi energice.* CONTA, O. C. 35. ♦ (Despre trăsăturile, fizionomia, ţinuta etc. fiinţelor, mai ales ale oamenilor) Care oglindeşte, exprimă energie, voinţă, forţă, vigoare. *Pe fruntea sa energică, Un tainic foc străluce.* ALECSANDRI, P. II, 157. *Acest tip exotic, de o înfăţişare foarte hotărâtă şi energică, atrage fireşte atenţia.* CARAGIALE, O. II, 16. *Glasul metalic, energic şi totuş cald, te cucerea.* REBREANU, R. I, 81. *Acest nou camarad are o privire energică.* SADOVEANU, O. XXI, 52. *Fizionomia defensivă şi suspicioasă face locul unei ţinute energice şi calme.* CĂLINESCU, C. O. 291. *Mâinile aspre, vânjoase, energice ale femeilor.* BOGZA, C. O. 145. *Îşi ia o figură energică.* H. LOVINESCU, T. 28. *O fată... cu trăsături energice, mongoloide.* PREDA, R. 206. *Un om înalt, robust, cu părul cenuşiu şi faţa energică.* T. POPOVICI, S. 368.

2. (Despre manifestări, acţiuni, atitudini etc.) Care se produce în mod ferm, viguros, puternic; care se caracterizează prin eficienţă; (învechit) energhicos, energios. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Energhicul răspuns al craiului nu iartă desfacerea camerei a fi supusă la vreo împotrivire.* CR (1830), 62[2]/35, cf. I. GOLESCU, C. *Cuvântarea să fie mai lămurită, mai însufleţită, mai energică.* MARCOVICI, R. 102/7. *Va putea călca şi îneca toate patimile, simţirile şi ideile, puterile acele tainice şi energice.* FL (1838), 49/28. *Împotriva lui... s-au luat cele mai energhice măsuri.* ASACHI, I. 178/11, cf. VALIAN, V. *Îndemnăm pre toţi binevoitorii compatrioţi cătră un agiutor energic pentru a noastre întreprinderi patriotice.* IC. LUM. (1840), 2/28. *Spre a face să triumfe veritatea, se cerea un metod energic.* LAURIAN, F. 168/9, cf. NEGULICI. *Protestaţiile cele mai energice... nu produceau nici un efect* (a. 1848). URICARIUL, X, 16. *Toate mişcările ei sânt săci, curmătoare, energice.* CODRESCU, C. I, 238/3. *Direptatea, împreună cu Domnitorul au luat măsurile energice în privirea interesului public.* CALENDAR (1854), 108/10. *Prin puterea energică a centralizării se poate da aceeaşi iuţeală în lucrări.* CONCORDIA, 1/20, cf. POLIZU. *Căinţa, lăcrimarea pre om nu pot să-ndrepte. Energice mijloace nicicum ele nu sânt.* NEGRUZZI, S. II, 234. *O trăsătură remarcabilă, care, ieşită dintr-un suflet sau dintr-un cap energic, face asupră-le o vie impresiune.* CANELLA, V. 45, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Respunsul asemine este scurt şi enerjic.* ALECSANDRI, S. L. 290/18, cf. COSTINESCU, LM. *Colorează schema palidă a cuvântului prin cea mai energică viziune.* MAIORESCU, CR. I, 23. *Mişcările ce facem când mergem, când mâncăm... sunt cele mai expresive şi mai energice.* CONTA, O. F. 127. *S-ar putea deştepta... mii de idei energice şi salubre care ar scălda mintea obosită.* ODOBESCU, S. III, 51. *Buzele-ntredeschise arătau o energică durere.* EMINESCU, P. L. 92. *Ce vrei să-ţi spun decât că trebuie numaidecât să deschidem o campanie energică.* CARAGIALE, O. II, 177, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Paşii energici sub care scârţâia zăpada.* AGÎRBICEANU, S. 14, cf. SEVERIN, S. 139, 140, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Colonelul convoacă pe ofiţeri, ţinându-le o cuvântare energică.* LOVINESCU, C. VII, 57. *Face paşii mari şi energici.* CAMIL PETRESCU, P. 255. *Au urmat ameninţări energice.* SAHIA, S. A. 61. *Om al*

hotărârilor energice şi imediate. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 95. *Numele Monicăi era scris cu un fel de energică autoritate.* TEODOREANU, M. II, 87, cf. SCRIBAN, D. *Efectul acestui discurs melodramatic e şters de discursul energic al noului ministru.* ARGHEZI, P. T. 58. *Se auzi un strigăt energic de femeie.* CĂLINESCU, S. 377. *Al doilea epitet... e subliniat de un sentiment mai energic al poetului.* VIANU, S. 44. *Dădea fila cu o mişcare sigură şi energică.* PREDA, R. 458, cf. DL, DM, DN^2. *Se va face un masaj energic al pielii capului.* ABC SĂN. 235. *Interzicând cu un gest energic orice disponibilitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 10/2. ◊ (Adverbial) *A protestat energic şi cu dreptate.* DÂMBOVIŢA (1860), 285/62. *Caracterele se dezvoltă repede şi energic.* EMINESCU, S. P. 351. *Smulgându-mi energic pălăria.* CARAGIALE, O. I, 346, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M. *Alpenstockuri, strânse energic în pumn la nivelul bărbiilor înţepenite.* IBRĂILEANU, A. 7. *Dominaţia... s-a exercitat şi asupra mea cu atât mai energic cu cât îmi contraria tendinţele fireşti.* LOVINESCU, M. 97. *Avea o bărbuţă cafenie tunsă energic.* REBREANU, R. I, 33, cf. 297. *A făcut o grimasă de durere şi dispreţ,... aruncând energic capul în profil.* CAMIL PETRESCU, P. 60. *Catinca interveni mai energic, punându-i mâna pe umăr.* C. PETRESCU, C. V. 83. *Protestase energic în numele principiului de ordine civică şi îl admonestase.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 347. *E închis, gângăvi Aneta, aşezându-se energic în faţa uşii.* TEODOREANU, M. I, 14. *Prietenii lui... găseau în el un scriitor format, pornit să muncească intens şi energic.* SADOVEANU, O. XIX, 106. *Ar fi reacţionat energic dacă ar fi avut vreun pretext exterior.* CĂLINESCU, B. I. 476, cf. id. S. 32. *Paralelismul oamenilor şi locurilor este energic subliniat de autor.* VIANU, S. 126. *Chiar aşa! confirmă el, punctând energic în aer.* VINEA, L. I, 144. *Să nu faci greşeli mari sau, dacă le faci, să le corectezi repede şi energic.* PREDA, R. 256. *Ventilatoarele bâzâiau energic.* T. POPOVICI, S. 316. *Când s-au văzut, ... şi-au luat zborul, vâslind energic din aripile uriaşe.* CĂRTĂRESCU, N. 248. ♦ (Despre texte, opere de artă, însuşiri etc. ale acestora) Care demonstrează sau transmite energie, vigoare, forţă. [Autorul] *se sileşte a-şi face compoziţia sa mai mult energică decât graţioasă.* HELIADE, O. II, 21. *Un jurnal se oprea, altul... ieşea mai zdraven, şi mai energic decât cel oprit.* ROM. LIT. 54/10. *Adjectivul pus înaintea substantivului este expresiv şi energic.* CANELLA, V. 201. *Ce descriere poate fi mai simplă, mai enerjică şi mai poetică.* ALECSANDRI, S. L. 280/15. *Graţioasele şi energicele poezii tipărite în colecţiunea d-sale.* ODOBESCU, S. I, 244. *Alexandru Lăpuşneanu, acest cap d-operă de stil energic.* CONV. LIT. VI, 1. *Pagini interesante, energice.* SĂM. VIII, 45. *Vlahuţă ne dă cele mai energice apostrofe de revoltă.* DR. I, 537. *Stamatiad... ni s-a părut a ţine socoteală, ... fără a o întregi după trebuinţă cu timbrul energic.* STREINU, P. C. II, 157. *În latura intervenţiei lirice în peisagiu, obţine Bolintineanu unele din accentele cele mai energice.* VIANU, A. P. 90. *Poate de asemeni ştia despre vreo notă energică din partea Germaniei.* CĂLINESCU, B. I. 528. *Particularismul local e surprins, fără exces de culoare, printr-un desen energic.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 115. *Notaţia este sobră, energică, grăbită ca propoziţiile unui reporter.* SIMION, S. R. III, 256. *Nu mă pot opri de a cita cea mai energică şi muzicală strofă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 7/1. *Lucrare finală, totală, în care se scurge, fără inutile precauţii, experienţa vieţii. Tuşa este energică, formula acaparatoare.* GRIGURCU, C. R. 44.

3. (Despre substanţe, procese fizice sau chimice etc.) Care acţionează sau se produce cu rapiditate. *Bromul nu este aşa de energic ca chlorul, ce-l goneşte totdauna din combinaţiile lui.* MARIN, PR. I, 22/14. *Curantul va esercita pretutindenea o acţie energică când va avea o poziţie transversală.* id. F. 303/1. *Acidul cianhidric este, poate, otrava cea mai energică.* PONI, CH. 143. *Din cauza evaporării energice, apa aduce toate sărurile solubile la suprafaţa solului.* CHIRIŢĂ, P. 52. (Adverbial) *Acest proces pare a decurge mai energic în solurile forestiere.* id. ib. 374. ♦ S p e c. (Despre medicamente, remedii etc.) Cu acţiune promptă, puternică; eficace. *Dintre toate mijloacele ce s-au cercat pentru tămăduirea holerii, luarea sau băutura de apă caldă se pare a fi cea mai energhică.* CR (1831), 171/19. *Această damă... cerea cu stăruinţă întrebuinţarea unor medicamente energice.* MAN. SĂNĂT. 55, cf. DM, DN^2.

– Pl.: *energici, -ce.* – Şi: (învechit) **enérghic, -ă**, (învechit, rar) **enérjic, -ă** adj.

– Din fr. **énergique**, it. **energico**, lat. **energicus**, germ. **energisch.**

ENERGICÉŞTE adv. (Învechit) În mod energic. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

– **Energie** + suf. *-iceşte.*

ENERGÍE s. f. **I. 1.** Capacitatea (fizică sau psihică) a unei fiinţe de a depune un efort sau de a face o acţiune; fermitate, hotărâre (în atitudini, în acţiuni); putere, vigoare, tărie, forţă. *Amintrile de ştire luând energhiile a le opri, meşterşiugurile a-şi batgiocuri şi fără primejdie a se păzi putea.* CANTEMIR, IST. 368, cf. 11. *Legături de sânge să răciră, Apoi fără energhie rămasă Ş-această stăpânie de casă.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 346. *Iar vâlfa părintească rămasă fără energhie (putere).* id. ib., cf. VÂRNAV, L. 134^r/13. *După moartea lui Ţirus, curând să muiasă puterile şi energhia supuşilor.* MOLNAR, I. 158/3. *Această novita m-au îndemnat a urma cu mai multă energhie.* AR (1829), 60. *A întrebuinţa toată cea din partea mea energhie a să îndestula cât mai în grab hazneaoa noastră* (a. 1829). DOC. EC. 428. *Şi noi de vom voi să rumânim zicerile aceste toate de sus, trebuie să zicem „patriotism... geografie, energie...".* HELIADE, GR. ROM. XXVIII/19. *A ei energhie şi ambiţie, însoţită cu ştiinţa uneltirilor curtezane, adăoga mare înrâurire acestei princese.* CR (1830), 374^1/20, cf. I. GOLESCU, C. *Energia unui viteaz şi... blândeţea unui prunc.* GTN (1836), 100/25. *Glăjeria aceea au încetat de energhiile sale* (a. 1837). DOC. EC. 683. *Ambiţia, bărbăţia şi energhia sânt însuşiri ale urzitorilor de monarhii.* ASACHI, I. 3/10. *În împregiurările cele grele... au desvălit energhia şi statornicia.* id. L. 3/44, cf. VALIAN, V. *Râvna şi energia ce ea au disvălit... au dat o vederată dovadă despre îngrijirea sa pentru binele public.* BULETIN, F. (1843), 113/12. *Trupul copiilor, hrănit cu laptele mumei lor, creşte... cu mai multă energie.* POVĂŢ. (1844), 292/2. *Energia dar a vieţei va sta atuncea cu ţinerea sa în proporţie întoarsă.* VASICI, M. I, 52/3. *Curajul, vighierea, energia, entuslasmul spre fapte mari se perd.* NEP. VIND. 2/15, cf. NEGULICI. *El au început cu o iuţeală şi cu o energie ce-i încântară.* CODRESCU, C. I, 58/31, cf. II, 109/23. *Am pierdut putere, nu însă şi energia.* LĂZĂRESCU, S. 61/5, cf. STAMATI, D. *La ist ocazion au desvălit pe câtă energie, pe atâta şi omenie.* CALENDAR (1855), 118/8. *Avusăse energia de a se lupta cu sine însuşi şi a învinge.* ib. (1856), 56/8. *Pre cât asigurarea aceasta va fi mai mare, cu atât şi facultăţile producătoare îşi dezvoltă energia.* CONCORDIA, 1/45, cf. POLIZU. *El păstra încă atâta energie peste instinctul său.* ISIS (1858), 36/19. *Ţi-aduci aminte cu câtă energie am smuls din mânile poliţiei o damă.* GHICA, S. 254. *Am afla de la dânşii... Prin câtă energie naţii se mântuiesc.* ALEXANDRESCU, S. 4/12, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., BARONZI, I. L. II, 229/7. *Sânziana are mândrie şi energie?* ALECSANDRI, T. I, 424, cf. COSTINESCU, LM. *Acest picior se retrage cu mai multă promptitudine şi energie.* CONTA, O. F. 144, cf. 88. *Acele trăsături aşa de regulate... conţin într-însele o putere, o energie, o stăruinţă.* ODOBESCU, S. I, 24. *Pentru a efectua această reformă... trebuie o energie eroică.* EMINESCU, S. P. 37. *Pe chipul Sandii se răsfrângea sălbăticia gândului şi conştiinţa unei energii extraordinare.* CARAGIALE, O. II, 312. *Amândoi... îşi aduceau partea lor de energie în marea şi generoasa frământare a vieţii.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 75, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Prin energia, prin puterea*

lui de propulsiune, el a ştiut... să imprime „Flacării" o forţă de expansiune. LOVINESCU, M. 293. *Profitând de amestecul lor, continuă cu aceeaşi energie.* REBREANU, R. II, 96, cf. 310. *Am privit glumeţ,... dictând cu o prefăcută energie.* CAMIL PETRESCU, P. 288. *Avea nevoie de o împrospătare a energiei.* SADOVEANU, O. IX, 161, cf. SCRIBAN, D. *Femeia... este un produs desăvârşit al firei, cu forme sănătoase şi puternice, sugerând energie şi tinereţe.* OPRESCU, I. A. IV, 174. *Nu este în adevăr Dinu Păturică... un suflet nou, plin de energie...?* VIANU, A. P. 58. *Tineretul să-şi depună întreaga energie şi elanul său.* BO (1951), 353. *Cu voinţă şi energie... omul se descurcă.* ARGHEZI, P. T. 259. *Gonzalv cheltuia energie şi bani cu specialitatea lui.* CĂLINESCU, B. I. 21. *Nu avea destulă energie ca să poată reda... fortissimile.* CAMIL PETRESCU, N. 107. *Îi elogie inteligenţa şi energia.* STANCU, R. A. II, 154. *„Ion" este apoi romanul energiei naţionale.* V. ROM. iunie 1957, 170. *Nu are voie să-şi irosească energia.* PREDA, R. 368. *Energia moştenită de la mamă-sa... îl părăsise dintr-odată.* T. POPOVICI, S. 492, cf. DM. *Vitaminele nu furnizează energie.* ABC SĂN. 388. ◊ (Urmat de determinări care indică originea, felul, natura etc.) *Materii dialitice (slobozitoare), ce sporesc energia (vioiciunea) trupului.* CORNEA, E. II, 177/17. *Energia lor intelectuală se află asemene într-o câtime fixată.* MAIORESCU, CR. I, V. *Energia inteligenţii este în raport statornicit şi ascendent cu dimensiunea şi greutatea.* CONTA, O. F. 44. *Ei îşi cheltuiesc o bună parte din energia... minţii lor crude pe tipicurile pedante.* VLAHUŢĂ, ap. CADE. *Toată energia sa fizică şi spirituală, toate forţele sale vii sunt îndreptate în acest sens.* OPRESCU, I. A. IV, 284. *Hrănirea purceilor şi agonisirea de porumb absorbeau toate energiile fizice şi morale.* CĂLINESCU, B. I. 69. *Pe măsură ce se adună, energia mintală se şi cheltuieşte.* RALEA, S. T. I, 20. *Dirijarea energiei fizice şi spirituale spre formele cât mai înalt posibile ale vieţii umane.* SCÂNTEIA, 1966, nr. 6 934. ◊ (Prin extensiune) *Toate simţirile omului simt cu bucurie un duh de viaţă ce le mişcă spre a lor energhie* (a. 1779). BV II, 242. *Energhia şi sfinţenia îndatoririlor... au adus o ispravă atât de mulţămitoare.* BULETIN, F. (1833), 199/40. *Patima... dă tuturor puterilor celor înţelegătoare o energie amăgitoare.* MARCOVICI, R. 52/12. *Energhia... este mama averilor, şi Dumnezeu toate le dăruieşte ostenelei.* CALENDAR (1847), 30/19. *În locul fericirei, disperarea care slăbeşte şi dărâmă focul şi energia facultăţilor voastre.* FILIMON, O. I, 136. *Gâtul nalt lua acea energie marmoree şi doritoare totodată.* EMINESCU, P. L. 77. *Ah, ingrată, Energie degradată.* I. BARBU, J. S. 102. *În toate e un ritm entuziast, E ritmul energiei fără moarte.* LABIŞ, P. 309. ◊ F i g. *Nu era un om, ci o energie acumulată.* ANGHEL, PR. 56. *Metafora, fiind un fapt de limbă, energiile care au produs-o altădată trebuie să fie active şi astăzi.* VIANU, M. 403. ◊ L o c. a d j. **De energie** = viguros, puternic. *Îşi găsi... vindecarea într-un act de energie.* ODOBESCU, S. I, 434. *Un ziar de atac şi de energie.* C. PETRESCU, C. V. 157. ◊ L o c. a d j. ş i a d v. **Cu energie** = (care este) energic, ferm, hotărât. *Iară limba ghintelor celor fireşti este cu energhie.* LEON ASACHI, B. 8/9. *Trebuie însă să lucrăm cu energhie.* PR. DRAM. 283. *M-aţi susţinut cu energie în timpul resbelului.* CONCORDIA, 15/78. *Cabinetul prusian are un bărbat cu energie,* TELEGRAFUL (1854), 70/23. *Protestăm cu energie înaintea publicului.* DÂMBOVIŢA (1860), 285/15. *Recunosc cu energie avantajele ce le sânt asigurate* (a. 1866). URICARIUL, X, 365. *Glasul său se va ridica cu energie în contra tiraniei.* BOLINTINEANU, O. 247. *Proiecte de legi anulate cu energie.* MAIORESCU, CR. III, 137. *Hrisovul ne descrie cu energie toate temerile pământenilor.* ODOBESCU, S. I, 434. *(Scrie latineşte şi citeşte cu energie) Suntem români!* CARAGIALE, O. VI, 482. *Aceste cuvinte rostite cu energie... îmblânziră pe căpitan.* I. NEGRUZZI, S. III, 51. *Îi ceru cu energie să înceapă îndată punerea sechestrului.* REBREANU, I. 234. *Nu se poate! respinse cu energie... această enormitate.* CĂLINESCU, B. I. 472. *N-avea decât să se uite la cei tineri, care urcau cu energie pe scară.* PREDA, R. 18. ◊ E x p r. (Învechit) **A se face energhie** = a se da curs la ceva, v. c u r s. *Zapciul cel orânduit s-au dat lenevirii şi nu s-au făcut energhie poruncii* (a. 1793). GÁLDI, M. PHAN. 178. ♦ (La pl.) Resursele (fizice sau morale) de care dispune o fiinţă, la un moment dat. *Lucrarea de selecţie şi concentrare a acelor energii binefăcătoare ale omului, menite să evoce puterile asemănătoare din propriile suflete ale noastre.* VIANU, A. P. 194. *Avea să vadă Aglae şi ceilalţi ce energii se ascundeau în el.* CĂLINESCU, E. O. I, 267. *Energiile altădată îndreptate subteran spre un scop rămâneau acum neîntrebuinţate.* id. B. I. 628.

2. Intensitate sonoră. *Trebuie ei, cu schimbarea glasului, să deie lucrurilor ce ei cetesc căzuta apăsare (energhie).* CARTE TREB. II, 138/8. *Glasul său însă cel răsunător şi plin de energhie deodată a deşteptat şi a desmorţit toate duhurile.* CR (1830), 336[2]/29. *Un sunet limpede şi strălucitor... de o aşa particulară notă şi de o aşa energie, că muzicanţii se opreau din cântarea lor ca să asculte pe a ceasului.* CARAGIALE, O. II, 337.

3. Eficacitate. *Doftoria lucrează cu energhie ca să pătrundă umorii acei iuţi şi să-i desfacă.* VEISA, I. 49/11, cf. COSTINESCU, LM, CADE, SCRIBAN, D. ♦ S p e c. (Învechit) Acţiune, activitate. *Toate lucrările trupului şi a minţii merg cu mai mare uşurinţă, dar nu cu mai mare energhie.* V. POPP, A. M. 8/9. *Acestea 2 organe... sânt cu totul adormite şi fără de nici o energhie.* CHRIACOPOL, D. Î. 5/3. *Prin gradaţia energhiei fibrilor stomahului, se atâţă pofta de mâncare.* ALBINEŢ, M. 94/19. *Ceea ce poate fi mai primejdios... este lăbărţarea şi energia mitrei, care pricinuieşte emoragii.* KRETZULESCU, M. 109/19.

II. Capacitate a unui sistem fizic de a efectua lucru mecanic în trecerea dintr-o stare dată în altă stare dată; măsura generală a diferitelor forme de mişcare a materiei. [Luna] *cu mult mai mare energhie trebuie să aibă în lucrurile cele mai uşoare decât apa.* SIBINEANU, C. 7/1. *Nici unul din acele moduri nu poate desvolta magnetismul cu atâta... energie şi regularitate ca curantul pilei.* MARIN, F. 304/3. *Forţele chimice nu ar fi decât forţe fizice diversificate în privinţa energiei.* CONTA, O. F. 192. *Energia posedată de către un corp se măsură prin cantitatea de travaliu care el este capabil de a face.* PONI, F. 159. *Ţinta oricărei cheltuieli de energie în lumea actuală e sporirea productivităţii.* PÂRVAN, I. F. 15, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Energia totală a universului va fi distribuită uniform şi când toată substanţa sa va avea aceeaşi temperatură.* CAMIL PETRESCU, P. 404, cf. SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 94. *Masa unui corp reprezintă în acelaşi timp rezerva sa de energie.* MACAROVICI, CH. 13. *Moleculele de apă... cedează imediat energia lor liberă, sub formă de căldură.* CHIRIŢĂ, P. 222. *Nu poate să existe o maşină care să-şi creeze energie din nimic.* CIŞMAN, FIZ. I, 493. *Energiile de orice specie... se exprimă în ergi sau în joule.* id. ib. 494. *Un consum mai mare de energie... denaturează fenomenul cercetat.* T. V. IONESCU, E. 471, cf. LTR[2], DM, DER. *Energia eliberată prin arderea acestora în organism se exprimă în calorii.* ABC SĂN. 23. ◊ (Urmat de determinări care indică felul, originea etc.) *Apa închisă într-un iaz are într-însa o energie potenţială.* PONI, F. 160. *Un corp are energie actuală atunce când... produce un travaliu.* id. ib. *Energia germinativă arată intervalul de timp în care încolţeşte un număr anumit de boabe.* SANDU-ALDEA, S. 39, cf. ENC. AGR., ENC. TEHN. I, 94, 95. *Asigură producerea la timp a energiei, electrică, mecanică, calorică.* LEG. EC. PL. 205. *Folosirea raţională a materiei prime, a materialelor, a energiei electrice.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2368. *Uriaşul baraj... va fi un izvor imens de energie electrică.* CĂLINESCU, C. O. 245. *Prefăcută în energie electrică, unda Oltului se întoarce în munţi.* BOGZA, C. O. 179. *Crearea unei baze de alimentare cu energie electrică a industriei.* CONTEMP. 1953, nr. 362, 5/1. *Sursele principale de energie calorică ale solului sunt energia solară şi căldura degajată din reacţiile biochimice exoterme.* CHIRIŢĂ, P. 216, cf. 215. *Energia germinativă se determină odată cu puterea germinativă.* AGROTEHNICA, II, 19.

Dintr-o cantitate de căldură transmisă, cea mai mare parte va servi ca să mărească energia internă. CIȘMAN, FIZ. I, 496. *Trebuie ca electronii să aibă energie cinetică mare.* T. V. IONESCU, E. 471. *Energia calorică a soarelui ia naștere prin arderi chimice obișnuite.* V. ROM. februarie 1957, 177. *Hărțile energiei reliefului redau adâncimea fragmentării.* MG I, 97, cf. DER.

– Pl.: *energii.* – Și: (învechit) **energhíe** (accentuat și *enérghie*, BV II, 242 LEON ASACHI, B. 8/9, CHIRIACOPOL, D. Î. 5/3, I. GOLESCU, C.), (învechit, rar) **inergie** (accentul necunoscut, NEGULICI) s. f.

– Din ngr. **ἐνέργεια**, lat. **energia**, fr. **énergie**, germ. **Energie**, it. **energia.**

ENERGIÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) Energic (**1, 2**). *Împărăteasa dete o resoluțiune energioasă, în care își descopere indignațiunea sa.* BARIȚIU, P. A. I, 395. *Un bărbat pre atât de înțelept și cu tact, pre cât și energios în caz de trebuință.* id. ib. 525. *Acesta se pare a fi un om foarte energios.* F (1877), 23, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

– Pronunțat: *-gi-os.* – Pl.: *energioși, -oase.*

– **Energie** + suf. *-os.*

ENERGIZÁ vb. I. T r a n z. A da energie, a înviora. DEXI.

– Prez. ind.: *energizez.*

– Din engl. **energize.**

ENERGIZÁNT, -Ă adj. s. n. (Medicament, aliment, substanță) care intensifică tonusul psihic, care dă energie (**1**), tărie; care stimulează energia. V. e n e r g e t i c. Cf. DEX – S, NDN, NDU.

– Pl.: *energizanți, -te.*

– Din fr. **énergisant.**

ENERGOINTENSÍV, -Ă adj. (Despre procese tehnologice) Care este mare consumator de energie. Cf. DEX – S, NDN, NDU.

– Pl.: *energointensivi, -e.*

– **Energo-** + **intensiv.**

ENERGOMÉTRU s. n. (Med.) Aparat utilizat pentru analiza pulsului arterial. Cf. DEX – S, NDN, MDA.

– Pl.: *energometre.*

– Din fr. **énergomètre.**

ENERGUMÉN s. m. **1.** (În credințele populare) Persoană care este stăpânită de diavol. Cf. LM, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN^2, NDN, MDA, NDU.

2. Om exaltat, agitat; nebun. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Acest ciudat energumen nu făcea nici un haz de ele.* SADOVEANU, O XXI, 592, cf. SCRIBAN, D. *Un energumen a aruncat chiar o sticlă cu cerneală, ca să întunece nudităților prea evidente.* OPRESCU, I. A. 127. *Energumen fanatic al naționalismului, ... vede în iorghism „o nouă religie".* CONSTANTINESCU, S. V, 116, cf. DN^2, NDN, MDA, NDU. *Dar năgumenii ăștia cine-s?* T. PAPAHAGI, C. L.

– Accentuat și: *energúmen.* BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. – Pl.: *energumeni.* – Și: (regional) **năgúmen** s. m.

– Din fr. **énergumène**, lat. **energumenus, -a, -um.**

ENÉRJIC, -Ă adj. v. **energic.**

ENERVÁ vb. I. **1.** R e f l. și t r a n z. f a c t. (Astăzi rar) A (se) moleși, a se epuiza; a slăbi sau a face să slăbească. Cf. PONTBRIANT, D., LM, COSTINESCU, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Nevoi materiale ale simțurilor din ce în ce mai pretențioase și mai delicate, adică mai enervate de civilizație.* PÂRVAN, I. F. 117, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Civilizația anemiază pornirea instinctelor unui popor, le fixează o clipă, le enervează.* RALEA, S. T. I, 48.

2. R e f l. și t r a n z. A-și pierde sau a face să-și piardă calmul, a-și ieși din fire, a fi sau a face să fie cuprins de nervozitate, de enervare; a (se) irita. V. î n f u r i a, m â n i a. *La prima mea întrebare despre dânsul, au început iar râsul lor, care mă enerva.* CARAGIALE, O. II, 122. *Poate și vântul mă enerva... urla așa de sinistru.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. DDRF. *Mă enerva această otreapă omenească.* GALACTION, O. 241. *Se gândea la o replică zdrobitoare, nu-i venea nimic în minte și se enerva.* REBREANU, R. I, 224. *Când am văzut obrăznicia asta, m-am enervat.* CAMIL PETRESCU, P. 355. *După cinci minute te enervezi și-mi spui că-s tare de cap.* C. PETRESCU, C. V. 100. *Ai început să mă enervezi!... strigai.* ARGHEZI, S. X, 141. *Mă enervezi în mod îngrozitor.* CĂLINESCU, S. 326, cf. id. E. O. II, 151. *Încurcat și enervat mereu de rezistența pe care i-o pune expresia.* RALEA, S. T. I, 21. *Dădea din mâini... enervat și iritat de ceva.* PREDA, R. 487. *Baronul începu să se enerveze.* T. POPOVICI, S. 262. *Nu mă enerva, că-s nervos.* SORESCU, S. 52. (Prin lărgirea sensului) *Simțurile-mi toate se enervau fantastic.* BACOVIA, O. 47. ◊ T r a n z. f a c t. *Despărțirea de țară și de surori îl enervase prea mult.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 156, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Pufni de râs toată vremea până la sfârșitul ședinței, enervând lumea dimprejur.* REBREANU, R. II, 181. *O enervează mersul trecătorilor.* C. PETRESCU, C. V. 262, cf. SCRIBAN, D. *Originalitatea criticului și istoriografului enervează pe unii și uimește pe alții.* CONSTANTINESCU, S. II, 224. *Când stau de vorbă cu ei, colegii pretind că-i enervez.* ARGHEZI, P. T. 98. *Petrecerile cu zgomot îl enervau.* CĂLINESCU, B. I. 609. *Această sinceritate subită, revelatoare a atâtor salbăticii mascate, i-a enervat.* RALEA, S. T. II, 304. *Zgomotul din jur îl enerva.* STANCU, R. A. V, 387. *Îl enerva și faptul că dă atenție unui lucru atât de mărunt.* T. POPOVICI, SE. 257. *Acum postul de radio transmitea o muzică săltăreață care-l enerva de moarte.* BARBU, Ș. N. II, 197. *Criticul rău îl enervează pe scriitorul mediocru.* CINEMA, 1970, nr. 88, 9.

3. T r a n z. f a c t. (Complementul indică stări, particularități sufletești etc.) A impresiona, a excita. *Muzica enervează sufletul și slăbește caracterul.* CERNE, D. M. II, 6. *Arta... rafinează și enervează sensibilitatea oamenilor.* H. LOVINESCU, T. 289.

– Prez. ind.: *enervez.*

– Din fr. **énerver**, it. **enervare.** Pentru sensul **1**, cf. și lat. e n e r v o, - a r e.

ENERVÁNT, -Ă adj. **1.** Care enervează (**2**), irită, supără; agasant, iritant, supărător, (învechit și regional) necăjicios. *Vedea... atâtea lichele enervante, c-adesea îl coprindea o scârbă imensă.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. ALEXI, W. *Mai ridicol, ba chiar enervant, e că noi nu suntem în stare să le zdrobim jucăria.* REBREANU, P. S. 58. *Purtarea mea este enervantă.* IBRĂILEANU, A. 142, cf. ȘĂINEANU, D. U., CAMIL PETRESCU, P. 53. *Trebuie să citească ziarul desfășurat cu foșnetul enervant al hârtiei.* C. PETRESCU, C. V. 42. *Tot cimitirul pare galben, un galben enervant, care supără ochiul.* SAHIA, S. A. 201, cf. SCRIBAN, D. *L-a urmărit tenace în toate ascunzătorile lui, concertând fermecătoare și enervantă.* ARGHEZI, P. T. 110. *Ca toți pictorii ce-și pun probleme de rezolvat, e de multe ori enervant.* RALEA, S. T. I, 283. *Apăsă pe sonerie, ascultând ecoul târâitului prelung, enervant.* T. POPOVICI, S. 527. ◊ (Adverbial) *Gazetele vestesc, enervant, retrageri de guverne.* BACOVIA, O. 243. (Adverbial, ca determinant al unui adjectiv sau adverb, căruia îi dă valoare de superlativ absolut) *Un om... enervant de molatic și fără personalitate.* CĂLINESCU, S. 77. *Uneori i se părea enervant de matură.* T. POPOVICI, S. 112. *Cineva, enervant de încet, ... îi smulge din cap, mânios, Părul acesta lățos.* LABIȘ, P. 256.

2. (Învechit, rar) Care enervează (**1**). Cf. BARCIANU.

– Pl.: *enervanți, -te.*

– Din fr. **énervant.**

ENERVÁRE s. f. Faptul de a (se) e n e r v a și rezultatul lui.

1. (Învechit) Slăbire, moleşire, epuizare; (învechit) enervaţie (**1**). Cf. enerva (**1**). *O mulţime de oameni... se vaietă de enervarea părţilor genitale.* NEP. VIND. 3/17, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, BARCIANU, BIANU, D. S., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U.

2. Tensiune nervoasă caracterizată prin nelinişte, nerăbdare, agitaţie; furie, iritare; (învechit) enervaţie (**2**). Cf. enerva (**2**). *Dragă Mitică, zic, înţeleg prea bine enervarea ta.* CARAGIALE, O. II, 179. *Nu! striga el în culmea enervării.* id. ib. 180. *Loviturile neîntrerupte, în voia cărora este lăsat proletarul intelectual, dezvoltă într-însul o mare enervare.* GHEREA, ST. CR. III, 86, cf. DDRF, ENC. ROM. *O uşoară enervare începea să coprindă trupa de atâta lungă aşteptare.* D. ZAMFIRESCU, R. 258, cf. BIANU, D. S., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Scriitor supravalorificat până la enervare de ziarele în care îşi manifesta propagandismul său.* LOVINESCU, M. 301. *Veşnicie, enervare, ... Din fanfare funerare, Toamna sună, agonie.* BACOVIA, O. 34. *Îngălbenise şi-şi muşca buzele într-o enervare de frică şi nehotărâre.* REBREANU, R. II, 97. *Nici eu nu-l pot reciti fără plictiseală şi enervare.* CAMIL PETRESCU, T. III, 233. *Tremura de enervare.* id. P. 205. *Întrebă,... bătând în începutul de enervare cu vârful degetelor în scândura mesei.* C. PETRESCU, Î. II, 87. *Tremuram de enervare, bătând din picioare ca un copil răsfăţat.* BRĂESCU, A. 240. *Încercând să găsească un surâs, în enervarea de care treptat s-a lăsat surprinsă.* SEBASTIAN, T. 148. *Călcatul pantalonilor şi enervarea pieptănatului îl congestionaseră.* TEODOREANU, M. II, 165. *În notele comandantului de oşti de atunci se simte necontenit enervare şi nelinişte.* SADOVEANU, O. XX, 111. *Îşi arătă enervarea de a fi uitat acasă nişte medicamente.* CĂLINESCU, S. 256. *De enervare se ardea cu cauterul.* id. ib. 326. *Învăţam la liceu şi greaca, ceea ce mă incita aproape până la enervare, spre descifrarea inscripţiilor.* BLAGA, H. 113. *Lui... i se vedea încă enervarea pe faţă.* STANCU, R. A. II, 416. *Cafea, ceai...? psalmodie el ca să-şi ascundă enervarea.* VINEA, L. I, 172. *Privea acum cu un fel de milă şi enervare.* T. POPOVICI, S. 84. *Îşi muşca buzele şi tremura de ciudă şi enervare la gândul prostiei de neiertat pe care-o făcuse.* V. ROM. mai 1958, 37.

– Pl.: *enervări.*

– V. **enerva.**

ENERVÁT, -Ă adj. **1.** (Învechit) Moleşit, epuizat, slăbit. *Din contră, cel enervat (stors) ajunge a vedea, afară de scurtarea vieţii sale, şi cea mai amară înfruntare în ticăloşii săi copii.* VASICI, M. II, 138/13, cf. PONTBRIANT, D., LM., GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Şi adverbial) (Care se află) în stare de enervare, de iritare; (care este) scos din fire, lipsit de calm; iritat, nervos. *Bea încă un pahar şi, foarte enervat, urmează: – Ştiţi d-voastre câţi bani îmi trec mie pân mână?* CARAGIALE, O. II, 60, cf. DDRF. *Era enervat şi plictisit din pricina emoţiilor călătoriei.* REBREANU, R. I, 153. *Îl priveşte enervată, studiindu-l ca pe un jucător şiret.* CAMIL PETRESCU, T. II, 346. *Începe să fie enervat.* SEBASTIAN, T. 60. *Enervat, se sculă de pe scaun şi începu să măsoare în lung camera.* BART, E. 181. *Să mă ierţi, dragă, sunt cam enervat.* ARGHEZI, P. T. 133, cf. 315. *Era enervat şi descurajat peste măsură.* CĂLINESCU, E. O. I, 333. *Hei, da, am spus! consimţi enervat profesorul.* VINEA, L. I, 116. *Sunt obosit şi enervat.* DEMETRIUS, C. 11. *Da, exact, sunt enervată.* H. LOVINESCU, T. 389. *Un poliţai se plimba pe chei, cam enervat.* TUDORAN, P. 659. *Telefonul îl tulbură din aceste socoteli... şi-l ridică târziu, enervat.* T. POPOVICI, S. 251. (F i g.) *Născut pe marea enervată a vieţii Eu mi-am găsit un post şi-am ancorat.* LABIŞ, P. 236. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Isprăvise în luminosul, enervatul şi agitatul Paris aproape toată moştenirea părintească.* SADOVEANU, XIX, 105 ◊ (Substantivat) *Pianistul modern e un degenerat nervoziceşte, e un enervat.* GHEREA, ST. CR. II, 296. *Stai jos, şi nu face pe enervatul, zise Ministrul.* ARGHEZI , S. X, 106. ♦ (Despre privire, fizionomie etc.) Care exprimă enervare. *Petru schimbă priviri enervate cu Irina.* H. LOVINESCU, T. 20.

– Pl.: *enervaţi, -te.*

– V. **enerva.**

ENERVÁŢIE s. f. **1.** (Învechit) Enervare (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. (Învechit) Enervare (**2**). Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

3. (Med.) Ablaţiune sau secţionare a unui nerv, a unui grup de nervi ori a unui ganglion nervos. Cf. NDN.

– Pl.: *enervaţii.* – Şi: (învechit) **enervaţiúne** (ANTONESCU, D., COSTINESCU, SCRIBAN, D.), **enervăţiúne** (PONTBRIANT, D.) s. f.

– Din fr. **énervation**, lat. **enervatio, -onis.**

ENERVAŢIÚNE s. f. v. **enervaţie.**

ENERVĂŢIÚNE s. f. v. **enervaţie.**

ENESCIÁN, -Ă adj. Care aparţine lui George Enescu sau creaţiei sale, care se referă la Enescu sau la creaţia sa; care este caracteristic creaţiei lui Enescu. *Muzica românească de azi dezvoltă creator marea tradiţie enesciană.* CONTEMP. 1962, 811, 5/2, cf. L. ROM. 1962, nr. 5, 560. *El continuă, în acest fel, suflul marilor sonate enesciene.* M 1966, nr. 1, 41. *Există o unitate firească ce leagă creaţia muzicală enesciană de cele mai noi lucrări ale tinerei generaţii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 27/1, cf. NDN, DCR^2, DEX^2.

– Pronunţat: *-ci-an.* – Pl.: *enescieni, -e.*

– **Enescu** (n. pr.) + suf. *-ian.*

ENESÓL s. m. Sare de mercur a acidului arsensalicilic, sub formă de pulbere albă, amorfă, solubilă în apă, care este folosită injectabil la tratarea sifilisului. *Prin enesol, pe lângă acţiunea specifică a mercurului, se obţine şi acţiunea reconstituantă a arsenicului.* BIANU, D. S. 464, cf. NICA, L. VAM., LTR, LTR^2, MDA.

– Din fr. **enésol.**

ENFÁSĂ s. f. v. **emfază.**

ENFÁTIC, -Ă adj. v. **emfatic.**

ENFÁZ s. n. v. **emfază.**

ENFÉU s. n. Nişă funerară plată la bază. Cf. DN, DN^3, NDN.

– Din fr. **enfeu.**

ENFITEÚTIC, -Ă adj. v. **emfiteotic.**

ENFIZÉM s. n. v. **emfizem.**

ENFIZEMATÓS, -OÁSĂ adj. v. **emfizematos.**

ENFIZÉMĂ s. f. v. **emfizem.**

ENFRÁXIS subst. v. **emfraxie.**

ENGADÍN, -Ă subst. **1.** S. m. şi f. Persoană care aparţine populaţiei care trăieşte în cantonul elveţian Grisons şi vorbeşte engadineza. *Este un... cuvânt răspândit la albanezi, la engadini şi în Italia de Sud.* PUŞCARIU, L. R. I, 260.

2. S. f. Engadineză. *Obiectul direct se construieşte cu prepoziţia „a" în spaniolă, în dialectele italiene de sud şi de centru..., în portugheză şi, izolat, în engadină.* SCL 1959, 185. *Cuvântul „theca"... mai apare dialectal în Abruzzi, precum şi în... engadină, franceză şi provensală.* H. MIHĂESCU, GR. 46, cf. MDA. ◊ (Adjectival) *În domeniul lingvistic retoroman, există graiuri*

adesea foarte deosebite unele de altele (ca, de pildă, cele friulane față de cele engadine). SCL 1962, 62.
– Pl.: *engandini, -e.*
– Din **Engandine** (n. pr.).

ENGADINÉZĂ s. f. Varietate dialectală, aparținând familiei de limbi romanice, care face parte din grupul occidental al dialectelor retoromane și care este vorbită în cantonul Grisons, din estul Elveției. Cf. SCL 1968, 378. *În engadineza de sus se remarcă, dimpotrivă, fenomenul foarte interesant al diftongilor întăriți.* ib. 1974, 208, cf. 649. ◊ (Adjectival) *Graiurile engadineze.*
– Pl.: *engandineze.*
– Din it. **engadinese.**

ENGÉRĂ s. f. Numele a trei specii de plante erbacee folosite mai ales în medicina populară: **a**) plantă care stimulează funcțiile gastrice, fiind utilizată și pentru calitățile sale febrifuge; ențură (**a**), gențiană, (popular) ghințură (*Gentiana luteea*). Cf. GHEȚIE, R. M., BORZA, D. 76, MDA; **b**) plantă cu flori albastre, deosebit de amară, utilizată pentru tratarea bolilor de stomac și a rănilor; gențiană, ențură (**b**), ghințură, (regional) ochincea (**1**), potroacă (**3 b**), șerpânță (**b**), tăietoare (**V c**) (*Gentiana cruciata*). Cf. GHEȚIE, R. M., BORZA, D. 75, MDA; **c**) plantă cu frunzele eliptice și pețiolate și cu florile gălbui cu puncte brune; gențiană, ențură (**c**), ghințură, (regional) potroacă (**3 c**) (*Gentiana punctata*). Cf. LM, BARCIANU, ALEXI, W., BORZA, D. 75, MDA.
– Pl.: ?
– Cf. germ. E n z i a n „ghințură".

ENGHER s. m. v. **hingher.**

ENGHICLOPÉDIC, -Ă adj. v. **enciclopedic.**

ENGHICLOPÉDIE s. f. v. **enciclopedie.**

ENGHIURȘÁL s. m. (Turcism învechit) Postav de Angora (din care se confecționau pantaloni largi și roșii, mai lungi decât șalvarii); șal (**1**) de Angora; șai[1]. *Tot feliul de cumasuri de Hindia... să fie oprite, afară numai de... șalurile sadea, ce se numesc șămled, ... huluri arăpești și enghiurșali* (a. 1777). FURNICĂ, I. C. 55. *Două perechi ciacșiri ienghiurșel* (a. 1821). ȘIO II$_2$, 52. *Stofele aduse din Constantinopole... erau... giar de India, harea de Chio, hataià de Florența, șai de Angora sau enghiur-șal, șalurile scumpe de Iran.* id. ib. I, 210, cf. MDA.
– Scris și: *enghiur-șal.* – Pl.: *enghiurșali.* – Și: **ienghiurșel** (accentul necunoscut) s. m.
– Din tc. **Engur șalısı.**

ENGINEERING s. n. Ansamblu de operații care cuprinde concepția, proiectarea și realizarea unei lucrări industriale, unei instalații, unei amenajări funciare etc. în condiții cât mai bune de execuție și de eficiență; cunoștințele și experiența dobândite în această activitate. Cf. DN^3, L. ROM. 1986, 378, NDN, MDN, MDA.
– Pronunțat: *enginiring.*
– Din engl. **engineering.**

ENGLENDESÍ vb. IV. v. **eglendisi.**

ENGLENDISÍ vb. IV. v. **eglendisi.**

ENGLENDISÍRE s. f. v. **eglendisire.**

ENGLENGEÁ s. f. v. **eglengea.**

ÉNGLER s. n. Viscozimetru. Cf. LTR, LTR^2, DN^3, NDN.
– Din fr., it., engl. **engler.**

ENGLESÁT, -Ă adj. v. **englezit.**

ENGLÉZ, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. (Rar la f.) Persoană care face parte din populația de bază a Angliei sau care este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care trăiește în Anglia. *În luna lui iunie au murit de apoplexiie Gheorghie întâiul, craiu al englezilor.* R. POPESCU, CM I, 577. *Condica aceasta nu arată cum că moșiile englezului... nu pot să să socotească bani.* LEG. COND. 138/11. *Au cerut ca anglezii să iasă afară din Malta.* ÎNTÂMPL. 3/21. *Englezii sunt foarte industrioși.* LEON ASACHI, B. 88/21. *Toate neamurile au națională mândrie. Englezii să mândresc întru înțelepciunea lor.* MUMULEANU, C. 67/11. *Afară de Nicolae Mahiavelli florentinul, să adaogă... și alții, din anglezi.* POTECA, F. 53/25. *De aicea este că sunt deosebite năravurile ispaniolilor,... italianilor, englezilor.* id. ib. 224/16. *Englezii, mai ales, cred cum că deobște cea adesea privire la sângele dobitoacilor sau a oamenilor îi răpește din inimă simțirea.* BUZNEA, C. 103/6, cf. VALIAN, V. *Englesii, în țările străine trăiesc mai bine... decât în țara lor.* CODU-DRĂGUȘANU, C. 108, cf. POLIZU. *În iulie năvălesc francezii și englezii.* NEGRUZZI, S. I, 327. *O cavalcadă de engleze călări pe magari ne anunță că intrăm în oraș.* id. ib. 325. *Românii... se fac turci cu turcii, franțezi cu franțezii, englezi cu englezii.* ALECSANDRI, S. L. 142/24. *Englezii amenințau de a supune orașul Reims în care se încoronau regii Franciei.* ODOBESCU, S. I, 5. *Voi cari mâncați... toate astea ca englezii materialiști.* EMINESCU, P. L. 117. *Semănați mult cu un englez din Viena pe care l-am avut noi în otel, pe vremea moscalilor.* CARAGIALE, O. VI, 445. *Așa sunt inglezele, dragă. Tu singur lăudai... obiceiurile lor.* I. NEGRUZZI, S. III, 8. *Luând brațul englezei, se îndreptă cu dânsa spre statua ce era țintă alergării.* id. ib. 80, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU. *Englezii și scoțienii sunt aproape același neam.* MEHEDINȚI, P. 22, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Englejii, francezii, germanii și nordicii dau cel mai mare număr de maniaci.* CAMIL PETRESCU, P. 207. *Șoferul lui... e englez, fiindcă așa cere moda.* C. PETRESCU, C. V. 81. *Tu te ocupi... mult de ei... Știu că englezii sau, mi se pare, americanii fac mare caz.* VOICULESCU, P.II, 70. *Constituția englezilor a fost scrisă cu sânge de trei sferturi de mileniu.* SADOVEANU, O. XIX, 74, cf. SCRIBAN, D. *Englezii... amintesc pe romani prin constanță.* VIANU, A. P. 87. *Englezii... se revoltă la acest efect al industriei.* OPRESCU, I. A. 85. *Dacă și timpul vostru va dura, O să mai faci o forfotă de... Englezi, franțuzi, nemți, belgi.* ARGHEZI, VERS. 602. *Englezii îndeosebi cam fac asta ca să se scuture de plictiseală.* CĂLINESCU, B. I. 282. *Un general și om politic negru... a apărat țara contra spaniolilor și englezilor.* RALEA, O. 29. *Conul Führer se va uni în ultimul moment cu englezii și cu americanii.* STANCU, R. A. II, 214. *Și se mai spune că englezii nu sunt sentimentali!* H. LOVINESCU, T. 357. *Debarca un grup de turiști, englezi șui, englezoaice.* TUDORAN, P. 343, cf. DL. *Învață ca să știe să converseze cu englezii și americanii.* PREDA, R. 187. *S-a aplecat să-i facă lumină englezului.* T. POPOVICI, S. 63, cf. DM, SCL 1958, 254, L. ROM. 1959, nr. 1, 23, SFC III, 115, CIORĂNESCU, D. ET., L. ROM. 1964, 592. *Omul și el înghite să-i spui multe de la obraz, dar se cutremură când dai peste ceea ce englezii numesc „cadavrul din dulap".* STEINHARDT, J. 21, cf. M. D. ENC. *În Americ-am intrat, Iar aicea ce să vezi: Numai negri și engleji.* BÎRLEA, B. 82. ◊ E x p r. **A face pe englezul** sau **a se face englez, a fi englez** = a te face că nu înțelegi, că nu știi etc. despre ce anume este vorba ori ce se petrece. Cf. IORDAN, STIL. 313, BUL. FIL. VII-VIII, 254, MAT. FOLC. I 175. ◊ (Cu sens colectiv) *Îndemnând părțile streine și pe o parte și pe alta, mai vârtos englezul... au primit ca să facă pace.* IST. Ț. R. 103. *Englezul zice că făgăduințele sânt parte femeiască și împlinirile parte bărbătească.* CUGETĂRI, II, 17^v/30. *Scrie-mi și mie ce e mai nou. Cui au rămas țara, la turci au la muscali, și cu englezu* [dacă] *are muscali[i] bătaie* (a. 1807). FURNICĂ, I. C. 262. *Englezu spre această materie așa zice.* ȚICHINDEAL, ap. GCR II,

214/26. *Englezul este naţia cea mai mâncăcioasă pe pământ.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 108. *Insule şi pământuri nemăsurate sunt ale lor: englezul stăpâneşte azi şi Canada şi Statele Unite.* SADOVEANU, O. XIX, 74.

2. Adj. Care aparţine Angliei sau englezilor (**1**), privitor la Anglia ori la englezi; originar din Anglia, caracteristic sau specific Angliei ori englezilor; englezesc, britanic. *Mărturisesc că sânt îndatorit la mulţi învăţaţi engleji.* LEON ASACHI, B. 2/4. *Fiind scrisă întâi în limba englezească de un englez.* OBLĂDUIREA, II/16. *Una dintre cele mai măreţe zidiri a capitalii împodobeşte malul Nevei în faţa căilor engleze.* CR (1830), 276[2]/16. *Eduard Iung, de neam englez.* MARCOVICI, C. 3/3. *Un vestit doctor englez au voit să facă o cercare la un bolnav.* ALBINEŢ, M. 29/8. *Marinarii (corăbierii) engleji pun peteci udate în oţet cald.* POVĂŢ. (1844), 131/13. *În societatea englesă urbană... nu te poţi arăta fără în costum negru cu cravată albă.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 106. *Nu era nice o deosebire între agricultura engleză şi între acea franţeză.* CALENDAR (1847), 41. *Machina numită „semănătoriul",... Tul, agronom anglu, îi introduse întrebuinţarea în Anglia.* BREZOIANU, A. 65/7. *Renumitul autor a scrierii „Pilgrim's Progress",... una din capodoperile literaturei engleze.* CODRESCU, C. I, 95/31. *Ea-i prea învăţată în istorie şi în vechii clasici inglezi.* id. ib. 238/23. *În Evropa se deosebesc rasa spaniolă, engleză şi holstaineză.* STAMATI, M. 86/10. *Societatea educată a Moldovei samănă a fi o colonie ingleză.* RUSSO, S. 23. *Această notă a provocat din partea jurnalului anglu „Morning Post" un articul.* CONCORDIA, 6/4, cf. POLIZU. *Ce frumos ar fi, zice un literat engles, de a vedea pe vechea Romă înviind.* NEGRUZZI, S. I, 204. *Lăsă o bibliotecă aleasă de cărţi franţeze, italiane, engleze, latineşti şi greceşti.* id. ib. II, 158. *Pentru a doua oară, drapelul vostru se va uni cu drapelul ingles.* DÂMBOVIŢA (1859), 59/67. *Consimte, în sfârşit, să transmită ambasadorului engles... o notă în care enumera nemulţumirile... contra Porţii.* GHICA, S. 122. *Numai renumiţii arcaşi englesi ar fi putut intra în rivalitate cu arcaşul moldovean.* HASDEU, I. V. 76. *Mă acuzi că sânt republican pentru că întrebuinţez producte englese în argăsirea mea.* BARONZI, I. G. 180/2. *Ea studia limbele latină, engleză şi italiană.* CANELLA, V. 314. *Ilustru filosof engles.* id. ib. 298. *Marea majoritate a învăţaţilor englezi nu sunt încă emancipaţi de credinţele religioase.* CONTA, O. F. 183. *Mulţi autori ingleji, uimiţi de strălucirea literaturei franceze,... căzură în acelaşi păcat.* CONV. LIT. XI, 80. *Armata engleză intră pe pământul Franciei.* ODOBESCU, S. I, 3. *Francia devenea o provincie engleză.* id. ib. 5. *Numai a patra parte a populaţiei engleze se ocupă cu înmulţirea cantităţii materiilor brute.* EMINESCU, O. XIV, 949. *Să-şi facă mâna, exercitându-se în fiecare zi, pe hârtie velină, la fel de fel de scrieturi engleze, italice, gotice.* CARAGIALE, O. II, 70, cf. DDRF. *O trupă debarca la Cahul de pe o corabie sub pavilion englez.* XENOPOL, I. R. XIII, 171. *Cu un călător englez m-am dus în India.* IORGA, P. A. I, 12. *Creangă se deosebeşte mai ales de humorul englez.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 277, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *În marina engleză... neascultarea marinarilor se pedepseşte fără milă.* CAMIL PETRESCU, T. II, 182, cf. id. P. 407. *Entuziasmul scriitorului englez a fost mare.* SAHIA, S. A. 204. *Cetăţeanul englez astăzi este un om demn şi tare.* SADOVEANU, O. XIX, 74. *Săptămâna engleză.* D. GUSTI, P. A. 163, cf. SCRIBAN, D. *Scrisoarea... începe prin unele consideraţii asupra moravurilor engleze.* VIANU, A. P. 68. *Către mijlocul secolului... pictura engleză pare mult inferioară.* OPRESCU, I. A. IV, 84. *Era răspunsul de mulţumire al unei reviste de filologie engleză.* ARGHEZI, S. X, 144. *Descrise amănunţit o căţeluşă pe care i-o dăruise, la Londra, un amic englez.* CĂLINESCU, B. I. 104. *Era îmbrăcată foarte elegant şi simplu, tot în tailleur... de o lână engleză spongioasă şi moale.* id. ib. 203. *Vaporul... e o rablă de fier ruginit, ieşită din vreun arsenal englez.* RALEA, S. T. I, 243. *Ne înfăţişă patetic retragerea pe Valea Prahovei pe care specialiştii englezi o aprinseseră ca să nu cadă petrolul în mâinile ocupanţilor.* STANCU, R. A. II, 40. *Don Juani de toate vârstele: prinţi ruşi, aventurieri spanioli,... piraţi englezi.* VINEA, L. I, 105. *Limba engleză a fost adusă pe teritoriul actual al Angliei între secolele V şi VI.* GRAUR, I. L. 199. *Erau printre ei ingineri francezi, englezi, belgieni.* TUDORAN, P. 52, cf. DL. *Îndopat de cultura franceză şi engleză, era germanofob.* T. POPOVICI, S. 98, cf. DM. *Relativ la limba engleză scrisă, se remarcă imediat că frecvenţa literelor este cu totul alta ca în română.* SCL 1958, 482. *În limba engleză s-a creat o bogată literatură de renume mondial.* DER. *Cunoaşterea tragicului englez de către cărturarii noştri este... un fapt de cultură.* IST. T. II, 116, cf. M. D. ENC., DEX[2]. ◊ *Corn englez* = instrument de suflat din lemn, cu ancie dublă, asemănător oboiului şi cu un sunet mai grav cu o cvintă decât acesta; (rar) corn englezesc, v. e n g l e z e s c. *Rugăciunea de soprano din actul III..., acompaniată de instrumentul numit corn englez.* FILIMON, O. II, 292, cf. CERNE, D. M., cf. DER I, 803, M. D. ENC. 234, D. MUZ. 54, DTM, 125, DEX[2], 228. *Roşu englez,* v. r o ş u (**I 5**). ♦ (Substantivat, f.) Limba engleză. *Greaca şi engleza au espresiuni diferite.* EMINESCU, O. XV, 1149, cf. ENC. ROM. *Elenuş, vezi de fă engleza!* KLOPŞTOCK, F. 242. *Îi preda o dată pe săptămână lecţii de engleză.* CĂLINESCU, S. 325, cf. DL. *Locuieşte în această casă şi dă lecţii de engleză unor persoane.* PREDA, R. 187, cf. DM. *Ea a fost tradusă în 24 de limbi străine: franceză, engleză.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 151, cf. M. D. ENC. *Dacă nu a tradus direct din engleză,... Negulici a folosit o versiune franceză.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 5, 10/2. *Profesorii erau bărbaţi mai toleranţi, cum era Tom, de engleză.* CĂRTĂRESCU, N. 102, cf. DEX[2], NDN.

3. S. m. art. Numele unui dans nedefinit mai îndeaproape. *Pe timpul lui Caragea erau la modă multe danţuri străine...: manimasca, valţu-mazurca, englezul, cracoviana.* FILIMON, O. I, 197, cf. CERNE, D. M.

– Scris şi: *engles.* – Pl.: *englezi, -e* şi (pl. m.) *engleji.* – Şi: **angléz,-ă, ingléz, -ă** (pl. m. *ingleji*) s. m. şi f., **ánglu** adj. m.

– Din ngr. **ἐγγλέζος**, it. **inglese.** – **Anglez, anglu** < fr. **anglais.**

ENGLEZÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparţine Angliei sau englezilor (**1**), privitor la Anglia sau la englezi, originar din Anglia, caracteristic sau specific Angliei sau englezilor; englez (**2**), britanic. *Această ţară să hotărăşte... la miazăzi cu coloniile englizeşti.* IST. AM. 84[v]/9. *Craiul inglizesc aşteaptă vânt bun să treacă* (a. 1693). FN, 7. *Rezidenţia gheneral gubernatorului englizesc a ţărilor Asiei.* LEON ASACHI, B. 89/13. *Spun că-l vor împodobi Tot cu mobili englezeşti, Cu covoară persenești.* MUMULEANU, C. 143/13. *Sudiţii englizeşti Gheorghe Caniscachi şi Ştefan Cafegiu* (a. 1829). DOC. EC. 432. *Autorul... a adunat toate cele mai bune fapte englezeşti şi nemţeşti.* CR (1829), 121[1]/5. *Trebuie... să arăţi guvernului englezesc că este cu neputinţă a se împlini hotărârile.* ib. (1829), 121[1]/24. *Opusu anglicesc despre limba filosoficească.* BOJINCĂ, R. 103/32. *Multe corăbii englizeşti se trimit în Marea Mediterană.* CR (1833), 43[2]/3. *Puindu-şi mâna pe capul copilului, strigă în limba englezească, care era limba lui Franklin: „God and liberty!".* MN (1836), 87/50, cf. VALIAN, V. *Tot ce e simplu şi elegant e „à l'anglaise", adecă pe gust englezesc.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 106, cf. POLIZU. *Stofele englezeşti şi franţeze... foşnesc, trecând cu despreţ pe sub barba vameşilor.* NEGRUZZI, S. I, 36. *Este ruşine şi păcat să cadă astfel toate aceste bune capete englezeşti.* id. ib. III, 265. *A format o rasă de cai de toată frumuseţea prin încrucişarea făcută... între cai englezeşti şi cai arăbeşti.* CONTA, O. F. 255. *Oştile englezeşti înaintară slobod pe tărâmul Franciei.* ODOBESCU, S. I, 4. *Dete ocol zidurilor cetăţii... şi înaintă chiar până către meterezele englezeşti.* id. ib. 13. *Calul englezesc care se trage din rasa arăpească este mai mare, mai lung în trup.* LITINSCHI, M. 125/4. *Vă rugăm ca să binevoiţi a ne trimite... ciment englezesc bun, socotindu-ni-l cât se va putea mai ieftin* (a. 1866). FURNICĂ, D. C.

437. *Un câine englezesc al unui ofiţer, ... dresat... să servească pe stăpân ca fecior în casă, face sluj ţinând două ghete-n gură.* CARAGIALE, O. I, 259. *Acolo am să-i pun puşca cea nouă inglezească ce am cumpărat pentru dânsul.* I. NEGRUZZI, S. III, 9. *Ziarele englezeşti, ruseşti şi austriace osândesc, într-un glas, măsurile dictatoriale.* XENOPOL, I. R. XVII, 11, cf. DDRF. *Îl aşează într-un fotoliu englezesc.* REBREANU, I. 349, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Gide a spus undeva că nimic nu e mai „englezesc" decât Shakespeare.* LOVINESCU, C. VII, 20. *Îşi contemplă cu o mare curiozitate chipul renovat şi amenajat ca un parc englezesc.* C. PETRESCU, C. V. 46. *Nouă ni se părea însă că mâncăm cine ştie ce bunătăţi de care obişnuia la masă junele Lahovary şi bona sa englezească.* I. BOTEZ, ŞC. 55. *Sub haina de sport în croială englezească, îmi bate inima puternic.* SAHIA, S. A. 119. *Teribil dom'le. N-are moarte. Ştofă englezească.* SEBASTIAN, T. 124. *În America mâncam rântaş englezesc.* VLASIU, A. P. 469. *Puţină morgă englezească tăiată cu o undă de umor.* VOICULESCU, P. II, 194. *Ce rost avea aici firma asta englezească?* BART, E. 320, cf. SCRIBAN, D. *Telegrafiai fratelui meu să-mi trimită buldogul englezesc, un câine de o statură neobişnuit de mare, grandios în urâţenie.* ARGHEZI, S. XVI, 83. *Era un om cam de vreo cincizeci de ani..., elegant prin fineţea pielii şi tăietura englezească a musteţii.* CĂLINESCU, E. O. I, 16. *Citea în şezlong romane franţuzeşti şi englezeşti.* id. B. I. 436. *Noblaţea englezească şi-a schimbat funcţiile sociale, ori de câte ori a trebuit.* RALEA, S. T. I, 17. *Lăsă... să-i cadă capa albă pe un fotoliu englezesc de pluş.* CAMIL PETRESCU, N. 117. *S-au dansat şi cântat dansuri şi cântece franceze şi ... englezeşti şi americane.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2 740. *Lână australiană, ţesătură englezească, model francez.* VINEA, L. I, 358. *Cunoscuse lumea... unor marinari de pe vaporul englezesc cu care călătorise.* TUDORAN, P. 56, cf. DL. *Era îmbrăcat bine, costume de comandă, stofă englezească.* PREDA, C. I. P. II, 351, cf. DM, COTEANU, S. E. 43, CIORĂNESCU, D. ET. 3178. *Când Tottenham apare iarăşi în calea unei echipe româneşti..., ceea ce interesează despre ea este ce s-a mai întâmplat în viaţa faimoasei echipe englezeşti.* SPORTUL, 1972, nr. 6935, 3/4, cf. M. D. ENC. *Copia de pe tablă o listă de verbe englezeşti neregulate.* CĂRTĂRESCU, N. 113. *El nu seamănă cu acele fantome dintr-o poveste poliţistă englezească.* STEINHARDT, J. 181. *Articolul... conţine câteva asemenea latinisme cu echivalente englezeşti.* L. ROM. 1998, 115. ◊ *Roşu englezesc*, v. roşu (**I 5**). *Spanac englezesc*, v. spanac (**I 2**). (Rar) *Corn englezesc* = corn englez, v. englez (**2**). *Până la scherzo, ar merge, cum ar merge, dar la scherzo, fără corn englezesc sunt mort.* SEBASTIAN, T. 304. (Învechit, rar) *Praf englezesc* = praf de puşcă, v. praf. *Să-m trimită... cinci ocă prav englizesc* (a. 1856). GHIBĂNESCU, S. I. X, 454. *Boala englezească* = rahitism. *Ar fi răsărind pe clima locurilor înjosite din faţa apelor... precum este Englitera,... de unde se trage şi numirea ei, boala englezească. (Boala oaselor. Rahitis).* EPISCUPESCU, PRACTICA, 430/6. ♦ (Substantivat, f.; familiar) Limba engleză. *Englezeasca mea e oribilă; nu pot decât să-l ascult, deşi aveam atâtea de adăugat la confidenţele lui.* CONV. LIT. LXVII, 3.

– Pl.: *englezeşti*. – Şi: (învechit) **englizésc, -eáscă, inglezésc, -eáscă, anglicésc, -eáscă** adj.

– **Englez** + suf. *-esc*.

ENGLEZÉŞTE adv. Ca englezii (**1**), în felul englezilor; în limba engleză. *Îl auziră grăind englizăşte.* MACHEN, 45^{v}/13, cf. VALIAN, V. *Cei care cântă latineşte, franţuzeşte, italieneşte, inglezeşte... pot plăcea pedanţilor.* RUSSO, S. 15, cf. POLIZU. *Regina... puse să traducă şi să tipărească englezeşte istoria de care am pomenit.* NEGRUZZI, S. II, 149. *„Bumper" englezeşte înseamnează un pahar plin.* MAIORESCU, CR. III, 391. *Toată lumea ar fi citit călătoria în ţară a patriarhului Macarie din Antiochia, scrisă arăbeşte şi tradusă numai englezeşte într-o ediţiune foarte rară.* ODOBESCU, S. I, 448, cf. DDRF. *Căpitanul zâmbi şi strânse englezeşte mâna lui Titu.* REBREANU, I. 447. *Mustăţile mici, negre, retezate englezeşte.* id. R. I, 13, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Pe jos nici un covor, ... pe pereţi originalele caricaturilor care apăreau în gazetă, înrămate englezeşte, cu chenar subţire, negru.* CAMIL PETRESCU, P. 238. *M-am bucurat că e... sever la înfăţişare, cu mustaţă groasă, tunsă englezeşte.* SADOVEANU, O. XXI, 362, cf. SCRIBAN, D. *Proprietarul adevărat... e acolo, în aceste văgăuni, îmbrăcat englezeşte.* ARGHEZI, P. T. 36. *Îşi privea în oglindă părul cărunt, mustaţa tunsă englezeşte, cu câteva fire albe.* CĂLINESCU, B. I. 342. *Cu casierul băncii vorbeau englezeşte.* BOGZA, C. O. 308. *Vorbea româneşte cu accent franţuzesc... şi englezeşte cu accent american.* VINEA, L. I, 171. *Ştia câteva boabe englezeşte.* TUDORAN, P. 385, cf. DL, DM, SFC II, 146, CIORĂNESCU, D. ET. 3178, M. D. ENC. ◊ Expr. **A o şterge englezeşte** v. şterge (**I 1**). ♦ (Substantivat; mai ales precedat de prep. „în" sau „pe") Limba engleză. *Încă fiind la Hamburg învăţasă puţin englizeşte.* DRĂGHICI, R. 16/14, cf. POLIZU. *Din întâmplare, Mauriciu şi Genevieva vorbeau amândoi englezeşte.* BARONZI, I. G. 493/2. *„Five o'clock" pe englezeşte însemnează „cinci ceasuri".* CARAGIALE, O. I, 231. *Am multă dispoziţie pîntră limbi... Acu învăţ şi englezeşte.* id. ib. VI, 511, cf. DDRF. *Greu de citit în englezeşte, chiar pentru cei ce cunosc destul de bine limba engleză.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 253, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Le-au crescut bine: cântă la pian, vorbesc englezeşte, franţuzeşte.* BRĂESCU, V. A. 169. *Cum s-o fi zicând pe englezeşte „ocupat"?* SEBASTIAN, T. 39. *S-a întâmplat ca traducerea în englezeşte să apară în tovărăşia altor traduceri.* SADOVEANU, O. XIX, 447. *Atraşi de firma scrisă în englezeşte, cădeau aici grămadă, cheltuind ultimul ban.* BART, E. 323, cf. SCRIBAN, D. *Timon din Athena era cunoscut... dintr-un dialog al lui Lucian, netradus în englezeşte.* VIANU, L. U. 63. *Primi o... scrisoare din Cairo, înlăuntru căreia găsi o adresă bătută la maşină, în englezeşte.* CĂLINESCU, B. I. 158. *În englezeşte toate cele trei nume se scriu separat şi cu iniţială majusculă.* GRAUR, N. 26. *Pentru ce învaţă ele englezeşte?* PREDA, R. 187, cf. M. D. ENC. *Optimişti-s aceia care învaţă englezeşte, iar pesimiştii cei care învaţă ruseşte.* T. POPOVICI, S. 64.

– Şi: (învechit) **englizéşte, inglezéşte** (SCRIBAN, D.) adv.

– **Englez** + suf. *-eşte*.

ENGLEZÍ vb. IV. Tranz. şi refl. (Şi ironic) A (se) transforma în englez (**1**), a face să capete sau a căpăta trăsături caracteristice englezilor, culturii acestora ori limbii engleze. Cf. SCRIBAN, D. *Uneori i s-a imputat lipsa de măsură în adaptarea neologismelor... de provenienţă franceză. Dar societatea noastră zisă înaltă a vorbit şi vorbeşte aşa, dacă nu cumva a început acum să se englezească.* STREINU, P. C. II, 199, cf. MDA.

– Prez. ind.: *englezesc*. – Şi: **inglezí** vb. IV. SCRIBAN, D.

– V. **englez.**

ENGLEZÍT, -Ă adj. Care este adaptat, transformat etc. după model englezesc. *Grecul deschise o cârciumă cu firma numelui său englezit.* BART, E. 321. ◊ *Coadă englezită* = modalitate de a înălţa coada unui cal printr-o incizie făcută muşchilor fesieri ai acestuia. *Patru cai de câte şeisprezece pumni, murgi, cu coada „englesată", cu ţarţamuri placate de argint.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 109. *Portul, ca şi modul de prindere al c[ozii] sunt caracteristice pentru unele rase de cai... Capătă denumirea de c[oadă] englezită când se face incizia muşchilor cu scopul de a-i ridica portul.* ENC. AGR. II, 115, cf. MDA.

– Pl.: *engleziţi, -te*. – Şi: **englesát, -ă** adj.

– V. **englezi.**

ENGLEZOÁICĂ s. f. Femeie care face parte din populaţia de bază a Angliei sau este originară din Anglia; (rar)

engleză. Cf. VALIAN, V., POLIZU. *Nu mă pot nicidecum deprinde cu inglezoaica asta.* I. NEGRUZZI, S. III, 7, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Tatăl meu a fost bogat și mi-a dat mâna să am o englezoaică care să mă învețe.* BRĂESCU, V. A. 177. *Însoțit de o bonă englezoaică..., venea la liceul nostru să dea examen de sfârșit de an un băiețandru.* I. BOTEZ, ȘC. 54. *Primește astfel o invitație... de la... o englezoaică bătrână.* A. HOLBAN, O. I, 108. *Toată viața Eminescu a alergat după un meteor feminin, chiar în vremea boalei, adorând fie o cântăreață suedeză la București, fie o enigmatică englezoaică la Florența.* CĂLINESCU, O. XI, 238. *Iau loc două englezoaice distinse.* RALEA, S. T. I, 309. *Am descoperit și mormântul unei englezoaice.* H. LOVINESCU, T. 357. *De pe un vapor care sosise de la Liverpool, debarca un grup de turiști, englezi și englezoaice, cu căști coloniale.* TUDORAN, P. 343, cf. DL, DM, SFC II, 99, III, 212. *Într-o zi, o englezoaică bețivă s-a amorezat... de el și de barba lui.* STEINHARDT, J. 144, cf. M. D. ENC.

– Pl.: *englezoaice.* – Și: (învechit) **inglezoáică.**

– **Englez** + suf. *-oaică.*

ENGLIMATICÁ subst. (Jur.; grecism învechit; și în sintagma *pricină de englimatica*) Cap de acuzare; fapt penal; învinovățire. *Să nu ridicați pe nimeni de la treaba lor într-acest soroc, afară numai din pricinile de englimatica, cari în toată vremea au a se căuta* (a. 1793). GÁLDI, M. PHAN. 179. *Pricinile de învinovățire, adecă de englimatica* (a. 1813). id. ib. *Alți să nu se mai aducă la închisoare pentru pricini care nu vor fi englimatica* (a. 1813). id. ib. *La Craiova să se așeze un boier de cei mari din București... cari, căutând crisologhii politicești și eclimatica (criminale), să arate cu anafora la divanul Craiovei, după obicei* (a. 1822). ARH. OLT. X, 252, cf. MDA.

– Și: **eclimatícă** subst.

– Din ngr. **ἐγκληματικά** (pl. al lui *ἐγκληματικόν*).

ENGLIMATICEÁSCĂ adj. f. (Jur.; grecism învechit; în sintagma *pricină englimaticească*) Acuzatoare, de acuzație; penală. Cf. GÁLDI, M. PHAN. 179, cf. SFC I, 110.

– Pl.: *englimaticești.*

– **Englimatica** + suf. *-ească.*

ENGLINDISÍ vb. IV. v. **eglendisi.**

ENGLINGEÁ s. f. v. **eglengea.**

ENGLIZÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **englezesc.**

ENGLIZÉȘTE adv. v. **englezește.**

ENGÓBĂ s. f. Masă ceramică formată din argile sau caolinuri superioare, folosită la acoperirea cu un strat subțire a obiectelor de ceramică pentru a ascunde asperitățile sau culoarea naturală a lutului. *Decorarea și glazurarea impecabilă se fac pe aceste engobe.* LTR. *Engobele sunt folosite și pentru glazurarea fețelor văzute ale cărămizilor ornamentale.* LTR^2, cf. DN^2, M. D. ENC., NDN.

– Pl.: *engobe.* – Și: **angóbă** s. f. LTR, LTR^2, DN^3, M. D. ENC., NDN.

– Din fr. **engobe**, germ. **Engobe.**

ENGÓLF s. n. v. **engolpion.**

ENGÓLP s. n. v. **engolpion.**

ENGÓLPION s. n. (Atestat prima dată în 1589, cf. D. BOGDAN, GL. 61) **1.** (Învechit) Obiect sfânt (iconiță, cruce etc.), prins de un șnur, un lanț etc. și purtat de creștini la gât; s p e c. (sens curent) iconiță lucrată din metal prețios sau din smalț, prinsă de un șnur, un lanț etc., pe care arhiereii o poartă la gât. V. m e d a l i o n (**2**), p a n a g h i e (**1**). *Au schimbat engolpiurile o parte către alta.* PRAV., ap. MURNU, GR. 21. *Legându-i cu lanțuje, îi băgară în temniță. Și să vedea sântul Parasicrat că să bucura de lanțuje ca de gătinuri de aur, cum dzâc la noi lefturi și engolfuri,... măiestrii patimilor pentru Hristos, prin carile cugeta să să spăsască.* DOSOFTEI, V. S. aprilie 97^v/27. *Luă engolpul cel de aur de la șigubăț și i-l deade.* id. ib. noiembrie 117^v/16, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ulițele cele cu icoane îmbrăcate în argint și poleite cu aur,... engolpioane cu cruci de finic.* CHIRIAC, 122. *Engolpion ce Romanul ave, în briliant lucrat, Pe care cerând preț mare, nime nu l-au cumpărat.* BELDIMAN, E. 93/25, cf. I. GOLESCU, C. *Un engolpion tocmai de minuni săvârșitor.* PANN, ap. ȘĂINEANU, D. U. cf. LM. *Engolpionul sau iconița portativă a banului Preda, de stil bizantin, suflată cu aur și cu smalț în glaf* ODOBESCU, S. I, 335. *Prețios odor de argint,... e un engolpion sau iconiță de piept pe care o purtau arhiereii atârnată la sân.* id. ib. 393. *Pe gât îi atârna un engolpion din pietre și mărgăritare.* EMINESCU, S. P. 210, cf. JAHRESBER. V, 107, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., D. BOGDAN, GL. 61, MURNU, GR. 21, TDRG, RESMERIȚĂ, D. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *La Atena am găsit un engolpion ce ar fi aparținut domnitorului Alexandru Calimachi.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 10, 67, cf. M. D. ENC. *Îi întinse engolpionul monahului Pahomie, adus de la Bistrița.* BARBU, PRINC. 35. *În afară de ceramica smălțuită, numeroasele podoabe descoperite în săpături (brățări, cercei, engolpioane etc.), din metale prețioase sau bronz, dovedesc... tendința de lux.* IST. ROM. II, 208, cf. CIORĂNESCU, D. ET. *Tot la Atena, am găsit un engolpion... de argint, suflat cu aur. Pe o față reprezintă simbolurile evangheliștilor, pe alta crucea răstignirii..., iar înăuntru cuprinde o fărâmă din lemnul sfințit.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 10, 67, cf. DEX, L. ROM. 1988, 460. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Aceleași măiestrii le găsim... în iconița engolpion lăsată la Bistrița de banul Preda, pe la 1521.* ODOBESCU, S. I, 396. ◊ F i g. *Învățătura la un tânăr este cununa și înțelepciunea un engolpiu de aur.* ANTIM, ap. GCR II, 5/32, cf. BV II, 313, PILDE, 3/18. *Encolpiul doctorilor sau medicina practică.* CORNEA, E. I, 1/1. (Eufemistic) *Să-i zic două vorbe... Da' vorbe!... Să le pomenească cât o trăi... Știi..., engolpion de Anul Nou 1844.* ALECSANDRI, T. 397, cf. MDA.

2. (Învechit, rar) Obiect de cult, constituit dintr-o bucată pătrată de pânză de in, brodată, ornamentată cu pietre prețioase, care se fixează cu lănțișoare de aur pe pieptul tunicii purtate de preoții evrei în timpul slujbei religioase. *Făcură engolpiul, lucru țesut cu împistreale, dupre lucrul ce-i preste umere, de aur.* BIBLIA (1688), 68/38, cf. 59/12, 68/42, MDA.

– Pronunțat: *-pi-on.* – Acentuat și *engolpión* (BIBLIA 1688, 59/12, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.)

– Pl.: *engolpioane, engolpiuri.* – Și: (învechit) **engólpiu** (accentuat și *engolpíu*, BIBLIA 1688, 65^2/16; pl. *engolpiuri*), (învechit, rar) **engólp, encólpion, encólpiu** (pl. *encolpie* LM), **egolpión, golpiu** (D. BOGDAN, GL. 61), (neobișnuit) **engólf** (pl. *engolfuri*) s. n.

– Din ngr. **ἐγκόλπιον.**

ENGÓLPIU s. n. v. **engolpion.**

ENGOMIÁ vb. I. T r a n z. și r e f l. (Neobișnuit) A (se) lăuda, a elogia. Cf. I. GOLESCU, C.

– Prez. ind.: *engomiez.*

– De la **engomion.**

ENGÓMIE s. f. v. **encomion.**

ENGÓMION s. n. v. **encomion.**

ENGÓMIU s. n. v. **encomion.**

ENGRAFÁ subst. v. **engrafon.**

ENGRAFÍ subst. (Grecism învechit) Înregistrare, înscriere. *Fără a trece suma ocalelor în dos şi a banilor, precum s-a urmat la cel dintâi engrafi* (a. 1825). IORGA, S. D. XXII, 189.
– Din ngr. **ἐγγραφή.**

ÉNGRAFON subst. (Grecism învechit) Act, document oficial. *Orice engrafa vor fi asupra aceste* (a. 1797). ap. GÁLDI, M. PHAN, 179. *Acest fel dar de engrafon al tău înfăţişându-se la împărăţia mea, s-au theorisit şi s-au înţeles toate cele ce era scrise într-însul* (a. 1804). TES. II, 326.
– Şi: **engrafá** subst.
– Din ngr. **ἔγγραφον.**

ENGRAMÁ vb. I. Tranz. (Rar) A marca (**3**). *În lapidarele declaraţii călinesciene... apar engramate deopotrivă orgoliul şi slăbiciunea concepţiei sale.* ROMÂNIA LITERARĂ 1969, nr. 84, 13/2, cf. DCR^2.
– Pl.: *engrame.*
– V. **engramă.**

ENGRÁMĂ s. f. (Med.) Urmă care constituie suportul fiziologic al memoriei, fiind realizată prin acţiunea unui excitant (fapt, gest, acţiune etc.) asupra sistemului nervos central; mnemă. Cf. FORM. CUV. II, 102, D. MED., DN^3, NDN, DEX^2, DCR^2, MDN. (Fig.) *„Devenire" e mai degrabă o engramă blagiană.* în DCR^2.
– Pl.: *engrame.*
– Din fr. **engramme**, germ. **Engramme.**

ENGROS adv. v. **angro.**

ENGROSIST,-Ă s. m. şi f. v. **angrosist.**

ENHARMÓNIUM s. n. v. **enarmoniu.**

ENHIRÍD s. n. v. **enhiridiu.**

ENHIRÍDIE s. f. v. **enhiridiu.**

ENHIRIDIÓN subst. v. **enhiridiu.**

ENHIRÍDIU s. n. (Grecism învechit) Manual (**1**); culegere de lucrări dintr-un anumit domeniu. *Enhirid adică mânelnic.* POTECA, ap. IORGA, I. L. I, 135, cf. ANTONESCU, D., LM, ENC. ROM. *Brâncoveanu primeşte..., în acelaşi an, un „enchiridiu", un manual contra „Schismei papistaşilor", imprimat în tipografia domnească din Bucureşti.* IORGA, L. I, 44, cf. GÁLDI, M. PHAN. 180, SCL 1996, 62.
– Scris şi: *enchiridiu.* – Pl.: *enhiridii* şi (rar) *enhiridie* LM. – Şi: **enhirídie** (ANTONESCU, D.; scris şi *enchiridie* id. ib.) s. f., **enhiríd** s. n., **enhiridión** (ENC. ROM.; scris şi *enchiridion* id. ib.) subst.
– Din ngr. **ἐγχειρίδιον.**

ENHIRISÍ vb. IV. Tranz. (Grecism învechit) A da^4 (**I 1**), a preda (**1**), a înmâna, a încredinţa; a înfăţişa, a prezenta. *Eu ţie voi enhirisi pă fiul tău ce neprietenii tăi au dat mie.* CANTACUZINO, N. P. 169^r/13. *Cinevaşi... să o ia să ducă şi aceasta să enhorisască la mâna dum(nea)lui şi va plăti* (a. 1801). FURNICĂ, D. C. 219. *Trecând pe lângă protestaţia aceea... ce i s-au inherisit..., Mărirea Sa chemă încă o dată pre guvernământul turcesc ca să priimească a pune în cuviinciosă socotinţă cuvintele* (a. 1825). URICARIUL, XIX, 117, cf. I. GOLESCU, C., T. PAPAHAGI, C. L., GÁLDI, M. PHAN. 180. ◊ Refl. *Enhirisindu-mă sfintelor rugăciunilor voastre cu simţirile acei mai ilicrinisis înaltei cinstiri* (a. 1807). id. ib. ◊ Refl. pas. *Te po(f)thesc, această scrisoare cătră chir Dinu Iota a să enhirisi sigur* (a. 1829). FURNICĂ, I. C. 372.
– Prez. ind.: *enhirisesc.* – Şi: **enhorisí, inherisí** vb. IV.
– Din ngr. **ἐγχείρισα** (aor. al lui *ἐγχειρίζω*).

ENHIRISÍRE s. f. (Grecism învechit) Predare (**1**), înmânare. Cf. enhirisi. *La inhirisări di lucrări epitropiceşti să însămni no. ţărcularnicii logofeţii... pentru a grăbi trimitiri di răspunsuri* (a. 1850). CAT. MAN. I, 654.
– Pl.: *enhirisiri.* – Şi: **inhirisáre** (pl. *inhirisări*) s. f.
– V. **enhirisi.**

ENHORISÍ vb. IV v. **enhirisi.**

ENIBAHAR subst. v. **ienibahar.**

ENICÉR s. m. v. **ienicer.**

ENIGMATIC, -Ă adj. Care constituie sau care ascunde o enigmă; care este neclar, ambiguu, dificil de înţeles, de explicat, nelămurit, obscur, neînţeles^2, indescifrabil; care nu poate fi cercetat, studiat, cunoscut în mod logic, raţional; misterios (**2**), tainic (**2**), ocult (**2**), (ieşit din uz) misteric. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C. *Avem a desluşi unele stări împregiur, ce se văd a fi enigmatice (ciumelitoare).* VASICI, M. I, 169/18, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *De cine a fost făcută această brazdă şi pentru ce ea poartă numele enigmatic a lui Novac?* ODOBESCU, S. II, 420. *Un palat miraculos II vei face... dintr-o dată să răsară, Întinzându-şi umbra-n veacuri enigmaticul colos.* MACEDONSKI, O. I, 30, cf. DDRF. *Mai întâi un lucru ne loveşte când cetim acest enigmatic document.* XENOPOL, I. R. V, 331, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *Noţiunea... puterii... este... noţiunea tot atât de enigmatică pe cât şi de neapărată, care stă pe hotarul dintre fizică şi metafizică.* ARHIVA, X, 264, cf. ALEXI, W. *Nu putea să ghicească nimic din frazele enigmatice şi din sublinierile verbale ale străinului.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 186. *Sentimentul primordial al naturii apare... şi cu o neliniştitoare expresie enigmatică.* id. ib. III, 155, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Poetul trece la... nostalgia locurilor nevăzute şi enigmatice.* LOVINESCU, C. VII, 41, cf. CAMIL PETRESCU, P. 38. *Cerul părea încă mai enigmatic.* C. PETRESCU, C. V. 34. *Limba franceză... e frumoasă şi enigmatică.* TEODOREANU, M. II, 60, cf. SCRIBAN, D. *Se stinge soarele şi încolţesc în vecia cerurilor... enigmaticele stele.* ARGHEZI, P. T. 386. *Goethe... răspunde secretarului său... prin câteva cuvinte enigmatice.* BLAGA, Z. 227. *Câteva stele albe, îndepărtate şi enigmatice puncte de reper.* BOGZA, C. O. 340. *Peisajul... în emanaţia lui enigmatică.* TUDORAN, O. 16, cf. DL, DM, DN^2. *Drumeţul poate admira astăzi... sanctuarele enigmatice de la Grădiştea.* H. DAICOVICIU, D. 5. *Un text enigmatic însoţeşte portretul lui Petru Cercel.* MAGAZIN, IST. 1970, nr. 11, 19, cf. M. D. ENC. *Rezultă ceva enigmatic şi scandalos pentru raţionalişti, că toate virtuţile şi intuiţiile creştine sunt lipsite de valoare dacă nu se întemeiază pe dragostea de Hristos.* STEINHARDT, J. 280. *Puterea – enigmatica noţiune fundamentală a dreptului public, entitatea paralelă proprietăţii din dreptul privat – este ea însăşi o formă de credinţă.* id. ib. 297. *Mi-a venit în minte o sintagmă pe cât de diafană, pe atât de enigmatică: „luna diafană".* ROMÂNIA LITERARĂ, nr. 1, 1992, 2/1. *Pe măsură ce seara înainta spre noapte,... au început să răzbată cuvinte în doi peri, expresii enigmatice.* CĂRTĂRESCU, N. 12. ◊ (Despre oameni sau despre însuşirile, calităţile, stările, manifestările etc. lor) *Mă aşezai aici şi mă adâncii cu totul în cugetarea despre destinul omului şi enigmatica lui fiinţă.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 172. *O suridere enigmatică trecea peste lungăreaţa şi osoasa lui figură.* CODRESCU, C. I, 186/21. *S-au grăbit a da agiutoriu acestei persoane enigmatice.* CALENDAR (1854), 87/27. *Proorocul ce are o atât de enigmatică îngrijire de viitorul d[umi]sale.* EMINESCU, O. XI, 270. *Ea... îl privea cu aceeaşi enigmatică întrebare a ochilor.* D. ZAMFIRESCU, R. 45. *Surâsul tău era tot aşa de enigmatic şi de provocator ca şi odinioară.* PETICĂ, O. 264. *O femeie... cu atât mai încântătoare, cu cât e mai enigmatică.* IBRĂILEANU, S. L. 23. *Sora lui... tânjeşte lovită de o boală enigmatică, cu leşinuri cataleptice.* AL. PHILIPPIDE, S. IV,

35, cf. RESMERIȚĂ, D. *I se păru și mai frumoasă... și cu o strălucire stranie pe figura-i enigmatică.* REBREANU, R. I, 219. *Am găsit pe femeia enigmatică și splendidă.* GALACTION, O. 95. *Lumina răsfirată prindea să lucească palid în obraji..., dând tuturor o înfățișare enigmatică.* C. PETRESCU, Î. I, 17. *Frumusețea ei are pentru mine ceva necunoscut, enigmatic.* TEODOREANU, M. I, 145. *Mary avu un zâmbet enigmatic.* SADOVEANU, O. VII, 233. *Enigmaticul medic povestește lupta sa sfărâmătoare cu moartea.* VIANU, A. P. 174. *Și-au făcut despre acest personaj enigmatic o idee evident mai aproape de realitate.* OPRESCU, I. A. IV, 269. *Cu bărbia, enigmaticul tâlhar își ține învălit pieptul.* ARGHEZI, P. T. 220. *Deschizând fereastra care da în prăpastia geometrică a curții, m-am uitat la enigmaticul portar.* id. S, XV, 17. *Prudent, schiță un zâmbet enigmatic, spre a insinua complexitatea problemelor.* CĂLINESCU, B. I. 20. *În vorba și gesticulația ei se citea o stăpânire deplină, o maturitate enigmatică.* id. O. IV, 105. *Sufletul omenesc e imens, schimbător, enigmatic.* RALEA, S. T. I, 83. *Nici astăzi nu am o exactă reprezentare vizuală a enigmaticului cântăreț.* BOGZA, A. Î. 660. *Îi aruncă un surâs... plin de amenințări și ispitiri enigmatice.* VINEA, L. I, 47. *Li se păru ciudat că enigmaticul fruntaș se depărtează de dânșii.* VORNIC, P. 151. *Omul acesta era o figură enigmatică în toată puterea cuvântului.* MAGAZIN IST. 1973, nr. 12, 27. ◊ (Adverbial) *Unii adaogă și metodul mitologhicesc, cu care s-au întrebuințat Esop, și încă enigmatic.* POTECA, F. 198/31. *Legată-n lanț e a lor minte..., Se plac în mistice cuvinte Și-esplică totul enigmatic.* EMINESCU, O. XV, 943, cf. DDRF. *Un zâmbet flutura pe buzele sale, enigmatic.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE. *Ar fi manifestat veselia ce o resimțea..., dar... își păstra, vrând-nevrând, gândurile, stând enigmatic în fața acestei zile fără soare.* ANGHEL, PR. 95. *Mai târziu spuse enigmatic: – Am să-i scriu.* REBREANU, I. 476. *Cu nevoia lui de „a vedea limpede",... sta... plin de cotituri și de ascunzișuri, enigmatic propunător de probleme.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 262. *A început să-și scoată mănușile, zâmbind enigmatic.* C. PETRESCU, C. V. 279, SCRIBAN, D. *Marina, care tocmai ieșea pe ușă, răspunse enigmatic.* CĂLINESCU, E. O. I, 237. *Varga... tăcea mereu, enigmatic.* T. POPOVICI, S. 513. *Arătă cu degetul spre cer, zâmbind enigmatic.* CĂRTĂRESCU, N. 43. (Fig.) *Gol și enigmatic rămâne paharul din care visurile narcoticului s-au împrăștiat.* ANGHEL, PR. 34. (Legat de adjectivul pe care-l determină prin prepoziția „de") *Firește papa, – continuă Otilia,... enigmatic de serioasă.* CĂLINESCU, E. O. I, 232. *Privirea lui echivocă, aci supusă, aci enigmatic de recalcitrantă, reprezentau pentru el probleme.* id. B. I. 34.

– Pl.: *enigmatici, -e.*

– Din fr. **énigmatique**, lat. **aenigmaticus, -a, -um**. Cf. gr. αἰνιγματικός.

ENIGMATICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Enigmatic. *Cheia aceștii fabule enigmaticească poate să se găsească lesne.* CĂPĂȚINEANU, M. 53/13.

– Pl.: *enigmaticești.*

– **Enigmatic** + suf.-*esc*. Cf. gr. αἰνιγματιχός.

ENIGMATICÉȘTE adv. (În dicționarele din trecut) În mod enigmatic. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, MDA.

– **Enigmatic** + suf. *-ește.*

ENIGMATÍT s. m. Nume dat unui mineral din grupul piroxenilor, întâlnit în unele tipuri de roci eruptive sub formă de cristale mari, neregulate, de culoare neagră. Cf. CANTUNIARI, L. M., LTR[2], MDA.

– Și: **enigmatítă** s. f. CANTUNIARI, L. M.

– Din fr. **aenigmatite.**

ENIGMATÍTĂ s. f. v. **enigmatit.**

ENIGMATIZÁ vb. I. Tranz. (Franțuzism rar) A face să devină enigmatic. Cf. COSTINESCU. *Un țârâit... enigmatiza tăcerea.* BUL. FIL. II, 224, cf. MDA.

– Prez. ind.: *enigmatizez.*

– Din fr. **enigmatiser.**

ENÍGMĂ s. f. Ghicitoare, șaradă, cimilitură (v. secret); exprimare neclară sau ambiguă, cu mai multe înțelesuri (v. nelămurire 3, nedumerire); (adesea poetic sau în contexte comparative) ceea ce este dificil de înțeles, de explicat, de cunoscut; fapte, acțiuni, fenomene, existențe etc. care nu pot fi descifrate, cercetate, ori care nu pot fi cunoscute în mod logic ori rațional, taină, mister (2). *Scoposul aceștii enigme este acesta:* [cine este] *omul cu trei prieteni ce-i iubește cu osăbită dragoste fieștecare ce trăiește în lume.* CUGETĂRI II, 39[v]/23, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Un domn din oastea crăiască așa au tălmăcit această enigmă sau gâcitură: de nu vor putea persii zbura ca paserile..., ei nu vor scăpa.* MOLNAR, I. 145/3. *Asta e o enigmă pentru Aneta.* PLEȘOIANU, A. M. 44/1. *Edip gâci enigma lui și Sfinxul se aruncă dupe o piatră într-o prăpastie.* CĂPĂȚINEANU, M. 117/4. *După patru zile să vie cu aceleaș arme ca să deslege enigmele (gâcitorile) propuse de Maghi.* id. 92/17, cf. I. GOLESCU, C. *Ce va fi viața voastră? O enigmă grozavă, o problemă neînțeleasă.* MARCOVICI, D. 332/24. *Această netălmăcită enigmă... a ziditorului.* BUZNEA, M. 14/23. *Nu era oare vrednic de... Dumnezeu a se coborî în astă întunecoasă vale a plângerii ca să râsipească ceața ce ne oprea a vedea muntele,... de a deslega prin Apocalips enigma mormântului.* GTN (1836), 81/30. *Dupre asemene condiții, cum deavolul să nu mă nevoiesc a dezlega acea enigmă?* ASACHI, P. R. 14/5, cf. VALIAN, V. *Întâia enigmă este: cum poate fi... omul a cărui organizație este mai gingașă... așa de tare.* VASICI, M. I, 169/18. *În timpurile noastre moralitatea este numai o enigmă.* NEP. VIND. VI/9, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Medicina... bolnavul... nu o va pricepe mai bine decât aceia ce îi iau trupul în îngrijirea lor, ca pe o enigmă de ghicit.* MAN. SĂNĂT. 19/18. *Ascultătorii se mirau de astă istorie, care însă rămase o enigmă pentru toți.* CALENDAR (1854), 89/32. *Cuvântul,... minunat în privirea lungimei, este în privirea înțelesului o enigmă, cutezăm s-o zicem pentru însuși autorul lui.* ROM. LIT. 176[2]/27. *O enigmă antropologică.* TELEGRAFUL (1855), 84/63. *Toată lumea se întreabă cu mirare cum poate guvernul să se ție astfel fără bani și se caută a se tălmăci o enigmă care, în aparință, este neesplicabilă.* CONCORDIA, 131/5. *L-a amenințat zicând că curând îi va face casa a deveni cal de lemn, dându-i să înțeleagă prin astă enigmă că-l va băga în acusațiuni și procesuri.* ARISTIA, PLUT. 295/1. *Nu știe ce vrea... Inima femeilor este o enigmă.* NEGRUZZI, S. III, 347, cf. POLIZU. *Nimica nu-nțelege Și nimenea nu poate enigma s-o deslege.* PELIMON, S. 35/20, cf. PROT. – POP, N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Copilăria și giunia sunt singurele cheie pentru deslegarea numeroaselor enigme ale bărbăției, fie într-un individ, fie într-o națiune.* HASDEU, I. C. I, VII. *Acest om era pentru Franz o adevărată enigmă.* BARONZI, C. III, 147/20. *Auziam răsunând pe podul vaporului cuvintele: valah, Valahia și, în neștiința mea..., nu înțălegeam ce însămna acele enigme, pentru că eu eram încredințat că, de la granița nemțească și până în marea Neagră, se întindea numai Turcia.* ALECSANDRI, O. P. 256, cf. COSTINESCU, LM. *Cele șase satire... fac ca ale sale scrieri să fie un șir de enigme pe care criticii își pun toată iscusința spre a le descurca.* ODOBESCU, S. I, 49. *Acele mii de movile semănate prin câmpiile nețărmurite... conțin o enigmă în sânul lor.* id. ib. II, 269. *Enigmei Providenței vei da o deslegare.* EMINESCU, O. IV, 14. *Ce știa el pe-atunce De-a vieții grea enigmă, de anii furtunoși?* id. ib. IV, 321. *Telegrama cu deslegarea enigmei d-tale muzicale, sper c-ai primit-o.* CARAGIALE, O. VII, 175. *Poate vream... posterității ... să-i las, ca o enigmă, caracterul meu bizar.* MACEDONSKI, O. I, 71. *Aici e cartea veche scrisă chiar de*

Nostradam,... Nu cerca să poți enigma s-o deslegi prin cele scrise. id. ib. I, 273. *Poate că ție toate ce-ți spun îți par enigme.* I. NEGRUZZI, S. III, 201, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *De șarade, enigme și felurite probleme aritmogrife... nu mai pomenesc.* PAMFILE, C. 14. *Mă întreb de multă vreme ce este Turgheniev. M-am învârtit mult în jurul lui, mi s-a părut uneori că mă apropiu de enigmă, poate am simțit-o vag.* IBRĂILEANU, S. L. 20, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ce au devenit faimoasele enigme ale universului pe care, nu mai departe decât la 1880, le proclamase Dubois-Reymond ca insolubile!* MARINESCU, P. A. 68, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Slavici... e pentru mine... o enigmă.* LOVINESCU, S. VIII, 96. *Ni-i dat să ducem enigma vieții mai departe Și doliul lumilor apuse Și-al idealurilor scrum.* MINULESCU, V. 9. *Îți promit că într-o jumătate de oră ai dezlegarea enigmei acesteia care te roade până la os.* CAMIL PETRESCU, T. III, 56. *Fără enigmă, fără necunoscut nu este dragoste.* TEODOREANU, M. II, 60. *Aceste două vorbe... apărură, deocamdată, ca o enigmă.* SADOVEANU, O. VIII, 110. *În călătoria aceasta a mea observ că mi se prezintă interesante enigme. Aș dori să le dezleg.* id. ib. X, 212. *Rătăcind în căutarea misterului morții, se opri târziu, încurcându-și firul logic în eterna enigmă a creației.* BART, S. M. 78. *De nimeni dezlegată și astăzi îmi oferă Enigma-i dureroasă un sfinx neîndurat.* PILLAT, P. 198, cf. SCRIBAN, D. *Punctul cel mai înaintat al artei de analist a lui Duiliu Zamfirescu, atentă la enigmele vieții sufletești.* VIANU, A. P. 189. *Așa se rezolvă o enigmă care a dat mult de gândit diplomaților de atunci.* OȚETEA, T. V. 249. *Ochii lui, în care sticlesc o sută de enigme, au putut supune voia și libertatea.* ARGHEZI, P. T. 17. *Pentru mine... ai început să devii o enigmă. Și Pascalopol și eu suntem îndreptățiți să credem că ne iubești și, totuși, nimeni nu știe sigur.* CĂLINESCU, E. O. II, 108. *Acum am dezlegat enigma hârtiuței din cort.* id. B. I. 282, cf. ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 465. *Cuvintele... ascundeau, pentru mine, tot atâtea enigme.* BLAGA, H. 37. *Cântec de aur rotind Peste spaima noastră de enigme moarte.* id. POEZII, 109. *E necesar deocamdată să cunoaștem mai de aproape enigma acestui caracter.* RALEA, S. T. III, 164. *Datoria mea și a dumitale va fi... să descifrăm aceste enigme.* STANCU, R. A. V, 207. *Lirismul filosofic este un mod nou de recreare a lumii... pornind de la datele și enigmele interioare ale omului.* CONSTANTINESCU, S. I, 129, cf. DL. *Toate aceste enigme sfârșeau cu același laitmotiv.* PREDA, R. 41. *Enigme, își spuse Suslănescu. Nu suntem decât semnele convenționale ale unor forțe de neînțeles.* T. POPOVICI, S. 408, cf. DM, DN[2], L. ROM. 1959, 3/1. *Din toate părțile enigmele ne împresoară și tabără asupră-ne neîntrerupt și mai persistent decât razele cosmice.* STEINHARDT, J. 238, cf. M. D. ENC., DEX[2]. ◊ Fig. *Munte cu capul de piatră de furtune detunată, Stă și azi în fața lumii o enigmă n-esplicată.* EMINESCU, O. I, 31. *Vagabonzii sunt enigma eternului „de-atâtea ori".* MINULESCU, V. 67. *Ești în stare Să mă dezbraci cu ochii dacă haina Enigmei n-ar fi goliciunea însăși.* DOINAȘ, A. P. 174. ♦ (Spec.) Categorie a unor jocuri rebus (**1**). DICȚ.

– Pl.: *enigme.*

– Din fr. **énigme**, lat. **aenigma**, it. **enigma.**

ENIGMÍST s. m. Specialist în enigmistică (**I 2**). Cf. L. ROM., 1989, 475. *Un enigmist pasionat.*

– De la **enigmistică.** Cf. it. e n i g m i s t a.

ENIGMÍSTIC, -Ă s. f., adj. **I.** S. f. **1.** (Rar) Mod de manifestare enigmatic. *Ioanide nu pricepu clar rostul râsului, își dădu seama numai, cunoscând enigmistica lui Gaittany, că Hangerliu plecase pentru o afacere.* CĂLINESCU, B. I. 160.

2. Știință a jocurilor distractive (rebus, monoverbe, criptograme etc.) Cf. DN[2], M. D. ENC., DEX, NDN, MDN.

II. Adj. **1.** Care are caracter de enigmă. Cf. NDN, DEX[2], MDN, MDA.

2. Care se referă la enigmistică (**I**). Cf. NDN, DEX[2], MDN, MDA.

– Pl.: *enigmistici.*

– De la **enigmistică.** Cf. it. e n i g m i s t a.

ENILÍSM s. n. Formă de alcoolism datorat consumului exagerat de vin. Cf. DN[3], NDN, MDA.

– Din fr. **oenilisme.**

ENIOÁRE s. m. v. **ianuarie.**

ENJAMBAMÉNT s. n. v. **enjambement.**

ENJAMBEMÉNT s. n. Figură de stil caracteristică poeziei care reprezintă includerea, în al doilea vers, a unuia sau a mai multor cuvinte indispensabile ideii poetice cuprinse în primul vers; ingambament. *Este o mică neplăcere pentru cititor a trece aceeași idee la altă strofă, după ce este deprins a face, pe lângă pauza după versul final, și pauza obișnuită între strofe. Această trecere a ideii... se numește încălcare (enjambement)*(a. 1890). în L. ROM. 1968, 169. *Există, în strofa a treia, un paralelism ritmic între primul enjambement, menit să arate mișcarea... Cătălinei..., și restul strofei* (a. 1938). în ib. 270, cf. ENC. ROM. *Pentru noțiunea de enjambement căreia Heliade a încercat, fără succes, să-i zică „crăcănătură", folosim și azi, deși procedeul este curent în poezie încă din secolul trecut, termenul francez.* L. ROM. 1965, 399, cf. DN[3], NDN.

– Și: **enjambamént** s. n. ENC. ROM., DN[3], NDN.

– Din fr. **enjambement.**

ENOCIANÍNĂ s. f. Substanță colorantă care dă culoare vinului roșu. Cf. LTR[2], DN[3], MDA.

– Din fr. **énocyanine.**

ENOFÍL, -Ă adj., s. m. și f. (Persoană) care este interesat în producerea și ameliorarea vinurilor. Cf. DN[3], NDN, MDA.

– Pl.: *enofili, -e.*

– Din it. **enofilo**, fr. **œnophile.**

ENOFTALMÍE s. f. Înfundare patologică a globului ocular în orbită. *Enoftalmie... e datorită ori reducerii grăsimei din orbite, din care cauză ochiul se înfundă mai adânc în orbită, ori paraliziei nervului simpatic cervical.* BIANU, D. S., cf. DN[2], DN[3], NDN.

– Din fr. **énophtalmie**.

ENÓL s. m. Compus organic hidroxilat la care grupa hidroxil este legată de unul dintre cei doi atomi de carbon care poartă legătură dublă. *Atât enolii cât și fenolii, în soluții apoase sau alcoolice,... dau colorații intense roșii-violete.* MACAROVICI, CH. 500. *Rezultă o combinație nestabilă ce se numește enol.* id. ib. 485. *Unii enoli... sunt mai stabili și sunt izolabili.* LTR. *Formarea enolului e favorizată de posibilitatea existenței unui anion cu structuri conjugate.* LTR[2], cf. D. MED., MDA.

– Pl.: *enoli.*

– Din fr. **énol.**

ENOLÁZĂ s. f. Enzimă care intervine în procesul de fermentație alcoolică. *Enolaza care a fost obținută în stare cristalină e o metalproteidă..., fiind inhibită de ionul fluor.* LTR, cf. LTR[2], DN[2], D. MED., DN[3], NDN, DEX[2].

– Din fr. **oenolase.**

ENÓLIC, -Ă adj. (Despre medicamente) Care folosește vinul ca excipient. DN[3], NDN. ◊ *Acizi enolici* = materii colorante care se găsesc în vinurile roșii. DN[3], NDN.

– Pl.: *enolici, -e.*

– Din fr. **énolique.**

ENOLIZÁRE s. f. Trecere a unor combinaţii chimice de la forma catonică la cea enolică. *Enolizarea grupării „carbonilice" dintr-un ester e mult mai dificilă.* LTR[2], 244, cf. DN[3], MDA.
– Pl.: *enolizări.*
– După fr. **énolisation.**

ENOLÓG, -Ă s. m. şi f. Specialist în enologie. Cf. LM, ENC. AGR., DN[3], NDN.
– Scris şi: *oenolog,-ă* (ENC. AGR., DN[3]). – Şi: **oinológ, -ă** (DN[3], NDN) s. m. şi f. – Pl.: *enologi, -e*
– Din fr. **œnologue.**

ENOLÓGIC, -Ă adj. Care se referă la enologie, care aparţine acestei ştiinţe. Cf. LM, ENC. AGR. *Gustul pentru digresiile savante de ordin gastronomic şi oenologic.* CONTEMP. 1970, nr. 1 243, 3/5, cf. DN[3], NDN.
– Scris şi: *oenologic,-ă.* – Pl.: *enologici, -e.* – Şi: **oinológic, -ă** adj. DN[3].
– Din fr. **œnologique.**

ENOLOGÍE s. f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul viţei de vie, al vinurilor, al derivatelor acestora şi al procesului tehnologic de vinificaţie. Cf. LM, ENC. AGR. *Enologia studiază compoziţia fiziochimică... a strugurilor pentru vin, prepararea, îngrijirea, conservarea vinurilor (vinificaţia).* LTR[2], DL, DM, DN, DN[2], NDN, DEX[2].
– Scris şi: *oenologie* (ENC. AGR., DN[2], DEX[2]). – Şi: **oinologíe** s. f. DN[2], NDN.
– Din fr. **œnologie.**

ENOMÉTRIC ,- Ă adj. Care se referă la enometrie. Cf. LM, NDN.
– Pl.: *enometrici, -ce.*
– Din fr. **œnométrique.**

ENOMETRÍE s. f. Determinare a procentului de alcool din vin. Cf. LM, DN[3], NDN, MDN.
– Pl.: *enometrii.*
– Din fr. **œnométrie.**

ENOMÉTRU s. n. Aparat folosit în enometrie. Cf. LM, NDN, MDN.
– Pl.: *enometre.*
– Din fr. **œnomètre.**

ENONCIÁ vb. I v. **enunţa.**

ENONCIÁŢIE s. f. v. **enunţiaţiune.**

ENONŢIÁ vb. I v. **enunţa.**

ENOPTROMANŢÍE s. f. Practicare a ghicitului cu ajutorul unei oglinzi căreia i se atribuie forţe magice. Cf. DN[2], DN[3], NDN.
– Pl.: *enoptromanţii.*
– Din fr. **énoptromancie.**

ENORIÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Parohial. *Temeliile acelui templu enorial al mahalalei... se afundă în băierile unei movile.* ODOBESCU, S. II, 268, cf. MDA.
– Pl.: *enoriali, -e.*
– **Enorie** + suf. *-al.*

ENORIÁŞ, -Ă s. m. şi f. Persoană care aparţine unei enorii; credincios, (învechit) poporan (**I 1**), (rar) parohian. *Scris-am aciesta zapis... la toţi noriaşii* (a. 1681). IORGA, S. D. I, 280. *Fiind enoriaş la dânsa* [biserică] *prealuminatul împărătescul neam al Cantacuzineştilor* (a. 1715). ap. TDRG. *Din noriiaş care sânt rânduiţ pentru ajutoriul* (a. 1723). IORGA, S. D. I, 288. *Să cuvine voao, cucernicilor protopopi şi celorlalţi preoţi să învăţaţi pe noriaşii voştri* (a. 1749). BV II, 108. *Tot enoriaşul le cere cu fierbinte evlavie de la preoţi* (a. 1794). ib. 367. *Am adaos, atâta de la râvnitorii noriaşi, cât şi de la sine, scule şi odoară* (a. 1812). IORGA, S. D. XV, 311, cf. I. GOLESCU, C. *Unsprezece oameni focşăneni, enoriaşi ai bisericei* (a. 1850). URICARIUL, XII, 339, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 657, LM, 319. *Evlavia aceea adâncă şi caldă, de care erau pătrunse sufletele tuturor enoriaşilor noştri.* CARAGIALE, O. II, 183, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM. II, 305, ALEXI, W. *La biserică... popa „pomeneşte" pe toţi enoriaşii cu copiii lor.* MUSCEL, 6. *Banii de cheltuială pentru procurarea vitelor şi a pânei... se adună de la enoriaşi.* ŞEZ. XII, 24, cf. PASCU, S. 348. *Un popă slab... dovedeşte ori zgârcenia, ori calicia enoriaşilor săi.* HOGAŞ, DR. II, 44. *În sunetele prelungi de clopote, gloata de enoriaşi a ieşit din biserică.* LUNGIANU, CL. 5, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *După ce-l mai întrebă de pe la mânăstire şi-l sfătui cum să se poarte cu enoriaşii, părintele Tudose plecă.* STĂNOIU, C. I, 67, cf. SCRIBAN, D. *Când se întoarse în parohie, enoriaşii o văzură... umblând pe picioare de metal.* STANCU, R. A. IV, 171. *Stăm prost cu locuinţele. Căutaţi şi dumneavoastră printre enoriaşi.* DAVIDOGLU, M. 47, cf. DM, CIORĂNESCU, D. ET. 3 180, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC, DEI. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) Cf. COSTINESCU. *Un creştin enoriaş.* CARAGIALE, O. II, 190, cf. BARCIANU.
– Pronunţat: *-ri-aş.* – Pl.: *enoriaşi, -e.* – Şi: (învechit) **noriáş, inoriáş** (LM).
– **Enorie** + suf. *-aş.*

ENORÍE s. f. (Atestat prima dată în 1543, cf. D. BOGDAN, GL. 55) Parohie (**1**). *Satele carele le ţân norie care le cumpără preoţii cei hirotoniţi* (a. 1652). ap. MURNU, GR. 39, cf. MARDARIE, L. 139. *Din enoria Samosatelor.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 110[v]/23. *Puindu-să din an în an gocimani din norie* (a. 1723). IORGA, S. D. I, 288. *Că popa al dumnealor de n-ar avea nore multă, n-ar şădea* (a. 1760). id. ib. XIV, 308, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ca nişte enorii ce ar fi acum de familii cu femei şi copii, mai potrivit ar fi să se rânduiască de acum preoţi de mir* (a. 1826). URICARIUL, I, 213/27, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Cununia se celebra la amiazi la biserica enoriei.* GHICA, S. 35, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF, CIHAC, II, 657, GHEŢIE, R. M. *Oficerul stării civile va face două publicaţiuni... înaintea uşei bisericei enoriei.* HAMANGIU, C. C. 27, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ştim prea bine că ei n-au pregătirea ce se cere unui preot de enorie.* STĂNOIU, C. I. 12, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET., M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D.ENC.
– Accentuat şi: *enórie.* MARDARIE, L. 139. – Pl.: *enorii.* – Şi: (învechit) **noríe**, (învechit, rar) **inoríe** (LB, LM), **nóre** s. f.
– Din ngr. **ἐνορία**, slavon. **енорια**. – **Noríe, nóre** < slavon. **нориа.**

ENORÍT s. m. (Învechit, rar) Enoriaş. *Preoţii şi diaconii... sânt datori a fi lumină şi a să face chip şi pildă de fapte bune enoriţilor săi* (a. 1816). BV III, 160. *După înscrisa conglăsuirea tuturor enoriţilor* (a. 1842). ap. TDRG, cf. GÁLDI, M. PHAN. 180, CIORĂNESCU, D. ET. 3 180.
– Pl.: *enoriţi.*
– Din ngr. **ἐνορίτης.**

ENÓRM, -Ă adj. **I.** (Indică dimensiunea) **1.** Care depăşeşte cu mult dimensiunile obişnuite; care are dimensiuni deosebit de mari (considerate în mod absolut sau prin comparaţie); colosal, gigantic, imens, uriaş (**3**). Cf. I. GOLESCU, C. *Această*

enormă masă de foc este... mai mare decât pământul. ELEM. G. 6/18. *Lumea este în univers o enormă mare şi un ocean fosforând de lumină.* GENILIE, G. 74/26. *Enorma depărtare de 396 milioane mile.* FABIAN-BOB, 7/2, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 528[1]/28, STAMATI, D. *Focul central al pământului, prin o esplusiune enormă, a ridicat munţii primitivi.* BARASCH, M. II, 34/31. *Braţe[le] şi picioare[le] sânt foarte subţiri, pe lângă capul său cel enorm (năpraznic).* FIS. 65/20. *Aice se află însă şi resturi de peşti sauroizi enormi.* COBÂLCESCU, G. 76/1, cf. PROT. – POP, N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM. *Cele de pe urmă ramificaţiuni ale unui enorm arbore genealogic.* CONTA, O. F. 263. *Parte din acele ziduri s-au tăiat de lucrători în bucăţi enorme.* ODOBESCU, S. II, 452, cf. III, 65. *Două proptele enorme, pe care stă aşezată bolta catacombelor.* CARAGIALE, O. II, 354. *Un cal... se zbătea din picioare, ca un gândac enorm.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 50. *O pereche de cizme enorme, scâlciate.* BACALBAŞA, S. A. I, 171, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *O enormă ţigaretă de chihlimbar cu care fuma.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 18, cf. ALEXI, W. *Un neamţ enorm... îşi mângâie nevasta lui obeză.* GOGA, POEZII, 369. *Are... o gură enormă cu buzele alburii.* REBREANU, I. 15. *Rădăcinile aparente ale brazilor, ca nişte enorme caracatiţe.* IBRĂILEANU, A .156, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Salonul are o enormă fereastră.* CAMIL PETRESCU, T. III, 95. *Să facă loc unei doamne enorme.* C. PETRESCU, C. V. 165. *O bucătăreasă enormă, înarmată cu un măturoi nemăsurat.* BRĂESCU, A. 26, cf. CADE. *Perechea de boi stă înţepenită, în apropierea unei buturugi enorme.* SAHIA, S. A. 67. *Un dâmb de uliţă, gătit cu un enorm buchet de tufe de liliac.* KLOPŞTOCK, F. 279. *Poartă... o cravată lungă, cu un nod enorm.* SEBASTIAN, J. 4. *Pescarul... încalţă nişte cizme enorme de cauciuc.* SADOVEANU, O. XIV, 522, cf. SCRIBAN, D. *Nevasta lui Iorgu era o femeie grasă, enormă.* CĂLINESCU, E. O. II, 32. *Era un picior de stâncă... purtând în vârf o lespede enormă.* BLAGA, H. 54. *E o roată mare şi grea, şi într-un anumit fel enormă.* BOGZA, C. O. 146, cf. 64. *Porţile enorme, cu blazoane mâncare de umezeală.* DEMETRIUS, A. 116. *Magneţi enormi... ridicau şi încărcau laminate.* PREDA, R. 324. *Un obraz de maimuţică înjumătăţit de ochelarii enormi.* T. POPOVICI, S. 160, cf. 551, M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI. ♦ F i g. Excesiv (**I 1**). *O prostie enormă.* ŞĂINEANU, D. U. *A comis o greşeală enormă.* CADE. ◊ (Substantivat) *Flaubert punea în primul plan suflul vital, iar aplecarea lui era pentru enorm.* CĂLINESCU, C. O. 157. ♦ (Adverbial) **a)** Foarte mult. Cf. DDRF, CADE. *Ţinea enorm să se prezinte cu ceva excepţional.* REBREANU, R. I, 243. *Întâmplarea m-a amuzat enorm.* CAMIL PETRESCU, P. 110 cf. SCRIBAN, D. *Numai cangurului îi cresc enorm picioarele de dindărăt şi coada.* CĂLINESCU, B. I. 626, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI ; **b)** (legat prin prep. „de" de adjective, formează superlativul absolut al acestora) extrem de..., extraordinar de... *Ochii ei sunt enorm de măriţi şi trişti.* SAHIA, S. A. 135. *O femeie enorm de groasă... ţine în mână o torţă aprinsă.* BART, S. M. 38. *Bătu puţin într-o uşă enorm de înaltă.* CĂLINESCU, E. O. II, 88. *Pantofii cu catarame aveau pingele enorm de groase.* id. S. 8, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI.

2. (Despre suprafeţe, teritorii, aşezări etc.) Foarte întins, foarte vast. *Era o curte enormă, care în fiecare după-amiazi era plină de căruţe.* CARAGIALE, O. II, 385. *Fâşii enorme de pământ.* CĂLINESCU, E. O., I, 103. *Particulele acestui complex au o suprafaţă totală enormă.* CHIRIŢĂ, P. 156.

3. (Despre încăperi, recipiente etc.) Cu volum foarte mare; foarte încăpător; foarte spaţios. *Cutia cu gunoaie, enormă, e în faţă.* CAMIL PETRESCU, P. 53. *I-a primit la miezul nopţii într-o sală enormă cu şemineu.* CĂLINESCU, B. I. 11. *Icnea din răsputeri, cărând o enormă ladă.* BLAGA, H. 71.

II. (Arată cantitatea) **1**. Care este foarte mult, foarte îmbelşugat, în cantitate foarte mare. Cf. GEOGR. N. 6/20. *Fluviul... ro[s]togoleşte masa enormă a apelor sale.* CODRESCU, C. I, 216/6. *Acest animal d-o masă de carne enormă, înoată în mare cu o iuţeală incredibilă.* BARASCH, I. F. 320/1. *Îndată după detunătură, mase enorme de fum şi de foc ieşeau din neşte case din colţul piaţei.* F (1869), 129, cf. LM. *Caracterul... rămânea cu totul neutralizat de enorma cantitate a creierului.* EMINESCU, S. P. 115. *O enormă afluenţă.* CARAGIALE, O. I, 210. *Averea sa, foarte mare, devenise enormă.* D. ZAMFIRESCU, A. 85. *Enorme cantităţi de var cercuiră cu o dungă albă harta ţărei.* ANGHEL, PR. 109. *S-a decis a separa indicele de nume... din cauza numărului enorm de nume de persoane.* BUL. COM. IST. I, 85, cf. CADE. *După invazii enorme de omizi, urmează primăveri aproape fără fluturi.* SADOVEANU, O. XIV, 523. *Abundenţa acestor elemente figurative este enormă.* VIANU, A. P. 370. *Muntele se ridică de-a dreptul în aer, enormă masă de piatră.* BOGZA, C. O. 103. *Se transformă continu[u] cantităţi enorme de materie.* CHIRIŢĂ, P. 352. *Materia îşi începea enormă, Viaţa-n cea mai primitivă formă.* LABIŞ, P. 251. ◊ (Adverbial) *Simt enorm şi văz monstruos.* CARAGIALE, O. I, 76. *Citeşte enorm şi toată ziua face muzică.* CAMIL PETRESCU, T. II, 12. *A îmbogăţit enorm moştenirea stilistică.* VIANU, S. 220. *S-a lucrat enorm în această direcţie.* L. ROM. 1953, nr. 1, 17. ♦ (Adverbial; precede pe „mult" de care se leagă prin prep. „de" şi căruia îi dă valoare de superlativ absolut) Foarte. *E enorm de mult raţional... în fiecare religiune.* PÂRVAN, I. F. 108. *Este un moment crucial, de care atârnă enorm de multe lucruri.* T. POPOVICI, S. 233.

2. (Despre preţuri, sume de bani etc.) Care este foarte mare, ridicat; exorbitant (**1**). *Le vorbea de cheltuieli enorme.* AGÎRBICEANU, A. 127. *Regia localului e enormă.* ARGHEZI, P. T. 272. *De la biserică şi primărie trebuie să scoţi o sumă enormă.* CĂLINESCU, B. I. 495. *Aici nu plătim chiria enormă de acolo.* CAMIL PETRESCU, N. 127. *Furnizorii discreţi... strecoară pe furiş, în schimbul unor preţuri enorme, drogurile stupefiante.* CONTEMP. 1969, nr. 1 207, 10/3. ◊ (Adverbial) *Gazetele... s-au scumpit enorm.* SADOVEANU, O. XIX, 126. *Costau... enorm pentru posibilităţile mele.* BLAGA, H. 120.

III. (Arată calitatea, valoarea) De valoare sau de însemnătate foarte mare; care este foarte important, foarte însemnat; p. e x t. ieşit din comun, deosebit. *E un pas de mare, de enormă importanţă în viaţa mea.* CARAGIALE, O. VII, 536. *Ştiinţa... a făcut progrese enorme.* PÂRVAN, I. F. 16, cf. SCRIBAN, D. *Enormele sale calităţi de pictor.* OPRESCU, I. A. IV, 135. *Ioanide, a cărui memorie era enormă... îi aduse aminte.* CĂLINESCU, B. I. 29. *Erminia are... un avantaj enorm asupra nepoatei lui.* id. ib. 559. *Mi-a făcut o enormă plăcere.* CAMIL PETRESCU, T. I, 409. *Această „excepţie locală" o acceptase el datorită enormului prestigiu intelectual.* RALEA, S. T. III, 223, cf. STANCU, R. A. II, 150. *E un echilibru enorm.* BOGZA, C. O. 283. *Rolul lor în sol este enorm.* CHIRIŢĂ, P. 61. *Stăpânindu-se cu un enorm efort.* H. LOVINESCU, T. 348.

– Pl.: *enormi, -e.*

– Din lat, **enormis, -e**, fr. **énorme.** Cf. it. e n o r m e.

ENORMITÁTE s. f. **1.** Mărime, cantitate, volum neobişnuit de mare. Cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D. *Enormitatea unei mase de foc ca pământul.* COBÂLCESCU, G. 93/18. *Constituindu-se recrutaţia pe principiul tragerii la sorţi... spre a se evita enormitatea cheltuielilor.* DÂMBOVIŢA (1858), 7/62, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *În timpul iernii, totul a fost prefăcut în combustibil, cu toată enormitatea furniturilor de lemne.* OŢETEA, T. V. 322. *Nu m-am simţit acolo chiar atât de înstrăinată, cu toată enormitatea studiourilor, echipelor.* CINEMA, 1969, nr. 11, 31.

2. Lucru de necrezut, e x a g e r a r e (**1**); extravaganţă (**I**), absurditate, prostie. *Adresă Divanului mai multe cereri gogonate... şi alte asemenea enormităţi.* GHICA, ap. CADE. *Această enormitate este în contra mersului natural al lucrurilor.* I. IONESCU, M. 160. *El*

nu comitea o asemenea enormitate. HASDEU, I. C. I, 72, cf. COSTINESCU, LM. *A-i vedea în casa lor, i se părea o adevărată enormitate.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 16. *E de prisos să arăt şi celelalte enormităţi din articolul lui.* BUL. COM. IST. I, 132, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Vorbeai, închinai... ce enormităţi n-ai spus.* CAMIL PETRESCU, P. 169. *Maiorul... afirma enormităţi.* BRĂESCU, V. A. 124. *S-au crezut... mari enormităţi.* SAHIA, N. 112. *Simte că se pregăteşte a spune o enormitate şi nu vrea să-l lase.* SEBASTIAN, T. 49, cf. SCRIBAN, D. *Am văzut că spune enormităţi.* CĂLINESCU, E. O. I, 265, cf. VINEA, L. I, 360. *S-ar părea că afirm o enormitate.* CONSTANTINESCU, S. I, 150. *Ce ţi-a venit să mă întrebi enormitatea asta?* BARANGA, I. 186, cf. T. POPOVICI, S. 320.

– Pl.: *enormităţi.*

– Din lat. **enormitas, -atis**, fr. **énormité.**

ENÓT s. m. Animal cu blană preţioasă, asemănător cu un câine (*Nyctereutes procynoides*). *Cataveică... dinapoi de blană de enot sau chiar de oaie.* SEVASTOS, N. 47, cf. TDRG, SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI.

– Pl.: *enoţi.*

– Din rus. **енот.**

ENOTÉHNIC, -Ă s. f. Ramură a enologiei care studiază metodele de preparare şi de conservare a vinurilor. Cf. DN^2, DEX, DN^3, NDN.

– Scris şi: *oenotehnică* DN^3, NDN.

– Din fr. **œnotehnique.**

ENOTERAPÍE s. f. Tratament în care vinul este folosit în scop terapeutic. Cf. DN^3, NDN.

– Scris şi: *oenoterapie* DN^3, NDN. – Şi: **oinoterapíe** s. f. DN^3, NDN

– Din it. **enoterapia**, fr. **œnothérapie.**

ENSIFÓRM, -Ă adj. (Bot.; despre frunze) Care are forma unei săbii. Cf. ENC. ROM., CADE, ENC. AGR. *Frunzele ensiforme sunt rigide, lungi, cu marginile paralele, îngustate spre vârf. Se găsesc... la stânjenelul de grădină, la gladiolus etc.* LTR^2, DN^2, NDN.

– Pl.: *ensiformi, -e.*

– Din fr. **ensiforme.**

ENSTÁNŢIE s. f. v. **instanţă.**

ENSTATÍT s. n. Silicat natural de magneziu din grupa piroxenilor rombici, de culoare albă-cenuşie sau verde-brună, translucid, cu luciu sticlos-sidefat. Cf. ENC. ROM., MINERVA, CANTUNIARI, L. M., LTR^2, DER, D. ENC, NDN.

– Şi: **enstatítă** s. f. MINERVA, CANTUNIARI, L. M.

– Din fr. **enstatite**, germ. **Enstatit.**

ENSTATÍTĂ s. f. v. **enstatit.**

ENSTRÚCŢIE s. f. v. **instrucţie.**

ENTÁLPIC, -Ă adj. Care se referă la entalpie, caracteristic entalpiei, de entalpie. Cf. DN^3, NDN.

– Pl.: *entalpici, -e.*

– Din fr. **enthalpique.**

ENTALPÍE s. f. (Fiz.) Mărime care reprezintă conţinutul total de căldură dintr-un corp, exprimată prin suma între energia internă a corpului şi lucrul mecanic corespunzător dezlocuirii, la o presiune constantă, a volumului său. Cf. MDT, DT, LTR^2, DER, D. MED, DTT, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D., D. MEC., D. ENC., NDN.

– Din fr. **enthalpie**, germ. **Enthalpie.**

ENTAMÍBĂ s. f. (Zool.) Gen de amibă parazită din clasa rizopodelor, care trăieşte în tubul digestiv la om şi la animale. *Unele entamibe sunt patogene, provocând dizenteria amibiană..., altele sunt inofensive.* DER, cf. D. MED., M. D. ENC., D. ENC., NDN.

– Scris şi: *entamoeba.* D. MED. – Pl.: *entamibe.*

– Din fr. **entamibe.**

ENTÁSIS s. n. (Arhit.) Partea îngroşată a fusului unei coloane galbate. Cf. LTR^2, DN^3, NDN.

– Din fr. **entasis**, lat. **entasis.**

ENTELEHÍE s. f. (În filosofia lui Aristotel şi în diferite filosofii finaliste) Noţiune care desemnează perfecţiunea, desăvârşirea ca scop lăuntric al dezvoltării tuturor lucrurilor; (în filosofia vitalistă) principiu, forţă vitală. *Sufletul este o endelehie* (a. 1791). GÁLDI, M. PHAN. 178, cf. LM, ENC. ROM., MINERVA. *Uite, cântă ciocârlia! Pură ca entelehia Din sământă şi din muguri.* BLAGA, POEZII, 293. *Discuţiile lor despre entelechie..., despre elanul vital al lui Bergson se lungeau la nesfârşit.* BENIUC, M. C. 315, cf. DER, DN^2, M. D. ENC., DEX, D. FIL., D. PSIH., DN^3, D. ENC., NDN.

– Scris şi: *entelechie.* – Şi: (învechit, rar) **endelehíe** s. f

– Din fr. **entéléchie**, lat. **entelechia.** Cf. gr. ἐντελέχεια.

ENTERALGÍE s. f. (Med.) Durere abdominală de origine intestinală. Cf. ENC. ROM., DN^2, D. MED., DEX, DN^3, NDN.

– Pl.: *enteralgii.*

– Din fr. **entéralgie.**

ENTERECTAZÍE s. f. (Med.) Dilatare a intestinului. DN^2, DEX, DN^3, NDN.

– Pl.: *enteractazii.*

– Din fr. **entérectasie.**

ENTERECTOMÍE s. f. (Med.) Operaţie care constă în rezecţia unui segment al intestinului subţire. Cf. DN^2, D. MED., DEX, DN^3, NDN.

– Pl.: *enterectomii.* – Şi: **enteroctomíe** s. f. DEX.

– Din fr. **entérectomie.**

ENTERÉS s. n. v. **interes.**

ENTÉRIC, -Ă adj. (Med.) Care se referă la intestin, caracteristic intestinului, de intestin; intestinal. *În maţe se stoarce o umezală care se numeşte sucul enteric... sau sucul maţelor.* ANTROP. 63/3, cf. DN^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.

– Pl.: *enterici, -ce.*

– Din fr. **entérique.**

ENTERÍT s. n. v. **enterită.**

ENTERÍTĂ s. f. Inflamaţie acută sau cronică a mucoasei intestinului subţire, cauzată de infecţii, intoxicaţii ori alergii, manifestată prin dureri abdominale acute, diaree, scădere în greutate. *Totale şi cumplite neputinţe a stomacului sânt următoarele: gastritul... enderitul (strânsul maţelor).* CORNEA, E. I, 3/23. *Enterit se zice inflamaţia maţelor, care vine din osebite prisosinţe de materii.* id. ib. 55/35, cf. BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIŢĂ, D., ENC. VET. 40, ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DER. *Diareea se datoreşte unei inflamaţii a mucoasei intestinale (enterită).* ABC SĂN. 125, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D., D. ENC., NDN.

– Pl.: *enterite.* – Şi: (învechit, rar) **enterít, enderít** s. n.

– Din ngr. **ἐντερίτις**, fr. **entérite.**

ENTEROANASTOMÓZĂ s. f. (Med.) Operaţie chirurgicală prin care se stabileşte o comunicaţie între două anse

intestinale, pentru a ocoli o tumoare sau altă piedică din tranzitul intestinal. DN[2], D. MED., DEX, DN[3], NDN.
– Pronunțat: *-ro-a-*. – Pl.: *enteroanastomoze*.
– Din fr. **entéro-anastomose.**

ENTEROBACTÉR s. n. v. **enterobacterie.**

ENTEROBACTÉRIE s. f. (La pl.) Nume generic dat germenilor saprofiți care constituie flora intestinală normală a organismului, precum și germenilor patogeni pentru care intestinul reprezintă poarta de intrare în organism sau mediul propice înmulțirii acestora și manifestărilor patologice consecutive. Cf. DER. *Teramicină pentru enterobacterii.* ABC SĂN. 91, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.
– Pl.: *enterobacterii.* – Și: **enterobactér** s. n. DN[3].
– Din fr. **entérobactérie.**

ENTEROBIÁZĂ s. f. (Med.) Oxiuriază. Cf. D. MED., DN[3], NDN.
– Pronunțat: *-bi-a-*.
– Din fr. **entérobiase.**

ENTEROCÉL s. n. (Med.) Hernie al cărei conținut este format de intestin. D. MED., DN[3], NDN.
– Pl.: ?
– Din fr. **entérocèle.**

ENTEROCENTÉZĂ s. f. (Med.) Puncție a intestinului în cursul unei intervenții chirurgicale, care se efectuează în scopul evacuării conținutului intestinal. D. MED., DN[3], NDN.
– Din fr. **entérocentèse.**

ENTEROCHINÁZĂ s. f. (Biol.) Enzimă produsă de mucoasa duodenală, ce are rolul de activator al tripsinei. Cf. NICA, L. VAM. 86, LTR[2], DER, D. MED., M. D. ENC., DN[3], DREV, D. ENC., NDN.
– Scris și: *enterokinază* D. MED. – Pl.: *enterochinaze.*
– Din fr. **entérokinase.**

ENTEROCLÍZĂ s. f. (Med.) Introducere de lichid în rect, în scop alimentar sau pentru evacuare; clismă. Cf. BIANU, D .S., D. MED. DN[3].
– Pl.: *enteroclize.*
– Din fr. **entéroclyse.**

ENTEROCÓC s. m. (Med.) Microb intestinal care poate provoca boli infecțioase interne. *Microbii cauzali sunt mai ales stafilococul, ... enterococul.* ABC SĂN. 294, D. MED., DN[3], NDN.
– Pl.: *enterococi.*
– Din fr. **entérocoque.**

ENTEROCOCÍE s. f. (Med.) Boală cauzată de o infecție cu un enterococ. Cf. DN[3], NDN, DEI.
– Pl.: *enterococii.*
– Din fr. **entérococcie.**

ENTEROCOLÍTĂ s. f. (Med.) Inflamație acută sau cronică a mucoasei intestinului subțire și a colonului, cauzată de germeni patogeni sau de unele saprofite ori de factori alergeni, manifestată prin colici, diaree, febră, scădere în greutate. Cf. BIANU, D. S., ENC. VET. 40, CADE, ENC. AGR., DM, DER. *Cauzele enterocolitei sunt în primul rând toxiinfecțiile cu diferite bacterii.* ABC SĂN., D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI.
– Pl.: *entérocolite.*
– Din fr. **entérocolite.**

ENTEROCTOMÍE s. f. v. **enterectomie.**

ENTEROGASTRÍTĂ s. f. (Med.) Gastroenterită. Cf. DN[2], DEX, DN[3].
– Pl.: *enterogastrite.*
– Din fr. **entérogastrite.**

ENTEROGASTRÓN s. n. v. **enterogastronă.**

ENTEROGASTRÓNĂ s. f. (Biol.) Hormon secretat de mucoasa duodenală sub influența grăsimilor din duoden, care acționează ca inhibitor al secreției și al motilității gastrice. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Pl.: *enterogastrone.* – Și: **enterogastrón** s. n. D. MED., DN[3].
– Din fr. **entérogastrone.**

ENTEROHEMORAGÍE s. f. (Med.) Hemoragie intestinală; enteroragie. DN[2], DEX, DN[3], NDN.
– Pl.: *enterohemoragii.*
– Din fr. **entéro-hémorhagie.**

ENTEROHEPATÍTĂ s. f. Inflamație necrotică a cecumului și a ficatului, mai ales la curcile tinere. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *enterohepatite.*
– Din fr. **entérohépatite.**

ENTEROLÍT s. m. (Med.) Concrețiune minerală formată în intestin; calcul intestinal. Cf. ENC. AGR., D. MED., DN[3], NDN.
– Pl.: *enteroliți.*
– Din fr. **entérolithe.**

ENTEROLOGÍE s. f. Ramură a medicinei care studiază tractul intestinal. Cf. DN[3], NDN, DEI.
– Din fr. **entérologie.**

ENTEROMÓRF, -Ă adj. (Biol.) Care are formă tubulară, de intestin. Cf. M. D. ENC., NDN, DEI.
– Pl.: *enteromorfi, -e.*
– Din fr. **entéromorphe.**

ENTEROPATÍE s. f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiuni ale intestinelor. Cf. DN[2], D. MED., DEX, DN[3], NDN, DEI.
– Pl.: *enteropatii.*
– Din fr. **entéropathie.**

ENTEROPEXÍE s. f. Fixare chirurgicală la peretele abdominal a unuia dintre viscere, care, ca urmare a unui proces patologic, a căpătat o mobilitate anormală. Cf. D. MED., DN[3], NDN.
– Pl.: *enteropexii.*
– Din fr. **entéropexie.**

ENTEROPLASTÍE s. f. Restabilire chirurgicală a diametrului normal al intestinului în caz de stenoză. Cf. D. MED., NDN.
– Pl.: *enteroplastii.*
– Din fr. **entéroplastie.**

ENTEROPLEXÍE s. f. Anastomoză chirurgicală a două segmente de intestin. Cf. D. MED., NDN.
– Pl.: *enteroplexii.*
– Din fr. **entéroplexie.**

ENTEROPTÓZĂ s. f. Deplasare a intestinului în partea de jos a cavității abdominale. Cf. D. MED., DN[3], NDN, DEI.
– Pl.: *enteroptoze.*
– Din fr. **entéroptose.**

ENTERORAGÍE s. f. (Med.) Enterohemoragie. Cf. BIANU, D. S., DN[3].

– Pl.: *enteroragii.*
– Din fr. **entérorragie.**

ENTERORENÁL, -Ă adj. (În sintagma) *Sindrom enterorenal* = sindrom infecțios produs de unele bacterii saprofite și manifestat prin tulburări intestinale urmate de septicemie, apoi de o serie de tulburări renale și urinare. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *enterorenali, -e.*
– Din fr. **entérorénal.**

ENTEROSPÁSM s. n. (Med.) Contractare spasmodică a intestinului. Cf. DN[3], NDN, DEI.
– Pl.: *enterospasme.*
– Din fr. **entérospasme.**

ENTEROSTENÓZĂ s. f. (Med.) Îngustare patologică a intestinului. Cf. DN[3], NDN, DEI.
– Pl.: *enterostenoze.*
– Din fr. **entérosténose.**

ENTEROSTOMÍE s. f. (Med.) Anastomoză temporară sau definitivă a unei anse intestinale la peretele abdominal. Cf. D. MED., DN[3], NDN.
– Pl.: *enterostomii.*
– Din fr. **entérostomie.**

ENTEROTÓM s. n. (Med.) Instrument chirurgical folosit în enterotomie. Cf. D. MED., DN[3], NDN, DEI.
– Pl.: *enterotoame.*
– Din fr. **entérotome.**

ENTEROTOMÍE s. f. (Med.) Operație chirurgicală sau disecție a intestinului gros ori a celui subțire. Cf. ENC. ROM., DN[2], D. MED., DEX, NDN, DEI.
– Pl.: *enterotomii.*
– Din fr. **entérotomie.**

ENTEROVACCÍN s. n. (Med.) Vaccin administrat pe cale digestivă. Cf. LTR[2], DN[3], NDN, DEI.
– Pl.: *enterovaccinuri.*
– Din fr. **entérovaccin.**

ENTHÓRS s. n. v. **entorsă.**

ENTIMÉM s. n. v. **entimemă.**

ENTIMÉMĂ s. f. (În logica aristotelică) Silogism retoric, care avea, în mod obișnuit, premise probabile și care era folosit cu rol persuasiv; (în logica clasică) formă prescurtată de silogism în care una dintre premise sau concluzia nu este exprimată, ci subînțeleasă. *Ce acmu vremea acestor provlimate nefiind, la ale noastre enthimemate să ne întoarcem.* CANTEMIR, I. I. II, 237, cf. id. ib. I, 12, POEN. – AAR. – HILL, V. I, 588[1]/18. *Entimima să zice și syloghismos nesăvârșit.* MOLNAR, TER. 145/15, cf. 146/3. *Entimime vei avea, pre ale cărora spuneri lăsate de sine mintea lesne le va împlini.* POTECA, F. 108/8, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., CANELLA, V. 375, COSTINESCU, LM. *Asemenea silogisme se numesc enthymeme.* MAIORESCU, L. 66. *Numirile enthymem și epicherem în această întrebuințare sânt introduse de logicii mai noi.* id. ib. 67, cf. GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, SCRIBAN, D., DM, DER, M. D. ENC., DEX, D. FIL., D. PSIH., DN[3], D. ENC., NDN, DEI.
– Scris și: *enthymemă, enthimemă.* – Pl.: *entimeme* și (învechit, rar) *entimemate.* – Și: (învechit) **entimímă** s. f., **entimém** (scris și *enthymem*) s. n.
– Din gr. **ἐνθύμημα**, lat. **enthymema, -atis**, fr. **enthymème.** – Pentru varianta de pl. **entimemate** cf. gr. ἐνθυμήματα (pl. lui *ἐνθύμημα*).

ENTIMÍMĂ s. f. v. **entimemă.**

ENTÍSION s. n. v. **etision.**

ENTITÁTE s. f. **1.** (În filosofia scolastică) Conținut de sine stătător, esența unui lucru considerată ca fiind distinctă de lucrul însuși și independentă de el; (în filosofia modernă) existență sau realitate determinată. V. realitate, existență, esență, natură (**4**). *Boala nu este o ființă cu rațiune... o entitate în sfârșit, ci un arcan al naturei.* MAN. SĂNĂT. 16/19, cf. LM. *Perceperea și manifestarea, – aceste acte devin nu numai fonciarmente deosebite, ci contrarii și devin două entități metafizice.* GHEREA, ST. CR. III, 237, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU. *Oamenii... lucraseră la ridicarea statului nostru actual, ca entitate politică.* D. ZAMFIRESCU, Î. 50, cf. ALEXI, W. *După logica lor acest popor era o entitate spirituală independentă și specific-organică.* PÂRVAN, I. F. 47, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *O propoziție uscată se mișca în imagini; astfel necunoscuturile se îmblânzeau, zidirile neanimate și entitățile morale se poetizau.* SADOVEANU, O. XII, 11, cf. SCRIBAN, D. *Între aceste două vaste entități, care formează două blocuri compacte, se agită, într-o învălmășeală haotică, o mulțime de mici state.* CONTEMP. 1948, nr. 112, 1/1. *Tata... concepe cetatea ca o entitate în sine.* CĂLINESCU, B. I. 271. *Demonul este totuși o entitate deosebită de suflet.* VIANU, P. 13. *Se discută aici despre entități fizice, care se deosebesc de entitățile logice.* BLAGA, G. 159. *Cenestezia ne apare ca un fel de entitate metafizică.* RALEA, S. T. II, 31. *Fiecare sol se definește ca o entitate aparte, creație a unor condiții specifice de solidificare.* CHIRIȚĂ, P. 52. *Patologic, cazul lui Don Quijote nu poate fi încadrat precis în nici o entitate clinică.* LL I, 124, cf. DM, DER. *Migrena... constituie o entitate de sine stătătoare.* ABC SĂN. 245. *Limba și entitatea etnică a poporului nostru erau definite.* M 1966, nr. 1, 43, cf. M. D. ENC., DEX, D. FIL., D. PSIH., DN[3], DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI.
2. (Inform.) Totalitatea caracteristicilor unui obiect ce sunt reprezentate sub formă de informații. Cf. D. ENC.
– Pl.: *entități.*
– Din fr. **entité**, lat. **entitas, -atis.**

ENTOBLÁST s. n. v. **endoblast.**

ENTOMOFÁG, -Ă adj., s. m. și f.. **1.** Adj., s. m. și f. (Animal) care se hrănește cu insecte; insectivor. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI.
2. S. f. (La pl.) Grup de insecte himenoptere care devorează alte insecte. Cf. D. ENC.
– Pl.: *entomofagi, -e.*
– Din fr. **entomophage.**

ENTOMOFÍL, -Ă s. f., adj. (La pl.) (Plante) la care polenizarea se face cu ajutorul insectelor. Cf. ENC. ROM. *Plantele entomophile sunt în genere plante frumos colorate.* ENC. AGR., cf. DER, M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN, DEI.
– Scris și: *entemophile.* – Pl.: *entomofile.*
– Din fr. **entomophile.**

ENTOMOFILÍE s. f. Polenizare prin intermediul insectelor specifică plantelor entomofile; entomogamie. Cf. DN[3], NDN.
– Din fr. **entomophilie.**

ENTOMOGAMÍE s. f. (Bot.) Entomofilie. Cf. DN[3], NDN.
– Din germ. **Entomogamie.**

ENTOMOGRAFÍE s. f. (Învechit) Ştiinţă care se ocupă cu studiul şi descrierea insectelor; entomologie. Cf. AMFILOHIE, G. F. 250^{v}/13.

– Din fr. **entomographie.**

ENTOMOLÓG, -Ă s. m. şi f. Specialist în entomologie; entomologist. Cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU. *Are... entomologul cutiile sale de gândaci.* DR. I, 4. *În prima cameră... era laboratorul entomologului, sala de disecţie a insectelor.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 169, cf. CADE. *Un vestit entomolog şi botanist saxon... întreprinse... o călătorie în unele părţi al Ungariei.* ARH. OLT. X, 231. *Contemplaţia... trezeşte o emoţie comparabilă emoţiei entomologului adâncit în contemplaţia unui complicat organism infinitezimal.* LOVINESCU, C. VII, 136. *Nu importă ce n-a fost T. Maiorescu: n-a fost critic analitic, cum n-a fost geometru ori entomolog.* id. S. VIII, 232. *Entomologul îşi apără gândacii lui cu patimă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 151. *Nu sunt nici sociolog, nici entomolog, nici psihiatru, nici clinician.* C. PETRESCU, O. P. I, 42. *Ar fi putut deveni... un vrednic entomolog.* SADOVEANU, O. VII, 282. *Credinţa populară afirmă că unii păianjeni ar fi veninoşi, deşi majoritatea entomologilor... susţin contrariul.* ENC. AGR. IV, 411, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN^{2}, SCL 1966, 204. *Poetul pare un entomolog care studiază gângănii nemaivăzute.* CROHMĂNICEANU, L. R. II, 78, cf. DEX, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Pl.: *entomologi, -ge.*

– Din **entomologie** (prin derivare regresivă). Cf. şi it. e n t o m o l o g o , germ. E n t o m o l o g.

ENTOMOLOGHÍE s. f. v. **entomologie.**

ENTOMOLÓGIC, -Ă adj. Care aparţine entomologiei, care se ocupă cu entomologia, privitor la entomologie. Cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 588^{2}/17, COSTINESCU, LM, ENC. ROM. *Odăile aceste încăpătoare... conţineau un mic muzeu entomologic.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 169. *Tatăl lui... ar fi vrut poate ca băiatul să-i moştenească pasiunea entomologică.* id. ib. 170, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Grunack a plecat... pentru cercetări şi colectări entomologice şi botanice.* DOMBROWSKI, P. 134, cf. DL, DM, DN^{2}, L. ROM. 1960, 4/69, DEX, NDN. ◊ (Glumeţ) *Cu capul în gura cămeşii pe care o dezbrăcase, zvârlea în foc... obiectul mărunt al cercetărilor sale entomologice.* IBRĂILEANU, A. 139.

– Pl.: *entomologici, -ce.*

– Din fr. **entomologique.**

ENTOMOLOGÍE s. f. Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul insectelor. Cf. I. GOLESCU, C. *Învăţătura despre insecte să numeşte entomologhie.* J. CIHAC, I. N. 173/24, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 588 ^{2}/14, COSTINESCU, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D. *El însuşi cunoştea foarte bine entomologia şi învăţa şi pe copiii lui.* ARH. OLT. V, 314, cf. ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Bătrânul de 70 de ani... îşi împarte zilele între ştiinţa care îl pasionează – entomologia – deopotrivă cu muzica.* ARH. OLT. X, 269, cf. DS. *J. H. Fabre arată în una din cărţile lui de entomologie... invazii enorme de omizi.* SADOVEANU, O. XIV, 523, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D., MDT, DT. *Secţiunea de zoologie şi entomologie agricolă... studiază dăunătorii animali ai plantelor.* AGROTEHNICA, I, 55, cf. LTR^{2}, DL, DM, DN^{2}, L. ROM. 1960, 4/69, DER, URSU, T. Ş. 198, D. MED., DEX, DREV, V. BREBAN D. G., D. ENC., NDN.

– Şi: (învechit) **entomologhíe** s. f.

– Din fr. **entomologie**, germ. **Entomologie.**

ENTOMOLOGÍST, -Ă s. m. şi f. Entomolog. Cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 588 ^{2}/19, COSTINESCU, LM, DDRF, ENC. ROM., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Se plecase... deasupra muşuroiului de furnici să le consemneze cu minuţiozitate de entomologist existenţa, obiceiurile.* C. PETRESCU, O. P. II, 177. *Marele Fabre a fost un entomologist fără seamăn, care a explorat... lumea măruntă a gângăniilor.* SADOVEANU, O. XIX, 113, cf. DL, DM, DN^{2}, DEX, DSR, NDN.

– Pl.: *entomologişti, -ste.*

– Din fr. **entomologiste.**

ENTOMOSTRACÉU s. n. (La pl.) Subclasă de crustacee inferioare, de dimensiuni reduse, cu corpul format dintr-un număr variabil de segmente, fără apendice abdominal şi cu branhii, din care fac parte dafnia, ciclopul etc.; (şi la sg.) crustaceu care face parte din această subclasă. Cf. ENC. ROM., SIMIONESCU, F. R. 424, LTR^{2}, DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DREV, D. ENC., NDN.

– Pl.: *entomostracee.*

– Din fr. **entomostracées.**

ENTOMÓZĂ s. f. Stare morbidă determinată de insecte. Cf. D. MED., NDN.

– Din fr. **entomose.**

ENTOPARAZÍT s. m. v. **endoparazit.**

ENTÓPIC, -Ă adj. Care este pământean, indigen, specific unui anumit spaţiu geografic. Cf. NDN. ◊ Spec. (Şi substantivat, n.) (Apelativ) care denumeşte o realitate geografică (forme de relief, ape, căi de comunicaţie etc.) *Din terminologia entopică legată de pescuit.* L. ROM. 1970, 215. *Acestor toponime li se adaugă termenii entopici de origine turcească, prezenţi numai în limbajul pescarilor.* id. 1971, 40, cf. NDN.

– Pl.: *entopici, -ce.*

– Din germ. **entopisch.**

ENTÓPTIC, -Ă adj. (Despre senzaţii luminoase) Care este provocat de stimulii din interiorul propriului ochi. Cf. D. MED., NDN.

– Pl.: *entoptici, -ce.*

– Din fr. **entoptique.**

ENTÓRSĂ s. f. Leziune traumatică a unei articulaţii cauzată de elongaţia, smulgerea sau ruperea unor ligamente, în urma unor mişcări bruşte, fără a fi urmată de o deplasarea permanentă a oaselor sau a ligamentelor. *Anchylosu... se întâmplă în urma unei inflamaţii a synovialii, o contusie articulară, un enthorsu, o luxaţie, o vărsare de sânge.* TURNESCU, C. 5^{v}, cf. CRĂINICEANU, IG. 9, BIANU, D. S., ENC. VET. 115, MINERVA. *Se întrebuinţează... mai ales în cazul entorselor şi varicelor.* BELEA, P. A. 21, cf. 123, DL, DM, DN^{2}, DER. *Cea mai frecventă entorsă este în articulaţia tibio-tarsiană... şi se produce cu ocazia săriturilor.* ABC SĂN., cf. L. ROM. 1964, 264, D. MED., M. D. ENC., DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Pl.: *entorse.* – Şi: (învechit) **entórză** (BIANU, D. S., ENC. VET. 115) s. f., **enthórs** s. n.

– Din fr. **entorse.**

ENTÓRZĂ s. f. v. **entorsă.**

ENTOSCÓP s. n. Aparat folosit în entoscopie pentru examinarea capilarelor retiniene. Cf. D. MED., NDN.

– Pl.: *entoscoape.*

– Din fr. **entoscope.**

ENTOSCOPÍE s. f. Examen făcut de oftalmolog, al capilarelor retinei. Cf. D. MED., NDN.

– Pl.: *entoscopii.*

– Din fr. **entoscopie.**

ENTOZOÁR s. n. (La pl.) Nume generic dat paraziților animali care trăiesc în interiorul corpului omului sau al animalelor și din care fac parte limbricii, trichina etc.; (și la sg.) animal parazit care face parte din această categorie. Cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., MINERVA, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DL, DM, DN^2, D. MED., DEX, NDN.

– Pronunțat: *-zo-ar*. – Pl.: *entozoare*.

– Din fr. **entozoaire.**

ENTRÁTĂ s. f. (Muz.) Parte introductivă a unei piese muzicale. *Se aude în depărtare entrata unui marș.* CARAGIALE, O. VI, 167. *Fluiera entrata marșului „Margareta".* id. ib. 520, cf. CERNE, D. M., DN^2, DEX, L. ROM. 1992, 289, NDN.

– Pl.: *entrate*.

– Din it. **entrata.**

ENTREFILÉT subst. (Franțuzism învechit) Articol de mici dimensiuni sau scurt comunicat introdus într-un ziar. *În „Universul"... s-a publicat... un entrefilet intitulat „Constatare tristă".* CARAGIALE, O. VII, 312. *Trimite-mi... un exemplar din pamfletul imond de care-i vorba în acel entrefilet.* id. ib., cf. ENC. ROM. *Se face în acel articol oarecare apropiere cu un entrefilet din gazeta „Viața nouă".* SĂM. IV, 300.

– Pronunțat: *antrefilet*.

– Din fr. **entrefilet.**

ENTRELÁC s. n. (Arhit.) Motiv ornamental care constă dintr-o împletitură de linii curbe sau frânte. *Din seria celor monocrome se remarcă lucrările gândite ca un entrelac.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1975, nr. 49, 18/1, cf. DN^3, NDN.

– Pronunțat: *antrelac*. – Scris și: *antrelac* NDN. – Și: **entrelács** s. n. NDN.

– Din fr. **entrelacs.**

ENTRELÁCS s. n. v. **entrelác.**

ENTREMÉSES subst. (Rar) Reprezentație comică specific spaniolă, plasată între actele unei piese mai mari sau sub forma unor mici piese într-un act. Cf. DN^2, NDN, MDN.

– Din sp. **entremeses.**

ENTRÓPIC, -Ă adj. Care ține de entropie (**2**), referitor la entropie. *Actul comunicării în sine are un caracter entropic.* STĂNESCU, R. 168.

– Pl.: *entropici, -ce*.

– Din fr. **entropique.**

ENTROPÍE s. f. **1.** (Fiz.) Mărime termodinamică a unui sistem fizic izolat, a cărei valoare crește în urma unei transformări ireversibile sau rămâne constantă în urma unei transformări reversibile și care arată gradul de dezordine a materiei. Cf. ENC. ROM., MINERVA, MDT. *Procesul seamănă cu al entropiei universale.* BLAGA, Z. 326, cf. DT, LTR^2, DL, DM, DN^2, DER, DTT. *Lumina... în momentul entropiei finale a universului va domni peste tot focul.* STEINHARDT, J. 29, cf. D. MED., D. FIZ. *Lumina... în momentul entropiei fionale a Universului va domni peste tot locul deoarece nu vor mai exista nici un fel de alte particule.* STEINHARDT, J. 30, cf. 53, M. D. ENC., DEX, D. FIL., D. PSIH. *Legea entropiei descoperită de Clausius nu putea decât să întărească aceste temeri.* MS. 1980, nr. 1, 26, cf. D. MEC., DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ Fig. *De aici, nevoia evadării dintr-un asemenea univers condamnat la o sinistră entropie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 13/1.

2. (Lingv.) Mărime statistică ce măsoară cantitatea de informație raportată la un element al mesajului transmis. *Pe baza datelor statistice privind frecvența literelor în limba română literară contemporană, se poate trece la calcularea entropiei de ordinul 1 a limbii române contemporane.* SCL, 1958, 483. *Valoarea entropiei nu este mult afectată de numărul de litere considerat pentru alfabet.* ib. 1959, 41. *Să se efectueze... studii statistice asupra unor limbi și... prin aceasta se urmărește stabilirea principalelor caracteristici statistice, stabilirea entropiei și redundanței.* L. ROM. 1959, nr. 3, 78. *C. E. Shanon a expus „o nouă metodă pentru calcularea entropiei" (a cantității de informație corespunzătoare fiecărei litere) unei limbi.* FD II, 65. *În calcularea entropiei (referitoare la litere sau la cuvinte) trebuie să se țină neapărat seama de diversele condiții care introduc importante modificări progresive.* ib. 68. *Cuvântul scris este forma cea mai acută de opoziție la entropie.* STĂNESCU, R. 168. *Entropia unui text poetic... este dată de gradul de nedeterminare sau de imprevizibilitate... produs de acel text.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 36, 5/3. *Pune versurile în trepte pentru a marca o cadență sau o entropie a sensibilității.* SIMION, S. R. III, 313, cf. DȘL. ◊ *Entropie estetică* = stare de dezordine, de repartizare aleatorie a elementelor din repertoriul de semne din care ia naștere o operă de artă, prin intervenția creatoare, originală a artistului. Cf. D. ES., NDN. ♦ (Inform.) Măsură fundamentală în teoria informației care indică gradul de incertitudine, măsurat în biți, legat de mesajele pe care le emite o sursă. Cf. LTR^2. *Entropia unei surse.* SCL 1958, 477, cf. DER, DTT, D. MED., M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Pl.: *entropii*.

– Din fr. **entropie**, germ. **Entropie.**

ENTROPIÓN s. n. (În opoziție cu ectropion) Întoarcerea spre interior a pleoapei, însoțită de iritația conjunctivei și a corneei. Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S. *Entropionul poate fi parțial sau total.* ENC. AGR., cf. DN^2. *Entropionul poate fi produs și prin spasmul fibrelor mușchiului orbicular al pleoapelor.* ABC SĂN., cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.

– Pronunțat: *-pi-on*. – Și: (învechit) **entrópiu** s. n. ENC. ROM.

– Din fr. **entropion.**

ENTRÓPIU s. n. v. **entropion.**

ENTUSIÁ vb. I v. **entusiasi.**

ENTUSIASÍ vb. IV. Tranz. (Grecism învechit) A entuziasma. Cf. VÂRNAV, F. M. II, 177^r/7. *Cântând numai doao-trei versuri prin Atina, i-au entusiasit pre toți s-apuce armele.* MUMULEANU, C. 43/14. *Era plini de râvnă către Dumnezeu, și entusiasiți de patriotism.* id. ib. 71/6, cf. I. GOLESCU, C., GÁLDI, M. PHAN. 180, L. ROM. 1968, 249. ◊ Absol. *Viciul înșală, virtutea entuziază prin esemple.* CALENDAR (1862), 6/2. *Acesta entusiază mai mult și mai vârtos din toate la dragoste, la credință și la război.* EPISCUPESCU, O. Î. 120/12. ◊ Refl. *A se încânta, a se entusia... ușor.* LM. *Publicul... se entuziase atât de mult încât cerea, prin manifestări zgomotoase, reproducerea piesei.* FILIMON, O. I, 214.

– Pronunțat: *-si-a-*. – Prez. ind.: *entusiasesc*. – Și: **entusiá, entuziá** vb. I.

– Din ngr. **ἐνθουσίασα** (aor. al lui *ἐνθουσιάζω*).

ENTUSIÁSM s. n. v. **entuziasm.**

ENTUSIASMÁ vb. I v. **entuziasma.**

ENTUSIASMÁRE s. f. v. **entuziasmare.**

ENTUSIASMÁT, -Ă adj. v. **entuziasmat.**

ENTUSIÁSMOS s. n. v. **entuziasm.**

ENTUSIÁST, -Ă adj. v. **entuziast.**

ENTUSIÁSTIC, -Ă adj. v. **entuziastic.**

ENTUSIÁZM s. n. v. **entuziasm.**

ENTUSIAZMÁ vb. I v. **entuziasma.**

ENTUZIÁ vb. I v. **entusiasi.**

ENTUZIÁSM s. n. **1.** Stare afectivă caracterizată printr-o înflăcărare puternică provocată de pasiune, admirație, interes pentru ceva sau cineva ori încântare, avânt, bucurie ca rezultat al reușitei unei acțiuni, a unui lucru sau datorită dedicării totale unei cauze sau unui ideal. V. e l a n , e x a l t a r e , f r e n e z i e , p a t o s [1](2). *Un norod sau popor care era cuprins cu totul de entusiasmul credinței deșarte.* MOLNAR, I. 215/16, cf. 422/12, DRLU. *Fanatizmul este o covârșire de credință și un entusiazm fără cuvânt.* GOLESCU, E. 352/18, cf. VÂRNAV, F. M. 78[r]/2, MUMULEANU, C. 165/11. *Entusiasmul, carele împingea către biruinți, tot cu aceeași putere grăbea și înaintările pe drumul învățăturii.* CR (1829), 216[1]/27, cf. AR (1829), 97[2]/8, 184[2]/27. *De are entusiasm, trebuie să-i adaoge ș-o înțelepciune care să-l mai oprească din repeziciuni.* PLEȘOIANU, T. IV, 113/1. *Să ies de la teatru... plin de umilință, plin de entusiasm pentru o virtute.* HELIADE, F. 39/13, cf. id. GR. P. 4/15. *Reprezentația s-au încheiet cu transparenturi alegorice ce cu entuziazm s-au urat de toți privitorii.* BULETIN, F. (1833), 177[2]/8, cf. I. GOLESCU, C. *Vitejia căpeteniii unei nații ai căria copii se umplea de entusiasm auzind de isprăvile armelor părinților lor.* CĂPĂȚINEANU, M. R. 190/24. *Plin de un sfânt entusiasm, tatăl deslușește fiului său minunile zidirei.* MARCOVICI, D. 27/27, cf. id. C. 33/10. *Leonidas..., numai cu trii sute spartani răpiți de entusiasmul patriotic, se încaieră la Termopile cu doă milioane perși.* SĂULESCU, HR. II, 17/14, cf. F. DUM. I, 127[1]/32. *A pricinuit un astfel de mare entusiasm adevărat.* GTN (1836), 22[1]/28. *Pregăti pentru dânsa o viitorime fericită de care era vrednică pentru entusiasmul ce o însufiețea.* F. AARON, I. II, 175/17, cf. VOINESCU II, M. 88/8. *S-au îmbărbătat și, în entusiasm, au adus cerului mulțămire.* ASACHI, I. 68/18, cf. 170/26, VALIAN, V., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 587 [2]/43. *Firea lui... înfocată... trece curând în entusiasm.* RUS, I. III, 60/28, cf. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 222. *Lecțiunile...au succesul cel mai însemnat și deșteaptă entusiasmul junimii.* LAURIAN, F. 185/23. *Armia romană, văzându-se din nou în Dacia, începu a se lupta cu cel mai înfocat entusiasm al răzbunărei.* IST. M. 6/22, cf. NEP. VIND. 2/15, I. IONESCU, V. 17/18. *Mihai fu priimit cu mare entusiasm.* BĂLCESCU, M. V. 533. *Ea mi-ar fi însuflat entuziasmul facerei de lucruri mari.* CODRESCU, C. II, 40/23. *Intusiasmul e mare, aplause necontenite* (a. 1848). URICARIUL, X, 6, cf. GT (1848), 272[1]/27, CALENDAR (1848), 41, NEGULICI, STAMATI, D. *Șefii noștri se aflau într-un entusiazm nespus.* CALENDAR (1852), 84/6, cf. PANN, E. III, 60/1. *Moldova e o țară rece unde entusiasmul, fie politic, fie literar, nu prinde în clipeală.* RUSSO, S. 82. *Fiind așa pătruns d-un nobil entusiasm pentru descoperirile sale... nu s-a gândit la pericolii ce putea ieși pentru dânsul.* BARASCH, M. II, 74/5, cf. ARISTIA, PLUT. 139/22, POLIZU. *Publicul, fără a-și răci dorința de a avea un teatru național, simți stâmpărându-i-se entusiasmul.* NEGRUZZI, S. I, 341. *Nimeni din rumâni n-a cântat patriotismul mai cu mare căldură și entusiasm.* BOLLIAC, M. 11/19. *Aceste ființe rămân reci... și nici nu pot să priceapă acest entusiasm general.* ISIS (1859), 84[1]/5. *Oricare simtimente înalte, generoase, Ne par ca niște basne de povestit frumoase, Și tot entusiasmul izvor de idei mici.* ALEXANDRESCU, O. I, 86. *În toată Italia se serba cu entuziasm arătarea acestui nou compozitor.* FILIMON, O. II, 299, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP, N. D., ANTONESCU, D. *Era de ajuns... să se numească Antonini, pentru ca, pe dată, tot imperiul să-i aclame cu entuziasm.* HASDEU, I. V. 180, cf. CANELLA, V. 375. *Înrolații și garzii naționali se îmbrățișează cu entusiasm.* BARONZI, I. G. 25/26. *Omul cel dintâi a fost... plin de viață și de entusiasm.* CONV. LIT. IV, 143. *Un entusiasm poetic ne-a pătruns pe toți, până și pe giudecător.* ALECSANDRI, O. P. 215, cf. COSTINESCU, LM. *Toți adevărații patrioți au venit de au îmbrățișat cu entuziasm pe liberatorii patriei.* BOLINTINEANU, O. 248. *Numai entusiasmul impersonal..., numai acesta-ți pune pe frunte semnul celor chemați.* MAIORESCU, CR. II, 109. *Cuvintele ei inspirate de entusiasm însuflețiră multe condeiuri, spre a lucra pentru dreptul femeilor.* F (1876), 286. *Au adoptat cu entuziasm erudita ortografie.* ODOBESCU, S. I, 493. *Până când... nu vor fi pătrunși de seriozitatea morală, de entuziasm pentru arte..., până atunci avântul artiștilor se va sfârși totdeauna într-o obsesie prefăcută la urmă în descurajare.* EMINESCU, O. XIV, 237, cf. 247. *Toată lumea era în adevăr plină de entuziasm.* CARAGIALE, O. I, 79, cf. 214. *Uscat e tot ce-a înflorit, Entuziasmul a murit.* MACEDONSKI, O. I, 36, cf. 98. *Ce nu poate un tânăr la douăzeci de ani, când s-așterne cu dragoste și cu entuziasm să facă ceva?* VLAHUȚĂ, O. A. 257. *Entusiasmul ideilor nouă sau impunerea adevărului cuprins în ele răsfrâng o strălucire trecătoare asupra operelor literare fără valoare intrinsecă.* CONV. LIT. XXII, 40. *Au pus stăpânire pe toată viața statului, pe tot sufletul neamului și au ofilit orice entuziasm.* BACALBAȘA, S. A. II, 208. *Multe momente de entusiasm are omul în viață.* I. NEGRUZZI, S. III, 68. *Poetului nostru îi lipsește chiar calitatea principală, entusiasmul pentru misiunea mare a omenimei.* REV. CRIT. I, 238, cf. 507, DDRF. *Dacă principiul se proclamă cu entuziasm, rareori el se păstrează când vine ora de a-l pune în practică.* XENOPOL, I. R. XII, 117, cf. XIV, 28, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM. *Tinerimea noastră a început a aduna... entuziasmul și simțul de jertfă pe care... îl va cere națiunea de la ea.* ARHIVA, X, 150, cf. BARCIANU. *Eram plini de bucurie, de entuziasm, de conștiința marelui nostru act împlinit.* SĂM. I, 96. *Contele... li înfrână prin măsuri polițienești întrucâtva întusiasmul.* SBIERA, F. S. 247. *Pacea se făcu. Entuziasmul se ridică din nou.* DELAVRANCEA, H. T. 232. *Oamenii... întrebuințaseră toate mijloacele pentru atingerea scopului lor: entuziasm,... jertfe bănești.* D. ZAMFIRESCU, Î. 50, cf. id. R. 101, ALEXI, W. *Entuziasmul său a fost un fel de rază primăvăratică.* PETICĂ, O. 401. *Spirit de acesta, de camaraderesc entuziasm, pentru idealul de toate felurile.* PÂRVAN, I. F. 14. *Adela nu ghicește cumva cauza entuziasmului meu.* IBRĂILEANU, A. 119, cf. AN. IST. NAȚ. I, 17. *Walter Scott n-a fost numai romancierul popular, capabil la un moment dat să provoace entuziasmul și plăcerea a sute de mii de cititori.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 288, cf. IV, 90, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *A fost literalmente copleșit de entuziasmul nestânjenit al mulțimii.* BĂNUȚ, T. P. 22, cf. CADE. *Face în liniște... planuri de reviste, lăsându-te legănat de entuziasmul lui facil, sub privirea ironică a lunii.* LOVINESCU, S. II, 124. *L-am văzut de aproape în unele feluri de a fi, în care entuziasmul artistic se ridica mai presus de toate.* id. VIII, 115. *Tânărul... nu scosese nici un cuvânt, ci numai ascultase cu entuziasm.* REBREANU, R. I, 173. *Devotamentul și entuziasmul unor admirabili anchetatori.* DR. VII, 329. *Un entuziasm de muncă se zvonește din ce în ce mai aproape.* BACOVIA, O. 238. *Caragiale... vorbea întotdeauna cu entuziasm despre bucățile dlui Hogaș.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 318. *Clătină din cap... cu o desăvârșită lipsă de entuziasm.* C. PETRESCU, C. V. 52. *Să renunțăm la entuziasmul steril, la lauda necugetată.* CONV. LIT. LXVII, 89. *Și mintea mea de copil de bogdaproste, înălța instinctiv, alături de entuziasmul ei, osanale înăbușite de admirație.* KLOPȘTOCK, F. 125, cf. 199. *M-am ferit, prin urmare, de generalizarea unui entuziasm pripit.* COCEA, S. I, 55. *Entuziasmul îi scade subit, lasă cuvântul neterminat.* SEBASTIAN, T. 128, cf. A. HOLBAN, O. II, 47. *Dragostea e, ca orice entuziasm, contagioasă.* VOICULESCU, P. II, 163. *Vorbea cu entuziasm despre baladele noastre bătrânești.* SADOVEANU, O. IX, 609, cf. XXI, 29. *Iată o pildă de entuziasm adevărat.* D. GUSTI, P. A. 272. *Camil Petrescu a mers la Bălcescu ca personaj de roman, cu entuziasm, cu sentimentul unei fraternități îndelung așteptate.* STREINU, P. C. III, 136.

Entuziasm trecător, pasiune care nu durează. IORDAN, STIL. 323, cf. SCRIBAN, D. *Această etică... a entuziasmului moral, a bărbăției în fața morții nu se întovărășește însă cu un accent deosebit de fericit.* VIANU, A. P. 169, cf. id. L. U. 20. *Proclamațiile lui Tudor au aprins în sufletul țăranilor „entuziasmul răzbunării".* ap. OȚETEA, T. V. 150. *D. Arghezi a practicat o critică de artist, mărturisind reversul entuziasmului.* CONSTANTINESCU, S. I, 146. *Când a venit..., era plină de entuziasm, cu dor de muncă și de a face bine.* ULIERU, C. 36. *Nu stricați cele mai sfinte momente de entuziasm ale neamului.* ARGHEZI, P. T. 84. *Entuziasmul pentru aviație a fost privit ca o renaștere.* id. S. XXXIV, 27. *În entuziasmul meu, grăbii să prezint în numărul cel mai de aproape publicului cetitor pe Eminescu.* CĂLINESCU, O. XI, 78. *Entuziasmul în sine... reprezintă o țintă suficientă în viață.* id. S. 61. *Entuziasmul lor îl găseam cam deplasat.* BLAGA, H. 147. *Entuziasmul pentru idei poate fi fără margini.* RALEA, S. T. III, 128. *Serbarea de sfârșit de an avu loc într-un entuziasm general.* STANCU, R. A. II, 164. *Scriitorul afirmă cu entuziasm ideea unirii tuturor românilor.* IST. LIT. ROM. II, 114. *Un entuziasm subit îl făcu... să se ridice ca să ciocnească în picioare.* VINEA, L. II, 254, cf. DL. *Sub masca unui entuziasm de ocazie își exprimă totodată și invidia.* PREDA, R. 299, cf. id. C. I. P. II, 76. *Ar fi fost nevoie... să strige de entuziasm la fiecare idee proprie.* T. POPOVICI, S. 166, cf. DM, DN^2. *Eram plin de entuziasm și... am descoperit bazele unei științe minunate.* JOJA, S. L. 332. *Calități psihice ale omului, particularități ale caracterului:... entuziasm, indiferență.* L. ROM. 1959, 6/24, cf. 1962, 580. *Proclamarea independenței... și participarea armatei române au provocat în Transilvania un mare și firesc entuziasm.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 12. *Actorii sunt pasionați de munca lor, i se dăruie cu entuziasm.* IST. T. II, 32, cf. L. ROM. 1968, 246. *Știu bine ce spun, nu sunt la entuziasmul primei lecturi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 3/2. *Lipsa de entuziasm a marelui public pentru tragedie fusese intuită.* T ianuarie 1972, 15. *În afară de dragostea de viață creștinismul e și entuziasm.* STEINHARDT, J. 219. *Maniu înlătură acest entuziasm naiv.* D. R. POPESCU, I. Ş. 91, cf. M. D. ENC., DEX, D. FIL., D. PSIH. *Lecturile critice întinse... au la bază o încredere în literatură, care poate lua turnura unui entuziasm fals cinic.* GRIGURCU, C. R. 94, cf. DREV, V. BREBAN, D. G. *Însemnările... marchează... ofensiva desfășurată cu entuziasm.* MS. 1988, nr. 2, 29. *Entuziasmul creator, ideile vii, îndrăzneala sunt garanții ale afirmării lor viitoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 16/4. *Deodată, în toiul entuziasmului general, răsună sârba, muzichia dragă poporului.* CĂRTĂRESCU, L. 217. *Nu știam să dansez, dar... în momentele mele de entuziasm, mă gândeam că aș putea face față.* id. N. 124, cf. D. ENC., NDN. ◊ Fig. *Mireasma... continua cu entuziasm să îmbălsămeze împrejurimile.* IBRĂILEANU, A. 121. *Ei căzură din două automobile, însuflețite de un entuziasm extravagant și care s-au ciocnit, cap în cap, în radiatoare.* ARGHEZI, S. XV, 169. *Oltul... se rostogolește deasupra ei, fără entuziasm.* BOGZA, C. O. 137. *Nu-s schimbări îndreptățite, Fără tunet din genuni, Fără de entuziasmul Nesecatelor furtuni.* LABIȘ, P. 311. ♦ (La pl.) Situații, gesturi, fapte, vorbe care exprimă, demonstrează avânt, exaltare, încântare. *Are cu deosebire meritul entuziasmelor.* ARH. OLT. V, 302. *Nu aduce nimic nou ca subiect volumașul acesta: aceleași pozne..., aceleași entusiasmuri.* ib. X, 71. *Împotriva tuturor entuziasmelor făgăduite..., conacul însuși cu grădina lui fu o dezamăgire.* CAMIL PETRESCU, N. 66. *Se agita dând prin gesturi semne de entuziasmele sale.* V. ROM. februarie 1956, 61. *Am trecut prin atâtea entuziasme.* H. LOVINESCU, T. 46. *Lucrarea... a stârnit repetate entuziasme.* CIOCULESCU, I. C. 5. *Întâlnirile noastre Sunt de obicei sobre, Fără entuziasme De prisos.* SORESCU, P. 39. *S-au iscat entuziasme firești față de realizări remarcabile.* CONTEMP. 1966, nr. 1 015, 3/2.

2. Exaltare de care erau cuprinși prorocii, preoții templelor din Antichitate sau poeții care se considerau inspirați de divinitate. V. delir, exaltare, extaz. *Unile aducea spre theurghie, iar altele spre thaumaturghie, iar altele spre enthusiasmos.* POTECA, F. 30/2. *Și pentru aceasta fantasia lesne cade în multe boale, adecă în becisnicie, năucie, luzie, nebunie, enthusiasm.* id. ib. 208/21, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 587 ^{2}/43, NEGULICI, STAMATI, D. *Adunarea, ca inspirată de un demoniu divin, fu coprinsă de un entusiasm așia mare, încât nimeni n-avea a contrazice.* ARISTIA, PLUT. 89/11, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP, N. D. *Poeții, în enthusiasmul lor, sunt mișcați de un demon ce-i face adesea să iasă din regulele bunului simț.* CANELLA, V. 114, cf. COSTINESCU, LM. *Entuziasmul care înaripează inima poetului.* MACEDONSKI, O. IV, 73, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Devenise tovarășul ei..., dovedind o prospețime de entuziasm atribuită în genere numai poeților, deloc însă oamenilor de știință.* TEODOREANU, L. 31, cf. GÁLDI, M. PHAN. 180, SCRIBAN, D., D. ENC.

– Pronunțat: *-zi-asm.* – Pl.: *entuziasme* și (învechit) *entusiasmuri.* – Și: (rar) **entuziázm**, **entusiázm**, (învechit) **entusiásm** (scris și *enthusiasm*; pl. și *entusiasmuri*, I. GOLESCU, C., POLIZU), (învechit, rar) **entusiásmos**, **intusiásm**, **întusiásm** s. n.

– Din ngr. **ἐνθουσιασμός**, fr. **enthousiasme**, germ. **Enthusiasmus**, it. **entusiasmo**.

ENTUZIASMÁ vb. I. Tranz. (faet.) și refl. A se lăsa sau a face să fie cuprins de entuziasm, de încântare; a (se) înflăcăra, a (se) însufleți; (grecism învechit) entusiasi, (învechit, rar) entuzia. V. exalta, pasiona. *Să să entusiasmesă de frumoasele voroave.* VÎRNAV, F. M. II, 177^r/13, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 588 ^{1}/7. *El nu e entusiasmat pentru democrația patriotică elvețiană, de fapt aristocrată.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 216. *Ei sunt în stare a se entusiasma numai pentru un singur obiect.* ISIS (1859), 84^1/6, cf. NEGULICI. *Privirile junelui întâmpinară templurile de la Memfis... și, entusiasmându-se, au strigat.* CALENDAR (1859), 12/9, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Este foarte rău a se îngâmfa cu deșertăciune..., a se entusiasma fără cuvânt.* CONV. LIT. VI, 157. *S-a entusiasmat musa noastră de laurii ce dorobanțul i-a adus din război?* REV. CRIT. II, 217, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Se entuziasmează pentru un viitor, care să aducă binele și fericirea.* AN. IST. NAȚ. I, 39. *L-am văzut altădată entuziasmat de un birjar deștept.* IBRĂILEANU, S . 58. *În fața acestor fapte observatorul creației literare trebuie să-și păstreze calmul și să nu se entuziasmeze prea repede.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 15, cf. RESMERIȚĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *A rămas entuziasmat de cele ce i-am povestit.* CAMIL PETRESCU, T. III, 165. *Perspectivele... în fața cărora ne entuziasmăm.* A. HOLBAN, O. II, 264. *Mă întrebam... de ce nu s-a entuziasmat tabăra de prezența mea.* VOICULESCU, P. II, 90, cf. SCRIBAN, D. *Mamele... entuziasmate de neașteptata știință a acestora.* VIANU, A. P. 51. *Este vremea când se entuziasmează de La Bruyère, Montaigne și J. J. Rousseau.* id. L. U. 453. *În această perioadă a carierei sale, Rodin se entuziasmează... pentru secolul al XVIII-lea.* OPRESCU, I. A. IV, 231. *Mitică... entuziasmat de câteva pahare... este familiar cu toată lumea.* CONSTANTINESCU, S. II, 36. *Scrierile bune te vor entuziasma, căci existența lor e justificarea dumitale de a scrie și... de a încerca.* ARGHEZI, S. XXV, 55. *Am găsit o mulțime de proiecte ce mă entuziasmaseră pe vremuri.* CĂLINESCU, B. I. 402. *Nu mă entuziasmez și nu mă mânii niciodată.* id. S. 395, cf. O. IV, 138. *Un democrat care se entuziasmează de libertate... are cu siguranță adânci rezerve de optimism.* RALEA, S. T. I, 37. *Avea o mare putere de a se entuziasma de frumusețile literare.* V. ROM. martie 1956, 43, cf. DL. *Perspectiva... nu-l entuziasma deloc.* PREDA, R. 415. *O să mergem la restaurant!... Pe urmă la un film, încercă el să se entuziasmeze.* T. POPOVICI, S .11, cf. DM. *Mă entuziasmează sublimul tău urcuș, Căderea ta în hăuri adânc mă întristează.* LABIȘ, P. 209, cf. DN^2. *Nu în van se entuziasma Matei Millo în timp ce-și rostea discursul său înflăcărat la deschiderea Conservatorului.* IST. T. II, 18. *El se arată entuziasmat de „genialele Afinități elective".* N. MANOLESCU, C. M. 158. *Cuvântul său a entuziasmat auditorii de la Collège de France.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 3, 48, cf. M. D. ENC., DEX. *E ușor să te*

entuziasmezi când încă nu știi. ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 10/1, cf. V. BREBAN, D. G. *Spectacolele cu piesele lui de teatru... entuziasmează critica de specialitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 8, 9/1. *Egor a aprobat dând ușor din cap, fără să se mai entuziasmeze ca la început.* CĂRTĂRESCU, N. 250, cf. D. ENC., NDN. ◊ (Prin sinecdocă) *Ochii lui se entuziasmară.* EMINESCU, P. L. 85. ◊ (Prin extensiune) *Mă mir ce a putut entusiasma teatrul național, carele este o instituție a literaturii noastre.* DÂMBOVIȚA (1859), 23/22. *Spiritele romantice ale tinerilor de amândouă sexele se entuziasmară.* IORGA, P. A. II, 129.

– Pronunțat: *-zi-as-*. – Prez. ind.: *entuziasmez*. – Și: (învechit) **entusiasmá** (scris și, rar, *enthusiasma*, LM), **entusiazmá** (SCRIBAN, D.), vb. I.

– Din fr. **enthousiasmer.**

ENTUZIASMÁNT, -Ă adj. Care entuziasmează, care umple de entuziasm (**1**). *Doamne, ce curcubeu entuziasmant de împletiri vocale sclipitoare și neașteptate!* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 17/3, cf. NDN.

– Pronunțat: *-zi-as-*. – Pl.: *entuziasmanți, -te.*

– Din fr. **enthousiasmant.**

ENTUZIASMÁRE s. f. Faptul de a (se) e n t u z i a s m a și rezultatul lui. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Momentul trecerii din acest stadiu de entuziasmare artistică naivă și nemijlocită e acela în care reprezintătorul se desface... de afectul său.* EMINESCU, O. XIV, 263, cf. DDRF, NDN.

– Pronunțat: *-zi-as-*. – Pl.: *entuziasmări.* – Și: (învechit) **entusiasmáre** (scris și, rar, *enthusiasmare*, LM) s. f. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF.

– V. **entuziasma.**

ENTUZIASMÁT, -Ă adj. (Despre oameni) Care este cuprins de entuziasm (**1**), de încântare, de înflăcărare; (despre fizionomie, trăsături, manifestări etc. ale oamenilor) care exprimă, trădează entuziasm, încântare, înflăcărare. V. e x a l t a t. *Toate ulițele răsunau de strigătele intusiasmate.* DÂMBOVIȚA (1859), 127/15, cf. PONTBRIANT, D. *Entuziasmați prin înfățișarea, prin tonul, prin cuvintele principelui.* HASDEU, I. V. 64, cf. LM. *Acolo putea într-adevăr artistul să pună cu drept cel mai mare pont pe aprobarea zgomotoasă a spectatorilor entuziasmați.* EMINESCU, O. XIV, 246, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. *Un partizan (entuziasmat): Trăiască Dr. Silaghi, stâlpul de granit al băncii!* BĂNUȚ, T. P. 5. *Nu mai tăcea din gură, atâta era de entuziasmată.* REBREANU, R. I, 215. *Seara povestesc entuziasmat, la popotă, această întâmplare.* CAMIL PETRESCU, U. N. 326. *Entuziasmat, deșertă două pahare.* C. PETRESCU, C. V. 308. *Noră-mea, mai realistă..., se arătă mai puțin entuziasmată.* id. Î. II, 185. *Așa da, își ridică el glasul entuziasmat, așa zic și eu.* SADOVEANU, O. VIII, 53. *Viața lui Pârvan a fost profundă, înălțată, întărită, entuziasmată.* D. GUSTI, P. A. 65. *Nici nu știi cât de entuziasmată de dumneata e această femeie.* MIHĂESCU, D. A. 87. *Un diplomat, văzând un covor persan, rămase entuziasmat.* CĂLINESCU, B. I. 426. *Doamna de Villars..., entuziasmată..., dorește să cunoască pe autor.* VIANU, L. U. 172, cf. DL, DM. *Mă trezesc entuziasmat, dezgustat sau nepăsător.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 1, 2/5, cf. M. D. ENC, DEX. *Miriam era entuziasmată.* ȚOIU, Î. 223, cf. L. ROM. 1989, 477. ◊ (F i g.) *În colivia lor cu două leagăne de sârmă, ei s-au sculat entuziasmați ca de o idee nouă.* ARGHEZI, S. XXV, 228. *Toată „vizuina" bătuse din palme entuziasmată.* ȚOIU, G. 14.

– Pronunțat: *-zi-as-*. – Pl.: *entuziasmați, -te.* – Și: (învechit) **entusiasmát, -ă** (PONTBRIANT, D., LM, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.; scris și, rar, *enthusiasmat*, LM), (învechit, rar) **intusiasmát, -ă** adj.

– V. **entuziasma.**

ENTUZIÁST, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj., s. m. și f. (Persoană) care este capabilă de entuziasm, de avânt, gata să se devoteze unei idei sau unei cauze; (persoană) care se entuziasmează cu ușurință, care este cuprinsă de entuziasm (**1**). V. p a s i o n a t. *Cea mai desăvârșită idee ce poate să-și facă de un poet liric vechi, este să-și închipuiască un entuziast virtuos, care, cu lira în mână, alerga... ca să liniștească duhurile.* HELIADE, GR. P. 46/5, cf. I. GOLESCU, C. *Tineri entusiasti... au luat politeța lui, de care ei nu era vrednici, drept o învoire în parte lor.* CR (1831), 26/19. *Așa să ruga cuviosul entusiast cu capul descoperit și cu multă evlavie.* F. DUM. I, 39[1]/23. *Unii din entusiastii lui Ioan Corvin propunea gonirea turcilor din Europa.* F. AARON, I. I, 89/15, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 588[1]/12. *Agiunsă un plantator entusiast și căpătă succese admirabile.* CODRESCU, C. II, 42/13, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *După dânșii vine călătoriul entusiast; acesta își scoate pălăria la toate monumentele vestite.* ROM. LIT. 433 [1]/25. *Era un entusiast al causei grecilor.* GHICA, S. 131, cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Nu-mi pari entusiast pentru această căsătorie.* BARONZI, C. IV, 169/18. *Entusiast pentru bine și adevăr, d. Maiorescu... a știut a câștiga clientela conștiințelor.* CONV. LIT. II, 31, cf. COSTINESCU, LM. *Toți artiștii adevărați sunt entusiaști.* MAIORESCU, L. 93, cf. id. CR. II, 163. *Suntem curagioși, entuziaști, fricoși, îngroziți.* CONTA, O. F. 538. *Vedea divanul de oameni bătrâni, poporul entuziast și creștin.* EMINESCU, P. L. 37. *Cu greu se va găsi în istoria specială a românilor... o Adunare mai plină de sentimente generoase și de un entuziast patriotism.* id. O. XI, 181. *Tinerimea entuziastă a voit să urmeze pe bravul ei tribun.* CARAGIALE, O. I. 247. *Unde ni-s entuziaștii, visătorii, trubadurii...?* VLAHUȚĂ, S. A. II, 123. *Nu e omul cel entusiast ce l-am socotit păn' acum.* I. NEGRUZZI, S. III, 153, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Sunt și mai luminați și mai entuziaști frații noștri de peste munți.* SĂM. I, 213. *România nu a avut un bărbat care să reunească toate calitățile...: entuziast, cu o notă de liniște intensă.* D. ZAMFIRESCU, Î. 48, cf. ALEXI, W. *Sarcina e atât de apăsătoare că n-ar fi îndrăznit să și-o ia fără o tovarășă de viață ca Laura, ea însăși o româncă entuziastă.* REBREANU, I. 174. *Toți erau însă entuziaști, dezinteresați, visători și îndrăgostiți de poezie.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 286, cf. id. ib. IV, 17, RESMERIȚĂ, D. *Un public nu destul de numeros și nici destul de entusiast.* ARH. OLT. V, 368, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Un entuziast (erupând): Bravooo!* BĂNUȚ, T. P. 4, cf. CADE. *A fost ridicat pe scuturile câtorva esteți entuziaști.* LOVINESCU, C. IV, 16. *Nu era un credincios naiv, nici un entusiast poetic, ci un om de cugetare limpede.* ARH. OLT. XII, 6. *N-aș vrea să fiu deloc copilul unui entusiast.* CAMIL PETRESCU, U. N. 28. *Ar fi însă timpul să băgăm de seamă că acest entuziasm este foarte profitabil entuziaștilor.* CONV. LIT. LXVII, 385. *Datori și îndatoritori, hămesiți dar entusiaști, meditând, inventând și sperând.* KLOPȘTOCK, F. 249. *Entuziaști și sinceri, ei își pun pe pânză sufletul cu entuziasm și sinceritate.* SADOVEANU, XIX, 159, cf. SCRIBAN, D. *A avut și câțiva admiratori entuziaști.* OPRESCU, I. A. IV, 113. *Este semnificativ capitolul consacrat opiniilor... lui Caragiale, născute... din aventura lui de actor entuziast.* CONSTANTINESCU, S. II, 43. *Dacă ai fi ajuns puternic, ai obliga spectatorii... să bată din palme entuziaști.* ARGHEZI, P. T. 379, cf. id. S. XV, 78. *N-am prea găsit până acum tineri entusiaști.* CĂLINESCU, E. O. I, 362, cf. id. O. XI, 105. *O seamă de entuziaști luaseră... inițiativa înființării unei trupe permanente de teatru.* BLAGA, H. 147. *Ca să înțelegi obiectivul și liricul, blazatul și entuziastul..., trebuie să ai câte ceva din ei toți.* RALEA, S. T. I, 40, cf. STANCU, R. A. V, 304. *Nu există un cititor mai entuziast, mai recunoscător decât copilul.* L. ROM. 1953, nr. 2, 63, cf. IST. LIT. ROM. II, 16. *Avea și protectori statornici și discipoli entuziaști.* VINEA, L. I, 108. *Eram doar un adolescent entuziast.* H. LOVINESCU, T. 335. *Artiștii... s-au arătat a fi niște entuziaști și originali admiratori ai priveliștilor românești.* CONTEMP. 1957, nr. 564, 6/3, cf. DL, DM, DN[2]. *Ion Eliade Rădulescu..., animator entuziast al mișcării teatrale..., este o figură de seamă în această*

epocă. IST. T. I, 155. *Un public entuziast și numeros.* ib. II, 81. *Cațavencu înțelege și conservatorismul și creștinismul... și, entuziast, trece de la una la alta.* N. MANOLESCU, C. M. 66. *Ambele formații vor lupta din răsputeri pentru succes și ar prilejui un spectacol plăcut entuziastului public clujean.* SPORTUL, 1972, nr. 6926, 1/5. *Franța bolnavă de inteligență... și anglo-saxonii aceștia copilărești, dornici de juruințe, entuziaști.* STEINHARDT, J. 72. *Nu este exclus ca această scrisoare să fi fost trimisă lui Goethe cu intenția de a-i atrage atenția asupra entusiastului valah și a-i spori curiozitatea pentru cunoașterea poporului român.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 17/3, cf. 1973, nr. 1, 14/1, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G. *Esaltația se adăoga în partea mulțimii entuziaste.* MS. 1988, nr. 4, 18. *Cea mai entuziastă era Ester, care se roșise... la față de plăcere.* CĂRTĂRESCU, N. 216, cf. D. ENC., NDN. ◊ (Urmat de determinări introduse prin prepoziția „de"). *Pusese în capul oastei lor pe Ștefan Csaki..., știindu-l favorizat și entuziast de Mihai.* BĂLCESCU, M. V. 470. *Via da bravi... zise amicul meu, entuziast de acele manipulări militare.* FILIMON, O. I, 309. *Titu... este entuziast de „Bărbierul".* CARAGIALE, O. VII, 533. *Țăranii nu se arătară deloc entuziaști de această propunere.* CĂLINESCU, B. I. 539. *Îl știu entuziast de Enciclopedie.* id. O. IX, 263.

2. Adj. (Despre manifestări, atitudini, realizări etc. ale oamenilor) Care exprimă, dovedește entuziasm (**1**), încântare, înflăcărare; (învechit) entuziastic. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 588[1]/12, NEGULICI, STAMATI, D. *Se înturnă curând în eparhia sa, unde fu obiectul primirei cei mai entusiaste.* ROM. LIT. 43[1]/29. *Apariția modestului poet... a dat adesea pricină la demonstrații entusiaste.* CONCORDIA, 179[2]/80. *Pretutindeni i se făcu aceeași priimire entusiastă.* ROMÂNUL (1857), 4/3, cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *Teodosie... scrisese... o entuziastă biografie a eroului.* CUV. D. BĂTR. I, 120. *Privi p-amantul său c-un aer de mirare entusiastă.* BARONZI, I. G. 488/23. *Scăpând cu multă greutate de avânturile entusiaste ale lui Caderousse, deschise singur ușa.* id. C. II, 171/13. *Atunce ai priimit cu blândețâ acele destăinuiri entusiaste.* ALECSANDRI, S. L. 86/17, cf. COSTINESCU, LM. *Au venit și dânșii... a face membrilor guvernului provizoriu protestații... entuziaste.* BOLINTINEANU, O. 248. *Asistenții puteră privi înghețata față a acelui ce fu urcat la domnia țărei prin suflarea națională și entusiastă a poporului român.* F (1873), 281. *Fu înălțat la cer prin laudele entusiaste ce i se dau.* MAIORESCU, CR. II, 114. *De la aclamările entuziaste... adunarea trecuse prin desbaterea cestiunii ortografice.* ODOBESCU, S. I, 495, cf. III, 25. *Poetul ne pune-nainte un om întreg, care nu se poate... ascunde... prin espresiunea fie cât de entuziastă a unui simțământ numai.* EMINESCU, O. XIV, 261. *O simplă exclamație entuziastă asupra portretelor demnei familii.* CARAGIALE, O. VII, 258, cf. DDRF. *Le saluta cu aplauze entuziaste.* XENOPOL, I. R. XII, 91. *Miniștrii lui însă nu se bucurară de o primire așa de entuziastă.* id. ib. XIII, 138, cf. XIV, 58. *Un articol entuziast în favoarea panslavismului.* SĂM. VIII, 60. *Entuziasta dorință de a se face frumos măcar la zilele mari.* PÂRVAN, I. F. 23. *Prin entusiasta și conștienta colaborare... se producea acea intensă mișcare culturală.* AN. IST. NAȚ. I, 7. *A trecut abia un an de la entuziasta prezentare a lui Yeats, și poetul Indiei a ajuns cunoscut.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 98. *Scrisorile entusiaste... m-au atras foarte mult.* ARH. OLT. V, 315, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Studiul cuprinde... naționalismul entusiast și afirmativ, criticist.* DR. VII, 390. *Îi spuneam cuvinte entuziaste despre o carte.* A. HOLBAN, O. II, 48. *Deodată... lăsau prada și tămbălăul entuziast, alergau iar după noi.* VOICULESCU, P. II, 72. *Din odaia jucătorilor răsunară urale entuziaste.* SADOVEANU, O. VII, 183. *Poeții și literații... i-au făcut o entuziastă publicitate orală.* STREINU, P. C. I, 11, cf. SCRIBAN, D. *El adaugă și comentariul său entuziast, dar nu cu totul necesar.* VIANU, A. P. 76, cf. id. L. U. 302. *E un sentiment liric, de admirație entuziastă.* OPRESCU, I. A. IV, 153. *În veghea entuziastă... nu ne dam deloc seama că mai târziu aveam să ne gândim tocmai la acest timp.* BLAGA, H. 146. *Elanuri de nervozitate..., de bucurie entuziastă.* RALEA, S. T. I, 35, cf. III, 36. *Comitetul votă mulțumiri entuziaste președintelui pentru truda sa.* VORNIC, P. 170, cf. DL. *În toate e un ritm entuziast.* LABIȘ, P. 309. *Un articol scris pe un ton entuziast.* IST. T. II, 90. *Vorbitorului parlamentar i-a făcut Delavrancea un portret entuziast.* N. MANOLESCU, C. M. 114. *Cântările febrile și entuziaste.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 1, 2/5. *Manole își câștigă entuziaste simpatii unanime.* STEINHARDT, J. 346. *Adeziunea entuziastă a artistului la această chemare.* T ianuarie 1972, 2, cf. M. D. ENC., DEX. *Eminescu însuși scrie o cronică entuziastă.* MS. 1980, nr. 1, 41, cf. V. BREBAN, D. G. *Impresiile mele sunt dacă nu entuziaste, în tot cazul pline de speranțe.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 4/3, cf. NDN ◊ (Glumeț) *Unui elogiu trândav și inform Prefer injuria entuziastă.* LABIȘ, P. 309. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Arta materialismului este entusiastă de tot ce e real și uricios.* CONV. LIT. II, 60, cf. ib. XXII, 27. *Unele din cele mai entuziaste clipe ale tinereții mele.* SADOVEANU, O. V, 101. *Perioada... eroică și entuziastă din istoria pedagogiei române.* CHIRIȚĂ, P. 877. ◊ (Adverbial) *Îmi înșira entuziast descoperirile lui în folclor.* VOICULESCU, P. II, 285. *Specia a fost entuziast întreținută de d. Topîrceanu.* CONSTANTINESCU, S. II, 199. *Eroul e un băiat care doarme bine și mănâncă entuziast.* CONTEMP. 1971, nr. 1287, 6/4.

– Pronunțat: *-zi-ast.* – Pl.: *entuziaști, -ste.* – Și: (învechit) **entusiást, -ă** (scris și, rar, *enthusiast* ANTONESCU, D., LM) adj.

– Din fr. **enthousiaste**, germ. **Enthusiast.**

ENTUZIÁSTIC, -Ă adj. (Învechit; despre oameni sau despre manifestări, atitudini, acțiuni etc. ale oamenilor) Entuziast (**1**). Cf. I. GOLESCU, C. *Înfocați de patriotism și intusiastici de înalta cugetare a se lupta pentru lucrul dreptății.* SĂULESCU, HR. II, 27/11. *Toți entusiastici pentru tron și pentru patrie.* id. ib. 435/1. *Urmară strigăte de bucurie entusiastică.* BARIȚIU, P. A. II, 39. *Camera, cu vivate entusiastice, răspunse la această invitare.* id. ib. III, 449. *În poesiele lor era un bold atâtătoriu la curagiu ș-însuflătoriu în faptă de impet entusiastic.* ARISTIA, PLUT. 133/27. *Mișcat foarte mult de entuziastica priimire ce i se făcea, saluta popolul.* FILIMON, O. I, 399, cf. II, 299. *Nu putu să vorbească de urările și aplauzele entuziastice... care nu mai voiau să încete.* F (1869), 380. *Priimi c-un fel de plăcere protestările entusiastice ale junelui.* BARONZI, C. I, 258/7, cf. LM. *Prințul a părăsit rezidența, în strigătele entuziastice ale poporului.* EMINESCU, O. IX, 132, cf. SCRIBAN, D. ◊ (Adverbial) *A striga entusiastic.* id. ib.

– Pronunțat: *-zi-as-.* – Pl.: *entuziastici, -ce.* – Și: **entusiástic, -ă** (scris și, rar, *enthusiastic*, LM), (învechit, rar) **intusiástic, -ă** (SĂULESCU, HR. II, 27/11) adj.

– Din ngr. **ἐνθουσιαστικός**, it. **entusiastico**, germ. **enthusiastisch.**

ENTUZIÁZM s. n. v. **entuziasm.**

ENȚICLOPÉDIC, -Ă adj. v. **enciclopedic.**

ENȚICLOPEDÍE s. f. v. **enciclopedie.**

ENȚIÚRĂ s. f. v. **ențură.**

ENȚÚRĂ s. f. Nume dat mai multor plante erbacee (folosite în medicină cu efect tonic, digestiv etc.): **a)** plantă cu tulpina înaltă, cu frunzele mari, eliptice și cu flori mari, galbene: engeră (**a**), gențiană, ghințură (*Gentiana lutea*). Cf. CIHAC, II, 96, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., BIANU, D. S. 246, PANȚU, PL. 95, 113, ENC. AGR., IZV. XVIII, 192, LTR[2], BORZA, D. 76, 231; **b)** plantă cu frunzele lanceolate și cu florile albastre adunate într-un buchet în vârful tulpinii; engeră (**b**), ghințură (*Gentiana cruciata*). Cf. CIHAC, II, 106, GHEȚIE, R. M., PANȚU, PL. 95, BORZA, D. 75, 231; **c)** plantă cu frunzele eliptice și pețiolate și cu florile gălbui cu puncte brune; ghințură (*Gentiana punctata*); engeră (**c**). Cf. CIHAC, II, 106, PANȚU,

PL. 95, ENC. AGR., BORZA, D. 76, 231; **d)** plantă cu florile albastru-deschis dispuse în gemulețe (*Gentiana carpatica*). Cf. SIMIONESCU, FL. 65, 95; **e)** (*Gentiana verna*). Cf. BORZA, D. 76, 231.

– Pl.: ? – Și: (regional) **ențiúră** (SIMIONESCU, FL. 95), **enzúră** (GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.) s. f.

– Cf. dințură, engeră, ghințură, ințură, ințurea.

ENUCLEÁ vb. I. Tranz. **1.** (Biol.) A îndepărta experimental nucleul. Cf. LM, NDN.

2. (Med.) A extirpa un organ (în special un ochi), o tumoare prin separare de țesuturile învecinate. Cf. NDN.

– Pronunțat: *-cle-a*. – Prez. ind.: *enucleez*.

– Din lat. **enucleare**, fr. **énucléer.**

ENUCLEÁRE s. f. (Med.) **1.** Extirpare a unei formații organice circumscrise sau a unei tumori prin izolare de țesuturile înconjurătoare; enucleație. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.

2. Extirpare totală a unui glob ocular bolnav, cu păstrarea conjunctivei și a mușchilor oculari pentru a da suport și mobilitate protezei. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., D. ENC., NDN.

– Pronunțat: *-cle-a-*. – Pl.: *enucleări*.

– După fr. **énucléation.**

ENUCLEÁT, -Ă adj. (Biol.; despre celule) Care este lipsit de un nucleu bine diferențiat din punct de vedere morfoanatomic. Cf. LM, NDN.

– Pronunțat: *-cle-at*. – Pl.: *enucleați, -te*.

– V. **enuclea.**

ENUCLEÁȚIE s. f. (Med.) **1.** Extirpare operatorie a unei tumori; enucleare (**1**). Cf. LM, ENC. DEX, NDN.

2. Enucleare (**2**). Cf. ENC. ROM., DN^2, DEX, NDN.

– Pronunțat: *-cle-a-*. – Pl.: *enucleații*. – Și: (învechit) **enucleațiúne** s. f. LM, DN^2.

– Din fr. **énucléation.**

ENUCLEAȚIÚNE s. f. v. **enucleație.**

ENUMĂRÁ vb. I v. **enumera.**

ENUMĂRÁRE s. f. v. **enumerare.**

ENUMĂRÁȚIE s. f. v. **enumerație.**

ENUMÉRA vb. I. Tranz. A număra succesiv unul câte unul, a numi pe rând; a înșira. *Fără a enumera pe autorii satirici ai Romei, ne mărginim a zice că cei mai de frunte fură Horațiu și Juvenal.* HELIADE, O. II, 89. *Domnul ministru, enumerând apoi lucrările de cari țara are nevoie..., zice că mintea se rătăcește.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 42. *Acesta e censul străinilor de calitate, în ordinul cărora, ca literat..., mă enumerară.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 200. *N-avem nevoie decât a enumera oarecare acte ale administrației* (a. 1848). URICARIUL, X. 2, cf. 16. *Noi am enumerat întru asta oarecare motivuri ce ne încredințează despre esbutirea espediției.* GM (1854), 308^2/27. *Enumeră diferitele proiecte de legi ce guvernul va înfățișa în cursul sesiunii.* CONCORDIA, 15^1/68. *Sfera lucrărei a poliției medicale este foarte mare; însă noi ne vom mărgini a enumera numai unele dintr-însele.* BARASCH, I. 179/3. *La urmă, fiind fost enumerați morții, se aflară la inemici trei sute.* ARISTIA, PLUT. 260/19. *Aci ajutorul enumeră la câte capete încoronate Franța a dat azil.* ROMÂNUL (1858), 87/9. *Să nu enumerăm multe lucrări.* DÂMBOVIȚA (1859), 14/26. *De aici autorul iese din chestiune. Enumeră mai mulți fapți.* id. ib. (1860), 86/54. *Consimte în sfârșit să transmită ambasadorului engles... o notă în care enumera nemulțumirile ei contra Porții.* GHICA, S. 122. *Între cele mai principale opere de artă enumărăm pe acestea.* FILIMON, O. II, 114. *Către cauzele ce am enumerat se cuvine a mai adăogi o alta, pe care istoricii abia o semnalează.* CALENDAR (1861), 40/6. cf. PONTBRIANT, D. *Localități enumerate în acest document.* HASDEU, I. C. I, 22. *Efectele bune ale acestei idei nu au nevoie de a mai fi enumerate.* CONV. LIT. IV, 124, cf. COSTINESCU, LM. *Între cauzele transformării organice Darwin mai enumeră și altele.* CONTA, O. F. 282. *Am enumerat până aici relele la care este expusă o țară curat agricolă.* CONV. LIT. XI, 14. *Să ne mulțumim... a le enumera în ordinea în care se află.* ODOBESCU, S. I, 413. *Între aceste noțiuni primordiale sunt enumerate și altele deduse.* EMINESCU, O. XIV, 399. *O definiție este enumerarea atributelor de căpetenie ale unui lucru; enumăre-le numai pe acelea cari convin scopului tău.* id. ib. 905. *Între junii cărora le-a plăcut și le place a se ocupa de literatură, trebuie să enumerăm și pe d. Vasile Păun.* MACEDONSKI, O. IV, 23. *Le enumerăm pur și simplu, nepermițându-ne spațiul a da și deslușirile privitoare la motivele alegerii acestor materii.* ARHIVA, I, 75, cf. DDRF. *Să enumerăm scrierile de căpetenie care puseră Europa în conștiința cererilor Românilor.* XENOPOL, I. R. XII, 111. *Apoi enumeră legile cu care guvernul a înzestrat țara.* id. ib. XIV, 32, cf. GHEȚIE, R. M. *Întâmplarea decurge din izvoarele cele mai deosebite, și este greu de a le enumera pe toate.* ARHIVA, X, 24, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Italianul Mancini a enumerat următoarele elemente ca factori istorici.* AN. IST. NAȚ. I, 28, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ei încep prin a enumera dregătoriile acestor țări.* BUL. COM. IST. V, 2. *Bucățile... nu ne oferă nici un exemplu de felul celor enumerate mai sus.* RF I, 124, cf. 129. *Nu este însă necesar ca un tip de păstorit să întrunească toate criteriile enumerate mai sus.* VUIA, PĂST. 19, cf. 197, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Când T. Maiorescu îi enumeră lucrările în curs, el îi răspunde pe același ton.* LOVINESCU, S. VIII, 86. *Regretăm că nu avem locul necesar să le enumerăm aci.* CONV. LIT. LXVII, 187. *În scrisoarea sa adresată către caimacan, enumeră o serie de silnicii.* SADOVEANU, O. XIX, 469, cf. SCRIBAN, D. *Va enumera el părțile alcătuitoare ale sceptrului.* VIANU, A. P. 213. *Poarta și-a rezervat monopolul tuturor produselor enumerate mai sus.* OȚETEA, T. V. 42. *Își enumera la tot pasul calitățile fizice.* OPRESCU, I. A. IV, 16. *Am căutat să triez... și în fine să enumăr toate speciile și subspeciile cunoscute.* DOMBROWSKI, P. 16, cf. 133. *Evoca și enumera volubil toate vechile erori ale doamnei Ioanide.* CĂLINESCU, B. I. 27, cf. id. I, 313. *Printre formele de inconștient patologic enumeră: inconștient psihastenic, isteric, hipnotic.* RALEA, S. T. II, 27, cf. 40. *Au fost enumerate mai sus numai câteva din realizările Institutului de Energetică.* CONTEMP. 1953, nr. 343, 5/3. *Fiecare dintre rocile enumerate mai sus... poate alcătui strate groase.* CHIRIȚĂ, P. 713. *Trecând la vocabular, enumerăm mai întâi următoarele italienisme.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1956, II, 27, cf. DL, DM, DN^2, L. ROM. 1960, 4/69. *Toate consoanele enumerate mai sus se puteau afla bineînțeles și între două vocale.* COTEANU, S. E. 2. *Ordinea în care sunt enumerați membrii sfatului domnesc... nu a fost totdeauna aceeași.* STOICESCU, S. D. 65, cf. 150, cf. SFC III, 11. *Alimente din toate cele 8 grupe enumerate mai sus.* ABC SĂN. 25. *El pare preocupat de neșansele filosofului german, enumerate cu grijă.* N. MANOLESCU, C. M. 109. *Noi vorbim de blândețea lui Iisus... și enumerăm smerenia, bunătatea, ascultarea.* STEINHARDT, J. 279, cf. M. D. ENC. *Ar fi greu să le enumerăm aici, și pe unele și pe altele.* SIMION, S. R. III, 142, cf. DEX. *Motivele... au fost enumerate de unul dintre deputații conservatori.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 19/3, cf. DREV, V. BREBAN, D. G. *Enumerați revistele care credeți că reprezintă cel mai bine stadiul actual al literaturii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 24/2, cf. D. ENC., NDN. (Absol.) *Și enumerând comic. – N-am nici pijama, nici cămașe.* CAMIL PETRESCU, P. 347. *Pe cine am ucis? Să enumerăm.* ARGHEZI, S. XVI, 109. ◊ (Fig.) *Trăiesc nedespărțit de cinci fotolii..., La sânul lor regenerat enumăr Idei zburate, foi rămase goale.* CĂLINESCU, L. L. 64. ◊ (Prin metonimie) *Glasul enumera în franțuzește și în*

englizește feliuritele lui însușiri. CODRESCU, C. II, 212/3. *Îndeosebi pentru justificare noastră n-am avea nevoie decât de a cita cazurile pe cari le-a enumerat în urmă „Gazeta generală" din Augburg.* EMINESCU, O. XI, 450. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Inscripțiunile de mai sus enumeră sarcinile îndeplinite.* REV. IST. II, 261. *Un alt document enumără pe următorii feciori de boieri.* XENOPOL, I. R. VI, 105. ◊ R e f l. (p a s.) *Printre cauzele determinante ale națiunilor se enumeră și rasa.* CONTA, O. F. 37. *Se enumeră cetățile mândre și trufașe.* ȘA I, 80. *Se enumeră toate personajele ce au colaborat întâmplător la revistă.* LOVINESCU, S. VIII, 144. *Se pot cu ușurință enumera volumele sau numai paginile antologice.* CONSTANTINESCU, S. VI, 113. *Toate Gaițele din Europa se enumeră la specia „Garrulus glandarius Linné".* DOMBROWSKI, P. 72.

– Prez. ind.: pers. 1 *enumăr* și (neobișnuit, după modelul verbelor de conjugarea I) *enumerez* (CADE), pers. 2 *enumeri*, pers. 3 *enumeră.* – Și: (învechit) **enumărá** (DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU) vb. I.

– Din fr. **énumérer**, lat. **enumerare.**

ENUMERÁBIL, -Ă adj. Care se poate enumera. Cf. NDN.

– Pl. *enumerabili, -e.*

– Din fr. **énumérable.**

ENUMERÁRE s. f. **1.** Acțiunea de a e n u m e r a (**1**) și rezultatul ei; înșirare; enumerație (**1**). *Enumerarea și aprecierea diverselor argumente despre existența lui D-zeu.* LAURIAN, F. 161/17. *Nu vreu prin enumerarea tuturor superlativelor întrebuințate.... să vă prelungesc nerăbdarea.* ROM. LIT. 195[2]/6. *Noi urmăm cu enumerarea diferințelor între ființele organice și neorganice.* BARASCH, I. 42/5, cf. PONTBRIANT, D. *A face numai enumerarea acestor termini făr-a le explica.* CANELLA, V. 281. *Ceea ce suferea nefericitul Morrel în timpul acestei enumerări e cu neputință a se descrie.* BARONZI, C. II, 189/17, cf. COSTINESCU, LM. *Aș urma enumerarea scriitorilor români cari au precedat epoca de renaștere literară.* ODOBESCU, S. II, 315. *O definiție este enumerarea atributelor de căpetenie ale unui lucru.* EMINESCU, O. XIV, 905, cf. XV, 1180. *În ceea ce privește enumerarea calităților frumosului, nu punem o regulă generală.* MACEDONSKI, O. IV, 52, cf. DDRF. *Sfârșește lunga lui enumerare prin un frumos apel la lupta pentru izbândă.* XENOPOL, I. R. XII, 204. *Cu prilejul enumărării acestor lucrări, domnul se felicită de curentul capitalurilor străine.* id. ib. XIV, 64, cf. GHEȚIE, R. M. *Nu găsim la Locke o enumerare completă.* ARHIVA, X, 209, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 347, RESMERIȚĂ, D. *În enumerarea meritelor criticei lui T. Maiorescu, articolele conțineau totuși o mare lacună.* LOVINESCU, S. VIII, 186. *Enumerarea care urmează... dă celor de față o senzație care nu se mai poate preciza.* CAMIL PETRESCU, T. II, 381. *Ca să fim aproape completi în această enumerare vom cuprinde și „Doctorul Taifun".* CONV. LIT. LXVII, 35. *Necunoscuta (Continuând enumerarea): Îți cârpești singur ciorapii.* SEBASTIAN, T. 290. *Când acțiunea este statică, avem o enumerare de observații de care suntem absolut siguri.* A. HOLBAN, O. II, 12. *Deocamdată nu enumerarea lor ne reține, ci semnificația.* STREINU, P. C. III, 295. *O enumerare și definire a lor nu-i posibilă.* IORDAN, STIL. 60. *Enumerarea elementelor componente ale unei limbi nu constituie... definiția ei.* ROSETTI, I. SL. 12, cf. SCRIBAN, D. 470. *Vom păstra... în enumerarea indivizilor... ordinea ascendentă a ciclului social.* CONSTANTINESCU, S. II, 131. *Cea mai veche încercare, cu o enumerare a păsărilor din Ardeal, o găsim în lucrarea lui I. Benkö.* DOMBROWSKI, P. 16, cf. 79. *Pornește de la descrierea reliefului natural, pentru a trece la aceea a florei... și la enumerarea bogățiilor subsolului.* VIANU, S. 77. *Enumerarea aceasta disparată a aspectelor sub care se prezintă inconștientul dovedește complexitatea fenomenului.* RALEA, S. T. II, 15. *În această lungă enumerare a calităților divine ale ilustrului mort una, ar putea să apară ca o scădere.* id. ib. III, 261. *Enumerarea se face și aici sub formă de gradație.* L. ROM. 1953, nr. 3, 66. *Dăm mai jos următoarea enumerare a lor.* CHIRIȚĂ, P. 440, cf. DL. *Enumerarea institutelor... ar fi trebuit să-i dea de gândit.* PREDA, R. 81, cf. DM. *Așa este enumerarea inversă de la o cifră mai mare (nouă, bunăoară), până la una și nici una.* IST. LIT. ROM. I, 62. *Dacă acestei enumerări li se vor adăuga sălile..., se va contura imaginea acelei largi, cuprinzătoare difuziuni a teatrului românesc peste tot întinsul țării.* IST. T. II, 51. *Enumerarea acestor bunuri se face în această ordine.* C. GIURESCU, P. O. 19. *Hristos n-a răspuns printr-o enumerare. A povestit parabola bunului Samaritean.* STEINHARDT, J. 338, cf. M. D. ENC. *O simplă enumerare a unor cărți... nu adaugă nimic... la informarea publicului cititor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr, 34, 5/1, cf. DEX. *În enumerarea de mai sus... nu m-am putut referi decât la un singur aspect.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 5/3. *Enumerarea lor variată intenționează să dea senzația de întindere.* PAPU, C. N. 74. *Să ne mulțumim cu o simplă enumerare a graiurilor.* IVĂNESCU, I. L. R. 44. *Enumerarea poeților culminanți ai perioadei.* GRIGURCU, C. R. 75, cf. NDN.

2. Enumerație (**2**). *Au interzis versului descripția, vinovată de obligația... enumerării.* STREINU, P. C. I, 87, cf. II, 71. *Enumerările retorice ale lui Heliade sunt adeseori iluzorii.* VIANU, A. P. 26. *Succesiunea epitetelor are... caracterul unei enumerări.* id. S. 44. *Prin același procedeu de enumerare... dispoziția se regăsește și în „Răsărit", „Azi-noapte".* CONSTANTINESCU, S. II, 285.

– Pl.: *enumerări.* – Și: (învechit) **enumărare** s. f. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU.

– După fr. **énumération.**

ENUMERÁT, -Ă adj. Care este cuprins într-o enumerare. *Abuzurile enumerate acolo trebuie să le întăresc.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 87, cf. PONTBRIANT, D., LM. *Chiar numai accidentele enumerate ar trebui să deștepte opinia publică.* EMINESCU, O. XII, 221. *După ce am tractat pre larg cele mai de seamă din calitățile enumerate, le voi rezuma pe celelalte toate.* id. ib. XIV, 900. *Lovitura de stat aduse... deplinirea organizării țării prin legile enumerate.* XENOPOL, I. R. XIV, 30. *În prima... din aceste opere enumerate, el e unul dintre cei mai înverșunați adversari ai războiului.* CONV. LIT. LXVII, 368. *În regiunile enumerate... ea este o pasăre clocitoare foarte frecventă.* DOMBROWSKI, P. 165. *Mai toate disciplinele enumerate conțin ca al doilea termen... termenul „matematică".* CONTEMP. 1972, nr. 1312, 8/2.

– Pl.: *enumerați, -te.*

– V. **enumera.**

ENUMERATÍV, -Ă adj. Care conține o enumerare (**1, 2**); care are caracterul unei enumerări, privitor la o enumerare, de enumerare. *A doua jumătate a poemului însă părăsește tehnica enumerativă.* CONTEMP. 1948, nr. 109. 4/3. *Va stabili și întocmi lista enumerativă a documentelor.* BO (1951), 490. *Periodul lui Bălcescu este acumulativ și enumerativ.* VIANU, M. 185. *Lanțurile de epitete... au mai mult un caracter enumerativ.* id. S. 45, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DREV, NDN. ◊ (Adverbial) *Să amintim aici, evident enumerativ, câteva din acestea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 4/1.

– Pl.: *enumerativi, -e.*

– Din fr. **énumératif.**

ENUMERÁȚIE s. f. **1.** Enumerare (**1**). *Aceeași gazetă face o numerație pe larg a darurilor cu care ambasadorul otoman... merge la Petersburg.* CR (1830), 373, cf. I. GOLESCU, C. *Rămășița răvașului cuprindea enumerația studiilor lui.* CODRESCU, C. II, 91/15, cf. STAMATI, D. *Amfictionii declarară resbel la chirreeni, precum și alții mărturisesc, și Aristotel în enumerațiunea pitonicilor vincitori.* ARISTIA, PLUT. 213/9. *În enumerația de ieri a trebelor străine... noi n-am făcut decât a menționa chestia Neapolului.* CONCORDIA, 3[1]/75. *La această enumerațiune trebuie să facem următoarele observațiuni.* BARASCH, B. 24. *Am început această enumerație prin dl. Jirardin și vom sfârși iarăși prin dl.*

Jirardin. ROM. LIT. 143[1]/14, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., LM. *După teribila enumerație a categoriilor, atletul dă lovitura de grație acelui nou partid.* EMINESCU, O. XI, 94. *Să ți le număr anume pe rând nu e de prisos; enumerația o să mă mai ușureze de dorul ce-l port lașilor.* CARAGIALE, O. VII, 524. *Enumerațiunea de mai la vale cuprinde mai cu seamă acele opere ce le-am putut utiliza pentru lucrarea de față.* ȘĂINEANU, Î. 5. *Să pomenim pentru a termina această enumerație, și traducerea, citată de Cantemir,... și Evanghelia greco-română.* IORGA, L. I, 35. *Este admirația din ordin,... din prostie, cea din spirit de imitație, din snobism; și enumerația s-ar putea lungi.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 52, cf. CADE. *Am găsit toată enumerația termenilor întrebuințați în procedură.* C. PETRESCU, C. V. 93, cf. SCRIBAN, D. *Biserica Sfântul Ioan Botezătorul! continuă enumerația Sufletel.* CĂLINESCU, B. I. 402. *Enumerația sare peste secole atunci când îi alătură moralistului Seneca... pe învățații arabi Avicenna și Averrhoes.* VIANU, L. U. 18, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

2. Figură de stil care constă în înșirarea unor argumente, fapte, amănunte etc. privitoare la aceeași împrejurare sau temă. *Enumerațiile... capătă originalitate prin ieșirea din convenționalul erudit.* CĂLINESCU, I, 272. *O enumerație asemănătoare se află în „Divanul" lui D. Cantemir.* id. O. XII, 502. *Trimetrul romantic devenea un mijloc fericit pentru... a sublinia o enumerație.* VIANU, L. U. 498, cf. DL. *Aici enumerația, opusă prin caracterul ei lexico-semantic și ritmic vorbirii directe..., dă povestirii un ton glumeț.* SCL 1958, 423, cf. DM, DER. *Remarcând ca unul din mijloacele artistice de bază ale acestei poezii enumerația..., să ne oprim asupra versurilor.* SORESCU, S. 101. *Victor Hugo scotea mari efecte din enumerațiile fastuoase de nume proprii.* L. ROM. 1966, 22, cf. M. D. ENC., DEX, DTL, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ♦ (Spec.) Parte a unui discurs care preceda perorația și în care autorul reia argumentele expuse anterior. Cf. VALIAN, V., LM, CADE. *Însăși tehnica poeziei va fi influențată de acest element retoric care e enumerație.* CONV. LIT. LXVII, 153, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DTL, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Pl.: *enumerații* și (învechit) *enumerății* (I. GOLESCU, C.). – Și: (învechit) **enumărăție** (VALIAN, V.), **enumerațiúne**, **enumerăciúne** (STAMATI, D.), **enumerățiúne** (PONTBRIANT, D.), **numerație** s. f.

– Din fr. **énumération**, lat. **enumeratio, -onis.** Cf. it. enumerazione.

ENUMERAȚIÚNE s. f. v. **enumerație.**

ENUMERĂCIÚNE s. f. v. **enumerație.**

ENUMERĂȚIÚNE s. f. v. **enumerație.**

ENUNCIÁ vb. I v. **enunța.**

ENUNCIÁRE s. f. v. **enunțare.**

ENUNCIÁT[1] s. n. v. **enunțat**[1].

ENUNCIÁT[2], **-Ă** adj. v. **enunțat**[2].

ENUNCIATÍV, -Ă adj. v. **enunțiativ.**

ENUNCIÁȚIE s. f. v. **enunțiațiune.**

ENUNCIAȚIÚNE s. f. v. **enunțiațiune.**

ENÚNCIU s. n. v. **enunț.**

ENÚNȚ s. n. **1.** Unitate de bază a comunicării (verbale sau scrise) reprezentată printr-o secvență fonică asociată cu o semnificație; formulare a unei idei, a unui concept etc.; enunțare (**1**). *Scriem terminii celor două propoșițiuni așa cum sunt în enunciu.* CLIMESCU, A. 246. *Cimilitura înfățișează, prin urmare, tipul cunoscut, al acelora care cuprind, în însuși enunțiul lor, „le mot de l'énigme".* DR. I, 278. *După asemenea enunțuri principale... m-am simțit ceva mai îmblânzit.* SADOVEANU, O. XVIII, 476. *Observația critică a lui Lovinescu, deși exprimată numai ca enunț, rămâne întemeiată.* STREINU, P. C. I, 44. *Forma normală, obiectivă, a vorbirii... este enunțul.* IORDAN, STIL. 73, cf. SCRIBAN, D. *Se adresează, după cum indică enunciul, acelor dintre oamenii cultivați.* ARGHEZI, S. XVI, 109, cf. DL, DM, DN[2], L. ROM. 1959, nr. 3, 88. *Sistemul morfo-sintactic este caracterizat... de o mai mare libertate de organizare a enunțurilor.* COTEANU, S. E. 10. *Enunțul latinesc tradițional avea deci o melodie foarte bine marcată.* id. ib. 61. *Stilul auctorial este unul al persuasiunii cu ajutorul enunțului direct.* MANOLESCU, A. N. I, 135, cf. III, 15, SCL 1973, 739, L. ROM. 1975, 356, 358, DEX, SCL 1976, 29, D. FIL., D. PSIH., M. D. LINGV., DREV, CL 1990, 190. *Acest enunț încheie o meditație lungă asupra destinului nostru național.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 3, 3/1, cf. CL 1993, 83, L. ROM. 1995, 566, NDN. ♦ (Logică) Formă lingvistică de exprimare a unei judecăți. Cf. DER, M. D. ENC., SCL 1974, 649, DEX, D. FIL., DREV, V. BREBAN, D. G., L. ROM. 1995, 566, D. ENC., NDN.

2. (Mat.) Formulare a datelor unei probleme. Cf. CADE. *Foaia mea cu iscălitura profesorului în stânga și cu enunțul sus.* SADOVEANU, O. XVII, 520. *Enunțiul teoremei din paragraful precedent poate fi lărgit.* STOILOV, T. F. 123. *Enunțul acestei teoreme... se datorește lui Levi-Civita.* VRĂNCEANU, G. D. I, 180. *Enunțul dat la începutul teoremei este general.* GEOMETRIE IX, 85, cf. M. D. ENC., DEX, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Pl.: *enunțuri.* – Și: (rar) **enúnțiu**, (învechit, rar) **enúnciu** s. n.

– Postverbal de la **enunța.**

ENUNȚÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică idei, teorii, concluzii etc.) A expune (verbal sau scris) într-o formă clară sau în cuvinte precise; a exprima, a formula. V. numi, spune. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 581[2]/43. *Enonțiind aceste cuvinte.* FM (1847), 57[2]/6. *Sofistul ne poate înșela în două moduri: sau enunțiând afirmăciuni false, sau deducând consecințele false din principie adevărate.* LAURIAN, F. 100/18, cf. NEGULICI. *Egalitatea este de monarh enunțiată.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 29. *În loc de a enunța un concluz, invita pe referente ca să-i lase acilea convolutul actelor.* BARIȚIU, P. A. II, 711, cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Legea... mi-a părut mai prudentă decât extremele enunțate aici.* MAIORESCU, D. I. 147. *Trăsăturile... corespunzând la calitățile enunțate mai sus.* CONTA, O. F. 70. *Atare legislatori n-ar face decât să enunțe fraze goale și generalități eterate.* id. O. C. 154. *Tendență... pe care părintele ei o enunță într-un chip așa de puțin înduios.* ODOBESCU, S. I, 304. *Un muzeu deslușitor al adevărurilor enunciate într-acea importantă lucrare descriptivă.* id. ib. II, 85. *Puțini preoți îndărătnici, suferind exiliul enunțat asupră-le, se răzgândiră cu vremea.* EMINESCU, O. XIV, 132. *Episcopul Laurentius adresă... solicitarea urgentă... să puie un contingent de pedeștri și călări întru ajutorul cruciatei enunțate de Papa Urban II.* id. ib. 155, cf. 166, DDRF. *Academia, condusă de principiul fundamental al „etimologiei în marginile limbii române" enunțat în raportul comisiunii ortografice..., a fost... consecventă.* ARHIVA, I, 165, cf. GHEȚIE, R. M. *Se cere un act înregistrat în regulă ce să enunțe suma datorată.* HAMANGIU, C. C. 421. *Aceeași idee o enunță și în vestita „Dialektologia moravska".* ARHIVA, X, 112, cf. BARCIANU. *Într-acest manifest se întonară cu apăsare acele principii de reorganizare a împărăției cari fuseseră enunțiate prin Diploma împărătească.* SBIERA, F. S. 218. *Poezia... enunța principiile acestei răsturnări revoluționare.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 43. *Am enunțat... că determinantele (cuvintele necunoscute) se pun după determinate.* IORDAN, G. 248. *Pe seama lor, Poe enunță*

observații critice care au de multe ori o valoare generală. AL. PHILIPPIDE, S. IV, 23, cf. 41, RESMERIȚĂ, D. *Criteriile enunțate de noi au diferite valori în ce privește stabilirea tipului de păstorit.* VUIA, PĂST. 19, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Eruditul aiesta au enunțat propusăciune ghe'pururi nemuritoare.* BĂNUȚ, T. P. 5, cf. CADE. *Le enunța fără a le susține.* LOVINESCU, S. I, 240. *Le considera apucături de arivism, enunțând dogmatic că ziaristul să rămâie în lumea lui.* REBREANU, R. I, 210. *Măriuca tăcu, surprinsă de acest adevăr enunțat cu atâta siguranță.* CAZIMIR, GR. 86. *Lipsei de interes și de justă apreciere a problemelor aci enunțate se datorește nesăvârșirea clădirei de la Șosea.* CONV. LIT. LXVII, 27. *Îi plăcea să enunțe aforisme.* SADOVEANU, O. IX, 366, cf. SCRIBAN, D. *Am ținut seamă de ambele principii enunțate mai sus.* VIANU, A. P. 21. *A doua consecință – și ea decurgând în chip natural din cele mai sus enunțate – e pictura decorativă.* OPRESCU, I. A. IV, 98. *S-ar părea că... enunț un praradox facil.* CONSTANTINESCU, S. I, 150, cf. SCL 1950, 71. *Acela nu enunța niciodată vreo opinie clară.* CĂLINESCU, B. I. 20. *Acesta de altfel se bizuie pe aplicarea principiului contradicției, pe care poetul îl și enunță în „Archeus".* id. O. XIII, 24. *Bălcescu este primul scriitor român care enunță necesitatea rezolvării problemei agrare.* CONTEMP. 1953, nr. 327, 1/3. *În spiritul principiului enunțat mai sus.* CHIRIȚĂ, P. 814. *Enunțăm doar câteva legi fundamentale.* CIȘMAN, FIZ. II, 85, cf. DL. *Nu argumenta teoriile sale; le enunța pur și simplu.* T. POPOVICI, S. 233, cf. DM, DN[2], L. ROM. 1959, nr. 3, 88. *Volumul e prefațat de Simion Ștefan, care enunță imperativul unității limbii românești.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 8/1. *Silueta cărturarului, care, în mijlocul iureșului, enunță calm adevărurile simple și eterne, nu e lipsită de măreție?* STEINHARDT, J. 20, cf. M. D. ENC., DEX. *Un om sănătos enunță percepții cu un caracter de obiectivitate perfectă.* GRIGURCU, C. R., 28, cf. 113, DREV, V. BREBAN, D. G. *Un lucru fundamental pe care eu l-am enunțat de foarte multe ori.* MS. 1988, nr. 1, 48. *Toate cele trei soluții sunt enunțate ca fiind aplicabile doar la nivel individual, nu și colectiv.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 3/2, cf. D. ENC., NDN. ◊ A b s o l. *Ștefan (enunțând): Joi, 12 august.* SEBASTIAN, T. 131. ◊ R e f l. p a s. *Principiul lui Arhimede se enuncie în chipul următor.* MARIN, F. 92/14. *De va păstra dânsul ținerea cea în resbelul de față în favoarea Porții, aceasta se va enuncia.* TELEGRAFUL (1854), 3/26. *Această dispoziție se enunță ca regulă... pentru universitatea însăși.* SBIERA, F. S. 291. *Când se enunță muzical și ritmat stihul, Sivu a început dansul.* SADOVEANU, O. XIV, 580. *Misterul se enunță ca adevărurile geometriei în teoreme.* STREINU, P. C. I, 43. *Se enunță însă un agnosticism deplin.* CĂLINESCU, O. XII, 14. *Se enunță programe revoluționare.* IST. T. I, 206. *Dacă vrei să enunți că doi și cu doi fac patru înseamnă că trebuie să urli cât te ține coșul pieptului.* STEINHARDT, J. 21. ♦ (Învechit, rar; prin confuzie) A anunța. *După ce Urban al V [-lea](?) enunțase a doua cruciată în contra turcilor, precum Clement al V [-lea](?) pe cea dentîi, se uniră regii Ungariei, ai Serbiei, ai Bosniei și principele Țării Românești.* EMINESCU, O. XV, 1121, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

– Prez. ind.: *enunț* și (învechit) *enunțez* (BARCIANU); pers. 3 și (învechit) *enuncie.* – Și: (învechit) **enonciá** (POEN. – AAR. – HILL, V. I, 581 [2]/43, COSTINESCU), **enonțiá**, **enunciá**, **enunțiá** vb. I.

– Din lat. **enuntiare**, fr. **énoncer**, it. **enunziare.**

ENÚNȚARE s. f. Acțiunea de a e n u n ț a și rezultatul ei; exprimare, formulare; enunț (**1**) (învechit) enunțiațiune. Cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Aristoteles... mai numește judecata o enunțare despre ceea ce este sau nu este împreună.* MAIORESCU, L. 46. *O mare stângăcie în enunciarea ideilor.* ODOBESCU, S. II, 377. *Enunțarea vestită a lui Kepler... se întemeiază pe faptul că numai o mică parte... li se arată... locuitorilor pământului.* EMINESCU, O. XV, 1184, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M. *Din aceste enunțări cititorul va cunoaște diferitele vederi și idei.* ARHIVA, X, 110, cf. BARCIANU. *Această enunțare împărătească potoli tare focul dualistic.* SBIERA, F. S. 247, cf. ALEXI, W. *Curiozitatea, prin enunțarea de la început a subiectului, este ațâțată la culme.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 95, cf. RESMERIȚĂ, D. *Enunțării îi corespunde din punct de vedere morfologic propoziționea.* DR. V, 681, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Singura lor enunțare le delimitează seriozitatea.* LOVINESCU, S. II, 164. *Enunțarea legii psihologice de simulare-stimulare.* id. VIII, 187. *Cât privește enunțarea noastră..., este drept că în ea am sacrificat... perfecta exactitate a termenilor.* CONV. LIT. LXVII, 174. *Dar exportatorii și comercianții n-au rămas la simpla enunțare a părerii lor.* SAHIA, S. A. 323. *După enunțarea acestui program de viață..., își vârî mânile în buzunările surtucului.* SADOVEANU, O. IX, 452. *Vorbitorul arată ce rol joacă conținutul enunțării în viața sufletească a vorbitorului.* PUȘCARIU, L. R. I, 123. *Acest ultim detaliu ne ajută să distingem ușor enunțarea de interogație și exclamație.* IORDAN, STIL. 232, cf. SCRIBAN, D. 470. *Ceea ce ar fi părut atunci simple enunțări necontrolate se verifică pe măsură ce îmbrățișăm... materialul celor două volume.* CONSTANTINESCU, S. II, 85. *Vor asculta cu religiozitate protestantă enunțarea noilor table ale legii.* ARGHEZI, P. T. 22. *La enunțarea prețului, clientul se dezamăgea.* CĂLINESCU, B. I. 434. *Lunga frază... este desăvârșit de clară, prin enunțarea subiectului.* VIANU, S. 165, cf. CL, 1989, 183, DL, DM. *Îndepărtând enunțările complementare sau analitice..., observăm că acțiunea se păstrează în liniile sale esențiale.* L. ROM. 1958, nr. 1, 48. *Enunțarea conceptului estetic în sfera acțiunii sociale imediate privește deopotrivă și teatrul.* IST. T. II, 454, cf. M. D. ENC., DEX, NDN. ♦ (Învechit, rar; prin confuzie) Anunțare. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

– Pl.: *enunțări.* – Și: (învechit, rar) **enunciáre**, **enunțiáre** (PONTBRIANT, D., COSTINESCU) s. f.

– V. **enunța.**

ENUNȚÁT[1] s. n. (Învechit) Enunț (**1**, **2**). Cf. LM. *Aceasta nu este decât o ipoteză și pentru a o verifica o aplicăm treptat la toate cazurile particulare cari se prezintă și cari se cuprind implicit în enunciatul său universal.* CONTA, O. F. 495. *În enunciatul unei teoreme se deosebesc două părți.* MELIK, G. 3.

– Pl.: *enunțaturi.* – Și: (învechit) **enunciát**, **enunțiát** (LM) s. n.

– V. **enunța.**

ENUNȚÁT[2], **-Ă** adj. Care a fost exprimat, expus, formulat. *Am văzut călcată în picioare, lăudată și de toți românii enunciată, în Câmpul Libertății, egalitate.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 30, cf. PONTBRIANT, D., LM. *Chestiunea astfel enunciată... implică permanența cauzei.* CONV. LIT. XI, 169. *Pe urmă citează ideea enunțată.* ARHIVA, X, 114. *Am mai fi adâncit unele observări numai enunțate.* STREINU, P. C. II, 205. *Această afirmație... contrazice principiul enunțat.* IORDAN, STIL. 59. *El critică... condiția pusă Porții de a accepta toate punctele enunțate.* OȚETEA, T. V. 345. *Dezvoltarea pasionată a acestui principiu, doar enunțat, se găsește însă în articolele politice ale lui Eminescu.* CIOCULESCU, C. 46, cf. L. ROM. 1959, nr. 3, 88. *Problemele enunțate au putut fi studiate împreună.* STOICESCU, S. D. 5.

– Pl.: *enunțați, -te.* – Și: (învechit) **enunciát**, **-ă**, **enunțiát**, **-ă** (PONTBRIANT, D., LM) adj.

– V. **enunța.**

ENUNȚAȚIÚNE s. f. v. **enunțiațiune.**

ENUNȚĂCIÚNE s. f. v. **enunțiațiune.**

ENUNȚĂTÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. (Învechit, rar) (Persoană) care enunță ceva. Cf. LM, SCL, 1955, 80, 1958, 253.

– Pl.: *enunțători, -oare.* – Și: (învechit) **enunțiatór**, **-oáre** adj., s. m. și f. LM.

– **Enunța** + suf. *-ător.*

ENUNȚIÁ vb. I v. **enunța.**

ENUNȚIÁRE s. f. v. **enunțare.**

ENUNȚIÁT[1] s. n. v. **enunțat**[1].

ENUNȚIÁT[2], **-Ă** adj. v. **enunțat**[2].

ENUNȚIATÍV, -Ă adj. Care conține o enunțare. Cf. NEGULICI, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. 199, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Omul... s-a ridicat la graiul enunciativ prin ajutorul văzului și mânii.* ARHIVA, I, 600. *Expresia lui este sentențioasă, enunțiativă, și totuși adânc poetică.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 63. *O întreagă generație de poeți să se înece mai curând în exprimarea obscură decât să se sterilizeze în declarativism, în banalitatea enunțiativă și clară.* STREINU, P. C. III, 54. *Deosebirea de ton față de aspectul enunțiativ... este... neînsemnată.* IORDAN, STIL. 72, cf. 73. *Și poezia din acest volum e enunciativă.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 5/1, cf. SCL 1950, 71, DN[2]. *Terminologia aceasta enunțiativă pe care nu o putem expune... aici mai pe larg.* M 1963, nr. 5, 22, cf. SCL 1963, 304, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G. *În timp ce vorbea cu colegele..., avea o anume suficiență enunțiativă, semn al experienței.* CĂRTĂRESCU, N. 141, cf. D. ENC., NDN. (Adverbial) *Această problemă nu trebuie discutată enunțiativ.* GL 1961, nr. 362, 6/4. ◊ (Gram.) *Propoziție enunțiativă* (și substantivat, f.) = propoziție afirmativă sau negativă, care conține o enunțare, o constatare obiectivă, relatarea unui fapt real, realizabil sau ireal; v. expozitiv. *O propoziție întrebătoare nu diferă de una enunțiativă aparent prin nimic.* IORDAN, STIL. 73, cf. 231. *Propozițiilor enunțiative din vorbirea directă le corespund propoziții completive introduse de obicei prin „că".* L. ROM. 1953, nr. 4, 37. *S-a constatat că adesea propozițiile sunt în același timp enunțiative și potențiale.* SCL 1955, 309. *Numai propozițiile enunțiative redau judecăți.* GRAUR, I. L. 161. *Propozițiile enunțiative sunt specifice descrierilor și narațiunilor.* GRAM ROM.[1] II, 28. *În subordonate, enunțiativa potențială se construiește de obicei cu modul condițional-optativ.* id. ib., cf. DL, DM, DN[2], L. ROM. 1959, 6/88, M. D. ENC. *Rămân propozițiile enunțiative și taina pe care vor s-o cuprindă cu brațele lor goale.* SIMION, S. R. III, 138, cf. DEX, M. D. LINGV., V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Pronunțat: *-ți-a-*. – Pl.: *enunțiativi, -e.* – Și: (învechit, astăzi rar) **enunciatív, -ă** adj.

– Din fr. **énonciatif**, lat. **enuntiativus, -a, -um.**

ENUNȚIATÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. v. **enunțător.**

ENUNȚIÁȚIE s. f. v. **enunțiațiune.**

ENUNȚIAȚIÚNE s. f. (Învechit) Enunțare. Cf. I. GOLESCU, C. *În loc de a se mărgini spre simple enunțăciuni, oferește argumente spre razimul fiecărei premise.* LAURIAN, F. 94/25, cf. NEGULICI, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. 199, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Astfel fiecare enunciație prin verb se poate dizolva în aceste două părți ale sale.* EMINESCU, O. XV, 1089, cf. SCRIBAN, D., SCL 1950, 65, 70. ♦ (Prin confuzie) Anunțare. Cf. ALEXI, W.

– Pronunțat: *-ți-a-*. – Pl.: *enunțiațiuni.* – Și: **enonciáție** (I. GOLESCU, C., PROT. – POP., N. D., SCL 1950, 70; pl. și *enonciății*, I. GOLESCU, C.), **enunciáție, enunciațiúne** (ALEXI, W.), **enunțațiúne** (ANTONESCU, D. 199), **enunțăciúne, enunțiáție** (NEGULICI, PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, SCL 1950, 70), **enunțiățiúne** (PONTBRIANT, D.) s. f.

– Din lat. **enuntiatio, -onis**, fr. **énonciation.**

ENUNȚIĂȚIÚNE s. f. v. **enunțiațiune.**

ENÚNȚIU s. n. v. **enunț.**

ENÚPĂR s. m. v. **ienupăr.**

ENÚPERĂ s. f. v. **ienupăr.**

ENURÉSĂ s. f. v. **enurezis.**

ENURÉSIS s. n. v. **enurezis.**

ENURÉTIC, -Ă adj., s. m. și f. (Persoană) care suferă de enurezis. Cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *enuretici, -ce.*

– Din fr. **énurétique.**

ENURÉZĂ s. f. v. **enurezis.**

ENURÉZIS s. n. (Med.) Eliminare spontană și inconștientă a urinei, de obicei în timpul somnului, din cauza unor emoții puternice sau a unor tulburări nevrotice. Cf. ENC. ROM., ALEXI, W., DN[2], DER. *La copilul mare există dureri la micțiune, micțiuni frecvente sau enurezis nocturn.* ABC SĂN. 285, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX, D. PSIH., D. ENC., NDN.

– Și: **enuréză** (NDN), (învechit) **enurésă** (ALEXI, W.) s. f., **enurésis** (ENC. ROM.) s. n.

– Din fr. **énurésis, énurésie.**

ÉNUS s. n. (Grecism învechit; în limbajul bisericesc) Rugăciune de laudă rostită sau cântată (de preot) în timpul unei utrenii. *Deci, la vremea cea obicinuită, la enus, merge Mitropolitul de se închină.* GHEORGHACHI, ap. LET. III, 313/4. cf. T. PAPAHAGI, C. L. *După cântarea svetilniei... se făcură enusurile și se pupară crucile.* BARBU, PRINC. 235.

– Pl.: *enusuri.*

– Din ngr. **αἶνος.**

ENZIMÁTIC, -Ă adj. (Biol.) Care este provocat de enzime; care produce enzime; referitor la enzime, de enzime. *Sfărâmarea moleculelor mai mari în altele mai mici, printr-o acțiune enzimatică sau una fizică.* ENC. AGR. I, 432. *Sinteza enzimatică extracelulară a unora din acești compuși în molecule de acizi humici.* CHIRIȚĂ, P. 126. *Reducerea nitraților în interiorul plantei depinde de un sistem enzimatic.* AGROTEHNICA, I, 208. *Unele experiențe de sinteză enzimatică... au arătat că una și aceeași enzimă realizează și degradarea și sinteza.* LTR[2] VII, 250. *Valori enzimatice.* ib. 251. *Multe procese enzimatice sunt folosite în practica de fiecare zi.* DER II, 277. *O substanță enzimatică numită trombochinază.* ABC SĂN. 100. *Influența ionilor de calciu și a substanțelor tromboplastice de natură enzimatică.* ib. 187, cf. DREV, NDN. ◊ (Adverbial) *Fiecare dintre aceste componente separată, e enzimatic inactivă.* LTR[2] VII, 250.

– Pl.: *enzimatici, -ce.*

– Din fr. **enzymatique.**

ENZÍMĂ s. f. (Biol.) Compus organic produs de anumite celule vii, care are acțiune catalitică, dirijând procesele de sinteză și de degradare din organismele animalelor, plantelor și microorganismelor. V. ferment. Cf. ENC. ROM., ENC. AGR. *Enzimele au o acțiune catalitică specifică asupra multor reacții care se petrec în organismul uman.* MDT, cf. DT. *Enzimele secretate de microorganisme au o serie de însușiri comune.* CHIRIȚĂ, P. 124, cf. 127. *Sămânța absoarbe apa,... mobilizează substanțele de rezervă prin enzimele ce le conține.* AGROTEHNICA, I, 18. *Încep să activeze enzimele, care se găsesc în preajma embrionului.* ib. II, 12. *La organismele superioare, sintetizarea enzimelor e localizată în anumite organe.* LTR[2], cf. DL, DM, DN[2]. *Unele enzime izolate și purificate sunt folosite ca medicamente.* DER. *În citoplasmă se produc unele substanțe organice speciale... cum sunt: fermenții sau*

enzimele. BOTANICA, 10. *Prezența în sânge în cantități crescute a unor enzime.* ABC SĂN. 189, cf. DTT, D. MED., D. ENC., DEX, DREV, V. BREBAN, D. G., L. ROM. 1990, 443. *Un... păianjen care-și injectează în corpul victimei enzimele dizolvante.* CĂRTĂRESCU, N. 314, cf. D. ENC., NDN.

– Scris și: (cu ortografie etimologică) *enzyme.* ENC. ROM. – Pl.: *enzime.*

– Din fr. **enzyme.**

ENZIMOLOGÍC, -Ă adj. (Biol.) Care se referă la enzimologie sau la sistemul enzimatic. Cf. NDN.

– Pl.: *enzimologici, -ce.*

– Din fr. **enzymologique.**

ENZIMOLOGÍE s. f. (Biol.) Ramură a biochimiei care se ocupă cu studiul structurii enzimelor și al modului lor de acțiune. Cf. ENC. ROM. II, 309, DN^2, DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.

– Scris și: (cu ortografie etimologică) *enzymologie.* ENC. ROM. II, 309.

– Din fr. **enzymologie**, germ. **Enzymologie.**

ENZIMOPATÍE s. f. (Med.) Boală provocată de absența sau insuficiența unei enzime care participă la metabolismul celular sau digestiv. Cf. D. MED., D. ENC., NDN.

– Pl.: *enzimopatii.*

– Din fr. **enzymopathie.**

ENZIMOTERAPÍE s. f. (Med.) Folosirea terapeutică a enzimelor. Cf. NDN, MDA.

– Pl.: *enzimoterapii.*

– Din fr. **enzymothérapie.**

ENZÓOTIC, -Ă adj. Care are caracterul enzootiei; care este provocat de enzootie; referitor la enzootie, de enzootie. *Boalele enzootice nu se transmit la vite aflate în altă localitate.* ENC. ROM. II, 309. *Anumiți microbi, ciuperci, ce produc maladii cu caracter enzootic.* ENC. AGR. II, 424, cf. III, 577, NDN.

– Pronunțat: *-zo-o-.* – Pl.: *enzootici, -ce.*

– Din fr. **enzootique.**

ENZOOTÍE s. f. Epidemie care se răspândește la anumite specii de animale pe un anumit areal sau în cadrul unui grup limitat. Cf. ENC. ROM. *Cauzele enzootiei sunt legate de natura terenului, influența atmosferei, felul și natura hranei din aceea localitate.* ENC. AGR., cf. DN^2, DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.

– Pronunțat: *-zo-o-.* – Pl.: *enzootii.*

– Din fr. **enzootie.**

ENZÚRĂ s. f. v. **ențură.**

EOANTRÓP s. m. Gen de maimuțe antropoide fosile foarte asemănătoare cu omul; omul de Piltdown. Cf. LTR^2, DN^2, NDN.

– Scris și: (cu ortografie etimologică) *eoanthropus* LTR^2. – Pl.: *eoantropi.*

– Din fr. **éoanthropus.**

EOBIOGENÉZĂ s. f. (Biol.) Totalitatea proceselor care au dus la apariția vieții. Cf. NDN.

– Pronunțat: *e-o-bi-o-.*

– **Eo- + biogeneză.**

EOCAMBRIÁN, -Ă adj., s. n. (Geol.) **1.** Adj. Care aparține eocambrianului, specific eocambrianului. Cf. NDN.

2. S. n. Partea inferioară a cambrianului caracterizată prin stabilitate vulcanică și orogenetică. Cf. NDN.

3. S. n. Serie de straturi geologice din eocambrian (**1**). Cf. DICȚ.

– Pronunțat: *e-o-cam-bri-an.* – Pl.: *eocambrieni, -e.*

– Din fr. **éocambrien.**

EOCÉN, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. Care aparține primei perioade a paleogenului, care se referă la această perioadă, care datează sau este caracteristic pentru această perioadă. *Ea reprezintă epoca eocenă.* CONV. LIT. IV, 207. *Tărâmul eocen se află în bazinul sudic.* ARHIVA, I, 307, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Stratele de gresie de vârstă eocenă.* CHIRIȚĂ, P. 703. *Seria depozitelor eocene e considerată, fie ca o serie mijlocie..., fie ca seria lui inferioară.* LTR^2. *Uneori... ies la zi și formațiunile mai vechi, eocene sau cretacice.* GEOLOGIA, 84. *Tabloul următor cuprinde răspândirea terenurilor eocene.* ib., cf. DER, M. D. ENC., DEX, DREV, NDN.

2. S. n. Prima perioadă a paleogenului caracterizată prin climă tropicală în toată Europa și prin dezvoltarea speciilor de numuliți, gasteropode, pești, crustacei. *Eocenul se prezintă în Maramureș cu cele două subdiviziuni ale sale, una inferioară..., alta superioară, care reprezintă eocenul superior.* ARHIVA, I, 232, cf. ȘĂINEANU, D. U., MINERVA. *Paleotherium... aparține eocenului superior.* ENC. AGR. IV, 419. *Maimuțele apar la finele eocenului.* SCRIBAN, D., cf. MDT. *Eocenul e divizat de obicei în trei etaje.* LTR^2. *Maimuțele apar la sfârșitul eocenului.* DL, cf. DP. *În oligocen, marea și-a restrâns întrucâtva limitele față de cea din eocen.* MG I, 127, cf. DM, DN^2. *S[cutella] a existat din eocenul mediu și se găsește și astăzi.* DER IV, 345. *Aici este reprezentat numai eocenul.* GEOLOGIA, 95, cf. DTT, M. D. ENC., DEX, L. ROM. 1986, 379, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

3. S. n. Serie de straturi geologice din eocen (**2**). Cf. LTR^2, DTT.

– Pl.: *eoceni, -e.*

– Din fr. **éocène.**

EOCÉNIC, -Ă adj. (Rar) Eocen (**1**). Cf. ENC. ROM.

– Pronunțat: *e-o-.*

– **Eocen** + suf. *-ic.*

EOHÍPPUS s. m. Gen fosil de ecvidee imparicopitate din eocenul inferior, de mărimea unei vulpi și cu membrele anterioare cu cinci degete, considerat cel mai vechi strămoș al calului. Cf. LTR^2, DER, M. D. ENC., D. ENC., NDN.

– Din fr. **éohippus.**

EOLIÁN, -Ă adj., subst. **I.** Adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care aparține Eolidei sau locuitorilor ei, privitor la Eolida, originar din Eolida, caracteristic sau specific Eolidei sau locuitorilor ei; eolic (**1**). Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 595 ^{2}/47. *Egas, una din urbele eoliene pre coasta asiatică la Marea Egee.* ARISTIA, PLUT. CXLII/20, cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Oda propriu-zisă sau cântarea este de origine eoliană, cu metrica sa variată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 20/2. ◊ *Mod eolian* = principalul mod (**4**) al gamei în muzica greacă veche, a cărui scară muzicală corespunde cu cea a modului minor natural. Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 596^1/2, CADE, CERNE, D. M., SCRIBAN, D., D. ENC. ♦ (Substantivat, f.) Unul din cele cinci dialecte ale limbii elene care se vorbea în Eolida. Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 595^2/47, PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U.

2. S. m. și f. Persoană care făcea parte din populația de bază a Eolidei sau era originară de acolo; (la m. pl.) popor care locuia în Eolida. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DER, M. D. ENC., D. ENC.

II. Adj. **1.** Care este acționat de vânt; care folosește energia vântului. Cf. BARCIANU, DDRF. *Moara de vânt este un motor eolian care utilizează forța vie a vântului pentru a produce lucru mecanic.* ENC. AGR. IV, 66. *O mașină inutilă... este turbina eoliană.*

ENC. TEHN. I, 328, cf. 17, 293, MDT. *Turbinele eoliene sunt foarte răspândite în Europa apuseană.* CIŞMAN, FIZ. I, 336. *Motoarele eoliene... se folosesc în special în regiuni cu vânturi relativ regulate.* LTR^2 XI, 262, cf. DL, DM, DN^2, L. ROM. 1967, 497, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., L. ROM. 1990, 183, D. ENC., NDN.

2. Care este produs de vânt. Cf. DDRF, BARCIANU. *Solul este format pe loess, rocă eoliană.* ENC. AGR. I, 403, cf. CANTUNIARI, L. M. *Loess eolian.* CHIRIŢĂ, P. 23. *În această clasă sunt cuprinse solurile de tip lateritic, eolian, de stepă deşertică.* id. ib. 405. *Loessul este o rocă eoliană, formată prin pulberea deşerturilor.* AGROTEHNICA, I, 287. *Cele mai rezistente la eroziunea eoliană sunt solurile mijlocii, lutoase.* ib. II, 647. *Energia eoliană.* LTR^2 VII, 230. *În vederea studierii posibilităţilor de utilizare a energiei eoliene... s-a construit un tip original de anemograf.* CONTEMP. 1953, nr. 367, 5/3, cf. M. D. ENC, DEX, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ (Geol.) *Formaţie eoliană* sau *depozit (relief) eolian* = formaţie geologică a cărei origine se datorează acţiunii de transport, de sedimentare sau de eroziune a vântului. Cf. MDT, DT, CHIRIŢĂ, P. 23, LTR^2, DL, DP, DM, DN^2, DTT, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

3. (Astăzi mai ales poetic; în sintagma) **Harpă** (sau **harfă**, învechit, **arfă**) **eoliană** = instrument muzical cu douăsprezece coarde care, întinse pe un cadru, sunt puse în vibraţie sub acţiunea vântului, producând sunete armonioase şi melancolice. *Astfel în cursul nopţii o harp-eoliană Şi-amestecă cu unda plânsoarea-aeriană.* HELIADE, O. I, 112, cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 596 1/4. [Inima] *se cutremură din sus în jos, asemenea unei arfe eoliane.* EMINESCU, O. XV, 42, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CĂLINESCU, O. XIII, 33. *Putem deosebi silueta gardianului care controlează gratiile plimbând peste ele, ca pe coardele unei harfe eoliene, un drug de fier: se emit sunete grave şi lugubre.* STEINHARDT, J. 367, cf. NDN. (Fig.) *Atâtea melodii ale văzduhului, izvorâte de pretutindeni din nevăzute harfe eoliene.* HOGAŞ, M. N. 116. *Nu-i vezi însă pe puţinii care, psihologic, au devenit coardă de harfă eoliană.* PÂRVAN, I. F. 140 ♦ (Despre melodii, muzică etc.) Care este produs de o harpă eoliană. *Muzicile eoliene ce cântau cu fel de fel de versuri dulci şi încete, ar fi fermecat pe oricare.* VISSARION, B. 377. *Eoliene melodii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 27, 6/4.

– Pronunţat: *e-o-li-an.* – Pl.: *eolieni, -e* şi (învechit) *eoliani, -e.* – Şi (rar): **eolién, -ă** adj. ENC. TEHN. I, 17.

– Din fr. **éolien.**

EÓLIC, -Ă adj. **1.** Eolian (**I**). Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 596 1/13. *Se apropie mai mult de limbagiul eolic decât de toate celealte dialecte elenice.* ARISTIA, PLUT. XXXVIII/23, cf. PROT. – POP., N. D. *Şi prima formă a sa este forma eolică a liricei.* ANTONESCU, D. 197. *Croesus făcu oraşele aeolice tributare.* ENC. ROM. I, 47, cf. SCRIBAN, D. *În dialectul eolic a scris în secolul al VII-lea şi al VI-lea poetul didactic Hesiod.* GRAUR, I. L. 215. *Dialectele greceşti pe bază eolică au rămas mai multă vreme în acest stadiu.* IVĂNESCU, I. L. R. 415. ◊ *Mod eolic* = mod eolian, v. e o l i a n (**I 1**). Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 596 1/14, TIM. POPOVICI, D. M., SCRIBAN, D. 470, NDN. ♦ (Adverbial) Ca eolienii (**I 2**). Cf. SCRIBAN, D.

2. Eolian (**II 2**). *Şesurile unde vântul a jucat rolul cel mai însemnat se numesc eolice.* MEHEDINŢI, G. F. 133. (Fig.) *Furtunile... mugeau de mult în peştera lor eolică.* LOVINESCU, S. VIII, 237.

– Scris şi: (rar) *aeolic.* – Pronunţat: *e-o-.* – Pl.: *eolici, -ce.*

– Din fr. **éolique.**

EOLIÉN, -Ă adj. v. **eolian.**

EOLÍNĂ s. f. (Învechit) Muzicuţă (**I 1**). Cf. ENC. ROM., CADE, CERNE, D. M.

– Scris şi: *aeolină.* ENC. ROM., CERNE, D. M. – Pronunţat: *e-o-.* – Pl.: *eoline.*

– Din fr. **éoline.**

EOLIPÍL s. n. Aparat pentru verificarea evaporării apei sub influenţa căldurii, imaginat de Heron din Alexandria. Cf. NDN.

– Pl.: *eolipile.*

– Din fr. **éolipile.**

EOLÍT s. n. Piatră din epoca preistorică, grosolan cioplită, folosită ca primă unealtă de către omul primitiv. DN^2, DEX, NDN.

– Pl.: *eolite* şi *eolituri.*

– Din fr. **éolithe.**

EOLÍTIC, -Ă s. n., adj. **1. S.** n. Epoca pietrei cioplite. Cf. DL, DM, DN^2, DEX, NDN.

2. Adj. Care aparţine epocii pietrei cioplite, care se referă la această epocă şi care datează din această epocă. Cf. DL, DM, DN^2, DEX, NDN.

– Pl.: *eolitici, -ce.*

– Din fr. **éolithique.**

EOLOĐICÓN s. n. v. **elodion.**

EOLOTRÓP, -Ă adj. (Despre corpuri) Care nu prezintă proprietăţi fizice identice în toate direcţiile; care se caracterizează prin eolotropie. Cf. MDT, LTR^2, M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.

– Pl.: *eolotropi, -e.*

– Din fr. **éolotrope.**

EOLOTROPÍE s. f. Proprietatea unui corp de a nu fi izotrop; anizotropie. Cf. DT. *Dacă nu se depăşeşte limita de elasticitate, eolotropia rămâne şi după descărcarea de sarcini a materialului.* LTR^2, cf. DP, D. FIZ., M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN. ◊ *Eolotropie magnetică* = proprietate a materialelor magnetice deformate de a se magnetiza inegal în diferite direcţii. Cf. DER, M. D. ENC., D. ENC.

– Pl.: *eolotropii.*

– Din fr. **éolotropie.**

EÓN s. m. **1.** (Filos., la neoplatonicieni şi la gnostici) Fiecare dintre multiplele ipostaze, forme de manifestare ale divinităţii supreme unice, care face simţită, vizibilă acţiunea acesteia asupra lucrurilor. *Imaginile sunt împrumutate de la gnostici, deoarece e vorba de Adonai, de eoni, în sfârşit de intervenţia unui factor intelectual în creaţie.* CĂLINESCU, O. XII, 11. *Această fulguraţie de eoni nu e decât un panteism.* id. ib. XIII, 98, cf. DER, DN^2. *Dumnezeul cel mai de sus, final, din taina tainelor şi sfânta sfintelor nu este căutaşi de puţin cel abstract, nu e Creatorul rece, nu e Brahma necuprins şi neschimbabil, nu e cugetătoarea zeitate a gnosei, depănând eonii.* STEINHARDT, J. 157, cf. M. D. ENC. *Chiar în macrocosm, pe care l-a parcurs... (fie ca mag călător în stele... ca titan, ori ca eon, ca Hyperion trecând printre galaxii).* MS. 1975, nr. 1, 9, cf. DEX. *Exult într-un eon ce se-nfiripă.* DOINAŞ, A. P. 251, cf. D. ENC., NDN.

2. Epocă, eră. *Eonul dogmatic.* BLAGA, ap. CONSTANTINESCU, S. I, 281, cf. M. D. ENC. *Luni 4 e pe altă planetă, în alt eon.* STEINHARDT, J. 41. *Să nu-l facem pe diavol mai înşelător decât e: în pactele pe care le încheie cu feluriţi Fauşti, el oferă nu ani, ci eoni.* id. ib. 212. *Eonul spiritual în care intrăm nu va fi nici islamic, nici creştin, nici budist, nici mozaist ş.a.m.d., ci va aparţine unei religii minunate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 8, 15/1, cf. D. ENC.

– Pl.: *eoni.*

– Din fr. **éon.**

EONÍSM s. n. Travestism. Cf. D. MED., NDN.
– Din fr. **éonisme.**

EOSFORICÉSC, -EASCĂ adj. (Grecism învechit) Satanic, diavolesc. *Cu atât se bântuieşte de răul lui spre necredinţă şi înşălăciune din eosforicesca mândrie, care îl stăpâneşte.* EPISCUPESCU, O. î, 69/6. *Mândria este o e[o]sforicească hrănitoare putere, întemeiată pe duhul neputinţii cugetului omului.* id. ib. 145/22.
– Pl.: *eosforiceşti.*
– Din ngr. **ἐωσφορικός.**

EOTINĂ s. f. (Învechit) Nume dat unei cântări bisericeşti de la slujba utreniei. Cf. CERNE, D. M., MDA.
– Accentul necunoscut. – Pl.: *eotine.*
– Din ngr. **ἐωθινός.**

EOZÍNĂ s. f. (Chim.) Colorant roşu, folosit în industria textilă la fabricarea cernelurilor, ca indicator în chimia analitică sau ca sensibilizator fotografic, în industria alimentară, cosmetică etc. Cf. MINERVA. *Eozina de culoare roz pal dă o splendidă fluorescenţă portocalie.* ENC. TEHN. I, 104, cf. NOM. MIN. I, 223, DT. *Eozina e o pulbere cristalină galbenă-portocalie, insolubilă în apă şi în benzen.* LTR[2], cf. DP. *La fel eosina... îşi schimbă fluorescenţa.* CHIM. AN. CALIT. 86, DER, DTT, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.
– Scris şi: *eosină.* – Pl.: *eozine.*
– Din fr. **éosine.**

EOZINOCÍT s. n. Leucocită eozinofilă (2). Cf. DN[3], NDN, MDA.
– Pl.: *eozinocite.*
– Din fr. **éosynocite.**

EOZINOFÍL -Ă, adj., s. f. **1.** Adj. (Biol.) Care se colorează uşor cu eozină; care fixează eozina. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.
2. Adj., s. f. (Leucocită) care conţine granulaţii citoplasmatice sensibile la coloranţi acizi, ca eozina; acidofil. Cf. DER, M. D. ENC., D. ENC., NDN.
– Pl.: *eozinofili, -e.*
– Din fr. **éosinophile.**

EOZINOFILÍE, s. f. **1.** (Med.) Creştere excesivă a numărului de eozinofile din sânge, întâlnită în unele alergii sau boli parazitare. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.
2. (Chim.) Afinitate a substanţelor protidice bazice pentru coloranţi acizi. Cf. D. MED., NDN.
– Din fr. **éosinophilie.**

EOZINOPENÍE s. f. (Med.) Scădere sub valorile normale a eozinofilelor din sânge, întâlnită în unele boli infecţioase grave. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.
– Din fr. **éosinopénie.**

EOZÓIC, -Ă adj. s. n. **1.** S. n. Proterozoic. Cf. NDN, MDA.
2. Adj. (În sintagma) *Era eozoică* = era proterozoică. Cf. DN[2], NDN, MDA.
– Pl.: *eozoici, -ce.*
– Din fr. **éozoïque.**

EPACTÁL, -Ă adj. (Astron.) Care ţine de epactă, referitor la epactă. Cf. DN[3], NDN, NDU.
– Pl.: *epactali, -e.*
– Din fr. **épactal.**

EPÁCTĂ s. f. (Astron.) Număr de zile care trebuie adăugat unui an lunar pentru a-l face să concorde cu anul solar; (învechit) temelie (3). *Şi s-au preastavit în luna lu ghenarii. Zile 10. În zilele bunului Io*[an] *Radul voievod..., epacta 7* (a. 1610). GCR I, 44/10, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, I, 596[1]/15, PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *Pentru calculul epactelor în cursul anilor se întrebuinţează perioada de 19 ani tropici.* CULIANU, C. 295. *Îndată aflăm restul: crugul soarelui, al lunii,... epacta şi slova Pascaliei.* ARHIVA, I, 721, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Se utilizează... elemente cronologice secundare ca: indictionul, crugul soarelui..., epacta şi altele.* ARH. OLT. X, 243, cf. SCRIBAN, D., LTR[2], CIORĂNESCU, D. ET., DN[2], DN[3], DSR, DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epacte.* – Şi: (învechit) **epáhtă** s. f. BUDAI-DELEANU, LEX.
– Din fr. **épacte**, lat. **epacta.** Cf. gr. ἐπακτός „intercalat".

EPAGNEÚL s. m. (Zool.; adesea cu determinări care indică rasa) Câine originar din Spania, pitic, vioi şi gălăgios, având corp fin şi mic, ochi mari, migdalaţi şi urechi îndepărtate, acoperite cu un păr abundent, care este folosit, uneori, la vânătoare. Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 596[1]/18. *Epaniolul originar din Spania e un prepelicar mai ales pentru apă, mlaştini, tufişuri.* ENC. VET. 698. *Epaniolul francez,... alb pătat cu maron.* ib. 700. *Epaniolul belgian se aseamănă cu primul.* ib., cf. STOICA, VÂN. 9, NDN.
– Pronunţat: *e-pa-niol.* – Pl.: *epagneuli.* – Şi: **epaniól** s. m.
– Din fr. **épagneul.**

EPAGÓG s. m. (În Antichitate; rar) Arbitru care reglementa anumite probleme maritime la vechii greci. Cf. DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epagogi.*
– Din fr. **épagogue.**

EPAGÓGĂ s. f. (În filosofia lui Aristotel; învechit) Inducţie. Cf. LM, ENC. ROM.
– Pl.: *epagoge.*
– Din fr. **épagogue.** Cf. gr. ἐπαγωγή.

EPAGÓGIC, -Ă adj. (În filosofia lui Aristotel; despre silogisme) Inductiv. Cf. LM, MINERVA, DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epagogici, -ce.*
– Din fr. **épagogique.** Cf. gr. ἐπαγωγικός.

EPÁHTĂ s. f. v. **epactă.**

EPANADIPLÓZĂ s. f. (Lit.) Figură de stil care constă în repetarea unui cuvânt (sau a unui grup de cuvinte) la începutul şi la sfârşitul unei unităţi sintactice sau metrice; epanastrofă, prozapodoză. Cf. LM, DN[3], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epanadiploze.*
– Din it. **epanadiplosi.** Cf. gr. ἐπαναδίπλωσις.

EPANAFÓRĂ s. f. (Lit.) Anaforă. Cf. LM, DN[3], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epanafore.*
– Din fr. **épanaphore.** Cf. gr. ἐπαναφορά.

EPANALÉPSĂ s. f. (Lit.) Figură de stil care constă în repetarea, întreruptă, a unui cuvânt sau grup de cuvinte în cadrul aceleiaşi fraze sau unităţi metrice. Cf. LM, ENC. ROM., DN[2], M. D. ENC., DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epanalepse.* – Şi: (învechit, rar) **epanalepsis** (accentul necunoscut) subst. ENC. ROM.
– Din fr. **épanalepse. – Epanalepsis** < ngr. **ἐπανάληψις.**

EPANALEPSÍE s. f. (Med.) Boală periodică. Cf. D. MED., NDN.
– Din fr. **épanalepsie.**

EPANALEPSIS subst. v. **epanalepsă.**

EPANASTÁSIS subst. (Grecism învechit) Tulburare (**3**), răscoală[1] (**1**), revoltă (**1**), insurecție, (popular) revoluție (**I 1**). V. m i ș c a r e (**I 4**). *Principii și cei mai mari... să arâdicară a doua oară cu epanastasis asupra lui.* VĂCĂRESCUL, IST. 250. *La 1567 și 1575, făcând epanastasis arapii, trimise oaste asupra lor.* id. ib. 262. *Trufandachi... (Intră în salonul din fund, strigând): Epanastasis, arhonta.* ALECSANDRI, T. I 437, cf. I 783, GÁLDI, M. PHAN. 180. ◊ F i g. *Simt că-mi vine epanastasis la creieri, când mă gândesc că sânt mazilit.* ALECSANDRI, ap. GÁLDI, M. PHAN. 180.
– Din ngr. **ἐπανάστασις.**

EPANASTRÓFĂ s. f. (Lit.) Epanadiploză, prozapodoză. Cf. DN[3], NDN, DEI.
– Pl.: *epanastrofe.*
– Din gr. **ἐπαναστροφή** „reluare, revenire".

EPANDÁJ s. n. (Biol.) **1.** Operație de răspândire a apelor uzate pe un teren cultivabil, după decantarea lor, în vederea epurării biologice naturale a acestora. Cf. LTR[2], DP, M. D. ENC., DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
2. Împrăștierea îngrășământului pe câmp. Cf. NDN, DEI, NDU.
– Din fr. **épandage.**

EPANGHÉLMĂ s. f. (Grecism învechit) Profesiune (**1**); meserie (**2**). V. s l u j b ă (**1**). *Să-i trimiteți mai întâi a se arăta dlui arhiiatros... și așia pe care îi va cunoaște d[umnea]lui, le va da carte la mână, spre a fi știuți că au această epanghelmă* (a. 1795). GÁLDI, M. PHAN. 180. *Epanghelma dascalilor și datoria lor cere sălința pentru ucenici* (cca 1792–1803). URICARIUL, III, 15/23. *Învățătura preuților și buna deprindere și desăvârșita știință celor căzute mari datorii la această sfântă epanghelmă, care nu încetează în toată vremea cu fierbințală a ruga pe Dumnezeu pentru țară* (a. 1804). ib. I, 11/14, cf. SUCEVEANU, I. A. I, 34[v]/7. *Către aceste adăogea nestatornicia vremilor și dorul războaielor... cum și înteresurile ce-ș închipuia la aceste apucări fieștecare stare și epanghelmă.* AR (1829), 156[2]/23. *Fii[i] de preoți și a altor slujitori bisericești, dorind a intra în rândul preoției, vor primi creșterea și învățătura potrivită cu a lor viitoare sfințită epanghelmă.* CR (1833), 249[1]/30. *Să cuvine să nu scapi din vedere a mea epanghelmă, a mele prințipii, a mele merite, diplomele.* ASACHI, PED. 46/12. *O catedră de legi întrunește numeroși elevi, carii se hărăzesc epanghelmei judecătorești.* id. R. 5/27. *În aceste minute de ticăloșii... au arătat după datoria epanghelmii sale mare înfricoșare.* id. I. 186/16. *Vestale... erau la Roma însărcinate a întreține focul pe altarul ei și îndatorite a păzi castitatea (fecioria) în cursul epanghelmei lor ce ținea 30 ani.* CALENDAR (1858), 94/33, cf. CIHAC, II, 657.
– Accentuat și: *epánghelmă.* CIHAC, II, 657. – Pl.: *epanghelme* și (rar) *epanghelmate* (GÁLDI, M. PHAN. 180).
– Din ngr. **ἐπάγγελμα.**

EPANIÓL s. m. v. **epagneul.**

EPANÓDĂ s. f. (Lit.) Figură de stil care constă în reluarea fiecărui cuvânt sau grup de cuvinte dintr-o frază sau unitate metrică la începutul următoarelor fraze sau unități metrice; regresiune. Cf. LM, ENC. ROM., DN[3], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epanode.*
– Din fr. **épanode.** Cf. gr. ἐ π ά ν ο δ ο ς.

EPANÓDIU s. n. Dezvoltare regresivă a unui organ spre o formă mai simplă. Cf. NDN.
– Din lat. med. **epanodium.** Cf. gr. ἐ π ά ν ο δ ο ς.

EPANORTÓZĂ s. f. (Lit.) Figură de stil care constă în reluarea unui enunț în vederea corectării lui. Cf. COSTINESCU, LM, DN[3], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epanortoze.*
– Din fr. **épanorthose.** Cf. gr. ἐ π α ν ό ρ θ ω σ ι ς.

EPANȘAMÉNT s. n. (Med.) Acumulare de lichide în alte țesuturi sau locuri decât în cele obișnuite ale organismului. Cf. BIANU, D. S., DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, DEI.
– Pl.: *epanșamente.*
– Din fr. **épanchement.**

EPÁRC s. m. v. **eparh.**

EPARFÍE s. f. v. **eparhie.**

EPÁRH s. m. (Învechit) **1.** Guvernator al unei țări, al unei provincii, al unui oraș, al unei eparhii (**2**) etc.; (rar) titlu pe care îl purta guvernatorul unei țări, al unei provincii, al unui oraș (**1**), al unei eparhii (**2**) etc. V. a d m i n i s t r a t o r, c o n d u c ă t o r, e p i s c o p[1], p r e f e c t (**1**), s u p e r i o r (**2**), ș e f[2]. *Fericitul Nil... fusese eparh în Țarigrad.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 13[r]/15. *Acesta iubitori de creștinătate boiarin dănăoară, vrând să margă la Illiric... , având asupra sa și boierie ce să chiamă eparh, cumu-i la noi părcălabul cel mare, cugetă să ia o bucățea de la trupul sv[â]nt[u]lui.* id. ib. octombrie 86[v]/32. *Un eparh... au luat răspuns de la împăratul, cum că la împărăția lui greșalile hainiei ce nu sânt de-a dreptul, ce pieziș, nu au loc.* LEG. COND. 181/2. *Fiind dux peste duxi și eparh lui Maximiian, întrecea pre cealalți cu bogățiia și cu înțelepciunea.* MINEIUL (1776), 24[r1]/5. *Acest... om... oblăduia și dregătoriia eparhului.* ib. 160[v1]/1. *S-au dăruit sfintei pravoslavnici băsereci din Vașcoh... eparhul a Mării[i] Sale fratele episcop Mosei* (a. 1779). IORGA, S. D. XIII, 49. *Și dinapoia împăratului eparhul lui, purtând în cap scufii alese și lungi* (a. 1805). GRECU, P. 249, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cel ce atunci să afla eparh și oblăduitor Moshii.* OȘTIREA, 54/20. *Eparhul Lidei, vrând să se facă împărat în Lida, nu puțin au turburat împărăția.* IST. UNIV. I, 165/5. *Mai pre urmă, orânduindu-să eparh Vavilonii..., s-au vestit împărat.* ib. 284/13, cf. LB, I. GOLESCU, C., ISER, POLIZU, LM. *Se liniști mișcarea religioasă din Valachia către mitropoliții căreia, ce erau totodată și eparhi, se trimise un edict patriarhal.* EMINESCU, O. XIV, 186, cf. GHEȚIE, R. M., ENC. ROM. II, 310, BARCIANU, ALEXI, W. *Se numea la romani o provincie în afară de Italia, iar prefectul provinciei eparh.* MINERVA, 422, cf. NDN, NDU.
2. Titlu de prefect în Bizanț; persoană care purta acest titlu. Cf. NDN.
– Scris și: *eparch.* BUDAI-DELEANU, LEX., LM, ENC. ROM. II, 310, BARCIANU. – Pl.: *eparhi* și (rar) *eparși* (I. GOLESCU, C., POLIZU). – Și: (rar) **epárc** (pl. *eparchi*) s. m. LB.
– Din ngr. **ἔπαρχος.** Cf. fr. é p a r q u e, it. e p a r c o, e p a r c a, germ. E p a r c h.

EPARHIÁL, -Ă adj. (Bis.) **1.** Care aparține eparhiei (**1**), care se referă la eparhie; privitor la eparhie; diecezan, episcopal, (învechit și popular) vlădicesc (**2**), (învechit) episcopesc, episcopic[1], pastoral (**2**), (învechit, rar) episcopicesc. *Hușii... are o scoală publică primară și un seminariu eparhial.* LAURIAN, M. III, 27/17, cf. DDRF. *O „Hotărâre patriarhală" recunoaște dreptul episcopului eparhial asupra tuturor mănăstirilor.* XENOPOL, I. R. XIII, 217, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Tipografia eparhială din Chișinău e închisă în 1883.* DR. I, 433. *Maica arhondară se purtă cu*

noi ca şi cu un revizor eparhial. IBRĂILEANU, A. 148, cf. DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET. 3 184, M. D. ENC., DSR, DEX[2], NDU.

2. (Despre adunări şi sinoduri, consistorii) Care este format din reprezentanţii preoţilor unei eparhii (**1**) şi se ocupă cu problemele privitoare la acea eparhie; (învechit) eparhic, eparhialnic, (învechit, rar) eparşicesc. Cf. GHEŢIE, R. M. [Episcopul] *se alege de către sinodul eparchial.* ENC. ROM. II, 316, cf. BARCIANU. *A fost de la 1900–1902 preşedinte al consistoriului eparhial.* IZV. XI, 87, cf. SCRIBAN, D. 470, DL.

– Scris şi: (învechit) *eparchial.* – Pronunţat: *-hi-al.* – Pl.: *eparhiali, -e.*

– **Eparhie** + suf. *-al.*

EPARHIÁLNIC, -Ă adj. (Bis.; învechit) Eparhial (**2**), episcopal, (învechit) eparhic, (învechit, rar) eparşicesc. *Consistorium eparhialnic.* PETROVICI, P. 343/19. *Protopresviterul Caransebeşului, al cinstitului Consistorium eparhialnic din Verşeţ* [Titlu]. TOMICI, Î. 11. *Românescul paroh în Peşta şi a preacinstitului eparhialnic consistorium din Buda.* TEODOROVICI, M. 1/9, cf. L. ROM. 1964, 421.

– Pronunţat: *-hi-al-.* – Pl.: *eparhialnici, -ce.*

– **Eparhie** + suf. *-alnic.*

EPARHIÁN s. m. (Învechit, rar) Eparhiot (**2**). *Pentru să se puie episcopul cu voia a tuturor eparhianilor.* PRAV., ap. MURNU, GR. 22.

– Pronunţat: *-hi-an-.* – Pl.: *eparhiani.*

– **Eparhie** + suf. *-ian.*

EPÁRHIC, -Ă adj. (Bis.; învechit) Eparhial (**2**), episcopal, (învechit) eparhialnic, (învechit, rar) eparşicesc. Cf. POLIZU, LM. *Consistoriu eparhic.* SCRIBAN, D. 470.

– Scris şi: *eparchic.* LM. – Pl.: *eparhici, -ce.* – Şi: (rar) **epárşic, -ă** adj. POLIZU.

– Din ngr. **ἐπαρχιακός.** – Pentru **eparşic**, cf. şi germ. e p a r c h i s c h.

EPARHÍE s. f. (Atestat prima dată în 1620, cf. TDRG[3]) **1.** (Bis.; mai ales în organizarea bisericii creştine ortodoxe) Diviziune administrativă ecleziastică, având, de obicei, ca şef un episcop[1]; p. r e s t r. reşedinţa episcopului; episcopie (**2**), episcopat (**1**), (învechit şi popular) vlădicie (**3**). V. d i e c e z ă. *Dat-am Domnia mea această carte a Domnii[i] mele, ca să fie de mare credinţă tuturor popilor şi diaconilor..., câţi popi şi episcopi vor fi în parfia a părintelui episcopului Efrem* (a. 1631). MAG. IST. I, 122/14. *Dat-au şi o samă de ţinuturi în eparhiia mitropolitului.* URECHE, LET. I, 103/25. *Mai făcut-au ş-al doilea episcop... şi i-au dat eparhiia o parte din ţinuturi de supt munte den gios.* id. L. 103/27. *Deci hirotoni şi 2 episcopi şi le deade şi eparhii cu hotară care cât va birui* (cca 1650–1675). GCR I, 193/14. *Veţi da răspuns înaintea lui Dumnezeu pentru preoţi şi pentru alţi oameni carii se află întru eparhiile voastre.* CHEIA ÎN. 41[r]/14. *I-au dat împărăteasa altă eparhie, o mitropolie, anume cetatea Bilagorod.* NECULCE, LET. II, 455/39. *Mitropolitul acestei eparhii şi toţi boierii s-au învoit să nu-l aştepte, dacă din întâmplare ar veni aci el domn* (a. 1700). BUL. COM. IST. II, 65. *Am rânduit şi am trimis pre... protopop... ca să meargă acolo în eparfia celui protopop Ştefan, în sat în Erched* (a. 1701). ib. 267. *Este păcat... să se strămute capul bisericei a vreunei eparhii.* ANTIM, P. XXVIII. *Svintele canoane a bisearecii poruncesc ca să nu rămâie nici o eparhie fără de păstoriu duhovnicesc, adecă fără de arhiereu* (a. 1750). BUL. COM. IST. III, 4. *Ş-am orânduit dascal... la fiecare eparhie şi ţinut* (a. 1766). URICARIUL, XIV, 188. *Osăbit poruncim şi molitvelor voastre, preoţi şi diaconi, ce sânteţi din eparhia episc[opiei] Huşului, ca toţi să vă supuneţi frăţiei sale numitului episcop* (a. 1769). ARHIVA R. I, 203/9, cf. 255/8. *Adevărat, şi împotriva măcar căruia episcop de s-ar scula vreun poporan al lui sau vreo mănăstire din eparhia lui şi nu s-ar uni cu dânsul, nefiind episcopul sobornicește vestit eritic şi scăzut din darul arhieriei, nu s-ar număra întră pravoslavnici, ci întră schismatici* (a. 1783). MAIOR, în ŞA I, 61. *Să nu mai puie în ostenealâ pă lăcuitorii acestor eparhii ce vor pohti să fie ştiitori dă ştienţe şi dă filosofie.* VĂCĂRESCUL, GR. 6/16. *Episcopul Ardealului... au arătat că, pustiindu-să eparhia prin protivnica gonire a tătarilor, la atâta rărime de locuitori au venit.* ŞINCAI, HR. I, 269/14. *Eparhiile acestor patru episcopii.* IST. AM. 15[v]/9. *Într-o eparhie sau dieţes numai un arhiereu stăpânitoriu iaste.* MAIOR, RĂSP. 34/27. *Aleagerea episcopului în orice eparhie după aşezământul sfintelor canoane... trebuie să o facă toţi.* id. I. B. 323/28, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cunoscută este în lume sarcina ce au fost asupra aceştii mici eparhii* (a. 1812). URICARIUL, IV, 344/27. *Proto-Presviteratul Logojului. (În eparhia Verşeţului).* PETROVICI, P. 343/23. *Episcopii încă fără de zăticnire îşi săvârşesc datoriia chiemării sale prin eparhiile lor şi aşază preoţi.* CANTEMIR, S. M. 327/19. *Să-i dea în mâna protopopului ca or însuşi să-l orânduiască după orânduiala preoţilor, or să-l trimeată la arhiereul eparhiei* (a. 1823). ARH. OLT. X, 345, cf. LB. *Câteva schituri şi locuri ale eparhiei prea sfinţii[i] voastre.* EPISCUPESCU, A. 1/5. *Rămase liniştit în eparhia sa..., dând pildă de purtările cele bune.* PLEŞOIANU, T. I, 5/11. *Primirea... se va face pe sama statului din a patra parte a veniturilor eparhiilor şi a mănăstirilor* (a. 1828). XENOPOL, I. R. XIII, 181. *Poporul românesc în sânul eparhiei arădană lăcuitoriu, cu nestinsă a inimei sete foarte de mult aşteptau.* SIMB. PL. 4/15, cf. I. GOLESCU, C. *Împărţi... ţara în trei eparhii.* F. AARON, I. I, 166/4. *Ioan al VII Paleologul cu patriarhul Constantinopolei şi cu toţi arhiepiscopii eparhiilor Reseritului şi cii mai învăţaţi principi merseră în Italia.* SĂULESCU, HR. I, 165/1. *Au asuprit toate rebeliile ce s-au fost născut în provinţia Cazanului şi, întărind într-însa creştinătatea, au aşezat acolo o eparhie.* ASACHI, I. 115/13. *Sânt şi trei episcopi, cel dintâiu al eparhiei Râmnicului.* TÂMPEANUL, G. 11/15, cf. VALIAN, V. *Mitropolitu să poronceascâ la toate eparhiile sale... ca toţi de obşte să facă jurământ.* ARHIVA R. I, 181/19, cf. ISER. *Îmbunătăţirile ce au făcut în bisericile şi cu clerul eparhiei.* CALENDAR (1851), 21/15. *Libertatea păşeşte cu ton de chimval înainte, din eparhie în eparhie.* TELEGRAFUL (1854), 80/13, cf. POLIZU. *Au adunat pre vlădicii şi arhimandriţii de pe la eparhiile şi monastirile lor.* NEGRUZZI, S. I, 226. *Acum sânt destui oameni cu ştiinţă mai multă de carte, sânt şi cei 33 de preoţi ieşiţi din seminarea eparhiei.* I. IONESCU, M. 256, cf. PONTBRIANT, D. *Făcui călătoria până la Sibiu... fiind... membru... din părţile bănăţene, adnexate la eparhia Aradului.* BARIŢIU, C. II, 183, cf. CANELLA, V. 375, COSTINESCU, CIHAC, II, 657, LM. *El vizită toate mănăstirile câte erau pe atunci... până în eparchia Buzăului.* ODOBESCU, S. I, 405. *Nu poate să-şi întinză amorul naţional preste toată poporimea română, fără distincţiune de eparchie şi de guvern.* id. ib. 505. *Episcopul cumanilor primi instrucţia de-a rândui, pentru românii locuitori în eparhia sa, un episcop propriu.* EMINESCU, O. XIV, 155, cf. XI, 69, DDRF. *Hirotonisi doi episcopi, rânduindu-le eparhii deosebite.* XENOPOL, I. R. IV, 168, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., MURNU, GR., TDRG. *Au ajuns vacante două dintre cele mai fruntaşe parohii din eparhia întreagă.* AGÎRBICEANU, A. 413. *Visarion... a fost un episcop de Roman şi anume al doilea episcop al acestei eparhii.* BUL. COM. IST. I, 111, cf. ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Domnitorul scrie mitropolitului că cei 26 520 taleri, cât urca suma dării şcoalelor din eparhie, să aibă a-i trimite acestuia.* ARH. OLT. XII, 197. *Numai în eparhia noastră sunt peste o sută de parohii văduvite.* STĂNOIU, C. I. 12, cf. SCRIBAN, D. *Eparhiile... aveau puţine moşii, iar preoţii de la ţară n-aveau nimic.* OŢETEA, T. V. 63, cf. id. R. 305. *Trebile eparhiei apasă greu pe slabii noştri umeri.* ARGHEZI, P. T. 38. *Veşmintele lui sunt cumpărate de cucoanele bătrâne din eparhie.* id. ib. 39, cf. DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET. *Înfiinţând arhiepiscopia Justiniana Prima în Dardania, înşiră provinciile ce ţin de eparhia ei.* PANAITESCU, C. R. 72, cf. M. D. ENC., DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., L. ROM. 1994, 192,

DEX², NDN, DEI, TDRG³, NDU. ♦ P. e x t. (Învechit) Teritoriu pe care se exercită jurisdicția unei instanțe judecătorești. *Pre hotru să-l izgonească și să-l scoață detot den toată eparhiia giudețului aceluia.* PRAV. 172. *De va fi boiarin, numai ce-l vor goni și-l vor scoate de tot den locul lui și den toată eparhiia ce va fi supt mâna acelui giudeț.* ib. 217, cf. CADE.

2. (Învechit; adesea cu determinări nume proprii care precizează unitatea teritorială) District, provincie (**1**), ținut[1] (**II 2**). *Acest sf[â]nt nici după pristăvirea lui nu-ș uită parhia lui, ce... în toată vreamea și în toate zile și ceasurile lucrare de bunătăț făcea* (a. 1675). GCR I, 223/32. *Părintele nostru Ignatie... era den a doua eparhie a Capadochiei.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 33^{r}/33, cf. 51^{r}/4. *Niște obiceiuri care întrasă din afară fără de simțire prin amestecarea a multor neamuri și prin stăpânirea cea desăvârșită a multor eparhii de alt neam.* LEG. COND. 3/21. *Acesta fericit om fu pre vremea împărăției lui Theofil, din eparhiia Galatilor.* MINEIUL (1776), 52^{v1}/33. *Acesta fiind acolo episcop, la o eparhie a împărăției lui..., fu pârât la împăratul.* ib. 115^{v1}/2. *Atâtea eparhii, cum Livonia, Ingria, Filandria... trecute în stăpânirea rușilor.* VĂCĂRESCUL, IST. 292/25. *Toată eparhia aceasta din destul să folosăște fiindcă foarte bine pământul iaste lucrat... Bărbații și femeile... vorovesc limba sirienească și haldeiască.* CĂLĂTORIE, I, 31^{v}/8. *S-au născut în cetatea Vavromeniei a eparhiei Sicheliei* (a. 1809). GCR II, 203/10. *Ba le și dărui de moșie Prin milostivă domnească carte Toată acea mândră periferie Ce s-află într-a țării ceștii parte: De la Corbi până la Cetatea Neagră Giur în pregiur eparhia întreagă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 144. *Romanii au supus Gallia, Britania, Africa și mai multe eparhii ghermanicești.* ib., în ȘA II, 401. *S-au născut în cetatea Tavromeniei a eparhiei Sicheliei* (a. 1809). GCR II, 203/10. *Aristocrațiile cele mai cinstite au fost odinioară Veneția, Ghenova și Olanda, eparhiile ceale unite.* GRECEANU, Î. 155/6, cf. 155/20. *Vornicul din Țara de Jos poartă grijă la curtea domnească pentru toate trebile aceștii eparhii și are supt sine-și toate curțile cele dregătorești ce sânt în partea aceasta a țării.* CANTEMIR, S. M. 187/5, cf. 241/8. *Și așa franțezii... au coprins șase eparhii leșești.* OȘTIREA, 26/9. *Stăpânisă Peloponesul, Livadia, Iliria și alte eparhii.* OBLĂDUIREA, 14/23. *Au așăzat oareșcare mici eparhii către miazăzi a Eufratului.* IST. UNIV. I, 12/21. *Și de atunci Machedonia au rămas eparhie a Romei.* ib. 284/5, cf. LB., ISER, LM, ENC. ROM., MINERVA, NDN. ♦ (Regional; în forma *parfie*) Teren (**1**), proprietate (**3**) (Ștefănești – Drăgășani). Cf. ARH. OLT. XXI, 271. *Nu știi că... e cu casa-n parfia noastră, în partea noastră?* ib.

– Accentuat și: (învechit) *epárhie.* GCR I, 223/32, DOSOFTEI, V. S. septembrie 33^{r}/33 , ANTIM, ap. GCR II, 29/19, LEG. COND. 3721, MINEIUL (1766), 52^{v1}/33, 115^{v1}/2, VĂCĂRESCUL, GR. 6/16, MAIOR, RĂSP. 34/27, id. I. B. 323/28, GCR II, 203/10, OȘTIREA, 26/9, IST. UNIV. I, 12/21, 284/5, EPISCUPESCU, A. 1/5, TDRG, SCRIBAN, D. – Scris și: (învechit) *eparchie.* – Pl.: *eparhii* și (învechit) *eparșii* (POLIZU). – Și: (învechit și regional) **parfíe**, (învechit) **parhíe, eparfíe, iparhíe** (TDRG³) s. f.

– Din ngr. **ἐπαρχία**, slavon. **ѥпаρѣхиꙗ.**

EPARHIÓT, -Ă adj., s. m. (Învechit) **1.** Adj. (Despre episcopi) Care conducea o eparhie (**1**). *Biserica românească are un mitropolit..., trei episcopi sufragani diecesani (eparhioți).* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 61. *Aceasta știre o luarăm chiar din rostul unuia din episcopii eparhioți.* GT (1848), 304[1]/49, cf. LM. *Mitropoliții și episcopii eparchioți ai bisericei ortodoxe române sânt aleși după modul ce se determină prin o lege specială.* HAMANGIU, C. C. XVI, cf. XXVII, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., L. ROM. 1973, 104, NDU. ◊ (Substantivat) *Episcopii de Cetatea-Albă, dintre cialalți eparhioți, aveau protie la scaunul de mitropolit.* CALENDAR (1851), 21/2.

2. S. m. Persoană care făcea parte dintr-o eparhie (**1**); (învechit, rar) eparhian. V. d i e c e z a n. Cf. TDRG. *Datoria oblăduitorilor domni este în toată vremea ca să aibă în purtare de grijă pentru acei oameni cari... aduc adaos eparhioților și înmulțirea de folos, prin negutitoria ce fac* (a. 1784). N. A. BOGDAN, C. M. 71, cf. COSTINESCU, LM, DDRF, BARCIANU, CADE, CIORĂNESCU, D. ET. 3 184, L. ROM. 1973, 104.

– Scris și: *eparchiot.* – Pronunțat: sil. *-hi-ot.* – Pl.: *eparhioți, -te.*

– Din ngr. **ἐπαρχιώτης.**

EPARHIÓTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) De eparhiot (**2**); care aparține eparhioților, referitor la eparhioți. *Derepturi și detorie eparchiotice.* LM, cf. GÁLDI, M. PHAN. 180.

– Scris și: *eparchiotic.* – Pronunțat: *-hi-o-.* – Pl.: *eparhiotici, -ce.*

– **Eparhiot** + suf. *-ic.*

EPÁRȘIC, -Ă adj. v. **eparhic.**

EPARȘICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Eparhial (**2**), (învechit) eparhic, eparhialnic. Cf. POLIZU.

– Pl.: *eparșicești.*

– **Eparhic** + suf. *-icesc.*

EPARVÉN s. n. (Med. vet.) Spavan; (popular) os mort (v. o s **1 a**), (regional) șpat. *Cunoașterea acestui fel de eparven la început este foarte grea.* ENC. VET. 14. *Dacă piciorul are eparven, calul la primii pași merge șchiopătând.* ENC. AGR. II, 425. *Osul caprei... este împreună cu eparvenul, jarda și jardonul, a patra tară osoasă care se formează la cal în regiunea jaretului.* ib. IV, 330, cf. DER, DN², M. D. ENC., DN³, DSR, D. ENC., DEX², NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *eparvene.*

– Din fr. **éparvin.**

EPATÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Complementul indică persoane; folosit și a b s o l.) A impresiona puternic (prin atitudine, comportare sau ținută neobișnuită, extravagantă); a umple de uimire (**1**) (admirativă); a mira[1] (**1**), a surprinde (**4**), a șoca, a uimi (**1**), a ului[2], (livresc) a stupefia. *Pe provinciali, micul nostru parizian îi epatează cu verva lui scânteietoare.* CARAGIALE, O. I, 314. *Din dorința de a „epata", se apucă să schimonosească limba.* ARH. OLT. V, 302. *Și tu mă epatezi, dragul meu. Prin ignoranță.* SEBASTIAN, T. 140. *Simțind că nu-și mai epatează rudele venite să-l viziteze..., cumpărase un gramofon.* TEODOREANU, M. II, 175, cf. 31. *Unchiul Miți colindase lumea ca să facă avere și acum se întorcea miliardar ca să epateze, în lipsă de altcineva, familia.* VOICULESCU, P. II, 189. *Numai omului îi este dat să epateze.* SADOVEANU, O. XIX, 435. *Dorința de a „epata", de a se face cunoscuți..., se explică deci prin acest complex.* OPRESCU, I. A. IV, 385. *Spania l-a făcut să redevină el însuși, fără nici o dorință... de a epata privitorul.* id. a. M. 47. *Mitică... este emancipat între prietenii pe care ține să-i „epateze".* CONSTANTINESCU, S. II, 36. *Trebuie relații, dragă, trăsură la scară, ca să epateze clienții.* CĂLINESCU, E. O. II, 267. *Tânărul căuta să-și epateze viitoarea nevastă cu șampanie.* CAMIL PETRESCU, N. 46. *Vrând să epateze prin formulări originale, cronicarul întrebuințează un stil specific criticii impresioniste.* CONTEMP. 1953, nr. 331, 4/5, cf. DL. *Lua cuvântul, încercând să-i epateze pe toți cu cunoștințele lui.* T. POPOVICI, S. 97, cf. DM, DN². *Pagini scrise cu scăpărări de condei, fără dorința de a epata, fac din cartea istoricului de film... un excelent instrument pentru cinefil.* CINEMA, 1969, nr. 12, 46/4, cf. M. D. ENC. *Un prim simptom al vârstei îl constituie tendința de a epata.* SCÂNTEIA, 1977, nr. 10 973, cf. DN³, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX², NDN, DEI, NDU.

2. R e f l. (Rar) A se extazia; a rămâne uluit, a fi puternic impresionat. Cf. DN[2], DN[3], NDU.
– Prez. ind.: *epatez.*
– Din fr. **épater.**

EPATÁNT, -Ă adj. (Despre oameni sau despre manifestările, acțiunile etc. lor) Care epatează (**1**); impresionant, stupefiant (**1**), surprinzător, șocant, uimitor, uluitor; minunat (**3**), remarcabil. *Am avut aseară o ședință epatantă.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 64. *Femeia e epatantă. Îmi pare de undeva cunoscută.* C. PETRESCU, C. V. 69. *Benjaminul e epatant: are o odaie de baie și niște halate și niște parfumuri!* TEODOREANU, M. II, 149. *Epatantă subreta ta! Parcă vroia să mă oprească cu apă clocotită!* VINEA, L. I, 65. *Hei, ce zici? nu-i așa că e epatant?* id. ib. II, 36, cf. DN[2]. *Verbiajul gol, grandilocvența epatantă... au început să-și facă loc tot mai larg în documentare.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7 912. *În existența prințului danez au figurat foarte multe chipuri epatante.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 26, 2/2, cf. M. D. ENC., DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, NDU.
– Pl.: *epatanți, -te.*
– Din fr. **épatant.**

EPATÁRE s. f. Faptul de a e p a t a; impresionare, stupoare (**2**), surprindere, șocare, uluire (**1**), uimire (**1**), (livresc) stupefacție (**2**). *Budu... atipi... în suflet cu imaginea confortabilă a unui club londonez elegant și aristocratic, văzut cândva într-un film făcut la Hollywood pentru epatarea burtăverzimii europene.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 39. *Că ar putea fi o intenție de epatare a cititorului în citarea celorlalte două, lucrul e posibil.* id. ib. IV, 24. *Din verva orală n-a mai rămas decât un spirit... de „epatare", de cafenea.* LOVINESCU, M. 240. *Venit de la alt liceu, Catul Bogdan i se relevase printr-o „epatare", cucerindu-l dintr-odată.* TEODOREANU, L. 229. *Gulimănescu, din epatare pentru orice autoritate, îl întrebă dacă știe despre articol.* CĂLINESCU, B. I. 98, cf. DN[2], M. D. ENC., DN[3], DSR, DEX[2], NDN, NDU. ◊ F i g. *Mozaicul e un soi de epatare facilă a ochiului.* CĂLINESCU, B. I. 41.
– Pl.: *epatări.*
– V. **epata.**

EPÁTIC, -Ă adj. v. **hepatic.**

EPATÍTĂ s. f. v. **hepatită.**

EPATRAHÍR v. **patrafir.**

EPAULÉT s. n. v. **epolet.**

EPÁVĂ s. f. **1.** Rămășiță (**1**) a unei nave (**1**) distruse sau naufragiate, care plutește în larg sau care este adusă de valuri în apropierea țărmului ori pe țărm; navă distrusă, naufragiată, eșuată sau scufundată. Cf. MINERVA, CADE. *Mulțimea și elita intelectuală l-au părăsit ca pe o tristă epavă pe marea indiferenței publice.* LOVINESCU, C. IV, 14. *Sunt ca un naufragiat dus de puterea șivoiului. Nu pot măcar întinde mâna să mă prind de o epavă.* CAMIL PETRESCU, T. III, 303, cf. ABC MAR. *Apa se oprea acolo, învârtindu-se câtva timp în loc, în ochiul de anafor format de epava unui vechi vapor, înecat pe vremuri în urma unei ciocniri.* BART, S. M. 71, cf. SCRIBAN, D. *Același motor antrenează un flotor... pe care îl poate fixa epavelor.* ENC. TEHN. I, 361. *Auziserăm că numele de Kuty este atribuit de știință unui trib portughez, format din epavele unei corăbii, plecată acum patru sute de ani să aducă enibahar.* ARGHEZI, S. XIV, 25. *O epavă pe jumătate îngropată în nisip zăcea în fața sa.* TUDORAN, R. 36, cf. 74, LTR[2], DL, DM, DN[2]. *Epava se duce la fund.* T ianuarie 1969, 104, cf. CONTEMP. 1971, nr. 1 282, 9/4, cf. M. D. ENC., DN[3]. *În mări, epave cu catarge mai Dădură rădăcini.* DOINAȘ, A. P. 18, cf. V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *Nu știu pentru ce motive se străduiesc folkloriștii... N-am avut niciodată impresia că ar scoate ceva din asemenea epave ale oceanului-timp.* SADOVEANU, O. XIII, 9. *Pe nesfârșite mări de tristeți, Rătăcită epavă, Mult am plutit.* BENIUC, V. A. I, 178. *Pe fluviul timpului lunecă stoluri de nave, Catarge-ndreptate spre est și spre vest și zenit. Ori, fără catarge, bolnavele lumii epave.* LABIȘ, P. 245.

2. F i g. Persoană ajunsă într-o stare fizică (sau morală) deplorabilă; om distrus, ruinat fizic (și moral). *Werfel prezintă această faptă cu multă vigoare, asigurându-și la început antipatia cititorului față de Franz Adler, epavă a societății și ucigaș.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 263. *Poetul... plânge soarta... dezmoșteniților, a epavelor vieții.* ARH. OLT. V, 384. *Am avut de altfel neplăcerea să constat culpabila slăbiciune ce ai de tot ce poartă stigmatele declasării, de tot ce e tarat, ratat, epavă.* M. I. CARAGIALE, C. 105. *În mijlocul acestui mediu de epave ale societății se ivește bătrânul Luca.* LOVINESCU, C. IV, 142. *Azi nu sunt decât o biată epavă... toate resorturile sunt rupte în mine.* CAMIL PETRESCU, T. I, 368. *Căutăm o epavă romantică, un decăzut simpatic, un rătăcit pitoresc, cu barba și părul încâlcite... Și mă primea... un gentlemen sportiv, elegant,... cu obrazul ras ca-n palmă.* VOICULESCU, P. II, 63. *Nu poți tăgădui că n-ai fi stăpânul acestei proprietăți dacă nu s-ar fi produs asemenea sugestii, cele mai însemnate în legătură cu această umilă epavă a omenirii, care este sluga dumitale.* SADOVEANU, O. XXI, 231, cf. SCRIBAN, D. *O puzderie de funcționari și coloniști, și ei epave ale vieții europene.* OPRESCU, I. A. IV, 347. *Firul tragic, inspirat de epavele umane ce populează acest roman, nu este însă real.* CONSTANTINESCU, S. I, 38. *Epavele boierimii au adoptat fără convulsiuni costumul teatral de cerșetor.* CĂLINESCU, S. 53. *Proletariatul aproape nu exista, iar epavele omenești care se chemau lucrători, sunt prezentate de suflete caritabile.* RALEA, S. T. I, 79. *Îi trecură prin față... femeile pe care le cunoscuse și care acceptaseră apropierea lui: epave spălăcite.* STANCU, R. A. V, 376. *Depun cărți de vizită la locuințele epavelor politice.* PÁS, Z. III, 260. *Eu știu ce vreau; n-o să ajung niciodată o epavă.* H. LOVINESCU, T. 32, cf. DM, DN[2]. *Apariția preotului și a paracliserului său introduce o notă de trivialitate acută, printr-un contrast calculat, decența fiind reprezentată prin stilul de viață a trei epave sociale, tustrei țigani.* CIOCULESCU, C. 71. *N-avea unde să se ducă, nu știa, i se pierduseră actele, și de fapt nimeni nu mai avea timp să se ocupe de o epavă.* D. R. POPESCU, I. Ș. 141, cf. M. D. ENC. DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

3. P. e x t. Obiect vechi abandonat; rămășiță (**1**), rest (**3**). *E un cadavru țeapăn... Soldații vin... să vadă Această ne-nsemnată, minusculă Epavă-a-ncăierării universale.* CAMIL PETRESCU, V. 78, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Servitorul care cărase epavele casei Hangerliu... le adusese în grajdul în care locuia acum prințesa.* CĂLINESCU, S. 36. *Își scosese din epavele garderobei o rochie grenat.* id. ib. 163. *Se jeluiau din abisuri de melancolie câțiva naufragiați printre epavele festinului.* VINEA, L. I, 32. *Toate aceste vechituri, epave pierdute de propria lor poveste..., răspândeau în jurul lor un calm patriarhal.* id. ib. 54. *Are impresia că ceea ce vede în jurul său sunt epavele unei furtuni care, vreme de peste trei veacuri, a zguduit locurile și oamenii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 12/4. *Refuzau epavele divorțului dintre ființă și gândire.* ib. 1992, nr. 1, 7/1, cf. NDU.
– Pl.: *epave.*
– Din fr. **épave.**

EPECÍE s. f. (Biol.) Folosire a indivizilor unei specii ca substrat de viață de către indivizii altor specii. Cf. M. D. ENC., DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.
– Pl.: *epecii.*
– Din fr. **épœcie.** Cf. gr. ἐ π ο ι κ έ ω „a coloniza".

EPEDEMÍE s. f. v. **epidemie.**

EPELECSÍE s. f. v. **epilepsie.**

EPELIPSÍE s. f. v. **epilepsie.**

EPENDÍM s. n. (Anat.) Epiteliu care căptuşeşte canalul rahidian, trunchiul cerebral şi ventriculele cerebrale. Cf. ENC. ROM., DER, D. MED., M. D. ENC., DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *ependime.*
– Din fr. **épendyme.**

EPENDIMÁR, -Ă adj. (Anat.) Care aparţine ependimului. *Procesul este limitat... de obicei în jurul canalului ependimar.* ABC SĂN. 331, cf. DN^3, NDN.
– Pl.: *ependimari, -e.*
– Din fr. **épendymaire.**

EPENDIMÍTĂ s. f. (Med.) Inflamaţie a canalului ependimului. Cf. DN^3, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *ependimite.*
– Din fr. **épendymite.**

EPÉNGLU s. n. (Aeron.) Exerciţiu de zbor aviatic în plan vertical, compus dintr-un număr de viraje executate la un unghi de 180° pe panta de urcare şi de coborâre, urmate de coborâre în zbor şi aterizare. Cf. LTR^2, DN^2, M. D. ENC., DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epengluri.*
– Din fr. **épingle.**

EPENTÉTIC, -Ă adj. (Lingv.; despre sunete) Apărut prin epenteză. Cf. PONTBRIANT, D., RESMERIŢĂ, D. *Documentele slavo-române din secolele XIV–XVII sunt scrise... în dialectul slav din Macedonia nordică şi centrală, cum dovedesc: raritatea articolului post-pozitiv..., existenţa infinitivului, a lui „e" epentetic.* ARH. OLT. V, 396, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *De aici începe să-şi facă apariţia varianta cu „l" epentetic.* SCL 1955, 119. *Semnalăm tot aici deasa apariţie a lui „r" epentetic între o consoană şi o vocală.* ib. 1957, 105, cf. DL, DM. *„C" epentetic în grupul consonantic „sl" are o circulaţie foarte largă.* TEAHA, C. N. 77, cf. DN^2, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epentetici, -ce.*
– Din fr. **épenthétique.**

EPENTÉZĂ s. f. (Lingv.) (Fenomen fonetic constând în) apariţia unui sunet nou (de obicei a unei consoane sau, mai rar, a unei silabe) în interiorul unui cuvânt (între două sunete greu de pronunţat împreună). Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 598^1/27. *Adăogirea (epentesa) a unei sau mai multe litere.* ROM. LIT. 166^1/34, cf. PONTBRIANT, D., LM, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., DR. I, 169, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Apariţia unui „ń" între „m" şi „i" era explicată de cei vechi ca „epenteză".* PUŞCARIU, L. R. I, 2. *N-avem, cred, a face cu schimbarea lui „m" în „b", ci cu epenteza lui „b", care a provocat apoi căderea lui „m" precedent.* IORDAN, STIL. 52, cf. SCRIBAN, D. *Epenteza lui „r" a putut fi sprijinită de influenţa lui „coarjă".* SCL 1955, 119. *Epenteza constă în introducerea unei consoane între două sunete greu de pronunţat împreună.* GRAUR, I. L. 63. *Aş vrea să mă opresc... asupra exemplelor de epenteză a lui „i".* S. C. ŞT. (IAŞI), 1956, I, 39, cf. DL, DM, MAT. DIALECT. I, 38, DER, DN^2. *Epenteză se numeşte numai introducerea unei consoane între alte consoane.* L. ROM. 1966, 222, cf. M. D. ENC., DN^3, IVĂNESCU, I. L. R. 508, V. BREBAN, D. G., D. ENC., L. ROM. 1995, 183-185, DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *Adânc fulguranta Epenteză a nunţii ce stă sub zăvor, Bunătatea cohortelor nalte ploua-va Unduios peste tine râvnitul favor?* DOINAŞ, A. P. 257.
– Scris şi: (învechit) *epenthezǎ* (LM), *epentesă.* – Pl.: *epenteze.*
– Din fr. **épenthèse.** Cf. lat. epenthesis, gr. ἐπένθεσις.

ÉPER s. n. (Maghiarism) Varietate de măr asemănătoare cu ionatanul (Gâlgău – Dej). Cf. L. ROM. 1960, nr. 2, 21.
– Pl: *epere.*
– Din magh. **eper**[alma].

EPETÉMĂ s. f. v. **epitemă.**

EPETRAFÍL s. n. v. **patrafir.**

EPETRAFÍR s. n. v. **patrafir.**

EPETRAHÍR s. n. v. **patrafir.**

EPÉU s. n. (Franţuzism rar) Armă albă formată dintr-o lamă fixată într-un mâner întărit de gardă. *Era foarte uşor să împingă un adversar fără ştiinţa epeului.* CAMIL PETRESCU, T. I, 130. *Dacă are şi o armă în mână, nu-ţi mai arde să glumeşti cu epeul.* id. ib. 131.
– Pl:?
– Din fr. **epée.**

EPEXEGÉTIC, -Ă adj. (Neobişnuit) Explicativ. *A. Tobler a arătat că în germ. „ich weiss, dass du kommen wirst" „eu ştiu că vei veni", acest „dass" nu e altceva decât demonstrativul „das" întrebuinţat mai întâi în funcţie epexegetică.* PUŞCARIU, L. R. I, 148.
– Pl.: *epexegetici, -ce.*
– Cf. gr. ἐπεξηγῶ.

EPEXEGÉZĂ s. f. (Învechit, rar) Figură retorică reprezentând un adaos explicativ al unui concept clar enunţat anterior. Cf. LM, ENC. ROM.
– Scris şi: *epessegesă.* LM. – Pl.: *epexegeze.*
– Din gr. **ἐπεξήγησις.**

EPI- Element de compunere care înseamnă „peste", „(pe) deasupra" sau „după, la urmă" ori „spre" şi care serveşte la formarea unor substantive ca: epicerc, epicontinental, epicentru etc. Cf. LTR^2, DER, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, DEI, NDU.
– Din fr. **épi-**. Cf. gr. ἐπί „pe".

EPIBÁT s. m. (Învechit, rar) Soldat care făcea parte din marina grecească. Cf. DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epibaţi.*
– Din fr. **épibate.** Cf. ngr. ἐπιβάτης.

EPIBLÁST s. n. (Bot.) Cotiledon rudimentar la monocotiledonate. Cf. NEGRUZZI, S. I, 101. *Zona externă de celule (ectodermică...) se numeşte epiblast, iar cea internă (endodermică) hipoblast.* ENC. ROM. II, 288. *Epiblastul... este o frunzişoară rudimentară.* AGROTEHNICA, II, 7, cf. D. MED., D. ENC., NDN.
– Pl.: *epiblaste.*
– Din fr. **épiblaste.**

ÉPIC, -Ă adj. **1.** (Despre opere artistice, creaţii literare. subiecte etc.) Care narează acţiuni, idei, sentimente etc. ale eroilor unei întâmplări reale sau imaginare; narativ, (învechit) epicesc (**2**). *Poema epică este o lungă fabulă, isvodită ca să arate un adevăr moral.* HELIADE, GR. P. 19/3, cf. I. GOLESCU, C. *A compus şi a publicat de curând un fragment epic intitulat „Aprodul Purece".* GNT (1836), 93^1/20, cf. FL (1838), 10/8, VALIAN, V. 45, POEN. – AAR. – HILL, I, 600^2/13. *Poesia e narativă, epică sau parabolică.* LAURIAN, F. 194/19, cf. NEGULICI. *Acolo a scris această poemă*

epică. ARISTIA, PLUT. LVI/15. *Descrierea faptelor eroice... este o temă de o compunere epică a unui talent asemănat cu genul lui Mihai.* CALENDAR (1856), 88/3, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., CANELLA, V. 375, BARONZI, I. L. IV, 198/26. *Trecerea de la poesia epică la acea dramatică... se efectuă prin intermediul poesiei lirice a corurilor, din care ieşiră tragedia, drama satirică şi comedia.* CONV. LIT. IV, 146, cf. COSTINESCU, LM. *Prima condiţiune dar,... pentru ca să existe o poezie în genere, fie epică, fie lirică, fie dramatică, este: ca să se deştepte prin cuvintele ei imagini sensibile în fantasia auditorului.* MAIORESCU, CR. I, 10. *Toate celelalte feluri de compuneri literare, poema epică, tragedia, comedia, poesia lirică, erau sub asuprirea literilor elineşti.* ODOBESCU, S. I, 45. *la parte cu cinste la toate discuţiile ce se ivesc în cafeneaoa lor obijnuită: despre poezie epică ca şi despre viitorul industriei.* CARAGIALE, O. I, 304. *„Daciada", poemă epică în 24 cânturi.* ARHIVA, I, 315, cf. DDRF, ENC. ROM., SĂM. I, 29, BARCIANU. *Cu ochii înapoi, la poveştile epice..., el visa.* PÂRVAN, I. F. 191. *„Oi le" se identifică cu românescul „alei", întrebuinţat numai în poezia populară şi mai ales în cea epică ca introducţie la invocaţiuni.* DR. I, 90. *Am putea găsi în opera sa bucăţi... asemănătoare cu poezia epică populară.* IBRĂILEANU, S. 29. *În cele două poeme epice... natura sălbatică, neprietenoasă, agitată, inospitalieră şi chiar duşmănoasă apare de multe ori.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 96, cf. RESMERIŢĂ, D. *Femeile dau o remarcabilă cantitate de compuneri lirice şi epice poporane.* ARH. OLT. XIII, 515. *Personagiile din poezia epică... trebuie să fie oameni tari, viteji, îndrăzneţi.* DR. V, 543, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Opera sa epică... e, în liniile sale generale, o operă românească.* LOVINESCU, S. VIII, 42. *Romanul... este un gen nou de poezie epică.* CONV. LIT. LXII, 477, cf. SCRIBAN, D. *E meritul realismului de a fi dat primele creaţiuni epice.* CONSTANTINESCU, S. VI, 7. *Încă din secolul al XV-lea, în Italia, vechile teme epice ale cavalerismului deveniseră obiectul poemelor eroicomice.* VIANU, L. U. 112. *Toată beletristica epică şi dramatică se inspiră din aceste idei şi le propagă.* RALEA, F. 158. *Întregul volum e populat de o mare mulţime de chipuri vii, care, aproape ca într-o lucrare epică,... se mişcă, se frământă, fiecare cu problemele şi năzuinţele sale.* V. ROM. ianuarie 1954, 173. *Contribuţia ardelenilor la proza noastră epică e, nu numai masivă, dar şi continuă.* ib. martie 1957, 143, cf. DL, DM. *Cântecele epice... sunt cântate de lăutari şi de alţi cântăreţi.* IST. LIT. ROM. I, 14. *Cântecul epic a existat la romani.* M 1964, nr. 2, 37, cf. DN[2]. *De nouăzeci de ani poemul epic al bardului de la Mirceşti încălzeşte inimile.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 2. *Felul minuţios şi concret în care dramaturgul notează pentru actori mişcările fizice şi stările sufleteşti ale Efimiţei constituie un text epic rotunjit, de o mare densitate artistică.* IST. T. II, 176, cf. T februarie 1969, 40. *Teatrul epic nu renunţă în nici un fel la emoţie.* CONTEMP. 1971, nr. 1 300, 4/4. *Altă compunere epică transpune cu fantezie dramatică o partidă de şah în cronică sângeroasă shakespeariană.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 146, cf. M. D. ENC. *Prozatorul sesizează importanţa teoretică a subiectului său epic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 11/1, cf. DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G. *Trudeşte la transpunerea în româneşte a basmului..., o piesă epică de factură populară.* MS. 1988, nr. 2, 29. *Din poezia epică naţională istoricul a extras datele referitoare la dinastiile regale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 9, 12/3, cf. D. Î. LAT. – ROM., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ *Gen epic* (şi substantivat, n.; adesea art.) = unul dintre principalele genuri literare, care cuprinde diverse specii de naraţiuni în versuri şi în proză, dezvăluind cu o relativă obiectivitate portretul fizic şi moral al personajelor, faptele lor, relaţiile lor cu mediul înconjurător. *Caracteristicile genului epic nu cadrează cu structura sufletească a unui poet care scrie în floarea vârstei.* GR. S. II, 263, cf. MINERVA, CADE. *E vorba... de evoluţia talentului dramatic caragialian spre epic.* CONSTANTINESCU, S. II, 64, cf. DL. *Americanii au simţul epicului.* PREDA, C. I. P. II, 399, cf. DM. *Epicul, în măsura în care reflectă amploarea semnificaţiilor sociale ale relaţiilor omului cu realitatea..., este propriu nu numai unor nuvele şi romane.* CF 1961, 51. *Sfera liricului a fost dezvoltată cu precădere... Mai rar epicul.* M 1965, nr. 2, 5, cf. DN[2]. *Romanul... preferă psihologiei fapta, analizei, epicul, deşi dorinţa lui supremă e de a crea iluzia vieţii complete.* N. MANOLESCU, A. N. I, 33. *În doar câteva decenii, filmul a străbătut calea de la epic la analiză psihologică şi chiar psihanaliză.* CONTEMP. 1971, nr. 1 298, 9/5. *Regulile şi legile poeticului sau epicului nu sunt abolite în fond, sunt doar ascunse.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 5/1. *Teatrul, în special, nu poate trăi decât alimentat de libertate; construit în lumina determinismului, pe epicul obiectiv... ori pe fatalităţi fiziologice, e mort.* STEINHARDT, J. 373, cf. M. D. ENC. *Ceea ce şoca în acest film... era o nejustificată abundenţă de situaţii, un fel de şarjare a epicului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 21/1, cf. DN[3], V. BREBAN, D. G. *Epicul e subminat de efuziuni lirice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 11/2, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI. ♦ (Substantivat, f.) Operă literară care prezintă fapte ale eroilor unor întâmplări reale sau imaginare; p. g e n e r. totalitatea operelor literare aparţinând genului epic; p. e x t. naraţiune, poveste (**1**), povestire (**1**), istorisire, naraţiune. Cf. MINERVA. *Epica naţională se reducea la nuvelele lui I. Slavici.* LOVINESCU, S. VIII, 98. *Orice epică este reductibilă la cronică.* STREINU, P. C. II, 210. *Lirismul, epica şi dramaturgia, la care adăugăm şi critica – iată ce înseamnă valorile creatoare ale junimismului.* CONSTANTINESCU, S. VI, 59. *Citea jurnale vechi,... interesându-l epica pură a faptelor.* CĂLINESCU, B. I. 135. *În „Legende şi balade" se prelucrează epica populară.* id. S. C. L. 110. *Caracterizările lui Schiller şi Goethe cu privire la „tensiune" ca o stare proprie tragicului nu sunt... confirmate de epica biblică.* VIANU, L. U. 46. *Epica în versuri a lui Asachi se îndreaptă spre descifrarea mitică a tainelor.* LL I, 23. *Cântăreţii şi povestitorii populari au creat poezia orală în general laică şi cele mai vechi forme de spectacol, legendele, epica eroică, basmele, baladele şi snoavele.* IST. LIT. ROM. I, 11. *Autorul..., fără să romanţeze cu nimic epica senzaţională a faptelor istorice, încearcă să aducă la lumină o lume scufundată în mister.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 22/1. *Epica poate fi caracterizată prin nelinişte calmă.* STĂNESCU, R. 71, cf. M. D. ENC. *Punctul culminant în epică este Rebreanu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 11/1, cf. DN[3], V. BREBAN, D. G., ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 7, 10/1, DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ (Despre scriitori) Care alcătuieşte opere literare având la bază naraţiunea. Cf. LM. *Al. Pelimon, poetul epic al timpului, înzestrează literatura română cu a doua epopee asupra lui Mihai Viteazul.* XENOPOL, I. R. XIV, 111, cf. CADE. *Eseiştii..., epici prin excelenţă,... şi în eseurile lor narau.* CONV. LIT. LXVII, 327. *Graţie acestui dar devine Negruzzi... primul scriitor epic de seamă al literaturii noastre.* VIANU, A. P. 52. *Tehnica... e instrumentul prin care creatorul epic pătrunde-n straturi psihologice noi şi complicate.* CONSTANTINESCU, S. VI, 8. *Politica lui este ieşită parcă din capul unui poet epic.* CĂLINESCU, B. I. 280, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 7/2. ◊ (Substantivat, m.) *Romancierul de azi, în deosebire de cei pur epici de dinainte, pune probleme ca şi dramaturgul.* IBRĂILEANU, S. L. 7. *Sadoveanu este un epic prin excelenţă.* id. ib. 108.

2. (Despre creaţii artistice, despre stil, manieră de expresie etc.) Care este întrebuinţat în opere cu caracter narativ; specific operelor cu acest caracter; narativ, (învechit) epicesc (**1**). *Exametru se zice şi vers „epic" şi „eroic".* HELIADE, O. II, 165. *Orbul... se rădică de la metamorfoza ovidică şi mărimea epică a micului poem, la ceea ce inima unui om are mai simţit.* RUSSO, S. 26. *Limba epică... îşi dă mâna cu limba cântecelor populare.* id. ib. 52, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., CONV. LIT. IV, 214, LM. *În poezia lui Coşbuc dominează... elementul narativ, epic.* GHEREA, ST. CR. III, 366, cf. ALEXI, W., TIM. POPOVICI, D. M. *Senzaţionalul nu este nici supranaturalul, nici miraculosul epic, nici fantasticul din „O mie şi una de nopţi".* AL. PHILIPPIDE, S. III, 230. *În stilul epic, în*

genere, d. Brăescu e inferior lui Caragiale. LOVINESCU, C. VII, 68. *Nimic epic în această operă de introspecțiune și lirism.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 339. *Anul ce-a trecut a marcat intrarea definitivă în circulația publicului și a succesului a unor serii de nume noi: Camil Petrescu, cu „Patul lui Procust", admirabilă confirmare a calităților epice ale autorului.* CONV. LIT. LXVII, 35. *Rebreanu dăruiește literaturii noastre... primele ei mari construcții epice.* VIANU, A. P. 322, cf. 144. *Toate aceste exagerări iau la Daumier o formă epică.* OPRESCU, I. A. IV, 41. *Unde însă se arată fragilitatea substanței romanului este în însăși esența lui epică.* CONSTANTINESCU, S. I, 51, cf. 15. *Blestemul regelui dac depășise cu mult logica epică a poemului, devenind un adevărat elogiu al neantului.* CĂLINESCU, O. XII, 56. *Viața lor nu poate descrie... o curbă epică unilineară.* RALEA, S. T. I, 71. *Bunica dumitale trebuie să fie un personaj epic.* H. LOVINESCU, T. 24. *Ar fi vrut să deschid și eu pentru mine un nou spațiu epic.* PREDA, C. I. P. II, 434. *Înșirarea oștenilor căzuți pentru țară... are suflu epic, nu pentru că autorul căuta frumusețí stilistice, dar fiindcă trăise acel moment ca un moment istoric.* IST. LIT. ROM. I, 271. *Bun observator de aproape al momentelor psihologice, creator de instantanee, n-are simțul epic al transformării indivizilor.* N. MANOLESCU, A. N. I, 128. *Reîntâlnim emoții de lectură pe care numai liniștitele timpuri de supremație a realismului epic le mai întrețineau.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 9/1. *Hieratismul pare a nega starea epică.* STĂNESCU, R. 139. *Sporește... numărul faptelor epice și scade tensiunea lirică.* SIMION, S. R. III, 73. *Un roman remarcabil atât prin pregnanța desenului epic, cât și prin densitate.* V. ROM. octombrie 1975, 54. *Modul său de a comenta proza... este superior, prin frumusețe și ordine... epică, operei comentate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 11/3. *Un alt personaj cu un contur energic al autonomiei epice e Maiorescu.* GRIGURCU, C. R. 128. *Este un roman al inițierii în moarte, cu o structură epică a cărei limpiditate cruță o temă atât de gravă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 1, 4/1. ◊ (F i g.) *Ferestrele străfulgerau în soare ca triremele de aur epic ale lui Hamlet.* TEODOREANU, L. 123. *Jurnalul realistic avea nevoie de mai multă carne epică.* SIMION, S. R. III, 155. ◊ (Adverbial) *Senzația de concret, pe care o are orice tip creat epic, e absentă.* CONSTANTINESCU, S. I, 15. *Creatorul era la începutul carierei sale și proceda epic, în poeme lungi.* ARGHEZI, S. XXXIV, 157. *G. Călinescu s-a amuzat să prelucreze epic un fapt divers cules din ziare.* N. MANOLESCU, A. N. I, 253.

3. F i g. Demn de o epopee, asemănător cu faptele povestite în epopei sau în poeme eroice; de mari proporții; grandios, măreț (2). Cf. POLIZU, LM, ALEXI, W. *Pe povârnișuri de epică amintire,... pânza deasă a apelor cerești era sfâșiată în două de greabănul lung și îngust al muntelui meu de adăpost.* HOGAȘ, DR. I, 276, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *După o luptă care, sub condeiul lui Benvenuto, ia proporții epice, artistul își isprăvește grupul.* LOVINESCU, C. IV, 109. *Pe urmă abia am văzut că tot ce se pare epic și glorios... e de fapt un nesfârșit lanț de mizerii.* C. PETRESCU, Î. II, 63, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI. ◊ (Glumeț) *La crâșma de peste drum de biserică, beția luase proporții epice.* IBRĂILEANU, A. 88. *Printre chilii, apoi pe drumul din sat, pe la crâșma epică a lui Ichim... am ajuns la poalele muncelului.* id. ib. 149. *Ah, epicele ei plăceri la Marea aventură.* VINEA, L. I, 210.

– Pl.: *epici, -ce.*

– Din lat. **epicus, -a, -um**, fr. **épique**. Cf. it. e p i c o, e p i c a.

EPICALISÍ vb. IV. T r a n z. (Grecism învechit) A invoca. *Am epicalisit și am chemat pe acest Sfânt Nicolae ca să-i ajute* (a. 1752). GÁLDI, M. PHAN. 180, cf. SCL 1996, 62, 63.

– Prez. ind.: *epicalisesc.*

– Din ngr. **ἐπικάλεσα** (aor. al lui *ἐπικαλῶ*).

EPICÁRD s. n. (Anat.) Învelișul extern al inimii, format dintr-o membrană cu un singur strat de celule. *Epicardiul este o membrană suptire, câteodată transparentă, acoperind pericarpiul în partea sa esterioară.* AGRONOMIA (1859), 387/16, cf. ENC. AGR., DER, DN^2, D. MED., M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epicarduri.* – Și: (învechit) **epicárdiu** s. n.

– Din fr. **épicarde.**

EPICARDÍTĂ s. f. (Med.) Inflamație a foiței viscerale a epicardului. Cf. DN^3, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epicardite.*

– Din fr. **épicardite.**

EPICÁRDIU s. n. v. **epicard.**

EPICÁRP s. n. (Bot.) Membrană externă subțire, constituită din unul sau din două straturi de celule, care acoperă fructul unei plante; exocarp, pieliță (**III**). V. m e m b r a n ă (2). *Un soiu de epidermă... numită epicarpiu.* CAIET, 82^r/15. *Între epicarp și andocarp să află o perenhină numită mezocarp.* id. ib. 82^r/18. *Pericarpul este... încungiurat d-o peliță tare ca pelea (epicarpul).* BARASCH, I. N. 148/17, cf. AGRONOMIA (1859), 387, PONTBRIANT, D., LM, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DT. *Pericarpul... e format din trei părți: epicarpul sau exocarpul (pieliță) care provine, de obicei, din epiderma exterioară, mesocarpul și endocarpul, cari constituie partea interioară a fructului.* LTR^2, 324, cf. DL, DP, DM, DN^2, M. D. ENC., DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epicarpuri* și (învechit) *epicarpii* (BARCIANU), *epicarpe* (PONTBRIANT, D.). – Și: (învechit) **epicárpiu** s. n.

– Din fr. **épicarpe**, it. **epicarpio.**

EPICÁRPIC, -Ă adj. Care aparține epicarpului, referitor la epicarp, de epicarp. Cf. DN^3, NDN, NDU.

– Pl: *epicarpici, -ce.*

– Din fr. **épicarpique.**

EPICÁRPIU s. n. v. **epicarp.**

EPICÉN, -Ă adj. (Gram.; despre substantive nume de ființe) Care are aceeași formă pentru desemnarea ambelor sexe. Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 599^1/34, COSTINESCU, LM, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DER, DN^2, M. D. ENC., DN^3. *Cei doi gramatici confundă substantivele de genul comun... cu substantivele epicene generice sau cu contradicție între gen și sex.* ALIL XXIX, 91, cf. L. ROM. 1987, 361, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epiceni, -e.*

– Din fr. **épicène.** Cf. lat. e p i c o e n u s.

EPICENTRÁL, -Ă adj. Epicentric. Cf. NDN, DCR^2.

– Pl.: *epicentrali, -e.*

– Din fr. **épicentral.**

EPICÉNTRIC, -Ă adj. Care ține de epicentru, care se referă la epicentru; epicentral. Cf. DN^3, NDN, NDU.

– Pl.: *epicentrici, -ce.*

– Din fr. **épicentrique.**

EPICÉNTRU s. n. Punct de pe suprafața globului pământesc situat, pe verticală, deasupra locului unde se produce zguduirea inițială a unui cutremur și unde intensitatea seismului este maximă. *Partea de la suprafața pământului din dreptul focarului se numește epicentru.* SĂM. VI, 73, cf. MINERVA. *Regiunea Focșanilor este epicentrul de seamă al mișcărilor seismice de la*

noi. ARH. OLT. X, 99, cf. CADE, MDT, DT. *Epicentrul primește cea dintâi și cea mai puternică zguduitură de la hipocentru.* LTR[2], 254, cf. DL, DP, DM. *Epicentrele cutremurelor... pot fi repartizate... în patru zone.* SCÂNTEIA, 1960, nr. 4 848, cf. DER, DN[2], M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *Din lună în lună, apărea la Iași un medic ofițer superior,... agent literar de legătură modernistă, luptând pentru... sincronizarea poetică a lașilor cu epicentrul artei convulsive de la revista „Unu".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 113, 6/1.

– Pl.: *epicentre.*

– Din fr. **épicentre.**

EPICÉRC s. n. (Astron.; învechit, rar) Epiciclu (**1**). Cf. NEGULICI, ANTONESCU, D.

– Pl.: *epicercuri.*

– **Epi- + cerc.**

EPICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) **1.** Epic (**2**). *Care sânt ritmurile ceale epicești și liricești?* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 123[r]/18, cf. D. Î. LAT. – ROM.

2. Epic (**1**). Cf. SLĂTINEANU, A. 99. *Un feliu de poesie de aceste, ce să cheamă epicească, pofteşte un poet deplin și o limbă bine lucrată.* BUDAI-DELEANU, Ț. 64. *Sânt amândoao poemele ale lui cele epicești, minunea unei minți agere.* MOLNAR, I. 211/22.

– Pl.: *epicești.*

– **Epic** + suf. *-esc.*

EPICHERÉM s. n. v. **epicheremă.**

EPICHERÉMĂ s. f. Raționament deductiv alcătuit din mai multe silogisme, de obicei eliptice, în care premisele apar amplificate prin adaosuri de motivări suplimentare. V. e n t i m e m ă. *De toate epihirimatele lui pre Dulăi și pre alalți gonași înștiința.* CANTEMIR, IST. 351. *De câte ori am luat condeiul să scriu, de atâtea ori am și hotărât să mă părăsesc dă această epiherimă grea.* VĂCĂRESCUL, ap. ODOBESCU, S. I, 301. *Să auzim epiherema carea o au făcut Țiteron.* MICU, L. 120. *Să întocmește la putere cu însăși dovedirea, adecă cu epihirima doveditoare.* POTECA, F. 136/10. *Epichirema..., raționament care, în loc de a se mărgini spre simple enunțăciuni, oferește argumente spre razimul fiecărei premise.* LAURIAN, F. 94/23, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *O mai mare prescurtare a formei limbistice decât în soriți se află în „epichireme".* MAIORESCU, L. 102, cf. 10, 66, ENC. ROM., MINERVA, GÁLDI, M. PHAN. 181, SCRIBAN, D., DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

– Pl.: *epichereme* și (rar) *epicheremate* (LM). – Și: (învechit) **epichirémă**, **epiheremă** (accentul necunoscut), **epiherimă** (accentul necunoscut), **epihírimă** (pl. *epihirimate*), (rar) **epihirémă** (SCRIBAN, D.) s. f., (învechit) **epicherém** (MINERVA), **epichirém** (MAIORESCU, L. 10, cf. 66) s. n.

– Din ngr. **ἐπιχείρημα**, lat. **epicherema**, it. **epicherema**, fr. **épichérème.**

EPICHIRÉM s. n. v. **epicheremă.**

EPICHIRÉMĂ s. f. v. **epicheremă.**

EPICHIROSÍ vb. IV. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Grecism învechit) A confirma, a ratifica. *La alți cari sânt la aceste epistasii... cu întărire epihirosim ca să-și aibă toată odihna* (a. 1787). GÁLDI, M. PHAN. 180. *Prin jalba ce au dat către Domnia mea arată că ei nu au plirexusiotită a epichirosi acest fel de așezământuri* (a. 1814). id. ib., cf. MDA.

– Scris și: *epihirosi.* – Prez. ind.: *epichirosesc.*

– Din ngr. **ἐπικύρωσα** (aor. al lui *ἐπικυρώνω*).

EPICICLOÍD s. n. v. **epicicloidă.**

EPICICLOIDÁL, -Ă adj. Care ține de epicicloidă, referitor la epicicloidă. Cf. LTR[2], DN[3], NDN.

– Pronunțat: *-clo-i-.* – Pl.: *epicicloidali, -e.*

– Din fr. **épicycloïdal.**

EPICICLOÍDĂ s. f. (Mat.) Curbă plană descrisă de un punct al unui cerc mobil care se rostogolește fără alunecare pe un cerc fix, cele două cercuri fiind tangente exterior. Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 599[2]/25, NEGULICI, ANTONESCU, D., LM, ENC. ROM., CADE, LTR, MDT, DT. *Epicicloidele pot fi obținute și prin combinarea a două mișcări de rotație.* LTR[2] VII, 256, cf. DP, DER, DN[2], M. D. ENC., DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Adjectival) *Linie epicicloidă.* LM.

– Pronunțat: *-clo-i-.* – Pl.: *epicicloide.* – Și: (învechit) **epicicloíd** s. n. POEN. – AAR. – HILL, I, 599[2]/25, NEGULICI, ANTONESCU, D.

– Din fr. **épicycloïde.** Cf. ngr. ἐ π ί κ υ κ λ ο ς.

EPICÍCLU s. n. **1.** (Astron.; în concepția geocentrică a astronomilor antici) Mic cerc aparent descris de un astru, în timp ce centrul său descrie, la rândul lui, un alt cerc mult mai mare; (învechit, rar) epicerc. Cf. NEGULICI, COSTINESCU, LM, CADE. *Astronomia ne arată pe omul ceresc, ca unul care... măsoară mărimea stelelor, numără mișcările lor și pe cele ce nu le vede le închipuie cu epiciclurile și excentricele lor.* VIANU, L. U. 31. *Teoria epiciclurilor a fost folosită în astronomie la explicarea mișcării planetelor în concepția geocentrică.* DER II, 278, cf. NDN.

2. (Mat.) Cerc care se rostogolește fără să alunece în exteriorul și în planul unui cerc de bază fix. Cf. LTR, MDT, LTR[2], DP, DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, DEI, NDU.

3. (Geol.) Ciclu de eroziune întrerupt înainte de a se fi realizat complet. Cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *epicicluri.*

– Din fr. **épicycle**, ngr. **ἐπίκυκλος.**

EPICITÁTE s. f. Însușirea de a fi epic (**2**), caracter epic. *Horia pare eroul unic al acestei epicități deviate în lirism.* STREINU, P. C. II, 75. *Gândurile n-au epicitate.* CINEMA, 1968, nr. 8, X, cf. SFC VI, 57, DN[3], DEX – S, L. ROM. 1989, 473, NDN. *Comentariul „Istoriei ieroglifice" este unul din cazurile în care cartea lasă la vedere amprenta unei vârste metodologice, conferind scrierii sale o anume epicitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1999, nr. 1, 15/3, cf. NDU.

– **Epic** + suf. *-itate.* Cf. it. e p i c i t à.

EPICIZÁ vb. I. T r a n z. A face să devină epic (**2**), a da un caracter epic; a exprima, a expune în formă epică. *Ion Frunzetti... epicizează imaginea statică.* CINEMA, 1968, nr. 1, XII, cf. NDN. ◊ R e f l. *Trăirea lirică se epicizează în expozeul critic.* GRIGURCU, C. R. 15.

– Prez. ind.: *epicizez.*

– **Epic** + suf. *-iza.*

EPICIZÁRE s. f. (Rar) Faptul de a e p i c i z a. *Epicizarea vieții unui artist, scrie G. Călinescu,... „înfățișează pe un individ în depănarea existenței lui" ca exponent al unei virtuți.* STREINU, P. C. III, 262, cf. NDN.

– V. **epiciza.**

EPICONDÍL s. n. (Anat.) Apofiză a extremității inferioare a humerusului. Cf. D. MED., DN[3], NDN, DEI.

– Pl.: *epicondile.*
– Din fr. **épicondyle.**

EPICONDILIÁN, -Ă adj. (Anat.) Care aparţine epicondilului. Cf. NDN.
– Pronunţat: *-li-an.* – Pl.: *epicondilieni, -e.*
– Din fr. **épicondylien.**

EPICONDILÍTĂ s. f. (Med.) Afecţiune inflamatorie caracterizată prin dureri la nivelul epicondilului. Cf. DN^3, NDN.
– Din fr. **épicondylite.**

EPICONTINENTÁL, -Ă adj. **1.** (Despre mări) Care este situată la marginea sau în interiorul unui continent. *Mările... situate pe prispă, şelf sau pe platforma continentală se numesc mări epicontinentale.* LTR^2 X, 468, cf. DER. *Partea sudică a zonei Măcinului a fost acoperită... de prelungirea unei mări epicontinentale.* GEOLOGIA, 48, cf. M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ♦ P. e x t. Care este specific mărilor situate la marginea sau în interiorul unui continent. *Marea dăinuieşte mai departe,... având un caracter epicontinental.* MG I, 121.
2. (Despre depozite de roci, forme de relief etc.) Care este depus sau situat deasupra platformei continentale. Cf. LTR^2, GEOLOGIA, 89, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
– Pl.: *epicontinentali, -e.*
– **Epi- + continental.** Cf. fr. é p i c o n t i n e n t a l, it. e p i c o n t i n e n t a l e.

EPICÓRIU, -IE adj. (Livresc) Indigen; nativ (**3**). Cf. DN^3, NDN, DEI.
– Pl.: *epicorii.*
– Din it. **epicorio.**

EPICOTÍL, -Ă s. n., adj. (Bot.) **1.** S. n. Parte a tulpinii embrionului, cuprinsă între cotiledoane şi primele frunze. *Coletul sau epicotilul poartă frunzele şi mugurii.* AGROTEHNICA, II, 9, cf. DER, M. D. ENC., DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
2. Adj. Care aparţine epicotilului (**1**), referitor la epicotil. *Cea care se află deasupra cotiledoanelor este axa epicotilă.* BOTANICA, 26.
– Pl.: *epicotili, -e.*
– Din fr. **épicotyle.**

EPICRANIÁN, -Ă adj. (Anat.) Care înconjoară craniul. Cf. DN^3, NDN, NDU.
– Pronunţat: *-ni-an.* – Pl.: *epicranieni, -e.*
– Din fr. **épicrânien.**

EPICRÁNIU s. n. (Anat.) Totalitatea ţesuturilor (v. ţ e s u t^1 **3**) care acoperă craniul. Cf. LM, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D., D. MED., DN^3, NDN, NDU.
– Pl.: *epicranii.*
– Din fr. **épicrâne.**

EPICRATIE s. f. (Grecism învechit) Dominare, stăpânire (**2**), guvernare; stat^1 (**I 1**), provincie (**1**), domeniu. *Cu mila lui Dumnezeu, am venit iarăşi sub epicratia cea stăpânească* (a. 1779). IORGA, S. D. XXII, 271. *Dăm ştire către toţi şi fiecărui, lăcuitorilor dintr-ale noastre împărăteşti şi după clironomie epicratii* (a. 1787). GÁLDI, M. PHAN. 180. *Au făcut cercetare pricini de giudecată ce are... cu boierul din Moldova epicratiei othomaniceşti, spătarul Ioan Neculce* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 87. *Să fie slobod a face cu lucrul ce iaste drept al său ceea ce va voi... însă fără a să abate din cele ce sânt oprite prin poruncă prin epicratia patriei sale.* PRAV. (1814), XIII/9. *Şi, pornindu-să grecii cu toţii asupra turcilor, din toată epicratie turcească... au început întâi a să faci oaste creştinească în Eşi* (a. 1819). IORGA, S. D. III, 92. *Ca să câştige bunăvoinţa Sfatului, au mai pus o sută de sfetnici din case proaste şi au sporit epicratia Romii.* IST. UNIV. II, 10/7. *Deci căderea Edesii şi frica cea cuviincioasă a căderii celorlalte epicratii stavroforiceşti au ridicat a doa însoţire.* ib. 230/12, cf. MDA.
– Pl.: *epicratii.*
– Din gr. **ἐπικράτεια.**

EPICRÍTIC, -Ă adj. (Despre sensibilitatea tactilă) Care este capabil să opereze discriminări fine, să reproducă proprietăţile stimulului. Cf. LM. *Autorul pare a-şi propune la un moment dat „descifrarea elementelor psiho-lingvistice şi semantico-psiho-lingvistice" diferenţiat, la Veronica Micle şi Eminescu, dar se mulţumeşte a găsi la poetă „o sensibilitate epicritică", virilă, iar la poet, „elemente de sensibilitate protopatică", feminină.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 46, 11/2, cf. NDN.
– Pl.: *epicritici, -ce.*
– Din fr. **épicritique.**

EPICRÍZĂ s. f. (Med.) Ansamblul fenomenelor ce caracterizează o boală, pe baza cărora se poate stabili diagnosticul şi tratamentul pacientului; (concretizat) concluzie medicală pe foaia de observaţie asupra unui caz examinat şi tratat. Cf. LM, ENC. ROM., SCL 1970, nr. 1, 70, D. MED., DN^3, NDN, NDU.
– Pl.: *epicrize.*
– Din fr. **épicrise.**

EPICUREÁN, -Ă adj. v. **epicurian.**

EPICUREIÁN, -Ă adj. v. **epicurian.**

EPICURÉIC, -Ă adj. (Filos.) **1.** Epicurian (**II 2**), epicureu (**II 2**). *Se topea după poezia lui Alecsandri şi după Horaţiu – gândindu-se, desigur,... mai mult la viaţa lor îndestulată, epicureică, râzătoare, plină de soare.* CIAUŞANU, R. SCUT. 68. *În asigurarea acestei eliberări faţă de determinismul curent al omului slab, dominat de înclinări epicureice, stă autonomia voinţei.* RALEA, S. T. II, 189. *M-am condus totdeauna după un cod moral al meu, propriu. Desigur, destul de larg, de epicureic.* V. ROM. aprilie 1954, 38, cf. SORESCU, S. 87. *Câteva sfaturi epicureice şi câteva sfaturi creştineşti.* CINEMA, 1968, nr. 7, VIII.
2. Care ţine de doctrina lui Epicur; (învechit, rar) epicuriesc, (neobişnuit) epicurist. V. e p i c u r i a n (**I 2**), e p i c u r e u (**I 2**). *Teoria inutilităţii gândului se înfăţişează altă dată în expresii... epicureice.* CĂLINESCU, O. XII, 14. *Materialismul şi hedonismul de inspiraţie epicureică găsesc tot mai mulţi adepţi.* VIANU, L. U. 33. *Philodem..., reprezentant al filozofiei epicureice, contestă cu sarcasm înseşi temeliile esteticii lui Platon şi Aristotel.* M 1964, nr. 3, 41. *Filosofia horaţiană, rezumată în epicureicul îndemn „Carpe diem"... a fost fixată într-o strofă memorabilă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 1/2, cf. L. ROM. 1973, 16, M. D. ENC., DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ *Şcoala epicureică* = şcoală filosofică din Antichitate, întemeiată de Epicur, în secolul al IV-lea î. Hr., la Atena, cunoscută sub numele de „grădină"; şcoală epicuriană. Cf. V. BREBAN, D. G., D. ENC, DEI. ♦ (Substantivat) Epicurian (**I 1**). *Abstracţie făcând de excesele nihiliste ale epicureicilor... nu se poate să nu remarcăm baza reală a criticii lor.* M 1964, nr. 3, 41. *Este, simultan, un spirit auster şi voluptuos, un contemplativ sever al ritmurilor geometriei şi un epicureic al revărsărilor cromatice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1999, nr. 2, 16/3.
– Pronunţat: *-re-ic.* – Pl.: *epicureici, -ce.*
– Din germ. **epikureisch.**

EPICUREÍSM s. n. v. **epicurism.**

EPICURÉU, -ÉE s. m. şi f., adj. **I. 1.** S. m. (Filos.) Discipol al lui Epicur; adept, partizan al epicurismului (**1**); epicurian (**I 1**). *Cu alţii de la epicurii... întreba-se.* CORESI, ap. DHLR II, 545. *Să să ferească de amăgitura ocarnicilor ce să chiamă epicurei, carii zic că nu va veni H[risto]s la giudecată şi ceastă lume nu va peri.* N. TEST. (1648), 186^{v}/17. *Tina epicureilor şi glodul în care se tăvălia, să nu pomenim, că acestii nici avea cinste, nici putea să o aibă, dând toată fericirea la aprinderea poftelor* (a. 1757). ARHIVA, R. I, 157/23, cf. ENC. ROM., BARCIANU, MINERVA. *Un om trecut prin toate treptele formale ale ştiinţii..., un epicureu superior.* LOVINESCU, S. I, 255. *Epicureii, subordonând plăcerile mici celor mari, s-apropie mai mult de morala creştină.* OŢETEA, R. 217. *Denominaţia „epicureu" i se potrivea în sensul exact al cuvântului.* CĂLINESCU, B. I. 181. *Epicureul a ajuns la ideea că viaţa trebuie trăită aşa cum e.* RALEA, S. T. II, 295. *Numai Pogor, spirit liber, neambiţios, un epicureu al inteligenţei, se bucura.* CIOCULESCU, C. 6. *A vânat cu delicii de mare epicureu prostia, naivitatea, conformismul, sentimentalitatea, diletantismul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 141, 5/4, cf. DN^{3}, D. Î. LAT. – ROM., DEX^{2}, NDN, DEI, NDU.

2. Adj. (Filos.) Conform cu doctrina lui Epicur; care este partizan al epicurismului (**1**) sau care aderă la epicurism; epicurian (**I 2**), (învechit, rar) epicuriesc, (neobişnuit) epicurist. V. e p i c u r e i c (**2**). *Reînnoieşte învăţătura epicureă şi reduce inteligenţa la două procese: observăciunea şi generalisăciunea.* LAURIAN, F. 202/2, cf. SCRIBAN, D., DN^{2}, DN^{3}, DEX^{2}, NDN, NDU.

II. 1. S. m. şi f. Adept al epicurismului (**3**); persoană care este înclinată (excesiv) spre plăceri; epicurian (**II 1**), senzual, (învechit) simţual. Cf. ENC. ROM., BARCIANU. *Un epicureu literar care soarbe picăturile frumosului şi dintr-un apus de soare ca şi din filosofia lui Kant.* CONV. LIT. LXVII, 286. *Individ versatil şi servil, epicureu nu lipsit de fineţe.* CĂLINESCU, B. I. 13. *Nutrea opinia sinceră că Ioanide este inapt pentru orice operă pozitivă, un epicureu şi un contemplativ.* id. ib. 17. *Aceeaşi aptitudine se dezvoltă... la egoistul sau epicureul care vrea să se bucure de toate.* RALEA, S. T. II, 230, cf. DN^{2}, DN^{3}, DEX^{2}, NDN, DEI, NDU.

2. Adj. Care este specific epicurismului (**3**) şi partizanilor săi; care se caracterizează prin căutarea plăcerilor; epicurian (**II 2**). *A fost un boier epicureu.* IBRĂILEANU, SP. CR. 138. *Spasmul erotic al lesbienei Sapho, poezia orientală a lui Haviz Omar Kayyam, anacreontismul şi în genere derivatul ei horaţian au confundat poezia cu o etică epicuree a vieţii.* CONSTANTINESCU, S. V, 361, cf. SCRIBAN, D., DN^{2}. *Unul este fără îndoială Pascalopol, moşierul epicureu şi filosof pragmatic.* N. MANOLESCU, A. N. I, 258, cf. DN^{3}, DEX^{2}, NDN, NDU.

– Accentuat şi: (învechit, rar) *epicúreu.* N. TEST. (1648), 186^{v}/17. – Pl.: *epicurei, -ee.* – Şi: (învechit) **epicuríu** s. m.

– Din slavon. **епикоурий**, ngr. **ἐπικούρειος**, lat. **epicureus, -a, -um.** Cf. it. e p i c u r e o.

EPICURIÁN, -Ă adj., s. m. şi f. **I. 1.** S. m. şi f. (Filos.) Discipol al lui Epicur; adept al epicurismului (**1**); epicureu (**I 1**). Cf. I. GOLESCU, C. *Epicurianul ce nu crede nici chiar în eliseul nostru, ieşi din adunare.* GTN (1836), 92^{2}/24, cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 599^{2}/12, NEGULICI, PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, DDRF, CADE. *Eu nu sunt cinic... eu sunt epicurian.* CĂLINESCU, B. I. 446, cf. M. D. ENC., DN^{3}, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^{2}, NDN, DEI, NDU.

2. Adj. Care ţine de doctrina lui Epicur; care se referă la epicurism (**1**); care este partizan al epicurismului sau care aderă la epicurism; epicureu (**I 2**), (învechit, rar) epicuriesc, (neobişnuit) epicurist. V. e p i c u r e i c (**2**). Cf. PONTBRIANT, D., RESMERIŢĂ, D., CADE. *Umanismul[ui] occidental... format în şcoala poeţilor clasici şi a filozofilor epicurieni şi stoici, i se alătură aici un umanism oriental.* VIANU, A. P. 239, cf. DL, DM. *Metafizica secolului al XVIII-lea reprezentată, în ce priveşte Franţa, mai ales de Descartes, a avut ca antagonist materialismul. Descartes l-a întâlnit personal în Gassendi, restauratorul materialismului epicurian.* JOJA, S. L. 330. *Mărginirea eticii epicuriene constă în caracterul ei contemplativ şi individualist.* DER II, 279, cf. DN^{2}, M. D. ENC., DN^{3}, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^{2}, NDN, DEI, NDU. ◊ *Şcoala epicuriană* = şcoala epicureică, v. e p i c u r e i c (**2**).

II. 1. S. m. şi f. Adept al epicurismului (**3**); persoană care uzează cu rafinament de plăcerile delicate, alese, îndeosebi de cele spirituale; (peiorativ) persoană care este înclinată (excesiv) spre plăceri; epicureu (**II 1**). *Domnul conte este un adevărat epicurien plăcut.* VOINESCU II, M. 42/24, cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 599^{2}/12, NEGULICI. *Trebuia să se vadă sosind prânzul... pregătit astfel încât ar fi putut îndestula pe epicurianul cel mai pretenţios.* CODRESCU, C. II, 8/25, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU. *Hotărâsem un menu vrednic de-un epicurean inteligent ca tine,* CARAGIALE, O. VII, 307, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Sociabil, bine dispus, Abu-Hasan e un epicurian, în sensul cel mai strict: fuge de durere şi nu aspiră la altceva mai mult decât îi poate oferi existenţa.* CONSTANTINESCU, S. II, 155. *Bătălia pe care mizantropul şi epicureanul Făt-Frumos... o dă împotriva vrăjmaşilor... este fără explicaţie psihologică.* CĂLINESCU, B. 210. *Cutare ascet e fiul unui epicurean.* RALEA, S. T. II, 21, cf. V. ROM. ianuarie 1954, 50, DL, DM, DN^{2}, M. D. ENC., DN^{3}, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^{2}, NDN, DEI, NDU.

2. Adj. Care este specific epicurismului (**3**) şi partizanilor săi; care se caracterizează prin căutarea plăcerilor (v. s e n z u a l, v o l u p t u o s); epicureu (**II 2**), epicureic (**1**). *Femeile din clasa aristocrată sânt atât de sceptice şi epicuriane, încât schimbă amanţii mai des decât crinolinele.* FILIMON, O. II, 140, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, CADE. *Printr-un gust literar epicurean, printr-o critică incisivă şi revoluţionară, întrunea într-o mare măsură picanteria amănuntului microscopic, cât şi sinteza maiestoasă a unităţii, a privirii în totalitate.* CONV. LIT. LXVII, 476. *Am sorbit din plin, cu o epicuriană voluptate, cupa tuturor plăcerilor omeneşti.* CĂLINESCU, C. O. 35. *E o eroare de neiertat să-ţi scape vreun nume în această societate literară epicureană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 4, 9/3, cf. NDU.

– Pronunţat: *-ri-an.* – Pl.: *epicurieni, -e* şi (rar, f.) *epicuriane* – Şi: **epicureián, -ă** (DL, DN^{2}), (rar) **epicureán, -ă** adj. şi (după fr.) **epicurién** adj. m.

– Din fr. **épicurien.**

EPICURIÉN adj. m. v. **epicurian.**

EPICURIÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Epicurian (**I 2**); epicureu (**I 2**), epicureic (**2**), (neobişnuit) epicurist. *Cine au voit să mai rădice vreunul din eresurile cele vechi nimic mai mult în filosofie n-au făcut, pentru că, deşi s-au apucat să înnoiască... Gasendi, pre cel epicuriesc..., nu mare laudă făcându-şi.* POTECA, F. 46/20, cf. MDA.

– Pronunţat: *-ri-esc.* – Pl.: *epicurieşti.*

– **Epicureu** + suf. *-esc.*

EPICURÍSM s. n. (Filos.) **1.** Concepţia filosofică materialistă, aparţinând lui Epicur şi adepţilor săi, care explica lumea, fenomenele, cunoaşterea în mod raţionalist-materialist, dar care susţinea totodată o teorie etică a fericirii raţionale, de evitare a suferinţei, la baza căreia ar sta repausul, liniştea şi satisfacţia individuală, şi nu activitatea; p. e x t. formă vulgarizată interpretată în termenii hedonismului. Cf. I. GOLESCU, C. *În filosofie urmează materialismu[l] şi epicurismu[l].* ANTROP. 225/26, cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 599^{2}/17, NEGULICI, PONTBRIANT, D. *S-au născut... o mulţime nenumărată de sisteme precum sunt de exemplu: sensualismul, materialismul, frenologia, empirismul, epicurismul..., sisteme instinctive, egoiste sau sentimentale.* CONV. LIT. II, 28, cf. COSTINESCU, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, RESMERIŢĂ, D., MINERVA,

CADE, SCRIBAN, D. *Susține atât de elocvent epicurismul, încât cei mai mulți critici sunt de părere că el exprimă convingerile autorului.* OȚETEA, R. 216, cf. 217, VIANU, L. U. 33. *Epicureismul e confundat de obicei cu cinismul sau hedonismul.* RALEA, S. T. II, 249, cf. DL, DM. *Stoicii... au combătut cu vehemență epicurismul.* DER II, 279, cf. DN^2, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ♦ Curent de valorificare și de reconsiderare a ideilor lui Epicur, în speță a eticii și atomismului lui, în Renaștere, precum și în filosofia iluministă și materialistă din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Cf. D. ENC., NDN, DEI.

2. Morala persoanei care este înclinată (excesiv) spre plăceri; însușirea aceluia care este epicureu (**II 1**); mod de viață bazat pe căutarea plăcerilor. Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 599^2/17, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, ENC. ROM., RESMERIȚĂ, D., MINERVA, CADE. *Epicureismul intelectual era unul din aspectele acestui olimpian.* LOVINESCU, M. 52. *Aș fi înclinat să vorbesc de Alecsandri, mircești eanul, nu numai ca expresia poeziei descriptive a luncii familiare pe care a cântat-o, ci ca expresia unui mod de simțire potolită,... de un epicureism sentimental.* CONSTANTINESCU, S. I, 23. *Purtările blânde ale moșierului, epicurismul lui de om cult, încântau pe Felix.* CĂLINESCU, E. O. I, 85. *E admirabil... în epicureismul său fără trivială jovialitate.* RALEA, S. T. I, 67. *E aici un fel de epicureism critic, voluptate neascunsă de colecționar.* CONTEMP. 1967, nr. 1 067, 3/3. *Nimic nu merită a întrerupe savurarea satisfacției vieții și poetul se pricepe să sugereze cu umor profesarea unui astfel de epicureism elementar.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 170. *Personajele lui... sunt, de fapt, un fel de navetiști: între voluptate și austeritate, între epicureism și schimnicie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 9, 3/2, cf. D. ENC., NDN, NDU.

– Și: **epicureísm** (pronunțat *-re-ism*; scris și, rar, *epicureizm* SCRIBAN, D.) s. n.

– Din fr. **épicurisme**. – **Epicureism** < fr. **epicuréisme**, it. **epicureismo.**

EPICURÍST, -Ă adj. (Neobișnuit) Epicureu (**I 2**), epicurian (**I 2**), (învechit, rar) epicuriesc. *Curentul epicurist crește în a doua jumătate a secolului al XV-lea.* OȚETEA, R. 217, cf. MDA. ◊ (Învechit; substantivat, m.) *Astă atitudine echivocă, rău acoperită prin reputațiunea de desfrânat, cheltuitor, epicurist,... îl scapă de bănuielile lui Sylla.* TEULESCU, C. 16/16.

– Pl.: *epicurișți, -ste.*

– **Epicur** (n. pr.) + suf. *-ist.*

EPICURÍU s. m. v. **epicureu.**

EPIDÉMIC, -Ă adj. (Med.; despre unele boli) Care au caracter de epidemie; (învechit) epidemicesc, (învechit, rar) epidemiesc. v. contagios, molipsitor. *Este peste aceasta mai greu și mai grozav... epidemicile boale de ciumă.* EPISCUPESCU, O. Î. 84/6. *Nu este boală sporadică, endemică și epidemică care să nu se fi tămăduit de dânsa.* id. PRACTICA, 106/1, cf. CONOFAU, V. 11. *Să pare că fanatismul, atâta cel religios cât și cel politicesc, este lipicios ca boalele trupești, epidemice.* GT (1838), 58, cf. VALIAN, V., POEN. – AAR. – HILL, I, 599^2/38. [Scăldătoarea răce] *au fost totdeauna un mijloc, carele slujea... și pentru... apărarea tuturor boalelor lipicioase și nelipicioase, epidemice și sporadice.* POVĂȚ. (1844), 66/18. *Cea mai înfricoșată patimă a neamului omenesc este ciuma sau pesta... Această boală este epidemică.* CORNEA, E. I, 116/11, cf. 123/19. *Orașul... să afiă fără... vreo boală epidemică* (a. 1849). ARH. OLT. X, 327, cf. NEGULICI. *Această boală epidemică... unde se încuibează se face molipsitoare.* LUCACI, M. 1/13, cf. STAMATI, D., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Spleenul a devenit o boală epidemică.* CONTEMPORANUL, I, 141, cf. DDRF. *Pierderile lor erau înspăimântătoare, cășunate... prin marșurile cele nesfârșite, prin bolile cele epidemice și muncile fără cruțare la care erau expuși soldații ruși.* XENOPOL, I. R. XII, 179, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *„Fălcăriță" numesc unele babe parotida epidemică, altele tetanosul.* CANDREA, F. 219, cf. BIANU, D. S., ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, SCRIBAN, D. *Vorbește... de pustiirile pe care le aduc bolile epidemice în populația rurală.* ULIERU, C. 21. *Maladiile epidemice intestinale sunt răspândite cu ajutorul insectelor sau prin intermediul obiectelor aruncate în apă.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 394. *Prevenirea parotidei epidemice poate fi făcută numai prin izolarea tuturor bolnavilor.* BELEA, P. A. 528, cf. DL, DM. *A efectuat cercetări asupra hepatitei epidemice.* ABC SĂN. 71. *Supravegherea într-un anumit punct a persoanelor suspecte de a fi contaminate de o boală epidemică.* ib. 81, cf. DN^2, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, NDU. ♦ Fig. (Despre manifestări, sentimente etc. ale oamenilor) Care cuprinde un mare număr de oameni, răspândindu-se ca o epidemie. *Ideea nouă la un popor tânăr devine epidemică* EMINESCU, O. XV, 51, cf. CADE. *Convingerea falsă, epidemică, se manifestă febril.* ARGHEZI, S. XXXIV, 108. ◊ (Adverbial) *Câteodată domnește epidemic mania de a se căsători.* CONTA, O. F. 39. *Multe imitații ne-au fost comunicate de cititori și circulă epidemic.* ARGHEZI, S. XXV, 242. ♦ (Despre mediul ambiant) Care favorizează apariția și menținerea epidemiilor. [Chimioprofilaxia] *este temporară în mediul epidemic și pentru specii care nu dezvoltă chimiorezistență.* ABC SĂN. 91, cf. 315. ♦ P. ext. (Despre unele boli ale animalelor) Epizootic. *Inflamația sau aprinderea splinei... iaste... și epidemică, adecă care se încinge mai preste mult loc între vitele ciale cornute.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 61/19. *În Asia isbucnesc mai toate boalele epidemice ale animalelor.* CONTA, O. F. 244.

– Pl.: *epidemici, -ce.* – Și: (învechit) **epidímic, -ă** adj. CONOFAU, V. 11.

– Din ngr. **ἐπιδημικός**, it. **epidemico**, fr. **épidémique.**

EPIDEMICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Epidemic; (învechit, rar) epidemiesc. Cf. REȚ. HOL. 1. *Toate păgubirile pricinuite din întâmplări neprevăzute, boale epidemicești... rămân în socoteala otcupciului.* BULETIN, F. (1833), 134/4, cf. HUBOGI, Î. 2, cf. MDA.

– Pl.: *epidemicești.* – Și: **epidimicésc, -eáscă** adj. REȚ. HOL. 1.

– **Epidemic** + suf. *-esc.*

EPIDEMICÉȘTE adv. (Învechit, rar) În mod epidemic. [Boala] *când urmează într-un loc, urmează tot într-o vreme și la altele epidemicește.* EPISCUPESCU, A. 141/23, cf. MDA.

– **Epidemic** + suf. *-este.*

EPIDEMÍE s. f. (Med.; atestat prima dată în 1785, cf. TDRG^3; adesea urmat de determinări care indică specificul, originea etc.) Extindere prin contaminare, cu o mare frecvență, a unei boli infecțioase la un mare număr de persoane dintr-o anumită localitate, regiune etc.; boală infecțioasă care se extinde într-un timp scurt, prin contaminare, la un număr mare de persoane dintr-o anumită localitate, regiune etc.; molimă, (popular) boleaznă, boleșniță, (învechit și regional) moarte (**5**), (învechit) contagiune, omor (**2**). *Veți săca bălțile cele de nici o treabă... care cu vapura lor cea împuțită otrăvesc și cu epidimie încită aerul* (a. 1807). BV II, 496. *Vărsatul... urmează în vreme rea, de epidemii, rele și grele, precum este disenteria.* PISCUPESCU, O. 240/9, cf. 259/14. *Această epidemie se poate foarte lesne mărgini și întâmpina încât într-o casă să nu poată izbi pe al doilea și al treilea.* CR (1829), 249^2/13. *O epidemie se poate mărgini și împedica de a o isca pe a doua.* AR (1829), 168^1/27. *Eu sfătuiesc pre fieștecare familist ca să-și hultuiască copiii, la vriame, până a nu da epidemie de vărsat.* CHIRIACOPOL, D. Î. 153/4. *Chipul cum trebuie să se poarte oamenii în vremea epidemiei holerii.* CR (1831), 162^2/33. *Aburul ce iese din hierberea acelor cazane, fiind foarte greu și puturos, molefsește atât aerul văzduhului, cât și atmosfera, la vreme de epidimie* (a. 1831). DOC. EC. 477. *Europa a cercat optzeci și șapte de mari*

epidemii. CR (1832), 168[1]/40. *Această epidemie, cu atâta furie urmând în Neapoli..., începe acuma a să împuţina.* AR (1837), 11[2]/35. *O epidemie ce începu a se lăţi în armia ungurească îşi întinsă braţul şi răpi din viaţă şi pe eroul acesta.* F. AARON, I. I, 105/13. *Felurite materii bolnăvicioase aflătoare în aer, numite miasme, prin care în întregi ţări să lăţesc boale numite epidemii.* ALBINEŢ, M. 79/25. *Se poate întâmpla ca un funcţionar să se însoare astăzi şi mâne, poimâne să moară în serviciul ţărei... sau espuindu-se la o epidemie.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 350. *În Moscva şi prin alte politii s-au iscat epidemia ciumii.* ASACHI, I. 189/32. *La 362 î. H. se certa Roma atât de epidimia omorâtoarei peste cât şi de furiile naturei.* SĂULESCU, HR. I, 63/18, cf. VALIAN, V. 45, POEN. – AAR. – HILL, I, 599[2]/33. *La întâmplare de epidemie el este datoriu să se sfătuiască cu doctorii primari.* CUCIURAN, D. 6/11. *Împrăştierea unor asemine cuvinte şi lipsa proviziei, împreună cu o epidemie ce dăduse în armia turcească, au nevoit pe Mohamet a se retrage către Dunăre.* IST. M. 109/20. *Epidemie numim orice soi de boală de care se îmbolnăvesc tot într-o vreme, deodată sau pe rând, mai mulţi din locul acela.* C. VÂRNAV, H. 1/16, cf. NEGULICI. *Se zice epidemie de gripă, de tuse, de vărsat, de holeră.* MAN. SĂNĂT. 261/9, cf. STAMATI, D. *Holera sosi... Aicea începe duelul între epidemie şi puterea sufletească.* RUSSO, S. 26, cf. 151. *Toate aceste rele în tabăra lor întinseră epidemia atât de violent, încât mulţimea cadavrelor nu le mai da pas ca să îngroape morţii.* ARISTIA, PLUT. 374/10, cf. 14/4, 82/18. *Se ezalează în cimiteri nişte raze vătămătoare provinind din descompoziţiunea cadaverilor... care poate produce chiar un rău mare şi imens în timpurile de epidemie.* BARASCH, I. 181/3. *Prigoniri sistematice, focuri, săcete, epidemii crude... nici una dintre aceste grozave rele nu au încungiurat pământul Românііі.* ROM. LIT. 141[1]/16. *Măsurele... luate din apropierea epidemiei* [de holeră] (a. 1855). URICARIUL, IV, 440/20. *Aţi împărtăşit durerile mele în timpul epidemiei.* CONCORDIA, 15[1]/80. *Acum epidemia începuse a scădea în capitalie şi a se întinde ca o pecingine pe celelalte oraşe şi sate.* NEGRUZZI, S. I, 292, cf. POLIZU. *Câtă osebire este între munţii... noştri, care sânt mai presus de orice miasme şi epidemii grele şi între mocirlele bălţilor Dunării şi ale lacurilor sărate ale Mării Negre, unde se nasc frigurile şi insectele înghimpătoare.* BOLLIAC, O. 247. *Ei nu se temeau de molipsirea boalei, căci mai toţi erau dintre acei carii zăcuseră de câte două, trei ori de acea grozavă epidemie.* GHICA, S. 31, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Vântul numit Sirocco, în timpul verei aduce multe şi crude epidemie.* CANELLA, V. 347. *Locuitorii erau îngrijaţi ca, odată cu venirea căldurilor, să nu se declare o epidemie de tifos.* ALECSANDRI, S. 102, cf. LM. *Să dea un ajutor pentru a împedeca epidemiile.* MAIORESCU, D. I, 220. *Pentru prima oară vine epidemia necunoscută pân-aci, „cholera morbus".* LĂCUSTEANU, A. 58. *A se face contribuţiuni... cu scop de a se stârpi epidemiile.* ODOBESCU, S. II, 43. *Începutul istoric al epidemiilor de ciumă datează de la 543 după Cristos.* EMINESCU, O. X, 175. *Ţăranul... azi munceşte mai mult şi se hrăneşte rău. Din regimul său de azi rezultă... pelagra, anghina difterică şi alte epidemii, cari pe atunci erau aproape necunoscute.* id. ib. XII, 22. *Se pot chiar îmbolnăvi de vreo boală infecţioasă, ceea ce ar împiedica urmarea regulată a cursurilor reglementare, fiind silite a se întrerupe până la stingerea contagiunii epidemiei.* CARAGIALE, O. I, 204. *Toate năvile ce plutesc pe Dunăre sunt presupuse infectate de epidemii.* ARHIVA, I, 131, cf. DDRF. *Criza agricolă a fost... sporită prin inundaţii, secete şi epidemii.* XENOPOL, I. R. XIV, 54, cf. ENC. ROM., ARHIVA, X, 32, BARCIANU, ALEXI, W. *Am arătat în alt loc... procedarea aproape identică în cazul unei epidemii de ciumă.* CANDREA, F. 233, cf. BIANU, D. S. *Epidemii nenumărate dăruise moşteniri neaşteptate.* ANGHEL, PR. 90. *Are loc un dans în amintirea acelei epidemii (ciumă) care a bântuit în acele regiuni în Evul Mediu.* DR. II, 235, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Ştiam şi epidemiile din Iaşi şi ne închipuiam, cu un fel de descurajare neputincioasă, toată situaţia ta.* LOVINESCU, S. VIII, 246. *De atunci eu am căzut în pat bolnav de epidemie ce se zice gripă sau guturai.* ARH. OLT. XIII, 371, cf. SCRIBAN, D. *Astă toamnă, epidemia de gripă a fost pentru ele o fericire picată din cer.* KIRIŢESCU, G. 215. *Pentru epidemia de tifos exantematic... a fost nevoit să ia măsuri.* ULIERU, C. 21. *Altădată armatele sufereau mai multe pierderi de pe urma epidemiilor decât din cauza gloanţelor.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 390. *Spera că va veni o epidemie şi va căpăta în fine postul dorit.* CĂLINESCU, C. O. 205. *Mayer cade victima grozavei epidemii, un fel de malarie.* VIANU, L. U. 320. *Biografii săi ne povestesc copios încă panica sa faţă de un cutremur de pământ, faţă de o epidemie de holeră.* RALEA, S. T. III, 254. *Faimoasa epidemie de gripă spaniolă de la sfârşitul celui dintâi război mondial, comparată cu cele mai grave molime medievale.* CAMIL PETRESCU, N. 5. *O luă pe înserate spre Giuseppeni, printr-o ceaţă umedă şi rece,... o ceaţă prielnică epidemiilor şi gripelor rele.* VINEA, L. II, 304. *Asta n-are nici o legătură cu ipidemia.* H. LOVINESCU, T. 409. *A fost ultima mare epidemie de tifoidă din regiunea noastră.* id. ib. 410. *Prevenirea gripei constă în izolarea bolnavilor şi măsuri de igienă în timpul epidemiilor de gripă.* BELEA, P. A. 529, cf. DL, DM, DER, URSU, T. Ş. 63. *Ancheta epidemiologică se face... în caz de epidemie.* ABC SĂN. 32, cf. 74. *Au fost ani de criză şi de epidemii.* IST. T. II, 59, cf. D. MED. *Ca în „Ciuma" lui Camus, unde, spre sfârşitul epidemiei, ici-colo, pe cerul coclit de arşiţă şi miasme, începe a se zări... câte un petic de albastru.* STEINHARDT, J. 345, cf. M. D. ENC. *Mai frecvente au fost la noi... epidemiile de ciumă.* CIOCULESCU, I. C. 14, cf. DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., L. ROM. 1993, 295, DEX[2], NDN, DEI, TDRG[3], NDU, NALR – MB I h 106/524, 527, 531, 550, 566, 567, 573, 578, 584, 629, 664. ◊ (Ca termen de comparaţie sau în construcţii comparative) *Turburarea se lăţea asemenea unei epidemii.* EMINESCU, O. XIV, 93. *Iubirea luxului cuprinsese, ca o adevărată epidemie, pe oamenii bogaţi din Ţările Române.* ARHIVA, I, 43. ◊ Fig. (Sugerează ideea de extindere rapidă) *Aseminea cugetări revoltătoare ca o epidemie politică se-ntinsă şi preste domniile învecinate cu Elveţia.* SĂULESCU, HR. II, 290/19. *Nu se mai socoteşte nimic decât banii. Este o epidemia generale.* CONV. LIT. VI, 77. *Nebunia politică a smintit la noi cei mai mulţi creieri, epidemia e generală.* ALECSANDRI, S. 52. *O sumă de tineri se molipsesc de epidemia literară.* MAIORESCU, CR. I, 314. *Espresia cristalisată a acelor epidemii spirituale şi fisice sânt temniţa şi spitalul.* EMINESCU, S. P. 224. *O samă de simptome concurg a ne indica începuturile unei asemenea grave epidemii sociale.* id. O. XI, 373. *De teama unor nouă progromuri în Basarabia (unde epidemia ameninţă să treacă din Moldova), s-ar fi concentrat acolo 40 000 de cazaci.* CARAGIALE, O. VII, 67. *Îngrijirea Rusiei creştea..., căci ea se temea cu drept cuvânt ca să nu se molipsească şi ţara sa de epidemia revoluţionară.* XENOPOL, I. R. XII, 53. *E un fel de epidemie de „opere postume", care de cele mai multe ori sunt numai postume, dar nu şi opere.* IBRĂILEANU, S. 148. *O caracteristică a vremurilor noastre este... epidemia scrisului.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 233, cf. 258. *Această epidemie de sentimentalism exasperat şi monocord a fost variată de o notă nouă, adusă şi răspânditâ dintr-un focar care-şi avea sediul în dealul Sărăriei din Iaşi.* ANGHEL, PR. 184. *A. Brückner constata un fel de „epidemie" printre slavişti de a descoperi mereu elemente germanice.* GR. S. I, 347. *Lucrările lui Alecsandri ne-ar putea mângâia de epidemia decadentă şi deziluzionistă, ce bântuie de la o vreme literatura noastră.* DR. V, 637. *Epidemia balurilor şi a dansurilor şi a chefurilor prevesteşte totdeauna un rău sau îl subliniază.* REBREANU, R. I, 257. *Ce curios, domnilor! Toţi vor să plece... E o epidemie.* C. PETRESCU, C. V. 189. *Epidemia picturii în porţelan nu era... un fenomen românesc.* CĂLINESCU, O. XII, 341. *După ce epidemia morală a acelui „mal du siècle" s-a stins, romantismul e puţin citit.* RALEA, S. T. III, 127. *În ultima vreme bântuie chiar un fel de epidemie a transformării fără*

sens a titlurilor. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 85, 10/3. *E o adevărată epidemie de studii freudiste.* ib. nr. 107, 21/1. ♦ P. e x t. Epizootie. *Boala de picioare sau de unghii... aduce aprinderea unghiilor încât şchiopătează şi să bolnăvesc cu epidemie.* CUPARENCU, V. 18, cf. PONTBRIANT, D., ENC. ROM. II, 317. *Nu cumva el să se transforme în răspânditorul unei boli molipsitoare sau a unei epidemii (pesta porcină, pesta aviara, dalac etc.).* VÂN. PESC. octombrie 1964, nr. 10, 21. ◊ L o c. a d j. (Învechit) **Cu epidemie** = epidemic. *Vărsatul oilor, carele mai vârtos pre locuri aşezate sau băltoace cu epidimie (cu încingere mai preste mult loc)... se vede a avea... asămănare cu vărsatul pruncilor.* ÎNVĂŢĂTURĂ, 54/17.

– Pl.: *epidemii* şi (învechit) *epidemie.* – Şi: (popular) **ipidemíe**, (învechit) **epidimíe**, (regional) **apedemíe** (NALR – MB I h 106/566), **epedemíe** (NALR – MB I h 106/550, 573, 578), **epidíe** (NALR – MB I h 106/524), **ipedimíe** (NALR – MB I h 106/527), **pedimíe** (NALR – MB I h 106/584) s. f.

– Din ngr. **ἐπιδημία**, lat. **epidemia**, fr. **épidémie.**

EPIDEMIÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Epidemic; (învechit) epidemicesc. *Despre holera epidemiască.* [Titlu]. C. VÂRNAV, H. *Am văzut holera epidemiască numai la spitalurile din Viena.* id. ib. 23/7, cf. MDA.

– Pronunţat: *-mi-esc.* – Pl.: *epidemieşti.*

– **Epidemie** + suf. *-esc.*

EPIDEMIOLÓG, -Ă adj., s. m. şi f. (Med.) (Medic) specializat în epidemiologie; (învechit, rar) epidemist. *Ancheta... este efectuată de medici epidemiologi.* ABC SĂN. 32. *Trebuie să întrerupă lucrul, la indicaţia medicului epidemiolog.* ib. 98, cf. DN[3], NDN, DCR[2].

– Pronunţat: *-mi-o-.* – Pl.: *epidemiologi, -ge.*

– Derivat regresiv de la **epidemiologie.** Cf. it. e p i d e m i o l o g o.

EPIDEMIOLÓGIC, -Ă adj. (Med.) Care ţine de epidemiologie sau de epidemie; privitor la epidemiologie sau la epidemie. Cf. e p i d e m i c. *Studiul procesului epidemic (analiza factorilor epidemiologici).* ABC SĂN. 149, cf. DN[3], NDN, DEI, NDU. ◊ *Anchetă epidemiologică* = metodă de bază în cercetarea epidemiologică, efectuată pe un eşantion reprezentativ al populaţiei. *Inspectorii sanitari... sprijină efectiv anchetele epidemiologice.* BO (1951), 414. *Anchetă epidemiologică.* ABC SĂN. 32. *Organele sanitare practică o anchetă epidemiologică fiecărui bolnav.* ib. 375. *Aviz epidemiologic* = aviz care atestă absenţa sau prezenţa contaminării cu o boală. Cf. NDN, DEI, NDU.

– Pronunţat: *-mi-o-.* – Pl.: *epidemiologici, -ce.*

– Din fr. **épidémiologique.**

EPIDEMIOLOGÍE s. f. Ramură a medicinei şi a igienei care studiază cauzele epidemiilor, natura acestora şi măsurile de prevenire a lor. Cf. CADE. *Ne găsim în faţa a două fenomene neobişnuite care au răsturnat datele clasice ale epidemiologiei.* SCÂNTEIA, 1952, nr. 2 394. *A ştiut să vadă cele mai multe probleme de igienă şi de epidemiologie, care interesau în mod deosebit sănătatea populaţiei.* CONTEMP. 1955, nr. 434, 5/2, cf. DL, DM, DER. *Campania de vaccinare... cunoscută în istoria epidemiologiei mondiale.* ABC SĂN. 81, cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

– Pronunţat: *-mi-o-.*

– Din fr. **épidémiologie.**

EPIDEMÍST s. m. (Învechit, rar) Epidemiolog. *Să trecem acum şi la dovezile epidemiştilor, adecă la acelora, cari s-au încredinţat că boala nu este lipicioasă ca ciuma, vra să zică nu se lăţeşte prin atingere, ci prin miazmă.* C. VÂRNAV, H. 34/4.

– Pl.: *epidemişti.*

– **Epidemie** + suf. *-ist.*

EPIDEPSÍE s. f. v. **epilepsie.**

EPIDÉRM s. n. v. **epidermă.**

EPIDÉRMĂ s. f. **1.** (Bot.) Ţesut[1] (3) vegetal de protecţie care acoperă părţile aeriene ale plantelor erbacee superioare, format, de obicei, dintr-un singur strat de celule la exterior. V. m e m b r a n ă (2), c u t i c u l ă. *Epiderma sau pelita de deasupra... care înveleşte corpul, de multe ori şi pe ramurile sale.* J. CIHAC, I. N. 252/25. *Această epidermă să cunoaşte foarte bine la mesteacăn.* id. ib. 252/28. *Un soiu de epidermă... numită epicarpiu.* CAIET, 82[r]/13. *Sistemul cortical (scorţial, scorţos) sau coaja este compusă de mai multe părţi delicate, adică de epidermă..., care este o peliţă subţire ce învăleşte toată planta.* BARASCH, I. N. 112/23. *Deară epiderma coajei (ce esistă mai cu seamă la tinerii arbori) este aceea ce este epiderma pelei animale, adecă... îi înveleşte şi servă pentru nutrirea lor.* id. B. 9/31, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, MINERVA, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DT. *Tuberculul de cartof la suprafaţă este acoperit de o epidermă care se exfoliază când tuberculul a ajuns la maturitate.* AGROTEHNICA, II, 8, cf. LTR[2], DL, DP, DM, BOTANICA, 13, DER, DN[2], M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

2. (Anat.) Strat extern al pielii, superficial, derivat din ectoderm şi alcătuit dintr-un epiteliu care acoperă corpul omului şi al animalelor, având, la animalele nevertebrate, un singur strat de celule, iar la vertebrate mai multe straturi, şi care, împreună cu derma, formează pielea; p. e x t. piele (**I 1**). *Din partea susnică se află o bortă în care se aşază eschimosul, legând împrejurul coapselor sale capetele pielei luntrei, şi îmbrăcându-se peste tot cu o glugă din epiderma (pielcica prevezie) acestui peşte.* IC. LUM. (1841), 379 [2]/16. *Epiderm este aşternutul cel mai din afară al peli[i].* KRETZULESCU, A. 450/7, cf. NEGULICI. *Astfel este natura epidermului nostru, acest veşmânt ocrotitor al ţesăturelor subzăcătoare.* MAN. SĂNĂT. 119/27. [Iodul] *are o lucrare destructivă asupra substanţelor organice şi colorează în galben epiderma.* MARIN, PR. I, 24/11, cf. STAMATI, D. *Să examineze bine arterele... spre a ajunge până la epiderm (pielea cea subţire a pielii corpului) ca să-l coloreze (roşească).* FIS. 206/5. *Boieri, cocoane, chiar vlădici şi mitropoliţi nu puteau adormi până nu le desmierda cineva epiderma de la picioare cu uşoare frecături.* SION, ap. ŞIO I, CX, cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Cu toată pătrunderea căutăturii sale, procurorul regelui nu văzu dincolo de epidermă.* BARONZI, C. V, 12/14, cf. COSTINESCU, LM. *Vedeţi această carne vie, care palpită, sub a cărei epidermă străvezie curge... un sânge viu şi cald.* CARAGIALE, O. III, 91. *Mi-am zdrelit piciorul drept jupuindu-mi epiderma d-a lungul fluerului.* id. ib. VII, 58, cf. DDRF. *Biosidul de hidrogen... atacă epiderma.* PONI, CH. 62, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Epiderma ei fină ilustra, în adevăr eclatant, generalizarea maestrului.* IBRĂILEANU, A. 112, cf. RESMERIŢĂ, D. *Pielea e formată din două straturi: unul deasupra, la exterior, numit epiderm, insensibil şi ale cărui celule se găsesc într-o continuă năpârlire.* ENC. VET. 65, cf. ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *În zadar l-am săgetat, Căci o epidermă Fermă Este greu de perforat.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 232. *În bătaia soarelui, când această epidermă proaspătă şi lâncedă... se îngroaşe şi se înăspreşte puţin, trupul se apropie de ineficacitatea statuară.* CAMIL PETRESCU, P. 360, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Tehnica sa era parcă făcută să exprime epiderma catifelată şi dulce a trupului femeiesc.* OPRESCU, I. A. IV, 20, cf. 175. *Încercă cu un ac de gămălie sensibilitatea epidermei.* CĂLINESCU, E. O. I, 148. *Dora era un mic Adonis, căruia numai tăciunii uzi ai ochilor şi buzele cu epiderma prea subţire îi dădeau lascivităţi feminine.* CĂLINESCU, O. I, 118, cf. DT, SĂVULESCU, M. U. II, 575, LTR[2]. *Pielea este curăţată de scuamele de epiderm care*

astupă porii și canalele de excreție ale glandelor, ceea ce îmbunătățește respirația cutanată. BELEA, P. A. 355, cf. DL, DP, DM, DER, SFC III, 4, 11. *Piele, înveliș al corpului alcătuit dintr-un strat profund numit derm și unul superficial numit epiderm.* ABC SĂN. 282, cf. ALIL XVI, 118, DN^2, D. MED., M. D. ENC., DN^3, L. ROM. 1987, 53, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ Fig. *Îmi îngroș cât se poate epiderma sufletului, s-o fac impermeabilă.* IBRĂILEANU, A. 42. *Epiderma groasă a lemnului semăna cu coaja pomilor bătrâni.* CĂLINESCU, O. I, 28. ◊ Expr. **A avea epiderma sensibilă** (după fr. *avoir l'épiderme sensible*) = a fi sensibil, susceptibil. Cf. SCRIBAN, D.

3. (Astăzi rar) Suprafață exterioară a unui corp; înveliș protector, coajă. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE.

– Pl.: *epiderme.* – Și: (învechit) **epidérm** s. n. MAN. SĂNĂT. 119/27.

– Din fr. **épiderme.** Cf. ngr. ἐπιδερμίς, lat. epidermis.

EPIDERMIÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Epidermic (**1**). [Epidermul] *se compune de mai multe strate formate de celule: celule epidermiale.* POLIZU, P. 133/28.

– Pronunțat: *-mi-al.* – Pl.: *epidermiali, -e.*

– **Epidermă** + suf. *-ial.*

EPIDÉRMIC, -Ă adj. **1.** Care aparține epidermei (**2**); de natura epidermei; de epidermă; (învechit, rar) epidermial, (neobișnuit) epidermoidal. *Cocinada... este o boală epidermică (străină) și lipicioasă, love̦ște mai mult pe tineri și... este o patimă cumplită și adese omoritoare.* CORNEA, E. I, 90/20. *Întruducerea acestui sânge oprit în capilarele (vinișoarele) epidermice.* MAN. SĂNĂT. 141/14. *Aceste elemente... fac parte din celule epidermice, coroidiane, nervoase etc.* CONTA, O. F. 177, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Am face unui câine o grefă epidermică sau osoasă cu părți luate de la un alt câine.* RALEA, S. T. II, 89. *Teleutosporii intracelulari se dezvoltă în interiorul celulelor epidermice.* SĂVULESCU, M. U. II, 355. *Rezistența celulelor epidermice cornificate se datorește membranei celulelor.* LTR^2 VII, 257, cf. DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., DEX^2, NDN, NDU. ◊ Fig. *Era cu adevărat foarte bună, un soi de bunătate spontană, din reacție imediată, parcă de tot natură epidermică, din incapacitatea de a suferi răul sau falsul.* CAMIL PETRESCU, P. 233. *Condiția pare să fie... intrarea în viață... împotriva ispitei de a mina facil modul epidermic al vieții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 11, 11/3. *Eul cultivă acest contact nemediat psihologic, adică epidermic, visceral, organic, și pe care îl realizează sub forma suferinței.* N. MANOLESCU, A. N. III, 71, cf. CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 113.

2. Care aparține epidermei (**1**); de natura epidermei. *Radicula embrionului în sămânță este îmbrăcată c-o pungă epidermică.* GRECESCU, FL. 8, cf. CADE. *Perii se formează prin alungirea anumitor celule epidermice și se găsesc la cele mai multe plante.* LTR^2 VII, 257, cf. DL, DM, DN^2, DN^3, M. D. ENC., V. BREBAN, D. G., DEX^2, NDN, NDU.

– Pl.: *epidermici, -ce.*

– Din fr. **épidermique.**

EPIDERMÍDĂ s. f. (Învechit, rar) Epidermă (**2**). *Pipăirea în cea după urmă să face în ațișoarele cele nevricești și zgârcioase ale epidermidei.* POTECA, F. 217/18.

– Pl.: *epidermide.*

– Din it. **epidermide.** Cf. gr. ἐπιδερμίδος (gen. al lui *ἐπιδερμίς*).

EPIDERMÍTĂ s. f. (Med.) Inflamație a epidermei (**2**). Cf. DN^3, NDN, NDU.

– Pl.: *epidermite.*

– Din fr. **épidermite.**

EPIDERMIZÁRE s. f. (Med.) Fază finală a cicatrizării care constă în acoperirea plăgii cu o epidermă (**2**) nouă. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epidermizări.*

– După fr. **épidermisation.**

EPIDERMOFITÍE s. f. (Med.) Boală de piele provocată de localizarea, în stratul cornos al epidermei (**2**), a unor ciuperci microscopice, dermatofite, fără a afecta părul. Cf. DER. *Epidermomicozele, cuprinzând grupul epidermofițiilor.* ABC SĂN. 242, cf. D. MED., M. D. ENC., DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl: *epidermofiții.*

– Din fr. **épidermophytie.**

EPIDERMOÍD, -Ă adj. (Despre țesuturi) Care este asemănător cu epiderma (**2**). Cf. DN^3, NDN.

– Pronunțat: *-mo-id.* – Pl.: *epidermoizi, -de.*

– Din fr. **épidermoïde.**

EPIDERMOIDÁL, -Ă adj. (Neobișnuit) Epidermic (**1**). Cf. BARCIANU.

– Pronunțat: *-mo-i-.* – Pl.: *epidermoidali, -e.*

– **Epidermoid** + suf. *-al.*

EPIDERMOLÍZĂ s. f. (Med.) Sensibilitate deosebită a epidermei (**2**) la influența unor agenți fizici, caracterizată prin formarea de bule cu conținut seros. Cf. DN^2, D. MED., DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epidermolize.*

– Din fr. **épidermolyse.**

EPIDERMOMICÓZĂ s. f. (Med.) Micoză care afectează stratul superficial al pielii și fanerele. *Epidermomicozele, cuprinzând grupul epidermofițiilor.* ABC SĂN. 242, cf. D. MED., DN^3, NDN, DEI.

– Pl.: *epidermomicoze.*

– Din fr. **épidermomycose.**

EPIDESMÍN s. n. (Geol.) Varietate foarte rară de desmin, care se găsește sub formă de cruste pe calcit. Cf. LTR, LTR^2, NDN.

– Din fr. **épidesmine.**

EPIDIASCÓP s. n. Aparat care servește la proiectarea prin transparență, pe un ecran, a unui dispozitiv sau, prin reflexie, a unei figuri netransparente luminate. V. diascop, episcop^2. Cf. MDT, DT. *Epidiascoapele se construiesc în trei tipuri.* LTR^2 VII, 258, cf. DL, DP, DM, DER, DN^2, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pronunțat: *-di-a-* sau *-di-as-.* – Pl.: *epidiascoape.*

– Din fr. **épidiascope**, germ. **Epidiaskop.**

EPIDIASCÓPIC, -Ă adj. Referitor la epidiascop. Cf. DN^3, NDN.

– Pronunțat: *-di-a-* sau *-di-as-.* – Pl.: *epidiascopici, -ce.*

– Din fr. **épidiascopique.**

EPIDÍCTIC, -Ă adj. (Livresc) Care servește la o demonstrație; demonstrativ. Cf. LM, DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epidictici, -ce.*

– Din fr. **épidictique.**

EPIDIDÍM s. n. (Med.) Mic organ alungit situat în lungul părții superioare a testiculului, alcătuit prin dispunerea în ghem a unui canal care face parte din căile spermatice. *Epididimul este un canal ce se încovoaie de o mulțime de ori.* KRETZULESCU, A. 330/16. *Vasele seminifere, odată ce intră în canalul epididimului, se unesc.*

id. ib. 332/5. *Epididim se zice legătura de pe deasupra ouălor bărbăteşti.* CORNEA, E. I, 57/8. *Aceasta iară se deosebeşte de învârtoşarea unflăturei... care învălitură se numeşte epididimă.* id. ib. 157/32, cf. POLIZU, P. 122/25. *O mare cantitate de canale... cari intră în epididim şi se termină într-un canal unic.* BIANU, D. S. 279, cf. ENC. AGR. *Inflamaţia epididimului sinuos (organ vecin testiculului şi alipit de acesta).* ABC SĂN. 150, cf. 42, DN^2. *În cursul diseminărilor tuberculoase... epididimul apare ca un cordon îngroşat.* D. MED. I, 505, cf. L. ROM. 1989, 128, DN^3, NDN, DEI.

– Pl.: *epididimuri* şi *epididime*. – Şi: (învechit) **epididímă** s. f.

– Din fr. **épididyme.**

EPIDIDÍMĂ s. f. v. **epididim.**

EPIDIDIMECTOMÍE s. f. (Med.) Ablaţiune chirurgicală a epididimului. Cf. DN^3, NDN.

– Pl.: *epididimectomii.*

– Din fr. **épididymectomie.**

EPIDIDIMÍTĂ s. f. (Med.) Boală care constă în inflamarea epididimului. *Epididimita cronică... este produsă de boalele beşicii şi ale uretrei.* BIANU, D. S. 730. *Accidente infecţioase (prostatite, epididimite).* ABC SĂN. 339, cf. DN^2, DN^3, NDN, DEI.

– Pl.: *epididimite.*

– Din fr. **épididymite.**

EPIDIDIMOGRAFÍE s. f. (Med.) Radiografie a epididimului, după injectarea unei substanţe radioopace. Cf. NDN.

– Pl.: *epididimografii.*

– Din fr. **épididymographie.**

EPIDÍE s. f. v. **epidemie.**

EPIDÍMIC, -Ă adj. v. **epidemic.**

EPIDIMICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **epidemicesc.**

EPIDIMÍE s. f. v. **epidemie.**

EPIDÓT s. n. Silicat natural de calciu, aluminiu şi fier, cristalizat în sistemul monoclinic, sticlos, având diferite nuanţe de verde, care se întâlneşte frecvent în rocile cristaline şi este folosit ca piatră semipreţioasă. Cf. ARHIVA, I, 225, ENC. ROM. *Cuprins în masa granitului se găseşte şi cianit, granate, epidot, turmalin etc.* PĂCALĂ, M. R. 7, cf. MINERVA, CANTUNIARI, L. M., DT. *Grăunţi de alte minerale ca: oxizi de fier, rutil, epidot.* CHIRIŢĂ, P. 709. *Mâlul într-un sol lutos format pe loess conţine... cuarţ..., epidot... etc.* AGROTEHNICA, I, 302. *Epidotul formează frecvent... agregate compacte, granulare, radiare, în formă de snopi sau columnare paralele.* LTR^2 VII, 258, cf. DP. *Epidotul este foarte răspândit în rocile metamorfozate... şi în unele roci eruptive.* DER II, 279, cf. M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Din fr. **épidote.**

EPIDOTÍT s. n. Rocă metamorfică de contact, constituită mai ales din epidot şi cuarţ. Cf. CANTUNIARI, L. M., LTR^2, NDN.

– Din fr. **épidotite.**

EPIDOTIZÁRE s. f. Fenomen prin care anumite roci se îmbogăţesc în epidot. Cf. SFC IV, 313, DN^3, NDN.

– Pl.: *epidotizări.*

– V. **epidot.** Cf. fr. é p i d o t i s e r.

EPIDURÁL, -Ă adj. (Anat.) Care este situat între teaca dura mater şi peretele osos. Cf. ABC SĂN. 33, D. MED., NDN.

– Pl.: *epidurali, -e.*

– Din fr. **épidural.**

EPIÉC s. m. (Turcism învechit; la jocurile de zaruri) Aruncare a zarurilor în urma căreia cad doi de unu; (concretizat) dublă, la zaruri, care conţine doi de unu. Cf. PONTBRIANT, D., LM. *Asemenea interziceri arbitrare n-au fost niciodată riguros observate de musulmani, la cari jocurile în şah... şi în zaruri (cu terminii speciali „dubara" şi „epiec"), au fost destul de răspândite.* ŞIO I, CCXVIII, cf. CCLXXVII. *Să te ferească Dumnezeu... să dau un epiec, că eşti marţ.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. LÖBEL, C. 42, CIORĂNESCU, D. ET.

– Pronunţat: *-pi-ec.* – Pl.: *epieci.*

– Din tc. **hepyek.**

EPIFANÍE s. f. **1.** (Învechit) Bobotează. *De la agiunul Naşterei până la a opta zi după Epifania Domnului... nici unui creştin era iertat a se hărăţi cu altul.* SĂULESCU, HR. I, 133/13, cf. COSTINESCU, LM. *În ajunul epiphaniei preotul umblă pe la casele credincioşilor şi le stropeşte cu apă binecuvântată.* ENC. ROM. I, 233, cf. IZV. XXI, 101.

2. (Învechit) Sărbătoarea înfăţişării lui Iisus Hristos magilor (6 ianuarie). *Ziua Epifaniei, una din cele mai mari serbări a religiei.* GM (1854), 5^1/4, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, H. MIHĂESCU, GR. 44, D. ENC., NDN, NDU.

3. F i g. Revelaţia unei lumi nevăzute; manifestare (**2**), apariţie. *Moroiu, strigoiu (epifania) unui prunc mort nebotezat.* DR. I, 265. *Epifania acestui suflet sunt geniile lui creatoare.* PÂRVAN, I. F. 57. *Îndată după epifania cerească a creării, creatorul recade în viaţa obicinuită.* id. ib. 142. *Nu-i rămânea decât beatitudinea morţii, sfârşitul de care se temea cu o ciudată voluptate. Epifania morţii.* BARBU, S. N. 266. *Lăcaşul supremei mizerii omeneşti devine teatrul unei epifanii.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 59, cf. 26, 35. *Boileau va spune mai târziu... ca spre a anunţa epifania clasicismului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 7, 15/3. *Limbajul metaforic se afundă în real şi inversează misterul invizibil într-o epifanie senzorială.* ib. 1975, nr. 48, 11/1, cf. D. ENC., NDN, NDU.

– Scris şi: *epiphanie.* – Pl.: *epifanii.*

– Din ngr. **ἐπιφάνεια**, fr. **épiphanie**, it. **epifania.** Cf. lat. e p i p h a n i a.

EPIFENOMÉN s. n. **1.** (Filos.) Fenomen secundar a cărui prezenţă sau lipsă nu influenţează apariţia şi dezvoltarea fenomenului esenţial. *Fericirea nu o consideră nimeni fum şi epifenomen.* IBRĂILEANU, A. 186, cf. MINERVA. *Întrucât... a colaborat la „Convorbiri"..., se cuvine să ne oprim asupra acţiunii sale ca asupra unui epifenomen maiorescian.* LOVINESCU, S. VIII, 105. *E un fel de impresie evidentă că toată conversaţia de până acum a fost doar un epifenomen.* CAMIL PETRESCU, P. 70. *Faţă în faţă cu seria fenomenelor naturii se înalţă seria epifenomenelor sufleteşti.* STREINU, P. C. I, 91. *Istoria e un capitol al ştiinţelor naturale, conştiinţa un epifenomen.* CĂLINESCU, O. XIII, 74. *Marx considera moralitatea ca un epifenomen.* RALEA, S. T. III, 86, cf. DN^2. *Oraşul i se pare... un epifenomen.* N. MANOLESCU, A. N. I, 174. *Tendinţa... de a transforma diversele forme de activitate spirituală în simple derivate sau epifenomene ale unei „cauze ascunse".* V. ROM. august 1970, 91. *Viaţa este epifenomenul hidrosferei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 23/3, cf. M. D. ENC., DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

2. (Med.) Simptom secundar în cursul unei boli, fără legătură directă cu aceasta. Cf. DN^3, NDN, NDU.

– Pl.: *epifenomene.*

– Din fr. **épiphénomène.**

EPIFENOMENALÍSM s. n. (Filos.) Concepție potrivit căreia conștiința este un simplu epifenomen (**1**) al proceselor neurofiziologice pe care nu le poate influența. Cf. MINERVA, DER, DN^2, M. D. ENC., DN^3, D. ENC., DEX^2, DEI, NDU.
– Din rus. **эпифеноменализм.**

EPIFENOMENALÍST, -Ă adj., s. m. și f. (Adept) al epifenomenalismului. Cf. NDN.
– Pl.: *epifenomenaliști, -ste.*
– **Epifenomenal**[ism] + suf. *-ist.*

EPIFENOMENÍSM s. n. Epifenomenalism. Cf. DN^3, NDN.
– Din fr. **épiphénoménisme.**

EPIFENOMENÍST, -Ă adj., s. m. și f. Epifenomenalist. Cf. DN^3, NDN.
– Pl.: *epifenomeniști, -ste.*
– Din fr. **épiphénoméniste.**

EPIFÍL, -Ă adj. (Bot.; despre specii vegetale) Care crește pe frunze. Cf. DN^3, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epifili, -e.*
– Din fr. **épiphylle.**

EPIFÍT, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. pl. Grup de plante care trăiesc pe alte plante, folosite numai ca suport; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. Cf. ENC. ROM., MINERVA, LTR^2, DER, M. D. ENC., V. BREBAN, D. G., M. D. ENC., DEX^2, NDN, NDU.
2. Adj. (Bot.; despre plante) Care trăiește fixată pe altă plantă, fără a fi parazită, aceasta servindu-i numai ca suport; biofit. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Unele ciuperci sunt epifite și pătrund în sol odată cu semințele plantelor care sunt atacate.* AGROTEHNICA, I, 389, cf. DN^2, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, NDU.
– Pl.: *epifiți, -te.*
– Din fr. **épiphyte.**

EPIFITÍSM s. n. (Bot.) Mod de viață al plantelor epifite. Cf. DN^3, NDN.
– Din fr. **épiphytisme.**

EPIFIZÁN adj. (Neobișnuit) Epifizar (**1**). *Prin prelucrarea epifizei se obține preparatul epifizan.* LTR^2 VII, 259, cf. MDA.
– Pl.: *epifizani, -e.*
– **Epifiză** + suf. *-an.*

EPIFIZÁR, -Ă adj. **1.** Care este folosit la bolile epifizei (**2**); (neobișnuit) epifizan. *Am găsit... creșterea ei la aceleași paciente, sub influența tratamentului epifisar.* PARHON, B. 173, cf. NDN.
2. Care aparține epifizei (**1**), care afectează epifiza. *Oasele se alungesc prin osificarea cartilagiilor epifizare.* ENC. AGR. IV, 322. *Sediul* [fracturii] *poate fi... epifizar.* ABC SĂN. 166. *Fractura se poate produce la nivelul cartilajului de creștere (dezlipire epifizară).* ib., cf. NDN.
– Scris și: (după fr.) *epifisar.* – Pl.: *epifizari, -e.*
– Din fr. **épiphysaire.**

EPIFÍZĂ s. f. (Anat.) **1.** (Mai ales la pl.) Fiecare din cele două extremități proeminente ale unui os lung, format din țesut spongios. Cf. LM, ENC. AGR., LTR^2. *În epifize, materia osoasă, necompactă, este formată dintr-o rețea de mici lamele.* DL, cf. DM, DER. *Zonă de țesut cartilaginos situată între epifize și diafiza oaselor lungi.* ABC SĂN. 82. *Epifizele se articulează de obicei cu alte oase.* ib. 267, cf. DN^2, D. MED., M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
2. Glandă endocrină situată în interiorul craniului, care influențează dezvoltarea glandelor sexuale și procesele metabolice; glandă pineală, v. p i n e a l ă. *Atrofia epifizelor conduce la hipersensualism la adult.* LTR^2 VII, 258, cf. DL, DM, DER. *Aceste glande sunt: hipofiza, tiroida, paratiroidele, epifiza.* ABC SĂN. 148, cf. DN^2, D. MED., M. D. ENC., DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *Afundat pe cărări înguste în pădurea obscură a paleoencefalului ei, oglindindu-mă în apele epifizei..., rătăcesc prin labirintul minții ei.* CĂRTĂRESCU, N. 140.
– Pl. *epifize.*
– Din fr. **épiphyse.**

EPIFIZECTOMÍE s. f. (Med.) Ablațiune chirurgicală a epifizei (**2**). Cf. DN^3, NDN.
– Din fr. **épiphysectomie.**

EPIFIZÍTĂ s. f. (Med.) Boală de creștere la copii și la adolescenți, care constă în inflamarea epifizei (**1**) de la extremitatea superioară a femurului și a vertebrelor; osteocondroză epifizară; cifoza adolescenților. Cf. DN^3, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epifizite.*
– Din fr. **épiphysite.**

EPIFONÉM s. n. Exclamație sentențioasă prin care se termină sau se rezumă un discurs, o povestire. *Într-acesta chip epifonema sa în glasul mare striga.* CANTEMIR, IST. 82, cf. id. I. I. I, 13, POEN. – AAR. – HILL, I, 601^2/1, PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM, ENC. ROM., GÁLDI, M. PHAN. 180, SCRIBAN, D., DN^2, DN^3, SCL 1996, 61, DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epifoneme.* – Și: (învechit) **epifonémă** (scris și, rar, *epiphonemă*, LM, ENC. ROM.) s. f.
– Din gr. **ἐπιφώνημα**, fr. **épiphonème.**

EPIFONÉMĂ s. f. v. **epifonem.**

EPIFÓRĂ[1] s. f. (Med.) Exagerare a secreției lacrimale datorată unor cauze patologice. *Epifora se zice patima ochilor când lăcrămează.* CORNEA, E. I, 58/28, cf. COSTINESCU, LM, BIANU, D. S. *Dacriocistita cronică... însoțită de lăcrimare permanentă (epifora) și de eliminarea unei secreții.* ABC SĂN. 117, cf. DN^2, D. MED., DN^3, NDN, DEI.
– Pl.: *epifore.*
– Din lat. **epiphora**, fr. **épiphora.**

EPIFÓRĂ[2] s. f. Figură de stil care constă în repetarea unui cuvânt ori grup de cuvinte la sfârșitul mai multor unități sintactice sau metrice; (rar) epistrofă. Cf. LM, ENC. ROM., SCRIBAN, D., DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Accentuat și: *epíforă.* SCRIBAN, D. – Pl.: *epifore.*
– Din gr. **ἐπιφορά**, lat. **epiphora**, fr. **épiphore.**

EPIFÓRIC, -Ă adj. Care ține de epiforă (**2**); referitor la epiforă. Cf. DN^3, NDN, NDU.
– Pl. *epiforici, -ce.*
– Din fr. **épiphorique.**

EPIFRÁZĂ s. f. Figură retorică prin care se adaugă unei fraze ce pare terminată una sau mai multe părți în care se dezvoltă o idee secundară. Cf. DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epifraze.*
– Din fr. **épiphrase.**

EPIGAMÍE s. f. (Biol.) Atracție reciprocă dintre doi gameți de sex opus. Cf. ENC. ROM., D. ENC., NDN.
– Din fr. **épigamie.**

EPIGASTRALGÍE s. f. (Med.) Durere localizată în regiunea epigastrului. Cf. CADE, DN^2, D. MED., DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epigastralgii.*
– Din fr. **épigastralgie.**

EPIGÁSTRIC, -Ă adj. Care aparţine epigastrului; privitor la epigastru. Cf. POEN. – AAR. – HILL, I, 600[1]/14. *Stomahul se află situat în reghia de sus şi din mijloc a abdomenului ce s-a numit reghia epigastrică.* KRETZULESCU, A. 289/22, cf. POLIZU, P. 83/1, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Durerile epigastrice.* PARHON, B. 36, cf. DL, DM, URSU, T. Ş. 198. *Herniile epigastrice.* ABC SĂN. 190, cf. DN[2]. *Durere în regiunea epigastrică.* D. MED. I, 506, cf. M. D. ENC., DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, NDU.
– Pl.: *epigastrici, -ce.*
– Din fr. **épigastrique.**

EPIGÁSTRIU s. n. v. **epigastru.**

EPIGASTRIUM s. n. v. **epigastru.**

EPIGÁSTRU s. n. (Anat.) Regiune anatomică cuprinsă în treimea superioară şi centrală a cavităţii abdominale, între coaste şi ombilic; (popular) lingurea (**2**). Cf. HOL. 7, AR (1830), 434/5, I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, I, 600[1]/12, POLIZU, P. 239/5, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, ENC. ROM., ALEXI, W., BIANU, D. S. *Primul gând... fu să corupă impertinenţa epigastrului, oferindu-i un prânz copios.* V. ROM. ianuarie 1929, 40, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Intoxicaţia se manifestă prin arsuri sau dureri în epigastru.* BELEA, P. A. 166, cf. DL, DM, DER, URSU, T. Ş. 198. *Epigastru (deasupra ombilicului).* ABC SĂN. 8, cf. 45, DN[2], S. MARIN, C. B. 14, D. MED., M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.
– Pl.: *epigastre.* – Şi: (învechit) **epigástriu** (HOL. 7, AR (1830), 434/5, URSU, T. Ş. 198), **epigastrium** (accentul necunoscut, ENC. ROM.) s. n.
– Din ngr. **ἐπιγάστριον**, fr. **épigastre.**

EPIGENÉTIC, -Ă adj., s. f. **I.** Adj. (Geol.) **1.** (Despre minerale sau despre depozite de minerale) Care este mai recent decât rocile în care este cuprins. *Mineralele epigenetice se produc prin substituţie chimică parţială sau totală.* LTR[2] VII, 259, cf. DL, DP, DM, DN[2], M. D. ENC., DN[3]. *Mineralele epigenetice se datorează fie unei substituţii chimice, fie depunerii din soluţie.* D. ENC. 228, DEX[2], NDN, DEI, NDU.
2. (Despre văile unor râuri) Care au suferit transformări în urma epigenezei (**I 2**); care prezintă caracter de supraimpunere; (despre râuri) care produce săparea şi adâncirea văilor printr-un proces de eroziune. Cf. MINERVA. *Se formează văile... datorită rocilor tari în cari au săpat râurile epigenetice.* LTR[2] VII, 259. *Pe teritoriul ţării noastre sunt numeroase văi epigenetice.* ib. *Se întâlnesc numeroşi martori dintr-un mare podiş vulcanic existent ca atare până în cuaternar, care apoi a fost fragmentat de văi epigenetice.* MG I, 209, cf. 217, M. D. ENC., D. ENC, DEI.
3. (Bot.) Care este născut pe faţa superioară a unui alt organ. Cf. D. ENC., NDN.
II. S. f. Ramură a geneticii care se ocupă cu studiul mecanismelor de manifestare sau de exprimare în genotip a efectelor determinate de genele din genotip. Cf. D. ENC., NDN, DEI.
– Pl.: *epigenetici, -ce.*
– Din fr. **épigénétique,** germ. **epigenetisch.**

EPIGENÉZĂ s. f. **I.** (Geol.) **1.** Proces de depunere succesivă a unor minerale după formarea rocilor în care sunt înglobate. Cf. LM, DER, M. D. ENC., DN[3], D. ENC., DEX[2], DEI, NDU.
2. Proces de eroziune provocat de râuri, care are drept consecinţă săparea şi adâncirea văilor lor; supraimpunere. Cf. LTR[2], DN[2], DSR, D. ENC, DEI.
II. (Biol.) Concepţie biologică evoluţionistă conform căreia embrionul se formează treptat din ou, prin diferenţieri succesive de părţi noi, din materia brută, neorganizată şi nediferenţiată. Cf. ENC. ROM., MINERVA. *Epigeneza... a constituit o mare victorie a evoluţionismului.* DER II, 280, cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Din fr. **épigenèse.**

EPIGENÉZIC, -Ă adj. Care ţine de epigeneză; referitor la epigeneză. Cf. LM, NDN.
– Pl.: *epigenezici, -ce.*
– Din fr. **épigénésique.**

EPIGÉU, -ÉE adj. (Biol.; în opoziţie cu h i p o g e u; despre animale sau plante) Care trăieşte, creşte la suprafaţa solului. Cf. GRECESCU, FL. 157, M. D. ENC., DN[3], D. ENC., NDN, DEI.
– Pl.: *epigei, -ee.*
– Din fr. **épigé.**

EPIGÍN, -Ă adj., s. f. (Bot.) **1.** Adj. (Despre flori sau despre părţi ale unei flori) Care creşte inserat direct pe ovar sau deasupra acestuia; epiginic (**1**). Cf. LM, ENC. ROM. *Staminele epigine.* GRECESCU, FL. 230, cf. DN[3], NDN, DEI.
2. S. f. (La pl.) Clasă de plante care se caracterizează prin faptul că au florile sau unele părţi ale florii inserate direct pe ovar ori deasupra acestuia. Cf. GRECESCU, FL. 6.
– Pl.: *epigini, -e.*
– Din fr. **épigyne.**

EPIGÍNIC, -Ă adj. (Bot.) **1.** (Despre părţile unei flori, mai ales despre stamine) Care este inserat pe ovar; epigin (**1**). Cf. LM. *Dialipetalele epiginice.* GRECESCU, FL. 6, cf. ALEXI, W.
2. (Despre unele specii de plante) Care se caracterizează prin epiginie. *Între dialipetalele cu receptacul concav există unele genuri ce au specii epiginice.* GRECESCU, FL. 6.
– Pl.: *epiginici, -ce.*
– **Epigin** + suf. *-ic.*

EPIGINÍE s. f. (Bot.) Însuşirea unei plante de a avea părţile florii, mai ales staminele, inserate pe ovar. Cf. LM. *O floare... prezintă epiginie.* ENC. ROM II, 314. *Sunt şi cazuri... că periginia şi epiginia sunt discutabile.* GRECESCU, FL. 6, cf. NDN.
– Din fr. **épigynie.**

EPIGLÓTĂ s. f. (Anat.) Membrană (**2**) cartilaginoasă elastică, situată în partea superioară a laringelui, care astupă glota în momentul înghiţirii, împiedicând pătrunderea alimentelor pe căile respiratorii. *La basa limbei se mai află o îndoitură între dânsa şi între epiglotă.* KRETZULESCU, A. 280/2. *Epiglota este un fel de clapă de cartilagiu mişcătoare.* id. ib. 317/18, cf. POLIZU, P. 114/4, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., LM, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIŢĂ, D., CADE, CERNE, D. M., SCRIBAN, D., DL, PREDA, C. I. P. II, 231, DM. [Roentgenogramele] *dau o reprezentare clară a... epiglotei.* FD II, 7, cf. DER. *Laringele se ridică sub baza limbii şi epiglota coboară.* ABC SĂN. 120, cf. 220, DN[2], D. MED., M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., L. ROM. 1990, 102, D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epiglote.* – Şi: (învechit, rar) **epiglóte** (pl. *epigloti,* PONTBRIANT, D.) s. f. id. ib.
– Din fr. **épiglotte.** Cf. lat. med. e p i g l o t t i s.

EPIGLÓTE s. f. v. **epiglotă.**

EPIGLÓTIC, -Ă adj. Care aparţine epiglotei; referitor la epiglotă. Cf. I. GOLESCU, C., LM, DN[3], NDN.

– Pl.: *epiglotici, -ce.*
– Din fr. **épiglottique.**

EPIGLOTÍTĂ s. f. (Med.) Inflamaţie a epiglotei. Cf. LM, D. MED., DN[3], NDN, DEI.
– Pl. *epiglotite.*
– Din fr. **épiglottite.**

EPIGÓN s. m. **1.** Descendent, urmaş, succesor (lipsit de originalitate, de valoare); s p e c. denumire dată scriitorilor sau artiştilor (minori ca valoare) care imită mijloacele de expresie ale unui mare înaintaş, ale unui curent sau ale unei şcoli literare de prestigiu etc. *Din poezia lui străbate indignarea în contra epigonilor.* MAIORESCU, CR. II, 302. *Iară noi? noi, epigonii?... Simţiri reci, harfe zdrobite.* EMINESCU, O. I, 35. *Noi, strănepoţii lui, epigonii vremilor moderne..., nu mai putem vorbi laconic şi aşa gros.* CARAGIALE, O. VII, 89, cf. ENC. ROM., BARCIANU. *Pentru flecare epocă pesimiştii găsesc epigoni.* D. ZAMFIRESCU, Î. 47, cf. ALEXI, W. *„Contemporanul" întrerupe pentru un moment cu nota lui socială eternele elegii ale epigonilor eminescieni.* ANGHEL, PR. 184, cf. RESMERIŢĂ, D., MINERVA, CADE. *Acest defect s-a exagerat apoi la epigonii săi.* LOVINESCU, S. VIII, 211. *Sărmanul Eminescu... Şi-aşteaptă epigonii flămânzi ca să-l despoaie.* MINULESCU, V. 217, cf. GALACTION, O. 333, SCRIBAN, D. *Eminescu a transmis o tehnică a expresiei şi un clişeu de sensibilitate epigonilor lui.* CONSTANTINESCU, S. I, 128, cf. VI, 90. *Cel care blama scepticismul şi răceala epigonilor era el însuşi un spirit activ şi ardent.* CĂLINESCU, O. XI, 150, cf. 107. *La vechiul han... se mai adunau epigonii cu pipă ai lui Th. Rousseau, Millet, Corot.* CAMIL PETRESCU, N. 111. *Diferenţa dintre un tipar şi altul e aceea de timbru, autentic la unul, simulat la epigon.* V. ROM. martie 1957, 44, cf. ib. aprilie 1957, 111, cf. DL, DM. *El a deschis... drumul epigonilor neopozitivişti.* JOJA, S. L. 354, cf. DER, DN[2]. *În comedie..., alături de epigonii, palizi, ai lui Caragiale, apare comedia sentimentală de salon, umorul „duios".* IST. T. II, 115. *Filip Lazăr ţine seama de marile tradiţii clasice, fără ca să devină prin aceasta un epigon.* M 1968, nr. 1, 22. *Catalogat de către unii comentatori drept epigon..., Brahms a dăruit omenirii, drept moştenire artistică, multă muzică pură.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 68, 27/2. *Există o magnificenţă a discipolatului, o accepţie superioară a termenului de epigon.* ib. 1972, nr. 24, 10/1, cf. M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2]. *Încântat de succesul pe care l-a avut ca epigon al lui Caragiale, el trece în revistă toate glumele (multe nesărate) făcute în calitate de preşedinte al partidului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1999, nr. 1, 4/1, cf. DEI, NDU. ◊ F i g. *Umbre mici lângă fantoma unui mare urieş. Epigonii răzvrătirii, viermi, copii cu inimi pline.* MILLE, V. P. 61. *Omul se simte epigon al altor vremuri superioare.* PÂRVAN, I. F. 39.

2. (Rar) Persoană care aparţine celei de a doua generaţii; urmaş (**1**), succesor (**2**). *Vatatzes... impusese epigonilor dinastiei Comnenilor din Epir omagiul de fidelitate către tronul împărătesc din Niceea.* EMINESCU, O. XIV, 113, cf. MINERVA. *A narat tratativele lui de misit cu Danceff, care reprezenta conştiinţa răzvrătită şi dârză a neamului său în faţa unui epigon limbut şi caraghios.* ARGHEZI, S. XXXIV, 41, cf. M. D. ENC., DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN. ◊ F i g. *Pe gazonul din jurul Turnului Alb se plimbă câţiva corbi uriaşi, epigonii unei dinastii de corbi aciuaţi aici din timpuri străvechi.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 10, 30. ◊ (Adjectival) *Coincidenţa între răscoala lui şi vremea ridicării hanului Nogai, atunci când tătarii trec mereu din Muntenia în Bulgaria şi schimbă pe ţarii epigoni din Târnovo, arată că Litovoi a nădăjduit în sprijinul hanului.* PANAITESCU, C. R. 306.

3. (În mitologia greacă antică) Nume purtat de fiecare dintre cei şapte fii ai celor şapte eroi din Argos, care au reuşit, într-o a doua expediţie, să cucerească cetatea Tebei după ce părinţii lor, cu excepţia lui Adrast, pieriseră, cu zece ani în urmă, în asediul cetăţii. Cf. ENC. ROM., CADE, MINERVA, SCRIBAN, D., DER, DN[2], M. D. ENC., DN[3], D. ENC., NDN, DEI.

4. (La pl.) Nume dat succesorilor lui Alexandru Macedon care au purtat între ei războaie îndelungate pentru împărţirea imperiului acestuia; diadoh. Cf. DER, DN[3], D. ENC., NDN.

5. (Biol.) Descendent al unui tip animal care prezintă variaţie în formă. Cf. NDN.

– Pl.: *epigoni.*
– Din fr. **épigone**, germ. **Epigone**, it. **epigone**, lat. **epigonus.** Cf. gr. ἐ π ί γ ο ν ο ς.

EPIGONÁTION s. n. (Bis.) Ornament sacerdotal alcătuit dintr-un romb de carton acoperit de stofă brodată şi decorat cu o cruce, suspendat de o panglică la înălţimea genunchiului drept, care este purtat de patriarhi, episcopi, arhimandriţi etc.; Cf. LM, DDRF, ENC. ROM., MINERVA, CIORĂNESCU, D. ET.
– Pronunţat: *-ti-on.* – Şi: **epigonátiu** s. m. LM.
– Din it. **epigonation**, fr. **épigonation.** Cf. gr. ἐ π ι γ ο ν ά τ ι ο ν.

EPIGONÁTIU s. m. v. **epigonation.**

EPIGÓNIC, -Ă adj. Caracteristic epigonilor (**1**) şi creaţiilor lor, referitor la epigoni şi la creaţiile lor. *Dintr-însa scot eu materialul informativ cel mai bogat asupra junimismului literar epigonic de după 1885.* LOVINESCU, S. VIII, 84. *„Beţia de cuvinte" este forma epigonică şi degenerată a retoricii.* VIANU, A. P. 92. *Se crease un cult în jurul poetului, întreţinut de prieteni sau de scriitori care urmăreau un scop comun: eliberarea liricii de eminescianism epigonic, de sămănătorism şi poporanism.* CONSTANTINESCU, S. I, 115. *Simfonia Bicazului reproduce în chip epigonic sonorităţi brahmsiene.* CONTEMP. 1957, nr. 569, 7/2. *Producţiile realizate fără măiestrie, epigonice şi pătrunse de un spirit vetust.* M 1968, nr. 1, 16. *Fără nici o servitute epigonică, jalonează în filmul modern al zilelor noastre permanenţa unei concepţii structural perenă.* CINEMA, 1969, nr. 3, 33. *Foarte mulţi începători în poezie... se întrec în osteneala epigonică de a-şi „ermetiza" artificios mesajul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 158, 27/3. *Stilul epigonic simbolist fusese părăsit.* ib. 1972, nr. 24, 9/2, cf. 1973, nr. 1, 13/2. *„Momentul" epigonic G. Călinescu a fost „depăşit" prin decantarea unui sunet nou al limbajului criticii, ecou al schimbării unghiului de observaţie.* GRIGURCU, C. R. 9, cf. DN[3], DEX[2], NDN, NDU. ◊ (Adverbial) *Arta spaniolă... îşi consumă geniul... pentru ca la sfârşitul acestui „veac de aur" şi în cel următor..., să se repete epigonic.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 6/3.
– Pl.: *epigonici, -ce.*
– **Epigon** + suf. *-ic.* Cf. it. e p i g o n i c o.

EPIGONÍSM s. n. **1.** Atitudine, manifestare de epigon (**1**); ceea ce are caracter epigonic. [Anghel] *este singurul deţinător al unui stindard de artă, care se vrea şi izbuteşte să fie nouă, faţă de epigonismul eminescian şi de ruralismul excesiv al sămănătoriştilor.* CONSTANTINESCU, S. I, 35. *Critica epigonismului şi a imitaţiei au caracterizat viaţa literară.* V. ROM. august, 1961, 116, cf. L. ROM. 1963, nr. 5, 572, T ianuarie 1969, 73. *De aici şi influenţa profundă – lăsând la o parte toate formele de epigonism facil – pe care a exercitat-o Eminescu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 5/3. *Epigonismul tinde să funcţioneze chiar faţă de poeţii contemporani.* CONTEMP. 1972, nr. 1 324, 5/1. *Grija lui e ca poezia românească să nu trăiască în izolare şi epigonism.* SIMION, S. R. III, 129. *Este acest epigonism „modern" mai bun decât epigonismul „clasic"?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 4/4, cf. DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, NDU.

2. (Biol.) Manifestare a unei variaţii precoce care nu apare decât la descendenţi. Cf. NDN.

– **Epigon** + suf. *-ism*. Cf. fr. épigonisme, it. epigonismo.

EPIGRÁF s. n. **1.** Scurtă maximă sau enunțare (de obicei dintr-o operă celebră, în versuri sau în proză), pusă la începutul unei cărți, al unui capitol etc. pentru a indica în mod concis conținutul, ideea artistică, spiritul în care s-a scris lucrarea, capitolul etc. respectiv; moto[2]. V. titlu (3). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *La carte... s-au pus o epigrafi nepotrivită cu cuprinderea acei cărți* (a. 1814). BV III, 98, cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 600[1]/31, POLIZU. *Vrând să dau cititorilor o înaltă idee de învățătura mea, hotărâsem... să pui câteva epigrafe latinești.* ALEXANDRESCU, O. I, 411, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D. *Ochii săi, căzând mai întâi pe epigraf, citi.* BARONZI, C. VIII, 135/12, cf. COSTINESCU. *Manuscriptele nu vor fi semnate, ci vor purta un epigraf.* CONV. LIT. XI, 200. *Această idee... a fost înscrisă, drept epigraf, în fruntea uneia din cele cinci probe de traducțiune română.* ODOBESCU, S. II, 483, cf. 486. *Autorul este obligat a trimite un exemplar meșterului cu următorul epigraf* CARAGIALE, O. VII, 474, cf. DDRF. *Aceste rânduri pot sluji drept epigraf întregei opere a lui Poe.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 8, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, GÁLDI, M. PHAN. 180. *Uneia dintre „însemnările" sale... îi pune ca epigraf câteva versuri.* SADOVEANU, E. 243. *S-a specializat în epitaf ca italienii în epigrafe.* CĂLINESCU, S. C. L. 44. *Observațiuni cari se pot înscrie... în chip de epigraf la foiletonul viitor.* PERPESSICIUS, M. III, 224, cf. LTR[2], DL. [Refrenul] *a devenit celebru de când Eminescu l-a folosit ca epigraf uneia din părțile poemului său din 1876.* V. ROM. martie 1957, 45, cf. DM, SFC III, 11, DER, DN[2]. *Îmi amintesc de un dicționar ce imprimase pe fila de gardă epigraful: „errare bibliographicum est".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 13/4, cf. M. D. ENC., DN[3], DSR, L. ROM. 1987, 50, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

2. Scurtă inscripție plasată pe un monument, pe fațada unei construcții, a unui edificiu antic etc. pentru a indica data, destinația etc. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 600[1]/31, NEGULICI. *Au venit la locul mormântului și, săpând, au aflat un secriu cu epigrafă ebreică „Stefanu".* CALENDAR (1853), XXXVIII, 4, cf. POLIZU, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Epigraful se plasează de obicei într-un cartuș... sau în spațiul liber al unui ornament.* LTR[2], cf. DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ (Impropriu) Epigrafist. Cf. LM, SCRIBAN, D., MDA.

– Scris și: (învechit) *epigraph.* ANTONESCU, D., ENC. ROM. – Pl.: *epigrafe.* – Și: (învechit) **epigráfă** s. f., (învechit, rar) **epigrafí** s. f.

– Din ngr. **ἐπιγραφή**, fr. **épigraphe.**

EPIGRÁFĂ s. f. v. **epigraf.**

EPIGRAFÍ s. f. v. **epigraf.**

EPIGRÁFIC, -Ă adj. **1.** Care se ocupă cu epigrafia, care caracterizează epigrafia, privitor la epigrafie, de epigrafie. Cf. LM. *A crede că această duplicare nu are nici o rațiune... este a recunoaște principiele paleologice și epigrafice.* CUV. D. BĂTR. I, 34. *Știința epigrafică, de la publicarea primei noastre ediții încoace, s-a înavuțit cu lucrări foarte însemnate.* MAIORESCU, CR. III, 193. *Asemenea cercetări... s-ar cădea să le întemeiem pe toate notele archeologice și epigrafice.* ODOBESCU, S. II, 419. *Această inscripțiune... a fost considerată ca falsă,... aflându-se în colecțiunea lui Ligorio, cunoscut prin plăsmuirile sale epigrafice.* REV. IST. I, 260, cf. BARCIANU, 196, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Pe baza datelor arheologice și epigrafice... ne putem da seama de arta arhitectonică sau de tehnica ceramicii practicate de acești strămoși ai noștri.* M 1964, nr. 2, 37, cf. L. ROM. 1987, 51, DN[3], NDN. ♦ (Substantivat, f.; rar) Epigrafie. *Muzeul nostru național din București îi datorează prețioase monumente antice, mai cu seamă în ramura epigraficei romane de pe malurile Dunării.* ODOBESCU, S. II, 410.

2. (Despre monumente, obiecte cu valoare istorică etc.) Care cuprinde un epigraf (2). *Asupra celorlate ocupații productive... ne dau oarecari deslușiri amintirile colegiilor de pe monumentele epigrafice.* XENOPOL, I. R. I, 189. *Fața epigrafică la monete.* ENC. ROM. *Figurina e o lucrare... destul de rustică, mai ales în ce privește partea epigrafică.* PÂRVAN, G. 619. *La același rezultat ajunsese, studiind mărturiile epigrafice, Pârvan.* DR. I, 436. *Din niște fragmente epigrafice... a izbutit a recompune un document de mare importanță pentru topografia locului.* ARH. OLT. V, 457. *Nici un itinerariu antic și nici un text epigrafic nu ne vorbesc de podul lui Traian.* ib. X, 187. *Monumente și obiecte de artă și o serie de urme epigrafice de tipuri diferite.* SCL 1957, 525. *Prezența băștinașilor nu se oglindește... în materialul epigrafic.* CL 1957, 249. *Documentele epigrafice înregistrau și ele tendința de utilizare a pronumelui personal.* L. ROM. I, 216. *Materialul epigrafic și de glose rămas de la limbile italice nu e suficient pentru stabilirea elementului osco-umbrian al vocabularului latin.* IST. L. ROM. I, 34, cf. 114. *Reprezentația teatrală antică... nu este consemnată direct în izvoarele literare și istorice sau în documentele epigrafice.* IST. T. I, 29. *Cercetarea materialului epigrafic... a fost reluată.* IVĂNESCU, I. L. R. 55. *Lucrarea lui Movses..., pe lângă cronologia istorică și genealogiile dinastiilor armene, restituie consemnări epigrafice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 9, 13/2. ◊ (Adverbial) *Aveau loc serbări organizate,... menționate epigrafic în secolul al III-lea e. n.* IST. T. I, 26.

– Accentuat și: (învechit, rar) *epigrafíc.* BARCIANU. – Scris și: (învechit) *epigraphic.* – Pl.: *epigrafici, -ce.*

– Din fr. **épigraphique**, germ. **epigraphisch.**

EPIGRAFÍE s. f. Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu descifrarea și cu interpretarea inscripțiilor vechi (făcute de obicei pe piatră, metal, lemn etc.); (rar) epigrafică (v. epigrafic 1). Cf. LM, ENC. ROM., BARCIANU, RESMERIȚĂ, D. *Epigrafia ajută și filologia clasică, precum și știința dreptului și a religiunilor antice.* ARH. OLT. V, 293, cf. MINERVA, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *În loc de apă îmbelșugată ne dau picături dintr-un pahar mic de epigrafie ă la Tocilescu.* LOVINESCU, S. VIII, 33. *E un model de studiu erudit în epigrafie.* ARH. OLT. XIII, 209, cf. SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM, DN[2]. *Are importante contribuții în domeniul epigrafiei.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 3, 4. *Specialist în epigrafie, el s-a familiarizat cu metoda comparativă folosită de lingvistica europeană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 98, 10/5, cf. M. D. ENC., DN[3], DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Scris și: (învechit) *epigraphie.* LM, ENC. ROM.

– Din fr. **épigraphie.**

EPIGRAFÍST, -Ă s. m. și f. Specialist în epigrafie. *Epoca monumentelor, identitatea tribului și a gentilicului fac probabilă aserțiunea ilustrului epigrafist.* REV. IST. I, 276. *Epigrafistul... a luat conducerea acestor lucrări.* ENC. ROM. II, 314, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Publică o dare de seamă asupra comunicării făcută de prof. Matteo della Corte, unul din cei mai mari epigrafiști și cititor de grafite pe care îi are azi știința.* ARH. OLT. XII, 294, cf. SCRIBAN, D. 471, DL, DM, DN[2]. *Erau filologi, dar erau și istorici și epigrafiști.* S februarie 1968, 6. *Unul dintre marii epigrafiști ai Franței a restudiat inscripția în discuție.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 3, 3, cf. M. D. ENC., DN[3]. *Cum își procura stolnicul cărțile?... Din țară, el le comanda prin corespondență și primea de la numeroși cunoscuți, precum și de la vizitatori din afară, ca epigrafistul englez Edmund Chishull, care a fost la pe noi în 1702.* CIOCULESCU, I. C. 21, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epigrafişti, -ste.*
– Din fr. **épigraphiste.**

EPIGRAM s. n. v. **epigramă.**

EPIGRAMÁTIC, -Ă adj. Care caracterizează epigrama (1), care aparţine epigramei, specific epigramei, cu caracter de epigramă; înclinat spre epigramă; caustic, epigramistic, incisiv, înţepător, muşcător (12), satiric[2] (1), tăios (3), usturător (2). Cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 600[1]/21, NEGULICI. *Baladele, ghicitorile şi mai cu seamă satirile... coprind într-însele idei poetice şi epigramatice de o rară frumuseţe.* FILIMON, O. I, 407. *Românul este plin de spirit epigramatic.* id. ib. II, 181, cf. PONTBRIANT, D. *Am citit maximele şi ideile în versuri... ce mi-ai trimis şi mi-au plăcut. Urmează înainte şi răspunde prin forma epigramatică celor ce ar bănui.* ALECSANDRI, S. 38, cf. COSTINESCU. *Este cea mai precisă traducere a acestui emblem epigramatic.* MAIORESCU, CR. I, 370. *Cele mai disparate spirite s-au putut întâlni şi s-au putut însufleţi în acest contact:... bunul „papa" Culianu cu epigramaticul Cuza.* id. ib. II, 339, cf. DDRF. *Cea mai bună însuşire a stilului e expunerea adevărului... fără picanterii epigramatice.* BUL. COM. IST. I, 88. *Aceste strofe au ceva epigramatic, prin scurtimea lor.* IBRĂILEANU, S. L. 120, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Din aceste descripţii de caracter epigramatic (în sens antic) desprindem pe „Ilie Baciu".* LOVINESCU, S. I, 464. *Îi preţuiam talentul limpede, riguroasa artă literară şi epigramatica inteligenţă.* TEODOREANU, M. U. 312. *Îşi închipuia capul lui Luli... privind scena cu un zâmbet epigramatic.* id. L. 100, cf. SCRIBAN, D. *A cărui rostire în scris... da paginilor finale, săptămânal, accentul epigramatic de ironie trebuincios.* ARGHEZI, T. C. 181, cf. id. S. IX, 127. *Însemnări epigramatice şi glumeţe se mai găsesc adesea în hârtiile lui.* CĂLINESCU, O. XII, 314, cf. id. I. 396. *Se obişnuia stilul facil şi de o puerilitate senilă al schimonosirii epigramatice, în calificările acordate conţinutului farfuriilor şi paharelor cu băuturi.* V. ROM. noiembrie 1954, 152. *Între poeţii ce frecventau revista se dezlănţuise la un moment dat un adevărat război epigramatic.* CONTEMP. 1956, nr. 494, 3/2. *Literatură epigramatică.* DL, cf. DM, DN[2], M. D. ENC. *De o extremă concizie epigramatică e „Mângâierea".* CIOCULESCU, C. 66, cf. DN[3], DSR. *Strofa epigramatică... e lipsită de poantă.* RL 1984, nr. 27, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Adverbial) *Góngora era un Mallarmé al vremii şi un Paul Valéry, vorbind prea hiperbolic sau prea epigramatic şi având nevoie de exegeţi.* CĂLINESCU, I. 327. ♦ Care compune epigrame. *Poet epigramatic.* LM. *Epigramaticul Marţial spune despre şoim că... a devenit sluga păsărariului.* MARIAN, O. I, 94.

– Pl.: *epigramatici, -ce.*
– Din fr. **épigrammatique.** Cf. lat. epigrammaticus, it. epigrammatico.

EPIGRAMATÍST s. m. (Învechit) Epigramist. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, COSTINESCU, LM, BARCIANU, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., NDU.

– Pl. *epigramatişti.*
– Din fr. **épigrammatiste.**

EPIGRÁMĂ s. f. **1.** (Lit.; învechit) Poemă scurtă, iniţial gravă, care şi-a diversificat tematica în epoca elenistică, evoluând spre o tonalitate ironică; (sens curent) specie a poeziei lirice, de proporţii reduse, care satirizează trăsături negative ale unor persoane, ale caracterului omenesc, ale unei situaţii etc., terminată cu o poantă (I) ironică, rezultată mai ales din asociaţii neaşteptate. *Epigrama preosfinţitului părinte Dosoftei.* M. COSTIN, O. 327. *Epigrammata se face dintr-un stih ironicesc şi unul eleghiu.* VĂCĂRESCUL, GR. 141/18. *La o epigrama de ale sale zice, un blestemat sâmbur de strugur... pre tine însuşi în lumea cea întunecoasă a te coborî te sili.* NICOLAU, P. I, 52/9. *Fineţa are epigrama în partea ei.* HELIADE, GR. P. 9/16, cf. CR (1830), 93[2]/14, VALIAN, V., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 600[1]/25. *De la logofătul Miron avem şi... o epigramă către mitropolitul Dositei.* MAG. IST. I, 6/33, cf. NEGULICI. *Anegdota... se schimbasă cu epigrama, răspândită la spectacol.* CALENDAR (1852), 76/16, cf. STAMATI, D. *Altu având citată astă epigrammă... a zis.* ARISTIA, PLUT. 133/7. *Este gata a jertfi orice, numai să isbutească a zice o vorbă isteaţă şi bună... sau vreo epigramă.* FIS. 140/10. *Ştia pe atunci pandectele, încât umbla asupră-i şi o epigramă.* NEGRUZZI, S. I, 333, cf. POLIZU, DÂMBOVIŢA (1860), 220[4]/2, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., CANELLA, V. 375, COSTINESCU. *Terminăm citările... prin câteva epigrame.* MAIORESCU, CR. I, 299. *Nu fac anacreontice, nici epigrame metrice în distichuri.* CARAGIALE, O. VII, 56. *Nu mă putui opri de-a improviza următoarea epigramă.* MACEDONSKI, O. IV, 51. *Cetirea... epigramei asupra unei trăsuri de culoare roşietică... ne provoacă râsul.* CONV. LIT. XXII, 354. *Faci o epigramă minunată asupra dumnezeirii.* I. NEGRUZZI, în CONV. LIT. IV, 135. *Şi la greci şi la romani aflăm critica amestecată prin elegii, epigrame ş. a.* REV. CRIT. I, 27, cf. ARHIVA, I, 200, DDRF, ENC. ROM., ALEXI, W. *Avea multă dragoste... pentru învăţaţii cari-i adresau prefeţe şi „epigrame".* IORGA, L. I, 38. *Gura lui fină şi de un desen ireproşabil... a trebuit să rostească cândva şi undeva o epigramă.* ANGHEL, PR. 152. *Cu grijă mare duce Nanu un mic volum de epigrame.* ANGHEL – IOSIF, C. M. I, 193. *Veselul Teleor ar aduce-o pe epigramă.* PETICĂ, O. 332, cf. 384. *În jurul acestei epigrame s-a exagerat în toate chipurile.* IBRĂILEANU, S. 159, cf. RESMERIŢĂ, D. *Remarcabilul talent literar al lui Bogrea nu poate apărea întreg pentru posteritate din epigramele publicate în ultimul timp.* DR. IV, 1 531, cf. ŞĂINEANU, D. U., MINERVA. *În numărul trecut al revistei au apărut 3 epigrame.* ARH. OLT. X, 70, cf. CADE. *Cunoscuta epigramă împotriva lui Eminescu.* LOVINESCU, C. IV, 13. *Se dau şi anexe, care cuprind... epigrame eroico-elegiace.* ARH. OLT. XII, 293, cf. 399. *Toate epigramele cu putinţă... le-am auzit.* SADOVEANU, O. XXI, 50. *Poemul într-un vers nu trebuie confundat cu epigrama greacă.* PILLAT, ap. STREINU, P. C. I, 69, cf. SCRIBAN, D. *Jurnalul este plin de epigrame.* OPRESCU, I. A. IV, 351. *Analiza, morala, teatrul, epigrama, satira... n-au dezarmat pe curtean.* ARGHEZI, P. T. 264. *Epigramele lui se făceau ca de la sine.* id. S. X, 100. *Şi dacă el, din sentimentul superiorităţii, rămânea aparent rece la ironii sau atacuri, în hârtiile sale îşi vărsa necazul în chip de epigrame.* CĂLINESCU, O. IX, 209. *Voltaire... îi consacră epigrama zdrobitoare.* VIANU, L. U. 190, cf. 284. *Femeile zâmbeau pe loc De-al epigramei sale foc.* V. ROM. ianuarie 1954, 6, cf. DL, DM, DER, DN[2]. *Publică în „Ghimpele" şi cunoscuta epigramă adresată „unui amic înecat în datorii".* T ianuarie 1972, 7. *La ultimul cuvânt autorul „Hronicului" va izbuti să işte iarăşi o boare de omenie spunând că el face epigrame cum face găina ouă.* STEINHARDT, J. 67, cf. M. D. ENC. *A scris satire, fabule, epigrame, ode.* MAGAZIN IST. 1973, nr. 10, 10, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 11/1. *Caragiale scria la „Ghimpele"... cronici fantastice, sonete şi epigrame.* CIOCULESCU, C. 60. *Iorga nu s-a supărat de epigramele lui Păstorel împotriva lui.* GRIGURCU, C. R. 60, cf. DN[3], V. BREBAN, D. G. *Păstorel Teodoreanu nu scăpa prilejul unei epigrame care ajunsese să circule prin viu grai.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 7, 11/2. *Poeta era convinsă că epigrama făcea aluzie la cele unsprezece limbi pe care le cunoştea.* ib. 1993, nr. 2, 12/3, cf. L. ROM. 1994, 458, D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Glumeţ) *Şi poate n-ar fi greşală ca, pe lângă epigramă, Pe lâng-a unei balade ş-a unui madrigal zamă, S-adaog şi ihneluţa unui sonet micuşor.* NEGRUZZI, S. III, 87. ◊ (Ca termen de comparaţie) *Era captiv ca într-o epigramă.* TEODOREANU, L. 124.

2. Inscripţie, în proză sau în versuri, cu conţinut epic sau elegiac, care, în Grecia antică, se incrusta pe morminte, pe monumente, pe vase ornamentale etc. *În multe locuri, să văd în*

pietri scrise epigrammata şi altele în numele lui. C. CANTACUZINO, CM I, 22. *În palatul Osimandii era biblioteca a toatei lumi cu această epigramă: „Mijlociri dohtoriceşti pentru suflete".* ÎNCEPUTURI, 10/25, cf. MOLNAR, I. 13/17. *Această epigramă, carea să află scrisă pre stâlp, însemnează faptele şi mărimea înţelepciunii acestui ţăran* (a. 1799). ŞA I, 355. *Făcură vestita aceia epigramă ce încă se vede săpată d-asupra drumului Rimini.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 107/12. *A înălţat la Istm acea coloană faimoasă, înscriind epigramma care determină confinii teritoriului.* ARISTIA, PLUT. 27/22, cf. LM, ENC. ROM., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, GÁLDI, M. PHAN. 112, SCRIBAN, D., DER. *Într-o epigramă funerară din Tomis este pomenit un... arhiereu.* IST. T. I, 37, cf. M. D. ENC., DN[3], D. ENC., NDN. ◊ Fig. *Iară numele tău... să sapă în epigrama veacurilor* (a. 1795). ŞA I, 201.

3. (Astăzi rar) Vorbă de spirit, adeseori caustică; batjocură, ironie. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 600[1]/25. *Nu se poate închipui un mai trist epigram asupra frăgezimei vieţei omineşti şi a scurtimei vieţei.* CALENDAR (1855), 37/11, cf. PONTBRIANT, D., STAMATI, D. *Lăsă să treacă această epigramă făr-a se arăta că a înţeles-o.* BARONZI, C. V, 109/8, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Epigrama Domniei Tale o primesc cu fruntea plecată.* SADOVEANU, O. X, 145. *Felul... de a strecura subînţelesuri şi epigrame este unic, şi anume e isprava unei muntence din Valea Bistriţii.* id. ib. XIX, 447, cf. NDU. ◊ Loc. adj. **De epigramă** = epigramatic. *În ceea ce numim spirit sarcastic şi de epigramă, nu-l întrece nici o naţiune.* FILIMON, O. II, 180.

– Accentuat şi: (învechit) *epígrama.* NICOLAU, P. I, 52/9. – Scris şi: (învechit) *epigrammă.* ARISTIA, PLUT. 133/7, PROT. – POP., N. D., CANELLA, V. 375, LM. – Pl.: *epigrame* şi (învechit) *epigrammata.* – Şi: (învechit) **epigram** (accentul necunoscut, CALENDAR (1855), 37/11) s. n., (grecism învechit) **epigrámmată** (VĂCĂRESCUL, GR. 141/18, ARISTIA, PLUT. 27/22, GÁLDI, M. PHAN. 112, pl. *epigrammate*, LM) s. f.

– Din ngr. **ἐπίγραμμα**, lat. **epigramma, -atis**, fr. **épigramme.**

EPIGRAMÍST, -Ă s. m. şi f. Autor de epigrame; (învechit) epigramatist. Cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 600[1]/23. *Criticul de artă era numai un epigramist pe atunci.* ANGHEL, PR. 165, cf. RESMERIŢĂ, D. *Dublat de epigramist, poetul a irizat în saloane o boabă de lirism şi a înconjurat paharul de şampanie cu spuma vervei sale.* LOVINESCU, M. 232. *Epigramistul din magistratură îşi dichiseşte săgeţile din vreme.* ARGHEZI, S. X, 101, cf. DN[2]. *Epigramistul face o aluzie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 11/1, cf. M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G. *Şi-a ratat adevărata vocaţie, având un talent dramatic deosebit, de cupletist, de epigramist.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 13/1, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Este adevărat că geniul insuficient al magistratului epigramist... avea nevoie şi de o legendă.* ARGHEZI, S. X, 100.

– Pl.: *epigramişti, -ste.*
– **Epigramă** + suf. *-ist.* Cf. it. epigrammista.

EPIGRAMÍSTIC, -Ă adj. (Rar) Epigramatic. Cf. NDN.
– Pl.: *epigramistici, -ce.*
– **Epigramă** + suf. *-istic.*

EPIGRÁMMATĂ s. f. v. **epigramă.**

EPIHEREMĂ s. f. v. **epicheremă.**

EPIHERÍMĂ[1] s. f. (Grecism învechit) Faptă, întreprindere, lucrare. Cf. CANTEMIR, I. I. I, 13. *De câte ori am luat condeiul să scriu, de atâtea ori am şi hotărât să mă părăsesc de această epiherimă grea.* VĂCĂRESCUL, ap. ODOBESCU, S. I, 301, cf. CONTRIBUŢII, I, 121, SCL 1996, 61.

– Pl.: *epiherime.* – Şi: **epihirímă** s. f. SCL 1996, 61.
– Din ngr. **ἐπιχείρημα.**

EPIHERIMĂ[2] s. f. v. **epicheremă.**

EPIHIRÉMĂ s. f. v. **epicheremă.**

EPIHÍRIMĂ[1] s. f. v. **epicheremă.**

EPIHIRÍMĂ[2] s. f. v. **epiherimă[1].**

EPIHIRISÍ vb. IV. Tranz. (Grecism învechit, rar) A întreprinde, a înfăptui, a săvârşi (**3**), a comite. *Mincu sau Călinească... au epichirisit faptă de vinovăţie, făcându-se fugariu şi lăsătoriu patriei lui* (a. 1782). GĂLDI, M. PHAN. 180, cf. DR. I, 40.

– Scris şi: *epichirisi.* – Prez. ind.: *epihirisesc.*
– Din ngr. **ἐπιχείρησα** (aor. al lui *ἐπιχειρῶ*).

EPILÁ vb. I. Tranz. şi refl. (Despre oameni) A (se) depila (**2**). Cf. SCRIBAN, D., DN[2], M. D. ENC., DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., L. ROM. 1993, 859. *Nu găsise nimic cu care să se poată epila.* CĂRTĂRESCU, N. 69, cf. DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Prez. ind.: *epilez.*
– Din fr. **épiler.**

EPILÁRE s. f. Acţiunea de a (se) epila şi rezultatul ei; operaţie de smulgere a firelor de păr (cu ajutorul unor pensete speciale, al substanţelor epilatoare etc.); depilare (**2**), (rar) epilaţie. Cf. DER. *Tratamentul constă în... epilarea genelor.* ABC SĂN. 69, cf. M. D. ENC., DN[3], DSR, L. ROM. 1993, 859, DEX[2], NDN, NDU.

– Pl.: *epilări.*
– V. **epila.** Cf. fr. épilation.

EPILÁT, -Ă adj. (Despre anumite suprafeţe ale corpului) Depilat. *Fauni uriaşi năvăleau spre preoţi ai lui Baal, goi, epilaţi, unşi de parcă ar fi ieşit dintr-o baie de ulei.* BARBU, PRINC. 129, cf. DEX[2].

– Pl.: *epilaţi, -te.*
– V. **epila.**

EPILATÓR, -OÁRE s. n., adj. Depilator (**2**), (rar) depilant. *Diferite preparaţiuni care fac să cadă părul, numite epilatoare sau depilatoare.* BIANU, D. S. 280, cf. CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DN[2], M. D. ENC., DN[3], DSR, D. ENC., L. ROM. 1993, 859, DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epilatori, -oare.* – Şi: (învechit) **epilatóriu** adj. CADE.
– Din fr. **épilatoire.**

EPILATÓRIU adj. v. **epilator.**

EPILÁŢIE s. f. (Rar) Epilare. *Epilaţiunea electrică dă bune rezultate şi se face aplicând polul negativ al unui curent continuu la rădăcina fiecărui fir.* BIANU, D. S., cf. DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

– Pl.: *epilaţii.* – Şi: (învechit) **epilaţiúne** s. f.
– Din fr. **épilation.**

EPILAŢIÚNE s. f. v. **epilaţie.**

EPILECSÍE s. f. v. **epilepsie.**

EPILEPSÍE s. f. (Med.; atestat prima dată în 1760, cf. TDRG[3]) Boală cronică a sistemului nervos care se manifestă prin crize convulsive intermitente, localizate sau generalizate, însoţite de pierderea cunoştinţei, halucinaţii şi alte tulburări psihice; (învechit

şi popular) nevoie (7), stropşeală (3), (popular) năbădăi (v. n ă b ă d a i e 1), pedepsie[1], poceală (2), pocit[1], răutate (III 3), răutatea copiilor (v. r ă u t a t e III 3), răul copiilor, răul cel mare, răul cel rău, răul cela (v. r ă u C 2), boala-copiilor, boala-rea, boala-cea-rea, boală-sfântă, boală-mare, boală-neagră, beteşugul-cel-rău, baiul-cel-rău, ceas-rău, ceasul(-cel-)rău, ducă-se-pe-pustii, ducă-se-n pietre, ducă-se-n pustii, ducă-se-n vânt, Doamne-apără, Doamne-păzeşte, fulgerătură, (învechit şi regional) stropşire (4), stropşitură (3), (învechit) caiarlâc, (regional) aboală, anevoie, apucat, călcarea nevoii, călcătură, întâmpinare, năbădaică, năvârlii, necaz (1), păcatul copiilor (v. p ă c a t[2] 2), (prin Transilv.) agâmbală, (prin Munt.) malaonie, (prin sud-vestul Transilv.) supărare (4), (prin Mold.) zghihuială. *Au socotit cum că l-au cuprins epilipsie.* HALIMA (1783), 87[r]/15, cf. MEŞT. DOFT. I, 34[v]/28, II, 131[r]/5. *Pentru epilipsia la om.* LUCR. FOL. 27/20, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *O parte să va întâmpla să cază în patimă şi boală de lepră, epilipsie, slăbănogire sau altă boală urâtă.* PRAVILA (1814), 99/12. *Un copilaş ce îl au, l-au băgat în izină şi în epilepsie* (a. 1816). IORGA, S. D. VII, 16, cf. VULCAN, T. 516. *Grabnica prefacere a calităţii laptelui... pe care, sugându-l pruncul, îl şi bântuieşte cu epilepsie.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 98/29. *Bolnăveşte şi pe copil şî-l dă în boala epilipsii[i].* id. A. 53/19. *Boala limbricilor... să dă apoi în epilipsie.* PISCUPESCU, O. 274/12. *De multe ori cad oamenii în boala mare (nevoie, epilepsie) şi se luptă cu moartea.* DIETET. 103/16. *Pre mulţi, dintr-aceste bătăi i-au găsit de frică epelipsii* (a. 1832). DOC. EC. 515. *Pentru epilepsie. Coajă de la rădăcina teişorului numit şi frăsinel.* DRĂGHICI, D. 124/17. *Paralisie, epilipsie, leşin.* VEISA, I. 33/17, cf. 60/11, 169/14. *Pentru doftorii de epilepsie să iei copită de cerb şi să o faci prav.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 50/18. *Unii dau cu socoteală că ar fi pătimind iară de atacurile epilipsiei care în Brazilia îl bântuia foarte des.* CR (1834), 360[1]/33, cf. VALIAN, V., DESCR. AŞEZ. 114/17, POEN. – AAR. – HILL, V. I, 600[1]/43. *Se nasc rapuri şi zgaibe în piele, uscăciunea şi topirea trupului întreg, epilepsia (boala rea), oftică.* VASICI, M. II, 15/26. *Epilepsia... însămnează lipsa şi împuţinarea puterilor şi a simţirilor trupului omenesc.* CORNEA, E. I, 57/33. *La epilepsie foloseşte luarea de sânge.* id. ib. 58/10, cf. STAMATI, D., POLIZU, PAT. CHIR. 197[r]/5, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Aiurările nebuniei, epilepsia etc. se pun pe sama duhurilor necurate.* CONTEMPORANUL, II, 50, cf. DDRF. *Epilepsia se numeşte la noi: boală mare, boală rea, aflat de nevoie.* LIUBA – IANA, ap. HEM. 444, cf. BARCIANU. *Când cel bolnav de epilepsie... nu s-a vindecat de această boală, atunci părinţii sau rudele bolnavului aleargă la alt mijloc.* N. LEON, MED. 128. *Dacă un bolnav de epilepsie se duce unde este un rug..., se despică tulpina acestuia.* MARIAN, INS. 254, cf. ALEXI, W. *Această boală e cunoscută în toate părţile sub diferite numiri: epilepsie, ceasul cel rău.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 13. *Părinţii sau rudele celui bolnav de epilepsie cheamă un preot ca să-l boteze pe suferind a doua oară.* CANDREA, F. 274. *Nici o boală nu înspăimântă aşa de mult ca epilepsia.* BIANU, D. S., cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, VOICULESCU, L. 11. *Această boală e cunoscută în toate părţile sub feliurite numiri (epilepsie).* BUJOREAN, B. L. 46. *A fost încleştat şi el de un rău ascuns;... epilepsia, an cu an şi-a sporit accesele, copleşindu-l.* SADOVEANU, O. XX, 500, cf. IORDAN, STIL. 254, GÁLDI, M. PHAN. 181, SCRIBAN, D. *Bărbaţii sunt proşti şi degeneraţi, ca... nefericitul Piştia, frântură din viziunea epilepsiei dostoievskiene.* CONSTANTINESCU, S. II, 235. *Deosebit de interesante au fost rezultatele obţinute prin studiul epilepsiei.* CONTEMP. 1950, nr. 184, 7/3. *Tata... suferă de epilepsie larvată cu accese de furie.* CĂLINESCU, S. 253. *Epilepsia e o cădere mult mai gravă. Ea suprimă toate fazele, lăsând intacte doar reflexele.* RALEA, S. T. II, 68. *A studiat corpul tiroid în 8 cazuri de epilepsie.* PARHON, O. A. I, 284. *Luminalul este acela care se dă mai des în insomnii şi pentru prevenirea accesului în epilepsie.* BELEA, P. A. 266, cf. DL. *Am făcut şi eu unele observaţii cu privire la epilepsie.* PREDA, R. 178, cf. 331, DM, FD II, 211, DER, URSU, T. Ş. 199, CIORĂNESCU, D. ET., L. ROM. 1966, 277, DN[2], ABC. SĂN., L. ROM. 1967, 249. *Legăturile dintre epilepsie şi şocul psihologic al ocnei, studiul relaţiilor dintre izgonirea brutală a individului din societatea modernă şi misticismul religios... erau în preocupările zilei.* IST. T. II, 184, cf. ALIL XXIII, 6, 28, D. MED., M. D. ENC. *Leoveanu, tăvălindu-se... ca apucat de epilepsie.* D. R. POPESCU, I. Ş. 479, cf. DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., L. ROM. 1992, 281, D. ENC., L. ROM. 1993, 374, DEX[2], NDN, DEI, TDRG[3], NDU, H III 78, ib. VI 236, com. MARIAN, NALR – O I h 146, NALR – B I h 152/5, 11, 60, 70, 72, 75, 80, 83, 84, 90, 92, 93, NALR – MB I h 106/474, 482, 510, 517, 519, 532, 542, 565, 585, 604, 6121, 662, 669. ◊ (Ca termen de comparaţie) *Se frământa în lăuntru-i ca o epilepsie.* SADOVEANU, O. XIII, 355. ♦ (Precedat de prep. „de"; despre accese, crize, atacuri etc.) Epileptic (2). *Patimile cele de nebunie, cele de melanholie, de epilipsie.* IPOCRAT, 5[r]/3. *El este în delir sau într-un acces de nebunie ori de epilepsie.* CONTA, O. F. 357. *Îşi reaminti deodată... clipa anxioasă când principele... coboară o scară care-l duce spre criza de epilepsie.* TEODOREANU, L. 61. *Au început să-l bântuie accesele de epilepsie.* SADOVEANU, O. XIX, 426. *Are un prim atac de epilepsie.* OPRESCU, I. A. IV, 322. *Iancu are preludiile crizei de epilepsie.* ARGHEZI, S. XIII, 212. *El s-ar găsi în stările de somn, de leşin, de demenţă, de epilepsie.* RALEA, S. T. II, 51. *Acesta are accese de epilepsie când ia o doză mai puternică de substanţă tiroidiană.* PARHON, O. A. I, 284. *Acţiune sedativă asupra sistemului nervos central (în crizele de epilepsie).* ABC SĂN. 56. *A avut o criză de epilepsie.* D. R. POPESCU, I. Ş. 447.

– Accentuat şi: (învechit, rar) *epilépsie.* BUDAI-DELEANU, LEX. – Pl.: *epilepsii.* – Şi: (învechit şi popular) **epidepsíe** (STAMATI, D., TDRG, L. ROM. 1966, 277, URSU, T. Ş. 199, L. ROM. 1967, 249), **ipidepsíe** (TDRG), (învechit) **epilipsíe, ipilepsíe** (TDRG), **pedepsíe** (SCRIBAN, D., FD II, 211, L. ROM. 1967, 249) (regional) **epelecsíe** (ALIL XIII, 6), **epilecsíe** (ALIL XXIII, 28), **epilopsíe** (L. ROM. 1966, 277) s. f., (învechit, rar) **epilepsiu** (accentul necunoscut, PROT. – POP., N. D.) s. n., **epilesíe** (CORNEA, E. I, 57/32), **epilisíe** (CORNEA, E. I, 57/32), **epelipsíe, pilepsíe** (TDRG) s. f.

– Din ngr. **ἐπιληψία**, lat. **epilepsia**, fr. **épilepsie.** – **Epidepsie, ipidepsie, pedepsie**: etimologie populară prin apropiere de *pedeapsă*.

EPILEPSIU s. n. v. **epilepsie.**

EPILÉPTIC, -Ă s. m. şi f., adj. (Med.) **1.** S. m. şi f., adj. (Persoană) care suferă de epilepsie; (învechit şi regional) stropşit (4), (învechit) epilepticos, (regional) năbădăios (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Mai mulţi bolnavi, nicidecum epileptici, văzând pe alţii în vremea lovirei acelei boale, deodată îi apuca şi pe dânşii.* ALBINEŢ, M. 30/4, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 600[2]/3. *Epileptici şi nebuni nu se primesc.* CUCIURAN, D. 68/5. *Epilepticii, cu schimbarea locului, aerului şi a vârstei scapă de patima aceasta.* CORNEA, E. I, 58/21. *Aceasta ar fi ca şi cum am voi să judecăm despre simţirile unui epileptic, prin convulziile la care este supus.* CALENDAR (1854), 35/29, cf. POLIZU. *O faţă cam vânătă, ca aceia ce cotropise pielea epilepticului, îi acoperi gâtul, obrazii, tâmplele.* BARONZI, C. VII, 181/9, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, CONTEMPORANUL, II, 15. *A rămas toată viaţa epileptic.* GHEREA, ST. CR. II, 227, cf. DDRF. *Oricine... se teme să s-atingă de un poet smintit, fugind de el ca de-un râios, un epileptic, un nebun.* OLLĂNESCU, H. A. 57, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Copilul... riscă să devie epileptic.* CANDREA, F. 43. *Tot astfel obicinuiau romanii să scuipe la vederea unui epileptic.* id. ib. 229, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Aproape epileptic, Constantin o scormoni de jur împrejur şi o smulse afară.* GALACTION, O. 149. *După asemenea spectacol, n-ar mai putea intra niciodată aici. L-ar crede epileptic, sinucigaş, simulator, cine ştie ce.* C. PETRESCU, C. V. 129. *O chelneriţă epileptică munceşte 15 ore pentru existenţa ei.* SAHIA, S. A. 282. *Subiectul e legat de un tip abject ce-a existat..., ce-şi trata cu sălbăticie feciorul epileptic.* SADOVEANU, O. V, 718, cf. SCRIBAN,

D. *Infirmiera care îngrijește de copiii bolnavi de scarlatină... este epileptică.* ULIERU, C. 17. *Voi înainta, deci, pe 12 luni, tablouri de numărul tuberculoșilor..., muților, epilepticilor, văduvelor.* id. ib. 61. *Un psihiatru... afirmă că într-o asemenea criză epilepticii ucid.* ARGHEZI, S. XIII, 212. *Învățătorul epileptic de la Dumești, fiind asuprit de primar, e propus spre mutare în comuna Lazu.* CĂLINESCU, O. XI, 192. *Greco e epilepticul divin care înțelege numaidecât această frământare.* RALEA, S. T. I, 333. *În zece... cazuri era vorba de epileptici fără turburări intelectuale.* PARHON, O. A. I, 284, cf. DL, DM, SFC III, 212. [Amnezia] *este caracteristică la epileptici după criză.* ABC SĂN. 27, cf. DN^2, M. D. ENC., DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G. *Elisabeta e foarte tandră cu mine... Dar e atât de jegoasă și ochii ei injectați, de epileptică, mă sperie.* CĂRTĂRESCU, N. 188, cf. DEX^2, NDN, DEI, NDU, NALR – B I MN h 152/83, NALR – MB I h 106/591, 611.

2. Adj. (Despre simptome, crize etc.) Care este caracteristic epilepsiei, care aparține epilepsiei; comițial, (învechit, rar) epilepticesc. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VEISA, I. 169/16, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Acum, în spasmele crizei epileptice, spărsese geamul ceasornicului.* SAHIA, S. A. 282, cf. SCRIBAN, D. *I-am notat și convulsiuni de tipul epileptic.* PARHON, B. 79. *Au examinat tiroida într-un caz... de demență epileptică.* id. O. A. I, 284, cf. DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET. 3 187, M. D. ENC., DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ♦ Asemănător cu manifestările epilepsiei, delirant (**1**), dezordonat. *Nu face atâtea gesturi melo-epileptice.* CARAGIALE, O. VII, 447. *Ciardașul trebuie văzut. Mișcări iuți și tremurate..., frământături epileptice..., parcă necuratul a dat într-înșii, nu alta.* ARHIVA, X, 164. *Fluieratul dansatorilor contaminați de aceleași crampe epileptice.* C. PETRESCU, C. V. 198. *Colonelul... se pleacă mult peste masă cu mâinile întinse, făcând sforțări epileptice.* SAHIA, N. 72, cf. SCRIBAN, D. *Etapele vieții... unui psihopat: copilul brutal,... adolescentul cu momente de furie epileptică și apetit erotic exacerbat.* CĂRTĂRESCU, N. 10, cf. DEX^2. ◊ Fig. *În delirul epileptic al instrumentelor, dialogurile continuau răcnite.* C. PETRESCU, C. V. 181. *Un paianjen... începu să fugă pe scândura mesei cu mișcări epileptice.* id. Î. II, 90. *Umblă... apucat din când în când de un râs zgomotos și epileptic.* BLAGA, Z. 314. *Omul tău... spune snoave epileptice la fiecare colț de stradă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 1/6. ◊ (Adverbial) *Sute de brațe goale se agitau epileptic în aer.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 149. *Se strâmbă epileptic și face spumă la gură.* DELAVRANCEA, O. II, 161, cf. MDA.

– Pl.: *epileptici, -ce.*

– Din lat. **epilepticus**, ngr. **ἐπιληπτικός**, fr. **épileptique.** Cf. germ. epileptisch.

EPILEPTICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Epileptic (**2**). *Să întâmplă simptome epilepticești.* VÂRNAV, F. M. I, 72^v/7, cf. MDA.

– Pl.: *epilepticești.*

– **Epileptic** + suf. *-icesc.*

EPILEPTICÓS, -OÁSĂ s. m. și. f., adj. (Învechit) Epileptic (**1**). Cf. I. GOLESCU, C. *Aceștia sânt: secați, trecuți în vârsta bătrâneților, epilepticoși și cerșători* (a. 1830). DOC. EC. 458, cf. VALIAN, V., ARISTIA, PLUT., POLIZU.

– Pl.: *epilepticoși, -oase.*

– Din ngr. **ἐπιληπτικός.**

EPILEPTIFÓRM, -Ă adj. (Med.) Care se aseamănă cu epilepsia. *Rădăcina rodiului... este în stare a cășuna la bolnav convulsiuni epileptiforme.* MAN. SĂNĂT. 157, cf. 243. *Nu trebuiesc confundate aceste crize, datorită infecțiunii, cu vulgarele crize epileptiforme.* ENC. AGR. III, 391, cf. IV, 335, DN^2, DN^3, NDN.

– Pl.: *epileptiformi, -e.*

– Din fr. **épileptiforme.**

EPILEPTOGÉN, -Ă adj. (Med.) Care determină crize de epilepsie. *După caracteristica crizei se poate stabili uneori sediul focarului epileptogen care a cauzat-o.* ABC SĂN. 150, cf. CONTEMP. 1972, nr. 1 334, 9/4, DN^3, NDN, NDU.

– Pl.: *epileptogeni, -e.*

– Din fr. **épileptogène.**

EPILEPTOÍD, -Ă adj. (Despre gesturi, manifestări etc.) Care se aseamănă cu manifestările epilepsiei. *Ies la miez de noapte... scoțând gemete îngrozitoare și prezentând o gesticulație epileptoidă.* RALEA, O. 42. [Bolnavul] *nu are totuși trepidații epileptoide.* PARHON, O. I, 271, cf. DN^3, NDN.

– Pl.: *epileptoizi, -de.*

– Din fr. **épileptoïde.**

EPILESÍE s. f. v. **epilepsie.**

EPILIPSÍE s. f. v. **epilepsie.**

EPILISÍE s. f. v. **epilepsie.**

EPILÓG s. n. **1.** Partea finală (cu caracter concluziv sau rezumativ) a unei opere literare, a unui discurs etc. care constă din prezentarea (de către autor a) anumitor fapte (semnificative) care încheie relatarea; final, încheiere, sfârșit[1] (**1**), (livresc) fine. V. concluzie, perorație, rezumat. Cf. M. COSTIN, O. 323. *Au cuvântat acestea făcând epilogon la cea mai după urmă hotărâtă socoteală a curții sale* (a. 1774). GÁLDI, M. PHAN. 181. *Cuvântul are patru părți... adecă: începutul, povestirea, adeverirea și epilogos.* MOLNAR, RET. 110/21. *Ca să facă epilogul după canoanele ritoricii... să cade să aibă doao părți.* id. ib. 165/15, cf. 111/6, VÂRNAV, F. 79^v/9, LB, POTECA, F. 195/25, 224/22. *Un scandal scormonit și înviat este un sujet foarte fructifer pentru un epilog.* HELIADE, D. J. 13/14, cf. VALIAN, V., IC. LUM. (1840), 104/2, POEN. – AAR. – HILL, V. I, 600^2/8. *Aici avem și nevoie de oarecare epilog.* FM (1847), 59^2/16, cf. NEGULICI, CALENDAR (1850), 100/1, STAMATI, D., POLIZU, NEGRUZZI, S. I, 349, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., HASDEU, I. V. 211, COSTINESCU, LM, DDRF. *În epilogul Evangheliei cetim cuvintele.* XENOPOL, I. R. VI, 197, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Având dar scrisoarea lui Ștefan aceeaș dată cu epilogul, este natural să o explicăm ca împrumutată din acesta.* BUL. COM. IST. I, 114, cf. 110, 116. *Spune însuși în epilogul poemei sale.* DR. I, 15, cf. 345, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Pentru a trage o învățătură de înaltă morală în epilog, poetul a hotărât altfel.* LOVINESCU, S. I, 120, cf. SCRIBAN, D. *Sunt unele indicii de influență literară din Loti – ca sentimentalismul anemic din epilogul romanului.* CONSTANTINESCU, S. I, 188. *Dacă voiți..., vă mai spun un tablou, dar nu știu dacă am să-i pun... epilogul.* ARGHEZI, S. XV, 128, cf. DL. *Ceea ce am să-ți povestesc are un epilog.* PREDA, R. 150, cf. DM. *Redactată, după cum spune epilogul ei, în 1486, lucrarea s-a răspândit în Rusia.* IST. LIT. ROM. I, 290, cf. DER, DN^2. *Soldații din suita sa îl pun pe năsălie și îngerul spune epilogul, relevând atotputernicia morții.* IST. T. I. 86. *Într-un epilog scurt, povestitorul ne informează că a doua zi una din soțiile lui Algazy veni la fața locului și mătură tot ce găsi la gunoi.* N. MANOLESCU, A. N. III, 45. *Dostoievski plănuia să mai scrie până la 1882 un epilog al „Fraților Karamazov" și apoi o viață a lui Hristos.* STEINHARDT, J. 57, cf. M. D. ENC. *În epilogul baladei poetul promite că lira-i... va intona fără răgaz alte cânturi.* SIMION, S. R. III, 136, cf. DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G. *Sălbatec o să fie epilogul.* CĂRTĂRESCU, L. 55, cf. D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Cele mai multe poeme mărturisesc... un erotism arzător, ca în... poema epilog „Flori profanate".* CONSTANTINESCU, S. II, 270.

2. Fig. Sfârșit[1] (**1**) al unei situații, al unei acțiuni, al unei întâmplări etc., cu caracter concluziv; (livresc) fine. *Se curmă orice*

discuțiune... și, ca epilog mai vesel al ședinței, se procede la votarea a o sumă de indigenate de izraeliți. EMINESCU, O. XI, 112. *Nimeni nu poate prevedea care va fi epilogul și încheierea acestei lupte.* REV. CRIT. I, 40, cf. MINERVA. *Ai să vii, ca să recunoști că am avut dreptate... și să descoperi că e prea târziu ca să-l mai poți urma. Căci acesta are să fie epilogul.* C. PETRESCU, O. P. I, 123. *Privită așa, ca un epilog al războiului balcanic, acțiunea noastră militară se înalță la adevărata ei valoare.* SADOVEANU, O. XXI, 12, cf. SCRIBAN, D. *Cucerirea aceasta n-a fost decât un epilog al cruciatei contra maurilor.* OȚETEA, R. 116, cf. CONSTANTINESCU, S. V, 111. *Epilogul oricărui sport, cu pumnul, cu floreta, cu scaunul sau cu reteveiul, este situația culcată.* ARGHEZI, S. XV, 169. *Epilogul e sigur. – Dacă moare..., ne dai douăsprezece sticle de vin negru vârtos.* CĂLINESCU, B. I. 662, cf. DL. *Epilogul luptei explică numele satului.* LL, I, 32, cf. DM, DN[2]. *Veșnica pomenire, un epilog care ne așteaptă pe toți.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 103, 19/1, cf. M. D. ENC., DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G. *„Ăsta e epilogul!", se auzi sarcastică vocea celui care-l aduse acolo.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 3, 15/1, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epiloguri* și (rar) *epiloage*, (învechit, m.) *epilogi*. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., LM, ALEXI, W. – Și: (învechit) **epilógos** (VÂRNAV, F. 79[v]/9), **epilogon** (accentul necunoscut) subst.

– Din ngr. **ἐπίλογος**, lat. **epilogus**, fr. **épilogue.**

EPILOGÁ vb. I. T r a n z. (Rar) A încheia, a sfârși (**1**), a termina. *Mascarada fusese prea mare, ca să poată fi epilogată așa de simplu.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 287, cf. BUL. FIL. III, 185, DL, DM, DN[2], DN[3], DSR, DEX[2], NDN, NDU. ◊ (A b s o l.) *Îmi pare rău că nu vă pot avea de clienți, epilogă Tilibiliu, oftând ironic.* CĂLINESCU, S. 48. ♦ A face comentarii asupra unui fapt, eveniment etc.; a găsi de spus ceva în plus la orice; a conchide. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 600[2]/11, DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

– Prez. ind.: *epiloghez.*

– De la **epilog.** Cf. fr. é p i l o g u e r, it. e p i l o g a r e.

EPILOGÁL, -Ă adj. (Rar) Care are caracter de epilog (**1**); de încheiere, final. *Taină de nepătruns pentru mine, însă, rămăseseră scandalurile din casa simigiului și cântecul epilogal și sfâșietor al rusului.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 55, cf. NDN, DCR[2], NDU.

– Pl.: *epilogali, -e.*

– **Epilog** + suf. *-al.*

EPILOGÍSM s. n. (Filos.) Raționament prin care se trage concluzia asupra existenței sau asupra naturii unui element necunoscut, pe baza existenței sau naturii unui element cunoscut. Cf. DN[2], DN[3], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epilogisme.*

– Din fr. **épilogisme.**

EPILOGÍSTIC, -Ă adj. **1.** Care este apt de gîndire, capabil de reflecție; prudent. Cf. NDN, NDU.

2. (Gram.) Care marchează o concluzie. Cf. DN[3], NDU.

– Pl.: *epilogistici, -ce.*

– Din gr. **ἐπιλογιστικός.**

EPILOGON subst. v. **epilog.**

EPILÓGOS subst. v. **epilog.**

EPILOPSÍE s. f. v. **epilepsie.**

EPIMELÍE s. f. (Grecism învechit) Grijă, atenție, înțelegere. *Carele dascal să puie toată epimelia și osârdia spre pricopsala și învățătura ucenicilor* (a. 1765). URICARIUL, I, 116/4. *La aceasta să fie privighere și epimelia Domnilor* (a. 1774). ib. VI, 440. *Copilul Ghiță..., dacă văz că arată multă epimelie atât la învățătura lor, cât și la scrisoare, fiindcă are bun condei..., nu lipsesc a te înștiința* (a. 1782). IORGA, S. D. XIV, 108. *Păstrând grijă cu epimelie, atât pentru ale județelor, cât și pentru ale mănăstirilor* (a. 1783). GÁLDI, M. PHAN. 181.

– Pl.: *epimelii.*

– Din ngr. **ἐπιμέλεια.**

EPIMELISÍ vb. IV. R e f l. (Grecism învechit, rar) A se îngriji. *De este dascăl,... nu s-ar fi epimelisind la învățătura copiilor* (a. 1796). ARH. OLT. X, 319, cf. GÁLDI, M. PHAN. 181, cf. MDA.

– Prez. ind.: *epimelisesc.*

– Din ngr. **ἐπιμελοῦμαι.**

EPIMÉR s. m. Fiecare dintre cei doi izomeri ai unei monozaharide, care diferă în structura sau în configurația lor numai prin poziția unui atom de hidrogen și a unui radical hidroxil, care se găsesc la același atom de carbon. Cf. LTR[2], DN[3], NDN, DEI.

– Pl.: *epimeri.*

– Din fr. **épimère.**

EPIMERÍE s. f. Stereoizomerie prezentată de epimeri. Cf. DN[3], NDN, DEI.

– Din fr. **épimérie.**

EPIMERIZÁRE s. f. Proces de transformare într-un epimer. Cf. NDN.

– Pl. *epimerizări.*

– După fr. **épimérisation.**

EPIMÓNĂ s. f. Figură retorică realizată prin folosirea excesivă a conjuncțiilor „și", „sau" în propoziție; comorație. Cf. DN[3], DEX[2], NDN.

– Pl.: *epimone.*

– Din fr. **épimone**, gr. **ἐπιμονή.**

EPINEFRÍNĂ s. f. Adrenalină. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DSR, D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Din fr. **épinéphrine.**

EPINÉTĂ s. f. (Muz.) Spinetă. Cf. DN[2]. *Familia Caragiale dispunea de o pianină, un pian cu coadă și o epinettă.* M 1962, nr. 6, 19, cf. DN[3], DSR, DEI.

– Scris și: *epinettă.* – Pl.: *epinete.*

– Din fr. **épinette.**

EPINGEÁ s. f v. **ipingea.**

EPINÍCIE s. f. **1.** (Mai ales în Antichitatea greacă) Poem liric în onoarea învingătorilor la concursuri. Cf. LM, NDN.

2. (La pl.) Serbări la vechii greci în cinstea victoriilor repurtate la marile jocuri. Cf. NDN.

– Pl.: *epinicii.* – Și: (învechit) **epiníciu** s. n. LM.

– Din fr. **épinicie.** Cf. gr. ἐ π ι ν ί κ ι α. – **Epiniciu** < lat. **epinicium.**

EPINÍCIU s. f. v. **epinicie.**

EPINITÍDĂ s. f. (Învechit) Antrax, dalac. *Epinitida este o bubă, numită cărbune... care se întinde pe față, pe pept și pe spete.* CORNEA, E. I, 59/4.

– Pl.: *epinitide.*

– Din it. **epinittide.**

EPIÓRC adj., s. m. (Grecism învechit) (Persoană) care jură fals; (persoană) care își încalcă jurământul. *Părțile ce... le-au răscumpărat pârâții după jurământul ce ar fi săvârșăt atuncea, fiindcă*

sărdarul au arătat că în urmă i-ar fi dovedit epiorchi (a. 1820). URICARIUL, X, 283, cf. I. GOLESCU, C., GÁLDI, M. PHAN. 181, cf. MDA.
– Pronunțat: *-pi-orc.* – Pl.: *epiorchi.*
– Din ngr. **ἐπίορκος.**

EPIORCHÍE s. f. (Grecism învechit, rar) Jurământ fals; sperjur (**2**); încălcare a unui jurământ. *Ca nici unul să nu cumva părtaș vicleșugului a nu fi să lipsască, socotiră, și câte doi, câte doi... pentru ca să giure... în capiștea epiorchiii... adusără.* CANTEMIR, I. I. I, 159. *Izvodul epiorchiii, pilda obrăzniciii și văpsala politichiliii, Hameleonul,... prin monarhiia pasirilor trecând, iarăș la locul prundișului vini.* id. ib. II, 219, cf. I. GOLESCU, C., GÁLDI, M. PHAN. 181.
– Pronunțat: *-pi-or-.* – Pl.: *epiorchii.*
– Din ngr. **ἐπιορκία.**

EPIPALEOLÍTIC, -Ă s. n., adj. (Care ține de) perioada care succedă paleoliticului; mezolitic. Cf. DER, M. D. ENC., DSR, D. ENC., NDN, DEI.
– Pronunțat: *-le-o-.* – Pl.: *epipaleolitici, -ce.*
– Din fr. **épipaléolitique.**

EPIPLEÓN s. m. v. **epiplon.**

EPIPLÓCĂ s. f. (Lit.) Concatenație. Cf. LM, DN^3, DEX^2, NDN, DEI.
– Pl.: *epiploce.*
– Din fr. **épiploque.**

EPIPLOCÉL s. n. (Med.) Hernie care conține epiplon. Cf. DN^3, NDN, DEI.
– Pl.: *epiplocele.*
– Din fr. **épiplocèle.**

EPIPLÓN s. n. (Med.) Ligament peritoneal care unește viscerele, permițându-le o mișcare limitată. V. p r a p u r (**II 1**). Cf. LM, ALEXI, W., BIANU, D. S., SCRIBAN, D., LTR^2, DER. *Alte răsfrângeri ale peritoneului unesc între ele mai multe organe, aceste formațiuni purtând numele de epiploon.* ABC SĂN. 280, cf. 262, DN^2, D. MED., M. D. ENC., DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epiploane.* – Și: **epiploón** (pronunțat *-lo-on*) s. n., (învechit, rar) **epiplóu** (LM), **epipleón** (pronunțat *-le-on*; ALEXI, W.) s. m.
– Din fr. **épiploon**, gr. **ἐπίπλοον.**

EPIPLOÓN s. n. v. **epiplon.**

EPIPLÓU s. m. v. **epiplon.**

EPIPROIECTÓR s. n. Aparat folosit pentru epiproiecție. Cf. DN^3, NDN.
– Pronunțat: *-pro-iec-.* – Pl.: *epiproiectoare.*
– Din fr. **épiprojecteur.**

EPIPROIÉCȚIE s. f. Proiecție prin reflexie a unor imagini, fotografii, scheme etc. existente pe un suport opac. Cf. DN^3, NDN, NDU.
– Pl.: *epiproiecții.*
– Din fr. **épiprojection.**

EPIROGENÉTIC, -Ă adj. (Despre mișcări tectonice) Care are caracter oscilatoriu lent și care determină, de obicei, ridicarea sau scufundarea unor blocuri continentale; epirogenic. Cf. MINERVA. *Marile mișcări care au dat naștere continentelor... sunt mișcările epirogenetice.* AGROTEHNICA, II, 455, cf. LTR^2. *Mișcările epirogenetice au deformat sau denivelat și această suprafață de eroziune.* MG I, 157, cf. DN^2, M. D. ENC., DN^3, DSR, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epirogenetici, -ce.*
– Din germ. **epirogenetisch.**

EPIROGENÉZĂ s. f. Proces de ridicare lentă a unor porțiuni mari din scoarța terestră deasupra nivelului mării, datorită mișcărilor tectonice oscilatorii și care are drept rezultat formarea unor noi suprafețe continentale. Cf. DER, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Din fr. **épirogenèse.**

EPIROGÉNIC, -Ă adj. Epirogenetic. *Mișcările lente... duc la modificări ale formei continentelor, de unde numele de mișcări epirogenice.* GEOLOGIA, 51, cf. DN^2, DSR, DEX^2, NDN, NDU.
– Pl.: *epirogenici, -ce.*
– Din fr. **épirogénique.**

EPIRÓT, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Epirului sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor care locuiește în Epir. *Spun istoriile de Pir, împăratul epiroților că, fiind într-un război la țara Italiii împotriva râmlenilor,... unul den copiii lui... s-au apropiiat și i-au dzis.* M. COSTIN, ap. GCR I, 200/13. *Pentru aceia au zis un filosof al lui Pir, craiul epiroților, adecă al arbănașilor, când l-au trimis în solie la Râm, că au văzut sfatul lor de împărați adevărat.* id. O. 253, cf. N. COSTIN, C. 663. *Secretarul guvernului era un epirot.* GHICA, ap. CADE. *Aceste demonstrațiuni... vor avea de efect încurajarea locuitorilor din ținuturile de cari e vorba, și îndeosebi a epiroților.* EMINESCU, O. XI, 217. *Pyrrhus zicea epiroților săi.* id. ib. XIV, 246, cf. DDRF. *Un elev, epirot de felul lui..., a ieșit din dormitor... în miez de noapte.* CIAUȘANU, R. SCUT. 69. *D[om]nii Minea și Boga își pot pune această întrebare, odată ce admit că Iane era un epirot obscur.* ARH. OLT. XIII, 496. *Învățase tot ce trebuia să facă acum din cărțile epirotului Andreas Darmarios.* BARBU, PRINC. 198, cf. SFC II, 219, L. ROM. 1973, 104, D. Î. LAT. – ROM., NDU.
2. Adj. Care aparține Epirului sau epiroților (**1**), originar din Epir; privitor la Epir sau la epiroți; (rar) epirotic, (învechit, rar) epirotean. *Cât despre găteala ei, era ca a femeilor epirote.* BARONZI, C. IV, 79/31. *Oștiri ilirice și epirote.* EMINESCU, O. XV, 90. *Greci epiroți apar în negoțul Moldovei mai mult de pe la 1600.* IORGA, S. N. 60, cf. CADE. *A ținut pe Toamida, fiica despotiței epirote Ana.* ARH. OLT. XIX, 4, cf. NDU.
– Pl.: *epiroți, -te.*
– Din lat. **Epirotes**, fr. **épirote.**

EPIROTEÁN, -Ă adj. (Învechit, rar) Epirot (**2**). *Dialect epirotean* (a. 1809). ȘA I, 818.
– Pl.: *epiroteni, -e.*
– **Epirot** + suf. *-ean.*

EPIRÓTIC, -Ă adj. (Rar) Epirot (**2**). *Pe lângă unele nume epirotice..., sunt extrem de numeroase elementele italice.* SCL 1957, 39, cf. MDA.
– Pl.: *epirotici, -ce.*
– **Epirot** + suf. *-ic.*

EPISCÉNIU s. n. Construcție asemănătoare unui etaj superior deasupra scenei, amenajată pentru amplasarea mașinilor utilizate în teatrele antice. Cf. LM, DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, DEI.
– Pronunțat: *-niu.* – Pl.: *episcenii.*
– Din fr. **épiscénium.** Cf. lat. e p i s c e n i u m.

EPISCLERÍTĂ s. f. (Med.) Inflamație a țesutului celular care acoperă sclerotica. Cf. ENC. ROM. *Inflamația se limitează la*

straturile superficiale ale sclerei, constituind episclerita, care are manifestări asemănătoare cu sclerita, dar mult mai reduse ca intensitate. ABC SĂN. 323, cf. NDN.

– Pl.: *episclerite.*

– Din fr. **episclérite.**

EPÍSCOP[1] s. m. (Învechit) Supraveghetor, inspector al unui district, al unui oraş, al unei provincii, al unei eparhii (**2**) etc. (v. e p a r h **1**); (sens curent) rang înalt în ierarhia bisericii creştine, imediat inferior mitropolitului sau arhiepiscopului; (adesea urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de", „de la", „la", „în", care indică numele sau locul eparhiei) persoană care deţine acest rang şi care conduce, de obicei, o eparhie (**1**), (învechit şi popular) vlădică (**2**), (regional) vlădilă, pişpec. *Scoaseră cartea... cu ştirea episcopului Savei, Ţărâiei Ungureşti* (a. 1560). TEXTE ROM. (XVI), 101. *Iară piscupul, de va curvi, să se lase de vlădicie până la moarte.* CORESI, în TEXTE ROM. (XVI), 227. *Şi giudecii şi episcupii şi patriarşii şi împăraţii ceia ce n-au făcut voia lu H[risto]s* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 342. *Eu, Tordaş Mihaiu, ales piscopul românilor în Ardeal.* PO 10/3. *Două fălci de vin de Cotnar în dealul p[i]sc[o]pului* (a. 1620). GCR I, 62/25. *Şi iaste zisa Sfinţiei Sale, o, prea înţelepte părinte chir Teofil, ep[i]scopul de Râbnic.* MOXA[2], 203. *Carele au fost episcop la Roma, al treilea după învăţătoriul Petră.* PRAV. GOV. 5[r]/7. *Episcop chir Ignatie* (a. 1644). GCR I, 110/4. *Fu săbor mare în Florenţia..., la care săbor însuşi patriiarhul Ioasaf de Ţarigrad şi cu împăratul Ioan Paleolog, cu mulţi mitropoliţi şi episcopi au fostu.* URECHE, L. 72. *Să-l nevoiască episcopul, să îndzestreadze fata.* PRAV. 200. *Vlădicul poate să iarte greşala lui, ce au făcut, suduind pre ep(i)sc(o)p şi pre cliros.* ib. 238. *Mai marele prespre ep[i]sc[o]p.* MARDARIE, L. 176/16, cf. 117/9. *Chemă episcopii şi boierii şi toată curtea.* SIMION DASC., LET. 213. *Au cerşut la episcopii lor blagoslovenie* (cca 1650–1670). GCR I, 235/17. *Sava, episcop Romanului, scriem şi mărturisim cu această scrisoare a noastră pentru o pără* (a. 1659). SAVA, DOC. I, 21. *Când s-au făcut acest zapis, s-au prilejit dumnealui părintele piscopul de la Bacău* (a. 1685). IORGA, S. D. II, 83. *Şi foarte ne-au priimit cu bine episcopul acelui oraş.* DOSOFTEI V. S. ianuarie 41[v]/14. *Mânule sv[â]ntului Ghenadie episcopului carele s-au făcut nespoveadnic.* id. ib. noiembrie 116[v]/6. *Răpăosatul părintele Ioan, ce au fost episcop la Roman* (a. 1686). SAVA, DOC. I, 30. *Marele Constandin ospătând pre oarecarii den episcopi... n-au vrut să să laude.* BIBLIA (1688), VIII/39, cf. GRECU, P. 322, 375. *Când să va prosti... vreun episcop de episcopie şi va vrea să lăcuiască la acea beserică, să aibă voie să şază şi să-ş aibă căzuta cinste întru toate.* ANTIM, O. 337, cf. id. P. XXVIII. *Hirotonii de ep[i]scopi şi de alalţi clirici* (a. 1705). GCR I, 358/39. *Trei obrază vlădiceşti socotindu-să, s-au ales vrednic şi iscusit de Dumnezău preaiubitoriul episcopul Radauţului* (a. 1750). BUL. COM. IST. III, 5, cf. ARHIVA, I, 243. *Se făcea masă domnească în spătărie, şezând mitropolitul cu episcopii şi cu boierii.* GHEORGACHI, LET. III, 301/27. *Carte ce s-au dat episcopului de Roman, chir Leon, din partea... mitropolitului, chir Gavriil* (a. 1769). ARHIVA R. I, 202/1, cf. 312/13. *Apoi să puse curând şi episcop, iară pre Iustina o făcu diaconiţă.* MINEIUL (1776), 12[v1]/5. *Să fie întăriă foaia de zestre... de către episcopi din partea locului.* PRAV. COND. (1780), 94. *Episcopul are al său conzistoriu.* IST. AM. 7[r]/1. *Episcopul să fie datoriu a ţinea lângă sine un teolog învăţat în canoane.* ŞINCAI, HR. III, 287/18. *Fusease mai nainte supus episcopului neunit.* MAIOR, I. B. 27/9. [Papa] *să supuie supt picioarele lui pre toţi episcopii, mitropoliţii şi patriarcii.* id., în ŞA I, 56, cf. 60, 61, BUDAI-DELEANU, LEX. *Acuma la Blaj sosi, Episcop a să sfinţi, Clerului celui unit, De arhiereu lipsit* (a. 1807). ŞA I, 742. *Episcup în Ierusalim* (a. 1815). GRECU, P. 410. *Au trecut din ceea parte, şi episcopul de Huşi.* BELDIMAN, E. 71/2. *Să... ţin de Biserica Apusului mulţime de lucrători unguri, carii au şi episcop la Bacău.* CANTEMIR, S. M. 311/11. *Aciia lăcuieşte un episcop neunit, de Biserica Răsăritului.* GOLESCU, Î. 17. *Acum însă, în veacul nostru, abia s-au fost găsit un Gherasim..., fostul episcop Buzăului.* OBLĂDUIREA, IX/6, cf. LB. *Fu preot, episcop, învăţător unui prinţ şi un scriitor elocvent.* PLEŞOIANU, T. I, 1/14. *Lăcuitorii ţerilor acestora..., având metropoliţi, episcopi şi alţi preoţi..., nu în prea lung timp se vor rădica la culmea ştiinţelor.* BOJINCĂ, R. 24/27. *Pă zile ne schimbă şî pă mitropoliţi şî pă episcopi şi pă egumeni.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 75. *Un cuvânt al episcopului Masilion asupra caracterurilor mărirei.* MARCOVICI, C. 5/17. *A trebuit a se orândui şi un episcop spre a hierotoni prin oraşele, satele şi cătunele ţării.* F. AARON, I. I, 160/4. *Unii au îndemnat pe guvernul a rândui episcopi fără mijlocirea Papei.* AR (1837), 48[2]/22. *Orice relaţiuni va avea ministrul cultelor cu protoireii, să le aibă prin mijlocirea capului lor bisericesc natural, care e episcopul.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 199, cf. VALIAN, V. *Se aude că... curând se vor alege episcopi.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 17, cf. 184. *Acesta... orândui pe episcopul de Gran ca să creştinească... provincia Borodinia.* IST. M. 26/5. *Mitropolitul ca president, episcopii şi egumenii mănăstirilor.* BĂLCESCU, M. V. 10. *Aşezarea de episcopi români în toate episcopaturile cele româneşti.* GT (1848), 137[1]/34, cf. ISER. *Ambii episcopi... au fost crescuţi şi trăiţi în cercuri sociale superioare.* BARIŢIU, P. A. III, 664, cf. POLIZU. *Mitropolitul şi episcopii, crezând că se sfârşeşte, îl călugăriră.* NEGRUZZI, S. I, 159, cf. PONTBRIANT, D. *Mârşavul episcop fu ars de viu.* HASDEU, I. V. 38. *Episcopul Melhisedec al Dunării de Jos citează... un hrisov al lui Stefan Vodă pentru mănăstirea Hlincea din 1660.* CONV. LIT. VI, 158. *Fiecare episcop se distinge de ceilalţi după numele cetăţei unde e pus să aibă şi reşedinţa.* CANELLA, V. 241, cf. CIHAC, II, 657, COSTINESCU, LM. *Fără conlucrarea episcopilor nu ne putem aştepta la nici o reformă în biserică.* MAIORESCU, CR. II, 252. *Omul însărcinat cu acest proces era un episcop.* ODOBESCU, S. I, 17. *În Banat... românii s-au despărţit de sârbii de aceeaşi lege şi-şi au episcopul lor propriu.* EMINESCU, O. XI, 329. *Episcopul sta în strana arhierească, îmbrăcat pompos şi cu mitra pe cap.* CREANGĂ, P. 137. *După unii autori, această sărbătoare a fost statornicită, la anul 138 al erei noastre, de către episcopul Telesfor.* CARAGIALE, O. II, 174, cf. 285. *Episcopii se-ngrijeau „de mântuirea sufletului" cu mult mai puţin decât de studiul vânătoriei simple şi vânătoriei de şoimi.* MARIAN, O. I, 95. *Chiar dacă s-ar realiza vreodată visul episcopului englez Wilkins,... această scriere ar fi foarte des necapabilă de a ne reproduce ideile.* ARHIVA, I, 22. *Românii cu episcopii în frunte au luptat cu succes contra năpăstuitorilor catolici.* REV. CRIT. I, 218, cf. DDRF. *Episcopul concerninte la edificarea unei biserici.* LIUBA – IANA, M. 9. *Papa rânduieşte în acest oraş ca episcop pe Andreiu din Cracovia.* XENOPOL, I. R. III, 113, cf. ENC. ROM., BARCIANU. *În Sibiu... am făcut cunoştinţă cu mai mulţi bărbaţi fruntaşi, între cari şi cu renumitul episcop Şaguna.* SBIERA, F. S. 118, cf. ALEXI, W. *Era de faţă episcopul de Niceia.* IORGA, L. R. 150, cf. TDRG. *Episcopul Melchisedec îşi dă cu părerea.* PAMFILE, I. C. 86, cf. PĂCALĂ, M. R. 378. *Episcopul Amfilohie de Hotin... nu poate fi socotit încă între cărturarii din Basarabia, întrucât activitatea sa e anterioară răpirii acestei provincii din partea ruşilor.* DR. I, 429. *Când păşi episcopul pe scară, trăsura se îndoi.* REBREANU, I. 478. *Celor mai mulţi dintre episcopii şi protopopii români ardeleni li se impunea din partea regimului politic îndatorirea de a se folosi de orice mijloc, ca să-i abată pe credincioşii lor de la anumite ceremonii religioase.* AN. IST. NAŢ. I, 35, cf. RESMERIŢĂ, D. *Episcopul nu uită a inspecta hambarele cu cereale.* SEVERIN, S. 51. *Episcopul administrează eparchia sa.* id. ib. *Vito Piluzio... ajunge episcop catolic la Bacău.* ARH. OLT. V, 171, cf. ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Episcopul Lemeny îi înlesni apoi şederea la Viena, în vederea doctoratului.* LOVINESCU, S. VII, 10. *Susţine cererea episcopului de Buzău ca să se înfiinţeze o şcoală în acel oraş.* ARH. OLT. XII, 198, cf. NOM. PROF. 73. *Popii, cu episcopii şi cu mai marii lor, fură rugaţi să şadă pe scaunele şi pe băncile puse.* VISSARION, B. 356. *Episcopul, înspăimântat, a trimis cererea mitropoliei.* VOICULESCU, P. I, 206. *Acel faimos episcop medieval pe care l-a chemat Toma din Kempis.* SADOVEANU, O. IX, 214, cf. SCRIBAN, D. *Mai e de mirare că*

mitropoliții, episcopii și cea mai mare parte a boerilor au aderat la Eterie? OȚETEA, T. V. 359. *Creștin avar și cu multe parale, pe care episcopul l-a convertit la risipă.* ARGHEZI, P. T. 7. *Se perpetuase într-o pătură cu aparență de burghezie: ofițeri, magistrați, episcopi.* CĂLINESCU, B. I. 344. *Episcopul... era un colateral de demult pe linia de ascendență.* BLAGA, H. 95. *Eu visam să mă călugăresc, să ajung episcop, mitropolit, poate patriarh.* STANCU, R. A. III, 299, cf. DL, DM. *Este... firesc... ca mitropolitul și episcopii... să fi jucat în această epocă un rol politic însemnat.* STOICESCU, S. D. 82, cf. DER, CIORĂNESCU, D. ET. *Episcopul era omul locului, ales de credincioși.* PANAITESCU, C. R. 98. *Personajul principal... reprezenta..., în chip satiric, pe episcop sau pe prelatul catedralei respective.* IST. T. I, 94. *În arhiva mitropoliei din Blaj... se află o scrisoare a lui Ioan Maiorescu către episcopul Lemenyi.* N. MANOLESCU, C. M. 279. *Doctorul Voiculescu și episcopul Leu... sunt interogați pe îndelete de gardienii care probabil se plictisesc.* STEINHARDT, J. 58, cf. M. D. ENC. *Mult discutatul episcop... lua și el unele inițiative care displăceau profund autocraților.* CIOCULESCU, I. C. 33, cf. L. ROM. 1974, 420, DSR, V. BREBAN, D. G. *În anul 1728 în Maramureș exista încă episcop, cum reiese din actele Sinodului diecezan al Făgărașului.* MS. 1988, nr. 3, 19. *Pâlcuri-pâlcuri vin în luncă, costelivi și părosați, Îi urmează episcopii-n fir de aur înfășați.* CĂRTĂRESCU, L. 135. *Acesta îl unge episcop al provinciei Bagrevand.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 9, 12/1, cf. D. ENC., L. ROM. 1994, 29, DEX[2], DEI, NDU, CIAUȘANU, V., ALR I 576, ALR II/I h 186/848. ◊ (Ca termen de comparație) *Era acum solemn ca un episcop sculptat în piatră pe un mormânt medieval.* CĂLINESCU, B. I. 251. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Părintele episcopul, om pământean de acea parte de loc* (a. 1759). IORGA, S. D. II, 234. *Au dovedit Sfinția Sa părintele episcop Râmnicului... acea foaie mincinoasă* (a. 1759). id. ib. 234. *Părintele episcop fiind la prinsoare... ne-au încărcat pe noi mai mult* (a. 1762). id. ib. V, 160. *Părintele episcop Inochentie a ieșit cu clerul său și cu mult norod înspre laturea Prutului.* SADOVEANU, O. XIII, 508.

– Accentuat și: (învechit și regional) *episcóp.* GCR I, 157/29, 329/21, MINEIUL (1776), V/26, 12[r2]/17, 12[v1]/5, 17[r2]/20, GCR II, 156/7, MAIOR, I. B. 27/9, 290/24, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D., DM, ALR I 576/595, 846, 984, 986. – Pl.: *episcopi.* – Și: (învechit și popular) **píscop** (accentuat și, regional, *piscóp*, ALR II 2 748/886), **píscup** (accentuat și *piscúp*, CIAUȘANU, V.), (învechit și regional) **epíscup** (accentuat și *episcúp*, TDRG, SCRIBAN, D., ALR I 576/887), (regional) **ipíscop** (ALR I 576; accentuat și *ipiscóp*, ALR II/I h 186/848), **ipíscup** (ALR I 576/542; accentuat și *ipiscúp*, ib. 576/592, 805, 808, 815, 885), **ipíscu** (ib. 576/ 386; pl. *ipiscu*, ib.), **prișcóp** (ib. 576/772) s. m.

– Din slavon. **ѥпископъ**, ngr. **ἐπίσκοπος**, lat. **episcopus.**

EPISCÓP[2] s. n. Aparat care servește la proiecția figurilor de pe cărți, de pe fotografii sau de pe alte obiecte opace. Cf. MDT, DT. *Aparatele... se numesc episcoape.* LTR[2] VII, 258, cf. DP, DL, DER, DN[2], M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ S p e c. Dispozitiv optic cu oglinzi, folosit la tancuri, care permite cercetarea câmpului prin ferestrele de observare. Cf. LTR[2], DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *episcoape.*

– Din germ. **Episkop**, fr. **épiscope.**

EPISCOPÁL, -Ă adj. (Bis.) Care ține de episcop[1] sau de episcopie[1] (2), care aparține episcopului sau episcopiei; privitor la episcop sau la episcopie; de episcop; diecezan, eparhial (1), (învechit și popular) vlădicesc (2), (învechit) episcopesc, episcopic[1], pastoral (2), (învechit, rar) episcopicesc. *Tot se mai ține în Venoza, un orășel episcopal... în crăia de Neapol.* PLEȘOIANU, T. IV, 185/7, cf. I. GOLESCU, C. *Se ivi în Anglia o soțietate de creștini carii, depărtându-se de biserica Romei, îmformă o comunetate creștinească supt titlu de beserica episcopală.* SĂULESCU, HR. II, 265/1, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 601[2]/21. *Scaunul ep[isco]pal... nu va sta mult în vacanție.* BARIȚIU, C. II, 236. *Este catedrală episcopală și capitală de ținut.* NEGRUZZI, S. I, 194, cf. PONTBRIANT, D. *Vlădica Isaia Rădăuțeanul nu întârzie a fi scos din scaunul episcopal.* HASDEU, I. V. 170. [Se găsește] *într-un act episcopal neapolitan din secolul IX.* CUV. D. BĂTR. I, 53, cf. COSTINESCU, LM. *Aceea ce se poate recompune din casele episcopale de la Curtea de Argeș.* ODOBESCU, S. I, 442. *Ne aflarăm drept în fața bisericei episcopale pe care ne dusesem să o admirăm.* id. ib. II, 502, cf. 86. *Mitropolitul Valachiei... e împuternicit a îndeplini toate funcțiile episcopale.* EMINESCU, O. XIV, 185, cf. DDRF, ENC. ROM. II, 316, BARCIANU, ALEXI, W. *Biserica rusească din Polonia adause iscăliturile membrilor ei episcopali.* IORGA, L. R. 151. *Unde se puteau tipări astfel de lucruri, când în Principate erau numai tipografii episcopale sau metropolitane.* id. C. II, 136, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *A fost chemat vicar al Sfintei Episcopii oltene, pe care acum a părăsit-o pentru a ocupa scaunul episcopal de la Huși.* ARH. OLT. XII, 426. *Cerul... părea o mitră episcopală.* BRĂESCU, V. 17, cf. SCRIBAN, D. *Un sarcofag; părând un simulacru, Săpat în calcar pal Pe-un complicat și sacru Mormânt episcopal.* CĂLINESCU, L. L. 62. *Cu mâna sprijinită pe cârja episcopală, apăru Neofit.* CAMIL PETRESCU, O. II, 679, cf. DL, DM. *Conflictele între orașele moldovenești și marii feudali, în special mânăstirile și scaunele episcopale, formează capitole importante din istoria luptei de clasă în secolele XV-XVI.* IST. LIT. ROM. II, 235, cf. CIORĂNESCU, D. ET. 3 188. *Înființarea unor dioceze episcopale creștine în nordul Dunării dovedește că expansiunea militară și economică a imperiului se întemeia pe întinse teritorii rurale, locuite de o populație de limbă romanică.* PANAITESCU, C. R. 81, cf. 73, DN[2]. *În iarna 1832-1833 au loc... reprezentațiile celui dintâi „teatru românesc", în prezența unui public alcătuit din canonici și profesori, funcționarii curții episcopale și familiilor lor.* IST. T. I, 189. *Biserica a fost catolică, a devenit luterană și oarecare timp a fost sediu episcopal.* STEINHARDT, J. 366, cf. M. D. ENC., DN[3], DSR. *A pus să fie bătut în 1794 Gh. Șincai în fața sa, în castelul episcopal.* MS. 1988, nr. 3, 10, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. *Locuitorii... transportau cu carăle stânjinii din domeniul episcopal până la Alba Iulia.* FRÂNCU – CANDREA, M. 21. ♦ (Despre unele structuri bisericești) Care păstrează ierarhia rangurilor bisericești; care cuprinde în organizarea ierarhică funcția de episcop; eparhial (2), (învechit) eparhic, eparhialnic, (învechit, rar) eparșicesc. *Două direcțiuni opuse: sistemul papal și cel episcopal.* ENC. ROM. II, 316, cf. CADE. *Încă de la începutul secolului al XVI-lea se formează în Transilvania o ierarhie episcopală ortodoxă slavo-română.* IST. LIT. ROM. I, 234. ♦ Ca de episcop[1]. *Pleci încet, în pas episcopal, covârșit de o problemă interioară.* ARGHEZI, P. T. 223. *Noi, arhivarii, grefierii și, în genere, toți funcționarii cu vocație, avem un sufiet episcopal, îmbătat de culoarea violetă.* id. S. XV, 161. *Tase există, așa ras la căpățână și cu barba episcopală.* CĂLINESCU, C. O. 69. *Tanti Mali, fata septuagenară a Iachii, aproba tocmai din cap, zâmbind cu onctuozitate episcopală.* id. O. I, 51. *Se întoarse într-o hlamidă episcopală, de culoare ametist.* VINEA, L. II, 50, cf. 140.

– Pl.: *episcopali, -e.*

– Din lat. **episcopalis, -e**, fr. **épiscopal.**

EPISCOPÁT s. n. (Bis.) **1.** Episcopie[1] (2), eparhie (1), (învechit și popular) vlădicie (3). V. d i e c e z ă. *Franția căpătă în aseminea împrejurări tulbure la 1551 trii episcopaturi lotaringhice.* SĂULESCU, HR. II, 274/21. *Întemeind un episcopat catolic și mai multe biserici, planurile lor rămaseră totdauna înzadarnice.* F. AARON, I. I, 162/22, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 601[2]/24. *Întemeierea... unor noă episcopaturi românești.* GT (1848), 137[1]/33. *Soboarele țînutale și episcopatele care au stat mai înainte*

de împăratul Constandin (a. 1841). ARHIVA R. 369/24. *Acest episcopat ortodox avea în fruntea-i pe unul numit Ion.* HEM 1 697. *Episcopatul catolic... va cuprinde în eparhia-i şi cealaltă jumătate.* EMINESCU, O. XIV, 76. *O bulă papală... pomeneşte existenţa valahilor în episcopatul cumanilor.* REV. IST. I, 206. *Doresc să se întoarcă la credinţa adevărată, cerând... să se înfiinţeze un episcopat catolic în Siret.* XENOPOL, I. R. III, 112, cf. 12, 33, ENC. ROM. II, 316, ALEXI, W. *Venise pentru a căuta documentele episcopatului de Bacău.* IORGA, S. D. II, 159. *Inspector al unei episcopii sau episcopat.* SEVERIN, S. 51. *Prin toată Peninsula Balcanică... de un secol lucrau două episcopate, create anume pentru întoarcerea ereticilor şi schizmaticilor.* ARH. OLT. XII, 358. *Biserica creştină din provinciile romanizate nord-dunărene depindea de episcopatele provinciilor iliriene.* ROSETTI, I. SL. 18. *Episcopatul... a devenit un organ al politicii monarhice.* OŢETEA, R. 88. *Capitularea lui Carol cel Mare din 789 prescrie înfiinţarea unei şcoli cu învăţământ latin pe lângă fiecare mănăstire şi fiecare episcopat.* VIANU, L. U. 12. *Gheorghe Rakoczi I înfiinţează un episcopat român calvin.* IST. LIT. ROM. I, 340. *Episcopatele de la Dunăre... constituie o frumoasă pagină a istoriei religioase populare dinainte de epoca bisericii feudale.* PANAITESCU, C. R. 99, cf. M. D. ENC., DN[3]. *Dragoş a obţinut... o nouă favoare, aceea de a avea un episcopat ortodox în Halici.* IVĂNESCU, I. L. R. 508, cf. DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDU.

2. Totalitatea episcopilor, corpul episcopilor. V. e p i s c o p[1]. *Adunându-se episcopatul catolic la conferinţele ţinute..., am crezut că îl găsesc.* BARIŢIU, C. II, 260. *Burghezimea era prea de multe ori asuprită de către aristocraţia feudală unită cu episcopatul şi cu călugărimea până după reformaţiune.* id. P. A. I, 84. *În România episcopatul din acel regat nu voieşte să ştie de alt sinod.* id. ib. III, 306, cf. LM, DDRF, BARCIANU, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Este de văzut dacă... episcopatul va prefera tăcerii lui inactive tribuna cu baterie la gheaţă.* ARGHEZI, S. XXV, 281.

3. Rangul, demnitatea, funcţia de episcop[1]; episcopie[1] (**1**). *Episcopatul* [este] *o însărcinare.* CANELLA, V. 240, cf. COSTINESCU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Luptă pentru ca episcopul Gherasim să se întoarcă în episcopat, chiar fără voia lui.* ARGHEZI, S. XXXIV, 39. *Pierdu, cu toate zbaterile lui, episcopatul de la Gherla.* STANCU, R. A. IV, 71. *N-am pretins o mitropolie, ci numai un episcopat.* id. ib., cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

4. Timpul cât este în funcţie un episcop[1]. Cf. COSTINESCU, DDRF. *În scurta durată a episcopatului său, el ar fi cheltuit... peste o sută cincizeci de pungi.* IORGA, L. I, 525, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *episcopate.*

– Din fr. **épiscopat**, lat. **episcopatus.** Cf. germ. E p i s k o p a t.

EPISCOPEÁSĂ s. f. (Învechit, rar) Soţie de episcop[1]. *Au murit episcopul Lusinie... şi l-au îngropat episcopeasa lui în Iaşi.* ŞINCAI, HR. II, 215/35. *Episcopeasa lui Lisinie s-au sugrumat.* id. ib. 216/25, cf. MDA.

– Pl.: *episcopese.*

– **Episcop[1]** + suf. *-easă.*

EPISCOPÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit; atestat prima dată în 1699, cf. TDRG[3]) Episcopal, eparhial (**1**), diecezan, (învechit) episcopic[1], pastoral (**2**), (învechit, rar) episcopicesc. *Aceluiaş Daniil episcopului... într-această stăpânire episcopească a sa să fiţi cu toată agiutorinţa spre învăţătura cuvântului* (începutul sec. XVIII). BUL. COM. IST. II, 265. *„Catehismul"... s-au făcut în anul 1774, de neunitul episcopesc săbor ce s-au făcut în Carloviţ* (a. 1785). ŞA I, 98. *Al episcopeştii chezarocrăieştii Bucovini clericiască şcoală* (a. 1793). IORGA, S. D. V, 161. *Împăratul Carol au întemeiat mânăstirea de la Blaj, în carea să se ţie unsprezece călugări carii... să poarte grijea seminariului..., consistoriumul episcopesc la ei să fie.* MICU, în ŞA I, 246. *Lemne de foc şi legumi din grădina episcopească.* ŞINCAI, HR. III, 287/30. *Să se rânduiască scaon episcopesc în oraşul Ţereatului.* MAIOR, I. B. 27/16, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Cu ocazia aşezării sale în scaunul episcopesc.* SIMB. PL. [Foaia de titlu]/17, cf. VALIAN, V. *Să ne adresăm în scrisori... către prefectul curţii episcopeşti.* GT (1848), 135[2]/53, cf. ISER. *Acei theologi episcopeşti erau de regulă denumiţi tot numai dintre iezuiţi.* BARIŢIU, P. A. I, 199. *Avuserăm chiar şi aici în Transilvania exemple de ale despotismului episcopesc.* id. ib. III, 4, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 657, LM. *Le porunci ca la ocuparea scaunului episcopesc să ia în consideraţie înainte de toate pe minoritul Andrei din Cracovia.* EMINESCU, O. XIV, 191, cf. DDRF. *În anul 1738 a transpus reşedinţa episcopească din Făgăraş la Blajiu.* TURCU, E. 82. *Cleric care primeşte ordinul sacru episcopesc.* ENC. ROM. II, 316, cf. BARCIANU. *În scrisoarea presântată la consistoriul episcopesc, Vasile Sbiera se roagă ca să i se permită a strămuta la Bălcăuţ biserica făcută în Ţibeni.* SBIERA, F. S. 81, cf. ALEXI, W. *Cu drepturi episcopeşti.* AN. IST. NAŢ. I, 34, cf. CADE. *Secretar episcopesc.* NOM. PROF. 74. *A râs şi voinicul; molipsindu-se după aceea de veselie toţi câţi erau de faţă în cerdacul episcopesc.* SADOVEANU, O. XIII, 508, cf. CIORĂNESCU, D. ET. 3 188, TDRG[3].

– Pl.: *episcopeşti.*

– **Episcop[1]** + suf. *-esc.*

EPISCOPÉŞTE adv. (Învechit) Ca episcopii (v. e p i s c o p[1]), în felul episcopilor. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

– **Episcop[1]** + suf. *-eşte.*

EPISCOPÍ vb. IV. I n t r a n z. (Învechit, rar) A îndeplini funcţia de episcop[1]. *Ep[i]sc[o]pind într-aciale... oraşe.* DOSOFTEI, V. S. martie 108[r]/17. *Stând episcop la Iconiia şi ep[i]scopind s-au săvârşit cu pace.* id. ib. noiembrie 115[v]/20. *Noi înşine am episcopit întru dânsa* (a. 1792). BUL. COM. IST. III, 19, cf. MDA.

– Prez. ind.: *episcopesc.*

– V. **episcop[1].**

EPISCÓPIC[1], -Ă adj. (Învechit) Episcopal, eparhial (**1**), diecezan, (învechit) episcopesc, pastoral (**2**), (învechit, rar) episcopicesc. Cf. PONTBRIANT, D., LM, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

– Accentuat şi: (rar) *episcopíc.* BARCIANU. – Pl.: *episcopici, -ce.*

– Din ngr. **ἐπισκοπικός.** Cf. germ. e p i s k o p i s c h, é p i s c o p i q u e.

EPISCÓPIC[2], -Ă adj. Care se referă la episcop[2], care ţine de episcop. Cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *episcopici, -ce.*

– Din fr. **épiscopique.**

EPISCOPICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Episcopal, eparhial (**1**), diecezan, (învechit) episcopesc, episcopic[1], pastoral (**2**). *Fundaţia mesei episcopiceşti trebuie să fie deschilinită de fundaţia călugărilor.* ŞINCAI, HR. III, 286/31.

– Pl.: *episcopeşti.*

– **Episcop[1]** + suf. *-icesc.*

EPISCOPÍE[1] s. f. **1.** Funcţia, titlul de episcop[1]; episcopat (**3**). *Să fie dzilele lui puţineale şi piscupiia lui lua-va altul.* PSALT. HUR.[2] 182. *Să fie zilele lui mici şi piscupia (episcopiia* D) *lui se preimească altu.* PSALT. 235. *Piscupiia lui să primească alt.* CORESI, PS. 310/12. *Oricine să va face episcop, sau preot, sau diacon, sau alt dar va lua cu galbeni, sau cu mulţi sau cu puţini, aceluia să se ia episcopia şi arhieria lui şi a preotului, măcar diacon de va fi.* PRAV. GOV. 29/18. *Să fie sălaşul lui pustiu şi să nu fie cine lăcui întru el; şi episcupiia lui să o ia altul.* N. TEST. (1648), 135[v]/31. *I s-a*

făcut metathesis de la episcopiia Râmneculuí la vlădiciia ţării. R. GRECEANU, CM II, 159. *Au fost judecat şi lepădat din episcopie şi dat în mâni mireneşti să se pedepsească.* MICU, în ŞA I, 245. *Bărbatul cel milos soseşte ca să primească, după vrednicie, episcopie.* BOBB, în ŞA I, 745. *S-au fălit, Prin mijlocirea turcească, episcopie să ia.* BELDIMAN, E. 71/5, cf. LB. *La 1695, Fenelon fu râdicat în treapta episcopiei Cambriii.* PLEŞOIANU, T. I, 3/28, cf. 4/5, cf. VALIAN, V. *Se vorbeşte că s-ar bate 3 inşi după episcopia din Ardeal* (a. 1846). ap. BARIŢIU, C. II, 323, cf. ISER. *El... a renunţat de bună voie la acea episcopie.* BARIŢIU, P. A. I, 19, cf. POLIZU, COSTINESCU, LM, ENC. ROM. II, 316, BARCIANU, TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE.

2. (Adesea urmat de determinări care indică numele, locul, apartenenţa) Instituţie a Bisericii creştine care este condusă de un episcop[1]; teritoriu asupra căruia se exercită autoritatea unui episcop; eparhie (**1**), episcopat (**1**), (învechit şi popular) vlădicie (**3**). V. d i e c e z ă. *L-am dăruit sfintei, dumnezeeştii episcopii* (a. 1598). IORGA, S. D. V, 174. *Ocina episcopiei* (a. 1627). D. BOGDAN, GL. 86. *Să strângeţi banii satelor sântei episcopii* (a. 1629). XENOPOL, I. R. VI, 175. *În tocmala noastră a fost popa Maftei de la episcopia de Huşi* (a. 1636). ARHIVA, I, 107. *Aşijderea şi mitropoliia de la Suceava şi episcopiia de la Rădăuţi şi mănăstirea Neamţului.* URECHE, L. 71. *Dat-am cartea Domniei mele rugătorului nostru archiepiscopului de la episcopia cea ungurească* (a. 1669). IORGA, S. D. II, 78. *Mihai Vodă... au făcut şi episcopie la scaunul domnilor de Ardeal, la Belgrad.* M. COSTIN, O. 49. *Au venit înaintea noastră părintele Serafim, ce au fost episcop al sfintei episcopii de Rădăuţi* (a. 1688). SAVA, DOC. I, 44. *Mineiul... s-au tipărit în sf[â]nta ep[i]sc[o]pie de la Buzău* (a. 1698). GCR I, 319/3. *Sf[â]nta ep[i]scopie de la Buzău* (a. 1702). id. ib. 343/9. *La episcopia Râmnicului.* ANTIM, P. XXV. *Sf[â]nta ep[i]scopie a Râmnicului* (a. 1705). GCR I, 357/22. *Sfinţii părinţi carii or fi episcopi la sfânta episcopia Huşilor* (a. 1746). TDRG. *N-au cutezat a trece cu vedere ocârmuirea şi purtarea de grijă a episcopiei şi a eparhiei sale* (a. 1769). ARHIVA R. I, 202/15. *Să priimască duhovniciasca ocărmuire a eparhiei şi a episcopiei aceştiia* (a. 1787). BUL. COM. IST. III, 17. *Eparhiile acestor patru episcopii.* IST. AM. 15[v]/10. *În rezidenţie episcopiei noastre, la Cernăuţi* (a. 1793). IORGA, S. D. V, 162. *La Oradiia Mare au întemeiat episcopie.* MICU, în ŞA I, 230. *S-au mutat episcopul Huşului, chir Veniamin, la această sfântă episcopie* (a. 1796). BUL. COM. IST. III, 21. *Oricâte căsătorii s-au desfăcut în eparhia episcopiei Făgăraşului... toate să se aducă la loc.* MAIOR, I. B. 273/19, cf. LB. *Scoaseră puţin câte puţin pe preoţii mireni de prin episcopiile lor.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 222/24. *O anafora... cu care au luat şî toate veniturile mitropoliei i ale episcopiilor şî ale mănăstirilor.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 82, cf. ISER. *Alecsandru organiză şi ierarhia bisericii Moldavei, înfiinţând şi două episcopii.* IST. M. 63/7. *I s-a promis episcopia de la Gherla.* BARIŢIU, C. II, 155, cf. POLIZU. *Biserica episcopiei nu se deosebeşte prin altă, decât prin o clopotniţă.* NEGRUZZI, S. I, 194, cf. PONTBRIANT, D. *Această episcopie... a posedat două condice, una veche şi alta nouă.* CUV. D. BĂTR. I, 79, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 657. *Iată... o filă dintr-un cronograf manuscris de la 1638, scris la episcopia Buzăului.* CONV. LIT. XI, 198. *Părăsind săraca lui episcopie din Turcia, veni în Ţeara Românească.* ODOBESCU, S. I, 432. *Papa... dete ordin arhiepiscopului din Praga, precum şi episcopilor din Breslau şi Cracovia... să întemeieze o episcopie proprie în Moldova.* EMINESCU, O. XIV, 191. *A început să stăruie... să se strămute la Mizil episcopia de Buzău.* CARAGIALE, O. I, 263, cf. DDRF. *El câştigă totuşi un pas îndestul de însemnat, înfiinţarea unei episcopii catolice în Moldova.* XENOPOL, I. R. III, 114, cf. 187. *Archierei se fixează... câte unul la fiecare episcopie.* ENC. ROM. II, 316. *Un uric... prin care dăruieşte Ştefan cel Mare episcopiei din Rădăuţ patru familii de ţigani.* SBIERA, F. S. 41, cf. ALEXI, W. *Lui i se datoreşte întemeierea mitropoliei ortodoxe din Argeş, a episcopiei de peste Olt, a Severinului.* IORGA, C. I. I, 4. *Într-o rânduială moldovenească din 1785 se zicea că episcopia Huşilor avea drept să ia din 50 stupi „un stup de sămânţă, iară nu de bătut".* PAMFILE, I. C. 90. *Chiar azi am să-l reclam la episcopie.* REBREANU, I. 361. *Inspector al unei episcopii.* SEVERIN, S. 51, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, DR. VII, 356. *Ce este real şi dovedit e numai existenţa episcopiei Strehăii din ultimul sfert al secolului XVII.* ARH. OLT. XII, 162. *Cuvioasele... au făcut o umilă întâmpinare la episcopie.* VOICULESCU, P. I, 206, cf. SCRIBAN, D. *Era la episcopia Galaţilor un fost diacon de la capela din Paris.* ARGHEZI, P. T. 7. *Preotul îi făgăduise că o să vorbească la episcopie să-l facă monah.* id. S. XV, 179, cf. DL. *Era moşia episcopiei pe vremea aia.* PREDA, D. 17. *Umblase cu tot felul de plocoane pe la episcopie.* T. POPOVICI, S. 142, cf. DM. *Episcopia chema dascăli pentru predarea ştiinţei de carte românească.* IST. LIT. ROM. I, 343. *Mitropolia şi episcopiile dispuneau de diverşi logofeţi pentru întocmirea documentelor şi corespondenţei.* STOICESCU, S. D. 81, cf. 110, CIORĂNESCU, D. ET. 3 188. *Poporul nostru a trăit un creştinism primitiv, fără episcopat, într-o ţară unde nu erau oraşe şi... nu puteau fi episcopii.* PANAITESCU, C. R. 104, cf. 105, M. D. ENC., DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., L. ROM. 1994, 29, DEX[2], DEI. *Protopop de piscupie,... Când ceteşte Te slăveşte.* CIAUŞANU, V. 92. ◊ (Prin metonimie) *Au priimind hirotonia ep[i]sc[o]piei.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 42[v]/15. *Să supuse... a priimi hirotonia episcopiei din Kesaria.* MINEIUL (1776), 18[v2]/34.

3. Biserica şi ansamblul de clădiri anexe care constituie sediul instituţiei conduse de un episcop[1]; reşedinţa episcopului. *Mai nainte era mare loc şi bogat şi era loc de episcopie* (cca 1600–1680). GCR I, 176/9. *Când să va prosti... vreun episcop de episcopie şi va vrea să lăcuiască la acea beserică, să aibă voie să şază şi să-ş aibă căzuta cinste întru toate.* ANTIM, O. 337. *Sfânta episcopia Huşilor fiind arsă şi prădată* (a. 1709). TDRG. *Făcându-se episcopie noao în oraşul Moldovei.* MAIOR, I. B. 27/7. *Toate mănăstirile şî mitropolia şî episcopiile, cu totul să să vânză pă trei-patru şî ma mulţi ani, în arendă.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 67. *Tot oraşul era adunat în ograda episcopiei.* NEGRUZZI, S. I, 231, cf. COSTINESCU, LM. *Episcopia catolică a Milcovului... fu cu zel restaurată.* EMINESCU, O. XIV, 155. *Trăsnea ieşi de la episcopie fără de galbini.* REV. CRIT. I, 510, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Amândoi se pomenesc într-o zi cu un ordin să se prezinte la episcopie.* IZV. XI, 90. *S-a dus la Râmnic, la vlădica, să-i dea de ştire că în cutare zi vine la episcopie să se cunune.* GALACTION, O. 71. *S-au dus la Roman cu cele două steaguri de răzăşi, ca să primească pe solii papii şi veneţienilor. I-au primit la sfânta episcopie.* SADOVEANU, O. XIII, 957, cf. SCRIBAN, D. *Arhimandritul părăseşte violent episcopia şi nu se ştia de ce.* ARGHEZI, P. T. 7, cf. DL, DM, M. D. ENC., D. ENC., DEX[2], DEI, NDU. *Tu-ţi ia casă cu chirie Sus în deal la piscopie.* MAT. FOLC. 94, cf. ALR II/I MN 91, 2 723/514, 531, 537, 723, 791, 812, 987.

– Pl.: *episcopii.* – Şi: (învechit şi popular) **piscopíe**, **piscupíe** (accentuat şi, învechit, rar, *píscupie*, CORESI, PS. 310/12), (învechit) **episcupíe**, (regional) **ipiscopíe** (ALR II/I MN 91, 2 723/531, 723) s. f.

– Din slavon. **єпископиꙗ, єпископиꙗ, пископиꙗ, пископиꙗ, єпископиꙗ**, ngr. **ἐπισκοπή**, lat. **episcopium.**

EPISCOPÍE[2] s. f. (Fiz.) Proiectare a obiectelor opace cu ajutorul episcopului[2]. Cf. DN[3], NDN, NDU.

– Pl.: *episcopii.*

– Din fr. **épiscopie.**

EPÍSCUP s. m. v. **episcop**[1].

EPISCUPÍE s. f. v. **episcopie**[1].

EPISERÍE s. f. (Franţuzism învechit, rar) Băcănie. Cf. KRETZULESCU, M., L. ROM. 1964, nr. 3, 256, cf. MDA.

– Pl.: *episerii.*

– Din fr. **épicerie.**

EPISILOGÍSM s. n. Silogism dintr-un polisilogism care are ca premisă concluzia silogismului anterior (*prosilogism*). Cf. MINERVA, M. D. ENC., DN^3, DEX^2, NDN.

– Pl.: *episilogisme*.

– Din fr. **épisyllogisme.**

EPISÓD s. n. **1.** (Lit.) Acțiune (secundară) în ansamblul unei opere literare, având un rol relativ independent față de acțiunea principală; scurt fragment dintr-o operă literară. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Acest feliu de istorii vârâte să numesc episoade.* id., în ȘA I, 257. *Eroul începe a vă nara... în formă de episod, evenimentele ce s-au întâmplat înaintea debutului.* HELIADE, D. J. 3/15. *Să fie împodobită de feluri de epizoduri care să fie ca mădulările unui trup sănătos.* id. GR. P. 21/4, cf. I. GOLESCU, C. *Mai în toate... se află asemenea bucăți care în poezie se numesc episoduri.* MARCOVICI, R. 135/19. *Astfel de cazuri au dat... siujetul acestei piese, pe care au înfrumusețat-o cu epizoduri comice.* ASACHI, PED. 1/13, cf. VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D. *Epizodul lui Martin este o fantezie poetică.* RUSSO, S. 41, cf. 24, 27. *„Valea Albă"..., compunere de mare preț pentru români, cuprinde epizodele cele mai dramatice și mai eroice din vieața lui Ștefan cel mare.* ROM. LIT. 26^2/3, cf. POLIZU, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Un nor negru, încărcat de electricitate, da acelui întuneric prematurat aparința și solemnitatea unei episode dramatice.* BARONZI, C. III, 277/17, cf. COSTINESCU, LM. *Soarta cânticului poporan nu este aceea a cuvântului scris... Fiecare îi adaoge un semn de la sine, o vorbă, un vers, un episod.* ODOBESCU, S. I. 190. *Pentru uzul școlar i se poate acorda un locșor (deși numai ca episod) și numai din motive economice.* EMINESCU, O. XIV, 440. *Dar e cel puțin o înlănțuire în aceste episoade?... Care e legătura lor?* CONV. LIT. XXII, 47. *Epizoadele sunt caracteristice pentru autor și pentru roman.* GHEREA, ST. CR. I, 276, cf. DDRF. *Războiul din 1856 este un episod în epopeea uriașă a războaielor ruso-turce..., ce nu prea se împacă cu șirul întregului poem.* XENOPOL, I. R. XII, 144, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *În... nuvelă..., scenele de un realism crud se întrețes cu episoade de o dureroasă tristețe.* IBRĂILEANU, S. 97. *O schiță bună... se întipărește în memorie și rămâne uneori mai bine decât cutare sau cutare episod din vreun roman stufos.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 272, cf. ȘĂINEANU, D. U., MINERVA. *Autorul este prezent și părtaș... la episoadele ce se înșiră pe firul povestirii.* ARH. OLT. X, 71. *Citind epizodul Margaretei... mi-am adus aminte cu emoție de hamadriadele bietului Cercel.* LOVINESCU, C. IV, 49. *Mărețul episod din marea dramă de la Verdun e străbătut de o aprigă simțire patriotică.* SADOVEANU, O. XIX, 81. *Fiecare scenă, fiecare episod pregătește izbucnirea revoluției.* D. GUSTI, P. A. 98. [Verbele] *exprimă acțiuni definitive, care încheie un episod deciziv pentru povestire.* IORDAN, STIL. 146, cf. SCRIBAN, D. *Eu știu tot episodul mai departe, și versurile limpezi și armonioase.* MIHĂESCU, D. A. 16. *Ea aglomerează fapte..., colecționează oameni, cu minuție realistă și pitoresc exterior sau moral, într-o acțiune complicată, cu episoade multiple, nu totdeauna semnificative, dar cu evidentă intenție documentară.* CONSTANTINESCU, S. V, 6. *Sensul episodului este cu totul altul decât cel din minunatele romane istorice.* CONTEMP. 1951, nr. 224, 2/3. *Problema libertății tinerilor de a se însoți în ciuda calculelor economice ale părinților se pune din plin în episodul nunții.* CĂLINESCU, I. 312. *Mihai... revine în povestire abia după toate aceste episoade intermediare.* VIANU, S. 72. *Episodul... este emoționant.* LL I, 88, cf. DL, DM. *Din cântecul epic al Jianului... s-a desprins episodul podarului.* IST. LIT. ROM. I, 148, cf. SFC III, 11. *Episoade întregi, memorabile, cum ar fi peripețiile jurnalistului Serafin.* V. ROM. august 1960, 121, cf. ALIL XVI, 118, DER, DN^2. *Rezistă prin câteva episoade luate în sine.* N. MANOLESCU, A. N. I, 128. *În încheiere aș vrea să mă refer la versurile care fac legătura dintre episoade.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 2/4. *Nu altfel e descrisă scena botezului, într-o ingenuă variantă locală a episoadelor biblice analoage.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 143, cf. M. D. ENC. *Nu tot atât de izbutită este strofa incipientă a episodului în care... descrie „Parada la Palat".* CIOCULESCU, I. C. 111, cf. DN^3, V. BREBAN, D. G. *În cutare episod crepuscular de biografie eminesciană, eroarea e sancționată printr-un zâmbet fin.* GRIGURCU, C. R. 62, cf. DSR. *Episodul are putere deplină de a se susține detașat de corpul operei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 5, 8/2, cf. D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU, VASILIU, P. L. 4. ♦ (În drama veche grecească) Parte a acțiunii desfășurate între două intervenții ale corului. *Povestirea... ce întrerupea din când în când cântecul corului luă numele de episod.* CONV. LIT. IV, 159, cf. 164, CERNE, D. M., DL, DM, DER, DN^2, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI. ♦ Diviziune a unei acțiuni dramatice circumscrisă la un singur moment, la înfățișarea unei singure situații; grupare unitară de scene și de imagini într-un film, s e c v e n ț ă (**2**). Cf. V. BREBAN, D. G. *Am văzut primele două episoade.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 12/4. *Un episod în „Memorialul durerii" ar merita să fie dedicat exclusiv femeilor.* ib. 17/4. *Un prieten... îmi povestea tot felul de minuni... că au fost mai mulți Hitleri. În fiecare episod, un soldat de-al nostru mai omora câte unul.* CĂRTĂRESCU, N. 172, cf. D. ENC., NDN, DEI. ♦ S p e c. (Muz.) Frază muzicală, cu o tonalitate aparte, de importanță secundară, intercalată între părțile principale ale unei compoziții pentru a aduce o variație. Cf. ENC. ROM., TIM. POPOVICI, D. M., MINERVA, DL, DM, DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, DEI.

2. Întâmplare (secundară), de obicei considerată în raport cu unul sau mai multe evenimente importante, etape, procese etc.; incident, peripeție; secvență (**3**). Cf. LEON ASACHI, B. 87/5. *Amorul e numai un episod în viața bărbatului, și la femeie e toată esistința ei.* HELIADE, D. J. 79/7. *Un episod de astă natură este petrecerea principelui... în Moldova.* ASACHI, S. L. II, 31. *De ar fi știut el de episoadele de la Viena... altfeli ar fi putut apăra terenul.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 138. *Voim să cunoaștem episoadele și peripețiile acestei tragedii eclesiastice care s-a petrecut în 150 de ani?* BARIȚIU, P. A. I, 128. *Eu... nu crez epizoadelor nouă de la 1848.* RUSSO, S. 24. *Istoria... înfățoșează niște episoade atât de tragice.* NEGRUZZI, S. I, 283, cf. POLIZU. *Ist epizod istoric și interesant s-au reprodus de pressa franțeză.* CALENDAR (1858), 89/16. *Junele nostru se deșteaptă din visele de amor, văzu acest episod infernal, dar nu se spăimântă.* FILIMON, O. II, 175. *Bătaia de la Bender dede naștere unui epizod pe care îl reproducem aci, ca o poezie, ce poartă cașetul epocei.* HASDEU, I. V. 118. *Cursele... sânt unele din episoadele particulare ale celor din urmă zile de carnaval.* BARONZI, C. III, 151/3, cf. LM. *Vom avea într-adevăr istoria cutărui sau cutărui mișcământ, dar [nu] a cutărei fapte izolate, cari nu sunt decât pe-atâtea episoade.* EMINESCU, O. XV, 87. *Alte gânduri îl îngrămădiră, alungând imaginea tinerei italiene care formase un episod atât de scurt.* I. NEGRUZZI, S. III, 48, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Un episod mișcător din viața marelui poet Giacomo Leopardi a fost încă de multă vreme poetizat de nuvelistul german Paul Heyse.* SĂM. VIII, 448. *Știe, de pildă, culisele acelui epizod tragicomic cu numirea măcelarului Buțucachi în scaunul Moldovei.* BUL. COM. IST. II, 12, cf. 4, 29. *Se trec, astfel, în revistă amintirile scrise... despre un epizod din viața lui, de la liceul care-i poartă astăzi numele.* DR. II, 839. *Viața apare ca un imens rezervor de episoade vesele și triste..., de personaje de tot felul, care pot oricând servi creației literare.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 59, cf. ȘĂINEANU, D. U., MINERVA. *Cum personalitatea îi depășește cu mult opera, e de regretat... că poetul n-a găsit o pană fidelă pentru a i-o fixa... cel puțin în câteva din episoadele trăite.* LOVINESCU, M. 230. *Oamenii s-au întors la ogoare, parcă episodul răzvrătirii ar fi fost un vis urât.* REBREANU, R. II, 305. *Mi-a coborât clar, în amintire, dumnezeescul episod din muntele Quarantaniei.* GALACTION, O. 347. *Îngăduiți-mi să amintesc, domnilor, un mic episod din trecutul nostru.* CAMIL PETRESCU, P. 250. *Episodul din istoria prieteniei dintre Carageale și Missir... e... adevărat.* CONV. LIT. LXVIII, 359, cf. SCRIBAN, D. *Cel mai odios episod al acestei goane după foștii*

tovarăşi de luptă s-a petrecut la Cozia. OŢETEA, T. V. 309. *Povesteşte simplu, punând alături episoade cotidiene, într-o succesiune lentă, rareori dramatică, fără complicaţii interioare, care să abată acţiunea de la mersul ei linear.* CONSTANTINESCU, S. V, 370. *Lumea universitară ajunsese să cunoască episodul domnişoarei.* ARGHEZI, S. X, 37. *Legătura cu Ioana reprezenta, dacă nu un episod pasionant, cel puţin o diversiune justificată.* CĂLINESCU, B. I. 107. *Un episod jalnic veni să încheie cel din urmă anotimp petrecut în satul natal.* BLAGA, H. 96. *Un curios şi semnificativ episod de istorie culturală europeană.* RALEA, S. T. II, 196. *Şi nu e decât un episod al dramei care începe în Extremul Răsărit.* BOGZA, A. Î. 589, cf. DL, DM, DN[2]. *În penultima zi a tragicului său sfârşit s-a petrecut un episod semnificativ.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 27. *Un episod extraordinar marchează viaţa lui Ioan Maiorescu.* N. MANOLESCU, C. M. 279. *Ultima numire evocă, după toate probabilităţile, vreun episod al evenimentelor din 1716.* C. GIURESCU, P. O. 218. *Atunci s-a petrecut şi cunoscutul episod al apărării Cetăţii Neamţului.* MAGAZIN IST. 1973, nr. 10, 4, cf. M. D. ENC. *Istoria acestei ediţii nu e lipsită de interes, fiind un episod caracteristic din frământarea istoriei literare din secolul nostru.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 20/1, cf. DN[3]. *Povestesc celebrul episod al războiului bizantinilor cu avarii.* IVĂNESCU, I. L. R. 177, cf. DSR, V. BREBAN, D. G. *Ceea ce uimeşte... la lectura acestei cărţi este extraordinara memorie a autorului, căruia nu-i scapă, pare-se, nici un episod.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 2, 8/1, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

– Pl.: *episoade* şi *episoduri.* – Şi: **episód** s. n., (învechit) **episódă** (pl. *episoade*, POLIZU), **epizódă** s. f., (învechit, rar) **episódiu** (PONTBRIANT, D., LM; pl. *episodiuri*, PONTBRIANT, D. şi *episodie*, LM) s. n.

– Din fr. **épisode**, ngr. **ἐπεισόδιον.**

EPISÓDĂ s. f. v. **episod.**

EPISÓDIC, -Ă adj. Care aparţin unui episod (**1**), care este caracteristic unui episod; care se caracterizează prin folosirea episodului; care este întâmplător, incidental, neesenţial, secundar[2] (**2**), nesistematic. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., BARONZI, I. L. IV, 198, COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *O regulă veche cere ca romanul să aibă un personaj central în jurul căruia să se grupeze existenţele episodice ale celorlalte personaje.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 42, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Asistăm la mici încăierări episodice.* LOVINESCU, S. I, 13. *Ceia ce i se întâmpla nu mai avea un caracter episodic, localizat la Galaţi, în timpul examenului.* TEODOREANU, L. 126, cf. SCRIBAN, D. *Sunt... şi câteva portrete episodice, sobru zugrăvite şi cu totul pe un plan secund acţiunii.* CONSTANTINESCU, S. III, 199. *Autorii stabilesc profiluri precise tuturor personagiilor, chiar şi celor episodice.* CONTEMP. 1951, nr. 224, 2/5. *Temele principale sau episodice ale dramelor sale sunt împrumutate... dintr-un mare număr de izvoare.* VIANU, L. U. 62, cf. DL. *Există şi personaje epizodice, care nu au altă raţiune de a exista decât aceea de a contribui la crearea atmosferei.* S. C. ŞT. (Iaşi), 1958, 138, cf. DM, DN[2]. *Se lipseşte bucuros de acţiune,... de personaje episodice.* N. MANOLESCU, A. N. III, 27. *Într-un rol cu totul episodic... fixează un tip ce se reţine.* T ianuarie 1969, 91. *Compoziţia episodică... urmează canoanele şi acceptă implicit convenţiile teatrului istoric realist.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 80, 21/2. *În „Doctorul Jivago" există un personaj episodic ale cărui manifestări sunt mereu benefice.* STEINHARDT, J. 228, cf. M. D. ENC., DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G. *Petrecerea înseamnă... reunirea, cu aproximaţie, a sus-numiţilor, plus figuri episodice identificabile.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 20/2, cf. DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Substantivat) *Sunt... câteva tipuri care ies din episodic.* CONSTANTINESCU, S. II, 243. *Aparent, risipirea în episodic şi anecdotă dă iluzia unei devieri de la esenţial.* id. ib. III, 283. ◊ (Adverbial) *Introducerea lui Mircea, pe care Eminescu îl aduce în cunoscuta „Scrisoare", trebuia să intre poate episodic, dar nu e cu neputinţă ca, afiând teoria lui Hasdeu a Muşatinilor-Basarabi, Eminescu să fi voit... să vâre pe Mircea în ceata Muşatinilor.* CĂLINESCU, O. XII, 94. *Notăm cu titlu semnificativ pe... Rela Ghiţescu... configurând episodic neştiinţa temătoare de ştiinţă a omului din popor.* T ianuarie 1969, 103. *Cea mai mare concesie pe care o putea face compozitorul confratelui său era să îngroaşe descriptiv-onomatopeic o frază muzicală, cum fac uneori – cu totul episodic şi foarte discret – Bach în cantate, Mozart în operele sale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 26, 22/1.

– Pl.: *episodici, -ce.* – Şi: (rar) **epizódic, -ă** adj. VALIAN, V., ŞĂINEANU, D. U., S. C. ŞT. (Iaşi), 1958, 138.

– Din fr. **épisodique.**

EPISÓDIU s. n. v. **episod.**

EPISOTIE s. f. v. **epizootie.**

EPISPÁDIAS s. n. (Med.) Malformaţie congenitală care constă din deschiderea uretrei pe faţa superioară a penisului. Cf. ENC. ROM. *Anomalii a aparatului uro-genital (hipospadias, epispadias, fimoză).* ABC SĂN, 149, cf. D. MED., DN[3], NDN, DEI.

– Accentuat şi: *epispadías.* DN[3], NDN. – Pronunţat: *-di-as.* – Şi: (învechit) **epispadie** (accentul necunoscut) s. f. ENC. ROM.

– Din fr. **épispadias.**

EPISPADIE s. f. v. **epispadias.**

EPISPÁSTIC, -Ă adj., s. n. (Medicament) care produce revulsia pielii. Cf. I. GOLESCU, C., AR (1830), 434, ib. (1831), 456, POVĂŢUIRI, 8, POLIZU, H. 76, LM. *În farmacie se prepară o mulţime de panade epispastice.* ENC. ROM. *Alifia epispastică.* BIANU, D. S., URSU, T. Ş., D. MED., DN[3], NDN, DEI.

– Pl.: *epispastici, -ce.*

– Din fr. **épispastique.**

EPISPÉRM s. n. (Bot.) Membrană (**2**) care înveleşte sămânţa plantelor; tegument (**2**). *Plăntele cu episperma... învăliă într-un endocarp lemnos... tocmai după doi ani încolţesc.* POVĂŢ. (1844), 318/11. *Sămânţa... va începe... a-ş muie episperma în timpul arătat mai sus.* ib. 319/6, cf. ENC. AGR., NDN.

– Pl.: *episperme.* – Şi: (învechit) **epispérmă** s. f. POVĂŢ. (1844), 318/11, ib. 319/6.

– Din fr. **épisperme.**

EPISPÉRMĂ s. f. v. **episperm.**

EPISTASE s. f. v. **epistaxis.**

EPISTASÍ vb. IV. I n t r a n z. (Învechit) A supraveghea; a avea grijă (de ceva); a epistatisi. *Să ipistăşeşti ca să se mute şi să se facă această adunare a oborului afară din Bucureşti* (a. 1784), GÁLDI, M. PHAN. 181. *Să epistăşeşti ca toată lâna să se facă teslim negustorului* (a. 1785) id. ib. *Să epistăseşti, ca, cât se va putea mai în grabă, să se facă meremet bun* (a. 1971). id. ib. *Această... biserică s-au zidit... epistasind cu osteneala Dionisie shimonahul Cernicanu* (a. 1833). IORGA, S. D. XXI, 18, cf. MDA.

– Prez. ind.: *epistăsesc.* – Şi: **epistăsí, epistăşí, ipistăşí** vb. IV.

– Derivat regresiv de la **epistasie.** Cf. e p i s t a t i s i.

EPISTASÍE s. f. (Învechit; atestat prima dată în 1776, cf. TDRG[3]) Supraveghere, îngrijire, conducere, pază (**I 1**); p. e x t. funcţie administrativă care constă în conducerea unei provincii, a

unor servicii publice etc.; timpul în care o persoană îndeplineşte această funcţie. *Lui Manolachi, căpitan de dărăbani, pentru osteneala ci au făcut la epistasie păinii târgului* (a. 1786). IORGA, S. D. VI, 191. *A hotărât spre a lui cerere ca să arate... a sa evmenie către acest domn Ban, după însăşi împlinita epistasie şi povăruire a Banatului* (a. 1787). GĂLDI, M. PHAN. 181. *Să vie... la casa răsurilor supt epistasia dumnealui vel-log[ofăt] de obiceiuri* (a. 1804). TES. II, 336. *Şi oricâte altele se vor mai afierosi în vremea epistasiei sale, toate acestea, după obicei sânt lucruri ale acestui sfânt lăcaş* (a. 1814). URICARIUL, VII, 66. *În ţara aceasta multe din cele obşteşti şi folositoare au trebuinţă de osăbită epistăsie şi purtare de grijă* (a. 1815–1816). id. I, 102/1. *La leat 1818... mă aflam eu, sluga Măriii Tale, iarăşi cu epistasia logofeţiii cei mari* (a. 1823). DOC. EC. 268. *S-au mai pornit cu pără şi în epistasia agiii dumnealui logofătului Mihalache* (a. 1825). FURNICĂ, I. C. 342. *Pentru dragostea lui cea către mumă-sa l-au iertat şi i-au dat iarăş epistasia Asiii Mici.* IST. UNIV. I, 166/6, cf. VÂRNAV, F. M. I, 116^{v}/13, POVĂŢUIRI, 1. *Această... biserică ridicatu-s-au... prin epistasia şi cu ajutorul serdaru[lui] Grigorie Negru* (a. 1827). IORGA, S. D. XXI, 18. *Această... biserică... este rădicată... şi prin epistaşiia şi cu ajutorul dumnealui vistieru Radu Plopeanu* (a. 1828). id. ib. 19. *Colaboranţi (lucrătorii) ai „Albinei" supt epistasia unui boieriu literat.* AR (1829), 64^{1}/36, cf. 132^{1}/15. *Au orânduit facerea bisericei ce este podoaba capitalei noastre şi carea... subt epistasia marelui spatr. Catargiu s-au şi întemeiat.* CR (1830), 385^{2}/8, cf. I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 657, ALEXI, W., TDRG, T. PAPAHAGI, C. L., SCRIBAN, D., CONTRIBUŢII, III, 79, CIORĂNESCU, D. ET. 3 189, DEI, TDRG^{3}.

– Pl.: *epistasii.* – Şi: **epistăsíe**, **epistăşíe**, (învechit, rar) **epistaţíe** (PONTBRIANT, D.), **epistăţíe** (ALEXI, W.) s. f.

– Din ngr. **ἐπιστασία**.

EPISTÁT s. m. **1.** (Învechit şi popular; atestat prima dată în 1783, cf. TDRG^{3}; adesea cu determinări care indică domeniul de activitate) Administrator, intendent; vechil (**3**), vătaf (**II 2**), logofăt; supravhegetor (**1**), paznic^{2} (**1**), (învechit, în Transilv.) prefect (**6**). V. e c o n o m (**1**). Cf. GÁLDI, M. PHAN. 181. *Vor dovedi... epistaţii şi vornicii de ţigani domneşti că au săvârşit asemine chip de vicleşug* (a. 1793). URICARIUL, I, 126/31. *Aflându-mă ipistat aceştii vii, m-am pomenit cu numita... viind cu ţigani ce avea şi cu cară* (a. 1801). IORGA, S. D. I, 246. *S-au socotit de cătva ani a se ţine deosăbit de epistaţi şi au lipsit supărările lăcuitorilor* (a. 1802). URICARIUL, I, 2/26, cf. 207/21. *Neculai... biv vel postelnic, epistat cămărei* (a. 1804). ib. VII, 61, cf. V, 53/27, BUDAI-DELEANU, LEX. *Şi la aceasta au ales epistat pe cneazul Menciov cel înţelept.* CHIRIAC, 115. *Epistatul armăşiei* (a. 1810). CONTRIBUŢII, III, 78. *Epistatul ocnilor... au făcut arătare la Divan* (a. 1811). DOC. EC. 122. *Dl ipistatul podurilor din oraşul Iaşii... porunceşte ca întâi să se facă cercetare* (a. 1814). N. A. BOGDAN, C. M. 111. *Poruncim ca şi epistatul grosului... i polcovnicii de aici din Craiova să li să dea straşnică poruncă* (a. 1814). ARH. OLT. VIII, 451. *Acest... potir s-au făcut cu cheltuiala dumnealui chir Panaiot Nicolaudis, epistat* (a. 1819). IORGA, S. D. XV, 179. *Era arhiereu al evreilor şi... epistat orânduielelor celor din lăuntru a norodului.* IST. UNIV. I, 76/13. *Mănăstirea Obedeanului s-au otcârmuit... prin epistat Iorgu Postelnicu* (a. 1826). ARH. OLT. X, 354. *Domnul stolnic Dimitrie Ştefanopolitul, epistatul scoalelor naţionale romaneşti.* BR (1829), I, 54^{1}/12. *Pe la oraşe epistaţii... sânt datori în toate zilele să cerceteze şi să se încredinţeze de sănătatea lăcuitorilor.* CR (1830), 33^{1}/15, cf. I. GOLESCU, C. *Norocul... îi scoase înaintea unui epistat de spitale ostăşăşti.* CĂPĂŢINEANU, B. 8/21. *Alergai la bucătăria împărătesii unde nişte epistaţi de cuhnie îmi spuseră că ea se află moartă.* id. S. 76/1. *Foile dajdiilor manzâlilor... se vor da epistaţilor de manzâli.* REG. ORG. 44/19. *Ipistatul cel din cinstită poruncă orânduit, împreună cu zapciii, s-au pornit cu o ră socoteală asupra nostră* (a. 1835). IORGA, S. D. VII, 20. *Să vedem ce este de făcut spre a aduce şcoala aceasta la destinaţiunea spiritului fondatorilor ei, spre a produce acei buni argaţi şi epistaţi cari lipsesc cu totul în partea de dincoace a ţării.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_{1}$, 264, cf. VALIAN, V. *Vreau să-i arăt că, de când sânt epistat pe moşia asta, n-am stat niciodată cu mânele în sân.* MILLO, în PR. DRAM. 311, cf. POLIZU. *Când m-am întors, l-am găsit ajutor logofătului Marinică, epistatul unei moşii ce aveam în Teleorman.* GHICA, S. 302, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 657, LM. *Iată, pe de altă parte, omul lui de afaceri, epistatul, ocupând fără ruşine şi fără măcar a se ascunde postul de inginer al judeţului!* EMINESCU, O. XII, 398. *Nu era decât un epistat al proprietarului.* DDRF, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *În acelaşi an, un privilegiu domnesc cuprinde pomenirea lui hagi Chiriac... ca epistat al fabricii de postav.* IORGA, C. III, 190, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, NOM. PROF. 47. *Nu mă da pe mâna epistaţilor de la Sfântu Munte, căci mă spânzură.* SADOVEANU, O. XIII, 902, cf. SCRIBAN, D. *În fundul mahalalei, la casa epistatisului, în ograda largă, se adunaseră felurimi de carete şi butci.* CAMILAR, C. P. 121. *Să trageţi pistoale, să afle lumea că a fost zaiafet la epistatis.* id. ib. 127, cf. DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET., IVĂNESCU, I. L. R., M. D. ENC., DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^{2}, DEI, TDRG^{3}, NDU. *De el ştie, măi copile, Hanul de la trei movile, Târlele ardeleneşti, Epistaţii boiereşti.* SĂM. VI, 888, cf. ALR II/812. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Să se dea numitului boier epistat o aseminea copie întocmai după coprinderea domnescului nostru acesta chrisov* (a. 1804). TES. II, 336. *Alexandru Arghiropol comis epistat Camenăriei* (a. 1806). URICARIUL, V, 54/3. *Au pus ciocoi epistaţi pe la m[ănă]stiri să stringă veniturile.* DIONISIE, C. 184.

2. (În vechea organizare administrativă a ţării) Cel mai mic grad de ofiţer de poliţie; persoană care avea acest grad; subcomisar. *Aprinderea felinarelor are a să face prin epistaţi şi vătăşeii mahalalelor.* BULETIN. G. (1844), 59^{1}/34. *Sânt pe străzi... un fel de ipistaţi poliţieneşti înarmaţi numai cu beţe scurte.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 106, cf. PONTBRIANT, D. *Sosind la poarta capitalei, căruţa mea stete locului, căci un epistat al poliţiei cerea pasportul.* F (1867), 250, cf. LM. *Se gândea ce ar fi dacă vreun comisar, vreun epistat ori vreun sergent... l-ar înhăţa, l-ar duce la secţie.* SLAVICI, N. II, 251. *Abia scăpase ciont din mâna unui epistat care îl prinsese afară din poarta curţii.* MACEDONSKI, O, II, 61, cf. DDRF. *Cum să adorm tu poliţia, cu toţi sergenţii, cu toţi comisarii şi cu toţi epistaţii ei?* HOGAŞ, DR. II, 130, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mă întorceam sărind într-un picior, însoţit de un ipistat cârn..., cu chipiul la o parte.* BRĂESCU, A. 43. *Ipistatul cerceta migălos măselele armăsarului.* KLOPŞTOCK, F. 284, cf. GÁLDI, M. PHAN. 181, SCRIBAN, D. *Ipistaţii şi vardiştii reprezentau pentru el Autoritatea.* PAS. Z. I, 173. *Ipistaţii puneau steaguri... şi totoodată umblau cu gărzile civice.* id. L. I, 35, cf. DL, DM, DER, CIORĂNESCU, D. ET., M. D. ENC., DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^{2}, DEI, NDU.

3. (În Antichitate) Procurator (**2**). *Pentru că au fost epistat al palatului, nu s-au arătat vrednic alegerii lui Iustinian.* IST. UNIV. II, 115/16. *Nimic nu se mai putea lua de prin ţări decât numai pentru Cezar, mai ales după ce să aşăzară prin ele procuratorii sau epistaţii lui.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 136/23. *Constantin slăbi foarte mult puterea epistaţilor pretorului, carii avea aceieş stăpânire şi aceleaşi dregătorii ca şi vezirii din vremea noastră şi obicinuia cu plăcere să omoare pe împăraţi, ca să ia ei împărăţia.* id. ib. 169/14. *În vestitul mormânt de la Rekhmara, al unuia din epistaţii regelui egiptean Tuthmes al III-lea,... ni se înfăţişează mai multe mari capete de bou de metal galben.* ARHIVA, II, 389, cf. D. ENC.

– Pl.: *epistaţi.* – Şi: **ipistát** s. n., (învechit, rar) **epistátis**, **ipistátis** (ap. GÁLDI, M. PHAN. 181) subst.

– Din ngr. **ἐπιστάτης**.

EPISTÁTIC, -Ă adj. (Grecism învechit) Care aparţine epistatului, care se referă la epistat. Cf. LM, GÁLDI, M. PHAN. 181, cf. MDA.

– Pl.: *epistatici, -ce.*

– Din ngr. **ἐπιστατικός**.

EPISTÁTIS subst. v. **epistat.**

EPISTATISÍ vb. IV. Intranz. (Grecism învechit) A supraveghea, a avea grijă (de ceva); a epistasi. *Asupra căreia cercetări să epistatisească cu îngrijirea dumnealui biv vel vornic Alexandru Nenciulescu* (a. 1822). GÁLDI, M. PHAN. 181, cf. MDA.
– Prez. ind.: *epistatisesc.*
– Din ngr. **ἐπιστάτησα** (aor. lui *ἐπιστατῶ*).

EPISTAȚÍE s. f. v. **epistasie.**

EPISTÁXĂ s. f. v. **epistaxis.**

EPISTÁXIS subst. (Med.) Hemoragie nazală. Cf. MAN. SĂNĂT. 261/12, ENC. ROM., CANDREA, F. 220. *Când epistaxa este însoțită de fierbințeală..., atunci ne putem gândi la începutul unei febre tifoide.* BIANU, D. S., cf. MINERVA, YGREC, M. N. 197, ENC. AGR., L. ROM. 1960, 5/88, DER, ABC SĂN. 307, cf. 315. *Am întrebat un medic... și am primit răspunsul că am un epistaxis.* L. ROM. 1966, 221, cf. DN^2, D. MED., M. D. ENC., DN^3, DSR, L. ROM. 1987, 51, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, IZV. XIV, 288.
– Și: (învechit) **epistáxă**, (învechit, rar) **epistase** (accentul necunoscut, MAN. SĂNĂT. 261/12) s. f.
– Din fr. **épistaxis.**

EPISTAZÍE s.f. **1.** (Biol.) Modificare de grad superior manifestată de una dintre două forme înrudite filogenetic. Cf. D. ENC., NDN, DEI.
2. Dominație a unei gene asupra alteia total diferite, producând mascarea unui caracter ereditar de către altul. Cf. D. ENC., NDN, DEI.
– Din fr. **épistasie.**

EPISTĂSÍ vb. IV v. **epistasi.**

EPISTĂSÍE s. f. v. **epistasie.**

EPISTĂȘÍ vb. IV v. **epistasi.**

EPISTĂȘÍE s. f. v. **epistasie.**

EPISTĂȚÍE s. f. v. **epistasie.**

EPISTÉMĂ s. f. (Filos.) Totalitatea cunoștințelor pozitive și a teoriilor științifice caracterizând o anumită epocă, care alcătuiesc stratul profund al câmpului epistemologic. Cf. D. ENC., NDN.
– Din fr. **épistémê**, gr. **ἐπιστήμη.**

EPISTÉMIC, -Ă adj. (Filos.) Care se referă la cunoaștere, la știință. Cf. NDN, NDU. ◊ *Logică epistemică* = ramură a logicii moderne care grupează încercările de formalizare a relațiilor logice dintre enunțurile care cuprind termeni epistemici (cunoaștere, opinie etc.). Cf. NDN.
– Pl.: *epistemici, -ce.*
– Din fr. **épistémique.**

EPISTEMOLÓG s. m. (Filos.) Specialist în epistemologie. *Un moment va veni, scrie un epistemolog, când știința va elimina chiar și hipergeometria spațiului.* JOJA, S. L. 12. *Din ce în ce mai mulți epistemologi burghezi remarcă faptul că logica matematică se referă doar la aspectul material, cantitativ, sensibil al gândirii.* L. ROM. 1965, 205. *Pe o poziție sensibil diferită... se află cunoscutul epistemolog și logician Giles Granger.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 90, 28/1, cf. DN^3, NDN, NDU.
– Pl.: *epistemologi.*
– Derivat regresiv de la **epistemologie.** Cf. fr. épistémologue.

EPISTEMOLÓGIC, -Ă adj. (Filos.) Care ține de epistemologie, care aparține epistemologiei, care se referă la epistemologie; care caracterizează epistemologia. *E regretabil că dl profesor... nu și-a lărgit îndeajuns logicismul în congres, până la depășirea punctului de vedere epistemologic.* CONV. LIT. LXVII, 184. *A fost un adversar al idealiștilor, nu atât pentru motive epistemologice, cât pentru rațiuni etice.* VIANU, M. 84. *Aici nu e vorba de categorii epistemologice, care se impun ca necesare în orice act de cunoaștere.* RALEA, S. T. II, 257. *Structura acestei mentalități spirituale își are originea... în mecanismul logic și epistemologic al lumii antice.* id. ib. III, 19, cf. DN^2. *S-a accentuat asupra caracterului epistemologic al actului estetic.* NOICA, D. 27. *Cunoașterea contemporană recuperează o mare intuiție epistemologică a medievalilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 96, 5/1, cf. DN^3, DEX^2, NDN, NDU. ◊ (Adverbial) *Pe măsură ce definește epistemologic..., proiectul cultural al lui Eliade își asociază o obsesie a transgresării.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 9, 9/3.
– Pl.: *epistemologici, -ce.*
– Din fr. **épistémologique.**

EPISTEMOLOGÍE s. f. **1.** (Filos.) Parte a gnoseologiei care se ocupă cu studiul procesului cunoașterii științifice, a mijloacelor de cunoaștere, a valorilor spiritului uman și a limitelor cunoașterii; teorie a cunoașterii științifice. Cf. MINERVA. *Epistemologia cuprinsă în „Geneză" presupune identitatea cuvântului cu obiectul.* CONV. LIT. LXVII, 130. *În sinteza schopenhaueriană au intrat, deopotrivă, epistemologia kantiană, idealismul platonic.* VIANU, M. 83. *A construi altfel pe un teren de logică pură ori de epistemologie o morală... înseamnă a rămâne la un edificiu fără temelie.* RALEA, S. T. II, 252. *Descartes pune la baza epistemologiei sale ideile sau naturile simple.* JOJA, S. L. 343, cf. DER, DN^2, M. D. ENC., DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G. *Această legătură derivă din însăși epistemologia kantiană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 5, 8/1, cf. D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
2. (Impropriu) Gnoseologie. Cf. M. D. ENC., DEX^2, DEI.
– Din fr. **épistémologie.**

EPISTÍL s. n. (Arhit.) Arhitravă. Cf. COSTINESCU, LM, ENC. ROM., CADE, LTR^2, DN^2, M. D. ENC., DN^3, DSR, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epistiluri.* – Și: (învechit) **epistíliu** s. n. LM.
– Din fr. **épistyle**, lat. **epistylium.**

EPISTILBÍT s. n. Mineral care se întâlnește în cavitățile unor roci magmatice, cristalizat în sistemul monoclinic și compus, mai ales, din calciu, sodiu, potasiu. Cf. ENC. ROM., CANTUNIARI, L. M., LTR^2, DEI.
– Și: (învechit) **epistilbítă** s. f. LM, CANTUNIARI, L. M.
– Din fr. **épistilbite.**

EPISTILBÍTĂ s. f. v. **epistilbit.**

EPISTÍLIU s. n. v. **epistil.**

EPISTÍM s. n. v. **epistimie.**

EPISTÍMI subst. invar. v. **epistimie.**

EPISTIMÍE s. f. (Grecism învechit) Știință (**II 3**): disciplină științifică. *Să dusă de la mâna acelui părinte bătrân, nebăgând în samă de epistimie.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 67^r/1. *Din veniturile țării să se facă academii de epistimi, meșteșuguri și limbi* (cca 1770). ARHIVA, R. I, 284/16. *Oamenii vrednici în*

meşteşugul armelor şi străluciţi în ştiinţa epistimilor nu-i plac. CRITIL, 53/33. *Sfârşitul epistimii de socotelă pă scurt* (a. 1793). ap. URSU, T. Ş. 286. *O academie fără epistimuri este ca o casă fără fereşti* (cca 1793–1803). URICARIUL, III, 18/32. *Drept aceea dar şi dascalul epistimurilor se cere a fi elin* (cca 1793–1803). ib., cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ştiinţa pravililor fiind una din epistimile care sânt supusă a să învăţa prin profesor, preste putinţă iaste a să ispiti cineva numai din canoanele Pandectilor.* PRAVILA (1814), XVII/5. *Această epistimi cu multă osteneală şi sârguinţă s-au alcătuit şi s-au scris după vreme de către înţelepţii lăcurilor de mai nainte.* ib. 1/12, cf. 1/3. *Trebuincioasele instrumenturi la învăţăturile epistimiilor* (a. 1815). GÁLDI, M. PHAN. 181. *Făcându-se dascăl, a învăţa limbi, epistimii şi meşteşuguri* (a. 1820). id. ib. *Paradosirea tuturor clasicelor învăţături şi a folositoarelor epistimii în limba românească* (a. 1828). URICARIUL, VII, 175. *Boierul îşi desăvârşia cunoştinţele urmând la şcoala domnească înalte cursuri de epistimii pe greceşte.* IORGA, L. I, 5, cf. SCL 1954, 33, 34.

– Pl.: *epistimii, epistimuri* şi (rar, m.) *epistimi.* – Şi: (rar) **epistími** subst. invar., (învechit, rar) **epistím** s. n.

– Din ngr. **ἐπιστήμη.**

EPISTOÁLĂ s. f. v. **epistolă.**

EPISTOLÁR, -Ă adj., subst. **I.** Adj. **1.** Care este propriu epistolei (**2**), care caracterizează epistola, care ţine de epistolă; privitor la modul, la arta de a scrie epistole. *Pentru stilul epistoler.* MN (1836), 70[1]/26, cf. PROT. – POP., N. D. *Stil epistolariu.* LM. *Două excese sânt de evitat în stilul epistolar* (a. 1877). CONV. LIT. XI, 81. *În literatură forma epistolară joacă un rol foarte însemnat.* ENC. ROM. *Aici nu avem a face cu scrisori originale, copiate spre a fi păstrate posterităţii, ci cu încercări epistolare, făcute după formule mai mult sau mai puţin cunoscute.* BUL. COM. IST. I, 123. *Autoarea a fost silită să creeze şapte stiluri epistolare.* IBRĂILEANU, S. L. 143, cf. ŞĂINEANU, D. U. *În literatură se întrebuinţează adeseori forma epistolară.* MINERVA 423, cf. CADE. *Odată cu publicarea acestei corespondenţe, intră şi arta epistolară ca gen special în literatura noastră.* LOVINESCU, S. VIII, 227, cf. 79, SCRIBAN, D. *Genul epistolar e apanajul femeilor.* VINEA, L. I. 306, cf. DL, DM. *Aceste scrisori slavone... erau răspândite prin copiere ca exemple de stil epistolar, pentru uzul grămăticilor şi al ucenicilor care învăţau limba slavonă.* IST. LIT. ROM. I, 267, cf. CIORĂNESCU, D. ET. 3 190. *De obicei se admit stilurile: literar-beletristic, publicistic, ştiinţific, oficial-administrativ. Unii mai adaugă stilul epistolar, oratoric şi stilul limbii vorbite sau familiar.* SCL 1961, 36. *În stilul epistolar... se întâlnesc, în toate cele trei secole, unele tipuri specifice de acord în persoană.* L. ROM. 1965, 599, cf. DN[2]. *Corespondenţa lui Maiorescu nu vădeşte talent epistolar în înţelesul propriu.* N. MANOLESCU, C. M. 168. *Cât de debilă va părea epoca noastră dinamică dacă ea va fi privită peste ani doar prin prisma genului epistolar!* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 115, 4/4, cf. M. D. ENC. *Scriu... câtiva competitori la genul epistolar în versuri.* CIOCULESCU, I. C. 58, cf. DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ (Despre creaţii literare) Care este compus în formă de epistolă (**2**); care este alcătuit din una sau mai multe epistole. *Documentul epistolar interesează mai cu seamă prin relaţia pe care o are cu caracterul fantastic şi polemic al lui Balzac.* STREINU, P. C. III, 306. *Nu putem spune că posedăm o bogată literatură epistolară, de amănunţită informaţie sau de remarcabilă valoare artistică.* CONSTANTINESCU, S. VI, 23, cf. II, 39. *Autorul voia să cultive romanul din epoca goetheeană, analitic, patetic, epistolar, cu o bună doză de idilic.* CĂLINESCU, I. 180. ◊ (Adverbial) *Corespondenţa, ca să constituie un document, trebuie să fie de calitatea celei a lui Flaubert, care trăieşte epistolar.* id. C. O. 218.

2. Care ţine de o scrisoare (**9**) sau de scrisori; privitor la o scrisoare sau la scrisori; care are loc prin intermediul corespondenţei între două sau mai multe persoane. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D. *Mă luase confident epistolar în vreme ce cutriera ţerile cele mai frumoase ale Europei.* ROM. LIT. 88[1]/1, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Căsătoria ei nu face parte din psihopatia mea epistolară.* IBRĂILEANU, A. 35, cf. RESMERIŢĂ, D. *Faptul de a fi trăit multă vreme în străinătate l-a pus, negreşit, într-o stare de spirit epistolară.* LOVINESCU, S. VIII, 79. *Relaţiile dintre cei doi prieteni fuseseră epistolare.* CĂLINESCU, E. 337. *El a preferat şansa epistolară a unei corespondenţe secrete.* BĂNULESCU, C. M. 315. *Caragiale păstra legături epistolare strânse cu o seamă de prieteni şi cunoştinţe din patrie.* CIOCULESCU, C. 12. *Schimbul epistolar dintre Eminescu şi Negruzzi.* MS. 1980, nr. 1, 43. *N. A. Boeşteanu, faimosul (de acum) partener epistolar al lui Mateiu.* GRIGURCU, C. R. 48. *Am prezentat prima parte a acestui grupaj epistolar ce interesează climatul luminist românesc din Transilvania.* MS. 1988, nr. 3, 9. *Respectul exagerat cu care mă adresez e un corectiv ironic al patetismului meu epistolar.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 9, 15/2, cf. DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN. ◊ (Adverbial) *Păstrase intacte raporturile cu ele, epistolar, reluându-le activ şi direct, de când se înapoiase... la Galaţi.* TEODOREANU, L. 145. *Bernard Shaw... se risipea epistolar în vagi familiarităţi cu traducătoarea.* STREINU, P. C. III, 299. *Tânărul teolog... îşi mărturiseşte epistolar faţă de unchiul său... sforţările... pe care le face, spre a izgoni imaginea foartei tinere văduve.* CĂLINESCU, I. 180. *Aprobarea pronunţându-se – conform mărturisirii făcute epistolar lui O. Goga.* MS. 1988, nr. 4, 29.

II. S. n. Culegere de epistole (**1**) ce servesc drept model de compunere; carte care cuprinde indicaţii şi reguli privitoare la modul de compunere a epistolelor. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, COSTINESCU. *Numai în stilul epistolarielor din Germania secolului 18 se mai află construcţiuni.* MAIORESCU, CR. I, 180. *Epistolarul grecesc... conţine o epistolă a prinţului, prin care el răspunde la scrisoarea ce îi adresase învăţatul german în limba antică.* ARHIVA, X, 188, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Auerbach confirmă observaţiile generale cuprinse în epistolarul lui Schiller şi Goethe.* VIANU, L. U. 45, cf. DN[2], M. D. ENC., DN[3]. *Nimic... mai firesc decât oglindirea acestei mentalităţi noi, a unei siguranţe nu lipsite de orgoliu... şi în epistolariul cărturarilor reprezentativi.* MS. 1988, nr. 3, 10. *Epistolarul nu „abordează"..., ci povesteşte simplu, concret, întâmplări obişnuite.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 7, 21/3, cf. DEX[2], NDN, DEI, NDU.

III. S. m. (Învechit) **1.** Autor de epistole (**2**); epistolier, (învechit) epistolograf. Cf. NEGULICI.

2. Poştaş (**2**). Cf. BARCIANU.

– Pl.: *epistolari, -e.* – Şi: (învechit) **epistoláriu, -ie** (pronunţat *-riu*; pl. *epistolarii, -ie*) adj., subst., (**I 1** învechit, rar) **epistolér, -ă** adj.

– Din lat. **epistolaris, epistolarius,** fr. **épistolaire.** – **Epistoler** < fr. **épistolère.**

EPISTOLÁRIU, -IE adj., subst. v. **epistolar.**

EPÍSTOLĂ s. f. **1.** (Atestat prima dată în 1642, cf. TDRG[3]) Scrisoare (**9**), răvaş (**III 2**), (rar) misivă, (învechit şi popular) carte, (învechit) scriptură (**5**), (regional) scris[1] (**5**), (învechit şi regional) epistolie (**1**). *Deci priimind Efratul epistolile şi cetindu-le amândoao... au zis.* AETHIOPICA, 45[v]/3. *Încă şi epistolele sau cărţile cele de la unul la altul trimise, aceeaşi tărie au.* MICU, în CONTRIBUŢII, III, 116. *Şi dintr-o epistolă ce se prinsese au priceput... că şi vizirul şi cei din cetate deodată vreu să năvăleasc asupra taberei sale.* ŞINCAI, HR. III, 256/2. *Mărturiseşte... Vasilie arhiepiscopul din Zapora în epistola cea trimisă lui Inoţenţie al III în anul 1204.* BOJINCĂ, R. 109/22. *Domnilor, cunoaşteţi cu toţii epistola ce Alteţa Sa serenisimă Carol I a adresat primului său ministru.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 148. *Au venit epistole anonime*

mitropolitului. VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 48, cf. 120, NEGULICI. *Am citit în junia noastră epistola autografă a episcopului.* BARIȚIU, P. A. I, 430, cf. 252, STAMATI, D. *Dați-m[i] voie, domnilor, a vă adresa această epistolă.* ROMÂNUL (1857), nr. 9, 4/57. *Au scris către Tarkiniu coprinderea planului în epistole și le au dat în mânile solilor.* ARISTIA, PLUT. 253/13. *După ce uciseră pe trădătorul Pausania, să găsiră niște scrisori și epistole la criminalul acela.* id. ib. 321/16, cf. POLIZU. *Fu cel dăntâi și singurul care adresă o epistolă autografă Măriei Sale.* DÂMBOVIȚA (1860), 345[1]/17. *Eu am păstrat un mare număr de epistole de la dânsul.* GHICA, S. 719. *Onorata epistolă a dumitale din 2/14 maiu o am primit* (a. 1866). FURNICĂ, D. C. 437, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. *În epistola-i către camera, vizirul poruncea polonilor de a alege pe Enric de Valois.* HASDEU, I. V. 57, cf. 195. *Un răspuns, o epistolă nu pot fi... laconice.* CANELLA, V. 205. *În lipsa sa, epistola se dă secretarului său, care are misiunea de a deschide scrisorile.* BARONZI, C. I, 97/17. *Părintele Calinovschi a mai trămis în epistola sa și copiea unui decret* (a. 1870). SBIERA, F. S. 243. *Frumoasă este această epistolă, pornită din inimă și cu inimă scrisă.* ALECSANDRI, S. 89, cf. LM. *Epistola d-tale..., prin care mă provoci să demisionez..., am citit-o* (a. 1876). SBIERA, F. S. 206. *Un abonat al nostru ne trimite următoarea epistolă.* CONV. LIT. XI, 74. *Dl comisar general adresă delegatului român o epistolă.* ODOBESCU, S. II, 81. *Epistola stătuse de mult în cronică. Era veche.* EMINESCU, O. VIII, 186. *Într-o jumătate de oară ea scrisese vro zece mici epistole.* CONV. LIT. IV, 115. *Prin această mică epistolă, venim să vă facem un denunț.* CARAGIALE, O. II, 190. *S-au discutat etimologiile atinse în epistolă.* REV. IST. I, 169, cf. DDRF. *Vezi și epistola lui Lenș către lordul Palmerston, publicată în „The Times".* XENOPOL, I. R. XII, 54. *Epistolarul grecesc... conține o epistolă a prințului, prin care el răspunde la scrisoarea ce îi adresase învățatul german în limba antică.* ARHIVA, X, 188, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Scrisese două epistole desperate... în care își ruga moartea.* AGÎRBICEANU, A. 439, cf. RESMERIȚĂ, D., VARONE, J. R., MINERVA, CADE. *Epistola de față fusese scrisă..., totuși nu ți-am expediat-o.* LOVINESCU, S. VIII, 243. *Eliade făcea propagandă în Craiova,... trimețând epistole la fruntașii de aci.* ARH. OLT. XII, 184. *Dar ce fac cu o scrisoare? Ca să-i povestesc tot, se înșiră o poliloghie. Trebuie să fie sătul de asemenea epistolă.* C. PETRESCU, C. V. 54. *O altă epistolă... trecea din palmele înfierbântate de plâns ale cucoanei Bălășica în dreptul privirilor mele.* KLOPȘTOCK, F. 259. *Nu-și putea închipui... că un om care-i scria epistole așa de respectuoase... va sta o clipă la îndoială să-i puie la îndemână găzduirea cerută.* SADOVEANU, O. VII, 101. *Desfăcea epistola castelanului leșesc, rupându-i pecețile.* id. ib. X, 16, cf. XVII, 267, SCRIBAN, D. *După ce le citi, le numără. Erau 127 de epistole.* STANCU, R. A. V, 257. *O văzuse adesea scriind lungi epistole și punându-le apoi într-un plic.* VINEA, L. I, 94, cf. DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET. *Sunt cunoscute epistolele lui Theotim II de Tomis către împăratul Leon în 458.* PANAITESCU, C. R. 99, cf. DN[2]. *Scrie epistole pline de lacrimi și de o disperare manifestă.* N. MANOLESCU, C. M. 263. *Și acum ne putem întoarce la rândurile subliniate din epistola de la 7 decembrie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 6/3. *O corespondență groasă, de vreo sută de epistole, întărește dovada unei prietenii intrată în istorie.* STĂNESCU, C. R. 96. *Mania aceasta de a ne expedia epistole unul altuia loco a fost și ea criticată cu asprime.* STEINHARDT, J. 21, cf. M. D. ENC. *Citind antologica epistolă relatând vizita lui Delavrancea la Berlin, o involuntară poetică a prozei se conturează.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 9/2. *O aprehensiune a aparatului științific... îl îndrumă către textele „marginale": note de drum, epistole, jurnale, memorialistică.* GRIGURCU, C. R. 83, cf. DSR, V. BREBAN, D. G. *Petru Maior este prezent cu o epistolă a cărei descoperire este fără îndoială un eveniment.* MS. 1988, nr. 3, 10. *Nu credem că sora, căreia Jane îi adresează majoritatea epistolelor, a dorit să distrugă niște secrete scandaloase.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 7, 21/1, cf. TDRG[3], NDU. *Am o găină pestriță – duce vestea în Bistrița (Epistola).* POP., ap. GCR II, 369, cf. ALR. I 1515/30, 348. *Găinușă pestriță Duce vestea lui Gheoghiță (Epistola).* PAMFILE, C. 22.

2. (Lit.) Specie literară (în versuri) aparținând poeziei didactice sau satirice, adresată, de obicei, unei persoane reale sau fictive, în care se tratează un subiect filosofic, moral, artistic etc., scrisă sub formă de scrisoare; (franțuzism învechit, rar) epitră. V. s c r i s o a r e (**9**). *Horaț scrise ode, satire, epistole și o povățuire spre învățătura poesiei.* NICOLAU, P. II, 285/5. *Precum drept au zis Orație Cartea 1. Epistola 10. Vers 24.* POTECA, F. 225/18. *Fieștecare din cualitățile duhului are felul ei de poezie unde stăpânește:... ușurința, epistola familiară.* HELIADE, GR. P. 9/17. *Modeluri de stil subtil avem la latini... epistolele, cărțile filozofice și oratorice a lui Cicero, Cezar, Nepos.* FL (1838), 13[1]/3, cf. 5[2]/22, ARHIVA R. I, 15271. *Idei, Care nu cer epistole, nici fabule de glumit.* DONICI, F. II, 55/6, cf. LAURIAN, F. 185/31, NEGRUZZI, S. II, 287. *La citirea celor dintâi rânduri ale acestei epistole, ai crezut... că-mi propuneam o biografie a mult regretatului și prețiosului nostru amic Nicu Bălcescu.* GHICA, S. 717. *Epistolă către Voltaire.* ALEXANDRESCU, M. 237. [Ion Ghica] *începe o nouă serie de epistole interesante, care vor coprinde notițe istorice, schițe de moravuri.* ALECSANDRI, S. 141, cf. COSTINESCU, LM. *Nu ezităm de-a cita câteva pasage dintr-o epistolă a lui... Gautier.* EMINESCU, P. L. 65. *Epistolele lui* [Petrarca]*... dau amănuntelor vieții italiene de atunci luciul unor basoreliefuri de marmură.* IORGA, P. A. II, 173. *Pentru ilustrarea afirmațiilor sale, autorul citează un pasaj dintr-o epistolă a lui Seneca.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 87, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Epistolele literare ale lui Horațiu conțin spirit satiric, ale lui Ovidiu sunt elegiace.* MINERVA 423, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Poggio a fost cel mai strălucit scriitor de epistole.* OȚETEA, R. 213. *Epistola începe prin a vesteji existența curtenească.* CĂLINESCU, I. 276. *Rabelais folosește toate genurile literare ale prozei Renașterii: anecdota, descrierea de călătorie, utopia, epistola.* VIANU, S. 135. *Grigore Alexandrescu știa să recite pe de rost epistolele lui Boileau.* id. L. R. 49, cf. DL, DM, IST. LIT. ROM. I, 267, DER, DN[2]. *Poetul...compune epistole tandre.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 174, cf. M. D. ENC., DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

3. (Teol.) Epistolie[1] (**2**). Cf. VÂRNAV, F. M. I, 132[v]/11. *Epistola I a lui Ioan.* MARCOVICI, D. 361/27, cf. POLIZU. *Citirea ce dăm unor... epistole apostolice sau la vreuna din cărțile ce ar fi trase din Vechiul Testament.* CANELLA, V. 124, cf. COSTINESCU, RESMERIȚĂ, D. *Scriitorul reconstituie, făcând drumul îndărăt, împrejurările în care această epistolă a luat naștere în Corint.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 77, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Epistolele... apostolilor* [sunt] *didactice.* MINERVA 423, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Citatul din epistola lui Pavel... se regăsește și în epilogurile celorlalte cărți tipărite în românește de Coresi.* IST. LIT. ROM. I, 308. *Citează, în sprijin, din epistola lui Saul către corintieni.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 7/4, cf. D. Î. LAT. – ROM., D. ENC., DEX[2], TDRG[3].

– Pl.: *epistole.* – Și: (regional, **1**) **epistoálă** (ALR I 1 512/30), **apistólă** (ib. 1 512/348) s. f.

– Din gr. **ἐπιστολή**, lat. **epistola**, it. **epistola.**

EPISTOLÉR, -Ă adj. v. **epistolar.**

EPISTOLÍE[1] s. f. (Atestat prima dată la CORESI, ap. DHLR II, 545) **1.** (Învechit și regional) Scrisoare (**9**), răvaș (**III 2**); epistolă (**1**). *Marele Vasilie grăiaște într-o epistolie ce au trimes către Diodor de obiceaiul cel nescris, adecă obiceaiul legii.* PRAV. GOV. 27[v]/5. *Cu glas încet strig de aicea, nu din epistoliile cele către papa* (a. 1783). ȘA I, 66. *Spre câștigarea științei, destul ar fi să scrii la Roma, ca de acolo, prin o epistolie, prin o bulă, să-ți vie toată știința dogmatică* (a. 1783). ib. 70. *Petru, cu barba rotundă, tăind epistolie, zice* (a. 1805). GRECU, P. 219. *Epistolia carea o trimiseră către împeratul Leon... o scriseră latinește.* MAIOR, IST.

250/29. *Fost-au la epistolia aceasta mai din multe eparhii iscăliți episcopi românești.* id. ib. 250/32. *Epistolie închinătoare către Mitru Petrea, vestit cântăreț!* BUDAI-DELEANU, Ț. 67. *D-abia scrie doao epistolii (scrisori) într-un an.* KOTZEBUE, U. 14^{v}/12. *Primește prin această smerită a me epistolie știință de a me stare* (a. 1819). URICARIUL, VII, 74, cf. LB. *Să poate însă și din tot cuvântul a vedea obiceiul celui ce scrie; dar nici unul așa ca din epistolie, adecă scrisoare.* POTECA, F. 251/2, cf. ISER. *Scrise împeratului rusesc... o epistoliă.* TELEGRAFUL (1854), 24[1]/17, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Cel care m-a apreciat... e Pompiliu Eliade într-o epistolie adresată boierului.* LOVINESCU, S. VIII, 66. *Mai întâi de toate doresc ca mica mea epistolie să te întâmpine în cele mai fericite momente ale vieții d-tale.* SADOVEANU, O. II, 357, cf. X, 519, XIX, 410. *Tocmai azi primisem epistolie de-acasă.* CAMILAR, N. I, 171, cf. II, 243, DL, DM, L. ROM. 1962, nr. 1, 56, CIORĂNESCU, D. ET. 3 190. *Am strigat-o pe lelița la gard: „Ai o epistolie".* SORESCU, L. L. I, 74, cf. DSR. *El tot au aflat vreme a mai scri un op,... cu o epistolie închinătoare către Samoderscu.* CĂRTĂRESCU, L. 149, cf. DEX[2], NDU. *Aveam un tată bătrân, Stătea seara până cân' Scria vreo epistolie.* IZV. XIII, 96. ♦ (Învechit, rar) Scrisoare (deschisă) adresată unei personalități sau unui grup de persoane (cu o funcție importantă în ierarhia bisericească) în care se discutau unele probleme legate de dogma, de credința creștină. *Papa scrisă epistolie de pravoslavie.* DOSOFTEI, V. S. februarie 67^{v}/14. *Și cu rugă întinsă către Dumnedzău nevoind... acestea cu epistolie le-au trimis la săbor.* id. ib. februarie 72^{v}/6. *Epistolia fericitului Climent ce-au scris cu mâna sa la apostolul Iacov din carea poate priceape tot omul de-a lui multă dragoste către Domnul.* id. ib. noiembrie 156^{r}/29. *Se învăța într-această școală... și Istoria bisericească, Piatra Scandelei s(au) Desbinarea bisericii creștinești, Epistoliea arhiepiscopului Eugeniu, Teologia platonească.* SBIERA, F. S. 144.

2. (Teol.) Fiecare din scrierile apostolilor incluse în Noul Testament, în care sunt comentate ideile și practicile mozaismului și ale creștinismului; (învechit) epistolă (**3**). *Epistoliile fericitului Pavel.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 10^{r}/10. [Evanghelistul] *scris-au și o epistolie a căria începătură iaste* (a. 1693). GCR I, 308/8, cf. ISER, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., TDRG[3] 137.

– Accentuat și: (învechit, rar) *epistólie.* GCR I, 308/8, TDRG[3]. – Pl.: *epistolii.*

– Din slavon. **епистолиа**, gr. **ἐπιστολή.**

EPISTÓLIE[2] s. f. v. **epistoliu.**

EPISTOLIÉR, -Ă S. m. și f. Autor de epistole (**2**); (învechit) epistolograf, (învechit, rar) epistolar (**III 1**). *Doi „epistolieri" ni se impun atenției prin merite deosebite: A. D. Xenopol și D. Zamfirescu.* LOVINESCU, S. VIII, 79. *El mai este și un epistolier de infinite resurse sentimentale.* id. ib. 245, cf. IORDAN, L. R. A. 179. *Câtă frăgezime și spontaneitate pitorească sălășluiau în inima fecundului epistolier.* PERPESSICIUS, M. IV, 6, cf. SFC I, 121. *Opiniile despre eseistul, povestitorul și epistolierul Alex. Odobescu.* V. ROM. august 1970, 121. *Scriitorul și-a dezvoltat ideile despre roman în surprinzătoarea corespondență cu Titu Maiorescu, relevându-ne la apariția ei... pe întâiul nostru epistolier.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 1/3, cf. DN[3]. *În articolul următor vom urmări calitățile femeii și ale epistolierei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 16, 7/4. *Epistolierul nu uită să-și înșire lecturile.* L. ROM. 1989, 472, cf. NDN, NDU.

– Pronunțat: *-li-er.* – Pl.: *epistolieri.*

– Din fr. **épistolier.**

EPISTOLIU s. n. (Învechit, rar) **1.** Scrisoare scurtă, bilet. Cf. PONTBRIANT, D., LM.

2. Poezie de mici dimensiuni. Cf. LM.

– Accentul necunoscut. – Pl.: *epistolii.* – Și: **epistolie** (accentul necunoscut) s. f. PONTBRIANT, D.

– Din lat. **epistolium**, gr. **ἐπιστόλυον.**

EPISTOLOGRÁF s. m. (Învechit) Autor de epistole (**2**); epistolier, (învechit, rar) epistolar (**III 1**). Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D., COSTINESCU, LM. *Epistolele... sunt documentele unei stări de spirit ce smulge pe poet, pe epistolograf, din lumea înconjurătoare.* IORGA, P. A. II, 173, cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *epistolografi.*

– Din ngr. **ἐπιστολογράφος**, fr. **épistolographe.**

EPISTOLOGRÁFIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Care ține de epistolograf sau de epistolografie, care se referă la epistolograf sau la epistolografie. Cf. I. GOLESCU, C., LM.

– Pl.: *epistolografici, -ce.*

– Din ngr. **ἐπιστολογραφικός.**

EPISTOLOGRAFÍE s. f. **1.** (Rar) Arta de a compune scrisori (**9**) sau epistole (**2**). Cf. DIACONOVICI-LOGA, CH. 4/12, I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Constantin Diaconovici Loga, profesorul gramaticei, epistolografiei, cântării beserecești și a tipicului.* SP I, 46, cf. COSTINESCU, LM, DN[3], NDN, DEI, NDU.

2. Sistem de scriere vulgară la vechii egipteni. Cf. DN[3], NDN, NDU.

– Din fr. **épistolographie**, it. **epistolografia**, ngr. **ἐπιστολογραφία.**

EPISTÓM s. n. (Med.) Tumoare bronșică. Cf. D. MED., NDN.

– Pl.: *epistoame.*

– Din fr. **épistome.**

EPISTRÓFĂ s. f. (Rar) Epiforă (**2**); s p e c. repetarea părții finale a unei fraze sau a temei principale în muzica bisericească. Cf. LM, CERNE, D. M., ROMANESCU, ZEȚ. 116, DN[3], DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epistrofe.*

– Din fr. **épistrophe.**

EPITÁC[1] s. m. v. **pitac[1].**

EPITÁC[2] s. n. v. **pitac[2].**

EPITÁF s. n. **1.** (Bis.) Obiect de cult confecționat dintr-o bucată de stofă, de catifea, de mătase etc. pe care este brodată, cu fir de aur, de argint etc. scena reprezentând punerea în mormânt a lui Iisus Hristos; aer, pocrovăț (**1**), (învechit și regional) pocrov (**I 1**), (învechit) procoviță (v. p o c r o v i ț ă **1**). *Iesă Domnul iarăși la biserica cea mare..., făcându-se și vecernia cu sărutarea epitafiului.* GHEORGACHI, LET. III, 312/9. *Medalia de argint... pentru un epitaf lucrat de mână.* I. IONESCU, P. 547. *Epitafiul cusut cu fir și cu mătăsuri.* ODOBESCU, S. I, 335, cf. DDRF. *Alexandru Vodă... a dăruit la Roma un epitaf (aer), cusut cu aur și mătăsuri, după obiceiul răsăritean.* IORGA, C. I. II, 59, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *În seara de Vinerea Mare, când preotul ocolește biserica cu sfântul aer (epitaf), se aprind lumânări la mormintele morților.* IZV. XI, 114. *Epitafiul de la Tismana se pare a fi din sec. XIV, ceea ce nu e sigur.* ARH. OLT. XIII, 506, cf. GÁLDI. M. PHAN. 182, SCRIBAN, D. *În afară de aceasta, femeile din București și cele din Cernăuți aveau să trimeată câte un epitaf, delegațiile toate câte un steag cu inscripții votive.* CĂLINESCU, O. XI, 152, cf. DL, DM. *Zări tot acolo... patrahiruri naive de pânză aurită și epitafuri cu îngeri.* BARBU, PRINC. 69, cf. DER, CIORĂNESCU, D. ET., M. D. ENC., DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], DEI, TDRG[3], NDU.

2. Inscripție funerară, în versuri sau în proză, cuprinzând un elogiu pentru defunct sau o sentință morală; p. ext. placă (sau cruce) de marmură, de piatră sau de metal cu o inscripție funerară. *Epitafia iaste fala morților.* CUGETĂRI, I, 85^{v}/5. *Daca sufletul după moarte iaste fericit, nu are trebuință de mărturia unui epitafion.* ib. 85^{v}/7, cf. 85^{r}/25, BUDAI-DELEANU, LEX. *Epitaful... se obicinuiește a se pune d-asupra monumenturilor și a mormântului.* HELIADE, GR. P. 61/20, cf. I. GOLESCU, C. *Privește lăcașurile celor ce au fost luminate de flacăra morții, citește epitafiurile lor, le cumpănește țărâna.* MARCOVICI, C. 76/21, cf. id. R. 195/9. *Mai naintea morții sale, pe care el o prevăzuse și o aștepta fără spaimă, ș-a compus singur epitaful.* MN (1836), 87^{2}/45. *Stâlpii acei plini de inscripții și epitafiuri asupra urnelor unde se așăzasă cenușa strămoșilor.* FL (1838), 18^{1}/8, cf. ASACHI, P. 94/1. *Ș-o groapă liniștită c-o cruce lângă ea, D-asupra c-o ghirlandă de flori cu brazde verzi Și-n loc de epitafe amor de strănepoți.* C. A. ROSETTI, C. 53/16. *Ast epitaf numai voi a se săpa, Care fu deviza și misia mea.* ARICESCU, A. R. 100/14. *Acest epitafium este scris pre mormântul lui.* BĂRAC, T. 76, cf. NEGULICI. *Vizitând țintirimul de la muntele Parnas, găsii pe o piatră epitaful următor, în adevăr foarte duios.* id. E. I, 56/3, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Ce epitaf să-nscrie ca lumei să arăte Că praful din cea graopă a fost un boier mare?* NEGRUZZI, S. II, 247. *Pietre așezate p-alăturea bisericĭ[i]... coprindeau epitafuri ale celor reposați, mormântați aci.* PELIMON, I. 68/9. *Ar avea poate statui și epitafe, dacă ar fi o dreptate în lumea aceasta.* GHICA, ap. CADE, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *I-am pus o cruce la cap, făcându-i și următorul verset pentru epitafion.* LĂCUSTEANU, A. 26. *Cel din urmă mormânt de la Snagov e o piatră mare, pe care stă scris... Asupra acestuia nu putem spune nimic mai mult decât ceea ce spune epitaful lui.* ODOBESCU, S. I, 430. *Inscripții pe plăci de-aur,... și însuși uriașul granitic cenotaf Pe care schinteiază plătitul epitaf.* MACEDONSKI, O. 168, cf. CONTEMPORANUL, V$_{1}$, 140. *A rădicat acolo și un cerdac minunat, cu o cruce de piatră și cu un epitaf pentru vecinica amintire a faptului.* ARHIVA, I, 90, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Pe o piatră să cetia mai de mult acest epitaf.* IORGA, C. I. I, 16, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 52, ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, TEODOREANU, L. 225. *Trecătorule, nu șterge acest epitaf cu lacrimile tale, pentru ca alții să-l poată citi și să plângă și ei ca tine.* D. GUSTI, P. A. 93, cf. SCRIBAN, D. *Brâncuși a săpat pe piatra funerară epitaful pe care Apollinaire îl scrisese cu creionul.* OPRESCU, A. M. 19. *Oprit dinaintea unui mormânt, ca și cum l-ar fi căutat după epitaf, câinele ridică o labă.* ARGHEZI, S. XII, 15. *Cu toate că-și făcuse epitaful încă din 1842..., mai trăi încă destul.* CĂLINESCU, S. C. L. 41, cf. DL, DM, DER, CIORĂNESCU, D. ET., DN^{2}. *Frumos epitaf și frumos adevăr, vrednic de acela pe care oamenii îl pregătiră a fi episcop.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 44, 17/3, cf. M. D. ENC., DN^{3}, V. BREBAN, D. G. *A scris bocete, rugi, epitafuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 10, 9/3. *Așa îmi închei și eu crucea și giulgiul meu de cuvinte..., pentru ca lespedea să aibă un epitaf și cercul să se închidă, cu versurile lui Eliot.* CĂRTĂRESCU, N. 27. *Cel mai cunoscut dintre tablourile cu acest titlu..., aparținând lui Poussin, arată un grup de păstori arcadici descoperind cu surprindere și durere un mormânt având epitaful... „Et in Arcadia ego".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 6, 12/2, cf. D. ENC., DEX^{2}, NDN, DEI, TDRG^{3}, NDU. ◊ F i g. *Pajiștile verzi... mărginesc drumurile la soare, mai încolo norodul florilor..., o enciclopedie de nume bizare, un țintirim plin de epitafe medicinale.* ANGHEL, PR. 114. *Înșiruite-n rațuri, pe brânci, supt vechea boltă, În fel de fel de sticle cu epitafuri varii, Dorm rarele selecții, recoltă cu recoltă, Precum dormeau anticii romani în columbarii.* ANGHEL – IOSIF, C. M. I, 79. *Un gând dezlipit dintr-o carte este epitaful experienței.* CONV. LIT. LXVII, 324. *Mirodenia caiselor înviora ascunzișurile, cu parfumul epitafului.* KLOPȘTOCK, F. 293. *„Res mobilia", gândi Silion, negăsind alt epitaf de dispreț acestor mărunte comori de familie.* VINEA, L. I, 128. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Pe mormânturile mareșalului... s-a pus cuvânt epitafiu.* CR (1830), 203^{2}/41. *Ieri înaintea prințului s-a făcut pompa de îngropare a Sfinției Sale... Cu acest prilej Preasfinția Sa părintele, episcopul Argeșului, Ilarion, au pus un cuvânt epitafiu, plin de simțire și elocvențe.* ib. (1831), 41^{1}/10.

3. Compoziție lirică de dimensiuni restrânse, scrisă cu prilejul morții cuiva, pentru a evoca personalitatea defunctului; s p e c. poezie epigramatică având ca pretext moartea (imaginară) a unei persoane. Cf. POLIZU, LM. *Madrigalul și epitaful nu sunt două specii înrudite de aproape cu epigrama.* ARH. OLT. XII, 457, cf. ARGHEZI, S. XXXIII, 32. *Pentru a ne înfățișa portretul unui monden, om care-și petrece viața în vizite și solemnități, Montesquieu folosește procedeul epitafului.* LL I, 41, cf. DL, DM. *Oricât ai vrea să le dezminți De epitafe nu te lepezi!* VULPESCU, P. 129, cf. DN^{2}. *E crud să-ți fac un epitaf.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 11/3, cf. M. D. ENC., DN^{3}, D. ENC., DEX^{2}, NDN, DEI, NDU. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *S-au rostit un cuvânt epitafiu, românesc, alcătuit de către... episcopul Argeșului.* AR (1829), 165^{2}/1. *Aducându-se mortul în biserică..., s-a zis un cuvânt epitafiu.* CR (1829), 231^{2}/4. *El manifestă o bună dispoziție suspectă, chiar și atunci când scrie un poem-epitaf.* SIMION, S. R. III, 64.

4. (Învechit) Vecernia (**1**) din vinerea Paștilor, slujbă în amintirea înmormântării lui Iisus Hristos; carte bisericească ce cuprinde această slujbă. *Pe la miezul nopții se scula, aprindea la candelă făclia din Vinerea Paștilor, de la epitaf, cădea în genunchi dinaintea iconostasului și se ruga lui Dumnezeu ca să-l lumineze.* GHICA, S. 7. *A luat sâmbătă, de la epitaf, niște sfeșnice mari de argint masiv.* CARAGIALE, O. II, 183, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., TDRG^{3}, NDU.

– Scris și: (învechit) *epitaph.* LM, ENC. ROM., SEVERIN, S. 51. – Pl.: *epitafuri* și (învechit) *epitafe,* (învechit, rar, m.) *epitafi* (BARCIANU, ALEXI, W.) – Și: (învechit) **epitáfiu** (pl. și *epitafie,* LM) s. n., (învechit, rar) **epitáfie** s. f., **epitáfion** subst., **epitáfium** s. n.

– Din ngr. **ἐπιτάφιος,** lat. **epitaphium. (2, 3)** fr. **épitaphe.**

EPITÁFIE s. f. v. **epitaf.**

EPITÁFION subst. v. **epitaf.**

EPITÁFIU s. n. v. **epitaf.**

EPITÁFIUM s. n. v. **epitaf.**

EPITÁGMĂ s.f. (Mil.) Corp de infanteriști înarmați ușor, în falanga grecească antică. *Pornește cu câteva bune tetrafalangii de opliți și epitagme de cavalerie și toți bărboșii persani au să-ți cadă la picioare.* CĂLINESCU, S. 820, cf. DN^{3}, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epitagme.*

– Din gr. **ἐπίταγμα,** fr. **épitagme.**

EPITALÁM s. n. Cântec de nuntă sau poem de mică întindere compus în cinstea mirilor cu prilejul celebrării unei căsătorii. *La nunta lui Parpanghel au iscodit un epitalamion sau cântare de nuntă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 68. *Scornisă pe gustul lui Nason, Mirelui un epithalamion.* id. ib. 305, cf. id. LEX. *Să lucreze la hainele de nuntă și la epitalam.* CĂPĂȚINEANU, B. 25/4, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Scria imne asupra fericirii patriei, sonete,... ode, epitalame în care toți zeii din Olimp figurau.* NEGRUZZI, S. I, 206, cf. PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., BARONZI, I. L. IV, 198, COSTINESCU, LM. *Scrierile poetice ale lui Scavinschi erau... ode și epitalame.* CONV. LIT. IV, 45, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, CERNE, D. M. *A poruncit să i se cânte epitalamul mirilor fericiți „Zorile de dimineață".* I. BOTEZ, ȘC. 93. *Pianul intransigentei proprietărese..., cel mai leal tovarăș al unui epitalam de dragoste în agonie.* KLOPȘTOK, F. 273, cf. SCRIBAN, D. *Remarcabile sunt... stihurile*

bahice... sau... epitalamul... cântat... de Neanes. IST. LIT. ROM. II, 82, cf. DL, DM, DER, ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 413, CONTRIBUȚII, III, 138, 139, III, 23, DN[2]. *Epitalamul sau madrigalul iau brusc o turnură batjocoritoare.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 126, cf. M. D. ENC., L. ROM. 1974, 131. *Epitalamul e aproape și vin nuntașii beți pe drum.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 6/2, cf. DN[3], V. BREBAN, D. G. *Era nevoie... de elogii repetate... care ajungeau... la absurde lingușiri, epitalamuri și devoțiuni ipocrite.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 14/1, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Ca termen de comparație) *I-a știut... Ca-ntr-un vechi epitalam Pe toți sfinții cum îi cheamă.* V. ROM. mai 1960, 166. ◊ F i g. *Zarzărul bunichii... a rămas să-și adune... floarea de aramă a toamnei, înseilând din epitalamul primăverii apoteoza deșertăciunii.* KLOPȘTOK, F. 47.

– Scris și: (învechit) *epithalam.* ANTONESCU, D. – Pl.: *epitalame* și (rar) *epitalamuri* (CADE, SCRIBAN, D., DL), (învechit, rar, m.) *epitalami* (BARONZI, I. L. IV, 198, ALEXI, W.) – Și: (învechit, rar) **epitalámă** (PROT. – POP., N. D.) s. f., **epitalámion** (scris și *epithalamion*; pronunțat *-mi-on*) subst., **epitalámiu** (LM; pronunțat *-miu*; pl. *epitalamie*, id. ib.) s. n.

– Din ngr. **ἐπιθαλάμιον**, fr. **épithalame.** – **Epitalamiu** < lat. **epithalamium.**

EPITALÁMĂ s. f. v. **epitalam.**

EPITALÁMION subst. v. **epitalam.**

EPITALÁMIU s. n. v. **epitalam.**

EPITÁZĂ s. f. (Lit.) Parte a unei drame, cuprinzând intriga și desfășurarea, care face legătura între expoziție și punctul culminant. Cf. COSTINESCU, LM, ALEXI, W., DN[2], M. D. ENC., DN[3], D. ENC., NDN, DEI.

– Scris și: (învechit) *epitasă.* COSTINESCU, LM, ALEXI, W. – Pl.: *epitaze.*

– Din fr. **épitase**, lat. **epitasis.** Cf. gr. ἐ π ί τ α σ ι ς.

EPITELIÁL, -Ă adj. Care aparține epiteliului, privitor la epiteliu, de epiteliu. Cf. PAT. CHIR. 72[r]/6, SCRIBAN, D., DL, DM. *Cancere epiteliale.* ABC SĂN. 79. *Tumori benigne de origine epitelială.* ib. 292. *În sedimentul biliar normal se găsesc celule epiteliale.* ib. 326, cf. DN[2]. *Tumoare malignă asociată, epitelială și conjunctivă.* D. MED. I, 509, cf. M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, NDU.

– Pronunțat: *-li-al.* – Pl.: *epiteliali, -e.*

– Din fr. **épithélial.**

EPITELIÓM s. n. (Med.) Tumoare malignă a țesutului epitelial; carcinom. V. c a n c e r. Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S., SCRIBAN, D., SFC I, 135, DER. *La vârsta adultă sunt mai frecvente epitelioamele.* ABC SĂN. 79. *Epiteliom al feței.* ib., cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DN[3], DSR, D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

– Pronunțat: *-li-om.* – Pl.: *epitelioame.* – Și: (învechit) **epitelióm**ă (pronunțat *-li-o-*) s. f. ENC. ROM., SCRIBAN, D.

– Din fr. **épithélioma, épithéliome.**

EPITELIÓMĂ s. f. v. **epiteliom.**

EPITÉLIU s. n. Țesut vascular format din unul sau mai multe straturi de celule alăturate, de diverse forme, unite printr-un ciment intercelular, care alcătuiește învelișul pielii, al mucoaselor, al canalelor excretoare ale glandelor etc. *Membrana mucoasă... se compune... de o peliță foarte subțire numită epiteliu, ce o căptușește peste tot.* POLIZU, P. 94/22. *Prin mișcarea vibratorie a epiteliului tubelor îl duce în mitră.* id. ib. 202/15, cf. ENC. ROM., ALEXI, W., MINERVA, CADE. *Alveola pulmonară este alcătuită dintr-o membrană fină și dintr-un epiteliu turtit.* ENC. AGR. I, 177, cf. SCRIBAN, D. *Epitelii de acoperire cari îndeplinesc funcțiunile de protecție.* LTR[2], cf. DL, DM, DER. *Tumoare benignă, constituită dintr-un înveliș fibros căptușit în interior cu epiteliu.* ABC SĂN. 92. *Se produc mici leziuni ale epiteliului datorită razelor ultraviolete.* ib. 264, cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epitelii.*

– Din fr. **épithélium.**

EPITELIZÁRE s. f. (Med.) Acoperire cu țesut epitelial a unei plăgi (traumatice sau operatorii) în cursul procesului de cicatrizare. Cf. DER. *Pe măsura cicatrizării plăgii și a formării noului strat de piele (epitelizare), crusta se desprinde treptat și cade.* ABC SĂN. 114, cf. D. MED., M. D. ENC., DN[3], D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epitelizări.*

– De la **epiteliu.**

EPITÉMĂ s. f. (Med.; învechit) Doctorie preparată din fiertură de plante, uleiuri (vegetale), alcool etc., care se aplică pe partea bolnavă a corpului; compresă locală cu această doctorie. V. c a t a p l a s m ă. Cf. I. GOLESCU, C. *Epetemile sau suprestele se fac din ierburi, flori, din oleuri și spirturi.* CORNEA, E. II, 62/32, cf. 62/31, ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM.

– Scris și: *epithemă.* ANTONESCU, D., LM. – Pl.: *epiteme.* – Și: (rar) **epetémă** s. f.

– Din ngr. **ἐπίθεμα**, fr. **épithème.**

EPITÉMIE s. f. v. **epitimie[1].**

EPITEORISÍ vb. IV. T r a n z. (Grecism învechit, rar) A examina, a compara, a revedea (**3**), a îngriji. V. r e v i z u i (**1**). Cf. GÁLDI, M. PHAN. 182. ◊ R e f l. p a s. *Trebuința cere ca această carte să se epitheorisească și de altcineva, ca ceea ce iaste theologhie* (a. 1816). BV III, 138. *S-a adus... un izvod scris cu mâna și dupre acel izvod epitheorisindu-să și Tripesnețul asemenea* (a. 1820). ib. 337.

– Scris și: *epitheorisi.* – Pronunțat: *-te-o-.* – Prez. ind.: *epiteorisesc.*

– Din ngr. **ἐπιθεώρησα** (aor. lui *ἐπιθεωρῶ*).

EPITEORISÍE s. f. (Grecism învechit, rar) Inspecție, supraveghere, îngrijire. *Orânduim această pricină la obștea epiteorisie a Preasfinției Tale* (a. 1815). GÁLDI, M. PHAN. 182.

– Pronunțat: *-te-o-.* – Pl.: *epiteorisii.*

– Din ngr. **ἐπιθεώρησις.**

EPITERMÁL, -Ă adj. (Despre procese hidrotermale) Care reprezintă stadiul final al depunerii mineralelor din soluții magmatice fierbinți în minereuri de aur, argint, stibiu, arsen, mercur, împreună cu cuarț, calcit etc. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

– Pl.: *epitermali, -e.*

– Din fr. **épithermal.**

EPITÉT s. n. **1.** Denumire care indică o însușire, o calitate, un atribut; calificativ (laudativ sau injurios) acordat unei persoane; p. e x t. supranume, poreclă (**2**). V. c a r a c t e r i z a r e. *Și lui Ștefan Vodă, crez, după moartea lui, mai mult și mai tare i-au zis „Cel bun". Nemuritor nume este acest epitet „bun".* URECHE, în LET. I, 146/25, cf. N. COSTIN, LET. 325. *Alba țigănie... Acest epitheton „alba"... nu să poate zice de țigănie, fiind ea din firea sa neagră.* BUDAI-DELEANU, Ț. 82. *Cuvântul „șoiman"..., prin acest epiteton să înțăleg numa lucruri bune, curate și oarecumva sfinte.* id. ib. 214, cf. I. GOLESCU, C. *De am voi să haractirisim vârsta*

noastră cu un singur epitet, nicidecum nu o vom numi vârstă eroică. CR (1830), 399²/25. *La mulți nu le-au slujit limba și talantul ca să ne poată da mai multe epiteturi și nume de ocară după câte ar fi voit.* FL (1838), 39²/36. *Iordache Golescu anticipează pe Alecsandri când pune în gura măscăriciului epitetul de „patrihoț".* PR. DRAM. 12. *Acest joc de cuvinte e blând față de epitetele și familia de cuvinte pe care i le sugerează numele și faptele odioase ale lui Bellu.* ib., cf. NEGULICI. *Ai noștri între dânșii se înțelegeau fără epitete, pentru că erau toți egali.* CALENDAR (1852), 53/10, cf. STAMATI, D. *Silvia este un epitet echivalent cu zicerea regală pentru numele familiei regale a albanilor.* ARISTIA, PLUT. XXV/28. *O să aibă pentru dânsul pe toți oameni[i] condemnați sau cu nume rău și pe toți aceia care merită a fi notați de infamie, deși nu poartă încă epitetul.* TEULESCU, C. 64/16. *Tragicul acesta îi dă epitetul de Poliornito (mulțime de păsări), aluziune pentru fenomenul singular de care vorbim.* TIMPUL (1856), nr. 3, 4²/25. *Toată această frumoasă chirielă de epitete se adresa la mine.* NEGRUZZI, S. I, 49. *Fratele austriac își avea și el, ca toți oamenii, epitetul său: „Tufă-n frunte, tufă-n pungă".* FILIMON, O. II, 181, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Fără a fi fost român, el merită să-l punem... în numerul sânților: epitet ce poporul nostru îl dedea în vechime nu ridicolei ipocrizii ascetice, ci numai apărătorilor țării.* HASDEU, I. V. 170. *Preotul Mihail Strilbetzki... își dă pomposul epitet de „protopop moldovenesc, muntenesc și besarabian".* CUV. D. BĂTR. I, 260, cf. 272. *Depravarea se aplică naturalmente la obiectele cu care obiceiul împreună toate epithetele sau calificațiunile.* CANELLA, V. 104, cf. COSTINESCU. *Bahluiul a avut onoarea a fi cântat în versuri de poetul Alecsandri, ce-i dete epitetul de „lăcaș al broaștelor".* BOLINTINEANU, O. 276. *Epitetele personale cu care... mă văd înzestrat trebuiesc trecute sub tăcere.* MAIORESCU, D. I, 108. *Rog... să nu se mulțămească numai a-mi arunca, plin de indignare, epitetul de „inovatoriu".* CONTEMPORANUL, I, 118. *Credem că cu greu s-ar aplica acest epitet... la denumirea membrilor acelor comisiuni.* ODOBESCU, S. I, 476. *D. Rosetti dedese lui Cuza Vodă epitetul de „sublim".* EMINESCU, O. XI, 44, cf. XV, 73. *Bravei mele provinciale i-a făcut Berlinul o impresie pentru care nu găsesc epitet în nici o limbă.* CARAGIALE, O. VII, 51. *Epitetul de „deșartă" nu trebuie luat la prea mare serios.* REV. IST. I, 204. *Adeseori hamali sau geambași de cai prefăcuți în nobili se tratează unii pe alții cu epitetul de „cinstiți boieri".* ARHIVA, I, 39, cf. DDRF. *Anglia protesta mai ales pe calea presei, necruțând deloc epitetele aplicate acestor măsuri.* XENOPOL, I. R. XIII, 203, cf. ALEXI, W. *Cu tichie roșie în cap..., de aci și epitetele: Tichiuță sau Chitiuță, Cel-cu-tichia.* CANDREA, F. 113, cf. 118. *Epitetul de „răposatul" se dă cuiva numai scurt timp după moarte.* BUL. COM. IST. II, 130. *„Matracucă", epitet satiric pentru o femeie urâtă, cu apucături rele.* DR. I, 263. *Prin cumintea sa politică de echilibru între turci și unguri, Radu-cel-Mare... întreprinse și îndeplini opera de organizare și de cultură ce-i câștigă din partea vechilor analiști ai țării epitetul pe care, în alt înțeles și cuprins moral, îl avu, între toți domnii noștri, singur marele său contemporan modern – gloriosul Ștefan.* AN. IST. NAT. I, 46. *Dacă ai ști ce păreri măgulitoare avea bestia despre dumneata! „Bleg" și „greoi" erau epitetele cele mai drăgălașe.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 200, cf. RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 91. *În Dacia... aceste zeități poartă epitete grecești.* DR. IV, 401, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Orice popor... poate să ajungă la o epocă de apogeu care să merite epitetul de „clasică".* ARH. OLT. XII, 165. *Nu e numai un bărbat spiritual, inteligent și umblat în lume (observi ce banală am devenit cu epitetele?), dar pare să fie și un om activ.* C. PETRESCU, Î. II, 67, cf. CERNE, D. M. II, 4. *Dueluri nu mai sunt decât cu epitete.* TEODOREANU, C. B. 193. *Îmi lansase și un epitet: diavolul cadrilat.* VOICULESCU, P. II, 207. *Dar nu găsea forma, nici epitetul. Numele de altădată nu mai exista.* SADOVEANU, O. IX, 184. *Epitetul i se cuvine lui Proust însuși.* STREINU, P. C. III, 149, cf. SCRIBAN, D. *Numai despre Mihai ni se spune că era lăudat prin „frumusețea trupului său", dar epitetul este atât de general, încât nu poate fi considerat drept o notă sensibilă în portretul omului.* VIANU, A. P. 33. *Alethio... acoperă femeia cu un potop de epitete invective.* CĂLINESCU, I. 203, cf. ROSETTI – CAZACU, I. L. R. 413. *Unui om ușuratic, care împinge însă ușurința până la maximul ei de realizare, nu i se poate refuza epitetul de serios.* RALEA, S. T. II, 217. *Erai „rău român", erai „trădător", iar de epitetul de „vândut" era cu neputință să te mai debarasezi.* STANCU, R. A. II, 213. *„Să fiu oare un om sfârșit?" Epitetul și-l mai dăduse în clipe de cochetărie solitară.* VINEA, L. II, 121. *Opinia publică... i-a creat un renume...: Porcu. Dar epitetul nu viza atât însușirile fizice, cât pe cele morale.* V. ROM. iulie 1958, 59. *Se poate spune, de exemplu, despre un profesionist că este ageamiu, dar numai celor din domeniul literelor li se poate da și epitetul de „agramați".* COTEANU, S. E. 52, cf. DN², L. ROM. 1970, 583, M. D. ENC. *Bărbatul este total covârșit de voința soției „amarnice", – scriitorul înțelegând prin acest epitet voința, potențată la maximum.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 7/2, cf. DN³, DSR, V. BREBAN, D. G., L. ROM. 1990, 128, D. ENC. *Epitetul „sărăntoc"... este receptat ca o injurie nemeritată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 5, 23/2, cf. DEX², NDN, DEI, NDU. ◊ (Glumeț) *Cineva poate omorî un om cu un epitet.* NEGULICI. *Dacă aș fi sigur că nu se supără, aș mângâia-o cu epitetul răzbunător de „lighioană".* ARGHEZI, S. X, 134.

2. (Adesea cu determinări care indică felul, rolul) Figură de stil exprimată printr-un determinant expresiv (de obicei un adjectiv calificativ) pus pe lângă un substantiv, pronume sau pe lângă un verb (fără legătură verbală exprimată sau subînțeleasă) pentru a scoate în evidență (la nivel artistic) o trăsătură a obiectului sau a acțiunii. Cf. PONTBRIANT, D. *Epithetul se pune lângă subiect.* CANELLA, V. 126. *Vedem că și această întorsătură de frază admite adesea un șir de epitete diverse.* id. ib. 199, cf. COSTINESCU, LM. *Al doilea mijloc ce-l vedem întrebuințat de poeți... sânt adjectivele și adverbele, ceea ce s-a numit „epitete ornante".* MAIORESCU, CR. I, 19, cf. 14. [La Eminescu] *cuvintele au suflet, culoare, formă, ficecare epitet e o explozie de lumină.* VLAHUȚĂ, O. A. 239. *Păzește-te de figuri și de epitete care nu spun nimic: în proză bat rău la ochi.* id. ib. 337. *Nu poate să fie... vorba de acești înșghebători de rime și de epitete furate, când vorbim despre adevărați poeți.* GHEREA, ST. CR. I, 148, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Epitetul și metafora sunt mijloace cu care imaginația remediază infinitatea noțiunilor abstracte.* IBRĂILEANU, S. 126. *În stilul său... întâlnim o imagine păgână și una serafică,... un substantiv plin de sevă și de culoare alături de un epitet abstract.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 79, cf. MINERVA. *Lipsit de epitetul rar și de cuvântul strălucitor, acest stil este însă de o proprietate desăvârșită.* LOVINESCU, C. VII, 64. *Epitetul homeric... aduce o solemnitate rituală.* id. S. I, 146. *De la epitetul convențional, Mihail Eminescu se înalță brusc... la împărecheri de cuvinte care nu s-au aflat niciodată împreună de la începutul lumii.* SADOVEANU, O. XX, 543. *Epitetul său este general și ornant, nu particular și sensibil.* VIANU, A. P. 41, cf. IORDAN, STIL. 208. *Contrastul e paralel susținut... în imagine și epitet.* CONSTANTINESCU, S. I, 58. *Epitetul, comparația și metafora au cu totul o altă funcție decât aceea pe care... Maiorescu le-o acorda.* VIANU, L. R. 139. *Rebreanu folosește epitetul și, cu zgârcenie, comparația.* V. ROM. noiembrie 1953, 309. *Din rândul epitetelor fac... parte nu numai adjectivele, dar și toate acele părți de cuvânt sau de frază care determină substantivele și verbele.* SCL 1954, 165, cf. DL, DM. *Epitetul nu determină numai un substantiv, ci și un verb.* L. ROM. 1959, nr. 6, 82, cf. DER, DN². *Epitetul e mai degrabă moral și evocator decât descriptiv.* CONTEMP. 1971, nr. 1 294, 314. *Epitetele argheziene capătă o funcție definitorie, sintetizantă.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 89, cf. M. D. ENC. *Efectul e căutat prin congestia epitetelor.* CIOCULESCU, C. 63. *Epitetul clasic: moral, ornant, generalizator, nesinestezic, personificator sau apreciativ, se transformă în epitetul romantic: fizic, individualizator, sinestezic, evocator.* L. ROM. 1974, 498, cf. DN³, V. BREBAN, D. G., L. ROM. 1987, 50, D. ENC., L. ROM. 1993, 178, SCL 1993, 552, 1996, 38, DEX², NDN, L. ROM. 1997, 59, DEI, NDU.

– Scris şi: (învechit) *epithet*. – Pl.: *epitete* şi, învechit, *epiteturi*. – Şi: (învechit, rar) **epiteton** (accentul necunoscut, scris şi *epitheton*), **epiteta** (accentul necunoscut) subst.
– Din ngr. **ἐπίθετον**, fr. **épithète**. Cf. germ. E p i t h e t o n.

EPITETA subst. v. **epitet.**

EPITÉTIC, -Ă adj. **1.** Care ţine de epitet (**2**), care este propriu epitetului; care este exprimat prin intermediul epitetelor; (despre stil) care este încărcat cu epitete. Cf. NEGULICI, LM, CADE. *Există deci un mijloc de a distinge, printre feluritele determinări ale unui substantiv sau verb, pe acele care au o valoare epitetică.* VIANU, S. 12. *Asociaţii epitetice de cuvinte... exprimă în chip limpede aprecierea noastră faţă de valoarea subiectului.* id. ib. 24, cf. 20, SCL 1964, 418, DN², DEX², NDN, NDU.
2. (Fon.; rar) Care ţine de epiteză (**1**), care se referă la epiteză. Cf. DSR.
– Pl.: *epitetici, -ce*.
– Din fr. **épithétique.**

EPITETON subst. v. **epitet.**

EPITÉZĂ s. f. **1.** (Fon.) Adăugare a unui sunet sau a unei silabe (neetimologice) la sfârşitul unui cuvânt; (rar) paragogă. Cf. GR. S. VII, 190, L. ROM. 1966, 221, DN³, DSR, NDN, DEI, NDU.
2. (Med.) Corectare a unei articulaţii defectuoase. Cf. DN³, NDN, DEI.
– Pl.: *epiteze*.
– Din fr. **épithèse.**

EPITIDIOS adj. m. (Grecism învechit, rar) Priceput (**2**), iscusit. *Fiind epitidios la condeiu* (sfârşitul sec. XVIII). BUL. COM. IST. II, 146, cf. GÁLDI, M. PHAN. 182, MDA.
– Accentul necunoscut. – Pl.: *epitidioşi*.
– Din ngr. **ἐπιτήδειος.**

EPITIMÍE[1] s. f. (Grecism învechit) Căinţă, mustrare (**2**); penitenţă (**2**). *Să dusă de la mâna acelui părinte bătrân, nebăgând în samă de epitimie, că fusese legat pentru povestea posluşanii.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 67ʳ/1. *Acestuia... certare şi epitemie.* id. ib. mai 128ʳ/29, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., L. ROM. 1988, 59, TDRG³.
– Accentuat şi: *epitímie*. DOSOFTEI, V. S. octombrie 67ʳ/1. – Pl.: *epitimii*. – Şi: **epitémie** s. f.
– Din ngr. **ἐπιτίμιον.**

EPITIMÍE[2] s. f. (Grecism învechit) **1.** Dorinţă. *Ucenicii epithimiii supt dascalul pleonexiii să supun.* CANTEMIR, I. I. II, 237, cf. MDA.
2. Onoare (**3**), consideraţie. Cf. LM, ENC. ROM, cf. MDA.
– Scris şi: *epithimie*. – Pl.: *epitimii*.
– Din ngr. **ἐπιθυμία.**

EPITIMÍE[3] s. f. (Med.) Surescitare cerebrală. Cf. D. MED., DN³, NDN, DEI.
– Pl.: *epitimii*.
– Din fr. **épithymie**, germ. **Epithymie.**

EPITÓM s. n. v. **epitomă.**

EPITOMATÓR s. m. (Învechit) Autor de extrase, de compendii. Cf. LM. *Modul de extragere al epitomatorilor vechi este însă cunoscut; ei amestecau adeseori părerile lor printre rândurile scriitorilor pe care-i decopiau.* XENOPOL, I. R. I, 209.
– Pl.: *epitomatori*.
– Din fr. **épitomateur.**

EPITÓMĂ s. f. Rezumat, compediu al unei cărţi, al unei lucrări etc.; s p e c. manual rezumativ de istorie. *Toţi scriitorii... scris ni-au lăsat... cam pre scurt... epitomi (culegere pre scurt).* CANTEMIR, HR. 153. *Se putea ca să facă o scurtă epitomă de tot ceea ce cercase a învăţa pe cei înţelepţi.* VÂRNAV, F. M. II, 170ʳ/18. *Am judecat apoi să pre aşăz o epitomă pre scurt din Istoria filosoficească.* POTECA, F. [precuvântare] 13/25, cf. ASACHI, R. 9/21, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., ALEXI, W., D. ENC., NDN.
– Pl.: *epitome*. – Şi: **epitóme** (PONTBRIANT, D., LM, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., ALEXI, W.; pl. *epitomi* PONTBRIANT, D.) s. f., **epitóm** (ASACHI, R. 9/21, PROT. – POP., N. D., COSTINESCU) s. n., (rar) **epitomi** (accentul necunoscut) subst.
– Din ngr. **ἐπιτομή**, lat. **epitoma, epitome**, fr. **épitome.**

EPITÓME s. f. v. **epitomă.**

EPITOMI subst. v. **epitomă.**

EPITRACHÍL s. n. v. **patrafir.**

EPITRAFÍL s. n. v. **patrafir.**

EPITRAFÍR s. n. v. **patrafir.**

EPITRAHÍL s. n. v. **patrafir.**

EPITRAHÍLIU s. n. v. **patrafir.**

EPITRAHÍR s. n. v. **patrafir.**

EPÍTRĂ s. f. (Franţuzism învechit, rar) Epistolă (**2**). *Traducând pe Anacreon şi epitrele lui Oraţie... izbuti foarte bine.* NEGRUZZI, S. II, 150. *Epitrele lui Oraţie, traduse în versuri nerimate.* id. ib. 157.
– Pl.: *epitre*.
– Din fr. **épître.**

EPITRĂHÍLIU s. n. v. **patrafir.**

EPITROÁPĂ s. f. v. **epitropă**[1].

EPITROHLEÁN, -Ă adj. (Med.) Care se referă la epitrohlee, care ţine de epitrohlee. *Procesul infecţios este oprit apoi ca de o barieră de ganglionul limfatic al cotului (ganglionul epitrohlean).* ABC SĂN. 16, cf. NDN.
– Pl.: *epitrohleeni, -e*.
– Din fr. **épitrochléen.**

EPITROHLÉE s. f. (Med.) Tuberozitate situată la partea inferioară a marginii interne a humerusului. Cf. D. MED., NDN.
– Pl.: *epitrohlei*.
– Din fr. **épitrochlée.**

EPÍTROP s. m. **1.** (Astăzi, rar) Tutore (**1**). *Pre Gheorghie Martinuzi... şi pre Petru Vitchi, unul din rudele sale, i-au făcut epitropi pruncului, rugând... să nu primească craiu străin, dând pre fiul său în lături.* M. COSTIN, O. 294. *Pre o rudă a sa... au lăsat epitrop cuconului.* N. COSTIN, L. 393. *Pre Strutocamila epitrop Leului puind.* CANTEMIR, IST. 100. *Pravilile ce fac epitrop pre muma, au mai multă socotinţă pentru paza vieţii celui de supt epitropie.* LEG. COND. 169/4, cf. 169/7. *Când cinevaş va orândui striin epitrop, iară nu dintre rude, negreşit să arate pricina.* MAN. LEG. 28ᵛ/14. *A lăsa epitrop la copiii lui.* HALIMA (1783), 12ʳ/5. *Să aibă datorie a face doao catastişe curate... dintre care unul să se iscălească de epitropul căruia i să încredinţează epitropia.* PRAV.

COND. 108. *Ceru Suleiman să facă moştenitor pă pruncul său căruia ca un protector îi fu şi epitrop.* VĂCĂRESCUL, I. I, 37[r]/15. *Vrun şcolariu... cu părinţii săi sau cu epitropii să să melduiască la dascalul, să-i mulţămească pentru ostăneală.* CARTE TREB. II, 280/17. *Cu puteare sau înşălăciune pe ascuns îl răpeaşte de la tatul, epitropul sau purtătoriul de grije.* PRAVILA (1788), 72/2, cf. 71/23. *Au lăsat acest fiu al său supt epitropi.* IST. AM. 28[r]/8. *Întăi lasă epitrop pe d[u]m[nea]lui sărdar Alexandru Voinescu* (a. 1806). GHIBĂNESCU, S. I. VIII, 208, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Până la ajungirea vărstii copiilor, după voia lor, făr' di ştirea Scaunului şi a împreună ipitropului Iosif Tăutul dintru aceste averi... să nu le prăpădească* (a. 1811). ŞTEFANELLI, D. C. 351. *Epitropul datoriu iaste ca să poarte de grijă pentru buna creştere şi învăţătura copilului.* PRAVILA (1814), 89/13, cf. 29/22, 89/17. *Când tatăl va rândui prin diiata sa vreun epitrop, atuncea rudeniile cele mai de aproape nu pot zice nimic.* MAN. JUR. (1814), 87, cf. 88. *Epitropi să să orânduiască oameni cinstiţi şi de bună stare sau chezăşie.* CARAGEA, L. 57/6, cf. 60/16, LB. *Epitropiceasca comisie trebuie să le rânduiască epitrop şi să hotărască pe fieştecare an câtimea trebuincioaselor cheltuele pentru creştere, cercetând cu amănuntul starea legiuiţilor moştenitori.* COD. ŢIV. 118/17, cf. ISER. *Nici tutor (epitrop) la orfani să nu poată.* BARIŢIU, P. A. I, 288. *Îi rog... de a fi epitropi şi ezecutori acestui testament.* CALENDAR (1855), 65/9. *Ce zici? Amelia? Ah, Doamne! nu cumva eşti?... – Părintele, epitropul său, şi veneam s-o scap.* NEGRUZZI, S. III, 125. *Când un părinte... nu va face datoria sa... vor pune pruncului epitrop* (cca 1857). URICARIUL, IV, 284/27. *Fiind acum de măritat o fată foarte rară Ş-ai ei epitropi căutând bărbat în astă ţară.* ALEXANDRESCU, O. I, 324, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 657, LM. *Spre a-şi păzi mireasa de orice ochi obraznic, Străjeri el pune-n poartă, epitrop pune paznic.* EMINESCU, O. IV, 268. *O fată bolnavă, fugită de la şcoală..., găsită pe urmă de epitropi şi-ntoarsă la Bucureşti.* CARAGIALE, O. I, 30. *Mangafaua era unchiul fetii, epitropul.* id. ib. VI, 246. *Primise sarcina ce i se detese de tribunal să-i fie epitrop.* MACEDONSKI, O. III, 63. *Ruda respectivă însă, adică epitropul, este îndătorită moralminte de a se îngriji de copiii orfani.* MARIAN, Î. 22. *Înţelepţii legislatori... mai găsiră de cuvenînţă a orândui copiilor sărăimani epitropi şi curatori* (cca 1865–1898). URICARIUL, V, 25/7, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *E o femeie practică..., epitropul fraţilor ei şi vechilul moşiei lor comune.* IBRĂILEANU, S. 173, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *După moartea tataiei, moş Nicu, epitropul nostru,... a aşezat fetele cele mari în pension.* BRĂESCU, A. 20, cf. CADE. *Şi a venit vremea ca epitropii să se întrebe şi să se sfătuiască ce e de făcut cu Constantin.* GALACTION, O. 115, cf. GÁLDI, M. PHAN. 182, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], DEI, NDU. ◊ F i g. *Când nu voieşte neştine să cârmuiască pe oameni decât numai după adevăratele reguli pentru însuşi binele lor, le este mai puţin stăpân decât epitrop.* PLEŞOIANU, T. IV, 79/30. *Vor fi mulţi, foarte mulţi „epitropi şi ctitori ai intelectualităţii române" cărora vor trebui spuse aceleaşi adevăruri.* CARAGIALE, O. VII, 283. ◊ E x p r. **A fi** (sau **a supune**) **supt epitrop** = (în legislaţia feudală; despre femei) a fi tutelat. *Muierile era totdeauna supt epitropi.* LEG. COND. 169/20. ♦ Locţiitor, împuternicit; reprezentant; s p e c. regent (**I 1**). *Având el nepoţi a lui de soră, carii era să fie înpăraţi, şi rămâind ei săraci, le rămasă el epitrop, şi lor, şi îpărăţiei.* HERODOT[2], 237. *Înţăles-am... cum omul ce-ai lăsat epitrop acolo, la Militos, să fie făcut la mine lucruri de iznoavă.* ib. 307. *Chiril de Alexandria* [patriarh] *şi epitrop papei.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 248[v]/14. *Până atunce să fie pitrop Biron... împreună cu alţii.* NECULCE, L. 379. *Lucru foarte nefolositoriu la stăpânitoriul unii monarhii iaste cei ce să rânduiesc uneori epitropi.* LEG. COND. 188/7. *Împărăţi Eduard... carele să sui pe tron fiind în vârstă de zece ani şi de cătră epitropii sei... povăţuit, se deduse cătră multe necuviinţe.* SĂULESCU, HR. II, 327/19. *Îndată puse acest bărbat drept corona jos şi se numi numai epitropul pruncului.* NICOLAU, O. I. 18/14, cf. 18/23. *Rămâind dar epitrop în locul acestuia duxul Nortumberghin.* IST. UNIV. IV, 18/2. *Au şi făcut diată şi o au dat în mâna ţariului puindu-l împlinitoriu la aceasta şi epitrop copiilor săi.* CANTEMIR, S. M. 17/19. *Mă hotărî tot norodul de împărătească;... atunci eram numai de cinci ani... Se dete cârma împărăţiei în mânile mezinului... Acest înţelept epitrop al împărăţiei.* GORJAN, H. II, 185. *Administra guvernul ca un epitrop.* ARISTIA, PLUT. 103/1. *Pe epitropii orfanilor de regi prodicos îi numea lacedemonienii.* id. ib. 103/2. *Uniad ia asupra-şi guvernul Ungariei ca locţiitor şi epitrop lui Vladislav.* EMINESCU, O. XV, 1 114. *Nu era el instituit ca regent sau epitrop peste minorul principe.* XENOPOL, I. R. IV, 217, cf. 193, TDRG. *Cu coroana pe cap, bătrânul veşteşte dorinţa de a cruţa copilăria de grijile domniei, pe care deocamdată o trece, după moarte-i, asupra vărului său sas, ca epitrop.* CĂLINESCU, O. XII, 82, cf. IVĂNESCU, I. L. R. 603. ◊ F i g. *Pohteaşte papa să fie după H[risto]s... singur el socotitoriu şi ispravnic, cap şi stăpânitoriu, boiariu, domn întăiu şi epitrop lui H[risto]s* (a. 1699). GCR I, 328/34. [Hristos] *l-au făcut precum zic aceastea latinii, desăvârşit epitrop lui* (a. 1699). id. ib. 329/11. *Până mai la urmă agiunse a se socoti de cap al bisericei şi locţiitori seau epitrop al lui H[risto]s pre pământ.* SĂULESCU, HR. I, 116/12, cf. GÁLDI, M. PHAN. 182. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Bolnăvindu-să Eduard greu, s-au înduplecat de acesta ca să lase scaunul la Ioanna, vară-sa, şi noră duxului epitrop.* IST. UNIV. IV, 18/5. ♦ (Învechit) Supraveghetor (**1**). *Ş-au făcut mitropolit şi i-au dat scaun o sfântă mănăstire mare..., cu multe sate şi ocine dându-i, să fie de slujbă acei sfinte mănăstiri, mitropolii, şi câteva ţinuturi în eparhiia ce i s-au dat, făcându-l epitrop legii.* URECHE, L. 69. ◊ F i g. *Te-au pus pe tine domn aceştii lumii ca să fii... pitrop şi acoperemânt şi apărătoriu besearicii.* N. COSTIN, ap. GCR II, 14/28. *Dumnezeu a făcut epitrop pe duhovnic la toate păcatele.* ANTIM, ap. CADE. ♦ (Învechit, rar) Curator. *Ceru... să facă moştenitor pe pruncul său, căruia ca un protectoru-i fu şi epitrop.* VĂCĂRESCUL, IST. 261. *Trebuie să numească pă epitropul sau cauratorul averii; şi mai pă urmă trebuie să sorocească prin edictul judecătoresc pă toţi aceia care au pretenţie împotriva datornicului.* RÂND. JUD. 77/25. *Împlinesc porunca primită de la împăratul, avgustul meu domn, părintele şi epitropul Măriei Sale..., de a aduce înapoi pe avgusta sa fiică.* AR (1829), 126[2]/15. *Să întâmplă ca datoriile carele au părinţii cătră fii... trec la alţii, care să cheamă purtători de grije sau epitropi şi curatori.* TEAMPE, O. S. 66/20. *Rămăsese singur el şi ca epitrop şi ca clironom.* REV. IST. I, 240. *M-a lăsat pe mine... epitrop asupra dlor clironomilor.* ib. 224.

2. Persoană care administra un bun, în special averea unei instituţii bisericeşti sau filantropice; efor (**2**); p. g e n e r. administrator. V. p a r i ş o ş i r. *Vrăjitorii biruiescu... pre cela ce-am fost lăsat epitrop casălor.* HERODOT[2], 160. *De vor vedea... că egumenul acela nu s-au supus dreptăţii, nici acelor învăţături, ci iarăş, prin nechivernisirea lui, s-au mijlocit casei şi al doilea an pagubă, atunce să aibă epitropii voie... să-l scoată de acolea şi să puie pe altul, carele să supune dreptăţii.* ANTIM, O. 329, cf. 325. *Neculai Balş, vel paharnic, epitropul mănăstirei Sfântului Spiridon* (a. 1776). URICARIUL, XVI, 227. *Au lăsat epitrop pe frăţia sa iubitoriul de Dumnezeu episcop* (a. 1769). ARHIVA R. I, 202/19. *Sâmbăta să vie epitropi, să se arate pentru pricinile ce sânt orânduiţi.* PRAV. COND. (1780), 50. *Asemine scrie şi carte epitropilor* (a. 1786). IORGA, S. D. V, 64. *A zidit... casă pentru... epitropul şi iconomul mănăstirii* (a. 1787). GÁLDI, M. PHAN. 182. *Carte afară din şcoală nu se scoate, afară numai prin însemnarea epitropilor şi zapisul celui ce o va lua* (cca 1792–1803). URICARIUL, III, 21/31. *Cumpărătorii venitului podului să dei chezăşi singuri... care chezăş să fie plăcut dumisale epitropului podului* (a. 1813). GÁLDI, M. PHAN. 182. *Epitropii aceia carii au purtarea de grijă a besearicilor.* GRECEANU, Î. 77/3. *Epitropii să fie doi dintre cavafi şi doi dintre meşteri* (a. 1823). DOC. EC. 288. *Împuternicire*

târgoveților vechi de a-ș rândui epitropi dintre dânșii pe aciia ce obștiia îi va alegi (a. 1825). IORGA, S. D. V, 267. *Era epitropi și privighea venitul și cheltuiala cutiei obștii norodului, de unde să plătea leafa canonisită.* PISCUPESCU, O. 30/15. *Și cu cheltuiala Măriii Sale m-au pus pitrop să copăr biserica... ce este în mijlocul târgului* (a. 1838). CAT. MAN. I, 184. *În timpul de demult epitropii Sfântului Spiridon ocupa niște posturi gratuite.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 185. *Epitropii a învățăturilor publice au însuflețit sotietatea întru ostenelele lucrărilor sale.* ASACHI, L. II, 18. *Nu putem deda oamenii la rânduială în privința bisericii. Epitropii, învățați a manipula banii..., nu-i poți aduce la rând.* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 180. *Eu am primit în a mea stăpânire de la Sfânta Biserică prin... ctitori și epitropi căsuța cu locul ei arătat mai sus* (a. 1846). ARH. OLT. XIX, 143, cf. COSTINESCU. *A fost numit epitrop la așezămintele Sfântului Spiridon.* MAIORESCU, CR. II, 332. *Pentru un epitrop harnic..., cum e d. Cogălniceanu pentru Dobrogea, e cu atât mai avantajos cu cât e mai aproape de dânsa.* EMINESCU, O. XI, 37, cf. CARAGIALE, O. VI, 118. *Divanul... cere impunerea unor condiții la această restituire, anume:... moșiile să se deie prin mezat, contractele să fie făcute de egumeni, de epitropi și de boierii inspectori.* XENOPOL, I. R. XIII, 181, cf. ENC. ROM. II, 317. *Le căpătarăm ușor, fiindcă preutul și cântărețul ni erau veri primari, iar tata epitrop la biserică.* SBIERA, F. S. 95, cf. TDRG. *Făcu o societate în care intrau... văduve, popi, epitropi.* CHIRIȚESCU, GR. 202, cf. RESMERIȚĂ, D. *Epitropul Iordache... nu se putea adresa la 1840, pentru reconstruirea bisericii Madona-Dudu, stricată de cutremur, decât unui arhitect din Viena.* ARH. OLT. V, 328. *Am să mă aleg epitrop la biserică.* M. I. CARAGIALE, C. 116, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Biserica..., este o reclădire nouă... datorită stăruinței enoriașilor săi, în frunte cu fostul epitrop.* ARH. OLT. X, 122, cf. CADE. *Epitropii urmași... au fost tot atât de ingrați ca și cei ce au iscălit actul din 1871.* ARH. OLT. XII, 365. *Rogu-te, unde șade epitropul bisericii?* STĂNOIU, C. I. 48, cf. SCRIBAN, D. *De la 1816 e arătat ca protopop și, între acest an și 1830, însemnările îl pomenesc și ca epitrop al bisericii.* CĂLINESCU, O. XVII, 7. *Era un om aspru, cu frica lui Dumnezeu și epitrop la biserică.* BENIUC, M. C. I, 198, cf. DL, DM. *E ilustrativă... corespondența purtată cu... epitropii... din Șchei.* IST. LIT. ROM. II, 110, cf. CIORĂNESCU, D. ET. *Unii din locuitorii târgului, de frica tulburărilor, au fugit; acesta e cazul lui Ion Trandafil, epitropul bisericii Sfânta Cruce.* C. GIURESCU, P. O. 250. *Bunicul, care era epitrop la Adormire, se ducea numai să se așeze la locul de onoare.* A. HOLBAN, O. II, 327, cf. M. D. ENC., DSR, D. ENC., DEX^2, DEI, NDU, ARHIVA, XXVIII, 191. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Datori să fie boierii epitropi... a se urma întocma și prea deplin rânduiala și așăzământul acesta, spre odihna și buna starea a aceștii sfinte monastiri* (a. 1799). URICARIUL, I, 99/2. *Poroncim și orânduim boieri epitropi și neguțitori spre purtare de grijă a scoalii din târgul Galații* (a. 1803). ib. 120/2. *Boierii epitropi ai scoalelor naționale* (a. 1828). ib. VII, 176. ♦ (Învechit; cu sens neprecizat, probabil) Fiecare dintre membrii consiliului de conducere al unei municipalități (**1**). *Epitropii acestui târg... au să păzească după cuprindire hrisovului și socotința obștiască* (a. 1827). IORGA, S. D. V, 272. ♦ (Învechit) Conducător (administrativ) al uneia sau al mai multor biserici. *Iaste pitrop peste toate bisăricile ungurești ce sânt aicia în țară* (a. 1711). IORGA, S. D. I-II, 91, cf. POLIZU. ♦ P. e x t. (Învechit) Conducător, suveran (**1**), monarh, domn. *Aice scriem precum au venit la scaunul țării epitrop Ioan Vodă.* N. COSTIN, LET. II, 130/4. *Ioan Mavrocordat..., epitropul Țării Moldovii.* id. ib. 130/28. *Pre dimocrația noastră epitrop monarhiii noastre să punem.* CANTEMIR, IST. 30. *Ferice de Vidră, care mai de nainte epitrop dobitoacelor era.* id. ib. 151. *Succesorii săi s-au numit chalifi, adecă epitropi.* VĂCĂRESCUL, IST. 248. *A fost prea adevărată părerea ce pricinuia grijă epitropilor crăiei Ungariei.* F. AARON, I. II, 33/5. *Epitropul Petrovici murind, turcii orânduiesc în locul lui pe babak, pe care Isabela la început refuză a-l primi.* XENOPOL, I. R. V, 16.

3. (Regional) Cântăreț la biserică. ARH. FOLK. III, 153. *Punem un leu îm picsă la copii... șî păsui la pitrop, ca să miargă biñe prăstă an, să rodzască* (Șipotul Nou – Moldova Nouă). ib. 42.

4. (Regional) Inventar. ALR II/I MN 88 2 714/876.

– Accentuat și: (învechit) *epitróp.* PRAVILA (1788), 72/2, NICOLAU, P. 18/14, 18/23, RÂND. JUD. 77/25, LB. PISCUPESCU, O. 30/15, BARCIANU, ALEXI, W., GÁLDI, M. PHAN. 182, DL, DM, L. ROM. 1962, nr. 2, 184. – Pl.: *epitropi.* – Și: (învechit și regional) **ipítrop** (accentuat și, regional, *ipitróp*, ALR II/I MN 88 2 714/846), **pítrop** (accentuat și, regional, *pitróp*, ARH. FOLK III, 153).

– Din ngr. **ἐπίτροπος.**

EPITRÓPĂ[1] s. f. (Învechit) Tutoare (v. t u t o r e **1**); (învechit, rar) epitropeasă. *Pravila depărtează pe muieri a nu fi epitroape.* MAN. LEG. 28^{v}/9. *Iară celălalt catastih (de va fi numa epitroapă) să se adevereze cu iscălitura mitropolitului.* ib. 29^{r}/6. *De va fi numa epitroapă.* PRAV. COND. 110. *Mumele sărmanilor... să vor întâmpla să fie însuși ele epitroape.* CARAGEA, L. 58/10. *Îndatorim pe ipitroapa Maria... ca... dintru aceste averi... să nu le prăpădească.* (a. 1811). ȘTEFANELLI, D. C. 351, cf. POLIZU. *Epitropa copiilor să nu se dea de soție la acela care va fi moștenitor.* ARISTIA, PLUT. CXIV/4. *Doamna Chiajna, epitroapă îngrijată a domneștilor săi fii, hrănea în sânul lor acel duh de neîmblânzită răzbunare.* ODOBESCU, S. I. 426. *Pribegii... veniră totuși spre a se lovi cu soția lui Mircea, Chiajna, fiica lui Petru Rareș, care rămăsese epitroapa minorului ei fiu, Petru Vodă, pronumit Schiopul.* XENOPOL, I. R. V, 18. *Epitroapă i-a fost întâi mamă-sa Arghira.* IORGA, C. I. I, 22. *S-ar crede că Doamna Chiajna, văduva lui Mircea Ciobanul și epitroapa fiului ei, Petru Șchiopul, se va fi plâns de tipărirea unei cărți de rătăcire ca aceasta.* id. L. R. 72. *Regența e păstrată statornic doamnelor, când soțul pleacă în război sau când ele rămân, ca văduve, epitroapele fiilor.* id. V. F. 39, cf. TDRG, CADE, GÁLDI, M. PHAN. 182. ♦ P. e x t. Supraveghetoare (v. s´u p r a v e g h e t o r **1**). *Pe care soție a me o las stăpână și epitropă pe toate aceste și pe toată avere me, mișcătoare și nemișcătoare* (a. 1806). GHIBĂNESCU, S. I. VIII, 209.

– Pl.: *epitroape.* – Și: (învechit, rar) **epitroápă, ipitroápă** s. f.

– **Epitrop** + suf. *-ă.*

EPITRÓPĂ[2] s.f. (Lit.) Figură prin care se acceptă formal acuzația venită din partea adversarului, dar se reiau exagerat argumentele acestuia pentru a se sublinia lipsa lor de temei. Cf. DN^3, NDN, NDU.

– Pl.: *epitrope.*

– Din fr. **épitrope.**

EPITROPEÁSĂ s. f. (Învechit, rar) Tutoare (v. t u t o r e **1**); (învechit) epitropă[1]. *S-a arătat în urmă și Sfinția Sa părintele..., punându-i în schimbul sărutării de mână prescura sfântă, cuvenită ca unei epitropese ce era în adevăr.* N. REV. R. I, 65.

– Pl.: *epitropese.*

– **Epitrop** + suf. *-easă.* Cf. ngr. ἐ π ι τ ρ ό π ι σ σ α.

EPITROPEVSÍ vb. IV v. **epitropisi.**

EPITROPÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit; complementul indică minori) A tutela; (astăzi rar) a epitropisi (**3**). *Înaintea lui Dumnezeu și a cinstitei cumpanii care mă epitropește... mă făgăduiesc* (a. 1783). IORGA, S. D. XII, 105, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, ALEXI, W., GÁLDI, M. PHAN. 182.

– Prez. ind.: *epitropesc.*

– V. **epitrop.**

EPITROPICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit; atestat prima dată în 1794, cf. TDRG^3) Tutelar; de tutelă (**1**). *Vă rog... să nu i se*

drămuiască etatea, cu atât mai mult cu cât dumnealui prezintă un act de la comisiunea epitropicească. KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 108, cf. POLIZU, CIHAC, II, 657. *Am asigurat funcția de epitropie și curatorie, orânduind reguli după care înștiințăm astăzi și comisii epitropicești* (cca 1865–1898). URICARIUL, V, 26/23, cf. TDRG. *Giuvaerurile... a le încredința d-tale nu putem, fără dezlegarea comisiei epitropicești.* SADOVEANU, O. XIX, 414, cf. GÁLDI, M. PHAN. 183, SCL 1958, 248, SFC I, 111, 114, II, 143, TDRG^3.

– Pl.: *epitropicești.*

– **Epitrop** + suf. *-icesc.*

EPITROPICÍ vb. IV v. **epitropisi.**

EPITROPÍE s. f. **1.** (Astăzi rar; atestat prima dată în 1698, cf. TDRG^3) Tutelă (**1**); sarcină, titlu de epitrop (**1**); tutorat (**1**), (rar) tutorie, (învechit) isprăvnicie; perioadă de timp în care un epitrop are această sarcină. *Epitropia să dă la cel mai apropae moștenitoriu.* LEG. COND. 169/15. *Epitropia, după pravili, acolo să cuvine, unde iaste și moștenirea.* MAN. LEG. 28^v/6. *Acestea ce să poruncesc și în hrisovu nostru ce iaste făcut pentru epitropie.* ib. 29^r/15. *Îndată ce vor priimi epitropia, să aibă datorie a face doao catastișe curate de toată averea moștenirii acelor nevârstneci.* PRAV. COND. 108, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Epitropia iaste... prin diată lăsată cuiva.* PRAVILA (1814), 88/6. *Despre epitropie și curatorie* (a. 1817). URICARIUL, IV, 307/7. *Epitropie să zice vechiletul epitropului.* CARAGEA, L. 56/14, cf. 61/3. *Dăparte dă epitropie, că și bine dă vei face, tot blesteme vei auzi.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 35. *Supt epitropia și înrâurirea acestui sfat,... împăratul Petru II Alexievici, în vârstă de 11 ani, au început a sa împărăție.* ASACHI, I. 314/9, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Păzând cu nestrămutare și scumpătate cele orânduite în capitul despre epitropie și curatorie* (cca 1865-1898). URICARIUL, V, 27/27. *Unui socru nu-i poți cere socoteli așa de amănunțite asupra epitropiei.* CONV. LIT. XXII, 403. *Unchiul se mânie, se supără..., mă amenință că va da demisiune din epitropie.* MILLE, V. P. 184, cf. HAMANGIU, C. C. LVIII, BARCIANU, 236, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, GÁLDI, M. PHAN. 183, DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET. 3 193, DSR, M. D. ENC., D. ENC., DEX^2, DEI, TDRG^3, NDU. ◊ E x p r. **A lua** (sau **a avea, a ține**) **sub epitropie** (**pe cineva**) = a tutela. *Epitropul... nu poate să se logodească și să ia prin cununie pre copila ce va avea supt epitropie.* MAN. JUR. (1814), 89. *Unchiul lui Teodosie să-l aibă subt epitropia sa cârmuind el prințipatul, până când tânărul prinț va ajunge la anii vârsniciei.* F. AARON, I. I, 192/6. *Te-o luat cucoana Chiriță sub epitropia ei.* ALECSANDRI, T. I, 187, cf. DDRF. (F i g.) *Altă mângâiere nu-ți va mai rămânea decât că, peste douăzeci, treizeci de ani, cine știe cine o să te ia subt epitropie, să-ți facă prefețe, interpretări, comentări și busturi.* CARAGIALE, O. IV, 236. **A pune pe cineva sub** (sau, rar, **la**) **epitropie** ori, învechit, rar, **a orândui ceva sub epitropie** = a da pe cineva sau ceva în grija unui epitrop. *Rălile purtări a fiului... au îndatorit pe a sa maică a cere de a să pune acest tânăr sub epitropie.* AR (1837), 53^1/38, cf. PONTBRIANT, D. *Copila cea bolnavă pusă sub epitropie era la Paris într-o casă de educație.* CARAGIALE, O. II, 390. *Te iau înapoi la prăvălie și te pui la ipitropie, măgarule.* id. ib. VI, 206. *Să se orânduiască avutul ei sub epitropie.* ap. TDRG. **A rămâne** (sau **a fi, a sta**) **sub epitropia cuiva** sau **a fi sub** (sau **la**) **epitropie** = (despre minori) a fi tutelat. *Epitropul nu poate cumpăra lucrul celor ce sânt supt epitropia lui.* CARAGEA, L. 59/26. *Va muri cel ce e supt epitropie.* id. ib. 61/9. *La 408 murind Arcadie, rămasă copilul său Teodosie supt epitropia agerului ministru Antenie.* SĂULESCU, HR. I, 150/21. *Fiind minorin,... stătu sub epitropia unchiului său.* id. ib. II, 445/8. *Pierdu pe tată-său și împreună cu frate-său cel mai mic... rămaseră supt epitropia unchiului lor.* BĂLCESCU, ap. DL, cf. POLIZU. *Rămăsei trist și orfan sub epitropia unei mătuși.* GANE, ap. CADE. ♦ S p e c. Regență; perioada de timp în care un regent își exercita puterea; (învechit) căimăcămie, locotenență. *Fiul lor... suie tronul sub epitropia lui Uniad.* EMINESCU, O. XV, 1 114. *Domnia lui Nicolae Mavrocordat și a lui Dumitrașcu Cantemir și epitropia lui Ioan Mavrocordat.* BUL. COM. IST. II, 18. ♦ F i g. Stare de dependență a unei persoane (supuse la o supraveghere jenantă); drept (abuziv) pe care și-l ia o persoană de a ține pe altcineva sub ascultare, sub supraveghere. *Cheamă pe om la o întreagă dezvoltare a ființei sale și îl invită a se guverna singur, scăpându-l de epitropii.* BOLINTINEANU, O. 261. *Nu suferim epitropia nimănui.* EMINESCU, O. XV, 379. *Nu recunosc, nu voi să recunosc epitropia bucureștenilor.* CARAGIALE, O. VI, 142. *Cred c-ar fi timpul să mă mai slăbești din cea epitropie, că... dă!... la vârsta la care am ajuns amândoi...* HOGAȘ, DR. II, 134, cf. RESMERIȚĂ, D. *Nu mai era, din 1948, profesor, ci cercetător documentarist sau consilier la Institutul de Filosofie, suportând epitropia unor tineri dintre care, destui, erau nelalocul lor acolo.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 6, 11/1. ◊ E x p r. (Glumeț) **A pune** (**pe cineva**) **la epitropie** sau **a pune epitropie** (**asupra cuiva**) = a ține o persoană în stare de dependență, supunând-o la o supraveghere (jenantă). *Să știe lumea că sunt pus la epitropie de nevastă.* D. ZAMFIRESCU, I. 65. *Cu ochii săi mari și căprii de șerpoaică, pusese asupra lui... un soi de aspră epitropie.* HOGAȘ, DR. II, 134. ♦ P. e x t. Stare de dependență, de exploatare a unei colectivități, clase sociale etc. *Clasa a doua, deprindzindu-se, precum asta nu ar lipsi a se tămpla, cu instituții cărora ea este datoare a ei emancipare din epitropia celor mari,... repede a se desvolta cu comerțul.* CALENDAR (1861), 83/16. ◊ F i g. *Copilul de ieri, astăzi e un bărbat viril: S-a scuturat la Plevna de jugu-epitropiei.* MACEDONSKI, O. I, 213. ♦ Îngrijire, ocrotire (**1**), protecție a unui minor sau a bunurilor acestuia (adesea în calitate de regent I **1**). *Acești epitropi să aibă a sârgui... păstrarea lucrurilor ce vor avea supt epitropia lor.* PRAV. COND. 110. *Epitropul... va lua asupra sa epitropia copilului.* MAN. JUR. (1814), 87. *La 394 murind, împărați și el statul roman la doi fii ai săi, dând Orientul celui de 18 ani, Arcadie, supt epitropia galului Rufin.* SĂULESCU, HR. I, 86/15. *Maică-mea..., copilă tânără, a rămas orfană de tată și de mamă și încredințată epitropiei logofătului Grigore Sturdza.* KOGĂLNICEANU, S. A. 190. *Un raport al ambasadorului german ne spune că Sasul era în relații dușmănești cu Mihnea al Munteniei, care domnea acolo sub epitropia bunicăi sale.* XENOPOL, I. R. V, 113. *Vine iarăși domn, lăsând de astă dată în scaunul muntean pe fiul său..., minor, sub epitropia sfatului boierilor.* id. ib. VI, 77. *Lui în domnie i-a urmat fiul său mai mare Bogdan..., sub epitropia înțeleptei sale mame... și sub a marelui postelnic.* SBIERA, F. S. 60. *Mama lui, Ecaterina, o levantină..., purta epitropia.* IORGA, C. I. I, 150, cf. DL, DM, M. D. ENC., D. ENC., DEX^2, DEI. ♦ (Învechit) Conducere, supraveghere a unei persoane majore. *Mareșalii au împărțit între dânșii Machedonia, unde... împărățea cei doi împărați numai umbra supt epitropia lui Perdica.* IST. UNIV. I, 247/17. *Patrioții voștri, după legiuirea ce ii au făcut, moștenesc toate dregătoriile cele mari a statului, și pe Dogele, adevăratul lor domn, îl țin sub epitropie.* CALENDAR (1854), 82/15. ♦ (Învechit) Suzeranitate (**2**); (rar) epitropisire. *Socoti că mai bine este să-și vânză credința... decât să fie ministru al Izabelii și sub epitropia cea mai înaltă a lui Soleiman, care avea de gând să puie mâna pe acele două țări.* F. AARON, I. II, 43/26. *Numesc pe Vlăduț domn, dar,* [turcii], *văzând pe acesta că voiește a se libera de epitropia lor, îl ucid.* BĂLCESCU, M. V. 16. *Toate proiectele... sânt într-o conglăsuire: a restrânge puterea ocârmuirei, a pune țeara subt epitropia boeriei.* RUSSO, S. 116. *Pe câtă vreme acest post nu era încă ocupat..., Dobrogea cădea de-a dreptul sub epitropia ministrului de interne.* EMINESCU, O. XI, 37. *Acest tratat arată că relațiile de vasalitate ale Munteniei către Ungaria începeseră cu totul, că era ultimul act al emancipării Munteniei de sub epitropia maghiară.* XENOPOL, I. R. III, 81. *Convenția de Paris... emancipează astfel pe România de epitropia puterilor, dându-i dreptul de a-și modifica așezămintele lăuntrice după cum va chibzui mai bine.* id. ib. XIV, 26.

2. Eforie (**1**); consiliu de epitropi (**2**) care administra averea unei instituții publice, a unui așezământ etc.: instituție condusă de un consiliu de epitropi; localul, clădirea în care își avea sediul această instituție. *Poruncim... starostei de negustori să urmeze a vinde cu mezat acele cârpeturi... și, câți bani se vor aduna, să se deie în păstrare la epitropie* (a. 1793). GÁLDI, M. PHAN. 183. *Nici unul de ai școalii, nici dascal, nici ucenic nu se pun la bir, nici la opreală, ce... să triimete epitropiei și aceea îl giudecă* (cca 1792–1803). URICARIUL, III, 21/15. *Epitropia sărmanilor evgheniți* (a. 1819). GÁLDI, M. PHAN. 183. *Oricari va ieși întru cât de puțin din toată cuprindere aceștii drepti alcătuiri... va fi dipărtat din epitropie* (a. 1827). IORGA, S. D. V, 275, cf. 268. *Epitropia învățăturilor publice va alcătui regulamenturi pentru organizația a tuturor așăzărilor de creștere.* REG. ORG. 193/16. *Să vie aici la curtea administrativă... unde în toate zilele se vor strânge mădulările aceștii epitropii.* CR (1831), 162[1]/38, cf. 162[1]/39. *Prezidentul epitropiii școalelor* (a. 1834). IORGA, S. D. V, 112. *Epitropia află de cuviință a se cumpara de veci o casă încăpătoare, unde să se așeze toate clasurile și ramurile de învățătură orânduite pentru această școală* (cca 1834). URICARIUL, VII, 193. *Ca să nu mai fie nedumerire între maghistrat și epitropie, să se așeze oarecare regulă* (a. 1837). ARH. OLT. XIII, 370. *Voi răspunde cu un fapt pozitiv care se poate dovedi prin date și dosarele epitropiei.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 185. *Către onorata epitropie a învățăturilor publice.* ASACHI, P. 14/1. *Epitropia chentrală au fost în stare a porni în marginea târgului pe un loc nalt, aeros și larg.* C. VÂRNAV, H. 77/8. *Generala epitropie a ospitalurilor.* CALENDAR (1855), 65/22. *Sărindarele, acatistele, sfeștaniile, maslurile și paraclisele îmbogățesc epitropia bisericii și pe popi.* GHICA, S. 366, cf. POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 657. *D. primar are timpul a se ocupa cu afacerile epitropiei Brâncovenești, unde ia asemenea o mie de franci pe lună.* EMINESCU, O. XI, 178. *Are procesul cu epitropia bisericii, săptămâna viitoare.* CARAGIALE, O. VI, 100. *Cu administrația fiecărei biserici comunale este însărcinată câte o epitropie* (a. 1889). TDRG. *Epitropia școalelor... deschide pricina care se sfârșește tocmai în anul 1846, în folosul școalei.* XENOPOL, I. R. XIII, 180, cf. ENC. ROM. *Susțâneam... cu fervoare reactivarea epitropiilor bisericiești ca represântanță a parohienilor din fiecare parohie.* SBIERA, F. S. 223, cf. ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Membrii epitropiei sunt preoți și laici, aleși din partea credincioșilor.* MINERVA 423, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET. 3 193. *Conducerea sa a fost încredințată unei epitropii laice.* ABC SĂN. 104. *Epitropia generală a Casei Sfântului Spiridon.* ib. 339, cf. M. D. ENC., DSR, D. ENC., DEX[2], DEI, TDRG[3], NDU. *Popă n-avem, că nu să-nvoiește cu lăcuitorii, că nu-i patrofiie.* GRAIUL, I, 237.

3. Funcție, titlul de epitrop (**2**); perioadă de timp în care un epitrop îndeplinea această funcție. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET. 3 193, M. D. ENC., D. ENC., DEX[2], NDU. ♦ (Învechit, cu sens neprecizat, probabil) Îngrijire, supraveghere a unor lucrări publice. *Ocârmuindu-se iara cu osârdia și epitropia blagarodnicului boiariu dlui Lupu Bogdan hatman.* CANTEMIR, ap. GÁLDI, M. PHAN. 183. ♦ P. ext. (Învechit) Titlul, demnitatea de monarh, suveran, domnitor; perioadă de timp în care un monarh, un suveran sau un domnitor își exercită puterea; teritoriul asupra căruia acesta își exercită puterea. *Încă de pe vremile epitropiii Monocherocopardalului ispitită și dovedită sint.* CANTEMIR, I. I. I, 213. *Filul, socotind că după mărimea trupului cinstea să măsură și epitropia lui s-ar cădea... aicea au fost vinit.* id. ib. 221, cf. 237, II, 57. *Micul Antioh al 5-le eupator,... nevârstnic fiind, primi epitropia Romei.* SĂULESCU, HR. I, 51/18. *Au murit la anul 879, încredințind epitropia nevârstnicului său fiu Igor și ocârmuirea Rosiei fratelui soției sale, Oleg.* ASACHI, I. I, 3/18.

4. (Regional) Inventar. *Fași ipitropii.* ALR II/I MN 88, 2 714/531. *Puni ipitropii pi lucrurili cari-s în cas-acolo.* ib. 2 714/551, cf. 2 714/520, 812, 848, 928, cf. MDA.

– Pl.: *epitropii.* – Și: (învechit și regional) **ipitropíe**, (învechit) **ipetropíe** (GÁLDI, M. PHAN. 183), (regional) **patrofíe** s. f.

– Din ngr. **ἐπιτροπή, ἐπιτροπεία.**

EPITROPÍRE s. f. (Învechit, rar) Tutelare, (rar) tutelaj, (astăzi rar) epitropisire. Cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W., cf. MDA.

– Pl.: *epitropiri.*

– V. **epitropi.**

EPITROPISĂRE s. f. v. **epitropisire.**

EPITROPISÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Învechit) A administra, a supraveghea în calitate de locțiitor. *Îndată au trimis pe Ioan... ca să epitropevsască domnia Moldovei, până se va rândui de către sultanul alt Domn* (a. 1711). URICARIUL, XXI, 142, cf. GÁLDI, M. PHAN. 182.

2. (Învechit; complementul indică o instituție bisericească, filantropică ori culturală sau averea acesteia) A administra, a îngriji, a avea sub protecție. *Le-au fost dejghinat* [averile] *de la monastirea sfântului Spiridon... luându-le ca să le epitropicească din neam în neam* (a. 1799). URICARIUL, I, 89/23.

3. (Astăzi rar; complementul indică minori) A tutela, (învechit) a epitropi. Cf. COSTINESCU. *Ai găsit mai toată moștenirea risipită prin neîngrijirea celor ce te-au epitropisit.* MAIORESCU, ap. GÁLDI, M. PHAN. 183, cf. CADE, SCL 1955, 320, NDU. ◊ Fig. *Dacă ești soră, ai vreun drept... să mă epitropisești?* CĂLINESCU, E. O. II, 232. *Datoria dumitale era să comunici întocmai hotarârea mea, fără a mă epitropisi.* id. s. 124.

4. (Învechit; complementul indică pe moștenitorul unui tron în timpul regenței) A îngriji, a supraveghea în calitate de regent (**1 1**). *Fiul lui Neagoe, Teodosie cel epitropisit de boierul craiovesc Preda vornicul, este lovit și răsturnat.* XENOPOL, I. R. IV, 193. *Luca Arbore... condusese trebile în timpul minorității sale și tindea să epitropisască pe domn și după ce el însuși luase în mâni frânele ocârmuirei.* id. ib. VI, 157. *Ascultă și învață cum ai să ipitropiseșți pe urmașul meu, pe care nu-l voi zămisli până n-ei fi pregătit să domnești în locul lui.* DELAVRANCEA, O. II, 93.

– Prez. ind.: *epitropesc.* – Și: (rar) (**2**) **epitropicí**, (**1**) **epitropevsí**, (**4**) **ipitropisí** vb. IV.

– Din ngr. **ἐπιτρόπευσα** (aor. lui *ἐπιτροπεύω*).

EPITROPISÍRE s. f. (Astăzi rar) Tutelare, (rar) tutelaj, (învechit, rar) epitropire. Cf. REV. IST. XVIII, 156, GÁLDI, M. PHAN. 183, cf. MDA. ◊ Fig. *Surorile îl înăbușeau cu sfaturi și epitropisiri.* CĂLINESCU, C. N. 108. ♦ (Rar) Suzeranitate (**2**); (învechit) epitropie (**1**). *Articolele tratatului de pace reproduse mai sus scoteau Țările Române de sub îndoita epitropisire a rușilor și turcilor.* XENOPOL, I. R. XII, 184.

– Pl.: *epitropisiri.* – Și: (învechit) **epitropisáre** s. f. REV. IST. XVIII, 156.

– V. **epitropisi.**

EPITROPISÍT, -Ă s. m. și (rar) f. (Învechit) Pupil (**1**). Cf. CIHAC, II, 657. *Să întâmplă adeseori ca mulți din epitropi și curatori sau clironomii lor să ție averi de ale epitropisiților* (cca 1865–1898). URICARIUL, V, 26/4. *Să aducem cuvenita vindecare și la această... parte a legislației spre siguranție și folos, în viitoriu, a acelor epitropisiți și sub curatorie* (cca 1865–1898). ib. 26/14. *Pentru un epitrop harnic, iubitor și foarte îngrijitor de soarta epitropisitei..., e cu atât mai avantajos cu cât e mai aproape de dânsa.* EMINESCU, O. XI, 37. *Acest bărbat ambițios trecu cu vederea după patru luni deja pe epitropisitul său, singur în drept de-a moșteni.* id. ib. XIV, 128. *Un biet epitrop vine să afle cu ce mijloc el ar scăpa mai bine De darea socotelei la epitropisit.* I. NEGRUZZI, S. II, 51, cf. GÁLDI, M. PHAN. 183.

– Pl.: *epitropiși.*
– V. **epitropisi.**

EPÍU s. n. (Tehn.) Dig de piatră sau de nuiele, construit transversal, de la malul unei ape către larg, pentru a regulariza cursul apei, a-i micșora lățimea sau a apăra malurile de eroziuni. V. p i n t e n (**II 4 b**). Cf. NOM. MIN. I, 314, DT. *Folosirea epiurilor în lucrările de regularizare e, în general, mai avantajoasă.* LTR^2, cf. DL, DP, DM. *Pentru regularizarea unui sector de râu se prevăd serii de epiuri sistematizate.* DER, cf. DN^2, M. D. ENC., DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pl.: *epiuri.*
– Din fr. **épi.**

EPIZEÚXIS s. n. (Lit.) Figură de stil care constă în repetarea imediată a unui cuvânt în propoziție sau în vers. Cf. DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pronunțat: *-ze-u-.*
– Din gr. **ἐπίζευξις**, fr. **épizeuxis.** Cf. lat. e p i z e u x i s.

EPIZIOTOMÍE s. f. (Med.) Intervenție chirurgicală care constă în efectuarea unor incizii la nivelul labiilor mari și mici, uneori și a perineului, pentru a preveni ruptura traumatică a perineului, în momentul extragerii capului fătului la naștere. Cf. ABC SĂN., NDN.
– Pronunțat: *-zi-o-.* – Pl.: *epiziotomii.*
– Din fr. **épisiotomie.**

EPIZOÁR s. n. (Zool.) (La pl.) Nume generic dat animalelor care trăiesc, ca parazite, pe pielea altor animale; (și la sg.) animal care face parte din această categorie. Cf. NEGULICI, LM, PROT. – POP., N. D., ENC. ROM., DM, DN^2, D. MED., DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU.
– Pronunțat: *-zo-ar.* – Pl.: *epizoare.*
– Din fr. **épizoire.**

EPIZÓD s. n. v. **episod.**

EPIZÓDĂ s. f. v. **episod.**

EPIZÓDIC, -Ă adj. v. **episodic.**

EPIZÓM s. m. (Biol.) Unitate genetică nucleară care se poate multiplica independent sau ca adaos la un cromozom. Cf. NDN, DEI.
– Pl.: *epizomi.*
– Din fr. **épisome.**

EPIZONÁL, -Ă adj. (Geol.) De epizonă, care este caracteristic epizonei. *Rocile epizonale sunt... larg răspândite.* GEOLOGIA, 115, cf. MDA.
– Pl.: *epizonali, -e.*
– **Epizonă** + suf. *-al.*

EPIZÓNĂ s. f. (Geol.) Zonă de șisturi cristaline formate în condițiile unui slab metamorfism regional, când temperatura și presiunea litostatică sunt scăzute, iar presiunea dirijată este ridicată. Cf. LTR^2, DER. *Pânza getică... este formată, în cea mai mare parte, din șisturi cristaline... cu treceri, în unele locuri, în șisturi de epizonă.* GEOLOGIA, 10, cf. DN^3, M. D. ENC., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.
– Pl.: *epizone.*
– Din fr. **épizone.**

EPIZOÓTIC, -Ă adj. (Med. vet.) Care are caracter de epizootie, care provoacă epizootia; care aparține epizootiei, referitor la epizootie. V. e p i d e m i c. *Epizootică boală iaste carea se întinde și se încinge preste mult loc întră vite.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 13/20. *Despre epizooticele și contăgioasele boale ale vitelor celor de casă* (a. 1816). ȘA II, 313, cf. NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, ALEXI, W., CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Elaborarea metodelor eficace de combatere a bolilor epizootice necesită cercetări... adeseori de lungă durată și dificile.* CONTEMP. 1954, nr. 379, 6/5. *Bolile epizootice nu trebuie confundate cu bolile contagioase.* LTR^2 VII, 262, cf. DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, NDU, H IV 123.
– Pronunțat: *-zo-o-.* – Pl.: *epizootici, -ce.*
– Din fr. **épizootique.**

EPIZOOTÍE s. f. (Med. vet.) Extindere, prin contaminare, cu o frecvență neobișnuită, a unei boli infecțioase la un mare număr de animale dintr-o anumită localitate, regiune etc.; boală infecțioasă care se extinde, prin contaminare, la un mare număr de animale dintr-o anumită localitate, regiune etc. v. m o l i m ă . e p i d e m i e. *Povățuiri pentru ferirea și vindecarea epizotiei* (a. 1829). BV III, 615. *Să cuprinde de frigurile epizotiei și de spazmuri... mai ales la grumazi.* AR (1829), 11^1/17. *Scriu de la București că în ținutul Ialomița s-au ivit epizootie (boală de vite) între vitele cornuatice.* ib. (1838), 261^1/8. *Epizootia... înjumătățește vitele.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 101, cf. V, 7. *Măsuri la vreme de epizootii și ținerea tablei de mortalitatea lor* (a. 1848). GÁLDI, M. PHAN. 183, cf. NEGULICI, MAN. SĂNĂT. 261/14, STAMATI, D., POLIZU. *Epizootia sau ciuma vitelor... adeseori se iscă pe lângă lacuri și mlaștini săcate.* CUPARENCU, V. 9. *Sătenii... au pierdut până acum jumătate din vitele lor și cele ce le-au mai rămas sunt lovite de epizootia.* I. IONESCU, P. 446. *Propagațiunea epizootiei... se poate opera prin diferite moduri.* id. D. 178, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Epizootiile devin din ce în ce mai dese.* CONTA, O. F. 243. *Închipuiască-și cineva... că... epizootia și foametea n-ar fi bântuit țara.* EMINESCU, O. XI, 221. *Epizotia este foarte primejdioasă și să arată mai cu seamă la dobitoace.* BACALBAȘA, M. T. 16, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Va intensifica măsurile... pentru combaterea epizootiilor.* LEG. EC. PL. 473, cf. ROSETTI–CAZACU, I. L. R. I, 359. *Se vor lua măsuri pentru aplicarea integrală în fiecare an a planului tehnic de măsuri profilactice și de combatere a epizootiilor.* SCÂNTEIA, 1953, nr. 2859. *Dezvoltarea creșterii animalelor este strâns legată de combaterea epizootiilor.* CONTEMP. 1954, nr. 382, 5/4. *Epizootia... poate dura luni și chiar ani.* LTR^2, cf. DL, L. ROM. 1959, nr. 6, 84, DM, DER, DN^2, D. MED., M. D. ENC., DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU, H III 38. ◊ F i g. *Caii și boii nu se mai îmbolnăvesc, nu se mai fură din coșare, nici de pe câmp; epizootia intră în gaură de șerpe.* GHICA, S. 140.
– Accentuat și: (învechit) *epizoótie.* ALEXI, W., GÁLDI, M. PHAN. 183. – Pronunțat: *-zo-o-.* – Pl.: *epizootii.* – Și: (învechit) **epizótie**, (regional) **episotie** (accentul necunoscut; H III 38) s. f.
– Din fr. **épizootie**, ngr. **ἐπιζωοτία.**

EPIZOOTOLÓG, -Ă s. m. și f. (Med. vet.) Persoană specializată în epizootologie. Cf. DN^3, NDN.
– Pronunțat: *-zo-o-.* – Pl.: *epizootologi, -ge.*
– Derivat regresiv de la **epizootologie.**

EPIZOOTOLOGÍE s. f. Studiul epizootiilor. Cf. NDN.
– Pronunțat: *-zo-o-.*
– Din rus. **эпизоотология.**

EPIZÓTIE s. f. v. **epizootie.**

EPLIGÚŞ subst. (Regional) Omuşor (Uricani – Lupeni). A III 2, cf. MDA.

– Cf. b e r e g u ş.

EPOC subst. v. **epocă.**

EPOCÁL, -Ă adj. Care este destinat să marcheze o epocă (**1**); de mare răsunet, de o valoare covârşitoare; memorabil, remarcabil. *Apar foarte des „istorii" din acei ani de respectat, epocali.* BARIŢIU, P. A. I, V. *Această dietă este, după credinţa noastră, epocală din toate punctele de vedere pentru popoarele Transilvaniei.* id. ib. III, 190, cf. II, 25, LM. *Gazetele din toată lumea înregistrează această împuţinare... ca un semn epocal.* CARAGIALE, O. VII, 61, cf. BARCIANU. *De o sută de ani încoace nu s-a născut o singură idee epocală.* PÂRVAN, I. F. 16. *Diferenţe remarcabile încep... a-i particulariza asimilarea cu mari semne de ecloziune a unei personalităţi poetice epocale.* STREINU, P. C. III, 83. *Ştefan cel Mare este o apariţie epocală şi, cu siguranţă, cel mai mare voievod al istoriei noastre.* CONSTANTINESCU, S. I, 54. *Singurul fapt absolut cert este nevoia mea biologică de a participa la un mare eveniment al timpului meu, de a nu fi eliminat de la momentele epocale.* CĂLINESCU, B. I. 279. *Roadele cele mai importante ale noii iniţieri epicureice... le întâlnim... în operele epocale ale lui Giordano Bruno.* VIANU, L. U. 34. *Să trecem în revistă câteva exemple epocale din care se desprinde, cu suficientă claritate, această năzuinţă.* BLAGA, Z. 67. *Apare ca o faptă epocală, demnă de a boteza un secol..., acea străveche născocire a oamenilor.* BOGZA, C. O. 71. *Urmând întocmai epocalele cuceriri ale vieţii, de la un timp tot felul de moluşte încep să apară.* id. ib. 261, cf. H. LOVINESCU, T. 46. *Aurel Vlaicu, cu epocalele lui realizări, a făcut să vibreze sufletul poporului românesc.* IST. LIT. ROM. I, 172. *O altă lucrare epocală a marelui savant a fost „Despre înmulţirea animalelor".* ABC SĂN. 181, cf. DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET. 3 194. *Descoperirile epocale ale fizicii s-au transformat într-o ameninţare pentru viitorul speciei noastre.* SCÂNTEIA, 1965, nr. 6680, cf. DN[2]. *Înfăptuirea unui asemenea deziderat în deceniile ce se anunţă va echivala... cu epocalele descoperiri care au marcat istoria omenirii.* CONTEMP. 1972, nr. 1313, 9/5, cf. M. D. ENC. *Vom desluşi... epocala întâietate a lui Alecsandri.* PAPU, C. N. 68, cf. DN[3]. *Poezia lui... beneficiază de o sensibilă analiză în context epocal.* GRIGURCU, C. R. 78, cf. DSR. *Eliade... nu s-a impus printr-o descoperire epocală.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 5, 11/1, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *Ţi-a curs pe buză vinul şi cântecul ca valul Pătruns de-un neastâmpăr voios şi epocal.* LABIŞ, P. 296.

– Pl.: *epocali, -e.*

– **Epocă** + suf. *-al.*

ÉPOCĂ s. f. (Atestat prima dată în 1776, cf. TDRG[3]) **1.** (De obicei urmat de determinări care indică specificul sau personalitatea, evenimentul dominant etc.) Perioadă (**I**) (lungă) de timp, marcată, la nivel istoric, de un eveniment social, cultural, ştiinţific etc. important, de prezenţa unei personalităţi (excepţionale) sau de o trăsătură dominantă privind stări sociale, situaţii, fapte etc.; eră (**4**), ev (**I**), secol (**2**), timp (**2**), veac (**II 1**), vreme (**I 4**). V. v â r s t ă[1] (**III 1**). *Trei epohas adecă veacuri însemnate au avut Ţara Rumânească* (a. 1778). BV II, 227. *Fără nici o sfială poci numi epohi al patrulea... veacul de acum al Ţării Rumâneşti.* CHESARIE, M. noiembrie (1778), [prefaţă] 2/13. *Istoria vremilor ne arată că la epoca (adecă începutu vremii) întîi a neamului omenesc, n-au fost nice o stăpânie pe lume, numai stăpânia firească ce au părinţii asupra fiilor săi.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 345. *Era... epoha lui Nabohodonosor.* MOLNAR, I. 90/5. *Acum... ea înfăţoşază trei epoheli. Cea de întâi cuprinde vreme ce au trecut de la întemeiere Romii până la numire[a] consulilor* (a. 1823). CAT. MAN. I, 405. *Întru al doile epohi, să povesteşte tot cee ce s-au întâmplat de la numire[a] consulilor* (a. 1823). ib. *Istoricii... au împărţit istoria întru epohe.* TEODOROVICI, I. 34/3, cf. 33/18. *Întru al triile epohi să învăţoşază întâmplările cele mai vrednice de însămnat.* VÂRNAV, F. 2[r]/17, cf. 45[v]/1. *După epoha lui Socrat, pentru vestita necuviosie a sofistilor de atuncea, acest nume au început a să defăima.* POTECA, F. 116/27. *Moldova încă n-au fost lipsită de epohe strălucite în carele au stătut prinţipi iroi în războaie.* AR (1829), 23[2]/37. *Pentru cine cunoaşte istoria etichetelor fiecărui stat şi epoche, nu sunt acele tractate nişte obligaţiuni din partea celui mai debil către cel mai tare.* HELIADE, O. II, 408, cf. I. GOLESCU, C. *Stilul... are temeiul său în chipul de a cugeta şi în civilizaţia oamenilor după deosebitele ramuri, epoce, lucrări.* FL (1838), 10[1]/33. *În vremea lui se întâmplă a doua epohă însemnată a pribegirii naţiilor barbare.* F. AARON, I. I, 11/12. *Eroică epohă a cavalerilor se însufleţea de genia poetică.* SĂULESCU, HR. I, 136/24. *Fiecare guvern şi fiecare epocă... are scopul său pe care trebuie să-l îndeplinească.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 80. *În epoha bogoliubilor s-au fost născut în Rosia cel întâi eres.* ASACHI, I. I, 50/20. *Fiecare din acestea se împart în mai multe periaode, care toate se încep cu vreo epohă vrednică de însemnat.* IST. M XX/15. *În epoha revoluţiei franţeze... s-au întrodus pentru republica franţeză un calendariu nou.* CALENDAR (1847), 13/5. *În cea dintâi epochă a întemeierei principatelor... vedem că aceste state se văzură ameninţate în naţionalitatea şi existenţa lor.* BĂLCESCU, M. V. 8. *Tot din epoha reformei religioase porneşte şi întemeierea unor limbi apusene.* RUSSO, S. 73, cf. 106. *Italienii... şi sfezii... au pregătit o epohă nuoă în ştiinţele naturei.* BARASCH, M. I. 7/30. *Scrierea cu care se îndeletnicea de mai mulţi ani şi până în momentul morţei era: „Epoha românilor sub Mihai Viteazul".* ROM. LIT. 3[2]/30. *Naţionalitatea georgiană... derivă dintr-o altă tulpină..., a cărei aşezare în văile Caucazului... este posterioară epocei lui Ipocrat.* HASDEU, I. C. I, 173, cf. CUV. D. BĂTR. I, 264. *Nu se ştie cum şi în ce epochă Ispania a fost populată.* CANELLA, V. 324. *La fiecare epocă mare, toate soţietăţile seamănă.* BARONZI, I. C. I, 49. *Până către începutul secolului de faţă, românii au fost în epoca Evului Mediu a istoriei lor.* CONV. LIT. IV, 1. *În epoca cruciadelor se fundează... Imperiul româno-bulgar.* ib. XI, 205, cf. XII, 39. *Daş-aş putea şi eu să mă pierd în infinitatea sufletului meu, pân-în acea fază a emanaţiunii lui, care se numeşte epoca lui Alexandru cel Bun.* EMINESCU, O. VII, 94. *În această epocă de analiză ştiinţifică.* CARAGIALE, O. VII, 190, cf. II, 156. *Secol plin de prevedere, secol de filantropie, Tu ai întrecut desigur ale Romei vechi epoci.* MACEDONSKI, O. I, 82. *Ne arată o icoană din trecutul ideal şi o pune faţă în faţă cu păcătoşenia epocii liberalismului burghez.* GHEREA, ST. CR. I, 108. *C-o lealitate demnă de nişte epoce medievale, îşi cere singur pedeapsa.* MARIAN, O. I, 105. *În decursul epocei fanariote, legătura dintre boieri şi mazili se rupse cu totul.* ARHIVA, I, 40. *Colindele în fond sunt himne religioase şi odată, în epoca preistorică, au servit ca litanii liturgice.* REV. CRIT. I, 49. *Rădăcinile epocei fanariote sânt foarte adânci.* XENOPOL, I. R. VI, 24. *Deschise... drumul strălucitei epoce a Renaşterii.* ARHIVA, X, 11, cf. ENC. ROM. *Pentru fiecare epocă pesimiştii găsesc epigoni.* D. ZAMFIRESCU, Î. 47. *E o reminiscenţă străveche, din epoca păgânismului.* CANDREA, F. 69. *Închipuirea se sprijină pe un adevăr în epoca acelui poet de la Mantua.* IORGA, P. A. II, 419. *Istoria trece de la o epocă la alta, deosebind înţelept valorile de nonvalori.* PÂRVAN, I. F. 106, cf. 27. *Joseph Delteil, în „Jeanne d'Arc", amestecă epocile, făcând din eroina franceză când o exaltată medievală, când o fată modernă.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 223. *O versiune... susţine că o altă biserică, mai veche,... ar fi aparţinut, în ce epocă nu se ştie, tot armenilor.* N. A. BOGDAN, C. M. 14. *În el se vor găsi părţi cu privire la epocile noastre istorice.* ARH. OLT. V, 125, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Interesantă e epoca florentină..., cu lupta între corporaţiile industriaşilor.* LOVINESCU, S. VIII, 96, cf. 255, BACOVIA, O. 135. *Lucrătura veneţiană din epoca lui Lorenzo Celso.* C. PETRESCU, R. DR. 64, cf. id. Î. II, 217. *Dionisie se distinsese... din epoca episcopului Chesarie.* ARH. OLT. XIII, 290.

Acest mag, în epoca regilor daci practica... grafia sacră a cunoaşterilor spirituale. SADOVEANU, O. XII, 11. *În epoca lui Justinian... studiile latine sunt abandonate în Imperiul de Răsărit.* ROSETTI, I. L. R. 207, cf. SCRIBAN, D. *I se recunosc eminente calităţi..., punând în evidenţă gustul... uneia dintre epocile cele mai strălucite din istoria lumei.* OPRESCU, I. A. IV, 131. *Rolul suprastructurii politice creşte în mod deosebit în epoca revoluţiilor.* CONTEMP. 1952, nr. 28, 5/3. *Pentru crearea unei întregi linii a acţiunii rolului e necesară o cunoaştere amănunţită a piesei, a epocii, a vieţii.* V. ROM. februarie 1952, 13. *Tavanele... aparţin epocii Renaşterii.* ARGHEZI, P. T. 121. *Aliindu-se, prin adulaţie, cu părţile slabe din lumea ridicată de jos, cum s-a întâmplat sub restauraţie, după epoca napoleoniană.* CĂLINESCU, S. 55. *Realiză mai târziu, în epoca celofibrei, cele mai solide câştiguri.* id. B. I. 425. *Această epocă a lui Duca Vodă..., cronicarii o consemnează cu mare lux de amănunte.* PERPESSICIUS, M. III, 131. *Epoca lui Carol Quintul a fost una din cele mai agitate ale întregii istorii moderne.* VIANU, L. U. 99. *În epoca iosefină dezvoltarea conştiinţei naţionale la românii din Transilvania ia o întorsătură laicizantă.* BLAGA, G. 105. *Epoca luminilor a încurajat numai mintea.* RALEA, S. T. I, 87. *Au descoperit... un întreg sat din epoca neolitică.* BOGZA, C. O. 201. *Arta clasică din fiecare epocă... reprezintă o treaptă în dezvoltarea artistică nu numai a poporului care i-a dat naştere, dar şi a întregii omeniri.* CONTEMP. 1953, nr. 334, 4/4. *Acest material este lacunos..., pentru unele ţinuturi româneşti lipsind orice menţiune din epoca dacică ori din cea daco-romană.* CL 1957, 252. [Vulcanii activi] *au erupt în cursul epocilor istorice.* LTR[2] XVIII, 579, cf. DL. *Hai sa lăsăm la o parte epoca lui Ştefan cel Mare.* T. POPOVICI, S. 234, cf. DM. *Legiştii au jucat un rol progresist în istoria Chinei, în epoca „regatelor luptătoare".* JOJA, S. L. 277. *În dorinţa autorului de a reda cât mai fidel epoca fanariotă, el îl anunţă pe cititor că a folosit fragmente din texte vechi bisericeşti.* BARBU, PRINC. 7. *Creatorul „Ţiganiadei" a fost singurul maestru al epocii luminilor.* VARLAAM – SADOVEANU, 152. *Latina vulgară din epoca imperială avea o foarte puternică tendinţă de eliminare a cazurilor oblice de tip sintetic.* IST. L. ROM. I, 135. *Ne-am oprit la epoca reformelor.* STOICESCU, C. S. 14. *Perioada de avânt canonic şi cultural din a doua jumătate a secolului al XIX-lea este cunoscută în istorie şi sub numele de „epoca victoriană".* DER IV, 853, cf. CIORĂNESCU, D. ET. *Era primitivă Antică, medievală, Apar ca una singură Fiindcă, neştiind carte, ţăranii N-au băgat de seamă că între aceste epoci Există deosebiri Fundamentale.* SORESCU, P. 23. *Epoca lui Pericles.* PANAITESCU, C. R. 36, cf. DN[2]. *Istoriei teatrului îi revine sarcina să analizeze caracteristicile teatrului de la o epocă la alta.* IST. T. I, 14. *Aş lega hibrizii urmuzieni de întreaga plastică a epocii dadaiste sau suprarealiste.* N. MANOLESCU, A. N. III, 18. *Volumul al doilea este consacrat epocii romane.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 3, 49. *Din această epocă a stăpânirii romane datează o mare parte a terminologiei viticole româneşti..* C. GIURESCU, P. O. 15. *Este inadmisibil ca în epoca zborurilor interplanetare, întunericul neştiinţei de carte să mai domine încă o imensă parte a omenirii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 108, 3/1. *Epoca lui Neagoe Basarab se caracterizează printr-un viguros efort politic antiotoman.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 11, 18. *Aceasta este o epocă a sintezei.* CONTEMP. 1972, nr. 1325, 2/6. *O echipă de egiptologi şi-a împărţit munca de la epoca faraonilor până la aceea greco-romană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 11, 29/3. *Calitatea de senator roman nu pare legată de o anumită epocă istorică.* STEINHARDT, J. 22, cf. M. D. ENC. *Epoca antebelică se îndepărtează... foarte mult de prezent, sub efectul traumatizant al războiului.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 6. *Fiul domnitorului român a ajuns unul dintre principalii iniţiatori şi creatori de literatură clasică în Rusia, în epoca luminilor.* MAGAZIN IST. 1973, nr. 10, 10. *Noţiunea a trecut prin numeroase etape, a variat de la epocă la epocă şi de la autor la autor.* CIOCULESCU, C. 49. *Din scrierea iezuitului... reţinem două notaţii cu referire la epoca lui Mihai Viteazul.* MS. 1975, nr. 2/14. *Un anarhist al epocii feudale.* ŢOIU, G. 14. *Ion Barbu apare, în epoca dintre cele două războaie mondiale, ca primul poet ermetic.* DTL 155. *Aşază corect mişcarea de la 1784 în cadrele epocii în care s-a produs.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 10/2, cf. DN[3]. *În numeroase scrieri... nu lipsesc nici enunţurile despre epoca lui Voltaire.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 10, 3/1. *Cipariu... continuă linia lui Micu şi Şincai, după alţi latinişti existenţi şi în „epoca Heliade".* L. ROM. 1980, 583. *Ideea de latinitate... a căpătat vigoare în epoca romantică.* IVĂNESCU, I. L. R. 24. *Eminescu va fi, la rândul său, urmat de Mihail Sadoveanu... şi de Liviu Rebreanu atât în evocarea epocilor istoriei, cât şi în tabloul marilor răscoale.* GRIGURCU, C. R. 63, cf. DSR, V. BREBAN, D. G. *Câteva mărturii legate de latinitatea limbii române desprinse din scrierile transilvănene ale Epocii Luminilor.* SCL 1988, 477. *Mereu între două epoci, între două imperii.* CĂRTĂRESCU, L. 28. *Aceste imagini proiectează „o viziune colectivă" a ceea ce înseamnă epoca nucleară pentru cei ce o trăiesc.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 23/4, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, TDRG[3], NDU. *Pelasgii... erau... o masă de popoare răsfirate, fără contact între ele în epoca faraonilor egipteni.* L. COSTIN, GR. BĂN. 5. ◊ (Poetic; cu aluzie la cele patru vârste mitologice) *D-aci se începură ş-întâiul ev de cremene Şi epoca faimoasă... a dolmanilor.* HELIADE, O. I, 397. ◊ F i g. *Haosu-nsemnează o epocă, ş-o lume.* MACEDONSKI, O. I, 107. ◊ *Epoca paleolitică* v. p a l e o l i t i c. *Epoca pietrei* (sau *de piatră*) v. p i a t r ă. *Epoca bronzului* (sau *de bronz*) v. f i e r. *Epoca elenistică* v. e l e n i s t i c (**1**). *Epoca modernă* v. m o d e r n (**I 1**). ◊ *Epoca epocilor*, formulă care exprimă superlativul. *Zi numită epoca epocelor.* ARICESCU, F. 11/27. ◊ Loc. adj. **De epocă** = (despre costume, mobilier etc.) care este executat respectându-se stilul caracteristic unei anumite perioade din trecut. *Poezia... exprimă mireasma lucrurilor de epocă.* CONSTANTINESCU, S. I. 30. *Nu era una care, în afara mobilierului uzual, oricât de banal şi modern, să n-aibă piese de epocă.* CĂLINESCU, B. I. 345. *Facem o garnitură de epocă şi o vindem cu totul.* id. ib. 433, cf. DL. *Costume de epocă scânteietoare.* BĂNULESCU, C. M. 244. *Îşi face apariţia un personaj în haine de epocă.* N. MANOLESCU, A. N. I, 247. (Prin lărgirea sensului) *Singurul monstru de înfruntat... e... fascismul franchist, simbol de epocă al exploatării.* STREINU, P. C. III, 334. *E de ajuns să ne amintim fugar... de Bucureştii de epocă din Kir Ianulea.* CONSTANTINESCU, S. II, 184. *În publicaţiile satirice, gustul de epocă, cu îndrăznelile lui relative şi stângăciile lui şi mai evidente, au un farmec aproape dubios.* id. ib. VI, 125. *Nu sfârşim înainte de a aminti câteva din figurile acestui vast roman de epocă.* PERPESSICIUS, M. IV, 71. *Privit ca document de epocă, n-are nici o valoare.* PREDA, C. I. P. III, 117. *Pluteşte în aer... un dulce şi elevat parfum de epocă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 15/8. *Portretistul căruia îi datorăm cele mai vechi imagini de epocă ale stolnicului este zugravul Pârvu Mutu.* MS. 1975, nr. 2/6. *Este această comedie un vitriolant portret de epocă.* CONTEMP. 1975, nr. 1520, 9/5. *Fenomenul istoric... e înglobat în trăsăturile simultane ale profilului de epocă.* GRIGURCU, C. R. 5. *Autoironia pare uneori a dori să pună sub zeflemea pedanteria detaliilor de epocă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 16/2, cf. NDU. ◊ E x p r. (Calc după fr. *faire époque*) **A face epocă** = a atrage atenţia, a face vâlvă, a se impune (la un moment dat); a lăsa o amintire durabilă, a marca o modă[1] (**1**). *Ocârmuirea lui Ţirus care cade către 560 de ani înainte de H[risto]s, face o epohă mare în istorie.* MOLNAR, I. 131/13. *Acest război al Rusiei va face epohă în istoria lumei.* CR (1829), 241[2]/3. *Marele şi vestitul în oastă crai Servius Tulius... au făcut epohă în treaba militărească.* BOJINCĂ, A. II, 109/3. *Toată sirguinţa soţietăţii va ţinti de a recomendui un aşăzământ care va face epohă în istoria patrii[i].* AR (1834), 88[1]/32. *Articulii... vor face epocă.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 110. *Fapte care fac epochă.* LM. *Eminescu face epocă în mişcarea noastră literară.* MAIORESCU, CR. II, 292. *Eckhof... a făcut epocă... pe aceea că a lucrat contra patosului sec a vechii şcoale franceze.* EMINESCU, O. XIV, 241. *Actorul ce face epocă*

stabileşte oarecum el singur pretenţiunile cele mai nalte faţă cu artea dramatică. id. ib. 244. *Publică mai multe noi poezii, între care „Somnolenţa"... a făcut epocă.* MACEDONSKI, O. IV, 20. *Poezia lui... a făcut epocă.* BACALBAŞA, M. T. 227. *Numele lui a făcut epocă, s-a popularizat.* id. S. A. I, 85, cf. CADE. *A plecat în străinătate să retrăiască un trecut care-a făcut pe vremuri epocă.* C. PETRESCU, C. V. 243, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, NDU.

2. Perioadă (I) (lungă) de timp raportată la ceea ce se petrece; perioadă (astronomică) de timp, de obicei considerată în raport cu unul sau mai multe caractere dominante; p. g e n e r. durata unei acţiuni, a unei situaţii etc. (v. t i m p **2**); eră (**3**), secol (**2**). *Această istorie este, care au dat laudă şi mărire şi au urzit epocha naţiei româneşti* (a. 1812). BV III, 60. *Iată epohi în cari turma acestui pământ au agiuns să-şi povăţuiască pre păstorii săi* (a. 1821). GÁLDI, M. PHAN. 183. *Către acest epoc, vântul de la răsărit şi criveţ aduce ştirea iernii câteodată cu multă zăpadă.* OBLĂDUIREA, 31/27. *Răsboiul ce făcură împot[r]iva lui Antioh este adevărata epocă a stricării lor.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 53/11. *Iată epoha în care hotărâi să mă depărtez de acele mâhnitoare locuri.* MARCOVICI, V. 72/15. *Eclipsele sânt epohe când pământul lipseşte pe lună de lumina soarelui.* ELEM. G. 7/22. *Stilul priimeşte şi un înţăles istoricesc, încât adecă înţălege cineva prin acela relaţia legiuită numai a unei epoce către totul general.* FL (1838), 11^2/37. *Într-o epocă normală, noi..., ieşenii, sântem în drept a cere ca în capul administraţiunei judeţului nostru să avem o persoană care să ne impuie... prin titlurile şi serviciile sale.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 160. *Drama istorică are mai cu samă însuşirea de a produce un asemene rezultat, transpuind pe spetatorul, prin arta scenarie, cu toate iluziile sale, în epoha evenimentului.* ASACHI, P. R. 4/7, cf. id. S. L. II, 12, O. II, 99. *Noi înşine nu putem să hotărâm epoha publicării ei.* ARHIVA R. I, VII/17. *Este îndestul de a sămălui starea muniţipalităţilor la epoha întronării noastre.* BULETIN, F. (1843), 114^3/47. *Această... întâmplare... a făcut să mă nasc în Franţia, într-o epohă de regeneraţie şi de lumină.* NEGULICI, E. II, 57/10. *Pătrânjelul... îl sapă până şi-a priimit putere: şi după această epocă îl lasă în voia lui.* BREZOIANU, A. 185/20. *Cunoaştem... o epocă unde mai că românii găsiseră forma cea bună a limbei.* RUSSO, S. 66, cf. 83. *Începe epoha aplicaţiei serioase a fenomenilor electro-magnetismului.* ROM. LIT. 386^2/38. *Moartea politică este rezultatul ordinar al epocelor de criză, care nu semînţează instituţiuni în raport cu drepturile.* DÂMBOVIŢA (1860), 94^2/59. *Epoca gloriei noastre militare.* HASDEU, I. V. 77. *Autenticitatea documentului, întrucât priveşte epoca de redacţiune, e necontestabilă.* CUV. D. BĂTR. I, 56. [Venus] *se arată totdeauna către epoca răsăritului şi apusului soarelui.* DRĂGHICEANU, C. 157. *Să se facă în toţi anii, la o epocă otărâtă, pentru locuitorii celor şeapte provinţie.* BARONZI, I. C. I, 61. *Credem... că în viaţa popoarelor există epoce de criză.* CONV. LIT. II, 37. *Ne aflăm într-o epocă în care domneşte individualismul.* ib. 61. *Noi sântem născuţi într-o epohă în care soarele era tânăr, şi, prin urmare, mai fierbinte.* ALECSANDRI, T. 1199. *Senatul era disolvat şi epoca alegerilor fixată.* MAIORESCU, D. II, 69, cf. id. CR. I, 246. *La noi... epoca oamenilor de geniu... nu a venit încă.* CONV. LIT. XI, 80, cf. 238. *Chiar şi în epocele când toate celelalte feluri de compuneri literare... erau sub asuprirea literelor elineşti... satira ştiu să-şi păstreze o mare originalitate.* ODOBESCU, S. I, 45, cf. II, 256, 315, 503. *Cu căderea Poloniei şi luarea Basarabiei se începe o nouă epocă a influenţei austriece.* EMINESCU, S. P. 92. *O categorie deosebită de manuscripte... sânt cu mult anterioare epocei tipăririi lor.* id. ib. 293, cf. O. XIV, 159, XV, 91. *Ca să ajungem până la epoca instituirii* [sărbătorii]..., *trebuie să suim până aproape de leagănul bisericii.* CARAGIALE, O. II, 174, cf. VII, 245. *Omul acesta... devenise imaginea vie a acestei fatale epoce.* REV. IST. I, 245, cf. 211, 276. *Ne vom da seama de mişcarea literară din anii din urmă... ce, într-o epocă de transiţiune... a fost însemnată.* MACEDONSKI, O. IV, 7. *Epoca eroică trecuse.* XENOPOL, I. R. III, 183, cf. id. XIII, 139. *Buzoienii comemorează cu adevărată veneraţiune epoca prefecturelor unor moldoveni.* SION, P. 52. *Cu înflorirea tiparului începe epoca de înflorire a lexicografiei.* ENC. ROM. II, 157. *Toate poparele tinere... trebuie să treacă printr-o epocă de salturi.* D. ZAMFIRESCU, Î. 54. *În cea dintâi epocă, originea doamnelor variază după cum bărbaţii lor erau... domni legiuiţi... sau erau nişte tineri copii din flori.* IORGA, C. I. II, 66, cf. id. V. F. 57. *Primăvara înaintea epocei de venire a chefalilor se sapă în duna de nisip o serie de canaluri.* ANTIPA, F. I. 77, cf. 193. [Cele] *două reviste... au însemnat o redeşteptare naţională în Basarabia, după o lungă epocă de lâncezire.* DR. I, 431. *Asigură Ţării Româneşti epoca de linişte.* AN. IST. NAŢ. I, 46. *Trăim astăzi într-o epocă în care scrisul frumos nu mai are preţul pe care îl avea adineauri.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 37. *În epoca neutralităţii şi a războiului..., a evocat Putna, Bucovina, câmpiile Galiţiei.* LOVINESCU, S. IV, 514, cf. VIII, 229. *Oricare popor... poate să ajungă la o epocă de apogeu.* ARH. OLT. XII, 165. *Ne aflăm în plină epocă de anchete şi discuţiuni.* BACOVIA, O. 240. *Cu trandafirii vii m-am întâlnit întâia oară în clasa întâia de liceu, epoca examenelor.* GALACTION, O. 56. *A fost o epocă de criminală pierdere de vreme.* CONV. LIT. LXVII, 363. *În epoca celor mai cinice îmbogăţiri, Nathan era ca şi boierii pământului.* TEODOREANU, L. 215. *O epocă larvară, cu puţine peripeţii semnificative.* SADOVEANU, O. XIV, 345, cf. XIX, 101. *Epocei de pură barbarie empirică... i se opune reforma societăţii prin ştiinţă.* D. GUSTI, P. A. 209. *Limba latină era o limbă moartă în epoca în care neolatinii vorbeau limbile lor.* PUŞCARIU, L. R. I, 183. *Orice creator aparţine unei epoci de formaţie.* CONSTANTINESCU, S. I, 135. *Ne lipseşte timpul, mai ales acum, la început, în epoca de organizare a muncii noastre.* ARGHEZI, S. XXV, 359, cf. X, 120, XXXIV, 129. *Ai nimerit o epocă tenebroasă, în care unii din voi aţi confundat crima cu eroismul.* CĂLINESCU, B. I. 529. *Într-o epocă însângerată de luptele religioase, apar moraliştii plini de umanitate.* VIANU, L. U. 113, 501, id. S. 5. *Ceva se schimbase nespus, Aci-n pământeana epocă, de neguri şi humă, Şi-n megieşe lunare ţinuturi, de sus.* BLAGA, POEZII, 316. *Şi-a făcut cultura în epoca de victorie a pozitivismului şi materialismului în biologie şi sociologie.* RALEA, S. T. I, 36, cf. III, 27. *Emanciparea veşmântară este, în epocile de tranziţie..., lucrul cel mai greu pentru individul aşezat.* CAMIL PETRESCU, O. II, 625. *În viaţa lui, mai ales în epoca de tragedie, străbate un suflu romantic.* BOGZA, Ţ. 39. *Începu epoca marilor afaceri cu armamentul.* STANCU, R. A. I, 315. *Stadiul de dezvoltare în care se afla ştiinţa în epoca elaborării acelei concepţii.* CHIRIŢĂ, P. 73. *La alegerea epocii potrivite pentru semănat se ţine seamă de clima în care ne găsim.* AGROTEHNICA, II, 61. *Totul amintea epoca locuinţelor lacustre.* V. ROM. octombrie 1955, 116. *Epoca de tranziţie de la marii vătafi la căpitanii de ţinut.* STOICESCU, C. S. 241. *Cele două cadre de cultură care au înglobat poporul românesc în epoca sa de formaţie sunt cel bizantino-slav, oriental, şi cel central, european.* PANAITESCU, C. R. 15. *Este vorba de elementele de artă teatrală din civilizaţiile vechi, din spectacole, şi ceremoniile din epoca cercetărilor arheologice.* IST. T. I, 8. *Trăim o epocă a marilor afirmări, dar şi a marilor îndatoriri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 41, 26/3. *Cultura Tei oglindeşte epoca de strălucire a lumii tracice.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 11, 4. *Ne aflăm... într-o epocă de instabilitate socială şi nesiguranţă.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 212. *Cea de a doua epocă de aur a literaturii române trăieşte întreagă în această scriere.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 11/4. *Într-o epocă de tranziţie, acest elev al lui G. Călinescu a continuat linia... de inefabilă responsabilitate a maestrului său.* GRIGURCU, C. R. 61. *Comunismul impus de tancurile ruseşti a reprezentat... o reîntoarcere la epoca anulării „domniilor pământene".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 3/1. ♦ P. e x t. Totalitatea persoanelor care trăiesc în aceeaşi perioadă de timp sau care aparţin aceleiaşi generaţii (v. c o l e c t i v i t a t e, s o c i e t a t e **1**); totalitatea acţiunilor, faptelor omeneşti etc. care, prin desfăşurarea lor, caracterizează o

anumită perioadă de timp. V. secol (1), veac (II 1), vreme (I 4). *Fii, dar, omul epocii, fă ca legea să fie tare!* KOGĂLNICEANU, S. 12, cf. 45. *Nu trecea prin cugetul epohii că în zioa aceea un vânt mare trecea peste Moldova şi-i schimba faţa.* RUSSO, S. 17. *Împrumutarea acea plămădită cu duhul epohei, cu schimbarea năravurilor.* id. ib. 48. *Căzu într-o adâncă melancolie, care negreşit l-ar fi târât în mormânt dacă schimbarea epocei nu aducea cu sine o mare schimbare în poziţiunea sa.* FILIMON, O. I, 269. *Bătaia de la Bender dede naştere unui epizod pe care îl reproduce aci, ca o poesie, ce poartă caşetul epocei.* HASDEU, I. V. 118. *Îi videa cât de bine-i fi priimit sub numele de sălbatic, într-o epohă ca aceasta mai ales, unde oamenii civilizaţi sânt socotiţi de nebuni.* ALECSANDRI, T. 1035. *Toate aceste vibraţiuni ale unei întregi epoce au trecut prin resfrângerea lui Victor Hugo.* MAIORESCU, CR. II, 214. *Satira şi comedia sânt cele care... dau pe faţă slăbiciunile unei naţiuni seau unei epoce.* ODOBESCU, S. I, 31, cf. III, 56. *Spiritul literar al acestei epoci e corupt.* EMINESCU, S. P. 6. *Drept că epoca noastră e neîncrezătoare şi sceptică.* id. ib. 357, cf. id. O. XV, 87. *El... a fost unul din capetele luminate ale epocei.* REV. IST. I, 282. *Mai este nevoie să-ţi spun că poţi să te ridici deasupra epocei?* MACEDONSKI, O. III, 116. *Desemnul alb pe fond negru... denotă caracteristica stilului epocei.* G. IONESCU, C. T. 122. *Opera va deveni un portret al omului şi epocei care au produs-o.* PÂRVAN, I. F. 103. *El ştie să dea un ton limbii actuale franceze, aşa încât să auzim parcă un răsunet al limbii epocii respective.* IBRĂILEANU, S. 277. *Aceste două bucăţi... cuprind... o satiră a moravurilor literare ale epocii.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 23. *Pecetea epocii se puse pe sufletul tânărului român.* LOVINESCU, S. VIII, 149, cf. id. C. IV, 7. *Oricât de lipsit de stil, interiorul acesta de bogătaşi nu e lipsit de intimitatea sentimentală a epocii.* CAMIL PETRESCU, T. I, 449. *Nesaţiul acesta e lux... îl găseşti moştenire veche în năravurile epocei.* C. PETRESCU, C. V. 79. *Literatura şi artele epocei erau animate de un dor asiatic de forme.* CONV. LIT. LXVII, 206. *Aveau plete şi lavalieră; aşa era moda poeţilor epocii.* SADOVEANU, O. XVI, 504. *Se vădeşte suflarea epocii şi în poezia lui.* id. ib. XIX, 359, cf. XX, 538. *A exprimat... neliniştea şi aspiraţiile unei epoci.* D. GUSTI, P. A. 175. *Negruzzi nu întrebuinţează nici un cuvânt pe care epoca să nu-l fi cunoscut.* VIANU, A. P. 60, cf. 268. *Aceste noi prefaceri în domeniul modei îşi aveau cauzele lor de ordin economic, iar în al doilea rând o evoluţie naturală a portului, în care se imprima nota epocei.* APOLZAN, P. I. 173. *În opera lui se oglindesc tendinţele contrare ale epocii.* CONSTANTINESCU, S. II, 420. *Sunt scriitori a căror sensibilitate a modelat o epocă.* id. ib. 536. *Influenţa atmosferei „romanizate" a epocii se manifestă şi în unele particularităţi ortografice.* SCL 1950, 61. *Carnea tuturor epocilor continuă să putrezească şi să se răscoacă aici, în marea tăcere.* ARGHEZI, S. X, 165. *Din dosarul afacerii... extragem câteva piese care n-au fost accesibile decât mai târziu, după devoluţia totală a spiritului epocii.* CĂLINESCU, B. I. 251, cf. 280. *A marcat, fără exagerare, o epocă.* PERPESSICIUS, M. III, 180. *Poet liric..., Arghezi a rămas tot timpul în contact cu epoca.* VIANU, L. R. 522. *Profesorul de istorie făcu odată o incursiune prin gândirea filozofică a epocii.* BLAGA, H. 106, cf. 102. *Fiecare dintre oamenii înfăţişaţi în fotografii... purta îmbrăcămintea epocii în care trăise.* STANCU, R. A. I, 133. *Prindeau aceste vorbe vii, Muşcând minciuna unei epoci.* BENIUC, V. A. II, 302. *Epoca aceea se credea cutezătoare, realistă.* DEMETRIUS, A. 201. *Căuta să evoce cât mai plastic epoca, culoarea locală.* T. POPOVICI, S. 229, cf. 404. *Descartes însuşi e atras, la început, de viaţa activă, energică, a epocii.* JOJA, S. L. 332. *Boierul respectiv nu se va fi lecuit de năravurile sale, care erau şi ale epocii în care trăia.* STOICESCU, S. D. 145. *Stilurile de teatru... imprimă un spirit de emulaţie artistică teatrului epocii.* IST. T. II, 301. *Nu pierde ocazia de a caricaturiza realismul, identificându-l cu literatura de consum a epocii.* N. MANOLESCU, A. N. III, 28. *Cariera lui... poartă adânc pecetea acelei epoci.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 1, 49. *Literatura unei epoci are sufletul ei.* CONTEMP. 1972, nr. 1325, 9/5. *Ca şi altor mari poeţi ai epocii, civilizaţia modernă îi stârneşte reacţii ambigue.* CROHMĂLNICEANU, L. R. II, 20. *A rămas impregnată de romantismul epocii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 8/1. *Puterea de cuprindere a unui spirit superior, care şi-a dominat epoca.* CIOCULESCU, I. C. 36. *Sunt însemnări directe, pe temele curente ale epocii.* SIMION, S. R. III, 188. *Între cei care au colaborat... a fost şi ... Dosithei,... mare cărturar al epocii.* MS. 1975, nr. 2, 10. *Subiectul nuvelei fiind... plin de clişeele epocii, tonul naratorului apare ca voit neadecvat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 9/1. *Gânditorii au făcut adesea apel la soluţii „vitaliste" din cauza insuficienţei explicaţiilor ştiinţifice ale epocii.* D. FIL. 766. *Recunoaşte... locul ce-i revine în critica românească a epocii.* GRIGURCU, C. R. 35. *Ruletistul... purta smokingul şi pantalonii largi ai epocii.* CĂRTĂRESCU, N. 19. ♦ Perioadă (lungă) a timpului de faţă sau a timpului, momentului despre care se vorbeşte; eră (2), veac (II 1). *Şi cât espas mare de vreme nu rămâne la mijloc de la această epocă până la aflarea meşteşugirii a scrie.* ÎNCEPUTURI, 7/12. *Nu vom uita întâmplările politiceşti, adecă ale epocăi aceştiia* (a. 1795). ŞA I, 200. *Această de acum pentru noi auriţă epohă spre folosul său a o întrebuinţa nu se îngrijesc.* ST. INST. 3/8. *Avea deplină ştiinţă către-aceste epohi Grec să ia domnia ţării, nicidecum nu pute[a] fi.* BELDIMAN, E. 97/32. *Şi câtă mare de vreme nu rămâne la mijloc de la acestă epocă până la aflarea meşteşugului a scrie.* MOLNAR, I. 7/8. *Dintru acea epohă boierii n-au mai fost întrebaţi la alegerea obladuirilor lor.* OBLĂDUIREA, 25/2. *Epoha în care trăim poartă semne... de mirare* (a. 1829). URICARIUL, VIII, 107. *Din acea întristată epohă binele obştiei scădea la noi.* CR (1829), 317[2]/5. *Eu voi scri epoha aceasta ca cea mai fericită.* HELIADE, O. I, 266, cf. 412. *După cum zice istoria acelei epoci, Belisarie trăi foarte puţin.* MARCOVICI, VEL. 2/23. *Canalul lateral... este una din cele mai frumoase întreprinderi din epoca aceasta.* MN (1836), 6[1]/34, cf. 18[1]/14. *Mai întâi e de lipsă o mai mare împărtăşire de idei între învăţaţii neamului, de la carii atârnă tot lucrul, de cum au fost până acum dacă voim epoha acea aşteptată să o apropiem.* FL (1838), 55[1]/30. *Din acea epocă Papa guverna statul său cu drit de suveran.* ASACHI, A. LIT. 5/7, cf. id. I. 328/13. *Puţini îşi bătea capul a scrie întâmplările acelor epoce.* MAG. IST. I, 252/14. *Până la această epocă românii, stând sub sceptrul împăraţilor Romei, aveau soarta lor politică unită cu a numei patriei.* IST. M. VII/15. *Noi lăsăm de o latură probele filozofiei orientale, care nici în această epocă... nu s-a desfăcut de învălitura sa cea religioasă.* LAURIAN, F. 154/24. *Cu aceşti mari domni... se încheie această epochă.* BĂLCESCU, M. V. 9, cf. 14. *La acea epocă... băgară de seamă că diamantul produce... acid carbonic.* MARIN, PR. I, 40/8. *Era cunoscut în acea epocă ca om de principii liberale.* BARIŢIU, P. A. I, 235. *Se socoteşte... cum că critica n-ar prinde loc în epoha de astăzi.* RUSSO, S. 3. *Mai înainte de această epocă, studiul fisicei mi se pare prematur.* MARIN, F. V. *Dar să ne întunărn privirea de la această amară epohă.* NEGRUZZI, S. I, 275, cf. III, 151. *Limba românească, pre la începutul acestei epoce, mai totuna era cu cea italiană.* CIPARIU, O. I, 282. *Ştiinţa pozitivă... îmbrăţişează numai spaţiul de patru mii de ani cel mult; dincolo d-această epocă este pentru istoria noastră un chaos.* ISIS (1859), 4[1]/30. *Această virilă epocă... zace până acum în cel mai adânc întunerec.* HASDEU, I. C. VII. *Vom verifica... părerile noastre prin examinul faptelor, prin istoria chiar a bisericei în acea epocă.* BARONZI, I. C. I, 194/10, cf. II, 115/19. *Toate scrierile acelei epoce sunt pecetluite cu caracterul naţional.* CONV. LIT. VI, 154. *Începuse dar acea epocă când turcii... simţise trebuinţă a se sluji cu oameni cari să vorbească limbile europene.* ODOBESCU, S. I, 120. *Şi-n fruntea epocii de astăzi... Voi smulge inima din pieptu-mi ca să i-o pui ca un stigmat.* MACEDONSKI, O. I, 218. *Dna Romanescu rezumă viaţa teatrului nostru în această epocă.* SĂM. IV, 19. *La această epocă sarmaţii erau departe.* PÂRVAN, G. 21. *Epoca aceasta venise să le deştepte o latură de fire până atunci nefolositoare.* PAPADAT-BENGESCU, O. II, 86. *Epoca contemporană tinde tot mai mult să părăsească forma*

clasică a romanului. AL. PHILIPPIDE, S. III, 43. *În acea epocă însuși T. Maiorescu... amesteca elementul biografic în prezentarea... chiar a lui Eminescu.* LOVINESCU, S. VIII, 29. *În această epocă economiștii erau foarte prețuiți.* CAMIL PETRESCU, P. 238, cf. T. III, 497. *Iată ceea ce nu se mai poate vedea astăzi, în epoca aceasta grotescă.* C. PETRESCU, C. V. 75. *Nicăieri nu era mai cald îmbrățișată fenomenologia la această epocă.* CONV. LIT. LXVII, 407. *Artiștii cinematografului devenind termenul de comparație al acestei epoce ignare, așa cum odinioară erau statuile celebre.* TEODOREANU, L. 224. *La epoca aceasta... planul unui monument... se asocia în chip firesc cu cei dintâi fiori ai toamnei.* SADOVEANU, O. XIX, 266, cf. 421. *În această epocă de incubație, orizonturile în cercetările linguistice s-au lărgit.* PUȘCARIU, L. R. I, 2. *În această epocă... Bazille are un rol de căpetenie.* OPRESCU, I. A. IV, 163. *Nu e vorba aici decât de un deziderat și de o fugară schițare a acestor epoci.* CONSTANTINESCU, S. II, 100. *Tulburările politice din Europa la acea epocă... neliniștească pe blândul negustor.* CĂLINESCU, B. I. 83. *A existat... chiar și în această epocă un curent spiritual contrariu.* VIANU, L. U. 10. *Ca în acele epoci ale lumii, profund îndepărtate... voșlobenarii trag cu pașii lor o primordială cărare.* BOGZA, C. O. 94. *În această epocă doctorul... apăruse pe neașteptate în oraș.* STANCU, R. A. IV, 77. *Epoca contemporană... a început de îndată ce plantele cu rădăcini au găsit condiții minime de viață.* CHIRIȚĂ, P. 70. *Pedologii... întreprindeau în acea epocă cercetări.* AGROTEHNICA, I, 49. *Din această epocă datează forme sincopate.* COTEANU, S. E. 62. *Pentru această epocă, nu putem face decât unele presupuneri logice.* STOICESCU, S. D. 51. *În acea epocă mortalitatea lăuzelor era mult mai mare.* ABC SĂN. 327, cf. 11. *Prăjina este o măsură de lungime folosită în epoca care ne interesează.* PANAITESCU, O. Ț. 172, cf. id. C. R. 31. *Consemnează succesul la public, ceea ce pentru epoca aceea reprezintă o mare victorie.* IST. T. I, 180. *Procedeul este lesnicios și s-a abuzat de el în epocă.* SIMION, S. R. III, 101. *Harta a însemnat în epocă un adevărat act de independență.* MS. 1975, nr. 2, 10. *Accentul, denumit în epocă „lovire"..., este folosit ca mijloc de clasificare a cuvintelor.* L. ROM. 1981, 49. *Precizarea e necesară, dacă vrem să cunoaștem mecanismele de interdicție din epocă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1999, nr. 4, 1/2. ♦ Moment (2) din viața sau activitatea unui individ, determinat prin una sau mai multe fapte, întâmplări, situații etc. particulare; vreme (**I 1**). V. an, perioadă (**I**), timp (**I 2**). *În această epochi a necazurilor* (a. 1825). GÁLDI, M. PHAN. 183. *În care epocă a vieții tale ai fost limpede de toată netrebnicia?* MARCOVICI, D. 339/9, cf. NEGULICI. *Urmează... o epohă însemnătoare a vieței noastre.* CALENDAR (1850), 1/6. *De la acea epohă eu i-am încredințat tot ce aveam.* CODRESCU, C. I, 3/1. *Dacă eu îți cunoșteam Dragostea cea d-o potrivă, într-atât nu mă-ntristam. Ci epoha bucurii[i] o măsuram.* PANN, E. III, 48/19. *Cât timp de fericire va fi trecut, timp ce îl prefer mai mult decât pe epoca gloriei mele da față?* CALENDAR (1854), 52/5, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU, LM. *A fost una dintre cele mai însemnate epoce a vieții noastre.* CONV. LIT. XI, 208. *Epoca de degradare în care el a trăit s-a resfrânt asupra acestui frumos geniu.* ODOBESCU, S. I, 49. *Amorul în epoha când omul este june... Iubește legătura mai tare a avea.* SION, C. 83/1. *Din momentul stabilirii sale în Franța, începe epoca cea mai discutată din viața lui Heine.* SĂM. I, 45. *Fiecare trece în viața lui printr-o epocă de astea.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 19. *Târziu, în epoca cinică, culminând spre amiaza vieții, accesul de stupidă demență pentru femeia... cu părul roșu.* IBRĂILEANU, A. 55. *Imediat după ieșirea din liceu, la epoca în care spiritul e avid de teorii..., e natural ca literatura să ne ofere un teren atrăgător pentru tineret.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 258. *Principalele opere ale lui Cantemir au fost scrise în epoca exilului în Rusia.* DR. IV, 1251. *În această primă epocă a copilăriei... singura mea ambianță literară... era formată de doi din camarazii mei.* LOVINESCU, M. 15. *Are să treacă epoca asta din viața ta și ai să vezi câtă dreptate am.* CAMIL PETRESCU, T. I, 97. *Unchiul... se retrăsese, la epoca cercetărilor mele în... „Castelul Iulia Hasdeu".* KLOPȘTOCK, F. 6. *Acest pas hotărât i-a dat prestigiul unei maturități tocmai în epoca cea mai șovăitoare a adolescenței.* TEODOREANU, C. B. 211. *Pentru epoca vieneză rămâne limpede și irefutabilă presupunerea că Eminescu nu avea bacalaureatul.* CĂLINESCU, E. 162. *Viața lui s-a desfășurat... liniștită..., c-o singură epocă de zbucium și de pribegie.* SADOVEANU, O. XIX, 477. *Bogată întrebuințare dă substantivului abstract povestirea „Bordeenii" din epoca mijlocie a scriitorului.* VIANU, A. P. 233. *Iată-l... în război, am zice, cu instituțiile constituite, încă din epoca adolescenței sale.* OPRESCU, I. A. IV, 198. *Se poate spune... că am trăit una din cele mai fecunde epoci.* CONSTANTINESCU, S. II, 287. *A fost o epocă în care mi-am făcut călătoriile gratis.* ARGHEZI, S. XV, 157. *La epoca primului meu amor, eram pe jumătate pleșuv.* id. ib. XVI, 153. *Te-am întrebat dacă tu ești într-o epocă de studiu, când trebui să citești mult.* CĂLINESCU, E. O. II, 312. *Portretul... era totuși o remarcabilă piesă din epoca de maturitate.* id. B. I. 79. *Vremea petrecută la Strassbourg este în toate privințele pentru Goethe o epocă de mari progrese lăuntrice.* VIANU, L. U. 225, cf. 239. *Se măritase cu Liviu într-o epocă de tinerețe.* DEMETRIUS A. 324. *Uită epocile în care s-a scăldat în bani.* id. C. M. 159. *Din prima epocă vieneză datează și preocupările sale istorice.* IST. LIT. ROM. II, 38, cf. 69. *Manuscrisul... aparține epocii de tinerețe.* MS. 1975, nr. 1, 12. *Un al treilea plan al cărții revine amintirilor... din epoca adolescenței.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 10/3, cf. DSR. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Aveam să ne gândim tocmai la acest timp... ca la o epocă fabuloasă a sufletului nostru.* BLAGA, H. 146.

3. Interval de timp; perioadă (**I**), răgaz (**1**), răstimp (**1**), spațiu (**III 2**), timp (**I 1**), vreme (**I 1**), (popular) răspas (**1**), soroc (**1**), (învechit și regional) seamă (**I 1**), zăstimp, (grecism învechit) protesmie, (regional) rahăt. V. e r ă (**2**), e v (**2**). *Sarcina ce au fost asupra aceștii mici eparhii, întru această epocă de șese ani* (a. 1812–1819). URICARIUL, IV, 344/27. *Văzând hrisoavele de danii de la cutare domn și de la cutare epohi* (a. 1813). GĂLDI, M. PHAN. 183, cf. LB. *Să cântăm noă epocă, să răsune „iho", dăpărtând cele trecute.* MUMULEANU, C. 80/16. *Nici odinioară la vreo altă epohă ocârmuirea acestei țări n-au primit de la suverenii streini mai multe semne de cinstire.* AR (1829), 55[1]/22, cf. 201[1]/20. [Egiptenii] *tâlcuia din numerile epohelor lumești întâmplările ei.* EPISCUPESCU, O. Î. 68/4. *După o nenorocită bătălie... nevoit au fost a lăsa plinirea acestui mântuitoriu lucru la altă epohă.* CR (1830), 385[1]/30. *În nici o epohă de când suvenirurile istorii[i] să păzesc, ticăloșiile nu au lipsit.* ib. (1832), 163[1]/6. *Într-o epocă îndepărtată poate se vor deschide granițele.* KOGĂLNICEANU, O. V, 7. *Beneficiul atâtor cheltuiele ar scăpa întreg din mâinile plantatorului, daca i-ar amâna punerea în lucrare la o epocă atât de depărtată.* BREZOIANU, A. 369/24. *Timpul de șese ani e desigur o epohă prea scurtă ca să fi produs în privirea morală schimbări însemnate.* ROM. LIT. 296[1]/9, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Italia a întrecut-o în diferite epoci.* BARONZI, I. C. I/11. *Ceea ce am zis mai sus... se poate aplica cu deosebire la epocele începătoare.* CONV. LIT. IV, 144. *Această teorie va trebui să fie primită ca o idee în care să se rezume o epocă.* CONTA, O. F. 121. *În nici o epocă scriitorilor de rând nu li s-a îngăduit să reformeze limba după placul lor.* CONV. LIT. XI, 243. *Un fior misterios leagă unele epoce între dânsele.* ODOBESCU, S. I, 198, cf. II, 43. *Hrana e mai lesne de căpătat azi decât în orice altă epocă.* EMINESCU, O. XIV, 950, cf. DDRF. *Documentele... aparțin unei epoci mai târzii.* XENOPOL, I. R. VI, 110, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *E o dovadă că termenul... a pătruns în graiul românesc într-o epocă foarte veche.* CANDREA, F. 16. *La Dunăre, leasa face parte dintr-un întreg sistem de garduri, închisori și diferite instalațiuni menite a închide mai întâi peștele pe suprafețe întinse și a-l pescui apoi în diferite epoce.* ANTIPA, P. 536. *Interesante sunt înrudirile care se pot observa la scriitorii... din epoci diferite.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 20, cf. RESMERIȚĂ, D. *Această nuanțare... a trebuit să se întâmple într-o epocă veche.* GR. S. II, 1,

cf. CADE. *Dragostea pentru țărănime l-a făcut la aceeași epocă, 1907, să scoată „Răvașul poporului”.* SADOVEANU, O. V, 717. *Neologisme introduse la noi... în epoci diferite.* IORDAN, STIL. 39. *În epoce mai bine încadrate... oamenii nu ignorau râsul.* VIANU, A. P. 277. *Roagă să ia sub protecție „o țară care în diferite epoci și-a datorat salvarea Măriei Sale”.* ap. OȚETEA, T. V. 183. *Totul era rămas pe loc în afara oricărei epoci, într-o absolută neistoricitate.* CĂLINESCU, E. O. I, 106. *Deasupra divanului erau atârnate câteva miniaturi din epoca 1830-1840.* id. S. 25. *Epocile vechi ne-au lăsat de asemenea genul biografic.* VIANU, L. R. 29. *Cânta... două melodii vieneze cu sunete metalice..., ce evocauoe epocă.* BLAGA, H. 9. *Fiecare epocă acordă gloria pentru alte motive.* RALEA, S. T. I, 141. *Ne zugrăvi, nu fără talent, epoca.* STANCU, R. A. II, 39. *Fiecare epocă își are eroii săi.* CONTEMP. 1954, nr. 381, 4/4. *Toate instrumentele orchestrei simfonice contemporane sunt... împrumutate în diferite epoci.* ALEXANDRU, I. M. 5. *Se referea la o epocă dintr-un trecut apropiat.* PREDA, R. 469. *N-au băgat de seamă că între aceste epoci Există deosebiri fundamentale.* SORESCU, P. 24. *Familii care strângeau bani din diferite epoci și emisiuni.* PANAITESCU, C. R. 74. *A publicat o parte prin reviste, mai ales scrisorile dintr-o epocă mai târzie.* N. MANOLESCU, C. M. 280. *Portretul unui viveur pozând între iepurii, fazanii, cocoșii de munte vânați într-o epocă îndepărtată.* ȚOIU, G. 293. *În unele epoci, schimbările lingvistice sunt foarte numeroase.* IVĂNESCU, I. L. R. 5, cf. DSR. *Ineditele... rămase în față de lucru, au fost creionate în epoci diferite.* MS. 1988, nr. 1, 38. *Fiecare epocă e marcată de propria căutare a adevărului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 17/4.

4. (Urmat de adjective posesive sau de determinări pronominale ori în cazul genitiv care indică apartenența) Perioadă de timp raportată la o generație; vreme (**I 4**), secol (**2**). *Fenomene ale epohei noastre.* HELIADE, O. II, 120. *Scrisele părinților noștri mărturisesc de erudiția lor și a epochei lor.* id. ib. 412. *Se reunesc operele oamenilor însemnați din epoca noastră.* CONCORDIA, 20[3]/48. *Cuvintele acestui mare profet... se potrivesc la toate popoarăle. Ele sânt conforme cu epoha noastră.* CALENDAR (1859), 3/6. *Ne trimite următoarea epistolă, interesantă pentru epoca noastră.* CONV. LIT. XI, 74. *În perioadele cele mari ale culturii omenești, scriitorii cei buni au fost luminătorii epocei lor.* ODOBESCU, S. II, 370. *În epoca noastră... se vorbește despre orice lucru de importanță* (a. 1882). ap. BARIȚIU, C. II, 253. *A izbutit să grupeze de mai multe ori în jurul său un mare număr de scriitori ai epocei sale.* IORGA, P. A. II, 26, cf. 165. *Aflăm în epoca noastră din ce în ce mai puțin... această însușire a povestirii.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 37. *Frământată de mari prefaceri, măreață și incompletă, epoca noastră și-a găsit, în sfârșit, o retină, care s-o privească cu limpiditate.* LOVINESCU, C. V, 112, cf. IV, 6, VIII, 59. *Atitudinea cea mai convingător critică povestitorul o ia față de eresuri strămoșești, a căror dispariție în epoca noastră o narează magistral în „Ultimul Berevoi”.* STREINU, P. C. III, 231. *Este imposibil să nu răsară mâine artistul care să-i scoată din limitele epocii noastre.* CĂLINESCU, S. 60, cf. id. I. 246. *E... puțin revoluționară epoca noastră.* RALEA, S. T. III, 66. *Poetul vibrează în problemele epocii sale.* V. ROM. ianuarie 1954, 214. *Alte portrete mai apropiate de epoca noastră.* PREDA, R. 138. *Epoca noastră nu are finețea, cizelarea și eleganța secolelor apuse.* T. POPOVICI, S. 176. *Acela ce-n cuptor desparte fierul... E Prometeul epocii și-al meu.* LABIȘ, P. 379, cf. 387. *Un maestru al aproape tuturor fiziologiilor epocii sale.* ABC SĂN. 67. *Maiorescu scrie numai despre epoca lui.* N. MANOLESCU, C. M. 127. *Epoca noastră... are o anumită dimensiune.* T ianuarie 1969, 88. *Cât de debilă va părea epoca noastră dinamică, dacă ea va fi privită peste ani doar din prisma genului epistolar.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 15, 4/4. *Lumea fantomatică a personajelor sale e lipsită de un contact direct cu realitatea vie și complexă a epocii noastre.* ib. 1971, nr. 123, 8/2. *Epoca noastră... e... avidă de istorie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 33, 3/2. *Acest om... a marcat puternic epoca sa.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 2, 56. *Prelungește un mit care, în epoca noastră, este pe cale de dispariție.* SIMION, S. R. III, 211. ♦ Perioadă de timp favorabilă (afirmării) cuiva. *Pedanții se felicita unii pe alții... era epoha lor!* RUSSO, S. 38.

5. (Învechit) Perioadă (**I**) de timp care corespunde unui stadiu de dezvoltare a unui organism; etapă (**3**), fază; s p e c. vârstă[1] (**I 2**). *Creșterea trupului omenesc se poate împărți în trei epoce deosebite.* PR. 9/15. *Ele,* [amfibiile] *în epoce hotărâte, trăiesc necontenit în apă.* J. CIHAC, I. N. 147/26. *Vom lua epoha vârstniciei de a cincea parte a întregei țineri de viață.* VASICI, M. I, 80/28. *Această mare funcție ce caracterizează a doa epocă în viața vegetală este cunoscută sub nume de nutrire.* CAIET, 84[r]/11. *Starea cartilaginoasă vine după cea mucoasă, fără a putea însă cineva hotărî epoha aceștii treceri dintr-o stare în alta.* KRETZULESCU, A. 12/26.

6. Timp, moment (**1**), vreme (**I 2**) în care se repetă periodic, în aceleași condiții, un proces, un fenomen, o activitate etc. V. s e z o n (**3**), v r e m e (**I 1**). *În țările polare s-ar zice vară epoha zilei cu îndelungata petrecere a soarelui deasupra orizontului.* ELEM. G. 31/4. *Se servea cu măsurătoare firești precum este ziua și noaptea și cu a lor osebite epohe, adecă dimineața, ameaza și seara.* SĂULESCU, HR. I, IX/10. *Și-n căzuta epohă Se-noiesc toate iar.* ASACHI, S. L. I, 95. *Aflarea de față a femeii la oarecare epoci ale lunei nu este nicidecum vătămătoare semănatului.* BREZOIANU, A. 157/17. *Epohile mari a anului, adecă sărbătorile bisericei.* RUSSO, S. 21. *Durata zilei și a nopței este foarte variabilă în diferitele epoce ale anului.* DRĂGHICEANU, C. 39. *Epoca semănatului trebuie să coincidă cu cea din cultura mare.* SANDU-ALDEA, S. 61, cf. STIOCA, VÂN. 9, 10, DS. *La epoca luării lefii... se întorcea mai întunecat ca de obicei, mai amețit.* SADOVEANU, O. III, 456. *La anumite epoci ale anului se apropie de așezări permanente cu negustori finezi.* id. XIX, 120. *Și zilele treceau. Epoca negurilor în Deltă sosise.* BART, E. 386. *Penajul tocit din epoca clocirii se prezintă cu totul altcum.* DOMBROWSKI, P. 173. *Limitele timpului în care acest stârc începe și termină epoca clocitului variază.* LINȚIA, P. III, 32. *Această determinare trebuie să se facă în legătură cu epocile de lucrare a solului.* CHIRIȚĂ, P. 854. *Epoca însămânțărilor.* DL, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DN[3]. *Epoca ploilor.* V. BREBAN, D. G., cf. D. ENC. *Epoca topirii zăpezilor.* DEX[2], cf. NDN, DEI, NDU.

7. (Învechit) Punct fix și determinat în timp; eveniment marcant care servește ca punct de plecare pentru o cronologie particulară; eră (**1**). *Această epohă... se numește eghira, după care musulmanii ai lor ani numără.* NICOLAU, P. II, 320/18. *Veletul... să începe de la acea epohi.* VÂRNAV, F. 159[v]/14. *Epohă nouă ni se zărește, De aci vremea să numărăm.* HELIADE, O. I, 289. *Nevoit au fost a fugi în iuli 622 la Medina, din care epohă se începe era (numărarea anilor).* AR (1832), 196[2]/37, cf. NEGULICI, STAMATI, D, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., COSTINESCU, LM, RESMERIȚĂ, D., CADE.

8. S p e c. Subdiviziune a timpului geologic, mai mică decât perioada (**I**), căreia îi corespunde în spațiu o serie de strate: p. g e n e r. eră (**5**); vârstă[1] (**III 2**), (rar) vreme[1] (**I 4**). *Epoha siluriană și devoniană.* COBÂLCESCU, G. 105/8, cf. 105/3. *Se află în acest ținut și gres carpatic... din epocile cridoasa, care cuprinde însemnate peșteri.* I. IONESCU, M. 50. *Ea reprezintă epoca eocenă.* CONV. LIT. IV, 207. *Mamiferele cele mari din epoca terțiară.* ib. *Fenomenele acestor epoce nu au putut fi așa cum ni le arată geologia.* MAIORESCU, CR. II, 400. *În epoca diasică și subdiasică s-au format... aceste tufuri.* ARHIVA, I, 227. *Viața nu a apărut... în cutare sau cutare epocă geologică, ci ea aprține universului.* ib. 290. *Descompunerea materialelor lemnoase ce acopereau suprafața pământului în acea epocă geologică.* PONI, CH. 127. *Partea nordică... e acoperită de sedimentele epocei pliocene.* PĂCALĂ, M. R. 7, cf. MINERVA, CADE. *Corespunde maximului dezvoltării ghețarului... în decursul ultimei epoce glaciale.* ARH.

OLT. X, 94. *Omul primitiv... a trebuit să vază cu un fel de groază epoca de ghiață coborând peste așezările lui.* CAMIL PETRESCU, P. 403, cf. SCRIBAN, D. *Apariția unei cornute placide pe orizont ducea gândul la epoci străvechi geologice.* CĂLINESCU, O. I, 11. *În decursul epocilor geologice, la suprafața litosferei s-au petrecut... procese de dezagregare.* CHIRIȚĂ, P. 22, cf. 70, LTR[2], DL, DM, DER. *Geologii împart timpul scurs de când pământul a devenit planetă și până astăzi în mai multe ere, pe care le subdivid în unități descrescânde, numite perioade, epoci și vârste.* GEOLOGIA, 54. *Mai târziu – în era mezozoică – în straturile de pământ mai apropiate de epoca actuală ca vârstă, s-au găsit... maxilare.* ZOOLOGIA, 192, cf. DN[2], M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G. *Epoca metalogenetică.* D. ENC., cf. DEX[2], NDN, DEI, NDU.

9. (Fin.) Ziua de deschidere a unui cont, de la care începe calcularea profitului (până la scadență). Cf. I. PANȚU, PR. 91.

– Accentuat și: *epócă.* – Pl.: *epoci* și (învechit) *epoce.* – Gen.-dat.: *epocii* și (învechit) *epocei, epocăi, epoche.* – Și: (învechit) **épohă** (accentuat și *epóhă* CR (1830), 3851[1]/30; scris și *epochă*; pl. *epohe* și, rar, *epohi*), (învechit, rar) **epohí** (scris și *epochi*; pl. *epohas* și *epoheli*) s. f., **epoc** (accentul necunoscut, OBLĂDUIREA, 31/27) subst.

– Din ngr. **ἐποχή**, fr. **époque.** Cf. germ. E p o c h e, it. e p o c a.

EPÓD s. n. v. **epodă.**

EPÓDĂ s. f. (Lit.) **1.** A treia parte, și ultima, a unei triade lirice a corului din teatrul antic grec, care urmează după strofă și anfistrofă. *Aceasta din urmă se zicea epodă sau peste cântare încă o strofă ca ultimat.* HELIADE, O. II, 169, cf. ANTONESCU, D., COSTINESCU, ENC. ROM., ȘĂINEANU, D. U., CADE, CERNE, D. M., SCRIBAN, D., DER, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

2. (În literatura antică) Poezie compusă din distihuri în care un vers mai lung este urmat de unul mai scurt. Cf. LM, ENC. ROM., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Câțiva ani după aceea apar „Epodele" și cartea [a] II-a a „Satirelor".* LOVINESCU, C. IV, 92. *Epodele lui Orațiu.* SCRIBAN, D. *O barcă cu motor... și un „hei" strigat cu pieptul tău fac mai mult decât toate odele și epodele lui Horațiu.* CĂLINESCU, B. I. 272, cf. DL, DM. *Ne prezintă o serie de manifestări și de cântece, și anume: pantomime..., cântece eroice și funebre, poeme, epode.* M 1964, nr. 2, 34, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epode.* – Și: (învechit) **epód** s. n. ANTONESCU, D., LM.

– Din fr. **épode**, lat. **epodos.**

EPÓDIC, -Ă adj. (Rar) Care este propriu epodei, care caracterizează epoda, care ține de epodă. Cf. I. GOLESCU, C., MDA. ◊ (Adverbial) *În Antichitate drama greacă era întocmită epodic.* ENC. ROM. II, 318.

– Pl.: *epodici, -ce.*

– **Epodă** + suf. *-ic.*

ÉPOHĂ s. f. v. **epocă.**

EPOHÍ s. f. v. **epocă.**

EPOLÁ vb. I. I n t r a n z. A ochi vânatul fixând puşca pe umăr. Cf. STOICA, VÂN. 10. *Vânătorul va putea urmări treptat zborul și va putea epola și trage imediat.* VÂN. PESC. 1961, nr. 8, 15. *Când observă porumbelul în zbor, epolează numai pe jumătate.* ib. 1964, nr. 8, 21, cf. DEI.

– Prez. ind.: *epolez.*

– Din fr. **épauler.**

EPOLÁJ s. n. (Rar) Epolare (1). *Din epolaj, zvârle focul în silueta întunecată ce se decupează pe ecranul încă luminos al cerului.* VÂN. PESC. 1962, nr. 4, 5, cf. MDA.

– Din fr. **épaulage.**

EPOLÁRE s. f. Acțiunea de a e p o l a și rezultatul ei.

1. Aducere a armei în poziția de ochire și declanșare a focului; (rar) epolaj. *Vânătorul... nu va face mișcarea de epolare completă, ci va duce arma lângă umăr, fără a ochi.* VÂN. PESC. 1961, nr. 8, 21. *Reflexul epolării și apăsarea trăgaciului armei au loc aproape simultan.* ib. nr. 9, 2. *Adeseori focul trebuie aruncat simultan cu epolarea.* ib. 1964, nr. 8, 21, cf. DN[3], NDN, DEI, NDU.

2. Operația de executare a unui epolment. Cf. LTR[2], SFC IV, 313, DN[3], NDN, DEI, NDU.

3. Devierea din plan a marginii unei table de bordaj sau de punte. Cf. DN[3], NDN, DEI.

– Pl.: *epolări.*

– V. **epola.**

EPOLÉT s. m. (Atestat prima dată în 1789, cf. TDRG[3]) **1.** Bandă de stofă (tivită, acoperită cu galon de fir sau mărginită de franjuri) care se aplică pe umerii uniformelor (militare) și pe care se indică, de obicei, prin semne speciale, gradul, specialitatea etc.: (învechit) spalet. *Vă trimit țifra mea, ce o veți purta pe epoleturile voastre.* AR (1829), 190[1]/1. *Împăratul a binevoit a trimite țifra sa... ca să o poarte pă epolitele sale, spre răsplătirea slujbelor sale.* CR (1829), 300[2]/30. *Li se vor da epoleturi ca să se cunoască soldați[i] din ceilalți.* ib. (1831), 50[2]/27. *Ofițerii... au voie, ieșind din slujbă, să poarte mundirul fără epoleturi.* REGULAMENT, 21/19, cf. I. GOLESCU, C. *Este monsiu Dimitrache și încă c-un ofițer, Prea galant cu epoleturi, zău că nu e urâțel.* PR. DRAM. 97. *Epoleturile, palașca și marca de la chiveră vei putea să mi le trimeți... la Viena.* KOGĂLNICEANU, S. 111. *Era... cu gradul de general, purta epoletele, uniformă de general.* id. O. IV[1], 141, cf. VALIAN, V. *Epoleturi, cu franjuri de lână roșie, părechi.* BULETIN, F. (1843), 418[1]/38, cf. STAMATI, D. *Să mă uite pentru că nu mai sunt de față..., pentru că nu port epolete.* NEGRUZZI, S. I, 66, cf. POLIZU. *A tria și cea mai înaltă distincție se compunea din epolete dă argint și un pompon din același metal.* CALENDAR (1860), 95/25, cf. PONTBRIANT, D., HEM 934, BARONZI, C. II, 162, COSTINESCU. *Rusia recunoștea rangurile militare române, acordându-le și dreptul de a purta epoleturi și eșarfuri rusești.* LĂCUSTEANU, A. 61. *Nu vezi că-i lipsește doi nasturi? – Îi cade epoletul.* DELAVRANCEA, S. 126. *Oficierii purtau epolete și șarfuri.* URICARIUL, XXII, 440, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Epolete din fire metalice comune.* NICA, L. VAM. 86, cf. CADE. *Sublocotenentul își aranjă, zăpăcit, epoletul... stâng.* SAHIA, N. 89. *Tata m-a înălțat pe epoleții lui de lână.* KLOPȘTOCK, F. 333, cf. 169, SCRIBAN, D. *A fost în timpul ocupației un căpitan fără sabie și cu epoleți.* ARGHEZI, S. XIII, 16, cf. id. P. T. 17. *Generalul..., cu epoleți mari de aur care cădeau pe umeri în jos, trecea svelt de la o sală la alta.* CAMIL PETRESCU, O. I, 193. *Călcau semeți iuncări cu prea sclipitoare fireturi la epoleți.* C. PETRESCU, A. R. 7. *Îl apucă... de epoletul stâng, ca și cum ar fi căutat sprijin.* V. ROM. decembrie 1954, 37, cf. DL. *Un ofițer cu epoleți lați, aurii, conducea încet, privind spre mulțimea de pe margine.* T. POPOVICI, S. 342, cf. DM, SCL 1958, 239, CIORĂNESCU, D. ET., DN[2]. *Fata i-a observat mai bine epoleții aurii și tresele.* BĂNULESCU, C. M. 87, cf. M. D. ENC., DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G. *Epoleții zorzonați cu floricele de ceapraz i-atârnă spada de eșarfa grea.* CĂRTĂRESCU, L. 39, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, TDRG[3], NDU. *Drept om a fost și tare mândru ierea-n hainele lui dă Domn cu apaleturi.* GRAIUL, I, 196. *Să știți bine Că și împăratul vine Cu căpitani cu epolete.* NUNTA, 167. ◊ (Prin metonimie) *Vardianul... ridica nătâng din epoleți adâncindu-se nedumerit, în abana uniformii.* KLOPȘTOCK, F. 141. ◊ F i g. *Ilustrul*

archeolog s-a folosit foarte mult de indicațiunile date de tânărul ofițer, căruia atunci i s-a mai îngroșat epoleta. GHICA, S. 164. *Nu știu cum pot să se joace poeții cu-aceste Rime-ale traiului nostru prezent și concret, Trist îi observ aruncându-mi privirile peste Invizibilul meu epolet.* LABIȘ. P. 282.

2. Fig. Gradul de ofițer. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Cu vremea, bunăvoința profesorilor pentru epoleții demobilizaților începu să se micșoreze.* MIHĂIESCU, D. A. 11. *Eu, domnule, te-am pus să trădezi epoletul pe care mările lor au binevoit să ți-l dea?* CAMIL PETRESCU, O. II, 559. *Tudor Vladimirescu... se afirmase vitejește... câștigând epoleți și decorație.* CIOCULESCU, I. C. 44.

3. Accesoriu de îmbrăcăminte, de forma unei benzi, folosit ca ornament pe umerii unei bluze, unei rochii, unui fulgarin, unui trenci etc. *Rochie simplă, strânsă lipit pe trup și cu epoleți în două petale, la umeri.* CĂLINESCU, C. N. 122. *Rochie muselină imprimată, epoleți și buclă de stras.* KIRIȚESCU, G. 69. *Port... un trenci lung cu epoleți.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 1, 7/1.

– Pl.: *epoleți* și (învechit, n.) *epolete, epoleturi.* – Și: (învechit) **epolétă** (I. GOLESCU, C., BARONZI, C. II, 162, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, CIORĂNESCU, D. ET.; pl. *epolete*, CADE, CIORĂNESCU, D. ET.) s. f., (regional) **apalét** (pl. *apaletări*) s. n., (învechit, rar) **epolít** (pl. *epolite*, CR (1829), 300[2]/30), **epaulét** (PONTBRIANT, D.; pl. *epaulete* id. ib.).

– Din fr. **épaulette**, rus. **эполет.**

EPOLÉTĂ s. f. v. **epolet.**

EPOLÍT s. n. v. **epolet.**

EPOLMÉNT s. n. (Construcții) Zid de susținere. Cf. LTR[2], SFC IV, 313, DN[3], NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epolmente.*

– Din fr. **épaulement.**

EPONÍM, -Ă s. m., s. f., adj. **1.** S. m. (În Antichitatea greacă) Magistrat, arhonte sau preot al cărui nume se dădea unui an; spec. primul dintre cei nouă arhonți ai Atenei, unul dintre cei doi consuli sau unul dintre tribunii militari cu puteri consulare ai Romei, al cărui nume se dădea unui an. Cf. ENC. ROM., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, DEI, NDU.

2. Adj. Care dă numele său unui oraș, unei regiuni etc.; (rar) eponimic. *La 1 ianuarie erau consulii eponymi.* REV. IST. I, 266. *Arcontele eponim acordase... un cor și poeților comici.* CONV. LIT. IV, 166. *Poeții ce vroiau să joace piesele lor se prezentau înaintea arcontelui eponim.* ib. 167, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Divinitate eponimă.* CADE, cf. SCRIBAN, D. *Fi-voi... eroul eponim Sau voi pieri.* CĂLINESCU, L. L. 191. *Beneficiarul eponim este frecvent întâlnit mai ales în primele decenii ale secolului al XV-lea.* L. ROM. 1965, 278, cf. DN[2]. *La originea cetei unchiașilor nu stă nici eroul eponim, legendarul întemeietor de sate..., ci un grup social.* IST. T. I, 61. *Numele localității eponime.* MAGAZIN IST. 1969, nr. 9, 96. *Ne mulțumim să dăm în cele ce urmează trei ipostaze ale acestui mit eponim.* ib. 1970, nr. 10, 57, cf. M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Substantivat) *Negru Vodă... devine un eponim al statului.* HASDEU, I. C. I, 149. *O parte din aceste sate erau noi, înființate de eponim.* L. ROM. 1965, 279.

– Scris și: (învechit) *eponym.* – Pl.: *eponimi, -e.*

– Din fr. **éponyme.**

EPONÍMIC, -Ă adj. (Rar) Eponim (**2**). *Va fi luat... din acele însemnări numele Modovei, eroina eponimică animală a principatului, inventată probabil de Miron.* IORGA, L. I, 94. *Tradiția eponimică, după care Agathysos, Gelon și Scythus ar fi frați, ar reflecta o situație târzie de la invazia scythilor.* AN. IST. NAȚ. I, 32.

– Pl.: *eponimici, -ce.*

– **Eponim** + suf. *-ic.*

EPONIMÍE s. f. Funcția de eponim (**1**); spec. listă a arhonților eponimi. Cf. DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

– Din fr. **éponymie.**

EPÓNJ s. n. (Text.) Țesătură moale, cu fire buclate pe una din fețe sau pe amândouă, din care se fac prosoape, halate de baie etc. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], DN[3], V. BREBAN, D. G., DEX[2], NDN, DEI, NDU.

– Din fr. **éponge.**

EPOPÉE s. f. **1.** Poem epic de mari dimensiuni, în care se povestesc, în versuri, fapte eroice, legendare sau istorice (dominate de personaje extraordinare sau supranaturale), adesea de o deosebită însemnătate pentru viața unui popor; operă epică de mari dimensiuni; (livresc) epos (**1**). *Tragedia și epopeea cere tot deopotrivă și adâncime, și înălțare, și putere, și întindere.* HELIADE, GR. P. 9/23, cf. id. O. II, 156, D. J. 13, I. GOLESCU, C. *Această lungă epopee va pricinui noi destule chibzuiri asupra artei și a poeziei.* MN (1836), 4[1]/11, cf. VALIAN, V. *Vestite sânt epopeile „Ramaiana" și „Mahavarata".* RUS, I. III, 93/3, cf. NEGULICI. *El ridicase poesia populară la demnitatea epopeii.* CONCORDIA, 179[2]/71, cf. POLIZU. *Toate epopeele ce se descoperă din zi în zi de exploratorii tezaurilor întelectuali cutropiți de secoli și de pâcla întunericului timpurilor primitive:... indiană, egipteană, persană, chineză și scandinavă.* BOLLIAC, O. 59. *O epopeă demnă de acest nume coprinde tot geniul unui popor, unei epoce, unei limbe, unei literature.* DÂMBOVIȚA (1860), 396[3]/17, cf. 396[3]/20. *O nouă epopee, poemă strălucită, Creștină Iliadă, pământu-ar fi-ncântat.* ALEXANDRESCU, M. 27, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Critica modernă a reușit a stabili... proveniența austriacă a ultimei redacțiuni sub care s-a conservat până la noi această admirabilă epopeă.* HASDEU, I. C. I, 100. *Tradițiuni istorice, poesie dramatică, epopeie, pretutindeni e întinerită aceeași fisionomie.* BARONZI, I. C. I, 48/22. *Epopeea, în această epocă primitivă, se apropia de poesia lirică.* CONV. LIT. IV, 145, cf. 127, CANELLA, V. 375, COSTINESCU, LM. *Poetul celei mai frumoase epopee s-a consumat și s-a pierdut fără vreo urmă a individualității sale în lucrarea ce a produs-o.* MAIORESCU, CR. I, 123, cf. 20. *Câte-o femeie... își desfășura trecătoarele umbre prin spațiul neguros, asemenea zeilor întunecați din epopeele nordice.* EMINESCU, P. L. 26. *Acest vers... s-a născut... drept forma cea mai amăsurată pentru epopeea greacă.* id. O. XIV, 319. *Horațiu... rezumă teoriile vechi asupra epopeii, tragediei și a comediei.* REV. CRIT. I, 26, cf. DDRF. *Pelimon se urcă chiar la o epopee în 12 cânturi.* XENOPOL, I. R. XIV, 106. *Forma cea mai desăvârșită a poeziei epice este epopeea.* ENC. ROM. II, 312, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *În umbra versurilor pasionate... pare că suflă același vânt și se mișcă același spirit care a insuflat în veacurile depărtate măreața epopee înfricoșată care e „Cântecul lui Igor".* PETICĂ, O. 434, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *În evoluția genurilor literare după necesitățile sufletești ale timpului, epopeea antică n-a supraviețuit întreagă.* LOVINESCU, C. VII, 123. *Întocmai ca în marile epopei, se isprăvește povestirea cu prăznuirea eroilor.* CONV. LIT. LXVII, 285. *Să ne reamintim numai de marile epopee „Heliada" și „Odiseea".* IZV. XVI, 209. *Această epopee omerică nu-ți va fi dat s-o cetești.* SADOVEANU, O. XXI, 10. *Aerul de familie cu literatura rusă, scriitorul și-l mai susține prin atingere cu viziunea eroică din epopeea ucraineană a lui Taras Șevcenko.*

STREINU, P. C. III, 118, cf. SCRIBAN, D. *Eroii celor două mari epopei italiene... sunt sau brute... sau nebuni.* OȚETEA, R. 218. *Despre o influență a epopeilor homerice, prin intermediul traducerilor, nu se poate vorbi însă.* CONSTANTINESCU, S. III, 14. *Cât despre epopeile indice, ele sunt așa de lungi, încât citirea lor ar fi însemnat o adevărată specializare.* CĂLINESCU, O. XII, 452, cf. 58. *Poeții vremii nu ostenesc să compună epistole, epopei și egloge.* VIANU, L. U. 12. *Spiritul oltean manifestă un puternic gust pentru epopee.* RALEA, S. T. I, 9. *În epopeile homerice, lui Ulise... i se spune Laertiades.* GRAUR, N. P. 83. *Povestirea e parcă un fragment desprins dintr-o epopee.* LL, 1956, 72. *Mai erau în plicul sigilat cu ceară și inel un început de epopee.* T. POPOVICI, S. 7, cf. DL, DM. *Cuvântul i se stinse, și mâna lui sculptase Al treilea pâlc și ultim de stele-n epopee.* LABIȘ, P. 283, cf. DER. *Epopeea Niebelungilor a fost alcătuită pe la 1200.* PANAITESCU, C. R. 130, cf. DN^2. *În epopeea germană... românii apar... sub denumirea de „vlachen".* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 87. *Drama romantică este prezentă continuu prin opera hugoliană alături de avântatele epopei romantice schilleriene.* IST. T. II, 320. *Legendele și epopeile Evului Mediu... știu ce-i durerea.* STEINHARDT, J. 55, cf. M. D. ENC. *Tonul este de epopee lirică.* SIMION, S. R. III, 106, cf. DN^3. *Nimeni nu e perfect, nici măcar eroii epopeilor lui Homer.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 5/2, cf. DSR, V. BREBAN, D. G. *Izvoarele studiate și valorificate... pentru a-și scrie lucrarea au fost:... legende, poeme și epopei populare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1987, nr. 9, 12/3. *Mi-am pus în minte... să trec la epopee.* CĂRTĂRESCU, L. 16, cf. 40, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ Loc. adj. **De epopee** = epopeic. *Le ridica la proporții înfiorătoare de tragedie și de epopee.* MIHĂIESCU, D. A. 24. *Strâmbă Troie-a vechii lumi,... Hectorii de epopee, Roditorul tău Enee În atâția ani de jaf S-a-ngrășat.* LABIȘ, P. 316. *Întâlnim lucrări cărora, deși le este propriu un tip de simfonism consacrat...., conțin pagini cu atmosferă de epopee.* M 1965, nr. 1, 8.

2. Șir de evenimente (mărețe), de fapte eroice și glorioase, care, prin dimensiunile și importanța lor se aseamănă cu cele dintr-o epopee (**1**); reprezentare, relatare a unui șir de evenimente (mărețe), de fapte eroice și glorioase demne de o epopee; (livresc) epos (**2**). V. narațiune. *Au produs cea mai frumoasă epopee păstorească din lume: Miorița.* RUSSO, S. 187, cf. 112. *Toate acele nemărginite epopee vânătorești, care, prin nemilostiva lor monotonie, sperie și obosesc azi ochii călătorului minunat.* ODOBESCU, S. III, 80. *„Răzvan Vodă" nu e o dramă – ci epopeea unui caracter ordinar.* EMINESCU, O. XV, 143. *Și din plânsetul de mame, din a-nvinșilor lungi chinuri..., Întocmi-vor epopeea ăstui veac greoi de fier!* MILLE, V. P. 43, cf. XENOPOL, I. R. XII, 144. *A scris epopeea comică a micului burghez parizian.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 247, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *E o fericire că i s-a pus temelia solidă a acestei epopei țărănești.* LOVINESCU, C. VII, 132. *Dacă o mai fi pe undeva... vreun turn de fildeș, cu observatori ai epopeei mondiale de azi, acești observatori sunt de invidiat.* GALACTION, A. 311. *Aveam mândria... că vom fi în același timp actorii și spectatorii unei grandioase epopei.* C. PETRESCU, Î. II, 63. *Sclipesc mai sus, în munte, frânturi de epopee.* VOICULESCU, POEZII, II, 52. *Epopeea cuceririi se termină cu războiul civil între cuceritori.* OȚETEA, R. 142. *În „Răscoala", epopeea proletariatului rural, există un număr impresionant de personaje.* CONSTANTINESCU, S. I, 45. *Tolstoi scrie... „Război și pace", măreață epopee din vremea războiului de invazie a lui Napoleon.* SADOVEANU, E. 230. *„Venea o moară pe Siret" e epopeea declinului unei clase. .* RALEA, S. T. I, 17. *Acesta nu este un balet despre Antichitate..., ci o epopee a luptei populare pentru libertate și demnitate.* CONTEMP. 1957, nr. 569, 7/4, cf. DL, DM. *Principala manifestare a fost epopeea cruciatelor.* PANAITESCU, C. R. 19, cf. DN^2. *El încheie... în chip eroic și tragic... epopeea antiromană.* H. DAICOVICIU, D. 236. *Epopeea țărănească a lui Rebreanu apare în plină epocă de stabilizare a capitalismului românesc.* N. MANOLESCU, A. N. I, 25. *Columna reprezintă epopeea războaielor cu dacii.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 3, 65. *Extraordinara epopee a libertății Cubei a atras... interesul pasionat al multor artiști și scriitori.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 32/1, cf. M. D. ENC. *Constantin Cantacuzino se înscrie... în rândul primilor istoriografi români care au descoperit și înțeles dialectica și sensurile marii epopei a Unirii.* MS. 1975, nr. 2, 14, cf. DN^3, V. BREBAN, D. G. *N-a ezitat să scrie o epopee a cazacilor de pe Don.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 7, 7/2, cf. D. ENC., DEX^2, NDN, DEI. ◊ Fig. *Colo se ridic' trufașe... piramidele-uriașe, Racle ce încap în ele epopeea unui scald.* EMINESCU, O. I, 43. *Câștigul!... Epopee de-atâtea mii de ani, Divină Comedie având ca titlu: Bani!* MACEDONSKI, O. I, 45. *În deșerturi nisipoase* [leul] *și-avusese epopeia.* id. ib. 118. *Mă hotărâi... să intru la mijloc în această epopee măreață și crâncenă ce se desfășura ochilor mei.* HOGAȘ, M. N. 174. *Cel dintâi fulg din ninsoarea copilăriei... a legănat cea mai duioasă epopee a uitării de sine.* KLOPȘTOCK, F. 145. *Oltul va fi un mare cântăreț, lipsit de vedere, scoțând din adâncimile-i pline de întunerec, epopeea vastă.* BOGZA, C. O. 139. ◊ (Ironic) *Grozavă – spune mama uitându-se la un colț al odăii și la celălalt, unde eroii își ispășesc epopeea.* TEODOREANU, C. B. 132.

– Scris și: (învechit) *epopeă.* DÂMBOVIȚA (1860), 396^3/17, cf. 396^3/20, HASDEU, I. C. I, 100. – Pronunțat: *epopeie.* – Pl.: *epopei* și (învechit) *epopee,* (învechit, rar) *epopii* (PONTBRIANT, D.).

– Din fr. **épopée**, it. **epopea.** Cf. gr. ἐποποιία.

EPOPÉIC, -Ă adj. Care este propriu epopeei (**1**), referitor la epopee, care are caracter de epopee, ca de epopee. Cf. LM. *Ion al dlui Rebreanu, a cărui viziune a vieții este epopeică, dacă n-ar fi realizat un tip, al țăranului avid de pământ, ar fi pierdut orice semnificație.* CONSTANTINESCU, S. I, 14. *Părăsind romanul în lectura lui epopeică,... să ne ocupăm de drama din primul-plan al conflictelor.* id. ib. 46. *De factură epopeică este și tonul solemn.* GL 1963, nr. 486, 3/2. *Rostogolirea romanului este epopeică.* SCL 1964, 418, cf. DN^2, M. D. ENC. *Există o permanență epopeică a istoriei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1976, nr. 1, 8/1. *Secretul de a simți ritmul epopeic... este acela de-a ști să-ți trăiești epopeea prezentului.* ib. 8/2, cf. DN^3. *Istorisirile unor întâmplări obișnuite capătă o solemnitate epopeică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 9/3, cf. D. ENC., DEX^2, NDN, DCR^2, DEI, NDU. ♦ (Ironic; despre scriitori; cu aluzie la dimensiunile unei epopei) Profilic. *Romancieri... epopeici prin sute de pagini.* SCL 1964, 418.

– Pronunțat: *-pe-ic.* – Pl.: *epopeici, -ce.*

– **Epopee** + suf. *-ic.* Cf. gr. ἐποποιικός.

EPOPEIZÁ vb. I. Tranz. (Rar) A da dimensiunile unei epopei (**1**); a transforma în epopee. *Exploatatorii... sunt pasabil epopeizați.* CONTEMP. 1959, nr. 679, 1/7.

– Pronunțat: *-pe-i-.* – Prez. ind.: *epopeizez.*

– **Epopee** + suf. *-iza.*

EPÓPT s. m. (Rar) Filosof inițiat în cultul secret eleusin. Cf. LM. *Bătrânul episcop se opri închinându-se și bănuind în tovarășul său un epopt.* SADOVEANU, O. XII, 47, cf. MDA.

– Pl.: *epopți.*

– Din fr. **épopt**, germ. **Epopt.** Cf. gr. ἐπόπτης, lat. epopta (epoptes).

ÉPOS s. n. (Livresc) **1.** Epopee (**1**). *Ritmul exametrului este cel mai pompos și mai convenabil în narațiune; de aceea s-a numit și epos.* HELIADE, O. II, 165. *De la Pindar începe a se lua epos pentru poemă epică.* ANTONESCU, D. 200. *Culmea acestei arte este drama... rezultată organic din lirică și din epos.* EMINESCU, O. XIV, 222, cf. MINERVA. *Acel popor... avea nevoie... de epos și de odă.* DR. VIII, 9. *Poemul pe care-l publicăm face parte dintr-un vast epos al lui Tvardovski.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 6/2. *Autorii eposurilor medievale... nu ocupau o poziție mult deosebită de aceea a*

povestitorilor populari. VIANU, L. U. 63. *Cine dorește să afle poezia cea mai autentică trebuie... s-o caute la vechile popoare, în eposurile homerice de pildă.* id. P. M. 12. *Vechile eposuri și legende..., categoriile logice și conceptele științifice, toate sunt invenții ale omului.* RALEA, S. T. III, 117, cf. DL, DM, DN[2]. *Sistemele de referință posibile și frânte... creează meandrele, neînțelesul și misterul eposului, inefabilul epic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 6/5. *În eposurile nordice... acțiunea „se rupe" totdeauna dintr-un timp și dintr-un loc anumit.* N. MANOLESCU, A. N. I, 163. *Tragicii autentici au „dramatizat" episoade din eposul homeric.* T februarie 1969, 40. *Eposul și culminația sa, mitul,... se întruchipează vital prin durere.* STĂNESCU, R. 72, cf. 138. *Celebrele eposuri grecești... au circulat pe această cale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 26, 3/1, cf. M. D. ENC., DN[3]. *Un fragment din eposul sârbesc.* MS. 1980, nr. 1, 52, cf. DSR, V. BREBAN, D. G., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ Povestire, narațiune. *Este... de remarcat stilul de epos popular pe care-l capătă balada lui Tvardovski.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 6/2. *Din epos obiectiv, romanul devine uneori jurnal.* N. MANOLESCU, A. N. I, 34, cf. DN[3], V. BREBAN, D. G., NDN, DEI. ♦ Ansamblul principalelor teme epice specifice unei culturi, unei anume perioade istorice etc. *Eposul ce se creează în timpul nostru... reprezintă o creație poetică de calitate nouă.* SCL 1950, 152, cf. M. D. ENC., D. ENC., NDN, DEI.

2. Epopee (**2**). *Eposul permanenței elementului românesc în mijlocul unor împrejurări neprielnice, evocat... prin înțelegerea resorturilor statornice ale sufletului țărănesc.* VIANU, A. P. 325. *Marele prozator își identifică destinul artistic cu dramele și eposul istoriei naționale.* STREINU, P. C. III, 118. *Moda eposurilor cinematografice.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 13/1. *Tipul romanului istoric, bazat pe eposul popular național.* SCL, 1950, 117. *Nimic dintr-un epos agricol, din epopeea marilor gesturi consacrate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 68, 8/4. *O mare varietate de forme metrice..., capabilă să asigure eposul național.* ib. 1976, nr. 1, 7/2.

– Pl.: *eposuri.*

– Din ngr. **ἔπος**, lat. **epos.** Cf. germ. E p o s.

EPOXÍD s. n. (Chim.) Rășină sintetică folosită în industria chimică și în medicină. *În ultimul timp au găsit aplicații industriale și o parte din ceilalți epoxizi.* LTR[2], cf. DER, D. MED., M. D. ENC., NDN, DEI.

– Pl.: *epoxizi.*

– Din germ. **Epoxyde**, fr. **époxyde.**

EPROBÉTĂ s. f. v. **eprubetă[1].**

EPRUBÉTĂ[1] s. f. Tub de sticlă (neutră și greu fuzibilă) cu pereții subțiri, transparenți și rezistenți, închis la un capăt, întrebuințat în laborator pentru efectuarea experimentelor și a analizelor chimice. *Reacția se face într-un corp de sticlă ce comunică cu o eprubetă plină de apă.* MARIN, PR. I, 4/24. *Părțile principale ale acestei mașine sânt: pistonul..., platina, cheea și eprobeta.* id. F. 75/18, cf. PROT. – POP., N. D. *Azotul se va duce prin tubul abductor și va putea fi culeș în prubete.* PONI, CH. 63, cf. 38, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Eprubete de sticlă.* NICA, L. VAM. 86, cf. MINERVA, CADE. *S-a dus la biurou, din al cărui dulap a scos o sticluță burtoasă ca o eprubetă.* CAMIL PETRESCU, P. 389. *Acesta crede... că fericirea omenească are să iasă dintr-o eprubetă.* C. PETRESCU, Î. II, 269. *Îmi aduc aminte de liceul... cu retorte și eprubete albe de praf.* I. BOTEZ, B. I, 68. *În această frenezie de cercetări, savantul dorește a privi în microscopul și eprubetele altuia.* D. GUSTI, P. A. 232. *Se toarnă spirtul ce voim să-l încercăm într-o eprubetă, se introduce alcoolmetrul și se face citirea.* ENC. AGR. I, 131, cf. SCRIBAN, D. *Mașini pentru confecționarea eprubetelor.* NOM. MIN. I, 261. *„Trustul" este un fel de experiență în eprubetă.* CONSTANTINESCU, S. II, 256. *Cugetarea, care n-a intrat încă în amestecul eprubetelor și în tiparele turnătoriilor..., arată iarăși sufletului nostru lovit, adevărul.* SADOVEANU, E. 62. *De jgheaburi spânzură instrumente de cristal, eprubete, pipete.* ARGHEZI, S. VII, 255. *Începe să scoată dinăuntru cutii cu aparate micuțe de laborator, mănunchiuri de eprubete înfășurate în hârtii, vase cât pumnul.* V. ROM. iulie 1954, 173. *Într-una din eprubetele înguste ale trusei se introduce cu lopățica... o cantitate de sulfat de bariu.* CHIRIȚĂ, P. 864, cf. 208. *Să introducem doi electrozi de platină sub două eprubete.* T. V. IONESCU, E. 145. *Eprubetele trebuie să fie de sticlă incoloră.* LTR[2], cf. DL. *Din fundul laboratorului, dintre recipiente și eprubete, întoarse fața spre el o femeie tânără.* PREDA, R. 135, cf. DM. *Sensibilitatea unei reacții crește de la eprubetă la placa de porțelan.* CHIM. AN. CALIT. 84, cf. DER, CIORĂNESCU, D. ET. *Lichidul obținut după coagularea sângelui în eprubetă.* ABC SĂN. 71, cf. DN[2]. *A durat până ce l-am putut convinge că nu sunt partizan al zămislirii în eprubetă a copiilor.* STEINHARDT, J. 283, cf. M. D. ENC., V. BREBAN, D. G., DN[3], DEX[2], D. ENC., NDN, NDU, DEI. ◊ F i g. *Nu-și pune toată lumea ambiția vieții în seringă și în eprubetele cu Wassermann.* CAMIL PETRESCU, T. III, 119. *N-a încetat să experimenteze, în aceeași eprubetă, drama dezadaptaților săi provinciali.* CONSTANTINESCU, S. I, 190. *A fi cetățean român este o dragoste și o opțiune, iar nu o stare sângeroasă a eprubetei.* STĂNESCU, R. 13. *Alături de creația artistică vrednică de acest nume vor prolifera totdeauna produsele de eprubetă și experiențele de reclamă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 26, 7/2. *Era ca un latifundiu de eprubetă de care nu dădea cont nimănui.* ȚOIU, Î. 40.

– Pl.: *eprubete.* – Și: (rar) **epruvétă** (CIORĂNESCU, D. ET.), (învechit) **eprobétă**, **prubétă** s. f.

– Din fr. **éprouvette**, după *probă.*

EPRUBÉTĂ[2] s. f. v. **epruvetă[1].**

EPRUVÉTĂ[1] s. f. Piesă de probă, confecționată dintr-o cantitate mică dintr-un anumit material, care, fiind supusă unor experiențe, servește la determinarea proprietăților întregului material din care face parte; corp de probă. V. e ș a n t i o n (**1**), m o d e l (**1**). *La piese turnate, de obicei se lasă un surplus de material, ce va servi după tăiere la confecționarea eprubetelor.* IOANOVICI, TEHN. 388, cf. LTR[2], DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI.

– Pl: *epruvete.* – Și: (rar) **eprubétă** s. f.

– Din fr. **éprouvette.**

EPRUVÉTĂ[2] s. f. v. **eprubetă[1].**

EPSOMÍT s. n. Sare amară (v. s a r e **2**), sulfat de magneziu. Cf. ENC. ROM., MINERVA, CANTUNIARI, L. M., LTR[2], NDN, DEI.

– Și: **epsomítă** s. f. CANTUNIARI, L. M., LM.

– Din fr. **epsomite.**

EPSOMÍTĂ s. f. v. **epsomit.**

EPȘÁNĂ s. f. v. **iepșună.**

EPTAGÓN s. n. v. **heptagon.**

EPUIZÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Complementul indică bunuri materiale, materii prime etc.) A consuma, a întrebuința în întregime; a isprăvi, a sfârși (**5**), a slei[2] (**7**), a termina, a topi (**7**), (învechit) a săvârși (**1**), (regional) a găti. Cf. CADE. *Când am epuizat toate resursele, îmi cade chiria de unde nici nu gândesc.* C. PETRESCU, C. V. 53. *Declarațiile înfiorătoare au epuizat cerneala comisariatului.* ARGHEZI, S. XXXIV, 204, cf. DL, DM, M. D. ENC., DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ (Complementul indică stocuri de mărfuri, tiraje de cărți etc.) A vinde integral.

Înainte ca seria să fie epuizată, anul se va închide. EMINESCU, O. XV, 29. *Ediția I de 3 000 e epuizată.* CARAGIALE, O. VII, 81. *„Dacoromania" este de mult epuizată, chiar în comerțul de anticariat.* CL 1957, 21. *Tata n-a riscat să-și epuizeze stocurile.* PREDA, C. I. P. III, 65. ◊ R e f l. p a s. *Ediția pentru capitală s-a epuizat în câteva momente.* CARAGIALE, O. II, 25. *Ediția atât de utilă a „Minervei" s-a epuizat.* DR. VII, 376. *În șase luni vede epuizându-se două ediții din romanul „Femei".* CONV. LIT. LXVII, 35. *Ediția a III-a... s-a epuizat.* VISSARION, B. 7. *Primele opt volume... s-au epuizat în puține zile.* VIANU, L. U. 79. *Biletele s-au epuizat de două zile.* SPORTUL, 1972, nr. 6964, 3/4. ♦ (Complementul indică resurse naturale sau solul) A secătui (**4**), (astăzi rar) a slei[2] (**10**). Cf. CADE. *Procesul de solidificare conduce la pierderea continuă a substanțelor nutritive... iar, în cultură, solul este tot mai mult epuizat.* CHIRIȚĂ, P. 741. *Procesele pe care le-am descris... mobilizează rezervele de substanțe nutritive din sol, fără a epuiza aceste rezerve.* AGROTEHNICA, I, 362.

2. T r a n z. (Complementul indică teme, argumente, probleme etc.) A lămuri (**II 1**); a discuta în toate amănuntele sau a termina discuțiile; a studia, a cerceta în profunzime ori a isprăvi de studiat, de cercetat; a isprăvi, a încheia, a sfârși (**1**), a termina, (popular) a găti, a dovedi, a istovi, a mântui (**5**), (învechit) a fini, a săvârși (**1**). *Prezidentul, anunțând acum că ordinea serei este epuizată, întrebă dacă cineva mai cere cuvântul.* I. NEGRUZZI, S. III, 133. *Monografia dlui Șăineanu ar fi epuizat subiectul.* DR. I, 273. *Ne-am epuizat materialul adunat de noi.* D. GUSTI, P. A. 91. *Xenopol, N. Iorga... păreau a fi epuizat subiectul.* OȚETEA, T. V. 3. *Suntem departe de a fi epuizat toate aspectele sub care se prezintă... arta cameleonică.* OPRESCU, I. A. IV, 392. *Studii de erudiție comparată care să epuizeze istoric toate influențele din cultura națională.* CONSTANTINESCU, S. II, 516. *Problema e prea delicată, prea vastă ca s-o epuizăm acum.* id. ib. VI, 114, cf. 175. *Folosise capitolul respectiv pentru alte ordonanțări aproape epuizându-l.* CĂLINESCU, B. I. 494. *Tendința sa generală de a epuiza școlărește o disciplină.* id. O. XII, 351. *Dacă viața noastră ar fi epuizat toate temele câte i s-au pus dinainte, moartea ar veni firesc și liniștit.* RALEA, S. T. III, 249. *Frații au intrat în consiliu. Și până nu epuizează toate argumentele pro și contra...* STANCU, R. A. IV, 104. *Artistul, oglindind viața, nu epuizează toate legăturile ei complexe.* V. ROM. mai 1953, 199, cf. DL. *Obiectul audienței a fost epuizat.* PREDA, R. 81, cf. DM. *Suntem departe de a fi epuizat bogăția și varietatea stilului lui Ion Budai-Deleanu.* VARLAAM–SADOVEANU, 181, cf. DN[2]. *Există... o viață a discursului pe care o simplă schemă logică n-o epuizează.* N. MANOLESCU, C. M. 117. *Măștile expuse de el epuizează tipuri specifice folclorului român.* CONTEMP. 1971, nr. 1284, 7/2. *Nici un spectacol, cât de strălucit, nu va epuiza absolut un text de valoare.* ib. nr. 1 302, 4/3. *N-a ajuns... să epuizeze tipologia.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 24, 7/2, cf. M. D. ENC., DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G. *Ei pot să piardă săptămâni în bibliotecă pentru a epuiza bibliografia unui scriitor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 1/1, cf. D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ R e f l. p a s. *Chestiunea s-a epuizat și s-a lămurit.* MAIORESCU, D. I, 531. *Pentru filologia clasică s-ar putea zice ca s-au epuizat subiectele.* BUL. COM. IST. I, 5.

3. T r a n z. și r e f l. A (se) termina, a (se) sfârși (**1**), a (se) isprăvi. *Ceea ce e etern nu se epuizează niciodată.* EMINESCU, O. XV, 1144. *Când programul fu epuizat, ne suirăm în trăsura noastră îngustă.* IBRĂILEANU, A. 82. *Oamenii își epuizaseră rugămințile.* REBREANU, R. I, 142. *Informațiile... sunt cu totul epuizate.* ARH. OLT. XII, 211. *Viorica Hagi-Iordan... epuizase toate desfătările.* C. PETRESCU, C. V. 375. *Tipătescu și-a epuizat oarecum forțele.* IORDAN, STIL. 56. *Într-o vreme când curentul provocat de d. Iorga se epuizase, d. Arghezi... aducea noua idee de libertate în artă.* CONSTANTINESCU, S. I, 118. *Când variantele verbale se epuizează... apar locurile comune publicistice.* id. ib. 124. [Dragostea] *se epuizează în întregime pe o singură împrejurare reluată continuu.* ARGHEZI, T. C. 176. *Epuizându-și doza de „perfect" și „da", își lua bastonul și trecea... la altă reuniune.* CĂLINESCU, B. I. 22. *Epuizându-și ideile înainte de ora academică, Eminescu trăgea de fraze impacientat.* id. O. XI, 223, cf. DN[2]. *Trupe de teatru mai modeste, epuizându-și repertoriul în localitatea unde erau stabilite, migrează din oraș în oraș în căutarea unui public proaspăt.* IST. T. II, 57. *Ciclul Hallipa urmărește să arate tocmai felul în care energia socială și individuală a burgheziei românești se epuizează.* N. MANOLESCU, A. N. I, 23. *Ei... și-au epuizat existența.* T ianuarie 1969, 68. *Bagajul de glume s-a epuizat.* CONTEMP. 1972, nr. 1313, 2/5. *Dă impresia că a epuizat toate formele de adorație amoroasă.* SIMION, D. P. 311. *Tabăra se termina, fără ca ura mea involuntară pentru orice fel de relație de amor să se fi epuizat.* CĂRTĂRESCU, N. 86. *Impresionismul și naturalismul se epuizau.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 21/2. ♦ T r a n z. (Complementul indică mijloace, posibilități etc.) A încerca, a proba (**3**); a trece în revistă de la capăt la celălalt. *Am citit cu pasiune scrieri de călătorie, am epuizat toate continentele.* ANGHEL – IOSIF, C. L. 212. *Au trecut destui ani, la fel de sumbri, am epuizat și doctorii și rețetele.* A. HOLBAN, O. II, 328. *Cu aceasta n-am epuizat posibilitățile de intervenție a afectului.* IORDAN, STIL. 54. *Epuizează oarecum posibilitățile de expresie ale nudului omenesc.* OPRESCU, I. A. 125. *Omul ăsta epuizase toată gama posibilă a palorilor.* VINEA, L. I, 418. *Trebuie să precizăm că, în general, buciumașii nu epuizează posibilitățile de întindere ale instrumentelor.* ALEXANDRU, I. M. 42. *Medicația alcalină nu epuizează însă mijloacele folosite în combaterea hiperaciditații.* ABC SĂN. 21. *Posibilitățile de inovație fiind deocamdată epuizate, există pericolul de a cădea în șablon.* M 1968, nr. 1, 12. *Fantezia poetului pare a fi epuizat... marile scheme combinatorii.* SIMION, S. R. III, 287. *Sistemul și-a epuizat de mult capacitățile de redresare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 5, 1/1. *După ce epuizase fazele succesive ale muzicii antice,... Popescu îl luase prin surprindere pe saxofonist cu primele sonuri ale unui cantus planus gregorian.* CĂRTĂRESCU, N. 306. *O trecere care epuizează... ipotezele lirice de asumare a morții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 1, 4/2. ◊ R e f l. *Toate celelalte mijloace de protecție s-au epuizat.* N. MANOLESCU, C. M. 167.

4. T r a n z. și r e f l. A (se) frânge, a (se) extenua, a (se) istovi (din punct de vedere fizic sau psihic); a seca[2] (**1**), a secătui (**1**), a se sfârși (**9**), a (se) slei[2] (**9**), a stoarce (**6**), a stoci (**2**), a suge (**3**), a vlăgui (**1**), a zdrobi (**4**), (învechit) a zămorî (**1**), (regional) a dehobi (**1**), a stoci (**2**), a tâhobi (**1**). V. a (s e) o m o r î (**5**). Cf. ALEXI, W., CADE. *Omul acesta s-a epuizat.* CONV. LIT. LXVII, 378. *Epuizat de frig, de ploaie, i se face rău pe marginea șoselei.* OPRESCU, I. A. IV, 289. *Unul care ține în chip exagerat la un câine este epuizat sufletește.* CĂLINESCU, E. O. II, 125. *Încordarea, așteptarea, ura, satisfacția... îl zguduiseră și-l epuizaseră.* V. ROM. iulie 1955, 38, cf. DL. *Obosise, căsătoria o epuizase.* PREDA, R. 11. *Tăia toată ziua lemne, cu un fel de furie; ar fi vrut să se epuizeze, să doarmă ca un butuc.* T. POPOVICI, S. 71. *Epuizați de atâta așteptare, nu le mai era foame.* id. ib. 307, cf. DM. *Orice efort fizic sau intelectual epuizează bolnavul.* ABC SĂN. 256, cf. DN[2], M. D. ENC., DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Aceste sulfamide... nu lucrează decât dacă pancreasul nu este complet epuizat.* ABC SĂN. 125. *Slăbise și nervii îi erau complet epuizați.* MAGAZIN IST. 1970, nr. 3, 45.

– Pronunțat: *-pu-i-.* – Prez. ind.: *epuizez.*
– Din fr. **épuiser.**

EPUIZÁBIL, -Ă adj. (Rar) Care se poate epuiza. *Aceste forțe sunt în parte epuizabile.* ENC. AGR. IV, 139. *O ființă cu mari forțe fizice, epuizabile, un uriaș.* CĂLINESCU, B. 22, cf. DN[2], DN[3], DEX[2], NDN, NDU.

– Pronunțat: *-pu-i-.* – Pl.: *epuizabili, -e.*
– Din fr. **épuisable.**

EPUIZÁNT, -Ă adj. Care epuizează (4); extenuant, istovitor, obositor, trudnic (1), vlăguitor (1), (învechit şi popular) ostenitor (1), (învechit şi regional) ostenicios, (învechit) trudos (1), (învechit, rar) trudelnic. *O memorare [a] unei sume de material faptic din cutare sau cutare ştiinţă e un semn care însoţeşte cultura, nu e însă un semn esenţial sau epuizant al ei.* EMINESCU, O. XIV, 928. *Sunt plante epuizante, care secătuiesc solul, cum sunt sfecla şi inul.* AGROTEHNICA, I, 524. *Trebuie subliniat efectul epuizant* [al cafelei] *în cazul dozelor necontrolate.* ABC SĂN. 77, cf. DN[2]. *Îşi urmăreşte eroii în efortul epuizant al unei munci înstrăinate.* T ianuarie 1969, 118. *Am văzut oameni certaţi între ei, ajutându-se acum într-o muncă epuizantă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 86, 2/2. *La capătul unei lupte epuizante, dinamoviştii îi egalează pe steliştii.* SPORTUL, 1972, nr. 6 935, 1/1, cf. M. D. ENC. *Uneori am un randament nesperat, alteori numai epuizant.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 12/5, cf. DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN.

– Pronunţat: *-pu-i-*. – Pl.: *epuizanţi, -te.*

– Din fr. **épuisant.**

EPUIZÁRE s. f. Acţiunea de a (se) epuiza şi rezultatul ei.

1. Consumare, întrebuinţare integrală a unor bunuri materiale, materii prime etc.; isprăvire, sfârşire (1), terminare (1), (popular) gătare, istovire, mântuire, (învechit) săvârşire (1). Cf. epuiza (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], NDN, DEI, NDU. ♦ Vânzare integrală (a unor mărfuri, ediţii etc.). Cf. DL, DM. *Epuizarea în scurt timp a primei ediţii se explică prin natura exotico-romantică a acţiunii romanului.* S. C. ŞT. (IAŞI), 1956, II, 25. ♦ Secătuire a unor rezerve de substanţe, resurse naturale etc. *Pierderile de apă... reprezintă o cauză principală a epuizării rezervelor de apă din sol.* CHIRIŢĂ, P. 274, cf. 854, LTR[2]. *Dizolvarea* [sărurilor] *continuă până la epuizare.* CHIM. AN. CALIT. 27. *Nu e vorba de exploatarea sălbatecă a bogăţiilor provinciei până la epuizarea lor.* PANAITESCU, C. R. 56. *Teama de epuizare a sursei solare era prezentă în conştiinţe.* MS. 1980, nr. 1, 26. ♦ (Tehn.) Operaţie de îndepărtare cu ajutorul pompelor a apelor din interiorul unei săpături sau al unui batardou, în vederea executării unor lucrări de construcţii, (rar) epuizment. Cf. LTR[2], M. D. ENC., V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX[2], DEI, NDU.

2. Lămurire, discutare, studiere în toate amănuntele (a unor teme, argumente, proiecte, probleme etc.). Cf. epuiza (2). *Trebuie să urmeze mai multe până la epuizarea materialului.* DR. VII, 431. *Filonul... Steriu. Îl urmări până la epuizare.* C. PETRESCU, O. P. I, 85. *O lucrare ca aceasta nu poate avea de scop epuizarea... materialului lingvistic.* IORDAN, STIL. 354. *Invazia romanului e o acaparare, dar nu şi o epuizare impusă genului.* CONSTANTINESCU, S. VI, 8. *„Intuiţia" mea şi „epuizarea" subiectului se află la doi poli opuşi.* SADOVEANU, E. 33, cf. DL. *Nu poate fi vorba de o atitudine de epuizare a subiectului.* PREDA, R. 180. *Comitetul de redacţie... nu a găsit necesară epuizarea bibliografiei la aceste chestiuni.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 96, 13/4.

3. Ducere până la capăt; terminare (1), sfârşire (1), isprăvire. Cf. epuiza (3). *Pauza la punct e mai definitivă..., fiindcă punctul arată oarecum epuizarea unei gândiri sau a unei serii de gândiri.* IORDAN, G. 67. *Este vorba de sentimente... care se exercită în laboratorul inimii până la epuizarea tuturor consecinţelor.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 82. *Nuvelistul român... îşi desfăşoară resursele până la epuizare.* CONSTANTINESCU, S. I, 200. *După epuizarea celor ce aveam de văzut la Napoli, unchiul... a făcut loc în program unei recompense.* BLAGA, H. 119. *Vom spune că seriozitatea presupune epuizarea completă a unei acţiuni.* RALEA, S. T. II, 217, cf. 68. *Experienţa noastră proprie... nu înseamnă epuizarea experienţei, cu „e" mare.* PREDA, C. I. P. III, 70. *Versul propriu-zis este întărit cu refrene..., amplificat cu silabe pentru epuizarea frazei muzicale.* IST. LIT. ROM. I, 201. *Odată cu epuizarea convenţiei realiste, în romancieri renasc povestitorii.* N. MANOLESCU, A. N. III, 98. *Se va închide şi aici cercul dialectic, tinzându-se... la epuizarea temei.* NOICA, D. 87. *Două din formaţiile cu bună faimă... au părăsit competiţia după epuizarea preliminariilor.* SPORTUL, 1972, nr. 6 972, 4/6. *Pare interesat... de epuizarea nomenclatorului de tehnici narative.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 2, 7/1. *O poezie de esenţializare... implică o rapidă epuizare a spaţiului imaginar.* ib. nr. 6, 13/4.

4. Pierdere a capacităţii funcţionale a unui organ, a unui sistem sau a întregului organism în urma unei solicitări excesive (v. uzură 2); oboseală accentuată; istovire, extenuare (fizică sau psihică), istoveală, secătuire (1), sfârşeală (1), slăbiciune (I 2), sleire (5), surmenaj, surmenare, vlăguire, (învechit şi regional) slăbire, (învechit) marasm (1). Cf. epuiza (4). *Nu-i nimic grav... nimic... Epuizare şi surescitare nervoasă, atât.* REBREANU, P. S. 154. *Exaltarea şi paroxismul, dacă se repetă, duc repede... la plictiseală şi la epuizare, rezultat al oricărui exces.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 131. *Avea oroarea oricărui pretins rafinament şi dezgustul oricărei perversiuni (ceea ce nu excludea... epuizarea până la demenţă)* CAMIL PETRESCU, P. 343. *Epuizarea ta fără reveniri, legănat pe valuri, adormit în cântece.* A. HOLBAN, O. II, 226. *Pictează tot ce vede,... până la epuizarea fizică.* OPRESCU, I. A., IV, 318. *Fusese... poate numai un fenomen benign de anemie cerebrală, o epuizare nervoasă.* CĂLINESCU, B. I. 43, cf. RALEA, S. T. I, 249, DL. *Era... manifestarea extremei epuizări, după ce rezistase atâta vreme bolii.* PREDA, R. 350, cf. 492. *Durerile de naştere... duc la epuizarea sistemului nervos.* ABC SĂN. 28. *Incapacitate funcţională şi stare de epuizare generală.* ib. 289. *Cauţi, până la epuizare uneori, un ritm care să compună formele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 105, 26/1. *Forţarea pregătirii în ultima perioadă... a condus la epuizarea fizică şi nervoasă a unui lot.* SPORTUL, 1972, nr. 6 930, 1/3, cf. D. MED., M. D. ENC. *Începuse... să dârdâie de frig şi de atâta epuizare nervoasă.* ŢOIU, Î. 42, cf. 274, DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC. *A preferat disciplina muncii, împinsă până la epuizare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 4, 10/4. *Într-o noapte... ne bătuserăm cu pernele până la epuizare.* CĂRTĂRESCU, N. 81, cf. DEX[2], DEI, NDU. ◊ Fig. *Individualismul... s-a măcinat până la epuizare.* BLAGA, Z. 77. *Zorile mai găsesc încă viori şi violoncele stăruind, în epuizarea totală a lumii.* BOGZA, C. O. 342.

– Pronunţat: *-pu-i-*. – Pl.: *epuizări.*

– V. **epuiza.**

EPUIZÁT, -Ă adj. **1.** (Despre bunuri materiale, materii prime etc.) Consumat, întrebuinţat în întregime. *O doamnă în persoană, abătându-se în treacăt pentru a reînnoi o provizie epuizată de pesmeţi.* C. PETRESCU, O. P. I, 148, cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 86. ♦ (Despre mărfuri, ediţii etc.) Vândut. Cf. ALEXI, W. *Dicţionarul..., epuizat, nu se mai găseşte nicăiri.* DR. II, 737, cf. L. ROM., 1959, nr. 6, 86. *Reeditarea volumelor epuizate este o problemă.* RL 1977, 10319.

2. Încheiat, sfârşit, terminat. *Aş vrea să-ţi termin portretul..., e singurul lucru care mă mai interesează. Restul e un capitol epuizat.* H. LOVINESCU, T. 288, cf. DEX[2], NDU.

3. (Despre fiinţe sau despre trăsăturile, calităţile, stările etc. acestora) Extenuat, frânt, istovit, prăpădit (2), rupt[2] (5), secat[2] (1), secătuit (1), sfârşit[2] (4), slăbit, sleit[2] (7), stors[2] (5), supt[3] (1), vlăguit, trudit (1), zdrobit[2] (III 4), (învechit) stătut (8), zămorât (2), (regional) batojit, dehobit, pandosit, stocit (2), tâhobit (1), zdrobolit[2] (3). *Inteligenţa e pe deplin epuizată prin numitele funcţiuni.* EMINESCU, O. XIV, 399, cf. ALEXI, W. *Departe însă de a mă simţi epuizat..., dorinţa mea de a scrie mai departe crescu.* PREDA, C. I. P. II, 338. *Puterea ei de a abstractiza şi generaliza părea epuizată.* id. ib. III, 58. *Mai cără trei lăzi şi, epuizat, se lăsă să cadă pe iarbă.* T. POPOVICI, S. 421, cf. 221, 301, DL, DM. *Epuizată, armata... a trebuit să facă drum înapoi.* H. DAICOVICIU, D. 65. *E bătrân şi epuizat.* N. MANOLESCU, A. N. III, 137, cf. M. D. ENC.

Morala... arată o conștiință mulțumită și o imaginație epuizată. SIMION, D. P. 207, cf. DSR. *Era sfârșit de an; și elevii și profesorii erau mai mult decât epuizați.* CĂRTĂRESCU, N. 91. *Ești... epuizată, ai cearcăne cât toată fața.* id. ib. 287, cf. DEX^2, NDU. ◊ F i g. *Când poezia decadentă și simbolistă cerea tot mai mult material, cu nota unei culturi epuizate, piața literară... dădea prea puțini cititori.* BACOVIA, O. 244.

– Pronunțat: *-pu-i-.* – Pl.: *epuizați, -te.*

– V. **epuiza.**

EPUIZMÉNT s. n. (Tehn.; rar) Epuizare (**1**). Cf. LTR^2, DER, DN^3, NDN.

– Pronunțat: *-pu-iz-.* – Pl.: *epuizmente.*

– Din fr. **épuisement.**

EPULET subst. (Prin nord-vestul Transilv.; maghiarism) Zid (**1**); construcție. Cf. CABA, SĂL. 96.

– Accentul necunoscut.

– Din magh. **épület.**

EPULÍS subst. (Med.) Tumoare inflamatorie a mucoasei gingivale. Cf. ENC. ROM., BIANU, D. S., YGREC, M. N., DN^2, D. MED., DN^3, NDN, DEI.

– Din fr. **épulis.**

EPULÓN s. n. Preot însărcinat cu organizarea și prezidarea solemnităților religioase publice, a ospețelor sacre și, mai târziu, a jocurilor publice la romani. Cf. ENC. ROM., DN^2, DN^3, NDN, DEI, NDU. ◊ (Adjectival) *Se împlineau prin cei șapte bărbați epuloni.* BOJINCĂ, A. I, 191/13.

– Pl.: *epuloni.*

– Din fr. **épulon**, lat. **epulo, -onis.**

EPULÓTIC, -Ă adj. (Despre medicamente) Care cicatrizează; cicatrizant. Cf. ANTONESCU, D., DN^2, DN^3, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epulotici, -ce.*

– Din fr. **épulotique.**

EPURÁ vb. T r a n z. **1.** (Complementul indică soluții, amestecuri etc.) A curăța de substanțele sau de corpurile nefolositoare ori dăunătoare; a purifica (**1**). *Sterilizarea cu clor a apelor epurate în prealabil prin procedee biologic artificiale.* LTR^2 VII, 267, cf. DL, DM, DN^2. *Apele murdare trebuie epurate înainte de a fi evacuate în emisari.* DER II, 284, cf. DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI. ◊ F i g. *Triburile trebuie unite,... epurate moravurile, înnobilat neamul.* VOICULESCU, P. II, 124. *Ceea ce era esențial liric în fibra sa intimă se completează în „Stampe" cu pitorescul nou al reportajului dobrogean, animat de un susținut panteism, nuanțat cu nota idilică, epurată de orice artificiu.* CONSTANTINESCU, S. V, 150. *Dacă epurăm ideile lui... de zgură... ne uimește asemănarea cu teoria mai recentă a lui Otto Weininger. Tot ce e mâl al zilei și al anului e epurat.* CINEMA, 1968, nr. 7, 18. *Scoate din dictarea femeii un text laconic, epurat de accidentele afective.* N. MANOLESCU, A. N. I, 212. *Epurându-l* [principiul]... *de încărcătura metafizic-spirituală inițială.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 96, 5/1. *Organiza... spectacole de teatru într-o limbă sacră... din care fuseseră epurate toate noțiunile legate de viața modernă.* ȚOIU, Î. 224. *O anume răceală însoțește aceste proiecții epurate acum de particularități.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 7, 10/4.

2. F i g. A îndepărta elementele considerate indezirabile dintr-o organizație, dintr-o instituție, dintr-un partid etc. Cf. IORDAN, L. R. A. 516. *Foști jandarmi, legionari, funcționari reacționari epurați din întreprinderile de stat.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 10/1, cf. DL, DM, DN^2. *Epurat din barou, găsesc o slujbă la recent întemeiata Editură „Agir".* STEINHARDT, J. 343, cf. DN^3, DEX^2, NDN, DCR^2, DEI, NDU.

3. (Complementul indică volume, cărți din fondul unei biblioteci) A îndepărta ca necorespunzătoare din punct de vedere științific sau politic. Cf. DL, DM, NDN, NDU.

– Prez. ind.: *epurez.*

– Din fr. **épurer.**

EPURÁRE s. f. Acțiunea de a e p u r a și rezultatul ei.

1. Operație de îndepărtare a substanțelor sau a corpurilor nefolositoare sau dăunătoare dintr-o soluție, dintr-un amestec etc.; epurație (**1**), curățare, purificare (**1**), (rar) purificație (**1**). Cf. e p u r a (**1**). *Instalație de epurarea gazelor.* NOM. MIN. I, 74. *Apa supusă operației de epurare poate fi apă destinată uzului menajer.* LTR^2, cf. DL, DM, DER, DN^2, D. MED. *Capacitatea stației de epurare nu este corespunzătoare.* SCÂNTEIA, 1972, nr. 9 177, cf. M. D. ENC., DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DEX^2, NDN, DEI. ◊ F i g. *Economia articolelor critice e, așadar, rezultatul unor epurări.* N. MANOLESCU, C. M. 193. *La el este ceva mai mult decât atât: o mare consecvență în epurarea lumii de elemente dizgrațioase.* id. A. N. I, 125. *Poetul este dispus să plătească prețul greu pe care-l impune lipsa oricărei seducții, epurarea versului de orice aspect ce i-ar putea conferi savoare comunicativă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, 99, 9/1. *Nu se pune chestiunea epurării, a eliminării din literatură a nici unei valori.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 12/3. ◊ *Epurarea apei* = operație de îndepărtare din apele potabile, industriale, de canal etc. a substanțelor care le fac improprii anumitor întrebuințări. Cf. M. D. ENC., D. ENC., DEX^2, DEI.

2. Îndepărarea persoanelor considerate necorespunzătoare (politic) sau ostile dintr-un partid, dintr-o instituție, dintr-o organizație etc.; epurație (**2**) Cf. e p u r a (**2**). Cf. DL. *Îi povestea în fiecare zi de epurări, de măsurile ce se vor lua împotriva românilor.* T. POPOVICI, S. 518, cf. 542. *Trecusem și eu, de când mă înglobase marea epurare a baroului, în 1948, prin numeroase locuri de muncă.* STEINHARDT, J. 196, cf. NDN, DCR^2.

3. Îndepărtare din fondul unei biblioteci a cărților considerate necorespunzătoare sau periculoase din punct de vedere ideologic. Cf. e p u r a (**3**). Cf. DL. *Eram un cititor asiduu și bibliotecarul m-a rugat să-l ajut la „epurarea" cărților.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 6, 9/2, cf. NDN. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Iată... un program pentru muzeu; epurarea lui de toate obiectele fără directă legătură cu trecutul orașului.*

– Pl.: *epurări.*

– V. **epura.** Cf. fr. é p u r a t i o n.

EPURÁT, -Ă adj. **1.** (Despre soluții, amestecuri etc., mai ales despre apă) Curățat de corpurile nefolositoare sau dăunătoare; purificat^2. *Gaz de furnal epurat.* NOM. MIN. I, 73. *Robinet pentru apa epurată.* LTR^2 VII, 271, cf. M. D. ENC.. ◊ F i g. *Sunteți căutat, îmi spuse aluziv, cu o gelozie epurată.* PREDA, C. I. P. III, 122

2. (Despre organizații, instituții etc.) Din care s-au îndepărtat persoanele considerate necorespunzătoare. *Un Sanhedrin epurat... unde totuși rămăseseră și oameni cu frica lui Iahve și dezabrobându-l pe regele idumeean.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 1, 14/2.

– Pl.: *epurați, -te.*

– V. **epura.**

EPURATÍV, -Ă adj. (Rar) Care epurează (**1**), care este capabil să curețe; purificator (**1**). Cf. DN^2, DN^3, DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ F i g. *Campionul acțiunii epurative.* PERPESSICIUS, M. I, 5.

– Pl.: *epurativi, -e.*

– Din fr. **épuratif.**

EPURATÓR s. n. Aparat sau instalație care servește la îndepărtarea impurităților dintr-un material solid, lichid sau gazos; purificator (**2**). Cf. ENC. ROM., ENC. TEHN. I, 14. *Se vor lua măsuri*

pentru evacuarea amestecurilor... de gaz și aer conținute de generatoare, clopote mobile, epuratori și canalizații. PREV. ACCID. 74. *Epuratoare de apă.* NOM. MIN. I, 117, cf. 35. *Epurator de gaze.* LEG. EC. PL. 290, cf. LTR^2, DER, DN^2, M. D. ENC., DN^3, DSR, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU.

– Pl.: *epuratoare* și (învechit, m.) *epuratori.*

– Din fr. **épurateur.**

EPURÁȚIE s. f. **1.** Epurare (**1**). *Stații de epurație a apelor.* NOM. MIN. I, 321, cf. DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DN^3, DSR, DEX^2, NDN, NDU. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Întorcându-și buzunarul pe dos... procedă cu îngrijire la epurațiunea lui.* BRĂESCU, V. 54. ◊ Spec. *Procesul de epurațiune* [a sângelui] *e incomplect.* PARHON, B. 135. *Epurație extrarenală cu ajutorul rinichiului artificial.* ABC SĂN. 41, cf. D. MED.

2. Epurare (**2**). *Se ceruse... stăruitor „epurația partidului" de oamenii de afaceri.* CAMIL PETRESCU, P. 252, cf. DL. *Se aude de epurații radicale, în toate domeniile vieții.* T. POPOVICI, S. 478, cf. DM, DN^2.

– Pl.: *epurații.* – Și: (rar) **epurațiúne** s. f.

– Din fr. **épuration.**

EPURAȚIÚNE s. f. v. **epurație.**

EPÚRĂ s. f. **1.** Desen liniar care reprezintă la scară proiecțiile diferitelor părți ale unei mașini, ale unei case etc. Cf. ALEXI, W. *Indicațiile lui Horațiu... sunt precise, reci și curate ca o epură.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 70, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR^2, DL, DP, DM, DER, GEOM. SP. 49, DN^2, M. D. ENC., DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI, NDU. ◊ Fig. *Ne uimește azi... viziunea creatoare de univers imaginar. Imaginarul cu legile sale proprii, epura unui univers posibil, iată ce căutăm și găsim în „Comedia umană".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 13/2. *El scotea un sunet orb..., delir al lucrurilor toate..., epure ale tainei.* DOINAȘ, A. P. 266. *Încremeni statua. Dară cea de lângă sine, Rătăcită în epure, eptagoane și lumine... Prinde viață.* CĂRTĂRESCU, L. 97. *În registru grafic..., în spatele acestei reprezentări în epură pulsează halucinanta forfotă a carnavalului medieval sau a bazarului levantin.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 9, 3/1.

2. Reprezentare grafică precisă în scopul rezolvării unei probleme cu ajutorul construcțiilor geometrice. Cf. LTR^2, DL, DP, DM, DER, DN^2, DN^3, D. ENC., DEX^2, NDN, DEI.

3. Diagramă. Cf. DL, DM, DER, DEX^2, DEI.

– Pl.: *epure.*

– Din fr. **épure.**

EPUVANTÁBIL, -Ă adj. (Franțuzism învechit, rar) Înspăimântător, groaznic, monstruos (**3**), oribil. Cf. PROT. – POP., N. D., ALEXI, W., SCL. 1950, 60.

– Pl.: *epuvantabili, -e.*

– Din fr. **épouvantable.**

ER s. m. invar. (Chim.) Simbol pentru erbiu. Cf. PONI, CH. 29/7, MINERVA, 427, ENC. TEHN. I, 78, MACAROVICI, CH. 398, LTR, LTR^2, DP, D. MED., M. D. ENC., D. ENC.

– Din fr. **er.**

ERACLÍZI s. m. pl. v. **heraclizi.**

ERADICÁ vb. I. Tranz. **1.** (Livresc; complementul indică plante, mai ales arbori) A dezrădăcina. Cf. LM, DN^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

2. (Complementul indică boli infecțioase sau contagioase, epidemii etc.) A face să dispară (total), a suprima cauzele care provoacă apariția unui proces patologic. V. stârpi (**II 2**). Cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, DSR, D. ENC., NDN.

3. (Complementul indică stări de lucruri, manifestări sociale etc.) A face să dispară complet, a face să nu mai existe; a extirpa (**3**). V. elimina, lichida, suprima (**1**). Cf. LM, M. D. ENC., DN^3, NDN. *Nu începând combaterea corupției la nivel inferior va fi eradicat acest flagel.* RL 2004, nr. 4 240, 1/1.

– Prez. ind.: *eradic* și *eradichez.*

– Din lat. **eradicare**, it. **eradicare**, fr. **éradiquer.**

ERADICÁBIL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi eradicat (**2, 3**). Cf. MDN.

– Pl.: *eradicabili, -e.*

– Din fr. **éradicable.**

ERADICÁRE s. f. Acțiune de a eradica și rezultatul ei.

1. (Livresc) Dezrădăcinare (a unui arbore); (livresc) eradicație (**1**). Cf. eradica (**1**). Cf. DEX, DN^3, DSR.

2. Suprimare, dispariție (totală) a cauzelor care provoacă apariția unui proces patologic; (livresc) eradicație (**2**). V. stârpire (**II 2**). Cf. eradica (**2**). *Stadiul actual în care ne găsim în eradicarea malariei a dus și la anumite modificări în ce privește tratamentul acestei boli.* BELEA, P. A. 533. *În țara noastră malaria este în curs de eradicare.* ABC SĂN. 230, cf. 266, D. MED., DEX, DN^3. *Eradicarea paludismului (malariei) în țara noastră s-a realizat prin acțiunile de distrugere a țânțarilor anofeli, care au rolul de vectori în transmiterea agentului patogen.* D. ECOL. *Eradicarea variolei și a poliomelitei s-a realizat în principal prin acțiunile de vaccinare.* ib., cf. DSR. *Școala clasică nu are decât un obiectiv: eradicarea acestei maladii necruțătoare.* RL 2001, nr. 3 500, 11/3.

3. Eliminare, înlăturare completă (a unor stări de lucruri, a unor manifestări sociale etc.); extirpare, (livresc) eradicație (**3**). V. suprimare (**1**). Cf. eradica (**3**). *Vulgaritatea merită un tratament aspru de eradicare.* CONTEM. 1969, nr. 1 168, 1/5. *Opinia publică trebuie să fie... forță morală de atitudine pentru eradicarea unor situații care aduc atingere vieții, integrității și averii cetățeanului.* RL 2001, nr. 3 402, 1/4. *O mare temă de actualitate este... eradicarea corupției.* ib. 2001, nr. 3 568, 1/4.

– Pl.: *eradicări.*

– V. **eradica.**

ERADICATÍV, -Ă adj. (Învechit, rar) Care servește la eradicare (**2, 3**). Cf. COSTINESCU, LM.

– Pl.: *eradicativi, -e.*

– Din fr. **éradicatif**, it. **eradicativo.**

ERADICÁȚIE s. f. (Livresc) **1.** Eradicare (**1**). Cf. COSTINESCU, LM, DN^3, NDN.

2. Eradicare (**2**). Cf. LM, DN^3, NDN.

3. Eradicare (**3**). Cf. DN^3, NDN.

– Pl.: *eradicații.* – Și: (învechit) **eradicațiúne** s. f. COSTINESCU, LM.

– Din fr. **éradication**, lat. **eradicatio, -onis.**

ERADICAȚIÚNE s. f. v. **eradicație.**

ERÁLD s. m. v. **herald.**

ERÁLDIC, -Ă adj., s. f. v. **heraldic.**

ERALDÍST s. m. v. **heraldist.**

ERAME s. f. (Regional) Numele unei țesături țărănești, nedefinite mai îndeaproape (Turnu Măgurele). Cf. H XIV 107.

– Accentul necunoscut. – Pl.: ?
– Et. nec.

ERÁNT, -Ă adj. (Învechit, rar) Rătăcitor, hoinar. *Şi-n vasta şi profunda tăcere a lui Lena Nu s-auzea-n departe decât mortala voce Fantasmelor errante, premergătoare-a morţii.* HELIADE, O.[2] II, 190. *Ale lui Mahomet fiare aşadar tu iar doreşti, Larma taberei, oroarea deşertelor arăbeşti? Şi a patrie errantă, uietul necontenit?* id. ib. IV, 581.
– Scris şi: (după fr., it.) *errant.* – Pl.: *eranţi, -te.*
– Din fr. **errant**, it. **errante.**

ERÁR s. n. v. **erariu.**

ERÁRH s. m. v. **ierarh.**

ERARIÁL, -Ă adj. (Învechit) Care ţine de erariu (**1**), care aparţine erariului, care se referă la erariu, privitor la erariu. *Acest oficiu* [de magistru de băi] *l-a portat până la moarte şi tatăl fericitului metropolit Şuluţu, în comuna Abrud-Sat, care oficiu era împreunat cu un salariu erariale.* BARIŢIU, P. A. I, 654. *Insurgenţii puseră în flăcări edificiile erariale, carantine, locuinţele din Temiş.* id. ib. II, 483, cf. FROLLO, V. 206, LM. *Domeniul Făgăraşului... şi cu întinsele... păduri erariale este proprietatea şi folosinţa statului.* TURCU, E. 101. *Fost secretar erarial în Sibiu, apoi deputat regalist.* ENC. ROM. III, 1, cf. ALEXI, W. *Administratorul domeniului erarial.* T. POP, D. J. 119.
– Pl.: *erariali, -e.* – Şi: (învechit, rar) **erariále** adj.
– Din it. **erariale.**

ERARIÁLE adj. v. **erarial.**

ERÁRIO s. n. v. **erariu.**

ERÁRIU s. n. **1.** (În organizarea administrativă a provinciilor româneşti din fostul Imperiu Austriac) Instituţie care administra finanţele statului; trezorerie. V. v i s t i e r i e (**I 1**). *Adevărat că acest dar de obşte trebuie să să deie din averile ieşitoriului, însă la întâmplare, când acesta niceo avere ar stăpâni, şi din vistierie (erarium) să va da.* INSTRUCŢII, 11/25. *Vreo vistierie publică (sau erariul) are de a plăti cu bani gata.* PRAVILA (1788), 36/19. *Aceşti bărbaţi... nu numai concetăţenilor săi mult sporiu fac, ci şi erariumului multă sumă de bani administrează.* BOJINCĂ, R. 92/24. *Au dat în erarium preste un milion în argint.* id. ib. 92/28. *Ţerei să i se impuie un tribut care să acopere toate trebuinţele garnizoanelor, aşa încât erariul (tezaurul) împărătesc să nu fie îngreunat cu nimic în această ţeară.* BARIŢIU, P. A. I, 77. *Li s-au promis de cătră comisiune că pentru acel lucru vor căpăta şi ceva plată de la erariu, căci erariul plătea cam 20 cr*[eiţari] *... la un lucrătoriu, pe zi.* id. ib. 658, cf. IARCU, D. S. II, 436/8, FROLLO, V. 206. *Ar trebui să se plătească toţi preoţii rom[âni] din erariul public* (a. 1881). BARIŢIU, C. II, 244. *Băiţa, cum şi mai multe târguri din ţeară, se ţinea de cămara împărătească (erar) şi nu era dată de zestre nemeşilor.* F (1884), 247, cf. ALEXI, W., T. POP, D. J. 119, SEVERIN, S. 133, L. ROM. 1964, nr. 3, 74.

2. (În Roma antică) Tezaur public. *Mai pe urmă şi grija erariumului (vistieriului ţării) o purta Senatu.* BOJINCĂ, A. I, 60/17. *În tâmpla lui Saturn, la Roma, era erariumul sau casa publică, în carea pe lângă banii ţării se ţineau şi monumentele (crisoavele), adecă dreptăţile ţării.* id. ib. 124/24, cf. II, 45/12. *Dânsul n-a vrut... a se depune în altă particolarie casă banii publicului, a făcut erariu templul lui Joe, unde până acum conservă romanii publicul lor tezaur.* ARISTIA, PLUT. 265/12, cf. LM, ENC. ROM.
– Scris şi: (după lat.) *aerarium.* BOJINCĂ, A. II, 45/2. – Pl.: ? – Şi: **erár**, (învechit) **erárium**, (învechit, rar) **erário** (IARCU, D. S. II, 436/8) s. n.
– Din (**1**) lat. **aerarium**, germ. **Ärar**, (**2**) lat. **aerarium.**
– **Erario** < it. **erario.**

ERÁRIUM s. n. v **erariu.**

ERASMIÁN, -Ă adj. (Livresc) Care aparţine lui Erasm din Rotterdam sau creaţiei lui, care este propriu lui Erasm sau creaţiei lui; (livresc) erasmic. *Istoria literară a pus adeseori în lumină răspândirea şi influenţa ideilor lui Erasmus în Spania „secolului de aur". S-au identificat mai multe ecouri erasmiene şi în opera lui Cervantes.* VIANU, L. U. 111. ◊ *Pronunţare erasmiană* = pronunţare a limbii eline stabilită de Erasm, utilizată şi astăzi în învăţarea limbii eline. Cf. L. ROM. 1959, nr. 3, 93.
– Pl.: *erasmieni, -e.*
– Din fr. **érasmien.**

ERÁSMIC, -Ă adj. (Livresc) Care aparţine lui Erasm din Rotterdam sau creaţiei lui, care este propriu lui Erasm sau creaţiei lui; (livresc) erasmian. Cf. L. ROM 1962, nr. 5, 69, DN[2], DN[3], M. D. ENC, NDN. ◊ *Citire* (sau *pronunţare*) *erasmică* = pronunţare a limbii eline stabilită de Erasm, utilizată şi astăzi în învăţarea limbii eline. Cf. ANTONESCU, D. *Citirea erasmică a fost acceptată în cele mai multe şcoli şi universităţi din lume.* DER I, 642, cf. DN[2], DN[3], NDN.
– Pl.: *erasmici, -ce.*
– Din fr. **érasmique.**

ERASMÍST s. m. (Livresc) Adept al umanismului lui Erasm din Rotterdam. *O lege din 1552 interzice imprimarea şi difuzarea romanelor cavalereşti... Conciliul din Trent de asemenea le condamnă aspru, – fără să mai vorbim de erasmiştii spanioli care se declarau împotriva acestei maladii endemice.* LL I, 121. *Cervantes... era mai mult sau mai puţin familiarizat (chiar dacă nu de lectură directă) cu Erasm... prin intermediul marelui erasmist Lopez de Hoyos.* ib. 126.
– Pl.: *erasmişti.*
– **Erasm** (n. pr.) + suf. *-ist.*

ERÁŞ s. n. v. **iaraş.**

ERÁT[1] s. n. v. **irat.**

ERÁT[2] s. n. v. **erată.**

ERÁT[3], **-Ă** adj. (Latinism învechit, rar; despre cuvinte din texte tipărite) Greşit, eronat. *Tabela cuvintelor: erate* [şi] *îndreptate.* SĂULESCU, Î. 94/2.
– Pl.: *eraţi, -te.*
– Din lat. **erratus, -a, -um.**

ERÁTA s. f. invar. v. **erată.**

ERÁTĂ s. f. **1.** Listă a greşelilor de tipar (sau de conţinut) şi a indicaţiilor de corectură ale acestora, care se aşază, de obicei, la sfârşitul unei cărţi, al unei reviste etc.; (livresc) corrigenda. Cf. PLEŞOIANU, T. I, 257/1, II, 217/1, HELIADE, GR. ROM. 167/1, I. GOLESCU, C., AR (1832), 408[2]/42, GENILIE, G. 247/1, ASACHI, I. XV/2, POEN. – AAR. – HILL, V. I, 609[1]/40, LAURIAN, F. 214/1, I. VĂCĂRESCUL, P. IX/1, NEGULICI, DESCR. APE, III/1, STAMATI, V. 271[1]/3, ARISTIA, PLUT. 30/1, ROM. LIT. 128[2]/39, PROT. – POP., N. D., CANELLA, V. 381, ANTONESCU, D., FROLLO, V. 207. *M-am bucurat când am văzut în „Convorbiri" apărând „Fântâna Blanduziei"...; am descoperit însă multe greşeli de tipar, pe care, te rog, să le îndrepţi prin errata din numărul viitor.* ALECSANDRI, S. 143. *Fiindcă se strecoară necontenit greşeli de tipar în articolele mele, doresc a face însumi ultima corectură. Iată de exemplu câteva errata, de publicat în numărul viitor.* id. O. X, 397. *Se zice erata vorbind d-o*

listă ce coprinde toate greşealele. COSTINESCU, cf. LM. *Bietul zeţar nu s-a prea orientat în aşezarea literelor acestor spanioli, şi astfel errata de la sfârşitul numărului ne invită să cetim „Ocampo Morales" în loc de „Olaniro Morales".* MAIORESCU, CR. II, 23. *Nu ne credem în drept a pune la îndoială erata „Revistei", şi prin urmare primim rectificarea făcută fără rezervă.* id. ib. 37. *Vă rog ca să binevoiţi a spune respectivilor domni cărora veţi da câte un exemplariu ca să vă coreagă eratele şi defectele după exemplariul dv.* (a. 1879). BARIŢIU, C. II, 242, cf. EMINESCU, O. XI, 63. *Am telegrafiat să se oprească vânzarea şi, cu scrisoare recomandată, am trimis errata.* CARAGIALE, O. VII, 80. *Trebuie neapărat să dăm o erată la finele volumului, înainte de cuprins.* id. ib. 317, cf. ISPIRESCU, în L. ROM. 1965, nr. 3, 318, DDRF. *Erata se poate pune la finele sau la începutul cărţii,... după voinţa autorului.* G. IONESCU, C. T. 198, cf. 197, PĂCALĂ, M. R. 526, DR. III, 1155, V. MOLIN, V. T. 35, RESMERIŢĂ, D., DR. IV, 1 638, RF I, 399, DR. V, 942, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *I-a trebuit patru ani ca să vadă că e vorba de o eroare de tipar, corectată abia la ediţia* [a] *doua, deşi şi-ar fi putut scuti atâta aşteptare, de ar fi căutat la „errata" chiar a ediţiei întâia.* LOVINESCU, C. IV, 98, cf. SCRIBAN, D., DR. XI, 401. *Toate repetatele errata nu purificau în întregime textul.* CĂLINESCU, O. XII, 6. *Erata... se culege în formă de tabelă şi se imprimă pe o pagină separată, la finele lucrării.* LTR[2], cf. DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET., DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., L. ROM. 1987, 53, DSR[2], D. ENC., NDN.

2. (Învechit, astăzi livresc) Greşeală de tipar (sau de conţinut, semnalată pe o pagină separată). *Şi în ediţia acestei gramatice, după greutăţile împregiurărilor persoanei, ale obiectului şi ale locului, au putut întra nu puţine erate sau smintele atât în cuvinte, cât şi în urzeala sau înşirarea materiei.* SĂULESCU, GR. ROM. II, [prefaţă] II/9, cf. STAMATI, D., id. V. 219[1]/4. *Tabel de errate.* ANTONESCU, D., cf. COSTINESCU, CARAGIALE, O. VII, 311, ISPIRESCU, în L. ROM. 1965, nr. 3, 318, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Dacă i se întâmpla, personal, să scape un punct de bibliografie oricât de neînsemnat,... alerga prin librării şi-şi retrăgea toate exemplarele posibile, comandând în pripă un erratum volant, pe care îl lipea pe ele.* CĂLINESCU, O. V, 28.

– Pl.: *erate.* – Şi: (astăzi rar) **eráta** (scris şi *errata*) s. f. invar., (învechit, astăzi livresc) **errátum**, (învechit) **erát** (scris şi *errat,* ANTONESCU, D., LM; pl. *erate*) s. n.

– Din fr. **errata**, **erratum**, it. **errata**, lat. **erratum** (pl. *errata*).

ERÁTIC, -Ă adj. **1.** (Livresc) Care este instabil, care nu este fix. V. m i ş c ă t o r (**1 1**), m o b i l (**1**). *Se întâmplă, mai ales noaptea, ca să se aprinză acest gaz în câteva puncte, şi atunci pân întunerec se arată ca o flacără lucitoare mişcându-se în toate părţile...; aceste flacăre au priimit numirea de lumini eratice.* BARASCH, M. II, 214/13, cf. DN, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

2. (În sintagmele) (Geol.) *Bloc eratic* sau *stâncă* (ori, rar, *rocă*, învechit, *piatră*) *eratică* = bloc de rocă transportat (de gheţari) în regiuni diferite ca structură geologică. *Lângă oraşul Eniseisk în Siberia se află un bloc eratic (plin de fer ceresc) de 700 kilograme.* BARASCH, M. II, 125/8, cf. LM. *Chiar şi petrele eratice de pe şesurile Germaniei încă nu ni îngreunează a înţelege migrarea lor.* F (1876), 208, cf. ENC. ROM., BARCIANU, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LTR. *Apa îngheţată sub formă de gheţari provoacă eroziune şi contribuie la modelarea scoarţei, dând naştere la circuri glaciare, câmpii glaciare acoperite de nisip cu blocuri eratice, praguri morenice şi lacuri.* AGROTEHNICA, II, 458, cf. LTR[2], DL, DM, DN, DER I, 375, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN. (Rar) *Teren eratic* = sol în care au fost depozitate blocuri eratice. Cf. ENC. ROM. I, 506. *Terenurile eratice se întind prin Irlanda, Marea Britanie, Danemarca... Siberia, Canada.* MINERVA. (Astron.; învechit, rar) *Stea eratică* = planetă. Cf. LM. (Învechit, rar) *Insulă eratică* = insulă plutitoare, v. i n s u l ă. Cf. LM. (Med.) *Friguri eratice* = friguri care se manifestă cu întreruperi, cu intermitenţe. Cf. COSTINESCU, ALEXI, W. *Frigurile care vin în mod neregulat se zic eratice.* BIANU, D. S., cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. (Med.) *Dureri eratice* = dureri care îşi schimbă adesea locul şi care nu se pot localiza. Cf. BIANU, D. S.

3. (Livresc; mai ales în contexte figurate) Vagabond (**1**), rătăcitor. *Ar fi într-aceste locuri băltoase nişte spaime sau fantome eratice care poartă în mâna lor această lumină.* BARASCH, M. II, 214/14. *Nu vezi că cu cât te adâncezi mai mult în secretele acestei vieţi corporale, cu atât mai mult parcă te vezi eratic, într-un labirint fără ieşire, şi orizontul vederei tale că se strânge tot mereu şi se micşorează.* id. ib. III, 114/18, cf. LM. *Mi-i dat să-mi caut timpul zburând din eră-n eră Şi să colind, eratic, prin secolii glodoşi.* AL. PHILIPPIDE, S. 11.

– Scris şi: (după lat.) *erratic.* – Pl.: *eratici, -ce.*

– Din fr. **erratique**, lat **erraticus, -a, -um.**

ERATOCRISÍE s. f. v. **eretocrisie.**

ÉRĂ s. f. **1.** Punct de plecare al unei anumite cronologii; interval de timp de lungă durată, al cărui început îl constituie un eveniment important de la care se numără anii. *Era sau epoha lui Nabohodonosor, luări-aminte astronomiceşti.* MOLNAR, I. 90/4, cf. I. GOLESCU, C. *Nevoit au fost a fugi în iulie 622 la Medina, din care epohă se începe era (numărare anilor) mahometană.* AR (1832), 196[2]/37. *Era grecilor numită olimpiadă, cuprinzând fiecare câte patru ani, când se făcea giucurile naţionale ale grecilor.* SĂULESCU, HR. I, 2/16. *Era romanilor... se începu de la întemeierea Romei cu 753 ani î. d. H.* id. ib. 2/20, cf. VALIAN, V., POEN. –AAR. – HILL, V. I. 608[1]/6. *Începutul erei otomane... 1260.* CALENDAR (1844), 1/14, cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 206. *Hairet este numele erei musulmane, cunoscută la europeni sub cualificarea de hegiră.* ALESCANDRI, O. II, 134, cf. COSTINESCU, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M. *În această eră, zisă şi constantinopolitană sau bizantină, este supozat că creaţiunea lumii a avut loc la 1 sept[embrie] a. 5509 înainte de Chr[istos].* ENC. ROM., cf. BARCIANU, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Era mahometanilor... datează de la fuga lui Mahomet de la Meca la Medina.* ib. 576, cf. DA II_1, 384, SCRIBAN, D., DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX, DN[3], DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ *Era creştină* (sau, învechit, *creştinească, cristiană, hristiană, Mântuitoriului*) ori *era noastră* (prescurtat *e.n.*), (rar) *era comună* (ori, învechit, *vulgară*) = epocă al cărei început îl constituie naşterea lui Iisus Hristos, eveniment de la care se numără anii. *Era creştinească, de la naştirea Domnului nostru Iisus Hristos.* SĂULESCU, HR. I, 2/23, cf. XVI/14. *În seclul al doilea al erei cristiane, Plutarc din Cheroneea reproduse învăţăturile neoplatonismului.* LAURIAN, F. 180/20, cf. 157/20, NEGULICI, E. I, 163/34, STAMATI, D. *Până către sfârşitul veacului al doilea a erei creştine un mare numer de iurisconsulţi au figurat în Roma.* ROM. LIT. 396[2]/20. *Această intervenire devenea din ce în ce mai mult slabă, rară; şi chiar din al doilea secul al erei noastre a început dânsa a se slăbi într-un chip văzut şi repede.* BARONZI, I. C. I, 195/11. *Poezia dramatică nu se arată ca gen separat în Grecia, decât numai prin secului al VI*[-lea] *înaintea erei noastre.* CONV. LIT. IV, 144. *Se crede că ar fi vieţuit în primul secul al erei noastre.* CANELLA, V. 344, cf. COSTINESCU. *Era vulgară începe cu naşterea lui Iesu Christu.* LM. *Au jăfuit Imperiul Bizantin prin cei dântâi secoli ai erei creştine.* ODOBESCU, S. II, 207. *Pericolul roman... se deschide cu al II-lea secol al erei creştine.* id. ib. 249, cf. 247. *Populaţiunea de acolo, compusă dintr-un amestec de geţi, ce se aflau din vechime pe acele locuri, şi din colonişti romani, aşezaţi din nou, a fost retrasă preste Dunăre după porunca împăratului Aurelian la an*[ul] *217 al erei creştine şi fu aşezată pe malul drept.* EMINESCU, O. XIV, 158. *După unii autori, această sărbătoare a fost statornicită, la anul 138 al erei noastre, de către episcopul*

Telesfor. CARAGIALE, O. II, 174, cf. GHEȚIE, R. M. *Toți autorii, afară de cei slavi, admit că creștinarea Daciei s-a întâmplat deja în primii secoli ai erei creștine.* ENC. ROM. III, 487, cf. BARCIANU. *Dintre povestirile istorice ale lui Galaction ajung în trecutul îndepărtat numai două care se petrec în primele secole ale erei noastre.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 77, cf. MINERVA. *Era creștină, era comună... începe de la 1 ianuarie a anului 1 de la nașterea Mântuitorului.* CADE. *Viața lui Dionis se încheie cu câțiva ani de începutul erei creștine.* STREINU, P. C. III, 352, cf. DA I_2, 903. *Dispariția Imperiului Roman de Apus, la sfârșitul veacului al V-lea al erei noastre, aduce cu sine și căderea culturii antice.* VIANU, L. U. 10, cf. id. P. 24. *Limba galică a dispărut treptat până în secolul al IV-lea e.n., fiind înlocuită cu latina.* GRAUR, I. L. 201. *În mintea lui încolțise hotărârea de a stabili comunicații directe între Bactria și bazinul pontic din nordul Mării Caspice, drum de comerț... al cărui control va constitui unul din țelurile politicii răsăritene a împăraților romani, din primul secol al erei noastre.* IST. ROM. I, 182. *Urmele arheologice și epigrafice descoperite în cele mai multe dintre aceste localități dovedesc că, pe lângă funcțiunea lor militară, au avut în cursul sec. II–III e.n. o dezvoltare edilitară legată de viața civilă.* ib. 487, cf. 345, 451. *Muzica cultă, începând cu secolul al zecilea al erei noastre, se bazează pe principiile polifoniei.* M 1965, nr. 4, 1/2. *Acest cult al soarelui trebuia să fie moștenit de urmașii oamenilor din epoca bronzului, până în primele veacuri ale erei noastre (la geți și la daci).* PANAITESCU, C. R. 33. *Imperiul Roman, în veacul al II-lea e.n., era o asociație de orașe cârmuite de o pătură orășenească bogată.* id. ib. 52, cf. 40, 61, 81. *În a doua jumătate a secolului I e.n., poate chiar pe timpul lui Decebal, coloanele vechiului sanctuar au fost îndepărtate.* H. DAICOVICIU, D. 144. *După înfrângerea acestora de către romani, în anii 105–106 ai erei noastre, în Transilvania a avut loc cea mai intensă colonizare romană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 119, 10/4, cf. DREV. *Procesul de romanizare, început cu mult înainte de cucerirea Daciei de către romani..., se intensifică după anul 106 e.n.* MĂRGINENII, 32. *Înaintea erei creștine* sau *înainte de era creștină, înaintea erei noastre* (prescurtat *î.e.n.*) = epoca de dinainte de nașterea lui Iisus Hristos. *Prima publicare a codicei judiciare, făcută de consolul Cneiu Flaviu la anul 304 înaintea erei creștine.* FILIMON, O. I, 374. *Croniști vrednici de crezare spun că ciuma s-ar fi ivit înaintea erei creștine încă (125 ani înaintea lui Cristos)* (a. 1879). ap. EMINESCU, O. X, 175. *Asia orientală arhaică la timp mitic, cam în jurul anului 2250 înainte de era creștină.* CĂLINESCU, O. IX, 11. *În primele secole î.e.n. populația palestineană și-a părăsit limba, adoptând limba altor populații, tot semitice.* GRAUR, I. L. 207, cf. 201. *În sec. VI și V î.e.n., sciții trăiau încă în cadrul democrației militare.* IST. ROM. I, 155. *Civilizația fierului ține în țările noastre, după clasificarea admisă de arheologi, până pe la anul 450 î.e.n.* PANAITESCU, C. R. 33, cf. 30, 62. *Născut pe la mijlocul secolului al VI-lea î.e.n., el a fost om politic, istoric și geograf.* H. DAICOVICIU, D. 12, cf. DREV.

2. Perioadă istorică al cărei început este determinat de evenimente importante, care modifică esențial vechea stare de lucruri. *Putând acum a-și împărtăși simpatiile lor, pentru ei se vedea a se fi început o eră nuoă de a figura între celelalte nații ale Europei.* F. AARON, I. II, 285/8. *În zilele noastre o noă eră de renaștere... vine să dezgroape slăvitele fapte ale strămoșilor lor.* MN (1836), 35^1/50. *A. Hrisoverghi era tânăr și poet; în formarea miliției el vedea o eră nouă pentru țara sa.* KOGĂLNICEANU, O. I, 316. *Ca razimii cei mai eminenți ai acestei scoale, au deschis prin lucrările lor cele învățate o eră noauă științei.* LAURIAN, F. 210/19. *Orice putere, orice fericire vine de la suflet: adevăr luminos care, aplicat la educație, deschide o nouă eră lumei civilizate.* NEGULICI, E. I, 163/13. *Ca creștin, eu aștept venirea a unei alte ere (timp).* CODRESCU, C. II, 365/16. *Petru Maior... se uită cu dragoste la limba latină și lucrează la deschiderea erei aste nouă, care nu au produs nici o carte românească.* RUSSO, S. 45. *Explică în ce spirit au fost încheiate aceste tratate, făr' a uita nimic, nici chiar, cum zice autorul, „strălucitele intermede ce făcură românii erei capitulațiilor de la 1303 și 1460".* ROMÂNUL (1857), nr. 36, 2^3/40. *Omul onest... în ce chip trebuie să priimească sosirea acestei ere industriale.* CONCORDIA (1857), 4^3/28. *La sfârșitul veacului XIII,... cu înturnarea prinților lor din Transilvania, se începu o nouă eră pentru români.* NEGRUZZI, O. I, 217. *În ziua de 10 mai, când Înălțimea Voastră v-ați suit pe tronul României, țara a văzut realizată cea mai vie și cea mai scumpă a sa dorință; acea zi care a întemeiat pentru țară începutul unei noue ere, țara a salutat-o ca data inaugurării regimului monarhic, care singur poate garanta României consolidarea statului* (a. 1866). ap. EMINESCU, O. XI, 23, cf. 171, PROT. – POP., N. D. *Noi intrăm într-o eră ce se deosebește de epoca trecută, precum ziua se deosebește de noapte: într-această nouă eră toate sânt de creat sau de ameliorat!* BOLINTINEANU, ap. CIOCULESCU, I. C. 58. *Aceasta nu o cred, ar fi un pas nefericit, cel dintâi pas în era legală a independenței noastre.* MAIORESCU, D. II, 219. *E foarte adevărat că pentru a ne asigura o eră de cultură va trebui să căutăm mai întâi la regenerarea materială.* CONV. LIT. XI, 39. *Însuși regele nostru, ilustrul îndemnător și întemeietor al unei ere de tot felul de prosperități în România, a binevoit să consfințească... această primă mare Sărbătoare a Dreptății.* ODOBESCU, S. II, 543. *Se deschide înainte-ne o eră nouă, care poate fi o eră de noue și necurmate progrese, dar poate totdeodată deveni și o eră de turburare politică și mai cu osebire economică.* id. ib. III, 466. *Convinși fiind... că sântem lipsiți astăzi de acele garanții care ni le prezinta Tractatul de Paris și în momentul de a intra într-o nouă eră politică, vom face în modul cel mai imparțial bilanțul perioadei celei din urmă a vieții noastre politice, ca să ne pregătim cu bărbăție pentru noua eră în care intrăm.* EMINESCU, O. XI, 24. *Iată că, deodată cu Unirea, vine la ordinea zilei era liberală.* id. ib. XIII, 191. *Anul 1711 nu se poate lua ca începutul erei fanariote.* RĂȘCANU, L. XXIII. *O clasă întreagă, conștientă și organizată, își dă perfect seama că nu-i departe ceasul când o nouă eră, strălucită fără seamăn, va începe să domnească.* BACALBAȘA, S. A. II, 39, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Caracteristic pentru lăcomia funcționarilor din acel timp e și aceea ce spune... nu mai știu care înalt dignitar din era josefină.* PĂCALĂ, M. R. 50. *Cronicarul nostru vede o eră nouă după măsurile de ușurare pe care le introduce în țară buna chivernisealâ a lui Ghica.* BUL. COM. IST. II, 24. *O eră nouă se ivea la orizontul vremurilor.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 115, cf. ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Domnia lui Ștefan cel Mare a fost o eră de glorie.* SCRIBAN, D. *Ioanide pretindea că ne aflăm încă la era fanariotă prelungită.* CĂLINESCU, O. V, 134. *O eră întunecată ne așteaptă dacă justiția nu-și va spune răspicat cuvântul.* id. ib. 400, cf. DN. *Acest balon, pe care l-au văzut milioane de oameni, servea la retransmiterea semnalelor radio, deschizând era comunicațiilor prin satelit.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 41, 32/1. *Cinematograful este totuși o puternică prezență artistică a erei moderne.* ib. 1970, nr. 78, 28/5, cf. DN^3, NDN.

3. Etapă în desfășurarea unui proces social, a unei acțiuni, a vieții cuiva etc., determinată de un eveniment și caracterizată prin trăsături specifice. *După instalarea guvernului rusesc, la 1828, cu Pahlen și Zaltuchin ca prezidenți plenipotenți, a început pentru virtuosul nostru mitropolit o eră de persecuțiune și de suferințe.* GHICA, S. 623. *Va veni un timp când principiul binelui va fi deplin învingător, și atunci lumea va intra într-o eră de fericire care nu se va mai sfârși.* CONTA, O. F. 384. *Era teoriilor liberale, a acelor teorii a cărora rezultat este Constituția noastră, ajunge la punctul ei de culminațiune.* EMINESCU, O. X, 191. *Teatrul Național a intrat cu stagiunea aceasta într-o eră de adevărat progres.* CARAGIALE, O. III, 291. *Ne propunem prin acest curs a inaugura o nouă eră și e de prisos a spune că vom fi imparțiali, căci avem pe public judecător.* MACEDONSKI, O. IV, 45. *Unii din boieri, dușmăniți de Radu Vodă, trebuiră să se retragă în țări străine, cu deosebire în Transilvania, și astfel începu era pribegirilor!* XENOPOL, I. R. VI, 148. *Era nouă în*

viața de societate începuse desigur și ea se desăvârși repede. IORGA, V. F. 136. *Trebuie să cunoști că m-am hotărât să inaugurez o eră nouă în Justiție.* C. PETRESCU, C. V. 108. *Lumea trecea atunci printr-o eră de mare duioșie, de expansiune senzitivă, de înalte, mistice melancolii.* CONV. LIT. LXVII, 200. *În 1874 literatura română poate fi socotită ca intrând într-o eră nouă.* SADOVEANU, O. XIX, 424. *Societatea contemporană se află în prada zbuciumului unei crize de mare gravitate... Trăim în era reformelor decisive.* D. GUSTI, P. A. 105. *Setea de coloare... lipsește erei sale burgheze.* VIANU, A. P. 348. *După era descoperirilor începe era cercetării critice.* OȚETEA, R. 215. *Eroii caragialieni sunt produsul acestei ere de expansiuni a mahalagiilor înstăriți, a micilor târgoveți..., care vor invada cadrele noii societăți.* CONSTANTINESCU, S. II, 34. *E amuzant, desigur, acest joc infantil al închipuirii, dar nu ascunde și un principiu de temerară formulă artistică, de început de eră literară.* id. ib. 232. *Pentru serviciul sanitar rural se întrevăd zările unei ere noui.* ULIERU, C. 33. *Ceea ce m-a surprins la dânsul, în această eră de scepticism născut dintr-o educație științifică rău înțeleasă, este simțământul său religios.* CĂLINESCU, O. V, 410. *Trăim mai bine de un secol într-o eră de filantropie.* RALEA, S. T. I, 137. *A inaugurat în chirurgia românească era intervențiilor pe organele interne.* ABC SĂN. 329. *Opera de artă trebuie să fie, în era lucidității ce se instaurează sub ochii noștri, ca un cristal: dură și translucidă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 8, 27/2.

4. Perioadă îndelungată de timp în decursul căreia societatea omenească are anumite trăsături caracteristice. V. e p o c ă, v â r s t ă[1] (**III 1**), v e a c (**II 1**). *Și dacă nu-i nimic decât părere Tot ce suspină inimei amor, Istoria cu lungile ei ere Un vis au fost amar-amăgitor.* EMINESCU, O. IV, 376, cf. 472, ALEXI, W. *Mi-i dat să-mi caut timpul Zburând din eră-n eră Și să colind, erratic, prin secolii glodoși.* AL. PHILIPPIDE, S. 11. *Limbile vremii alunecaseră de pe tăișul lustruit al baltagelor de piatră pe luciul paloșelor de bronz. Și omul nou intra în eră cu tot alaiul de animale îmblânzite după el.* VOICULESCU, P. I, 1. *Omul... a fost silit să dea singur lupta inegală cu ursul cavernelor și leul băștinaș. Dar mai ales cu elanul, cerbul impetuos al erelor primitive.* id. ib. 103. *Întâia oprire a roții se face în era preistorică, în care se vede pășind și omul paleolitic.* CĂLINESCU, O. XII, 36, cf. DL, DM. *Era primitivă Antică, medievală Apar ca una singură, Fiindcă, neștiind carte, țăranii N-au băgat de seamă că între aceste epoci Există deosebiri Fundamentale.* SORESCU, P. 23. *Veșniciile veșnic se făuresc și veșnic pier. Erele își urmează una alteia, în ritm accelerat.* STEINHARDT, J. 353, cf. M. D. ENC. DEX, DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC. ◊ *Era bronzului* v. b r o n z. ♦ (Neobișnuit) Veac (**II 2**). *Cazul e foarte rar: un asemenea comprimat de neam întreg sau de omenire întreagă se obține numai o dată la eră.* ARGHEZI, P. T. 452.

5. (Și în sintagma *eră geologică*) Cea mai mare subdiviziune din istoria geologică a Pământului, ale cărei depozite constituie, în spațiu, o grupă. *După sfârșitul erei paleozoice, vulcanii se potolesc însă și începe o nouă eră, cea mezozoică.* MEHEDINȚI, G. F. 7, cf. MINERVA. *Subt cerul vast al nopții cu ele-am retrăit O noapte luminoasă din era terțiară.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 28. *În era secundară se dezvoltă foarte mult fanerogamele gimnosperme.* C. PETRESCU, C. V. 82. *Viziunea sa prezentă ne plimbă parcă prin erele geologice.* CONSTANTINESCU, S. I, 326, cf. LTR. *O amintire grea apasă. Ca din alte ere, Spre care sângele și astăzi mult se cere.* BLAGA, POEZII, 211, cf. 379. *Niște ființe de basm, înzestrate cu daruri miraculoase, proprii altor ere.* id. H. 63, cf. 141. *Cele două girafe de lemn stau acolo, pe întinsul neted al câmpiei, ca două semne de hotar, între milenii și ere geologice.* BOGZA, C. O. 384, cf. 172, DT. *Dacitele au erupt în timpul erei terțiare și ocupă suprafețe întinse în Munții Apuseni.* CHIRIȚĂ, P. 689. *Munții Făgărașului fac o impresie de masivitate calmă și de trăinicie... Par un așezământ al naturii de la începuturile lumii, menit să supraviețuiască istoriei, după cum i-a și premers cu ere.* BENIUC, M. C. I, 53. *Gâștele de prin ogrăzi găgăiau către înaltul văzduhului unde-și zăreau umbrele zborului din alte ere.* CAMILAR, N. II, 32. *Durata diferitelor ere geologice nu a fost egală.* LTR[2], cf. DL, DP. *Nu eram singură, ci-mpreună Cu arborii și alte ființi Plămădite din cel dintâi lut Al lumii, în ere uitate, fierbinți.* ISANOS, V. 257. *Se prăvălea o iarnă în putere... O iarnă ca sfârșitul unei ere – Numai nămeți, fără pământ și cer.* LABIȘ, P. 96, cf. 310, DM, DN. *Se cunosc următoarele ere: arhaică, algonkiană (ambele cunoscute sub denumirea de precambrian), paleozoică și neozoică.* DER. *Geologii împart timpul scurs de când Pământul a devenit planetă și până astăzi în mai multe ere, pe care le subdivid în unități descrescânde, numite perioade, epoci și vârste.* GELOGIA, 54. *Era precambriană începe de când Pământul a devenit planetă.* ib. 59. *Mai târziu, – în era mezozoică – în straturile de pământ mai apropiate de epoca actuală ca vârstă, s-au găsit... maxilare sau fragmente de craniu ale unor animale de dimensiuni mici.* ZOOLOGIA, 192, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Erele geologice sunt marcate atât de gradul de dezvoltare a organismelor, cât și de importante fenomene geologice desfășurate la scară planetară.* D. ECOL., cf. DREV, V. BREBAN, D. G. *Și deodată oul crapă în trozniri d-apocalipsă După câte mii de ere?* CĂRTĂRESCU, L. 89, cf. D. ENC., NDN.

– Pl.: *ere.*

– Din fr. **ère**, it. **era**, lat. **aera.**

ERBACÉU, -CÉE adj. (Astăzi rar) Care are natura și consistența ierbii; ierbos. Cf. LM, ENC. ROM., BARCIANU. *Peria[n]tul ierbaceu verde sau cam colorat.* GRECESCU, FL. 17, cf. ALEXI, W., CADE, DS, PRODAN – BUIA, F. I. 15. ◊ (Curent) *Plantă erbacee* (și substantivat, f.) = plantă anuală sau vivace, care are tulpina subțire, moale și apoasă, de obicei verde. Cf. LM. *Gen din fam*[ilia] *compositae, ... cuprinde plante erbacee, anuale sau perene.* ENC. ROM. III, 695. *Flora plantelor ierbacee din aceste părți este cea mai avută și mai variată dântre toate ce avem.* GRECESCU, FL. 745, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ex*[emple] *de erbacee sunt gramineele, leguminoasele, cartofiul etc.* ENC. AGR. *Mierea-ursului... e o plantă erbacee cu frunze sur-verzui, catifelate și moi.* ib. IV, 7, cf. SCRIBAN, D. *Trifoiul este o plantă erbacee.* DL, cf. DM, DN. *Plantă ierbacee, robustă... înaltă de 30-60(100) cm.* FLORA R. P. R. V, 115. *Plante ierbacee, perene, cu tulpini târâtoare.* ib. VIII, 150, cf. 155. *Plante ierbacee anuale, bienale sau perene.* PRODAN – BUIA, F. I. 283, cf. 147, 312, DER. *Leguminoasele cuprind plante erbacee, arbuști și arbori, specii spontane și cultivate.* ib. III, 93, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3]. *În cadrul ecosistemelor terestre erbaceele sunt producători primari.* D. ECOL, cf. DSR, D. ENC., NDN.

– Scris și: *ierbaceu.* – Pl.: *erbacei, -cee.* – Și: (rar) **herbacéu, -cée** (ENC. ROM. II, 684, PRODAN – BUIA, F. I. 15), (învechit, rar) **erbacíu, -cíe** (LM) adj.

– Din fr. **herbacé**, lat. **herbaceus, -a, -um.**

ERBACÍU, -CÍE adj. v. **erbaceu.**

ERBECHIR s. m. (Învechit, rar; cu sens neprecizat, probabil) Numele unui obiect de îmbrăcăminte nedefinit mai îndeaproape. *Neguțitoriia aceștii cetăți, cea mai multă, stă în astare și în erbechiri de bumbac și seftiiani roșii.* AMFILOHIE, G. 27/12.

– Accentul necunoscut. – Pl.: *erbechiri.*

– Et. nec.

ERBELÍȘTE s. f. v. **hârbeliște.**

ERBICÍD s. n. (Mai ales la pl.) Substanță chimică cu acțiune toxică folosită pentru distrugerea buruienilor din culturile agricole sau de pe diferite terenuri, drumuri etc. Cf. LTR. *Plivitul manual este tot mai mult înlocuit de plivitul chimic, care se face cu erbicide.* AGROTEHNICA, II, 100, cf. I, 58, 241. *Erbicidele pot avea o acțiune generală toxică pentru orice plantă.* LTR[2], cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Folosirea exagerată a erbicidelor poate să*

ducă la reducerea vegetației spontane și la eroziunea solului. D. ECOL., cf. DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. *Au încheiat un contract de cumpărare a 6 680 litri erbicide și 2 920 kilograme pesticide.* RL 2001, nr. 3 540, 8/1. *Erbicidele folosite se încadrează în grupa a IV-a de toxicitate, fiind extrem de toxice pentru albine, păsări, animale.* ib. 2003, nr. 4 050, I/2. ◊ (Adjectival) *Substanță erbicidă.*

– Scris și: *ierbicid.* DN[3], DREV. – Pl.: *erbicide.*
– Din. fr. **herbicide.**

ERBICIDÁ vb. I. T r a n z. A trata un teren (agricol) sau, p. e x t., plantele cultivate pe un teren agricol cu erbicide. *O mașină de erbicidat, două combinatoare și două semănători stăteau pe terenurile din Manasia, din cauză că pe câmp nu sosise cisterna cu apă.* în DCR. *Raportat la suprafața cultivată, principalele plante de cultură sunt erbicidate aproape sută la sută.* D. ECOL. 213, cf. DEX[2], NDN, DCR[2]. ◊ A b s o l. *Nimeni nu a comunicat la primăriile din cele două comune că erbicidează.* RL 2003, nr. 4 050, I/2.

– Prez. ind.: *erbicidez.*
– V. **erbicid.**

ERBICIDÁRE s. f. Tratare a unui teren (agricol) sau, p. e x t., a unor plante cultivate pe un teren agricol cu erbicide. Cf. DN[3]. *Umiditatea ridicată din sol va favoriza atât dezvoltarea culturilor, cât și a buruienilor. În aceste condiții apare și mai evidentă importanța ce trebuie acordată erbicidării tuturor suprafețelor stabilite.* în DCR, cf. DEX[2], DCR[2], NDN 541. *La începutul acestei săptămâni, toate societățile agricole... din județul Iași au efectuat erbicidările la grâu.* RL 2003, nr. 4 050, I/2. *În cazul culturilor clasice sunt necesare trei erbicidări.* ib. 2006, nr. 4 857, 7/5.

– Pl.: *erbicidări.*
– V. **erbicida.**

ERBICIDÁT, -Ă adj. (Despre terenuri, mai ales agricole) Care a fost tratat cu erbicide. Cf. DEX[2].

– Pl.: *erbicidați, -te.*
– V. **erbicida.**

ÉRBIU s. n. Element chimic din grupa lantanidelor, metal de culoare albă-argintie. Cf. PONI, CH. 29/7, MINERVA, SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 78, MACAROVICI, CH. 398, LTR, DT. *Fierul este principalul reprezentant al substanțelor feromagnetice. Alături de el, stau nichelul și cobaltul, iar dacă sunt răcite la temperatură joasă, mai adăugăm gadoliniul, erbiul și disprosiul.* CIȘMAN, FIZ. II, 403. *Erbiul se găsește împreună cu celelalte pământuri rare în minereurile de monazit, bastnesit și gadolinit.* LTR[2], cf. DP, DN. *Tot în grupa sulfurii de amoniu se clasează elementele numite pământuri rare sau lantanide,... anume: lantan, ceriu, ... samariu, europiu, ... erbiu, tuliu.* CHIM. AN. CALIT. 130, cf. 12, DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Din fr. **erbium**, germ. **Erbium.**

ERBIVÓR, Ă adj. (Despre animale) Care se hrănește cu vegetale, mai ales cu ierburi; (rar) plantivor. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/29. *Când un dobitoc turbat, câine, pisică, lup sau orice dobitoc erbivor, ce s-a turbat de la alt dobitoc, mușcă pe cinevași, cel dintâi lucru... este d-a lega cu cevași acea parte între mușcătură și între trup.* KRETZULESCU, M. 153/22. *Berbeciu, precum toate dobitoacele erbivore... ce să hrănesc cu ierburi, are un canal mistuitor foarte lung.* id. A. 266/21. *Prin meșteșug, și mai ales prin o sistemă desăvârșită de agricultură, poate cineva dobândi mijloacele de a spori hrana vitelor herbivore (mâncătoare de iarbă).* I. IONESCU, V. 54/1. *Animalele mari erbivore, care se nutresc cu iarbă, trăiesc în climele calde.* BARASCH, I. N. 230/2. *Un naturalist observă... că aceste animale erau atunci numai erbivore.* ISIS (1859), 6[2]/36, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., FROLLO, V. 206, COSTINESCU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LTR. [Râmele] *se hrănesc cu materie organică, ca orice animal erbivor.* AGROTEHNICA, I, 395, cf. LTR[2], DL, DM, DN, FORM. CUV. I, 102, 193, DEX, M. D. ENC, DN[3], DSR, D. ECOL., DREV. *În toate cuștile de sticlă, animalele, erbivore, începură să se întindă, ca după un somn lung.* CĂRTĂRESCU, N. 157, cf. D. ENC., NDN. ◊ (Substantivat) *Boul e un erbivor.* CADE, cf. DM, DN. ♦ (Substantivat, n. pl.) Grupă de mamifere care se hrănesc cu vegetale, mai ales cu ierburi, având un aparat digestiv dezvoltat și o dentiție specială. Cf. LM, ENC. ROM. II, 684. *Aceste câmpii ierboase... sunt patria marilor erbivore.* MEHEDINȚI, G. F. 168, cf. RESMERIȚĂ, D., ENC. AGR. *Erbivorele sunt rumegătoare... și nerumegătoare.* DER. *Dintre ele, interesant este Phenacodus, care este socotit străbunul erbivorelor imparicopitate.* GEOLOGIA, 94. *Bacilul tetanic se găsește ca saprofit în intestinul erbivorelor, de unde este eliminat pe sol prin materiile fecale.* ABC SĂN. 354, cf. DN[2], DEX, DN[3]. *Erbivorele populează mai ales ecosistemele deschise (stepele, savanele, preriile etc.).* D. ECOL., cf. NDN.

– Scris și: *ierbivor.* POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/29. – Pl.: *erbivori, -e.* – Și: (învechit) **herbivór, -ă** adj.
– Din fr. **herbivore**, it. **erbivoro.**

ERBORÁ vb. I. I n t r a n z. și t r a n z. (Italienism învechit, rar) A erboriza. Cf. LM.

– Prez. ind.: *erborez.*
– Din it. **erborare.**

ERBORÁR s. m. (Învechit, rar) Erborizator. Cf. LM.

– Pl.: *erboari.*
– Cf. it. e r b o l a r o.

ERBORIFICÁT, -Ă adj. (Neobișnuit) Invadat, năpădit de ierburi. *De aci acel sentiment de deces, într-un interior putred, de înstrăinare în prezent, comparabil rătăcirii unui defunct deșteptat peste veacuri într-o încăpere calcinată, erborificată, străină pentru memorie, ca și odaia lui Dionis.* CĂLINESCU, O. XI, 114.

– Pl.: *erborificați, -te.*
– Et. nec. Cf. it. e r b o s o.

ERBORÍST, -Ă s. m. și f. (Rar la f.) (Astăzi, rar) Persoană cunoscătoare a plantelor medicinale și autorizată să le culeagă în scopuri terapeutice și comerciale. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 804[1]/1, LM, COSTINESCU. *La 1752, Grigore Vodă Ghica, întemeind la București spitalul Pantelimon, adaugă, pe lângă medici, un „spițer pentru facerea și lucrarea doftoriilor", și chiar un erborist „un om anume, ce știe și cunoaște ierbile cele de treaba doftoriilor, care la vremea lor să fie dator, după semnarea doftorului și a spițerului, a le culege și a le duce la spițerie".* IORGA, C. I. II, 178, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., NDN.

– Scris și: *ierborist.* POEN. – AAR. – HILL, V. I, 804[1]/1. – Pl.: *erboriști, -ste.*
– Din fr. **herboriste.**

ERBORIZÁ vb. I. I n t r a n z. și t r a n z. A culege, a aduna plante pentru a le studia, pentru a le utiliza în scopuri medicale etc.; (învechit, rar) a erbora. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/42, PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 206, COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN[2] 370, DN[3], DEX[2], NDN.

– Scris și: *ierboriza.* POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/42, DN[2], DN[3]. – Prez. ind.: *erborizez.* – Și: (rar) **herborizá** vb. I. DN[3], DEX[2].
– Din fr. **herboriser.**

ERBORIZÁRE s. f. **1.** Acțiunea de a e r b o r i z a; culegere, adunare de plante pentru a le studia, pentru a le utiliza în

scopuri medicale etc.; (astăzi rar) erborizație. Cf. PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 206, COSTINESCU, DDRF, DN[3], DEX[2], NDN 541. ♦ (Rar) Excursie făcută pentru a studia plantele în locul unde cresc și pentru a le culege. Cf. COSTINESCU. *Puținele plante, care le-am publicat aici..., – alese din 2 scurte erborizări ale mele (1935, 1938) – ne arată măsura în care elementul de munte înalt sau nordic, s-a putut păstra pe pereții acestor adânci și largi surpături.* BULET. GRĂD. BOT. XIX, nr. 1–2, 57.

2. (Învechit, rar) Arborizație (în unele minerale). Cf. COSTINESCU.

– Scris și: *ierborizare*. DN[3]. – Pl.: *erborizări*. – Și: (rar) **herborizáre** s. f. DN[3].

– V. **erboriza.**

ERBORIZÁT, -Ă adj. (Franțuzism învechit, rar; despre unele minerale) Care prezintă arborizații. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/39, COSTINESCU.

– Scris și: *ierborizat*. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/39. – Pl.: *erborizați, -te*.

– Din fr. **herborisé.**

ERBORIZATÓR, -OÁRE s. m. și f. (Rar la f.) (În dicționarele din trecut) Persoană care culege plante pentru a le studia, pentru a le utiliza în scopuri medicale etc.; (învechit, rar) erborar. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/46, PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 206, COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

– Scris și: *ierborizator*. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/46. – Accentuat și: erborizátor. BARCIANU. – Pl.: *erborizatori, -oare*. – Și: (învechit, rar) **erborizătór**. s. m. PONTBRIANT, D., ALEXI, W.

– Din fr. **herborisateur.**

ERBORIZÁȚIE s. f. **1.** (Astăzi rar) Erborizare. Cf. PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 206, COSTINESCU, SCRIBAN, D. ♦ (Învechit, rar) Excursie făcută pentru a studia plantele în locul unde cresc și pentru a le culege. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/34, COSTINESCU.

2. (Franțuzism învechit, rar) Arborizație (în unele minerale). Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/34, COSTINESCU.

– Scris și: *ierborizație*. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 803[2]/34. – Pl.: *erborizații*. – Și: (astăzi, rar) **erborizațiúne.** (FROLLO, V. 206, COSTINESCU, SCRIBAN, D), (învechit, rar) **erborizățiúne** (PONTBRIANT, D.) s. f.

– Din fr. **herborisation.**

ERBORIZAȚIÚNE s. f. v. **erborizație.**

ERBORIZĂTÓR s. m. v. **erborizator.**

ERBORIZĂȚIÚNE s. f. v. **erborizație.**

ERCĂZÍ vb. IV v. **erchezi.**

ERCĂZÍȘ s. n. (Maghiarism, prin Transilv.) Răgaz (**1**). Cf. TAMÁS, ET. WB. 312.

– Pl.: ?

– Din magh. **érkezés.**

ERCHÉC s. m. (Turcism regional) Motan (**1**) (Greci – Măcin). Cf. H XIV 352.

– Din tc. **erkek** „mascul".

ERCHÉN s. n. (Munt. și prin Olt.) Velă a unei nave, mai ales a unei ambarcațiuni pescărești. Cf. T. PAPAHAGI, C. L. 21, 26, LTR[2], H I 368. *Când este vânt bun pune erchenul care le ajută la plutire.* ib. VII 70. *Nu pot, vai de mine, S-apuc Hangerul Să-i tai Ierchezul, Să-i retez Capul, C-arapul e beat,... Și el mi-a legat Pletele din cap De vârf de catarg.* TEODORESCU, P. P. 646. *Frumoasă copilo, Scoate-ți tu cuțitu, Și să tai erchenu, Ca să ajung arapu, Să-i să tăiem lui capu. – Nu poci, neiculiță,... Că el m-a legat De stâlp de catarg.* MAT. FOLK. 88.

– Pl.: *erchene*. – Și: **ierchéz** s. n.

– Cf. tc. y e l k e n.

ERCHIÉR s. n. (Prin Munt.) Parâmă utilizată pentru remorcarea unei nave fluviale. *Din susul Dunării, pe prund, pe drumul pe care trag pescarii cu ercherurile la edec, se leneveau niște căruțe teșite de zlătari.* CHIRIȚESCU, GR. 89, cf. 242.

– Pl.: *ercheruri*.

– Et. nec. Cf. e r c h e n.

ERCHÉT subst. (Marină) Lanț prins de diamantul ancorei unei nave fluviale și folosit pentru a manevra ancora. Cf. LTR[2] X, 76, L. ROM. 1962, nr. 6, 25, 29, D. MAR.

– Pl.: ?

– Cf. germ. (din Austria) H i r n k e t t e. Cf. L. ROM. 1962, nr. 6, 25.

ERCHEZÍ vb. IV. I n t r a n z. (Maghiarism, în Transilv.) A avea răgaz pentru a face ceva. Cf. TAMÁS, ET. WB., L. ROM. 1988, 515, VAIDA, CABA, SĂL. 96.

– Prez. ind.: *erchezesc*. – Și: **erchezî** (TAMÁS, ET. WB. 311, CABA, SĂL. 96), **erchezlí** (TAMÁS, ET. WB. 312, VÁIDA), **ercăzí** (TAMÁS, ET. WB. 311) vb. IV.

– Din magh. **érkezik.**

ERCHEZÎ vb. IV v. **erchezi.**

ERCHEZLÍ vb. IV v. **erchezi.**

ERCHIÁN s. m. (Turcism învechit, rar) Sfetnic (**1**). *Aceasta e pompa lumei? pânză în loc de caftan! Năsălia drept caretă și secriul drept rădvan!... Mormântul în locul curței! țărna în loc de Divan! Năfrămile spânzurate și veșmântul drept erchian!* CONACHI, P. 52, cf. ZEITSCHRIFT, XVIII, 79, ȘIO II[2], 146, TDRG.

– Pl.: ?

– Din tc. **erkân.**

ERCULEÁN, -Ă adj. v. **herculean.**

ERDÁȘ subst. v. **irtaș.**

ERDĂPÁNE s. f. pl. (Bot.; prin Transilv.) Cartofi (*Solanum tuberosum*). Cf. MÂNDRESCU, I. G. 45, JAHRESBER. X, 185. *Cartofele... au cea mai bogată terminologie. Într-adevăr, ele se mai numesc: alune, alune de pământ, ... barabule, ... crumpeni, ... erdăpane.* PAMFILE, A. R. 189, cf. DA I[2], 165, VICIU, GL., DSR.

– Cf. săs. i e r d ä p e l.

ERDEMELÍ vb. IV v. **ardămăli.**

EREÁSĂ s. f. v. **eres[1].**

ERÉB s. n. (În mitologia greacă) Partea cea mai tenebroasă a infernului. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 608[1]/11, DER, DN[3], NDN.

– Din fr. **érèbe.** Cf. it. e r e b o.

EREBEÁGĂ s. f. (Prin sudul Munt.) Obiect vechi, uzat; (regional) hârbeliște. Cf. I. CR. VI, 253.

– Pl.: ?

– Et. nec.

ERECCIÚNE s. f. v **erecție.**

ERÉCHI[1] subst. (Regional) Neastâmpăr, predispoziție a unui copil de a se juca prea mult (Păușești-Otăsău – Băile Govora). Cf. COMAN, GL. *Nu știu ce v-a găsit de dete erechiu-n voi!* id. ib.
– Pl.: ?
– Et. nec. Cf. e r e c h i [2].

ERECHÍ[2] vb. IV. R e f l. (Regional; despre copii) A se juca prea mult (Păușești-Otăsău – Băile Govora). Cf. COMAN, GL.
– Prez. ind.: *erechesc.*
– Et. nec. Cf. e r e c h i [1].

ERÉCT, -Ă adj. (Bot.; despre părți, organe ale unor plante, mai ales despre tulpina acestora sau, p. e x t., despre plante) Ridicat drept în sus; vertical. *Gen din fam*[ilia] *borragineae... cuprinde plante erbacee, erecte, viloase.* ENC. ROM. III, 695. *Ovulele erecte sau colaterale.* GRECESCU, FL. 15. *Caulii la bază ușior culcați sau... erecți,... glabri și roșietici.* id. ib. 383, cf. 384, ENC. AGR. *Sunt plante vivace, erecte, cu rădăcina tuberoasă, atingând înălțimea de 1,25 m.* ib. I, 45. *Spiculețele erecte, în general mai scurte de 2 cm.* ib. 365. *Tulpina este erectă, atingând înălțimi până la 30-50 m și diametru de 1-2 m.* ib. IV, 44, cf. 134. *Este o buruiană anuală, uneori bienală, cu înmulțire prin semințe. Are o tulpină erectă, de 20-30 cm înălțime.* AGROTEHNICA, II, 208, cf. LTR[2], DL, DM, DN. *Arbuști înalți până la 3 m, cu ramuri erecte, dese, lungi, verzi.* FLORA R. P. R. V, 30. *Flori grupate în raceme terminale și laterale, erecte.* ib. 45. *Plantă glabră, cu tulpini erecte sau ascendente, înalte de 10-40 cm, neramificate sau ramificate.* ib. 185. *Tulpini erecte, înalte de 50-150 cm,... ramificate de la bază sau numai în partea superioară.* ib. VIII, 142, cf. IX, 207. *Plantele ierbacee anuale, bienale sau perene, subarbuști sau arbori cu tulpini erecte, rar cățărătoare.* PRODAN – BUIA, F. I. 283, cf. 14, 465, cf. M. D. ENC., L. ROM. 1974, 515, DEX, DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., NDN.
– Pl.: *erecți, -te.*
– Din lat. **erectus, -a, -um.**

ERECTÍL, -Ă adj. (Despre unele țesuturi sau despre unele organe) Care poate să-și mărească volumul, devenind dur, rigid sub influența unui aflux de sânge; care este capabil de erecție (**3**). Cf. BARCIANU, ALEXI, W., DER IV, 753. *În organele erectile (cornete nazale, corpi cavernoși), forma arterelor poate fi spiralată.* ABC SĂN. 46. *Țesutul erectil este format dintr-o aglomerație de vase sanguine speciale.* ib. 151, cf. 173, DN[2], MOGOȘ – IANC., C. 325, M. D. ENC., L. ROM., 1974, 515, 517, DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., NDN. *În ultimii ani marile companii farmaceutice s-au întrecut în a lansa pe piață medicamente pentru tratarea disfuncției erectile.* RL 2003, nr. 4 164, 2/1. ◊ (Învechit) *Tumoare* (sau *umflătură*) *erectilă* = tumoare (congenitală) care, sub acțiunea căldurii sau a frigului, își mărește volumul și devine rigidă. *Daca o tumoră erectilă ar avea sediu său într-o regiune unde putem găsi un punct solid..., întrebuințăm compresia.* TURNESCU, MED. OP. 279[r], cf. 278[v]. *Umflături erectile. Aceste umflături... au fost obiectul unui studiu serios.* PAT. CHIR. 115[v], cf. 116[r], URSU, T. Ș. 199.
– Pl.: *erectili,-e.*
– Din fr. **érectile.**

ERECTILITÁTE s. f. (Rar) Proprietate a unui țesut sau a unui organ de a fi erectil. Cf. DN[3], NDN.
– Din fr. **érectilité.**

ERECTÓR, -OÁRE adj., s. n. **1.** Adj. (Despre mușchi[2]) Care servește la ridicarea anumitor organe (provocând erecția **3**). *Mușchi erector la părțile genitali virile.* LM, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DN[2], D. MED. *Mușchiul erector sau ridicător al părului este format din fibre musculare netede.* MOGOȘ – IANC., C. 340, cf. DEX, L. ROM. 1974, 515, DN[3], NDN.
2. S. n. Mașină de lucru folosită la ridicarea și la așezarea în poziție definitivă a pieselor prefabricate grele. *La nevoie manevrăm erectorul și montăm tubinguri de metal.* CĂLINESCU, O. IX, 234, cf. LTR[2], DN[2], DEX, DN[3], NDN.
– Pl.: *erectori, -oare.*
– Din fr. **érecteur.**

ERECȚIE s. f. **1.** (Livresc) Ridicare, înălțare, construire (a unui edificiu, a unui monument etc.). *Erecciunea sau redicăciunea Universitatei vienești.* CALENDARIU (1794), 2[2]/36, cf. PROT. – POP., N. D., FROLLO, V. 206, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DN[3].
2. (Livresc) Întemeiere, instituire, fundare (a unei instituții). Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.
3. (Fiziol.) Creștere în volum și indurare a anumitor organe (mai ales genitale) și țesuturi sub influența unui aflux de sânge. *În pubertate erecția este foarte promptă.* POLIZU, P. 126/33, cf. ENC. ROM., BARCIANU. *Omul transpare-n ideația sa ca un monstru fiziologic,... în baza unei superiorități aprioric decernate și fără responsabilitatea actelor sale: nietzscheanism de adolecent, spăimântat de propria-i erecțiune, intoxicat de ideea unicității.* CONSTANTINESCU, S. II, 493. *Obsedat, în toată tinerețea lui fierbinte de sânii, de șoldurii și de arma femeii, într-o binecuvântată de natură erecțiune, pe care nu o puteau înfrânge,... nici postul, nici îngenunchierea, nici privațiunile.* ARGHEZI, S. XII, 78, cf. DN. *Aceste organe umplându-se de sânge în timpul erecției dau penisului o duritate și un volum crescut.* ABC SĂN. 172, cf. 151, 173, DN[2], D. MED., MOGOȘ – IANC., C. 321, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Emoția ei era fizică, sub durata cântecului, când trupul intra într-o erecție musculară, care înnobila toată ființa.* CĂLINESCU, B. I. 417.
– Pl.: *erecții.* – Și: (astăzi rar) **erecțiune**, (învechit, rar) **erecciúne** s. f.
– Din lat. **erectio, -onis**, fr. **érection**, it. **erezione.**

ERECȚIÚNE s. f. v. **erecție.**

ERÉD s. m. v. **erede.**

EREDÁ vb. I. T r a n z. (Italienism învechit, rar) A moșteni[1](**1**). Cf. LM.
– Prez. ind.: ?.
– Din it. **eredare.**

ERÉDE s. m. **1.** (Învechit) Persoană care urmează pe cineva într-o funcție, într-o demnitate (mai ales la tron) pe baza dreptului de succesiune. V. s u c c e s o r (**1**). *Alexandru nu lăsă după sine vreun clironom sau ered împărăției.* SĂULESCU, HR. I, 37/12. *Împărăteasa Elisabeta anumi de ered tronului pe Petru* [al] *3-le, fiiul sororei sale Ana.* id. ib. II, 465/11. *Pruncul Petru, fragedul fiiu al lui Ion Vodă, fu declarat erede al tronului moldovenesc.* HASDEU, I. V. 65. *Peste treizeci de ani, fiastrul lui Christof Strus, eredele lui Ion Vodă, stringând o mînă de cozaci, năvăli în Moldova, ca să cuprinză tronul părintesc.* id. ib. 174. *Eredele de tron al Italiei... ar cerceta curtea austriacă, cu scop ca să ieie de muiere cutare princesă din casa domnitoare austriacă.* F (1867), 44. ♦ (Adjectival; în sintagma) *Principe erede* = prinț moștenitor, v. m o ș t e n i t o r (**1**). *Îndată ce se naște principele erede al țării, i se imprimă pre corp un semn cu fer ars, pentru ca... să se știe, după acest semn, fără vreo îndoială, cum că este adevărat fiiu de domn.* TES. III, 139. ♦ (Rar; în forma *ered*) Continuator al unei maniere, al unei tradiții artistice. *Un Rimbaud ar fi de neînțeles fără a fi văzut ca ered al lui François Villon.* STREINU, P. C. III, 375.

2. (Jur.; astăzi mai ales livresc) Succesor (**2**). Cf. POLIZU. *Prin legislaţiunea lui Solone se permise a face testaminte în cazul când lipsea o descendinţă legitimă şi, mai târziu, chiar dacă această descendinţă era numai feminină, cu condiţiune ce herezii să ia în matrimoniu pe fiicele testamentarului.* ANTONESCU, D. 222. *Un ţeran sas... lăsa de erede (moştenitoriu) al întregei sale averi pre fiul unei văduve române.* F (1870), 118, cf. FROLLO, V. 206, LM. *De ce să zicem: erede, ereditate etc., în loc de moştenitor, moştenire?* I. NEGRUZZI, S. I, 446. *După moartea regretatului Dim. Gusti, au rămas mai multe hârtii şi scrisori din secolul trecut... Cele care se refereau la familia Conache am recomandat erezilor să le comunice dlui Emanuel Conache Vogoride, urmaşul acestei familii.* ARHIVA, I, 53, cf. GHEŢIE, R. M. *Acceptaţiunea poate fi sau expresă sau tacită. Este expresă atunci când se însuşeşte titlul sau cualitatea de erede într-un act autentic sau privat.* HAMANGIU, C. C. 167, cf. 169. *Succesiune vrea să zică transmiterea drepturilor şi obligaţiunilor unei persoane moarte la o altă persoană care trăieşte şi care se numeşte moştenitor sau erede.* ENC. ROM. III, 1 035, cf. BARCIANU, ALEXI, W., T. POP, D. J. 119, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Cel mai vechi document care atestă existenţa satului e din 1024. Prin el regele Emeric... scuteşte pe Ioan Latinul..., dimpreună cu toţi erezii săi, de orice impozite.* PĂCALĂ, M. R. 36, cf. CONV. LIT. LXVII, 243, DA II_1, 387, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Intentară acţiune de partaj, după ce între erezi interveni o tranzacţie prin care tutoarea renunţa la o parte virilă în uzufruct.* CĂLINESCU, S. 173. *Persoanele care dobândesc, în total sau în parte, bunurile persoanei decedate se numesc „succesori", „moştenitori" sau „erezi", în cazul succesiunii legale.* PR. DREPT. 406. *Să laşi o diplomă ce-atestă Copiii care-ţi sunt erezi.* VULPESCU, P. 105, cf. DN^2, DEX. *Clădirea (împreună cu acareturile) aparţinea în întregime erezilor lui Alexandru.* I. GHEŢIE, B. II, 402, cf. DN^3, DDC 335, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, FRÂNCU – CANDREA, M. 101.

– Pl.: *erezi.* – Şi: (astăzi rar) **eréd, heréde** s. m.

– Din lat. **heres, -edis**, it. **erede.**

EREDITÁ vb. I. T r a n z. (Învechit) **1.** (Complementul indică un bun) A moşteni[1] (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., FROLLO, V. 206, COSTINESCU, LM, ALEXI, W. ♦ (Neobişnuit; complementul indică o modalitate grafică) A prelua[2]. *Desinatorii de ziare eredităză pentru fiecare profil şi cap o schemă convenţională.* ARGHEZI, S. XXXIV, 221.

2. (Complementul indică însuşiri, caractere fizice sau mintale, normale sau patologice) A dobândi, a deţine pe cale de ereditate (**II 1**). Cf. COSTINESCU. *Ereditate mixtă, când animalele eredităză ceva de la mamă şi ceva de la tată.* ENC. ROM. II, 323. *Organismele nu transmit descendenţilor numai caracterele acele pe cari ele le-au ereditat de la părinţii lor, ci şi pe acele cari ele le-au dobândit în timpul vieţii lor.* ib. ◊ F i g. *Comitetul teatral... masacrează fără remuşcare cele mai frumoase capete d-operă artistice şi astfel, în loc să lumineze pe public, îl face să piarză chiar bunul-simţ ereditat de la natură.* FILIMON, O. II, 247.

– Prez. ind.: *eréditez.* – Şi: (învechit, rar) **eridită** vb. I. COSTINESCU.

– Din lat. **hereditare**, it. **ereditare.**

EREDITÁR, -Ă adj. **I. 1.** (Despre bunuri) Care este transmis, care este dobândit prin (dreptul de) moştenire. Cf. NEGULICI, STAMATI, D., id. v. 263^2/16, 263^2/18, 263^2/47. *Deposedarea patriciilor şi a bogaţilor era foarte turburătoare. Chiar tribuna simţea îndoita greutate d-a nemulţumi aristocraţia, luându-i fără indemnitate o posesiune eridetară întemeiată cu mii de alte posesiuni de esploatare.* TEULESCU, C. 7/21. *Au zis că beneficiile au fost mai întâi date pentru un număr de ani determinat, pe urmă, pe viaţă, şi că deveniseră... ereditarie.* BARONZI, I.C. I, 96/24. *Noi aflăm pretutindine două clase de serbie către pământ:... cea întâi, ca cea mai aspră, este fără stăpânire ereditară a pământului.* DÂMBOVIŢA (1860), 420^2/50, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 126, COSTINESCU, LM. *Proiectul de-mproprietărire de la 1848, prezentat de proprietari, dă ţăranilor oricât pământ ar dori..., în posesiune ereditară.* EMINESCU, O. XIII, 191. *Iagello dete castelul şi ţinutul Kamenieţ puternicului mare duce Witold ca feud ereditar în linie bărbătească.* id. ib. XIV, 197, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *În ţările noastre, pământul era unica proprietate care... se moştenea în toată puterea cuvântului, şi de aceea pământului i s-a dat de părinţii noştri... numirea de moşie, adică proprietate cu dreptul ereditar.* REV. IST. IX, 214, cf. ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR. II, 432, SCRIBAN, D. *De la bunicul său patern, Maximilian, moştenise domeniile ereditare ale Habsburgilor.* OŢETEA, R. 163, cf. DL, DM. *În atribuţiile de judecători ai celor doi vornici nu intrau... pricinile privind bunurile „ereditare ale nobililor".* STOICESCU, S. D. 198. *Viile sădite de ţăranii dependenţi erau în stăpânire ereditară, dar numai via, nu şi pământul pe care era sădită.* PANAITESCU, O. Ţ. 123. *Precum se va vedea într-un capitol special, nu voievodatele stau la baza organizării de stat, ci numai cnezatele, proprietăţi ereditare formate prin aservirea satelor libere.* id. C. R. 167, cf. DN^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ (Prin lărgirea sensului) *În pacea de Bretani trebui a da îndărăpt Angliei ţerile ce luase Filip al II*[-lea]. *Nu spre mică daună interesului Franţiei stătu şi actul lui Ioan, carele dizbinând Burgundia o dedi ca pe un stat ereditariu, fiiului său Filip.* SĂULESCU, HR. I, 199/25. *Încheind cu Polonia pace în Cracovia, ... dedi Prusia de răsărit,... ş-o ţinu ca un ducat ereditariu, sup suzeranitatea Poloniei.* id. ib. II, 344/17. *Transilvania este situată în vecinătatea ţerilor hereditarie dominate de către Mai*[estatea] *Sa, prin urmare, din punctu de vedere al securităţii, împăratul trebuie să o aibă în potestatea sa.* BARIŢIU, P. A. I, 77, cf. STAMATI, V. 263^2/35, 263^2/39, 264^1/50. *Patriotismul se confundă câteodată cu justul şi onestul, când se mărgineşte în a iubi, a apăra, a conserva patria, adică acea porţiune eriditarie de pământ, patrimoniu al porţiunii familiei umane, ce se numeşte naţiune.* TEULESCU, C. 2/4. *Albrecht de Brandenburg o preface în ducat ereditar.* EMINESCU, O. XV, 1112. *Restul regatului se compunea din principate ereditare, în care principii, duci sau conţi, erau suverani independenţi.* OŢETEA, R. 75. ♦ (Despre oameni) Care are drept de moştenire asupra unor bunuri. *Pe baza acestei constituţiuni a proprietăţii teritoriale, ţeranii români aveau duple îndatoriri: unele către fiscul domnesc, altele către posesorul ereditar.* HASDEU, I. V. 43. *Duci, conţii... şi alţi guvernatori de provincie sau districte ţintiseră nécontenit a se face independinţi şi ereditari, a-şi asigura proprietatea perpetuă a moşiilor.* BARONZI, I. C. V, 338/12. *Hedviga, fiica lui Ludovic cel Mare, soră cu Maria, fiica ereditară a lui Ludovic I cel Mare,... ia de soţ pe Marele Duce păgân al Litvaniei, Jagello.* EMINESCU, O. XV, 1112. *Acestea erau la început aşezări de comunităţi fără stăpân ereditar.* PANAITESCU, C. R. 94. ◊ (Substantivat) *Domnind Carol al 8-le, fiiul lui Ludovic al 11-le, prin însoţirea sa cu Ana, ereditarea provinţiei britane, uni această ţeară cu corona Franţiei.* SĂULESCU, HR. II, 304/11. *Toată lumea te consideră ca ereditariu al meu: Ei bine, ia-ţi speranţa; am o fată căria voi lăsa, după moarte-mi, toată starea de care dispozez.* TIMPUL (1857), nr. 5, 1^2/67. *El a văzut pe Larenţia, a făcut-o iubită a sa şi, murind, a lăsat-o ereditarie la multe şi însemnate averi.* ARISTIA, PLUT. 50/15, cf. XXIV/33, COSTINESCU.

2. (Despre funcţii, demnităţi, prerogative monarhice etc.) Care se transmite pe baza dreptului de succesiune. *Asupra cestiei de domnie ereditarie nu cunoaştem socotinţa Porţei* (a. 1829). în ROM. LIT. 278^1/30. *Guvernul Greciii va fi monarhic şi ereditariu... după regula celui întâiu născut, care se va încredinţa unui prinţ.* CR (1830), 51^1/24. *Forma guvernului portugalic este monarhică, ereditară, constituţională.* LAURIAN, M. IV, 84/9, cf. 29/15. *În Moldova..., după moartea lui Alexandru cel Mare, boierii caută a*

doborî puterea domnilor, constituată acolo şi mai tare pe principiul ereditar. BĂLCESCU, O. III, 18. *În acest tractat vedem... că Mihai Vodă ţinti încă a face tronul ereditar şi a întemeia o dinastie.* id. ib. 181. *Toţi boierii ce se ţinea de casa Movilească... erau pătrunşi de foloasele tronului erediter.* CALENDAR (1850), 60/12, cf. STAMATI, V. 262²/42, 262²/44. *Clasele, prin mijlocul dritului ereditar, se prefac în stări.* ROM. LIT. 338¹/31, cf. CALENDAR (1857), 27/10. *Căpetenia acestui guvern să fie ereditară, pentru că ereditatea poate singură să asigure rezultate ce cer continuitate în silinţele ce va fi de trebuinţă a se face spre a se redica România din lunga sa cădere.* CONCORDIA (1857), 37³/23. *„Conservatorul" ar dori ceva mai mult şi decât regulamentul: ar dori o aristocraţie ereditară.* DÂMBOVIŢA (1860), 93¹/29. *„Conservatorul" zice că Imperiul Austriei, în timpii vechi, a gratificat familia Bassarabilor cu titlul ereditariu de principe.* ib. (1860), 282¹/78. *Guvernul lor este hereditar în familia lui Othman.* CANELLA, V. 364. *Când aceleaşi funcţiuni, aceleaşi puteri devin ereditare în sânul unora şi aceloraşi familie, este vădit că şi privilegiul le însoţeşte.* BARONZI, I. C. I, 173/21. *Asemene am mai aflat germinul, esemplul tuturor sistemelor de organizare socială şi de guvern: monarhia, aristrocraţia şi democraţia;... regalitatea absolută şi neputinte, electivă şi ereditară, barbară, imperială şi religioasă.* id. ib. IV, 146/21. *În monarhiele ereditarie legitimitatea se confundă cu dreptul divin.* LM II, 147. *Nu este important a se şti dacă un fapt al dreptului public, ce noi îl doream, cum este domnia hereditară şi independentă, este recunoscut de Europa?* MAIORESCU, D. III, 314. *Din momentul în care s-a instituit domnia ereditară în locul celei elective..., s-a pus, în principiu cel puţin, la adăpost de patimele şi de asuprirea intereselor momentane şi trecătoare însăşi ideea statului.* EMINESCU, O. XI, 22. *Recunoaşterea unei dinastii ereditare era însăşi recunoaşterea suveranităţii reale a ţării.* id. ib. 24. *În epoca întâia a vieţii statului, succesiunea ereditară pare a fi fost aproape exclusiv hotărâtoare.* id. ib. XIV, 159. *În succesiunea ereditară curată, urmează totdeauna fiul cel mai mare.* XENOPOL, I. R. III, 95. *Noblеţea... era veche la români şi ereditară.* id. ib. 171. *Devenind funcţiunea de comite ereditară, uzufructul bunurilor ce le folosea ca comite în loc de plată se schimba în proprietate.* ENC. ROM. I, 892. *În România tronul este ereditar, adecă se moşteneşte din tată în fiu în linie coborâtoare directă.* ib. III, 1 035, cf. 1 204. *Funcţia de maier era ereditară.* VUIA, PĂST. 118. *Principele transformă monarhia feudală în monarhie ereditară şi absolută.* OŢETEA, R. 330. *Când a jucat ultima carte a norocului, aliindu-se cu ruşii, destinul l-a părăsit, risipindu-i pentru totdeauna visurile de a-şi întemeia o domnie ereditară.* CONSTANTINESCU, S. II, 11, cf. DL. *După cum rezultă din documente, în secolul al XVII-lea, slujba de dorobanţ era ereditară, moştenindu-se din tată în fiu.* STOICESCU, C. S. 125. *Consolidându-şi treptat poziţia, regele, ales din rândurile aristocraţiei şi care-i reprezintă interesele, începe să aibă pretenţia de a-şi transmite puterea urmaşilor; stăpânirea devine ereditară.* H. DAICOVICIU, D. 83, cf. M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G. *Un ţigan gigantic... îndeplineşte slujba ereditară de gâde.* CĂRTĂRESCU, L. 196, cf. D. ENC. ◊ (Adverbial) *În vremea lui Vlad Călugărul, craioveştii reuşesc să facă din bănie o dregătorie de familie, pe care şi-o transmit ereditar.* IST. ROM. II, 617. ♦ (Despre domni, principi, monarhi etc.) Care urmează la tron pe baza dreptului de succesiune. *Franco-romanul împărat Oton* [al] *3-le declără pe domnitoriul Ungariei de rigă ereditariu.* SĂULESCU, HR. I, 112/16. *Se sui în tron călcând pe cadavrul ucisului de dânsul nepot Artur, fiiu lui Ricard, legiuitul ereditariu.* id. ib. 206/27, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 804¹/27. *Să facem legăminte de prietenie nevătămată cu prealuminatul principe, domnul Vladislav, din graţia lui D*[umne]*zeu, rege Poloniei... şi domn ereditariu Pomeraniei şi al Rusiei.* MAG. IST. I, 332/16, cf. STAMATI, V. 263²/1, 263²/20, 263²/34. *Întâmplându-să totdeodată moartea prinţului ereditar, ce era de 6 ani.* TIMPUL (1856), nr. 2, 3²/47. *Doresc un cap de stat strein, ereditar, luat dintr-o familie suverană din Europa civilizată.* ROMÂNUL (1857), nr. 8, 3 ¹/26. *Alegerea lui Dragoş de domn ereditar.* CALENDAR (1857), 26/20. *Unul dintr-ai noştri, domn de viţă românească, Tot mai lesne o să ierte slăbiciunea omenească. Nu-l voi însă ereditar, căci a ţării veche lege Pe domn chiar şi din opincă ne dă voie a-l alege.* ALEXANDRESCU, O. I, 265. *Împăratul Germaniei fu Maximilian II. Era una din acele figure flegmatice, atât de ereditarie pe tronul austriac.* HASDEU, I. V. XVI. *Actualmente Cantacuzino nu a încetat să năzuiască la domnie: totuşi ideea sa a suferit o schimbare, adică, în locul unei domnii de şapte ani, visează să devină prinţ ereditar.* BOLINTINEANU, O. 253. *O cerinţă principală a programului naţional statornicit de Divanurile ad-hoc, domnul hereditar dintr-o Casă suverană a Europei, rămânea încă de îndeplinit.* MAIORESCU, D. I, 5. *Miniştrii actuali prea confundă rolul unui domn ereditar cu acela al unui prezident de republică.* EMINESCU, O. XI, 135, cf. XIV, 904, XV, 382. *El cere, prin actul de supunere, ca puternicul împărat să-l întărească ca domn ereditar în Ardeal.* XENOPOL, I. R. V, 201, cf. XII, 200. *Am mai publicat... „Rudolf, principele nostru ereditariu. Schiţă biografică de..."* SBIERA, F. S. 410. *Există în genere o clasă conducătoare, o oligarhie şi un monarh ereditar.* CĂLINESCU, O. XIII, 174, cf. DL, DEX. ◊ (Substantivat) *Regentul sau suveranul se numeşte eriditar sau moştenitor, când s-alege după drept dintr-aceeaş familie.* GENILIE, G. 137/19. *Ereditariul tronului.* LM.

II. 1. (Despre caractere fizice sau mintale, normale sau patologice) Care se transmite pe cale de ereditate (**II 1**). Cf. STAMATI, V. 263²/14, 263²/37. *Pruncii lepădaţi* [sânt]*... pătimaşi de atrofie (boală), de afecţii venerice ereditare, de răni, de rahit... şi alte beteşuguri periculoase.* CALENDAR (1855), 143/10. *Syphilisu ereditar poate fi transmis sau de la mamă, sau de la tată.* TURNESCU, C. 233ᵛ, cf. 234ʳ. *Îşi văzu fiiul... degenerat dintr-acea inteligінţă ereditarie.* BARONZI, I. L. I, 79/14, cf. COSTINESCU. *Dacă a nebunit... cauza este exclusiv internă, este înnăscută, este ereditară.* MAIORESCU, CR. II, 300. *Creierul său ar avea aptitudini înnăscute sau ereditare.* CONTA, O. F. 463. *Ajunge aici să amintim condiţiunile bunelor şi riguroaselor experienţe la care faptele au fost supuse... de către profesorul Weissmann, fapte pe care opiniunea populară se razimă pentru a admite transmisiunea hereditară a deprinderilor căpătate.* ARHIVA, II, 154. *Menţiune specială merită sifilisul erediar. Copilul se naşte cu simptoamele sifilisului ereditar sau ele se ivesc numai în primele luni.* ENC. ROM. III, 1050. *Epilepsia este cele mai adeseori ereditară (căpătată prin moştenire).* BIANU, D. S. 274. *Semnele sifilisului ereditar sunt...: plăci mucoase în gură, între coapse, pielea de la mâni şi de la picioare este aspră, zbârcită.* id. ib. 680. *Înţelegerea subiectiv-istorică a lumii şi a vieţii este expresia sentimentului general omenesc despre perpetuitatea marilor rezonanţe spirituale în memoria ereditară, subconştientă ca şi cultivată a generaţiilor succesive.* PÂRVAN, I. F. 68, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Stăpânitorii succesivi ai acestor case, ascendenţii lui Nathan, după ce câştigaseră averea proverbială prin muncă rapace şi crude victorii,... pierduseră treptat, într-o descreştere ereditară, frusta energie a celor dintâi Sabbetai.* TEODOREANU, L. 214. *După un timp, formulele ereditare se pot reconstitui şi un caracter rămas latent un timp oarecare poate să reiasă la iveală.* ENC. AGR. I, 347. *Numărul caracterelor ereditare este mult mai mare decât numărul cromozomilor din celulă şi, prin urmare, într-un cromozom trebuie să se găsească o serie întreagă de factori ereditari.* ib. II, 432. *Diferite afecţiuni la cai, ca oftalmia periodică, cornajul, emfizem pulmonar... etc., par să fie afecţiuni ereditare.* ib. 437, cf. SCRIBAN, D. *În artist, ca în oricare dintre oameni, se încrucişează un mare număr de factori ereditari, toate temperamentele strămoşilor.* VIANU, A. P. 193. *Vania... îşi autoanalizează temperamentul alcătuit din vitalitate ereditară şi subtilitate civilizată.* CONSTANTINESCU, S. V, 12, cf. VI, 192. *Îmi este clar şi azi că avem de-a face cu o rasă ereditară care poate avea valoarea de specie.* DOMBROWSKI, P. 77. *Felix îi povesti fără exagerări... toată istoria lui Titi... Convingerea lui că Simion era nebun şi că un factor ereditar apăsa şi asupra lui Titi.* CĂLINESCU, O. III, 289. *Henrieta, care şi ea are hemoptizii şi moare de o boală de piept, pretinde că tuberculoza e o boală ereditară în familie, negreşit dinspre partea mamei.* id. ib. XI, 28. *Rămân*

inconştiente în primul rând toate aptitudinile şi predispoziţiile noastre ereditare, subcorticale. RALEA, S. T. II, 21. *Longevitatea este o însuşire ereditară a speciilor, în condiţii de mediu determinate.* AGROTEHNICA, II, 127, cf. DL. *M-am interesat, boala asta nu e ereditară.* PREDA, C. I. P. II, 389, cf. DM. *Contradicţia internă între conservatismul ereditar şi variabilitate... constituie izvorul transformării ereditării.* DER II, 286. *Sifilisul congenital, numit altădată ereditar, apare la copil după o naştere prematură, prezentând la început manifestări cutanate.* ib. IV, 391. *Mendel a formulat în mod empiric legile... cu privire la transmiterea caracterelor ereditare.* ABC SĂN. 151. *Antropologia ar putea participa la bătălia pentru om, explorând filonul ereditar al personalităţii (elucidând însemnătatea inegală, dar reală, a factorilor ereditari în determinismul unor trăsături).* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 28/2, cf. M. D. ENC. *Cercetând mii de documente, codice, cărţi, Calder vorbeşte de o mutaţie biologică irepetabilă în câmpia toscană, de un amestec al genelor ereditare ca un joc de pocker.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 29/2, cf. DEX., DN[3]. *Diversitatea psihologică umană are şi o rădăcină ereditară (cel puţin pentru constituţie, biotip, comportament). Ceea ce e ereditar nu coincide totdeauna cu ceea ce este congenital.* D. PSIH. 241. *Cercetările contemporane de genetică şi biologie moleculară au stabilit că la baza procesului ereditar stă un cod informaţional specific, denumit „cod genetic".* D. PED. 162, cf. DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

2. Care se transmite în mod constant de la o generaţie la alta prin tradiţie, obiceiuri etc. Cf. STAMATI, V. 264[2]/3, PONTBRIANT, D. *Frate-său, domnul muntenesc, fugi la Floci, datorind mântuirea vieţei eroismului unei ilustre familie, în care virtuţile se par a fi fost ereditarie.* HASDEU, I. V. 88. *Devotamentul acestui nou principe muntenesc... [î]l asicura simţul ereditar de răzbunare contra familiei lui Petru cel Şchiop.* id. ib. 99, cf. COSTINESCU, LM. *Apucat din nou de nemiloasa fatalitate ereditară,... moare... într-un institut de alienaţi.* MAIORESCU, CR. II, 294. *Îşi aducea aminte de lumea deşartă în care trăia închisă, de viaţa ei artificială, de prejudiţiile şi vanităţile ereditare de cari nu se mai putea desface, pentru că erau în sângele ei.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 77. *Europa îi cere înainte de toate o ocârmuire luminată, regulată, desfăcută de răzbunări de partid... şi duşmană a corupţiei, care a fost viciul ereditar al guvernelor anterioare.* XENOPOL, I. R. XIV, 59, cf. CADE. *Un lung determinism biologic le transmisese o anumită calitate de vibraţie în simţiri; încât, ca să descopere Grecia voioasă, ei numai ce au săpat în memoria ereditară.* STREINU, P. C. II, 93. *Autorul „Scrisorii pierdute" vorbeşte, cum îi e firea, mai simplu, mai prin bun-simţ şi mai ales printr-o mare experienţă de teatru, care e şi ereditară.* CONSTANTINESCU, S. II, 87. *Expresii de pitoresc moral, de degenerescenţă, în care ascuţimea anatomică şi savoarea caracterizării duc mai departe instinctul ereditar al Caragialilor de a râde estetic.* id. ib. 179. *Cu Mateiu Caragiale se petrecea un fenomen de confuzie ereditară, caracteristică multor indivizi..., care, neputându-şi determina arborele genealogic, se pierd în ipoteze adânci ca nişte vise nebune.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 813. ♦ (Substantivat; învechit) Urmaş (**3**), continuator. *Acesta... nu e moştenitorul consulatului lui Brutus,... ci este eriditariul tiraniei a lui Tarchinius.* ARISTIA, PLUT. 261/19.

– Pl.: *ereditari, -e.* – Şi: (învechit) **ereditáriu, -ie, hereditár, -ă,** (învechit, rar) **ereditér, -ă, eridetár, -ă, eriditár, -ă, eriditáriu, -ie, hereditáriu, -ie** adj.

– Din lat. **hereditarius, -a, -um,** fr. **héréditaire,** it. **ereditario.**

EREDITÁRE s. f. Faptul de a e r e d i t a.

1. (În dicţionarele din trecut) Moştenire (**1**). Cf. e r e d i t a (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 206, ALEXI, W.

2. (Astăzi livresc) Deţinere pe cale de ereditate (**II 1**) a unor caractere fizice sau mintale, normale sau patologice. Cf. e r e d i t a (**2**). *Solitudinea individului prin educaţie şi, în parte, prin ereditare, terfelirea în josnicii şi ipocrizie a unei purităţi endemice, care e a copilăriei,... soluţia morţii ca unică salvgardare a integrităţii absolute, toate aceste teme şi idei apar... în piesele următoare.* STREINU, P. C. III, 318. ♦ F i g. (Învechit) Transmitere, în mod constant, de la o generaţie la alta, a unor cunoştinţe. *Lucrarea omului singular în şi la ştiinţe mai are de scop ca el să contribuie, cel puţin după putinţa [lui] la progresul ei, şi afară de-aceea că poate îngriji de ereditarea ei prin generaţii viitoare, prin simpla ei propagare.* EMINESCU, O. XIV, 917.

– Pl.: *ereditări.*

– V. **eredita.**

EREDITÁRIU, -IE adj. v. **ereditar.**

EREDITÁT, -Ă adj. (Învechit, rar) Moştenit (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., LM.

– Pl.: *ereditaţi, -te.*

– V. **eredita.**

EREDITÁTE s. f. **I. 1.** (Jur.) Calitatea de moştenitor; (drept de) moştenire a unor bunuri. *Ioana, ... după moartea strămoşului seu Carol, căpătă rigatul de Navara ca ereditate de pe mumă-sa.* SĂULESCU, HR. I, 198/23. *De la 1423-1461 domni dofinul Carol... Acesta, suindu-se pe tron, află numai o mică parte de ţară rămase eredităţei lui.* id. ib. 201/13. *Nefericita nu poate produce nici măcar un inventar de active şi pasive, după moartea bărbatu-său, nici să spună ceva despre paşii făcuţi în cauză de hereditate din partea tutoratului local.* BARIŢIU, C. VII, 324, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Relicviile... sântului le-au păstrat ca un tezaur al familiei sale, cu drit de hereditate până astăzi.* CALENDAR (1854), XLVIII/11, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Când nu s-a făcut testament, hereditatea rămâne familiei.* ANTONESCU, D. 222, cf. FROLLO, V. 206. *Pământul salic nu va fi moştenit de femei, şi... întreaga ereditate este dată bărbaţilor.* BARONZI, I. C. IV, 75/16, cf. COSTINESCU. *Casa mi-a venit prin ereditate.* LM. *De ce să zicem: erede, ereditate etc., în loc de moştenitor, moştenire?* I. NEGRUZZI, S. I, 146, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., T. POP, D. J. 119, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, DA II[1], 387. *Când proprietatea bunurilor rămase pe urma unui defunct trece în posesia moştenitorilor fără tranziţie, acceptarea succesiunii nu prezintă caracterul unei formalităţi de a cărei împlinire să fie subordonată achiziţia eredităţii.* ENC. AGR. IV, 73, cf. II, 432, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], DEX, DN[3], DDC, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ F i g. *La moartea părintelui său..., pe Iosif I îl aştepta o hereditate fatală. De o parte război înfricoşat pentru tronul Spaniei, destinat fratelui său, Carol,... de alta, războiul civile.* BARIŢIU, P. A. I, 235. *Această participare a unei mulţimi mişcate este ereditatea actorului, pe care el o primeşte ca testare naturală a publicului grat; el într-adevăr nu are de-a se ruşina de această avere a sa.* EMINESCU, O. XIV, 246. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Românii..., din al treilea secul până la al noulea, trebuiră a se orizonta dupre feliuritele poziţii politice pentru a păstra fiinţa lor şi dritul eredităţei şi al proprietăţei asupra Daciei.* IST. M. VIII/18. ♦ F i g. Trăsături morale, intelectuale, artistice care se transmit de la un individ la altul sau de la o generaţie la alta. *Vladimir Streinu este cel mai maiorescian dintre criticii noştri... De ereditatea maioresciană ţine şi linia de severă obiectivitate a criticului, imperativul dreptei judecăţi funcţionând uneori chiar împotriva mentorului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 42, 9/1. *Atavisme ce ţin de ereditatea raţionalistă şi erudită a corifeilor de la cumpăna celor două veacuri au favorizat o predilecţie pentru condeiul savant. Generaţia care urma să poarte torţa revoluţiei are filiaţie directă în opera istoriografică a lui Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior.* MS. 1988, nr. 1, 39.

2. Transmitere a unei funcţii, a unei demnităţi, a prerogativelor monarhice etc. pe baza dreptului de succesiune. *Mai tânărul lor frate Roger... cuceri Sițilia şi apoi, cu dritul eredităţii, cuprinse toate celelalte posisii.* SĂULESCU, HR. I, 107/20. *S-au încunoscut această sancţie pragmatică, ereditatea casei de Hanover în Anglia, şi Prusiei s-au garantuit provinţia Sileziei.* ASACHI, L. 4^2/44. *Neagoe Basarab visă ereditate, şi pretenţia fiului său d-a domni răsculă ţara şi o aruncă în... războaie civile.* BĂLCESCU, O. III, 181. *Moldovenii începură statul lor prin ereditatea domniei, dar îndată caracterul nestatornic al poporului îl aduse a face domnia alegătoare.* id. ib. 182. *Acest dor s-a format astăzi în toate inimile şi în toate capetele... pe principiul eredităţii cu un domn străin din familie domnitoare europeană.* ROMÂNUL (1857), nr. 9, 3^1/55. *Căpetenia acestui guvern să fie ereditară, pentru că ereditatea poate singură să asigure rezultate ce cer continuitate în silinţele ce va fi de trebuinţă a se face spre a se redica România din lunga sa cădere.* CONCORDIA (1857), 87^3/23. *Ereditatea reniului de la regii din Alba, după Enea, a rămas la doi fraţi, Numitor şi Amuliu.* ARISTIA, PLUT. 47/12. *Aceste puteri ale statului îmi dau făgăduinţa de a lucra pentru complecta unire a principatelor şi pentru consolidarea guvernului cu ereditatea domniei şi cu principe strein.* DÂMBOVIŢA (1859), 379^2/45. *Patriotismul, trezit din amorţiune în faţa pericolului, înţelese necesitatea eredităţii tronului.* HASDEU, I. V. 66. *La 1438, revine la Imperiu Casa Austriei şi, împreună cu dânsa, puterea imperială capătă o permaninţă pe care n-o avusese mai nainte; electiunea nu va face nimic d-aci înainte decât a consacra ereditatea.* BARONZI, I. C. II, 50/10, cf. COSTINESCU, LM. *Leopold I ia Buda* [în] *1686, parlamentul recunoaşte ereditatea coroanei.* EMINESCU, O. XV, 1116, cf. 70. *Mai voiau ca acest stat unit să fie pus sub ocrotirea unei dinastii europene care, prin ereditate, să pună odată capăt jocului zicătoarei lor: schimbarea domnilor, bucuria nebunilor.* XENOPOL, I. R. XII, 111, cf. XIV, 37, GHEŢIE, R. M. *Nobleţea sau boieria..., oarecum, a avut o ereditate de fapt.* REV. IST. IX, 214, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Pe împăratul din poveste, îngândurat de problema eredităţii, singura esenţială la un monarh, a încercat sa ni-l înfăţişeze într-un proiect de dramatizare, din care a rămas un fragment.* CĂLINESCU, O. XIII, 175, cf. XII, 25. *Pentru a consolida dreptul de moştenire (principiul eredităţii) prin înlăturarea jocului periculos al pretendenţilor..., unii dintre domni au căutat să-şi desemneze urmaşii încă din timpul vieţii, prin asocierea acestora la domnie.* IST. ROM. II, 322. *Venalitatea, care a dus în Franţa la ereditatea funcţiilor, la noi a fost un factor de extremă instabilitate.* ib. III, 693. ♦ (Neobişnuit) Nobleţe (**2**). *Manoil se declară singur orfan: oare numai în sensul, existent limpede în scrisoarea lui, că şi-a pierdut de timpuriu părinţii? Cred că şi în altul, de care Manoil n-are cum fi pe deplin conştient, şi anume acela de a nu avea nume nobil, ereditate, familie cu blazon.* N. MANOLESCU, A. N. I, 85.

II. 1. (Biol.) Transmitere, prin intermediul genelor, a caracterelor normale sau patologice de la o fiinţă la descendenţii săi; (la oameni) transmitere a anumitor caractere individuale, fizice sau mintale, de la părinţi la copii; (sens curent) totalitatea predispoziţiilor, a aptitudinilor etc. moştenite de la părinţi sau de la strămoşi. *În regnul animal, ca şi în regnul vegetal, ereditatea este d-o mare influinţă asupra formelor, colorilor şi altor particularităţi.* BARASCH, I. 125/11. *Toţi indivizii dintr-o specie, deosebindu-se mai mult sau mai puţin între dânşii, formează tot atâtea varietăţi incipiente, care tind a se perpetua prin efectul eredităţii.* CONTA, O. F. 280, cf. 284. *Un organism e rezultanta a două puteri opuse: a eredităţii, principiul conservator, prin care rasa şi individul păstrează şi transmite la urmaşi calităţile cari i-au fost favorabile în lupta pentru existenţă, şi a adaptabilităţii, principiul progresiv, prin care rasa caută a-şi apropria aptitudini nouă, ce i le impune noul mediu înconjurător.* EMINESCU, O. XIII, 201. *Din studiile zootehnice ieşiră o sumă de consideraţiuni, care aviură o mare influenţă asupra încrucişării raselor, a eredităţii, a permanenţei tipurilor.* ARHIVA, I. 276. *Hereditatea pare supusă pretutindeni la aceleaşi legi; totuşi, constantele putând să se deosebească, şi facultăţile intelectuale ale omului posedând un grad de putere unică, e mai de preferat a face din hereditatea ùmană un studiu separat.* ib. II, 158. *Personalitatea sau caracterul unui om este productul mai întâi al genezei sale fizice, în care joacă un mare rol ereditatea.* XENOPOL, I. R. XIII, 16, cf. 19. *Toţi marii biologişti, de la Lamark pînă la Weissmann şi Delage, s-au izbit de problema eredităţii.* ENC. ROM. *Pe noi ne interesează în articolul de faţă mai mult ereditatea morbidă, adecă transmiterea boalelor, infirmităţilor şi viţiilor de conformaţiune de la părinţi la copii.* BIANU, D. S. *Ereditatea celor doi părinţi produce în 92 cazuri din 100 sifilizarea copilului.* id. ib. 680. *Ce e omul de vină de el singur? Din picătura din care s-a creat, de ceea ce a fost adus în ea de lanţul nesfîrşit al eredităţilor? De ce poartă el pedeapsa atâtor dorinţi de care nu are vină?* PAPADAT-BENGESCU, O. I, 8, cf. T. POP, D. J. 120, ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Am aflat că... s-a sfârşit tot nebun, prin biruinţa demonului eredităţi alcoolice, ce se lupta de atâta timp într-însul.* LOVINESCU, O. II, 45. *Cine poate să descurce azi, cu insuficientele cunoştinţe adunate, întortocheatele legi ale eredităţii?* GALACTION, O. A. I, 74. *Prin naştere suntem o actualizare a eredităţii.* CONV. LIT. LXVII, 125. *Care este genealogia acestui câine? Ce origină? Ce ereditate? Cine au fost părinţii lui?* BART, S. M. 106, cf. DS. *Astăzi, sub mendelism, se înţeleg nu numai legile fundamentale descoperite de Mendel, ci toată acea foarte vastă parte a ştiinţei eredităţii, care se ocupă cu mecanismul transmiterii caracterelor şi care, în cercetările moderne, este cunoscută sub denumirea de genetică.* ENC. AGR. *Ereditatea culorilor la oi diferă de la o rasă la alta.* ib., cf. IORDAN, STIL. 186, SCRIBAN, D. *Ceea ce era latent în el, ereditatea lui tulbure, în urma acestei lovituri, izbucneşte cu putere la suprafaţă.* OPRESCU, I. A. IV, 307. *Factorul eredităţii... ne-ar explica nu numai asemănările între individualităţi,... dar ne-ar lămuri mai bine înseşi devierile şi diferenţierea lor.* CONSTANTINESCU, S. II, 170, cf. 180, LTR. *În realitate,... geograful era un biet muribund demn de milă care, având o complexiune viguroasă, prin ereditate, murea penibil în rate.* CĂLINESCU, O. VI, 149. *Morbul lui Basedow, care i-a pricinuit sfârşitul, poate fi iarăşi prilej de lungi dizertaţii în jurul eredităţii.* id. ib. XI, 32, cf. XIII, 497. *Fiecare din noi are o istorie compusă din experienţa proprie pe de o parte, pe de alta din datele eredităţii.* RALEA, S. T. II, 69, cf. DL, DM, DER. *Constituţia organismului este determinată prin ereditate.* ABC SĂN. 107, cf. 58, 78, D. MED. *Ritchie Calder... a scos recent... un interesant studiu despre Leonardo da Vinci, cu consideraţii inedite privind ereditatea marelui renascentist.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 29/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Naiba ştie dacă destinul – se întreba ca naturalist, ca om pozitiv, – nu era, la urma urmelor, o chestie de ereditate, dacă nu chiar ereditatea noastră necunoscută.* ŢOIU, Î. 59, cf. 419, DN^3, D. FIL. *Ereditatea este strâns legată de problematica unităţii în diversitate a lumii vii, de problema conservării în timp a tipului speciei, a individualităţii, a genezei noului în cursul evoluţiei.* D. PSIH. *Ereditatea caracterelor morfologice şi biochimice este mult mai bine cunoscută decât ereditatea însuşirilor psihice.* ib. *La nivelul omului, ereditatea asigură transmiterea cu precădere a caracterelor fizice, a adaptărilor fiziologice primare şi a unor predispoziţii.* D. PED. *Ereditatea mai poate fi considerată ca o funcţie vitală a viului prin care se asigură perpetuarea acestuia, respectiv continuitatea vieţii în lumea vie, aparent discontinuă.* D. ECOL., cf. DREV, V. BREBAN, D. G., DEX^2, D. ENC., NDN. ◊ E x p r. (**A avea** sau **a fi cu**) **o ereditate încărcată** = (a moşteni) defecte fizice sau mintale evidente. *Era o ereditate încărcată, vru să lămurească doctorul.* VOICULESCU, P. II, 292. *Oamenii aceştia sunt nişte devitalizaţi. O ereditate încărcată îi condamnă la statism şi interiorizare.* STREINU, P. C. II, 198. *Nu vroiam un copil şi am avut bănuiala că Petrică, cu boala lui, nu putea să mi-l dea. – Mai bine,*

putea ieşi un copil cu ereditate încărcată. PREDA, C. I. P. II, 389. ▭ *Avea o ereditate încărcată.*

2. Caracter specific care se transmite în mod constant, de la o generaţie la alta, într-un anumit mediu geografic, social etc. *Dacă Licurg, persoană reală sau mitică, găsi atâta înlesnire pentru a face să se primească codicele său de fer, cauza e că nu făcu decât să consfinţească nişte idei doriene de care sparţiatul era pătruns prin ereditate.* CONV. LIT. XXII, 65. *Este o ereditate naţională, etnică după cum este una familială.* ARHIVA, I, 433. *Din acest nou sistem de prezintare, poporul românesc apărea... ca un factor original, bine determinat şi continuu activ al vieţii europene în toate domeniile, moştenitor al marii civilizaţii geometrice a celor mai depărtaţi strămoşi, tracii, şi păstrător în arta populară şi până astăzi al acestei preţioase ereditări.* IORGA, ap. LOVINESCU, S. VIII, 141. *Interdependenţă nu înseamnă... şi internaţionalizare: prin faptul elaboraţiei ei de o sensibilitate determinată în parte de ereditate şi de atmosfera morală a mediului..., orice literatură nu poate fi decât naţională.* LOVINESCU, S. IV, 18. *De la ereditatea sa spaniolă îi venea o fantezie mai plină de capricii şi o tendinţă spre subiectele voluptoase.* OPRESCU, I. A. IV, 27. *Ei rup legătura cu patria lor,... deşi rămân olandezi, adică păstrează o anume mentalitate, o anume dispoziţie de spirit şi o anume ereditate, adică un anume fel de a reacţiona.* id. ib. 203, cf. 85. *Iată, de pildă, „Ţăranii", în prezenţa cărora poetul îşi simte ereditatea.* CONSTANTINESCU, S. II, 195. *Este ceva de bun gospodar în scrisul dur maiorescian, este ceva linear în orizontul lui spiritual, care aparţine misterioasei ereditări etnice.* id. ib. VI, 135. *Mateiu Caragiale este şi el promotor... al balcanismului literar, acel amestec gras de expresii măscăroase, de impulsiuni lascive, de conştiinţă a unei ereditări aventuroase şi tulburi.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 815. *Faptul că unii lingvişti continuă să înşire necontrolat cuvinte latineşti, slave şi ungureşti... între elementele de atribuit „substratului" românesc este una din cauzele principale în starea de confuzie ce domneşte la o seamă de cercetători români... cu privire la ereditatea traco-dacică în limba română.* CL 1972, 187.

III. Proprietate a stării unui material sau a unui fenomen de a depinde atât de acţiunile momentane, cât şi de mulţimea stărilor succesive anterioare. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX, D. ENC.

– Pl.: (rar) *ereditări.* – Şi: (învechit) **hereditáte** s. f.

– Din lat. **hereditas, -atis**, fr. **hérédité**, it. **eredità.**

EREDITATÓR s. m. (Învechit, rar) Moştenitor (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 206.

– Pl.: *ereditatori.* – Şi: **ereditătór** s. m. PONTBRIANT, D.

– **Eredita** + suf. *-ător.*

EREDITĂTÓR s. m. v. **ereditator.**

EREDITÉR, -Ă adj. v. **ereditar.**

EREDOATAXÍE s. f. (Med.) Numele unor afecţiuni ataxice ereditare. Cf. D. MED., NDN.

– Din fr. **hérédo - ataxie.**

EREDOBIOLOGÍE s. f. Ramură a biologiei care studiază fenomenele şi legile eredităţii (**II 1**) şi ale variabilităţii organismelor vii; genetică, v. g e n e t i c. *Orientarea biochimică actuală a eredo-biologiei înseamnă, în primul rând, situarea în centrul atenţiei a caracteristicilor chimice, metabolice ale organismelor.* în DCR. *Eredobiologia se numeşte, curent, genetică (a nu se confunda cu psihologia genetică).* D. PSIH. 242, cf. DEX[2], DCR[2], NDN.

– Scris şi: *eredo-biologie.* – Pronunţat: *-bi-o-.*

– Din fr. **hérédobiologie.**

EREDOCONTAGIÚNE s. f. (Med.) Prezenţa la făt a unui germen patogen provenind fie din sperma tatălui, fie din sângele mamei. Cf. NDN.

– Din fr. **hérédocontagion.**

EREDOPATÍE s. f. Afecţiune moştenită şi transmisibilă prin ereditate (**II 1**). Cf. D. MED., DN[3], DEX[2], NDN.

– Pl.: *eredopatii.*

– Din fr. **hérédopathie.**

EREDOSÍFILIS s. n. (Med.) Denumire improprie pentru sifilisul congenital, transmis fătului prin mamă, în timpul graviditătii. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Din fr. **hérédosyphilis.**

EREDOSIFILÍTIC, -Ă adj. (Despre inflamaţii, leziuni etc.) Care ţine de eredosifilis, de natura eredosifilisului, care este provocat de eredosifilis. *Dacă nu avortează şi naşte la vreme, copilul are manifestaţiuni heredo-sifilitice.* BIANU, D. S. 680. *În afara acestei rinite, în această perioadă se mai pot întâlni: coriza gonococică, coriza stafilococică şi coriza eredosifilitică.* ABC SĂN. 314.

– Pl.: *eredosifilitici, -ce.* – Şi: (astăzi rar) **heredosifilític, -ă** (scris şi *heredo-sıfilitic*) adj.

– Din fr. **hérédosyphilitique.**

ERÉGE vb. III v. **erija.**

EREL s. n. (Învechit, rar) Veşmânt de ceremonie pentru regi, făcut din purpură (**3**). *Au poruncit împăratul ca toţi boiarii să se îmbrace în haine albe, iară el s-au îmbrăcat în erel, şi şi-au pus cunună* (a. 1812). GCR II, 209/5, cf. DDRF.

– Accentul necunoscut. – Pl.: ?

– Et. nec.

ERÉM, -Ă s. n., adj. (Învechit) **1. S.** n. Pustiu (**I 1**). Cf. DRLU, LB, ISER. *S-au închinat sântei cruci şi, ieşind în ziua aceea din Ierusalim, au trecut Iordanul, întrând în cele mai dinlăuntru ale eremului (deşertului), unde au petrecut întru nevoinţa ascetică 47 ani.* CALENDAR (1852), XXVIII/27, cf. STAMATI, D., POLIZU, PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 206, 207, LM, CIHAC, II, 658, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

2. Adj. (Despre locuri, ţinuturi etc.; mai ales în forma *erm*) Pustiu (**II 2**). *Dachia au fost rămas ermă sau pustie, adecă deşeartă, şi de bărbaţi şi de muieri şi de toate.* MAIOR, IST. 11/17. *Întrând într-o grădină de lemne ca aceasta, ca când ai întra într-o pădure ermă (pustie), în carea mâinile oamenilor nimica n-au lucrat.* ÎNV. POM. 127/13, cf. LB, ISER, LM, JUN. LIT. XII, 68, L. ROM. 1961, nr. 2, 138.

– Pl.: (**1**) *eremuri,* (**2**) *eremi, -e.* – Şi: **erm, -ă** s. n., adj.

– Din lat. **eremus**, ngr. **ἔρημος**, it **eremo, ermo.**

EREMIÁDĂ s. f. v. **ieremiadă.**

EREMÍT, -Ă s. m. şi f. (Rar la f.) **1.** Persoană (de obicei călugăr) care se retrage într-un loc pustiu, pentru a se consacra unei vieţi austere, închinată rugăciunii şi meditaţiei; pustnic (**1**), schimnic (**1**), sihastru (**1**), (livresc) ascet. Cf. DRLU. *Până încât şi eremitul Petru şi el are o persoană şi se-află cu treabă în acest tablo,... într-un frumos constrast cu încântătorul Ismeno.* HELIADE, GR. P. 26/20, cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 609[1]/16. *Pilde de adânci bătrâneţe la împăraţi, crai,... la eremiţi şi la schitnici.* VASICI, M. I, 85/15, cf. NEGULICI, 164. *Nu ştiu că domnul consol are o fiie ce ar putea să ispitească un ermit, să aducă discordia între martiri.* LĂZĂRESCU, S. 22/13, cf. STAMATI, V. 250[1]/15, 266[1]/22. *Luând în privire lunga viaţă a părinţilor de prin deşerturi şi a tutulor eremiţilor (pusnicilor), iezuitul Lesius priveşte*

ajunarea sau postirea ca cel mai frumos dar ce religia au putut să facă omului spre pastrarea zilelor sale. CALENDAR (1854), 43/24, cf. POLIZU. *Care ermiți văzură pre Lucifer zburând?* NEGRUZZI, O. II, 253. *După ce trecurăm prin cele mai râpoase locuri, prin ape, colnice..., ajunserăm la Cioclovina din Vale. Aci e locul schimnicilor și al adevăraților erimiți!* PELIMON, I. 236/15, cf. PROT. – POP., N. D. *Conciliile celor mai ilustri episcopi nu opriră ca rătăcirele călugărilor din Orient să nu afle, ca și în Occident, imitatori. Nici ermiții,... nici orce altă pioasă nebunie a vieței ascetice nu lipsiră Galiei.* BARONZI, I. C. IV, 241/25, cf. V, 53/23. *Este un eremit care acu se roagă.* F (1841), 243, cf. FROLLO, V. 206, COSTINESCU, LM, ȘĂINEANU, Î. 38, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Eremiții trăiau prin peșteri.* SEVERIN, S. 10, cf. MINERVA, 425. *Tot de la eremiți a mai moștenit și obiceiul de-a se face că nu aude răpăiala de injurături cu care-l împroșca lumea.* CIAUȘANU, R. SCUT. 67, cf. CADE 462. *Iarna eremitul avea să rămâie îngropat acolo de troiene cinci-șase luni, cu o traistă de mălai și un zimbil de cartofi.* VOICULESCU, P. I, 162, cf. SCRIBAN. D. *Eremiții sunt destul de frecvenți în opera poetului, prin raport la întinderea ei.* CĂLINESCU, O. XIII, 118, cf. XVI, 211, DL II, 218, DM 279, DER, DN[2] 279. *Natura aceasta în care bântuie urâciunea pustiirii nu mai e clemenţa soră ori mamă a eremitului retras în pădurea franceză.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 11, 13/14, cf. M. D. ENC. 338, DEX, DN[3], DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., L. ROM. 1994, 31, D. ENC., NDN. ◊ (Ca termen de comparație) *Pentru a întra în monastire, Adese hoțul se-mbraca Ca un ermit, și cu smerire Pe la icoane se-nchina.* NEGRUZZI, O. II, 289.

2. (Rar) Persoană care duce o viață retrasă, care evită să frecventeze societatea. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Odaia turcească, îmbelșugată în divanuri, ca un harem pacificat, îl aștepta pe Herr Direktor: sultan la București, ermit la Medeleni.* TEODOREANU, M. II, 277. ◊ (Glumeț) *Cu aripile-ostenite ziua, noaptea stai pe ouă; Mori de sete și de foame, nici un sâmbure de rouă, Nici priviri de-amor n-aruncă la sărmana eremită.* EMINESCU, O. IV, 223. ◊ (Adjectival) *Romanticul e singuratic, eremit, solilogic, sau facționar, rebel în fruntea mișcărilor populare.* CĂLINESCU, O. XVI, 21.

– Pl.: *eremiți, -te.* – Și: (astăzi rar) **ermít, -ă**, (învechit) **erimít, -ă** s. m. și f.

– Din lat. **eremita**, ngr. **ἐρημίτης**, it. **eremita**. – **Ermit** < fr. **ermite.**

EREMITÁGIU s. n. v. **ermitaj.**

EREMITÁJ s. n. v. **ermitaj.**

EREMITÁTE s. f. (Învechit, rar) **1.** Stare, situație a unui teritoriu devastat, prădat, jefuit, pustiit[2]. *Streini cunoștinței de D[umne]zeu și sentementelor ominirei, pe unde călca nu lăsa pe urma lor altă decât eremitate.* SĂULESCU, HR. I, 236/65.

2. Locuință a unui eremit (**1**). Cf. STAMATI, V. 250[1]/12.

– Pl.: *eremități.*

– **Erem** + suf. *-itate* (după *pustietate*).

EREMITEÁN, -Ă adj. (Latinism învechit, rar) Eremitic (**1**). Cf. DRLU.

– Pl.: *eremiteni, -e.*

– Din lat. med. **eremitanus, -a, um.**

EREMÍTIC, -Ă adj. (Livresc) **1.** Care aparține eremiților (**1**), privitor la eremiți, specific eremiților, de eremit; (latinism învechit, rar) eremitean. Cf. FROLLO, V. 206, COSTINESCU. *Viață eremitică.* LM. *Dar oare, spre a nu vorbi de toată literatura eremitică, „Das Paradies in der Wüste", una din legendele lui Herder, nu vorbește de un bătrân pustnic Antonius..., pe care Hilarion îl caută în raiul lui din pustiu...?* CĂLINESCU, O. XII, 420, cf. DN, DEX, DN[3], NDN.

2. Care aparține eremiților (**2**), privitor la eremiți, specific eremiților, de eremit. *Îl năpădiră gânduri eremitice: să-și cumpere la majorat o casă și un loc la țară și să se dedice, pierdut în lume agriculturii.* CĂLINESCU, O. III, 241.

– Pl.: *eremitici, -ce.* – Și: (învechit, rar) **ermític, -ă** adj. COSTINESCU.

– Din it. **eremitico**, fr. **érémitique.**

EREMITÍSM s. m. (Livresc, rar) Faptul de a trăi ca un eremit (**1**); stare, viață de eremit. *E de observat că, în afară de eremitism, se mai pomenește aci de trăire în vremi cărunte.* CĂLINESCU, O. XII, 22. *Ideea pustnicului nu este la Eminescu decât o continuare a eremitismului din Mureșan, potrivit aci mediului istoric.* id. ib. 173, cf. DN[3], NDN.

– Din fr. **érémitisme.**

EREMOFÍL, -Ă adj. (În sintagma) *Plantă eremofilă* (și substantivat, f.) = plantă care se dezvoltă în stepă și în deșert. *Plantele eremofile prezintă adaptări diferite față de condițiile în care trăiesc (ex. frunze groase cerate – la palmieri, rădăcini foarte adânci – la majoritatea gramineelor etc.).* D. ECOL., cf. NDN.

– Pl.: *eremofili, -e.*

– Din fr. **érémophile.**

EREMOFOBÍE s. f. (Med.) Teamă exagerată de singurătate. Cf. NDN.

– Pl.: *eremofobii.*

– Din fr. **eremophobie.**

EREPSÍNĂ s. f. Enzimă conținută în sucul intestinal, care transformă peptonele și peptidele, determinând punerea în libertate a aminoacizilor. *Erepsina, secretată de membrana mucoasă a intestinelor, acționează numai asupra produselor de scindare a albuminelor... sau peptonelor (peptidelor).* MACAROVICI, CH. 638. *Prin hidroliză, erepsina scindează peptidele de proveniență alimentară până la aminoacizi.* LTR. *Diferența dintre erepsina secretată de intestin și cea secretată de pancreas consistă în proporția diferită a enzimelor componente.* LTR[2]. *Sucul intestinal este compus din lipază, erepsină, fermenți pentru glucide, apă, substanțe minerale și mucus.* ABC SĂN. 129, cf. DN[2], D. MED, DEX, DN[3], DREV, NDN.

– Pl.: *erepsine.*

– Din fr. **érepsine.**

ERÉS[1] s. n. **I. 1.** (Învechit, astăzi livresc) Erezie (**1**); practică religioasă care contravine dogmelor Bisericii oficiale. *Iară câți întru credința ceaia dereapta și adeverita sânt păziți și neclătinați au ținut, pre aceia și Hristos mai tare-i întărește cu cuvintele și cu învățăturile Lui în credință și într-un cuget a fi, și nu lasă nice a se turbura cu valurile lumiei aceștiia firile lor, nice a se amistui întru ei varece eresure să vor fi.* CORESI, EV. 3. *Carile sînt năravurile trupulu[i] ceal[ea] realele? Măriile, trufele, mâniile, uciderile,... beți[i]le, urgiile, clevetele, și toate eresurile cealea realele.* CODEX STURDZ. 297. *Merseră la dins acei eretici manihei, de vrea să-l scoațe den credința dereaptă la eres, de zicea că au chinuit H[risto]s pre cruce cu trupul și cu dumnezeirea.* MOXA[2], 151. *Acela scoase întîiu eresa latinească, și de atunce s-au lepădat grecii de rimleni.* ib. 172. *Scoaseră den rădăcină acea eresă a celor luptători de icoane și se sămănă pravoslaviia.* ib. 180. *Știură și prinseră de veaste toți, și creștinii se veseliră, iară ereticii să rușinară. Și așea să izbăvi besearica lui Dumnedzău de eresele lui Arie.* VARLAAM, C. 139. *De vreame ce are neștine gând să să despartă de muiare-ș pentru preacurvie, ce au făcut, și muierea va arăta cum bărbatul ei are vro eresă* (v r e u n *eres* MUNT.), *atunce besearica nu-i va despărți.* PRAV. 145. *Pentru căce de vreame ce obrazul, cea cu erese* (c e l c u *eresuri* MUNT.), *de nu se va pocăi*

de tot şi cu totul şi să părăsească eresele (*eresele* MUNT.), *nu să vor ierta, ce să vor despărţi.* ib. 149, cf. 151, 279, 347. *Vor fi şi între voi învăţători mincinoşi, carii vor aduce eresuri păgubitoare, tăgăduind încă şi pre Domnul.* N. TEST. (1648), 188[r]/6. *Că întâiu când vă adunaţi voi în săbor, auz între voi sfade fiind, şi o parte o crez. Că trebuiaşte şi eresuri să fie întru voi, ca cei ispitiţi să fie arătaţi întru voi.* ib. 233[r]/27, cf. 255[r]/30. *Dreaptele, credincioasele şi mântuitoarele porunci şi pravile, carele se făcuse la Halchidona şi la cealealalte sf[i]nte săboară, toate... le aleaseră dă neghină şi de pleavă şi le luminară lumii pravoslaviei, iară pre aceale eresure, ce încolţea şi răsărea, pre toate le dezrădăcinară şi le proclet̨iră* (a. 1652). GCR I, 163/8, cf. 163/35. *Acesta au fost în dzâlele lui Costantin împărat, cel ce-au fost căzdut în eresa monotheliţilor.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 19[v]/14. *Şi, răpăosând marele Constantin împărat, îndată-ncepu a ieşi eresa procleatului Arie şi a turbura pre mulţi.* ib. octombrie 51[r]/22. *Şi era sv[i]nţi părinţi, cei din toată lumea capete, adecă arhierei ţărâlor lumii,... ce să strânsără asupra iconoboreţâlor şi anathematisiră toate ereasele, anume cu scrisoare.* ib. ib. octombrie 61[r]/5. *Pentru că n-au vrut să se plece după eresurile lor, s-au învrednicit a priimi nu numai sudalme..., ce încă închisori* (a. 1687). REV. CRIT. I, 393. *Pentru că, întâiu, împreunându-vă voi în beseareca, auz despărţiri întru voi a fi, şi o parte oarece crezu. Pentru că trebuie şi eresuri între voi a fi, ca cei lămuriţi arătaţi să fie întru voi.* BIBLIA (1688), 870[2]/52. *Fură însă şi proroci mincinoşi întru norod, după cum şi întru voi vor fi dascali mincinoşi, carii vor băga eresuri de pierzare.* ib. 915[1]/55. *Cartea lui Meletie Sirig împrotiva eresiilor calvineşti şi întrebărilor lui Chiril Lucari patriarhului... Ţ[a]rigradului ce au fostu* (a. 1691). GCR I, 290/17. *Adaosele ce Dositheu patriarhul Ierusalimului iară împrotiva acelor calvineşti eresii de ici, de colea au adunat, încă cu voia-ţi bucuros a să tipări greceşte au fostu* (a. 1691). id. ib. 290/21. *Au rătăcit în multe eresuri şi tocmeale şi s-au delungat de beseareca creştinească.* FL. D. (1693), 66[v]/14. *Pre aceea vreme, s-au aţiţat spurcata eresă a lui Martin Liuter.* N. COSTIN, L. 340. *Laslău, ... înţelegând şi minunea, carea prin gura Savei au fost făcută, nu numai pace vecinică cu Stefan craiu să fie făcut, ce încă şi eresiia lepădând, să să fie botezat.* CANTEMIR, HR. 141. *Într-acestaş an, la sinodul de la Nichea... s-au dus unde, ereasa lui Ariie... dovedindu-să, orthodoxiia s-au adeverit.* id. ib. 239, cf. 334, 347. *Ai vrut pre toţi să ştie... tainile cele ascunse a lui Dumnedzău,... tâlmăcirea acea înaltă a încheiturilor credinţii..., tabăra purtătorilor de erease acea otrăvită* (a. 1697). BV I, 346. *Iar Mihnea Vodă au căzut în eresul hulei Duhului Sfânt, că iată cum iaste tot ţinutul Apusului de putrezeşte cu marele Râm în eresele sale.* ANON. CANTAC., CM I, 96. *Ci n-au trecut multă vreme, ci i s-au ivit eresul şi răotatea, că bisericile jăfuia, pe ai bisericii îi necinstiia, boiarii şi ţara prăda.* R. POPESCU, CM I, 297. *Bunătatea ce-au arătat de obşte iaste aceaia ce-au făcut... înaintea a tot săborului ce se adunase în Nichea, de-au înfruntat pre începătoriul de eresuri, pre Arie, şi ca pre un mincinos şi hulitoriu împotriva dreptăţii l-au lovit.* ANTIM, O. 138. *Acest Dumitraşco Vodă... defăima legea creştinească şi posturile; şi nu numai să între în voia turcilor făcea aceasta, ce pentru că-i era cu urit a posti, precum toţi grecii au această eresă, de ocăresc pre cei ce au tocmit şi aşezat posturi să le ţie creştinii.* MUSTE, LET. III, 20/7. *Cu puterea învăţăturii şi sfinţii părinţi au biruit eresurile şi au luminat sfânta biserică* (a. 1747). URICARIUL, I, 59/8. *Aceste hule şi păreri a lor sânt de la ei numai scornite: ca să împiedece pre credincioşi de la adevărata credinţă şi bisericeasca mărturisire şi să-i strămute la alte eresuri şi dezghinări.* P. AARON, P. 89/3. *Aşijderea... patrierşii Ţarigradului zic că mai suferit este Machedonie, şi necredincios, eresul pnevmatomahilor, decât acei ce cutează de cumpără darul Duhului Sfânt* (a. 1764). URICARIUL, I, 151/16. *După aceştia cele de la început eresuri, carele pre H[risto]s adecă l-au priimit, iar nu drept, nici precum au dat propoveduirea ap[o]stolilor, ci şi pentru arătarea şi întruparea lui multe fealiuri de credinţe au priimit* (a. 1765). GCR II, 79/21. *Pre credincioşi cu adevărat i-ai lumninat şi, pricirile cele cumplite ale eresurilor surpându-le, stai înaintea D[o]mnului, rugându-te pentru noi.* MINEIUL (1776), 3[r2]/16. *Şi era sf[i]nţii părinţi, ce să adunase acolo, trei sute şasezeci şi cinci: carii s-au strâns asupra luptătorilor de icoane şi au anathematisit cu scrisoare anume tot eresul, şi pre căpeteniile eresurilor.* ib. 69[r2]/18, cf. 70[r2]/6. *De aicea începem a spune de eresurile ce au însemnat Armenopol, care şi în pravelă sint auzite şi scrise* (sec. XVIII). CAT. MAN. I, 244. *O parte sânt creştini şi au a lor patriarh, mitropoliţi şi episcopi, dară sânt de eresul lui Dioscor.* AMFILOHIE, G. 146/14. *Supt craiul acesta, pre la anul 1520, au început a întra în Ardeal eresul luterănesc, ci nu s-au putut înrădăcina.* MICU, în ŞA I, 229. *La anul 1552 au întrat în Ardeal eresul lui Ioan Calvin. Povăţuitoriul şi propoveduitoriul eresului acestuia în Ardeal au fost un Petru Melit.* id., în ŞA I, 230. *Ca un Atlas al credinţei,... ca un alt Iraclis, nu cu toiag, ci cu limba şi cu condeiul zdrobeşte capul vrăşmaşălor eresuri şi omoară pre Idra carea, ca să otrăvească credinţa, adusese eresurile din întunerec deasupra pământului, la lumina zilei.* MOLNAR, în ŞA I, 331, cf. 335. *Mai fericită ar fi fost pre vremea aceasta împărăţia Răsăritului,... de nu o ar fi turburat eresul lui Nestorie, patriarhului din Ţarigrad, împrotiva căruia... avgustul Theodosie al doilea au strâns al treilea sobor ecumenic.* ŞINCAI, O. I, 120. *Filippic avgustul lezne au putut sâmţi că împărăţiile prin eresuri nu numai nu se întăresc, ci mai vârtos se slăbesc.* id. ib. 214. *Şi dinapoia creştinilor e Arie şi ceialalţi începători de eresuri* (a. 1805). GRECU, P. 189, cf. 346, KLEIN, D. 338. *După ce eresul lui Luter şi a lui Calvin, revărsându-se prin toată Ţeara Ardealului, s-au întărit,... cât popistaşi foarte puţini au rămas.* MAIOR, IST. 255/23. *Aşa s-au afurisit toate eresurile de pe vremile apostolilor, până la coronarea sfântului Constantin împărat.* id., în ŞA I, 74, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *După ce au primit eresul papii, apoi au stricat catapitezmile şi-au făcut altare de a lor.* CHIRIAC, 135. *Lăcuitorii lor au fost fii ai bisericii Apusului, până a nu răzbate într-însele eresul lui Luter.* CANTEMIR, S. M. 312/8, cf. 311/1. *Din pizmă curg cele mai multe pricini fără cuvânt, prigoniri de judecată, prejudecăţile şi cele mai multe eresuri relighioase.* GOLESCU, E. 330/4, cf. DRLU, LB. *Porunci să facă pentru desluşirea pânii sfintei împărtăşiri un soare purtat de doi îngeri, din carii unul călca sub picioare osebite cărţi coprinzătore d-acelea ce se zic eresuri.* PLEŞOIANU, T. I, 5/7. *Eresul tău fără slavă pe muritori împilând, Dezbărbăteză-ndrăzneala şi face pe om fricos.* HELIADE, O. I, 422. *Este eres şi perzare a ne închina numai unia din aceste trei substanţe nedespărţite din această universală şi dumnezeiască Treime.* id. ib. 586. *Când credinţa creştinească se aduse la varvari, eresul lui Arie avea multă trecere în împărăţie.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 197/7, cf. 210/27. *Eresurile din drumul cel drept te abate şî te depărtează, rătăcindu-te cu totul.* I. GOLESCU, ap. ZANE, P. VIII, 35. *Să-ncepu şi intriga între papa şi patriarhul Constandinopolei, şi cearta pentru primatul Scaunului, a titlului icumenic şi acuzaţia asupra Bisericei romane din partea celei constandinopolitane pentru eresul de purcedirea Sf[ântului] Duh.* SĂULESCU, HR. I, 157/8,cf. 157/13, 315/10. *Deacă este cap căsii sale,... să vază cum cred ai săi, ca să nu cază cineva în eres.* TEAMPE, O. S. 88/12. *Liniştea domnea pe atunce în biserica rosiană, dar în epoha bogoliubilor s-au fost născut în Rosia cel întăi eres, dar carile în grabă s-au inimicit.* ASACHI, I. I, 50/20. *Atunci patriarhul Nicon s-au însărcinat cu îndreptarea cărţilor bisericeşti, pentru care cuvânt mulţi alunecându-se la eresuri, s-au împărechet feliuri de hisme, precum: a răscolnicilor şi a staroverţilor.* id. ib. 220/25, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 804[1]/40. *Ce ne trebuiesc atâte cuvinte, ca când ar fi vreo îndoială asupra credinţii lui...; şi nici eresurile cele înşălătoare, nici focul vrâstei tinereşti n-au putut-o sminti, ce au rămas întărit pe piatra care este însuş H[risto]s.* ARHIVA R. I, 65/17, cf. NEGULICI, ISER. *Mitropolitul Teofil... arată cum cărţile bisericeşti, cu ocaziunea traducerii lor din alte limbi, au fost întinate cu eresuri, cum s-a oprit cultul*

icoanelor, precum şi ţinerea posturilor. BARIŢIU, P. A. I, 166, cf. STAMATI, D., id. V. 452[1]/7. *Odinioară la Agrigenta, unde S. Grigorie era episcop, se afla o parte de norod smreduită de eresuri.* NEGRUZZI, O. I, 234, cf. POLIZU, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Teologul rus Golubinski se rosteşte fără şovăire că eresul bogomililor nu este decât o „continuare modificată"... a eresului armenilor pavliciani.* CUV. D. BĂTR[2]. 250, cf. 252, 256, 259. *Cu un secol mai nainte, acest orăşel fu descălecat de o colonie de husiţi, alungaţi din Boemia şi din Ungaria, şi pe cari Ştefan cel Mare, iertându-le eresul în favorul industriei, îi priimise şi-i căsnicise în Moldova.* HASDEU, I. V. 131, cf. BARONZI, I. C. II, 204/11, id. I. L. II, 229/12, FROLLO, V. 206, CANELLA, V. 162, COSTINESCU, CIHAC, II, 658, LM. *Românii simţiră trebuinţa a avea cuvântul lui Dumnezeu în limba lor,... voiră să înţeleagă ceea ce se zice în biserică, spre a se feri de eresurile şi de dogmele nouă ce reformatorii calvini se cercau a le introduce în cărţile sânte.* ODOBESCU, S. I, 365. *Eresul veni de astă dată în ajutorul curajului naţional. Petru şi Asan zidiră în Em o biserică cu hramul Sf. Dimitrie.* EMINESCU, O. XIV, 81. *Faţă de erezurile din Evul Mediu a început să se afirme în Biserica romano-catolică părerea că toţi cei botezaţi sânt membri ai Bisericii romano-catolice.* ENC. ROM. III, 841, cf. DDRF, GHEŢIE, R.M., BARCIANU. *În anul 1431, fu convocat, la Basilea, un nou conciliu... pentru stârpirea eresurilor din bisericile creştine.* SBIERA, F. S. 35, cf. MURNU, GR. 22, TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, ROSETTI – CAZACU, I. L. R. I, 166, CIORĂNESCU, D. ET. *În scrisoarea adresată de patriarhul Eftimie din Târnovo, pe la 1380-1390, lui Nicodim, starețul mănăstirii Tismana, îl îndeamnă să ia seama la lupta bisericii şi a popilor pentru a împiedica alunecarea credincioşilor în „eresul" masalienilor (bogomililor).* PANAITESCU, C. R. 338, cf. H. MIHĂESCU, GR. 142, 187, M. D. ENC., DSR. ◊ E x p r. (Învechit, rar) **A bea păharul ereselor** = a fi convertit la o erezie (**1**). *O muiare spurcată, eretică, ce băuse păharul ereselor, luă o piatră şi-l lovi în tâmple.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 128[v]/25.

2. (Învechit) Sectă (**1**). *Aflămu acestu bărrbatu pierrdzătoriu cel ce rrădică protivire tuturoru iudeiloru celora ce viu pretutindirea, opritoriu naza[r]esculuı eresu, cel ce şi beseareca ispiti se spurrce.* COD. VOR[2]. 286. *Nece nime n-au venritu a afla sau a vesti sau a grăi de tinre ceva rreu, ce rrugămu-nă de tinre se a[u]dzimu ce grăieşti. De eresa aceasta ştiutu easte noao că tutindirea împrotivă grăiaşte-se.* ib. 330, cf. 288. *Sculă-se întâiul preut şi toţi cine era cu nusul întru eresul saducheilor.* CORESI, L. 19/8. *Nece au venit nimea de fraţi să vestească sau să grăiască ceva rău de tine. Ce rugămu-ne de tine să auzim ce mândreşti; de acel eres veaste iaste noao că pretutindinea împrotivă-se să grăiaşte.* id. ib. 140/5, cf. 69/9, 117/7, GCR I, *6/16. *Aflat-am pre acest bărbat veninat, carele face rădicare şi gâlceavă a toţi jidovii carii sânt preste toată lumea, şi mai marele eresului nazarineanilor.* N. TEST. (1648), 167[1]/18. *Şi s-au sculat oarecarii dentru cei den eresul fariseilor, crezuţi fiind, zicând că trebuie să obrezuiască pre ei şi să poruncească să păzească legea lui Moisi.* BIBLIA (1688), 843[2]/32. *Nici venind vreunul dentru fraţi, au vestit au au grăit ceva pentru tine rău. Ce rugăm de la tine să auzim cele ce socoteşti; că pentru eresul acesta cunoscut noao iaste că pretutindenilea să priceşte.* ib. 855[1]/22, cf. 835[1]/17, 851[2]/15. *După întoarcerea de la robia Vavilonului, evreii au început a se elini, frământând începăturile filozofiei elineşti cu vechea înţelepciune a părinţilor lor: de unde au răsărit şi eresurile fariseilor, saducheilor şi esinilor.* POTECA, F. 7/11. *Orice relighie, adecă credinţă, este aice tolerată sau slobodă, din carile se numără până la 63 secte sau eresuri.* AR (1829), 39[2]/33, cf. ISER. *Argumentele adevărului credinţei... răstoarnă rătăcirea a optuzeci erese.* CALENDAR (1853), XX/25, cf. STAMATI, D., id. V. 639[2]/37. *Şamil au fost crescut de către arabul Dgelal-Edin, creatorul sectei suerice, o învăţătură religioasă ale căriia urme se găsăsc prin deosăbitele erese a popoarăr din susul Asiei.* CALENDAR (1860), 71/15, cf. LM, ALEXI, W.

3. (Învechit, rar) Dezbinare, sciziune. *Aşijderea aşi sfătui, ca ori în ce chip s-ar putea, cu un ceas mai înainte hotar şi săvârşit gâlcevii aceştiia să punem (că gâlceava lungă atocma iaste cu boala hronică), ca nu cândai mai îndelung scuturându-să şi cernându-să voroava către acestea, încă mai multe shismate şi erese să să scornească, pre carile sau prea cu mult greu, sau nicicum vreodată a le potoli veţi putea.* CANTEMIR, I. I. I, 43.

4. (Învechit şi popular, astăzi livresc) Credinţă întemeiată pe ignoranţă sau teamă, care are rădăcinile mai ales în religiile primitive şi care atribuie un caracter sacru unor forţe supranaturale, unor practici magice, previziuni, semne prevestitoare etc.: practică bazată pe această credinţă; (neobişnuit) erezie[1](**3**). V. s u p e r s t i ţ i e. *Să vede că şi romanii, pre carii nici un norod nu i-au întrecut cu eresurile, nu numai că nu au părăsit slujba cea veche a idolilor, ci încă au mai înmulţit-o şi cu de ai lor.* CANTEMIR, S. M. 309/13. *Prostimea şi în Moldova, ca şi întru alte ţări, carea încă nu are ştiinţă pentru învăţături, iaste foarte plecată asupra eresurilor şi nu iaste încă desăvârşit spălată de tina sa cea veche, încât şi la nunte, la îngropări... cinstesc prin stihuri şi cântări niste dumnezeiri... duhlitoare a idoli dachiceşti.* id. ib. 314/10. *Vicleni, carii sporesc eresul prostului popor, ca să iei bani,... fac pe prostime a crede că cu adevărat s-au pocit, ori că s-au diochet, sau că-i este dat... şi că, dacă i s-ar plăti bine, ar pute să izgonească duhul a cel rău.* DRĂGHICI, R. 182/24. *Deci aceste uzuri şi eresuri, ce au ajuns până la noi, nu sânt destule argumente că ne-au rămas de la daci, ca şi cuvintele lor?* C. STAMATI, P. 328, cf. 327, POLIZU. *Cerul se deschide în noaptea de Bobotează şi atunci dobândeşte fiecine orice va cere. Eres popular.* BOLLIAC, O. 85. *Partidele, cari conduc opinia, ştiu bine că eu nu pot nici linguşi patimile şi hrăni urile, nici încuraja eresurile şi prejudiţiele mulţimii.* GHICA, S. 147. *Om fără ersuri şi fără prejudeţe, care nu cred nici în iele, nici în rusalii, lucrează marţile şi joile după Paşti.* ib. C. E. I, 89. *E secetă în ţară şi, după-un vechi eres, Toţi preoţii cu prapuri şi cu icoane ies La câmp ca să înalţe la cer o sfântă rugă.* ALECSANDRI, O. VI, 735. *Cui i-s dragi tare sărbătorili, cine-ascultă dă iresuri, dă băbării rămâne şi dăsculţ şi dator.* JIPESCU, O. 76. *Dupe aceste versuri vine descrierea orelor de repaos: focul de brazi strălucind noaptea prin pădure, ghicitorile şi eresurile rostite până să se gătească cina.* ODOBESCU, O. III, 89. *Căci nu mă-ncântă azi cum mă mişcară Poveşti şi doine, ghicitori, eresuri, Ce fruntea-mi de copil o-nseninară.* EMINESCU, O. I, 201. *Trec prin vremea tristă, vană, Cum prin secoli un eres.* id. ib. IV, 72. *Nu mai crede şi tu în toate iresurile.* ISPIRESCU, ap. ŞĂINEANU, D. U. *Tu eşti un răzvrătit modern, tu nu poţi înţelege un biet suflet ca al meu comun şi plin de „eresuri".* VLAHUŢĂ, S. A. II, 475. *Nu pricepi care e cu adevărat sărbătoare şi care e numai un obicei de lene, un eres.* ap. TDRG, cf. DDRF. *Nici azi nu este pe la noi eresul acesta de a nu să ceti cununia deodată la mai multe părechi de miri şi mirese.* ap. TDRG. *Creştinismul începuse să gonească eresurile păgânismului din popor.* OLLĂNESCU, H. O. 395, cf. ZANNE, P. VI, 463, VII, 1, IX, 265, ALEXI, W. 249. *În „Dumbrava minunată" e natura şi mitologia noastră, sunt obiceiurile, credinţele şi eresurile noastre.* IBRĂILEANU, S. 5, cf. 93, RESMERIŢĂ, D. *Lucrarea de faţă întregeşte această parte cu încă două pagini..., menite a arăta că D. Cantemir, deşi om umblat şi tare învăţat, da crezare multor eresuri băbeşti.* ARH. OLT. V, 295. *Ştiam că vedenia trecutului, în care se cufunda cu patimă, era singurul lucru în stare să-l mişte...; eresul că sufletul său umbros şi vechiu ar mai fi avut cândva şi alte întrupări fiind singura amăgire ce-şi îngăduia, singura înduioşare şi singura mângâiere.* M. I. CARAGIALE, C. 52. *„E ciudat", murmură cu glas stins, „din bobi nu se desluşeşte decât un semn de moarte". Îmi ascunsei indignarea că un om ca dânsul să aibă asemenea eresuri prosteşti.* id. ib. 153, cf. CADE. *Inspiraţia religioasă a scriitorului... prin nimic nu se manifestă însă mai viu şi mai organic decât sub forma eresului; mai toate povestirile lui sunt străbătute de diavoli şi de vrăjitori, de babe ce menesc,... de superstiţii, într-un cuvânt, de tot ce constituie mistica populară.*

LOVINESCU, S. V, 67. *În orice caz n-am eresuri. Asta e prostie curată.* BRĂESCU, V. 106. *Cartea se străduieşte... să dezrădăcineze obiceiurile greşite, erezurile şi credinţele rătăcite în ce priveşte multe lecuiri mincinoase.* VOICULESCU, L. 5. *Ecouri de atunci... mai răsună ici-colo în practicile magice şi eresurile vânătorilor de la ţară: glonţul descântat, unsorile vrăjite, talismanele, zile faste şi nefaste.* id. P. I, 104, cf. 260. *Bătrânul mi-a deschis înţelegerea eresurilor, a datinelor, a descântecelor, a vieţii intime a poporului nostru.* SADOVEANU, O. XII, 12, cf. X, 532. *Atitudinea cea mai convingător critică povestitorul o ia faţă de eresuri strămoşeşti, a căror dispariţie în epoca noastră o nareză magistral în „Ultimul Berevoi".* STREINU, P. C. III, 231, cf. 232, SCRIBAN, D. *Mare rol joacă în proza lui Maniu imaginea fantastică, culeasă din tezaurul vechilor eresuri, a legendelor şi basmelor aduse prin el la o viaţă nouă.* VIANU, A. P. 352. *Dacă din tolba eresurilor, pe care mama lui Ion o deschide la fiece clipă, nu se mai naşte un miracol, e că o generaţie, cea dintre mamă şi fiu, a sfâşiat pânza superstiţiei.* CONSTANTINESCU, S. II, 335. *Viaţa lui mult ne-a mirat, Ca un cântec cu tulbure tâlc, Ca un straniu eres.* BLAGA, POEZII, 202. *Minţile erau întunecate de eresuri, întunecimi de eresuri, îngrămădite acolo din moşi-strămoşi.* CAMILAR, N. II, 370, cf. DL, DM. *Se iniţiase ca puţini alţii în tainele eresurilor şi ale practicilor ezoterice, încât, pe acest fond de înţelepciuni..., a putut răsări o proză de ameţitoare complexitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 73, 12/4, cf. M. D. ENC., DEX, DSR, DREV, D. ENC.

5. (Livresc) Prejudecată. *Neştiinţa crede toate, eresul nu judecă, fanatismul se închină.* NEGULICI, E. I, 62/32. *Deşi Metternich era mândru că asigurase prin dibăcia sa pacea în Europa, dar după eresul de la noi că fiecare ţar este dator... să încerce să ia Ţarigradul cu sabia, toată lumea zicea că vin muscalii.* GHICA, S. 320. *Eresul comun popoarelor de a-şi da fiecare o origine divină sau cel puţin strălucită a pierit dinaintea râsului muşcător şi a criticei luminate.* CONV. LIT. VI, 156. *Dintre toate reformele, cea morală se face mai încet. Se schimbă o societate pe alte temelii – eresurile rămân încă multă vreme în picioare, ca un memento fatal.* BACALBAŞA, S. A. I, 249, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR.

6. (Livresc) Abatere de la preceptele morale. V. greşeală, păcat[2] (**1**), rătăcire, vină (**2**). *Mila cea adevărată întoarce şi adună pe cei vălmăşiţi şi rătăciţi..., dar să şi scade şi să stingă cu mulţimea grijilor..., şi să răceşte de tot cu sărăciia şi cu eresurile mândriei şi ale zavistiei.* PISCUPESCU, O. 107/1, cf. 132/7. *Te-ai despuiat de eresurile şi viţiurile tale, precum cineva se despoaie de o streanţă.* NEGULICI, E. I, 7/2. *O şopteşte-mi – zice dânsul – tu cu ochii plini d-eres Dulci cuvinte ne-nţelese, însă pline de-nţeles.* EMINESCU, O. I, 82. *O, îmi surâzi cu gura ta fierbinte, Tu, înger blând cu ochii plini d-eres.* id. ib. IV, 78. *Am înţeles... şi tocmai, pentru că am înţeles Mi-apare şi mai jalnic al dragostei eres.* CAMIL PETRESCU, T. III, 336. *După douăzeci de ani trec iarăşi pe-aceleaşi uliţi... Port acum în mine febra eternităţii, Negru prundiş, eres vinovat.* BLAGA, POEZII, 133. *Risipi negurile încuibate în el. Se simţi din nou sprinten şi brav, redat avânturilor tinere. Încolo cu netrebnicele îndoieli, şovăieli, erezuri!* C. PETRESCU, A. R. 57, cf. DL, DM, M.D. ENC., DEX, D. ENC. ♦ (Rar) Patimă, pasiune. *În ochii tăi citeam atât eres, Atâta dulce-a patimei durere, Că-n suflet toată, toat'o am culeş.* EMINESCU, O. IV, 283. *O iubea cu presimţiri, cu eres, pentru tot trupul ei, pentru faţa ei,... mai ales pentru ochii ei negri.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 307. ♦ (Învechit, rar) Obicei, apucătură, năravă (**2**). *Puse şi mai cu temei în urmare eresul lui Caragea de a să vinde caftanele pă bani, şi deteră năvală cine nu ai gândi la cinuri mari.* ZILOT, CRON. 76.

7. (Livresc) Erezie[1] (**4**). *Este eres şi perzare a cultiva numai ştiinţele într-un stat în care sânt de neapărată trebuinţă şi industria şi morala.* HELIADE, O. I, 586. *Totdauna m-au încredinţat că „Amadis" a fost cea dăntâi carte de cavalerie ce s-a ivit în Spania. Sânt de părere s-o osândim, fără cercetare, ca una ce a fost capul unui eres aşa de urâcios.* id. D. C. 39/27. *Cercetând lucrul... din punctul de vedere ştiinţific..., ajungem la concluziunea că eresurile, ce au avut scriitorii noştri şi care i-au condus în cercetările lor, trebuiesc lăsate în părăsire pentru a intra pe calea conştiincioasă ce este neapărată la aceste studii.* CONV. LIT. VI, 157. *Nu apăr adevărul, nu apăr un eres, Nu sânt la înălţime şi nu sânt dedesupt, Cu mine nu am luptă, cu lumea nu mă lupt Să-nving eu adevărul sau să-ntăresc minciuna.* EMINESCU, O. IV, 386. *Ea? Soarta!... Şi de aci o întreagă filozofie păgână, în faţa căreia orice convenţie e eres.* CARAGIALE, O. V, 50, cf. CADE. *Întâlneşti însă şi aci... eresul acesta, stăruitor... şi nedrept pentru memoria bătrânului mag de la Câmpina, că în anii săi din urmă, de când devenise spiritist, era un biet căzut în copilărie.* ARH. OLT. XII, 161, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, D. ENC.

8. (Învechit) Confesiune religioasă; lege (**A I 2**). *Şi pre mulţi din păgâni, turci, armeni, papistaşi şi de alte erese au întors de i-au botezat şi i-au uns cu sfântul mir şi i-au adus în credinţa cea adevărată a pravoslaviei.* ANON. CANTAC., CM I, 91. *Ş-au petrecut vremea sa mai mult cu învăţătura, isprăvind acolo multe scrisori, pre care le-au fost început la Ţarigrad, şi o scrisoare pentru eresul turcesc au isprăvit-o din nou.* CANTEMIR, S. M. 25/21. *Acesta linişti tulburările din lăuntru..., arătându-se părinte către toţi supuşii săi, ori de ce eres ar fi fost.* SĂULESCU, HR. I, 224/4. *Nici el însă n-a cutezat să se înfăţişeze ca domn de altă lege, ci a primit coroana din mâna episcopului ţerii... A stat la orice prilej de serbătoare în biserica noastră. Însă lumea-l bănuia că nu şi-a părăsit eresul.* IORGA, C. I. II, 58. ♦ Spec. (Învechit, rar) Credinţă religioasă a păgânilor; păgânism (**1**). *Vremea în carea au stâmpit în Moldova eresul păgânesc şi s-au priimit legea Hristianească nu arată istornicii nici cu o măturie luminată.* CANTEMIR, S. M. 310/8.

9. (Învechit) Convingere, crez. *Când tâlcuieşti pre vreun scriitoriu, ia sama, să ştii eresul lui, inima şi patima,... vârsta şi vremea pre carea au scris.* MICU, L. 173/19. *Şi toată viaţa lui, tot ce-a culeş Din unde, din munte, din vale, Tot sufletu-i june, tot scumpul eres Îl pierde în coardele sale.* EMINESCU, O. IV, 33.

II. (Prin Munt.; în credinţele populare; la pl.; în sintagma) *Eresuri de noapte* = numele unor duhuri rele, despre care se crede că pricinuiesc îmbolnăvirea unui copil. *Copilul scăldat cu apă care a stat noaptea afară şi peste care au trecut eresurile de noapte se îmbolnăveşte.* PĂMFILE, DUŞM. 268.

– **Pl.**: *eresuri* şi (învechit) *eresure*, (învechit, rar) *erese*. – Şi: (învechit şi popular) **eréz** (pl. *erezuri*), **irés** (pl. *iresuri* şi, învechit, rar, *irese*, PRAV. 347), **iréz** (SCRIBAN, D.; pl. *irezuri*, id. ib.) s. n., (învechit) **erésă** (pl. *erese*), **ereásă** (pl. *erease*), **erésie** (pl. *eresii*) s. f., (învechit, rar) **herés** (CANELLA, V. 162) s. n.

– Din v. sl. ересь.

ÉRES[2] s. n. v. **iriş.**

ERÉSĂ s. f. v. **eres**[1].

ERESENACEÁLNIC s. m. (Învechit, rar) Ereziarh. *Şi dzâcea sv[â]nt[u]l că sânt ceate de draci două: una, ceaia ce luptă pre oameni la chinuri streine, iară alta începătornică, ce să cheamă de face şi înşelăciune omenilor. Şi pre aceştia draci îi împarte satana fărmăcătorilor şi eresenacealnicilor.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 18[v]/28.

– Pl.: *eresenacealnici*.

– Din v. sl. ересеначалъникъ.

ERÉSIE s. f. v **eres**[1].

ERESIPÉL s. n. v. **erizipel.**

ERESIPÉLĂ s. f. v. **erizipel.**

ERESOMANÍE s. f. (Învechit, rar) Preocupare exagerată pentru răspândirea doctrinelor eretice (**1**). *În privirea relighiei*

Ferdinant avea cugetări tolerante; diputile însă eresomaniei gheniului acestor timpuri adese tulbură liniștea împărăției sale, încât, prin a sa înțelepciune, prin a sale cumpătate și prevăzătoare măsuri... și prin sinodul de Trient, la 1562, în cauza protestanților, nu putu împăca certile relighioase, nici putu se unească pre cii dizbinați cu Biserica Romei. SĂULESCU, HR. II, 275/3.

– Pl.: *eresomanii.*

– **Eres**[1] **+ manie**, după modelul unor cuvinte ca *megalomanie, melomanie, mitomanie* etc.

ERÉTE s. m. **1.** (La pl.) Gen de păsări răpitoare de zi, migratoare, cu corpul zvelt, robust, cu ciocul scurt, foarte curbat și cu câte un disc de pene pe părțile laterale ale capului (*Circus*); (și la sg.) pasăre care face parte din acest gen. Cf. BĂCESCU, PĂS. 214, 215, DER, M. D. ENC., DEX, DSR, DREV, D. ENC. ◊ *Erete de stuf* (sau *de baltă*) = pasăre cu penele de culoare brună-roșcată, cu capul și cu gâtul ruginii; șorecar (**1 f**), uliu de trestie, (sau de stuf, de baltă) (v. u l i u **I 1**) (*Circus aeruginosus aeruginosus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 102, 215, 216, LINȚIA, P. II, 233, DER, D. ENC. *Erete alb* = pasăre cu spatele de culoare sură-albăstrie și cu părțile inferioare albe; șorecar (**1 g**), uliu alb (sau uliul stepelor, uli de câmp ori palid) (v. u l i u **I 1**) (*Circus macrourus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 102, 216, LINȚIA, P. II, 243, D. ENC. *Erete sur* (sau *cenușiu*) = pasăre cu capul și gâtul de culoare cenușie-albăstrie și cu pântecele alb cu pete roșii-ruginii; șorecar (**1 h**), uliu sur (sau uli cenușiu) (v. u l i u **I 1**) (*Circus pygargus*). Cf. BĂCESCU, PĂS 102, 216, LINȚIA, P. II, 246, D. ENC. *Erete vânăt* (sau de *câmp*) = pasăre cu spatele, capul și gâtul de culoare sură-albăstrie și cu vârful aripilor negru; uliu vânăt (sau uli alb) (v. u l i u **I 1**) (*Circus cyaneus cyaneus*). Cf. BĂCESCU, PĂS 102, 216, LINȚIA, P. II, 240, DER, D. ENC.

2. Numele mai multor păsări răpitoare: **a**) (și în sintagmele *erete de porumbei*, CADE, BĂCESCU, PĂS 102, *herete mare*, BĂCESCU, PĂS. 102, regional, *hărete de găini*, id. ib.101, *hârâul găinilor*, id. ib. 102, 208, *hârău sur*, id. ib. 102, 202) pasăre din familia acvilidelor, de talie mijlocie, cu spatele de culoare cafenie-cenușie, cu partea ventrală albă cu dungi transversale brune-negricioase, cu aripile scurte, cu picioarele puternice și cu ciocul negru; se hrănește mai ales cu păsări (de curte); uliu (**I 1 a**), (regional) boaghe, cobăț, coroi, erie (**a**), găinar, porumbar[2] (**III**), șoavă[1] (**I 1 a**), șovan[1], uligaie (**1**) (*Accipiter gentilis gentilis*). Cf. KLEIN, D. 350, LB 261, 262, ISER, 244, STAMATI, V. 388[1]/26, HEM 818, CIHAC, II, 663, MARIAN, O. I, 122, 123, CONV. LIT. XXIII, 327, 336, 341, GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. 195, 197, TDRG 92, MINERVA, 936, CADE, DA II_1, 387, BĂCESCU, PĂS. 31, 80, 101, 102, 103, 104, 207, 208, 209, LINȚIA, P. II, 249, DL, DM, DSR; **b**) (și, regional, în sintagmele *hărete de porumbei*, BĂCESCU, PĂS. 31, 101, 212, *herete de vrăbii*, id. ib. 208, *hârâul păsărilor*, id. ib. 102, *arete de pui*, id. ib. 31, 212) pasăre din familia acvilidelor, mai mică decât specia precedentă, cu spatele de culoare cenușie-închisă, cu partea ventrală albă sau roșcată, cu dungi transversale dese de culoare brună-întunecată, cu aripile foarte scurte; păsărar (**2**), uliu (**I 1 b**), (regional) cobăț, erie (**b**), săbioară (**4**), ulete[1], uliac[1] (*Accipiter nisus nisus*). Cf. ENC. ROM. III, 1153, BARCIANU, 40, ALEXI, W., PĂCALĂ, M. R. 29, ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, 936, BĂCESCU, PĂS. 80, 101, 211, 212; **c**) (prin Transilv.; în formele *hârâu*, *hârău*) șorecar (**1 a**) (*Buteo buteo buteo*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 216, 220; **d**) (prin Transilv.; în forma *hârău*; și în sintagma *hârău de pădure*, BĂCESCU, PĂS. 102) acvilă pitică (*Hieraaetus pennatus pennatus*). Cf. id. ib. 229; **e**) (învechit; în formele *hareț*, *hăreț*, *hârăț*) codalb (*Haliaetus albicilla*). Cf. CIHAC, II, 505, BARCIANU, 295, ALEXI, W. 195; **f**) (și în sintagma *eretele rândunelelor*, CADE, ENC. AGR., BĂCESCU, PĂS. 102, LINȚIA, P. II, 147) pasăre din familia falconidelor, cu spatele de culoare cenușie-negricioasă, cu gâtul alb, cu partea ventrală albă-gălbuie, cu pete longitudinale brune-negricioase; se hrănește mai ales cu rândunele; șoim (**I 1 c**) (*Falco subbuteo subbuteo*). Cf. CADE, SIMIONESCU, F. R. 168, DA II_1, 387, BĂCESCU, PĂS. 31, 80, 104, LINȚIA, P. II, 147, DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET., DSR; **g**) (și în sintagmele *erete de iarnă*, CADE, ENC. AGR., BĂCESCU, PĂS. 102, 203, LINȚIA, P. II, 149, *erete pitic*, CADE, BĂCESCU, PĂS. 102, LINȚIA, P. II, 149) pasăre din familia falconidelor, cu capul, gâtul și spatele albastre-cenușii cu dungi negre și cu pântecele galben-roșcat cu pete brune; șoim (**I 1 d**), vindereu (**d**) (*Falco columbarius aesalon*). Cf. DA $_1$, 387, BĂCESCU, PĂS. 203; **h**) și în sintagmele *erete roșu*, CADE, BĂCESCU, PĂS. 102, LINȚIA, P. II, 160, regional, *arete de păsărici*, BĂCESCU, PĂS. 31, 204, 212, *arete de brăbeți*, id. ib. 31, 204) pasăre din familia falconidelor, cu capul și gâtul de culoare cenușie cu pete negre, cu spatele roșu-cărămiziu și cu partea ventrală de culoare deschisă cu pete negre; vindereu (**a**), vânturel[1] (**II 1 a**), (regional) șurligaie (**1 b**) (*Falco tinnunculus tinnunculus*). Cf. DA II_1, 387, BĂCESCU, PĂS. 102, 103, 205; **i**) (și în sintagmele *erete de seară*, CADE, SIMIONESCU, F. R. 167, BĂCESCU, PĂS. 102, LINȚIA, P. II, 151, *herete de noapte*, BĂCESCU, PĂS. 102) pasăre din familia falconidelor, cu capul și spatele cenușii, cu pântecele ruginiu-aprins, cu coada neagră-surie; vindereu (**b**), vânturel[1] (**II 1 b**) (*Falco vespertinus vespertinus*). Cf. DA II_1, 387, BĂCESCU, PĂS. 103, 205; **j**) (și în sintagma *herete roșu mic*, BĂCESCU, PĂS. 102, LINȚIA, P. II, 158) pasăre din familia falconidelor, cu spatele roșu-cărămiziu, cu capul, aripile și coada albastre-cenușii; vindereu (**c**), vânturel mic (v. v â n t u r e l [1] **II 1**) (*Falco naumanni naumanni*). Cf. DA II_1, 387. *Cine va prinde cu hărățul orice.* PRAV. GOV., ap. TDRG. *Acestea să le urâți den zburătoare și nu se vor mânca, scârbe sânt: vulturul și gripsorul... Și corbul de noapte, și hărețul, și stârcul.* BIBLIA (1688), 77[1]/37. *Toată pasărea curată veți mânca. Și dentr-acestea să nu mâncați den iale: vulturul și gripsorul,... Și erodion, și lebădă, și stârcu, Și hăreți, și păun, și lipitoarea.* ib. 137[1]/6. *Iară înaintea vulturului mai aproape sta paserile, carile sau în colți, sau în unghi lance otrăvite aducătoare de rane netămăduite au, precum ieste brehnacea, șoimul, uleul, cucuvezul, coruiul, hârățul... și altele asemena acestora.* CANTEMIR, I. I. I, 31, cf. 237, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POEN. – ARR. – HILL, V. I, 560[1]/43. *Ereții, curuii și până la cele mai mici pasări, cu mai mult cuvânt acvilele, cele mai curagioase decât cellalte toate, vânează singure.* ARISTIA, PLUT. XXXI/11, cf. 57/29, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Doamna de Villefort cercă ceea ce trebuie să cerce ciocârlia când vede pe eretele restrângând pe d-asupra capului ei cercurile-i ucigătoare.* BARONZI, C. VIII, 51/18, cf. COSTINESCU, I, 513, LM 239, 288. *Ăștia să fie cruci de voinic? ei să ție potera în loc? Oameni de cârji! babe bătrâne! să lase codrii ereților.* DELAVRANCEA, S. 171, cf. DDRF. *Să ne îndreptăm spre Roma iarăși făr' de remușcare, Când pe crestele Matenei Padul trece-va-n șioi,... Când amoruri monstruoase cerbi cu tigri vor uni Și porumbii cu hereții.* OLLĂNESCU, H. O. 381. *Uliu sau erete? – Erete, zise Ionel.* TAFRALI, S. 102, cf. TDRG 721, 722. *Lecțiile de zbor se făceau dimineața, spre răsăritul soarelui,... căci ziua era primejdios din pricina hereților, care dădeau târcoale pe deasupra mirиștei.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 226, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ereții se înălțară din pădurile câmpiei și cu țipete ascuțite zburară de zor, spre miazănoapte.* GALACTION, O. 276. *Găinele mele? – Hereții, ulii, dihorii și vulpile le prânzesc regulat.* VISSARION, B. 141. *Deodată un erete, Poliței din naștere, Peste baltă și boschete Vine-n recunoaștere.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 35. *Să-mi ducă hârâul și rățușca.* VLASIU, A. P. 49. *Cei doi tovarăși înțeleseră lămurit că leahul dorește să le arate vrednicia eretelui.* SADOVEANU, O. V, 592. *Balta își schimba numaidecât fața și o viață extraordinară pornea în jurul meu,... supravegheată atent de poliția aeriană a vulturilor și a ereților.* id. ib. XIV, 518. *Pe cerul nalt ereții Cunună torc din zborul nemișcat Poienii ce atârnă pe pereții De stânci.* PILLAT, P. 116, cf. SCRIBAN, D. *Evocarea simbolică a luptei aeriene, între un vultur și un erete, în care se zbate însăși tragedia izolatului său erou, este larg evocatoare.* CONSTANTINESCU, S. IV, 287. *Iepurii pândiți de ereți, șoarecii de câmp, vulpea de stepă, ieșiră după ploaie să miroasă aerul spălat.* V. ROM. decembrie 1950, 26. *Iată șoimul, iată uliul, iată eretele, mai vioi și mai mic.* ARGHEZI, S. VIII,

175. *Când secera sclipește prin lanuri, nu mai vezi jos decât velința moale a paielor, iar pe cer câte un erete învârtindu-se rar.* CĂLINESCU, O. IX, 26, cf. 270. *Neatins de om, neajuns de ereți, Bătrân, bătrân, în imperiul meu Bradul bărbos străjuiește mereu.* BLAGA, POEZII, 177. *Coboară furișându-se tot printre umbre – uliul cel rău – hârâul.* CAMILAR, N. II, 20. *Închise ochii. Cele mai frumoase amintiri ale vieții lui erau imagini din sat:... zborul lin al ereților crucificați pe cer, mările de grâu verde, unduind.* T. POPOVICI, S. 125. *Cosma Răcoare saltă în șea. Sperie-n goană somnul ereților Cosma Răcoare, inima mea.* LABIȘ, P. 85, cf. L. ROM. 1966, 96, TAMÁS, ET. WB. 432. *Pădure rotitoare râvnită de ereți.* DOINAȘ, A. P. 39. *Ambrozie purta pe o mănușă de fier un erete îmblânzit.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 7, 15/1, cf. H I 205, 383, II 117, 299, IV 196, VII 481, IX 122, XVII 229, XVIII 261. *Ei averă trei surori, fete mari de măritat, și le dădură după cine le ceru mai întâi: pe cea mai mare după un vultur, pe cea mijlocie după un hărău (uliu) și pe-a treia după un lup.* RETEGANUL, P. III, 44, cf. VÎRCOL, V. 94, L. COSTIN, GR. BĂN. 116. *Băcile de la Cârștești O mâncat păsări domnești; Foaie verde de dudău, O fo' carne de hârău.* ȘANDRU – BRÎNZEU, JINA, 60, cf. CHEST. V/3 supl., 9 supl., 17 supl., 68 supl., ALR I 1 050, ALR II 4 358/886, L. ROM. 1959, nr. 5, 73. ◊ (Ca termen de comparație, de obicei cu aluzie la agerimea păsării) *Îndată ce cumpăra cineva un covrig sau un măr, el se repezea ca un erete și i-l smulgea din mână.* GHICA, S. 677. [Efemeridele] *după împlinirea chemării împerecherii... cad moarte, spre marea bucurie a peștilor, cari se aruncă asupra lor ca ereții.* ATILA, P. 63. *S-a repezit atunci ca un erete să-l mai strângă încă o dată de gât.* ARDELEANU, U. D. 219. *Slujitori cu ochii rotunzi, ca de erete.* I. BARBU, J. S. 119. *Ca un erete, Lucu Silion se năpusti spre ea, îi smulse coșul... și porni în goană după birjă.* VINEA, L. I, 12. *Principele privea sera pustie, în care mai pluteau într-un zbor moale papagalii, mari cât ereții.* BARBU, PRINC. 27. (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Și ca pasărea erete când în zbor vede supt el Pe Baltă vrun cârd de rațe..., D-acolo din înălțime să se repează pe loc Și cu însălbătăcire să se lase în mijloc.* PANN, E. IV, 64/21. ◊ (Într-o construcție comparativă) *Cine știe ce gânduri se perindau sub fruntea ei de erete.* VINEA, L. II, 276 ♦ (Art.; regional; în construcția) *De-a eretele* = de-a puia gaia, v. p u i[1] (**I 1**). Cf. SĂGHINESCU, V. 92, ȘĂINEANU, D. U.

3. (Ornit.; învechit, rar; în formele *hăreț, hâreț*) Cufundar (*Podiceps cristatus cristatus*). Cf. LB 256, POLIZU, 531, BARCIANU, 295.

– Pl.: *ereți*. – Și: (popular) **heréte**, (învechit și regional) **hărét**, (învechit) **hărăț**, **heréț** (BIBLIA 1688[2] III, 97), **hărăț**, (regional) **eréț** (ALR I 1 050/690), **aréte** (POEN. – AAR. – HILL, V. I, 560[1]/43, HEM 818, MARIAN, O. I, 123, CONV. LIT. XXIII, 327, ENC. ROM. I, 245, BARCIANU, 40, ALEXI, W. 25, TDRG, PASCU, S. 39, RESMERIȚĂ, D., CADE, DA II_1, 387, BĂCESCU, PĂS. 31, 204, 207, 211, 212, LINȚIA, P. II, 147, 249, L. ROM. 1966, 96, FD VI, 279, CHEST. V/3 supl., 9 supl., 17 supl., 68 supl., ALR I 1 050/750, 786, 896, 922, 940, 990, ALR II 4 358/886, L. ROM. 1959, nr. 5, 73), **arétiu** (BĂCESCU, PĂS. 31, L. COSTIN, GR. BĂN. 116), **herău** (ALEXI, W. 197), **heréu** (MARIAN, O. I, 122, CONV. LIT. XXIII, 336, ENC. ROM. II, 687, III, 1153, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG 92, DA II_1, 387, LINȚIA, P. II, 249, CIORĂNESCU, D. ET. 312, TAMÁS, ET. WB. 432), **hărău**, **hărău** (BĂCESCU, PĂS. 208), **hăréte** (MARIAN, O. I, 123, TDRG 92, 722, CADE, DA II_1, 387, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 101, CIORĂNESCU, D. ET. 312, L. ROM. 1966, 96, TAMÁS, ET. WB. 433, H IX 122, VÎRCOL, V. 94, ALR I 1 050/740, 760, 764, 768), **haréte** (DA II_1, 387, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 212, CIORĂNESCU, D. ET. 312, TAMÁS, ET. WB. 433, L. ROM. 1966, 96, VÎRCOL, V. 94, ALR I 1 050/770, 776), **haréț** (ALEXI, W.), **harétiu** (BĂCESCU, PĂS. 101, L. COSTIN, GR. BĂN. 116), **hirău** (DA II_1, 387, TAMÁS, ET. WB. 432, VÎRCOL, V. 94), **hiréte** (DA II_1, 387, BĂCESCU, PĂS, 102, VÎRCOL, V. 94, CHEST. V/3 supl., 17. supl.), **hieréte** (BĂCESCU, PĂS. 205), **hârău**, **hâreț** (BĂCESCU, PĂS. 205), **hâréte** (DA II_1, 387, BĂCESCU, PĂS. 203, 205, 208, 209, L. ROM. 1966, 96, TAMÁS, ET. WB. 433, H I 383, II 117, XVIII 261, VÎRCOL, V. 94, ALR I 1 050/744, 839, 840), **hârău** (BĂCESCU, PĂS. 102, 208, 216), **hrău** (id. ib. 103), **hreț** (id. ib.), **irău** (id. ib. 209) s. m.

– Variantele în *-eu, -ău*: **hereu**, **hărău**, **hârău** etc. < magh. **herjó**. – Variantele cu *-eț, -ăț*: **hereț**, **hărăț** etc., prin înlocuirea terminației *-ău*, confundată cu sufixul *-ău*, prin *-eț, -ăț*. – **Herete**, **hărete**, **erete** etc., singulare refăcute de la formele în *-eț, -ăț*, considerate ca plurale. – **Arete**: prin confuzie cu *arete* „berbec".

ERETECRÍT s. m. v. **eretocrit.**

ERÉTIC, -Ă subst., adj. **1.** S. m. și f. (Rar la f.) Adept, susținător sau propovăduitor al unei erezii[1] (**1**); persoană care se abate de la dogmele religiei creștine (ortodoxe). V. n e c r e d i n c i o s (**3**), p ă g â n (**3**), s c h i s m a t i c. *Că va să judece tuturora carei au fost, de la Adam până la sfârșenie, elinilor și jidovilor și ereticilor și carei au fost în creștinătatea ceaia dereapta ș-au greșit.* CORESI, EV. 36. *Ce se lepădă de H[risto]s și rău eretic se fece, că era prea cărtulariu, de scrise hule rele spre H[risto]s.* MOXA[2], 136. *Atunce se creștină Alamundar, domnul turcilor. Merseră la dins acei eretici manihei, de vrea să-l scoaţe den credința dereaptă la eres.* ib. 151. *Oarecine va mânca cu armeni sau cu pavlicheni sau cu alți eretici orcarii sau, mai vârtos, cine va ave liubov cu dinșii, acestuia-i grăiaște legea lui Dumnezeu să se lase de aceștia.* PRAV. GOV., ap. HEM 1700. *Aceia oameni,... carii pentru neștiința se depărtară cu învățături striine, și cu proastă și scurtă mintea lor răzluşindu-se den credința adevărată, protivnică besearicii lui D[u]mnezeu, cu ereticii împreunându-se* (a. 1642). GCR I, 98/4. *Numai sănguri calvinii și liutranii, ereticii din vremea de-acmu, legătura lucrurilor celor bune nu o vor.* VARLAAM, C. 28. *După darea cea scrisă și nescrisă a dumnedzăieștilor apostoli a besearecei noastre ceii pravoslavnice, au tâlcuit și nesmintite noao pravoslavnicilor le-au dat: cu mintea să le ferim, cu gura să le mărturisim..., întru vădirea ereticilor și întru tăria pravoslavnicilor creștini.* id. O. 188. *Și ca să nu să vază ceva că iaste răsărit de la pravoslavie, toți eriticii din țara sa vrea, au să-i întoarcă, să fie la o lege, au să iasă din țară.* URECHE, L. 157. *Cela ce va huli pre patriarhul de față sau și în taină, nu să va numai aforisi,... ce încă și ca un eretic să va cerceta.* PRAV. 245, cf. 281, 297. *Și cu adevăr era ca un tunet învățătura lui... De acestu tunet să cutremurară toți ereticii.* N. TEST. (1648), 191[r]/31. *Această carte: întâiu îndeamnă pre credincioși să ție credința dereaptă și cunoștința adevărată a lui I[isu]s H[risto]s... și să rămâie vârtoși în credință, într-aceaia împrotiva ereticilor.* ib. 192[v]/10, cf. 192[r]/3. *Sf[i]ntel[e] săboară, șeapte a toată lumea, care la ce dzile de împărat s-au făcut și împotriva a căror eretici* (cca 1650). GCR I, 146/15. *De când au început cărțile pravoslaviei la mâna ereticilor, ei n-au lipsit a nu băga câte ceva zizanii* (a. 1652). id. ib. 158/36. *Poruncescu dumnezieștile scripturi să te lepezi de eritici, să nu faci taină cu dânșii, nici să vorbești multu cu ei.* NEAGOE, INV[2]. 171. *S-au strâns sv[i]nții părinții noștri... asupra lui Serghie și Pir, și Pavel ce era eritici monothelici și altor eretici ce era în gândul lor.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 18[r]/28. *Văzând sv[â]nt[u]l împărat turburând iriticii sv[â]nta besearică a lui D[u]mn[e]dzău, că era căzuți mulți și din ep[i]sc[o]pi într-aceaia ereasă, și să mira cum va face.* id. ib. octombrie 76[v]/5, cf. noiembrie 128[v]/9. *Arătaiu d[u]mneavoastră multe feliuri de eretici..., carii stau împotrivă credinței noastre.* CHEIA ÎN. 26[v]/2. *Întru acea vreme... stăpânind Mitropolia Țărâi Ardealului până în 24 de ani, și multă vreme luptându-se cu eriticii pentru sfânta pravoslavie a Bisericei Răsăritului* (a. 1687). REV. CRIT. I, 393. *Ioan... pe urma tuturor au scris Ev[an]ghelia, rugatu fiind de ep[i]scopii Asiei, și împotriva lui Chirinth și altor eretici* (a. 1693). GCR I, 307/28. *Ștefan Vodă... au scos den țara sa ereticii, pre carii îi siliia să-i aducă la pravoslavie.* N. COSTIN, L. 430, cf. 52. *Acela ce iaste adevărat domnu te-au pus pre tine domnu aceștii lumi, ca să faci răsipire ereticilor, certare tiranilor... și apărătoriu besericii și preaiubitoriu*

țărâi. id. C. 271. *Ce împietrită inima ereticului Laslău (așea numește hronicul pe catolici, eretici) nicidecum ascultare rugămintelor Savei a da.* CANTEMIR, HR. 140. *Și cu tunul credinții gonește departe pre vrăjmașii bisericii, pe eretici.* ANTIM, 0. 50. *Să nu se cetească cărțile ereticilor, nici dăscălîile și învățătura lor cea hulitoare să nu să asculte.* id. ib. 375, cf. 128. *Împărăteasa tuturor, Născătoare de D[u]mnezeu, ceea ce ești lauda pravoslavnicilor, râsipește întârâtarea ereticilor și rușinează fața celor ce nu se închină, nici cinstesc preacinstită icoana ta.* MINEIUL (1776), 200^{r1}/16, cf. 68^{v2}/17. *Strămoșii noștri... de la eritici încă trebuia să sufere multe rele, dimpreună cu ceialalți pravoslavnici creștini.* ȘINCAI, O. I, 101, cf. 218, 428, II, 285. *Și ereticii cei de un cuget cu Arie șezând mai jos decât toți* (a. 1805). GRECU, P. 241. *Toți eriticii a tuturor limbilor din Europa, carii tocma sânt tăiați de către Besearica Romei, întrebuințează în scrisoarea lor slovele romanilor.* MAIOR, IST. 257/20. *Greu dară greșesc aceia carii pre eritici îi bagă prin temnițe, îi chinuiesc, îi spânzură, îi ard de vii.* id., în ȘA I, 72, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Pre mulți din ereticii rascolnici i-au întors la dreapta credință* (a. 1811). BV III, 39. *Sfintele șapte săboară în ce vreme s-au făcut... și împrotiva a ce eritici și cu ce răspunsuri au stătut sfinții părinți* (a. 1815–1816). CAT. MAN. II, 251. *Vreun eres sau vreun eretic nu s-au arătat nici odinioară în Moldova, cu cât mai puțin să se poată încuiba.* CANTEMIR, S. M. 311/1, cf. DRLU, LB. *Nici însuși sântul papa n-a fulgerat atâta, Din culmea Vaticanului, urgie și anateme, Când Luther ereticul se puse să proteste.* HELIADE, O. I, 378, cf. I. GOLESCU, C. *Vai de voi, ereticilor, când vă veți înfățișa înaintea Domnului, ce răspuns veți da pentru mulțimea dă oameni ce ați prăpădit pentru al vostru...interes?* id., ap. ZANNE, P. VIII, 35. *Niciodată n-a fost altă nație cu atâta urâciune și asprime către eretici ca grecii.* CĂPĂȚINEANU, M. R. 211/10. *Prin doctrina acestor eretici ai Besericei Apusului, sprijiniți și de o samă din prințipii Ghermâniei,... se iscă un război între aceștia și între catolici.* SĂULESCU, HR. I, 16/26. *Ereticul Ioan Hus, teologul din Praga, giudecându-se de Sinod, se arse.* id. ib. 176/9. *Aceștia, ca unii ce era sirguitori apărători a credinții cei drepte, prin a lor ritorisire se înarma asupra catolicilor și ereticilor.* ASACHI, I. 217/6, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I., 804^{2}/3. *Albiga, cet[ate] cu 11 mii lăc[uitori]. De la aceasta ș-au împrumutat numele ereticii albighenzi.* RUS, I. I, 221/6. *Îndată după suirea lui pe tron au început a zidi biserici, au poroncit a se alunga toți eriticii din statul Moldaviei.* IST. M. 161/22. *Învățătorii cristiani, aflând în argumentăciunea silogistică o dogmă defensivă și ofensivă de opus ereticilor, se servea cu logica lui Aristotele spre apărarea cristianismului.* LAURIAN, F. 180/30, cf. ISER. *În adunarea prelaților la conciliul de la Latran,... s-a declarat ca zișii suverani să izgonească în curs de un an pe toți ereticii din regatele lor.* NEGULICI, E. II, 23/28, cf. 25/30. *Au mustrat cu generozitate pe ariani, precum și pre Valente imperatorul, ca pe un eritic.* CALENDAR (1852), XVIII/1, cf. STAMATI, V. 396^{2}/22, 452^{1}/5. *Incuizițiunea a început și ea a se ocupa de aceste dialoage, dar nu într-un chip foarte folositor pentru autorul lor. Galileiu a fost învinovățit de eretic.* BARASCH, M. II, 74/25, cf. POLIZU. *Boierii, el, căpitanii... Aduc laudă și slavă cerescului Împărat. Mulțămindu-i c-umilință de mila ce-au revărsat, Piste țara ce slăvește numele său cel mărit, Nelăsându-o în prada ereticului cumplit.* NEGRUZZI, O. I, 75, cf. II, 398. *Papa Alexandru III celebra la Roma triumful Bisericei în contra ereticilor.* FILIMON, O. II, 124, cf. ANTONESCU, D. 222. *În Bosnia, Serbia, Basarabia și-n celelalte părți limitrofe locuiesc mulți schismatici și eretici.* HASDEU, I. C. I, 65. *Cei dântâi părinți și doctori... au pus la cale ca ereticul să fie înștiințat mai intâi, pe urmă, de va stărui în rătăcirea sa, să se depărteze din Biserică.* BARONZI, I. L. II, 170/24, cf. CANELLA, V. 162, FROLLO, V. 207, CIHAC, II, 658. *Ereticii au făcut mai mult rău ecleziei decât păgânii.* LM. *Germanii... au avut un cler mai neîngăduitor decât italienii, ba mai mult încă, biserica reformată din Germania poartă aceeași maculă de judecăți a ereticilor, de arderi de viu a vrăjitoarelor ca și biserica cea catolică.* EMINESCU, O. XI, 73, cf. XIV, 77. *Mă grăbesc a-ți expedia cartea teologului Drews. Deie Maica Aceluia despre care vorbește atât de puțin respectuos acest eretic să poți recăpăta somnul și liniștea d-tale.* CARAGIALE, O. VII, 165, cf. DDRF. *În timpul domniei regelui Vladislav Cumanul... prigonirile îndreptate contra păgânilor, ereticilor și schismaticilor iau un caracter de tot ascuțit.* XENOPOL, I. R. III, 34, cf. VI, 166. GHEȚIE, R. M. *Martin de Tours... s-a întrepus la împărații Valentinian I și Maxim pentru cruțarea vieții ereticilor prisciliani.* ENC. ROM. III, 215. *Nestoriu, arhiep[iscop] în Constantinopole..., inimic neîmpăcat al ereticilor ariani și macedoniani.* ib. 385, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Eu niciodată n-am să te las să iei pe-o eretică!* DUNĂREANU, N. 83, cf. 70, MURNU, GR. 22, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE, DA II$_{1}$, 892. *La slavi, versiunii cunoscute din hronografie i se suprapune apocriful despre „Prorocirea Savilei", datorită ereticului Ieremia Bogumil.* DR. VII, 305. *Fiind papistaș și iritic, adică nefiind de-o nație și de-o lege cu noi,... lui să nu-i săruți mâna.* SADOVEANU, O. X, 46. *Slujitorii marelui papias mânau cu boldurile suliților oameni sărmani spre închisori; cuvioși monahi umblau ca să descopere iritici și binevoiau a-i bate cu toiegele în cap,... pentru credința cea adevărată și în numele lui Iisus.* id. ib. XII, 105, cf. XIII, 448, SCRIBAN, D. *Iluștrii mei unchi pun la cale o nouă bulă împotriva ereticilor chemați husiți?* KIRIȚESCU, G. 359. *Nu mai puțin renumită a rămas polemica lui Valla cu predicatorul franciscan Antonio da Bitonto, cunoscut prigonitor al „ereticilor".* VIANU, L. U. 28. *Maior combate pe acei „eretici" care neagă acest imperiu duhovnicesc, ca fiind neîntemeiat.* BLAGA, G. 189, cf. DL, DM. *În Evul Mediu, ereticii erau excomunicați și supuși la chinuri.* DER II, 287, cf. L. ROM. 1964, nr. 2, 154. *Misionari au fost în adevăr în Dacia: Audius din Mesopotamia exilat de Constantin cel Mare, privit ca eretic, a înființat o comunitate și chiar mănăstiri pentru goții din nordul Dunării.* PANAITESCU, C. R. 101, cf. H. MIHĂESCU, GR. 142, 187, DN^{2}. *Fumegau în timpuri ereticii pe ruguri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 11, 5/3. [Dumnezeu] *s-a smerit și s-a furișat printre noi luând ca și noi calea nașterii din femeie și trup cu adevărat omenesc (trupul Domnului n-a fost, cum le-a plăcut unor eretici să creadă, o nălucă).* STEINHARDT, J. 201, cf. M. D. ENC., DEX, DN^{3}, DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN, CC IV–V$_{2}$, 191.

2. Adj. (Despre oameni) Care profesează, susține sau propovăduiește o erezie[1] (**1**); care se abate de la dogmele religiei creștine (ortodoxe). *Stătu Consta împărat, nepotul Iracliei, și avea întru inimă dentâiu-și credință rea, că era eretic și învăluiia rău pre pravoslavnici.* MOXA^{2}, 161. *Dispot Vodă... blând să arăta și tuturor cuvios și aiavea pravoslavnic, iară la taină eretic.* URECHE, L. 163. *Când să va tâmpla bărbat cu fămeaie să fie amândoi eretici, și unul de dânși să va întoarce spre pravoslavie și spre direaptă credința creștinească, și celalalt obraz să rămâie tot retic (eretic* MUNT.*), atunce obrazul cel creștin poate să se împreune cu alt obraz creștin.* PRAV. 150. *De să va găsi că s-au cununat bărbatul cu muiarea cea creștină mai apoi, după ce s-au despărțit de muiarea cea eretică, atunce nunta cea dentâi rămâne dezlegată.* ib. 151, cf. 132. *Iară... prigoanele și sfadele pentru leage conteneaște-le, că-s deșiarte și fără de folos. Omul eretic, după una și altă dojană, leapădă-l.* N. TEST. (1648), 289^{r}/15. *Mai nainte de acel săbor, adec[ă] de al patrulea, fusease trei vrăjmași procleți eretici* (a. 1652). GCR I, 163/34. *Trudind mult pentru pravoslavnica credință și minunând pre eparhul cu stavărul și nemutatul gândului său și încheind cuvinte de învățături, cu mijlocul cărora au clătinat gândurile inoslavnicilor eretici.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 1^{v}/22. *Iară o muiare spurcată, eretică ce băusă păharul ereselor, luă o piatră și-l lovi în tâmple.* id. ib. noiembrie 128^{v}/24. *Încă scrie Gheorghii Chedrino pentru o femeaie eretică în dzilele lui Arcadii împărat* (a. 1680-1700). GCR I, 246/15. *Iară cele... prici și sfăzi de leage părăsește-le, pentru că sânt nefolositoare și deșarte. Pre omul eretic, după una și a doao mustrare, părăsește-l.* BIBLIA (1688),

901[2]/10. *Neuniții, nici iritici a fi, nici shismatici, mai ales în neamul românesc, a nu se putea aeve zice, să arată* (a. 1787). BV II, 317. *Și în orașul Cotnar, unde lăcuia atunci mai cu samă sasi și unguri, au făcut școală, în carea au pus dascali tot eritici, și pe pruncii moldovenilor îi silea se învețe acolo.* ȘINCAI, O. II, 285, cf. KLEIN, D. 338. *Și au pentru aceaia vei zice că toată lumea trăbuie să se unească cu acel episcop într-atâta, cât, oricarele în toată lumea cu dânsul nu s-ar uni, să fie eritic sau shismatic?* MAIOR, în ȘA I, 61, cf. DRLU, POEN. – AAR. – HIL, V. I, 804[2]/3, STAMATI, D. *Văzui popi mulți eretici Cu dascăli și grămătici Aruncați cu capu-n jos, În focul cel flăcăros.* PANN, ap. GCR II, 323, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., PROT. – POP, N. D. *Popa Grigorie din Măhaci... nu era om prost și nu era nici eretic, căci n-ar fi copiat cu atâta îngrijire un catechism foarte ortodox.* CUV. D. BĂTR. II, 259, cf. FROLLO, V. 207, COSTINESCU, CIHAC, II, 658. *Încercă prin toate mijloacele a dovedi că Ioana este eretică și vrăjitoare.* ODOBESCU, S. I, 17. *Scaunul roman adresă scrisori călduroase de exortație către mai mulți catolici din Serbia și din Albania,... lăudă meritosul lor proiect, deja în execuție, de-a scutura jugul unui domnitor eretic și neomenos.* EMINESCU, O. XIV, 152, cf. DDRF. *Elementul dominator sub care zăceau românii era din acele ce se aprindeau ușor la ideea religioasă. Era deci firesc lucru ca el să considere drept eretici și apostați pe toți acei ce se închinau în altă formă către dumnezeire.* XENOPOL. I. R. II, 116, cf. GHEȚIE, R. M. *Bogomilii, ca și frații lor albingensii, și alte secte eretice din Evul Mediu, aveau o literatură poporană a lor, în toată puterea cuvântului: cântece, povești, descântece, cimilituri etc.* ENC. ROM. I, 520, cf. 256, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D. *În 1520 papa l-a anatemizat. În 1521 și-a apărat doctrina la dieta imperială din Worms, care a pronunțat asupra lui sentința de condamnare, declarându-l eretic.* MINERVA, 635, cf. GÁLDI, M. PHAN. 203, DM, CIORĂNESCU, D. ET. 3 198, DN[2], M. D. ENC., DEX, DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC. ♦ (Învechit, rar; despre oameni) Care nu respectă legea (**II 1**). *Cu strașnic și în veci stătătoriu giurământ, pre nume și viața a marilor împărați ne giurăm..., ca oricine vrăodănăoară împotrivnic, neascultătoriu sau viclean epitropilor împăraților noștri milostivi s-ar afla, din ceata, neamul, cinstea și adunarea noastră afară să-l scoatem, și obștii nepriietin, legiuirilor eretic și pravilelor călcătoriu să-l cunoaștem.* CANTEMIR, I. I. I, 235. ♦ (Despre doctrine, scrieri religioase etc.) Care ține de o erezie[1] (**1**), referitor la o erezie[1], caracteristic unei erezii[1]; (italienism, rar) eretical. V. e r e t i c e s c. Cf. NEGULICI. *Catechismul cel heretic să fie casat și să se tipărească altul.* BARIȚIU, P. A. I, 216. *Constituțiunea va rămâne literă moartă, dacă nu se asigură toate prerogativele Bisericei Catolice față „cu confesiunile heretice".* id. ib. II, 730. *Nu s-a gândit la pericolii ce putea ieși pentru dânsul... într-un secol, unde toată ideea nuoă, spre a reforma greșelile în cunoștințele omenești, a fost osândită ca o crimă eretică și impardonabilă.* BARASCH, M. II, 74/11. *Au învățat dogmele credinței ortodoxe, au tradus din evreiește „Testamentul Vechi" și l-au edat scris foarte frumos, curățit de toată falsificația eretică.* CALENDAR (1854), XXXI/5. *O altă enumerațiune analogă a scrierilor eretice, în mare parte bogomilice,... se află într-un codex slavic.* CUV. D. BĂTR. II, 256. *Popa Grigorie din Măhaci... propaga tot felul de apocrifuri eretice, numai... din lipsa unei solide instrucțiuni teologice.* id. ib. 259, cf. COSTINESCU, LM. *Cele religioase sânt mult mai vechi, avându-și originea în cărțile populare canonice sau eretice.* REV. IST. II, 314, cf. ȘĂINEANU, Î. 171. *Întrebuințând limba românească, spre a pătrunde în cugetul închinătorilor, ar fi provocat și pe români a se sluji de acelaș organ, spre a răspinge eretica doctrină.* XENOPOL, I. R. VII, 61, cf. GHEȚIE, R. M. *Cauzele... sânt încă spiritul de toleranță și ignoranța clerului român, care nu știa deosebi totdeuna dogmele eretice de cele oficiale.* ENC. ROM. I, 520. *Mișcarea eretică a husitismului, ivită în mijlocul catolicilor din Bosnia, ajunsese până la ungurii din miazănoapte.* IORGA, C. I. II, 122. *Varlaam găsi cu bucurie la Udriște Năsturel o sumă de „cărți nouă" și... „cărțulia mică" a „Catechismului eretic din Bălgrad".* id. L. R. 153, cf. ȘĂINEANU, D. U., MINERVA, 201, CADE, SCRIBAN, D. *Dacă... ne luăm după un fir creștin, fie și eretic, gnostic sau bogomilic, diavolul e și el emanat din Tot.* CĂLINESCU, O. XIII, 99. *Este cunoscută mișcarea eretică a discipolilor lui Petrus Valdus în secolul al XII-lea,... căreia biserica îi răspunde printr-o represiune de exterminare.* VIANU, P. 27, cf. DL. *Cu banii luați își tipări un volum de predici eretice.* T. POPOVICI, S. 141. *În răsăritul Europei, cea mai importantă dintre aceste mișcări... a fost bogomilismul, derivând în privința doctrinei religioase din maniheism, și din alte doctrine... eretice, din Imperiul Bizantin.* PANAITESCU, C. R. 337, cf. DN[3], NDN. ◊ F i g. *La 326,... au descomunicat pre Arie, ce era preotul acestei Biserici, cunoscând opinia lui cea vlasfimitoare și lungoarea eretică ce se încuibase în inima lui.* CALENDAR (1852), XVIII/27.

3. S. m. (Învechit) Păgân (**1**). *Așijderea, când au fost price pentru botezul eriticilor, de trăbuie să se primească sau ba, au ostoiatu-s-au Sfântul Chyprian...?* MAIOR, în ȘA I, 59. *Eretic și jidov împotriva creștinilor nu să priimesc spre mărturie, iar unul pentru altul mărturisesc.* PRAVILA (1814), 75/16. *Văzu că... se află în fața altor păgâni, altor eretici, în fața barbarilor, a goților, a vandalilor..., a francilor.* BARONZI, I. C. I, 221/14. *Urmașii lui, geloși de a sa mărire,... se gândiră a-și face loruși monumente, decât a consacra pe cele ce aminteau poporului neasemuita glorie și dreptate a ereticului Traian.* ODOBESCU, S. III, 72, cf. ALEXI, W. 197.

4. S. m. (Rar) Ateu, necredincios. *Păi, dacă lumea toată e Dumnezeu, atunci se cheamă că și ucigașul e o părticică din Dumnezeu, și ce face, face cu voia lui. Se poate așa ceva? Ești un „eretic".* CĂLINESCU, O. IV, 8. *Ca un eretic stau pe gânduri și mă-ntreb: De unde-și are raiul Lumina?* BLAGA, POEZII, 19.

5. S. m., adj. (Învechit și popular) (Om) ticălos, mârșav, nemernic; (om) crud, nemilos. *De paguba pe care a pricinuit-o Sfinției Tale acel vrăjmaș din Zakyntos, ereticul și anticristul, blestematul fiu al pierzaniei, ce pot să zic, decât numai Domnul să-i steargă... defăimătorul și spurcatul său nume... din cartea vieții* (a. 1707). MS 1975, nr. 2, 11. *Rude și amici Ai persecutat Și de eretici Te-ai înconjurat, Doctor șarlatan Ministru dușman.* ALEXANDRESCU, O. I, 367. *Inchizitorii eretici au abuzat de puterile cu care erau învestiți, în modul cel mai arbitrariu.* CONV. LIT. II, 39. *Căci eretic tiranul, ce Crucii se închină, Când oardele-i barbare duc moarte și ruină.* EMINESCU, O. IV, 218. *Și eretic e-acela ce rasa v-o sărută Când ura-n a lui suflet, de veche, e stătută.* id. ib., cf. SCRIBAN, D.

6. S. m., adj. (Persoană) care susține o opinie, o concepție care se abate de la ceea ce este considerat rațional, care se opune bunului simț și adevărurilor general admise. V. d i s i d e n t, n o n c o n f o r m i s t. *Bine nu intru în cercetare, cine e renegat sau eretic politic sau schismatic. Fie cum va fi fiecare, numai să-și dea pe față profesia sa de credință în câte articole va voi.* HELIADE, ap. GHICA, A. 793. *Pârâșul său este un eretic ce îndrăznește a crede că iepurii sânt cu unghiile despicate.* CĂPĂȚINEANU, S. 17/6. *Ne... silim să vă zicem în gura mare... că nu numai n-ați încercat-o niciodată și că v-ați și îndărătnicit, de câte ori noi ereticii v-am chemat la frăție, la conlucrare, fugind totdeauna numai voi doi de orice adunare de români, chiar și literară.* C. A. ROSETTI, ap. GHICA, A. 838. *Lucrarea de bază apare în 1964: „Omul unidimensional". Cu ea, studenții eretici se aflau în 1968 sub brat la asaltul Sorbonei.* CONTEMP. 1972, nr. 1 315, 9/1. *Vlahuță și Delavrancea apar aici în rolul ereticilor.* N. MANOLESCU, C. M. 229. ◊ (Ironic) *Le dăduse poruncă să pornească în căutarea blestematului care îi făcuse de rușine. Au plecat, îndată, în iureș,... răscolind toate mahalalele, fără să le treacă oamenilor prin minte că ereticul cu mușteriul lui era aproape sub nasul lor, în Bariera Moșilor.* PAS, Z. I, 227.

– Accentuat și: (învechit) *eretíc.* BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., CIHAC, II, 658, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

– Pl.: *eretici, -ce.* – Şi: (învechit şi popular) **iritíc, -ă**, (învechit) **eritíc, -ă, heretíc, -ă** s. m. şi f., adj., (învechit, rar) **retíc, -ă** adj.

– Din v. sl. ѥретикъ, ngr. αἱρετικός, lat. **haereticus, -a, -um.** – Pentru unele sensuri, cf. şi fr. h é r é t i q u e , it. e r è t i c o.

ERETICÁL, -Ă adj. (Italienism rar; despre doctrine, scrieri religioase etc.) Eretic (**2**). Cf. FROLLO, V. 207, NDN.

– Pl.: *ereticali, -e.*

– Din it. **ereticale.**

ERETICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, astăzi livresc) Care aparţine ereticilor (**1**) sau unei erezii[1](**1**), privitor la eretici sau la o erezie[1], de eretic, caracteristic ereticilor sau unei erezii[1]. *Ştiu foarte bine şi sânt adeverit cum credinţa voastră ce-aţi apucat dintâiu şi din ceput nici unul de voi cărţile ceale ereticeşti şi dăscăliia şi învăţătura lor în număr nu le socotiţi.* VARLAAM, O. 187. *Patriarhul eretic de va face... cazanie şi învăţătură ereticească* (a. 1652). ap. CADE. *Pentru ruga cestor trei sv[i]nţ, H[ristoas]e D[u]mn[e]dzăul nostru,... răsâpeaşte eriticeştile sculări şi pre noi într-o preună de gând şi păciuită tocmală fereaşte.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 47[r]/32. *Ce dară sfatul cel necuprins al dumnezăirii nici în ceastă lume n-au lăsat acea mare îndemnată răznirea eriticească împrotiva pravoslaviei* (a. 1687). REV. CRIT. I, 393. *Strălucit-ai, Paraschevo, cu fapte bune şi... cu razele cele prealuminate şi slăvite goneşti toate întunecările ereticeşti.* MINEIUL (1776), 80[v2]/29. *Aţi ales mai bună moartea cea prin sabie, decât hula cea ereticească.* ib. 148[v2]/6. *Pe preaiubita în H[risto]s..., fata ta, de la deşdinare şi ereticeştile smintele, în care multă vreme fusese, o-ai întors.* ŞINCAI, O. I, 513. *Unde să cuvântă ceva cu întrebare, aşa să-şi tocmească glasul întru cetire, cât ascultătorii să priceapă că iaste întrebare. Că almintrea ar veni înţeles rău şi aorea tocma eriticesc şi necredincios.* MAIOR, în ŞA I, 787, cf. VÂRNAV, L. 143[r]/23. *Toate celelalte legi ereticeşti sânt cunoscute şi prea lesne să înţelege depărtarea lor de la bisearica cea pravoslavnică.* CANTEMIR, S. M. 311/13, cf. I. GOLESCU, C., FROLLO, V. 207, ALEXI, W., MURNU, GR. 22, 23, SFC I, 105. *Eminescu îşi trage originalitatea limbii sale din cronici şi hrisoave de voievozi; Arghezi – din ceasloave sau cazanii, câteodată ereticeşti.* STREINU, P. C. I, 27.

– Pl.: *ereticeşti.* – Şi: (învechit) **eriticésc, -eáscă** adj.

– Din v. sl. ѥретичьскъ.

ERETICÉŞTE adv. (Învechit, rar) În felul ereticilor (**1**), ca ereticii. Cf. I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D.

– **Eretic** + suf. *-eşte.*

ERETICÍE s. f. (Învechit) **1.** Faptul de a fi eretic (**2**). *Dat-au domniia Iancului Vodă, carile au fost... de lege luteran. Pravoslaviia nu iubiia. Decii, deaca au venit în ţară şi au şezut în Scaun..., toată nedumnezeirea şi eriticiia sa ş-au arătat.* URECHE, L. 199. *Aceaste greşeale, ce am dzăs, carele împart bărbat de fămeaie, iaste preacurviia, sodomiia, ereticiia; carele trebuie să să arate la giudeţ întregi şi la vedeare.* PRAV. 146. *Şi, iarăş aducându-i, i-au scos la-ntrebare. Iară Sfinţiile Sale îl înfrunară şi-i probrăziră ereticiia.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 23[r]/25. *Venit-au Iancul Vodă în ţară şi s-au aşezat la domnie, carele de naştere au fostu sas, liutoran de lege; pravoslaviia nu iubiia. Şi, dacă s-au aşezat domnu ţării, toată eriticiia şi nedumnăzăirea ş-au arătat.* N. COSTIN, L. 554, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., MURNU, GR. 23, TDRG, PASCU, S. 180, SFC III, 164.

2. Învăţătură, doctrină eretică (**2**). V. erezie[1] (**1**). Cf. STAMATI, V. 452[1]/6. *Ne ducea la stăriţie să dăm esamen dinaintea stariţului Neonil, un bătrân olog, care ne sfătuia cu duhul blândeţei să ne ţinem de ceaslov şi psaltire – căci toate celelalte învăţături, zicea el, sânt numai nişte ereticii, care... tulbură sufletul omului.* CREANGĂ, O. 221, cf. DDRF, CADE.

– Pl.: **ereticii.** – Şi: **eriticíe** s. f.

– **Eretic** + suf. *-ie* (după v. sl. ѥретичьство).

ERETICÍME s. f. (Învechit, rar) Mulţime de eretici (**1**). Cf. I. GOLESCU, C.

– Pl.: *ereticimi.*

– **Eretic** + suf. *-ime.*

ERETICITÁTE s. f. (Franţuzism învechit, rar) Caracterul unei doctrine, al unei opinii religioase etc. de a fi eretică (**2**). Cf. COSTINESCU.

– Din fr. **héréticité.**

ERETICITÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Erezie[1] (**1**). *Ceia ce s-au lepădat de tot şi nu ascultară nicidecum nimică, aceia sânt carii nicidecum nu s-au apropiat de credinţa lui H[ri]s[tos], ci sau în slujba idolească, sau vre într-o ereticitură trăiesc.* VARLAAM – IOASAF, 38[r]/15. *Nici o neghină a ereticiturii să nu crească întru tine.* ib. 172[r]/1.

– Pl.: *ereticituri.*

– De la **eretic.** Cf. v. sl. ѥ р ѣ т и ч ь с т в о.

ERETÍSM s. n. **1.** (Med.) Stare de excitaţie a sistemului nervos senzitiv. Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 608[1]/38. [Bolile] *vor proveni sau din slăbiciunea nevrelor..., or dintr-un eretism a vinelor şi arterelor.* DESCR. APE, 7/9, cf. COSTINESCU, ŞĂINEANU, ENC. ROM., ALEXI, W., BIANU, D. S., SCRIBAN, D., DN[2], D. MED., DN[3], NDN. ◊ *Eretism cardiac* = stare de hiperexcitabilitate a muşchiului cardiac, care se manifestă clinic prin bătăi cardiace foarte rapide (şi neregulate). *La început se va combate eretismul cardiac prin odihnă absolută.* ENC. AGR. IV, 25, cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.

2. F i g. Stare de excitaţie emoţională extremă. Cf. SCRIBAN, D., DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Şi: (rar) **eretízm** s. n. SCRIBAN, D.

– Din fr. **éréthisme.**

ERETÍZM s. n. v. **eretism.**

ERETOCRISÍE s. f. (Jur.; grecism învechit) Arbitraj. *Să aibă volnicie printr-această carte a căuta trebile şi judecăţile i alte socoteli ce vor avea neguţătorii între ei cu eretocrisie* (a. 1775). GÁLDI, M. PHAN. 183. *După judecata urmată prin eretocrisie, adecă prin alegere de judecători cu priimirea a îmbe părţilor asupra hotărârii ce să va da, nu să mai face apelaţie.* PRAVILA (1814), 14/5, cf. 13/2. *Fiind şi noi cerşuţi de d-lor prin eretocrisie, spre svârşirea frăţăştii împărţiri, văzând a dumilor sale alcătuire şi învoială cu bună socotinţă,... se adiverează şi de către noi de statornică* (a. 1814). GHIBĂNESCU, S. I. VII, 75. *Eretocrisie să zice tocmeala aceea ce doi sau mulţi prigonitori, alegând pre unul sau pre doi inşi sau mai mulţi, îi vor orândui judecători pricinii lor.* CARAGEA, L. 50/14. *Pricină de vinovăţie nu să judecă prin eretocrisie.* id. ib. 50/21, cf. BUL. COM. IST. X, 124. *Să se aducă spre cercetare acestui august mijlocitor toate acturile şi notele ce s-au făcut asupra aceştii pricini, şi după trei luni se va începe erotocrisia.* CR (1830), 384[2]/9, cf. I. GOLESCU, C. *Au făcut arătare că pricina dintre dânsul cu pârâtul au luat săvârşire prin erotocrisie* (a. 1837). FURNICĂ, I.C. 396. *L-au şi pus la popreala, ţiindu-l cinci zile, arătându-i suptocârmuitorul porunca otcârmuirei, ca să plătească bani după eretocrisie* (a. 1839). id. ib. 406, cf. 410, 411, DOC. EC. II, 859. *A li să cerceta prin eretocrisie tovărăşeştile lor socoteli.* BULETIN, G. (1844), 242[1]/5, cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W., T. PAPAHAGI, C. L.

– Pl.: *eretocrisii.* I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D. – Şi: **erotocrisíe**, (învechit, rar) **erotecrisíe** (GÁLDI, M. PHAN. 183), **eratocrisíe** (id. ib.) s. f.

– Din ngr. αἱρετοκρισία.

ERETOCRÍT s. m. (Jur.; grecism învechit) Arbitru. *Să aibă acei erotocrites după copromensul lui a le teorisi şi a le izbrani pricinile* (a. 1783). GÁLDI, M. PHAN. 183. *Unirea tuturor celor ceruţi erotocriţi* (a. 1783). id. ib. *Să aibă volnicie printr-această carte a domniei mele a căuta trebile şi judecăţile... ce vor avea neguţătorii între dânşii cu eretocrite, ... câte cu porunca domniii mele i de la judecata d-lor veliţilor boieri i se vor orândui* (a. 1791). FURNICĂ, I. C. 157. *Deacă doi eretecrite nu să vor potrivi asupra hot[ă]rârii, trebuie să se aleagă şi... al treilea.* PRAVILA (1814), 15/2. *Orice obraz poate să fie eretocritis, adecă judecătoriu ales.* CARAGEA, L. 50/22, cf. FURNICĂ, I. C. 306, L. ROM. 1964, nr. 3, 70. I. GOLESCU, C. *Dumnealui sărdarul Grigorie Andronescul, fostul judecător, are cinste a se arăta obştii că priimeşte a face pe avocat, hotarnic şi eretocritis, în trebuinţa fieşicăruia ce va voi a îl însărcina.* CR (1832), 328[2]/39. *D. stolnic, Ioan Cătuneanul, să recomandează publicului de hotarnic, erotocrit, împăciuitor prigonirilor de judecăţi şi scriitor de jălbi.* ib. (1833), 160[2]/40. *Dacă vei vedea cum că este cu neputinţă ca să-i împaci cu binile, te sfătuiesc... ca să te laşi de această dregătorie de eretocrit.* BUZNEA, C. 28/14, cf. 139/2, PONTBRIANT, D., ALEXI, W., T. PAPAHAGI, C. L., DSR.

– Pl.: *eretocriţi* şi (învechit, rar) *eretocrite*. – Şi: **erotocrít** (pl. *erotocriţi* şi, învechit, rar, *erotocrites*), (învechit, rar) **eretocritís**, **eretecrít** (pl. *eretecrite*) s. m.

– Din ngr. **αἱρετοκριτής.**

ERETOCRÍTIC, -Ă adj. (Jur.; grecism învechit) Arbitral. Cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W., GÁLDI, M. PHAN. 183.

– Pl.: *eretocritici, -ce*.

– Din ngr. **αἱρετοκριτικός.**

ERETOCRITÍS s. n. v. **eretocrit.**

ERÉŢ s. m. v. **erete.**

EREUTOFOBÍE s. f. Teamă patologică, obsesivă de a se înroşi în public şi care este însoţită de roşirea feţei; cromatofobie, eritrofobie. Cf. DN[2], D. MED., DEX, DN[3], D. PSIH. 277, DSR, NDN.

– Pronunţat: *-re-u-*. Pl.: *ereutofobii*.

– Din fr. **éreuthophobie.**

ERÉZ s. n. v. **eres[1].**

EREZÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Învechit şi regional; complementul indică un bun) A moşteni[1] (**1**). *Legăturile de ţigare ce le-am erezit de la unchiul meu cel avut le ţiiu spre suvenir (aducere-aminte) etern.* FM (1843), 285[2]/6, cf. STAMATI, V. 263[1]/33, LM, GHEŢIE, R.M., BARCIANU, T. POP, D. I. 120, DA II_1, 387, FRÂNCU – CANDREA, M. 101. ◊ Fig. *Românii au erezit de la străbunii săi alipirea către domnitori, amiciţie şi frăţietate către conlocuitoarele popoare etc.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 50. *Românii niciodată nu şi-au schimbat numele lor erezit din vechime de la părinţii lor.* F (1872), 293. OPRESCU, I. A. IV, 394. ♦ Fig. (Învechit, rar) A da, a lăsa ca moştenire (**1**). *Căci nu-şi cunosc muritorii deplina lor fericire Ce le-a erezit natura, supt cer liber, liniştit.* MUREŞANU, P. 170/6.

2. (Învechit, rar) A obţine, a dobândi. *Ce nu ţi-au descoperit Doctorii cei renumiţi, Cu galbini frunoşi plătiţi, De la mama-am erezit.* MUREŞANU, P. 181/10.

– Prez. ind.: *erezesc*. – Şi: (regional) **herezí** vb. IV. DA II_1, 387, FRÂNCU – CANDREA, M. 101.

– V. **erede.**

EREZIÁRC s. m. v. **ereziarh.**

EREZIÁRH s. m. Autor, fondator al unei erezii[1] (**1**); conducător al unei secte eretice (**2**); (învechit, rar) eresenacealnic. *Au nu se chiema şi Nestorie eresiarhul preasânt arhiepiscop, precum şi ceialalţi episcopi, şi buni şi răi.* MAIOR, în ŞA I, 65, cf. DRLU, I. GOLESCU, C. *A doua importantă istorică întâmplare... au stătut prifacerile urmate în Biserica Apusului, ai căria eresiarhi stătură în Ghermania, Franţia, Elveţia şi Anglia.* SĂULESCU, HR. II, 238/5, cf. POEN – AAR – HILL, V. I, 804[1]/38, PROT. – POP, N. D., ANTONESCU, D. 222. *Acest eresiarc trăia dară sub împăratul bulgăresc Petru, între anii 927-968.* CUV. D. BĂTR. II, 259, cf. FROLLO, V. 206, COSTINESCU, LM. *În sec[o]l[ul] IX, ea* [secta] *lua o mare dezvoltare în Armenia sub numele de pavlicianism, de la eresiarchul armean Paul.* ENC. ROM. I, 520, cf. BARCIANU, ALEXI, W. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U. *Răspândindu-se apoi în nordul Africei şi luând un mare avânt în sec. al IX*[-lea], *în Armenia, bogomilismul luă numele de pavlicianism (după numele ereziarhului armean Paul).* MINERVA, 200, cf. CADE, SCRIBAN, D., CIORĂNESCU, D. ET. 3198, D. ENC., NDN. ◊ Fig. *Sub efectul modei sau al unei nevoi de variaţie şi de „originalitate",... ajungem la arta lui Picasso, pontiful ereziarh al picturii.* ♦ (Învechit, rar) Fondator al şcolii cinice din Grecia antică. *Aicea de rând întră cinicii, cărora eresiarhul au fost Antisthen Athineanul.* POTECA, F. 32/23.

– Scris şi: *eresiarh, eresiarch*. – Pl.: *ereziarhi* şi (învechit, rar) *ereziarşi* (I. GOLESCU, C.). – Şi: (învechit, rar) **ereziárc** (scris şi *eresiarc*), **hereziárc** (scris şi *heresiarch*, ANTONESCU, D. 222) s. m.

– Din lat. **haeresiarcha**, ngr. **αἱρεσιάρχης**, fr. **hérésiarque**, it. **eresiarca.**

EREZÍE[1] s. f. **1.** Doctrină, opinie religioasă neoficială, apărută în sânul unei Biserici şi care constituie o abatere de la dogmele acesteia; fiecare dintre doctrinele religioase oficiale, apărute prin sciziunea unei biserici, considerate reciproc, de către adepţii lor, ca abateri; (învechit, astăzi livresc) eres[1] (**I 1**), (învechit) minciună (**I 2**), necredinţă (**2**), (învechit, rar) ereticitură. *Ereziile cele mai însemnate care le-a produs gnosticismul sânt: maniheismul... arianismul... şi nestorianismul.* LAURIAN, F. 183/15, cf. 137/20, NEGULICI, PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. 222, FROLLO, V. 206. *În miazazi a Franciei izbucneşte erezia albigenzilor, care cotropeşte o întreagă soţietate.* BARONZI, I. C. II, 19/13. *Naţiunea francilor... de puţin timp a îmbrăţişat credinţa catolică, curată de erezie.* id. ib. IV, 43/16, cf. 161/16, CANELLA, V. 162, COSTINESCU, LM. *Deznădăjduiţi de a găsi în apărarea din grai a Ioanei, vreun cuvânt prin care ar fi putut s-o învinovăţească de erezie, începură a-i găsi vină în îmbrăcămintea ei.* ODOBESCU, S. I, 19. *Scaunul papal se sileşte... cu tot zelul să-ndeplinească întreita datorie, de a întări în credinţa adevărată şi de a duce la mântuire pe creştinii convertiţi, de a readuce pe calea dreaptă pe cei ce îmblă pe căile strâmbe ale ereziei.* EMINESCU, O. XIV, 116. *Conştiinţa poporului se-ncurcase în mod estrem în urma acuzării de erezie şi persecutării pentru nişte dogme aprobate ieri-alaltăieri de Sinod chiar.* id. ib. 135, cf. 164, 166, DDRF. *Puţin timp după aceea, regele..., îmbrăţişînd credinţele eretice ale poporului cumanilor, din al căror viţă se cobora, atrage asupra capului său toate furiile Bisericii catolice, şi papa ia cele mai energice măsuri pentru a readuce pe de o parte pe rege la credinţa adevărată, pe de alta pentru a stârpi din Ungaria toate ereziile aflătoare în ea.* XENOPOL, I. R. II, 34. *Hotărârea dietei pentru stârpirea ereziei... este comunicată Senatului din Sibiu, ordonându-se totodată şi arderea scrierilor lui Luther.* id. ib. VI, 196, cf. VII, 61, GHEŢIE, R. M. *În sec[o]l[ul] III d. Chr. s-a născut manicheismul, erezie numită astfel de la autorul ei, Manes, care voia să reformeze creştinismul, combinându-l cu dualismul persian al mazdeismului.* ENC. ROM. I, 519, cf. 256. *În urma învăţăturilor dogmatice eronate, ivite în biserică, aceasta şi-a statorit definitiv dogmele credinţei sale în sinoadele ecumenice şi locale; cu toate acestea, ereziile continuară a se ivi.* ib. II, 323, cf. 741, III, 904, BARCIANU, ALEXI, W. *Aceste*

nume din Biblie, în legătură, poate, cu anumite erezii balcanice trecute şi la români,... sunt caracteristice în vremea cea mai veche pentru români. BUL. COM. IST. II, 182, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, 200, CADE. *Sinodul al 6-lea ecumenic s-a ţinut contra ereziei monotelismului.* GRECU, P. 33, cf. SCRIBAN, D. *Calvin nu e mai puţin intolerant faţă de libera cugetare decât Biserica romano-catolică: şi el vede în ea erezia prin excelenţă, păcatul contra Duhului Sfânt.* OŢETEA, R. 322. *N-a fost dat afară fiindcă e ateu sau pentru vreo erezie, ci fiindcă cerea de la corpul clerical o misiune spirituală, un sacrificiu.* CĂLINESCU, O. V, 393. *Giordano Bruno este un călugăr dominican. Recunoscând adevărul sistemului astronomic al lui Copernic, începe să se îndoiască de dogmele bisericii. Provincialul ordinului său îl acuză de erezie.* VIANU, L. U. 144. *Erau oameni care trebuiau să răspundă de crima de ateism, blasfemie, vrăjitorie, erezie şi schismă. Pentru toate crimele religioase se prevedea moartea pe rug.* id. ib. 166, cf. 209, DL, DM. *Aceste erezii, care se iviseră în Evul Mediu în Imperiul Bizantin şi apoi în ţările slave din Peninsula Balcanică, au un substrat social.* IST. LIT. ROM. I, 248, cf. 244, DER, CIORĂNESCU, D. ET. 3198. *Bretanion, episcopul de Tomis, înfruntase pe împăratul Valens pentru erezia lui ariană, aşa că în lupta cu arienii populaţia romanităţii orientale se arată a fi de partea ortodoxiei.* PANAITESCU, C. R. 99, cf. 202, DN[2]. *Hristos are, în pofida ereziei lui Apolinariu, suflet omenesc întreg.* STEINHARDT, J. 55, cf. 154, M. D. ENC., DEX, D. FIL., DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

2. (Învechit, rar) Disidenţă, sciziune (într-un partid). *Prin urmare, şi la alegerea ta... trebuia să m-aştept, ca la un corolariu, ce se impunea: nu putea fi lăsat afară Delavrancea, când se pregătea darea lui Take afară; era absurd să fie Delavrancea expus primejdiei ereziei; Delavrancea trebuia... pus între icoane, la loc sigur de apărare împotriva ispitei fiului lui Belzebut.* CARAGIALE, O. VII, 247.

3. (Neobişnuit) Eres[1] (**I 4**). *Ca să fie, deşi slobod de erezii, ferit de vreo întâmplare, luă câinii cu el şi porni la grajd.* ARGHEZI, S. X, 216.

4. Opinie, concepţie care se abate de la ceea ce este considerat raţional, care se opune bunului simţ şi adevărurilor general admise; (livresc) eres[1] (**I 7**). *Pentru ce cereţi... de la ţară să vă plătească căile naţionale din jurul Bucureştilor, pavagele, pentru ce cereţi să vă plătească teatrul şi altele? Nu faceţi o asemenea erezie, care este contra binelui ţării şi al Bucureştiului chiar.* KOGĂLNICEANU, O. IV[1], 606. *El nu cunoştea termin de mijloc în apucăturile lui; zicea că apoftegma... a lui Socrat era o erezie filozofică antisocială şi antiumanitară.* GHICA, S. 329. *Este dar o eroare constituţională, o erezie parlamentară când dv. cereţi să vă votez nu numai concluzia, ci chiar şi motivele.* MAIORESCU, D. II, 276. *D. Cihac comite o erezie când... derivă pe „pururea" din „perpetuus".* COLUMNA, VII, 180. *Să nu dăm sistemei preconizată de „Dicţionar" altă însemnătate şi altă resfăţire decât acelea ce se cuvin unei erezii primejdioase pentru cultura viitoare a limbei şi a naţionalităţii noastre.* ODOBESCU, în DR. I, 524. *A spune că „poporul împărtăşeşte ideile roşiilor" este o erezie.* EMINESCU, O. XII, 362. *Adeseaori în polemicile dv. uitaţi obiectul propriu al polemicei, numai şi numai pentru a constata erezîile gramaticale ale adversarului.* CARAGIALE, O. III, 240, cf. ARHIVA, I, 161. *Erezii de aceeaş speţă susţin şi pseudoesteţii sau oamenii cu vederi strâmte, cari cred că ştiinţa trebuie să se ocupe numai de formele desăvârşite ale culturei omeneşti.* BUL. COM. IST. I, 38, cf. RESMERIŢĂ, D. *Învăţaţii italieni, ajutaţi uneori de geniale intuiţii filologice au stabilit fundamentalele caractere romanice ale limbii noastre, făcând să dispară din vreme erezii pornite din interes sau neştiinţă.* DR. IV, 1 037, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Părerea că pământul stă nemişcat şi că soarele se învârteşte împrejurul lui e o erezie ştiinţifică.* CADE. *În ochii primei generaţii încercările de a-l actualiza au părut ereziile unor duşmani ai maiorescianismului.* LOVINESCU, S. VII, 70. *Amestecul de naivitate şi de învăţătură întocmită numai după priceperea lui îl împingeau, poate, să rostească erezii absurde, la care ar fi zâmbit, fără îndoială, cel mai modest elev al profesorului de arheologie, Alexandru Opriş.* C. PETRESCU, R. DR. 233. *Autorii lucrărilor acestora au meritul de a ne emancipa definitiv de erezia că „ă" şi „â" n-ar fi, din punct de vedere fonetic, decît un „o" şi „u" delabializat.* DR. IX, 56, cf. SCRIBAN, D. *Într-o literatură saturată de senzaţii descriptive şi-n plin sămănătorism, abaterea lui Caragiale s-a părut o erezie artistică, iar recent, o dovadă în plus de „inaderenţă" la specificul românesc.* CONSTANTINESCU, S. II, 75. *Dar cum asta, Jean, tu recomanzi sinuciderea? – N-am zis c-o recomand,... totuşi o scuz. – E o erezie totală declară şi madam Pomponescu – mamă; trebuie să trăiască atât cât le îngăduie Dumnezeu.* CĂLINESCU, O. VI, 385, cf. XII, 175. *„Casa cu fete" părăseşte planul problemelor de conştiinţă în care se află, de foarte multe ori, loc pentru nenumărate şi explicabile erezii psihologice.* PERPESSICIUS, M. IV, 23. *Vom recunoaşte că ereziile latiniştilor, pentru care s-a scurs multă cerneală,... îşi aveau obârşia tot aci, şi anume în preocupările stârnite de problema ortografiei etimologice şi în teoria privitoare la „romanitatea pură" a originii noastre.* BLAGA, G. 137. *Una din vechile erezii cu privire la capodopera lui Cervantes a fost considerarea acestor doi eroi ca termeni antinomici.* LL I, 127, cf. DL, DM, DN. *Critica incisivă, dar justă şi necesară, a tânărului filolog... a contribuit în cea mai mare măsură la eliminarea şi elucidarea multor erezii etimologice şi lingvistice.* L. ROM. 1959, nr. 3, 18. *O sumă întreagă de erezii sunt ridicate la rangul de legi ale cinematografului.* M 1965, nr. 3, 6/1. *Se mărgineşte să constate că o critică integral negativistă nu-şi mai are rostul, rămânând criticului „aprecierile izolate" ca un mijloc de a corecta erorile şi de a protesta la erezii.* N. MANOLESCU, C. M. 229. *Combate erezia ştiinţifică a unui profesor de fizică, care pretindea că un balon, fixat deasupra pământului, la o înălţime, poate coborî la „punctul dorit" graţie rotaţiei pământului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 155, 5/1. *Cele mai puţin primejdioase şi mai puţin durabile erezii în ştiinţă sunt cele care ating limba.* CONTEMP. 1971, nr. 1 282, 8/7, cf. M. D. ENC. *Starea adamiană a limbii este aceea din preajma limbii de origine. Iată cum am putea explica erezia lingvistică a lui Heliade. Întoarcerea la izvoarele latine este o întoarcere la starea de plenitudine şi puritate a spiritului.* SIMION, D. P. 96, cf. DEX, DN[3]. *Cu o imbatabilă vervă, G. Călinescu demonstrează „erezia" concepţiei iraţionalităţii „impresiei".* GRIGURCU, C. R. 27, cf. DREV, V. BREBAN, D. G. *Ne-am fi aşteptat să fiţi un „luminător" al maselor „rătăcite", care să le scoată din erezie şi să le ducă la limanul soluţiei drepte.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 14/1, cf. D. ENC., NDN.

– Scris şi: (învechit) *eresie.* – Pl.: *erezii.* – Şi: (învechit) **herezie** (scris şi *heresie,* ANTONESCU, D. 222, CANELLA, V. 162) s. f. MAIORESCU, CR. II, 56.

– Din fr. **hérésie**, lat. **haeresis.**

EREZÍE[2] s. f. (Învechit, rar) Moştenire (**1**). Cf. STAMATI, D., id. V. 263[1]/21, ALEXI, W. 197.

– Pl.: *erezii.* – Şi: **herezíe** s. f. ALEXI, W.

– **Erede** + suf. *-ie.*

EREZIPÉLĂ s. f. v. **erizipel.**

EREZÍRE s. f. (Învechit, rar) Faptul de a erezi; moştenire (**1**). Cf. T. POP, D. J. 119.

– Pl.: *ereziri.*

– V. **erezi.**

EREZÍT, -Ă adj. (Învechit, rar) Moştenit. (Fig.) *Aflăm popoare întregi îmbrăcate cu toate însuşirile şi datinele sale erezite, formând un tablou magic în ochii cetitorului.* F (1871), 121.

– Pl.: *erezíți*, -te.
– V. **erezi.**

EREZITÁR s. m. (Învechit, rar) Moștenitor (**1**). Cf. ANDRIEVICI, A. 168/7.
– Pl.: **erezitari.**
– De la **erezi.**

EREZITÁTE s. f. (Învechit, rar) Moștenire (**1**). Cf. ANDRIEVICI, A. 168/8, POLIZU.
– **Erezi** + suf. *-itate*.

ERG[1] s. m. (Fiz.) Unitate de măsură a lucrului mecanic, a energiei și a căldurii, egală cu lucrul mecanic efectuat de o forță de o dină, când aceasta își deplasează punctul de aplicație cu un centimetru, pe direcția și în sensul ei. *Un erg este travaliul produs de o putere egală cu o dină, care mișcă puntul său de aplicațiune de un centimetru.* PONI, F. 159, cf. MINERVA, CADE, ENC. TEHN. I, 94, LTR, MDT, DT. *Unitatea... care se numește „erg" reprezintă lucrul mecanic al forței de o dină, deplasată cu un centimetru în prelungirea ei.* CIȘMAN, FIZ. I, 191. *Energiile de orice specie... se exprimă în ergi sau în joule.* id. ib. 494, cf. T. V. IONESCU, E. 34. *Ergul este lucrul efectuat de o dină, când deplasează un corp în direcția sa cu 1 cm.* MARIAN – ȚIȚEICA, FIZ. I, 70, cf. LTR[2], DL, DP, DM, DN[2], M .D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.
– Pl.: *ergi.*
– Din fr. **erg.**

ERG[2] s. n. Deșert de nisip cu dune, caracteristic Saharei, format de obicei în porțiunile mai coborâte ale scoarței pământului. *Cel mai mare erg este în Algeria sahariană.* MINERVA, cf. LTR[2], DER, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.
– Pl.: *erguri.*
– Din fr. **erg.**

ERGALÍE s. f. (Grecism învechit; de obicei la pl.) **1.** Unealtă, instrument; utilaj. *Începându-se și harturghii, adică facere de hârtie, una ce s-au făcut încă din zilele Domniei Sale, reposatul Scarlat Ghica..., cu toate cele trebuincioase ergalii* (a. 1776). GÁLDI, M. PHAN. 183. *Din toate ergalii trebuincioase am pus de le fac din nou, și altele se meremetisesc din celea de mai nainte, care s-au stricat* (a. 1793). id. ib. *O fabrică de fidea, cu ergalii de aramă și de lemn* (a. 1798). IORGA, S. D. V, 163. *Pentru al lui folos și pentru binele țării, vrând a face și deschide fabrică de a lucra și a face fidea i macaroane,... au adus argaliile cele trebuincioase, cum și meșteri de la Andrianopoli* (a. 1816). FURNICĂ, I. C. 288. *Să întocmească această tipografie cu toate cele trebuincioase ergalii* (a. 1817). GÁLDI, M. PHAN. 183. *Zicem că, de a întocmi cineva toate ergaliile i oamenii ce trebuiesc pentru lucrarea acestui meșteșug, nu este îndoială că are trebuință de un capital mai deosebit* (a. 1823). DOC. EC. 294. *Rudele sale au ținut fabrica berii..., unde au cheltuit sumă de bani cu zidirea i cu ergaliile cele trebuincioase* (a. 1825). ib. 352, cf. 475, IORGA, C. I. III, 196. ♦ P. e x t. Ceea ce este necesar pentru buna desfășurare a activității într-o gospodărie. *Plătește chelăriile, care chelăriie sânt ergaliile cele trebuincioase precum cai, halaturi, her, oțel, seu, orz, fân de cai... și alte neapărate cheltuieli* (a. 1822). DOC. EC. 246.

2. Instrumente necesare pentru o activitate științifică. *Vedem arătate și lăzi cu cărți de învățătură și cu ergalii filozofice* (a. 1804). GÁLDI, M. PHAN. 184. *A se cumpăra cărți și ergalii ale epistimiilor trebuincioase* (a. 1816). id. ib. *Tabelele sinurilor și al atingătoarelor sânt făcute încâtva mai pre scurt, pentru că pentru lucrările ceale mai deobște și mai ordinarie gheometricești ajunge a avea unghiurile și a fieșcare minut, din pricină că în ergaliile gheometricești anevoie să vor afla împărțiri mai mici.* LAZĂR, T. 131, cf. URSU, T. Ș. 119.

– Pl. *ergalii.* – Și: (învechit, rar) **erghelie** (GÁLDI, M. PHAN. 184; accentul necunoscut), **argalíe** s. f.
– Din ngr. **ἐργαλεῖου** (pl. *ἐργαλεῖα*).

ERGÁN s. n. Material ceramic folosit la confecționarea pieselor izolatoare pentru curenții de înaltă frecvență. Cf. LTR, MDT, DT, LTR[2], DP, DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC. NDN.
– Din fr. **ergan.**

ERGASTÉRIE s. f. (În Antichitate) Atelier meșteșugăresc, în care se folosea munca sclavilor. Cf. LM, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Pl.: *ergasterii.* – Și: (învechit) **ergastériu** (pl. *ergasterie*, LM) s. n. ib.
– Sg. refăcut după **ergasterie** (pl. lui *ergasteriu*). – **Ergasteriu** < lat. **ergasterium**, ngr. **ἐργαστήριον.**

ERGASTÉRIU s. n. v. **ergasterie.**

ERGASTOPLÁSMĂ s. f. (Biol.) Formațiune citoplasmatică în care circulă substanțele metabolice. Cf. D. MED., DREV, DEX[2], NDN.
– Pl.: (rar) *ergastoplasme.* DREV.
– Din fr. **ergastoplasme.**

ERGÁSTUL s. n. **1.** (În Antichitatea romană) Închisoare subterană unde erau închiși noaptea sclavii, care erau pedepsiți, în timpul zilei, la muncile cele mai grele. Cf. LM.
2. (Rar) Închisoare. Cf. FROLLO, V. 207. *Femeia aceasta este stăpâna crudă a simțirii lui. Se simte închis în rușinoasa lui patimă de sexagenar, ca într-o ergastulă de oțel.* GALACTION, O. A. I, 78.
– Pl.: *ergastule.* – Și: (rar) **ergástulă** s. f.
– Din lat. **ergastulum**, fr. **ergastule**, it. **ergàstolo.**

ERGÁSTULĂ s. f. v. **ergastul.**

ERGÁT, -Ă s. m. și f. (Învechit, rar) Argat. Cf. MAN. GÖTT. 129, LM.
– Pl.: *ergați, -te.*
– Din ngr. **ἐργάτης.** Cf. a r g a t.

ERGATÍV s. n. Caz gramatical, utilizat în unele limbi flexionare, care exprimă complementul de agent. Cf. NDN, DȘL[2].
– Din fr. **ergatif.**

ERGAVÁN s. m. (Bot.; turcism învechit, rar) Arborele Iudei. V. i o r g o v a n (*Cercis siliquastrum*). Cf. TDRG. *Grădini de biorne, aluni, ergavani.* ap. TDRG, TDRG[2].
– Pl.: *ergavani.*
– Din tc. **erguvan** [ağacı].

ERGHELÁȘ, -Ă adj. v. **ergolaș.**

ERGHELIE[1] s. f. **ergalie.**

ERGHELÍE[2] s. f. **herghelie.**

ÉRGO[1]**-** Element de compunere care înseamnă „muncă", „activitate", „energie" și care servește la formarea unor substantive ca: e r g o c i c l u, e r g o d i n a m o g r a f, e r g o p s i h i a t r i e etc. Cf. FORM. CUV. I, 248, D. MED., DN[3], NDN.
– Izolat, prin analiză, din împrumuturi ca: **ergograf**, **ergografie**, **ergometrie**, **ergometru** etc. Cf. fr. e r g o - .

ÉRGO[2] conj. (Latinism) Deci, prin urmare, aşadar. Cf. LM, CADE. *Morala vei suporta-o şi tu, măcar că nu fumezi, ergo nu poţi arunca chiostecurile în dreapta şi-n stânga.* C. PETRESCU. Î. II, 52.
– Din lat. **ergo.**

ERGOCALCIFERÓL s. m. Vitamina D_2. Cf. LTR[2], DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DSR, D. ENC., NDN.
– Din fr. **ergocalciférol.**

ERGOCÍCLU s. n. Cadru metalic fix, cu pedale, asemănător bicicletei, folosit pentru exerciţii fizice (în scopuri terapeutice). Cf. DCR[2], MDN.
– Pl.: *ergocicluri.*
– **Ergo[1]-** + [bi]**ciclu.**

ERGŐDIC, -Ă adj. (Despre o ipoteză) Care presupune că o realizare izolată a unui proces aleatoriu staţionar este statistic reprezentativă pentru toate realizările posibile. Cf. NDN.
– Din fr. **ergodique**, germ. **ergodisch.**

ERGODINAMOGRÁF s. n. (Rar) Ergograf. Cf. D. MED., DN[3], NDN.
– Pl.: *ergodinamografe.*
– **Ergo[1]-** + **dinamograf.**

ERGOGENÉZĂ s. f. (Biol.) Ansamblu de factori care condiţionează creşterea. Cf. NDN.
– Din fr. **ergogénèse.**

ERGOGRÁF s. n. Aparat care serveşte la înregistrarea lucrului mecanic al unui muşchi sau al unui grup de muşchi în scopul investigării modificărilor cauzate de oboseală sau de unele boli; (rar) ergodinamograf. *Fiziologistul italian A. Mosso a construit primul ergograf, prin care s-a introdus o idee nouă în studiul contracţiunilor musculare la om.* ENC. ROM., cf. MINERVA, DER, DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. PSIH., D. ENC., NDN.
– Pl.: *ergografe.*
– Din fr. **ergographe.**

ERGOGRÁFIC, -Ă adj. Care ţine de ergografie (**1**) sau de ergograf, referitor la ergografie sau la ergograf. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *ergografici, -ce.*
– Din fr. **ergographique.**

ERGOGRAFÍE s. f. **1.** Metodă de înregistrare grafică a stării de oboseală a unui muşchi. Cf. NDN.
2. Descriere concretă şi aplicativă a elementelor şi a aspectelor materiale ale vieţii unei comunităţi etnice, a civilizaţiei şi a tehnicii muncii. Cf. D. ETNOL., NDN.
– Pl.: *ergografii.*
– Din fr. **ergographie.**

ERGOGRÁMĂ s. f. Diagramă obţinută la ergograf. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *ergograme.*
– **Ergo[1]-** + [dia]**gramă.**

ERGOLÁŞ, -Ă adj. (Învechit, în Transilv.) Activ, iute, vioi; harnic, muncitor. Cf. KLEIN, D. 351, LB 261, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 497, LM, ALEXI, W., GÁLDI, M. PHAN. 184, TAMÁS, ET. WB.
– Pl.: *ergolaşi, -e.* – Şi: **erghelâş,-ă** (CIHAC, II, 497, TAMÁS, ET. WB. 312), **hărgoláş, -ă** (KLEIN, D. 351, TAMÁS, ET. WB. 312), **hărgălâş, -ă** (LB 261, TAMÁS, ET. WB. 312), **hergoláş, -ă** (LM 288, GÁLDI, M. PHAN. 184, TAMÁS, ET. WB. 312) adj.
– Cf. magh. ergellés, ergellős, ergöllés, ergyeles „nervos, repezit, încăpăţânat". Cf. TAMÁS, ET. WB.

ERGOLOGÍE s. f. Ramură a etnologiei care se ocupă cu studiul culturii materiale (diferitele tehnici privitoare la producerea bunurile de larg consum sau la prelucrarea materiilor prime). Cf. DN[3], D. ETNOL., D. ENC., NDN.
– Din germ. **Ergologie**, fr. **ergologie.**

ERGOMÉTRIC, -Ă adj. Care se referă la ergometrie, care aparţine ergometriei. Cf. DN[3], DCR[2], NDN. ◊ *Bicicletă ergometrică* = aparat în formă de bicicletă fără roţi, prevăzută cu pedale, care serveşte pentru aprecierea adaptării la efort (în unele sectoare de muncă, în unele discipline sportive etc.). Cf. ABC SĂN. 67, 143, DN[3], NDN.
– Pl.: *ergometrici, -ce.*
– Din fr. **ergométrique.**

ERGOMETRÍE s. f. Disciplină care se ocupă cu determinarea efortului fizic (muscular) prin măsurarea lucrului mecanic efectuat. *Ergometria e folosită în cercetările de fiziologie a muncii şi a sportului, în laboratoarele clinice etc.* DER. *Măsurarea efortului depus de organism pentru efectuarea anumitor operaţii sau activităţi se numeşte ergometrie.* ABC SĂN. 143, cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., DCR[2], NDN.
– Din fr. **ergométrie.**

ERGOMETRÍNĂ s. f. Alcaloid extras din secara-cornută, cu acţiune vasoconstrictoare şi hemostatică, utilizat în obstetrică. Cf. D. MED., NDN.
– Din fr. **ergométrine.**

ERGOMÉTRU s. n. Aparat care serveşte la măsurarea lucrului mecanic al unui muşchi sau al unui grup de muşchi. Cf. ABC SĂN. 143, DN[2], D. MED., DEX, DN[3], NDN.
– Pl.: *ergometre.*
– Din fr. **ergomètre.**

ERGÓNĂ s. f. (De obicei la pl.) Nume generic dat unor substanţe organice (enzime, vitamine, hormoni) din constituţia celulelor vii, a căror acţiune constă în potenţarea şi în stimularea funcţiunilor celulare. *Sunt ergone substanţele din clasa vitaminelor, a enzimelor şi hormonilor.* LTR, cf. LTR[2], DP, D. MED. *Ergonele sunt active chiar în cantităţi foarte mici.* M. D. ENC., cf. DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Pl.: *ergone.*
– Din fr. **ergones.**

ERGONÓMIC, -Ă adj. **1.** Care se referă la ergonomie, care aparţine ergonomiei, de ergonomie. *S-au desfăşurat cercetări ergonomice şi în cadrul unor institute departamentale de cercetări.* SCÂNTEIA, 1971, nr. 8 922. *În ultimul timp s-a concretizat şi sub forma atestatului ergonomic al produsului, care stabileşte solicitările la care este supus omul în condiţiile folosirii produsului.* D. PSIH. 243. *Cercetările ergonomice se efectuează la locul de muncă cu ajutorul fişelor de control.* D. ETNOL. 99, cf. NDN.
2. (Despre mobilier, dispozitive, unelte etc.) A cărui formă este special adaptată la condiţiile de muncă şi de utilizare. *Din circa două tone de deşeuri, câte rezultă într-un an, se obţin produse – mobilier modular, mobilier ergonomic şi articole de camping – în valoare de...* în DCR[2]. *Dispozitiv ergonomic pentru selecţionat fioarea-soarelui.* R L 2001, nr. 3 407, 11/1. *Sunt unelte ergonomice ce pot fi întrebuinţate pentru săpat, afânarea solului, plantat, plivit etc.* ib. 2004, nr. 4 283, 4/3.
– Pl.: *ergonomici, -ce.*
– Din fr. **ergonomique.**

ERGONOMÍE s. f. Ştiinţă interdisciplinară care se ocupă cu studiul relaţiilor dintre om, maşină şi mediul de muncă, în scopul

ameliorării condițiilor de muncă și al creșterii productivității. Cf. DN[2]. *În țara noastră, preocupările din domeniul ergonomiei au apărut, mai întâi, în institutele de cercetare.* SCÂNTEIA, 1971, nr. 8 922, cf. M. D. ENC., DEX, L. ROM. 1975, 177, DN[3], D. FIL. *Apariția ergonomiei a fost determinată de imposibilitatea realizării de noi mașini și instalații cu înalte performanțe tehnice, fără a studia soluțiile tehnice și din punct de vedere al limitelor psiho-socio-fiziologice și biologice ale omului.* D. PSIH. *Ergonomia cuprinde mai multe ramuri printre care: bioergonomia..., higienoergonomia..., psihoergonomia.* D. ETNOL. *Ergonomia învățământului privește organizarea muncii și adaptarea la condițiile de muncă din școală.* D. PED. *Ergonomia este o știință interdisciplinară; ea folosește metode de laborator și metode de teren.* ib., cf. DCR, DREV, V. BREBAN, D. G. *Ca elev al lui Al. Claudian, dl. Krasnosselski era un distins sociolog, se specializase în ergonomie și lucra la un institut de pe lângă Ministerul Învățământului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 8, 11/1, cf. D. ENC., NDN.

– Din fr. **ergonomie.**

ERGONOMÍST s. m. Specialist în ergonomie. Cf. DN[3], DEX[2], DCR[2], NDN.

– Pl.: *ergonomiști.*

– Din fr. **ergonomiste.**

ERGOPSIHIATRÍE s. f. Ramură a medicinei care studiază omul în procesul muncii, precum și aspectele legate de psihoigienă. Cf. NDN.

– **Ergo[1]- + psihiatrie.**

ERGOSPIROMÉTRU s. n. Aparat care servește la examinarea funcțiilor respiratorii. *Este numele unui nou ergospirometru, realizat în Olanda și destinat utilizării în cardiologie, medicină preventivă,... în laboratoare de psihologie sportivă și a muncii. În timpul unui singur test el asigură informații complete despre funcționarea plămânilor și a inimii.* în DCR[2], cf. MDN.

– Pl.: *ergospirometre.*

– **Ergo[1]- + spirometru.**

ERGOSTÁT s. n. (Învechit, rar) Aparat care servește la reactivarea forței musculare a unui bolnav. *Ergostatul se aplică la bolnavi cari au lipsă de lucrare musculară (adipozitate, oxalurie, afecțiuni de nervi).* ENC. ROM.

– Pl.: *ergostate.*

– Et. nec.

ERGOSTERÍNĂ s. f. (Chim., Biol.) Ergosterol. *Din 10 kg drojdie presată s-au căpătat 15 gr egosterină, care reprezintă 20% din grăsimea ciupercilor.* ENC. AGR. *Egosterina se găsește în uleiuri de semințe, în unele rădăcini și se extrage în special din grăsimea drojdiei de bere.* MACAROVICI, CH. 643, cf. 636, LTR, MDT, DT, LTR[2], DP, DN[3], DREV, DEX[2], NDN.

– Din fr. **ergostérine.**

ERGOSTERÓL s. m. (Chim., Biol.) Substanță din clasa sterolilor, prezentă în diverse țesuturi animale și vegetale care, sub acțiunea razelor ultraviolete, se transformă în vitamina D_2; ergosterină. Cf. LTR, MDT, DT, LTR[2], DP. *Ergosterolul este folosit la fabricarea vitaminei D_2, prin iradierea lui cu raze ultraviolete.* DER. *Ergosterolul este prezent în piele, unde se transformă sub acțiunea radiațiilor ultraviolete solare în vitamina D.* ABC SĂN. 389, cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Pl.: *ergosteroli.*

– Din fr. **ergostérol.**

ERGÓT s. n. **1.** Formație vegetală parazitară, veninoasă, care apare sub formă de mici puncte pe spicul unor graminee. Cf. NDN.

2. Boală criptogamică a gramineelor, în special a secarei, provocată de ciuperca *Claviceps purpurea* și care se manifestă prin apariția ergoturilor (**1**). Cf. NDN.

3. (Anat.) Proeminență medulară a fiecărui ventricul lateral al creierului. Cf. NDN.

– Pl.: *ergoturi.*

– Din fr. **ergot.**

ERGOTÁ vb. I. Tranz. și intranz. (Franțuzism) A discuta sau a contesta cu argumente specioase, nefondate. V. șicana (**1**). Cf. LM, ȘĂINEANU, D. U., ALEXI, W. *Sunt o sumedenie de termeni în vocabularul limbilor vecine, care vin fără îndoială din românește, – semn de contact și influență românească în atâtea domenii. Dar aici se poate totuși „ergota": împotriva celei mai clare evidențe, nu arareori învățații respectivi contestă proveniența românească a acelor cuvinte.* AN. IST. NAȚ. II, 493, cf. SCRIBAN, D., DN[2], DN[3], NDN.

– Prez. ind.: *ergotez.*

– Din fr. **ergoter.**

ERGOTAMÍNĂ s. f. Alcaloid extras din secara-cornută, folosit ca vasoconstrictor (în tratarea migrenelor) și ca hemostatic (în hemoragiile uterine). Cf. LTR. *Ergotamina mărește tonusul și contracțiile uterului; ea exercită... și o acțiune hipertensivă și vasoconstrictoare asupra sistemului simpatic central.* LTR[2], cf. D. MED., DCR, DEX[2], DCR[2], NDN.

– Din fr. **ergotamine.**

ERGOTARÍE s. f. v. **ergoterie.**

ERGOTERAPEÚT s. m. Medic specialist în ergoterapie. Cf. NDN. *Echipa de profesioniști australieni include ergoterapeuți, psihoterapeuți, profesori, asistenți medicali.* RL 2005, nr. 4 726, 7/7.

– Pl.: *ergoterapeuți.*

– Din fr. **ergothérapeute.**

ERGOTERAPEÚTIC, -Ă adj. Referitor la ergoterapie, de ergoterapie. Cf. NDN.

– Pl.: *ergoteapeutici, -ce.*

– Din fr. **ergothérapeutique.**

ERGOTERAPÍE s. f. Metodă de tratament și readaptare a unui bolnav (psihic) prin învățarea și practicarea unei activități manuale. Cf. DER. *Tratamentul [parafreniei] se compune mai ales din sedative, hipnotice, folosindu-se în special și ergoterapia (tratament prin muncă, cu ajutorul căreia bolnavul poate fi sustras ideilor sale delirante și halucinațiilor).* ABC SĂN. 273, cf. 152, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Ergoterapia aplică numeroase procedee potrivit cu vârsta, preocupările anterioare, preferințele bolnavului și în funcție de caracterul bolii.* D. PSIH. *Rezultatele excelente obținute prin ergoterapie au determinat extinderea procedeelor ei și în alte boli cronice (tuberculoză, reumatism).* ib., cf. DCR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., DCR[2], NDN. *La ergoterapie, cu mâinile înghețate, câțiva bolnavi modelau obiecte din plastilină.* RL 2005, nr. 4 238, 2/4.

– Din fr. **ergothérapie.**

ERGOTERÍE s. f. (Franțuzism învechit) Discuție, contestare cu argumente specioase, nefondate. Cf. LM. *Oligarhia și-a luat iar bunele clasice năravuri! a început iar jocu-i normal de cacialmale între fracțiuni, grupuri și grupușoare... Șoapte și intrigi de culise; sfori și sforicele...; emulație de subtile ergoterii bizantine pe față;*

concurs de pişicherlâcuri pe la spate. CARAGIALE, O. V, 181. *Talentul de palavre (ergoterie) a domnului s-a manifestat în chip strălucit, în răspunsul pe care l-a dat lui Fuad paşa.* XENOPOL, I. R. XIV, 57.

– Pl.: *ergoterii.* – Şi: (învechit, rar) **ergotaríe** s. f. LM.

– Din fr. **ergoterie.**

ERGOTÍNĂ s. f. Substanţă toxică extrasă din cornul-secarei, care provoacă tulburări nervoase, digestive, cardiorespiratorii şi care este folosită în medicină ca vasoconstrictor şi ca hemostatic, mai ales în hemoragiile uterine; ergotoxină. *Materia toxică a secării-cornute este ergotina, un alcaloid care se întrebuinţează în medicină pentru a produce contracţiuni ale matricei, ale vaselor capilare şi ale altor organe înzestrate cu fibre contractile.* ENC. ROM. II, 324, cf. BIANU, D. S., ENC. VET. 570, MINERVA, CADE, VOICULESCU, L. 90, ENC. AGR., SCRIBAN, D., LTR, LTR^2, DL, DM, ABC SĂN. 188, DN^2, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3. *Ergotina este utilizată în prepararea anumitor medicamente datorită însuşirilor hemostatice pe care le are.* D. ECOL., cf. DSR, D. ENC., NDN.

– Pl.: *ergotine.*

– Din fr. **ergotine.**

ERGOTINÍNĂ s. f. Alcaloid care se găseşte în cornul-secarei (alături de ergotină), din care se extrage, folosit în medicină, în doze mici, pentru oprirea hemoragiilor. Cf. BIANU, D. S., LTR. *Ergotinina e un toxic puternic, care în doze mici se foloseşte în medicină ca emostatic.* LTR^2, cf. NDN.

– Din fr. **ergotinine.**

ERGOTÍSM[1] s. n. (Franţuzism) Manie de a ergota, de a se folosi de argumente specioase, nefondate. Cf. LM, DN^2, DEX, DN^3, NDN.

– Din fr. **ergotisme.**

ERGOTÍSM[2] s. n. Intoxicaţie acută sau cronică provocată de consumul de cereale (mai ales de secară) contaminate de ciuperca *Claviceps purpurea* sau de medicamentele derivate din acestea şi care se manifestă prin colici abdominale, convulsii, cangrene etc. *Ergotismul acut se manifestă prin ameţeală, sete, greaţă, vărsături, colici... şi leşin.* ENC. ROM. *Ergotismul cronic... să arată sub două forme: convulsivă şi gangrenoasă.* BIANU, D. S. *În ergotismul convulsiv, spasmodic... simptomul dominant este însă alterarea gangrenoasă necrotică.* ENC. VET., cf. MINERVA, CADE, ENC. AGR., SCRIBAN, D., LTR, LTR^2. *Ergotismul se caracterizează prin spasme vasculare cu gangrenă a extremităţilor, prin tulburări nervoase, digestive şi cardiorespiratorii.* DER, cf. DN^2, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, D. ENC., NDN.

– Şi: (astăzi rar) **ergotízm** s. n. SCRIBAN, D.

– Din fr. **ergotisme.**

ERGOTÍST s. m. (Franţuzism învechit, rar) Persoană care ergotează, căreia îi place să ergoteze. *Eu aflu că ergotiştii sânt şi mai inutili decât poeţii.* LM.

– Pl.: *ergotişti.*

– Din fr. **ergotiste.**

ERGOTÍZM s. n. v. **ergotism**[2].

ERGOTOXÍNĂ s. f. Ergotină. Cf. LTR, LTR^2, DER, DN^2, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN^3, DCR, D. ECOL., DSR, D. ENC., NDN.

– Pl.: *ergotoxine.*

– Din fr. **ergotoxine.**

ERHĂ s. f. v. **ierhă.**

ERÍC s. n. Canal artificial, prevăzut cu capcane construite din garduri de nuiele, care permite trecerea unor specii de peşte, mai ales chefali, din mare în lacurile marine sau din Dunăre în lacurile riverane. *Pe unde suntem? – Pe la ierecul lui Ioan Mihailovici.* CONTEMPORANUL, VI$_1$, 38. *Primăvara înaintea epocei de venire a chefalilor se sapă în duna de nisip o serie de canaluri (gârle de chefali sau ericuri) cari unesc lacul cu marea.* ANTIPA, F. I. 77, cf. id. P. 259, 642, ŞĂINEANU, D. U., DA II$_1$, 453, LTR, GHELASE, U. P. II, 187. *Pescuitul în eric se practică intens în luna august, când chefalul se retrage spre mare.* LTR^2, cf. L. ROM., 1970, 219.

– Pl.: *ericuri şi erice.* – Şi: **ierícc** (L. ROM. 1970, 219; pl. *iericuri*, ib.), **ieréc** s. n.

– Din ucr. **epuk.** Cf. tc. y e r i k „conductă de apă, canal".

ERICACÉE s. f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, cu flori gamopetale şi cu fructul în formă de capsulă, din care fac parte afinul, coacăzul, rododendronul, iarba-neagră etc.; (şi la sg.) plantă care face parte din această familie. Cf. BRANDZA, FL. 335, ENC. ROM., GRECESCU, FL. 15, 390, ENC. AGR., SCRIBAN, D. *Pe măsura înaintării dezagregării şi alterării rocii şi a acumulării de materie organică (humus) şi substanţe nutritive, se creează condiţii tot mai favorabile instalării de plante cu clorofilă (muşchi, graminee, ericacee, plante lemnoase de pădure etc.).* CHIRIŢĂ, P. 62, cf. 23, LTR^2, PRODAN – BUIA, F. I. 381, DN^3, NDN. ◊ (Adjectival) *Plantă ericacee.*

– Scris şi: *ericaceae.* ENC. ROM., ENC. AGR., LTR^2, PRODAN – BUIA, F. I. 381. – Pronunţat: *-ce-e.* – Pl.: *ericacee.*

– Din fr. **éricacées.**

ÉRICĂ s. f. (Bot.; învechit) Iarbă-neagră, v. i a r b ă; (învechit) chipru (*Calluna vulgaris*). *De ar fi cam aproape niscare coaste, pre care cresc tufe de brad (finori) şi chypru (erică), la acelea se pot scoate* [oile] *şi iarna, când şi când, ca să roadă.* ECONOMIA, 91/20, cf. LM, BARCIANU, N. LEON, MED. 38, ALEXI, W.

– Pl.: ?

– Din **Erica** [*vulgaris*], vechiul nume ştiinţific al plantei. Cf. germ. E r i k a „buruiană".

ERIDETÁR, -Ă adj. v. **ereditar.**

ERIDITÁ vb. I v. **eredita.**

ERIDITÁR, -Ă adj. v. **ereditar.**

ERIDITÁRIU, -IE adj. v. **ereditar.**

ÉRIE s. f. (Munt.) Numele a două păsări răpitoare: **a)** erete (**2 a**) (*Accipiter gentilis gentilis*). Cf. MARIAN, O. I, 123; **b)** erete (**2 b**) (*Accipiter nisus nisus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 104. *Spânzurat într-un tufan la un cuib, au început să-l bată eriile cu ciocul în cap.* IOVESCU, N. 121, cf. ALR I 1 059/790.

– Pl.: *erii.*

– Et. nec. Cf. e r e t e.

ERÍGERE s. f. v. **erijare.**

ERIJÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Astăzi rar; complementul indică statui, monumente etc.) A aşeza, a pune în poziţie verticală; (complementul indică edificii, construcţii etc.) a construi, a clădi, a ridica (**II 3**). *Nu se cere nici un talent individual pentru a repara o uliţă sau a erige fânare.* EMINESCU, O. XV, 1230, cf. COSTINESCU, LM, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Catedrală erijată în secolul al XVI-lea.* GRAUR, I. L. 241, cf. DN, CIORĂNESCU, D. ET. ♦ F i g. (Neobişnuit) A alcătui, a compune. *Cezar Petrescu este fără îndoială acela care dispune de cel mai întins câmp de observaţie. Nimeni altul, alături de el, n-a erijat o frescă la fel de completă a societăţii noastre.* VIANU, A. P. 375.

2. T r a n z. (Astăzi rar; complementul indică aşezăminte, instituţii etc.) A întemeia, a institui, a funda. Cf. ALEXI, W. *A erija un tribunal.* SCRIBAN, D. ◊ R e f l. p a s. *Vodă se rugă ca, pentru a înlătura pe episcopul greco-oriental din Halicz, căruia Moldova îi fusese subordonată până acuma, să se erige o episcopie latină cu Scaunul în Siretiu.* EMINESCU, O. XIV, 191.

3. T r a n z. (Astăzi rar; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „în") A face să treacă la o condiţie superioară; a ridica la rang de..., a atribui caracter de... *Nu ne facem nicio iluzie nici în privirea rezultatului revizuirii, nici în privirea viitorului în genere. Se constată numai pentru a suta oară că nici un popor nu erige nepedepsit neadevărul şi pospăiala în principii conducătoare ale vieţii sale publice.* EMINESCU, O. X, 192. *Incapacitatea e sub radicali erijată în titlu de merit, mărginirea şi neştiinţa brevetate ca titluri de recomandaţie.* id. ib. XI, 232. *Rămâne la bunul gust al autorului a nu face un exces din impietări şi a nu le erige în regulă.* MACEDONSKI, O. IV, 39, cf. SCRIBAN, D. *Se pune problema criteriilor care ne îndrituiesc, la un moment istoric dat, să erijăm cutare autor în obiect demn de a fi predat în clasă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 8, 5/1. ◊ R e f l. p a s. *Calofilia este însăşi condiţia jocului, dar cum pare să se erijeze în principiu, ea poate deveni periculoasă.* ib. 1971, nr. 162, 24/3.

4. R e f l. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „în") A-şi atribui un rol, un titlu, o autoritate etc.; a se da drept..., a vrea să treacă drept... *Ceea ce-i mai comic decât toate este aerul castilan al acestui „deus-ex-machina" de a se erige la tot pasul în apărătorul unor drepturi istorice, în puterea cărora Moldova ar fi posedat hotarele sale actuale chiar atunci când nu esista încă nici măcar un grăunte de domnie moldovenească.* HASDEU, I. C. I, XI, cf. COSTINESCU. *Când cineva se erijează în reformator, în legiuitor sau în critic şi voieşte a descoperi şi apoi a stabili... principii,... atunci se înţelege că descoperirea o face, ca în toate ştiinţele naturei, numai prin inducţiune sau analogie.* CONTA, O. F. 496. *Asupra acestui „se poate" nu sântem în stare a ne erige în judecători.* EMINESCU, O. XI, 214. *Neavând decât dreptul de-a vota a doua zi conform convingerii lor, ei se erijară în adversari politici ai administraţilor lor.* id. ib. XIII, 292, cf. 356, BARCIANU. *Filozofarea aceasta limbută, ambiţia de a se erija sistematic în partizan teoretic al Nirvanei..., a dat dlui Becescu o direcţie greşită.* SĂM. I, 79, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Buba e slăbiciunea guvernului care tolerează demagogia tuturor neisprăviţilor erijaţi în apărătorii ţărănimii.* REBREANU, R. I, 262. *El va fi profitat de o împrejurare în care Teatrul Naţional rămăsese fără şef de orchestră, s-a erijat în lipsa altuia în această funcţiune în 1858, făcând şi pe compozitorul de opere, fără a putea chiar scrie corect notele muzicale.* ARH. OLT. XIII, 317, cf. SCRIBAN, D. *Procesul acesta... era din cale-afară de periculos pentru domnul Sava; noroc numai că apărător al său s-a erijat chiar domnul Georges Radu Şerban.* MIHĂESCU, D. A. 124, cf. DL, DM, DN, DN^2. *Sunt un spectator pasionat,... ce nu se erijează în specialist.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 119, 24/1. *Desigur că realizarea unor ediţii ample comportă multe dificultăţi. Nu ne erijăm în apărător al editurilor, dar e cu neputinţă să imaginăm altă soluţie decât acelea pe care ele le oferă.* ib. 1971, nr. 155, 10/1, cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. *Este din ce în ce mai evident că puţini dintre cei care se erijează în conducătorii acestei ţări au altceva în comun cu funcţia decât interesul personal.* RL 2005, nr. 4 711, 1/2.

5. T r a n z. (Învechit) A stimula (**1**), a impulsiona, a activa. Cf. LM. *A trebuit ca libera-cugetare să fie cult erijat în public şi apărat de guvern şi de organele lui în contra unei biserici ce domneşte de-o mie de ani pe pământul nostru.* EMINESCU, O. X, 191.

– Prez. ind.: *erijez.* – Şi: (astăzi rar) **eríge** (prez. ind. *eríg*; conjunct. pers. 3 şi 6 *să eríge*), (învechit, rar) **erége** (LM) vb. III.

– Din fr. **ériger**, lat. **erigere.**

ERIJÁRE s. f. Acţiunea de a (s e) e r i j a şi rezultatul ei.

1. (Astăzi rar) Trecere la o condiţie superioară; ridicare la rang de... Cf. e r i j a (**3**). *Amândoi bătrânii senatori au avut bucuria senină în acea zi de-a vedea, nu pentru deşertăciunea lumească a lucrului, dar pentru importanţa lui politică în vederea unor evenimente viitoare, erigerea României la rangul de regat.* EMINESCU, O. XII, 103. *Ziarele din Viena încep a vorbi de erigerea României în regat şi pun în vedere primirea anteproiectului ca condiţie a recunoaşterii noului rang al României.* id. ib. XIII, 23. *„Mistificarea trebuie deci înfierată, erijarea valorilor reale promovată", zice articolul program al dlui Morariu.* ARH. OLT. V, 171, cf. L. ROM. 1993, 239.

2. (Rar) Atribuire a unui rol, a unui titlu, a unei autorităţi etc. Cf. e r i j a (**4**). Cf. DN^3, DEX^2.

– Şi: (învechit) **erígere** s. f.

– V. **erija.**

ERIMÍT, -Ă s. m. şi f. v. **eremit.**

ERINACEÍD s. n. (La pl.) Familie de mamifere insectivore, cu corpul acoperit cu ţepi (*Erinaceidae*); (şi la sg.) animal care face parte din această familie. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.

– Pl.: *erinaceide.*

– Din fr. **érinacéidés.**

ERING subst. (Germanism, prin Ban.) Inel (care se poartă pe deget). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 103. *Are frumos ering.* id. ib.

– Accentul necunoscut. – Pl.: ?

– Din germ. **Ehering.**

ERÍNII s. f. pl. (În mitologia greacă) Zeiţe ale răzbunării, care pedepseau fărădelegile muritorilor, urmărind mai ales pe ucigaşi, reprezentate sub înfăţişarea unor femei cu aripi, având părul împletit cu şerpi, şi corespunzând, la romani, furiilor. Cf. ŞĂINEANU, ENC. ROM., MINERVA. *Eriniile îl urmăresc pe Oreste. Când persecuţiile eriniilor, în „Orestia" lui Eschil, sunt zăgăzuite de către Atena, Oreste îşi dobândeşte liniştea.* VIANU, L. U. 85. *În epoca clasică a culturii greceşti au fost individualizate trei erinii: Tisifone, Alecto şi Megera.* DER, cf. DN^2, DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., L. ROM., 1986, 466, 472, D. ENC., NDN.

– Din fr. **érinnyes.**

ERINÍT subst. Mineral de cupru, amorf, opac, de culoare verde. Cf. CANTUNIARI, L. M. 93, LTR, LTR^2.

– Şi: **erinítă** s. f. CANTUNIARI, L. M. 93.

– Din fr. **érinite**, germ. **Erinit.**

ERINÍTĂ s. f. v. **erinit.**

ERINOFILÍE s. f. (Filatelie) Colecţionare a vinietelor fără valoare de francare. Cf. D. FILAT., NDN.

– Din fr. **érinnophilie.**

ERINÓZĂ s. f. Boală a viţei de vie cauzată de acarieni ale căror înţepături pe frunze determină apariţia pe acestea a unor mici umflături. Cf. ENC. AGR.

– Din fr. **érinose.**

ERIOMÉTRU s. n. Aparat folosit pentru măsurarea diametrului unui fir de lână, al unui eritrocit etc. Cf. ENC. ROM., D. MED. I, 429, 513.

– Pl.: *eriometre.* – Şi: (învechit, rar) **eiométru** s. n. ENC. ROM.

– Din fr. **ériomètre.**

ERISIFACÉE s. f. (La pl.) Familie de ciuperci parazite care provoacă la unele plante diverse boli; (şi la sg.) ciupercă din această familie. Cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN.
– Pl.: *erisifacee.*
– Din fr. **érysiphacée.**

ERISIPÉL s. n. v. **erizipel.**

ERISIPÉLAS s. n. v. **erizipel.**

ERISIPELÁTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Erizipelatos (**1**). Cf. ANTONESCU, D.
– Scris şi: *erysipelatic.* ANTONESCU, D. – Pl.: *erisipelatici, -ce.*
– **Erisipel** + suf. *-atic.*

ERISIPELATÓS, -OÁSĂ adj. v. **erizipelatos.**

ERISIPÉLĂ s. f. v. **erizipel.**

ERISIPELÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Erizipelatos (**1**). *După o fricţiune repetată s-a arătat o îmflătură erisipeloasă pe jumătatea obrazului pătimaş.* DESCR. APE, 175/27.
– Pl.: *erisipeloşi, -oase.*
– **Erisipel** + suf. *-os.*

ERITÁ vb. T r a n z. (Folosit şi a b s o l.) (Franţuzism învechit, rar; complementul indică un bun) A moşteni (**1**). *Cel ce murea ruga pe un capabil după lege de a erita ca acesta să treacă succesia la persoana necapabilă de a erita.* ROM. LIT. 408[1]/21. ♦ (Complementul indică o caracteristică, o însuşire) A deţine pe cale ereditară (de la cineva). *Poporul francez a eritat această calitate de la strămoşii săi şi ai noştri, de la romani.* ROM. LIT. 329[1]/18.
– Prez. ind.: *eritez.*
– Din fr. **hériter.**

ERITABILITÁTE s. f. (Biol.) Proprietate a caracterelor genetice de a se transmite de la o generaţie la alta. Cf. D.P.B.A., NDN.
– Din fr. **héritabilité.**

ERITÁGIU s. n. (Învechit) Moştenire (**1**). *Lucian nu era avut, însă avea un unchi de la care căta să-i vie un eritagiu, după cum îl încredinţau unii.* TIMPUL (1857), nr. 5, 1[2]/61. *După ce se încredinţa că copilul era bine făcut şi robust, ordina să-l nutre împărtăşindu-l şi din eritagiul de pământ cu nooă mii de sorţi.* ARISTIA, PLUT. 125/27, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP, N. D. *Eritagiul părinţilor mei astăzi se posedă de un strein.* COSTINESCU. *Se va evita..., cât va sta prin putinţă îmbucătăţirea peste măsură a eritagelor şi diviziunea exploataţiunilor.* HAMANGIU, C. C. 177, cf. ALEXI, W. ◊ F i g. *Mă iartă! cunoşti bine tot eritagiul ei, Că Roma-i cădea-n parte, şi frate-său e mort.* HELIADE, O[2]. IV, 495. *Toate tractatele de curată morală sânt cu incontestabilitate ale lui Plutarh: este cea mai frumoasă merindă al acestui bogat eritagiu ce a întrepus el la noi.* ARISTIA, PLUT. [CIII$_2$/15]. *El ştiu să conserve eritagiul gloriei stremoşilor săi.* COSTINESCU.
– Pl.: *eritage* şi (învechit, rar) *eritagiuri* (PONTBRIANT, D.). – Şi: (învechit, rar) **eritáj** s. n. ALEXI, W.
– Din fr. **héritage.**

ERITÁJ s. n. v. **eritagiu.**

ERITÉM s. n. Roşeaţă a pielii, în formă de pete, care apare datorită unor cauze externe sau în cursul manifestării unor boli (contagioase, sangvine sau dermatologice). *Cauzele care determină un erythem este frecarea părţilor şi necurăţenia lor.* TURNESCU, C. 85[r], cf. 85[v]. *Erythemul e circumscris sau generalizat şi e cauzat prin iritaţiunea pielei prin căldura solară, sudoare, fricţii iritante etc.* ENC. ROM. *Sunt multe feluri de eriteme, după cum sunt şi cauzele cari le produc.* BIANU, D. S. *Eritemul... apare sub formă de pete roşii mai mult sau mai puţin întinse.* ENC. VET. 66, cf. MINERVA, ENC. AGR. *Eritemul apare şi în timpul manifestării unor boli.* LTR[2], cf. DL, DM, DN, DER. *Degerăturile sunt de trei grade: de gradul I, caracterizate prin eritem; de gradul al II-lea caracterizate prin flictene; de gradul al III-lea, caracterizate prin gangrenă.* ABC SĂN. 119. *Erupţia... dă impresia de roşeaţă generală (eritemul scarlatinos).* ib. 321, cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ *Eritem nodos* = simptom al unor boli (contagioase, mai ales al tuberculozei), caracterizat prin apariţia pe pielea corpului a unor noduli tari sau a unor băşicuţe seroase. *Eritemul nodos se iveşte de obicei la gambe.* BIANU, D. S., cf. DL, DM, DN 401. *La copil, eritemul nodos este în mod obişnuit o manifestare alergică a primoinfecţiei tuberculoase.* ABC SĂN. 152, cf. 232, DN[2] 487, D. MED., M. D. ENC. 635, DEX 606, DN[3] 733, D. ENC. IV, 624, NDN 983.
– Scris şi: (după fr.) *erythem.* – Pl.: (rar) *eriteme.*
– Din fr. **érythème.**

ERITEMÁTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Eritematos. Cf. ANTONESCU, D.
– Scris şi: (după fr.) *erythematic.* ANTONESCU, D.
– Din fr. **érythématique.**

ERITEMATÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care ţine de eritem, care se referă la eritem; care se caracterizează prin eritem; (învechit, rar) eritematic. *Copilu înfăţişează diferite erupţii erythematoase, precum ulcere pe corp şi cu deosebire în nas.* TURNESCU, C. 234[r]. *Lupusul eritematos are mai multă tendinţă spre vindecare decât lupusul tuberculos.* ENC. ROM. III, 145. *Lupus eritematos apare pe nas şi pe umerii obrajilor sub formă de pete, ridicate puţin deasupra nivelului pielei, cari au formă şi mărimi variabile, iar coloarea lor este roşietică şi dispare sub apăsarea degetului.* BIANU, D. S. 432. *La erizipelul eritematos punem regiunea în repaos, iar zona de piele inflamată o menţinem sub o continuă acţiune a dezinfectantelor.* A. POP, CHIRURG. 276, cf. DER III, 182. *Căderea părului se mai poate produce... în cazul localizării în pielea capului a lupusului eritematos.* ABC SĂN. 26, cf. 34. *În perioada de stare [a rubeolei] apare o erupţie formată din micromacule eritematoase, roz-palide, rotunde.* id. 315. *Erupţie extrem de rară, constituită din plăci eritematoase mari, roşii-brune, cu contururi neregulate, apărând în perioada terţiară a sifilisului.* D. MED. I, 514. *Dermatită acută... manifestată clinic prin apariţia unui placard eritematos, edemaţiat.* ib. 517, cf. M. D. ENC. 549, D. ENC. IV, 182.
2. (Şi substantivat) (Persoană) care suferă de eritem. Cf. DN[2], DEX, DN[3], NDN.
– Scris şi: (după fr.) *erythematos.* – Pl.: *eritematoşi, -oase.*
– Din fr. **érythémateux.**

ERITICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **ereticesc.**

ERITICÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se înrăi, a se păgâni (**1**) (Ţuţora – Iaşi). Cf. FOCHI, D. E. 173. [Joile] *se ţineau ca duminecile;... azi s-o eriticit lumea, de aceea plouă cu piatră şi le strică pâinea.* id. ib.
– Prez. ind.: *eriticesc.*
– V. **eritic.**

ERITICÍE s. f. v. **ereticie.**

ERITICÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar; despre oameni) Care crede în eresuri[1] (**1 4**), care este stăpânit de eresuri[1]. V.

superstiţios. *Şi prostimea cea eriticoasă crede cum că ei au putere să gonească acel fealiu de boale.* CANTEMIR, S. M. 294/16.
– Pl.: *eriticoşi, -oase.*
– **Eritic** + suf. *-os.*

ERITÍC, -Ă s. m. şi f., adj. v. **eretic.**

ERITRÁSMĂ s. f. Dermatoză provocată de o ciupercă parazită şi caracterizată prin apariţia unor plăci roşii-brune, fin scuamoase, localizate în regiunea inghinală sau la nivelul axilelor. Cf. ENC. ROM. *Eritrasma formează plăci roşii-brune net delimitate, cu uşoară descuamare în special la subsuori sau inghine.* ABC SĂN. 243, cf. D. MED., NDN.
– Scris şi: (după fr.) *erythrasmă.* ENC. ROM.
– Din fr. **érythrasma.**

ERITREMÍE s. f. Boală caracterizată prin înmulţirea excesivă a numărului de globule roşii şi manifestată prin roşeaţa pielii, creşterea tensiunii arteriale, mărirea splinei; eritrocitoză, policitemie, poliglobulie. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DSR, D. ENC., NDN.
– Pl.: *eritremii.*
– Din fr. **érythrémie.**

ERITRÍN subst. v. **eritrină.**

ERITRÍNĂ s. f. **1.** Arseniat hidratat natural de cobalt, care se prezintă în fibre cristaline de culoare roşie intensă. Cf. ENC. ROM., CANTUNIARI, L. M. 93, LTR, LTR[2].
2. (Chim.) Ester al alcoolului tetravalent cu acidul orselic. *Se găseşte... şi sub formă de ester al acidului orselic... – esterul numit eritrină.* MACAROVICI, CH. 496. *Eritrina se găseşte în natură în unele specii de licheni.* LTR, cf. LTR[2].
3. Pigment roşu specific algelor roşii, prezent în talul unor licheni. Cf. NDN.
4. Antibiotic izolat din eritrocitele mamiferelor, care acţionează mai ales asupra bacteriilor difterice. *Eritrina nu e toxică, e stabilă, şi nu pătrunde în ţesuturi, având acţiune locală.* LTR[2], cf. DN[2], DEX, DN[3], NDN.
– Scris şi: (după fr.) *erythrină.* ENC. ROM. – Pl.: *eritrine.* – Şi: **eritrín** subst. CANTUNIARI, L. M. 93, LTR, LTR[2].
– Din fr. **érythrine**, germ. **Erythrin.**

ERITRÍSM s. m. (Rar) Colorаţie congenitală roşie sau roşcată a părului (la unii metişi din rasa neagră). Cf. D. MED., NDN.
– Din fr. **érythrisme.**

ERITRÍTĂ s. f. (Chim.) Tetraalcool. Cf. MINERVA. *Dintre alcoolii tetravalenţi, tetrolii, cel mai simplu este eritrita.* MACAROVICI, CH. 496, cf. LTR, LTR[2], DER III, 804.
– Pl.: *eritrite.*
– Din fr. **érythrite.**

ERITROBLÁST s. m. Globulă roşie primitivă, cu nucleu, care se găseşte în organele hematopoietice şi care dă naştere hematiei. Cf. ENC. ROM. II, 329, DER, DN[2]. *Eritroblaştii policromatofili se caracterizează printr-o citoplasmă de culoare violetă-deschisă.* D. MED., cf. MOGOŞ – IANC., C. 528, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Scris şi: (cu ortografie etimologică) *erythroblaste.* ENC. ROM. II, 329. – Pl.: *eritroblaşti* şi (rar, n.) *eritroblaste.*
– Din fr. **érythroblaste.**

ERITROBLASTEMÍE s. f. Boală caracterizată prin prezenţa anormală a eritroblaştilor în sânge. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *erotroblastemii.*
– Din fr. **érythroblastémie.**

ERITROBLÁSTIC, -Ă adj. Care ţine de eritroblaşti, care se referă la eritroblaşti. Cf. NDN.
– Pl.: *eritroblastici, -ce.*
– Din fr. **érythroblastique.**

ERITROBLASTOPENÍE s. f. (Med.) Absenţa sau reducerea extremă a formării eritroblaştilor din măduva osoasă, care determină o anumită formă de anemie. Cf. D. MED., NDN.
– Din fr. **érythroblastopénie.**

ERITROBLASTÓZĂ s. f. Boală caracterizată prin creşterea numărului de eritroblaşti în organele hematopoietice sau (şi) în sânge. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.
– Pl.: *eritroblastoze.*
– Din fr. **érythroblastose.**

ERITROCIANÓZĂ s. f. Eritem de nuanţă violacee, care apare mai ales la extremităţile membrelor. Cf. D. MED., NDN.
– Pl.: *eritrocianoze.*
– Din fr. **érythrocyanose.**

ERITROCITÁR, -Ă adj. (Anat.) Care se referă la eritrocite, care ţine de eritrocite; compus din eritrocite. *Totalitatea măsurilor medico-chirurgicale... au ca scop... restabilirea respiraţiei şi nutriţiei ţesuturilor şi refacerea masei eritrocitare.* ABC SĂN. 186, cf. 231. *Ţesutul mieloid este format din elemente libere ale seriei eritrocitare, glanulocitare şi trombocitare.* MOGOŞ – IANC., C. 528, cf. 524.
– Pl.: *eritrocitari, -e.*
– Din fr. **érythrocytaire.**

ERITROCITÓZĂ s. f. Boală caracterizată prin înmulţirea excesivă a numărului de globule roşii şi manifestată prin roşeaţa pielii, creşterea tensiunii arteriale, mărirea splinei; eritremie, policitemie, poliglobulie. Cf. D. MED., DN[3], DEX[2], NDN.
– Din fr. **érythrocytose.**

ERITROCÍT s. n. (Anat.) Hematie. Cf. ENC. ROM., MINERVA. *Eritrocitele se formează în măduva roşie a oaselor şi după 30 de zile se distrug în splină.* LTR[2], cf. DER. *La făt, eritrocitele şi leucocitele sunt distruse de ficat şi splină.* ABC SĂN. 183, cf. 152, 335, DN[2], D. MED. *Eritrocitele, numite şi hematii sau globule roşii, sunt formaţiuni protoplasmatice anucleate.* MOGOŞ – IANC., C. 523, cf. 527, 528, M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.
– Scris şi: (cu ortografie etimologică) *erythrocyte.* ENC. ROM. – Pl.: *eritrocite.*
– Din fr. **érythrocyte.**

ERITRODERMÍE s. f. Dermatoză generalizată caracterizată printr-o roşeaţă intensă şi uniformă, însoţită de edeme, vezicule, descuamări etc. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC.
– Pl.: *eritrodermii.*
– Din fr. **érythrodermie.**

ERITRODONŢÍE s. f. Boală congenitală, care constă în pigmentarea în roşu a dinţilor. Cf. D. MED., NDN.
– Din fr. **érythrodontie.**

ERITROFÍL[1], -Ă adj. (Biol.; despre celule) Care are afinitate pentru coloranţii roşii. Cf. NDN.
– Pl.: *eritrofili, -e.*
– Din fr. **érythrophile.**

ERITROFÍL[2], -Ă adj., s. f. **1.** (Despre plante) Care are frunzele roşii.

2. S. f. Pigment roşu din frunze şi din talurile unor alge. Cf. NDN.

– Pl.: *eritrofili, -e.*

– Din fr. **érythrophylle.**

ERITROFOBÍE s. f. (Med.) Ereutofobie. Cf. DN[2], D. MED., DEX, DN[3], DSR, NDN.

– Pl.: *eritrofobii.*

– Din fr. **érythrophobie.**

ERITRÓL subst. Iodură de bismut şi cinconidină, folosită în medicină ca analgezic, antiseptic sau eupeptic. Cf. BIANU, D. S.

– Din fr. **érythrol.**

ERITROLEUCEMÍE s. f. Boală a sângelui caracterizată prin asocierea poliglobuliei cu leucemia, cu evoluţie paralelă; eritroleucoză. Cf. D. MED., NDN.

– Pl.: *eritroleucemii.*

– Din fr. **érythroleucémie.**

ERITROLEUCÓZĂ s. f. (Med.) Eritroleucemie. Cf. ENC. VET. 824, D. MED., NDN.

– Din fr. **érythroleucose.**

ERITROMELALGÍE s. f. Boală caracterizată prin puseuri dureroase, congestie şi tumefacţie, localizate la nivelul extremităţilor membrelor, mai ales ale celor inferioare. Cf. D. MED., NDN.

– Pl.: *eritromelalgii.*

– Din fr. **érythromélalgie.**

ERITROMELÍE s. f. (Med.) Dermatoză cronică, a cărei cauză este neprecizată, caracterizată prin prezenţa unor plăci eritematoase şi care este localizată la nivelul extremităţilor corpului. Cf. D. MED., NDN.

– Pl.: *eritromelii.*

– Din fr. **érythromélie.**

ERITROMICÍNĂ s. f. Antibiotic cu acţiune bactericidă sau bacteriostatică, utilizat mai ales în tratarea infecţiilor stafilococice severe. *În terapia cu eritromicină nu s-au produs fenomene toxice.* LTR[2]. *Stafilococul auriu... este foarte sensibil la penicilină, eritromicină, cloramfenicol.* ABC SĂN. 37, cf. 237, D. MED., DEX[2], NDN.

– Din fr. **érythromycine.**

ERITROPENÍE s. f. Scădere considerabilă a numărului de eritrocite din sânge. Cf. D. MED., DN[3], NDN.

– Din fr. **érythropénie.**

ERITROPLAZÍE s. f. (Med.) Dermatoză precanceroasă care apare pe mucoase, sub formă de pete roşii, lucitoare, nedureroase şi care, treptat, se transformă într-un epiteliom. Cf. D. MED. I, 215, NDN.

– Din fr. **érythroplasie.**

ERITROPOIÉZĂ s. f. Proces de formare a globulelor roşii. V. h e m a t o p o i e z ă. Cf. DER, D. MED. *Formarea eritrocitelor sau eritropoeza are loc în măduva osoasă.* MOGOŞ – IANC., C. 528. *Alterarea eritropoezei dă naştere la afecţiuni caracteristice (anemii, poliglobulii).* M. D. ENC., cf. DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G. *Eritropoeza începe încă din viaţa embrionară, în splină şi în ficat, apoi în măduva osoasă.* D. ENC., cf. DEX[2], NDN.

– Scris şi: *eritropoeză.*

– Din fr. **érythropoïèse.**

ERITROPSÍE s. f. (Med.) Defect de vedere care constă în a percepe obiectele într-o tentă roşiatică. Cf. ENC. ROM., D. MED., DN[3], NDN.

– Din fr. **érythropsie.**

ERITROPSÍNĂ s. f. (Biol.) Pigment roşu, de natură proteică, prezent în unele celule ale retinei şi care, sub acţiunea luminii, îşi schimbă culoarea spre galben-palid. Cf. ENC. ROM., MINERVA. *Eritropsina se descompune sub acţiunea luminii şi se reface la întuneric.* DER, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl.: *eritropsine.*

– Din fr. **érythropsine.**

ERITROTOXÍNĂ s. f. Toxină care acţionează asupra globulelor roşii. Cf. D. MED., DN[3], NDN.

– Din fr. **érythrotoxine.**

ERITRÓZĂ s. f. **1.** (Med.) Roşeaţă intensă a pielii, localizată mai ales pe faţă. Cf. DER, D. MED., DN[3], NDN.

2. (Med.) Hiperplazie a ţesuturilor formatoare de globule roşii. Cf. DER, DN[3], NDN.

3. (Chim.) Monozaharidă cu patru atomi de carbon. Cf. DER, DN[3], NDN.

– Din fr. **érythrose.**

ERITROZÍNĂ s. f. (Chim.) Substanţă colorantă de culoare roşie obţinută prin acţiunea iodului asupra fluoresceinei şi întrebuinţată la sensibilizarea plăcilor fotografice, la vopsitul lânii şi al mătăsii etc. *Plăcile sensibilizate cu eritrozină sunt ortocromatice.* LTR, cf. DT, LTR[2], DP, DTT, NDN.

– Din fr. **érythrosine.**

ERIZIPÉL s. n. Boală infecţioasă şi contagioasă, provocată de un streptococ, caracterizată prin inflamarea şi înroşirea unei porţiuni delimitate a pielii, localizată mai ales la faţă şi la membre; (învechit şi popular) orbalţ (**I 1**), (popular) brâncă, roşeaţă (**4 a**), (regional) mâncătură (**8 b**), uimă (**1**), foc-viu (v. f o c). *Iară erisipela, boală (ce-i dzic „focul iadului"), de moarte făcându-i-să, în scurtă vreme i s-au sfârşit dzilele, iară nu pomenirea şi învăţătura lui.* N. COSTIN, C. 602. *Boala brâncii, erisipelas.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 221/1, cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 608[1]/36. *La erisipel foloseşte: mistura asudătoare.* CORNEA, E. I, 60/17. *Astă patimă urmează din orbalţul (erisipelul) cel cumplit. Este epidemic şi stricăcios, vătămând picioarele, mânile, faţa.* id. ib. 77/4, cf. MAN. SĂNĂT. 261/16. *Aveam înaintea ochilor mei o erisipelă buboasă, pe care... am depărtat-o printr-o căldură uscată.* DESCR. APE, 176/2. *Erysipelu este aranjat în grupa maladiilor cutanate.* TURNESCU, C. 83[r], cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., FROLLO, V. 207. *O complicaţie cu erizipel ar putea fi primejdioasă.* CARAGIALE, O. I, 238. *Erysipelul se tractează cu comprese şi pomezi antiseptice.* ENC. ROM., cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Erizipelul să iveşte în jurul rănilor de orice soi.* BIANU, D. S., cf. IZV. XII, 202, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Peste părţile de piele roşite şi umflate de brâncă (erizipel), se pun cataplasme calde de foi de boziu fierte.* VOICULESCU, L. 82. *Când nu avem tinctură de iod sau alt medicament, împotriva erizipelului, a brâncii putem folosi mierea.* id. ib. 218, cf. SCRIBAN, D. *Erisipelul este o infecţiune cauzată de streptococul hemolitic, cu poartă de intrare cutanată.* A. POP, CHIRURG. 274, cf. 276. *În realitate, slăbit de marile preocupări intelectuale şi de erizipelul, de altfel vindecat,... se simţea ostenit şi doritor de o lungă linişte.* CĂLINESCU, O. XI, 310. *Erizipelul este o infecţie care se produce la nivelul pielii.* BELEA, P. A. 137, cf. 228, DL, DM, DN. *Localizarea cea mai frecventă a erizipelului este la faţă, apoi la membrele superioare şi inferioare.* DER. *Înainte de introducerea în medicină a asepsiei, erizipelul producea epidemii în serviciile de chirurgie.*

ABC SĂN. 152. *Streptococii sunt agenții patogeni ai erizipelului.* ib. 345, cf. ALIL XVI, 118, DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. Î. LAT.-ROM., D. ENC., NDN.

– Pl.: *erizipele* și (rar) *erizipeluri* (SCRIBAN, D.). – Și: (astăzi rar) **erisipél** (scris și, învechit, *erysipel*) s. n., (învechit) **erisipélă** (scris și *erysipelă*, ANTONESCU, D.) s. f., (învechit, rar) **erisipélas, eresipél** (VULCAN, ap. URSU, T. Ș. 199) s. n., **eresipélă** (ANTONESCU, D.), **erezipélă** (POEN. – AAR. – HILL, V. I, 608[1]/36) s. f.

– Din lat. **erysipelas**, ngr. **ἐρυσίπελας**, fr. **érysipèle, érésipèle**, it. **erisipela, eresipela.**

ERIZIPELATÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care ține de erizipel, care se referă la erizipel; care este caracteristic erizipelului; (învechit, rar) erisipelatic, erisipelos. *Flegmonul orbital erisipelatos se manifestă în faza inițială ca un edem foarte puternic al pleoapelor.* A. POP, CHIRURG. 275. *Alteori se produc flegmoane sub placardul erizipelatos, care trebuie incizate.* ABC SĂN. 153, cf. DN[3].

2. (Și substantivat) (Persoană) care suferă de erizipel. Cf. NDN.

– Pl.: *erizipelatoși, -oase.* – Și: **erisipelatós, -oásă** adj.

– Din fr. **érysipélateux.**

ERIZIPELOÍD s. n. (Med.) Dermatită microbiană, provocată de inocularea accidentală a bacilului rujetului porcin, caracterizată prin apariția unei plăci roșii-violacee, bine delimitată, la mână sau la degete. Cf. D. MED., NDN.

– Din fr. **érysipéloïde.**

ERLÂC s. n. v. **iarlâc.**

ERÍCIU s. m (Zool.; latinism învechit, rar) Arici (*Erinaceus europaeus*). Cf. PONTBRIANT, D., LM, ALEXI, W.

– Accentuat și: *ériciu.* PONTBRIANT, D. – Pl.: *ericii.*

– Din lat. **ericius.**

ERÍGE vb. III v. **erija.**

ERLÍFT s. n. v. **aerlift.**

ERLÍU, -ÍE adj. v. **ierliu.**

ERÍSTIC, -Ă adj., subst. **1.** Adj. Care aparține controversei filosofice, care se referă la controversă, specific controversei. Cf. DN[2], DEX, DN[3], NDN. ◊ *Școala eristică* = nume dat Școlii filosofice din Megara, datorită înclinării ei spre controverse. *Școala megarică, numită și eristică și dialectică, se caracterizează prin faptul că în mod exclusiv cultivă dialectica.* ENC. ROM. III, 236. *Școala din Megara a fost numită „școala eristică".* MINERVA, cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. FIL., D. ENC., NDN. ♦ Care recurge la controversă, care stăpânește arta controversei. *Să nu creadă nimenea că numai noi sântem de vină la căderea noastră. E un lanț întreg de cauze. Ciocoiul turc a fost eristic, cel grec asemenea, cel român asemenea.* EMINESCU, S. P. 8. *Eminescu are un dezgust mare pentru avocați... De altfel, activitatea lor e curat eristică, joc de cuvinte pe deasupra realității, care nu are nevoie de silogisme spre a se desfășura.* CĂLINESCU, O. XIII, 170.

2. S. m. Adept al Școlii filozofice întemeiate de Euclid din Megara. *Urmașii lui Euclid... se mai numeau eristici, din cauza predilecției lor pentru controverse logice de natură sofistică.* DER II, 313, cf. M. D. ENC. 574, DN[3], D. FIL. 452, DEX[2], D. ENC. IV, 341, NDN.

3. S. f. Artă a disputei, a controversei care folosește raționamente subtile și specioase sau recurge la argumente sofistice. *Eristica Orientului, corupțiunea logicei și cugetării grece în cea alexandrină a trecut la români în toată urâciunea ființei sale.* EMINESCU, S. P. 8. *Presa, în măsura în care exprimă idei cu totul abstracte,... se află în desăvârșită discrepanță cu natura. Ea e o frazeologie goală, avându-și origina în conștiința ca epifenomen, fiind și ea în fond o eristică.* CĂLINESCU, O. XIII, 214, cf. DER, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], D. FIL., D. ENC., NDN.

– Pl.: *eristici, -ce.*

– Din fr. **éristique.**

ERM, -Ă s. n., adj. v. **erem.**

ERMAFRODÍT, -Ă adj., subst. v. **hermafrodit.**

ERMANEÚTIC, -Ă adj. v. **hermeneutic.**

ERMELÍN s. m. v. **hermelină.**

ERMELÍNĂ s. f. v. **hermelină.**

ERMENEÚT s. m. v. **hermeneut.**

ERMENEÚTIC, -Ă adj. v. **hermeneutic.**

ERMENEÚTICĂ s. f. v. **hermeneutică.**

ERMENEUTICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **hermeneuticesc.**

ERMENÉVTICĂ s. f. v. **hermeneutică.**

ERMENÍE s. f. v. **erminie.**

ERMÉTIC, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. (Despre dispozitive de închidere) Care închide perfect; (despre recipiente, încăperi etc.) care nu permite să intre sau să iasă nimic. V. e t a n ș. *Atuncea globul l-au închis piste mercuriu în chip ermetic (... încât să nu aibă nici o răsuflătură).* AR (1837), 314[2]/40. *Partea cea de căpetenie la o aeropumnă este un cilindru sau doaă de metal sau de steclă..., în carele un dop ermetic se poate mișca în sus și în gios.* STAMATI, F. 47/3, cf. id. V. 412[2]/14, ȘĂINEANU, 377, ENC. ROM. II, 690, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., MINERVA, 522, CADE. *Alături e un aparat de radio ca o colivie ermetică.* CAMIL PETRESCU, P. 426, cf. DA II_1, 388. *Cu palmele la urechi, ca două capace ermetice,... tocea înfrigurat la botanică și zoologie.* I. BOTEZ, B. I, 123, cf. SCRIBAN, D. *Am grijă să las ușa cu închidere ermetică... puțin crăpată.* MIHĂESCU, D. A. 261, cf. 227, LTR. *Prietenii care-l călcau din când în când rămâneau o clipă în prag, asfixiați de fermentația unui interior ermetic.* CĂLINESCU, O. XI, 256, cf. DT. *Probele – de 50-100 g de sol umed – se iau în borcane de sticlă cu închidere ermetică.* CHIRIȚĂ, P. 856, cf. LTR[2], DL, DP, DM. *Un asemenea aer este utilizat pentru ventilarea... încăperilor ermetice din avioane.* ABC SĂN. 19, cf. DN[2]. *Principalul obiectiv al experimentului a fost să se stabilească posibilitățile de viață ale omului, timp de un an, într-o cameră ermetică.* SCÂNTEIA, 1968, nr. 7 927, cf. M. D. ENC. *Am totuși noroc că ferestrele hotelului sunt izolate, camera e un cub ermetic, abstract.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 37, 29/3, cf. DEX, DN[3], DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ F i g. *Din această închidere ermetică în eul lor, urmează că ei* [parnasienii] *nu pot admite ca arta să fie o forță socială.* IONESCU-RION, C. 101. *Ceea ce izbește la acest om de retorică pasională și evocatoare e blocul de tăcere, ce-l configurează, ermetică, definitivă, elementară, în jurul căreia larma vieții se zdrumică în pulbere.* LOVINESCU, S. II, 11. *În tot timpul vieții nu va fi avut prilejul să se familiarizeze îndestulător cu fenomenul rural... Se mai poate crede că structura sufletească rurală, prin caracterul ei ermetic, nu l-a îmbiat.* CIOCULESCU, C. 38. ◊ (Adverbial) *Capacul... închide cumariul așa de ermetic, încât nu poate ieși din el cât de puțină putoare.* CUCIURAN, D. 25/25. [Cada] *se închide ermetic (fără a ave cea mai mică răsuflătură).* id. P.

55/26. *Scoasă un pachet ermetic închis, în care se afla în plicuri sigilate pulberea numită simpatetică.* CALENDAR (1854), 84/30. *Saloane înguste,... lipsite de soare, îngrecate de aburi miasmatici, care îneacă odorantul (mirosul); ardzitoare sau înghețate, uneori ermetic închise, alteori brăzduite de cursuri de aer.* ib. (1862), 58/23, cf. ȘĂINEANU, CADE. *A găsit sub prispa unui sătean un sarcofag ermetic închis.* GALACTION, O. 120. *După umplere, creuzetele se închid ermetic cu un capac și se introduc în cuptor.* IOANOVICI, TEHN. 51, cf. 43, DA II_1, 388. *Geamurile erau ermetic închise. Le ferecase de la începutul discursului.* TEODOREANU, L. 157, cf. SCRIBAN, D. *Apa este introdusă în acest serpentin prin extremitatea superioară, pe care o închide din nou ermetic prin ajutorul unui dop.* ENC. TEHN. I, 319. *Conserve de legume... în ulei, în recipiente ermetic închise.* NOM. MIN. I, 460. *Luând între degetele ei subțiri... un instrument de metal..., îl introduse într-o urnă congelată, închisă ermetic, ca un safe.* CĂLINESCU, O. I, 67. *Aparatul folosit... constă din doi cilindri concentrici fără fund, fixați printr-un capac ajustat ermetic.* CHIRIȚĂ, P. 847. *Capetele de jos ale țevilor sunt înfundate cu dopuri de plută și ceară de albine pentru a fi închise ermetic.* ALEXANDRU, I. M. 72, cf. DL, DM, DEX. *Stătuseră tot timpul în „Mercedesul" lui Șușu ermetic închis.* ȚOIU, Î. 150, cf. V. BREBAN, D. G., NDN. (F i g.) *N-ar fi oare-un deliciu, Să inventați un mijloc, lăsând deoparte blaga, Ca muncitorul ăsta, ce-și stoarce toată vlaga, Să poată să se strângă ca mine în găvace... Știți ce?... N-aveți nimica să-l astupați hermetic? N-ar mai umbla atuncea după mălai bezmetic.* ANGHEL-IOSIF, C. M. I, 13. *Citația este totuși făcută din „O viață de om", operă memorialistică în trei volume, singura în care cei doi Iorga, atât de ermetic separați în celelalte lucrări, se îmbină, fuzionează chiar într-un tot atât de viabil.* LOVINESCU, S. VIII, 142. *Să mergi, să faci ce vom face toți și să-ți închizi ermetic toate porțile sufletului până ce va sosi pacea.* REBREANU, O. V, 73.

2. Adj. Care aparține ermetismului (**1**), care se referă la ermetism, care este specific ermetismului; care scrie sau care este scris în maniera specifică ermetismului, care este dificil de înțeles. V. a b s c o n s, o b s c u r (**2**). *Poezia lui Macedonski nu este totuși ermetică; n-are nici unul din caracterele esoterismului pentru a justifica o inițiare, ci reprezintă un impresionism de o valoare poetică discutabilă, dar ușor inteligibilă.* LOVINESCU, S. I, 274. *Între arta ermetică și arta pentru toți există o infinitate de puncte de tranziție; principalul e să nu gradăm operele de artă după efortul de percepție.* id. ib. 358, cf. 351, 404. *„Cuvântul ascuns" revelă poezia, spune Novalis... Totul e să-l descoperi! Totul e să ai... intuiția formei, intuiția muzicalei expresii care să închidă perfect esența ermetică a poeziei.* CONV. LIT. LXVII, 207. *La noi influențe de peste hotare au dat naștere la așa-zisa poezie ermetică.* ib. 250. *Contestat cu mânie sau simplă neînțelegere de N. Iorga și G. Bogdan-Duică, respins, prin Ion Barbu, de orientarea incontingentă și ermetică a poeziei,... gloria lui avea să se împlinească împotriva tuturor denegărilor, an cu an.* STREINU, P. C. III, 12, cf. 18. *În maniera ermetică, ideea apare ca o posesiune de esențe, ca un plan al subiectului confundat cu obiectul.* CONSTANTINESCU, S. I, 180, cf. 267. *Poet el însuși, dar de factură ermetică și de divagațiuni metafizice.* id. ib. III, 16. *În literatură, publicul fusese considerat inapt, privință în care autorii, „hermetici" s-au înșelat, întâi pe socoteala lor.* ARGHEZI, S. XVIII, 8. *Poetul s-a ridicat asupra acestor exerciții mărunte într-o lirică de mare tensiune, de astă dată hermetică, în sensul superior al cuvântului.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 809. *Educat și el la școala hermetică, Mircea Pavelescu... scrie o poezie fantezistă fireasc și grațioasă.* id. ib. 819. *Putem spune la fel și despre poezia cu adevărat ermetică: spre a o înțelege, trebuie să trăiești în ordinea de realități spirituale pe care le exprimă.* id. O. XV, 52, cf. 47, 49. *De aici legenda unui Ion Barbu, hermetic, când nu era total neînțeles, poet al capriciilor verbale, numai.* PERPESSICIUS, M. II, 158. *Este cazul redescoperirii unor creații de multă vreme uitate sau nesocotite, al unui Ronsard redescoperit de romantici,... al unui Maurice Scève prețuit din nou de amatorii actuali de poezie ermetică.* VIANU, P. 187. *Toate acestea exprimate într-un limbaj poetic specific, ermetic, destinat unor inițiați.* V. ROM. ianuarie 1954, 154. *Nu se poate spune că Matilda... n-ar fi fost în stare să înțeleagă unele pagini de versificație ermetică.* VINEA, L. I, 198, cf. DL, DM. *În proză sau în vers, stilul ermetic forțează uneori gândul lectorului. Cazna aceasta poate crea bucuria revelării disimulate, dacă ascunderea ei a fost făcută cu talent.* L. ROM. 1960, nr. 1, 37, cf. DN^2. *Pentru orientarea în labirintul poeziei ermetice, Ion Barbu proiectează asupra acesteia două conuri mai puternice de lumină.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 15/3. *Poetul ermetic pare a avea întotdeauna mai mult de spus decât spune, felul cum spune îl consideră, la orice nivel, o abdicare, un minus față de ceea ce spune de fapt.* ib. 1970, nr. 105, 8/2. *În opera acestora, stilul ermetic are, până la un punct, o accepțiune pozitivă. El se caracterizează prin concentrare densă, prin procedee eliptice... prin utilizarea largă a simbolurilor și miturilor.* RL 1971, nr. 8 400, 2/2. *Viața lui de poet (ermetic) se desfășoară într-un cadru de impecabilă cuminție burgheză.* STEINHARDT, J. 329, cf. M. D. ENC. *Poet dificil în opera lirică, întocmai ca și marele lui înaintaș, Stéphane Mallarmé, regele liricii ermetice, Ion Barbu improviza relativ ușor niște dedicații în versuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 1, 7/3. *Versul muzical devine oracular și ermetic, limbajul capătă acea obscuritate indispensabilă pe care Baudelaire o cerea poetului modern.* SIMION, S. R. III, 218. *Întâile poeme au un aer mai mult enigmatic decât ermetic.* id. ib. 354, cf. DEX. *Totdeauna se găsea cineva, de regulă tot un tip fin, cinic, bun cunoscător al poeziei ermetice.* ȚOIU, Î. 386. *Noțiunea de poezie ermetică începe să se acrediteze în conștiința estetică europeană abia spre sfârșitul secolului XIX, în funcție de cazul-limită reprezentat de Mallarmé.* DTL 154. *Ion Barbu apare în epoca dintre cele două războaie mondiale ca primul poet ermetic, în ipostaza sa ultimă de adept al „frumosului necontingent", cu versurile absconse din ciclurile „Uvedenrode" și „Joc secund".* ib. 155, cf. DN^3. *Ion Barbu e un poet dificil sau, cum se mai spune, ermetic. Cântecul conținut în poemele sale stricte nu se degajă de la primul contact cu ele... Accesul la această poezie cere o prealabilă exercitare, o acordare a sensibilității noastre cu cântecul virtual pe care această poezie îl conține.* PALEOLOGU, S. L. 192, cf. 197. *Poezia ermetică este expresia unei extreme lucidități, care a percepe simultan sensurile primare și cele secundare și investește cuvântul cu o funcție bivalentă și „anagogică", dându-i o sarcină ce o excede pe cea curentă.* id. ib. 198, cf. 206. *Este depistată pecetea acestor procedee ermetice în lirica unor poeți de cert prestigiu ca Dan Botta, Simion Stolnicu, Cicerone Theodorescu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 10, 7/2, cf. DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

3. S. m. Reprezentant sau adept al ermetismului (**1**); (rar) ermetist. *Prin urmare Ion Barbu trecea în tabăra purismului și hermeticului Paul Valéry, alighierian modern.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 808, cf. 803. *De la nivelul unor asemenea poezii, în care imaginea este frapant concretă, putem judeca mai adecvat producția câtorva dintre „ermeticii" ce i-au urmat, într-un fel sau altul, lui Ion Barbu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 105, 8/3. *Marcel Gafton nu-i, totuși, un iubitor de concepte și nici un ermetic în înțelesul adevărat al termenului, deși versul lui este adeseori cu premeditare dificil.* SIMION, S. R. III, 122. *Critica a înclinat să-l considere un ermetic pe Daniel Turcea, grație vocabularului în mare parte exotic și matematic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 5, 9/1.

4. Adj. Care aparține alchimiei, privitor la alchimie; care se referă la partea ocultă a alchimiei sau la scrierile atribuite lui Hermes Trismegistul. Cf. ȘĂINEANU, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Este admisibil ca poetul să nu se fi referit la vreun sistem alchemic,... însă definițiile lui sunt în cel mai legal spirit ermetic.* CĂLINESCU, O. XIII, 63. *Vechile gândiri asiatice, apoi gnosticismul,*

mai în urmă gânditori urmând tradiția ermetică, ocultiștii în genere și noi toți, când pierdem orgoliul inteligenței, privim universul altfel. id. ib. XV, 50. *A studiat știința milenară a vechilor popoare, a scos la iveală secretele ermetice și experiența lor în materie de medicină.* VINEA, L. I, 26, cf. DN, DN^2. *Doctrinele „ermetice" din Evul Mediu și Renaștere nu închideau un adevăr, cât exprimau o inițiere.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 68, 4/4. *În epoca elenistică,... s-au ivit renumitele texte ermetice atribuite unui autor fictiv, socotit divin, zeului Hermes Trismegistul... Scrierile aveau un aspect ocult și mistic și deveniseră faimoase în Evul Mediu și chiar și în Renaștere.* RL 1971, nr. 8 400, 2/1. *Principele, sceptic și ros de „melanholie", crede în experiențele de alchimist ale lui Ottaviano și în semnele hermetice ale vrăjilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 137, 8/2, cf. DN^3. [În] *alchimie,... formulele privitoare la „ars magna" și transmutația metalelor se numeau „ermetice" în accepția de mijlocire, tălmăcire și revelație.* PALEOLOGU, S. L. 197. *A făcut investigații până și în „filozofia hermetică a alchimiștilor".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 10, 7/1, cf. NDN. ◊ (Învechit) *Știința* (sau *arta*) *ermetică* = alchimia. Cf. ANTONESCU, D. 222, SCRIBAN, D.

5. (Rar) Ezoteric (**3**). *Cunoști disciplinele ermetice ale Marelui Orient?* BARBU, PRINC. 37, cf. NDN.

– Pl.: *ermetici, -ce.* – Și: (astăzi rar) **hermétic, -ă** adj.

– Din fr. **hermétique**, germ. **hermetisch.** Cf. it. ermetico.

ERMETICAMÉNTE adv. (Învechit, rar) Ermeticește. *Espusese la frig apă ermeticamente închisă în două țevi de pistoale.* MARIN, F. 364/19, cf. PROT. – POP., N. D.

– Din fr. **hermétiquement**, it. **ermeticamente.**

ERMETICÉȘTE adv. (Învechit) În mod ermetic (**1**); (învechit, rar) ermeticamente. *Toate luminile ce se vor face în zidul fațadelor de din afară, vor fi închise cu obloane căptușite cu table de fer și închise ermeticește.* BULETIN, G. (1844), 76^2/11. *A închide ermeticește, înseamnă... a astupa, prin măiestrie, un vas, astfeliu încât nici aerul să nu poată străbate.* GT (1848), 24^2/59, cf. CODRESCU, C. II, 124/22. *Fierbându-se apa, spre a-i scoate aerul, și lăsând-o să se răcească într-un vas astupat hermeticește.* MARIN, PR. I, 85/9. *Pe urmă, ținând flacoanele acestea închise ermeticește, se cletină foarte tare cu licuidul dintr-însele.* id. F. 87/31, cf. FROLLO, V. 207. *Ușea se deschidea, pe urmă se închidea ermeticește, și nu se mai auzea nimic.* BARONZI, C. VIII, 4/28, cf. id. I. L. IV, 199/1, DA II$_1$, 388. ◊ (Figurat sau prin lărgirea sensului) *Pericardul sau cămașa inimii învăluie inima ermeticește.* POLIZU, P. 146/26. *Etimologia actuală, cea adevărat științifică, cată nu numai să îmbrățișeze un câmp fără asemănare mai vast decât etimologia cea empirică din trecut, care se închidea oarecum ermeticește în cercul lexic, dar totodată trebui să tindă a fi reconstructivă.* HEM XXIII. *Lipsită de țărmii unui fluviu nedependinte și ermeticește închisă din toate părțile între ziduri de munți, cari îi formează o formidabilă barieră, mai cu seamă despre occidinte, Transilvania se afla în imposibilitate de a aproviziona cu aur tocmai Hallstadtul.* HASDEU, I.C. I, 190.

– Și: (învechit, rar) **hermeticéște** adv.

– **Ermetic** + suf. *-ește.*

ERMETIZÁ vb. I. Tranz. (Rar) A da un caracter ermetic (**2**), a face să devină ermetic, de neînțeles. *Satisfacțiile sale artistice se opresc nu rareori la un mod foarte curios de a ermetiza versul, zăvorându-l în formula unor cuvinte al căror sens propriu poetul nu-l posedă.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 5/4, cf. DN^3. *Complică până la ininteligibil expresia unor stări și atitudini simple, hermetizându-și discursul excesiv, probabil ca efect al unui mod de a fi el însuși complicat; n-am receptat sensul poetic al multora din poeziile lui.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1985, nr. 8, 10/3, cf. DEX^2, NDN, DCR^2.

– Prez. ind.: *ermetizez.* – Și: **hermetizá** vb. I.

– Din fr. **hermétiser.**

ERMETIZÁNT, -Ă adj. (Rar) Care are caracter ermetic (**2**). *Descifrăm aci o lectură rapidă și fără adâncime a poeziei. Nu este exclusă influența ermetizantă din ultima perioadă a „Vrerii"; fosta revistă... a servit fără nici o perspectivă critică traduceri la întâmplare din lirica străină.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 5/5. *Concentrând observațiile asupra acestei probleme, este de reținut în primul rând caracterul prin excelență intelectualist al atitudinii ermetizante, ceea ce presupune cenzurarea sensibilității prin idee, spirit de sinteză, cu consecințe în economia expresiei poetice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 105, 8/2. *În volumul de debut... atrag atenția accentele oraculare și ermetizante.* SIMION, S. R. III, 334. *Nu a stăruit suficient asupra fenomenului de continuitate și de multiplicare a procedeelor ermetizante. Poetica lui Ion Barbu e un adevărat „tur de forță" exegetic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 10, 8/2, cf. DN^3, NDN.

– Pl.: *ermetzanți, -te.*

– Din fr. **hermétisant.**

ERMETIZÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a ermetiza și rezultatul ei. *Ermetizarea și mallarmeizarea printr-o gramatică dificilă și un limbaj care e un delir neologistic, aceasta e poezia lui Simion Stolnicu.* CĂLINESCU, O. XV, 458. *Intenția de ermetizare a poeziei e evidentă, și mecanismul transcenderii, al instituirii absenței, schițat convingător.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 105, 8/3. *Un rol de seamă în procesul modern de ermetizare a actului poetic, prin intelectualizarea radicală a lirismului, îl au, după Mallarmé, în secolul nostru, în primul rând Paul Valéry și Stefan George.* DTL 154, cf. DN^3, NDN 541.

– V. **ermetiza.**

ERMETÍSM s. n. **1.** Direcție estetică manifestată mai ales în poezie, prin utilizarea unui limbaj specific, excesiv intelectualizat, încifrat, greu inteligibil, destinat să constituie suportul unei creații care tinde spre esențializare; manieră caracteristică de exprimare care aparține acestei direcții estetice. *Învăluind lucrurile cele mai simple în văluri dese și solicitând colaborarea continuă a unei sforțări intelectuale pentru a străbate neguri inutile, ermetismul sistematic purcede din nevoia mascării insuficienței emoționale și, oricum, slăbește intensitatea efectului artistic.* LOVINESCU, S. I, 358. *Am pune cauza acestei rezistențe în originalitatea ei...; am pune-o în ermetismul ei, de n-am constata că ermetismul e numai aparent și că, departe de a fi turmentate, volutele poeziei argheziene se desfășoară în linii simple și pure.* id. ib. IV, 591. *Par statornici în ermetism și frondă etică.* VLASIU, D. 317. *Apar poezii de câte două-trei strofe, al căror ermetism dă loc la insistente analize și interpretări, creează repede poetului o glorie de oracol.* STREINU, P. C. III, 61. *Într-un veac de intelectualism și ermetism liric, d. Arghezi cultivă o viziune virgiliană a omului și a naturii, peste care trece și duhul divinității creștine.* CONSTANTINESCU, S. I, 98. *Ermetismul este expresia unei structuri, aproximarea unor esențe, care nu se lasă captate de limbajul comun. Ermetică este și lirica dlui Ion Barbu, și lirica lui Lucian Blaga; de esențe deosebite, ermetismul lor final corespunde unor structuri speciale.* id.ib. IV, 430, cf. V, 120, VI, 86. *Câțiva ani după aceea poetul se prefăcea complet și dădea naștere acelei specii de hermetism ce s-a numit barbism.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 808, cf. 817, 818. *Poetul s-a ridicat... la un ermetism veritabil bizuit pe simboluri, într-o lirică de mare tensiune.* id. O. XV, 453, cf. 48, 49, 53, DL. *Ermetismul închide cuvântul într-o carapace sintactică, ideea poetică devenind greu accesibilă.* GL 1958, nr. 6, 1/1, cf. DM, DN. *Baza teoretică a ermetismului o constituie principiul formalist al „artei pentru artă".* DER, cf. DN^2. *Observăm că ermetismul*

stilistic al poetului a dispărut aproape complet. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 13/4. *În legătură cu noțiunea de ermetism reținem precizările foarte importante, făcute de poet în niște note pentru o mărturisire literară.* ib. 1969, nr. 35, 5/3. *Un stadiu mai avansat de ermetism și în același timp o apropiere mai puternică de sistemul liric barbian prezintă creația lui Simion Stolnicu și Dan Botta.* ib. 1970, nr. 105, 8/3. *În epoca modernă, spre sfârșitul veacului trecut și până în vremea noastră, poezia europeană a cultivat prin câteva nume mari ermetismul.* RL 1971, nr. 8 400, 2/1, cf. M. D. ENC. *E drept, un oarecare hermetism, nu de cuvinte, dar de simboluri, – de o exactitate și o consecvență aproape barbiană, – îngreuiază, poate, pătrunderea prin poezie în labirintul lăuntric al poetului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 8, 5/2. *În ultimele poeme („Versuri", 1982), ermetismul formal a dispărut cu totul. A rămas într-o oarecare măsură tonul inițiatic și s-a întărit înțelepciunea biblică nedeslușită și solemnă.* SIMION, S. R. III, 343, cf. DEX. *Valorificarea teoretică a ermetismului italian este legată de numele criticului Francesco Flora.* DTL. *Sub influența sa, între 1930 și 1940, își fac debutul o serie de poeți,... care cad într-o artificiozitate manieristă a obscurității, ca practicanți ai unui ermetism de natură mai mult filologică.* ib., cf. DN[3]. *Caracterul de ermetism sau de obscuritate sunt determinate de orientarea lirismului respectiv, de zona în care poetul se aventurează.* PALEOLOGU, S. L. 195, cf. 197, DREV, V. BREBAN, D. G. *S-a vorbit, în legătură cu poezia lui Daniel Turcea, de un ermetism barbian.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 5, 9/1, cf. D. ENC., NDN.

2. (Rar) Ansamblul doctrinelor ezoterice ale alchimiștilor; p. e x t. caracter secret al unei doctrine. Cf. DN, DER. *Ei trăiesc în turnuri ori castele solitare, practică științele oculte, ermetismul filosofic sau astrologia.* N. MANOLESCU, A. N. III, 106, cf. DN[3], MDN.

– Și: (rar) **hermetísm** s. n.

– Din fr. **hermétisme.**

ERMETÍST s. m. (Rar) Ermetic (**3**). *Inițiatul e totdeauna un contemplativ și un mistic... Mai adese tensiunea lui intelectuală se exprimă prin număr, în poezie prin muzică și ritmuri, de unde aspectul litanic în genere al liricei hermetiștilor.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 809, cf. NDN.

– Pl.: *ermetiști.* – Și: **hermetíst** s. m.

– Din fr. **hermétiste.**

ERMINÉFTIC, -Ă adj. v. **hermeneutic.**

ERMINÉFTICĂ s. f. v. **hermeneutică.**

ERMINEÚTIC, -Ă adj. v. **hermeneutic.**

ERMINÉVTIC, -Ă adj. v. **hermeneutic.**

ERMINÍE s. f. (Învechit) **1.** Interpretare, comentare, tâlcuire (**1**) sau explicare, lămurire a textelor religioase, filosofice etc. *Cetind erminiile și tâlcovaniile S[fi]ntei Scripturi.* DOSOFTEI, în BV I, 226. *Pentru tâlcuire, carea să zice erminie.* MOLNAR, RET. 167/17, cf. 259/1. *Erminia filozófiei lor, până acum, este nelămurită.* POTECA, F. 15/23. *Este erminia deslușire de crezut și asemenea adevărului acelor zise d-un scriitoriu.* id. ib. 157/17, cf. I. GOLESCU, C., LM, TDRG, CADE, DA II_1, 388, SCRIBAN, D., CIORĂNESCU, D. ET., D. TERM. L., D. ENC.

2. Manual de pictură bisericească bizantină, care cuprindea indicații privitoare la tehnica picturii și, mai ales, la canoanele iconografiei teologice (compoziția scenelor, reprezentarea chipurilor, poziția suitei de texte care le însoțea etc.). *Această învățătură și povățuire de la cei noi și vechi, foarte folositoare, precum le-am găsit în erminiile cele vechi ale lui Panselin și Theofan, carii mult s-au ostenit, până au întrat în capul lor meșterșugul zugrafiei* (a. 1805). GRECU, P. 317, cf. 387, 390. *Această sfântă și dumnezeiască carte, nevoindu-mă cu zi, cu noapte, o am adunat din alte irminii și am făc[u]t-o un trup.* (a. 1835). în CC I, 137. *Pictorii și zugravii de biserici se ajutau de manuale de pictură sau erminii, în cari găseau cum trebuie alcătuită fiecare reprezentațiune și în ce loc să fie pictată.* ib. 110. *Erminia se încheie apoi cu felurite sentințe și inscripții ce trebuie să însoțească reprezentațiunile și chipurile descrise.* ib. 113, cf. 118, 171. *Scenele zugrăvite sunt dispuse conform iconografiei bizantino-românești, cum se prescrie în erminii.* ARH. OLT. XVII, 402. *Numeroasele manuscrise grecești ale erminiilor, alcătuite în atelierele zugravilor de la Muntele Athos, descind din două redacțiuni.* D. TERM. L. *Cea mai cunoscută erminie aparține lui Dionisie din Furna.* D. ENC.

– Pl.: *erminii.* – Și: (învechit, astăzi rar) **ermenía** (LM, CC I, 171, 172), (învechit, rar) **irminíe** s. f.

– Din ngr. **ἑρμηνεία.**

ERMITÁGIU s. n. v. **ermitaj.**

ERMITÁJ s. n. (Livresc) **1.** Locuință a unui eremit (**1**). V. p u s t n i c i e (**1**), s c h i m n i c i e (**2**), s i h ă s t r i e (**2**). Cf. CĂLĂTORIE, I, 186[v]/5, I. GOLESCU, C. *Aice să află cea de pe urmă locuință omenească, un eremitagiu (săhăstrie), unde un săhastru dă ospitalitate călătorului, oferindu-i merinde.* ASACHI, A. LIT. 17/19, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 609[1]/10, NEGULICI, STAMATI, V. 266[1]/24, POLIZU, FROLLO, V. 206, 207, COSTINESCU, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., MINERVA, SCRIBAN, D., DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

2. Loc singuratic, retras, izolat (unde trăiește cineva); locuință izolată, retrasă. Cf. NEGULICI. *O să fac din orășelul acesta un ermitagiu de odihnă și de plăcere.* NEGRUZZI, O. I, 299. *De demult inima mea iubea disperația, Murii cii greoi a închisoarei erau eremitagiul meu Și a mea proprietate.* CALENDAR (1862), 89/4, cf. FROLLO, V. 206. *Astfel precum este, ermitagiul meu îl pui în dispunerea dumitale.* BARONZI, C. II. 254/29, cf. COSTINESCU, GHEȚIE, R. M., SCRIBAN, D. *S-au supărat pe doctorul Puțureanu, ieșit din ermitagiu după douăzeci de ani de umbră, unde a lucrat singur cu nădejdea lui.* ARGHEZI, S. XXXIII, 55, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC. *Sălile de cinematograf din întreaga lume au început să dea pe ecranele de premieră figura etern proaspătă a celei care... se ascunde într-un ermitaj asemănător acelei spectaculoase abdicări a lui Carol Quintul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1974, nr. 1974, nr. 23, 16/3.

3. Mic palat izolat sau casă singuratică (la țară) în care cineva se retrage temporar. Cf. NEGULICI, COSTINESCU, DER, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

4. Pavilion (**1**) izolat situat în parcul unui castel. *Să vedeți acum pădurica cum am curățit-o, de n-o mai cunoașteți. Un ermitaj, labirent, un obelisc, ruinuri de castel vechi, și toate cu puțin, cu cea mai mare economie.* VOINESCU II, M. 58/13, cf. DER, DEX, DN[3].

– Pl.: *ermitaje* și (învechit) *ermitajuri* (I. GOLESCU, C.). – Și: (învechit, astăzi livresc) **ermitágiu, eremitáj** (POLIZU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D.; pl. *eremitaje*, POLIZU), (învechit) **eremitágiu** (pl. *eremitagiuri*, BARCIANU) s. n.

– Din fr. **ermitage**. – Pentru **eremitagiu**, cf. it. e r e m i t a g g i o.

ERMÍT, -Ă s. m. și f. v. **eremit.**

ERMÍTIC, -Ă adj. v. **eremitic.**

ERMOGLÍFICĂ s. f. (Învechit, rar) Sculptură (**2**). *Să îndeletnicesc și cu împodobirea unor aseminea lucruri, unind cele frumoasă și veselitoare cu cele trebuincioasă și folositoare; întru acest chip au priimit începutul arhitectonica, ermoglifica, muzica,*

zugrăvia şi, în scurt, toate celelante meşteşuguri. DRĂGHICI, R. 217/19.

– Cf. ngr. ἑρμογλύφος „sculptor".

ERMOLÓGIC adv. v. **irmologic.**

ERMONÁH s. m. v. **ieromonah.**

ERMOŢÓI subst. (Regional) Numele unui joc de copii, nedefinit mai îndeaproape (Viile – Băneasa). Cf. H II 245.

– Pl.: ?

– Et. nec.

ERMULÚC s. n. v. **imurluc.**

ERNÉU s. n. v. **arneu.**

ERNÍE s. f. v. **hernie.**

EROÁRĂ s. f. v. **eroare.**

EROÁRE s. f. **1.** Act al gândirii prin care se consideră adevărat ceea ce este fals sau fals ceea ce este adevărat. V. neadevăr (**2**). *Literatura şi politica..., spre a mântui soţietatea, spre a corespunde scopului său, are datorie a fi totdauna în adevăr, căci erorile, şi cele fără voie, fac a înapoia popolii în ruină.* HELIADE, O. II, 46. *Din nenorocire, ca oameni, supuşi şi erorii, au luat asupră-şi... greaua răspundere de a aşterne bazele marei reforme.* KOGĂLNICEANU, O. III$_2$, 172. *Eroarea se produce când puterea activă, care tinde spre a cunoaşte, nu poate învinge puterea de inerţie care i-o pun dificultăţile.* LAURIAN, F. 110/4, cf. 111/21, 112/22. *Macroviotica, adecă arta d-a prelungi viaţa, nu consistă în reţete de prafuri sau picături, cărora o eroare mare a dat facultatea misterioasă d-a putea prelungi viaţa omului, ci în observaţiunea legilor vieţei.* BARASCH, I. 35/3. *Cunoştinţa istoriei le-ar fi apărat în contra novatorilor, carii se prefac a nu crede toate acele monumente istorice, pe toţi testimonii timpilor, şi de a arunca asupra efectului a mărturisirei lor prepusul eroarei şi a minciunei.* ARISTIA, PLUT. XXII$_2$/21. *Prin urmare percepţia, memoria şi deducţia ne dau noţiuni care... se înalţ mai presus de regioana unde rezid eroara şi veritatea.* ZALOMIT, E. F. 130/22. *Omul este o inteligenţă; astfel privit, e capabil de veritate sau erorâ.* id. ib. 134/5. *Spiritul omenesc este... totdauna grăbit a se afla în lucrare, ... nesăţios de libertate şi de concluziune; uită bucuros faptele cari îl înteţesc şi-l supără; dar, uitându-le nu le nimiceşte şi ele subzistă ca să-l convingă odată despre eroarea sa şi să-l condamne.* BARONZI, I. C. II, 81/20. *Adevărul nu se descopere decât prin discuţiunea ipotezelor şi eliminarea pacientă a eroarelor, căci, după noi, nu esistă eroare absolută.* CONV. LIT. II, 38, cf. LM. *Mulţi din cei ce astăzi sânt în rătăcire vor veni mâine pe calea adevărului, dar niciunul din cei ce au înţeles odată adevărul, nu se va mai întoarce la vechiele erori.* MAIORESCU, CR. I, 255. *Deşi nu sperăm din partea confraţilor de la „Românul" că vor recunoaşte pe faţă eroarea lor, fie voluntară, fie involuntară, dar una ştim: că în contra evidenţei lupta e absurdă şi ridicolă.* EMINESCU, O. XI, 171, cf. XIV, 905. *Notiţa lui Cantemir conţine şi adevăr şi eroare, care trebuie despărţite, spre a trage din ea folosul ce-l poate aduce.* XENOPOL, I. R. III, 52. *În istorie nu lucrează numai ideile adevărate. Ba s-ar părea chiar că eroarea, falşul şi minciuna joacă un rol mult mai mare în viaţa popoarelor.* id. ib. XIV, 63, cf. ENC. ROM. *Cele aproape o sută de pagini care urmează sunt numai demonstraţia şi dezvoltarea enunţării de la început. S-ar putea crede că din cauza asta curiozitatea cititorului slăbeşte. Ar fi o eroare profundă.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 95. *Privim pamfletul (cel de cuvinte şi nu cel de idei), în genere, ca efectul lipsei de cultură... La oameni de oarecare cultură el izvorăşte, totuşi, dintr-o eroare psihologică, eroare asupra eficacităţii violenţei.* LOVINESCU, C. IV, 60. *Sub aparenţele evoluţionismului riguros al filosofiei culturale, el a săvârşit deci o eroare de diagnoză socială.* id. S. VIII, 187. *Va băga de seamă fără îndoială eroarea intelectuală a principiului abordat.* STREINU, P. C. I, 79. *Admitem contradicţia ca pe un principiu de viaţă spirituală şi ca un element de progres; a te contrazice, în principiu, nu confirmă nici eroarea, nici adevărurile.* CONSTANTINESCU, S. I, 116, cf. II, 574. *Erori şi adevăruri circulă mai vii, se ridică steagurile mai sus, o pasiune mai mare răscoleşte sufletele tuturora.* ARGHEZI, S. XXXIV, 9, cf. 214. *Era singurul intelectual de pe atunci, înrudit cu poetul nu numai prin covârşitoarea superioritate culturală asupra contemporanilor, dar şi prin direcţia nu fără erori a spiritului lor.* CĂLINESCU, O. XI, 203, cf. 204, XV, 72. *Pentru conştiinţa modernă, cunoaşterea este deopotrivă activitate, căci nu cunoaştem decât lucrând spre a pune de acord ideile şi experienţele noastre, eliminând contradicţiile dintre ele, corectând erorile.* VIANU, P. 178. *Eroarea tuturor acestor concepţiuni stă, după noi, în confuzia ce se face între aristocraţie şi noblеţe.* RALEA, S. T. II, 229. *Să nu vă ostenească nici o eroare gândul, Şi vânt gemând prin crânguri să n-auziţi nicicând.* LABIŞ, P. 207, cf. DL, DM. *Atribuirea etnică a acestor culturi numai... popoarelor migratorii e o eroare fundamentală şi o denaturare a realităţii istorice.* IST. ROM. I, 783. *La prima luare de contact cu poziţia adoptată de Engel, Şincai începe prin a fi prudent; el caută să despartă adevărul de eroare.* IST. LIT. ROM. II, 53. *Aceşti profesori sunt ireproşabili în disciplinele de învăţământ pe care le predau, coeficientul lor de eroare e minim în profesie.* BĂNULESCU, C. M. 289. *Eşecurile ca şi victoriile, adevărurile ca şi erorile, cinstea ca şi necinstea se plătesc sau nu, dar nu se justifică şi nu se îndreaptă.* N. MANOLESCU, C. M. 129. *Se pot semnala şi alte erori de optică sau denaturări. Întreaga teorie a „spiritului critic" emisă de autor se cere serios amendată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 99, 4/4. *Oamenii aceştia nu au discernământ, adică darul esenţial al deosebirii adevărului de eroare.* STEINHARDT, J. 179, cf. 62, DEX, DN^3. *Luciditate, intelectualism, maliţie, exigenţă filologică sunt etichetele ce i se aplică fără teama erorii.* GRIGURCU, C. R. 51, cf. DSR, DREV, D. ENC., NDN. ♦ (Logică; şi în sintagmele *eroare logică* sau *eroare în demonstraţie*, învechit, *eroare în argumentare*) Eroare (**1**) provenită din încălcarea regulilor unei demonstraţii, care are drept consecinţă falsificarea concluziei. *Ca erori principale în demonstraţiune se pot privi următoarele trei.* MAIORESCU, L. 142. *Orce eroare în argumentare, fie provenită din premise false..., fie provenită dintr-o violare a regulelor silogismului, fie provenită dintr-o confuzie în privinţa concluziunii, se poate numi sofism.* id. ib. 162. *Aşadar criteriul numai logic al adevărului, adică conformitatea unei cunoştinţe cu legile generale şi formale ale inteligenţei şi raţiunei e-n adevăr... o condiţie negativă a oricărui adevăr; dar mai departe nu poate merge logica şi nici poate descoperi prin vo piatră de pruba o eroare care nu atinge forma, ci cuprinsul.* EMINESCU, O. XIV, 391, cf. 389, 907. *Cred că am descoperit o eroare în ipoteza dumitale.* H. LOVINESCU, T. 80. *Erorile logice se împart în trei grupe principale.* DER, cf. M. D. ENC., D. FIL., D. ENC.

2. Stare, situaţie în care se află cineva care consideră ca adevărat ceea ce se dovedeşte a fi fals sau fals ceea ce se dovedeşte a fi adevărat; greşeală de interpretare sau de apreciere referitoare la o realitate, la un fapt, la o persoană etc. V. minciună (**I 2**). *A se întinde discuţiunea până a se cerceta budgetul articol cu articol, punct după punct, ar fi a se depărta de regulament, ar fi încă a reveni la erorile trecutului.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 41. *Nemărginita întindere a unui mare imperiu, crescut în veseliile de o lungă prosperitate, apoi slăbit şi degenerat prin eroarile capilor săi.* ARISTIA, PLUT. XXI$_2$/29, cf. POLIZU. *Întreabă pe cei mai mulţi... despre erorile ce fac artiştii, că nu vor şti să răspunză: unii nu au*

nicio cunoştinţă de această artă. DÂMBOVIŢA (1860), 100²/42, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. *Unii lingvişti susţin că fără prototipuri intermediare parţialе n-ar fi cu putinţă a reconstitui un prototip definitiv total... Este o învederată eroare.* HEM XXIX, cf. FROLLO, V. 207, COSTINESCU, LM. *Cu cât persoanele sânt mai presus de critică, cu atât erorile literare trebuiesc supuse unei critice mai serioase.* MAIORESCU, CR. I, 249, cf. 34. *A fost o eroare de a confunda prin programe acest studiu cu acela al limbei latine.* ODOBESCU, S. III, 332, cf. II, 199. *Am zis mai sus că limba românească e staţionară. Eroarea că s-ar fi schimbat foarte o datorim cărţilor noastre bisericeşti, care o tălmăceau, „ad litteram" din slavoneşte sau din greceşte.* EMINESCU, S. P. 311. *Printr-o eroare neexplicabilă s-a dat tocmai acest nume... speciei descrise.* ARHIVA, I, 7, cf. DDRF. *Dovada cea mai bună despre această convingere a Franţei precum şi despre faptul că fusese inspirată prin eroare reiesă din o convorbire petrecută, după detronare, între fostul domn al Principatelor Unite şi... ambasadorul francez din Viena.* XENOPOL, I. R. XIV, 62, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Atribuind-o lui Miron logofătul, el comitea aceeaş eroare ca şi aceea care avea să fie săvârşită în anul următor cu „Letopiseţul" lui Nicolae Costin, atribuit tot lui Miron.* BUL. COM. IST. I, 210. *Procedând astfel, vom fi scutiţi de multe erori de apreciere. Printre aceste erori locul întâi îl are desigur părerea că anticii aveau într-o mică măsură sentimentul naturii.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 67, cf. RESMERIŢĂ, D., MINERVA. *În loc să-şi recunoscă eroarea, d. Dragomirescu... grămădeşte articol peste articol pentru a insista în absurda sa interpretare a „Somnoroaselor păsărele".* LOVINESCU, C. VII, 19. *Personalismul acut, pasiunea deformatoare l-au împins la multe nedreptăţi, trezind... şi observaţiile judicioase ale recenzenţilor, care s-au grăbit să restabilească erorile evidente de apreciere.* id. S. VIII, 223, cf. 237. *Elefterescu face o eroare fundamentală. Nu-l cunoaşte încă bine pe Papa. Crede că are să-l poată utiliza şi atâta tot.* C. PETRESCU, C. V. 232. *Totuşi asupra rasei galbene a făcut greşeli peste greşeli; şi aproape toate aceste erori de perspectivă au trecut în cărţile rasiştilor.* CONV. LIT. LXVII, 146. *În acest fel putem să evităm confuzii, inadvertenţe şi erori în întrebuinţarea unei terminologii consecvente.* DR. VII, 409. *Cine ar vedea în paginele lui Creangă o simplă culegere folclorică.... ar comite una din cele mai grave erori ale judecăţii literare.* VIANU, A. P. 111, cf. id. P. 184. [Face] *aceeaşi eroare în aprecierea raporturilor dintre Ipsilanti şi Tudor.* OŢETEA, T. V. 21. *Obiecţiile celor doi critici asupra limbii comediilor, unul numind-o mai drastic „jargon", celălalt „inestetică", indică eroarea spiritelor care socot că o limbă nu poate fi estetică decât prin distincţie.* CONSTANTINESCU, S. II, 143. *Eroarea sămănătoriştilor minori constă ... în a persista într-o formulă lipsită de viabilitatea coeziunii de curent.* id. b. IV, 549. *Observatorul neexpert în sociologie putea să taxeze pripit această indiscreţie aparentă drept mahalagism... Ar fi fost o gravă eroare de apreciere; madam Farfara nu era curioasă, ci numai atentă în cercul ei.* CĂLINESCU, O. VI, 13. *Toţi criticii ştiinţifici au făcut această eroare, luând opera de artă ca un simplu fenomen obiectiv.* id. ib. XV, 87, cf. 82. *Dar mai ales eroare, pentru că din pricina acestui nimb Iosif e un mare nedreptăţit. Activitatea lui literară e un model de existenţă robită artei.* PERPESSICIUS, M. I, 65. *Suntem cu Neagoe în plin Ev Mediu feudal, ... nicidecum în atmosfera de ozon a Renaşterii. „Învăţăturile" sunt o carte de „leat" mijlociu. A face din ea o operă renascentistă e o gravă eroare.* CIOCULESCU, I. C. 8, cf. id. C. 70, DL. *Dumneavoastră... faceţi o eroare pe care din păcate o fac şi persoane ilustre: ignoraţi că un psihiatru este un medic cu o specialitate foarte precisă.* PREDA, R. 20, cf. 286, DM, CIORĂNESCU, D. ET., DN². *Caracterul memorialistic al „Crailor" mi se pare o iluzie şi o eroare, deşi îl susţin critici serioşi.* N. MANOLESCU, A. N. III, 89, cf. id. C. M. 72. *Erorile sunt inerente în aprecierea fenomenului literar contemporan şi exemplele ilustre nu lipsesc.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 42, 5/4. *Preţuit cu deosebire ca rapsod fără pereche al plaiurilor şi al trecutului Moldovei, Mihail Sadoveanu a străbătut cu pasul, ca drumeţ, pescar şi vânător, toate ţinuturile ţării noastre, iar opera lui le cuprinde într-o măreaţă viziune panoramică. A-l ţintui de provincia sa de naştere ar fi aşadar o eroare.* ib. 1971, nr. 159, 6/1, cf. M. D. ENC. *A doua eroare este tendinţa de a fixa suprarealismul din punct de vedere cultural prin antologii, studii etc. cu consecinţa de a-l transforma într-un curent de revoltă artistică datat, încheiat.* SIMION, S. R. III, 8, cf. DEX. *Examenul clinic e singurul important, deşi, în faza aceasta, o eroare e oricând posibilă.* I. GHEŢIE, B. II, 406, cf. DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ L o c. a d v. **Din eroare** = în mod greşit, din nebăgare de seamă, fără voie, involuntar. *Această „poetă" era o bătrână de optzeci de ani, ... căreia i s-a publicat, în lipsa mea şi din eroare, o poezie, cred, singura ei operă ce a văzut lumina tiparului.* LOVINESCU, S. VIII, 144. *Domnul Boreni îl dorea cu o identică pasiune, dar, din eroare, simţea că un automobil cu mulţi cilindri trebuia procurat mai târziu.* ARGHEZI, S. XV, 55. ◊ E x p r. **A fi** (sau **a cădea**) **în** (ori, rar, **intr-o**) **eroare** = a-şi forma o părere, o convingere greşită despre cineva sau despre ceva; a fi victima unei iluzii; a se înşela, a se amăgi. *Facultatea noastră de a cunoaşte..., îndată ce încearcă să pătrunză în sfera superomenească, care-i este interdictă, cade fără apărare în eroare.* LAURIAN, F. 110/26. *Aşadară, după zisa autorului, sau că Plutarh se abate din vera tradiţie, sau că copiştii textului sânt în eroare.* ARISTIA, PLUT. XI/29. *De ar fi încercat să înlocuiască inegalitatea naturală printr-o egalitate artificială,ar fi căzut într-o eroare de o mie de ori mai mare decât aceea a regimului trecut.* GHICA, S. 226, cf. 88. *Află dar că ai greşit drumul. Trebuia să te duci la Berlin..., căci aci nu este seminar de teologie. – Eşti în eroare, domnule, eu am venit la Academia de la Halle ca să studiez literatura şi dreptul, iar nu teologia.* FILIMON, O. I, 352, cf. II, 305. *Cred, d-lor, că în plebea de postulanţi şi ambiţioşi cari furnică în România e unul măcar pentru care ideile să fie mai mult decât un pretext...? Daca cred, sânt în eroare.* EMINESCU, O. XII, 213, cf. XI, 175. *Nu mai e nedumerirea unui om care nu poate să creadă..., ci e doar nedumerirea cuiva care îşi explică, scuzându-se parcă, faptul că a fost în eroare până acum.* CAMIL PETRESCU, T. III, 74. *Dacă Hugo şi, împreună cu el, atâţi alţi scriitori, ... au putut cădea în această eroare, lucrul se datoreşte străvechei iniţieri retorice, propagată prin şcoalele noastre.* VIANU, A. P. 125, cf. 253. *Robit de o primejdioasă virtuozitate, d. Radu Gyr şi-a falsificat poetul din sine; că este într-o eroare de procedeu o dovedesc... acele strofe şi poeme răzleţe unde poetul... a folosit metafora sugestivă.* CONSTANTINESCU, S. III, 114, cf. BLAGA, H. 125. *Eşti într-o profundă eroare.* CONTEMP. 1953, nr. 374, 4/4. (Eliptic) *Poate că politica lui e greşită, n-am priceperea acestor lucruri, însă el crede sincer în ea, el îi consideră pe ceilalţi în eroare.* CĂLINESCU, B. I. 316. (Cu schimbarea construcţiei) *Abia se reprezintă acea sublimă operă şi adversarii lui Bellini se văzură siliţi a depune armele şi a mărturisi eroarea în care căzuseră numai din gelozie.* FILIMON, O. II, 314. *Bacon va preveni oamenii de ştiinţă de pricina diferitelor erori în care poate cădea inteligenţa omenească, de toţi acei idoli care opresc progresul adevărului.* VIANU, L. U. 97. **A induce** (sau, învechit, rar, **a împinge**) (pe cineva) **în eroare** = a face (pe cineva) să creadă sau să i se pară că ceva este altfel decât în realitate; a înşela, a amăgi. *D. Dacie zice că într-aceasta Plutarh a urmat pe Tit-Liviu: este adevărat că la prima lectură al pasagiului acestui istoric este facile a se înşela cineva despre asta; şi poate că pentru acest cuvânt fu împins în eroare; însă examinându-l de aproape îl vor afla conform cu autorii aceia cu carii seamănă a fi în contradicţiune, şi cu totul diferent de Plutarh.* ARSTIA, PLUT. XLI/15. *Unele din articulele revistei par înadins făcute spre a-i induce în eroare.* CONV. LIT. IV, 47. *Cu toate aceste, cred necesar de a se dezminţi în numărul cel mai de aproape al „Observatoriului",*

pentru ca publicul să nu fie indus în eroare prin astfeli de ştiri de gheşeft (a. 1880). BARIŢIU, C. V, 103. *Dimitrie Brătianu acuză în Cameră pe d. Boerescu că ar fi făcut promisiuni cari au indus pe puteri în eroare.* EMINESCU, O. XIII, 23, cf. XI, 166. *A fost indus în eroare de un mişel.* CARAGIALE, O. I, 253. *Schelele se-nfundă: nici o scară... Cocoana perfidă mă indusese în eroare.* id. ib. VI, 46. *Pentru a induce în eroare duhurile rele, nu trebuie spus, până a treia zi de la naştere, de ce sex e copilul, scăpându-l astfel de primejdia deochiului.* CANDREA, F. 200. *A fost indus în eroare de împrejurarea că nu cumoştea decât exemplarul defectuos reimprimat.* DR. I, 350. *A fost târât de cineva, ... de la prispă până aproape de poartă, spre a induce în eroare Justiţia.* REBREANU, I. 463. *E o născocire, ... o plăsmuire... Ei bine, e probabil c-ai fost indus în eroare.* CAMIL PETRESCU, T. I, 321. *Doctorul Curţii nu ştie că l-ai indus în eroare.* id. ib. III, 338. *Vei spune că te-a indus în eroare. Că l-ai crezut un agent secret strein.* C. PETRESCU, C. V. 348, cf. 185. *Am luat patru zile de carceră, pentru că am încercat să induc în eroare autorităţile militare.* BRĂESCU, A. 257. *Are de pe acum o artă care va induce în eroare pe toată lumea: impresia de nevinovăţie.* A. HOLBAN, O. II, 94, cf. 15. *Poeţii induşi în eroare de filozofii care au crezut că a secat vâna cântecului s-au pretat la atâtea copilăreşti mistificări.* CONSTANTINESCU, S. III, 10. *Dintre invitaţi, unii, uzurpând nume istorice, se slujesc de ele ca să poată induce populaţia în eroare.* ARGHEZI, S. X, 262. *A intrat de atâtea ori în odaia ei, inducând-o în eroare că ar avea intenţii serioase.* CĂLINESCU, E. O. I, 74. *Eu însumi îţi mărturisesc, am fost indus în eroare.* STANCU, R. A. V, 269, cf. DL, DM, DN[2]. *Cititorul atent intuieşte că cel ce spune aceste cuvinte nu e autorul, deşi persoana întâi l-ar putea induce în eroare, şi caută să identifice pe autor.* N. MANOLESCU, A. N. I, 228. *Faptul că publicul... arată interes nu trebuie să ne inducă în eroare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 127, 28/4, cf. DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., NDN. (Prin Munt.) **A se duce în eroare** = a-şi pierde cumpătul, v. p i e r d e (**II 1**). Cf. ALR SN V h 1 405/728. ♦ F i g. Nebunie (**4**), alienaţie mintală. *Ca şi Hölderlin se clătină un sfert de veac între eroare şi luciditate.* CĂLINESCU, O.. XVII, 317. ♦ (Filos.) Reprezentare subiectivă sau imperfectă a realităţii datorită mai ales limitelor cunoaşterii umane. *Forma silogistică e folositoare, fiindcă prezentează un cadru destul de strâmt, ca veritatatea sau eroarea să se poată recunoaşte uşor.* LAURIAN, F. 98/9, cf. 6/26, 211/8. *Iluziunile intelectuale sânt acelea produse de reprezentările slabe, fie că aceste se raportă la percepţiunea internă sau la cea externă. Aceste iluziuni sânt erorile ce comitem cu conştiinţă sau fără conştiinţă, când în meditaţiunile noastre tragem, din date incomplete ale experienţei interne sau externe, concluziuni pe cari nu le-am fi tras, dacă am fi avut în vedere date complete.* CONTA, O. F. 478, cf. 413. *O asemenea [cercetare] n-ar trebui să se numească o doctrină, ci numai o critică a raţiunei pure, şi folosul ei în privinţa speculaţiunei n-ar fi în realitate decât negativ, nu spre întinderea, ci spre lămurirea raţiunei noastre, spre-a o feri de erori.* EMINESCU, O. XIV, 373. *Eroarea ce-o făcea Pitagora începea de abia cu aplicarea metodei.* BLAGA, Z. 214, cf. 154, DER, D. FIL. ♦ (Jur.) Reprezentare falsă, inexactă a realităţii, apărută cu prilejul încheierii unui act juridic şi determinată de necunoaşterea sau de interpretarea inexactă a unor cauze sau a unor împrejurări. *Aşadeară, legislaţiunea noastră cea vechie era bazată... pe o profundă cunoştinţă a naturei umane: majoritatea, adecă instinctul adevărului cel înnăscut şi spontaneu aproba sau dezaproba minoritatea, adecă raţionamentul cel supus erorilor sistemei şi ale interesului.* HASDEU, I. V. 61. *Este dar o eroare constituţională, ... când dv. cereţi să vă votez nu numai concluzia, ci chiar şi motivele.* MAIORESCU, D. II, 276, cf. CONV. LIT. XI, 156. *Cel ce, din eroare sau cu ştiinţă, primeşte aceea ce nu-i este debit este obligat a-l restitui acelui de la care l-a primit.* HAMANGIU, C. C. 234, cf. 260. *Eroarea este părerea greşită sau inexactă a unei părţi contractante asupra realităţii.* PR. DREPT. 297, cf. DER, M. D. ENC., DEX, DDC, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC.. NDN. ◊ *Eroare de fapt* = greşeală în interpretarea împrejurărilor materiale ale unui fapt. Cf. HAMANGIU, C. C. LIX, T. POP, D. J. 120, DER, M. D. ENC, DDC, D. ENC. *Eroare de drept* = greşeală privind existenţa sau interpretarea unei norme de drept. Cf. HAMANGIU, C. C. LIX, T. POP, D. J. 120, DER, M. D. ENC. *De regulă... eroarea de drept nu afectează valabilitatea consimţământului şi a actului juridic încheiat.* DDC, cf. D. ENC. *Eroare obstacol* = situaţie care împiedică realizarea acordului de voinţe al părţilor contractante şi face imposibilă încheierea actului juridic, constituind o cauză de nulitate absolută a contractului. Cf. M. D. ENC. *Sancţiunea în caz de eroare obstacol este nulitatea absolută a actului încheiat.* DDC, cf. D. ENC. *Eroare judiciară* = stabilire greşită a faptelor dintr-un proces penal, care duce la pronunţarea unei hotărâri nedrepte. *Cine... n-a plâns de milă, la „Năpasta", de suferinţele bietului Ion nebunul, victimă a unei erori judiciare.* IBRĂILEANU, SP. CR. 256. *Câte erori judiciare strigătoare la cer nu s-au comis din cauza formalismului justiţiei.* CĂLINESCU, B. I. 332, cf. DER, M. D. ENC., V. BREBAN, D. G., D. ENC. *Potrivit articolului, statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare.* RL 2006, nr. 4 938, 2/2. (Glumeţ) *A sosit momentul, fraţilor, să reparăm o eroare judiciară şi să motivăm absenţa colegului nostru de la ultimul banchet.* VINEA, L. I, 25. ♦ (Jur.) Viciu de consimţământ (v. v i c i u **2**) care constă în alterarea voinţei părţilor şi care constituie o cauză de nulitate relativă a actului juridic. *Consimţământul nu este valabil când este dat prin eroare, smuls prin violenţă sau surprins prin dol.* HAMANGIU, C. C. 225. *Convenţiunea făcută prin eroare, violenţă sau dol nu este nulă de drept, ci dă loc numai acţiunei de nulitate.* id. ib. 227, cf. M. D. ENC., DDC, D. DR. I., D. ENC.

3. Greşeală de informaţie în prezentarea unor fapte, în relatarea unor evenimente etc.; inexactitate. *Însă limpezirea acestei avuţie de fântâne fiind o muncă de titan, am fi fericiţi deacă ne-ar agiuta... şi alţii prin câte o critică luminată, completând lacunele sau coregând erorile ce ni vor fi scăpat din vedere.* HASDEU, I. C. I, IX. *E de mirare că niciunul din istoricii noştri n-au cores o eroare atât de pipăită!* id. I. V. 250. *Eroarea cea mai importantă, pe care au comis-o amândoi condicarii, este de a fi citit în text veleatul 7150 (1641) în loc de 7108 (1599).* CUV. D. BĂTR. I, 82, cf. III, 96. *Ajunşi acum la o epocă în care această întreprindere e mult mai grea decât în oricare alta, în care sorţile de eroare sânt mai mari, am crezut că se cuvenea a vă înştiinţa despre aceasta.* BARONZI, I. C. II, 82/26. *Am retipărit aci, pentru a doua oară, acest studiu... N-avem de gând acum să-l îndreptăm, deşi nu ne încumetăm a pretinde că nu va fi conţinând erori multe de fapte şi chiar unele aprecţuiri şi asemuiri prea îndrăzneţe.* ODOBESCU, S. I, 235. *Deacă, în adevăr, inscripţiunea bisericei de la Bălineşti poartă leatul 7007, adică 1498, Miron Costin a comis o eroare zicând că logofătul Tăutu ar fi clădit-o.* id. ib. II, 221. *Tot recinsimântul de sus până jos e o mare eroare şi trebuie declarat nul şi neavenit, pentru a face loc unei noi lucrări, serioase şi cumpănite.* EMINESCU, O. XI. 429. *Erori de mult invalidate prin experienţă şi argumente foiesc până astăzi atât în prelecţiuni, cât şi în cărţile lor didactice.* id. ib. XIII, 261. *Documentul de la 1711, aşa după cum s-a publicat de răposatul Bariţiu, după copia din Oradea, este plin de erori.* REV. CRIT. II, 85. *Nu s-ar fi putut... strecura vreo eroare în ea* [inscripţie], *pentru că ar fi fost lesne observată, întrucât ea era destinată a fi pusă pe un mormânt şi într-o mănăstire vecinic vizitată de cei ce o puseseră.* REV. IST. IX, 199. *Chiar dacă eroarea ar fi a cronicii, faptul că cele două scrieri nu concordă învedereazâ originea lor deosebită.* BUL. COM. IST. II, 174, cf. 137. *N-a vizitat cu adevărat aceste părţi de lume, ci s-a mulţumit a descrie locurile de la gurile Dunării după hărţile ce avea la dispoziţie, şi care cuprindeau destule erori.* ARH. OLT. V, 167. *„Descriptio Moldaviae", pe lângă informaţia exactă şi de primul ordin pe care ne-o dă, cuprinde şi inexactităţi sau erori.* BUL. COM. IST. V, 108.

Ideea că Alexandru cel Bun ar fi dat o pravilă, cum spune Cantemir, e o eroare. ARH. OLT. XIII, 502. *Am lăsat să treacă biografii pline de erori şi interviuri false.* SADOVEANU, O. XIX, 9. *Erorile din ediţia critică a dlui Crăciun sunt grave, ... şi ele se datoresc în special faptului că autorul nu e în aceeaşi măsură filolog, în care e bibliolog.* DR. XI, 293. *Punea la cale un atac general asupra operei lui Conţescu, dovedindu-i erorile, plagiatele, lacunele şi mai ales carenţa bibliografiei.* CĂLINESCU, O. VI, 269. *Cum însă înşirarea întâielor domnii se face în „Cronica" lui Şincai sub anul 1390, e cu putinţă ca aci să fie izvorul eroarei.* id. ib. XII, 498. *Găsesc „problemele" de acest soi mai curând amuzante..., neînţelegând ce sens pot avea datele biografice în sine, însă din moment ce se iveşte posibilitatea de a corecta o eroare, cât de neînsemnată, e normal a-i da curs.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 8, 8/1. *E perpetuu deschis ochiul profesorului, care vânează deficienţele ediţiilor, eroarea de informaţie sau impostura expresiei.* GRIGURCU, C. R. 82.

4. Opinie, idee sau concepţie falsă (generalizată). V. i l u z i e, r ă t ă c i r e. *Se credea mai nainte că cometele era simple meteore născute din atmosfera noastră. Tycho-Brahé, astronom danez, a combătut cel dintâi această eroare.* CONCORDIA (1857), 24[1]/28. *Pe lângă erorile dietetice, ce au domnit în aceşti secoli, găsim... puţini oameni care au manifestat idei raţionabile şi folositoare în domeniul dieteticii.* BARASCH, I. 20/21, cf. PROT. – POP., N. D., COSTINESCU. *Pentru ce să nu combatem erorile răspândite în public de reaua credinţă sau de fanfaronada unora?* ODOBESCU, S. III, 48, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Eroarea cea mai mare a fost că au crezut că amorul în acestea rezidă.* CAMIL PETRESCU, P. 361. *Eroarea pe care am clădit statul nostru modern... trebuie să înceteze cel puţin astăzi, când noua spiritualitate a Europei cere o readaptare la realităţile naţionale.* CONV. LIT. LXVII, 473. *Nici eroarea lui politică zisă „noocraţie"... nu e mai puţin raportabilă la mişcarea personalistă franceză.* STREINU, P. Ç. III, 134, cf. SCRIBAN, D. *Eroarea celor mai buni din generaţia lor este că iau biblioteca şi cronica vieţii colective în serios.* ARGHEZI, P. T. 266. *Eşti numai un exaltat care te-ai rătăcit pe un drum iluzoriu. O eroare fatală a generaţiei voastre.* CĂLINESCU, O. VI, 239, cf. XVI, 298. *Eroarea neologistică a italieniştilor şi latiniştilor fusese denunţată,... ridiculizată şi compromisă.* VIANU, S. 197. *M. Kogălniceanu... consideră ca o eroare fundamentală faptul că, în operele lor, istoricii se ocupă de vieţile domnilor, fără a pomeni „nimică de popor...".* S. C. ŞT. (IAŞI), 1957, 254, cf. DL, DM, M. D. ENC, DEX, DREV, V. BREBAN, D. G. ♦ (Învechit) Abatere de la o dogmă religioasă. V. e r e z i e[1] (1). *Aşa, îţi cunosc eu ţara, arabii sânt visători: Plăcerea lor e eroarea, fără de care nu pot. Adevărată or falsă, credinţa mea peste tot E necesarie foarte, popoli o au conoscut.* HELIADE, O[2]. IV, 598. *După documente conservate în Biblioteca Universităţii de la Buda, latinii numără patruzeci de erori religioase, unele dogmatice, altele canonice şi rituali, pe care le-ar comite grecii în exerciţiul religiunei lor.* BARIŢIU, P. A. I, 167, cf. PONTBRIANT, D., LM. *Scrise îndărăpt papei, invitându-l pe el a lepăda erorile italice şi a se reîntoarce în sânul adevăraţilor creştini.* XENOPOL, I. R. V, 189.

5. Acţiune săvârşită în mod nechibzuit, neîndemânatic, regretabil; greşeală de comportare (socială). V. g a f ă. *O eroare mai grosolană decât a fost aceasta nu se mai putea comite alta.* BARIŢIU, P. A. I, 437. *Talentul parlamentar a devenit la noi cualitatea cea mai esenţială; ţine loc de orce altă facultate, acoperă ignorenţa, slăbiciunea, erorile cele mai grave şi cele mai fatale.* GHICA, C. E. I, 370. *Fiţi în pace, eroarea se va esplica şi e de crezut chiar să nu mă duc nici la închisoare.* BARONZI, C. I, 74/19, cf. COSTINESCU. *O putere absolută şi necontrolată poate să înşele lumea şi pe sine însăşi câtă vreme se va bucura de succes şi un vânt favorabil îi va împla pânzele; dar îndată ce încetează succesul, îndată ce o greşală e urmată de alta şi erorile se grămădesc, începe decăderea ţării.* EMINESCU, O. IX, 153. *Această seacă arguţie gramaticală mă făcu să-mi pierd şi restul de stăpânire de sine ce-mi mai păstrasem şi să lunec la o regretabilă eroare de tact.* LOVINESCU, S. II, 95. *Ceea ce mă chinuie mai mult decât spectrul morţii este bănuiala că am făcut o eroare grosolană.* CĂLINESCU, O. VI, 257, cf. V, 35. *Arestarea mea e o gravă eroare, pe care guvernul dumneavoastră o va plăti.* STANCU, R. A. V, 377, cf. 197. ♦ (Învechit, rar) Imperfecţiune morală; defect, slăbiciune (3). *Era morala personificată. Invidia n-ar fi putut afla un pai în acest diamant al frumoaselor. Ea lăsa celorlalte femei toate erorile sexului său. Ea n-avea nici un defect.* HELIADE, D. J. 7/7.

6. Greşeală rezultată dintr-o abatere de la o normă gramaticală, tipografică etc. *Ţi-am pus la poştă „Catechismul antropologic şi al sănătăţii"... Dacă ţi se va vedea amăsurat, fă vreo recenziune, însă priveşte la eroarele ce au întrat şi pentru cari am făcut cele de lipsă.* VASICI, ap. BARIŢIU, C. II, 177. *Pare-se dară că copiştii textului au comis o eroare: în loc de Temis... au copiat Tetiis.* ARSTIA, PLUT. XXIII/12. *La caz de a fi coprinsă în descifrare sau în ediţiune vreo eroare, nemini nu putea s-o coreagă prin vulgara procedură de colaţionare.* HASDEU, I. C. I, 20. *Trecem cu vederea oareşicare erori gramaticale.* CONV. LIT. IV, 47. *Voi ce cataţi defecte în scrierile mele Şi intonaţi fanfare când constataţi în ele Greşeli, imagini slabe, cuvinte ce vă par Lipsite de-armonie, erori chiar de tipar.* ALECSANDRI, O. II, 298, cf. LM. *Printre erorile de această natură, s-a observat, mai cu seamă, prea deasa schimbare a timpurilor în traducerea verbilor.* ODOBESCU, S. II, 352. *E nedemn de-a introduce modificări într-o legiuire sub pretextul unei erori de tipar.* EMINESCU, O. XI, 204, cf. 63. *Întâmplarea făcu... ca o altă peatră găsită în Transilvania... să confirme autenticitatea celei dăntâi şi să dovedească că, afară de câteva erori de citire, ... restul este cu totul adevărat.* REV. IST. II, 260. *Pe ducele bulgarilor din Transilvania, pomenit de toate cronicele ungureşti sub numele de Kean, dl Şoimescu îl numeşte Rean... în mai multe rânduri, încât se exclude putinţa unei erori tipografice.* ARHIVA, I, 319. *Erorile de tipografie, până la a doua corectură, sunt în sarcina lucrătorului.* G. IONESCU, C. T. 395. *Alături de erorile de tot felul, introduse în ele de copişti, se mai adaugă şi amputările sau amplificările, sau chiar neînţelegerile introduse de prelucrător.* BUL. COM. IST. I, 18. *Un tânăr critic a descoperit şi în ediţia dlui Ibrăileanu o duzină de erori de tipar.* LOVINESCU, S. II 173. *Urmează o jumătate de pagină de erori de gramatică, cacofonii, franţuzisme etc.* id. ib. VIII, 101. *Lucrarea sa cuprinde o serie întreagă de erori de copiere.* DR. VII, 400. *Nu mai amintim de nenumăratele greşeli elementare de ortografie, ... pe care am vrea să le atribuim erorilor de tipar ale unui culegător.* CONSTANTINESCU, S. I, 49, cf. II, 230. *În studiul vechi mişunau erorile de tipar precum şi unele greşeli... datorate scăpării mele din vedere.* CĂLINESCU, O. XII, 6. *Gârleanu, care era şi un iscusit colaţionist de texte..., ridicase o foarte amuzantă, dar şi revoltătoare, prin dezastrul ce dovedea, listă de erori.* PERPESSICIUS, M. I, 242. *Manuscrisele suferiseră mari degradări în cursul veacurilor, erau pline de glose marginale şi interpolaţii; pe alocuri erorile de transcriere erau evidente.* VIANU, L. U. 27, cf. LTR[2]. *Menţionez... că s-au strecurat câteva erori de tipar în citatele cu care am fost onorat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 10. 7/3. *La toţi subiecţii studenţi apar ca foarte frecvente erori privitoare la folosirea prepoziţiilor... sau a articolului.* SCL 1973, 162.

7. Greşeală provenită din neatenţie, din neştiinţă, din întâmplare etc. *Un tânăr procuror... face o depeşă către Senat, o eroare de formă, căci se adresează direct la Senat, în loc să se adreseze la ministrul justiţiei.* KOGĂLNICEANU, O. V_3, 46. *Instrumentul acesta este al vostru, dacă veţi putea să esecutaţi fără cea mai mică eroare concertul acesta.* FILIMON, O. II, 319. *În calificarea hârtioarei... s-ar fi strecurat vreo eroare... care să amestice un document cu totul medieval sau, poate, şi modern într-un mormânt antic.* ODOBESCU, S. II, 205. *Scuzaţi; a fost o mică eroare... Eu le am cronicele astea gata.* CARAGIALE, O. II, 173. *La expediţiune s-au întâmplat o eroare, pe care d[om]n[ul] Krafft o corege astăzi,*

trimițând alte exemplarie pentru Maiestatea Sa (a. 1882). BARIȚIU, C. VII, 291. *Având conștiința despre esactitatea celor lucrate de mine, am căutat să-i arăt... că eroarea zace în cele dictate de Domnia Sa.* SBIERA, F. S. 101. *Odată, vânzând un covor, Saferian opri din distracție cu mult mai puțin decât fusese învoiala. Clientul... îi observă eroarea a doua zi și-i oferi diferența.* CĂLINESCU, O. VI, 134, cf. V, 79.

8. Diferența dintre valoarea reală a unei mărimi oarecare și valoarea obținută prin măsurare sau prin calcul. Cf. COSTINESCU, LM. *Acest număr diferă în adevăr în mod considerabil de suma veniturilor de forțe calculată mai sus, dar daca ținem seamă de variile sorginți ale erorii, cari influențează amândouă calculele, totuși ne putem mulțumi cu această concordanță depărtată.* EMINESCU, O. XVI, 1181, cf. XIII, 24, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LTR, DT. *Eroarea se amplifică și mai mult, dacă este necesară umplerea din nou a rezervorului cu apă.* CHIRIȚĂ, P. 850. *Să admitem că e o eroare a noastră de calcul.* BARANGA, I. 181. *Se cățăra pe tambuchiul de la pupa, ca locul de observație să fie cât mai sus, căci în felul acesta erorile devin și ele mai mici.* TUDORAN, P. 407, cf. LTR[2], DL, DP, DM, DER. *Instrumentele de desen, cât și mâna desenatorului dau naștere la erori.* GEOMETRIE IX, 10, cf. DN[2], DTT, D. MED., D. FIZ., DEX, DN[3], DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., NDN. *Românii care contractează credite pierd sistematic sute de miliarde de lei din cauza unei... banale erori de calcul.* RL 2006, nr. 4 177, 1/4. ◊ *Eroare absolută* = valoarea absolută a diferenței dintre valoarea exactă a unei mărimi și cea obținută în urma unei măsurări sau a calculului. Cf. LTR, LTR[2], DTT, D. MED., D. FIZ., M. D. ENC., D. ENC. *Eroare relativă* = raportul dintre eroarea absolută și valoarea reală a mărimii respective. Cf. LTR, LTR[2], DTT, D. MED., D. FIZ., M. D. ENC., DREV, D. ENC. *Eroare admisibilă* (sau *tolerată*) = eroare (**8**) maximă admisă în măsurările făcute asupra unei mărimi sau cantități. Cf. LTR, LTR[2], DER, DTT, D. ENC. *Eroare accidentală (sau întâmplătoare)* = eroare (**8**) care survine la măsurarea repetată a unei mărimi și care se datorește unor factori nedeterminați. Cf. LTR, LTR[2], DER, DTT, D. FIZ., DREV. *Eroare sistematică* = eroare (**8**) provenită dintr-un defect al instrumentului sau al metodei de măsurat. Cf. ENC. AGR., LTR, LTR[2], DER, DTT, D. FIZ., DREV. *Eroare probabilă* = diferența probabilă dintre datele obținute printr-un calcul și cele obținute pe bază de experiență. Cf. ENC. AGR., DL, DM. *Eroare estimată* = abatere presupusă a unei mărimi măsurate sau calculate de la valoarea sa adevărată. Cf. DER. *Calculul* (sau *teoria*) *erorilor* = capitol al matematicii aplicate care se ocupă cu studiul erorilor (**8**) și cu propagarea lor în calcule. Cf. LTR, LTR[2], DTT, DER I, 472, D. ENC. I, 299, II, 239.

– Pl.: *erori* și (învechit) *eroare*. Gen.-dat.: *erorii* și (învechit, astăzi rar) *eroarei*. – Și: (învechit, rar) **eroără, eróră** s. f.

– Din fr. **erreur**, lat. **error, -oris**, it. **errore.**

ERODÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Despre ape, ploi, vânturi etc.; complementul indică soluri, terenuri, roci) A exercita o acțiune de desprindere și de înlăturare prin transport a unor elemente componente; a roade[1] (**4**), a săpa (**7**), a spăla (**3**). *Munții Măcinului... au fost puternic erodați și transformați într-o peneplenă.* ONCESCU, G. 36. *Această apă a erodat cantități mici de sol, numai 5,5 tone la ha.* AGROTEHNICA, II, 102. *Apa rămâne la suprafață, înmoaie argila și o erodează.* ib. 510, cf. 529. *Această parte a munților vulcanici mioceni a fost erodată aproape până la temelie.* M G I, 207, cf. DN, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Apele erodează solul.* DSR, cf. DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ R e f l. *Loessul se erodează foarte ușor, din cauza uniformității texturii și lipsei de material liant.* AGROTEHNICA, II, 510. *Vom reconstitui... aspectul profilului normal, după caracterele orizonturilor ce nu s-au erodat încă.* ib. 525, cf. DEX, DN[3], DREV, V. BREBAN, D. G., DN[3].

2. (Rar; complementul indică obiecte, materiale etc.) A roade[1] (**4**), a măcina (**2**); a uza (**2**), a toci[3] (**2**). *Sub bolțile din care mai ciuruia varul, se zăreau scări cărate de un curent misterios, rampe de lemn... și trepte erodate de sare.* BARBU, S. N. 286. *Frumos era în Paris să intri în case oculte de aristocrați și să privești tapetele de mătase ușor degradată din alt veac, abia erodate de vreme.* ROMÂNIA LITERARĂ, nr. 1, 16/1, cf. NDN.

3. F i g. A deteriora, a degrada lent valoarea, însemnătatea etc. (cuiva sau a ceva); a aduce o diminuare a importanței, a valorii etc. (cuiva sau a ceva). *Taina Veneziei din care iradiază carnația femeilor frumoase care au putrezit demult, întâi îmbătrânind, secătuite de vârste, de amintiri, erodate de timp și pe urmă vegetând în iatacurile dosnice.* BARBU, S. N. 81. *„Desfășurarea" ca și „Delirul", ca și ampla lui publicistică ne stau la îndemână gata a spulbera o legendă a „marelui protestatar", a „exemplarității etice", legendă pe care o erodează, din altă direcție, mărturiile tot mai numeroase asupra omului cu manifestări deloc ideale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 12/3, cf. L. ROM. 1992, 543. *Corupția... a erodat prestigiul unor demnitari ai Guvernului.* RL 1994, nr. 1 418, 3/5, cf. NDN. *Toate acestea... nu fac decât să erodeze încrederea populației în binefacerile integrării.* RL 2003, nr. 4 108, 1/3. ◊ R e f l. *Reverberațiile Veneziei pe zidurile ce putrezeau și ele se erodau ca iubirea lor cu fiecare ceas.* BARBU, S. N. 220, cf. NDN. *Procesul de integrare... ne ține treji, mereu în examen, în așa fel încât reformele să nu se erodeze sau chiar să fie stopate.* RL 2005, nr. 4 738, 1/3.

4. (Despre ulcerații; complementul indică mucoasa, musculatura unor organe etc.) A deteriora, a degrada (treptat). *Perforația intestinală se produce atunci când ulcerațiile intestinale au erodat nu numai mucoasa și musculatura intestinului subțire, dar au deschis și peritoneul, care acoperă intestinul.* ABC SĂN. 355.

– Prez. ind. pers. 3: *erodează.*

– Din fr. **éroder.**

ERODÁBIL, -Ă adj. Care poate fi erodat (ușor). Cf. NDN.

– Pl.: *erodabili, -e.*

– Din fr. **érodable.**

ERODABILITÁTE s. f. **1.** Însușirea de a fi erodabil. Cf. NDN.

2. Măsură a intensității cu care un sol este supus acțiunii erozive (**1**) a apei. Cf. NDN.

– Din fr. **érodabilité.**

ERODÁNT, -Ă adj. Care roade (prin acțiune chimică). Cf. DN[3], NDN.

– Pl.: *erodanți, -te.*

– Din fr. **érodant.**

ERODÁRE s. f. Acțiunea de a e r o d a și rezultatul ei.

1. Eroziune (**1**). Cf. e r o d a (**1**). *Uneori pietrele și pietrișurile acestor depozite sunt însoțite de material mai fin (nisip, pulberi, argilă chiar), rezultat prin erodarea și antrenarea produselor de dezagregare ale rocilor sau a materialului unui sol format.* CHIRIȚĂ, P. 693. *Influența negativă* [a vântului] *constă în erodarea stratului afânat al solului.* AGROTEHNICA, I, 291, cf. DN[2]. *Trimite calculele sale... despre... situația infiltrațiilor în sol, a erodărilor etc.* BĂNULESCU, C. M. 107, cf. M. D. ENC. 338, DEX, DN[3], DSR, NDN 544.

2. F i g. Deteriorare lentă a valorii, a însemnătății etc. (cuiva sau a ceva); diminuare a valorii, a însemnătății etc. (cuiva sau a ceva); eroziune (**4**). Cf. e r o d a (**3**). *„Absența" e procesul de erodare a personalității, de ruinare a ei sub presiunea existenței din afară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 25/1. *Cred că și o modernizare a clasicilor, o redimensionare a lor în lumina opticii și sensibilității moderne, a perspectivei de timp care a verificat coeficientul de erodare al operelor literare, se impune imperios.* ib. 1971, nr. 119, 31/3.

3. Deteriorare, degradare (treptată) a unui țesut[1] organic. Cf. e r o d a (**4**). *Forma mai gravă, ulceroasă* [a blefaritei] *se însoțește de foliculite, cruste, căderea cililor, ... ducând la erodarea corneei.* ABC SĂN. 69.

– Pl.: *erodări.*

– V. **eroda.**

ERODÁT, -Ă adj. **1.** (Despre soluri, terenuri) Care a suferit un proces de eroziune (**1**); săpat[2] (**4**), (rar) erozionat (**1**). *Aceste soluri nu trebuie confundate cu solurile erodate de tip podzolic.* CHIRIȚĂ, P. 485, cf. 693. *Se pot restaura terenurile erodate și li se poate mări treptat fertilitatea.* AGROTEHNICA, I, 199, cf. 525. *Sunt încă mari suprafețe de pășuni degradate, erodate și acoperite cu arborete.* SCÂNTEIA, 1960, nr. 4 831. *Împădurirea terenurilor erodate este o operație deosebit de dificilă.* ib. 1970, nr. 8 486, cf. DSR.

2. (Despre țesuturi[1] organice) Deteriorat, degradat. *Vegetațiile cresc destul de repede... și se dezvoltă ca o conopidă brăzdată de șanțuri adânci... Suprafața lor este erodată, acoperită de o secreție urât mirositoare.* ABC SĂN. 385.

– Pl.: *erodați, -te.*

– V. **eroda.**

ERODIÁN s. m. v. **ierodian.**

ERÓDIE s. f. v. **erodiu.**

ERÓDION s. m. v. **erodiu.**

ERÓDIU s. m. **1.** (Astăzi rar) Numele mai multor specii de păsări (migratoare) de baltă din familia ardeidelor: **a)** (și în sintagma *erodiu cenușiu*, BĂCESCU, PĂS. 80) stârc (**1 a**) (*Ardea cinerea cinerea*). Cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 806[1]/28, PONTBRIANT, D., LM, MARIAN, O. II, 335, DDRF, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DA I_1, 527, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 80; **b)** (și în sintagmele *erodiu alb*, MARIAN, O. II, 336, DA I_1, 527, BĂCESCU, PĂS. 80, 158, LINȚIA, P. III, 31, DSR, *erodiu mare*, BĂCESCU, PĂS. 80, LINȚIA, P. III, 31, *erodiu cu conci*, BĂCESCU, PĂS. 80) stârc-alb, v. s t â r c (**2**) (*Egretta alba alba*). Cf. TDRG, CADE, DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET., DEX; **c)** bou-de-baltă, v. b o u (*Botaurus stellaris stellaris*). Cf. CONV. LIT. XXIII, 333. *Sătura-va pomii câmpului și chedri[i] Livanului cei ce-i rasădișI. Aciia pasările cuiubu adură, [a] erodiei viață biruiaște lor.* PSALT. HUR[2]. 173, cf. PSALT. SCH. 337/11. *Satură-se leamnele câmpilor, chedrii Livanului cei ce ai răsădit. Acie pasările cuiubură-se, a irodiei* (*irodionului* D) *vietoare vlăduiaște ei.* PSALT. 215. *Satură-se leamnele câmpilor, chedrii Livanului ce i-ai răsădit; aciia pasările încuibuiră-se. Erodiei vietoare vlăduiaște ei.* CORESI, PS. 284/12. *Numele pasărilor cum e: erodie, aidon și alte...* ST. LEX. 230[r]/26. *Copacilor de pre câmpuri Tu le dai sațâu pre timpuri, Și chedrilor din Livanul, Ce-i răsădești pre tot anul. Acolo vrabii ș-or face Cuiburi, di-or ședea cu pace, Că le este rodionul Povață, pus de la Domnul.* DOSOFTEI, O. I, 237. *Și acestea să le urâți den zburătoare și nu se vor mânca, scârbe sânt: vulturul, și gripsorul, și vulturul de mare... Și porfirion, și barza, și lebăda, Și erodion* (*erodiul* ms. 45, ms. 4 389), și *haradrion și asemenea lor, și pupăza, și liliiacul.* BIBLIA (1688)[2] III, 96 - 97. *Sătura-se-vor lemnele câmpului, chedrii Livanului, carele ai răsădit; acolo pasări vor încuiba. Lăcașul erodiului (a erodiului lăcașul* ms. 45) *povățuiește lor.* ib. XI, 302 - 303. *Și-a înfipt culcușul său ca erodiul* (a. 1805). GRECU, P. 370. *Pe lângă aceasta, îi mai dete un steag verde, spre semn de protecția otomană, mai multe pene de erodiu din cele mai frumoase, spre a face egrete, șapte cai de preț și un foarte frumos șoim.* BĂLCESCU, O. III, 252, cf. DHLR II, 545, L. ROM. 1974, 526, ib. 1987, 430. ◊ *Erodiu mic* = stârc-alb-mic, v. s t â r c (**2**) (*Egretta garzetta garzetta*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 80, LINȚIA, P. III, 37. *Erodiu nocturn* = stârc-de-noapte, v. s t â r c (**2**) (*Nycticorax nycticorax nycticorax*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 80.

2. (Neobișnuit) Mănunchi de pene de erodiu (**1 b**) care se folosea ca podoabă la işlicul sau calpacul domnitorilor, al boierilor etc. *Principele se ridică în picioare și făcu un semn cu erodiul său fastuos de stârc, plecându-se numai puțin și mișcând capul de la stânga la dreapta.* BARBU, PRINC. 143, cf. 100, 118. *O, cum se înfiorau erodiile de stârc alb în primăverile Stambulului, spre seară când mulțimea beată de slava sultanilor ieșea în privală.* ib. S. N. 11.

– Pl.: *erodii.* – Și: (învechit) **eródie** s. f., **eródion** s. m., **iródie** s. f., **iródion, rodión** s. m.

– Din slavonul ерѡдїй, ngr. **ἐρῳδιός.**

ERÓE s. m. v. **erou.**

EROGÁ vb. I. T r a n z. (Învechit, mai ales în Transilv.; complementul indică bani) A cheltui (în scop de utilitate publică); a risipi (**2**). Cf. FROLLO, V. 207, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

– Prez. ind.: *eróg.*

– Din lat. **erogare.** Cf. it. e r o g a r e.

EROGÁRE s. f. (Învechit, rar) Erogațiune. Cf. FROLLO, V. 207.

– Pl.: *erogări.*

– V. **eroga.**

EROGÁT, -Ă adj. (Învechit, rar; despre bani) Cheltuit. *Sumele intrate și sumele erogate.* LM.

– Pl.: *erogați, -te.*

– V. **eroga.**

EROGÁTE s. f. pl. (Învechit) Cheltuieli. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

– V. **eroga.**

EROGATÓR, -OÁRE s. m. și f. (Învechit, rar) Cheltuitor (de bani, în scop de utilitate publică); risipitor (**2**). Cf. LM, BARCIANU.

– Pl.: *erogatori, -oare.* – Și: **erogătór** s. m. BARCIANU.

– Din lat. **erogator.**

EROGÁȚIE s. f. v. **erogațiune.**

EROGAȚIÚNE s. f. (Învechit) Acțiunea de a e r o g a și rezultatul ei; cheltuială (în scop de utilitate publică); (învechit, rar) erogare. Cf. Cf. LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, 237, ALEXI, W., T. POP, D. J. 120.

– Pl.: **erogațiuni.** – Și: **erogație** s. f. ALEXI, W.

– Din lat. **erogatio, -onis.**

EROGĂTÓR s. m. v. **erogator.**

EROGÉN, -Ă adj. (Psihanaliză) Care este susceptibil de a provoca o excitație sexuală. Cf. D. ENC. ◊ *Zonă erogenă* = parte a corpului care stimulează, provoacă o plăcere erotică (**2**). Cf. D. ENC., NDN.

– Din fr. **érogène**, germ. **erogen.**

EROGENEITÁTE s. f. (Psihanaliză) Capacitate a unei părți a corpului de a fi sursa unei excitații sexuale.

– Din fr. **érogénéité**, germ. **Erogeneität.**

ERÓI s. m. v. **erou.**

ERÓIC, -Ă adj., adv. **1.** Adj. Care se referă la eroii (**1**) din Antichitate, care aparține, care este caracteristic acestora; eroicesc (**3**). *Cea mai eroică virtute tribuie aici să tremure, neputându-se mântui, fără cu fuga.* MAIOR, T. 95/19. *Prințipul său cel mai mare este a alege amorul frumseții din amorul plăcerii... Iată izvorul sentimenturilor nobile, al mărinimiii ș-al tuturor virtuților eroice.* PLEȘOIANU, T. I, 35/5. *Ar fi o sarcină mai presus de puterile noastre și vrednică de a fi numărată între cele douăsprezece fapte eroice a voinicului Ercul.* KOGĂLNICEANU, O. I, 67. *Veacurile eroice și mitologice au trecut de mult.* id. ib. II, 389. *Iroicele fapte a lui Tezeus și a lui Romulus, întemeietorii Atinii și Romii..., dișteaptă în noi simțiri de mirare.* ASACHI, I. [prefață] 1/20. *Aceste guverne au fost eroice, pentru că principul lor era nemuritor.* NEGULICI, E. I, 163/1. *În timpii numiți eroici, grecii avea numai gubernul monarhic. Tezeu fu primul care s-a închinat la gubernul popularîu.* ARISTIA, PLUT. XIV/16, cf. 320/10. *În acele timpuri eroice, zeii părăseau locuința lor cerească și frumoasele vârfuri ale Olimpului, spre a se amesteca și a trăi cu oamenii.* CONV. LIT. IV, 149, cf. PONTBRIANT, D. *Nu era istoria acestor tradițiuni vechi și eroice aceea pe care venea s-o caute... în câmpiele Beoției.* BARONZI, I. L. IV, 48/8, cf. COSTINESCU, LM. *Ferul tău viteaz va rugini-n uitare, Al lui Priam eroic sânge va peri, Ai să te duci în țermuri seci, întunecoase.* I. NEGRUZZI, S. II, 293, cf. ENC. ROM., ALEXI, W. *Antichitatea eroică pare a fi pecetluit ultima pagină a bibliei eroismului.* IORGA, P. A. II, 31. *Poetul mișcat și melancolic păstră și pe zei și vechile mituri eroice.* PÂRVAN, I. F. 194. *Firea lui de apologet îl îndreaptă către legendă și către vieți eroice și fabuloase.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 77, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Scuturile și armurile adăpostesc suflete eroice, pasiuni dezlănțuite cu prețul pierderii lor.* PERPESSICIUS, M. I, 268, cf. DN. *Morala getică era eroică: cei ce cad în luptă pentru patrie dobândesc nemurirea.* PANAITESCU, C. R. 43, cf. 45, DN^{2}, DN^{3}. ♦ (Despre perioade îndepărate în timp) În care s-au întâmplat evenimente memorabile care, odată cu trecerea timpului, au căpătat caracter de legendă. *De am voi să haractirisim vârsta noastră cu un singur epitet, nicidecum nu o vom numi o vârstă eroică.* CR (1830), 399/26. *Eroica epohă a cavalierilor se însufleța de genia poetică.* SĂULESCU, HR. I, 136/24. *Aceste vremi sânt timpurile eroice, adică fabuloase a societății moldovene.* RUSSO, S. 20. *Lăudată fie memoria marelui poet, a cărui pană a știut să învieze umbrele glorioase ale eroicului nostru trecut.* GHICA, S. 668. *Ai timpilor eroici imagină augustă, Pe când era el tânăr, lumea-i părea îngustă.* ALECSANDRI, O. II, 72. *Între locuitori însă, în poporul cu viață, se păstrează chiar sufletul timpilor eroici, în care au trăit Buzești și frații lor de arme.* ODOBESCU, S. II, 427. *Când Mohamed al II-lea, soarele roșu al deșerturilor, răsări deasupra lumii, românii erau în culmea epocei lor eroice.* EMINESCU, O. XV, 91. *Epoca eroică trecuse; cu dânsa dispărură și oamenii ce o umpluseră cu faptele lor.* XENOPOL, I. R. III, 183. *Îi năvăli în minte sumedenie de scene cumplite în care bărbatul înșelat lua înfățișarea unui cavaler răzbunător din vremurile eroice.* REBREANU, I. 159. *E de regretat că pentru faza eroică a „Junimii" de la Iași nu avem un informator de valoarea lui Duiliu Zamfirescu.* LOVINESCU, S. VIII, 91, cf. IV, 20. *Ele* [textele] *permanentizează vremurile eroice... ale folklorului românesc.* CONV. LIT. LXVII, 347. *În această epocă, în vremea eroică a impresionismului, Bazille are un rol de căpetenie.* OPRESCU, I. A. IV, 163. *Visător și sentimental, din vizita lui în istorie, a adus nostalgia acelor vremuri eroice.* PERPESSICIUS, M. I, 66. *Astfel perioada inițială, pe care o putem numi eroică și entuziastă, din istoria pedologiei române, apare dominată de personalitatea uriașă a lui Murgoci.* CHIRIȚĂ, P. 877.

2. Adj. (Despre oameni sau despre colectivități) Care are calități de erou (**2**), care dă dovadă de vitejie, de curaj în luptă. V. v i t e a z (**3**), v o i n i c (**II 2**). Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 806^{1}/11. *O, bărbat admirabil care se poate compara cu ducii eroici de care noi ne mirăm atâta și care în timpurile noastre a repurtat o biruință atât de măreață despre turc.* MAG. IST. I, 67/13, cf. NEGULICI, STAMATI, V. 409^{1}/1, 412^{2}/23. *Au luptat pentru eliberarea Greciei alături de cei mai eroici palicari ai agoanei.* GHICA, S. 652. *A! unde e acuma puternica mărire Din vremea când a țării eroică oștire În lupte uriașe Buzeștii comanda.* ALEXANDRESCU, O. I, 83, cf. COSTINESCU. *Lovi și străpunse pe Asan și puse capăt neplăcut vieții eroicului conducător al românilor.* EMINESCU, O. XIV, 88, cf. XENOPOL, I. R. IV, 61, DL, DM, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ (Ironic) *Era un fumător neînduplecat, s-ar fi putut zice eroic.* SADOVEANU, O. IX, 138. ◊ (Ca epitet, înaintea unui nume propriu) *Neascultând ostașii pe eroicul Cocles, se traseră toți îndărăpt.* BR (1829) I, 13/18. ◊ (Prin sinecdocă) *O! luptă-te-nvăliță în pletele-ți bogate, Eroic este astăzi copilul cel pierdut!* EMINESCU, O. I, 63. ◊ (Substantivat) *Această strataghemă sau viclenire războinicească au fost zadarnică și fără noroc, heroica sau viteaza aceasta s-au biruit și, rănindu-o în bătaie, ... au murit.* MOLNAR, I. 88/17. ◊ (Adverbial) *Flăcăii țării apărau cu îndârjire pământul strămbunilor și mureau eroic cu arma în mână.* SADOVEANU, O. XXI, 511. *Aici... a căzut eroic și maiorul Giurescu.* MAGAZIN IST. 1967, nr. 1, 3. ♦ (Despre acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor) Care exprimă, dovedește, trădează vitejie și curaj în luptă; care este caracteristic eroilor (**2**), de erou; (învechit) eroicesc (**1**). *Zicerea epică vine de la grecește... ; dar obiceiul mai cu deosebire a făcut-o să însemneze povestire în versuri de întâmplări eroice.* HELIADE, GR. P. 20/7, cf. I. GOLESCU, C. *Această faptă eroică îmbărbătă pe toată armia sa.* F. AARON, I. II, 192/10. *Una din bătăliile cele mai însămnate din istoria Moldaviei este negreșit lupta eroică de la Războieni.* KOGĂLNICEANU, O. I, 157. *Minin, însuflețit de dragostea patriei și aducerea-aminte a iroicilor fapte din tinerețile sale, cu trii sute de oșteni s-au repezit în spatele dușmanului.* ASACHI, I. 173/2, cf. 425/18. *Prea mult ar fi fost a vorbi deodată românește despre evenimente eroice au despre intrigi de saloane.* id. O. I, 480. *Acel vestit împărat... făcându-se vrednic di cariera ce-l aștepta, precum au dovedit îndestul mai în urmă războaiele și alte fapte eroice (viteze) ce au isprăvit cu multă și nespusă ghibăcie.* IC. LUM. (1840), 66^{1}/27, cf. VALIAN, V. *La 26 iunie 1476 se începu eroica bătălie a moldovenilor de la Războieni.* IST. M. 107/10. *Mihai cugetă întru inima sa că împregiurarea cere neapărat vreo faptă eroică spre a descuragia pe turci și a îmbărbăta pe ai săi.* BĂLCESCU, O. III, 80, cf. NEGULICI. *Pentru acelea fapte eroice... fu înaintat la rang de castelan în Malta.* BARIȚIU, P. A. I, 19. *Eroice împrotiviri izolate și nici o-nțelegere generală de împrotivire comună: iată... de ce avea să se teamă Cezar într-o astfel de țară.* TEULESCU, C. 100/21, cf. POLIZU, PROT. – POP., N. D. *Fama despre eroica apărare a superbului husar ajunse până la Napoleon.* FILIMON, O. II, 63, cf. CANELLA, V. 375, FROLLO, V. 207. *Baiazid Ilderim (Fulgerul), cu toată eroica sa vitejie, ... în bătălia de la Angora (20 iulie 1402) pierdu biruința cu libertatea împreună.* EMINESCU, O. XIV, 178, cf. 105, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Tânărul ofițer dădea amănunte asupra operațiilor războiului, și toți ascultătorii își înfățișau, ca pe-o scenă, o îmbulzeală măreață și eroică, în sclipiri de spade și bubuiri de tunuri.* SADOVEANU, O. VII, 184, cf. SCRIBAN, D. *Este un roman de aventuri eroice și sentimentale.* VIANU, L. U. 52, cf. DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET. 3 204, DN^{2}, M. D. ENC., DEX, DN^{3}, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

3. Adj. (Despre oameni sau despre colectivități) Care se remarcă prin virtuți, calități morale deosebite, prin devotament pentru o cauză etc.; care se impune în conștiința publică datorită calităților ieșite din comun și meritelor excepționale, g r a n d i o s, m ă r e ț (**2 a**) ; care înfruntă cu temeritate pericolele, situațiile dificile, care nu se lasă înfrânt de dificultăți; eroicesc (**3**). *Au nu tocmai acuma ni se descriu bucanii, de către cei insurgenți, ca oameni eroici, durători în stropație...?* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 170. *Adevărații coborâtori din vechile și eroicele familii sânt...*

reduși la stare de ignoranță și mizerie, perduți între locuitorii săteni. DÂMBOVIȚA (1860), 93²/7. *Acea simplă și eroică fată de la câmp era cu totul uitată.* ODOBESCU, S. I, 20. *Pentru fericirea neamului nostru, pe vremea aceea domn în Țara Românească era Mihai Viteazu, una din cele mai eroice figuri din istoria omenirei.* VLAHUȚĂ, R. P. 29. *Am văzut în Moldova figura eroică a lui Ioan Vodă cel Cumplit care... ridică pentru un moment iarăși moralul țării.* XENOPOL, I. R. V, 130. *Un mare domn eroic ia apoi în stăpânire Țara Românească.* IORGA, C. I. I, 18. *O poartă spre legendă se deschide în zidul sever al cronicii, o poartă prin care vedem perindându-se în lumina supranaturalului eroice chipuri de epopee.* id. L. I, 250. *Omul elementar este în același timp, pentru Sadoveanu, omul „eroic". El nu încarnează... substructura umanității, ci apoteoza ei.* VIANU, A. P. 221. *Suntem o generație eroică!* CĂLINESCU, B. I. 103. *Byron însuși, batjocoritorul și hulitul, viciosul și eroicul, a avut una dintre cele mai agitate vieți.* BLAGA, Z. 83. *Eroicii noștri strămoși au făcut să înceteze... haosul începutului.* BOGZA, C. O. 94, cf. DL, DM. *Singurul lucru important, orice ai face, este de a fi mereu eroic.* STEINHARDT, J. 187, cf. M. D. ENC., DEX, D. ENC., NDN. ◊ (Ironic) *Spun că și chiar comandirul, faimosul acel Rozon, Lăsă o labă în mâna eroicului Sion.* ALEXANDRESCU, O. I, 290. ◊ (Prin extensiune) *Ni vom îndeletnici a da uneori extracturi din istoria patriei, făcând acum început cu iroica mărime de suflet a doamnei Elenei.* AR (1829), 23²/47. *Poporul, mai pătrunzător decât poate crede cineva în sufletele eroice, nu se amăgise despre prefăcuta apropiere dintre Brutus și Cezar.* TEULESCU, C. 366/16. *Își simți sufletul eroic și nobil.* C. PETRESCU, C. V. 209. ◊ (Prin lărgirea sensului) *Eroica Franță... cade gemând în neputință sub un jug umilitor.* BĂLCESCU, ap. ODOBESCU, S. III, 494. *Voi și strălucitul vostru prieten, Michelet, zmulgeați înaintea noastră giulgiul ce acoperea pe eroica Polonia.* ap. XENOPOL, I. R. XII, 56. *De la noi solemnitatea care se găsește atavic în sufletul celui născut pe plaiurile vechii Moldove eroice, acea maiestate calmă a biruitorilor voievozi.* IORGA, P. A. II, 28. ♦ (Despre însușiri, atitudini, manifestări etc. ale oamenilor) Care exprimă, denotă, dovedește virtuți, calități morale deosebite, devotament pentru o cauză etc.; care dovedește, exprimă măreție (**1**), grandoare; care denotă tărie de caracter, dârzenie, perseverență; eroicesc (**3**). *Pentru o facere de bine așea de mare și eroică cum e aceasta... a-ți da io umilită mulțămire... datoriu m-am ținut.* T. AARON, S. A. 8/5. *Iroica hotărâre a ofițărilor și a marinerilor ni sânt mai strălucite decât o mie de biruințe.* AR (1829), 6¹/29. *A voi totdauna să ies de la teatru... plin de entuziasm pentru o virtute, o faptă frumoasă, o faptă eroică.* HELIADE, F. 39/14. *În rândul acestora sânt toți martirii ideilor mari, acele vergini a căror viață candidă și moarte eroică punea în extaze pe carnefici.* id. O. II, 140. *Moartea lui cea eroică dovedește tăria sufletului.* MARCOVICI, D. 457/11. *Această proastă smerenie îneacă fireasca aplecare către toate lucrurile cele mari și eroice, care înalță cu adevărat pe om.* BUZNEA, C. 98/1, cf. 70/14. *O faptă înaltă, o faptă eroică puse în dialog pă șenă... ia numele de tragedie.* GTN (1836), 46/20. *Simtimentele cele nobile și hotărârea lor cea eroică ce le aduseră pe altarul patriei făcură mulțumirea lui cea mai desăvârșit.* F. AARON, I. II, 139/9. *Numele și faptele acestor bărbați îndumnezeiți se fac o fală, o proprietate națională și, din neam în neam..., aureola de slavă ce-i încungiură crește și sporește mai mult, și tot ce este mare, frumos, eroic se atribuie geniului și brațului lor.* KOGĂLNICEANUI, O. I, 195. *El au înaintit numile Rosiei și s-au mărit pre sine cu faimă iroică.* ASACHI, I. 12/15, cf. 40/8, POEN. – AAR. – HILL, V. I, 805²/41. *Dară idealul său despre datorință era așa de înalt, ... că cu toate iilințile ei cele iroice spre a agiunge la aceasta, ea rămânea tot mai gios de esigențiile ei.* CODRESCU, C. I, 239/13, cf. 141/2. *Astăzi, n-are nici capriție, nici voință; lângă amor se mai deșteaptă încă un ce eroic în inima lui, și viața îi e scumpă numai pentru c-o poate da.* NEGULICI, E. I, 57/16, cf. STAMATI, V. 408²/35, 408²/38, 409¹/4. *Mișcarea literară veni târziu în urma atâtor străduinți eroice.* ap. RUSSO, S. 68. *Poeziile lui Omir a inspirat geniul eroic lui Alexandru, fiul lui Filip din Macedonia.* BARASCH, M. I, VII/7. *Eroica moarte a lui Catilina, compoziținea armatei sale, de oameni liberi, ... dovedesc că niciodată nu meditase rezbelul servil.* TEULESCU, C. 89/23. *Câte și câte trăsuri eroice se vor fi petrecut în vremea aceasta, care însă s-au trecut cu viderea și s-au uitat.* NEGRUZZI, O. I, 284, cf. 279. *Amicul său Ion, însoțindu-l în acele espediținni, se va fi distins prin eroicul sânge rece și teribila putere a brațului.* HASDEU, I. V. 9, cf. ANTONESCU, D. 222. *Acest om ce avea o voință eroică, o putere minunată sosise la capătul puterii și al voinței sale.* BARONZI, I. G. 581/28. *Dar pentru a efectua această reformă mare într-un stat... trebuie o energie eroică, trebuie cu disprețul libertății și a[l] vieții tale să proclami ceea ce ai datoria de a proclama.* EMINESCU, S. P. 37, cf. id. O. XIV, 91. *Ne oprim aici, la dovada strălucită a puterilor minunate pe care convingerea le trezește într-o fire eroică, în stare să schimbe de azi pe mâine o țară.* IORGA, P. A. II, 30. *Făcea sforțări eroice să vorbească ungurește.* REBREANU, I. 65. *Preotul, fire cinstită și eroică, își înfrânează pasiunea.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 76. *Autobiografia lui Cellini merită să fie cercetată, mai ales, în latura ei eroică.* LOVINESCU, C. IV, 100. *Viața lui eroică, scrisul lui inspirat încălzește și stilul autorului.* DR. VII, 384. *Se cerea... o soluție radicală. Am luat hotărârea eroică. Să cobor eu la sat cu căruța, să înfrunt pe dată și argățimea nesupusă a conacului.* VOICULESCU, P. II, 113. *Eram gata să dau anume lămuriri asupra faptei acelui copil, pe care eu o categorisisem eroică.* SADOVEANU, O. XXI, 556. *Întemeiează geologia și face sforțări eroice pentru a înzestra Franța cu noi tehnici manufacturiere.* VIANU, S. 129. *În d. Densuianu am admirat întotdeauna o eroică persistență: despărțindu-se brusc de „Sămănătorul", a militat 20 de ani pentru literatura nouă.* CONSTANTINESCU, S. II, 435. *Puțini am găsit să aibă un suflet... bărbătesc, ceva eroic, cât de cât, în sfera lor de activitate, care să inspire admirație.* CĂLINESCU, B. I. 314. *Să nu înțelegi că aș fi amator de gesturi eroice.* PREDA, R. 31. *În condiții materiale și morale mai dificile, actorii izbutesc, cu o perseverență eroică, să mențină continuitatea teatrului românesc.* IST. T. II, 38. ◊ (Prin exagerare; glumeț sau ironic) *De unde sosești tu așa vesel, amice, și unde alergi atât de rapide? Ai un aer foarte eroic, parcă ai triumfat de mii de nemici.* LĂZĂRESCU, S. 15/6. *Fetele, văzând eroica noastră îndrăzneală, începură a adăugi și mere pe lângă celelalte mai mici împroșcături de care se slujea în sistemul lor de bătaie.* ALECSANDRI, O. IV, 163. *A fost înconjurat cu oameni care n-au întru nimic de-a repeta actul eroic de la 11 fevruarie.* EMINESCU, O. XII, 361. *Ăi fi cunoscând și tu, ca și mine, năravurile eroice ale presei noastre.* CARAGIALE, O. VII, 311. *Convins de importanța sacerdotală a momentului, ca un prefect în fruntea unui cortegiu regal, a făcut un gest larg și eroic, de plecare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 352. *Se vedea bine că nu mai făcuse cafea până atunci. Își suflecase mâinile și mai tare, ca pentru o ispravă eroică.* TEODOREANU, L. 183. *Când editorii vor face eroicul gest să defalce o mică sumă pentru tipărirea versurilor, ... atunci se va umple o lacună, care îndurerează conștiința noastră literară.* CONSTANTINESCU, S. VI, 50. *Întâia oară o faptă afară din cale de eroică i se prezenta în cariera lui... Să se ducă la advocat, să-l ia la palme în casa lui, nimic mai lesne.* ARGHEZI, S. XV, 102. *Atunci am luat o hotărâre eroică... prin banalitatea ei... Ei bine, am vrut să mă mărit.* CĂLINESCU, E. O. I, 279. *Într-o zi, Titus a luat o hotărâre eroică: totul, sau nimic.* VINEA, L. I, 119. ♦ (Adverbial) Cu forță; cu hotărâre. *Sturza a vorbit eroic, Ghica elegic. A debutat cu aceași propunere pe care noi am făcut-o acum câteva zile* (a. 1883). ap. EMINESCU, O. XIII, 252. *Ea îi luă mâna și i-o lipi de sânul stâng, sub care bătea inima eroic.* D. ZAMFIRESCU, A. 61, cf. 174. *Apărându-se eroic, au capturat pe inamicul îndrăzneț.* VOICULESCU, P. II, 156. *D. Călinescu, pe baza materialului existent, destul de însemnat, ... a purces eroic la evocarea vieții lui Eminescu.* CONSTANTINESCU, S. II, 207. *E o mizerie, mă lupt eroic cu niște execrabili birocrați, care nu cunosc interesele țării noastre.* CĂLINESCU, S. 286.

4. Adj. (Despre opere literare, mai ales despre poeme, epopei etc.) Care evocă și celebrează faptele unui erou; (învechit) eroicesc (**4**). V. e p i c. *De-oi vedea că află priință acestă ostăneală*

a mea, vei dobândi şi alte alcătuiri... serioase şi adevărat eroice. BUDAI-DELEANU, O. I, 8. *Deci autoriul acestui poemation au socotit să facă o cercătură şi să alcătuiască în limba noastră ceva cu un feliu de stihuri noao. Dar' n-au cutezat a face un poemă eroic, sau să cânte faptele vreunui viteaz izbânditoriu.* id. ib. 40. *Clio era prezidenta istoriii, Caleopa a poeziii eroice.* PLEŞOIANU, C. 114/22, cf. id. T. I, 10/19. *Adeseori petrecea între plăieşi, ... cari ca barzii celtici fac să răsune stâncele de cântecile lor eroice, purtătoare de vânta bravilor strămoşi.* ASACHI, S. L. II, 17, cf. STAMATI, V. $408^2/41$. *Începuse şi un poem eroic numit „Petreida" în lauda marelui Petru, care... rămase neisprăvit.* NEGRUZZI, O. II, 316. *Mănăstirile de dincolo de Olt, acele multe suvenire ale mărirei trecute, ... mi-au inspirat poeziile eroice coprinse în cartea mea.* ALEXANDRESCU, O. I, 247, cf. COSTINESCU, LM. *În acea limbă... este scrisă cea mai expresivă poemă a vieţei vânătoreşti, eroica dramă a lui Guilom Tell.* ODOBESCU, S. III, 81. *La francezi, pe lângă cântecele eroice, ... încep operele literare abia prin veacul al XVI-le*[a]. XENOPOL, I. R. VI, 204. *„Pe Marea Neagră" (1919) conţine poemul eroic „Mirită", cetit la Academia Română încă din 1910.* DR. II, 887, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Vremea a spart tiparul acestei literaturi eroice şi cuprinzătoare.* LOVINESCU, C. VIII, 123, cf. id. S. IV, 21, SCRIBAN, D. *„Război şi pace", „Quo vadis" şi până la romanele eroice ale d-lui Mihail Sadoveanu menţin prestigiul convenţionalismului romantic.* CONSTANTINESCU, S. V, 311. *Bojardo şi Ariosto dezvoltaseră plastic combinarea ciclului eroic carolingian cu cel al „Mesei rotunde".* CĂLINESCU, O. XVI, 250. *În lectura „Furiilor" eroice ale lui Bruno se întregeşte, pentru noi, portretul geniului martir.* VIANU, P. 65. *Sfârşitul poemului nu mai este însă grotesc, ci eroic.* CIOCULESCU, I. C. 40, cf. DL. DM, DN. *Registrul său liric e, de aceea, nu numai nou, dar şi variat, înfăţişând tonalităţi diferite: de la nota solemnă a meditaţiei la cadenţa sonoră a marşului eroic.* IST. LIT. ROM. II, 307. cf. DN^2. *Toate încercările lui C. Aristia... de a organiza spectacole în limba română cu piese eroice sunt susţinute.* IST. T. I, 159, cf. M. D. ENC., DEX. *Epopeea eroică* [conţine] *povestirea luptelor purtate de eroii unui popor, decisive pentru destinul acestuia.* DTL 152, cf. 145, V. BREBAN, D. G., NDN. *Epopee eroică sanscrită... narând isprăvile lui Rama.* KERNBACH, D. M. 501. ♦ Care este caracteristic unei opere literare eroice (**4**). *Fără cor, tragedia era... lipsită de orice caracter religios şi eroic.* CONV. LIT. IV, 149. *Aflu că... a terminat o piesă teatrală de gen eroic şi nişte ode.* CARAGIALE, O. VII, 36. *„Poezii nouă" (1899) surprind prin gama patriotică, ... însă versul tot nu prinde un suflu puternic, eroic.* DR. II, 887. *Apoi s-a clarificat într-o lirică ce pare la prima vedere înrudită cu aceea a lui Pillat, dar care iese dintr-un sentiment direct al câmpiei muntene şi e un corespondent al viziunii lui Odobescu, într-o notă mai eroică.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 816. *Fabulosul eroic lipseşte într-adevăr din acest poem.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 3/2. ♦ (În sintagma) *Vers eroic* = **a**) hexametru. *Exametrul se zice şi vers epic şi eroic.* HELIADE, O. II, 165, cf. FM (1840), $257^2/4$, STAMATI, D., LM, ENC. ROM. *Există versuri caracteristice pentru anumite specii poetice: hexametru – numit şi vers eroic – pentru epopee şi satiră în Antichitate.* DTL 468; **b**) vers alexandrin. *Versurile cele mai lungi în limba franceză sânt acele ce se numesc alexandrine, care se zic şi eroice.* HELIADE, O. II, 160, cf. COSTINESCU, ENC. ROM., CADE. *Versul alexandrin se foloseşte în epopei şi tragedii, de unde denumirea de vers eroic.* DTL 18; **c**) (învechit, rar) endecasilab. Cf. ENC. ROM. ♦ (Substantivat, n.) Modalitate particulară de expresie specifică genului epic. *Şi totuşi, chiar în principate eroicul se amestecă adeseori cu burlescul şi-l domină.* IORGA, L. II, 92. *Poporul nostru nu şi-a creat o epopee naţională... Eroicul nostru s-a fragmentat în cristalul baladelor populare, dintre care „Mioriţa" exprimă şi suprema metafizică populară faţă de misterul morţii.* CONSTANTINESCU, S. II, 333. *Eroicul şi meschinul, umbra şi lumina trăiesc din abundenţă în paginile celor două volume.* id. ib. IV, 517, cf. D. ENC., NDN.

5. Adj. (Muz.; despre opere muzicale, despre părţi ale acestora etc.) Care evocă şi glorifică eroii şi fapte ale acestora. *Deodată se auzi ieşind din desişul pădurei o voce care cânta cu multă expresiune o melodie întristătoare şi eroică.* FILIMON, O. I, 155. *Ceva maghiar, ceva arii eroice maghiare, zisei lui János. – Tocmai la asta mă gândeam, răspunse el.* id. ib. II, 54. *Dacă ar fi aşa, nu s-ar înţălege... pentru ce toţi germanii contimpurani cu Beethoven nu compuneau simfonii eroice.* ARHIVA, X, 14, cf. CERNE, D. M. *Simfonia eroică are un caracter imnic, dar şi epic-narativ: după motivul eroului şi al luptelor lui, urmează plânsetul viorilor.* VIANU, L. U. 292. *Muzica mai bubui un marş eroic şi tăcu.* STANCU, R. A. I, 232.

6. Adv. (Rar; indică modul de executare a unei bucăţi muzicale) În tempo însufleţit, puternic; eroico. Cf. CERNE, D. M. ◊ (Substantivat) *Ea nu dădu marşului nici o stridenţă, îl execută cu o dicţiune clară, frazându-l ca pe o muzică de Beethoven, într-un eroic crescând.* CĂLINESCU, B. I. 172.

7. Adj. (Astăzi, rar; despre unele substanţe folosite ca medicament) Care are acţiune foarte puternică, imediată şi eficace; energic. Cf. C. VÂRNAV, H. 109/26, COSTINESCU. *Mercurul este medicamentul eroic al sifilisului, puternic şi sigur în acelaş timp.* BIANU, D. S. 677, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ◊ F i g. *Satira, cu alte cuvinte, cată să fie ca un remediu eroic la malatiele morale.* HELIADE, O. II, 82. ♦ F i g. La care se recurge în caz extrem; drastic, radical. *Adunarea însă refuzase a vota noua lege electorală. Ce-i rămânea de făcut decât, sau abdicarea, sau aplicarea mijloacelor eroice, lovitura de stat.* XENOPOL, I. R. XIII, 246, cf. CADE, DL.

– Pronunţat: *-ro-ic.* – Pl.: *eroici, -ce.* – Şi: (învechit) **heróic, -ă, iróic, -ă** adj.

– Din lat. **heroicus, -a, -um**, it. **eroico**, ngr. **ἡρωϊκός**, fr. **héroïque**, germ. **heroisch.**

EROICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) **1.** (Despre acţiuni, manifestări etc. ale oamenilor) Eroic (**2**). *Feace cu agiutoriul lui Dumnedzău atitea vitejeşti lucruri şi iroiceşti harţuri.* DOSOFTEI, V. S. iunie $146^r/32$. *Însă a romano-moldo-vlahilor neam... de-i vom căuta cea mai de pre urmă vârstă... îl vom afla de pe la anul tocmirii firii omeneşti 107 să fie început... De le vom căuta firea, inima şi cea iroicească vitejie.* CANTEMIR, HR. 14. *Nici odinioară nu s-au arătat cu atâta încredinţare a bunei norociri, precum la biruinţa cea de acum a preablagocestivei rosieneşti stăpâniri împrotiva gonaciului creştinilor, prin armele acele iroiceşti ale Rosiei şi prin înţelepciunea cea vrednică de laudă... a vitejilor voievozi (cca 1769).* ARHIVA R. I, 225/18. *Nesocotinţă dar ar fi să cânt fapte eroiceşti, mai vârtos când nice eu mă încredinţăz în putere.* BUDAI-DELEANU, O. I, 4. *Slăvita Elisaveat... au arătat la toată lumea precum că şi muierile cele crescute bine şi luminate la duh şi la inimă cu nimica nu să osebesc de bărbaţii cei viteji heroiceşti.* ŢICHINDEAL, în ŞA I, 561. *Semiramis, muierea unui dintre ofiţirii lui, să face prin rarele ei fapte iroiceşti vestită.* MOLNAR, I. 87/10. *Avea... oameni cu duh înalt şi cu vitejie iroicească.* IST. UNIV. III, 185/2, cf. LB. *Ar fi fost Roma fără îndoială prinsă, de... nu ar fi oprit Cocles Horaţiu cu heroiceasca sa putere cea nemăsurată.* BR (1829) I, 13/11. *Cetatea, pre carea de 10 ani o bătea cu iroiceasca vitejie, o luă.* ib. (1829) II, 6/33. *Îndrăzneţii noştri războinici... au dat nuouă dovezi a eroiceştii lor vitejii.* CR (1829), 228/17. *Acest prinţ,... printr-un şir de fapte eroiceşti, izgoni pe varvari.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 175/11, cf. 98/8. *Iroiceşti izbânde săvârşite de purtătoarele de biruinţi oştiri.* CR (1831), $34^1/11$, cf. I. GOLESCU, C. *Vestea vitejiei şi eroiceştilor sale fapte făcu o adâncă întipărire asupra unei tinere.* MOZAICUL (1838), 24/2, cf. ISER, STAMATI, V. $408^2/47$, $412^2/23$. *Hotărî către aceste a urma, dintr-acea zi, La eroiceşti războaie orunde va auzi.* PANN, E. II, 46/27, cf. POLIZU, FROLLO, V. 207, COSTINESCU, $TDRG^3$.

2. (Despre oameni) Eroic (**3**). *Ce domn vrednic de minune, întocma de mare ca şi voievozii iroiceşti: de carii ne minunăm atâta.* CANTEMIR, S. M. 100/14. ♦ (Despre însuşiri, atitudini,

manifestări etc. ale oamenilor) Eroic (**3**). *Atâtea fapte minunate, atâtea bărbăţii eroiceşti, au nu fac pre Athanasie nemuritoriu pre pământ... ?* MOLNAR, în ŞA I, 331. *O, mărime de suflet iroicească! o, inimă fără temere şi neclătită la atâtea prici şi groaze!* id., în ŞA I, 335. *Patriei... să se dăruiască; ca prin aceasta să deştepte heroicească sau vitejească virtute.* ŢICHINDEAL, F. 385/5, cf. id. A. M. 81/14. *Deodată s-au stins bărbăţia şi focul cel heroicesc din faţa tinerului.* BR (1821), 37/14. *Cee ce face dulceaţa şi frumuseţile istoriii unei împărăţii sânt urmările generoazi şi iroiceşti, pe cari le aduc întru mărturie adeseori cu plăceri, sint în feliuritele haractiruri a oamenilor mari, cari au ocârmuit această împărăţie* (a. 1823). CAT. MAN. I, 404. *Hotărî... cu virtute eroicească pentru ai săi el însuşi a peri.* BR (1829) I, 13/82. *Nu trebuia să mai trăiască după ce biruia o dată; ... d-a se omorî mai bine singuri decât să cerce o judecată... şi în sfârşit o înlesnire mare d-a câştiga nume eroicesc.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 122/13. *O trupă de luptători îi păstrară o credinţă eroicească.* id. ib. 125/29. *Privesc iubirea de patrie numai ca o virtute iroicească.* BUZNEA, M. 6/7. *Cugetările iroiceşti s-au dişteptat şi în sloveni.* ASACHI, I. V/2, cf. STAMATI, V. $408^2/38$, $409^1/4$.

3. Eroic (**1**). *Nu să află om atâta de varvar şi atâta departe de toată firea la urechile căruia să nu fie ajuns iroiceştile lui lucruri şi slăvitele isprăvi.* MOLNAR, RET. 118/19. *Eşil* [= Eschil] *trăia în vremile cele iroiceşti, de care se vorbi până acum.* NICOLAU, P. 92/24. *Să poate giudeca din peristasurile aceştii întâmplări iroiceşti.* VÂRNAV, F. $59^r/19$. *Acest neam este foarte iubitoriu de muzică şi vor prea mult să auză faptele cele virtuoase şi iroiceşti ale acelor mari şi vrednici de laudă oameni din vechime.* GOLESCU, S. 70. *Dar sânt şi cei ce sânt înzestraţi cu toate puterile spre deosebire, cărora cei vechi firi iroiceşti le da.* POTECA, F. 76/17. *Zării... în peşteră p-un tânăr frumos şi graţios, dar măreţ şi c-un stat cam eroicesc.* PLEŞOIANU, T. III, 74/25, cf. I, 37/10. *Fecioria... deşi a fost cunoscută romanilor şi ridicată în slava lucrării ei cu capiştea cea vestită a fecioarelor Vestei, dar din cruzimea păgânătăţii lor s-a darâmat împreună cu dânşii... şi s-a stins cu toate iroiceştile izbânzi.* EPISCUPESCU, O. Î. 160/26, cf. STAMATI, V. $408^2/31$, PONTBRIANT, D.

4. (Despre opere literare, mai ales despre poeme, epopei etc.) Eroic (**4**). *Calliope muza poeziei iroiceşti.* BOJINCĂ, A. I, 100/26, cf. STAMATI, V. $408^2/42$. ◊ *Vers* (sau *stih*) *eroicesc* ori (pleonastic) *exametru iroicesc* = vers eroic, v. e r o i c (**4**). *Spun scriitorii romani că cel întâi scriitoriu de stihuri heroiceşti în limba latinească au fostu Enie poeticul.* N. COSTIN, C. 367, cf. MACARIE[1], în CAT. MAN. I, 232. *Exametru iroicesc, adică cu şase numere, aşa să zice.* VĂCĂRESCUL, GR. 141/8, cf. STAMATI, D., SCL 1954, 35.

– Pronunţat: *-ro-i-*. – Pl.: *eroiceşti*. – Şi: **heroicésc, -eáscă, iroicésc, -eáscă.**

– Cf. lat. h e r o i c u s , -a, -u m , ngr. ἡ ρ ω ϊ κ ός , fr. h é r o ï q u e , germ. h e r o i s c h.

EROICEŞTE adv. (Învechit) **1.** În mod eroic (**2**); ca un erou (**2**), în felul eroilor. *Tătâne-său... iroiceşte purtându-să în bătăile ce s-au întâmplat supt Romulus.* BR (1829) I, 4/33. *Aşa de eroiceşte se purtă la o întâmplare, cât după aceaia fu numit de gheneral laitinant.* ib. (1829) I, 39/34, cf. I. GOLESCU, C. *Numai tirolezii să mai oştea încă cu norocire, iar englezii pe mare triumfa erocieşte.* FL (1838), 91/20. *Oastea Moldaviei combătu eroiceşte în războiul polonilor cu teutonii.* ASACHI, O. II, 65. *Mihai..., pre lângă monumentul ce au făcut bravilor săi companioni de arme eroiceşte căzuţi în astă bătălie, au înălţat şi o movilă unuia din cerbii săi favoriţi.* id. ib. 292, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, $806^1/21$. *Gelu, domnul românilor din Ardeal, încă se împotrivi eroiceşte ungurului Tuhutum şi muri în bătaie de o moarte glorioasă pentru patria sa.* BĂLCESCU, O. III, 194, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 207, COSTINESCU, DDRF, ALEXI, W., DL, DM, DEX.

2. În mod eroic (**3**); ca un erou (**3**), în felul eroilor. *Zişii bărbaţi, deşi cele mai mari împedecări au găsit în procopseala ta, totuşi heroiceşte pre acele sfărâmându-le, nenvinse rădăcini de zel au înfipt în pepturile fiilor şi a ascultătorilor tăi.* BOJINCĂ, D. X/28. *Omul de caracter se aseamănă unei stânce gigante, în mijlocul oceanului, ce înfruntă eroiceşte turbarea valurilor înfuriate.* ARICESCU, A. R. 4/12. *Ea îndeplini eroiceşte operaţia în toate amănunţimile sale.* CODRESCU, C. II, 62/28.

– Pronunţat: *-ro-i-*. – Şi: **heroicéşte, iroicéşte** adv.

– **Eroic** + suf. *-eşte*.

EROICITÁTE s. f. (Învechit, astăzi rar) Calitatea de a fi eroic (**2, 3**); (învechit) eroitate. Cf. FROLLO, V. 207, COSTINESCU, NDN.

– Din it. **eroicità**, fr. **héroïcité.**

ERÓICO adv. (Indică modul de executare a unei bucăţi muzicale) În tempo însufleţit, puternic; (rar) eroic (**6**). Cf. DTM, NDN.

– Cuv. it.

EROICO-CÓMIC, -Ă adj. v. **eroicomic.**

EROICÓMIC, -Ă adj. **1.** (Despre opere literare, mai ales despre poeme şi epopei) Care tratează un subiect utilizând deopotrivă modalităţi ale eroicului şi ale comicului. *„Ţiganiada" sau „Tabăra-Ţiganilor". Poemation eroi-comico-satiric* [Titlu]. BUDAI-DELEANU, O. I, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, $805^2/43$, ANTONESCU, D. 222, FROLLO, V. 207, COSTINESCU, ENC. ROM. *Eroii sunt... aceiaşi ca şi în opera de căpetenie, alcătuirea versurilor e aceeaşi, iar tonul rămâne acela de epopee eroi-comică.* IORGA, L. II, 477. *O funcţie estetică au, în poemul eroicomic al lui Ariosto, mai mult peisajele fantastice.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 129, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Ţiganiada este o poemă eroi-comică în 12 cânturi.* CADE, cf. SCRIBAN, D. *Ideea de a compune acea „jucăreauă", intitulată „Ţiganiada", în scopul de „a forma şi a introduce un gust nou de poezie românească", îi vine lui Budai, precum mărturiseşte, din lectura poemelor eroi-comice vestite.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 81. *Încă din secolul al XV-lea, în Italia, vechile teme epice ale cavalerismului deveniseră obiectul poemelor eroicomice.* VIANU, L. U. 112. *Evident, această gândire laică, cu alesături de scepticism, era pentru ceea ce urmărea Budai-Deleanu deosebit de prielnică: numai o asemenea stare de spirit putea să prezideze la crearea unei epopei eroi-comice de mari proporţii.* BLAGA, G. 214, cf. DL, DM. *„Ţiganiada" rivalizează cu orice poemă eroicomică din literatura universală, ca structură, artă şi concepţie generală.* IST. LIT. ROM. II, 36, cf. DER, DN^2. *În literatură, ironia de acest tip şi-a pus pecetea în genere asupra operelor numite eroicomice, a căror caracteristică o constituie folosirea unui stil înalt pentru evocarea unui subiect umil.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 108, 28/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Poemul eroi-comic... reprezintă forma parodică a genului.* DTL. 145. *În literatura română, pe lângă încercări eşuate..., capodoperă este epopeea eroi-comică „Ţiganiada" de I. Budai-Deleanu.* ib. 153, cf. DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ♦ Care este caracteristic unei opere literare eroicomice (**1**). *Stilul eroicomic se află într-o relaţie de complementaritate cu stilul rezultat din binecunoscuta predilecţie clasică pentru litotă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 108, 28/1. *Stilul burlesc nu trebuie confundat cu stilul eroi-comic.* DTL 61.

2. (Rar) Care conţine un amestec de episoade tragice şi amuzante, burleşti. *Zugrăviturile sunt prozaice, dar câteodată, prin autenticitate, capătă un fel de învălmăşire epică, precum e şi cazul cu parada eroi-comică a eteriştilor.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 60.

– Scris şi: (după fr.) *eroi-comic.* – Pronunţat: *-ro-i-*. – Pl.: *eroicomici, -ce.* – Şi: (învechit, astăzi rar) **eroico-cómic, -ă** (POEN. – AAR. – HILL, V. I, $805^2/43$, FROLLO, V. 207, COSTINESCU, DTL

153), (învechit, rar) **eroi-cómico**, adj. invar., **heroi-cómic, -ă** (ANTONESCU, D. 222) adj.

– Din it. **eroicomico**, fr. **héroï-comique.**

EROI-CÓMICO adj. invar. v. **eroicomic.**

EROÍDĂ s. f. v. **heroidă.**

EROIFICÁ vb. I. T r a n z. (Franţuzism învechit, rar) A face (pe cineva) să devină erou (2), a proclama (pe cineva) erou. Cf. COSTINESCU.

– Prez. ind.: *eroífic.*

– Din fr. **héroïfier.**

EROÍNĂ[1] s. f. **1.** Femeie care se remarcă prin forţa caracterului, prin virtuţi, calităţi deosebite, prin devotament pentru o cauză etc.; femeie care se impune în conştiinţa publică datorită calităţilor ieşite din comun şi meritelor excepţionale. *Încoronară pe Ecaterina a doaua... cu stema Rosiei, cea dântâi iroină ce a văzut veacul nostru.* VĂCĂRESCUL, IST. 287. *Acea gheroină a cărăia braţ nebiruit au doborât... mulţi vrăjmaşi.* CANTACUZINO, P. 80[r]/18. *Când ceasul cel de pre urmă fără intârziere au sosit, atuncea această iroină, cu îmbărbătare de suflet, îmbrăţişind pe soră-sa şi pe fratele, ş-au luat pe totdeauna zioa bună de la dânşii.* L. ASACHI, J. 90/11, cf. DRLU I, 486. *P-a Neamţului cetate, eu văz o eroină, Moldoveană în toate, spartană l-al său dor, Certând nemernicia la moldovean streină, Zicându-i ca să moară ori vie-nvingător.* HELIADE, O. I, 181. *Apăra cinstea frumoaselor, a acelor frumoase care, totdauna înţelepte, despreţuia opinia oamenilor, ca nişte eroine ale veacului.* id. D. C. 63/4, I. GOLESCU, C. *Frumoasa noastră eroină a virtuţii cei mai rare din lume, vrednică să fie pentru toate veacurile.* FL (1838), 19[1]/3, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 806[1]/4. *Iară mumă i-a fost Elisaveta Silagi, cunoscută de eroină.* MAG. IST. I, 76/19. *În loc de-a i se deschide porţile, spre a scăpa de turci, maica sa, cu curajul unei eroine..., împiedecă intrarea în cetate.* IST. M. 108/24, cf. NEGULICI, STAMATI, V. 409[1]/2, POLIZU. *Politia Orlean au înstituit serbări în onorul acestei eroine.* CALENDAR (1860), 118/18. *Condicarul, Nicolae Sprâncenatu, cum îi zicea lui Ipătescu, mai în urmă bărbatul eroinei de la 1848, scrise hotărârea ispravnicului.* GHICA, S. 7, cf. PROT. – POP., N. D. *Morand dezvoltă o teorie a femeii politice, urcându-se de la Theroigne de Mericourt, eroina din 10 august, până la doamna Roland, acest suflet al Girondei.* BARONZI, I. G. 221/1, cf. FROLLO, V. 207, COSTINESCU, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Joseph Delteil, în „Jeanne d'Arc", amestecă epocile, făcând din eroina franceză când o exaltată medievală, când o fată modernă.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 223, cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Am linia inimii netedă... Aşa o au, zice în carte, eroinele Revoluţiei franceze.* CĂLINESCU, E. O. I, 227. *A nesocotit adeseori adevărul istoric. A dat destinului eroinei un alt final decât cel trăit de ea în realitate... A făcut din Ioana o fecioară războinică.* VIANU, L. U. 377. *Când Shaw scrie despre un fenomen atât de francez cum e Ioana d'Arc – umorul insular al seminţiei căreia scriitorul îi aparţine, transformă în felul său sufletul şi gândul, care numai aşa nu au putut să fie ale eroinei.* BLAGA, în ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 25/4. *Nu vreau să-ţi par numaidecât o martiră, Luc. Nici o eroină... necum o sfântă.* VINEA, L. II, 29, cf. DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET. 3 204, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

2. Personaj principal feminin al unei opere literare, teatrale, cinematografice etc.; p. e x t. orice personaj al unei opere literare, teatrale, cinematografice etc. *Inima femeii... se deşteaptă apoi cu pasiuni mai tari, mai neînfricate. Astfel se-ntâmplă şi cu frumoasa noastră eroină.* FILIMON, O. I, 118, cf. II, 348, COSTINESCU. *O fată se visează eroina romanelor ce citeşte.* CONV. LIT. XI, 87. *Rachel numai prin puterea germană a adevărului intern ce le-o inspiră eroinelor vechei drame franceze vrăjeşte în prezent nişte forme ce aparţin unei direcţiuni trecute.* EMINESCU, O. XIV, 276. *Agresorul descreierat este fratele persoanei ridicule... din care confraţii de la „Aurora" au vrut să facă cu orice preţ o eterică eroină de roman sentimental.* CARAGIALE, O. II, 126. *În loc să-i facem proces pentru expresiunea: „zâmbetul mai mort pe buze", înţelegem că a voit să arate printr-însa dulcea melancolie care aruncă o uşoară umbră pe figura eroinii sale.* MACEDONSKI, O. IV, 64. *Fiecăruia îi va servi... spre plăcere povestea,... a cărei eroină e o fată de împărat prefăcută în lebădă.* MARIAN, O. II, 358. *Scrie... un fel de poemă în 54 de strofe, câte de 10 versuri... destul de izbutite, precum în descrierea eroinei.* XENOPOL, I. R. XIV, 112, cf. ENC. ROM. *Ca una ce a trăit o viaţă întreagă în lumea actorilor şi a cortinelor,... în loc să plece, timid şi simplu cum a întrat, şi-a înscenat o ieşire teatrală ca o eroină ce era.* ANGHEL, PR. 121. *Resemnată, ca o eroină din romanele ce le citea cu pasiune, trăia fără nici o ţintă lămurită.* REBREANU, I. 104. *Ca toate eroinele lui Turgheniev, Irena reprezintă la maximum suprema feminitate.* IBRĂILEANU, S. L. 22. *Voi aminti doar, printre altele, paralela dintre eroinele lui Shakespeare şi eroinelele tragediei greceşti.* AL. PHILIPPIDE, S. IV, 133, cf. 40, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Celelalte eroine îşi dezvelesc sufletul întreg.* LOVINESCU, C. VII, 90. *Firul care mă duse la gândul spectacolului era că realiza două dintre indicaţiile pe care în paranteză le impuneam eroinei din „Act venetian".* CAMIL PETRESCU, P. 8. *După ce ai iubit pe eroina vreunei cărţi, ţi-aduci aminte că totul nu este decât literatură.* A. HOLBAN, O. II, 61, cf. 211. *Cele două eroine privilegiate ale romanelor lui... îi apăruse pe aleea amintirii.* TEODOREANU, L. 69. *Prin minte-i trec eroinele romanelor pe care le-a sorbit în nopţi de nesomn.* SADOVEANU, O. I, 668. *Eroinele sunt fie interprete la pian ale lui Chopin, fie interprete critice ale muzicii în genere.* STREINU, P. C. II, 246, cf. SCRIBAN, D. *În roman, Maitreyi este mai ales un simbol, o eroină de specie romantică.* CONSTANTINESCU, S. II, 521. *Tragedia raciniană abuza de timp, ca pentru un cataclism cosmic. Linii mari şi prelungi cuprindeau zbaterea pasională a eroinei.* id. ib. V, 305. *Sabina îşi dete seama că e mai uşor să fii o eroină literară.* ARGHEZI, S. IX, 118. *Iar în câte o înţepătură încredinţată hârtiei ironiza plagierea din spanioleşte făptuită de Negruzzi în „Amor şi viclenie", punând pe Donna Diana, eroina piesei spaniole plagiate, să plângă.* CĂLINESCU, O. XI, 210, cf. XII, 80. *Eroina povestirii, Tana, urmărită de zece ani de acelaşi... ins, se decide să suprime pe inoportun.* PERPESSICIUS, M. I, 249, cf. 271. *Pamela, eroina lui Richardson, ajunge să treacă peste acest abis.* VIANU, L. U. 9. *Deşi romanul îi poartă titlul, eroina aceasta apare veşnic într-un clar-obscur umbrit.* RALEA, S. I, 84. *Janina s-au numit numeroase fete, prin 1930, după un film american a cărui eroină purta acest nume.* GRAUR, N. P. 22, cf. DL, DM. *Eroinele fascicolelor îngălbenite, sărace şi frumoase locuiau în case triste.* BARBU, G. 345, cf. DN[2]. *Piesa lui Jules Lemaître „Căsătorie albă" dă prilej eroinei principale să desfăşoare o gamă sentimentală de mare sensibilitate.* IST. T. II, 82. *Eroina episodului pe care-l reproduc mai jos este o fată orfană.* N. MANOLESCU, A. N. III, 120. *Eroina din „Planétarium" al Nathaliei Sarraute îndură chinuri cumplite.* STEINHARDT, J. 314, cf. M. D. ENC. *Eroinele poemelor se cheamă: Esmé, Fatma, Rabie.* SIMION, D. P. 158, cf. DEX. *Suzana, eroina piesei „Huhurezul" trăieşte şi ea o asemenea dramă.* MS. 1975, nr. 2, 37, cf. DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

3. Personaj feminin care joacă rolul principal într-o anumită împrejurare, într-un eveniment etc. *Am cetit cum că în America ar fi o fată cu două capete şi că un poet ar fi compus o poezie despre ea... Dar poezia era ciudată... Ei [î]i lipsea tocmai partea ce o avea prea mult eroina sa.* EMINESCU, O. IX, 84. *Eroina tragediei s-a înţeles cu Neculai Isac să-l aştepte noaptea la fântâna dintre plopi.* IBRĂILEANU, S. 18. *Întâmplarea deveni o aventură, iar Nadina însăşi o eroină.* REBREANU, R. I, 217. *Când auzi despre vreo sinucidere sau crimă..., constaţi uimirea celor ce au cunoscut pe eroină: Cum, pentru asta?* CAMIL PETRESCU, P. 374. *Se informa*

despre toate nunţile cunoscuţilor,... cerceta pe eroină înainte şi după eveniment. CĂLINESCU, E. O. I, 70. *Spunea că zărindu-mă a crezut că sunt Ada..., eroina procesului, cu care, după descrierile tale, semăn leit.* VINEA, L. II, 287, cf. I, 52, DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Pl.: *eroine* şi (rar) *eroini.* – Şi: (învechit) **iroínă**, (învechit, rar) **gheroínă** s. f.

– Din lat. **heroine**, it. **eroina**, fr. **héroïne**, germ. **Heroine**. – **Gheroină** < rus. **героиня.**

EROÍNĂ[2] s. f. v. **heroină.**

EROÍSM s. n. **1.** Virtute, calitate morală deosebită, devotament pentru o cauză etc., specifice unui erou; tărie de caracter, dârzenie, perseverenţă; comportare, atitudine de erou. V. b r a v u r ă, c u r a j, v i t e j i e (**2**), v o i n i c i e (**2**). *Acest norod... răsufla tot iroism şi vitejie, după ce îş stricasă el lanţurile sale.* MOLNAR, I. 283/13. *Dar eroizm aicea înţelegem pe acela ce priveşte la virtute, căci mărimea pricinii face nobilitatea faptelor.* GOLESCU, E. 236/11. *Eroizmul lui Socrat şi a lui Caton, carii au murit jărtvă a râvnii lor pentru folosul de obşte, să vede în ochii cuvântului celui drept, de o mie de ori mai slăvit decât eroizmu lui Cezar şi a lui Alexandru, carii căuta slava.* id. ib. 236/13. *Această faptă este peste vârtutea obişnuită, este iroizm.* VÂRNAV, L. 135[v]/20. *Toate naţiile păstrează în istoria lor oarecare însămnate fapte ale prinţilor ş-a altor vrednici bărbaţi, din carii unii prin iroismosul lor s-au făcut patriei mântuitori.* AR (1829), 23[2]/23, cf. 202[1]/32. *Istoricii au vrut să arate prinţ[i]lor şi noroadelor eroismul... naţiilor ce au străbătut asupra pământului.* HELIADE, F. 1/15. *Cea întâiu... cuprinde... foarte interesante pilde pentru neamul românesc, zugrăvind iroizmosul şi patriotismul cel fără de asămănare a strămoşilor... lui romani.* SCAVINSCHI, în CAT. MAN, II, 279, cf. I. GOLESCU, C. *Să le închinăm cu mulţumire prisosul nostru, căci moartea lor ne-a păstrat averea noastră; să le jertfim o parte din desfătările noastre, căci eroizmul lor ni le-a dat.* MARCOVICI, D. 459/23. *Curajul şi eroismul rumânilor pentru apărarea slobozeniii dulcei lor patrii au fost mai presus de planurile craiului unguresc.* F. AARON, I. I, 52/20. *Istoria ni înfăţoşează de modeluri ale patriotismului eroismul unor tineri romani ci mântui patria, precum Oraţie Cocles.* SĂULESCU, HR. I, 43/17. *Deşteptă în franţezi un eroism şi o nouă putere morală.* id. ib. 200/17. *Iroismul, plecarea spre război, nepreţuirea de toate primejdiile, aspra simplitate în traiul vieţii... sânt cele mai alese semne ale haractirului său.* ASACHI, I. 8/2. *Moldovenii avură prilej de a se străluci prin o nouă faptă ostăşască, care dădu prubă de eroizmul lor la întreprinderi şi ghibacie întru plinirea lor.* id., O. II, 458, cf. VALIAN, V., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 806[1]/25. *Soliman îngrozi prin al său talent şi eroism pe toată Evropa.* IST. M. 141/12, cf. XII/20. *Nu este oare lucru de minune... să găsească în sufletul ei atât de slab toată energia şi tot eroismul trebuincios spre a-şi jertvi viaţa pentru dânsul?* NEGULICI, E. I, 54/7. *Cu sabia... Sanuto va fl sforţat a merge să-şi ia testimoniul eroismului său la Lepanto.* LĂZĂRESCU, S. 19/18, cf. STAMATI, D., id. v. 408[2]/36. *A fost un admirabil exerciţiu de eroism în Senat.* TEULESCU, C. 56/9. *Alţii numai au cetit despre aste surori de caritate, mai mic este numărul acelora care au putut apreţui câtă noblеţă, eroizm şi abnegaţie (lepădare de sine) se află sub acel port umelit.* CALENDAR (1856), 28/6. *Naţionalităţi, ce am putea crede oarecum stinse, ne dau destule esemple de perseverinţă şi eroizm în aceasta.* TIMPUL (1856), nr. 1, 1[3]/44. *Altă vincere executată pre mare mai strălucită decât aceea nu s-au mai făcut nici de toate naţiunile barbare, prin eroismul şi curagiul belatorilor mariniani şi prin înţelepciunea şi adânca abilitate a lui Temistocle.* ARISTIA, PLUT. 311/18, cf. POLIZU. *Nu avem decât să vedem eroismul cu care s-au luptat când li s-a spus că este pentru liberarea patriei şi pentru gloria ei.* GHICA, S. 649. *De voi să cânt eroismul bunilor nostri strămoşi, Auz o sută de glasuri: „Ce? noi sântem ticăloşi?"* ALEXANDRESCU, O. I, 174. *M-au încântat curagiul şi eroismul ce arătă lumei această naţiune în lupta de la 1849.* FILIMON, O. II, 41, cf. 64, PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. 223. *Domnul muntenesc fugi la Floci, datorind mântuirea vieţei eroismului unei ilustre familie, în care virtuţile se par a fi fost ereditarie.* HASDEU, I. V. 88, cf. FROLLO, V. 207, CANELLA, V. 163. *Toţi nerozii nostri n-ar fi în stare să înţeleagă eroismul dumitale.* BARONZI, C. VII, 4/17, cf. id. I. G. 653/6. *În acel pasagiu poezia descriptivă produce efecte de minune în ochii şi în auzul cititorilor prin nechezarea cailor, prin zingătul armelor şi mai ales prin eroismul domnului.* ALECSANDRI, O. IV, 370, cf. COSTINESCU, LM. *Au dorit cu ardoare binele naţiunii şi au lucrat fără preget şi cu eroism pentru dânsa.* ODOBESCU, S. II, 310. *Numai ducele de Austria, Frideric cel Războinic, dete ungurilor înghesuiţi ajutor cu eroismul său personal.* EMINESCU, O. XIV, 120, cf. IV, 55. *Ceea ce merită, pe drept cuvânt, atenţiunea... este în această poemă entuziasmul care înaripează inima poetului, ori de câte ori vorbeşte de eroismul grecilor.* MACEDONSKI, O. IV, 73, cf. DDRF. *Ruşii încearcă în două rânduri a depresura cetatea,... punând armatele anglo-franceze în mare primejdie, din care fură scăpate numai prin bravură şi eroismul soldaţilor lor.* XENOPOL, I. R. XII, 178, cf. GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Antichitatea eroică pare a fi pecetluit ultima pagină a bibliei eroismului.* IORGA, P. A. II, 31, cf. 141. *Cântecul bătrânesc... nu a izvorât din viaţa socială a plugarului. E, în genere, preamărirea eroismului, indiferent de clasa socială.* IBRĂILEANU, S. 28, cf. RESMERIŢĂ, D. *În războaiele balcanice şi cel mondial, eroizmul românului timocean a rămas unic şi neîntrecut.* L. COSTIN, GR. BĂN. 8, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Copilul acela cu ochi stăruitori trecuse pe lângă tatu-său. Îl căuta, c-un eroism mai mare decât e-n firea oamenilor, de săptămâni lungi şi trudnice.* SADOVEANU, O. XXI, 555. *În această conştientă automărginire şi renunţare era cuprinsă şi facultatea răbdării. El suferea fără murmur până la eroism.* D. GUSTI, P. A. 69, cf. SCRIBAN, D. *Eroul romanului, Emanuel, se detaşează de propria suferinţă, e capabil de compătimire, de eroism, de generozitate.* CONSTANTINESCU, S. I, 320. *Rampa, în pulberea căreia trăia, îl va fi ispitit încă de pe atunci să facă piese de teatru în care să glorifice eroismul domnilor români.* CĂLINESCU, O. XI, 116. *Jurnal de notaţiuni preţioase despre eroismul şi renaşterea sionistă.* PERPESSICIUS, M. III, 243. *Idealul universalităţii umane este un ideal intelectual, opus idealului forţei, al vitejiei, al eroismului, care domina tabla de valori a Evului Mediu, aşa cum ne-o înfăţişează vechile poeme epice.* VIANU, P. 44, cf. id. L. U. 145. *Dacă nici la douăzeci şi unu de ani nu se adună din făptura ta un fir de eroism, ce mai poţi spera pentru viitor?* CAMIL PETRESCU, N. 37, cf. DL, DM, DN, CIORĂNESCU, D. ET. 3 204, DN[2]. *S-ar putea ca definiţia eroismului şi a sfinţeniei să nu fie decât aceasta: să faci imposibilul posibil.* STEINHARDT, J. 36, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], DREV, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ (Ironic sau glumeţ) *„Ce a fi a fl", zice eroismul nepăsător român.* RUSSO, S. 167. *Un om ca mine, care nu înţelege mândria eroismului civic, trebuie... să n-aibă nici o părere.* CARAGIALE, O. I, 241. *Unde se află smeură şi stânci, acolo se ţin şi urşi; şi, drept vorbind, eroismul meu se simţea cam la strâmtoare, când mi-nchipuiam că vreun morocănos sihastru al pustiului putea veni la mine foarte grav şi pe patru labe, ca să mă întrebe de sănătate.* HOGAŞ, DR. I, 264. *Era mişcat şi plin de admiraţie pentru propriul său eroism.* REBREANU, R. II, 272. *N-am fost la Polul Nord, pot însă să vă asigur că trebuie acelaşi eroism, ca să străbaţi douăzeci de kilometri în ţinutul Iaşilor.* SADOVEANU, O. XIX, 177. *Se înfurie că eroismul lui, de-atâtea ori încercat..., trebuie să cedeze superstiţiilor vulgare.* ARGHEZI, P. T. 370. *De altfel nu neg că sălbăticia e eroismul poltronilor.* VINEA, L. I, 402.

2. Faptă care denotă eroism (**1**). *El, însoţind pe unchiul său în toate războaiele, însufleţit de simţirile dragostei, scrise în versuri eroismurile lui.* SĂULESCU, HR. II, 349/4. *Spre cinstirea unui*

asemene patriotic iroizm i s-au înălțat un frumos monument. AR (1837), 230[1]/6. *Nu a făcut în mine nici o impresiune sublimă. Ba din contră, din acea cetire nu am putut deduce nici un eroism!* VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 188. *Noi am fi putut vede în fapta aceasta un iroism sublim.* CODRESCU, C. I, 298/32. *S-ar părea că am săvârșit cine știe ce eroism. Lucrul e ceva mai simplu... Mi-am făcut datoria de medic și nimic mai mult.* C. PETRESCU, C. V. 26. *Toți îl aplaudau,... îi consfințeau izbânzile și-i lăudau eroismele, așteptând să-și frângă gâtul.* VOICULESCU, P. II, 233. *Mânjeau... eroismurile anonime și resemnate ale acelora cari... „în vecinătatea cadavrelor... practicau o scurtă carantină pentru veșnicie".* PERPESSICIUS, M. I, 89. *Ne soseau gazete dinapoia frontului cu descriei nesărate de eroisme conforme imaginației sedentarilor.* CAMIL PETRESCU, în ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 99, 29/1. *Doamne, cum aș fi tăiat degetele Celor care scriau minciunile Despre nu știu ce eroisme!* ISANOS, V. 165.

3. Caracterul a ceea ce este eroic. *Pleacă de aicea... cu cuget curat și cu încredințată nădeajde a vieții ceii veacinice, iată tot heroizmusu Evangheliei și a legii lui H[risto]s.* ȚICHINDEAL, F. 396/27. *A se reprezenta în limba patriii cele mai frumoase tragedii de eroism și bucăți pastorale.* CR (1830), 331/20. *Laudă cu înfocare eroismul vremilor celor trecute.* MARCOVICI, D. 241/20. *Dar aceste prejmete clasice sânt de Providență menite a întreține, în mezul nostru, sentimente și suvenire istorice, de evlavie, de eroizm și de filantropie.* CALENDAR (1852), 95/4. *Sunt scene de o disperată declamație, ... fără ca să fie însuflețite de acel eroism tragic, care înalță părțile curat teatrale din „Die Räuber".* PETICĂ, O. 390. *Tinerețea ei, cu entuziasmuri pripite pentru eroismul războiului,... trecea cu prea mare ușurință peste contrastele crâncene pe care... războiul le scotea la lumină.* SADOVEANU, O. VII, 120. *Pune în valoare episoade din istoria națională bulgară, eroismul și bogăția tradițiilor artistice ale acestui popor.* IST. T. II, 76. *Arta este cunoaștere și nu orbecăire, iar tinerețea, vârsta eroismului moral, trebuie să fie și aceea a adevăratei libertăți interioare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 42, 4/1. ◊ Fig. *Trebuie să constatăm tocmai noi, aranjatorii serbării, cum că meritul acesta, eroismul acestei idei, nu ni se cuvine nouă.* EMINESCU, O. IX, 99. ♦ (Învechit, rar) Ceea ce este caracteristic unui erou din literatura romantică. *O!... voi cari pozați ca eroii leșinânzi a romancierilor francezi, voi cari iubiți ca sentimentalii germani, răspunsei eu, ... voi trăiți mult, și te-ncredințez eu, iubitule, că tu cu toată afecțiunea ta, cu toată fața ta de-un eroism palid, ai să trăiești mai mult decât mine.* EMINESCU, O. VII, 182.

4. (Învechit, rar; în forma *iroizmos*) Energie, vigoare, putere. *Au adaos, fără nici o cruțare, a puni mulțime de oameni, la moșia me, Budeștii, să să triire și să bată pâinile mele cu ce[l] mai desăvârșit iroizmos și nemilostivire* (a. 1821). IORGA, S. D. XXI, 359.

– Pl.: (rar) *eroisme* și (învechit, astăzi rar) *eroismuri*. – Și: (învechit) **iroísm** (pl. *iroismuri*, I. GOLESCU, C.), (învechit, astăzi rar) **eroízm** (pl. *eroizme*, SCRIBAN, D.), (învechit, rar) **heroísm** (ANTONESCU, D., CANELLA V. 163), **heroízmus**, **iroísmos**, **iroízm**, **iroízmos** s. n.

– Din fr. **héroïsme**, it. **eroismo**, ngr. **ἡρωϊσμός**, germ. **Heroismus.**

EROITÁTE s. f. (Învechit) Calitatea de a fi eroic (**2**, **3**); (învechit, astăzi rar) eroicitate. *Mai pe urmă veniră împerații la acea cugetare să întroducă falancea macedonică, prin carea se stânsă tactica și cu aceasta și iroitatea (vetezimea) romanilor.* BOJINCĂ, A. II, 169/16. *Acelea neamuri... prin eroitatea patrioților celor adevărați scapă de supt jugul cel tiranicesc al vrăjmașilor lor.* BUZNEA, M. [prefață] I/9.

– Și: **iroitáte** s. f.

– **Erou** + suf. *-itate*.

EROIZÁ vb. I. Tranz. (Rar) A atribui (cuiva) calitatea de erou (**3**). Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 806[1]/23. *Când scriitorul este eroizat printr-un asemenea spectacol al destinului, noile sale volume promit mai convingător evenimentul literar, iar comerțul cărților sale prosperă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 7, 9/1, cf. NDN. ♦ A da caracter eroic (**3**), a face să capete caracter eroic. *Au avut totdeauna... predilecție pentru motive în care pulsa viața de toate zilele, eroizate de unii, ... redate cu mare grije de obiectivitate și de preciziune de alții.* OPRESCU, I. A. IV, 53.

– Prez. ind.: *eroizez*.

– Din fr. **héroïser.**

EROIZÁT, -Ă adj. (Rar) Care are caracter eroic (**3**). *Forma eroizată este executată cu o adâncime de simțire și cu o virtuozitate de linie care apropie multe din desenele acestea de arta unui Rubens.* OPRESCU, I. A. IV, 44.

– Pl.: *eroizați, -te*.

– V. **eroiza.**

EROÍZM s. n. v. **eroism.**

ERÓLD s. m. v. **herald.**

EROMONÁH s. m. v. **ieromonah.**

ERONÁ vb. I. Tranz. (Astăzi rar) A denatura, a deforma, a falsifica (ceva). *Noi admitem aceste erori voite sau nevoite, care eronează statistica tuberculozei.* ARH. OLT. V, 407. *„Meșterul Manole" are valoarea unei profesii de credință... A-i judeca valoarea dramatică înseamnă a greși, demonstrând caducitatea ei, dăm dovadă de lipsă de perspicacitate, condamnând-o ca pe o dramă lipsită de... conflicte, eronăm subtilitatea ce ne-o oferă Goga în această piesă.* JURN. LIT. nr. 27, 1/7, cf. BUL. FIL. IX, 27, IORDAN, L. R. A. 236.

– Prez. ind.: *eronez*.

– Derivat regresiv de la **eronat.**

ERONÁT, -Ă adj. **1.** (Despre gândire sau despre teorii, concepții etc.) Care este contrar adevărului; (învechit) eroneu (**1**), (învechit, rar) eroniu (**1**). *Dar ceea ce nu se prețuiește în Moldova, mai cu seamă, sânt sistemele pedantice și eronate, anahronismele care se împun în numele științei.* RUSSO, S. 162, cf. LM I, 1 177. *Ei nu câștigă despre acel adevăr decât cunoștințe unilaterale și mai mult sau mai puțin eronate.* CONTA, O. F. 179, cf. 490. *Respingem imputarea de ușurință și declarăm că pentru noi și una și alta din părți au dreptul de a pretinde o egală încredere. Dacă faptul în sine e eronat sau nu, e o cestiune pe care nu o poate rezolvi redacția unei foi.* EMINESCU, O, IX, 205, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *În cadrele ei s-a realizat pagina cea mai patetică a poeziei patriotice române care a determinat și convertirea lui Maiorescu de la vechea sa teorie a excluderii patriotismului din artă. Teorie, de altfel, eronată.* LOVINESCU, S. I, 59. *Ultima sa plachetă... impune o sugestie teoretică: prin estetică înțelegem știința frumosului, ba câteodată în mod eronat chiar pe aceea a înfrumusețării.* STREINU, P. C. I, 86. *La baza colecției „Energia", în lotul care și-a propus să evoce existența câtorva eroi naționali, e un spirit inițial eronat.* CONSTANTINESCU, S. I, 53. *Neajunsul spiritului de informație și curiozitate consistă în cunoașterea eronată a oamenilor.* ARGHEZI, S. XII, 120. *Butoiescu revela prin reticențe și jocuri ale fizionomiei... o judecată complet eronată, rezultată dintr-o presupunere pripită.* CĂLINESCU, O. V, 56. *Dacă în afară de elementele comune poetul mai aduce și ceva nou, personal..., atunci se diferențiază. Și ceea ce este diferențiat este valoros. Teoria însă este complet eronată, fiindcă nu prin materie ne diferențiem de alții, ci prin totalitatea procesului structural.* id. ib. XV, 100. *Stabilind aceste etape, vreau să previn îndată o consecință eronată, pe care o trag mulți dintre cei care se consacră lucrărilor literare.* VIANU, L. R. 37. *Numeroși autori au considerat –*

în mod eronat – ca imposibilă formarea caolinului în scoarța de dezagregare. CHIRIȚĂ, P. 82. *Învățații germani și unguri care au fixat patria primitivă a poporului român în sudul Dunării s-au făcut susținătorii unor teorii eronate, chiar absurde.* IVĂNESCU, I. L. R. 48. *Ambele tipuri de argumente sunt eronate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1993, nr. 2, 1/1 ◊ (Adverbial) *A instituționalizat critica profesorului său, a făcut dovada necesară că aceasta* [este]... *o direcție pozitivă, însumabilă patriotismului (chiar dacă nu, așa cum s-a înțeles eronat la un moment dat, unica direcție posibilă!).* GRIGURCU, C. R. 61.

2. (Despre acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor) Care conține sau care denotă greșeli de interpretare sau de apreciere. *De aici... se poate esplica de ajuns tendența unui mare numer de măsuri, decrete, rescripte, rezoluțiuni, parte nemerite, parte cu totul eronate.* BARIȚIU, P. A. I, 291. *De regularea impozitelor în acest principat împărăteasa se apucase încă din 1742... În 1748 se făcu altă încercare, însă iarăși eronată.* id. ib. 366. *Când Franța, pe vremea marei revoluții, ridică sclavagiul, se văzură și acolo protestații de patriotism eronat.* ROMÂNUL (1857), nr. 15, 4³/24. *Clătind aceste felurite prepusuri, la care a dat naștere însemnarea, poate eronată, de pe fășioara dlui D. Sturdza, ne oprim mai de preferență la ideea că mormântul de la Concești va fi fost... nu cu totul contimporan al fabricării vaselor greco-romane.* ODOBESCU, S. II, 206. *Această încheiere a făcut mult zgomot și a fost cauză multor interpretațiuni eronate din partea presei.* EMINESCU, O. XI, 179, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D. *Rezistențele tuturor criticilor care au redus validarea comediilor la document social sunt fundamental eronate.* CONSTANTINESCU, S. II, 126, cf. 46. *Considerațiunile asupra limbii sunt învălmășite și pe alocuri eronate.* DR. XI, 286. *Această bază teoretică falsă determină și caracterul eronat al metodelor de cercetare.* L. ROM. 1953, nr. 2, 93. *Interpretarea acestor date a fost eronată.* ABC SĂN. 30. *Scritori și critici împreună iau atitudine deschisă și fermă față de unele interpretări confuze sau eronate ale fenomenului artistic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 3/2. *A face stilistică fără a vorbi de aceste diverse straturi ale limbii este cât se poate de eronat.* IVĂNESCU, I. L. R. 19, cf. DSR. ◊ (Adverbial) *Cobârzan a interpretat eronat totul.* D. R. POPESCU, I. Ș. 250.

3. (Despre datări, relatări ale evenimentelor etc.) Care conține greșeli de informație; inexact. *Toate aceste cercetări erau eronate.* ARH. OLT. X, 17. *L-a rugat să-i scrie pentru a rectifica o dată eronată dintr-un roman istoric.* C. PETRESCU, O. P. II, 190. *Sunt canalii în stare să dea informații eronate, ca să mă piarză.* CĂLINESCU, B. I. 305. *Puține și în mare parte eronate, cu unele excepții, erau datele care figurau în mai toate lucrările de istoriografie și bibliografie cu privire la acest hebdomadar consacrat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 7, 17/1. ◊ (Adverbial) *S-a publicat eronat în „Gazeta Bucovinii".* SBIERA, F. S. 410. *Cu totul confuză este descrierea... planurilor de dispoziție ale forțelor iobăgești la 1514 și eronat înfățișate din cauza documentației insuficiente.* V. ROM. ianuarie 1954, 202.

4. (Despre opinii, păreri, idei) Care nu este adevărat, care este fals; (învechit) eroneu (**2**). *După scurtă discuțiune, comisiunea dumneavoastră în unanimitate a venit a recunoaște că această opiniune era eronată.* KOGĂLNICEANU, O. IV$_1$, 79. *Nimic nu este mai eronat decât a crede că e de ajuns ca săteanul să învețe a scrie și a citi, fără ca să i se mai dea și alte noțiuni științifice și morale.* ODOBESCU, S. II, 357. *Din fericire, inamicul, sub impresia eronatei păreri că din partea romeilor s-ar fi pregătit prinzători viclene și i s-ar fi pus curse, găsi de cuviință a desista de la urmărirea mai departe a romeilor.* EMINESCU, O. XIV, 149. *Această opiniune îmi pare eronată.* ARHIVA, I, 32. *Strânsa legătură dintre acestea, dovedită de studiul aprofundat al tuturor formelor păstoritului la români, infirmă categoric părerea profund eronată despre „nomadism" la poporul român.* VUIA, PĂST. 10. *Există asupra intelectualității, mai ales când e vorba de femei, niște păreri foarte eronate.* REBREANU, în ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 6/4. *Se demonstrează și de data aceasta că este eronată părerea celor care susțin că un atlas linguistic nu poate să ne facă cunoscute sinonimele unui cuvânt.* DR. VII, 76, cf. SCRIBAN, D., DL. *Ar fi trebuit să am de asemenea intuiția că ești atașat unor idei atât de eronate, încât o să-ți fie cu neputință să vezi proporțiile exacte ale lucrurilor.* PREDA, R. 377, cf. DM, DN^2, M. D. ENC., DEX. *În legătură cu sistemul fonetic al latinei populare s-au exprimat în ultimele decenii păreri eronate.* IVĂNESCU, I. L. R. 127, cf. DSR, D. ENC., NDN.

5. (Despre greșeli gramaticale, tipografice etc.) Care se abate de la normă; incorect, impropriu; (învechit, rar) eroniu (**2**). Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Hărțile ne mai arată un lucru. Cele mai neașteptate inovații, care nouă ne fac impresie de greșeli de rostire sau de întrebuințări gramaticale... eronate, pot fi ușor imitate.* PUȘCARIU, L. R. I, 33. *Observăm scindarea eronată a unor cuvinte din slavă și traducerea elementelor luate separat.* IST. LIT. ROM. I, 305. *Exprimare eronată.* DSR, cf. DEX^2. ◊ (Adverbial) *E stranie lipsa de congruență a celor două transcrieri ale textului: cuvinte grafiate eronat, adausuri sau abrevieri nejustificate.* MS. 1980, nr. 1, 46.

6. (Despre calcule matematice) Care este inexact, incorect. *Rezultatul eronat al unui calcul.* DSR. *„Grație" formulei folosite greșit de bancă, el va plăti dobânzi suplimentare calculate în mod eronat, în sumă de 4,3 milioane lei.* RL 2003, nr. 4 147, 5/4. *Prejudiciile create prin calcularea eronată a dobânzilor lunare de băncile comerciale românești... se situează între 1 și 1,5% pentru fiecare unitate monetară.* ib. 2003, nr. 4 177, 5/5.

– Pl.: *eronați, -te.*

– Din fr. **erroné.**

ERONÉU, -ÉE adj. (Învechit) **1.** Eronat (**1**). Cf. PONTBRIANT, D., LM, ALEXI, W.

2. Eronat (**4**). Cf. FROLLO, V. 207, LM.

– Pl.: *eronei, -ee.*

– Din lat. **erroneus, -a, -um.** Cf. it. e r r o n e o.

ERÓNIU, -IE adj. (Învechit, rar) **1.** Eronat (**1**). Cf. LM.

2. Eronat (**5**). *Amândouă aceste moduri de pronunțare sânt eronie.* CIPARIU, O. II, 102. *Ortografia bisericească și aici e eronie.* id. ib. 106.

– Pl.: *eronii.*

– După lat. **erroneus, -a, -um.**

EROOLOGÍE s. f. Parte a mitologiei care se ocupă cu studiul eroului mitic, creator de civilizație și cultură. *Eroologia reprezintă treapta cea mai nouă a creației mitice, care împlinește, conturează și dă unitate de viziune oricărei mitologii.* D. ETNOL., cf. NDN.

– De la **erou**, după modelul unor cuvinte ca *mitologie, muzeologie.*

ERÓRĂ s. f. v. **eroare.**

ÉROS s. n. **1.** Dragoste, iubire; (în special) dorință, pasiune, dragoste senzuală. Cf. MINERVA. *Generator de viață, demonismul goethean e germenul masculin care fecundează disponibilitățile fără limită ale erosului feminin, supus în esență și naiv în abandonarea lui firească.* CONSTANTINESCU, S. V, 317. *În „Mara" lui Slavici, ... erosul apare ca o fatalitare primară, urmărit de autor de la cele mai fine simptome până la irumperea sa totală.* V. ROM. martie 1957, 143. *Romanul se împarte... între aventură și eros.* N. MANOLESCU, A. N. I, 21. *Stupefiantele, alcoolul, erosul, mângâierile prin iluzii sau manii nu sunt valabile.* STEINHARDT, J. 86. *Figura catastrofei se transformă, astfel, printr-o abilă răsturnare de perspectivă, într-o figură a erosului acaparator, totalizant: o figură a paroxismului pasiunii erotice.* SIMION, D. P. 325, cf. 329. *Erosul apare ca un fel de diversiune în cuprinsul romanului politic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 3, 9/4, cf. NDN.

2. (Psihanaliză) Termen utilizat pentru a desemna ansamblul pulsiunilor vitale, în opoziție cu ansamblul pulsiunilor morții. V. l i b i d o. Cf. CONV. LIT. LXVII, 260. *În ciclul „Uvedenrode" se expun inițiatic cele trei faze de experiență erotică (venerică, intelectuală și astrală) cu încercarea de a se crea o viziune extatică a marelui eros.* CĂLINESCU, O. XV, 453. *Goethe cunoștea ceva din mecanismul intim al inconștientului, terapia prin sublimațiune, importanța erosului în viața inconștient-demonică.* BLAGA, Z. 250, cf. 249. *Pulsiunea indistinctă a erosului e reprimată și sublimată într-o raționalitate explicită. Tabuul, constrângerea, după Freud, constituie începutul și condiția vieții sociale.* CONTEMP. 1970, nr. 1 227, 9/2. *A ajunge la eros și thanatos implică o coborâre la surse mitice, la rădăcini ce, încă, i se refuză tânărului romancier.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 128, 14/3. *Într-o concepție ca a sa... funcțiunea proprie a erosului în înțeles metafizic nu poate lipsi.* PALEOLOGU, S. L. 204, cf. DN^3, DEX^2, NDN.

3. Termen utilizat, mai ales, de psihocritica literară pentru a simboliza dorința și manifestările ei sublimate. *Erosul, la Eminescu, pendulează între spiritualizare și frenezie pasională, în categoriile demonicei romantice.* CONSTANTINESCU, S. II, 560, cf. V, 315. *Oricât acest zbucium este firesc, îndeosebi pentru vârsta de atunci a poetului, el e în același timp unul din elementele constitutive ale erosului eminescian.* CĂLINESCU, O. XI, 172. *Erosul petrarchist se prelungește pe toată durata vieții, indiferent de dispariția modelului real.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 108, 13/3. *O energie aeriană extraordinară ascunde erosul heliadesc. O parte, o față a erosului. Cea de început.* SIMION, D. P. 97, cf. 295.

– Din fr. **éros**, germ. **Eros.**

EROSCHIMONÁH s. m. v. **ieroschimonah.**

EROTECRISÍE s. f. v. **eretocrisie.**

EROTEMÁTIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. (Fil.; despre metode de argumentare sau de învățare) Care este enunțat sub forma interogativă; care ia naștere prin întrebări. Cf. LM, ENC. ROM., MINERVA, DN^2, DN^3, NDN.

2. S. f. Metodă de învățare folosită pentru a afla adevărul prin întrebări. Cf. DN^3, NDN.

– Din (**1**) fr. **érotématique**, germ. **erotematisch**, (**2**) germ. **Erotematik.**

ERÓTIC, -Ă adj. **1.** Care aparține dragostei (față de o persoană de sex opus), privitor la dragoste, care se referă la dragoste; (învechit) eroticesc (**2**). Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 609^1/20, NEGULICI, STAMATI, V. 270^2/37, POLIZU. *Era ca Abeilard de erotică pomenire?* NEGRUZZI, O. I, 239, cf. PONTBRIANT, D., FROLLO, V. 207, LM. *Toate declarațiile erotice ale tinerilor eleganți către dulcineele lor se scriu în versuri.* BOLINTINEANU, ap. CADE, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Inspirația erotică datorită Elenei Negri, peisagiul venețian, servind drept cadru al sentimentului, cântecele gondolierilor..., toate explică ciclul venețian al poeziilor lui Alecsandri.* DR. V, 639. *Poezia Elenei Farago este, deci, mărginită la emoție și la una singură: emoția erotică.* LOVINESCU, S. I, 397, cf. SCRIBAN, D. *Pesimismul erotic eminescian contaminează un poet social ca d. Goga.* CONSTANTINESCU, S. I, 126. *Nu răsună în poezia spaniolă un strigăt de durere erotică asemeni celui al lui Leopardi.* CĂLINESCU, O. XVI, 153. *Pentru a marca descendența propriului său concept erotic din această veche formă a iubirii, Stendhal împrumută câteva din capitolele cărții sale din opera... lui Raynouard despre poezia trubadurilor.* VIANU, L. U. 477. *Poetul privea, suspinând și oftând, către inaccesibilul astru al visărilor lui erotice.* CIOCULESCU, I. C. 84, cf. DL, DM, DN. *Gib Mihăescu e, în concepția lui Liviu Petrescu, „scriitor contradictoriu", pendulând între erotismul vulgar și aspirația erotică ideală.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 61, 12/1, cf. M. D. ENC. *De la Heliade la Arghezi, toți au cântat lingoarea fetei nubile, tulburarea pe care o provoacă trezirea sentimentului erotic.* SIMION, S. R. III, 68. *Nașterea conștiinței lirice este determinată, la cei mai mulți dintre poeții de la începutul secolului al XIX-lea, de apariția conștiinței erotice.* id. D. P. 280, cf. DEX, DN^3, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ F i g. *El nu se arată în această împrejurare... cu o exploziune de sentimente afectuoase, în a căror lavă s-ar părea că licărește o scânteie erotică.* LOVINESCU, S. VIII, 247. ◊ (Adverbial) *Lirica lui Alecsandri este o efuziune de bună dispoziție morală, fie că se exprimă erotic, bucolic, prin visare contemplativă, sau chiar prin un anume „exotism" al prozei lui.* CONSTANTINESCU, S. I, 23. ♦ (Și substantivat, m.) (Poet) a cărui operă celebrează sentimentul de dragoste. *În acel oraș... se născu Anakreon,... al treilea mare și celebru poet liric (erotic) al Greciei antice.* CONV. LIT. XVIII, 41. *Poet al iubirii, cel mai suav poet erotic al simbolismului nostru, d. Baltazar are marea taină de a transforma pasiunea într-o rugăciune.* CONSTANTINESCU, S. I, 165, cf. 225. *Însușirea lui Eminescu este de a fi un mare erotic, de a ridica modul obișnuit de turburare sexuală la o putere aproape neatinsă de vreun alt poet.* CĂLINESCU, O. XIII, 334. *Anton Pann nu este decât într-o mică parte a operei lui un poet erotic propriu-zis.* SIMION, D. P. 400. ♦ (Despre opere artistice, mai ales literare) Care celebrează sentimentul de dragoste. *Cu privire la limba versificată ne mărginim la citarea câtorva versuri erotice, parte anterioare lui Eliad.* EMINESCU, O. XV, 144, cf. COSTINESCU, LM. *Poezia lui Anakreon a fost, în cea mai mare parte, erotică.* CONV. LIT. XVIII, 43, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU. *Dar Rosetti n-a scris numai versuri erotice.* SĂM. I, 190. *Harnicul profesor și literat... dă o foarte binevenită prelucrare pe limba noastră cu tălmăcirea în versuri a patru din bucățile erotice ale poetului îndrăgostit.* ib. VIII, 448. *Cam ce subiect îți vei alege? întrebă ea. – Cred că ceva despre Eminescu, zise Florea. – Poezia lui erotică sau cea filozofică?* AGÎRBICEANU, O. VIII, 110. *În prima fază Eminescu are numai o singură poezie erotică deznădăjduită, deprimantă.* IBRĂILEANU, S. L. 158, cf. 114, IVELA, D. M. *Oricât a căutat să-l ascundă, didacticismul țâșnește totuși, pretutindeni, până și în poezia erotică.* LOVINESCU, S. I, 295, cf. 49, CERNE, D. M. *Volumul ei... nu conține o poezie erotică propriu-zisă.* STREINU, P. C. II, 113. *Ciclu de inegalabilă poezie, ciclul erotic din „Cărticica de seară" este direct antologic.* CONSTANTINESCU, S. I, 103, cf. II, 274. *Lirica sa erotică este vibrantă până la vârsta de treizeci și cinci de ani.* CĂLINESCU, O. XVII, 255, cf. XV, 77. *Poezia sa erotică e de-a dreptul debitoare lui Eminescu.* PERPESSICIUS, M. III, 103. *Candiano își făcu despre poezia erotică o concepție etică, slăvind iubirea curată.* CIOCULESCU, I. C. 74, cf. DL, DM, DN. *Celălalt tip, romanul erotic, este „feminin", în măsura în care este psihologic, secret, interior, preferând... explorarea sufletului.* N. MANOLESCU, A. N. I, 22. *Pentru E. Lovinescu, poezia lui Arghezi (îndeosebi elegia erotică) vădește influența lui Eminescu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 159, 11/1. *Heliade este în poezia erotică mai moralizator decât oriunde.* SIMION, D. P. 97, 129, cf. DEX, DN^3, DREV, V. BREBAN, D. G., NDN. ♦ (Substantivat, f.) Totalitatea operelor artistice, mai ales literare, care aparțin unui scriitor, unei literaturi etc. și care celebrează sentimentul de dragoste. *Cred că am să vorbesc despre literatura lui poporală, și, în linii generale, despre erotica lui.* AGÂRBICEANU, O. VIII, 110. *A judeca erotica lui Eminescu din punctul lui de vedere, scoborând-o, e semnul unei evidente deviațiuni a imparțialității critice.* LOVINESCU, S. I, 265. *Un fel de rotație cosmică se desprinde din erotica eminesciană.* CONSTANTINESCU, S. II, 565, cf. 172. *Erotica spaniolă a rămas mereu la madrigal, mai direct sau mai suav, după finețea poetului.* CĂLINESCU, O. XVI, 144, cf. XI, 240. *Erotica sa nu ne încălzește și nu ne trezește în sufletele noastre ecouri elocvente.* PERPESSICIUS, M. I, 124. *Linia tradițională a iubirii-pasiune nu poate... urca mai sus decât erotica medievală.* VIANU, L. U. 477. *„Erotica" lui Belling este un complex de forme*

abstracte. BLAGA, Z. 141, cf. DL, DM, DN. *Erotica n-a ocupat un loc însemnat în ansamblul poeziei lui Alecsandri.* IST. LIT. ROM. II, 460, cf. SFC III, 203, DN^2. *Erotica lui Jules Verne este învăluită... în amabile falduri de pudoare victoriană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 36, 15/3, cf. DEX. *În poezia lui Eminescu, ... erotica reprezintă un mod de a cuprinde marile mituri ale existenței.* SIMION, D. P. 367, cf. DN^3, DREV, NDN.

2. (Despre însușiri, sentimente, acțiuni etc. ale oamenilor) Care se referă la sexualitate, la amorul fizic, la plăcerile trupești; care provoacă dorință sexuală; (învechit) eroticesc (**1**). V. s e n z u a l. Cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D. *Căpitanul se uită la dânsa, și avu un moment de sălbatică bucurie, văzând-o atât de departe de nebunia erotică a celorlalte femei.* D. ZAMFIRESCU, A. 69, cf. ALEXI, W. *Afrodiziac, rostogolindu-se prin sângele tânăr, bacilul dădea o apetență erotică acestei febre active.* LOVINESCU, S. II, 47. *Senzualismul erotic lipsește din această operă.* AL. PHILIPPIDE, O. IV, 18, cf. II, 60, RESMERIȚĂ, D. *S-ar putea să nu fie vorba decât despre o simpatie anume, nu neapărat erotică.* CAMIL PETRESCU, P. 30, cf. id. T. I, 324. *Turburat de problemele, atât de vânturate astăzi literaricește ale vieții erotice, se exaltă terminologic.* CONV. LIT. LXVII, 112. *Își începeau aventurile, uneori numai lirice, alteori erotice.* TEODOREANU, L. 125. *Înșelat de închipuiri erotice, omul s-a dezmeticit pe loc.* STREINU, P. C. III, 223. *„Rusoaica"... conține analiza obsesiei erotice a locotenentului de grăniceri Ragaiac.* VIANU, A. P. 378. *Scriitorul evocă experiențele erotice mai vechi și mai noi și caută să le înțeleagă ca un filozof.* id. L. U. 474. *Este partea romantică a naturii sale, dominată de gânduri erotice chinuitoare.* OPRESCU, I. A. IV, 296. *Cel mai interesant cuplu, în care pasiunea erotică se desfășoară în ample evoluții, este acela format de Otilia și Pascalopol.* CONSTANTINESCU, S. II, 217, cf. 241. *Sultana nu era propriu-zis o bolnavă, ci un temperament erotic obsedat, care voia să treacă la fapte.* CĂLINESCU, O. V, 50. *Era acum... vindecat de sfielile primei adolescențe, printr-o experiență erotică pe care trebuie s-o fi căpătat.* id. ib. XI, 163. *El știa că avântul erotic, țâșnit din nevoi sexuale, e cel mai puternic generator în orice domeniu de creație.* BLAGA, Z. 249. *Iată de pildă sentimentul erotic. În el sălășluiește tendința directă de posesiune sexuală.* RALEA, S. T. II, 186. *S-ar putea spune că povestitorul, atât de zgârcit în viziuni erotice, le-ar fi dat plenar, într-o singură bucată.* CIOCULESCU, C. 36, cf. DL. *Dragostea lui coborî din sferele eterate și deveni obsesie erotică.* T. POPOVICI, S. 231. [Este] *creatorul teoriei psihanalizei, conform căreia întreaga activitate psihică este dominată de impulsurile erotice.* ABC SĂN. 168, cf. DN^2. *George Sand, femeie emancipată, cu mare apetit erotic, pune ochii pe solidul venețian.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 162, 32/2. *N-a dispărut nici plăcerea chinului erotic.* SIMION, D. P. 336, cf. DN^3. *Poemele din volumul „Joc secund" sunt pline de accente emoționante... Dar nu găsim în ele expresia unei pasiuni erotice virile, cu sens uman.* PALEOLOGU, S. L. 203, cf. DSR. *Frisonul erotic apare foarte rar, în jocuri integral intelectualizate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 10, 5/3. *Pentru mine, asta însemna pur și simplu că ea își etalează dorințele erotice.* CĂRTĂRESCU, N. 97, cf. NDN. ◊ (Adverbial) *O eroină de roman a lui E. Lovinescu (Bălăuca), femeie cu totul ușuratică, se comportă erotic, fără nici o reținere.* STREINU, P. C. III, 400, cf. II, 113. *Și Castillejo, acela care exultase erotic, simte deodată nevoia singurătății.* CĂLINESCU, O. XVI, 190. ♦ (Despre oameni) Care este predispus, înclinat spre erotism (**1**). *Anghel, omul, a fost, pare-se, un pasional erotic, dar artistul este un pudic.* CONSTANTINESCU, S. I, 28. *Lui Eminescu – spirit erotic, de altfel mereu insatisfăcut – îi trebuia o femeie care să împerecheze inteligența cu sălbăticiunea și cu fabulosul.* CĂLINESCU, O. XI, 243, cf. DM, DEX, V. BREBAN, D. G. ♦ Care exprimă, trădează erotism (**1**). *Un vas de argint, în forma... unei căldărușe cu toartă mobilă, pe suprafața căreia se văd figurate în reliev trei scene erotice din mitologia greacă, reproduse cu finețe și grație.* ODOBESCU, S. II, 189. *Toate dansurile au început să ia o alură erotică și senzuală, încât uneori ți-e rușine să privești pe dansatori.* REBREANU, R. I, 252. *Povestesc pe-ndelete scene erotice văzute în filme.* STEINHARDT, J. 347. *Adusese în clasă diverse cărți, în care... puteai găsi vagi pasaje erotice.* CĂRTĂRESCU, N. 88.

3. (Med.) Care ține de erotism (**3**), care este caracteristic erotismului. *Trebuie să punem într-această clasă și mânia..., desperarea, furia erotică (sau amoroasă) și toate celelalte patimi al căror espresiune (înfățișare) este convulsivă, involuntarie.* FIS. 189/23, cf. COSTINESCU, ENC. ROM. I, 508. *Era o pasională frenetică asupra căreia moartea unui logodnic produsese o depresiune nervoasă, convertită după un an în exaltare erotică. Medicii prescriau călătoria.* CĂLINESCU, B. I. 37, cf. 430. *Tulburările erotice pot apărea ca o consecință... a unor tulburări psihice.* ABC SĂN. 153.

– Pl.: *erotic, -ce.*

– Din ngr. **ἐρωτικός**, fr. **érotique**, lat. **eroticus, -a, -um**, germ. **erotisch.**

EROTICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) **1.** Erotic (**2**). *De-ț iaste cu putință, o Maică, scapă viu pre bărbatul pentru voia mea. Și Persina, prepuind pricinuirea, nu ceea ce era, ce într-alt chip, eroticească, nu iaste cu putință, au zis, a-l scăpa.* AETHIOPICA, 81^r/10. *Va înțălege că toate aceste eroticești patimi s-au mărginit, nu prin altă, decât prin însuș taina ce sfântă a însoțirii* (a. 1818). CAT. MAN. I, 285, cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W., GÂLDI, M. PHAN. 184.

2. Erotic (**1**). *Aruncă îndată o căutătură eroticească asupra prințipesii.* BELDIMAN, N. P. II, 178/7, cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 609^1/20, FROLLO, V. 207, ALEXI, W.

– Pl.: *eroticești.*

– Cf. ngr. ἐ ρ ω τ ι κ ὸ ς, fr. é r o t i q u e.

EROTICÉȘTE adv. (Învechit, rar) În manieră erotică (**2**). Cf. PONTBRIANT, D.

– **Erotic** + suf. *-ește.*

EROTÍDII s. f. pl. (În mitologia greco-romană) Sărbători care se celebrau din patru în patru ani în onoarea lui Eros sau Cupidon. Cf. NEGULICI, COSTINESCU.

– Din fr. **érotidies.**

EROTIMÍE s. f. (Învechit; cu sens neprecizat, probabil) Afecțiune, dragoste. *Domnița Ralu, cea mijlocie, se mărită cu Matei Cantacuzino-Deleanu, fiul vistierului Ioniță, care înțelese astfel să-și pecetluiască filotimia sau erotimia, printr-o cât mai strânsă legătură de familie.* C. GANE, TR. V. II, 313.

– Et. nec.

EROTÍSM s. f. **1.** Înclinație spre sexualitate, spre amorul fizic, spre plăcerile trupești. V. s e n z u a l i s m (**1**), s e n z u a l i t a t e (**1**). *Erotismul, ce-i incendia vinele și imaginația, disocia, astfel, nevoile spiritului de cele ale trupului.* LOVINESCU, S. II, 47. *La început, imediat după război, valul erotismului era explicabil.* IZV. XIII, 211. *Scena în care Cezara îl privește... pe Ieronim, aceea a primei lor îmbrățișări sunt, printe altele, de un aprig erotism.* VIANU, A. P. 107. *Convalescent, e sfâșiat de nostalgii profetice, de erotism frenetic și instabil.* CONSTANTINESCU, S. II, 235, cf. 270. *Puțin împurpurată, îl privea... cu o simpatie vibrantă, în care însă arhitectul nu găsi nici o nuanță de erotism.* CĂLINESCU, S. 131. *Bătrâna transferă asupra lui Kolea erotismul ei neconsumat în tinerețe.* BENIUC, M. C. I, 311, cf. DL, DM, DN, DN^2. *Nevasta geloasă a oacheșului Vasilache... are o puternică înclinație spre erotism.* IST. T. I, 122. *Cunoșteam dintr-odată... starea aceea de nespusă fericire față de care orice băutură, orice erotism..., orice portofoliu ministerial sunt nimica toată.* STEINHARDT, J. 58, cf. M. D. ENC., DEX. *Este vârsta crizei de creștere, a erotismului tulbure, a năzuințelor de absolut.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1977, nr. 1, 7/2, cf. DSR, V. BREBAN, D. G. *Am început să*

cred că tocmai erotismul e ceea ce-i împiedică pe oameni să se realizeze. CĂRTĂRESCU, N. 96, cf. D. ENC., NDN.

2. Totalitatea caracteristicilor erotice, care constituie tema unei opere artistice, mai ales literare. *Aceste puține poezii au un subiect mai variat... Dar tonul general e același, un erotism plângător sau comun în expresia mulțămirii sale.* IORGA, L. II, 490. *Erotismul este piatra de încercare pentru distincția sufletească a unui scriitor.* IBRĂILEANU, S. 92. *În jurul unui erotism idilic și optimist se poate grupa întreaga poezie a lui Coșbuc.* LOVINESCU, S. I, 275. *Inspirația lui Camil Baltazar, rămânând aceeași ca direcție, s-a precizat în erotismul angelic..., s-a altoit cu conștiința de sine a poetului ca poet.* STREINU, P. C. II, 100. *Această personalitate... este expresia unui titanism, a unui demonism în sensul goethian al cuvântului; demonism ce ia dimensiuni cosmice, care implică în erotism însăși ideea de geniu.* CONSTANTINESCU, S. II, 555. *„Luceafărul" este o sinteză a erotismului eminescian.* id., în MS. 1980, nr. 1, 35. *Și-apoi erotismul din romanțele lui Minulescu. Poezia lui erotică e cea mai personală... de la Eminescu încoace.* PERPESSICIUS, M. I, 96. *Armonia eminesciană, în întregimea ei, ... este mai degrabă echivalentul muzical al întregii inspirații eminesciene, a erotismului, a naturalismului său.* VIANU, L. R. 288. *Erotismul... este o invenție a secolului al XII-lea (o invenție a trubadurilor), însă erotismul nu devine o problemă pentru conștiința occidentală decât la începutul secolului al XX-lea. Este marea descoperire a romancierilor.* SIMION, D. P. 300. *Observația nu e atât justă, cât foarte inteligentă, ca și... aceea în legătură cu esența minulescianismului, specie de erotism.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 11/3.

3. (Med.) Înclinație sexuală exagerată de tip patologic; (psih.) tendință de excitare a unor zone corporale și de producere a plăcerilor sexuale. Cf. PARHON, B. 71, ABC SĂN., D. MED., DN[3], D. PSIH., NDN.

– Din fr. **érotisme.**

EROTIZÁ vb. I. T r a n z. (Livresc) A face să capete caracter erotic (**2**). *N-ar fi exclus ca Matei Caragiale să fi erotizat așa personajele în dorința de a avea decor de contrast.* în DCR, cf. NDN.

– Prez. ind.: *erotizez.*

– Din fr. **érotiser.**

EROTIZÁRE s. f. **1.** (Livresc) Acțiunea de a e r o t i z a și rezultatul ei; dobândire a unui caracter erotic (**2**). *Pus la piept, între râvniții sâni, trandafirul devine un simbol ornamental și un simbol, evident, erotic. Mirosul „bagă foc în sâmțâri", participă, cu alte cuvinte, la procesul de erotizare.* SIMION, D. P. 359, cf. NDN.

2. (Med.) Apariție, în momentul maturizării sexuale, a reflexelor necondiționate, înnăscute, rămase până atunci latente, manifestate în cadrul comportamentului sexual. Cf. NDN.

– V. **erotiza.**

EROTIZÁT, -Ă adj. (Livresc) Care a căpătat caracter erotic (**2**). *Macedonski a fost puțin sensibil față de natură, pe care n-a cântat-o dintr-o emoție unică, ci numai prin descripții impresioniste; „Bucolica undă", „Sub frunze" sau „Naiada" sunt mici peisagii erotizate.* LOVINESCU, S. I, 280. *Problema de clasă transpare în această formă erotizată: seducătorul de inimi, poetul delicat și visător se dovedește a fi... mic la suflet și calculat.* N. MANOLESCU, A. N. I, 85. *O energie de natură erotică, un univers totalmente erotizat: pământul se pustiește, cerul se deschide când vorbește ibovnica.* SIMION, D. P. 331, cf. 356.

– Pl.: *erotizați, -te.*

– V. **erotiza.**

EROTOCRISÍE s. f. v. **eretocrisie.**

EROTOCRÍT s. m. v. **eretocrit.**

EROTOLÓG s. m. Specialist în erotologie. *Erotologul din Ibrăileanu manevrează suveran aceste legi, pentru el indiscutabile.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 137, 1/1. *Erotologii atrag atenția asupra dificultății de a scrie (exprima) iubirea.* SIMION, D. P. 344, cf. NDN.

– Pl.: *erotologi.*

– Din fr. **érotologue.**

EROTOLÓGIC, -Ă adj. Care aparține erotologiei, referitor la erotologie. Cf. NDN.

– Pl. *erotologici, -ce.*

– Din fr. **érotologique.**

EROTOLOGÍE s. f. Disciplină care se ocupă cu studiul sexualității și al operelor cu conținut erotic. *Sunt femei care sugerează corporal intangibilitatea. Ca spre pildă tu.... Ioanide spuse asta ca un profesor de erotologie, iar Erminia acceptă învățătura ca pe o decizie „ex cathedra".* CĂLINESCU, B. I. 174, cf. NDN.

– Din fr. **érotologie.**

EROTOMÁN, -Ă adj., s. m. și f. (Persoană) care suferă de erotomanie; (franțuzism învechit, rar) erotomaniac. Cf. I. GOLESCU, C., COSTINESCU. *Jean Jacques Rousseau, a cărui viață fantastică este... descrisă în confesiuni, a fost un erotoman genial.* UNIVERSUL, 8 XII, 1933, 6/6. *Ghighi suferă de o criză de creștere, Aneta e o erotomană, o isterică.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 658, cf. DN[2]. *Oricât era secolul al XVIII-lea de libertin, câteva din practicile cruntului erotoman i-au îngrozit contemporanii, lăsându-i o faimă rea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 5/1, cf. FORM. CUV. I, 140, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. ENC., NDN.

– Pl. *erotomani, -e.*

– Din ngr. **ἐρωτομανής**, fr. **érotomane.**

EROTOMANIÁC, -Ă adj., s. m. și f. (Franțuzism învechit, rar) Erotoman. Cf. LM.

– Pl.: *erotomaniaci, -ce.*

– Din fr. **érotomaniaque.**

EROTOMANÍE s. f. Boală mintală care se caracterizează prin preocupări obsesive de natură sexuală; obsesie sexuală; (psih.) iluzie delirantă bazată pe impresia falsă a cuiva că este iubit de către o persoană, de obicei, inaccesibilă. Cf. I. GOLESCU, C., POEN. – AAR. – HILL, V. I, 609[1]/22, NEGULICI, COSTINESCU, LM. *Erotomania este de regulă incurabilă.* ENC. ROM. *Se spune că acest călugăr suferea de o erotomanie larvată, de care toți ceilalți fugeau.* BACOVIA, O. 236, cf. ABC SĂN. 153, DN[2], D. MED., DEX, DN[3], D. PSIH., NDN.

– Pl.: *erotomanii.*

– Din ngr. **ἐρωτομανία**, fr. **érotomanie.**

ERÓU s. m. **1.** (În mitologia antică) Personaj mitologic, născut dintr-un zeu și o muritoare sau dintr-o zeiță și un muritor, înzestrat cu puteri supranaturale, s e m i z e u ; personaj excepțional ridicat la rangul de semizeu, după moartea sa; personaj legendar căruia i se atribuie fapte de vitejie remarcabile. *Pentru aceasta și într-acesta chip a celor vechi și fericiți iroi numere (căci fericirea adevărată cu cât să vechește, cu atâta mai mult să fericește), carile de atâtea mii de ani și până acmu, din iscusite condeiele scriitorilor, din tocmite versurile stihotvoriților, ... bună pomenirea numelui nici s-au părăsit, nici în veci să va părăsi.* CANTEMIR, O. C. IV, 104. *Să rădică coloane slăvite de pomenire veacinică peloponisiiacului irou* (a. 1694). FN 45. *A să învăța din vrâsta lor cea mică ca să cânte laudele iroilor, ce s-au iubit de către dumnezei.* TELEMAH, II, 26[v]/7. *Izbăvitoriul cetății danailor, milostiv fii noao, o iroule Neoptolime!* (a. 1773). GCR II, 89/24. *Iată un*

adevărat irou care ştie să tragă atâta slavă... din dafinele ce le dobândisă cu atâta dreptate. CUGETĂRI, II, 31^{r}/11. *Iroii cei rădicaţi în rangul celor nemuritori.* IST. AM. 43^{v}/21. *Fericit va fi acel tânăr 'gheroi asupra căruia demnezei[as]ca aceasta va arunca căutarea sa.* CANTACUZINO, N. P. 14^{r}/6, cf. 30^{v}/8. *Iroul nostru de ar răsufla de-a pururea necaz şi mânie.* SLĂTINEANU, A. 95/2. *Melodiile sale nu sta întru alta, fără în lauda mărimei dumnezeilor, a virtutei eroilor şi a isteţiei oamenilor acelora, carii mai mult preţuiesc mărirea decât desfătările.* MAIOR, T. 42/28. *Nu pentru că numa Ellada şi Roma au putut naşte oameni înalţi şi viteji luminaţi, ne mirăm cetind vieţile slăviţilor eroi elineşti şi romani, ci mai vârtos pentru că Ellada şi Roma au crescut oameni întru podoaba şi măiestria voroavei.* BUDAI-DELEANU, O. I, 3. *Virghil, de la Enea, eroele pe care au cântat, au chiemat cântarea sa Eneida.* id. ib. 9, cf. 36, 171, II, 13. *Acest slăvit uriaş (voinic sau heroi)... au săvârşit toate ostenelele şi nevoinţele sale, curăţind pământul de hiarăle cele rele şi aducătoare de pagubă.* ŢICHINDEAL, F. 405/22. *Iroii sau vitejii, carii făcură ţara grecească cinstită şi vestită, slujea lui spre pildă.* NICOLAU, P. 196/3. *Herculus, Ahilei, Enea era iroi.* VÂRNAV, L. 135^{v}/12. *Când marele Alexandru au văzut mormântul lui Ahileu, fericea pe acest irou, căci în viiaţa lui au dobândit un astfel de prieten.* GOLESCU, E. 5/19. *Osebit de aceşti zei de întâi şi al doilea rând, mai era şi semizei (jumătăţi de zei), au eroi, carei era născuţi de un zeu cu o muritoare, au de un muritor cu o zeie.* PLEŞOIANU, C. 117/16. *Începe a avea o tendinţă către istorie; însă istoria lui toată cată să fie plină de miti... Eroii lui sânt imperatori, ... giganţi, semizei, magi.* HELIADE, O. II, 66. *Acest irou este Ulis.* AR (1829), 166^{1}/23. *Cei ce tânjăsc lui Omer, că prea mult înalţă puterea, iscusinţa şi uşurinţa eroilor săi, ar trebui să râză de Salustie.* CĂPĂŢINEANU, M. R. 20/1. *Lesne poate cunoaşte de se află întru noi bărbăţia acelui erou.* CR (1830), 45^{2}/29. *Zeii indigheţi sânt carii pentru virtuţile şi vredniciile sale s-au pus între zei, şi se zic altmintrea şi heroi.* BOJINCĂ, A. I, 139/5. *Şi să mă credeţi, domnilor, că şi istoria noastră are întâmplări, are portreturi care nicicum n-ar rămânea mai jos decât eroii celor vechi.* KOGĂLNICEANU, O. II, 389. *Unul din rezbelele cele mai faimoase ale Antichităţei, care au format pre cii mai mari eroi şi cea întâi poemă epică, au fost rezbelul grecilor întreprins pentru frumuseţa unei femei a vechimei.* ASACHI, S. L. II, 5, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 806^{1}/40, NEGULICI. *Cel mai mare poet al vechimei, Omir, l-au asemăluit cu Aiax, unul din cei mai viteji iroi ai Iliadei.* ROM. LIT. 35^{2}/31. *Potente foarte mare, preste popor eroe.* ARISTIA, PLUT. 3/23. *Acestea mărturiseşte istoricul despre eroii Nausiteu şi Feaxu, pentru că Teseu, în limanul Faleru, onorându-i, a înălţat monumentu lângă altarul lui Schiros.* id. ib. 17/13. *Walkirii veghează asupra câmpului şi primesc pe eroul murind, ca să-l transporte... în deliciile răpitoare de Walhalla.* BOLLIAC, O. 41. *Iar Boţari, Miauli, colosuri fioroase, Se par ca demizeii eroi ai lui Omer.* ALEXANDRESCU, O. I, 79, cf. PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., FROLLO, V. 207. *Atâţia eroi... se ridicară în deosebite timpuri: Erculu, Teseu, Perseu şi alţii cari, prin bravura şi vitejia lor, meritară a avea un loc între fericiţii locuitori ai Olimpului... În toate părţile li se înălţau altare, temple, monumente cari perpetuau memoria lor.* CONV. LIT. IV, 150. *Hercul, cel mai celebru dintre heroii Antichităţei, era, după mitologie, fiiul lui Joie şi al Alcmenei.* CANELLA, V. 319. *Ca eroi de mari legende, vin să vă privesc în faţă, Voi, nepăsători de moarte, disprepuitori de viaţă.* ALECSANDRI, O. II, 188, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 667, LM. *Corul, descriind trudnica soartă ce aşteaptă pe biata mumă a lui Aiax, dupe deşanţata sinucidere a acestui erou.* ODOBESCU, S. I, 205, cf. 33. *Marea lui Priam viţă d-eroi s-o nimici.* EMINESCU, O. IV, 17, cf. 266. *Învăţătura aceasta o indică şi cei vechi povestindu-ne cum Achill şi alţi eroi au luat creştere şi învăţătură de la centaurul Chiron.* id. ib. XIV, 897, cf. DDRF. *Din Helada rătăcit-a mitul vechilor eroi Şi p-o cale-ndreptăţită s-a prelins până la noi.* COŞBUC, P. II, 140. *Heracles... în mitol*[ogia] *grecească, un heros ca Perseus, Bellerophon şi alţii.* ENC. ROM. II, 682. *Toţi aceştia s-au înşirat între heroes, cari..., ca prunci ai zeilor, ajung în societatea zeilor.* ib. 691, cf. III, 1090. *Să ne aducem aminte numai de atâtea locuri în care Odiseu se luptă cu necazurile pe care i le aduce rătăcirea lui prin locuri pustii... şi toate furtunile pe care eroul le înfruntă cu primejdia vieţii.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 96, cf. ŞĂINEANU, D. U, MINERVA, CADE. *Punctul ei de plecare trebuie căutat însă în Nicolai Filimon – în acest pierde-vară, vesel, nepăsător, ... mâncăcios ca un erou homeric.* LOVINESCU, C. IV, 6. *M-am adâncit în poienile şi bungeturile Indiei, ... am sfătuit ca hrahmanii, am plâns cu eroii şi am triumfat cu zeii.* VOICULESCU, P. II, 58. *Reacţiunile intime ale eroilor omerici exprimă sentimente care şi-au păstrat un substrat de etern omenesc.* CONSTANTINESCU, S. V, 310. *Pentru figurarea solului dac, Eminescu a ales un singur erou mitologic, acela al lui Muşatin, al unui Muşatin fabulos.* CĂLINESCU, O. XIII, 515. *Hesiod... a putut să se înalţe... ca preot al lui Apollo şi al Muzelor. O astfel de condiţie i se recunoaşte şi lui Arion şi lui Ibykus (eroul unei alte legende în care preotul apare ca un protejat al zeilor).* VIANU, P. 19. *Orice încercare de evadare din cercul fiinţei sale – l-ar arunca şi mai sigur în braţele irevocabilului său destin, cum se întâmplă cu acei mari şi nenorociţi eroi ai tragediei greceşti.* BLAGA, Z. 323. *Abia mai târziu apar eroii şi zeii sub forma unor personaje.* RALEA, S. T. III, 28. *Tradiţia antică considera călătoria lui Hercule în regatul subpământean ca una din cele mai mari isprăvi ale legendarului erou.* V. ROM. septembrie 1954, 212, cf. DL, DM, DN. *Peste vechile urări s-au suprapus, cu timpul, elemente creştine care, de multe ori, n-au făcut decât să înlocuiască numele eroilor străvechi cu nume biblice.* IST. LIT. ROM. I, 27. *Războinicii luptă în picioare în care cu două roţi, ca eroii homerici.* PANAITESCU, C. R. 32. *Germanii spun că eroii se duc în Walhalla, locaşul fericirii, la Odin, zeul luminii.* id. ib. 42, cf. DER, DN^{2}. *E ciudat cum acest erou, care a luptat cu monştrii, care a zidit Atena, cetatea spiritului, ajutat de alţii..., a continuat să fie un individualist impenitent.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 8, 13/4, cf. M. D. ENC., DEX, DTL, DN^{3}. *În Antichitate se acorda eroilor mitici un cult aparte, care consta din anumite observanţe rituale, relative la marile lor fapte de vitejie, la moartea şi la destinul lor.* D. ETNOL, cf. DREV, V. BREBAN, D. G. *Opera homerică este cea mai amplă şi mai amănunţită sursă de cercetare a miturilor Helladei, adesea încă în starea lor pură, iar faptele zeilor şi eroilor, priviţi în acţiune, aşa cum le sunt atribuite de Homer, confirmă... cu exactitate portretele lor mitice şi locul lor în panteonul clasic al Helladei.* KERNBACH, D. M. 229, cf. 16, 20, 215, 220, 434, 585, D. ENC., NDN.

2. Persoană care se remarcă prin fapte de vitejie, prin bărbăţie şi curaj în luptă. V. v i t e a z (**1**), v o i n i c (**1 2**). *Şi încă mai mult pre scriitorii decât pre făcătorii minunilor, fericiţi şi lăudaţi a numi voiu îndrăzni. Căci după armele şi faptele iroilor, condeiele istoricilor, de nu s-ar fi pre alb clătit, încă de demult şi lauda numelui lor deodată cu oasele ţărna o ar fi acoperit.* CANTEMIR, O. C. IV, 95, cf. 60. *Acest eroe, vezirul Chiuprulu-zade, în furia bătăliei, fu lovit de un glonţ.* VĂCĂRESCUL, IST. 270, cf. CĂLĂTORIE, I, 186^{r}/5. *Vrednic cuvânt de un adevărat irou şi viteaz. O, de ar ţinea aceasta în inima lor toţi ostaşii cei înarmaţi!* BUDAI-DELEANU, O. II, 16. *Doi bătrâni se aratară Iroi dintr-această ţară.* ZILOT, CRON. 344. *Batalionul sau polcul cel sfânt... era din 300 de tineri la număr, toţi irois, adecă viteji.* MOLNAR, I. 420/22, cf. 134/22. *Cu vitejia şi cu frumseţa pre toţi heroii cei tineri ai Auzoniei cu mult îi covârşiră.* BR (1821), 33/15. *Acest ostaş s-au făcut vrednic de băgare de seamă, căci era întocma ca un irou.* GOLESCU, S. 317. *O părticică de pământ deşert (sec, gol) au fost plata sârguinţelor a heroilor celor ostăşeşti.* CULT. C. 9/18. *Faţa acestei frumoase medalii arată un erou întrarmat după portul cruciaţilor.* CR (1829), 242^{2}/10, cf. I. GOLESCU, C. *Eroii care serbează triumfuri pompoase, armiile care se încununĕ cu laure sângeroase sânt numai nişte unelte în ascunsa mână care ţine supt a sa stăpânire soarta pământului.* MARCOVICI, D. 255/17, cf. 450.22,

id. VEL. 12/1. *Deşi era bătrân Ioan Corvinu, dar flindcă războiul era elementul său, lucra cu vioiciunea şi energhia unui erou tânăr.* F. AARON, I. I, 105/5, cf. 205/1. *Acesta, după ce bătu prin eroul Belizarie pe perşi în Asia şi pe vandali în Africa..., trimise învingătoarea sa armie şi în Italia.* SĂULESCU, HR. I, 179/13, cf. FL (1838), 15/1. *Acest irou cu puterea sa au supus pe multe învecinate popoară, însuşi cu hozarii au cercat puterea armelor sale.* ASACHI, I. 8/6, cf. id. S. L. II, 27, VALIAN, V. *Viaţa eroilor (vitejilor) are un hotar de fericire şi de slavă unde trebuie să se poprească fără să se bizuiască a păşi dincolo.* TÂMPEANUL, G. 82/14. *Nici un domnitoriu au vădit vrodinioară dovadă ca acest nemuritoriu irou (viteaz) în bătăliile de Lipsia.* IC. LUM. (1840), 46[1]/12, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 806[1]. *Un erou cu setea primejdiilor de războaie, Doritor numai de slava sângelui vărsat puhoaie.* CONACHI, P. 282, cf. NEGULICI, ISER. *Este eroul de la Lepanto, este cel dintâi ce s-a destins din flota lui Don Iuan.* LĂZĂRESCU, S. 23/13, cf. STAMATI, D., id. V. 408[2]/29, 412[2]/31. *Junele erou plăti cu moartea sa un esces de curagiu.* TEULESCU, C. 84/23. *Un erou (viteaz) trebuie* [să aibă]*... o frunte largă şi ridicată.* FIS. 93/25. *A căzut în bătaie ca un erou.* ARISTIA, PLUT. 283/7, cf. POLIZU. *Corpul arcaşilor trece, Toţi cu peptare de bou, Car' de care se întrece, A s-arata un erou.* NEGRUZZI, O. II, 263, cf. 169. *La ochii lor toţi eroii acelei lupte gigantice... erau numai greci.* GHICA, S. 262. *Acest de pe urmă irou în izbânzi atât bogat.* SION, C. 15/10, cf. 13/13, PROT. – POP., N. D., BARONZI, I. L. I, 197/29, CANELLA, V. 163. *Prin fumul ţigaretei ce zboară în spirale Văd eroi prinşi la luptă pe câmpul de onor.* ALECSANDRI, O. I, 312, cf. COSTINESCU. *Turcii în bătaie strigă cu putere; Iar eroii noştri se luptă-n tăcere... Turcii sânt învinşi!* BOLINTINEANU, P. I, 72, cf. 6. *Eroii tăi cei falnici şi mândra ta oştire Vor auzi a noastre cântări de biruire.* CONV. LIT. XI, 271. *Să se afle timpul priincios de a ieşi la iveală patrioticele pagine scrisă de peana lui, muiată şi oţelită în sângele atâtor eroi ai românilor din trecut.* ODOBESCU, S. III, 490. *Acest erou făcu o ieşire puternică cu ceata sa de cavaleri în contra asediatorilor, aruncă claie peste grămadă oştirea lor, ... făcând între ei un grozav măcel.* EMINESCU, O. XIV, 113, cf. 175, GHEŢIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU. *Elena Milescu era văduva eroului de la Griviţa, ... trăind înconjurată de amintirile războiului.* D. ZAMFIRESCU, A. 23, cf. 76, ALEXI, W. TDRG, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U, MINERVA, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN, DN[2], CIORĂNESCU, D. ET., M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR, D. ENC., NDN. ◊ (Ironic) *Sergentul Teacă era un militar desăvârşit: croit bine din fire, el avea înfăţişarea unui erou permanent.* BACALBAŞA, M T. 7. *De ast' dimineaţă de la ceasul opt şi pân'acum la unsprezece, eu am fost un erou, aşa m-am luptat!* SADOVEANU, O. VIII, 149. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Pre iroiul şi învingătoriul Şerban grea supărare l-au împresurat.* BR (1829) II, 36/15. *Moldova încă n-au fost lipsită de epohe strălucite, în carele ai stătut prinţipi iroi în războaie.* AR (1829), 23[2]/38. ♦ Soldat căzut pe câmpul de luptă. *Primăvara se ridică troiţe şi se inaugurează monumentele eroilor cunoscuţi şi necunoscuţi.* LOVINESCU, S. II, 13. *În cimitirul eroilor am găsit groapa proaspătă.* SAHIA, S. A. 96, cf. PUŞCARIU, L. R. I, 389. *Directorul şcoalei.... propune ca, anul acesta, sărbătoarea eroilor să se facă cu un fast deosebit.* ULIERU, C. 26. *Perfecta simetrie a crucilor albe, din cimitirul eroilor.* BOGZA, C. O. 320, cf. DL, DM, DN, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

3. Persoană care se remarcă prin forţa caracterului, prin virtuţi, calităţi morale deosebite, prin devotament pentru o cauză etc.; persoană care este cunoscută pretutindeni, care se bucură de reputaţie, de faimă, de renume datorită meritelor sale excepţionale. *D-a să numi eroe în lume cineva, Osman trebuie să fie.* VĂCĂRESCUL, IST. 251. *Iroele veacului său şi al casii Brandeburghilor, Fridericul II.* ib. 278. *Această naţie dete ungurilor, prin Ioanu de Huniad şi Mătieş Corvin, pre cel mai mare eroe şi pre cel mai mare crai.* BUDAI-DELEANU, LEX. I, 48[r]/3. *Unde aflăm la istorie un eroe asemene lui Stefan, principul Moldaviii.* id. O. I, 9, cf. 295. *Menşcicov, auzind până la atâta necruţătoare a ocărilor cuvinte, să ţinea cu neclătită bărbăţie ca un irou.* L. ASACHI, J. 69/19. *Statorniciia este maica eroilor în tot felu.* GOLESCU, E. 236/10. *Spălându-se într-acest râu, ... nefiind atâta sănătos, precum acel irou macedonean, au murit.* IST. UNIV. III, 93/9, cf. DRLU I, 486, LB. *Eresul tău fără slavă pe muritori împilând, Dezbărbătează-ndrăzneala şi face pe om fricos; Al meu sufletul înalţă şi îl face virtuos; Eroi face a mea lege.* HELIADE, O. I, 422, cf. II, 67. *Atâţia eroi vestiţi în istorie nu pot să aducă niciun folos lumii.* CĂPĂŢINEANU, B. 93/2. *Atunci Augustisimul împărat Franţiscus, ca un heros nenfricoşat, de toate acestea necutremurându-să, ... s-au îndurat a demânda rădicarea şi întemeierea ta, vestite institut.* BOJINCĂ, în ŞA II, 719. *Acest erou, pe carile cu puţin mai înainte nu-l încăpea lumea, de abia închise ochii şi toate planurile i se nimiciră.* SĂULESCU, HR. I, 36/23. *Aceşti bărbaţi, pentru mine, sânt mai mult decât Alexandru cel Mare, decât Anibal, decât Cezar; aceştia sânt eroii lumii, în loc că cei dintâi sânt eroii patriei mele.* KOGĂLNICEANU, O. II, 389. *Eroul aceştii vremi strălucite pentru Ţara Rumânească... a însuflat în rumâni duhul acel nuou de isprăvi mari... şi... i-a povăţuit pe drumul biruinţelor celor încărcate de slavă nemuritoare.* F. AARON, I. II, 113/9, cf. 139/2. *Sub Mihai Viteazul... România fu în mărire. După ce ... trădarea din câmpul Torda răpi românilor pe eroul lor, disciplina începu a scădea, dimpreună şi puterea statului.* BĂLCESCU, O. I, 56. *Toate politiile întâmpina pe iroul cu entuziasm; toţi pentru mărirea patriii aducea jertve cu averile şi viaţa lor.* ASACHI, I. 171/30. *Aceeaş şcoală... au pregătit pre un aşa vestit şi mare erou, precum au fost Napoleon.* IC. LUM. (1840), 67[2]/35, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 806[1]. *Moldoromânii, ... însufleţiţi de credinţă şi comendaţi de eroul lor, marele Ştefan, se opun cu braţe înarmate pohoiului fanatic al Islamului.* IST. M. XXIV/10. *Toate se pleacă la puterea preaînaltă, ... Care vede deopotrivă, făr' de nici o însemnare, Ori murind o păsărică, ori căzând un irou mare.* CONACHI, P. 262, cf. 283, NEGULICI, 403. *O... Eroe îmbărbătate, Ş-al virtuţilor izvor. Altul asemenea ţie Nu au stătut din vecie, Întru al lumii conjor.* PANN, E. II, 124/15. *Amândoi sânt eroi, însă Ştefan, un erou mai local, un erou moldovan, când Decebal este eroul lumii!* RUSSO, S. 172. *La vârsta mea (treizeci şi şapte de ani) acest erou concuistase lumea, şi... eu încă nu mi-am făcut gloria!* TEULESCU, C. 44/1. *Tot această soarte o avea şi Moldavia, a cărei erou neînvins, Ştefan cel Mare, a dat de mai multe ori pept cu oştirea turcească.* TELEGRAFUL (1854), 5[1]/9. *Lucrările eroului român după trei veacuri şi jumătate stau încă întregi în Moldavia ca şi numele lui.* NEGRUZZI, O. I, 214, cf. 270. *Acolo au odihna, locaş adânc, tăcut, Eroi ce mai-nainte mult zgomot au făcut.* ALEXANDRESCU, O. I, 67, cf. 73. *Fiica mea, ... La un sânge ce ai în vine te gândeşte...; Sângele atâţor iroi, legei mele apărători.* SION, C. 25/35. *Ridicaţi monumente eroilor voştri! Veneraţi memoria lor; căci o naţie care nu onoră pe eroii şi făcătorii ei de bine nu va produce niciodată eroi.* FILIMON, O. II, 10, cf. ANTONESCU, D. 223. *Marele logofăt al lui Mihaiu, ... acest Teodosie, ... scrisese româneşte, pe la 1597, o entuziastă biografie a eroului.* CUV. D. BĂTR. I, 120, cf. FROLLO, V. 207, CANELLA, V. 163. *Mărire, adorare, îngenunchere ţie, Gigant din alte timpuri, fruntaş între eroi!* ALECSANDRI, O. II, 49, cf. 196, COSTINESCU. *Toţi domnii fără fapte ca umbrele pieriră... Pe când Mihai şi Ştefan, precum şi alţi eroi, Cu numele lor mândre veniră pân' la noi.* BOLINTINEANU, O. 171, cf. LM. *Mavrogheni nu poate fi privit ca un erou cu idei măreţe de liberare, ci numai ca un ambiţios cu o bravură nesocotită.* ODOBESCU, S. I, 307. *Matei Basarab... n-a fost singurul erou al Ţărei Româneşti.* id. ib. 439. *O eroi! care-n trecutul de măriri vă adumbriseţi, Aţi ajuns acum de modă de vă scot din letopiseţi.* EMINESCU, O. I, 149, cf. IV, 54, 463. *Eu nu sânt un erou – eu sânt un burghez.* CARAGIALE , O. VII, 385. *Fraţii mei de cugetare, fraţii mei de suferinţi... V-aţi dus prin ploi şi sloată..., Ridicând în lupta vieţii frunţi semeţe de eroi.*

MACEDONSKI, O. I, 96. *Pe timpul lui Ştefan cel Mare, întâmplările din Muntenia sânt determinate de mâna eroului Moldovei.* XENOPOL, I. R. VI, 50, cf. ENC. ROM. *Într-aceste cuvântări... glorificam faptele eroilor, espuneam aspiraţiunile şi idealurile naţionale.* SBIERA, F. S. 232. *Nici cei din scaunul domnesc al Moldovei, nici boierii din Ţara Românească nu şi-au putut da seama de fapta săvârşită de eroul de la Călugăreni.* AN. IST. NAŢ. I, 43, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *N-aş putea trece de d. Octavian Goga, fără a pomeni şi de Aurel Vlaicu, eroul naţional, pe care l-am cunoscut prin d. Goga.* LOVINESCU, S. II, 80. *T. Maiorescu e un erou venerat.* id. ib. VIII, 173. *Se simţea poltron şi erou în acelaşi timp.* TEODOREANU, M. II, 420. *Şi cum oamenii de obicei nu sunt eroi, ţin samă de cel mai tare, ca să-şi asigure bucăţica de pâne.* SADOVEANU, O. XIX, 25. *După ce zugrăveşte personalitatea şi faptele eroului ardelean, descrie în cuvinte emoţionante nebunia lui.* ULIERU, C. 56. *În Avram Iancu d. Blaga vede nu numai un erou naţional, ci şi un profet chinuit pe rugul unui vis.* CONSTANTINESCU, S. I, 297, cf. 55. *A mântuit figura Ioanei şi a reînălţat-o din înjosirea în care lipsa de înţelegere a trecutului o cufundase. A redat omenirii pe unul din eroii săi.* VIANU, L. U. 378. *Uneori aceste mari individualităţi, eroii istoriei, îşi închipuie că slujesc interesele şi pasiunile lor.* id. P. 91, cf. 86. *Aceasta n-a împiedicat enormul succes al poemului, în raport direct cu faima eroului român, în care toată creştinătatea balcanică vedea pe providenţialul ei eliberator.* CIOCULESCU, I. C. 9, cf. DL, DM, DER, DN^2, M. D. ENC., DEX, DN^3. *Pe dalbele mormânturi eroilor din vreme Acum sunt buruieni, Subt ele Michai Bravu şi Mircea Vodă geme.* CĂRTĂRESCU, L. 11, cf. D. ENC, NDN. *Corneliu Coposu: Un erou în viaţă.* RL 1993, nr. 965, 3/5. ◊ (Ironic) *Eroul cu mantaua albă nu voia să recunoască că acea răsculare, acel strigăt de durere şi de indignare al naţiunii era opera unei lucrări stăruitoare de mai multe generaţiuni.* GHICA, S. 138. *Alături de zgomotul vieţii publice, cu eroi ci-şi aleg de vii piedestalul, cu autorii ce de vii îşi pun singuri lauri pe frunte, ... există naturi cu puţine pretenţii şi cu mai mult talent... neademenite de opinia publică.* EMINESCU, O. IX, 99. *Avea inteligenţă vie, caracter de bronz, temperament de erou.* CARAGIALE, O. I, 246, cf. VII, 198. *Un fost erou al navetelor a găsit ieri de cuviinţă să se ilustreze printr-o întrerupere care a stârnit ilaritatea Camerii.* CAMIL PETRESCU, P. 249. *Sufletel e sublim, e un erou! exclamă Ioanide.* CĂLINESCU, S. 54. *Să nu facem pe eroii când suntem cu femeile, încheie el cam sentenţios.* VINEA, L. I, 32. ◊ (Urmat de determinări în genitiv) *El, Sobieţki, fala leşilor, eroul creştinătăţii, mântuitorul Vienii, să fie nevoit pentru a doua oară a da pas turcilor.* NEGRUZZI, O. I, 97. *Peşteră-ntunecată, azil al pocăinţei, Unde omeneşti fumuri ca fumurile pier, Unde eroii credinţei Au murit pentru lume ca să trăiască-n cer!* ALEXANDRESCU, O. I, 120. *A cerut de urgenţă o istorie a literaturei române, panteonul, în care să se venereze deja eroii spiritului nostru.* MAIORESCU, CR. I, 332. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Unii dintre curtezanii, carii petreceau pre maţedoneanul irou, să mirară de acest răspuns al lui Dioghenes.* LAZĂR, P. T. 54/8. *La leat 1503, văzind răposatul întru fericire Ştefan Voievod, iroul Moldovii, ... că i s-au apropiat sfârşitul vieţii.* OBLĂDUIREA, 18/26. *Ştefan cel Mare, eroul Moldaviei, ... vroia să răsplătească pre vitejii tovareşi a strălucitelor sale biruinţe, dăruindu-le moşii.* KOGĂLNICEANU, O. I, 189. *Ne-au mai rămas o mică cărticică.... în care se povesteşte în versuri rimate viaţa şi faptele vestitului Mihai Viteazul, eroul şi fala românilor.* MAG. IST. I, 251/10. ◊ (Cu valoare de superlativ, într-o construcţie în care se repetă substantivul în forma de genitiv) *În acea cameră, unde locui mai mult timp regele regilor şi eroul eroilor, un sentiment de veneraţiune se deşteptă în inima mea.* FILIMON, O. II, 98. ♦ (Învechit, rar) Persoană care este obiectul, ţinta atenţiei şi admiraţiei cuiva. *Cetise cele mai bune cărţi bisericeşti. Bossuet era eroul său. Adunase în biblioteca sa cea mai mare parte din scrierile acestui mare prelat.* NEGRUZZI, O. II, 315. ♦ (Rar) Persoană care se remarcă într-un anumit domeniu. *Erou balzacian al ideilor... Brunetière oferă un grandios şi tragic spectacol în istoria ideologică a secolului trecut.* CONSTANTINESCU, S. V, 300, cf. DTL. ♦ (Învechit) Persoană înzestrată cu însuşiri şi virtuţi ieşite din comun. *Cine mai pre urmă s-au arătat îndrăzneţ întru primejdii, minunat în fapte,... fără numai un Pavel iroas de atâta bunătate şi sfinţenie.* MOLNAR, RET. 197/8, cf. 37/10. *Acest erou în fapte virtuoase se afla în Franţa, când s-a descoperit balonul aerostatic.* MN (1836), 87/53.

4. (De obicei urmat de determinări care indică felul) Personaj principal al unei opere literare, teatrale, cinematografice etc.; p. e x t. orice personaj al unei opere literare, teatrale, cinematografice etc. *Cu florile meşteşugului ritoricesc să împodobim pre iroul pre carele îl lăudăm.* MOLNAR, RET. 113/21. *Poema epică este o lungă fabulă izvodită ca să arate un adevăr moral şi în care un erou săvârşeşte o faptă mare.* HELIADE, GR. P. 19/5, cf. id. D. C. 8/20. *Aceste luări-aminte, vrednice de inima cea măreaţă a iroului nostru.* ASACHI, S. L. II, 23. *Comparaţiile poetice sânt de tot felul în această poemă: eroul este asemănat când cu leul, când cu balaurul.* MAG. IST. I, 252/8. *Soarta modestului nostru irou este unită cu aceea a persoanelor aşa de alese.* CODRESCU, C. I, 229/4, cf. NEGULICI. *Scopul acestei epistole nu este de a face analiza însemnatelor scrieri ce ne-a lăsat Filimon, nici de-a esplica pe eroii săi.* GHICA, S. 65. *Arghir, eroul poemii ce poartă numele lui, a furat de la dracu o păreche de papuci.* ALEXANDRESCU, P. 30/23. *Să lăsăm pe eroul nostru în Academia de la Halle, căutând piatra fllosofală.* FILIMON, O. I, 346. *Un german... scrie prima încercare critică asupra vieţei eroului nostru.* HASDEU, I. V. 13. *Mauriciu... nu era om ca să se pearză prin tăcere, ca un erou de roman.* BARONZI, I. G. 299/26, cf. FROLLO, V. 207. *Subiectul ei de dragoste şi de vitejie... te face a cugeta la unele scene din poemul lui Tasso, la luptele eroilor cântaţi de acest geniu nemuritor al Italiei.* ALECSANDRI, O. IV, 121, cf. COSTINESCU, LM. *Sufletul său era agitat de suferinţe asemănate acelora ce simţea eroul romanului lui Goethe.* CONV. LIT. VI, 169. *Pe când eroul tragediei, împins de puternica sa personalitate, îşi creează însuş prin simţirile şi faptele sale conflictul împrejurărilor şi o catastrofă în acţiune, eroul romanului se află de mai nainte pus într-un mod fatal în limitele de clasă.* MAIORESCU, CR. III, 29. *Persoanele dramei satirice elineşti... erau alese printre semizeii şi eroii poemelor ciclice.* ODOBESCU, S. I, 44. *Ieşi, lăsând să-mi vâjie prin cap ideea de a-l [face] eroul unei nuvele.* EMINESCU, O. VII, 181, cf. 94. *De acolo şi maniera sa nenorocită când juca eroi francezi.* id. ib. XV, 241, cf. 264. *El juca pe eroul piesei.* CARAGIALE, O. I, 15, cf. VII, 501. *În această poemă... se descrie înmormântarea eroului poemei.* MACEDONSKI, O. IV, 14. *Chauteaubriand se zugrăveşte pe sine sub numele eroilor săi.* REV. CRIT. I, 117. *Epopee filosofică... în care, sub numele eroului său, îşi descrie proprile aventuri şi impresiuni.* ENC. ROM. I, 652. *Conducătorii tărăboiului eterist din Iaşi sunt zugrăviţi într-o galerie de caricaturi... Sunt tipuri de eroi de carnaval.* IORGA, L. II, 92. *Autorul istoriei lui Filerot şi a Antusiei... a schimbat şi caracterizarea eroilor principali.* DR. I, 51. *Acest roman, în care eroii fac o slabă „concurenţă stării civile", este mai mult o colecţie de observaţii ascuţite asupra sufletului omenesc.* IBRĂILEANU, S. L. 4. *Toate personajele lui Joyce, începând cu eroul, sunt fiinţe extrem de comune.* AL. PHILIPPIDE, S. II, 256, cf. 129, RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., MINERVA, CADE. *Prin Puşkin, Tolstoi, Dostoievski... şi alţii, Rusia a ajuns la o literatură... al cărui erou tipic e intelectualul frământat de probleme sociale.* LOVINESCU, S. V, 11. *Andrei, eroul celor ce se vor întâmpla, e un tânăr de treizeci de ani.* CAMIL PETRESCU, T. I, 8, cf. id. P. 83. *Costea Lipan, duşman hotărât al eroilor fotogenici de film.* C. PETRESCU, C. V. 89. *Râvneam să fiu asemenea eroului lui Dostoievski din „Glasul subpământean".* CONV. LIT. LXVII, 122. *Jean, eroul din „Oameni feluriţi", poate fi recunoscut în amănunte.* A. HOLBAN, O. II, 16.

Eroii lui evoluau de la necunoscutul liric la cunoscutul analitic. TEODOREANU, L. 159. *Eroul lui Caragiale înspăimântat de „revoluție" vrea să fugă la Ploiești.* IORDAN, STIL. 35, cf. SCRIBAN, D. *Ideile și sentimentele oamenilor nu apar din perspectiva scriitorului, ci din aceea a eroilor.* VIANU, A. P. 131, cf. id. L. U. 349. *Balzac are... prea mulți eroi principali, de proporții grandioase, care întunecă de multe ori tipurile episodice.* CONSTANTINESCU, S. V, 20. *„Sărmanul Dionis" este o experiență de magie prin care eroul ca artefice uman se ridică până la conștiința arteficelui suprem, se „solarizează".* CĂLINESCU, O. XIII, 55. *Eroul romantic e cocoșat, orb, șchiop etc. sau în fine niciodată „normal" frumos, ci de o frumusețe stranie.* id. ib. XVI, 18, cf. 139. *Și „Remember" și „Craii de Curtea-Veche" sunt, mai presus de litera întâmplărilor și de linia eroilor, confesiunea unui suflet însetat de frumos.* PERPESSICIUS, M. III, 3, cf. I, 289. *Eroii dramelor grecești încarnează pasiuni și gânduri, pe care le recunoști din depărtare în generalitatea lor omenească.* BLAGA, Z. 66. *În „Manfred", un alt poem dramatic al lui Byron, eroul neînfricat înfruntă lumea morților.* id. ib. 91. *Viața eroilor de roman formează ea însăși o problemă literară.* RALEA, S. T. I, 121. *Acolo, pe locul său confortabil, Lucu a cunoscut pe eroii de cretă și cărbune ai ecranului.* VINEA, L. I, 105. *Eroul său din „Geniu pustiu", revoluționarul Toma Nour, ... întruchipează poate demonia în sensul cel mai pur al cuvântului.* CIOCULESCU, I. C. 95, cf. id. C. 37, DL, DM, DN, DER, DN^2. *Cunoscut interpret al eroilor lui Shakespeare, Ernesto Rossi prilejuiește publicului și actorilor noștri o întâlnire fără precedent cu drama shakespeariană.* IST. I. II, 78. *Sentimentul cel mai puternic pe care-l încercăm când ne aflăm în compania eroilor lui Urmuz este unul de absurditate.* N. MANOLESCU, A. N. III, 26, cf. 98. *Repeziciunea cu care evoluează eroii, vivacitatea mișcărilor, subliniată de jocul de umbre și lumini... imprimă spectacolului... spontaneitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 83, 27/4. *Spectatorul urmărește cu inima strânsă sfâșierea morală a eroilor.* CONTEMP. 1970, nr. 1 227, 5/2. *Eroul filmului se transformă, jocul devenind pentru el realitate; personajul întruchipat i se subsumează cu desăvârșire.* STEINHARDT, J. 44. *Eroii serialelor de televiziune pătrund în emisiunile radiofonice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 33, 24/2, cf. M. D. ENC. *Practicile magice, modalitate de cunoaștere integrală pentru eroul romantic, fac posibilă libertatea absolută de mișcare în toate dimensiunile spațiului.* MS 1975, nr. 1, 9, cf. DEX. *Eroul se definește prin relație cu celelalte personaje, față de care are o poziție specială, fie ca personaj de excepție, ... fie numai ca personaj principal.* DTL, cf. DN^3, D. ETNOL. *Deloc neutru, ... se implică în faptele relatate, devenind treptat... portvocea eroului său principal.* GRIGURCU, C. R. 49, cf. DSR. *Kafka creează un erou tragic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1992, nr. 4, 5/3, cf. V. BREBAN, D. G. *Eroul acestei cronici, deși nu avea pe timpul când „se petrece acțiunea" decât vreo șapte ani, cred că merită să fie descris.* CĂRTĂRESCU, N. 35, cf. D. ENC., NDN. ◊ Fig. *Istoricul se va atașa de-o idee și această idee el o va urma de la originea sa până la ultimul termin al dezvoltării sale...; ea va fi personajul și eroul cărții.* EMINESCU, O. XV, 87. ♦ P. ext. (Determinat prin „de roman") Persoană căreia i se întâmplă aventuri deosebite. *Parcă mereu i-ar fi venit să povestească tuturor că e iubit de o femeie fermecătoare și că mâine-poimâne va fi un adevărat erou de roman sentimental.* REBREANU, I. 129. *Nu mă supără că am devenit erou de roman.* CAMIL PETRESCU, P. 250. *Își dete iute seama că putea, totuși, să nu renunțe la prima lui intenție de a se face erou de roman.* A. HOLBAN, O. I, 8. *Ești amorezat? – Nu sunt erou de roman, coane Lucule. Sunt om însurat.* VINEA, L. I, 131.

5. Persoană care joacă rolul principal într-o anumită împrejurare, într-un eveniment etc. V. protagonist (**3**). *Fiindcă tu erai eroul sărbătorii, te-au chiemat de trei ori ca să te coroneze.* BARONZI, I. G. 52/25, cf. COSTINESCU, LM. *Mizerabilii agresori... erau numitul erou și ridicul și infam al dramei din strada Fidelității și doi interni doctoranzi.* CARAGIALE, O. II, 126. *Mi se spune că te-ai bătut în duel... Aflu că ești eroul unei drame mișcătoare... Ai luat apărarea unei femei insultate.* D. ZAMFIRESCU, A. 49. *Se simțea atât de mândru, parcă el însuși ar fi fost eroul... bătăliei.* REBREANU, I. 59, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pe când ascultam încă nedumerit, intră... pe ușă și eroul, pe care îl vedeam pentru prima dată.* LOVINESCU, S. II, 199. *Cel mai elementar spirit autocritic i-ar fi dictat această apreciere, întregind-o cu sancțiunea ei concretă. Evident, dacă eroul întâmplării ar fi fost el, nu un băiat de optsprezece ani.* TEODOREANU, L. 86. *Ioanide fusese arhitectul care construise o biserică extravagantă; acum devenea eroul unui scandal controversat.* CĂLINESCU, B. I. 498, cf. 356. *Eroului nostru i se umplură degetele și talpa de sânge.* BLAGA, H. 20. *Trebuia numai să-și fixeze bine în minte numele eroilor, să nu se încurce.* VINEA, L. II, 82, cf. DL. *Fratele meu este eroul întâmplării pe care mi-ați povestit-o.* PREDA, R. 25, cf. DM, DN, DN^2, M. D. ENC., DEX, DN^3, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ (Ironic) *I-am dat eroului supă caldă și-un pahar de vin negru; l-am oblojit.* CARAGIALE, O. I, 238. ♦ (Adesea determinat prin „zilei" sau „al zilei") Persoană care, la un moment dat, atrage atenția opiniei publice asupra sa. *Împăratul Alexandru era eroul timpului, era iubit și măgulit de toți suveranii și de toate guvernele, pentru concursul său în contra lui Napoleon.* GHICA, S. 92. *Nu dară de consecințele ce va avea acest vot, cu privire la tristul erou al zilei, ne interesăm astăzi.* EMINESCU, O. XIII, 238. *O presimțire tainică îi spunea că el va fi eroul zilei.* ANGHEL – IOSIF, C. L. 36, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ai fost erou zilei astăzi.* SCRIBAN, D. *Eroul zilei se mângâia cu gândul că o tăcere de sfinx e preferabilă unei glume nereușite.* VINEA, L. I, 37, cf. DL, DM, DEX.

– Și: (învechit) **eróe**, **herói**, **heróu**, **irói**, **iróas**, **iróu**, (învechit, rar) **erói** (I. GOLESCU, C.), **gherói**, **herós** (pl. *heroes*), **iróe**, **iróis** s. m.

– Din lat. **heros**, ngr. **ἥρως**, **ἥρωας**, fr. **héros**, it. **eroe**, germ. **Heros**, **Heroe**. – **Gheroi** < rus. **герой**.

EROZÍBIL,-Ă adj. (Rar) Care se poate eroda (**1**), care poate fi erodat. *Inundațiile provocate de torenți și despădurirea coastelor erozibile sunt resimțite din an în an cu mai multă durere.* UNIVERSUL, 13 III, 1934, 3/5.

– Pl.: *erozibili, -e.*

– Din fr. **érosible.**

EROZIONÁL, -Ă adj. (Rar) **1.** Care se referă la eroziune (**1**); privitor la eroziune. *Studiul erozional al bazinului Buzăului.* SCL 1964, 412.

2. Care este produs prin eroziune (**1**). Cf. NDN.

– Pronunțat: *-zi-o-.* – Pl.: *erozionali, -e.*

– **Eroziune** + suf. *-al.* Cf. engl. e r o s i o n a l.

EROZIONÁT, -Ă adj. **1.** (Rar; despre soluri, terenuri) Erodat (**1**). *O mare întindere mai are în munții Rășinariului granitul macrogranulos. Se întâlnește prin prăpăstiile erozionate, asociat de gneis și alte deosebite roce.* PĂCALĂ, M. R. 7.

2. (Învechit, rar; despre părți ale plantelor) Ros (**1**) (la suprafață). *Foliolile involucrului late, ovale, având mai toată marginea... întreagă sau ușor erozionată.* GRECESCU, FL. 338.

– Pl.: *erozionați, -te.*

– De la **eroziune.**

EROZIÚNE s. f. **1.** Proces geomorfologic de modelare a scoarței terestre prin dislocarea elementelor de sol sau de rocă de către agenții externi (ape curgătoare, vânt, ghețari, apa mării); s p e c. proces natural de desprindere și de înlăturare a unor elemente componente ale solului prin acțiunea agenților externi (ape, ploi, vânturi etc.); rezultatul acestui proces; erodare (**1**),

mâncătură (4), rosătură (1), săpare (4), spălare (3), spălătură (4), şiroire (3). V. măcinătură (3). *Cea-ntâiu idee ce ne vine de origina văilor este eroziunea scoarţei pământeşti de către ape, în trecerea lor.* COBÂLCESCU, G. 63/5, cf. FROLLO, V. 207, ENC. ROM. *Când priveşti azi văile, ţi se pare că toate au fost săpate numai prin roaderea apelor, că ar fi, prin urmare, văi de erosiune.* MEHEDINŢI, G. F. 135. *Sunt ... măguri, pochine şi alte feluri de ridicături în formă de movilă care nasc prin eroziunea terenului datorită apei, vântului etc., dar ele sunt deosebite de movilele propriu-zise.* SĂM. VI, 93. *Munţii, în cea mai mare parte, sunt acoperiţi de păduri şi păşuni şi, în afară... de surpăturile râpelor ori a văilor dezvălite de eroziune, lipsesc deschiderile cari ar putea descoperi... succesiunea straturilor şi variaţiunea petrografică.* PĂCALĂ, M. R. 7, cf. MINERVA. *Între Dobriţa şi comuna Runcu este carstul Gorjului, în toată frumuseţea sa şi cu erosiuni fantastice.* ARH. OLT. V, 128, CADE, DS. *3 milioane de hectare de pământ, care sunt degradate, nu pot fi valorificate... din cauza eroziunii solului vegetal.* D. GUSTI, P. A. 250. *Pentru oprirea eroziunii se construiesc baraje în cursul torenţilor, micşorând astfel panta şi favorizând împădurirea.* ENC. AGR. I, 406. *Eroziunea* [e] *un factor important în formarea şi transformarea scoarţei Pământului, fiindcă materialele rezultate prin eroziune sunt depuse în alte locuri.* ib. II, 441, cf. CANTUNIARI, L. M. 139. *Lucrări de combaterea eroziunii solului (canale, învăluriri, terasări, nivelări, taluzuri).* NOM. MIN. I, 300, cf. LTR. *Valorile mari ale coeficientului de scurgere conduc la fenomene de torenţialitate şi la distrugerea solului prin eroziune.* CHIRIŢĂ, P. 279, cf. 270, 405. *În zona Tulcei se remarcă trei platforme de eroziune.* ONCESCU, G. 37. *Pe terenurile înclinate, stratul vegetal protector reduce simţitor eroziunea.* AGROTEHNICA, II, 101, cf. 54, 455. *Eroziunea produsă de apă e posibilă numai asupra solului în pantă.* LTR[2], cf. DL, DP, DM, DN. *Eroziunea solului în coasta de tranziţie are loc prin spălare, alunecare, ravinare torenţială.* PROBL. GEOGR. I, 151. *Eroziunea contribuie intens la modelarea scoarţei terestre.* DER. *Masivele granitice descoperite de multă vreme prezintă forme de eroziune foarte înaintate.* GEOLOGIA, 19, cf. URSU, T. Ş. 199, DN[2]. *Lucrările de perspectivă ale secţiei de morfologie... abordează probleme de eroziune, de peisagistică şi de valorificare a resurselor vegetale din regiune.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 8/1. *După împădurire, scurgerile de apă au căpătat un caracter echilibrat, au încetat procesele de eroziune, a început procesul de ameliorare a solului.* SCÂNTEIA, 1970, nr. 8 486, cf. DTT, M. D. ENC., D. GEOMORF., DEX, DN[3]. *Cu ajutorul îndiguirilor, al împăduririlor şi al diferitelor mijloace de consolidare a terenurilor au fost scoase de sub ameninţarea eroziunii mii de hectare de teren.* D. ECOL., cf. DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. *Principala cauză a degradării o constituie eroziunea solului, care afectează 26 447 hectare.* RL 2004, nr. 4 197, III/4. *Salvarea litoralului românesc, prin stoparea fenomenului de eroziune şi reabilitarea plajelor, este o prioritate a Ministerului Mediului.* ib. 2006, nr. 4 689, 9/4. ◊ *Eroziune glaciară* = acţiune de modelare a roçilor, exercitată de către gheţarii montani sau de calotă în deplasarea lor; exaraţie. Cf. M. D. ENC., D. GEOMORF., DSR, D. ENC. ♦ P. restr. Acţiune de degradare permanentă pe care o exercită apele curgătoare aspura propriei albii. Cf. DER.

2. (Învechit, rar) Distrugere lentă, progresivă prin acţiunea agenţilor chimici; corodare. V. coroziune. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

3. (Rar) Roadere; uzare (2), tocire (2). Cf. CADE. *Bărbatul părea îngândurat şi stânjenit în costumul său prea elegant, deşi demodat şi la un grad înalt de eroziune.* CĂLINESCU, S. 11. *Mâna dreaptă îi era îmbrăcată într-o mânecă suplimentară de satin, spre a o feri de eroziune.* id. ib. 175. *Dorea să vadă... toată minunile din carierele ei de piatră,... cu fundamentele secrete ca nişte păduri ale mării, rezistând vremii şi eroziunii.* BARBU, S. N. 87, cf. NDN.

4. Fig. Deteriorare lentă a valorii, a însemnătăţii etc. (cuiva sau a ceva); diminuare a valorii, a însemnătăţii etc. (cuiva sau a ceva); erodare (2). *Ministrul de externe al Franţei... ridicând baraj împotriva celor ce încearcă să facă din problema garanţiilor recunoscute minorităţilor un instrument de permanentă eroziune a textelor tratatelor.* CURENTUL, 25 IX, 1930, 1. *Căci numai la un om cu elan, cu aspiraţii şi cu pasiuni, depresiunile au acea capacitate de eroziune care consumă din viaţă.* CONV. LIT. LXVII, 22. *Logica formală devine la Dan Bogdan un instrument de şicană şi de eroziune a dinamicii.* CĂLINESCU, B. I. 245. *M. Proust ne-a dat o frescă completă a ultimelor zvâcniri ale unei clase înainte de decesul final... Pentru a o putea descrie şi o a face să trăiască ultima ei clipă, el a întrebuinţat procedee originale şi măiestrite. El a introdus o analiză în durată, însemnând cu răbdare procesele eroziunii.* RALEA, S. T. I, 91. *A hrănit din plin... desenul acid al tipurilor şi moravurilor acestei ficţiuni, dându-i o realitate atât de puternică, încât rezistă... eroziunii din partea timpului.* IST. T. II, 178. *În acelaşi sens poate fi menţionată eroziunea care pândeşte în mod virtual orice lucrare a acestui gen.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 69, 5/1. *Adevărul este însă altul: tocmai poezia iubirii prin tinereţea ei salvează de la eşec multe din textele poetului român. Eroziunea nu s-a produs încă, şi noi credem că valoarea ei nu va descreşte cu timpul.* ib. 1972, nr. 27, 10/3, cf. NDN.

5. (Tehn.) Uzură a conductelor sau a aparatelor metalice datorită frecării fluidelor (şi a materialelor aflate în suspensie în aceste fluide) de pereţii conductelor sau de piesele aparatelor. Cf. LTR, LTR[2], DL, DP, DM, DN[2], DTT, DEX, DN[3], DREV, NDN.

6. (Med.) Ulceraţie uşoară, superficială a pielii sau a mucoaselor, datorită îndepărtării epiteliului de suprafaţă, cauzată de agenţi fizici, chimici, mecanici sau apărută în urma unei inflamaţii; excoriaţie. Cf. ENC. ROM., DER. [Balanita] *se caracterizează prin formarea unor eroziuni superficiale de culoare roşie.* ABC SĂN. 60. *Pe mucoase..., se pot forma plăci albe de diferite dimensiuni, ... acoperind o zonă roşie, presărată cu eroziuni şi plesnituri.* ib. 80, cf. 201, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR, D. ENC., NDN.

– Scris şi: *erosiune.* – Pronunţat: *-zi-u-.* – Pl.: *eroziuni.*

– Din fr. **érosion**, lat. **erosio, -onis.**

EROZÍV, -Ă adj. **1.** (Despre acţiuni ale unor agenţi externi) Care erodează (1), care are proprietatea de a produce o eroziune (1). Cf. FROLLO, V. 207. *Puterea erozivă a gheţarilor.* CADE, cf. DL, DM, DN. *Văile suspendate ale afluenţilor gheţarului, cari având o acţiune erozivă mai mică decât gheţarul principal, adâncesc mai puţin văile prin care se scurg.* LTR[2] VIII, 558. *Activitatea erozivă a şiroirilor fac ca înălţimea terasei să varieze.* PROBL. GEOGR. II, 208, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

2. Fig. (Rar) Distrugător, nimicitor. *Ne apare grandioasă această închipuire a celor două categorii de „ochi", care privesc şi stăpânesc alternant lumea în rotaţiile ei. Cei ai întunericului se deschid numai în noaptea care îi ascunde şi le arată calea tăinuită către săvârşirea acţiunilor erozive, nimicitoare.* PAPU, C. N. 38.

– Pl.: *erozivi, -e.*

– Din fr. **érosif.**

EROZIVITÁTE s. f. (Rar) **1.** Însuşirea de a fi eroziv (1). Cf. NDN.

2. Măsură în care un sol este expus eroziunii (1). Cf. NDN.

– Din engl. **erosivity.**

ERPETOGRÁF s. m. (Franţuzism învechi, rar) Erpetolog. Cf. LM.

– Din fr. **erpétographe.**

ERPETOGRÁFIC, -Ă adj. (Franţuzism învechit, rar) Erpetologie. Cf. LM.

– Din fr. **erpétographique.**

ERPETOGRAFÍE s. f. (Franţuzism învechit, rar) Erpetologie. Cf. LM.
– Din fr. **erpétographie.**

ERPETOLÓG s. m. Specialist în erpetologie; (franţuzism învechit, rar) erpetograf, erpetologist. Cf. I. GOLESCU, C., LM, DN[2], DEX, DN[3], NDN.
– Pl.: *erpetologi.*
– Din it. **erpetologo.**

ERPETOLÓGIC, -Ă adj. Care aparţine erpetologiei, referitor la erpetologie; (franţuzism învechit, rar) erpetografic. Cf. LM, DN[2], DEX, DN[3], NDN.
– Pl.: *erpetologici, -ce.*
– Din fr. **erpétologique.**

ERPETOLOGÍE s. f. Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul reptilelor şi al amfibienilor; (franţuzism învechit, rar) erpetografie. Cf. I. GOLESCU, C., COSTINESCU, LM, ŞĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DN, DN[2], DEX, DN[3], D. ENC. III, 67, NDN.
– Şi: (rar) **herpetologíe** s. f. D. ENC.
– Din fr. **erpétologie, herpétologie,** it. **erpetologia.**

ERPETOLOGÍST s. m. (Franţuzism învechit, rar) Erpetolog. Cf. LM.
– Pl.: *erpetologişti.*
– Din fr. **erpétologiste.**

ERRÁTUM s. n. v. **erată.**

ERTÁŞ s. n. v. **irtaş.**

ERŢ subst. (Germanism, regional) Fontă (Făget – Moineşti). Cf. ALR I 707/578.
– Pl.: ?
– Din germ. **Erz.**

ERUÁ vb. I. T r a n z. (Jur.; latinism învechit, în Transilv.; complementul indică probe, mărturii etc.) A examina, a cerceta, a investiga. Cf. ALEXI, W., T. POP, D. J. 120.
– Prez. ind.: *eruez.*
– Din lat. **eruere.**

ERUBESCÉNT, -Ă adj. (Rar) Care se înroşeşte, care devine roşu. Cf. NDN.
– Pl.: *erubescenţi, -te.*
– Din lat. **erubescens, -entis,** fr. **érubescent.**

ERUBESCÉNŢĂ s. f. (Rar) Înroşire; roşeaţă, îmbujorare. Cf. ENC. ROM., NDN.
– Din lat. **erubescentia,** fr. **érubescence.**

ERÚCIC adj. (În sintagma) *Acid erucic* = acid nesaturat prezent în gliceride şi în uleiurile din seminţele de rapiţă şi de muştar. *Acidul erucic se găseşte în proporţia de 40...57% din totalitatea acizilor graşi din uleiurile extrase din seminţele diferitelor specii de rapiţă.* LTR[2], cf. NDN.
– Din fr. **érucique.**

ERUCIFÓRM, -Ă adj. (Despre larvele unor insecte sau despre organele unor plante) Care are aspectul, forma unei omizi. Cf. DN[3], NDN.
– Pl.: *eruciformi, -e.*
– Din fr. **éruciforme.**

ERUCTÁ vb. I. **1.** I n t r a n z. A elimina, cu zgomot, prin gură, gazele provenite din stomac; a râgâi[1]. Cf. LM, DN[2], M. D .ENC., DEX, DN[3], DSR, NDN.
2. T r a n z. (Învechit, rar) A vomita. Cf. LM.
– Prez. ind.: *eructez.*
– Din lat. **eructare,** fr. **éructer.**

ERUCTÁŢIE s. f. **1.** Eliminare, cu zgomot, prin gură, a gazelor provenite din stomac; râgâială, râgâit, râgâitură. Cf. LM, MINERVA, DER. *Când... se elimină doar gaze din stomac, vorbim de eructaţii (popular, râgâieli).* ABC SĂN. 128, cf. 19, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR, NDN.
2. (Învechit, rar) Vomitare. Cf. LM.
– Pl.: *eructaţii.* – Şi: (astăzi rar) **eructaţiúne** s. f. LM, DN[2], DN[3].
– Din lat. **eructatio, -onis,** fr. **éructation.**

ERUCTAŢIÚNE s. f. v. **eructaţie.**

ERUDÍ vb. IV. T r a n z. (Latinism învechit, rar) A instrui, a învăţa (pe cineva). Cf. LM. *El a erudit pre fiiu său în toate ştiinţile.* ib.
– Prez. ind.: *erudesc.*
– Din lat. **erudire.**

ERUDICIÚNE s. f. v. **erudiţie.**

ERUDÍRE s. f. (Livresc, rar) Instruire, învăţătură. *Eminescu citea cu plăcere „imnele din Rig-Veda"... Şi el, ca schopenhauerian, nu putea să se lipsească de o aşa delectabilă erudire.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 15, 7/2.
– V. **erudi.**

ERUDÍT, -Ă adj., s. m. şi f. **1.** Adj. Care posedă cunoştinţe temeinice şi vaste într-unul sau în mai multe domenii ale cunoaşterii, îndeosebi în domeniul ştiinţelor umaniste; învăţat, savant (**1**), (livresc) doct. V. p r i c o p s i t (**1**), ş t i u t o r. *Epocha trecută avu poeţi şi mai eruditi, ca Văcăreştii, Beldimanii, Asachi... etc.* HELIADE, O. II, 412, cf. 64. *Eruditul nostru coleg, bunul meu amic, Alexandru Papadopol-Calimach, a descris două zile din istoria secolului din urmă.* KOGĂLNICEANU, O. II, 617. *Universitatea den Cotnari, ... împodobită cu una din cele mai înavuţite biblioteci, au fost ajuns să fie vizitată... şi de streinii eruditi de prin ţările vecine.* CALENDAR (1850), 55/8, cf. NEGULICI. *Rugăm frăţeşte pe eruditul profesor... să ne permită a face o distincţiune.* BARIŢIU, P. A. I, 351. *Teodosie cel Mare... au căutat pe barbatul cel mai erudit şi mai virtuos de învăţătoriu fiiului său.* CALENDAR (1853), XVIII/30, cf. STAMATI, V. 346[2]/36. *Era Eustratie barbat erudit (învăţat) şi ritor.* CALENDAR (1854), XLIX/1. *Alţi autori mai eruditi şi mai vechi decât dânsul vin să contrazică pe Eutropie.* ROMÂNUL (1857), nr. 37, 2[3]/61. *În ignoranţa şi superficialitatea noastră ne socoteam foarte eleganti şi eruditi.* NEGRUZZI, S. I, 338. *Un compozitor german, foarte erudit în arta muzicală, ... a inventat o sistemă a sa particulară de a trata muzica dramatică.* FILIMON, O. II, 356. *Lucrările statistice era dirigeate de eruditul şi înfocatul naţionalist Marţianu.* I. IONESCU, M. 13, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D., FROLLO, V. 207. *Eruditul profesore a ştiut a da ştiinţei filosofice o formă populară.* CONV. LIT. II, 29, cf. COSTINESCU, LM. *Puţin importă, daca un profesor este erudit, când el îşi expune studenţii la neregularităţile de care am vorbit.* MAIORESCU, D. I, 364. *Toată lumea va recunoaşte simţimintele de înalt patriotism care inimează pe eruditul bărbat în toate lucrările sale.* ODOBESCU, S. I, 487, cf. III, 331. *Toată această legendă, prelucrată în versuri foarte frumoase de eruditul nostru poet,... se află publicată în aceeaşi foaie.* MARIAN, O. II, 21. *Această nouă scriere a eruditului istoric tratează o cestiune de viaţă a românilor*

de peste munți. REV. CRIT. I, 214, cf. GHEȚIE, R. M. *Acest istoric slavist, vrednic și erudit, ne-a dat cu lucrarea sa povestirea minuțioasă și prețioasă despre cultura... vechilor slavi.* ARHIVA, X, 115. *Nestoriu..., bărbat elocuent și erudit și inimic neîmpăcat al ereticilor ariani.* ENC. ROM. III, 395, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Logaridis era socotit ca cel mai erudit și înțelept bătrân al portului.* BART, E. 23. *Cine ar putea oare despărți pe Pârvan eruditul de Pârvan gânditorul?* D. GUSTI, P. A. 65, cf. SCRIBAN, D. *Al. Odobescu este un stilist distins..., un scriitor erudit, căruia îi stăteau la îndemână multe modele, mai cu seamă din sfera clasicismului.* VIANU, A. P. 143. *Acest cetățean florentin, devenit ilustru ca arhitect, era în același timp... muzicant și compozitor, erudit în dreptul roman și canonic, în fizică și matematică.* id. P. 34. *Eruditul biograf al lui Ion Luca și-a văzut eroul și în substanța lui umană.* CONSTANTINESCU, S. VI, 195. *În afară de vocație critică și de disciplina de cercetător erudit i se mai cer istoricului literar unele condițiuni.* CĂLINESCU, O. XV, 88. *Nu trebuie să fii un cunoscător erudit al muzicii pentru a distinge cu ușurință o simfonie a lui Beethoven.* CONTEMP. 1955, nr. 459, 3/1. *După risipirea bibliotecii eruditului genealogist Șt. D. Grecianu, cartea a intrat în colecția mea.* CIOCULESCU, I. C. 27, cf. DL, DM, DN^2. *De peste trei decenii savantul suedez s-a impus ca un erudit cunoscător al limbii române.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 42, 23/2. *Mă călăuzea cu zâmbetul lui de intelectual erudit și rafinat.* STEINHARDT, J. 195, cf. M. D. ENC., DEX. *Mai numeroase sunt... notele și însemnările cu caracter istoric privitoare la istoria națională și universală, definitorii pentru orizonturile tânărului poet, erudit cercetător al culturii și civilizației românești.* MS. 1975, nr. 1, 20, cf. DN^3, DSR., DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ (Ironic sau glumeț) *La pag. 9, eruditul nostru profesor de istorie... ne spune că „istoria de caracter filosofic" se născu cu Voltaire, abia în secolul XVII și XVIII. Voltaire istoric în secolul 17?* MAIORESCU, CR. II, 21. *Asta e din Pliniu. Azi sunt foarte erudit. Pot să vă mai citez.* H. LOVINESCU, T. 68. ♦ (Despre manifestările, creațiile etc. oamenilor) Care denotă, dovedește, exprimă erudiție. *Li s-a cerut să ne dea pe românește... o reproducere erudită a lui Erodot, cu explicarea filologică, geografică, istorică și arheologică a faptelor consemnate în cărțile părintelui istoriei.* ODOBESCU, S. II, 485, cf. 515. *Explicări nu mai puțin fantastice ale unor nume de persoane sau de localități, explicări cari, pentru cineva care nu cunoaște limba română, ... pot să treacă de foarte erudite.* BUL. COM. IST. I, 132. *Conferința sa introductivă... a fost model de sinteză erudită.* CONV. LIT. LXVII, 186. *E un model de studiu erudit în epigrafie.* ARH. OLT. XIII, 209. *Este un studiu amănunțit, erudit și conștiincios, asupra așa-numitului „Lexicon Marsilianum".* DR. VII, 262. *Filimon, compunând „Ciocoii" în 1863, întrebuințează expresiile unei epoci anterioare, a cărei nomenclatură o notează... și dintr-un vădit interes erudit.* VIANU. A. P. 60. *El se simte superior, ca inventator, umanismului erudit și retoric din jurul său.* id. P. 57. *Poetul care era latent în savant iese pus la lumină în interpretările lui ingenioase, în asociațiile lui erudite și psihologice, cu încântătoare pătrundere.* CONSTANTINESCU, S. II, 439. *Plăcerea stârnită de audiția scrierilor lui Creangă e de rafinament erudit.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 430. *Evident, accentul acestei lucrări cade pe studiile erudite și clare, în cari dl Tudor Vianu dezbate, istoric și critic, probleme ca „eternitatea și vremelnicia artei", „emoție și creație artistică"...* PERPESSICIUS, M. IV, 194. *Edgar Papu își urmează complicatele trasee erudite ornate cu lampioanele unei receptivități de o mare ingenuitate.* GRIGURCU, C. R. 18. *Atât de erudita și de tranșanta intervenție a lui Alexandru George e de natură, cred, să incite... la discuții.* MS. 1988, nr. 1, 46. *O altă mare scrisoare inedită... ne introduce în atmosfera preocupărilor erudite ale scriitorului, legate de cea mai mare pasiune a vieții sale: istoria confesională a românilor.* ib. 1988, nr. 3, 10. ♦ (Despre lucrări, articole, note și comentarii etc.) Care conține cunoștințe temeinice și vaste, care demonstrează erudiție. *Cu mulțemire videm din numerii ultimi ai „Românii literare" că... au și început a trăta acea cauză într-un articol erudit.* ROM. LIT. 297^1/1. *Fiica spirituală a „Bătrânului", păstrată ca o floare presată între foile unui tom erudit, ființa dulce..., nu putea cârmi spre aventură.* LOVINESCU, S. I, 348. *Totul* [este] *exprimat în acel stil academic, clasic, pompos cu comparații laborioase și perioade simetric echilibrate caracteristice acestui eseist solemn plin de citate erudite.* id. ib. VIII, 120. *Prefețele comentatoare și notele erudite n-au ce căuta.* CONV. LIT. LXVII, 190. *Trebuie să îndepărtăm deci balastul digresiunii romantice sau istorice, sporit încă prin lungi citate erudite din călătorii apuseni.* VIANU, A. P. 88. *Ce învolburat este stilul lui Miron Costin, care se străduiește să dovedească latinitatea poporului românesc cu citate erudite, cu analogii și judecăți personale.* CONSTANTINESCU, S. VI, 161. *Monografii sumare sau erudite, ... reviste de familie, magazine literare, iată o întreagă companie editorială.* PERPESSICIUS, M. I, 28. *Au găsit că articolele mele sunt prea savante, prea erudite.* H. LOVINESCU, T. 49, cf. DL, DM, DN^2. *Încă din liceu citeam „Mențiunile critice" și-mi plăcea să mă rătăcesc în eruditul labirint al notelor la monumentala ediție Eminescu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 130, 5/1. cf. M. D. ENC., DEX, DN^3, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ (Ironic sau depreciativ) *Au adoptat cu entuziasm erudita ortografie, zisă etimologică.* ODOBESCU, S. I, 493. *Trebuie să mă urmezi... într-o lungă controversă în care filologia are să se amestece cu istoria naturală și să facă un talmeș-balmeș pre cât se va putea mai doct și mai erudit. Bagă de seamă că ai a face cu un membru al Academiei!* id. ib. III, 24.

2. S. m. și f. (Rar la f.) Persoană care posedă cunoștințe temeinice și vaste într-unul sau în mai multe domenii ale cunoașterii, îndeosebi în domeniul științelor umaniste; cărturar, învățat, savant (**1**). *Domnul Emeric de Jancsó, secretariu la î*[nalta] *cancelarie transilvanico-aulică în Viena, cunoscut la toată patria ca unul din lamura eruditilor noștri transilvani.* FM (1847), 205^1/6. *Acest erudit român, după ce a lucrat nestimat de mult în limba română, s-a apucat să scrie istoria românilor în limba latină.* LAURIAN, în ȘA I, 1, cf. NEGULICI, STAMATI, V. 346^2/39. *Profesor, medic, erudit, istoric,... acest om într-adevăr straordinar lăsă un tractat despre circularea sângelui.* CONCORDIA (1857), 140^2/5, cf. PROT. – POP., N. D., FROLLO, V. 207, CANELLA, V. 127. *Universitatea de la Cotnar... deveni... un focar de cultură atât de faimos, încât chiar eruditi din Germania și Polonia veneau să studieze într-însa limba latină.* CONV. LIT. II, 18. *Eruditele devin adeseori ridicule.* LM. *Era puțină știința, câtă se învăța în acele școale; ... și nimeni n-a putut ieși un erudit, un doct dupe băncile lor.* ODOBESCU, S. III, 328, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M. [Grădina botanică] *se distinge... și prin reputațiunea eruditilor ce o dirig, căci aici se concentrează... elita botaniștilor.* ENC. ROM. III, 4, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Firea lui samănă cu a eruditilor poloni din vremea sa.* IORGA, L. I, 23, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nu i se putea cere... unui erudit, care n-a gândit niciodată sintetic și estetic, să ne dea portretul moral al îndrumătorului literaturii noastre.* LOVINESCU, S. VIII, 77. *Domnule profesor, dumneavoastră, care sunteți un erudit atât de deschis, puteți să refuzați să înțelegeți valoarea metodei lui Freud?* CAMIL PETRESCU, T. III, 199, cf. id. O. I, 308. *Eruditul mânuia cu aceeași măiestrie analiza celui mai mic amănunt, ca și sinteza cea mai plină de perspective.* D. GUSTI, P. A. 65. *În străinătate ca și în patrie, faima lui a fost mai cu seamă de istoric și erudit.* STREINU, P. C. III, 111. *Eliade are marele avantaj de a fi un călător în Orient și un erudit care s-a pus la curent cu cele mai noi studii asupra civilizației orientale.* CONSTANTINESCU, S. II, 516. *Pizmuiesc situația dumitale intelectuală de erudit enciclopedist.* ARGHEZI, S. XXV, 16. *Anton Pann și Creangă sunt și ei niște mari eruditi, în materie de știință și literatură rurală.* CĂLINESCU, IST. LIT. ROM. 430. *Cronicarii, eruditii, moraliștii și poeții vremii scriau toți latinește.* VIANU, L. U. 11, cf. 12. *G. T. Kirileanu a fost un mare bibliofil și un erudit bibliograf.* CIOCULESCU, I. C. 31, cf. DM. *Un erudit strânge un material documentar foarte bogat, îl supune unei atente critici de*

autenticitate și pe urmă redactează o biografie. V. ROM. aprilie 1958, 113. *Criticul are înțelegere pentru toate formele de creație, fiind un erudit cu gust multilateral.* ROMÂNIA LITERARĂ, nr. 128, 4/2, cf. M. D. ENC., DEX, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Pl.: *eruditi, -te.*

– Din fr. **érudit**, lat. **eruditus, -a, -um.**

ERUDÍTISIM, -Ă adj. (Livresc) Care este foarte erudit (**1**). *Literat eruditisim, favorit al principilor italieni și francezi..., prinț el însuși al poeziei, cavaler rafinat și voluptuos, Marino* [Giambattista] *s-a născut la Napoli.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1973, nr. 41, 27, cf. DCR^2, NDN.

– Pl.: *eruditisimi, -e.*

– Din it. **eruditissimo.**

ERUDÍȚIE s. f. Cunoaștere temeinică și vastă a unuia sau a mai multor domenii ale cunoașterii, îndeosebi a domeniului științelor umaniste; știință (**II 2**), (familiar, adesea ironic) savantlâc. *Acea erudiție tradițională a contimporanilor Basarabilor și Cantemirilor rămase dintr-o generație în alta între bărbații de elită ai României, până la 1830.* HELIADE, O. II, 408. *Scrisele părinților noștri mărturisesc de erudiția lor și a epochei lor.* id. ib. 412, cf. I. GOLESCU, C. *Rodul erudiției învățaților noștri în toate ramurile științelor, dat la lumină în cărți sistematice.* FL (1838), 64/16. *Sclăvia este atât de veche cât și lumea, zic apărătorii ei; o zic și mulți învățați povățuiți de o falsă erudiție.* KOGĂLNICEANU, O. II, 483. *Domnilor, este un om a cărui erudițiune pururea o stimez și ale cărui lucrări istorice pururea le admir.* id. ib. IV$_1$, 550. *Din acea Academie ieșiră pe atunce mulți moldoveni însemnați prin erudiția și cariera lor politică.* ASACHI, L. 66^2/43, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 610^1/11. *Într-o scrisoare din octomvrie 1840, plină de simtimente patriotice și de erudiție, binevoiește a ne făgădui pentru „Arhivă" toate acele documente și descoperiri ce le-au făcut.* ARHIVA R. I, 369/9. *Veacul virtuților eroice naște pe al... însuflețirei religioase și poetice, după care strălucește vârsta erudiției și a științelor.* SPIC. I, 15^2/18. *A lăsat numeroase opere, în care dă probă de erudițiune minunată.* LAURIAN, F. 186/24. *Acești cronicari se deosibesc toți printr-o mai mare erudiție.* BĂLCESCU, O. I, 98, cf. NEGULICI, STAMATI, D., id. V. 346^2/31. *Multă știință, multă erudiție e în Ardeal.* RUSSO, S. 74, cf. 162. *Cuvântările lor ne fac să aflăm că ei avea o erudiție plăcută și variată.* ARISTIA, PLUT. XLVIII$_2$/2, cf. LXXXIX$_2$/12. *Eutropie nu poate fi priimit d-autoritate într-o chestie de erudiție.* ROMÂNUL (1857), nr. 37, 2^3/48. *Gândesc la adânca erudiție a acestui dascal.* NEGRUZZI, O. I, 9, cf. PROT. – POP., N. D., PONTBRIANT, D., CANELLA, V. 128, FROLLO, V. 207. *Cu un mare fond de erudițiune și de teorii pozitive, învățământul său se distinge prin un feliu de poezie încântătoare.* CONV. LIT. II, 32, cf. COSTINESCU, LM. *Are destulă metodă și destulă erudițiune pentru a putea fi un scriitor de istorie.* MAIORESCU, CR. III, 46, cf. II, 306. *În trăsături bine marcate, ce dovedesc erudiție și cunoștințe speciale, autorul ne arată dezvoltarea culturei omenești.* CONV. LIT. XII, 39. *Un dicționar, întru care istoria intervine, este o operă destinată mai cu seamă erudițiunii.* ODOBESCU, S. II, 395. *De nu erau genii, erau cel puțin oameni de o erudițiune vastă.* EMINESCU, S. P. 72, cf. DDRF. *Și în istorie adunarea faptelor, oricât de bogată ar fi ea și oricâtă cheltuială de muncă ar fi pricinuit, dobândirea unei vaste erudiții nu dă naștere istoriei, dacă se mărginește numai la atâta.* XENOPOL, I. R. IV, 35, cf. GHEȚIE, R. M. *Pentru erudițiunea sa fu numit prefect de studii în seminarul teologic... din Viena.* ENC. ROM. III, 15, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Erudiția metodică, bogată în rezultate sigure, precise, n-a fost îndeletnicirea și nici chemarea lui.* IORGA, P. A. II, 51. *Archeologul nostru... căuta să facă un studiu plin de erudiție asupra tracilor.* ANGHEL – IOSIF, C. L. 46. *Restituirea formelor vechi pe baza criticei filologice, cu ajutorul unei erudițiuni vaste și unei intuiții limbistice, este ultima țintă... pentru editor.* BUL. COM. IST. I, 28. *E o ediție făcută cu multă erudiție.* DR. I, 15, cf. 530. *Cu imensa-i erudiție specială, cu geniala sa intuiție istorică... și cu marea-i autoritate științifică, dl Nicolae Iorga, a dat... studiilor istorice la români o amploare și o valoare cu totul deosebită.* AN. IST. NAȚ. I, 11. *Cercetarea influențelor și stabilirea lor este o operație delicată, care cere erudiție, gust, inteligență, imparțialitate.* AL. PHILIPPIDE, S. III, 19, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sosit de curând de la Paris, cu lucrări de erudiție, tânărul meu colaborator m-a vizitat ca de obicei.* LOVINESCU, S. II, 74, cf. 94. *Mintea ascuțită și erudiția lui Hasdeu au fost ale unui învățat.* SADOVEANU, O. XIX, 142. *Rainer a fost un umanist de sensul oamenilor Renașterii, unind erudiția cu arta și literatura.* D. GUSTI, P. A. 91. *Ei practică o critică aplicativă asupra literaturii timpului..., inițiază reexaminarea scriitorilor clasici în sinteze monografice, întreprind studii de erudiție literară, compun ediții critice savante.* STREINU, P. C. III, 248, cf. II, 205, SCRIBAN, D. *Într-o vreme în care erudiția istorică și filologică lua încă loc printre genurile literare, scriitorii savanți aduc contribuția lor dezvoltării artistice a literaturii.* VIANU, A. P. 140, cf. id. L. U. 26. *Format la școala romanistului Gaston Paris, Ovid Densusianu și-a însușit spiritul erudiției franceze.* CONSTANTINESCU, S. II, 437, cf. IV, 109. *Hasdeu înspăimântă prin erudiție. Cunoscător al mai tuturor limbilor culte, vechi și moderne..., el n-are totuși acel echilibru... pe care îl posedă în cea mai mare măsură Eminescu* CĂLINESCU, O. XII, 522, cf. XVII, 314. *Este una din acele romanțate biografii critice, în care puterea de evocare și darul de a reconstitui din disject și incert, domină toate celelalte însușiri: erudiție critică a textelor și a ipotezelor, inițiativă interpretativă.* PERPESSICIUS, M. IV, 350. *Cultura trebuie să fie un repertoriu enciclopedic automat. Ea e sinonimă cu erudiția, adică prin etalarea permanentă a avuției intelectuale prin citații, recitații și note.* RALEA, S. T. III, 273. *Lămurea totul cu o erudiție horticolă, care-l uimea.* CAMIL PETRESCU, N. 73. *E cartea mea de căpătâi. Erudiție, imaginație și magie verbală.* VINEA, L. I, 134. *Notele de o mare erudiție vântură ideile cele mai controversate asupra arzătoarelor probleme ale timpului.* CIOCULESCU, I. C. 38, cf. DL, DM, DN^2. *Exactitatea... la G. Călinescu... este mai curând o erudiție fastidioasă.* N. MANOLESCU, A. N. I, 251, cf. III, 83. *Lipsa unei mai ferme aptitudini teoretice l-a obligat pe prozator să paradeze o erudiție teologică și filosofică... supărătoare la lectură.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 8/4, cf. M. D. ENC., DEX. *G. Călinescu a adus în „Opera lui Mihai Eminescu (1934 - 1936)" precizări asupra formației intelectuale și asupra erudiției poetului în diferite domenii ale culturii.* MS. 1975, nr. 1, 20, cf. DN^3. *O vastă cultură enciclopedică presupune erudiție.* D. PED., cf. DSR, DREV, V. BREBAN, D. G. *Scriitorii „Școlii Ardelene"... au purtat mai departe făclia erudiției literare și istorice.* MS. 1988, nr. 3, 9, cf. D. ENC., NDN. ◊ (Ironic sau depreciativ) *Ar fi mare durere ca românii să-și închipuiască că pedantismul și învățătura, știința și erudiția sânt totuna.* RUSSO, S. 52, cf. 162. *Iartă-mă că ți-am căzut belea cu dorința mea de erudițiune.* CARAGIALE, O. VII, 157. *Am invocat de câteva ori mărturia unor nume străine, nu ca să uimesc cu erudiție ieftină sau să fac paradă cu citații poliglote.* BUL. COM. IST. I, 9. *Această formulă epistolară am găsit-o... în „Larousse". Spune-i-o lui Hardtmuth..., ca să-l epatezi cu erudiția surorii tale.* TEODOREANU, M. II, 31. *Mă înclin în fața... erudiției dumitale.* H. LOVINESCU, T. 154.

– Și: (învechit, astăzi rar) **erudițiúne**, (învechit, rar) **erudiciúne** (STAMATI, D., id. V. 346^2/32) s. f.

– Din fr. **érudition**, lat. **eruditio, -onis**, it. **erudizione.**

ERUDIȚIÚNE s. f. v. **erudiție.**

ERÚGĂ s. f. v. **ierugă.**

ERÚMPE vb. III v. **erupe.**

ERÚMPERE s. f. v. **erupere.**

ERÚMPIRE s. f. v. **erupere.**

ERÚNCĂ s. f. v. **ieruncă.**

ERUPCIÚNE s. f. v. **erupție.**

ERÚPE vb. III. I n t r a n z. **1.** (Despre magmă, sub formă de lavă, despre gaze etc.) A ieși brusc și violent din pământ; (despre vulcani[1]) a azvârli cu putere la suprafața Pământului materii în stare gazoasă, lichidă sau solidă. Cf. ANTONESCU, D., RESMERIȚĂ, D. 244, CADE. *Vulcanu erupe.* SCRIBAN, D. [Vulcanii activi] *erup și azi sau au erupt în cursul epocilor istorice și au lăsat urme vizibile.* LTR[2] XVIII, 579, cf. DL, DM, CIORĂNESCU, D. ET., DN[2], M. D. ENC. *Vulcan activ, vulcan ale cărui procese eruptive sunt în plină desfășurare sau care a erupt în cursul perioadei istorice.* D. GEOMORF. 204, cf. DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. *Potrivit experților niponi, care au observat o intensificare a activității vulcanice în zonă, vulcanul va erupe în câteva ore.* RL 2000, nr. 3 122, 5/5. ◊ F i g. *A erupt în asfalturi O iarbă smintită.* DOINAȘ, A. P. 308. ♦ F i g. (Despre oameni sau, mai ales, despre acțiuni, sentimente etc. ale oamenilor) A izbucni, a se manifesta în mod brusc și cu putere. *Memorialul au apărut, între piedeci doară fără pereche, încheiate cu un conflict flagrant, a cărui flacără a erupt în „Luminătoriul", după ce a suflat în ea „Gazeta".* BARIȚIU, C. VII, 315. *Abia după un timp lung de noapte erupse durerea ei din nou în lacrime.* CONV. LIT. IV, 79. *Acestea sânt cauzele generale din care a erupt cearta între episcopi.* REV. CRIT. II, 149. *Un entuziast (erumpând): Bravooo!* BĂNUȚ, T. P. 4. *Gramatica învățată în școli dădea ca model de imitat limba marilor scriitori, făcând ca inovațiile firești ale limbii vorbite să nu erupă... în graiul oamenilor culți.* PUȘCARIU, L. R. I, 184. ♦ F i g. (Despre oameni; construit cu prep. „în") A se porni cu putere, a izbucni zgomotos (în țipete, în zbierete etc.). *Colonelul se gândi să erupă într-o serie de țipete și înjurături.* SAHIA, S. A. 75. *O dansatoare goală... se frământa în raza albastră a unui reflector, într-o tăcere religioasă, ca să erupă la urmă în zbierete, ... îndată ce lumina se reaprindea.* T. POPOVICI, S. 495.

2. (Despre petrol, gaze etc.) A se ridica de la adâncime la suprafață, prin sondă, datorită energiei proprii sau a unui agent motor, introdus de la suprafață; (despre sonde) a azvârli cu putere, la suprafață, petrol, gaze etc. Cf. CADE. *Dacă... gazele au o presiune suficient de mare, atunci petrolul erupe, formând adevărate fântâni.* IOANOVICI, TEHN. 18, cf. DL, DM. *Sonda erupe; se-ndoaie spectral Mana, mana pământului, brună.* LABIȘ, P. 343, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

3. (Învechit, astăzi rar) A ieși pe neașteptate, cu putere și în mod precipitat; a se năpusti, a se repezi (într-o direcție). *Erupe din cetate.* LM, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Numaidecât, stăpânul erumpe cu geamurile deschise brusc în afară, producând o panică și un tumult pe acoperiș al cotoilor care fug.* ARGHEZI, C. J. 35. ♦ A izbucni, a se declanșa. Cf. LM. *Erupse război de rase între albi și colorați.* ENC. ROM. III, 1204. *În acelaș an, erupând războiul sârbo-bulgar, Piekarski plecă... cu o mulțime de studenți polonezi și bulgari în Bulgaria.* ARH. OLT. V, 312.

4. (Med.; rar; despre sânge) A ieși brusc și abundent din organism. *Pentru că sângele cel rău erumpea pretutindeni pe trup, ... fu adus la Iași... unde un număr de medici... recomandară tratamentul antiluetic.* CĂLINESCU, O. XI, 300.

5. (Med.; despre pete, vezicule, pustule etc. caracteristice unor boli) A apărea, a se forma. Cf. M. D. ENC., DEX, DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Prez. ind. pers. 3: *erúpe.* – Și: (învechit, astăzi rar) **erúmpe** vb. III.

– Din lat. **erumpere** (după *rupe*).

ERÚPERE s. f. Acțiunea de a e r u p e și rezultatul ei.

1. (Rar) Erupție (**1**). Cf. e r u p e (**1**). Cf. STAMATI, D. 89. *Forma acestor munți este a unui con care... se înalță preste acel munte, pe a căruia culme este o hăietură... numită crater; prin astă gură se fac revărsările numite erumperi.* CALENDAR (1856), 43/17. *Erumpirea vulcanilor se atribua în vechime la aprinderea părților pucioasei, a răşinei și altor materii înflemabile.* ib. (1856), 44/4. *Fenomenele ce modifică suprafața globului sânt patru: cutremurile de pământ..., erumperile vulcanice, lucrarea atmosferei și lucrarea apelor.* COBÂLCESCU, G. 46/4, cf. DN[2], DEX, DN[3].

2. (Învechit) Erupție (**3**). Cf. e r u p e (**3**). Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU.

– Pl.: *eruperi.* – Și: (învechit) **erúmpere, erúmpire** s. f.

– V. **erupe.**

ERUPTÍV, -Ă adj. **1.** (Despre procese, formațiuni geologice, terenuri etc.) Care este caracteristic erupțiilor vulcanice, care se referă la erupțiile vulcanice, care este format prin erupții vulcanice; s p e c. (despre roci) care rezultă prin răcirea magmei în interiorul scoarței terestre sau la suprafața acesteia, r o c ă m a g m a t i c ă (v. m a g m a t i c). *Asemenea vulcani stinși îi cunoaștem după dovezile ce ne-au lăsat urmele lor, adică prin lavă și scorie (niște materii eruptive) cari acoper locurile de prin pregiurul acestor vulcani.* BARASCH, I. N. 89/13, cf. FROLLO, V. 207, LM. *Aceste roci eruptive ale Troiagăi întră și în cuprinsul scisturilor cristaline.* ARHIVA, I, 312, cf. 230, DDRF. *Rocile eruptive... au cristalizat prin răcire și nu cuprind niciodată resturi organice.* ENC. ROM. III, 776, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Din lava scoasă în timpul erupțiunii din interiorul pământului se formează, prin răcire, rocele eruptive.* MINERVA, 961, cf. 825, CADE, SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 144, NOM. MIN. I, 63, LTR. *Cei mai răspândiți constituienți ai rocilor eruptive și metamorfice sunt silicații și cuarțul.* CHIRIȚĂ, P. 20. *Munții Măcinului sunt formați din depozite paleozoice străbătute de mase eruptive vechi.* ONCESCU, G. 36. *Un alt caracter propriu Dobrogei sudice este și lipsa rocilor eruptive.* id. ib. 64. *Fosforul... se găsește în rocile eruptive.* AGROTEHNICA, I, 185. *După fenomenele geologice cari au stat la baza formării lor, se deosebesc: roci magmatice sau eruptive, roci sedimentare și roci metamorfice.* LTR[2] XV, 90. *Felul magmelor cari intervin în erupție, cum și o serie de alți factori, fac ca fenomenul eruptiv al vulcanismului să varieze de la un vulcan la altul.* ib. XVIII, 580, cf. DL. *Carpații românești prezintă, în primul rând o zonă centrală formată din șisturi cristaline, de care se leagă în unele locuri... mase puternice de roci eruptive vechi.* MG I, 108. DM. *Granitul este cea mai cunoscută și tipică rocă eruptivă.* GEOLOGIA, 19. *Zona eruptivă formează masa munților Oaș, Gutâi, Țibleș, Călimani.* ib. 114, cf. CIORĂNESCU, D. ET. 3 205, DN[2], DTT, M. D. ENC. *Vulcan activ... ale cărui procese eruptive sunt în plină desfășurare.* D. GEOMORF. 204, cf. DEX, DN[3], DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ♦ (Substantivat, m.) Rocă formată prin erupție vulcanică. *Acest eruptiv vechi s-a pus în loc odată cu desăvârșirea formării șisturilor cristaline.* MG I, 108.

2. F i g. (Despre oameni sau despre manifestările, temperamentul etc. lor) Impetuos, nestăpânit, înflăcărat; vulcanic (**2**). *O astfel de natură modestă, era firesc să se simtă atrasă către entuziasmul eruptiv al unui om ca Milescu.* D. ZAMFIRESCU, R. 211. *În felul său eruptiv, prietenos și familiar... se asociase și el la aceste laude.* LOVINESCU, S. II, 94. *Dincolo de temperamentul ei eruptiv era o cerebrală.* CĂLINESCU, B. I. 208. *Primul răsunet literar al evenimentelor din 1907 a avut un caracter eruptiv.* V. ROM. martie 1957, 7, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX, DN[3], V. BREBAN, D. G., NDN. ◊ (Substantivat) *Poetul este... un eruptiv, un focos și Vezuviul este ales ca o metaforă pentru temperamentul său.* CĂLINESCU, C. O. 281. ◊ (Adverbial) *Energia vitală, neatinsă de complicațiile vieții de oraș, se va descărca intermitent și eruptiv.* STREINU, P. C. III, 265.

3. (Despre boli) Care este însoțit de apariția unei erupții (**6**), care se caracterizează sau se manifestă printr-o erupție. Cf. COSTINESCU, LM. *Etatea tânără (copilăria) favorizează microbii febrelor eruptive (pojar, vărsat, scarlatină).* BIANU, D. S. 474, cf. ȘĂINEANU, D. U. *O serie de boale generale, infecțioase, ... încep cu erupții, de aceea se numesc boale eruptive.* MINERVA, 425, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Perioada de invazie apare în bolile eruptive.* ABC SĂN. 209, cf. DN[2], D. MED. I, 95, 205, M. D. ENC., DEX, DN[3], DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. *Alte boli care... se manifestau în sezonul rece sunt cele eruptive (rubeolă, oreion).* RL 2007, nr. 5 284, 3/2.

– Pl.: *eruptivi, -e.*

– Din fr. **eruptif.**

ERUPTIVÍSM s. n. Ansamblu de fenomene care țin de mișcarea și de localizarea magmei în scoarța terestră și pe suprafața acesteia, din care rezultă roci eruptive și zăcăminte metalifere. *Eruptivismul, dominat în interiorul pământului de temperatură și de presiune, dă naștere elementelor chimice constitutive ale scoarței.* LTR[2], cf. DER, M. D. ENC, DEX, DN[3], DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Din fr. **éruptivisme.**

ERUPTIVITÁTE s. f. Ansamblul condițiilor proprii unei erupții (**1**). Cf. NDN.

– Din fr. **éruptivité.**

ERÚPȚIE s. f. **1.** (Mai ales în sintagma *erupție vulcanică*) Aruncare la suprafața Pământului a unor materii vulcanice în stare gazoasă, lichidă sau solidă și la temperaturi foarte înalte; stare a unui vulcan[1] care emite aceste materii; (rar) erupere (**1**). *Urmările unei puteri grozave, precum cutremurile pământului, erupțiile sau izbucnirile vulcanice.* HELIADE, O. II, 34. *Vulcanii sânt munți carii aruncă din sânul lor foc, lavă și fum... În erupția sau înfurierea lor azvârle pietre înfocate, cenușe arzătoare și metale topite.* GENILIE, G. 122/4, cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 610[1]/22. *Rău fizic consiste în... erupciunile vulcanilor, cutremurele pământului, vărsăturile apelor etc.* LAURIAN, F. 141/9, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Când gazele sparg pământul produc erupțiile vulcanice.* BARASCH, I. N. 88/10, cf. 23/15. *În cutremurile de pământ, în erupțiile volcanice... apăsarea, ca o forță permanentă, învinge, în sfârșit, toate puterile întâmplătoare.* MARIN, F. 3/30. *O erupțiune volcanică consumă părți considerabile de sarea de mare.* ISIS (1859), 34[2]/43, cf. PONTBRIANT, D., PROT. – POP., N. D., ANTONESCU, D. 201. *Această continuă erupțiune creștea noaptea..., iar la ziuă se putea observa pe Vezuviu depozite de cenușă albicioasă.* F (1872), 254, cf. FROLLO, V. 207, COSTINESCU, LM. *Pământul își schimbă forma, pe nesimțite, prin o succesiune de erupțiuni vulcanice.* CONTA, O. F. 189, cf. 163. *Aceste perturbațiuni se știe că stau în legătură cu cutremurile de pământ, cu erupțiunile vulcanice.* EMINESCU, O. XV, 1206. *În timpul erupțiunilor se întâmplă mai totdeauna furtuni grozave.* CONTEMPORANUL, II, 351. *Zărandul, deși nu înfățișează decât erupțiuni vulcanice, locurile sânt bine cultivate cu grâu..., porumb, ovăz, alac etc.* FRÂNCU – CANDREA, M. 50, cf. DDRF. *Scobitura în formă de pâlnie, de la vârful sau de pe laturile conului, prin care are loc erupțiunea, se numește crater.* ENC. ROM. III, 1239. *Acest element activ... se aseamănă acțiunii distructive a vulcanilor cari au fost puși în stare de erupție de energia ascunsă în adâncurile lor.* PÂRVAN, I. F. 145, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Din lava scoasă, în timpul erupțiunii, din interiorul pământului, se formează, prin răcire, rocele eruptive.* MINERVA, 961, cf. CADE. *Puterea pe care o avea asupra noastră „Învierea"* [de Tolstoi] *... era la fel cu zăcămintele de lavă, din lăuntrul pământului, în ceasurile de cutremur și de rupțiune.* GALACTION, A. 73, cf. ENC. AGR. V, 873, cf. SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 139, LTR. *Să privești din insula Capri o erupție de Vezuviu.* RALEA, S. T. I, 310. *Lava acestei reci erupții a fost pusă... în mișcare de apă.* BOGZA, C. O. 208. *Ca sursă de carbon pentru aceste bacterii a putut să servească metanul, aflat în atmosferă din erupțiile vulcanice.* CHIRIȚĂ, P. 61. *Pe lângă vulcanii cu erupții exterioare sunt și vulcani cu acumulări interioare.* AGROTEHNICA, II, 459, cf. LTR[2], DL. *Erupțiile terțiare noi... ocupă înspre interiorul lanțului carpatic o întindere mare.* MG I, 107, cf. DM, DER, CIORĂNESCU, D. ET. 3 205, DN[2], M. D. ENC. *Erupția este însoțită de explozii ritmice, în timpul cărora sunt aruncate bombe și scorii vulcanice.* D. GEOMORF. 206, cf. DEX, DN[3], D. MEC., DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. *Vulcanologii sunt de părere că erupția vulcanului Tambora a fost cea mai mare înregistrată pe Terra.* RL 2006, nr. 4 859, 8/5. ◊ F i g. *Într-o singură noapte au înflorit liliecii. A fost ca o erupție de egrete albe și violete, revărsate peste grilajuri de fier.* C. PETRESCU, C. V. 204. *Prefera mahalaua cea mai infectă, ... unde un nuc într-o curte are semnificația unei erupții a forței vegetale.* CĂLINESCU, B. I. 52. ◊ L o c. a d j. (Rar) **În erupție** = (despre vulcani[1]) care erupe (**1**). *Furtuni despletite se năpustesc iscate dintr-un vulcan în erupție.* T. POPOVICI, S. 440. ◊ E x p r. **A face** (sau **a produce**) **erupție** = a erupe (**1**). *Sânt unii vulcani carii nu încetează niciodată a produce erupții.* BARASCH, I. N. 89/6. *Pietre, ... sfărmături de stânci, țăndări ascuțite și cenușii, curgând toate la vale într-un nepotolit torent ca și cum un vulcan ar fi făcut erupție.* BOGZA, C. O. 99. *În anumite momente, magma se deplasează spre exterior, adică face erupție.* GEOLOGIA, 17. (F i g.) *Determinarea poate să fie atât de bruscă și de violentă, încât să facă... erupțiune în organele intelectuale.* CONTA, O. F. 95. *Răzvrătirea aceasta... n-ar fi putut avea loc dacă nu ar fi stat țara pe un vulcan gata să facă erupțiune.* C. GANE, TR. V. II, 447. ♦ F i g. Izbucnire, manifestare exterioară, bruscă și puternică a unui sentiment, a unei acțiuni, a unui femomen etc. *O erupțiune revoluționară atât de barbară și îndelungată... ar fi fost imposibilă, dacă nu ar fi intervenit evenimente răsturnătoare generale din afară.* BARIȚIU, P. A. II, 3. *Până și tonul cel mai tare trebuie totuși să aibă în sine un element muzical, care-l distinge de către strigăt și de către erupțiunea nemijlocită a unei pasiuni neînfrânate.* EMINESCU, O. XIV, 303. *Din ochii frumoși ai atâtor tineri... țâșneau săgeți de dorințe aprinse, ca o erupțiune sufletească.* SANDU-ALDEA, D. P. 147. *Apariția romanului reprezintă o adevărată erupție.* LOVINESCU, S. II, 238. *În așteptarea erupției sămănătoriste întreaga noastră literatură trecea, de altfel, printr-o fază de sleire.* id. ib. VIII, 11. *Cortina rupse magia. A fost ca un semnal al erupției, cutremurând sala în tumult de aplauze.* C. PETRESCU, C. V. 252. *Eram un tânăr vulcan în plină erupție literară.* VOICULESCU, P. II, 189. *Era o beție greoaie și brutală: era erupția atavică și furioasă a marinarilor de odinioară, într-o societate care acceptase o disciplină.* SADOVEANU, O. IX, 332. *Uimitorul fenomen de erupție arghezian... continuă încă, la aproape șaptezeci de ani de neîntreruptă activitate, să consteleze spațiul nostru spiritual cu figuri încă arzătoare.* STREINU, P. C. III, 7. *Și-a încununat opera cu o neașteptată erupție de vitalitate artistică.* id. ib. 233. *Erupția prea violentă a sentimentului său poate face pe lector neîncrezător în realitatea tablourilor pe care i le înfățișează.* VIANU, A. P. 58. *Piramidele nu impresionează, euritmic, ca figuri geometrice, ci prin insolența lor misterioasă de „erupții faraonice".* CĂLINESCU, O. XVI, 14. *Spiridon Popescu vede răscoalele ca pe o erupție instinctivă.* V. ROM. martie 1957, 15. *Dacă purcedem la o analiză în straturile mai profunde ale lui „Oberman", descoperim mai mult și, mai ales, altceva decât o erupție patetică și o pledoarie pentru binefacerile naturii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 11, 13/2. *Când eram sub tensiune, deveneam de o elocință neobișnuită. O potoleam și-o captivam pe moment cu o erupție teribilă de imaginație.* CĂRTĂRESCU, N. 111.

2. Ridicare, de la adâncime la suprafață, prin sondă, a fluidelor din zăcămintele de hidrocarburi (petrol, gaze etc.) datorită

energiei proprii sau a unui agent de lucru, introdus de la suprafață. Cf. CADE. *Ajunși în regiunea petrolului avem... sau erupțiune, sau suntem obligați a extrage petrolul prin pompare.* IOANOVICI, TEHN. 19. *La erupția unei sonde, inginerul Dinu Grințescu înscrie în carnetul său debitul zilnic în tone.* C. PETRESCU, A. 355, cf. NOM. MIN. I, 42, 114, LTR. *Un sondor... salvează o sondă de la erupție, punându-și viața în primejdie.* V. ROM. ianuarie 1954, 172, cf. LTR[2], DL, DP, DM, DER. *Fie prin erupție, fie pistonat... aurul negru era scos la suprafață.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 68, 6/4, cf. DTT, M. D. ENC., DEX, DN[3], D. MEC., DSR, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

3. (Învechit, astăzi rar) Ieșire în exterior, pe neașteptate, cu putere și în mod precipitat; năvălire, atac; invazie; (învechit) erupere (**2**). *Scopul provocărei adresate nouă de a veni în cetate a fost a întări garnizoana, a apăra cetatea și, în unire cu garnizoana, a întreprinde erupțiuni asupra vrăjmașului.* BARIȚIU, P. A. II, 512. *În noaptea de 26 mai, ne pregătirăm pentru erupțiunea ce aveam să facem.* id. ib. 513, cf. POLIZU. *Erupțiunea inimicilor din cetate.* LM, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Attila și Genghishan au străbătut veacurile prin erupție și prin distrucție.* CĂLINESCU, B. I. 274.

4. (Med.; rar) Ieșire bruscă și abundentă a sângelui (din organism) sau a puroiului (dintr-un abces). Cf. POEN. – AAR. – HILL, V. I, 610[1], COSTINESCU, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

5. (Med.) Apariția pe piele sau pe mucoase a unor pete, vezicule, pustule etc., în cazul unor boli de piele sau ca simptom al unor boli infectocontagioase; (concretizat) totalitatea acestor pete, vezicule, pustule etc. apărute. *Daca începe a se ivi o curgere de sânge... sau vreo erupție pe trup... îngrijitorul va da de știre numaidecât medicului.* KRETZULESCU, M. 60/8. *La începutul coriului, a vărsatului și a altor boale de pele cu ferbințeală... erupția întârzie de a ieși.* FĂTU, D. 62/13. *Dup-o fricțiune repetată, îmflătura s-a arătat mai însemnătoare, cu o erupție de bășicuțe.* DESCR. APE, 176/1. *Copilu înfățișează diferite erupții..., precum ulcere pe corp și... în nas.* TURNESCU, C. 234[r]. *Decoctul de muguri tineri se bea primăvara contra scrofulelor. Tot cu decoct se spală contra erupțiunilor herpetice.* N. LEON, MED. 25, cf. BIANU, D. S. *Diferite erupțiuni de piele, bube și umflături, cauzate de reumatism, se tratează cu decoctul de... colțu-lupului.* PĂCALĂ, M. R. 271, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *O serie de boale... infecțioase (scarlatina, pojarul, rugeola, vărsatul, varicela) încep cu erupții.* MINERVA, cf. CADE. *Un sentiment uitat... mă pătrunde tot, ca o erupție pe întreaga piele.* CAMIL PETRESCU, P. 85. *Ceaiul de foi de soc... e bun pentru cei ce au bube pe piele și alte erupții.* VOICULESCU, L. 293, cf. ENC. AGR. II, 383, SCRIBAN, D. *Scarlatina este o boală infectocontagioasă, ce se caracterizează prin febră, erupție pe corp și descuamarea pielii.* BELEA, P. A. 522, cf. DL, DM, DER. *Erupția se prezintă sub formă de vezicule mărunte, care provoacă mâncături puternice.* ABC SĂN. 296, cf. 315, DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX. *În câteva zile erupția trebuie să dispară. Dacă totuși persistă, treci pe la mine.* I. GHEȚIE, B. II, 20. *Optează pentru aceeași stare virală, ... care dă și erupție și lichid în pericard.* ȚOIU, Î. 277, cf. DN[3], DSR, DREV, V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN. ◊ *Erupție dentară* (sau *a dinților*) = proces fiziologic evolutiv în dezvoltatea dinților temporari și permanenți, care constă din apariția lor pe creasta alveolară ducând la formarea arcadelor dentare. Cf. COSTINESCU, CADE, SCRIBAN, D. *Erupția dinților poate ocaziona mici tulburări.* ABC SĂN. 346, cf. 153, D. MED.

6. (Astron.; în sintagma) *Erupție solară* (sau *cromosferică*) = creștere bruscă, de scurtă durată, a strălucirii unei mici regiuni a cromosferei, constând în emisia unor radiații luminoase. Cf. DER, M. D. ENC., DN[3], V. BREBAN, D. G., D. ENC., NDN.

– Pl.: *erupții*. – Și: (astăzi rar) **erupțiúne**, (învechit, rar) **erupciúne**, (neobișnuit) **rupțiúne** s. f.

– Din fr. **éruption**, lat. **eruptio, -onis**. – **Rupțiune**: prin apropiere de *rupe*.

ERUPȚIÚNE s. f. v. **erupție.**

ERÚȘE adj. (Prin vestul Olt.; în sintagma) *Mere erușe* = numele unei specii de mere lunguiețe, acrișoare, care se coc la Sf. Ilie. Cf. VÎRCOL, M. 86.

– Din magh. **erős** [alma].

ERZÁȚ s. n. Surogat (mai ales de cafea). *Sora lui... [î]i trimitea... batiste, lenjuri, o cutie cu erzaț de cafea, zahăr.* C. PETRESCU, Î. II, 17, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 387. *Am auzit că nemții trăiesc numai cu ersatzuri.* PAS, Z. II, 171. *Se răcește cafeaua... și e păcat de ea. E veritabilă, nu erzaț.* H. LOVINESCU, T. 253, cf. DL, DM, DN[2]. *Dimineața căpătau cafea neagră (se înțelege erzaț), la prânz o supă cu o bucată de carne.* I. GHEȚIE, B. I, 40, cf. DN[3], DSR, DEX[2], NDN. ◊ F i g. *S-au simțit împinși către un realism fantastic practicat... prin construcția de universuri terifiante din erzaturile cu care civilizația... inundă spațiul vieții cotidiene.* CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 3/2.

– Scris și (după germ.): *ersatz, erzatz*. – Accentuat și *érzaț*. DL, DM. – Pl.: *erzațuri*.

– Din germ. **Ersatz.**